

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΜΟΥΣΑΙ.

HERODOTI

HALICARNASSENSIS HISTORIARUM LIBRI IX.

PARISIIS — ENCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ.

HERODOTI HISTORIARUM LIBRI IX

RECOGNOVIT

ET COMMENTATIONEM DE DIALECTO HERODOTI PRÆMISIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

CTESIÆ CNIDII

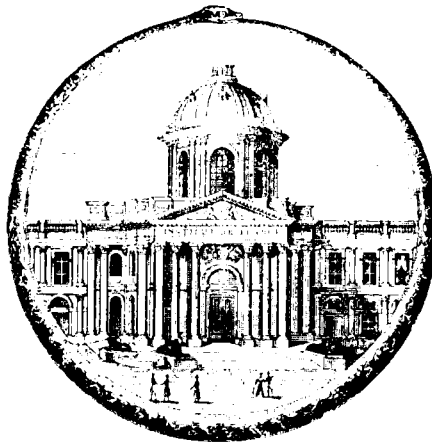
ET CHRONOGRAPHORUM, CASTORIS, ERATOSTHENIS, ETC.

FRAGMENTA DISSERTATIONE ET NOTIS ILLUSTRATA

A

CAROLO MÜLLERO.

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS.

Gr. 1394

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI IMPERIALIS FRANGIE TYPOGRAPHO.

M DCCC LXII.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

SCRIPSIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

Dialecti Ionicæ quattuor species accurate distinxit Herodotus 1, 142 (1), Caricam, Lydiam, Chiam cum Erythræa, Samiam. Eas an disputationis de dialecto Ionica suæ fundamentum fecerit Philoxenus (2) an non fecerit nescimus : qui hodie supersunt grammatici duo hujus dialecti genera distinguere solent, quorum alterum τὴν ἀρχαίαν sive παλαιὰν ἰάδα appellant, Homericam vel epicam veterem intelligentes, alterum τὴν δευτέραν vel μεταγενεστέραν vel ὑστέραν vel νέαν sive νεωτέραν ἰάδα (3), quibus nominibus comprehenduntur quicunque post

(1) Herodoti verba sunt, γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσαρας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικεῖσθαι κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι, αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, Ἐφεσσος, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεγθεῖσθαι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι. Ἐτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰεῖσθαι, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῃ ἴδρυται, Ἐρυθραί· Χίοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ ταῦτ' ἀλεγόνται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μῶνον. Οὗτοι χαρακτηρισ γλώσσης τέσσαρες γίνονται.

(2) Philoxeni de dialecto Ionica liber aliquoties memoratur ab Etymologici M. compositore (p. 531, 14 ; 540, 47 ; 616, 48), nihil tamen inde afferente præter argutas de vocabulorum quorundam etymologia opiniones.

(3) V. schol. Apollonii Rh. 1, 1081, Etym. M. p. 821, 40, gramm. in Crameri Anecd. Oxon.

vol. 1, p. 265, 7, Eustath. p. 1643, 1 ; 1714, 16, ad Dionys. P. 384. Quattuor species, ut Herodotus fecit, distinguere videtur Grammaticus codicis Leidensis in appendice ad Greg. Cor. p. 629 : γεγονάσι δὲ αὐτῆς (τῆς Ἰάδος) μεταπτώσεις δ'· quocum comparanda Gregorii Cor. verba p. 490, ex Joanne grammatico descripta : εἰδέναι δαί ὡς ἡ μὲν ἀρχαία Ἰὰς μετέπεσε παρὰ τὴν τῶν κατοικούντων περιτροπὴν· διέμεινε δὲ ἕως ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐφ' ᾧ ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τὰς ἀποικίας καὶ διεσπάρησαν εἰς τόπους πλείονας. Manifestum tamen est hos quoque grammaticos nihilo ceteris peritiores fuisse. Nam nec Gregorius in libro suo quidquam discriminis inter dialectum Homeri et Herodoti animadvertit et grammaticus Leidensis diversissimos hujus dialecti scriptores miscens verbis supra positis addit, λέγρηται δὲ αὐτῇ Ὅμηρος τε καὶ Ἡσίοδος καὶ πολλοὶ ἱποποιοί, καὶ Ἀνακρέων καὶ Ἰππῶνας καὶ Ἡρόδοτος ὁ ἱστοριογράφος, καὶ Δημόκριτος ὁ φυσικός καὶ Ἰπποκράτης ὁ ἱατρός.

Epicos veteres Ionice scripserunt. Quam parum subtilem distinctionem esse patet, quum et epici poetæ multis usi sint vocabulis vocabulorumque formis vel ex aliis dialectis petitis vel propter metri heroici necessitatem inventis, quæ nunquam in communem ullius gentis Ionicæ usum sunt receptæ, qui autem præter Epicos Ionice scripserunt multis modis inter se discrepaverint, prout quisque vel nativam veterum Ionum linguam exprimere, vel dialectum epicam cum delectu quodam imitari, vel ad veterum Atticorum dialectum, quam ex Ionica originem duxisse constat, propius accedere propositum haberet. Cujus discriminis etsi suspicionem aliquam habuerunt unus alterque grammaticorum (4), parum tamen fructuosæ eorum observationes sunt, quæ eo fere redeunt ut scriptores dialecto Ionica alios puriore alios minus pura usos esse referant, quibus autem rebus dialecti illius major minorve puritas censeatur docere supersedeant. Itaque nihil aliud nobis relinquitur quam ut Ionicorum scriptorum libris qui integri supersunt perditorumque fragmentis diligenter pervestigatis, adhibitisque grammaticorum de formis Ionicis testimoniis, quas quisque scriptor leges secutus esse videatur indagare studeamus. Quæ res multis magnisque implicita est difficultatibus. Primo enim scriptorum antiquissimorum, quos cum recentioribus comparasse ad cognoscenda Ionismi initia et progressus gravissimi foret momenti, opera interierunt, quæ autem supersunt perexigui ambitus fragmenta pleraque omnia in linguam vulgarem translata exhibentur ab grammaticis. Deinde scriptorum Ionicorum superstium codices, labe jam antiquis temporibus contracta et quo frequentius opera illa describerentur tanto maiorem in modum aucta, incredibilem experti sunt librariorum et negligentiam et temeritatem. Nam quum librarii Homeri potissimum Atticorumque scriptorum lectioni assueti essent, alii, quo nullum est frequentius genus errorum, formis vocabulorum Ionicis Atticas substituerunt, alii genuinam antiquiorum codicum lectionem inferendis formis Homericis

(4) De Hecateo et Herodoto Hermogenes vol. 3, p. 399 ed. Walz. : Ἐκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέλῃται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρὸς μὲν ἐστὶ καὶ σαφής, ἐν δὲ τισὶ καὶ ἡδὺς οὐ μετρίως, τῇ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδῃ καὶ οὐ μεμιγμένῃ χρησάμενος, οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλῃ, ἥτις ἐστὶν ἐνεκὰ γε τῆς λείξεως ποιητικῆς. Quocum Walz. comparavit recentiorum quorundam grammaticorum excerpta in appendice ad Greg. Cor. p. 679 et 910, quorum alter Hippocratem τῇ ἀκράτῳ Ἰάδῃ usum esse contendit, uterque autem Herodoto τὴν μεμιγμένην τῇ ποιητικῇ dialectum tribuunt. Contra Herodotus τῆς Ἰάδος ἀριστος κανὼν appellatur ab Dionysio Hal. vol. 6, p. 775,

et Ἰωνικῆς διαλέκτου κανὼν ὡς Ἀττικῆς Θεουκυδίδης a Photio Bibl. p. 19, 18. Samia dialecto usum esse hariolatur scriptor vitæ Herodoti ab Suida excerptus, non alio, ut videtur, argumento motus quam quod Sami commoratum esse constaret Herodotum. De dialecto Hippocratis Galenus vol. 12, p. 153 : ... ἐνίων μὲν γραφόντων « ἐγρῆν τὸν ἱητρὸν », ἐνίων δὲ χωρὶς τοῦ κατ' ἀρχὴν ε « χρῆν τὸν ἱητρὸν » · ἐστὶ γὰρ ἀμέλει καὶ τοῦτο σύνηθες τοῖς Ἀττικοῖς, ὧν τῇ διαλέκτῳ χρῆται κατὰ τι καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἀποφῆνασθαί τινες αὐτὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα. Ἐμοὶ δὲ καθ' ἕτερον ἰδίᾳ γράμμα μικρὸν ἢ φρονῶ περὶ τῆς Ἱπποκράτους διαλέκτου δεδῆλωται etc., et brevius vol. 8, p. 517.

interpolarunt, alii denique, qui præ ceteris sapere sibi viderentur, obscurum quendam sensum suum secuti falsaque analogiæ specie decepti formas finxerunt quæ ipsis quidem viderentur Ionicæ, revera autem nemini Græcorum veterum unquam essent auditæ. Verum ut in omni literarum gerere tanta est vis veritatis ut quantumvis obscurata tamen extirpari funditus nequeat, ita his minutis quoque in rebus, si quis numerosis quæ vel in codicibus relicta sunt vel e grammaticorum libris eruere licet veræ rationis vestigiis prudenter uti sciat, tenebræ, quibus hæc materia involuta esse vulgo creditur, si non omni, certe maxima ex parte dispelli posse videntur. In quo labore, quod ad Herodotum, attinet, post memorabiles aliorum conatus primus rectam viam ingressus est C. L. Struvius, Gymnasii dum viveret Regimontani doctor, editis Quæstionum de dialecto Herodoti speciminibus tribus a. 1828-1830, quibus ille pauca tantum quædam vocabulorum genera, sed eximia et diligentia et perspicacitate tractavit. Hujus igitur viri exemplum secutus ego reliquam laboris partem absolvere studui, omisso tamen quem addere facile, sed ab hujus scriptionis consilio alienum erat copiosiore doctrinæ apparatu, quem H. L. Ahrensius expositurum esse speramus, qui in explicandis linguæ Græcæ dialectis egregiam operam ponere cœpit. Mihi enim nihil aliud nunc propositum fuit quam ut tirones qui ad Herodoti lectionem accederent probabili hujus dialecti scientia imbuerem moneremque ut ab superstitiosa sibi caverent reverentia codicum, quorum auctoritate sola qui regi judicium suum patiuntur perinde faciunt ac si quis tesserarum jactu decernendum esse contendat quibus quoque in loco vocabulorum formis usus esse putandus sit Herodotus.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

§ 1.

De permutationibus consonantium.

Litera δ pro σ posita duobus tantum in vocabulis, ὁδμή ejusque compositis et ἱσμεν. De utroque dicetur § 21 in indice alphabetico

Z fuerunt qui pro δ positum esse crederent in vocabulo ζορχάδες, quod 4, 192 legitur, duobus in libris δορχάδες scriptum, quemadmodum κέρας δορχάδος legitur in omnibus 7, 69. Nihil caussæ est cur alterutra forma Ionicæ dialecto adscribatur, ut hoc quidem argumento judicari non possit utra forma usus sit Herodotus. Quum tamen probabilius videatur librariorum ζορχάς in δορχάς mutasse quam contra, ζορχάδος corrigendum videtur 7, 69. Eadem vocabuli ζάπεδον ratio est, quod pro δάπεδον dixit Xenophanes apud Athen. 11, p. 462, C. Id per μέγα ἱδαφος explicuit Hesychius: ex quo manifestum est fuisse qui ex ζα et πέδον compositum esse crederent. Mirus vero Heraclidis vel, quod credere malim, Eustathii Heraclidis sententiam referentis error de litera ζ pro γ ab Ionibus posita in vocabulo δλίζον, de quo is ita scribit p. 1643, 1, ut δλίζος δλίζη δλίζον dictum esse videatur, τὸ δλίζον δλίζον (hoc accentu) καθ' Ἡρακλείδην Ἴωνες φασιν οἱ νεώτεροι τῷ ζ ἀντὶ τοῦ γ γράμμενοι. Positivus hujus adjectivi gradus δλίγος est, dialectis nihil inter se discrepantibus, nisi quod Tarentini ὀλόος dixerunt. Comparativi forma poetica δλίζων et genere neutro δλίζον est, quæ ut aliorum adjectivorum gradus comparativi interdum ponitur ubi positivo locus est.

Positivi forma δλίζος nemini, ut opinor, Græcorum audita fuit.

Literarum x et π permutatio propria est adjectivis ποῖος πόσος πότερος et adverbii πῇ ποῖ ποῦ πῶς πόθεν ποτέ eorumque formis relativis ὅποιος ὁπόσος ὅπη etc. et adverbii compositis οὔποτε οὐδέποτε οὐδεπώποτε etc. quæ omnia Iones constanter per x scripta pronunciarunt κοῖος κόσος κότερος etc., quorum duo exempli caussa ponit Apollon. De synt. p. 61, 28: οὐ μὴν ἐπὶ τοῦ ποῖος καὶ τῶν ὁμοίων (τὸ δασὺ εἰς ψιλὸν μετατιθέασιν Ἴωνες), εἰ γὰρ κοῖός φασι καὶ κόσος· οὐ γὰρ διὰ τοῦ φ ἐδύνατο τὰ τοιαῦτα μόρια ἐκφέρεισθαι διὰ τὸ ἀνταποδιδόμενον φωνῆεν δασύ· ἀλλ' οὐδ' ἄλλο τι σύμφωνον ἐδύνατο παραδέξασθαι ἢ μόνον τὸ κ· δέδεικται γὰρ ὅτι καὶ ἀνταπόδοσις ψιλὸν ἀπαιτῇ σύμφωνον, ἀλλ' οὐδὲν εἰλείπετο ψιλὸν ἢ τὸ τ, ὅπερ κατετέτακτο εἰς τὸ τοῖος καὶ τόσος. De iisdem Gregorius Cor. p. 413: τῷ x ἀντὶ τοῦ π ἐν τοῖς ἐρωτηματικοῖς καὶ ἀναφορικοῖς κεχρησθαι εἰώθασιν, οἷον πόσα κόσα, ὁπόσα ὁκόσα, ὅπως ὅκως· inepte vero additur οὐ μὴν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, quod ex alio codice καὶ μὴν καὶ — scribendum. Eadem enim omnium istiusmodi vocabulorum ratio est, nisi quis ποδαπός et ὁποδαπός eximere velit, quod per π scriptum in libris omnibus 5, 13; 7, 218; 9, 16. Verum huic quoque adjectivo literam x recte restituisse arbitror Bekkerum.

Literæ x et χ permutantur in verbo δέχομαι quod Iones pro δέχομαι dixerunt, de quo v. § 21 s. v. Δέχομαι. Absurdum vero est quod quidam sunt commentarii πανταχῇ pro πανταχῇ dictum esse 2, 124, ubi nunc ex aliquot codicibus παν-

ταχῇ est restitutum, quæ forma in aliis omnibus legitur locis Herodoti.

Litera ξ pro duplici σ posita in formis adjectivorum δισός et τρισός Ionicis διζός et τριζός.

§ 2.

De consonantibus tenuibus (x π τ) pro aspiratis (χ φ θ) positis.

Eustathius p. 468, 32 : Ἰώνων ἰδία ἡ τῶν δασέων καὶ φιλῶν ἀντιμεταχώρησις εἰς τὰ σύστοιχα. Δηλοῦσι καὶ τὰ τοῦ γλυκέος Ἰωνος Ἡροδότου, τὸ ἐνοεῦτεν, τὸ κιθών, τὸ βάθρακος, καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν· τὰ γούν ἀκάνθια ἀγάντια τινές φασιν ἐφών ἀνδρῶν· ... Ἰωνικῶς δὲ ἰδιωτίζεται καὶ τὸ ἐκ τῆς χύτρας συντεθὲν μονόκυθρον. Apud Herodotum hæc literarum permutatio tribus constanter adhibita est vocabulis, ἐνθαῦτα ἐνθαῦτεν et κιθών. Substantivi χύτρα, quod κύθη Ionice dixit Herodes apud Stobæum Floril. 78, 6, nulum in Herodoti libris exemplum est : legitur vero χυτρίς 5, 88, et nomen loci Χύτροι 7, 176, quæ dubitari potest an κυθρίς potius et Κύθροι sint scribenda. Illud vero non dubium est, quin βάτραχος, quod sine ullo librorum dissensu legebatur 4, 131, in βάθρακος fuerit mutandum, quod ego restitui. Nam Eustathii de hac forma testimonium, laud dubie ex antiquiore grammatico excerptum, majus facit momentum quam codicum cunctorum auctoritas. Ceterum ex Eustathio interpolatus est Gregorius Cor. p. 414, ubi § 28 totam, quæ a quattuor codicibus melioribus abest, ejicere debebant editores.

Eandem legem Herodotus sibi scripsit in literis tenuibus spiritum asperum antecedentibus quum in compositione tum in elisione, quas Attici in asperas mutant, ille vero non mutatas servat, ἀπάπτειν ἀπικνέεσθαι ἐπηβᾶν ἐπορᾶν κατηγέεσθαι κατύπερθε, ἀπ' οὗ ἐπ' οὗ et alii omnia hujusmodi dicens. Nam quod ἀρείς 1, 77; ἀφελώματα 2, 114; ἀρείς 1, 206; 5, 106; ἀφήσειν 7, 193; ἀρείτο 8, 49; μέβεις 1, 37 et 39; ἐφεδρος 5, 41, in libris vel omnibus vel plerisque leguntur, librorum, non Herodoti culpa est, qui ubique consonantibus tenuibus usus erat, quemadmodum ἀπέλησθε ἀρείς ἀπήσοντες ἀπειθή alibi sæpius apud eum leguntur et ἐπέδρην 1, 75, et 5, 65 : de quibus restituendis jam Schæferus et Schweighæuserus cogitarunt. Denique καθώς 9, 82 in κατώς mutandum foret, nisi probabilior Schæferi emendatio esset καὶ restituentis. Faciliorem excusationem ἔφοροι habet, quod legitur 1, 65; 5, 41; 6, 63, 65, 82; 9, 7-11, 76. Hoc enim quum magistratus Spartani nomen

sit, Herodoto fortasse non opus visum est Ionicæ accommodare dialecto, quæ ἔποροι postularet. Similis Ἀφετῶν ratio est, quod nomen est loci terræ Magnesiæ ab verbo ἀφιέναι ductum, de quo Herodotus 7, 193 : ἐνθεῦτεν ἐμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν (libri ἀφήσειν), ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὖνομα γέγονε Ἀφεταί. Id igitur per φ scriptum reliqui et hoc loco et infra c. 196, et 8, 4, 6, 78, 11, 12, 14, sed ubique correxi vitiosum accentum librorum Ἀφέται. Nam nomen esse oxytonum docet Herodianus apud Arcadium p. 114, 1 : τὰ εἰς τὴ παραληγόμενα τῷ εὐρίᾳ ὄντα βαρύνεται, Βρεμέτη Ὀκυπέτη Δημαρέτη· τὸ δὲ Ἀφεταί πληθυντικῶς λέγεται. Recto accentu scriptum apud Stephanum Byz. et in libris plerisque Diodori 11, 12; vitiose apud Plutarch. V. Themist. c. 7, et Strabon. 9, p. 436.

Easdem leges vix dubitari potest quin reliqui quoque scriptores Ionici sint secuti, licet librarii plerumque literas aspiratas substituerint, velut in libris Hippocratis et Aretæi, in quibus constanter sere ἀπικνέεσθαι, ἀφελικέστερος et alia hujusmodi leguntur, notata jam ab Heringa Observ. crit. p. 46.

§ 3.

De literis σσ.

Literas σσ, quæ in verbis et nominibus in τε mutantur in vulgari dialecto Atticorum, non solum Herodotus, sed omnes omnino scriptores Ionici servarunt non mutatas, ἀλλάσσω γλῶσσα θάλασσα Ὑμησσός et reliqua omnia hujusmodi dicentes, quemadmodum de Atticis quoque veteribus tragicis et Thucydides fecerunt.

§ 4.

De permutationibus vocalium.

Literæ α et ε paucis tantum quibusdam in vocabulis permutantur. Nam μέγαθος et ὑπερμεγάθος pro μέγεθος et ὑπερμεγέθος, τάμνω et τρέπω pro τέμνω et τρέπω dixit Herodotus : de quibus formis dicetur § 21 in indice alphabetico. Contra α in ε mutarunt Iones ἔρσην pro ἄρσην et τέσσερες τεσσαράκοντα et τέσσαρες τεσσαράκοντα dicentes.

Litera η pro α brevi Atticorum posita est in vocabulis διπλήσιος τριπλήσιος ceterisque hujus formæ numeralibus, λάξομαι λάξις, μεσαμβρή, ἀμφισθατῆ ἀμφισθασία : de quibus exponetur § 21 s. v. Διπλήσιος. Male vero in libris interdum τεσσαρήκοντα pro τεσσαράκοντα scriptum, et πεντηκόσιοι (p. 435, 20, 33, 36) pro πενταχόσιοι,

quod recte legitur alibi, ut p. 3, 20; 121, 3; 435, 51; 439, 6; 456, 53. Nam quod Homerus πεντηκῶσιοι metri caussa dixit Od. Γ, 7, nihil ad Herodotum.

Latissime apud Iones literæ η usus patet pro α longo Atticorum positæ, accommodate ad linguæ Ionicæ molliem, quod non fugit Aristidem Quintilianum De mus. p. 92 : ἡ Ἰὰς τὸ στερεὸν ὑποστελλομένη τοῦ α καταφέρεται πρὸς τὸ η· τὸ δὲ θῆλυ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸ πλείστον. Ac primo quidem α in η mutatur in terminatione declinationis primæ in α et ας, velut αἰτή αἰτίης αἰτή αἰτίν, καρτερῇ καρτερῆς καρτερῇ καρτερῆν, θηλυδρίης θηλυδρίῃ θηλυδρίῃν, Στρυμονίης Στρυμονίῃ Στρυμονίῃν.

2° In nominibus tertiæ declinationis in ας literam α natura longam habentibus, velut θώρηξ ἱρηξ οἴηξ, θώρηκος ἱρηκος οἴηκος et reliquis trium numerorum casibus, et derivatis, velut θωρηκοφόρος et οἰκίζω pro θωρακοφόρος et οἰακίζω.

3° In nominibus quibusdam tertiæ declinationis in ᾱ : quale est epicum Τιτῆνες pro Τιτᾱνες. Apud Herodotum præter Αἰνιῆνες vel Ἐνιῆνες 7, 132, quod Homero præeunte dixisse videtur, unum, ni fallor, hujus generis exemplum est Ἀκαρνῆνα 7, 221, quod si recte legitur, Ἀκαρνανίη 2, 10, et 7, 126, necessario Ἀκαρνῆνῃ scribendum erit. Sed vereor ne Herodotus Ἀκαρνᾶνα potius dixerit. Alia ejusdem terminationis nomina sunt Ἀγριᾶνες 5, 16, Ἰνδᾶνες 4, 186.

4° In adverbis in ᾱ et ᾱν terminatis, velut λάθρη λίην πέρην.

5° In paralexī substantivorum et adjectivorum eorumque derivatis : qualia sunt θυμίμα, τρικάρηνος, Ἰστρινός Παρινός Σαρδινός, Στῆσῶν, τήρης, ἀνιτρός, θυμῆσις, Ἀλικαρνησός Παρνησός, θυμιατῆρ θυμιατῆριον, θεητής, Κρηστωνιτής Κροτωνιτής Παρωρεήτης (quod recte scriptum 8, 73 : unde correxi quod 4, 148 legabatur Παρωρεάτας) Ποτιδικιτής Σπαρτιήτης Σπαρτιήτης Σπαρτιητικός, θεητός ἀξιοθέητος περητός νηυσιπέρητος, Δημάρητος Λυκάρητος, θέητρον, ἱστιῆτωρ ἱστιητόριον. Servatum α apud Herodotum 5, 68 in nominibus Doricis Ὑᾱται Ὀνεᾱται Χοιρεᾱται. Neque Θεασίδης, hominis Spartani nomen, in Θεσιδης mutatum 5, 85.

6° In commissura vocabulorum compositorum : qualia sunt apud Herodotum γενεηλογέω ἀντιγενεηλογέω, διήκονος διηκονέω, λοχηγέω, ναυηγέω ναυηγῆ ναυήγιον, σειρηφόρος, σκιητροφέω, et in nomine proprio hominis Thebani Τιμηγενίδης 9, 38 (ubi var. lect. Τιμογενίδης) et 86, quod servata partim forma Ionica Τιμηγενίδας scri-

ptum apud Pausan. 7, 10, 2. Non mutatur vero α in aliis, ut ἰθαγενής et καρδίακῶν.

7° In formis quibusdam verborum in αω, de quibus infra dicetur § 19.

8° In aliis vocabulis multis, quæ quum certis regulis non sint adstrictæ, sola usus observatione cognoscuntur. Horum exempla hæc sunt apud Herodotum.

Ἀδρηστος (Non fugitivus) 4, 142, et nomen proprium Ἀδρηστος pro Ἀδραστος 1, 35 seqq., 5, 67, 68, præeuntibus Epicis, qui et hoc nomen et alia ejusdem familiæ (Ἀδρηστειν Ἀδρηστινή) per η scripserunt, utpote ab verbo διδράσκω ducta, cujus α longum Iones per omnia tempora et in derivatis in η mutarunt, ἀποδιδρᾶσκω ἀπέδρην ἀποδρῆναι ἀποδρῆσομαι ἀποδρῆσις δρησμός dicentes. Ejusdem stirpis est δρηπέτης, quod legitur 6, 11, et verbum διεδρηπέτευσσε quod restitui 4, 79, ubi libri διεπρήστευσσε vel ἐπρήστευσσε.

Γῆδειρα pro Γάδειρα 4, 8.

Δηκόσιοι pro διακόσιοι.

Ἐγῶ pro ἔαγα præteritum verbi ἄγνυμι, ut δόρατα κατηγότα 7, 224. Aoristi, qui apud Atticos ἔαξα, apud Homerum ἦξα est, nulla apud Herodotum exempla sunt. Substantivis κάτημα et κάτηξις frequenter utuntur medici Ionici, licet ἄγμα, non ἦγμα dicatur.

Εὐφρήτης pro Εὐφράτης 1, 185, 191; 5, 52.

Ἡῆρ pro ἡήρ 1, 172; 4, 31.

Ἰήλυσος 1, 144.

Ἰήπυγος Ἰηπυγῆ 3, 138; 4, 99; 7, 170.

Ἰήσων 4, 179; 7, 193.

Ἰητρός et ἰητριχός 2, 84; 3, 129, al.

Κρητήρ et ὑπακρητηρίδιον pro κρατήρ et ὑποκρατηρίδιον, ἀκρητος pro ἀκρατος, ejusque composita ἀκρητοπότης ἀκρητοποσίη.

Ληός et νηός pro λαός et ναός, de quibus infra dicetur in indice forinarum Ionicarum alphabetico.

Λήρισται et Ληριστιός 1, 149; 9, 1, 58.

Ναηνίης et νεηνίσκος.

Οἰκίζειν 1, 171.

Πιπρήσκω, πέπρηκα πέπρημα ἐπρήθην, et derivata πῆσις et πρητήριον.

Πρήσσω per omnia tempora et derivata πῆγμα πῆξις πῆγῃτων πρηγματεύεσθαι πολυπρηγματεύειν, cum nominibus propriis, qualia apud Herodotum sunt Πρηξίλειος et Πρηξίνος. Simile etiam Persicum nomen Πρηξάσσης.

Πρηός et προήνιον.

Ῥηιδίως pro ῥαδίως et ῥηστωινη pro ῥαστώνη.

Ῥηχίη pro ῥαχία 2, 11; 7, 37; 8, 129; et ῥηχός vel ῥήχος 7, 142, pro ῥαχος.

Συρήκουσαι et Συρηκόσιος 7, 155 seqq.

Σπρηγίς 3, 41; 7, 69.

Τριηκάς 1, 65, et τριήκοντα cum compositis (τριηκονταίτις τριηκόντερος), τριηκοστός et τριηκόσιοι.

Τηύγετον 4, 145.

Τρηχύς et τρηχίως pro τραχύς et τραχίως, pariterque Τρηχίς et Τρηχίνιος 7, 175, 198 seqq.; 3, 31.

Φρήτρη pro φράτρα 1, 125. Eadem forma utitur Pseudo-Herodotus in Vita Homeri c. 31: sed a servatum in φράτορες ibid. et c. 29.

Φλυηρέω pro φλυαρέω 7, 103, 104.

Litera η ab Ionibus pro ω ponitur in adjectivis gentilibus in ωτης et ωτις: quorum exempla apud Herodotum sunt Ἀμπρακινήτης Θεσσαλιῷτις Ἰστιαίητις Μαϊήτης Μαίητις Φθιήτης Φθιήτις, in libris non raro per literam ω scripta, quod notavit Wessel. ad 4, 20.

Litera ι pro ε posita est in vocabulo ἱστῆ pro ἱστία ejusque derivatis: de quo v. indicem alphabeticum s. h. v.

Literæ ιε in ι longum contrahuntur in adjectivi ἱερός forma Ionica ἱρός ejusque derivatis: de quo v. indicem s. v. ἱρός.

Literarum ω et η ab Ionibus permutatarum duo exempla memorat Eustath. p. 484, 3, verba πώσσω et ῥώσσω pro πτήσσω et ῥήσσω dicta. De priore v. indicem alphabeticum alterius verbi nulla apud Herodotum exempla sunt.

Diphthongus αυ in ωlautata ab Ionibus in vocabulis ὠμα et τῶμα eorumque derivatis pro θαῦμα et τραῦμα. De his dictum ab nobis in indice s. v. Θῶμα. Duo alia, κῶμα pro καῦμα et ὠριον pro αὔριον, addunt grammatici in Append. ad Greg. Cor. p. 654, 698, quibus nemo facile fidem habebit, nisi graviora accesserint testimonia.

Literarum οη contractionem in ω præter numerale ὀγδώκοντα tribus tantum verbis adhibuit Herodotus. Eorum primum est βοᾶν, cujus aoristi activi forma Ionica est βῶσαι (et compositum ἀμβῶσαι), medii ἐπιβῶσασθαι προσβῶσασθαι, futuri ἐπιβῶσεσθαι et καταβῶσεσθαι, aoristi passivi ἐβῶσθην et præteriti βεβῶμένος. Et has quidem formas librarii satis diligenter servarunt. Tanto major in verbo βοηθῆεν eorum inconstantia fuit, quod modo sic modo βοθῆειν scripserunt, pariterque in ceteris temporibus verbi quum simplicis tum cum præpositionibus ἐκ, ἐπὶ et πρό compositi. Ego formam legitimam constanter restitui, quemadmodum in Thesaurο Stephani vol. 2, p. 305, præceperam, intactum vero reliqui βοηθός 5, 77; 6, 100. Nam fieri potest ut alia verbi, alia substantivi ra-

tio sit. Tertium denique verbum νοῖσαι est, cujus contracti exempla reliquerunt librarii, ἐνώσας 1, 68 et 86; ἐνενώχασι 3, 6; ἐνένωτο 1, 77; ἐνένωντο 7, 206; νενωμένου 9, 53; διενένωντο 7, 206. Quo indicio ἐπενώθη et ἐπινωθῆναι restitui 3, 122; 6, 115; et ἐπινώσας νόσας νόσαντες 1, 48; 2, 104; 4, 118; νόσωσι 8, 97; ὑπονώσαντες 9, 99, quæ omnia in libris per οη scripta sunt. Quæ literæ servantur in adjectivo νοήμων 3, 34, et substantivo νόημα 3, 80, nisi hoc νόμα scribendum. Νένωνται ex Aethlii Ὠροῖς Samiorum attulit Etym. M. p. 601, 26. Ceterum contractio illa ne ab Atticorum quidem usu plane aliena fuit, quanquam sermonis poetici finibus inclusa. Nam βῶπον et βῶσομαι Cratinus et Aristophanes dixerunt, de quo vid. Thesaur. Steph. vol. 2, p. 301, et νέωνται ex Sophoclis fabula perdita (fr. 191) memoravit Etymol. M. p. 601, 20. Liberiore contractionis forma usi Æschylus et Sophocles κατίβῶ et νῶ pro κατίβῶα et νῶα dixerunt: de quo exposui ad Soph. El. 882. Non minus singulare est νοῦνται, quod pro νοέονται vel νοῦνται dictum ex Democrito memoratur in Etym. M. p. 601, 27.

§ 5.

De diphthongis.

Diphthongus αι pro α longo Atticorum ponitur ab Ionibus in vocabulis αἰστός καίω et κλαίω. Neque αἰεί dixerunt, sed αἰεί, ut Epici: de quo infra exponetur in indice. — De diphthongo α in η vel ηῖ ab Ionibus mutato v. s. v. Μηών.

Ei pro ε est in εἰλάσσειν εἰνακόσιοι εἰνατός εἰνεκαν εἰρεσθαί εἰρύειν εἰρωτᾶν εἰρώτημα εἰρώτησις καινός ξείνος στεῖνός. Porro ἐννυσθαί, abjecto altero ν, in εἴνυσθαί mutatur.

Contraria ratione ei diphthongus in ε transit 1° in nominibus quibusdam proparoxytonis in εια vel ειος terminatis, velut ἐπιτήδεος et ὑπώρεα. 2° In formis femininis adjectivorum in υς, εια, υ, ut θήλεα pro θήλεια, ἰθία πλατεία pro ἰθεία πλατεία. 3° In comparativis χρείσων et μέζων pro χρείσων et μείζων. 4° In temporibus quibusdam verbi δεικνύναι, in verbo ἔργω pro εἰργω, in præterito ἔωθα pro εἰωθα. Sed hæc singula infra tractabimus suis locis.

Eu pro εο Ionico vel ου Attico est 1° in pronominibus ἐμεῦ σὺ εὖ τεῦ τσου δευ pro ἐμοῦ σοῦ οὗ τοῦ (i. e. τίνος) του (i. e. τινός) δτου.

2° In adjectivi πλέων formis iis quæ in dialecto vulgari εο habent, ut πλεῦν πλεῦνος πλεῦνας pro πλέον πλέονος πλέονες.

3° In formis verborum in εω quæ in dialecto

communi ου habent ex eo vel ου contractum, ut καλεῖται καλεῦνται ἐκάλεον καλεῖσα καλεῦντος καλεῖσθης. Eodem modo ου in futuris aliorum verborum diphthongum ου ex eo contractam habentibus in ευ mutatur, ut ἀπολεῦντες ἀπολεύμενος ἀποθανεύμενος. Magna tamen in his formis exhibendis inconstantia est in libris Herodoti modo formas solutas (εο) modo contractas (ευ) præbentibus.

Diphthongus ου ab Ionibus paucis quibusdam in vocabulis pro littera ο simpliciter ponitur. Ea sunt apud Herodotum substantivorum γόνυ et δόρυ casus trisyllabi γούνατος γούνατι δούρατος δούρατι etc., μῶνος νοῦσος Οὔλυμπος οὔνομα οὔρος (i. e. ὄρος) οὐρίζειν (pro ὀρίζειν) οὔρος (i. e. ὄρος), cum derivatis et compositis omnibus, excepto fortasse verbo νοσέω : de quibus omnibus explicatius dicetur infra in indice alphabetico. Minus certa diphthongus videtur in nomine Μουρυχίδης 9, 4 et 5.

De diphthongis ει in ε et ου in οο solutis infra dicetur ubi de declinatione et conjugatione agetur. Literas οε, quas Attici in vocabulis compositis multis in ου contrahere solent, solutas servant Iones. Ex quo genere apud Herodotum exempla plura sunt verborum cum πρό compositorum, quibus diphthongum Atticam passim intulerunt librarii, ut προέβαινε προέβαλε προεβύμετο προεμαντεύσατο προέπεμψαν προετίετο et composita quædam cum έτος et έργον, ut τριακοντοέτιδας σπονδάς 7, 149 (quas τριακοντούτιδας dixit Aristophanes), Λυκιοεργάς 7, 76, ἀγαθοεργή 3, 154, 160 (unde ἀγαθουργίαν attulit Antiatt. in Bekk. Anecd. p. 78, 14, compositionem vocabuli, non formam spectans), ἀγαθοεργός 1, 67, δημοεργός 7, 31, quod restituendum 4, 194, ubi libri δημιουργός, et fortasse κακοεργοί pro κακοῦργοι 1, 41. Tertia quædam, sed suspecta forma est ἱροργίαι in codice Mediceo aliisque nonnullis 5, 83, ubi ceteri ἱουργίαι, quod ἱροεργίαι scribendum. Servatur vero diphthongus in nomine Λυκούργου.

§ 6.

De diæresi.

Diæresis diphthongi ει duplex est : nam aut utraque vocalis servatur non mutata, ut in dativis tertiæ declinationis βασιλεῖ πάθει pro βασιλεῖ πάθει, aut ε producto ηῖ scribitur, quod fit in substantivis paroxytonis in εία, properispomenis in εῖον, et adjectivis in εῖος, εία, εῖον. Quarum formarum exempla apud Herodotum sunt 1º de nominibus in εία, αἰδρητή (nam sic ex codd. cor-

rigendum vulgatum αἰδρήει 6, 69) ἀνδρητή βασιλήϊ δουλήϊ ἐπιστρατήϊ ἑταιρητή θεραπετήϊ κηρυκῆϊ λήϊ μανητήϊ πολιτήϊ προμαντήϊ πρυτανήϊ σατραπήϊ στρατήϊ. Suspectum igitur νηστείας 4, 186.

2º De nominibus in εῖον, ἀγγήϊον ἀριστήϊον ἐργαλήϊον ἱρήϊον μαντήϊον νεκυομαντήϊον πορθμήϊον πρυτανήϊον σημήϊον ὁδρήϊον χαλκήϊον.

3º De adjectivis in εῖος, ἀγγαρήϊος ἀνδρήϊος ἀγρήϊος γυναικῆϊος ἑταιρήϊος Καδμήϊος Κήϊος οἰκῆϊος (cum derivatis, nisi libri fallunt, οἰκηότης 6, 54, et οἰκηιοῦσθαι 1, 94; 4, 148; et 3, 2, quo loco libri non pauci οἰκειῦνται, quemadmodum in omnibus scriptum 1, 4).

Librarii etsi in his formis exprimendis non raro ad communis dialecti consuetudinem aberrarunt, tot tamen rectæ scripturæ exempla reliquerunt ut vocabula supra ab nobis apposita nihil plane dubitationis habere et sex tantum alia ab mutatione diphthongi exempta esse videantur, Δαρείος Ἀργεῖος Ἠλείος Καδμείος (nisi quod Καδμήϊα γράμματα legitur 5, 59) ἐρκείος θεῖος : nam Διονύσω τῷ Βαχχείω, quod bis legitur 4, 79, in Βαχχέϊω mutandum videtur, δευτερεῖον autem, cujus numerus pluralis δευτερεῖα et δευτερεῖοις legitur 1, 32, et 8, 123, non dubito quin δευτερήϊον sit scribendum ut ἀριστήϊον. Nec στυπεῖον recte habere videtur 8, 52.

Formæ patronymicæ εἰδης in ηῖδης mutatae unum apud Herodotum exemplum est nominis proprii Βασιληῖδew 8, 132. Servatur diphthongus in aliis, qualia sunt Ἡρακλειδης et gentilia Ἡρακλειδαί et Περσεῖδαί.

Nomina paraproxytona in εια εῖον εἰος diphthongi mutationem non admittunt, exceptis Ἀρήϊος βασιλήϊος Ποσειδήϊον, quæ jam ab veteribus Epicis sunt usurpata, et paucis aliis, quorum partim incerta auctoritas est, ἀθρωπήϊος Ἀχιλλῆϊος Βορήϊος Εὐρωπήϊος Φοιβήϊος κηλωνήϊον κηρυκῆϊον et Λιμενήϊον 1, 18, cujus loci nomen Λιμένειον est apud Suidam. Epici λαιστήϊα, quo Herodotus utitur 7, 91, hæc sola usitata forma est. Manifesta vero librariorum peccata sunt quæ passim in codice uno alteroque leguntur ἀληθῆϊη ἀτρεκῆϊη ἱρήϊη σιτοδῆϊη προσαστήϊον, pro ἀληθῆϊα ἀτρέκῆϊα ἱέρεια σιτόδῆϊα προάστειον, et ζεινηῆϊη adeo pro ζεινήϊη in libris pluribus 3, 39.

Diphthongus Attica η in ηῖ dirimitur ab Ionibus in vocabulis κληῖς κληῖω κληῖζω χρηῖζω ληῖζομαι ληιστός Θρηῖκη Θρηῖκες.

Diphthongus οι in οἶ solvitur ab Ionibus in nominibus οἷς et οἰστός. De priorē testem habemus Aristophanem Pac. 930 : X. οἶ. | T. οἶ, X. ναι̣ μα̣ Δῖ. T. ἀλλὰ τοῦτό γ' ἔστ' Ἴωνικόν | τὸ

ῥῆμ'. X. ἐπίτηδες οὖν, ἵν' ἐν τῇ κλησίᾳ | ὡς γρὴν
πρὶς τοῖν λέγων τις οἱ καθήμενοι | ὑπὸ τοῦ δέους
λέγῃς Ἰωνικῶς δέ, quod homini Attico olī di-
cendum fuisset. Genitivus et accusativus pluralis
δίων et δις est apud Herodotum 2, 42; δὴν et
δίας apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 54, 55.
Alterius, διστός, qua forma Epici quoque sola
utuntur, exempla apud Herodotum sunt 4,
70, et 5, 105. Ibidem et tribus aliis locis (3,
36, 156; 7, 12) verbum καταπροξέσθαι legitur,
quod Atticos καταπροξέσθαι pronunciassent, non
καταπροξέσθαι, ut in codicibus scribi solet, poe-
tarum exempla arguunt.

Diphthongus ω in ωῖ solvitur apud Herodo-
tum in adjectivis μητρώιος et πατρώιος, in quibus
præverunt Epici, et in ἡρώϊον, πρώϊ et πρώϊος,
servatur vero in nominibus ζῶν Κῶος Ἀγελῶος
Γελῶος aliisque: cujus discriminis rationem non
perspicio. Itaque hæc quoque cum diæresi scri-
benda esse censeo.

§ 7.

De iota demonstrativo.

Iota demonstrativi, cujus frequens in vulgari
Atticorum sermone usus est, nullum apud He-
rodotum exemplum reperitur præter νυνί 7, 229.
Quam formam quum librarios interdum pro νυν
intulisse constet, solitarium illud exemplum
Herodoti merito in suspicionem vocavit L. Din-
dorfius in Thesaurο Stephani s. v. Νυν. Nec mul-
tum profuerit ταυτί comparasse, quod avud Lu-
cianum legitur De dea Syr. c. 23.

§ 8.

De ν ἐφέλκυστικῷ, de hiatus et de crasi.

N ἐφέλκυστικόν, quo Attici hiatus vitandi
caussa uti solent, alienum videtur ab Herodoto,
cui utendi eo causa nulla fuit, quum dialecti
Ionicæ mollities vocales hiantes minime defu-
giat. Nam quæ in veteribus editionibus non pauca
reperiuntur additæ hujus literæ exempla, plera-
que omnia bonorum codicum auctoritate remo-
vere licuit recentioribus editoribus.

Difficilius est de elisione vocalium judicium
facere: in quo genere etsi librarii ut in aliis
scriptoribus quibusvis, ita in Herodoto quoque
parum diligentes se præbuerint, tamen si quis
omnem exemplorum copiam pervestiget, non
obscura quædam rectæ rationis vestigia relicta
esse animadvertet. Ac primo quidem illud cer-
tum haberi posse videtur, Herodotum elisionem
constanter adhibuisse præpositionibus, quæ
elisa syllaba altera accentum amittunt, ἀνά ἀντί ἀπό διά κατά μετά παρά ὑπό. Eadem ἄλλα
particulæ ratio esse videtur, excepto, quod

sponte intelligitur, ubi sequitur pronomen re-
flexivum οἱ, ut p. 426, 29. Præter ἄλλα nulla
alia particula frequentius elisionem patitur
quam δέ; quamquam non elisæ non minor exem-
plorum copia est, ita ut ad liquidum in tanta
librorum fluctuatione perducere non possit ubi
elisionem vel admiserit vel non admiserit He-
rodotus. Porro οὐδέ οὔτε, μηδέ μήτε et τε pas-
sim eliduntur: rarius γε, ut p. 355, 28; 368,
20. Ceterarum elisionum exempla sunt in edi-
tione nostra εἴτ' p. 131, 17; 210, 53; εἴτ' 284;
37; 373, 4; ἡδ' 96, 6; τὸδ' 324, 47; τῶνδ' 130,
6; 336, 2; τοῦτ' 146, 5; 200, 53; 413, 40;
ταῦτ' 99, 54; τοιαῦτ' 323, 7; ἡμέρη 162, 22,
et 440, 52 (quo altero loco libri nonnulli ἡμα),
ἡμ' αὐτῷ 211, 3; ἄρ' 441, 47; ἄρ' 435, 1; ἐστ' ἄν
239, 3; 356, 31; 386, 32; 400, 13; 424, 32, 46;
425, 21; ὥστ' 167, 8; (non παραυτί' quod Bek-
kerus intulerat p. 361, 43); ἔχ' ἡσυχος 401, 18;
ἐχοιμ' ἄν 261, 9; βούλοιτ' 223, 16; γίνοιτ' 77, 24;
δεξαίαντ' 145, 32; ἀπηλαύνειτ' 149, 20; μέφοιτ'
334, 27; ὀρθοίτ' 346, 13; γεινοίαντ' 346, 23, γέ-
νοιτ' 411, 40; in quibus haud dubie plures sunt
quæ non Herodoto, sed librariis debentur.

Conjuncta cum hac quæstione crasis est, cu-
jus ipsius quoque usus finibus apud Herodotum
circumscribitur est aliquanto quam apud scri-
ptores Atticos arctioribus. Nam paucis tan-
tum quibusdam vocabulis cum articulo vel par-
ticula καί coalescentibus crasin Herodotus, etsi
non constanter, adhibuit. Est autem crasis ar-
ticuli forma duplex, altera quæ communis ei
est cum Atticis, cujus exempla sunt τὰλλα et
ταῦτά, quibus sæpissime utitur, τὰγάματα,
τὰνθρώπου, τὰληθείας; altera Ionica, ὠνῆρ ὠνδρες
ὠνθρωπος ὠνθρωποι ὦλλοι ὠτός ὠτοί τῷτό τῷ-
γάμα τῷληθές τῷρχαῖον τῷπό (p. 67, 5; 146, 21);
τῷποδαῖνον (p. 97, 22); οὔτερος (p. 46, 28, 29;
159, 18); τοὔτερον (p. 10, 36): quæ omnia per
α longum et αυ efferre solent Attici, ἀνῆρ ἄνθρω-
πος et reliqua dicentes, αὐτός αὐτοί ταυτό et ἄτε-
ρος θάτερον. Dixit de hac crasi Gregorius Cor.
p. 415 seqq., recte ille notans ineptum quorun-
dam commentum, qui quum ὠνθρωπος nomina-
tivo casu dictum viderent, accusativum finxe-
runt ὠνθρωπον, cujus erroris particeps est
Joannes Grammaticus p. 372, et qui ὠκινάκης
ab Herodoto pro ἀκινάκης dictum esse commen-
tus est grammaticus, de quo infra dicetur s. v.
Ἀκινάκης. De ὦλλοι Etym. M. p. 821, 39: ὦλλοι
(cum spiritu leni: nam sic hæc in codicibus,
etiam apud Herodotum, non raro scribuntur,
de quo dixit Buttmann. Gramm. vol. I, p. 120),
ἀντὶ τοῦ οἱ ἔλλοι· αἱ τοιαῦται δὲ συναλοιφαὶ τῆς

δευτέρως εἰσιν Ἰάδος, ἥ Ὅμηρος οὐκ ἐχρήσατο. Quæ notatio referenda fortasse ad Apoll. Rh. 1, 1081 : ὅλλοι μὲν βὰ πάρος δεδμημένοι εὐνάζοντο· ubi hanc συναλοιπὴν τῆς νευτέρως Ἰάδος esse annotavit scholiasta, reprehendens Zenodotum, qui ὅλλοι pro ἄλλοι Homero intulerit, de quo vid. schol. Hom. Il. B, 1, et K, 1. Quod qui improbarunt, articulum ab Zenodoto additum reprehendere debebant, non crasin, quam non plane alienam etiam ab veterrimis epicis fuisse, Homericum οὐτός (Il. E, 396) docet et quod octies in Iliade, semel in Odyssea legitur ὤριστος ex δ ἄριστος contractum.

Præter hæc crasis exempla aliud olim satis frequens apud Herodotum ferebatur, τοῦνομα ex τὸ ὄνομα more Attico formatum. Verum quum Herodotum non ὄνομα, sed οὔνομα dixisse constet, quod crasin cum articulo non fert, et ingens locorum numerus sit in quo τὸ οὔνομα libri optimi præbeant, nemo tam superstitiosus erit qui τὸ οὔνομα constanter ab me restitutum improbet et τοῦνομα revocari velit, quod librarii posuerunt Atticæ dialecto assueti.

Crasis cum particula καὶ perpauca apud Herodotum exempla reperiuntur, quorum duo (p. 9, 41; 119, 33) ad usitatum illud καλὸς καγαθὸς pertinent, quod vix quisquam Græcorum καλὸς καὶ ἀγαθὸς dixit; tria alia, κακῆϊτι p. 112, 1, κακείνον p. 438, 31, et καμοί p. 160, 31, in medio relinquimus utrum Herodoti an librario- rum sint, qui καὶ ἄν, in quo omnes consentiunt p. 216, 26, alio loco (p. 352, 54) in duobus codicibus in καὶν mutarunt. Illud vero extra dubitationem positum esse puto, Herodotum, qui centies dixit καὶ ἔπειτα (vel ἔπειτεν), non uno in loco (p. 97, 51) καῖπειτα scripsisse. Hoc igitur correxi.

§ 9.

De declinatione prima.

a) DE NUMERO SINGULARI.

Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἔδρη ἔδρης ἔδρη ἔδρην, ἰσχυρὴ ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρῇν, ubi brevis, non mutatur nisi in genitivo et dativo. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείῃ ἀληθείαν, εὔνοια εὔνοίης εὔνοίῃ εὔνοϊαν, μία μιῆς μιῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείῃ ἀληθείην, εὔνοίῃ εὔνοίην, μοίρῃ μοίρην, μίῃ μίην et alia huiusmodi scribentes, ut ἀναιδείην 6, 129; εὐπειτείῃ 5, 20; εὐτελείην 2, 92; ἱρεΐῃ 5, 72; 8, 104; Ἰστιαίην 8, 23, 25, 66; Ποτιδαίην 8, 128 (sed Ποτίδαϊαν ib. 129); πολυτελείην 2, 87; πρεσβυγε-

νείην 6, 51; ὑγίειν 2, 77. Quæ vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. Ἑῖς, Μηδείς, Μοῖρα et Πρόνοια, et convelluntur multo maiore rectæ formæ exemplorum numero, velut ἄδεια ἄμιλλα ἀπόπειρα ἄρουρα βασιλεία γέφυρα δίαιτα διάπειρα ἐμμέλεια ἐπιμέλεια εὐμένεια μεγαλοπρέπεια περιφάνεια, Αἰγίλεια Αἰγίνα Αἰνεία Ἀμφίκαϊα Ἀνόπαια Δάικαϊα Ἐλάτεια Ἐρύθρεια Εὐβόρεια Ἑράκλεια Θέσπεια Ἰριγίνεϊα Κώμβρεια Λάκκινα Λεβάδεια Μαρώνεια Πλάταια Προμένεια Σήπεια Φώκεια Ψυτάλεια. Itaque πῶρην quoque, quod in libris omnibus legitur 1, 194, in duobus 7, 180, in πῶρην mutandum esse censeo, nisi altero loco aliorum codicum lectio præferenda ἐπὶ τῆς πῶρης. Nam quod Apoll. Rh. 1, 372, metri causa πῶρην dicere ausus est (sic enim vulgatum πῶρην recte correxit Lehrsus), nihil ad Herodotum facit, cui ab communi usu discedendi causa nulla fuit. Sic Νύση metri causa dictum in Hymno Homérico in Bacch. v. 8, Herodotus vero legitima usus forma Νῦσαν dixit 2, 146: unde correxi Νύσην, quod legebatur 3, 97, uno in codice νῆσσαν scriptum. Eadem de causa suspecta habeo Σύμρην et Σμύρην pro Σύμρνα et Σμύρναν dicta 1, 14, 16, 94, 149, 150; 2, 106; quod non defenditur exemplo Homérico Ἰπῖγρ. 4, 6: Αἰολίδα Σμύρην ἀλιγείτονα. Recta scriptura Σύμρνα et Σμύρναν servata in Ps.-Herodoti Vita Hom. c. 2, 8 et 38.

Nominum in ας et ης exeuntium declinatio Ionica est ης, εω, η, ην. Sic

Ἀρισταγόρης, βορέης, νηνίης, δεσπότης.

Ἀρισταγόρῃ, βορέῃ, νηνίῃ, δεσπότηω.

Ἀρισταγόρη, βορέῃ, νηνίῃ, δεσπότη.

Ἀρισταγόρην, βορέην, νηνίην, δεσπότην.

Servatum α in nomine Θήρας 4, 147, 148, et genitivo Θήρα ib. 148, 150, et nomine Θανύρα 3, 15, de quibus dubites. Illud vero non dubium quin Ἀριστέας vulgo lectum 7, 137, in Ἀριστέης fuerit mutandum, ut 4, 13 seqq. scribitur.

Nominum in εις exeuntium genitivum libri non raro extrito altero ε scriptum exhibent, ut βορέω Ἀνδρέω Πυθέω. Quas formas fuerunt qui Homericis quibusdam defendi posse putarent genitivi βορέω trisyllabi exemplis, quibus mihi nihil effici videtur. Nam si poetæ litteram ejicere quam synizesin duabus ultimis syllabis adhibere maluerunt, rationem secuti sunt idoneam. Quæ quum nulla sit in oratione prosa, ego plenam forinam εἶω ubique vel ex codicibus vel ex conjectura restitui, quum præsertim librariorum viderem etiam aliis in formis pluribus, de quibus infra suis locis dicetur, alterum de duobus juxta se positum ε non raro neglexisse.

Genitivi formæ communis in ου tria apud Herodotum exstant exempla. Primo Κυνέου 6, 101, quod necessario Κυνέω scribendum, nisi nominativum Κύνεος esse voluit Herodotus, quod parum probabile propter nomen simillimum Κινέας sive Ionice Κινέης apud Herodotum 5, 63, aliosque : quod fortasse illi quoque loco restituendum, licet in scriptura per υ consentiant libri Pausaniæ 7, 10, 2. Eadem de nomine Δασκύλου dubitatio est, quod ego Δασκύλω scripsi 1, 8, qua forma usus est Alexander Anth. Pal. 7, 709 : αὐτὸν με τυράννων | ὄψιν καὶ Γύγω μείλιονα Δασκύλω. Denique Αἰσχροῦ quoque nomen, quod adhuc legebatur 8, 11, in Αἰσχροῦ mutandum foret, nisi probabilior esset quam ex optimis codicibus restitui scriptura Αἰσχροῖου. Cujus nominis exemplum est in inscriptione Attica ab Welckero edita in Museo Rhenano (a. 1842) vol. 2, p. 318, 13 : ἐπὶ Αἰσχροῖου ἀρχόντος. Similiter Φιλαιῶν nomen in Φιλέου corruptum in libris pluribus 6, 35.

Accusativus nominum in ας et ης ab Ionibus non solum in ην, sed etiam in εα terminatur ad tertiam declinationem aberrantibus, quemadmodum vicissim Attici accusativum et singularem et pluralem ac nominativum pluralem nominum propriorum in ης tertiæ declinationis interdum primæ accommodarunt, Ἀριστοφάνην Ἀριστοφάναι et Ἀριστοφάνας pro Ἀριστοφάνη et Ἀριστοφάνεις dicentes. Prioris vero generis exempla apud Herodotum sunt nominum Ἀλυάττεα Ἀμύντεα Ἀράξεια Ἀρισταγόρεα Ἀρτεμίδα Γηρυόνα Γύγεια Δηϊόκεια Ἐπιόλτεα Εὐαλκίδια Εὐρυβιάδια Ἰπποκλείδια Καμύσσεια Λευτυχίδια Λεωνίδια Λυκίδια Λυσαγόρεα Μιλτιάδεα Μιτροβάτεια Μουρυχίδια Ξέρξεα Ὀρέσσεια Ὀροίτεια Ὀτάνεια Πρηξάπεια Στρησαγόρεα Ὑδάρνεια Φαρνούρεια Χοάσπεια. Non constant tamen sibi libri in hac forma : nam pleraque illorum nominum modo sic modo per ην scripta sunt, quæ terminatio constanter servatur in aliis, ut Ἀριστέην ceterisque in εης, Ἀρταύκτην Ἀρταύνην Ἀσπαθίνην Βάδρην Γύνδην Γωβρύην Δαυρίσσην Εὐρυβάτην Ἠγίην Ἰππίνην Ἰσαγόρην Κλεάδην Κλυτιάδην Κρανάσπην Κώνη Μαρσύην Μασίσσην Μασκάμμη Μασάσπην Μεγαδάτην Μεγιστήν Μίδην Μιτραδάτην Ὀορυάδην Ὀκταμασάδην Πακτύην Πανίτην Παντικάπην Παντίτην Πασαργάδην Πασανήν Σισάμην Σκύλην Τελλίνην Τηλίνην Τιμηγενίδην Τύρην Φειδιππίδην. Itaque amplius de libertate illa terminationis querendum erit : de qua quidquid statuatur, hoc mihi certum videtur, locum eam non habere nisi in nominibus propriis, et vitiosum esse habendum quod locis pluribus apud Herodotum { ut 1, 11 ; 3, 1 ; 4, 23 ;

7, 88), semel apud Lucianum (De dea Syr. c. 25) legitur δεσπότης pro δεσπότην, in quo alibi (ut 3, 134 ; 4, 136) consentiunt libri, et duobus locis (8, 118) κυβερνήτης pro κυβερνήτην, quæ notæ sunt nihilo melioris quam ἐξηγητάς et δεσπότης olim lecta 1, 78, 111, nunc optimorum librorum auctoritate correctæ. Nec nomen gentile Πέρσην, quod aliquoties (8, 3, 108, 109) Πέρσαι scriptum legebatur libris ne consentientibus quidem, hanc admittere formam censeo. Quamobrem Πέρσην prætuli magna aliorum exemplorum copia munitum. Σκύθαι apud Lucianum De dea Syr. c. 12, in Σισύθαι a Buttmanno mutatum etiam aliis de causis vitiosum est habendum.

Vocativi formæ ἑτεροκλίτου exempla sunt Ἀρτέμδαρες 1, 116 (ubi præcedit genitivus declinationis primæ Ἀρτεμίδαρεω c. 114, 115) et Πρηξάσπεις 3, 34, 35, 62, 63, comparanda cum Aristophaneo Στεψιάδες pro Στεψιάδῃ. Minus certa res est de genitivo et dativo. Sic Ἀστυάγος libri 1, 130, et Ἀστυάγῃ 1, 74, 129, quibus quum multa obstant genitivi Ἀστυάγω exempla (velut 1, 73, 76, 112, 122 etc.), non solum Ἀστυάγος illic in Ἀστυάγω mutandum cum Bekkero, sed etiam Ἀστυάγῃ corrigendum, quod 1, 129 in libro Sancroftiano servatum. Porro Κυαζάρει scriptum 1, 73, 14 (ut Κυαζάρει in codicibus quibusdam Xenophontis), sed Κυαζάρῃ 1, 16, et Πρηξάσπεις 3, 62, 63, sed Πρηξάσπεω 3, 74, 75, 78. De nomine ἀκινάκης dicitur in indice alphabetico § 21.

b) DE NUMERO PLURALI.

Declinatio Ionica pluralis ab Attica non differt nisi genitivi terminatione ὧν in omni nominum genere in εὖν soluta, ut γλωσσέων ἡμερέων λιθοτομείων παλλακείων γενεέων, et dativi terminatione αἰς in ησι producta, non αἰσι, quod passim scripserunt librarii poetarum Atticorum lectione imbuti. De utroque casu dixit Greg. Cor. p. 379-382. Genitivi nominum quorum paralexis ε est, ut γενεέων 7, 171, alterum ε plerumque neglexerunt librarii. Sic αἰγέων et συκείων pro αἰγέων et συκείων in libris omnibus 4, 189 ; 1, 193 legitur, et ἀδελφείων scriptum erat 3, 31, et 5, 80, qui genitivus est masculini ἀδελφεός, non feminini ἀδελφεή. Quamobrem ἀδελφείων scripsi. Nec γεῶν 4, 198, et Μαλεῶν 1, 82, recte habere puto, sed γελῶν et Μαλεῶν scribendum. Aliud ejusdem generis exemplum latebat 2, 15, ubi genitivus nominis loci Ἀγυπτίαι in libris ταριχεῶν ταριχέων ταριχηῶν scriptus est et accusativus ταριχεῖας in omnibus ibid. c. 113, quæ patienter tulerunt editores neglecto Stephani

Byz. testimonio, ex quo manifestum est di-phthongum ab librariis esse illatam : Ταριχέαι, πόλεις πολλαί, αἱ μὲν Μενδήσαι, αἱ δὲ Σχηνικαί, αἱ δὲ Κανωδικαί. — Καὶ ὤφειλε διὰ διφθόγγου. Ἔστι καὶ Ταριχέα καὶ ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς λεγομένη πόλις τῆς Ἰουδαίας, ὡς Ἰώσηπος. Τὸ ἔθνικόν Ταριχεάτης καὶ ταριχεαὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ τὸ ταριχεύω. Ex quo sequitur apud Herodotum Ταριχείων et Ταριχεάς corrigendum esse, quæ ego restitui.

De genitivo ἐτησίων vel ἐτησίων infra dicetur § 12.

c) DE DECLINATIONE CONTRACTA.

Nominum in ἐή, quod Attici in ἦ contrahere solent, Iones formas servant solutas. Ex quo genere apud Herodotum hæc sunt exempla, partim librariorum obscurata præposteris correctionibus. Ἀλωπεκίας 7, 75. Ἀνθρωπέη 5, 25, ubi libri ἀπέδειρε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπήην, Eustathius p. 374, 35, ἀνθρωπέην, Pollux vero 2, 5, ἀνθρωπῆν, quod proxime abest ab vera quam ego restitui scriptura ἀνθρωπέην. Κυνέην et κυνέας 2, 151; 7, 77, 89, male vero vulgo κυνῆ 4, 180. Λεοντῆν vulgo 4, 8: sed λεοντέας et παρδαλέας 7, 69. Rursus male γαλαῖ 4, 192, pro γαλέαι, et μυγαλᾶς vel μυγαλάς 2, 67. Quod μυγαλέας scribendum fuisse jam Schweighæuserus intellexit in Lexico s. h. v., in hoc uno errans quod etiam μυγαλάς oxytonum ferri posse putavit. Denique συκῆν legitur 1, 193, et 4, 23, et genit. pluralis αἰγῶν et συκῶν, quem αἰγῶν et συκῶν scribendum esse supra significabamus, 1, 193; 4, 189.

Forma Attica μνᾶ ab Herodoto in μνέα solvitur. Sic μνέαι pro μναῖ 2, 168, 180 (in μνέας corruptum in codicibus Luciani De dea Syr. c. 48); μνέων pro μνῶν est 3, 131; μνέας pro μνᾶς 1, 151; 2, 180.

Nominis Ἐρμῆς quinque apud Herodotum exempla exstant, genitivi Ἐρμέω et accusativi Ἐρμῆν, 2, 51, 67, 138, 145; 5, 6, et Ἐρμῆα apud Lucian. De dea Syr. c. 38, De astral. c. 20. Quibus formis jam veteres Epici usi sunt.

§ 10.

De declinatione secunda.

Declinatio Ionica secunda omni ex parte eadem est quæ Attica, excepto dativo plurali in οῖς, qui apud Iones in οῖσι producitur.

Genitivi singularis formam epicam in οῖο, quæ in uno alteroque codice illata est 3, 97; 4, 192, plane alienam ab Herodoto esse liquet

et ne apud Lucianum quidem recte habere videtur De dea Syr. c. 22, ubi libri ἔρωτος ἀπρήκτοιο. Non magis ferenda genitivi terminatio εῶ est, quam editores pluribus in locis Herodoti tulerunt, Βάπτειω 2, 181 (ubi cum Ἀρκεσίλειω conjunctum est); 4, 159, 160; Ἐρξάνδρειω 5, 37; Κλεομβρότειω 5, 32; Κροίσειω 8, 122; Πεισιστράτειω 6, 102; Μεμβλιάρειω 4, 147. Quorum pleraque quum ipse codicum dissensus suspecta reddat, omnia corrigere non dubitavi, ne postremo quidem excepto, in quo solo libri omnes consentire videntur veteris culpa librarii, qui quum Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλειω scriptum videret, prius nomen alteri sive consulto sive calami lapsu assimilavit, cujusmodi errorum exempla aliquot infra videbimus. Eodem referendum erit Ξάνθειω 2, 135, nisi hoc ab nominativo Ξάνθης est, quod non puto Persici nominis Ξάνθην exemplo apud Æschyl. Pers. 995 comprobari posse. Omisi vero Γορδέειω 1, 14, 35, 45; 8, 138, et apud Tzetz. Hist. 1, 103, quod non dubitandum quin ab nominativo sit Γορδῆης, non Γόρδιος, qua forma uti placuit Arriano Anab. 2, 3, 1 seqq. Denique quod in epistolis commentitiis Hippocratis p. 1273, 44; 1275, 18, legitur Δημοκρίτειω, id ipsum quoque non scriptori, sed librariis imputandum videtur. Recta forma Δημοκρίτου p. 1274, 7.

Genitivi pluralis forma ἑτεροκλίτῳ νησάων et ψηφάων pro νήσων et ψήρων, qua Callimachus usus est præeunte Hesiodo, qui βλεφάρων ἀπὸ κυανέων metri caussa dixit pro κυανῶν, et μοτάων pro μοτῶν apud Quint. Sm. 4, 412, fortasse quis utatur ut ἀστῶν pro ἀστῶν dictum defendat, quod Phœnici Colophonio apud Athen. 11, p. 495, D, restituit Casaubonus, Θεαλῆς γὰρ ὅστις ἀστῶν (vulgo ἀστέρων) ὀνήϊστος —, et θυμένων pro θύμων apud Zonam Sardinum Anth. Pal. 9, 226, nisi, quod probabilius, ἡ θύμων scribendum cum Brunckio. Non videntur tamen hæc exempla, quæ metri necessitas extorsit poetis, sufficere ad similes formas vindicandas, quas Herodoto in codicibus quibusdam paucis in locis intulerunt librarii, quarum patrociniū suscepit Wesseling. ad 2, 36, πεσῶν 1, 94, πυρέων 2, 36 (ubi κριθέων, quocum conjunctum est, fraudi fuisse librario animadvertit Matthiæ Gramm. vol. 1, p. 150. Recte πυρῶν libri omnes 4, 33 ter; 7, 187), Θεσσαλῶν 5, 64, Σουσίων 5, 35 (recte vero Σούσων 5, 53; 6, 1, 119), quibus addi potest ἀλφίτων uno in codice scriptum pro ἀλφίτων 5, 57; ἐρπετῶν in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 44, 18; et βρυτῶν apud Aretæum p. 8, A, quod vicino κριθέων, ut πυ-

ρῶν apud Herodotum, originem suam debere videtur. Ejusdem generis est γυναικῶν σιτοποιῶν καὶ παλλακῶν, quod intactum reliquerunt editores 7, 187, licet veram scripturam præberet codex Schellershemianus σιτοποιῶν, neque animadvertunt vulgatæ scripturæ ob stare δλκάδων σιταγωγῶν 7, 191, quod σιταγωγῶν scribendum foret, si recte illic legeretur σιτοποιῶν. Denique non raro in libris scriptum αὐτέων et τούτέων pro αὐτῶν et τούτων : de quo infra dicetur ubi de pronominiibus agemus.

Nominum contractorum in ους et ουν, ut νοῦς εὔνοος, πλοῦς περίπλους, ῥοῦς, δστοῦν, διπλοῦς, ἀργυροῦς, χρυσοῦς et quæ sunt reliqua, formis Iones utuntur solutis νόος εὔνοος, πλοῦς περίπλους, ῥοος, ὀστέον, διπλόος, ἀργύρεος, χρύσεος. Male igitur νῶ in libro 1, 27, pro νόῳ, et ἔσπλου 6, 33, quod ἔσπλόου scribendum, ut διεκρόου scribitur in omnibus 7, 129.

§ 11.

De declinatione tertia.

Genitivus in ῶν, quoniam formæ contractæ speciem offerebat librariis, in codicibus interdum in ῑων est corruptus. Sic ἀνδρέων 7, 187, χηνέων 2, 45, χιλιαδέων 7, 28, vulgo lecta, quæ ex aliquot codicibus correxi. Nec μυριαδέων 8, 71 : ἄτε δὲ ἰουσιῶν μυριαδέων πολλέων, ubi manifesta erroris origo est, in μυριαδῶν mutare dubitavi. Nam quod genitivus substantivorum numeralium in ἄς, velut χιλιαδῶν μυριαδῶν, ab Atticis circumflecti annotarunt grammatici (Arcad. p. 136, 4, Chærob. p. 458, 27 ed. Gaisf.), non satis argumenti esse videtur, ut Iones χιλιαδέων et μυριαδέων dixisse putemus, quum præsertim ne veteribus quidem Atticis, sed τοῖς μεταγενεστέροις accentum illum tribuant technici ab Chærobosco memorati. Nonnihil dubitationis habet genitivus εἰλωτέων, qui consentientibus, ut videtur, libris legitur 6, 58, 75, 80; 9, 28 et duobus tantum codicibus εἰλώτων præbentibus 9, 80. Nam quum non solum εἰλωτας, sed etiam εἰλώται dicti servi illi sint, de quo deserto constat testimonio Stephani Byzantini, neutra genitivi forma per se spectata vitiosa haberi potest. Quum tamen apud Herodotum non solum accusativus pluralis εἰλωτας, qui facile in εἰλώτας mutari posset, legatur 6, 81; 9, 80, sed etiam accusativus singularis εἰλωτα 7, 229, et εἰλωτες 9, 81, nec verisimile sit inter utramque formam Herodotum fluctuasse, genitivum ubique εἰλώτων scribendum esse censeo, nisi quis servato εἰλωτέων reliquorum locorum corrigere scriptu-

ram malit, εἰλώτην εἰλώται εἰλώτας, quæ non improbabili conjectura foret, quum rarior nominis forma ab librariis facile aliquoties in vulgarem mutata esse possit.

Non majoris momenti sunt quæ apud Hippocratem aliosque reperiuntur genitivi in ῑων exempla, velut σαρκῑων apud Hippocr. vol. 3, p. 242, χειρῑων vol. 2, p. 74, vol. 3, p. 462, 474 ed. Littr., quorum non pauca ex codicibus corrigere licet. Μηνῑων pro μηνῶν ex duobus libris male illatum Luciano De astrol. c. 5.

Dativi pluralis forma in εσσι exiens, velut δαιτυμόνεσσι πάντεσσι παίδεσσι κοράκεσσι, qua epici et lyrici poetæ sæpissime, tragici raro usi sunt, interdum omissio propter metri necessitatem altero σ profertur, ut ἀνάκτεσι ἴναι χεῖρεσι apud Homerum, πολίεσι apud Pindarum, χεῖρεσι et πόδεσι in fragmento Sophoclis apud gramm. in Crameri Anecd. Paris. vol. 4, p. 183. Priore forma etiam Dorienses usos esse constat in poesi pariter ac prosa oratione, de quo dixit Ahrens. De dial. Dor. p. 229, 230 : alteri nunquam extra poesin locus fuisse videtur. Nam quod Herodoto 7, 224 ab recentioribus editoribus duorum codicum auctoritate tributum est πλεόνεσι pro πλέοσι satis convellitur aliis locis (2, 53; 8, 69; 9, 122), in quibus libri omnes in recta consentiunt scriptura πλέοσι. Non minus leviter μήνεσι pro μηνσί unius tantum codicis auctoritate receptum est 4, 43 et 8, 51. Hæc igitur quum ego rursus expulerim, consequens erat ut δαιτυμόνεσι quoque, quod 6, 57 librarii posuerant Homericis fortasse memores δαιτυμόνεσι, corrigere legitima forma restituenda δαιτυμόσι. Nec σπλήνεσι pro σπλησί, quod passim legitur apud Hippocratem (velut vol. 3, p. 328, 450, 452; vol. 4, p. 120, 148, 156, 161, 218, 220 ed. Littr.) recte habere puto. Librarii quam proclives fuerint ad hujusmodi formas inferendas, Archippi versus docere potest ap. Athen. 3, p. 86, C et 90, F.

Λεπάσιν ἐχίνοις ἐσγάραις βελόναις τε τοῖς κτένεσιν τε,

cui κτεσίν jam ab Elmslejo est restitutum. Plane enim incredibile est poetam anapæstum ante catalexin iambici tetrametri admittere quam legitima uti maluisse vocabuli forma. Idem vitium apud Pollucem 7, 52 corrigendum, qui πεντέκτενα quid significet explicans non πέντε κτένεσιν ἐνυψασμένοι scripserat, sed κτεσίν.

Nominum in ις, εος (vel εως) desinentium declinatio Ionica quomodo ab Attica differat schemate infra posito declaramus.

Singularis.

ATTICE.	IONICE.
N. πόλις	πόλις
G. πόλεως et πόλεως	πόλιος
D. πόλει	πόλι
A. πόλιν	πόλιν
V. πόλι	πόλι.
<i>Dualis.</i>	
N. A. πόλει vel πόλῃ	πόλι et πόλιε
G. D. πολέοιν	πολίοισιν.
<i>Pluralis.</i>	
N. V. πόλεις	πόλιες et πόλις
G. πόλεων	πολίων
D. πολέσι	πόλισι
A. πόλεις	πόλιας et πόλις.

Fornas omnium hujusmodi nominum Ionicas etsi librarii sæpissime in vulgares mutarunt, tot tamen in codicibus relictæ sunt Ionicarum exempla, ut non dubitandum sit quin recte fecerit Bekkerus, qui Ionicas per totum Herodoti opus constanter restituit, nisi quod ποιῆσαι reliquit 2, 82. Dativus singularis in ι longum terminatur. Nam quod Buttmannus (Gramm. vol. 1, p. 189, 211) vulgatarum editionum vitiiis et, quod plane alienum ab hac quæstione est, Homericò δατ̃ deceptus sibi persuaserat Κλέοδι 1, 31 et ἀπολι 8, 61, ι brevi dicta esse, vana est opinio. Recte Κλέοδι Bekkerus et ἀπολι ex pluribus codicibus jam Schweighæuserus correxerunt, ut συμφορῇ ἀχάρι 1, 41, quod ipsi quoque in pluribus codicibus ἀχαρι scriptum, in alii ἀχάριτι. Nominativ pluralis formam in ιες in omnibus hujusmodi nominibus fere constanter exhibent codices Herodoti, qui tamen non dubito quin contracta potius usus sit πόλις, cuius testes habemus Apollonium De pronoun. p. 380, B, a quo αἱ παρ' Ἰωσι γραφαὶ πόλις φύσις memorantur, et Greg. Cor. p. 475, de nomine ὄρις (quod ὄριες scribitur apud Herodotum) et pauca quædam exempla relictæ in codicibus sunt, velut πόλις 2, 177; 7, 22 et 234. Eadem accusativi ratio est, qui etsi ipse quoque non raro in ις terminatus est in libris (ut πόλιας quater duabus in paginis 48, 20, 28; 49, 25, 39), tamen contractam formam, quam ubique restitui oportet, non paucis in locis servarunt codices, præsertim in nomine Σάρδις, velut p. 51, 9, 26, 39, 52; p. 52, 3, 23, 30, in πόλις p. 103, 24; 111, 46; 131, 11; ἱεῖς 95, 49; καλασίρις 97, 17; κυλλήστις 96, 31; ἔρις 95, 48, 50; 96, 6; σαγάρις 71, 39, et aliis alibi. Quibus an-

numerare licet exempla terminationis in εις, quod ex ις potius corruptum est quam ex ιας. Sic codices ἄρδεις καὶ σαγάρεις p. 71, 39; καταβάσεις et καταβάσεις p. 61, 46. Nominativi et accusativi dualis πόλιε vel πόλι mihi in promptu sunt exempla. Ceterum in nulla quoque formis, πόλις et πόλι, ι longum est. Nam quod Parmenio Anth. Pal. 9, 113, οἱ χόρις et τοὺς χόρις correpto ι dixit, metri necessitate adactus regulam violavit. Dativi pluralis in ισι, non εις, terminati exempla apud Herodotum plura sunt. Sic πόλισι 1, 151; πίστισι 4, 172; Σάρδισι 5, 102.

Eandem declinationem sequuntur nomina in ι, σος, ut σὴνητι et πέπερι, σιγήητιος πεπέριος, σιγήητι πέπερι, nec pauca barytonorum in ις quæ in dialecto vulgari in genitivo et dativo litteram δ adsciscunt, ut Θέμις Θέτις Πάρις Ἰσις Πάπρημις, quorum formæ Ionicæ sunt Θέμιος Θέτιος Πάριος Ἰσῖος Παπρήμιος, Θέμι Θέτι Πάρι Ἰσι Παπρήμι, pro Θετίδιος Θετίδι etc.

Substantiva barytona in $\eta\varsigma$ et $\alpha\varsigma$ quorum casus obliqui in dialecto vulgari contrahuntur, apud Iones formas servant solutas. Sic τριήρης τριήρεος τριήρει τριήρεα, μέρος μέρεος μέρει, pariterque in duali et plurali terminationes Atticæ η, ον, εις, et ων, εις in εε, εα, εων, εες, εων, εας solvuntur. Eædem solutiones aliorum quoque substantivorum quorumvis casibus iis adhibentur qui apud Atticos in ει, εις vel η terminantur. Sic πήχει πήχεις πήχεος, δατεί δατεες δατεα Iones dixerunt pro πήχει πήχεις, δατεί δατη. Genitivo in εος iidem non solum pro ους, sed etiam pro Attico εως constanter usi sunt, πήχεος et δατεος dicentes, non πήχεως et δατεως. Contractio genitivi in εος, qua poetæ epici et lyrici usi sunt, γένεος θάμνεος θάπρεος σάπτεος et alia hujusmodi dicentes, aliena videtur esse ab oratione prosa Ionum. Male igitur Ἐρχράτεος in libris quibusdam 5, 92, p. 267, 18. Accusativi nominum propriorum in $\eta\varsigma$ in recentiori dialecto Atticorum non raro declinationis primæ formam adsciscunt in $\eta\nu$, ut Σωκράτην et Ἀριστοφάνην pro Σωκράτη et Ἀριστοφάνη. Nullum hujusmodi formarum vestigium apud Ionesprehendiitur, qui veteri forma usi hos accusativos in εα terminarunt constanter.

Substantivorum cum κλέος compositorum Attici in oratione prosa formis uti solent contractis, Ἡρακλῆς Θεμιστοκλῆς Περικλῆς etc., in poesi modo contractis modo solutis Ἡρακλέης Θεμιστοκλέης Περικλέης, quas solas admittit dialectus Ionica : nam quod apud Herodotum 2, 145 bis legebatur Ἡρακλῆς in Ἡρακλέης et Προκλῆς 3, 50, 51, in Προκλέης mutandum fuit. **Casus**

obliquorum declinatio Attica est Ἡρακλέους Ἡρακλέει Ἡρακλέα, accusativo interdum contracto Ἡρακλῆ: epica Ἡρακλῆος Ἡρακλῆϊ Ἡρακλῆα, quam adscivit prosa Ionum, servato tamen e brevi Atticorum, Ἡρακλέος Ἡρακλέϊ Ἡρακλέα. Vocativus Θεμιστόκλεες 8, 59, ubi cod. Sancerostianus Θεμιστόκλεις, fortasse pro Θεμιστοκλες.

Nominum in εὺς declinatio Ionica est βασιλεύς βασιλέος βασιλεῖ βασιλέα βασιλεῦ, βασιλέες βασιλείων, βασιλέες βασιλέων βασιλεῦσι βασιλέας: ab qua legitima forma locis plurimis aberrarunt librarii, rarius ad Atticam (βασιλέως βασιλεῖ), sæpissime ad epicam (βασιλῆος βασιλῆϊ βασιλῆα etc.): de quo primus accurate præcepit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine secundo, diligenter collectis omnium hujus generis nominum apud Herodotum exemplis. Struvium secutus est Bekkerus correctis ubique formis illis ab usu Herodoti alienis. Genitivi in εἰος, ut Ἀχιλλεῖος βασιλεῖος Περσεῖος, quem Chæroboscus vol. 1, p. 60, 13 ed. Gaisf. τοῖς νεωτέροις Ἰωσι, scholiasta Nicandri Ther. 764 Æolensibus tribuit, nullum apud Herodotum vestigium deprehenditur.

De declinatione substantivi νῆς dicitur in indice alphabetico.

Nominum in ας, ατος, declinationis Ionicæ, quæ ipsa quoque nonnihil differt ab Attica, exempla nonnulla apud Herodotum exstant de nominum κέρας γέρας τέρας casibus præter nominativum quattuor κέρως τέρωος, κέρει, κέρεια γέρεα τέρεα, κερέων. Quæ formæ probabiliores sunt quam τέρατος et τέρατα 2, 82. Substantivi γῆρας dativus γήραι est 6, 24, ut apud Epicos, et genitivus γήραος 3, 14 (in formula ἐπὶ γήραος οὐδῶ) et apud Aretæum p. 3 extr., p. 31, A. Substantivi κρέας genitivus pluralis κρεῶν apud Herodotum 1, 73, 119; 2, 47, 168; 3, 18, qui apud Hippocratem sæpius κρεῶν scribitur.

Nominum in ὦ et ὡς Iones in casibus obliquis terminationes servant contractas, quemadmodum poetæ quoque epici fecerunt. Sic ἦος apud Herodotum 2, 8; 7, 167; Ἰού 1, 2; Βουτοῖ 2, 156; ἀπεστοῖ 9, 85; εὖεστοῖ 1, 85; συνεστοῖ 6, 128. Accusativus vero non ut in dialecto et epica et Attica in ὦ terminatur, sed in οῦν, de quo Greg. Cor. p. 427: τὰ εἰς ω λήγοντα θηλυκὰ ἐπὶ τῆς αἰτιατικῆς εἰς οὖν περατοῦσι, Ἀητὼ Ἀητοῦν, Σαπφὼ Σαπφοῦν, ἥῳ ἥοῦν, αἰδῶ αἰδοῦν. Et sic Ἰοῦν apud Herodotum 1, 1, 2; 2, 41; Βουτοῦν 2, 59, 63, 75; Ἀητοῦν 2, 156; Τιμοῦν 6, 134, 135: sed contra dialecti normam αἰδῶ 1, 8, et ἥῳ vel (quod rarius) ἔω 1, 142, 201, 204; 2, 8, 17, 32, 99,

138, 158; 4, 40; 7, 58 et alibi non raro (adde Σαρδῶ 1, 170; 5, 106, 124), quæ librariis deberi veterem scripturam interpolantibus jam Koenius animadvertit in annotatione ad Greg. p. 428. Scribendum igitur αἰδοῦν et ἥοῦν, quorum alteri pepercerunt librarii in versu Hedyli apud Athen. 11, p. 473, A: ἐξ ἥοῦς εἰς νύκτα καὶ ἐκ νυκτῶν πάλι Σωκλῆς | εἰς ἥοῦν πίνει. Ἀειεστοῦν et καχεστοῦν annotavit Hesychius, εὖεστοῦν Democrito apud Clem. Al. Strom. 2, p. 498 restituit Valcken. ad Herodot. 1, 85. His exemplis fretus Koenius l. c. etiam εἰκῶ, quod apud Herodotum legitur 7, 69, in εἰκοῦν mutandum esse conjecit, aliorum locorum (2, 143, 172) immemor ubi εἰκόνα legitur. Et recte fortasse Koenius: quanquam conjectura non tam certa mihi visa est ut recipiendam ducerem. Nam etsi Atticos genitivum et accusativos εἰκόνας εἰκόνα εἰκόνας in εἰκοῦς εἰκῶ εἰκούς contraxisse constat, nominativi tamen εἰκῶ, cui apta foret terminatio accusativi Ionica in οῦν, testis nullus est, nisi quis Hesychii glossæ aliquid tribuendum esse censeat Εἰκῶ, εἰκῶν, χαρακτήρ, ὄψις, in qua literarum certe seriem suadere ut εἰκῶ ex ditto-graphia ortum esse putemus L. Dindorfius monuit in Thesouro vol. 3, p. 235. Itaque apud Herodotum, nisi εἰκοῦν scripsit, utrobique aut εἰκῶ aut, quod probabilius, εἰκόνα scribendum erit, ut εἰκόνας legitur 2, 172; εἰκόνας 2, 144.

Accusativum nominum Ἀπόλλων et Ποσειδῶν, cujus plena forma Ἀπόλλωνα et Ποσειδῶνα est, Attici non raro ejecto v in ω contraxerunt Ἀπόλλω et Ποσειδῶ dicentes. Iones vero plenam formam prætulisse videntur, ut Ἀπόλλωνα apud Herodotum 1, 87; 2, 156; 4, 59, et sola ea usi sunt in nomine Neptuni, cujus forma Ionica soluta Ποσειδέων est, testata ab Herodiano Περὶ μονήρους λέξ. p. 11, 5: unde Ποσειδέωνα apud Herodotum 7, 129; 8, 55. Eandem illam contractionem Attici comparativorum in ων accusativo singulari et nominativo et accusativo plurali non raro adhibuerunt, ut ἀμείνω pro (τὸν et τὰ) ἀμείνονα et ἀμείνους pro ἀμείνονες et ἀμείνονας. Quorum formarum priore Herodotus quoque sæpissime usus est. Sic, ut intra libros duos primos subsistam, ἐλάσσω p. 29, 37; 40, 23; 65, 14; 105, 39; 110, 14; 115, 39; 120, 6; καλλίω 46, 46; μέζω 47, 14; 83, 23; 117, 23; 120, 44; (μέζονα 94, 11; 121, 11;) πλέω 46, 6; 47, 13; 58, 39, 43; 73, 38; 83, 22, 24; 92, 3; 93, 29; 97, 30; 118, 14 (πλέονα 119, 51). Alterius formæ exempla aliquot reperiuntur adjectivi πλείους (nisi hoc pro πλεῦνες et πλεῦνας ab librariis positum), aliorum vix ulla, velut ἀμεί.

vous in libris omnibus p. 262, 45, et in uno cod. Schellersh. p. 267, 11, ubi alii omnes ἀμείνονας.

Nomina in ᾠων, ᾠονος ab Ionibus in εων terminantur. Sic Ἀμυθάνος nomen apud Herodotum 2, 49 Ἀμυθέωνος scriptum, et substantivum ὀπάων, quo sæpe usi sunt Tragici, ὀπέωνες 9, 50, 51; unde ὀπέων pro ὀπάων restitui 5, 111. Tertium huiusmodi nomen est Φιλάονα 8, 11, quod ipsum quoque Φιλέωνα scribendum, ni fallor.

§ 12.

De adjectivis et adverbis

Declinatio adjectivorum quum iisdem regatur legibus quas de substantivis supra exposuimus, hic non dicendum nobis est nisi de formis quibusdam quæ adjectivorum propriæ sunt.

Adjectiva nonnulla in ειος desinentia ab Ionibus in εος terminantur. Qualia sunt apud Herodotum præter τέλεος, quo Attici quoque sæpe usi sunt, αἴγιος βόεος ὠμοβόεος οἰεος ἐπέτεος ἐπιτήδεος et ἀνεπιτήδεος (cum adverbio ἐπιτηδέως), Ἀριμάσπεος (Ἀριμάσπεα ἔπεα 4, 14, quod apud Origenem Ἀριμάσπεια, apud Tzetzam Ἀριμάσπια scriptum), Ἡράκλειος (in nomine Ἡρακλείων στηλέων, quod legitur 2, 33; 4, 8, 42, 185, et accus. Ἡρακλέας στήλας 4, 43, 181), et quod substantivum factum est ὑπώρεα, oblitterata quidem illa plerumque in libris vulgatis illata diphthongo, vel ἡ in Ἡρακλήϊων et Ἡρακληΐας, sed pluribus in locis recte scripta in melioris notæ codicibus. His addendum ἡμιόνεος, quod pro ἡμιόνειος duo de præstantioribus codicibus præbent 1, 188, et suspicari licet alia huiusmodi alibi esse restituenda ubi codices omnes in ει vel ι consentiunt, velut 1, 119, μηλείων κρεῶν, ubi probabilius est μηλέων, ut αἴγεος βόεος et οἰεος, et 5, 53, 54; 7, 151, ubi libri Μεμνόνειος vel Μεμνόνιος, Herodotus vero Μεμνόνεος, ut opinor, scripserat, quod cum epico Ἀγαμέμνονεος comparandum.

Adjectivorum in υς formis femininis in εια ipsis quoque litera ι, et constanter quidem, ab Ionibus eximitur, servato tamen vulgaris formæ et accentu et mensura. Sic θήλεια (de quo Greg. Cor. p. 440) et ἡμίσεια pro θήλεια et ἡμίσεια, et βαθέα βραχέα δασέα ἡδέα ἰδέα ὀξέα παχέα πλατέα ταχέα τρηχέα pro βαθεία βραχεῖα etc., et numero plurali θήλεια ἡμίσεια βαθεία βραχεῖα et sic porro. Genitivus et dativus singularis quum ex communi declinationis primæ regula α longum in η mutatum habeat apud Iones, ut θηλέης ἡμισέης βαθέης βραχέης, θηλέη ἡμισέη βαθέη βραχέη, et librarii, quemadmodum in substantivis in α breve exeuntibus fecerunt. his quoque in formis lite-

ram η etiam nominativo et accusativo intulerunt, rarius apud Herodotum, sæpissime apud Hippocratem aliosque, θηλέη θηλέην, ὀξέη ὀξέην, εὔρέη εὔρέην et reliqua scribentes, quæ non dubitandum quin omnia ad rectam rationem sint revocanda, quod de Herodoto præcepit Buttmannus Gramm. vol. I, p. 253.

Reliquum est ut de genitivi pluralis adjectivorum et, quorum ratio eadem est, participiorum passivi forma quadam dubia generis feminini declinationis primæ dicatur.

Genitivi declinationis primæ terminationem περισπωμένην ὦν ab Ionibus in eas solvi syllabas, ex quibus contracta est, id est ἑών, supra ostendi ubi de declinatione substantivorum agebam. Ex quo sequitur genitivum περισπώμενων adjectivorum eandem admittere solutionem, velut λοιπέων πασέων πολλέων θερινέων ὀπτέων (πλίνθιον) ὑψηλέων διατρυχεισέων λεγχεῖσέων, quam etsi apud Herodotum satis diligenter servarunt librarii, tamen uno alteroque loco neglexerunt, ut 2, 27, ubi θερμέων χωρέων correxi pro vulgato θερμῶν, et 2, 15, ubi vulgo Ταρχεῶν τῶν Πηλουσιακῶν, quod Πηλουσιακῶν scripsi, ut Μηδικῶν νεῶν legitur 3, 136, et Ἀττικῶν γυναικῶν 6, 138. Alia vero eorum adjectivorum lex est quorum genus femininum ex regula ab Arcadio p. 135, Joanne Alex. Τον. παραγγ. p. 17, aliisque grammaticis exposita accentum servat generis masculini, ut οἱ φίλοι τῶν φίλων, αἱ φίλαι τῶν φίλων, οἱ τυπτόμενοι τῶν τυπτομένων, αἱ τυπτόμεναι τῶν τυπτομένων. Nihilominus his quoque formis terminationis in ἑών non raro tribuitur in codicibus Herodoti, quamvis nec consentientibus ubique inter se nec sibi constantibus. Sic ἁλλέων 4, 182 bis, 184 bis; ἀλληλέων 4, 113; 6, 12, et (ubi plerique omnes ἀλλήλων) 111; ἐκείνέων 4, 111; ἐσχατέων 8, 47; μεγάλεων in uno tantum codice 6, 46; ὀκσεῶν 5, 50; Αἰγυπτέων 2, 55; 4, 181; ἀντιέων 7, 10; δημοσιέων 6, 57; ἐπιγυριέων 5, 88; κουριδιέων in tribus codicibus 6, 138; διηχοσιέων in duobus 7, 184; χιλίέων ibid. (quod fortasse defendas accentu feminini Attici χιλιάων, quanquam grammatici de hoc ita loquuntur ut proprius videri possit formulæ χιλίων δραχμῶν). Ἐξακισχιλιέων καὶ δισημιέων in uno codice Mediceo 1, 32, licet in præcedenti διηχοσιέων cum ceteris libris consentiat. Τετραχοσιέων 7, 190; ἄλισκομενέων quattuor codices 5, 124; ἀνατρεβομενέων in duobus 3, 113; ἀρπαζομενέων in multis 1, 4; μαχομενέων 2, 76 (ubi μαχομένων ex tribus optimæ notæ libris edidi); πειθόμενέων præter unum omnes 5, 18; προκειμενέων in tribus 7, 16; τα-

ρασσομένων 8, 16; φυλασσομένων τῶν δδῶν 5, 35; licet in φυλασσομένων τῶν δδῶν omnes consentiant 1, 23. Hæ igitur formæ etsi epicis ἀλλῶν ἐρχομένων similibusque, quas in ἄν contraxerunt Dorienses ἀλλᾶν ἐρχομένην et alia omnia huiusmodi dicentes, quodammodo defendi possunt, tamen, nisi pluribus certioribusque exemplis grammaticorumve testimoniis munitæ fuerint, nimio potius Ionismi studio librariorum, ut alia multa, deberi videbuntur: qui tanto facilius errare potuerunt, quod adjectiva illa et particippia non raro cum nominibus primæ declinationis in ἑὼν sunt conjuncta, ut Θηβέων Αἰγυπτίων, ἐσχατίων χωρέων, ὀκοσίων ἡμερέων, μελαινέων ἐουσίων, προκειμένων γνωμέων, ἀντιέων γνωμέων. Facilius defendi posset ἐτῆσιέων ἀνέμων 6, 140 et 7, 168, quod si scripsit Herodotus, ignotum ei fuit præceptum grammaticorum (de quo v. Thes. Steph. vol. 3, p. 2152 ed. Par.) genitivum non ἐτῆσιῶν (cui respondet forma soluta ἐτῆσιέων), sed ἐτῆσιῶν scribentium. Verum quum loco altero duo de libris optimis cum Eustathio ἐτῆσιῶν præbeant, probabilius videtur ἐτῆσιῶν utrobique esse restituendum.

Gradus adjectivorum secundæ declinationis comparativum et superlativum ab Ionibus non solum in ὀτερος ὠτερος et ὀτατος ὠτατος, ut in dialecto communi, sed etiam in εστερος εστατος, ut tertiæ declinationis adjectivorum in ἥς, formari annotarunt grammatici: vid. Etym. M. p. 31, 7; 394, 5; 420, 48; Eustath. p. 1441. Non sunt tamen hæ formæ Ionum propriæ: nam Attici quoque et Dorienses iis usi sunt, quamquam fortasse minus frequenter quam Iones. Quorum Herodotus hanc formam adjectivis adhibuit ἀμorfέστατος ἔρρωμένεστος εὐνόεστος σπουδαιέστος, etsi non constanter. Ἐπιτηδείστατος, quod ex Democrito annotavit Eustathius, nusquam dixit, sed ubique ἐπιτηδεώτερος et ἐπιτηδεώτατος. Ceterum Democritus dubitari potest utrum ἐπιτηδείστατος an ἐπιτηδέεστατος dixerit. Diphthongus certe non defendi potest positivi ἐπιτήδειος exemplis in fragmentis Democriti apud Stob. Flor. 46, 46; 76, 16, quorum fides nulla est.

Adverbia ab adjectivis in ῆς derivata in dialecto communi in ὡς desinunt perispomenon, quod in ἑὼς solvitur ab Ionibus. Horum exempla apud Herodotum sunt ἀληθῆς ἀσφαλῆς ἀτρεκέως ἀφειδέως ἀψευδέως δυσπετέως ἐμφανῆς ἐναργῆς ἐπικεικῆς ἐπιστρεφῆς ἑτεραλχῆς εὐπετέως εὐπρεπέως εὐτυχῆς πανταλῆς προσφυῆς σαφῆς σαρκηνῆς συνεγῆς. Male igitur ἀκριβῶς legitur 7, 32; ἀκλειῶς 5, 77; ἀδεῶς 1, 216; 3, 65 et 67; 9, 109. Scribendum ἀκριβῆς ἀκλειῶς (quod ἀκλειῶς

dixerunt Epici) et ἀδεῶς, in quibus duplex ε non magis offensioni esse potest quam in adjectivo περιδέας 5, 44; triplex ε in ἐπιδέας 4, 130 (ubi male nonnulli codices ἐπιδευέας) et 7, 29. Nam formæ contractæ fortuito debentur errori librarii, ut παντελῶς apud Hippocratem vol. 2, p. 390 ed. Litt., ἐλλιπῶς apud Aretæum p. 116, ἀφειδῶς p. 108, quod ἀφειδέως scriptum p. 115. Similiter in adjectivis interdum peccatum: sic δημοτελεῖ apud Herodotum 6, 57, pro δημοτελέα legebatur. Nec, si ἐπιδέας περιδέας et ὑγιᾶ scripsit Herodotus, intelligi potest cur ἀκλεᾶ ἐνδεᾶ et καταδεᾶ, quæ 1, 1; 2, 108, et 121, 2, leguntur, dicere maluerit quam ἀκλεᾶ ἐνδεᾶ et καταδεᾶ. Inter adverbia vero omisi ἀναχῶς 1, 24; 8, 109, quod non constat utrum ab ἀναχός an ἀναχῆς sit derivandum.

§ 13.

De pronomibus.

a) DE ARTICULO.

Articuli declinatio apud Iones non differt a dialecto communi, nisi quod dativus τοῖς et ταῖς secundum legem supra memoratam τοῖσι et τῇσι est, pariterque in composito τοῖσιδε et τῇσιδε. Nam quod nominativi pluralis οἱ αἱ formæ Doricæ τοί τά paucis quibusdam in locis in uno alteroque libro posita sunt, vix opus moneri librariorum factum esse errore.

b) DE PRONOME RELATIVO δς EJUSQUE COMPOSITIS ὅσπερ ET ὅστις.

De hujus pronominis formarum usu Herodoteo investigando egregie meruit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine primo, cujus disputationis nos satis habemus summam exposuisse, omissis quæ Struvius collecta apposuit exemplis librariorumque contra rectam normam peccatis, quæ ab Struvio ita sunt confutata, ut eorum patrocinium nemo in posterum sit suscepturus nisi qui codicum auctoritati serviliter sit addictus.

Pronominis igitur δς et compositi ὅσπερ una tantum in casibus rectis Herodotus usus est forma δς ἢ τό, ὅσπερ ἤπερ τόπερ, et in numero plurali οἱ αἱ τά, οἷπερ αἷπερ τάπερ. Casuum vero obliquorum formas non admisit nisi eas quæ literam τ præfixam habent, nisi ubi præpositionem sequantur, quo μέγρι et ἄγρι quoque pertinent: quorum locorum magna ex parte ratio alia est. Nam ubicunque pronomen relativum præpositionem sequitur, quæ apostrophum pati potest, præpositio ultimam vocalem amittit et relativum

τ prefixum asperatur. Apostrophum vero patiantur praepositiones ἀντί ἀπό διά ἐπί κατά μετά παρά ὑπό, quibus ἀμφί et ἀνά addendae forent, nisi casu factum esset ut harum praepositionum ante pronomen relativum positarum nulla apud Herodotum exempla reperiantur. Contra ubi in anastrophe pronomen praepositionem antecedit, rursus formae a consonante incipientes requiruntur. Sic Herodotus 5, 106, τῷ παρά dixit, licet nusquam παρά τῷ, sed ubique παρ' ᾧ dixerit.

Præpositiones quæ apostrophum non recipiunt octo sunt hæ, ἐν ἐξ ἐς περί πρό πρὸς σύν ὑπέρ, ex quibus πρό et ὑπέρ cum relativo simplici conjunctæ apud Herodotum non reperiuntur, περί autem ubi cum pronomine relativo conjunctum est, non aliter ponitur quam cum anastrophe, ut 2, 135, αὐτῇ, τῆς περί λέγεται ὅδε ὁ λόγος, et interdum alio vocabulo interjecto, ut 4, 16, τῶν ἡμεῖς περί λόγους ἀποπερομένους ἀκούομεν, pariterque περίξ, ut 2, 29, τὴν περίξ νομάδας Αἰθίοπες νέμονται. Reliquarum praepositionum (ne πάρεξ quidem excepto, quod sic, non παρέκ, etiam ante consonantes scribitur, ut 8, 73, πάρεξ τῶν κατέλεξα) primaria est lex ut sequens relativum a consonante incipiat, velut 1, 106, τεσσαράκοντα ἔτεα, σύν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, et 4, 134, εἴπε ἄρα πρὸς τοῦσπερ ἐώθεε καὶ τὰ ἄλλα λέγειν, unde 4, 200, τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἔσχε χωρὶς πρὸς ἃ προσῆρχε, πρὸς τὰ scribendum esse recte monuit Struvius. Ad praepositiones vero ἐν ἐς et ἐξ quod attinet, singularis apud Herodotum usus obtinet, quo relativum, quod eas sequitur, spiritum retinet in formulis ἐν ᾧ *hoc tempore*, ἐς δ sive ἐς οὗ, *usque ad id tempus, donec*, et ἐξ οὗ, *ex quo tempore*, ita ut plerumque relativum ad nullum certum nomen, quod vel præcedat vel sequatur, referri possit. Eodem modo μέχρι et ἄχρι οὗ dicitur, nusquam μέχρι et ἄχρι τοῦ. Ubi vero temporis notio abest, praepositiones ἐν ἐς et ἐκ formas pronominis flagitant eas quæ a τ incipiunt. Cui regulæ quæ repugnant exempla recte judicavit Struvius librariorum deberi erroribus, exceptis fortasse tribus de ἐς δ exemplis, 4, 156 : κατὰ τοῦτο τῆς χώρης, ἐς δ γινώσκειται ὁ Βορυσθένης· 4, 71 : ταφαὶ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Ἰέρροισι εἰσι, ἐς δ ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός· 7, 50 : ὁρᾷ τὰ Περσέων πρήγματα, ἐς δ δυνάμεις προκεχώρηκε, in quibus fieri posse ut ἐς δ, nisi forte ἐς ὅσον scribendum sit, non ad certum aliquod nomen relatum, sed sic adverbialiter positum, vulgari temporis notione ad spatium translata dixerit Herodotus. Cujusmodi excusatio quum non parata sit novem aliis locis, in quibus ἐξ οὗ ἐξ ἧς ἐξ ᾧ libris consentientibus legitur (5, 17 ;

6, 118; 3, 52; 4, 78; 1, 125; 2, 44, 92, 154; 3, 82), non dubitandum quin ἐκ τοῦ ἐκ τῆς ἐκ τῶν cum Struvio sit corrigendum. Nulla enim excogitari caussa potest cur Herodoto, qui quater (6, 41, 71; 8, 136; 9, 111) γυνὴ ἐκ τῆς τέκνα ἐγένετο vel ἐστὶ dixit, semel (4, 78) ἐξ ἧς dicere placuerit, aut (5, 17) μέταλλον ἐξ οὗ τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα scribere, quum 3, 115, scripserit νήσους ἐκ τῶν δ κασσίτερος ἡμῶν φοιτᾷ.

De pronomine relativo ὅστις duo esse observanda docuit Struvius, primo nunquam hoc pronomen a consonante τ incipere (male enim τὴν τινα 1, 90 in omnibus codicibus et τὸν τινα in uno 1, 98 scribi); deinde in genitivis et dativis unice regnare breviorē illam formam quam epicam dicere solemus (ὅτεω ὅτεω ὅτεων ὅτοις), nunquam vero reperiri ὁστινος ὅστινι ὄντινων ὅστισι. (Vitiosum igitur est μέχρι ὅτου πληθῶρης ἀγορῆς 2, 173; quod etsi facile in ὅτεω mutari potest, tamen etiam ex ὅσου corruptum habere licet, quod legitur 8, 3, μέχρι ὅσου κάρτα ἐδόοντο αὐτῶν, quamquam quum hic alii iique optimi libri μέχρῃς vel μέχρῃ οὗ præbeant, probabilius esse puto Herodotum utrobique μέχρῃ οὗ scripsisse, ut aliis in locis pluribus.) Neque nominativus pluralis generis neutrius ἅτινα est, sed ἅσσα (1, 47, 138, 197) pro Attico ἅττα : quod 1, 138, in libris pluribus in ὁκόσα est mutatum. Similiter ὅσσα vel ὅσα scriptum in fragmentis Democriti apud Stobæum Flor. 43, 46; 103, 25, cui ἅσσα ex optimo cod. Paris. restituere debebat Gaisfordus.

c) DE PRONOMINIBUS PERSONALIBUS.

Genitivi ἐμοῦ σοῦ οὗ Iones formis usi sunt et solutis et contractis, solutis ἐμέο σέο ἑο, contractis ἐμεῦ σεῦ εὔ. Apollon. Dysc. de pronom. p. 342 : ἐμεῦ κοινῇ Ἰώνων καὶ Δωριέων. Ἐμεῦ δ' ἔλετο μέγαν ὄρκον (Hom. Od. Δ, 746)... καὶ Φερεκύδης ἐν τῇ θεολογίᾳ καὶ ἐτὶ Δημόκριτος ἐν τοῖς περὶ ἀστρονομίας καὶ ἐν τοῖς ὑπολειπομένοις συντάγμασι συνεχέστερον χρῶνται τῇ ἐμεῦ καὶ ἐτὶ τῇ ἐμέο. Utriusque formæ apud Herodotum quoque frequentia sunt exempla : sed formæ encliticæ constanter contractionem patiuntur, μευ σευ εὔ.

Dativi σοί forma enclitica est τοι.

Accusativi pronominis tertiæ personæ forma quædam enclitica est μιν (quod viv dixerunt Do-rienses et poetæ Attici), quæ modo pro αὐτόν vel αὐτήν, modo pro ἐκυτόν vel ἐκυτήν dicitur addito intellectove αὐτόν vel αὐτήν.

Numeri horum pronominum dualis nulla apud Herodotum exempla exstant.

Nominativi pluralis eadem apud Iones atque Atticos forma est ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς : nam quod in codicibus Herodoti non raro formæ reperiuntur solutæ ἡμέες ὑμέες σφέες, quas ego ubique removi, manifesto est documento qua temeritate librarii falsa analogiæ specie decepti formas vocabulorum sinxerint quæ ipsis viderentur Ionicas. Nam quum genitivum et accusativum constanter solvi ab Ionibus, ἡμέων ὑμέων σφέων, ἡμέας ὑμέας σφέας dicentibus, vidissent librarii, eandem solutionem nominativis adhibuerunt, in quibus ne a veteribus Epicis quidem est admissa, nedum a prosæ orationis scriptoribus, de quibus disertum habemus Apollonii Dyscoli testimonium in libro De pronomine p. 378 : αἱ πληθυντικαὶ καὶ κοινολεκτοῦνται κατ' εὐθείαν πρὸς τε Ἰωνῶν καὶ Ἀττικῶν ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς. Ἔστι πιστώσασθαι καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς εὐθείας παρ' Ἰωσιν ἐκ τῶν περὶ Δημόκριτον, Φερεκύδην, Ἑκαταίων. Τὸ γὰρ ἐν Εἰδωλοφανεὶ « ὑμέες Αἰδολιον περιγεύεσθε » παρὰ Παρθενίῳ ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παραληφθὲν οὐ καταψεύσεται διαλέκτου πιστουμένης ἔλλογίμοις συγγραφεῦσιν iterumque p. 380. Quæ nemo erit qui Gregorii Cor. p. 479, Favorini s. v. Ἐγὼν similiumque grammaticorum auctoritate elevare conetur, qui ἡμέες et σφεῖς schematis sui explendi causa posuerunt. Parthenium quid moverit ut ἡμέες scriberet nescimus, nisi forte carmen illud ex versibus heroicis puris compositum esse voluit, ut Joannes Tzetzæ versus a Cramero editos Anecd. Oxon. vol. 3, p. 333, inter quos hic est,

Ἵμέες αὐτε ἕκαστος ἐν οὐασὶ ταῦτα βαλόντες.

Dativi primæ et secundæ personæ ἡμῖν ὑμῖν in enclisi ἡμιν ὑμιν retracto accentu correptoque scribendum esse præcipiunt grammatici, quorum opinioni in Herodoto non magis quam in aliis scriptoribus se accommodarunt librarii. Ionibus scripturam illam tribuit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383 : ἡμῖν Ἰωνες, ἥ καὶ Ἀττικοί. Τὸ ἐγκλινόμενον παρ' Ἰωσι συστέλλει τὸ ι. Σημεῖωδες, καθὼ αἱ ἐγκλινόμεναι τὸν αὐτὸν χρόνον φυλάττουσιν ταῖς ὀρθοτονουμέναις et p. 384 : ὑμῖν πάλιν παρ' Ἰωσι προπερισπᾶται ἐγκλινομένη, καθὼ συστέλλει τὸ ι. Similiter Etym. M. p. 84, 16.

Dativi tertiæ personæ duplex est forma, altera ὀρθοτονουμένη σφίσι, altera enclitica σφι : nam quod 7, 149, legitur σφι μὲν εἶναι δύο βασιλεῖας, Ἀργεῖοις δὲ ἓνα, σφίσι scribendum est ex codice Sancerstiano. De utriusque formæ usu recte judicavit Matthiæ, cujus hæc est annotatio ad 1, 57 :

« Pronomen σφίσι et σφι ab Horodoto ita usurpari, ut hoc pronomen sit tertiæ personæ pro αὐτοῖς, *iis, illis*, illud vero semper reciprocum, *sibi, sibi ipsis*, ἐωυτοῖσι, sequentibus argumentis satis confirmari videtur. 1° Loci complures sunt, ubi σφι et σφίσι hoc significationis discrimine posita proxime sequuntur. Sic 6, 49 : ποιήσασιν δὲ σφι (ubi solus codex Florentinus σφίσι exhibet) ταῦτα ἰθέως Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔγοντας τοὺς Αἰγινίτας δεδοκέναι, ὡς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύονται. Conf. 1, 86 : ὡς δὲ σφι ἄσχημα ἔφαρξε, et mox τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖς δοκέοντας. 2° Utrumque, σφι et σφίσι, centies hac sensus proprietate observata legimus, illud in quacunque fere pagina. Quod ad hoc attinet, conf ex libro primo c. 27, 57 : σφίσι δὲ δαμόγλωσσοι, ubi σφίσι ad Κρηστωνίτας et Πλακηνούς referendum est ; c. 93, 94, v. 6 et 8, c. 97 : ἐδίδωσαν σφίσι λόγον (huc conf. 6, 138 ; 7, 145 ; 8, 9 ; 3, 76 ; 5, 68, quibus locis lectio codicis Sancerstiani σφίσι pro vulgari σφι 3, 45, egregie confirmatur), c. 98, 146. 3° In iisdem loquendi formulis σφίσι et ἐωυτοῖσι et σφίσι αὐτοῖσι commutatur, 1, 97 : σφίσι λόγον ἐδίδωσαν · 6, 138 : ἐωυτοῖσι λόγους ἐδίδωσαν · 8, 9 : λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδωσαν. 4° Voci σφίσι sæpius appositum est αὐτοῖσι sive αὐτῇσι, ut 1, 86, 146 ; 6, 42, 126. 5° Plerumque unus saltem codex veram lectionem præbet, ut pauci tantum loci vel codicibus abnuentibus ex hac regula corrigendi remaneant. »

Præter has formas Herodotus accusativo σφέ usus est, qui trium generum est et singularis et pluralis, pro αὐτὸν αὐτὴν αὐτό τε αὐτοὺς αὐτάς αὐτά, et neutro plurali σφέα pro αὐτά.

d) DE PRONOMINIBUS αὐτός ET οὗτος.

Pronominum αὐτός et οὗτος declinatio Ionica eadem est quæ dialecti vulgaris, exceptis dativis τούτοις αὐτοῖσι αὐτῇσι pro τούτοις αὐτοῖς αὐταῖς, et genitivo feminino αὐτέων pro αὐτῶν, quem annotavit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383 : ὃν τρόπον τὸ νυμφέων διαίρεται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ αὐτῶν, ὅποτε θηλυκὸν σημαίνει, καὶ ἔτι (apud Epicos) αὐτῶν. Qua forma in errorem inducti librarii non solum masculinum αὐτῶν interdundum in αὐτέων (velut 1, 108 ; 7, 233, 234), et τούτων, cujus hæc communis trium generum ut apud Atticos ita apud Iones quoque forma est, in τούτέων mutarunt, sed etiam literam ε aliis a quibus aliena est horum pronominum casibus in syllabam longam exeuntibus inseruerunt, rarius apud Herodotum, centenis in locis apud Hippocratem, Aretæum aliosque recentiores dialecti Ionicæ scriptores, quorum in

libris non solum αὐτέου αὐτέης τουτέου ταυτέης, τουτέω αὐτέω αὐτέῃ τουτέοισι αὐτέῃσι etc., sed etiam cognatæ non melioris notæ formæ reperiuntur, ἑωυτέου ἑωυτέης τοιουτέου τοιουτέω ἑωυτέων τοιουτέων τοσουτέων ἑωυτέοισι τοιουτέοισι. Qualia vitia an relinquenda sint recentioribus hujus dialecti scriptoribus nunc non quæram: Herodoto ea omnia eximenda fuisse, quod ego feci, nemo dubitabit qui diligenter collectis rectæ prævæque scripturæ exemplis rationem subducere volet. Non magis ferendum ἔκείνων 4, 111, quod ἔκείνων scribendum, ut paullo post (c. 113) ἀλλήλων pro ἀλληλέων ex codice Sacerdotiano restituendum: quæ ut interpolarent librarii formis in vicinia positis αὐτέων et μουνωθεισέων permoti sunt.

De pronomine reflexivis cum αὐτός compositis ἑμευτοῦ σευτοῦ ἑωυτοῦ pro ἑμαυτοῦ σεαυτοῦ ἑαυτοῦ supra diximus § 5. De pronomine ἔκείνος vel κείνος vide indicem alphabeticum.

e) DE PRONOME ΤΙΣ.

Pronominis interrogativi τίς genitivi et dativi singularis et pluralis formæ Ionicæ sunt τέο vel τεῦ, τέω, τέων, τέοισι, pro vulgaribus τίνος τίνι τίνων τίσι, quas interdum illis substituerunt librarii, velut 3, 38, ubi libri omnes ἐπὶ τίνι γράματι, quod τέω scripserat Herodotus. Eadem pronominis indefiniti τις declinatio est, cujus genitivus τεο vel τευ accentum rejicit. Formula πολλῶν τεω, qua utitur Herodotus 1, 181; 2, 48, 67, 124; 4, 47, restituenda Luciano De dea Syr. c. 2, ubi in πολλοστώ corrupta est.

De composito ὅστις supra diximus sub b.

§ 14.

De numeralibus.

Εἰς. Femininum μία et μίαν in codicibus non raro μή et μήν scriptum esse errore librorum quibus genitivi et dativi μιᾶς μιᾷ formæ Ionicæ μιῆς μιῇ fraudem fecissent, supra notavimus § 10.

De numeris δύο et δώδεκα v. indicem alphabeticum s. v. Δύο.

Reliquorum numerorum formæ, quatenus a dialecto communi discrepant, hæ sunt, τέσσερες τέσσερα et τεσσερεσκαίδεκα, τριήκοντα, τεσσαράκοντα (non τεσσερήκοντα, quod librarii interdum posuerunt), ὀγδώκοντα, διηκόσιοι τριηκόσιοι εἰνακόσιοι, et cardinalia εἰνάτος cum adverbio εἰνάκις et compositis velut εἰνακισχίλιοι, τριηκοστός, τεσσαρακοστός, διηκοσιοστός etc. Vitiosum πεντηκόσιοι notavimus § 4. De adjectivis διπλήσις τριπλήσις; etc. diximus s. v. Διπλήσις.

DE CONJUGATIONE.

§ 15.

De augmento.

Augmentum syllabicum ab Herodoto nusquam esse omissum (excepto, in quo Attici quoque non raro omiserunt, plusquamperfecto) tam manifestum est ut mireris νόε 1, 155 et ἐξανήρωε ib. 208, quorum alterum Schæferus, alterum ego demum ex codicibus correximus, non esse pridem ab editoribus emendata. Nec ceterorum scriptorum Ionicorum quisquam hanc libertatem, quæ propria est poësis epicæ et lyricæ, sibi sumpsisse videtur, nisi quis Homericæ λίσσαστο et φθέγγαστο ab Luciano posita esse sibi persuadeat, De dea Syr. c. 19, 22 et 25, quod mihi tanto minus verisimile videtur, quum c. 18 recta in libris forma sit servata ἐλίσσαστο, quod c. 19 præbet codex Marcianus. Neque ἀνακέστο ferendum c. 45, sed corrigendum ἀνεκέστο.

In verbis cum πρό compositis augmentum syllabicum apud Atticos plerumque cum præpositione in unam syllabam contrahitur προϋ. Iones vero in his ut in aliis vocabulis formam solutam prætulerunt. Sic apud Herodotum προέβαινε 1, 134; προέδωκε 6, 23; προεθυμέτο 5, 78 (ubi male libri nonnulli προθυμέτο et deterius etiam alii προθυμέτο); 9, 38; προεκαλέτο 4, 201; προεκομίζοντο 4, 121; προεκόπτετο 3, 56; προέφερε 5, 28, et alia: quemadmodum composita a προϋ — incipientia ipsa quoque contractionem Atticam respuunt, velut προοπτεόν 1, 20; πρόοπτος 9, 17; προοφέεσθαι 5, 82.

Aliquanto difficilior de augmento temporali quæstio est, in quo vel addendo vel omitiendo etsi summa est in plerisque verbis inconstantia codicum, tamen ut in aliorum vocabulorum formis, ita in his quoque veri quædam vestigia relicta sunt, ex quibus quam normam secutus sit Herodotus probabiliter conjici posse videatur; quamquam multum abest ut has regulas certas putem nullisque dubitationibus obnoxias.

1º Augmento constanter carent quinque verba linguae Ionicæ propria, ἀγινέω et composita, ἀναισιμῶ, ἀρρωδέω et composita, ἀρτέομαι (cum infinitivo ἀρτέεσθαι, non ἀρτᾶσθαι), ἐσσώω. Eidem legi fortasse subjectæ fuerunt trium aliorum verborum formæ Ionicæ, οὐνεμίζω, cujus tempora præterita modo ab ου modo ab ω incipiunt in codicibus, de quo dixi in indice alphabetico s. h. v.; οὐρίζω (pro δρίζω), cujus aoristus in paucis ubi legitur locis οὔρισε scriptus est, non ὠρισε; ἔργω (pro εἶργω, ut ἐρχτή pro εἰρχτή), quod etsi interdum cum augmento scribitur, ut

ἐξείργον n omnibus codicibus 5, 22, κατεῖρξαν in duobus legitur 5, 63, longe major tamen exemplorum numerus augmenti commendat omissionem.

2° Augmentum recte abesse videtur a verbis quibusdam ab usu vulgari remotioribus et sermoni poetico fere propriis, qualia sunt ἀέθλων 1, 67; 7, 212; ἀλύκταζον 9, 70; ἄνωγε 3, 81; ἐλί-
νυον 8, 71; ἔρδον 9, 103; ἔρξαν 5, 65; 7, 8; quibus haud dubie verba ἀγαίεσθαι et ἀέξιν acced-
rent, si temporum præteritorum exempla apud Herodotum exstarent.

3° Augmenti verborum ἐργάζομαι et ἑάω omissi tot sunt apud Herodotum exempla, ut ab his quoque verbis communis dialecti formas εἰργα-
ζόμεν εἰργασάμεν εἰργασμαι εἶων alienas habuisse et ἐργαζόμεν (nisi forte ἡργαζόμεν scribendum) — ἔων dicere maluisse videri possit Herodotus, quemadmodum ἔωθα dixit, non εἰωθα : quo pacto etiam ἐνεμείνος defendi posset 4, 190, nisi hæc scriptura quattuor codicum, inter quos duo sunt de antiquissimis, auctoritate labefactaretur, in quibus ἐνεμειμένος scriptum est.

4° Augmentum temporale abjectum videri potest in formis præteriti passivi pluralis Ionicis in αται, quales sunt ὀρμέαται cum plusquamperfecto ὀρμέατο, cujus exempla multa sunt, in libris modo sic modo per ω scripta, ἄγωνίδαται 9, 26, memoratum ab Eustathio p. 234, 20, et ὀρτέαται 1, 125, cujus scripturæ testis est antiquissimus Stephanus Byzant. (s. v. Ἀρταία, Ἀρτεῖται et Μάσπιοι), qui male intellectis Herodoti verbis nomen finxit gentis Ἀρτεῖται, qui error communis ei est, ut videtur, cum librariis qui ἄρτεῖται scripserunt, quod in pluribus codicibus legitur. De quo si recte iudicamus, sequitur errasse editores qui 9, 68 codicum quorundam auctoritate πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἡρτηντο ἐκ Περσέων ediderint, quod ἄρτέατο scribendum foret, nisi manifestum esset veram esse ceterorum librorum scripturam ἡρτητο.

His igitur verbis a communis dialecti regulæ exemptis, si modo omnia sunt eximenda, hæc apud Herodotum relinquuntur verba eorumque composita.

1° A vocali incipientia, ἀγάλλεσθαι ἀγγέλλειν ἄγειν ἀγείρειν ἀγοράζειν ἀγορεύειν ἐξαγριοῦν ἀγωνί-
ζεσθαι ἀδικεῖν ἀίρειν ἐπαίειν αἰσσειν αἰστοῦν ἀκμά-
ζειν ἀκούειν ἀκρωτηριάζειν ἀλγεῖν ἀλείφειν ἀλίζειν ἀλίσκεσθαι ἀλλάσσειν ἀμαρτάνειν ἀμαυροῦν ἀμείβειν ἀμελεῖν ἀμύνειν ἀναγκάζειν ἀνδάνειν ἀνδραποδίζειν ἀνδροῦσθαι ἀνθίζειν ἀνοίγειν ἀντᾶν ἀντιάζειν ἀντιοῦ-
σθαι ἀνείν ἀνύειν ἀژیουν ἀπταῖν ἀπειλεῖν ἀπιστεῖν

ἀπορεῖν ἀπτεῖν ἀρᾶσθαι ἀράσσειν ἀργυροῦν ἀρδεν ἀρέ-
σκειν ἀριθμεῖν ἀριστεύειν ἀρκεῖν ἀρμόζειν ἀρπάζειν ἀρτᾶσθαι καταρτίζειν ἀρτυεῖν ἀργειν ἀσεβείν ἀσχεῖν ἀσπάζεσθαι ἀσπαίρειν ἀσχάλλειν ἀτιμοῦν ἀτρεμεῖν ἀφανίζειν ἀφάσσειν ἀφιέναι (in aoristo ἀπειθῆσαν, non ἀπέθῆσαν) ἀχθεσθαι, ἐγείρειν ἐθέλειν ἐθελοκακεῖν εἶναι (in imperfecto ἦσαν vel ἔσαν) ἐλαύνειν ἐλέγ-
χειν ἐλευθεροῦν ἐλκειν ἐλπίζειν ἐμείν ἐξεμπολᾶν ἐνεῖ-
και ἐπείγειν περιέπειν ἐπεσθαι ἐπίστασθαι ἐρᾶν κατε-
ρεῖκειν ἐρείπειν ἐρημοῦν ἐρχεσθαι (cujus aoristus ἦλθον ne a poetis quidem sine augmento profer-
tur) ἐσθῆν ἐσθίειν ἐτεροιοῦν προετοιμάζειν ἔχειν ἔψειν, ἴσχειν (cujus imperfectum in libris ἴσχον et πρόσισχον scriptum ἴσχον potius et προσίσχον scribendum), ὀγκοῦν ὀδοπορεῖν ὀδύρεσθαι ὀκέλλειν ὀλλύναι ὀμλεῖν ὀμνύειν ὀμολογεῖν ὀνειδίζειν ὀνινάειν κατόνεσθαι ὀπλίζειν ὀπτᾶν ὑποπτεῦειν ὀρᾶν ὀρέγεσθαι ἐπιορκεῖν ἐξορκοῦν ὀρμαῖν ὀρμεῖν ὀρμίζειν ὀρτάζειν ὀρούσσειν ὀρχεῖσθαι ἐξοστρακίζειν ὀσφρακίνεσθαι ὀφεί-
λειν ὀφλεῖν ὀγχεῖν ὀγλῆν. (Omittimus ἰσθῆναι ἰστάναι in imperfecto, ἰστιάειν, quæ augmentum omnino non recipiunt.)

2° A diphthongo incipientia προαιδεῖσθαι αἰνεῖν αἰρεῖν αἰρεῖν αἰσθάνεσθαι αἰτεῖν διαιτᾶσθαι αὐαίνειν αὐδάζεσθαι αὐδᾶν ἐναύειν αὐζάνειν αὐζειν αὐτομολεῖν, εἶδον εὐδεῖν εὐδοκίμειν εὐθενεῖσθαι εὐνομεῖσθαι εὐο-
δοῦσθαι εὐρίσκειν (quod apud Herodotum constanter sine augmento scribitur ut apud alios cujusvis dialecti scriptores plerosque : de quo v. quæ dixi ad Aristoph. Nub. 137) εὐτυχεῖν εὐγεσθαι εὐοιχεῖν ἀνοίγειν οἰεσθαι οἰκεῖν οἰκίζειν οἰκοδομεῖν οἰκοφθορεῖν οἰκτεῖρειν οἰκτίζεισθαι οἰνοῦν οἶγεσθαι (de quo genere verborum v. ibid.)

Quodsi omissis verbis iis, quæ propter exem-
plorum paucitatem vix quidquam alterutram in partem ponderis habent, ea tantum spectamus quorum frequentior usus est, omnemque lectionis diversitatem, quatenus ex codicibus enotata est, pervestigamus, in multis par fere utramque in partem momentum esse intelligitur, codicibus augmentum temporale aliis in verbis sæpius in aliis rarius vel addentibus vel omittentibus nec raro uno eodemque in loco in contrarias partes abeuntibus, ita ut facile appareat librariorum certæ rationis plane ignaros temere modo hoc modo illud arripuisse, prout quisque vel Ionice, qualem animo informasset, vel communis dia-
lecti studiosior esset. Cujusmodi inconstantia et hæsitatio quum non videatur cadere in Hero-
dotum, nihil aliud relinquitur quam ut augmen-
tum temporale in plerisque omnibus istius modi verbis, qualia supra collecta apposui, ab eo vel omissum vel, quæ mihi probabilior sententia vi-
detur, additum esse existimemus, excepto for-

tasse uno alteroque verborum ab diphthongis incipientium, non excepto vero imperfecto ἀμείβετο, quo nullum aliud frequentius sine augmento in codicibus scribitur, librariorum, ut opinor, arbitrio, qui quum Homerum et ἀμείβετο et ἡμείβετο, prout metro commodum est, dixisse scirent, formam augmento carentem ut magis Ionicam prætulerunt; quanquam ἀμείβετο interduum etiam ex ἀμείβεται corruptum esse potest, quo passim usus est Herodotus etiam in narratione rei præteritæ. In universum autem Herodotum augmentum temporale addere quam omittere maluisse, non solum constans augmenti syllabici usus arguere videtur, sed etiam eo probabile fit, quod ne poetæ quidem epici augmentum temporale omisisse videntur, nisi ubi metri lex postularet. Nam quod apud Homerum II. I', 447, in libris omnibus ἀρχε scriptum est pro eo in quo alibi centies consentiunt omnes, ἤρχε, et si qua sunt similia, magna est superstitio si qui recondito nescio cui consilio poetæ quam fortuito veteris alicujus librarii errori imputare malunt. Ceterum de trium verborum augmento jam Henricum Apetziū et A. Matthiæ recte judicasse video. Eorum primum est εἶδον, de quo Apetzius ad 5, 59, hæc scripsit: « εἶδον sæpius apud Herodotum sine diversitate legitur, ἶδον nunquam nisi cum var. lect. εἶδον. Itaque εἶδον Herodoteum videtur, ἶδον grammaticeorum, Ionismi Herodoto ipso amantiorum. » Secundum est ἤλασα, de quo idem ad 7, 20: « Vulgo ἔλασαν. Sed huic verbo Herodotus ubique augmentum addit, v. c. 1, 50, 59, 77, 116, 153, 154, 157, 164, 176. Sic 8, 113, scribendum ἐξήλανον ex Ald. Sanctroft. » Tertium denique est ἦσαν, de quo Matthiæ ad 1, 31: « Hoc primo loco in nonnullis codicibus est ἔσαν, ante in ἦσαν omnes conspirabant. In sequentibus etiam sæpius est ἦσαν sine diversitate, ut 1, 34, 57, 63, 65, 74, 80, 93, 100, 5, 138, 3, 45. ἦσαν ubi legitur, semper altera scriptura ἔσαν e codicibus notata est. Itaque hic etiam ἦσαν scriptum oportuit, ut est in Sanctroftiano et Vindobonensi et al. » Contraria Wesselingii fuerat sententia in annotatione ad 1, 63; quæ secutus Bekkerus ubique ἔσαν scripsit, unde in editionem Didotianam transiit, servavit vero ἦσαν in compositis (ut ἀπῆσαν 4, 1; 9, 70; ἐνῆσαν 5, 101; 9, 32; ἐπῆσαν 1, 180; 2, 142; 7, 76, 78, 96, 176; παρῆσαν 1, 45, 48, 82, 115, 119, 126; 3, 86; 5, 13, 99, 108; 6, 8; 7, 53, 202, 218; 8, 67; 9, 30, 31; περιῆσαν 7, 188; συνῆσαν 9, 115; ὑπῆσαν 7, 86), excepto περιέσαν 9, 31, in quo libri, ut

num, qui formam manifeste vitiosam præbet περιέσαν.

§ 16.

De litera ε verbis barytonis male inserta.

Literam ε ut aliis vocabulis pluribus, de quibus supra est expositum, ab librariorum Ionicas quæ ipsis viderentur formas fingentibus interdum insertam esse videmus, ita eadem verborum quorundam barytonorum terminationibus est illata, unde formæ prodierunt ab hoc verborum genere plane alienæ, quæ propriæ sunt verbis contractis, quorum Iones formis uti solent solutis. Sic συμβαλλόμενος legebatur 1, 68; 3, 68; 7, 24, 184, 189, et ἐπειρόμενος 3, 64, quæ nunc meliorum librorum auctoritate in συμβαλλόμενος et ἐπειρόμενος sunt mutata; υπερβαλλέσθαι vel υπερβαλέσθαι est in libris pluribus 3, 76, ubi recte alii υπερβαλέσθαι, in quo consentit Eustathius p. 1441, 61. Porro quum 3, 14 in codicibus antiquioribus quibusdam ἡγεόμενον ἐπὶ θάνατον scriptum esset, alii autem librarii verbum ἄγεσθαι requiri intellexissent, servata terminatione verbi ἡγεόμενον, ἀγεόμενον scripserunt, quod in aliquot codicibus legitur et in editione Aldina. Recta vero quam ego restitui scriptura est ἀγόμενον, quod probabilius esse puto quam quod Schæferus olim posuit ἀγινόμενον: præcedit enim ἡγοντο (vel ἄγοντο) ποιῶν τίσοντες. Non minus vitiosa sunt μεμνόμεθα, quod ex aliquot codicibus intulerunt editores nuperi 7, 47, quum recte vulgo legeretur μεμνόμεθα consentiente Eustathio p. 767, 36, et imperfecta ἔψε ἐνέγχε et aoristus ὥπλε pro ἦψε ἐνέγχε ὥπλε, de quibus v. § 21, s. v. ἔψεν. Suspecta etiam μαχόμενος 7, 104; 9, 75, et ubi μαχόμενος scriptum in cod. Flor., 7, 225; συμμάχεται, quod 7, 239 Schweighæuserus intulit ex Suida (s. v. Εἰλός), cui συμμάχεται ex cod. Leidensi restituit Bernhardus; et verbi σίνεσθαι formæ diductæ, in quibus codices modo consentiunt modo dissentiunt, σινέσθαι 4, 123; 9, 120; σινεόμενος 9, 73, 87; εἰνέετο 9, 13; εἰνέοντο 5, 89; 9, 49. Nam μαχόμενος non multum præsidii habet a formis μαχέοιτο μαχέοιμενος μαχεούμενος, quibus pro μάχοιτο et μαχόμενος metri causa, raro tamen, usi sunt poetæ epici, σινέσθαι autem nihil plane habet quo commendetur, et utrique formæ multo plura recte scripturæ exempla obstant. Eadem fere verbi πιέζειν ratio est. Nam etsi duplex hujus verbi forma exstitit, altera barytona πιέζω, altera contracta πιέζω, hæc tamen recentiores potius scriptores usi sunt, velut Plutarchus, ex quo eam memoravit Eustathius p. 1710, 34: veteres an unquam

usi sint dubitatur. Nihil enim tribuendum exemplis duobus Homericis Od. M. 174, 196, ubi $\pi\acute{\iota}\epsilon\zeta\epsilon\upsilon\nu$ in fine versus legitur, aliis libris $\pi\acute{\iota}\epsilon\zeta\omicron\nu$ præbentibus, quam formam solam agnoscere videntur Herodianus *Περὶ μὲν. λέξ.* p. 44, 3, et grammaticus in Cramerī *Anecd.* Oxon. vol. 1, p. 367, $\pi\acute{\iota}\epsilon\zeta\omega$ Atticis et Ionibus tribuentes. Quamobrem non dubitavi Herodoto quoque 3, 146; 6, 108; 8, 142, pro vulgato $\pi\acute{\iota}\epsilon\zeta\acute{\epsilon}\upsilon\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma$ ex aliis libris $\pi\acute{\iota}\epsilon\zeta\acute{\omicron}\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma$ restituere, qua forma verbi alibi constanter utitur. Reliqua sunt verba $\acute{\epsilon}\pi\iota\sigma\acute{\tau}\epsilon\omega\nu\tau\alpha\iota$ (pro $\acute{\epsilon}\pi\iota\sigma\tau\acute{\omega}\nu\tau\alpha\iota$) in quo libri consentiunt 3, 134, et $\delta\upsilon\nu\acute{\epsilon}\omega\mu\epsilon\theta\alpha$ $\delta\upsilon\nu\acute{\omega}\nu\tau\alpha\iota$ in libris pluribus 4, 97; 7, 163, quibus sine ulla vitii suspicione usus est Buttmanus *Gramm.* vol. 2, p. 155 ed. Lob. Manifestum vero est ab librariis fictas formas illas esse, deceptis fortasse præsentis et imperfecti formis Ionicis $\acute{\epsilon}\pi\iota\sigma\tau\acute{\epsilon}\alpha\tau\alpha\iota$ $\acute{\eta}\pi\iota\sigma\tau\acute{\epsilon}\alpha\tau\omicron$ $\delta\upsilon\nu\acute{\epsilon}\alpha\tau\alpha\iota$ $\acute{\epsilon}\delta\upsilon\nu\acute{\epsilon}\alpha\tau\omicron$. Denique contra dialectum Ionicam peccat quod 7, 226 adhuc legebatur $\acute{\alpha}\pi\acute{\iota}\omega\sigma\iota$, in duobus codicibus $\acute{\alpha}\pi\acute{\iota}\omega\sigma\iota$ scriptum: unde $\acute{\alpha}\pi\acute{\iota}\omega\sigma\iota$ correxi. Conjunctivi enim verbi $\acute{\iota}\epsilon\nu\alpha\iota$ forma Iones utuntur non contracta ut Attici $\acute{\iota}\epsilon\omega\iota\omega$, sed barytona $\acute{\iota}\omega$, de qua dixi in indice alphabetico s. v. $\acute{\iota}\epsilon\nu\alpha\iota$, et sic $\acute{\alpha}\pi\acute{\iota}\eta$ legitur in libris omnibus 4, 190, quod $\acute{\alpha}\pi\acute{\iota}\eta$ scribendum foret, si isto in loco recte legeretur $\acute{\alpha}\pi\acute{\iota}\omega\sigma\iota$. Omisimus in his singularia unius alteriusque codicis peccata, quæ ipsa quoque ostendunt quam proclives fuerint librarii ad litteram et temere inferendam, velut $\acute{\epsilon}\upsilon\rho\acute{\epsilon}\eta\varsigma$, quod pro $\acute{\epsilon}\upsilon\rho\eta\varsigma$ scriptum est in codice Sacerdotiano 4, 163.

§ 17.

De conjugatione verborum barytonorum activa.

a) DE IMPERFECTI ET AORISTORUM FORMA FREQUENTATIVA.

Imperfecti et aoristorum formam frequentativam activam in $\sigma\chi\omicron\nu$, passivam mediamque in $\sigma\acute{\omicron}\mu\eta\nu$, cujus de significatione recte præcepit Buttmanus *Gramm.* vol. 1, p. 393, Ionicæ dialecto tribuunt grammatici: vid. *Etym. M.* p. 381, 36. Ejus exempla plurima reperiuntur apud Homerum ceterosque Epicos, nec pauca apud Herodotum, velut $\acute{\alpha}\gamma\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 1, 148; $\acute{\epsilon}\sigma\acute{\alpha}\gamma\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 1, 196; $\acute{\alpha}\rho\delta\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 2, 13; 3, 117; $\mu\epsilon\tau\epsilon\chi\omega\acute{\alpha}\iota\nu\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 7, 41; $\acute{\epsilon}\theta\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 6, 12; $\acute{\alpha}\pi\epsilon\lambda\alpha\upsilon\nu\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 7, 119; $\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 6, 12; $\acute{\epsilon}\chi\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 7, 119; $\kappa\lambda\acute{\alpha}\iota\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 3, 119; $\mu\acute{\epsilon}\nu\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 4, 42; $\pi\acute{\epsilon}\mu\pi\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 7, 106; $\sigma\pi\acute{\epsilon}\iota\rho\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 4, 42; $\lambda\acute{\alpha}\beta\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 4, 78, et sæpissime $\acute{\epsilon}\sigma\chi\omicron\nu$ $\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon$, de quo dixi in indice alphabetico s. v. $\acute{\epsilon}\acute{\iota}\nu\alpha\iota$; $\acute{\delta}\delta\upsilon\rho\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon\tau\omicron$ 3, 119; $\gamma\chi\eta\acute{\iota}\sigma\chi\omicron\nu\tau\omicron$ 3, 117. Eadem forma verbis adhibetur contractis quibusvis: exempla

tamen Herodotea ad solam pertinent formam in $\acute{\epsilon}\omega$, ut $\pi\omicron\acute{\iota}\epsilon\acute{\epsilon}\sigma\chi\omicron\nu$, 1, 36; $\pi\omicron\acute{\iota}\epsilon\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon$ 4, 79; $\pi\omicron\iota\epsilon\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon\tau\omicron$ 7, 5, 119; $\pi\omega\lambda\acute{\epsilon}\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 1, 196; $\acute{\eta}\chi\acute{\epsilon}\epsilon\sigma\chi\epsilon$ 4, 200, qualia in codicibus plerumque omisso altero ϵ scribuntur. Quod etsi poetarum exemplis defendi potest, qui $\pi\omega\lambda\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon\tau\omicron$ $\kappa\alpha\lambda\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon\tau\omicron$ $\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\epsilon\sigma\chi\epsilon\nu$ dixerunt propter metri necessitatem, apud Herodotum tamen ut in aliis vocabulis, in quibus formæ solutæ duplex ϵ præbent, plenæ formæ præferendæ videntur. Ceterum legitima in his formis est augmenti et syllabici et temporalis ommissio, de qua dictum in *Etym. M.* p. 625 in., nisi quod poetæ hanc quoque legem interdum migrarunt ubi metrum postularet, ut *Hom. Od.* Y, 7, $\acute{\eta}\acute{\iota}\sigma\alpha\nu$, $\acute{\alpha}\acute{\iota}$ $\mu\eta\nu\sigma\tau\acute{\epsilon}\tau\eta\rho\sigma\iota\nu$ $\acute{\epsilon}\mu\iota\sigma\gamma\acute{\epsilon}\sigma\chi\omicron\nu\tau\omicron$ $\pi\acute{\alpha}\rho\omicron\varsigma$ $\pi\epsilon\rho$. Idem an augmentum etiam præter metri necessitatem addiderint, ut $\acute{\alpha}\nu\epsilon\mu\omicron\rho\mu\acute{\iota}\upsilon\rho\epsilon\sigma\chi\epsilon$ $\pi\alpha\rho\acute{\epsilon}\beta\alpha\sigma\chi\epsilon$ $\pi\alpha\rho\epsilon\kappa\acute{\epsilon}\sigma\chi\epsilon\tau\omicron$ apud Homerum leguntur, nunc non quæram, quum Herodotea hujus generis exempla nullius plane momenti sint. Sic $\kappa\alpha\tau\acute{\epsilon}\lambda\acute{\iota}\pi\epsilon\sigma\chi\epsilon$, quod 4, 78 legebatur, nunc ex duobus codicibus est correctum restituto $\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\acute{\epsilon}\pi\epsilon\sigma\chi\epsilon$. $\lambda\acute{\alpha}\beta\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 4, 130 pro $\acute{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\beta\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ reposuit Schæferus, ut $\lambda\acute{\alpha}\beta\epsilon\sigma\chi\epsilon$ in libris omnibus legitur 4, 78. Neque $\acute{\epsilon}\sigma\tau\acute{\epsilon}\mu\pi\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$ 1, 100, scribere in mentem venire potuit Herodoto, quum ibidem $\acute{\epsilon}\kappa\pi\acute{\epsilon}\mu\pi\epsilon\sigma\chi\epsilon$ dixerit. Recte igitur Bekkerus $\acute{\epsilon}\sigma\pi\acute{\epsilon}\mu\pi\epsilon\sigma\chi\omicron\nu$.

b) DE PLUSQUAMPERFECTO.

Plusquamperfecti formæ quæ in dialecto vulgari in $\epsilon\iota\nu$ $\epsilon\iota\varsigma$ $\epsilon\iota\ldots$ $\epsilon\iota\sigma\alpha\nu$ exeunt, ab Ionibus in $\epsilon\alpha$ (quod respondet formæ Atticæ veteri in η) $\epsilon\alpha\varsigma$ $\epsilon\epsilon$ et, qua forma Attici quoque uti solent, in $\epsilon\sigma\alpha\nu$ terminantur. V. *Etym. M.* p. 386, 14; 419, 10. Sic apud Herodotum $\acute{\epsilon}\omega\delta\epsilon\alpha$ $\acute{\epsilon}\omega\theta\epsilon\epsilon$ $\acute{\epsilon}\omega\theta\epsilon\sigma\alpha\nu$, $\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\gamma\acute{\omicron}\nu\epsilon\epsilon$ $\acute{\epsilon}\gamma\epsilon\gamma\acute{\omicron}\nu\epsilon\sigma\alpha\nu$, $\kappa\alpha\tau\epsilon\sigma\tau\acute{\eta}\kappa\epsilon\epsilon$, $\lambda\epsilon\lambda\alpha\beta\acute{\eta}\kappa\epsilon\epsilon$ $\pi\epsilon\tau\acute{\omicron}\nu\theta\epsilon\epsilon$, $\sigma\upsilon\nu\gamma\delta\acute{\epsilon}\alpha\tau\epsilon$, et alia plura. Personam tertiam singularis librarii, ut solent de duobus ϵ alterum omittere, non raro in tertiam personam perfecti corruerunt. Sic $\pi\alpha\rho\alpha\beta\acute{\epsilon}\theta\eta\kappa\epsilon$ $\acute{\epsilon}\lambda\eta\lambda\upsilon\theta\epsilon$ $\pi\rho\alpha\chi\acute{\eta}\kappa\omicron\varsigma$ olim legebantur 7, 40; 8, 50 et 79, pro $\pi\alpha\rho\alpha\beta\epsilon\theta\acute{\eta}\kappa\epsilon\epsilon$ $\acute{\epsilon}\lambda\eta\lambda\upsilon\theta\epsilon\epsilon$ $\pi\rho\alpha\chi\eta\kappa\acute{\omicron}\epsilon\epsilon$.

c) DE OPTATIVO AORISTI PRIMI.

Optativi ut apud Atticos ita apud Iones quoque duplex in verbis et barytonis et contractis usitata forma est, altera $\alpha\iota\mu\iota$, $\alpha\iota\acute{\iota}$, $\alpha\iota$, altera $\alpha\iota\mu\iota$, $\epsilon\iota\alpha\varsigma$, $\epsilon\iota\epsilon$, quam et Attici veteres et Herodotus priori prætulerunt. Sic $\acute{\alpha}\kappa\omicron\upsilon\sigma\epsilon\iota\alpha\nu$ p. 219, 42; $\acute{\alpha}\pi\omicron\sigma\tau\epsilon\acute{\iota}\lambda\epsilon\iota\alpha\varsigma$ 383, 44; 501, 30; $\acute{\alpha}\psi\epsilon\iota\alpha\nu$ 397, 45; $\acute{\epsilon}\nu\epsilon\acute{\iota}\kappa\epsilon\iota\epsilon$ 294, 11; $\acute{\epsilon}\nu\tau\rho\acute{\epsilon}\psi\epsilon\iota\alpha\nu$ 377, 42; $\acute{\epsilon}\pi\iota\sigma\tau\epsilon\acute{\iota}\lambda\epsilon\iota\epsilon$ 278, 29; $\kappa\alpha\tau\upsilon\pi\nu\acute{\omega}\sigma\epsilon\iota\alpha\varsigma$ 325, 13; $\lambda\upsilon\pi\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota\epsilon$ 270, 54; $\nu\omicron\sigma\tau\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota\alpha\varsigma$ 331, 52; $\acute{\omicron}\pi\lambda\acute{\iota}\sigma\epsilon\iota\epsilon$ 280, 45; $\acute{\omicron}\rho\mu\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota\alpha\nu$ 387, 9; $\pi\alpha\lambda\acute{\eta}\sigma\epsilon\iota\epsilon$ 390, 29; $\pi\epsilon\lambda\acute{\alpha}\sigma\epsilon\iota\epsilon$ 449,

30; πέμψει 386, 46; ποιήσεις 334, 53; συμβουλεύσεις 387, 44; τελευτήσεις 334, 13; φήσεις 296, 47; φιλήσεις 85, 39; ψεύσεις 142, 22; 154, 10. Contra ἀποδέξαιεν p. 394, 7; ῥίψαι 102, 52; συμβουλεύσαι 183, 6; συνενεῖκαιεν 360, 24; διαφυλάξαιεν 305, 48.

d) DE INFINITIVO AORISTI SECUNDI.

Infinitivum aoristi in εἶν exeuntem in εἶν solvere solent Iones. Etym. M. p. 465, 49 : ἰδέειν δόριστος δεύτερος καὶ μέλλων. 'Ο κανών' οἱ Ἴωνες ἐπὶ τῶν εἰς εἶν ἀπαρεμμάτων πλεονάζοντες τὸ ε διὰ τοῦ εἶν προφέρουσι, θανεῖν θανέειν. Hujusmodi infinitivorum exempla apud Herodotum de his exstant verbis eorumque compositis, βαλεῖν δραμεῖν ἐλεῖν εὐρεῖν θανεῖν ἰδεῖν λαθεῖν μαθεῖν παθεῖν πεσεῖν πιεῖν ταμεῖν τεκεῖν φυγεῖν et ἀναβλαστεῖν ὑπεκθореῖν : quorum alia frequentius, alia, ut εὐρεῖν, rarius in codicibus soluta reperiuntur. Ego formam solutam verbis illis ubique restitui, contracta vero servavi ἀγαγεῖν ἐλθεῖν λιπεῖν τυχεῖν eorumque composita, in quibus libri in formis consentire solent contractis apud Herodotum pariter ac ceteros scriptores Ionicos. Nec monosyllaba σπεῖν (cujus composito περισπεῖν utitur Herodotus 1, 115; 2, 64) et σχεῖν ejusque composita ἐπισχεῖν μετασχεῖν παρσχεῖν attentanda esse puto, licet ἐπισχεῖν vulgo legatur 1, 32, ubi tamen ex aliis libris ἐπισχεῖν corrigere licet, in quo omnes consentire videntur 1, 108; 5, 51, 89; 7, 10, 11; 7, 19; 8, 5, 100. Facilius credam ἄδειν et ἀπαδεῖν (de quibus vid. indicem alphabeticum s. v. Ἀνδάνω) et ἐξαμαρτεῖν 1, 108; πετρεῖν 6, 107, in εἶν esse solvenda. Omisi vero εἰπεῖν, quod ex usu Herodoti εἶπαι scribendum fuit, de quo dixi in indice s. v. Εἰπεῖν. Quodsi tamen aoristo etiam secundo usi sunt Iones, εἰπεῖν in εἰπέειν non magis a quoquam solutum esse puto quam ἐλθεῖν in ἐλθέειν. Exemptos autem a communi regula nonnullos hujusmodi infinitivos esse non magis mirandum est quam quod Iones constanter δεῖ (oportet) et δεῖν dixerunt, nunquam δέει et δέειν, licet alia omnia hujusmodi verba, inter quæ verbum quoque δέειν (vincere) est,olvere soleant.

e) DE FUTURI FORMA CONTRACTA.

Futura contracta, quorum forma activa apud Atticos in ῶ εἶν, media in ὄμαι εἶσθαι exit, ab Ionibus constanter in ῶ εἶν, ἔομαι ἐσθαι terminantur, nisi quod vocales eo interdum in eu, ut in aliis multis verborum formis, coalescunt. Sic apud Herodotum ἐρέω 6, 43; οὐνομάνεω 4, 47; σῆμανέω 6, 39; κερδάνεις 1, 35; ἀποβαλέει 1, 34;

μενέομεν 4, 119; 7, 141; ὑπομενέουσι 4, 3; ἀμυνέωσι 9, 6; ἀμυνέειν 7, 168; ἐρέων 7, 49; ἀμυνέοντες 9, 60; ἐναγωνιεύμα 3, 83; κομιέαι 7, 49; ἀνανεμέεται 1, 173; ἀποθανέεται 4, 190; πεσέεται 8, 130; ἀμυνέμεθα 8, 143; κομιέμεθα 8, 62; φανέονται 3, 35; ἀποθανέονται 4, 95; ἔξανδραποδιεύνται 6, 9; ἀποθανέεσθαι 3, 143; ἀποκρινέεσθαι 5, 49; φανέεσθαι 1, 60; ἀπολέεσθαι 3, 71; 6, 29; ἀπολέομενοι 7, 218, et alia plurima. Formarum contractarum quæ apud Herodotum exempla vulgo reperiuntur, manifestum est ad unum omnia librariorum imputanda esse negligentiae, quam corrigere non dubitavi. Sic ἐρεῖς legebatur 8, 100; κατακοντιέ 9, 17; κομιέ 2, 121 (p. 110, 39); γομιούμεν 2, 17; ἀτρεμείν 8, 68; καταγείν 1, 86; καταπλουτιέιν 6, 132; μαχαρίν 9, 93; μενείν 4, 147; ἀμυνοῦντων 3, 155; χαριῆ vel χαριέ 1, 90 (quod χαριέαι scribendum erat, ut κομιέαι, quod intactum reliquerunt librarii 7, 49); ἀνδραποδιέται 6, 17; μανέται 1, 109; χαριέσθε 4, 98; ἀνασκολοπιέσθαι 3, 132; 4, 43; ἀποκρινέσθαι 8, 101; ἐπισιτιέσθαι 7, 176; χαριέσθαι 1, 158; 3, 39. Futuri personæ secundæ singularis forma legitima in εεαι exit, librarii vero hic quoque morem suum tenentes alterum ε non raro neglexerunt. Sic libri inter ἀποθανέαι et ἀποθανέαι fluctuant 4, 163, inter εὐφρανέαι et εὐφρανέαι vel εὐφράναι 4, 9; in ἀπολαμπρύναι consentiunt 1, 41 (nisi quod nonnulli ἀπολαμπρύνεται præbent), quæ secunda præsentis personæ foret, non futuri : quod quum propter sententiam requiri intellexissent editores, mutato solum accentu ἀπολαμπρυνέαι scripserunt. Debebant vero ἀπολαμπρυνέαι, quemadmodum illa quoque κομιέαι et χαριέαι, de quibus paullo ante dicebam, κομιέαι potius et χαριέαι scribenda sunt, nisi quis in his propter plurium vocalium concursum alterum ε extritum esse sibi persua-deat euphoniæ causa, cui non multum tribuendum est in hac dialecto.

Contrariam rationem Herodotus in futuris quibusdam in ᾶω tenuit, quarum formam contractam, qui Attici quoque utuntur, plenæ prætulit. Sic διασκεδᾶς dixit 8, 68; ἐλᾶς et ἐλῶσι 1, 207; ἀπελᾶ 8, 102; ἐλῶν 2, 162; 4, 148; ἐξελῶντες 3, 59; ἀποδύᾶν 1, 97; δοκιμᾶ 1, 199.

§ 18.

De conjugatione verborum barytonorum passiva et media.

a) DE PRÆSENTI ET FUTURO.

Præsentis et futuri personæ secundæ, quæ in dialecto Attica veteri in ετ, in recentiore in η,

terminatur, Iones una constanter utuntur forma soluta in εαι, velut βούλει, βουλευέαι διακελεύεαι φαίνεαι δλώσεαι ἔσαι ἐπιθύσεαι προσκτήσεαι τεύξεαι et alia non pauca apud Herodotum. V. Etym. M. p. 237, 15; 381, 21. Eadem solutio praesentis et futuri formis contractis adhibetur, velut διαίρεται 7, 47, 50; ἐπαίνεαι 3, 34; προθυμέαι 1, 206; φοβέαι 1, 39; 7, 52, et de quibus § 17 diximus κομιέαι χριέαι, quibus in exemplis omnibus aliisque alterum ε plerumque omiserunt librarii. Alio modo erratum 8, 143, ubi vulgo δέει vel δέη, quod δέαι scribendum erat, ut 7, 161, ubi duo tantum libri δέη, ceteri omnes δέαι.

Præsentis indicativi personam secundam quum in εαι solverent Iones, rationi consentaneum erat ut conjunctivi praesentis et aoristi secundi personam secundam non in η, sed in ηαι terminarent, quemadmodum δύνηαι ἴδηαι νήηαι et alia huiusmodi dixerunt Epici. V. Etym. M. p. 466, 7; 599, 28. Nihilominus Herodotus, nisi codicum auctoritas fraudem nobis facit, vulgarem conjunctivi formam prætulisse videtur, velut βούλη δέη πείθη ἔλη πύθη παραβάλη et alia præter ἴδηαι, in quo libri consentiunt 4, 9, et συνέχηαι 5, 23, nisi quod duo συνέχαι: quæ exempla propter ipsam paucitatem sunt suspecta.

Personæ secundæ singularis imperativi praesentis et imperfecti aoristique secundi quum indicativi tum imperativi terminatio Attica est ου, Ionica εο vel, si monosyllaba est, ευ. Sic apud Herodotum ἀπαλλάσσεο 5, 50; ἔπεο 5, 18; ἐπιλέγεο 7, 50; προσδέχεο 3, 62; ἀνέχευ 1, 206; 5, 19; βούλευ 1, 85; 7, 10, 4; πείθευ 7, 10, 4; τέρπευ 2, 78 etc.; ἐνετέλλεο 2, 117; ἐγένεο 1, 35; ἀπίκευ 1, 124; ἔθευ 3, 155; 7, 209; ἔϊλευ 3, 52, 119; ἐτράπευ 7, 39; βλάεϋ 8, 68 extr.; πυθεϋ 3, 68: nam sic corrigendus est vitiosus librorum accentus πύθευ, quod significaret *putresce*. Eodem modo imperativus solvitur verborum tractorum in έω, qui in dialecto vulgari in ου terminatur, quod quum ex έου ortum sit, formam legitimam Ionicam έεο esse sequitur. Ejusmodi verborum exempla apud Herodotum sunt αἰτέεο ἀκέεο ἀναίρεεο ἀπικνέεο ἐξηγέεο λυπέεο ποίεεο φοβέεο, quæ librarii plerumque omisso altero ε scripserunt. Quod quum non videatur defendi posse poetarum exemplis quibusdam, velut Homericis ἀποκίρεο Iliad. A, 275, et imperfectis ἐκλέο ἐπωλέο II. Ω, 202, Od. Δ, 811, pro ἀποκίρεο ἐκλέο ἐπωλέο, Herodoto ubique aut duplex ε restitutum erit aut forma Ionice in ευ contracta, quæ passim servata in codicibus est, ut ποιεϋ 8, 100; φοβεϋ 1, 9. Im-

perfecti persona secunda ἐδέου est in libris omnibus 7, 161, quod ipsum quoque ἐδέεο vel ἐδέου scribendum erat.

b) DE OPTATIVI TERMINATIONE οιατο ET αιατο.

Optativi vocis passivæ et mediæ in dialecto vulgari in οιντο et αιντο exeuntes ab Ionibus in οιατο et αιατο terminantur, quibus formis Attici quoque poetæ non raro usi sunt. Exempla Herodotea (ἀγοίατο ἀπικοίατο βουλοίατο γενοίατο νομιζοίατο φαinoίατο φεροίατο δεοίατο λυπεοίατο γευσαίατο τισαίατο συναπισταίατο etc.) intacta reliquerunt librarii, nisi quod ἐργάσαιντο pro ἐργασαίατο 8, 108, et δύναιντο scripserunt 6, 44, quod in δυνάιντο est mutandum, ut legitur 7, 103.

c) DE PERFECTI ET PLUSQUAMPERFECTI PASSIVI PERSONA TERTIA PLURALIS.

Perfecti et plusquamperfecti passivi tertiæ personæ pluralis in verbis et barytonis et contractis in literas νται et ντο in dialecto communi exeunt, exceptis verbis iis quibus propter consonantium concursum terminatio illa adhiberi nequit, quorum personæ tertiæ per participium perfecti cum verbo σίσίν vel ἦσαν conjunctum exprimi solent. In dialecto vero Ionica ut optativi in οιντο et αιντο exeuntes in οίατο et αίατο terminantur, sic in tertia persona perfecti et plusquamperfecti communis omni fere verborum generi terminatio est αται et ατο, qua Attici quoque interdum usi sunt. De ea sic præcipit Gregorius Cor. p. 483: οἱ Ἴωνες τὰ τρίτα πρόσ-ωπα τῶν πληθυντικῶν παθητικῶν παρακειμένων οὕτω ποιοῦσιν. Ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν ἐνικῶν. ταῖς ἔρουνι πρό τοῦ τ ψιλόν, τρέπουσι τὸ ψιλόν εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν δαυ καὶ ποιοῦσι προσθήκην τοῦ α, νένιπται νενίφαται, λέλεκται λελέχται, γέγραπται γεγράφαται. Πᾶν γὰρ τρίτον ἐνικῶν, ἔχον πρό τοῦ τ ψιλόν, τροπή τοῦ ψιλοῦ εἰς δαυ καὶ προσθέσει τοῦ α ποιοῦσιν οἱ Ἴωνες τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν. Εἰ δέ τοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ τοῦ στ βαρύτονον, τότε καὶ τὸ Ἴωνικὸν ἔξει πρό τοῦ αται τὸ χαρακτηριστικὸν σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, πέφρασται πεφράδαται, ὅτι πέφραδα, ἤλευσται ἡλεύεσθαι, ὅτι ἤλευθα. Εἰ μέντοι ἀπὸ περισπωμένου φύσει μακρᾷ παραληγόμενον, ταύτην συστήλουσι πρό τοῦ αται εἰς τὴν ὀφειλομένην συστολὴν, πεποίηται πεποιέαται, βεβόηται βεβοέαται. Quibuscum comparandæ Eustathii notationes p. 234, 10; 1568, 31; 1895, 44, et grammaticorum in Etym. M., ubi de Homericis exemplis agunt, velut βεβολήατο δειδέαται δεδαίαται δεδομήατο ἐρράδαται εἰρύαται. Herodotea hæc fere sunt, ἀγωνίζαται ἀνχραιέατο ἀρτέαται ἀποδεδέαται ἐδέ-

δέατο ειλίχατο κατειλίχατο εϊρέαται ἡγέαται τεθά-
φκται ἰδρύατο ἐνιδρύαται ἀπικάται ἀπικάτο (pro quo
ἀπιγμένοι ἦσαν p. 462, 26) κεκλέαται (i. e. κέ-
κληνται) ἀποκεκλέαται vel ἀποκεκλητάται κεκοσμέα-
ται ἐκεκοσμέατο ἐκτέαται ἐκτέατο οἰκέαται οἰκέατο
κατοικέαται κατοικέατο οἰκοδομέαται ὠρμέαται ὠρ-
μέατο ἐπεπειρέατο ἀναπεπειτάται ἐνεπορπέατο ἐσε-
σάχατο ἐσκευάδαται ἐσκευάδατο (pro quo ἐσκευ-
ασμένοι ἦσαν dixit p. 339, 1, 21; 344, 8; ut
ἐσταλμένοι ἦσαν p. 338, 52) παρεσκευάδατο ἐστά-
λατο κατεστράφατο ἐτετάχατο ἐτετιμέατο τετρίφαται
ὕμνέαται διεθάρατο κατακεχύαται κεχωρίδαται. Ho-
rum pleraque recte scripta sunt in codicibus, etsi
non constanter : neque enim mirandum in his
quoque formis ad dialectum vulgarem aberrasse
librarios. Sic ἡγνται est in libris 2, 40, 69, 72,
licet in ἡγέαται consentiant 1, 136; ἔδρυνται 2,
42, sed ἐνιδρύαται et ἰδρύατο ib. c. 156, 182;
ἐκτῆνται 2, 42; 3, 97; ἐκτῆντο 5, 90; οἰκῆνται
vel κατοικῆνται 1, 142; 3, 57; 4, 51, 53; 5, 49;
7, 122; quæ corrigere non magis dubitavi quam
διοίγνται 4, 136, in διοιγέαται mutare. Incertum
est περιεβλήατο 6, 24, de quo paullo post di-
cetur. Si tamen plusquamperfecto illo usus est
Herodotus, περιεβλέατο potius scribendum erit
ex regula ab Gregorio Cor. recte exposita, quæ
non convellitur Homericæ περὸν δῆατο et si qua
sunt similia quæ metro coacti dixerunt poetæ.
Alia dubitatio de verbis est ἐπέπαυτο (1, 83;
7, 52) et ἐκδεδωρίενται 8, 73, quorum prius
Schweighæusero in ἐπεπαύατο mutandum vide-
batur, alterum ἐκδεδωρίδαται cum Valckenario
scribendum erit, si quid librorum quorundam
tribuentium lectionibus ἐκδεδωρίαται ἐκδεδωρίε-
ται : κδεδωρίατε. Ego utrumque intactum reliqui nec
δῆδονται (7, 134) et κατέστρωντο (8, 53) fore
puto qui in δεδάαται et κατεστρώατο, formas in-
auditas, mutari velit. Idem de perfectis παρατέ-
τανται apud Hippocr. vol. 4, p. 190, et σεσήμαν-
ται apud Lucian. De dea Syr. c. 48, aliisque non-
nullis dicendum.

d) DE PRÆSENTIS ET IMPERFECTI PERSONA TERTIA
PLURALIS IN ΕΑΤΑΙ-ΕΑΤΟ et ΟΥΑΤΑΙ-ΟΥΑΤΟ.

Quam perfecti in omni prope genere verbo-
rum propriam esse supra ostendimus termina-
tionem in εαται, eadem ab Ionibus præsentī
verborum quorundam est adhibita, quorum
persona tertia in ανται ενται εινται ηνται exiens
externam quandam cum perfecto similitudinem
habet. Ex quo genere apud Herodotum sunt
formæ magno exemplorum numero comprobatæ
δυνέαται ἐπιστέαται cum imperfectis ἐδύνεατο
ἡπιστέατο pro δύνανται ἐπιστάνται ἐδύναντο ἡπί-

στάντο, et ἰστέαται ἰστέατο ἵαται ἑατο κέαται ἐκέατο
τίθεαται ἐτιθέατο eorumque composita, pro
ἴστανται ἴσταντο ἦνται ἦντο κεῖνται ἐκείντο τίθενται
ἐτίθεντο : in quibus exprimendis raro tantum a
recta norma aberrarunt librarii, ut προτιθένται
in codicibus omnibus scriptum 2, 40, et codice
uno excepto 4, 26. Recte vero παρετιθέατο et
προτιθέαται in omnibus 1, 119, 133. Sed 7, 119,
ubi nunc τίθεαται cum neutro plurali constru-
ctum legitur, præferenda videtur aliorum codi-
cum scriptura τίθεται, ut ἡρητο τὰ πράγματα 9,
68, e libris quibusdam supra correximus pro
vulgato ἡρηντο. De verbis in υμι unum tantum,
ni fallor, in libris Herodoti servatum est formæ
Ionicæ exemplum, ἐδεικνύατο 9, 58. Quod si
recte scriptum est, et videtur recte scriptum
esse, manifestum est verbis ἐπεδείκνυντο 7, 223,
ἀπεδείκνυντο 9, 40, et si qua reperiuntur similia,
velut πῆγγυνται 4, 53, ἀπώλλυντο 2, 120, Ionicas
restituendas esse terminationes υαται et υατο.
Ἀπόλλυνται apud Lucian. De dea Syr. c. 47.

Reliquum est ut de præsentī et imperfecto
in ονται οντο et aoristis formæ mediæ in αντο οντο
dicatur, quibus ipsis quoque Ionica illa termi-
natio in εαται εατο interdum tributa est in codi-
cibus. Est tamen horum exemplorum numerus,
si cum ceterorum multitudine comparetur, tam
exiguus, ut non videatur dubitari posse quin illa
omnia librariorum debeantur interpolationibus,
qui etsi frequentius peccant formas Ionicas in
vulgares mutando, tamen etiam in contrariam
partem aberrasse deprehenduntur formas quæ
nunquam exstiterunt Ionicas fingendo, quales
aliquoties supra notandæ nobis fuerunt. Sunt
autem exempla illa hæc, ἐκδιδοάται ἀγέαται ἀπα-
γέαται pro ἐκδίδονται ἀγονται ἀπάγονται in uno
codice Schellershemiano 2, 47 et 67; qui pariter
κηδέαται pro κηδονται præbet 1, 209, quod
κηδέανται scriptum in codice Passionei, si vera
rettulit Wesselingius. Ἐβουλέατο 1, 4; 3, 143,
quod vel ex ἐβεβουλέατο corruptum vel ex
ἐβούλοντο, quod priore loco legitur apud Plut.
Mor. p. 856, F, Herodoti verba afferentem;
ἐγνέατο 1, 67, ubi libri optimi ἐγίνοντο; ἐγε-
νέατο 2, 166; περιεγενέατο 1, 214, ubi tres, inter
quos Sancroftianus, περιεγένοντο; ἀπεγραφέατο
5, 29; ἐναπενίζεατο 2, 172; ὑποδέκεατο tres codd.
pro ὑπεδέκοντο 4, 167; ἐπυθέατο plerique 7, 172,
ubi duo ἐπύθοντο, in quo paullo post c. 173 et
175 consentiunt omnes. Περιεβαλέατο San-
croftianus alique nonnulli 6, 24, ubi alii πε-
ριεβέβληατο : ut dubitari possit utrum περιεβέ-
λοντο an περιεβέβληατο scripserit Herodotus.
Ἐσινέατο 7, 147, quod ἐσίναντο recte scriptum

in omnibus 8, 31. Denique, quæ paullo frequentiora sunt in codicibus, ἀπικέεται pro ἀπικαται et ἀπικέατο modo pro ἀπικατο modo pro ἀπικοντο scripta.

Verbis contractis terminatio illa tribus tantum locis temere illata est, primo 1, 76, ubi quum ab Aldo ἐπειράατο editum esset vitiose, ex aliquot codicibus ἐπειρώατο ab aliis editoribus est correctum. Verum quum libri quidam optimi ἐπειρώντο præbeant, non difficile est rectam revocare verbi formam ἐπειρέοντο. Alter locus est 5, 63, ubi quum librorum scripturam ἐμνηχάνεατο merito in dubitationem vocasset Matthiæ, duas proposuit conjecturas, ἐμνηχανέατο et, quam vitioso isto ἐπειρώατο defendit, ἐμνηχανώατο, posthabita quam ipse memorat ex 8, 7 et 52, vera forma verbi ἐμνηχανέοντο, quam huic quoque loco reddi oportebat. Alia tertii loci conditio est 1, 68, δκως ἐπειρώατο ἀλλήλων, ubi nulla e libris annotata est sectionis diversitas præter ἐπειρέατο ex cod. Paris. uno, quod in ἐπειρέοντο mutandum foret, nisi huic loco aliquanto aptior esset optativus πειρώατο, quem restituendum esse bene vidit Schweighæuserus.

c) DE CONJUNCTIVO AORISTI PRIMI PASSIVI.

Aoristi hujus pariterque aoristorum βῶ εἰδῶ θῶ θῶμαι et στῶ ω in dialecto communi perispomenon in ἑω solvunt Iones in verbis et barytonis et contractis. Ex quo genere apud Herodotum sunt ἀπαίρεθῶ p. 154, 11 (unde ἀποδεχθῶ p. 43, 26, et ἐπιμνησθῶ p. 73, 21, in ἀποδεχθῶ et ἐπιμνησθῶ sunt mutanda), ἐσσωθῶμεν p. 211, 18; αἰρέθῶσι p. 299, 1; ἀνδρωθῶσι p. 359, 24; ἐπιφανέθῶσι p. 248, 15; ἐσσωθῶσι p. 276, 29; εὔρεθῶσι p. 94, 2; νικηθῶσι p. 397, 16; ὀρμηθῶσι p. 14, 38; ὀφθῶσι p. 387, 14; συλλεχθῶσι p. 92, 6; 293, 24; συμμυθῶσι p. 352, 43; φανέθῶσι p. 13, 8; ἐπιβέωμεν p. 335, 21; εἰδέω p. 178, 7 (male vulgo εἰδῶ p. 107, 6; εἰδέωσι in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 29, 88); προσθῶ p. 37, 12; περιθῶμεν p. 160, 42; θέωσι p. 203, 34; ὑπερθῶμαι p. 246, 25; 320, 37; διαθῶνται p. 65, 18; ἐπιθέωνται p. 372, 31; ὑπεκθῶνται p. 386, 33 (cum optativo προσθῶντο p. 16, 23; ὑποθῶντο p. 384, 41); ξίναστέωμεν p. 215, 40. Similem solutionem aoristorum illorum personis iis quæ η perispomenon habent ab Ionibus adhiberi, velut εὔρεθῆς pro εὔρεθῆς, Buttmanni (Gramm. vol. 1, p. 336) aliorumque grammaticorum opinio est, quod ad Herodotum attinet de nihilo ficta, nisi quis δεχθῆς probet quod Bekkerus 4, 154, pro vulgato ὅτι ἂν δεχθῆς intulit, Suidæ (s. v. Βάττος) inductus

scriptura δεχθῆς, quæ ex δεχθῆ est depravata, quemadmodum 4, 196, πρὶν ἂν σπῇ ἀπισωθῆς olim legebatur, ubi nunc ἀπισωθῆ e libris optimis est correctum. Recte igitur δεχθῆ legitur, ut p. 165, 7; 175, 57. Eademque forma in aliis omnibus hujusmodi aoristis servatur, ut ἐπαρθῆς p. 70, 49; ἐπειγθῆς p. 402, 26, 31; κατονοσθῆς p. 116, 54; μνησθῆς p. 363, 5; νικηθῆς p. 23, 20; φεθῆς p. 275, 3; ἀναγνωσθῆ p. 384, 11; ἀνευγθῆ p. 391, 4; 401, 16; ἀποκληθῆ p. 54, 40; ἀποπειρηθῆ p. 95, 27; ἀπορραγῆ p. 80, 51; δηλωθῆ p. 53, 4; διαβληθῆ p. 391, 5; ἐκπολεμωθῆ p. 155, 4; ἔλυσθῆ p. 47, 45; 94, 51; ἐξενεγθῆ p. 99, 1, ἐπευρεθῆ p. 460, 11; ἐφθῆ p. 200, 39; καρῆ p. 219, 4; κατατρωθῆ p. 137, 41; κατακαυθῆ p. 202, 46; κατακλυσθῆ p. 243, 49; κατακοιμηθῆ p. 186, 10; κομισθῆ p. 98, 4; κριθῆ p. 241, 14; μυθῆ p. 66, 31, 51; 131, 29; 231, 46; ὀρθωθῆ p. 69, 145; παρευρεθῆ p. 142, 40; προσδιαλεγθῆ p. 149, 26; προσενεγθῆ p. 274, 44; σαπῆ p. 85, 47; σφαλῆ p. 365, 31; τιμυθῆ p. 241, 15; φανῆ p. 99, 29; 123, 13; 141, 33; 177, 38; ἀναβῆ p. 76, 10; ἐκβῆ p. 94, 24; 377, 16; ἀντιστῆ p. 336, 60; ἀποστῆ p. 420, 15; ὑποθῆται p. 315, 27; 416, 9.

f) DE AORISTI MEDII PERSONA SECUNDA SINGULARIS ET DE IMPERATIVO VERBI ΕΠΙΣΤΑΜΑΙ.

Aoristi primi medii personæ secundæ singularis terminatio Attica in ω ab Ionibus constanter in αο solvitur. V. Etym. M. p. 324, 11. Sic apud Herodotum ἀπεψήναο p. 335, 41; ἀπωρχήσαο p. 314, 19; διεπρήξαο p. 152, 53; ἐβουλεύσαο p. 324, 28; ἐδέξαο p. 244, 25; ἐκτήσαο p. 329, 33; ἐμιμήσαο p. 143, 19; ἐργάσαο p. 14, 8; 102, 24; 273, 36; 333, 42; ἐφθέγγαο p. 273, 25; 346, 4; κατεργήσαο p. 40, 27; προσεκτήσαο p. 171, 45; ὑπεθήκαο p. 325, 3; ex quibus satis, ut opinor, manifestum est ἐποιήσω, quod p. 412, 11 legebatur, in ἐποίησαο mutandum fuisse.

Similis imperativi verbi ἐπίσταμαι forma est, qui apud Atticos ἐπίστασο vel ἐπίστω est, apud Iones ἐπίσταο, quod servarunt tres libri optimi apud Herodotum 7, 209, pro vulgato ἐπίστασο: unde ἐπίστασο ib. c. 29, in ἐπίσταο mutandum cum L. Dindorfio Thes. vol. 3, p. 1793, A, et ἐξέπίστασο 7, 39, in ἐξέπίσταο.

§ 19.

De conjugatione verborum contractorum.

Formas Ionicas verba contracta alias sibi proprias, alias cum barytonis communes habent. De his quum supra sit expositum, ubi de con-

jugatione barytona explicabamus, de illis tantum dicendum nobis restat.

α) DE VERBIS IN *έω*.

Verborum in *έω*, quæ Attici in *ω* contrahunt, Iones (uno de quo infra dicam verbo excepto) formis utuntur solutis, quarum de una Heracledes apud Eustath. p. 1892, 38 : τὸ παρ' ἡμῖν ἐπλεῖ καὶ ἔρρει παρὰ τοῖς Ἰωσιν ἐπλεεν ἔρρεεν, ὡς τῆς εἰ διτθόγγου τεμονόμνης παρ' αὐτοῖς εἰς αἰψω ταῦτα, et de præsentī et imperfecto Greg. Cor. p. 395 sq. Earum paradigma quum ex vulgaribus grammaticorum libris peti possit, apponere superselemus, satis habentes peccata quædam notasse librariorum, qui interdum formas invexerunt contractas, licet millenis in locis servaverint Ionicas solutas. Sic ἀγνοεῖν scribebatur pro ἀγνοέειν 2, 162; ἀποστρεφεῖ 6, 65; αὐχεῖτε 7, 103; βοήθει 7, 157 (sed ib. c. 159, βοήθεε), δηλῆται pro δηλέηται 4, 187; δυσθύμει 8, 100; ἐξηγῆται 6, 74; ἐξήρκει 7, 161; ἐπιμετρούμενου 3, 91; εὐνοεῖν 9, 79; κινεῖ 3, 80; μαρτυρεῖ 8, 94; μυεῖται 8, 65; ξυροῦντες 2, 65, et περιξυροῦντες 3, 8 (sed ξυρόνται 2, 66, et ξυρεῦνται 2, 36 et 37); περιποιῶσι 8, 76; ποθῆ 3, 36, ποιῆ 3, 69; ποιέ 2, 169, ποιοῖεν 5, 75 (sed ποιέοιεν 8, 26; 9, 104); ποιῆται 9, 45; ποιοῖτο 7, 48 (sed ποιέοιτο 8, 67); πολεμεῖν 5, 120; τηρεῖν 9, 104; χῶρει 5, 72; ὤθει 3, 78. Aliis in locis utraque in libris forma est, velut 8, 26, ubi vulgatum θεωροῖεν ex duobus codicibus est correctum. Exemptum vero ab hac regula est verbum δεῖ (*oportet* vel *opus est*) ejusque infinitivus δεῖν una cum compositis ἐνδεῖ ἐνδεῖν καταδεῖ καταδεῖν etc., quæ non solum apud Herodotum, sed etiam apud Hippocratem ceterosque scriptores Ionicos tam constanter forma contracta scribuntur ut vix unum alterumque solutæ exemplum in libris reperiatur, velut δέει apud Herodotum 3, 127; 8, 68; δέειν 8, 62: quæ correxi. Imperfectum vero ἔδεε est, non ἔδει, quod legebatur 2, 15; 3, 80; 7, 168. Nec δέεσθαι quod legitur 5, 79, 80, in δεῖσθαι contraxisse videntur Iones, multoque minus δέειν *vinciendi* significatione dictum in δεῖν contrahi poterat, quod uno in loco Herodoti (1, 11) fecerunt librarii ἐνδεῖν scribentes, et sæpius, quanquam non constanter, apud Hippocratem.

Optativi forma Attica in οἶην, cujus exempla plura sunt apud Hippocratem (velut αἰμορραγίῃ vol. 4, p. 112; ἀπωθεί ib. p. 226, et cum var. lect. ἀπωθεί p. 304; ξυνωφελοίη p. 132; ποιοίη p. 82), Herodotus in verbis contractis non magis usus est quam in barytonis. Nam quod 6, 36 legebatur ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιοίη

(duo codices optimi ποιοῖ, alius ποιεῖ) τάπερ... προσεδέοντο, ego ποιεῖ scripsi cum Dobræo ex usu Herodoti, cujus ignarus librarius aliquis ποιοίη interpolavit.

Syllabis εο et εου, ut in substantivorum et adjectivorum formis, de quibus supra diximus, ita in verbis quoque Iones et solutis et in εο contractis usi sunt, velut καλέουσι ποιέουσι ἐκάλεον ἐποίηον ἐκαλεόμην ἐποίηόμην et καλεῦσι ποιεῦσι ἐκάλευν ἐποίηυν ἐκαλεύμην ἐποίηύμην, in quibus formis exhibendis tanta est fluctuatio codicum ut certam qua earum usus regeretur normam indagare mihi non magis quam aliis contigerit. Hoc tamen non improbabilius conjici posse mihi videtur, Iones, ut fert vivæ vocis natura ad contrahendas syllabas quam ad distinguendas proclivioris, in communi sermone formas illas contractas potius quam solutas pronunciassent: scribentes vero alii fortasse solutas, alii contractas prætulerunt, alii denique utrisque promiscue usi sunt. Inter quos si fuit Herodotus, facile intelligitur nunquam ad liquidum perductum iri qua quoque in loco et quoque in verbo forma usus sit. Nam codicum in tali re fides plane nulla est.

β) DE VERBIS IN *άω*.

Verba in *άω* pleraque omnia literam ω ex *άω* *άο* vel *άου* contractam in formas verbis in *έω* proprias *έω* *έο* vel *έου* mutata habent in dialecto Ionica, velut δρέω δρέοντες ὄρεον δρέουσι et conjunctivus δρέωσι pro δρῶ δρῶντες ὄρων δρῶσι. Aliena tamen hæc diversarum conjugationum permutatio habita est ab verbo ἔω, cujus exempla plurima (ἔωσι ἔων ἔωντες ἔων etc.) sunt apud Herodotum, et a monosyllabis velut χλῶ (κατέχλων 9, 62), κνῶ (cujus infinitivi tantum κνᾶν et aoristi ἐξέκνησε exempla apud Herodotum sunt), σῶ (σῶσι, i. e. σήθουσι, 1, 200), ψῶ (καταψῶσαν 6, 61), quæ nemo erit qui in ἔουσι ἔων ἔέοντος ἔεον κατέκλεον σέουσι καταψέουσιν, formas inauditas, mutari velit. Eadem haud dubie ratio verbi σμῶ est, cujus imperfectum ἐξέσμων legitur 3, 148, consentientibus libris et Hesychio, si ejus glossa ἐξέσμων ad hunc locum est referenda. Ἐξέσμων autem si scripsit Herodotus, non est verisimile eundem διασμέοντες scripsisse, quod nunc legitur 2, 37, ex aliquot codicibus partim hoc partim διασμέωντες præbentibus, sed διασμώντες dicere debuit, quod in tribus aliis iisque optimis libris legitur. Ex quo sequitur Valckenarium quum 7, 209 corrigeret τὰς κεφαλὰς σμέονται (libri κοσμέονται), collato 4, 73, σημεσμένοι τὰς κεφαλὰς et 9, 110, τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμάται,

etsi de verbo restituendo recte haud dubie iudicavit, tamen in forma errasse, quæ σμῶνται potius esse debebat, quod ipsum quoque facile in κομῶνται corrumpi potuit. Inter verba polysyllaba in αῶ præter εἶν unum tantum et quod non sine veri specie quadam ab conjugatione Ionica exemptum esse credi possit, νικῶ, quo licet sæpissime usus sit Herodotus, tamen nullum usquam formæ νικέω vestigium deprehenditur : quanquam fieri potest ut librariorum nos ludificetur in genuina verbi forma interpolanda constantia. Nam si νικέουσι recte legitur in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 43, 34, nulla probabilis ratio excogitari potest, cur eadem forma uti non potuerit Herodotus. Accedunt ad hoc alia quædam verba (velut ἀπαντῶ γελῶ ἐγγυῶ ἐρευνῶ λυσσῶ νωμῶ ὀρθαλμῶ πεινῶ σιγῶ φερῶ), quæ ipsa quoque in codicibus Herodoti constanter contracta reperiuntur : quibus tamen propter exemplorum paucitatem nihil est tribuendum. Quamobrem, omissis his, ego exempla formarum Ionicarum ab iis potissimum verbis petam, quorum major est exemplorum copia. Nam quum libri in his quoque verbis modo Ionicas modo vulgaris dialecti formas præbeant, non multum effici patet verbis quorum alterutram formam paucis tantum exemplis testatam habemus, sed maiore opus esse numero, ex quo si vera huius conjugationis forma cognita fuerit, etiam de rarioribus verbis et facilius et probabilius iudicari poterit. Est autem omnium frequentissimum verbum ὀρᾶν. Huius præsentis persona prima singularis et indicativi et conjunctivi est ὀρέω, servata in libris 1, 111; 7, 236; et ἐνὸρῶ 8, 140, 2 (ubi codex Schellersh. ἐνὸρῶ), τολμέω 8, 77; sed oblitterata 1, 207, ubi omnes τὸ ἂν ὀρῶ, quod ego ὀρέω scripsi.

Persona prima pluralis indicativi ὀρέομεν legitur 5, 40, et 9, 58, paucis tantum in libris in ὀρέωμεν vel ὀρῶμεν corrupta. Conjunctivi exempla ex Herodoto nulla mihi in promptu sunt. Eum tamen non alium esse posse quam ὀρέομεν et per se manifestum est et tertia persona docet 9, 66 : ὅπως ἂν αὐτὸν δρέωσι, ubi ex uno codice Sanctoſtiano ὀρῶσι annotavit Gaisfordus. Rursus indicativi persona tertia ὀρέουσι est, quæ terminatio apud Herodotum ubique fere in έωσι vel in vulgarem formam ῶσι ab librariis est depravata. Sic ἐπορέωσι vel ἐπορῶσι 1, 124, ubi ἐπορέουσι restituit Schæferus. Τιμέωσι 2, 50; τιμῶσι 1, 134 his; ποιτέωσι 2, 22; ποιτέουσι vel ποιτέωσι 3, 69. Utrobique ποιτέωσι unus codex Schellersh., quemadmodum idem 2, 60 συμφοι-

τέωσι cum aliis, pro quo quattuor libri συμφοιτέωσι : sed ποιτέουσι omnes 2, 66. Alio modo peccatum 4, 191, ubi librarii formam epicam κομῶσι intulerunt, quod in duobus libris optimis κομῶσι scriptum ego in κομῶουσι mutavi (quod in libris, excepto uno qui κομῶουσι, omnis est 1, 36, et in plerisque 4, 180, uno tantum κομῶσι unoque κομῶσι præbente), pariterque participii κομῶσαι 4, 168, rectam restitui formam κομῶουσαι. Neque enim vereor ne quis κομῶσι imperfecti forma ἡγορόωντο 6, 11 defendi posse opinetur (quod verbum epicæ linguæ proprium ab Homero Il. Δ, 1 sumpsit Herodotus, ut alia nonnulla, de quibus v. indicem alphabeticum s. v. Αἶ.) aut Arrianeis κομῶοντας κομῶοντας βυπῶντες (Hist. Ind. p. 350, 351) et si qua reperiuntur similia in scriptis Ionicis recentioribus, quæ nunc non quæram utrum scriptoribus an librariis sint imputanda.

Participii formæ Ionicæ sunt δρέων δρέουσα δρέον et numero plurali δρέοντες δρέουσαι δρέοντα, in libris modo recte scriptæ modo cum vulgaribus commutatæ. Neque in eo non peccarunt librarii quod passim εω pro εου scripserunt, ut δρέωσι pro δρέουσι 1, 99; ποιτέωσα pro ποιτέουσα 3, 119, in cod. Schellersh. ex conjectura librarii, qui plurima temere novavit, aut pro εω, ut ποιτέωντες in eodem codice 4, 172; δρέωντες pro δρέοντες 3, 159; 5, 75, et alibi non raro, τιμέωντες 5, 67. Literis εω in ευ contractis, quod rarum est in hoc genere verborum, εἰρωτεύντας legitur 3, 62, ubi codex Sanctoſtianus εἰρωτῶντας, unde εἰρωτεύοντας conjici posset, nisi vulgata scriptura imperfecti εἰρώτεον exemplis satis firmata esset.

Imperfecti persona prima singularis et tertia pluralis est ὤρεον, prima pluralis ὠρέομεν : quæ formæ toties servatæ sunt in libris, ut non videatur operæ pretium librariorum aliis in locis peccata perstringere. Terminatio in εον apud Herodotum interdum in ευν contracta reperitur in verbo εἰρώτεον ejusque compositis, velut 1, 158; 3, 140; 9, 89 et 93, ut aliis in locis, ubi librarii ἐπειρώτων formam ex Ionica et Attica dialecto mixtam posuerunt, dubitari possit utrum ἐπειρώτεον an ἐπειρώτεον sit scribendum.

Optativi forma, quantum ex paucis modi huius exemplis colligi potest, eadem est quæ apud Atticos. Sic ἐνὸρῃ 1, 89; νικῇ 9, 69, 100.

Passivi præsentis et medii formæ Ionicæ sunt indicativi δρέομαι δρεώμεθα δρέονται, conjunctivi δρέωμαι δρεώμεθα δρέωνται, imperfecti ὠρέομαι ὠρεώμεθα ὠρέοντο, quæ ipsæ quoque non raro librariorum obscuratæ sunt erroribus, modo vulgaris dialecti formas inferentium inodo lite-

ras o et ω permutantium. Sic κοιμῶνται et κοιμούνται est in libris 2, 95; 4, 172, codicis vero Schellershemiani librarius, ut solet in hoc formarum genere ubique ω inferre, utrobique κοιμούνται, quemadmodum ἀρέωμαι scripsit 3, 65 extr., ubi alii omnes ἀρέομαι. Coniunctivus διαιτῶμεθα et πειρῶμεθα in libris omnibus 4, 114 et 8, 100, pro διαιτεῶμεθα et πειρεῶμεθα. Imperfectum ἐμῆχανόντο ἐμῆχανέοντο ἐμῆχανέοντο est in libris 7, 172 et alibi non raro, ὀρμένοντο pro ὀρμένοντο 7, 88; ἤρῶντο in omnibus 8, 94, quod ἤρέοντο scribendum erat, ut κατατρέπονται editum 2, 39, ubi κατατρώνται codex Sancroft., καταρέωνται Schellersh., quod idem præbet 4, 184, ubi ceteri κατατρώνται. Formæ ex eo contractæ exemplum est ἀνιεύνται 7, 236, ut διαιτεῦνται apud Hippocratem vol. 2, p. 68 et 72 ed. Littr.

Participii præsentis triplex in codicibus Herodoti terminatio reperitur, ὥμενος εἰόμενος et, quæ multo rarior est, εἴόμενος. Earum primam, quæ est dialecti communis, alienam esse patet ab usu Herodoti, exceptis de quibus supra diximus verbis iis quibus formationem Ionicam omnino non adhibuit; quibus fortasse addenda βιώμενος et ἰώμενος, si quid codicum et Herodoti et aliorum scriptorum Ionicorum in forma vulgari consensui constanti tribuendum. Quæritur igitur an ceterorum verborum participia (velut αἰτιώμενος ἐπαιτιώμενος κατατιώμενος ἀλώμενος ἀμιλλώμενος διαιτῶμενος εἰρωτῶμενος κοιμώμενος συκοιμώμενος κτύώμενος λυδῶμενος μηχανώμενος μνῶμενος ὀρμώμενος ἐξορμώμενος πειρῶμενος ἀποπειρῶμενος πλανώμενος σταθῶμενος τιμῶμενος φυσῶμενος) in εἴόμενος an in εἰόμενος sint terminanda. De quo ego ita sentio ut, licet vocalis longa, quam utcumque defendit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 500, multo quam brevis maiorem a codicibus commendationem habeat, tamen brevem reliquarum huius conjugationis formarum, de quibus supra est expositum, analogiæ solam convenire putem. De quo omnis dubitatio sublata foret, si certum haberi posset Herodotum 8, 130, scripsisse quod in libris omnibus legitur σταθμεύμενοι idque ab σταθμᾶσθαι derivari voluisse. Hoc enim quum non possit ex σταθμεύμενοι contractum haberi, manifestum genuinæ participii terminationis εἴόμενος documentum præberet. Verum quum alio in loco (2, 150) in libris plerisque σταθμεύμενοι, in aliis σταθμούμενοι scriptum sit, et σταθμεύμενοι pro σταθμούμενοι dictum esse possit, de qua forma verbi v. § 21 s. v. Σταθμοῦσθαι, nihil illi σταθμεύμενοι tribuendum esse patet.

Imperativi præsentis ut activi, ita passivi conjugatio Ionica eadem est quæ Attica, ex-

cepto γρέω vel γρέω, de quo dicitur in indice alphabetico s. v. Χρεῖσθαι. In aliis omnibus vulgari forma usus est Herodotus, qui non solum ἰῶ et βῶ dixit 3, 53; 9, 111, sed etiam μηχανῶ 3, 85; πειρῶ 8, 57, 143. Neque imperfecti personam secundam in εὐ solvit, sed contractam servavit formam, velut ἐμῆχανῶ 8, 106.

Optativi persona tertia pluralis forma Attica est ὦντο. Iones vero ut in verbis barytonis terminationem οῖντο et αῖντο in οἶατο et αἶατο mutarunt, ita contractorum ex αω optativum in ὦατο terminarunt. Sic πειρῶατο apud Herodotum 4, 139; 6, 138, et ex emendatione Schweighæuseri 1, 68, ubi libri ἐπειρῶατο, et ἀνιῶατο 4, 130. Ex quo manifestum est vitiose μηχανοῖατο in libris scriptum esse 6, 46, quod in μηχανῶατο mutandum. Nam forma soluta si usus esset Herodotus, quum μηχανοῖατο dici non potuerit, saltem μηχανοῖατο scribere debuisset, quemadmodum λυποῖατο dixit. Illud vero quod nunc legitur μηχανοῖατο optativus foret non verbi contracti μηχανῶμαι, sed barytoni μηχανόμαι, quod nulum unquam fuit. Attica autem diphthongo ω usum esse Herodotum etiam singularis persona tertia docet, cuius exempla plura sunt, velut κοιμῶτο 3, 68; ὀπῶτο 8, 137; πειρῶτο 8, 108; ἐκπειρῶτο 3, 135; σιγῶτο 3, 82. Male ἐξαπατῶτο apud Lucian. De dea Syr. c. 27.

Aoristorum α longum in η constanter mutant Iones, βιηθῆναι βιήσασθαι αἰτιήσασθαι περῆσαι περήσασθαι πειρῆσαι περήσασθαι et alia omnia huiusmodi dicentes pro Atticis βιαθῆναι βιάσασθαι αἰτιάσασθαι etc. Eodem modo α longum præsentis et imperfecti et infinitivi præsentis in η mutatur ab Doriensibus ὀρῆς ὀρῆ ὀρῆτε ὀρῆν ὀρῆσαι dicentibus (v. Ahrens. De dial. Dor. p. 195 seqq.): quam rationem in formis verborum ζῆν κῆν σμῆν ψῆν διψῆν πεινῆν μαλκίῆν χρῆσθαι adsciverunt Attici, de quo post alios dixit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 504. Iones vero dubitatur an longius progressi vocalium illarum permutationem in omnibus huius conjugationis verbis admiserint. Ex quo genere sunt ἀνιῆσθαι ἀριστῆν βοῆν αὐδῆν διαιτῆν δρῆν ἐρωτῆν θυμῆν ἰῆσθαι ὀρῆν ὀρῆσθαι πειρῆν πειρῆσθαι περῆν περῆσθαι πυρῆν πυρῆσθαι φοιτῆν φερῆν φυσῆν, alia, quorum exempla non pauca apud Hippocratem, Aretæum aliosque leguntur, libris tamen sæpissime vulgares formas præbentibus: de quo amplius quæ-
rere a proposito meo alienum est, quum Herodotum nihil huiusmodi dixisse, sed in formis illis omnibus constanter litera α usum esse extra dubitationem positum videatur. Nam quod 4, 75 legitur θυμῆται, ex quo Buttmannus l. c. p.

ἥο3 regulam finxit, α in η mutari post vocalem ι, id ὁρμῖσται scribendum erat ex duobus optimis codicibus, ut βῖσται ἰρᾶται κοιμᾶται δρμᾶται ἐπιτεργνᾶται σμᾶται διαιτᾶτο διεπειρᾶτο πειρᾶσθαι μηχανᾶσθαι δρᾶσθαι et alia plura apud Herodotum scribuntur. Non minus vitiosum est ἐκπηδῆν, quod pro ἐκπηδᾶν scriptum est in duobus optimis codicibus 8, 118, et ἐνδιατέεσθαι pro ἐνδιατᾶσθαι in iisdem ib. c. 41, quæ cum φοιτέεις comparari possunt, quod in epistola Thaleti supposita legitur apud Diog. L. 1, 43, δρέει apud Lucianum De dea Syr. c. 29, δρέεσθαι De astrolog. c. 21 (ubi libri plerique δράσθαι), ἐσορέης et ἐσορέη De dea Syr. c. 32 (sed δρῆ ib. 31, 32, 48), καθορέης apud Aretæum p. 12, C, προσεδόκεε (pro προσεδόκα) p. 78, A (quod comparandum cum ἡρώτεε apud scriptorem Vitæ Hom. c. 23, ubi duo codd. ἡρώτα, recte, nisi quod εἰρώτα potius scribendum); μηχανέεσθαι p. 75, A, quod μηχανάσθαι, qua forma Epici utuntur, scriptum apud Hippocr. vol. 4, p. 252, ubi μηχανᾶσθαι ex pluribus codicibus restitui debebat, licet ἀμφαφώντα ἀμφαφώσι ξεφρανῆθι et alia huiusmodi Homeri exemplo dixerint Aretæus aliique scriptores recentiores.

c) DE VERBIS IN ΩΩ.

Verborum in ωω Herodotus formis non usus est nisi contractis, ita ut conjugatio Ionica nihil plane differat ab Attica, nisi quod diphthongus ου præsentis et imperfecti quorundam verborum interdum cum ευ, quæ contractio propria est verborum in εω, permutata reperitur. Sic apud Herodotum δικαίεωσι 1, 133; 2, 47; 3, 8; 4, 186 (et apud Lucian. De dea Syr. c. 54); δικαίευντο; 9, 42; ἐδικαίευν 3, 79; 6, 15, 73, 138; 9, 19 et 26; ἐδικαίει 1; 100; 3, 52 (sed ἐδικαίου omnes 3, 19); δικαίευν pro δικαιοῦν in libris deterioribus 6, 82 (sed δικαιοῦν omnes ib. c. 86); ἐδῆευν pro ἐδῆουν in duobus bonæ notæ codicibus 5, 86; ἀνδρευμένω 1, 123; ἀντιεύμεθα 9, 26; ἀντιέμνοι 7, 139 (sed aliis in locis non paucis constanter per ου); ἐναντιευμένου 7, 49; ἀξιέμμαι 5, 126; ἀξιεύμεθα 9, 26; ἀξιεύμενος 1, 199; 7, 16; 9, 111; ἀποσιεύμενος 4, 154 et 203; σταθμεύμενοι 8, 30 (de quo supra dicebamus sub b); ἐδικαιεύντο 3, 29; μισθεύνται 3, 131 (sed ἐμισθοῦντο omnes 9, 34); οἰκηιεύνται 3, 2; οἰκηιεύμενος 4, 148; ἐξομοιεύντες 3, 24; ὁμοιεύμενος 7, 50 (sed ὁμοιούμενος omnes 1, 123); παρσιεύμενος pro παρσιούμενος in libris nonnullis 4, 166 et 8, 140; στεφανευνται 8, 59. Quibus locis tot obstant legitimæ formæ exempla, ut magnopere dubitari possit an diphthongus ευ in illis ver-

bis omnibus non sit ab Herodoto profecta, sed pravæ debeatur sedulitati librariorum, cui illud quoque imputandum quod μαστιγῶν in libris omnibus nunc legitur 1, 114, forma vitiosa pro μαστιγῶν. Non minus incerta et suspecta sunt quæ apud alios huius dialecti scriptores reperiuntur verborum in ωω in conjugationem in εω transeuntium exempla, velut δικαίεουσιν vulgo lectum apud Hippocratem vol. 3, p. 524 et 526, cui δικαιοῦσιν ex decem codicibus restituit Lit-treus, qui nollem servasset ἀποπληρεύουσιν vol. 4, p. 192, ubi ἀποπληροῦσιν corrigendum, quod in duobus codicibus est adscriptum.

§ 20.

De verbis in μι.

De verbis εἰμί εἶμι τίθημι ἵστημι et δίδωμι quum in indice alphabetico dicturi simus, sola hoc loco attingenda nobis sunt verba in υμι, quorum Iones ut Attici duplici forma utuntur, altera in υω, cujus exempla non pauca apud Herodotum reperiuntur (velut ὀλλύει δεικνύει δεικνύοντες; ἰδδῖκνυε ἰζεῦγνυε ἐπεζεῦγνυον), altera in υμι (quam Attici veteres priori prætulerunt), velut ἀποδείκνυμι 2, 16 et 18; ἀποδείκνύει 1, 125; ἐπόμνυμι 5, 106. In tertia persona pluralis codices Herodoti inter triplicem fluctuant terminationem, ὕσι ὕουσι ὕασι, velut δεικνύσι δεικνύουσι δεικνύασι, quarum etsi nulla per se reprehendenda est, contracta tamen forma in ὕσι, qua Atticos quoque veteres usos esse scimus, ceteris duabus præstare et, si quid exemplorum numero est tribuendum, Herodoto ubique restituenda videtur. De formis passivis in ννται et νντο, quas Iones in ννται νντο solvisse videntur, v. § 18 d.

§ 21.

FORMARUM IONICARUM

INDEX ALPHABETICUS.

Ἀδελφός et ἀδελφή insertio ε dicuntur ἀδελφεός et ἀδελφεή pariterque in derivatis, ut ἀδελφεοκτόνος 3, 65. Feminini ἀδελφεή genitivus pluralis ἀδελφέων est, male in libris ἀδελφεῶν scriptus, quod notavi § 9.

Ἀεθλέειν, ἀεθλεύειν, ἄεθλον, ἄεθλος, πεντάεθλος, ἀεθλοφόρος, ἀέκων: quæ omnia Attici αε in a longum contracto dicunt. Male ἄκοντας in libris Herodoti 4, 120.

Ἀεῖδειν, non ἄδειν, et ἐπαεῖδειν, καταεῖδειν, pariterque ἐπαοιδή 1, 132, non ἐπωδῆ. Contra κιθαρωδός legitur 1, 23, et συνωδόν 5, 92, p. 267, 39, ut ξυνωδόν apud Aretæum p. 115. Quamquam hic ξυνᾶδοι ἡμοσε dixit p. 114 et ᾠδῆ p. 75. Ἀεῖδειν etiam Lucianus De dea Syr. c. 50;

sed ibidem ἄσματα, quod fortasse αἰσμάτα scribendum, ut apud Herodotum 2, 79. Similiter Herodotus αἰρεῖν potius dixisse videtur quam αἶραν in præsenti certe et imperfecto. Aoristus vero ἤραν et ἀπῆραν est 9, 59; 6, 99.

Αἶ pro εἰ optantis semel dixit Herodotus 1, 27 : αἶ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσεται ἐπὶ νόον νησιώτῃσι, locos imitatus Homericos, qualis est Od. Y, 236 : αἶ γὰρ τοῦτο, ξεῖνε, ἔπος τελέσειε Κρονίων. Eadem particulæ κε ratio est, qua ipsa quoque uno tantum in loco usus est Herodotus 7, 159 : ἦ κε μέγ' οἰμώζειεν ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων, Homeri ante oculos habens versum Il. H, 125 : ἦ κε μέγ' οἰμώζειε γέρον ἱππύλατα Πηλεΐδης quocum locum Herodoti jam Eustathius comparavit p. 670, 57. Similiter Aretæus versus Homericæ particulam orationi suæ inseruit p. 27 : ἔνθα δὲ ἀρατὴ διασίδεται ἀνδρὸς ἱητροῦ, et versum integrum p. 102 et 110.

Αἰεῖ non est dubium quin constanter dixerit Herodotus, etsi librarii non raro ad Atticam formam αἰεῖ aberrarunt : quemadmodum καίειν et κλαίειν, non καίειν et κλάειν dixit. Exemptum vero ab lege illa αἰεῖνος adiectivum est (1, 93 et 1, 145), quod quum ne Epicī quidem per diphthongum dixerint, nemo erit qui αἰεῖνος scribi velit apud Herodotum, cui αἰεῖνος potius, quod loco altero duo præbent libri optimi, utrobique est restituendum, pariterque Aretæo p. 54, ubi αἰένων. Rectius fortasse diphthongus Ἀειμνήστου nomini adhiberetur, quod apud Herodotum 9, 64 et 72 vulgo legitur, nisi hoc ex aliis libris Ἀρῆμνηστος potius scribendum esset, de quo videnda Wesselingii annotatio.

Αἰρεῖν ejusque composita. Præteritum hujus verbi, quod ἔρηκα et ἔρημαι apud Atticos est, apud Herodotum ex more Ionum est ἀραίρηκα et ἀραίρημαι, in quo exprimendo passim peccarunt librarii, velut 4, 66, ubi libri ἀναρηχότες excepto uno, qui ἀραιρηχότες, unde recte correctum ἀναραιρηχότες, et 3, 65, 126, ubi ὄπαιρημένοις et ἀπαιρημένοις in παραιρημένοις corrupta sunt in pluribus codicibus.

Αἰεσω, non ἄσω. Sic προσεξάισσοντες 9, 62. Male vero διῆξε 4, 134, quod διήξει scribendum erat.

Ἀκινάκης. Hujus vocabuli Ionicam formam ὠκινάκης commentus est grammaticus in Etym. M. p. 48, 31 : ἀκινάκης Ἡρόδοτος δὲ διὰ τοῦ ω ὠκινάκης φησὶ· εἰκὸς ἐστὶ κατὰ τροπὴν τοῦ α εἰς ω, ὡς ἀκὴ ἀκὺς καὶ ὠκὺς· ἢ παρὰ τὸ ὠκὺς καὶ τὴν ἀκὴν γίνεται ὠκινάκης. Similiter Suidas : ὠκινάκης οὐδ' ἄλλως Ἀττικὸν, ἀλλὰ Ἡρόδοτος οὕτω λέγει τὸν ὠκινάκην. Contra quos Wesselingius ad 7, 54 recte monuit α non posse in ω mutari nisi cra-

sis accedat cum articulo ὁ ἀκινάκης ὠκινάκης, cui quum locus non sit p. 200, 52, quo uno loco nominativus legitur apud Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut scriptura codicis aliqujus vitiosa deceptus sit grammaticus. Nam quod Wesselingius conjecit p. 201, 1, ubi nunc τῷ ἀκινάκῃ legitur, τῷκινάκῃ scriptum fuisse, nihilo probabilius esse puto quam si quis ibidem paullo post τοῦ ἀκινάκεος in τῷκινάκεος mutaret, quod τῷκινάκεος potius dicturus erat Herodotus, quemadmodum τάνθρῳπου et τᾶληθῆος dixit. Illud vero, quod ipsum quoque Wesselingius proposuit, ut p. 336, 23, Περσικὸν ξίφος, τὸ (rectius alii libri τόν) ἀκινάκεια καλεῖται, τῷκινάκην scriberetur, fieri plane non potest. Neque enim τό, quod illic pronomen est relativum, crasin pati potest, quæ propria est articuli τό. Ad declinationem quod attinet, duplex exstitit forma, altera primæ declinationis ἀκινάκης ἀκινάκου ἀκινάκη ἀκινάκην, qua Plato, Xenophon alique usi sunt, altera tertiæ declinationis, quæ constanter restituenda Herodoto, ἀκινάκεος p. 201, 9; ἀκινάκῃ p. 201, 1; 417, 37; ἀκινάκεια p. 170, 51; 203, 2; 336, 23; 459, 23; ἀκινάκεας p. 174, 27; 339, 11; 451, 20 : quibus in locis libri partim primæ declinationis formas præbent ἀκινάκη ἀκινάκην ἀκινάκας, consentiunt vero omnes in genitivo ἀκινάκεος.

Ἀμφισβασίη, Ἀμφισδατέω. V. Διπλήσιος.

Ἀνά. Præpositionem ἀνά ante literas β et π in ἀμ more poetarum mutat in compositis ἀμπαύεσθαι ἀμπαυστήριος ἀμβῶσαι et, qua forma vulgaris quoque dialecti scriptores uti solent, ἀμπαυτις, servat vero in aliis, ut ἀναβάλλειν ἀνάβασις ἀναβιάζειν ἀναβλαστάνειν ἀναπείρειν ἀναπιμπλάναι etc. Quanquam suspicio est plura in his esse in quibus formam præpositionis monosyllabam oblitterarint librarii.

Ἀνδάνειν. Aoristus hujus verbi constanter est ἔαδον, imperfectum vero duobus in locis (7, 172; 8, 29) ἤνδανε, duobus aliis (9, 5 et 19) ἐάνδανε scriptum, quæ librariorum, non Herodoti inconstantia est, qui ubique aut ἤνδανε scripsit, quod Buttmannus Gramm. vol. 2, p. 114 ed. Lob. probabat propter similitudinem quæ ipsi videbatur imperfecti Ionici ὄρων, aut, quod mihi verisimilius videtur, ἐάνδανε.

Ἀρρωδεῖν, καταρρωδεῖν et ἄρρωδιῇ, pro ὀρρωδεῖν, κατορρωδεῖν et ὀρρωδία constans est apud Herodotum. Apud Hippocratem, Aretæum et Lucianum hæc per ο scribuntur.

Αὔτις et Αὐτιγενής dixit Herodotus, non αὔθις et αὐθιγενής forma Attica, ad quam sæpius aberrarunt librarii.

Αὐτῶδης pro αὐθᾶδης dixisse Iones testatur Apollonius Dysc. De pronom. p. 354, C. Apud Herodotum 6, 92, αὐθαδέστερον.

Βορέης. Trium hujus nominis casuum exempla Herodotea Βορέης Βορέω Βορέην ab librariis non raro in Βορέης Βορέω Βορέην sunt mutata contra dialecti normam, quam ego constanter sum secutus. De genitivo dictum § 9.

Βυσσός quod Ionibus tribuit scholiasta Aristoph. Ran. 138, dixit Herodotus 2, 96; 3, 23, nusquam βυθός.

Βωθέειν. Vide § 4.

Γίνομαι et Γινώσκω, quibus formis veteres quoque Epici usi sunt, constanter dixisse Herodotum extra dubitationem positum videtur, quanquam librarii Atticas formas γίνομαι et γινώσκω passim intulerunt. Explicatius hanc quaestionem tractavi in Thesauro vol. 2, p. 621. Compositi ἀναγινώσκειν, ubi persuadendi significationem ex usu Ionico habet, aoristus Atticis non usitatus ἀνέγνωσα est, quo saepius usus est Herodotus, velut 1, 68; 1, 87; 3, 61.

Γόνυ in casibus trisyllabis per diphthongum scribitur, velut γούνατος 2, 80; γούνατα 2, 80; γουνάτων 9, 76; γούναι 4, 152. Eadem haud dubie nominis δόρυ δούρατος declinatio est, velut δούρατα 1, 79, licet in codicibus plerumque per o scriptum sit, ut p. 242, 4; 332, 47; 343, 8; 354, 28; 377, 37; 381, 3; 446, 12. Compositum δοριάλωτος legitur 8, 74; 9, 4.

Γών. V. Ων.

Δεικνύναι. Aoristum, futurum et praeteritum exemplo i ab Ionibus dici annotavit Greg. Cor. p. 432. Cujus formae tot sunt apud Herodotum exempla quum de verbo simplici δέξει et δέξειν tum de compositis (ἀναδέξει ἀναδεχθῆναι ἀποδέξει ἀπεδέκετο ἀπεδέχθη διαδέξει ἐπιδέξει καταδέξει προδέξει ὑποδέξει) et substantivis ab aoristo derivatis (ἀπιδέξεις ἐπιδέξεις), ut vix dignum memoratu sit codices uno alteroque in loco in scripturam per diphthongum consentire (velut 4, 79; 6, 61; 8, 137; 9, 82), manifesto errore librarium, quem pridem notavit Koenius in annot. ad Gregorium.

Δέχεσθαι pro δέχεσθαι in verbo simplici et compositis constanter scriptum apud Herodotum. Nulla hujus formae exempla exstare videntur in codicibus Hippocratis, nec frequentia in aliorum scriptis reperiuntur, velut δέχεσθαι apud Arrian. Hist. Ind. p. 342 extr. ed. Gron. et ὑποδέχομαι p. 335, et constanter in Luciani libellis Ionicis.

Δένδρον. De tribus hujus nominis formis, δένδρον δένδρεον δένδρος, prima, quae usitata Atticis est, nusquam usus esse videtur Herodotus, qui Homeri sequi exemplum maluit ubique δένδρεον dicentis. Tertiae formae unum est exemplum idque ne satis certum quidem 6, 76, ubi nunc ex duobus codicibus legitur ἀναβάς ἐπὶ δένδρος, pro quo plerique δένδρου, unus δένδρον unde δένδρεον scribendum, quemadmodum in eadem locutione 4, 22 legitur sine ullo librorum dissensu. Alia dativi δένδρεσι ratio est 2, 138, qua forma Attici quoque scriptores utuntur, licet nominativo δένδρος abstineant: v. L. Dindorf. in Thesauro vol. 2, p. 991.

Διζός et Τριζός ab Ionibus pro δισός et τρισός dicitur. Utriusque adjectivi plura apud Herodotum exempla sunt. Nulla mihi ex aliis scriptoribus in promptu sunt harum formarum exempla. Vitiosum est δισείοισι apud Aretæum p. 7, quod δισσοῖσι scribendum.

Διπλήσιος et reliqua hujusmodi adjectiva numeralia (ut πανταπλήσιος 6, 13; ἑξαπλήσιος 4, 81) et πολλαπλήσιος per η ab Ionibus proferuntur, quod de διπλήσιος annotavit Apollon. Dysc. in Bekkeri Anecd. p. 545, licet formae Atticae διπλάσιος et πολλαπλάσιος α breve habeant. Ionica mensura Eratosthenes quoque usus est in epigrammate apud Archimed. p. 22 ed. Basil.: εἰ κύβον ἐξ ὀλίγου διπλήσιον, ὦ γὰρ θεῖ, τεύχειν | φράζει. Nam sic editionis Basil. scriptura διπλάσιον ex cod. Flor. est correcta. In libris Hippocratis et Aretæi Attica forma regnat librariorum, ut opinor, arbitrio. Contraria ratione in aliis quibusdam vocabulis α breve ab Ionibus positum est pro η Atticorum. V. Greg. Cor. p. 444 seqq. Nam λελαμμαι pro λελημμαι, λάξομαι et λάξις (non λθξις, ut apud Greg. Cor. p. 534) pro λήξομαι et λήξις, μεσαμβρίη et urbis nomen Μεσαμβρίη (ap. Herodot. 4, 93; 6, 33; 7, 108) pro μεσημβρία dixerunt, ἀμφισθενίῳ in ἀμφισθετίῳ mutarunt, quod annotavit Suidas et ex libris optimis Herodoto est restitutum 9, 74 et ex Origene (C. Cels. 3, p. 463) 4, 14. Substantivum ἀμφισθεασίη, quod ipsum quoque librarii in codicibus plerisque in ἀμφισθησίη corruperunt, legitur 4, 14; 8, 81.

Διπλός. Masculina hujus adjectivi forma legitur 6, 104, διπλόν θάνατον unde neutram plurale διπλᾶ, quod legebatur 2, 148; 8, 87, in διπλόα mutavi. Femininum διπλή in διπλήη solvisse videntur Iones, fortasse ut ab substantivo διπλόη discernenter. Nam χάρις διπλήη consentientibus libris omnibus legitur 3, 42. Quo indicio διπλήην scriptis 5, 90 et διπλέας 3, 28, ubi libri διπλήην et

διπλᾶς librariorum arbitrio, qui manifestum temeritatis suæ indicium ipsi quamvis inscii reliquerunt 6, 72, ubi quum Herodotus χειριδι πλέη ἀργυρίου scripisset, quod felici conjectura restituit Wesselingius, illi autem syllabis male divisus hoc pro χειρι διπλήη accepissent, hic quoque fornam contractam invexerunt, χειρι διπλήη, quæ per codices omnes est propagata.

Δόρυ. V. Γόνυ.

Δύνασθαι. Aoristus, qui apud Atticos veteres ἡδυνήθην est, apud Herodotum, ut apud Homerum, ἐδυνάσθην est, qua forma Xenophon quoque et vulgaris dialecti scriptores interdum usi sunt.

Δύο, non δύο, cum Atticis dixit Herodotus, si quid librorum auctoritati est tribuendum, quæ in hac questione exigua est, quum veteres o breve et longum scriptura non distinxerint : contra δωώδεκα dixit, ut veteres Epici non raro, et δωδεκαπόλις 7, 95, non δώδεκα cum Atticis, neque, ut opinor, δυοκαίδεκα p. 164, 2 ; 417, 62. Genitivus δύοῖν est cum nomine duali, ut δύοῖν ὁδοῖν παρουσέων 1, 11 : cum plurali δύοῖν (quam formam Ionibus tribuit Eustath. p. 802, 28, etsi non ab his solis usurpatam esse Tabularum Heracleensium exempla docent) locis pluribus, in quibus librarii partim δυῶν (cum iota subscripto) δύοῖν dueῖν scripserunt. Dativus cum nomine plurali est δύοισι 1, 32 ; 7, 104, cujus formæ exemplum aliud est apud Aretæum p. 10, 1. Nisi hoc ex δοιοῖσι corruptum. Nam δοιοῖ χιτῶνες dixit Aretæus p. 61, 17 et δοιοῖ δσχιες 64, 57. Alia ejusdem corruptelæ exempla memoravi in Thesaurο vol. 2, p. 1717. Denique notandum δύο indeclinabile apud Herodotum cum genitivo plurali 8, 82, cum dativo 7, 149.

Compositum σύνδυο legitur apud Herodotum 4, 66.

Ἐίκοσι et Ἐέργω, formæ epicæ, paucis quibusdam in locis olim lectæ, nunc codicum auctoritate sunt remotæ, qui εἴκοσι et ἔργω præbuerunt.

Ἐθάλειν centenīs locis scriptum servarunt codices : non infrequens tamen etiam θάλειν, quæ forma priori posthabenda apud Herodotum.

Ἐίλαρ. Εἰλαρος pro ἔλαρος dixit Lucianus De dea Syr. c. 49. Apud Herodotum vero 7, 162, ἔλαρ scribitur, recte an secus non liquet.

Εἶναι. Hujus verbi conjugatio ab Atticorum consuetudine his formis differt. 1° Εἰμέν pro ἐσμέν ; 2° εἶα εἶας εἶατε pro ἦν (eram) ἦσθα ἦστε. 3° Imperfecti forma frequentativa ἔσχον. 4° Con-

junctivo ἔω (ut παρῶ 4, 98), cujus persona tertia pluralis ἔωσι interdum in ῶσι mutata in codicibus, et optativo εἶοι (ἐνέοι 7, 6 et 125), cujus tamen non constans usus est, quum multo frequentius εἶη reperiatur. Tertia persona pluralis modo εἶσαν est, ut p. 74, 13 ; 376, 33 ; 389, 9 ; 390, 2 ; 430, 1, modo εἶεν, ut p. 56, 22 ; 288, 43 ; 434, 47. 5° Participio ἔών ἐούσα ἔόν pro ὄν ούσα ὄν, et adverbio ἐόντως pro ὄντως. Imperfecti formas ἦε vel ἦεν et ἦν, quæ paucis olim in locis legebantur, ex Epicis temere ab librariis Herodoto esse illatas jam Struvius notavit Quæstion. 1, p. 20. Nec Lucianus ἦν dixit, sed ἦν : v. § 22 ad p. 737, 46. Eadem alius formæ ratio, εἶσι, quæ recte legitur in oraculo 1, 66, et frequens est apud Aretæum, male vero in codice uno pro εἶσι illata est Herodoto 1, 125. Neque epico ἔμμεναι usus est Herodotus, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 4, 14, 17, 33, 35, et frequentatum ab Aretæo est, qui adeo ἀπελθέμεναι pro ἀπελθεῖν dixit p. 4 extr., θέμεναι pro θεῖναι p. 104 extr. et 130. Non minus alienum ab usu Herodoti est ἔσσεται, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 19, 20, 25. De augmento imperfecti ἦσαν vel ἔσαν supra diximus § 15.

Ἐνεα præpositionis duæ tantum in codicibus Herodoti formæ reperiuntur, εἴνεα et εἴνεκεν, æque ante consonantes pariter atque vocales. Ego ubique εἴνεκεν scripsi, formarum Ionicarum εἴτεν et ἐπείτεν analogia commendatum. Apud Lucianum τοῦνεα pro τοῦ ἔνεα, de quo v. § 22 ad p. 742, 54.

Εἴνυσθαι pro ἐννυσθαι dictum ex composito cognitum est ἐπείνυσθαι 4, 64. Nam verbi simplicis nulla apud Herodotum exempla sunt.

Εἶπα quum simplex tum in verbis compositis, infinitivus εἶπαι et participium εἶπας toties apud Herodotum leguntur, ut aoristi secundi quæ ferebantur exempla, εἶπον εἰπεῖν εἰπών, vel invitis libris corrigere non dubitaverim. De participio recte præcipit Greg. Cor. p. 481 : τῇ εἰπών οὐ χρῶνται, ἀλλὰ τῇ εἰπας μετοχῇ ἀορίστου πρώτου, προφέροντες ὡς τύψας. Intactum vero reliqui imperativum εἰπέ 3, 35 ; 5, 111 ; 7, 47, 103, 234 ; 8, 68, 1, et ἀπειπετε et πρόειπε 1, 155, quum forma εἰπών vel ut alii scribunt εἶπον, cujus omnino rarissimus usus fuit, consulto abstinuisse videatur Herodotus. Aoristi primi formæ mediæ plura apud eum exempla reperiuntur de verbo composito ἀπείπασθαι. Aoristi passivi, qui apud Atticos ἐρρήθην est, forma Ionica εἰρέθην est 4, 77, 156 ; 7, 184 ; 8, 119, libris inter hanc scripturam et εἰρήθην ἐρρήθην fluctuantibus

ἔρπεισθαι, cujus verbi aoristo tantum secundo utuntur Attici ἡρόμην et ἔρέσθαι, frequens apud Herodotum et simplex et compositum ἐπείρπεισθαι, et ἐπανερόμενος 1, 91. V. Buttmann. Gramm. vol. 2, p. 179 ed. Lobeck. Bene tamen tenendum nulla usquam apud Herodotum inveniri exempla formarum quæ præsentis propriæ sunt, εἶρομαι (quod Homerus dixit Il. A, 553) εἴρεται εἴρονται, sed omnia ita esse comparata ut significationem habere possint aoristi. Futurum εἰρήσονται est, non ἐρήσονται, pluribus testatum exemplis compositi ἐπείρησόμενος 1, 67, 158; 4, 161; 6, 35, 52, 135; 7, 148. Male igitur ἐπείρησόμενους scribitur 1, 174. Nihili est ἐπείρόμενος quod olim lectum 3, 64 non debebat defendi a Buttmanno. Recte nunc ex aliquot codicibus ἐπείρόμενος legitur.

Ἐκείνος. Hujus pronominis formam Ionicam κείνος esse testatur præter alios Apollonius Dysc. De pronom. p. 333. Utraque forma, prout metrum postulat, utuntur poetæ epici, lyrici et tragici. Apud Herodotum vero tot sunt formæ trisyllabæ exempla ut hoc vocabulum in iis esse censeam quorum formam Atticam Ionicæ prætulit Herodotus. Itaque ubique ἐκείνος scripsi pariterque ἐκείνως, non κείνως, et ἐκείθεν edidi pro κείθεν 1, 122, et κάκειθι pro καὶ κείθι 2, 122, quemadmodum ἐκείσε, non κείσε dixit Herodotus. Et ἐκείνος constanter apud Lucianum. V. § 22 ad p. 736, 43.

Ἐνείκατ. V. Φέρω.

Ἐπειάν constanter apud Herodotum, nusquam ἐπὴν, cujus exempla multa sunt apud alios hujus dialecti scriptores. Male ἐπὴν libri nonnulli 4, 134. Contra ἦν dixit Herodotus, nusquam εἶν.

Ἐπεῖτε pro ἐπεὶ usitatissimum Herodoto annotavit Gregor. Cor. p. 412: Τὸ τε πλεονάζει παρ' αὐτοῖς καὶ παρέλκει. Ἡρόδοτος « ἐπεὶ τε ἐγένοντο ταῦτα » ἀντὶ τοῦ ἐπεὶ ἐγένοντο.

Ἐπειτεν pro ἐπειτα ab Herodoto dictum esse gravissimum testem habemus Ælium Dionysium apud Eustath. p. 1158, 38: Ἀττικὰ μὲν τὸ εἶτα καὶ ἐπειτα· τὰ δὲ εἶτεν καὶ ἐπειτεν Ἰακὰ διὸ καὶ παρ' Ἡροδότῳ κείνται. Particulæ simplicis εἶτεν nulla apud Herodotum exempla reperiuntur: compositæ ἐπειτεν rara quidem, sed certissima in codicibus vestigia supersunt, ut non dubitaverim Herodoto suam ubique reddere formam, expulso Attico ἐπειτα. Eodem modo μετέπειτεν scripsi 1, 25; 7, 7 et 197.

Ἐπίστιος. V. Ἰστίαν.

Ἐπιτήδεος una cum compositis suis et derivatis exempto i dicitur pro ἐπιτήδεος. Quod an-

notavit Gregor. Cor. p. 473. Apud Hippocratem constanter ἐπιτήδεος.

Ἐργεῖν et composita (ἀπέργειν ἐξέργειν ἐσπεργύναι κατέργειν) pro Attico ἔργειν, et ἐρκτὴ pro εἰρκτὴ. Male vulgo κατεργυνῶσι 4, 69, et διεργεῖν libri præter unum omnes 1, 179; ἀπέργουσα 9, 68. De augmento omissio v. § 15.

Ἐρμῆς. V. § 9.

Ἐρσην Iones dixerunt pro ἄρσην.

Ἐς, non εἰς, quum in præpositione simplici tum in vocabulis cum ea compositis ab Herodoto dictum esse certum haberi potest, licet librarii interdum εἰς intulerint. Eadem adverbium ἔσω ratio est, quod aliquot in locis male εἰσω scriptum erat.

Ἐσσω in codicibus Herodoti fere constanter scribitur pariterque ἐσσοῦν, qua verbi forma Iones pro Attico ἥττωῦν usi sunt. Recte igitur Schæferus adverbium ἥσσω, quod olim quibusdam in locis legebatur, in ἔσσω mutavit. Apud Hippocratem et Aretæum ἥσσω et ἥσσω.

Ἐψεῖν. Vitiosa imperfecti forma ἔψεε legebatur 1, 48, ubi veram restitui ἔψε. Ejusdem generis vitia ab L. Dindorfio notata in Thesauro vol. 3, p. 2603, 2635, sunt ἐνείξε et ὥρλεε, quæ legebantur 1, 118; 8, 26, et ἤχθεε in versu Hermesianactis apud Athen. 13, p. 598, A, quod ἤχθεν scribendum.

Ἐωθα et plusquamperfectum ἐώθεα pro Atticis εἰωθα et εἰώθειν dixit Herodotus.

Ἐωυτοῦ et reliqui casus pro ἑαυτοῦ pariterque ἐμωυτοῦ et σεωυτοῦ pro ἑαυτοῦ et σεαυτοῦ. Originem hujus formæ notum est ab genitivo esse repetendam ἐο αὐτοῦ, ἐμέο αὐτοῦ, σέο αὐτοῦ, in quo crasi Ionica literæ οα in ω contrahuntur. Conf. Apollon. Dysc. De pronom. p. 354, ubi ἐμωυτοῦ scriptum.

Ζόη. Legitima hæc est substantivi forma, qua Attici quoque veteres usi sunt, ab libris non raro in ζωὴ mutata, de quo dixi in Thesauro vol. 4, p. 55.

Ζώειν tot apud Herodotum exemplis est mutatum ut non dubitari possit quin hac forma sola uti ei placuerit, quod non attendentes librarii uno alteroque loco ad communis dialecti formam aberrarunt ζῶσι et ζῶντες scribentes, velut 2, 69; 4, 23 et 103, vel ζῆν 5, 6: τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου, quod ζῶνιν scripserat Herodotus, ut ἀπὸ θήρης ζῶντες dixit 4, 22 et alia similia. Compositum διέζων est 3, 25; ἐπέζωσε 1, 120. Similis verbi forma ἰδρώειν est, qua Lucianus utitur De dea Syr. c. 10, 17.

Ἡέλιος in libris quibusdam 4, 40, male scri-

ptum pro ἥλιος, qua forma sola utitur Herodotus. Lucianus vero ἡέλιος prætulit : de quo dixi § 22 ad p. 741, 52.

Ἡώς, gen. ἡῶς accus. ἡῶ (quem tamen ἡοῦν potius scribendum esse ostendimus § 11) dixit Herodotus, non ἥως. Recte igitur 4, 40, ubi libri omnes τὸ πρὸς τὴν ἥω, ἡῶ restituendum esse Schweighæuserus quamvis dubitanter conjecit. Adjectivum ab hoc nomine derivatum ἡοῖος scribitur 4, 100 et 160, quod tertio quoque loco 7, 157 restituendum fuit, ubi ἡῶς in libris scriptum.

Θεᾶσθαι. Hujus verbi Herodotus quattuor usus est temporibus, præsentī, imperfecto, aoristo et futuro, quarum formas adscivit Homericas. Nam præsentis participium apud eum est θεούμενος (a forma θεόμαι, quæ cum Dorica θαέμαι comparanda est), imperfectum ἐθηέτο ἐθηέοντο, aoristus ἐθηήσαμην ἐθηήσαμενος, futurum ἐθηήσεται : librarii vero his quoque formis plus uno in loco vulgares substituerunt, θεώμενος pro θεούμενος, θεήσασθαι pro ἐθηήσασθαι, θεήσεται pro ἐθηήσεται scribentes. Imperfectum ἐθηέτο, quod in codicibus (1, 10; 4, 85; 7, 56) partim ἐθηήτο scriptum est, dubitari potest an ἐθηέτο potius sit scribendum, quod jam Schæferus restitui voluit.

Vocalem brevem Herodotus servasse creditur in substantivis θέτρον (6, 21) et θεηταί (3, 139), nisi hoc ἐθηήταί scribendum : quam formam satis jam munitam Homericō ἐθηήτηρ, annotavit Hesychius, qui ἐθηήτης per θεωρός est interpretatus. Et ἐθηήτος legitur apud Aretæum p. 122 extr. Facilius credam Herodotum, qui θέης ἄϊος dixit 1, 25; 9, 25, adjectivum ἄϊοθέητος, cujus multa apud eum exempla reperiuntur, sic maluisse pronunciare quam ἄϊοθήητος.

Θρασυδήιος. V. Μηών.

Θῶμα, Θωμάζω (et Ἀποθωμάζω), Θωμάσις, Θωμαστός pro θαῦμα, θαυμάζω etc., utrum dixerit Herodotus an diphthongo Ionica usus θαῦμα vel θῶμα scripserit a multis est dubitatum. Nam codices etsi hoc nomen ejusque derivata plerumque per ω scripta exhibent, tamen etiam alterius scripturæ satis frequentia sunt exempla. Mihi antiquam Ionicæ dialecti formam θῶμα esse videri in Thesauro significavi vol. 4, p. 258, eamque præter Hesychium annotarunt grammatici in append. ad Gregor. Cor. p. 654, 668, 998. Alteram formam, servatis adeo punctis diæreticis, θῶμα, defendere studuit Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine tertio, gravissimam vocans Gregorii Corinthii

(p. 419) et Eustathii (p. 482, 39; 563, 21) auctoritatem, quam levissimam esse multorum pridem cognitum est et pudendorum, quos novitii isti magistri commiserunt, errorum exemplis. Itaque his auctoribus nihil aliud efficitur, quam scripturæ per ω exempla in codicibus illorum temporum exstitisse. Idem tamen Struvius τρῶμα probat, rejicit τρώμα, cujus non minus frequentia quam de θῶμα ejusque derivatis exempla nos esse habituros credibile est, si æque frequens illius usus esset.

Ἰόμεν pro Attico ἴμεν constanter ab Herodoto dictum, et sæpissime quidem in formula τῶν ἡμεῖς Ἰόμεν : raro in uno alteroque libro in ἴμεν mutatum, ut 2, 12 : τὴν δὲ Λιδύην Ἰόμεν ἐρωθροτέρην γῆν, ubi duo codd. ἴμεν. Suspectum est οἶδαμεν, quod legitur 2, 17; 7, 214, et συνοῖδμεν 9, 60. Numeri singularis persona secunda οἶδας est 3, 72, et tertia pluralis οἶδασι 2, 43. Quæ Attici οἶσα et ἴσασι potius dicere solent.

Ἰέναι. Hujus verbi conjugatio ab Attica non differt nisi eo quod Herodotus ἴξα ἴξε ἴξαν (et in compositis ἀπήϊξαν προήϊξαν) dixit pro Atticis ἴα ἴε ἴσαν.

Ἰέναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu discrepantes hæ sunt : 1° ἴει pro ἴσι, ut ex compositorum exemplis cognoscitur ἀνίει 2, 113; 3, 109; 4, 28, 125 (ubi vulgatum ἀνίει ex duobus codicibus correctum), 152; ἀπίει 4, 157; 5, 107; 6, 62 (ubi var. lect. ἀπήϊσι); ἐξίει 1, 6, 180; 2, 17; 6, 20; 7, 124; καίει, 5, 16. Huic formæ accurate respondet conjunctivi forma ἀπήϊ, in qua libri omnes consentire videntur 4, 190. Ex quo sequi videtur tertiam personam pluralis ἀπίωσι vulgo scriptam 7, 226, in ἀπίωσι esse mutandam duorum optimorum codicum auctoritate, in quibus ἀφίωσι scriptum; 2° ἴεισι pro Attico ἴσαι. Sic ἀνίεισι 2, 36; ἀπίεισι 1, 194 (ubi var. lect. ἀπιδσι) et 4, 69; unde correxi ἀπιδσι, quod legebatur 2, 41; ἐξίεισι 2, 87; ἴεισι 7, 109. (Vulgaris forma ἐνίεισι et ἀπιδσι apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 58, 60.) 3° μεμετιμένος (i. e. μεθεμμένος) 5, 108; 6, 1; 7, 229. Sed ἀνειμένος 2, 167; 7, 103; 4° ἀνέωνται (i. q. ἀνεῖνται) ex codice uno restitutum 2, 165, ubi vulgo ἀνέωνται. Id Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 541; cum præteriti forma activa ἀφέωκα comparavit, memorata a grammatico in Bekk. Anecd. p. 470, unde passivum ἀφέωνται, quod Suidas ex Evang. Matthæi 9, 2 attulit, sed ab antiquioribus scriptoribus usurpatum esse excerpta ex Herodiano in Etym. M. p. 176, 50, proposita arguunt — Participii ἀπιέμενος forma vitiosa ἀπιεύμενος c.

aliquot codicibus male a quibusdam illata 3, 109. In recta scriptura libri consentiunt 7, 122.

Ἰός pro communi εὐθός dixit eademque forma in derivatis et compositis, ut ἰθύειν et ἰθυμαχίη, usus est. Male igitur codices optimi εὐθὺ Βοιωτῶν 8, 38, ubi recte vulgo ἰθύ.

Ἰκελος, quod adiectivum ex poesi epica in prosam Ionum transiit, et προσίκελος in codicibus aliis sic, aliis εἰκελος et προσεἰκελος scribuntur. Poetæ epici utraque forma usi sunt, εἰκελος scribentes ubi syllaba longa, ἰκελος ubi brevis opus esset. Ego apud Herodotum ἰκελος et προσίκελος prætuli. Vide 3, 81; 8, 8; 2, 12; 3, 110, 4, 61, 177.

Ἰρός cum derivatis et compositis omnibus (ut ἰρᾶσθαι ἱρεῖα ἰρῆιον ἰρηξ ἱρουργίη ἱροφάντης ἱρυσύνη καλλιρέειν) extrita quam communis forma ἱρός habet litera ε et ι producto ab Ionibus dicitur: v. Gregor. Cor. p. 475. Et rectam scripturam plerumque servarunt librarii, excepto verbo καλλιρέειν, quod fere constanter καλλιρέειν scriperunt, velut 6, 76; 7, 113, 134; 9, 38, 96. Ceterum formæ Ionicæ ἱρός aliquis etiam apud poetas scenicos Atticorum usus fuit, cujus exempla pleraque librariorum obliteravit imperitia: de quo dixi in Thesauro vol. 4, p. 544.

Ἰσάναι. Huius verbi formæ ab Atticorum usu his modis discrepant. 1º Præsentis indicativi et imperfecti personam tertiam singularis ab forma ἰσάω sumpsit Herodotus: nam ἰσᾶξ dixit 4, 103, et imperfectum ἰσᾶ 2, 106; 6, 61; κατίσᾶ 6, 43. Ex quo sequitur ὑπισᾶσθαι et ἐνίσᾶ, quæ in libris leguntur 2, 102, et 5, 16, in ὑπισᾶξ et ἐνίσᾶ mutanda fuisse, quemadmodum ἐνεπίµπρη, cujus verbi ratio est eadem, 1, 17, in ἐνεπίµπρα mutandum. Alias præsentis formas ab ἰσᾶναι duxit, ἰσᾶσαι ἀπισᾶσαι ἐπισᾶσαι, ἰσάναι κατισᾶναι, ἀπισᾶς, et imperfectum ἰσᾶσαν ἰσᾶντο. Infinitivi forma epica ἀπιστάμεναι libris pluribus illata 1, 76, pro ἀπιστάναι apud Herodotum non magis ferenda quam ἐστάμεναι in codicibus plerisque 1, 17, ubi ἐσάναι recte codex Medicus et Suidas s. v. Ὀύης.

2º Perfecti pluralis personæ secundæ forma vitiosa προσᾶσθε vulgo lecta 5, 49, et frustra defensa a Buttmanno Gramm. vol. 2, p. 29, verè cessit codicum optimorum scripturæ προσᾶσθε. Recte vero habet persona tertia κατισᾶσαι 1, 176, 200; 2, 70, 84. Male igitur ἰσᾶσαι scribitur 1, 4; 8, 122; ἀπεσᾶσαι 1, 155; διασᾶσαι 8, 98; et ἐνεσᾶσαι 1, 179. Contrario vitio ἀνισᾶσαι pro ἀνισᾶσαι 5, 71.

Participium est ἑσταώς multis comprobatum exemplis verbi simplicis et compositorum ἀπε-

σταώς ἐνεσταώς ἐπεσταώς κατεσταώς συνεσταώς et συνεσταώσης 1, 74, ita ut nemo facile sibi persuasurus sit Herodotum uno loco (8, 79) συνεστηκόντων, uno (7, 142) συνεστηκυῖαι scripsisse: quæ in συνεσταώτων et συνεσταῶσαι sunt mutanda, pariterque corrigenda κατεστηκόντων 6, 140; ἐστηκυῖαν 2, 126; ἀνεστηκυῖη 5, 29.

Ἰστιᾶν pro ἐστιᾶν, ἰστίη pro ἐστίη, ἰστιητόριον pro ἐστιάτοριον, ἐπίστιος pro ἐρέστιος dixit Herodotus: in quibus formis exprimendis paucis tantum in locis lapsi sunt librarii, velut 2, 100; 5, 20; 6, 86; 4, 7, 135. Ionicam formam, quæ communis huic dialecto cum Dorica est, testantur Etym. M. p. 382, 41, et Eust. p. 280, 17.

Καλλιρέειν. V. Ἰρός.

Κέεσθαι. Diphthongum ει verbi κείσθαι et compositorum in ει solvit Herodotus quattuor in formis, κέεται ἐκέετο κέεσθω κέεσθαι, quibus diphthongum sæpissime intulerunt librarii. Κέινται in κέεται solvitur, ἐκείντο in ἐκέετο. Formis solutis etiam ceteri scriptores Ionici usi sunt, quamquam in horum quoque codicibus magna fuit librariorum inconstantia. Κέεται quod pro κέεται aliquoties apud Lucianum legitur et Aretæum p. 107, scribarum est peccatum, quod non debebat scriptoribus ipsis imputari a Buttmanno Gramm. vol. 1, p. 566. Non minus vitiosæ sunt formæ ξυγκέονται apud Aretæum p. 20, συγκέονται p. 55, et quod plane absurdum est ἐπικέηνται p. 85. Neque ἐγχεόμενος non suspectum est, quod legitur p. 91 extr. et 124 bis. Nam apud Herodotum certe aliosque diphthongus in participio servatur non mutata. Mira secundæ personæ forma est πρόσκειαι (pro πρόσκεισαι) in epistola Thaletis apud Diog. L. 1, 44, quæ comparari potest cum κατάκειαι in hymno Hom. in Merc. 254.

Κεινός pro κενός, non κενεός, quod male in libris quibusdam scriptum 8, 28; unde κεινωμένα correxi 4, 123, pro vulgato κεινωμένα.

Κείνος. V. Ἐκείνος.

Κῆ, κοῖ, κοῦ, κῶς, κοῖος, κόσος et reliqua huius stirpis v. § 1.

Κλεθδών, formam Homericam, librarii Herodoto intulerunt 5, 72, ubi scribendum fuit κληδόνι, in qua forma libri consentiunt 9, 91 et 101.

Κληῖν forma Ionica soluta pro κλείειν vel quod Attici veteres dixerunt κλήειν frequens apud Herodotum in compositis ἀποκληῖν ἐγκληῖν ἐκκληῖν παρακληῖν περικληῖν συγκατακληῖν συγκληῖν (συγκληκτιμένην 7, 129), ubi libri multi συγκακληῖσμένην male, quemadmodum ἐκκληῖζόμενοι scriptum erat in veteribus

editionibus 1, 31, ubi nunc ἐκκλητόμενοι e libris optimis legitur). Plusquamperfectum passivi ἀπεκεκλήατο (alii ἀποκεκλήατο) legitur 9, 50, quod ἀπεκεκλήατο scribendum. Nam κεκλήατο non hujus verbi, sed verbi καλέειν plusquamperfectum est. Sic κεκλήαται pro κέκληνται 2, 164. Substantivi κληῖς pro κλεῖς vel κλής unum apud Herodotum exemplum est 5, 108, ubi Κληῖδες τῆς Κύπρου promontorii nomen memoratur.

Κρέσσων et Μείζων Iones pro κρείσσων et μεῖζων dixerunt.

Λαγχάνειν. Futurum hujus verbi apud Atticos λήξομαι est, apud Iones λάξομαι, α brevī. Id apud Herodotum senel legitur 7, 144. Idem substantivo λάξις, quod λήξις Attici dicunt, his usus est 4, 21. Pravo accentu λᾶξιν apud Gregor. Cor. p. 534.

Λαμβάνειν. Quattuor sunt hujus verbi tempora, quorum formæ ab Atticis differunt. Nam perfectum activi non εἰληφα est, sed λελάβηκα (cum plusquamperfecto λελαβήκα), qua forma Eupolin quoque alicubi usum esse annotavit grammaticus in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 268; perfectum passivi ἐλαμμαι (α brevī), quod Attici plerumque εἰλημμαι, rarius ἐλέημμαι dixerunt. Sic præter alios Sophocles memoratus a grammatico Crameri l. c., qui addit τὸ τρίτον ἐλέηπτται, τὸ πλεθυντικὸν Ἰακῶς λελήφαται ex quibus verbis non potest colligi λελήφαται apud scriptores Ionicos lectum esse. Aoristus primus passivi est ἐλάμφθην et futurum medium λάμψομαι. Adjectivum verbale, quod Atticis ληπτέος est, Iones λαμπτέος formarunt. Sic καταλαμπτέος 3, 127. Et φοιδόλαμπτος pro φοιδόληπτος 4, 13.

Ληός. Tres hujus nominis formæ in codicibus Herodoti reperiuntur, λαός λεός ληός: vid. var. lect. ad 1, 22; 2, 124, 129; 4, 148; 5, 42; 8, 136. Quarum una vera habenda est ληός, comparanda cum νηός pro ναός ab Ionibus dicto, quam libri optimi servarunt 5, 42; et ipsum illud λεός commendat, quod aliis in locis posuerunt librarii male interpretati veterum scripturam codicum ΛΕΟΣ. Accedunt ad hæc grammaticorum non contemnenda testimonia, Herodiani in Epitome Arcadii p. 36, 24, λαός καὶ ληός ponentis, Hesychii Ληόν per ἔθνη καὶ ὄχλον interpretantis, et grammatici in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 267, 7: τὸ λαός ἀτραπτον ἔμεινε παρ' Ὀμήρω, καίτοι τῇ μεταγενεστέρᾳ Ἰάδι (id est scriptoribus Ionicis post Homerum) τραπέν « Ληὸν ἀθρήσας » Ἰππῶναξ. Diversas in nominibus propriis cum

λαός compositis rationes secutus est Herodotus. Nam Λαοδάμαντος et Λαοδίχης nominum formas Epicorum usu sancitas et Λεωπρέπτος Simonidis carminibus celebrati servavit non mutatas, nec Λαφάνους nomen (6, 127), cujus aliud exemplum est in inscr. Acarnaniæ apud Bœckh. vol. 2, n. 1794, a, b, alia forma induere voluit. Contra Λαῳῶταν, nomen Spartanum, quod mutata tantum terminatione Λαῳῶτην dixit Xenophon Hell. 1, 2, 18, in Λεωδότην mutavit, de quo diserte monuit Pausan. 3, 2, 3, non Ληῳῶτην, qua forma utitur auctor inscriptionis apud Bœckh. vol. 2, n. 2268, eodemque modo Λεωκήδης scripsit 6, 127; Λεωρόρος 1, 187; Λεωσφέτερος 9, 33. Λεωτυχίῳν vero, Spartanorum regem, Λεωτυχίῳα dixit, mira nominis forma, quæ non ex Λεωτυχίῳα, sed ex Λεωτυχίῳα contracta esse potest. Nominum in λαός exeuntium forma Attica usus est in λεός. Sic Μενέλεως 2, 113, 116, 118, 119 (cum adjectivo Μενελάϊος λιμήν 4, 169), Ἀρκεσίλεως 4, 159-165 (plural. Ἀρκεσίλεως τέσσαρας 163), Ἀρχέλεως 7, 204 (sed Ἀρχέλαοι tribus Sicyoniæ nomen 5, 68), Ἠγησίλεως 7, 204, Χαρίλεως 3, 145.

Λούειν. In hujus verbi formatione cum Atticis consentire videtur Herodotus. Nam λούνται legitur 1, 198 (ubi et duo optimæ notæ libri λούονται); 4, 75; λούσθαι 3, 124; ἐλοῦτο 3, 125; ex quo sequitur λουόμενοι, quod legitur in libris 3, 23, in λούμενοι esse mutandum.

Μαζός an μαστός dixerit Herodotus dubitatur. Prioris formæ tria reperiuntur exempla (285; 4, 202; 9, 112), quorum in duobus posterioribus libri plures alteram præbent formam μαστός, in qua omnes consentiunt 3, 133; 5, 18. Hæc igitur constanter restituenda videtur, non μαζός, quod librarii ex Homero ut alia multa invexerunt Ionici usus ignari, cujus testem habemus grammaticum in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 443, 18: σεσημειώται τὸ μαζός, ὅτι μονογενές ὃν ὀξύνεται μήποτε οὖν ἀναλογώτεροι οἱ Ἴωνες μαστὸν λέγοντες.

Μέγαθος pro μέγεθος et ὑπερμεγάθης pro ὑπερμεγέθης dixit. Librarii etsi in his quoque vocabulis interdum ad communis dialecti formas aberrarunt, de quo dixerunt Wessel. ad 1, 51, et Koen. ad Greg. Cor. p. 468, in universum tamen Ionicas satis diligenter servarunt.

Μέζων, μεζόνως. V. Κρέσσων.

Μεῖς pro μήν, forma ab Homero usurpata, quam dialecto Æolicæ tribuit Eustath. p. 1174, 19, legitur apud Herodotum 2, 82, et Hippocr. p. 256, 1: ἐν τοῖς ἔνδεκα μῆσι μεῖς ἐστὶ. De dialecto μῆσι in μήνεσι corrupto diximus § 11.

Μεμετιμένος. V. Ἴέναι.

Μένειν et composita dixit Herodotus, non μίμνειν, quod sæpiissime, etsi non constanter, apud Aretæum legitur et apud Lucian. De dea Syr. c. 29. Utraque forma poetæ epici usi sunt.

Μεσαμβρίη. V. Διπλήσιος.

Μετέπειτεν. V. Ἐπειτεν.

Μήων pro Μαίων est 1, 7; et Μηϊόνες (vel Μηϊόνες : nam de accentu dissentiunt grammatici) 7, 74 et 77, ubi præferenda videtur aliorum librorum scriptura Μχόνες, quæ exemplis Homericis commendatur. Similis diphthongi mutatio in nomine Θρασυδαῖος est, quod Θρασυδῆϊος scriptum 9, 58.

Μιμνήσκειν. Imperativus præteriti passivi, qui apud Atticos μέμνησο est, μέμνεο est apud Herodotum 5, 105, nisi libri fallunt : quam formam ex Orphei Lith. 603 et epigrammate Anth. Pal. Append. 855 memoravit Lobeckius ad Buttmanni Gramm. vol. 2, p. 244. Plusquamperfecti ἐμέμνητο forma soluta ἐμεμνέατο apud Herodot. 2, 104.

Μνεία forma soluta pro μνᾶ. Vide § 9.

Μοῦνος pro μόνος dixerunt Iones omnes pariterque in derivatis et compositis, quorum exempla apud Herodotum sunt μουνουῖν, μουναρχέειν, μουναρχίη, μούναρχος, μουνογενής, μουνόκωλος, μουνόλιθος, μουνομαχέειν, μουνομαχίη, μουνόφθαλμος, μουνοφυής.

Νεηνίης et νεηνίσκος pro νεανίας et νεανίσκος.

Νεοάλωτος in libris plerisque legitur 9, 120, ubi præferendum νεάλωτος, quod in aliis est et apud Eustath. p. 1728, 35. Alia ratio adjectivi πενταέτης, quod Herodotus 1, 136 Homeri exemplo prætulit Attico πεντέτης, et περέοικος 4, 46, qua forma jam Hesiodus usus est.

Νέειν (Accumulare) præsentis nulla apud Atticos exempla sunt, duo apud Herodotum, qui ἐπινέουσι dixit 4, 62, et περινέειν 6, 80. Aoristi vero νῆσαι forma Homerica νῆσαι legitur 1, 50, et περινηῆσαι 2, 107 bis, contra περινήσας 4, 164; συννήσε' 1, 34; συννήσας 1, 86; 7, 107 : unde illis quoque in locis νῆσαι et περινῆσαι, quod libri nonnulli præbent, præferendum judico. Perfectum συννεῖναι (pro συννένηναι) legitur 4, 62.

Νῆός pro νῆός dixit Herodotus, ut λῆός pro λαός, eodemque modo προνήϊν 1, 51, et προνηϊή Ἀθηναίη 1, 92; 8, 37, 39 : quam eandem esse quæ vulgo προναίη dicatur observavit Harpocratio s. h. v., qua forma, olim a multis addubitata, hodie inscriptionum veterum auctoritate extra dubitationem posita (v. Curtium ad Inscr. Delph. p. 78), præter alios usi sunt Æschines in ora-

tionem contra Ctesiphontem p. 69, ab Harpocratio citatus, et Æschylus Eum. 26, quemadmodum περίναιος et σύνναιος pro περίναιος et σύνναιος dicitur : quæ comparavit Franckius in annot. ad Inscr. Richterii p. 150.

Νηῦς. Hujus nominis declinatio Ionica hæc est, νῆϋς νέος νῆϊ νέα, plur. νέες νέων νηυσί νέας. Frequentia in his formis peccata librariorum, qui nominativi et dativi forma decepti νηός νῆα νῆες et νῆας scripserunt : de quo dixit Schweigh. in Lexico vol. 2, p. 125. Accusativi pluralis formam Ionicam annotavit Gregor. Cor. p. 400 : τὰς νῆας νέας λέγουσι συστέλλοντες τὸ η εἰς ε.

Νόσειν. Aoristus νοῆσαι et perfectum νενόημαι ab Ionibus in νόσαι et νένωμαι contrahuntur : de quo diximus § 4.

Νοσσεύειν. Νοσσευμένα forma ab Atticorum usu, de quo videndus Phrynichus p. 206 edit. Lokeck., aliena legitur 1, 159, quæ nihil caussæ esset cur in dubitationem vocaretur apud Herodotum, nisi νοσσιᾶς et νοσσιῶν legeretur 3, 111, ubi nulla e libris annotata scripturæ discrepantia est præter νοσσιῶν ex editione Aldina. Parum enim verisimile est alia verbi alia substantivi forma uti placuisse Herodoto. Quamobrem recte judicasse Portum puto, qui νοσσευμένα restituit.

Νοῦσος Herodotus ceterique scriptores Ionici præeuntibus poetis epicis constanter dixerunt pro νόσος, pariterque adjectivum ἄνουςος scriptum apud Herodotum 1, 32. verbi vero νοσέω vocalis simplex tanta constantia, ut videtur, in libris est servata, ut vix ulla relicta sint vestigia diphthongi, velut νοσέων apud Aretæum p. 81, B, cujus discriminis rationem probabilem excogitare ego non possum. Quamobrem diphthongum ubique restituendam censeo et verbo νοσέω et ceteris derivatis, velut ἀνόσως ἐπινόσως, νούσημα et νούσηρός (quæ apud Hippocratem et Aretæum modo sic modo per vocalem simplicem scribuntur), quemadmodum μοῦνος et οὔνομα diphthongum communem habent cum derivatis et compositis suis omnibus.

Ξείνος pro ξένος ejusque derivata et composita omnia per diphthongum ab Ionibus dicuntur, velut ξεινίζειν ξεινικός ξεινίος ξεινοκτονέειν et πρόξεινος, quod πρόξενος scriptum olim 8, 136, consentientibus, ut videtur, codicibus, qui alibi non raro hoc quoque in nomine servarunt diphthongum; quæ ne a nominibus propriis quidem aliena est habita, velut Τιμόξεινος 8, 128.

Ξυνός, qua forma veteres Epici constanter et de Tragicis Æschylus et Sophocles aliquoties usi

sunt, apud Herodotum quoque aliquot in locis legitur, longe frequentius tamen κοινός et κοινός ἐπίκοινος et ἀνακοινούσθαι. Poetæ lyrici utraque forma usi sunt, prout metro commodum esset.

Ὀγδούκοντα. V. § 4.

Ὀδμή ab Ionibus pro δσμή dici testatur præter alios Phrynichus p. 89 ed. Lob. : δσμή χρῆ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὀδμή Ἰώνων. Παρανομεῖ γοῦν Ξενοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὀδμή λέγων. Apud Herodotum præter ὀδμή legitur etiam adjectivum δύσοδμος 3, 112.

Οἰδοῖον pro αἰδοῖον dictum Ionibus tribuere videtur Orion in Etym. M. p. 31, 2. Apud Herodotum constanter αἰδοῖον, ut 2, 48, 51, 102, 104, 106; 3, 103, 149.

Οἰκέναι pro ἰοικέναι. Οἶκε οἰκασι οἰκῶς οἰκός satis diligenter servata sunt in codicibus Herodoti : de quo dixit Schweighæuserus in Lexico vol. 1, p. 186. Recte igitur οἰκῶς quoque pro vulgato olim οἰκῶς 2, 25, ex aliquot optimæ notæ libris jam ab Wesselingio restitutum.

Ὀπέων, ωνος, forma Ionica pro δπάων, ονος, servata in libris 9, 50, 51; unde eandem restitui 5, 111, ubi libri in δπάων consentiunt. V. § 11.

Ὀρτή et ὀρτάζειν pro ἰορτή et ἰορτάζειν frequens apud Herodotum aliosque hujus dialecti scriptores. Formæ Ionicae unum in poesi Attica exemplum superest Ionis tragici apud Athen. 6, p. 258, F : ἐνιαυσίαν γὰρ δεῖ με τὴν ὀρτὴν ἄγειν· nam sic codicis scripturam ἰορτὴν emendavi. De qua correctione immerito, ut opinor, dubitavit Meinekius in Exercit. in Athen. I, p. 22, qui quod unicum hoc esset Ionicæ formæ apud Tragicos exemplum, transpositis vocabulis numerisque minus elegantibus scribere maluit, ἐνιαυσίαν γὰρ τὴν ἰορτὴν δεῖ μ' ἄγειν. Cui conjecturæ, quæ mihi quoque in promptu erat, alteram consulto prætuleram. Nam si Euripidi Electr. 625, forma Æolica ἰορτὴς semel uti licuit, quidni Ionica semel uti licuerit Ioni? Adjectivum ἀνιέρταστος legitur in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 16, 21. Quod ἀνιέρταστος scribendum videtur.

Ὀῦ particulae formis præter hanc ipsam usus est Herodotus duabus οὐκ et οὐκί pro Attico οὐχί : nam tertiæ οὐχ locus non fuit, quum literas tenues ante spiritum asperum in asperas non mutet.

Ὀῦκων. V. Ὀν.

Ὀλύμπιος montis nomen in libris plerisque per diphthongum scribitur (1, 36, 43, 56; 7,

74, 129, 173) uno excepto loco 7, 128, eodemque modo Ὀλύμπινοι 7, 74. Quo indicio suspicari licet reliqua quoque hujus stirpis nomina, Ὀλυμπιάς Ὀλυμπή Ὀλυμπικός Ὀλύμπιος Ὀλυμπιονίκης et Ὀλυμπιοδώρου nomen (9, 21), omnia per diphthongum esse scribenda.

Ὀῦνομα ejusque derivata (ὀνομάζειν ὀνομαίνειν ὀνομαστός) ab Ionibus per diphthongum scribuntur, quæ nominibus propriis quoque Ὀνομάκριτος 7, 6, et Ὀνομαστός 6, 127, restituenda videtur. Nam quum in nominibus cum ξένος compositis forma Ionica ξένος adsciscatur, nulla excogitari ratio potest, cur non idem factum sit in nominibus cum ὄνομα compositis. Ὀῦνομα cum articulo conjunctum sæpiissime in libris recte scriptum τὸ ὀῦνομα, aliis tamen in locis non paucis librarii crasin Atticam intulerunt τοῦνομα, quæ locum non habet in forma vocabuli Ionica. Quamobrem ubique τὸ ὀῦνομα scripsi. Difficilior de augmento verbi ὀνομάζειν et compositorum (ἐπονομάζειν μετανομάζειν προσνομάζειν) quæstio est. Nam codices Herodoti inter triplicem fluctuant temporum præteritorum scripturam, modo ὀνόμασα ὀνόμασται etc., modo eadem per ω vel ου scripta exhibentes. Ac prima quidem scribendi ratio manifesto falsa est : nam augmentum si omittere placuit Herodoto, necessario ὀνόμαζον ὀνόμακα ὀνόμασα ὀνόμασμαι dicere debuit. Itaque hoc solum quaerendum relinquitur, utrum augmentum an diphthongus Ionica potior visa sit Herodoto. Ego augmentum prætuli, quod majorem a libris auctoritatem habere videbatur : quanquam non diffiteor alteram quoque scripturam habere quo commendetur. Nam quum Herodotus verbis Ionicæ linguæ propriis, qualia sunt ἀγνέειν ἀναισιμῶν ἀρρωδεῖν ἀρτέεσθαι ἔσσοῦν, augmentum nusquam videatur adhibuisse, idem ei placere potuit in verbo ὀνομάζειν et, cujus ratio eadem, οὐρίζειν. Hujus enim verbi aoristus οὔρισα et οὔρισαν, non ὤρισα ὤρισαν, scriptus in libris omnibus 3, 142; 6, 108.

Ουρος, δ, pro δρος, δ, mutato propter diphthongum spiritu dixerunt Iones, pariterque in derivatis οὐρίζειν οὔρισμα δμοιως πρόσουρος προσόμοιρος (nisi hoc ex δμοιως vel πρόσουρος corruptum est 4, 173) et reliquis omnibus. Non minus certum est οὔρος, τὸ, pro δρος, τὸ, constanter dictum esse, ut vix operæ pretium sit notare codices Herodoti tribus quattuorve in locis in δρος consentire.

Ὀῦτω non solum ante consonantes, sed etiam ante vocales dixit Herodotus. Quæ lex quum satis diligenter servata in codicibus sit, pauca

formæ οὕτως ante vocalem positæ exempla, quæ vulgo ferebantur, correxī.

Πιέζειν. Participium πιεζόμενος in codicibus nonnullis πιεζόμενος scriptum 3, 146; 6, 108; 8, 142. Nihil tribuendum paucis his locis, quibus major obstat alterius formæ exemplorum numerus. De quo dixi § 16.

Πιμπλάναι. Vitiosa hujus verbi forma ἐμπιπλέει legitur 7, 39, ubi duo codices ἐμπιπλεῖ (ut vulgo apud Hippocr. p. 464, 27) vel ἐπιπλεῖ, recte alius ἐμπιπλᾷ, quam scripturam confirmat Stobæus Flor. 20, 46, ubi vulgo quidem ἐμπίπλη, sed codex optimus ἐμπίπλα, quod ἐμπιπλᾷ est, ut ἰστέῃ pro ἰστησι dixit Herodotus. Non magis ferri potest ἐπιπλέατο vel ἐπιπλέατο, quod vulgo lectum 3, 88, in ἐπιπλάτο mutavi, ut 3, 108, e libris correctum pro vulgato ἐπιπλέετο. Accedunt ad hæc exempla formarum in libris omnibus recte scriptarum ἀναπιμπλάμεν 6, 12; ἐμπιπλᾶσι 4, 72; πιμπλάσθαι 3, 84; ἐμπιπλάμενος 1, 112; 8, 117, et conjunctivus πιμπλήται 7, 37. Ex quibus manifestum est conjugationem hujus verbi apud Herodotum eandem esse quam verbi ἰσάναι. Apud Hesiodum quod legitur πιμπλεῖσαι (Theogon. 880) ex πιμπλέουσαι contractum est, quod pro πιμπλῶσαι dictum, ut δρέουσαι pro δρῶσαι, si recte habet scriptura illa, de quo magnopere dubito. Nam quum Homerus πιμπλᾶσι dixerit, multo probabilius est Hesiodum quoque πιμπλᾶσαι scripsisse, quod ipsum H. Stephanus in Thesouro posuit, præeunte Lexico septemvirali, sumptum, ut opinor, ex editione Iuntina, in qua πιμπλᾶσαι scriptum ut in aliquot codicibus, quod ex πιμπλᾶσαι corruptum esse judicavit emendationis illius auctor.

Πλέος, πλέη, πλέων pro Attico πλέως, πλέα, πλέων. Sic βίκους οἴνου πλέους 1, 194; τάπρος πλέη ὕδατος 1, 178; χειρὶδι πλέη ἀργυρίου 6, 72. Formam contractam πλῆ ex Diogene Apolloniata annotavit Herodianus Περὶ μὲν. λέξ. p. 7, 7, ἄγνωστον τοῖς ἄλλοις dicens.

Πλώειν et reliqua hujus verbi compositorumque tempora per ω scripta apud Herodotum tanto confirmata sunt exemplorum numero, ut locis reliquis, quamvis ipsis quoque numerosis, in quibus vulgares formæ πλέειν πλεῦσαι πλεύσασθαι etc. legebantur, Ionicas restituere non dubitaverim.

Πολιήτης forma Ionica pro πολίτης in codicibus Herodoti satis accurate servata, ita ut uni tantum loco 1, 96 sine librorum auctoritate πολιητών pro πολιτών restituendum fuerit ab editoribus. Sed præterea adjectivum gentile

Ἠλιοπολίται sive sic sive divisim Ἠλίω πολιταῖ scriptum legitur 2, 3, et Καλλιπολίτας 7, 154, quos non dubitandum quin Ἠλιοπολιήτας et Καλλιπολιήτας dixerit Herodotus. Sic Ἰεραπολιήτης in epigrammate apud Plut. Mor. p. 14, B: Εὐρυδικῇ Ἰεραπολιήτης τόνδ' ἀνέθηκε.

Πολλάκι formam epicam vulgo lectam 1, 36; 2, 2, in πολλάκις mutavi ex aliquot codicibus: nam hac tantum forma utitur Herodotus. V. 2, 134; 3, 74, 160; 4, 3, 79; 7, 46.

Πολλαπλήσιος. V. Διπλήσιος.

Πολλός. Poetæ epici tribus usi sunt hujus adjectivi formis, πολὺς πολὺς πολλός, Herodotus una πολλός πολλή πολλόν, cujus tanta apud eum est exemplorum copia ut non difficile intellectu sit paucos quosdam locos, in quibus libri πολὺς vel πολὺ præbent (velut 3, 57; 6, 72, 125; 7, 46, 160), ad ceterorum exemplum esse refingendos. Aliquanto major apud Hippocratem et Aretæum codicum fluctuatio est inter tres quas supra dicebam formas, quibus apud Hippocratem quarta interdum accessit πολῶς, ab librariis excogitata, veterum Græcorum auribus non audita. Composita cum hoc adjectivo, velut πολυάργυρος πολυαρκής πολύγονος πολυκαρπος, a πολὺς formantur ab Herodoto, non a πολὺς, quod male illatum erat 1, 56, ubi vulgatum πολυπλάνητος ex codice suo (et Stephano Byz. s. v. Δώριον) correxīt Schweighæuserus. Simili errore πολὺ olim legebatur 3, 38.

Πῶμα, forma a Polluce 6, 15 aliisque grammaticis agnita, ter apud Herodotum legitur 3, 22 et 23, et frequens est apud Hippocratem et Aretæum. Eandem quum librarum non raro scriptis Atticorum intulerint, quos πῶμα dixisse extra dubitationem positum est, facile apparet ne Ionicorum quidem scriptorum exempla satis certa haberi posse.

Προσέκελος. V. Ἴκελος.

Πτώσσειν pro πτήσσειν legitur apud Herodotum 9, 48. Hanc formam, qua etiam poetæ epici usi sunt, Ionicæ dialecto tribuit Eustath. p. 484, 3. Eadem bis legitur apud Euripidem (Bacch. 223, Hec. 1064), qui alibi non raro πτήσσειν dixit ut Æschylus et Sophocles.

Ῥέεθρον forma soluta pro ῥεῖθρον: cujus exempla plurima sunt apud Herodotum.

Σίνεσθαι. Recta hæc est verbi forma, jam ab Homero usurpata, qua non dubitandum est quin Herodotus quoque sola usus sit. Nam quæ in codicibus modo pluribus modo paucioribus passim reperiuntur formæ σινέεσθαι σινεόμενοι

et, in qua semel (5, 81) libri omnes consentiunt, ἐσιένοντο, librariorum videntur esse peccata, quibus fortasse verbi σιτέσθαι similitudo fraudi fuit. V. var. lect. ad 4, 123; 9, 13, 49, 73, 87, 120.

Μικρός dixit Herodotus, non μικρός, quod paucis quibusdam in locis ab librariis positum correxi. Nimia Matthiæ fuit diligentia, qui post vocabula in literam σ exeuntia μικρός scribendum esse censuit in annotatione ad 1, 5.

Σός ab librariis interdum in σώς mutatum : v. var. lect. ad 2, 181; 5, 96; 6, 86; 8, 39. In σῶαι consentiunt libri omnes 1, 66, ubi σῶαι jam ab Schæfero restitutum, in σῶων et σῶα 2, 121 (p. 110, 12); 4, 124. Suspectum etiam σῶς 1, 24; 4, 76.

Σταθοῦσθαι pro σταθῆσθαι dixerunt Iones, quemadmodum ἤτῃν in ἔσσουν mutarunt. Sic apud Herodotum σταθῶσασθαι 3, 15; 4, 58; 7, 10, 11, 214 : quorum ad locorum exemplum non dubito quin corrigendi sint alii quibus vulgarem formam intulerunt librarii, σταθυσάμενος pro σταθωσάμενος scripto 2, 2; 9, 37, et σταθῶμενος σταθμόμενος vel σταθεῶμενος 2, 150; 7, 237, pro σταθούμενος vel σταθεύμενος, quod 8, 130 legitur : de qua forma dixi § 19 b et c.

Στεινός Iones dixerunt pro στενός, ut κεινός pro κενός. Apud Herodotum στεινός et comparativus στεινότερος et compositum στεινόπορος leguntur.

Σύν. Qua Attici veteres sæpissime inter eosque Thucydides constanter usi sunt præpositionis σύν forma duriore ξύν, ei Herodotus molliorem σύν ita prætulit ut ab altera prorsus abstinnisse videatur : de quo recte iudicavit Schweighæuserus in Lexico s. v. Σύν, ubi unum tantum codicem Schellershemianum inde a libro sexto frequentius ξύν inferre annotavit, et s. v. Ξυμῖξας, ubi pauca quædam ex uno alteroque codice exempla commemoravit de vocabulis ξύμπαχος ξυμῖξας ξυνήνειξε ξυμφορή ξύμπαντες, quæ nullius plane momenti sunt si cum aliorum comparentur multitudo, in quibus libri in σύν consentiunt. Quamobrem non dubitandum esse puto quin ξυμμάχους 3, 37 in συμάχους et ἀξυνετώτερον, quod in libris omnibus legitur 3, 81, in ἀσυνετώτερον sit mutandum, quemadmodum συνετά nullo turbatum librorum dissensu legitur 2, 57.

Major de ceteris scriptoribus Ionicis dubitatio est. Nam in libris Hippocraticis centena sunt utriusque formæ exempla, codicibus modo in alterutra consentientibus, modo inter utramque

fluctuantibus, ita tamen ut ξύν aliquanto plus præsidii a codicibus habere videatur; eademque fere in aliis scriptoribus inconstantia animadvertitur, velut in fragmentis Democriti apud Stobæum, in quibus ξύν legitur Floril. 94, 24; ξυγγορεύειν 108, 64; ξύμπας 40, 7; ξυμφορή 7, 32, 112, 10; ξυνῖσαι 112, 10; ξυνουσίη 6, 57 : contra συγγινώσκεισθαι 43, 44; συμφέρον 20, 62; συμφορή 105, 68; συναγωγή 10, 65; συνειδήσει 120, 20; συνεχές 92, 14; συντέτανται 37, 26.

Τάμνειν pro τέμνειν, ex Herodoto et Hippocrate annotatum ab Gregorio Cor. p. 476, pariterque ἔταμον Epicorum exemplo dixerunt Iones : cujus exempla plurima sunt apud Herodotum et verbi simplicis et compositorum ἀποτάμνειν διατάμνειν περιτάμνειν συντάμνειν. Aoristus ἔταμον est, qua forma Attici quoque veteres interdum pro ἔτεμον usi sunt. Forma media ταμέσθαι est apud Herodotum 5, 82.

Ταξίαρχης et similia nomina, quæ in αρχς potius terminare solent antiquiores scriptores Attici, primæ declinationi attribuire maluit Herodotus, ut videtur. Nam ταξιαρχέων, non ταξίαρχων, in libris plerisque scriptum 7, 99; 9, 53; στρατάρχης in omnibus 3, 157; στρατάρχειω 8, 45, et χιλίαρχας μυρίαρχας ἑκατοντάρχας 7, 81. Fortasse igitur τοὺς ταξίαρχους 9, 42, in τοὺς ταξίαρχας mutandum. Contra in ναύαρχος et ναύαρχοι libri consentiunt 7, 59, 100, et 8, 42.

Τέσσαρες, τέσσαρα, pro τίσσαρες τέσσαρα dixerunt Iones, eandemque vocalis mutationem numeralibus hinc derivatis adhibuerunt, τέσσαρες καίδεκα τέσσεράκοντα. Librarii vero interdum formas communes posuerunt, velut 1, 51, ubi libri omnes τέσσαρας, quod correxit Schæferus, et 6, 41, ubi plerique τέσσασι.

Τέως pro ἔως dixisse Herodotum editores sibi persuaserunt uno adducti exemplo 4, 165, ubi ἔως restitui. Contrario modo peccatum 8, 74, ubi ἔως μὲν — τέλος in libris omnibus legitur, quod τέως scripsisse Herodotum aliorum locorum non paucorum comparatio docet, in quibus τέως μὲν respondentes habet formulas ἔπειτεν δέ, μετὰ δέ, τέλος δέ.

Τιήρης, δ, forma Ionica pro τιάρα, ἡ, servata in libris 8, 120 : τιήρη χρυσοπάστῳ. Forma partim Attica partim Ionica τὸν τιάραν 1, 132; πέλους τιάρας 3, 12; τιάρας καλυμένους 7, 61; quæ τιήρην et τιήρας scribenda esse jam ab aliis est intellectum. Apud Lucianum De dea Syr. c. 42, τιάρη χρυσέη, quod ipsum quoque τιήρη scribendum.

Τιθέναι. Hujus verbi conjugatio Ionica ab

Attica formis quibusdam differt a conjugatione in *έω* sumptis, quemadmodum *έστημι* et *δίδωμι* formas quasdam mutantur conjugationi in *άω* et *ώω* proprias : quas omnes non raro interpolantur librarii ad Atticæ conjugationis formulas aberrantes. Ac primo quidem pro *τίθης* et *τίθησι* Iones *τιθείς* et *τιθεῖ* dixerunt, ut *έσθας έσθᾶ* *δίδοις* *δίδοι* pro *έστης έστησι* *δίδως δίδωσι*. Sic *έπιτιθείς* apud Herodotum 5, 95; *προτιθείς* 1, 133; *τιθεῖ* 1, 113; *έπιτιθεῖ* 5, 95; 7, 35; *παρετιθεῖ* 4, 73; *προτιθεῖ* 1, 133. Tertiæ personæ pluris *τιθείσι* compositorumque exempla, partim in *τιθέας* ab librariis mutata, sunt 3, 53; 4, 23, 34, 67; 5, 8; 7, 197. Imperfectum est *έτιθεα* pro *έτιθην* et *έτιθεις έτιθει* pro *έτιθης έτιθη*, ut *έστα* et *έδίδου* pro *έστη* et *έδιδω*. Sic *έπερετιθεα* 3, 155; *περιετιθει* 6, 69; unde *προετιθεε* 8, 49 in *προετιθει* mutandum. De aoristo *θῶ* et *θῶμαι* in *θέω* et *θέωμαι* soluto dixi § 18 e, de formis passivis *τιθέαται έτιθέατο* pro *τιθένται έτιθέντο* ibidem d.

Τράπειν. Communis dialecti formis *τρέπω έτρεπον* *τρέπομαι έτρεπόμην* *τρέφθην* respondent Ionicæ *τράπω* — *έτράφθην*. Servatur vero litera *α* in aoristo et futuro *έτρεψα* *τρέψω*, quibus ipsis quoque *α* interdum illatum a librariis. V. exempla ab Schweighæusero memorata in Lexico s. v. *Έπιτρέπω*.

Τρώμα et derivata *τρωματής* *τρωματίζειν* etc. Iones constanter dixerunt pro *τρώμα*. Id librarii passim *τρώμα* vel *τρώμμα* scripserunt, quemadmodum *θώμα* in *θώμα* vel *θώμμα* mutarunt, de quo supra diximus.

Υπερόχος pro *έπέροχος* libri multi et boni præbent 5, 92, 7, p. 268, 52, et recte fortasse : quanquam librarii formam Homericam fere ubique vulgari substituerunt, etiam ubi locus ei non est, velut *Æsch. Prom. 429, Soph. Trach. 1096*.

Υπερμεγάθος. V. *Μέγας*.

Υς potius quam *ς* dixit Herodotus, si quid exemplorum numero codicumque auctoritati est tribuendum : vide 1, 36, 43; 2, 14, 47, 68, 70; 4, 192, 186, cum var. lect. Prætulit vero Homericum *συδῶτης* (2, 47, 48) Attico *υδοσῆς*. Contra Lucianus *ς*, De dea Syr. c. 6, 12, 54.

Φέρειν. Aoristis Atticis *ήνεγχα* et *ήνεγκον* non utuntur Iones, qui *ήνεixa* *ήνεixάμην*, *ένειxαι* *ένειxασθαι*, dixerunt.

Χείρ. Magna est codicum Herodoti inconstantia in exhibendis formis *χειρός* *χειρί* *χείρα* *χείρες* *χειρῶν* *χείρας* et *χερός* *χερί* *χέρα* *χέρες* *χερῶν* *χέρας*. Videtur tamen præferenda esse diphthongus,

cujus non dubius apud Herodotum usus est in adjectivis cum *χείρ* compositis, velut *χειροήτης* et *χειροποίητος*.

Χράσθαι *χράται* *έχρᾶτο* *χράσθω* *χράσθων* eorumque composita Iones dixerunt pro Atticis *χρήσθαι* *χρήται* *έχρητο*, *χρήσθω* *χρήσθων*, quæ illis passim substituerunt librarii. Iisdem, ut opinor, acceptas referimus apud Herodotum (nam de aliis scriptoribus nunc non quæram) formas locis pluribus obvias *χρέεσθαι* *χρέεται* *έχρέετο*, quæ ex formis fictæ videntur *ω* in *εο* vel *εω* solutum habentibus, quarum ratio alia est, ut *χρέονται* et conjunctivo *χρέωνται* pro *χρῶνται*, *έχρέοντο* pro *έχρῶντο*, *χρεώμενος* (vel potius *χρεόμενος* : v. § 19 b) pro *χρώμενος*. Imperativus *χρέω* 1, 155, rectius *χρέο* scribi videtur, quod restitutum ab Schæfero et frequens est apud Hippocratem, quanquam apud hunc quoque libri non raro *χρέω* præbent vel formam vulgarem *χρῶ*, quæ eximenda est fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 62, 45. Eadem formarum activarum ratio, *χρᾶν* *χράς* *χρά* *έχρα* cum compositis *άποχράν* *άποχρά* *άπέχρα* (male *άπέχρη* scripto in libris plerisque 1, 66) *καταχρά* *κατέχρα*. Participium *χρῶσα* in *χρέουσα* solutum 7, 111 (ubi libri optimi *χρέωσα*, ut alibi *δρέωντες* pro *δρέοντες*) : ex quo sequitur *άποχρώσι* vulgo lectum 5, 31, in *άποχρέουσι* mutandum fuisse.

Ων forma Ionica pro *ούν*, annotata ab Apollonio Dysc. De adverb. p. 495, 8, et in compositis *ϣών* pro *ϣούν*, *ούκων* et *ούκων* pro *ούκούν* et *ούκουν*, *τοιγαρῶν* pro *τοιγαρούν*.

§ 22.

De dialecto Ionica Luciani.

De scriptoribus qui vel ante vel post Herodotum Ionice scripserunt etsi dicere alienum est a proposito meo, duas tamen scriptiunculas Ionicas, quæ inter Luciani opera leguntur, paullo accuratius pertractandas mihi sumam, quoniam, exceptis paucorum quorundam vocabulorum formis, totæ sunt ad imitationem Herodoti compositæ. Sequar autem paginarum versuumque numeros editionis Didotianæ, correctionesque quæ minus certæ videantur addito interrogandi signo ab ceteris distingam.

I.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΠΣ ΘΕΟΥ.

P. 733, 15. *έννο(η)ν λαβεῖν*] *έννοιαν λαβέειν*. — 18. *πολλοστῶ*] *πολλῶ* *τεῷ* corrigendum esse supra

diximus § 13. — 22. ἔσαν] ἦσαν, quod legitur p. 376, 50. — πολλὸν] πολλόν: quæ forma servata in libris est infra p. 733, 26; 734, 24; 735, 26, 52; 736, 39; 738, 16, 47; 741, 8, 21; 742, 39; 744, 39, 46, et Περὶ τῆς ἀστρολογίης p. 373, 48; 374, 2, 26; 375, 28, 53; 376, 2; 377, 22. — 31. βασιλῆος] βασιλέος. — 34. εἰς] ἐς. — 37. ἐφεζομένην] ἐπεζομένην.

734, 15. τρέπεται] τράπεται. — 17, 20. θωῦμα] θῶμα? — 18. γίνεταί] γίνεται: quod legitur p. 747, 8. — 19. ἐθεσάμην] ἐθησάμην. — 46. πόλει] πόλι: quod in editione Didotiana pro vulgato πόλει restitui p. 737, 54; 738, 49; 739, 25; 746, 39; 747, 8. — 48. θωύματα] θώματα? — 52. κλεισθέντος] κληϊσθέντος.

735, 3. ἀποκέταί] ἀποκίεται: nam vulgata scriptura etsi eo defendi potest quod καχοσμέαται c. 39 cum neutro plurali conjunctum legitur (nisi hoc ipsum quoque corruptum est), tamen quum in aliis hujus libelli locis codices inter κέεται et κέεται fluctuant, probabilius videtur ἀποκίεται. — 14. ἐπὶ τοῦ] similiter ἐπὶ τῶν p. 736, 48, 52; ἐπὶ τοῖσι p. 740, 49; ἐπὶ τῆς p. 742, 1; ἀπὸ τῶν p. 741, 37; quæ in ἐπ' οὗ ἐπ' ὧν ἐπ' οἷσι ἐπ' ἧς ἀπ' ὧν ex usu Herodoti mutanda erunt, si Lucianus ἀντ' ὧν scripsit p. 735, 23. 'Επὶ τοῖσι p. 375, 30, quod Herodotus ἐπ' οἷσι dicit. Contra ἐν οἷς p. 374, 19, pro Herodoteo ἐν τοῖσι, quod legitur p. 376, 36, ubi tamen ἐν δὲ τοῖσι scribendum videtur. — 23. σφῖσιν] σφῖσι. — 28. ἐλίπετο] ἐλείπετο. — 29. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 36. ἐπλευσαν] ἐπλωσαν. — 39. πόλει] πόλι. — θωυμάσαι] θωμάσαι? — 44, 45. μικρὸν] σμικρόν.

736, 7. ἐθεσάμην, θέμα ξένον· ἡμίση] ἐθησάμην, θέμα ξένον· ἡμίση. — 9. πόλει] πόλι. — 14. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 21. ἱερὸς error tyποθητæ pro ἱρός. — 25. Σαμόθρακες] Σαμοθρήκες. — 26. ἔτεμε] ἔταμε. — 27. θηλήν] θήλεαν. — 37. τέμνονται] τάμνονται. — 43. καίνην] ἐκείνην: quæ forma legitur p. 737, 7, 10; 741, 1, 35; 742, 19, 26, 40; 744, 5, 9; 746, 21, et ex codicibus restituenda est p. 747, 4. Conf. ad p. 372, 13. — 47. ἐστῆσι] ἐστέαςι? — 48, 52. ἐπὶ τῶν] ἐπ' ὧν. — 53. μικροὺς] σμικροὺς.

737, 7. βασιλῆος] βασιλέος. — 11. ἐπινοίη] ἐπίνοια. — 12. κατέλαθεν] κατέλαθε. — 13. 'Εχετο] 'Εχέτο. — 14. ἐτρέπετο] ἐτρέπετο. — 20. ἔχε] εἶχε. — 24. ἀρξάτο... ἔχετο] ἤρξατο... ἔχετο. — 25. γιγνόμενα] γινόμενα. — 27. ὀρρωδέοντα] ὀρρωδέοντα. — 29. φρενοβλαβείη] φρενοβλάβεια. — 34, et 740, 48. ἔσχετο] εἶχετο vel ἔσχητο. — 36. προξενέειν] προξενέειν. — 37. ἀμείβετο] ἡμείβετο vel ἀμείβεται. — 46. ἦν] ἦν, ut p. 739, 2, nisi, quod non credo, illud contra usum Herodoti dixit ut

ἔμμεναι; ἦν iterum p. 744, 43, ubi cod. Gorlic. ἦν, in quo omnes consentiunt p. 376, 23. — 47. τουτέοισι] τούτοις. — 53. ἐθέησατο] ἐθηήσατο. — 55. ἀπειλες] ἡπειλες.

738, 1. οὐδεμὴν] οὐδεμῖαν. — 6. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 15. λίσσετο] ἐλίσσετο. — 17. ὀρρώδες] ἀρρώδες. — 29. εἰπὼν] εἶπας? — 30. μικρὸν] σμικρόν. — 31. ἔπειτα] ἔπειτεν? — 33. βασιλῆα] βασιλέα. — οἰκήσοις] οἰκίοις. — 40. σῶν] σόν. — 46. ὀρρώδες] ἀρρώδες. — 47. συνόντα] συνεόντα. — ἀρχετο] ἤρχετο. — 49. τουτέων] τούτων.

739, 5. αἰδέτο] ᾔδέτο. — 8. ἀγνοίην] ἀγνοίαν. — 10. οἰκῆα] οἰκία. — 11. αὐλίζετο] ᾔλίζετο. — λίσσετο... ἄπτετο] ἐλίσσετο... ἤπτετο. — 13. ἀναίνετο] ἠναίνετο. — 14. 'Απειλούσης] 'Απειλούσης. — 18. ἔλπετο] ἤλπετο. — 20. ἀπρήκτοιο] ἀπρήκτου. 'Εστιν] 'Εστι. — 21. γίνεταί] γίνεται, pariterque 27. — 31. πείρην] πείραν. — 33. ταῦτι] ταῦτά. — 34. Σθενέβοιην] Σθενέβοιαν. — 41. ἔχε] εἶχε. — 44. ἀρχετο] ἤρχετο. — προὔφερε] προέφερε. — 46. τρισὰ] τριὰ? — 51. ἐργασμένον] ἐργασμένον ex codd., ut εἰργάσαο p. 740, 12, διειργάσατο p. 740, 39. Conf. ad p. 376, 21. — 53. φθέγξατο] ἐφθέγγατο. — 54. εἵνεκα] εἵνεκεν?

740, 4. ἐπέδειξε] ἐπέδειξε. — 6. ὀρρωδέων] ἀρρωδέων. — 8. δεσπότηα] δεσπότην. — 17. αὐτέων] αὐτῶν. — 29. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 31. 'Ερμοκλούς] 'Ερμοκλός, ut 'Ηρακλός p. 733, 24, 25. — 34. ἔτεμον] ἔταμον. — 38. ἀνανδρήη] ἀνανδρήν. — 45. τουτέων] τούτων. — 46. συνενείχθη] συνενείχθη. — 47. τε δντα] τ' ἰόντα. — 48. ἔσχετο] V. ad p. 737, 34. — 49. 'Επὶ τοῖσι] 'Επ' οἷσι. — 52. ἐξαπατέοιτο] ἐξαπατῶτο.

741, 1. αὐτέων] αὐτῶν. — 2, 18, 25. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 3. εἰπεῖν] εἶπαι? — 6. κέεται] χέεται. — 7. περιέαται] περιέεται. — 11. ἐστῆσι] ἐστέαςι? — 13. τουτέων] τούτων. — 19. συμφορῆς] συμφορῆς, ut p. 744, 4. — 21. ὀρρωδέοντες] ἀρρωδέοντες. — 23. τουτέοισι] τούτοις. — 25. κατίζουσιν] κατίζουσι. — 30. προσφυῶν] προσφύων. — 32. ὀπωπεν] ὀπωπε. — 35. ἀφεις] ἀπείς. — 37. ἀπὸ τῶν] ἀπ' ὧν. — 38. εἶπον] εἶπα? — 40. ἀφέντες] ἀπέντες. — 42. τοῦνομα] τὸ εὔνομα. — 47. ἐπικέεται] ἐπικέεται. — 48. ἐστίν] ἐστί. — 49. οὐκ ἔχω ἐρέειν] Constructio vitiosa pro οὐκ ἔχω εἶπαι, ut loquitur Herodotus 3, 116. Non minus vitiose dictum est ἐπερέεται p. 743, 35, pro Herodoteo ἐπειρωτῆ. — 50. ὀρρωδίη] ἀρρωδίη. — 51. ὀρέει] ὀρᾷ. — 52. ἧλιον] 'Ηλίος ter infra c. 34, et frequenter in libello Περὶ τῆς ἀστρολογίης. Apud Herodotum constanter ἥλιος. — 53. ἐστίν] ἐστί.

742, 1. ἐπὶ τῆς] ἐπ' ἧς. — 3. θώμα] ὥμα? — 7. σοί] τοι. — 21. ἐφέζεται] ἐπέζεται. — 22. ὀρᾷ] ὀρᾷ. — 24. In libris recte τοι scriptum, σοι ab

Solano illatum, credo propter σοι v. 7, quod ipsum in τοι mutandum erat. — 25 ξύπαντα] σύμπαντα. — 42. θωμαστών] θωμαστόν? — 43. έσορέης... δρῆ... έσορέῃ] έσορής... δρᾶ... έσορᾷ scribere debuit nisi ab Herodoti exemplo descivit. — 54. έφέστηκε] επέστηκε. — Τουνεχα] Idem infra legitur c. 39, 54. Hoc nusquam dixit Herodotus, sed τοῦ εἵνεκεν.

743, 2. εἶπον] εἶπα? — 6. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 8. πάντεσι] Hoc quoque contra usum Herodoti, qui πᾶσι dicit. — 14. ἡγῆνται] ἡγέεται. — 18. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 23. εἰπεῖν] εἶπα? — 24. θωμάζειν] θωμάζειν? — 27. έστιν] έστι. — 35. έπερέεται] Vid. ad p. 741, 49. — 41. έρονται pro έσσονται editores posuerunt ex conjectura, quæ si vera est, aut hic έρόνται aut paullo ante έπέρεται scribendum erit. — 42. εἶπον] εἶπα? — 45. έλιπεν] έλιπε. — 46. έστιν] έστι. — 48. κεκοσμέται] κεκόσμηται? — 52. νεῶ] νηῶ.

744, 7. τράπεσθαι] τράπεσθαι. — 11. Πάριδος] Πάριος? — 12. Νιρέως] Νιρέος. — 18. άφεται] άπειτοι? — 25. πλείονες] πλέονες. — 26. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 28. επιγίγνεται] επιγίγνεται. — τιάρη] τήρη. — 38. εἰπεῖν έδύναντο] εἶπαί έδυνάτο? — 41. Γίγονται] Γίνονται. — αὐτέων] αὐτῶν ex cod. Gorl. — 43. έην] ήν ex cod. Gorl. Vid. ad p. 737, 46. — 44. αὐτέῳ] αὐτῷ, in quo libri consentiunt v. 16. Ib. ανακέτο ex cod. Vaticano editum: alii άνακέατο vel άνεκέαται. Scribendum άνακέατο, de quo dixi § 15. — 45. έθησαμην] έθησαμην. — 51. ύφεστεῶς] ύπεστεῶς.

745, 1. Γίγονται] Γίνονται. — 4. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 9. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 10. τουτέων] τούτων. — 11. εἰπεῖν] εἶπαί? — 17. δρῆ] Hoc δρᾶ scribendum erat ex usu Herodoti: quem si deserere voluit Lucianus, δρέῃ scribere debuit, ut έσορέῃ et έσορής legitur p. 742, 43, 45. — 18. τουτέου] τούτου. — 25. έστᾶσι] έστάει? — 30. ένιᾶσι] ενιῖσι? — 41. γίγνεται] γίνεται ex cod. Gorl. — 43. γίγονται] γίνονται. — 47. άποκέαται] άποκέεται. — 51. έταμεν] έταμε. — 52. θηλέην] θήλεαν.

746, 2. έάν] Paullo post (v. 7) ήν, qua forma sola utitur Herodotus. Sed hic fortasse έπεάν præstat. — 6. οὕτως] οὕτω. — 7. τουτέων ήν έσέλθωσιν] τούτων ήν έσέλθωσι. — 9. χρέωνται τουτέοισιν] χρέονται τούτοις. — 10. αὐτέων] αὐτῶν. — 12. αὐτέων Solanus intulit. Recte libri αὐτῶν. — 16. άρσενας] έρσενας. — θήλεας] θηλέας. — 19, 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 22. οἰκία] οἰκία. — 34. Άρας] αίρας? — 35. χρεόμενος] χρεώμενος codex Gorl. — εἵνεκα] εἵνεκεν? — 46. οἰκία] οἰκία. — 49. άπιᾶσι] άπεισι? — 52. αὐτέοισι] αὐτοῖσι.

747, 4 κείνοι] Scribendum έκείνοι ex codicibus: v. ad p. 736, 43. — 6. σφιν... εἶναι] Lectio ex

conjectura interpolata. Libri μιν... εἶναι. Neutrum ferri potest. Et σφιν quidem propterea est rejiciendum, quia constans in hoc libello usus est formæ disyllabæ σφίσι: vid. p. 733, 5, 49; 734, 9, 50; 735, 23, 35; 736, 13; 738, 45; 739, 23; 745, 39; 746, 15, 42, pariterque in libello Περί τῆς άστρολογίης p. 373, 27; 374, 4, 37; 375, 42; 376, 42; 377, 11, 23. — 10. άπιᾶσι] άπεισι? — 11. καθάθεντες error tythothetæ pro καθέντες. In cod. Gorlic. καθέντες, quod ex κατέντες corruptum videri posset, nisi ές άγγίχιν κατέτο legeretur p. 738, 30.

II.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΗΣ.

Libello De dea Syria omni ex parte, quod ad dialectum attinet, similis est ignoti scriptoris commentatio Περί τῆς άστρολογίης, inter Luciani opera recepta vol. 2, p. 360—373 (p. 372—377 ed. Didotianæ), quæ ab librariis editoribusque dialecti ignaris multis modis interpolata sic fere est corrigenda:

P. 372, 2. αὐτέων... αὐτέου... αληθείης ab Solano et Jensio positum est. Recte libri αὐτῶν... αὐτοῦ... αληθείης. — 3. τουτέων] τούτων. — 4. οὐχ] οὐκ. — 7. πᾶσι] παισὶ Solanus recte. — 8. τιμέουσιν] τιμέουσι. — 11. έστιν] έστι. — 13. κείνοισι] έκείνοισι, ut p. 373, 46; 374, 8, 13, 20, 21; 377, 3, 9. — άνδράσιν] άνδράσι. — 16. νομίζουσιν] νομίζουσι.

373, 1. αἰδρεῖν] Sic codex unus: alii αἰδρεῖν, quod αἰδρεῖν scribendum. V. § 6. — 5. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. οἰκέουσιν] οἰκέουσι. — 11. γινομένην] γινομένην. — 12. τρεπομένην] τραπομένην. — αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 13. θωύματος] θώματος? — 14. τουτέων] τούτων. — 18. δυναστεῖην] δυναστητήν. — 20. αὐτέοισιν] αὐτοῖσι. — 23. γείτοσιν] γείτοσι. — 26. κινήσεως] κινήσιος: quod ex cod. uno restitutum p. 375, 16, ubi vulgo κινήσεος vel κινήσειος, et ex conjectura p. 377, 11. — 27. μηνέων καὶ] μηνῶν καὶ. — μηνέων μὲν e libris duobus editum. Recte ceteri μηνῶν μὲν. V. § 11. — 30. πολλῶ] Codex unus πολλὸν non male. — τουτέων] τούτων. — 33. οἰκεία] οἰκίη. — 37. Nihili est ἀπὸ τέω, quod hic ex tribus libris pro vulgato olim ἀπὸ τέων positum est et infra p. 374, 38 in omnibus legitur. Scribendum ἀπ' δτευ, ut Herodotus loqui solet. — 45. αὐτέοις] αὐτοῖς. — [ρώτατον] Libri præter unum [ρωτάτον. Scribendum [ρωτάτον. — 53. τουτέων] τούτων.

374, 2. τουτέους] τούτους. — 4. σφίσιν] σφίσι. — 7. γοητεῖν] γοητητήν. — διανοήν] διάνοια. Similia vitia μοίρην 374, 14, διανοήν 375, 46, άπορροήν et οὐδεμῖν άπορροήν 377, 16, 18. — 14. αὐτέῃ]

αὐτῇ. — 18. ἐν οἷς] ἐν οἷσι vel, si Herodoti regulam secutus est, ἐν τοῖσι. Vid. ad p. 735, 14. — 20. τουτέων] τούτων. — 24. τουτέων] τούτων. — 27. εἰπεῖν] εἶπαι? Conf. ad p. 374, 44. — 28, 31. ἄρρενες... ἄρρενα] ἔρσενες... ἔρσενα. — 38. ὑπέδειξεν] ὑπέδειξε. — ἀπὸ τέω] Vid. ad p. 373, 37. — 40, 45. αὐτέου] αὐτοῦ libri recte. — 44. εἰπόντα] εἴπαντα? — 49. οὐχί] οὐκί.

375, 4. νόῳ] νόῳ. — 5. ἀληθιῆς] ἀληθείης. — 10. αὐτέης] αὐτῆς. — 11. εἰς] ἐς. — 14. ἐπενοήσαντο] ἐπενώσαντο. — 16. αὐτέων] αὐτῶν. — 23. αὐτέω] αὐτῷ. — 29. ἀπαιωρούμενος] ἀπαιωρούμενος vel ἀπαιωρούμενος. — 30. Ἐπὶ τοῖσι] Vid. ad p. 735, 14. — 31. βαλεῖν] βαλέειν. — 34. αὐτέω] αὐτῷ. — σταλάουσι si recte legitur, imperitiam prodit scriptoris, qui σταλάζουσι vel σταλάσσουσι dicere debebat. — Οὐχ] Οὐκ. — 36. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 41. αὐτέων] αὐτῶν. — 45. χρόν] χρόν Solanus recte : vid. p. 374, 16. — 46. διανοίην] Vid. ad p. 374, 7. — 47. βουλήσει] βουλήσι. — 54. ὀρέεσθαι] Alii libri ὀράσθαι. Recta forma ὀρᾶσθαι est.

376, 9. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 10. μοιχείην] μοιχηίην. — 13. αὐτέων] Hic quoque libri nonnulli recte αὐτῶν. — 14. εἰπὼν] εἶπας? — 18. Ἄπερ] Τάπερ. — 19. αὐτέην] Recte libri αὐτήν. — 21. ἐργάζοντο] Probabilius ἐργάζοντο. Vid. ad p. 739, 51. — 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 24. προφητείην] προφητηίην. — 28. ὀνομάζεται] οὐνομάζεται. — 29. αὐτέοισι] Recte libri αὐτοῖσι. — 33. εἰς] ἐς. — 36. ἐν τοῖσι] ἐν δὲ τοῖσι? — 37. πιεῖν] πιέειν. — 38, 46. αὐτέη] Recte libri αὐτῇ. — 39. εἰπεῖν] εἶπαι? — 40. διψῶσαν] διψέουσιν? — 45. δυναστείην] δυναστηίην. — 49. σελεναίης error tytholietæ pro σεληναίης. — 51. αὐτέων] αὐτῶν.

377, 2. ἔνεκα] εἴνεκεν? — 3, 18. οὐδεμίην] οὐδεμίαν. — 4. ἔστιν] ἔστι. — αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. κείνα] error tytholietæ pro ἐκείνα. — εἰπεῖν] εἶπαι? — 12. ἐπιγίγνεται] ἐπιγίνεται. — 15. γίγνεσθαι] γίνεσθαι. — 16, 18, ἀπορροή—ἀπορροίην] Vid. ad p. 374, 7. — 18. δεχόμεθα] δεχόμεθα. — 20. ἔστιν] ἔστι. — 23. δέχονται] δέκονται. — 25. ἐγὼν] ἐγώ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

(ΚΑΕΙΩ.)

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γίνονται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμαστά, τὰ μὲν Ἑλλήσι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλεῖα γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἄλλήλοισι.

I. Περσέων μὲν νυν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. Τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλυμένης θαλάσσης ἀπικόμενους ἐπὶ τήνδε τὴν θάλασσαν καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν γῶρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγινόντας δὲ φορτία Αἰγυπτία τε καὶ Ἀσσύρια τῇ τε ἄλλῃ ἐσαπικνεύεσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος· (2) τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλυμένη γῶρῃ ἀπικόμενους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον. (3) Πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπύκατο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἔλθειν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι κατὰ τὸντο τὸ καὶ Ἑλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. (4) Ταύτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νεὸς ὠνέσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα, καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσασμένους ὁρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. Τὰς μὲν δὲ πλεῖνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. Ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἰχεσθαι ἀποπλώνοντας ἐπ' Αἰγύπτου.

II. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες, καὶ τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἀρῆαι πρῶτον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων τινάς (οὗ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· εἴησαν δ' ἀν' οὗτοι Κρήτες. (2) Ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης γενέσθαι. Καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φῶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ τὰλλα τῶν εἵνεκεν ἀπύκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Μήδειαν. (3) Πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. Τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργεῖης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ἰὼν αὐτοὶ δώσειν ἐκεῖνοισι.

III. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξαν-

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER PRIMUS.

(CLIO.) (Pag. 1—3 Wess.)

Herodotus Halicarnassensis, quæ quum cæteris de rebus, tum de causa bellorum Græcos inter Barbarosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his libris consignata in publicum edit; ne, quæ ab hominibus gesta sunt, progressu temporis oblivione deleantur, neve præclara mirabiliaque facta, quæ vel a Græcis edita sunt vel a Barbaris, sua laude fraudulentur.

I. Jam Persarum quidem literatos si audias, inimicitiarum primi auctores Phœnices fuere. Hos enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum vocatur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regionem quam etiam nunc incolunt, cœpissent habitare, continuo navigationibus longinquis dedisse operam, et transvehendis mercibus Ægyptiis Assyriisque quum alias Græciæ partes, tum vero et Argos adiisse. (2) Argos enim illis temporibus inter alia ejus regionis oppida, quæ Græcia nunc nominatur, rebus omnibus eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent Phœnices, ibique merces suas venum exposuissent, (3) quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere rebus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eodem nomine Persæ adpellant atque Græci, Io Inachi. (4) Quæ dum ad puppim navis stantes mercarentur merces quæ illarum maxime animos advertissent, Phœnices interim mutuo sese cohortatos impetum in illas fecisse: et majorem quidem mulierum numerum profugiesse, Io vero cum aliis fuisse raptam: quibus in navem impositis, soluta navi Phœnices Ægyptum versus vela fecisse.

II. Hac quidem ratione in Ægyptum pervenisse Io aiunt Persæ, secus atque Græci, idque primum fuisse injuriarum initium. Deinde vero Græcos nonnullos, quorum nomina non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses,) Tyrum in Phœnice aiunt adpulisse, filiamque regis rapuisse Europam; (2) ac sic quidem par pari fuisse ab his repensum. Post hæc autem Græcos secundæ injuriæ fuisse auctores: etenim longa navi Æam, Colchidis oppidum, et ad Phasin flumen profectos, perfectis cæteris rebus quarum causa advenissent, rapuisse inde regis filiam Medeam; (3) quumque ad pernas raptus hujus repetendas et ad reposcendam filiam caduceatorem in Græciam misisset Colchus, respondisse Græcos, quemadmodum illi de raptu Argivæ Ius sibi non dedissent pernas, sic ne se quidem illis daturus.

III. Tum deinde, proxima ætate, Alexandrum Priami

δρον τὸν Πριάμου ἀκηκοῦσα ταῦτα ἐθελήσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δοῖσει δίκας· οὐδὲ γὰρ ἐκείνους διδόναι.

(2) Οὕτω δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένης, τοῖσι Ἑλλήσι δ' ὁῶσι πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτεῖν τε Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτεῖν. (3) Τοὺς δὲ, προῖσχομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν, ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βουλοῖατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι.

IV. Μέχρι μὲν ὧν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἁλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἑλλήνας δὲ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ ἀρπασθείσων σπουδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν ἀνοήτων, τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην ἔχειν ἀρπασθείσων σωφρόνων· ὅληα γὰρ δὴ ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἥρπάζοντο. (3) Σφέας μὲν δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας λέγουσι Πέρσαι ἀρπαζομένων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι, Ἑλλήνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι καὶ ἐπειτεν ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελέειν. (4) Ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἠγήσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον· τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνηα βάρβαρα οἰκειεύνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἡγέεται χειρωῖσθαι.

V. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσχουσι σφίσι εἶδυσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἑλλήνας. (2) Περὶ δὲ τῆς Ἰούς οὐκ ὁμολογεῖται Πέρσῃσι οὕτω Φοίνικες· οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας χρῆσάμενους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσητο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νεὸς, ἐπεὶ δὲ ἐμαθε ἔγκυος εἶναι, αἰδεσμένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ ἐθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατὰ δόλον γέννηται. (3) Ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτω ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο, τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλήνας, τοῦτον σημήνας προδήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστυα ἀνθρώπων ἐπεξίων. (4) Τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρά. Τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τῷ αὐτῷ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

VI. Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττει, τύραννος δὲ ἐθνῶν τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ, ὃς βρύν ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγῶν ἐξίει πρὸς βορείῳ ἀνεμῶν ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεούμενον πόντον. (2) Οὗτος δ' Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους προσεποίησατο· κατεστρέψατο μὲν Ἰωνὰς τε καὶ Αἰολεὶας καὶ Δωριεὶας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποίησατο Λακεδαιμονίους.

filiū, quum ista audivisset, cupidinem incessisse uxoris sibi e Græcia per rapinam comparandæ; existimantem utique se non daturum pœnas, quoniam nec illi dedissent.

(2) Ita quum is rapuisset Helenam, visum esse Græcis primum missis nunciis Helenam repetere et pœnas de raptu poscere: (3) illos vero hisce, postulata sua exponentibus, raptum exprobrasse Medææ, ut qui, quum ipsi nec pœnas dedissent, nec illam reposcentibus reddidissent, vellent ab aliis pœnas sibi dari.

IV. Hucusque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab illo vero tempore Græcos utique graviorum injuriarum exstitisse auctores; hos enim priores Asiæ cœpisse bellum inferre, quam Persæ intulissent Europæ. (2) Et mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi ipsæ voluissent, non futurum fuisse ut raperentur. (3) Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persæ, raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Græcos autem mulieris Laconicæ causa ingentem contraxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami regnum evertisse: (4) ab eo tempore se constanter Græciæ populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam et barbaras gentes eam incolentes ad se pertinere autumant Persæ; Europam vero et Græcos nihil secum commune habere.

V. Hunc in modum Persæ quidem gestas res esse memorant, et ab Illi excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Græcos initium. (2) De Io vero cum Persis non consentiunt Phœnices rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Ægyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritatem parentum iram, sic volentem ipsam cum Phœnicibus enavigasse, ne comperta foret. (3) Hæc sunt igitur quæ partim a Persis, partim a Phœnicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo hæc gesta sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi primum fuisse injuriarum Græcis illatarum auctorem, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. (4) Etenim quæ olim fuerant magnæ, earum plurimæ parvæ factæ sunt: et quæ nostra memoria magnæ fuere, eædem prius exiguæ fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

VI. Cresus, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. (2) Hic Cræsus e barbaris, quos novimus, primus alios Græcorum imperio suo subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios sibi socios et amicos adjunxit. Subegit Ionas et Æoles et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi

(3) Πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἔσαν ἐλευθέροι· τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον οὐ καταστροφή ἐγένετο τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρ-
6 παγῆ.

VII. Ἦ δὲ ἡγεμονίῃ οὕτω περιτῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδῶν, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλυμένους δὲ Μερμνάδας. (2) Ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον οὐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος
10 δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. (3) Ἄγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδῶν βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὕστατος. Οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἔσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄττος,
15 ἀπ' οὗ τευ ὁ δῆμος Λυδίας ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μήων καλούμενος. (4) Παρὰ τούτων Ἡρακλειδοὶ ἐπιτραφέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαροδάνου γεγονότης καὶ Ἡρακλέος, ἀρξάν-
20 τε καὶ ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἕτα πάντε

VIII. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Κανδαύλης ἡράσθη τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς, ἐρασθεὶς δὲ ἐνόμιζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. Ὅποτε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ
25 οἱ τῶν αἰγμοφόρων Γύγης ὁ Δασκυλῶν ἀρεσκόμενος μάλιστα, τούτω τῷ Γύγι καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν προηγημάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων. (2) Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεληθόντος (χρῆν γὰρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς)
30 ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγεια τοιάδε· « Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους τῆς γυναικὸς (ὧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ὄντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν), ποῖες ὅπως ἐκείνην θηήσαιο γυμνῇ. » (3) Ὁ δὲ μέγα ἀμύσσας εἶπε, « δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον;
35 οὐκ ὕγιεα, καλεῖσθαι με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θηήσασθαι γυμνῇ; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. » (4) Πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ· ἐν τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπεῖν τίνα τὰ ἐωυτοῦ. Ἐγὼ δὲ πείθομαι ἐκείνην
40 εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην, καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. »

IX. Ὁ μὲν δὲ λέγων τοιαῦτα ἀπειμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τί οἱ ἐξ αὐτῶν γένηται κακόν· ὁ δὲ ἀμείβετο τοισίδε, « θάρσее, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο
45 πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε, μήτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μή τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος· ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ. » (2) Ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἶκισμα ἐν τῷ κοιμώμεθα ὅπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ'
50 ἐμὲ ἐσελθόντα παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. Κέεται δὲ ἀγγεῖον τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τούτῳ τῶν ἱματίων κατ' ἐν ἑκάστῳ ἐκδύνουσα θήσεται, καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θηήσασθαι. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στεῖχῃ ἐπὶ τὴν εὐνὴν κατὰ νότου

conciaviit Lacedæmonios. (3) Ante Cræsi vero imperium Græci omnes liberi fuerunt : nam Cimæriorum expeditio adversus Ioniam, ante Cræsi ætatem suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potestatem, sed rapina ex incur-
sione.

VII. Cæterum regnum illud, quum Heraclicidarum antea fuisset, ad Cræsi genus, qui Mermnadæ nominabantur, tali modo pervenerat. (2) Candaules, quem Græci Myrsi-
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcæo oriundus, Hercu-
lis filio. (3) Nam Agron, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos, primus ex Heraclicidis rex fuerat Sardium ; Can-
daules vero, Myrsi filius, postremus. Qui vero ante Agro-
nem in eadem regione regnaverant, a Lydo Atys filio erant oriundi, a quo universus populus Lydorum nomen invenit, quum prius Mæones fuissent nominati. (4) Ab his priscis regibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto obtine-
runt Heraclicidæ, Iardani ancilla et Hercule prognati ; reg-
nantes, per duas et viginti virorum generationes, annos quinque et quingentos, continua serie filius patri succedens usque ad Candaulem Myrsi filium.

VIII. Hic igitur Candaules uxoris suæ amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur esse sibi uxorem mulierum omnium formosissimam. Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Dascyli filium, unum e corporis custodibus, quem maxime acceptum habebat, ut de rebus etiam gra-
vissimis cum eo communicabat, ita formæ laudem uxoris supra modum extulit. (2) Nec multo post (erat enim in fati-
s ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen est adlocutus : « Gyge, videris tu mihi de forma uxoris meæ verba facienti fidem non adhibere ; auribus enim nimis fidere amant homines quam oculis : fac igitur ut nudam illam spectes. » (3) At ille, vehementer exclamans, « Domi-
ne, inquit, quemnam sermonem haudquaquam sanum profers, jubens me heram meam nudam spectare ! Mulier enim tunicam exuens, simul etiam verecundiam exuit. (4) Jam olim vero honestatis præcepta inventa sunt ab hominibus, a quibus discere oportet : quorum unum hoc est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero persuasum habeo esse illam mulierum omnium pulcerrimam ; teque oro, ne postules illicita. »

IX. His usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, « Confide, inquit, Gyge ; neque aut me time, quasi te tentaturus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne quid tibi ex illa detri-
menti creetur. Omnino enim eam rationem equidem inibo, ut illa ne intellectura sit quidem, esse se a te conspectam. (2) Te enim post apertam januam cubiculi, in quo cuba-
mus, collocabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et uxor mea in cubiculum : posita est autem prope introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post aliam exuens, deponet : ibi tunc licuerit tibi multo cum otio eam specta-
re. (3) Deinde, quum e sella in lectum conscendat et tu a

τε αὐτῆς γένῃ, σὺ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὀφείτῃ ἰόντα διὰ θυρέων. »

X. Ὁ μὲν δὴ ὡς οὐκ ἐδύνατο διαφυγεῖν, ἦν ἐτοίμος· ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. (2) Ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ ἐν-
ματα ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. Ὡς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο
ἰούσης τῆς γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐγώρρεε ἔξω.
Καὶ ἡ γυνὴ ἐπορᾷ μὲν ἐξίοντα. (3) Μαθοῦσα δὲ τὸ
ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνθεῖσα οὔτε
ἐδόξε μαθεῖν, ἐν νόμῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα·
παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σκεδδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι
ἄλλοις βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν εἰς αἰ-
σχύνῃν μεγάλην φέρει.

XI. Τότε μὲν δὴ οὕτως οὐδὲν δηλώσασα ἡ συγὴν
εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετῶν τοὺς
μάλιστα ὦρα πιστοὺς εὐνῆτας ἐνωτῇ, ἐτοίμους ποιησα-
μένη ἐκάλεε τὸν Γύγεα. (2) Ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐ-
τῇ τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι ἤλθε καλεούμενος· ἐώθεε
γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, φοιτᾷν. (3)
Ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τᾶδε, « νῦν τοι
ἑοῦσιν ὁδοῖν παρεουσίην, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὁκοτέ-
ρην βούλει τραπέσθαι· ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνας
ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆην ἔχε τὴν Λυδὸν, ἡ αὐτὸν σε
αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ, ὥς ἂν μὴ πάντα πειθό-
μενος Κανδαύλῃ τοῦ λοιποῦ ἰδῇς τὰ μὴ σε δεῖ. Ἄλλ’
ἤτοι ἐκεῖνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπολλύσθαι,
ἡ σὲ τὸν ἐμὲ γυμνὴν θηησάμενον καὶ ποιήσαντα οὐ
νομιζόμενα. » (4) Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε
τὰ λεγόμενα, μετὰ δὲ ἰκέτευσέ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδέειν
διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. Οὐκ ὦν δὴ ἔπειθε, ἀλλ’
ὥρα ἀναγκαίην ἀληθείας προκειμένην ἡ τὸν δεσπότηα
ἀπολλύναί ἢ αὐτὸν ὑπ’ ἄλλων ἀπολλύσθαι· αἰρέεται
αὐτὸς περιεῖναι. (5) Ἐπειρώτα δὴ λέγων τᾶδε, « ἐπεὶ
με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλον-
τα, φέρε ἀκούσω τέμῃ καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ. »
Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη, « ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ
ὁρμὴ ἔσται· θέν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμέ ἐπεδέξατο γυμνὴν,
ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχειρήσις ἔσται. »

XII. Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλὴν, νυκτὸς γινομέ-
νης (οὐ γὰρ μετέτιο ὁ Γύγης, οὐδὲ οἱ ἦν ἀπαλλαγῇ
οὐδεμία, ἀλλ’ ἔδωκε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἡ Κανδαύλεα)
εἶπετο εἰς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί. Καί μιν ἐκείνη,
ἐγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην.
(2) Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναπαυομένου Κανδαύλεως ὑπεσ-
δύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα
καὶ τὴν βασιλῆην Γύγης τοῦ καὶ Ἀρχιλοχὸς ὁ Πάριος,
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ
ἐπεμνήσθη.

XIII. Ἐσχέ δὲ τὴν βασιλῆην καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ
ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. Ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν
ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος καὶ ἐν ὅπλοις ἔσαν,
συνέβησαν εἰς τούτῳ ὅς τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ
λοιποὶ Λυδοὶ, ἦν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλη μιν βασι-

tergo ejus eris, reliquum est ut tu cures ne illa te conspi-
ciat foras exeuntem.

X. Igitur Gyges, quum effugere non posset, paratus fuit
quem Candaules, postquam cubandi tempus visum est adesse,
in cubiculum introduxit; pauloque post uxor etiam adfuit.
(2) Ingressam et vestimenta ponentem Gyges quum spec-
tasset, mox ubi aversa illa in lectum se contulit, clam
ipse foras se subduxit: at egredientem conspiciata est mul-
lier. (3) Quae ut intellexit quid a marito actum esset, ne-
que exclamavit, pudore retenta, et se animadvertisse dis-
simulavit, in animo habens ultionem capere de Candaule.
Apud Lydos enim, ac fere apud ceteros quoque barbaros,
etiam viro magnum in probrum vertitur nudum conspici.

XI. Itaque tunc quidem nihil aperiens, silentium tenuit
illa: simulac vero illuxit, praesto esse jussis famolis quos
maxime fidos sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. (2)
Et ille, nihil eam nosse ratus eorum quae gesta essent, ar-
cessitus venit; quippe et antea solitus, quoties regina vo-
caret, eam convenire. (3) Ut venit, his verbis eum adlo-
cuta est mulier: Gyge, « nunc duarum viarum tibi aperta-
rum optionem concedo utram ingredi voveris: aut enim,
interfecto Candaule, et me et regnum Lydorum habeto; aut
te ipsum protinus sic mori oportet, ne posthac, Candaule
in omnibus obsequens, spectes quae te spectare nefas est.
Enimvero aut illum, qui ista molitus est, interire oportet,
aut te, qui nudam me es conspiciatus et illicita fecisti. » (4)
Ad haec verba Gyges primum stupere, tum deinde obse-
crare illam ne se necessitati illigaret dijudicandae talis
optionis. Nec vero ei persuasit; sed vidit necessitatem uti-
que sibi propositam aut perdendi herum aut per alios per-
eundi. Elegit itaque ut ipse superesset: (5) et illam per-
contans, « Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad he-
rum meum occidendum, age andiam equo illum modo
adgressuri sinus? » Et illa excipiens, « Ex eodem loco, inquit,
adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in so-
pitem somno impetus fiet. »

XII. Ita quum de faciendis insidiis inter se constituis-
sent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque
ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat
aut Candaulen) secutus est mulierem in cubiculum; ubi
eum illa, tradito pugione, post eandem januam occulta
vit. (2) Deinde quiescente Candaule leniter accessit; illo-
que obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges: cu-
jus etiam Archilochus Parius, qui eadem vixit aetate, in
iambis trimetris meminit.

XIII. Obtinuit autem regnum in eoque confirmatus est
ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi
casum Candaulae, essentque in armis, convenit inter
Gyge factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset ora-

λέα εἶναι Λυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν, ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. (2) Ἀνείλετε δὴ τὸ χρηστήριον καὶ ἐβασίλευσε οὕτω Γύγης. Τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὥς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγειω. Τούτου τοῦ ἔπεικ Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

XIV. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι τοὺς Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι, Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοῦς οὐκ ὀλίγα, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἐστὶ οἱ πλείστα ἐν Δελφοῖσι, πάρεξ δὲ τοῦ ἀργύρου χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκε, ἄλλον τε καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ κρητῆρες οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειο ἀνακέαται. (2) Ἔστ' αἰσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ Κορινθίῳ θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ οὐ Κορινθίων τοῦ δημοσίου ἐστὶ ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. (3) Οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμέας ἴδμεν ἐς Δελφοῦς ἀνέθηκε ἀναθήματα μετὰ Μίδα τὸν Γορδίου Φρυγίης βασιλέα. Ἀνέθηκε γάρ ὁ καὶ Μίδης τὸν βασιλῆϊον ὄρνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδῖκαζε, ἐόντα ἀξιοθέτον κέεται δὲ ὁ ὀρόνος οὗτος ἐνῶν περὶ οὗ τοῦ Γύγειω κρητῆρες. (4) Ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλέεται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίην. (5) Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος, ἐπειτέ ἤρξε, ἐς τὴν Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε· ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσαράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσμεν τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες.

XV. Ἀρδύος δὲ τοῦ Γύγειω μετὰ Γύγεα βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. Οὗτος δὲ Πριηνεὺς τε εἶλε ἐς Μίλητον τε ἐσέβαλε, ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίων Κιμμέριοι ἐξ ἡθῶν ὑπὸ Σκυθίων τῶν νομάδων ἐξαναστάντες ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀκροπόλεως εἶλον.

XVI. Ἀρδύος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἀρδύος, καὶ ἐβασίλευσε ἔτεα δωδέκα, Σαδυάττης δὲ Ἀλυάττης. Οὗτος δὲ Κυαξάρη τε τῷ Διόκῳ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε καὶ Μήδοισι, Κιμμέριοις τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε, Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. Ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὥς ἤθελε ἀπῆλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως· ἄλλα δὲ ἔργα ἀπέδεξε αὐτῷ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπληγῆτότατα τάδε.

XVII. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξιόμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. Ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρχεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τούτῳ. (2) Ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἀδρός, τηλικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιὴν ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρρίγγων τε καὶ περὶ κτιδῶν καὶ αὐλοῦ γυναικίῳ τε καὶ ἀνδρῆϊ· ὥς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπῆλθον, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν

culum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. (2) Edito igitur secundum eum oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gygae: quod quidem vaticinium nec Lydi nec eorum reges ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

XIV. Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem donaria ejus maximo numero Delphis exstant: praeter argentum vero, auri etiam immensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres aurei numero sex ab eodem dedicati exstant, (2) pondere triginta talentorum [*aureorum, quae hodie fuerint 2, 106, 000 librae, LARCH.*], repositi in Corinthiorum thesauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseli, Eetionis filii. (3) Est autem hic Gyges barbarorum quos novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post Midam Gordiae filium, Phrygiae regem. Dedicaverat enim Midas quoque regiam sellam, in qua praesidens jus dicere consueverat, spectulū dignam; positaque est haec sella ibidem ubi Gyge crateres. (4) Aurum vero istud et argentum, quod a Gyge dedicatum est, Gygadas [*id est Gygaem*] vocatur a Delphensibus de illius nomine qui dedicavit. (5) Hic quoque, postquam regno est potitus, arma intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonis urbem cepit: caeterum, quum per octo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus.

XV. Ardyis vero, Gygae filii, qui post illum regnavit, mentionem injiciam. Hic Prieneuses expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythiis nomadibus pulsī in Asiam venerunt, Sardesque praeter arcem ceperunt.

XVI. Ardys postquam undequinquaginta annos regnavit, successorem habuit filium Sadyatten, qui annos regnavit duodecim. Sadyattae successit Alyattes; qui cum Cyaxare, Deioce nepote, et cum Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eiecit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit; et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non ita ut voluerat discessit, sed cladem laud mediocrem passus. Verum et alias res, dum regnum tenuit, gessit: quarum memoratu dignissimae haec sunt.

XVII. Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum. Oppugnabat igitur incursione facta Miletum tali modo: (2) quando terrae fruges adultae erant, tunc exercitum in regionem immittebat, expeditionem faciens ad cautum fistularum fidiumque, ac tibiae tam muliebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum pervenerat, aedificia in agris nec

ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε οὔτε ἐνεπίμπρη οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἅα δὲ κατὰ χώρην ἐστάναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅκως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. Τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. (3) Τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκεν, ὅκως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ ἐκείων ἐργαζομένων ἔχοι τι καὶ εἴνεσθαι ἐσθάλλων.

10 XVIII. Ταῦτα ποίεων ἐπολέμει ἑταῖ' ἑνδεκα, ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλήσιων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενῆϊ χώρῃ τῆς σφετέρης μαχεσασμένων καὶ ἐν Μαιανδρῷ πεδίῳ. (2) Τὰ μὲν νυν ἔξ ἑτα τῶν ἑνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβαλὼν 15 τὴν νικαυτὰ ἐς τὴν Μιλήσιον τὴν στρατιήν (οὗτος γὰρ καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας)· τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἔξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττει ἐπολέμει, ὅς παραδεξάμενος, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον προσεῖχε 20 ἐντεταμένως. (3) Τοῖσι δὲ Μιλήσιοι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάφρυνον ὅτι μὴ Χίοι μούνει. Οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοις τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιή- 25 νεικάν.

XIX. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἑτὶ λήϊου ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς συνηνέχθη τι τοῖνδε γενέσθαι πρῆγμα· ὡς ἄφθι τάχιστα τὸ λήϊον, ἀνέμῳ βιώμενον ἄφατο νηοῦ Ἀθηναίης ἐπὶ κλησὶν Ἀσσησίης, ἀφθεις δὲ ὁ νῆος 30 κατεκαύθη. Καὶ τὸ παρατυχεῖα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο, μετὰ δὲ τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις ἐνόησε ὁ Ἀλυάττης. (2) Μακροτέρως δὲ οἱ γενομένης τῆς νούσου πέμπει ἐς Δελφούς θεοπρόπους, εἶτε δὴ συμβουλευσάντος τευ, εἶτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα 35 τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. Τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπικομένοις ἐς Δελφούς οὐκ ἔφη χρήσιν πρὶν ἢ τὸν νῆον τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσασιν, τὸν ἐνέπρησαν χώρῃς τῆς Μιλήσιος ἐν Ἀσσησί.

XX. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι· Μι- 40 λῆσιοι δὲ τὰδε προσιθίσαι τοῖτοισι, Περίανδρον τὸν Κυψέλου ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννεύοντι ξείνῳ ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γεγόμενον, πέμψαντα ἄγγελον κατεῖπαι, ὅκως ἂν τι προειδὸς πρὸς τὸ παρεὸν βουλευή- 45 ται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.

XXI. Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέληται, αὐτίκα ἐπεμπε κήρυκα ἐς Μιλήτον βουλούμενος σπονδὰς ποιήσασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλήσιοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν νῆον οἰκοδομή. (2) Ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς 50 τὴν Μιλήτον ἦε, Θρασύβουλος δὲ σαφῆς προπετυσμένος πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιάδε. (3) Ὅσος ἦν ἐν τῷ ἀστεί σῖτος καὶ ἐσωτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν προεῖπε Μιλήσιοις, ἐπεὶ ἂν

diruebat nec incendebat, neque fores abstraheret, sed intacta stare omnia sinebat; verum arbores et terrae fruges ut corruerat, domum se recipiebat: quum enim mare obtinerent Milesii, nil attinebat circumsedere urbem cum exercitu. (3) Aedificia autem non diruebat Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Milesii terram serere colereque, ipse vero, quum illi terram colerent, haberet quos incursione facta popularetur.

XVIII. Hoc ille modo bellum gerebat, per undecim annos; intra quos duo ingentia vulnera Milesii accepere, unum praelio ad Limeneum in ipsorum finibus commisso, alterum in Maendri campo. (2) Horum undecim annorum sex adhuc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnaverat, qui ætate illa cum exercitu fines Milesiorum incuravit; Sadyattes enim hic conflaverat id bellum: quinque vero insequentibus annis Alyattes, Sadyattæ filius, bellum gerebat, qui illud, a patre (ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente persecutus est. (3) Quo in bello nulli ex Ionibus sublevarunt Milesios, præterquam Chii soli: hi autem, opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Milesii antea Chii, in bello cum Erythraeis, sociam præstiterant operam.

XIX. Sed anno duodecimo, dum succendebantur ab exercitu segetes, hoc rei accidit. Simulatque incensæ segetes erant, valido coorto vento Minervæ templum cognomine Assesiæ corripuit flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quæ res principio nullius momenti est habita, deinde vero, simul Sardes redierat exercitus, in morbum Alyattes incidit. (2) Diuturnior quum esset morbus, Delphos misit qui deum de valitudine consularent, sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo. Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervæ templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent.

XX. Hæc ita acta esse equidem ex Delphensibus auditu cognovi: sed Milesii istis hoc adjiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audivisset oraculum Alyattæ redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi inprimis conjunctum, misso nuncio fecisse certiorum; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant.

XXI. Alyattes vero, nunciato Pythiæ responso, præconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum ædificaret. (2) Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur Alyattes, hæc machinatur. (3) Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari jussit, prædixitque Milesiis, ut ubi signum ipse dedisset,

αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ ᾤρεσθαι ἐς ἀλλήλους.

XXII. Ταῦτα δὲ ἐποίησε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἶνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνὸς ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. (2) Τὰ δὲ καὶ ἐγένετο· ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ καὶ εἶπας πρὸς Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ ἀπήλθε ἐς τὰς Σάρδις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγῇ. (3) Ἐλπίζων γάρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδείαν τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ τὸν λῆδον τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἥκουσε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκεε. (4) Μετὰ δὲ ἥ τε διαλλαγῇ σφι ἐγένετο ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ξυμμάχους, καὶ ὅσοι τε ἀντ' ἐνὸς νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. Κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττης ὥδε ἔσχε.

XXIII. Περιάνδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. Ἐτυράννευε δὲ ὁ Περιάνδρος Κορίνθου· τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογεῖναι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον παραστῆναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξενειγθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἑόντα κιθαρωδὸν πρῶν τότε ἑόντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμέας ἴδμεν ποιήσαντά τε καὶ οὐνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ.

XXIV. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλωσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα ἐθελῆσαι ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. Ὀρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμῶσι μάλλον ἢ Κορινθίοισι μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. (2) Τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. Τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρήματα μὲν προϊέντα σφι, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. (3) Οὐκ ὦν δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοις, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ ἐωυτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. (4) Ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι οὕτω δοκέοι, περιδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι αἵσας· αἵσας δὲ ὑπεδέκετο ἐωυτὸν κατεργάσεσθαι. (5) Καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἤδοντῃν εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων ἀοιδοῦ, ἀναγρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσην νέαν. Τὸν δὲ ἐνδύοντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι διεξελθὼν νόμον τὸν ὀρθον, τελευτώντος δὲ τοῦ νόμου ῥίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἐωυτὸν, ὥς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. (6) Καὶ τοὺς μὲν ἀποπλῶειν ἐς Κόρινθον, τὸν δὲ δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖλαι ἐπὶ Ταίναρον. Ἀποδόντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς Κόριν-

tunc complotationes comessationesque mutuas cuncti instituerent.

XXII. Id fecit prædixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattæ rem renunciaret. (2) Quod et factum : nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. (3) Quum enim existimas- set Alyattes vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populunque ad extremum malorum esse redactum et fere contritum, audivit ex caduceatore Mileto domum redeunte contraria eorum quæ erat opinatus. (4) Inde paullo post pax inter illos conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent sociique : et pro uno Minervæ templo ad Assesum duo ædificavit Alyattes, ipseque e morbo convaleuit. Hæc igitur ratio exitusque belli fuit, quod Alyattes cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

XXIII. Periander vero Cypseli filius erat, is qui Thrasybulum de edito oraculo certiores fecit, et Corinthi tyrannus : cui maximum in vita oblatum fuisse miraculum narrant Corinthii, hisque Lesbii adsentiantur ; scilicet Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tarnaron fuisse delatum. Citharædus is erat, nulli suæ ætatis secundus ; primusque hominum, quos novimus, dithyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthii.

XXIV. Hunc Arionem aiunt, postquam plurimum temporis apud Periandrum esset versatus, in Italiam Siciliamque cupivisse navigare ; ingentique pecunia ibi comparata, voluisse Corinthum reverti. Igitur quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxisse hominum Corinthiorum : (2) at hos, ubi altum tenuere, consilium agitasse de illo in mare projiciendo, quo pecunia potirentur. Tum illum, quid ageretur intelligentem, ad preces confugisse ; et, pecunia omni nautis oblata, vitam esse deprecatum : (3) nautas vero, precibus viri nil commotos, jussisse ut aut sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nancisceretur, aut ut illico in mare se projiceret. (4) Has in angustias et consilii inopiam redactum Arionem orasse, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sinerent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis foro stantem, canticum canere ; quo facto pollicebatur sibi se manus illaturum. (5) Tunc nautas, cupidine captos audiendi præstantissimi omnium cantoris, e puppi mediam in navem concessisse ; et illum, omni ornatu indutum, capta cithara, in summo navis foro stantem, carmen quod orthion vocatur peregisse ; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni ornatu in mare se conjecisse. (6) Tum illos, continuato cursu, Corinthum navigasse : hunc vero, aiunt, a delphino exceptum dorso, Tarnaron fuisse delatum ; ubi quum in terram esset egressus,

ἄνθρωπον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέσθαι πᾶν τὸ γεγονός. (7) Περιάνδρον δὲ ὑπ' ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμένων ὡς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας ἰστο-
 5 ρέσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. (8) Φαμένων δὲ ἐκείνων ὡς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην καὶ μιν εὖ πρήσσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα ὥσπερ ἔχων ἐξεπτήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγγόμενους ἀρνέεσθαι. (9) Ταῦτα μὲν
 10 νυν Κορίνθιοι τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι, καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπέων ἀνθρώπου.

XXV. Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον διενείκας μετέπειπεν τελευτᾶ, βασιλεύσας
 15 ἕτεα ἑπτὰ καὶ πενήκοντα. Ἀνέθηκε δὲ ἐκφυγῶν τὴν νοῦσον δευτέρος οἴκτος τῆς οἰκίης ταύτης ἐς Δελφοὺς χρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδή-
 20 ρεον κολλητὸν, θέας ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων, Ἰλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μόνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κολλησιν ἐξέυρε.

XXVI. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιλείην Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριήκοντα, ὃς δὴ Ἑλλήνων πρώτοις ἐπεθή-
 25 κατο Ἔφεσίοις. (2) Ἐνθα δὲ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκεῖ-
 30 μενοι ὑπ' αὐτοῦ ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξά-
 ψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ στοιχίον ἐς τὸ τεῖχος· ἔστι δὲ με-
 ταξὺ τῆς τε παλαιῆς πόλιος, ἥ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι. (3) Πρώτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος, μετὰ δὲ ἐν μέρει ἑκάστοις
 30 Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλλοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων, τῶν μὲν ἐδύνατο μέκονας παρעւρίσκειν, μέκονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φλαῦρα ἐπιφέρειν.

XXVII. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατε-
 35 στράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε
 νέας ποιησάμενος ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώτῃσι. (2) Ἐόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοιμῶν ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρ-
 40 δις, οἱ δὲ Πιτταχὸν τὸν Μυτιληναῖον, εἰρομένου Κροῖ-
 σου εἰ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἶπαντα
 40 τάδε καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην, «ὦ βασιλεῦ, νη-
 σιῶνται ἵππον συνωνέονται μυρίην, ἐς Σάρδις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νόμῳ στρατεύεσθαι.» (3) Κροῖσον δὲ ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνων ἀληθέα, εἶπαι «αἱ γὰρ
 45 τοῦτο θεοὶ ποιήσεται ἐπὶ νόον νησιώτῃσι, ἐλθεῖν ἐπὶ
 45 Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.» (4) Τὸν δὲ ὑπολαβόντα φάναι, «ὦ βασιλεῦ, προθύμως μοι φαίνας εὖξασθαι νησιώτας ἱππευομένους λαβέειν ἐν ἡπείρῳ, οἰκόντα ἐλ-
 50 πίζων. (5) Νησιώτας δὲ τί δοκέεις εὐχεσθαι ἄλλο ἢ ἐπείτε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπη-
 50 γέσθαι νέας, λαβέειν αἰωρευμένους Λυδοὺς ἐν θαλάσσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκημένων Ἑλλήνων τί-
 σωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις;» (6) Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ, καὶ οἱ προσφεύς
 γὰρ δοῶς λέγειν, πειθόμενον παύσασθαι τῆς ναυπη-

Corinthum inde eodem habitu ferrexisset, ibique quid accidisset enarrasse. (7) Periandrum vero, quum fidem non haberet, tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, ceterum curam intendisse in nautas. Nautæ ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse Perian-
 drum, ecquid de Arione memorarent: (8) quibus dicenti-
 bus saluum illum in Italia esse, et fortunatum Tarenti a se relictum, adparuisse Arionem eodem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perterritos convictosque, non potuisse
 amplius ire infitias. (9) Hæc quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et exstat Tænari donarium Arionis æneum, non magnum illud quidem, homo insidens delphino.

XXV. Alyattes Lydus, confecto cum Milesiis bello, deinde, quum septem et quinquaginta annos regnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus ex hac familia, postquam e morbo convalescerat, Delphis craterem argenteum ingentem, et basin crateris ferream ferrumina-
 tam, spectatu dignam inter omnia quæ sunt Delphis dona-
 ria; Glauci Chii opus, qui unus hominum omnium fer-
 ruminationem ferri invenit.

XXVI. Mortuo Alyattæ successit in regnum Cræsus, Alyattæ filius, annos natus quinque et triginta: qui Græcorum primos Ephesios armis invasit. (2) Ibi tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianæ dedica-
 runt, fene ex illius templo ad murum adligato: est autem inter veterem urbem, quæ tunc obsidebatur, et Dianæ tem-
 plum septem stadiorum intervallum. (3) Hos igitur pri-
 mos adgressus est Cræsus; deinde vero, per vices, singulos quoque Ionie et Æoliæ populos, aliis alias causas inferens, graviores caussatus adversus hos in quibus graviores reperire causas poterat, nonnullis etiam eorum levia admodum exprobrans.

XXVII. Deinde, postquam Asiam incolentes Græci ad pendendum tributum erant subacti, constituit ædificatis navibus insulanos adgredi. (2) Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Prieneu-
 sem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mytilenæum, interrogatum a Cræso ecquid maxime novi generetur apud Græcos, ea respondisse quæ illum ne classem conficeret in-
 hibuerunt. Dixisse enim: «Insulani, o rex, decem milia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes at-
 que te molientes.» (3) Cræsum autem, ratum vera eum dicere, respondisse: «Utinam dii hanc mentem dent insu-
 lanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!» (4) Tum illum excipientem dixisse: «Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in
 continente, haud absurda spe; (5) insulanos vero quid putas, ex quo primum ædificare te contra se classem audi-
 verunt, exoptare aliud, nisi ut, in altum evectos depre-
 hendant Lydos in mari, teque pro Græcis continentem in-
 colentibus, quos tu in servitute contines, ulciscantur? (6) Cujus conclusione orationis admodum delectatum Cræsum, paruisse illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a

γίης. Καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
ξείνῃν συνεθήκατο.

XXVIII. Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου καὶ κατεστραμ-
μένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλuous ποταμοῦ οἰκη-
μένων (πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων τοὺς ἄλλους
πάντας ὑπ' ἐωυτῶ εἶχε καταστρεφάμενος ὁ Κροῖσος·
εἰσὶ δὲ οἶδε, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαριανδύνοι, Χάλυβες,
Παφλαγόνες, Θρηῖκες οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κάρ-
ρες, Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι),

XXIX. κατεστραμμένων δὲ τούτων καὶ προσπι-
κτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδις
ἀχμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλά-
δος σορῖσται, οἱ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγγανον ἔόντες,
ὥς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνέοιτο, καὶ δὴ καὶ Σόλων ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασαι ποιήσας
ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόφρασιν ἐκπλώ-
σας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λύσαι τῶν
ἔθετο· (2) αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοι τε ἔσαν αὐτὸ ποιῆσαι
Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατείχοντο δέκα
20 ἕτεα χρῆσθαι νόμοις τοὺς ἄν σφι Σόλων θῇται.

XXX. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδη-
μήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρ'
Ἀμασιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδις παρὰ Κροῖσον. (2)
Ἀπικόμενος δὲ ἐξεινίετο ἐν τοῖσι βασιλείοις ὑπὸ τοῦ
25 Κροίσου· μετὰ δὲ, ἡμέρῃ τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαν-
τος Κροίσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιτῆγον κατὰ
τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔδντα μεγάλα
τε καὶ ὀλβία. (3) Θησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ
σκεψάμενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος
30 τάδε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος
ἀπίκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλά-
νης, ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπε-
λήλυθας· νῦν ὧν ἡμερος ἐπέειρεσθαί μοι ἐπῆλθε εἴ τινα
ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον. » (4) Ὁ μὲν ἐλπίζων
35 εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων
δὲ οὐδὲν ὑποθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἔνντι χρησάμενος λέ-
γει, « ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον. » (5) Ἀπο-
θωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεγθὲν εἶρετο ἐπιστρεφόμενος,
« κοίῃ δὴ χρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; » ὃ δὲ εἶπε,
40 « Τέλλῳ τοῦτο μὲν τῆς πόλιος εὐήκουσας παῖδες ἔσαν
καλοὶ τε κάγαθοι, καὶ σφι εἶδες ἅπασι τέχνα ἐκγενό-
μενα καὶ πάντα παραμείναντα, τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ
ἤκοντι, ὥς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευτῇ τοῦ βίου λαμπροτάτῃ
ἐπεγένετο· (6) γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς
45 τοὺς Ἀστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βωθήσας καὶ τροπὴν
ποιήσας τῶν πολεμίων ἀπέθανε κάλλιστα, καὶ μιν
Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε καὶ
ἐτίμησαν μεγάλως. »

XXXI. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρεύετο ὁ
50 Σόλων τὸν Κροῖσον εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβία, ἐπει-
ρώτα τίνα δευτέρον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγῃ
δευτερεῖα γῶν οἶσασθαι. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « Κλέοβιν τε
καὶ Βίτωννα. Τούτοις γὰρ εὐῶσι γένος Ἀργείοισι
βίος τε ἀρκέων ὑπὲν, καὶ πρὸς τούτῃ ῥώμῃ σώματος

fabricanda classe destituisse. Atque ita cum Ionibus insulas
incolentibus hospitium contraxit.

XXVIII. Insequente tempore, subactis fere omnibus po-
pulis intra Halyn fluvium incolentibus : (nam, exceptis Ci-
licibus ac Lyciis, ceteros omnes suae potestati subjectos
Cræsus tenebat; sunt autem populi hi, Phryges, Mysi,
Mariandyni, Chalybes, Paphlagonες, Thracες quum Thyni,
tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Æolenses, Pam-
phyli :)

XXIX. hos igitur postquam sub potestatem suam Cræ-
sus redegerat, eaque accessione regnum Lydorum auxerat,
adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii
omnes e Græcia viri per illud tempus sapientiæ laude clari,
ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam
Solon, Atheniensis : qui postquam Atheniensibus jussu ipso-
rum scripserat leges, navi profectus, caussam interserens
velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est;
ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare coge-
retur. (2) Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
erat, quippe qui gravissimo jurejurando sese obstrinxer-
ant, per decem annos eis legibus, quascumque ipsis Solon
tulisset, esse usuros.

XXX. Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam
spectandi gratia, peregre profectus Solon in Ægyptum se
contulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Cræsum. (2)
Quo ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Cræso.
Tum tertio aut quarto post die, jussu Cræsi, ministri re-
gis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et quidquid
ibi magni et opulenti inerat, ostentantes. (3) Quæ
quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commodum fuerat,
esset contemplatus, tali modo eum percunctatus est Cræ-
sus : « Hospes Atheniensis, inquit, multa ad nos de te fama
manavit, quum sapientiæ tuæ causa, tum peregrinationis,
ut qui sapientiæ studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incescit me cupidus ex te sci-
scitandi, eoque tu adhuc videris omnium hominum beati-
ssimum. » (4) Nempe, quod se ipsum hominum beati-
ssimum esse putaret, idcirco hanc illi quæstionem proposuit.
At Solon, nulla usus adsentatione, sed ut res erat respon-
dens, « Ego vero, inquit, beatissimum videli Tellum Athe-
niensem. » (5) Quod dictum miratus Cræsus, concitate
quærit : « Qua tandem ratione Tellum beatissimum judicas? »
Cui ille : « Tellus, inquit, florente civitate, filios habuerat
bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat
liberos, eosque omnes superstites : idemque, quum re fa-
miliari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitæ finem ha-
buit splendidissimum; (6) nam in prælio, quod Athenien-
ses adversus finitimos ad Eleusinem commiserunt, postquam
fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestis-
sima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit,
publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice hono-
ratus. »

XXXI. Hisce quum Solon, quæ de Tello ejusque felici-
tate copiose exposuit, admonuisset Cræsum, interrogare
hic institit, quemnam secundum ab illo vidisset beati-
ssimum; existimans utique secundas certe partes sese latu-
rum. (2) At ille, « Cleobin, inquit, et Bitonem. His enim,
genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur

τοίηδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. (3) Ἐούσης ὁρτῆς τῇ Ἡρῇ τοῖσι Ἀργείοισι ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ· ἐκκληγόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαὶ ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην εἵλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὠχέετο ἡ μήτηρ, σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. (4) Ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπέγενετο, διέδεξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς ὡς ἄμεινον εἴη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. (5) Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἑμακάριζον τῶν νεηνίων τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, ὣν τέκνων ἐκύρυσεν· ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, σῆσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὐχέτο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐσωτῆς τέκνοισι, ὅ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. (6) Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νεηνίαὶ οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τῷ τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφῶν εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφούς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων. »

XXXII. Σόλων μὲν δὲ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνευε τούτοις, Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε, « ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν ὥστε οὐδὲ ἰδιωτῶν ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας; » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐὼν φθονερόν τε καὶ παραχῶδες ἐπειρωτᾷς ἀνθρωπίνων πρηγμάτων περί. Ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστί ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. Ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτα αὖρον τῆς ζῆς ἀνθρώπῳ προτίθμει. (3) Οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίου μηνὸς μὴ γινόμενου· εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τούτερον τῶν ἐτέων μὴν μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτα οἱ ἐμβολιοὶ γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλια πεντήκοντα. (4) Τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτα, εὐσεύων πεντήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ δισμυρίων, ἡ ἐτέρη αὐτέων τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. (5) Οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε, πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῇ. Ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνεται καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρό με, οὐ κῶ σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύσωμαι. (6) Οὐ γὰρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος δλιωτέρος ἐστί, εἰ μὴ οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὐ τὸν βίον. Πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων ἀνόλθοι εἰσι, πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχές. (7) Ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος, ἀνόλθιος δὲ δοῖσι πρὸς τὸ εὐτυχές μόνονισι, οὗτος

corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum prae-mia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia. (3) Quum festus dies ageretur Junonis Argivae, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum veli, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc juvenes, urgente hora, jugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. (4) Quo facto quum oculis universi caetus in se convertissent, optimus eisdem oblitig vitae exitus; ostenditque in his numen, melius esse hominibus mori, quam vivere. (5) Nam quum circumstantes Argivi laudarent juvenum robur, Argivae vero felicem praedicarent matrem quod tales haberet filios; mater, et facto vehementer gavis et omine, stans ante simulacrum precata est deam, ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magnifice honorassent, id daret quod optimum esset contingere homini. (6) Post hanc precationem, peracto sacrificio, laute epulati juvenes, quum in ipso templo somno se dedissent, non amplius resurrexerunt, sed hoc vitae exitu sunt perfuncti. Eorundem dein imagines, ut qui homines fuissent praestantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphisque dedicarunt.

XXXII. Istis igitur secundum felicitatis locum Solon tribuebat. Tum vero subiratus Cræsus: « Hospes Atheniensis, ait, nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum projicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes? » (2) Cui ille: « Cræse, inquit, gnarum me numen omne esse invidum et summa imis mutare, interrogas de rebus humanis. In diuturno tempore multa videre est quæ quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. (3) Ii septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito: sin velis alternos ex illis annis interjecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines justo tempore redeant, menses intercalares per annos septuaginta confluentur triginta quinque, dies autem ex his mensibus mille et quinquaginta. (4) Horum autem dierum omnium, qui in septuaginta annis sunt numero ducenti et quinquaginta supra viginti sex millia, nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio adducta est, adducat. (5) Itaque, Cræse, homo quantus est, fortunæ casibus est obnoxius. Jam te quidem ego et opulentum video, et multorum hominum regem; istud vero, quod ex me quærebas, de te nondum prædicabo priusquam te vita bene defunctum audiero. (6) Neque enim beator est magnis opibus præditus, quam is cui in diem victus suppetit, nisi eidem omnibus bonis prædito fortuna concesserit vita bene defungi. Etenim multi homines perquam opulenti, non ideo beati sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. (7) Jam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem;

5 *ὅτι τοῦ πλουτοῦ καὶ ἀνολίθου πολλοῖσι. Ὁ μὲν ἐπιθυ-
 μίῃν ἐκτελέσαι καὶ ἄτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι
 δυνατώτερος, ὁ δὲ τοισὶδε πρόχει ἐκείνου· ἄτην μὲν
 καὶ ἐπιθυμίῃν οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα
 10 δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπερύκει, ἀπῆρος δὲ ἐστὶ, ἀνουςος,
 ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐειδής. (8) Εἰ δὲ πρὸς τοῦ-
 τοισι ἐτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκείνος, τὸν σὺ ζη-
 τέεις, ὁλβιος κεκλησθαι ἀξίος ἐστὶ· πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ,
 15 ἐπισχεῖν, μὴδὲ καλλεῖν κω ὁλβιον, ἀλλ' εὐτυχία. (9)
 10 Ἦ δὲ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβέειν ἀνθρώπων ἐόντα
 ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρῃ οὐδεμία καταρκεῖ πάντα
 ἐσωτῇ παρέχουσα, ἀλλ' ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπι-
 δέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖστα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. (10)
 15 Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ
 μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι· ὅς δ' ἂν αὐτῶν
 πλεῖστα ἔχων διατελέῃ καὶ ἐπειτεν τελευτήσῃ εὐχαρί-
 στως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὐνομα τοῦτο, ὦ βασι-
 λεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. Σκοπεῖν δὲ χρὴ παντὸς
 20 χρημάτων τὴν τελευτὴν, καὶ ἀποθήσεται· πολλοῖσι γὰρ
 20 ὁ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεὸς προρρίζους ἀνέτρεψε. »*

XXXIII. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐ πως ἐχαρίζετο,
 δὲ δὲ λόγου μιν ποιητάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται, κάρτα
 δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς τὴν
 τελευτὴν παντὸς χρημάτων ὁρᾶν ἐκέλευε.

25 XXXIV. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον ἔλαβε ἐκ θεοῦ
 νέμεσις μεγάλη Κροίσον, ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐσω-
 τὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὁλβιώτατον. Αὐτίκα δὲ
 οἱ εὐδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀλήθειαν ἔφαινε τῶν
 μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. (2) Ἔσαν
 30 δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες, τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο,
 ἦν γὰρ δὴ κωρός, ὁ δὲ ἑτερος τῶν ἡλικίων μακρῶ δὲ
 πάντα πρῶτος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. Τοῦτον δὲ
 35 ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπο-
 λείει μιν αἰχμῇ σιδηρῇ βληθέντα. (3) Ὁ δ' ἐπέειπε
 35 ἐξεγέρθη καὶ ἐσωτῇ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν
 ὄνειρον ἀγεται μὲν τῷ παιδὶ γυναῖκα, ἐυθότα δὲ στρα-
 τηγέει μιν τῶν Λυδῶν οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα
 ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα
 40 τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων
 40 ἐκκομίσας ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τί οἱ χρημά-
 μενον τῷ παιδὶ ἐμπέσῃ.

XXXV. Ἐχόντος δὲ οἱ ἐν χειρὶ τοῦ παιδὸς τὸν γά-
 μον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος
 καὶ οὐ καθαρὸς χειρας, ἔων Φρυγὴ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ
 45 τοῦ βασιλῆως. (2) Παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου
 οἰκία κατὰ νόμους τοὺς ἐπιγυρίους καθαρσίον ἐδέετο
 κυρῆσαι, Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε· ἐστὶ δὲ παραπλησίη
 ἡ καθαρσιὰ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. (3) Ἐ-
 50 πέειπε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο
 50 δὲ καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε, « ὦνθρωπε, τίς τε
 ἐὼν καὶ κότεν τῆς Φρυγῆς ἦκων ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο;
 τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; » (4) Ὁ δὲ ἀ-
 μείβετο, « ὦ βασιλεῦ, Γορδίῳ μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι
 παῖς, οὐνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος, φονεύσας δὲ ἀδελφεόν

hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditi-
 tates et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum,
 validior est : hic vero illum superat hisce rebus; damnum
 quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest
 ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero
 membris integris, prospera fruens validitudine, malorum
 exsors, latus liberis, formosus. (8) Quodsi praeterea
 diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem
 tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero
 diem obierit, differendum est, necdum beatus hic nomi-
 nandus, sed felix. (9) Jam ista simul cuncta ut consequatur
 homo, id quidem fieri non potest; quemadmodum nulla
 est terra quae cuncta sibi suppetit, sed aliud habet, alio
 indiget; quae vero plurima habet, ea optima est. (10)
 Nempe eodem modo etiam hominum nemo est omnium,
 cui uni omnia cumulate adsint, sed alia habet, aliorum
 autem indiget : qui vero eorum plurima ad vitae usque exitum
 habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic, o rex, me ju-
 dice, nomine isto praedicari dignus est. Denique in omni
 re respiciendus finis est, in quem sit res exitura : multos
 enim deus, postquam felicitatem illis ostendit, funditus
 dein evertit. »

XXXIII. Haec dicens minime gratum se praebat Cræso,
 sed is nullam ejus rationem habens a se dimisit, insoitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona omit-
 tens, finem cuiusque rei juberet respicere.

XXXIV. Post Solonis discessum gravis divinitus vindic-
 ta Cræsum exceperit; hac causa, ut concipere licet, quod se
 ipsum hominum beatissimum judicaret. Ac statim quidem
 per quietem oblatum ei somnium est, veritatem indicans
 malorum quae filio ejus essent eventura. (2) Erant enim
 Cræso filii duo; alter corporis vitio laborabat, erat enim
 mutus; alter inter aequales rebus omnibus longe primus :
 nomen ei erat Atys. Hunc Atyn, Cræso significat somnium,
 fore ut amittat ferrea cuspidem ictum. (3) Expergefactus
 ille, re secum versata, pertimescens somnium, capit filio
 uxorem; eumque, quum solitus esset exercitum ducere
 Lydorum, nusquam porro ad tale munus emitit : jacula
 vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad bellum
 utuntur homines, ex virorum habitatione in interiora con-
 clavia congeri jubet, ne quid suspensum in filium suum in-
 cidat.

XXXV. Interim dum filius ejus nuptias ageret, advenit
 Sardes vir calamitate obstrictus, cui manus non erant pu-
 rae, natione Phryx, regio de genere. (2) Qui quum ad aedes
 Cræsi venisset, orassetque ut ritu patrio expiari sibi con-
 tingeret, expiavit eum Cræsus : est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. (3) Peractis le-
 gitimis, percontatur Cræsus hominem, unde veniret, quisve
 esset, his usus verbis : « Quis tu es, homo, et quonam o
 Phrygiae loco veniens, ad meos lares supplex te recepisti?
 et quem virum, quamve foeminam occidisti? » (4) Cui ille
 respondit : « O rex, Gordiae sum filius, Midæ nepos; est au-
 tem nomen mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitatus,

ἐμεινωτοῦ ἀέχων πάρεμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐστερημένος πάντων. » (5) Κροῖσος δέ μιν ἀμείβετο τοισίδε, « ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἐκγονος εὖν καὶ ἐλθλυσας ἐς φίλους, ἐνθα ἀμνηγνήσεις χρήματα οὐδενὸς μένων ἐν ἡμετέρου. Συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφώτατα φέρων κερδανέεις πλείστον. » Ὁ μὲν δὲ δαίταν εἶγε ἐν Κροίσου.

XXXVI. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ ὅς χρῆμα γίνεται μέγα· ὀρμειώμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὔρεος τούτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε, πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξελθόντες ποιέεσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. (2) Τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον ταῖδε, « ὦ βασιλεῦ, ὅς χρῆμα μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. Τούτων προθυμεύμενοι ἐλέειν οὐ δυνάμεθα. Νῦν ὃν προσδεόμεθα σεὺ τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας. » (3) Οἱ μὲν δὲ τούτων ἐδέοντο, Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὄνειρου τὰ ἔπεα ἔλεγέ σφι ταῖδε, « παῖδός μὲν περὶ τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γάρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. (4) Λυδῶν μὲντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω, καὶ διζκελεύσομαι τοῖσι ἰουσι εἶναι ὡς προθυμοτάτοις συνεζελείν μῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. »

XXXVII. Ταῦτα ἀμείψατο, ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυσῶν ἐπεσέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς ἀκηχῶς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. (2) Οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τόν γε παῖδα σφι συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίας ταῖδε, « ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ γενναϊότατα ἡμῖν ἦν ἐς τε πολέμους καὶ ἐς ἄγρας φοιτέοντας εὐδοχιμείν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλὴν μοι παριδὼν οὔτε ἀθυμίην. (3) Νῦν τε τέοισι με χρὴ ὁμμασι ἐς τε ἀγορὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις τοῖσι πολιῆταισι δοῶν εἶναι, κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοῖος δὲ ἐκείνῃ δοῶν ἀνδρὶ συνοικεῖν; Ἐμὲ ὦν σὺ ἢ μέτεος εἶναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα. »

XXXVIII. Ἀμείβεται Κροῖσος τοισίδε, « ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδὼν τοι ποιῶ ταῦτα, ἀλλὰ μοι ὅψιν ὄνειρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἐσεσθαι· ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπολέεσθαι. Πρὸς ὦν τὴν ὅψιν ταύτην τόν τε γάμον τοι τούτων ἐσπευσας καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμπω, φυλακὴν ἔχων, εἰ πως δυνάμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε ζωῆς διακλέψαι. Εἰς γάρ μοι μόνος τυγχάνεις ἐὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον [διεφθαρμένον τὴν ἀκοήν] οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι. »

XXXIX. Ἀμείβεται ὁ νεηνίας τοισίδε, « συγγνώμην μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν τὸ δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λελθθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ τοι δικάσιον ἐστὶ φράζειν. (2) Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπ' αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν ὅς

unde eiecltus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus. »

(5) Tum Cræsus : « Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris. » Ita ille in Cræsi ædibus vitam agebat.

XXXVI. Per idem tempus in Olympe Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum sæpe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed inale ab illo fuerant accepti. (2) Ad extremum venere ad Cræsum Mysorum legati, hæc dicentes : « Adparuit, o rex, in regione nostra immani magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cujus ut potiamur studiosi operam dantes, nihil prolificimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et selectos juvenes canesque nobiscum emittas, quo belluam et terra nostra tollamus. »

(3) Hæc illis precantibus Cræsus, recordatus eorum quæ per somnum ipsi prædicta erant, ita respondit : « Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem : nec enim illum emitte vobiscum possum, est enim novus nuptus, et hæc res ei nunc curæ est. (4) Lydorum autem selectam manum et venaticum omne ministerium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam promptissime vobiscum belluam a terra submoveant.

XXXVII. Hæc Cræsus respondit; quibus quum contenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quæ Mysi precarentur. (2) Pernegante vero Cræso se filium cum illis missurum, hæc inquit ad eum adolescens : « At antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et nobilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare : nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nulla in me cognita ignavia aut animi dejectione. (3) Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novæ nuptæ? cui illa viro putabit se connubio esse junctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. »

XXXVIII. Cui respondens Cræsus, « Non quod ignaviam, inquit, o fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum, quippe ferrea peritulum cuspidem. Cujus visi causa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quæ nunc suscipiuntur te emitto, vigilans si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. »

XXXIX. Ibi rursus adolescens : « Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas : sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. (2) Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspidem me peritulum : at

δὲ κοῖται μὲν εἰσι χεῖρες, κοίτῃ δὲ αἰχμὴ σιδηρὴν τὴν σὺ σοβέεαι; εἰ μὲν γάρ ὁ ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσῃν με, ἢ ἄλλου τευ ὃ τι τοῦτ' οἶκε, χρῆν δὴ σε ποιεῖν τὰ ποιεῖς· νῦν δὲ ὑπ' αἰχμῆς. Ἐπεὶ δὲ ὦν οὐ πρὸς ἀνδράς ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, κέτες με. »

XL. Ἀμείβεται Κροῖσος, « ὦ παῖ, ἐστὶ τῇ με νικᾶς γνώμῃ ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. Ὡς ὧν νενικημένος ὑπὸ σέο μεταγινώσκω, μετήμ' ἰκέο σε ἵναί ἐπὶ τὴν ἄγρην. »

40 XLI. Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος μεταπέμπεται τὸν Φρύγα Ἀδρηστον, ἀπικομένῳ δὲ οἱ λέγει τάδε, « Ἀδρηστο, ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἄχαρι, τὴν τοι οὐκ ὀνειδίω, ἐκάθηρα καὶ οἰκίοις ὑποδεξάμενος ἔχω, παρέχων πᾶσαν ἀπάνην. (2) Νῦν ὧν (ὀφείλεις γὰρ ἐμεῦ

15 προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ χρηστοῖσι με ἀμείβεσθαι) φύλακα παιδὸς σε τοῦ ἐμοῦ χρητῆος γενέσθαι ἐς ἄγρην ὀρμειμένου, μὴ τινες κατ' ὁδὸν κλώπες κακοῦργοι ἐπὶ ὁτλήῃ φανένωσι ὑμῖν. Πρὸς δὲ τοῦτ' αἰτέο σε τοι χρεῶν ἐστὶ ἵναί ἐνθα ἀπολαμπρυνέαι τοῖσι ἔργοισι· πατρώϊόν

20 τὸ γὰρ τοῖ ἐστί καὶ προσέτι ῥώμῃ ὑπάρχει. »

XLII. Ἀμείβεται ὁ Ἀδρηστος, « ὦ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦχα ἐς αἶθλον τοιόνδε· οὔτε γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένος οἶκός ἐστι ἐς δημῆλικας εὐπρήσσοντας ἵναί, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα, πολλὰ γὰρ 25 τε ἂν ἴσθον ἐμευόντων. (2) Νῦν δὲ, ἐπεῖτε σὺ σπεύδεις καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφείλω γὰρ σε ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι), ποιεῖν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα, παῖδά σε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόχα τοι ἀπονστήσειν. »

30 XLIII. Τοιούτοις ἐπεῖτε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσος, ἦσαν μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεηνίησι καὶ κυσί. Ἀπικομένοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ οὖρος ἐξήτεον τὸ θηρίον, εὐράντας δὲ καὶ περιστάντας αὐτὸ κύκλῳ ἐσηκόντιζον. (2) Ἐνθα δὲ ὁ ξείνος, οὗτος δὲ ὁ καθαρ-

35 οὖς τὸν φόνον, καλούμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντίζων τὸν ὄν, τοῦ μὲν ἀκαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. (3) Ὁ μὲν δὲ βληθείς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην, ἔθεε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικομένος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις τὴν τε μάχην

40 καὶ τὸν τοῦ παιδὸς μόρον ἐσήμνηε οἱ.

XLIV. Ὁ δὲ Κροῖσος τῷ θανάτῳ τοῦ παιδὸς συντετραχμένος μᾶλλον τι ἐδεινολογέετο ὅτι μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς φόνου ἐκάθηρε. Περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ θενίως ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρό- 45 μένος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθώς εἶναι, ἐκάλεε δὲ ἐπίστιόν τε καὶ ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον οὐνομάζων θεόν, τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, διότι δὲ οἰκίοις ὑποδεξάμενος τὸν ξείνον φονέα τοῦ παιδὸς ἐλάνθανε βόσκων, τὸν δὲ ἐταιρήϊον, ὡς φύλακα συμπέμφας αὐτὸν εὐρύχοι

50 πολεμιώτατον.

XLV. Παρήσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Αὐδοὶ φέροντες τὸν νεκρὸν, ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ φονεύς. Στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἐνωτὸν Κροίσῳ, προτείων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζει μιν κελεύων τῷ νεκρῷ,

apro quanam sunt manus, quæve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quodsi enim a dente me peritulum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me palere. »

XL. Tum Croesus: Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomni declarans. Itaque, tanquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi. »

XLI. Quibus dictis, Adrastum Phrygem jubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est allocutus: « Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi suppedito. (2) Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur vobis malefici grassatores in perniciem. Ad hæc, tua etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et præterea robur inest. »

XLII. Cui Adrastus: « Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est æqualibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam alias sæpe me continebam. (2) Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo (nam rependenda mihi sunt beneficia tua), paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me jubes; rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta. »

XLIII. Hæc postquam Croeso ille responderat, proficiscuntur deinde selectis juvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum montem pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi jaculis incessunt. (2) Ibi tum hospes, idem ille qui a corde fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum jaculo, ab illo quidem aberrat, sed Croesi filium ferit. (3) Atque ita ille, cuspe ictus, somni effatum explevit. Quod factum nunciaturus aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam ei et fatum filii indicavit.

XLIV. Croesus, morte filii consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum occidisset quem ipse expiaverat a corde. Et calamitatem eam gravissime lamentans, Jovem Expiatorem invocavit, testificans quæ ab hospite esset passus; et Larem quoque et Sodalitium invocavit, eundem deum adpellans. Nempe Larem (sive Focorum præsidem) vocavit, quod, quem hospitem domi suæ receperat, eundem imprudens interfectorem filii sui aluisset: Sodalitium vero, quod, quem custodem adjunxisset filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.

XLV. Post hæc Lydi venerunt cadaver ferentes, quos pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi adfuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus protendens, oransque ut se super cadavere mactaret; non esse sibi vi-

λέγων τὴν τε προτέραν ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκεῖνη τὸν καθήραντα ἀπολωλεκώς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. (3) Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας τὸν τε Ἀδρήστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἔων ἐν κακῷ οἰκῆτῳ τοσούτω, καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν, « ἔγω, ὃ ξεῖνε, παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν οἰκὴν, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. Εἰς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσαιο, ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὃς μοι καὶ πάλοι προσήμιναι τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. » (3) Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε, ὡς οἰκὸς ἦν, τὸν ἑωυτοῦ παῖδα Ἀδρήστον δὲ ὁ Γορδῖος τοῦ Μίδου, οὗτος δὲ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεῖτε ἡσύχη τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς ἤδεε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ.

XLVI. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ κατήστω, τοῦ παιδὸς ἑστερημένος. Μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγειω τοῦ Κυαξάρου ἡγεμονίῃ καταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσεως καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἰκὼς δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβείναι αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. (3) Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειρᾶτο τῶν μαντησίων τῶν τε ἐν Ἑλλάσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, διαπέμψας ἄλλους ἄλλη, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵεναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκίαν, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ τε Ἀμφιάρειον καὶ παρὰ Τροφώνιον, οἱ δὲ τῆς Μιλησῆς ἐς Βραγχίδα. (3) Ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήια ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντεύσμενος Κροῖσος· Λιβύης δὲ παρ' Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομένους. (4) Διέπειπε δὲ πειρώμενος τῶν μαντησίων ὃ τι φρονέοιεν, ὥς εἰ φρονέοντα τὴν ἀλήθειαν εὐρεθείη, ἐπειρήται σφεα δεύτερα πέμπων εἰ ἐπιχειρή ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι.

XLVII. Ἐντεῖλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τὰδε ἀπέπειπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὀρμηθεύσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρέεσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὃ τι ποιεῖν τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττω· ἄσσα δ' ἂν ἕκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενος ἀναφέρειν παρ' ἑωυτόν. (3) Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσθλὸν τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ θεῷ καὶ ἐπειρωτέον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τῶνυ λέγει τὰδε,

Οἶδα δ' ἐγὼ φάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης, καὶ κωφοῦ συνήμι καὶ οὐ φωνέντος ἀκούω.
50 Ὅμη' μ' ἐς φρένας ἤλθε κραταιοῖο χελώνης·
ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἅμ' ἀρνείοις κρέεσσι,
ἧ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

XLVIII. Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεοσισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι οἰχόντο ἀπίοντες ἐς τὰς Σάρδεις. Ὡς

vendum, dicens, qui, post superiorem calamitatem, expiatorem etiam suum perdidisset. (2) Quibus auditis Cræsus, tanto licet domestico in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi : « Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius mali auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti, sed deorum nescio quis; qui mihi jam pridem hoc futurum ante significavit. » (3) Cræsus igitur filium, prout justum erat, sepeliendum curavit. Adrastus vero, Gordiæ filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse hominum quos ipse novisset calamitosissimum, super busto se ipse jugulavit.

XLVI. Cræsus vero, filio orhatus, duos annos ingenti in luctu desedit. Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum crescentes, luctui Cræsi finem fecerunt, curamque iniecerunt ei et cogitationem, si qua ratione posset crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium invalesceret, coercere. (2) Ab hac igitur cogitatione statim tentare oracula cœpit, tum quæ apud Græcos erant, tum id quod in Libya; aliosque alio dimisit, quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas ditionis Milesiæ. (3) Hæc Græca sunt oracula, ad quæ Cræsus misit consulenda: in Libyam vero ad Ammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. (4) Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quærent, an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.

XLVII. Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quærerent, quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Cræsus, Alyattæ filius; et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. (2) Jam, quid fuerit quod cætera responderint oracula, a nemine memoriæ proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi deum consulturi penetrale templi intrarant, et quod ipsis mandatum erat interrogaverant, Pythia hexametro tenore hæc respondit:

Æquoris est spatium et numerus mihi notus arena,
mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos sensus nidor testudini duræ,
quæ simul agnina coquitur cum carne iebete
æræ infra strato, et stratum cui desuper æs est.

XLVIII. Hoc Pythiæ responsum quum scripto mandasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cæteri quo

δὲ καὶ ὅλλοι οἱ περιεμπρόντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ἐνθαῦτα δὲ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσαν ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων. (2) Τῶν μὲν δὲ οὐδὲν προσέτιό μιν· ὁ δὲ ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσεῦχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκει τὰ αὐτὸς ἐποίησε. (3) Ἐπεῖτα γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων ἐμηχανήσατο τοιαῦτα· ἐπινώσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρέειν τε καὶ ἐπιγράσασθαι, χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας ὁμοῦ ἤψε αὐτὸς ἐν λέβητι γαλκίῳ, γάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς.

XLIX. Τὰ μὲν δὲ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρειω τοῦ μαντήϊου ὑπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἐχρήσε ποιήσας περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα· οὐ γὰρ ὦν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε ἢ ὅτι καὶ τοῦτον ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.

L. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκειτο κτήνᾳ τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια εἴδους, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους καὶ φιάλας χρυσῆς καὶ εἴματα πορφύρεα καὶ κιθῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε, ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτῆσεσθαι· Λυδοῖσι τε πᾶσι προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι ἕκαστος. (2) Ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἅπλετον ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυνε, ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιέων ἐξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα τριπάλαιστα, ὕψος δὲ παλαιστικαῖα, ἀριθμὸν δὲ ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν, καὶ τούτων ἀπέθρου χρυσὸς τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκαστον ἔλκοντα, τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. (3) Ἐποίητο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέθρου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. Οὗτος ὁ λέων, ἐπεῖτα κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νῆος, κατέπεσεν ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴστυο), καὶ νῦν κέεται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον· ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

LI. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμψε ἐς Δελφούς, καὶ ταῦτα ἄλλα ἅμα τοῖσι, χρητῆρας δύο μεγάβη μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον, τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἔκείτο ἐπὶ δεξιᾷ ἐσιόντι ἐς τὸν νηὸν, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. (2) Μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα, καὶ ὁ μὲν χρύσεος κέεται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑνατον ἡμιτάλαντον καὶ ἑξήκοντα μνῆας, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπὶ τοῦ προνητῆος τῆς γυνῆς, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους· ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν θεοφανοῖσι. (3) Φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι, καὶ ἐγὼ δοκέω· οὐ γὰρ τὸ συντυγὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι. Καὶ πῖθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι, καὶ περιφαντήρια δύο ἀνέθηκε, χρύσειον τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσῷ ἐπιγράφεται Λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὁρθῶς

que, quos circummiserat Cræsus, rediere vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Cræsus inspexit. (2) Ac horum quidem nullum advertebat ejus animum, præter id quod Delphis erat adlatum: quod simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. (3) Postquam enim emiserat homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quæ nemo cognoscere aut hiorari posset: testudinem et agnum in frustra concidit, et una coxit ipse æneo in lebece, æneo imposito operculo.

XLIX. Hoc igitur Delphis responsum accepit Cræsus: quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis cærimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hunc etiam Cræsus oraculum verax habere existimaverit.

L. Post hæc autem ingentibus sacrificiis Delphicum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit; præterea lectulos auro argenteove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, ingenti pyra exstructa, concremavit, hisce sperans deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. (2) Tum peractis sacrificiis, conflata immensa vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi jussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. (3) Fecit etiam leonis effigiem ex auro purissimo, cujus pondus decem talentorum erat. Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum templum, de semilateribus decidit (super illis enim erat collocatus), et nunc in Corinthiorum thesauro est repositus, pondusque ejus sex talentorum est cum dimidio; periæ enim liquefacta talenta tria cum dimidio.

LI. Hæc Cræsus postquam confecta habuit, Delphos misit, cum eis simul hæc: crateres duos ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum alterum; quorum aureus ad dextram positus erat intrantibus templum, argenteus ad sinistram. (2) Sed et hi, quo tempore conflagravat templum, loco moti sunt: et aureus quidem, cujus pondus octo talenta cum dimidio colligit duodecimque insuper libras, in Clazomeniorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim in eo vinum a Delphiensibus festo Theophaniorum die. (3) Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii; quod etiam ego existimo, esse enim fabricam hand vulgarem adparet. Præterea quatuor dolia misit argentea, quæ in Corinthiorum thesauro reposita sunt. Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram, alteram argenteam: quarum illa, quæ ex auro est, titulum præfert Λακεδαιμονίων, dicuntque Lacedæmonii suum esse dona-

λέγοντες· (4) ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου, ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι βυλόμενος χαρίζεσθαι, τοῦ ἐπιτάμενος τὸ οὐνομα οὐκ ἐπιμνήσομαι. Ἄλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ, οὐ μὲντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. (5) Ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα, καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδωλὸν χρύσειον τρίπηχυν, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. Πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δεξιῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζώνας.

LII. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφούς ἀπέπεμψε, τῷ δὲ Ἀμφιάρῳ, πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσήν, τὸ ζυστὸν τῆσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύσειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβέων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπολλωνος.

LIII. Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ ἐντέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστήρια εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο φίλον. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐρχέοντο τοῖσι χρηστηρίοις λέγοντες, «Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήα εἶναι μῦθον ἐν ἀνθρώποισι, ὁμῖν τε ἀξία δῶρα ἔδωκε τῶν ξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾶ εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας καὶ εἰ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο σύμμαχον.» (3) Οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρώτεον, τῶν δὲ μαντηῶν ἀμφοτέρων ἐς τὸ αὐτὸ αἰγνώματι συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι· τοὺς δ' Ἕλληνας δυνατωτάτους συνεβούλευον οἱ ἐξευρόντα φίλους προσθέσθαι.

LIV. Ἐπειτέ δὲ ἀνευχιθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις, πάγχυ τε ἐλπίας καταλῦσειν τὴν Κύρου βασιλείην, πέμψας αὐτὸς ἐς Πυθὸν Δελφούς δωρέεταί, πυθόμενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἀνδρα δύο στατήρσι ἑκάστον χρυσοῦ. (2) Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδοσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντήην καὶ ἀτέλειαν καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτῶν γενέσθαι Δελφῶν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον.

LV. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος ἐρηστηριάζετο τὸ τρίτον· ἐπειτέ γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντηίου ἀλήθειαν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. Ἐπειρώτα δὲ τάδε χρηστηριαζόμενος, εἰ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρχία. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶς τάδε,

50 Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοις γένηται, δὴ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήριδα παρ' Ἑρμον φεύγειν μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεσθαι κακὸς εἶναι.

LVI. Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεισι ὁ Κροῖσος πολλὸν τι μάλιστα πάντων ἥσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ

rium, falso; (4) nam et hoc Cræsi est, titulum autem inscripsit Delphensium non nemo, Lacedæmonis gratificaturus; cujus nomen, bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem, cujus per manum effluit aqua, Lacedæmoniorum donarium est, at urnarum neutra. (5) Alia denique multa donaria minus insignia simul cum istis misit Cræsus: in his guttos argenteos orbiculata forma; et præsertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Cræsi. Ad hæc uxoris etiam suæ monilia dedicavit, ejusdemque cingula.

LII. Ista igitur dona Delphos Cræsus misit. Amphiarao vero, cujus et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, cujus hostile pariter aureum atque apiculum: quæ donaria ad meam usque ætatem Thebis reposita sunt, et Thebarum quidem in templo Ismenii Apollinis.

LIII. Hæc dona ad deorum templa delaturis Lydis injunxit Cræsus, ut interrogarent oracula, An adversus Persas expeditionem susciperet Cræsus, et an posset sociorum aliquas copias sibi adjungere? (2) Qui ut eo quo missi erant pervenere, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: «Cræsus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans hæc sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quærit, an adversus Persas suscipiat expeditionem, tum eequem exercitum socium armorum possit sibi adjungere?» (3) Quæcum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; quippe prædicebant Cræso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Græcorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adjungeret.

LIV. Ea oracula postquam ad se relata Cræsus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritum duobus stateribus auri donavit. (2) Vicissimque Delphenses Cræso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in concessibus locum, denique jus civitatis cuique qui numero Delphensium vellet adscribi.

LV. Cæterum donis istis Delphenses prosecutus Cræsus, tertio oraculum consulit; quippe veracitatem ejus expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum hæc proponens, an diuturnum sibi futurum esset imperium? (2) Cui Pythia hæc respondit:

Regis apud Medos mulo jam sede potito,
Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,
neve mane, ignavus posito sis, Lyde, pudore!

LVI. Quibus verbis ad Cræsum perlatis, longe omnium maxime gavisus est, ratus nunquam in Medos multum

ἀντ' ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μήδων, οὐδ' ὧν αὐτοὺς οὐδὲ οἱ
ἐξ αὐτοῦ παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα
ἐφρόντιζε ἱστορέων τοὺς ἀν' Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἰόν-
τας προσκτεῖσθαι τοὺς φίλους, ἱστορέων δὲ εὗρισκε Λακε-
δαίμονιους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. (3) Ταῦτα γὰρ
ἦν τὰ προκεκριμένα, ἑόντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελα-
σγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ
κω ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. (4) Ἐπὶ
10 μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλείας οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτην,
ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀρσαν τε
καὶ τὸν Οὐλύμπον χώραν, καλεωμένην δὲ Ἰστιαίτην.
(5) Ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαίτιδος ὡς ἐξανάστη ὑπὸ Κα-
δεμίων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδὸν καλεούμενον. Ἐνθεῦ-
15 τεν δὲ αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς
Δρυοπίδος οὕτω ἐς Πελοπόννησον ἐλθὼν Δωρικὸν
ἐκλήθη.

LVII. Ἦντινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ οὐκ
ἔγω ἀτρέκεις εἶπαι· εἰ δὲ χρεὼν ἔστι τεκμαιρόμενον
20 λέγειν τοῖσι νῦν ἐτι εἰούσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρρη-
νῶν Κρηστῶνα πόλιν οἰκεόντων, οἱ δευροὶ κοτε ἔσαν
τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλεούμενοι, οἴκεον δὲ τηλικαῦτα
γῆν τὴν νῦν Θεσσαλίῃν καλεωμένην, καὶ τῶν Πλα-
κίων τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλ-
26 ληπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοις, καὶ ὅσα
ἄλλα Πελασγικά ἑόντα πολισμάτα τὸ οὐνομα μετέβαλε,
εἰ τούτοις τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἔσαν οἱ Πελασγοὶ
βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. (2) Εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν
τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ἐὼν Πελασγι-
30 κὸν ἄμα τῇ μεταβολῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν
μετέμαθε. (3) Καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστῶνιται οὐ-
δαμῶσι τῶν νῦν σφέας περιοικούντων εἰσι δμῳγλωσσοὶ
οὔτε οἱ Πλακίῳνοι, σφίσι δὲ δμῳγλωσσοὶ· δηλοῦσί τε
ὅτι τὸν ἡνέικαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες
35 ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ.

LVIII. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπεὶ τε ἐγένε-
το, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχρέεται, ὡς ἐμοὶ κατα-
φαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ
ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμώμενον
40 αὐξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων πολλὸν μάλιστα, προσ-
κεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συ-
γνῶν. Πρὸς δὴ ὧν ἐμοιγε δοκεῖ οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν
ἔθνος, ἐὼν βάρβαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὐξήσῃναι.

LIX. Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν
45 κατεχόμενον τε καὶ διεσπαρμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖ-
σος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἰπποκράτους τοῦτον τὸν
χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. (2) Ἰπποκράτει γὰρ
ἑόντι ἰδιώτῃ καὶ θεωρέοντι τὰ Οὐλύμπια τέρας ἐγένετο
μέγα· θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ οἱ λέβητες ἐπιστεῶ-
50 τες καὶ κρεῶν τε ἑόντες ἐμπλοὶ καὶ ὕδατος ἄνευ πυ-
ρὸς ἔξεσαν καὶ ὑπερέβαλον. (3) Χίλων δὲ ὁ Λακεδαι-
μόνιος παρτυχὼν καὶ θησάμενος τὸ τέρας συνεβού-
λενε Ἰπποκράτει πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ
ἀγεσθαι ἐς τὰ οἶκα, εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεῦτερα τὴν

pro viro esse regnaturum, adeoque nec ipsum, nec suos
posterios, umquam privatum iri imperio. (2) Deinde cu-
ram suam eo convertit, ut inquireret quinam essent Grae-
corum potentissimi, quos socios sibi adungeret. Scisci-
tatus igitur repperit, Lacedaemonios et Athenienses praeter
caeteros eminere, illos quidem Dorico in genere, hos vero
in Ionico. (3) Hi enim duo populi praecipui habebantur,
alter Pelasgicus, quum antiquitus sint, alter Hellenicus: et
alter quidem numquam solo suo excesserat, alter vero
valde multumque erat vagatus. (4) Nam sub Deucalione
rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero, Hellenis
filio, regionem Ossae et Olympo subjectam occupavit, quae
Histiaeotis vocatur; (5) tum ex Histaeotide ejectus a Cad-
meis, Pindum incoluit, et Macednus populus est nomina-
tus; inde rursus in Dryopidem transit; ex Dryopide de-
nique sic in Peloponnesum venit, et Doricus est adpella-
tus.

LVII. Jam Pelasgi quam lingua usi sint, pro certo
adfirmare non possum. Sed si fas est conjecturam capere
ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyr-
renhos Crestonem oppidum incolunt, qui eam regionem
olim, quae nunc Thessaliotis vocatur, habitaverant, finitimi-
que per id tempus fuerant eorum qui Dorienses hodie nomi-
nantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in
Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus una habi-
taverant; sive quae sunt alia oppida Pelasgica, quae nomen
mutarunt: ex his si conjecturam capere fas est, barbara lingua
usi sunt Pelasgi. (2) Quodsi igitur eadem ratio fuit universi
Pelasgici generis, statuendum fuerit Atticum populum,
quum sit Pelasgici generis, ex quo in Hellenum nomen trans-
iit, simul linguam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua
perinutasse. (3) Etenim neque Crestonistarum lingua cum
illis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis adparet,
servasse utrosque eandem sermonis formam, quam secum
attulerant quum in has, quas nunc incolunt, regiones im-
migrarunt.

LVIII. Hellenicum vero genus, ex quo ortum cepit, lin-
gua quidem semper utitur eadem, ut mihi quidem prorsus
videtur: sed discretum a Pelasgico genere, quum esset
infirmum et ab exiguis profectum initis, in hanc tamen
populorum multitudinem maximam adcrevit, compluribus
etiam aliis populis barbaris sese illi adjungentibus. Quo
nimirum, ut mihi etiam videtur, factum est ut Pelasgicum
genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit
profectus.

LIX. Horum igitur populorum Atticum quidem rescivit
Cresus teneri et in partes divisum esse a Pisistrato, Hip-
pocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Athenien-
sium. (2) Hippocrati enim, quum esset privatus specta-
retque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra
quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et
aqua repleti, absque igne fervere coeperant et exundare.
(3) Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigi-
umque erat conspicatus, suavit Hippocrati, primum qui-
dem, ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrea-
ret: sin jam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem;

γυναῖκα ἐκπέμπειν, καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπέπεισθαι. (4) Οὐκ ὦν ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος πείθεσθαι θέλαιν τὸν Ἱπποκράτεια· γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προσεστώτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμέωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου τοῦ Ἀρισταλαΐδew, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν, συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προσιτὰς μηχανάται τοιαύδε. (5) Τρωματίσας ἐωυτόν τε καὶ ἡμίονους ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεύγος ὡς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθροὺς οἱ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν, ἐδέετο τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινὸς πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκίμησας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη στρατηγίῃ, Νισαίαν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. (6) Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἐδοικέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἀνδρας, τοὺτους οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δὲ· ζύλων γάρ κορύνας ἔχοντες εἶποντο οἱ ὅπισθε. Συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. (7) Ἐνθα δὲ ὁ Πεισίστρατος ἤρχε Ἀθηναίων, οὔτε τιμὰς πᾶς εἰσάσας συνταράξας οὔτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπὶ τε τοῖσι κατεστειώσι ἐνεμε τὴν πόλιν κοσμεῶν καλῶς τε καὶ εὖ.

LX. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τούτῳ φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέος στασιώται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελαύνουσι μιν. Οὕτω μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὕκω κάρτα ἐρριζωμένην ἔχων ἀπέβηκε. (2) Οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πεισίστρατον αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. Περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλῆς ἐπεκηρυκεῖτο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. (3) Ἐνδοξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ δημολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὲ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθιέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρῷ, ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνους τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν καὶ δεξιώτερον καὶ εὐθήϊας ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον, εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοις τοῖσι πρώτοις λεγόμενοις εἶναι Ἑλλήνων σοφίην μηχανῶνται τοιαύδε. (4) Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανιέϊ ᾗν γυνὴ τῇ οὐνομα ᾗν Φύη, μέγας ἀπὸ τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδής. (5) Ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἄρμα ἐσθιδάσαντες καὶ προδέξαντες σχῆμα οἷον τι ἐμέλλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιαύδε, «ὦ Ἀθηναῖοι, δέ-
κοσθε ἀγαθὸν νόμῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἐωυτῆς ἀκρόπολιν. » (6) Οἱ μὲν δὲ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δήμους φάτις ἀπῆκετο ὡς Ἀθηναίῃ Πεισίστρατον κατάγει, καὶ ἐν τῷ ἀστεί πειθόμε-

filiumque, si forte ei jam natus esset, abdicaret. (4) Cujus consilio parere nolenti Hippocrati natus posthac est hic Pisistratus; qui in seditione litoraliū Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcaeonis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praeerat, Aristolidae filius, tertiam conclavit factionem, tyrannidem in mente habens. Contractis enim seditionis qui secum facerent, per causam tutandi montanos, hujuscemodi rem machinatus est. (5) Se ipsum ac mulos quum vulnerasset, agitavit jumenta in forum, quasi elapsus esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus proficiscentem interimere nimirum voluissent; precatusque est populum, ut aliquid custodiæ ab illo obtineret: jam enim prius in existimatione apud populum fuerat, quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu gesto, cepisset Nisæam, et alia præclare facta edidisset. (6) Sic deceptus populus Atheniensium adjunxit ei delectos ex urbe viros, qui ut satellites non quidem hastis eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas gestantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. (7) Inde igitur imperio Atheniensium potitus Pisistratus, nullis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque legibus mutatis, sed priore statu integro, administrabat civitatem, ac bene recteque moderabatur.

LX. Sed haud multo post Megacles factio et factio Lycurgi, facta consensione, eum ejecerunt. Ita Pisistratus, postquam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem nondum satis firmatam rursus amisit. (2) Sed, qui eum ejecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt. Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisistratum caduceatore, sciscitatus est velletne filiam suam ducere uxorem, tyrannidis præmio. (3) Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim jam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Græcum fuit, utpote dexterius et a stolidâ fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Græcos feruntur sapientia principes. (4) Erat in pago Pæaniensi mulier, nomine Phya, quattuor cubitorum statura minus tribus digitis, et alioqui formosa. (5) Hanc mulierem quum universa instruxissent armatura, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, præmissis qui præcurrerent præconibus, qui ubi in urbem venissent, hæc mandata edicerent: « Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa præcipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem! » (6) Ili igitur passim circumeuntes hæc prædicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui

δὲ τούτων βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅκως μῆτε ἀλίσθηεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι διεσχεδασμένοι τε εἶεν· ἀναδιβάσας τοὺς παῖδας ἐπ' ἵππους προέπιμπε, οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας ἐλέγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελύοντες καὶ ἀπιέναι ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ.

LXIV. Πειθόμενων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὲ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχῶν Ἀθήνας ἐρρίξωσεν τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνοικούντων, δηήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν καὶ καταστήσας ἐς Νάξον (καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ καὶ ἐπέτρεψε Λυγδάμῃ), πρὸς τε ἔτι τοῦτοις τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων, καθήρας δὲ ὧδε· (2) ἐπ' ὅσον ἐποψίς τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς μετεφόρει ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου. Καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων, Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετ' Ἀλκμαιωνιδέων ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

LXV. Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας καὶ ἐόντας ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατέων. (2) Ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλευσόντος καὶ Ἥγησικλέος ἐν Σπάρτῃ τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεάτας μόνους προσέπταιν. Τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων καὶ κακονομώτατοι ἔσαν σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων κατὰ τε σφάας αὐτοὺς καὶ ξεινοῖσι ἀπρόσμηκτοι. Μετέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην. (3) Λυκούργου τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρὸς ἐλθόντος ἐς Δελφούς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσθίει ἐς τὸ μέγαρον, ἰθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε,

35 Ἦκεις, ὦ Λυκόργε, ἔμὸν ποτὶ πῖονα νῦν
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Δίκω ἥ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.
Ἄλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόργε.

(4) Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐτῇ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιητέσι· ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεωβώτῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἑωυτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. (5) Ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐρύλασε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. Μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνομοτίας καὶ τριηκάδας καὶ συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστησε Λυκούργος.

LXVI. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν, τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι σέβοντα μεγάλως. Οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ καὶ πληθεὶ οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα καὶ εὐθενήθησαν. (2) Καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι ἔχρη-

profugunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quominus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos præmisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis bono animo esse juberent, et ad sua quemque abire.

LXIV. Ita, dicto parentibus Atheniensibus, Pisistratus tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxilioribus multis, tum pecuniarum redditibus, quæ partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant neque e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam Naxum Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam. Ad hæc Delum insulam ex oraculi responso expiaverat. Expiavit autem hoc modo: (2) quo usque prospectus templi pertinebat, ex tota ea regione effodienda cadavera curavit, et in alium insulæ locum transferenda. Ita Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem alii in prælio ceciderant, alii cum Alcmaeonidis e patria terra profugerunt.

LXV. Talem igitur rerum statum per id tempus apud Athenienses obtinere audiverat Cræsus. Lacedæmonios vero rescivit, magnis malis defunctos, bello jam superiores esse Tegeatis. (2) Quippe, regnantibus Spartæ Leone et Hegesicle, quum cæteris in bellis feliciter rem gessissent Lacedæmonii, a Tegeatis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem temporibus et inter se invicem legibus usi erant pessimis fere omnium Græcorum, et cum aliis populis nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in melius mutatae sunt hoc modo. (3) Lycurgo, viro inter Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto, simulque penetrare ingressus est, protinus Pythia hæcce profatur:

Ad mea venisti præpingula templa, Lycurge,
grate Jovi et cunctis qui tecta tument Olympi.
Ambigo, te-ne drum jam nunc, hominemve, salutem:
sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

(4) Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam eidem leges etiam et instituta ea tradidisse, quæ nunc apud Spartanos obtinent. At Lacedæmonii ipsi narrant, Lycurgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotæ, Spartanorum regis, e Creta hæc attulisse. (5) Simulque enim tutor factus est, omnia jura immutavit, operamque dedit ne quis ea quæ ab ipso constituta essent transgrederetur. Deinde quæ ad bellum pertinent ordinavit, enomotias, triacadas [quasi dicas cohortes moræ et phratrias triginta] et syssitia; ad hæc ephoros et senatores instituit Lycurgus.

LXVI. Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi sunt Lacedæmonii: vita autem functo Lycurgo templum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est ut brevi incrementum caperent, opibusque augerentur. (2) Jamque quietem agere non contenti, quum Arcadibus præstantio-

στηριάζοντο ἐν Δελφοῖς ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
Ἡ δὲ Πυθίη σφί χρᾶ τάδε,

Ἀρκάδην μ' αἰτεῖς· μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανεράγοι ἄνδρες ἔσιν,
οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. Ἐγὼ δέ τοι οὐτι μεγαίρω.
Δώσω τοι Τεγέην ποσσίσκοτον ὀρχήσασθαι
καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

(1) Ταῦτα ὡς ἀπενειγθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι,
Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο, οἱ δὲ πέδας φε-
ρόμενοι ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κινδύλῳ
πίσυντοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιεύμενοι τοὺς Τεγεήτας.
(2) Ἐσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτῶν ἐξωγρήθησαν,
πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ καὶ σχοίνῳ διαμε-
τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεατῶν ἐργάζοντο. Αἱ δὲ
πέδαί αὐται, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν
σόαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης
κρεμάμεναι.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πολέμον συνε-
χέως αἰεὶ κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας, κατὰ δὲ
τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον καὶ τὴν Ἀναξανδρίδῳ τε καὶ
Ἀρίστωνος βασιλείῃ ἐν Λακεδαιμόνιᾳ ἤδη οἱ Σπαρτιτῆ-
ται κατωτέρω τῷ πολέμῳ ἐνεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε
γεγόμενοι. (1) Ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσούντο ὑπὸ
Τεγεατῶν, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς ἐπειρώ-
τεον τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι κατωτέρω τῷ πολέμῳ
Τεγεατῶν γενοίαιτο. Ἡ δὲ Πυθίη σφί ἔχρησε τὰ
Ὁρέστω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὁστέα ἐπαγαγομένους. (2)
Ὡς δὲ ἀνευρέειν οὐκ οἶοι τε ἐγένοντο τὴν θήκην τοῦ
Ὁρέστω, ἐπειμπον αὐτὶς ἐς θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν
χώρον ἐν τῷ κείνῳ Ὁρέστῃ. Εἰρωτέουσι δὲ ταῦτα
τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε,

Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέῃ λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀνέιπτος, καὶ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείται.
Ἐνθ' Ἀγαμέμνονίδῃ κατέχει φρεσὶς αἶα,
τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγέῃς ἐπιτάρροβος ἔσση.

(3) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον
τῆς ἐξευρέσεως οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ
δὴ Λίχης τῶν ἀγαθοεργῶν καλυμμένων Σπαρτιτῶν
ἀνεῦρε. (4) Οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσι τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες
ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἕτερος ἐκάστου
τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν
ἱππέων, Σπαρτιτῶν τῶν κοινῶν διαπεμπομένων μὴ ἑλι-
νύειν ἄλλους ἄλλῃ.

LXVIII. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν
Τεγέῃ καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. Ἐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειβίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας
ἐλθὼν ἐς χαλκίτον ἐθεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον, καὶ
ἐν θώματι ἦν ὁρέων τὸ ποιούμενον. (1) Μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποδυμνάζοντα εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου, « ἦ
χου ἂν, ὦ ξείνε Λάκων, εἰ περ εἶδες τὸ περ ἐγὼ, κάρτα
ἂν ἐθώμαζες, δκου νῦν οὕτω πυργάνας θώμα ποιούμενος
τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. (2) Ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε ἐθέ-
λων τῇ αὐτῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὁρύσσων ἐπέτυχον

res esse arbitrantur, de universa Arcadium regione ora-
culum Delphis consulere. Quibus Pythia hæc respondit :

Me petis Arcadium? Magnum petis : haud tibi tradam.
Multi apud Arcadium vescentes glande viri sunt,
qui te rejicient. Nec vero Invidero prorsus :
saltandam Tegream planta plaudente daturus,
utque queas campum metiri fune feracem.

(3) Quod responsum ubi accepere Lacedæmonii, a cæteris
quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero bellum in-
tulerunt, compedes secum ferentes; videlicet captioso ora-
culo freti, tamquam redacturi Tegeatas in servitutem. (4)
Verum prælio victi, quicumque eorum vivi sunt capti, hi
eisdem compedibus vincti, quas ipsi secum attulerant, cam-
pumque Tegeatarum fune metientes, opus facere sunt
coacti. Compedes autem illæ, quibus hi vincti erant, ad
meam usque ætatem Tegeæ servatæ sunt, circa Minervæ
Alææ templum suspensæ.

LXVII. Ita quidem priore bello infelicitèr semper pugna-
verant cum Tegeatis : sed Cræsi ætate, regnum Lacedæ-
mone tenentibus Anaxandrida et Aristone, superiores jam
bello fuerant Spartani, idque tali ratione erant consecuti.
(2) Quum in bello numquam non superarentur a Tegeatis,
missis Delphos consultoribus sciscitanti sunt oraculum,
quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis
essent futuri. His Pythia respondit, tum futuros, quum
ossa Orestis, filii Agamemnonis, ad se attulissent. (3)
At locum Orestis postquam reperire nullo pacto potue-
runt, rursus ad deum mittunt sciscitatuos, quoniam loco
situs Orestes esset. Id interrogantibus consultoribus hæc
respondit Pythia :

Est quædam Arcadiæ Tegea in regione patenti :
hic duo flant venti, vi pervehemente citati;
reppulsus pulsus, noxæ superindita noxa.
Hic Agamemnonides terra omniparante tenetur;
quo tu sublato, Tegeæ sperabere victor.

(4) Ubi hæc quoque audierunt Lacedæmonii, nihilo magis
reperire potuerunt, omnia licet disquirentes : donec tan-
dem Lichas, unus ex iis Spartanis qui (*benemeriti*) Aga-
thoergi vocantur, invenit. (5) Sunt autem Benemeriti
illi, cives e militia equestri egressi, ætate semper maximi,
quinque quotannis : qui eo anno, quo ex equitibus exeunt,
non debent otium agere, sed reipublicæ caussa Spartano-
rum alius alio dimittuntur.

LXVIII. Ex horum igitur hominum numero Lichas id
quod quærebatur invenit Tegeæ, quum fortuna usus, tum
solertia. Nam quum eo tempore jus commercii esset La-
cedæmonii cum Tegeatis, iatrans ille Tegeæ in ferrariam
officinam, spectabat ibi procudendi ferri rationem, mira-
torque id quod fieri videbat. (2) Cujus admirationem ani-
madvertens faber, cessans ab opere ait : « Profecto magis
quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod
ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita ad-
miraris. (3) Hac ipsa enim in aula puteum quum facere
voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum.

σορῶν ἐπαπῆρχει· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μηχανὰ μέζοντας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνοιξα αὐτὴν καὶ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ· μετρήσας δὲ συνέχρισα ὁπίσω. » (4) Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περὶ ὁπώπεις, ὁ δὲ ἐνώσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμβαλλόμενος· τοῦ χαλκῆος δύο δρέων φύσας τοὺς ἀνέμους εὗρισκε ἔοντας, τὸν δὲ ἀκίμων καὶ τὴν σφῦραν τὸν τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον
10 τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον, κατὰ τοῖόνδε τι εἰκάζων, ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνευρηται. (5) Συμβαλλόμενος δὲ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην ἔφραζε Λακεδαιμόνιοις πᾶν τὸ πρῶγμα. Οἱ δὲ ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντες οἱ αἰτὴν ἐδίωξαν. (6) Ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐς Τεγέην καὶ φράξων τὴν ἐκωτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν γαλκῆα ἐμειθούτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. Χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη, ἀνορύζας δὲ τὸν τάφον καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας οἴχeto φέρων ἐς Σπάρτην. (7) Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως
20 πειρώχτο ἀλλήλων, πολλῶν κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ᾗδ' ὁ δὲ σφί καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ᾗν κατεστραμμένη.

LXIX. Ταῦτα δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος ἔπειπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας καὶ
25 δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν. Οἱ δὲ ἐλθόντες ἔλεγον, « ἔπειμ' ἡμεῖς Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνῶν βασιλεὺς, λέγων τάδε, ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρῆσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα φίλον προσθέσθαι, ἡμεῖς γὰρ πυνθάνομαι προεστάναι τῆς
30 Ἑλλάδος, ἡμεῶν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλεῦμαι φίλος τε ἐθελων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. » (1) Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκρυκεύετο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον ᾗσθησάν τε τῇ
35 ἀπίει τῶν Λυδῶν καὶ ἐποίησαντο ὀρκία ζεινίης πέρι καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγνουῖαι. (2) Πέμψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδις χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἀγαλμα βουλόμενοι χρῆσασθαι τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν
40 Θόρνακι ἱδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ σφί ὠνεομένοις ἔδωκε ζοιτήν.

LXX. Τούτων τε ὦν εἵνεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων αἰρέετο φίλους. (1) Καὶ τοῦτο μὲν αὐ-
45 τοῖ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγελίαντι, τοῦτο δὲ ποιησάμενοι χρητῆρα γαλκεον ζυδοῖν τε ἐξωθεν πλησαντες περὶ τὸ χεῖλος καὶ μεγάθει τριηκσίους ἀμφορέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροίσῳ. Οὗτος δὲ χρητῆρ οὐκ ἀπίετο ἐς Σάρδις δι' αἰτίας διασείας λεγομένας τάσδε. (2)
50 Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι ὡς ἐπείτε ἀγόμενος ἐς τὰς Σάρδις ὁ χρητῆρ ἐγίνετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυνθόμενοι Σάμιοι ἀπελοῖστο αὐτὸν νηυσὶ μακροῇσι ἐπιπλώσαντες· αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι ὡς ἐπείτε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν χρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ

Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem, fuisse umquam majores quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine : cujus postquam mensuram cepi, rursus terra obrui. » (4) Hæc illo quæ viderat referente, Lichas narrata animo volvens, conjectabat esse hunc Orestem, quem oraculum dixisset. Conjectabat autem hac ratione : duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos reperiebat ; incudem vero et malleum, pulsum illum et repulsum ; procusum porro ferrum, noxam superinditam noxæ ; quod quidem ex ea conjectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset ferrum. (5) Quæ quum ita ille conjectasset, Spartam abiit, totamque rem Lacedæmonii exposuit. Tum illi ex composito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem multant. (6) Qui Tegeam profectus, calamitatem suam rettulit fabro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret. Cui die quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset, ibi habitavit ; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartamque remigrans transportavit. (7) Quo ex tempore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello excessere Lacedæmonii : eisdemque jam major etiam pars Peloponnesi erat subjecta.

LXIX. Hæc igitur cuncta quum Cræsus comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatem petulum, quibus quæ dicere oporteret mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis : « Misit nos Cræsus, Lydorum rex aliorumque populorum, hæc dicens : O Lacedæmonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Græcum mihi adsciscerem socium, vos autem audio principatum tenere Græciæ, vos ideo ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude. » (2) Hæc Cræsus per legatos nunciavit. Quorum adventu gavisi Lacedæmonii, qui et ipsi oraculum Cræso editum cognoverant : hospitium et societatem pacto fudere cum eo contraxerunt ; nam et antea jam beneficiis nonnullis a Cræso fuerant adfecti. (3) Sardes enim quum misissent Lacedæmonii ad emendum aurum, quo usuri erant in statuam hanc quæ Apollini posita nunc est in Thornace Laconia, Cræsus illud emturis dono dederat.

LXX. Quum hanc igitur ob causam, tum quod ipsos reliquis omnibus præferens Græcis selegisset amicos, societatem belli admiserunt Lacedæmonii. (2) Ad quam non modo parati erant denunciari, verum etiam craterem æneum fabricandum curarunt, multis imaginibus circa exterius labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas caperet amphoras, quem ad Cræsum miserunt, dono hoc illum remuneraturi. Illic vero crater Sardes non pervenit, cujus rei causa dupliciter narratur. (3) Lacedæmonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur crater ille et prope Samum esset, Samios, re cognita, navibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedæmonios craterem advehentes, quum sero venissent et Sardes ex-

Σάρδεις τε καὶ Κροῖσον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἀνδρας πριαμένους ἀναθελίμιν ἐς τὸ Ἡραῖον τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιν ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην ὡς ἀπαιρεθείσαν ὑπὸ Σαμίων.

5 LXXI. Κατὰ μὲν νυν τὸν κρητῆρα οὕτω ἔσχε, Κροῖσος δὲ ἁμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐποιεῖτο στρατηγὴν ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίζας κατακτῆσαι Κῦρον τε καὶ τὴν Περσέων δύναμιν. (2) Παρασκευαζομένου δὲ Κροῖσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν νομίζόμενος καὶ πρόσθε εἶναι σφοδρὸς, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνῶμης καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συν-
10 βούλευσε Κροῖσῳ τάδε· οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις· (3) «ὦ βασιλεῦ, ἐπ' ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτινήν δὲ τὴν ἀλ-
15 λην ἐσθῆτα φορέουσι, σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ' ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέαν· πρὸς δὲ οὐκ οἶνω διαγρέονται, ἀλλ' ὕδροποτεύουσι, οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. (4) Τοῦτο μὲν δὴ, εἰ νικήσεις, τί σπρας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἔστι μὴ-
20 δέν; τοῦτο δὲ, ἦν νικηθῇς, μάθε δὲ ἀγαθὰ ἀποβαλέεις· γευσάμενοι γάρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν περιέζονται οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. Ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιεῖσι Πέρσῃσι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδοῦς.» (5) Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον· Πέρσῃσι γάρ,
25 πρὶν Λυδοὺς καταστρέψασθαι, ἦν οὔτε ἄβρὸν οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν.

LXXII. Οἱ δὲ Καππαδόκαι ὑπ' Ἑλλήνων Σύριοι οὐνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι Μήδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. Ὁ
30 γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλως ποταμὸς, ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρου διὰ Κιλικίων, μετὰ δὲ Ματινηδὺς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειδόμενος δὲ τούτους καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν ἐνθεν μὲν Συρίους Καπ-
35 παδόκας ἀπέργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. (2) Οὕτω ὁ Ἄλως ποταμὸς ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. Ἔστι δὲ αὐγὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μήκος οὐδὲν εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι
40 ἀναισιμοῦνται.

LXXIII. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶνδε εἵνεκεν, καὶ γῆς ἡμέρῳ προσκτήσασθαι πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοῖραν βουλόμενος, καὶ μάλιστα τῷ
45 χρηστηρίῳ πίσυνος εἶναι καὶ τίσασθαι ἐθέλων ὑπὲρ Ἀστυάγειο Κῦρον. (2) Ἀστυάγεα γὰρ τὸν Κυαξάρει, ἐόντα Κροῖσου μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλέα, Κῦρος δὲ Καμβύσει καταστρεβόμενος εἶχε, γενόμενος γαμβρὸν Κροῖσῳ ὤδε. (3) Σκυθίων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάσασα ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν· ἐτυ-
50 ράνευε δὲ τὸν χρόνον τούτου Μήδων Κυαξάρης ὁ Φραόρτει τοῦ Δηϊόκειο, ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ ὡς ἐόντας ἰκέτας, ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς, παιδᾶς σφὶ παρέδωκε τὴν γλῶσσαν τε ἡμαρτέειν καὶ τὴν τέχνην τῶν τοξίων. (4) Χρόνον

pugnatas regemque captum esse comperissent, craterem in Samo insula vendidisse, privatosque homines suo aere emptum in Junonis templo consecrasset : fortasse autem hos, qui eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse ipsos illum a Samiis vi ablatum.

LXXI. Ac de cratere quidem ita res se habuit. Cræsus vero, quum ab oraculi sententia aberrasset, Caryl adociam bello invasit, Cyrum et Persarum potentiam eversurum se sperans. (2) Dum vero bellum adversus Persas Cræsus parabat, Lydorum aliquis, qui et jam ante habebatur sapiens, et ab hac, quam tunc dixit, sententia vel maximo etiam nomen est inter Lydos adeptus (Sandanis vocabatur) his verbis Cræsum admonuit : (3) «O rex, inquit, tales adversus homines tu bellum paras, qui coriaceas braccas et ex corio reliquam vestem gestant : qui comedunt non quantum volunt, sed quantum habent, aspero solo utentes : ad hæc non vino utuntur, sed aquam bibunt : non ficos habent quos comedant, nec aliud bonum ullum. (4) Hos igitur sive viceris, quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fueris, vide quot quantaque bona sis amissurus. Nostra enim bona postquam degustaverint, nolent ea e manibus dimittere, neque se abigi patientur. Equidem igitur diis habeo gratias, quod Persis non in animum inducunt bello invadere Lydos.» (5) Hæc ille dicens, Cræso non persuasit. Etenim Persis, priusquam Lydos subegissent, nihil delicati, nihil boni fuerat.

LXXII. Cappadoces illi a Græcis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persæ obtinuissent imperium Medorum potestati subjecti : tunc vero Cyro parebant. Limes enim Medici imperii et Lydici Halys fluvius erat ; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas ; quos præterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a læva vero Paphlagonas disjungit. (2) Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem disternit Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum ; estque hæc cervix totius hujus regionis : longitudinem quod attingit iliæris, expedito viro quinque dies insumuntur.

LXXIII. Bellum autem Cræsus Cappadociæ intulit his de causis : partim quidem potiundæ regionis illius desiderio, quam suæ adjicere editioni cupiebat ; maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere de Cyro vellet Astyagis causa. (2) Astyagem enim, Cyaxaris filium, Cræsi adfinem, Mediæ regem, Cyrus Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Adfinis autem Cræsi factus erat Astyages hac ratione. (3) Scythiarum nomadum turma per seditionem in terram Medicam secesserat, quo tempore Medis imperabat Cyaxares, Phraortæ filius, Dejocis nepos, qui Scythas istos, ut supplices advenientes, benigne exceperat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem tradidit, qui et linguam eorum et sagittandi artem addiscerent. (4) Inter-

δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτούντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήνικε ἐλθεῖν σφέας μηδέν νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῆσι χερσὶ ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς διεόξεε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως
 5 κάρτα περιέσπε αἰετὴν. (5) Οἱ δὲ ταῦτα πρὸς Κυαξάρει παθόντες, ὥστε ἀνάξια σφῶν αὐτῶν πεπονηότες, ἐβούλευσαντο τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παίδων ἕνα κατακόψαι, σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυαξάρει δοῦναι φέροντες ὡς ἄγρην
 10 δῆθεν, δόντες δὲ τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρ' Ἀλυάττει τὸν Σαδυάττει εἰς Σάρδεις. (6) Ταῦτα καὶ ἐγένετο· καὶ γὰρ Κυαξάρης καὶ οἱ παρόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο, καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες Ἀλυάττει ἱκέται ἐγένοντο.

15 LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὗ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρει) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγγέγονε ἐπ' ἕτερα πέντε, ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ καὶ νυκτομα-
 20 χήν τινὰ ἐποιήσαντο. (2) Διαφέρουσι δὲ σφι ἐπ' ἴσης τὸν πόλεμον τῷ ἔκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομένης συνήνικε ὥστε τῆς μάχης συνεστέωσης τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. (3) Τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἰωσι προηγόρευσε
 25 ἔσεσθαι, οὖρον προβέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἢ μεταβολή. (4) Οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπεῖτε εἶδον νύκτα ἀντ' ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι εἰρήνην ἐωυτοῖσι γενέσθαι. Οἱ δὲ συμβιδί-
 30 σάντες αὐτοὺς ἔσαν οἶδε, Συέννης τε ὁ Κίλιξ καὶ Λαβύντος ὁ Βαβυλώνιος. (5) Οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττει γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυάγῃ τῷ Κυαξάρει παιδί· ἀνευ γὰρ ἀναγ-
 35 καίης ἰσχυρῆς συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. (6) Ὅρκια δὲ ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνη τὰ περ τε Ἕλληνες, καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμυνται ἐς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἶμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

40 LXXV. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἀστυάγα Κῦρος ἐόντα ἐωυτοῦ μητροπάτορα καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὁπίσω λόγοις σημανένω· τὰ Κροῖσος ἐπιμεμφομένος τῷ Κύρῳ ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπειμπε εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρη-
 45 σμοῦ κιθόηλου, ἐλπίσας πρὸς ἐωυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοῖραν. (2) Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατὸν, ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ
 50 Μιλήσιος διεβίβασε. (3) Ἀπορέοντας γὰρ Κροῖσου δίκως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός (οὗ γὰρ δὴ εἶναι καὶ τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας) λέγεται παρόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐν ἀριστερῇ χειρὶς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ

jecto tempore, quum venatum semper exirent Scythae, et nunquam non aliquid adferrent, accidit aliquando ut nihil caperent : quos vacuis manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad iram praecipuus, asperius admodum et contumeliose accepit. (5) Tum illi, indigne secum actum argerrime ferentes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris, qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra concidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam adferre, prolinusque inde ad Alyatten, Sadyattae filium, Sardes sese recipere. (6) Atque ita etiam, ut illi decreverant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae, perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.

LXXIV. Post haec, quum Alyattes repetenti Cyaxari Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos gestum est per quinque continuos annos : quo in bello Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam praelio dimicarunt. (2) Scilicet pari utrimque fortuna bellum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam signa contulissent, jamque ferveret pugna, subito dies in noctem converteretur : (3) quam diei mutationem Thales Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum praefiniens, quo facta est illa immutatio. (4) Lydi vero et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent, pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam magis utrique componendae paci coeperunt studere. Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix, et Labynetus Babylonius; (5) quibus rem urgentibus factum est ut et foedus inter partes pangeretur, et mutua jungerentur connubia : decreverunt quippe, ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi. Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmae manere. (6) Foedus autem sanciunt hi populi eodem ritu atque Graeci, nisi quod praeterea brachia incidunt summa in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

LXXV. Hunc igitur Astyagem, avum suum maternum, Cyrus regno dejectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam in sequentibus exponam. Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. (2) Ubi vero ad Halyn fluvium pervenit Croesus, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thales eas Croeso traduxit Milesius. (3) Dubitante enim rege quo pacto flumen transmitterent copiae suae (necdum enim eo tempore pontes hos exstilis), Thaletem aiunt, quum in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a leva exercitus fluebat, a

καὶ ἐκ δεξιῆς ῥέειν, ποιῆσαι δὲ ὥδε· (4) ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον διώρυγα βαθεάν δρύσσειν, ἄγοντα μηχανοειδέα, ὅπως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυγα ἐκτραπέ-
 5 μενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥεέθρων, καὶ αὖτις παρὰ μεινόμενος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαία ἐσθάλλοι, ὥστε ἐπεῖτε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαδοτὸς ἐγένετο. (5) Οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρανθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ
 10 προσίμεται· κῶς γὰρ ὅπισω πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν;

LXXVI. Κροῖσος δὲ ἐπεῖτε διαβάς σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίην καλουμένην (ἣ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον,
 15 κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστα κη χεϊμένῃ), ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο φθειρών τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. (2) Καὶ εἶλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν καὶ ἡνδραποδίσατο, εἶλε δὲ τὰς περιουκίδας αὐτῆς πάσας, Συρίους τε οὐδὲν ἔοντας αἰτίους ἀναστά-
 20 τούς ἐποίησε. (3) Κύρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρατὸν καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας ἡντιούτω Κροίσῳ. Πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμῆσαι τὸν στρατὸν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας ἐπειρᾶτό σφεας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάναι. (4) Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί-
 25 θοντο, Κύρος δὲ ὡς ἀπίκετο καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. Μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν νυκτὸς ἐπελθούσης. Καὶ τὰ μὲν
 30 στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτω ἡγωνίσατο.

LXXVII. Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στρατεύμα (ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου), τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ
 35 ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειρᾶτο ἐπιὼν ὁ Κύρος, ἀπῆλαινε ἐς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ ὄρκειον (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἤπερ πρὸς Λακεδαιμονίους), μεταπέμψάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τοὺτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίη, ἐτυ-
 40 ράνευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος), ἐπαγγεῖλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίοισι παρεῖναι ἐς χρόνον ῥητὸν, ἀλίσας τε δὴ τοὺτους καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας στρατιὴν ἐννένωτο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἅμα τῷ ἔαρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ ὁ μὲν
 45 ταῦτα φρονέων, ὡς ἀπίκετο ἐς τὰς Σάρδεις, ἐπεμπε κήρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τὸν δὲ παρόντα καὶ μαχεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὅς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείσι διεσκέδασε, οὐδαμὰ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα
 50 ἔγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κύρος ἐλάσῃ ἐπὶ Σάρδεις.

LXXVIII. Ταῦτα ἐπιλεγόμενῃ Κροίσῳ τὸ πρόσκειον πᾶν ὄφειον ἐνεπλήσθη· φανέντων δὲ αὐτῶν οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς νομάς νέμεισθαι, φοιτούντες κατὰ

dextra etiam fluere. Effecisse autem aiunt hunc in modum : (4) exorsum ab ea fluvii parte, quæ supra castra erat, altam effodisse fossam, et lunata specie ita duxisse, ut, postquam castra ad fluvium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino alveo per fossam aversum, et castra rursus præterlapsum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile factum esse. (5) Nonnulli vero etiam aiunt, pristinum alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flumen transierunt?

LXXVI. Cræsus igitur, superato cum copiis fluvio, in eam Cappadociæ partem pervenit, quæ Pteria nominatur, estque totius hujus regionis pars validissima, ex adverso fere Sinopes urbis ad Pontum Euxinum sita. Ibi castris positus, prædia devastavit Syriorum, (2) et oppidum Pteriorum cepit in servitutemque redegit : cunctaque etiam finitima cepit oppida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit. (3) Tum Cyrus, coactu exercitu, adsumtisque omnibus qui in medio incolebant, obviam Cræso ivit. Priusquam autem educere aggrediretur copias, caduceatores ad Iones misit sollicitandos ut a Cræso deficerent. (4) Et Iones quidem non paruerunt : Cyrus vero ut advenit, castra Cræso opposuit; et ibidem in terra Pteria valido impetu vires invicem tentarunt. Acri prælio commisso, multis ultimique occisis, ad extremum, quum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnaverant.

LXXVII. Cræsus vero, quem copiarum suarum paucitatis pænitebat : nam militum ejus, qui conflixerant, nullo minor, quam Cyri, numerus fuerat : ea de causa, quum postridie ejus diei Cyrus adgredi illum non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo et Ægyptios evocare ex fœdere (quorum cum rege Amasi, prius quam cum Lacedæmoniis, fœdus inierat), et Babylonios arcessere (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus Babyloniorum Labynetes erat), et Lacedæmoniis denunciare, ut ad definitum tempus adsint : denique hisce conjunctis, suisque ipsius copiis contractis, constituerat, simulatque præterisset hiems, primo vere expeditionem in Persas suscipere. (2) Hæc ille animo agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui illis edicerent, ut ad quintum mensem Sardes convenirent. Præsentem vero exercitum, qui cum Persis pugnaverant, qui ibi aderat mercede conductus, omnem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore ut Cyrus, qui pari adeo Marte pugnasset, adversus Sardes copias suas duceret.

LXXVIII. Hæc dum secum reputat Cræsus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt : quos equi, ut adparuerunt, omissis pascuis consuetis, accedentes deglutiebant. Id Cræso

σθιον. Ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε
τέρας εἶναι· αὐτίκα δὲ ἔπεμπε θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξη-
γητάς Τελμησέων. (2) Ἀπικόμενοι δὲ τοῖσι θεοπρό-
ποισι καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησέων τὸ ἐθέλει σημαίνειν
τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι· πρὶν γάρ
ἢ ὅπισω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις ἦλω δὲ Κροί-
σος. (3) Τελμησέες μὲντοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλ-
λόθροον προσδοκίμον εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπι-
κόμενον δὲ τοῦτον καταστρέφειν τοὺς ἐπιχωρίους,
λέγοντες ὅτι εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ
ἐπὶ ἡλυδα. (4) Τελμησέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο
Κροίσῳ ᾗδ' ἡλικότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ
Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροίσον.

LXXIX. Κύρος δὲ αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροίσου
μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν
ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροίσος διασχεδᾶν τὸν στρατὸν,
βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμ' αἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύ-
ναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον
ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. (2) Ὡς δὲ οἱ ταῦτα
ἔδοξε, καὶ ἐποίησε κατὰ τάχος· ἐλάσας γάρ τὸν στρατὸν
ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. (3)
Ἐνταῦθα Κροίσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ
παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκει,
ὅμως τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. (4) Ἦν δὲ τοῦτον
τὸν χρόνον ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρῆώτερον
οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. Ἦ δὲ μάχῃ σφένων ἦν
ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν
ἱππεύεσθαι ἀγαθοί.

LXXX. Ἐς τὸ πεδῖον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ
τοῦ ἁστερός ἐστὶ τοῦ Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν
(διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος
συρρηγνύσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεούμενον δὲ Ἑρμῶν, δε-
ξὲ οὐρεὸς ἱεροῦ μητροῦς Δινδυμῆνης ῥέων ἐκδιδοὶ ἐς θα-
λάσσαν κατὰ Φωκαίαν πόλιν), ἐνταῦθα δὲ Κύρος ὡς εἶδε
τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταρρωδῆσας
τὴν ἵππον ἐποίησε Ἀρπάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου
τοιόνδε. (2) Ὅσαι τῇ στρατῷ τῇ ἑωυτοῦ εἶποντο σι-
τοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλί-
σας καὶ ἀπελὼν τὰ ἄρθρα ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε
ἱππάδα στολὴν ἑσταλμένους, σκευάσας δὲ αὐτοὺς προσ-
έταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προϊέναι πρὸς τὴν Κροίσου
ἵππον, τῇ δὲ καμῆλῳ ἐπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέ-
λευε, ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον.
(3) Ὡς δὲ οἱ πάντες διητετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν
ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους κτείνειν πάντα τὸν ἐμ-
ποδῶν γινόμενον, Κροίσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδ'
ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. (4) Ταῦτα μὲν πα-
ραίνεσε, τὰς δὲ καμῆλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τῶνδε
εἵνεκεν· καμῆλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε
τὴν ἰδέην αὐτῆς ὁρᾶν οὔτε τὴν ὁσμὴν ὀσφραϊνόμενος.
Αὐτοῦ δὲ ὢν τούτου εἵνεκεν ἐσεσφόιστο, ἵνα τῷ
Κροίσῳ ἀχρηστον ᾗ τὸ ἱππικὸν, τῷ δὲ τι καὶ ἐπέτρε-
εἰλάμψεσθαι ὁ Λυδός. (5) Ὡς δὲ καὶ συνήσαν ἐς τὴν
μάχην, ἐνθαῦτα ὡς ὀφρανο τὰχιστα τῶν καμῆλων οἱ

cernenti visum est, ut erat, esse portentum : itaque e-
vestigio misit qui haruspices consularent Telmessenses. (2) Sed
consultoribus Telmessum profectis, ibique quid significaret
prodigium edoctis, non contigit, ut Cræso renunciare re-
sponsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent,
captus Cræsus erat. (3) Atqui Telmessenses ita censuerant,
exercitum peregrinum ingressurum esse terram Cræsi, et
incolas oppressurum : serpentes enim, aiebant, esse terræ
filios; equos autem, hostes et advenas. (4) Et hæc quidem
responderunt Telmessenses Cræso jam capto, sed nescii
adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Cræso acci-
disset.

LXXIX. At Cyrus certior factus Cræsum, quum conti-
nuo post pugnam in Pteria pugnatam copias suas domum
reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio
inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adver-
sus Sardes ducere, priusquam Lydorum copię rursus col-
lectæ essent. (2) Atque, ut ei visum erat, ita protinus fecit.
Nam exercitum in Lydiam ducens, ipse nuncius Cræso
advenit. (3) Ibi tum Cræsus in magnam consilii inopiam
adductus, quum longe secus atque exspectaverat res ceci-
disset, tamen Lydos in prælium eduxit. (4) Erat autem ea
ætate nullus Asiæ populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque gestabant
prælongas, et equitandi inprimis erant periti.

LXXX. Quum in campo esset concursus, ante urbem
Sardianam sito, magno et nudo, quem perfluentes cum
alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in eum qui
maximus est, cui nomen Hermus; qui, e monte Matri Din-
dymenæ sacro ortus, in mare se exonerat juxta Phocæam
urbem : hic ubi Lydos ad pugnandum instructos vidit Cy-
rus, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi tale
iniit consilium. (2) Coactis omnibus quæ exercitum ipsius
sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus,
sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos :
quibus ita instructis præcepit, ut cæteras copias præirent
adversus Cræsi equitatum; peditatum vero jussit camelo-
rum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equi-
tatum omnem locavit. (3) His omnibus ita ordinatis, edi-
xit ne cui parcerent Lydorum cæterorum, sed occiderent
cunctos qui resisterent, Cræsum vero ipsum non oc-
ciderent, ne si captus quidem repugnaret. (4) Hoc impe-
rium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit
hac de causa : camelum equus reformidat, ideo qui-
dem ut nec speciem ejus intueri, nec odorem percipere
sustineat. Ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut
Cræso inutiles essent equestres copię, quibus vel maxime
se prævaliturum Lydus cogitaverat. (5) Atque etiam, post-
quam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque

ἵπποι καὶ εἶδον αὐτάς, ὁπίσω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἢ ἑλπίς. (6) Οὐ μέντοι οἱ γὰρ Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἔσαν, ἀλλ' ὡς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων πεζοὶ ταῖσι Πέρσῃσι συνέβαλον. Χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν ἐτράποντο οἱ Λυδοί, κατεilhθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορκεῦντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

LXXXI. Τοῖσι μὲν δὲ κατεστήκειε πολιορκίῃ, Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίῃν ἐπέμπε ἐκ τοῦ τεύχους ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμάχιας· οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις, τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βωθεῖν ὡς πολιορκουμένου Κροίσου.

LXXXII. Ἐς τε δὲ ὧν τὰς ἄλλας ἐπέμπε συμμάχιας καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαιμόνα. Τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτῃσι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπεπτοῖκε ἕρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργείους περὶ χώρου καλουμένου Θυρέας· τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας ἐοῦσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἦν δὲ καὶ ἡ μέγρι Μαλεῶν ἢ πρὸς ἐσπέρην Ἀργείων, ἣ τε ἐν τῇ ἡπείρῳ χώρῃ καὶ ἡ Κυθηρῇ νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. (3) Βωθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμομένη, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες ὥστε τριχασίους ἑκατέρων μαχέσασθαι, ὁκότεροι δ' ἂν περιγένηνται, τούτων εἶναι τὸν χῶρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον ἐς τὴν ἐωυτοῦ μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ παρῶντων τῶν στρατοπέδων δρέοντες οἱ ἕτεροι ἴσσομένους τοὺς σφετέρους ἐπαμύνοινεν. (4) Συνθέμενοι ταῦτα ἀπαλλάσσοντο, λογάδας δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλον. Μαχασμένων δὲ σφῶν καὶ γινόμενων ἰσθαλῶν ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἐξακοσίων τρεῖς, Ἀργείων μὲν Ἀλκίγνωρ τε καὶ Χρομῖος, Λακεδαιμονίων δὲ Ὀθρυάδης· ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. (5) Οἱ μὲν δὲ δύο τῶν Ἀργείων ὡς νενικηκότες ἔθενον ἐς τὸ Ἄργος, ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκρούς καὶ προσφορήσας τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἐωυτοῦ στρατόπεδον ἐν τῇ τάξιν εἶχε ἐωυτόν. Ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι ἀμφοτέροι. (6) Τέως μὲν δὲ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν, λέγοντες οἱ μὲν ὡς ἐωυτῶν πλεῖνες περιγεγόνασιν, οἱ δὲ τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἑκείνων νεκρούς· τέλος δὲ ἐκ τῆς ἕριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο, πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. (7) Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου καταχειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομέοντες, ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται· Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον· οὐ γὰρ κομέοντας πρὸ τοῦ ἀπὸ τούτου κομέειν. (8) Τὸν δὲ ἕνα λένουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριχασίων,

olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Cræso spes erat. (6) Nec vero idcirco Lydii continuo abjicere animos; sed, re cognita, ab equis desilientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque cæsis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

LXXXI. Dum vero obsidionem parant Persæ, Cræsus in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coeundum Sardes quintum mensem edixerant: nunc hos emisit oratum, ut quam celerrime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus obsessio.

LXXXII. Igitur cum ad alios socios misit, tum ad Lacedæmonios. Per idem vero illud tempus ipsis etiam Spartanis acciderat ut contentionem haberent cum Argivis, de loco cui nomen Thyrea. Hasce quippe Thyreas, quum essent Argolicæ ditionis, Lacedæmonii Argivis ademptas tenebant. (2) Etenim Argivorum etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita, cum in continente, tum insula Cytheria, reliquæque insulæ. (3) Igitur quum ad opem ferendam adempto suo territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi convenerunt cum Lacedæmoniiis, pactique sunt ut trecenti utrimque pugnarent, et, utri superiores excessissent, eorum regio foret; reliquos autem exercitus utrumque domum discederet, neque præsto esset dum illi pugnarent; ea scilicet caussa, ne, si adessent exercitus, parti quam succumbentem alterutri viderent, auxilium sui ferrent. (4) His conventis disgressi sunt; selecti vero ex utrisque relictis, certamen inierunt: qui quum æquo Marte pugnassent, ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis Alcenor et Chromius, ex Lacedæmoniiis Othryades. Hi autem interveniente nocte supererant. (5) Duo igitur Argivi, ut qui vicissent, cursu Argos repelierunt; Lacedæmonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cadaveribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: (6) ac statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Argivi, dicentes suorum plures superfuisset; Lacedæmonii vero, illos profugisse demonstrantes, suum vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum. Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes, pugnam capessunt; et, multis utrimque cæsis, Lacedæmonii victores discedunt. (7) Quo ex tempore Argivi, tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent, legem condiderunt, sese devoventes, ne prius comam aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum gestarent, quam Thyreas recepiissent. E contrario Lacedæmonii, quum antehac non comarentur, legem tulerunt, ut ab hoc tempore alerent comam. (8) Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othryadem, aiunt pudore retentum ne

Ἰθρυάδεα, αἰσχυρόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην τῶν οἱ συλλογιτέων θιεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέγῃσι καταχρήσασθαι ἐωυτόν.

LXXXIII. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐνεστέωτων πρηγμάτων ἦκε ὁ Σαρδιηνὸς κῆρυξ δεόμενος Κροίσῳ βοθέειν πολιορκουμένῳ. Οἱ δὲ δμως, ἐπεῖτε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὠρμέατο βοθέειν. Καί σφι ἤδη παρεσκευασμένοι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ἔρχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς. Οὕτω δὲ οὗτοι μὲν συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην ἐπέπαυτο.

LXXXIV. Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ὧδε. Ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκουμένῳ Κροίσῳ, Κύρος τῇ στρατιῇ τῇ ἐωυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο πειρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων ἀνὴρ Μάρδος ἐπειρᾶτο προσβαίνειν, τῷ οὐνόμα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλακος· οὐ γὰρ ἦν δεινὸν κατὰ τοῦτο μὴ ἄλλῳ κοτέ. (3) Ἀπότομος τε γὰρ ἐστὶ ταῦτῃ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης ὁ πρότερον βασιλεὺς Σαρδίων μούνη οὐ περιγύεικε τὸν λέοντα τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησέων δικασάντων ὡς περιενειγθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος ἔσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. (4) Ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενείκα, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλεως, κατηλόγησε τοῦτο ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλεως. (5) Ὁ ὢν δὴ Ὑροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν τινὰ Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. Τότε δὲ δὴ αὐτὸς τε ἀναβέβηκε καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβανον. Προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιες τε ἡλώκεσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

LXXXV. Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. Ἦν οἱ παῖς, τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄφρων δέ. Ἐν τῇ ὦν παρελθούσῃ εὐεστοὶ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφει χρησόμενος. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε, μὴ βούλει πολυεύκτον ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκοῦειν παιδὸς φθεγγομένου. Τὸ δέ σοι πολὺ λῶιον ἄμφις ἐμμεναι· αὐδήσει γὰρ ἐν ἡκίαι πρώτον ἀνόλῳ.

Ἄλισκομένου δὲ τοῦ τεύχεος, ἦε γὰρ τῶν τις Περσέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν δρέων ἐπιόντα ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημελήκει, οὐδέ τί οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανεῖν. (3) ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφρων ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δέ, « ὦν θρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. » Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζήτη.

occisis commilitonibus Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi conscivisse.

LXXXIII. Hæc dum apud Spartanos aguntur, adventit Sardinianus legatus, orans ut obsesso Cræso suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum jam parati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Cræsumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedæmonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

LXXXIV. Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam, obsideri ceptæ erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. (2) Mox periculo a militibus facto, postquam conatui non respondit successus, ibi tum, quiescentibus cæteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyrædes, ascendente conatus est ea parte arcis, qua nulli locati custodes erant; quia non varendum visum erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. (3) Est enim ibi abrupta arx et inexpugnabilis: qua una etiam parte Meles, rex antiquus Sardium, non circumtuleral leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum responsum edidissent Telmessenses, si leo ille circa murum circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. (4) Meles igitur circa reliquum murum circumferens, qua expugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spreverat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea Tmolo opposita pars urbis. (5) Hyræades igitur hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam quæ superne devoluta erat, eandemque reportantem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc igitur et ipse ascendit, et ejus vestigia legentes plures Persarum adscendebant. Quum igitur frequenti numero adscendissent, ita Sardes captae sunt, atque urbs omnis direpta.

LXXXV. Ad ipsum autem Cræsum quod spectat, gesta sunt hæcce. Erat ei filius, cujus etiam supra mentionem feci, cætera quidem non ineptus, sed mutus. Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus fecerat Cræsus hujus pueri causa, cum aliis initiis rationibus, tum Delphos missis legatis qui super eo oraculum consularent. (2) Responderat autem ei Pythia hæc:

Lyde genus, rex multorum, valde Inscie Cræse, ne cura gnali exoptatam audisse loquentis intra ædes vocem, sine qua melius tibi longe: ille die quoniam primum infelice loquetur.

Nunc capta arce quum Persarum aliquis, cui ignotus Cræsus erat, illum peteret occisurus; Cræsus quidem, invadentem se conspiciens, ad præsentem casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset percussus oppetere mortem: (3) at puer hic mutus, ubi Persam vidit irruentem, præ metu doloreque rupit vocem, dixitque: « Homo, ne occide Cræsum!» Sic igitur hic tum primum vocem edidit: et post hæc jam per omne vitæ tempus loquela usus est.

LXXXVI. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδις ἔσχον καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐξώγρησαν, ἀρξάντα ἕτεα τεσσερεσκαίδεκα καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐωυτοῦ μέγαλην ἀρχήν. Λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. (2) Ὁ δὲ συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεδίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέτρῃσι δεδεμένον καὶ δις ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας, ἐν νόμῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγίεειν θεῶν δτεψόδῃ, εἶτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θεῶν, εἶτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεδίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος εἰδέναι εἰ τίς μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. (3) Τὸν μὲν δὴ ποιεῖεν ταῦτα τῷ δὲ Κροῖσῳ ἐστειώτι ἐπὶ τῇ πυρῇ ἐσελθεῖν, καίπερ ἐν κακῷ ἐόντι τοσοῦτω, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὅς οἱ εἶη σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὀλβιον. (4) Ὡς δὲ ἄρα μιν προσστήναι τοῦτο, ἀνενικαμένον τε καὶ ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐς τρις οὐνομάσαι Σόλωνα. Καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα κελεύσαι τοὺς ἐρμηνέας ἐπειρεσθαι τὸν Κροῖσον τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο, καὶ τοὺς προσελθόντας ἐπειριωτῆν. (5) Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγὴν ἔχειν εἰρωτεώμενον, μετὰ δὲ, ὡς ἠναγκάζετο, εἶπαι, « τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοις προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους εἶλθῃν. » Ὡς δὲ σφί ἀσθημα ἔπραξε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. (6) Λιπαρέωντων δὲ αὐτῶν καὶ ὄχλον παρεχόντων ἔλεγε δὴ ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θηησάμενος πάντα τὸν ἐωυτοῦ ὄχλον ἀποφλαυρίσειε οἰαδὴ εἶπας, ὡς τε αὐτῷ πάντα ἀποδοῖν ὅττι τῇ περ ἐκείνος εἶπε, οὐδὲν τι μᾶλλον ἐς ἐωυτὸν λέγων ἢ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγγέσθαι, τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης καίεσθαι τὰ περιέσχιστα. (7) Καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε καὶ ἐννόσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνθρώπος ἐὼν ἄλλον ἀνθρώπον, γινόμενον ἐωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη, πρὸς τε τούτοις δέισαντα τὴν τίσιν καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλῶς ἔχον, κελεύειν σθενύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ καὶ καταβιδάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου. Καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι εἶτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.

LXXXVII. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν Κροῖσον μαθόντα τὴν Κύρου μετάρηωσιν, ὡς ὅρα πάντα μὲν ἄνδρα σθενύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβείν, ἐπιβῶσασθαι τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἰ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστήναι καὶ ῥύσασθαι μιν ἐκ τοῦ παρεόντος κακοῦ. (2) Τὸν μὲν θαυρόντα ἐπικαλέεσθαι τὸν θεόν, ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας συνδραμέειν ἐξαπίνης νέφεα καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι καὶ ὑδαὶ ὑδαὶ λαβροτάτω, κατασεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. (3) Οὕτω δὲ μαθόντα τὸν Κῦρον ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγα-

LXXXVI. Persæ vero et Sardibus potiti erant, et Cræsum vivum ceperant, postquam regnaverat quattuordecim annos, totidemque dies erat obsessus; qui adeo ex oraculi responso finem imposuit magno suo imperio. Captum vero Persæ ad Cyrum duxerunt: (2) qui ingenti rogo, ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Cræsum jussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios; sive primitias has deo alicui offerre habens in animo, sive votum aliquod persolvere; sive etiam religiosum esse Cræsum compererat, et rogo imposuit cupidus sciendi, an deus aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur. (3) Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Cræso vero super pyram stanti in mentem venisse, quamquam cum tanta calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino nutu fuisset dictum, Neminem viventem esse beatum. (4) Hoc ergo dictum ubi animum ejus subierit, post longum silentium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et ingemiscens ter nominasse Solonem. Tum Cyrum, aiunt, hoc audito, jussisse interpretes e Cræso quærere, quis ille esset quem invocaret; illosque accedentes quæsisvisse. (5) Sed Cræsum initio nihil iis respondisse; ad extremum vero, quum urgeretur, dixisse: « Is est qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copię prætulissem. » Cujus responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quærebant quid esset quod diceret. (6) Instantibus et operose urgentibus dixit demum quod res erat, quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, et ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati. Hæc dum Cræsus referebat, jam incenso rogo arsisse aiunt extrema circumcirca: (7) Cyrum vero, ubi ex interpretibus cognovit quæ Cræsus dixisset, pœnitentia ductum, cogitantemque quid esset quod, quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, ad hæc veritum deorum vindictam, reputantemque quam nihil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui jussisse accensum ignem, Cræsumque et qui cum eo erant deduci; verum eos, quibus id mandatum esset, vim flammæ non amplius potuisse superare.

LXXXVII. Ibi tum Cræsum, aiunt Lydi, cognita Cyri mutatione sententiæ, quum cerneret omnes homines restingendo igni dare operam, nec coercere illum posse, exclamantem invocasse Apollinem, si quod a se donum ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset et ex presenti malo se liberaret. (2) Ita inter lacrimas deum invocante Cræso, repente nubes, quum serenum et tranquillum adhuc fuisset cælum, esse contractas; coortaque tempestate, et vehementissimo effuso imbri, ignem esse extinctum. (3) Tum Cyrum, qui ita intellexisset et deo acceptum et bo-

θός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἶρεσθαι τὰδε, « Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστήναι; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρήξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμεωυτοῦ δὲ κακο-
 6 δαιμονίῃ. Αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπαείρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῇ οἱ πα-
 10 τέρες τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσί μου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι. »

LXXXVIII. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κῦρος δὲ αὐτὸν λῦσας κατῆσε τὴν ἐγγὺς ἐωυτοῦ καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προ-
 15 μηθίῃ εἶχε, ἀπαθώμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον ἑόντες πάντες. (2) Ὁ δὲ συννοήσας ἐχόμενος ἡσυχος ἦν. Μετὰ δὲ ἐπιστραφεῖς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστυ κεραίζοντας εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, κότερον λέγειν πρὸς σε τὰ νούων τυγχάνω ἡσιγᾶν
 ἐν τῷ παρεόντι χρόνῳ; » Κῦρος δὲ μιν θαρσύνοντα ἐκέ-
 20 λευε λέγειν ὅ τι βούλοιο. Ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα λέγων, « οὗτος ὁ πολλὸς θυλὸς τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 ζεται; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « πολὺν τε τὴν σὴν διαρπάζει καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει. » Κροῖσος δὲ ἀμείβετο, « οὐτε πολὺν τὴν ἐμὴν οὐτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει·
 25 οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μετὰ· ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. »

LXXXIX. Κύριος δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μεταστῆσάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἴρετο Κροῖσον ὅ
 30 τι οἱ ἐνορούη ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. Ὁ δὲ εἶπε, « εἰπέτε με θεοὶ ἔδωκαν δοῦλόν σοι, δικαίῳ, εἰ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. (2) Πέρσαι φύσιν ἑόντες ὑβρισταὶ εἰσὶ ἀχρήματοι. Ἦν ὦν σὺ τοὺς περὶ ὁδὸν διαρπάσαν-
 35 τας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τὰδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι· ὅς ἂν αὐτῶν πλεῖστα κατὰ σῃ, τούτων προσδέχεσθαι τοι ἐπαναστήσόμενον. (3) Νῦν ὦν ποίησον ὥδε, εἰ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. Κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ
 λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρού-
 40 μενοι ὥς σφεα ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. Καὶ σὺ τέ σφι οὐκ ἀπεχθήσῃ βίῃ ἀπαιρούμενος τὰ χρήματα, καὶ ἐκεῖνοι συγγόντες ποιεῖν σε δίκαια ἐκόντες προήσουσι. »

XC. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος ὑπερήδeto, ὡς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐν-
 45 λάμενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελεῖν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τὰδε, « Κροῖσε, ἀναρτημέ-
 νου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέως χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιεῖν, αἵτερ ὅσων ἦντινα βούλει τοι γενέσθαι παραυτίκα. »
 (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, ἔδασας με χρεῖαι μάλιστα
 50 τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐγὼ ἐτίμησα θεῶν μάλισ-
 τα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πῆδας, εἰ ἐξαπα-
 τᾶν τοὺς εὖ ποιούντας νόμος ἐστί οἱ. » (3) Κῦρος δὲ εἴρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπαγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ ἐπαλλολόγησε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ διάνοιαν καὶ

num virum esse Cræsum, a rogo ad se jussisse eum deduci, atque in hunc modum interrogasse : « quis tibi hominum, Cræse, persuasit, ut irruptione meam in ditionem facta hostis mihi quam amicus esse malueris? » (4) Cui ille respondit : « hæc ego, o rex, feci tuo prospero, meo infauso fato. Causa autem incepti fuit Græcorum deus, qui me ad bellum impulit suscipiendum. Nemo enim ita amens est, ut bellum præferat paci, quum in hac filii sepeliant pa-
 15 tres, in illo autem a patribus filii sepeliantur. Sed, hæc ut ita fierent, diis puto placuerat. »

LXXXVIII. Hæc postquam Cræsus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se jussit adsidere, et plurima eum observantia prosequabatur, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tum omnes qui cum eo erant. (2) At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus, ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, « Utrum eloqui tibi, inquit, o rex, quod nunc sentio, an tacere hoc in tempore debeo? » Quem ubi Cyrus fidenter quæ vellet dicere jussit, interrogans ille eum, ait : « Ingens hæc hominum turba quid tandem tanto studio facere properat? » (3) Tum rex, « Ur-
 20 bem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat. » At Cræsus respondit : « Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet : sed tua agunt feruntque. »

LXXXIX. Advertit hoc Cræsi dictum animum Cyri : itaque remotis cæteris interrogavit Cræsum, quid animadvertet utile ipsi in his, quæ fierent? Tum ille : « Quoniam dii, inquit, me tibi servum tradiderunt, æquum censeo ut, si quid melius in rebus video, id tibi indicem. (2) Persæ natura protervi sunt, iidemque inopes. Quodsi igitur hos passus fueris raptam ingentem pecuniæ vim sibi retinere, hoc tibi ab his credibile est eventurum : ut quisque istorum pluri-
 35 mis opibus fuerit potius, ita maxime exspectare debebis hunc adversus te insurrecturum. (3) Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex satellitibus, qui exportantibus res auferant, di-
 40 centes, necesse esse ut earum decimæ Jovi offerantur. Sic nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res auferendo; et illi, justa te facere intelligentes, facient non inviti. »

XC. Hæc audiens Cyrus supra modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur. Igitur valde laudato Cræso, jussisque satellitibus exsequi quæ ille monuerat, his verbis eum est adlocutus : « Cræse, quoniam hoc tibi institutum est, ut viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
 45 quid muneris a me vuleris in præsentia tibi dari. » (2) Et ille : « Domine, inquit, maxime gratum mihi feceris, si siveris me deum Græcorum, quem maxime omnium veneratus eram, missis hisce compedibus interrogare, Numquid illi fas sit bene de ipso meritis decipere? » (3) Quæ-
 50 renti dein Cyro, quid rei esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam peteret; altius repetens Cræsus, consilia

τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποκρίσεις καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα, καὶ ὡς ἐπαρθεὶς τῷ μαντήϊῳ ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας. Λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτούμενος ἐπεῖναι οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. (4) Κύρος δὲ γελᾶσας εἶπε, « καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέξῃ. » Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφοὺς ἐνετέλλετο τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν εἰρωτᾶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοις 10 ἐπαίρους Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας ὡς καταπάσυνοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι, δεικνύντας τὰς πέδας· ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχάριστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἕλλη- νικοῖσι θεοῖσι.

15 XCI. Ἀπικομένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα τὴν Πυθίην λέγεται εἶπαι τάδε, « τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος δὲ πέμπτον γονεὸς ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἔων δορυφόρος Ἡρακλείδων, δόλῳ γυναι- 20 κῆϊ ἐπιστόμενος ἐφόνευσεν τὸν δεσπότην καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδὲν οἱ προσήκουσαν. (2) Προθυμομένου δὲ Λοξίῳ δίκως ἀνὰ κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἷός τις ἐγένετο παραγαγεῖν μοῖρας. Ὅσον 25 δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἤνυσέ τε καὶ ἐχαρίσατό οἱ· τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίων ἄλωσιν, καὶ τοῦτο ἐπιστάθῃ Κροῖσος ὡς ὑπερὸν τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλὸς τῆς πεπρωμένης. (3) Δεύτερα δὲ τούτων καιομένη αὐτῷ ἐπῆρκεσε. Κατὰ δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γε- 30 μένον οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμψεται. Προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. Τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν εὖ μέλ- λοντα βουλευέσθαι ἐπείρεσθαι πέμψαντα κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν. Οὐ συλλαβὼν δὲ 35 τὸ δῆθ' οὐδ' ἐπανειρόμενος ἑωυτὸν αἶτιον ἀποφαίνετω. (4) Τῷ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Κύρος οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοε- θνέων ἐγγόνες, μητὶς ἀμείνωνος, πατὴρ δὲ ὑποδεεστέ- 40 ρου· ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς καὶ Ἀστυάγει θυγάτηρ τοῦ Μηδῶν βασιλέως, ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοις καὶ ἔνερθε ἔων τοῖσι ἀπασὶ δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοίκεε. » (5) Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρί- νατο τοῖσι Λυδοῖσι, οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδεις καὶ 45 ἀπήγγειλαν Κροῖσῳ. Ὁ δὲ ἀκούσας συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροῖσον τε ἀρχὴν καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν ἔσχε οὗτω.

XCII. Κροῖσῳ δὲ ἐστὶ καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ 50 Ἑλλάδι πολλὰ καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μόνον. Ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βωιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ, ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἱ τε βόες αἱ χρύσεαι καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλαί, ἐν δὲ Προ- νηΐᾳ τῇ ἐν Δελφοῖσι ἀσπίς χρυσῇ μεγάλῃ. (2) Ταῦτα

sua omnia exposuit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso bellum adversus Persas suscepisset. Hæc commemorans eo devenit ut preces suas repeteret, nimirum ut sibi liceret ista exprobrare deo. (4) Cui adridens Cyrus, « Et hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud idem- 10 tidem a me rogaveris. » His auditis Cræsus Lydorum nonnullos Delphos misit, jussos positos ad templi limen com- pedibus sciscitari, annon puderet deum, quod oraculi responsis excitasset Cræsum ad bellum Persis inferendum, injecta spe eversurum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi primitiæ evenissent? nempe compedes ei ostenderent. Hoc igitur sciscitari jussi sunt, et, num fas sit diis Græco- rum, esse ingratis.

XCI. Lydis illuc profectis ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita respondisse : « Sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest. Cræsus autem quinti genitoris peccatum luit; qui quum sâtelles fuisset Heraclidarum, mulieris dolo obsecutus, interemit dominum, illiusque di- 10 gnitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. (2) Quamvis autem studuerit Apollo, ut ista Sardium calamitas incide- ret filiorum Cræsi ætate, non vivente ipso Cræso, mutare tamen fata non potuit : sed, quantum illa permiserunt, tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus annis distulit Sardium expugnationem : et hoc sciat Cræsus, tribus post annis, quam fata destinarant, captum se esse. (3) Secundo loco quum in eo esset ut igne cremaretur, opem ei tulit. Jam quod ad oraculum spectat, immerito Cræsus deum accusat. Prædixerat enim ei Apollo, si bel- lum Persis inferret, fore ut ingens everteret imperium. Cræsus autem ad hæc, si recte sibi consulere voluisset, debuerat denuo mittere sciscitatum, summe, an Cyri im- 20 perium dixerit deus? Igitur quum non intellexerit respon- sum, nec denuo quæsierit, sibi ipsi tribuat culpam. (2) Eidem vere etiam postremum consulenti respondit Apollo ea quæ de mulo respondit : at ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cyrus erat : quippe ex duabus diversis gentibus ortus, matre melioris conditionis, patre vero infe- rioris. Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia, regis Medorum : hic vero Persa fuit, illorum subjectus impe- 30 rio, et, quum inferior esset rebus omnibus, dominam suam in matrimonium duxit. » (5) Hæc Lydis Pythia respondit; quæ illi Sardes retulerunt, Cræsoque nuntiarent. Quibus auditis, ille suam ipsius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad Cræsi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub alienum imperium redactionem, eo modo quo exposuimus res gestæ sunt.

XCII. Donaria autem Cræsi non ea solum, quæ commemora- 35 vimus, sed et alia multa exstant in Græcia. Etenim Thebis Bæotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio : Ephesi vero, boves aureæ, et columnarum pleræ- que : tum in Pronææ æde Delphis, clypeus aureus ingens. (2) Et hæc quidem ad meam usque ætatem superfuerunt;

μὲν καὶ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα, τὰ δ' ἐξαπολώλε τῶν ἀναθημάτων. Τὰ δ' ἐν Βραγχιδῇ τοῖσι Μιλησίων ἀναθηματα Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν ὁμοῖα τοῖσι καὶ ἐν Δελφοῖσι. (3) Τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιαρέω ἀνέθηκε οἰκίᾳ τε ἑόντα καὶ τῶν πατρῶϊων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίῃς ἐλθροῦ, δὲ οἱ πρὶν ἢ βασιλεῦσαι ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. (4) Ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττew μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος· Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Κασίρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττης, Πανταλέων δὲ ἐξ Ἰάδος. (5) Ἐπεῖτε δὲ δόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφερε, τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἐπὶ πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῇ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. Καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τσαῦτα εἰρήσθω.

XCIII. Θώματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλᾳ ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλῃ χώρῃ, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. (2) Ἔστι αὐτοῖσι Ἀλυάττew τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἐστι λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα ὡμα γῆς. Ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι καὶ οἱ χειρώνακτες καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. (3) Οὗροι δὲ πάντε ἑόντες ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω, καὶ σφὶ γράμματα ἐνεκεκολλαπτο τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο, καὶ ἐφαίνετο μετρεῖόμενον τὸ τῶν παιδισκίων ἔργον ἐὼν μέγιστον. (4) Τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονταί πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ἐς δ' ἂν συνοικήσωσι τοῦτο ποιεῦσαι· ἐκδιδοῦσαι δὲ αὐταὶ ἐνωτάς. (5) Ἡ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματός ἐστι στάδιοι ἐξ καὶ δύο πλῆθρα, τὸ δὲ εὖρος ἐστι πλῆθρα τριακάδεκα. (6) Ἀμυνὴ δὲ ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ ἀνάσσειν εἶναι· καλεῖται δὲ αὕτη Γυγαίη. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

XCIV. Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέονταί καὶ Ἕλληνες, χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι, πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστῆσας ἐκείνων ἐξεύρημα γενέσθαι. Ἄμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι, ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες, ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέως σιτόδειαν ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι, καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας, μετὰ δὲ, ὡς οὐ παύεσθαι, ἄκα διζῆσθαι, ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμυχανᾶσθαι αὐτῶν. (3) Ἐξευρεθῆναι δὲ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ τῶν ἄλλων πασέων παιγνίων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν· τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκχιεύνται Λυδοί. (4) Ποίειν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν

alia vero interciderunt donaria. Ea autem, quæ apud Branchidas Milesiorum consecraverat, æqualia erant pondere, ut audio, et similia eis quæ sunt Delphis. (3) Et quæ quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant et paternarum opum primitiæ : reliqua vero donaria e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Cresso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum regnum. (4) Erat autem Pantaleon Alyattæ quidem filius, Cresi frater, at non ex eadem matre : nam Cresus ex Carica uxore natus erat Alyattæ, Pantaleon vero ex Ionica. (5) Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Cresus, hominem illum, qui sibi erat adversarius, tribulis cruciatum necavit ; et bona ejus, jam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et hæc quidem de donariis hactenus dicta sunt.

XCIII. Res admirandas, quæ scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliæ regiones ; præter auri ramenta, quæ e Tmolio deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Ægyptiorum utique et Babyloniorum opera. (2) Est ibi Alyattæ sepulcrum, patris Cresi ; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum monumentum terræ tumulus est, manibus hominum aggestus. Confecerunt illud homines foenses, opifices, et puellæ corpore quæstum facientes. (3) Fuerunt autem ad meam usque ætatem in summo tumulo quinque termini, in quibus incisa scriptura indicabat quid a singulis confectum fuisset : adparebatque ex mensura, puellarum partem operis fuisse maximam. (4) Nam filiæ populi Lydorum meretricantur omnes, dolem sibi colligentes hoc quæstu, quem faciunt donec nupturæ sunt : se autem ipsæ in matrimonium elocant. (5) Circuitus monumenti sex stadiorum est et duorum plethrorum : latitudo, plethrorum tredecim. Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem ; vocatur autem Gygaeus. Atque hæc quidem ita se habent.

XCIV. Legibus autem utuntur Lydi similibus atque Græci, præterquam quod filias suas vitæ tradant meretriciæ. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos procuderunt numos eisque usi sunt : primique etiam fuerunt mercium institores. (2) Narrant porro ipsi Lydi, lusus etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Græcos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum : per idem autem tempus, quo lusus isti apud se sint inventi, Tyrhēniam colonis a Lydis esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. Regnante Atye, Manis filio, gravem annonæ caritatem per totam fuisse Lydiam : et Lydos quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum ; deinde vero, quum non cessaret, quæsisse remedium, et alium aliud excogitasse. (3) Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilæ cæterorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis : horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi. (4) Inventis autem istis adversus famem

ἐξευρόντας, τὴν μὲν ἐτέρην τῶν ἡμερέων παίζειν πᾶσιν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία, τὴν δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι παυομένους τῶν παιγνίων. Τοιοῦτω τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δῶν δέοντα εἴκοσι. (5) Ἐπειτέ δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μάλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων κληρώσαι τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ, τὴν δὲ ἐπ' ἐξῶθεν ἐκ τῆς χώρας, καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρῶν ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὖνομα εἶναι Τυρσηνόν. (6) Ἀρχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας καταβῆναι ἐς Σμύρνην καὶ μηχανήσασθαι πλοία, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρῆστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλῶειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν, ἐς δ' ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικοὺς, ἐνθα σφέας ἐνιδρύσασθαι πόλιας καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. (7) Ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετουνομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδὸς, ὃς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιουμένους οὐνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὲ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

XCV. Ἐπισίχεται δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε Κύρον, ὅστις ἔων τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε, καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. (2) Ὡς ὧν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἳ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κύρον, ἀλλὰ τὸν ὄντα λέγειν λόγον, κατὰ ταῦτα γράψω, ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας ἄλλας λόγων δόους φῆναι. (3) Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς αὖν Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι, καὶ κως οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί, καὶ ἀπυσάμενοι τὴν δουλοσύνην ἡλευθερώθησαν. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα ἐποίησε τῷτο τοῖσι Μήδοις.

XCVI. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρόν, ὧδε αὖτις ἐς τυραννίδας περιτρίβων. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοις ἐγένετο σοφὸς, τῷ οὖνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. Οὗτος δὲ Δηϊόκης ἐραστὴς τυραννίδος ἐποίησε τοιαῦτα. (2) Κατοικημένων τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἑωυτοῦ ἑὼν καὶ πρότερον δόκιμος καὶ μάλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος ἥσκει· καὶ ταῦτα μέντοι ἐούσης ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικὴν ἐποίησε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἀδικον πολέμιον ἐστί. (3) Οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς κώμας Μῆδοι δρόντες αὐτοῦ τὸς τρόπους δικαστῆν μιν ἑωυτῶν αἰρέοντο. Ὁ δὲ δὴ, ὅσα μνεώμενος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. Ποιῶν τε ταῦτα ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιητέων, οὕτω ὥστε πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμασι ὡς Δηϊόκης εἶη ἀνὴρ μῶνός κατὰ τὸ δρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτοντες ἀδίκῃσι γνῶμῃσι, τότε, ἐπειτέ ἤκουσαν, ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι, τέλος δὲ οὐδενὶ ἄλλω ἐπετράποντο.

XCVII. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιρριζομένου

HERODOTUS.

hunc in modum usos se esse narrant : duorum quorumque dierum alterum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum requirerent : altero vero, intermissis lusibus, cibum cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse vitam. (5) Quum vero non remitteret malum, sed magis atque magis ingravesceret ; tum quidem regem Lydos, bifariam divisos, in sortem misisse ; quorum altera pars maneret, altera e patria terra exiret : et se ipsum quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura esset manendi, filium autem suum, cui nomen Tyrreno, ei parti quæ domo esset egressura. (6) Sortitione facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo excedendi, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, impositisque suppellectilibus quæcumque ad usum comoda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes quærentes ; donec multos prætervecti populos, in Umbriam pervenissent : ibi oppida condidisse, atque ad hunc usque diem habitare. (7) Mutato vero Lydorum nomine, adscita denominatione a regis filio, qui colonium deduxerat, Tyrrenos ab ea se ipsos vocasse. Lydi igitur, ut diximus, a Persis in servitutem sunt redacti.

XCV. Hinc jam anquirit narratio nostra, Cyrus ille quisnam fuerit, qui Cræsi evertit imperium, et Persæ qua ratione imperio Asiæ sint potiti. (2) Igitur, quemadmodum quidam memorant Persarum, qui non extollere res Cyri, sed prout illæ se habent referre student, ita ego scribam ; quum possim triplices etiam alias de Cyro narrandi vias indicare. (3) Postquam Assyrii per annos quingentos et viginti superioris Asiæ tenuerant imperium, primi deficere ab illis Medi ceperunt ; qui pro libertate pugnantes cum Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquæ gentes idem fecere quod Medi.

XCVI. Cæterum quum jam omnes per continentem populi propriis viverent legibus, tali modo rursus tyrannidi subjecti sunt. Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat Dejoces, filius Phraortæ ; qui quum ad tyrannidem adspiraret, ita se gessit. (2) Quum per vicos habitarent Medi, Dejoces jam ante apud suos probatus, tum magis etiam studiosiusque æquitatem data opera exercebat ; idque, quum multa iniquitas per universam Mediam obtineret, tamen faciebat, quamvis sciret injustos inimicos esse justis. (3) Cujus mores ubi perspexerunt cives eumdem vicum incolentes, judicem illum sibi constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret, rectum se æquumque præbuit, eaque re laudem apud populares obtinuit haud exiguam ; ita quidem ut reliquorum vicorum incolæ, intelligentes Dejocem unum esse virum qui ex æquo jus diceret, quum antea iniquis sententiis sæpe succubuissent, tunc, postquam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Dejocem adirent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alij causarum suarum iudicium permitterent.

XCVII. Crescente vero in dies numero adcurrentium,

τος οἱ αὖ πυνθανομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ
 εὖν, γνοὺς δ' Ἀθίοχης ἐς ἐαυτὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε
 κατίζειν ἔτι ἤθελε ἔνθα περ πρότερον προκατίζων
 ἐδίκασε, οὔτ' ἔφη δικάειν ἔτι· οὐ γὰρ οἱ λυσitteλέειν τῶν
 5 ἐαυτοῦ ἐξημεληκότα τοῖσι πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν.
 (2) Ἐοῦσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίης ἔτι πολλῶ μᾶλλον
 ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν, συνελέγησαν οἱ Μῆδοι
 ἐς τούτῳ καὶ ἐδίδωσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ τῶν
 κατηκόντων. (3) Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον
 10 οἱ τοῦ Δηϊόκειω φίλοι, « οὐ γὰρ δὴ τρώπῳ τῷ παρεόντι
 χρεώμενοι δυνατοὶ εἶμεν οἰκέειν τῇ γούρῃν, φέρε στή-
 σωμεν ἓνα ἡμέων αὐτῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε γούρῃ
 εὐνομήσεται καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ'
 ἀνομίης ἀνάστατοι ἐσόμεθα. » Ταῦτα κη λέγοντες πεί-
 15 θουσι ἐαυτοὺς βασιλεύεσθαι.

XCVIII. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων δντινα στήσονται
 βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ἄνδρὸς καὶ
 προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος, ἐς δ' τοῦτον καταινέουσι
 βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε
 20 ἐαυτῷ ἀξία τῆς βασιλῆϊας οἰκοδομεῖν καὶ κρατῦναι
 αὐτὸν δορυφόροις. (2) Ποιεῦσι δὴ ταῦτα οἱ Μῆδοι·
 οἰκοδομοῦσι τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά,
 ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας, καὶ δορυφόρους αὐτῷ
 ἐπιτράπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. (3) Ὁ
 25 δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχήν, τοὺς Μήδους ἠνάγκασε ἐν πό-
 λισμα ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστελλοντας τῶν ἄλ-
 λων ἔσσαν ἐπιμέλεσθαι. Πειθομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν
 Μήδων οἰκοδομεῖ τεῖχεα μεγάλα τε καὶ καρτερὰ,
 ταῦτα τὰ νῦν Ἀγδάτανα κέκληται, ἕτερον ἑτέρῳ κύ-
 30 κλον ἐνεστεῶτα. (4) Μεμηγάνηται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ
 τεῖχος, ὥστε δ' ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι προμα-
 χεῦσι μούνοισι ἔστι ὑψηλότερος. Τὸ μὲν κού τι καὶ
 τὸ γωρίον συμμάχει κολωνὸς ἐὼν ὥστε τοιοῦτο εἶναι,
 τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τὴ ἐπετηδεύθη, κύκλων ἐόντων τῶν
 35 συναπάντων ἐπτά· ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιλῆϊα
 ἐνεσσι καὶ οἱ θησαυροί. (5) Τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα κη τὸ μέγα-
 ῑος. Τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῖνές εἰσι
 λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοι-
 40 νίκοι, τετάρτου δὲ κυάνεοι, πέμπτου δὲ σανδαράκινοι.
 (6) Οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῖνες ἡνθι-
 σμένοι εἰσι φαρμάκοις. Δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσι δ
 μὲν καταργυρωμένους, δὲ κατακεχυρωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῖνας.

XCIX. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἐαυτῷ τε ἐτείχεε
 καὶ περὶ τὰ ἐαυτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περίξ
 ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. (2) Οἰκοδομηθέντων δὲ
 πάντων κόσμον τόνδε Δηϊόκης πρῶτός ἐστι δ' καταστη-
 σάμενος, μήτε ἐσιέναι παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγ-
 40 γέλων δὲ πάντα χρεῖσθαι, δρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ
 μηδενὸς, πρὸς τε τούτοις ἔτι γελᾶν τε καὶ πύειν
 ἀντίον καὶ ἄπασι τοῦτο γε εἶναι αἰσχρόν. (3) Ταῦτα
 δὲ περὶ ἐαυτὸν ἐσέμνυε τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ
 δρέοντες οἱ δημίλικες ἐόντες σύντροφοί τε ἐκείνῳ καὶ

utpote qui intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens Dejoces omnia in se esse sita, jam non amplius pro tribunali sedere, ubi antea jus dicere consueverat, voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere. (2) Iode quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. (3) Ut autem ego existimo, amici maxime Dejocis verba fecerunt hujusmodi: « Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad negotia nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur. » Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent.

XCVIII. Tum continuo in deliberationem adducitur, quemnam sibi regem constituent; et frequens ab unoquoque proponitur laudaturque Dejoces, ad extremum communi consensu Rex creatur. Tum ille jussit eos aedes sibi aedificare dignas regno, et satellitibus ipsum munire: (2) quod et fecerunt Medi, aedesque ei aedificaverunt amplas munitasque in ea regionis parte quam ipse definivit, et satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt. (3) Ille vero, postquam obtinuit imperium, coegit Medos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc quæ nunc Ecbatana vocatur, ita ut alius mœnium orbis alio esset circumdatus: (4) et sic instituta erat hæc arx, ut alius mœnium orbis alio nonnisi propugnaculis esset excelsior. Quod ut fieret, adjuvabat partim quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis: sed magis etiam data opera institutum est opus, quum orbis universi sint septem, quorum in postremo regia est et thesauri. (5) Qui autem murus maximum conficit orbem, is Athenarum fere ambitum mœnium amplitudine æquat. Jam primi orbis propugnacula alba sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti cærulea, quinti sandaracina: (6) ita cunctorum orbium propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero postremorum orbium alter argentata propugnacula habet, alter inaurata.

XCIX. Hæc igitur munimenta Dejoces sibi exstruxit et circa aedes suas: tum vero reliquum populum jussit circumcirca arcem habitare. (2) Constructis autem istis omnibus, ordinem primus Dejoces instituit hunc, ut nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quoquam: ad hæc, ut ridere aut expuere coram illo, utique omnibus factu turpe haberetur. (3) Adfectabat autem gravitatem istam hoc consilio, ne cer-

οικήσης οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπομέ-
νοι, λυπειοῖατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν, ἀλλ' ἑτεροῖός σφι
δοκεοί εἶναι μὴ ὀρέουσι.

C. Ἐπεῖτε δὲ ταῦτα διεκόσμησε καὶ ἐκράτυνε
ἑωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός·
καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες ἔσω παρ' ἐκείνων ἐσπέμπε-
σκον, καὶ ἐκείνους διακρίνων τὰς ἐσπερομένας ἐκπέμ-
πεσκε. (2) Ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησε, τὰ δὲ
δὴ ἄλλα ἐκεκοσμεῖατο οἱ· εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα,
10 τοῦτον ὅκως μεταπέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδική-
ματος ἰδικαίεω, καὶ οἱ κατασχοπεῖ τε καὶ κατήκοι
ἔσαν ἀνά πᾶσαν τὴν χώραν τῆς ἡρξε.

CI. Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε
μοῦνον, καὶ τούτου ἦρξε. Ἔστι δὲ Μήδων τσσαδε
15 γένεα, Βούσαι, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί,
Βούδειοι, Μάγοι. Γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ το-
σαδε.

CII. Δηϊόκω δὲ παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς τελευ-
τήσαντος Δηϊόκω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πεντήκοντα
20 ἔτεα, παρεδέξατο τὴν ἀρχὴν, παραδεξάμενος δὲ οὐκ
ἀπεχρήτο μούνων ἀρχεῖν τῶν Μήδων, ἀλλὰ στρατευ-
σάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρώτοισι τε τούτοισι ἐπεβή-
κατο καὶ πρώτους Μήδων ὑπὲρκόους ἐποίησε. (2) Μετὰ
δὲ ἔχων δύο ταῦτα ἔθνηα, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρὰ, κατε-
25 στρέφετο τὴν Ἀσίην ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος, ἐς δ'
στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων
τούτους οἱ Νίνον εἶχον καὶ ἦρχον πρότερον πάντων,
τότε δὲ ἔσαν μεμουνωμένοι μὲν συμμάχων ἅτε ἀπε-
στεώτων, ἄλλως μὲντοι ἑωυτῶν εὖ ἤκοντες, ἐπὶ τούτους
30 δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρτης αὐτός τε διεφθάρη,
ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ
πολλός.

CIII. Φραόρτew δὲ τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Κυα-
ξάρης ὁ Φραόρτew τοῦ Δηϊόκew παῖς. Οὗτος λέγεται
35 πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων, καὶ
πρώτος τε ἐλόγισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ
πρώτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμο-
φόρους καὶ τοὺς τοξοφόρους καὶ τοὺς ἵππεάς· πρὸ τοῦ
δὲ ἀναμῆξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. (2) Οὗτος
40 ὁ τοῖς Λυδοῖσι ἐστὶ μαχεσάμενος ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ
ἐγένετό σφι μαχομένοις, καὶ ὁ τὴν Ἄλυν ποταμοῦ
ἀνά Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἑωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς
ὑπ' ἑωυτῷ ἀρχομένους πάντας ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν
Νίνον, τιμωρέων τε τῷ πατρὶ καὶ τὴν πόλιν ταύτην
45 θέλων ἐξελεῖν. (3) Καὶ οἱ, ὥς συμβαλὼν ἐνίκησε
τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένω τὴν Νίνον ἐπῆλθε Σκυ-
θέων στρατὸς μέγας, ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων
Μαζύης Πρωτοθύου παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν
Ἀσίην Κιμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τού-
50 τοις δὲ ἐπισπόμενοι φεύγουσι οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν
χώραν ἀπίκοντο.

CIV. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαίητιδος ἐπὶ
Φάσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερῶν
αὐζώνω δόδος, ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι

non viliori, nec virtute inferiores, dolerent etque insidiaren-
tur; sed ut diversæ naturæ homo illis videretur, ipsum non
intuentibus.

C. His ita ordinatis, quum firmasset sibi imperium, in
exercenda justitia valde severum se præbuit. Litigantes
causas suas scripto consignatas ad eum per internuncios
intro mittebant; quas ille judicatas remittebat. (2) Hunc
morem in judicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset
protervius agentem, hunc ad se accessum inflictæ pro-
delicti modo pœna ultabatur: eaque causa exploratores
auscultatoresque per universam, cui imperabat, regionem
habebat.

CI. Dejoces igitur solam Medicam nationem in unam
contraxit, eique imperavit. Cujus nationis tot numero
gentes [*id est, tribus*] sunt: Busæ, Paretaceni, Struchlates,
Arizanti, Budei, Magi. Hæ sunt tot Medorum gentes.

CII. Fuit autem Dejocis filius Phraortes, qui, mortuo
Dejoco postquam tres et quinquaginta annos regnasset,
suscepit imperium. Hic non contentus solis imperare Me-
dis, expeditionem in Persas suscepit, hosque primos ad-
gressus est, primosque imperio Medorum subiecit. (2)
Deinde vero, quum esset horum duorum populorum domi-
nus, validi utriusque, Asiam subegit, ab alio populo ad
alium transiens. Postremo adversus Assyrios arma con-
vertens, nempe Assyriorum illos qui Ninum tenebant,
quique, quum antea omnibus imperassent, tunc sociis,
quippe qui ab illis defecerant, erant nudati, cæterum felici
rerum suarum statu utebantur; adversus hos postquam
arma convertit Phraortes, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars copia-
rum ipsius.

CIII. Mortuo Phraorti successit Cyaxares, Phraortis
filius, Dejocis nepos. Hic dicitur multo majoribus suis
fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit milites et per
cohortes distribuit, primusque ordinavit ut seorsum in acie
staret unumquodque militum genus, hastati, sagittarii,
equites; quum prius omnia promiscue pariter fuissent con-
fusa. (2) Idem hic est qui cum Lydis bellum gessit, quo
tempore in ipsa pugna dies in noctem est conversus; qui-
que totam supra Halyn fluvium Asiam sibi subjectam tenuit.
Tum undique contractis copiis, quascumque sub potestate
sua habebat, adversus Ninum arma convertit, patrem ultu-
rus, et urbem hanc excindere cupiens. (3) At, superatis
prælio Assyriis, dum Ninum circumsegit, ingruit adversus
eum ingens Scytharum exercitus, duce rege Scytharum
Madye, Protothyæ filio: qui in Asiam irruerant, quum
Cimmerios ex Europa ejecissent; quos dum fugientes per-
sequebantur, ita in Medicam terram pervenerunt.

CIV. Est autem a Marotide palude ad Phasin flumen
atque Colchos expedito viatori iter triginta dierum; e Col-
chis vero non ita longo itinere perveniri potest in Median.

ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀλλ' ἐν τὸ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες, τοῦτο δὲ παραμειβομένοις εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. (2) Οὐ μέντοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον ἀλλὰ τὴν κατύπερθε δὸδὸν πολλῶ μακροτέρῃν ἐκτραπέμενοι, ἐν δεξιῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον οὖρος. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθῃσι καὶ ἑσσωθέντες τῇ μάχῃ τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν, οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον.

CV. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεῖτε ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχος σφας Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισι τε καὶ λιτῇσι ἀποτράπει τοὺς προσωτέρους μὴ πορεύεσθαι. Οἱ δὲ ἐπεῖτε ἀναχωρέοντες ὁπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίης ἐν Ἀσκάλῳ πόλει, τῶν πλεόντων Σκυθῶν παρεξελθόντων ἀσινέων ὅλγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρὸν. (2) Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν, ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὐρίσκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱρῶν, ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ· καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι, καὶ τὸ ἐν Κυθήροις Φοινικῆς εἰσι οἱ ἱδρυσάμενοι ἐκ ταύτης τῆς Συρίης ἑόντες. (3) Τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασιν τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἀσκάλῳ καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσι τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφρας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωυτοῖσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακείσθαι, τοὺς καλεῖσι ἐναρέας οἱ Σκύθαι.

CVI. Ἐπὶ μὲν νυν ὅκτω καὶ εἰκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίης οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕδατος καὶ ὀλιγωρίας ἀνάστατα ἦν· χωρὶς μὲν γὰρ φόνων ἐπῆρσον παρ' ἐκάστων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον, χωρὶς δὲ τοῦ φόρου ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο δ' τι ἔχοιεν ἕκαστοι. (2) Καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῖνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινίαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφύενυσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον, (3) καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὡς δὲ εἶλον, ἐν ἐτέροις λόγοις δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. Μετὰ δὲ ταῦτα Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσεράκοντα ἔτεα σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξεν, τελευταῖ.

CVII. Ἐκδέχεται δὲ Ἀστυάγης δὲ Κυαξάρει παῖς τὴν βασίλειν. Καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἔθετο Μανδάνην, τὴν ἐδόκει Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ αὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πληῖσαι μὲν τὴν ἐωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. Ὑπερθέμενος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοις τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθῶν. (2) Μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην εὐδυσαν ἤδη ἀνδρὸς ὥραιην Μῆδων μὲν τῶν ἐωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδουκώς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρσης διδοῖ τῷ οὐνομα ἦν Καμβύσης, τὸν εὗρισκε οἰκίης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῶ ἐνεργεῖ ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μῆδου.

CVIII. Συνοικεούσης δὲ τῇ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἐτεῖ εἶδε ἄλλην ὄψιν· ἐδό-

sed unus duntaxat interjectus est populus, Saspieres; quos ubi transieris, continuo Media occurrit. (2) Scythae tamen hac non irruerunt, sed per deflexum alia via superiore et multo longiore, Caucasum montem a dextra habentes. Ibi tum Medi cum Scythiis congressi, praelique superati, Asiae imperium amiserunt; Scythae vero universa Asia sunt potiti.

CV. Inde Aegyptum versus intendebant viam: sed Syriam Palestinam ingressis occurrens Aegypti rex Psammitichus, muneribus precibusque effecit, ut ulterius non progredierentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae oppidum; maxima Scytharum parte sine maleficio praetergressa, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris Carlestis templum despoliarunt. (2) Est autem illud, quantum sciscitans intelligo, ex omnibus hujus deae templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est templum, hinc prodiit, ut ipsi etiam Cyprii narrant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condiderunt, ex hac Syria oriundi. (3) His autem Scythiis, qui templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper posteris, infligit dea muliebrem morbum; ita quidem ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam terram conspici quo pacto adfecti sint, quos Enareas (sive androgynos) Scythae adpellant.

CVI. Igitur per octo et viginti annos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorumque proterviam et contumaciam omnia susque deque versa sunt. Nam, praeter carces, tributum exigebant quod a singulis imposuerant, et praeter tributum obsequitantes rapiebant quod quique haberent. (2) Sed horum quidem majorem numerum Cyaxares et Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtruncarunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. (3) Tum vero et Ninum ceperunt (quam quo pacto ceperint, in aliis historiarum libris exponam), et Assyrios, excepta Babylonica dititione, sub potestate suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnaverat, fato functus est.

CVII. Cyaxari in regnum successit filius Astyages. Hinc nata erat filia, cui Mandane imposuerat nomen: quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere, ut et urbs ejus impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum communicasset cum illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, conterritus est, singula quae ab illis edoctus. (2) Tum deinde Mandanen, viro jam maturam, Medorum nulli, qui ipsius familia dignus fuisset, in matrimonium dedit, visum istud reformidans; verum Persae cuidam junxit, cui nomen Cambyses, quem repererat quidem bona familia ortum, et tranquillo hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse conditionis, quam mediocrem Medum, judicaverat.

CVIII. Postquam domum duxit Cambyses Mandanen, prime anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei ex

καὶ δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἀμπελον, τὴν δὲ ἀμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. (2) Ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερβήμενος τοῖσι δνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα
 5 εἶσαν, ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄφιος οἱ τῶν μάγων δνειροπόλοι ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι δ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν ἀντ' ἐκείνου. (3) Ταῦτα δὲ ὦν φυλασσόμενος δ' Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο δ Κῦρος,
 10 καλέσας Ἀρπαγον ἀνδρα οἰκίχϊον καὶ πιστότατόν τε Μῆδων καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἐσωτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαῦτα, « Ἀρπαγε, πῆγμα τὸ ἀν τοι προσθέν, μηδὰ μὰ παραχρῆσθ', μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ καὶ ἄλλους ἐλόμενος ἐξ ὑστέρης σεωυτῶ περιπέσης. Λάβε τὸν
 15 Μανδάνῃ ἔτεκε παῖδα, φέρον δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ θάψον τρώπῳ δτεω αὐτὸς βούλειαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβεται, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτε καὶ παρείδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτεν χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτέειν. Ἄλλ' εἴ τοι
 20 φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ τὸ γέ ἐμὸν ὑπηρετέσθαι ἐπιτηδέως. »

CIX. Τούτοις ἀμειψόμενος δ' Ἀρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἦτε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. Παρελθὼν δὲ ἔφαρξε τῇ ἐσωτοῦ
 25 γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγειο ρηθέντα λόγον. (2) Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει, « νῦν ὦν τί σοι ἐν νῶϊ ἐστὶ ποιέειν; » Ὁ δὲ ἀμείβεται, « οὐ τῇ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ' εἰ παραφρονῇσει τε καὶ μανέεται χάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἐγωγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς
 30 φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. (3) Πολλῶν δὲ εἵνεκεν οὐ φονεύσω μιν, καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρον καὶ ἄπαις ἔρσενος γόνου· εἰ δ' ἐβελήσει τοῦτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναστῆναι ἢ τυραννίς, τῆς νῦν τὸν υἱὸν
 35 κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο τι ἢ λείπεται τὸ ἐνδύτεν ἐμοὶ κινδύνῳ δ μέγιστος; Ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλὲς εἵνεκεν ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινὰ Ἀστυάγειω αὐτοῦ φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν. »

CX. Ταῦτα εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγειω τὸν ἱπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεωτάτας νέμοντας καὶ οὔρεα θηριωδέστατα, τῷ
 40 ὀνόματι ἦν Μιτραδάτης. (2) Συνοίκεε δὲ ἐσωτοῦ συνδούλῃ, οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν, τῇ συνοίκεε, Κυνὸν κατὰ τὴν Ἑλληνῶν γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπακίῳ· τὴν γὰρ κύνα καλεῖσι σπάκα Μῆδοι. (3) Αἱ δὲ ὑπώρεαι εἰσι τῶν οὐρέων, ἐνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέειω τε ἀνέμου τῶν Ἀγθατάνων καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτῃ
 45 μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρα πρὸς Σασπειρὸν ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλὴ τε καὶ ἰδοῖσι συνηρεφῆς, ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ πᾶσα ἀπεδος. (4) Ἐπεὶ ὦν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλούμενος ἀπῆκετο, ἔλεγε δ' Ἀρπαγος ταῦτα, « κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο

naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis universam obtinere Asiam. (2) Quo de viso sibi oblato quom retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam advenit, in custodia habuit, interimere cogitans prolem ex ea nascituram : nam ex viso illo significaverant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae huius, loco ipsius, regno esse politurum. (3) Hac igitur cavens Astyages, simul atque natus erat Cyrus, vocalum ad se Harpagum, virum sibi cognatum, et Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis : « Harpage, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectim tractes, neve me decipias, aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus delinuc capiaris. Cape quem Mandane peperit puerum, et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris, sepelito. » (4) Respondit ille : « Nec alias, o rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est hoc ita fieri, oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare. »

CIX. Hoc dato responso Harpagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut in mortem, abiit fletus domum suam : quo ubi venit, sermonem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. (2) Cui illa, « Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas? » Et ille : « Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel pejus, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati ejus obsequar, nec huius caedis minister ero. (3) Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et etate provectus est Astyages, proleque caret mascula. Quodsi igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transitorium est, cujus nunc puerum per me vult occidere, nomine mihi supererit ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumtamen meae ipsius salutis causa necesse est ut moriatur hic puer : oportet autem ut interfector ejus sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris »

CX. His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates; (2) uxorem autem habebat conservam suam, cui nomen, graeca lingua, erat Cyno; Medorum vero idiomate Spaco : canem enim spaca dicunt Medi. (3) Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septentriones erant Ecbanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem versus Saspires incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqui, vero Media plana est omnis. (4) Vocatus igitur bubulcus postquam nulla interposita mora advenit, haec ei dixit Harpagus : « Jubet te Astyages hunc puerulum sumere, et loco

λαβόντα θείναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρείη. Καὶ τότε τοι ἐκέλευσε εἶπαι, ἣν μὴ ἀποκτείνης αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διακρήσσεσθαι. Ἐπορεύσῃ δὲ ἐκκείμενον τέταγμαί ἐγώ. »

CXI. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω δδὼν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἐπαυλιν. Τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἐπίτεξ ἑοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίκτει οἰομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. (2) Ἔσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων περὶ, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδῶν, ἡ δὲ γυνὴ ὁ τὸ οὐκ ἐωθὼς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. Ἐπεὶ δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ εἶρετο πρῶτέρη ὁ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο. (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μήτε ἰδέειν ὠφελον μήτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. Οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο, ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεὶς ἦτα ἔσω. Ὡς δὲ τάχιστα ἐσθλὸν, δρέω παιδίον προκείμενον ἀσπαίρον τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῇ τι ποικιλῇ. (4) Ἄρπαγος δὲ ὡς εἶδέν με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θείναι ἐνθα θηριωδέστατον εἴη τῶν οὐρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πολλὰ ἀπειλήσας, εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. Καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινὸς οἰκετῶν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἐνθεν γε ἦν. (5) Ἐθάμβεον δὲ δρέων χρυσῷ τε καὶ εἰμασι κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. Καὶ πρόκατε δὴ κατ' ὁδὸν πυθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς καὶ Καμβύσει τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτείνειν. Νῦν τε ὁδε ἐστί. »

CXII. Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. Ἡ δὲ ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἔον, δακρύσασα καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐχρήϊζε μηδεμιῇ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. (2) Ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσιν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποφομένους, ἀπολέεσθαι τε κακίστα ἦν μὴ σφεα ποιήσῃ. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεῦτερα λέγει ἡ γυνὴ τότε, « ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαι σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη ὀρθῶναι ἐκκείμενον. Τέτοκα γὰρ καὶ ἐγώ, τέτοκα δὲ τεθνεός. (4) Τοῦτο μὲν φέρων πρόθεσ, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμῶν ἔοντα τρέφωμεν. Καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἁλώσῃαι ἀδικέων τοὺς δεσπότης, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται· ὁ τε γὰρ τεθνεὺς βασιλῆϊς ταφῆς κυρήσει καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολείει τὴν ψυχὴν. »

CXIII. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρόντα εὐ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα. Τὸν

maxime deserto montium deponere, ut quam citissime pereat. Et hoc præterea me jussit tibi dicere, nisi illum occideris, sed quocumque modo superstitem esse curaveris, pessimo exitio te ab ipso perituro. Mihi autem injunctum est, ut expositum inspiciam. »

CXI. His auditis bubulcus, accepto puerulo, rediit eadem via, et ad stabula pervenit. Forte autem fortuna accidit ut pastoris etiam hujus uxor, quum per totum diem parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem esset profectus. (2) Erant autem anxii uterque alterius causa, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ipsius maritum. Ut vero ex itinere redux adstilit pastor, tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum ad se vocasset Harpagus. (3) Tum ille, « O mulier, inquit, urbem ingressus vidi audivique quæ numquam videre me fas erat, nec umquam cadere debbant nostros in dominos. Tota Harpagi domus fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut primum intravi, vidi puerulum in medio positum, palpitantem clamitantemque, auro et variegata veste ornatum. (4) Harpagus ut me conspexit, jussit acceptum ocyus puerum asportare, in locoque feris maxime obnoxio montium deponere; Astyagem esse dicens, qui hoc mihi injungeret, multas adjiciens minas ni mandata exsequerer. Et ego sumens puerum asportavi, ratus esse alicujus e domesticis; nunquam enim exputare potuissem unde esset. (5) Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad hæc vero planetum manifestum in Harpago adibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerum Mandana natum, Astyagis filia, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum jubere. Et ecce hic ille est! »

CXII. Hæc dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrimans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere perituro, nisi imperata fecisset. (2) Mulier, ut viro non persuasit, iterum hæc ei verba fecit: « Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa sum. (3) Hunc tu asporta et expone; puerum vero filia Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. »

CXIII. Optime ad rem præsentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum

μὲν ἔφερε θανατώσιν παιῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδότῃ ἑωυτοῦ γυναικί, τὸν δὲ ἑωυτοῦ ἔόντα νεκρὸν λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρημώτατον τὸν οὐρέων τιθεῖ. (2) Ὡς δὲ τρίτη ἡμέρη τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἦτε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινὰ προδοσκῶν φύλακον αὐτοῦ κατὰ λειπὼν, ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδεικνύναι ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν νέκυν. (3) Πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἑωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδὲ τε διὰ τούτων καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. Καὶ τὸ μὲν ἐπέθαπτο, τὸν δὲ ὕστερον τούτων Κύρον οὐνομασθέντα παραλαβούσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κύρον θεμένη.

15 CXIV. Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκάετης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοίνυν γενομένου ἐξέρχεται. Ἐπαίξε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἔσαν καὶ αἱ βουκολαίαι αὐταί, ἔπαιξε δὲ μετ' ἄλλων ἡλικίων ἐν δῶν. (2) Καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἵλοντο ἑωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλησιν παιῖδα. Ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομῆσαι, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δὲ κού τινα αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέως εἶναι, τῇ δὲ τινι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐοίδου γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἔργον προτάσων. (3) Εἷς δὴ τούτων τῶν παιδῶν συμπαί- 25 ζων, ἐὼν Ἀρτεμῆδῳ παῖς ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοις, οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παιῖδας διαλαβείναι, πειδομένων δὲ τῶν παιδῶν ὁ Κύρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιείπε μαστιγῶν. (4) Ὁ δὲ ἐπεῖτε μετέβη τάχιστα, 30 ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ παλὼν, μᾶλλον τι περιημέκτες, κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἦντῃ, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γὰρ καὶ ἦν τοῦτο τὸ οὐνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγου παιδός. (5) Ὁ δὲ Ἀρτεμῆδης ὀργῇ, ὡς 35 εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων, « ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς ὧδε περιυβρίσμεθα, » δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.

CXV. Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, ἐθέλων 40 τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμῆδῳ εἵνεκεν, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. Ἐπεῖτε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέροι, βλέψας πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀστυάγης ἔφη, « σὺ δὴ ἐὼν τοῦδε τοιοῦτου ἑόντος παῖς ἐτολμήσας τὸν τοῦδε παῖδα ἑόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ 45 ἀεικίῃ τοιγὰρ περισπεῖν; » (2) Ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε, « ὦ δέσποτα, ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. Οἱ γὰρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὧδε ἦν, παίζοντες σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα· ἐδόχεον γὰρ σφί εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. (3) Οἱ μὲν νυν ἄλλοι 50 παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούσσει τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς δ' ἔλαθε τὴν δίκην. Εἰ ὦν δὴ τοῦδε εἵνεκεν ἄξιος τευ κακοῦ εἰμὶ, ὧδε τοι πάρεμι. »

CXVI. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς τὸν Ἀστυάγα

mortitraditurus attulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum attulerat, imposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in desertissimam regionem montium deportatum exposuit. (2) Postquam in tertium diem expositus infans fuit, in urbem proficiscitur pastor, subbulbucorum aliquo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus, paratum se esse, ait, cadaver pueruli ostendere. (3) Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo sepulto, illum qui postmodum Cyrus appellatus est sumisit enutrivitque pastoris uxor, aliud ei nomen, non Cyri, imponens.

CXIV. Is quum decem annorum esset puer, res quadam accidit huiusmodi, quæ eum cognitum fecit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges quos diximus, ludebat autem in via publica: (2) et pueri cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat adificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias assignaverat partes. (3) Quum autem unus horum puerorum colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus ceteros pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere ac modum Cyrus tractavit puerum. (4) Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quæ ei a Cyro accidissent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens) nec enim jam tum erat ei hoc nomen), sed a filio bubulci Astyagis. (5) Et Artembares ira excandescens regem e vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se passum esse aiebat, dicens: « O rex, a tuo servo, qui bubulci est filius, in hunc modum (hic humeros filii ostendebat) contumelia sumus adfecti. »

CXV. Hæc audiens conspiciensque Astyages, quum vel let honoris Artembaris gratia ulcisci filium, arcessivit bubulcum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrum intuitus Astyages ait: « Tu vero, quum sis huius talis hominis gnatus, ausus es filium huius viri, qui apud me principe loco est, ita contumeliose tractare! » (2) Cui Cyrus ita respondit: « At equidem, o domine, cum eo sic egi jure meritoque. Nam colludentes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic fuit, regem me constituerant: visus enim illis eram ad hoc maxime idoneus. (3) Igitur reliqui pueri imperata faciebant; at hic dicto non erat audiens, et mandata nihili faciebat, donec tandem poena ei est inflicta. Quomodo ergo huius rei causa malum aliquod commerui, eis tibi præsto sum! »

CXVI. Hæc dum puer loquebatur, subiit Astyagem ut il-

ἐσθίε ἀνάγκοις αὐτοῦ, καὶ οἱ δὲ τε χαρακτηρ τοῦ προσώπου προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἐαυτὸν καὶ ἡ ὑπόκρισις ἐλευθεριωτέρη εἶναι, ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. (2) Ἐκπλαγείς δὲ τούτοις ἐπὶ χρόνον ἀρρογγος ἦν. Μόγισ δὲ δὴ κοτε ἀνενειγθεὶς εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μόνον λαβὼν βασιανίσῃ, « Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμψεσθαι. » (3) Τὸν μὲν δὲ Ἀρτεμ-
 10 βάρα πέμπει, τὸν δὲ Κύρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεω. Ἐπεὶ δὲ ὑπελείπειτο ὁ βουκόλος μόνος μουνόθεν, τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν λάβοι τὸν παῖδα καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. (4) Ὁ δὲ ἐξ ἐαυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐ-
 15 τὸν ἐτι εἶναι παρ' ἐαυτοῦ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλεύεσθαι ἔφη ἐπιθυμούντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι. Ἄμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμβάνειν αὐτόν. (6) Ὁ δὲ ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἐόντα λόγον. Ἀρχόμενος δὲ ἀπ'
 20 ἀρχῆς διεξῆλθε τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος, καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς τε καὶ συγγνώμην ἐαυτοῦ κελεύων ἔχειν αὐτόν.

CXVII. Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθ-
 25 θειαν ἐκρήναντος λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο, Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος καλέειν αὐτόν τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. Ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης, « Ἀρπαγε, τέω δὴ μόρῳ τὸν παῖδα κατεχρήσαο τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς; » (2) Ὁ δὲ Ἀρπαγος ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἐνδον ἐόντα, οὐ τράπεται ἐπὶ ψευδέα δόδον, ἵνα
 30 μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπέων ὅπως σοί τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος μῆτε θυγατρὶ τῇ σῇ μῆτε αὐτῷ σοὶ εἶην αὐθέντης. » (3) Ποιέω δὴ ὧδε. Καλέσας τὸν
 35 βουκόλον τόνδε παραδίδωμι τὸ παιδίον, φὰς σὲ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτείνειν αὐτό. Καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐβουλόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. (4) Παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναι μιν ἐς ἔρῃμον οὖρος καὶ παραμένοντα φυλάσσειν
 40 ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. (6) Ἐπεὶ τε ποιήσαντος τούτου τὰ κελεύμενα ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους καὶ εἶδον δι' ἐκείνων καὶ θυαψά μιν. Οὕτω ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ
 45 πρήγματος τούτου, καὶ τοιοῦτω μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς. » Ἀρπαγος μὲν δὴ τὸν ἴθην ἔφαινε λόγον.

CXVIII. Ἀστυάγης δὲ κρύπτων τὸν οἱ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶτα μὲν, κατὰ περ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέτο τῷ
 50 Ἀρπάγῳ, μετὰ δὲ, ὥς οἱ ἐπαλλόγητο, κατέβαινε λέγων ὡς περίεστί τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς· « τῷ τε γὰρ πεποιμένῳ » ἔφη λέγων « ἐς τὸν παῖδα τούτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἐλαφρῷ ἐποίησάμην. (2) Ὡς ὢν τῆς

lum agnosceret; quum et faciei species convenire cum sua videretur, et responsum esse liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri videretur congruere. (2) Quibus rebus percussus, aliquantum temporis continuit vocem. Aegre tandem se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo pastorem solum secum relictum posset percunctari : « Artembares, inquit, hæc equidem ita confecturus sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo conquarimini. » (3) Dimisso Artembare, Cyrus in interiora ædium introducunt famuli jussu Astyagis. Jamque solum relictum pastorem interrogavit Astyages, puerum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi tradidisset : (4) et ille ex se progenitum, ait, matremque pueri adhuc domi suæ vivere. Astyages vero, non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit tormentis ad confitendum adigi : dumque hæc loquitur, signum dat satellitibus ut corripiant hominem. (5) Tum ille, tormentis exproptis, ita deum rem, ut erat, declaravit : nempe a principio orsus, omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; denique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex daret, oravit.

CXVII. Astyages, postquam verum pastor erat confesus, jam minorem rationem culpæ ejus habuit; sed Harpago vehementer indignatus, jussit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quæsit ex eo Astyages : Harpage, quoniam genere mortis interfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea natum? (2) Harpagus, quum pastorem videret intus esse, non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus caperetur; sed in hunc modum locutus est : « O rex, postquam puerum accepi, deliberavi mecum, anquirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem, et, dum apud te culpa vacarem, nec filię tuæ, nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. (3) Igitur ita statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tradidi puerum, dicens te esse qui illum occidi juberes : atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim ita jusseras. (4) Tradidi autem ei hoc modo, ut mandaverim, exponeret illum in deserto monte, et maneret observaretque donec vitam finiisset; multa huic comminatus nisi hæc effecta dedisset. (5) Postquam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eunuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta est hæc res, talique fato functus est puer. » Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.

CXVIII. Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob id factum animo conceptam habebat, primum ei rursus narravit rem prouti ex hubulco ipse audiverat; tum, postquam ei hoc repetierat, ad extremum dixit, superesse puerum, et, quæ facta sint, bene habere. « Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc puerum facinus et graviter ipse doleham, et, quod in filię meæ offensionem incurrissem, haud leviter ferebam. (2) Nunc ergo feliciter

τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀποπεμψόν παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεγλῦδα, τοῦτο δὲ (σῶ-
στρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν, τοῖσι θεῶν τιμῇ
αὐτῇ προσκέεται) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον. »

5 CXIX. Ἄρπαγος μὲν ὥς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνή-
σας καὶ μεγάλην ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς
δεὸν ἐγγόνεε καὶ ὅτι ἐπὶ τύχῃσι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον
ἐκέκλητο, ἦτε ἐς τὰ οἶκία. Ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην,
ἦν γὰρ οἱ παῖς εἰς μόνος, ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μά-
10 λιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἵνα τε κελεύων ἐς
Ἀστυάγειω καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. Αὐτὸς
δὲ περιχαρὴς ὢν φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα.
(2) Ἀστυάγης δὲ, ὅς οἱ ἀπῖκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφά-
ζας αὐτὸν καὶ κατὰ μέλεα διελών τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ
15 δὲ ῥῖψε τῶν κρεῶν, εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος εἶγε
ἐτόιμα. (3) Ἐπεῖτε δὲ τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δεῖ-
πνου παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἀρπαγος,
τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγῃ παρατιθέατο τρά-
πεζαι ἐπιπλεαὶ μηλείων κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παι-
20 ὁδὸς τοῦ ἐωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε
καὶ ποδῶν, τὰλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἐκέετο ἐπὶ
κανέῳ κατακεκαλυμμένα. (4) Ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδό-
κεε ἄλλως ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν εἰ
ἡσθεῖται τὴν θοῖν. Φαμένον δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα
25 ἡσθῆναι, παρέφερον, τοῖσι προσεκέστο, τὴν κεφαλὴν
τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
πόδας, Ἀρπαγον δὲ ἐκέλευον προστάντες ἀποκαλύ-
πτειν τε καὶ λαβέειν τὸ βούλεται αὐτῶν. (5) Πειθόμε-
νος δὲ ὁ Ἀρπαγος καὶ ἀποκαλύπτων ὁρᾷ τοῦ παιδὸς
30 τὰ λείμματα. Ἰδὼν δὲ οὕτε ἐξεπλάγῃ, ἐντός τε ἐνω-
τοῦ γίνεται. (6) Εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης εἰ γι-
νώσκωι δέου θηρίου κρέα βεβρώκοι. Ὁ δὲ καὶ γινώ-
σκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἐρ-
δῇ. Τούτοις δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ
35 τῶν κρεῶν, ἦτε ἐς τὰ οἶκία. Ἐνθούτεν δὲ ἐμέλλε, ὥς
ἐγὼ δοκέω, ἁλίσας θάψειν τὰ πάντα.

CXX. Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέ-
σθε, Κύρου δὲ πέρι βουλεύων ἐκάλεσε τοὺς αὐτοὺς τῶν
μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οὐ ταύτην ἔκριναν. Ἀπικομένους
40 δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν ὄψιν. Οἱ δὲ
κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ὥς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν
παῖδα, εἰ ἐπέζησε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. (3) Ὁ
δὲ ἀμειβεταὶ αὐτοὺς τοιαῖδε, « ἔστι τε ὁ παῖς καὶ πε-
ρίεστι, καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ διαιτῶμενον οἱ ἐκ τῆς κώμης
45 παῖδες ἐστῆσαντο βασιλεῖα. Ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ
ἀληθεῖ λόγῳ βασιλεὺς, ἐτελέωσεν ποιήσας· καὶ γὰρ δο-
ρυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιηφόρους καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα διατάξας ἤρχε. Καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα φαί-
νεται φέρειν; » (3) Εἶπαν οἱ μάγοι, « εἰ μὲν περίεστί
50 τε καὶ ἐδασίδευσεν ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός, θάρσεέ
τε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχει ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἐτι τὸ
δεύτερον ἄρξει. Παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων
ἡμῖν ἐνια κερύορχε, καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων ἐγχομένα
τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται. » (4) Ἀμειβεταὶ Ἀρτυάγης

conversa fortuna, tu tuum filium mitte ad hunc puerum
recens advenam, et ipse quoque mihi ad cœnam adesto;
nam pro servato puero sacra diis, ad quos hic honos perti-
net, sum facturus. »

CXIX. His auditis Harpagus adoravit regem, et admo-
dum gratulatus sibi, quod et delictum commodè ipsi ces-
sisset, et quod felicibus auspiciis ad cœnam esset vocatus,
domum rediit. Quam ubi ingressus est, protinus filium,
quem habuit unicum, tredecim fere annos natum, emittit,
adire iubens Astyagis ædes, et facere quidquid ille jussis-
set. Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quæ
evenissent. (2) At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
filius, jugulavit eum, et membratim concidens corpus, par-
tim assavit carnes, partim elixavit; easque postquam recte
paratæ fuerint, in promptu habuit. (3) Tum, ubi cœnæ
adfuisset hora, quum convenissent et reliqui convivæ et Har-
pagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensæ
carnibus agnitis refertæ; Harpago vero partes omnes cor-
poris filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedi-
busque: hæc enim seorsum in canistro reposita erant con-
fecta. (4) Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat
Harpagus, quæsivit ex eo Astyages, numquid delectatus es-
set epulo: qui ubi respondit, valde quidem se eo esse de-
lectatum, attulerunt, quibus id mandatum erat, caput
pueri oblectum et manus pedesque; et adstantes jusse-
runt Harpagum delegere, sumereque ex eis quidquid li-
buisset. (5) Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspi-
cit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consterna-
tus est, sed sui compos mansit. (6) Quæsivit autem ex
eo Astyages, cognosceretne cuius feræ carnes comedisset?
Cui ille, et noscere se, respondit, et placere sibi quidquid
rex faceret. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis
carnibus, domum abiit. Inde collectas, ut puto, reliquias
canculas erat lumaturus.

CXX. Hac ultione de Harpago capta, de Cyro delibe-
rans Astyages eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in
istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt,
quæsivit ex iis, quam in partem interpretati essent insom-
nium. Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, in fa-
tis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante
tempus decessisset. (2) Excepit Astyages: « Atqui vivit
puer, et superest: et ruri agentem pueri ejusdem pagi re-
gem elegerunt: atque ille, quæcumque faciunt vere nomi-
nati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et janitores,
et internuncios, et qui reliquis præessent muneribus, ha-
buit constitutos. Et nunc, quorsum vobis hæc valere vi-
dentur? » (3) Responderunt magi: « Si superest puer, et
regnavit non præmeditato, confide hactenus, et bono esto
animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quid-
dam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quæ de
genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exilæ
quidpiam subinde desinunt. » (4) Ad hæc Astyages, « Et

τοισίδε, «καὶ αὐτὸς, ὧ μάγοι, ταύτῃ πλείστος γνώμην εἰμὶ, βασιλέος οὐνομασθέντος τοῦ παιδὸς ἐξήκειν τε τὸν δνειρον καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἐτι. Ὅμως μὲν γέ τοι συμβουλευσάτέ μοι, εὖ περι-
 6 σκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν. » (5) Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μάγοι, «ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. Ἐκείνως μὲν γὰρ ἀλλοτριοῦται ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιουῶσα ἐόντα Πέρσῃν, καὶ ἡμεῖς
 10 ἐόντες Μῆδοι δουλούμεθα τε καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἐόντες ξεινοὶ σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλέως, ἐόντος πολιήτεω, καὶ ἀρχομεν τὸ μέρος καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. (6) Οὕτω ὦν πάν-
 15 τως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτεόν ἐστί. Καὶ νῦν εἰ φοβερὸν τι ὥρεομεν, πᾶν ἂν σοι προσφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήνους τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαῦ-
 20 ρον αὐτοῖ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακελευόμεθα. Τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους. »
 25 CXXI. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ καλέσας τὸν Κύρον ἔλεγέ οἱ ταδε, «ὦ παῖ, σέ γὰρ ἐγὼ δι' ὅσιν δνειρον οὐ τελέην ἡδίκεον, τῇ σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περιέει· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρσας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ πατέρα τε καὶ
 30 μητέρα εὐρήσεις οὐ κατὰ Μιτραδάτα τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. »

CXXII. Ταῦτα εἰπας ὁ Ἀστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κύρον· νοστήσαντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία ἐδέξαντο οἱ γεινάμενοι, καὶ δεξάμενοι ὡς ἐπύθοντο,
 35 μεγάλως ἡσπάζοντο ὅσα δὲ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτήσαν, ἱστώροεν τε δτεω τρόπῳ περιγένοιτο. (2) Ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φὰς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλ' ἡμαρτηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἐνωτοῦ πάθῃ· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ὡς βουκόλου
 40 τοῦ Ἀστυάγεω εἶη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐκείθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. (3) Τραπῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικὸς, ἥτις τε ταύτην αἰνέων διὰ παντὸς, ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. Οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὔνομα τοῦτο,
 45 ἵνα θειοτέρως δοκέῃ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλον φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κύρον κύων ἐξέθρεψε. Ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη χεχώρηκε.

CXXIII. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ ἐόντι τῶν ἡλί-
 50 κων ἀνδρηϊωτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ προσεκέετο ὁ Ἀρπαγὸς δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμείων· ἀπ' ἐωυτοῦ γὰρ ἐόντος ἰδιώτεω οὐκ ἐνώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα, Κύρον δὲ δρέων ἐπιτρεφόμενον ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς Κύρου τῇσι ἐωυτοῦ ὁμοιούμενος. (2) Πρὸ δ' ἐτι τούτου ταδε οἱ κατέργα-
 55 στο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεω πικρὸς ἐς τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἀρπαγὸς τῶν πρώτων Μήδων ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κύρον προστησαμένους Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιληΐας. (3) Κατεργαζόμενου δὲ οἱ τούτου καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διακτωμένῳ

ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere inso-
 6 mnum, nec cum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid futurum sit tutissimum et domui meae et vobis. »

(5) Tum magi, «Nostra etiam, inquit, plurimi interest, ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alienatur il-
 lud, si in hunc puerum transit, qui est Persa; et hos, Medi quum simus, servituri sumus, et nulla in existima-
 10 tione erimus apud Persas, utpote extranei: te vero manente rege, qui popularis es noster, et regnamus ex nostra parte, et magnos a te honores obtinemus. (6) Ita igitur omnino et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc, si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta tibi praedicturi eramus: at, quum jam in rem exilem exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut idem facias hortamur. Hunc vero puerum e conspectu dimitte in Persas et ad suos parentes. »

CXXI. His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: «O puer, ego propter insomnii visum vanum injuria te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur securus abi in Persas; quo qui te comitetur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non ejus sortis cujus sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor. »

CXXII. Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finisse sibi persuasissent: percunctatique sunt, quonam pacto superfu-
 35 erit. (2) Et ille ipsis rem exposuit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia, quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse. (3) Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci uxore; et hanc laudabat continenter, eratque ei sermonum argumen-
 40 tum omne Cyno. Quod nomen adripietes parentes ejus, quo magis divinitus superesse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum. Inde haec fama in vulgus manavit.

CXXIII. Jam virilem aetatem ingressum Cyrum, quum et fortissimus esset suorum aequalium et omnibus carissimus, sollicitavit Harpagus donis missis, de Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem non posse existere: sed Cyrum videns subrescentem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus passus erat cum sua conferens calamitate. (2) Sed jam antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque principum Medorum colloquia miscens, persuaserat illis, necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem facere regno
 55 Astyagis. (3) His ita praeparatis, sic demum Cyro in Per-

ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος δηλῶσαι τὴν ἐσω-
 τοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἅτε τῶν ὁδῶν φυ-
 λασσομένων, ὁ δὲ ἐπιτεγναῖται τοιόνδε. (4) Λαγὸν μη-
 χανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τοῦτου τὴν γαστέρα καὶ
 οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέθηκε βιβλίον, γρά-
 ψας τὰ οἱ ἐδόκεε· ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γα-
 στέρα, καὶ δίκτυα δοὺς ἅτε θηρευτῇ τῶν οἰκετῶν τῷ
 πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας, ἐντειλάμενός
 οἱ ἀπὸ γλώσσης εἰδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπεῖπαι αὐτο-
 10 ῖ· *χειρὶ μιν διελέειν καὶ μηδὲνα οἱ ταῦτα ποιεῦντι πα-
 ρεῖναι.*

CXXIV. Ταῦτά τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἐγίνετο, καὶ ὁ
 Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχευσε. Εὐρῶν δὲ ἐν
 αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνέον λαβὼν ἐπελέγετο. (2) Τὰ δὲ
 15 γράμματα ἔλεγε τάδε, « ὦ παῖ Καμβύσῃ, σὲ γὰρ
 θεοὶ ἐπορεύουσιν· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τοσοῦτο τύχης ἀπί-
 χε· σύ νυν Ἀστυάγεα τὸν σεωυτοῦ φονέα τίσαι. Κατὰ
 μὲν γὰρ τὴν τοῦτου προθυμίην τέθηκας, τὸ δὲ κατὰ
 θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περίεις. (3) Τὰ σε καὶ πάλαι δο-
 20 κίω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σὸ τε αὐτοῦ πέρι, ὡς
 ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω πέπονθα, ὅτι σε
 οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλ' ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. Σὺ νυν, ἢν
 βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆς περ' Ἀστυάγης ἄρχει χώ-
 ρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. (4) Πέρσας γὰρ ἀναπει-
 25 σας ἀπίστασθαι στρατηλάτης ἐπὶ Μήδους· καὶ ἢν τε
 ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω ἀποδεχθῶ στρατηγὸς ἀντὶ σεῦ,
 ἔσται τοι τὰ σὺ βούλει, ἢν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος
 Μήδων· πρῶτος γὰρ οὗτος ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου καὶ
 γενόμενοι πρὸς σὸ Ἀστυάγεα καταίρειν πειρήσονται.
 30 Ὡς ὧν ἐτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ
 ποίεις κατὰ τάχος. »

CXXV. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος ἐφρόντιζε ὅτεω
 τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι, φρον-
 35 τιζὼν δὲ εὐρισχέ τε ταῦτα καιριώτατα εἶναι, καὶ ἐποίησε
 δὴ ταῦτα. Γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλίην τῶν
 Περσέων ἐποίησατο, μετὰ δὲ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ
 ἐπιλεγόμενος ἔφη Ἀστυάγεα μιν στρατηγὸν Περσέων
 ἀποδεικνύναι. « Νῦν, » ἔφη τε λέγων, « ὦ Πέρσαι,
 προκηροῦν ὑμῖν παρῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. »
 40 (2) Κύρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε· ἔστι δὲ Περσέων
 συγὰ γένεα, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κύρος συνήλισε καὶ
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. (3) Ἔστι δὲ τάδε,
 ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέεσσι Πέρσαι, Πασαργάδαι,
 Μαράφιοι, Μάσπιοι. Τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοί,
 45 ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φηρήτη, ἐνθεν οἱ βασιλεῖς
 οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. (4) Ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἶδε,
 Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιᾶτιοι, Γερμανιοί. Οὗτοι μὲν πάν-
 τες ἀροτῆρες εἰσὶ, οἱ δὲ ἄλλοι νομάδες· Δάιοι, Μάρδοι,
 Δροπικοί, Σαγάρτιοι.

50 CXXVI. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προ-
 κηρμένον, ἐνθαῦτα ὁ Κύρος, ἢν γὰρ τις χώρος τῆς
 Περσικῆς ἀχανώδους ὅσον τε ἐπὶ ὀκτωκαίδεκα σταδίους
 ἢ εἴκοσι πάντῃ, τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημε-
 ρῶσαι ἐν ἡμέρῃ. (2) Ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσέων

uis versanti aperire consilium suum cupiens Harpagus,
 quum aliter id efficere, custoditis itineribus, non posset,
 tali usus est commento. (4) Leporem callide instruxit;
 cujus ventri, ita rescisso ut nihil pilorum avelleret, prout
 erat, indidit libellum, in quo quæ voluerat scripta erant :
 tum, consuto rursus ventre, leporem atque retia, veluti
 venatori, tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas
 misit, ore tenus hoc adjiciens mandatum, ut Cyro leporem
 tradens simul diceret, necesse esse ut ille sua manu eum
 exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.

CXXIV. His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem
 aperit, et libellum in eo repertum perlegit, (2) in quo erant
 perscripta hæc : « O fili Cambysis! quod te dii respiciunt;
 hoc enim absque esset, numquam tam mira usus esses for-
 tuna : tu nunc de Astyage, tuo interfecatore, cape pœnas.
 Etenim ex hujus consilio tu perieras; deorum autem bene-
 ficio et meo superes. (3) Quæ te omnia pridem puto co-
 gnovisse, quum quæ tecum acta sunt, tum quæ ego ab
 Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori
 tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus
 terris imperat Astyages, earum omnium rex eris. (4) Per-
 suade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in
 Mediam : et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero no-
 minatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis
 quæ voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum
 facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus
 parata tibi hic quidem esse omnia, fac quæ dixi, et fac
 celeriter! »

CXXV. His intellectis Cyrus secum deliberavit quo cal-
 lidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Redelibe-
 rata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo ni-
 mirum etiam usus est. Conscriptis in libello quæ voluit,
 concionem convocavit Persarum : tum aperiens libellum le-
 gensque, ait, Astyagem sese ducem constituere Persarum.
 « Nunc igitur, » perrexit dicere, « edico vobis, Persæ, præsto
 sitis singuli cum falcibus. » (2) Hæc Cyrus pro concione
 dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla
 in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis so-
 licitavit. (3) Sunt autem ea hæc, e quibus alii omnes
 Persæ pendent : Pasargadæ, Maraphii, Maspîi. Ex his nobi-
 lissimi sunt Pasargadæ, in quibus est Achæmenidarum fa-
 milia, ex qua reges Persidæ sunt prognati. (4) Alii vero
 Persæ hi sunt : Panthialæi, Derusiæi, Germanii, qui omnes
 agrorum culturam exercent; reliqui sunt nomades, Dai,
 Mardi, Dropici, Sagartii.

CXXVI. Ut convenerunt omnes cum prædicto instru-
 mento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicæ regionis
 spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti
 stadia, hunc tractum jussit illos eadem die eruncare. (2)
 Proposito labore postquam perfuncti sunt Persæ, iterum

τὸν προκαίμενον ἄεθλον, δευτέρα σφι προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένων. Ἐν δὲ τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κύρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τὸ αὐτὸ ἔθυε καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν στρατὸν, πρὸς δὲ οἶνον τε καὶ σιτίοις ὡς ἐπιτηδεωτάτοις. (3) Ἀπικόμενους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώγεε. Ἐπεῖτε δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, εἴρετο σφας ὁ Κύρος κόττερα τὰ τῇ προτεραίῃ εἶχον ἢ τὰ 10 παρόντα σφι εἰς αἰρετώτερα. (4) Οἱ δὲ ἔφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον· τὴν μὲν γὰρ προτέρην ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παρεούσαν πάντα ἀγαθὰ. (5) Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κύρος παρεγύνουτο τὸν πάντα λόγον, λέγων, « ἄνδρες Πέρσαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. Βουλομένοις μὲν ἐμέο πείθεσθαι ἐστί τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδένα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσιν· μὴ βουλομένοις δὲ ἐμέο πείθεσθαι εἰσὶ ὑμῖν πόνον τῷ χιθιῶ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. (6) 15 Νῦν ὧν ἐμέο πειθόμενοι γίνεσθε ἐλεύθεροι. Αὐτὸς τε γὰρ δοκέω θεῇ τύχῃ γεγωνὺς τάδε ἐς χεῖρας ἄγεσθαι, καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἄνδρας Μῆδων εἶναι οὐ φλαυροτέρους οὔτε τάλλα οὔτε τὰ πολέμια. Ὡς ὧν ἔχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγει τὴν ταχίστην. »

CXXVII. Πέρσαι μὲν νυν προστάτει ἐπιλαβόμενοι 25 ἄσμενοι ἡλευθεροῦντο, καὶ ἀλάι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μῆδων ἄρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κύρον πρῆσσοντα ταῦτα, πέμψας ἄγγελον ἐκάλεε αὐτόν. (2) Ὁ δὲ Κύρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν ὅτι πρότερον ἤξοι παρ' ἐκείνου ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. 30 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μῆδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλαβὴς εἶναι ἀπέδειξε Ἀρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. (3) Ὡς δ' οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισηγον, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ 35 λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομόλουν πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλείστοι ἡδελοκαχέον τε καὶ ἐφρευον.

CXXVIII. Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχροῦς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη ἀπειλέων τῷ Κύρῳ, « ἀλλ' οὐδ' ὡς Κύρος γε χαιρήσει. » 40 (2) Τοσαῦτα εἶπας πρῶτον μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπολοὺς, οἳ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκόλοπισε, μετὰ δὲ ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μῆδων ἐν τῷ ἄστει, νέους τε καὶ πρεσβύτες ἄνδρας. (3) Ἐξαγαγὼν δὲ τούτους καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι 45 ἐσώθη, καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐξωγήθη καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μῆδων ἀπέβαλε.

CXXIX. Ἐόντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προστάς ὁ Ἀρπαγὸς κατέχειρε τε καὶ κατεκερτόμει, καὶ 50 ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ καὶ εἴρετό μιν πρὸς τὸ ἐνωτοῦ δείπνον, τὸ μιν ἐκείνος σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθόνησε, ὃ τῇ εἰς ἡ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιλείης. (2) Ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντίερετο εἰ ἐνωτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἀρπαγὸς δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα δὴ ἐνωτοῦ δικαίως εἶναι. (3)

eisdem praedixit, ut in posterum diem adessent loti. Intérim vero Cyrus caprarum oviumque et boum greges patris sui omnes in unum congregatos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum hisce excepturus, et vino farinaceisque cibis commodissimis; (3) utque postridie convenerunt Persae, recumbere in prato jussos lauto excepit epulo. Dein, postquam a cena surrexerunt, quaesivit ex his Cyrus, ultra optabiliora ipsis viderentur: quae pridie habuerint, an praesentia? (4) Et illi, multum interesse, dixerunt: pridie enim omnia se mala habuisse, praesente vero die bona omnia. (5) Id verbum adripiens Cyrus, rem omnem, quam eis propositurus erat, aperuit dicens: « Viri Persae! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. (6) Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut haec bona in manus nostras congeram; et vos judico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage! »

CXXVII. Igitur Persae, quum jam pridem aegre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri haec Cyrum, misso nuncio, eum ad se vocavit. (2) Cui renunciare nuncium jussit Cyrus, prius se adventurum, quam gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus quae adversus illum patraverat. (3) Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capessabant.

CXXVIII. Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: « At ne sic quidem gaudebit Cyrus. » (2) His dictis, primum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictis erant, armavit, juvenes provecioresque aetate viros. (3) Quibus eductis, praelio cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amissis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit potestatem.

CXXIX. Tum captivo Astyagi adstans Harpagus, laticia ob illius casum gestiens, insultavit; et quum alia in eum acerba dicticia conjecit, tum respiciens ad coenam eam, qua filii carnes comedendas illi Astyages proposuerat, ex eo quaesivit, ecquid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset? (2) Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, an snum faceret Cyri factum? Et Harpagus, suum merito censeret, ait, factum; se enim ipsum de eo suscipiendo ad Cy-

Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέβαινε τῷ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ ἀδικώτατον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων, σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὲ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα, ἄλλῳ περιέβηκε τὸ κράτος, ἀδικώτατον δὲ, ὅτι τοῦ δεῖπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε· εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθεῖναι ἄλλῳ τῷ τὴν βασιλῆην καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλέειν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων· νῦν δὲ Μήδους μὲν ἀναιτίους τούτου ἔοντας δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγενῆσθαι, Πέρσας δὲ δούλους ἔοντας τὸ πρὶν Μήδων νῦν γεγενῆσθαι δεσπότας.

CXXX. Ἀστυάγης μὲν νυν βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ τριήκοντα οὕτω τῆς βασιλῆης κατεπαύθη, Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃ διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἀνὸς Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν οὖων δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον. (2) Ὑστέρω μὲντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφησαν μάχῃ νικηθέντες. Τότε δὲ ἐπ' Ἀστυάγει οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μῆδοισι ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας εἶχε παρ' ἑωυτῷ, ἐς δ' ἐτελεύτησε. (3) Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς καὶ ἐδασίλευσε, καὶ Κροίσον ὑστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίᾳ κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταί μοι τὸ πρότερον. Τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἤρξε.

CXXXI. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοῖσδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιεῦμένους ἰδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κατὰ περ οἱ Ἕλληνες εἶναι. (2) Οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσιάς ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλεῦντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. (3) Τούτοις μὲν δὴ μόνοις θύουσι ἀρχῆθεν· ἐπιμεμαυθήκασι δὲ καὶ τῇ Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. Καλεῦσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀπρονδίτην Μύλιττα, Ἀράβιοι δὲ Ἀλιττα, Πέρσαι δὲ Μίτραν.

CXXXII. Θυσίῃ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστηκε. Οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέονται, οὐκ αὐλῷ, οὐ πέμψαςι, οὐκ οὐλῇσι. (2) Τὸν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέλει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος καλεῖ τὸν θεόν, ἐστειφανωμένον τὸν τιήρην μυρσίνῃ μάλιστα. Ἑωυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μόνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι καὶ τῷ βασιλεῖ· ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας κατὰ μέρεα τὸ ἱρῆιον ἐφήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα. (3) Διαθέντος δὲ αὐτοῦ μάχος ἀνὴρ παρεστῶς ἐπακείδει θεογο-

rum scripsisse. (3) Tum Astyages, longiorem exorsus sermonem, declaravit ineptissimum illum esse hominum omnium, simulque iniquissimum : ineptissimum quidem, qui, quum ipse potuisset rex evadere, si quoniam hæc res per ipsum gestæ sint, ad alium detulerit imperium : iniquissimum vero, quod propter cenam istam Medos in servitutem conjecisset. Quodsi enim oportuisset in alium quempiam transferre imperium, seseque destituere; æquius fuisse Medorum alicui tribuere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc vero Medos, culpa vacantes, servos factos esse pro dominis; Persas autem, quum Medorum pridem fuissent servi, dominos eorum evasisse.

CXXX. Igitur Astyages, postquam quinque et triginta annos regnaverat, ita regno exiit : Medi vero, propter huius acerbiteriam, Persis succubuerunt; postquam imperium superioris trans Italyn fluvium Asiæ per annos trecentos et duodeciginta tenuerant, demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat imperium. (2) Postero quidem tempore pœnituit eos huius facti, desciveruntque a Dario : sed post defectionem denuo subacti sunt, prælio superati. Tunc Persæ cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellarant, Asiæ regnum ab eo tempore obtinere. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adiciens, apud se tenuit donec vitam finivit. (3) Hoc igitur modo et natus et educatus Cyrus regnum obtinuit, et post hæc Cræsum, qui ipsum adgredi cœperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est : quo superato, universæ Asiæ imperavit.

CXXXI. Persas vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant : scilicet, ut mihi videtur, quod non humanæ similem naturam aut formam habere deos arbitrantur, sicuti Græci. (2) Illis igitur mos est, Jovi in summis montium jugis facere sacra, universum cæli orbem Jovem nominantibus. Faciunt autem et Soli sacra, et Lunæ, et Terræ, et Igni, et Aquæ, et Ventis. (3) Et his quidem solis numinibus a priscis inde temporibus sacra faciunt. Adldicērunt vero etiam Uranie sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto ritu. Venerem autem Assyrii Mylitta nominant, Arabes vero Alitta; Persæ Mitran.

CXXXII. Sacrificiorum autem, quæ hisce diis peraguntur a Persis, talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accendunt sacra facturi : libatione non utuntur, non tibia, non libis, non mola. (2) Ut cuique deo sacra quispiam vult facere, in locum mundum adducit victimam, deumque invocat, tiaram myrto maxime cinctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli bona precetur sacrificans : sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctolorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frusta dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes imponit. (3) Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse lu-

νίνην, ὅην δὴ ἔχεινοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοδὴν· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου οὐ σφί νόμος ἐστὶ θύσας ποιέεσθαι. Ἐπισχόν δὲ ὀλίγων χρόνον ἀποφέρειται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χράται ὁ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει.

6 CXXXIII. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι τῇ ἑκάστοις ἐγένετο. Ἐν ταύτῃ δὲ πλεῖον δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτιθέσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππων καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέσθαι· ὄλους ὀπτοὺς ἐν καμίνουσι, οἱ δὲ πένητες 10 αὐτῶν τὰ λεπτά τὴν προβάτων προτιθέσθαι. (2) Σίτοι δὲ ὀλίγοις χρέονται, ἐπιφορῆμασι δὲ πολλοῖσι καὶ οὐκ ἄλεις· καὶ διὰ τοῦτο φασὶ Πέρσαι τοὺς Ἑλληνας σιτεομένους πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφί ἀπὸ δειπνου παραφορέεσται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δὲ τι παραφέροιο, ἐσθίωντας ἂν οὐ παύεσθαι. (3) Οἶνω δὲ κάρτα 15 προσέεται, καὶ σφί οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσεται, μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασιν βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πραγμάτων. (4) Τὸ δ' ἂν ἄδη σφί βουλευομένοισι, 20 τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλεύονται· καὶ ἡν μὲν ἄδη καὶ νήφουσι, χρέονται αὐτῷ, ἡν δὲ μὴ ἄδη, μετῖσι. Τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι.

25 CXXXIV. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοῖε εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντυχάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέουσι τοῖσι στόμασι, ἡν δὲ ἥ οὐτερος ὑποδεέστερος ὀλίγω, τὰς 30 παρεϊδὰς φιλέονται· ἡν δὲ πολλῶ ἢ οὐτερος ἀγενέστερος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. (1) Τιμέουσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐσωτῶν οἰκέοντας μετὰ γε ἐσωτοὺς, δευτέρα δὲ τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμέουσι· ἡχιστα δὲ τοὺς ἐσωτῶν ἐκαστῶν οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζοντες ἐσω- 35 τοὺς εἶναι ἀνθρώπων μακρῶν τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκαστῶν οἰκέοντας ἀπ' ἐσωτῶν κακίστους εἶναι. (3) Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων καὶ ἤρχε τὰ ἔθνεα ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι καὶ τῶν 40 ἀγχιστα οἰκόντων σφίσι, οὗτοι δὲ καὶ τῶν ὁμύρων, οἱ δὲ μάλα τῶν ἐχομένων. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμέουσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἀρχον τε καὶ ἐπιτροπεῦον.

CXXXV. Ξεινικά δὲ νόμια Πέρσαι προσέονται ἀν- 45 ὄρων μάλιστα. Καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα νομίσαντες τῆς ἐσωτῶν εἶναι καλλίω φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς πολέμους τοὺς Αἰγυπτίους θώρακας καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι, καὶ ὅη καὶ ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες παῖσι μίσγονται. (2) Γαμέουσι 50 δ' ἑκάστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κορυδαίας γυναῖκας, πολλῶν δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτέονται.

CXXXVI. Ἀνδραγαθίη δ' αὐτῇ ἀποδίδεσθαι, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθὸν, ὅς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι δῶρα ἐκπέμ-

cantationem dicunt : nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interjecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet.

CXXXIII. Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die æquum censent copiosius epulum quam alias adponere : et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum aut asinum adponunt integrum, in camino assatum ; pauperiores vero minores adponunt pecudes. (2) Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis, eisque non simul sed paulatim, inlatis. Quapropter Persæ dicunt, Græcos, quum cibum capiunt, desinere esurire ; quoniam post cenam nihil amplius, quod alicujus momenti sit, eis adponitur : si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos. (3) Vino largiter admodum indulgent : nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio præ- 20 sente ; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consue- runt : (4) quod vero deliberantibus placuit, id ædium herus, apud quem habita est deliberatio, postridie ejus diei jejunis proponit. Quodsi jejunis idem placet, hoc utuntur ; sin minus, omittunt. Contra, quæ jejuni sobrique ante deliberaverunt, ea vino madidi recognoscunt.

CXXXIV. Si qui in via sibi mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis potest utrum eadem conditione sint qui sibi occurrunt : nempe hi, salutationis loco, ora invicem osculantur. Quodsi alteruter paulo est inferior, osculantur genas ; si multo inferior, prostratus adorat alterum. (2) In honore autem habent, post sese mutuo, illos qui a se proxime habitant ; post hos, qui his finitimi ; et sic deinde in honore habendo pro ratione progrediuntur : minimeque omnium in honore habent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Scilicet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe præstantissimos ; alios vero pro prædicta ratione virtutem colere ; denique, qui ab ipsis longissime habitent, esse ignavissimos. (3) Quoad vero penes Medos fuerat imperium, etiam populi alter alteri imperabant : cunctis quidem Medi, et præsertim his qui proxime eis habitabant ; hi vero, suis finitimis ; et illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari quoque ratione Persæ in honore habent alios populos : nam similiter progrediendo alius populus alii præest, et in illum imperii partem aliquam sibi commissam exercet.

CXXXV. Peregrina autem instituta admittunt Persæ omnium hominum maxime. Etenim Medicam vestem, sua esse honestiorem existimantes, gestant ; et ad bella Ægyptiacos adoptarunt thoraces. Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cognita, sectantur ; et quidem pueris etiam ad venerem utuntur, a Græcis edocti. (2) Ducunt autem eorum quisque legitimas uxores multas, multo vero etiam plures habent pellices.

CXXXVI. Strenuitas et boni viri officium apud eos, post bellicam virtutem, æstimatur, si quis multos progeniit filios : et, qui plurimos edidit, huic quotannis dona mit-

πει βασιλεύς ἀνὰ πᾶν ἔτος. Τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι. (2) Παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῶνα, ἱππεύειν καὶ τοξεύειν καὶ ἀληθίζεσθαι. Πρὶν δὲ ἢ πενταέτης γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναῖξιν δαίταν ἔχει. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τοῦτο οὕτω ποιεῖται, ἵνα ἦν ἀποθάνη τρεφόμενος, μηδεμίαν ἀσπιν τῷ πατρὶ προσβάλλῃ.

CXXXVII. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον, αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μίτης αἰτίας εἵνεκεν μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἐσωτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μίῃ αἰτίῃ ἀνῆκεστον πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογιζόμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ ἀδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ γράται. (2) Ἀποκτείνειαι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἐσωτοῦ πατέρα οὐδὲ μητέρα, ἀλλ' ὅσοσα ἦδη τοιαῦτα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀν εὐρεθῆναι ἤτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ δὴ φασὶ οἰκὸς εἶναι τὸν γε ἀληθῶς τοκέα ὑπὸ τοῦ ἐσω-
20 τοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν.

CXXXVIII. Ἄστα δὲ σφι ποιεῖν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. Αἰσχιστὸν δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται, δεῦτερα δὲ τὸ ὀφείλειν χρέος, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκεν, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι τὸν ὀφειλόντα καὶ τὸ ψεῦδος λέγειν. (2) Ὅς ἂν δὲ τῶν ἄστων λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὕτως οὐ κατέρχεται οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοις Πέρσησι· φασὶ δὲ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτάνοντα τι ταῦτα ἔχειν. (3) Ξεῖνον δὲ πάντα τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων πολλοὶ ἐξελαύνουσι ἐκ τῆς χώρας, καὶ τὰς λευκάς περιστεράς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἰνoureύουσι οὔτε ἐμπύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιόρουσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα.

CXXXIX. Καὶ τότε ἄλλο σφι ὧδε συμπεπτοκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λελθεῖν, ἡμέας μὲντοι οὐ· τὰ οὐνόματά σφι ἔοντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπεῖᾳ τελευτῶσι πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Διωρίεες μὲν σάν καλεῦσι, Ἴωνες δὲ σίγμα. Ἐς τοῦτο δὲ δὴ μένος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόμα-
40 ματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως.

CXL. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔγω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἶπαι· τάδε μὲντοι ὡς κρυπτόμενα λέγεται καὶ οὐ σαφηνέως περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ὥς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσεω δὲ νέκυς πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλ-
45 κυσθῇ. Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ταῦτα ποιεύντας· ἐμψυχοῦς γὰρ δὴ ποιεῦσι. (2) Κατακρήσαντες δὲ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι γῆ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν αἰγυπῷ ἱρέων. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἀγνεύουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύσουσι· οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου κτείνουσι, καὶ ἀγώνισμα τοῦτο μέγα ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις καὶ τᾶλλα ἔρπετά καὶ πετεινά. Καὶ

tuntur a rege. In multitudine enim existimant robur inesse.

(2) Puerorum institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesimum, ad sola haec tria refertur, equitare, arcu uti, et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer, non venit in patris conspectum, sed apud mulieres vitam agit : (3) id ea sit caussa, ne, si dum ita educatur obit, dolorem adferat patri.

CXXXVII. Laudo equidem istud institutum : sed et hoc laudo, quod propter unam simplicem culpam nec rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum Persarum quisquam unius culpae caussa in aliquem suorum atrocius quiddam et irreparabile committit : sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum irae indulget. (2) Ut autem patrem aliquis aut matrem occiderit, id vero numquam aiunt accidisse : sed quaecumque Italia adhuc facta sint, utique necesse esse aiunt, ut caussa curatius cognita reperiantur commissa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sanguine natis ; nec enim veri simile esse, ut, qui vere pater fuerit, a proprio filio occidatur.

CXXXVIII. Quaecumque vero illis facere non licet, ea nec dicere licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur, mendacium dicere ; alterum post hoc, aes alienum habere ; et hoc quidem quum aliis de caussis, tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum habet, etiam subinde mendacium dicat. (2) Si quis e civibus lepra aut vitiligine est correptus, in urbem hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huc id accidisse, quod in Solem quidpiam deliquerit. (3) Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, frequentes terra ejiciunt : etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque exspuunt, nec manus in eo abluunt, nec alium haec facere patiuntur : sed fluvios praecipue colunt.

CXXXIX. Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos quidem latet, at nos non praeterit. Scilicet nomina eorum, quae corporibus vel magnificentiae ejusque ipsorum respondent, desinunt omnia in eandem literam, quam Dores San, Iones Sigma vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non unum et alterum, sed pariter omnia.

CXL. Haec habui quae de Persis citra dubitationem beno gnarus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec satis aperte, quod ad vita functos spectat ; scilicet, non prius sepeliri hominis Persae cadaver. quam ab ave aut a cane sit discerpit. Et Magis quidem esse hoc institutum, certo scio : faciunt enim aperte. (2) Caeterum cera obductum cadaver terra condunt Persae. Magi vero multum, quum ab aliis hominibus differunt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. (3) Hi enim nefas existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae diis immolant : Magi vero omnia manu sua occidunt, excepto cane atque homine ; et in hoc studium etiam magnum ponunt, necantes perinde et formicas et angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque aē

ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομί-
σθῃ, ἀνείμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

CXLI. Ἵωνες δὲ καὶ Αἰολεές, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἐπειπον ἀγγέλους ἐς Σάρ-
δεις παρὰ Κύρον, θέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι
καὶ Κροίσῳ ἔσαν κατήκοοι. (2) Ὁ δὲ ἀκούσας αὐτῶν
τὰ προΐσχοντο, ἐλεξέ σφι λόγον, ἄνδρα φῆς αὐλητὴν ἰ-
δόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ αὐλέειν, δοκέοντά σφας ἐξε-
λεύσεσθαι ἐς γῆν ὡς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβέειν
ἀμφίβληστρον καὶ περιβαλέειν τε πλῆθος πολλὸν τῶν
ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι, ἰδόντα δὲ παλλομένους ἔπαι ἄρα
αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς, « παύσεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ
οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέλετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. »
(3) Κύρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἵωσι καὶ τοῖσι
Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκεν ἐλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἵωνες πρότερον
αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφας
ἀπὸ Κροίσου οὐκ ἐπέειποντο, τότε δὲ κατεργασμένων τῶν
πρηγμάτων ἔσαν ἐτοῖμοι πείθεσθαι Κύρῳ. (4) Ὁ μὲν
δὴ ὀργῇ ἐχόμενος ἐλεγέ σφι τάδε, Ἵωνες δὲ ὡς ἤκουσαν
τοῦτων ἀνενευχθέντων ἐς τὰς πόλεις, τείχεά τε περι-
βάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλ-
λοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς μούρους γὰρ τούτους ὄρχιον
Κύρος ἐποίησατο ἐπ' οἷσι περ ὁ Λυδός. Τοῖσι δὲ λοι-
ποῖσι Ἵωσι ἔδοξε κοινῷ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς
Σπάρτην, δεησόμενους Ἵωσι τιμωρέειν.

CXLII. Οἱ δὲ Ἵωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον
ἔστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τούτῳ ποιέει
τῇ Ἰωνίῃ οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν γῆν οὔτε τὰ
πρὸς τὴν ἐσπέριν, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ
πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδεος.
(2) Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ
τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μιλητος μὲν αὐτῶν
πρώτῃ κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς
τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέαισι
κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναι σφι· αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ,
Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώ-
καια. (3) Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῆσι πρότερον λεχθείσῃσι
ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι.
Ἐτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν
νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἥ δὲ μία ἐν τῇ ἡ-
πείρῳ ἴδρυται, Ἐρυθραί. (4) Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυ-
θραῖοι κατὰ τούτῳ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑωυτῶν
μοῦνοι. Οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται.

CXLIII. Τούτων δὴ ὢν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλησιοὶ
μὲν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ φόβου, ὄρχιον ποιησάμενοι, τοῖσι
δὲ αὐτῶν νησιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες
ἔσαν καὶ Περσέων κατήκοοι οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυ-
δάται. (2) Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων
οὔτοι κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἔδντος τοῦ παντός
τότε Ἑλληνικοῦ γένεος, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν
ἰόνων τὸ Ἰωνικὸν καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ
Ἀθῆναι, ἦν οὐδὲν ἄλλο πολισμά λόγιμον. (3) Οἱ μὲν

habeat instituti islius genuina ratio, hanc hactenus : redeo
ad superiore narrationem.

CXLI. Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones
Æolesque legatos Sardes miserunt ad Cyrum, volentes eis-
dem conditionibus imperio ejus esse subjecti, quibus Cræso
paruerant. (2) At ille, auditis eorum postulatis, faulam
eis narravit hujusmodi : Fuit olim tibicen, inquit, qui,
piscibus conspectis in mari, tibia cecinit, ratus illos in ter-
ram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit
rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit.
Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis : « Desinite nunc saltare,
quum, me tibia canente, egredi saltareque nolueritis. » (3)
Hanc fabulam Ionibus Æolibusque hac caussa Cyrus pro-
posuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati
a Cyro ut a Cræso desciscerent, non paruerant; et tunc de-
mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant parati.
(4) Ille igitur, ira commotus, ista eis respondit. Quo res-
ponso ad Ionum civitates relato, muris singuli oppida sua
cingebant, et ad Panonium congregabantur reliqui omnes
præter Milesios; cum his enim solis Cyrus fœdus fecerat
eisdem conditionibus quibus olim Lydus. Reliquis vero
Ionibus placuit communi consilio Spartam legatos mittere,
qui rogarent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

CXLII. Iones hi autem, quorum est etiam Panonium il-
lud, præ omnibus quos novimus hominibus oppida condita
tenebant in terræ tractu temperie cæli aerisque longe præ-
stantissimo. Etenim neque locorum superius sitorum ea-
dem ratio est atque Ioniae, neque inferius sitorum; nec eo-
rum quæ orientem spectant, nec quæ occidentem : quorum
alia frigore aut humiditate premuntur, alia æstu et siccitate.
(2) Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor modis
deflexionum [dialectis]. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est; dein Myus et Priene : et hæ quidem in Caria
sitæ sunt, et dialecto utuntur eadem. Istæ vero in Lydia :
Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Pho-
cæa. (3) Atque hæ civitates, ad sermonis characterem
quod attinet, cum illis, quas ante nominavi, nihil commune
habent, sed inter se conveniunt. Supersunt tres Ionica
civitates, quarum duæ insulas incolunt, Samum atque
Chium : tertia in continente sita est, Erythræ. (4) Ex his
Chii et Erythræi eadem utuntur dialecto; Samii vero sua,
ab aliis diversa. Hi sunt quattuor sermonis characteres.

CXLIII. Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu erant,
utpote fœdus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insu-
las incolebant, ne illi quidem quidquam metuebant : nec-
dum enim eo tempore Phœnices Persarum imperio erant
subjecti, nec Persæ ipsi mare exercebant. (2) Separaverant
se autem hi Iones (Milesii) a ceteris Ionibus, non aliam ob
causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica
infrima esset, populorum omnium infirmissimus et minimi
momenti fuerit Ionicus : nam, præter Athenas, nulla alia
erat eorum civitas notabilis. (3) Quare et alii Iones et

νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκληθῆναι, ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι· αἱ δὲ δυνάδεα πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἡγάλλοντο καὶ ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφῶν αὐτέων, τῷ ὀνόματι θέντο Πανιώνιον, ἐδουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμῶσι ἄλλοις Ἴώνων (οὗ) ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμῶι μετασχεῖν ὅτι μὴ Σμυρναῖοι).

CXLIV. κατὰ περ οἱ ἐκ τῆς πενταπόλιος νῦν χόι-
 10 ρης Δωριεῖς, πρότερον δὲ ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλυμμένης, φυλάσσονται ὧν μηδαμῶς ἐδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρὸν, ἀλλὰ καὶ σφῶν αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς. (2) Ἐν γὰρ τῷ ἁγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀ-
 15 πόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκίους τοῖσι νικῶσι, καὶ τοὺτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατίθεναι τῷ θεῷ. Ἄνθρ ὧν Ἀλικαρνησεὺς, τῷ οὐνόματι ἄγασικλῆς, νικήσας τὸν νόμον καταλόγησε, φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐνωτοῦ οἰκία προσ-
 20 επασσάλευσε τὸν τρίποδα. (3) Διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις, Λίνδος καὶ Ἰήλυσός τε καὶ Κάμειρος καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησόν. Τούτοις μὲν νῦν ταύτην τὴν ζημίην οὗτοι ἐπέβησαν.

CXLV. Δοκέουσι δέ μοι δυνάδεα πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῖνας ἐσδέξασθαι τοῦδε εἵνεκεν, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δυνάδεα ἦν αὐτῶν μέρεα, κατὰ περ νῦν Ἀχαιῶν τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας δυνάδεα ἐστὶ μέρεα, (2) Πελλήνη μὲν γὰρ πρώτη
 30 πρὸς Σικυῶνος, μετὰ δὲ Αἰγείρα καὶ Αἰγαί, ἐν τῇ Κρᾶθις ποταμὸς ἀένανός ἐστι, ἀπ' οὗ δ' ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε, καὶ Βοῦρα καὶ Ἑλική, ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπ' Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες, καὶ Αἰγίον καὶ Ρύπες καὶ Πατρέες καὶ Φαρέες καὶ Ὠλενος, ἐν
 35 τῷ Πείρῳ ποταμῷ μέγας ἐστὶ, καὶ Δύμη καὶ Τριταῖες, οἱ μόνον τούτων μεσόγαῖοι οἰκεῖουσιν.

CXLVI. Ταῦτα δυνάδεα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ καὶ τότε γὰρ Ἴώνων ἦν. Τούτων δὲ εἵνεκεν καὶ οἱ Ἴωνες δυνάδεα πόλεις ἐποίησαντο, ἔπει ὥς γέ τι μᾶλλον οὗ-
 40 τοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἴώνων ἢ κάλλιον τι γεγόνασι, μωρὴ πολλὴ λέγειν τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσι οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἴωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδὲν, Μινῶαι δὲ Ὀρχομενίῳ ἀναμειγχαται καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύοπες καὶ Φωκίαι ἀπο-
 45 δάσμοι καὶ Μολοσσοὶ καὶ Ἀρχάδες Πελασγοὶ καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαῦριοι, ἀλλὰ τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμειγχαται (2) οἱ δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρυτανίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες καὶ νομίζοντες γενναῖότατοι εἶναι Ἴώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καί-
 50 ρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονεάς. (3) Διὰ τούτων δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὗται νόμον θέμεναι σφίσι αὐτῇσι θεοὺς ἐπῆλασαν καὶ παρέδωσαν τῇσι θυγατράσι, μὴ ὅτε δημοσιῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μὴδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν ἐνωτῆς ἀνδρα, τοῦδε εἵνεκεν ὅτι ἐφόνευσαν σφῶν

ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec Iones volebant adpellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaudebant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi statuerunt, cui Panjonio imposuere nomen; decreveruntque nullos alios Ionas participes illius facere: nec vero etiam alii, ut in consortium recipere, petivere, praeter Smyrnaeos.

CXLIV. Simili ratione Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes, quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici templi communionem recipiant; verum etiam suo de numero eos, qui adversus id templum scelus admiserant, communione excluderunt. (2) Nam quum in ludis Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes donarentur victoribus; quos tripodos qui acceperant, his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem deo dedicare oportebat; civis quidam Halicarnassensis, cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportasset, spreto lege domum suam detulit tripodem et clavis ibi adfixit. (3) Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialysus, Camirus, Cos et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communione excluderunt. Talem illi his poenam infligere.

CXLV. Quod autem duodecim civitates confecerunt Iones, nec plures voluerunt recipere, id ea causa fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore in Peloponneso habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc Achaeorum, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones sunt: (2) prima Pellene, haud procul Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Crathis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rhypes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dyme et Tritaenses, qui soli ex istis omnibus mediterranea habitant.

CXLVI. Haec sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim ibi Ionum fuerant: qua nimirum de causa etiam in Asia duodecim civitates confecerunt: nam, esse hos magis Ionas quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stultitia. Sunt enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est: admixti porro eis sunt Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se sejunxerunt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidaurii; denique multae aliae gentes illis immixtae sunt. (2) Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Caricas habebant uxores, quarum parentes occiderant. (3) Quam ob causam mulieres haec legem sibi, iuramento firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradiderunt, ne umquam cum maritis caperent cibum, nec maritum suum ulla nomine compelleret; hanc

τοὺς πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας καὶ ἔπειτεν ταῦτα ποιήσαντες αὐτῇσι συνοικεῖν. Ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ.

CXLVII. Βασιλέας δὲ ἐστῆσαντο οἱ μὲν αὐτῶν Ἀυ-
6 χίους ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ
Καύκωνας Πυλίου ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου, οἱ δὲ
καὶ συναμφοτέρους. Ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόμα-
τος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἴωνων, ἔστωσαν δὲ καὶ οἱ
καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες εἰςὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι
10 ἀπ' Ἀθηνέων γεγόνανσι καὶ Ἀπατούρια ἀγοῦσι δρθήν.

(2) Ἀγοῦσι δὲ πάντες πλην Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων·
οὔτοι γὰρ μῶνοι Ἴωνων οὐκ ἀγοῦσι Ἀπατούρια, καὶ
οὔτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν.

CXLVIII. Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης γῆρος
15 ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινὴ ἐξαιρημένος
ὑπ' Ἴωνων Ποσειδώνι Ἐλικωνίῳ. (2) Ἡ δὲ Μυκάλη
ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη πρὸς ἔξφυρον ἄνεμον κατῆκουσα
Σάμῳ, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολλῶν Ἴωνες ἀγε-
σκον δρθήν τῇ ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. (3) Πεπόνθασι
20 δὲ οὔτι μῶναι αἱ Ἴωνων δρθαὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἐλ-
λήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα τελευ-
τώσι, κατὰ περ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα.

CXLIX. Αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις εἰσι· αἶδε δὲ
αἱ Αἰολίδες, Κύμη ἡ Φρικωνίς καλευμένη, Ἀθήσαι, Νέον
25 τεῖχος, Τῆμος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγιρόεσσα, Πιτάνη,
Λιγαῖαι, Μύρινα, Ἰρύνεια. (2) Αὗται ἔνδεκα Αἰολέων πό-
λεις αἱ ἀρχαῖαι· μία γὰρ σφῶν παρελύθη ὑπ' Ἴωνων,
Σμύρνη· ἔσαν γὰρ καὶ αὗται δωδεκά αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ.
Οὔτοι δὲ οἱ Αἰολέες γῶρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἡμεί-
30 νω Ἴωνων, ὠρέων δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως.

CL. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον Αἰολέες. Κολοφω-
νίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς
πατρίδος ὑπεδέξαντο. Μετὰ δὲ οἱ φυγάδες τῶν Κολο-
φωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους δρθήν ἔξω τεύχεος
35 ποιούμενους Διονύσω, τὰς πόλεις ἀποκληίσαντες ἔσχον
τὴν πόλιν. (2) Βωθῆσάντων δὲ πάντων Αἰολέων ὁμο-
λογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἴωνων ἐκ-
λιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. Ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρ-
ναίων ἐπιδειλιοντό σφῆας αἱ ἔνδεκα πόλεις καὶ ἐποιή-
40 σαντο σφῶν αὐτέων πολιήτας.

CLI. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων κευρίδεται γὰρ αὗται.
Αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον
νέμονται (τὴν γὰρ ἔκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην Ἀρί-
45 σβαν ἡνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ἐόντας ὁμαίμους), ἐν
Τενέδῳ δὲ μία οἰκεῖται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν νή-
σοις καλευμένησι ἄλλη μία. (2) Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
Τενεδοίοις, κατὰ περ Ἴωνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλεσι ἑαδὲ κοιτῇ
50 ἴωσι ἐπεσθαι τῇ ἂν οὔτοι ἐξηγέωνται.

CLII. Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἴωνων
καὶ Αἰολέων οἱ ἄγγελοι (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
πρὸςσόμενα), εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,
τῷ οὐνομα ἦν Πύθερμος. Ὁ δὲ πορφύρεον τε εἶμα πε-

ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos
illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent
uxores. Hac autem Mileti facta erant.

CXLVII. Reges vero sibi constituerant, alii Lycios, a
Glaucō Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pyllos, a
Codro Melanthi filio; alii ex utroque genere. Enimvero no-
men hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint
vero etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen Iones
omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia ce-
lebrant: (2) celebrant autem hoc festum omnes, exceptis
Ephesiis et Colophonis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia
non celebrant, idque ob cædis quandam quam afferunt
caussam.

CXLVIII. Est autem Panionium sacer locus Mycalæ,
septentrionem spectans, communi Ionum consilio Neptuno
Heliconio dedicatus. (2) Mycale autem promontorium est
continentis, ab occidente Sami versus porrectum. Huc
convenientes e civitatibus omnibus Iones festum celebra-
bant, quod Panionia nominabant. (3) Habent hoc autem
non solum Ionum festa, sed etiam Græcorum omnium: ut
eorum nomina in eandem desinant literam, quemadmodum
etiam Persarum nomina.

CXLIX. Hæ igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates.
Æolides vero civitates hæ sunt: Cyme, Phriconis cogno-
minata, Larissæ, Neotichos, Temnus, Cilla, Notium,
Ægiroessa, Pitane, Ægææ, Myrina, Grynea. (2) Hæ
sunt undecim Æolensium civitates antiquæ: una enim eis
adempta est ab Ionibus, Smyrna. Fuerant enim et hæ civita-
tes duodecim, in continente omnes sitæ. Colebant autem hi
Æolenses regionem, cui solum præstantius quam Ionum,
cæterum cæli temperie Ionum regioni erat inferior.

CL. Smyrnam vero tali modo amisierant Æolenses. Cives
Colophonios, qui in popularium seditione inferiores disces-
serant, patriæque fuerant pulsi, intra urbem suam recepe-
runt. Post hæc iidem exsules Colophonii, observato die qui
Smyrnæi Baccho extra muros sacra faciebant, oclusis
portis urbem tenuere. (2) Dein succurrentibus Æolensibus
cunctis, fit pactum hac conditione, ut Iones omnia quæ mo-
veri possent Æolensibus redderent, Æolenses Smyrnam re-
linquerent. Quo facto, reliquæ undecim civitates Smyrναeos
inter se disperitæ, in civium numerum receperunt.

CLI. Hæ sunt igitur Æolensium civitates in continente
sitæ, præter eas quæ Idam incolunt; hæ enim ab illis se-
junctæ sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum quinque ci-
vitates Lesbium incolunt: nam sextam, quam in Lesbō con-
siderant, Arisham, Methymnæi in servitutem redegerunt,
quum essent consanguinei. In Tenedo vero una habitatur
civitas; et in Centum-insulis quæ vocantur, iidem una. (2)
Lesbii igitur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas inco-
lentes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus communi
consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi ducerent.

CLII. Spartam ut venerunt Ionum Æolensiumque legati,
(celeriter enim hæc conficiebantur), oratorem qui nomine
omnium verba faceret delegerunt civem Phocæensem, cui
nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo

ριβαλλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν Σπορτιγέων, καὶ καταστὰς ἔλεγε πολλὰ τιμωρέειν ἑωυτοῖσι χρηρίζων. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. Οἱ μὲν δὲ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀνωσάμενοι τῶν Ἴωνων τοὺς ἀγγέλους δμῶς ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς μὲν ἔμοι δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων καὶ Ἰωνίης. (3) Ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν ἐπεμπον ἐς Σάρδις σφέων αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῷ οὐνομα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σιναμωρέειν ὡς αὐτῶν οὐ περιοφόμενων.

CLIII. Ταῦτα εἰπάντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρόντας οἱ Ἑλλήνων τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ χόσοι πλῆθος ταῦτα ἑωυτῷ παραγορεύουσι. (2) Πυνθανόμενον δέ μιν εἶπαι πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιτῆν, « οὐκ ἔδεσά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος ἐς τὸν συλλεγόμενοι ἀλλήλους ὁμνύντες ἔξαπατῶσι. Τοῖσι, ἣν ἐγὼ ὑγαίνω, οὐ τὰ Ἴωνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκήια. » (3) Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλλήνας ἀπέρριψε δὲ Κύρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγοράς κτησάμενοι ὦνῃ τε καὶ πρήσι χρέονται αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῆσι οὐδὲν ἑώθασι χρέεσθαι, οὐδέ σφι ἐστὶ τὸ παράπαν ἀγορῆ. (4) Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τὸν τε Κροίσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτῆν ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπῆλανε αὐτὸς ἐς Ἀγδάτανα, Κροίσον τε ἅμα ἀγόμενος καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. (5) Ἡ τε γὰρ Βαβυλὼν οἱ ἦν ἐμποδὶς καὶ τὸ Βακτριον ἔθνος καὶ Σάκαι τε καὶ Λιγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπείχε τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν.

CLIV. Ὡς δὲ ἀπῆλασε δὲ Κύρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστειλε δὲ Πακτῆς ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου, καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικουρούς τε ἐμισθοῦτο καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἐπειθε σὺν ἑωυτῷ στρατεύεσθαι. Ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδις ἐπολιόρκει τὰς Σάρδις ἀπεργόμενον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

CLV. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα δὲ Κύρος εἶπε πρὸς Κροίσον τάδε, « Κροῖσε, τί ἐστὶ τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοὶ, ὡς οἴκασι, πρήγματα παρέχοντες καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω μὴ ἀρίστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (2) Ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεπονηκέναι ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φέισαιτο. Ὡς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλέον τι ἢ πατέρα ἰόντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα, καὶ ἐπειτεν ὡμαζῶ εἰ μοι ἀπεστείται. » (3) Ὁ μὲν δὲ τὰ περ ἐνόεε ἔλεγε, δ' δ' ἀμείβετο τοισίδε, δέισας μὴ ἀναστάτους ποιεῖν τὰς Σάρδις, « ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκότα εἰρήκας, σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης ἀναμάρτητον εἶδυσαν καὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν νῦν

major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito. conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. (2) At Lacedæmonii neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: Lacedæmonii vero, rejectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emiserunt, res Cyri Ionique ut mihi quidem videtur, exploraturos. (3) Qui quum Phocæam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinen nomine, qui Lacedæmoniorum verbis ediceret Cyro, ne ulli civitati terræ Græciæ damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.

CLIII. Hæc quum dixisset legatus, fertur Cyrus ex præsentibus Græcis quæsisse, quinam homines essent Lacedæmonii, quantaque illorum multitudo, qui hæc ei edicerent. (2) Quæ postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ respondit: « Numquam timui tales viros, qui in medio oppido locum habent designatum, in quo congregati, interposito juramento, sese invicem decipiunt: quibus, si ego valebo, accidet ut non de his quæ Ionibus, sed quæ sibi impendent, sint confabulaturi. » (3) Hæc Cyrus in universos coniecit Græcos, eo quod fora publica habent, in quibus emitioni et venditioni dant operam: Persæ autem foris non uluntur, nec est omnino apud illos forum rerum venalium. (4) Post hæc vero, Sardium custodia Tabalo tradita, homini Persæ, et auri transferendi cura, quod Cræsi aliorumque Lydorum fuerat, Pactyæ commissa, Lydo homini, ipse Ecbatana proficiscitur, Cræsum secum ducens, Ionum autem, in præsentia certe, rationem nullam habens. (5) Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacæ atque Ægyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.

CLIV. Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit: et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardibus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit, maritimisque hominibus ut secum militarent persuasit. Tum exercitu adversus Sardes ducto, Tabalum oppugnavit, in arce conclusum.

CLV. Ea re in itinere cognita, Cyrus his verbis Cræsum compellavit: « Cræse, quis mihi erit harum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur, et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere. Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. (2) Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens tecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac deum miror, a me eos descivisse! » (3) Sic ille quæ sentiebat dixit. Cui Cræsus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. « Æqua sunt, inquit, o rex, quæ dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas iræ, nec penitus evertas antiquam urbem, quæ et ante actorum insons est,

ἑστέωντων. (4) Τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τέ ἐπρηξα καὶ ἐγὼ ἐμῇ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρων· τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γὰρ ἐστὶ ὁ ἀδικῶν, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις, οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι μήτε δεινοὶ τοι εἴωσι. (5) Ἄπειπε μὲν σφι πέμψας ὅπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι, κέλευε δὲ σφας κιθωνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρνους ὑποδέεσθαι, πρόειπε δ' αὐτοῖσι καθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν τοὺς παῖδας.

10 Καὶ ταχέως σφέας, ὧ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψεαι γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι. »

CLVI. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτ' αἰρετώ-
τερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι ἢ ἀνδραποδισθέντας πρη-
16 θῆναι σφέας, ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιώχρεων πρόφα-
σιν προτείνειν, οὐκ ἀναπείθει μιν μεταβουλεύσασθαι, ἀρ-
ρωδέων δὲ μὴ καὶ ὑσπερόν κοτε οἱ Λυδοὶ, ἦν τὸ παρεὶν
ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλων-
ται. (2) Κύρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ καὶ ὑπέλς τῆς

20 ὀργῆς ἔφη οἱ πείθεσθαι. Καλέσας δὲ Μαζάρσα ἀνδρα
Μῆδον, ταῦτ' αἰ ἐντεταλτο προεῖπαι Λυδοῖσι τὰ δ
Κροῖσος ὑπετίθετο, καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς
ἄλλους πάντας οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύ-
σαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ'

25 ἐωυτὸν.

CLVII. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλόμενος
ἀπῆλθεν ἐς ἡθεα τὰ Περσέων· Πακτύης δὲ πυθόμενος
ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἐωυτὸν ἰόντα, δέισας ὥχετο
φειγὼν ἐς Κύμην. (2) Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας

30 ἐπὶ τὰς Σάρδεις τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὁσηνδήκοτε
ἔχων, ὥς οὐκ εὔρε ἐτι ἰόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν
Σάρδεις, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου
ἐντολάς ἐπιτελεῖν, ἐκ τούτου δὲ κελυσμοσύνης Λυδοὶ
τὴν πᾶσαν δίαταν τῆς ζῆς μετέβαλον. (3) Μαζάρης

35 δὲ μετὰ τούτου ἔπειπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιό-
ναι κελεύων Πακτύην. Οἱ δὲ Κυμαῖοι ἐγνώσαν συμβου-
λῆς περὶ ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι· ἦν γὰρ
αὐτόθι μαντήϊον ἐκ παλαιῷ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε
πάντες καὶ Αἰολέσι ἐώρουν χρεῖσθαι. Ὁ δὲ χώρος

40 οὗτός ἐστι τῆς Μιλησίου ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος.

CLVIII. Πέμψαντες ὧν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχί-
δας θεοπρόπους εἰρώτευον περὶ Πακτύην κοχιοῦν τι ποίον-
τες θεοῖσι μέλλοιεν χαρίεσθαι. Ἐπειρωτέουσι δὲ σφι
ταῦτα χρηστέριον ἐγένετο ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.

45 Ταῦτα δὲ ὡς ἀπενεχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὠρ-
μέατο ἐκδιδόναι. (2) Ὁρμευόμενον δὲ ταύτῃ τοῦ πλή-
θεος, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδῃ ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν
δόκιμος ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων
τε τῷ χρησμῷ καὶ δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν

50 ἀληθῶς, ἐς δὲ τὸ δεύτερον περὶ Πακτύου ἐπειρησόμενοι
ἤσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν.

CLIX. Ἀπικόμενον δὲ ἐς Βραγχίδας ἐχρηστηρίζετο
ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων τάδε, « Ἵναξ,
ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδὸς, φεύγων

et eorum quæ nunc aguntur. (4) Nam, quæ ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo : quæ vero nunc aguntur, eorum reus Pactyas est, cujus tu fidei Sardes commisiisti; hic igitur tibi det pœnas. Lydis vero dans veniam, hæc illis impone, ne posthac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint. (5) Missis nunciis interdicto illis, ne arma possideant bellica; et tunicas jube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, o rex, feminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficiant. »

CLVI. Hæc Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem, non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si præsens periculum evasisset, desciscerent a Persis seseque perditum irent. (2) Cyrus admonitione Croci gavisus, et de ira remittens, se ei paritum ait: et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quæ ipsi Croesus suaserat, illis imperaret; ceterum ceteros omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyam utique vivum ad se adduceret.

CLVII. His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. (2) Mazares, Medus, cum aliqua parte copiarum Cyri adversus Sardes ducens, ubi Pactyam non amplius Sardibus invenit, primum Lydos coegit Cyri mandata exsequi: cujus mandati consequens erat, ut omnem vitæ rationem Lydi mutarent. (3) Dein nuncios Cymen misit Mazares, tradi Pactyam jubens. Cymæi vero statuerunt de consilio in hac re capiendo ad deum referre qui in Branchidis oracula edit. Erat enim ibi oraculum ab antiquis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et Æolenses uti consueverant. Est autem locus ille in Milesiorum dititione, supra Panormum portum.

CLVIII. Missis igitur ad Branchidas legatis Cymæi quæsiverunt de Pactya, quidam facientes gratum maxime diis essent facturi. Et interrogantibus respondit oraculum, dederunt Pactyam Persis. Quod responsum ubi ad se relatum audivere Cymæi, tradere illum pararunt. (2) Quam in partem quum ferretur multitudo, Aristodicus Heraclidæ filius, probatus vir inter cives, inlubuit eos ne id facerent, fidem non adhibens effatō oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactya iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat.

CLIX. Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit, interrogavitque his verbis: « O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus mortem efflu-

σάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαίτιόνται, προειναι καλεῦντες Κυμαίους. Ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν, τὸν ἱκέτην ἐς τὸδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἄτρεκέως ὁκότερα ποιεῶμεν. » (2) Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' αὖτις τὸν αὐτὸν σφι χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύνην Πέρσησι. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίης ἐποίησε τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλῳ ἑξάιρες τοὺς στρουθῆς καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοο-
 10 σευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. (3) Ποιεῦντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε, « ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κεραΐζεις; » (4) Ἀριστόδικον δὲ
 15 οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι βωθέεις, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἱκέτην ἐκδιδόναι; » Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοισίδε, « ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες θάσσαν ἀπολήσθε, ὥς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ
 20 τὸ χρηστήριον. »

CLX. Ταῦτα ὡς ἀπενεχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι οὔτε παρ' ἑωυτοῖσι ἔχοντες παλιорχέσθαι ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. (2) Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐπιτέμνοντες τοῦ
 25 Μαζάρους ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύνην παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ δοσῶν· οὐ γὰρ ἔχω τοῦτο γε εἶπαι ἄτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεσθῇ. Κυμαῖοι γὰρ ὡς ἔμαθον ταῦτα προησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον ἐκκομίζουσι Πακτύνην ἐς Χίον. (3)
 30 Ἐνθεῦτεν δὲ ἐξ ἱρῶ Ἀθηναίης πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων ἐξεδόθη. Ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χίοι ἐπὶ τῷ Ἀτταρνεὶ μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀτταρνεὸς οὗτος ἐστὶ χώρος τῆς Μυσίας, Λέσβου ἀντίος. (4) Πακτύνην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐθέλοντες Κύρῳ
 35 ἀποδέξαι· ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀτταρνεὸς τοῦτου οὔτε οὐλὰς χριθέων πρόχυσιν ἐποίητο θεῖον οὐδενὶ οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρης ταύτης γινόμενα.

40 CLXI. Χίοι μὲν νυν Πακτύνην ἐξέδοσαν, Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιорχέσαντας Γάβαλον, καὶ τοῦτο μὲν Πριηνέας ἐξηνδραποδίστατο, τοῦτο δὲ Μαϊάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε λήϊν ποιεῦμενος τῷ στρατῷ, Μαγνησίην δὲ ὡσαύτως. Μετὰ
 45 δὲ ταῦτα αὐτίκα νούσῳ τελευτᾷ.

CLXII. Ἀποθανόντος δὲ τοῦτου Ἀρπαγος κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίας, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν ὁ Μῆδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνομῶι τραπέζῃ ἔδαισε, ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκαταργασάμενος.
 50 (2) Οὗτος ὥνῃρ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς ὡς ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· ὅπως γὰρ τευχῆρας ποιήσῃ, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τεῖχη ἐπάρθεε. Πρώτῃ δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

giens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi re-
 petunt, Cymæos illum sibi tradere jubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur. » (2) Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, tradere iubens Pactyam Persis. Tum Aristodicus hoc, a se præmeditatum, instituit facere : circa templum circummeans, passeris disturbavit aliæque avium genera, quæ in templo nidificaverant. (3) Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem, ad Aristodicum conversam, hæc dicentem : « Scelētissime mortalium, quid est quod hic facere audes? Supplices meos ex meo templo evertis! » (4) Et Aristodicus, nil dubitans, respondisse ad hæc fertur : « O rex, tu tuos supplices ipse ita tueris : Cymæos vero jubes tradere supplicem! » Cui rursus deus regressit : « Aio et jubeo, quo vos impii ocyus pereatis; ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oraculum. »

CLX. Hæc relata ubi audierunt Cymæi, quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire, nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum emisserunt. (2) Mytilenæi vero, quum missis nunciis Mazares Pactyam repeliisset, parati erant eum tradere, pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspicue traditum est; nec res effectum habuit : nam Cymæi, ut intellexerunt id agere Mytilenæos, navi Lesbum missa, in Chium Pactyam transportarunt. (3) Inde vero, ex Minervæ templo urbis Præsidis vi extractus a Chiis, Persis traditus est : tradiderunt eum autem Chii, mercedem pacti Atarneum; est autem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi. (4) Pactyam igitur sibi deditum Persæ in custodia habuerunt, Cyri in conspectum volentes eum producere. Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo Chiorum mola ex hordeo Atarnensis illius agri deorum ulli litavit, aut ex frumento illinc allato libum coxit; quidquid ille progeniit ager, id ab omnibus sacrificiis procul habitum est.

CLXI. Postquam Pactyam Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prienses quidem devictos sub corona vendidit; Mæandri vero campum universum incursans, itemque Magnesium, exercitum præda ditavit. His autem rebus gestis, paulo post morbo vitam finiit.

CLXII. Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore Asia successor Harpagus, natione itidem Medus; is qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat acceptus, quique Cyro in comparando regno sociam præstiterat operam. (2) Hic vir tunc a Cyro dux copiarum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggeribus jactis capere instituit : scilicet oppidanos intra muros statim compulit, deinde adgestis ad muros aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ionie oppidum, quod adgressus est, Phocæa fuit.

CLXIII. Οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι
 5 πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ
 τὴν Τυρσηνὴν καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησὸν
 οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες· ἐναυτίλουντο δὲ οὐ στρογ-
 6 γύλησιν ηῦσι, ἀλλὰ πεντηκοντέροις. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς
 τὸν Ταρτησὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν
 Ταρτησίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος, ἐτυράν-
 10 νευσε δὲ Ταρτησοῦ ὀγδῶνκοντα ἔτεα, ἐδίωκε δὲ τὰ πάντα
 εἰκοσι καὶ ἑκατόν. (3) Τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες
 10 οἱ Φωκαῖες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο ὡς τὰ μὲν πρῶτά
 σφρας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἐωυτοῦ χώρας
 οἰκῆσαι ἔκκου βούλονται, μετὰ δὲ, ὡς τοῦτό γε οὐκ
 ἐπειθε τοὺς Φωκαῖας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ'
 15 αὐτῶν ὡς αὖξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τείχος περιβα-
 15 λίσθαι τὴν πόλιν. Ἐδίδου δὲ ἀπειδέως· καὶ γὰρ καὶ
 ἡ περίοδος τοῦ τείχους οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσι, τοῦτο δὲ
 πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμυμένων.

CLXIV. Τὸ μὲν δὴ τείχος τοῖσι Φωκαῖεῦσι τρόπῳ
 τοιῷδε ἐξεποιήθη· ὁ δὲ Ἄρπαγος ὡς ἐπῆλασε τὴν στρα-
 20 τὴν, ἐπολιόρχεε αὐτοὺς, προῖσχύμενος ἔπεα ὅς οἱ κα-
 ταγρᾶ εἰ βούλονται Φωκαῖες προμαχέοντα ἓνα μόνον
 τοῦ τείχους ἐρείψαι καὶ οἰκῆμα ἐν κατιρῶσαι. (2) Οἱ δὲ
 Φωκαῖες περιημεκτόντες τῇ δουλοσύνῃ ἔφρασαν θέλειν
 βουλευσασθαι ἡμέρην μίαν καὶ ἔπειτεν ὑποκρινέσθαι·
 25 ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέ-
 λευον τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχους. (3) Ὁ δ' Ἄρ-
 παγος ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκείνοι μέλλοιεν ποιεῖν,
 ὅμως δὲ σφι παρίεναι βουλευσασθαι. Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
 παγος ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φω-
 30 καῖες ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκοντέρους,
 ἐσθέμενοι τέχνα καὶ γυναικάς καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀνα-
 θήματα, χωρὶς δ' τι χαλκὸς ἡ λίθος ἡ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες καὶ αὐτοὶ ἐσθάντες, ἐπλωον
 35 ἐπὶ Χίου. Τὴν δὲ Φωκαῖαν ἐρημωθείσαν ἀνδρῶν
 ἔσχον οἱ Πέρσαι.

CLXV. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπείτε σφι Χῖοι τὰς νή-
 5 σους τὰς Οἰνούσας καλευμένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνευ-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες, μὴ αἱ μὲν ἐμπορίον
 40 γίνωνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληίσθῃ τούτου εἵνε-
 κεν, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον·
 ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεο-
 προπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη.
 (2) Ἀργανθώνιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει.
 45 Στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλώσαν-
 τες ἐς τὴν Φωκαῖαν κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν
 φυλακὴν, ἡ ἐφφούρει παραδεξαμένη παρ' Ἀρπάγου
 τὴν πόλιν. (3) Μετὰ δὲ, ὡς τοῦτό σφι ἐξέργαστο,
 ἐποιήσαντο ἰσχυράς κατάρας τῇ ὑπολειπομένῃ ἐνω-
 60 τῶν τοῦ στολῶν. Πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον
 κατεπόντωσαν, καὶ ὥμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαῖαν ἤξειν
 πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφῆναι. (4) Στελλόμενοι
 δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀσπῶν
 λαβὲς πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθύν

CLXIII. Phocæenses hi longinquis navigationibus primi
 Græcorum usi erant : et Adriaticum mare et Tyrrheniam
 et Iberiam et Tartessum Græcis ostenderunt. Vehebantur
 autem non rotundis navibus, sed penteconteris [*quæ quin-
 quaginta remis uno ordine instructæ*]. (2) Ac Tar-
 tessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tar-
 tessiorum, cui erat nomen Arganthonius, qui octoginta
 annos Tartessiorum regno præfuit, vixit autem in univer-
 sum annos centum et viginti. (3) Huic viro ita cari fue-
 runt Phocæenses, ut primum quidem eos hortaretur, Io-
 niam relinquerent, et qua parte suæ ditionis vellent, ha-
 bitatum concederent; dein, ut hoc eis non persuasit, ex
 eisdem verò cognovit de ingruente Medorum potentia,
 pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumda-
 rent; et largiter quidem dedit : nam circuitus muri
 haud pauca sunt stadia, et totus hic murus ex magnis
 lapidibus, eisque bene coaptatis, est extructus.

CLXIV. Tali igitur modo perfectus erat Phocæensium
 murus. Harpagus vero admoto exercitu urbem obsidens,
 conditionem proposuit, satis sibi fore, dicens, si unum
 modo propugnaculum muri dejicere Phocæenses vellent,
 et unam habitationem dedicare (*regi, in obedientiæ ipsi
 argumentum*). (2) Phocæenses verò, ægerrime ferentes
 servitutem, unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde
 responsuros : interim vero dum deliberarent, postulabant
 ut exercitum a muro abduceret. (3) Quibus Harpagus,
 probe quidem se nosse, ait, quid essent facturi; verumtam-
 en tempus illis ad deliberandum concedere. Igitur dum
 a muro exercitum abducit Harpagus, Phocæenses interim
 deductis quas habebant penteconteris navibus, liberos, et
 uxores, et quæ moveri poterant omnia, eis imponunt; ad
 hæc signis deorum templis, aliisque donatiis, præterquam
 quidquid æs aut lapis aut pictura esset, reliquis omnibus
 in naves impositis, ipsi eas conscendunt, et Chium versus
 navigant. Phocæam autem hominibus vacuum Persæ
 tenuerunt.

CLXV. Constituerant Phocæenses a Chiis dato pretio
 Cænussas quæ vocantur insulas emere. Sed quum vendere
 eas nollent Chii, metuentes ne emporium fierent hæ insu-
 læ, eaque re ipsorum insulæ mercatu excluderentur, super
 hæc in Corsicam (Cyrnum Græci vocant) Phocæenses sunt
 profecti. In Corsica enim vicesimo ante anno, oraculi
 monitu, oppidum condiderant, cui nomen Alalia. (2)
 Arganthonius verò illo tempore e vita jam discesserat.
 In Corsicam verò profecturi, prius ad Phocæam adpulsis
 navibus, Persarum præsidium, cui ab Harpago custodia
 urbis mandata erat, interficiunt; (3) dein, hoc patrato,
 atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desere-
 ret. Ad hæc ingentem ferri massam mari demergunt, ju-
 rantes non prius Phocæam se redituros, quam massa illa e
 mari emersisset. (4) Sed dum in Corsicam abire parant,
 ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia
 urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi,

τῆς χώρας, ψευδοῦρκοι δὲ γενομένοι ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Φώκαια. Οἱ δὲ αὐτῶν τὸ θρῆκον ἐφύλασσον, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων ἐπλων.

CLXVI. Ἐπεῖτε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκον 6 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἕτα πέντε, καὶ ἱρὰ ἀνιδρύσαντο. Καὶ ἦγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιόικους ἀπαντας· στρατεύονται ὦν ἐπ' αὐτοὺς κοινῷ λόγῳ χρῆσάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἑκάτεροι ἐξήκοντα. (1) Οἱ δὲ Φωκαῖες πλη- 10 ρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἐόντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλούμενον πέλαγος. (2) Συμμισηγόντων δὲ τῇ ναυμαχίῃ Καδμείῃ τις νίκη τοῖσι Φωκαεῦσι ἐγένετο· αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφισι νέες διεφθάρσαν, αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεῖναι ἔσαν 15 ἄχρηστοι· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. (3) Καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην ἀνελαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτῆσιν ὅσην οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νέες σφι ἄγειν, καὶ ἔπειτεν ἀπέντες τὴν Κύρνον ἐπλων ἐς Ῥήγιον.

20 CLXVII. Τῶν δὲ διαφθαρεσιέων νεῶν τοὺς ἄνδρας οἷτε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ *** ἐλαχόν τε αὐτῶν πολλῶν πλεῦνας, καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. (1) Μετὰ δὲ Ἀγυλλαιοὶσι πάντα τὰ παριόντα τὸν χώρον ἐν τῷ οἱ Φωκαῖες καταλευσθέντες ἑκάτο 25 ἐγένετο διάστροφα καὶ ἐμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑποζύγια καὶ ἄνθρωποι. (2) Οἱ δὲ Ἀγυλλαιοὶ ἐς Δελφοὺς ἐπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἁμαρτάδα. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαιοὶ ἐτι ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐνα- 30 γίζουσί σφι μεγάλας καὶ ἄνδρα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. (3) Καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαίων τοιοῦτην μόρῃ διεχρήσαντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες ἐνθῦτεν ὀρμώμενοι ἔκτισαν πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίης ταύτην ἥτις νῦν Ὑέλη καλεῖται. (4) Ἐκτίσαν 35 δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιῆτεω μαθόντες ὡς τὸν Κύρνον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἥρων ἐόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαῖης μὲν νῦν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτω ἔσχε.

CLXVIII. Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Τηΐοι 40 ἐποίησαν· ἐπεῖτε γὰρ σφῶν εἴλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσθάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα οἶχοντο πλώοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης, καὶ ἐνθάῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἀδδῆρα, τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηίκων ἐξελαθεῖς 45 τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀδδῆροισι ὡς ἥρωε ἔχει.

CLXIX. Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μῶνοι τὴν δουλοσύ- 50 νην οὐκ ἀνεχόμενοι ἐξέλιπον τὰς πατρίδας· οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπίκοντο ἄγαθοι περὶ τῆς ἐωυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι, ἐσσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες ἔμενον κατὰ χώρῃν ἑκάστοι καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον. (1) Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ θρῆκον ποιησάμενοι

violato juramento, retro navigant Phocæam. Cæteri vero, jusjurandum servantes, sublati ancoris ex Cænussis insulis sunt profecti.

CLXVI. Hi postquam in Corsicam pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitaverunt, et templa ibi constituerunt. Cæterum quum vicinos omnes incursionibus prædationibusque molestant, bellum eis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthaginienses, utrique navibus sexaginta. (2) Quibus Phocæenses, impletis suis navigiis, quæ erant numero sexaginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare. (3) Tum commisso prælio navali, Cadmea quædam victoria obtigit Phocæensibus : nam quadraginta ex eorum navibus perierunt ; viginti autem reliquæ, detortis rostris, inutiles sunt factæ. (4) Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relicta Corsica, Rhegium navigarunt.

CLXVII. Homines vero, qui navibus depressis vecti erant, Carthaginienses et Tyrreni, *** sortitique sunt eorum partem longe maximam : quos, in terram eductos, lapidibus obruere. (2) Deinde Agyllæis (sive Cæritibus), quidquid præter eum locum, in quo lapidati Phocæenses jacebant, præteribat, id omne distortum, mutilum, aut membris captum reddebatur, perinde pecudes, jumenta, homines. (3) Itaque Delphos Agyllæi mittebant quæsituros quo pacto delictum possent expiare. Quos Pythia id facere jussit, quod etiam nunc Agyllæi faciunt : nempe magnifice illis parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymnicos et equestres. (4) Igitur hi quidem ex Phocæensium numero tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium se receperunt, ii illinc profecti oppidum in terra Cænotria condiderunt hoc quod nunc Hyela (sive Velia) nominatur. (5) Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata edocti jussos se esse Pythiæ oraculo Cynrum heroem colere, non insulam. Et hæc quidem hactenus de rebus Phocæensium, Ionicæ civitatis.

CLXVIII. Similiter vero, atque hi, Teii etiam fecerunt. Nam postquam murum illorum, aggere jacto, cepit Harpagus, cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque navigarunt, et ibi Abderam condiderunt coloniam : quam quum ante eos Clazomenius Timesius condidisset, operæ fructum non perceperat, sed a Thracibus erat ejectus : cui nunc honorem, ut heroi, habent Teii Abderam habitantes.

CLXIX. Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servitutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cæteri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago dimicarunt, quoniam admodum hi qui terra excessere, fortesque viri fuerunt quique pro sua patria pugnantes ; sed victi expugnatique, in sua quique patria manentes imperata secerunt. (2) Milesii vero, qui, ut prædictum est, cum ipso Cyro frædus

ἡσυχίην ἤγον. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνὴν ἐδεδούλωτο. Ὡς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἄρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἴωνες καταρρωδίσαντες ταῦτα σφέας αὐτοὺς ἔδωσαν Κύρῳ.

- 5 CLXX. Κεκαχωμένον δὲ Ἰώνων καὶ συλλεγομένων οὐδὲν ἔσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυθθάνομαι γνώμην Βίαντα ἀνδρᾶ Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησιμωτάτην, τῇ εἰ ἐπειθόντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλλήνων μάλιστα. (2) ὃς ἐκέλευε κοινῇ στόλῳ Ἰωνας ἀερθέντας πλώειν ἐς Σαρδίῳ καὶ ἐπειτεν πόλιν μίαν κτιζέειν πάντων Ἰώνων, καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας σφέας δουλοσύνης εὐδαιμονήσειν, νήσων τε ἀπασέων μεγίστην νεμομένους καὶ ἄρχοντας ἄλλων μένουσι δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι ἐσομένην. (3) Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη ἐπὶ διεφθαρμένοις Ἰωσι γενομένη, χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνὴν Θάλευ ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος, ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἰωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ (Τέων γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης), τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκεομένας μηδὲν ἔσσαν νομίζεσθαι κατὰ περ εἰ δῆμοι εἶεν. Οὗτοι μὲν δὴ σφι γνώμας τοιαύδε ἀπεδέξαντο.

- CLXXI. Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνὴν ἐποιέετο στρατηγὴν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας. (2) Εἰσι δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. Τὸ γὰρ παλαιὸν ὄντες Μίνω τε κατήκοοι καὶ καλεούμενοι Λελεγες εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοή· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. (3) Ἄτε δὲ δὴ Μίνω κατεστραμμένου γῆν πολλὴν καὶ εὐτυχεύοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνῶν ἀπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον μακρῷ μάλιστα. (4) Καὶ σφι τριεὶς ἐξευρήματα ἐγένετο τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο· καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιεέσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἱ περ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέεσθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. (5) Μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῶ Δωριεὺς τε καὶ Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων, καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπειρον ἀπείκοντο. (6) Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγουσι γενέσθαι· οὐ μέντοι αὐτοὶ γε δημολογέουσι τούτοις οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἐωυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷ περ νῦν. (7) Ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοισι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι ὥς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καροῖ· τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεοὺς· τούτοις μὲν δὴ

pepigerant, quietem habuerunt. Atque ita quidem Ionia iterum in servitutem redacta est. Postquam vero Ionas continentem incolentes subegit Harpagus, insulani Iones, horum exemplo perterriti, ultro se Cyro tradiderunt.

CLXX. His malis addicti Iones quum nihil minus ad Panionium convenirent, Biantem civem Priensem audio saluberrimam illis aperuisse sententiam : quam si essent secuti, potuerant Græcorum omnium esse opulentissimi. (2) Hortabatur ille, ut sociata classe Iones vela darent ventis, et in Sardiniam navigarent, ibique unam Ionum omnium conderent civitatem : ita servitute liberatos, opulentos fore, insulam omnium maximam obtinentes, aliisque imperantes : qui si in Ionia manerent, non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam sint recuperaturi. (3) Hæc fuit Biantis sententia, quum jam perditæ essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat Thaletis sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phœnicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quæ esset Tei : Teum enim meditullium esse Ionæ : reliquæ autem civitates, ab Ionibus habitatæ nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

CLXXI. Ionia subacta Harpagus bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Æolenses secum ducens. (2) Cares, quos dixi, ex insulis in continentem advenerant. Olim enim Minois imperio subjecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant : et tributum quidem, quoad ego auditu, ultima tempora repetens, potui cognoscere, nullum pependerant ; sed, quoties Minos eorum opera indigebat, naves ejus compleverant. (3) Quandoquidem igitur multos terræ tractus Minos sibi subjecerat, et felicitate utebatur in bello, Carica gens omnium gentium per id tempus longe fuerat clarissima. (4) Ac tria illis inventa debentur, quibus Græci usi sunt : nam et galeis cristas imponere primi Cares docuere, et signa clypeis insculpere ; denique, qui clypeis ansas adjungerent, hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis gestassent quicumque clypeis consueverant uti, coriaceis loris illos regentes, quæ cervicibus et dexteris humeris circumligata habebant. (5) Deinde, multo tempore interjecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex insulis sunt ejecti, atque ita in continentem pervenerunt. (6) Hæc quidem de Caribus Cretenses memorant ; at Cares ipsi his non adsentiantur ; sed a prima gentis origine continentem se autumant incoluisse, eodemque nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utuntur. (7) Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen, priscum Jovis Carii templum, quod quidem cum Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consanguinei sint Carum ; Lydum enim et Mysum fratres Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud commune habent ; sed quicumque ex alia

μέτεστι, ὅσοι δὲ ἐόντες ἄλλου ἔθνους ὁμόγλωσσοι τοῖσι Κάρσι ἐγένοντο, τοῦτοισι δὲ οὐ μέτα.

CLXXII. Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες δοκέειν ἐμοὶ εἶσι, αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. Προσπεχω-
 5 ρήκασιν δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἣ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχιο ἀτρεκέως διακρίναι), νόμοισι δὲ χρέονται χειρωρισμένοις πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. (2) Τοῖσι γὰρ
 10 κάλλιστόν ἐστι κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλόττητα εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξι καὶ παι-
 σί. Ἰδρυθέντων δὲ σφι ἱρῶν ζεινικῶν, μετέπειτεν, ὥς σφι ἀπέδοξε, ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μῦθον χρᾶσθαι
 15 θεοῖσι, ἐνδύντες τὰ δῆλα ἅπαντες Καύνιοι ἡβδὸν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέγρι οὖρον τῶν Καλυν-
 δικῶν εἴποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ζεινικοὺς θεοὺς. Καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιούτοις χρέονται.

CLXXIII. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρ γαῖον γεγόνασι (τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάραβροι) δι-
 νειχεθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώ-
 20 πης παιδῶν Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στάσι Μίνως, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέ-
 25 μονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλύαδ, οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλεῦντο. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν Σαρπηδὼν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλεῦντο τὸ πέρ τε ἡνείκαντο οὖνομα καὶ νῦν ἐτι καλεῦνται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι· ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Παν-
 30 δίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέος, ἀπίκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὗτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. (3) Νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέονται. Ἐν δὲ τὸδε ἴδιον νενομίκασιν καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλεῖται
 35 ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων, εἰρομένου δὲ ἑτέρου τὸν πλησίον τίς εἴη, καταλέξει ἑωυτὸν μητρόθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μη-
 40 τέρας. (4) Καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλω συνοική-
 σῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστός, καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναῖκα ζεῖνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

CLXXIV. Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξάμενοι ἐδουλώθησαν ὑπ' Ἀρπάγου, οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύ-
 45 τὴν τὴν γῶρην οἰκεῖουσιν. (2) Οἰκεῖουσιν δὲ καὶ ἄλλοι καὶ Λακεδαιμονίων ἀπικοὶ Κνίδιοι, οἱ τῆς γῶρης τῆς σφετέρης τετραμμένης ἐς πόντον, τὸ δὲ Τριόπιον κα-
 λέσεται, ἀργμμένης δὲ ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβασ-
 50 σίης, ἐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης πλην ὀλίγης περι-
 ρόου (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορέην ἀνεμὸν ὁ Κερά-
 μειος κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον θάλασσα), τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν
 55 ὅσον τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὠρυσσον οἱ Κνίδιοι ἐν ὅσῳ

gente sunt, quamvis eadem cum Caribus lingua utentes, ad hos communio illa nihil pertinet.

CLXXII. Caunii vero ex eadem, quam incolunt, terra ori-
 undi mihi videntur; quamquam ipsi se Cretenses esse affir-
 mant. Linguam vero aut ipsi ad Caricum populum adcommo-
 darunt, aut Cares ad Caunium; nec enim hoc dijudicare li-
 quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis
 populis et a Caribus discrepantibus; (2) habetur enim apud
 illos honestissimum, ut secundum ætatem atque amicitiam
 catervatim ad computationes convenient viri et mulieres et
 pueri. Idem, quum prius templa constituta habuissent
 peregrinorum deorum, deinde mutata sententia, postquam
 eis placuit nonnisi patriis uti diis, arma capessiverunt
 cuncti puberes, et hastis aerem ferientes usque ad Calyn-
 dicos fines progressi sunt, dicentes se peregrinos ejicere
 deos. Talibus institutis Caunii utuntur.

CLXXIII. Lycii vero antiquitus ex Creta erant oriundi.
 Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero
 de regno in Creta dissiderent Europe filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione disciens Minos, Sarpedo-
 nem ejusque assecclas eiecit. Tum hi, insula expulsi, in
 Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam
 regionem nunc Lycii incolunt, hæc olim Milyas erat: Milyæ
 vero Solymi tum nominabantur. (2) Aliquantum igitur
 temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero no-
 minabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo
 etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, Termilæ. Ut vero
 Athenis Lycus, Pandionis filius, et ipse a fratre ex-
 pulsus Ægeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde
 demum, a Lyci nomine, successu temporis, Lycii sunt
 adpellati. (3) Institutis autem utuntur partim Creticis,
 partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec
 cum ullis aliis hominum commune: sese ipsi a matribus
 nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit,
 quærit; respondebit illi hic, esse se hujus vel illius matris
 filium, et matris suæ matres a superioribus temporibus re-
 pelet. (4) Porro, si mulier, quæ civis sit, servo nupse-
 rit, honesto loco nati censetur liberi: sin vir civis, atque
 etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
 habet, ignobiles erunt liberi.

CLXXIV. Jam Cares quidem, nullo claro edito facinore,
 subjugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi memorabile
 quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Græci
 illam regionem incolunt. (2) Incolunt autem quum alii,
 tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum ager mari
 est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidio-
 rum ditio a Bybassia peninsula, et est tota, exiguo excepto
 spatio, mari circumflua: nam quæ pars ejus ad septemtri-
 onem spectat, eam Ceramius sinus includit: quæ vero ad
 meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est. Istud
 igitur exiguum spatium, quod quinque fere stadiorum est,
 perfodere instituerunt Cnidii per id tempus quo Ioniam Har-

Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενος νῆσον τὴν χώρην ποιῆσαι. (3) Ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρα ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτη δ' ἰσθμός ἐστι τὸν ὠρυσσον. Καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων, μάλλον γάρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεισθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκός τὰ τε ἄλλα τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς θραυομένης τῆς πέτρης, ἔπειμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπερησομένους τὸ ἀντίφρον. (4) Ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ Κνιδιοὶ λέγουσι, χρᾶ ἔν τριμέτρῳ τόνῃ τάδε,

Ἰσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μὴδ' ὀρύσσετε·
Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἰ γ' ἐδοῦλετο.

Κνιδιοὶ μὲν ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης τοῦ τε ὀρυγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγῳ ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωκαν.

CLXXV. Ἔσαν δὲ Πηδασέες οἰκόντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαιαν, τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδειον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιοικοῖσι, ἡ Ἱρεία τῆς Ἀθηναίης πώγωνα μέγαν ἴσχει. Τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. (2) Οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μῦθοι τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ καὶ πρήγματα παρέσχον πλείστα, οὐρὸς τειχίσαντες τῷ οὐνομά ἐστι Λίδῃ.

CLXXVI. Πηδασέες μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν· Λυκιοὶ δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδῖον ἤλασε δ' Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ἐπεξιόντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο, ἐσωθέντες δὲ καὶ κατελιγθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλυσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ ἔπειτεν ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσαι. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὄρκους δεινούς, ἐπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. Τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαμένων Ξανθίων εἶναι οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀδῶκοντα Ἰστιέων, εἰσὶ ἐπ' ἡλυδες· αἱ δὲ ὀδῶκοντα Ἰστίαὶ αὐταὶ ἔτυχον τῇ νικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο. (3) Τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτω ἔσχε δ' Ἀρπαγὸς· παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε· καὶ γὰρ οἱ Καῦνιοὶ τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

CLXXVII. Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἀρπαγὸς ἀνάστατα ἐποίησε, τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς αὐτὸς Κύρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος καὶ οὐδὲν παρίεις. Τὰ μὲν νυν αὐτῶν πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παραίεσθαι πόνον τε πλεστον καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

CLXXVIII. Κύρος ἐπέιτε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησατο, Ἀσσυρίοις ἐπέτιθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ μὲν καὶ ἄλλα πόλεις μεγάλα πολλὰ, τὸ δὲ οὐνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι τῆς Νίνου ἀναστάτου γενομένης τὰ βασιλεία κατεστήκει, ἣν Βαβυλῶν, ἐούσα τοιαύτη δὴ τις πόλις. (2) Κίεσται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγας δὲ εὐσεα μέτωπον ἔχαστον εἰκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων ἐούσης τετραγώνου·

pagus subegit, cupientes ex agro suo insulam facere. (3) Erat autem universa eorum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus continentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodiebant. Multorum igitur hominum manibus in opere occupatis, quum magis quam consentaneum erat laborarent et alia corporis membra et maxime oculi eorum qui opus faciebant et petram perfringeant, ita ut adpareret non sine deorum numine id fieri; miserunt Delphos qui consulerent oraculum quidnam esset quod ipsis adversaretur. (4) Quibus Pythia, ut ipsi fatentur Cnidii, trimetro lenore hæcce respondit :

Nec aggerate vos nec isthmum fodite :
nam, si placuisset, insulam dederat deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitire; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nulla inita pugna, dederunt.

CLXXV. Fuere autem Pedasenses, mediterranea super Halicarnassum habitantes : quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, tam ipsis quam accolis, sacerdos femina Minervæ ingentem emittit barbam; quæ res illis ter accidit. (2) Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam creaverunt; quum montem, cui Lida nomen, muro muniissent.

CLXXVI. Et Pedasenses quidem haud multo post sunt expugnati. Lycii vero, ut in Xanthium campum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis pugnam iniierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed prælio superati, et in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxoribus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem subjecerunt arci, ut tota concremaretur. (2) His factis, diris juramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum autem Lyciorum, qui nostra ætate Xanthios se esse prædicant, advenæ sunt plerique, exceptis octoginta familiis; quæ familiæ octoginta tunc temporis forte domo aberant, atque ita superfuerunt. (3) Xantho igitur tali modo potitus Harpagus est. Simili vero ratione etiam Cauno est potitus; nam et Caunii majori ex parte Lycios sunt imitati.

CLXXVII. Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus, superiora autem Asiae Cyrus ipse, singulos populos in potestatem suam redigens, nullumque prætermittens. Quorum pleraque silentio nos præteribimus : quæ vero plurimo cum labore gessit et quæ præ cæteris maxime sunt memorabilia, eorum faciam mentionem.

CLXXVIII. Universo continente inferioris Asiæ potestati suæ subiecto, Assyrios Cyrus adgressus est. Sunt autem Assyriæ quum aliæ urbes insignes multæ, tum clarissima omnium et munitissima, quæ post Ninum eversam regia sedes erat, Babylon; cujus hæc erat conditio. (2) Sita in ampla planitie, formam habet quadratam, cujus quodque latus centum et viginti stadia metitur : ita totius

οἷοι σταδαίοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὁγδῶκοντα καὶ τετρακόσιοι. Τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσούτον ἐστὶ τοῦ ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου, ἐκεκόμετο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. (3)

5 Τάφρος μὲν πρῶτα μιν βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλήη ὕδατος περιβάει, μετὰ δὲ τεῖχος πεντήκοντα μὲν πηγέων βασιλῆϊων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ διηκοσίων πηγέων· ὁ δὲ βασιλῆϊος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆχους μέζων τρισὶ δακτυλοῖσι.

10 CLXXIX. Δεῖ δὲ ἡ με πρὸς τούτοις εἶτι φράσαι ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἢ γῆ ἀναισιμώθῃ καὶ τὸ τεῖχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο. Ὅρυσσοντες ἄμα τὴν τάφρον ἐπλίνθινον τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην, ἐλεύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς ὥπτησαν αὐτάς ἐν κα-

15 μίνουσι· μετὰ δὲ τέλει χρωόμενοι ἀσφάλτῳ θέρμῃ, καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλὰ μιν διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα, δεύτερα δὲ αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον. (2) Ἐπὰν δὲ τοῦ τεύχεος παρὰ τὰ ἔσχατα οἰκήματα

20 μονόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἀλλήλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον θεορίπῳ περιέλασιν. Πύλαι δὲ ἐνεστέασι περὶ τοῦ τεύχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι, καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. (3) Ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμερέων δὸν ἀπὸ Βα-

25 βυλῶνος· Ἰς οὖνομα αὐτῇ. Ἐνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· Ἰς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα, ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. Οὗτος ὢν ὁ Ἰς ποταμὸς ἄμα τῇ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδόι πολλοὺς, ἔνθεν ἡ ἀσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖ-

30 χος ἐκομίσθη. CLXXX. Τετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπον τοιῷδε, ἐστὶ δὲ οὗτο φάρσεια τῆς πόλιος. Τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέρχει, τῷ οὖνομα ἐστὶ Εὐφράτης· ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς·

35 ἔξει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. (2) Τὸ ὦν δὲ τεῖχος ἐκάτερον τῶν ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλθῆται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ αἰμασιῇ πλίνθων ὀπτῶν παρατείνε. (3) Τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ ἐὼν πλήρες οἰκιῶν τρωρό-

40 φων τε καὶ τετρωρόφων κατατέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰσάας, τὰς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐπικασίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἔχούσας. (4) Κατὰ δὲ ὦν ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἰμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν· ἔσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι,

45 φέρουσαι καὶ αὐταὶ ἐς αὐτὸν τὸν ποταμὸν.

CLXXXI. Τοῦτο μὲν δὲ τὸ τεῖχος θύρηξ ἐστὶ, ἔτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιβάει, οὐ πολλῷ τῶν ἀσθενέστερον τοῦ ἐτέρου τεύχεος, στενότερον δέ. Ἐν δὲ φάρσει ἑκατέρω τῆς πόλιος ἐτετείχιστο ἐν μέσῳ ἐν τῷ μὲν
51 τὰ βασιλῆϊα περιβάλλῃ μεγάλῃ τε καὶ ἰσχυρῇ, ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἐστὶ ἐὼν, δύο σταδίων πάντῃ ἐὼν τετράγωνον. (2) Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδομῆται, σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ

urbis circuitus conficitur quadringentorum octoginta stadiorum. Hæc amplitudo est urbis Babylonice. Exornata vero instructaque erat ita, ut nulla alia cujus ad nos notitia pervenit. (3) Statim fossa eam circumdat alta lataque, et aqua numquam non repleta : dein murus, cujus latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, altitudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus regius major vulgari tribus digitis.

CLXXIX. Oportet vero ad hæc me declarare, quem in usum insumta sit terra e fossa egesta, et murus ille quo pacto fuerit confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e fossa egestam formabant in lateres : utque laterum probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus coquebant. Tum loco calcis asphalti calida utentes, et tricesimo cuique laterum ordini arundinum texta interstipantes, primum labia construxerunt fossæ, deinde ipsum murum eodem modo. (2) Super immo vero in utriusque lateris ora ædificaverunt unius conclavis domunculas, sibi invicem obversas, medium autem spatium tantum reliquerunt, ut circumagi in eo quadrigæ possent. In muro circum circa centum sunt portæ, æneæ omnes ; et postes etiam, et superiora limina, itidem ex ære. (3) Est autem aliud oppidum, octo dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is. Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen, qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur Is fluvius simul cum unda sua multos edit grumos asphalti : unde ad ædificandum murum Babylonis asphaltus devecta est.

CLXXX. Tali igitur modo munita Babylon est. Sunt autem duæ urbis regiones : mediam enim perfluit et in duas partes dividit flumen, cui nomen Euphrates. Is ex Armenia fluit amplius et altus atque rapidus ; exonerat se autem in Erythræum mare. (2) Murus igitur utrimque brachia ad flumen usque ducta habet : inde inflexa procedit utrinque maceria ex coctili latere, quæ utrique fluminis labio prætenditur. (3) Urbs ipsa domibus repleta est trium aut quatuor tabulatorum ; per eamque ductæ sunt viæ ad lineam directæ, quom ceteræ, tum ear quæ e transverso ad flumen pertinent. (4) Ad harum viarum quamque apertæ sunt in maceria juxta flumen decurrente portæ minores, totidem numero quot viæ sunt : atque etiam hæ portæ ex ære sunt, per quas ad ipsum flumen transitur.

CLXXXI. Murus quem dixi, robur præcipuum muniti est : circumductus est autem interius alius murus, haud multo infirmior altero, sed angustior. In medio autem utriusque regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat, in altera quidem regia aula, vasto circuitu valikloque ; in altera, Jovis Beli templum æneis portis instructum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaquaversum motiens, forma quadrata. (2) Hujus in templi medio turris solida exstructa est, unum stadium tam in longitudinem quam in

ἄλλος πύργος ἐπιβέθηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρι οὗ ὅκτω πύργων. (3) Ἀνάθαις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποιήται. Μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιός ἐστι κατα-
 5 γωγὴ τε καὶ ὠκυ ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. (4) Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὶς ἔπαστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηὶ κλίνη μεγάλη κείται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείται χρυσέη. (5) Ἀγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμέ-
 10 νον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασῶν, ὡς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι ἐόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

CLXXXII. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἔμοι μὲν οὐ
 15 πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὶν καὶ ἀμπαύσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰ περ ἐν Θῆβησι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαιέως γυνή, ἀμφοτέραι δὲ αὐταὶ λέγονται ἀν-
 20 ὄρων οὐδαμῶν ἐς ὁμιλίην φοιτᾶν. (2) καὶ κατὰ περ ἐν Πατάροις τῆς Λυκίης ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὧν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὧν συγκατακληῖται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηὶ.

25 CLXXXIII. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὶς, ἐνθα ἀγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνι κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακείται χρυσῇ, καὶ τὸ βῆθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ· καὶ ὡς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυ-
 30 σίου πεποιήται ταῦτα. (2) Ἐξω δὲ τοῦ νηοῦ βωμός ἐστι χρυσεός. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος βωμός μέγας, δκου θύεται τὰ τέλα τῶν προβάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσεοῦ βωμοῦ οὐκ ἔστι θύειν ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μούνα. (3) Ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιθωντοῦ
 35 χίλια τάλαντα ἕτερος ἑκάστου οἱ Χαλδαῖοι τότε ἐπεὰν τὴν ὀρθὴν ἀγῶσι τῷ θεῷ τούτῳ. (4) Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδριάς δωδέκα πηγέων χρύσεος στερεός· ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. (5) Τούτῳ τῷ
 40 ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας οὐκ ἐτόλμησε λαβεῖν, Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱερεῖα ἀπέκτεινε ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. Τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται, ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά.

45 CLXXXIV. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τείχεα τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱρὰ, ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. (2) Ἦ μὲν πρότερον ἄρσασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε
 50 πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις, αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδίον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐνώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδίον πᾶν πελαγίζειν.

CLXXXV. Ἦ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεῖα, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρις, αὕτη δὲ συνεωτέρη γε-

latitudinem patens : et super hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia, ad octo turres numero. (3) Hæ turres conscendunt extrinsecus, via circum omnes sursum ducente . in medio vero adscensu diversorium est, et sellæ in quibus residentes requiescere possint qui adscendunt. (4) Extræ turri templum superstructum est amplum : quo in templo stratus lectus magnus, juxtaque eum adposita mensa aurea. (5) Imago autem aut statua nulla inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium, præter unam mulierem ex indigenis, quamcumque ex omnibus selegerit deus, ut Chaldæi aiunt, qui sunt hujus dei sacerdotes.

CLXXXII. Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare ipsum deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Ægyptiis fit eodem modo, ut Ægyptii narrant; nam et ibi in Jovis Thebani templo decumbit mulier : utramque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem : (2) similiterque Pataris in Lycia fatidica dei sacerdos, suo quidem tempore; nec enim constanter ibi est oraculum : quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur.

CLXXXIII. Est autem in Babylonico templo alia etiam ædes inferne : ubi magnum est simulacrum Jovis sedentis, aureum, cui mensa magna adposita aurea, et scabellum et sella ex auro : omnia hæc, ut narraverunt Chaldæi, ex octingentis auri talentis confecta. (2) Extra templum vero altare est aureum. Estque præterea alia ara ingens, ubi justæ ætatis mactantur victimæ; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. (3) In majore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldæi mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. (4) Erat autem illa adhuc ætate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum : quam ego quidem non vidi, refero autem quæ a Chaldæis narrantur. (5) Huic statuæ insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre : Xerxes vero Darii filius abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuum loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat : exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

CLXXXIV. Babylonis hujus quum multi alii fuerant reges, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in Assyriarum rerum historia faciam mentionem : tum in his etiam duæ mulieres. (2) Harum illa, quæ prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, eique nomen fuit Semiramis; quæ aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea flavius per universum campum solitus esset restagnare.

CLXXXV. Altera, quæ post hanc regnavit, nomine Nitocris, quæ priore regina fuit intelligentior, partim monumenta

νομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης τοῦτο μὲν μνημόσυνα ἐλί-
πετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι, τοῦτο δὲ τὴν Μῆδων δρέουσα
ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἀλλ' ἄλλα τε
ἀραιρημένα ἄσπερα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον,
προεφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. (2) Πρῶτα μὲν τὸν
Εὐφρήτην ποταμὸν ῥέοντα πρότερον ἰδὺν, ὃς σφι διὰ τῆς
πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον ἄνωθεν διώρυγας ὀρύξασα,
οὕτω δὴ τι ἐποίησε σχολιὸν ὥστε δὴ τρίς ἐς τῶν τινὰ
χωμῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. (3) Τῇ
10 δὲ κώμῃ οὖνομά ἐστι, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης,
Ἀρδέρικκα. Καὶ νῦν οἱ ἂν κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς
Θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλύνοντες ἐς τὸν Εὐφρή-
την ποταμὸν τρίς τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παρα-
γίνονται καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρησι. (1) Τοῦτο μὲν δὴ
15 τοιοῦτο ἐποίησε, γῶμα δὲ παρέωσσε παρ' ἑκάτερον τοῦ
ποταμοῦ τὸ χεῖλος ἄξιον θώματος, μέγαθος καὶ ὕψος
ὅσον τι ἐστί. (5) Κατ' ἑπερθε δὲ πολλῶ Βαβυλῶνος
ὠρύσσε ἐλυτρον λίμνην, ὀλίγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος
20 δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιέουσα εἰκοσί τε καὶ τετρακο-
σίων σταδίων τὸν δὲ ὀρύσσόμενον χῶν ἐκ τούτου τοῦ
ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ
παρὰχέουσα. (6) Ἐπεῖτε δὲ οἱ ὀρύρωκε, λίθους ἀγα-
γομένη κρητὶδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. Ἐποίησε δὲ
25 ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σχολιὸν καὶ τὸ ὀρυ-
γμα πᾶν ἔλος, ὥς ὃ τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη περὶ
καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλοοὶ ἔωσι σχολιοὶ ἐς
τὴν Βαβυλῶνα, ἐκ τε τῶν πλώων ἐκδέχεται περίοδος
τῆς λίμνης μακρῆ. (7) Κατὰ τοῦτο δὲ ἐργάζετο τῆς
30 γῆρας τῇ αἰ' τε ἐσβολαὶ ἔσαν καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ
Μῆδων δόδου, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμαν-
θάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα.

CLXXXVI. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο,
τοιγὰδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκην ἐποίησατο. Τῆς πό-
35 λιος ἐούσης δύο φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχον-
τος, ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων, ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ
ἐτέρου φάρσεος ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοῖον δια-
βαίνειν, καὶ ἦν, ὥς ἐγὼ δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο. (2)
Αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε· ἐπεῖτε γὰρ ὠρύσσε τὸ ἐλυ-
40τρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τὸδε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
ἔργου ἐλίπετο. Ἐτάμνετο λίθους περιμήχεας, ὥς δὲ οἱ
ἔσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι καὶ τὸ χωρίον ὀρύρωκε, ἐκτρέψασα
τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν ἐς τὸ ὠρύσσε χωρίον, ἐν ᾧ
ἐπίπλωτο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου
45 ῥέεθρου, τοῦτο μὲν τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν
πόλιν καὶ τὰς καταβάσις τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν
ποταμὸν φερούσας ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὅππῃσι κατὰ
τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τελεῖ, τοῦτο δὲ κατὰ μέσῃν κου
μάλιστα τὴν πόλιν τοῖσι λίθοισι τοὺς ὠρύξατο οἰκοδό-
50 μεε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρει τε καὶ μολί-
βδῳ. (3) Ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη
γένοιτο, ξύλα τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο
οἱ Βαβυλώνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρε-
σκον τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ διαφαιτέοντες τὰς νύκτας

reliquit, quæ commemorabo; partim, quum Medorum
imperium amplum videret nec agens quietem, quod et alia
multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, præcui-
nivit se adversus illos quam maxime potuit. (2) Primum
quidem Euphratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum
antea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne ductis,
ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad quempiam
Assyriæ vicum perveniat. (3) Ardericca vici nomen est,
ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc, qui ab hoc no-
stro mari Babylonem proficiscuntur, quum Euphrate fluvio
versus illam descendunt, ter ad eundem vicum accedunt,
et quidem tribus deinceps diebus. (4) Hoc tale ab illa
effectum est. Præterea aggerem ad utramque fluvii ripam
adgessit miratu dignum, quum latitudinis caussa, tum alti-
tudinis. (5) Longe vero supra Babylonem alveum effodit
recipiendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in altitu-
dinem quidem ubique fodit usque dum aqua scaturiret, in
amplitudinem vero circuitum alvei fecit quadringentorum
et viginti stadiorum: terram autem ex fossa egestam in-
sumsit in aggeres juxta ripam fluvii jaciendos. (6) Tum,
absoluto effodiendi labore, advectis lapidibus, totum al-
veum circumcirca crepidine munivit. Duo autem ista
opera fecit, flumen tortuosum, et ex effosso alveo lacunam,
hoc consilio, ut lentius flueret flumen, multis flexibus fra-
cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio Babylonem,
et post navigationem exciperet accedentes longus circa la-
cunam anfractus. (7) Ab ea autem parte terræ Babyloniae
fecit hæc Nitocris, quæ erat ex Media introitus et iter
brevissimum; ne Medi sese ingerentes, res ipsius specula-
rentur.

CLXXXVI. Has igitur munitiones illa ex profundo sibi
circumdedit: quibus tale quoddam corollarium, alteri in-
stituto veluti medium interponens, adjecit. Quum in duas
regiones divisa urbs esset, quarum medium fluvius obtine-
bat; superiorum regum ætate, quoties ex una regione in
alteram vellet aliquis transire, navigio erat transeundum.
Quod quum, ut equidem existimo, esset molestum, (2) illa
huic quoque rei providit. Ut enim alveum stagno recipiendo
effodit, simul aliud hoc monumentum ejusdem operæ reli-
quit. Lapidibus cædendis curavit permagnos: qui postquam
fuere parati, effossusque locus fuit quem dixi, in hunc
ipsum effossus locum cursum omnem fluminis avertit;
qui locus ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsicca-
batur. Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus portis ad
flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo, quo murus
structus erat, exædificavit: partim, in media fere urbe,
ex lapidibus, quos excindi jusserat, pontem ædificavit,
ferro et plumbo lapides vinciens. (3) Eo super ponte
interdium quotidie tigna quadrata intendebantur, quibus
transirent Babylonii; noctu vero tollebantur hæc tigna, ea
caussa, ne per noctem ex altera urbis regione in alteram

κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. (4) Ὡς δὲ τό τε ὄρυθ' ἐν λίμνῃ πλήρης ἐγεγόνει ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόμητο, τὸν Εὐφρῆτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα βέεθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε, καὶ οὕτω τὸ ὄρυθ' ἐλος γενόμενον ἐς δέον ἐδόκεε γεγονέναι καὶ τοῖσι πολήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη.

CLXXXVII. Ἡ δ' αὐτὴ αὕτη βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινὰ ἐμυχανήσατο. Ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἀστεος τάφον ἐσωτὴ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων, ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα ταῦτα, « τῶν τις ἐμεῦ ὕστερον γινόμενων Βαβυλωνίως βασιλέων ἦν σπανίστη χρημάτων, ἀνοίξας τὸν τάφον λαβέτω δόξα βούλεται χρήματα. Μὴ μέντοι γε μὴ σπανίσας γε ἄλλως ἀνοίξῃ. οὐ γὰρ ἀμεινον. » (2) Οὗτος δὲ τάφος ἦν ἀκίνητος μέχρι οὗ ἐς Δαρείον περιῆλθε ἡ βασιλείη. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι τῆσι πύλῃσι ταύτησι μηδὲν χρεέσθαι, καὶ χρημάτων κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεσμένων, μὴ οὐ λαβέειν αὐτά. Τῆσι δὲ πύλῃσι ταύτησι οὐδὲν ἔργατο τοῦδε εἵνεκεν, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο δ νεκρὸς διεξελαύνοντι. (3) Ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον εὔρε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα ταῦτα, « εἰ μὴ ἀπληστός τε ἔας χρημάτων καὶ αἰσχροκερδῆς, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας ἀνέψγες. » Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία τοιαύτη τις λέγεταί γενέσθαι.

CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ Κύρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἐσωτοῦ τὸ οὐνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἔσκευασμένους ἐξ οἴκου καὶ προβάτοισι, καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἀγεται τοῦ παρὰ Σούσα ρέοντος, τοῦ μόνου πίνειν βασιλεὺς καὶ ἄλλοι οὐδενὸς ποταμοῦ. (2) Τοῦτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπειρημένον πολλὰι κάρτα ἑμαῖαι τετρακύκλοι ἡμιόνεαι κομίζουσαι ἐν ἀργυρέοισι ἀγρηίοισι ἐπονται, ὅκῃ ἂν ἐλαύνῃ ἐκάστοτε.

CLXXXIX. Ἐπεῖτε δὲ ὁ Κύρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγίνετο ἐπὶ Γύνδη ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν, ὁ δὲ παρ' Ὀπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοί, τοῦτον δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὥς διαβαίνειν ἐπειράτο ὁ Κύρος ἐόντα νηυσιπέρητον, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἵππων τῶν λευκῶν ὑπ' ὕβριος ἐσθᾶς ἐς τὸν ποταμὸν διαβαίνειν ἐπειράτο, ὁ δὲ μιν συμψήσας ὑποβρύχιον οἰχώκεε φέρον. (2) Κάρτα τε δὴ ἐμαλείπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κύρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε οὕτω δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσῃν ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναικάς μιν εὐπετέας, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαθήσασθαι. (3) Μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν μετέειπεν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύειν διαίρει τὴν στρατὴν δίχα, διελὼν δὲ κατέτεινε σχοινοστενάς ὑποδέξας διώρυγας ὀδῶνκοντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τοῦ Ἰνδὸς τετραμμέ-

transeuntes furta exercerent. (4) Postquam fossa lacus fuerat factus aqua fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum ex lacu iterum est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus fieret, commode hoc recteque factum visum est, et civibus pons erat exstructus.

CLXXXVII. Eadem regina dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi. Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi jussit sublime, in summo ipsius portæ. Ei sepulcro inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si quis eorum, qui post me reges erunt Babilonis, pecunia indiguerit, aperiat hoc sepulcrum, et sumat quantum voluerit pecuniæ. At, nisi admodum indiguerit, utique non aperiat. Nec enim id illi profuerit. (2) Hoc sepulcrum intactum stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero indigna res esse videbatur, hac porta non uti, et pecuniam quæ ibi deposita esset, atque etiam ipsa invitaret, non auferre. Porta hac autem non utebatur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti immineret (3) Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam quidem repperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptionem his fere verbis conceptam: Nisi insatiabilis esses et turpi lucro inhians, defunctorum loculos non aperuisses. Hæc sunt quæ de regina hac memorantur.

CLXXXVIII. Ejusdem hujus reginæ filium, Assyriæ regem, cui nomen erat Labynetis, idem quod patri, bello petuit Cyrus. Proficiscitur autem in bellum rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa præterfluit, ex quo solo rex bibi neque ex ullo alio fluvio. (2) Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimi currus quattuor rotarum mulis juncti constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur.

CLXXXIX. Cyrus igitur adversus Babylonem proficiscens ubi ad Gynden amnem pervenit; qui fontes in Matianis montibus habens, postquam per Dardanenses perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui Opin oppidum præterfluens in Erythræum mare infunditur; hunc Gynden fluvium, qui navibus poterat trajici, quum transire Cyrus conaretur; ibi tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at fluminis impetus, illum contorquens, demersum abripuit. (2) Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam iratus Cyrus, minatus est, ita tenem illum se effecturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem madefacientes, possint transire. (3) Hæc minatus, omissa adversus Babylonem expeditione, exercitum bifariam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit ab utraque Gyndæ ripa centum et octoginta fossas, quaquaversum ducendas; distributur-

νας πάντα τρόπον, διατάξας δὲ τὸν στρατὸν ὀρύσσειν ἐκέλευε. (4) Οἷα δὲ οὐλοῦ πολλοῦ ἐργαζομένου ἦνετο μὲν τὸ ἔργον, ὁμοῦ μάλιστα τὴν θέρειαν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι.

5 CXС. Ὡς δὲ τὸν Γυνδαῖ ποταμὸν ἐτίσατο Κύρος ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβὼν, καὶ τὸ δεύτερον ἔαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὲ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. (2) Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατεύσαντες ἐμὲνον αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγ-
10 χού τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ κατελιθίσαν ἐς τὸ ἄστυ. Οἷα δὲ ἐξέπιστάμενοι ἐτι πρότερον τὸν Κύρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. (3) Ἐνθαῦτα
15 οὗτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίας οὐδένα, Κύρος δὲ ἀπορήσει ἐνείχετο ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συγχού ἀνυτέρω τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων.

CXCI. Εἴτε δὲ ὢν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοῖονδε.
20 Τάξας τὴν στρατὴν ἄπασαν ἐξ ἑμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὅστις αὐτὴς τῆς πόλιος τάξας ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός, προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ βέθρον ἴδωνται γεγόμενον, εἰσέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. (2) Οὕτω τε δὴ τά-
25 ξας καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας ἀπῆλκυε αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τὰ περὶ τὴν Βαβυλωνίαν βασιλείαν ἐποίησε κατὰ τε τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κύρος ἑτέρα τοιαῦτα. (3) τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι
30 ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἑλος, τὸ ἀρχαῖον βέθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. Γενομένου δὲ τούτου τοιοῦτου, οἱ Πέρσαι οἱ περ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατὰ τὸ βέθρον τοῦ Εὐφράτῃ ποταμοῦ ὑπονοστοστῆκος ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μὴρὸν
35 μάλιστά κη, κατὰ τοῦτο ἐσήϊσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. (4) Εἰ μὲν νυν προεπύθοντο οἱ Βαβυλώνιοι ἢ ἔμαθον τὸ ἐκ τοῦ Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν περιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν διέφθειραν χάκιστα· κατακλήϊσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
40 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἱμασιὰς ἀναθάντες τὰς παρὰ τὰ χεῖλα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον ἂν σφρας ὡς ἐν κύρτῃ. (5) Νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκῆτος σφί παρῆστησαν οἱ Πέρσαι· ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα
45 τῆς πόλιος ἐαλωκότων τοὺς τὸ μέσον οἰκόντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας, ἀλλὰ τῷ γινεῖν γὰρ σφί ἐοῦσαν ὀρθὴν, χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς δὲ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. Καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραι-
50 ρητο.

CXCII. Τὴν δὲ δύναιμι τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοισι δηλώσω ὅση τις ἐστὶ, ἐν δὲ καὶ τῷδε. Βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρα-
τιτῆς διαραίρεται, πᾶρες τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης

que exercitum has fossas fodere jussit. (4) Igitur, magna hominum multitudo opus faciente, effectum quidem est opus; verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus facientes consumsere.

CXC. Postquam Gynḡe fluvio hanc pœnam inflixit Cyrus, ut in trecentos sexaginta canales esset diductus, altero demum adpetente vere adversus Babylonem exercitum duxit. (2) Et Babylonii; copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt. Ubi propius urbem accessit, prælio cum eo conflixerunt Babylonii, quo prælio superati, in urbem sunt compulsi. Jam pridem vero, bene gnari non quieturum Cylum, quum vidissent eum cunctos pariter populos adgredi, permultorum annorum commeatum in urbem comportaverant. (3) Quare hi quidem non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus magnis difficultatibus premebatur, quandoquidem multo jam tempore circumacto nihil admodum promotæ res ejus erant.

CXCI. Igitur, sive quis alius ei dubitanti consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu circa flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egreditur, prædixit militibus, ut, quum viderint vado transiri flumen posse, tunc ea via urbem ingrediantur. (2) Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem fecerat, idem nunc ipse Cyrus fecit. (3) Fluvio per fossam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato, pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente aqua. Quo facto Persæ, qui ad hoc ipsum ibi dispositi erant, per alveum Euphratis fluvii, cujus aqua in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur hominis attingeret, per hunc alveum Babylonem sunt ingreasi. (4) Quodsi igitur antea cognovissent aut animadvertissent Babylonii quæ Cyrus instituebat, sane non passi essent Persas urbem intrare, sed misere perdidissent. Quippe si portulas omnes, quæ ad flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscendissent secundum utramque fluminis ripam ductas, veluti in nassa capturi illos fuerant. (5) Nunc ex inopinato adstiterunt eis Persæ. Propter amplitudinem vero urbis ut aiunt ejus incolæ, postquam captæ jam erant extremæ urbis partes, qui mediam Babylonem incolebant, non animadvertenter captos se esse; sed quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est Babylon.

CXCII. Opes autem quantæ sint Babyioniorum, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno regi, præter tributa quæ ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum ejus, in certas partes est

ἀρχεῖ. (2) Δωδέκα τῶν μηνῶν ὄντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν τοὺς τέσσαρας μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη γῶρη, τοὺς δὲ ὅκτω τῶν μηνῶν ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. Οὕτω τριτημορίη ἡ Ἀσσυρίη γῶρη τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας. (3) Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς γῶρης ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήτην καλεῦσι, ἐστὶ ἀπασῶν τῶν ἀρχῶν πολλὸν τι κρατίστη, ἔκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλέως ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον ἀργυρίου μὲν προσήϊε ἑκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή (ἡ δὲ ἀρτάβη μέτρον ὅν Περσικὸν χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῦν χοίνιζι τρισὶ Ἀττικῇσι), ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἔσαν ἰδίη, παρέξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλάας ὀκτακόσιοι, αἱ δὲ βαινόμεναι ἐξακισχίλιαι καὶ μύρια· ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἑρσένων τούτων εἴκοσι ἵππους. (4) Κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσούτου δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο ὥστε τέσσαρες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων εἶσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετέταχτο σιτία παρέχειν. Τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλωνίως ὑπῆρχε ὄντα.

30 CXCIII. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο· ἀρόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λῆϊον καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος, οὐ κατὰ περ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χειρσὶ 25 τε καὶ κηλωνήσοι ἀρόμενος. (2) Ἡ γὰρ Βαβυλωνίη γῶρη πᾶσα, κατὰ περ ἡ Αἰγυπτία, κατατέμνεται ἐς διωρύχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσίπερτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινὸν, ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφράτη, ἐς τὸν Τίγριν, 30 παρ' ὃν Νίνος πόλις οἰκητο. (3) Ἔστι δὲ χωρῶν αὕτη ἀπασῶν μακρῷ ἀρίστη τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν· τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειρᾶται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν οὔτε ἀμπelon οὔτε ἐλαίην. Τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν 35 ἐστὶ ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ, ἐπεὶ δὲ ἀρίστα αὕτη ἐωυτῆς ἐνεῖκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. (4) Τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθῶν τὸ πλάτος γίνεται τεσσάρων εὐπετέως δακτύλων. Ἐκ δὲ κέγγρου καὶ σισάμου ὅσον τι δένδρεον 40 μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην γῶρην καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐγόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. Χρέονται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σισάμων ποιεῦνται. (5) Εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πε- 45 φυκοτές ἀνὰ πᾶν τὸ πεδίον, οἱ πλευνῶντες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται τοῖς συκείων τρόπον θεραπεύουσι τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἑρσενας Ἕλληνες καλεῦσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροις τῶν φοινίκων, 50 ἵνα πεπαλὴ τέ σφι ὁ ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων καὶ μὴ ἀπορρέη ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος· ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἑρσενες κατὰ περ οἱ ὀλυνθοί.

CXCIV. Τὸ δὲ ἀπάντων θῆμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτῃ μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἐρχομαι φράσω.

distributa. (2) Jam quum in anno duodecim sint menses, per quattuor menses alit eum Babylonia terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria hæc terra tertiam partem possidet opum totius Asiæ: (3) et præfectura hujus regionis (Satrapias Persæ vocant) omnium præfecturarum longe est præstantissima; quandoquidem Trilantæclimæ, Artabazi filio, cui lic districtus a rege commissus erat, quotidie redibat artaba pecunia repleta: est autem artaba mensura Persica, capiens mediunnum Atticum cum tribus chenicibus Atticis. Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, exceptis his qui ad belli usum erant destinati, admissarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi admittebantur, decies sexies mille; nam singuli mares vicenis feminis admittebantur. (4) Canum autem Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quattuor essent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum immunes, quibus hoc injunctum erat, ut canes illos alerent. Has opes possidebat is, qui Babyloni imperabat.

CXCIII. In agro Assyriaco pluit quidem aliquantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges augetur, et maturescit triticum, non quod fluvius ipse, sicut in Ægypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus hæc irrigantur. (2) Est enim tota Babylonia terra fossis disscissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus trajicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium, Tigrin, ad quem Ninus urbs ædificata erat. (3) Est autem hæc regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. (4) Folia autem tritici atque hordei quattuor admodum digitorum latitudinem habent. Ex milio et sesamo quantæ magnitudinis arbor existat, bene equidem cognitum habens, commemorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniæ terram non adierunt, ne his quidem, quæ de aliis frumenti generibus dicta sunt, fidem ullam adhibitueros. Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. (5) Palmas vero arbores habent, per totam planitiem plantalas; quarum pleræque frugiferæ sunt, e quibus et cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt ficum more, quum aliis rebus, tum quod masclarum quas Græci vocant palmarum fructum glandiferis palmis circumligant, quo glandem maturet culex sese insinuans, nec decidat fructus palmæ. Nam culices in suo fructu generant masculæ palmæ, similiter ut apud nos caprificorum grossi.

CXCIV. Quod vero eorum quæ sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum

Τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα ἕντα κυκλοτερέα πάντα σκύτινα. (2) Ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοις τοῖσι κατὰ περθε Ἀσσυρίων οἰκημένοις νομέας ἰτέης ταυόμενοι ποιήσονται, περιτείνουσι τοῦτοισι διφθέρας στεγαστρίδας ἐξωθεν ἰδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες οὔτε πῶρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπείσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικίῃσι κατάγουσι οἶνου πλέους. (3) Ἰούνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πληκτρῶν καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστειώτων, καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πληκτρὸν, ὁ δὲ ἔξω ὥθεει. Ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. (4) Ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέεσσι πλεῦνες. Ἐπεὶ ὦν ἀπικῶνται πλώοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκέρχυναν, τὰς δὲ διφθέρας ἐπιστᾶντες ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. (5) Ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἷά τέ ἐστι πλώειν οὐδενὶ τρόπῳ ὑπὸ τάχος τοῦ ποταμοῦ· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. (6) Ἐπεὶ δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπικῶνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. Τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα.

CXCV. Ἐσθῆτι δὲ τοιγδε χρέονται, κιθῶνι ποδηνεκέϊ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτῆσι ἐμβάσι. Κομμένοι δὲ τὰς κεφαλὰς μίτρησι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. (2) Σφρηγίδα δ' ἐκάστος ἔχει καὶ σκῆπτρον χειροποιήτων· ἐπ' ἐκάστῳ δὲ σκῆπτρῳ ἐπεστὶ πεποικιμένον ἡ μῆλον ἢ ρόδον ἢ κρίνον ἢ αἰετὸς ἢ ἄλλο τι· ἀνεῖ γὰρ ἐπιστήμου οὐ σφί νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. Αὕτη μὲν δὴ σφί ἀρτίσις περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

CXCVI. Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστήσασιν· ὁ μὲν σοφώτατος ὁδε κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέρην, τῷ καὶ Ἰλυριῶν Ἐνετοῦς πυνθάνομαι χρέεσθαι. Κατὰ κώμας ἐκάστας ἅπας τοῦ ἔτεος ἐκάστου ἐποιέετο τάδε. (2) Ὡς ἂν αἱ παρθέναι γινοίατο γάμων ὥραιαι, ταύτας δευκα συναγάγειεν πάσας, ἐς ἐν χωρίον ἐσάγεσκον ἁλῆας, πέριξ δὲ αὐτὰς ἴστατο δμῖλος ἀνδρῶν, ἀνιστάς δὲ κατὰ μίαν ἐκάστην κῆρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, δευκα αὕτη εὐροῦσα πολλὸν χρυσίον πρῆθει, ἄλλην ἀνεκέρυσσε ἡ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη. Ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. (3) Ὅσοι μὲν δὴ ἔσπον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, υπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστεουσάσ· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσπον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἰδοὺς μὲν οὐδὲν ἰδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. (4) Ὡς γὰρ δὴ διεέλθοι ὁ κῆρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας

est, exponere adgredior. Navigia, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. (2) Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias prætendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus impositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. (3) Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extorsus pellit, uterque stans reclus. Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. (4) In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. (5) Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pellibus, conficiunt navigia. (6) Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.

CXCV. Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissa linea, cui aliam superinduunt tunicam laneam, tum candidam pænulam superne circumjiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Bæotiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput redimunt: toto corpore unguntur. (2) Annulum signatorium unusquisque gestat, et baculum arte factum: in quoque baculo superne vel malum est sabrefactum, vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam: nec enim illis mos est baculum absque insigni gestare. Talis igitur illis est corporis cultus.

CXCVI. Institutis vero utuntur huiusmodi. Uno quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo; quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando accepi. In singulis vicis, semel quotannis, læc faciebant. (2) Virgines, quotquot viri maturæ essent, congregatas simul omnes, in unum locum deducebant: ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc præco singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio statuens venum exponebat; incipiens ab ea quæ omnium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pretio venum data, aliam proclamabat, quæ huic venustate formæ proxima erat. Vendebantur autem hac conditione, ut matrimonio jungerentur. (3) Igitur ex Babylonis nuptiarum cupidis quicunque erant locupletes, hi licitando quisque alterum superantes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe erant, hi formæ speciem nihil curantes, pecuniam accipiebant et virgines deformiores. (4) Nam præco, postquam speciosissimarum virgi-

τῶν παρθένων, ἀνίστα ἂν τὴν ἀμορφεστάτην ἢ εἴ τις αὐτέων ἐμπηρος ᾖ, καὶ ταύτην ἀνεκέρυσσε, ὅστις θέλοι ἐλάχιστον χρυσὸν λαβὼν συνοικεῖν αὐτῇ, ἐς δὲ τῶν ἐλάχιστον ὑπιστάμενῳ προσέκίετο. Τὸ δὲ ἂν χρυσὸν ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων, καὶ οὕτω αἱ εὐμόρφοι τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδονσαν. (5) Ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἐνωτοῦ θυγατέρα ὅτῳ βούλοιτο ἑκαστος οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἀνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα
 10 ἢ μὲν συνοικῆσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγεσθαι. Εἰ δὲ μὴ συμπεφοίητο, ἀποφέρειν τὸ χρυσὸν ἐκίετο νόμος. Ἐξῆν δὲ καὶ ἐξ ἄλλων ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. (6) Ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος οὗτός σφι ἦν, οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἔξω, ἄλλο
 15 δὲ τι ἐξευρήκασιν νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικεῖεν αὐτὰς μὴδ' ἐς ἐτέραν πόλιν ἄγονται· ἐπεῖτε γὰρ ἀλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δόμου βίου σπανίζων καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα.

20 CXC VII. Δεύτερος δὲ σοφίῃ δόε ἄλλος σφι νόμος κατέστηκε. Τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορεύουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέονται ἡτροῖσι. Προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα συμβουλευούσι περὶ τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε ὁκοῖον ἔχει ὁ κάμνων, ἢ
 25 ἄλλον εἶδε παθόντα· ταῦτα προσιόντες συμβουλευούσι καὶ παρινοῦσι, ἅσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. Σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἐξεστι, πρὶν ἂν ἐπείρηται ἥντινα νοῦσον ἔχει.

30 CXC VIII. Ταρὰ δὲ σφι ἐν μέλειτι, θρήνοι δὲ παρὰ πλῆθει τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. Ὅσακις δ' ἂν μιγῇ θῆ γυναικὶ τῇ ἐνωτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυμὸν κατὰ γινόμενον ἔχει, ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν. Ὅρβρου δὲ γενομένην λούονται καὶ ἀμφοτέρω
 35 ροι· ἄγγελος γὰρ οὐδενὸς ἀφνεται πρὶν ἂν λούσωνται. Ταῦτά καὶ Ἀράβιοι ποιεῖσι.

CXC IX. Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοισι δόε. Δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίῳ ἰσομένῃ ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης ἄπαξ ἐν τῇ ζῳῇ μιγῇ θῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. (2) Πολλὰ καὶ οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλῃσι οἷα πλούτῳ ὑπερρhoneύουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐκ καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι, θεράπῃ δὲ σφι ὅπσιθε ἐπετὰ πολλῇ. (3) Αἱ δὲ πλεῖνες ποιεῖσι ὁδε. Ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται
 40 στέφανον περὶ τῆσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θύμινγος πολλὰ καὶ γυναῖκες· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀρπύρονται· σχοινοτενέες δὲ διεξδοδοὶ πάντα τρόπον ὑδὼν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. (4) Ἐνθα ἐπεὶ ἔλθῃ γυνή, οὐ πρότερον
 50 ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα μιγῇ θῆναι τοῦ ἱεροῦ. (5) Ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἶπαι τοσόνδε, «ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα·» Μύλιττα δὲ καλεῖσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. Τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθος ἐστὶ δσονῶν· οὐ γὰρ

num peregerat venditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimonium ducere; et, qui minimo se contentum fore declarasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficiebatur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores elocabant deformes et mancas. (5) Nemini autem licitum erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium dare: neque emptori absque fidejussore domum ducere virginem licebat; sed dato praede spondere quisque tenebatur, in matrimonium se eam utique accepturum, et sic demum abducere secum licebat: si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset, aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere. (6) Hoc igitur pulcherrimum institutum apud eos olim valebat. At nunc quidem non amplius est in usu: sed recens aliud quiddam invenerunt, ne injuria adficerentur filiae aut in aliam civitatem abducerentur: ubi capta urbe malis premi ceperunt, resque eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe, inopia victus laborans, filias suas ad quæstum corpore faciendum adigit.

CXC VII. Alio, post istud, prudenti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum publicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo consulunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim laboravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur consulunt huic ea suadentque, quibus aliquque remediis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alius vidit evasisse. Silentio vero praetere facienda nemini licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.

CXC VIII. Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegyptiis similes. Quoties cum uxore sua concubuit vir Babylonius, incenso thuri adsidet, et ex alia parte idem facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nullum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem institutum Arabes sequuntur.

CXC IX. Est autem institutorum, quibus Babylonii utuntur, turpissimum hocce. Quamlibet indigenam mulierem oportet, in Veneris templo sedentem, semel in vita cum peregrino viro consuetudinem habere. (2) Multae igitur, dedignantes ceteris se immiscere mulieribus, quippe divitiis superbientes, plaustis vectae in camaris stant ad templum, et ingens illas famularum numerus sequitur. (3) Pleraque autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato sedent corona funiculi modo torta caput redimite mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. (4) Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecunia in sinum conjecta, cum ea extra fanum concubuit. (5) Qui pecuniam ei projicit, is compellere eam his verbis debet: «Mylitta deam, ut tibi adsit, precor.» Mylitta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulumque

μη ἀπώσεται· οὐ γάρ οἱ θέμις ἐστί· γίνεται γάρ ἱρὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. (6) Τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾷ οὐδένα. Ἐπειὰν δὲ μιχθῇ, ἀποσωσαμένη τῇ θεῷ ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, καὶ τῷ τὸ τοῦτο οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις ὥς μιν λάμψαι. (7) Ὅσαι μὲν νυν εἰδὸς τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται, ὅσαι δὲ ἄμορφοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι οὐ ἐυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτηα καὶ τετραέτηα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος.

CC. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστάσι, εἰσὶ δὲ αὐτῶν πατριαὶ τρεῖς αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθύς μόνον, τοὺς ἐπεῖτε ἂν θηρεύσαντες αὐτῇσι πρὸς ἥλιον, ποιεύσι τάδε· ἐσβάλλουσι ἐς ὄμιον, καὶ λήξαντες ὑπέροισι οὔσι διὰ σινδόνης, καὶ δε μὲν ἂν βούληται αὐτῶν, ἅτε μᾶζαν μαζάμενος ἔχει, ὁ δὲ ἄρτου τρόπον ὁπτήσας.

CCI. Ὅς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέρ-
30 γαστο, ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. Τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἀλκιμον, οἰκημένον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἡλίου ἀνατολᾶς, πέρην τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσηδόνων ἀνδρῶν. Εἰσὶ δὲ οἵτινες καὶ Σκυθαῖον λέγουσι τοῦτο
35 τὸ ἔθνος εἶναι.

CCII. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἑλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ. Νήσους δ' ἐν αὐτῷ Λέσβου μεγάθεα παραπλησίας συχνὰς φασὶ εἶναι, ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους οἱ σιτέονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας, καρποὺς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σπὶ ἐς φορβὴν κατατίθεσθαι ὥραιους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. (3) Ἄλλα δὲ σπὶ ἐξευρησθαι δένδρεα καρποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπεῖτε ἂν ἐς τὸ αὐτὸ συνελθῶσι κατὰ εἰλας καὶ πῦρ ἀνα-
36 καύσωνται κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ, ὁσφραινομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκεσθαι τῇ ὀδμῇ κατὰ περ Ἑλλήνας τῷ οἴνῳ, πλεῖνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς δὲ ἐς ὀρχησίν τε ἀνίστασθαι καὶ ἐς
40 ποιοῖν ἀπικνέεσθαι. (3) Τούτων μὲν αὕτη λέγεται δίαίτα εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματιηνῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυγας τὰς ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας διελαβὼς ὁ Κύρος, στόμασι δὲ ἐξερεύγεται τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα πλὴν ἐνὸς ἐς
45 ἑλεὰ τε καὶ τενάγεια ἐκδιδοί, ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἰχθύς ὁμοὺς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκέων δέρμασι. (4) Τὸ δὲ ἐν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξου ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσά ἐστι
50 ἐπ' ἐωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θάλασσῃ. Τὴν μὲν γὰρ Ἑλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἕξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεούμενη καὶ ἡ Ἐρυθρὴ μία τυγχάνει δοῦσα.

CCIII. Ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἐτέρῃ ἐπ' ἐωυτῆς, ἐοῦσα

fuerit, mulier eam non rejecerit : nam nefas hoc ei est ; sit enim sacra pecunia. (6) Sequitur igitur eum qui primus pecuniam projecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit et religioni deae satisfecit, domum abit : ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, non poteris rem cum ea habere. (7) Quæ igitur speciosa sunt forma præditæ et statura, eæ cito redeunt : quæ vero deformes, multum manent temporis, priusquam legi possint satisfacere ; manent enim nonnullæ ad tres et quattuor annos. Obtinet autem alicubi etiam in Cypro simile institutum.

CC. Sed de institutis Babyloniorum hæc hactenus. Sunt autem inter illos tres familiæ sive tribus, quæ nulla re alia nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam ceperunt, siccant ad solem, deinde tali modo parant : in mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sindonem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti panem.

CCI. Jam Cyrum, hoc etiam subacto populo, incessit cupido Massagetæ sub potestatem suam redigendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus, habitans versus orientem solem trans Araxen fluvium, ex adverso Iasse-donum. Aiuntque etiam nonnulli, esse Scythicum hunc populum.

CCII. Araxes autem ab aliis major, ab aliis minor esse perhibetur Istro : esse autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere magnitudine. In his habitare homines, qui æstate radicibus vescantur cujusque generis, quas e terra effodiant ; fruges autem arborum, quas reperiunt, in cibum seponant maturas, eisque vescantur per hiemem. (2) Reperitas autem ab his etiam esse alias arbores, hujusmodi fructus ferentes, quos catervatim congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem conjiciant, tum olfacientes fructum in igne ardentem, odore inebrientur, perinde atque Græci vino : majore vero copia injecto fructu, magis inebriari ; denique ad saltandum surgere, et ad canendum progredi. (3) Talem his esse vitæ rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quæ omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt, quibus in paludibus habitare aiunt homines crudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. (4) Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Existit autem Caspium mare seorsum perse, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Græci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythræum, hæc omnia unum sunt mare et continuum.

CCIII. Caspium vero aliud est, ab illo disjunctum ;

μήκος μὲν πλόου εἰρεσὶν χρωμῶν πεντακάδεκα ἡμε-
 ρέων, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐσωτῆς, ὅκτω
 ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην φέροντα τῆς
 θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, ὥν οὐρέων
 5 καὶ πλήθει μέγιστον καὶ μεγάλῃ ὑψηλότατον. (2)
 Ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐσωτῇ ἔχει
 ὁ Καύκασος, τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίης ζῶντα·
 ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε ἰδέσθαι παρεχόμενα
 εἶναι λέγεται, τὰ τρίδοντάς τε καὶ παραμίσγοντας
 10 ὕδωρ ζῶα ἐσωτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν· τὰ δὲ
 ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκαταγρᾶσκειν τῷ
 ἄλλῳ εἰρίῳ κατὰ περ ἐνυφανθέντα ἀρχήν. Μῖζιν δὲ
 τοῦτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα κατὰ περ τοῖσι
 προβάτοισι.

15 CCIV. Τὰ μὲν δὲ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης
 ταύτης τῆς Κασπίης καλυμμένης ὁ Καύκασος ἀπέργει,
 τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα πεδῖον ἐκδέ-
 χεται πλήθος ἀπειρον ἐς ἀποψιν. Τοῦ ὧν δὲ πεδίου
 τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν μετέχουσι οἱ Μασ-
 20 σαγέται, ἐπ' οὗς ὁ Κύρος ἐσχέ προθυμῆν στρατεύσα-
 σθαι. (2) Πολλὰ τε γὰρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπαεί-
 ροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν, πῶτον μὲν ἡ γένεσις, τὸ
 δοκέειν πλεόν τι εἶναι ἀνθρώπου, δεύτερα δὲ ἡ εὐτυχία
 ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη· ὅκη γὰρ ἰθὺς εἰσε
 25 τεύσθαι Κύρος, ἀμύχανον ἦν ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγεῖν.

CCV. Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος γυνὴ τῶν
 Μασσαγετῶν βασίλισσα· Τόμυρις οἱ ἦν οὐνομα. Ταύ-
 την πέμπων ὁ Κύρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα
 ἦν ἔχειν. Ἡ δὲ Τόμυρις συνεισάα οὐκ αὐτὴν μιν
 30 μνύμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγετῶν βασιλῆην, ἀπεί-
 πατο τὴν πρόσδον. (2) Κύρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ
 δολοῦ οὐ προεχώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεια ἐποίησε
 ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατηγὴν, γε-
 φύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διάδασιν τῷ
 35 στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοῖων τῶν διαπορθευμένων
 τὸν ποταμὸν οἰκοδομούμενος.

CCVI. Ἐρχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον πέμψασα ἡ
 Τόμυρις κήρυκα ἔλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, παῦ-
 σαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς
 40 καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύμενα· παυσάμενος δὲ βασίλευε
 τῶν σεωυτοῦ, καὶ ἡμέας ἀνέχου ὁρέων ἄρχοντας τῶν
 περ ἄρχομεν. (2) Οὐκ ὧν ἐβελήσεις ὑποθήκησι τησίδε
 χρέεσθαι, ἀλλὰ πάντα μάλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι.
 Σὺ δὲ εἰ μεγάλας προθυμίας Μασσαγετῶν πεῖρηθῇ·
 45 ναι, φέρε, μόχθον μὲν τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν
 ἄπες, σὺ δὲ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ
 τριῶν ἡμερέων ὁδὸν διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέραν. Εἰ
 δ' ἡμέας βούλει ἐσδέξασθαι μάλλον ἐς τὴν ὑμετέραν,
 σὺ τῷτο ποιεε. » (3) Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κύρος
 60 συνεχάλεσε Περσῶν τοὺς πρώτους, συναγείρας δὲ
 τοὺτους ἐς μέσον σφι προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβου-
 λεύομενος ὑπόθερα ποιῆ. (4) Τῶν δὲ κατὰ τῷτο αἰ
 γινώμει συνεξέπιπτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυριν
 τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώραν.

longitudinem habens navigationis dierum quindecim, navi
 remis agitata; latitudinem, ubi latissime patet, octo die-
 rum. Et ei quidem parti hujus maris quæ ad occidentem
 spectat, Caucasus mons præteditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. (2) Populos autem multos et
 multiplicis generis in se comprehendit Caucasus; quorum
 plerique fructibus silvestrium arborum arbustorumque vi-
 tam sustentant. In his aiunt esse arbores, folia hujus-
 modi ferentes, quibus contritis, admixta aqua, varias in
 vestimentis figuras pingant; easque figuras non elui, sed
 cum reliqua lana senescere, ac si initio intextæ fuissent.
 Concubitus autem horum hominum in propatulo fieri
 aiunt, veluti pecudum.

CCIV. Occidentalem igitur plagam hujus maris, quod
 Caspium vocatur, Caucasus mons includit: versus auroram
 vero et orientem solem excipit planities, immensæ ampli-
 tudinis prospectu: cujus amplæ planitiei laud minimam
 partem tenebant hi Massagetæ, quos Cyrus bello adgredi
 studiose parabat. (2) Fuerunt autem multæ res na-
 gnæque, quæ ad hoc bellum illum excitaverant atque
 stimularant. Primum quidem, ipsius ortus, quo fiebat
 ut aliquid amplius quam hominem se esse existimaret: tum
 vero felicitas, qua in bellis usus erat; nam quocumque
 arma sua Cyrus direxisset, nullo pacto fieri poterat ut ea
 gens vim illius effugeret.

CCV. Erat ea tempestate Massagetarum regnum penes
 feminam, quam mortuus rex viduam reliquerat: Tomyris
 reginæ nomen fuit. Hanc Cyrus, missis legatis, voluit
 sibi, ut aiebat, despondere, cupiens in matrimonio habere.
 At Tomyris intelligens, non se, sed regnum ambiri Massa-
 getarum, aditu illi interdixit. (2) Post hæc Cyrus, ut dolo
 res ei non successit, exercitu ad Araxen ducto, aperto bello
 Massagetas adortus est, fluvium pontibus jungens, quibus
 traderet copias, et turres in navigiis ædificans, quibus
 pars copiarum transveheretur.

CCVI. Qui dum his rebus occupatur, mittit ad eum
 Tomyris caduceatorem, qui reginæ verbis hæc Cyro dice-
 ret: « O rex Medorum, desine urgere quæ tu urges: nec
 enim nosti an tuo commodo sit futurum ut hæc perficiantur.
 His vero omissis, regna in tuis, et patere ut nos videas
 regnare apud hos quibus imperamus. (2) Noles autem
 meis monitis uti; immo quidlibet potius, quam quietem
 agere, voles. Quodsi ergo vehementer cupis pugnæ disci-
 men cum Massagetis experiri; age, omisso labore quem
 jungendo flumini impendis, ingredere nostram terram: nos
 interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malue-
 ris nos in vestram recipere, tu similiter fac. » (3) His auditis
 Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium
 proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam facere debeat.
 (4) Quorum cunctorum sententiæ in hoc consentiebant, ut
 illum iuberent Tomyrin ejusque exercitum in suam regio-
 nem recipere.

CCVII. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφομένοις τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀπεδείκνυτο ἐναντίην τῇ προκειμένη γνώμῃ, λέγων τάδε, « ὦ βασιλεῦ, εἶπα μὲν καὶ πρότερόν τοι ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκε τοι, τὸ ἂν δρέω σφάλμα ἐν οἴκῳ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέψαι· τὰ δὲ μοι παθήματα ἔοντα ἀχάρिता μαθήματα γέγονε. (2) Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμὲ σοὶ ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ' ἔγνωκας ὅτι ἀνθρώπος καὶ σὺ εἰς καὶ ἑτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἔξ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. (3) Ἦδη ὦν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἔμπαιιν ἢ οὗτοι. Εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνί. (4) Ἐσσωθεὶς μὲν προσπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· ὅληα γὰρ δὴ ὅτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ ὀπίσω φεύγονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι· νικῶν δὲ οὐ νικᾷς τοσούτον ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιε φεύγουσι· τούτῳ γὰρ ἀντιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικῆσας τοὺς ἀντιούμενους ἔλαξεν ἰθὺς τῆς ἀρχῆς τῆς Τομυρίου. (5) Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγμημένου αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν Κῦρόν γε τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴξαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ διαβάντας προελθεῖν ὅσον ἂν ἐκεῖνοι διεξίωσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας πειρᾶσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. (6) Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἀπειροὶ καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθές· τούτοις ὦν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας προθίναί ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα, πρὸς δὲ καὶ χρητῆρας ἀφειδέως οἶνον ἀκρίτου καὶ σιτία παντοῖα· ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλωρότατον, τοὺς λοιποὺς αὐτὶς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν. (7) Ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, ἐκεῖνοι ἰδομένοι ἀγαθὰ πολλὰ τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων. »

CCVIII. Γινώμαι μὲν αὗται συνέστασαν, Κῦρος δὲ μετεῖς τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροίσου δὲ ἐλόμενος, προηγόρευε Τομύρι· ἐξαναχωρεῖν ὡς αὐτοῦ διαβησμένου ἐπ' ἐκείνην. (2) Ἦ μὲν δὴ ἐξανεχώρει κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα· Κῦρος δὲ Κροίσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθῆις τῷ ἑωυτοῦ παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιλιήτην ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν, ἣν ἡ διάβασις ἢ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθῶς, ταῦτα ἐντειλάμενος καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας αὐτοὺς διέβαινε τὸν ποταμόν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.

CCIX. Ἐπεῖτε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξα, νυκτὸς ἐπέλθοῦσας εἶδε ὄψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετῶν τῇ χώρῃ, τοιήνδε. Ἐδόκει δὲ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄρᾶν τῶν Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (2) Ὑστάσπεϊ δὲ

CCVII. At consilio quum interesset Cræsus Lydus, hanc ille sententiam improbanda, contrariam proposuit, his usus verbis : « O rex, jam alias tibi professus sum, quoniam me Juppiter tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuæ impendere, pro viribus me illum aversurum. Quæ mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere. (2) Quodsi immortalis existimas esse, et exercitui imperare immortalī, nil opus fuerit me meam tibi sententiam declarare : sin te et hominem esse intelligis, et hominibus imperare ; illud primum cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum, qui dum convertitur, non sinit eosdem semper esse felices. (3) Jam igitur ego de re proposita contra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re periculum inest : (4) si inferior discesseris, simul universum regnum perdes ; manifestum est enim, victores Massagetas non retro fugituros, sed in tua regna irrupturos : sin viceris, non tanta erit victoria, quanta si trajecto flumine viceris Massagetas, et fugientes insequaris ; nam hoc idem priori oppono, victorem te hostium continuo in medium regnum Tomyrios ducturum exercitum. (5) Sed, præter hæc quæ exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Camhysis filius, femina cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, trajecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali inita ratione. (6) Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitæ commodorum expertes ; hisce hominibus, cæsa parataque magna pecudum copia, ad hæc vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in castris ; ac deinde, relicta villissima copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. (7) Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum adparatu, in has se conjicient, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio. »

CCVIII. Hæ quum inter se oppositæ essent sententiæ, Cyrus, repudiata priore, Cræsi sententiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro cederet ; se enim, trajecto flumine, illi occurrurum. (2) Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Cræsum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradiderat, multisque verbis filio mandarât, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetas minus prospere cessisset ; hisce datis mandatis, illos remisit in Persidem, ipse vero cum exercitu flumen trajecit.

CCIX. Trajecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terra quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspiciere filiorum Hystapis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum altera Asiæ obumbrantem, altera Europam. (2) Erat autem Hystaspæ

τῷ Ἀρσάμεος, ἔοντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεΐος πρεσβύτατος, ὢν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσίου μάλιστα ἔτεα, καὶ οὗτος καταλείπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ ἡλικίην στρατεύεσθαι. (3) Ἐπεὶ ὦν δὲ ἐξεγέρθη ὁ Κύρος, ἐδίδου λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὀφίος. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὀφίς, καλέσας Ὑστάσπεα καὶ ἀπολαθὼν μόνον εἶπε, « Ὑστάσπεες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοὶ τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε. Ὡς δὲ ἀτρεκέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. (4) Ἐμεῦ θεοὶ κήδονται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα. Ἦδη ὦν ἐν τῇ παροικιζομένῃ νυκτὶ εὖδων εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (5) Οὐκ ὦν ἐστὶ μηχανὴ ἀπὸ τῆς ὀφίος ταύτης οὐδεμία τὸ μὴ ἐκεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. Σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὅπως ἐς Πέρσας, καὶ ποιεε δίκας, ἐπεὶ ἂν ἐγὼ τάδε καταστρεφάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσεις τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον. »

20 CCX. Κύρος μὲν δοκέων Δαρεΐον οἱ ἐπιβουλεύειν ἔλεγε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε ὥς αὐτὸς μὲν τελευτήσειν αὐτοῦ ταύτη μέλλοι, ἡ δὲ βασιλῆϊ τῷ αὐτοῦ περιχωρεῖ ἐς Δαρεΐον. (2) Ἀμείβετα ὦν δὴ ὁ Ὑστάσπης τοιαῦτα, « ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγονὼς ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει, εἰ δ' ἐστὶ, ἀπολοῖτο 25 γεγόνως ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει, εἰ δ' ἐστὶ, ἀπολοῖτο τὰ τάχιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ τοῦ ἀρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἀρχεῖν ἀπάντων. (3) Εἰ δὲ τίς τοι ὀφίς ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι 30 χρῆσθαι αὐτῇ τούτῳ ὅ τι σὺ βούλει. » Ὑστάσπης μὲν τούτοις ἀμειψάμενος καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεα ἦε ἐς Πέρσας, φυλάζων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεΐον.

CCXI. Κύρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης δδὸν ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. Μετὰ δὲ ταῦτα 35 Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειψθέντος δὲ τοῦ ἀχρηΐου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορις τοῦ στρατοῦ τούς τε λειψθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξομένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὥς ἐχειρῶσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὖδον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφῶν ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' 40 ἔτι πλεῦνας ἐξώγρησαν, καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασιλείης Τομύριος παῖδα στρατηγέοντα Μασσαγετέων, 45 τῷ οὐνόμα ἦν Σπαργαπίσης.

CCXII. Ἡ δὲ πυθομένη τὰ τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κύρον ἔλεγε τάδε, « ἄπληστε αἵματος Κύρε, μὴδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπε- 50 λίνῃ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιοῦτω φαρμάκῳ δολώσας ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. (2) Νῦν ὦν μευ εὖ παραινέουσας ὑπόλαβε τὸν λόγον. Ἀπο-

Arsamis filio, ex Achæmenidarum familia, filius natu maximus Darius, juvenis tunc temporis viginti maxime annorum : isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens ætatem. (3) Et somno expectatus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat. Quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspem ad se vocat, remotisque arbitris ei dicit : « Hystaspes ! filius tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari : id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. (4) Mei curam gerunt dii, mihiq̃ue ante significant omnia quæ imminēt. Nunc igitur proxima nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earum altera Asiam obumbantem, altera Europam. (5) Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut ejus causam cognoscam. »

CCX. Hæc Cyrus dixit, ratus sibi Darium insidias struere : at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Darium transiturum. (2) Hystaspes illi his verbis respondit : « O rex, ne sit is homo Persa natus, si quis tibi insidias est structurus ! Sin fuerit, pereat quam primum ! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servitute in libertatem vindicasti ; et, quum aliis fuissent subjecti, fecisti ut imperent omnibus ! (3) Quodsi vero visum aliquod tibi significat, filium meum res novas adversus te moliri, ego illum tibi tradam, ut de eo facias quodcumque placuerit. » Hæc postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Persas profectus est, Cyro filium suum Darium custoditurus.

CCXI. Cyrus ab Araxe unius diei itinere progressus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde postquam ipse, inutili copiarum parte in castris relicta, cum flore exercitus Persarum, ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens tertia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt ; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt ; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. (2) Inter hæc supervenientes Persarum magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginæ Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises.

CCXII. Tum illa, cognitis quæ et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato hæc ei edixit : « Inexplicabilis sanguine Cyre ! ne ntique efferaris re gesta, quod vito fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum superasti, non justo prælio et bellica virtute vicisti. (2) Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo profero, accipe. Redde mihi filium, et alii ex

δούς μοι τὸν παῖδα ἄπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυδρίσας· εἰ δὲ μὴ, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσαγετέων δεσπότηα, ἢ μὲν σε ἐγὼ καὶ ἀπληστον ἐόντα αἵματος κορέσω. »

CCXIII. Κύρος μὲν τῶν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνε-
νευχθέντων ἐποιεέτο λόγον· ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύ-
ριος παῖς Σπαργαπίσης, ὡς μιν ὁ τε οἶνος ἀνῆκε καὶ
ἐμαθε ἵνα ᾗ κακοῦ, δεηθείς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυ-
θῆναι ἔτυχε, ὥς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν
ἐκράτησε, διεργάζεται ἐαυτόν. Καὶ δὴ οὗτος μὲν
τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ.

CCXIV. Τόμυρις δὲ, ὡς οἱ Κύρος οὐκ ἐσήκουσε,
συνέλεξα πᾶσαν τὴν ἐνωτῆς δύναμιν συνέβαλε Κύρῳ.
Ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι
ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυν-
θάνομαι οὕτω τοῦτο γεόμενον. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ
λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν, μετὰ
δὲ, ὡς σφι τὰ βέλα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῆσι
αἰχμησί· τε καὶ τοῖσι ἐγγειριδιόισι συνέχεσθαι. (3)
Χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους καὶ
οὐδετέρους ἐθέλειν φεύγειν· τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται
περιεγίνοντο. (4) Ὡς δὲ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρα-
τῆς αὐτοῦ ταύτη διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κύρος
τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα
ἔτια. (5) Ἀσχὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπότης Τό-
μυρις ἐδίξητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύ-
ρον νέκυν, ὡς δὲ εὔρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς
τὸν ἀσχόν. (6) Λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ ἐπέλεγε
τάδε, « σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ
ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλω· σὲ δ' ἐγὼ, κατὰ
περ ἠπειλησα, αἵματος κορέσω. » Τὰ μὲν δὴ κατὰ
τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομέ-
νων ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἰρηται.

CCXV. Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυ-
θικῇ φορέουσι καὶ δῖαιταν ἔχουσι, ἵπποταί δέ εἰσι καὶ
ἀνιπτοί (ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσιν) καὶ τοξόται τε καὶ
αἰγμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. (2) Χρυσῷ δὲ
καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμὰς
καὶ ἄρδεις καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται, ὅσα
δὲ περὶ κεφαλῆν καὶ ζωστήρας καὶ μασχαλιστήρας,
χρυσῷ κοσμεύονται. (3) Ὡς δ' αὐτῶν τῶν ἵππων τὰ
μὲν περὶ τὰ στέρνα χαλκεύουσιν ὠρήκας περιβάλλουσι,
τὰ δὲ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ στῆμα καὶ φάλαρα χρυ-
σῷ. Σιδήρεω δὲ οὐδ' ἀργύρεω χρέονται οὐδέν· οὐδὲ γὰρ
σφι ἔστι ἐν τῇ χώρῃ, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκὸς ἀπλε-
τος.

CCXVI. Νόμοισι δὲ χρέονται τοιοῖσιδε. Γυναῖκα
μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπίκοινα χρέονται· τὸ
γὰρ Σκύθας φασὶ Ἑλλήνες ποιεῖν, οὐ Σκύθαι εἶσι οὐ
ποιοῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς γὰρ ἐπιθυμίας γυ-
ναϊκοῦ Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῖωνα ἀποχρεμά-
σας πρὸ τῆς ἀμάξης μίσγεται ἀδεῶς. (2) Οὗρος δὲ
ἡλικίης σφι προκίεται ἄλλος μὲν οὐδέ τις ἐπεὶ δὲ γέ-
ρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντες οἱ πάντες συνελ-

hac terra, impune ferens quod tertiam exercitus Massagetarum partem hac contumelia adfecisti. Quodsi hæc non feceris, Solem iuro, dominum Massagetarum, certe me te, quamvis inexplebilem, sanguine satiaturam. »

CCXIII. Horum verborum ad se relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae autem Tomyrios filius Spargapises, postquam remissa vi vini didicit quonam in malo esset, oravit Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit. At simulatque solutus erat et manuum suarum potens, se ipse interemit. Et hoc vitæ exitu ille usus est.

CCXIV. Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit Cyrus, contractis omnibus copiis, prælio cum illo confligit. Hoc prælium, quotquot a barbaris hominibus prælia commissa sunt, equidem existimo omnium fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse accepi. (2) Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem coniecisse; dein, absutis telis, concurrisse, et hastis conflixisse gladiisque; (3) atque diutius ita consertis manibus pugnasse, neutris fugam capessere volentibus. Ad extremum vero superiores Massagetae discesserunt. (4) Igitur maxima pars Persici exercitus eodem in loco est interemta, et ipse Cyrus obiit, postquam annos regnaverat undetrigin'a. (5) Tum Tomyris, sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter æcesorum Persarum stragem jussit perquiri: ubi repperit, caput ejus in saccum demisit, (6) mortuo his verbis insultans: « Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo. » Quod igitur ad vitæ finem Cyri spectat, multa quidem alia diversaque narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

CCXV. Utuntur Massagetae et vestimento et vitæ ratione simili Scytharum. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. (2) Ad omnia auro utuntur aut ære. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi ære utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum lumbos et circa axillas, auro. (3) Similiter equis circa pectus æneis circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terra metalla hæc reperiuntur, sed æris et auri immensa copia.

CCXVI. Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem ducit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Græci aiunt a Scythiis fieri, id non Scythæ faciunt, sed Massagetae: nempe cujuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum ea, pharetra pro planstro suspensa, impune concumbit. (2) Terminum quidem ætatis nullum statutum habent: sed quando quis admodum ætate prov-

θόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῶν, ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατεωχέονται. Ταῦτα μὲν τὰ δλωτάτα σφι νενόμισται, τὸν δὲ νοῦσιν τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεύμενοι ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆναι. (3) Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ σφθνοὶ σφι ἐκ τοῦ Ἀράξου ποταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπότα δέ εἰσι. (4) Θεῶν δὲ μούνον ἥλιον σέβονται, τῶν θύουσι ἵππους. Νόμος δὲ οὗτος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῇ ταχίστῃ πάντων τῶν θνητῶν τὸ ταχίστον δατέονται.

ctus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et hæc eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terra condunt; miserum reputantes quod eo non pervenerit ut immolaretur. (3) Sementem nullam faciunt; sed pecoribus victitant, et piscibus, quos ingenti copia Araxes fluvius illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. (4) Deorum unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem et ratio hujus sacrificii hæc est: deorum perniciosissimo tribuunt perniciosissimum mortaliū.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

(ΕΥΤΕΡΠΗ.)

15 I. Τελευτήσαντος δὲ Κύρου παρέλαθε τὴν βασιλῆην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδράνης τῆς Φαρνάσπεω θυγατρὸς, τῆς προαποθανούσης Κῦρος αὐτός τε μέγα πένθος ἐποίησατο καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. (2) Ταύτης δὲ τῆς
20 γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἐόντας ἐνόμιζε, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποίηστο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐπεκράτεε.

II. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφένω
25 βασιλεύσαι, ἐνόμιζον ἐωυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι ὅτινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἐωυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἐωυτοῦς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυν-
30 θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. (2) Παιδιά δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποίμνια τροφὴν τινα τοιήνδε, ἐντειλάμενος μηδὲνα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἰέναι, ἐν
35 στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐωυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφὶ αἶγας, πλησάντα δὲ τοῦ γαλακτος τάλαι διαπρήσσεσθαι. (3) Ταῦτα δ' ἐποίησε καὶ ἐνετέλλετο ὁ Ψαμμίτιχος θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλαγθέντων τῶν ἀσήμεων κυζημάτων, ἥτινα φω-
40 νὴν ῥήξουσι πρῶτην. (4) Τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο· ὡς γὰρ διετὴς χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδιά ἀμφοτέρω προσπίπτοντα βεχρὸς ἐφώνεον, ὁρέγοντα τὰς χεῖρας. (5) Τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας ἡσυχος ἦν ὁ ποι-
45 μήν· ὡς δὲ πολλάκις φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔργον, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότην ἡγάγε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SECUNDUS.

(EUTERPE.)

I. Vita functo Cyro, regnum suscepit Cambyses, Cyri filius et Cassandæ, Pharnaspis filie, quæ quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi præceperat. (2) Hujus igitur mulieris et Cyri filius Cambyses, quum Ionas et Æolenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Ægyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Græcos qui ipsius potestati erant subjecti.

II. Ægyptii, priusquam apud eos regnum obtinuisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quinam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione instituta nullum exitum hujus quæstionis, quinam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. (2) Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret: præcepit ut nemo coram illis vocem ullam ederet, sed jacerent in solitaria casa seorsim, et justis temporibus capræ ad eos adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia pastor ageret. (3) Hæc fecit præcepitque Psammitichus, cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infantum vagitus primam vocem essent edituri. (4) Atque id etiam factum est. Nam postquam per duos continuos annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti januam intrantique adlabentes ambo pueruli becos clamabant, manusque porrigebant. (5) Quod pastor primum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti puerosque curanti idem semper verbum repeteretur, ita demum significavit hero, ejusque jussu pueros in conspectum ejus pro-

τὰ παῖδια καλεύσαντος ἐς ὅσιν τὴν ἐκείνου. (6) Ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς δὲ Ψαμμίτιχος ἐπυνθάνετο ὅτινες ἀνθρώπων βεκός τι καλεῦσι, πυθνανόμενος δὲ εὗρισκε Φρύγας καλεῦντας τὸν ἄρτον. Οὕτω συνεχώρησαν Αἰ-
 5 γύπτιοι, καὶ τοιοῦτω σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἐωυτῶν. (7) Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφι ἤκουον· Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλὰ καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας δὲ Ψαμμίτιχος ἐκταμών τὴν
 10 δαίταν οὕτω ἐποίησατο τῶν παιδίων παρὰ ταύτῃσι τῇσι γυναιξί.

III. Κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφὴν τῶν παιδίων τοσαῦτα ἔλεγον, ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ Ἡφαίστου. Καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε
 15 καὶ ἐς Ἡλίου πόλιν αὐτῶν τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέμφι· οἱ γὰρ Ἡλιοπολιῆται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι. (2) Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγγεμάτων, ὅσα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ
 20 τὰ οὐνόματα αὐτῶν μόνον, νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

IV. Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧς ἔλεγον
 25 ὁμολογέοντες σφίσι, πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους τῶν ὥρων ἐς αὐτόν. (2) Ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστέρων ἔλεγον. Ἄγουσι δὲ τοσῶδες σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅσω Ἑλλήνες μὲν διὰ τρίτου
 30 ἔτος ἐμβολίμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὥρων εἵνεκεν, Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ σφι δὲ κύκλος τῶν ὥρων ἐς τούτῳ περιῶν παραγίνεται. (3) Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον
 35 πρώτους Αἰγυπτίους νομίσαι καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλαβεῖν, βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀποιεῖναι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι. (4) Καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῶν ἔργω ἐδῆλουν οὕτω γεγόμενα, βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀν-
 40 θρώπων ἔλεγον Μῆνα. Ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ, πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος, καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνερθε λίμνης τῆς Μοίριος ἐόντων, ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ τὰς ἡμερῶν ἐστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν.

V. Καὶ εἴ μοι ἐδόκεον λέγειν περὶ τῆς χώρας· δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅστις γε σύνυσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος, ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυτιλλονται, ἐστὶ Αἰγυπτίοις ἐπικτήτος τε γῆ καὶ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ κατ' ὑπερθε ἐστὶ τῆς λίμνης ταύτης μέχρι
 50 τῶν ἡμερῶν πλόου, τῆς περὶ ἑαίνοι οὐδὲν ἐτι τοῖόνδε ἔλεγον, ἐστὶ δ' ἕτερον τοιοῦτο. (2) Αἰγύπτου γὰρ φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα μὲν προσπλῶν ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς καταπειρητήριον πλῆλόν τε ἀνοίσεις καὶ ἐν ἔνδεκα ὀργυίῃσι

duxit. (6) Quod ubi ipse etiam Psammitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum rem aliquam *becos* vocarent : et sciscitando comperit, Phrygas eo vocabulo panem significare. Ita *Ægyptii*, ex eo quidem ducto argumento, Phrygibus concessere, esse illos se antiquiores. (7) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdotibus Memphi audiui. Græci vero et alia narrant vana multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psammitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse nutriendos.

III. De puerorum igitur illorum nutritione mihi ista narrata sunt. Sed et alia (ad *Ægyptiorum* antiquitatem pertinentia) Memphi audiui, cum Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earumdem rerum causa Thebas etiam et Heliopolim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes conveniant cum his quæ Memphi narrantur. Heliopolitæ enim dicuntur ex omnibus *Ægyptiis* peritissimi antiquitatis. (2) Quæ igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes (in *Ægypto*) homines idem de his nosse : quæcumque vero de illis rebus præterea commemoravero, eorum nonnisi a narrationis serie coactus faciam mentionem.

IV. Quod ad res humanas spectat, hæc illi secum consentientes dixerunt : primos hominum omnium *Ægyptios* annum invenisse, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. (2) Hæc autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum *Ægyptii* tanto prudentius, ut eiqum arbitror, quam Græci ; quod Græci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum causa, intercalarem mensem coguntur adicere ; *Ægyptii* vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis quinque dies extra numerum adiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. (3) Ad hæc duodecim deorum nomina *Ægyptios* primos aiebant instituisse, et ab illis Græcos accepisse : aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. (4) Et horum pleraque re ipsa demonstrabant ita se habere. Regnasse autem in *Ægypto*, ex hominum numero, primum dixere Menem. Hoc regnante totam *Ægyptum*, excepto Thebano districtu, paludem fuisse ; et tunc temporis nihil ex aqua emnuisse eorum, quæ nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum.

V. Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non prorsus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, *Ægyptum* hanc, quam Græci navibus adeunt, adquisitam *Ægyptiis* terram esse, et fluminis donum ; atque etiam eorum, quæ supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem ; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt. (2) Est enim natura hujus regionis, quæ *Ægyptus* vocatur, hujusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris a terra, si bolidem demiseris,

ἔσαι. Τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτο δηλοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἐοῦσαν.

VI. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμεῖς διαίρομεν εἶναι Αἰγυπτον ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον οὖρος τείνει ταύτης ὡς ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα σχοῖνοι εἰσὶ. (2) Ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσὶ ἀνθρώπων, ὀργυῖσι μεμετρήκασιν τὴν χώραν, ὅσοι δὲ ἔσσαν γεωπεῖναι, σταδίοισι, οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι, οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. Δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγῃς τριήκοντα στάδια, ὁ δὲ σχοῖνος ἑκατοῦς, μέτρον ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήκοντα στάδια. Οὗτοι ἂν εἴησαν Αἰγύπτου στάδιοι ἐξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὸ παρὰ θάλασσαν.

VII. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιάν ἐστι εὐρέα Αἰγυπτος, ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ἐνυδρὸς καὶ εἰλύς. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς τὴν Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι παραπλησίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνῶν ὁδῷ τῇ ἀπὸ τῶν δωδέκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούσῃ ἐς τε Πισαν καὶ ἐπὶ τὸν νῆον τοῦ Διὸς τοῦ Οὐλυμπίου. (2) Σμικρόν τι τὸ διάφορον εὔροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν ὁδῶν τούτων, τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων· ἡ μὲν γὰρ ἐς Πισαν ἐξ Ἀθηνῶν καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων, ἡ δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης πληροῖ ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων.

VIII. Ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἄνω ἰόντι στενὴ ἐστὶ Αἰγυπτος. Τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης οὖρος παρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκου πρὸς μεσαμβρίης τε καὶ νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλυμένην θάλασσαν· ἐν τῷ αἰ λιθοτομῆαι ἐνεῖσι αἱ ἐς τὰς πυραμίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. (2) Ταύτῃ μὲν λῆγον ἀνακάμπτει ἐς τὰ εἰρηται τὸ οὖρος· τῇ δὲ αὐτὸ ἐσωτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὡς ἐγὼ ἐμπυθανόμεν, δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπ' ἡῶς πρὸς ἐσπέρην, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ λιθαντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι. (3) Τοῦτο μὲν νυν τὸ οὖρος τοιοῦτο ἐστὶ, τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου οὖρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμω κατελυμένον, τεταμένον τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. (4) Τὸ ὡς δὴ ἀπ' Ἡλίου πόλιος οὐκέτι πολλὸν χωρίον ὡς εἶναι Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅσον τε ἡμερῶν τεσσέρων ἀναπλοῦς στενὴ ἐστὶ Αἰγυπτος εἶσα. Τῶν δὲ οὐρέων τὸν εἰρημένων τὸ μεταξὺ πεδιάς μὲν γῆ, στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενιότατον ἐστὶ, διηκοσίων οὐ πλευνες ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὖρος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. Τὸ δ' ἐνθεῦτεν αὐτὶς εὐρέα Αἰγυπτός ἐστι.

IX. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη οὕτω, ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἐς Θῆβας ἐστὶ ἀνάπλους ἐννέα ἡμερῶν, στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ ἐξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοῖνων ἐνὸς καὶ ὀγδώκοντα ἐόντων. Οὗτοι συντιθέμενοι στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν ἤδη μοι καὶ πρότερον δεδήλωται ὅτι ἐξακοσίων

limum extrahes, et in undecim orgyis [66 *pedibus* veris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem.

VI. Ipeius autem Ægypti longitudo secundum mare est sexaginta schoenorum, quatenus quidem nos Ægyptum definimus, ut a Plinthete sinu pertineat usque ad Serbonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur: ab hoc igitur lacu sunt sexaginta illi schoeni. (2) Nam qui haud multum terræ possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schoenis eam metiuntur. Valet autem parasanga triginta stadia; schoenus vero unusquisque (quæ Ægyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita Ægypti longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum.

VII. Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Ægyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudine viæ ei, quæ Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olympii Jovis templum. (2) Exiguum quiddam interesse reperiet, si quis computaverit, quominus æqualis sit longitudo utriusque itineris; haud amplius quam quindecim stadia: nam via Athenis Pisam eget quindecim stadiis ad explendum mille quingenta; a mari autem Heliopolin plenus hic numerus est.

VIII. Ab Heliopoli superiora petenti angusta Ægyptus est: nam ab altera parte mons Arabiæ prætenditur, a septentrione versus meridiem et austrum excurrans, semper in altius tendens ad Erythræum quod vocatur mare; quo in monte lapidicinæ sunt, unde Memphi ducti sunt lapides ad extruendas pyramides. (2) Hoc loco desineus mons flectitur in eam quam dixi partem. Qua vero est maxima ejus longitudo, duorum mensium itineris esse accepi ab oriente versus occidentem; et extrema quidem illius, orientem spectantia, thuris esse feracia. (3) Hæc igitur hujus montis ratio est. Ab altera Ægypti parte, Libyam versus, alius mons prætenditur saxeus, in quo pyramides extructæ sunt, arena obvolutus, pari modo porrectus atque ea pars Arabici montis quæ ad meridiem tendit. (4) Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem patet regio quæ Ægyptus esse censetur, sed ad quattuor dierum adverso flumine navigationem angusta Ægyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi montes interjecta, campestris; cujus latitudo, ubi minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Libycum: exinde vero rursus fit latior Ægyptus.

IX. Hæc igitur est hujus regionis natura. Est vero Heliopoli Thebas naviganti adverso flumine iter novem dierum: stadia sunt autem quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Hæc stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam jam supra dixerim esse trium millium sex

τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων, ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημανέω· στάδιοι γάρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχilioi. Τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλυμένην πόλιν στάδιοι χilioi καὶ ὀκτακόσιοι εἰσι.

X. Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατὰ περ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἐδόκεε καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. Τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξύ ἐφαίνετο μοι εἶναι κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἰλίον καὶ Τευθρανίην καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου πεδίον, ὥστε εἶναι ὁμικρὰ ταῦτα μεγάλοις συμβαλέειν· τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσωσάντων ποταμῶν ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστόμου, οὐδεὶς αὐτὸν πλῆθεος περὶ ἄξιος συμβληθῆναι ἐστί. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοί, οὗ κατὰ τὸν Νείλον ἐόντες μεγάλα, οἵτινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔγω οὐνόματα καὶ ἄλλων καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελίου, ὃς βέων δι' Ἀκαρνανίης καὶ ἐξίεις ἐς θάλασσαν τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισείας ἤδη ἡπειρον πεποιήκε.

XI. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλυμένης θαλάσσης, μακρὸς οὕτω δὴ τι καὶ στεινὸς ὥς ἔρχομαι φράσω. (2) Μῆκος μὲν πλοῦ, ἀρξαμένου ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν εὐρέαν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμούνται τεσσαράκοντα εἰρεσὶν χρωμένων· εὐρος δὲ, τῇ εὐρύτατος ἐστὶ ὁ κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλοῦ. Ῥηχὴν δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμπτως ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεταί. (3) Ἐτερον τοιοῦτον κόλπον καὶ τὴν Αἰγυπτον δοκέω γενέσθαι, τὸν μὲν ἐκ τῆς βορείης θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπ' Αἰθιοπίας, τὸν δὲ Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέγων, ἐκ τῆς νοτίης φέροντα ἐπὶ Συρίας, σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας. (4) Εἰ ὦν ἐθέλῃσι ἐκτρέψαι τὸ βέηρον ὁ Νείλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει βέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτέων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντός χωσθῆναι ἀν' αὐτῷ γε δὴ ἐν τῷ προανασιμωμένῳ χρόνῳ πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι οὐκ ἀνχωσθεῖν κόλπος καὶ πολλῶν μέζων ἐστὶ τούτου ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ οὕτω ἐργατικῷ;

XII. Τὰ περὶ Αἰγυπτον ὦν καὶ τοῖσι λέγουσι αὐτὰ πείθεμαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἰγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς κογχυλία τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι καὶ ἀλμυρὰ ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέεσθαι, καὶ ψάμμον μόνον Αἰγύπτου οὖρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον. (2) Πρὸς δὲ τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίᾳ προσούρω ἐούση τὴν Αἰγυπτον προσικλήν οὔτε τῇ Αἰθιῳ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίᾳ (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται), ἀλλὰ μελάγγαλιόν τε καὶ κατερρηγμένην ὥστε ἐοῦσαν ἰλύν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ· (3) τὴν δὲ

centurum stadiorum, quænam sit longitudo a mari veraus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo : est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

X. Hujus igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, acquisita Ægyptiis terra est. Etenim, quod inter prædictos montes supra Memphin sitos interjectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quæ circa Ilium sunt et Teuthraniam, et quæ circa Ephesum et Mæandri campum, si licet parva conferre cum magnis : nam neuter eorum fluviorum, quorum ex proluvie hæc loca enata sunt, ne cum uno quidem ex Nili ostiis, quæ numero quinque sunt, magnitudinem si species, meretur comparari. (2) Sunt vero etiam alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam conferendi, qui tamen res maximas efficiunt : quorum ego nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime Acheloi ; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare se exonerans, Echinadum jam dimidiam partem ex insulis fecit continentem.

XI. Est autem in Arabia, haud procul ab Ægypto, maris sinus, ex Rubro quod vocatur mari in terram pertinens, ita longus et angustus, uti dicturus sum. (2) Longitudo navigationis, si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est ut dies in ea consumantur quadraginta : latitudo autem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei navigatio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et refluxus. (3) Alium igitur similem fere huic sinum olim Ægyptum fuisse existimo, e septentrionali mari versus Æthiopiam influentem, sicut Arabius ille, de quo dicturus sum, ex australi mari Syriam versus tendit ; ambo propemodum sibi invicem recessus suos perforantes, exiguo terre spatio interjecto. (4) Quodsi igitur Nilus in hunc Arabium sinum voluerit alveum suum avertere, quid impedit quominus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto limo compleatur ? Ego quidem arbitror, etiam intra decem millia annorum posse compleri. Cur igitur intra temporis spatium, quod ante meam ætatem effluxit, sinus multo etiam major quam hic non potuerit compleri a fluvio tam ingente tamque valido ?

XII. Itaque hæc, quæ de Ægypto retuli, et his qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere existimo ; quum et prominere videam Ægyptum ultra terram continentem, et conchylia videam reperiri in montibus, et salsuginem ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides corrodantur, et eum solummodo montem Ægypti, qui supra Memphin est, arena oblectum : (2) ad hæc nec finitimæ regioni Arabicæ similem Ægyptum videmus, nec Libycæ, nec vero etiam Syriacæ ; (nam Arabicæ partem secundum mare porrectam Syrii tenent) ; sed nigram terram atque confractam, utpote limum et proluviem ex Æthiopia a fluvio delatam : (3) contra, Libycæ solum scimus rubicun-

Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν καὶ ὑποψαμμοτέρην, τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέραν τε καὶ ὑπόπετρον ἐοῦσαν.

XIII. Ἐλεγον δὲ καὶ τὸδε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρας ταύτης οἱ ἱρέες, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλείος, ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπ' ὀκτὼ πῆχας τὸ ἐλάχιστον, ἄρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἐνερθε Μέμφιος· καὶ Μοίρι οὕτως ἦν ἔτεα εἰναχόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱρέων ταῦτα ἐγὼ ἤκουον. (2) Νῦν δέ, ἢν μὴ ἐπ' ἑκααίδεκα ἢ πεν-
10 τεκαίδεκα πῆχας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. (3) Δοκέουσι τέ μοι Αἰγυπτίων οἱ ἐνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκούντες τὰ τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλεούμενον Δέλτα, ἢν οὕτω ἡ χώρα αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδιδῶ ἐς ὕψος καὶ τὸ ὁμοῖον ἀπο-
15 διδῶ ἐς αὐτῆσιν, μὴ κατακλύζοντες αὐτὴν τοῦ Νεῖλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπιλοιπον Αἰγύπτιοι τό κοτε αὐτοὶ Ἑλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. (4) Πυθόμενοι γὰρ ὡς ὕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἄρδεται κατὰ περ ἢ σφετέρῃ, ἔφασαν
20 Ἑλληνας ψευσθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης κακῶς πεινῆσαι. Τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν ὅς, εἰ μὴ ἐθέλησει σφι ὕειν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαγρᾶσθαι, λιμῶ οἱ Ἑλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί ἐστι ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστροφή ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον.

XIV. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλληνας Αἰγυπτίοισι ὁρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν καὶ αὐτοῖσι Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει φράσω. Εἴ σφι ἐθέλοι, ὥς καὶ πρότερον εἶπα, ἡ χώρα ἡ ἐνερθε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρόνου ἐς ὕψος αὐξάνε-
30 σθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες Αἰγυπτίων πεινήσουσι, εἰ μήτε γε ὕστατ' σφι ἡ χώρα μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν; (2) Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται ἐκ γῆς τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων καὶ τῶν λοιπῶν Αἰ-
35 γυπτίων· οἱ οὕτε ἀρότρῳ ἀναρρηγνύντες αὐλακὰς ἔχουσι πόνους οὔτε σκάλλοντες οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ὅλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον πονέουσι, ἀλλ' ἐπεὶ σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολίπη ὀπίσω, τότε σπείρας ἕκαστος τὴν
40 ἐσωτοῦ ἀρουραν ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὕς, ἐπεὶ δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὕσι τὸ σπέρμα, ἀμῆτον τὸ ἀπὸ τούτου μένει, ἀποδινῆσας δὲ τῇσι ὕσι τὸν σίτον οὕτω κομίζε-
ται.

XV. Εἰ ὦν βουλόμεθα γνώμῃσι τῇσι Ἰώνων χρᾶ-
45 σθαι τὰ περὶ Αἴγυπτον, οἱ φασὶ τὸ Δέλτα μῶνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλευμένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχείων τῶν Πηλουσιακίων, τῇ δὴ τεσσεράκοντά εἰσι σχοῖνοι, τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγειαν τείνειν αὐτὴν μέ-
50 χρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον, τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἰγύπτου τὰ μὲν Λιβύης τὰ δὲ Ἀραβίης εἶναι, ἀποδεικνύομεν ἂν τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι Αἰγυπτίοισι οὐκ ἐοῦσαν πρότερον χώραν. (2) Ἦδη γάρ

dum esse et arenosius, Arabiæ vero et Syriæ magis argil-
losum petrosumque.

XIII. Magnum vero etiam hoc mihi documentum memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terræ natura possit judicari : scilicet regnante Mœride, quando fluvius ad octo minimum cubitos auctus erat, irrigabat Ægyptum quæ infra Memphin est : a Mœridis autem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacerdotibus audiui, nondum effluerant anni nongenti. (2) Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim minimum, cubitos augeatur fluvius, in terram non exundat. (3) Videnturque mihi ex Ægyptiis hi qui infra Mœridem lacum quum alia loca, tum Delta quod vocatur, incolunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur ea terra, et magis proinde magisque augebitur; videntur, inquam, mihi Ægyptiis, quum terram eorum non amplius inundare Nilus poterit, tunc per omne reliquum ævum idem passuri esse, quod ipsi aiebant Græcos aliquando passuros. (4) Nam quum audissent, universam Græcorum terram pluvia irrigari, non fluvii, quemadmodum Ægyptus; dixerunt, fore ut Græci aliquando, magna spe frustrati, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quando ipsis deus nolverit pluere, sed siccitate immittere, fame pressum iri Græcos; nec enim aliud illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo Jove.

XIV. Et hoc quidem, ad Græcos spectans, recte dixere Ægyptiis. Age vero, ipsorum etiam Ægyptiorum quenam conditio sit, dicam. Si acciderit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin sita (hæc est enim quæ augetur) eadem ratione, qua præterito tempore, in altitudinem augeatur, quid aliud eveniet, nisi ut fame premantur Ægyptii regionem illam incolentes, quandoquidem nec pluvia irrigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inundare? (2) Nam profecto nunc quidem hi, præ aliis hominibus cunctis, et præ reliquis Ægyptiis, minimo labore fructum e terra percipiunt : qui neque aratro sulcos findendo, nec terram fodiendo molestiam habent, nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes homines circa segetem multo cum labore occupantur : sed, postquam fluvius sponte accedens arva inundavit, et irrigata rursus reliquit, semen quicunque in arvom suum spargit, tum sues in illud immittit; deinde, conculcato a suis semine, messis tempus exspectat : denique, postquam persues [ni potius, per boves] frumentum extrivit, ita illud domum comportat.

XV. Quodsi igitur Ionum de Ægypto sequi vellemus sententiam, qui Delta solum aiunt esse Ægyptum, quam secundum mare a Persei quæ vocatur specula usque ad Pelusiacas Taricheas porrigi dicunt, qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Ægyptum aiunt usque ad Cercasorum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Ægypti tractus, alios Libyæ esse aiunt, alios Arabiæ : hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram habuisse Ægyptios; (2) quandoquidem Delta hoc, ut ipsi adfirmant Ægyptiis, utique

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι καὶ ἔμοι δοκεῖ, ἐστὶ κατάρρυτον τε καὶ νωστί ὡς λόγῳ εἶπαι ἀναπερηνός. Εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμία ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκόντες πρώτοι ἀνθρώπων γεγονέναι; οὐδὲ ἔδες σφέας ἐξ διαπίσαν τῶν παιδίων ἵναί, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουςι. (3) Ἄλλ' οὔτε Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων καλυμένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο, προϊούσης δὲ τῆς χώρας πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνοντας. Τὸ δ' ὧν πάλαι αἰ Θῆβαι Αἰγυπτὸς ἐκαλέετο, τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι.

XVI. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὁρθῶς περὶ αὐτῶν γινώσκουμεν, Ἰωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου· εἰ δὲ ὁρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ αὐτοὺς Ἰωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογιζέσθαι, οἳ φασὶν τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην· τέταρτον γὰρ σφέας δεῖ προσλογίζεσθαι Αἰγύπτου τὸ Δέλτα, εἰ μήτε γέ ἐστι τῆς Ἀσίας μήτε τῆς Λιβύης. (2) Οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλος γέ ἐστι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ δεῦν περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἄν.

XVII. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην ἀπίμεν, ἡμεῖς δὲ ὧδε κη περὶ τούτων λέγομεν, Αἰγυπτὸν μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκούμενην κατὰ περ Κιλικίην τὴν ὑπὸ Κιλικίων καὶ Ἀσσυρίην τὴν ὑπ' Ἀσσυρίων, οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἰδαμεν οὐδὲν ἔον ὁρθῷ λόγῳ εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὐρους. (2) Εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νεομισμένῳ χρῆσόμεθα, νομιόμεν Αἰγυπτὸν πᾶσαν ἀρξάμενην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἑλεφαντίνης πόλιος διχᾶ διαίρεσθαι καὶ αὐφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἐξέσθαι· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς εἶναι τῆς Λιβύης, τὰ δὲ τῆς Ἀσίας. (3) Ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων βρεῖ μέσσην Αἰγυπτὸν σχίζων ἐς θάλασσαν. Μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πόλιος βρεῖ εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος, τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν πρὸς ἡῶν τράπεται, τὸ καλεῖται Πηλούσιον στόμα, ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα κέκληται. Ἡ δὲ δὴ ἰθὺς τῶν ὁδῶν τῷ Νεῖλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος ἐς τὸ δεῦν τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου σχίζων μέσον τὸ Δέλτα ἐς θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἑλαχίστην μοῖραν τῶ ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν· τὸ καλεῖται Σεβεννυτικὸν στόμα. (5) Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διτράσια στόματα ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε, τῷ μὲν Σαΐτικὸν αὐτῶν, τῷ δὲ Μενδήσιον. Τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματ' ἐστὶ, ἀλλ' ὀρυκτά.

XVIII. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτῃ ἐστὶ Αἰγυπτὸς δὴν τινὰ ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον γεγόνει· τὸ ἐγὼ τῆς ἔμενου-

mibi videtur, adluta terra est, et, verbo ut dicam, nuper enata. Quodsi igitur nulla olim fuit Ægyptiorum terra, quas tandem nugæ egerunt, primos se hominum fuisse existimantes? Nec vero oportebat eos experimentum facere in puerulis, quemnam sermonem primum essent emissuri. (3) Ego vero existimo, Ægyptios non simul cum Delta, quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius semper exstilis, ex quo hominum exstitit genus; postquam vero proluviione aucta fuit eorum terra, multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse, alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim igitur Thebæ (Thebais) Ægyptus nominabatur; cuius est circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.

XVI. Quodsi igitur nos recte de his statuimus, Iones non recte de Ægypto sentiunt: Sin vera est Ionum sententia, demonstrabo equidem, Græcos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universæ terræ partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Ægyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiæ illud est, nec Libyæ. (2) Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternit: sed, quum circa apicem hujus Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interjectum.

XVII. Sed Ionum omittamus opinionem; nos vero de his ita statuimus: Ægyptum dicimus esse universam hanc regionem ab Ægyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quæ a Cilicibus, et Assyriam quæ ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libya disternit, rectam si sequamur rationem, nullum alium novimus nisi Ægyptiorum fines. (2) Sin ea ratione utamur, quam Græci sequuntur, statuemus Ægyptum universam, initium sumentem a Catadupis [Catarrhactæ minore] et Elephantine oppido, in duas secari partes, et utrumque nomen participare; alteram enim ejus partem Africæ esse, alteram Asiæ. (3) Nilus enim postquam ad Catadupa Ægyptum primum intravit, mediam illam dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido tres in vias scinditur, (4) quarum una orientem versus tendit, quod Pelusium ostium vocatur; altera via occidentem versus tendens, Canobicum nominatur ostium. Quæ autem Nili via recta progreditur, hæc est: postquam e superiore regione delatus ad apicem illius Delta pervenit, inde medium Delta scindens in mare undas suas exonerat, nec minimam aquarum portionem, nec minime notabilem, huic viæ tribuens: quæ Sebennyticum ostium vocatur. (5) Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico dirempta et per se in mare exeuntia: quorum alterum Saiticum, alterum nominatur Mendesium. Bolbitinum vero ostium et Bucolicum, non nativa sunt ostia, sed manu effossa.

XVIII. Confirmatur autem mea sententia, tantam esse Ægyptum quantam ego ratione demonstravi, effato etiam quod Ammonis oraculum edidit; quod effatum ego tum

τοῦ γνώμης ὕστερον περὶ Αἴγυπτον ἐπιθύμην. (2) Οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πόλιος καὶ Ἀπιδος οἰκόντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λιβύῃ, αὐτοὶ τε δοκούντες εἶναι Λίβυες καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀγρόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ
 5 θρησκυίῃ, βουλόμενοι θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμψαν ἐς Ἀμμωνὰ φάμενοι οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοις κοινὸν εἶναι· οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι, βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεέσθαι. (3) Ὁ δὲ θεὸς σφρας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα,
 10 φὰς Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὁ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει, καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους οἱ ἐνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος οἰκόντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι. Οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη.

XIX. Ἐτέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύνῃ, οὐ
 15 μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνισχυῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἑκατέρωθι δδόν, καὶ πλεῖν ἐτι τούτου καὶ ἔλασσον. (2) Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περί οὔτε τι τῶν ἱρώων οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβείν ἐδυνάσθη. Πρῶτον
 20 μος δὲ ἔα τάδε παρ' αὐτῶν πυθέσθαι, ὅ τι κατέρχεται μὲν ὁ Νεῖλος πληθύνει ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξαίμενος ἐπ' ἑκατὸν ἡμέρας, πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων τῶν ἡμερέων ὅπισω ἀπέρχεται, ἀπολείπων τὸ βέθρον, ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεί
 25 ἔων μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. (3) Τούτων ὦν περί οὐδενὸς οὐδὲν ὁδὸς τ' ἐγεγόνμην παραλαβείν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἦντινα δύναμιν ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ ἐμπάλιν πεφυκεῖναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. Ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι
 30 ἱστόρεον, καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μόνους πάντων ποταμῶν οὐ παρέχεται.

XX. Ἀλλ' Ἐλλήνων μὲν τινες ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφῆν ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς, τῶν τὰς μὲν δύο τῶν ὁδῶν οὐδ' ἀξίῳ μνη-
 35 σθῆναι εἰ μὴ ὅσον σημήναι βουλόμενος μῶνον. (2) Τῶν ἡ ἐτέρῃ μὲν λέγει τοὺς ἐτησίαις ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύνει τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. Πολλάκις δὲ ἐτησίαι μὲν οὐκ ὦν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτο ἐργάζεται. Πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαι αἵτιοι
 40 ἔσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι βέουσι, ὁμοίως πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ, καὶ μᾶλλον ἐτι τοσούτῳ ὅσω ἐλάσσονες ἔοντες ἀσθενέστερα τὰ ρεύματα παρέχονται. (3) Εἰσι δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λι-
 45 βύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτο πάσχουσι ὅσον τι καὶ ὁ Νεῖλος.

XXI. Ἡ δ' ἐτέρη ἀνεπιστημονεστέρη μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἴπων θωμασιωτέρη· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὀκεανοῦ βέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὀκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν βέειν.

XXII. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν πολλὸν ἐπιεικεστάτη εἶναι μάλιστα ἐφυσται. Λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν, φαμένη τὸν Νεῖλον βέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος, ὅς βέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδότ' δὲ ἐς Αἴγυπτον. (1) Κῶς ὦν δῆτα βέει ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ

demum cognovi, postquam meam de Ægypto sententiam mecum jam constitutam habueram. (2) Scilicet Maræ oppidi et Apidis incolæ, quorum ager Libyæ est confinis, ipsi sese Libyes existimantes esse, non Ægyptios; quum ægre ferrent caerimonias sacrorum quæ in Ægypto observantur, cuperentque non prohiberi esu boum feminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, sibi nihil cum Ægyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, [sive, nec eadem, qua illos, lingua uti], postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci. (3) Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, Ægyptum esse hanc terram quam Nilus affluens irriget; et Ægyptios esse hos, qui infra Elephantinen urbem habitantes, ex hoc fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est.

XIX. Inundat autem Nilus, ubi justum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quæ vel Libyæ dicuntur esse, vel Arabiæ, et quidem alicubi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus. (2) De natura autem hujus fluvii nec a sacerdotibus, nec ab alio quocquam discere quidquam potui. Cupidus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus descendat augmentum capiens inde a solstitio æstivo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero dierum, retro cedat, diminuta paulatim aquæ copia ita ut constanter per totam hiemem brevis sit, donec redeat æstivum solstitium. (3) De his igitur nihil quidquam potui comperire ab Ægyptiis, quum ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus, quod natura contraria esset atque reliqui fluvii. Hæc igitur, quæ dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum, tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas efflantes auras præberet.

XX. Græcorum vero nonnulli, insignes esse cupientes sapientiæ nomine, triplices vias explicandæ fluvii hujus nature inierunt: quarum viarum duas ne commemorare quidem operæ pretium duco, nisi quod nude significare eas volo. (2) Nempe earum altera [quæ Thaletem auctorem habet] ait, ventos etesias efficere ut augeatur flumen, prohibentes Nilum quominus in mare influat. At sæpius accidisse novimus, ut non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad hæc, si etesiae in causa essent, oporteret ut aliis etiam fluviiis, qui adversus etesias fluunt, idem quod Nilo et eodem modo accideret; atque eo etiam magis, quo minores sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. (3) Sunt autem in Syria multi fluvii, sunt item in Libya, quibus nihil tale accidit quale Nilo.

XXI. Altera via [Hecataei] inscitior est quidem, quam prædicta, sed (ut ita dicam) mirabilior: ait enim, eo id facere Nilum, quod ab Oceano fluat; Oceanum autem totam circumfluere terram.

XXII. Jam tertia illarum viarum [Anaxagoræ] quum maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aberrat. Nam et hæc nihil dicit, quum ait, e liquefacta nive fluere Nilum; qui quidem ex Libya per mediam fuit Æthiopiam, ac tum demum Ægyptum intrat. (2) Quo igitur pacto e nive

τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ πολλὰ ἔστι ἀνδρὶ γε λογίεσθαι τοιούτων περὶ ὧν τε εἶναι, ὥς οὐδὲ οἶκος ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. (3) Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἀνεμοὶ παρέχονται πνέοντες ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων θερμοὶ· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομβρός ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ ἐούσα, ἐπὶ δὲ χιόνι πεσοῦσα πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε ἡμέρῃσι, ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἂν ταῦτα τὰ χωρία. (4) Τρίτα δὲ οἱ ἀνθρώποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶναι· ἱκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος εἶναι οὐκ ἀπολείπουσι, γέραναι δὲ φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον φοιτέουσι ἐς χειμασθῆν ἐς τοὺς τόπους τούτους. (5) Εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὁσόντων ταύτην τὴν χώραν δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἦν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει.

XXIII. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὀκεανοῦ λέξας ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνενείκας οὐκ ἔχει ἐλεγχόν· οὐ γάρ τινα ἔγωγε οἶδα ποταμὸν Ὀκεανὸν εἶναι, Ὅμηρον δὲ ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν δοκέω τὸ οὐνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποιήσιν ἐσενεῖκασθαι.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένης αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανῶν γνώμην ἀποδείξασθαι, φράσω διότι μοι δοκεῖ πλῆθυνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρος. Τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων ἐρχεται τῆς Λιβύης τὰ ἄνω. (2) Ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται· τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτω ἢ χώρας οὗτος ὁ θεὸς καὶ κατ' ἦντινα, ταύτην οἶκος οὐψὲν τε ὑδάτων μάλιστα καὶ τὰ ἐγγύρια βρέματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν.

XXV. Ὡς δὲ ἐν πλεονί λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. Διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε εἶναι τοῦ ἥερος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ ἀλεινῆς τῆς χώρας εἰσσης, οὐκ εἶναι ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιεῖν ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. (2) ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ, ἐλκύσας δὲ ἀπωθεῖ ἐς τὰ ἄνω χωρία, ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἀνεμοὶ καὶ διασκιδνάντες τήκουσιν· καὶ εἰσι οἰκώτους οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέοντες, ὅ τε νότος καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. (3) Δοκεῖ δὲ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτεον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νεῖλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἐωυτόν. Πρὴν γινόμενου δὲ τοῦ χειμῶνος ἀπέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω, καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἦδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. (4) Τίως δὲ οἱ μὲν ὁμβρίου ὕδατος συμμιτομένην πολλοὺς αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαρδωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρος τῶν τε ὁμβρίων ἐπιλειπόντων αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐλκόμενοι ἀσθενέες εἰσὶ. (5) Ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρός, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μόνος ποταμῶν τούτων τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἐωυτοῦ ῥέει πολλῷ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρος· τότε μὲν γὰρ μετὰ

fluat, qui e calidissimis locis fluit in frigidiora? Quorum rerum pleraque sunt ejusmodi, ut homini, qui quidem judicare de talibus rebus valet, nullo modo probabile videatur Nilum fluere ex nive. (3) Primum quidem et maximum documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio absque imbris et absque glacie est: postquam autem nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies pluatur; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret etiam. (4) Tertium documentum sunt homines, ab aestu nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic peregrinae esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae fugientes, in hac loca tamquam in hiberna confugiunt. (5) Quodsi ergo ningeret, vel quantulumcumque, in hac regione per quam fluit et ubi initium capit Nilus, nihil horum esset futurum, quemadmodum necessitas arguit.

XXIII. Qui vero de Oceano dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum rejecerit, refutari non meretur. Ego enim fluvium Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium ex antiquioribus poetis, puto invenisse nomen, et in poesin introduxisse.

XXIV. Jam si, improbatas sententiis quae ab aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oculis deheo declarare, dicam qua de causa fieri mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus, per superiora Libyae transit. (2) Ita brevissimis verbis res tota declarata est: cui enim regioni proximus est hic deus, et supra quam ille transit, eam consentaneum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeoque maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae sunt in ea regione.

XXV. Ut vero pluribus verbis rem declararem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter serenus sit aer, quumque calida sit ipsa regio, nec venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod aestate facere consuevit, quando per medium caelum transit. (2) Scilicet attrahit ad se aquam, attrahitque in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur ut venti ex illa regione flantes, Notus et Africus, omnium ventorum maxime sint pluvii. (3) Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium caelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. (4) Ante id tempus igitur, quum multa de caelo aqua fluviis misceatur, quippe imbris perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, quum imbres eos deficiunt et sol aquam fluviorum attrahit, fluunt tenues. (5) Quare consentaneum est ut Nilus, quum imbris non augeatur, aqua vero ejus a sole attrahatur, solus fluviorum per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim

πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα μόνος πιέζεται. Οὕτω τὸν ἥλιον νενομίκα τούτων αἴτιον εἶναι.

XXVI. Αἴτιος δὲ οὗτος οὗτος κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν
 5 καὶ τὸν ἥερα ξηρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίων τὴν διεξοδὸν αὐτοῦ· οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. (2) Εἰ δὲ ἡ στάσις ἡλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστῆσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ
 10 νότος νῦν ἔστηκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης, εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέως ἦεν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης κατὰ περ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται, διεξιόντα δ' ἂν μιν διὰ πάσης Εὐρώπης ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν
 15 Ἴστρον τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον.

XXVII. Τῆς αὐρῆς δὲ περί, ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδε ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ θερμῶν γωρέων οὐκ οἴκος ἐστὶ οὐδὲν ἀποπνέειν, αὐρῇ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινὸς φιλέει πνέειν.

XXVIII. Ταῦτα μὲν νῦν ἔστω ὡς ἐστὶ τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐγένετο· τοῦ δὲ Νεῖλου τὰς πηγὰς οὕτε Αἰγυπτίων οὕτε Λιβύων οὕτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ πολὶ ὁ γραμματιστὴς τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίων.
 25 (3) Οὗτος δ' ἐμοίγε παίζειν ἐδόκεε φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. Ἐλεγε δὲ ὧδε, εἶναι δύο οὖρα ἐς ὅζῳ τὰς κορυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος καὶ Ἐλεφαντίνης, οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὖρεσι τῷ μὲν Κρώφι, τῷ δὲ Μῶφι. (3) τὰς ὧν
 30 δὴ πηγὰς τοῦ Νεῖλου εἰσὺς ἀδύσσους ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥεῖν, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος ἐπ' Αἰγύπτου ῥεῖν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ ἐπ' Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. (4) Ὡς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἐφ' οὗτου Ψαμίτιχον
 35 Αἰγύπτου βασιλεῖα ἀπικέσθαι· πολλῶν γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυείων πλεζάμενον κάλον κατεῖναι τυχὴ καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. (5) Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστὴς, εἰ ἄρα ταῦτα γενόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὡς ἐμὲ κατανοεῖν, δίνας τινὰς ταύτῃ εἰσὺς ἰσχυρὰς καὶ πα-
 40 λήροισιν, οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητήρην ἐς βυσσὸν ἵεναι.

XXIX. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυνθῆσθαι, ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέ-
 45 χρι μὲν Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἔλθων, τὸ δ' ἀπὸ τούτου ἀκοῇ ἤδη ιστορέων. (2) Ἀπ' Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι ἀναντές ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδῆσαντας ἀμφοτέρωθεν κατὰ περ βοῦν πορεύεσθαι· ἦν δὲ ἀποραγῇ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον
 50 ὑπ' ἰσχύος τοῦ ῥόου. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο ἐστὶ ἐπ' ἡμέρας τέσσαρας πλῆος, σχολιὸς δὲ ταύτῃ κατὰ περ ὁ Μαϊάνδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος· σχοῖνοι δὲ δωδεκά εἰσι οὗτοι τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεκπλῶσαι. (3) Καὶ ἐπει-

pariter atque aliae omnes aquae attrahitur, hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi persuasi, solem esse huius rei causam.

XXVI. Est autem, ut mea fert opinio, idem sol etiam causa, quae ut aer ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exurens : unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu preman-
 (2) Quodsi permutteretur statio plagarum; si in ea caeli parte, qua nunc stat Boreas et hiems, foret Notus et meri-
 dies; contra, ubi nunc Notus, ibi Boreas staret : haec si ita haberent, sol ab hieme et Borea e medio caelo depulsus, transiturus esset superiora Europae, quemadmodum nunc transit superiora Libyae. Quodsi ergo per Europam omnem transiret, existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod nunc Nilo facit.

XXVII. De aura vero, quod ex Nilo non perflat, haec est mea sententia : nullo modo esse consentaneum ut e calidis locis aura perflat : aura enim e frigido aliquo spirat.

XXVIII. Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Liby-
 byum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba-
 rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. (2) At is ludere mihi visus est, dicens accurate se nosse. Dixit
 autem hoc modo : esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter
 Elephantinen sitos; quorum alter Crophi, alter Mophi nominetur. (3) E medio horum montium fluere Nili fontes,
 fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septemtrionem fluere, alterum dimi-
 dium versus Aethiopiam et meridiem. (4) Quod autem fundo careant hi fontes, id experimento cognovisse, aiebat,
 Psamnitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci demis-
 sisse, multa millia orgyiarum continentem, neque ad fundum pervenisse. (5) Ita scriba ille, si modo vera sunt quae
 dixit, declaravit; ut equidem intelligo, esse hic validi quidam gurgites et aquarum reperussio, quae quia videntur
 montibus illidantur, descendere in fundum non posse demissam bolidem.

XXIX. Ex alio vero nemine nihil quidquam potui comperire. Sed haec certe alia, quae ad superiorem Aegyptum spectant, quoad longissime potui, exquirendo cognovi; quum
 usque ad Elephantinen oppidum ipse spectator accesserim, ulteriora vero auditu acceperim. (2) Ab Elephantine oppi-
 do superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loco navi utrimque, veluti bove, alligata oportet iter facere : quod-
 si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum. Est autem ille locus quattuor dierum navigatio;
 et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander : schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare

5 τεν ἀπῆλθαι ἐς πεδίον λεῖον, ἐν τῷ νῆσον περιρρέει δὲ Νεῖλος· Ταχομψὺ οὖνομα αὐτῇ ἐστί. Οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπ' Ἑλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἥθη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ, τὸ δὲ ἥμισυ Αἰγύπτιοι. (4) Ἐγεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν περίῃ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας ἐκ τοῦ Νεῖλου τὸ ῥέεθρον ἤξει, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδοῖ. Καὶ ἐπείτεν ἀποβάς παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοπορίην ποιῆσαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκοπελοὶ τε γὰρ ἐν τῷ Νείλῳ ὀξέες ἀνέχουσι.

10 καὶ χοιράδες πολλαὶ εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τε ἐστι πλώειν. (5) Διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσαράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἔτερον πλοῖον ἐμβὰς δωδεκά ἡμέρας πλώσει, καὶ ἐπείτεν ἤξει ἐς πόλιν μεγάλην τῇ οὖνομά ἐστι Μερὸν· λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθίοπων. (6) Οἱ δ' ἐν ταύτῃ Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μόνους σέβονται, τοὺς τε μεγάλως τιμέουσι, καὶ σφι μαντήιον Διὸς κατέστηκε. Στρατεύονται δ' ἐπέαν σφας ὁ θεὸς οὗτος κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων, καὶ τῇ ἂν κελεύῃ, ἐκέισε.

20 XXX. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλεως πλώων ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλλω ἤξει ἐς τοὺς αὐτομολοὺς ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἑλεφαντίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθίοπων. Τοῖσι δὲ αὐτομόλοισι τούτοις οὖνομά ἐστι Ἀσμάχ, δύνανται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν οἱ

25 ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. (2) Ἀπέστησαν δὲ αὐτὰ τέσσαρες καὶ εἰκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίопας τούτους δι' αἰτίην τοιγύδε. Ἐπὶ Ψαμμίτιχου βασιλέως φυλακὰ κατέστασαν ἐν τε Ἑλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων καὶ ἐν Δάρνησι

30 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλῃ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων, καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλῃ. (3) Ἐτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι ὥς καὶ ἐπὶ Ψαμμίτιχου ἔσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἑλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι καὶ ἐν Δάρνησι. Τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους

35 τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπίλκε οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ βουλευσάμενοι καὶ κοινῷ λόγῳ χρυσάμενοι πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες ἦσαν ἐς Αἰθιοπίην. (4) Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος ἐδόικε· ὥς δὲ κατελαβε, ἐδόετο πολλὰ λέγων, καὶ σφας θεοὺς πατρώϊους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. Τῶν δὲ τίνα λέγεται δεῖξαντα τὸ αἰδοῖον εἶπαι, ἐνθα ἂν τοῦτο ᾗ,

40 ἐσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. (5) Οὗτοι ἐπείτε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, διδοῦσι σφέας αὐτοῦς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. Ὁ δὲ σφας τῷδε ἀντιδωρέεται· ἔσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας τὴν ἐκείνων γῆν οἰκέειν. Τούτων δὲ ἑσποικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίопας ἡμερώτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ᾗδεα μαθόντες Αἰγύπτια.

XXXI. Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ

60 ὁδοῦ γινώσκεται ὁ Νεῖλος πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύματος· τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἑλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς αὐτομολοὺς τούτους. Ῥεῖι δὲ ἀπ' ἐσπέρης τε καὶ ἡ-

oportet. (3) Inde in planum pervenis campum, in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est Tachompsos. Jam regione supra Elephantinam sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. (4) Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. (5) Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen Meroe; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. (6) In hoc ex diis omnibus unum Jovem colunt et Bacchum; hos vero magnis honoribus venerantur: estque ibi Jovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando hic deus illos per oraculum jussit; et quo ille jubet, eo bellum inferunt.

XXX. Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad Automolos [ad est, Transfugas] pervenies. Automolis his nomen est Asmach; quod vocabulum nostro sermone significat Regi a sinistra manu stantes. (2) Erant autem hi Aegyptii, ex bellatorum ordine, numero ducenta quadraginta millia, qui ad Aethiopes defecerant hac de causa. Regnante Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum, adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adversus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis Pelusiensis; rursusque aliud Mareae, adversus Libyam. (3) Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se habent Persarum praesidia atque olim sub Psammiticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt Persae, et Daphnis. Jam Aegyptiis, qui tunc Elephantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant, nemo adventit qui eis in praesidium succederet: itaque hi, re deliberata, communi consilio omnes a Psammiticho desciscetes, ad Aethiopas transierunt. (4) Qua re cognita, Psammitichus illos persecutus est: adsecutusque multis verbis oravit dehortatusque est, patrios ne desererent deos, et liberos atque uxores. Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse ferunt, ubi haec essent, ibi non defore ipsis liberos, nec uxores. (5) Hi postquam in Aethiopiam pervenere, tradiderunt se regi Aethiopiae; qui illos ita remuneratus est: erat illi cum nonnullis Aethiopum contentio; jussit igitur hos sedibus suis expellere et eorum terram habitare. Ita, Aegyptiis intra Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethiopes, mores Aegyptiacos edocti.

XXXI. Ad quatuor igitur mensium navigationem viamque cognitus est Nilus, ultra eum cursum quem per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam colligendo, reperies tot insumendos esse menses, si quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit proficisci. Fluit autem Nilus a

λίου δυσμένειν. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε οὐδαὶς ἔχει σαφῶς φράσαι· ἐρῆμος γὰρ ἐστὶ ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.

XXXII. Ἀλλὰ τάδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων φημένων ἔλθειν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνίως χρηστήριον καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ, καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδαὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς, καὶ τὸν Ἐτεάρχῳ φάναι ἔλθειν κοτὲ παρ' αὐτὸν Νασαμώνας ἀνδρας· (2) τὸ δὲ εἶνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν· ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμώνας καὶ εἰρωτευμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρῆμων τῆς Λιβύης, φάναι παρὰ σῖσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστῶν παῖδας ὕβριστάς, τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι πέντε ἐκαστῶν ὀφρομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι ἑλέων ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. (3) (Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆτην θάλασσαν ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολέοντος ἄκρης, ἡ τελευταία δὲ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυν καὶ Λιβύων εἴνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἑλλήνες καὶ Φοίνικες ἔχουσι· τὰ δ' ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν καττήκοντων ἀνθρώπων, τὰ κατ' ὑπερθε θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατ' ὑπερθε τῆς θηριώδους ψάμμου τέ ἐστι καὶ ἀνδρος δεινῶς καὶ ἐρῆμος πάντων.) (4) Ἐκείνους ὦν τοὺς νεηγίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοις εὖ εξηρτυμένους, ἵναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης, ταύτην δὲ διεξελθόντας ἐς τὴν θηριώδεα ἀπικέσθαι, ἐκ δὲ ταύτης τὴν ἐρῆμον διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιουμένους πρὸς ζέφυρον ἀνεμον, διεξελθόντας δὲ γῆρον πολλὸν ψαμμώδεα καὶ ἐν πολλῇ τι ἡμέρῃσι ἰδέειν δὴ κοτὲ δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκότα, καὶ σφρας προσελθόντας ἄπτεσθαι τῷ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δένδρεων καρπῷ, ἀπτομένοισι δὲ σφί ἐπελθεῖν ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφρας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμώνας γινώσκειν οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμώνων. (5) Ἀγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα ἀπικέσθαι ἐς πόλιν ἐν τῇ πάντας εἶναι τοῖσι ἀγῶσι τὸ μέγαθος ἴσους, γρῶμα δὲ μέλανα. Παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν, ῥέειν δὲ ἀπ' ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα, φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.

XXXIII. Ὁ μὲν δὲ τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι οὐδὲν ὠκνησέν, πλὴν ὅτι ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμώνας, ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον, καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώποις, γόητας εἶναι πάντας· τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο εἶναι Νεῖλον, καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρεῖται. (2) Ῥεῖ γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην· καὶ ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος, τῷ Ἰστροῖ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων ὁμαῖται. Ἰστρος τε γὰρ

vespera et solis occasu. Quae vero ultra sunt, nemo novit : est enim deserta terra ob solis fervorem.

XXXII. Verumtamen haecce audiavi ex hominibus nonnullis Cyrenais, qui se dicebant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermones miscuisse cum Etearcho, rege Ammoniorum. Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant, in confabulationem de Nilo, cujus fontes nemini sint cogniti : et dixisse Etearchum, venisse ad se olim homines Nasamonas : (2) est autem hic Libycus populus, Syrtin incolens et terrae tractum a Syrti orientem versus haud ita magnum ; hos Nasamonas, ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent quae de desertis dicerent Libyae, narrasse : fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes ; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustratos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (3) (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Libyca, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominuditionem quorum sedes usque ad mare pertinent ; superiora ista Libyae a feris habitantur : supra vero tractum feris refertum, arena est, arida prorsus et aqua carens terra, denique omnino deserta.) (4) Juvenes igitur illos, ab aequalibus suis emissos, aqua et cibariis bene instructos, primum terram peragrasse habitatam : eaque trajecta, pervenisse in eam quae feris est referta ; tum ex hac transisse in desertam, iter Zephyrum ventum versus per eam facientes. Postquam multum terrae arenosae permeassent, post multos dies conspexisse tandem aliquando arbores, quae in planitie creverant ; accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modica statura, qui eos prehensos abduxissent : sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. (5) Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, easque praetergressos pervenisse in oppidum, in quo cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, statura aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud fluere flumen ingens : fluere autem ab occidente versus orientem solem, in eoque reperiri crocodilos.

XXXIII. Haecenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi narratio : hoc unum adjiciam, dixisse eum, rediisse hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei ; et homines illos, ad quos pervenissent, praestigiatos esse omnes. Jam vero fluvium illum praeterfluentem et Etearchus conjectabat esse Nilum, atque etiam ratio ita suadet. (2) Fluit enim ex Libya Nilus, mediam illam secans ; et, ut ego conjicio, ex manifestis de his quae minus cognita sunt conjecturam capiens, similem Istro cursus rationem habet. Nam

ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. (3) Οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἐξω Ἑρακλέων στηλέων, ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοις, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. Τελευτᾷ δὲ ὁ Ἴστρος ἐς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου, τῇ Ἰστρίῃ οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἀποικοί.

XXXIV. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένων, πρὸς πολλῶν γινώσκεται, περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγῶν οὐδεὶς ἔχει λέγειν· ἀοικήτος τε γὰρ ἔστι καὶ ἐρήμος ἡ Αἰθῶν δι' ἧς ῥέει. Περὶ δὲ τοῦ βρέματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦνται ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται· ἐκδιδοὶ δὲ ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίτῃ κέεται· ἐνθεῦ-
15 τεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερῶν ἰδέα δόδος εὐζώνῳ ἀνδρὶ· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἴστρῳ ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. Οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέει διὰ πάσης τῆς Αἰθῶς διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἴστρῳ. Νείλου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰ-
20 ρῆσθαι.

XXXV. Ἐρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανῶν τὸν λόγον, ὅτι πλέω θωμάσις· ἔχει ἡ ἄλλη πᾶσα χώρα καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἵνεκεν πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. (2) Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροῖω καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἐμπάλιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις ἐστῆσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους· ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγο-
25 ράζουσι καὶ καπτηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκου ἐόντες ὑπαίνουσι. (3) Ὑπαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν χόρην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. Τὰ ἄρθρα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φοροῦσι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. (4) Οὐρέουσι αἱ μὲν γυναῖκες ὀρθαί, οἱ δὲ ἄνδρες κατήμενοι. Εὐμαρίη γρόνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
35 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι δόδοις, ἐπιλέγοντες ὥς τὰ μὲν αἰσχροῖα ἀναγκάζει δὲ ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν γυναικῶν, τὰ δὲ μὴ αἰσχροῖα ἀναφανδόν. (6) Ἰρᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμία οὔτε ἔρσενος θεοῦ οὔτε θηλέως, ἄνδρες δὲ πάντων τε καὶ πασῶν. Τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμία
40 ἀνάγκη μὴ βουλομένοις, τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένησι.

XXXVI. Οἱ ἱερεῖς τῶν θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρῶνται. Τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος ἅμα κηδεῖ κεκαρῆναι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα
45 ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνείσει τὰς τρίχας αὐξέσθαι τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖω, τῶς ἐξυρημένοι. (2) Τοῖσι μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις χωρὶς θηρίων ἢ δαιτὰ ἀποκέκριται, Αἰγυπτίοις δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἢ δαιτὰ ἐστὶ. Ἀπὸ πυρῶν καὶ κριθῶν
60 ὄλλοι ζῶουσι, Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζῶην δνειδος μέγιστόν ἐστι, ἀλλ' ἀπ' ὀλυρῶν ποιεῦνται σιτία, τὰς ζεῖδας μετεξέτεροι καλεῖσι. (3) Φυρῶσι τὸ μὲν σπᾶς τοῖσι ποσὶ, τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναίρονται. Τὰ αἰδοῖα ὄλλοι μὲν ἐῶσι

Ister fluvius, a Celtis et Pyrene oppido initium somens, mediam perfuit scinditque Europam. (3) Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesiolum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum.

XXXIV. Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De ejus cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Ægyptum. (2) Sita est autem Ægyptus ex adverso maxime montanæ Ciliciæ, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via recta est expedito homini quinque dierum : Sinope autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, æqualem censeo Istro. Sed de Nilo hæc dicta sufficiant.

XXXV. Progredior nunc, longiorem de Ægypto narrationem exordiens, quoniam et plures res mirabiles habet, quam alia quælibet regio, et narrationem omnem superantia opera exhibet præ quavis alia : qua de causa copiosius de ea exponam. (2) Ægyptii, quemadmodum apud eos cælum diversum est, et fluvii natura longe differt ceterorum natura fluviorum, sic et ipsi plerisque omnibus in rebus mores sequuntur et instituta ceteris hominibus contraria. Apud eos mulieres forum frequentant et mercantur ; viri autem, domi sedentes, telam texunt. (3) Texunt autem alii homines tramam sursum adigentes, Ægyptii deorsum. Onera viri in capitibus ferunt ; feminae in humeris. (4) Mingunt feminae, rectæ stantes ; viri, se deprimentes. Alvum exonerant intra domos ; cibum vero capiunt extra, in viis publicis : dicentes, quæ turpia quidem sint, sed necessaria, ea in occulto facienda ; quæ vero non turpia, in aperto. (5) Femina nulla sacerdotio fungitur, nec dei ullius, nec deæ : viri sacerdotes sunt tam dearum omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenentur filii, nisi ultro id faciant ; filia vero, etiam si nolint, lege tenentur.

XXXVI. Deorum sacerdotes ahis in terris comam alunt ; in Ægypto tondentur. Apud alios homines institutum est, ut in propinquorum funeribus tondeant caput : Ægyptii, mortuo aliquo suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea tonsi. (2) Alii homines seorsum ab animalibus vitam agunt : Ægyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo vescuntur : apud Ægyptios, qui hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est ; ex olyra vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli zeam vocant. (3) Farinam Ægyptii pedibus subigunt, lutum vero manibus ; manibus item stercus tollunt. Pudenda alii homines si-

ὥς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον, Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. (4) Εἴματα τῶν μὲν ἀνδρῶν ἑκαστος ἔχει δύο, τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἑκάστη. Τῶν ἱστίων τοὺς χρίκους καὶ τοὺς κάλους οἱ μὲν ἄλλοι ἐξωθεν προσδέουσι, Αἰγύπτιοι δὲ ἔσωθεν. (5) Γράμματα γράφουσι καὶ λογιζονται ψήφοις Ἕλληνας μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιῦντες ταῦτα αὐτοὶ μὲν φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιέειν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. Διψασίοις δὲ γράμμασι χρέονται, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἱρὰ, τὰ δὲ δημοτικὰ καλεῖται.

XXXVII. Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων νόμοισι τοιοῖσδε χρέονται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέοντες ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. (2) Εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. Τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν, προτιμέοντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. (3) Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε φθεῖρ μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίγηται σφὶ θεραπεύουσι τοὺς θεούς. (4) Ἑσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινὴν μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφὶ ἐσθῆτα οὐκ ἔξεστι λαβείν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. Λοῦνται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἑκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἑκάστης νυκτός. Ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας ὥς εἶπαι λόγῳ. (5) Πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα· οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκτιρῶν τρίβουσι οὔτε δαπανέονται, ἀλλὰ καὶ σιτία σφὶ ἐστὶ ἱρὰ πεσσόμενα, καὶ κρεῶν βρώσων καὶ χηνέων πλῆθος· τὴν ἑκάστῳ γίνεται πολλὸν ἑκάστης ἡμέρης, δίδονται δὲ σφὶ καὶ ὄϊνος ἀμπελίνος. (6) Ἰχθύων δὲ οὐ σφὶ ἔξεστι πάσασθαι. Κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους οὔτε τρώγουσι οὔτε ἔβοντες πατέονται. Οἱ δὲ δὴ ἱρέες οὐδὲ βρόντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὄσπριον. (7) Ἰρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἑκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσται.

XXXVIII. Τοὺς δὲ βοὺς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. Τρίχα θῆναι καὶ μίαν ἰδοῖναι ἐπεοῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. (2) Δίχεται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων καὶ ὄρθου ἐστειώτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρούσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημητίων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρεω. Κατορᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχῃ πεφυκυίας. (3) Ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλῳ περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων, καὶ ἐπειτεν γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον καὶ οὕτω ἀπάγουσι. Ἀσήμενον δὲ ὕσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. Δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρώπῳ τοιῷδε.

XXXIX. Θυσίῃ δὲ σφὶ ἔδε κατέστηκε. Ἀγαγόντες τὸ σεσημασμένον κτήνος πρὸς τὸν βωμόν, ἔκτου ἂν

nunt uti natura sunt, nisi qui ab his didicere, Ægyptii ea circumcidunt. (4) Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant, Ægyptii intrinsecus. (5) Literarum elementa scribunt et calculis computant Græci a sinistra parte ad dextram promoventes manum; Ægyptii a dextra ad sinistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere dicunt, Græcos autem ad sinistram. Utuntur autem duplici genere scripturæ, quorum alterum sacrum vocatur, alterum populare.

XXXVII. Religiosi quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, ritibus utuntur huiusmodi. Ex æneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. (2) Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei causa; maluntque mundi esse, quam decori. (3) Sacerdotes tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia præstant. (4) Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant, et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quotidie lavantur frigida, et bis unaquaque nocte. Denique alias observant caerimonias, verbo ut dicam, infinitas. (5) Fruuntur vero etiam commodis haud paucis. Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel consumunt: sed adponunt illis quotidie sacri cibi cocti, et carnis bovinae et asinerinae copia quadam haud exigua: etiam vinum viteum eisdem præbetur. (6) Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas utique serunt Ægyptii, et, si quæ nascuntur, has nec crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum esse legumen existimantes. (7) Non est autem cuique deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

XXXVIII. Boves mares Epapho sacros esse æstimant; et hac de causa in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspiciat is qui explorat, hunc non censet esse mundum. (2) Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et lingua ejus exserta, inquirat an mundus sit respectu præscriptorum signorum, quæ ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudæ pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. (3) Quodsi his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluta, deinde inlita terra signatoria annulum imprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis pœna dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima.

XXXIX. Sacrificium autem tali modo instituitur. Postquam justa nota signatus bos ad aram adductus est, ad

θύωσι, πυρὴν καίουσι, ἔπειτεν δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱερῆου ἐπιστείσαντες καὶ ἐπιχαλέσαντες τὸν θεὸν σφάξουσι, σφάζαντες δὲ ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. (2) Σῶμα μὲν δὴ τοῦ κτηνέου δαίρουσι, κεφαλῇ δὲ ἐκείνῃ πολλὰ καταρυσάμενοι φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ καὶ Ἕλληνές σφι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ μὲν φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν ἀπ' ὧν ἔδοντο, τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλληνες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. (3) Καταρέονται δὲ τὰδε λέγοντες τῇσι κεφαλῇσι, εἴ τι μέλλοι ἡ σφίσι τοῖσι θύουσι ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι. Κατὰ μὲν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων καὶ τὴν ἐπίσπειν τοῦ οἶνου πάντες Αἰγύπτῳ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφαλῇς γέυσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς.

XL. Ἡ δὲ δὴ ἑξαιρέσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις ἄλλῃ περὶ ἄλλο ἱρὸν σφι κατέστηκε. Τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγήεσθαι εἶναι καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτην ἔρχομαι ἐρέων. (2) Ἐπεὰν ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευσάμενοι κοιλίην μὲν κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγγνα δὲ αὐτοῦ λείπουσι ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν, σκέλεα δὲ ἀποτάμνουσι καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην καὶ τοὺς ὠμούς τε καὶ τὸν τράχηλον. (3) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βοῦς πιμπλάσιν ἄρτων καθαρῶν καὶ μέλιτος καὶ ἀσταφίδος καὶ σύκων καὶ λιθανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήσαντες δὲ τούτων καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. Προνηστέυσαντες δὲ θύουσι, καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν τύπτονται πάντες. Ἐπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτίθενται τὰ ἔλιποντο τῶν ἱρῶν.

XLI. Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοὺς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς μῶστρος οἱ πάντες Αἰγύπτῳ θύουσι, τὰς δὲ θηλέας οὐ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλ' ἱραί εἰσι τῆς Ἰσίδος τὸ γὰρ τῆς Ἰσίδος ἄγαλμα ἐὼν γυναικίῳ βουκερῶν ἐστὶ, κατὰ περ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι, καὶ τὰς βοὺς τῆς θηλέας Αἰγύπτῳ πάντες ὁμοίως σέδονται προβάτων πάντων μάλιστα μακρῶ. (2) Τῶν εἵνεκεν οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύπτῳ οὔτε γυνὴ ἀνδρᾶ Ἕλληνα φιλήσει ἂν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται οὐδ' ὀβελοῖσι οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοῦς διατεταγμένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γέυσεται. (3) Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βῶς τρόπον τόνδε. Τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπῆλθαι, τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέραν τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπὲρέχοντα σημεῖον εἵνεκεν ἔπεαν δὲ σαπῇ καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς ἐκάστην πόλιν βᾶρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλεωμένης νήσου. Ἡ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτῳ, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. (4) Ἐν ταύτῃ ὧν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συγκαί, ἐκ τῆς δὲ αἱ βάριες παραγίνονται ἀναιρησόμεναι τὰ ὅστέα τῶν βοῶν, οὖνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχης, ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱρὸν ἅγιον ἱδρυται. (5)

quam peragere volunt sacrificium, pyram accendunt. Deinde super ara vinum adversus victimam libant, invocatoque deo illam mactant, mactataque caput abscindunt. (2) Tum corpus quidem pecudis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur, eoque facto, qui forum venale habent, et quorum in oppido Græci mercatores cum ipsis habitant, hi caput illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non adsunt Græci, hi illud in fluvium abijciunt. (3) Imprecantur autem capitibus, hæc verba pronunciantes: Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut universæ imminet Ægypto, illud in hoc caput vertito! Quod igitur ad capita mactatarum victimarum attinet, et ad vinum super eas effusum, Ægyptii omnes, omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utuntur: atque inde fit ut nullius etiam alius animantis capite quisquam Ægyptius vescatur.

XL. Exenteratio autem victimæ et crematio, pro diversis sacris, diversa est. Quam igitur maximam deam censent esse, cui item maximum agunt festum, huic quo ritu fiat exenteratio et crematio dicam. (2) Postquam excoriarunt bovem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exenterant, viscera vero et adipem in corpore relinquunt: pedes autem amputant, et extremam coxam, armosque, et cervicem. (3) His factis, reliquum bovis corpus implent panibus mundis, melle, uva passa, ficis, thure, myrrha, aliisque aromatibus: tum ita repletum incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam autem id sacrum faciant, jejuniunt agunt. Dum ardet victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

XLI. Mundos igitur boves inares et vitulos immolant Ægyptii omnes. feminas vero immolare nefas est, sed sacræ illæ sunt Isidi. Est enim Isidis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmodum Io pingitur a Græcis: et boves feminas cuncti perinde colunt Ægyptii pecudum omnium longe maxime. (2) Quapropter nec vir Ægyptius, neque mulier, Græcum virum osculabitur, aut cultro hominis Græci aut veru aut olla utetur; et ne mundi quidem bovis carnem, quæ græco cultro dissecta fuerit, gustabit. (3) Mortuos vero boves hoc modo sepeliunt. Feminas quidem in fluvium conjiciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terra signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quæ vocatur insula, quæ in Delta est, novem schænos in circuitu habens. (4) In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturæ, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. (5) Ex hoc igitur oppido multi homines, alii

Ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις, ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χώρον πάντες. Κατὰ ταῦτά δὲ τοῖσι βουσί καὶ τάλλα κτήνεα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νανομοθέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα.

XLII. Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θεβαίος ἰδρύσεται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Θεβαίου εἰσὶ, οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπερχόμενοι αἶγας θύουσι· (θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἀπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὲ Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἀπαντες σέβονται) ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτέεται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπερχόμενοι δις θύουσι. (2) Θεβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων ἀπέρχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τεθῆναι, Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ἰδέσθαι τὸν Δία καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀρῶναι ὑπ' αὐτοῦ, τέλος δὲ, ἐπεὶτε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι χρίον ἐκδείραντα προσέεσθαι τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος οὕτω οἱ ἑωυτὸν ἐπιδέξαι. (3) Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τῷγαλμα τοῦ Διὸς ποιῆσι Αἰγύπτιοι, ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων Ἀμμωνίοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοὶ καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. (4) Δοκέειν δ' ἐμοὶ καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμωνίοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπωνυμίην ἐποίησαντο· Ἀμμῶν γὰρ Αἰγύπτιοι καλεῦσι τὸν Δία. Τους δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θεβαῖοι, ἀλλ' εἰσὶ σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. (5) Μιῇ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν δρῆτῃ τοῦ Διὸς, χρίον ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες κατὰ τούτῳ ἐνδύουσι τῷγαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἐπειτεν ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προστάγουσι πρὸς αὐτό. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τύπτονται οἱ περὶ τὸ ἱρὸν ἀπαντες τὸν χρίον, καὶ ἐπειτεν ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

XLIII. Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη τῶν δωώδεκα θεῶν. Τοῦ ἑτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν Ἑλλήνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι. Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλ' Ἑλλήνες μάλλον παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρύωνος γόνῳ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλὰ μοι καὶ ἄλλα τεκμήριά ἐστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, (2) ἐν δὲ καὶ τὸδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω ἔσαν Ἀμφιτρύων καὶ Ἀλκμήνη γεγονόσες τὸ ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσειδέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἶδέναι, οὐδὲ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι ἀποδεύονται. (3) Καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομα τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἔμελλον μνήμην εἶναι, εἰ περ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐγρέοντο, καὶ ἔσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι, ὡς ἔλπομαι τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει· ὥστε τούτων ἂν καὶ μάλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξηπιστάετο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. (4) Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι

in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita lege cautum; nam ne haec quidem mactant.

XLII. Jam quicumque templum habent Jovi Thebano sacrum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam, hi omnes ovibus abstinent, capras vero immolant. (Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos colunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum aiunt: hos enim pariter colunt omnes.) Qui vero templum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesia sunt praefectura, hi capris abstinent, oves vero immolant. (2) Thebani igitur, et quicumque alii, horum sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de causa legem illam sibi constitutam dicunt: cupivisse Herculem utique conspici Jovem, hunc autem ab illo conspici noluisse; ad extremum, quum assidue rogaret Hercules, hoc invento usum esse Jovem: excoriasse arietem, tum abscissum arietis caput sibi praetendentem, et vellere ejus indutum, ita se ei ostendisse. (3) Inde Jovis imaginem faciunt Aegyptii arietina facie; et ab Aegyptiis hoc accipere Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. (4) Videturque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indidem originem cepisse; nam Jovem Aegyptii Ammon vocant. Thebani igitur arietes non mactant: sed sacros eos istam ob causam habent. (5) Verumtamen uno die quotannis, in Jovis festo unum arietem caedunt; cujus detracto vellere similiter induunt Jovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Herculis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in loculo eum sepeliunt.

XLIII. Ad Herculem vero quod spectat, hunc sermonem audiui, esse eum ex duodecim deorum numero. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, (2) tum vero et hoc, quod hujus Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmene, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. (3) Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime, memoriam erant conservaturi (quandoquidem jam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant), ut existimo equidem, et non temere persuasum habeo: quare horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam erant perventura. (4) At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Her-

θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρακλῆς· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἔτεά ἐστι ἐπτασιχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιδὶ βασιλεύσαντα, ἐπειτε ἐκ τῶν ὀκτὼ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα ἓνα νομίζουσι εἶναι.

XLIV. Θελὼν δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν ὁὶόν τε ἦν, ἐπλωσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτοῖσι εἶναι ἱρὸν Ἡρακλέος ἁγίον. (2) Καὶ εἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἔσαν στῆλαι δύο, ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθου, ἡ δὲ σμαράγδου λίθου λάμποντος τὰς νύκτας μέγας. Ἐς λόγους δὲ ἔλθων τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σπῆ τὸ ἱρὸν ἱδρυταί. (3) Εὐρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμφορομένους· ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκίζομένη καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἱδρυθῆναι, εἶναι δὲ ἔτεα ἀπ' οὗ Τύρον οἰκέουσι τριηκόσια καὶ δισιχίλια. (4) Εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἡρακλέος ἐπιωνυμῆν ἔγοντος Θασίου εἶναι. (5) Ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὐρον ἱρὸν Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες Θάσον ἔκτισαν· καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυῶνος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. (6) Τὰ μὲν νυν ἱστορημένα δηλοῖ σαφῶς παλαιὸν θεὸν Ἡρακλέα εἶναι· καὶ δοκέουσι δὲ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιεῖν, οἱ δὲ ζῆ· Ἡρακλεία ἱδρυάμενοι ἐκτέταται, καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῳ, Οὐλυμπίῳ δὲ ἐπιωνυμῆν θύουσι, τῷ δ' ἐτέρῳ ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι.

XLV. Λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες· εὐθὺς δὲ αὐτῶν καὶ δεῖ δὲ μὴ ὁ εἶναι τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι, ὥς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέφαντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὥς θύοντες τῷ Διὶ· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυχῆν ἔχειν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῇ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπομένον πάντας σφῆας καταφονεῦσαι. (2) Ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες τῆς Αἰγυπτίων φύσις καὶ τῶν νόμων πάντα ἀπειρίως εἶναι οἱ Ἕλληνες· τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα δάτῃ θύειν ἐστὶ χωρὶς ὄτων καὶ ἑρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; (3) Ἐτι δὲ ἓνα ἐόντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ εἶτι ἀνθρώπον, ὥς δὴ φασι, κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἴπασι καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

XLVI. Τὰς δὲ δὴ αἴγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκεν οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. Τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὼ θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι, τοὺς δὲ ὀκτὼ θεοὺς τούτους προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν φασὶ γενέσθαι. (2) Γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τοῦγαλμα κατὰ περ Ἑλλήνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελῆ, οὗτοι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· δευ δὲ εἵνεκεν τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιον ἐστὶ λέγειν. (3) Σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἴγας οἱ Μενδήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἑρσένας τῶν θη-

les : nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluerant, postquam ex primis octo diis exstiterint illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt.

XLIV. Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, Tyrum etiam navigavi in Phœnice, quum audivissem esse ibi Herculis templum præcipua religione cultum : (2) conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duæ in eo columnæ erant, altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide, quæ noctu eximie splendebat. Sermones autem miscens cum illis dei sacerdotibus, quæsivi ex eis quantum temporis esset ex quo id templum esset statutum. (3) Reperi autem, ne his quidem convenire cum Græcis : dixerunt enim, simul cum Tyro condita templum etiam illud esse constitutum; esse autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille et trecentos. (4) Vidi vero Tyri aliud etiam Herculis templum, cognomine Thasii. (5) Adii autem etiam Thasum, ibique templum reperi a Phœnicibus illis exstructum, qui, quum ad quærendam Europam navibus essent profecti, Thasum condiderunt : quod quidem quinque hominum generationibus prius accidit, quam in Græcia natus est Hercules, Amphitryonis filius. (6) Ex hacenus igitur narratis clare patet, antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mihi videntur illi ex Græcis facere, qui bina Herculis templa constituta habent; et alteri Herculi ut immortalī, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum heroicis honoribus prosequuntur.

XLV. Narrant autem Græci quum alia multa inconsiderate, tum et hæc fatua eorum fabula est, quam de Hercule memorant; dicentes, quum in Ægyptum venisset, coronatum ab Ægyptiis veluti victimam fuisse, et cum pompa eductum, ut Jovi immolaretur : illumque initio quidem quietem egisse, deinde vero quum ad altare auspicarentur sacrificium, exserto robore cunctos interfecisse. (2) Mihi vero hæc dicentes Græci prorsus ignari videntur esse naturæ Ægyptiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus enim nefas est vel pecudes mactare, exceptis ovibus et bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anseribus; hi quo pacto hominem mactarent? (3) Præterea, quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo, ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit ut multas hominum myriades occideret? Sed hæc a me hacenus hisce de rebus dicta dii et heroes, quæso, in bonam partem accipiant!

XLVI. Capras autem et hircos hac de causa non mactant nisi ex Ægyptiis, quos supra dixi. Pan in octo deorum numero habetur apud Mendesios : quos octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. (2) Pingunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simulacrum Panis prorsus ut Græci, facie caprina, et pedibus hirci : non quod eum talem esse arbitrentur; sed similem illum ceteris diis existimant. Cur autem ita pingant eum, non mihi lubet exponere. (2) Religiose autem colunt Mendesii caprarum omne genus, sed magis etiam mares quam feminas; et horum eos majore in

λέων, καὶ τούτων οἱ κόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι· ἐκ δὲ τούτων εἷς μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νόμῳ τίθεται. (1) Καλέσεται δὲ ὁ τε τράγος καὶ ὁ Πάν Αἰγυπτιαστὴ Μένδης. Ἐγένετο δ' ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. Τοῦτο ἐξ ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.

XLVII. Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγέετα θηρίον εἶναι· καὶ τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν ὕς, αὐτοῖσι ἱματίοις ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑωυτὸν βὰς ἐπὶ τὸν ποταμόν, τοῦτο δὲ οἱ συβῶται ὄντες Αἰγύπτιοι ἐγγενέες ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μόνον πάντων, οὐδὲ σφι ἐκδίδωσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβῶται καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων. (2) Τυτὶς μὲν νυν ἀλλοιοῖσι θεοῖσι θύειν ὕς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μόνουσι τοῦ αὐτοῦ γόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῳ, τοὺς ὕς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν. (3) Διότι δὲ τοὺς ὕς ἐν μὲν τῇσι ἀλλήσι ὀρθῇσι ἀπεστυγῆσσι, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἐστὶ μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος, ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. (4) Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὕων τῇ Σελήνῃ ποιεῖται· ἐπεὶ ἀν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἀκρὴν καὶ τὸν σπλήνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένη, καὶ ἔπειτεν καταγίζει πυρί· τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύσωσι, ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσάται. Οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείας βίου σταίτινας πλάσαντες ὕς καὶ ὀπτήσαντες ταύτας θύουσι.

XLVIII. Τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὀρθῆς τῇ δορπίῃ χοῖρον πρὸ τῶν θυεῶν σράξας ἕκαστος διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. (2) Τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὀρθὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι πλὴν γορῶν κατὰ ταῦτα σχεδὸν πάντα Ἕλλησι· ἀντὶ δὲ φαλλίων ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλλου σώματος. (3) Προηγέεται δὲ αὐλὸς, αἱ δὲ ἔπονται αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. Διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον καὶ κινεῖ μῶνον τοῦ σώματος, ἐστὶ λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος.

XLIX. Ἦδῃ ὧν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθώνος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαής, ἀλλ' ἐμπειρός· Ἕλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τὸ τε οὐνομα καὶ τὴν θυσίην καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ. (2) Ἄτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβὴν τὸν λόγον ἔφηνε, ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν· τὸν δ' ὧν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ κατηγησάμενος, καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι Ἕλληνες. (3) Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδὰ γενόμενον ἄνδρα σοφὸν μαντικῇ τε ἑωυτῷ συστήσαι καὶ πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου ἄλλα τε πολλὰ ἐσηγήσασθαι Ἕλλησι καὶ τὰ

honore habent qui cornua non emittunt. Ex his autem unus est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia praefectura ingenti in luctu versatur. (4) Nominatur vero et hircus et Pan sermone Aegyptiorum Mendes. Accidit autem in hac praefectura mea aetate hoc prodigium : hircus cum muliere coit propalam : eaque res ad omnium hominum notitiam pervenit.

XLVII. Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii ; ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et immergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis nullum templum ingrediuntur : neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem : sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia ineunt. (2) Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii : Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. (3) Cur autem ceteris in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, caussam Iulius rei adferunt Aegyptii ; quam licet noverim, non valde modo decet referre. (4) Sacrificantur autem sues Lunae in hunc modum : qui sacrum facit, is mactata suae extremam ejus caudam, splenem, et omentum, in unum componit, omniique adipe, qui in pecudis abdomine est, oblegit, tum accenso igne adolet. Deinde reliqua carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra fecerunt : alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, etisque coctis sacrificium peragunt.

XLVIII. Baccho vero, vespera quae festum antecedit, unusquisque suam ante januam ardiam suarum mactat ; mactatam vero eidem subulco, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. (2) Reliquum vero festum Baccho, choros si excipias, Aegyptii eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur ; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicus circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. (3) Praecedit tibia, sequunturque mulieres, Baccho carmina canentes. Cur autem veretrum sit majus, et hoc unum in corpore moveatur, ejus rei sacra quaedam redditur ratio.

XLIX. Jam igitur hujus sacri videtur mihi Melampus, Anythaeonis filius, non fuisse ignarus, sed cognitum illud habuisse. Qui enim Gracos et nomen et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is Melampus est. (2) Sed non totam rem recte perceptam aperuit : alii autem post eum docti viri amplius illam patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompa circumfertur, Melampus instituit, et ab illo edocti faciunt Graeci quae faciunt. (3) Ego itaque adfirmo, Melampodem, quum esset vir doctrina et ingenio praestans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae ad Bac-

περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλλάξαντα. (4) Οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι· δμοτροπα γὰρ ἂν ᾦν τοῖσι Ἑλλήσι καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. Οὐ μὲν οὐδὲ φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι παρ' Ἑλλήνων ἐλαβόν ἢ τοῦτο ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον. (5) Πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βωιωτὴν καλουμένην χώραν.

10 L. Σχεδὸν δὲ καὶ πάντων τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. Διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἥκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν. Δοκέω δ' ὧν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. (2) Ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρό-
15 τερόν μοι ταῦτα εἰρηται, καὶ Ἥρης καὶ Ἰστίης καὶ Θέμιος καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. (3) Τῶν δὲ οὐ φασὶ θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκεῖσιν
20 ὑπὸ Πελασγῶν οὐνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος· τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο· οὐδ' αὖ μοι γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτάεται εἰ μὴ Λίβυες, καὶ τιμέουσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. Νομίζουσι δ' ὧν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν.

25 LI. Ταῦτα μὲν νῦν καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις, τὰ ἐγὼ φράσω, Ἑλλήνες ἀπ' Αἰγυπτίων νενομίχασιν· τοῦ δὲ Ἑρμῆος τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήχασιν, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόν-
30 τες, παρὰ δὲ τούτων ὅλλοι. (2) Ἀθηναῖοις γὰρ ἤδη τηναῦτα ἐς Ἑλλάδας τελέουσι Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ, ὅθεν περ καὶ Ἑλλήνες ἤρξαντο νομισθῆναι. Ὅστις δὲ τὰ Καθεῖρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρήκας ἐπιτελέουσι παραλαβόντες παρὰ Πε-
35 λασγῶν, οὗτος ὠνήρ οἶδε τὸ λέγω· (3) τὴν γὰρ Σαμοθρήκην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι οἱ περ Ἀθηναῖοις σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρήκας τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. Ὅρθα ὧν ἔχειν τὰ αἰδοῖα τὰγάλματα τοῦ Ἑρμῆος Ἀθηναῖοι πρῶτοι
40 Ἑλλήνων μαθόντες παρὰ Πελασγῶν ἐποίησαντο· οἱ δὲ Πελασγοὶ ἱρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήκῃ μυστηρίοις δεδῆλωται.

LII. Ἔθουν δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι, ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας, ἐπωνυ-
45 μίην δ' οὐδ' οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἀκροέσάν κω. (2) Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον. (3) Ἐπειτεν δὲ χρόνον πολλοῦ διεξελθόντος ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπι-
50 γμένα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῷ ἐπύθοντο. Καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστηρίζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δωδώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενόμισται ἀρχαῖστατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ᾗ τὸν χρόνον τοῦτον μῶνον.

chum spectant, Græcos docuisse, pauca ex illis immutantem. (4) Nec enim dicam equidem, fortuito congruere ea quæ in Ægypto peraguntur huic deo, et quæ apud Græcos : forent enim reliquis Græcorum moribus institutisque conformia, nec recens introducta : nec vero rursus dicam, a Græcis accepisse Ægyptios sive hoc, sive aliud ullum institutum. (5) Accepisse autem Melampus hæc quæ ad Bacchi cultum spectant, maxime a Cadmo Tyrio mihi videtur et ab his qui cum eo ex Phœnice in hanc terram, quæ nunc Bœotia vocatur, advenerant.

L. Enimvero omnia propemodum deorum nomina ex Ægypto in Græciam pervenerunt. Nam, a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo : puto autem, ex Ægypto inaxime fuisse adlata. (2) Etenim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut jam ante dixi, tum Junonem, Vestam, Themidem, Charitas et Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Ægypto exstiterē. Dico autem quæ dicunt ipsi Ægyptii. (3) Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno : huius autem dei notitia ex Libya ad Græcos pervenit : nullus enim populus, præter Libyes, Neptuni olim nomen habuit : Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec heroes ullo cultu prosequuntur Ægyptii.

LI. Ista igitur, quæ dixi, et præterea alia, de quibus dicturus sum, ab Ægyptiis receperunt Græci. Quod vero Mercurii imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Ægyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Græcorum omnium Athenienses, ac deinde ab his ceteri. (2) Nam cum Atheniensibus, qui jam tum Hellenibus accensebantur, simul in eadem regione habitabant Pelasgi; unde etiam ipsi cæperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis Cabirom initatus est, quæ Samothracas celebrant, is novit quid sit quod dico. (3) Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt : et ab his Samothracas mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Græcorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero ejus rei sacram quamdam rationem adferebant, quæ in Samothracicis mysteriis explicatur.

LII. Sacrificia autem omnia olim peragebant Pelasgi deos precantes, ut ego Dodonæ mihi adfirmatum cognovi : sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; necdum enim audiverant. (2) Simpliciter deos, θεούς, adpellabant, eo quod illi omnes res ordine posuissent, θέντες (a θεῖναι, ponere), et distributionem earum omnem in manu haberent. (3) Deinde vero, multo interjecto tempore, didicerunt ex Ægypto adlata debum nomina ceterorum præter Bacchum, cujus nomen multo post cognoverunt Aliquanto post, Dodonam miserunt, horum nominum causa oraculum consulentes : est enim antiquissimum Græcis oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum aliud

(4) Ἐπεὶ ὦν ἐρχομένην αἶσαν ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοὶ εἰ ἀνέλκωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἥκοντα, ἀνείλε τὸ μαντήιον χρῆσθαι. Ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον τοῖσι οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. Παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλλήνες ἐξεδέξαντο ὕστερον.

LIII. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν θεῶν, εἴτε δ' αἰεὶ ἔσαν πάντες, ὁκοιοὶ τέ τινες τὰ εἶδεα, οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρῶν τε καὶ γῆς ὡς εἶπαι λόγῳ. (2) Ἡσιόδον γὰρ καὶ Ὀμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μευ πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι· οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμάς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημῆναντες. (3) Οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι ὕστερον, ἔμοιγε δοκέειν, ἐγένοντο. Τούτων τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρεῖαι λέγουσι, τὰ δὲ ὕστερα τὰ ἐς Ἡσιόδον τε καὶ Ὀμηρον ἔχοντα ἐγὼ λέγω.

LIV. Χρηστηρίων δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. Ἐφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεβαϊέως Διὸς δύο γυναῖκας ἱεῖας ἐκ Θεβῶν ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων, καὶ τὴν μὲν αὐτέων πωθέσθαι ἐς Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας, ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰς μαντήϊα πρῶτας ἐν τοῖσι εἰρημέοντι ἐθνεσι. (2) Εἰρομένου δὲ μευ ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι, ἔφασαν πρὸς ταῦτα ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφῶν γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων, καὶ ἀνευρέειν μὲν σφῆας οὐ δυνατοὶ γενέσθαι, πωθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ αὐτέων τὰ περ δὴ ἔλεγον.

LV. Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβῃσι ἱεῶν ἤκουον· τὰ δὲ δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες, δύο πελειάδας μεγάλας ἐκ Θεβῶν τῶν Αἰγυπτίων ἀναπαταμένας τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφῆας ἀπικέσθαι, (2) ἰζομένην δὲ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐδάσθαι φωνῇ ἀνθρωπῆν ὡς χρεῶν εἶη μαντήιον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβέειν θείον εἶναι τὸ ἐπαγγελόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφῆας ἐκ τούτου ποιήσαι. (2) Τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην πελειάδα λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεύσαι τοὺς Λίβυας ποιεῖν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διὸς. (3) Δωδωναίων δὲ αἱ ἱεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομζ ἦν Προμηνεία, τῇ δὲ μετὰ ταύτῃ Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ Νικάνδρῃ, ἔλεγον ταῦτα· συνωμολόγηον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱρόν.

LVI. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην τήνδε. Εἰ ἀληθῶς οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον τὰς ἱεῖς γυναῖκας καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκεῖ ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὐτῇ τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρηθεῖναι ἐς Θεσπρωτοὺς, ἔπειτεν δουλεύουσα αὐτοῖσι ἰδρύσασθαι ὑπὸ φηγῷ περικυκλῆ Διὸς ἱρόν, ὥσπερ ἦν οἶκος ἀμφιπολεύουσαν ἐν Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπῆκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχει. (2) Ἐκ δὲ

praeter hoc erat. (4) Consulentibus igitur Dodonae oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum a barbaris adlata, datum est responsum, Uterentur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis usi sunt Pelasgi nominibus deorum : a Pelasgis vero postmodum acceperunt ea Hellenes.

LIII. Unde autem exstiterit unusquisque deorum, an vero semper fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. (2) Hesiodum enim et Homerum quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui deorum generationem Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. (3) Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poetae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Jam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli : quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

LIV. De oraculis autem, quum de illo quod apud Graecos (Dodonae) est, tum eo quod in Libya, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Jovis Thebani sacerdotes duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoenicibus ; compertumque esse, alteram earum venditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam : hasque esse mulieres, quae oracula illa apud praedictos populos primum instituisse. (2) Quum vero ex illis quasissem, unde haec, quae adfirmant, tam accurate nossent, responderunt ad haec : magnam curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres, sed reperiri eas non potuisse : deinde vero compertum ipsis esse id quod dixissent.

LV. Ista igitur ex Thebanis audivi sacerdotibus ; Dodonaeorum vero prophetissae haec narrant : duas nigras columbas Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Libyam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in fago residentem, humana lingua locutam dixisse, instituendum ibi esse Jovis oraculum. Dodonaeos igitur existimasse, divinitus id sibi praecipere, et continuo mandata fecisse. (2) Illam autem columbam quae in Libyam abierat, dicunt, jussisse Libyas, ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem et hoc, Jovis oraculum. (3) Haec mihi dixerunt mulieres quae apud Dodonaeos sacerdotio funguntur ; quarum natu maximae nomen est Promenae ; alteri, Timaretae ; natu minimae, Nicandrae. Atque his consentiebant ceteri Dodonaei, qui circa id templum ministrant.

LVI. Quibus de rebus haec est mea sententia. Quodsi revera Phoenices sacras mulieres abduxerunt, earumque alteram in Libyam vendiderunt, alteram in Graeciam ; videtur mihi haec altera in hujus terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelasgia vocabatur, eam regionem venditam fuisse, quam Thesproti incolunt ; deinde vero, quum ibi serviret, sub fago arbore aedem Jovi statuisset : quemadmodum consentaneum est, eam quae Thebis in Jovis templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata esset, memoriam illius servasse. (2) Deinde, postquam Graecum ad-

τούτου χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶτε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλώσσαν. Φάναι δὲ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρήσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη.

LVII. Πελεΐαδες δὲ μοι δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαρροι ἔσαν, ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. (2) Μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελεΐαδα ἀνθρωπότηι φωνῇ αὐδάσασθαι λέγουσι, ἐπεὶτε τὰ συνετὰ σφι ἤνθα ἡ γυνὴ ἕως δὲ ἐβαρβάριζε, ὄρνιθος τρόπῳ ἐδόκεε σφι φθέγγεσθαι, ἐπεὶ τῷ τρόπῳ ἂν πελεΐας γε ἀνθρωπότηι φωνῇ φθέγγετο; Μελαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελεΐαδα σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν.

LVIII. Ἡ δὲ μαντική ἥ τε ἐν Ὁζόρῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδυνῇ παραπλήσιαι ἀλλήλῃσι τυγχάνουσι ἐοῦσαι. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη. (2) Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγυπτίοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι, καὶ παρὰ τούτων Ἑλλήνων μεμαθήκασι. Τεκμήριον δὲ μοι τούτου τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεῦμεναι, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

LIX. Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπασι τοῦ ἐνιαυτοῦ, πανηγύρις δὲ συγνὰς, μάλιστα μὲν καὶ προθυοῦσιν ἐς Βούβαστιν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, δευτέρῃ ἐς Βούσιριν πόλιν τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγιστος Ἴσιος ἱρὸν, ἱδρυταὶ δὲ ἡ πόλις αὐτῇ τῆς Αἰγύπτου ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα, Ἴσις δὲ ἐστὶ κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλώσσαν Δημήτηρ. Τρίτῃ δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι, τέταρτῃ δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν τῇ Ἡλίῳ, πέμπτῃ δὲ ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Ἀητοῖ, ἕκτῃ δὲ ἐς Πάπρημιν πόλιν τῇ Ἀρεῖ.

LX. Ἐς μὲν νυν Βούβαστιν πόλιν ἐπεὶν κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. Πλώουσι τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆθος ἑκατέρων ἐν ἑκάστῃ βάρῃ· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλόον, αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες αἰδίδουσι καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. (2) Ἐπεὶν δὲ πλώοντες κατὰ τινὰ πόλιν ἄλλην γίνονται, ἐγγεγίμψαντες τὴν βάρην τῇ γῇ ποιεῦσι τοιάδε· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν ποιεῦσι τὰ περ εἰρηκα, αἱ δὲ τωθάουσι βοῶσαι τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας, αἱ δ' ὀρχέονται, αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. (3) Ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραποταμῇν ποιεῦσι. Ἐπεὶν δὲ ἀπικνύονται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας, καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμῶνται πλέων ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοιπῷ. (4) Συμφορτεῖουσι δὲ, ὅ τι ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἐστὶ πλὴν παιδίων, καὶ ἐς ἑβδομήκοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπιγυρίοι λέγουσι. Ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται.

LXI. Ἐν δὲ Βουσίρῃ πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὁρτὴν, εἰρητὰ πρότερόν μοι. Τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα

didicit sermonem, oraculum ibidem instituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phœnicibus, a quibus et ipsa vendita fuisset.

LVII. Quod autem columbæ nominatæ sint a Dodonæis istæ mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barbaræ fuissent: eo enim visæ illis erant vocem edere similem avibus. (2) Post aliquod tempus autem humana voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui cepit: quoad vero barbaræ loquebatur, avium more sonum edere illis visa erat. Nam quo pacto columba humana lingua loqueretur? Quod vero nigram fuisse dicunt columbam, significant Ægyptiam fuisse mulierem.

LVIII. Est autem modus quo oracula redduntur similis Thebis Ægyptiacis atque Dodonæ. Est vero etiam divinatio in templis ab Ægyptiis profecta. (2) Jam panegyres (sacros conventus) et pompas et adductiones victimarum ad aras primi utique Ægyptii instituerunt; et ab his Græci acceperunt. Cujus rei documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Græcos autem nuper introducti.

LIX. Celebrant autem panegyres Ægyptii non semel quotannis, sed frequentius. Maxime quidem et præcipuo cum studio panegyryn agunt Bubastin oppidum, in Dianæ honorem: deinde Busirin, Isidi; est enim in hoc oppido maximum Isidis templum. Situm est autem id oppidum in medio Delta Ægyptiaco; Isia vero Græco sermone Demeter (Ceres) est. Tertiam panegyryn in Sain oppidum agunt Minervæ: quartam, Heliopolin, Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Latonæ: sextam, Papremin oppidum, Marti.

LX. Quæ Bubastin agitur panegyris, tali modo instituitur. Navigant una viri et mulieres, et quidem magna utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum navigationis cursum, mulierum aliæ crotala pulsant, viri vero tibis canunt: reliquæ mulieres virique canunt et manibus plaudunt. (2) Quoties inter navigandum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram adpulsæ, talia agunt: ex mulieribus aliæ pergunt ea facere quæ dixi; aliæ clamantes dictis incessunt oppidi illius mulieres; aliæ tripudiant; aliæ stantes attracta veste corpora nudant. (3) Hæc ad quodlibet oppidum juxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bubastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia offerentes: et vini vitei in festo illo plus absumitur, quam reliquo toto anno. (4) Conveniunt autem, viri et mulieres, non comprehensis in eo numero pueris puellisque, ad septingenta utique millia, ut aiunt indigenæ. Hæc igitur ita peragunt.

LXI. In Busiride vero oppido qua ratione Isidi festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, multæ admodum myriades ho-

πολλὰ ἀνθρώπων· τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι δοῖον ἐστὶ λέγειν. (2) Ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι πλεόν ποιεῦσι τούτων θῶα καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται μαχαίρῃσι, καὶ τούτῳ εἰσὶ ὅγλοι δτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι.

LXII. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὰν συλλεγθῶσι τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. Τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάρια ἐμπλεα ἄλως καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον· καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον, καὶ τῇ ὁρτῇ οὐνομα κέεται λυγνοκατή. (2) Οἱ δ' ἂν μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης καίουσι καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα, καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μόνῃ καίεται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. Ὅτε δὲ ἐνεκεν φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἣ νῦξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος.

LXIII. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βουτοῦν θυσίας μόνας ἐπιτελέουσι φοιτέοντες. Ἐν δὲ Παπρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ κατὰ περ καὶ τῇ ἄλλῃ ποιεῦσι· εὖτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερὴς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι μὲν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέονται, ὁ δὲ πολλοὶ αὐτῶν ἐκ ξύλων κορύνας ἔχοντες ἐστᾶσι τοῦ ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχολὰς ἐπιτελέοντες, πλεῦνες γιγίνων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα καὶ οὗτοι ἐπὶ τὰ ἕτερα ἄλεις ἐστᾶσι. (2) Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐὸν ἐν νηῷ μικρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ προεκκομίζουσι τῇ προτεραιῇ ἐς ἄλλο οἶκον ἱρόν. Οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ τῷγαλμα λελειμμένοι ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν ἄγουσαν τὸν νηὸν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα, οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστειώτες εἰσέναι, οἱ δὲ εὐχολομαῖοι τιμωρέοντες τῷ θεῷ παίουσι αὐτοὺς ἀλεξιμέλους. (3) Ἐνθαῦτα μάχῃ ξύλοισι καρτερῇ γίνεται, κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ ὥς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τραυμάτων· οὐ μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφρασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.

LXIV. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασὶ οἱ ἐπιγῳριοί, οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μητέρα, καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροπον γενόμενον ἐλθεῖν ἐξανδρωμένον ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμιῆσαι, καὶ τοὺς προπόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὀπωπότης αὐτὸν πρότερον, οὐ περιρᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύχειν, τὸν δ' ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους τοὺς τε προπόλους τρηγέως περισπεῖν καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. Ἀπὸ τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομικέναι φασὶ. (2) Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναίξιν ἐν ἱεροῖσι μὴδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ εἰσέναι οὗτοί εἰσι οἱ πρῶτοι θρησκειόσαντες. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σφεδὸν πάντες ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱεροῖσι καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνισταμένοι ἄλτουι ἐσέρχονται ἐς ἱρόν, νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τὰ ἄλλα κτήνεα· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾶν καὶ ὀρνίθων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσιν· εἰ δὲ εἶναι τῷ

minum : quis sit vero quem plangunt, nefas mihi est declarare. (2) Qui vero Cares natione in Ægypto habitant, hi tanto etiam amplius faciunt quam ceteri, ut frontes quoque cultris concidant; et ea re produnt se peregrinos esse, non Ægyptios.

LXII. Quum in Sain oppidum solennis sacrificii causa conveniunt, certa quadam nocte lucernas accendunt omnes sub dio circum domos suas. Sunt autem hæ lucernæ vascula sale repleta et oleo; superne est ellychnium, quod per totam noctem ardet; adpellantque festum illud, Accensionem lucernarum. (2) Alii autem Ægyptii, qui conventui non intersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et ipsi accendunt omnes: ita fit ut non solum in Sai oppido, sed per totam Ægyptum lucernæ ardeant. Qua vero de causa nox hæc lumine ita honoretur, ea de re sacra quædam ratio adfertur.

LXIII. Heliopolin et in Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia peragunt: Papremi vero et sacrificia et alios sacros ritus celebrant, sicut ceteris in locis. Ibi vero, quando sol occasui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus circa dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum, ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii vero, susceptum votum exsequentes, plures quam mille homines, ex adverso stant, fuste quisque instructus. (2) Simulacrum autem dei, quod in parva ædícula inest ligneæ deaurata, pridie ejus diei in aliam sacram ædem transportant. Jam pauci illi, qui apud simulacrum relictii sunt, trahunt plaustrum quattuor rotarum, cui imposita est ædícula: et quod ei inest simulacrum: isti vero, qui in propylæo stant, hos non sinunt intrare. Atque hi, qui vota susceperunt, deo opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus cædunt: (3) fitque ibi acre prælium, multisque contunduntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, moriuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant Ægyptii neminem interire.

LXIV. Hanc autem panegyrim hac causa institutam esse aiunt indigenæ: habitasse in illo templo matrem Martis: Martem autem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit ætatem, voluisse matri in commercium venire: ministros autem matris, ut qui illum numquam ante vidissent, non sivilisse eum accedere, sed prohibuisse: tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus, male mulcasse ministros et ad matrem introivisse. In ejus rei memoriam, verberationem hanc in festo Marti sacro a se aiunt esse institutam. (2) Etiam hanc religionem primi coluerunt Ægyptii, ut nefas ducant in templo coire cum mulieribus, aut a concubitu intrare in templa illotum. Ceteri enim fere omnes homines, exceptis Ægyptiis et Græcis, coeunt in locis sacris, et ab uxoribus surgentes, templum intrant illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecudes differre. Videre se enim alias pecudes et avium varia genera coire in ipsis deorum ædibus et in locis deo alicui con-

θεῶ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιεῖιν. Οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα ἐπιλέγοντες ποιεῦσι ἔμοιγε οὐκ ἀρεστά.

LXV. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκεύουσι περισσῶς τά τε ἅλλα περὶ τὰ ἱρὰ καὶ ὁ καὶ τάδε. Ἐοῦσα ἡ Αἴγυπτος δμουρος τῇ Λιβύῃ οὐ μάλα θηριώδης ἐστί· τὰ δὲ ἐόντα πρὶ ἅπαντα ἱρὰ νενομίσται, καὶ τὰ μὲν σύντροφα αὐτοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ οὐ. (2) Τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνέιται τὰ ἱρὰ εἰ λέγοιμι, καταβαίνειν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγγέσθαι· τὰ δὲ καὶ εἴρηκα αὐτῶν ἐπιψάσας, ἀναγκαίῃ καταλαβάνομενος εἶπα. (3) Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. Μελεδωνοὶ ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρός ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. (4) Οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτελέουσι· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ ἂν ᾗ τὸ θηρίον, ξυρεῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἱστᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῶ τῶν θηρίων διδοῖ, ἢ δ' ἂν αὐτοῦ τάμενουςα ἰγθύς παρέχει βορὴν τοῖσι θηρίοις. (5) Τροφὴ μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδεδέκεται· τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἡ ζημίη, ἣν δὲ ἀέκων, ἀποκτείνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱρέες τάζονται. Ὅς δ' ἂν ἴβιν ἢ ἱρηκα ἀποκτείνῃ, ἣν τε ἐκὼν ἣν τε ἀέκων, τεθνάναι ἀνάγκη.

LXVI. Πολλῶν δὲ ἐόντων τῶν δημοτρόφων τοῖσι ἀνθρώποις θηρίων πολλῶν ἂν ἔτι πλέω ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιαύδε. Ἐπεὶ ἂν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτεύουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας· οἱ δὲ διζήμενοι μίσησθαι αὐτῇσι οὐκ ἔχουσι. Πρὸς τῶν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ τῶν θηλέων καὶ ὑπαίρουμένοι τὰ τέκνα κτείνουσι, κτείναντες μέντοι οὐ πατέονται. Αἱ δὲ στερισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσαι, οὕτω δὴ ἀπικνεύονται παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλοτέκνον γὰρ τὸ θηρίον. (2) Πυρκαϊῆς δὲ γενομένης θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦρους· οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς ἔχουσι τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σθενύναι τὸ καιόμενον, οἱ δὲ αἰελοῦροι διαδύοντες καὶ υπερθρῶσκοντες τοὺς ἀνθρώπους ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. (3) Ταῦτα δὲ γινόμενα πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. Ἐν δέ τοις δ' ἂν οἰκίῃσι αἰελοῦρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρεῦνται τὰς ὀφρὺς μούνας, παρ' ὁτέοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν.

LXVII. Ἀπάγονται δὲ οἱ αἰελοῦροι ἀποθανόντες ἐς ἱρὰς στέγας, ἐνθα θάπτονται ταριχευθέντες, ἐν Βουβάστι πόλει· τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἕκαστοι πόλι θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (2) Ὡς δ' αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται. Τὰς δὲ μυγαλέας καὶ τοὺς ἱρηκας ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν, τὰς δὲ ἴβις ἐς Ἑρμῆω πόλιν. (3) Ἰὰς δὲ ἄρκτους εἰσάσας σπανίως καὶ τοὺς λύ-

secratis : id si ingratum esset deo, pecudes non esse facturas. Talia illi prætexentes faciunt ista, mihi quidem minime probata.

LXV. Sed Ægyptii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in parte, curiose colunt templorum religionem. Ægyptus, quamvis sit Libyæ confinis, non est tamen testis frequens. Quæ vero in ea reperiuntur, sacræ habentur omnes : et illarum quidem aliæ cum ipsis hominibus aluntur ; aliæ non item. (2) Quodsi vero declarare vellem, cur deorum cuique consecrata sint hæ quæ sacræ habentur, descenderem ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas exponere equidem imprimis devo : quarum si quas ego in narratione mea tetigi, necessitate adductus de eis sum locutus. (3) Obtinet autem, quod ad hæc bestias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt, quibus earum alendarum, et quidem cujusque generis sigillatim, cura commissa est, viri Ægyptii mulieresque ; quæ in munere patri filius succedit. (4) Præterea singuli oppidorum incolæ vota illis exsolunt hæc, quæ deo ei fecerunt cui sacrata est bestia : scilicet liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium, aut tertiam radunt partem ; deinde capillos in trutina argentum contra pendunt, et, quantum fuerit capillorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestiarum : illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces præbet ; (5) hoc enim eis alimentum genus assignatum est. Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit, si sponte id fecerit, capite delictum luit ; sin invitus, multam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes. Quæ vero ibin aut accipitrem necavit, sive volens, sive invitus, eum mori necesse est.

LXVI. Quamvis autem multæ sint bestię quæ cum hominibus aluntur vitamque agunt, multo etiam plures forent, nisi felibus accederet hocce. Postquam pepererunt femiņæ, non amplius accedunt ad mares : at hi, coire cum illis concupiscentes, quum non possint, tali utuntur invento : rapiunt illarum fœtus, raptosque interficiunt ; nec tamen comedunt occisos. Tum illæ, fœtu privato, et alium desiderantes, sic demum iterum ad mares accedunt : est enim amans prolis bestia. (2) Quodsi vero incidit incendium, divinitus quasi furore quodam corripiontur felles. Nam Ægyptii quidem, per intervalla dispositi, custodiam felium agunt, incendium interim nihil curantes ; at felles, aut sese insinuant per hominum intervalla, aut superne transilientes, in ignem insiliunt : (3) quod ubi fit, ingens luctus capit Ægyptios. Quodsi ultro in domo quadam moritur felis, omnes ædium illarum incolæ supercilia sola radunt ; apud quos vero canis mortuus fuerit, hi totum radunt corpus et caput.

LXVII. Abducuntur autem mortuæ felles in sacra sepulcra, quæ in Bubasti sunt oppido, ubi conditæ sepeliuntur. Canes autem mortuos in suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt : (2) et similiter, atque canes, sepeliuntur ichneumones. Mures autem araneos et accipitres in Buto oppidum deducunt : ibes vero, Mercurio sacras, Hermopolin. (3) Ursos autem, raros illos quidem in Ægypto, et lu-

κους οὐ πολλῶι τέῳ ἐόντας ἀλωπέκων μέζοντας αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθέωσι κείμενοι.

LXVIII. Τῶν δὲ κροκοδείλων ἡ φύσις ἐστὶ τοιήδε.

Τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδὲν, ἐὼν
5 δὲ τετράπουν χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκτει μὲν γὰρ ὡς ἐν γῇ καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρας διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς δρόσου. (2) Πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ὄντων
10 τῶν τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται· τὰ μὲν γὰρ ὡς γηγένων οὐ πολλῶι μέζονα τίκτει, καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ ὧσθι γίνεται, αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαίδεκα πῆχας, καὶ μεζῶν ἐστὶ. (3) Ἐχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν ὕδρ, ὁδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας
15 κατὰ λόγον τοῦ σώματος. Γλῶσσαν δὲ μῦνον θηρίων οὐκ ἔφυσε. Οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μῦνον θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. (4) Ἐχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς καὶ δέρμα λεπιδωτὸν ἀρρηκτὸν ἐπὶ τοῦ σώματος. Τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ
20 αἰθρίῃ δῶδερχεστάτον. Ἄτε δὴ ὢν ἐν ὕδατι οἰαίταν ποιούμενον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελύεων. (5) Τὰ μὲν δὲ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν ἐστι ἅτε ὠφελευμένων πρὸς αὐτοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῆ ἐκ τοῦ ὕδατος
25 ὁ κροκόδειλος καὶ ἐπειτεν γάνη (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον), ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος ἐσθύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας· ὁ δὲ ὠφελευόμενος ἤδεσται καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον.

LXIX. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱροὶ εἰσι οἱ
30 κροκόδειλοι, τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἅτε πολέμους περιέπουσι. Οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκέοντες καὶ κάρτα ἡγέεται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. (2) Ἐκ πάντων δὲ ἕνα ἑκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι χειροῆδεα, ἀρτήματά τε λίθινα χυτὰ καὶ
35 χρύσεια ἐς τὰ ὦτα ἐνθέντες καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ διδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ περιέποντες ὡς κάλλιστα ζώοντας· ἀποθανόντας δὲ ταριχεύοντας θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (3) Οἱ δὲ περὶ Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκέοντες καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ
40 ἡγεύμενοι ἱρούς εἶναι. Καλεῦνται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ χάμψαι· κροκόδειλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰσάζοντες αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοις κροκόδειλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἵμασι τῇσι.

LXX. Ἄγραι δὲ σφῶν πολλαὶ κατεστέασι καὶ παν-
15 τοῖαι· ἡ δ' ὢν ἔμοιγε δοκεῖ ἀξιώτατῃ ἀπηγήσους εἶναι, ταύτην γράφω. Ἐπεὶ ἄνθρωπος ὕδρ δελεᾶσθαι περὶ ἄγκιστρον, μετὶ ἐς μέσον τὸν ποταμὸν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ ἔγων δελφάκα ζωὴν, ταύτην τύπτει. (2) Ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς ὁ κροκόδειλος ἵεται
20 κατὰ τὴν φωνήν, ἐντυχὼν δὲ τῷ σώματι καταπίνει· οἱ δὲ ἔλκουσι. Ἐπεὶ δὲ ἐξελευσθῆ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῷ κατ' ὢν ἐπλάσε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Τοῦτο δὲ ποιήσας κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται, μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ.

pos, qui vulpibus haud multo sunt majores, ibi sepelitur, ubi mortui reperiuntur.

LXVIII. Crocodilorum autem haec natura est. Per quatuor menses maxime hibernos nullum cibum capiant. Quadrupes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terra, et majorem diei partem in sicco versatur, noctem vero totam in fluvio agit: est enim aqua tum magis calida quam aer et ros. (2) Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Nam ova parit haud multo majora anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione est: at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. (3) Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam natura non habet, unum ex omnibus animantibus: neque inferiorem movet, maxillam, sed ex omnibus item animantibus unum est quod superiorem maxillam admoveat inferiori. (4) Habet autem ungues robustos, et cutem squamatam, quae in tergo perfringi non potest. In aqua quidem caecus est, in aere vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus. (5) Jam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam praestat: nam postquam ex aqua in terram exiit crocodilus, ibique ore hianti recubat (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit), tum trochilus in os ejus sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac opera sibi praestita gaudens, nequitiam laedit trochilum.

LXIX. Sunt autem crocodilli aliis Aegyptiis sacri; aliis non item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeridis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos ducunt: (2) et horum utrique unum crocodilum eximium alunt, manu tractari edoctum; cujus auribus in aures ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pedes ornant armillis; demensoque cibo, quum farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curantes ut quam lautissime vivat; denique mortuum condiunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. (3) Qui vero circa Elephantinen habitant, hi non modo non sacros habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur. Vocantur autem ab Aegyptiis, non crocodilli, sed *champsae*. Crocodilos enim Iones illos nominarunt, formam illorum conferentes cum crocodillis (*id est lacertis*) qui apud illos in maceris versantur.

LXX. Venatio crocodilorum multis atque variis modis instituitur: quorum ego illum, qui maxime mihi memoratu dignus videtur, exponam. Suis tergus, pro esca hamo insertum, in medium flumen demittit venator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum, quem ferit. (2) Crocodilus, audita voce, ad ejus sonum accurrit; in tergus vero suis incidens, illud deglutit; deinde eum in terram attrahunt. Postquam in terram extractus est, primum omnium oculos ejus luto oblitit venator: eo facto, facile admodum reliqua administrat; si facere non potuit, difficulter.

LXXI. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶν μὲν τῷ Πα-
 πρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι οὐκ
 ἱροί. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέσθαι τοιήνδε· τετράπουν
 ἐστὶ, διγῆλόν, ὀπλαὶ βοῶς, σιμόν, λορὴν ἔχον ἵππου,
 γαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ φωνὴν, μέγας
 ὅσον τε βοῦς δ' ἐμέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὕτω δὴ τι
 πικρὸν ἐστὶ ὥστε αὐοῦ γενομένου ζυστὰ ποιέεσθαι ἀκόντια
 ἐξ αὐτοῦ.

LXXII. Γίνονται δὲ καὶ ἐνὸς ὁδῶς ἐν τῷ ποταμῷ,
 τὰς ἱρὰς ἡγήεσθαι εἶναι. Νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων
 τὸν καλούμενον λεπιδότῃν ἱρὸν εἶναι καὶ τὴν ἔγγελην
 ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι, καὶ τῶν ὀρνι-
 θῶν τὸν τῶν γηναλώπεκας.

LXXIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα
 φοῖνιξ. Ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον εἰ μὴ ὅσον γραφῇ·
 καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφί, δι' ἐτέων, ὥς
 ἥλιοπολιτῇται λέγουσι, πεντακοσίων· φοιτᾷ δὲ τότε
 φασὶ ἐπεὶ οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. (2) Ἔστι δὲ, εἰ τῇ
 γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ
 χρυσοκόμα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα
 αἰετῷ περιήγησιν ὁμοίωτος καὶ τὸ μέγας. (3) Τοῦ-
 τον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
 λέγοντες, ἐξ Ἀραβίας ὁρμεύμενον ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἥλιου
 κομίζειν τὸν πατέρα ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θά-
 πτειν ἐν τοῦ Ἥλιου τῇ ἱρῷ. (4) Κομίζειν δὲ οὕτω·
 πρῶτον τῆς σμύρνης ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι
 σέρειν, μετὰ δὲ περικᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα, ἐπεὶ δὲ
 ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλῆσαντα τὸ ὥν τὸν πατέρα
 ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι, σμύρνη δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο
 κατ' ὅ τι τοῦ ὥου ἐγκοιλῆνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα, γι-
 γαιόμενον δὲ τοῦ πατρὸς γίνεσθαι τῷ τὸ βάρος, ἐμπλά-
 σσαντα δὲ κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἥλιου
 τὸ ἱρὸν. Ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

LXXIV. Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων
 οὐδαμῶς δηλήμονες, οἱ μεγάθειόντες σικυροὶ δύο κέρα
 φορέουσι πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς, τοὺς ἀποθα-
 νόντας θάπτουσι ἐν τῇ ἱρῇ τοῦ Διὸς· τούτου γάρ σφας
 τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς.

LXXV. Ἔστι δὲ χώρος τῆς Ἀραβίας κατὰ Βουτοῦν
 πόλιν μάλιστα κη κείμενος, καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἡλ-
 θον πυθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν ὀρίων. Ἀπικό-
 μενος δὲ εἶδον ὅστέα ὀρίων καὶ ἀκάνθας πλήθει μὲν
 ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι, σωροὶ δὲ ἔσαν ἀκανθῶν καὶ
 μεγάλοι καὶ ὑποδέστεροι καὶ ἑλάσσονες ἔτι τούτων,
 πολλοὶ δὲ ἔσαν οὗτοι. (2) Ἔστι δὲ ὁ χώρος οὗτος, ἐν
 τῷ αἰ' ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε τις, ἐσβολὴ ἐξ
 οὐρέων στείνων ἐς πεδίων μέγα· τὸ δὲ πεδίων τοῦτο συν-
 ἀπται τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. Λόγος δὲ ἐστὶ ἅμα τῷ
 ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίας πέτεσθαι ἐπ' Αἰ-
 γύπτου, τὰς δ' ἰβίς τὰς ὀρνίθας ἀπαντῶσας ἐς τὴν ἐσβο-
 λὴν ταύτης τῆς γῆρας οὐ παρίεναι τοὺς ὄφιν, ἀλλὰ κα-
 τακτείνειν. (3) Καὶ τὴν ἰβιν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετι-
 μῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς Αἰγυπτίων·

LXXI. Hippopotami in Papremite præfectura sacri ha-
 bentur; reliquis vero Ægyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est: quadrupes animal, bisul-
 cum, ungulis bovinis, simo naso, juba equina, dentibus
 prominentibus in conspicuo, cauda et voce equina; magni-
 tudine maximi tauri; corio enim in modum crasso, ut ex
 arefacto conficiantur hastæ.

LXXII. Gignuntur in fluvio etiam lutræ, quas sacras du-
 cunt Ægyptii. Ex piscium autem genere sacrum reputant
 esse eum qui vocatur lepidotus (quasi squamatum dicas),
 et anguillam: quos pisces Nilo sacros esse aiunt; itemque
 ex avium genere vulpaseres.

LXXIII. Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
 phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum; perraro
 quippe Ægyptum visitat, nonnisi ex quingentorum, ut He-
 liopolitæ aiunt, annorum intervallo: advenire autem dicunt
 tunc, quum pater ejus obiit. (2) Est autem, si modo
 pictura recte ejus formam refert, tantus atque talis: pen-
 narum color, aliarum aureus, altorum ruber; cæterum tota
 avis, habitu et magnitudine, aquilæ maxime simillima. (3)
 Phœnicem hunc aiunt, mili quidem parum credibilia nar-
 rantes, hæcce machinari: ex Arabia proficiscentem, in
 Solis templum portare patrem suum, myrrha circumli-
 tum, et in templo Solis sepelire. (4) Portare autem eum
 hoc modo: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo illud
 experiri; factoque experimento, excavare ovum, et patrem
 intus ponere, et qua parte ovi excavati patrem inseruerit,
 eam alia myrrha oblinere: ita pondus impositi patris idem
 esse atque fuerat ovi pondus: hoc denique modo circumli-
 tum patrem gestare eum in Solis templum. Hæc facere avem
 illam narrant.

LXXIV. Sunt autem circa Thebas sacri serpentes, nihil
 hominibus noxii, haud sane magni, duobus cornibus in-
 structi e summo capite enatis. Hos, postquam mortui sunt,
 in Jovis templo sepeliunt: huic enim deo sacros esse eos
 dicunt.

LXXV. Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto
 maxime situs; quem locum ipse adii, quum audirem quæ
 de serpentibus volucris narrantur. Eo ut perveni, vidi
 ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant
 enim spinarum acervi, majores alii, alii minores, atque
 rursus minores, ingenti numero. (2) Est autem locus, ubi
 effusæ hæc spinæ jacent, hujusmodi: ex angustis montibus
 introitus est in magnam planitiem; ea planities contigua
 est planitie Ægypti. Narrant igitur, ineunte vere ex Arabia
 Ægyptum versus advolare volucres serpentes; ibes autem
 aves, occurrentes illis in faucibus hujus regionis, aditu
 prohibere serpentes, illosque necare. (3) Et hoc quia fa-
 cere solita sit, magno in honore ab Ægyptiis haberi ibin,

δμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμᾶν τὰς ὀρνίθας ταύτας.

LXXVI. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἴδιος τόδε· μέλαινα δεινὸς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ
 5 μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον κρέξ. (2) Τῶν μὲν δὲ μελαινέων τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς ὄφεις ἥδ' ἰδέη, τῶν δ' ἐν ποσὶ μάλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι (οἷζαι γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰθιες) φιλή τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν
 10 αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου (ταῦτα δὲ τὰ εἶπα πάντα μέλαινα ἐστὶ δεινός), σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον ἑμπερὴς τῇ ἐτέρῃ. (3) Τῷ δὲ ὄφις ἡ μορφή οἷη περ τῶν ὕδρων. Πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος πτεροῖσι μάλιστα καὶ
 15 ἑμπερέστατα. Τοσαῦτα μὲν θηρίων περὶ ἱρῶν εἰρήσθω.

LXXVII. Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων οἳ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκεῖουσιν, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες μάλιστα λογιώτατοι εἰσι μακρῶν
 20 τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην. (2) Τρόπων δὲ ζῴης τοιῶδες διαχρέονται. Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγίειαν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοσοῦς τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. (3) Εἰς μὲν
 25 γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Αἰθίους ὑγιηρέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὥρέων ἡμοὶ δοκέειν εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι αἱ ὥραι· ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων καὶ ὁ γὰρ καὶ τῶν ὥρέων μάλιστα. (4)
 30 Ἄρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκείνοι κυλλῆστικι οὐνομαζέουσι. Οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεποιμένῳ διαχρέονται· οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. Ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν πρὸς ἥλιον αὐτῶντες ὠμοὺς σιτέονται, τοὺς δ' ἐξ ἄλμης τεταριχευμέ-
 35 νους. (5) Ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρτυγας καὶ τὰς νήστας καὶ τὰ μικρὰ τῶν ὀρνίθων ὠμὰ σιτέονται προταριχεύσαντες· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἡ ὀρνίθων ἡ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐγόμενα, χωρὶς ἡ ὀκόσοι σφί ἱροὶ ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὅπουτος καὶ ἐφθούς σιτέονται.

LXXVIII. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν, ἐπεὶ ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῶ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε
 40 πάντῃ πηχυαῖον ἢ διπλήχυν, δεικνὺς δὲ ἑκάστῳ τῶν συμποσίων λέγει « ἐς τοῦτον ὁρέων πίνει τε καὶ τέρπει· ἔσσαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. » Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμπόσια ποιεῖσι.

LXXIX. Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι ἄλλον οὐδὲνα ἐπικτείνουσι· τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστὶ νόμιμα καὶ
 50 δὴ καὶ αἰσιμα ἐν ἐστὶ, Αἴνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκῃ αἰοιδίμος ἐστὶ καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἄλλῃ, κατὰ μέντοι ἔθνεα οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἶον Ἕλληνας Αἴνον οὐνομαζόντες αἰεδοῦσι, ὥστε πολλὰ μὲν

aiunt Arabes; et profitentur etiam Ægyptii, ea causa se hasce aves in honore habere.

LXXVI. Species autem ibidis talis est : colore admodum nigro avis est per totum corpus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco, magnitudine quanta crex. (2) Nigrarum scilicet, quæ cum serpentibus pugnant, hæc species est : sed, quæ ante pedes hominum magis versantur (duo enim sunt ibium genera), hæc capite et gula tota glabræ sunt; pennæ quidem corporis albae, sed caput et cervix et extremae alæ extremaque cauda, omnia hæc, quæ dixi, nigra admodum : crura et rostrum simile alteri generi. (3) Porro serpentum illorum forma similis est hydrorum : alas autem habent non pennatas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et hæc quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

LXXVII. Ad Ægyptios ipsos quod attinet, hi qui eam Ægypti partem incolunt, quæ seminari solet, omnium hominum maxime memoriæ rerum gestarum dant operam; suntque longe omnium, cum quibus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. (2) Vitæ autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos sumunt homines, oriri morborum omne genus. (3) Sunt enim cæteroquin Ægyptii, post Libyas, præ cæteris omnibus populis robustissima valetudine, ob carli puto temperiem, tempestatemque nullis mutationibus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum aliarum rerum, tum præsertim ex tempestatum vicissitudinibus, maxime oriuntur morbi hominibus. (4) Vescuntur autem panibus ex zea coctis, quos *cyllestes* nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto, quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt crudos, ad solem siccatos; alios sale conditos. (5) Ex avibus coturnices et anates et minores aviculas crudas edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem apud ipsos vel avium genera vel piscium, exceptis his quæ sacra habentur, ea partim assata comedunt, partim elixa.

LXXVIII. In conviviis opulentiorum, postquam carnare desierunt, circumfert aliquis in loculo mortui hominis simulacrum ex ligno factum, pictura et opere maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum ostendens ille unicuique convivarum, ait : « In hunc intuens bibe et delectare; post mortem enim talis eris. » Hoc in conviviis faciunt.

LXXIX. Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena quædam, Linus, qui et in Phœnice et in Cypro cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen habet diversum, congruit vero atque adeo idem est quem Græci cantant, Linum no-

καὶ ἄλλα ἀποθωμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον. Φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτε τοῦτον αἰδόντες. (2) Ἔστι δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος καλεούμενος Μανέρως. Ἐρασσαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώτου βασιλευσάντος Αἰγύπτου παῖδα μου-
 5 νογενέα γενέσθαι, ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνθρωπον θρήνοισι ὑπ' Αἰγυπτίων τιμᾶσθαι, καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρῶ-
 τήν καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι.

LXXX. Συμφέρονται δὲ καὶ τότε ἄλλοι Αἰγύπτιοι
 10 Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι· οἱ νεώτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες εἰκουςι τῆς δόδου καὶ ἐκτράπονται καὶ ἐπιούσι ἐξ ἔδρης ὑπανιστάσθαι. Τότε μέντοι ἄλλοι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ ποσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι δόδοις προσκυ-
 15 νέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα.

LXXXI. Ἐνδεύκασι δὲ κιθῶνας λινέους περὶ τὰ σκέ-
 λεα θυσανωτούς, τοὺς καλεῖσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβλήδων φορέουσι. Οὐ μέντοι ἐξ γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκατα-
 20 θάπτεται σφι· οὐ γὰρ ὅσιον. (3) Ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλεούμενοι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέγοντα ὁσιόν ἐστι ἐν εἰρινέοις εἴμασι θα-
 φῆναι. Ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

LXXXII. Καὶ ταῦτε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρη-
 μένα, μίς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτε ἐστὶ, καὶ τῇ ἐκάστῃ ἡμέρῃ γενόμενος ὅτεοισι ἐγκυρήσει καὶ δικῶς τελευτήσει καὶ ὁκοῖός τις ἐσται. Καὶ τούτοις τῶν Ἑλ-
 30 λήνων οἱ ἐν ποιήσι γενόμενοι ἐχρήσαντο. (2) Τέρατά τιν' ἐκ τῶν σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἀπασιν ἀνθρώ-
 ποισιν· γενόμενον γὰρ τέραςτος φυλάσσουσι γραφόμενοι τῷ ποδοῖνον, καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γένηται, κατὰ τὸ αὐτὸ νομίζουσι ἀποβήσεσθαι.

LXXXIII. Μαντικὴ δὲ αὐτοῖσι ὧδε διακίεσθαι. Ἀν-
 35 θρώπων μὲν οὐδενὶ προσκίεσθαι ἢ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι· καὶ γὰρ Ἡρακλῆος μαντήιον αὐτόθι ἐστὶ καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀθηναίης καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἄρεος καὶ Διός, καὶ τό γε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντηίων, Ἀητοῦς ἐν Βουτοὶ πόλει ἐστὶ. Οὐ μέντοι
 40 αἱ γε μαντηῖαι σφι κατὰ τὸ αὐτὸ ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροι εἰσι.

LXXXIV. Ἡ δὲ ἱητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται· μίης νόσου ἐκάστος ἱητρός ἐστι καὶ οὐ πλείων. Πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κα-
 45 τεστῆσαι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νόσων.

LXXXV. Θρήνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφειν εἰσι αἰδε. Τοῖσι ἂν ἀπογένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος τοῦ τις καὶ λόγος ἦ, τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων
 50 κατ' ὧν ἐπλάσαστο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσω-
 πον, κάπτειν ἐν τοῖσι οἰκίοις λιπούσαι τὸν νεκρὸν αὐ-
 ταὶ ἂν τὴν πόλιν στρωφώμεναι τύπτονται ἐπεζωσμέναι καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς, σὺν δὲ σφι αἱ προσήκουσαι πᾶσαι· ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι

minantes. Quare, ut multa alia eorum quæ in Ægypto sunt, sic et hoc mirabar, Linnæ unde acceperint satis vero compertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis canis solitum. (2) Nominatur autem Linus Ægyptiorum lingua Maneros. Dicunt vero Ægyptii, fuisse illum primi regis, qui in Ægypto regnarit, filium unicum : hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prosequi Ægyptios : et esse hanc apud se primam et unicam cantilenam.

LXXX. Etiam alterum hoc commune habent Ægyptii cum solis quidem Græcorum Lacedæmoniis : juniores apud illos ubi obviam veniunt senioribus, cedunt his via, ac deflectunt ; et advenientibus e sedili adsurgunt. Sed est aliud apud eos quod a Græcorum omnium moribus abhorret : in via publica, loco salutationis, adorant alter alterum, manum usque ad genua demittentes.

LXXXI. Vestes induuntur lineas, circa crura fimbriatas, quas calasires vocant : super his candida gestant amacula lanea superinjecta. Nec vero templa ingrediuntur cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : nefas est enim. (2) Qui mos congruit cum Orphicis quæ vocantur et Bacchicis institutis, quæ sunt eadem Ægyptiacæ et Pythagoricæ. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri : cuius rei sacra quædam redditur ratio.

LXXXII. Sunt porro alia ab Ægyptiis inventa, hæcæ : mensium et dierum unusquisque cuiquam ex diis sit consecratus ; et, quo quisque die natus est, quænam sint hujus hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam ejus futurum sit ingenium et natura : quibus rebus etiam Græcorum nonnulli, qui poesin tractarunt, usi sunt. (2) Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quæ deinde eveniunt : et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant evenitura.

LXXXIII. Quod ad divinationem spectat, ejus apud illos hæc ratio est. Hominum nulli ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibusdam. Nam et Herculis in Ægypto oraculum est, et Apollinis, et Minervæ, et Dianæ, et Martis, et Jovis ; denique id, quod maxime omnium in honore habent, Latonæ oraculum in Buto oppido. Modus vero quæ eduntur oracula, non idem illis constitutus ubique est, sed diversus.

LXXXIV. Ars medica apud eos in hunc modum distributa est, ut singulorum morborum singuli sint medici, nec plura morborum genera unus idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena omnia : nam alii oculorum sunt medici, capitis alii, alii dentium, alii alvi, alii occulorum morborum.

LXXXV. Lamenta et sepulturae in hunc modum apud eos instituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo, cujus aliqua ratio habetur, feminae ex ea domo omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem, ac dein, relicto domo cadavere, ipsæ per urbem discurrentes plangunt, succinctæ, mammasque exserentes, et cum his propinquæ omnes.

καὶ οὗτοι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταριχεύειν κομίζουσι.

LXXXVI. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. Οὗτοι, ἐπεὶ σπρ κομισθῇ νεκρὸς, δεικνῦσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ἑλὼνα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα, καὶ τὴν μὲν σπουδαί-
 5 εστάτην αὐτέων φασὶ εἶναι τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι οὐνομάζειν· τὴν δὲ δευ-
 10 τέρην δεικνῦσι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέ-
 15 ρην, τὴν δὲ τρίτην εὐτελεστάτην· φράσαντες δὲ πυν-
 θάνονται παρ' αὐτῶν κατ' ἥντινα βούλονται σπρ σκευα-
 σθῆναι τὸν νεκρὸν. (1) Οἱ μὲν δὲ ἔκπαδὸν μισθὸν ὁμο-
 λογῆσαντες ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ ὑπολείπομενοι ἐν οἰ-
 κήμασι ὧδε τὰ σπουδαίεστατα ταριχεύουσι. (2) Πρῶτα
 20 μὲν σκολιῷ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι τὸν
 ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγγέον-
 τες φάρμακα· μετὰ δὲ λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξεί παρασχί-
 σαντες παρὰ τὴν λαπαρήν ἐξ ὧν ἔλκον τὴν κοιλίην πᾶ-
 σαν, ἐκκαθήσαντες δὲ αὐτὴν καὶ διηθήσαντες οἶνον φοι-
 25 νικητῶν αὐτὶς διαθέουσι θυμὴμασι τετριμμένοι· ἐπει-
 30 τεν τὴν νηδὺν συμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης καὶ κα-
 σίης καὶ τῶν ἄλλων θυμάτων, πλὴν λιθανωτοῦ, πλῆ-
 σαντες συρράπτουσι ὀπίσω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες
 ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα·
 35 πλεῖνας δὲ τούτων οὐκ ἔστι ταριχεύειν. Ἐπεὶ δὲ
 παρέλθωσι αἱ ἑβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν κα-
 τειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνης βυσσίνης τε-
 λαμῶσι κατατετμημένοι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμῳ, τῷ
 δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέονται Αἰγύπτιοι. (5) Ἐν-
 30 θεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκοντες ποιεῦνται
 ἑλὼνον τύπον ἀνθρωποειδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργνῶσι
 τὸν νεκρὸν, καὶ κατακλίσαντες οὕτω θησαυρίζουσι ἐν
 οἰκῇματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. Οὕτω
 μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς.

35 LXXXVII. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ
 πολυτέλειαν φεύγοντας σκευάζουσι ὧδε. Ἐπεὶ τοὺς
 κλυστῆρας πλήσονται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινο-
 μένου, ἐν ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε
 40 ἀναταμόντες αὐτὸν οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ
 τὴν ἑρῆν ἐσηθήσαντες καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς
 ὀπίσω ὁδοῦ ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας, τῇ δὲ
 τελευταίῃ ἐξιεῖσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην τὴν ἐσθκαν
 πρότερον. (2) Ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν ὥστε ἅμα
 ἐσωτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετληκῶτα ἐξά-
 45 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆχει, καὶ δὲ λείπε-
 ται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μούνον καὶ τὰ ὀστέα. Ἐπεὶ
 δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
 οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες.

LXXXVIII. Ἡ δὲ τρίτη ταριχεύσις ἐστὶ ἥδε, ἣ
 50 τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει· συρμαίῃ διηθή-
 σαντες τὴν κοιλίην ταριχεύουσι τὰς ἑβδομήκοντα ἡμέ-
 ρας, καὶ ἐπειτεν ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεσθαι.

LXXXIX. Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν,
 ἐπεὶ τελευτήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν,

ex parte viri plangunt, et ipsi succincti. Hæc postquam fe-
 cerunt, ita demum corpus ad condiendum efferunt.

LXXXVI. Sunt autem qui hoc ipso occupantur et artem
 hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis adla-
 tum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt exempla-
 ria lignea cadaverum, pictura verum imitantia. Et præstan-
 tissimam quidem condiendi rationem dicunt ejus esse, cujus
 nomen in tali re effarinesas duco. Monstrant vero et exemplar
 alterius, quæ huic inferior est et minus pretiosa; denique
 tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quærant ex illis,
 quonam genere parari velint cadaver. (2) Tum hi, post-
 quam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis in adibus
 manentes, si præstantissima ratione condiendum cadaver
 fuerit, rem ita peragunt. (3) Primum incurvo ferro per
 nares extrahunt cerebrum; et partem quidem cerebri ita ex-
 trahunt, partim vero infusis medicamentis. Deinde acuto
 lapide Æthiopico circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum
 exenterant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterumque
 tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima myrrha et
 casia aliisque odoribus, thure excepto, alvum complent, at-
 que completam rursus consuunt. (4) His ita factis, nitro
 condiunt, conduntque cadaver per dies septuaginta; nec
 enim licet plures condiendo insumere. Elapsis septuaginta
 diebus, lavant cadaver, et totum corpus sectis ex sindone
 byssina fasciis involvant, gummi illo subtilis, quo pro gli-
 tine maxime utuntur Ægyptii. (5) Inde ubi cadaver rece-
 perunt propinqui, capsam conficiendam curant hominis
 figura, cui includunt cadaver, atque inclusum reponunt in
 conditorio sepulchrali, rectum statuentes ad parietem. Hæc
 est ratio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime condita
 volunt.

LXXXVII. Qui vero mediam rationem cupiunt, nimium
 sumptum fugientes, eorum cadavera ita instruunt. Clyste-
 ribus adhibitis implent cadaveris ventrem oleo cedrino,
 non incidentes cadaver, nec alvum exenterantes, sed per
 anum ingerentes: tum cohibentes illud lavacrum ne eadem
 via retro exeat, nitro condiunt cadaver, per statutum dierum
 numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius ingestam,
 e ventre emittunt: (2) cujus tanta vis est, ut secum et in-
 testina et viscera prorsus commacolata educat: carnes au-
 tem consumit nitrum; atque ita relinquitur cadaveris cutis
 tantum et ossa. His ita peractis, reddunt cadaver propin-
 quis, nihil amplius negotii suscipientes.

LXXXVIII. Tertia condiendi ratio hæc est, qua adparan-
 tur eorum cadavera, quibus tenuis admodum res familia-
 ris est. Vulgari liquore purgatorio eluunt ventrem, tum per
 septuaginta dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
 quis reddunt auferendum.

LXXXIX. Uxores vero illustrium virorum, postquam de-
 cesserunt, non statim condiendas tradunt; nec si quæ for-

οὐδὲ ὅσαι ἂν ἔωσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῖνος γυναικες· ἀλλ' ἐπεὶν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γίνονται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. (2) Τοῦτο δὲ ποιέουσι οὕτω τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφί οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί· λαμβῶνται γάρ τινα φασί μισγόμενον νεκρῷ προσράτῳ γυναικός, κατεῖπαι δὲ τὸν ὁμότεχνον.

XC. Ὅς δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων ἢ ξεινῶν ὁμοίως ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαγῆς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαινῇται τεθνεὺς, κατ' ἦν ἂν πόλιν ἐξευερχθῇ, τούτους πάντα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν καὶ περιστεῖλانتας ὡς κάλλιστα θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησιν. (2) οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα οὔτε τῶν προστεχόντων οὔτε τῶν φίλων, ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

XCI. Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶπαι, μηδ' ἄλλον μηδαμὴν ἀνθρώπων νομαίοισι. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουσι· ἐστὶ δὲ Χέμμις πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ ἐγγὺς Νέης πόλιος ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ Περσεὺς τοῦ Δανάης ἱρὸν τετράγωνον, περίξ δὲ αὐτοῦ φοῖνικες πεφύκασιν. (2) Τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά ἐστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. Ἐν δὲ τῇ περιβεβλημένῳ τούτῳ νηὸς τε ἐνὶ καὶ ἀγάλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περσεὺς. (3) Οὗτοι οἱ Χεμμίται λέγουσι τὸν Περσέα πολλάκις μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκις δὲ ἔσω τοῦ ἱεροῦ, στανδάλιον τε αὐτοῦ πεπορημένον εὐρίσκεισθαι, ἐνὸν τὸ μέγαθος δίπηχυ, τὸ ἐπεὶν φανῇ, εὐθενέειν ἅπασαν Αἰγυπτον. (4) Ταῦτα μὲν λέγουσι, ποιέουσι δὲ τάδε Ἑλληνικὰ τῷ Περσεί· ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔγοντα, παρέχοντες ἀεθλα κτήνεα καὶ χλαῖνας καὶ δέρματα. (5) Εἰρομένου δὲ μευ δ τι σφί μόνουσις ἔωθε δ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι καὶ δ τι χειρωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δανκὸν καὶ τὸν Λυγκέα ἔοντας Χεμμίτας ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. (6) Ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον κατ' αἰτίνην τὴν καὶ Ἑλλήνες λέγουσι, οἷσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν, ἔφασαν ἐλθεῖν καὶ παρὰ σπέρμα καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμιος οὔνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν αὐτοῦ κελύσαντος ἐπιτελέειν.

XCII. Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερθε τῶν ἐλέων οἰκόντες Αἰγύπτιοι νομίζουσι· οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημένοι τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρεόνται τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τὰλλα καὶ γυναικὶ μιῇ ἑκάστος αὐτῶν συνοικεῖ κατὰ περ Ἑλλήνες. (2) Ἄτὰρ πρὸς εὐτέλειαν τῶν σιτίων τάδε σφί ἄλλα ἐξεύρηται. Ἐπεὶν πλήρης γίνῃται ὁ ποταμὸς καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φέεται ἐν τῷ ὕδατι κρήνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι κελύουσι λωτῶν. (3) Ταῦτ' ἐπεὶν δρέψωσι, αὐαίνουσι

mosæ admodum et in æstimatione fuerunt : sed post tres demum aut quattuor dies unctoribus hæ traduntur. (2) Id faciunt ea caussa, ne cum his mulieribus coeant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem cum cadavere recens defunctæ mulieris coeuntem, delatumque esse ab artificii socio.

XC. Quodsi quis vero reperitur, sive Ægyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso flumine haustus periit ; apud quodcumque oppidum cadaver ejus in terram fuerit ejectum, ejus oppidi incolæ necessario tenentur condiendum illud curare, et quam maximo honore adfectum in sacris conditoriis sepelire : (2) neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver ; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

XCI. Græcorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Ægyptii ita observant. Est autem Chemmis, oppidum magnum Thebaidis præfecturæ, prope Neapolin ; in quo templum inest Persei, Danaë filii, quadratum, palmeto circumdatum : (2) propylæa templi lapidea, ingentia admodum ; super quibus duæ collocatæ sunt statuae lapideæ ingenti mole. Intra hoc septum ædes est, in qua est Persei simulacrum : (3) narrantque hi Chemmitæ, sæpius in ea regione adparere ipsis Perseum, frequenter vero intra ædem, reperiri que subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali ; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Ægyptum. (4) Hoc illi narrant : sacra autem faciunt Perseo, Græcanicis similia, hujusmodi : ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes ; præmiaque proponunt pecudes, et lænas, et pelles. (5) Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc præ aliis omnibus Ægyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum : Danaum enim et Lynceum, qui in Græciam navigassent, Chemmitas fuisse : et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. (6) Hunc autem, aiebant, quum ob eam causam, quam eandem Græci memorant, Ægyptum adiiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse ; adiiisse autem Ægyptum cognito Chemmios nomine, quod ei mater indicasset. Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius jussu.

XCII. Istis quæ exposui institutis utuntur ii Ægyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero paludes incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui quoque Ægyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Græci. (2) Cæterum ad viclus facilitatem alia hæc ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aqua lilia multa, quæ ab Ægyptiis lotus vocantur. (3) Hæc ubi demessuerunt, siccant ad solem : deinde

πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτεν τὸ ἐκ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μή-
κωνι ἔν ἐμπερές, πτίσαντες ποιῶνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὁπτὸς πυρί. *Ἔστι δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου
ἐδωδιμη καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἔν στρογγύλον, μέ-
γας κατὰ μήλον. (1) *Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥό-
δοισι ἐμπερές, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα, ἐξ
ἧν ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραρρυμένη ἐκ τῆς ῥίζης
γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιάτατον· ἐν τούτῳ τρω-
κτὰ, ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης, ἐγγίνεται συγνὰ, τρώγεται
10 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὔα. (2) Τὴν δὲ βύβλον τὴν
ἐπέτεον γινόμενὴν ἐπεὶ ἀνασπάσῃ ἐκ τῶν ἐλέων, τὰ
μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποταμώνοντες ἐς ἄλλο τι τρώγουσι, τὸ
δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆλυν τρώγουσι καὶ
πωλέουσι. (3) Οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλονται χρηστῇ
15 τῇ βύβλωι χρῆσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαρρανεῖ πνέξαντες οὕτω
τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζώουσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων
μούνων, τοὺς ἐπεὶν λάβωσι καὶ ἐξέλκωσι τὴν κοιλίην,
αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον καὶ ἔπειτεν αὐοὺς ἐόντας σιτέον-
ται.
20 **XCIII.** Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι ἐν μὲν τοῖσι ποτα-
μοῖσι οὐ μάλα γίνονται, τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι
τοιαύδε ποιῶσι. *Ἐπεὶν σφας ἐστὶ οἷστρος κούσε-
σθαι, ἀγεληδὸν ἐκπλώουσι ἐς θάλασσαν· ἡγέονται δὲ οἱ
ἔρσενες ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ, αἱ δὲ ἐπόμεναι ἀνα-
25 κάπτουσι καὶ ἐξ αὐτοῦ κούσκονται. *Ἐπεὶν δὲ πλήρεις
γίνονται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἡβρα
τὰ ἐσωτῶν ἕκαστοι. (2) *ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ
αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. *ἡγεύμεναι
δὲ ἀγεληδὸν ποιῶσι ὅλον περ ἐποιοῦν οἱ ἔρσενες· τῶν γὰρ
30 ἥτων ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγγρων, οἱ δὲ ἔρσε-
νες καταπίνουσι ἐπόμενοι. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ κέγγροι οὗτοι
ἰχθύες. *Ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων
κέγγρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. Οἱ δ' ἂν αὐτῶν
ἀλῶσι ἐκπλώοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι
35 τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν, οἱ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλώον-
τες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. (4) Πάσγουσι δὲ ταῦτα διὰ
τόδε· ἐρόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλώουσι ἐς
θάλασσαν, καὶ ἀναπλώοντες ὀπίσω τῆς αὐτῆς ἀντέγον-
ται, ἐγγριμπτόμενοι καὶ ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ
40 μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόνον. (5) *Ἐπεὶν δὲ
πληθύνεσθαι ἄρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ τε κοῖλα τῆς γῆς καὶ
τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν πρῶτα ἄρχεται πίμ-
πλασθαι διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ
αὐτίκα τε πλέα γίνεται ταῦτα, καὶ παρχρῆμα ἰχθύων
45 σμικρῶν πίμπλαται πάντα. (6) Κόθεν δὲ οἶκος αὐτοὺς
γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο. Τοῦ προ-
τέρου ἔτους ἐπεὶ ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες οἱ ἐντε-
κόντες ὡς ἐς τὴν ἰλὺν ἅμα τῷ ἐσπῶτῳ ὕδατι ἀπαλλάσ-
σονται· ἐπεὶν δὲ περιελθόντος τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ
50 τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὥων τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ
ἰχθύες. Καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς οὗτος ἔχει.
XCIV. Ἀλείφατι δὲ χρέονται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ
ἐλα οὐκόντες ἀπὸ τῶν σιλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ
καλεῖται μὲν Αἰγύπτιοι κίκι, ποιῶσι δὲ οὕδε. (2) Παρὰ

quod in loto intus est, papaveri simile, id pineunt, pa-
nesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix hujus loti escu-
lenta, sapore satis dulci, rotunda, magnitudine mali. (4)
Sunt et alia lilia, rosis similia, quæ et ipsa in flumine na-
scuntur : quorum fructus in alio calice inest, ex radice ad-
nato, specie favo vesparum simillima; in quo insunt (baccæ
sive grana) esculenta permulta, magnitudine nuclei olivæ,
quæ vel tenera comeduntur, vel siccata. (5) Porro byblum
(sive papyrus), quæ quotannis in paludibus nascitur,
postquam extraxerunt, superiora abscindunt in aliosque
usus convertunt; quod vero inferius relinquitur ad cubiti
longitudinem, id partim manducant, partim vendunt. (6)
Qui vero delicata admodum byblo volunt uti, hi eam in ar-
dente furno torrefactam manducant. Nonnulli vero nonnisi
piscibus vitam sustentant : hi postquam captos exentera-
runt, ad solem eos siccant, et ita siccatos comedunt.

XCIII. Gregales pisces in fluminibus non fere gignuntur;
sed, postquam in stagnis enutriti sunt, faciunt hæc quæ
dicam. Ubi incessit eos gignendi libido, gregatim enantant
in mare. Gregem ducunt mares, genituram spargentes :
sequuntur feminae, quæ illam deglutiant, atque inde con-
cipiunt. Postquam gravidæ factæ sunt in mari, retro na-
tant in suos quodque genus sedes. (2) Tum vero non jam
mares præeunt, sed feminae ducunt gregem : quæ dum
præeunt, similiter faciunt atque antea mares fecerant; spar-
gunt paulatim ovorum grana, sequunturque mares illa de-
glutientes. (3) Sunt autem grana ista, pisces : et ex reli-
quis granis, quæ non sunt deglutita, existunt pisces qui
deinde enutritur. Qui ex gregibus illis, quum in mare
enantant, capiuntur pisces, horum capita a lævo latere at-
trita reperiuntur; qui in renatando capiuntur, dextrum
latus attritum habent. (4) Accidit hoc autem illis hac de
causa. Quum in mare enantant, presse legunt terram a
parte sinistra : ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
plicant, illamque attingunt quam proxime possunt, ne a
via aberrant propter fluminis cursum. (5) Quando vero
augeri incipit Nilus, tum cava terræ loca et lacunæ fluvio
vicinæ primum incipiunt repleri, percolante aqua ex flu-
mine : et prout illa loca implentur, continuo minutis pisci-
culis plena sunt omnia. (6) Hi pisciculi si unde oriantur
quæris, videor mihi equidem verisimillimam hanc causam
intellexisse. Superiore anno, postquam deficere cepit Ni-
lus, pisces ova in limum deposuerunt, et simul cum postrema
aqua abierunt : nunc, quando tempore circumacto redit
aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi nascuntur. Et circa
pisces quidem ita se res habet.

XCIV. Oleo utuntur hi ex Ægyptiis qui circa paludes
habitant, ex fructu silicypriorum, quod *kiki* vocant Ægy-
ptii, parantque in hunc modum. (2) Ad fluminum et stagno-

τα χεῖλα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμένων σπεύρουσι τὰ συλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλάσι αὐτόματα ἄγρια φύεται· ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα καρπὸν φέροι πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ· τοῦτον ἐπεὶ συλλέξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι, οἱ δὲ καὶ φρύζαντες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συσκομίζονται. (3) Ἔστι δὲ πῖον καὶ οὐδὲν ἕσσον τοῦ ἐλαίου τῷ λύγῳ προσηγές, ὁδμὴν δὲ βρέαν παρέρχεται.

10 XCV. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀρθρόνους ἐόντας τάδε σπρί ἐστι μεμηχανημένα. Τοὺς μὲν τὰ ἀνω τῶν ἐλέων οἰκούντας οἱ πύργοι ὠρεάουσι, ἐς τοὺς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν θνέμων οὐκ οἶοί τε εἰσι ὑψοῦ πέτεσθαι. (2) Τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἱ—
15 κέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχανηται· πᾶς ἀνὴρ αὐτῶν ἀμφίβληστον ἐκτῆται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθύς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα τάδε αὐτῷ χράται· ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ, περὶ ταύτην ἱσθῆται τὸ ἀμφίβληστον, καὶ ἐπειτεν ἐνδὺς ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. (3) Οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιζόμενος εὖδῃ ἡ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι, διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρῆχιν.

XCVI. Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορηγέουσι, ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιεύμενα, τῆς ἡ μορφῇ μὲν ἐστὶ ὁμοιο—
25 τάτη τῷ Κυρηναίῳ λωκῷ, τὸ δὲ δάκρουσιν κόμμι ἐστὶ. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλήγεα πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιοῦνδε· (2) περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ διπλήγεα ξύλα· ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγῶνται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν. Νομεῦσι δὲ οὐδὲν χρέονται· ἔσθωεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν οὖν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ. Πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται. Ἰσθῶ δὲ ἀκάνθῃς χρέονται, ἱσθίοισι δὲ βυβλίνονται. (3) Ταῦτα τὰ πλοῖα
35 ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλωεῖν, ἣν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. (4) Κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται ὁδε· ἐστὶ ἐκ μυρικής πεποιημένη θύρη, κατερραμμένη ῥίπῃ καλᾶμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μάλιστα καὶ σταθμόν· τούτων τὴν μὲν
40 οὖρην δεδεμένην κάλῳ ἐμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείει ἐπιφέρεισθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὅπισθε. (5) Ἡ μὲν δὲ θύρη τοῦ ῥόου ἐμπύπτοντος χωρεῖται ταχέως καὶ ἔλκει τὴν βάρην (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοις τούτοις), ὃ δὲ λίθος ὅπισθε ἐπελκόμενος καὶ ἐὼν ἐν βυσσῷ
45 κατιθύνει τὸν πλόον. Ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλῆθει πολλὰ, καὶ ἀγεί ἐνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

XCVII. Ἐπεὶ δ' ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μῶναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστα καὶ ἐμ—
50 φερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πελάγος γίνεται, αἱ δὲ πόλεις μῶναι ὑπερέχουσι. (2) Πορθμύονται οὖν, ἐπεὶ τὸ τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. Ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Νκυ—

rum ripas serunt hæc sillicypria, quæ apud Græcos sponte nascuntur. Hæc in Ægypto sata, fructum ferunt magna copia, sed graveolentem. Hunc illi quum collegerunt, alii contusum exprimunt; alii etiam tostum excoquant, et quod ex eo defluit, in usum suum reponunt. (3) Est autem pingue, et lucernæ non minus commodum quam nostrum oleum; sed gravem spargit odorem.

XCV. Adversus culices, quorum magna vis est, hoc inventum. Qui regiones paludibus superiores incolunt, hos juvant turres, in quas dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur culices altius volare. (2) Qui vero circa paludes habitant, hi turrium loco hac ratione sese muniant: quilibet vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu autem ad hunc illud usum convertit: in quo quiescit cubili, ei circumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit. (3) Culices enim, si quis pallio aut sindone involutus cubitum ivit, per hæc vestimenta eum mordent; per rete vero ne conantur quidem omnino.

XCVI. Naves itorum onerariæ ex spina arbore confectæ sunt, cujus species simillima loto Cyrenaico, lacrima autem gummi est. Ex hac igitur spina cædunt ligna fere bicubitalia, quæ laterum in morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali modo: (2) bicubitalia illa ligna circum frequentes prælongosque clavos ligneos inserunt et innectunt, illisque ita in ratis formam compactis transtra superne intendunt. Costis vero non utuntur, commissuras autem intus byblo obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per carinam trajiciunt. Malo utuntur ex spina arbore, velis ex papyro. (3) Hæc navigia adverso flumine, nisi secundus ventus, isque satis validus, obtineat, navigare non possunt, sed ex terra juxta ripam trahuntur. (4) Secundo vero flumine deferuntur hoc modo: tabula sive crates oblonga est januæ forma, ex myrica frutice (sive tamarice) confecta, et vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perforatus, duorum fere talentorum pondere. Januam illam, fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex alio fune a postica parte demittit. (5) Itaque janua, incidente aquæ impetu, celeriter progreditur, et trahit barin; hoc enim his navigiis nomen est; lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Ægyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum.

XCVII. Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Ægæi maris admodum similia: reliqua enim omnis Ægyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. (2) Hoc ubi fit, non jam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is præter ipsas

κράτιος ἀναπλώνοντι παρ' αὐτάς τὰς πυραμίδας γίνεται δ' πλόος ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ δὲλτὰ τοῦ Δέλτα καὶ παρὰ Κερκάσσων πόλιν· ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώδου διὰ πεδίου πλώων ἤξεις κατ' Ἀν-
6 οὐλλάν τε τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλουμένην.

XCVIII. Τούτων δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα ἰούσα λογίμη πόλις ἐς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασι-
λεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί (τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ἑσού
10 ὑπὸ Πέρσῃ ἐστὶ Αἰγύπτου)· ἡ δ' ἑτέρα πόλις δοκεῖ
μοι τὸ οὐνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάν-
δρου τοῦ Φυλίου τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ ὁ ἄρχαν-
δρου πόλις. Εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχάνδρος, οὐ
μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὐνομα.

XCIX. Μέχρι μὲν τούτου ὅψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη
15 καὶ ἱστορίῃ ταῦτα λέγουσά ἐστι· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦδε Αἰ-
γυπτίους ἐργουαὶ λόγους ἐρέων, κατὰ ἤκουον· προσέσται
δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. (2) Τὸν Μῆνα τὸν
πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τοῦτο
μὲν ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν. Τὸν γὰρ ποταμὸν
20 πάντα ῥέειν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιθύης,
τὸν δὲ Μῆνα ἄνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίων ἀπὸ
Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίης ἀγκῶνα προσχώσαντα
τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι, τὸν δὲ ποταμὸν
ὀχευέσσαι τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. (3) Ἔτι δὲ καὶ
25 νῦν ὑπὸ Περσέων δ' ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπερ-
γμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασσόμενος
ἀνὰ πᾶν ἔτος· εἰ γὰρ θελήσει ῥῆξας ὑπερβῆναι δ' ποτα-
μὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναι ἐστί.
(4) Ὡς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλεῖ
30 ῥέρον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῇ
πόλιν κτίσαι ταύτῃ· ἥτις νῦν Μέμφις καλεῖται (ἐστὶ
γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενῷ τῆς Αἰγύπτου), ἔξωθεν
δὲ αὐτῆς περιουρῶσαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορρῇν
τε καὶ πρὸς ἐσπέρην (τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς δ' Νεί-
35 λος ἀτέρει), τοῦτο δὲ τοῦ Ἡρακλείτου τὸ ἱρὸν ἰδρύσα-
σθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγντότατον.

C. Μετὰ δὲ τούτων κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βίβλου ἄλ-
λων βασιλέων τριηχοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.
Ἐν τοσαύτῃ δὲ γενεῇσι ἀνθρώπων ὀκτωκαίδεκα μὲν
40 Αἰθίοπες ἔσαν, μίξ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὴν, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνδρες
Αἰγύπτιοι. (2) Τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν, ἥτις ἐβασί-
λευσε, τό περ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωρις· τὴν ἔλεγον τι-
μωρέουσιν ἀδελφεῖ, τὸν Αἰγύπτου βασιλεύοντα σφῶν
ἀπέκτειναν, ἀποκτείναντες δὲ οὕτω ἐκείνην ἀπέδωσαν
45 τὴν βασιλείην, τούτῳ τιμωρέουσιν πολλοὺς Αἰγυπτίους
διαφθεῖραι δόλῳ. (3) Ποιησαμένην γὰρ μιν οἴκημα
περίμηκες ὑπόχαλον καινοῦν τῷ λόγῳ, νόμῳ δὲ ἄλλα με-
γαλῶσθαι· καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίους τοὺς μάλιστα
μεταιτίους τοῦ φόνου ἤδεε, πολλοὺς ἱστιάειν, δαινυμένοισι
50 ὅς ἐπείναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου.
(4) Ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλεγον, πλὴν ὅτι αὐτὴν
μιν, ὥς τοῦτο ἐξέργαστο, εἶπαι ἐκ οἴκημα σποδοῦ πλέον,
ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.

CI. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλείων οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν

pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed præ-
ter apicem regionis Delta et juxta Cercasorum oppidum: et
Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas,
juxtaque Anthyllam et Archandropolin præterveheris.

XCVIII. Anthylla, quam modo nominavi, nobile oppi-
dum, singulariter attributa semper est uxori satrapæ qui
in Ægypto regnat, ex cujus redivitibus illa sibi compararet
calceamenta: idque ita obtinet ex quo sub Persarum
imperio Ægyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur
ab Archandro Phthio (vel Phthii filio) nomen accepisse,
Achæi filio (vel nepote), Danai genero; quare etiam Archan-
dri oppidum nominatur. Fuit quidem fortasse etiam alius
Archander: et Ægyptium certe nomen non est.

XCIX. Hactenus ea dixi, quæ partim ipse vidi, partim
quæ equidem sentio, partim quæ sciscitando cognovi. Ac-
celo nunc ad exponendas Ægyptiorum historias, resque
gestas, quemadmodum narratas audivi; quibus tamen non-
nulla etiam, quæ ipse meis oculis vidi, adjiciam. (2) Me-
nem illum, qui primus in Ægypto regnavit, quum alia fe-
cisse aiebat sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin
jactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim
fluvium universum juxta ipsum montem arena obsitum Li-
byam versus fluxisse; Memem vero superne, tantum fere
stadiis a Memphi, Nili brachium illud, quod meridius ver-
sus tendebat, humo adgesta complesse; atque ita, exsiccat
prisco alveo, fluvium duxisse, ut inter montes medius
interflueret. (3) Atque etiam nunc Persæ brachium illud,
quod nunc fluit ab altero secluserunt, magna cura observant,
et quotannis eum eo loco, ubi a vetere alveo deflexit,
adgesta humo muniant; quoniam, si eo loci perumpens
fluvius exundare pararet, timendum foret ne universa Mem-
phis fluctibus operiretur. (4) Deinde vero eundem Me-
nem, primum Ægypti regem, aiunt, postquam regionem
circa Memphin obstructo fluvio in sicco posuisset, in eadem
regione urbem hanc, quæ nunc Memphis vocatur, condi-
disse: (est enim Memphis etiam in angusta Ægypti parte:)
extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio versus se-
ptentrionem et versus occidentem, nam versus orientem ipse
Nilus eam terminat. Porro eundem in ipsa urbe Vulcani
templum, quod magnum ibi et eximie memorabile est,
statuisse.

C. Post hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes re-
gum trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
hominum octodecim Æthiopes erat, et una mulier indigena,
cæteri vero viri Ægyptii. (2) Mulieri huic, quæ in Ægypto
regnavit, idem nomen fuit atque Babylonis, Nitocris.
Eam memorant ultimam esse fratrem, quem Ægyptii, quum
apud eos regnasset, occiderant, post ejusque cadem regnum
ipsi tradiderant: hujus ulciscendi causa multos Ægyptios
dolo interfecisse. (3) Postquam enim conclave prælongum
subterraneum, curaverit faciendum, verbo quidem ut inau-
guraret, revera autem alia meditata, Ægyptiorum magnum
numerus, quos cædis maxime auctores fuisse noverat, ad
convivium vocatos, epulo ibidem excepisse; inter convivandum
vero fluvium in conclave immisisse per occultum ingentem
canalem. (4) De hac igitur hæc memorarunt, istud adji-
cientes, post id factum reginam se ipsam in conclave ci-
neribus repletum conjecisse, quo vindictam effugeret.

CI. Reliquorum regum nullum vel opus memorabile re-

ἔργων ἀπόδεξι, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότερος, πλὴν ἑνὸς τοῦ ἰσχύτου αὐτῶν Μοίριος. (2) Τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα τοῦ Ἡραίου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια, λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἢ περίοδος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω, πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάρους πέρι ὁμοῦ αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσσομαι. Τοῦτον μὲν τὰς αὐτὰ ἀποδέξασθαι, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲνα οὐδέν.

CII. Παραμειψάμενος ὢν τούτους τοῦ ἐπὶ τούτοις 10 γενομένου βασιλέως, τῷ οὐνόμα ἦν Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι· τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοισι μακροῖσι δρυθθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφειν, ἐς δὲ πλῆνόντα μιν πρόσω ἀπικέσθαι ἐς 15 θάλασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ὀπίσω ἀπικέτο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱρέων τὴν φάτιν στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. (3) Ὅτεοις μὲν νυν αὐτῶν ἀλκιμοῖσι ἐνετύγχανε καὶ δεινῶς γλι- 20 γομένοις περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστα ἐς τὰς χώρας διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑωυτοῦ οὐνόμα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ καταστρέψατο σφεας· ὅτεων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν 25 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρῆσιν αὐτῶν ἔθνεων γενομένοις, καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ- ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἴψαν ἀνάλκιδος.

CIII. Ταῦτα δὲ ποιέων διεξῆκε τὴν ἡπειρον, ἐς δὲ 30 ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς τοὺς τε Σκύθας καταστρέψατο καὶ τοὺς Θρήικας. (2) Ἐς τούτους δὲ μοι δοκεῖ καὶ προσώπια ἀπικέσθαι δὲ Αἰγύπτιος στρα- τός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ στήλαι, τὸ δὲ προσωτέρω τούτων οὐκέτι. (3) Ἐνθεῦ- 35 τεν δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦκε, καὶ ἐπεὶ ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπαι εἶτε αὐτὸς δὲ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἑωυτοῦ στρατῆς μόριον ὅσονδ' αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώρας οἰκῆτορας, εἶτε τῶν τινῶν στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ 40 αὐτοῦ ἀχθεσθέντες περὶ Φᾶσιν ποταμὸν κατέμειναν.

CIV. Φαίνονται μὲν γὰρ ἑόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύ- 50 πτιοι· νύσας δὲ πρότερον αὐτὸς ἢ ἀκούσας ἄλλων λέγω. Ὡς δὲ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους, καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμεινέατο τῶν Αἰγυπτίων ἢ οἱ 46 Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων· νομίζουσιν δ' ἔφασαν οἱ Αἰγύ- πτιοι τῆς Σεσωστρίου στρατῆς εἶναι τοὺς Κόλχους. (2) Αὐτὸς δὲ εἶκασα τῆδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. Καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιούτοι· ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι 50 μῦθον πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. (3) Φοίνικας δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι, Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμῶνδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν καὶ Μά-

liquisse dixerunt, vel re ulla insignem fuisse, præter pos-
tremum eorum, Maerin. (2) Hunc memorabilia edidisse
opera, propylea ad Vulcani templum, septentrionem spe-
ctantia; lacumque effodisse, cujus quantus sit circuitus,
posterius exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam mentio-
nem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquorum autem
nullum quidquam.

CII. Igitur hos omittens, eum memorabo, qui post
illos regnavit, cui nomen Sesostris fuit. Hunc dixere
sacerdotes primum navibus longis ex Arabico sinu profe-
ctum, accolae Erythraei maris subegisse; donec, quum
ulterius navigaret, in mare pervenisset quod propter bre-
via non amplius potuerit navigari. (2) Inde in Ægyptum
reversus, ut narrant sacerdotes, ingentem contractum
exercitum per continentem duxit, omnesque quos adiit
populos armis subegit. (3) Ibi tum quos offendisset for-
tes populos et libertatis vehementer studiosos, in ho-
rum terris columnas erigebat, quarum inscriptio declarabat
quum suum nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso esse
subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et facile ce-
pisset, in horum columnis eadem quidem, quae in fortium
populorum columnis, inscribebat; insuper vero pudenda
insculpi jussit muliebria, molles eos esse atque ignavos
significans.

CIII. Hæc igitur faciens continentem obiiit, donec ex Asia
in Europam transgressus, Scythas subegit et Thracas. (2)
Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos pervenerit
Ægyptius exercitus: nam in horum terra conspiciuntur
columnæ ab illo erectæ, non vero ulterius. (3) Inde con-
verso itinere domum repetiit: sed ubi ad Phasin fluvium
fuit, laud satis certo adfirmare possum, ipsene rex Seso-
stris segregatam aliquam quantamcumque partem sui exer-
citus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores
pertæsi, circa Phasin flumen remanserint.

CIV. Manifestum est enim Colchos esse Ægyptios: idque
dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex
aliis audiui. Quum vero curæ mihi hæc res esset, quæsi-
vi ex utrisque: et magis Colchi recordabantur Ægyptiorum,
quam Ægyptii Colchorum. Ægyptii autem existimare se
dixerunt Colchos esse ex Sesostris exercitu. (2) Ego vero
conjectaveram partim ex hoc, quod nigro (fusco) colore
et crispis capillis sint Colchi: quamquam hoc solo nihil
efficitur, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius
argumento id collegeram, quod soli omnium hominum,
Colchi, præter Ægyptios et Æthiopes, ab antiquissimis
temporibus circumcidant pudenda. (3) Nam Phœnices,
et Syri Palæstinam incolentes (Judæi), profitentur ipsi, ab
Ægyptiis se hoc accepisse. Syri vero qui circa Thermo-
dontem et Parthenium fluvium habitant (Cappadoces), et

κρωνες οἱ τούτοις ἀστυγείτονες ὄντες ἀπὸ Κόλχων φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέναι. (4) Οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταυόμενοι ἀνθρώπων μῦθοι, καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταῦτά. (5) Αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔγωγε εἶπαι ὁκότεροι παρὰ τῶν ἑτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται εὖν. Ὡς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τὸδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμῶνται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινόμενων οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα.

CV. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσφερέες εἰσὶ. Λίνον μῦθοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτῳ ἐργάζονται κατὰ ταῦτά, καὶ ἡ ζῷ πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμπερὶς ἐστὶ ἀλλήλοισι. Λίνον δὲ τὸ μὲν Κολχικὸν ὑπ' Ἑλλήνων Σαρδικὸν κέκληται, τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον καλεῖται Αἰγύπτιον.

CVI. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴσα κατὰ τὰς χώρας δ' Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστριν, αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεῶσαι, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εἰσάσας καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίνων δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημένοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίδος ἐς Φωκαίαν ἔρχονται καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. Ἐκατέρωθι δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυται, μέγαθος πέμπτῃ σπιθαμῇ, τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίῃν καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον διὰ τῶν στηθῶν γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτῳ διήκει ἐγκεκολλημένα, λέγοντα τάδε, « ἐγὼ τῇδε τὴν χώραν ὤμοισι τοῖσι ἐμοῖσι ἐκτηράμην. » (3) Ὅστις δὲ καὶ ὁκότεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ, ἐτέρωθι δὲ δεδήλωκε. Τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν βηθησαμένων Μέμνονος εἰκόνα εἰκάσζουσι μιν εἶναι, πολὺ τῆς ἀληθείας ἀπολελειμμένοι.

CVII. Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα καὶ ἀνάγοντα πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν τῶν τὰς χώρας κατεστρέφατο, ἔλεγον οἱ ἱρέες, ἐπεὶ ἐγένετο ἀνακομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῆσι Πελοουσίῃσι, τὸν ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ, τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστριν τὴν Αἰγύπτου, τοῦτον ἐπὶ ξεινία αὐτὸν καλέσαντα καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς παῖδας, περὶνῆσαι ἐξῴθεν τὴν οἰκίαν ὕλην, περὶνῆσαντα δὲ ὑποπρῆσαι. (2) Τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμβουλευεσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ ὁ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι· τὴν δὲ οἱ συμβουλευσάσιν τῶν παίδων ὄντων ἐξ τούτων δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα γεφυρῶσαι τὸ καίμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαίνοντας ἐκσώζεσθαι. (3) Ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν, καὶ δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τῷ τρόπῳ τοιούτῳ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί.

CVIII. Νοστήσας δὲ ὁ Σέσωστριν ἐς τὴν Αἰγύπτου καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεὸν τῷ μὲν ὁμίῳ τὸν ἐπηγάγετο τῶν τὰς χώρας κατεστρέφατο, τούτῳ μὲν τάδε

Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse fatentur. (4) Hi enim soli ex omnibus hominibus circumciduntur; et hi manifeste Ægyptios in hac re imitantur. (5) Ægyptii vero utrum ab Æthiopicis, an hi ab illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos autem ex Ægyptiorum commercio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum videtur hoc esse: Phœnices, qui inter Græcos vivunt, in hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Ægyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt virilia.

CV. Age vero, etiam aliud de Colchis commemorabo, in quo Ægyptiis similes sunt. Linum soli hi et Ægyptii fabricant eodem modo: atque etiam tota vitæ ratio et sermo utrorumque similis est. Linum quidem Colchicum a Græcis Sardicum vocatur; illud vero quod ex Ægypto adfertur, Ægyptium nominatur.

CVI. Columnarum quas variis in regionibus posuit Ægyptius rex Sesostris, pleraque non amplius supersunt: in Syria vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat prædicta inscriptio, et pudenda muliebria. (2) Sunt etiam in Ionia duæ imagines hujus viri saxi insculptæ, altera in via qua Epheso Phocæam itur, altera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exsculptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum una spithama, dextra manu hastam tenens, sinistra sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Ægyptiacum cultum, partim Æthiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio sacris literis Ægyptiorum exarata, in hanc sententiam: « Ego hanc regionem meis humeris (lacertis) mihi adquisivi. » (3) Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat; alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis conjiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

CVII. Hunc Ægyptium Sesostrin, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnas Pelusiacas pervenisset, a fratre, cujus fidei Ægyptum commiserat, una cum filiis hospitio esse exceptum: at illum circa domum, in qua rex et filii erant, materiam congeri, congestamque jussisse incendi. (2) Qua re animadversa, statim deliberasse regem cum uxore, quippe illam quoque comitem secum habuisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duobus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. (3) Id fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse absumptos, reliquos vero una cum patre fuga servatos.

CVIII. Postquam in Ægyptum advenit, pœnasque de fratre sumpsit, tum vero multitudine hominum, quos e terris subactis adduxerat, ea in hunc modum usus est: (2)

ἐργήσατο· (2) τοὺς τέ οἱ λίθους τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρόν, ἔοντας μεγάβει περιμήχειας, οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλύσαντες, καὶ τὰς διώρυγας τὰς νῦν ἑούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγχαζήμενοι ὤρυσσον, ἐποίουν τε οὐκ ἔχοντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν ἑούσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαζευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. (3) Ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος ἑούσα πεδιάς πᾶσα ἀνίππος καὶ ἀναμάζευτος γέγονε· αἵτις δὲ τούτων αἱ διώρυχες γεγόνασιν ἑούσαι 10 πολλαὶ καὶ παντούσις τρόπους ἔχουσαι. (4) Κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῇ ποταμῷ ἐκτέατο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι, ὅπως τε ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων πλατυτέροιαι ἔχρουντο τοῖσι πόμασι, ἐκ 15 πρεᾶτων ἀρνούμενοι. Τούτων μὲν δὴ εἵνεκεν κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος.

CIX. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίοισι ἄπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κλήρον ἴσον ἑκάστῳ πετραγώνον διδόντα, καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους 20 ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποπορὴν ἐπιτελεῖν κατ' ἐνιαυτόν. (2) Εἰ δὲ τινος τοῦ κλήρου ὁ ποταμός τι παρέλοιτο, ἔλθων ἂν πρὸς αὐτὸν ἐσθίμινε τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ ἐπεμπε τοὺς ἐπισκευομένους καὶ ἀναμετρῆσοντας ὅσω ἐλάσσων ὁ χώρος γέγονε, ὅπως τοῦ 25 λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποπορῆς τελείῃ. (3) Δοκέει δὲ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν· πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυνώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες.

CX. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μόνος Αἰγύπτιος Αἰθιοπίας ἤρξε· μνημόσυνα δὲ ἔλιπετο πρὸ τοῦ Ἡφαιστείου ἀνδριάντας λιθίνους, δύο μὲν τριήκοντα 30 πηχέων, ἑωυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα, τοὺς δὲ παῖδας ἔοντας τέσσερας εἴκοσι πηχέων ἑκάστον. (2) Τῶν δὴ ὁ ἱρεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτεν πολλῷ Δαρεῖον τὸν Πέρσῃν οὐ περιεῖδε ἱστάντα ἐμπροσθε ἀνδριάντα, φᾶς οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα ὅλα περ Σεσώστρι τῷ Αἰγυπτίῳ· Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψασθαι 40 ἔθνεα οὐκ ἐλάσσων ἐκείνου καὶ δὴ καὶ Σκύθας, Δαρεῖον δὲ οὐ δύνασθῆναι Σκύθας ἐλέειν οὐκ ὢν δίκαιον εἶναι ἱστάναι ἐμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων μὴ οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι. Δαρεῖον μὲν νυν λέγουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

CXI. Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιληίην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερόν, τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδεμίαν στρατηγὴν, συνευγῆναι δὲ οἱ 45 τυφλὸν γενέσθαι διὰ τοιόνδε πρῆγμα. (2) Τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήχειας, ὡς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπέσοντος κυματῆς ὁ ποταμός ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι 50 τοῦτον ἀτασθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰγμὴν βαλεῖν ἐς μέσας τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ, μετὰ δὲ αὐτίκα καμόντ' αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλωθῆναι. (3) Δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναι μιν τυφλόν, ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέ-

lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani templum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc in Ægypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti quidem fecerunt, ut Ægyptus, quæ autē id tempus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc commodo careret. (3) Nam ab illo tempore Ægyptus, tota licet plana et campestris, equis et plaustis inhabilis facta est: cuius rei causa est multitudo fossarum, variis modis omnes in partes ductarum. (4) Regionem autem illa fossis discidit rex ille hac causa: quicumque ex Ægyptiis oppida habitant quæ non sunt ad fluvium sita, sed in media regione, hi, postquam recessit Nilus, aquæ inopia laborantes, salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Hujus rei causa discissa est Ægyptus.

CIX. Porro hunc regem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes Ægyptios, singulisque sortem æqualem dedisse quadratam; et ab hac sorte reditus sibi constituisse, imperato tributo quotannis pendendo. (2) Quod si de cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem præsentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor factus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portione remittebat. (3) Videturque mihi ex hoc negotio inventa esse geometria apud Ægyptios, indeque ad Græcos transiisse. Nam polum quidem (*instrumentum horologicum*) et gnomonem et duodecim diei partes a Babyloniis Græci acceperunt.

CX. Idem rex Sesostris unus ex Ægypti regibus Æthiopiæ etiam regnum obtinuit. Monumenta autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani templum positas: quarum duæ, triginta cubitorum quæque, ipsius et uxoris referebant imagines; tum quattuor, viginti cubitorum quæque, totidem numero filiorum. (2) Ante has statuas quum multo post tempore Darius Persa sibi vellet statuum ponere, vetuit Vulcani sacerdos, dicens non edita ab illo esse facta qualia a Sesostri Ægyptio: Sesostrin enim quum alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores, quam ipse, tum vero et Scythas, subegisset, quos Darius subigere non potuisset. Quare non esse æquum, ut ante illius monumenta statuam ponat is qui illius facta non superarit. Aiuntque Darium sacerdoti hæc dicenti ignovisse.

CXI. Sesostri vita functo, aiebant, regnum suscepisse filium ejus Pheron: eumque nullum militare facinus præclarum edidisse; accidisse autem ei ut cæcus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. (2) Quum flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad octodecim cubitum altitudinem, camposque inundasset, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen cepit. Ibi tunc regem hunc, improba vesania correptum, sumsisse spiculum et in medios fluminis gurgites coniecisse: dein protinus oculis cepisse laborare, prorsusque usum oculorum amisisse. (3) Postquam decem annis cæcus fuisset, advenisse ei, undecimo anno,

σθαι οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίας καὶ ἀναβλέψει γυναῖκός οὐρῶ νηψάμενος τοὺς ὀφθαλμούς, ἥτις παρὰ τὸν ἐσωτῆς ἄνδρα μόνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν εὖοσα ἄπειρος. (4)
 8 Καὶ τὸν πρώτης τῆς ἐσωτοῦ γυναῖκός πειρᾶσθαι, μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέβλεπε, ἐπέζης πασέων πειρᾶσθαι· ἀναβλέψαντα δὲ συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς τῷ οὐρῶ νηψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίαν πόλιν, ἣ νῦν καλεῖται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλί-
 10 σαντα ὑποπρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλι. Τῆς δὲ νηψάμενος τῷ οὐρῶ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. (5) Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγῶν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγιμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον μάλιστα ἀξίον ἐστὶ εἶχειν, ἐς
 15 τὸ Ἥλιου τὸ ἱρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους, ἐξ ἑνὸς ἐκάτερον λίθου, μήκος μὲν ἐκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

CXII. Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην Ἐλεγον ἄνδρα Μεμρίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλώσσαν
 20 οὐνομα Πρωτεύα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι· κάρτα καλὸν τε καὶ εὖ ἔσκευασμένον, τοῦ Ἡρακλείου πρὸς νότον ἀνεμὸν κείμενον. Περιουκίεουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι, καλεῖται δὲ ὁ γῶρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατοπέδον. (2) Ἔστι δὲ ἐν
 25 τῷ τεμένει τοῦ Πρωτεύος ἱρὸν τὸ καλεῖται ζείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρω, καὶ τὸν λόγον ἀκχεῶς ὡς διαιτῆθη Ἑλένη παρὰ Πρωτέϊ, καὶ δὴ καὶ ἐστὶ ζείνης Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι· ὅσα γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρὰ ἐστὶ, οὐδα-
 30 μῶς ζείνης ἐπικαλεῖται.

CXIII. Ἐλεγον δέ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστορεῖν τὰ περὶ Ἑλένης γενέσθαι ὧδε· Ἀλεξάνδρον ἀρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀποπλώειν ἐς τὴν ἐσωτοῦ· καὶ μιν, ὡς ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξώσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι ἐς
 25 τὸ Αἰγύπτιον πελάγος, ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνεῖται ἐς Αἴγυπτον καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωθικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νεῖλου καὶ ἐς Ταριχέας. (2) Ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, τὸ καὶ νῦν ἐστὶ, Ἡρακλῆος ἱρὸν, ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ὀτευ-
 40 ῶν ἀνθρώπων ἐπιβάλλεται στίγματα ἱρὰ, ἐσωτὸν διδοὺς τῷ θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. Ὁ νόμος οὗτος διατελεῖ ἐὼν ὁμοῖος μέγρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. (3) Τοῦ ὧν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστεύεται θεράποντες πυθόμενοι τὸν περὶ τὸ ἱρὸν ἔχοντα νόμον, ἰκέται δὲ ἰζόμε-
 45 νοι τοῦ θεοῦ κατηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι, ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενέλεων ἀδικίην. Κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς τε τοὺς ἱερεῖς καὶ τὸν τῷ στόμα-
 50 τος τούτου φύλακον, τῷ οὐνομα ἦν Ὠώνις.

CXIV. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Ὠώνις πέμπει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην λέγουσαν τάδε, « ἥκει ξείνος γένος μὲν Τευκρὸς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου γὰρ τοῦ ἐσωτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε ταύτην ἄγων ἥκει καὶ

ex Buto oppido oraculi responsum, exactum esse poen e tempus; oculorum usum recepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mulieris, quæ non nisi cum suo marito coisset et cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. (4) Illum igitur ante omnia uxoris suæ urinam esse expertum; deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad extremum, postquam visum recepisset, mulieres cunctas, quarum experimentum fecerat, excepta una illa cujus urina lotus visum recepit, in unum oppidum congregasse, cui nomen nunc est Erythrobolus (*quasi Rubrum solum diceret*) atque ita congregatas, subjecto igne, simul cum oppido cremasse: illam vero, cujus urina lotus visum receperat, in matrimonium duxisse. (5) Donaria autem, postquam oculorum calamitate est liberatus, quum alia in notabilioribus quibusque templis consecravisset, tum, quod maxime memorari præ cæteris meretur, in Solis templo opera posuit spectatu digna, duo saxeos obeliscos, utrumque ex uno saxo, longitudine utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubitorum.

CXII. Huic in regnum successisse aiebant virum Memphiten, eum qui Græcorum sermone Proteus nominetur: cujus nunc delubrum est Memphi pulcrum admodum et eximie instructum, a Vulcani templo austrum versus situm. Circa delubrum illud Phœnices Tyrii habitant; vocaturque totus ille locus, Tyriorum astra. (2) Intra Protei delubrum ædes est, quæ vocatur Veneris Hospitæ: quam ego ardem Helenæ Tyndari filię sacratam fuisse conjicio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam apud Proteum, tum vero etiam ob hoc ipsum cognomen Hospitæ Veneris: quotquot enim alia sunt Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognomen habeat.

CXIII. Dixerunt autem mihi sacerdotes, sciscitanti quæ ad Helenam spectant, gestam rem esse hunc in modum: Alexandrum, postquam Helenam ex Sparta rapuisset, domum navigasse. Sed ubi in Ægæum pervenit, violenti ex adverso venti in Ægyptium mare eum compulerunt: inde, quum non remitteret vis ventorum, in Ægyptum pervenit, in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc vocatur, et ad Taricheas. (2) Erat autem in litore Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod si quis cujuscumque hominis servus profugerit, et deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit, hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quæ olim fuit, ad meam usque ætatem manet. (3) Ab Alexandro igitur famuli nonnulli, cognita lege quæ in hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo supplices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; omnemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Menelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt hæc autem quum sacerdotibus templi, tum præfecto hujus ostiï, cui Thonis nomen erat.

CXIV. Quibus cognitis Thonis celeriter Memphin ad Proteum nuncios misit, qui hæce dicerent: Advenit huc peregrinus homo, natione Trojanus, qui in Græcia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et ipsam et magnam simul rerum pretiosarum co-

πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπ' ἀνέμῳ ἐς γῆν ταύτην ἀπειγθεῖς. Κότερα δὴ ταῦτον εἴωμεν ἀσινεῖα ἐκπλῶναι, ἢ ἀπελῶμεθα τὰ ἔχον ἦλθε; » (2) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα τάδε, « ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτὲ ἐστὶ ἀνόσια ἐργασμένος ξείνον τὸν ἐωυτοῦ, συλλαβόντες ἀπάγετε παρ' ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ δτι κοτὲ καὶ λέξει. »

CXV. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῳνὶς συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατίζει, μετὰ δὲ αὐτὸν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέρφιν καὶ τὴν Ἑλένην τε 10 καὶ τὰ χρήματα, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἱκέτας. (2) Ἀνακομισθέντων δὲ πάντων, εἰρώων τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς τίς εἴη καὶ ὁκόθεν πλώοι. Ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε καὶ τῆς πατρὸς εἶπε τὸ οὖνομα, καὶ δὴ καὶ τὸν πλῶον ἀπηγγέσατο, ὁκόθεν πλώοι. (3) Μετὰ 15 δὲ ὁ Πρωτεύς εἰρώων αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένον δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀλήθειαν, ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἱκέται, ἐξηγούμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. (4) Τέλος δὲ δὴ σπὶ λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς, λέγων δτι 20 « ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδὲνα ξεινῶν κτείνειν, ὅσοι ὑπ' ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτίσάμην, δς, ὡς κακίστη ἀνδρῶν, ξεινῶν τυχὼν ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο· παρὰ τοῦ σεωυτοῦ ξεινῶν τὴν γυναῖκα 25 ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλ' ἀναπερῶσας αὐτὴν οἴγεις ἔχων ἐκκλέψας· καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μῶνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξεινῶν κεραίσας ἤκεις. (5) Νῦν ὦν ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἡγῆμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖκα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα 30 οὐ τοι προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλ' αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλληνι ξεινῶν φυλάξω, ἐς δ' ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκείνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐτὸν δὲ σε καὶ τοὺς σούς συμπλόους τριῶν ἡμερέων προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι, εἰ δὲ μὴ, ἅτε πολέμιους περιέψεσθαι. »

35 CXVI. Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπίζειν παρὰ Πρωτείᾳ ἔλεγον οἱ ἱερεῖς γενέσθαι· δοκεῖ δὲ μοι καὶ Ὀμηρὸς τὸν λόγον τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιήν εὐπρεπὲς ἦν τῷ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο, μετήκε αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίστατο τὸν 40 λόγον. (2) Δῆλον δὲ, κατὰ παρεποίησιν ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ ἀνεπόδισε ἐωυτόν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνέιχθη ἄγων Ἑλένην τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπῆκετο. (3) Ἐπιμύμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστηρίῳ· λέγει 45 δὲ τὰ ἔπεια οὗτω·

Ἔνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμπούκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδωνίων, τὰς αὐτὰς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
ἤγαγε Σιδονίην, ἐπιπλὺς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἦν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατρίεαν.

60 (4) Ἐπιμύμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ ἐν τοιαύτῳ τοῖσι ἔπεισι·

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
ἰσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρην Θῳνὸς παράκοιτις

pian secum vehens huc adpulit, ventorum vi hanc in terram compulsus. Huncce ergo sinemus illasum abire, an, quæ secum advexit, ei eripiemus? » (2) Ad hæc Proteus remittit nuncium, qui diceret : « Hunc hominem, quisquis est, qui hospitem suum tam nefaria injuria adfecit, apprehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat. »

CXV. His auditis Thonis apprehendit Alexandrum, navesque ejus retinet : dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphim duxit, atque etiam fugitivos supplices. (2) Cuncti ubi advenerunt, quæsiuit ex Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit, patriæ dixit nomen; atque navigationis cursum, et unde advenerit, exposuit. (3) Deinde vero interrogante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem in oratione nec vera loquentem Alexandrum coarguebant fugitivi supplices, et totam sceleris rationem aperuerunt. (4) Ad extremum Proteus hanc sententiam pronuntiavit : « Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nullum hominem peregrinum occidere, qui ventorum vi ablatas meam terram accessisset, a te pro Græco illo pœnas sumpturus eram, qui, o hominum scelestissime, hospitio benigne exceptus, facinus improbißimum admisisti. Ad tui hospitis uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus, tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti. Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui hospitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti. (5) Nunc, quoniam semper maximi duxi hospitem nullum occidere, mulierem quidem hanc atque opes non te sinam hinc abducere, sed hæc ego Græco illi servabo, donec ipse veniens recipere voluerit : tibi vero et navigationis sociis edico, ut intra triduum mea e terra in aliam navigetis : sin minus, pro hostibus vos habebō. »

CXVI. Hunc fuisse Helenæ apud Proteum adventum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi Homerus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam non similiter, atque altera narratio, qua est usus, adcommodata esset epico carmini, idcirco eam omisisse, ita tamen ut significaret notam sibi eam fuisse. (2) Adparet hoc enim ex itinere ratione Alexandri, quam in Iliade ut episodiu posuit, (nec vero usquam alibi retractavit), ubi ait, quum per alia loca eum abreptum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phœnice adpulisse. (3) Meminit autem hujus rei in Diomedis fortibus factis, ubi hos posuit versus :

Picturata inerant ibi pallia, facta puellis
Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.

(4) Meminit in Odyssea quoque, his versibus :

Hæc Jove nata venena habuit multa arte parata,
fortia, quæ Polydamna sibi donaverat uxor

Αἰγυπτίῃ, τῇ πλείστα φέρεי ζειδωρος ἄρουρα
φάρμακα, πολλά μὲν ἐσθλά μεμιγμένα, πολλά δὲ λυγρά.

Καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει,

Αἰγύπτω μ' ἐτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι

ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἐκατόμβας.

(5) Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπαισι δηλοῖ ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς Αἰγύπτου Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρεῖ γὰρ ἡ Συρία Αἰγύπτω, οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδὼν, ἐν τῇ Συρίῃ οἰκεῖουσιν.

10 CXVII. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα καὶ τότε τὸ χωρίον οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμήρου τὰ Κύπρια ἔπεά ἐστι, ἀλλ' ἄλλου τινός. Ἐν μὲν γὰρ τοῖσι Κυπρίοις εἰρήτῃ ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξανδρος ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, 15 εὐαῖε τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα χαιρέτω.

CXVIII. Εἰρομένου δὲ μευ τοὺς ἱρέας εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι ἢ οὐ, 20 ἔρασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω· ἔλθειν μὲν γὰρ μετὰ τὴν Ἑλένης ἀρπαγὴν ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλὴν βοθεῦσαν Μενέλεω, ἐκβάσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυθεῖσαν τὴν στρατιὴν πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους, 25 σὺν δὲ σφιν εἶναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω. (2) τοὺς δ' ἐπέειτε ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οἴχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτεν, καὶ ὁμνύντας καὶ 30 ἀνωμοτῇ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην μηδὲ τὰ ἐπικαλεῦμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχων τῶν Πρωτεύδου Αἰγύπτιος βασιλεὺς ἔχει. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι δοκούντες ὑπ' αὐτῶν οὕτω δὴ ἐπολιόρκειον, ἐς δ' ἐξείλον· 35 ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες αὐτὸν Μενέλεω ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα.

CXIX. Ἀπικόμενος δὲ δὲ Μενέλεως ἐς τὴν Αἰγύπτου 40 καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἰπας τὴν ἀλήθειαν τῶν πρηγμάτων, καὶ ξεινίων ἤντησε μεγάλων καὶ Ἑλένην ἀπαθὴα κακῶν ἀπέλαβε, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐσωτοῦ χρήματα πάντα. (2) Τυχὼν μέντοι τούτων ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους· ἀποπλῶειν γὰρ ὥρ- 45 μιμμένον αὐτὸν ἴσχον ἀπλοῖαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνᾶται πῶγῃ οὐκ ὁσίων· λαβὼν γὰρ δύο παιδία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων ἐντομά σφρα ἐποίησε. (3) Μετὰ δὲ ὡς ἐπάϊστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισσηθεὶς τε καὶ διωκόμενος οἴχετο φεύγων 50 τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύῃς. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ δίκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἶπαι Αἰγύπτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔρασαν ἐπίστασθαι, τὰ δὲ παρ' ἐσωτοῖς γε- νόμενα ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγειν.

Thonis in Ægypto, cujus fert plurima mixtim
multa solum proba, multa etiam damnosa venena.

Tum etiam hæc, eodem spectantia, Telemacho dicit Mene-
laus :

Hic etiam Ægypto di me tenere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

(5) Quibus versibus declarat poeta, cognitum sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Ægyptum : confinis enim est Syria Ægypto : Phœnices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant.

CXVII. Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, ex *Iliade apposito*, clarum est, non esse Homerum Cypriorum carminum auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis Alexander memoratur tertio die Sparta Ilium cum Helena pervenisse secundo vento usus, et mari tranquillo : in *Iliade* vero ait poeta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

CXVIII. Interroganti vero mihi, utrum vanum fictum-
que sit, an non, quod Græci de bello ad Ilium gesto nar-
rant, responderunt mihi hæc, quæ ex ipsius Menelai nar-
ratione sibi cognita esse edidmarunt. Scilicet, venisse post
Helenæ raptum exercitum ingentem Græcorum in terram
Trojanam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, ex-
scensione facta, positisque castris, missos esse Ilium lega-
tos, et in his ipsum Menelaum : (2) qui postquam muros
ingressi, repetiissent Helenam et opes ab Alexandro sub-
reptas, et satisfactionem injuriarum postulassent; respon-
disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirma-
verint jurati et non jurati, non habere se Helenam nec opes
quæ repeterentur, sed esse ista omnia in Ægypto; neque
æquum esse, se earum rerum causa satisfactionem dare,
quæ essent in Protei manibus, regis Ægyptii. (3) At
Græci, ab his se rideri existimantes, ea causa obsedis-
se urbem, donec cepissent. Capta urbe, quum nusquam
Helena reperiretur, et eandem rem, quam antea, audiverant,
experirentur Græci; sic deinde fidem priori sermoni ad-
hibentes, Menelaum ipsum ad Proteum miserunt.

CXIX. Menelaus ubi in Ægyptum pervenit, adverso
fluvio Memphim navigavit, ibique exposita rei veritate,
insignibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam illa-
sam recepit, insuperque opes suas omnes. (2) Verumtamen
Menelaus, quamquam hæc omnia consecutus, inique cum
Ægyptiis egit. Nam quum proficisci vellet, nec per ventos
posset, longiore interposita mora, extremum rem adgressus
est impiam et nefariam : duos puerulos sumsit hominum
indigenarum, eosque placandis ventis immolavit. (3)
Deinde postquam evulgatum est facinus, invisus Ægyptiis,
et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Libyam
versus iter intendens. Inde vero quonam pervenerit, non
amplius dicere potuerunt Ægyptii : ista vero, quæ dixi,
partim sciscitando se cognovisse aiebant, partim apud se
gesta accurate cognita habere.

CXX. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεγθέντι καὶ αὐτὸς προστίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος, εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἑλλήσι ἥτοι ἐκόντος γε ἢ ἀκόντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι οἱ προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοική. (2) Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίνουσιν, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, δόκτε συμίσχουσιν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι δτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλεονες τῶν παίδων μάχης γινομένης ἀπέθνησκον, εἰ γὰρ τι τοῖσι ἐποποιοῖσι χρεώμενον λέγειν, τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος συνοίκαε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσθαι. (3) Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιλῆϊς ἐς Ἀλέξανδρον περιῆτε, ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρῆγματα εἶναι, ἀλλ' Ἐκτωρ καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἔων ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθνήσκοντος παραλάβησθαι, τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων ἰδίῃ τε αὐτῷ καὶ τοῖσι ἄλλοις πᾶσι Τρωσί. (4) Ἀλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευσον οἱ Ἑλληνες, ὡς μὲν ἐγὼ γνῶμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρίῳ ἀπολόμενοι καταρᾶνές τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαί εἰσι καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τῇ ἐμοὶ δοκεῖ εἶρηται.

CXXI. Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆϊν Ῥαμψίνιτον ἔλεγον, δὲ μνημόσυνα ἔλιπετο τὰ προύλακα τὰ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡρακλείου, ἀντίους δὲ τῶν προύλακων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἑόντας τὸ μέγεθος πέντε καὶ εἴκοσι πηγέων, τῶν Αἰγυπτίων τὸν μὲν πρὸς βορέεω ἐστειῶτα καλεῦσι θέρος, τὸν δὲ πρὸς νότον χειμῶνα· (2) καὶ τὸν μὲν καλεῦσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσι τε καὶ εὖ ποιεῦσι, τὸν δὲ χειμῶνα καλεῦμενον τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. (1.) Πλοῦτον δὲ τούτῳ τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὑστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέσθαι οὐδ' ἐγγὺς ἔλθειν. (3) Βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλείῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν οἰκοδομεῖσθαι οἶκημα λίθινον, τοῦ τῶν τοίχων ἕνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας ἔχειν. Τὸν δὲ ἐργαζόμενον ἐπιβουλεύοντα τὰδε μηχανᾶσθαι, τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἕνα ἐκίρετον εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός. (4) Ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλέα θησαυρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ, χρόνου δὲ περιούτος τὸν οἰκοδόμον περὶ τελευτῇ τοῦ βίου ἑόντα ἀνακαλέσασθαι τοὺς παῖδας (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο), τοῦτοι δὲ ἀπηγρᾶσθαι ὡς ἐκείνων προσορέων, ὅπως βίον ἀρθρον ἔχωσι, τεχνάσαιτο οἰκο-

CXX. Hac mihi Ægyptiorum dixerunt sacerdotes : narrationi autem, quam de Helena fecerunt, ego etiam ipse adsentior, hæcce mecum reputans : si in Ilio fuisset Helena, reddituros eam Græcis fuisse Trojanos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam profecto non ita mente caplus erat Priamus, neque cæteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo Alexander Helenam haberet uxorem. (2) Quod si etiam initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam et aliorum Trojanorum complures, quoties cum Græcis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in prælio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt, his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Græcis hac conditione, ut presentibus malis liberaretur. (3) Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat redituum, ut quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit : sed Hector, et ætate major et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri injuste agentī, quum præsertim illius causa gravissima mala et privatim ipsum, et publice Trojanos omnes premerent. (4) Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicentibus fidem non adhibuerant Græci : idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, internecone pereuntes, testatum facerent hominibus, graves injurias gravibus etiam pœnis vindicari a diis. Sed hæc quidem pro mea dixi opinione.

CXXI. Proteo in regno successisse memorarunt Rhampsinitum : qui monumenta sui reliquit propylæa templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylæorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine : quarum illam, quæ stat a septentrione, Æstatem adpellant Ægyptii; alteram, quæ ad meridiem conversa, Iliemem (2) et illam quidem, quam Æstatem vocant, adorant et donis placant; adversus illam, quæ Hiems nominatur, contrarium faciunt. (1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes possedisse tantamque vim argenti, ut posteriorum regum nullus, non dico superare eum opibus potuerit, sed ne prope quidem accedere. (3) Igiture in tuto reponere suas pecunias cupientem, conclave ædificandum curasse lapideum. Cujus ædificii quum unus paries extrorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pecuniæ insidiantem, hocce esse machinatum : ex lapidibus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a duobus aut etiam ab uno homine. (4) Absoluto ædificio, regem in illo divitias suas deposuisse. Interjecto autem tempore, quum is, qui conclave illud ædificaverat, prope vitæ finem esset, hunc advocatis ad se duobus, qui ei erant, filiis exposuisse, in ædificando regis thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut opu-

δομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως· (5) σαφείως δ' αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξάιρσιν τοῦ λίθου δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα ὅς ταῦτα διαφυλάσσοντας ταμίαι τῶν βασιλέως χρημάτων ἔσονται.

6 (6) Καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔγχεσθαι, ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. (II.) Ὡς δὲ τυγεῖν τὸν βασι-

10 λέα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖα τὰ ἀγγηρία, οὐκ ἔχειν δὲ ὄντινα ἐπαίτιται τῶν τε σημανάντων ὄντων σώων καὶ τοῦ οἰκήματος κεκληγμένου. (7) Ὡς δὲ αὐτῷ καὶ δις καὶ τρίς ἀνοίξαντι αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα (τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνίεναι κεραίζοντας), ποιῆσαι μιν τάδε, πάγας προστάζει ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας περὶ τὰ ἀγγηρία ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν στήσαι. (8) Τῶν δὲ φωρῶν ὡς περ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνου ἔλθόντων καὶ ἐσθύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγρος προσήλ-

20 θε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέγχεσθαι. (9) Ὡς δὲ γινώσκει αὐτὸν ἐν οἴῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεὸν καὶ δηλοῦν αὐτῷ τὰ παρόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσθύντα ἀποταμέειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ αὐτὸς ὀφθαίς καὶ γνωρισθεὶς ἐς εἴη προσάπολεϊ καὶ ἐκείνῳ. (10) Τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πεισθέντα ταῦτα, καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον ἀπιέναι ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. (III.) Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλέα ἐς τὸ οἶκημα ἐκπεπληγχοὶ ὁρέοντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πάγῃ ἄνευ τῆς κεφαλῆς

30 ἐόν, τὸ δὲ οἶκημα ἀσινὲς καὶ οὔτε ἐσοδὸν οὔτε ἐξόδον οὐδεμίαν ἔχον. (11) Ἀπορεύμενον δὲ μιν τάδε ποιῆσαι· τοῦ φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τείγους κατακρεμάσαι, φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα ἐντειλάσθαι σφι, τὸν ἂν ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα ἢ κατοικτισάμενον, συλλα-

35 βόντας ἀγειν μὲν ἐκωτοῦ. (12) Ἀνακρεμαζόμενον δὲ τοῦ νέκους τὴν μητέρα δεινῶς φέρειν, λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιευμένην προστάσσειν αὐτῷ, δευρὶ τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιέει· εἰ δὲ τούτων ἀμελήσει, δια-

40 πελῆειν αὐτὴν ὡς ἐλθούσα πρὸς τὸν βασιλέα μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. (IV.) Ὡς δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παιδὸς καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἐπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τοιάδε μιν, ὄνους κατασκευασάμενον καὶ ἀσκούς πλῆσαντα οἴνου

45 ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ ἐπειτεν ἐλαύνειν αὐτούς· (13) ὥς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας ἦν τὸν κρεμαζόμενον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἀσκῶν δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύνειν ἀπαμείβους· ὥς δὲ ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βῶντα ὡς οὐκ ἔχοντα

50 πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. (14) Τοὺς δὲ φυλάκους ὡς ἰδέειν πολὺν ῥέοντα τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν ἀγγηρία ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκχευόμενον οἶνον συγκομίζειν ἐν κέρδεϊ ποιευμένους· τὸν δὲ διαλοιδορῆσθαι πᾶσι ὁρῆν προσκυβέμενον, παραμυθευμένων

lentam haberent rem familiarem. (5) Perspicue igitur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futuros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores. (6) Hoc igitur vita functo, filios haud multo post operi admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, lapidem in aedificio a se inventum facili opera tractasse, multumque pecuniae extulisse. (II) Quum forte dein conclave rex aperuisset, videretque diminutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem culparet habuisse, quum sigilla januae salva fuissent, et aedificium clausum. (7) Ubi autem iterum et tertio aperiens, constanter minui vidit pecunias (nec enim spoliare desissse fures), hocce eum fecisse: laqueos confici jussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant pecuniae, collocari. (8) Ventitasse dein, ut antea, fures: quorum quum irrepsisset aller, et ad vas accessisset, continuo hunc laqueo esse captum. (9) Eundem vero, videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri significasse quid accidisset, jussisseque eum ut continuo ipse irreperet, sibi que caput abscinderet; ne, sese conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset periturus. (10) Et illum, probato hujus consilio, fecisse ut jusserrat frater, adaptatoque iterum lapide domum abiisse, caput fratris asportantem. (III.) Ut illuxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, conspecto corpore furis laqueo constricti et capite carentis, quum praesertim illaesus aedificium, nullumque vel introitum vel exitum videret. (11) Itaque haerentem animo, hocce fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adpositisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad se adducerent. (12) Interim suspensio furis cadavere vehementer dolentem matrem, collatis cum superstite filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et sibi adferre conaretur; adjecisseque minas, eam rem si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque, ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (IV.) Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, postquam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum excogitasse hujusmodi: instructis asinis utres imposuisse vino plenos, eosque per viam publicam agitasse; (13) quumque prope locum fuisset ubi erant cadaveris suspensi custodes, attractos duos aut tres utrum pendulos petiolos solvisse; tum, effluente vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi incertum, ad quemnam ex asinis primum se converteret. (14) Custodes, multum fluere vini videntes, in viam concurrisse, vasa lenentes, effluensque vinum, ut suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem, vehementer se iratum simulantem, maledictis eos lacerasse. Custodibus

δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων χρόνῳ πρὶνέσθαι προσποιέσθαι καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς, τέλος δὲ ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ κατασκευάζειν. (15) Ὡς δὲ λόγους τε πλεῖνυα ἐγγίνεσθαι καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν
 5 καὶ ἐς γέλῳτα προαγαγεσθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀρκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι, καὶ ἐκείνους παραλαμβάνειν καὶ κελεύειν μετ' ἐσωτῶν μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ καὶ καταμείναι. (16) Ὡς δὲ μιν παρὰ τὴν
 10 πόσιν φιλοφρόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀρκῶν· δαψυλεῖ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένου τοὺς φυλάκους ὑπερμεθυσοῦνται καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ ἐνθα περ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. (17) Τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς νυκτὸς, τό τε σῶμα τοῦ
 15 ἀδελφεοῦ καταλύσαι καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηγίδας, ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνειν ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. (V.) Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλη τοῦ φωρὸς ὁ νέκυσ ἐκκεκλεμμένος,
 20 δεινὰ ποιεῖν. (18) πάντως δὲ βουλόμενον εὐρεθῆναι, ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν θυγατέρα τὴν ἐσωτοῦ κατίζειν ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ
 25 ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἐργασθαι αὐτῷ σφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ἃς δ' ἂν ἀπηγγέσθαι τὰ περὶ τὸν φῶρα γεγεννημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. (19) Ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταθέντα, τὸν φῶρα πυθόμενον τῶν εἵνεκεν ταῦτα
 30 ἐπρήσσετο, βουληθέντα πολυτροπίῃ τοῦ βασιλέως περιγενέσθαι ποιεῖν τάδε· νεκροῦ προσφάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὥμῳ τὴν χεῖρα ἱέναι αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ, ἐσελθόντα δὲ ὡς τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτεύμενον τὰ περ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγῆσθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἶη ἐργασμένος ὅτε τοῦ
 35 ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλέως ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν, σφώτατον δὲ ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας καταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. (20) Τὴν δὲ, ὡς ἤκουσε, ἄπτεσθαι αὐτοῦ· τὸν δὲ φῶρα ἐν τῷ σκότει προτείνειν αὐτῇ τοῦ
 40 νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ ἐπιλαβομένην ἔχειν, νομίζουσαν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι· τὸν δὲ φῶρα προέμενον αὐτῇ οἴχεσθαι διὰ θυρέων φεύγοντα. (VI.) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀγγεῖν/θαι, ἐκπεπληγῆναι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τολμῇ τὰνθρώπου, τέλος δὲ διαπέμποντα ἐς πάσας τὰς πόλεις ἐπαγγέλλεσθαι ἁδείαν τε διδόντα καὶ μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅμιν τὴν ἐσωτοῦ. (21) Τὸν δὲ φῶρα πιστεύσαντα
 50 ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, Ῥαμφίνιτον δὲ μεγάλως θομάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην συνοικίσαι ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνους δὲ Αἰγυπτίους.

CXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλέα ζῶν καταβῆναι κάτω ἐς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδῶν

vero eum consolantibus, paulatim mitigari simulantem, ab ira remisisse, denique a media via exegisse asinos, eosque rursus instruxisse. (15) Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuisset, dono eum illis dedisse unum ex utribus : et illos e vestigio discumbentes computationi animum adplicuisse, ipsumque adsumsisse et hortatos esse, ut secum maneret compotaretque : et illum, ut erat consentaneum, morem gessisse, apudque illos mansisse. (16) Qui quum inter potandum comiter amplecterentur hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse : et copioso potu utentes custodes ita fuisse inebriatos, ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, obdormierint. (17) Tum vero, nocte jam multum progressa, hunc fratris corpus solvisse, et custodum dexteras genas contumeliæ causa rasisse, denique cadavere asinis imposito, mandata matris exsecutum, domum cum asinis rediisse. (V.) Regem, postquam ei renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, ægerrime tulisse : (18) cupientemque quoquo modo reperire quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse aiunt, mihi non credibile : filiam suam jussisse in lupanari sedere, cunctosque homines pariter admittere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque quid sit quod et callidissimum et improbissimum in vita patraverit : quodsi quis narrasset ea quæ circa furem accidissent, hunc prehenderet, neque egredi pateretur. (19) Jussis patris quum morem gereret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius rei causa hæc fieret, cuperetque regem superare versutia, hæcce fecisse : recens mortui hominis amputasse in humero os, eaque sub pallio abscondita ad regis filiam intrasse ; tum ab ea interrogatum sicuti alii quoque, respondiisse, improbissimum se facinus patrasse, quum fratris caput abcidisset, laqueo capti in regis thesauro ; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver suspensum fratris solvisset. (20) Tum illam, his auditis, prehendiisse hominem : at furem illi in tenebris manum mortui porrexisse ; quam dum puella prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per januam egressum profugisse. (VI.) Postquam igitur et hæc regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutia et audacia hominis. Ad extremum, circummissa per opida præconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adjecturum homini, si in conspectum suum venisset. (21) Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse : Rhampsinitumque, magna hominis admiratione ductum, filiam ei hanc in nuptimonialium dedisse, ut hominum omnium scientissimo : Ægyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Ægyptiis.

CXXII. Post hæc eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Græci inferos putant esse, descendisse,

νομίζουσι εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεῖν τῇ Δήμητρει, καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ μιν πάλιν ἀνω ἀπικεῖσθαι ὁῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρομακτρον χρύσειον. (2) Ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου νίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπείκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔρπασαν, τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι εἴτε δι' ἄλλο τι εἴτε διὰ ταῦτα ὁρτάζουσι ἔγω λέγειν. (3) Φᾶρος δὲ αὐτῆμερὸν ἐξηφάναντες οἱ ἱερεῖς κατ' ὧν ἐδήσαν ἑνὸς αὐτῶν μίτρη τοὺς ὀφθαλμούς, ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσιν ἐς ἱρὸν Δήμητρος αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὅπισω. (4) τὸν δὲ ἱερέα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμούς λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἀγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Δήμητρος ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίου, καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον.

CXXIII. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοις ἡρώδῃ ὅτε τὰ τοιαῦτα πιθανὰ ἐστὶ· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑποκείται ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκάστου στυν ἀκοῇ γράφω. Ἀρχηγετεῦσιν δὲ τῶν κατὰ Αἰγυπτίους λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. (2) Πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγυπτίῳ εἰσι οἱ εἰπαντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχῇ ἀθάνατος ἐστὶ, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσθύεται· ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χειρσάια καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσθύνειν, τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισηλίοις ἔτεσι. (3) Τοῦτῃ τῷ λόγῳ εἰσι οἱ Ἕλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐσωτῶν ἐόντι· τὸν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.

CXXIV. Μέχρι μὲν νυν Ῥαμψινίτου βασιλέως εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ πᾶσαν εὐνομήν· ἔλεγον καὶ εὐθενεῖν Αἰγυπτίους μεγάλως, μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεύσαντά σφρων Χέοπα ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι· κατακληθέντα γάρ μιν πάντα τὰ ἱερὰ πρῶτα μὲν σφαγὰς θυσιῶν ἀπέρχει, μετὰ δὲ ἐργάζεσθαι ἐσωτῇ καλεῖν πάντα Αἰγυπτίους. (2) Τοῖσι μὲν δὲ ἀποδεδέσθαι ἐκ τῶν λιθοτομιῶν τῶν ἐν τῇ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκεν λίθους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποταμὸν πλοίοις τοὺς λίθους ἑτέροις ἔταξε ἐκδέχεσθαι καὶ πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλεούμενον οὖρος, πρὸς τοῦτο ἔλκεν. Ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. (3) Χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένου τῷ λῆθι δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατ' ἡν ἔλκον τοὺς λίθους, τὴν δεῖναιαν ἔργον ἔδον οὐ πολλῷ τέμῃ ἔλασσον τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι, εὖρος δὲ δέκα ὀργυιαί, ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐσωτῇ, ὀκτὼ ὀργυιαί, λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένον), ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο θήκας ἐσωτῇ ἐν νήσῳ, διωρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγόν. (4) Τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιουμένη, τῆς ἐστὶ

ibique cum Cerere alea luisse, et partim victorem, partim etiam ab illa victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. (2) Ab hoc Rhampsinito descensu ad inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi mea etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causa celebretur, an alia, adfirmare non possum. (3) Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitra obligant oculos, eumque in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. (4) Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere.

CXXIII. Jam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc historiam propositum est, ut ea scribam quae a quibusque memorata audiui. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. (2) Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hanc doctrinam traderent: esse animam hominis immortalē; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absolvi tribus annorum millibus. (3) Hoc placito usi sunt deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius, alii posterius, tamquam suum esset inventum: quorum ego nomina, mihi quidem cognita, literis non mando.

CXXIV. Usque ad Rhampsinitum igitur valuisse, dixerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud eos tenentem Cheopem omni nequitia esse grassatum. Clausis enim templis omnibus, primum sacrificiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi opus facere: (2) aliis adsignatum fuisse, ut ex lapidinis quae sunt in Arabio monte, ex his lapides traherent usque ad Nilum; aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos lapides illos exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant per vices, quolibet trimestri, centena hominum millia. (3) Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, per quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsa pyramide: (est enim longitudo viae quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae insumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insula, fossa ex Nilo introacta. (4) In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumtos. Quadrata illius forma

πανταχῇ μέτωπον ἑκαστον ὀκτὼ πλείωρα ἐούσης τετραγώνου καὶ ὕψος ἴσον, λίθου δὲ ζεστοῦ τε καὶ ἀρμωσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἔλασσων.

- 6 CXXV. Ἐποικήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμὶς, ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροις κρόσσας, οἱ δὲ βιομίδας οὐνομάζουσι. (2) Τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπέειτε ἐποίησαν αὐτὴν, ἥειρον τοὺς ἐπιλοιπούς λίθους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι, χαμάθεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν ἀείροντες· ὅπως δὲ ἄνιοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, ἐς ἐτέραν μηχανὴν ἐτίθετο ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου, ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον εἵλετο στοῖχον ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. (3) ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἔσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τσαῦται καὶ μηχαναὶ ἔσαν, εἴτε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν ἐούσαν μίαν τε καὶ εὐβάστακτον μετεφόρεον ἐπὶ στοῖχον ἑκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλκοιεν· λελέγθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' ἀμρότερα, κατὰ περ λέγεται. (4) Ἐξεποικήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα, μετὰ δὲ τὰ ἐχόμενα τούτων 20 ἐξεποιεῖον, τελευταία δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. (5) Σοσφύονται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι ὅσα ἔς τε συρμαίνην καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμώθῃ τοῖσι ἐργαζομένοισι· καὶ ὡς ἐμὲ εὖ μεμνησθαι τὰ ὁ ἐρμηνεύς μοι 25 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα ἔφη, ἐξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. (6) Εἰ δ' ἐστὶ οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κόσα οἶκος ἄλλα δεῖσθαι μνησθαι ἔστι ἐς τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία καὶ ἐσθῆτα τοῖσι ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμουν τὰ ἔργα 30 τὸν εἰρημένον, ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοὺς λίθους ἑταμνον καὶ ἦγον καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον.

- CXXVI. Ἐς τοῦτο δὲ ἔλθειν Χέοπα κακότητος ὥστε χρημάτων δεόμενον τὴν θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ 35 κατίσταναι ἐπ' οἰκῆματος πορτεῖσθαι πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκοσυνδῆ τι· οὐ γὰρ δὴ τούτο γέ ἐλεγον· τὴν δὲ τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆϊον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἑκάστου δέεσθαι ὅπως ἂν αὐτῇ 40 ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοις ὤρειοτο. (2) Ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐσθκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος, τῆς ἐστὶ τῷ κῶλον ἑκαστον ὁλου καὶ ἡμίσεος πλείωρου.

- 45 CXXVII. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτη, τελευτήσαντος δὲ τούτου ἐκδέξασθαι τὴν βασιλικὴν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Χερρήνα· καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ τὰ τε ἄλλα καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν 50 τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν· (2) οὔτε γὰρ ὕπαισι οἰκῆματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νεῖλου διώρυγῃ ἤκει ἐς αὐτὴν ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν ῥέουσα· δι' οἰκοδομημένου δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι

est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo ejusdem est mensura: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus.

CXXV. Est autem sic constructa haec pyramis: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii pinnae, alii arulas vocant. (2) Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem super alia machina; (3) nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex uno ordine in alterum promovebant, quoties lapidem in altum tollere vellent: nam in utramque partem, quemadmodum traditur, dictum a nobis esto. (4) Perfici autem coeptum est opus a summo; dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extremum imam partem et terrae proximam perfecerunt. (5) Scripto autem in pyramide consignatum est literis Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fecerunt: et recte memini quae mihi dixit interpres, quum scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcentorum talentorum argenti. (6) Quodsi ita est, quanta putabimus impensa fuisse alia, in ferrum, quo usi sint ad opus faciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operariorum? quandoquidem tantum temporis, quantum dixi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum temporis, ut ego arbitror, caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae.

CXXVI. Eo autem flagitii processisse Cheopem dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari jussisset considerare, et pecunia summam quantamcumque posset conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: (2) ex illisque lapidibus, dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; ejus quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta.

CXXVII. Cheopem hunc dixere Aegyptii regnasse annos quinquaginta; eique defuncto successisse in regnum fratrem ejus Chephrenem. Hunc quum in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fratrem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec quidem pyramis mensuram prioris illius non exaequat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) (2) neque enim cameras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata in hanc inferne iussit, sicut in illam, in qua Nilus per canalem murario opere constructum insulam cir-

κείσθαι Χέοπα. (3) Ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον
 λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσεράκοντα πόδας ὑπο-
 βὰς τῆς ἐτέρης τοῦτο μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης
 οἰκοδόμησε. Ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφο-
 5 τεραι, μάλιστα ἑς ἑκάτον πόδας ὑψηλοῦ. Βασιλεύσαι
 δὲ ἔλεγον Χερρήνα ἑξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα.

CXXVIII. Ταῦτα ἑξ τε καὶ ἑκάτον λογίζονται
 ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα
 καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τσοῦτου κατακληθέντα οὐκ ἀνοι-
 10 γῆναι. Τούτους ὑπὸ μίσους οὐ κάρτα ἐθέλουσι Αἰ-
 γύπτιοι οὐνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας κα-
 λεῦσι ποιμένος Φιλίτιος, ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἐνεμε-
 κτήνα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

CXXIX. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεύσαι Αἰγύπτου
 15 Μυκερίνον ἔλεγον Χέοπος παῖδα, τῇ τὰ μὲν τοῦ πα-
 τρός ἔργα ἀπαδεῖν, τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοίξει καὶ τὸν
 λήν τετραμμένον ἐς τὸ ἔργον κακοῦ ἀνεῖναι πρὸς ἔργα
 τε καὶ θυσίας, δίκας δὲ πρὶ πάντων βασιλείων δικαιο-
 πᾶτας κρίνειν. (2) Κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον
 20 ἀπάντων ὅσοι ἔτι βασιλεῖς ἐγένοντο Αἰγυπτίων αἰ-
 νέουσι μάλιστα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ,
 καὶ ὅττι καὶ τῷ ἐπιμεμεμένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἑω-
 τοῦ διδόντα ἄλλα ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. (3)
 Ἔοντι δὲ ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολιήτας καὶ
 25 ταῦτα ἐπιτρεῖναι πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα
 ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὸ μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. (4) Τὸν δὲ ὑπεραγῆσαντά τε τῷ περιπε-
 πτώκεε πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν
 ἄλλων θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ἑλάνην
 30 κοίλῃν, καὶ ἔπειτεν καταχρυσώσαντά μιν ταύτην ἔσω
 ἐν αὐτῇ θάψαι ταύτην δὲ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγα-
 τέρα.

CXXX. Αὕτη ὣν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἐτι
 καὶ ἐς ἐμὲ ἦν φανερὴ, ἐν Σαί μὲν πόλει ἐῴσα, κειμένη
 35 δὲ ἐν τοῖσι βασιλῆσιν ἐν οἰκίῳ αὐτῇ ἡσυχάσκειν. Θυμῆ-
 ματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν
 ἡμέρην, νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύγρος παρακαίε-
 ται. (2) Ἀγχοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκίῳ
 40 εἰκόνες τῶν παλλακῶν τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς
 ἔλεγον οἱ ἐν Σαί πόλει ἱρέες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι
 κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἰκοσι μάλιστα κη, γυμναὶ
 ἐργασμέναι· αἵτινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔγωγε εἶπαι πλὴν ἢ
 τὰ λεγόμενα.

CXXXI. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης
 45 καὶ τὴν κολοσσὴν τὸνδε τὸν λόγον, ὡς Μυκερίνος ἡρώσθη
 τῆς ἐωυτοῦ θυγατρὸς καὶ ἔπειτεν ἐμίγη οἱ ἀκούσθη·
 μετὰ δὲ λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπ' ἄγεος, ὃ δὲ
 μιν εὖ παρ' ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ, ἣ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμ-
 50 ριπόλων τῶν προδοῦσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ ἀπέ-
 ταμε τὰς χεῖρας, καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυίας τὰ περ αἱ ζωαὶ ἔπαθον. (2) Ταῦτα δὲ λέ-
 γουσι φλυαρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα καὶ ὅττι
 καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν
 καὶ ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνον τὰς χεῖρας ἀποθε-

cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. (3) Extruxit au-
 tem hanc, magnæ pyramidi proximam, quadraginta pedi-
 bus illa minorem : primus lapidum ordo Æthiopico lapide
 variegato substructus. Ambæ super eodem stant clivo,
 centum fere pedes in altitudinem eminente. Regnas-
 autem Chephrenem aiunt annos sex et quinquaginta.

CXXVIII. Hos centum et sex annos numerant Ægypti,
 quibus per Ægyptum omne genus malorum invaluerit,
 clausaque templa per tantum temporis spatium non fue-
 rint aperta. Istorumque regum odio nomen etiam eorum
 nolunt fere memorare; sed pyramides etiam illas vocant
 pastoris Philitis, qui per id tempus in illis locis pecora sua
 pavit.

CXXIX. Post hunc regnas- in Ægypto dicebant Myce-
 rinum Cheopis filium. Huic patris displicuisse facta : ita-
 que et templa eum aperuisse, et populo, extremis malis
 vexato, indulsisse; ut suis quisque negotiis et sacris ope-
 ram daret : jusque etiam illis acquisisse regum omnium
 dixisse. (2) Hac quidem ex parte summis eum laudibus
 supra omnes, quotquot Ægypti reges unquam fuere, ex-
 tollunt : nam et aliquin ex æquo judicasse causas, et
 si quis de sententia ab illo lata esset conquestus, ei de suo
 ultro donare solitum, quo iram illius mitigaret. (3) Ita
 quum mitis adversus cives esset Mycerinus, talibusque
 uteretur institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. (4) Ea cala-
 mitate in quam inciderat vehementer adfectum, quum
 vellet excellentiori quadam ratione sepelire filiam, conti-
 nendam curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepelivisse.

CXXX. Bos ista non sub terra est condita, sed mea
 adhuc ætate in propatulo erat, in Sai oppido in regia po-
 sita, eleganti in conclavi : et quotidie apud illam suffi-
 menta cujusque generis adolentur, et singulis noctibus per-
 nox ardet lucerna. (2) Prope bovem illam, in alio con-
 clavi, stant imagines pellicum Mycerini, ut dicebant qui
 in Sai oppido sunt sacerdotes : stant certe ibi lignei colossi,
 forma muliebri, numero fere viginti, nudis corporibus :
 quænam autem illæ sint, dicere non possum, nisi quæ nar-
 rantur.

CXXXI. Sunt autem qui de bove illa et de colossis istis
 hæc narrant : Mycerinum amore filiae suæ captum, vim ei
 intulisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finisse sus-
 pendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse; matrem
 autem famulis, quæ patri filiam prodidissent, manus præ-
 cidisse, et nunc imaginibus illarum idem accidisse quod
 ipsæ vivæ passæ essent. (2) Hæc vero, ut mihi videtur,
 dicunt nugantes, quum cætera, tum hoc de manibus co-
 lossorum : hoc enim nos etiam vidimus, vetustate temporis

ἐλθῆναι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων ἐφαίνοντο ἐοῦσαι ἔτι καὶ ἐς ἐμέ.

CXXXII. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέχρυπται φοινικέῳ ἐφματι, τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει κεχρυσσωμένα παρὰ χάρτα χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κερῶν δ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἐπεστί χρύσεος. Ἴστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη, μέγαθος δὲ ὅση περ μεγάλης βοῦς ζωῇ. (2) Ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκῆματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα, ἐπεὶ ἀν τύ-
10 πωνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ οὐνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι. Τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς· φασὶ γάρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποθνήσκειν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπασι μιν τὸν ἥλιον κατιδέειν.

15 CXXXIII. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος δευτέρα τοῦτω τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς μέλλοι ἐξ ἔτεα μῦθον βιοῦς τῷ ἐ-
δοῶμι τελευτήσῃν. Τὸν δὲ δεινὸν ποιησάμενον πέμ-
ψαι ἐς τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνειδισμα, ἀντιμεψόμενον
20 ὅτι δ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος ἀποκλήτισαντες τὰ ἱρὰ καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, αὐτὸς δ' εὐσε-
βῆς ὢν μέλλοι ταχέως οὕτω τελευτήσῃν. (2) Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δευτέρα ἐλθεῖν λέγοντα τοῦτον
25 εἶνεκεν καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον· οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἰγύπτου κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήχοντά τε καὶ ἑκατὸν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας μαθεῖν τοῦτο, ἐκείνους δὲ οὐ. (3) Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Μυκερίνον,
30 ὡς κατακεκριμένων ἦδη οἱ τούτων, λύχνα ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐτὰ πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἐς τε τὰ ἔλα καὶ τὰ ἄλsea πλανώμενον, καὶ ἵνα πυθθάνοιτο εἶναι ἐνηθητήρια ἐπιτηδεώτατα. (4) Ταῦτα δὲ ἐμη-
35 χανᾶτο θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυώδεκα ἔτεα ἀντ' ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

CXXXIV. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος κατέλιπετο, πολ-
λὸν ἐλάττω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κοί-
40 λον ἕκαστον τριῶν πλεθρῶν ἐούσης τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί φασὶ Ἑλλήνων Ῥοδῶπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. (2) Οὐδὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὗτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδῶπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέ-
45 θεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδας ἀναριθμητοὶ ὡς λόγῳ εἶπαι ἀναισῶμυνται· πρὸς δὲ οἱ κατ' Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ' οὐ κατὰ τοῦτον. (3) ἔτεσι γὰρ χάρτα πολλοῖσι ὑ-
στερον τούτων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας
50 λιπομένων ἦν Ῥοδῶπις, γενεὴν μὲν ἀπὸ Θρηίκης, δοῦλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος ἀνδρός Σα-
μίου, σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῶ. (4) Καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῆδε οὐκ ἥκιστα·
εἰπεῖτε γὰρ πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπρο-

decidisse illis manus, quae etiam nunc ad pedes imaginum jacentes conspiciuntur.

CXXXII. Bos autem quum reliquum corpus tectum habeat purpureo pallio, collum et caput ostendit denso admodum auro inauratum : inter cornua eminet circulus solis aurea imagine figuratus. Non stat recta bos, sed genubus incumbens : magnitudo quanta magnae bovis vivae. (2) Quotannis semel extra conclave effertur : quando plangunt Aegyptii deum illum, cujus nomen in tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lucem proferunt : dicunt enim, morientem filiam orasse patrem Mycerinum, ut semel in anno solem adspicere sibi liceat.

CXXXIII. Post filiae mortem accidisse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem hanc : oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adlatum, nonnisi sex adhuc annos victurum illum, septimo vitam finiturum. Tum illum, agerrime hoc ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis verbis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus, qui templa clausissent, deosque non curassent, atque etiam homines perdidissent, tamen longum in tempus prodixissent vitam ; ipse autem, qui deos colat, tam cito vitam esset finiturus. (2) Super hac alterum ei responsum ab oraculo esse editum : hac ipsa causa propere finiturum vitam, quod ea, quae in fatis fuissent, non fecisset ; debuisset enim Aegyptum malis vexari per annos centum et quinquaginta : et duos reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse, ipsum vero non intellexisse. (3) His auditis Mycerinum, quum sententiam contra se jam pronunciatam cognovisset, multas parari jussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse, voluptatibusque, nec die nec nocte ulla intermissa, indulsisse, per amœna inferioris Aegypti loca alique nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. (4) Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

CXXXIV. Idem Mycerinus pyramidem etiam reliquit, multo minorem ea quam pater exstruxerat, 220 quidem pedibus unoquoque quatuor laterum 280 pedes metiente : usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli dicunt esse Rhodopidis meretricis ; non recte memorantes. (2) Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quænam mulier fuerit Rhodopis : alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quæ innumeris (ut verbo dicam) talentorum millibus constiterat : ignorareque eosdem adparet, regnante Amasi floruisse Rhodopin, non hujus regis ætate. (3) Per multis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas monumenta sui reliquerunt, vixit Rhodopis ; genere Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephæstopolios filii, conserva Aesopi ejus qui fabulas fecit. (4) Nam et Aesopum Iadmoni ser-
vuisse, quum aliunde constat, tum hoc maxime, quod postquam Delphenses ex oraculi effato sæpius proclamas-

πίου δὲ βούλοιο ποινήν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἔφρανε, Ἰάδμωνος δὲ παιδὸς παῖς ἄλλος Ἰάδμων ἀνείλετο. Οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμωνος ἐγένετο.

- 6 CXXXV. Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο Ξάν-
 7 θου τοῦ Σαμίου κομίσαντος, ἀπικουμένη δὲ κατ' ἐργα-
 8 στήν ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπ' ἀνδρὸς Μυτιληναίου
 9 Χαράξου τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ
 10 Σαπφῶς τῆς μουσοποιού. (2) Οὗτοι δὲ ἡ Ῥοδῶπις
 11 ἡλευθερώθη, καὶ κατέμεινε τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κάρτα
 12 ἐπαρρόδιτος γενομένη μεγάλη ἐκτήσατο χρήματα ὥς
 13 ἂν εἶναι Ῥοδῶπιος, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύ-
 14 την ἐξικέσθαι. (3) Τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημά-
 15 των ἰδέσθαι ἔστι ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ,
 16 οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. Ἐπεθύμησε
 17 γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆϊον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλι-
 18 πέσθαι, ποιήμα ποιησαμένη τοῦτο τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ
 19 ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱερῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι
 20 ἐς Δελφοῦς μνημόσυνον ἐωυτῆς. (4) Τῆς ὦν δεκάτης
 21 τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀφελούς βουπόρους πολλοὺς
 22 σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἐς δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς
 23 Δελφοῦς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συνενέονται, ὅτιςθε μὲν τοῦ
 24 βωμοῦ τὸν Χίον ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ.
 25 (5) Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυκρατί ἐπαρρόδιτοι γίνε-
 26 σθαι αἱ ἐταῖραι· τοῦτο μὲν γὰρ αὕτη, τῆς περὶ λέγεται
 27 ὅδε δὲ λόγος, οὕτω δὴ τὴ κλεινὴ ἐγένετο ὥς καὶ πάντες
 28 οἱ Ἕλληνες Ῥοδῶπιος τὸ οὐνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ ὕ-
 29 στερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν Ἀργιδίκη, αἰοίδιμος ἀνά
 30 νεως. Χάραξος δὲ ὥς λυσάμενος Ῥοδῶπιν ἀπενό-
 31 στησε ἐς Μυτιλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκερτό-
 32 μησέ μιν. Ῥοδῶπιος μὲν νυν περὶ πέπταμαι.

- CXXXVI. Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου
 βασιλέα ἔλεγον οἱ ἱέρεις Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον
 33 ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡρακίστῳ προπύλαια, ἔοντα
 34 πολλῶν τε καλλίστη καὶ πολλῶν μέγιστα· ἔχει μὲν γὰρ
 35 καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμένους
 36 καὶ ἄλλην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην, ἐκεῖνα δὲ καὶ
 37 μακροῦ μάλιστα. (2) Ἐπὶ τοῦτου βασιλεύοντος ἔλεγον
 38 ἀμειζῆς ἐούσης πολλῆς χρημάτων γενέσθαι νόμον
 39 Αἰγυπτίοισι, ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέ-
 40 κουν οὕτω λαμβάνειν τὸ χρέος· (3) προστεθῆναι δὲ ἔτι
 41 τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, τὸν διδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάστι-
 42 κρατέειν τῆς τοῦ λαμβάνοντος θήκης, τῷ δὲ ὑποτι-
 43 45 θέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον τήνδε ἐπιείναι ζημίην μὴ βου-
 44 λομένην ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μήτ' αὐτῷ ἐκείνῳ τελευ-
 45 τήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρῴῳ
 46 τάφῳ μήτ' ἐν ἄλλῳ μηδενί, μήτ' ἄλλον μηδέν· τὸν
 47 ἐωυτοῦ ἀπογενόμενον θάψαι. (4) Ὑπερβαλέσθαι δὲ
 48 50 βουλόμενον τοῦτον τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ
 49 βασιλεῖας γενομένους Αἰγύπτου μνημόσυνον πυραμίδα
 50 λιπέσθαι ἐκ πλίνθων ποιήσαντα, ἐν τῇ γράμματα ἐν
 51 λίθῳ ἐγκεκολλημένα ἐστὶ τὰδε λέγοντα, « μὴ με κατο-
 νοσῆς πρὸς τὰς λιθίνας πυραμίδας· προέχω γὰρ αὐτέων

sent, si quis vellet pœnam repetere cadis Æsopi, nemo alius, qui illum repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iadmonis servus Æsopus fuerat.

CXXXV. Rhodopis vero in Ægyptum venit, adducta a Xantho Samio : adducta vero ut quæstum corpore faceret, magno pretio redempta est a cive Mytilenæo Charaxo, Scamandronymi filio, fratre Sapphus poetrix. (2) Illa igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Ægypto : quumque venusta admodum esset, opes sibi comparavit magnas, ut quæ Rhodopidis essent, nec vero ut quæ ad pyramidem exstruendam talem sufficerent. (3) Nam, cujus opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cui-cumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Græcia relin-quere, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. (4) Ex decima opum igitur suarum parte conficienda curavit com-plura, quot per decimam ei licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea, eaque Delphos misit : quæ etiam nunc in unum coacervata conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius ædis sacræ. (5) Solent autem Naucrati versari venustæ meretrices : nam et hæc, de qua hic sermo habetur, illa celebrata est, ut Græcis omnibus in-notuerit Rhodopidis nomen : et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Græciam est nobilitata ; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mytilenen rever-sum, multis conviciis Sappho in carminibus insectata est. Sed hæc de Rhodopide hactenus.

CXXXVI. Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ægypti regem fuisse Asychin, a quo constructa ad Vulcani templum propylæa orientem soli spectantia ; longe ea pulcherrima et longe maxima. Habent enim omnia quidem propylæa et figuras insculptas, et infinitam ædificiorum varietatem ; hæc autem, omnium maxime. (2) Hoc, aiebant, regnante, quum magna in commerciis esset inopia pecuniæ, legem la-tam esse Ægyptiis, uti, qui patris cadaver pignori daret, ei æs alienum crederetur : (3) adjectamque ei legem esse hanc, ut, qui dedisset æs alienum, is totius etiam conditorii se-pulchralis dominus esset illius qui accepisset : si quis vero, qui illud pignus dedisset, debitum solvere nollet, ei hanc irrogatam esse pœnam, ut nec ipse, quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in alio ullo sepeliatur, nec ei licitum quemquam suorum, qui defunctus esset, sepelire. (4) Superare autem cupientem hunc regem eos qui ante ipsum in Ægypto regnassent, monumentum sui reliquisse pyrami-dem e lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi insculpta, in hanc sententiam : « Ne me conferens cum la-pideis pyramidibus contemnas : tanto enim illas antecello,

τοσούτον θσον ὁ Ζεὺς τῶν ἄλλων θεῶν· κοντῷ γὰρ ὑπο-
 τύπτοντες ἐς λίμνην, ὅ τι πρόσσχοιτο τοῦ πηλοῦ τῷ
 κοντῷ, τοῦτο συλλέγοντες πλίνθους εἵρυσαν καὶ με-
 τρώπῳ τοιοῦτῳ ἐξεποίησαν. » Τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀπο-
 δέξασθαι.

CXXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι ἄνδρα
 τυρλὸν ἐξ Ἀνύσιος πόλιος, τῷ οὖνομα Ἀνυσιν εἶναι.
 Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἑλᾶσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ
 πολλῇ Αἰθίοπας τε καὶ Σαθακῶν τὸν Αἰθίοπων βασιλέα.
 (2) Τὸν μὲν δὴ τυρλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ
 ἑλα, τὸν δὲ Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἕτα
 πενήκοντα, ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι· ὅπως τῶν
 τις Αἰγυπτίων ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα
 ἐθέλειν, τὸν δὲ κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ
 15 δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χρώματα χρῶν πρὸς τῇ ἐουσιῶν
 πόλει, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. (3) Καὶ οὕτω
 ἐτι αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον
 ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυγας ὀρυζάντων ἐπὶ Σεσω-
 στριος βασιλέος, δευτέρα δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ
 20 κάρτα ὑψηλὰ ἐγένοντο. (4) Ὑψηλῶν δὲ καὶ ἐτέρων
 τασσομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πόλιων, ὡς ἐμοὶ δοκέει,
 μάλιστα ἢ ἐν Βουβάστι πόλιν ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρὸν
 ἐστι Βουβάστιος ἄξιπαρηγητότατον· μέζω μὲν γὰρ ἄλλα
 καὶ πολυδαπανώτερά ἐστι ἱρὰ, ἡδονὴ δ' ἰδέσθαι οὐδὲν
 25 τούτου μάλλον. Ἡ δὲ Βούβαστις κατ' Ἑλλάδα γλωσ-
 σάν ἐστι Ἀρτεμις.

CXXXVIII. Τὸ δ' ἱρὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. Πλὴν τῆς
 ἐσοδοῦ τὸ ἄλλο νῆσιος ἐστὶ· ἐκ γὰρ τοῦ Νεῖλου διώρυγες
 ἐτέγουσι οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσό-
 30 δου τοῦ ἱροῦ ἑκατέρῃ ἐσέχει, ἡ μὲν τῇ περιρρέουσα, ἡ
 δὲ τῇ, εὖρος εἴσοδα ἑκατέρῃ ἑκατὸν ποδῶν, δένδρεσι κα-
 τάκτιος. (2) Τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπτήρεσι ἐσκευάσθαι ἄξιοισι λόγου.
 Ἐὸν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱρὸν κατορθᾷται πάντοθεν
 35 περιώντι· ἅτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκχερωμένης ὕψῳ,
 τοῦ δ' ἱροῦ οὐ κεκινημένου ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἔσραπον
 ἐστὶ. (3) Περιῶν δ' αὐτὸ αἵμασι τῇ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι, ἐστὶ δ' ἔσωθεν ἄλσος δένδρεων μεγίστων περυ-
 τευμένων περὶ νῆον μέγαν, ἐν τῷ δὴ τοῦαλαμ ἐνι· εὖρος
 40 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱροῦ πάντα σταδίου ἐστὶ. (4) Κατὰ
 μὲν δὴ τὴν ἐσοδὸν ἐστρωμένη ἐστὶ δόδος λίθου ἐπὶ σταδίου
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶν, εὖρος δὲ ὡς τεσσάρων πλεόνων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ δένδρεα οὐρανομιχέα πέφυκε· φέρει δ' ἐς Ἑρμῆω
 45 ἱρὸν. Τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω ἔχει.

CXXXIX. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος
 ὥς ἐλεγον γενέσθαι, ὅφιν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιγυδε ἰδόντα
 αὐτὸν οἴχεσθαι φεύγοντα· ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάνα
 συμβουλεύειν τοὺς ἱρέας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα
 50 πάντας μέσους αὐταμέειν. (2) Ἰδόντα δὲ τὴν ὄφιν
 ταύτην λέγειν αὐτὸν ὡς πρόφασιν οἱ δοκέει ταύτην τοὺς
 θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱρὰ κακὸν τι
 πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι· οὐκ ὦν ποιήσεν
 ταῦτα, ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρόνον ἰκόντων

quanto reliquos deos Juppiter. Nam conto in paludis fun-
 dum subacto, quidquid luti conto adhæsit colligentes, inde
 lateres duxerunt : atque hoc modo me perfecerunt. » Hæc
 ab illo gesta.

CXXXVII. Post hunc vero regnasse virum carcum ex A-
 nysi oppido, cui nomen Anysis. Hoc regnante, ingenti ho-
 minum manu Ægyptum invasisse Æthiopes et Sabacon,
 regem Æthiopum. (2) Carcum igitur hunc fuga se in palu-
 des recepisce, Æthiopiæque in Ægypto regnasse annos
 quinquaginta; intra quos annos gesta ab eo esse hæcce :
 quoties aliquis Ægyptiorum quidpiam deliquisset, nullum
 eorum voluisse capite plectere; sed pro ratione delicti sen-
 tentiam pronunciasse, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. (3) Atque ita
 sublimiora etiam facta sunt oppida : etenim primo adgesta
 fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas effoderant;
 dein iterum sub Æthiope admodum quidem sunt exaltata.
 (4) Præ cæteris autem oppidis Ægypti, quorum omnium
 exaltatum est solum, maxime, ut mihi videtur, adgesta terra
 est ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia quidem
 templa ampliora et sumtuosiora; sed adspectu nullum hoc
 jucundius. Est autem Bubastis, Græcorum sermone,
 Diana.

CXXXVIII. Cujus templum ita comparatum est. Præ-
 ter introitum, reliquum totum insula est : fosse enim ex
 Nilo adductæ non miscentur altera alteri, sed utraque
 usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere,
 altera ab altero circumfluens; utraque centum pedes patens
 in latitudinem, arboribus inumbrata. (2) Propylæa ad qua-
 draginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcobi-
 libus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in me-
 dia urbe, undique conspicitur ex toto circuitu : nam quum
 oppidi solum aggere aggesto sit exaltatum, templum autem,
 ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique
 conspectui patet. (3) Circumductus est templo murus,
 figuris insculptis : est autem intus altissimarum arborum
 lucus, circa ædem magnam plantatus, in quo inest dem-
 simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex parte
 stadium metitur. (4) Ad introitum strata lapide via est
 trium fere stadiorum longitudine, per forum ferens orien-
 tem versus : ferme quadringentos pedes patens in latitudi-
 nem, utrimque arboribus consita ad cælum porrectis; fert
 autem ad Mercurii templum. Hæc est templi hujus ratio.

CXXXIX. Ad extremum vero Ægypto excessisse aiebant
 Æthiopes hoc evento : viso eum nocturno territum, fuga se
 recepisce : visus quippe sibi erat adstantem videre homi-
 nem, qui ei suaderet, ut sacerdotes omnes, qui in Ægypto
 essent, congregaret, et medios discinderet. (2) Hac con-
 specta visione dixisse eum, videri sibi deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio, aut
 a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mulcetur; se
 vero hoc facinus non admissurum : sed exiisse tempus, quo
 exacto, postquam interim in Ægypto regnasset, disceden-

καρῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου ἐκχωρήσειν. (3) Ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίᾳ ὄντι αὐτῶν τὰ μαντήια, τοῖσι χρέονται Αἰθίοπες, ἀνέλκε ὡς δεοὶ αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦσαι ἔτεα πεντήκοντα. Ὡς ὦν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήκει καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἑνυπνίου ἐπετάρασσε, ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακός.

CXL. Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς τὸν τυφλὸν ἄρχειν ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον, ἔνθα πεντήκοντα ἔτεα νῆσον γώσας σποδῶν τε καὶ γῇ οἶκεε· ὅπως γάρ οἱ φοιτᾶν οἶτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκάστοις προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. (2) Ταύτην τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἔδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν, ἀλλ' ἔτεα ἐπὶ πλέω ἡ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἔσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν οἱ πρότεροι γενομένοι βασιλεῖς Ἀμυρταίου. Οὐνόμα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ, μέγαθος δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα σταδίων.

CXLI. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι τὸν ἱέρα τῷ Ἡραίστῳ, τῷ οὐνόμα εἶναι Σεθῶν· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρᾶμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων ὡς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν, ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτοὺς, καὶ σφεας ἀπελίσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν προτέρων βασιλέων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ θυώδεκα ἀρούρας. (2) Μετὰ δὲ ἐπ' Αἰγύπτου ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων· οὐκ ὦν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βωθέειν. (3) Τὸν δὲ ἱέρα ἐς ἀπορίην ἀπειλόμενον ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον πρὸς τὸ γάλαμα ἀποδύρεσθαι ὅλα κινδυνεύει παθεῖν· ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καὶ οἱ δοῖται ἐν τῇ ὄψι ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρατὸν· αὐτὸς γάρ οἱ πέμψειν τιμωροὺς. (4) Τούτοις δὴ μιν πίσυνον τοῖσι ἑνυπνίοις, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλευμένους οἱ ἔπεισθαι, στρατοπεδεύεσθαι ἐν Πηλουσίῳ (ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἐσβολαί)· ἔπεισθαι δὲ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, κατὰ τὴν δὲ καὶ χειρὶν αὐτῶν καὶ ἀγοράσιους ἀνθρώπων. (5) Ἐνθαυτὰ ἀπικόμενον, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖς ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους κατὰ μὲν φαγέειν τοὺς φαρετρεῖνας αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰ τοῖα, πρὸς δὲ τῶν ἀσπίδων τὰ ὄχανα, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ φευγόντων σφέων γυνῶν ὄπλων πεσέειν πολλοὺς. (6) Καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔσθηκε ἐν τῇ ἱρῇ τοῦ Ἡραίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε, « ἐς ἐμὲ τις ὁρῶν εὐσεβὴς ἔστω. »

CXLII. Ἐς μὲν τοσούτῳ τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως ἐς τοῦ Ἡραίστου τὸν ἱέρα τοῦτον τὸν τελευταῖον βασιλεύσαντα μίαν τε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίας ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιρέας καὶ βασιλεῖας ἐκατέρους τοσοῦτους γενομένους. (2) Καί τοις τριηκοσίαις μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέεται μύρια ἔτεα· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεα ἐστὶ· μίης δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ

dum sibi esset. (3) Etenim, quum in Æthiopia etiam tum fuisset, oracula, quibus utuntur Æthiopes, edixerant, regnare eum in Ægypto debere quinquaginta annos. Itaque finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte ex Ægypto discessit Sabacos.

CXL. Post cujus discessum regnasse iterum dixerunt eum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insulam habitaverat, quam aggre ex cinere et terra adgesto circumdederat. Quoties enim advenissent Ægyptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Æthiopo frumentum ei adherentes, jussisse eum hos ut cum reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. (2) Hanc insulam nemo ante Amyrtæum potuit invenire : sed per septingentos annos et amplius auquisiverant eam superiores Amyrtæo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo : magnitudo decem stadiorum quatuordecim.

CXLI. Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen Sethon. Hunc neglexisse nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret : et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis jugera, quæ sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant attributa. (2) Deinde vero, quum adversus Ægyptum ingentem exercitum duceret Sanacharibus, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Ægyptiorum. (3) Et sacerdotem, ad consilii inopiam reductum, ædem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantæ calamitatis periculum adiret. Lamentanti obrepisasse somnum, et per quietem visum ei esse, adstantem deum jussisse eum confidere, quippe nihil incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam isset : ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum. (4) Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ægyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse, ubi est in Ægyptum introitus : ex bellatorum vero ordine neminem signa ejus esse secutum ; nonnisi institores et operarios et ex foro homines secum habuisse. (5) Eo postquam venisset, noctu sola hostium castra invasisse effusam murium agrestium multitudinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum ansas corrosissent ; unde factum, ut postridie, quum armis nudati profugerent hostes, magna eorum multitudo concideretur. (6) Atque etiam nunc Vulcani in templo stat regis hujus statua lapidea, murem manu tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam : « Me intuens, deos colere discite ! »

CXLII. Adhuc ea exposui, quæ ab Ægyptiis et præsertim a sacerdotibus eorum narrantur ; qui a primo rege usque ad hunc postremo regnantem Vulcani sacerdotem affirmant generationes hominum fuisse trecentas quadraginta et unam, intraque eas totidem sacerdotes totidemque reges fuisse. (2) Atqui trecentæ hominum generationes efficiunt decem annorum millia, quandoquidem tres hominum ætates centum annos conficiunt. Una autem et qua-

ἐπῆσαν τῆσι τριηκοσίῃσι, ἐστὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσία καὶ χίλια ἔτεα. (3) Οὕτω ἐν μυρίοις τε ἔτεσι καὶ χιλίοις καὶ πρὸς τριηκοσίοις τε καὶ τεσσαράκοντα ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν οὐδὲ πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτῳ βασιλεῦσι γενομένοις ἔλεγον τοιοῦτο οὐδέν. (4) Ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπανατεῖλαι, καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει· ἐνθαῦτα δις καταδύναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιωθῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ σφί γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους οὔτε τὰ κατὰ τοὺς θανάτους.

CXLIII. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ ἐν 15 Θήβῃσι γενεηλογήσαντι τε ἐνωτὸν καὶ ἀναδήσαντι τὴν πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς οἷόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλογήσαντι ἔμεωτόν· ἑσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω δὸν μέγα ἐξηριθμεῖον δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσοῦτους ὅσους περ εἶπαν· 20 ἀρχιεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἐνωτοῦ ζώης εἰκόνα ἐνωτοῦ· (2) ἀριθμέοντες ὧν καὶ δεικνύντες οἱ ἱερεῖς ἔμοι ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἐνωτῶν ἕκαστον ἔόντα, ἐκ τοῦ ἀρχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης διεξιόντες διὰ πασέων, ἐς δ' ἀπέδειξαν ἀπάσας αὐτάς. 25 (3) Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἐνωτὸν καὶ ἀναδήσαντι ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθμῇσι, οὐ δεχόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἀνθρωπον· (4) ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον τῶν κολοσσῶν πύρῳμιν ἐκ πυρώμιος γεγενῆσθαι, ἐς δ' 30 τοὺς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδειξαν κολοσσούς πύρῳμιν ἐκ πυρώμιος γεγενῆσθαι, καὶ οὔτε ἐς θεὸν οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδωσαν αὐτούς. Πύρῳμις δὲ ἐστὶ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς κάθαρος.

CXLIV. Ἦδη ὧν τῶν αἱ εἰκόνες ἔσαν, τοιοῦτους 35 ἀπεδείκνυσάν σφεας πάντας ἔοντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμένους. Τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποις, καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὠρον τὸν Ὀσίριος 40 παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλληνες οὐνομάζουσι· τούτων καταπαύσαντα Τυφῶνα βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου. Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν.

CXLV. Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν, 45 παρ' Αἰγυπτίοις δὲ Πάν μὲν ἀρχαιότατος καὶ τῶν ὀκτῶ τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν, Ἡρακλῆς δὲ τῶν δευτέρων τῶν δωδέκα λεγομένων εἶναι, Διόνυσος δὲ τῶν τρίτων, οἱ ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. (2) Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτῳ φασὶ εἶναι ἔτεα 50 ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἐτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων, καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογιζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. (3) Καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι καὶ

draginta reliquæ ætates, quæ supra trecentas erant, colligunt annos mille trecentos et quadraginta. (3) Itaque intra undecies mille trecentos et quadraginta annos dixerunt deum nullum sub hominis forma exstitisse : atque etiam nec antea, nec postea, in reliquis Ægypti regibus, tale quidquam fuisse. (4) Intra vero illud temporis spatium, dixerunt, solem quater extra suam sedem ortum esse ; et, ubi nunc occidit, inde bis esse ortum ; unde nunc oritur, ibi bis occidisse : et inter hæc tamen nihil eorum, quæ in Ægypto esse consuerunt, fuisse mutatum, neque quod ad terræ proventus attinet, nec quod ad ea quæ fluvius ipsis largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortalitatem.

CXLIII. Atque ante me Hecataëo, historiarum scriptori, Thebis originem generis sui recensenti, illamque ad deum tamquam decimum sextum progenitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Jovis, quod mihi, genus meum non recensenti. In ædem amplam me introducentes, monstrabant numerabantque colossos ligneos tot quot dixerant illi : namque quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam ibi ponit. (2) Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat, sacerdotes confirmant mihi, unumquemque esse filium alterius, patrique successisse ; atque ita omnes recensere imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. (3) Hecataëo vero genus suum recensenti, originemque suam a sexto decimo deo progenitore repenti, horum genealogiam, postquam omnes enumeraverant, opposuere ; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo generari hominem : (4) opposuerunt autem ita, ut dicerent, unumquemque horum esse piromin, ex piromi natum, neque a deo aliquo, aut a senideo, genus illorum repentes. Piromis autem Græco sermone significat virum honestum et generosum.

CXLIV. Igitur hos, quorum illæ sunt imagines, omnes fuisse tales adseverarunt, multum vero a diis diversos. Ante homines autem istos, dixere, deos fuisse qui in Ægypto regnassent, simulque cum hominibus illam habitassent ; et ex his semper unum fuisse, qui summum imperium teneret. Postremum horum in Ægypto regnasse Oram, Osiridis filium, quem Apollinem Græci nominant : hunc finem fecisse Typhonis potentiae, postremumque ex deorum numero regem fuisse Ægypti. Osiris autem, Græcorum sermone, Dionysos (sive Bacchus) est.

CXLV. Jam apud Græcos quidem novissimi deorum censentur esse Hercules et Bacchus et Pan : apud Ægyptios vero Pan antiquissimus, et ex octo primorum, qui dicuntur, deorum numero ; Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui secundi nominantur ; Bacchus denique ex tertiorum numero, qui a duodecim diis generati sunt. (2) Quot annos effluxisse dicant Ægyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi : a Paue vero ad Amasin plures etiam numerantur anni ; a Baccho autem minimus annorum numerus : atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum millia. (3) Et hæc se accurate nosse contendunt Ægyptii, quippe constanter num-

αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διόνυσος μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένου γενέσθαι κατὰ ἐξήκοντα ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμὲ, Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης κατὰ εἰνακόσια ἔτεα. Πάνι δὲ τῷ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆος λέγεται γενέσθαι ὑπ' Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἑλάσσω ἔτεά ἐστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμὲ.

CXLVI. Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι γεῖσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοισι μᾶλλον· ἐμοὶ δ' ὧν ἡ περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέδεκται. (1) Εἰ μὲν γὰρ φανερὸν τε ἐγένοντο καὶ κατεγύρασαν καὶ οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἡρακλῆος ὁ ἐξ Ἀμειτρώωνος γεγόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γεγόμενος, ἔφη ἂν τις καὶ τούτους ἄλλους γενομένους ἀνδρας ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. (2) νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ Ἕλληνες ὡς αὐτίκα γεγόμενον ἐς τὸν μικρὸν ἐνεργάψατο Ζεὺς καὶ ἦνυκε ἐς Νῦσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου ἑοῦσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίᾳ, καὶ Πανὸς γε περὶ οὐκ ἔχουσι εἶπαι ὅκη ἐτράπετο γεγόμενος. (3) Ἀλλὰ ὧν μοι γέγονε ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνόματα ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνον, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτῶν τὴν γένεσιν.

CXLVII. Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι· ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις κατὰ ταύτην τὴν γῶρην γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη ῥάσως προσέσται δὲ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀφίως. (1) Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱερεῖα τοῦ Ἡρακλείου βασιλεύσαντα (οὐδένα γὰρ χρόνον οἷοι τε ἔσαν ἀνευ βασιλέως διατεῖσθαι) ἐστήσαντο δωδέκα βασιλεῖς, δωδέκα μοίρας δασάμενοι Αἰγύπτου πᾶσαν. (2) Οὗτοι ἐπιγυμνίας ποιησάμενοι ἐδασάλευον νόμοις τοιαῖς χρῶμενοι, μήτε καταιρέειν ἀλλήλους μήτε πλέον τι διζήσθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναι τε φίλους τὰ μάλιστα. (3) Τῶνδε δὲ εἰνεκεν τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περιστελλόντες ἐλέγχουσι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνισταμένοις ἐς τὰς τυραννίδας τὸν γαλκῆ φιάλη σπείσαντα αὐτῶν ἐν τῇ ἱερῇ τοῦ Ἡρακλείου, τοῦτον ἀπάσης βασιλεύσειν Αἰγύπτου· ἐς γὰρ ὅτ' τὰ πάντα ἱρὰ συνέλεγοντο.

CXLVIII. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ· δόξαν δὲ σφι ἐποιήσαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος κατὰ Κροκοδείλων καλυμένην πάλιν μάλιστα χηκείμενον τὸν ἐγὼ ἤδη εἶδον λόγου μέζω. (1) Εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τεύχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἑλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ὅντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου. Καίτοι ἀξιολόγος γε καὶ ὁ ἐν Ἱερέσῃ ἐστὶ νῆρος καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. (2) Ἔσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. (3) Τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ κατασκευαῖαι, ἀντίπυλοι ἀλλήλησι, ἐξ μὲν πρὸς βορέην, ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι, συνεχῆς· τοῦτος δὲ ἔξωθεν

rum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filia, ad meam aetatem, circiter mille et sexaginta admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelope filio (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis), minor etiam annorum numerus quam a bello Trojano, anni circiter octingenti admodum, ad meam usque aetatem.

CXLVI. Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque ea, quae probatior quam altera ipsi visa fuerit: equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi. (2) Quod si enim et isti olim in Graecia conspici fuissent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercules Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius, et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam posset, hosce alios posteriores et illorum cognomines, quum homines fuissent, nomina gessisse priscorum istorum deorum. (3) Nunc vero, quod ad Bacchum attinet, dicunt Graeci, simulque natus fuisset, ab Jove insutum esse femori, et Nysam deportatum, quae supra Aegyptum est in Aethiopia; de Pane vero, quoniam delatus sit a partu, ne habent quidem quod dicant. (4) Ex quo mihi manifestum factum est, Graecos deorum horum nomina posterius, quam reliquorum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore, quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nativitatem repetiisse.

CXLVII. Atque ista quidem dicunt soli Aegyptii. Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii ipsi, illis consentientes, memorant gesta in hac regione esse, ea exponere jam adgredior: inerunt autem his etiam nonnulla quae ego ipse vidi. (2) Post sacerdotis Vulcani regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tempore sine regibus vivere possent, duodecim reges constituerunt, universa Aegypto in duodecim partes distributa. (3) Ili, contractis inter se adfinitatibus, hisque constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere, essentque arctissima amicitia inter se juncti. (4) Leges autem istas et initio constituerant et magno studio turbantur hac caussa, quod in ipso statim initio, quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum: qui ex illorum numero teneba phiala libaverit in Vulcani templo, eum totius Aegypti regno politurum. Namque in omnibus templis conveniebant.

CXLVIII. Monumentum etiam commune relinquere decreverunt; ex eorumque decreto aedificatus est Labyrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego vidi fama etiam majorem. (2) Si quis enim aedificia omnia atque opera a Graecis perfecta animo comprehenderit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora hoc labyrintho; quamvis memorabile utique sit Ephesi templum, itemque illud quod Sami est. (3) Eterant quidem etiam pyramides opera famam superantia, et earum qualibet multis eisque magnis Graecorum operibus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus nimirum pyramides etiam superat. (4) Habet enim duodecim aulas tectis instructas, portis sibi mutuo obversis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spectantes, omnes inter se

δ' αὐτὸς σφας περιέργει. (5) Οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλόα, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοις, τρισχίλια ἀριθμῶν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. (6) Τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὠρέομεν διεξιόντες καὶ αὐτοὶ ὠθησάμενοι λέγομεν, τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λόγοις ἐπυνθανόμεθα· οἱ γὰρ ἐπεσεῦτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, φάμενοι θήκας αὐτοῖσι εἶναι τῶν τε ἀρχῶν τὸν λαβυρίνθον τοῦτον οἰκοδόμησάντων βασιλέων καὶ τῶν ἱρῶν κροκοδείλων. (7) Οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν, τὰ δὲ ἄνω μέζονα ἀνθρωπίνων ἔργων αὐτοὶ ὠρέομεν· αἱ τε γὰρ ἑξοδοὶ διὰ τῶν στεγῶν καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἐόντες ποικιλιώτατοι θῶμα μυρίον παρίεργοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς τὰ οἰκήματα διεξιούσι καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων καὶ ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. (8) Ὅροφ' δὲ πάντων τούτων λιθίνη κατὰ περὶ τοῖχοι, οἱ δὲ τοῖχοι τύπων ἐγγεγλυμμένων πλήσι, αὐλὴ δὲ ἐκάστη περίστυλος λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. Τῆς δὲ γωνίης τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔγεται πυραμὶς τεσσαρακονόργυρος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ' ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

CXLIX. Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἐντός τοιούτου, θῶμα ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλυμένη λίμνη, παρ' ἣν ὁ λαβυρίνθος οὗτος οἰκοδόμηται· τῆς τὸ περίμετρον τῆς περιόδου εἰσι στάδιον ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σφρίγγων ἑξήκοντα ἐόντων, ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θάλασσαν. (1) Κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορέην τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωυτῆς, πεντηκονόργυρος. Ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτῇ, αὐτῇ δηλοῖ· ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα καὶ ἑστᾶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπέρχουσιν πεντήκοντα ὀργυιάς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσούτου, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος κατήμενος ἐν θρόνῳ. (2) Οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσι ἑκατὸν ὀργυμῶν, αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυμῶν δίκαιαι εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυγῆς μετρεομένης καὶ τετραπλήγους, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἐόντων, τοῦ δὲ πῆγους ἑξαπαλαίστου. (3) Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐτιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι (ἄνδρος γὰρ δὴ δεινῶς ἐστὶ ταύτη), ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυγαν ἐσθῆται, καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει ἐς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτίς. (4) Καὶ ἐπεὶ μὲν ἐκρέθη ἔξω, ἡ δὲ τότε τοὺς ἑξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆον καταβάλλει ἐπ' ἡμέραν ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων, ἐπεὶ δὲ εἰσὶ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνέας.

CL. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὡς ἐς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λιβύῃ ἐκδοῖο ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγαιαν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος. (1) Ἐπίειτε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὥρεον τὸν χοῦν οὐδαμῶς ἐόντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκόντας τῆς λίμνης

contiguas : unus autem murus cunctas extrinsecus includit. (5) Conclavia sunt duplicia, alia subterranea, alia super his in sublimi, numero ter mille; cujusque generis mille et quingenta. (6) Quæ supra terram sunt conclavia, ipsi vidimus et transiimus, et oculis contemplati de his loquimur : quæ vero sub terra sunt, auditu cognovimus : nam Aegyptii his præpositi nullo pacto monstrare ea nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum, qui labyrinthum ædificarunt, et sacrorum crocodilorum. (7) Igitur de his subterraneis conclavibus non nisi audita referimus : superiora vero ipsi vidimus, humanis operibus majora. Nam transitus per ædificia, et anfractus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis admirationem exprimebant, ex una aula in conclavia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursusque in alia ædificia ex atris, et in alias aulas e conclavibus. (8) Lacunar conclavium omnium lapideum, perinde ac parietes : parietes vero insculptis figuris pleni. Aula quælibet peristylis circumdata, lapide albo artissime juncto. Proxime angulum, in quo desinit labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta pedum, cui grandes insculptæ sunt figuræ : introitus in illam sub terra constructus est.

CXLIX. Talis quum sit hic labyrinthus, majore etiam in admiratione esse debet Mœridis lacus qui vocatur, juxta quem constructus est hic labyrinthus. Circuitus hujus lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim sexaginta schœni : mensura æqualis ei quam colligit universa Aegypti ora secundum mare porrecta. (2) Lacus a parte boreali et australi oblongo situ est : altitudo, ubi maxime, quinquaginta ulnarum, quas *orgyias* Græci vocant. Esse autem manu factum effossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere lacu duæ pyramides, quinquaginta *orgyias* utraque eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum est : super utraque collocatus est colossus lapideus, in sella residens. (3) Ita sunt pyramides hæc *orgyiarum* centum : centum autem *orgyiarum* adcurate efficiunt stadium, sex plethris (sive jugeris) constans; quum *orgyia* metiatur sex pedes, sive quattuor cubitos; pes autem quattuor constet palmis, cubitus sex palmis. (4) Aqua autem hujus lacus nativa non est : est enim prorsus arida illa regio : sed e Nilo per canalem eo derivata est aqua; et per sex quidem menses influit in lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum. Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie talentum argenti ex piscibus reddit in regis ararium; quum vero influit aqua in lacum, viginthi minæ.

CL. Dicunt horum locorum incolæ, exitum sub terra in Syrtin, quæ in Libya est, habere hunc lacum, qua parte versus occidentem in mediterranea Libya spectat juxta montem qui supra Memphiam est. (2) Quum vero terram ab ampla hac effossione egestam, curiose quidem circumspectans, nusquam viderim; quæsivi ex his qui proxime lacum adeo-

ὅκωσιν εἴη ὁ γῆρας ὁ ἐξορυγθεῖς. (3) Οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ, καὶ εὐπετῶς ἐπειθὺν ἤδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλει γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. Τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλέως χρήματα ὄντα μεγάλα καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίῳσι ἐπένωσαν κλωπὲς ἐκφορῆσαι. (4) Ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλωπὲς ὑπὸ γῆς σταθμώμενοι ἐς τὰ βασιλῆα οἰκία ὥρυσσον, τὸν δὲ γοῦν τὸν ἐκφορεόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, δαυὺς γίνοντο νύξ, ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν παραρρέοντα τὴν Νίνον ἐκφόρεον, ἐς δὲ κατεργάζαντο ὅτι ἐβούλοντο. (b) Τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρύγμα γενέσθαι, πλὴν οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιεῦμενον ὀρύσσοντας γὰρ τὸν γοῦν τοὺς Αἰγυπτίους ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν, ὁ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχέειν. Ἡ μὲν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

CLI. Τῶν δὲ δωδέκα βασιλέων δικαιοσύνην χρεωμένον, ἀνὰ χρόνον ὡς εἴδυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν ὁ ἀρχιεὺς ἐξήνεκέ σφι φιάλας χρυσείας, τῆσί περ εἴδυσαν σπένδειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἐνδεκα δωδέκα εἶδυσαι. (2) Ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστέως αὐτῶν Ψαμμίτιχος, περιετόμενος τὴν κυνέην εἴδυσαν γαλκῆν ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. Κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλῆες καὶ ἐτύγγανον τότε ἄγοντες. (3) Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδὲν δολερῶ νόμῳ χρεώμενος ὑπέσχε τὴν κυνέην· οἱ δὲ ἐν φρενὶ λαβόντες τὸ τε ποιῆν ἐκ Ψαμμίτιχου καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέχρησθό σφι, τὸν γαλκῆ σπείσαντα αὐτῶν φιάλη τοῦτον βασιλεῖα ἔσεσθαι μόνον Αἰγύπτου, ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ κτείνει μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμμίτιχον, ὡς ἀνέυρισκον βραχνίζοντες ἐξ οὐδεμιᾶς προνοίας αὐτὸν ποιήσαντα τὰ ἐποίησε, ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἐδοξέ σφι διώξει ψιλώσαντας τὰ πλείστα τῆς ἐνός, ἐκ δὲ τῶν ἑλέων ὀρμυόμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.

CLII. Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακὼν, ὃς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλάχθη ἐκ τῆς ὀφίος τοῦ δνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίῳ οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαίτω εἰσί. (2) Μετὰ δὲ βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἐνδεκα βασιλέων καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνέην φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. (3) Ἐπιστάμενος ὧν ὡς περιυδρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἔπενδε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. Πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Αἰγύπτου, ἐνθα δὲ Αἰγυπτίοισι ἐστὶ μαντήριον ἀψευδέστατον, ἥλθε χρησμός ὡς τίσις ἔξει ἀπὸ θαλάσσης γαλκῶν ἀνδρῶν ἐπιφάνειαν. (3) Καὶ τῷ μὲν δὲ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκλήρυτο γαλκῶν οἱ ἀνδρας ἔξει ἐπικούρους χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἀναγκαίᾳ κατέλαβε Ἰωνάς τε καὶ Κἄρας ἀνδρας κατὰ λήϊον ἐκπλώσαντας ἀπενειχθῆναι ἐς Αἰγύπτου, ἐκθάντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπισθενέντας γαλ-

tunt, ubi esset humus effossa. (3) Et illi mihi dixerunt quod delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe, factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes ingentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto auferre constituerent nonnulli; (4) ex suis aedibus fodiendi initio facto, sub terra progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum praeterfluit, egresserunt, donec perfectissent quod instituerant. (5) Idem prorsus in fodienda hoc in Aegypto lacu factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse Aegyptios; quam fluvius, exceptam, diffusurus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum narrat.

CLI. Duodecim quos dixi reges dum regnant justitiam colentes, accidit temporis decursu, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peregissent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. (2) Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam (ea autem erat aenea) porrexit, ex eaque libavit. Galeas vero etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. (3) Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexit: sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex aenea phiala libasset, eum solum regem futurum totius Aegypti; hujus oraculi memores, quum instituta perquisitione reperissent non deliberato id a Psammiticho esse factum, aequum quidem non censabant ut morte plecteretur; sed placuit eum in paludes relegari, majori potestatis parte evutum, neque ei licere paludibus excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.

CLII. Idem Psammitichus ante id tempus, Sabacon Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Aethiops nocturno viso territus Aegypto excesserat, ab Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in patriam erat reductus. (2) Nunc igitur iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus est in paludes propter galeam. Ratus autem injuste secum esse ab illis actum, vindictam capere de persecutoribus cogitavit: quumque ea causa in Buto oppidum ad Latonae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, venturam vindictam a mari, quidem aenei viri sint adparituri. (3) Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interjecto tempore, ut Iones Carcesque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere arguati in terram exscendissent,

κῶ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμμίτῳ, ὥς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῶ ἀνδρας ὀπλισθέντας, ὥς γάλκειο ἀνδρες ἀπικύμενοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. (1) Ὁ δὲ μαθὼν τὸ χρηστήριον ἐπιτελούμενον φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσὶ ποιεῖται, καὶ σφας μεγάλα ὑπισχνέμενος πείθει μετ' ἐωυτοῦ γενέσθαι. Ὡς δὲ ἐπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἐωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι καὶ τοῖσι ἐπικουροῖσι καταίρει τοὺς βασιλέας.

10 CLIII. Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος ἐποίησε τῷ Ἡρασίτῳ προπύλαια ἐν Μέμφι τὰ πρὸς νότον ἀνεμον τετραμμένα, αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὶ φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε ἐναντίον τῶν προπυλαίων, πᾶσαν τε περίστυλον ἐοῦσαν καὶ τύπων 15 πλέην· ἀντὶ δὲ κιόνων ὑπεστέασι κολοσσοὶ δωδεκαπῆλεις τῇ αὐλῇ. Ὁ δὲ Ἄπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι Ἐπαφος.

CLIV. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι Καρσὶ τοῖσι συγκαταγασσάμενοισι αὐτῷ ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους 20 ἐνοικῆσαι ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντας τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη στρατόπεδα. (2) Τοῦτους τε δὴ σφί τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τὰλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέδωκε. Καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι· ἀπὸ δὲ 25 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἑρμηνεῖς ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. (3) Οἱ δὲ Ἴωνες τε καὶ οἱ Κῆρες τοῦτους τοὺς χώρους οἰκῆσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ γῶροι πρὸς θαλάσσης ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πόλις, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ 30 Νείλου. (4) Τοῦτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, φυλακὴν ἐωυτοῦ ποιούμενος πρὸς Αἰγυπτίων· τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισθόμενοι τούτοις τὰ περὶ Αἰγύπτου γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμίτιχου βασιλεὺς ἀράξαντι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον 35 ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως· πρῶτοι γάρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικήσθησαν. (5) Ἐξ ὧν δὲ ἐξανεστήσαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἔσαν. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὕτω ἔσχε Αἰγύπτου.

CLV. Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθη ἤδη, καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὥς ἀξίου ἐόντος ποιήσομαι. Τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἐστὶ μὲν Αἰητοῦς ἱερὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυ- 40 μένον κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλώνοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. (2) Οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου τοῦ χρηστήριον ἐστὶ Βουτὸς, ὥς καὶ πρότερον ὠνόμασται μοι. Ἴρον δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. Καὶ ὅ γε νηὸς τῆς 45 Αἰητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρηστήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἰὼν μέγας καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα δραγμίων. (3) Τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν ἦν ὄψμα μέγιστον παρεχόμενον φράσει. Ἔστι ἐν τῷ τεμένει τούτῳ Αἰητοῦς νηὸς ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημένος ἐς τε ὕψος καὶ

Ægyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros ære armatos vidisset, nuntiavit Psammiticho, arceos viros advenisse a mari, qui prædam ex terra agerent. (1) Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id persuasit, simul cum Ægyptiis, qui cum ipso sentiebant, et cum his auxiliariis, reliquos reges oppressit.

CLIII. Ita totius Ægypti regno politus Psammitichus, construxit Memphi propylæa Vulcani ad meridiem spectantia : et aulam ædificavit Apidi, in qua aleretur Apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylæorum est, tota peristylis circumdata, et figuris omni ex parte exornata : pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. Apis autem, Græcorum sermone, Epaphus est.

CLIV. Ionibus vero et Caribus, quorum opera usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo : qui agri Castra (Ionum Carumque,) nominabantur. (2) Postquam has sedes eis concessit, reliquæque promissa exsolvit ; pueros eisdem Ægyptios tradidit, qui ab illis Græcum ediscerent sermonem : et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc interpretes sunt in Ægypto. (3) Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. (4) Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Ægyptios. Jam ex quo hi Ægyptum habitare cæperunt, nos Græci, cum his commercia habentes, res in Ægypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quæ deinde gestæ sunt, accurate cunctas novimus. Hi enim primi alia lingua loquentes Ægyptum incoluerunt. (5) In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et ædificiorum rudera ad meam adhuc ætatem superfuerunt. Isto igitur modo Psammitichus Ægypto politus est.

CLV. Oraculi, quod in Ægypto est, jam sæpius feci mentionem ; et de eodem, quippe memoratu digno, copiosius etiam exponam. Est autem hoc oraculum Ægyptiacum Latonæ templum, in magno oppido situm, ad Sebeniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flumine ex mari navigantibus. (2) Nomen oppidi hujus, ubi oraculum, est Buto, quod nomen jam ante posui. Est autem in eadem urbe etiam Apollinis templum, et templum Dianæ. Latonæ vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum magnum est, tum propylæa habet quadraginta cubitorum altitudine. (3) Quod vero ex his, quæ ibi conspiciuntur, maxima me admiratione adfecit, hoc dicam. Est in eodem loco sacro ædes Latonæ ex uno lapide confecta, quum in

ἐς μῆκος, καὶ τοῖχος ἑκαστος τούτοις ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἑκαστον ἐστί. Τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὁροφῆς ἄλλος ἐπικέεται λίθος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν.

- CLVI. Οὕτω μὲν νυν ὁ νῆος τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐστὶ θωμαστότατον, τῶν δὲ δευτέρων νῆσος ἡ Χέμμις καλυμένη. Ἔστι μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατῇ χειμένη παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρὸν, λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων εἶναι αὕτη ἡ νῆος πλωτή. (2) Αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλώουσαν οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον, τέθηγα δὲ ἀκούων εἰ νῆσος ἀληθῆς ἐστὶ πλωτή. Ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νῆός τε Ἀπόλλωνος μέγας ἐνὶ καὶ βωμοὶ τριψάσιοι ἐνιδρύονται, ἐμπεφυκάσι δ' ἐν αὐτῇ φοινίκες τε συχοὶ καὶ ἄλλα δένδρεα καὶ καρποφόρα καὶ ἄφροα πολλά. (3) Λόγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι αὐτὴν πλωτὴν, ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ ἐούση πρότερον πλωτῇ Ἀητῶ ἐούσα τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλιν, ἵνα ὅτι τὸ χρηστήριον τοῦτο ἐστὶ, Ἀπόλλωνα παρ' Ἴσιος παρακαταθήκην δεξαμένη διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένῃ νήσῳ, ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρέειν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (4) Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτεμιν Διούσου καὶ Ἴσιος λέγουσι εἶναι παιδας, Ἀητοῦν δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σῶτειραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν Ὠρος, Δημήτηρ δὲ Ἴσις, Ἀρτεμις δὲ Βούβαστις. (5) Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἔρπασε τὸ ἐγὼ φράσω, μόνος δὴ ποιητέων τῶν προγενομένων ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Διμήτρος. Τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτὴν. Ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

- CLVII. Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ πεντήκοντα ἔτεα, τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα ἄζωτον τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν προσκατήμενος ἐπολιόρχεε, ἐς ὃ ἐξῆλθε. Αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασιων πόλιν ἐπὶ πλείστον πολιορκουμένη ἀντέσχε τῶν ἡμεῖς ἴδμεν.

- CLVIII. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκὸς παῖς ἐγένετο καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου, ὃς τῇ διώρυγῃ ἐπεχείρησε πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δαρειῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλὴθος ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας δύο πλώειν ἑμοῦ ἐλαστρευμένας. (2) Ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, ἦκται δὲ κατὰ πέρθε ὀλίγον Βουβάστιος πόλιος παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίαν πόλιν. Ἐσέγει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. Ὀρώρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίαν ἔχοντα, ἔρχεται δὲ κατὰ πέρθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον οὖρος, ἐν τῷ αἱ λιθοτομίαι ἐνεῖσι. (3) Τοῦ ὧν δὴ οὖρος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεαν ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρης μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶν, καὶ ἔπειτεν τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρος πρὸς μεσαμβρίαν τε καὶ νότον ἄνεμον ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀραβίον.

altitudinem, tum in longitudinem; quilibet paries aequali est longitudine et altitudine, et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius impositus est lapis, coronam quæ dicitur habens in altitudinem quattuor cubitorum.

CLVI. Eorum igitur qui circa hoc templum conspiciuntur, maximæ mihi admirationi fuit ædes illa: secundo autem loco, insula quæ Chemmis nominatur. Sita hæc est in lacu alto amplexuque juxta templum quod in Buto est: dicuntque Ægyptii, esse eam nantem. (2) Et ego quidem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud audiens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In hac vero insula est Apollinis templum amplum, in quo tres aræ erectæ: nascuntur in eadem palmæ magno numero, aliæque arbores multæ, tam frugiferæ, quam steriles. (3) Ægyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adjiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstitissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud habet, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insula, quæ olim non fuisset natans, nunc autem natare dicitur, abscondisse et saluum conservasse, tum quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (4) Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Ægyptiaco autem sermone Apollo, Orus vocatur; Ceres, Isis; Diana, Bubastis. (5) (Et ex hac Ægyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poetis Æschylus, Enphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod Dianam dixerit Cereris filiam.) Ea igitur caussa insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

CLVII. Psammitichus in Ægypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriæ oppidum, donec tandem vi cepit. Atque hæc Azotus omnium, quæ novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus.

CLVIII. Psammiticho vero in Ægypti regnum successit filius Necos. Hic primus fossam adgressus est ducere in Erythræum mare ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cujus longitudo est quattuor dierum navigatio; latitudo autem tanta, ut duæ naves remis agitata simul navigare possint. (2) Aqua ex Nilo in eam derivata; derivata autem paulo supra Bubastin urbem, juxta Patumon oppidum Arabiæ. Inluit autem fossa in Erythræum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte plantitiæ Ægyptiæ, quæ ad Arabiam pertinet, ubi plantitiæ superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinæ insunt. (3) Ad pedem igitur hujus montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. (4) Qua est

(1) Τῇ δὲ ἐλαχίστῳ ἐστὶ καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς βο-
ρρῆς θαλάσσης υπερβῆναι ἐς τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν
τὴν αὐτὴν ταύτην καλεωμένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὐρέος
τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου
6 εἰσι στάδιοι ἀπαρτὶ γίλιον ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. (5)
Τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον, ἡ δὲ διωρυξ πολλῶ μα-
κροτέρη, ὅσω σχολιωτέρη ἐστὶ τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλέος
οὔρυσσοντες Αἰγυπτίων ἀπόλονται δυώδεκα μυριάδες.
(6) Νεκὼς μὲν νυν μεταξὺ οὔρυσσων ἐπαύσατο μαντήϊου
10 ἐμποδίου γενομένου τοιούδε, τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προ-
εργάζεσθαι βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλεῦσι
τούς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους.

CLIX. Πασάμενος δὲ τῆς διωρυγος ὁ Νεκὼς ἐτρέ-
πετο πρὸς στρατηγίας, καὶ τριήρεις αἱ μὲν ἐπὶ τῇ βο-
15 ρρῇ θαλάσσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ
ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, τῶν ἔτι οἱ ὅλκοι ἐπίδηλοι.
(2) Καὶ ταύτησί τε ἐγχεῖτο ἐν τῷ δέοντι, καὶ Συρίοισι
περὶ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε, μετὰ
δὲ τὴν μάχην Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εἰσέεισε μεγά-
20 λην εἴλε. Ἐν τῇ δὲ ἐσθλῇ ἔτυγε ταῦτα καταργησά-
μενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι πέμψας ἐς Βραγχίδας
τοὺς Μιλησίους. Μετὰ δὲ, ἑκατὶδεκα ἔτεα τὰ πάντα
ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδί Ψάμμῳ παραδούς τὴν ἀρχήν.

CX. Ἐπὶ τούτῳ δὴ τὸν Ψάμμῳ βασιλεύοντι Αἰ-
25 γύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχρόντες
δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Οὐλύμπῃ ἄγῳνα
πάντων ἀνθρώπων, καὶ δοκούντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν
τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευ-
ρέειν. Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλείοι
30 εἶλεγον τῶν εἰνεκεν ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος
συγκαλέσεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτά-
τους. (2) Συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπυνθάνοντο τῶν
Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατὰ σφῆρας ποιεῖν
περὶ τὸν ἄγῳνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα ἔρασαν
35 ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι εἴ τι ἔροισιν Αἰγύπτιοι τούτων
δικαιώτερον ἐπεξευρέειν. Οἱ δὲ βουλευσάμενοι ἐπειρώ-
τεον τοὺς Ἡλείους εἴ σφι οἱ πολλοὶ τὰ ἐναγωνίζονται.
(3) Οἱ δὲ ἔρασαν καὶ σφῆον καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. Οἱ δὲ Αἰ-
40 γύπτιοι ἔρασαν σφῆρας οὕτω τιθέντας παντὸς τοῦ δι-
καίου ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανὴν ὅπως
οὐ τῷ ἀσπῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικούντες τὸν
ξείνον. (4) Ἄλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι καὶ
τούτου εἰνεκεν ἀπικαίῃ ἐς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνί-
45 στήσι ἐκέλευον τὸν ἄγῳνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδὲν
εἶναι ἀγωνίζεσθαι. Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι
ὑπεθήκαντο.

CLXI. Ψάμμῳ δὲ ἔξ ἔτεα μόνον βασιλεύσαντος
Αἰγύπτου καὶ στρατεύσαντος ἐς Αἰθιοπίαν καὶ μετα-
50 τίχῃ τελευτήσαντος ἐξεβέζετο Ἀπρίης ὁ Ψάμμῳ, ὃς
μετὰ Ψάμμιτιχὸν τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-
δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτεα πέντε
καὶ εἴκοσι ἄρξας, ἐν τοῖσι ἐπὶ τῇ Σιδῶνι στρατὸν ἤλασε
καὶ ἐναυμαχῆσε τῷ Τυρίῳ. (2) Ἐπεὶ δὲ οἱ εἶδε κακῶς

autem brevissimus et compendarius maxime a boreali mari
in australe et Rubrum (nam utroque nomine idem hoc
vocatur) transitus, a Casio monte, qui Ægyptum a Syria
disterminat, ab hoc igitur ad Arabicum sinum, sunt exacte
mille stadia. (5) Hæc est brevissima via : sed fossa multo
est longior, quanto majores habet anfractus : in qua sub
Neco fodienda perierunt Ægyptiorum centum et viginti
millia. (6) In medio vero labore substitit Necos, pergere
prohibitus oraculi effato tali, illud opus eum pro barbaro
facere. Vocant autem Ægyptii barbaros, omnes qui non
ipsorum lingua utuntur.

CLIX. A fodienda fossa postquam destitit Necos, ad mi-
litares expeditiones suscipiendas se convertit : triremesque
ædificari jussit, alias in boreali mari, alias in Arabico sinu
ad Rubrum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
tur. (2) Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat :
Syros vero pedestri exercitu adgressus, collata acie vicit ad
Magdolum; post illamque pugnam Cadytin cepit, magnam
Syriæ urbem. Qua veste indutus has res gessit, eam deinde
Apollini dedicavit, missam ad Branchidas Milesiorum. His
rebus gestis Necos, postquam sedecim omnino annos re-
gnavit, vita functus est, et filio Psammi regnum reliquit.

CLX. Hoc regnante Psammi, venerunt in Ægyptum
legati Eleorum, jactantes acquisissime et præclarissime
omnium hominum a se Olympicæ publicæ certamina admini-
strari; existimantesque ne Ægyptios quidem, hominum
sapientissimos, aliquid quod supra illam rationem esset,
præterea posse reperire. Postquam igitur significarunt
Elei, quo consilio in Ægyptum venissent; convocavit rex
hic eos ex Ægyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi.
(2) Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes
quæ ipsorum officii essent in administrando certamine; qui-
bus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Ægyptii aliquid, quod his æquius esset, possent præterea reperire.
Tum illi, collato inter se consilio, quæsierunt ex Eleis, an
cives ipsorum ad certamen admittantur. (3) Et Elei, tam
suorum, aiebant, quam aliorum Græcorum quicumque
vellet, ei licitum esse in certamen prodire. Responderunt
Ægyptii, si ita rem administrarent, multum eos ab æqui-
tate aberrare : fieri enim nullo modo posse, quin certanti
civi faveant, injuriamque faciant peregrino. (4) Quodsi
ergo cum æquitate vellent certamina administrare, et hujus
rei causa in Ægyptum venissent; peregrinis tantum cer-
tatoribus ponerent certamen, Eleorum autem neminem
admitterent. Hæc Ægyptii Eleos monuerunt.

CLXI. Psammis postquam sex tantum annos regnarat,
expeditionemque susceperat in Æthiopiam, continuo deinde
vitam finivit; cui in regnum filius successit Apries. Hic
post Psammitichum, proavum suum, felicissimus superio-
rum omnium regum fuit per quinque et viginti quos regna-
vit annos; quibus et adversus Sidonem duxit exer-
citus, et navali pugna cum Tyri rege conflictit. (2) Ubi

γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφασίος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοις ἀπηγέσθαι, μετρίως δ' ἐν τῷ παρεόντι· ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὁ Ἀπρίης ἐπὶ Κυρηναίους μεγαλωσὶ προσέπειται, Αἰγύπτιον δὲ ταῦτα ἐπιμερόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δοκέον-
 6 τες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοῦς ἀποπέμψαι ἐς φα-
 νόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφένον φθορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέςτερον ἀρχῇ· ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι ἀπέστησαν ἐκ τῆς ἰσῆς.

10 CLXII. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα πέμπει ἐπ' αὐτοῦς Ἀμασιν καταπαύσοντα λόγοις. Ὁ δὲ ἐπεῖτε ἀπικόμενος καταλάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιέειν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπισθε στὰς περιέθηκε οἱ κυνὴν, καὶ περιτιθεῖς ἔζη ἐπὶ βασιλῆϊ περιτιθέναι.
 15 (3) Καὶ τῷ οὐ κως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδείκνυε· ἐπεῖτε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὥς ἔλθω ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ἔπεμπε ἐπ' Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ
 20 ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντειλάμενος αὐτῷ ζῶοντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. (4) Ὡς δὲ ἀπικόμενος ὁ Πατάρβημις τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπεματῆσε, καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην ἀπάγειν. Ὅμως
 25 δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν βασιλέος μεταπεμπομένου ἵνα πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνασθαι ὥς ταῦτα πάλα παρασκευάζεται ποιέειν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψεσθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους ἄξειν. (5) Τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ
 30 ἀγνώσειν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον δρέοντα σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησόμενα. Ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτόν πρὸς τὸν Ἀπρίην οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον ἑωυτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔγοντα περιτρυμνίειν
 35 προστάζει αὐτοῦ τὰ τε ὅσα καὶ τὴν ῥίνα. (6) Ἰδομενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἳ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχροῦς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχρόντες ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους καὶ ἐδίδουσαν σφέας αὐτοὺς
 40 Ἀμασί.

CLXIII. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑωυτὸν Κἄρᾶς τε καὶ Ἰωνας ἄνδρας ἐπικούρους τρισμυρίους, ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊα ἐν Σαῖ πόλι, μεγάλα
 45 ἑόντα καὶ ἀξιοθέητα. Καὶ οἳ τε περὶ τὸν Ἀπρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασιν ἐπὶ τοὺς ξείνους. Ἐν τε δὴ Μωμέμφρι πόλι ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ πειρήσεσθαι ἐμῆλλον ἀλλήλων.

CLXIV. Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη, καὶ τούτων οἱ μὲν ἱερεῖς, οἱ δὲ μάχμοι κεχλεύεται, οἱ δὲ βουκόλοι, οἱ δὲ συθῶται, οἱ δὲ κάπηλοι, οἱ δὲ ἐρμηνέες, οἱ δὲ κυβερνήται. Γένηα μὲν Αἰγυπτίων τὸσαῦτα ἐστὶ, οὐνόματα δὲ σφί κέεται ἀπὸ τῶν τεχνῶν. (2) Οἱ δὲ μα-

vero adfuit tempus, quo in fatis erat ut malis premeretur, accidit calamitas ex occasione quam ego quidem fusius in Libycarum rerum historia exponam, paucis in praesenti contentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso, ingentem cladem Apries arceperat. Quam calamitatem ipsi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt; quum existimarent, deliberato consilio Aprien hos in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi perissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret. Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redierunt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio desciverunt.

CLXII. Qua re cognita, Apries ad eos verbis coercendos Amasin misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepo desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti ejus imponit, simul dicens, regni caussa se ei illam imponere. (2) Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum sibi posuerant, ducere eos adversus Aprien paravit. (3) Quo cognito Apries spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. (4) Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc eum jussit Apriae reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, jam pridem hoc ipsum se parare, nec de se ea caussa conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. (5) Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Ubi autem advenerit, Aprien, quum Amasin ille non adduxisset, ira accensum, nulla secum ratione inita, aures navesque praecidi ei jussisse. (6) Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

CLXIII. Quo cognito Apries armavit auxiliares, et adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Ionem auxiliarium triginta milia: regia autem ipsius erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus peregrinos regis inlites: quumque ambo circa Momemphim oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

CLXIV. Sunt in Aegypto septem hominum genera. Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. (2)

μαχιμοὶ αὐτῶν καλεῦνται μὲν Καλασιρίες τε καὶ Ἑρμοτύβιες, ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσι· κατὰ γὰρ δὴ νομῶς Αἴγυπτος ἅπασα διαρραϊρήται.

CLXV. Ἑρμοτυβίων μὲν οἷδε εἰσι νομοὶ, Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλευμένη, Ναθὼ τὸ ἥμισυ. Ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσι, γινόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστοις γενοῖατο, ἑκατὶδεκα μυριάδες. Καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδῶκε οὐδὲν, ἀλλ' ἀνείωνται ἐς τὸ μάχιμον.

CLXVI. Καλασιρίων δὲ οἷδε ἄλλοι νομοὶ εἰσι, Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανίτης, Μενόσιος, Σεβεννύτης, Ἀνθρίτης, Φαρθαίθιτης, Θμουίτης, Ὀνουρίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης· οὗτος δὲ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκίει, ἀντίον Βουβαστίος πόλιος. Οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσι, γινόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστοις ἐγενέατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. Οὐδὲ τούτοις ἔξεστι τέγγην ἐπασχῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὰ ἐς πόλεμον ἐπασχέουσι μόνον, πᾶσι παρὰ πατρός ἐκδεσθῶντος.

CLXVII. Εἰ μὲν νυν καὶ τούτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασιν οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔγω ἀτρεκέως κρῖναι, δρῶν καὶ Θρηίκας καὶ Σκυθας καὶ Πέρσας καὶ Λυδοὺς καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους ἀποτιμωτέρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιτητέων τοὺς τὰς τέχνας μανθάνοντας καὶ τοὺς ἐχόνους τούτων, τοὺς δ' ἀπαλλαγμένους τῶν χειρωναξίων γενναίους νομίζοντας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. Μεμαθήκασιν δ' ὧν τούτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα Λακεδαιμόνιοι. Ὁκίστα δὲ Κορίνθιοι δύνανται τοὺς χειροτέχνους.

CLXVIII. Γέρεα δὲ σπέρην τάδε ἐξακριρημένα μόνονισι Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱερέων, ἀρούραι ἐξαίρετοι δυώδεκα ἐκάστῳ ἀτελέες. Ἡ δὲ ἀρούρα ἐκατὸν πηγέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντῃ, ὃ δὲ Αἰγύπτιος πῆγος τυγχάνει ἴσος ἑὸν τῷ Σαμίῳ. (2) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν ἐξακριρημένα, τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο καὶ οὐδ' ἀμὰ ὧντοί· Καλασιρίων χίλιοι καὶ Ἑρμοτυβίων ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις ὧν τάδε πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστῃ, ὅπου σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκάστῳ, κρεῶν δύο μνέαι, οἶνου τέσσαρες ἀρυστήρες. Ταῦτα τοῖσι αἰσι δορυφορέουσι ἐδίδото.

CLXIX. Ἐπεὶ δὲ συνιόντες ὅτε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους καὶ ὁ Ἄμασις πάντας Αἰγυπτίους ἀπῆλκοντο ἐς Μώμειφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ζήτοιν, πληθεὶ δὲ πολλῷ ἐλάσσονος ἐόντες κατὰ τούτο ἐσώθησαν. (2) Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι ἦδε ἡ θιάνοια, μηδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς βασιλείης· οὗτοι ἀσφαλῆς ἐνὶ τῷ ἰδρῶσθαι ἐδόκεε. Καὶ ὁ τότε συμβαλὼν ἐσώθη, καὶ ζωγρηθεὶς ἀπ' ἧθις ἐς Σαῖν πόλιν, ἐς τὰ ἐν αὐτοῦ οἰκία πρότερον ἐόντα, τότε δὲ Ἀμασίος ἦδη βασιλεὺς. (3) Ἐνταῦθα δὲ τέως μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοις, καὶ μιν Ἀμασις εὖ πε-

bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermotybies. Qui ex hisce sunt praefecturis (nam in praefecturas [nomos Graecis] tota distributa Aegyptus est :)

CLXV. Hermotybiium nomi hi sunt, Busirites, Saïtes, Chemmites, Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex dimidia parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermotybies; numero, quando maximus eorum numerus, centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem ullam sellulariam aut opificium didicit: rei militari unice vacanti.

CLXVI. Calasirium alii nomi sunt, hi: Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mendesius, Sehennytes, Athribites, Pharbathites, Thmutes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt nomi Calasirium; quorum numerus, quando maximus est, ducentorum quinquaginta millium est virorum. Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus.

CLXVII. An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacanti. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent.

CLXVIII. Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, juxta cum sacerdotibus, praeter ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunia. Habet autem arvom centum cubitos Aegyptios quaquaversum: estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. (2) Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant: praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis: milleni Calasirii, totidemque Hermotybies, quotannis corporis custodes erant regis; his igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quattuor. Haec tribuebantur corporis custodibus qui quoque tempore in hoc munere erant.

CLXIX. Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, Apries auxiliares copias ducens, Amasis vero Aegyptios omnes, ad Momemphion oppidum pervenere, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnabant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligati sunt. (2) Dicunt autem, Apriam hanc stetitisse sententiam, ne deum quidem ullum regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabilitum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus est: et, quum vivus in hostium venisset potestatem, Sain abductus est in pristinam suam domum, quae nunc Amasidis regia erat. (3) Ibi aliquamdiu in regia nu-

ριεῖπε· τέλος δὲ μεμρμένον Αἰγυπτίων ὡς οὐ ποιεῖο
 δίκα τρέφον τὸν σπρίσι τε καὶ ἐνυστῶ ἔχθιστον, οὗτω
 δὲ παραδίδοι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. (4) Οἱ
 δέ μιν ἀπέπνιξαν καὶ ἔπειτεν ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρῴησι
 5 ταφῇσι· αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχιστάτω
 τοῦ μεγάρου, εἰσὶν ἀριστερῆς χειρός. Ἐθαψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασι-
 λέας ἕσω ἐν τῷ ἱρῷ. (6) Καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆμα
 ἐκαστέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου καὶ
 10 τῶν τούτου προπατόρων, ἐστὶ μέντοι καὶ τούτω ἐν τῇ
 αὐτῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνῃ μεγάλῃ καὶ ἡσυχμένῃ
 στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμηθένοισι καὶ τῇ
 ἄλλῃ δαπάνῃ. Ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διὰ θυρώματα
 ἐστήκε, ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστὶ.

15 **CLXX.** Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῖ-
 μαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τὸ οὐνομα, ἐν
 Σαῖ, ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ὀπισθε τοῦ νηοῦ, παν-
 τὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμενοι τοίρου. Καὶ ἐν τῷ
 τεμένει ὁβελοὶ ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι, λίμνη τέ ἐστὶ
 20 ἐγγυμένη λιθίνῃ χρηπιδὶ κεκοσμημένῃ καὶ ἐργασμένῃ εὖ
 κύκλῳ, καὶ μέγας, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν
 Δήλῳ ἢ τρογοειδὲς καλυμένη.

CLXXI. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκνυα τῶν
 παθῶν αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῖσι, τὰ καλεῖσι μυστήρια
 25 Αἰγυπτίοι. Περὶ μὲν νυν τούτων εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
 ὡς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὐστομα κέεσθω. Καὶ τῆς Δή-
 μητρος τελετῆς περὶ, τὴν οἱ Ἕλληνας Θεσμοφόριαν κα-
 λεῖσι, καὶ ταύτης μοι περὶ εὐστομα κέεσθω, πλὴν ὅσον
 αὐτῆς δασίη ἐστὶ λέγειν. (2) Αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἔσαν
 30 αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγεῖσαι καὶ
 διδάξασαι τὰς Πελασγίωιδας γυναῖκας· μετὰ δὲ ἐξ-
 ναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δωριέων ἐξαπώλετο
 ἡ τελετὴ, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων καὶ οὐκ
 ἐξαναστάντες Ἀρχάδες διέσωζον αὐτὴν μῶνοι.

35 **CLXXII.** Ἀπρίου δὲ ὅδε καταρριζομένου ἐβασί-
 λευσε Ἀμασις, νομοῦ μὲν Σαῖται ἔων, ἐκ τῆς δὲ ἦν
 πόλις, οὐνομα οἱ ἐστὶ Σιούφ. Τὰ μὲν δὲ πρῶτα κα-
 τῶνοντο τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίρῃ
 40 μεγάλη ἦγον ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν ἔοντα καὶ οἰκίης
 οὐκ ἐπιφανέος· μετὰ δὲ σφίσι αὐτοῦς ὁ Ἀμασις, οὐκ
 ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. (2) Ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ
 μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ
 Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμένους οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκά-
 45 στοτε ἐναπενίκετο. Τούτων κατ' ὠν κόψας ἀγάλμα δαι-
 τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐποίησαν, καὶ ἱόρυσεν τῆς πόλιος δκου
 ἦν ἐπιτηδεύεσθαι· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτέοντες πρὸς τῷ-
 γάλμα ἐσέβοντο μεγάλως. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ
 50 ἐκ τῶν ἀσίων ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους ἐξέ-
 φηνε φᾶς ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷγαλμα γεγονέναι, ἐς
 τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμέειν τε καὶ ἐνου-
 ρεῖν καὶ πόδας ἐναπενίκεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβε-
 σθαι. (4) Ἦδ' ὦν ἐφη λέγων ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδα-
 νιπτῆρι πεπρηγένοι· εἰ γὰρ πρότερον εἶναι δημότης,
 ἀλλ' ἐν τῷ παρεόντι εἶναι αὐτῶν βασιλεύς· καὶ τιμᾶν

tritus est; et bene eum habuit Amasis: ad extremum vero,
 quum exprobrarent Ægyptii non recte eum facere quod alat
 virum et ipsis et sibi inimicissimum, tradidit Aprien Ægy-
 ptiis; (4) qui eum strangularunt, ac deinde in patrio se-
 pulcro sepeliverunt. Sepulcrum illud in Minervæ templo est,
 proxime adrem sacram, intrantibus a læva manu. Saitæ
 enim cunctos ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc
 sepeliunt. (5) Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-
 to quidem longius ab æde sacra abest quam Apriæ et ejus
 progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thala-
 mus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imi-
 tantibus alioque sumtu. In thalamo, repositorium est
 binis foribus clausum, atque intra has fores est regis sepu-
 crum.

CLXX. Sunt vero etiam sepulcra ejus, cujus nomen tali
 occasione edere mihi nefas, in eodem Minervæ templo Sai-
 tano, post adrem sacram, toti postico parieti ædis Minervæ
 contigua. Et in area templi stant obelisci ingentes lapi-
 dei: juxtaque eos lacus est, lapideæ crepidine ornatus et
 circumcirca pulvere elaboratus, eadem, ut mihi videbatur,
 magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur.

CLXXI. In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginem-
 que casuum, qui illi acciderunt, quæ mysteria vocant
 Ægyptii: de quibus mihi quidem, quamquam satis singula
 quo pacto se habeant norim, silentium agitor. Etiam
 de Cereris sacris, quæ Thesmophoria Græci vocant, silen-
 tium mihi agendum; nisi quatenus de his verba facere fas
 est. (2) Danaï filix sacra hæc ex Ægypto attulerant, et
 Pelasgiscas mulieres ea docuerant. Deinde, postquam tota
 Peloponnesus a Doribus eversa est et sedibus suis excita,
 perierunt hæc sacra; solique Arcades, qui in Peloponneso
 manserunt, neque inde migrare coacti sunt, illa conser-
 varunt.

CLXXII. Aprie ita sublato, Amasis in Ægypto regnavit,
 ex Saitana præfectura oriundus, et quidem ex oppido
 cui nomen Siuph. Et primo quidem spreverunt Ægyptii
 Amasin, nec ullo magnopere loco habuere, ut qui de
 plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde
 vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium
 eos redegit. (2) Erant ei quum alia: res pretiosæ permultæ
 tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et conviva
 omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confrin-
 gi, ex eoque confici dei simulacrum jussit, quod in loco ur-
 bis opportunissimo erexit. Et Ægyptii frequentes ad simu-
 lacrum conveniebant, illudque magna religione colebant. (3)
 Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Ægyptiis,
 quod res erat, declaravit; dicens, factum esse simulacrum
 illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomissent Ægy-
 ptii et imminxissent, et pedes in eo ablusserant, qui nunc
 illud magna religione colant. (4) Jam igitur (sic loqui per-
 gebat) suam sortem simillimam huic pelluvio esse: etsi
 enim prius fuisset plebeius, at in præsentia esse illorum re-
 gem, itaque illorum esse officium, sese honorare siquæ

τε καὶ προμηθεύσθαι ἐωυτοῦ ἐκέλευε. Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν.

CLXXIII. Ἐγρᾶτο δὲ καταστάσι πρηγμάτων τοιῇ-
 5 δε· τὸ μὲν ὄρθριον μέχρι δτευ πληθύρης ἀγορῆς προθύ-
 μως ἔπρησε τὰ προσφερόμενα πρήγματα, τὸ δὲ ἀπὸ
 τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσκηπτε τοὺς συμπότας καὶ τῇν
 μάταιός τε καὶ πειγνιήμων. Ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις
 οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐνουθέτεον αὐτὸν, τοιάδε λέγοντες, « ὦ
 10 βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ προέστηκας, ἐς τὸ ἀγαν
 φαῦλον προάγων σεωυτόν· σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶ
 σεμνὸν θωκέοντα δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα,
 καὶ οὕτω Αἰγύπτίῳ τ' ἂν ἡπιστάτο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς με-
 γάλου ἀρχονται, καὶ ἀμεινον σὺ ἂν ἦκουες· νῦν δὲ
 15 ποιεῖς οὐδαμῶς βασιλικά. » (2) Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε
 αὐτοῦς· « τὰ τόξα οἱ κεκτῆμένοι, ἐπεὰν μὲν δύνωνται
 χρᾶσθαι, ἐντανύουσι, ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι·
 εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐνταταμένα εἴη, ἐκραγεῖν
 ἂν, ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. (3)
 20 Οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατὰστασις· εἰ ἐθέλοι κατε-
 σπουδάζειν αἰεὶ μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἐωυτόν ἀνι-
 εῖναι, λάθῃ ἂν ᾗτοι μαυεῖν ἢ ὅ γε ἀπόπληκτος γενόμε-
 νος. Τὰ ἐγὼ ἐπιστάμενος μέρος ἐκατέρῳ νέμω. » Ταῦτα
 μὲν τοὺς φίλους ἀμείψατο.

CLXXIV. Λέγεται δὲ ὁ Ἀμασις, καὶ δτε τῇ ιδιῳ-
 25 της, ὡς φιλοπότης ἦν καὶ φιλοσκώμμων καὶ οὐδαμῶς
 κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλείπει πίνοντά
 τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτεσκε ἂν περιών.
 (2) Οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτερα χρήματα ἀρ-
 30 νεύμενον ἀγασκον ἐπὶ μαντήϊον, ὅκου ἐκάστοις εἴη.
 Πολλὰ μὲν δὴ κατήλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντήϊων, πολλὰ δὲ
 καὶ ἀπορρύγεσκε. (3) Ἐπεῖτε δὲ καὶ ἐθαύλευσε, ἐποίησε
 τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα
 εἶναι, τούτων μὲν τῶν ῥῶν οὔτε ἐπεμέλετο οὔτε ἐς
 35 ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδὲν, οὐδὲ φοιτέων ἔθηκε ὡς οὐδενὸς
 ἐοῦσι ἀζίοις ψευδέα τε μαντήϊα κεκτῆμένοισι· ὅσοι δὲ
 μιν κατέδησαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὡς ἀληθῆως θεῶν
 ἐόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων τὰ μάλιστα
 ἐπεμέλετο.

CLXXV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίᾳ προ-
 40 πύλαια θωμάσι οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβλ-
 λόμενος τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγεθεῖ, ὅσων τε τὸ μέγα-
 θος λίθων ἐστὶ καὶ δοκίων τέων· τοῦτο δὲ κολοσσὸς
 μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκειας ἀνέθηκε, λί-
 45 θους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγας
 ἐκόμισε. (2) Ἦγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν ἐκ τῶν
 κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομέων, τοὺς δὲ ὑπερμεγά-
 θους ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος πλόον καὶ εἰκοσι ἡμερέων
 ἀπερούσης ἀπὸ Σαίος. Τὸ δὲ οὐκ ἦκιστα αὐτῶν, ἀλλὰ
 50 μάλιστα θωμάζω, ἐστὶ τὸδε· οἰκημα μουνόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἑτα τρία, διςχιλιοὶ δὲ οἱ προστετάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἔσαν κυβερνήται. (3) Τῆς
 δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μήκος ἐξωθέν ἐστὶ εἰς τε καὶ

respectum habere. Tali modo Ægyptios eo adduxit, ut illi
 servi aequum censerent.

CLXXIII. Idem in rebus agendis hoc usus est instituto :
 primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum ho-
 minibus solet, studiosae peragebat negotia quaecumque ob-
 ferebantur : ab illo vero tempore ad potandum et ad cavil-
 landum cum compotoribus se dabat, jocisque petulantiori-
 bus et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi
 amici, admonuerunt eum, dicentes : « Non e dignitate tua,
 rex, te ipse moderaris ; et nimis te humiliter demittis. De-
 debes tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum
 diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Ægyptii,
 a magno viro se regi, tuque melius audires. Nunc quæ tu
 agis, minime decent regem. » (2) Quibus ille his verbis
 respondit : « Qui arcu utuntur, hi eum, quando fert usus,
 nervo intendunt : postquam usi sunt, remittunt. Si enim
 perpetuo intentus esset, rumperetur ; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. (3) Eadem nempe est hominis
 conditio. Quodsi quis semper velle seriis rebus esse inten-
 tus, nec vicissim ad jocum se remittere ; imprudenti huic
 accideret, ut vel furiosus fieret vel stupidus. Hoc ego
 intelligens, utrique rei suam partem tribuo. » Hoc ille ami-
 cis responsum dedit.

CLXXIV. Aiant autem eundem Amasin, quum privatus
 fuisset, etiam tunc computationes cavillationesque amasse,
 nec ullo modo seriis rebus fuisse intentum ; et, quando
 potantem voluptatibusque indulgentem defecissent necessa-
 ria, circumvisse nonnunquam et furto abstulisse aliena.
 (2) Jam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi
 eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique
 utebantur : et a multis passim oraculis furti convincebatur,
 ab aliis absolvebatur. (3) Postquam autem regno potitus
 est, hoc fecit : quicumque dii eum furti crimine absolve-
 rant, horum templa et negligebat, neque ad reficienda ulla
 quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui
 nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula ; qui
 vero furti eum arguerant, horum præcipuam curam age-
 bat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhi-
 berent.

CLXXV. Et primo quidem in Sai urbe ad Minervæ tem-
 plum propylæa deæ extruxit mirabilia, superiores omnes,
 qui talia extruxerant, altitudine superans, et amplitudine, et
 ipsorum lapidum tum magnitudine tum qualitate. Statuas
 item magnas et ingenti mole androsplinges dedicavit, lapi-
 desque alios immanis magnitudinis ad reficienda ædificia
 adgerendos curavit. (2) Horum alii ex lapidina, quæ
 adversus Memphis est, adgerebantur : ii vero qui immani
 erant magnitudinis, ex Elephantine urbe, quæ dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex his non
 minime miror sed maxime omnium, ædes est ex uno lapide,
 quam ex Elephantine urbe transportandam curavit : qua in
 transportanda per tres annos occupati erant duo millia ho-
 minum, cui ea cura commissa erat, hique omnes erant na-
 vium gubernatores. (3) Hujus ædis longitudo extrinsecus

εἴκοσι πηγές, εὖρος δὲ τεσσαρεσκαίδεκα, ὕψος δὲ ὀκτώ. Ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἐξώθεν τῆς στέγης τῆς μονολίθου ἐστὶ· ἀτὰρ ἐσώθεν τὸ μήκος ὀκτωκαίδεκα πηγέων καὶ πυγόνος, τὸ δὲ εὖρος δωδέκα πηγέων, τὸ δὲ ὕψος πέντε 6 πηγέων ἐστὶ. (1) Αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται παρὰ τὴν ἐσοδὸν. Ἐσὼ γάρ μιν ἐς τὸ ἱερὸν φασὶ τῶνδ' εἵνεκεν οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς ἐλκομένης τῆς στέγης ἀναστενάζει οἷά τε χρόνον ἐγγεγονότος πολλοῦ καὶ ἀγθόμενον τῷ ἔργῳ, τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνθυμιστὸν ποιη- 10 σάμενον οὐκ εἶναι ἐτι προσωτέρω ἐλκύσαι. (5) Ἦδη δέ τινες λέγουσι ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ' αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μογχευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ ἐσελκυσθῆναι.

CLXXVI. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖσι ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιο- 15 θέητα, ἐν δὲ καὶ ἐν Μέμφι τὸν ὑπτιον κείμενον κολοσσὸν τοῦ Ἡρακλείου ἔμπροσθε, τοῦ πόδες πέντε καὶ ἐβδομηκοντά εἰσι τὸ μήκος. Ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ ἐστᾶσι Αἰθιοπικοὺ ἐόντες λίθου δύο κολοσσοί, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὸν ἑκάτερος, ὁ μὲν ἐνθεν, ὁ δ' ἐνθεν 20 τοῦ μεγάρου. (2) Ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαῖ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. Τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱερὸν Ἀμασις ἐστὶ ὁ ἐξοικοδομήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθετότατος.

CLXXVII. Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ βασιλεὺς λέγεται Αἴ- 25 γυπτος μάλιστα ὃν τότε εὐδαιμονῆσαι καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τῇ γῶρῃ γινόμενα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι ἀνθρώποισι, καὶ πόλιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας τότε δισχυρίας τὰς οἰκομενάς. (2) Νόμον τε Αἰγυπτίοις τόνδε Ἀμασις ἐστὶ ὁ καταστήσας, ἀποδεικνύ- 30 ναι ἑτέρος ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων ὄντων βιοῦται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα θικαίην ζῆν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σὺλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον Ἀθηναίοις ἔθετο· τῷ ἐκείνῳ ἐς αἰεὶ χρεόνται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ.

CLXXVIII. Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις ἄλλα 35 τε ἐς Ἑλλήνων μετεξέτερους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοις ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοις αὐτῶν οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομένοις ἔδωκε γώρους ἐνιδρύ- 40 σασθαι βωμῶν καὶ τεμένεα θεοῖσι. (2) Τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτῶν τέμενος καὶ οὐνομαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἶδε πόλις εἰσι αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν Χίος καὶ Τέως καὶ Φωκαῖα καὶ Κλαζομεναί, Δωριέων δὲ Ρόδος καὶ Κνί- 45 δος καὶ Ἀλικαρνησσοὺς καὶ Φασηλῖς, Αἰολέων δὲ ἡ Μυτιληναίων μούνη. (3) Τούτων μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὐτὰι αἱ πόλις εἰσι αἱ παρέχουσαι· δσαι δὲ ἄλλαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφι μετέον μεταποιεῦνται. Χωρὶς δὲ Αἰγινῆται 50 ἐπ' ἐσωτῶν ἰδρύσαντο τέμενος Διὸς, καὶ ἄλλοι Σάμιοι Ἡρῆς, καὶ Μιλήσιοι Ἀπόλλωνος.

CLXXIX. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπόριον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. Εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο στομάτων τοῦ Νεῖλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμοῦσαι

est unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quattuordecim; altitudo, octo cubitorum. Hæ sunt mensuræ adis huius monolithæ extrinsecus. Intrinsecus longitudo est octo decim cubitorum et viginti digitorum; latitudo, duodecim, altitudo, quinque cubitorum. (4) Posita hæc est ad introitum templi. Nam intra templum aiunt hac causa non fuisse pertractam: architectum, quum ægre promoveretur a-des, multumque temporis esset insunitum, vehementer dolentem operis molestiam, ingemuisset; idque animadvertentem et religioni habentem Amasin non permisisse ut ulterius promoveretur acdes. (5) Præterea nonnulli narrant, quemdam ex his qui vectibus promoveri adem conabantur, esse ab illa oppressum, et ea causa non intus esse promotam.

CLXXVI. Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis dedicavit Amasis opera ob magnitudinem spectatu digna: in his Memphi colossum illum resupinum ante Vulcani templum, cujus longitudo septuaginta quinque pedum est: et super eadem basi duo alii stant colossi, uterque vicenūm pedum magnitudine, alter ab una adis sacræ [nisi potius, magni colossi] parte, alter ab altera: uterque ex Æthiopico lapide est perfectus. (2) Est autem etiam in Sai urbe similis colossus lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphis est, Amasi exstruxit, magnum et spectatu dignissimum.

CLXXVII. Regnante Amasi dicunt Ægyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commoda spectat quæ fluvius regioni largitur, tum ad ea quæ e terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea tunc fuisse, si cuncta numeres; vicies mille. (2) Amasis etiam hic est qui legem illam Ægyptiis constituit, ut Ægyptiorum quisque quotannis apud nomi sui præfectum profiteretur, unde vitam sustentet: qui hoc non faceret et legitimum victum non declararet, is morte plecteretur. Quam legem Atheniensis Solon, ab Ægyptiis acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo ea utuntur, ut pote laudabili lege.

CLXXVIII. Græcorum amicus quum esset Amasis, et alia in Græcorum nonnullis beneficia contulit, et eis, qui in Ægyptum venirent, Naucrati urbem habitandam concessit: qui vero sedes in Ægypto figere nollent, et mercandi tantum causa in eam navigarent, his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent. (2) Maximum igitur illorum templum et celeberrimum, maximeque frequentatum, quod Hellenium nominatur, communi consilio sumtuque statuerunt hæ civitates: ex Ionibus, Chius, Teos Phocæa, et Clazomenæ; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus et Phaselis; ex Æolensibus, sola Mytilenæorum civitas. (3) Horum est igitur hoc templum, hæque civitates constituunt præsides emporii. Quodsi quas aliæ partem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad se pertinentem. Præter istud vero templum, seorsum Æginetæ statuerunt Jovis fanum; et Samii aliud Junonis, tum Milesii, Apollinis.

CLXXIX. Fuitque olim solum in Ægypto emporium Naucratis, nec aliud ullum. Quodsi quis in aliorum Nili ostiorum aliquod intrasset, jurare eum oportebat, invitum eo

μη μὲν ἐκόντα ἔλθειν, ἀπομόσαντα δὲ τῇ νηϊ αὐτῇ πλώειν ἐς τὸ Κανωδικόν· ἢ εἰ μή γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλώειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπικοίτο ἐς Ναύκρατιν. Οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο.

CLXXX. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἔοντα νῆον τριηκοσίων ταλάντων ἔξεργασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτοῖσι αὐτομάτως κατεκάη, τοὺς Δελφοὺς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. Πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις ἐδιωτίνεζον, ποιεῦντες δὲ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἠνείκοντο· Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλις στυπτηρίας τάλαντα, οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες Ἕλληνας εἴκοσι μνέας.

CLXXXI. Κυρηναῖοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃ τε καὶ συμμάχῃν συνεθήκατο. Ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτὸν, εἰτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότῃς Κυρηναίων εἵνεκεν. Γαμέει δ' ὦν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττου, οἱ δ' Ἀρκεσίλειον θυγατέρα, οἱ δὲ Κριτοβούλου ἀνδρὸς τῶν ἀσπῶν δοκίμου, τῇ οὐνομα ἦν Λαδίκη. (2) Τῇ ἐπεῖτε συγχλίνοντο ὁ Ἀμασις, μίσηγεσθαι οὐκ οἶδ' εἰς τίς ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναῖξιν ἔγχετο. Ἐπεῖτε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε δ' Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεωμένην, «ὦ γύναι, κατὰ με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμία μηχανὴ μὴ οὐκ ἀπολωλέναι κακίστα γυναικῶν πασῶν.» (3) Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεῖτε οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρῆντερος ὁ Ἀμασις, εὐχεταὶ ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀρροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μίχθη ὁ Ἀμασις, τοῦτο γάρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος, ἀγαλὰ οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. (4) Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις. Καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ᾗδον, ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτὴν, ἐμίσητο, καὶ κάρτα μιν ἑστέρεε μετὰ τοῦτο. Ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῇ· ποιησαμένη γὰρ ἀγαλμα ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω ἰδρυμένον τοῦ Κυρηναίων ἀστεως. (5) Ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου καὶ ἐπύθετο αὐτῇς ἥτις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα ἐς Κυρήνην.

CLXXXII. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις ἐς τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο μὲν ἐς Κυρήνην ἀγαλμα ἐπίχρυσον Ἀθηναίης καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην, τοῦτο δὲ τῇ ἐν Λίνῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα καὶ θώρηκα λίθινον ἀξιοθέτον, τοῦτο δ' ἐς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἑωυτοῦ διρασίας θυλάνας, αἱ ἐν τῷ νηῶ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυρῶν. (2) Ἐς μὲν νῦν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυτοῦ τε καὶ Πολυκράτους τοῦ Αἰαίεος, ἐς δὲ Λίνῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας ἰδρῦσασθαι προσσχοῦσας, ὅτε ἀπεδίδρῃσκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. Ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις· εἴλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων καὶ κατεστρέψατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν.

se venisse; tum, hoc praestito iurejurando, cum navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare, aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset, oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta circumvelere, donec Naucratin pervenisset. Ita Naucratis in honore erat.

CLXXX. Quum Amphictyones, postquam superius templum Delphicum fortuito casu conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summæ quartam partem Delphi pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, dona corrogabant: quod dum faciebant, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero in Aegypto habitantes, viginti libras.

CLXXXI. Idem Amasis cum Cyrenæis mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Græcam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae causa, quam cum Cyrenæis colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri, quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt, filiam, nomine Ladice. (2) Cum qua quoties concumberet Amasis, coire non poterat, quum lamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi sæpius ei accidit, dixit ad hanc Ladice Amasis: «Veneficiis, o mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quominus pessime pereas mulierum omnium.» (3) Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis (id enim unum esse calamitatis effugium), statui se ei Cyrenen missuram. (4) Et post hoc conceptum votum continuo cum ea colit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa votum solvit deæ: faciendam curavit imaginem Cyrenenque misit; quæ adhuc mea ætate superfuit, extra Cyrenæorum urbem constituta. (5) Eandem Ladice Cambyses, Aegypto potitus, postquam ex ea, quamnam esset, cognosset, illam Cyrenen remisit.

CLXXXII. Dedicavit Amasis donaria etiam in Græciam: et primum quidem Cyrenen Minervæ statuam misit inauratam, et sui imaginem pictura adsimulatam: tum Minervæ quæ Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Junoni Samiæ duas sui imagines ex ligno sculptas, quæ in magno templo ad meam usque ætatem steterunt post fores. (2) Et Samum quidem dona hæc miserat hospitii causa, quod ei cum Polycrate Aëcis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii causa, sed quoniam Minervæ templum Lindi exstructum esse perhibetur a Danai filiabus, quæ ad illam oram adpulissent, quum fugerent Aegypti filios. Hæc sunt donaria quæ Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

(ΘΑΛΕΙΑ.)

I. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἀμασιν Καμβύσης ὁ Κύρου ἐστρατεύετο, ἄγων καὶ ἄλλους τῶν ἤργε, καὶ Ἑλληνῶν Ἰωνᾶς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιγύδε. (2) Πέμψας Καμβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα αἶτες Ἀμασιν
6 θυγατέρα, αἶτες δὲ ἐκ συμβουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφομένος Ἀμασιν ἐπῆρξε ταῦτα ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικὸς
τε καὶ τέκνων ἐκδοτὸν ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κύρος πέμψας παρ' Ἀμασιν αἶτες ἱερὸν ὀφθαλμῶν, ὃς εἶη
10 ἀριστος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Ταῦτα δὲ ἐπιμεμφομένος ὁ Αἰγύπτιος ἐνῆγε τῇ συμβουλῇ, κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἀμασιν θυγατέρα, ἵνα ἢ δοὺς ἀνιῶτο ἢ μὴ
δοὺς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. (3) Ὁ δὲ Ἀμασις τῇ θυναμί τῶν Περσέων ἀγρόμενος καὶ ἀρρωδῶν οὐκ εἶχε
16 οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι· εὖ γὰρ ᾔπιστατο ὅτι οὐκ ἔστι γυναικὶ μὴν ἐμελλε Καμβύσης ἕξειν, ἀλλ' ὥς παλ-
λακῆν. Ταῦτα δὲ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε. (4) Ἦν Ἀπρίω τοῦ προτέρου βασιλέως θυγάτηρ κάρτα
μεγάλη τε καὶ εὐειδής, μόνη τοῦ οἴκου λελειμμένη, οὐ-
20 νομα δέ οἱ ἦν Νίτης. Ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἀμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ ἀποπέμπει ἐς Πέρσας
ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα. (5) Μετὰ δὲ χρόνον ὥς μιν ἡσπάζετο πατὴρθεν οὐνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ
παῖς, «ὦ βασιλεῦ, διαβεβημένος ὑπ' Ἀμάσιος οὐ
26 μανθάνεις, ὃς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὥς ἐωυτοῦ θυγατέρα διδοὺς ἐοῦσαν τῇ ἀληθείᾳ Ἀπρίω, τὸν ἐκεῖνος
εἰὼντα ἐωυτοῦ δεσπότηα μετ' Αἰγυπτίων ἐφόνευσε.» Τοῦτο δὲ τὸ ἔπος καὶ αὐτὴ ἡ αἰτίη ἐγγε-
30 νομένη ἤγαγε Καμβύσεα τὸν Κύρου μεγάλως θυμω-
θέντα ἐπ' Αἴγυπτον. Οὕτω μὲν νυν λέγουσι Πέρσαι.
II. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκηεῦνται Καμβύσεα, φάμενοι
μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίω θυγατρὸς γενέσθαι. Κύ-
ρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρ' Ἀμασιν ἐπὶ τὴν
35 θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα. (2) Λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. Οὐ μὴν οὐδὲ λήθη αὐτοῦς (εἰ
γὰρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσέων νόμιμα ἐπιστάται καὶ Αἰγύπτιοι) ὅτι πρῶτα μὲν νόμον οὗ σπι νόμος ἐστὶ
βασιλεῦσαι γνησίῳ παρῶντος, αὐτὶς δὲ ὅτι Κασσαν-
40 δάνης τῆς Φαρνάσπει θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀλλὰ
παρὰ τράπουσι τὸν λόγον προσποιούμενοι τῇ Κύρου οἰκίᾳ
συγγενέες εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε ἔχει.
III. Λέγεται δὲ καὶ ὁδε ὁ λόγος, ἔμοι μὲν οὐ πιθανός,
ὡς τῶν Περσέων γυναικῶν ἐσελθοῦσά τις παρὰ
45 τὰς Κύρου γυναῖκας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρε-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER TERTIUS.

(THALIA.)

(193, 194.)

1. Adversus hunc igitur Amasin Cambyses, Cyri filius, quum alios quibus imperavit, tum e Græcis Ionas et Æolenses ducens, bellum movit hac de caussa. (2) Misso in Ægyptum legato Cambyses filiam Amasidis petierat uxorem : petierat autem ex Ægyptii cujusdam consilio, qui id ei suaserat infensus Amasidi, quod se ex cunctis, qui in Ægypto erant, medicis selegisset quem ab uxore et liberis abstractum amandaret in Persas, quum Cyrus ab Amasi oculorum medicum petiisset qui esset in Ægypto optimus. Eo igitur infensus Ægyptius consilio suo instigaverat Cambysen ut filiam Amasidis peteret ; quo ille aut mærore adficeretur data filia, aut non data odium incurreret Cambysis. (3) Amasis, Persarum potentiam graviter ferens timensque, et dare illam et negare perinde dubitaverat ; quippe bene gnarus, non legitimæ uxoris, sed pellicis loco, habiturum eam Cambysen. Hæc secum reputans, hancce inierat rationem. (4) Erat Apriæ filia, superioris regis, admodum et grandis et formosa, sola ex regia domo superstes ; cui erat nomen Nitetis. Hanc igitur puellam Amasis, veste et auro exornatam, in Persas miserat tamquam suam filiam. (5) Interjecto tempore quum eam complertens Cambyses filiam Amasidis salutasset, dixerat ei puella : « Nescis, rex, deceptum te esse ab Amasi, qui me idoneo cultu ornatum ad te misit, tibi que tamquam filiam dedit suam ; quum revera sim Apriæ guata, quem ille, dominum suum, inita cum Ægyptiis societate, interfecit ». Hoc verbum et hæc incidens caussa Cambysen, Cyri filium, impulit ut vehementi ira incensus adversus Ægyptum duceret. Ita quidem Persæ rem narrant.

II. Ægyptii vero sibi vindicant Cambysen, dicentes esse eum ex hac Apriæ filia natum : Cyrum enim fuisse, non Cambysen, qui ad Amasin misisset ejusque filiam petiisset. (2) At hoc quidem non ex rei veritate dicunt. Immo vero ne ipsos quidem latet (nam Persarum instituta, si qui alii, bene norunt Ægyptii), primum, ex illorum legibus filium ex pellice natum non succedere in regnum, si adfuerit legitimus ; deinde, ex Cassandana, Pharnaspis filia, de Achæmenidum stirpe, natum esse Cambysen, non ex illa Ægyptia. Sed invertunt historiam, intercedere sibi adfectantes cum Cyri familia cognationem. Et hæc quidem ita se habent.

III. Narratur etiam alia fabula, mihi non credibilis, hujusmodi. Persicarum mulierum quampiam, ad Cyri mulieres ingressam, quum Cassandanae adstantes vidisset li-

στῶτα τέκνα εὐεϊδέα τε καὶ μεγάλα, πολλῶν ἔχρᾱτο τῶν
ἐπαίνῳ ὑπερβωμάζουσα· ἡ δὲ Κασσανδράνη ἐοῦσα τοῦ
Κύρου γυνὴ εἶπε τάδε, « τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων
μητέρα ἐοῦσαν Κύρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δ' ἀπ' Αἴ-
γύπτου ἐπίκτητον ἐν τιμῇ τίθεται. » (2) Τὴν μὲν ἀγχο-
μένην τῇ Νιτήτι εἶπαι ταῦτα, τῶν δὲ οἱ παίδων τὸν
πρεσβύτερον εἶπαι Καμβύσεια, « τοιγάρ τοι, ὦ μητὲρ,
ἐπεὶ ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω κάτω
θήσω, τὰ δὲ κάτω ἄνω. » (3) Ταῦτα εἶπαι αὐτὸν.
10 ἔτα ὡς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θώ-
ματι γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημονεύοντα, οὕτω δὴ,
εἰπὲς ἀνδρώθῃ καὶ ἔσχε τὴν βασιλείην, ποιήσασθαι
τὴν ἐπ' Αἰγύπτου στρατηγὴν.

IV. Συνήεικε δὲ καὶ ἄλλα τι τοιόνδε πρῆγμα γε-
15 νέσθαι ἐς τὴν ἐπιστράτευσιν ταύτην. Ἦν τῶν ἐπι-
κούρων τῶν Ἀμάσιος ἀνὴρ γένος μὲν Ἀλικαρνησεύς,
οὐνομα δὲ οἱ ἦν Φάνης, καὶ γνώμην ἱκανὸς καὶ τὰ πο-
λέμια δεικνύς. Οὗτος δὲ Φάνης μεμυρόμενός κού τι
Ἀμάσι ἐκδιδρῆσκει πλοῖον ἐξ Αἰγύπτου, βουλόμενος
20 Καμβύσῃ εἰλθεῖν ἐς λόγους. Οἷα δὲ ὄντα αὐτὸν ἐν
τοῖσι ἐπικούροις λόγου οὐ σμικροῦ ἐπιστάμενόν τε τὰ
περὶ Αἰγύπτου ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει δὲ Ἀμασις
σπουδῇ ποιεύμενος ἔλκειν, μεταδιώκει δὲ τῶν εὐνού-
γων τὸν πιστότατον ἀποστείλας τριήρεϊ κατ' αὐτὸν, δς
25 αἰρέει μιν ἐν Λυκίῃ, ἐλὼν δὲ οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον·
σοφίῃ γάρ μιν περιῆλθε δὲ Φάνης· καταμεθυσας γὰρ
τοὺς φυλάκους ἀπαλλάσσετο ἐς Πέρσας. (3) Ὀρμη-
μένω δὲ Καμβύσῃ στρατεύεσθαι ἐπ' Αἴγυπτον καὶ
ἀπορέοντι τὴν ἑλᾶσιν, δπως τὴν ἀνυδρὸν διεκπερᾶ, ἐπελ-
30 θῶν φράζει μὲν καὶ τὰλλα τὰ Ἀμασιος πρήγματα,
ἐξηγέεται δὲ καὶ τὴν ἑλᾶσιν, ὧδε παραινέων, πέμψαντα
παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα δέεσθαι τὴν διεξοδὸν οἱ
ἀσφαλέα παρασχεῖν.

V. Μοῦνη δὲ ταύτῃ εἰσι φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυ-
35 πτον. Ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὐρων τῶν Καδύτιος
πόλιος γῆ ἐστὶ Σύρων τῶν Παλαιστινῶν καλυμένων·
ἀπὸ δὲ Καδύτιος ἐούσης πόλιος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
Σαρδίων οὐ πολλῶν ἐλάσσονος, ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπορία
τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνούσου πόλιος ἐστὶ τοῦ Ἀρα-
40 βίου, ἀπὸ δὲ Ἰηνούσου αὐτὶς Σύρων μέχρι Σερβωνίδος
λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον οὐρος τείνει ἐς θάλασσαν·
ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν
Τυφῶ κεκρῦφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἰγύπτου. (2) Τὸ
δὴ μεταξὺ Ἰηνούσου πόλιος καὶ Κασίου τε οὐρεος καὶ
45 τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐὼν τοῦτο οὐκ ὀλίγον χωρίον,
ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδόν, ἀνυδρὸν ἐστὶ δει-
νός.

VI. Τὸ δὲ ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλομένων
ἐννευῶσσι, τοῦτο ἔρχομαι φράσω. Ἐς Αἴγυπτον ἐκ
50 τῆς Ἑλλάδος πάσης καὶ πρὸς ἐκ Φοινίκης κέραμος
ἐσάγεται πλήρης οἴνου δις τοῦ ἔτους ἐκάστου, καὶ ἐν
κεράμιον οἴνηρὸν ἀριθμῶ κεινὸν οὐκ ἐστὶ ὡς λόγῳ εἴ-
παι ἰδέσθαι. Κού δὴτα, εἶπαι τις ἂν, ταῦτα ἀνάσι-
μοῦται; ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. (2) Δεῖ τὸν μὲν δό-

beros forma et statura præstantes, admiratam illos multis
laudibus extulisse. Tum ei Cassandanam, Cyri uxorem,
hæc dixisse : « Atqui me, quum talium mater sim puerorum,
Cyrus tamen aspernatur; illum vero ex Ægypto compara-
tam in honore habet ». (2) Hæc postquam ingemiscens ob
Nitelin esset locuta, filiorum natu maximum Cambysem
dixisse : « Itaque, mater, quum ego vir evasero, Ægypti
summa ima ponam, et ima summa. » (3) Hoc Cambyseu
dixisse decem circiter annos natum, mulieresque admira-
tione fuisse percultas : et illum, postquam ad virilem per-
venisset ætatem regnumque esset adeptus, dicti memo-
rem, suscepisse in Ægyptum expeditionem.

IV. Acciderat vero etiam aliud quidpiam huiusmodi,
quod ad expeditionem illam momentum contulit. Erat in
numero auxiliarium Amasidis vir genere Halicarnassensis,
cui Phanes nomen, homo et consilio præstans et bellica
virtute. Phanes hic, nescio qua re infensus Amasidi,
navi ex Ægypto profugit, cupiens in colloquium venire
Cambysis. (2) At illum, ut qui inter auxiliares hand exiguo
loco fuisset, et quæ ad Ægyptum spectabant accuratissime
cognita habuisset, persecutus est Amasis, studiose dans
operam ut eum caperet. Persecutus est autem misso,
qua iter ille direxerat, eunuchorum fidelissimo cum tri-
remi. Et cepit quidem hominem eunuchus in Lycia, sed
captum non reduxit in Ægyptum : nam astutia cum Pha-
nes circumvenit; inebriatis enim custodibus ad Persas eva-
sit. (3) Ibi tunc Cambysem adiit, exercitum adversus
Ægyptum ducere parantem, sed de itinere dubitantem
quo pacto regionem aqua carentem transmitteret; eique
quum alia ad res Amasidis spectantia, tum itineris facienda
rationem exposuit, sic monens, missis legatis rogaret Ara-
bum regem, ut tutum ille transitum sibi præstaret.

V. Patet autem hac una via ingressus in Ægyptum.
Nam a Phœnice usque ad fines Cadytis urbis, Syrorum
terra est, qui Palæstini vocantur : a Cadyti (quæ est urbs
hand multo minor, ut mihi videtur, Sardibus) emporia ad
mare sita, usque ad Ienysum oppidum, sunt ditionis Ara-
bici regis : ab Ienysō rursus Syrorum ditio pertinet ad Ser-
bonidem usque lacum, juxta quem Casius mons ad mare
porrigitur : a Serbonide lacu, in quo occultatum Typhonem
aiunt, ab illo jam Ægyptus est. (2) Jam, qui inter Ieny-
sum oppidum et Casium montem Serbonidemque lacum
interjectus tractus est, hand ille exiguus, sed tridui fero
itinere in longitudinem patens, is prorsus aquarum est
inops.

VI. Quod vero a paucis eorum, qui in Ægyptum navi-
gare consueverunt, animadversum est, id ego sum exposi-
turus. In Ægyptum ex universa Græcia, et præterea ex
Phœnice, his quotannis invehuntur siglinā dolia vino re-
pleta : verumtamen ne unum quidem, ut sic dicam,
vinarium dolium inane ibi possis videre. Ubinam ergo,
quærat quispiam, hæc consumuntur? Hoc quoque eque

μαρχον ἕκαστον ἐκ τῆς ἑωυτοῦ πόλιος συλλέξαντα πάντα τὸν κέραμον ἀγειν ἐς Μέμφιν, τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἀνδρὰ τῆς Συρίας κομίζειν πλήσαντας ὕδατος. Οὕτω ὁ ἐπιτροιτεύων κέραμος καὶ ἐξαι-
 5 ρεόμενος ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τὸν παλαιὸν κομίζεται ἐς Συρίην.

VII. Οὕτω μὲν νυν Πέρσαι εἰσὶ οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευάσαντες ἐπ' Αἰγυπτον, κατὰ δὲ τὰ εἰρημένα σάξαντες ὕδατι, ἐπεῖτε τάχιστα παρέλαβον
 10 Αἰγυπτον. Τότε δὲ οὐκ ἔοντος καὶ ὕδατος ἐτοίμου, Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἀλικαρνησέος ξείνου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράδιον ἀγγέλους καὶ δεηθεὶς τῆς ἀσφαλείης ἔτυχε, πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ.

VIII. Σέβονται δὲ Ἀράβιοι πίστις ἀνθρώπων
 15 ὁμοῖα τοῖσι μάλιστα. Ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπῳ τοιῷδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι ἄλλος ἀνὴρ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἐστὼς λίθῳ ὀξεί τῷ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοὺς μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιευμένων τὰς πίστις, καὶ ἐπειτεν λα-
 20 βῶν ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκῦδα ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ κειμένους λίθους ἑπτὰ, τοῦτο δὲ ποιέων ἐπικαλεῖ τὸν τε Διόνυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. (2) Ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα, ὁ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοις παρεγγυᾷ τὸν ξείνον, ἢ καὶ τὸν ἀστόν, ἣν
 25 πρὸς ἀστόν ποιέεται· οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιοῦσι σέβεσθαι. (3) Διόνυσον δὲ θεὸν μῦθον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι, καὶ τῶν τριῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαι φασὶ κατὰ περ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κε-
 30 κάρθαι· κείρονται δὲ περιτρόχαλα, περιξυρεῦντες τοὺς κροτάφους. Οὐνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροτάλ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ.

IX. Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι παρὰ Καμβύσει ἀπιγμένοις ἐποίησατο ὁ Ἀράδιος, ἐμψα-
 35 νῆτο τοιάδε· ἀσχοὺς καμηλῶν πλήσας ὕδατος ἐπέσαξε ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμηλῶν πάσας, τοῦτο δὲ ποιήσας ἤλασε ἐς τὴν ἀνδρὸν καὶ ὑπέμενε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσει στρατόν. (2) Οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἔσσον πιθανόν, ἐπεὶ γε
 40 ὧν λέγεται, βῆθῆναι. Ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ Ἀραβίῃ τῷ οὐνόμα Κόρυς, ἐκδιδοὶ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλυμένην θάλασσαν. (3) Ἀπὸ τούτου δὲ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, βαψάμενον τῶν ὠμοβοέων καὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ὀχετὸν μίχαι ἐξικνεύμενον ἐς τὴν ἀνδρὸν, ἀγαγεῖν διὰ
 45 δὴ τούτου τὸ ὕδωρ, ἐν δὲ τῇ ἀνδρὶ μεγάλως δεξαμένης ὀριζέσθαι, ἵνα δεκόμενα τὸ ὕδωρ σώζωσι. Ὅδός δ' ἐστὶ δωδέκα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἀνδρὸν· ἀγειν δὲ μιν δι' ὀχετῶν τριῶν ἐς τριζὰ χωρία.

X. Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος παῖς, ὑπομένων Καμβύσεια. Ἀμασιν γάρ οὐ κατέλαβε
 50 ζῶντα Καμβύσης ἐλάσας ἐπ' Αἰγυπτον, ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἀμασις τέσσερα καὶ τεσσεράκοντα ἔτεα ἀπέ-

dem dicam. (2) Quilibet præfectus populi tenetur sua ex urbe dolia omnia colligere, Memphique mittere : porro Memphitæ, ea aqua repleta in aridum illum Syriæ tractum deportare. Ita dolia quotannis in Ægyptum invecta, ibique venum exposita, deinde ad priora in (?) Syriam transportantur.

VII. Ita scilicet Persæ, simulatque Ægypto potiti sunt, introitum illum in hanc regionem adpararunt, et ea qua dixi ratione aquis instruxerunt. At tunc temporis, quum nondum parata esset aqua, Cambyses ab Halicarnassensi hospite edoctus, missis ad Arabem nunciis, tutum transitum ab illo postulavit, et obtinuit fide data et ab illo accepta.

VIII. Colunt autem fidem Arabes, ut qui hominum maxime : dantque eam et accipiunt tali modo. Si qui volunt inter se fœdus pactumve inire, vir alius, in medio stans paciscentium, acuto lapide interiorem manum utriusque illorum prope pollicem incidit : tunc sumto ex utriusque veste flocco, inungit sanguine septem lapides in medio positos ; dumque id facit, Bacchum invocat et Uraniam. (2) Hoc facto, is qui fœdus pepigit, commendat suis amicis hospitem illum, sive civem, si cum cive pepigit : et amici etiam ipsi æquum censent colere fidem. (3) Bacchum autem solum, et Uraniam, deos habent ; aiuntque se crines suos eodem modo tondere, quo Bacchus ipse fuerit tonsus : tondentur autem in orbem, circum tempora capillos radentes. Bacchum vero, Orotal nominant ; Uraniam, Alilat.

IX. Postquam igitur nunciis, qui a Cambyse venerant, fidem dederat Arabs, hæc est machinatus. Utres ex camelorum pellibus, aqua repletos, vivis omnibus camelis imposuit ; eisque in tractum aqua carentem actis, expectavit ibi Cambysem. (2) Hæc quidem maxime probabilis fama est : oportet vero etiam minus credibilem, quia et ipsa fertur, memorare. Fluvius est in Arabia magnus, cui Corys nomen, in Rubrum quod vocatur mare se exonerans. (3) Ab hoc igitur fluvio Arabum regem, consultis bubulis aliisque coriis, canalem duxisse aiunt ea longitudine, ut ad aridum illum tractum pertineret, et per hunc canalem derivasse aquam ; in eodem autem illo tractu ingentes fodisse cisternas, quæ reciperent aquam servarent. Est autem via ab illo fluvio in hunc aridum tractum duodecim dierum : derivasseque illum, aiunt, aquam per tres canales tria diversa in loca.

X. Sed ad Pelusium quod vocatur ostium Nili castra habebat Psamménitis, Amasisis filius, Cambysem expectans. Nec enim in vivis amplius fuit Amasis quo tempore Ægyptum cum exercitu Cambyse invasit : sed vita functus erat, postquam quattuor et quadraginta annos

θανε, ἐν τοῖσι οὐδέν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συν-
 νείχθη. Ἀποθανὼν δὲ καὶ ταριχευθεὶς ἐτάφη ἐν τῇσι
 ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱερῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. (2)
 Ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμασίου βασιλεύοντος Αἴ-
 γύπτου φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο· ὕσθη-
 σαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτια, οὔτε πρότερον οὐδ' αὖ
 ὕσθισαι οὔτε ὕστερον τὸ μέγρι ἐμεῦ, ὥς λέγουσι
 αὐτοὶ Θηβαῖοι. Οὐ γὰρ δὴ ἔεται τὰ ἀνω τῆς Αἰγύ-
 πτου τὸ παράπαν· ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι
 10 ψακάδι.

XI. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεῖτε διεξέλασαντες τὴν ἀν-
 ὄρον ἔζοντο πέλας τῶν Αἰγυπτίων ὥς συμβαλέοντες,
 ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, ἐόντες ἄν-
 δρες Ἑλληνέες τε καὶ Κῆρες, μεμρόμενοι τῷ Φάνη
 15 ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἰγυπτον ἀλλόθροον, μη-
 χανέονται πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε. (2) Ἔσαν τῷ
 Φάνη παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι, τοὺς ἀγα-
 γόντες ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐς ὅψιν τοῦ πατρὸς κρη-
 τήρα ἐν μέσῳ ἕστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων,
 20 μετὰ δὲ ἀγινέοντες κατ' ἓνα ἕκαστον τῶν παίδων ἔσφα-
 ζον ἐς τὸν κρητῆρα. (3) Διὰ πάντων δὲ διεξελθόντες
 τῶν παίδων οἶνον τε καὶ ὕδωρ ἐσεφόρεον ἐς αὐτὸν, ἐμ-
 πνόντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι οὕτω δὴ
 συνέβαλον. Μάχης δὲ γενομένης καρετέρης καὶ πε-
 25 σόντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθει πολλῶν
 ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι.

XII. Θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν
 ἐπιχωρίων· τῶν γὰρ δστέων περιεχυμένων χωρὶς
 ἐκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων (χωρὶς μὲν
 30 γὰρ τῶν Περσέων ἐκέετο τὰ δστέα, ὥς ἐχωρίσθη κατ'
 ἀρχάς, ἐτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων) αἱ μὲν τῶν Περ-
 σέων κεφαλαὶ εἰσι ἀσθενέες οὕτω ὥστε, εἰ ἐθέλεις ψήφῳ
 μούνη βαλέειν, διατετρανέεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων
 οὕτω δὴ τι ἰσχυραὶ, ἃς μόγις ἂν λίθῳ παίσας δικρά-
 35 ξαιας. (2) Αἴτιον δὲ τούτου τὸδε ἔλεγον, καὶ ἐμὲ γ'
 εὐπέτῳς ἐπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων
 ἰρξάμενοι ἔρρευνται τὰς κεφαλὰς καὶ πρὸς τὸν ἥλιον
 παχύνεται τὸ δστέον. Τούτῳ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φα-
 40 λαχροῦσθαι αἰτιὸν ἔστι· Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τις
 ἐλαχίστους ἰδοίτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. (3)
 Τούτοις μὲν δὴ τούτῳ ἔστι αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς
 κεφαλὰς, τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι τὰς
 κεφαλὰς, αἴτιον τὸδε· σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πῖλους
 τιφράς φορέοντες. (4) Ταῦτα μὲν νυν τοιαῦτα ἐόντα
 45 εἶδον· εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοις ἐν Παπρήμῃ
 τῶν ἅμα Ἀχαιμένει τῷ Δαρείῳ διαφθαρέντων ὑπ'
 Ἰνάρῳ τοῦ Λίθους.

XIII. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὥς ἐτράποντο,
 ἔρρευνον οὐδενὶ κόσμῳ. Κατελιθέντων δὲ ἐς Μέμφιν,
 50 ἔπεμπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναῖν κή-
 ρυκα ἄγουσαν ἀνδρὰ Πέρσῃν, ἐς ὁμολογίην προκα-
 λεύμενος Αἰγυπτίους· οἱ δὲ ἐπεῖτε τὴν νέα εἶδον ἐσελ-
 θούσας ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ὁλόες ἐκ τοῦ τείχεος
 τὴν τε νέα διέφθειραν καὶ τοὺς ἀνδράς κρεουργηδὼν

regnarat, intra quos nullum ei magnum aut grave in-
 commodum acciderat. Mortuus conditusque, sepultus
 erat in sepulcris quæ in templo ipse construenda curave-
 rat. (2) Regnante vero in Ægypto Psammenito, maxi-
 mum sane prodigium accidit Ægyptiis : pluerat Thebis
 Ægyptiis, quod numquam nec ante nec post id tempus
 ad meam usque ætatem accidit, ut ipsi dicunt Thebani.
 Nam in superioribus Ægypti omnino non cedit pluvia : at
 tunc ipsæ Thebis pluit stillatim.

XI. Persæ, transmissa regione aquis carente, quum
 castra castris Ægyptiorum opposuissent, ad congregien-
 dum parati; ibi tunc auxiliares regis Ægypti, Græci ho-
 mines et Cares, indignati quod Phanes externum exerci-
 tum in Ægyptum duxisset, tale adversus eum facinus
 machinantur. (2) Filios habebat Phanes in Ægypto re-
 lictos : his in castra et in conspectum patris perductis,
 craterem in medio posuere utrorumque castrorum, et pro-
 ductos singulos deinceps pueros super cratere mactarunt :
 (3) tunc, jugulatis cunctis, vinum et aquam in craterem
 ingessere, sanguinemque illorum potarunt auxiliares omnes,
 atque ita ad pugnandum progressi sunt. Acri deinde com-
 misso prælio, postquam de utroque exercitu magna cecid-
 erat multitudo, ad extremum in fugam vertuntur Ægyptii.

XII. Miram vero admodum rem equidem hic vidi, mo-
 nitus ab indigenis. Quum ossa utrorumque, qui in eo
 prælio ceciderunt, separatim congesta sint (seorsum enim
 jacebant Persarum ossa, sicuti initio distincta erant; et
 alibi, ossa Ægyptiorum), Persarum crania ita sunt debilia,
 ut, si unum minutum calculum in ea volueris conjicere,
 perfores; Ægyptiorum vero ita sunt valida, ut lapide per-
 cutiens agre diffringas. (2) Cujus rei causam dixerunt
 esse, mihiq; facile persuaserunt, quod Ægyptii a pueris
 statim capita radunt, unde ossa in sole fiunt compacta :
 qua de eadem causa fit etiam ut non calvescant; nullus
 enim est populus, apud quem tam raro caput videas cal-
 vum, quam apud Ægyptios. (3) His igitur hæc causa
 est, cur valida sint eorum crania : Persis autem cur sint
 debilia, causa hæc est, quod pueros in umbra educant, et
 pileos gestant, quos tiaras vocant. (4) Hæc igitur talia,
 qualia dixi, equidem vidi : vidi vero etiam his similia Pa-
 premi, in illis qui cum Achæmene, Darii filio, ab Inaro
 Afro occisi sunt.

XIII. Ægyptii ex prælio, ut terga vertere coacti sunt,
 effusa fuga se proripuerunt. Qui quum Memphin essent con-
 pulsus, ibique conclusi, misit ad eos per adversum flumen
 Cambys navem Mytilenæam, in qua erat caduceator genere
 Persæ, qui ad deditionem faciendam hortaretur Ægyptios.
 At illi, ubi navem vident Memphin intrantem, de castelli
 muro universi effusi decurrunt, navem perdunt, homi-

διασπάσαντες ἐφόρεον ἐς τὸ τεῖχος. (2) Καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκεῦμενοι χρόνῳ παρέστησαν, οἱ δὲ προσεχέες Αἰθῦες δέισαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγονότα παρέδωσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχῆτι, καὶ φόρον 5 τὴν ἐτάξαντο καὶ δῶρα ἐπεμπον. (3) Ὡς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δέισαντες ὁμοίως καὶ οἱ Αἰθῦες, ἕτερα τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμβύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Αἰθῦων ἐλθόντα δῶρα φιλοφρόνως ἐδέξατο, τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθεὶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι 10 ἦν ὀλίγα (ἐπεμψαν γὰρ δὴ πεντηκσῆς μνέας ἀργυρίου οἱ Κυρηναῖοι), ταύτας δρασσόμενος αὐτοχειρὶ διέσπειρε τῇ στρατιῇ.

XIV. Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ ἀπ' ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ πρόστειον ἐπὶ 15 λῦμῃ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἑξ, τούτων κατίσας σὺν ἄλλοις Αἰγυπτίοις διεπειρᾶτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ποιῶν τοιάδε. (2) Στεῖλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλῇ ἐξέπεμπε ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὕδρῃον· συνέπεμπε δὲ καὶ 20 ἄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν τῶν πρώτων, ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέως. (3) Ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρήϊσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πατέρες ἀνεθύνοντες τε καὶ ἀνέλκλιον δρέοντες τὰ τέκνα κεκακωμένα, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος προῖδὼν 25 καὶ μαθὼν ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. (4) Παρεξελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων, δευτέρᾳ οἱ τὸν παῖδα ἐπεμπε μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων δισιγίλων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχόντων, τοὺς τε αὐχένας καλῶ δεδεμένους καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλνωμένους. Ἦγοντο δὲ ποινὴν τίσοντες Μυτιληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοισι σὺν τῇ νηϊ· ταῦτα γὰρ ἐδίδαξαν οἱ βασιλεῖς δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἑκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταποδλυσθαι. (5) Ὁ δὲ ἰδὼν παρεξίοντας καὶ μαθὼν τὸν 30 παῖδα ἀγόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένων αὐτὸν κλαιόντων καὶ δεινὰ ποιούντων, τῷτο ἐποίησε τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεκε ὥστε τῶν συμποτέων οἱ ἀνδρα ἀπληκίστερον, ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόντων ἔχοντά τε οὐδὲν εἰ μὴ ὅσα πτωχὸς· καὶ προσαιτέοντα τὴν 40 στρατιὴν, παριέναι Ψαμμήνιτον τε τὸν Ἀμάσιος καὶ τοὺς ἐν τῷ πρόστειῳ κατημένους τῶν Αἰγυπτίων. (6) Ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα καὶ καλέσας οὐνομαστὴν τὸν ἐταῖρον ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν. Ἔσαν δ' ἄρα αὐτοῦ φύλακοι, οἱ τὸ ποιούμενον πᾶν ἑξ 45 ἐκείνου ἐπ' ἑκάστῃ ἐξόδῳ Καμβύσης ἐσήμαινον. (7) Θωμάσας δὲ ὁ Καμβύσης τὰ ποιούμενα, πέμψας ἄγγελον εἰρώτα αὐτὸν λέγων τάδε, « δεσπότης σε Καμβύσης, Ψαμμήνιτε, εἰροντᾷ διότι δὴ τὴν μὲν θυγατέρα δρέων κεκακωμένην καὶ τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στεί- 50 χοντα οὔτε ἀνέθωσας οὔτε ἀνέκλασας, τὸν δὲ πτωχὸν οὐδ' ἐν σοὶ προσήκοντα, ὡς ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμη- εας. » (8) Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκίᾳ ἦν μέγ' οὐ κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ τοῦ ἐταίρου πάθος ἄξιον ἦν

nesque in frusta discerptos in castellum deportant. (2) Et Ægyptii quidem, posthac obsessi oppugnatique, ad extremum in deditionem venerunt; finitimi autem Libyes, Ægypti sortem veriti, non tentato armorum periculo sese tradiderunt, tributum solvere spondentes, et dona mittentes. (3) Similiter etiam Cyrenæi et Barcaei fecerunt, eadem timentes atque Libyes. Sed Cambyses Libyæ quidem dona benigne accepit: at quæ a Cyrenæis erant missa aspernatus, puto, quod exigua essent (nam quingentas argenti libras miserant Cyrenæi); has igitur, sua manu prehensas, militibus distribuendas projecit.

XIV. Decimo die, ex quo in deditionem venerat castellum quod Memphi est, regem Ægyptiorum Psammenitum, qui sex menses regnaverat, Cambyses contumeliæ causa cum aliis Ægyptiis residere jussit in suburbio; et animum illius tentaturus, hocce facere instituit. (2) Filiam illius, servili vestitu indutam, hydriamque gestantem, aqumatum emisit, simulque cum ea alias virgines, ex principum virorum filiabus delectas, eodem cultu vestitas quo regis filia. (3) Quæ ubi ingenti cum clamore et ejulatu præteribant locum ubi considebant patres, reliqui patres, conspectis filiabus ita misere adfectis, invicem clamorem ejulatumque susulere; Psammenitus vero, ubi respiciens cognovit, in terram delixit oculos. (4) Postquam præterierant puellæ aqumatum missæ, secundo loco filium regis cum aliis bis mille ejusdem ætatis Ægyptiis præter regis oculos duci jussit, tunc circum cervicem vinctos et ora frenis coercitos. Ducebantur autem hi ita, pœnas luituri Mytilenæis illis, qui Memphi cum navî perierant: hanc enim sententiam pronuntiaverant regii iudices, ut pro unoquoque viro decem Ægyptii ex principum numero invicem perirent. (5) Et ille, etiam hos prætereuntes videus, quum ad mortem duci filium suum intelligeret, reliquis Ægyptiis, qui circum illum sedebant, flentibus et lamentantibus, idem fecit quod in filia fecerat. Denique quum et hi præterissent, accidit ut homo natu grandior, qui compotor regis olim fuerat, nunc vero bonis omnibus exciderat, nec aliud quidquam, nisi quantum mendicus, habebat, atque adeo stipem a militibus rogabat, præteriret præter Psammenitum, Amasidis filium, Ægyptiosque qui in suburbio sedebant. (6) Hunc ubi Psammenitus conspexit, ingentem in fletum erupit, et nomine compellens sodalem, caput sibi planxit. Erant autem illi custodes adpositi, qui, quidquid quaque prætereunte pompa faceret, observarent, et renunciarent Cambysi. (7) Miratus igitur Cambyses quæ ille fecerat, misso nuncio, interrogavit eum his verbis: « Dominus Cambyses ex te quærît, Psammenite, quid sit quod conspecta filia tua male adfecta, itemque conspecto filio ad supplicium prodeunte, nec clamorem nec fletum edidisti; mendicium vero illum, nihil ad te pertinentem, ut quidem ex aliis cognovit, honore hoc es persecutus. » (8) Cui ita interroganti hæc ille respondit: « O fili Cyri, domestica mala majora erant quam quæ fletum exprimerent: at sodalis hujus calamitas æcrinus meretur, quæ

δακρύων, δς ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσὼν ἐς πτωχίην ἀπίχται ἐπὶ γήραος οὐδῶς. » Καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειβέντα ὑπὸ τούτου εὖ δοκέειν οἱ εἰρῆσθαι. (9) Ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν Κροῖσον (ἐτετεύχες γὰρ καὶ οὗτος ἐπισπόμενος Καμβύση ἐπ' Αἴγυπτον), δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρόντας· αὐτῶν τε Καμβύση ἐσελθεῖν οἰκτὸν τινα, καὶ αὐτίκα κελεύειν τὸν τέ οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σῶζειν καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστῆσαντας ἄγειν παρ' ἐωυτόν.

10 XV. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὗρον οἱ μετιόντες οὐκέτι περισόντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα, αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιτον ἀναστήσαντες ἦγον παρὰ Καμβύσεα· ἔνθα τοῦ λοιποῦ διαίτῳ ἔχων οὐδὲν βίαιον. (2) Εἰ δὲ καὶ ἡπιστήθη μὴ πολυπρημονέειν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον

15 ὥστε ἐπιτροπέειν αὐτῆς, ἐπεὶ τιμᾶν ἐβόασι Πέρσαι τῶν βασιλείων τοὺς παῖδας· τῶν, ἣν καὶ σφρων ἀποστεῖσι, δμως τοῖσι γε παῖσι αὐτῶν ἀποδιοῦσι τὴν ἀρχήν. (3) Πολλοῖσι μὲν νυν καὶ ἄλλοισι ἐστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω νανομῖκαςι ποιεῖιν, ἐν δὲ

20 καὶ τῷδε τῷ Αἰθῦος Ἰνάρῳ παιδί Θαννύρα, δς ἀπέλαβε τὴν οἱ δ πατὴρ εἶχε ἀρχήν, καὶ τῷ Ἀμυρταίου Πασίρι· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν· καίτοι Ἰνάρῳ τε καὶ Ἀμυρταίου οὐδαμοῖ καὶ Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο. (4) Νῦν δὲ μηχανώμενος κακὰ ὁ Ψαμμήνιτος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστάς γὰρ Αἰγυπτίους ἦλκε, ἐπεῖτε δὲ ἐπαίστως ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσει, αἷμα ταύρου πῶν ἀπέθανε παραχρημα. Οὕτω δὴ οὗτος ἐτελεύτησε.

XVI. Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπῆκετο ἐς Σάιν πόλιν, βουλόμενος ποιῆσαι τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ ἐσῆλθε ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταχῆς τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω· ὥς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτελέα ἐγένετο, μαστιγῶν ἐκέλευε καὶ τὰς τρίχας ἀποτιλλεῖν καὶ κεντροῦν τε καὶ τᾶλλα

25 πάντα λυμαίνεσθαι. Ἐπεῖτε δὲ καὶ ταῦτα ἐκχυον ποιεῦντες (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς ἄτε τεταριγευμένος ἀντείχετε καὶ οὐδὲν διεγέετο), ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὀσῖα. (2) Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. Τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς

40 νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέροισι ἐστι, Πέρσῃσι μὲν δι' ὅπερ εἴρηται, θεῶν οὐ δίκαιον εἶναι λέγουσι νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου· Αἰγυπτίοισι δὲ νενόμισται τὸ πῦρ θηρίον εἶναι ἐμψυχον, πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τὰ περ ἂν λάβῃ, πλησθέν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς συναποθνήσκειν τῷ κατεσθιμένῳ. (3) Οὐκ ὦν θηρίοισι νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστι τὸν νέκυν διδόναι· καὶ διὰ ταῦτα τριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπ' εὐλείῳν καταβρωθῇ. Οὕτω δὴ οὐδετέροισι νομιζόμενα ἐνετέλλετο ποιεῖιν ὁ Καμβύσης. (4) Ὡς μὲντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ

50 Ἀμάσις ἦν δ ταῦτα παθὼν, ἀλλ' ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων, ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι, τῷ λυμαινόμενῳ Πέρσαι ἐδόκεον Ἀμάσι λυμαίνεσθαι. (5) Λέγουσι γὰρ ὡς πυθόμενος ἐκ μαντηίου ὁ Ἀμάσις τὰ περὶ ἐωυτὸν ἀποθανόντα μέλαιο γίνεσθαι, οὕτω δὴ ἀερόμενος

ingentibus opibus excidit, et in senectutis limine ad mendicitatem est redactus. » Hæc quum ab eodem nuncio ad Cambysen essent relata, commode dicta ei visa esse. (9) Narrant autem Ægyptii, etiam Cræsum (nam hunc quoque secum in Ægyptum Cambyses adduxerat) et Persas, qui aderant, lacrimasse; ipsumque Cambysen misericordia quadam fuisse tactum, protinusque jussisse, ut filius ejus ex horum numero qui perire deberent eximeretur, et ipse e suburbio excitus ad se duceretur.

XV. Jam filium quidem, qui ad eum servandum missi sunt, non amplius superstitem invenerunt, ut qui primo loco fuerat cæsus: sed Psammenitum ipsum, e suburbio excitum, ad Cambysen duxerunt; apud quem ille deinde vitam egit, nullam vim passus. (2) Qui si non creditus fuisset res novas moliri, recepturus erat Ægyptum, ita ut tamquam præfectus eam esset administraturus. Nam honorare consueverunt Persæ regum filios; quibus, licet patres ab illis defecerint, reddunt regnum. (3) Id enim ita institutum eos habere, quum ex aliis multis colligi potest, tum hoc, quod Thannyræ, Inari Afri filio, paternum regnum restitutum est, pariterque Pausiridi, Amyrtæi filio, qui et ipse paternum recepit imperium; quamvis nemo plus mali Persis fecerit, quam Inarus et Amyrtæus. (4) Nunc Psammenitus, prava molitus, mercedem accepit: nam ad defectionem sollicitasse Ægyptios deprehensus est; quod quum esset compertum Cambysi, tauri sanguinem bibere coactus e vestigio mortuus est. Talem igitur ille vitæ exitum habuit.

XVI. Cambyses vero Memphis Sain urbem profectus est, ea facturus quæ etiam peregit. Nam Amasidis aedes ingressus, protinus e sepulcro proferri cadaver Amasidis jussit: eoque facto, flagellis illud cadi jussit, et capillos evelli, et stimulis pungi, et aliis modis ei insultari. Quæ quum multo cum labore fecissent ministri (nam resistebat cadaver, quippe conditum, ac nullo modo diffluebat), comburi illud Cambyses jussit, nefarium jubens facinus. (5) Etenim Persæ deum habent ignem: itaque igne comburere mortuos, utrisque nefas est: Persis quidem, eam ipsam ob causam quam memoravi, dicunt enim nefas esse, cadaver hominis offerre deo. Ægyptii vero censent vivam belluam esse ignem, quæ devoret quidquid nacta sit, tum pabulo satiata simul cum eo quod devoravit moriatur. (3) Atqui nefas illis est, bestiis tradere cadaver; ob eamque causam illud condiunt, ne in terra jacens consumatur a vermibus. Itaque, quod utrisque nefas erat, id faciendum præcepit Cambyses. (4) Quamquam, ut quidam Ægyptii aiunt, non Amasis fuit cui hoc accidit, sed alius quidam Ægyptius, ejusdem cum Amasi staturæ, quem ea contumelia adficiens Persæ, Amasidi insultare putarunt. (5) Amasin enim aiunt, quum ex oraculo cognosset quid sibi post mortem esset patiendum,

τὰ ἐπιφερόμενα τὸν μὲν ἄνθρωπον τοῦτον τὸν μαστιγω-
θέντα ἀποθανόντα ἐθαψέ ἐπὶ τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς
ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐνετείλατο τῷ παιδὶ ἐν μυγῷ
τῆς θήκης ὡς μάλιστα θῆναι. (6) Αἱ μὲν νυν ἐκ τοῦ
5 Ἀμάσιος ἐντολαὶ αὐταὶ αἱ ἐς τὴν ταρῆν τε καὶ τὸν
ἄνθρωπον ἔχουσαι οὐ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι,
ἀλλῶς δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

XVII. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο
τριφασίας στρατηγίας, ἐπὶ τε Καρχηδονίους καὶ ἐπ'
10 Ἀμμωνίους καὶ ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημέ-
νους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ. (2) Βουλευομένῳ
δὲ οἱ ἔδοξε ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τὸν ναυτικὸν στρα-
τὸν ἀποστέλλειν, ἐπὶ δὲ Ἀμμωνίους τοῦ πεζοῦ ἀποκρί-
ναντα, ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας κατόπτας πρῶτον, ὁψομέ-
15 νους τε τὴν ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοφι λεγομένην εἶναι
ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθές, καὶ πρὸς ταύτῃ τὰ
ἄλλα κατοφόμενους, δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῷ βα-
σιλεῖ αὐτῶν.

XVIII. Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἡλίου τοιγάρ τις λέγεται
20 εἶναι. Λειμών ἐστι ἐν τῇ προαστείῳ ἐπίπλεος κρεῶν
ἐφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων, ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας
ἐπιτηδεύοντας τίθενται τὰ κρέα τοὺς ἐν τελείῃ ἐκάστους
έόντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι προσιόντα
τὸν βουλούμενον φάναι δὲ τοὺς ἐπιγυρίους ταῦτα τὴν
25 γῆν αὐτὴν ἀναδίδοναι ἐκάστοτε. Ἡ μὲν δὲ τράπεζα
τοῦ ἡλίου καλεωμένη λέγεται εἶναι τοιγάρ.

XIX. Καμβύσης δὲ ὡς ἔδοξε πέμπειν τοὺς κατασχό-
πους, αὐτίκα μετετέμπετο ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος τῶν
Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν Αἰθιοπίδα
30 γλῶσσαν. (2) Ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήϊσαν, ἐν τούτῳ
ἔκλειψε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλῶειν τὸν ναυτικὸν στρα-
τὸν. Φοίνικες δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσιν ταῦτα· ὀρκιοῖσί
τε γὰρ μεγάλοις ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποιεῖν ὅσα
ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἑωυτῶν στρατευόμενοι. (3) Φοί-
35 νίκων δὲ οὐ βουλομένων οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγί-
νοντο. Καρχηδόνιοι μὲν νυν οὕτω δουλοσύνην διέ-
φυγον πρὸς Περσέων· Καμβύσης γὰρ βίην οὐκ ἐδικαίου
προσφέρειν Φοίνιξι, ὅτι σφέας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν
Πέρσῃσι καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἤρτητο ὁ ναυτικὸς στρα-
40 τός. Δόντες δὲ καὶ Κύπριοι σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι
ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἴγυπτον.

XX. Ἐπεὶ δὲ τῷ Καμβύσῃ ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης
ἀπίκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, ἔπειπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθιο-
πας ἐντεταλμένους τε τὰ λέγειν χρῆν, καὶ δῶρα φέρον-
45 τας πορφυρέον τε εἶμα καὶ χρύσειον στρεπτὸν περιαι-
χένιον καὶ ψέλια καὶ μύρου ἀλάσαστρον καὶ φοινικίου
οἴνου κάδον. (2) Οἱ δὲ Αἰθίοπες οὗτοι, ἐς τοὺς ἀπέ-
πεμπε δὲ Καμβύσης, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ καλ-
λιστοὶ ἀνθρώπων πάντων· νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοις χρᾶ-
50 σθαι αὐτοὺς φασὶ χειρωσιμένοις τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
πων, καὶ ὅτι καὶ κατὰ τὴν βασιλῆϊν τοιγάρ τὸν ἂν
τῶν ἀστῶν κρίνωσι μέγιστόν τε εἶναι καὶ κατὰ τὸ μέ-
γαθος ἔχειν τὴν ἰσχυρὴν, τοῦτον ἀξιοῦσι βασιλεύειν.

XXI. Ἐς τούτους δὲ ὦν τοὺς ἄνδρας ὡς ἀπίκοντο

quo evaderet imminentem sortem, hominem hunc, qui nunc
flagellis cæsus est, tunc temporis mortuum, suq in sepulcro
prope januam sepeliise, mandasse autem filio, ut ipsum
in imo sepulcri recessu deponeret. (6) At mihi quidem
videtur, mandatum tale, ad suam sepulturam et ad homi-
nem istum pertinens, nullum omnino dedisse Amasin, sed
falso hæc jactari ab Ægyptiis.

XVII. Post hæc Cambyses triplicem meditatus est expe-
ditionem; unam adversus Carthaginienses, alteram adver-
sus Ammonios, tertiam adversus Macrobios (*id est*, Longæ-
vos) Æthiopes, ad australe mare Libycum incolentes. (2)
Instituta deliberatione placuit ei, adversus Carthaginienses
navalem exercitum mittere; adversus Ammonios terres-
trium copiarum partem; ad Æthiops vero primum specu-
latores, qui et Solis mensam, quæ in horum Æthiopum
terra esse dicebatur, viderent an revera esset, et relinqua
quoque præter hanc explorarent; in speciem autem dona
ferrent regi eorum.

XVIII. Illa Solis mensa fertur esse hujusmodi. Pratum
est in suburbio, coctis carnibus quadrupedum omnis generis
repletum: eas carnes, aiunt, noctu ex instituto ibi deponi
ab omnibus qui in dignitate essent civibus, interdiu autem
accedere quemque qui vellet, eisque vesci; dicere autem
indigenas, ipsam terram illas quaque nocte progignere.
Talis igitur esse fertur illa Solis quæ vocatur mensa.

XIX. Ut vero speculatores mittere Cambyses constituit,
statim ex Elephantine urbe homines arcessivit de Ichthyophagorum
genere, qui Æthiopiam linguam callerent. (2) Interim vero, dum hi
arcesserentur, navalem exercitum ad-
versus Carthaginem jussit navigare. At Phœnices id se
facturos negarunt: magnis quippe juramentis sese teneri,
et nefas esse facturos, si contra suam sobolem militarent.
(3) Nolentibus autem Phœnicibus, reliqui pares non erant
viribus: atque ita Carthaginienses servitutem, quæ il-
lis a Persis imminebat, effugerunt. Etenim vim adferre
Phœnicibus æquum non censuit Cambyses, ut qui se ultro
Persis tradidissent, et e quibus penderent universæ ipsius
copiæ navales. Præter Phœnices, Cyprii quoque Persis
sese tradiderant, et expeditionis in Ægyptum susceptæ
erant socii.

XX. Postquam ad Cambysen ex Elephantine advenerunt
Ichthyophagi, misit eos ad Æthiops, edoctos quid dice-
rent, et dona ferentes, purpureum amiculum, et aureum
torquem armillasque, et unguenti alabastrum, et palmei
vini cadum. (2) Dicuntur autem Æthiopes hi, ad quos
misit Cambyses, et statura maximi et pulcerrimi esse ho-
minum omnium; et quum aliis institutis uti diversis ab cete-
rorum hominum institutis, tum hoc ad regiam dignitatem
spectante: quemcumque civium statim maximum judicant
et corporis viribus pro ratione præstantem, hunc regem
esse æquum censent.

XXI. Ad hos igitur homines ubi advenerunt Ichthyo-

οἱ Ἰχθυοφάγοι, διδόντες τὰ δῶρα τῷ βασιλεῖ αὐτῶν
 λέγοντα ἅδε, « βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλόμενος φίλος τοι καὶ ζείνους γενέσθαι, ἡμέας τε ἀπέπεμψε
 ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι διδοῖ
 5 τοῖσι καὶ αὐτὸς ἀμύλλιστα ἤδεται χρεώμενος. » (2) Ὁ δὲ Αἰθίοψ μαθὼν ὅτι κατόπται ἤκοιεν, λέγει πρὸς αὐ-
 τοὺς τοιαῦτα, « οὔτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμέας
 ἐπέμψε φέροντας προτιμῶν πολλοῦ ἐμοὶ ζείνους γενέ-
 σθαι, οὔτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθῆς (ἤκετε γὰρ κατόπται
 10 τῆς ἐμῆς ἀρχῆς), οὔτε ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐστὶ δίκαιος· εἰ γὰρ
 ἦν δίκαιος, οὐτ' ἂν ἐπεθύμησε χώρης ἄλλης ἢ τῆς
 ἑωυτοῦ, οὐτ' ἂν ἐς δουλοσύνην ἀνθρώπους ἤγε ὑπ' ὧν
 μηδὲν ἠδίκηται. (3) Νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τὸδε διδόντες
 τάδε ἔπεα λέγετε, Βασιλεὺς ὁ Αἰθίοπων συμβουλεύει
 15 τῷ Περσέων βασιλεῖ, ἐπεὶ αὐτῷ εὐπετέως ἔλκωσι τὰ
 τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάβει τοσαῦτα, τότε ἐπ' Αἰθίο-
 πας τοὺς μακροβίους πληθεῖ υπερβαλλόμενον στρατεύε-
 σθαι· μέχρι δὲ τούτου θεοῖσι εἰδέναι χάριν, οἳ οὐκ ἐπὶ
 νόον τράπουσι Αἰθίοπων παισὶ γῆν ἄλλην προσκτάσθαι
 20 τῇ ἑωυτῶν. »

XXII. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἀνέει το τὸ ξόν παρεδῶκε
 τοῖσι ἤκουσι. Λαβὼν δὲ τὸ εἶμα τὸ πορφυρεὸν εἰρώτα
 25 δ τι εἴη καὶ ὅπως πεποιημένον. Εἰπάντων δὲ τῶν
 Ἰχθυοφάγων τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς πορφυρῆς καὶ τῆς
 βαφῆς, δολεροῦσά μὲν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι εἶναι, δολ-
 ερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἴματα. (2) Δεύτερα δὲ τὸν χρύ-
 σεον εἰρώτα στρεπτόν τὸν περιαυχένιον καὶ τὰ φέλινα
 ἐξηγεομένων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτῶν,
 30 γελάσας ὁ βασιλεὺς καὶ νομίσας εἶναι σφεα πέδας εἶπε
 ὡς παρ' ἑωυτοῖσι εἰσι βρωμαλεύτερι τούτων πέδων.
 Τρίτα δὲ εἰρώτα τὸ μύρον· εἰπάντων δὲ τῆς ποιή-
 σιος πέρι καὶ ἀλείφιος, τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ
 τοῦ εἵματος εἶπε. (3) Ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπῆκετο καὶ
 ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν ποιήσιν, ὑπερησθεὶς τῷ πόματι
 35 ἐπέειρετο δ τι τε σιτέεται ὁ βασιλεὺς καὶ χρόνον
 δόσον μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζῶει. (4) Οἱ δὲ σι-
 τέσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπαν, ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν
 τὴν φύσιν, ὀγδώκοντα δ' ἔτεα ζῆς πλήρωμα ἀνδρὶ
 μακρότατον προκέεσθαι. (5) Πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ
 40 εἶπε οὐδὲν θαμάζειν εἰ, σιτεόμενοι κόπρον ἔτεα ὀλίγα
 ζώουσι· οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα δύνασθαι ζῶειν σφέας, εἰ
 μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον, φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοις
 τὸν οἶνον· τοῦτο γὰρ ἑωυτοὺς ὑπὸ Περσέων ἐσσοῦσθαι.

XXIII. Ἀντειρομένων δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυο-
 45 φάγων τῆς ζῆς καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς εἰκοσι
 καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν ἀπικνέεσθαι, ὑπερβάλ-
 λειν δὲ τινὰς καὶ ταῦτα, σίτην δὲ εἶναι κρέα ἐρβὰ
 καὶ πόμα γάλα. Θῶμα δὲ ποιούμενων τῶν κατασκόπων
 περὶ τῶν ἐτέων, ἐπὶ κρήνην σφι ἡγήσασθαι, ἀπ' ἧς
 50 λούμενοι λιπαρώτεροι ἐγίνοντο, κατὰ περ εἰ ἐλαίου
 εἶη· ὅθεν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὡς εἰ ὶον. (2) Ἀσθενὲς δὲ τὸ
 ὕδωρ τῆς κρήνης ταύτης οὕτω δὴ τι ἔλεγον εἶναι οἱ κα-
 τάσκοποι ὅστε μηδὲν οἷον τε εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπλῶειν,
 μήτε ξύλον μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα, ἀλλὰ

phagi, dona porrigentes regi eorum, haec verba fecerunt :
 « Rex Persarum Cambyses, cupiens amicitiam tecum hos-
 pitiumque jungere, misit nos, jubens ut in colloquium
 tuum veniremus; et dona tibi dat haec, quarum rerum usu
 et ipse maxime delectatur. » (2) Quibus Aethiops, intelli-
 gens venire eos ut speculatores, in hunc modum respondit :
 « Neque Persarum rex eo vos misit dona ferentes, quod
 multum ei intersit ut mecum hospitium jungat; nec vos
 vera dicitis (venistis enim ut regi mei speculatores); nec
 ille vir justus est : nam si justus esset, non concupivisset
 aliam terram praeter suam, nec in servitutem rede-gisset
 homines, qui nulla illum injuria adfecerant. (3) Nunc illi
 arcum hunc tradite, haec verba dicentes : Rex Aethiopum
 suadet regi Persarum, ut quando ita facile arcus tendere
 hujus molis Persae potuerint, tunc adversus Macro-bios
 Aethiops copis multitudine nos superantibus moveat bel-
 lum : usque eo autem diis habeat gratiam, quod Aethiopum
 filiis non induxerint in animum, ut praeter suam terram
 acquirere cupiant aliam. »

XXII. His dictis laxavit arcum, et his qui venerant tra-
 didit. Tunc sumto purpureo amiculo quaesivit, quid es-
 set, et quonam modo factum. Cui quum Ichthyophagi
 vera divissent de purpura et de illius tinctura, dolosos esse
 hos homines, inquit, et dolosa illorum amacula. (2) Deinde
 de aureo torque collari et de armillis quaesivit; quumque de
 hoc ornatu exposuissent Ichthyophagi, ridens rex, quum
 compedes esse putasset, ait, apud ipsos validiores hisce
 compedes esse. Tertio, de unguento interrogavit; et,
 quum illi de confectione unguenti ac de ungendi ratione
 disseruissent, idem illis, quod de amiculo, respondit. (3)
 Ubi ad vinum venit, et de hujus confectione ex illis qua-
 sivit, valde delectatus potu, deinde interrogavit, quonam
 cibo utatur rex, et quodnam sit homini Persae longissimum
 vitae spatium. (4) Et illi pane vesci aiebant, naturamque
 tritici exponebant : octoginta vero annos terminum dice-
 bant esse longissimum vitae hominis propositum (5)
 Tum Aethiops respondit Ichthyophagis : nihil proinde
 mirum esse, quum stercus comedant, tam exiguum eos
 vivere annorum numerum; qui ne tot quidem annos vi-
 vere possent, nisi hocce potu sese recrearent : nempe vi-
 num dicens : hoc enim uno a Persis se superari.

XXIII. Vicissim interrogantibus regem Ichthyophagis de
 vitae spatio et de alimentorum genere; ad centum et viginti
 annos, ait, pervenire ipsorum plerosque, nonnullos vero
 etiam hunc terminum transcendere : cibum vero esse carnes
 coctas; potum, lac. Quumque mirarentur speculatores
 quod de annorum numero dixisset, ad fontem ab illo ductos
 se esse referebant, e quo loti nitidiores facti essent, quasi
 olei fons esset; odorem autem tamquam violarum spirare
 illum fontem. (2) Ita levem autem, dicebant speculatores,
 esse fontis hujus aquam, ut nihil supernatare possit, ne-
 que lignum, neque quaecumque ligno sunt leviora; sed in

πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. (3) Τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο εἴ σφί ἐστι ἀληθῶς οἷον τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἴην, τοῦτω τὰ πάντα χρεώμενοι, μακρόβιοι. Ἀπὸ τῆς κρήνης δὲ ἀπαλλασσομένων, ἀγαγεῖν σφέας ἐς δεσμω-
 5 τήριον ἀνδρῶν, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῳ χρυσέῃσι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθήησαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λεγομένην τράπεζαν.

- 10 XXIV. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθήησαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕδατος τρόπῳ τοιῷδε. Ἐπεὶ τὸν νεκρὸν ἰσχνήνῃσι, εἴτε δὴ κατὰ περ Αἰγύπτου, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῳ χρυσέῃσι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθήησαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λεγομένην τράπεζαν.
- 15 XXIV. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθήησαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕδατος τρόπῳ τοιῷδε. Ἐπεὶ τὸν νεκρὸν ἰσχνήνῃσι, εἴτε δὴ κατὰ περ Αἰγύπτου, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῳ χρυσέῃσι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθήησαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λεγομένην τράπεζαν.
- 20 XXIV. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθήησαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕδατος τρόπῳ τοιῷδε. Ἐπεὶ τὸν νεκρὸν ἰσχνήνῃσι, εἴτε δὴ κατὰ περ Αἰγύπτου, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῳ χρυσέῃσι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθήησαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λεγομένην τράπεζαν.

- XXV. Θηησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατάσκοποι
 25 ἀπαλλάσσοντο ὁπίσω. Ἀπαγγελλάντων δὲ ταῦτα τούτων, αὐτίκα ὁ Καμβύσης ὀργὴν ποιησάμενος ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὔτε παρασκευὴν σίτου οὐδεμίαν παραγγεῖλαι, οὔτε λόγον ἐωυτῷ δοῦς ὅτι ἐς τὰ ἔσχατα γῆς ἐμελλε στρατεύεσθαι. (2) οἷα δὲ ἐμμανὴς
 30 τοῖς ἐόντι καὶ οὐ φρενήρης, ὡς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων, ἐστρατεύετο, Ἕλληνας μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ τάξας ὑπομένειν, τὸν δὲ πεζὸν πάντα ἅμα ἀγόμενος. Ἐπειτα δὲ στρατευόμενος ἐγένετο ἐν Θήβῃσι, ἀπέκρινε τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας, καὶ τούτοις μὲν ἐνε-
 35 τέλλετο Ἀμμωνίους ἐξανδραποδισαμένους τὸ χρηστήριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι, αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων στρατὸν ἦγε ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. (3) Ἠρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ τὸ πέμπτον μέρος διεληλυθέναι τὴν στρατιήν, αὐτίκα πάντα αὐτοὺς τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα ἐπελελοίπεε,
 40 μετὰ δὲ τὰ σιτία καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσιόμενα. (4) Εἰ μὲν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐγνωσιμάχῃ καὶ ἀπῆγε ὁπίσω τὸν στρατὸν, ἐπὶ τῇ ἀρχῇθεν γενομένην αἰμαρτάδι ἦν ἂν ἀνὴρ σοφός· νῦν δὲ οὐδέναν λόγον αἰσχυόμενος ἦγε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. (5) Οἱ
 45 δὲ στρατιῶται ἐως μὲν τι εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν, ποιησάμενοι διεζέωον, ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ψάμμον ἀπίκοντο, δεῖν ἔργον αὐτῶν τινὲς ἐργάσαντο· ἐκ δεκάδος γὰρ ἓνα σφῶν αὐτῶν ἀποκληρύσαντες κατέφαγον. (6) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δεῖσας τὴν ἀλλήλο-
 50 φαγίην, ἀπείκε τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον ὁπίσω ἐπορεύετο, καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρατοῦ. Ἐκ Θηβῶν δὲ καταβάς ἐς Μέμφιν τοὺς Ἑλληνας ἀπῆκε ἀποπλῆειν. Ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτως ἐπῆρξε.

fundum abire omnia. (3) Cujus aquæ si revera ea natura est, quæ perhibetur, fuerint illi hanc ob causam longævi, quod plurimum hac aqua utuntur. A fonte discedentes, ductos se esse narrabant in locum quo victi homines custodiebantur, ibique cunctos aureis victos compedibus vidisse. Est enim apud hos Æthiopes æs metallorum omnium rarissimum et pretiosissimum. Inspecto carcere, etiam Solis mensam, quæ vocatur, spectaverunt.

XXIV. Post hanc ad extremum spectarunt sepulcra eorum, quæ e vitro perhibentur esse parata, hoc modo. Postquam arefecerunt cadaver, sive eadem ratione atque Ægyptii, sive quo alio modo, totum gypso oblinunt, et pictura ita exornant, ut speciem quam maxime similem vivo referat; deinde cavam columnam ei circumdant ex vitro (*alabastrile lapide*?) confectam, quod apud illos magna copia et manu tractabile effoditur. (2) Ita in media columna stans cadaver per eam conspicitur, nec odorem ullum spirans injucundum, nec aliud quidquam incommodi præbens: estque columna circumcirca conspicua, ut ipsum etiam cadaver omni ex parte conspicuum est. (3) Hanc columnam per anni spatium suis in aribus servant qui cognatione proximi sunt, rerum omnium primitias illi offerentes, aliaque sacra facientes: deinde ædibus elatas columnas circa urbem collocant.

XXV. Speculatores, postquam ista omnia spectarant, reversi sunt. Qui ubi hæc renunciarunt, protinus Cambyses, ira incensus, bellum inferre Æthiopibus instituit, nullo de procuranda re frumentaria mandato dato, nec secum cogitans in ultima terrarum suscipi hanc expeditionem: (2) sed, ut furiosus, nec mentis compos, simulatque Ichthyophagos audierat, ad bellum faciendum profectus est; Græcos, qui cum eo erant, in Ægypto manere iubens, peditatum vero universum secum ducens. Postquam agmine Thebas pervenit, ablegavit de exercitu circa quinquaginta hominum millia, quos jussit in servitutem redigere Ammonios, et oraculum Jovis incendere: ipse, reliquum ducens exercitum, adversus Æthiopas perrexit. (3) Sed, priusquam quintam confecisset itineris partem, primum, quicquid cibarium de frumenti genere habuerant, eos defecerat; deinde, post frumentum, etiam jumenta quæ comedi possent defecere. (4) Quæ si Cambyses intelligens mutasset sententiam, exercitumque reduxisset; erat, vel post prius admissum peccatum, vir prudens futurus: nunc, nihil secum reputans, ulterius semper progressus est. (5) At milites quam diu e terræ solo nancisci aliquid poterant, herbas radicesque comedentes vitam sustentarunt: ubi vero in arenosa pervenire, dirum facinus nonnulli eorum instituerunt; sortiti ex se ipsis, decimum quemque comederunt. (6) Qua re cognita Cambyses, veritus mutuan militum comesturam, omnia adversus Æthiopas expeditione, retrogressus est; multaque de exercitu amissis, Thebas iterum pervenit. Quumque Thebis Memphin descendisset, Græcos cum navibus domum dimisit. Talis igitur exitus fuit expeditionis adversus Æthiopas susceptæ.

XXVI. Οἱ δ' αὐτῶν ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύεσθαι, ἐπεῖτε ὀρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἀγῶγους, ἀπικόμενοι μὲν φανεροί εἰσι ἐς Ὀασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι μὲν Σάμιοι τῆς Αἰσχρινῶν νῆς φυλῆς λεγόμενοι εἶναι, ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερῶν δδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου, οὐνομάζεται δὲ ὁ γῶρος οὗτος κατ' Ἑλλήνων γλῶσσαν Μακάρων νῆσας. (2) Ἐς μὲν δὴ τοῦτον τὸν γῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατὸν· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμωνίοι καὶ οἱ τούτων ἀκούσαντες, ἄλλοι οὐδένες οὐδὲν ἔχουσι εἶπαι περὶ αὐτῶν· οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπῆκοντο οὔτε ὀπίσω ἐνόστησαν. (3) Λέγεται δὲ τὰδε ὑπ' αὐτῶν Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὀάσιος ταύτης ἵναι διδ' τῆς ψάμμου ἐπὶ σφείας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μεταξὺ κου μάλιστα αὐτῶν τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἀριστον δὲ αἰρεομένοισι αὐτοῖσι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἑξαισίον, φορέοντα δὲ θίνας τῆς ψάμμου καταχῶσαι σφεας, καὶ τρόπῳ τοιούτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμωνιοὶ μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης.

XXVII. Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν ἐφάνη Αἰγυπτίοισι ὁ Ἄπις, τὸν Ἑλλήνες Ἐπαφον καλεῦσι. ἐπιφανέας δὲ τούτου γενομένου αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι εἰματὰ τε ἐφόρεον τὰ κάλλιστα καὶ ἔσαν ἐν θαλίῃσι. (2) Ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιῶντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφείας καταδόξας ἐωυτοῦ κακῶς πρήξαντος χαρμόδυνα ταῦτα ποιεῖν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος, ἀπικομένους δὲ ἐς ὅβιν εἶρετο ὅ τι πρότερον μὲν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Μέμφι ἐποίουν τοιοῦτον οὐδὲν Αἰγύπτιοι, τότε δὲ ἐπεὶ αὐτὸς παρήϊη τῆς στρατιῆς πληθὺς τι ἀποβαλὼν. (3) Οἱ δὲ ἐφραζον ὡς σφι θεὸς εἴη φανείς διὰ χρόνου πολλοῦ ἐωθὺς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὡς ἐπεὶ φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχαρηκότες ὀρτάζοιεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἐφ' ἡμεῖς ψευδεσθαί σφεας, καὶ ὡς ψευδομένους θανάτῳ ἐξημίον.

XXVIII. Ἀποκτείνας δὲ τούτους δεύτερα τοὺς ἱρέας ἐκάλεε ἐς ὅβιν. Λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων, οὐ λήσειν ἐφ' αὐτὸν εἰ θεὸς τις χειροῦθης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι. (2) Τσσαῦτα δὲ εἰπας ἐπάγειν ἐκέλευε τὸν Ἄπιν τοὺς ἱρέας. Οἱ μὲν δὴ μετήϊσαν ἀζοντες. Ὁ δὲ Ἄπις οὗτος ὁ Ἐπαφος γίνεται μόςχος ἐκ βοδὸς ἥτις οὐκέτι οἷα τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βαλέσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καὶ μιν ἐκ τούτου τίττειν τὸν Ἄπιν. (3) Ἐχει δὲ ὁ μόςχος οὗτος ὁ Ἄπις καλούμενος σημήϊα τοιάδε, ἐὼν μέλας, ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον, ἐπὶ δὲ τοῦ νότου αἰτὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλέας, ὑπὸ δὲ τῇ γλώσσῃ κύνθαρον.

XXIX. Ὡς δὲ ἤγαγον τὸν Ἄπιν οἱ ἱρέες, ὁ Καμβύσης, οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος, σπασάμενος τὸ ἔγχειρδιον, θέλων τύψαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἄπιος παῖεσι τὸν μηρόν· γελάσας δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἱρέας, « ὦ κακαὶ κε-

XXVI. Qui vero ad bellum Ammonii inferendum erant missi, hos profectos Thebis cum ducibus itineris, compertum est Oasin oppidum pervenisse, quod Samii incolunt, qui de Aeschironia tribu esse dicuntur, absuntque a Thebis septem dierum itinere per arena faciendo : nominatur autem ille locus Græco sermone Beatorum insula. (2) Hunc igitur in locum pervenisse dicitur ille exercitus : inde vero quid his acciderit, nisi quod Ammonii narrant et qui ex his audiverunt, nemo alius quidquam quod dicat habet ; neque enim ad Ammonios pervenerunt, neque domum reversi sunt. (3) Narrant autem soli Ammonii hæc : ab hac Oasi per arena adversus ipsos iter facientibus, quum jam fere in medio inter ipsos et Oasin essent, incidisse illis, dum prandium capiebant, vehementem et immanem ventum Notum, sabuli acervos secum rapientem ; quibus illi obruti, tali modo internecione periissent. Ammonii quidem hoc narrant exercitui illi accidisse.

XXVII. Quo tempore vero Memphi Cambyses pervenit, adparuerat Aegyptiis Apis, quem Epaphum Græci vocant. Qui ubi repertus est, continuo Aegyptii, vestimentis induti pulcerrimis, in lautitiis erant. (2) Quos hæc agentes conspicatus Cambyses, prorsus existimans, quod ipse male rem gessisset, eo lætos illos festa hæc celebrare, præfectos ad se vocat urbis ; ex eisque, ubi in conspectum ipsius venire, quærit, cur, se prius Memphi versante, nihil tale fecissent Aegyptii ; at nunc, quum adisset magna exercitus parte amissa. (3) Cui illi respondent, deum sibi adparuisse, qui ex multo temporis intervallo adparere identidem consuesset ; et, quando adpareat, tum universos Aegyptios læta festa celebrare. Hæc audiens Cambyses, mentiri eos, ait ; atque, ut mendaces, ultimo supplicio adfecit.

XXVIII. His occisis, dein sacerdotes in conspectum vocavit. Qui quum eadem dixissent ; intellectum sese, ait, an deus aliquis manu tractabilis advenerit Aegyptiis. (2) Quæ ubi dixit, adducere ad se Apin iussit sacerdotes : et illi abierunt adducturi. Est vero Apis hic, sive Epaphus, juvenecus ex vacca natus quæ nullum alium dehinc concipere partum potest : dicuntque Aegyptii, fulgorem de cælo in vaccam istam incumbere, ex quo illa Apin conceptum pariat. (3) Habet autem hic juvenecus, quem Apin vocant, notas hujusmodi : niger colore est ; sed in fronte habet quadratum album ; in tergo, figuram aquilæ ; in cauda, pilos duplices ; in lingua, scarabæum.

XXIX. Apin ubi adduxerunt sacerdotes, Cambyses, haud satis mentis compos homo, stricto gladio, quum ventrem Apidis vellet ferire, femur feriit ; ridensque sacerdotibus adloquens, « O prava capita ! » inquit : « tales ergo sunt

φαλαί, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται, ἔναιμοί τε καὶ σαρκώ-
 δεες καὶ ἐπαίνοντες σιδηρίων; ἄξιός μὲν Αἰγυπτίων οὗτός
 γε ὁ θεός· ἀτὰρ τοι ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμέ
 θήσεσθε. » (2) Ταῦτα εἰπας ἐνέτειλατο τοῖσι ταῦτα
 5 πρήσσοις τοὺς μὲν ἱρέας ἀπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων
 δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἂν λάβωσι ὀρτάζοντα κτείνειν. (3) Ἡ
 ὀρτὴ μὲν δὴ διελελυτο Αἰγυπτίοισι, οἱ δὲ ἱρέες ἐδί-
 καιεῦντο, ὁ δὲ Ἄπις πεπληγμένος τὸν μηρὸν ἔφθινε
 ἐν τῷ ἱρῷ κατακείμενος. Καὶ τὸν μὲν τελευτήσαντα
 10 ἐκ τοῦ τρώματος ἔθαψαν οἱ ἱρέες λάθρῃ Καμβύσειω.

XXX. Καμβύσης δὲ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα
 διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἐὼν οὐδὲ πρότερον φρε-
 νήρης. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν κακῶν ξεργάσατο τὸν
 15 ἀδελφεὸν Σμέρδιν ἐόντα πατρός καὶ μητρός τῆς αὐτῆς,
 τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φρόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ
 τόξον μόνος Περσέων ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἴ-
 ρυσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἦναι καὶ οἱ Ἰχθυοφάγοι·
 τῶν δὲ ἄλλων Περσέων οὐδεὶς οἷός τε γέγενετο. (2)
 Ἀποικομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδινος ὅψιν εἶδε ὁ
 20 Καμβύσης ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε· ἔδοξε οἱ ἄγγελον ἐλ-
 θόντα ἐκ Περσέων ἀγγέλλειν ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασι-
 λῆϊ ἱζόμενος Σμέρδιν τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψάσσειε.
 (3) Πρὸς ὦν ταῦτα δέσας περὶ ἐσωτοῦ μή μιν ἀποκτεί-
 νας ὁ ἀδελφεὸς ἄρξῃ, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας,
 25 ὅς οἱ ᾔνῃ Περσέων πιστότατος, ἀποκτενέοντά μιν.
 Ὁ δὲ ἀναβὰς ἐς Σῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν· οἱ μὲν λέ-
 γουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα, οἱ δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θά-
 λασσαν παραγαγόντα καταποντῶσαι.

XXXI. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύσης τῶν κα-
 30 κῶν ἄρξαι τοῦτο, δεύτερα δὲ ξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν
 ἐπιστομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε καὶ ᾔνῃ
 οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεῇ. (2) Ἐγγίμει δὲ αὐτὴν ὥδε·
 οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῆσι ἀδελφεῇσι συνοί-
 κειν Πέρσαι. Ἠράσθη μῆτις τῶν ἀδελφεῶν Καμβύ-
 35 σης, καὶ ἔπειτεν βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐω-
 θότα ἐπενόεε ποιήσῃ, εἴρετο καλέσας τοὺς βασιλῆτας
 δικαστὰς εἴ τις ἔστι κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον
 ἀδελφεῇ συνοικεῖν. (3) Οἱ δὲ βασιλῆται δικασταὶ κε-
 κριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων, ἐς οὓς ἀποθάνωσι ἢ
 40 σφί παρευρεθῇ τι ἄδικον, μέχρι τούτου· οὗτοι δὲ τοῖσι
 Πέρσῃσι δίκας διακάζουσι καὶ ἐξηγηταὶ τῶν πατρίων
 θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακείται. (4)
 Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσεω, ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι
 καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρί-
 45 σκειν ὅς κελεύει ἀδελφεῇ συνοικεῖν ἀδελφεόν, ἄλλον
 μέντοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων
 ἐξεῖναι ποιεῖν τὸ ἂν βούληται. (5) Οὕτω οὔτε τὸν
 νόμον ἔλυσαν, δέσαντες Καμβύσεα· ἵνα τε μὴ αὐτοὶ
 ἀπολῶνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξέῃρον ἄλ-
 50 λον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμῆναι ἀδελφεάς.
 Τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἐγγίμει τὴν ἐρωμένην, μετὰ
 μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν. Τού-
 των ὅττα τὴν νεωτέραν ἐπιστομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον
 κτείνει.

dii, sanguine carneque instructi, et ferri ictum sentientes!
 Dignus profecto Aegyptiis licet deus! Ceterum vos non
 juvabit, ludibrio me habuisse. (2) His dictis, jussit hos
 quibus id negotii mandatum est, flagellis caedere sacerdo-
 tes; reliquorum vero Aegyptiorum quemcumque nacti
 fuissent festum celebrantem, occidere. (3) Ita festi dies
 finem habuere apud Aegyptios, et sacerdotes multati sunt.
 Apis vero, percussus femur, contabuit in templo jacens:
 quem, mortuum ex vulnere, sacerdotes clam rege sepeli-
 verunt.

XXX. Cambyzes vero, ut aiunt Aegyptii, e vestigio pro-
 pter iniquum illud facinus furore est correptus, quum ne
 ante id tempus quidem satis compos fuisset mentis. Et
 primum quidem, post illud, flagitium in fratrem commisit
 Smerdin, qui eodem patre eademque matre erat natus.
 Hunc ex Aegypto in Persas dimisit per invidiam, quod ar-
 cum, quem ab Aethiope datum Ichthyophagi attulerant,
 ille unus ex Persis ad duos saltem fere digitos attraxisset,
 quum reliquorum Persarum nullus id praestare potuisset.
 (2) Dein, quum in Persas reversus Smerdis esset, visum
 Cambyzes per somnum vidit hujusmodi: visus illi est
 nuncius ex Perside veniens nunciare, Smerdin in sella
 regia sedentem capite caelum tetigisse. (3) Quam ob
 causam sibi timens, ne se occiso regnum occupet frater,
 Prexaspem in Persas mittit, qui vir Persarum ei maxime
 fidus erat, dato mandato ut illum occidat. Et Prexaspes
 Susa profectus occidit Smerdin, sive venatum eductum,
 ut alii aiunt; sive, ut alii, ad Rubrum deductum mare et
 in eo demersum.

XXXI. Ab hoc facinore initium factum esse flagitiorum a
 Cambyse narrant. Alterum in sororem patravit, quae illum in
 Aegyptum erat secuta, quamque habuit uxorem, quum tam
 a patre, quam a matre, soror ejus esset. (2) In matrimonium
 autem eam tali modo duxerat, quum antea nequiquam moris
 fuisset apud Persas, sorores in matrimonium ducere. Unius
 ex sororibus suis captus erat amore: quam quum cuperet
 matrimonio sibi jungere, nossetque contra morem fore
 Persarum si id faceret, vocatos ad se regios judices inter-
 rogavit, sitne lex aliqua, jubens ut, qui vellet, in matri-
 monium duceret suam sororem? (3) Sunt autem regii
 judices probati inter Persas viri; qui eo munere funguntur
 quoad vivunt, aut usque dum injusti quidpiam in illis re-
 peritur. Hi Persis jus dicunt, et interpretes sunt patriar-
 um legum, et ad eos omnia referuntur. (4) Ad quaestio-
 nem igitur a Cambyse propositam responderunt hi ea quae
 et vera et tuta essent; dicentes, nullam se legem repe-
 rire, quae jubeat ut frater in matrimonium ducat sororem;
 aliam vero se reperisse legem, quae statuatur, licitum esse regi
 facere quicquid velit. (5) Itaque neque legem, metu Cam-
 bysis, abrogarunt; et, ne ipsi, tuentes legem, perirent,
 aliam legem invenerunt, quae illi, sorores in matrimonium
 ducere cupienti, patrocinabatur. Igitur tunc Cambyzes,
 quam amabat, duxit uxorem: nec vero multo post, aliam
 etiam sororem sibi matrimonio junxit. Et hanc natu mi-
 uxorem, quae cum in Aegyptum secuta erat, interfecit.

XXXII. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διῆς, ὥσπερ περὶ Σμερδίου, λέγεται λόγος. Ἕλληγες μὲν γὰρ λέγουσι Καμβύσεια συμβαλέειν σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνός, θεωρεῖν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην, νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφεόν αὐτοῦ ἄλλον σκύλακα ἀπορρήξαντα τὸν δασμὸν προκαγεῖσθαι οἱ, δύο δὲ γενομένους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμνου· καὶ τὸν μὲν Καμβύσεια ἤρεσθαι θεούμενον, τὴν δὲ παρήμενιν δακρύειν. (2) Καμβύσεια δὲ μαθόντα τοῦτο ἐπειρεῖσθαι διότι δακρύοι, τὴν δὲ εἶπαι ὡς ἰδοῦσα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρήσαντα δακρύσειε, μνηστεισά τε Σμερδίος καὶ μαθούσα ὡς ἐκείνῳ οὐκ εἶη ὁ τιμωρήσιον. (3) Ἕλληγες μὲν δὲ διὰ τοῦτο τὸ ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσειω, Αἰγύπτιοι δὲ ὡς τραπέζῃ περικατημένων λαβοῦσαν θριδάκα τὴν γυναῖκα περιτίλαι καὶ ἐπανεῖρεσθαι τὸν ἄνδρα κότερον περιτετιμμένη ἢ δασέα ἢ θριδάξ ἐοῦσα εἴη καλλίων, καὶ τὸν φάναι δασέα, τὴν δ' εἶπαι, « ταύτην μέντοι κοτὲ σὺ τὴν θριδάκα ἐμιμήσαιο, τὸν Κύρου οἶκον ἀποφιλώσας. » Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπηδῆσαι αὐτὴ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ, καὶ μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανεῖν.

XXXIII. Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκητίους ὁ Καμβύσης ἐξεμάνη, εἴτε δὲ διὰ τὸν Ἄπιν εἴτε καὶ ἄλλως, οἷα πολλὰ ἔωθε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν· καὶ γὰρ τινα ἐκ γενεῆς νοῦσον μεγάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμβύσης, τὴν ἱρὴν οὐνομαζούσαι τινές. Οὐ νῦν τοι αἰεὶ οὐδὲν ἦν τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν.

XXXIV. Τάδε δ' ἐς τοὺς ἄλλους Πέρσας ἐξεμάνη· λέγεται γὰρ εἶπαι αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα τε μάλιστα, καὶ οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρει οὗτος, τοῦτου τε ὁ παῖς οἰνοχόος ἦν τῷ Καμβύσῃ, τιμὴ δὲ καὶ αὐτῇ οὐ μικρὴ· εἶπαι δὲ λέγεται τάδε, « Πρηξάσπεες, κοῖδόν μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα, τίνας τε λόγους περὶ ἐμέο ποιεῦνται; » (2) Τὸν δὲ εἶπαι, « ὦ δέσποτα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μεγάλας ἐπαινέσαι, τῇ δὲ φιλονίῃ σέ φασι πλεόνως προσκείσθαι. » Τὸν μὲν δὲ λέγειν ταῦτα περὶ Περσέων, τὸν δὲ θυμωθέντα τοιάδε ἀμείβεσθαι, « νῦν ἄρα μέ φασι Πέρσαι οἶνον προσκείμενον παραρρνεῖν καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα· οὐδ' ἄρα σφένον οἱ πρότεροι λόγοι ἔσαν ἀληθεῖς. » (3) Πρότερον γὰρ δὴ ἄρα Περσέων οἱ συνέδρων ἐόντων καὶ Κροίσου εἶρετο Καμβύσης κοῖός τις δοκέει ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κύρον, οἱ δὲ ἀμείβοντο ὡς εἴη ἀμείνων τοῦ πατρός· τὰ τε γὰρ ἐκείνων πάντα ἔχιν αὐτὸν καὶ προσεκτῆσθαι Αἰγυπτῶν τε καὶ τὴν θάλασσαν. (4) Πέρσαι μὲν ταῦτα ἔλεγον, Κροῖσος δὲ παρεὼν τε καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ κρίσει εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεια τάδε, « ἐμοὶ μὲν νυν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκεῖς ὁμοῖος εἶναι τῷ πατρί· οὐ γὰρ κῶ τοί ἐστί υἱὸς οἷον σὲ ἐκείνος κατελίπετο. » Ἦσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, καὶ ἐπαινέει τὴν Κροίσου κρίσιν.

XXXV. Τούτων δὲ ὧν ἐπιμνησθέντα ὀργῇ λέγειν πρὸς τὸν Πρηξάσπεα, « σὺ νυν μάθε εἰ λέγουσι Πέρσαι

XXXII. De cuius morte duplex, perinde atque de Smerdi, fama fertur. Græci quippe narrant, commisisse Cambysen, spectante uxore illa, catulum leonis cum canis catulo; qui quum a leonis catulo vinceretur, alium catulum canium, qui fuisset hujus frater, rupta catena, illi opem tulisse; atque ita canes, quum duo essent, leonem superasse. Hæc spectantem Cambysen delectatum esse; illam vero, adsidentem, fudisse lacrimas. (2) Id animadvertentem Cambysen quæsisse ex ea, cur fleret; et illam respondisse, flere se, quod catulum videns opem ferentem fratri, meminisset Smerdis, cogitassetque neminem esse qui illi esset opem laturus. (3) Hoc igitur ob dictum interfectam illam a Cambyse esse aiunt Græci. Ægyptii vero narrant, quum mensæ ambo adsiderent, mulierem sumta lactuca folia circumcîra decerpissey tum ex marito quæsissey sitne integra lactuca; an cui folia decerpta sint, pulcior? Quumque is, integram, dixisset; reposuisse illam, « Atqui tu hanc imitatus es lactucam, Cyri domum circumcidens. » Et illum, ira incensum, calce pedis ei, prægnans quum esset, insultasse; et illam abortu facto mortuum esse.

XXXIII. Ita in suos sæviit Cambyses, in furorem actus sive propter Apin nimirum, sive alio casu, quales multæ calamitates accidere hominibus solent: nam etiam a pueris gravi morbo dicitur Cambyses adfectus fuisse, quem sacrum morbum nonnulli vocant. Itaque non erat dissensaneum, ut, corpus quum gravi morbo laboraret, ne mens quidem sana esset.

XXXIV. In reliquos vero Persas hæc alia furoris edidit exempla. Prexaspem, quem maximo in honore habebat, qui nunciorum ad regem perferendorum munereungebatur, cuius etiam filius pincerna regis erat, qui et ipse hand exiguus honor est; illum igitur sic adlocutus fertur: « Dic mihi, Prexaspes; qualem me virum esse existimant Persæ? et quos de me habent sermones? » (2) Tum illum respondisse: « Domine, cætera omnia magnifice laudaris: sed vino aiunt te nimium indulgere. » Quæ quum ille de Persis dixisset, ira incensum regem hæc reposuisse: « Ergo nunc me Persæ dicunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem! igitur priores illorum sermones mendaces fuerunt. » (3) Superiore quippe tempore, quum adsiderent ei Persæ atque etiam Cræsus, quæsierat ex his Cambyses, qualis vir ipse videretur esse, cum patre Cyro collatus! et illi responderant, esse patre superiorem: quippe non modo possidere quæcumque Cyrus obtinuisset, sed et insuper Ægyptum et mare tenere. (4) Hæc Persæ dixerant; Cræsus vero quum adesset, nec ei placeret ista comparatio, his verbis Cambysen erat adlocutus: « Mihi quidem, o Cyro nate, non videris similis esse patri, quum filium nondum habeas qualem te ille reliquit. » Quibus auditis delectatus Cambyses erat, Cræsi que laudaverat iudicium.

XXXV. Horum igitur tunc recordatum illum, iratum dixisse Prexaspi: « Tu nunc cognosce ipse, verumne dicant

ἀληθέα, εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι· εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε ἐστῆτος ἐν τοῖσι προθύροισι βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίας, Πέρσαι φανέονται λέγοντες οὐδέν· ἦν δ' ἀμάρτω, φάναι
 5 Πέρσας τε λέγειν ἀληθέα καὶ ἐμέ μὴ σωφρονέειν. »
 (2) Ταῦτα δὲ εἰπαντα καὶ διατείναντα τὸ τόξον βαλέειν τὸν παῖδα, πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς ἀνασχίζειν αὐτὸν καλεῦειν καὶ σκέψασθαι τὸ βλήμα· ὥς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὑρεθῆναι ξενόντα τὸν οἰστών, εἶπαι πρὸς τὸν πατέρα
 10 τοῦ παιδὸς γελάσαντα καὶ περιχαρέα γενόμενον, « Πρῆξασπες, ὥς μὲν ἐγὼ τε οὐ μαίνομαι Πέρσαι τε παραφρονέουσιν, ὁγλήα τοι γέγονε· νῦν δέ μοι εἰπέ, τίνα εἶδες ἤδη πάντων ἀνθρώπων οὕτω ἐπίσκοπα τοξεύοντα; » (3) Πρῆξάσπεα δὲ ὁρῶντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ
 15 περὶ ἑωυτῷ δειμαίνοντα, εἶπαι, « δέσποτα, οὐδ' ἂν αὐτὸν ἐγώ γε δοκίω τὸν θεὸν οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν. » Τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσατο, ἐτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοῖα τοῖσι πρῶτοισι δυώδεκα ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξίόχρεω ἐλὼν ζώνοντα ἐπὶ κεφαλῇ κατῴρυξε.
 20 XXXVI. Ταῦτα δὲ μιν ποιεῖντα ἐδῶκαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νουθετῆσαι τοιαῖδε τοῖσι ἔπεισι, « ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπίτραπε, ἀλλ' ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν· ἀγαθόν τι πρόνοον εἶναι, σοφὸν δὲ ἡ προμηθία. (3) Σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας σεωυτοῦ
 25 πολιήτας ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξίόχρεω ἐλὼν, κτείνεις δὲ παῖδας. Ἦν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιήης, ὅρα δίκως μὴ σε ἀποστήσονται Πέρσαι. Ἐμοὶ δὲ πατὴρ ὁ σὸς Κύρος ἐνετέλλετο πολλὰ καλεῖν σε νουθετεῖν καὶ ὑποτίθεσθαι ὅ τι ἂν εὐρίσκω ἀγαθόν. » (3) Ὁ μὲν δὲ εὖνοιαν
 30 φαίνων συνεβούλευε οἱ ταῦτα· ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷ συμβουλεύειν, δε χρηστῶς μὲν τὴν σεωυτοῦ πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας, καλεῖν αὐτὸν Ἀράξια ποταμὸν διαβάντα ἵνα ἐπὶ Μασσαγέτας βουλομένων ἐκείνων
 35 διαδαινέειν ἐς τὴν ἡμετέρεην, καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὠλεσας τῆς σεωυτοῦ πατρίδος κακῶς προστας, ἀπὸ δὲ ὠλεσας Κύρον πειθόμενόν σοι. Ἄλλ' οὔτι χαίρων, ἐπεὶ τοι καὶ πάλαι ἐς δὲ προφασίος τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι. » (4) Ταῦτα δὲ εἶπας ἐλάμβανε τὸ τόξον ὥς
 40 κατατοξεύων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀνδραμῶν ἔθεε ἔξω· ὁ δὲ ἐπεῖτε τοξεῦσαι οὐκ εἶχε, ἐνετείλατο τοῖσι θεράπουσι λαθόντας μιν ἀποκτείνειν. (5) Οἱ δὲ θεράποντες ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον, ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ ὅστε, εἰ μὲν μεταμε-
 45 ῖ ἦσει τῷ Καμβύσῃ καὶ ἐπικτήσῃ τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ ἐκφάναντες αὐτὸν ὄψρα λάμβοντα ζῶα γρία Κροῖσου, ἦν δὲ μὴ μεταμελῆται μηδὲ ποθέη μιν, τότε καταγρῆσθαι. (6) Ἐποθήσε τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτεν χρόνῳ ὕστερον, καὶ οἱ θεράποντες
 50 μαθόντες τοῦτο ἀπήγγελλον αὐτῷ ὥς περιέη. (7) Καμβύσης δὲ Κροῖσῳ μὲν συνήδουσαι ἔφη περιόντι, ἀκείνους μὲν τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπροΐξασθαι, ἀλλ' ἀποκτενεῖν καὶ ἐποίησε ταῦτα.

XXXVII. Ὁ μὲν δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε

Persæ, an istud dicentes desipiant ipsi : quodsi enim filii tui in atrio stantis, coniecta sagitta, medium feriero cor, constabit nugas dicere Persas; sin aberravero, dic vera loqui Persas, meque haud sana esse mente. » (2) His dictis, tetendisse arcum; sagittaque ferisset puerum : qui ut cecidit, secari corpus jussit, inspicique vulnus; et quum in cor intrasse sagittam esset repertum, ridens et supra modum gavisus, patri pueri hoc dixit : « Manifestum jam cognovisti, Prexaspes, non me insanire, sed desipere Persas. Nunc vero dic mihi, quemnam tu nosti hominum omnium, qui ita ad destinatum adigat sagittam? » (3) Prexaspes, furere hominem videns, sibi que timens ipsi, respondit : « Domine, equidem ne deum quidem ipsum ita dextre ferire existimo. » Tum igitur hoc fecit Cambysses : alibi vero deinde, Persarum primoribus pares duodecim, nulla idonea caussa damnatos, vivos inverso capite terra jussit defodi.

XXXVI. Quæ quum ille patret, æquum censuit Cræsus Lydus hisce illum verbis monere : « O rex, ne omnia juventuti iræque indulgeas ! sed contine atque cohibe te ipse. Bona res est providentia : et sapientis est, rectum consilium in tempore capere. (2) At tu viros occidis, cives tuos, nulla idonea caussa damnatos; idemque pueros occidis. Quodsi plura talia admiseris, vide ne a te deficiant Persæ. Mihi vero pater tuus Cyrus injunxit, sæpe multumque hortatus, ut te monerem, tibi que consilium darem, quodcunque ex tuo commodo esse reperissem. » (3) Hoc ille, benevolentiam significans, consilium Cambyssi dedit; cui his verbis rex respondit : « tu etiam mihi consilia dare audes ! qui tam præclare tuam administrasti patriam, præclareque patri meo consuluisti, suadens illi, ut trajecto Araxe adversus Massagetas duceret, quum illi in nostram terram vellent trajicere. Igitur et te ipsum perdidisti, patriæ rebus male administratis; et Cyrum perdidisti, qui tuum secutus est consilium. Sed male tibi hoc cesserit; jam pridem enim occasionem aliquam adversus te nancisci cupiebam. » (4) His dictis, arcum prehendit, sagittam in illum emissurus. At Cræsus conversus foras se proripuit. et Cambysses, quum ferire illum non potuisset, famulis imperavit ut prehensum occiderent. (5) At famuli, qui ingenium illius nossent, occulant Cræsum, hæc secum reputantes, si dati mandati pœniteret Cambysem, et desiderium Cræsi eum caperet, se producto illo præmia servati illius accepturos; sin in sententia rex persisteret, neque illum desideraret, tunc illum esse interfecturos. (6) Neque multo post (sicut illi fere existimaverant) desideravit Cambysses Cræsum; quo cognito famuli, superesse illum, regi nunciarunt. (7) Tum vero, gaudere se quidem, ait Cambysses, quod Cræsus supersit; at illos, qui eum servassent, non impune laturos, sed capite luituros. Quod et faciendum mandavit.

XXXVII. Talia igitur Cambysses multa, dum Memphi

καὶ τοὺς συμμάχους ἐξεμαίνετο, μένον ἐν Μέμφει καὶ
 θήκας τε παλαιὰς ἀνοίγων καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς·
 ἐν δὲ δὴ καὶ ἐς τοῦ Ἡραίου τοῦ ἱερὸν ἦλθε καὶ πολλὰ
 τῷ γάλατι κατεγέλασε· ἔστι γὰρ τοῦ Ἡραίου τῷ-
 5 γάλατι τοῖσι Φοινικηίοισι Παταίοισι ἐμπερέστατον,
 τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πλώρησι τῶν τριηρέων πε-
 ριάγουσι. Ὅς δὲ τοὺτους μὴ ὅποιε, ἐγὼ δέ οἱ
 σημανένω· πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησις ἔστι. (2) Ἐσθλθε
 δὲ καὶ ἐς τῶν Καθερίων τὸ ἱερὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτὸν ἔστι
 10 ἐσιέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱέρα· ταῦτα δὲ τὰ γάλατα καὶ
 ἐνέπηρσε πολλὰ κατασκύβας. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα
 ὁμοῖα τοῖσι τοῦ Ἡραίου· τούτου δὲ σφας παίδας λέ-
 γουσι εἶναι.

XXXVIII. Πανταχῇ ὧν μοι δὴλά ἐστι ὅτι ἐμάνη
 15 μεγάλως ὁ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσι τε καὶ νομαίοι-
 σι ἐπεχείρησε καταγελᾶν. Εἰ γάρ τις προθείη πᾶσι
 ἀνθρώποισι ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους
 ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασχεψάμενοι ἂν ἐλοῖατο ἕκα-
 στοι τοὺς ἐσωτῶν· οὕτω νομίζουσι πολλὸν τι καλλίστους
 20 τοὺς ἐσωτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. (2) Οὐκ ὧν οἰκός
 ἔστι ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἄνδρα γέλωτα τὰ τοιαῦτα
 εἶσθαι. Ὡς δὲ οὕτω νενομίσασιν τὰ περὶ τοὺς νόμους
 πάντες ἄνθρωποι, πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις
 πάρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ ὅλῃ καὶ τῇδε. (3) Δαρεῖος
 25 ἐπὶ τῆς ἐσωτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων τοὺς παρὲν-
 τας εἴρετο ἐπὶ κόσμῳ ἂν γράμῃ βουλοῖατο τοὺς πατέ-
 ρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἐπ' οὐδενὶ
 ἔρσαν ἐρδεῖν ἂν τοῦτο. (4) Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα
 καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεωμένους Καλατίας, οἱ τοὺς
 30 γονέας κατεσιθίουσι, εἴρετο, παρὲντων τῶν Ἑλλήνων
 καὶ δι' ἐρμηνέος μανθανόντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τῇ
 γράμῃ δεξάται· ἂν τελευτέοντας τοὺς πατέρας κατα-
 καίειν πυρὶ· οἱ δὲ ἀμείψαντες μέγα εὐφραμέειν μιν ἐκέ-
 λευον. (6) Οὕτω μὲν νυν ταῦτα νενόμισται, καὶ ὁρθῶς
 35 μοι δοκεῖ Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα
 ρῆσας εἶναι.

XXXIX. Καμβύσει δὲ ἐπ' Αἴγυπτον στρατευομέ-
 νου ἐποιήσαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατῆγιν ἐπὶ Σά-
 40 μων τε καὶ Πολυκράτες τὸν Αἰάχεος, ὃς ἔσχε Σάμον
 ἐπαναστάς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν
 πόλιν τοῖσι ἀδελφοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι
 ἔνειμε, μετὰ δὲ τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ
 νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας ἔσχε πᾶσαν Σάμον,
 45 σχῶν δὲ ξεινίην Ἀμάσι τῇ Αἰγύπτῳ βασιλεῖ συνεθή-
 κατο, πέμπων τε δῶρα καὶ δεχόμενος ἄλλα παρ' ἐκεί-
 νου. (2) Ἐν γρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτες
 τὰ πρήγματα αὖξετο καὶ ἦν βεβιωμένα ἀνά τε τὴν
 Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· ὅκου γὰρ ἰθὺς εἰσεστρα-
 τεύεσθαι, πάντα οἱ ἐχώρει εὐτυχέως. Ἐκτῆτο δὲ
 50 πεντηκοντέρους τε ἑκατὸν καὶ χιλίους τοξότας. (3)
 Ἐπερὲ δὲ καὶ ἦγε πάντας, διακρίνων οὐδένα· τῷ γὰρ
 φίλῳ ἔφη χαρίεσθαι μᾶλλον ἀποδιδούς τὰ ἔλαβε ἢ
 ἀρχὴν μηδὲ λαθόν. Συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων ἀραι-
 ρήκεε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου ἄστεα· ἐν δὲ δὴ καὶ

morabatur, et adversus Persas et adversus socios furiosa
 patravit : præterea vetusta sepulcra aperuit, et cadavera
 inspexit ; atque etiam templum Vulcani ingressus, simula-
 crum dei multis modis ludibrio habuit. Vulcani illud si-
 mulacrum simillimum est Phœniciis Patæcis, quos Phœni-
 ces in proris triremium circumferunt. Quos qui non vidit,
 ei ego significabo : est imitatio viri pygmaei. (2) Ingres-
 sus vero etiam est Cabirorum templum, quod neminem
 fas est ingredi, nisi sacerdotem : atque horum simulacra
 igne etiam cremavit, multis ludificatus. Sunt autem hæc
 quoque similia Vulcani, cujus filios aiunt esse Cabiros.

XXXVIII. Quibus ex omnibus fit mihi manifestum, fu-
 rore magnopere actum fuisse Cambysen : alioqui templis
 sacrisque populi ritibus non erat illurusus. Nam si quis
 hominibus omnibus optionem proponeret sibi eligendi ex
 omnibus institutis ea quæ optima viderentur, quilibet
 eorum, re deliberata, domestica esset prælaturus : adeo
 quisque populus suas leges longe esse optimas judicat.
 (2) Itaque verisimile non est, alium hominem, nisi furio-
 sum, talia ludibrio habere. Statuere autem ita de suis
 legibus et institutis homines omnes, quum aliis multis in-
 telligi documentis potest, tum hocce. (3) Darius imperio est potitus, convocatos Græcos qui ei aderant,
 interrogavit, quam pecunie proposita summa vellent
 mortuos parentes comedere. Et illi, nulla conditione se id
 facturos, responderunt. (4) Idem deinde ex Indis hos
 qui Calatiæ nominantur, qui parentes comedunt, ad se
 vocatos, præsentibus Græcis, et per interpretes quid agere-
 tur intelligentibus, interrogavit, quam mercede in se recipere-
 rent, igne cremare mortuos parentes. Et illi, alta voce
 exclamantes, meliora eum ominari jusserunt. (5) Ita igitur
 hæc constituta sunt ; recterque mihi Pindarus videtur ceci-
 nisse, Morem majorum dicens regem esse omnium.

XXXIX. Quo tempore Cambyzes Ægyptum bello adgres-
 sus est, per idem tempus Lacedæmonii adversus Samum,
 et Polycratem, Æacis filium, expeditionem susceperunt.
 Is quum insurrectione facta Samum occupasset, primum
 trifariam distributam civitatem simul cum fratribus, Pan-
 tagnoto et Sylosonte, administraverat : dein, altero occiso,
 et natu minore Sylosonte insula ejecto, universam Samum
 imperio tenebat. Quo in imperio cum Amasi, Ægypti
 rege, hospitium contraxit, dona ei mittens, et vicissim ab
 illo accipiens. (2) Brevis tempore ita auctæ res erant
 Polycratis, ut per universam Ioniam reliquamque Græciam
 celebrarentur. Etenim quocumque cum exercitu proficiscere-
 tur, omnia ei feliciter cedebant. Habebat autem centum
 acturias naves quinquaginta remorum, et mille sagittarios
 (satellites). (3) Cunctos circumcirca, nullo discrimine facto,
 invadens, agebat ferebatque omnia. Nam amico, aiebat,
 magis se gratificaturum, si ea, quæ eripuisset, eidem re-
 stitueret, quam si initio nihil eripuisset. Multas igitur in-
 sulas ceperat, multa item continentis oppida : in his Lea-

Λασιόους πανστρατιῇ βωθέντας Μιλησίοισι ναυμαχίῃ κρατήσας εἴλε, οἱ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένοι ὠρύσαν.

XL. Καὶ κως τὸν Ἀμασιν εὐτυχέων μεγάλως δὲ Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελέεσθαι. Πολλῶν δὲ ἐστὶ πλεονόος οἱ εὐτυχίης γινομένης γράψας ἐς βιβλίον τάδε ἐπέστειλε ἐς Σάμον· (2) « Ἀμασιν Πολυκράτει ὧδε λέγει. Ἡδὺ μὲν πυνθάνεσθαι ἀνδρὰ φίλον καὶ ξείνον· εὖ πρῆσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλαι εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι, τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ ὡς φθονερόν· καὶ κως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἄν κήδωμαι τὸ μὲν τι εὐτυχεῖν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπταίειν, καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα, ἐναλλάξ πρῆσσουν, ἢ εὐτυχεῖν τὰ πάντα. (3) Οὐδένα γάρ κω λόγῳ οἶδα ἀκούσας ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόριζος, εὐτυχέων τὰ πάντα. Σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποίησον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιαύδε· φροντίσας τὸ ἄν εὖρης ἐόν τοι πλείστου ἀξίον, καὶ ἐπ' ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τοῦτο ἀπόβαλε οὕτω ὅπως 20 μὴ κέτι ἤξει ἐς ἀνθρώπους. (4) Ἦν τε μὴ ἐναλλάξ ᾗδῃ τῶπὸ τούτου αἱ εὐτυχίαι τοι τῆσι πάθῃσι προσπίπτωσι, τρόπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἄκρο. »

XLII. Ταῦτα ἐπιλεξάμενος δὲ Πολυκράτης, καὶ νόμω λαβὼν ὡς οἱ εὖ ὑποτίθεται Ἀμασιν, ἐδίδεχτο ἐπ' ᾧ 25 ἄν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσθηθεῖ ἀπολομένῳ τῶν χειμνῶν, διζήμενος δ' εὗρισκε τὸδε· ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρει χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. (2) Ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλεῖν, ἐποίησε τοιαύδε· πεντη- 30 κόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέβη ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νῆσου ἐκάς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων δρεόντων τῶν συμπλοῶν ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. Τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλωε, ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἐγρήτο.

XLII. Πέμπτῃ δὲ ἡ ἑκτῇ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε οἱ συνήνικε γενέσθαι. Ἄνθρωπος ἄλιεὺς λαβὼν ἰχθύν μέγαν τε καὶ καλὸν ἤξιόν μιν Πολυκράτει δῶρον δοθῆναι· φέρων δὲ ἐπὶ τὰς θύρας Πολυκράτει ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς 35 ὅσιν, χωρήσαντος δὲ οἱ τούτου ἔλεγε διδοῦς τὸν ἰχθύν, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἔλκω οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καί περ γε ἔων ἀποχειροβίωτος, ἀλλὰ μοι ἐδόκεε σέυ τε εἶναι ἀξίος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. Σοὶ δὲ ἡ μιν φέρων δίδωμι. » (2) Ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι ἀμείβεται τοιοῦτε, « κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις δι- 45 πλὴν τῶν τε λόγων καὶ τῷ δώρῳ· καὶ σε ἐπὶ δεῖπνον καλεῦμεν. » Ὁ μὲν δὲ ἄλιεὺς μέγα ποιεῦμενος ταῦτα ἦε ἐς τὰ οἰκία, τὸν δὲ ἰχθύν τάμνοντες οἱ θεράποντες εὐρίσκουσι ἐν τῇ νηδαίᾳ αὐτοῦ ἐνδοῦσιν τὴν Πολυκράτους σφρηγίδα. (3) Ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ λαβὼν τάχιστα, 50 ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτην, διδόντες δὲ οἱ τὴν σφρηγίδα ἔλεγον ὅτι τῷ τρόπῳ εὗρεθι. Τὸν δὲ ὡς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον πάντα τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλαβῆκε, γράψας δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέβηκε.

bios, quum omnibus viribus Milesiis auxilio essent protecti, navali pugna superatos cepit; qui deinde universam fossam, murum Sami ambientem, vincti foderunt.

XL. Amasin non latebat, ingenti felicitate uti Polycratem; sed ea res illi curæ erat. Quum vero etiam multo magis augeretur prospera illius fortuna, misso libello hæc ad eum perscripsit: (2) « Amasis Polycrati hæc dicit. Jucundum utique est intelligere, virum amicum et hospitem bene agere. At mihi non placent tuæ res nimium secundæ, ut qui norim, invidium esse numen: ac fere cupio, ut et ego et hi qui mihi curæ sunt, partim quidem prospero utamur rerum successu, partim vero etiam nonnihil offendamus; atque illa potius vitam transigamus, variante fortuna, quam usquequaque simus felices. (3) Neminem enim novi aut fando audivi, quin, postquam usquequaque prospera usus est fortuna, postremo pessimum funditus finem habuerit. Tu ergo, meum secutus consilium, adversus illam tuam nimiam felicitatem fac hocce: cogita quid sit quod habeas quod maximi tibi sit prelii, et quo amisso summa animi ægritudine adfectum te iri existimes; atque ita illud abjice, ut inter homines non amplius compareat. (4) Quodsi posthac tibi res secundæ jam non per vices cum ipsis infortuniis eventuræ sunt, fac ut rebus tuis hac ratione, quam tibi proposui, medearis. »

XLII. His perlectis Polycrates, intelligens bene se monere Amasin, quæsit quidnam esset ex suis cimeliis, cujus jactura maximam animo suo ægritudinem esset adlatura; et, rerum suarum inita ratione, hoc reperit: erat ei annulus signatorius, quem gestabat, auro vinctus, e smaragdo lapide, Theodori opus Samii, Teleclis filii. (2) Hunc anulum abjicere secum constituens, fecit hæc: actuariam navem quinquaginta remorum hominibus complevit; quam postquam et ipse conscendit, jussit illos in altum enavigare: quumque procul ab insula abessent, detractum de manu anulum, conspicientibus cunctis qui in navi erant, in mare projecit. Hoc facto, retro navigavit: et postquam domum rediit, in mœrore versatus est.

XLII. At quinto aut sexto exinde die res ei accidit hujusmodi. Homo piscatoriam exercens, quum ingentem pulcrumque cepisset piscem, Polycrati eum voluit dono dare: itaque ad fores regis illum ferens, ait velle se Polycrati in conspectum venire. Quod ubi illi contigit, offerens piscem dixit: « Hunc, rex, postquam ego cepi, non judicavi in forum rerum venalium esse ferendum, quamvis si non homo manu mea victum quærens; sed visus est mihi te tuoque imperio dignus: tibi igitur illum adfero donoque. » (2) His verbis delectatus Polycrates, in hunc modum homini respondit: « Recte utique fecisti, ac duplicem tibi habeo gratiam, et orationis tuæ, et doni causa: teque ad cœnam vocamus. » Piscator, magni hæc faciens, domum abiit: famuli vero, dum piscem dissecant, reperiunt in ejus ventre anulum Polycratis. (3) Quem ut viderunt, protinus correptum, gaudio perfusi, ad Polycratem deferunt, dant nunciantque quo pacto repertus sit annulus. Tum Polycrates, quum subiret mentem ejus cogitatio rem esse divinam, conscripsit in libello omnia, quæ et ipse fecisset, et quæ sibi inde accidissent: libellumque illum in Ægyptum dedit perferendum.

XLIII. Ἐπιλεξάμενος δὲ ὁ Ἀμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτους ἦκον, ἔμαθε ὅτι ἔκχομίσαι τε ἀδύνατον εἶη ἀνθρώπων ἀνθρώπων ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρήγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσιν μέλλοι
 5 Πολυκράτης εὐτυχῶν τὰ πάντα, δὲ καὶ τὰ ἀποβάλλει εὐρίσκει. (2) Πέμψας δὲ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. Τούτῳ δὲ ἐνέκεν ταῦτα ἐποίει, ἵνα μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεια καταλαβούσης αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν ὡς περὶ ξείνου
 10 ἀνδρός.

XLIV. Ἐπὶ τοῦτον δὴ ὦν τὸν Πολυκράτεια εὐτυχέοντα τὰ πάντα ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. (2) Πολυκράτης δὲ πέμψας παρὰ
 15 Καμβύσεα τὸν Κύρου, συλλέγοντα στρατὸν ἐπ' Αἴγυπτον, ἐδέχθη ὅπως ἂν καὶ παρ' ἐωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον δέοιτο στρατοῦ. (3) Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων προθύμως ἔπεμπε ἐς Σάμον, δεόμενος Πολυκράτους στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἐωυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον. Ὁ
 20 δὲ ἐπιλέξας τῶν ἀστῶν τοὺς ὑπόπτευε μάλιστα ἐς ἐπανάστασιν ἀπέπεμπε τεσσαράκοντα τριήρεσι, ἐντειλάμενος Καμβύσῃ ὀπίσω τούτους μὴ ἀποπέμπειν.

XLV. Οἱ μὲν δὴ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτους οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον,
 25 ἀλλ' ἐπεῖτε ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλώοντες, δοῦναι σφίσι λόγον, καὶ σφί ἀδείν τὸ προσωτέρω μηκέτι πλῶειν· οἱ δὲ λέγουσι ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους ἐνθεῦεν αὐτοὺς ἀποδρῆναι. (2) Καταπλώουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυκράτης νηυσὶ ἀντίστας ἐς μάχην
 30 κατέστη· νικήσαντες δὲ οἱ κατιόντες ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον, πεζομαγήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ ἐσώθησαν, καὶ οὕτω δὴ ἐπλώον ἐς Λακεδαίμονα. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου νικῆσαι Πολυκράτεια, λέγοντες ἑμοὶ δοκεῖν οὐκ ὀρθῶς· οὐδὲν γὰρ ἔδει σφας Λακεδαιμόνιους ἐπικαλέσθαι, εἰ περ αὐτοὶ ἱκανοὶ ἔσαν Πολυκράτεια παραστήσασθαι. (4) Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ λόγος αἰρεῖ, τῷ ἐπικούρῳ τε μισθῶτο καὶ τοξόται οἰκήτῳ ἔσαν πλήθει πολλοὶ, τοῦτον ὑπὸ τῶν κατιόντων Σαμίων ἰόντων ὀλίγων ἐσώθησαν. (5) Τῶν δ' ἐπ' ἐωυτῷ ἰόντων
 40 πολιτηῶν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας ὁ Πολυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνελίσσας εἶχε ἐτοίμους, ἣν ἄρα προδιδῶσι οὗτοι πρὸς τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι αὐτοῖσι νεωσοίκοις.

XLVI. Ἐπεῖτε δὲ οἱ ἐξελαθέντες Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτους ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην, καταστάντες ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας ἔλεγον πολλὰ ὅσα κάρτα δεόμενοι. Οἱ δὲ σφί τῇ πρώτῃ καταστάσει ὑπεκρίναντο τὰ μὲν πρῶτα λεγθέντα ἐπιλεληθέναι, τὰ δὲ ὕστερα οὐ συνείναι. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα δευτέρα καταστάντες ἄλλο μὲν εἶπαν
 45 οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες ἔφασαν τὸν θύλακον ἀλφίτων δέεσθαι. Οἱ δὲ σφί ὑπεκρίναντο τὸν θύλακον περιεργάσθαι· βωθέειν δ' ὦν ἔδοξε αὐτοῖσι.

XLVII. Καὶ ἔπειτεν παρασκευασάμενοι ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ Σάμον, ὡς μὲν Σάμιοι λέ-

XLIII. Amasis, lecto libello quem ad illum Polycrates miserat, intellexit, fieri non posse ut homo hominem e casu futuro eripiat, et male vitam finitum esse Polycratem, cui feliciter omnia cedant, quique etiam, quæ abiecit, rursus inveniat. (2) Itaque misso Samum præcone, dissolvere se dixit hospitium. Id autem ea causa fecit, ne, si ingens et gravis calamitas Polycrati accidisset, ipse merore adliceretur hospitii causa.

XLIV. Adversus hunc igitur Polycratem, rebus omnibus felicem, bellum moverunt Lacedæmonii, auxilio vocati a Samiis illis, qui deinde Cydoniam in Creta insula coloniam condiderunt. (2) Scilicet, quo tempore Cāmby ses, Cyri filius, copias adversus Ægyptum comparavit, miserat Polycrates ad Cambysen, rogans ut etiam ad se Samum mitteret, a seque copias peteret. (3) Quo audito, libenter Camby ses Samum miserat, petens a Polycrate ut navales copias secum mitteret adversus Ægyptum. Et ille e civibus selectos hos, quos novandarum domi rerum maxime suspectos habebat, miserat cum quadraginta triremibus; mandans Camby si, ne hos remitteret.

XLV. Jam dicunt alii, Samios hos a Polycrate missos, in Ægyptum non pervenisse; sed quum ad Carpathium navibus venissent, re deliberata statuisset non ulterius navigare: alii aiunt, venisse eos in Ægyptum, ibique fuisse observatos, sed fuga inde evasisse. (2) Qui ubi Samum renavigarunt, Polycrates cum navibus obviam profectus, prælium cum eis commisit: qua ex pugna quum superiores discessissent hi reduces, in insulam exscenderunt; at tunc, pedestri commisso prælio, victi fugatique sunt, atque ita Lacedæmonem navigarunt. (3) Ac sunt quidem qui dicant, hos ex Ægypto redeuntes devicisse Polycratem: quod, mea quidem sententia, falsum est. Nihil enim opus fuisset Lacedæmonios auxilio vocare, si satis virium ipsi habuissent, quibus Polycratem ad deditionem compellerent. (4) Ad hæc minime est consentaneum rationi, ut, cui et auxilium mercenariorum et propriorum satellitum magna multitudo præsto erat, hic a redeuntibus Samiis, paucis numero, esset devictus. (5) Præterea civium sibi subsectorum uxores et liberos, navalibus inclusos, in promptu habuerat Polycrates, si illi cum redeuntibus de proditione egissent, simul cum navalibus igne crematurus.

XLVI. Samii, a Polycrate ejecti, ut Spartam venerunt, deducti ad magistratus, multa fecerunt verba, ut qui solliciti admodum orarent. At illi, primo hoc eis dato concilio, responderunt: quæ prima dixissent, ea se esse oblitos; quæ deinde, ea non intelligere. (2) Post hæc, iterum admissi, saccum ferentes, nihil aliud dixerunt, nisi hæc verba, Saccus farina indiget. Quibus Spartani responderunt, vocabulo Saccus supersedere eos potuisse: opem vero ferre decreverunt.

XLVII. Deinde Lacedæmonii, rebus omnibus paratis, exercitum Samum miserunt: idque, ut quidem Samii di-

γούσι, εὐεργεσίας ἔκτινοντες, οἱ σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐβώθησαν ἐπὶ Μεσσηνίους· ὥς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοις ἐστρατεύοντο ὥς τίσασθαι βουλόμενοι τοῦ χρητῆρος τῆς ἀρπαγῆς τὸν ἦγον Κροίσῳ, καὶ τοῦ θώρηκος τὸν αὐτοῖσι Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπέμψε δῶρον. (2) Καὶ γὰρ θώρηκα ἐλήσαντο τῷ προτέρῳ· ἐτεῖ ἢ τὸν χρητῆρα οἱ Σάμιοι, ἐόντα μὲν λίνεον καὶ ζῶων ἐνυφασμένων συγνῶν, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοις ἀπὸ ξύλου· τῶν δὲ εἵνεκεν θωμάσαι ἄξιον, ἀρπεδόνῃ ἐκάστη τὸν θώρηκος ποιεῖν· εἴσα γὰρ λεπτὴ ἔχει ἀρπεδῶνας ἐν ἐνωτῇ τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντα, πάσας φανεράς. Τοιοῦτος ἕτερός ἐστι καὶ τὸν ἐν Λίνδῳ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἀμασις.

15 XLVIII. Συνεπελάθοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ὥστε γενέσθαι καὶ Κορίνθιοι προθύμως· ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τοὺτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γενομένον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ χρητῆρος τῇ ἀρπαγῇ γεγονός. 20 (2) Κερκυραῖων γὰρ παῖδας τριηκοσίους ἀνδρῶν τῶν πρώτων Περιάνδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδεις ἀπέπεμψε παρ' Ἀλυάττεα ἐπ' ἐκτομῇ· προσσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων, πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον ἐπ' οἷσι ἀγόιατο ἐς Σάρδεις, πρῶτα 25 μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδαξαν ἱροῦ ἄψασθαι Ἀρτέμιδος, μετὰ δὲ οὐ περιορόντες ἀπέλκειν τοὺς ἰκέτας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποιήσαντο οἱ Σάμιοι ὁρτὴν, τῇ καὶ νῦν ἐτι γέρονται κατὰ ταῦτά· (3) νυκτὸς γὰρ ἐπιγενομένης, ὅσον χρόνον ἰκέ- 30 τευον οἱ παῖδες, ἴστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ ἡθίων, ἰσάντες δὲ τοὺς χοροὺς τραχὺὰ σπασίμου τε καὶ μέλιτος ἐποίησαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἀρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔλκουν τροφὴν. (4) Ἐς τοῦτο δὲ τότε ἐγένετο, ἐς δ' οἱ Κορίνθιοι τῶν παίδων οἱ φύλκοι 35 οἶοντο ἀπολιπόντες· τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι.

XLIX. Εἰ μὲν νυν Περιάνδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοις φίλα ἦν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οἱ δὲ οὐκ ἂν συνελάθοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης 40 εἵνεκεν τῆς αἰτίας. Νῦν δὲ αἰεὶ ἐπεῖτε ἔκτισαν τὴν νῆσον, εἰσὶ ἀλλήλοισι διάφοροι ζόντες ἐνωτοῖσι. (2) Τούτων οἷν εἵνεκεν ἀπεμνησικάκουν τοῖσι Σαμίοις οἱ Κορίνθιοι. Ἀπέπεμπε δὲ ἐς Σάρδεις ἐπ' ἐκτομῇ Περιάνδρος τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας τιμωρεύμε- 45 νος· πρότεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἤρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες.

L. Ἐπεῖτε γὰρ τὴν ἐνωτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν Περιάνδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοῖνδε οἱ ἄλλην συνέδη πρὸς τῇ γεγυνίῃ γενέσθαι. Ἔσαν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο 50 παῖδες, ἡλικίην δὲ μὲν ἑπτακαίδεκα, δὲ δὲ οκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. (2) Τούτους δὲ μητροπάτωρ Προκλῆς, ἐὼν Ἐπιδαύρου τύραννος, μεταπεμφάμενος παρ' ἐνωτὸν ἐφιλοφρονέετο, ὥς οἶκος ἦν θυγατρὸς ἐόντας τῆς ἐνωτοῦ παιδας. Ἐπεῖτε δὲ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμπων

cunt, fecerunt remuneraturi beneficium, quandoquidem ipsis superiore tempore Samii navibus opem tulissent adversus Messenios : ut vero Lacedaemonii aiunt, non tam Samiis precantibus opem latari expeditionem hanc susceperunt, quam punire illos cupientes, quod craterem rapuissent, ad Cresum a se missum, itemque thoracem, quem Lacedaemoniis dono miserat Amasis, rex Aegypti. (2) Nam et thoracem illum, superiore anno quam craterem, Samii rapuerant. Lineus is thorax erat, multis intextis figuris ornatus ex auro et lana xylina (sive gossypio) : quod vero miratu dignum est, filum thoracis quodlibet, quum tenue ipsum sit, in se continet fila trecenta et sexaginta, conspicua cuncta. Alius huic simillimus est, quem Lindi idem Amasis Minervae dedicavit.

XLVIII. Operam autem suam ad hanc contra Samum expeditionem, ut susciperetur, studiose etiam contulerunt Corinthii. Etenim adversus hos quoque contumeliam admiserant Samii proxima ante hanc expeditionem ætate, per idem tempus quo crater raptus est. (2) Periander, Cypseli filius, trecentos pueros principum ex Corcyraeis virorum Sardes ad Alyatten miserat castrandos. Quos pueros qui ducebant Corinthii quum ad Samum adpulissent, cognita causa Samii cur Sardes illi ducerentur, primum monuerunt pueros, ut templum tangerent Dianæ : deinde, quum a templo abstrahi supplices hos non paterentur, Corinthii autem eisdem alimenta negarent, festos dies instituerunt Samii, quos etiam nunc eodem modo celebrant : (3) ingruente nocte, quam diu aderant supplices pueri, choros agebant virginum juvenumque, constituta lege, ut, illis qui choris interessent, bellaria secum ferrent ex sesamo et melle confecta, ut ea pueri Corcyraeis rapta comederent. (4) Idque tam diu ita fecerunt, donec custodes puerorum Corinthii, illis relictis, abierunt : tunc vero pueros Corecyram Samii reduxerunt.

XLIX. Jam, si mortuo Periandro amicitiam Corinthii cum Corcyraeis coluissent, non illi hanc ob causam socii erant futuri expeditionis contra Samum susceptæ. Nunc, ex quo coloniam in insulam illam deduxerant, perpetuo mutua inter utrosque durant dissensiones. (2) Itaque illam ob causam Samiis Corinthii succensebant. Miserat autem Sardes Periander castrandos pueros ex principum Corcyraeorum familiis lectos, prænam ab illis sumpturus : nam priores Corcyraei nefarium facinus in ipsi admiserant.

L. Scilicet postquam uxorem suam Melissam Periander occidit, ad priorem hanc calamitatem alia ei supervenit huiusmodi. Erant ei ex Melissa duo filii, alter septemdecim annos natus, alter octodecim. (2) Hos avus maternus Procles, Epidauri tyrannus, ad se vocalos, benigne excipit, uti par erat ex ipsius filia natos. Quos ubi a se dimisit; dum illos deducit, ait : « Nostis ne, filii, quis ma-

αὐτοὺς, « ἄρα ἴστε, ὦ παῖδες, δὲ ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέκτεινε; » (3) Τοῦτο τὸ ἔπος δὲ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποίησατο· δὲ νεώτερος, τῷ οὐνομα ἦν Λυκόφρων, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω ὥστε ἀπικόμενος ἐς τὴν Κόρινθον ἄτε φρονεῖα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὕτε προσεῖπε, διαλεγόμενῳ τε οὐ προσδιελέγετο, ἱστοροῦντί τε λόγον οὐδένα ἐδίδου. Τέλος δὲ μιν περὶ θυμῷ ἐγόμενος ὁ Περιάνδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων.

LI. Ἐξελάσας δὲ τοῦτον, ἱστορεῖ τὸν πρεσβύτερον τά σφι ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. Ὁ δὲ οἱ ἀπηγγέτο ὥς σφας φιλοφρόνως ἐδέξατο· ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπος τὸ σφι ὁ Προκλῆς ἀποστέλλων εἶπε, ἄτε οὐ νόμῳ λαθὼν, οὐκ ἐμείμνητο. (2) Περιάνδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν εἶπαι μὴ οὐ σφι ἐκείνῳ ὑποθέσθαι τι, ἐλιπαρῆς τε ἱστορῶν· ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. (3) Περιάνδρος δὲ νόμῳ λαθὼν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδόναι βουλόμενος οὐδὲν, τῇ δὲ ἐξελαθείς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίαίταν ἐποιέετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον ἀπηγγόρευε μὴ μιν δέκεσθαι οἰκίοισι. (4) Ὁ δὲ δίκως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι ἄλλην οἰκίαν, ἀπηλαύνει· ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπειλόντός τε τοῦ Περιάνδρου τοῖσι δεξαμένοισι καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. Ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἦτε ἐπ' ἐτέρῃ τῶν ἐταίρων· οἱ δὲ ἄτε Περιάνδρου ὄντα παῖδα, καίπερ δεμαίνοντες, ὁμῶς ἐδέκοντο.

LII. Τέλος δὲ ὁ Περιάνδρος κήρυγμα ἐποίησατο, δὲ ἂν ἡ οἰκίοισι ὑποδέχεται μιν ἡ προσδιαλεχθῇ, ἱρὴν ζημίην τοῦτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλειν, δσηνδὴ εἶπας. Πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα οὐτε τίς οἱ διαλέγεσθαι οὐτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἤθελε· πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκείνος ἐδικαίει πειρᾶσθαι ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακατερέων ἐν τῇσιν στοιῇσιν ἐκαλινδέετο. (2) Τετάρτῃ δ' ἡμέρῃ ἰδὼν μιν ὁ Περιάνδρος ἀλουσίσῃ τε καὶ ἀσπίτῃσιν συμπεπωκότα οἰκτερεῖ· ὑπεῖς δὲ τῆς ὀργῆς ἦτε ἄσπον καὶ ἔλεγε, « ὦ παῖ, κότερα τούτων αἰρετώτερά ἐστι, ταῦτα τὰ νῦν ἔγων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ ἀγαθὰ τὰ νῦν ἐγὼ ἔχω, ταῦτα ὄντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον παραλαμβάνειν; » (3) δὲ ἔων ἐμός τε παῖς καὶ Κορίνθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς ἀλήτην βίον εἴλεω, ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τὸν σε ἥμιστα χρῆν. Εἰ γάρ τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνει, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔγχει, ἐμοὶ τε αὕτη γέγονε, καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῦν μέτοχος εἰμι, ὅσω αὐτὸς σφε ἐξεργασάμην. (4) Σὺ δὲ μαθὼν ὅσω φρονέεσθαι χρέσσον ἐστὶ ἢ οἰκτεῖσθαι, ἅμα τε δοκίον τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς χρέσσοντας τευθυμῶσθαι, ἀπὸ τῆς τὰ οἰκία. » Περιάνδρος μὲν τούτοις αὐτὸν κατελάμβανε· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεται τὸν πατέρα, εἶπαι δὲ μιν ἱρὴν ζημίην ὀφείλειν τῷ θεῷ ἐνωτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. (5) Μαθὼν δὲ ὁ Περιάνδρος ὡς ἀπορὸν τι τὸ κακὸν εἶη τὸ κατὰ τοὺς παῖδας καὶ ἀνίκητον, ἐξ ὀφθαλμῶν μιν ἀποτέμπεται στείλας πλοῖον ἐς Κέρκυραν· ἐπεκράτει γὰρ καὶ ταύτης. (6) Ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περιάνδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερόν Προκλέα ὡς τῶν πρεσβυτέρων οἱ πρηγμάτων ὄντα αἰτιώτα-

trem vestram occiderit? (3) » Hujus verbi frater nati major nullam habuit rationem : minor vero, cui nomen erat Lycophron, hoc audito, tanto est mure adfectus, ut, quum Corinthum rediisset, patrem, ut qui matrem suam occidisset, nec salutaret, nec compellantem vicissim adloqueretur, nec interroganti responderet quidquam. Ad extremum, ira incensus Periander domo eum eiecit.

LI. Hoc ejecto, quasivit ex majore natu, quid cum ipsis avus disseruisset. Et ille exposuit, quam benigne ipsos excepisset; verbi autem illius, quod Procles eis, quum dimitteret, dixerat, nullam fecit mentionem, ut qui illud in animum non admodum admisisset. (2) At pater, fieri prorsus non posse, ait, quin aliquid ipsis avus suggererit; et percontari institit. Tum recordatus juvenis, id quoque dixit. (3) Quod quum advertisset Periandri animum, nulla porro indulgentia uti decrevit; et ubicumque vitam agebat puer a se ejectus, ad eos misit nuncium, qui ipsius verbis illis diceret, ne audibus puerum reciperent. (4) Itaque inde ejectus quoties in aliam se domum recepisset, ex hac pariter expellebatur, quum recipientibus Periander minaretur imperaretque ut domo illum prohiberent. Pulsus igitur ex alia, ad aliam sodalium domum confugiebat : lique eum, ut qui Periandri filius esset, quamvis timentes, tamen receperunt.

LII. Ad extremum publico praconio Periander edixit, quisquis eum domo recepisset, aut sermones cum eo miscuisset, eum sacram mulctam (quam eodem edicto definiabat) Apollini debiturum. Ex hoc igitur edicto nemo amplius vel colloqui cum eo vel in domum recipere voluit : atque etiam ipse ne tentare quidem dignatus est rem vetitam; sed manens in proposito, volutabatur in porticibus. (2) Quarto dein die conspicatus illum Periander illuvie et inedia male adfectum, miseratus est puerum, et propius accedens, remissa ira, his verbis est adlocutus : « Utrum, o fili, optabilius est tibi, hic status quo nunc es, an ut regnum et reliqua bona, quibus ego fruor, accipias, ea conditione ut te patris animo adcommodes? (3) Quum sis filius meus et opulentæ Corinthi rex, vitam elegisti errabundi mendici, obsistens et irascens ei cui minime fas erat. Quodsi in domo nostra accidit calamitas, ex qua suspicionem adversus me concepisti; mihi illa accidit, et in me cadit maxima ejus pars, quandoquidem ipse illam interfeci. (4) Tu vero, cogitans quanto praestet invidiam movere quam misericordiam, simulque quale sit succensere parentibus et superioribus, domum abi. » His verbis eum inhibere conanti patri nihil aliud puer respondit, nisi debere illum sacram mulctam deo, ut qui ipsum sit adlocutus. (5) Tum intelligens Periander, insanabile et invictum esse pueri malum, instructa navi e conspectu suo illum Corcyram misit, quæ et ipsa imperio ejus erat subjecta. (6) Dimisso vero puero, Procleum socerum bello petiit, ut qui præcipuus praesentium

τον, καὶ εἶλε μὲν τὴν Ἐπίδουρον, εἶλε δὲ αὐτὸν Προκλέα καὶ ἐξώγησε.

LIII. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος ὁ τε Περίαςδρος παρηγήκεε καὶ συνεγίνωσκετο ἐσωτῶ οὐκέτι εἶναι δυνατὸς τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεκάλεε τὸν Λυκόφωνα ἐπὶ τὴν τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ ἐνόηρα, ἀλλὰ οἱ κατεφάνετο εἶναι νωθέστερος. (2) Ὁ δὲ Λυκόφρων οὐδὲ ὑποκρίσιος ἤξισσε τὸν φέροντα τὴν ἀγγελίην. Περίαςδρος δὲ περιεχόμενος τοῦ νηνιεύου δεύτερα ἀπέστειλε ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφεὴν, ἐσωτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκεῖν μιν μάλιστα ταύτῃ ἂν πείθεσθαι. (3) Ἀπικομένης δὲ ταύτης καὶ λεγούσης, « ὦ παῖ, βούλειαι τὴν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσέειν καὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς διαφροθέντα μᾶλλον ἢ αὐτὸς σφεα ἀπελθὼν ἔχειν; Ἀπίει ἐς τὰ οἰκία, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. (4) Φιλοτιμίη κτῆμα σκαῖόν· μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ. Πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθέασι, πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρῴα διζήμενοι τὰ πατρῴα ἀπέβαλον. (5) Τυραννὶς χρῆμα σφαλερὸν, πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταὶ εἰσι, ὁ δὲ γέρον τε ἤδη καὶ παρηγηκώς· μὴ δῶς τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοις. » (6) Ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα διδραχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ὑποκρινάμενος ἔφη οὐδαμὰ ἤξειν ἐς Κόρινθον, ἔστ' ἂν πυνθάνηται περιεόντα τὸν πατέρα. (7) Ἀπαγγελάσης δὲ ταύτης ταῦτα, τὸ τρίτον Περίαςδρος κήρυκα πέμπει βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἔχειν, ἐκείνον δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον ἀπικομένον διάδοχον γενέσθαι τῆς τυραννίδος. (8) Καταίνεσάντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ παιδὸς, ὁ μὲν Περίαςδρος ἐστέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὁ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον· μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μή σφί Περίαςδρος ἐς τὴν γῶρην ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νηνίσχον. Ἄντι τούτων μὲν Περίαςδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

LIV. Λακεδαιμόνιοι δὲ στόλῳ μεγάλῳ ὡς ἀπίκοντο, ἐπολιόρχεον Σάμον· προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσης ἐστῆτος πύργου κατὰ τὸ πρόστασιον τῆς πόλιος ἐπέβησαν, μετὰ δὲ αὐτοῦ βωθήσαντος Πολυκράτους χειρὶ πολλῇ ἀπηλάθησαν. (2) Κατὰ δὲ τὸν ἐπάνω πύργον τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ οὐρεὸς ἐπέοντα ἐπεξήλθον οἱ τε ἐπίκουροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συγνοὶ, δεξάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔφευγον ὀπίσω· οἱ δὲ ἐπισπόμενοι ἔκτεινον.

LV. Εἰ μὲν νυν οἱ παρόντες Λακεδαιμονίων ὁμοῖοι ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην Ἀρχίη τε καὶ Λυκῶπῃ, αἰρήθη ἂν Σάμος· Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκῶπῃς μῦνοι συνεσπασόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοις, καὶ ἀποκληθισθέντες τῆς ὀπίσω δόδῳ, ἀπέθανον ἐν τῇ πόλει τῇ Σαμίων. (2) Τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίῳ τούτου γεγονότι ἄλλῃ Ἀρχίῃ τῷ Σαμίῳ τοῦ Ἀρχίῳ αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμην (δῆλου γὰρ τούτου ἦν), ὃς ζεῖνων πάντων μάλιστα ἐτίμα τε Σαμίους, καὶ οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τὸ οὐνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ ὁ πατὴρ Ἀρχίης

rerum auctor fuisset : cepitque Epidaurum, et ipsam Proclum, eumque vivum in custodia tenuit.

LIII. Procedente tempore, postquam consensuit Periauder, animadvertitque non posse se amplius res publicas inspicere et administrare, Corcyram misit, et Lycophronem ad suscipiendum regnum vocavit; nam majori natu filiorum videbat non inesse ejus rei facultatem, sed manifesto hebetius in eo ingenium agnoscebat. (2) At Lycophron hominem, qui ei hunc nuncium adferebat, ne responsione quidem ulla dignatus est. Tum Periauder, magna cura juvenem amplectens, iterum ad eum misit sororem, filiam suam, ratus hinc illum maxime obsecuturum. (3) Quæ quum advenisset, dixissetque : « Visne, juvenis, aliorum in manus venire regnum, et dissolvi domum patris tui potius, quam ut ipse abeas, atque hæc teneas? Abi domum, et desine te ipsum punire. (4) Sinistra res est obstinatio : ne malum malo sanare coneris. Multi præpouunt justioribus æquiora lenioraque : multi jam item, materna quærentes, paterna perdidierunt. (5) Lubrica res regnum est; multos tamen habet amatores, et ille jam senex est et vigorem ætatis prætergressus : ne tua bona tradas aliis. » (6) Sic illa, a patre edocta, verbis ad persuadendum maxime idoneis fratrem est adlocuta. At ille, nequaquam, ait, Corinthum se esse venturum, quam diu patrem superesse cognovisset. (7) Quæ postquam illa renunciavit, tertio Periauder præconem misit, qui diceret, ipsum in Corcyram venturum, illum autem Corinthum abire juberet ad regnum capessendum. (8) Quam in conditionem quum consensisset adolescens, Periauder parabat Corcyram navibus proficisci, et filius Corinthum. At Corcyraei, his rebus omnibus cognitis, ne in terram ipsorum Periauder veniret, interfecerunt juvenem. Hanc igitur ob causam de Corcyraeis ultionem Periauder ceperat.

LIV. Jam Lacedæmonii, magna cum classe Samum profecti, urbem oppugnaverunt. Et murum adgressi, turrim in suburbio mari imminentem jam transcenderant, quum, succurrente ipso Polycrate magna cum manu, repulsi sunt. (2) Simul vero a superiore turri, quæ in dorso montis erat, egressi sunt auxiliares, et ipsorum Samiorum ingens numerus : qui postquam per exiguum tempus sustinuissent Lacedæmonios, fuga se recipiunt; et illi insecuti, magnam caedem fecerunt.

LV. Quodsi, qui tunc adfuerunt Lacedæmonii, cuncti similes eo die fuissent Archiæ et Lycopæ, capta fuisset Samus. Archias enim et Lycopas, quum soli cum fugientibus Samiis intra mœnia irrupissent, intercluso reditu, in urbe a Samiis interfecti sunt. (2) Equidem cum tertio ab hoc Archia, cui et ipsi Archiæ nomen erat, Samii filio, Archiæ nepoti, congressus sum Pitaneæ, quo de populo erat : qui omnium hospitem maxime Samios colebat, mihi quæ dixit, patri suo nomen Samii hac causa fuisse impositum, quod illius pater Archias Sami fortissime pugnans occubuit.

ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε. Τιμᾶν δὲ Σαμίους ἔφη, διότι ταφῆναι οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σαμίων.

LVI. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσεράκοντα ἐγένοντο ἡμέραι πολιορκέουσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκοπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Πελοπόννησον. (2) Ὡς δὲ ὁ ματαιότερος λόγος ὤρμηται, λέγεται Πολυκράτεα ἐπιγώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολύβδου καταχρυσώσαντα δοῦναί σφι, τοὺς δὲ δεξαμένους οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. Ταύτην πρώτην στρατήην ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριεῖς ἐποίησαντο.

LVII. Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεα στρατευσάμενοι Σαμίῳ, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔμελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλυνον ἐς Σίφνον. Χρημάτων γὰρ εἰδόντο, τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτῶν μάλιστα ἐπλούτεον ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσέων καὶ ἀργυρέων μετάλλων, οὕτω ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων ἠσαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεσθαι ὁμοία τοῖσι πλουσιωτάτοις· αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῷ ἐνιαυτῷ ἑκάστῳ χρήματα διενέμοντο. (2) Ὅτε ὦν ἐποιεῦντο τὸν ἠσαυρὸν, ἐγρέοντο τῷ χρηστηρίῳ εἰ αὐτοῖσι τὰ παρόντα ἀγαθὰ ἢ ὅτι ἐστὶ πολλὸν χρόνον παρμένειν· ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησέ σφι τάδε,

Ἄλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανίᾳ λευκὰ γένηται
λευκορρῆς τ' ἀγορῇ, τότε δὴ δεῖ φράζεσθαι ἀνδρῶς
φράσασθαι ξυλίνον τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Τοῖσι δὲ Σιφνίοισι ἦν τότε ἡ ἀγορῇ καὶ τὸ πρυτανίῳν Παρίῳ λίθῳ ἡσχημένα.

LVIII. Τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἶοι τε ἔσαν γινώσκειν, οὔτε τότε ἰθὺς οὔτε τῶν Σαμίων ἀπικυμένων. Ἐπεὶ γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσέσχον οἱ Σάμιοι, ἔπεμπον τῶν νεῶν μίαν πρέσβεας ἀγούσαν ἐς τὴν πόλιν. (2) Τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νέες ἔσαν μυληαῖες· καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἡ Πυθίη προηγόρευε τοῖσι Σιφνίοισι, φυλάσσεσθαι τὸν ξυλίνον λόχον κελεύουσα καὶ κήρυκα ἐρυθρόν. (3) Ἀπικόμενοι δ' ὦν οἱ ἄγγελοι ἐδέοντο τῶν Σιφνίων δέκα τάλαντα σφι χρῆσαι· οὐ φασκόντων δὲ χρήσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι, οἱ Σάμιοι τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπώρθεον. (4) Πυθόμενοι δ' ἰθὺς ἤκον οἱ Σίφνιοι βωθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι ἐσσιώθησαν, καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκλήισθησαν τοῦ ἄστεος ὑπὸ τῶν Σαμίων· καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τάλαντα ἐπρηξαν.

LIX. Παρὰ δὲ Ἑρμιονέων νῆσαν ἀντὶ χρημάτων παρέλαβον, Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν Ἑρμιονίοισι παρακατέθεντο· αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ ἔκτισαν, οὐκ ἐπὶ τοῦτο πλώοντες, ἀλλὰ Ζακύνθους ἐξελεύοντες ἐκ τῆς νήσου. (2) Ἐμείναν δ' ἐν ταύτῃ καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ' ἕτεα πέντε, ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν Κυδωνίῃ ἔοντα νῦν οὗτοι εἰσι οἱ ποιήσαντες, καὶ τὸν τῆς Δικτύνης νηόν. (3) Ἐκτὸς δὲ ἔτει Αἰγινήται αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες ἠνδραποδίσαντο μετὰ

set : colere se autem Samios, aiebat, quoniam avus ipsius publice a Samiis fuisset sepultus.

LVI. Sed Lacedaemonii, quum per quadraginta dies oppugnassent Samum, neque quidquam proficessent, in Peloponnesum sunt reversi. (2) Fertur autem fama, temere quidem sparsa, quae ait, Polycratem magni numeri patriae monete ex plumbo cussae, sed deauratae, illis dedisse; quo accepto eos discessisse. Haec prima est expeditio, quam in Asiam Lacedaemonii, Doricae stirpis populus, susceperunt.

LVII. Hi autem ex Samiis qui Polycratem bello erant aggressi, quum in eo essent Lacedaemonii ut illos desererent, ipsi quoque abierunt et Siphnum navigarunt. Pecunia enim indigebant : et florentes per id tempus erant res Siphniorum, ut qui praeter ceteris insularis divitiis maxime valebant; quippe in eorum insula metalla erant auri argenti-que, ita quidem ut ex decima pecuniae illius, quae ibi conficitur, thesaurus Delphis sit dedicatus, qui nihil cedit opulentissimis : ipsi vero, quae quotannis ex metallis redibant, ea inter se distribuabant. (2) Idem, quo tempore thesaurum illum struendum curarunt, quaeviserunt ex oraculo, an praesentia bona per longum temporis spatium ipsis sint duratura. Quibus Pythia haec respondit :

At quando in Siphno fuerint prytaneia cana,
cana fori facies; tunc vir vafer adsit opomet,
e ligno insidias caveatque rubrum praenem.

Erat autem tunc [quum advenere Samii] et forum et prytaneum Siphniorum Pario lapide excultum.

LVIII. Hoc oraculum Siphnii, nec tunc statim quum datum est, quo pertineret intellexerant, nec deinde, quum Samii advenerunt. Nam simul atque ad Siphnum Samii adpulerunt, navium unam in urbem cum legatis miserunt. (2) Erant autem olim naves omnes minio tinctae : idque fuit quod Siphnii Pythia edixerat, quum cavere illos jussisset ligneas insidias et rubrum praenem. (3) Advenientes igitur Samiorum legati postularunt a Siphniis, ut decem talenta ipsis multo darent. Quod quum se facturos Siphnii negassent, agros eorum depopulati sunt Samii. (4) Ea re cognita, protinus Siphnii egressi sunt, rebus suis opem laturi : sed commisso praelio inferiores discesserunt, multique eorum urbe a Samiis sunt interclusi : quo facto, centum talenta ab illis Samii exegerunt.

LIX. Ab Hermionensibus vero, data pecunia, Hydream acceperunt insulam, Peloponneso obversam, eamque Traezenis in depositum dederunt; ipsi vero Cydoniam in Creta condiderunt coloniam, quum non hoc consilio navigassent, sed Zacynthios insula ejecturi. (2) Mansere autem ibi et opibus florere per quinquennium; ita quidem, ut, quae nunc templa sunt Cydoniae, ab his exstructa sint, atque etiam Dictynnes fanum. (3) Sexto autem anno Aeginetae eosdem, Creteusibus juncti, praelio navali superatos, in

Κρητῶν, καὶ τῶν νεῶν καπρίους ἐχουσέων τὰς πύρας ἡκρωτηρίασαν καὶ ἀνέβησαν ἐς τὸ ἶδόν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. (1) Ταῦτα δὲ ἐποίησαν ἔγκοτον ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινήται· πρότεροι γὰρ Σάμιοι ἐπ' Ἀμφικράτεος βασιλευσόντος ἐν Σάμῳ στρατευσάμενοι ἐπ' Αἰγίαν μεγὰ κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας καὶ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνων.

LX. Ἡ μὲν αἰτίη αὕτη· ἐμήκυνα δὲ περὶ Σαμίον μαῖλλον, ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἀπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα, οὐρέος τε ὕψους ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀργυίας, τούτου ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενον, ἀμψίστομον. (2) Τὸ μὲν μήκος τοῦ ὄρυγματος ἐπτά στάδιοι εἰσι, τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος ὁκτὼ ἑκάτερον πόδες. Διὰ παντός δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσὶ πηχὺ βάθος ὀρύσσεται, τρίπου δὲ τὸ εὖρος, δι' οὗ τὸ ὕψος ὀχετεύμενον διὰ σωλήνων παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. Ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὄρυγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρέως Εὐπαλίνος Ναυστρόφου. (3) Τοῦτο μὲν δὴ ἐν τῶν τριῶν ἐστὶ, δευτέρον δὲ περὶ λιμένα γῶμα ἐν Θαλάσῃ, βάθος κατὰ εἰκοσι ὀργυίων μήκος δὲ τοῦ γώματος μέτρον δύο στάδιον. (4) Τρίτον δὲ σφι ἐξέργασται νῆος μέγιστος πάντων νηὶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τοῦ ἀρχιτέκτων πρώτος ἐγένετο Ῥοίκος Φίλεω ἐπιώριος. Τούτων εἵνεκεν μαῖλλον τι περὶ Σαμίον ἐμήκυνα.

LXI. Καμβύσης δὲ τῷ Κύρου χρονίζοντι περὶ Αἴγυπτον καὶ παραφρονήσαντι ἐπανιστάται ἄνδρες μάγοι δύο ἀδελφοί, τῶν τὸν ἕτερον καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνὸν δὲ Καμβύσης. (2) Οὗτος δὴ ὢν οἱ ἐπανεστῆ μαθὼν τε τὸν Σμερδίου θάνατον ὡς κρύπτοιο γενόμενος, καὶ ὡς ὀλίγοι ἔσαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιέοντα μιν εἰδείσαν. Πρὸς ταῦτα βουλεύσας τάδε ἐπεχείρησε τοῖσι βασιληῖσιν. (3) Ἦν οἱ ἀδελφεὸς, τὸν εἰπὼς οἱ συνεπανάσθηναι, οἰκῶς μάλιστα τὸ εἶδος Σμερδί τῷ Κύρῳ, τὸν δὲ Καμβύσης ἐόντα ἐν αὐτοῦ ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε. Ἦν τε δὴ ὁμοῖος εἶδος τῷ Σμερδί, καὶ δὴ καὶ ὄνομα τούτῳ εἶχε Σμερδίν. (4) Τούτων τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας δὲ μάγος Πατιζέιθης ὡς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἶσε ἄγων ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον. Ποιήσας δὲ τούτου κήρυκας τῇ τε ἄλλῃ διέπεμπε καὶ δὴ καὶ ἐς Αἴγυπτον προσέρροντα τῷ στρατῷ ὡς Σμερδίου τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἶναι τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσει.

LXII. Οἱ τε δὴ ὢν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον ταῦτα, καὶ δὴ καὶ δὲ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς, εὗρισκε γὰρ Καμβύσεια καὶ τὸν στρατὸν ἐόντα τῆς Συρίας ἐν Ἀγχοτάνοισι, προηγόρευε στὰς ἐς μέσον τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ μάγου. (2) Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος, καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθῆα αὐτὸς τε προεδόσθαι ἐκ Πηρξάσπεος (πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν ὡς ἀποκτενέοντα Σμερδίν οὐ ποιεῖναι ταῦτα), βλέψας ἐς τὸν Πηρξάσπεα εἶπε, « Πηρξάσπεες, οὕτω μοι διεπρήξαο τό τοι προσέθηκα πρήγμα; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθῆα, ὅπως κοτέ σοι

servitute redegerunt, resectasque navium proras, quibus apri pro insignibus erant, Æginæ in Minervæ templo dedicarunt. (4) Id fecerunt Æginetæ, quia infensi Samiis erant : hi enim priores, regnante Sami Amphicrate, bello Æginæ illato multis malis Æginetas adfecerant, sed et ipsi multa erant passi.

LX. Causa quidem illius odii hæc est : verum ego longiorem de Samiis sermonem feci, quoniam ab his tria maxima opera, præ reliquis omnibus Græcis, effecta sunt. Primum, in monte ad centum et quinquaginta orgyas edito, in hoc fossa ab imo monte incipiens, et per totum ita acta, ut in oppositum montis latus pateat alterum fossæ orificium. (2) Longitudo fossæ septem stadiorum est : altitudo ac latitudo, octo pedum utraque. Per totam autem illius longitudinem excavata est alia fossa, viginti ulnas alta, tres pedes lata, per quam aqua, ex ingenti fonte derivata, per tubos in urbem deducitur. Architectus hujus fossæ Eupalinus fuit Megarensis, Naustrophus filius. (3) Hoc unum ex tribus illis. Alterum est opus, agger in mari ductus circa portum, in altitudinem viginti orgyiarum ; longitudo autem aggeris, major duobus stadiis. (4) Tertio, templum habent exstructum maximum omnium, quæ nos novimus, templorum : cujus primus architectus fuit Rhœcus, Philæ filius, Samius. Horum causa sermonem de Samiis paulo longiorem instituimus.

LXI. Jam adversus Cambysen, diutius in Ægypto morantem insanientemque, insurrexerunt duo fratres Magi, quorum alterum Cambyses procuratorem domus suæ reliquerat. (2) Hic igitur adversus illum insurrexit, quum intelligeret, occultari Smerdis cædem, paucosque esse Persarum ad quos notitia illius pervenisset, plerosque vero illum credere superesse : hæc ille reputans, regiam occupare hoc modo instituit. (3) Erat ei frater, quem simul cum eo insurrexisse dixi, corporis specie similis admodum Smerdi, Cyri filio, quem Cambyses, quum ipsius frater esset, interfecerat. Erat igitur hic et facie Smerdi similis, et ipsi nomen quoque idem Smerdis erat. (4) Hunc hominem Patizithes Magus, postquam ei persuaserat ut sibi omnia conficeret, regio in solio collocavit. Quo facto, præcones dimisit quum alias in partes, tum et in Ægyptum misit qui ediceret exercitui, Smerdi dehinc esse parendum, Cyri filio, non Cambysi.

LXII. Itaque quum cæteri præcones hoc edixerunt, tum qui in Ægyptum erat missus, ubi Cambysen cum exercitu Echbanis Syriæ invenerat, stans in medio proclamavit ea quæ a Mago mandata habebat. (2) Quæ ut a præcone edicta Cambyses cognovit, quum vera esse ea et proditum se a Prexaspe existimaret (hunc enim, ad interficiendum Smerdin missum, non exsecutum esse mandatum), respiciens Prexaspen, ait : « Prexaspes, ita igitur mandatum mihi es exsecutus quod tibi injunxeram ! » (3) Tum ille : « Non est hoc verum, domine, ut Smerdis frater tuus

Σμέρδης ἀδελφεὸς ὁ σὸς ἐπανεστῆκε, οὐδὲ ὅπως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκος ὅς ἐσται ἢ μέγα ἢ μικρόν· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ποιήσας τὰ σὺ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χειρὶ τῇσι ἑμεωυτοῦ. (4) Εἰ μὲν νῦν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστήασι, προσδέξέοι τοι καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἐστί ὥσπερ πρὸ τοῦ, οὐ μὴ τί τοι ἐκ γε ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσει. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα ἐτάζειν εἰρωνεῦντας παρ' ὅτευ ἦκων προαγορεύει ἡμῖν Σμέρδης βασιλέως ἀκούειν. »

ΛXIII. Ταῦτα εἰπαντος Πρηξάσπεος (ἦρεσε γὰρ Καμβύση) αὐτίκα μεταδιωκτὸς γεγόμενος ὁ κῆρυξ ἦκε· ἀπιγμένον δέ μιν εἶρετο ὁ Πρηξάσπης τάδε, « ὠνθρωπε, φῆς γὰρ ἦκεν παρὰ Σμέρδης τοῦ Κύρου ἄγγελος· νῦν ὦν εἶπας τὴν ἀλήθειαν ἀπιθὶ χαίρων; κότερα αὐτὸς τοι Σμέρδης φαινόμενος ἐς ὅθιν ἐνετέλλετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετῶν. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ Σμέρδην μὲν τὸν Κύρου, ἐξ ὅτευ βασιλεὺς Καμβύσης ἦλθε ἐς Αἴγυπτον, οὐκ ὅπως· ὁ δὲ μοι μάγος τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέδεξε, οὗτος ταῦτα ἐνετέλλετο, φῆς Σμέρδην τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιβέβηκεν εἶπαι πρὸς ὑμέας. » (3) Ὁ μὲν δὴ σφί εἶλεγε οὐδὲν ἐπικατεψευσμένος, Καμβύσης δὲ εἶπε, « Πρηξάσπε, σὺ μὲν, οἷα ἀνὴρ ἀγαθός, ποιήσας τὸ κελευόμενον αἰτίην ἐκπέφυγας· ἐμοὶ δὲ τίς ἂν εἴη Περσέων δ' ἐπανεστῶς ἐπιβατεύων τοῦ Σμέρδης οὐνόματος; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ μοι δοκεῖ συνιέναι τὸ γεγονός τοῦτο, ὃ βασιλεῦ· οἱ μάγοι εἰσὶ τοι οἱ ἐπανεστῶτες, τὸν τε ἐλπεις μελεδωνὸν τῶν οἰκίων, Πατιζέιθης, καὶ ὁ τοῦτο ἀδελφεὸς Σμέρδης. »

ΛXIV. Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεια τὸ Σμέρδης οὐνομα ἔτυψε ἢ ἀλήθεια τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου· ὃς δόθηκε ἐν τῷ ὕπνῳ ἀπαγγεῖλαι τινὰ οἱ ὡς Σμέρδης ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλεῖον θρόνον ψεύσει τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (2) Μαθὼν δὲ ὡς μάτην ἀπολωλεκὼς εἶη τὸν ἀδελφεόν, ἀπέκλειε Σμέρδην. Ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιημεκτῆσας τῇ ἀπάσῃ συμφορῇ ἀναθρόσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν νόμῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν μάγον. (3) Καὶ οἱ ἀναθρόσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει, γυμνωθὲν δὲ τὸ ξίφος παῖει τὸν μηρόν. (4) Τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο τῇ αὐτὸς πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἄπιν ἐπληξε, ὥς οἱ καιρὴν ἔδοξε τετυφθαι, εἶρετο ὁ Καμβύσης ὃ τι τῇ πόλει οὐνομα εἶη. Οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ἀγβατάνα. (5) Τῷ δὲ εἶτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτοῦς πόλιος ἐν Ἀγβατάνοις τελευτήσιν τὸν βίον. Ὁ μὲν δὴ ἐν τοῖσι Μηδικοῖσι Ἀγβατάνοις ἔδοξε τελευτήσιν γηραιὸς, ἐν τοῖσι οἱ ἦν πάντα τὰ πρήγματα· τὸ δὲ γρηγόρητον τῷσι ἐν Συρίῃ Ἀγβατάνοις εἶλεγε ἄρα. (6) Καὶ δὴ ὡς τότε ἐπειρόμενος ἐπύθετο τῆς πόλιος τὸ οὐνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ μάγου ἐκπεπληγμένος καὶ τοῦ τρώματος ἐσινώρνησε, συλλαβὴν δὲ τὸ θεο-

adversus te insurrexerit, aut ut ulla tibi a viro illo contentio, sive magna, sive parva, existere possit. Nam ego ipse tuum mandatum exsecutus, mea manu eum sepelivi. (4) Itaque, si resurgunt mortui, expecta ut etiam Astyages Medus adversus te sit insurrecturus : sin erit ut olim, nihil quidquam novarum rerum ab illo tibi nascetur. Quare mihi videtur, insequi nos debere præconem, et ex eo perquirere interrogando, a quonam missus edixerit, Smerdi regi esse parendum. »

LXIII. Hæc a Praxaspe dicta quum placuissent Cambysi, protinus missi sunt qui præconem insequerentur reducere-
rentque. Qui ut rediit, his verbis eum interrogavit Prexaspes : « Tu, homo, quum dicas a Smerdi Cyri filio nuntium venire, nunc, si mihi verum dixeris, salvus abito. Ipsumne Smerdin oculis tuis vidisti, qui tibi hoc mandatum dederit; an ab aliquo ex ejus ministris illud accepisti? » (2) Tum ille, « Ego, inquit, Smerdin Cyri filium, ex quo rex Cambyses cum exercitu in Ægyptum est profectus, nondum vidi : sed Magus, quem domus suæ procuratorem Cambyses constituit, hic mihi mandata hæc dedit, dicens Smerdin esse, Cyri filium, qui, ut ea ad vos perferrem, imperreret. » (3) Hæc illis homo iste dixit, a veritate nihil discedens. Tum Cambyses : « Tu quidem, Prexaspes, ait, ut vir bonus mandata mea exsecutus, culpam effugisti : at quis tandem ille fuerit Persarum, qui Smerdis nomen invadens, adversus me insurrexit? » (4) Cui ille, « Equidem, rex, mihi videor, inquit, intelligere quid hoc rei sit. Magi sunt qui tibi insurrexerunt, tum is quem tu procuratorem domus tuæ reliquisti, Patizithes, tum hujus frater Smerdis. »

LXIV. Ibi tunc, audito Smerdis nomine, veritas quum dictorum tum insomniæ animum percutit Cambysis, cui per somnum visum erat nunciare aliquem sibi, Smerdin, regio in solio sedentem, capite cælum tetigisse. (2) Itaque intelligens, frustra se perdidisse fratrem, deploravit Smerdin : et postquam universam suam calamitatem deplorat lamentatusque erat, in equum insiliit; in animo habens quam celerrime posset, Susa adversus Magnum ducere exercitum. (3) At, dum in equum insilit, de vagina gladii fungus (*extremæ vaginæ claustrum*) decidit; et nudatus gladius femur feriit. (4) Vulneratus igitur Cambyses eadem parte, qua ipse antea deum Ægyptiorum Apin percusserat, quum letale vulnus accepisse sibi videretur, quæsitit quodnam nomen esset oppido. Et illi Ecbatana dixerunt. (5) Erat ei autem superiori tempore oraculi responsum ex Buto urbe adlatum, Ecbatanis illum moriturum : unde sibi persuaserat, Ecbatanis Mediæ, ubi ei rerum omnium summa erat, senem sese vita functurum; at nimirum Ecbatana Syriæ dixerat oraculum. (6) Itaque, postquam tunc percunctatus oppidi nomen cognovit, consternatus calamitate quæ et ex Mago ei imminabat, et ex

πρόπιον εἶπε, « ἐνθαῦτα Καμβύσεα τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν. »

LXV. Τότε μὲν τοσαῦτα, ἡμέρησι δὲ ὑστερον ὡς εἴκοσι μεταπεμφάμενος Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογισμωτάτους ἐλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, καταλελάβηκέ με, τὸ πάντων μάλιστα ἐκρυπτον πρηγμαίων, τοῦτο ἐς ὑμέας ἐκφῆναι. (2) Ἐγὼ γὰρ εἶν ἐν Αἰγύπτῳ εἶδον ὅσιν ἐν τῷ ὕπνῳ, τὴν μηδαμὰ ὥφελον ἰδέειν· ἐδόκεον δέ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν ὡς
10 Σμέρδης ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον ὁρόνιον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (3) Δεῖσας δὲ μὴ ἀπαιρεθῆναι τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα· ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπίνῃ φύσει οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτράπειν, ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος
15 Πρῆζάσπεα ἀποπέμψω ἐς Σούσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. (4) Ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου ἀδελῆς διαιτώμην, οὐδαμὰ ἐπιλεζόμενος μὴ κοτὲ τίς μοι Σμέρδης ὑπαίρηται· ἄλλος ἐπαυασταίη ἀνθρώπων. Παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἐσσεσθαι ἀμαρτῶν ἀδελφεί-
20 κτόνος τε οὐδὲν δέον γέγονα καὶ τῆς βασιλῆϊκῆς οὐδὲν ἔσσαν ἐστέρημαι· Σμέρδης γὰρ δὴ ἦν ὁ μάγος τὸν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψι ἐπαυαστῆσεσθαι. (5) Τὸ μὲν δὲ ἔργον ἐξέργασται μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μὴκέτι ὑμῖν ἐόντα λογιζέσθε· οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρα-
25 τέουσι τῶν βασιλῆϊων, τὸν τε ἔλιπον τῶν οἰκίων, καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφεὸς Σμέρδης. (6) Τὸν μὲν νυν μάλιστα χρὴν ἐμεῦ αἰσγρὰ πρὸς τῶν μάγων πεπονθότος τιμωρέειν ἐμοί, οὗτος μὲν ἀνοσίφ' ἰσχύϊ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἐσωτοῦ οἰκτιρωτάτων· τούτου δὲ μὴκέτι ἐόντος,
30 δευτέρα τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὦ Πέρσαι, γίνεται μοι ἀναγκασιότατον ἐντέλλεσθαι τὰ θέλω μοι γενέσθαι τελευτῶν τὸν βίον· (7) καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκῆπτει θεοὺς τοὺς βασιλῆϊκοὺς ἐπικαλέων, καὶ πᾶσι ὑμῖν καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεῖσι, μὴ περιιδέειν τὴν ἡγε-
35 μονίην αὐτῆς ἐς Μήδους περιεδοῦσαν, ἀλλ' εἴτε δόλῳ ἔχουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δόλῳ ἀπαιρεθῆναι ὑπ' ὑμῶν, εἴτε καὶ σθένει τῷ κατεργασάμενοι, σθένει κατὰ τὸ καρτερόν ἀνασώσασθαι. (8) Καὶ ταῦτα μὲν ποιῆσαι ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέρει καὶ γυναῖ-
40 κές τε καὶ ποίμναι τίκτοιεν, ἐοῦσι ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθέροισι· μὴ ἀνασώσασθαι δὲ τὴν ἀρχὴν μηδ' ἐπιχειρήσαι ἀνασώζειν τὰ ἐναντία τούτοις ἀρέουμαι ὑμῖν γενέσθαι, καὶ πρὸς ἔτι τούτοις τὸ τέλος Περσέων ἐκάστω ἐπιγενέσθαι ὅσον ἐμοὶ ἐπιγέγονε. »
45 Ὅλα τε εἰπας ταῦτα ὁ Καμβύσης ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἐσωτοῦ πρῆξιν.

LXVI. Πέρσαι δ' ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύσαντα, πάντες τὰ τε ἐσθλῆτος ἐχόμενα εἶχον, ταῦτα κατηρέϊκοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀρθρόνῳ διεχρίοντο. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισε τὸ ὅστέον καὶ ὁ μῆρος τάχιστα ἐσάπη, ἀπῆνεκε Καμβύσεα τὸν Κύρου, βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε, ἅπαιδα δὲ τὸ παράπαν ἐόντα ἔρσηνος καὶ θήλεος

vulnere, resipuit; intelligensque oraculi responsum, ait: « Hic loci fatale est vitam finire Cambysem, Cyri filium. »

LXV. Neque tunc plura; sed deinde, interjectis fere viginti diebus, convocatis ad se spectatissimis qui aderant Persarum, hæc ad eos verba fecit: Eo redactus sum, o Persæ, ut rem vobis eam, quam omnium maxime occultavi, debeam aperire. (2) Quum in Ægypto essem, vidi nocturnam visionem, quam utinam numquam vidissem! Visum erat mihi, venientem domo nuncium renunciare, Smerdin, regio in solio sedentem, capite cælum tetigisse. (3) Itaque veritus, ne imperium mihi a fratre raperetur, properantiora feci quam prudentiora: nec enim naturæ hominis datum est, avertere id quod sit eventurum: ego vero fatuus Prexaspem Susa mitto, qui Smerdin interficiat. (4) Quo tanto admissio facinore, securus vitam egi, nullo pacto cogitans fore, ut, sublato Smerdi, alius quisquam hominum mihi insurgat. Sed ab ejus quod futurum erat notione prorsus aberrans, præter jus et fas fratrem occidi, et nihilo minus regno sum privatus. Smerdis enim Magus fuit, quem contra me insurrecturum esse deus insonni visio mihi significaverat. (5) Patratum igitur a me facinus est; vosque sic existimate, non amplius in vivis esse Smerdin, Cyri filium: sed Magi vobis regiam occuparunt, is quem ego procuratorem domus meæ reliqui, et frater ejus Smerdis. (6) Jam, quem maxime oportuerat vicem meam, qui hæc indigna a Magis patior, ulcisci; is nefaria corde, a proximis suis patrata, vitam finivit. Qui quum amplius non sit, secundo loco, id quod reliquum est, ut vos, Persæ, quæ nunc, quum vitam finio, mihi a vobis fieri volo, moneam summa me necessitas urget. (7) Nempe hoc vobis, deos regios obtestatus, injungo, quum in universum cunctis, tum maxime his qui ex Achæmenidum stirpe adestis, ne principatum ad Medos iterum redire patiamini; sed, sive illi dolo eum obtinuerunt, dolo eis eripialis; sin vi quadam illum sibi pararunt, vi et armis recuperetis. (8) Atque, hoc quidem si feceritis, et terra vobis fructum ferat, et uxores et greges uberem edant prolem, et libertate in omne futurum tempus fruamini! Sin non recuperaveritis principatum nec conati fueritis recuperare, contraria horum vobis ut fiant precor, et hoc amplius, ut Persarum unicuique finis vitæ, qualis mihi, eveniat. » Simul hæc locutus Cambyzes universam suam sortem depioravit.

LXVI. Tum Persæ, regem videntes edere ploratum, universi quidquid vestium habebant discerpere, immensumque edere ejulatum cæperunt. (2) Et haud multo post, carie corroso osse, et in putredinem abeunte femore, e vivis ereptus est Cambyzes, Cyri filius, postquam annos omnino septem et quinque menses regnaverat, nec ullam prolem, neque masculam, neque femineam, reliquerat.

γόνου. (3) Περσέων δὲ τοῖσι παρεοῦσι ἀπιστίη πολλή ὑπεκέχυτο τοὺς μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα, ἀλλ' ἠπιστάτο ἐπὶ διαβολῇ εἶπαι Καμβύσεια τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδιος θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν. (4) Οὗτοι μὲν νυν ἠπιστάτο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἐνεστεῖντα· δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πηρξάσπης ἔξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν· οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλὲς Καμβύσειω τετελευτηκότος φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλεκέναι αὐτοχειρήν.

10 LXVII. Ὁ δὲ δὴ μάγος τελευτήσαντος Καμβύσειω ἀδεῶς ἐβασίλευσε, ἐπιθατεύων τοῦ ὁμωνύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου, μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοίπους Καμβύση ἐς τὰ ὅκτω ἔτα τῆς πληρώσιος· ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπάρχους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀπο-
15 θανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, πάρεξ αὐτῶν Περσέων. Διαπέμψας γὰρ ὁ μάγος ἐς πᾶν ἔθνος τῶν Ἰρχε, προεῖπε ἀτέλειαν εἶναι στρατηγῆς καὶ φόρου ἐπ' ἑτα τρία. Προεῖπε μὲν δὴ ταῦτα αὐτίκα ἐνιστάμενος ἐς τὴν ἀρχήν.

20 LXVIII. Ὁγδόω δὲ μηνὶ ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιούτῳ. Ὅτανης ἦν Φαρνάσπew μὲν παῖς, γένει δὲ καὶ χρήμασι δημοῖς τῷ πρώτῳ Περσέων. Οὗτος ὁ Ὅτανης πρῶτος ὑπώπτευσεν τὸν μάγον ὡς οὐκ εἶη ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλόμενος,
25 ὅτι τε οὐκ ἐξεφοῖτα ἐκ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ὅτι οὐκ ἐκάλεε ἐς θῆν ἐσωτῶ οὐδένα τῶν λογιζομένων Περσέων. (2) Ὑποπτεύσας δὲ μιν ἐποίησε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὐνομα ἦν Φαιδύμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην εἶχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτη τε συν-
30 οῖκεε καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσειω γυναιξί. (3) Πέμπων δὴ ὧν ὁ Ὅτανης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυθνάνετο παρ' ὅτῳ ἀνθρώπων κοιμῶτο, εἴτε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου εἴτε μετ' ἄλλου τευ. Ἡ δὲ οἱ ἀντιέπεμπε φαρμίην οὐ γινώσκειν·
35 οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ιδέσθαι οὐδ' αὖ, οὔτε ὅστις εἶη ὁ συνοικεῖν αὐτῇ εἰδέναι. (4) Ἐπεμπε δεύτερα ὁ Ὅτανης λέγων, « εἰ μὴ αὐτῇ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρ' Ἀτόσσης πυθεῖ δ' ὅτῳ τούτῳ συνοικεῖ αὐτῇ τε ἐκείνη καὶ σὺ· πάντως γὰρ δὴ
40 κου τὸν γε ἐσωτῆς ἀδελφεὸν γινώσκαι. » (5) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγάτηρ, « οὔτε Ἀτόσσης δύναμαι ἐς λόγους ἔλθειν οὔτε ἄλλῃν οὐδεμίαν ιδέσθαι τῶν συγκαταμέμων γυναικῶν· ἐπεὶ γὰρ τάχιστα οὗτος ἄνθρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρέλαβε τὴν βασιληίην, δι-
45 σπειρε ἡμέας ἄλλῃν ἄλλῃ τάξας. »

LXIX. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα τῷ Ὅτάνῃ μᾶλλον καταφαίνεται τὸ πρήγμα. Τρίτῃ δὲ ἀγγελίῃ ἐσπέμπει παρ' αὐτὴν λέγουσαν ταῦτα, « ὦ θυγάτερ, δεῖ σε γεγονυῖαν εὖ κίνδυνον ἀναλαβέσθαι τὸν ἂν ὁ πατὴρ ὑποδύ-
50 νειν κελεύη. Εἰ γὰρ δὴ μὴ ἐστὶ ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλὰ τὸν καταδόκῳ ἐγὼ, οὗτοι μιν σοὶ τε συγκοιμώμενον καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα δεῖ χαίροντα ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. (2) Νῦν ὧν ποίησον τάδε· ἐπεὶ σοὶ συνεῦθε καὶ μάθης αὐτὸν κατυπνωμέ-

(3) At qui aderant Persæ persuadere sibi nullo pacto potuerunt, Magos rerum esse potitos; sed Cambysen existimaverunt calumniæ causa hæc dixisse quæ de morte Smerdis dixerat, quo Persicum omne genus ad bellum adversus illum concitaretur. (4) Illi igitur existimabant, Smerdin Cyri filium regnum occupasse: nam præfracte etiam negabat Prexaspes, a se interfectum esse Smerdin; nec enim tutum ei erat, mortuo Cambyse fateri, Cyri filium ipsius manu periisse.

LXVII. Magus igitur, mortuo Cambyse, secure regnavit, usurpans cognominis Cyri filii nomen Smerdis, per septem menses, qui Cambysi ad complendum octavum annum defuerunt: intra quod tempus cunctos imperio Persarum subjectos ingentibus adfecit beneficiis, ita ut eundem mortuum desiderarent omnes Asiæ populi, ipsis Persis exceptis. Dimissis enim per omnes, quibus imperavit, populos præconibus Magus edixerat, per triennium immunes fore omnes, quum a militia, tum a tributo. Atque hoc edictum protinus promulgaverat, simulatque insurrectione facta iniit regnum.

LXVIII. At octavo mense, quisnam esset, tali modo compertum est. Fuit Otanes, Pharnaspis filius, genere et opibus par ei qui primus esset inter Persas. Hic Otanes primus suspectum habuit Magum; non esse Smerdin Cyri filium, sed eum qui erat, inde conjiciens, quod numquam ex arce egrederetur, nec ullum ex nobilibus Persis in conspectum suum vocaret. (2) Ea suspicione ductus, hocce instituit facere. Filiam ejus, cui Phælyma nomen erat, in uxoribus habuerat Cambyse: eandemque perinde tunc Magus habebat, cum eaque pariter atque cum aliis Cambysis uxoribus consuetudinem habebat. (3) Ad hanc igitur filiam suam misit Otanes, quærens ex ea, quisnam homo esset cum quo concumberet: utrum Smerdis Cyri filius, an alius quispiam? Cui illa responsum remisit, nescire se; neque enim Cyri filium Smerdin umquam vidisse, nec scire quis sit cum quo concubat. (4) Tum iterum ad eandem mittens Otanes, ait: « Si Smerdin Cyri filium non nosti, at tu ab Atossa percunctare, quonam cum viro et illa concubat et tu! nam illa utique fratrem novit suum. » (5) Respondit ad hæc filia: « Neque Atossæ ego possum in colloquium venire, neque alii ulli mulieri ex his quæ mecum hic una habitant: nam simulatque hic homo, quisquis est, occupavit regnum, disseminavit nos, alii aliam sedem assignans. »

LXIX. Hæc audienti Otani magis etiam manifesta facta res est. Itaque tertio ad illam nuncium mittit, his verbis: « Oportet te, filia, quum bene nata sis, periculum suscipere quodcumque pater te jubet. Quodsi enim hic non est Cyri filius Smerdis, sed is quem ego esse existimo; non debet ille, quod tecum concubat et Persarum teneat imperium, impune ferre, sed meritam luere pœnam. (2) Nunc igitur fac hocce: quando tecum cubuerit, tuque eum somno sopitum intellexeris, palpa ejus aures. Quodsi compertus

νον, ἄρᾶσον αὐτοῦ τὰ ὄτια· καὶ ἦν μὲν φαίνεται ἔχων ὄτια, νόμιζε σεσωτην Σμέρδι τῷ Κύρου συνοικεῖν, ἦν δὲ μὴ ἔχων, οὐδὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι. » (3) Ἀντιπέμ-
πει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδύμη φαμένη κινδυνεύσειν με-
γάλως, ἦν ποιήσῃ ταῦτα· εἰ γὰρ δὴ μὴ τυγχάνει τὰ ὄτια
ἔχων, ἐπίλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται, εὖ εἰδέναι ὡς
ἥστωσιν μιν· ὅμως μέντοι ποιήσιν ταῦτα. (4) Ἦ
μὲν δὴ ὑπεδέξατο ταῦτα τῷ πατρὶ κατεργάσασθαι, τοῦ
δὲ μάγου τούτου τοῦ Σμέρδιος Κύρος ὁ Καμβύσεω
10 ἄρῳ τὰ ὄτια ἀπέταμε ἐπ' αἰτῇ δὴ τινι οὐ σμικρῇ.
(5) Ἦ ὢν δὴ Φαιδύμη αὕτη, ἡ τοῦ Ὀτάνου θυγάτηρ,
πάντα ἐπιτελεύσασα τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπεὶ τε
αὐτῆς μέρος ἐγένετο τῆς ἀτίξις παρὰ τὸν μάγον (ἐν
περιτροπῇ γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες φοιτοῦσι τοῖσι Πέρ-
15 σῇσι), ἐλθούσα παρ' αὐτὸν εἶδε, ὑπνωμένου δὲ καρτε-
ρῶς τοῦ μάγου ἤρασε τὰ ὄτια. (6) Μαθοῦσα δὲ οὐ
χαλεπῶς, ἀλλ' εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὄτια,
ὡς ἡμέρῃ τάχιστα ἐγεγόνει, πέμψασα ἐσήμηνε τῷ
πατρὶ τὰ γενομένα.

20 LXX. Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλαβὼν Ἀσπαθίνην καὶ
Γωδρύην Περσέων τε πρώτους ἐόντας καὶ ἐσωτῶ ἐπι-
τρωεωτάτους ἐς πίστιν, ἀπηγγέσατο πᾶν τὸ πρῆγμα· οἱ
δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπόπτευσον οὕτω τοῦτο ἔχειν, ἀνεύει-
κντος δὲ τοῦ Ὀτάνου τοὺς λόγους ἐδόξαντο. (2) Καὶ
25 ἐδοξέ σφι ἕκαστον ἄνδρα Περσέων προσεταιρίσασθαι
τούτων τῷ πιστεύει μάλιστα. Ὀτάνης μὲν νυν ἐσά-
γεται Ἰνταφέρνεα, Γωδρύης δὲ Μεγάβαζον, Ἀσπαθίνης
δὲ Ὑδάρνεα. Γεγονότων δὲ τούτων ἐξ παραγίνεται
ἐς τὰ Σοῦσα Δαρείος ὁ Ὑστάσπεος ἐκ Περσέων ἥκων·
30 τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ ὁ πατὴρ ὕπαρχος. Ἐπεὶ ὢν
οὕτως ἀπείκετο, τοῖσι ἐξ τῶν Περσέων ἐδόξε καὶ Δαρεῖον
προσεταιρίσασθαι.

LXXI. Συνελθόντες δὲ οὗτοι ἐόντες ἐπτά ἐδίδοσαν
σφισι λόγους καὶ πίστις. Ἐπεὶ δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπεί-
35 κετο γνωμὴν ἀποφαινέσθαι, ἔλεγε σφι τάδε, « ἐγὼ
ταῦτα ἐδόκεον μὲν αὐτοὺς μόνους ἐπίστασθαι, ὅτι τε ὁ
μάγος εἶη ὁ βασιλεύων καὶ Σμέρδις ὁ Κύρου τετελεύ-
τηκε· καὶ αὐτοῦ τούτου εἵνεκεν ἦκυ σπουδῇ ὡς συστή-
σων ἐπὶ τῷ μάγῳ θάνατον. Ἐπεὶ δὲ συνήνευκε
40 ὥστε καὶ ὑμεῖς εἰδέναι καὶ μὴ μόνον ἐμὲ, ποιέειν
αὐτίκα μοι δοκεῖ καὶ μὴ υπερβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἄμει-
νον. » (2) Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ὀτάνης, « ὦ παῖ Ὑστά-
σπεος, εἰς τε πατρός ἀγαθοῦ καὶ ἐκφαίνεσθαι οἴκας
σεωυτὸν ἐόντα τοῦ πατρός οὐδὲν ἔσσω· τὴν μέντοι
45 ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχυνε ἀβούλως, ἀλλ'
ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε· δεῖ γὰρ πλεῖνας
γενομένους οὕτω ἐπιχειρεῖν. » (3) Λέγει πρὸς ταῦτα
Δαρείος, « ἄνδρες οἱ παρόντες, τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ
ἐξ Ὀτάνου εἰ γρήσεσθε, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέεσθε κά-
50 κιστα· ἐξοίσει γάρ τις πρὸς τὸν μάγον, ἰδίῃ περιβαλ-
λόμενος ἐσωτῇ κέρδεα. (4) Μάλιστα μὲν νυν ὠφεί-
λετε ἐπ' ὑμῶν αὐτῶν βαλόμενοι ποιέειν ταῦτα· ἐπεὶ τε
δὲ ὑμῖν ἀναρᾶν ἐς πλεῖνας ἐδόξε καὶ ἐμοὶ ὑπερέ-
θεσθε, ἢ ποιέωμεν σήμερον, ἢ ἴστε ὑμῖν ὅτι ἂν ὑπερ-

fuerit aures habere, puta te cum Cyri Smerdi concumbere :
sin aures eum non habere deprehendes, magus Smerdis
est quicum concumbis. » (3) Ad hæc renunciari Phædyma
jubet, ingens se adire periculum, si id faciat. Si forte
enim aures ille non habeat, ipsa autem deprehendatur
palpans, satis se scire, fore ut ab illo trucidetur : attamen
imperata facturam. (4) Sic illa, hoc se effecturam, patri
recepit. Mago autem huic Smerdi Cyrus, Cambysis ti-
lius, tum regnans, graviozem quamdam ob culpam præ-
cidi aures jusserat. (5) Hæc igitur Phædynia, Otanis filia,
cuncta exsequens quæ patri receperat, quum ad illam re-
diisset ordo intrandi ad Magum (per vices enim apud
Persas uxores ad maritum intrant), cubiculum ingressa
cum eo concubuit : et postquam gravi somno Magus sopi-
tus erat, aures ejus palpat. (6) Utque haud ægre, sed
facillime, cognovit auribus carere hominem, simulatque
dies adfuit, ad patrem misit, remque ei significavit.

LXX. Tum Otanes, adsumpto Aspathine et Gobrya, pri-
mariis inter Persas viris, maximeque idoneis quibus fidem
haberet, totam rem his enarravit : atque hi etiam ipsi
suspicati erant, ita se rem habere. Quibus quum deinde
rationes suas exposuisset, adsentati sunt ambo. (2) Con-
stitueruntque hi tres, ut ipsorum quisque unum virum
Persam, cui maxime fidem haberet, sibi legeret socium.
Adsciscit igitur Otanes pro sua parte Intaphernem; Go-
bryas, Megabazum; Aspathines, Hydarnen. Ita quum sex
essent, advenit Susa Darius, Hystaspis filius, ex Perside
veniens, cui regioni pater ipsius erat præfectus. Qui ubi
advenit, placuit reliquis sex Persis Darium etiam socium
sibi adsciscere.

LXXI. Hi septem igitur congressi, fidem sibi dant invi-
cem, et sermones conferunt. Ubi ad Darium venit ordo
sententiæ dicendæ, ait ille : « Ego hoc solus cognitum ha-
bere putabam, regnare Magum, et vita excessisse Smerdin,
Cyri filium : atque ad hoc ipsum dedita opera huc me con-
tuli, ut mortem Mago pararem. Quandoquidem vero ac-
cidit, ut et vos rem compertam habeatis, non ego solus ;
videtur mihi res e vestigio peragenda, neque differenda :
nec enim hoc melius fuerit. » (2) Ad hæc Otanes : « O fili
Hystaspis, ait, forti viro patre genitus es ; et videris osten-
dere, te nihil esse patre inferiore. Veruntamen hanc
rem noli ita præpropere et inconsulto adgredi ; sed consi-
deratius illam capesse. Plures simul oportet, et sic
demum rem adgredi. » (3) Tum Darius : « Viri qui hic
adestis, inquit, si ea ratione utemini quæ ab Otane est
proposita, scitote pessime vos esse perituros. Deferet
enim aliquis rem ad Magum, privatim sibi lucrum quæ-
rens. (4) Debebatis quidem maxime vos soli, re inter
vos deliberata, hæc conficere : quoniam vero ad alios
plures eam referre placuit vobis et mecum quoque
communicastis, aut hoc ipso die rem exsequamur, aut
scitote, si hunc unum diem siveritis elabi, non alium

πέση ἢ νῦν ἡμέρη, ὥς οὐκ ἄλλος φθὰς ἐμεῦ κατήγορος ἔσται, ἀλλὰ σφεα αὐτὸς ἐγὼ κατέρω πρὸς τὸν μάγον. »

LXXII. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὀτάνης, ἐπειδὴ ὦρα
 5 σπερχόμενον Δαρεῖον, « ἐπίετε ἡμέας συνταχύνειν ἀναγκάζεις καὶ υπερβάλλεσθαι οὐκ ἔξῃς, ἴθι ἐξηγήσομαι ὅτεω τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλῆα καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. Φυλακὰς γὰρ δὴ διεστρώσας οἰδὰς κου καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ἰδὼν, ἀλλ' ἀκούσας· τὰς τέω τρόπῳ
 10 περῶμεν; » (2) Ἀμείβεται Δαρεῖος τοισίδε, « Ὀτάνη, ἡ πολλὰ ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἶα τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ· ἄλλα δ' ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οἶα τε, ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν λαμπρὸν γίνεται. (3) Ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστρώσας εἰσάσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. Τοῦτο μὲν γὰρ ἡμέων ἐόντων τοῖωνδε οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει, τὰ μὲν κου καταιδέμενος ἡμέας, τὰ δὲ κου καὶ δειμαίνων· τοῦτο δὲ ἔχω αὐτὸς σκῆψιν εὐπροεπεστάτην τῇ πάριμεν, φὰς ἄρτι τε ἵκειν ἐκ Περσέων καὶ βρούλεσθαί τι ἔπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημῆναι
 20 τῷ βασιλεῖ. (4) Ἐνθα γὰρ τι δεῖ ψεύδος λέγεσθαι, λεγέσθω. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιγόμεθα οἱ τε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείᾳ διχρεώμενοι· οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε ἐπὶ τῇ μελλῶσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδῆσεσθαι, οἱ δ' ἀληθίζονται ἵνα τι τῇ ἀληθείᾳ ἐπισπάσονται κέρδος καὶ τι μᾶλλον σφι ἐπιτράπηται. (5) Οὕτω οὐ ταῦτ' ἀσκήνους τῷτοῦ περιεχόμεθα. Εἰ δὲ μηδὲν κερδῆσεσθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν δὲ τε ἀληθιζόμενος ψευδὴς εἴη καὶ ὁ ψευδόμενος ἀληθής. (6) Ὃς ἂν μὲν νῦν τῶν πολυουρῶν ἐκὼν παρή, αὐτῷ οἱ ἄμεινον
 30 ἐς χρόνον ἔσται· ὅς δ' ἂν ἀντιβαίνειν πειρᾶται, δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος, καὶ ἐπειτεν ὡσαύμενοι ἔσω ἔργου ἐγώμεθα. »

LXXIII. Λέγει Γωδρύτης μετὰ ταῦτα, « ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν κότε κάλλιον παρέξει ἀνασώσασθαι τὴν
 35 ἀρχήν, ἢ, εἰ γε μὴ οἴοιτε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβείναι, ἀποθανεῖν; ὅτε γε ἀργόμεθα μὲν ἐόντες Πέρσαι ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς μάγου, καὶ τούτου ὧτα οὐκ ἔχοντος. (2) Ὅσοι τεύμεων Καμβύση νουέοντι παρεγένοντο, πάντως κου μέμνησθε τὰ ἐπέσκηψε Πέρσῃσι τελευτῶν τὸν
 40 βίον μὴ πειρῶμενοι ἀνακταῖσθαι τὴν ἀρχήν· τὰ τότε οὐκ ἐνδεχόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοκίμευ ἐῖπαι Καμβύσεα. (3) Νῦν ὦν τίθεμαι ψῆφον πείθεσθαι Δαρῖω καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἀλλ' ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθέως. » Ταῦτα εἶπε Γωδρύτης,
 45 καὶ πάντες ταῦτα αἶνον.

LXXIV. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλευόντο, ἐγένετο κατὰ συντυχίην τάδε. Τοῖσι μάγοισι ἐδόξε βουλευόμενοι
 50 Προξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπεπόνθειε πρὸς Καμβύσει ἀνάρσια, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξέυσας ἀπολὼλέκεε, καὶ διότι μόνος ἠπίστατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον αὐτοχειρήν μιν ἀπολέσας, πρὸς δ' ἔτι ἐόντα ἐν αἰνῇ μεγίστη τὸν Προξάσπεα ἐν Πέρσῃσι. (2) Τούτων δὲ μιν εἵνεκεν καλέσαντες φίλον προσεκτέοντο πίστι τε καταλαβόντες καὶ δοκίοισι, ἢ μὲν

accusatorem me praeveniturum esse, sed me ipsum nomina vestra ad Magum esse delaturum. »

LXXII. Ita ardentem Darium videns Otanes : « Quoniam igitur, inquit, adeo propere rem nos exsequi cogis, nec differre pateris ; age dic nobis ipse, quonam pacto intrabimus regiam, illosque adgrediemur ? Custodias enim esse dispositas tu etiam ipse (puto) nosti, si non visu, auditu certe : quas quo pacto superabimus ? » (2) Cui Darius respondit : « Multa sunt, Otanes, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa atque opere : sunt rursus alia, verbis quidem expeditu facilia, sed unde factum nullum præclarum existit. (3) Nostis autem vos, per dispositas illas custodias non ulla posse difficultate transiri. Quum enim simul hac dignitate viri, nemo non transire nos patietur, partim reverentia nostriductus, partim forte etiam timore. Præterea vero ego ipse prætextum maxime speciosum habeo, quo intremus, dicens ex Perside me adesce, velleque quidpiam, quod a patre mihi mandatum sit, regi significare. (4) Etenim, ubi mendacium aliquod dicendum est, dicatur. Eodem enim tendimus, et mendaces, et veraces : hi falsum dicunt, quando falsa persuadendo commodum aliquod sunt percepturi ; illi vera loquuntur, ut per veritatem lucrum quoddam faciant, utque majus aliquid illis dehinc committatur. (5) Ita, diversas vias sequentibus, idem nobis finis propositus est. Si nihil commodi expectaretur ; eadem ratione alter (*homo mendax*) qui verum loquitur (*lucri causa*), mentiretur ; alter (*rerax*) qui mentitur (*commodi causa*), verum dicturus erat. (6) Quisquis ergo ex portarum custodibus ultro nos admisit, is posthac fructum facti percipiet ; qui vero se nobis opponere conabitur, is eo ipso hostis declaratus esto, nosque deinde vi penetrabimus intus, et opus adgrediemur. »

LXXIII. Post hæc Gobryas, « Umquamne, inquit, viri amici, honestius possemus recuperare imperium, aut, si recipere illud non licuerit nobis, honestius mori, quam nunc, ubi nobis, viris Persis, Medus homo Magnus imperat, isque mutilatus auribus ? (2) Et quicumque vestræ agrolanti adfuisit Cambysis, utique meministis, puto, quæ ille, quum finiret vitam, injunxit Persis imprecatusque est non connitentibus recuperare imperium : quæ nos tunc quidem non admittebamur, sed per calumniam dici a Cambyse putabamus. (3) Nunc igitur censeo, Dario esse obtemperandum, neque ex hoc cætu aliorum discedendum, nisi recta adversus Magum. « Hæc dicenti Gobryæ omnes sunt adsensi.

LXXIV. Dum hi ita deliberant, per idem tempus accidit forte hocce. Placuerat deliberantibus Magis, amicum sibi conciliare Prexaspem, tum quoniam indigna ille erat passus a Cambyse, qui filium ejus sagitta transfixum interfecerat ; tum quod unus idem mortem noverat Smerdis, Cyri filii, quippe qui sua manu eum occidisset ; præterea quod summo in honore erat apud Persas. (2) His igitur rationibus inducti, vocatum ad se Prexaspem, operam derunt ut amicum sibi adjungerent, fide data et juramentis

ἔξιν παρ' ἐωυτῷ μῆδ' ἐξοίσειν μῆδεν ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γενοῦσαν, ὑπισχνέμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν. (3) Ὑποδοκόμενου δὲ τοῦ Πρῆξάσπεω ποιήσιν ταῦτα, ὡς ἀνέπεισάν μιν οἱ μάγοι, δευτέρα προσέφερον, αὐτοὶ μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέσειν ὑπὸ τὸ βασιλῆϊον τείχος, ἐκείνους δ' ἐκέλευον ἀναβάντα ἐπὶ πύργον ἀγορεύσαι ὡς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἀρχονται καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου. (4) Ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο ὡς πιστοτάτου 10 δῆθεν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλάκις ἀποδεχόμενον γνώμην ὡς περιεῖθ' ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρησαμένου τὸν φόνον αὐτοῦ.

LXXV. Φαμένους δὲ καὶ ταῦτα ἐτοίμου εἶναι ποιεῖν τοῦ Πρῆξάσπεω, συγκαλέσαντες Πέρσας οἱ μάγοι 1 ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. (2) Ὁ δὲ, τῶν μέντοι ἐκείνοι προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἐκὼν ἐπελήθετο, ἀρξάμενος δὲ ἀπ' Ἀχαιμέ- νεος ἐγενετὴ λόγῳ τὴν πατριὴν τὴν Κύρου, μετὰ δὲ ὡς ἐς τοῦτον κατέβη, τελευταίῳν ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κύρος 20 Πέρσας πεποιήκοι, (3) διεξελθὼν δὲ ταῦτα ἐξέφαινε τὴν ἀλήθειαν, φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν (οὐ γάρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γεγόμενα), ἐν δὲ τῷ πα- ρεόντι ἀναγκαίην μιν καταλαμβάνειν φαίνειν· καὶ δὴ ἔλεγε τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιον ὡς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύ- 25 σιλεύειν. (4) Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος εἰ μὴ ἀνακτησαίαιτο ὀπίσω τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς μάγους τι- σαίαιτο, ἀπῆκε ἐωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω. Πρῆξάσπεος μὲν νυν ἔων τὸν πάντα χρό- 30 νον ἀνὴρ δόκιμος οὕτω ἐτελεύτησε.

LXXVI. Οἱ δὲ δὴ ἐπτά τῶν Περσέων ὡς ἐβουλεύ- σαντο αὐτίκα ἐπιχειρεῖν τοῖσι μάγοισι καὶ μὴ ὑπερ- βάλλεσθαι, ἦσαν εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι, τῶν περὶ Πρῆξάσπεα πρηγθέντων εἰδότες οὐδέν. Ἐν τε δὴ 35 τῇ ὁδῷ μέσῃ στείχοντες ἐγίνοντο καὶ τὰ περὶ Πρῆξά- σπεα γεγονότα ἐπυνθάνοντο. (2) Ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς ὁδοῦ ἐδίδοσαν αὐτοῖς σφίσι λόγους, οἱ μὲν ἄμφι τὸν Ὀτάνεα πάγχυ κελεύοντες ὑπερβάλλεσθαι μῆδ' οἰδεόν- των τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι, οἱ δὲ ἄμφι τὸν Δαρεῖον 40 αὐτίκα τε ἵεναι καὶ τὰ δεδογμένα ποιεῖν μῆδ' ὑπερ- βάλλεσθαι. (3) Μιζομένων δ' αὐτῶν ἐφάνη ἱρήκων ἐπτά ζεύγεα δύο αἰγυπίων ζεύγεα διώκοντα καὶ τιλ- λοντά τε καὶ ἀμύσσοντα. Ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐπτά τῇν τε Δαρείου πάντες αἶψαν γνώμην, καὶ ἔπειτεν 45 ἦσαν ἐπὶ τὰ βασιλῆϊα τεθαρσηχότες τοῖσι ὄρνισι.

LXXVII. Ἐπιστάσι δὲ ἐπὶ τὰς πύλας ἐγίνετο οἷον τι Δαρεῖω ἢ γνώμῃ ἔφερε· καταιδέμενοι γὰρ οἱ φύ- λακοι ἄνδρας τοὺς Περσέων πρώτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι, παρίεσαν θείῃ πομπῇ 50 χρωμένους, οὐδ' ἐπειρώτα οὐδεῖς. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ παρῆλθον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι εὐνούχοισι, οἱ σφας ἰστόρεον ὅ τι θέλοντες ἤλπειν· καὶ ἅμα ἰστορόντες τούτους τοῖσι πλουροῖσι ἠπείλειον ὅτι σφέας παρῆκαν, ἴσχον τε βουλομένους

eum obstringentes, apud se habiturum nec ulli homini aperturum malam fraudem qua illi adversus Persas ute- rentur; pollicentes ei, infinitis modis cumulate se eum re- muneraturos. (3) Id quum se facturum Prexaspes rece- pisset, sicut ei persuadere conati erant Magi, secundo loco aliud ei proposuerunt: convocaturos se, aiebant, univer- sos Persas sub regiae muris, illumque jusserunt conscensa turri concionari, regi illos a Smerdi, Cyri filio, nec ab alio. (4) Hoc ei mandabant, ut qui summa fide esset apud Persas, quique saepe professus esset vivere Smerdin, Cyri filium, caedemque illius pernegasset.

LXXV. Postquam et hoc se facturum Prexaspes dixit, Magi, convocatis Persis, jusserunt eum conscendere tur- rim, et concionari. (2) At ille quidem, quæ ab his roga- tus erat, eorum ultro oblitus, exordio sumpto ab Achæ- nene, genus recensuit Cyri; et postquam ad hunc de- scendit oratio, ad extremum beneficia omnia a Cyro in Per- sas collata commemoravit. (3) Quibus expositis, aperuit veritatem, quam adhuc a se occultatam esse, ait, quum non tutum sibi fuisset, id quod factum sit edicere; in præsentia autem necessitate se cogi, ut verum declaret. Dixit igitur, se ipsum, coactum a Cambyse, Smerdin Cyri filium necasse, et Magos esse qui nunc regnum teneant. (4) Denique multa imprecaturs Persis, ut regnum recuperarent, pœnasque a Magis sumerent, de turri se præcipitem deje- cit. Hunc finem Prexaspes habuit, quum per totam vitam spectata fide vir fuisset.

LXXVI. Septem quos dixi Persæ, postquam decreverunt protinus adgredi Magos, neque rem differre, perrexerunt deos precati, prorsus ignari eorum quæ circa Prexaspen acta erant. Sed dimidium viæ progressi, rem illam com- perierunt. (2) Itaque de viâ declinantes, quid faciendum sit iterum inter se deliberant: et Otanes quidem cum sociis, omnino differendum inceptum censuit, neque in hac rerum perturbatione adgrediendum: Darius vero cum suis, protinus eundem esse et exsequendum decretum sine dilatione ulla. (3) Qui dum inter se altercantur, adparent septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, velli- cantiumque ea et fodicantium. Quibus conspectis, sep- tem viri cuncti collaudant Darii sententiam et ad regiam pergunt, hoc augurio freti.

LXXVII. Qui ubi ad portas venerunt, accidit id quod Darius pro sententia dixerat: custodes reveriti primarios ex Persis viros, ac nihil ejusmodi ab eis factum iri suspicati, transire eos passi sunt, veluti divinitus missos; neque quis- quam eos interrogavit. (2) Postquam vero in anlam progressi sunt, incidunt in eunuchos quorum minus est nuncios ad regem deferre: hique ex eis, quid velint, cujus rei caussa veniant, quærunt; simulque portæ custodibus, quod eos admiscent, minas intentant, denique progredi volentes

τοὺς ἐπτά ἐς τὸ πρόσω παρίεναι. (3) Οἱ δὲ διαχελυσάμενοι, καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, τοὺτους μὲν τοὺς ἰσχυόντας αὐτοῦ ταύτη συγκεντέουσι, αὐτοὶ δὲ ἤϊσαν δρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρεῶνα.

5 LXXVIII. Οἱ δὲ μάγοι ἔτυχον ἀμφοτέροι τῇ νικαῦτᾳ ἔόντες τε ἔσω καὶ τὰ ἀπὸ Πηρῆσάππει γενόμενα ἐν βουλῇ ἔχοντες. Ἐπεὶ ὧν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνά τε ἔδραμον πάλιν ἀμφοτέροι, καὶ ὡς ἔμαθον τὸ ποιούμενον, πρὸς ἀλλήν ἐτρά-
10 τοντο. (2) Ὁ μὲν δὲ αὐτῶν φθάνει τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. Ἐνθαῦτα δὲ συνέμισγον ἀλλήλοισι. Τῷ μὲν δὲ τὰ τόξα ἀναλαβόντι αὐτῶν, ἔόντων τε ἀγρῶ τῶν πολεμίων καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδέν· ὁ δ' ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἡμύνητο,
15 καὶ τοῦτο μὲν Ἀσπαθίνην παιεῖ ἐς τὸν μηρὸν, τοῦτο δὲ Ἰνταφέρνηα ἐς τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ἑσπερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἰνταφέρνης, οὐ μέντοι ἀπέθανε γε. (3) Τῶν μὲν δὲ μάγων οὐτερος τρωματίζει τοὺτους· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπεῖτε οἱ τὰ τόξα οὐδὲν
21 χρηστὰ εἴνετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρεῶνα, ἐς τοῦτον καταφύγει, θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας· καὶ οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἐπτά δύο, Δαρειὸς τε καὶ Γωδρύης. Συμπλακέντος δὲ Γωδρύου τῷ μάγῳ ὁ Δαρειὸς ἐπιστεῶς ἠπόρει οἷα ἐν
25 σκότει, προμηθεόμενος μὴ πλήξῃ τὸν Γωδρύην. (4) Ὅρεόν δέ μιν ἀργὸν ἐπιστεῦτα ὁ Γωδρύης εἶρετο ὅ τι οὐ χρεῖται τῇ χειρὶ· ὁ δὲ εἶπε, « προμηθεόμενος σέο, μὴ πλήξω. » Γωδρύης δὲ ἀμείβετο, « ὦθεε καὶ δι' ἀμφοτέρων τὸ ξίφος. » Δαρειὸς δὲ πειθόμενος ὥσπερ τὸ
30 ἐγχειρίδιον καὶ ἔτυχέ κως τοῦ μάγου.

LXXIX. Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς μάγους καὶ ἀποταμόντες αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, τοὺς μὲν τρωματίας ἑωυτῶν αὐτοῦ λείπουν καὶ ἀδυνασίης εἵνεκεν καὶ φυ-
35 λαχῆς τῆς ἀκροπόλεως, οἱ δὲ πέντε αὐτῶν ἔχοντες τῶν μάγων τὰς κεφαλὰς ἔθειον ἔξω, βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι, καὶ Πέρσας τοὺς ἀλλοὺς ἐπεκαλύπτοντο, ἐξηγεόμενοι τε τὸ πρήγμα καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλὰς· καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινα τῶν μάγων τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τὸ τε γεγονός
40 ἐκ τῶν ἐπτά καὶ τῶν μάγων τὴν ἀπάτην, ἐδικαίουν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιεῖν, σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἔκτεινον ὅκου τινὰ μάγον εὐρίσκον· εἰ δὲ μὴ νύξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα μάγον. (3) Ταύτην τὴν ἡμέρην θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα
45 τῶν ἡμερέων, καὶ ἐν αὐτῇ ὁρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι, ἥ κέκληται ὑπὸ Περσέων μαγοφονία· ἐν τῇ μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ' οἴκους ἑωυτοὺς οἱ μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέρην ταύτην.

LXXX. Ἐπεῖτε δὲ κατέστη ὁ θόρυβος καὶ ἐντὸς
50 πέντε ἡμερέων ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάντες τοῖσι μάγοισι περὶ τῶν πρηγμάτων πάντων, καὶ ἐλέγησαν λόγοι ἀπιστοὶ μὲν ἐνίοισι Ἑλλήνων, ἐλέγησαν δ' ὧν. (2) Ὅτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον Πέρσῃσι καταθεῖναι τὰ πρήγματα, λέγων τάδε, « ἐμοὶ δοκέει ἕνα

septemviro prohibent. (3) At illi, sese invicem cohortati, strictis gladiis, hos qui illo ipsos loco prohibere conantur, e vestigio transfigunt, et cursu in virorum conclave contendunt.

LXXVIII. Erant forte tunc intus Magi ambo; et de his quæ a Prexaspe acta erant consultabant. Qui ubi eunuchos viderunt consternatos clamantesque, vicissim et ipsi exsiluerunt ambo; et, postquam cognoverunt quid rei esset, ad vim et impetum se convertère. (2) Alter raptim arcum capit, hastam alter prehendit: committiturque ibi pugna. Et is quidem, qui arcum sumpserat, cominus instantibus hostibus, nihil in eo praesidii invenit: alter vero, hasta se defendens, primum Aspathinen percussit in seniu, tum Intaphernem in oculum; et oculum quidem ex vulnere amisit Intaphernes, nec tamen mortuus est. (3) Dum alter ex Magis hos vulnerat, interim alter, quum ei arcus nihil prodesset, esset autem cubiculum conclavi contiguum, in hoc confugit, januam clausurus. Sed duo ex septemviris, Darius et Gobryas, simul irrumpunt, et Magum Gobryas medium corripit: quo facto collectantibus adstans Darius, ferire cunctatur, quippe in tenebris res gerebatur, cavens ne Gobryam feriat. (4) Quem ille ita otiosum videns adstantem, « Quidni manu, inquit, uteris? » cui Darius, « Tibi, ait, consulens, ne te feriam. » Et Gobryas, « Etiam per ambo adige, inquit, ferrum! » Cui parens Darius ferrum adegit, et forte fortuna Magum transiit.

LXXIX. Interfectis Magis, abscissisque eorum capitibus, duo vulnerati ex septemviris ibi relinquuntur, quum infirmitatis causa, tum arcis custodiendæ: reliqui quinque, capita Magorum gestantes, foras currunt, ingentem clamorem strepitumque cientes; convocatisque Persis, quid gestum sit, exponunt, capitaque ostendunt; simul, quicumque eis obvius sit de Magorum genere, hunc interficiunt. (2) Tum Persæ, cognita Magorum fraude et re a septemviris gesta, æquum et ipsi censuere paria facere; strictisque gladiis, ubicumque Magum quemdam offenderent, hunc trucidabant: ac, nisi superveniens nox eos inhibuisset, nullum Magum reliquum erant facturum. (3) Hunc diem publice colunt Persæ inmaxime dierum omnium, eoque die ingens celebrant festum, quod Magophonia (quasi dicas Magicidium) a Persis vocatur; quo die nulli Mago licet in publicum prodire, sed intra domos suas Magi cuncti se continent illo die.

LXXX. Sedato tumultu, quum nondum quinque dies essent præterlapsi, hi qui Magos per seditionem invaserant, de summa rerum deliberarunt: habitique sunt sermones, incredibiles quidem Græcis nonnullis, habiti tamen utique. (2) Et Otanes quidem, inperium summum Persis in medio deponendum censens, hæc verba fecit: « Mihi videtur, inquit, non amplius debere unum

μὲν ἡμέων μούναρχον μακρῆτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἡδὺ οὔτε ἀγαθόν. (3) Εἰδότες μὲν γὰρ τὴν Καμβύσειω ὕβριν ἐπ' ὅσον ἐξῆλθε, μετεσχέκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. Κῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα κατηρτισμένον μούναρχῃ, τῇ ἐξεστὶ ἀνευθύνῳ ποιεῖν τὰ βούλεται; καὶ γὰρ ἂν τὸν ἀρίστον ἀνδρῶν πάντων σπάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐκτός τῶν ἐωθότων νοημάτων στήσσει. (4) Ἐγγίνεται μὲν γὰρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῇθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. Δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα· τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα, τὰ δὲ φθόνῳ. (5) Καίτοι ἀνδρα γέ τύραννον ἄσθονον ἔδεε εἶναι, ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθὰ. Τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε· φθονεῖ γὰρ τοῖσι ἀρίστοις περιεοῦσι τὰ καὶ ζῶουσι, γαίρει δὲ τοῖσι κακίστοις τῶν ἀσπῶν, διαβολὰς δὲ ἀρίστοις ἐνδέκεσθαι. (6) Ἀναρμοστότατον δὲ πάντων ἦν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωμάζης, ἄχθεται ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται, ἦν τε θεραπεία τις κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπὶ. Τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἐρχομαι ἐρέων νόμιμά τε κινεῖ πατρία καὶ βιᾶται γυναῖκας κτείνει τε ἀκρίτους. (7) Πλῆθος δὲ ἄρχον πρώτα μὲν οὐνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην, δεύτερα δὲ τούτων τῶν δ' μούναρχος ποιεῖ οὐδὲν· πάλῳ μὲν ἀρχὰς ἀργεῖ, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλευμάτων δὲ πάντα ἐς τὸ κοινὸν ἀναφέρει. (8) Τίθεμαι ὦν γνώμην μάλιστα ἡμέας μούναρχῃν τὸ πλῆθος ἀέξειν· ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἐνὶ τὰ πάντα. » Ὀτάνης μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXI. Μεγάβαζος δὲ ὀλιγαρχίᾳ ἐκέλευε ἐπιτρέπειν, λέγων τάδε, « τὰ μὲν Ὀτάνης εἶπε τυραννίδα πᾶσιν, λελέγθω καὶ μοὶ ταῦτα, τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε· ὡμίλου γὰρ ἀρχῆς οὐδὲν ἐστὶ ἀξυνετώτερον οὐδὲ ὕβριστότερον. (2) Καίτοι τυράννον ὕβριν φεύγοντας ἀνδρας ἐς δῆμου ἀκολάστου ὕβριν πεσέειν ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχέτόν. Ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιεῖ, γινώσκων ποιεῖ, τῷ δὲ οὐδὲ γινώσκειν ἐνὶ κῶς γὰρ ἂν γινώσχοι δὲ οὐτ' ἐδιδάχθη οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν οὐδ' οἰκίῃον, ὥθεε τε ἐμπεσῶν τὰ πράγματα ἀνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ ἔκελος; (3) Δῆμῳ μὲν νυν, οἱ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι, οὗτοι χάσθων, ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλέξαντες διμλήν, τούτοις περιθώμεν τὸ κράτος· ἐν γὰρ δὴ τούτοις καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα, ἀρίστων τε ἀνδρῶν οἶκος ἀρίστα βουλευμάτων γίνεσθαι. » Μεγάβαζος μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXII. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδείκνυτο γνώμην, λέγων, « μοὶ δὲ τὰ μὲν εἶπε Μεγάβαζος ἐς τὸ πλῆθος ἔχοντα δοκεῖ ὀρθῶς λέγειν, τὰ δ' ἐς ὀλιγαρχίαν οὐκ ὀρθῶς. (2) Τριῶν γὰρ προκειμένων, καὶ πάντων τῶν λέγω ἀρίστων ἐόντων, δῆμου τε ἀρίστου καὶ ὀλιγαρχίης καὶ μουνάρχου, πολλῷ τοῦτο πρόχειν λέγω. Ἀνδρὸς γὰρ ἐνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἀμεινὸν ἂν φανείη· γνώμῃ γὰρ τοιαύτῃ χρωόμενος ἐπιτροπεύει ἂν ἀμωμήτως τοῦ· λήθεος, σιγῶν τὸ ἂν βουλευμάτων ἐπὶ δυσμενέας ἀν-

e nobis summa imperii potiri: nec enim jucundum hoc fuerit, nec bonum. (3) Videtis enim, Cambysis contumelia quousque progressa sit, et Magi insolentiam estis experti. Et quo pacto bene composita res fuerit unius imperium? cui licet, nulli rationi reddende obnoxio, facere quidquid libuerit. Tale quidem imperium, si viro etiam omnium optimo committatur, extra consuetos animi sensus facile eum abripit. (4) Nam presentes opes insolentiam ei ingenerant; invidia autem principio innata est homini. Et hæc duo habens, omnem habet pravitatem: alia enim scelestia multa, insolentia repletus, faciet; alia, invidia. (5) Quamquam virum in regia dignitate constitutum oportebat utique invidia vacare, quippe bonis rebus omnibus abundantem. At contrarium huius ei accidere adversus rives solet: invidet enim optimis quibusque, quod supersint vivanque; et gaudet pessimis, horumque adversus illos calumnias facillime admittit. (6) Quod vero maxime omnium incongruum est: si modice eum admiraris, ægre fert quod non summopere colatur; si quis eum summopere colit, offenditur, adulatorem esse existimans. Denique, ut dicam quæ sunt maxima: instituta mutat patria, vim adfert mulieribus, occidit injudicatos. (7) At populi imperium, primum, nomen habet omnium honestissimum, juris æqualitatem; deinde, eorum quæ patris is qui unus imperat, nihil facit. Sorte gerit imperia et magistratus; potestatem habet rationi reddendæ obnoxiam; consilia omnia ad commune civium refert. (8) Quare sic ego censeo, misso facto unius imperio, multitudini imperium potestatemque esse permitgendam: nam in multitudine insunt omnia. » Hanc Otanes sententiam dixit.

LXXXI. Tum Megabazus, censens paucorum imperio res esse permittendas, in hunc modum est locutus: « Quæ Otanes de abolenda regia potestate dixit, eadem mihi quoque dicta sunt: quod vero ad multitudinem deferri jussit imperium, ab optima sententia aberravit. Nam inutili turba nihil est insipientius, nihilque insolentius. (2) Atqui hoc neutiquam ferendum, ut, qui regis contumeliam effugere cupimus, iidem in plebis indomitæ incidamus contumeliam. Nam ille, si quid facit, intelligit tamen quid sit quod facit: at plebi ne hoc quidem inest, ut intelligat. Quo enim pacto intelligat, quum nec didicerit nec noverit honestum aut conveniens quidquam, et deproperet negotia, cum impetu sine mente irruens, torrenti flumini similis? (3) Populari igitur statu hi utantur, qui Persis male cupiunt: nos vero optimorum virorum seligamus societatem, et his imperium deferamus; quorum nempe in numero nos quoque erimus ipsi. Optimorum autem virorum consentaneum est optima etiam esse consilia. » Hæc est sententia a Megabazo in medium proposita.

LXXXII. Tertio loco Darius dixit sententiam, his usus verbis: « Mihi vero, quæ Megabazus dixit ad multitudinem spectantia, ea recte dixisse videtur; quæ vero ad oligarchiam spectant, non recte. (2) Nam si tria proposita sint, et quodque eorum, quæ dico, in suo genere optimum, optimus status popularis, optima oligarchia, et monarchia optimus; horum trium hoc postremum reliquis longe præferendum esse autumo. Etenim unius viri imperio qui sit optimus nihil profecto melius queat reperiri: optimo quippe consilio utens, inculpatus administrabit res multitudinis, et ea ratione consilia adversus male animatos capta,

δρας οὕτω ἀλίστα. (3) Ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς τὸ κοινὸν ἔχθρα ἴδια ἰσχυρὰ φιλεῖ ἐγγίνεσθαι· αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλευόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμησιν τε νικᾶν ἐς ἔχθρα μέγала ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσεις ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασιῶν φόνος· ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη ἐς μοναρχίην, καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσων ἐστὶ τοῦτο ἀρίστον. (4) Δῆμον τε αὖ ἀρχοντος ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι· κακότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ ἔχθρα μὲν οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι κακοῖσι, φιλικὴ δὲ ἰσχυραί· οἱ γὰρ κακούντες τὰ κοινὰ συγκυψάντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι. (5) Τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται ἐς δ' ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοιούτους παύσῃ. Ἐκ δὲ αὐτῶν θωμάζεσθαι οὗτος δὴ ὑπὸ τοῦ δήμου, θωμαζόμενος δὲ ἂν ὧν ἐφάνη μόναρχος εἶναι καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος ὡς ἡ μοναρχία κράτιστον. (6) Ἐνὶ δὲ ἐπεί πάντα συλλαβόντα εἶπαι, κόθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερίη ἐγένετο καὶ τευ δόντος; κότερα παρὰ δήμου ἢ ὀλιγαρχίης ἢ μοναρχοῦ; Ἐγὼ τοίνυν γνώμην ἡμέας ἐλευθερωθέντας δι' ἓνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν, χωρὶς τε τούτου πατριῶτος νόμους μὴ λύειν ἔχοντας· οὐ γὰρ ἄμεινον. »

LXXXIII. Γνώμαι μὲν δὴ τρεῖς αὐτὰ προεκάτο, οἱ δὲ τέσσαρες τῶν ἐπτά ἀνδρῶν προσθέντο ταύτῃ. Ὡς δὲ ἐσώθη τῇ γνώμῃ ὁ Ὀτάνης Πέρσῃσι ἰσονομίην σπεύδων ποιῆσαι, ἔλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι τάδε, « ἀνδρες στασιώται, ὅπλα γὰρ δὴ οἱ δεῖ ἓνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γενέσθαι, ἥτοι κλήρω γε λαχόντα, ἢ ἐπιτρεψάντων τῶν Περσέων πλήθει τὸν ἂν ἐκεῖνο ἔλθῃται, ἢ ἄλλῃ τινὶ μηχανῇ. (2) ἐγὼ μὲν νυν ὑμῖν οὐκ ἐναγώνιεῦμαι· οὐτε γὰρ ἀρχεῖν οὐτε ἀρχεσθαι ἐθέλω· ἐπὶ τούτῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρχῆς, ἐπ' ὅ τε ὑπ' οὐδενὸς ὑμέων ἀρξομαι, οὐτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοι. » (3) Τούτου εἰπαντος ταῦτα ὡς συνεχώρεον οἱ ἐξ ἐπὶ τούτοις, οὗτος μὲν δὴ σφι οὐκ ἐνηγωνίζετο, ἀλλ' ἐκ τοῦ μέσου κατήστο, καὶ νῦν αὕτη ἡ οἰκίη διατελέει μούνη ἐλευθερή ἐούσα Περσέων, καὶ ἀρχεται τοσαῦτα ὅσα αὐτὴ ἐθέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα τοὺς Περσέων.

LXXXIV. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἐπτά ἐβουλεύοντο ὡς βασιλέα δικαιοτάτα στήσονται· καὶ σφι ἔδοξε Ὀτάνῃ μὲν καὶ τοῖσι ἀπ' Ὀτάνῃ αἰεὶ γινόμενοις, ἣν ἐς ἄλλον τινὰ τῶν ἐπτά ἔλθῃ ἢ βασιλῆϊ, ἐξαιρετα δίδοσθαι ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἐκάστου καὶ τὴν πᾶσαν ζωρεὴν ἣ γίνεταί ἐν Πέρσῃσι τιμιωτάτη. (2) Τοῦδε δὲ εἰνεκεν ἐβουλεύσαντο οἱ δίδοσθαι ταῦτα, ὅτι ἐβούλευσε τε πρῶτος τὸ πρῆγμα καὶ συνέστησε αὐτούς. Ταῦτα μὲν δὴ Ὀτάνῃ ἐξαιρετα, τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβούλευσαν, παριέναι ἐς τὰ βασιλῆϊα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν ἐπτά ἄνευ ἑσαγγελέος, ἢ μὴ τυγχάνῃ εὐδῶν μετὰ γυναικὸς βασιλεὺς, γαμέειν δὲ μὴ ἐξείναι ἄλλοθεν τῷ βασιλεῖ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάντων. (3) Περὶ δὲ τῆς βασιλῆϊας ἐβουλεύσαντο τοιόνδε· ὅτε ἂν δ' ἵππος ἡλίου ἐπανατέλλοντος πρῶτος φεγγέζηται ἐν τῷ προαστείῳ αὐτῶν ἐπιβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλῆϊαν.

HERODOTUS.

tacita maxime habebunt. (3) In oligarchia vero, quum plures sint virtutem in commune exercentes, valide privatim inimicitiae existere amant : etenim, dum quisque cupit esse princeps, vultque ut sua sententia vincat, in magnas incidunt inimicitias : tum ex inimicitias existunt seditiones, ex seditionibus caedes, et ex caedibus ad unius imperium res redit : atque ita adparet, quanto sit hic status melior. (4) Rursus, imperante plebe, fieri non potest quin pravitas se insinuet : pravitate vero in republica gliscente, inimicitiae quidem inter pravos non existunt, sed validae amicitiae : nam, qui reipublice male faciunt, conspirantes agunt quod agunt : (5) atque hoc ita succedit, usque dum existat aliquis populi patronus, qui hisce finem imponat. Eo fit igitur, ut hunc talem miretur populus ; et mox eidem, quem populus miratur, summa imperii deferatur : atque ita rursus hic idem ostendit, unius imperium esse optimum. (6) Ut autem uno verbo omnia complectar, unde nobis libertas exstitit? quis nobis eam dedit? populusne, an oligarchia, an unus imperans? Est igitur mea haec sententia, quum per unum virum in libertatem simus vindicati, ut hanc imperii formam tueamur, adhuc patria ne aboleamus instituta bene habentia ; nec enim hoc utile nobis fuerit. »

LXXXIII. Tres igitur istae sententiae fuerunt propositae ; et reliqui quatuor ex septemviris huic postremae adhaeserunt. Ut vero succumbere suam sententiam vidit Otanes, qui juris aequitatem inter Persas studuerat stabilire, ita in collegarum medio locutus est : « Viri socii, adparet igitur necesse esse, ut unus aliquis et nobis rex creetur, sive is sorte lectus, sive Persarum populo permittamus arbitrium eligendi quem voluerit, sive qua alia ratione. (2) At equidem vobiscum in contentionem non descendam, nec enim imperare volo, nec parere imperio. Itaque hac conditione ego vobis cedo imperio, ut nullius vestrum imperio sim subiectus, nec ego ipse, nec ex meis posteris quisquam. » (3) Quae quum ille dixisset, reliqui sex postulatis ejus sunt adsensi ; et ille cum his in contentionem non descendit, sed ex eorum medio secessit. Atque ad hunc diem familia haec, una ex cunctis Persis, sui juris esse perseverat, neque paret imperio nisi quatenus vult ipsa, caeterum leges non transgrediens Persarum.

LXXXIV. Inde reliqui ex septemviris consultantes de rege aequissima conditione constituendo, decreverunt, ut Otanes, ejusque in omne futurum tempus posteris, si alii cuipiam ex septemviris regia obtingeret dignitas, eminenter praeter ceteris Medica veste quotannis, omnibusque muneribus quae apud Persas honorificentissima habentur, donaretur. (2) Haec Otani extra ordinem conferenda decreverunt eo, quod is primus rem proposuerat, et ad deliberandum illos convocaverat. In commune vero haec placuere : cuicunque ex septemviris, qui vellet, licitum fore intrare regiam sine internuncio, nisi forte cum uxore rex concumberet : praeterea, non licere regi aliunde uxorem ducere nisi ex conjuratorum familia. (3) De ratione vero constituendi regis hoc decreverunt, ut, cujus equus oriente sole prius hianitum edidisset in suburbio, ipsis insidentibus, is regnum obtineret.

LXXXV. Δαρείῳ δὲ ἦν ἵπποκόμος ἀνὴρ σοφός, τῷ οὐνομα ἦν Οἰδάρης. Πρὸς τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐπεῖτε διελεύθησαν, ἔλεξε Δαρεῖος τάδε· « Οἰδάρης, ἡμῖν δέδοται περὶ τῆς βασιλείης ποιεῖν κατὰ τάδε· ὅτε ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φθάσῃται ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλείην. Νῦν ὦν εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶν ὥς ἂν ἡμεῖς σχώμεν τοῦτο τὸ γέρας καὶ μὴ ἄλλος τις. » (2) Ἀμείβεται Οἰδάρης τοισίδε, « εἰ μὲν δὴ, ὡ δέσποτα, ἐν τούτῳ τοῖς 10 ἔστι ἡ βασιλεία εἶναι ἢ μὴ, θάρσσε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν, ὥς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος πρὸ σεῦ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα. » (3) Λέγει Δαρεῖος, « εἰ τίνυν τι τοιούτων ἔχεις σοφίσματα, ὥρῃ μηχανᾶσθαι καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι, ὥς τῆς ἐπισούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν 15 ἡμῖν ἔστί. » (1) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰδάρης ποιεῖ τοιόνδε. Ὡς ἐγένετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίαν, τὴν ὁ Δαρεῖος ἵππος ἔστειρε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς τὸ προάστειον κατέθηκε καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρεῖος ἵππον, καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιῖγε ἀγχοῦ τῇ ἵππῳ, 20 ἐγγρίμπτων τῇ θηλέῃ, τέλος δὲ ἐπῆκε ὀχεύσαι τὴν ἵππον.

LXXXVI. Ἀμ' ἡμέρῃ δὲ διαφυσκούσῃ οἱ ἔξ, κατὰ συνεθήκαντο, παρῆσαν ἐπὶ τῶν ἵππων· διεξελαυνόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὥς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐγί- 25 νοντο ἵνα τῆς παροισχυμένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θήλεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρεῖος ἵππος προσδραμὼν ἐγρεμέτισε· ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπή ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. (2) Ἐπιγενόμενα δὲ ταῦτα τῷ Δαρεῖῳ ἐτελέωσε μιν ὥσπερ ἐκ συνθέτου τευ γενο- 30 μενα· οἱ δὲ καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύενον τὸν Δαρεῖον.

LXXXVII. Οἱ μὲν δὴ φασὶ τὸν Οἰδάρη ταῦτα μηχανήσασθαι, οἱ δὲ τοιάδε (καὶ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρα λέγεται ὑπὸ Περσέων), ὥς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἀρ- 35 θρῶν ἐπιψάσας τῇ χειρὶ ἔχοι αὐτὴν κρύψας ἐν τῇσι ἀναξυρίσι· ὥς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους τὸν Οἰδάρη τοῦτον ἐξείραντα τὴν χεῖρα πρὸς τοῦ Δαρεῖος ἵππου τοὺς μυκτῆρας προσε- νεῖχαι, τὸν δὲ αἰσθόμενον φριμάξασθαι τε καὶ χρεμε- 40 τίσαι.

LXXXVIII. Δαρεῖος τε δὴ ὁ Ὑστάσπεας βασιλεὺς ἀπεδέδεκτο, καὶ οἱ ἔσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοοι πλὴν Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεψαμένου καὶ ὕστερον αὐτὶς Καμβύσει. (2) Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατή- 45 κουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσῃσι, ἀλλὰ ξεῖνοι ἐγένοντο παρέντες Καμβύσει ἐπ' Αἴγυπτον· ἀεχόντων γὰρ Ἀραβίων οὐκ ἂν ἐσβάλοιεν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον. (3) Γάμοις τε τοὺς πρῶτους ἐγάμει Πέρσῃσι ὁ Δαρεῖος, Κύρου μὲν δύο θυγατέρας Ἀτοσάν τε καὶ Ἀρτυστῶνην, 60 τὴν μὲν Ἀτοσσαν προσνυμφήσαν Ἀκαμβύση τε τῷ ἀδελφεῷ καὶ αὐτὶς τῷ μάγῳ, τὴν δὲ Ἀρτυστῶνην παρθένον. (4) Ἐτέρῃν δὲ Σμερδίαν τοῦ Κύρου θυγατέρα ἔγημε, τῇ οὐνομα ἦν Πάρμις· ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ὑστάσπεος θυγατέρα, ἣ τὸν μάγον κατὰζήλον ἐποίησε.

LXXXV. Erat Dario equorum custos, callidus homo, cui nomen Oebares. Huic homini, postquam e concilio discesserunt, dixit Darius : « Oebares, quod ad regnum spectat, hoc facere decrevimus : cuius equus inter solis ortum, nobis insidentibus, primus hinnitum ediderit, illum regem fore. Tu igitur si quod nosti artificium, machinare ut nobis obtingat hæc dignitas, non alii cuipiam. » (2) Cui Oebares respondit : « Si in hoc situm est, here, ut tu rex sis aut non sis, confide huius rei causa, et bono animo esto : nec enim alius præ te rex erit ; talia habeo medicamenta. » (3) Reponit Darius : « Quodsi ergo tale quoddam habes commentum, adest tempus quo illud pares, nec differas ; in crastinum enim certamen nobis est propositum. » (4) Quibus auditis, hæc facit Oebares. Ut ingruit nox, ex equabus unam, quam præ cæteris amabat Darii equus, in suburbium ductam adligat ; dein adductum Darii equum aliquamdiu circa illam circumducit, paulatim adpropinquans equæ ; ad extremum, ut illam ineat, admittit.

LXXXV. Simul atque dies illuxit, aderant sex viri equis insidentes, sicut inter eos convenerat. Qui dum per suburbium veluntur, ubi ad eum locum venerunt quo proxima nocte adligata fuerat equa, ibi adcurrrens Darii equus hinnitum edidit : et eodem temporis momento fulgur atque tonitru sereno de caelo exstitit. (2) Atque hæc, Dario veluti ex composito quodam supervenientia, auspiciū consummarunt : et reliqui quinque, ex equis desilientes, ut regem Darium adoraverunt.

LXXXVII. De Oebare duplex apud Persas fama fertur ; aliis id eum, quod dixi, fecisse narrantibus ; aliis hocce : genitalia equæ illius sua eum manu attreclasse, manumque in bracciis occultasse ; deinde, quum oriente sole in eo essent equi ut procederent, Oebarem hunc exsertam manum naribus equi Darii admovisse ; moxque hunc, ad odoris sensum, infremuisse hinnitumque edidisse.

LXXXVIII. Darius igitur, Hystaspis filius, rex renunciatus est : omnesque Asiæ populi, Arabibus exceptis, imperio ejus paruerunt, a Cyro primo subacti, ac dein rursus a Cambyse. (2) Arabes vero nunquam a Persis in servitutem sunt redacti, sed hospites erant et amici, qui Cambysis transitum in Ægyptum præstiterunt ; nam invitis Arabibus nunquam in Ægyptum penetrare Persæ potuissent. (3) Matrimonioque Darius iniit nobilissima inter Persas, cum duabus Cyri filiabus, Atossa et Artystone ; quarum illa quidem ante Cambysis uxor fuerat, fratris sui, deinde rursus Magi ; Artystone vero virgo erat : (4) præterea Smerdis filiam, Cyri filii, uxorem duxit, cui nomen erat Parmys : habuitque etiam Otanis filiam, quæ Magnum prodiderat. Quumque jam omni ex parte stabi-

Δυνάμιός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο. Πρῶτον μὲν νυν τύπον ποιησάμενος λίθινον ἔστησε· ζῶν δὲ οἱ ἐντὶν ἀνὴρ ἱππεύς, ἐπέγραψε δὲ γράμματα λέγοντα ταδε, « Δαρείος ὁ Ὑστάσπεος σὺν τε τοῦ ἱπποῦ τῇ ἀρετῇ » (τὸ οὖνομα λέγων) καὶ Οἰεάρους τοῦ ἱπποκόμου ἐκτίσαστο τὴν Περσέων βασιληίην. »

LXXXIX. Ποιήσας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃ ἀρχὰς κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλεῖσι σατραπείας· καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας
10 ἐτάξατο φόρους οἱ προσιέναι κατ' ἔθνεά τε καὶ πρὸς τοῖσι ἔθνεσι τοὺς πλησιοχώρους προστάσσων, καὶ ὑπερβαίνων τοὺς προσεχέας, τὰ ἑκαστέρω ἄλλοισι ἄλλα ἔθνεα νέμων. (2) Ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσδοον τὴν ἐπέτεον κατὰ τὰδε διεῖλε· τοῖσι μὲν αὐτῶν ἀργύριον
15 ἀπαγινέουσι εἰρητο Βαβυλωνίων σταθμὸν τάλαντον ἀπαγινέειν, τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι Εὐβοϊκόν· τὸ δὲ Βαβυλωνίων τάλαντον δύναται Εὐβοϊδᾶς ἐβδομήκοντα μνᾶς. (3) Ἐπὶ γὰρ Κύρου ἄρχοντος καὶ αὐτὶς Καμβύσεω ἦν κατεστηκὸς οὐδὲν φόρου πέρι, ἀλλὰ δῶρα
20 ἀγίνεον· διὰ δὲ ταῦτην τὴν ἐπίταξιν τοῦ φόρου καὶ παραπλήσια ταύτῃ ἄλλα λέγουσι Πέρσαι ὡς Δαρείος μὲν ἦν κάπηλος, Καμβύσης δὲ δεσπότης, Κύρος δὲ πατήρ, ὁ μὲν ὅτι ἐκαπήλευε πάντα τὰ πρήγματα, ὁ δὲ ὅτι χαλεπὸς τε ἦν καὶ ὀλιγώρος, ὁ δὲ ὅτι ἡπιός τε καὶ ἀγαθός
25 σφι πάντα ἐμηχανήσατο.

XC. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων καὶ Μαγνήτων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ Μιυέων καὶ Παμφύλων (εἷς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος φόρος οὗτος) προσήϊε τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου.
30 Ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτος οἱ νομὸς κατεστήκει. (2) Ἀπὸ δὲ Μυσῶν καὶ Λυδῶν καὶ Λασονίων καὶ Καβαλίων καὶ Ὑγεννέων πεντακόσια τάλαντα· νομὸς δεῦτερος οὗτος. (3) Ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιᾷ ἐσπλώουσι καὶ Φρυγῶν καὶ Θρηάκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Παφλαγόνων καὶ Μαριανδυνῶν καὶ Συρίων ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια ἦν τάλαντα φόρος· νομὸς τρίτος οὗτος. (4)
35 Ἀπὸ δὲ Κιλικίων ἵπποι τε λευκοὶ ἐξήκοντα καὶ τριηκόσιοι, ἑκάστης ἡμέρης εἰς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀργυρίου πεντακόσια· τούτων δὲ τεσσεράκοντα μὲν καὶ
40 ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσαν ἵππον τὴν Κιλικίην χώρην ἀναισιμούτο, τὰ δὲ τριηκόσια καὶ ἐξήκοντα Δαρείῳ ἐφοῖτα· νομὸς τέταρτος οὗτος.

XCI. Ἀπὸ δὲ Ποσειδηλίου πόλιος, τὴν Ἀμφιλόχος ὁ Ἀμφιάρεω οἰκίσει ἐπ' οὐροισι τοῖσι Κιλικίων τε καὶ
45 Σύρων, ἀρξάμενος ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου, πλὴν μοίρης τῆς Ἀραβίων (ταῦτα γὰρ ἦν ἀτέλεια), πεντήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· ἔστι δὲ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ Φοινίκη τε πᾶσα καὶ Συρία ἡ Παλαιστίνη καλεωμένη καὶ Κύπρος· νομὸς πέμπτος οὗτος. (2) Ἀπ'
50 Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰγύπτῳ καὶ Κυρήνης τε καὶ Βάρκης (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτιον νομὸν αὗται ἐκεκοσμέατο) ἑπτακόσια προσήϊε τάλαντα, πάρεξ τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος λίμνης γινομένου ἀργυρίου, τὸ ἐγίνετο ἐκ τῶν ἰχθύων· τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου

lita esset ejus potentia, primum monumentum statuit lapideum, cui figura hæc insculpta erat, vir equo insidens, cum inscriptione hujusmodi : DARIUS HYSTASPIS FILIUS EQUI VIRTUTE (nomen equi hic erat adscriptum) ET OEBARIS EQUORUM CUSTODIS REGNUM PERSARUM OBTINUIT.

LXXXIX. His peractis, Persicum imperium in præfecturas distribuit, viginti numero, quas satrapias illi vocant. Quibus constitutis præfecturis, nominatisque singularum præfectis, tributa ordinavit, quæ ei singulis e populis redirent; ita quidem ut aliis populis finitimos populos adjungeret, nonnunquam finitimos hos prætermittens aliis rursus populis alios remotiores attribueret. (2) Præfecturas autem et annua tributa hoc modo constituit : quibus imperatum erat argentum adferre, his prædictum erat, ut Babylonico pondere talentum adferrent; quibus aurum imperatum, hi Euboicum adferrent talentum : valet autem Babylonium talentum Euboicas libras septuaginta. (3) Nam Cyro imperante, atque etiam dein Cambyse, de tributo pendendo nihil erat constitutum, sed dona adferebant. Itaque propter hanc tributorum impositionem, et alia huic similia instituta, aiunt Persæ, institutorem fuisse Darium; Cambysem vero, dominum; Cyrum, patrem fuisse. Darium enim, ut institutorem administrasse regnum; Cambyson durum fuisse et superbum; Cyrum vero mitem et qui omne bonorum genus ipsis parasset.

XC. Ab Ionibus igitur, et Magnetibus Asiam incolentibus, et Æolensibus, et Caribus, et Lyciis, et Milyensibus, et Pamphylis (quibus in commune unum erat tributum impositum), quadringenta redibant argenti talenta : hæc prima erat præfectura. (2) A Mysis vero, et Lydis, et Lasoniis, et Cabaliis, et Hygennensibus, quingenta talenta : altera hæc præfectura. (3) Ab Hellespontiiis ad dextram intro naviganti sitis, et Phrygibus, et Thracibus Asiam incolentibus, et Paphlagonibus, et Mariandynis, et Syriis, trecenta et sexaginta talenta tributum nomine redibant : tertia hæc præfectura. (4) A Cilicibus trecenti et sexaginta equi candidi, unus in diem, et quingenta argenti talenta; quorum talentorum centum et quadraginta in equitatum insuebantur, qui Ciliciam provinciam custodiebat, reliqua trecenta et sexaginta ad Darium mittebantur : quarta hæc præfectura.

XCI. A Posideo urbe, quam Amphilochous condidit, Amphiarai filius, in Cilicum et Syrorum confinibus, ab hac incipiendo usque ad Ægyptum (excepta Arabum ditione, quæ tributum erat immunis), tributum impositum erat trecentorum et quinquaginta talentorum. Est autem in hac præfectura Phœnice omnis, et Palæstina quæ vocatur Syria, et Cyprus : quinta hæc præfectura. (2) Ex Ægypto vero, et Afris Ægypti finitimis, et ex Cyrene et Barce (nam et hæ Ægyptiacæ præfecturæ erant attributæ), septingenta redibant talenta, præter pecuniam quæ ex Mæridis lacu redibat; siebat autem ea ex piscibus, præter hanc,

καὶ τοῦ ἐπιμετρευμένου σίτου προσήϊε ἑπτακόσια τάλαντα· σίτου γὰρ δυοκαίδεκα μυριάδας Περσέων τε τοῖσι ἐν τῷ Λευκῷ τείχει τῷ ἐν Μέρφι κατοικημένοις καταμετρέουσι καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι· νομὸς ἔκτος οὗτος. (3) Σατταγύδαι δὲ καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι τε καὶ Ἀπαρύται ἐς τὸ αὐτὸ τεταγμένοι ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον· νομὸς οὗτος ἑβδομος. (4) Ἀπὸ Σούσων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσίων χώρας τριηκόσια· νομὸς ὄγδοος οὗτος.

10 XCII. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίας χιλιά οἱ προσήϊε τάλαντα ἀργυρίου καὶ παῖδες ἑκτομῆαι πεντακόσιοι· νομὸς εἵνατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Ἀγδατῶν καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς καὶ Παρικανίων καὶ Ὀρθοκορυβαντίων πενήκοντα τε καὶ τετρακόσια τάλαντα· νομὸς δέκατος οὗτος. (3) Κάσπιοι δὲ καὶ Πausoi καὶ Παντίμαθοι τε καὶ Δαρεῖται ἐς τὸ αὐτὸ συμφέροντες διηκόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἑνδέκατος οὗτος. (4) Ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· νομὸς δωδέ-

20 κατος οὗτος. XCIII. Ἀπὸ Πακτυικῆς δὲ καὶ Ἀρμενίων καὶ τῶν προσεγῶν μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου τετρακόσια τάλαντα· νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων καὶ Οὐτίων καὶ Μύκων καὶ τῶν ἐν τῇσι νήσοισι οἰκούντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλεωμένους κατοικίξει βασιλεῖς, ἀπὸ τούτων πάντων ἑξακόσια τάλαντα ἐγίνετο φόρος· νομὸς τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Σάκαι δὲ καὶ Κάσπιοι πενήκοντα καὶ διη-

30 κόσια ἐγίνεον τάλαντα· νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἄριοι τριηκόσια τάλαντα· νομὸς ἕκτος καὶ δέκατος οὗτος. XCIV. Παρικάνιοι δὲ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας

35 τετρακόσια τάλαντα ἀπαγίνεον· νομὸς ἑβδομος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ματινηοῖσι δὲ καὶ Σάσπειρσι καὶ Ἀλαροδοῖσι διηκόσια ἐπετέτακτο τάλαντα· νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβερηνοῖσι καὶ Μάκρωσι καὶ Μοσυνοῖκοις καὶ Μαροῖσι τριηκόσια

40 τάλαντα προσέριτο· νομὸς εἵνατος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Ἰνδῶν δὲ πλεῖστος τε πολλῶν πλείστον ἐστὶ πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους, ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος· νομὸς εἰκοστός οὗτος.

45 XCV. Τὸ μὲν δὲ ἀργύριον τὸ Βαβυλωνίων πρὸς τὸ Εὐβοϊκὸν συμβαλλόμενον τάλαντον γίνεταί τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα, τὸ δὲ χρυσίον τρισκαίδεκάστειον λογιζόμενον, τὸ ψήγμα εὐρίσκειται ἐν τῷ Εὐβοϊκῶν τάλαντων ὀγδῶκοντα καὶ ἑξακοσίων

50 καὶ τετρακισχιλίων. (2) Τούτων ὧν πάντων συντιθεμένων τὸ πλεῖστος, Εὐβοϊκὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτεον φόρον Δαρεῖω μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πεντακόσια καὶ ἐξήκοντα· τὸ δ' ἐστὶ τούτων ἔλασσον ἀπείεις οὐ λέγω.

inquam, pecuniam, ac præter demensum frumentum, septingenta inde redibant talenta; nam frumenti duodecimi myriadas *medimnorum* admetiuntur Ægyptii Persarum iis qui in Alba arce Memphi habitant, horumque auxiliariis: sexta hæc præfectura. (3) Sattagyde, Gandarii, Dadice et Aparyte, in unam præfecturam, quæ septima est, contributi, centum et septuaginta conferebant talenta. (4) Ex Susis et reliqua Cissiorum regione, trecenta talenta redibant: octava hæc præfectura.

XCII. Ex Babylone reliquaque Assyria mille argenti talenta redibant Dario, et castrati pueri quingenti: nona hæc præfectura. (2) Ex Ecbanis et reliqua Medica provincia, et Paricanis et Orthocorybantiis, quadringenta et quinquaginta talenta: decima hæc præfectura. (3) Caspii et Pausi, tum Pantimathi et Darite, in unum conferentes, talenta contributebant ducenta; undecima hæc præfectura. (4) A Bactrianis ad Æglos usque tributum pendebatur trecentorum et sexaginta talentorum: duodecima hæc præfectura.

XCIII. Ex Pactyica et ex Armeniis horumque finitimis usque ad Euxinum Pontum, quadringenta talenta: decima tertia hæc præfectura. (2) A Sagartiis, et Sarangis, et Thamanis, et Utiis, et Mycis, et ex Rubri maris insularum incolis, in quas eos, qui abstracti sive relegati vocantur, rex habitatum mittit, ex his omnibus sexcenta talenta tributi nomine cogebantur: decima quarta hæc præfectura. (3) Sacæ et Caspii ducenta et quinquaginta conferebant talenta: præfectura hæc decima quinta. (4) Parthi vero et Chorasmi, et Sogdi et Arian, trecenta talenta: decima sexta præfectura.

XCIV. Paricanii et Æthiopes Asiam incolentes, quadringenta conferebant talenta: præfectura hæc decima septima. (2) Matienis, Saspiribus et Alarodiis ducenta imposita talenta erant: præfectura hæc decima octava. (3) Moschis, et Tibarenis, et Macronibus, et Mosynæcis et Maribus trecenta imperata erant talenta: præfectura hæc decima nona. (4) Indorum populus longe frequentissimus omnium quos novimus hominum est, et tributum hi pendebant præ reliquis omnibus trecenta et sexaginta talenta ramentorum auri: vicesima hæc præfectura.

XCV. Jam Babylonium argentum si cum Euboico conferatur, fuerint talenta novies mille quingenta et quadraginta. Aurum vero si tredecuplum æstimetur, reperitur ramentum illud valere talenta Euboica quater mille sexcentis et octoginta. (2) Quibus cunctis in unam summam collectis, tributi nomine colligebantur Dario quotannis Euboicorum talentorum quattuordecim millia cum quingentis et sexaginta; ut minorem numerum mittam, qui hanc summam excedit.

XCVI. Οὗτος Δαρείῳ προσήϊε φόρος ἀπὸ τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης ὀλιγαχόθεν. Προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ νήσων προσήϊε ἄλλος φόρος καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίας οἰκημένων. (2) Τοῦτον τὸν φόρον θησαυρίζει βασιλεὺς τρόπῳ τοιῷδε· ἐς πίθους κεραμίνοὺς τήϊας καταχέει, πλήσας δὲ τὸ ἄγχος περιαιρέει τὸν κέραμον· ἐπεὶ δὲ δεθῇ χρημάτων, κατακόπτει τοσούτο ὅσου ἂν ἐκάστοτε δέηται.

XCVII. Αὗται μὲν νυν ἀρχαί τε ἔσαν καὶ ῥῶρων ἐπιτάξεις, ἣ Περσίς δὲ χώρῃ μούνη μοι οὐκ εἰρηταί δασμοφόρος· ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώρην. (2) Οἷδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτάχθησαν φέρειν, δῶρα δὲ ἀγίνεον, Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας καταστρέψατο· οἱ περὶ τε Νῦσαν τὴν ἱρὴν κατοικέονται καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὁρτάς. (3) Οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοις σπέρματι μὲν χρέονται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλατίαι Ἴνδοι, οἰκήματα δὲ ἐκτέεται κατάγαια. (4) Οὗτοι συναμφοτέρω διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέγχι ἐμεῦ, δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου καὶ διηχοσίας φάλαγγας ἐβένου καὶ πέντε παιδας Αἰθίοπας καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἶχοσι. (5) Κόλχοι δ' ἐτάξαντο ἐς τὴν ὠρεὴν, καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὐρεος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἀρχεται, τὰ δὲ πρὸς βορέην ἀνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει. (6) οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεντετηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παιδας καὶ ἑκατὸν παρθένους. Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιθανωτῷ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρου βασιλεῖ ἐκόμιζον.

XCVIII. Τὸν δὲ χρυσὸν τούτων τὸν πολλὸν οἱ Ἴνδοι, ἀπ' οὗ τὸ ψήγμα τῷ βασιλεῖ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρόπῳ τοιῷδε κτείνονται. (2) Ἔστι τῆς Ἰνδικῆς χώρας τὸ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ψάμμος· τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ περὶ ἀτρεκέε τι λέγεται, πρῶτον πρὸς ἥλιον καὶ ἥλιον ἀνατολὰς οἰκέουσι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἴνδοι· Ἴνδων γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἐρημὴ ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον. (3) Ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνεα Ἴνδων καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφίσι, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν νομάδες εἰσὶ, οἱ δὲ οὐ, οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἔλεσι οἰκέουσι τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰχθὺς σιτέονται ὠμούς, τοὺς αἰρέουσι ἐκ πλοίων καλαμίνων ὀρμυόμενοι· καλαμῶν δὲ ἐν γόνυ πλοίων ἑκαστον ποιεῖται. (4) Οὗτοι μὲν δὲ τῶν Ἴνδων πορεύουσι ἐσθλῆ· αὖ φλοῖνην· ἐπεὶ ἂν τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμύσωνται καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμῶ τρόπον καταπλέξαντες ὥς θύρηα ἐνδύνουσι.

XCIX. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἴνδων πρὸς ἡῶ οἰκέοντες τούτων νομάδες εἰσὶ, κρεῶν ἐδεσται ὠμῶν· καλεῦνται δὲ Παδαῖοι. Νομαῖοις δὲ τοιοῖσιδε λέγονται χρᾶσθαι· ὅς ἂν κάμη τῶν ἀστῶν, ἣν τε ἀνὴρ ἣν τε γυνή, τὸν μὲν ἄνδρα ἄνδρες οἱ μάλιστα οἱ ὀμνέοντες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν τηκόμενον τῇ νόσῳ τὰ κρέα σφίσι διαφθεῖρεσθαι· ὁ δὲ ἄπαρνος ἐστὶ μὴ μὲν νοσέειν· οἱ δὲ οὐ

XCVI. Hoc tributum Dario ex Asia redibat, et ex exigua Africae parte. Sed procedente tempore etiam aliud ei tributum ex insulis rediit, et ab his qui Europam incolunt usque ad Thessaliam. (2) Hoc tributum tali modo rex in thesauris recondit: liquefactum metallum in dolia fictilia infundit, et repleto vase frangit testam. Dein, quando pecunia indiget, tantundem cudendum curat, quantum usus postulat.

XCVII. Haec igitur sunt praefecturae, et taxationes tributorum. Persidem vero regionem solum in tributarium numero non nominavi; hanc enim a tributis immunem incolunt Persae. (2) Porro impositum quidem tributum non pendebant, sed dona ferebant hi: Aethiopes Aegypto contermini, quos Cambyses, quum adversus Macrobios Aethiops arma ferret, subegit; qui circa sacram Nysam habitant, et Baccho dies festos celebrant. (3) Hi Aethiopes, et horum finitimi, semine utuntur eodem quo Calatiae Indi (milio?), domos autem habent subterraneas. (4) Hi simul ambo tertio quoque anno adferebant, adferuntque etiam ad meam usque aetatem, duo chonices auri ignem non experti, et ducentos truncos ebeni, et quinque pueros Aethiopes, et viginti magnos dentes elephantorum. (5) Colchi vero pacti sunt de dono ferendo, et horum finitimi usque ad Caucasum montem: nam usque ad hunc montem pertinet Persarum imperium; qui vero ad septemtrionem sunt Caucasii, hi nil amplius curant Persas. (6) Hi igitur dona, de quibus pacti sunt, ad meam usque memoriam quinto quoque anno adferebant, centenos pueros, virginesque centenas. Arabes vero quotannis mille adferebant thuris talenta. Haec igitur, praeter tributum, dona hi regi ferebant.

XCVIII. Auri autem copiam illam, ex qua regi ramenta, quae dixi, adferunt Indi, tali modo nanciscuntur: (2) quae terra inde ab India versus orientem solem porrigitur, ea prorsus sabulosa est. Nam eorum, quos nos novimus, populorum, de quibus certi quidpiam traditur, primi versus orientem solem Indi sunt: post Indos enim orientem versus deserta terra est propter sabulum. (3) Sunt autem multi Indorum populi, diversis linguis utentes. Et eorum alii nomades sunt; alii non sunt. Nonnulli etiam in paludibus habitant fluminis, vescuunturque crudis piscibus; quos capiunt, navigiis ex arundine confectis insectantes: quodlibet navigium ex uno genu sive internodio arundinis conficitur. (4) Hi Indi vestem gestant ex scirpo, quam, postquam scirpum e flumine demessuerunt tuderuntque, plectunt deinde in storea modum, et tamquam thoracem induunt.

XCIX. Alii ex Indis, his ab oriente habitantes, nomades sunt; cruda carne vescentes, qui Padari vocantur. Instituti hi utuntur huiusmodi: quando quis morbo laborat civium, sive mulier, sive vir, tunc virum viri maxime familiares occidunt, dicentes, si morbo consumeretur, carnem ipsis corruptum iri. At ille negat se aegrotare; hi,

συγγινωσκόμενοι ἀποκτείναντες κατευωχέονται. (2) Ἦν δὲ γυνὴ κάμη, ὡσαύτως αἱ ἐπιγρεώμεναι μάλιστα γυναῖκες ταῦτά τοῖσι ἀνδράσι ποιεῦσι· τὸν γὰρ δὴ ἐς γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες κατευωχέονται. Ἐς δὲ τούτου λόγον οὐ πολλοὶ τινες αὐτῶν ἀπικνέονται· πρὸ γὰρ τούτου τὸν ἐς νοῦσον πίπτοντα πάντα κτείνουσι.

C. Ἐτέρων δὲ ἐστὶ Ἰνδῶν δδε ἄλλος τρόπος· οὔτε κτείνουσι οὐδὲν ἐμψυχον, οὔτε τι σπείρουσι, οὔτε οἰκίας νομίζουσι ἐκτῆσθαι, ποιηφαγέουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσι¹⁰ ἐστὶ ὅσον κέγγρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι, αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γινόμενον, τὸ συλλέγοντες αὐτῇ κάλυκι ἔψουσιν τε καὶ σιτέονται. Ὅς δ' ἂν ἐς νοῦσον αὐτῶν πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἐρῆμον κέεται· φροντίζει δὲ οὐδεὶς οὔτ' ἀποθανόντος οὔτε καίμνοντος.

¹⁵ CI. Μῆξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα πάντων ἐμφανὲς ἐστὶ κατὰ περ τῶν προβάτων, καὶ τὸ χρῶμα φορέουσι ὁμοῖον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰθιοπί. (2) Ἡ γυνὴ δὲ αὐτῶν, τὴν ἀπίενται ἐς τὰς γυναῖκας, οὐ κατὰ περ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐστὶ λευκή,²⁰ ἀλλὰ μέλαινα κατὰ περ τὸ χρῶμα· τοιαύτην δὲ καὶ Αἰθιοπικὴ ἀπίενται βορῇ. (3) Οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἐκαστέρω τῶν Περσέων οἰκέουσι καὶ πρὸς νότου ἀνέμου, καὶ Δαρείου βασιλέως οὐδαμὰ ὑπήκουσαν.

CII. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρω τε πόλι καὶ²⁵ τῇ Πακτικῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσσυροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέω ἀνέμου κατοικημένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἱ Βακτρίοισι παραπλήσιον ἔχουσι διαίταν· οὗτοι καὶ μαχημώτατοί εἰσι Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελλόμενοι εἰσι οὗτοι· κατὰ γὰρ τοῦτο ἐστὶ ἐρημική διὰ τὴν³⁰ ψάμμον. (2) Ἐν δὲ ὧν τῇ ἐρημῇ ταύτῃ καὶ τῇ ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες μεγάθεα ἔχοντες κυνῶν μὲν ἐλάσσονα, ἀλωπέκων δὲ μέζονα· εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλείῃ τῇ Περσέων, ἐνθεῦτεν θηρευθέντες. (3) Οὗτοι ὧν οἱ μύρμηκες ποιεύμενοι οἰκῇσιν ὑπὸ γῆν³⁵ ἀναγορέουσι τὴν ψάμμον κατὰ περ οἱ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι μύρμηκες καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰσὶ δὲ καὶ τὸ εἶδος ὁμοιώτατοι· ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσίτις. (4) Ἐπὶ δὲ ταύτῃ τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς⁴⁰ τὴν ἐρῆμον οἱ Ἰνδοὶ, ζευζάμενος ἕκαστος καμήλους τρεῖς, σειρηφόρον μὲν ἐκατέρωθεν ἔρσενα παρέλκειν, θήλεαν δὲ ἐς μέσον· ἐπὶ ταύτῃ δὲ αὐτὸς ἀναβαίνει, ἐπιτηδεύσας ὅπως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπάσας ζεύξει. Αἱ γὰρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἔσσονες ἐς ταχυτῆτα εἰσὶ, χωρὶς δὲ ἄχθεα δυνατότεροι πολλὸν⁴⁵ φέρειν.

CIII. Τὸ μὲν δὲ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος ἐπισταμένοισι τοῖσι Ἑλλήσι οὐ συγγράφω· τὸ δὲ μὴ ἐπιστάται αὐτῆς, τοῦτο φράσω. Κάμηλος ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλει ἔχει τέσσαρας μηρούς καὶ γούνατα⁵⁰ τέσσαρα, τὰ δὲ αἰδοῖα διὰ τῶν ὀπισθίων σκελῶν πρὸς τὴν οὐρὴν τετραμμένα.

CIV. Οἱ δὲ δὴ Ἰνδοὶ τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύξι τοιαύτῃ χρεώμενοι ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν λελογι-

viro non adsentientes, interficiunt eum epulanturque. (2) Quando mulier agrotat, similiter mulieres maxime necessariae idem faciunt quod viris viri. Nam etiam qui ad senectutem pervenit, eum mactant, carneque ejus vescuntur: haud multi autem illorum ad eum numerum annorum perveniunt; nam antea quemcumque morbo quodam correptum interficiunt.

C. Aliorum Indorum alius mos est hujusmodi: nec occidunt animatum quidquam, nec sementem faciunt, nec domos solent possidere: herbis vescuntur; estque eis semen quoddam, milii fere magnitudine, folliculo inclusum, sponte e terra nascent, quod colligunt, et cum folliculo elixum comedunt. Si quis ex eis in morbum incidit, abit in desertum, ibique jacet; neque quisquam aut mortuum curat, aut aegrotum.

CI. Omnes hi, quos commemoravi, Indi feminis miscuntur palam, veluti pecudes; et colorem habent similem maxime Aethiopicis. (2) Semen autem ipsorum genitale non, quemadmodum ceterorum hominum, album est, sed nigrum, sicut corporis color: tale vero etiam semen genitale Aethiopes edunt. (3) Hi Indi longius a Persis habitant, meridies versus; neque umquam Darii paruerunt imperio.

CII. Alii vero Indi Caspatyro urbi et Pactycae regioni sunt finitimi, a septemtrione reliquorum Indorum habitantes, qui vitae ratione utuntur Bactrianis simili. Hi sunt Indorum bellicosissimi, iidemque qui ad conquiendum aurum proficiscuntur: est enim ibi deserta regio propter sabulum. (2) In hoc nimirum deserto atque sabulo sunt formicae, magnitudine non quidem tanta quanta canum, sed tamen majores vulpibus: quarum nonnullae aluntur apud regem Persarum, in illa regione a venatoribus captae. (3) Haec igitur formicae, sub terra habitacula sibi parantes, egerunt sabulum eodem modo sicut in Graecia formicae; quibus etiam specie corporis simillimae sunt. Sabulum autem, quod ab illis egeritur, auriferum est. (4) Ad hoc igitur colligendum sabulum profecturi Indi jungunt quisque tres camelos, funalem utrimque marem, qui a latere trahant; in medio feminam, dans operam ut a pullis quam recentissime natis abstractam jungat: hanc ipse conscendit. Sunt enim cameli equis velocitate non inferiores, insuper vero ad onera ferenda multo validiores.

CIII. Jam, species quidem qualis sit cameli, Graecis sat gnaris non describo: quod vero de eo ignoratur vulgo, hoc dicam. Camelus in posterioribus cruribus quattuor habet femora (ossa inter articulos vel genua) et quattuor genua; veretrum vero inter posteriora crura caudam versus spectans.

CIV. Hoc igitur modo, talique utentes vectura, ad colligendum aurum proficiscuntur Indi, temporis rationem

σμένως δ' αὖ καυμάτων τῶν θερμωτάτων ἐόντων ἔσονται ἐν τῇ ἀρπαγῇ· ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. (2) Θερμώτατος δὲ ἐστὶ ὁ ἥλιος τούτοις τοῖσι ἀνθρώποισι τὸ ἐσθινόν, οὐ κατὰ 5 περ τοῖσι ἄλλοις μεσαμβρίης, ἀλλ' ὑπερτείλας μέχρι οὐ ἀγορῆς διαλύσις. Τούτων δὲ τὸν χρόνον καίει πολλῶ μᾶλλον ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα, οὕτω ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτοῦς ἐστὶ βρέχεσθαι τηνικαῦτα. (3) Μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη σχεδὸν παραπλησίως καίει 10 τοὺς τε ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδοὺς. Ἀποκλινομένης δὲ τῆς μεσαμβρίας γίνεται σφί δ' ἥλιος κατὰ περ τοῖσι ἄλλοις δ' ἐσθινός· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἀπῶν ἐπὶ μᾶλλον φύχει, ἐς δ' ἐπὶ δυσμῆσι ἐὼν καὶ τὸ κάρτα φύχει.

CV. Ἐπεὶ δὲ ἔλθωσι ἐς τὸν γῶρον οἱ Ἰνδοὶ ἔχοντες θυλακία, ἐμπλήσαντες ταῦτα τῆς ψάμμου τὴν ταχίστην ἐλαύνουσι ὀπίσω· αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες ὀδμῇ, ὥς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων, μαθόντες διώκουσι. (2) 15 Εἶναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἐτέρῳ ὁμοῖον, οὕτω ὥστε, εἰ μὴ προλαμβάνειν τοὺς Ἰνδοὺς τῆς ὁδοῦ ἐν ᾗ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφῶν ἀποσώζεσθαι. (3) Τὸς μὲν νυν ἔρσενας τῶν καμήλων, εἶναι γὰρ ἔρσενας θείων τῶν θηλέων, παραλύσθαι ἐπελχομένους ὁμοῦ ἀμφοτέρους· τὰς δὲ θηλέας ἀναμιμνησκόμενας τῶν ἐλ- 25 πον τέκνων ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. (4) Τὸν μὲν δὲ πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἰνδοὶ κτέονται, ὥς Πέρσαι φασί· ἄλλος δὲ σπανιωτέρος ἐστὶ ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσσόμενος.

CVI. Αἱ δ' ἐσχατιαὶ κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλι- 30 στα ἔλαχον, κατὰ περ ἡ Ἑλλάς τὰς ὥρας πολλὸν τι κάλλιστα κεκραμένης ἔλαχε. Τούτω μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ ἐσχάτη τῶν οἰκουμένων ἡ Ἰνδικὴ ἐστὶ, ὥσπερ ὀλίγῳ πρότερον εἴρηκα· (2) ἐν ταύτῃ τοῦτο μὲν τὰ ἔμψυχα τετράποδά τε καὶ τὰ πετεινά πολλῶ μίξω ἢ ἐν 35 τοῖσι ἄλλοις χωριοῖσι ἐστὶ, πάρεξ τῶν ἵππων (οὔτοι δὲ ἔσονται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νισαίων δὲ καλεούμενων ἵππων), τοῦτο δὲ χρυσὸς ἀπλετος αὐτόθι ἐστὶ, ὃ μὲν ὀρυσσόμενος, ὃ δὲ καταφορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν, ὃ δὲ ὥσπερ ἐσήμηνα ἀρπαζόμενος. (3) Ἰὰ δὲ δένδρεα τὰ 40 ἀγρία αὐτόθι φέρει καρπὸν εἰρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν οἴων· καὶ ἐσθλῆτι οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δενδρέων χρένονται.

CVII. Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίης ἐσχάτῃ Ἀραβίῃ τῶν οἰκουμένων χωρέων ἐστὶ, ἐν δὲ ταύτῃ λιθανωτός τέ 45 ἐστὶ μούνη χωρέων πασέων φυόμενος καὶ σμύρνη καὶ κασίη καὶ κιννάμωνον καὶ λήδανον. Ταῦτα πάντα πλὴν τῆς σμύρνης δυσπετείως κτέονται οἱ Ἀράβιοι. (2) Τὸν μὲν γὰρ λιθανωτὸν συλλέγουσι τὴν στύρακα θυμίσοντες, τὴν ἐς Ἑλλήνας Φοίνικες ἐξάγουσι· ταύτην θυ- 50 μίσοντες λαμβάνουσι· τὰ γὰρ δένδρεα τὰ λιθανωτοφόρα ὄφεις ὑπόπτεροι, μικροὶ τὰ μεγάλα, ποικίλοι τὰ εἶδεα, φυλάσσουσι πλήθει πολλοὶ περὶ δένδρεον ἕκαστον, αὗτοι οἵπερ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπιστρατεύονται. Οὐδενὶ

ita ineuntes, ut ea diei hora, qua ferventissimi sunt aestus, illud raptant: fervente enim aestu sub terra conduntur formicae. (2) Ardentissimus autem his hominibus sol est tempore matutino, non, ut caeteris hominibus, medio die; sed ab eo tempore quo ad aliquam altitudinem in caelo pervenit, usque dum tempus est a foro discedendi [*quod fiebat medio fere die*]. Per id tempus multo magis ibi ardet sol, quam in Graecia medio ipso die; ita ut dicantur illi tunc aqua se aspergere. (3) Medio vero die similiter fere sol ardet caeteros homines atque Indos. Postquam de medio caelo declinavit sol, talem ibi vim habet, qualem apud caeteros matutinus. Reliquum caeli spatium percurrrens, magis magisque friget, donec, ubi ad occasum pervenit, admodum etiam friget.

CV. Postquam ad locum Indi pervenerunt, culeos, quos secum attulere, sabulo complent, et quam primum sese recipiunt. Protinus enim formicae, odore, ut aiunt Persae, illos sentientes, persequuntur. (2) Velocitate autem hanc bestiam alias omnes ita aiunt superare, ut nisi, dum congregantur formicae, viam interim Indi praeciperent, nullus eorum salvus esset evasurus. (3) Jam mares quidem camelos, quum sint ad currendum feminis inferiores, viribus aiunt deficere et segnius sequi utrumque; feminas vero, recordantes pullorum domi relictorum, nihil molliter de cursu remittere. (4) Majorem igitur auri partem hac ratione, ut quidem Persae narrant, nanciscuntur Indi: aliud rarius est aurum, quod ex metallis effoditur.

CVI. Extremae terrarum partes, nescio quo pacto, res praestantissimas sunt sortitae, quemadmodum Graecia coli temperiem longe praestantissimam sortita est. Est enim ab una parte, orientem versus, extrema regionum habitatarum Indica, ut paulo ante dixi. (2) In hac igitur, partim, animantes quadrupedes atque volucres insunt longe quam in reliquis regionibus grandiores, equis exceptis; nam magnitudine superantur Indorum equi a Medicis, qui Nisaei vocantur. Partim vero, auri immensa ibi copia est; aliud effossum terra, aliud per flumina devectum, aliud ita ut memoravi subreptum. (3) Ibidem porro arbores agrestes pro fructu lanam edunt, pulcritudine et reliqua virtute ovinam lanam superantem: et vestimentis Indi ex his arboribus utuntur.

CVII. Rursus, meridiem versus, extrema habitatarum regionum Arabia est. In hac vero una regionum omnium thus nascitur, et myrrha, et casia, et cinnamomum, et ladanum. Haec quidem omnia, myrrham si excipias, non sine labore nanciscuntur Arabes. (2) Thus quidem colligunt, styracem aolentes, quae in Graeciam a Phoenicibus importatur. Styrace, inquam, incensa thus nanciscuntur: arbores enim thuriferas custodiunt alati serpentes, exiguo corpore, variegata specie, ingenti numero urborem quamque circumsedentes; iidem qui Aegyptum veluti

δὲ ἄλλω ἀπελκύνονται ἀπὸ τῶν δενδρέων ἢ τῆς στύρακος τῷ καπνῷ.

CVIII. Λέγουσι δὲ καὶ τὸδε Ἀράβιοι, ὡς πᾶσα ἂν γῆ ἐπιπλάτο τῶν ὄφρων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ' αὐτοὺς ὅσον τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἡπιστάμην γίνεσθαι. Καὶ κως τοῦ θεοῦ ἡ πρόνοια, ὥσπερ καὶ οἶκός ἐστι, εὖσα σοφῇ, ὅσα μὲν ψυχὴν τε δειλὰ καὶ ἐδῶδιμα, ταῦτα μὲν πάντα πολύγονα πεποίηκε, ἵνα μὴ ἐπιλείπη κατεσθίμενα, ὅσα δὲ στέγλια καὶ ἀνιηρά, ὀλιγόγονα.

(2) Τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ λαγὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θηρίου καὶ ὄρνιθος καὶ ἀνθρώπου, οὕτω δὲ τι πολυγόνον ἐστὶ ἐπικυύσεται μόνον πάντων θηρίων, καὶ τὸ μὲν θασυ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ δὲ ψιλόν, τὸ δὲ ἄρτι ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, τὸ δὲ ἀναιρέεται. (3) Τοῦτο μὲν δὲ τοιοῦτό ἐστι, ἡ δὲ δὴ λέαινα ἐὼν ἰσχυρότατον καὶ θρασυτάτον ἄπαξ ἐν τῷ βίῳ τίχτει ἕν· τίττουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Τὸ δὲ αἷτιον τούτου τὸδε ἐστὶ· ἐπεὶ ὁ σκύμνος ἐν τῇ μητρὶ ἐὼν ἀρχηται διακινεούμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους ἀμύσσει τὰς μήτρας· αὐξάνόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐπικινέεται καταγράφων· πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτὴν ὑγιᾶς οὐδὲ ἕν.

CIX. Ὡς δὲ καὶ αἱ ἐχίδναι τε καὶ οἱ ἐν Ἀραβίῳσι ὑπόπτεροι ὄφεις εἰ ἐγίνοντο ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρχει, οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα ἀνθρώποισι· νῦν δ' ἐπεὶ ὁ θορύνονται κατὰ ζεύγεα καὶ ἐν αὐτῇ ἢ ὀρέσῃ τῇ ἐκποιήσῃ, ἀπιεμένου αὐτοῦ τὴν γονὴν ἢ θήλεα ἀπτεται τῆς δεξιᾶς, καὶ ἐμφῦσα οὐκ ἀνίει πρὶν ἂν διαφάγῃ. (2) Ὁ μὲν δὴ ἔρσῃ ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἡ δὲ θήλεα τίσιν τοιγύδε ἀποτίνει τῷ ἔρσει· τῷ γονεῖ τιμωρόντα ἐστὶ ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα διεσθίει τὴν μητέρα, διαφανόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς οὕτω τὴν ἐκδυσιν ποιεῖται. (3) Οἱ δὲ ἄλλοι ὄφεις ἐόντες ἀνθρώπων οὐ δηλῆμονες τίκτουσι τε ὧς καὶ ἐκλέπουσι πολλόν τι χρῆμα τῶν τέκνων. Αἱ μὲν δὲ νῦν ἐχίδναι κατὰ πᾶσαν τὴν γῆν εἰσὶ, οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες ἀθρόοι εἰσὶ ἐν τῇ Ἀραβίῃ καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι πολλοὶ εἶναι.

CX. Τὸν μὲν δὴ λιθανώτων τοῦτων οὕτω κτέονται Ἀράβιοι, τὴν δὲ κασίην ὧδε· ἐπεὶ καταδῆσονται βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοισι πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν κασίην· ἡ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέη, περὶ δὲ αὐτὴν καὶ ἐν αὐτῇ αὐλίζεται κου θηρία πεπερωτά, τῇσι νυκτερίσι προσέκελα μάλιστα, καὶ τέττιγες δεινόν, καὶ ἐς ἀλκὴν ἄλκιμα· τὰ δὲ ἀπαμυνομένους ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν οὕτω δρέπειν τὴν κασίην.

CXI. Τὸ δὲ δὴ κιννάμωμον ἐστὶ τούτων θυμαστότερον συλλέγουσι. Ὁκου μὲν γὰρ γίνεται καὶ ἥτις μιν γῆ ἢ τρέφουσά ἐστι, οὐκ ἔχουσι εἶπαι, πλὴν ὅτι λόγῳ οἰκίῳ χρωόμενοι ἐν τοισίδε χωρίοις φασὶ τινες αὐτὸ φύεσθαι ἐν τοῖσι δὲ Διόνυσος ἐτράφη· (2) ὄρνιθας δὲ λέγουσι μεγάλας φορεῖν ταῦτα τὰ χάριτα τὰ ἡμέτε

hostile agmen invadunt. Nulla vero alia re, nisi styracis fumo, hi ab arboribus illis abiguntur.

CVIII. Aiunt vero etiam Arabes, universam terram his serpentibus oppletum iri, nisi illis accideret id quod comperit habeo viperis accidere. Et recte puto dixerim: numinis providentia, ut est consentaneum, quum sit sapiens, quaecumque et timidæ indolis sunt animalia, et quæ esculenta, ea omnia fecunda admodum fecit, ne addiduo esu genus eorum intreat; quæ vero prava et malefica, parum fecunda. (2) Sic, ut hoc utar, lepus, quem venatur fera omnis et avis et homo, ita fecundus est, ut leporis femina una sit ex omnibus animantibus quæ superfætet, et alium factum jam pilis vestitum in utero gerat, alium nudum, alium eodem tempore in matrice formet, et alium concipiat. (3) Et hæc quidem hujus natura est. E contrario læna, quum sit animalium validissimum, idemque ferocissimum, non nisi semel parit in vita: nam, dum partum edit, simul uterum ejicit. Cujus rei hæc causa est: quando catulus in utero sese incipit movere, tum vero, quoniam unguis habet longe omnium acutissimos, fodiat matricem, augescensque multo etiam magis penetrat lacerando; ad extremum, quando partus instat, nihil amplius sani in utero superest.

CIX. Similiter vero etiam viperæ et alati in Arabia serpentes, si tanta copia nascerentur quanta per suam naturam possent, non possent vivere homines. Nunc, quando per paria ad coitum libidine concitantur, dum in eo mas est ut genitale semen emittat, collum ejus prehendit femina, et innixa non prius dimittit quam perrosarit. (2) Atque ita quidem mas moritur; femina autem talem mari dat penam: patrem parvuli ulciscens, dum adhuc in utero sunt, matricem corrodunt, atque etiam ipsum ventrem corrodentes, ita in lucem prodeunt. (3) At cæteri serpentes, qui hominibus non sunt noxii, ova pariunt, et magnam fructuum copiam excludunt. Jam viperæ quidem ubivis terrarum reperiuntur: alati vero serpentes universi in Arabia sunt, nec usquam alibi; ea ratione frequentes esse videntur.

CX. Thus igitur, de quo dixi, ista ratione Arabes nanciscuntur; casiam vero hoc modo: toto corpore atque facie, solis oculis exceptis, bubulis aliisque coriis tecti, ad colligendam casiam exeunt. Nascitur hæc autem in palude non admodum alta, circa quam et in qua stabulantur bestię alatę, vespertilionibus maxime similes, diro modo stridentes, et viribus prævalentes. Has ab oculis abigere oportet, atque ita casiam metere.

CXI. Cinnamomum vero mirabilius etiam quam illa modo colligunt. Etenim, quo loco illud nascatur, quæve terra illud alat, ignorant; nisi quod, probabilem sequentes rationem, in eis regionibus nasci illud aiunt, in quibus Bacchus educatus est. (2) Narrant autem, ingentes aves adferre hos bacillos, quos nos a Phœnicibus

ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλεῖται, φορέειν δὲ τὰς ὀρνίθας ἐς νεοσσὶς προσπεπλάσμενας ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὐρεσι, ἐνθα πρόσθεν ἀνθρώπων οὐδεμίαν εἶναι. (3) Πρὸς ὧν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίεσθαι τάδε, βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινόμενων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὡς μέγιστα κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ σφραγίσαντας ἀγγλοῦ τῶν νεοσσίων ἀπαλλάσσεσθαι ἐκὰς αὐτῶν. (4) τὰς δὲ ὀρνίθας καταπετομένας αὐτῶν τὰ μέλεα τῶν ὑποζυγίων ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσσίας· τὰς δὲ οὐ δύναμείας ἴσχειν καταρρήγνυσθαι ἐπὶ γῆν· τοὺς δὲ ἐπιόντας συλλέγειν οὗτω τὸ κιννάμωμον, συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας.

CXII. Τὸ δὲ δὴ λήσανον, τὸ Ἀράβιοι καλεῖσι λάδανον, ἐστὶ τούτου θυμασιώτερον γίνεταί· ἐν γὰρ θυσοζμοσάτῳ γινόμενον εὐωδέστατον ἐστὶ· τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγωνσι εὐρίσκεται ἐγγινόμενον οἶον γλοῖδες ἀπὸ τῆς ὕλης. Χρήσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ, θυμίουσι τε μάλιστα τούτῳ Ἀράβιοι.

CXIII. Τοσαῦτα μὲν θυμιάτων περὶ εἰρήσθω, ἀπόζει δὲ τῆς χώρας τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὡς ἡδύ. (2) Δύο δὲ γένηα οἶων σφί ἐστι θύματος ἄγρια, τὰ σὺδαμόθι ἐτέρωθι ἐστὶ· τὸ μὲν αὐτῶν ἕτερον ἔχει τὰς οὐράς μακράς, τριῶν πηγίων οὐκ ἐλάσσονας, τὰς εἰ τις ἐπειγὼν σφί ἐπέλκειν, ἔλκεα ἂν ἔχοιεν ἀνατριβομένων πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων· νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπίσταται ξυλουργεῖν ἐς τοσοῦτο· ἀμαξίδας γὰρ ποιεῖν· τες ὑποδούσι αὐτάς τῃσι οὐρήσι, ἐνὸς ἐκάστου κτήνους τὴν οὐρὴν ἐπ' ἀμαξίδα ἐκάστην καταδόντες. (3) Τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν οἶων τὰς οὐράς πλατέας φορέουσι, καὶ ἐπὶ πῆχυν πλάτος.

CXIV. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίας παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπία χώρα ἐσχάτη τῶν οἰκουμένων· αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολλὸν καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφίας καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια καὶ ἔβενον καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους.

CXV. Αὗται μὲν νῦν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἐσχάται εἰσι καὶ ἐν τῇ Λιβύῃ· περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς ἐσπέρην ἐσχατιῶν ἔγω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν οὔτε γὰρ ἔγωγε ἐνδέχομαι· Ἡριδανὸν καλεῖσθαι πρὸς βαρβαρῶν ποταμὸν ἐκδιδόντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορρῆν ἀνεμον, ἀπ' οὗ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾷ λόγος ἐστὶ, οὔτε νῆσους οἷα Κασσιτερίδας εὐρύσας, ἐκ τῶν δὲ κασιτέρως ἡμῖν φοιτᾷ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ ὁ Ἡριδανὸς αὐτὸ κατηγορεῖ τὸ ὄνομα ὡς ἐστὶ Ἑλληνικὸν καὶ οὐ βάρβαρον, ὑπὸ ποιητῷ δὲ τινος ποιηθὲν, τοῦτο δὲ οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου δύναμαι ἀκοῦσαι τοῦτο μελετήναι· οὐκ οὐκ οὐκ οὐκ ἐστὶ τὰ ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης. Ἐξ ἐσχάτης δ' ὧν δὲ τε κασιτέρος ἡμῖν φοιτᾷ καὶ τὸ ἤλεκτρον.

CXVI. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῶν τι πλείστος χρυσὸς φαίνεται· ἐνὼν δ' οὐκ μὲν γινόμενος, οὐκ ἔγω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι, λέγεται δὲ ὑπέκ

edocti cinnamomum vocamus : inferri eos autem ab illis avibus in nidos, e luto adstructos ad montium precipitia, ad quæ nullus homini accessus pateat. (3) Adversus hæc igitur tali artificio uti Arabes : mortuorum boum et asinorum aliorumque jumentorum cadavera, in frusta quam maximæ molis dissecta, congerere eos in hæc loca ; eisque in vicinia nidorum depositis, procul inde recedere : (4) tum volucres illæ descendentes, jumentorum istorum membra tollere et in nidos suos comportare ; hos autem, quum sustinere onus non possint, rumpi et in terram decidere : tunc adcurrentes homines, cinnamomum colligere ; quod, ab his ita collectum, dein in alias regiones transportetur.

CXII. Ledanum vero quod ladanum Arabes nominant, mirabilior etiam, quam cinnamomum, modo comparatur. Reperitur in loco teterrime olente, ipsum suavissime olens : in hircorum enim barbis reperitur, veluti viscum adhærens e frondibus. Est autem utile ad multa unguentorum genera ; et ad suffitum hoc maxime utuntur Arabes.

CXIII. Hæc quidem de aromatibus et suffimentis dicta sunt : spirat autem terra Arabia suavissimum et divinum quemdam odorem. (2) Duo sunt ibidem ovium genera miratu digna, quæ nulla in alia regione reperiuntur. Alterum genus caudas habet prælongas, tribus non breviores cubitis : quas si illæ sinerentur post se frabere, ulcera haberent, caudis ad terram attritis. Nunc pastorum quisque artem fabilem in tantum callet, ut exiguum plastrum fabricetur, quod caudæ subligatur : cujusque pecudis caudæ suum subligatur plastrum. (3) Alterum genus ovium caudas gerit latas, usque ad cubiti latitudinem.

CXIV. Ubi meridiana cæli plaga versus occidentem solem inclinat, ibi protenditur Æthiopia, ab hac parte regio extrema terrarum. Hæc aurum fert frequens, et vastos elephantes, et arborum agrestium omne genus, et ebenum, et homines statura maximos et pulcherrimos et maxime longævicos.

CXV. Hæc sunt igitur in Asia et in Libya extremæ terrarum regiones. Jam de Europæ quidem versus occidentem extremis, quod pro accurate comperto dicam, non habeo. Neque enim adsentior, Eridanum aliquem fluvium nominari a barbaris, qui in mare boreale influat, a quo ad nos electrum venire fama est ; neque insulæ mihi cognitæ sunt Cassiterides nomine, unde stannum ad nos venit. (2) Partim enim ipsum hoc nomen Eridanum se prodit græcum esse ac neutiquam barbaricum, nempe a poeta aliquo fictum : partim, quamvis studiose id egerim, tamen a nemine, qui ipse suis oculis vidisset, comperire potui, ultra Europam septemtrionem versus esse mare. Ab extrema quidem certe Europa et stannum nobis venit et electrum.

CXVI. In septemtrionalibus vero Europæ partibus maximam quamdam reperiri auri copiam, satis compertum est : at, id quo pacto adquiratur, ne hoc quidem certo di-

τῶν γρυπῶν ἀρπάζειν Ἀριμασποὺς ἀνδρας μουνόφθαλ-
 μους· πείθεσθαι δὲ οὐδὲ τοῦτο, δίκως μουνόφθαλμοι ἀνδρες
 φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁμοίην τοῖσι ἄλ-
 λοις ἀνθρώποις. (2) Αἱ δὲ ὦν ἐσχατιαὶ οἰκασί πε-
 5 ρικληίουσαι τὴν ἄλλην χώραν καὶ ἐντὸς ἀπέργουσαι τὰ
 κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν
 αὐτά.

CXVII. Ἔστι δὲ πεδίον ἐν τῇ Ἀσίῃ περικεκληγμέν-
 νον οὐρεὶ πάντοθεν, διασπράγες δὲ τοῦ οὐρέος εἰσι πέντε·
 10 τοῦτο τὸ πεδίον ἦν μὲν κοτε Χορασμίον, ἐν οὐροῖσι ἐόν
 τῶν Χορασμίον τὰ αὐτῶν καὶ Ὑρκανίων καὶ Πάρθων
 καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων, ἐπεὶ δὲ Πέρσαι
 ἔχουσι τὸ κράτος, ἐστὶ τοῦ βασιλέως. Ἐκ δὲ ὦν τοῦ
 περικληγόντος οὐρέος τούτου βρεῖ ποταμὸς μέγας, οὗ-
 15 νομα δὲ οἷ ἐστὶ Ἀχης. (2) Οὗτος πρότερον μὲν ἀρδε-
 σκε διαλαλαμμένος πενταγῶ τῶν εἰρημένων τούτων
 τὰς χώρας, διὰ διασπάγος ἀγόμενος ἐκάστης ἐκάστοι-
 σι, ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσι, πεπόνθασι τοῖνδε·
 τὰς διασπάγας τῶν οὐρέων ἐνδείκας δὲ βασιλεὺς πύλας
 20 ἐπ' ἐκάστη διασπάγῃ ἔστησε, ἀποκεκληγμένου δὲ τοῦ
 ὕδατος τῆς διεξόδου τὸ πεδίον τὸ ἐντὸς τῶν οὐρέων
 πύλας γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος
 δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. (3) Οὗτοι ὦν οἱ περ ἔμπροσθε
 ἐνόησαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι
 25 συμφορῇ μεγάλη διαχέρονται· τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα
 ὕει σφι δὲ θεὸς ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις,
 τοῦ δὲ θέρους σπείροντες μελίην καὶ σήσαμον χρη-
 σκοντο τῷ ὕδατι. (4) Ἐπεὶ δὲ ὦν μηδὲν σφι παραδιδό-
 νται τοῦ ὕδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοὶ τε καὶ
 30 γυναῖκες, σπάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως βοῶσι
 ὠρυόμενοι, ὃ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοις αὐτῶν μά-
 λιστα ἐντέλλεται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο πε-
 ρούσας. (5) Ἐπεὶ δὲ διὰ χρόνος ἡ γῆ σφῶν γένη-
 ται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὐτὰι μὲν αἱ πύλαι ἀποκληίον-
 35 ται, ἄλλας δ' ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοις τοῖσι δεομέ-
 νοις μάλιστα τῶν λοιπῶν. Ὡς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας,
 χρήματα μεγάλα πρησόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τοῦ
 φόρου. Ταῦτα μὲν δὲ ἔχει οὗτω.

CXVIII. Τῶν δὲ τῷ μάγῳ ἐπαναστάντων ἑπτὰ
 40 ἀνδρῶν, ἓνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε ὑβρίσαντα
 τὰδε ἀποθανεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. (2)
 Ἦθελε ἐς τὰ βασιλῆα ἐσελθὼν χρηματίσασθαι τῷ
 βασιλεῖ· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε, τοῖσι
 ἐπαναστάσι τῷ μάγῳ ἔσδοον εἶναι παρὰ βασιλέα
 45 ἀνευ ἀγγέλου, ἣν μὴ γυναῖκί τυγχάνη μισγόμενος
 βασιλεὺς. (3) Οὐκ ὦν δὴ Ἰνταφέρνης ἐδικαίεω
 οὐδένα οἱ ἐσαγγεῖλαι, ἀλλ' ὅτι ἦν τῶν ἑπτὰ, ἐσιέναι
 ἤθελε. Ὅ δὲ πολυμῶρς καὶ ὁ ἀγγελιηφόρος οὐ περιώ-
 ρεον, φάμενοι τὸν βασιλέα γυναῖκί μίσγεσθαι. (4) Ὅ δὲ
 50 Ἰνταφέρνης δοκέων σφῆας ψεύδεα λέγειν ποιεῖ τοιάδε·
 σπασάμενος τὸν ἀνιάνεα ἀποτάμνει αὐτῶν τὰ τέ ὦτα
 καὶ τὰς ῥίνας, καὶ ἀνείρας περὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου
 περὶ τὰς αὐχένας σφένων ἔδωκε, καὶ ἀπῆκε.

CXIX. Οἱ δὲ τῷ βασιλεῖ δεικνῦσι ἐωυτοὺς, καὶ

cere valeo: fama est autem, gryphibus illud subripere
 Arimaspos, homines unoculos. At mihi ne hoc quidem
 persuadetur, esse homines natura unoculos, reliquam natu-
 ram cæteris hominibus similem habentes. (2) Sed, quod initio
 dixi, videntur utique extremitates terræ, quæ reliquam
 omnem terram circumdant et intus intercludunt, eas res
 possidere, quæ et præstantissimæ esse vulgo putantur,
 et rarissimæ.

CXVII. Est in Asia campus, monte undique clausus;
 montis autem ejus quinque sunt divortia. Hic campus olim
 Chorasmiorum erat, estque in confinibus ipsorum
 Chorasmiorum et Hyrcaniorum et Parthiorum et Saranga-
 rum et Thamanæorum: ex quo vero Persæ obtinuerunt im-
 perium, rex eum possidet. Ex eo monte campum claudente
 profluit ingens fluvius, cui nomen Aces. (2) Is fluvius
 prius in quinque alveos divisus populorum quos dixi irri-
 gabat agros, ad singulos populos per singulas montis fauces
 derivatus: ex quo vero sub Persa est hæc regio, calamitas
 illis accidit hujusmodi; montium fauces obstruxit rex, et
 ad singulas fauces portam construxit: ita, exitu aquæ
 intercluso, ex campo intra montes patente factum est pe-
 lagus, influente quidem fluvio, sed exitum nusquam
 habente. (3) Hi igitur populi, antea aquis illius fluvii
 soliti uti, nunc ubi non amplius illis uti possunt, ingenti
 premuntur incommodo. Nam hieme quidem pluit ibi,
 sicut in aliorum populorum regionibus: at æstate, post-
 quam panicum et sesamum severunt, aqua illa indigebant.
 (4) Igitur, quandoquidem eis nunc hæc intercluditur, ve-
 niunt ad Persas, viri et mulieres, stantesque ad regis
 portas, ingenti clamore ululant. Et rex eis, qui aqua
 maxime indigent, jubet aperiri portam ad hos ducentem.
 (5) Quorum postquam satis aquarum terra hibet, claudi
 eam portam jubet, et aliam aperiri his qui e reliquorum
 numero maxime aqua indigent. Ut vero auditu equidem
 cognovi, nonnisi ingenti pecunia, præter tributum exacta,
 aperiri jubet. Et hæc quidem ita se habent.

CXVIII. Uni e septemviris, qui adversus Magum cons-
 piraverant, Intapherni, accidit ut periret brevi post oppres-
 sos Magos, tali patratu facinore insolentiae pleno. (2)
 Voluit hic regiam ingredi, cum rege collocuturus: quippe,
 ut dixi, ita convenerat inter conjuratos, ut ad regem ingre-
 di eis liceret absque internuncio, nisi forte cum uxore rex
 concumberet. (3) Itaque æquum censuerat Intaphernes,
 ut absque internuncio intraret, utpote qui e septem vi-
 rorum numero esset. Sed janitor atque internuncius pro-
 hibuerunt, dicentes, cum uxore concumbere regem. (4)
 Tum Intaphernes, falso id ab his dici ratus, hæce patravit:
 stricto acinace, aures utrique et nares præcidit, easque circa
 frenum equi adnexas cervicibus eorum adligavit, atque
 ita homines dimisit.

CXIX. At illi se regi ostendunt, caussamque cur hoc

τὴν αἰτίην εἶπαν δι' ἣν πεπονθότες εἴσαν. Δαρεῖος δὲ ἀρρωδήσας μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἐξ πεπονηκότες ἔωσι ταῦτα, μεταπεμπομένοις ἕνα ἕκαστον ἀπεπειράτο γνώμης, εἰ συνέπεινοί εἰσι τῷ πεπονημένῳ. (3) Ἐπειτέ δὲ ἐξέμαθε ὡς οὐ σὺν ἐκείνοισι εἴη ταῦτα πεπονηκώς, ἔλαβε αὐτὸν τε τὸν Ἰνταφέρνεα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκίους πάντας, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν, συλλαβὼν δὲ σφραγῖς ἔδωκε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. (3) Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφέρνεος φοιτέουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως κλιπείσκει ἄν καὶ ὀδυρέσκετο· ποιεῖσα δὲ αἰεὶ τῷ αὐτῷ τοῦτο τὸν Δαρεῖον ἔπεισε οἰκτεῖραί μιν, πέμψας δὲ ἄγγελον ἔλεγε τάδε, « ὦ γύναι, βασιλεὺς τοι Δαρεῖος διδοί ἕνα τῶν δεδεμένων οἰκίῳ βύσασθαι, τὸν βού-
 15 λαι ἕκ πάντων. » (4) Ἡ δὲ βουλευσαμένη ὑπεκρίνατο τάδε, « εἰ μὲν δὴ μοι διδοὶ βασιλεὺς ἐνὸς τὴν ψυχὴν, αἰρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν. » Πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα καὶ θαμνάσας τὸν λόγον, πέμψας ἡγόρευε, « ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεὺς, τίνα ἔχουσα γνώμην, 20 τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεὸν εἴλεω περιεῖναι τοι, ὃς καὶ ἀλλοτριώτερός τοι τῶν παίδων καὶ ἕσσαν κεχαρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι. » (5) Ἡ δ' ἀμείβετο τοιαῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ἄνθρωπός μιν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων θέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα 25 ἀποβάλοιμι· πατὴρ δὲ καὶ μητὴρ οὐκέτι μευ ζώντων ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. Ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα. » (6) Εὐ τὸ δὲ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἶπαι ἡ γυνὴ, καὶ οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε τὸν παρατίετο καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεὶς 30 αὐτῇ, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. Τῶν μὲν δὲ ἐπτά εἰς αὐτίκα τρόπῳ τῇ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

CXX. Κατὰ δὲ κου μάλιστα τὴν Καμβύσειν νοῦσον ἐγένετο τάδε. Ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίων ὑπαρχος Ὀροΐτης ἀνὴρ Πέρσης. Οὗτος ἐπεθύμησε 35 πρήγματος οὐκ ὁσίου· οὔτε γὰρ τι παθὼν οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτους τοῦ Σαμίου, οὔτε ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμησε λαβὼν αὐτὸν ἀπολέσαι, ὡς μὲν οἱ πλεῖνες λέγουσι, διὰ τοιγύνη τινα αἰτίην· (2) ἐπὶ τῶν βασιλέως θυρέων κατήμενον τὸν τε Ὀροΐτην 40 καὶ ἄλλον Πέρσην τῷ οὐνόματι εἶναι Μιτροβάτεα, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δασκυλείῳ, τοῦτους ἐκ λόγων ἐς νεῖκεα συμπεσεῖν, κρινομένων δὲ περὶ ἀρετῆς εἶπαι τὸν Μιτροβάτεα τῷ Ὀροΐτῃ προφέροντα, « σὺ γὰρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ, ὃς βασιλεῖ νῆσον Σάμον πρὸς τῇ σῶνομῳ προσ- 45 κειμένην οὐ προσεκτέησας, ὧς δὲ τι εἶδον εὐπετέα χειρωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα δπλίτησι ἐπαναστὰς ἔσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει. » (3) Οἱ μὲν δὴ μὴ φασὶ τοῦτο ἀκούσαντα, καὶ ἀλγίσαντα τῷ ὀνείδει ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὔτω τὸν εἰπαντα ταῦτα 50 τίσασθαι ὡς Πολυκράτης πάντως ἀπολέσαι, δι' ὅτινα κακῶς ἤκουσε.

CXXI. Οἱ δὲ ἑλάσσονες λέγουσι πέμψαι Ὀροΐτην ἐς Σάμον κήρυκα δευδὴ χρήματος δεησόμενον (οὐ γὰρ ὦν δὴ τοῦτο γε λέγεται), καὶ τὸν Πολυκράτην τυχεῖν

essent passi exposuerunt. Tum Darius, veritus ne communi consilio sex viri hoc fecissent, singulos ad se vocavit, sententiamque eorum, probarentne id factum, exploravit. (2) Ubi cognovit, non communicato cum illis consilio rem factam esse, ipsum Intaphernem ejusque filios et familiares omnesprehendit; non fere dubitans, illum cum suis propinquis rebellionem esse moliturum: prehensos in vincula conjecit, extremoque supplicio destinavit. (3) Tunc uxor Intaphernis, ad fores regis idemtidem accedens, plorabat lamentabaturque; idque continenter faciens, ad misericordiam commovit Darium; qui misso ad eam nuncio hac ei nunciari jussit: « Mulier, rex Darius unum ex vinctis propinquis tibi concedit eximendum, quem tu ex omnibus selegeris. » (4) Et illa, re deliberata, hac respondit: « Quoniam mihi rex unius vitam concedit, seligo ex omnibus meum fratrem. » Quo cognito responso, miratus Darius eam optionem remisit ad eam qui diceret: « Mulier, quaerit ex te rex quidnam tibi consilii sit, quod omisso marito filisque fratrem elegeris, cujus tibi vita donaretur; quum tibi ille sit minus propinquus quam filii, et minus jucundus quam maritus. » (5) Respondit illa: « Rex, maritus mihi alius esse poterit, si deus voverit, filique alii, quando hos amiserim. At, quum pater meus materque non amplius sint in vivis, frater mihi alius nullo pacto esse poterit. Hac usa sententia, istud dixi. » (6) Quae quum regi visa essent commodae ab illa dicta, delectatus condonavit ei fratrem quem deprecata erat, insuperque filiorum natu maximum; reliquos vero universos interfecit. Unus igitur e septem-viris mox eo, quo dixi, modo periit.

CXX. Quo tempore Cambyzes morbo laboravit, eodem fere tempore accidit hocce. Orates Persa, Sardium praeses constitutus a Cyro, facinus animo agitavit nefarium: etenim Polycratem Samium, a quo nec facto ullo, nec dicto quopiam injurioso fuerat laesus, quemque nec viderat umquam antea, hunc capiendi interficiendique cupido eum incessebat; idque, ut plerique tradunt, talem ob causam: (2) ad regis portas quum sedisset hic Orates, et alius Persa, cui Mitrobates nomen, praeses praefecturae cujus caput Dascyleum oppidum est; hi ambo ex familiaribus sermonibus in contentionem dicuntur incidisse. Et Mitrobaten quidem, quum de virtute inter se disceptarent, Orates cum exprobratione dixisse: « Tu vero in virorum numero habere, qui Samum insulam, tuae praefecturae proximam, in regis potestatem non redelegisti, quum sit subactu ita facilis, ut indigenarum aliquis, cum quindecim armatis insurgens, ea potitus sit, atque etiam nunc in ea dominetur! » (3) Dicunt igitur hunc, his auditis, aegre ferentem exprobrationem, cupivisse non tam vindictam capere de eo qui hac illi dixisset, quam omnino Polycratem perdere, propter quem male audisset.

CXXI. Sunt pauciores nonnulli qui tradant, misisse Oraten praekonem Samum, nescio quid petitum (neo enim hoc memoriae proditur); Polycratem autem tunc in

κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι, παρῆναι δέ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον. (2) καὶ κως εἴτ' ἐκ προνοίας αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχίη τις τοιαύτη ἐπεγένετο· τὸν τε γὰρ κήρυκα τὸν Ὀροίτεω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεα (τυγχεῖν γὰρ ἀπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε τι μεταστραφῆναι οὔτε υποκρίνασθαι.

CXXII. Αἰτίαι μὲν δὴ αὗται διφάσαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτους γενέσθαι, πάρεστι δὲ πείθε-
 10 σθαι δοκότερή τις βούλεται αὐτέων. (2) Ὁ δὲ ὢν Ὀροίτης ἰζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκημένην ἔπεμπε Μύρσον τὸν Γύγεω ἄνδρα Λυδὸν ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτους τὸν νόον. (3) Πολυκράτης γάρ ἐστι πρῶτος
 15 τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Ἑλλήνων ὃς θαλασσοκρατεῖν ἐπενώθη, πάρεξ Μίνω τε τοῦ Κνωσίου καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος πρότερος τούτου ἤρξε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀνθρωπότης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης ἐστὶ πρῶτος, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσων ἄρξειν.
 20 (4) Μαθὼν ὦν ταῦτά μιν διανοοῦμενον ὁ Ὀροίτης πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε τάδε, « Ὀροίτης Πολυκράτει ὧδε λέγει. Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοις καὶ χρήματά τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. Σὺ νυν ὧδε ποιήσας ὀρθώσεις μὲν σεαυτὸν, σώσεις
 25 δὲ καὶ ἐμέ· ἐμοὶ γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καὶ μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφνέως. (5) Σὺ νυν ἐμὲ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμὲ ἔα ἔχειν· εἵνεκέν τε χρημάτων ἄρξεις ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Εἰ δέ μοι ἀπιστίεις
 30 τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἔων, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω. »

CXXIII. Ταῦτα ἀκούσας Πολυκράτης ᾗσθη τε καὶ ἐβούλετο· καὶ κως ἡμίρειτο γὰρ χρημάτων μεγά-
 35 λους, ἀποπέμπει πρῶτα κατοφόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου ἄνδρα τῶν ἀσπίων, ὃς οἱ ἦν γραμματιστής· ὃς χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῦνος τοῦ Πολυκράτους ἐόντα ἀξιοθέητον ἀνέθηκε πάντα ἐς τὸ Ἡραῖον. (2) Ὁ δὲ Ὀροίτης μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἐόντα προσδόκιμον ἐποίησε τοιάδε· λάρνακας
 40 ὅκτωι πληρώσας λίθων πλὴν κάρτα βραχέος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χεῖλεα, ἐπιπολὴς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε, καταδήσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἐτοίμας. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτει.

45 CXXIV. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν τῶν μαντιῶν ἀπαγορευόντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων ἐπέλλετο αὐτὸς ἀπιέναι, πρὸς δὲ καὶ ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὅψιν ἐνυπνίου τοιγάρ· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἡέρι μετέωρον ἐόντα λούσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, γρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ
 50 ἡλίου. (2) Ταύτην ἰδούσα τὴν ὅψιν παντοίῃ ἐγένετο μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεα παρὰ τὸν Ὀροίτεα, καὶ δὴ καὶ ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηχόντερον ἐπεφρμίζετο. (3) Ὁ δὲ οἱ ἠπειλήσε, ἣν σῶς ἀπονοστήσῃ, πολλὸν μιν χρόνον παρβενεύεσθαι. Ἢ δὲ ἡρήσατο

exhedra forte decubuisse, adfuisseque ei Anacreontem Teium : (2) atque, sive consulto res Orœlæ aspernatus sit, sive casu ita acciderit, tum quum accedens Orœlæ præco verba fecisset, Polycratem versus murum forte conversum, nec sese versus illum paulisper convertisse, nec responsum homini dedisse.

CXXII. Sic causa mortis Polycratis duplici modo traditur : licetque cuilibet eam, quam voluerit, probare. (2) Orœtes igitur, Magnesiæ residens ad Mæandrum fluvium sitæ, Myrsum Gygæ filium, Lydum hominem, Samum misit, nuncium ferentem : nam cognovit Polycratis animum. (3) Etenim Polycrates primus fuit, quem novimus, ex Græcis, qui maris obtinere imperium molitus sit ; Minoem si excipias Cnossium, et si quis alius ante hunc mari dominatus est. Ex hominum quidem, quæ vocatur, ætate primus Polycrates est, qui magnam spem habuerit fore ut Ionie et insularum obtineat imperium. (4) Hoc eum animo agitare intelligens Orœtes, misso nuncio, hæc ei dixit : « Orœtes Polycrati hæc dicit. Intellexi te magnas res moliri, nec vero pro talibus consiliis satis instructum esse pecunia. Nunc tu, si hocce feceris, et tuas res augebis, et me quoque servabis. Mortem mihi meditatur Cambyses, et hoc satis pro certo mihi renunciatur. (5) Tu ergo et me ipsum fac ex hac terra educas, et pecunias meas exportes ; et hanc quidem partem tu tene, partem me patere habere harum pecuniarum ope universæ Græciæ obtinebis imperium. Quodsi pecuniarum causa fidem mihi non habueris, mitte qui tibi erit fidissimus, cui ego monstrabo. »

CXXIII. His auditis gavisus Polycrates accepit conditionem ; quumque pecuniarum admodum esset cupidus, misit primum speculandi causa Mæandrium, Mæandrii filium, ex civium numero, qui scriba ejus erat ; eundem qui haud multo post ornata omnia exhedra Polycratis, spectatu utique digna, in Junonis templo dedicavit. (2) Orœtes postquam cognovit exspectari speculatorem, hoc egit : cistas octo lapidibus complevit, valde brevi spatio excepto circa oras, super lapides vero aurum coniecit : tum obligatas cistas in parato habuit. Et Mæandrius ubi advenit spectavitque, renunciavit Polycrati.

CXXIV. Tum ille, quantumvis dehortantibus vatibus, atque etiam amicis, ipse eo proficisci paravit. Adhuc filia ejus per quietem tale viderat insomnium : visus ei erat pater in aere sublimis esse, et lavari a Jove, inungi vero a sole. (2) Hoc quum ei oblatum esset visum, quovis modo contendebat, ne ad Orœtem pater proficisceretur : atque etiam, dum ille actuariam navem conscendebat, ominosis illum verbis est prosecuta. (3) Tum ille ei minatus est, quando salvus rediisset, bene multos annos illam virginem mansuram : et illa precata est, ut rata hæc fiant ;

ἐπιτελέα ταῦτα γενέσθαι βούλεσθαι γὰρ παρβενεῦεσθαι πλεῖον χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς ἐστερῆσθαι.

CXXV. Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλῆς ἀλογήσας ἔπλωε παρὰ τὸν Ὀροίτεα, ἅμα ἀγόμενος ἄλλους τε πολλοὺς τῶν ἑταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκλῆδα τὸν Καλλιφῶντος Κροτωνιήτην ἄνδρα, ἱητρὸν τε ἐόντα καὶ τὴν τέγνην ἀσκέοντα ἀρίστα τῶν κατ' ἐωυτόν. (2) Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίαν ὁ Πολυκράτης διεφθάρη κακῶς, οὔτε ἐωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἐωυτοῦ προσημάτων· ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίῳ γενόμενοι τύραννοι, οὐδὲ εἷς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυράννων ἀξίος ἐστὶ Πολυκράτει μεγαλοπρέπειαν συμβληθῆναι. (3) Ἀποκτείνας δὲ μιν οὐκ ἀξίως ἀπρηγῆσις Ὀροίτης ἀνεσταύρωσε· τῶν δὲ οἱ ἐπομένων ὅσοι μὲν ἔσαν Σάμιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφᾶς ἐνωτῶ χάριν εἶδέναι ἐόντας ἐλευθέρους, ὅσοι δὲ ἔσαν ξεινοὶ τε καὶ δοῦλοι τῶν ἐπομένων, ἐν ἀνδραποδῶν λόγῳ ποιούμενος εἶχε. (4) Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν ὅσιν τῆς θυγατρὸς· ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὅπως υἱοί, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνείς αὐτὸς ἐκ τοῦ σώματος ἱμάδα. (5) Πολυκράτης μὲν δὴ αἱ πολλαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελέτησαν, τῇ οἱ Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο.

CXXVI. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεα Πολυκράτης τίσις μετῆλθεν. Μετὰ γὰρ τὸν Καμβύσει μῆναιον καὶ τῶν μάγων τὴν βασιλῆην μένων ἐν τῇ Σάρδισι Ὀροίτης ὠφέλεε μὲν οὐδὲν Πέρσας ὑπὸ Μήδων ἀπαρρηγμένους τὴν ἀρχήν. (2) ὁ δὲ ἐν ταύτῃ τῇ παραγῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεα τὸν ἐκ Δασκυλείου ὑπαρχόν, ὃς οἱ οἰνεῖσε τὰ ἐς Πολυκράτην ἔχοντα, κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτεω τὸν παῖδα Κρανάσπεα, ἄνδρα ἐν Πέρσῃ δοκίμους, ἄλλα τε ἐξῆυρσε παντοῖα, καὶ τινα ἀγγραῖον Δαρείου ἐλθόντα παρ' αὐτόν, ὥς οὐ πρὸς ἡδονήν οἱ ᾤν τὰ ἀγγελλόμενα, κτείνει μιν ὅπισθεν κομιζόμενον, ἄνδρα οἱ ὑπείσας κατ' ὁδόν, ἀποκτείνας δὲ μιν ἡφάνισε αὐτῷ ἵππῳ.

CXXVII. Δαρεῖος δὲ ὥς ἔσχε τὴν ἀρχήν, ἐπεθύμει τὸν Ὀροίτεα τίσασθαι πάντων τε τῶν ἀδικημάτων εἵνεκεν καὶ μάλιστα Μιτροβάτεω καὶ τοῦ παιδός. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς θῆκης στρατὸν ἐπ' αὐτόν οὐκ ἐδόχεε πέμπειν ἅτε οἱ οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχήν, καὶ τὸν Ὀροίτεα μεγάλην τὴν ἰσχὺν πυνθανόμενος εἶχειν, τὸν χίλιος μὲν Περσέων ἐδορυφόρεον, εἶχε δὲ νομὸν τὸν τε Φρύγιον καὶ Λυδίον καὶ Ἰωνικόν. (3) Πρὸς ταῦτα δὲ ὧν ὁ Δαρεῖος τάδε ἐμνηχανίστατο. Συγκάλασας Περσέων τοὺς δοκιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, τίς ἂν μοι τοῦτο ὑμέων ὑποστάς ἐπιτελέσειε σοφίῃ καὶ μὴ βίῃ τε καὶ δυνάμει; ἔνθα γὰρ σοφίης ἰδεῖ, βίης ἔργον οὐδέν. (4) Ὑμέων δὲ ὧν τίς ἂν μοι Ὀροίτεα ἢ ζῶντα ἀγάγοι ἢ ἀποκτείνει; ὃς ὠφέλησε μὲν καὶ Πέρσας οὐδέν, κατὰ δὲ μεγάλα ἔοργε· τοῦτο μὲν δύο ἡμέων ἥστωσε, Μιτροβάτεα τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνακαλεῦντας αὐτόν καὶ πεμπομένους ὑπ' ἐμεῦ κτείνει,

malle se enim per diu virginitatem servare, quam patre privari.

CXXV. Polycrates itaque, spreto omni consilio, ad Oræten navigavit, quum alios multos amicorum comites secum ducens, tum in his Democedem, Calliphontis filium, Cronialam, professione medicum, qui artem dexterrime praeteris per eam aetatem exercebat. (2) Postquam vero Magnesium Polycrates pervenit, misere periit, supplicio et persona ipsius indigno, et ingenio: nam, exceptis Syracusiorum tyrannis, ne unius quidem ex aliis Graeci generis tyrannis magnificentia cum Polycrate conferri meretur. (3) Falso modo et narrato indigno occisum, cruci Orætes affixit: quicunque vero ex comitibus illius Samii erant, hos dimisit, gratiam sibi habere iubens, quod libertatem servarent: quotquot vero peregrini aut servi in comitatu ejus fuerant, hos mancipiorum loco habuit. (4) Sic Polycrates ex cruce suspensus universam filiae visionem explevit: lavabatur enim ab Jove, quando pluebat; et inungebatur a sole, humorem ipse e corpore emittens. (5) Igitur cumulatæ Polycratis felicitates hunc habuere finem, quemadmodum ei Amasis Aegypti rex ominatus erat.

CXXVI. Haud vero multo post etiam Oræten diræ Polycratis ultrices sunt persecutæ. Nam mortuo Cambyse, regnantibus Magis, Sardibus manens Orætes, nihil juxerat rem Persarum, quum eis impetium esset a Medis ademptum: (2) sed in illa rerum perturbatione Mitrobatem interfecit, Dascylei praefectum, qui ei istud de Polycrate exprobraverat; Mitrobatem item filium Crauspen occidit, ambo spectatos inter Persas viros; tum et alia multa insolentius gessit, et Darii quendam equitem nuncium, quum parum grata ipsi essent quæ ille nunciaverat, redeuntem collocatis in via insidiatoribus occidit, et cadaver cum ipso equo ex hominum conspectu removit.

CXXVII. Darius vero, postquam imperium obtinuit, penas cupiebat ab Oræte sumere, quum reliquorum omnium flagitiorum caussa, tum maxime propter Mitrobatem ejusque filii caedem. (2) Ex aperto vero copias contra eum mittere parum consultum ei videbatur, quippe rebus nondum satis tranquillis, et imperio recens inito; tum quod magnam Oræte esse potentiam cognoverat, ut cui mille praesto essent Persici generis satellites, quique Phrygiam, Lydiam atque Ioniam provincias obtineret. (3) Quæ reputans Darius, hancce iniit rationem. Convocatis Persarum spectatissimis, his verbis eos est allocutus: « Quis mihi e vobis, Persæ, recipiet astu se hoc effecturum, non vi et armatorum manu? Nam ubi prudentia opus est, ibi vim adhibere nil attinet. (4) Vestrum igitur quis mihi Oræten aut vivum adduxerit, aut interfecerit? qui de Persis adhuc nihil bene meruit, sed magnis eos malis adfecit; qui et duos e nobis, Mitrobatem ejusque filium, trucidavit, et nuncios a me ad illum evocandum missos interimit, de-

ὑβριν οὐκ ἀνάσχετον φαίνων. Πρὶν τι ὢν μέζον ἐξεργάσασθαι μιν Πέρσας κακὸν, καταλαμπτέος ἐστὶ ἡμῖν θανάτω. »

CXXVIII. Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιεῖν ταῦτα. Ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος καταλάμβανε κελεύων πάλλεσθαι· παλλομένων δὲ λαγγάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντεω. Λαχὼν δὲ ὁ Βαγαῖος ποιεῖ τοιαύδε· (2) βιβλία γραψάμενος πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων σφρηγιστὰ σφί ἐπέβαλε τὴν Δαρείου, μετὰ δὲ ἦτε ἔχων ταῦτα ἐς τὰς Σάρδεις. Ἀπικόμενος δὲ καὶ Ὀρόιτεω ἐς θῆν ἐλθὼν, τῶν βιβλίων ἐν ἕκαστον περιαιρέμενος εἰδίδου τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιλεῖ ἑπιλέγεσθαι· γραμματιστὰς δὲ βασιλείους οἱ πάντες ὑπαρχοὶ ἔχουσι. (3) Ἀποπειρώμενος δὲ τῶν δορυφόρων εἰδίδου τὰ βιβλία ὁ Βαγαῖος, εἰ οἱ ἐνδοξαίεστο ἀπόστασιν ἀπ' Ὀρόιτεω. Ὀρέων δὲ σφεας τὰ τε βιβλία σεβομένους μεγάλως καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων ἔτι μεζόνως, διδοὶ ἄλλο ἐν τῷ ἐνθῇ ἔπεα τοιάδε, 20 « ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορεῖν Ὀρόιτεα. » (4) Οἱ δὲ ἄκούσαντες τούτων μετήκαν οἱ τὰς αἰχμάς. Ἰδὼν δὲ τοῦτο σφεας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βιβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσύνσας τὸ τελευταῖον τῶν βιβλίων διδοὶ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ 25 ἐγγράπτω, « βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσῃσι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὀρόιτεα. » (5) Οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάχας κτείνουσαν παραυτίκα μιν. Οὕτω δὴ Ὀρόιτεα τὸν Πέρσῃν Πολυχράτεος τοῦ Σαμίου τίσεις μετῆλθον.

CXXIX. Ἀπικομένων δὲ καὶ ἀναχομισθέντων τῶν Ὀρόιτεω χρημάτων ἐς τὰ Σοῦσα, συνήνεκε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὑστερον βασιλεία Δαρεῖον ἐν ἀγρῇ θηρῶν ἀποθνήσκοντα ἀπ' ἵππου στραφῆναι τὸν πόδα. Καί κως ἰσχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε 25 ἐκ τῶν ἄρθρων. (2) Νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἐωυτὸν ἔχειν Αἰγυπτίῳ τὸς δοκέοντας εἶναι πρῶτους τὴν ἱητρικὴν, τοῦτοισι ἐγράψτο. Οἱ δὲ στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα κακὸν μέζον ἐργάζοντο. (3) Ἐπ' ἐπτά μὲν δὴ ἡμέρας καὶ ἐπτά νύκτας ὑπὸ τοῦ 40 παρεόντος κακοῦ ὁ Δαρεῖος ἀγρυπνίῃσι εἶχετο, τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαύρας παρακούσας τις πρότερον ἔτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκλήδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρείῳ· ὁ δὲ ἀγειν μιν τὴν ταχίστην παρ' ἐωυτὸν ἐκέλευσε. (4) Τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον ἐν 45 τοῖσι Ὀρόιτεω ἀνδραπόδοις διουδὴ ἀπημελημένον, παρῆγον ἐς μέσον πέδας τε ἔλκοντα καὶ ῥάκεσι ἐσθιμένον.

CXXX. Σταθέντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτα ὁ Δαρεῖος τὴν τέχνην εἰ ἐπίστατο· ὁ δ' οὐκ ὑπέδεκετο, ἄρρωθέων μὴ 50 ἐωυτὸν ἐκφῆνας τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀπειστερημένος. Κατεράνῃ δὲ τῷ Δαρείῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος, καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ἐκέλευσε μάστιγας τε καὶ κέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον. (2) Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὢν ἐκφαίνει, φὰς ἀτρεκέως μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, δ-

nique insolentiam nullo modo ferendam ostentat. Quare, priusquam majus aliquod malum Persis infligat, caede nobis occupandus est. »

CXXVIII. Hoc quum Darius ab illis quæsisset, triginta viri se offerebant, quorum unusquisque recipiebat, velle se solum rem effectam dare. Quos inter se contententes cohibuit Darius, sortiri iubens : quod ubi illi fecere, sortis præ omnibus Bagæum designat, Artontæ filium. Is igitur sorte ad rem suscipiendam designatus, hanc rationem iniit : (2) libellos plures conscripsit, variis de rebus agentes, quibus sigillum imposuit Darii : dein cum his libellis Sardes proficiscitur. Quo postquam advenit, in conspectum Orætae progressus, singulos deinceps libellos, detractis sigillo, scribæ regio tradidit prælegendos : omnibus quippe provinciarum præfectis adsunt regii scribæ. (3) Libellos istos Bagæus tradebat explorandæ sententiæ causa satellitum, an ad deficiendum ab Oræta parati essent futuri. Quos ubi vidit magna veneratione prosequi libellos, majorique etiam veneratione prosequi ea quæ e libellis prælegebantur, alium tradidit libellum, in quo hæc erant scripta : « Persæ, rex Darius vobis edicit, ne amplius apud Oræten satellitum fungamini officio. » (4) Et illi, his auditis, lanceas coram eo deposuerunt. Tum vero Bagæus, videns illos in hac re obtemperantes libello, fidenter postremum libellorum scribæ tradidit, in quo scriptum erat : « Rex Darius Persas, qui Sardibus sunt, jubet occidere Oræten. » (5) Quo audito, protinus satellites strinxerunt acinaces, illumque interfecerunt. Tali igitur modo Oræten persecutæ sunt diræ Polycratis Samii ultrices.

CXXIX. Postquam Orætae res familiaris Susa esset transportata, ibique jam aderat, accidit haud multo post, ut Dario regi, inter venandum ex equo desilienti, pes distorteretur. Et graviore quodam modo distortus est ; nam astragalus ex articulis exierat. (2) Itaque, quum etiam antea existimasset adesse sibi medicorum Ægyptiorum eos qui primarii essent in arte medicandi, hisce usus est. At illi torquentes pedem vimque magnam adferentes, malum auxerunt. (3) Postquam igitur totos septem dies septemque noctes per morbum quo conflictabatur insomnes egisset Darius, octavo die graviter admodum laboranti nunciat quispiam, se olim Sardibus Crotoniatæ Democedis artem forte audivisse laudari : rexque illum quam primum ad se adduci jussit. (4) Qui ut inter Orætae mancipia repertus est nescio ubi neglectus, producit in medium, compedes trahens, et laceros pannos indutus.

CXXX. In medio stantem interrogat Darius, an artem calleret : at ille negavit, veritus ne, si cognosceretur, nulla ipsi spes reliqua foret in Græciam umquam redeundi. Darius vero satis intelligens dissimulare hominem, et gnarum esse artis ; qui adduxerant eum, flagella et stimulos jussit in medium proferre. (2) Tum ille professus ait, adcurate quidem se artem non callere, sed aliquantulum ejus noti-

μιλήσας δὲ ἱητρῶν φλαύρως ἔχιν τὴν τέχνην. Μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρωόμενος καὶ ἥπια μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων ὑπνου τέ μιν λαγχάνειν ἐποίησε καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγίεια μιν ἔδοντα ἀπέδεξε, οὐδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίπουν ἔσεσθαι. (1) Δωρέεσσι δὲ ἡ μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεσι· ὁ δὲ μιν ἐπείρετο εἰ οἱ διπλήσιον τὸ κακὸν ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγίεια ἐποίησε. Ἡσθεῖς δὲ τῷ ἐπεί ὁ Δαρεῖος ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἐσωτοῦ γυναικάς. (4) Παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον πρὸς τὰς γυναικάς ὡς βασιλεῖ οὗτος εἴη δὲ τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε. Ὑποτύπουσά δὲ αὐτέων ἐκάστη φιάλη ἐς τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην ἔδωκε τὸν Δημοκῆδεα, οὗτω δὲ τὴν ἀφίλει δωρεῇ ὡς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατήρας ἐπόμενος ὁ οἰκέτης, τῷ οὐνομα ἦν Σκίτων, ἀνελέγετο, καὶ οἱ χρῆμα πολλὸν τι χρυσοῦ συνελέγη.

CXXXI. Ὁ δὲ Δημοκῆδης οὗτος ὅδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος Πολυκράτει ὠμίλησε· πατρὶ συνείχετο ἐν Κρότωνι ὄργην γαλεπῶ· τοῦτον ἐπέετο οὐκ ἔδυνάτο φέρειν, ἀπολιπὼν οἶχετο ἐς Αἰγίνα. (2) Καταστὰς δὲ ἐς ταύτην τῷ πρώτῳ ἔτει ὑπερεβάλετο τοὺς ἄλλους ἱητροὺς, ἀσκευὴς περ ἔων καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλῆα· καὶ μιν δευτέρῳ ἔτει ταλάντου Αἰγίνῃται δημοσίῃ μισθεύνται, τρίτῳ δὲ ἔτει Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων, τετάρτῳ δὲ ἔτει Πολυκράτης δοῦν ταλάντων. (3) Οὕτω μὲν ἀπίκετο ἐς τὴν Σάμον, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἥκιστα Κροτωνιῆται ἱητροὶ εὐδοκίμησαν· ἐγένετο γὰρ ὧν τοῦτο ὅτε πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἱητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεύτεροι δὲ Κυρηνάιοι. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικῇ εἶναι Ἑλλήνων πρῶτοι.

CXXXII. Τότε δὲ ὁ Δημοκῆδης ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐξησάμενος Δαρεῖον οἶκον τε μέγιστον εἶχε καὶ δημοτράπεζος βασιλεῖ ἐγεγόνε, πλὴν τε ἐνός τοῦ ἐς Ἑλλήνας ἀπέναι πάντα τὰλλα οἱ παρῆν. (2) Καὶ τοῦτο μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἱητροὺς, οἱ βασιλέα πρότερον ἰώντο, μέλλοντας ἀνασκολοπιέσθαι διότι ὑπὸ Ἑλλήνος ἱητροῦ ἐσώθησαν, τοὺτους βασιλέα παραιτησάμενος ἐρρύσατο. (4) τοῦτο δὲ μάντιν Ἥλειον Πολυκράτει ἐπισπόμενον καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοις ἐρρύσατο. Ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα Δημοκῆδης παρὰ βασιλεῖ.

CXXXIII. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα τὰδε ἄλλα συνήνεκε γενέσθαι. Ἀτόσση τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρείου δὲ γυναικὶ ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἐφυῖμα, μετὰ δὲ ἐκράγεν ἐνέμετο πρόσω. Ὅσον μὲν δὲ χρόνον ἦν ἐλασσον, ἢ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη ἐφραζε οὐδενί· ἐπέετο δὲ ἐν κακῇ ἦν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκῆδεα καὶ οἱ ἐπέδεξε. (2) Ὁ δὲ φὰς ὑγίεια ποιήσιν, ἐξορκοὶ μιν ἦ μὲν οἱ ἀντιπυργῶσαι ἐκείνην τοῦτο τὸ ἀν αὐτῆς δεσθῆ· δέξασθαι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ φέροντα.

CXXXIV. Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγίεια ἀπέδεξε, ἐνθαῦτα δὲ διδραχμῆσα ὑπὸ τοῦ Δημοκῆ-

tiam habere ex consuetudine quam cum medico quodam habuisset. Deinde, quum rex se illi permisisset, Græcanicis adhibitis medicamentis, et lenibus post vehementiora adnotis, effecit ut et somnum caperet rex, et brevi tempore sanum incolumemque præstitit, quum numquam ille rectum pedis usum se recepturum sperasset. (3) Inde duobus paribus aurearum compedum donatus a Dario Democedes, quærit ex rege, an consulto duplex malum ipsi reddat propterea, quod sanum illum præstitisset. Quo verbo delectatus Darius, ad uxores suas eum ablegavit. (4) Quibus eunuchi, eum producentes, dicebant, esse hunc qui vitam regi reddidisset. Et earum unaquæque, phialam in auri cistam vi demittens et hauriens, Democeden donavit, adeo quidem largo munere, ut famulus, qui eum sequebatur, cui nomen erat Sciton, ex sublectis stateribus (*aureis viginti drachmarum*) qui de phialis in terram deciderant, ingentem auri vim sibi collegerit.

CXXXI. Democedes hic tali ratione, relicta Crotone, in Polycratis pervenerat familiaritatem : Crotone premebatur a patre difficili et iracundo; quem quum ferre non posset, relicto eo Æginam abiit. (2) Ibi quum sedem suam fixisset, primo anno alios omnes superavit medicos, imparatus licet, et instrumentis omnibus carens quibus ad eam artem exercendam vulgo utuntur. Itaque secundo anno Æginetæ publice eum talento conduxerunt; tertio anno Athenienses, centum minis; quarto vero anno Polycrates duobus talentis. (3) Hoc modo Sanum venerat. Et inde ab hoc viro maxime inclaruerunt Crotoniæ medici. Fuit enim tempus quum primarii in Græcia medici dicerentur esse Crotoniæ; tum secundi ordinis, Cyrenæi. Per idem tempus Argivi primarii inter Græcos musici ferebantur.

CXXXII. Tunc vero Democedes, postquam Darium persanavit, maximam Susis domum habuit, et regis fuit commensalis : denique, præterquam quod in Græciam redire non licuit, omnium rerum copia adfluebat. (2) Idem Ægyptios medicos, qui regem prius curaverant, et nunc in eo erant ut regis jussu palis transfigerentur, quoniam a Græco medico fuissent superati, hos a rege deprecatus conservavit : item Eleum vatem, qui, Polycratem secutus, nunc inter mancipia neglectus latebat, servitute liberavit. Plurimum enim apud regem Democedes valebat.

CXXXIII. Haud vero ita multo post, aliud quidpiam forte fortuna accidit huiusmodi. Atossa, Cyri filia, uxori Daril, ortus erat in mamma tumor; qui postquam erupit, latius serpebat. Quam diu minor erat tumor, occultabat eum Atossa, præ pudore nemini indicans : ubi vero jam male erat affecta, accersito Democedi tumorem monstravit. (2) Et ille, sanitati se eam restitutum professus, persuadet reginæ, ut interposito iurejurando ipsi promitteret, vicissim ipsam illi in eo quod oraturus esset (nihil autem se petiturum adfirmat quod dedecus adferre possit), operam suam esse collaturam.

CXXXIV. Deinde, quum adhibitis remediis sanam Democedes præstitisset, tum ab illo edocta Atossa his verbis

δεος ἡ Ἀτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρεῖω λόγον τοιοῦτον, « ὦ βασιλεῦ, ἔχων δύναμιν τοσαύτην κάτῃσαι, οὔτε τι ἔθνος προσκτώμενος οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. (2) Οἶκος δέ ἐστι ἀνδρά καὶ νέον καὶ χρημάτων μεγάλων πλεονέστερα φαίνεσθαι τι ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι ὅτι ὑπ' ἀνδρὸς ἄρχονται. Ἐπ' αὐφότερα δέ τοι φέρεי ταῦτα ποιεῖν, καὶ ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπιστῶνται ἀνδρά εἶναι τὸν προεστέωτα, καὶ ἵνα τρίβωνται πολέμῳ μὴδὲ σχολὴν ἄγοντες ἐπιβουλεύσῃ τοι. (3) Νῦν γάρ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἰς ἡλικίην· αὐξανόμενῳ γάρ τῳ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. » (4) Ἡ μὲν δὲ ταῦτα ἐκ διδασχῆς ἔλεγε, ὁ δ' αἰμείβεται τοιοῦτε, « ὦ γύναι, πάντα ὅσα περ αὐτὸς ἐπινοῶ ποιήσῃ ἐν εἰρήκῃ· ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι, ζεύξας γέφυραν, ἐκ τῆσδε τῆς ἡπείρου ἐς τὴν ἐτέρην ἡπείρον ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι· καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελευτάμενα. » (5) Λέγει Ἀτοσσα τάδε, « ὅρα νυν, ἐπὶ Σκύθας μὲν τὴν πρώτην ἵεναι ἔασον· οὗτοι γάρ, ἔπειαν σὺ βούλη, ἔσονται τοι· σὺ δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι. Ἐπιθυμῶ γάρ, λόγῳ πυνθανομένην, Λακείας τέ μοι γενέσθαι θεραπαίνας καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. (6) Ἐγχείς δὲ ἀνδρά ἐπιτηδεύτατον ἀνδρῶν πάντων δέξαι τε ἕκαστα τῆς Ἑλλάδος καὶ κατηγήσασθαι, τοῦτον ὃς σευ τὸν πόδα ἐξήγατο. » (7) Αἰμείβεται Δαρεῖος, « ὦ γύναι, ἐπεὶ τοίνυν τοι δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρῶτα ἀποπειρᾶσθαι, κατασχόπους μοι δοκέει Περσέων πρῶτον ἀμεινον εἶναι ὁμοῦ τούτῳ τῷ σὺ λέγεις πέμψαι ἐς αὐτούς, οἱ μαθόντες καὶ ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν ἐξαγγελεύουσι ἡμῖν καὶ ἔπειτεν ἐξεπιστάμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέφομαι. »

CXXXV. Ταῦτα εἶπε καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἡμέρη ἐπέλαμψε, καλέσας Περσέων ἀνδράς δοκίμους πεντεκαίδεκα ἐντέλλετό σφι ἐπομένους Δημοκῆδεϊ δις ἐλθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τε μὴ διαδρῆσεται σφας ὁ Δημοκῆδης, ἀλλὰ μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξουσι. (2) Ἐντειλάμενος δὲ τούτοις ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκῆδεα ἐδέετο αὐτοῦ ὅπως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπιδέξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι ὀπίσω ἔξει· δῶρα δέ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφοῖσι ἐκέλευε πάντα τὰ ἐκείνου ἐπιπλα λαβόντα ἄγειν, φᾶς ἄλλα οἱ πολλαπλῆσια ἀντιδώσειν· πρὸς δὲ ἐς τὰ δῶρα δικάδα οἱ ἔφη συμβαλέσθαι πλῆσας ἀγαθῶν παντοίων, τὴν ἅμα οἱ πλώσσεσθαι. (3) Δαρεῖος μὲν δὴ, δοκέειν μοι, ἀπ' οὐδενὸς δολεροῦ νόου ἐπηγγέλλετο οἱ ταῦτα· Δημοκῆδης δὲ δείσας μὴ εὖ ἐκπειρωτὸ Δαρεῖος, οὔτι ἐπιδραμῶν πάντα τὰ διδόμενα ἐδέετο, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐνωτοῦ κατὰ χώραν ἔφη καταλείψειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι, τὴν μὲντοι δικάδα, τὴν οἱ Δαρεῖος ἐπηγγέλλετο ἐς τὴν ὥρεν τοῖσι ἀδελφοῖσι, δέσσεσθαι ἔφη. Ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ ὠλάσαν.

CXXXVI. Καταβάντας δ' οὗτοι ἐς Φοινίκην καὶ

Darium, dum cubitum eunt, allocuta est : « Tantis, o rex, quum sis viribus instructus, otiosus sedes; nec populum ullum aut potentiam adquires Persis. (2) Equum est tamen, ut vir et ætate florens, et magnarum opum dominus, aliquod factum a se gestum ostendat, quo Persæ etiam intelligant, a viro se regi. Duobus autem modis tibi hoc facere conducet, ut et Persæ sciant virum esse qui illis præsit, et ut ipsi bellis occupentur, ne, dum otium agunt, tibi insidientur. (3) Nunc enim præclarum aliquod edere facinus licet, dum viget tibi ætas; nam augescente corpore augentur et animi vires; senescente autem corpore, etiam ingenium senescit, et ad res omnes hebetatur. » (4) Quæ quum illa, ut erat edocta, dixisset, in hunc modum Darius respondit : « Quæ ego ipse facere destinaveram, ea tu omnia, uxor, dixisti. Constitutum enim habeo, duabus continentibus ponte junctis, ex nostra continente in alteram transgredi, et Scythias bellum inferre : atque hæc brevi effecta dabo. » (5) Tum Atossa, « Ecce nunc ait, adversus Scythas primum proficisci omite : hi enim, quandocumque volueris, in tua erunt potestate : at tu mihi in Græciam suscipe expeditionem : cupio enim, de quibus fando adivi, Lacænas et Argivas et Atticas atque Corinthias habere famulas. (6) Est autem tibi præsto vir omnium maxime idoneus, qui cuncta tibi in Græcia demonstret et viæ dux sit; is qui tuum pedem sanavit. » (7) Respondit Darius : « Quoniam igitur tibi placet, mulier, ut Græciam statim experiamur, consultius mihi videtur ex Persis exploratores primum, una cum hoc quem tu dicis, eo mittere; qui, postquam res Græcorum cunctas cognoverint spectaverintque, nobis sint renunciaturi. Ac deinde, rebus omnibus recte cognitis, arma contra illos convertam. »

CXXXV. Hæc ille dixit : et dictum factum. Simul ac enim dies illuxit, quiddecim probatos ex Persis viros vocat, eisque dat mandatum, ut Democedem comitantes maritima Græciæ loca lustrant, nec vero committant ut ab ipsis profugiat Democedes, sed omnino illum reducant. (2) Hæc postquam his mandata dedit, dein ipsum vocat Democedem, illumque orat, ut, postquam itineris dux in Græciam Persis illis fuisset, totamque eis demonstrasset, ad se revertatur; jubetque eum, ut sua omnia quæ moveri possent secum sumat, et dono adferat patri fratribusque; quorum loco se illi alia multis partibus copiosiora in vicem daturum confirmat; præterea ad dona illa onerariam navem se ei adjecturum, ait, omnigenis bonis refertam, quæ simul cum eo sit navigatura. (3) Darius igitur, ut mihi videtur, nullo doloso consilio hæc ei est pollicitus. Democedes vero, veritus ne se rex tentaret, haudquaquam cupide oblata omnia arripuit; sed, res suas, ait, Susis se relicturum, ut post reditum eas haberet; onerariam autem navem, quam ei promitteret Darius ad dona fratribus perferenda, accipere se, ait. Huic igitur postquam eadem mandata quæ Persis dederat Darius, ad mare eos dimisit.

CXXXVI. Itaque hi quum in Phœnicen et Phœnices ur-

Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν αὐτίκα μὲν τρήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι καὶ γαυλὸν μέγαν παντοίων ἀγαθῶν· παρεσκευασμένοι δὲ πάντα ἐπλυνον ἐς τὴν Ἑλλάδα, προσίσχοντες δὲ αὐτῆς τὰ παραθαλάσσια ἐθηύνον· καὶ ἀπεγράφοντο, ἐς δὲ τὰ πολλὰ αὐτῆς καὶ οὐνομαστὰ ἰθυσάμενοι ἀπίκοντο τῆς Ἰταλίας ἐς Τάραντα. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐκ ῥηστῶνης τῆς Δημοκλήδεος Ἀριστοφιλίδης τῶν Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς τοῦτο μὲν τὰ πηδάλια παρέλυσεν τῶν Μηδικῶν νεῶν, τοῦτο δὲ αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἔρξε ὡς κατασκόπους δῆθεν ὄντας. (3) Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐπάσχον, ὁ Δημοκλῆδης ἐς τὴν Κρότωνα ἀπικνέεται. Ἀπικνέμενος δὲ ᾗδῃ τούτου ἐς τὴν ἐσωτοῦ ὁ Ἀριστοφιλίδης ἔλυσε τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν ἀπέδωκε σφι.

15 CXXXVII. Ἰπλῶντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ Πέρσαι καὶ διώκοντες Δημοκλῆδα ἀπικνέονται ἐς τὴν Κρότωνα, εὐρόντες δὲ μιν ἀγοράζοντα ἄπτοντο αὐτοῦ. (2) Τῶν δὲ Κροτωνιητέων οἱ μὲν καταρρωδέοντες τὰ Περσικά πρήγματα προίενοι ἐτόιμοι ἔσαν, οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε καὶ τοῖσι σκυτάλοισι ἐπαίοντο τοὺς Πέρσας προΐσχυμέ- 20 νους ἔπεα τάδε, « ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁρᾶτε τὰ ποίεετε. Ἄνδρα βασιλεὺς δρηπέτην γενόμενον ἐξαιρέσθε· κῶς ταῦτα βασιλεῖ Δαρεῖω ἐκχρήσει περιυβρίσθαι· κῶς δὲ ὑμῖν τὰ ποιούμενα ἔξει καλῶς, ἣν ἀπέλυσθε ἡμέας· ἐπὶ τίνα δὲ τῆσδε προτέρην στρα- 25 τευσόμεθα πόλιν· τίνα δὲ προτέρην ἀνδροποδίζεσθαι πειρησόμεθα; » (3) Ταῦτα λέγοντες τοὺς Κροτωνιή- τας οὐκ ὦν ἐπειθον, ἀλλ' ἐξαιρεθέντες τε τὸν Δημοκλῆ- 30 δα, καὶ τὸν γαυλὸν τὸν ἅμα ἤγοντο ἀπαιρεθέντες, ἀπέπλυνον ὁπίω ἐς τὴν Ἀσίην, οὐδ' ἔτι ἐζήτησαν τὸ προσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθεῖν, ἑσπερη- 35 μένοι τοῦ ἡγεμόνος. Τοσόνδε μέντοι ἐνετεिलाτό σφι Δημοκλῆδης ἀναγομμένοι, κελεύων εἶπαι σφῆας Δαρεῖω, ὅτι ἄρμостαι τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκλῆδης γυ- 36 ναῖκα. (4) Τοῦ γάρ δὴ παλαιστῶ Μίλωνος ἦν οὐ- νομα πολλὸν παρὰ βασιλεῖ· κατὰ δὲ τοῦτό μοι δοκεῖ σπῆσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκλῆδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρεῖου εἶναι καὶ ἐν τῇ ἐσωτοῦ δόκιμος.

40 CXXXVIII. Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι ἐκπίπτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην, καὶ σφῆας δουλεύοντας ἐνθαῦτα Γύλλος ἀνὴρ Ταραντίνος φυγὰς 45 ρυσάμενος ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. (2) Ὁ δὲ ἀντὶ τούτων ἐτοῖμος ἦν διδόναι τούτῳ ὅ τι βούλοιτο αὐτός. Γύλλος δὲ αἰρέεται κάτοδόν οἱ ἐς Τάραντα γενέσθαι, προαπηγισάμενος τὴν συμφορὴν· ἵνα δὲ μὴ συνταράξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἣν δι' αὐτὸν στόλος μέγας πλώῃ ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μόνους ἀποχρᾶν οἱ 50 τῶν τοῖσι Ταραντίνοισι φίλων μάλιστα δὴ τὴν κάτοδόν οἱ ἔσεσθαι. (3) Δαρεῖος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπετέλεε· πέμψας γάρ ἄγγελον ἐς Κνίδον κατὰγειν σφῆας ἐκέλευε Γύλλον ἐς Τάραντα. Πειθόμενοι δὲ Δαρεῖω Κνιδιοὶ Ταραντίνους οὐκ ὦν ἐπειθον, βήτην δὲ ἀδύνατοι ἔσαν

hem Sidonem descendissent, protinus duas triremes in struxerunt, simulque cum his ingentem gaulum (*onerariam navem*) omni bonorum genere impleverunt; rebusque cunctis præparatis, in Græciam navigarunt. Quo ubi ad pulerunt, oras omnes contemplati sunt descripseruntque; donec, pleraque ejus et maxime notabilia speculati, Tarentum in Italiam pervenerunt. (2) Ibi vero Democedi indulgens Aristophilides, rex Tarentinorum, et gubernacula navium Medicarum solvi jussit, et ipsos Persas detinuit, tamquam speculatores: (3) interimque, dum illis hoc accidit, Democedes Crotonem abiit. Qui postquam domum ad suos pervenit, Persas Aristophilides custodia emisit, et, quæ de navibus eorum demerat, illis restituit.

CXXXVII. Inde Persæ navibus profecti, Democedem persequentes, Crotonem pervenerunt: ubi quum eum in foro versantem invenissent, manus ei injecerunt. (2) Ibi tum Crotoniatarum alii, Persarum opes veriti, tradere illum parati erant; alii vero Persis vicissim manus injicientes, fistibus eos percutiebant. Quibus illi hæc verba proferebant: « Viri Crotoniata, videte quid faciatis! hominem, qui regis servus fugitivus est, eripitis. Quomodo rex Darius patienter feret tali contumelia adfici? et quo pacto vobis impune abibit facinus, si nobis illum eripueritis? Cui prius, quam huic civitati, bellum inferemus? quam priorem sub jugum mittere conabimur? » (3) Hæc illi dicentes non moverunt Crotoniatas: sed, erepto sibi Democede, atque etiam gaulo spoliati, quem adduxerant, in Asiam sunt reversi; neque porro Græciam adire aliasque Græciæ partes cognoscere cupivere, duce privati. Hoc tamen eis abeuntibus mandatum Democedes dedit, nunciarent Dario, Democedem filiam Milonis sibi despondisse uxorem. (4) Erat enim apud regem celebre Milonis nomen luctatoris: atque hac nimirum de caussa videtur mihi Democedes, magna vi pecuniæ erogata, properasse hoc matrimonium, ut adpareret Dario, esse ipsum etiam in patria spectatum virum.

CXXXVIII. Crotone profecti Persæ, cum navibus in Iapygiam ejecti sunt: ubi quum in servitutem essent redacti, Gillus eos liberavit, exsul Tarentinus, et ad regem Darium reduxit. (2) Pro quo beneficio quum ei, quicquid postulasset, dare paratus rex esset; Gillus, exposita sua calamitate, petiit ut in patriam Tarentum ex exilio restitueretur. Ne autem Græciam conturbaret, si propter ipsum magna classis in Italiam navigaret, Cnidios solos, ait, ad se reducendum sufficere; ratus, ab his maxime, quippe Tarentinorum amicis, reditum sibi procuratum iri. (3) Id Darius recepit ei, et promisso stetit: misso enim ad Cnidios nuncio, imperavit his ut Tarentum reducerent Gillum. Sed Cnidii, Dario obsequentes, Tarentinis ut eum reciperent non persuaserunt; ad vim vero

προσφέρειν. (4) Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐπρήχθη, οὗτοι δὲ πρῶτοι ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπίκοντο Πέρσαι, καὶ οὗτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατὰ σκοποὶ ἐγένοντο.

8 CXXXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα Σάμον βασιλεὺς Δαρεῖος αἰρεῖ, πολλῶν πασῶν πρῶτην Ἑλληνίδων καὶ βαρ-
 θάρων, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. Καμβύσει· τοῦ Κύ-
 10 ρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον ἄλλοι τε συγνοὶ ἐς
 τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἑλλήνων, οἱ μὲν, ὡς οἶκος,
 κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἱ δὲ τινες καὶ
 αὐτῆς τῆς χώρας θεηταί· τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰά-
 15 κιος, Πολυκράτεος τε ἑὸν ἀδελφεὸς καὶ φεύγων ἐκ Σά-
 μου. (2) Τοῦτον τὸν Συλοσῶντα κατέλαβε εὐτυχίῃ τις
 τοιήδε· λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλλόμενος πυρρὴν
 20 ἄγοράζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Δαρεῖος, δο-
 ρυφόρος τε ἑὸν Καμβύσει καὶ λόγου οὐδενὸς κω με-
 γάλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος καὶ αὐτὴν προσελθὼν
 ὤνεετο. (3) Ὁ δὲ Συλοσῶν ὁρῶν τὸν Δαρεῖον μεγά-
 25 λως ἐπιθυμῶντα τῆς χλανίδος, θεῇ τύχῃ χρεώμενος,
 λέγει, « ἐγὼ ταύτην πωλέω μὲν οὐδενὸς χρήματος,
 δίδωμι δὲ ἄλλως, εἰ περ οὕτω δεῖ γενέσθαι. » Πάν-
 30 τως τοι αἰνέσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος παραλαμβάνει τὸ
 εἶμα.

CXL. Ὁ μὲν δὲ Συλοσῶν ἡπίστατό οἱ τοῦτο ἀπο-
 25 λωλέαι δι' εὐθιήν· ὡς δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος
 Καμβύσης τε ἀπέθανε καὶ τῷ μάγῳ ἐπανεστήσαν οἱ
 ἑπτὰ καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ Δαρεῖος τὴν βασιλῆην ἔσχε,
 πυθάνεται ὁ Συλοσῶν ὡς ἡ βασιλῆήν περιελύθοι ἐς
 τοῦτον τὸν ἄνδρα τῷ κοτὲ αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἴγυπτῳ
 30 δεθέντι τὸ εἶμα. (2) Ἀναβὰς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα ἔτετο ἐς
 τὰ πρόθυρα· τῶν βασιλέος οἰκίων καὶ ἔφη Δαρεῖου
 εὐεργέτης εἶναι. Ἀγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πυλουργὸς
 τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ θομάσας λέγει πρὸς αὐτὸν, « καὶ τίς
 ἐστὶ Ἑλλήνων εὐεργέτης, τῷ ἐγὼ προαιδεύμαι νεωστὶ
 35 μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων, ἀναβέβηκε δ' ἡ τις ἡ οὐδεὶς κω
 παρ' ἡμέας αὐτῶν, ἔχω δὲ χρέος εἶπαι οὐδὲν ἀνδρὸς
 Ἑλλήνος. Ὅμως δὲ αὐτὸν παράγετε ἔσω, ἵνα εἰδῶ
 τί θέλων λέγει ταῦτα. » (3) Παρήγε ὁ πυλουργὸς τὸν
 Συλοσῶντα, στάντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτευν οἱ ἐρμηνέες
 40 τίς τε εἶη καὶ τί ποιήσας εὐεργέτης φησὶ εἶναι βασι-
 λέος. Εἶπε ὢν ὁ Συλοσῶν πάντα τὰ περὶ τὴν χλα-
 νίδα γενομένα, καὶ ὡς αὐτὸς εἶη ἐκεῖνος ὁ δούς. (4)
 Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, « ὦ γενναϊότατε ἀνδρῶν,
 σὺ ἐκεῖνος εἶ δὲ ἐμοὶ οὐδεμίαν ἔχοντί κω δύναμιν ἔδω-
 45 κας, εἰ καὶ σμικρὰ, ἀλλ' ὢν ἴση γε ἡ χάρις ὁμοίως ὡς
 εἰ νῦν κοθέν τι μέγα λάθοιμι. Ἄντ' ὢν τοι χρυσὸν καὶ
 ἄργυρον ἄπλετον δίδωμι, ὡς μὴ κοτὲ τοι μεταμελήσῃ
 Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος εὖ ποιήσαντι. » (5) Λέγει
 πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν, « ἐμοὶ μήτε χρυσὸν, ὦ βασιλεῦ,
 50 μήτε ἄργυρον δίδου, ἀλλ' ἀνασώσασμένους μοι τὴν πα-
 τρίδα Σάμον, τὴν νῦν ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος
 ἀποθανόντος ἵπ' Ὀροίτῳ ἔχει δοῦλος ἡμέτερος, ταύ-
 την μοι δὸς ἀνευ τε φόνου καὶ ἐκπυδραποδίσιοις. »

CXLI. Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος ἀπέστειλε στρατιῇν

adhibendam parum validi erant. (4) Ita igitur hæc res gestæ sunt : hique primi fuere Persæ, qui ex Asia in Græciam venerunt, et talem ob causam speculatum erant missi.

CXXXIX. Post hæc Samum cepit rex Darius : estque hæc prima ex urbibus vel Græcorum vel barbarorum, quæ sub illius imperio vi capta est. Capta est autem tali ex causa. Quo tempore Cambyses expeditionem in Ægyptum suscepit, frequentes Græci in Ægyptum venerant ; alii, ut consentaneum est, negotiandi causa, alii militandi, alii solummodo spectandæ gratiæ regionis. Horum in numero Syloson erat, Æacis filius, frater Polycratis, Samo exsulans. (2) Huic Sylosonti, talis quædam oblata fortuna est : sumpto rutilo pallio, hoc circumdatus obambula-
 bat Memphi in foro : quem ubi conspexit Darius, qui satelles tunc erat Cambysis, nec ullo dum nomine clare ; cupidine pallii captus, adit Sylosontem, illud mercaturus. (3) Syloson, vehementer cupidini amulici videns Darium, divino quodam instinctu ait : « Equidem hoc pallium nullo vendo pretio : do tibi vero gratis, si omnino ita tuum illud fieri cupis. » Quo laudato responso, accipit pallium Darius.

CXL. Jamque existimabat Syloson, se propter nimiam animi bonitatem amiculum hoc perdidisse. Interjecto vero tempore, postquam mortuo Cambyse adversus Magum conjuraverant septemviri, et ex septemvirorum numero Darius regnum obtinuerat ; rescivit Syloson, in manus ejusdem viri transiisse regnum, cui olim ipse in Ægypto amiculum, quod ille petiisset, dedisset dono. (2) Itaque Susa ascendit, sedensque in vestibulo adium regiarium, ait, se de Dario bene meruisse. Id ubi audivit portæ custos, renunciavit regi ; et ille miratus, ait ad eum : « Quis tandem Græcus est, qui bene de me meruerit, cui ego gratiam debeam, qui nuper modo regnum obtinuit ? Vix unus aut nullus adhuc ex illa gente ad me adscendit : neque quidquam dicere possum quod Græco cuiquam homini debeam. Verumtamen producite eum intro, ut sciam quid sibi velit homo, quod istud dicat. » (3) Introducit janitor Sylosontem ; stantemque in medio interrogant interpretes, quis sit, et quo facto bene se de Rege meruisse dicat. Exponit igitur ille rem omnem ad amiculum spectantem ; adfirmatque se illum esse qui ei illud dono dederit. (4) Tum rex, « O liberalissime hominum, ait, tu ergo ille es, qui mihi nullam dum potestatem habenti donum dedisti ! quod etsi exiguum, tamen prorsus æquale est beneficium, ac si nunc magnum quidpiam alicunde accipiam. Pro quo tibi ego ingens auri argentique pondus reddo, ne umquam te pœniteat, Dario Hystaspis filio beneficium contulisse. » (2) Ad hæc Syloson : « Nec auro me, rex, nec argento dona : sed patriam meam Samum serva, mihi quique redde ; quam nunc, postquam frater meus Polycrates ab Oræte interfectus est, temet servus noster. Hanc mihi da, a cædibus et servitute liberatam. »

CXLI. His auditis, Darius exercitum misit ducemque

τε καὶ στρατηγὸν Ὀτάνεα ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τὰ γενόμενον, ἐντειλάμενος, ὅσων ἐδεῖτο δὲ Συλοσῶν, ταῦτα οἱ ποιεῖν ἐπιτέλεα. Καταβάς δ' ἐπὶ τὴν θάλασσαν δ' Ὀτάνης ἔστειλλε τὴν στρατιήν.

5 CXLII. Τῆς δὲ Σάμου Μαϊάνδριος ὁ Μαϊανδρίου εἶχε τὸ κράτος, ἐπιτροπαίνην παρὰ Πολυκράτεος λαβὼν τὴν ἀρχήν· τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι οὐκ ἐξεγένετο. Ἐπειδὴ γάρ οἱ ἐξηγγέθη ὁ Πολυκράτεος θάνατος, ἐποίησε τοιάδε. (2) Πρῶτα μὲν 10 Διὸς ἑλευθερίου βωμὸν ἰδρύσατο, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν οὖρισε τοῦτο τὸ νῦν ἐν τῷ προαστείῳ ἐστὶ· μετὰ δέ, ὡς οἱ ἐπεποιήτο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀστέων ἐλεξε τάδε, «ἐμοί, ὡς ἴστε καὶ ἡμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καὶ 15 μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἀρχεῖν. (3) Ἐγὼ δὲ τὰ τῷ θεῷ ἐπιπλήσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω· οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἤρεσκε δεσπόζων ἀνδρῶν ὁμοίων ἐωυτῷ, οὔτε ἄλλος ὅστις τοιαῦτα ποιεῖ. Πολυκράτης μὲν νῦν ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἐωυτοῦ, ἐγὼ δὲ 20 εἰς μέσον τὴν ἀρχὴν τίθεις ἰσονομίην ὑμῖν προγορεύω. (4) Τοσάδε μέντοι δικαῖα γέρεα ἐμωυτοῦ γενέσθαι, ἐκ μὲν γε τῶν Πολυκράτεος χρημάτων ἐξαίρετα ἐξ τάλαντά μοι γενέσθαι, ἱρῶσύνην δὲ πρὸς τοῦτοισι αἰρεῦμαι αὐτῷ τέ μοι καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοις τοῦ Διὸς τοῦ 25 ἑλευθερίου, τῷ αὐτὸς τε ἱρὸν ἰδρυσάμην καὶ τὴν ἑλευθερίην ὑμῖν περιτίθηναι. » (5) Ὁ μὲν δὲ ταῦτα τοῖσι Σαμίοις ἐπηγγέλλετο· τῶν δὲ τισὲς ἐξαναστάς εἶπε, « ἄλλ' οὐδ' ἄξιός ἐστις σύ γε ἡμέων ἀρχεῖν, γεγονώς τε κακῶς καὶ ἐὼν δειθερός· ἀλλὰ μάλλον ἔκως λόγον δώσεις τῶν 30 μετεχείρισας χρημάτων. »

CXLIII. Ταῦτα εἶπε ἐὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὐνόμα ἦν Τελέσαρχος. Μαϊάνδριος δὲ νόῳ λαβὼν ὡς εἰ μετῆσει τὴν ἀρχήν, ἄλλος τις αὐτ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐδ' ἔτι ἐν νόῳ εἶχε μετιέναι αὐτήν, 35 ἀλλ' ὡς ἀνεχώρησε εἰς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπεμπόμενος ἕνα ἕκαστον ὡς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσω, συνέλαθέ σφεας καὶ κατέδρασε. (2) Οἱ μὲν δὲ ἐδεδέατο, Μαϊάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαθε νόσος. Ἐλπίζων δὲ μιν ἀποθανέσθαι ὁ ἀδελφεός, τῷ οὐνόμα ἦν Λυκά- 40 ρητος, ἵνα εὐπετεστέρως κατάσχη τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πρήγματα, κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας· οὐ γὰρ δὴ, ὡς οἴκασι, ἐβουλόετο εἶναι ἐλεύθεροι.

CXLIV. Ἐπειδὴ ὦν ἀπίκοντο εἰς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι κατάγοντες Συλοσῶντα, οὐτε τις σφὶ χεῖρας ἀν- 45 ταίρειται, ὑπόσπονδοί τε ἔρασαν εἶναι ἐτόιμοι οἱ τοῦ Μαϊανδρίου στασιῶται καὶ αὐτὸς Μαϊάνδριος ἐχωρήσας ἐκ τῆς νήσου. Καταίνεσσαντος δ' ἐπὶ τοῦτοισι Ὀτάνει καὶ σπεισάμενου, τῶν Περσέων οἱ πλείεστοι ἄξιοι θρόνους θέμενοι κατεναντίον τῆς ἀκροπόλεως ἐκάτατο.

60 CXLV. Μαϊανδρίῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἦν ἀδελφεός ὑπομαργότερος, τῷ οὐνόμα ἦν Χαρίλαιος. Οὗτος ἐτιδὲ ἑξαμαρτῶν ἐν γοργύρῃ ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ πρησόμενα καὶ διακύψας διὰ τῆς γοργύρης, ὡς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως κατημένους, ἐβόα τε καὶ

Otanen, unum e numero septemviro, cui mandat ut omnia effecta det quae Syloson petisset. Itaque ad mare descendit Otanes, exercitumque contraxit.

CXLII. Sami tunc imperium tenebat Mæandrius, Mæandrii filius, cui cura regni a Polycrate fuerat commissa. Hic, quum voluisset vir esse omnium justissimus, perficere propositum non potuerat. Postquam enim nunciatus ei interitus erat Polycratis, hæcce fecit. (2) Primum, Jovis Liberatoris aram constituit, et templum circa illam designavit, hoc ipsum quod etiam nunc est in suburbio. Dein, hoc perfecto, concione convocata civium omnium, hæc apud eos verba fecit : « Mihi, *u'* etiam noster ipsi, sceptrum Polycratis atque potestas omnis commissa est : nihilque nunc prohibet, quominus regnum in vos capessam. (3) At, quod in aliis ego reprehendo, id quantum in me est, non faciam ipse : nec enim mihi Polycrates placuit, in viros sibi pares dominium exercens ; nec alius quisquam, qui hoc facit. Polycrates igitur nunc fatum suum explevit : ego vero, regnum in medio deponens, juris æquabilitatem vobis pronuncio. (4) Æquum tamen censeo, ut hæcce mihi præmia honoresque tribuantur : ex pecuniis Polycratis præcipua sex talenta : tum sacerdotium mihi meisque in omne tempus posteris postulo Jovis Liberatoris, cui et templum ego dedicavi, et cujus nomine libertatem vobis trado. » (5) Hæc quum a Samiis Mæandrius postulasset, surgens aliquis ait : « At non tu dignus es qui nobis imperes, pravus qui fuisti et pestifer homo ; quin potius pecuniarum, quas administrasti, facito reddas rationem. »

CXLIII. Hæc dixit homo spectatus inter cives, cui erat nomen Telesarchus. Tum vero Mæandrius, secum reputans, si dominatum ipse deponeret, fore ut alius quispiam in ipsius locum tyrannus constitueret, non jam amplius deponere potestatem decrevit : sed, postquam in arcem est reversus, singulos deinceps ad se vocavit, quasi rationem redditurus administratæ pecuniæ ; eosque comprehensos in vincula conjecit. (2) Qui dum ita in custodia servantur, posthæc Mæandrius in morbum incidit. Tunc frater ejus, cui nomen erat Lycaretus, moriturum illum ratus, quo facilius ipse rerum Sami putiretur, viuctos cunctos interfecit. Nec enim, ut videtur, voluerant illi ea conditione quam eis Lycaretus proposuit liberari.

CXLIV. Jam postquam Persæ Samum venerunt, Sylosentem in regnum restitutori, nemo manus contra eos sustulit : sed, qui Mæandrio favebant, atque ipse etiam Mæandrius, professi sunt, paratos se esse data fide excedere insula. Quam conditionem quum probasset Otanes, fidemque dedisset et accepisset ; Persarum nobilissimi, positis sellis, ex adverso arcis residebant.

CXLV. Erat Mæandrio tyranno frater laud satis compos mentis, nomine Charilaus ; qui, quod nescio quid deliquerat, in subterraneo carcere viuctus erat. Hic tunc, postquam quæ gerebantur audivit, et per carceris fenestram prospectans Persas vidit tranquille sedentes, clamavit, dicens

ἔση λέγων Μαιανδρίῳ θέλειν ἔλθεῖν ἐς λόγους. (2) Ἐπακούσας δὲ ὁ Μαιάνδριος λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἀγειν παρ' ἐωυτόν. Ὡς δὲ ἄχθη τάχιστα, λοιδοροῦν τε καὶ κακίζων μιν ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι, λέγων τοιαῦδε, « ἐμὲ μὲν, ὧ κακίστε ἀνδρῶν, ἔοντα σεωυτοῦ ἀδελφεὸν καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ δῆσας γοργύρης ἡξίωσας » (3) δρέων δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλοντάς τε σε καὶ ἀνοικον ποιεῦντας οὐ τολμᾶς τί-
 10 σασθαι, οὕτω δὴ τι ἔόντας εὐπετέας χειρωθῆναι; ἀλλ' εἴ τι σύ σφεας καταρρώδησας, ἔμοι δὲς τοὺς ἐπικούρους, καὶ σφεας ἐγὼ τιμωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίξιος· αὐτὸν δὲ σε ἐκπέμψαι ἐκ τῆς νήσου ἐτοίμος εἰμὶ. »

CXLVI. Ταῦτα εἰλεῖ δὲ Χαρίλειος· Μαιάνδριος δὲ ὑπέλαθε τὸν λόγον, ὥς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο
 15 ἀφροσύνης ἀπικόμενος ὡς δόξαι τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλείας, ἀλλὰ φθονήσας μᾶλλον Συ-
 λωσῶντι, εἰ ἀπονῆντι ἐμελλε ἀπολάμψεσθαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. (2) Ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας ἤθελε ὡς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα καὶ οὕτω
 20 παραδιδόναι, εὖ ἐξεπιστάμενος ὡς παθόντες οἱ Πέρσαι κακῶς προσεμπικρανέσθαι ἐμελλον τοῖσι Σαμίοις, εἰδὼς τε ἐωυτῷ ἀσφαλῆς ἐκδυσιν εἶδυσαν ἐκ τῆς νήσου τότε ἐπεὰν αὐτοὺς βούληται· ἐπεποίητο γάρ οἱ κρυπτῇ διωρυξὶ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. (3)
 25 Αὐτὸς μὲν δὲ ὁ Μαιάνδριος ἐκπλῶει ἐκ τῆς Σάμου· τοὺς δὲ ἐπικούρους πάντας ὁπλίσας ὁ Χαρίλειος, καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας, ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας οὕτε προσδεκομένου τοιοῦτο οὐδὲν δοκούντας τε δὴ πάντα συμβεβάναι. (4) Ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπικουροὶ τῶν
 30 Περσέων τοὺς διφροφορευμένους τε καὶ λόγου πλείστου ἔόντας ἔκτεινον. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐποίησαν, ἡ δὲ ἄλλη στρατιῇ ἡ Περσικῇ ἐπεβώθει· πιεζόμενοι δὲ οἱ ἐπικουροὶ ὀπίσω κατειλήθησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν.

CXLVII. Ὅταν δὲ ὁ στρατηγὸς ἰδὼν πάθος μέγα
 35 Πέρσας πεπονθότας, ἐντολάς τε τὰς Δαρεΐδος οἱ ἀπο-
 στέλλων ἐνετέλλετο, μήτε κτείνειν μηδένα Σαμίων μήτε ἀνδραποδίζεσθαι, ἀπαθῆα τε κακῶν ἀποδοῦναι τὴν νῆ-
 40 σον Συλωσῶντι, τούτων μὲν τῶν ἐντολῶν μεμνημένος ἐπελανθάνετο, ὁ δὲ παρηγγεῖλε τῇ στρατιῇ πάντα τὸν
 45 ἂν λάβωσι, καὶ ἀνδρα καὶ παῖδα, ὁμοίως κτείνειν. (2) Ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς οἱ μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐπο-
 λιόρχεον, οἱ δὲ ἔκτεινον πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, ὁμοίως ἐν τε ἱρῷ καὶ ἔξω ἱρῷ.

CXLVIII. Μαιάνδριος δ' ἀποδράς ἐκ τῆς Σάμου
 46 ἐκπλῶει ἐς Λακεδαίμονα· ἀπικόμενος δ' ἐς αὐτήν, καὶ ἀνενεικάμενος τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίησε τοιαῦδε. Ὅπως ποτήριχ ἀργυρεά τε καὶ χρύσεια προηίτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσωον αὐτὰ, ὁ δ' ἂν τὸν χρό-
 50 νον τοῦτον τῷ Κλεομένει τῷ Ἀναξανδρίδῃ ἐν λόγοις
 55 ἔων, βασιλεύοντι Σπάρτης, προῆγέ μιν ἐς τὰ οἰκία· ὅπως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης τὰ ποτήρια, ἀπεθώμαζε τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτὸν ἀποφύγεσθαι αὐτῶν ὅσα βούλοιο. (2) Τοῦτο καὶ δις καὶ τρίς εἶπαν-
 60 τος Μαιανδρίου ὁ Κλεομένης δικαιοτάτος ἀνδρῶν γίνε-

velle se in colloquium venire Mæandrio. (2) Quo audito, Mæandrius vinculis eum solvi jussit, ad seque adduci. Et ille, simulatque adductus est, increpans fratrem et ignavum adpellans, persuadere ei conatus est, ut in Persas impetum faceret, his usus verbis : « me vero, inquit, o hominum pessime, tuum fratrem, qui nihil deliqui quod vinculis dignum esset, ad vincula et subterraneum carcerem condemnasti : (3) Persas vero quum videas te ejicientes et in exsilium agentes, non audes poenam ab illis repetere, licet ita facile opprimi possint! Quodsi tu illos perhorrescis, at mihi da auxiliares, et ego ab illis ob terræ nostræ invasionem poenas sumam : teque ipsum paratus sum ex insula deducere. »

CXLVI. Hæc a Charilao dicta probavit Mæandrius; ut mihi quidem videtur, non quod eo stultitiæ venisset, ut existimaret suas copias superiores futuras copiis regis; sed potius invidens Sylosonti, si civitatem salvam et integram nullo labore obtinuisset. (2) Itaque, irritando Persas, voluit res Samiorum quammaxime infirmas reddere, atque ita urbem tradere : bene quippe gnarus, si male acciperentur Persæ, tanto magis eos exasperatum iri adversus Samios; et notum sibi exitum habens, per quem tuto ex insula evadere, simulatque voluisset, posset. effodiendum enim sibi curaverat occultum cuniculum, ex arce ad mare ducentem. (3) Ipse igitur Mæandrius Samo navi egreditur : Charilaus vero auxiliares cunctos armis instructos, apertis portis, adversus Persas educit, nihil tale exspectantes, omniaque convenisse existimantes. (4) Et auxiliares, impetu facto, Persarum eos qui sellis gestabantur et nobilissimi erant, interficiebant. Dum vero hi id faciunt, suppetias interim adcurrunt reliquæ Persarum copię : a quibus repulsi auxiliares, in arce sunt conclusi.

CXLVII. Otanes vero dux, ingentem videns calamitatem, quam passi erant Persæ, neque mandata ignorans, quæ illi Darius, quum eum Samum mitteret, dederat, ne Samiorum quemquam vel occideret vel in servitutem redigeret, sed immunem malorum insulam traderet Sylosonti; mandata ista lubens volens oblitus est, edixitque exercitui, quemcumque nacti essent, sive virum, sive puerum, eum perinde interficerent. (2) Ibi tum militum alii oppugnaverunt arcem, alii vero obvium quemque interfecerunt, nullo discrimine sive sacro in loco, sive in profano.

CXLVIII. Mæandrius, Samo ubi profugerat, Lacedæmonem navigavit. Quo postquam pervenit, resque, quas secum advexerat, in hospitium transferendas curavit, hocce instituit facere. Pocula subinde exponebat argentea et aurea, eaque extergebant famuli : et ille per idem tempus cum Cleomene, Anaxandridæ filio, rege Spartanorum, sermones miscens, secum in hospitium illum ducebat; ubi quum pocula videns Cleomenes admiratione stuperet, ille eum jubebat ex his secum auferre quæcumque voluisset. (2) Id quum bis aut ter Mæandrius dixisset, justissimus vir

ται, δς λαβείν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίειν, μαθὼν δὲ ὡς ἄλλοισι διδούς τῶν ἀστῶν εὐρήσεται τιμωρίην, βὰς ἐπὶ τοὺς ἐφόρους ἄμεινον εἶναι ἐφ' ἣν Σπάρτη τὸν ζείνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπέσῃ ἢ αὐτὸν ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτιητέων κακὸν γενέσθαι. Οἱ δ' ὑπακούσαντες ἐξεκέρυξαν Μαιάνδριον.

CXLIX. Τὴν δὲ Σάμιον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέδωκαν Συλοσῶντι ἐρῆμον ἐούσαν ἀνδρῶν. Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Ὅτανός ἐκ τοῦ ὅμιος οἰκείου καὶ νοῦσου ἥ μιν κατέλαβε νοσήσαι τὰ αἰδοία.

CL. Ἐπὶ δὲ Σάμιον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰομένου Βαβυλωνιοὶ ἀπέστησαν, κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι· ἐν θῶν γὰρ ὁ τε μάγος ἦρχε καὶ οἱ ἐπτά ἐπανεστήσαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ παραχῇ ἐς τὴν πολιορκίην παρεσκευάδατο. Καὶ κως ταῦτα ποιεῦντες ἐλάνθανον. (2) Ἐπεῖτε δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἀπέστησαν, ἐποίησαν τοιοῦνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες, γυναῖκα ἑκάστος μίαν προσεξαιρέτο τὴν ἐβούλετο ἐκ τῶν ἐωυτοῦ οἰκίῳν, τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας συναγαγόντες ἀπέπνιξαν· τὴν δὲ μίαν ἑκάστος σιτοποιοῖν ἐξαιρέτο. Ἀπέπνιξαν δὲ αὐτάς, ἵνα μὴ σφῶν τὸν σίτον ἀναισιμώσωσι.

CLII. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, καὶ συλλέξας πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν, ἐστρατεύετο ἐπ' αὐτοὺς, ἐπελάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐπολιόρχεε φροντίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίης ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς προμαχέωνας τοῦ τείχεος οἱ Βαβυλωνιοὶ καταρχέοντο καὶ κατέσκηπτον Δαρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ, καὶ τις αὐτῶν εἶπε τούτῳ τὸ ἔπος, « τί κάτῃσθε ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἰρήσετε ἡμέας, ἐπεὶ ἡμίονοι τέκωσι. » Τοῦτο εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων, οὐδαμὰ ἐλπίζων ἂν ἡμίονον τεκέειν.

CLII. Ἐπτά δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διελθλυθότος ἦδ' ὁ Δαρεῖος τε ἡσχάλλε καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα οὐ δύναται εἶναι τοὺς Βαβυλωνίους. (2) Καίτοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκες ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος· ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐδύνατο ἐλέειν σφέας, ἄλλοις τε σοφίσμασι πειρησάμενος, καὶ δὴ καὶ τῷ Κῦρος εἰλέσθαι σφέας, καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. Ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἔσαν ἐν φυλακῇ οἱ Βαβυλωνιοὶ, οὐδὲ σφέας οἷός τε ἦν ἐλέειν.

CLIII. Ἐνθαῦτα εἰκοστῇ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβάζου τούτου δς τῶν ἐπτά ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν μάγον κατελόντων, τούτῳ τῷ Μεγαβάζου παιδὶ Ζωπύρῳ ἐγένετο τέρας τόδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμιόνων μία ἔτεκε. (2) Ὡς δὲ οἱ ἐξηγγέλθη καὶ ὑπ' ἀπιστίας αὐτὸς ὁ Ζωπύρος εἶδε τὸ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι δούλοις μηδὲν φράζειν τὸ γεγονός ἐβούλευετο. (3) Καὶ οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, δς κατ' ἀρχὰς ἐφῆσε, ἐπεὶ περ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἀλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωπύρος ἐδόκεε εἶναι ἀλώσιμος ἡ Βαβυλών· σὺν γὰρ θεῷ ἐκείνῳ τε εἴπαι καὶ ἐωυτῷ τεκέειν τὴν ἡμίονον.

fuit Cleomenes, qui accipere oblata dedignatus, quum animadverteret, si aliis civium eadem offerret, auxilia eum inventurum, ephoros adiit, dixitque, ex usu esse Spartae, ut Samius hospes Peloponneso egrediat; ne aut se aut alium ex Spartanis corrumpat. Qua re audita, ephori per praconem abire Maandrium iusserunt.

CXLIX. Persae vero Samum, veluti verriculo captam, hominibusque nudatam, Sylosonti tradiderunt. Insequente vero tempore dux Otanes eandem incolis rursus frequentavit, viso nocturno monitus, et morbo laborans, quo pudenda ejus erant adfecta.

CL. Postquam navalis exercitus Samum erat profectus, Babylonii a Persis defecerunt, rebus omnibus bene admodum paratis. Nam quo tempore Magnus regnavit, et adversus eum septem viri insurrexerunt, per omne id tempus, per illamque rerum perturbationem, ad tolerandam obsidionem sese parparaverant. Et initio quidem occulto quodammodo id fecerant. (2) Ex quo autem de professo descivere, haec fecerunt: matribus exceptis, et una ex uxoribus quam quisque sua e domo exemptam voluerat, reliquas omnes mulieres congregatas suffocarunt; unam autem, quam dixi, eximebat quisque quae panem conficeret. Suffocarunt autem illas, ne frumentum ipsorum consumerent.

CLII. His rebus cognitis Darius, contractis universis suis copiis, adversus eos profectus est; admotoque exercitu, obsedit urbem. At obsidionem pro nihilo habebant Babylonii; nam in propugnacula muri adscendentes tripudiando insultabant irridibantque Darium et ejus exercitum; unusque eorum hoc verbum emisit: « Quid hic sedetis, Persae? quidni abitis? tunc enim nos capietis, quando mulae pepererint. » Hoc dixit Babyloniorum aliquis, existimans nunquam mulam parituram.

CLII. Integer annus jam et septem menses erant elapsi, tædioque adfectus erat Darius ejusque exercitus, quod expugnare Babylonem non valerent. (2) Nam omnibus licet artificiiis omnibusque machinamentis adversus eos adhibitis, non tamen poterat Darius eos expugnare, id quod tentaverat et aliis artificiorum generibus, et illo etiam quo Cyrus urbem ceperat: sed ita diligenter custodias agebant Babylonii, ut capi nullo pacto potuerint.

CLIII. Ibi tum, quum vicesimus ageretur mensis, Zopyro Megabazi filio hujus, qui e septem virorum numero fuit a quibus Magnus interemptus est, huic, inquam, Megabazi filio Zopyro tale obigit prodigium: una ex ipsis mulis frumentum vellentibus peperit. (2) Quod quum Zopyro esset renunciatum, et ille, ut qui fidem nuncio non adhiberet, pullum ipse spectasset, imperavit servis ut nemini edicerent factum, secumque deliberavit. (3) Recordatus igitur Babylonii illius verbum, qui initio dixerat, tunc Babylonem captum iri, quum mulae pepererint, ex hujus verbis omen colligebat Zopyrus, capi nunc Babylonem posse: nec enim illum sine dei numine id dixisse, et sibi nunc mulam peperisse.

CLIV. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἤδη τῇ Βαβυλῶνι ἀλλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρεῖω ἀπεπυνθάνετο εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιεῖται τὴν Βαβυλῶνα ἐλέειν. Πυθόμενος δὲ ὡς πολλοῦ τιμῶτο, ἄλλο ἐβουλεύετο, ὅπως αὐτὸς τε ἔσται ὁ ἐλὼν αὐτὴν καὶ ἐωυτοῦ τὸ ἔργον ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργίαι ἐς τὸ πρόσσω μεγάλας τιμούνται. (2) Ἄλλω μὲν νυν οὐκ ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναι μιν ὑποχειρίην ποιῆσαι, εἰ δ' ἐωυτὸν λωθησάμενος αὐτομολήσῃ ἐς αὐτούς. 10 Ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος ἐωυτὸν λωβᾶται λῶ-βην ἀντήκεστον· ἀποταμίων γὰρ ἐωυτοῦ τὴν ρίνα καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ μαστιγώσας ἦλθε παρὰ Δαρείων.

CLV. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως ἤνεκε ἰδὼν ἄνδρα 15 δοκιμώτατον λελωθημένον· ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπη-δύσας ἀνέβησέ τε καὶ ἐφρετό μιν ὅστις εἴη ὁ λωβησά-μενος καὶ ὃ τι ποιήσαντα. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « οὐκ ἔστι οὗτος ὡνὴρ ὅτι μὴ σὺ, τῷ ἐστὶ δύναμις τοσαύτη ἐμέ δὴ ὧδε διαθεῖναι· οὐδὲ τις ἀλλοτριῶν, ὃ βασιλεῦ, τάδε 20 ἐργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμειωτὸν, δεινόν τι ποιεύ-μενος Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγελᾶν. » (3) Ὁ δ' ἀμείβετο, « ὦ σχετλιώτατε ἄνδρων, ἔργῳ τῷ αἰσχίστῳ οὐνομα τὸ κάλλιστον ἔθευ, φὰς διὰ τοὺς πολιορκευμέ-νους σεωυτὸν ἀνηκέστως διαθεῖναι. Τί δ', ὃ μάταιε, 25 λελωθημένου σεῦ θάσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται; κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν σεωυτὸν διαφθείρας; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « εἰ μὲν τοι ὑπερετίθεα τὰ ἔμελλον ποιή-σειν, οὐκ ἂν με περιεῖδες· νῦν δ' ἐπ' ἐμειωτοῦ βαλόμε-νος ἐπρηξα. Ἦδη ὡν ἦν καὶ τῶν σὸν δεήσῃ, αἰρέομενος 30 Βαβυλῶνα. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἔχω αὐτομολήσω ἐς τὸ τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτοὺς ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε πέ-πονθα· καὶ δοκέω, πείσας σφέας ταῦτα ἔχειν οὕτω, τεύξεσθαι στρατιῆς. (5) Σὺ δὲ, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ ἐσελθῶ ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην τῆς 35 σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμία ἔσται ὥρῃ ἀπολλυμέ-νης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σεμιράμιος καλευ-μένας πύλας· μετὰ δὲ αὐτῇ ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἐβδό-μην ἄλλους οὐκ τάξον δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων κα-λευμένας πύλας· ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδόμης διαλιπὼν εἰκοσι 40 ἡμέρας, καὶ ἔπειτεν ἄλλους κατίσον ἀγαγὼν κατὰ τὰς Χαλδαίων καλευμένας πύλας, τετραχισχιλίους. » (6) Ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι μηδὲν τῶν ἀμυνεόντων μήτε οὗτοι, πλὴν ἐγχειριδίων τοῦτο δὲ ἔαν ἔχειν. Μετὰ δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην ἰθὺς τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν 45 κελεύειν περὶ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δὲ μὲν τάξον κατὰ τὰς Βηλίδας καλευμένας πύλας καὶ Κισσίας· ὡς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδε-ξαμένου τά τε ἄλλα ἐπιτρέφονται ἐμοὶ Βαβυλώνιοι καὶ ὅλ- 50 καὶ τῶν πυλίων τὰς βαλανάγρας· τὸ δ' ἐνθεῦτεν ἐμοί

CLVI. Ταῦτα ἐντελεάμενος ἦγε ἐπὶ τὰς πύλας, ἐπιστρεφόμενος ὡς δὴ ἀληθῶς αὐτομολος. Ὅρεόντες δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέτρ-χον κάτω, καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἐτέρην

CLIV. Quum igitur in satis esse illi videretur, ut nunc Babylon caperetur, Darius adiens quæsit ex eo, an uti-que maximi faceret capi Babylonem. Accepto responso, maximi id facere regem; secundo loco secum deliberavit, quo pacto ipse esset qui illam caperet, ipsiusque hoc facinus esset futurum: nam apud Persas præcipue res præclare gestæ maximis honoribus rependuntur. (2) Nulla vero alia ratione fieri posse, ut illam in potestatem redigeret, iudicavit, nisi si se ipse mutilasset, atque ita ad illos trans-fugisset. Ibi tum, parvi hoc pendens, insanabili mutila-tione se ipse addicit: quippe abscissis naribus auribusque, coma male lousa, flagellis item laceratus, Darius adit.

CLV. Darius, ubi virum nobilissimum ita vidit mutilatum, gravissime adfectus, e solio subsiliens exclamat, ex eoque quærit, quis eum ita mutilaverit, quare de causa. (2) Cui Zopyrus respondit: « Non est is alius nisi tu, qui tantam habes potestatem, ut ego hoc modo sim adfectus. Nec vero alienus quispiam, o rex, me ita adfecit, sed ego ipse me, indignatus Assyriis Persas deridentibus. » (3) Tum Darius, « O miserrime hominum, ait, foedissimo facto pulcerrimum nomen imposuisti, quum te profitearis propter hos, quos obsidemus, te ipsum tam insanabili modo adfecisse. Quo vero pacto, stulte, quod tu ita mutilatus sis, eo citius in potestatem redigentur hostes? Anne mente es alienatus, qui te ita perdidisti? » (4) Respondit ille: « Atqui, si tecum communicassem quæ facturus eram, tu me prohibuisses: nunc privato id feci consilio. Jam ergo, nisi tu iis quæ tui muneri sunt defueris, capiemus Babylonem. Nam ego, ita ut sum adfectus, ad murum pro transfuga me conferam, dicens illis, a te me hæc esse passum: et puto, quum rem ita se habere iis persuasero, exercitum mihi commissum iri. (5) Tu vero, a quo die ego murum ero ingressus, de-cimo inde die de illa copiarum tuarum parte, cujus iacturam minime ægre laturus sis, mille homines contra portam colloca quæ Semiramidis vocatur. Deinde rursus septimo die ab illo decimo, alios bis mille contra Niniam, quæ vocatur, colloca portam. Ab hoc vero septimo die intermitte dies viginti, deinde alios contra Chaldæam, quam vocant, duc portam, ibique locum capere jube quater mille numero. (6) Nec vero priores, neque hi, aliud quo se tueantur ha-beant præter gladios: his tamen armatos esse sinito. Post illum vero vicesimum diem continuo reliquum exercitum jube murum circumcirca adgredi: Persas autem mihi ad Belidem, quam vocant, et ad Cissiam colloca portam. Nam, ut equidem puto, postquam præclara edidero facta, et reliqua mea: fidei committent Babylonii, et portarum obices. Exinde meum erit et Persarum, curare ut quæ ex usu sint faciamus. »

CLVI. Hæc postquam mandavit, ad portam perrexit; sub-unde retro se convertens, tamquam vere transfuga. Quem ubi conspexerunt qui in turribus speculandi causa statio-nem habebant, rapim descendunt, et paululum reclinata

πύλῳν εἰρώτεον τίς τε εἶη καὶ ὅτευ δεόμενος ἦχοι. (2) Ὁ δὲ σφι ἡγόρευε ὡς εἶη τε Ζώπυρος καὶ αὐτομολοί εἰς ἐκείνους. Ἦγον δὲ μιν οἱ πολυροὶ, ταῦτα ὡς ἤκουσαν, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων καταστάς δὲ ἐπ' αὐτὰ κατοικτιζέτο, φὰς ὑπὸ Δαρείου πεπονημένοι τὰ πεπόνθει ἐπ' ἐωυτοῦ, παθεῖν δὲ ταῦτα, διότι συμβούλευσαι οἱ ἀπανιστάναί τὴν στρατιήν, ἐπεῖτε οὐδείς πόρος ἐφάνετο τῆς ἀλώσεως. (3) « Νῦν τε », ἔφη λέγων, « ἐγὼ ὑμῖν, ὦ Βαβυλώνιοι, ἔχω μέγιστον ἀγαθόν, Δαρεῖον δὲ καὶ τῇ στρατιῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν· οὐ γὰρ δὴ ἐμὲ γε ὥδε λωθησάμενος καταπροΐεται· ἐπίσταμαι δ' αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. »

CLVII. Τοιαῦτα ἔλεγε. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι δρόντες ἀνδρά τῶν ἐν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ῥινός τε καὶ ὧτων ἑσπερημένον μάστιγι τε καὶ αἵματι ἀναπεφυγμένον, πάγχυ ἐλπίσαντες λέγειν μιν ἀληθῆα καὶ σφι ἔχειν σύμμαχον, ἐπιτρέπασθαι ἑτοίμοι ἔσαν τῶν ἰδέετο σφῶν· ἰδέετο δὲ στρατιῆς. (2) Ὁ δὲ ἐπεῖτε αὐτῶν τοῦτο παρέλαβε, ἐποίησε τὰ περ τοῦ Δαρείου συνεθήκατο· ἐξαγαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιὴν τῶν Βαβυλωνίων καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλίους τοὺς πρώτους ἐνετεῖλατο Δαρεῖον τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. (3) Μαθόντες δὲ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἐπεσι τὰ ἔργα μαχεζόμενον ὁμοῖα, πάγχυ περιχάρεις ἐόντες πᾶν δὴ ἑτοίμοι ἔσαν ὑπηρετέειν. Ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγκαίμενας, αὐτὶς ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτῶν τοὺς δισχιλίους. (4) Ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν σόμασι αἰνέοντες. Ὁ δὲ αὐτὶς διαλιπὼν τὰς συγκαίμενας ἡμέρας ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφόνευσε τοὺς τετρακισχιλίους. (5) Ὡς δὲ καὶ τοῦτο κατέργαστο, πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοισι Ζώπυρος, καὶ στρατάρχης τε οὗτός σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδέδεκτο.

CLVIII. Προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκαίμενα ποιουμένου περίξ τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέπραξε. Οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀναθάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἡμύοντο τὴν Δαρείου στρατιήν προσβάλλουσαν, ὁ δὲ Ζώπυρος τὰς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλεωμένας πύλας ἀναπετάσας ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. (2) Τῶν δὲ Βαβυλωνίων οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθῆν, οὗτοι ἔφευγον ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Βῆλου τὸ ἱρόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν τῇ ἐωυτοῦ τάξιν ἑκαστός, ἐς δὲ δὴ καὶ οὗτοι ἔμαθον προδομένοι.

CLIX. Βαβυλὼν μὲν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἰρήθη· Δαρεῖος δὲ ἐπεῖτε ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μὲν σπριν τὸ τεῖχος περιεῖλε καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε (τὸ γὰρ πρότερον ἔλων Κῦρος τὴν Βαβυλῶνα ἐποίησε τούτων οὐδέτερον), τοῦτο δὲ ὁ Δαρεῖος τῶν ἀνδρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκόλοπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοισι ἀπέδωκε τὴν πόλιν οἰκέειν. (2) Ὡς δ' ἔξουσι γυναῖκας οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα σφι γενεὴ ὑπογίνεται, τάδε Δαρεῖος προΐ-

altera portæ ala interrogant, quis sit, et qua causa advenit. (2) Et ille, Zopyrum se esse, dixit, et ut transfugam ad eos venire. Quo audito, portæ custodes in curiam Babyloniorum eum duxerunt : ubi coram senatu constitutus, sortem suam deplorans, ait, a Dario se hæc (quas sibi ipse infllexerat) esse passum, eo quod illi suasisset abducere exercitum, quandoquidem nulla via capiendæ urbis ostenderetur. (3) « Et nunc ego (sic dicere perrexit) ad vos, Babylonii, veni, maximo vobis commodo futurus, Dario autem ejusque exercitui et Persis maximo detrimento. Nec enim nimirum impune ille feret, qui hoc me modo mutilaverit : exploratas autem habeo omnes consiliorum ipsius vias. »

CLVII. Quæ ubi ille locutus est, videntes Babylonii virum inter Persas nobilissimum naribus auribusque mutilatum, et cruore ex flagellis inquinatum, prorsus existimaverunt vera eum dicere, et ut socium sibi advenisse. Itaque parati erant ei indulgere quæ ab ipsis postulasset; postulabat autem armatorum manum. (2) Tum vero ille, postquam copias ab iis impetravit, ea facere instituit de quibus illi cum Dario convenerat. Decimo die, educto Babyloniorum exercitu, mille illos, quos prius certo loco locare mandaverat Dario, circumdatos interfecit. (3) Jamque intelligentes Babylonii, factis eum verba æquare, maximo gaudio perfusi, in omnibus ei parere erant parati. Tum ille, interjecto dierum numero de quo convenerat, iterum selectos Babyloniorum eduxit, et bis mille illos, quos supra dixi, Darii milites interfecit. (4) Igitur hoc etiam factum ubi viderunt Babylonii, omnium ore Zopyrus celebrabatur laudibus. At ille rursus, intermisso definito dierum numero, in locum constitutum copias eduxit, et circumdatos quater mille interfecit. (5) Qua denuo re gesta, jam omnia Zopyrus apud Babylonios erat, et imperii summa et muri custodia eidem permissa est.

CLVIII. Deinde vero, ut ex composito Darius murum circumcirca oppugnare est adgressus, ibi tum Zopyrus dolum universum nudavit. Nam, dum Babylonii consensu muro repellere oppugnantem Darii exercitum conantur, Zopyrus interim aperta Cissia et Belide porta Persas intra murum recepit. (2) Quod factum qui viderunt Babylonii, hi in Jovis Belii templum confugerunt : qui vero non viderunt, in suo quisque manserunt ordine, donec et hi proditos se esse intellexerunt.

CLIX. Igitur hoc modo capta iterum Babylon est. Darius vero, urbe potitus, et murum ejus diruit, et portas omnes detraxit; quorum neutrum Cyrus fecerat, postquam primum Babylonem cepit. Adhæc ex primariis civibus ter mille admodum e palis suspendi Darius jussit, reliquis vero Babylonii urbem reddidit habitandam. (2) Quo vero mulieres haberent Babylonii, et soboles eis subnasceretur (quando-

δὸν ἐποίησε (τὰς γὰρ ἐσωτῶν, ὡς καὶ κατ' ἀρχὰς δε-
δῆλωται, ἀπέπνιξαν οἱ Βαβυλώνιοι τοῦ σίτου προο-
ρέοντες)· ἐπέταξε τοῖσι περιοικοῖσι ἔθνεσι γυναῖκας ἐς
Βαβυλῶνα κατιστάναι, ὅσα σὸν ἐκάστοισι ἐπιτάσσων,
ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα τῶν γυκαϊκῶν
συνῆλθε. Ἐκ τούτων δὲ τῶν γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυ-
λώνιοι γεγόνασι.

CLX. Ζωπύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων
ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ, οὔτε τῶν ὕστερον
γενομένων οὔτε τῶν πρότερον, ὅτι μὴ Κύρος μόνος
τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων ἡξιώσεν καὶ ἐσωτὸν συμβα-
λέειν. (2) Πολλάκις δὲ Δαρεῖον λέγεται γινώμην τήνδε
ἀποδεξασθαι, ὡς βούλοιο ἂν Ζώπυρον εἶναι ἀπαθέα
τῆς αἰκίης μᾶλλον ἢ Βαβυλωνάς οἱ εἶχοσι πρὸς τῇ
ἐούσῃ προσγενέσθαι. Ἐτίμησε δὲ μιν μεγάλως· καὶ
γὰρ δῶρὰ οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου ταῦτα τὰ Πέρσῃσι
ἔστι τιμιώτατα, καὶ τὴν Βαβυλῶνα οἱ ἔδωκε ἀτελέα
νέμεσθαι μέχρι τῆς ἐκείνου ζῆτης, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπέ-
δωκε. (3) Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Μεγάβυζος, ὃς
ἐν Αἰγύπτῳ ἐντὶ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐστρα-
τήγησε· Μεγάβυζος δὲ τούτου γίνεται Ζώπυρος, ὃς ἐς
Ἀθήνας αὐτομόλησε ἐκ Περσέων.

quidem, ut initio expositum est, suas suffocaverant Baby-
lonii, rei frumentariæ consulentes), tali ratione inita Darius
providit : circum habitantibus populis imperavit, ut mulie-
res Babylonem, certum cuique populo numerum definiens,
mitterent. Ita mulierum summa, quæ convenerunt, fuit
quinquaginta millium ; quibus e mulieribus prognati sunt
qui nunc sunt Babylonii.

CLX. Dario vero iudice, nemo Persarum, nec eorum
qui ante, nec qui post fuerunt, melius de Persis meritus
est quam Zopyrus, uno Cyro excepto : nam cum hoc
se conferre nemo adhuc Persarum ausus est. (2) Fertur
autem sæpius hanc sententiam declarasse Darius, malle
se, Zopyrum indigna illa mutilatione non esse adfectum,
quam viginti Babylonies sibi ad eam quæ nunc est accedere.
Magnifice autem illum honoravit : nam et munera illi quot-
annis tribuit ea, quæ honorificentissima sunt apud Persas,
et Babylonem eidem, quoad victurus esset, administran-
dam concessit, ita ut nullum tributum regi penderet ; et
alia multa insuper munera ei contulit. (3) Zopyri hujus
filius fuit Megabyzus ille, qui in Ægypto dux exercitus fuit
adversus Athenienses atque socios : huiusque Megabyzi
filius fuit Zopyrus is, qui ad Athenienses transfugit a Persis.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

(ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.)

25

I. Μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ
Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. Ἀνθεύσης γὰρ τῆς
Ἀσίης ἀνδράσι καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων,
ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκείνοι πρό-
τεροι ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ νικήσαντες μάχῃ
τοὺς ἀντιουμένους ὑπῆρξαν ἀδικίης. (2) Τῆς γὰρ
ἄνω Ἀσίης ἦρξαν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, Σκύ-
θαι ἔτεα δυὸν δέοντα τριήκοντα· Κιμμερίους γὰρ ἐπι-
διώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην, καταπαύσαντες τῆς
ἀρχῆς Μήδους· οὗτοι γὰρ πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι
ἦρχον τῆς Ἀσίης. (3) Τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαν-
τας ὅκτωι καὶ εἴκοσι ἔτεα καὶ διὰ χρόνον τοσούτου κα-
τιόντας ἐς τὴν σφετέρην ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσω πόνος
τοῦ Μηδικοῦ· ἔϋρον γὰρ ἀντιουμένην σφι στρατιὴν οὐκ
ὀλίγην· αἱ γὰρ τῶν Σκυθῶν γυναῖκες, ὥς σφι οἱ ἄν-
δρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφόρτεον παρὰ τοὺς δού-
λους.

II. Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι τοῦ
γύλακτος εἵνεκεν τοῦ πίνουσι ποιεῦντες ὧδε· ἐπεὶ
ῥυσητῆρας λάβωσι ὅστέινους, αὐλοῖσι προσεμπερεστά-
τους, τούτους ἐσθέντες ἐς πῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUARTUS.

(MELPOMENE.)

I. Capta Babylone, jam adversus Scythas expeditionem
Darius suscepit. Quum enim viris floreret Asia, et magnæ
redirent pecuniæ, cupido incessit Darium pœnas sumendi
ab Scythis, quod illi, incursione facta in Medicam terram,
et prælio victis adversariis, priores initium fecissent inju-
riarum. (2) Etenim, ut supra dixi, per duodetriginta
annos Scythæ superioris Asiæ tenuerant imperium : quippe
persequentes Cimmericos, irruptione in Asiam facta, Me-
dos imperio exuerant, qui ante Scytharum adventum im-
peraverant Asiæ. (3) Scythas autem, postquam octo et
viginti annos domo abfuerant, et tam longo interjecto tem-
pore in patriam erant reversuri, excepit non minor, quam
Medicus fuerat, labor : offenderunt enim occurrentem sibi
exercitum haud exiguum. Scilicet uxores Scythiarum,
dum per longum temporis spatium domo aberant viri,
cum servis habuerunt consuetudinem.

II. Servos autem cunctos excæcant Scythæ, lactis caus-
sa, cujus potu utuntur. Emulgent vero hac modo :
fistulas sumunt osseas, tibiis simillimas ; quibus in equa-

φυσέουσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσέοντων ἀμέλγουσι. Φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκεν τοῦτο ποιεῖν· τὰς φλέδας τε πίμπλησθαι φυσευμένας τῆς ἵππου καὶ τοῦ ὄθρα κατέσθαι. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀμέλξωσι τὸ γάλα, ἐσ-
6 γάντες ἐς ξύλινα ἀγγεῖα κοῖλα καὶ περιστίζαντες κατὰ τὰ ἀγγεῖα τοὺς τυφλοὺς δονέουσι τὸ γάλα, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες ἡγεύνται εἶναι τιμιώ-
τερον, τὸ δ' ὑπιστάμενον ἔσπον τοῦ ἑτέρου. (3) Τού-
των μὲν εἵνεκεν ἅπαντα τὸν ἂν λάβωσι οἱ Σκύθαι ἐκ-
10 τυφλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσι, ἀλλὰ νομάδες.

III. Ἐκ τούτων δὴ ὧν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπετράφη νεότης, οἱ ἐπέιτε μακθον τὴν σφε-
τέρην γένεσιν, ἡγιοῦντο αὐτοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μή-
δων. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν χώραν ἀπετάμοντο, τάφρον
15 ὀρυζάμενοι εὐρέαν, κατατείνουσιν ἔχ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιήτιν λίμνην, ἥπερ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ πειρωμένοισι ἐσβάλλειν τοῖσι Σκύθησι ἀντι-
κατιζόμενοι ἐμάχοντο. (2) Γινομένης δὲ μάχης πολ-
20 λήακις, καὶ οὐ δυναμένων οὐδὲν πλέον ἔχειν τῶν Σκυ-
θῶν τῇ μάχῃ, εἰς αὐτὸν ἔλεξε τάδε, « ὅα ποιῶμεν, ἄνδρες Σκύθαι· δούλοισι τοῖσι ἡμετέροισι μαχόμενοι αὐτοὶ τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτεινόντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἄρζομεν. (3) Νῦν ὧν μοι δοκεῖ αἰγμᾶς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ
25 ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάλιστα ἰέναι ἄσπον αὐτῶν. Μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνό-
μιζον ὁμοῖοι τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὶ δὲ ἴδωνται μάλιστα ἅντ' ὅπλα ἔχοντας, μαθόντες ὥς εἰσι ἡμέτεροι δούλοι, καὶ συγγινόντες τοῦτο, οὐκ ὑπο-
30 μενέουσι. »

IV. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σκύθαι ἐποίησαν ἐπιτελέα· οἱ δ' ἐκπλαγέντες τῇ γινομένῃ τῆς μάχης τε ἐπελά-
θοντο καὶ ἔφευγον. Οὕτω οἱ Σκύθαι τῆς τε Ἀσίας ἤρξαν, καὶ ἐξελαθέντες αὐτὶς ὑπὸ Μήδων κατῆλθον
35 τρόπῳ τοιούτῳ ἐς τὴν σφετέρην. Τῶν δὲ εἵνεκεν ὁ Δαρεῖος τίσασθαι βουλόμενος συνήγειρε ἐπ' αὐτοὺς στρατεύμα.

V. Ὡς δὲ Σκύθαι λέγουσι, νεώτατον ἀπάντων ἐθνέ-
ων εἶναι τὸ σφέτερον, τοῦτο δὲ γενέσθαι ὧδε. Ἄν-
40 ὅρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ ἐούση ἐρήμῃ τῷ οὐνόμα εἶναι Ταργίταιον· τοῦ δὲ Ταργιταίου τούτου τοὺς τοκέας λέγουσι εἶναι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὧν Δία τε καὶ Βορυσθένης τοῦ ποταμοῦ θυ-
γατέρα. Γένεος μὲν τοιούτου δὴ τις γενέσθαι τὸν
45 Ταργίταιον, τοῦτο δὲ γενέσθαι πατέρω τρεῖς, Λιπόξαιν καὶ Ἀρπόξαιν καὶ νεώτατον Κολάξαιν. (2) Ἐπὶ τού-
των ἀρχόντων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα χρύσεια ποιή-
ματα, ἀροτρόν τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πσεῖεν ἐς τὴν Σκυθικὴν· καὶ τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν
50 πρεσβύτατον ἄσπον εἶναι, βουλόμενον αὐτὰ λαβεῖν, τὸν δὲ χρυσὸν ἐπιόντος καίεσθαι. (3) Ἀπαλαγθέν-
τος δὲ τούτου προσιέναι τὸν δεύτερον, καὶ τὸν αὐτὶς ταῦτα ποιεῖν. Τούς μὲν δὴ καίονμενον τὸν χρυσὸν ἀπόσασθαι, τρίτῳ δὲ τῷ νεωτάτῳ ἐπελθόντι κατασβῆ-

rum genitalia insertis, sufflant ore; et dum alter sufflat, alter mulget. Id ea caussa se facere aiunt, quod venæ equarum ita inflatæ repleantur, et deprimantur ubera. (2) Postquam emulsere lac, in cava vasa lignea infundunt, il-
ludque cæcorum operâ, continua serie circum vasa col-
locatorum, agitant : tum, quod supernatat, id desuper exhauriunt, exquisitius æstimantes; quod subsidit, mi-
noris æstimant altero. (3) Hujus operæ caussa, quem-
cumque bello capiunt Scythæ, eum excæcant : nec enim aratores sunt, sed pastores.

III. Ex his igitur servus et ex Scytharum uxoribus pro-
gnata erat juvenus : qui, cognita sua origine, illis ex Me-
dia redeuntibus sese opposuerunt. Ac primum quidem re-
gionem interceperunt lata ducta fossa, quæ a Tauricis montibus ad Mæotin paludem, vastissimam illam, pertinebat. Deinde conantibus irrumpere Scythiis, oppositis castris, re-
pugnarunt. (2) Frequentibus commissis præliis, quin nihil Scythæ pugnando proficerent, unus ex eis hæc verba fecit : « Quidnam rei facimus, Scythæ ! cum servis nostris pugna-
ntes interficimus ipsi minui murque; et, illos si interficimus, paucioribus deinde imperabimus. (3) Videtur igitur mihi, omissis hastis et sagittis, unumquemque no-
strum debere flagellum sumere equi sui, atque ita adversus istos pergere. Quam diu enim nos illi viderunt arma ge-
stantes, similes esse nostrum et ex similibus se genitos putarunt : qui si nos viderint armorum loco flagellis in-
structos, intelligent servos se esse nostros; et conditionis suæ conscii, nos non sustinebunt. »

IV. Hæc ubi audiverunt Scythæ, effecta dederunt : et illi, perculsi facto, omissa pugna, fugam arripuerunt. Ita Scythæ, Asiæ imperio potiti, rursusque a Medis ejecti, suam in terram isto modo redire : eaque caussa pœnas ab illis sumere cupiens Darius exercitum adversus eos contraxit.

V. Scythæ, ut ipsi aiunt, gens sunt novissima omnium, originemque gentis hanc fuisse narrant. Primum hominem in illa terra, quæ deserta tunc fuisset, natum esse, cui nomen fuerit Targitaus. Hujus Targitai parentes fuisse aiunt, parum mihi credibilia narrantes, aiunt vero utique, Jovem et Borysthenis fluvii filiam. Tali igitur genere or-
tum esse Targitæum : huic autem filios fuisse tres, Lipoxain, et Arpoxain, minimumque natu Colaxain. (2) His regnantibus, de cælo delapsa aurea instrumenta, aratrum et jugum et bipennem et phialam, decidisse in Scythicam terram. Et illorum natu maximum, qui primus conspexisset, propius accedentem capere ista voluisse; sed, eo accedente, aurum arsisse. (3) Quo digresso, accessisse alterum, et itidem arsisse aurum. Hos igitur ar-
dens aurum repudiasse; accedente vero natu minimo fuisse

ναι, καὶ μιν ἐκείνον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφούς πρὸς ταῦτα συγγιγνόντας τὴν βασιλίην πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ.

VI. Ἀπὸ μὲν δὴ Λιποξάϊος γεγονέναι τούτους τῶν
8 Σκυθῶν οἱ Αὐχάται γένος καλεῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ μέ-
σου Ἀρποξάϊος οἱ Κατάροι τε καὶ Τράσπεις καλεῦνται,
ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτῶν τοὺς βασιλέας, οἱ καλεῦν-
ται Παραλάται· σύμπας δὲ εἶναι οὐνομα Σκολότους,
τοῦ βασιλέος ἐπωνυμίην. Σκύθας δὲ Ἕλληνες ὠνό-
10 μασαν.

VII. Γεγονέναι μὲν νυν σφέας ὧδε λέγουσι οἱ Σκύθαι,
ἔτεα δὲ σφι, ἐπεῖτα γεγονάσι, τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι
ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέος Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου
διάβασιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλιῶν οὐ πλέω, ἀλλὰ τοσαῦτα.
16 (2) Τὸν δὲ χρυσὸν τούτων τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλεῖς
ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσίησι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι με-
τέρχονται ἀνά πᾶν ἔτος. (3) Ὅς δ' ἂν ἔχων τὸν χρυ-
σὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὁρτῇ ὑπαίθριος κατακοιμηθῇ, οὗτος
λέγεται ὑπὸ Σκυθῶν οὐ διεναιτιζέιν· δίδοσθαι δὲ οἱ
20 διὰ τοῦτο ὅσα ἂν ἵππων ἐν ἡμέρῃ μὴ περιελάσῃ αὐτός.
(4) Τῆς δὲ χώρας ἐούσης μεγάλης τριφασίας τὰς βασιλῆϊας
τοῖσι παισὶ τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαιν, καὶ
τούτων μίαν μεγίστην ποιῆσαι, ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυ-
λάσσεσθαι. (5) Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην λέγουσι
26 ἄνεμον τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρας οὐκ οἶα τε εἶναι ἔτι
προσωτέρω οὔτε ὁρᾶν οὔτε διεξίεναι ὑπὸ πτερῶν κε-
χυμένων· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥέρα εἶναι
πλέον, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκλιόντα τὴν ὄψιν.

VIII. Σκύθαι μὲν ὧδε ὑπὲρ σφένων τε αὐτῶν καὶ
30 τῆς χώρας τῆς κατύπερθε λέγουσι, Ἕλληνων δὲ οἱ τὸν
Πόντον οἰκόντες ὧδε· Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γη-
ρυόνας βοῦς ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύτην ἐοῦσαν ἐρήμην,
ἦντινα νῦν Σκύθαι νέμονται. Γηρυόνα δὲ οἰκέειν ἔξω
τοῦ Πόντου, κατοικημένον τὴν Ἑλλήνας λέγουσι Ἑρύ-
36 θειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδεῖροις τοῖσι ἔξω Ἡρακλέων
στηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. (2) Τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ
μὲν λέγουσι ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον γῆν περὶ
πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνύσι. Ἐνθεῦτεν
τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθικὴν χώραν
40 καλεωμένην. (3) Καταλαβέειν γὰρ αὐτὸν χειμῶνά τε
καὶ κρυμὸν· ἐπειρυσάμενον δὲ τὴν λεοντήν κατυπνῶ-
σαι, τὰς δὲ οἱ ἵππους τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρματος νεμομένας
ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι οὕτῃ τύχῃ.

IX. Ὡς δ' ἐγερόθηαι τὸν Ἡρακλέα, διζῆσθαι, πάντα
45 δὲ τὰ τῆς χώρας ἐπεξελθόντα τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν
Ἰλλίην καλεωμένην γῆν· ἐνθαῦτα δὲ αὐτὸν εὐρέειν ἐν
ἄνθρωποις μισοπαρθένον τινα ἔχιδναν διφυέα, τῆς τὰ μὲν
ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτέων εἶναι γυναικός, τὰ δὲ ἔνερθε ὄ-
φιως. (2) Ἰδόντα δὲ καὶ θυμάσαντα ἐπείρεσθαι μιν εἰ
50 κού ἴδοι ἵππους πλανωμένους· τὴν δὲ φάναι ἑωυτὴν ἔ-
χειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκείνῳ πρὶν ἢ οἱ μιγθῆναι.
τὸν δὲ Ἡρακλέα μιγθῆναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. (3) Ἐ-
κείνην τε δὴ υπερβάλλεσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων,
βουλομένην ὥς πλείστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ

extinctum, huncque illud domum suam contulisse : qua
re intellecta, majores fratres ultro universum regnum mi-
nimo natu tradidisse.

VI. Jam a Lipoxai progenitum esse aiunt illum Scythi-
cum populum, qui Auchatae vocantur : a medio vero fra-
trum Arpoxai hos, qui Catiani et Traspies : a natu minimo
vero Reges [sive Regios], qui Paralatae nominantur : univer-
sis vero commune nomen esse Scolotos, de regis nomine.
Scythas vero Gracci nominarunt.

VII. Hac igitur origine se ortos aiunt Scythae : annos
autem, ex quo ortum cepissent, a primo rege Targitao us-
que ad Darii in Scythiam transitum, in universum elapsos
aiunt mille admodum, non amplius, sed hunc ipsum an-
norum numerum. (2) Sacrum autem illud aurum custo-
diunt Reges summa cura; et quotannis ibi conveniunt ubi
asservatur, majoribus sacrificiis placantes. (3) Dicuntque
Scythae, quicumque festis illis diebus aurum hoc sacrum
tenens obdormiverit sub dio, hunc non transigere illum
annum; ob eamque causam dono ei dari tantum, quantum
ille uno die equo vectus circumire potuisset. (4) Quum
sit autem ampla terra, tria regna aiunt Colaxain filiis suis
constituisse; ex eisque unum regnum fecisse maximum,
in quo aurum illud servetur. (5) Quae vero loca versus
septentrionem sita sunt supra eos qui superiores Scythiae
partes incolunt, ea ulterius spectari aut peragrari non
posse aiunt, propter diffusas plumas : plumis enim et terram
et aerem esse oppletum, hisque intercludi prospectum.

VIII. Ista quidem Scythae de se ipsis, et de regione
quae supra ipsorum ditione sita est, narrant : Graeci vero
ad Pontum Euxinum habitantes haecce. Herculem, aiunt,
Geryonis boves agentem, in hanc terram venisse, tunc de-
sertam, quam nunc Scythae habitant; Geryonem autem extra
Pontum habitasse insulam illam, quam Erytheam Graeci
vocant, prope Gadira [sive Gades] extra Herculis columnas
in Oceano. (2) Oceanum autem, ab ortu solis initium ca-
pientem, universam circumfluere terram, verbis quidem
adfirmant, re autem ipsa non demonstrant. Inde igitur
Herculem in eam regionem, quae Scythia nunc vocatur
pervenisse. (3) Nempe, ingruente tempestate geluque,
quum adducta super se pelle leonina obdormivisset, equas
de curru ipsius, interim pascentes, divina quadam sorte
evanuisse.

IX. Tum Herculem, ubi expergefactus esset, quaesisse
equas; et, peragrata universa regione, postremo in Hylaeam
[Silviam] quae vocatur terram pervenisse, ibique in antro
semivirginem quamdam Echidnam [viperam] invenisse mix-
tae naturae : superiora quippe, inde a natibus, feminae
fuisse, inferiora vero serpentis. (2) Hanc quum conspexis-
set miratusque esset, quaesisse ab ea, an equas alicubi vi-
disset oberrantes. Cui illam, se ipsam eas habere, respon-
disse; nec vero illi reddituram, nisi secum concubivisset.
Et Herculem hac mercede cum illa coisse : (3) at illam
distulisse equarum redditionem, quum cuperet quam diu

τὸν κομισάμενον θέλει ἀπαλλάσσεσθαι· τέλος δὲ ἀποδιδοῦσαν αὐτὴν εἶπαι, « ἵππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένας ἐνθάδε ἔσωσά τοι ἐγὼ, σώστρα δὲ σὺ παρέσχε· ἔγω γὰρ ἐκ σέο παῖδας τρεῖς. (4) Τούτους, ἐπεὰν γένωνται τρύ-
 5 ριες, ὅ τι χρὴ ποίειν, ἐξηγέσθαι, εἴτε αὐτοῦ κατοικίῃω (χώρης γὰρ τῇδε ἔγω τὸ κράτος αὐτῇ) εἴτε ἀποπέμψω παρὰ σέ. » Τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν, τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ἐπεὰν ἀνδρωθέντας ἰδοὺ τοὺς παῖδας, τότε ποιεῖσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. » (5) τὸν μὲν ἂν δρᾷς
 10 αὐτῶν τότε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον καὶ τῷ ζωστήρι τῷδε κατὰ τὰς ζωνυόμενον, τοῦτον μὲν τῇδε τῆς χώρης οἰκίητορα ποιεῖ· ὅς δ' ἂν τούτων τῶν ἔργων τῶν ἐντέλλομαι λείπηται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρας. Καὶ ταῦτα ποιεῖσα αὐτῇ τε εὐφρανέαι καὶ τὰ ἐντεταλμένα
 15 ποιήσεις. »

X. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον (δύο γὰρ δὴ φορεῖν τέως Ἡρακλέα) καὶ τὸν ζωστήρα προ-
 20 δέξαντα, παραδοῦναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστήρα ἔ-
 χοντα ἐπ' ἄκρης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσήν, δόντα δὲ ἀπαλλάσσεσθαι. (2) Τὴν δ', ἐπεὶ οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μὲν σφι οὐνόματα θέ-
 σθαι, τῷ μὲν Ἀγάθυρσον αὐτῶν, τῷ δ' ἐπομένῳ Γελωνόν, Σκύθην δὲ τῷ νεωτάτῳ, τοῦτο δὲ τῆς ἐπιστολῆς με-
 25 μνημένην αὐτὴν ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. (3) Καὶ δὴ δύο μὲν οἱ τῶν παίδων, τὸν τε Ἀγάθυρσον καὶ τὸν Γελωνόν, οὐκ οἶους τε γενομένους ἐξικεῖσθαι πρὸς τὸν προ-
 κείμενον ἄβλον, οἷεσθαι ἐκ τῆς χώρας ἐκβλήθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης, τὸν δὲ νεώτατον αὐτῶν Σκύθην ἐπιτελέσαντα καταμείναι ἐν τῇ χώρῃ. (4) Καὶ ἀπὸ
 30 μὲν Σκύθων τοῦ Ἡρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλέας γινομένους Σκυθίων, ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης ἔτι καὶ ἐς τότε φιάλας ἐκ τῶν ζωστήρων φορεῖν Σκύθας· τὸ δὲ μῦθον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σκύθη. Ταῦτα δὲ Ἕλλη-
 νων οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες λέγουσι.

XI. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἔχων ὧδε, τῷ μάλιστα λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι, Σκύθας τοὺς νομάδας οἰ-
 40 κέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ, πολέμῳ πεποιηθέντας ὑπὸ Μασσαγετῶν, οἷεσθαι διαβάντας πταμόν Ἀράξῃ ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην (τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σκύθαι, αὕτη λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίων), (2) τοὺς δὲ Κιμ-
 45 μερίους ἐπιόντων Σκυθίων βουλευέσθαι ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου, καὶ δὴ τὰς γνώμας σφῶν χειρωσμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρας, ἀμείνω δὲ τὴν τῶν βασιλείων· τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην ὡς
 50 ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη μὴδὲ πρὸς πολλοὺς δέον μένοντας κινουμένους, τὴν δὲ τῶν βασιλείων διαμάχεσθαι περὶ τῆς χώρας τοῖσι ἐπιούσι. (3) Οὐκ ὦν δὴ θέλειν πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν δῆμον οὔτε τῷ δήμῳ τοὺς βασιλέας. Τοὺς μὲν δὴ ἀπαλλάσσεσθαι βουλευ-
 55 εσθαι ἀμαχητὶ, τὴν χώραν παραδόντας τοῖσι ἐπιούσι· τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δοῖαι ἐν τῇ ἐσωτῶν κέεσθαι ἀποθι-
 νόντας, μὴδὲ συμπεύγειν τῷ δήμῳ, λογισαμένους ὅσα τε ἀγαθὰ πεπόνθασι καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνειν. (4) Ἰς δὲ δοῖαι σφι

tissime consuetudinem cum Hercule habere; hunc vero re-
 ceptis equabus voluisse abire. Ad extremum redditus illis dixit
 se Echidnam : « Jam has equas, quum huc venissent, ego tibi
 servavi; tuque servatarum solvisti pretium; concepi enim
 ex te tres filios : (4) qui quando adoleverint, quid iis faciam,
 tu doce; hacne in terra, cujus ego sola teneo imperium, se-
 des illis tribuam; an ad te dimittam. » Cui hæc interroganti
 illum in hunc modum aiunt respondisse : « Postquam eos
 videris ætatem ingressos, recte feceris si hæcce institueris.
 (5) quem tu illorum videris arcum hunc hoc modo tenden-
 tem, et hoc cingulo sese ita cingentem, ei hanc terram tri-
 bue habitandam; qui vero opes hæc, quæ præscribo, facere
 non potuerit, eum ex hac terra emitte. Hoc ubi feceris,
 et ipsa lætaberis, et mandata mea peregeris. »

X. Herculem igitur alterum ex arcubus (duos enim ad id
 tempus gestasse) adduxisse, et aptandi cinguli rationem
 præmonstrasse : traditque dein et arcu et cingulo, quod
 in extrema commissura auream habuisset phialam, abiisse.
 (2) Tum illam, postquam filii ex ea nati ad virilem perve-
 nissent ætatem, nomina primum eis imposuisse; uni, A-
 gathyrsu; alteri, Gelono; novissimo, Scythæ : deinde dati
 mandati memorem, exsecutam esse mandata. (3) Et duos
 quidem ex filiis, Agathyrsu et Gelonu, quum proposito
 certamini impares inventi fuissent, terra excessisse, a matre
 expulsos. Natu vero minimum eorum, Scytham, qui rem
 perfecisset, in terra illa mansisse : (4) ab illoque Scythæ,
 Herculis filio, genus ducere quicumque dein reges fuerint
 Scytharum; et ab illa phiala Scythas ad hanc usque ætatem
 phialas gestare ex cingulo suspensas. Hoc igitur solum-
 modo matrem huic Scythæ parasse. Et hæc quidem Græci
 narrant Pontum adcolentes.

XI. Est vero etiam alia narratio, ita habens; cui potissi-
 mum equidem adsentior. Scilicet, Scythas Nomades (pa-
 stores) Asiam incolentes, bello pressos a Massagetis, trajecto
 Araxe fluvio in terram abiisse Cimmericorum : quam enim
 nunc terram Scythæ tenent, ea olim Cimmericorum fuisse
 traditur. (2) Cimmericos autem, invadentibus terram ipso-
 rum Scythis, quum deliberarent, utpote ingente irruente
 exercitu, diversas abiisse in sententias; fortiter quidem
 propugnalam utramque, fortiolem vero eam pro qua reges
 stabant. Populi enim fuisse sententiam, excedendum
 esse terra, neque manendum et adversus plures adeun-
 dum periculum : regum vero, pro terra utique dimi-
 candum cum invadentibus. (3) Atqui nec regibus po-
 pulum voluisse parere, nec reges populo. Itaque his
 fuisse constitutum, non tentata pugna abire, et inva-
 dentibus permittere terram : regibus vero placuisse, sua
 potius in patria occumbentes sepeliri, quam cum plebe au-
 fugere; reputantes quantis bonis essent fructi, et quantis
 malis se presumiri consentaneum esset, si ex patria pro-
 fugissent. (4) Talis quum fuisset utrorumque sententia

ταῦτα, διαστάντας καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἐωυτὸν θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην (καὶ σφεὼν ἐστὶ δῆλός ἐστι δ' ἄνθρωπος), θάψαντας δὲ οὕτω τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς χώρας ποιέεσθαι, Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβεῖν ἐρήμην τὴν χώραν.

XII. Καὶ νῦν ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τεῖχεα, ἔστι δὲ πορθήτρια Κιμμέρια, ἔστι δὲ καὶ χώρα οὐνομα Κιμμερίη, ἔστι δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλούμενος. (2) Φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίην τοὺς Σκύθας καὶ τὴν χερσόνησον κτίσαντες ἐν τῇ νῦν Σινώπῃ πόλιν Ἑλλάς οἰκίσται. (3) Φανεροὶ δὲ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς καὶ ἐσβαλόντες ἐς γῆν τὴν Μηδικήν, ἀμαρτύντες τῆς οδοῦ· οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἔφευγον, οἱ δὲ Σκύθαι ἐν δεξιτῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες ἐδίωκον, ἐς δ' ἐσέβαλον ἐς τὴν Μηδικὴν γῆν, ἐς μεσόγειαν τῆς οδοῦ τραφέντες. Οὗτος δὲ ἄλλος ζυγὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρ-
βάρων λεγόμενος λόγος εἰρηται.

XIII. Ἐρπὶ δὲ Ἀριστέης ὁ Καύστροβίου ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιέων ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνας φοιτολαμπτος γεγόμενος, Ἰσσηδόνων δ' ὑπεροικέειν Ἀριμασποὺς ἀνδράς μουνοφθάλμους, ὑπὲρ δὲ τούτων τοὺς γρυσοφύλακας γῶπας, τούτων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. (2) Τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πληθυσιώχοισι ἐπιτίθεσθαι, καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐξωθέσθαι ἐκ τῆς χώρας Ἰσσηδόνας, ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων Σκύθας, Κιμμερίους δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ ὑπὸ Σκυθῶν πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν. Οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς χώρας ταύτης Σκύθησι.

XIV. Καὶ θέν μὲν ἦν Ἀριστέης ὁ ταῦτα ποιήσας, εἰρηται· τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἔχουσι λόγον ἐν Προκοννήσῃ καὶ Κυζίκῳ λέξω. Ἀριστέην γὰρ λέγουσι, ὅντα τὸν ἀσπὸν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναρήϊον ἐν Προκοννήσῃ ἀποθανέειν, καὶ τὸν κναφέα κατακληῖσσαντα τὸ ἐργαστήριον οἴχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ. (2) Ἐσχεδασμένου δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τεθνεὺς εἴη ὁ Ἀριστέης, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικέσθαι ἀνδρὰ Κυζικηνὸν ἔχοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος, φάντα συντυχεῖν τέ οἱ ἰόντι ἐπὶ Κυζίκου καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. (3) Καὶ τοῦτον μὲν ἐντεταμένως ἀμφισβαστεῖν, τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναρήϊον παρεῖναι ἔχοντας τὰ πρόσφορα ὡς ἀναιρησομένους· ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος οὔτε τεθνεῦτα οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστέην. (4) Μετὰ δὲ ἐβδόμῃ ἔτει φανέντα αὐτὸν ἐς Προκοννήσον ποιῆσαι τὰ ἔπεα ταῦτα τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμάσπεα καλεῖται, ποιήσαντα δὲ ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. Ταῦτα μὲν αἱ πόλεις αὗται λέγουσι.

XV. Τὰδε δὲ οἶδα Μεταποντινοῖσι τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγκυρήσαντα μετὰ τὴν ἀράνισιν τὴν δευτέραν Ἀριστέῳ ἔτεσι τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίσι, ὡς ἐγὼ συμ-

divisis agminibus, numero utrimque paribus, inter se mutuo pugnam civisse; et hos quidem, qui a regum partibus stetissent, a popularibus suis interfectos esse cunctos, sepultosque a plebe Cimmericorum ad Tyram fluvium, ubi ad hunc diem conspicitur illorum sepulcrum; quibus sepultis, plebem terra excessisse; supervenientes vero Scythas desertam terram occupasse.

XII. Est autem ad hunc diem in Scythica terra Cimmericum castellum; sunt et Porthmea Cimmerica (*in ostio Maeotidis paludis*); est item regio cui Cimmerica nomen; est Bosphorus, Cimmericus cognominatus. (2) Satis vero etiam constat, Cimmericos, quum a Scythis expulsi in Asiam se reciperent, peninsulam illam colonis frequentasse, in qua nunc Sinope, Graeca civitas, condita est; (3) constatque etiam, Scythas, quum illos persequerentur, et Medicam terram invaderent, a via aberrasse: Cimmerici enim fugientes, semper secundum mare progressi sunt: Scythae vero Caucaso ad dextram relicto eos sunt persecuti, itinere in mediterranea converso. Haec est altera narratio, in qua referenda Graecis convenit cum barbaris.

XIII. Sed Aristeas, Caystrobii filius, Proconnesius, in epico carmine ait, Phœbi instinctu se ad Issedonas pervenisse; super Issedonibus vero habitare Arimaspos, homines unoculos; super his auri custodes Grypas; ulterius Hyperboreos, ad mare pertinentes. (2) Hos igitur cunctos, exceptis Hyperboreis, initio facto ab Arimaspiis, bellum constanter inferre finitimis: et ab Arimaspiis quidem sedibus suis pelli Issedonas, ab Issedonibus vero Scythas; Cimmericos vero, ad australe mare habitantes, pressos a Scythis, terram suam deseruisse. Ita ne huic quidem de hac regione convenit cum Scythis.

XIV. Quae patria fuerit hujus Aristae, qui ista versibus descripsit, dictum est: commemorabo vero etiam id, quod de eodem in Proconneso et Cyzico narratum audivi. Aristeam, narrant, nulli civium nobilitate generis secundum, quum fullonis ingressus esset officinam in Proconneso, ibidem mortuum esse; et fullonem, occlusa officina, ad propinquos mortui perrexisse, rem nunciaturum. (2) Quumque jam rumor pervulgatus esset per urbem, mortuum esse Aristeam; controversiam his qui id dicebant movisse civem Cyziceum, ex Artaca oppido venientem, adfirmantemque obviam se illi venisse Cyzicum versus eunti, cum eoque sermones miscuisse. (3) Dum hic ita cum contentione disceptat, interim propinquos mortui ad fullonis adfuisse officinam, secum adherentes quae usui essent ad tollendum mortuum: sed aperto conclavi, nec mortuum Aristeam, nec vivum, comparuisse. (4) Septimo vero post anno rursus Proconnesum venisse, et carmen illud composuisse, quod a Graecis nunc Arimaspea nominatur: id autem postquam composuerit, iterum e conspicuo hominum evanuisse. Ista quidem narrant illae civitates.

XV. Hoc vero scio Metapontinis in Italia accidisse, anno postquam iterum evanuerat Aristeas trecentesimo quadragesimo, quemadmodum conferendo quae et Proconnesi et

βαλλόμενος ἐν Προκοννήσῳ τε καὶ Μεταποντίῳ εὗρισκον. (2) Μεταποντινοὶ φασὶ αὐτὸν Ἀριστέην φανέντα σφι ἐς τὴν χώραν κελεύσαι βοῦμὸν Ἀπόλλωνι ἰδρῦσασθαι καὶ Ἀριστέῳ τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν στήσαι· φάναι γὰρ σφι τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιωτέων μούνοισι δὴ ἀπικέσθαι ἐς τὴν χώραν, καὶ αὐτὸς οἱ ἔπεσθαι ὁ νῦν ἐδὸν Ἀριστέης· τότε δὲ, ὅτε εἶπετο τῷ θεῷ, εἶναι χώρας. (3) Καὶ τὸν μὲν εἰπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι, σφῆας δὲ Μεταποντινοὶ λέγουσι ἐς Δελφούς πέμψαντας τὸν θεὸν ἐπειρωτᾶν ὅ τι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἴη. Ἦν δὲ Πυθίην σφῆας κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι, πειθομένοισι δὲ ἄμεινον συνοίσεσθαι. Καὶ σφῆας δεξαμένους ταῦτα ποιῆσαι ἐπιτελέα. (4) Καὶ νῦν ἔστηκε ἀνδριάς ἐπωνυμίην ἔχων Ἀριστέῳ παρ' αὐτῷ τῷγάλματι τοῦ Ἀπόλλωνος, περίῃ δὲ αὐτὸν δάφναι ἐστᾶσι· τὸ δὲ ἀγαλμα ἐν τῇ ἀγορῇ ἰδρύεται. Ἀριστέῳ μὲν νυν περὶ τσαυτὰ εἰρήσθω.

XVI. Τῆς δὲ γῆς τῆς περὶ δὲ ὁ λόγος ὥρμηται λέγεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅ τι τὸ κατύπερθε ἐστί· οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἶδέναι φαιμένου δύναιμι πυθεσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστέης, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιεύμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω Ἰσηδόνων ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπеси ποιέων ἐφησε ἀπικέσθαι, ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ, φὰς Ἰσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἶοι τ' ἐγενόμεθα ἀκοῇ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

XVII. Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενείτεων ἐμπορίου (τοῦτο γὰρ τῶν παραβλασίων μεσαιτάτων ἐστὶ πάσης τῆς Σκυθικῆς), ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιπιδᾶι νέμονται ἔοντες Ἑλλήνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος οἱ Ἀλαζῶνες καλεῦνται. (2) Οὗτοι δὲ καὶ οἱ Καλλιπιδᾶι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταῦτα Σκύθησι ἐπασκέουσι, σίτον δὲ καὶ σπείρουσι καὶ σιτέονται, καὶ χρώμματα καὶ σκόροδα καὶ φακοὺς καὶ λέγχρους. (3) Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζῶνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἱ οὐκ ἐπὶ σιτήσι σπείρουσι τὸν σίτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσι. (4) Τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἀνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ἐστὶ ἔθνη πρὸς ἐσπέρας τοῦ Βορυσθένης.

XVIII. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένα ἀπὸ θαλάσσης πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνθροποι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἑλλήνες οἱ οἰέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλεῦσι Βορυσθενείτας, σφῆας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιπολίτας. (2) Οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν τῷ οὐνομα κέεται Παντικᾶπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἀνεμον πλῶν ἀνὰ τὸν Βορυσθένα ἡμερῶν ἑνδεκα. (3) Ἡδὴ δὲ κατύπερθε τούτων ἐρῆμος ἐστὶ ἐπὶ πολλόν. Μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐδὸν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν. Τὸ δὲ τούτων κατύπερθε ἐρῆμος

Metaponti narrentur reperi. (2) Aiunt Metapontini, Aristeam sibi sua in terra adparuisse, jussisseque ipsos aram statuere Apollini, et statuam juxta illam aram ponere, quae nominaretur Aristae Proconnesii. Dixisse enim, in solam ipsorum, ex omnibus Italiotis, regionem venisse Apollinem; et se, qui nunc Aristaeas sit, illum esse comitatum; fuisse autem tunc, quum illum sequeretur, corvum. (3) His dictis, illum evanuisse. Aiunt autem Metapontini, se Delphos misisse qui consulerent oraculum, quodnam illud esset hominis spectrum; respondisseque Pythiam, ipsis parendum esse spectri mandatis; id si fecissent, bene eis cessurum. Se igitur, accepto hoc responso, exsecutos esse mandata. (4) Atque nunc stat Metapontii in foro statua, quam Aristaeam statuam vocant, juxta ipsam Apollinis statuam collocata, et lauri arbores illam circumstant. Sed haec de Aristae hactenus dicta sunt.

XVI. Regione ea, de qua hunc sermonem facere institui, quid sit superne ulterius, nemo adcurate novit. Neminem quippe, qui suis id oculis conspexisse adfirmaret, potui reperire: etenim ne Aristaeas quidem, cujus modo mentionem feci, ne hic quidem ultra Issedonas pervenit, ut in carmine suo ipse profitetur; sed, quae de eis narrat qui supra hos habitant, ea fando accepta narravit, dicens Issedonas esse qui id tradant. Sed nos quidem, quoad longissime auditu cognoscere adcurate potuimus, omnia referemus.

XVII. A Borysthenitarum emporio, quod in medio maxime universae orae maritimae Scythiae situm est; ab hoc, inquam, primi Callippidae habitant, qui sunt Graeci Scythae: tum super his alius populus, qui vocantur Alazones. (2) Hi atque Callippidae in caeteris quidem Scytharum instituta sequuntur, frumentum vero et serunt et comedunt, itemque cepas et allium et lentem et milium. (3) Supra Alazones habitant Scythae Aratores; qui frumentum serunt, non in cibi usum, sed vendendi causa. (4) Super his Neuri habitant. A Neuris vero septemtrionem versus deserta hominibus terra est, quoad nos novimus. Hi sunt populi juxta Hypanin fluvium, ab occidente Borysthenis.

XVIII. Trans Borysthenem, prima a mari regio Hylaea est. Ab hac proximi habitant Scythae Agricolae, quos Graeci Hypanin fluvium adcoleutes Borysthenitas nominant, ipsi autem se Olbiopolitas. (2) Hi igitur Scythae Agricolae ad orientem Borysthenis habitant ad trium iter dierum, pertinentque usque ad fluvium cui nomen Pantikapae; versus septemtrionem vero, undecim dierum iter adverso flumine navigantibus. (3) Jam supra hos longe lateque deserta regio est. Post desertum vero Androphagi habitant, proprius populus, nentiquam Scythicus. Supra

ἡδὴ ἀληθέως καὶ ἔθνος ἀνθρώπων οὐδὲν, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XIX. Τὸ δὲ πρὸς ἡῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθῶν, διαβάντι τὸν Παντικαπὴν ποταμὸν, νομάδες ἡδὴ Σκύθαι νέμονται, οὗτ' ἔτι σπείροντες οὐδὲν οὔτε ἀρούντες· ψιλὴ δὲ δενδρέων ἡ πᾶσα αὕτη γῆ πλὴν τῆς Ὑλαίης. Οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώραν κατατείνουσιν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον.

XX. Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλούμενα βασιλῆϊά ἐστι καὶ Σκύθαι οἱ ἀριστοὶ τε καὶ πλείστοι καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. (2) κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην ἐς τὴν Ταυρικὴν, τὸ δὲ πρὸς ἡῶ ἐπὶ τε τάφρον τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὠρυξαν, καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαίητιδος τὸ ἐμπόριον τὸ καλεῖται Κρημνοί· τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. (3) Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἀνεμὸν τῶν βασιλῆϊων Σκυθῶν οἰκεῖται Μελαγχλαῖνοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ Σκυθικόν. Μελαγχλαίων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι καὶ ἐρῆμός ἐστι ἀνθρώπων, κατ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XXI. Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθικῇ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαζίων Σαυροματέων ἐστὶ, οἱ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαίητιδος λίμνης νέμονται τὸ πρὸς βορέην ἀνεμὸν, ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδόν, πᾶσαν εἰσὶν αὐτῶν φιλήν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δενδρέων· ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λαζὶν ἔχοντες Βουδίνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλη παντοίη.

XXII. Βουδῖνοι δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστὶ πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἐπτὰ ὁδόν, μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον ἀποκλίνοντι μάλλον πρὸς ἀπηνιώτην ἀνεμὸν νέμονται Θυσσαγῆται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον· ζῶουσι δὲ ἀπὸ θήρης. (2) Συνεχῆς δὲ τούτοις ἐν τοῖσι αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ τοῖσι οὖνομα κέεται Ἰύρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζῶντες τρόπῳ τοιούτῳ. (3) λοχᾶ ἐπὶ δένδρεον ἀναβάς, τὰ δὲ ἐστὶ πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν· ἵππος δὲ ἐκάστῳ δεδιδαγμένος ἐπὶ γαστέρα κέεσθαι ταπεινότητος εἵνεκεν ἐτοιμός ἐστι καὶ κύων· ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τὸ θηρίον ἀπὸ τοῦ δένδρου, τοξεύσας καὶ ἐπιβάς ἐπὶ τὸν ἵππον διώκει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. (4) Ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἀποκλίνοντι οἰκεῖται Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιλῆϊων Σκυθῶν ἀποστάντες καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς τοῦτον τὸν χώρον.

XXIII. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθῶν χώρας ἐστὶ ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος, τὸ δ' ἀπὸ τούτου λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρηχεῖα. (2) Διεξιόντων δὲ καὶ τῆς τρηχεῖας χώρον πολλὸν οἰκεῖται ὑπόρειαν οὐρέων ὕψηλῶν ἀνθρώποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ ἔρσενες καὶ θῆλεια ὁμοίως, καὶ σιμοὶ καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἰέντες, ἐσθῆτι δὲ γρηνώμε-

bos vero jam verum desertum, nec ullus hominum populus, quoad novimus.

XIX. Ab oriente vero Agricolarum istorum Scytharum, trans Panticapen fluvium, Nomades Scythæ degunt, qui neque serunt quidquam, nec arant: estque arboribus nuda universa hæc regio, excepta Hylæa. Nomades autem hi, orientem versus, terram tenent per quattuordecim dierum iter patentem ad Gerrhum usque fluvium.

XX. Trans Gerrhum hæc est quæ Regia terra vocatur, quam Scythæ nobilissimi tenent et numerosissimi, qui reliquos Scythas servos suos esse reputant. (2) Pertinentque hi, meridiem versus, ad Tauricam, versus orientem vero, ad fossam illam quam cæcorum filii duxerunt, et ad emporium Mæotidis paludis quod Cremni vocatur; partim eorum etiam ad Tanain flumen. (3) Quæ supra Regios Scythas ad septemtrionem vergunt, ea Melanchlæni tenent, diversæ stirpis populus, non Scythicus. Supra Melanchlænos vero, paludes sunt, et terra hominibus vacua, quantum nos quidem novimus.

XXI. Trans Tanain fluvium non amplius Scythica terra, sed partium in quas illa regio divisa, prima est Sauromatarum; qui ab intimo Mæotidis paludis recessu initium capientes, tenent, septemtrionem versus, terram in quindécim dierum iter patentem, arboribus omnibus, tam cultis, quam agrestibus, nudam. Tum supra hos insequentem partem habitant Budini, terram tenentes arborum omni genere usquequaque frequentem.

XXII. Supra Budinos, versus septemtrionem, primo desertum est, per quinque dierum iter: post desertum vero, magis orientem versus, Thyssagetæ habitant, numerosa gens et propria, venatione victitans. (2) His contigui eodem in tractu habitant qui Iyræ vocantur, et ipsi venatione victitantes tali modo: (3) arborem conscendit venator, ibique in insidiis latet; frequentes autem per totam illam regionem arbores sunt: sub arbore præslo cuique venatori est equus in ventrem procumbere edoctus, quo quam minime e terra emineat, et juxta equum canis. Ub ex arbore feram homo conspexit, arcu ferit, moxque illam conscenso equo persequitur, et canis inhæret vestigiis. (4) Supra hos rursus, si orientem versus, declines, habitant alii Scythæ, qui ab Regiis Scythis defecerunt, et ea caussa hæc in loca migrarunt.

XXIII. Ad horum igitur usque Scytharum regionem universa quam descripsimus terra plana est et humilis: abinde vero petrosa et aspera. (2) Peragrato autem hujus asperæ terræ longo tractu, radices altorum montium habitant homines, qui narrantur inde a nativitate calvi esse omnes, mares pariter atque feminae, et simo naso mentoque magno. Peculiari lingua utuntur, vestem autem gestant Scythicam,

νοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων. (3) Ποντικὸν μὲν οὐνομα τῷ δενδρέῳ ἀπ' οὗ ζῶουσι, μέγαθος δὲ κατὰ συκὴν μάλιστά κη· καρπὸν δὲ φορεῖ κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. Τοῦτο ἐπεὶ γένηται πέπον, σαρκέουσι ἱματίοισι, ἀπορρεῖ δ' ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέλαν· οὐνομα δὲ τῷ ἀπορρέοντι ἐστὶ ἄσχυ· (4) τοῦτο καὶ λείγουσι καὶ γάλακτι συμείσγοντες πίνουσι, καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγὸς παλάθας συντίθασι, καὶ ταύτας σιτέονται. Πρόβατα γάρ σφι οὐ πολλά ἐστὶ· οὐ γάρ τι σπουδαῖαι νομαὶ αὐτοῖσι εἰσι. (5) Ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοικῆται, τὸν μὲν χειμῶνα ἐπεὶ τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πῖλῳ στεγνῷ λευκῷ, τὸ δὲ θέρος ἄνευ πῖλου. Τούτους οὐδεὶς ἀδικεῖ ἀνθρώπων· ἱροὶ γάρ λέγονται εἶναι· οὐδέ τι ἀρτίον (6) ὅπλον ἔκτεται. (6) Καὶ τοῦτο μὲν τοῖσι περιοικέουσι οὗτοί εἰσι οἱ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες, τούτῳ δὲ, ὃς ἂν φεύγων καταρύγῃ ἐς τούτους, ὑπ' οὐδενὸς ἀδικεῖται. Οὐνομα δὲ σφί ἐστὶ Ὅργιμπαῖοι.

XXIV. Μέχρι μὲν νυν τῶν φαλακρῶν τούτων πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρας ἐστὶ καὶ τῶν ἐμπροσθε ἔθνέων· καὶ γὰρ Σκυθῶν τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτοὺς, τῶν οὐ χυλεπὸν ἐστὶ πηθέσθαι, καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθενέος τὴν ἐμπορίῳ καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίῳ. Σκυθῶν δὲ οἱ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς, δι' ἐπτὰ ἑρμηνέων καὶ δι' ἐπτὰ γλωσσῶν διαπρήσσονται. Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκειται.

XXV. Τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὐρὰ τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβυα καὶ οὐδεὶς σφεα ὑπερβαίνει. (2) Οἱ δὲ φαλακροὶ οὗτοι λέγουσι, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκίειν τὰ οὐρεα αἰγίποδας ἀνδρας, ὑπερβάντι δὲ τούτους ἄλλους ἀνθρώπους οἱ τὴν ἐξάμηνον καθεύδουσι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέχομαι ἀρχήν. (3) Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς τῇ τῶν φαλακρῶν γινώσκειται ἀτρεκέως ὑπ' Ἰσσηδόνων (4) οἰκόμενον, τὸ μὲντοι κατύπερθε πρὸς βορρην ἄνεμον οὐ γινώσκειται, οὔτε τῶν φαλακρῶν οὔτε τῶν Ἰσσηδόνων, εἰ μὴ ὅσα αὐτῶν τούτων λεγόντων.

XXVI. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδόνες τοιοῖσδε λέγονται χρᾶσθαι. Ἐπεὶ ἀνδρὶ ἀποθάνῃ πατήρ, οἱ προσήκοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα, καὶ ἔπειτεν ταῦτα θύσαντες καὶ καταταμόντες τὰ κρέα κατατάμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεχομένου θευνῶτα γονεῖα, ἀναμίζαντες δὲ πάντα τὰ κρέα δαῖτα προτιθέσθαι. (2) Τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ φιλοῶντες καὶ ἐκκαθήραντες καταχρυσόουσι καὶ ἔπειτεν ἅτε ἀγάλματι χρέονται, θυσίας μεγάλας ἐπετέουσ ἐπιτελέοντες. Παιῖς δὲ πατρὶ τούτου ποιεῖν, κατὰ περ οἱ Ἕλληνες τὰ γενεῖα. Ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι, ἰσοκρατεῖς δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. Γινώσκονται μὲν δὴ καὶ οὗτοι.

XXVII. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατύπερθε Ἰσσηδόνες εἰσι οἱ λέγοντες τοὺς μονορθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρύπας εἶναι, παρὰ δὲ τούτων Σκυθαὶ παραλαβόντες λέγουσι, παρὰ δὲ Σκυθῶν ἡμεῖς

ceterum arborum fructu vitam sustentant. (3) Ponticum nomen arboris est, qua victitant, fici admodum magnitudine : fructum fert autem fabae similem, nucleum intus habentem. Hunc fructum, postquam maturuit, pannis excolant ; et, quod ab eo defluit crassum et nigrum, quod *aschy* adpellant, (4) id et lingunt, et lacte mixtum potant : ex faecum vero ejus crassitudine massas conficiunt, quibus item vescuntur. Pecorum enim non magna illis copia est, quippe pascua ibi parum sunt eximia. (5) Quilibet paterfamilias sub arbore habitat ; hieme quidem, arborem tegens tegmine ex lana coactili ; aestate vero, absque tegmine. His hominibus nemo mortalium injuriam infert ; sacri enim habentur ; nec arma ulla bellica habent. (6) Idem et finitimorum dirimunt controversias ; et, si quis patria profugiens ad hos confugit, a nemine lædatur. Nomen his est Orgiempæi.

XXIV. Jam usque ad calvos hos satis cognita hæc terra est ; et, qui ante hos habitant populi, satis noti. Nam et Scytharum nonnulli ad illos commeant, e quibus hand ægre licet cognoscere, et Græcorum nonnulli ex Borysthenis emporio et ex aliis Ponticis emporiis. Scythæ vero, qui ad illos commeant, per septem interpretes septemque linguas negotia sua peragunt. Ad hos igitur usque cognita terra est.

XXV. Ultra calvos illos quinam habitent, liquido adfirmare nemo potest : nam præalti præruptique montes, quos nemo transcendit, præcludunt iter. (2) Narrant autem calvi, quod mihi quidem non persuadetur, habitari illos montes ab hominibus capripedibus : tum ultra hos degere alios homines, qui per sex menses dormiant ; quod equidem nullo pacto admitto. (3) Quæ calvis ab oriente sita regio, eam quidem ab Issedonibus habitatam esse certis testimoniis cognitum est ; quæ vero supra hanc ad septemtrionem vergit, cognita non est, nec calvis istis, nec Issedonibus, nisi quatenus hi ipsi narrant.

XXVI. Issedones autem hujusmodi uti institutis perhibentur. Quando cuiquam pater mortuus est, propinqui cuncti adducentes pecudes ad eum conveniunt : quibus mactatis et in frustra concisis, patrem etiam mortuum hospitis in frustra concidunt, mixtisque cunctis carnibus epulum exhibent. (2) Caput vero depilatum expurgatumque inaurant, eoque pro sacro utuntur, donario annua magna sacrificia peragentes. Hoc apud illos filius patri præstat, quem admodum Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt. Cæterum hi quoque homines justī esse dicuntur : mulieres autem apud eos æquam cum viris potestatem habent. Igitur hi etiam noti sunt.

XXVII. Quod vero ad regionem spectat supra hos sitam, Issedones sunt qui narrant, habitare ibi homines quos dixi unoculos, et Grypas auri custodes : et fabulam ab Issedonibus traditam repetunt Scythæ, nosque alii a Scythiis æ-

οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς· ἀριμα γὰρ ἐν καλεῦσι Σχύθαι, σπού δὲ τὸν ὀφθαλμόν.

XXVIII. Δυσχεϊμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρα οὕτω δὴ τί ἐστι, ἔνθα τοὺς μὲν ὅκτω τῶν μηνῶν ἀφόρητος ὅλος γίνεται κρυμὸς, ἐν τοῖσι ὕδωρ ἐκχέας πηλὸν οὐ ποιήσεις, πῦρ δὲ ἀνακαίων ποιήσεις πηλόν· (2) Ἡ δὲ θάλασσα πηγνυται καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος, καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου οἱ ἐντὸς τᾶφρου Σχύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἀμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Σινδοὺς. Οὕτω μὲν δὴ τοὺς ὅκτω μῆνας διατελεῖ χειμὼν ἐὼν, τοὺς δ' ἐπιλοίπους τέσσερας ψύχεται αὐτόθι ἐστὶ. (3) Κεχώριστα δὲ οὗτος ὁ χειμὼν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλῃσι χώρῃσι γινομένοισι χειμῶσι, ἐν τῷ τὴν μὲν ὥραιήν οὐκ ἔχει λόγου ἄξιον οὐδὲν, τὸ δὲ θέρος ὥν οὐκ ἀνίει· βρονταὶ τε ἡμος τῇ ἄλλῃ γίνονται, τηνικαῦτα μὲν οὐ γίνονται, θέρος δὲ ἀμφιλαφεές· ἡν δὲ χειμῶνος βροντὴ γένηται, ὥς τέρας θωμάζεται. Ὡς δὲ καὶ ἡν σεισμός γένηται ἡν τε θέρος ἡν τε χειμῶνος ἐν τῇ Σκυθικῇ, τέρας νενομίσταται. (4) Ἴπποι δὲ ἀνεχόμενοι φέρουσι τὸν χειμῶνα τούτων, ἡμίονοι δὲ οὐδὲ ὄνοι ἀνέχονται ἀρχήν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἵπποι μὲν ἐν κρυμῷ ἐστῶτες ἀποσφακελίζουσι, ὄνοι δὲ καὶ ἡμίονοι ἀνέχονται.

XXIX. Δοκέει δέ μοι καὶ τὸ γένος τῶν βοῶν τὸ κόλον διὰ ταῦτα οὐ φύειν κέρα αὐτόθι. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ καὶ Ὀμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσεΐᾳ ἔχον ὧδε,

30 καὶ Λιβύην ὄθι τ' ἄρνες ἄφαρ κεραοὶ τελέθουσι,

ὁρθῶς εἰρημένον, ἐν τοῖσι θερμοῖσι ταχὺ παραγίνεσθαι τὰ κέρα· ἐν δὲ τοῖσι ἰσχυροῖσι ψύχεται ἢ οὐ φύει κέρα τὰ κτήνεα ἀρχήν, ἢ φύοντα φύει μόγις.

XXX. Ἐνθαῦτα μὲν νυν διὰ τὰ ψύχεται γίνεται ταῦτα· θωμάζω δὲ (προσθηκας γὰρ δὴ μοι ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ἐδίδιχτο) ὅτι ἐν τῇ Ἠλείᾳ πάσῃ χώρῃ οὐ δυνάταται γίνεσθαι ἡμίονοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἠλεῖοι ἐκ κατάρης τευ οὐ γίνεσθαι σφίσι ἡμιόνους. Ἄλλ' ἐπεὶ ἀνὰ προσῆν ἡ ὥρη κυρίσκειται τὰς ἵππους, ἐξελαύνουσι ἐς τοὺς πλησιχωρούς αὐτὰς, καὶ ἐπειτὴν σφί ἐν τῇ τῶν πέλας ἐπείσει τοὺς ὄνους, ἐς οὗ ἂν σῶσι αἱ ἵπποι ἐν γαστρὶ ἐπειτὴν δὲ ὀπίσω ἀπελαύνουσι.

XXXI. Περὶ δὲ τῶν πτερῶν τῶν Σχύθαι λέγουσι ἀνάπλεον εἶναι τὸν ἥέρα, καὶ τούτων εἵνεκεν οὐκ οἶά τε εἶναι οὔτε ἰδέειν τὸ πρόσω τῆς ἡπείρου οὔτε διεξιέναι, τήνδε ἔχω περὶ αὐτῶν γνώμην· (2) τὰ κατὰ περὶ ταύτης τῆς χώρας αἰεὶ νίφεται, ἐλάσσονι δὲ τοῦ θέρος ἢ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ καὶ οἴκος· ἥδη ὧν ὅστις ἀγγόθεν χιόνα ἀδρὴν πίπτουσαν εἶδε οἶδε τὸ λέγων οἶκε γὰρ ἢ χιὼν πτεροῖσι· καὶ διὰ τὸν χειμῶνα τούτων ἐόντα τοῖσιν ἀνοίχεται τὰ πρὸς βορέην ἐστὶ τῆς ἡπείρου ταύτης. (3) Τὰ ὧν πτερὰ εἰκάζοντας τὴν χιόνα τοὺς Σχύ-

cepimus, et nominamus scythico vocabulo Arimaspos; arima enim Scythæ unum nominant, spu autem oculum.

XXVIII. Universa autem hæc terra, quam descripsimus, adeo rigida premitur hieme, ut octo menses duret intolerabile gelu; in quo si aquam in terram effundas, non facias lutum; sed, ignem si accenderis, lutum facias. (2) Atque etiam mare constringitur glacie et totus Cimmerius Bosphorus: et super ea glacie militant Scythæ illi qui intra fossam habitant [vid. c. 3], et plaustris in ulteriora ad Sindos vehuntur. Ita solidos octo menses hiems durat, reliquosque quattuor ibidem frigus obtinet. (3) Est autem hujus hiemis indoles longe diversa ab eis quæ in cæteris regionibus omnibus obtinent: nam verno tempore nihil ibi pluit quo sit ullius momenti, æstate autem pluiere non desinit: et, quando alibi tonitrua incidunt, ibi nulla sunt, æstate autem valde magna; sin hieme cælum tonat, pro miraculo solet haberi. Item terræ motus si exsistit in Scythica terra, sive æstate, sive hieme hoc eveniat, prodigii loco est. (4) Porro hiemem illam ferunt et tolerant equi; asini vero et muli nequitquam tolerant: alibi contra equi in gelu stantes tabesunt; asini vero et muli tolerant gelu.

XXIX. Videtur autem mihi eadem de causa ibidem boum generi mutilo cornua non enasci: adstipulatusque sententiæ meæ illud etiam Homeri verbum in Odyssea, ubi ait:

Et Libyen, ubi sunt cornuti protinus agni.

Quod recte dictum est: in calidis locis cito enasci cornua: contra ubi valida obtinent frigora, ibi aut prorsus non enascuntur pecoribus cornua; aut, si nascuntur, pusilla sunt.

XXX. Ibi igitur propter frigiditatem res ita se habet. Atque hoc loco subit mirari (nam digressiones ab initio amavit mea narratio) quid sit quod in universo Eleo agro non possint muli nasci; quum nec frigida sit illa regio, neque alia ulla adpareat causa. (2) Aiunt quidem ipsi Elei, ex imprecatione quadam non nasci apud se mulos. Verum, quum adest tempus quo gravidæ fiunt equæ, ad finitimos eas agunt, et in alieno agro asinos ad eas admittunt, usque dum illæ conceperint; deinde autem retro eas agunt.

XXXI. Quod vero ad plumas attinet, quibus plenum esse aerem Scythæ dicunt, ob eamque causam in ulteriora nec prospectum nec transitum patere, de his ego ita sentio: (2) in locis quæ sunt supra hanc (quam commemoravi) terram constanter nix cadit; minus quidem frequens æstate, ut consentaneum est, quam hieme. Jam, qui copiosam cadentem nivem cominus vidit, is quid dicam novit. Similis est enim uix plumis: et propter hanc hiemem, quum sit talis qualem dixi, habitari non possunt loca hujus continentis ad septentrionem pertinentia. (3) Itaque plumas quas dicunt, propter similitudinem, nivem dici a

θας τε καὶ τοὺς περιόχους δοκέω λέγειν. Ταῦτα μὲν νυν τὰ λέγεται μακρότατα, εἰρηται.

XXXII. Ὑπερβορέων δὲ περὶ ἀνθρώπων οὔτε τι Σκύθαι λέγουσι οὔτε τινὲς ἄλλοι τῶν ταύτῃ οἰκημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσηδόνης. Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὗτοι λέγουσι οὐδέν· ἐλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκύθαι, ὥς περὶ τῶν μουνοφθαλμῶν λέγουσι. (3) Ἄλλ' Ἡσιόδῳ μὲν ἐστὶ περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἐστὶ δὲ καὶ Ὀμήρῳ ἐν Ἐπιγόνῳ, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὀμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε.

XXXIII. Πολλῶν δὲ τι πλείστα περὶ αὐτῶν Δῆλιοι λέγουσι, φάμενοι ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλᾷ πυρῶν ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα ἀπικνέσθαι ἐς Σκύθας, ἀπὸ δὲ Σκυθῶν ἦδη δεχομένους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐκάστους κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἑσπέρης ἑκαστάτῳ ἐπὶ τὸν Ἀδρίην, ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς μεσαμβρίην προπεμπόμενα πρώτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιᾶ κόλπον καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὐβοίαν, πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν μέχρι Καρύστου, τὸ δ' ἀπὸ ταύτης ἔκλιπεν Ἄνδρον.

Καρυστίους γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τῆνον, Τηνίους δὲ ἐς Δῆλον. (2) Ἀπικνέσθαι μὲν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον, πρώτων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμπειν φερούσας τὰ ἱρὰ δύο κόρας, τὰς οὐνομάζουσι Δῆλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίχην.

ἅμα δὲ αὐτῇσι ἀσφαλείης ἐνέκεν πέμπειν τοὺς Ὑπερβορέους τῶν ἀστῶν ἄνδρας πέντε πομπούς, τούτους οἱ νῦν περφερέες καλεῦνται, τιμὰς μεγάλας ἐν Δῆλῳ ἔχοντες. (3) Ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοισι τοὺς ἀποπεμφθέντας ὁπίσω οὐκ ἀπονοστέειν, δεινὰ ποιούμενους εἰ

σφεας αἰεὶ καταλαμβάνεται ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέκεσθαι, οὕτω δὲ φέροντας ἐς τοὺς οὐρούς τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρῶν καλᾷ τοῖς πλησιοχώροις ἐπισκῆπτειν, καλεῦντας προπέμπειν σφέα ἀπ' ἐωυτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος.

(1) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα ἀπικνέσθαι λέγουσι ἐς Δῆλον· οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοις τοῖσι ἱεροῖσι τὸδε ποιούμενον προσφερές, τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναικας, ἐπεὶ ἂν θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ βασιλῇ, οὐκ ἄνευ πυρῶν καλᾶς ἐρδούσας τὰ ἱρὰ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οἶδα ταύτας ποιεύσας.

XXXIV. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι τῇσι Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δῆλῳ κείρονται καὶ αἱ κόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίων· αἱ μὲν πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι καὶ περὶ ἄτρακτον εἰλίσσασαι ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι (τὸ δὲ σῆμά ἐστι ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων περὶ γλῶσσην τινα εἰλίσσαντες τῶν τριχῶν τιθεῖσι καὶ οὗτοι ἐπὶ τὸ σῆμα. Αὗται μὲν δὴ ταύτην τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δῆλου οἰκητόρων.

XXXV. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὀπιν εὐούσας παρθένοους ἐξ Ὑπερβορέων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας, ἀπικνέσθαι ἐς Δῆλον ἔτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίχης. (2) Ταῦτας μὲν νυν τῇ Εὐλειθείᾳ ἀποφερούσας ἀντὶ τοῦ

HERODOTUS.

Scythis eorumque finitimis arbitror. Atque hæc quidem, quæ de remotissimis terris narrantur, hactenus e nobis commemorata sunt.

XXXII. De Hyperboreis vero hominibus nec Scythæ loquuntur, nec alii ulli, qui istas regiones incolunt, nisi forsau Issedones. At ne hi quidem, ut mihi videtur, de illis quidquam memorant: alioqui enim Scythæ quoque de eisdem narrant, quemadmodum de unoculis. (2) Sed Hesiodus de Hyperboreis locutus est, atque etiam Homerus in Epigonis, si modo vere auctor hujus carminis Homerus est.

XXXIII. Longe vero plurima de his Delii narrant, dicentes, sacra stramini triticeo illigata, ex Hyperboreis delata, venire ad Scythas; a Scythis vero accipere ea et deferre populum quemque deinceps habitantem versus occidentem, usque ad Adriaticum sinum: inde meridiem versus mitti, et primos ex Græcis Dodonæos ea accipere; ab his descendere ad sinum Meliensem, et in Eubœam transire, ibique de civitate ad civitatem mitti usque Carystum; inde denique, prætermisssa Andro insula, ab ipsis Carystiiis in Tenum insulam, a Teniis tandem in Delum deferri. (2) Eo modo in Delum pervenire sacra ista dicunt. Primo autem Hyperboreos aiunt duas misisse virgines sacra hæc ferentes, quarum nomen Delli aiunt fuisse Hyperochen et Laodice; simulque cum his tutelæ causa comites misisse quinque viros de civibus suis deductores, hos qui nunc Perpherees vocantur: qui summos Deli honores obtinent. (3) Quum vero hi ab illis missi non reverterentur ad suos, graviter ferentes Hyperboreos, si forte semper futurum sit ipsis ut non recipiant quos miserint; ea causa sacra illa triticeo stramini illigata non nisi ad fines suos pertulisse, finitimisque mandasse, ut sua e terra ad alium populum ea deferrent: (4) atque ita hæc gradatim missa, aiunt, Delum pervenire. Novi autem equidem simile quoddam hisce sacris sacrum peragi a Thracicis Pronicisque mulieribus: hæ enim, quando Dianæ Reginæ sacrificium celebrant, non siue triticeo stramine sacra faciunt. Hoc illarum novi equidem institutum.

XXXIV. In honorem autem harum virginum Hyperborearum, quæ Deli mortuæ dicuntur, caput tondent et puellæ et pueri Deliorum; et illæ quidem ante nuptias præcisum sibi cincinnum, et fuso circumvolutum, in earum sepulcro deponunt: (est autem sepulcrum illud in Dianæ templo, intranti ad sinistram; in eoque nata est oliva arbor:) (2) pueri vero Deliorum herbis quibusdam capillos circumvolvunt, et hos pariter super sepulcro illo deponunt. Hunc honorem illæ a Deli incolis consequuntur.

XXXV. Narrant autem iidem, Argen quoque atque Opin, virgines ex Hyperboreis, itinera per eosdem populos facto, in Delum venisse prius etiam quam Hyperochen et Laodice: (2) et has quidem venisse tributis ferendi causa, quod Lucinæ

οἰκυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι, τὴν δὲ Ἀργὴν
 τε καὶ τὴν Ὀπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι
 λέγουσι καὶ σφι τιμὰς ἄλλας δεδόσθαι πρὸς σφῶν· (3)
 καὶ γὰρ ἀγείρῃσιν περὶ τὰς γυναικάς, ἐπουνομαζούσας
 τὰ οὐνόματα ἐν τῷ ὕμνῳ τὸν σφι Ὡλὴν ἀνὴρ Λύκιος
 ἐποίησε, παρὰ δὲ σφῶν μαθόντας νησιώτας τε καὶ
 Ἴωνας ὕμνεῖν Ὡπὶν τε καὶ Ἀργὴν οὐνομάζοντάς τε
 καὶ ἀγείροντας (οὗτος δὲ ὁ Ὡλὴν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς
 παλαιούς ὕμνους ἐποίησε ἐκ Λυκίης ἐλθὼν τοὺς αἰδομέ-
 10 νους ἐν Δῆλῳ), καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ
 βωμῷ τὴν σποδὸν ταύτην ἐπὶ τὴν θῆκην τῆς Ὠπίας
 τε καὶ Ἀργῆς ἀνασιμῶσθαι ἐπιβαλλομένην. Ἡ δὲ
 θῆκη αὐτῶν ἐστὶ ὀπισθε τοῦ Ἀρτεμείου, πρὸς ᾗ τὴν τε-
 τραμένην, ἀγχοτάτω τοῦ Κηίων ἱστυητορίου.

15 XXXVI. Καὶ ταῦτα μὲν Ὑπερβορέων περὶ εἰρήσθω·
 τὴν γὰρ περὶ Ἀβάρειος λόγον τοῦ λεγομένου εἶναι Ὑπερ-
 βορέου οὐ λέγω, λέγων ὡς τὸν διστὸν περιέφερε κατὰ
 πᾶσαν τὴν γῆν, οὐδὲν σιτεόμενος. Εἰ δὲ εἰσὶ τινες
 ὑπερβόρειοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι. (2)
 20 Γέλῳ δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη,
 καὶ οὐδένα νόον ἔχόντως ἐξηγησάμενον· οἱ Ὠκεανὸν τε
 βρόντα γράφουσι περὶ τὴν γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς
 ἀπὸ τόρνου, καὶ τὴν Ἀσίην τῇ Εὐρώπῃ ποιεύντων
 ἴσην. Ἐν ὀλίγοις γὰρ ἐγὼ δηλώσω μέγαθός τε ἐκά-
 25 στας αὐτέων, καὶ ὅη τις ἐστὶ ἐξ γραφῆν ἐκάστη.

XXXVII. Πέρσαι οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τὴν νο-
 τίην θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὴν καλεωμένην· τούτων δ'
 ὑπεροικέουσι πρὸς βορέου ἀνέμου Μῆδοι, Μῆδων δὲ Σά-
 σπειρες, Σασπειρῶν δὲ Κόλχοι κατήκοντες ἐπὶ τὴν βο-
 30 ρηὴν θάλασσαν, ἐς τὴν Φάσις ποταμὸς ἐκδιδοί. Ταῦτα
 τέσσαρα ἔθνη οἰκεῖ ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν.

XXXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ τὸ πρὸς ἐσπέρας ἀκταὶ δι-
 φαΐσαι ἀπ' αὐτῆς κατατείνουσι ἐς θάλασσαν, τὰς ἐγὼ
 ἀπηγήσομαι. (2) Ἐνθεν μὲν ἡ ἀκτὴ ἡ ἐτέρη τὰ πρὸς
 35 βορέην ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη παρατέταται ἐς θάλασ-
 σαν παρὰ τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον μέχρι
 Σιγείου τοῦ Τρωϊκοῦ· τὰ δὲ πρὸς νότον ἡ αὐτὴ αὕτη
 ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου τοῦ πρὸς Φοινίκης
 κειμένου τείνει τὰ ἐς θάλασσαν μέχρι Τριοπίου ἄκρης.
 40 (3) Οἰκεῖ δ' ἐν τῇ ἀκτὶ ταύτῃ ἔθνη ἀνθρώπων τριή-
 κοντα. Αὕτη μὲν νῦν ἡ ἐτέρη τῶν ἀκτέων.

XXXIX. Ἡ δὲ δὴ ἐτέρη ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη
 παρατέταται ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, ἥ τε Περσικὴ
 καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐκδεκομένη Ἀσσυρίη καὶ ἀπὸ Ἀσσυ-
 45 ρίης ἡ Ἀραβίη· λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νό-
 μῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς τὸν Δαρείος ἐκ τοῦ
 Νεῖλου διώρυχα ἐσήγαγε. (2) Μέχρι μὲν νῦν Φοινίκης
 ἀπὸ Περσέων χῶρος πλατὺς καὶ πολλός ἐστι· τὸ δ' ἀπὸ
 Φοινίκης παρήκει διὰ τῆςδε τῆς θαλάσσης ἡ ἀκτὴ αὕτη
 50 παρὰ τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν
 τελευτᾶ· ἐν τῇ ἔθνη ἐστὶ τρία μῦνα. Ταῦτα μὲν
 ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἐσπέρας τῆς Ἀσίας ἔχοντά ἐστι.

XL. Τὰ δὲ κατ' ὅπερθε Περσέων καὶ Μῆδων καὶ
 Σασπειρῶν καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ᾗ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

pro maturato partu pactae fuissent; Argen vero et Opin si-
 mul cum ipsis diis aiunt advenisse, hisque alios honores a
 se esse tributos; (3) his enim stipem corrogare mulieres
 nomina earum invocantes in hymno eo, quem ipsis Olen,
 vir Lycius, composuit; et a se edoctos insulanos etiam et
 Jonas Opin et Argen carmine celebrare, nomen illarum in-
 vocantes, stipemque eisdem corrogantes: (idem vero Olen,
 qui e Lycia venit, alia etiam prisca carmina confecit, quae
 Deli canuntur:) et cineres ex femoribus in ara crematis
 omnes sepulcro Opis et Arges injici. Est autem illarum
 sepulcrum post Dianae templum, orientem versus, proxime
 caenaculum Ceorum.

XXXVI. Atque haec quidem de Hyperboreis dicta sunt.
 Nam de Abaride fabulam, qui Hyperboreus fuisse perhi-
 betur, taceo; nec memoro quo pacto sagittam ille per uni-
 versam terram circumtulit, nihil cibi capiens. Quodsi
 vero sunt Hyperborei quidam homines, fuerint etiam alii
 Hypertotii. (2) Rideo autem quum multos jam video de-
 scribentes terrae circuitus, neque quemquam ullum qui
 sana mente rem explicet: nam Oceanum illi describunt,
 quasi terram undique circumfluat, quam orbiculatam
 fingunt velut ex torno; et Asiam aequalem faciunt Europae.
 Brevibus verbis igitur et magnitudinem utriusque harum
 terrarum declarabo, et qualis fere sit utriusque figura.

XXXVII. Persae suam regionem incolunt ad australe mare
 pertinentes, quod Rubrum vocatur. Supra hos, septem-
 trionem versus, Medi habitant; supra Medos Saspes;
 supra Saspes Colchi, ad boreale mare pertinentes, in quod
 Phasis fluvius influit. Hi quattuor populi ab altero mari ha-
 bitant ad alterum.

XXXVIII. Inde ex eadem Asia, versus occidentem, duae
 ora porriguntur in mare, quas ego describam. (2) Altera
 ora, in boreali parte a Phasi incipiens, in mare excurrit
 secundum Pontum et Hellespontum, usque ad Troicum
 Sigeum: in parte meridionali, eadem ora initium capit a
 Myriandrico sinu, ad Phoenicem situm, et in mare porrigitur
 usque ad Triopium promontorium. (3) Hanc oram triginta
 incolunt hominum populi: et haec quidem altera est ea-
 rum quas dixi oram.

XXXIX. Altera vero ora, a Perside incipiens, in Rubrum
 mare porrigitur; estque Persica, tum hanc excipiens As-
 syriaca, et post Assyriacam Arabica ora. Desinit autem
 haec ora (non quidem vere desinens, sed solummodo ex
 usu loquendi) in sinum Arabium, in quem Darius fossam ex
 Nilo duxit. (2) Jam a Perside usque ad Phoenicem lata et
 ampla regio est: a Phoenice vero haec ora per mare nostrum
 (mediterraneum) secundum Syriam Palaestinam ad Aegy-
 ptum porrigitur, ubi desinit: hancque oram nonnisi tres in-
 colunt populi. Hae sunt Asiae regiones Persis ab occidente
 sitae.

XL. Quae vero ultra Persas et Medos Saspesque et
 Colchos versus orientem solem spectant, secundum ea,

τείλοντα, ἔνθεν μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρῆκει θάλασσα, πρὸς βορέεω δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα καὶ ὁ Ἀράξης ποταμός, ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. (2) Μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκείται Ἀσίη· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐρήμος ἦδη τὸ πρὸς τὴν ἡῶν, οὐδ' ἔχει οὐδεὶς φράσαι οἷον ὅτι ἐστί. Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί.

XLII. Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἐτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἤδη ἐκδέχεται. Κατὰ μὲν νυν Αἰγυπτον ἡ ἀκτὴ αὕτη στενὴ ἐστί· ἀπὸ γὰρ τῆςδε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν δέκα μυριάδες εἰσι ὀργυιῶν, αὗται δ' ἂν εἰεν χίλιοι στάδιοι· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στενοῦ τούτου κάρτα πλατεῖα τυγχάνει ἐοῦσα ἡ ἀκτὴ ἥτις Λιβύη λέγεται.

XLIII. Θωμάζων τῶν διουρισάντων καὶ διελόντων Λιβύην τε καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην· οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτέων ἐστί· μήκει μὲν γὰρ παρ' αἰμοτέρας παρῆκει ἡ Εὐρώπη, εὐρεος δὲ περὶ οὐδὲ συμβαλεῖν ἀξίη φαίνεται μοι εἶναι. (2) Λιβύη μὲν γὰρ ὅλοϊ ἐσωτὴν ἐοῦσα περὶ ῥυτος, πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει, Νεχὸς τοῦ Αἰγυπτίου βασιλέως πρώτου τῶν ἡμεῖς ἴδμεν καταδέξαντος, ὃς ἐπέειπε τὴν διώρυγα ἐπαύσατο ὁρύσσαν τὴν ἐκ τοῦ Νεῖλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἀνδράς πλοίοισι, ἐντεταμένους ἐς τὸ ὁπίσω δι' Ἡρακλέων στηλῶν διεκπλῶναι ἑως ἐς τὴν βορητὴν θάλασσαν καὶ οὕτω ἐς Αἴγυπτον ἀπικνέεσθαι. (3) Ὁρμηθέντες ὧν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπλῶον τὴν νοτίην θάλασσαν· ὥπως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον, προσίσχοντες ἂν σπεύρεσκον τὴν γῆν, ἵνα ἐκάστοτε τῆς Λιβύης πλῶοντες γίνοιτο, καὶ μένεσκον τὸν αἶχτον· θηρίσαντες δ' ἂν τὸν σῖτον ἐπλῶον, ὥστε δύο ἐτέων διεξεληθόντων τρίτῳ ἔτει κάμψαντες Ἡρακλέας στήλας ἀπίκοντο ἐς Αἴγυπτον. (4) Καὶ ἔλεγον ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλω δὲ ὀλίγῳ, ὥς περιπλῶντες τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιὰ. Οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον.

XLIII. Μετὰ δὲ Καρχηδονίοι εἰσι οἱ λέγοντες, ἐπεὶ Σατάσπης γε ὁ Τεάσπιος ἀνὴρ Ἀχαιμενίδης οὐ περιέπλωσε Λιβύην, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεμφθεὶς, ἀλλὰ δέισας τὸ τε μῆκος τοῦ πλόου καὶ τὴν ἐρημίην ἀπῆλθε ὀπίσω, οὐδ' ἐπέτελεσε τὸν ἐπὶ ταξί οἱ ἡ μήτηρ ἄεθλον. (2) Θυγατέρα γὰρ Ζωπύρου τοῦ Μεγαβύζου παρθένον ἐβίησατο· ἐπειτεν μέλλοντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιέεσθαι ὑπὸ Ξέρξῳ βασιλέως, ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπης ἐοῦσα Δαρείου ἀδελφεῇ παραίτησατο, φάσαί οἱ αὕτη μέλῳ ζημίην ἐπιθήσειν ἥπερ ἔκεινον· Λιβύην γὰρ οἱ ἀνάγκην ἔσεσθαι περιπλῶναι, ἐς δ' ἂν ἀπικῆται περιπλῶν αὐτὴν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. (3) Συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξῳ ἐπὶ τούτοις, ὁ Σατάσπης ἀπικόμενος ἐς Αἴγυπτον καὶ λαβὼν νέα τε καὶ ναύτας παρὰ τούτων ἐπλῶε ἐπὶ Ἡρακλέας στήλας· διεκπλώσας δὲ, καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης τῇ οὐνομα Σολοίς ἐστί, ἐπλῶε πρὸς μεσαμβρίην· παρήσας δὲ θάλασσαν πολλὴν ἐν πολλοῖσι μῆσι, ἐπέειπε τοῦ πλεῖντος αἰεὶ ἔδεε,

ab altera parte (a meridie) Rubrum mare porrigitur, a septemtrione vero Caspium mare et Araxes fluvius, qui contra solem orientem fluit. (2) Usque ad Indiam vero, non ultra, habitatur Asia : quæ inde versus orientem spectant, deserta regio est ; quæ qualis sit, nemo dicere potest. Talis igitur ac tanta Asia est.

XLII. Libya in altera eorum, quas dixi, orarum est : est enim Libya Ægypto contigua. Jam ad Ægyptum quidem angusta hæc ora est : nam ab nostro mari ad mare Rubrum sunt centum millia orgyiarum, quæ mille admodum stadia faciunt. Inde ab his vero angustiis valde spatiosa fit hæc ora, quæ Libya vocatur.

XLIII. Miror autem hos, qui universam terram in tres partes dividunt atque distinguunt, Libyam, Asiam, et Europam : nec enim exigua inter has est differentia. Nam longitudine quidem secundum utramque (Asiam et Africam) porrigitur Europa : quod vero ad latitudinem ejus attinet, ne potest quidem, quod mihi manifestum est recte, cum illis conferri. (2) Nam Africa quidem ipsa se declarat easse circumfluum, præter eam partem quæ Asiæ est contigua ; ex quo primus, quem novimus, Neco rex Ægyptiorum rem demonstravit. Hic enim, postquam desit fossam fodere, quæ ex Nilo in sinum Arabium dirigebatur, viros Phœnices navibus emisit, dato mandato, ut per Herculeas columnas renavigarent in mare quod Libyæ a septemtrione est, atque ita in Ægyptum reverterentur. (3) Igitur Phœnices, ex Rubro mari profecti, per australe mare navigarunt : et, quando adveniebat autumnus, adpulsi ad terram navibus, quamcumque ad Libyæ regionem tunc pervenissent, in ea sementem faciebant, messemque exspectabant : deinde, messo frumento, navibus ulterius pergebant. Ita, duobus elapsis annis, tertio anno, itinere per Herculeas columnas flexo, in Ægyptum pervenerunt. (4) Dixeruntque, quod mihi quidem non persuadetur, sed fortasse alii cuiquam, quum Libyam circumnavigarent, habuisse se solem a dextra. Hoc modo primum cognita Libya est.

XLIII. Post hos, Carthaginenses idem adfirmant : nam Sataspes quidem, Teaspis filius, de Achæmenidarum stirpe, non circumnavigavit Libyam, quamquam ob id ipsum emissus : sed, quum longitudine itineris, tum solitudine territus, retrogressus est, neque laborem implevit a matre sibi injunctum. (2) Is filius Zopyri virgini vim intulerat, nepti Megabyzi : quam ob culpam quum in eo esset ut a Xerxe rege e palo suspenderetur, mater Sataspis, quæ soror erat Darii, deprecata est supplicium, ipsam se dicens graviolem ipso poenam illi inflicturam ; imposituram quippe ei necessitatem circumnavigandi Libyam, donec ea circumnavigata in Arabium sinum pervenisset. (3) Quam in conditionem postquam Xerxes consensit, Sataspes in Ægyptum profectus, accepta ab Ægyptiis navi nautisque, ad Herculeas navigavit columnas : hisque transmissis, circumvectus Africæ promontorium, cui Solos nomen est, meridiem versus navigavit : et permultum maris pluribus mensibus eniens, quum major semper itineris pars conficienda superesset

ἀποστρέψας ὀπίσω ἀπέπλωε ἐς Αἴγυπτον. (4) Ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλέα Ξέρξεα ἔλεγε φάς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους σμικροὺς παραπλῶειν, ἐσθῆτι φοινικτῇ διαχρωμένους, οἱ δ' ὅκως σφεῖς καταγοῖατο τῇ νηϊ φεύγεσκον πρὸς τὰ οὐρεα λείποντες τὰς πόλιν· αὐτοὶ δὲ ἀδικεῖν οὐδὲν ἐσιόντες, πρόβατα δὲ μόνον ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν. (6) Τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελέως αἶτιον τότε ἔλεγε, τὸ πλοῖον τὸ πρόσω οὐ δυνατόν ἐτι εἶναι προβαίνειν, ἀλλ' ἐνίσχυσθαι. Ξέρξης δὲ οὐ οἱ συγγινώσκων λέγειν ἀληθῆα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἄεθλον ἀνεσκολόπισε, τὴν ἀρχαίην νικῆν ἐπιτιμῶν. (8) Τοῦτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρη ἐς Σάμον, ἐπεῖτε ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότηα τετελευτηχότα, ἔρων χρήματα μεγάλα, τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα ἔκων ἐπὶ λήθουμαι.

XLIV. Τῆς δὲ Ἀσίας τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη, δς βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμὸν, δς κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν εἰδέναι τῇ ἐς θάλασσαν ἐκδοῖσι, πέμπει πλοίοισι ἄλλους τε τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀλήθειαν ἐρεῖν, καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἀνδρα Κερυανδέα. (2) Οἱ δὲ ὁρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυϊκῆς γῆς ἔπλωον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἥω τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς θάλασσαν, διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἐσπέρην πλώοντες τριηκοστῶ μηνὶ ἀπικνέονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον ὅθεν ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον εἴπα, ἀπέστειλε περιπλῶειν Λιβύην. (3) Μετὰ δὲ τούτους περιπλῶσαντας Ἰνδοὺς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος καὶ τῇ θαλάσῃ ταύτῃ ἐχρᾶτο. Οὕτω καὶ τῆς Ἀσίας, πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοῖα παρεγομένη τῇ Λιβύῃ.

XLV. Ἡ δὲ Εὐρώπῃ πρὸς οὐδαμῶν φανερὴ ἐστὶ γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα οὔτε τὰ πρὸς βορέην, εἰ περὶ ρυτός ἐστι· μήκει δὲ γινώσκεται παρ' ἀμφοτέρας παρήκουσα. (2) Οὐδ' ἔγω συμβαλέσθαι ἐπ' ὅτε μὴ εὐση γῇ οὐνόματα τριφάσια κέεται ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν, καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλος τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος (οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαίητην καὶ πορθμήϊα τὰ Κιμμέρια λέγουσι), οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν εἰεντο τὰς ἐπωνυμίας. (3) Ἡδὲ γὰρ Λιβύῃ μὲν ἐπὶ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τὸ οὐνομα, γυναικὸς αὐτόχθονος, ἡ δὲ Ἀσίῃ ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. Καὶ τοῦτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοί, φάμενοι ἐπ' Ἀσίῳ τοῦ Κότους τοῦ Μάνεω κεκληθῆσθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμηθέος Ἀσίας· ἀπ' ὅτε καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκληθῆσθαι Ἀσιάδα. (4) Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπῃ οὔτε εἰ περὶ ρυτός ἐστι γινώσκεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων, οὔτε ὁκόθεν τὸ οὐνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος φαίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Τυρίας φήσομεν Εὐρώπης λαβεῖν τὸ οὐνομα τὴν χεῖρην· πρότερον δὲ ἦν ἄρα ἀνώνυμος ὥσπερ αἱ

retro navigavit, in Ægyptumque est reversus. (4) Ex qua quum ad Xerxem regem rediisset, narravit, in remotissimis locis præter homines se navigasse statura minutos, veste e palmæ foliis utentes; qui, quando ipsi navem ad terram adpulsaent, relictis oppidis in montes profugissent: se vero cum suis, oppida illorum ingressum, nulla injuria incolis inlata, pecora solummodo eorum abegisse. (5) Quod autem Libyam non penitus circumnavigasset, causam hanc esse aiebat: navem non potuisse ulterius progredi, sed fuisse inhibitam. Xerxes autem, persuasum sibi habens vera eum non dicere, quod impositum laborem non esset executus, pristinam pœnam irrogavit et e palo suspendit. (6) Hujus Sataspis eunuchus, audita domini morte, propere Samum confugit, ingentes secum ferens pecunias, quas intervertit civis quidam Samius; cujus nomen, cognitum mihi quidem, volens obliviscor.

XLIV. Asiæ vero plurima pars (ante incognita) a Dario pervestigata est. Is quum cognoscere voluisset, ubinam Indus fluvius, unus post Nilum fluviorum omnium qui crocodilos alat, in mare se evolvat; cum navibus quum alios misit, quos verum esse relatuos judicabat, tum Scylacem inprimis, civem Caryandensem. (2) Hi igitur ex Caspatyro oppido et Pactyica regione profecti, secundo fluvio orientem solem versus in mare navigarunt: tum per mare occidentem versus navigantes, trigesimo mense eum in locum pervenerunt, unde rex Ægyptiorum Phœnices illos, de quibus supra dixi, emisit Libyam circumnavigaturos. (3) Confecta horum navigatione, Indos subegit Darius, et mari illo usus est. Atque ita Asiæ, præter eam partem quæ Indis ab oriente est, reliqua cognita sunt; compertumque est, Asiam similia exhibere atque Africam.

XLV. Europa autem a nemine plane cognita est; neque compertum habemus an aut ab oriente aut a septentrione circumflua sit: illud novimus, longitudine secundum Libyam Asiamque esse illam porrectam. (2) Nec vero conjectura adsequi possum, cur, quum una sit terra, tribus illa nominibus distinguatur, a mulierum nominibus desumptis, terminique eidem ponantur, Nilus fluvius Ægyptius, et Phasis Colchicus; pro quo quidem alii Tanaim fluvium Mæoticum ponunt, et Cimmeria Porthmea: neque nomina potui comperire eorum qui hanc distributionem instituerunt, nec cur ista nomina his regionibus imposuerint. (3) Nam Libyam quidem plerique Græci aiunt a Libya, muliere indigena, nomen invenisse; Asiam vero a cognomine uxoris Promethei. Ac nomen hoc sibi vindicant Lydi; perhibentes, a Cotyis filio, Manis nepote, cui Asias nomen fuit, nominatam Asiam fuisse, non a Promethei uxore Asia: ab eodemque etiam Sardibus tribum Asiadem ducere nomen. (4) Sed Europa, quemadmodum, an circumflua sit, nulli hominum compertum est; sic nec, unde hoc nomen acceperit, aut quis ei illud imposuerit, adparet; nisi dicamus, a Tyria Europa nomen invenisse hanc regionem: tum vero antea carebat no-

ἐτεραι. (5) Ἄλλ' αὐτὴ γε ἐκ τῆς Ἀσίας τε φαίνεται ἐοῦσα καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην ἥτις νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Εὐρώπῃ καλεῖται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης ἐς Κρήτην, ἐκ Κρήτης δὲ ἐς Λυκίην. Ταῦτα μὲν νῦν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτῶν χρῆσόμεθα.

XLVI. Ὁ δὲ Πόντος δ' Εὐξείνος, ἐπ' ὃν ἐστρατεύετο Δαρεῖος, χωρέων πασῶν παρέχεται ἔξω τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεα ἀμαθέστατα· οὔτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχοντες προβαλέσθαι σοφίης πέρι, οὔτε ἀνδρὰ λόγιον οἰδαμεν γενόμενον πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους καὶ Ἀναχάρσιος. (2) Τῷ δὲ Σκυθικῷ γένει ἐν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπίνων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρηται τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγμαι. (3) Τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρηται ὥστε ἀποφυγεῖν τε μηδὲνα ἐπελθόντα ἐπὶ σφέας, μὴ βουλομένων τε ἐξευρεθῆναι καταλαβείναι μὴ οἷόν τε εἶναι· τοῖσι γὰρ μήτε ἀστεα μήτε τεῖχια ἢ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερόμενοι ἐόντες πάντες ἔσωσι ἱπποτοξόται, ζῶντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν, οἰκημάτα τε σφι ἢ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἴσαν οὗτοι ἀμαχοὶ τε καὶ ἄποροι προσμίσγειν;

XLVII. Ἐξεύρηται δὲ σφι ταῦτα τῆς τε γῆς εὐρύτης ἐπιτηδῆς καὶ τῶν ποταμῶν ἐόντων σφι συμμάχων· ἢ τε γὰρ γῆ ἐοῦσα πεδιάς αὕτη ποιωδῆς τε καὶ εὐδρός ἐστι, ποταμοὶ τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῶν τῶν ἀριθμὸν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωροζῶν. (2) Ὅσοι δὲ οὐνομαστοὶ τέ εἰσι αὐτῶν καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους οὐνομανέω. Ἴστρος μὲν πεντάστομος, μετὰ δὲ Τύρης τε καὶ Ὑπανίς καὶ Βορυσθένης καὶ Παντικαπῆς καὶ Ὑπάχυρις καὶ Γέρρος καὶ Τάναϊς· ῥέουσι δὲ οὗτοι κατὰ τάδε.

XLVIII. Ἴστρος μὲν ἐὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἐσωτῶ ῥέει καὶ θέρεος καὶ χειμῶνος, πρῶτος δὲ τὸ ἀπ' ἐσπέρας τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων κατὰ τοῖονδε μέγιστος γέγονε, ποταμῶν καὶ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδιδόντων. (2) Εἰσὶ δὲ οἷδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες, διὰ μὲν γε τῆς Σκυθικῆς χώρας πέντε μὲν οἱ ῥέοντες, τὸν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῖσι, (3) Ἕλληνας δὲ Πυρετὸν, καὶ ἄλλος Τιαραντὸς καὶ Ἀραρὸς τε καὶ Νάπαρις καὶ Ὀρδησσός. (4) Ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας καὶ πρὸς ἡῶν ῥέων ἀνακοινοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ, ὁ δὲ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἐσπέρας τε μᾶλλον καὶ ἐλάσσων, ὁ δὲ δὴ Ἀραρὸς τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησσὸς διὰ μέσου τούτων ἰόντες ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. (5) Οὗτοι μὲν αὐτιγενεῖς ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύνουσι αὐτόν· ἐκ δὲ Ἀγαθύρων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ.

XLIX. Ἐκ δὲ τοῦ Αἵμου τῶν κορυφῶν τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορρῇν ἀνεμὸν ἐσβάλλουσι ἐς αὐτόν, Ἀτλας καὶ Αὖρας καὶ Τίβισις. Διὰ δὲ Θρηίκης καὶ Θρηίκων τῶν Κροβύζων ῥέοντες Ἀθρὺς καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον· ἐκ δὲ Παιόνιον

mine, quemadmodum duæ reliquæ. (5) At hanc quidem ex Asia fuisse constat, neque in hanc terram, quam Europam Græci vocant, pervenisse: nec enim ultra Cretam ex Phœnice pervenit, ex Creta vero in Lyciam. Atque hæc hactenus dicta sunt: cæterum nos eisdem nominibus utemur, quæ sunt usu recepta.

XLVI. Pontus Euxinus, in quem Darius expeditionem suscepit, præ regionibus omnibus populos habet incul-tissimos, si Scythicam gentem excipias. Neque enim populum ullum ex his, qui citra Pontum habitant, possumus sapientiæ caussa memorare, nec virum novimus qui eruditionis nomine claruerit, nisi Scythicum populum, et in hoc Anacharsin. (2) Scythica autem gens unum, quod maximum est in rebus humanis, præ cæteris omnibus, quos novimus, hominibus sapientissime invenit: cætera tamen ejusdem non laudo. (3) Maximum illud, quod dico, ita ab his inventum est, ut et nemo qui illos bello invaserit, effugere possit; et ut ipsi, si nolint reperiri, a nemine possint deprehendi. Nam, qui nec oppida nec castella exstructa habent, sed, domos suas secum ferentes, sagittarii equites sunt cuncti, non aratro viclitantes, sed pecoribus, domos suas plaustris circumvehentes; quo pacto hi non essent invicti, atque etiam aditu perquam difficiles?

XLVII. Est autem hoc ab illis inventum quum opportunitate terræ, tum fluviorum adjumento: est enim terra hæc plana, herbida, et irrigua; fluviique illam perfluunt non multo pauciores numero, quam canales sunt in Ægypto. (2) Quorum fluviorum, qui et notabiliores sunt, et a mari adnavigari possunt, eos recensebo. Sunt autem Ister, quinque ostiis patens, dein Tyras, et Hypanis, et Borysthenes, et Panticapes, et Hypacyris, et Gerrhus, et Tanais. Est autem horum cursus hujusmodi.

XLVIII. Ister, fluviorum omnium, quos novimus, maximus, semper sibi ipse æqualis fluit et æstate et hieme. Ab occasu venit, primusque est qui Scythicam adluit terram: ob id omnium maximus, quod alii multi in eum influunt. (2) Qui illum augent, hi sunt: primum quinque, qui Scythicam terram perfluunt: is quem Scythiæ Porata, Græci vero Pyreton vocant; tum deinde Tiarantus; porro Ararus, et Naparis, et Ordessus. (3) Quem primo loco nominavi horum fluviorum, is magnus est, et ad orientem fluens aquam suam cum Istro miscet: secundo loco memoratus, Tiarantus, magis ab occidente, estque minor. Ararus vero et Naparis et Ordessus, medium inter hos cursum tenentes in Istrum influunt. (4) Hi sunt fluvii in ipsa Scythia oriundi, qui Istrum augent. Ex Agathyrsis autem decurrens Maris fluvius itidem cum Istro aquam suam miscet.

XLIX. Tum ex Hæmi montis verticibus tres alii magni fluvii, septemtrionem versus decurrentes, in eundem influunt, Atlas, Auras, et Tibisis: per Thraciam vero et Crobyzos Thracas fluentes Athrys et Noes et Artanes Istro

καὶ οὐρεος Ῥοδόπης Σχίος ποταμὸς μέσων σχίζων τὸν Αἴμιον ἐκδιδοῖ ἐς αὐτόν. (2) Ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ῥέων πρὸς βορέην ἄνεμον Ἀγγρος ποταμὸς ἐσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον, ὃ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἰστρον οὕτω ἀμφοτέρους ἔοντας μεγάλους ὁ Ἰστρος δέκεται. (3) Ἐκ δὲ τῆς κατωτέρου χώρας Ὀμβροίκων Κάρπις ποταμὸς καὶ ἄλλος Ἀλπις πρὸς βορέην ἄνεμον καὶ οὗτοι ῥέοντες ἐκδιδοῦσι ἐς αὐτόν. (4) Ῥέει γὰρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ὁ Ἰστρος, ἀρξάμενος ἐκ Κελ-
 10 τῶν, οἱ ἐσχατοὶ πρὸς ἡλίου δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ· ῥέων δὲ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθικῆς ἐσβάλλει.

Ι. Τούτων ὧν τῶν καταλεχθέντων καὶ ἄλλων πολλῶν συμβαλλομένων τὸ σφέτερον ὕδωρ γίνεται ὁ Ἰστρος
 15 ποταμῶν μέγιστος, ἐπεὶ ὕδωρ γὰρ ἐν πρὸς ἐν συμβάλλειν ὁ Νεῖλος πλῆθει ἀποκρατέει· ἐς γὰρ δὴ τοῦτον οὔτε ποταμὸς οὔτε κρήνη οὐδεμία ἐσδιδοῦσα ἐς πλῆθος οἱ συμβάλλεται. (2) Ἰσος δὲ τίει ῥέει ἐν τῇ θερείῃ καὶ χειμῶνι ὁ Ἰστρος κατὰ τοῦτονδε τι, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ. Τοῦ μὲν
 20 χειμῶνός ἐστι ὅσος περ ἐστὶ, ὀλίγῳ τε μέζων τῆς ἐσω- τοῦ φύσιος γίνεται· ὑεταὶ γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος πάμπαν ὀλίγῳ, νιφετῷ δὲ πάντα χρέεται. (3) Τοῦ δὲ θέρους ἡ χιών ἡ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα, ἐοῦσα ἀμφι- λαφῆς, τηκομένη πάντοθεν ἐσδιδοῖ ἐς τὸν Ἰστρον· αὕτη
 25 τε δὴ ἡ χιών ἐσδιδοῦσα ἐς αὐτόν συμπληθύνει, καὶ ὁμο- βροὶ πολλοὶ τε καὶ λάβροὶ σὺν αὐτῇ· ὑεὶ γὰρ δὴ τὸ θέρος. (4) Ὅσῳ δὲ πλεον ἐπ' ἐσωτὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται ἐν τῷ θερείῃ ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσοῦτ' αὖτε συμμισγόμενα τῷ Ἰστροῦ πολλαπλῆσις ἐστὶ τοῦ θέρους ἢ περ τοῦ χει-
 30 μῶνος· ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα ἀντιστήκωσις γίνεται, ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἔχοντα.

ΛΙ. Εἷς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκυθῆσι ἐστὶ ὁ Ἰστρος, μετὰ δὲ τοῦτον Τύρης, ὃς ἀπὸ βορέως μὲν ἀνέμου ὀρμαῖται, ἄρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης ἢ
 35 οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ τὴν Νευρίδα γῆν. Ἐπὶ δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοικεῖται Ἕλληνες, οἱ Τυρίται καλεῦνται.

ΛΙΙ. Τρίτος δὲ Ὑπανίς ποταμὸς ὀρμαῖται μὲν ἐκ τῆς Σκυθικῆς, ῥέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης τὴν περίεξ νέ-
 40 μονται ἵπποι ἄγριοι λευκοί· καλεῖται δ' ἡ λίμνη αὕτη ὀρθῶς μήτηρ Ὑπανίος. (2) Ἐκ ταύτης ὧν ἀνατέλλων ὁ Ὑπανίς ποταμὸς ῥέει ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερῶν πλῆθον βραχὺς καὶ γλυκύς ἐστι, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσάρων ἡμερῶν πλῆθον πικρὸς αἰνῶς. Ἐκδιδοῖ γὰρ
 45 ἐς αὐτὸν κρήνη πικρὴ, οὕτω δὴ τὴ ἐοῦσα πικρὴ, ἢ μεγάλῃ σμικρῇ ἐοῦσα κινῶ τὸν Ὑπανιν ἔχοντα ποτα- μὸν ἐν ὀλίγοις μέγαν. (3) Ἔστι δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν οὐροῖσι χώρας τῆς τε ἀροτήρων Σκυθῶν καὶ Ἀλάζων· οὐνομα δὲ τῇ κρήνῃ, καὶ θθεν ῥέει τῷ χώρῳ,
 50 Σκυθιστὶ μὲν Ἐξαμπαῖος, κατὰ δὲ τὴν Ἑλληνῶν γλῶσσαν Ἰραὶ ὁδοί. (4) Συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὅτε Τύρης καὶ ὁ Ὑπανίς κατ' Ἀλάζωνα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀπο- στρέψας ἑκάτερος ῥέει εὐρύων τὸ μέσον.

ΛΙΙΙ. Τέταρτος δὲ Βορυσθένης ποταμὸς, ὃς ἐστὶ

miscentur : porro ex Paeonia et monte Rhodope decurrens Scius fluvius, mediumque scindens Haemum, in eundem Istrum influit. (2) Tum ex Illyriis versus septentrionem fluens Augrus fluvius in campum labitur Triballicum, atque inde in Brongum fluvium, Brongus vero in Istrum : ita am-
 bos, jam satis magnos, excipit Ister. (3) Ex regione vero super Umbris sita oriens Carpis fluvius, et alius Alpīs fluvius, versus septentrionem fluentes, in eundem se exonerant. (4) Universam enim Europam Ister perfluit, initium sumens ex Celtis, qui populorum omnium Europae extremi versus occidentem habitant post [præter?] Cynetas : totamque Europam emensus, Scythiam a latere adluit.

L. His igitur, quos recensui, fluvii, aliisque præterea multis, aquam suam miscentibus, fluviorum maximus sit Ister. Nam si solius per se aquam cum Nili aqua conferas, copia illum superat Nilus : in hunc enim nullus alius fluvius, immo ne fontis quidem rivulus influit, qui eum augeat. (2) Quod vero constanter sibi ipse aequalis fluat Ister tam æstate quam hieme, id tali quadam ex causa, ut mihi videtur, efficitur. Hieme tantus est fere, quantus est sua natura et paulo quidem major : nam parum admodum hieme pluit in hac regione ; nix maxime omnia obtinet. (3) Æstate vero liquefacta ingens nivis copia, quæ per hiemem cecidit, undique in Istrum dilabitur : et hæc proinde nix, simulque frequentes vehementesque imbres, in illum confluentes, augent fluvium : nam æstate ibidem pluit. (4) Quanto maiorem itaque aquæ copiam sol æstatæ in se attrahit, quam hieme ; tanto copiosiores per æstatem, quam per hiemem, sunt aquæ quæ cum Istro miscentur. Quibus invicem oppositis, existit æquilibrium ; unde semper sibi par apprehenditur hic fluvius.

LI. Primus igitur Scytharum fluvius est Ister : post hunc vero Tyras est. Is a septentrione progrediens, fluere incipit ex magno lacu, quæ in confinibus est Scythicæ et Neuridis terræ. Ad ejus ostium autem habitant Græci, qui Tyritæ vocantur.

LII. Tertius fluvius, Hypanīs, in ipsa Scythia oritur ; effluitque e lacu, circa quem feri equi pascuntur albi : nomen lacui merito inditum, Mater Hypanios. (2) Ex hoc igitur ortum capiens Hypanīs, per quinque dierum navigationem brevis fluit, et dulcis adhuc : inde vero, ad quattuor dierum a mari navigationem, amarus admodum : influit enim in eum fons amarus, ita quidem amarus, ut, quamquam est exiguus, inficiat tamen sapore suo Hypanin, fluvium inter paucos [al. minores] magnum. (3) Est hic fons in confinibus terræ Scytharum Agricolarum et Alazonum : nomen fonti, et ipsi loco unde fluit, Scythica lingua Exampæus, Græcorum vero sermone Sacræ viæ. (4) Modico autem a se invicem intervallo fluunt Tyras et Hypanīs in Alazonum regione : deinde vero cursum uterque inflectit, latius intervallum in medio relinquens.

LIII. Quartus fluvius Borysthenes est, maximus horum

μέγιστός τε μετ' Ἴστρον τούτων καὶ πολυαρκέστατος
κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας οὐτὶ μόνον τῶν Σκυθικῶν
ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πλην Νείλου
τοῦ Αἰγυπτίου· τούτῳ γὰρ οὐκ ὁᾷ τί ἐστι συμβαλέειν
5 ἄλλον ποταμόν· (2) τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ
πολυαρκέστατος, ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδε-
στάτας κτήνεσι παρέχεται ἰχθύς τε ἀρίστους διακριδὼν
καὶ πλείστους, πίνεσθαι τε ἥδιστός ἐστι, ῥέει τε καθα-
ρὸς παρὰ θολεροῖσι, σπόρος τε παρ' αὐτὸν ἀριστος γίνε-
10 ται, πόη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρα, βαθυτάτη. (3)
Ἄλεις τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πῆγνυνται
ἀπλετοὶ· κητέα τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαίους
καλεῖσι, παρέχεται ἐς τὰ ῥέχουσιν, ἄλλα τε πολλὰ θω-
μάσαι ἀξία. (4) Μέχρι μὲν νυν Γέρρου χώρου, ἐς τὸν
15 τεσσεράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ, γινώσκειται ῥέων
ἀπὸ βορέω ἀνέμου· τὸ δὲ κατὸ περθε δι' ὧν ῥέει ἀνθρώ-
πων οὐδεὶς ἔχει φράσαι, φαίνεται δὲ ῥέων δι' ἐρήμου ἐς
τῶν γεωργῶν Σκυθῶν τὴν χώραν· οὗτοι γὰρ οἱ Σκυ-
θαι παρ' αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. (5)
20 Μοῦνον δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νείλου οὐκ ἔχω
φράσαι τὰς πηγάς· δοκέω δὲ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων.
Ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται,
καὶ οἱ συμμίσγεται ὁ Ὑπανις ἐς τὸν τὸ ἔλος ἐκδιδούς.
(6) Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων ἐὼν ἐμβόλον
25 τῆς χώρας Ἰππολῶε ἀκρὴ καλεῖται, ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν
Δήμητρος ἐνίδρυται· πέρην δὲ τοῦ ἱροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι
Βορυσθενεῖται κατοικεῖται.

LIV. Ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν
μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος τῷ ὀνόμα
30 Παντικάπης· ῥέει δὲ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέω τε καὶ ἐκ
λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθένης
νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι, ἐκδιδούσι δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην,
παραμειψάμενος δὲ ταύτην τῷ Βορυσθενεῖ συμμίσγεται.

LV. Ἑκτος δὲ Ὑπάκυρις ποταμὸς, ὃς ὁρμάται μὲν
35 ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθῶν ῥέων
ἐκδιδούσι κατὰ Καρκινίτην πόλιν, ἐς δεξιὴν ἀπέργων τὴν
τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀχιλλήϊον καλεῦμενον δρόμον.

LVI. Ἑβδομος δὲ Γέρρος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν
ἀπὸ τοῦ Βορυσθένης κατὰ τούτου τῆς χώρας ἐς δὲ γινώ-
40 σκεται ὁ Βορυσθένης· ἀπέσχισται μὲν νυν ἐκ τούτου τοῦ
χώρου, ὄνομα δὲ ἔχει τό περ ὁ χώρος αὐτός, Γέρρος,
ῥέων δ' ἐς θάλασσαν οὐρίζει τὴν τε τῶν νομάδων χώραν
καὶ τὴν τῶν βασιληῶν Σκυθῶν, ἐκδιδούσι δὲ ἐς τὸν
Ὑπάκυριν.

LVII. Ὀγδοὺς δὲ δὴ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει τὰ
45 ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὁρμώμενος, ἐκδιδούσι δὲ ἐς
μέγαν ἐτι λίμνην καλεωμένην Μαίητιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας
τε τοὺς βασιλεῖς καὶ Σαυρομάτας. Ἐς δὲ Τάναϊν
τοῦτον ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει τῷ ὀνόμα ἔστι Ὑρ-
50 γις.

LVIII. Τοῖσι μὲν δὴ ὀνομαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω
δὴ τι οἱ Σκύθαι ἐσκεινᾶσθαι, τοῖσι δὲ κτήνεσι ἡ πόη
ἀναρπυομένη ἐν τῇ Σκυθικῇ ἐστὶ ἐπιχολωτάτη πασέων

post Istrum, idemque commoda præbens plurima, secundum
meam sententiam, non modo Scythicorum fluminum, sed
et aliorum omnium, Nilo Ægyptio excepto : cum hoc enim
conferri nullus fluvius potest ; (2) reliquorum vero omnium
plurima commoda suppeditat Borysthenes. Præbet enim
pascua pecoribus pulcerrima et optime curata : præbet
piscēs præ cæteris eximios et copiosissimos ; estque potatu
dulcissimus ; fluit limpidus in vicinia turbidorum ; seges
juxta eum sit optima ; et, ubi non seritur terra, ibi herba
nascitur altissima ; (3) ad ostium ejus sal concrecit sponte,
idque maxima copia ; et cetera ibi præbet fluvius ingentia,
eaque spinis carentia, quos antacæos vocant, ad con-
diendum sale ; denique alia multa miratu digna. (4)
Usque ad locum, cui Gerrhus nomen, ad quem navigatio
est quadraginta dierum, compertum est a septemtrione
fluere hunc amnem : ulterius vero per quos homines fluat,
dicere nemo potest. Constat autem, per desertum fluere
in Scytharum Agricolarum regionem : hi enim juxta illum
ad decem dierum navigationem habitant. (5) Hujus unius
fluvii atque Nili indicare fontes non possum : puto autem,
nec ullum posse Græcorum. Ubi laud procul a mari fluit
Borysthenes, ibi ei miscetur Hypanis, et in eundem lacum
se exonerat. (6) Quod ibi inter utrumque fluvium interja-
cet veluti rostrum terræ, Hippolai promontorium vocatur,
in quo Cereris templum exstructum : ultra id templum vero
ad Hypanin Borysthenitæ habitant.

LIV. Hæc sunt quæ de his fluviis memoranda habui.
Post hos quintus est fluvius, cui nomen Panticapes. Etiam
hic a septemtrione fluit, et ex lacu ortum capit ; interjectam-
que inter hunc et Borysthenem regionem incolunt Scythæ
Agricolæ : deinde in Hylæam permeat, qua transmissa Bo-
rystheni miscetur.

LV. Sextus fluvius, Hypacyris, postquam e lacu exiit,
et per medios Scythas Nomades fluxit, ostium habet prope
Carcinitin oppidum, a dextra parte terminans Hylæam et
Achilleum quod vocatur Curriculum.

LVI. Septimus fluvius, Gerrhus, a Borysthene sepa-
ratur circa illam regionis partem, usque ad quam cognitus
Borysthenes est ; ab hoc igitur inde loco distinctus, nomen
habet idem quod loci nomen est, qui locus ipse Gerrhus
nominatur. Versus mare fluens, disternit Nomadum re-
gionem a Regionum Scytharum terra : influit autem in Hy-
pacyrin.

LVII. Octavus fluvius Tanais, in superioribus regioni-
bus ex magno lacu ortus, influit in majorem lacum qui
Mæotis vocatur et qui Regios Scythas a Sauromatis dividit.
In hunc Tanain vero incidit alius fluvius cui nomen est
Hyrgis.

LVIII. Ita igitur nobilissimis fluviis instructi Scythæ
sunt. Herbæ autem, quæ in Scythica nascuntur terra,
omnium quæ nobis innotuerunt maxime hanc vim habent,

ποιούν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνοιγομένοισι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἔστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω ἔχει.

LIX. Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφι εὐπορά ἐστι, τὰ δὲ λοιπὰ νόμαια κατὰ τὰδε σφι διακρίεται. Θεοὺς μὲν μόνους τοῦσδε ἱλάσκονται, Ἰστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, μετὰ δὲ τούτους Ἀπολλωνά τε καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα καὶ Ἄρεα. (2) Τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νενομίκασι, οἱ δὲ καλούμενοι βασι-
10 λῆτοι Σκύθαι καὶ τῷ Ποσειδῶνι θύουσι. Οὐνομάζε-
ται δὲ Σκυθιστὶ Ἰστίη μὲν Ταβιτί, Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε τὴν ἐμὴν καλούμενος Παπαῖος, Γῇ δὲ Ἀπία, Ἀπολλῶν δὲ Οἰτύσυρος, οὐρανίη δὲ Ἀφροδίτη Ἀρτίμπασα, Ποσειδῶν δὲ Θαμιμασάδας. (3) Ἀγάλμα-
15 τὰ δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηῦς οὐ νομίζουσι ποιεῖν πλὴν Ἄρεϊ· τούτῳ δὲ νομίζουσι.

LX. Θυσίη δὲ ἡ αὕτη πᾶσι κατέστηκε περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως, ἐρδομένη ὥδε· τὸ μὲν ἱρήϊον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔστηκε· ὁ δὲ
20 θύων ὀπισθε τοῦ κτήneos ἑστῶς σπᾶσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου καταβάλλει μιν, πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρήϊου ἐπικαλεῖ τὸν θεὸν τῷ ἂν θύῃ, καὶ ἔπειτεν βρόχῳ περὶ ὧν ἔβαλε τὸν αὐχένα, σκυταλίδᾳ δὲ ἐμβάλων περιάγει καὶ ἀποπνίγει, οὕτε πῦρ ἀνακαύσας οὕτε καταρξάμενος
25 οὗτ' ἐπισπείσας· ἀποπνίξας δὲ καὶ ἀποδείρας τράπεται πρὸς ἐψησιν.

LXI. Τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐούσης ὥδ' ἐστι σφι ἐς τὴν ἐψησιν τῶν κρεῶν ἐξέυρηται· (2) ἐπεὶ ἂν ἀποδείρωσι τὰ ἱρήϊα, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν
30 κρεῶν, ἔπειτεν ἐσβάλλουσι, ἣν μὲν τύχῃσι ἔχοντες, ἐς λέβητας ἐπιχωρίους, μάλιστα Λεσβίοισι χρητῆρσι προσικέλουσι, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῶν μέζονας· ἐς τούτους ἐσβάλλοντες ἔψουσι ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρήϊων. (3) Ἦν δὲ μὴ σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν
35 ἱρήϊων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα πάντα καὶ παραμίζαντες ὕδωρ ὑποκαίουσι τὰ ὀστέα· τὰ δὲ αἰθεται κάλλιστα, αἱ δὲ γαστέρες χωρεύουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐψιλωμένα τῶν ὀστέων· καὶ οὕτω βοῦς τε ἐωυτὸν ἐξέψει καὶ τᾶλλα ἱρήϊα ἐωυτὸ ἕκαστον. (4) Ἐπεὶ δὲ ἐψηθῇ τὰ κρέα,
40 ὁ θύσας τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχων ἀπαρξάμενος ρίπτει ἐς τὸ ἐμπροσθε. Θύουσι δὲ καὶ τᾶλλα πρόβατα καὶ ἵππους μάλιστα.

LXII. Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι καὶ ταῦτα τῶν κτηνέων, τῷ δὲ Ἄρεϊ ὥδε. Κατὰ νο-
40 μούς ἕκαστοι τῶν ἀρχηγίων ἐσίδρυται σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· (2) φρυγάνων φάκελοι συνενέεται ὅσον τ' ἐπὶ σταδίου τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἑλᾶσσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἀπεδον πεποιήται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἐν ἐπι-
50 βᾶτον. (3) Ἐτεος δὲ ἕκαστου ἀμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμῶνων. Ἐπὶ τούτῳ δὲ τοῦ ὄχου ἀκινάκης σιδήρεος ἱδρύται ἀρχαῖος ἕκαστοι, καὶ τοῦτ' ἐστὶ τοῦ

ut bitem pecoribus augeant· quod ita esse, ex apertis pecoribus colligere licet.

LIX. Istis igitur maximis commodis quum abundant Scythæ, cæterum institutis utuntur hujusmodi. Deos solus placant hosce: Vestam quidem maxime; insuper vero Jovem et Terram, existimantes Terram Jovis esse uxorem: post hos vero, Apollinem, et cælestem Venerem, et Herculem, et Martem. (2) Hos igitur universi colunt Scythæ: Regii vero qui vocantur Scythæ Neptuno etiam sacra faciunt. Nominatur autem Scythico sermone Vesta quidem Tabiti; Jupiter vero rectissime, mea quidem sententia, Papæus (*quasi Pater*) vocatur; Terra vero, Apia; Apollo, Cetsyrus; cælestis Venus, Artimpasa; Neptunus, Thammimasadas. (3) Statuas vero et aras et templa erigere non habent in usu, nisi Marti: huic uni erigunt.

LX. Sacrorum faciendorum in omnibus sacrificiis eadem est ratio Scythiis omnibus; quæ est hujusmodi: stat victima, anteriores pedes constrictos habens; tum is qui sacra facit, pone stans, attrahit principium funis, atque ita prosternit pecus. Idem, dum cadit victima, deum illum invocatur cui sacra facit: tum laqueum cervici circumjicit, et insertum laqueo fustem circumagens, strangulat victimam, non igne incenso, non auspicatus, nulla libatione facta: sed postquam strangulavit victimam, excoriavitque, ad coquendum se confert.

LXI. Quum autem ligno admodum careat Scythica terra, coquendarum carniū hujusmodi ratio ab illis inventa est: (2) Postquam excoriarunt victimas, ossa carniū nudant, tum, si forte ad manus sunt lebetes, quales in illa terra conficiuntur, Lesbii crateribus fere similes, nisi quod multo majores; in hos injiciunt carnes, easque succensis inferne pecorum ossibus elixant: (3) quodsi non adest illis lebes, tum vero carnes omnes in alvum victimæ injiciunt, aquamque admiscunt, atque ita ossa infra succendunt. Optime autem ardent ossa; et alvus victimæ facile capit carnes ossibus nudatas. Atque ita bos, aut aliud quodlibet pecus, se ipsum elixat. (4) Postquam elixæ sunt carnes, tunc is qui sacrum facit, carniū et viscerum prosicias deo oblatas ante se projicit. Immolant autem et cætera armenta ac pecora, sed maxime equos.

LXII. Cæteris igitur diis Scythæ ita, ut dixi, sacrificant, et hæc pecora immolant. Marti vero sacra in hunc modum instituunt. In singulis præfecturis, quo loco convenire solent magistratus, ibi Martis templum ipse erectum est hujusmodi: (2) congeruntur sarmentorum fascēs, ex quibus fit cumulus in longitudinem latitudinemque trium fere stadiorum; altitudo quidem minor. Super hoc cumulo fit planities quadrata, cujus tria latera abrupta sunt, ab uno quarto latere patet adscensus. (3) Quotannis centum et quinquaginta plaustra sarmentorum adcumulant: illa enim, per vim tempestatum subsidunt. Super quoque horum tumulorum erigitur vetustus acinaces ferreus, estque hoc

Ἄρεος τὸ ἀγαλμα. (4) Τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκει θυσίας ἐπετέους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' ἔτι πλείω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοις θεοῖσιν ὅσους ἀν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἓνα θύουσι, τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροῖσι. (5) Ἐπεὶν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλῶν, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγρος καὶ ἔπειτεν ἀνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. Ἄνω μὲν ὅη φορέουσι τοῦτο, κάτω δὲ παρὰ τὸ ἱρὸν ποιεῖσι τάδε· (6) τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιούς ὤμους πάντας ἀποτάμνοντες σὺν τῇσι χερσὶ ἐς τὸν ἥέρα ἱεῖσι, καὶ ἔπειτεν καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήϊα ἀπαλλάσσονται. Χεῖρ δὲ τῇ ἀν πέσῃ κέεται, καὶ χωρὶς δὲ νεκρός.

LXIII. Θυσίαι μὲν νυν αὐταὶ σφι κατεστέασιν, ὥστ' οὐτοὶ οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν ἐν τῇ χώρῃ τὸ παράπαν θέλουσι.

LXIV. Τὰ δ' ἐς πόλεμον ἔχοντα ὁδὲ σφι διακέεται· (1) ἐπεὶ τὸν πρῶτον ἄνδρα καταβάλλῃ ἀνὴρ Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. Ὅσους δ' ἀν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τούτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλεῖ· ἀνενείκας μὲν γὰρ κεφαλὴν τῆς ληϊῆς μεταλαμβάνει τὴν ἀν λάβῃσι, μὴ ἐνείκας δὲ οὐ. (2) Ἀποδεῖρει δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοῦδε· περιταμὼν κύκλῳ περὶ τὰ ὤτα καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς ἐκασεῖ, μετὰ δὲ σαρκίσας βοδὸς πλευρῇ δέψει τῇσι χερσὶ, ὀργήσας δὲ αὐτὸ ὅτε χειρόμακτρον ἔκτεται, ἐκ δὲ τῶν γαλινῶν τοῦ ἵππου τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει καὶ ἀγάλλεται· ὅς γὰρ ἀν πλείστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἀνὴρ ἄριστος οὗτος κέκριται. (3) Πολλοὶ δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χλαῖνας ἐπένυσθαι ποιεῖσι, συρράπτοντες κατὰ περ βαίτας. Πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χεῖρας νεκρῶν ἐόντων ἀποδείραντες αὐτοῖσι ὄνυξι καλύπτρας τῶν φαρετρίων ποιεῖνται. (4) δέρμα δὲ ἀνθρώπου καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν ἦν ἄρα, σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότῃ· πολλοὶ δὲ καὶ ὄλους ἀνδρας ἐκδείραντες καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων ἐπ' ἵππων περιφέρουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενομίσταί.

LXV. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλὰς, οὐτὶ πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων, ποιεῖσι τάδε. Ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἐνερθε τῶν ὀφρύων ἐκκαθαίρει καὶ ἦν μὲν ἢ πένης, ὃ δ' ἔρωθεν ὠμοβοσὴν μούνην περιτείνας οὕτω χρᾶται, ἦν δὲ ἢ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοβοσὴν περιτείνει, ἔσωθεν δὲ καταχρυσώσας οὕτω χρᾶται ποτηρίῳ. (2) Ποιεῖσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκῆων, ἦν σφι διάφοροι γένονται καὶ ἦν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ξεῖνων δὲ οἱ ἐλθόντων τῶν ἀν λόγον ποιήνται, τὰς κεφαλὰς ταύτας παραφέρει, καὶ ἐπιλέγει ὥς οἱ ἐόντες οἰκῆιοι πόλεμον προσεθήκοντο καὶ σφρων αὐτὸς ἐπεκράτησε, ταύτην ἀνδραγαθίην λέγοντες.

LXVI. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ὁ νομάρχης ἕκαστος ἐν τῷ ἔωτοῦ νομῷ κίρνην χρητῆρα οἶνου, ἀπ'

Martis simulacrum; (4) eidemque acinaci quotannis offerunt victimas pecorum et equorum : atque his ipsis (acinacibus) plures victimas immolant, quam reliquis diis. Quos captivos faciunt ex hostibus, ex eorum numero centesimum quemque virum mactant; non eodem modo quo pecora, sed diverso. (5) Postquam vinum super capita hominum profuderunt, jugulant eos super vase : deinde sanguinem sursum in sarmentorum tumulum portant, et super acinace effundunt. Dum superne hunc sanguinem gestant, infra juxta templum hæc faciunt : (6) jugulatorum hominum dextros lacertos omnes, cum manibus præcisos, in aerem projiciunt : et deinde, quum reliquarum victimarum sacrificium peregere, abeunt. Quocumque cecidit manus, ibi jacet; et seorsum cadaver.

LXIII. Hæc est apud eos sacrificiorum ratio. Suibus autem nullo modo utuntur, omninoque eas alere sua in terra nolunt.

LXIV. Institutis ad bellum spectantibus utuntur hujusmodi : quem primum ex hostibus prostravit vir Scythæ, ejus potat sanguinem. Quotquot in prælio interfecit, horum capita ad regem perfert : adlato enim capite, fit prædæ particeps quam fecerunt; non adlato vero, partem nullam capit. (2) Caput autem pelle nudat hoc modo : in orbem circumcidit cutim circa aures; dein prehensam excutit de capite : tum, postquam carnem costa bovilla deterisit, subigit pellem manibus; atque ita mollita utitur tamquam mantili, et ex freno equi, quo vehitur, suspendit gloriaturque. Nam qui plurima mantilia ex hostium pellibus habet, is fortissimus vir censetur. (3) Multi eorum etiam ex detractis hisce pellibus lænas, quas induant, conficiunt, consarcinantes illas in modum coriaceæ vestis pastoriciæ. Multi item dexteras manus occisorum hostium cum ipsis ungibus excoriant, et ex hujusmodi pellibus opercula conficiunt pharetrarum. (4) Est autem pellis humana et spissa et candida, ita quidem, ut, candoris splendore omnia prope modum coria alla superet. Multi etiam totos homines excoriant, et super lignis extentos in equis circumvehunt. Hæc ita apud illos usu recepta sunt.

LXV. Ipsi autem capitibus, non utique omnium, sed inimicissimorum, hocce faciunt : quod infra supercilia est, id totum serra abscindunt; et expurgato cranio, si pauper homo est, nonnisi extrinsecus corium superinducit hvinum, et sic utitur pro poculo : sin dives est, bovinnm quidem pariter superinducit corium, intus vero cranium deaurat, atque ita pro poculo utitur. (2) Faciunt idem etiam familiaribus, quando inter ipsos orta discordia est, atque regis judicio alter alteri in potestatem est traditus. Quodsi cni deinde adventit hospes, cujus rationem quampiam habet, huic ille hæc capita profert, memorans fuisse hos olim sibi familiares, deinde bellum sibi intulisse; æo vero eis discessisse superiorem. Hæc tamquam fortia facta narrant.

LXVI. Semel quotannis quisque præfectus in sua præfectura vini craterem miscet, de quo bibunt Scythæ omnes

οὗ πίνουσι τῶν Σκυθῶν τοῖσι ἂν ἄνδρες πολέμιοι ἀνα-
ραιρημένοι ἔωσι· τοῖσι δ' ἂν μὴ κατεργασμένον ἦ τοῦτο,
οὐ γέονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἡτιμωμένοι ἀπο-
κατέχεται· δνειδος δέ σφι ἔστι μέγιστον τοῦτο. Ὅσοι
δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀναραιρηχότες
ἔωσι, οὗτοι δὲ σύνδου κύλικας ἔχοντες πίνουσι ὁμοῦ.

LXVII. Μάντιες δὲ Σκυθῶν εἰσι πολλοί, οἱ μαντεύον-
ται βάρδοισι λείνῃσι πολλῇσι ᾧδε· ἐπεὰν φακέλους βάρ-
δων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ διεξέλίσσουσι
αὐτούς, καὶ ἐπὶ μίαν ἐκάστην βάρδον τιθέντες θεσπί-
ζουσι, ἅμα τε λέγοντες ταῦτα συνειλέουσι τὰς βάρδους
ὀπίσω καὶ αὐτὶς κατὰ μίαν συντιθεῖσι. (2) Αὕτη μὲν
σφι ἡ μαντικὴ πατριῇ ἐστὶ, οἱ δὲ Ἑνάρεις οἱ ἀν-
δρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτῃ σφι λέγουσι μαντικὴν δοῦναι·
φιλύρης ὢν φλοιῷ μαντεύονται. Ἐπεὰν τὴν φιλύρην
τρίχα σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοισι τοῖσι ἑωυ-
τοῦ καὶ διαλύων χρῆ.

LXVIII. Ἐπεὰν δὲ βασιλεὺς ὁ Σκυθῶν κάμῃ, με-
ταπέμπεται τῶν μαντιῶν ἄνδρας τρεῖς τοὺς εὐδοκί-
μούντας μάλιστα, οἱ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ μαντεύονται
καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὡς τὰς
βασιλείας ἱστίας ἐπιωρῆκε δὲ καὶ δὲ, λέγοντες τῶν
αὐτῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι. (2) Τὰς δὲ βασιλείας ἱστίας
νόμος Σκύθῃσι τὰ μάλιστα ἐστὶ ὁμνύναι τότε ἐπεὰν τὸν
μέγιστον ὄρχον ἐθέλωσι ὁμνύναι. (3) Αὐτίκα δὲ δια-
λελαμμένους ἀγεται οὗτος τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιορκῆσαι,
ἀπιγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες ὡς ἐπιορκήσας φαί-
νεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιλείας ἱστίας καὶ διὰ ταῦτα
ἀλγέει ὁ βασιλεὺς· ὃ δὲ ἀρνέεται, οὐ φάμενος ἐπιορκῆ-
σαι, καὶ δεινολογέται. (4) Ἀρνεομένου δὲ τούτου ὁ
βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας·
καὶ ἢ μὲν καὶ οὗτοι ἐσορόντες ἐς τὴν μαντικὴν κατα-
δήσωσι ἐπιορκῆσαι, τοῦ δὲ ἰθὺς τὴν κεφαλὴν ἀποτά-
μνουσι, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι
τῶν μαντιῶν, ἢν δὲ οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσωσι,
ἄλλοι πάρεισι μάντιες καὶ μάλα ἄλλοι. Ἦν ὢν οἱ
πλεῖνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσωσι, δέδοκται τοῖσι πρῶ-
τοις τῶν μαντιῶν αὐτοῖσι ἀπόλλυσθαι.

LXIX. Ἀπολλῦσι δὴτα αὐτοὺς τρόπῳ τοῖῳδε· ἐπεὰν
ἄμαξαν φρυγάνων πλήσωσι καὶ ὑποζεύσωσι βοῦς, ἐμ-
ποδίσαντες τοὺς μάντιας καὶ χέρας ὀπίσω δέσαντες καὶ
στομώσαντες κατεργῶσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα, ὑπο-
πρήσαντες δὲ αὐτὰ ἀπείσι φοβήσαντες τοὺς βοῦς. (2)
Πολλοὶ μὲν δὴ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες,
πολλοὶ δὲ περιχεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὰν αὐτῶν
ῥυμὸς κατακαυθῇ. Κατακαίουσι δὲ τρόπῳ τῷ εἰρη-
μένῳ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τοὺς μάντιας, ψευδομάντιας
καλεῦντες. (3) Τοὺς δ' ἂν ἀποκτείνῃ βασιλεὺς, τούτων
οὐδὲ τοὺς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔρσενα κτείνει,
τὰ δὲ θήλεα οὐκ ἀδικεῖ.

LXX. Ὅρκια δὲ ποιῶνται Σκύθαι ᾧδε πρὸς τοὺς
ἂν ποιῶνται· ἐς κύλικα μεγάλην κεραμίνην οἶνον
ἐγχέαντες αἷμα συμμίσγουσι τὸν τὰ ὄρκια ταμνομένον,
τούλαντες ὁπῆται ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ

quotquot sunt qui hostes interfecerunt : qui nihil tale
ediderunt, hi vinum hoc non gustant, sed seorsum sine
honore sedent : idque apud illos maxima ignominia habet-
ur. Qui vero magnum quemdam hominum occiderunt
numerus, hi bina singuli pocula habentes, ex utroque bi-
bunt.

LXVII. Vatum apud Scythas ingens numerus est ; qui
salignis virgis divinant hoc modo : magnos secum ferunt
baculorum fascies ; hos humi positos dissolvunt, et singulis
baculis separatim positos divinant : dumque divinationem
edunt, rursus convolvunt baculos, iterumque singulos
componunt. (2) Haec divinandi ratio illis a majoribus
tradita est. Enarees vero, semiviri illi, Venerem sibi de-
disse aiunt divinandi artem. Hi interiore tiliæ cortice va-
ticipantur. Tiliam trifariam scissam digitis suis implicat
vates, rursusque solvens vaticinatur.

LXVIII. Quando morbo laborat rex Scytharum, vocat
ad se e vatibus tres viros præ cæteris probatos, qui præ-
dicto modo divinant : et dicunt hi plerumque, hunc aut
illum civem, quem nominatim designant, regios Lares pe-
jerasse. (2) Moris est autem apud Scythas, quando maxi-
mum interponere iusjurandum volunt, ut per regios La-
res jurent. (3) Protinus igitur ille homo, quem hi peje-
rasse dicunt, corripitur adduciturque : et in medio stantem
arguunt vates, per divinationem compertum esse, pejerasse
illum regios Lares, eaque caussa agrotare regem. Tum ille
negat factum, contenditque se non pejerasse, et lamenta-
tur. (4) Quo infutante, duplum numerum aliorum vatum
rex accessit : qui si et ipsi, sortibus inspectis, eundem
perjurii arguunt, e vestigio priores vates caput hominis
prædicunt, bonaque ejus inter se dividunt. Quod si hi,
qui supervenerunt, vates illum absolvunt, alii adsunt, iterum-
que alii : quorum si major numerus absolvit hominem, tum
decretum est, ut primi illi ex vatibus ipsi morte plectantur.

LXIX. Supplicium autem de illis sumunt hoc modo :
plaustrum replent sarmentis, bovesque jungunt ; tum com-
pedibus vinctos vates, manibus in tergum religatis, oreque
obstructo, in media sarmenta infulciunt ; et igne sarmentis
subjecto territant agitantque boves. (2) Et multi quidem
boves simul cum vatibus igne absumuntur ; multi vero am-
husti, cremato temone, aufugiunt. Eodem modo etiam
alias ob culpas comburunt vates, falsos vates adpellantes.
(3) Quos vero interficit rex, eorum ne liberis quidem parcit,
sed mares omnes occidit ; solæ feminae illarum abeunt.

LXX. Fœdus quando ferunt cum aliis Scythæ, hoc ritu
utuntur : postquam grande in poculum fictile infuderunt vi-
num, subula percutiunt aut cultello incidunt corporis aliquam
partem eorum qui fœdus faciunt, eorumque sanguinem

σώματος καὶ ἐπειτεν ἀποβάψαντες ἐς τὴν κύλικα ἀκινάεα καὶ ὀστούς καὶ σάγαριν καὶ ἀκόντιον· ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσῃσι, κατεύχονται πολλὰ καὶ ἐπειτεν ἀποπίνουσι αὐτοὶ τε οἱ τὸ ὄρκιον ποιούμενοι καὶ τῶν ἐπομένων οἱ πλείστου ἀξιοί.

LXXI. Ταράλ δὲ τῶν βασιλείων ἐν Γέρροισι εἰσὶ, ἐς δ' ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός· ἐνθαῦτα, ἐπεὰν σφι ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς, ὄρυγμα γῆς μέγα ὀρύσσουσι τετράγωνον, ἐτοῖμον δὲ τοῦτο ποιήσαντες ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν, κατακεκρωμένον μὲν τὸ σῶμα, τὴν δὲ νηδὺν ἀνασχισθεῖσαν καὶ καθαρθεῖσαν, πλὴν κυπέρου κεκομμένου καὶ θυμῆματος καὶ σελίνου σπέρματος καὶ ἀννήσου, συνερραμμένην ὀπίσω, καὶ κομίζουσι ἐν ἀμάξῃ ἐς ἄλλο ἔθνος. (2) Οἱ δ' ἂν παραδίδωνται κομισθέντα τὸν νεκρὸν, ποιεῦσι τὰ περ οἱ βασιλεῖς Σκύθαι· τοῦ ὠτὸς ἀποτάμνονται, τρίχας περικείρονται, βραχίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ῥίνα καταμύσσονται, διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς ὀστούς διαδυνέονται. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ κομίζουσι ἐν ἀμάξῃ τὸν νέκυν τοῦ βασιλέως ἐς ἄλλο ἔθνος τῶν ἄρχουσι· οἱ δὲ σφι ἐπονται ἐς τοὺς πρότερον ἦλθον. Ἐπεὰν δὲ πάντας περιέλθωσι τὸν νέκυν κομίζοντες, ἐν Γέρροισι ἔσχατα κατοικημένοι εἰσι τῶν ἐθνῶν τῶν ἄρχουσι καὶ ἐν τῇσι ταφῇσι. (4) Καὶ ἐπειτεν, ἐπεὰν θέωσι τὸν νέκυν ἐν τῇσι θήκησι ἐπὶ στιβάδος, παραπήξαντες αἰχμὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ νεκροῦ ξύλα ὑπερτείνουσι καὶ ἐπειτεν βυβὶ καταστεγάζουσι, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ εὐρυχωρίῃ τῆς θήκης τῶν παλλακείων τε μίαν ἀποπνίξαντες θάπτουσι καὶ τὸν οἰνοχόον καὶ μάγειρον καὶ ἱπποκόμον καὶ διήκονον καὶ ἀγγελιφόρον καὶ ἵππους καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπαρχὰς καὶ φιάλας χρυσείας· ἀργύρῳ δὲ οὐδὲν οὐδὲ χαλκῷ χρέονται. (5) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες γούσι πάντες χώμα μέγα, ἀμιλλεύμενοι καὶ προθυμούμενοι ὥς μέγιστον ποιῆσαι.

LXXII. Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου αὐτῆς ποιεῦσι τοιούτῃ λαβόντες τῶν λοιπῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους (οἱ δὲ εἰσι Σκύθαι ἐγγενεές· οὗτοι γὰρ δὴ θεραπεύουσι τοὺς ἂν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς κελεύσῃ, ἀργυρώνητοι δὲ οὐκ εἰσὶ σφι θεράποντες), τούτων ὧν τῶν διηκόνων ἐπεὰν ἀποπνίξῃσι πεντήκοντα, καὶ ἵππους τοὺς καλλιστεύοντας πεντήκοντα, ἐξελόντες αὐτῶν τὴν κοιλίην καὶ καθήραντες ἐμπιπλάσι ἀγύρην καὶ συρράπτουσι· (2) ἀψίδος δὲ ἡμισυ ἐπὶ δύο ξύλα στήσαντες ὑπτιον, καὶ τὸ ἔτερον ἡμισυ τῆς ἀψίδος ἐπ' ἑτέρα δύο, καταπήξαντες τρόπῳ τοιούτῳ πολλὰ ταῦτα, ἐπειτεν τῶν ἵππων κατὰ τὰ μήκεια ξύλα παχέα διελάσαντες μέχρι τῶν τραχήλων ἀναβιδάζουσι αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἀψίδας. (3) Τῶν δὲ αἱ μὲν πρότεραι ἀψίδες ὑπέχουσι τοὺς ὤμους τῶν ἵππων, αἱ δὲ ὀπίσθαι παρὰ τοὺς μηρούς τας γαστέρας ὑπολαμβάνουσι· σκελεα δὲ ἀμφοτέρα κατακρέματα μετέωρα. (4) Χαλινούς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες ἐς τοὺς ἵππους κατατείνουσι ἐς τὸ πρόσθε αὐτῶν, καὶ ἐπειτεν ἐκ πασσαλῶν δέουσι. (5) Τῶν δὲ δὴ νεηνίσκων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πεντήκοντα ἓνα

cum vino miscent : deinde in calicem intingunt acinacem, sagittas, sagarin, et jaculum. His peractis, multa adprecantur ; ac deinde calicem ebibunt et hi ipsi, qui foedus faciunt, et ex comitibus hi qui prae aliis dignitate eminent.

LXXVI. Sepulcra regum in Gerrhis sunt, eo loco quousque adverso Borysthene navigari potest. Ibi, quando rex Scytharum e vivis decessit, ingentem fossam fodiunt quadratam. Qua perfecta, corpore incerto, alvo primum incisa et expurgata, dein cypero odorato minutim conciso et suffimento et apii semine et aethlo repleta, rursusque consuta, sumunt cadaver, et plastro ad alium populum devehunt. (2) Tum hi, ad quos ita devectum pervenit cadaver, idem faciunt quod Regii Scythae : partem auris sibi amputant, capillos tondent, brachia circumcirca incidunt, frontem nasumque fodiant, et per sinistram manum sagittas transfigunt. (3) Tum ex hac regione ad alium populum, cui imperant, cadaver regis plastro devehunt ; et hi, ad quos illud primum pervenit, sequuntur. Postquam per omnes Scythiae populos pervenerunt cadaver, jam in Gerrhis sunt, qui extremi habitant eorum quibus imperant populorum, ubi est sepulturae locus. (4) Ibi tum cadaver, toro impositum, in sepulcro deponunt ; et hastis utrimque circa cadaver defixis, superne ligna intendunt, ac deinde cratibus contegunt. In reliquo vero sepulcri spatio unam ex pellicibus strangulatam sepeliunt, et pincernam, et coquum, et equisonem, et ministrum, et internuncium, et equos, et aliorum omnium primitias, et phialas aureas : argento enim et aere non utuntur. (5) His rebus peractis, humum certatim adgerunt, magnumque studium adhibent ut tumulum erigant quam maximum.

LXXII. Circumacto anno, hocce agunt : ex reliquiis regis famulis (sunt autem hi Scythae indigenae : nam famulantur regi quoscunque ille iussit ; nec habent servos aere emptos), ex reliquiis igitur hisce famulis quinquaginta maxime idoneos, et totidem numero equos praestantissimos, strangulant ; quos, exemplis intestinis, expurgataque alvo, paleis implent et sutura claudunt : (2) tum dimidiatum rotæ circulum super duobus lignis supinum statuunt, et alterum rotæ dimidium super aliis duobus lignis ; eodemque modo multa defigunt ; deinde equos, quorum per corpora secundum longitudinem usque ad colla trajecta sunt ligna spissa, super istis dimidiatis circulis collocant ita, (3) ut anteriores semicirculi humeros equorum, posteriores ventrem prope femora sustineant, crura vero utrimque suspensa hæreant. (4) Denique frena et habenas equis injiciunt, habenasque antrorsum tensas palis adligant. (5) Postremo quinquaginta strangulatorum juvenum quemque equo imponunt ; idque faciunt ligno recto

ἕκαστον ἀναβιδάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον, ὧδε ἀναβιδάζοντες· ἐπεὶν νεκροῦ ἑκάστου παρὰ τὴν ἀκάνθαν ξύλον ὁρθὸν διελάσσωσι μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερέχει τοῦ ξύλου τούτου τὸ ἐς τὸρμον πηγνῦσι τοῦ ἐτέρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου. (α) Ἐπιστήσαντες δὲ κύκλῳ τὸ σῆμα ἱππέας τοιούτους ἀπελαύνουσι.

LXXIII. Οὕτω μὲν τοὺς βασιλέας θάπτουσι· τοὺς δὲ ἄλλους Σκύθας, ἐπεὶν ἀποθάνωσι, περιάγουσι οἱ ἀγχοτάτω προσήκοντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἀμάξεισι 10 κειμένους, τῶν δὲ ἕκαστος ὑποδεκόμενος εὐωχέει τοὺς ἐπομένους, καὶ τῷ νεκρῷ πάντων παρατιθεῖ τῶν καὶ τοῖσι ἄλλοις. (2) Ἡμέρας δὲ τεσσαράκοντα οὕτω οἱ ἰδῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. Θάψαντες δὲ οἱ Σκύθαι καθαίρονται τρώπῳ τοῖῳδε· (3) ση- 15 σάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι ποιεῦσι περὶ τὸ σῶμα τάδε· ἐπεὶν ξύλα στῆσωσι τρία ἐς ἄλλα κεκλιμένα, περὶ ταῦτα πῖλους εἰρινέους περιτείνουσι, συμφράξαντες δὲ ὡς μάλιστα λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας ἐσβάλλουσι ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων τε 20 καὶ τῶν πῖλων.

LXXIV. Ἔστι δὲ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ χώρῃ πλήν παχύτητος καὶ μεγάλους τῷ λίνῳ ἔμφερεστάτη· ταύτῃ δὲ πολλῷ ὑπερφέρει ἢ κάνναβις. (2) Αὕτη καὶ αὐτομάτῃ καὶ σπειρομένη φύεται, καὶ ἐξ 25 αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἴματα ποιεῖνται τοῖσι λίνεοις ὁμοιότατα· οὐδ' ἂν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη αὐτῆς, διαγνοίη λίνου ἢ καννάβιος ἐστὶ· ὅς δὲ μὴ εἶδὲ κω τὴν καννάβιδα, λίνεον δοκῇ εἶναι τὸ εἶμα.

LXXV. Ταύτης ὧν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ σπέρμα ἐπεὶν λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πῖλους, καὶ ἔπειτα ἐπιβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας λίθους τῷ πυρί· τὸ δὲ θυμῇται ἐπιβαλλόμενον, καὶ ἀτμίδα παρέχεται τσαούτην ὥστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία 35 ἂν μιν πυρὶ ἀποκρατήσῃ. (2) Οἱ δὲ Σκύθαι ἀγάμενοι τῇ πυρὶ ὠρόνται. Τοῦτο σφι ἀντὶ λουτροῦ ἐστὶ· οὐ γὰρ δὴ λούνται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. (3) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ὕδωρ παραχέουσαι κατασώχουσι περὶ λίθον τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου καὶ κέδρου καὶ λιθάνου ξύλου, καὶ ἔπειτα τὸ κατασώχόμενον 40 τοῦτο παχὺ ἐὼν καταπλάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ ἅμα μὲν εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου ἴσχει, ἅμα δὲ ἀπαιρέουσαι τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν καταπλαστὴν γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραί.

LXXVI. Ξεινοιοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς 45 χρᾶσθαι φεύγουσι, μὴ τί γε ὧν ἄλλων, Ἑλληνικοῖσι δὲ καὶ ἥμισυ, ὡς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε καὶ δεύτερα αὐτῆς Σκύλῃ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀναχάρσις ἐπέτε γῆν πολλήν, θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἥθεα τὰ Σκυθίων, πλὴν 50 δὲ δι' Ἑλλησπόντου προσίσχει ἐς Κύζικον, καὶ εὔρε γὰρ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνούς ὁρτὴν κάρτα μεγαλοπρεπῆ, εὗξατο τῇ μητρὶ ὁ Ἀναχάρσις, ἣν σῶς καὶ ὑγιῆς ἀπονοστήσῃ ἐς ἑωυτοῦ, θύσειν τε κατὰ ταῦτα κατ' ἄωρα τοὺς Κυζικηνούς ποιεῦν·

per corpus secundum spinam dorsi usque ad cervicem transfixo, cujus ligni pars inferior eminens inseritur foramini, quod est in altero ligno per equi corpus transsecto. (6) Hujusmodi equites postquam circa monumentum in orbem constituerunt, discedunt.

LXXIII. Tali igitur ratione reges sepeliunt. Reliquos autem Scythas, quum decesserunt, circumvehunt cognatione proximi, plaustris impositos, ad amicos. Et horum quisque lauto epulo excipit comitantes, mortuoque eadem omnia adponit quæ cæteris. (2) Per quadraginta dies ita circumvehuntur privati, deinde sepeliuntur. Postquam mortuum sepeliverunt Scythæ, hoc modo lustrantur : (3) postquam caput smegmate terserunt, et gnaviter lavarunt, corpori faciunt hocce : tria ligna statuunt versus se invicem inclinata ; circum hæc laeos pileos prætendunt ; quos ubi quam arctissime inter se junxerunt, in suppositum in medio lignorum pileorumque alveolum lapides conjiciunt igne candentes.

LXXIV. Nascitur autem in hac terra cannabis, lino simillima, si crassitiem et magnitudinem excipias, quibus quippe cannabis longe superat linum. (2) Et sponte hæc nascitur, et sata : ex eaque Thraces vestimenta etiam conficiunt, lineis simillima ; quæ, nisi quis admodum sit usuperitus, non dignoscat ex linone sint, an ex cannabi : qui vero cannabin numquam vidit, lineum esse vestimentum putabit.

LXXV. Hujus igitur cannabis semen sumunt Scythæ, et, postquam sub pileis subierunt, semen hoc lapidibus igne candentibus injiciunt : quod dum ita adoleatur, vaporem diffundit tantum, ut Græcica nulla assa desudatio eum superet : (2) et Scythæ, delectati hac desudatione, ululatum tollunt : estque hoc illis balnei loco ; nam aqua omnino non lavant corpus. (3) Mulieres vero eorum in aspero lapide, adfusa aqua, conterunt ligni frusta cypressi, cedri, et thuriferæ arboris : deinde isto detricto, quod crassum est, oblinunt totum corpus atque faciem. Id eis simul suavem conciliat odorem ; simulque, postquam postridie abstulerunt hoc cataplasma, mundæ sunt et nitidæ.

LXXVI. Peregrinorum institutorum usum etiam hi vehementer aversantur, et, ne dicam aliorum populorum institutis, Græcicis adeo minime omnium utuntur ; id quod in Anacharside, et deinde iterum in Scyla, ostenderunt. (2) Primum enim Anacharsis, postquam multas spectaverat terras, et multa ibi sapientiæ ediderat specimina, Scytharum ad sedes reversurus, per Hellespontum navigans, ad Cyzicum adpulit. Ibi quum Cyzicenos offendisset Matri deorum festum celebrantes sano quam magnificum, Matri votum fecit Anacharsis, si salva sospesque domum redisset, se eodem modo, quo a Cyzice-

τας καὶ παννυχίδα στήσειν. (3) Ὡς δὲ ἀπύκετο ἐς τὴν Σκυθικὴν, καταδὺς ἐς τὴν καλυμμένην Ὑλαίην (ἥ δ' ἐστὶ μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλεῖον δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα εἴσουα δενδρέων παντοίων πλέη), ἐς ταύτην δὴ καταδὺς δ' Ἀνάχαρσις τὴν ὁρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θείῳ, τύμπανόν τε ἔχων καὶ ἐκδοσάμενος ἀγάλματα. (4) Καὶ τῶν τις Σκυθίων καταπρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλεῖ Σαυλίῳ· δὲ καὶ αὐτὸς ἀπικόμενος ὡς εἶδε τὸν Ἀνάχαρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. (5) Καὶ νῦν ἦν τις εἰρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὗ φασὶ μιν Σκύθαι γινώσκειν, διὰ τοῦτο στί ἐξεδήμησέ τε ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεινικοῖσι ἔθεισι διεχρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τίμνῳ τοῦ Ἀριαπείθεος ἐπιτρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρου τοῦ βασιλέως Σαυλίου παῖδα δὲ εἶναι Ἰνούρου τοῦ Λύκου τοῦ Σπαργαπίθεος. (6) Εἰ ὧν ταύτης ἦν τῆς οἰκίης δ' Ἀνάχαρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανών· Ἰδανθύρος γάρ ἦν παῖς Σαυλίου, Σαύλιος δὲ ἦν δ' ἀποκτείνας Ἀνάχαρσιν.

LXXVII. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλέως Ἀναχάρσιος ἀποπεμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο, ὅπως τε ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμψαντα Ἑλληνας πάντας ἀσχόλους εἶναι ἐς πᾶσαν σοφίην πλὴν Ἀκχαδαίωνων, τοῖσι δὲ εἶναι μόνουσι σωφρονικῶς δοῦναί τε καὶ διέξασθαι λόγον. (2) Ἄλλ' οὗτος μὲν δ' λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπ' αὐτῶν· Ἑλλήνων, δ' ὅς ἂν ἀνὴρ ὥσπερ πρότερον εἰρήθῃ διεφθάρη. Οὗτος μὲν νυν οὕτω δὴ τὴν ἐπὶ τῇ διὰ ξεινικὰ τε νόμιμα 30 καὶ Ἑλληνικὰ δμιλίας.

LXXVIII. Ὁλλοῖσι δὲ κάρτα ἔτεσι ὕστερον Σκύλης δ' Ἀριαπείθεος ἐπαθε παραπλήσια τούτῳ. Ἀριαπείθει γὰρ τῷ Σκυθέων βασιλεῖ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης ἐξ Ἰστρινῆς δὲ γυναικὸς οὗτος 35 γίνεται καὶ οὐδαμῶς ἐγγυωρὶς τὸν ἢ μήτηρ αὐτὴ γλῶσσάν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδαξε. (2) Μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον Ἀριαπείθης μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπίθεος τοῦ Ἀγαθύρσου βασιλέως, Σκύλης δὲ τὴν τε βασιλείην παρέλαβε καὶ τὴν γυναικα τοῦ 40 πατρὸς, τῇ οὐνομα ἦν Ὀποίη· ἦν δὲ αὐτὴ ἢ Ὀποίη ἀστὴ, ἐξ ἧς ἦν Ὀρικος Ἀριαπείθει παῖς. (3) Βασιλεύων δὲ Σκυθέων δ' Σκύλης διαίτη οὐδαμῶς ἡρέσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ μάλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδείους τῆς ἐπεπαιδευτο, 45 ἐποίεε τε τοιοῦτο· (4) εὔτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων ἐς τὸ Βορυσθεϊτῆν ἄστῳ (οἱ δὲ Βορυσθεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους), ἐς τοούτους ὅκως ἔλθοι δ' Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλείπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως ἔλθοι ἐς τὸ 50 τεῖχος καὶ τὰς πύλας ἐγκληίσειε, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα, ἔχων δ' ἂν ταύτην ἡγόραζε οὔτε δορυφόρων ἐπομένων οὔτε ἄλλου οὐδενός (τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσαν, μή τίς μιν Σκυθέων ἰδοὶ ἐχόντα ταύτην τὴν στολὴν), καὶ ἄλλα

nis fieri vidisset, sacra ei facturum, pervigiliumque instituturum. (3) Tum postquam in Scythicam terram pervenit, in Hylæa se abdens, quæ est regio prope Achillis Curriculum, estque tota arboribus varii generis referta; in hac igitur se abdens Anacharsis, omnem festi caerimoniam deo absolvit, tympano etiam utens, et imagines gestans de pectore suspensas. (4) Quæ agentem animadvertens quidam Scythia regi Saulio rem indicavit: et ille, adveniens ipse, Anacharsin hæc agentem videns, excussa sagitta interfecit. (5) Et nunc, si quis quærit de Anacharside, aiunt Scythæ, se illum non nosse, propterea quod in Græciam peregrinatus et peregrinis usus est institutis. Ut vero equidem ex Timna audiui, præfecto Ariapithis, fuit Anacharsis patruus Idanthysri, regis Scytharum, filius autem Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. (6) Quodsi ex hac familia erat Anacharsis, sciat a fratre se esse interfectum: Idanthysrus enim filius fuit Saulii, Saulius autem interfecit Anacharsin.

LXXVII. Quamquam aliud etiam sermonem audiui, quem Peloponnesii narrant, dicentes, a rege Scytharum missum Anacharsin, Græciæ discipulum fuisse: eumque, postquam domum esset reversus, dixisse ei qui illum miserat, Græcos universos in omni genere scientiarum artiumque occupari, exceptis Lacedæmoniis: hos vero solos hoc habere, ut prudenter et edant et accipiant sermonem. (2) At hæc fabula temere ab ipsis Græcis per ludum narratur. Hic igitur vir eo, quo dixi, modo periit: idque ei accidit propter externos ritus et Græcicas consuetudines.

LXXVIII. Multis autem admodum interjectis annis Scythæ, Ariapithis filius, simili atque Anacharsis usus est fato. Ariapithes, Scytharum rex, quum alios habuerat filios, tum Scylam, natum ex muliere non indigena, sed Istriana, quæ eum ipsa Græco sermone Græcisque literis erudivit. (2) Tempore interjecto, Ariapithes per dolum occiditur a Spargapithe, Agathyrsorum rege, et Scyles in regnum successit; et uxorem patris, cui Opæa nomen erat, matrimonio sibi junxit. Fuit autem hæc Opæa civis Scythica, ex eaque natus Ariapithi erat filius Oricus. (3) Regnum igitur Scytharum adeptus Scyles vitæ ratione Scythica neutiquam delectabatur, sed ad instituta magis inclinabat Græcorum, propter disciplinam qua erat institutus. Itaque tali usus est ratione: (4) quando Scytharum exercitum ad Borysthenitarum urbem ducebat (Borysthenitæ hi autem sese dicebant esse Milesios), ad hos igitur quoties veniebat Scyles, exercitu in suburbio relicto, ipse urbem ingressus, clausis portis, deposito Scythico cultu, Græcanicum induēbat vestimentum. Hoc indutus in foro versabatur, nullo satellite nulloque alio comitatu stipatus: portæ autem interim custodiebantur, ne quis Scythia eum conspiceret hoc cultu utentem: tum vero

ἐχρᾶτο διαίτη Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. (5) Ὅτε δὲ διατρίψειε μῆνα ἢ πλεόν τούτου, ἀπαλλάσσετο ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. Ταῦτα ποιεῖσκε πολλὰκις, καὶ οἰκία τε εἰδεί-
 5 ματο ἐν Βορυσθενείῃ καὶ γυναῖκα ἐγγίμει ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην.

LXXIX. Ἐπεῖτε δὲ εἶδε οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφασίος τοιῆσδε. Ἐπεθύμησε Διονύσω βακχεῖω τελεσθῆναι, μέλλοντι δὲ οἱ ἐς χεῖρας ἀγε-
 10 θῆναι τὴν τελετὴν ἐγένετο φάσμα μέγιστον. (2) Ἦν οἱ ἐν Βορυσθενείῳ τῇ πόλει οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελέος περιβολή, τῆς καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, τὴν περὶ λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρύπες ἕστασαν. (3) ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλος.
 15 Καὶ ἡ μὲν κατεαῖα πᾶσα, Σκύλης δὲ οὐδὲν τούτου εἶνεκεν ἕσπον ἐπέτελεσε τὴν τελετὴν. (4) Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν περὶ Ἑλλήσι ὀνειδίζουσι· οὐ γὰρ φασὶ οἶκος εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τούτων ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. (5) Ἐπεῖτε δὲ ἐτελέσθη τῇ βα-
 20 χεῖω ὁ Σκύλης, διεδροπτεύευσεν τῶν τις Βορυσθενείῳ πρὸς τοὺς Σκύθας, λέγων, « ἡμῖν γὰρ καταγελᾶτε, ὦ Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάσθη, καὶ βακχεύει καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. Εἰ δέ μοι
 25 ἀπιστεύετε, ἔπεσθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω. » (6) Ἐῖποντο τῶν Σκυθῶν οἱ προσεστώτες, καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενείτης λάθρῃ ἐπὶ πύργον κατίσσε. Ἐπεῖτε δὲ παρήϊε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης καὶ εἶδόν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποίησαντο,
 30 ἐξεληθόντες δὲ ἐσήμαινον πάσῃ τῇ στρατιῇ τὰ ἴδιοιεν.

LXXX. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλανε ὁ Σκύλης ἐς ἤθεα τὰ ἐσωτοῦ, οἱ Σκύθαι προσησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὀκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρῳ θυγατρὸς, ἐπανίστατο τῷ Σκύλῃ. Ὁ δὲ μαθὼν τὸ
 35 γινόμενον ἐπ' ἐσωτὶ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐποίεστο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηκίην. (2) Πυθόμενος δὲ ὁ Ὀκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηκίην. Ἐπεῖτε δὲ ἐπὶ τῷ Ἰστροῦ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρηκῆες, μελλόντων δὲ αὐτῶν συνάψαι ἐπεμψε Σιτάλκης παρὰ
 40 τὸν Ὀκταμασάδην λέγων τοιάδε, « τί δεῖ ἡμέας ἀλλήλων πειρηθῆναι; εἰς μὲν μευ τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δέ μευ ἀδελφόν. Σὺ τ' ἐμοὶ ἀπόδος τοῦτον, καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι· στρατιῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσης μήτ' ἐγώ. » (3) Ταῦτά οἱ πέμψας
 45 ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὀκταμασάδῃ ἀδελφός Σιτάλκῳ πεφευγὼς τοῦτον. (4) Ὁ δὲ Ὀκταμασάδης καταινείει ταῦτα, ἐκδοὺς δὲ τὸν ἐσωτοῦ μήτρωα Σιτάλκῃ ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην, καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο,
 50 Σκύλῃ δὲ Ὀκταμασάδης αὐτοῦ ταύτῃ ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν. (5) Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτενωμένοισι ξεινικοὺς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια δίδουσι.

LXXXI. Πλήθος δὲ τὸ Σκυθῶν οὐκ οἷός τε ἐγενό-

et reliquam sequebatur vitæ rationem Græcanicam, et diis more Græcorum sacra faciebat. (5) Sic ibi per mensem aut etiam amplius moratus, Scythica iterum sumpta veste discedebat. Atque hoc sæpius faciebat, et ædes sibi etiam in Borysthene urbe curaverat extruendas, et uxorem indigenam duxit, quæ ædes illas habitabat.

LXXIX. Quum autem esset in falis ut male ei res cederet, accidit hoc tali ex occasione. Dionysii Bacchil sacris cupiverat initiari: quumque jam in eo esset ut initia es traderentur, maximum incidit prodigium. (2) Erant ei in urbe Borysthenitarum magnificæ et vasto circuitu ædes, quarum etiam paulo ante feci mentionem; circa quas circumcirca sphinges et grypes stabant ex candido marmore: (3) in has ædes deus telum jaculatus est, et totæ igne consumptæ sunt: Scyles vero nihilo minus propterea initiationem absolvit. (4) Probrio autem Græcis vertunt Scythæ bacchandi ritum; aiuntque, non esse rationi consentaneum, talem reperiri deum, qui homines in furorem agat. Quum absoluta esset initiatio Scylæ in sacra Bacchil, Borysthenitarum aliquis ad Scythas transfugit, dicens: « Vos nobis irridetis, Scythæ, quod Bacchanalia agamus, quodque deus nos corripit: nunc hic deus regem quoque corripuit vestrum; isque bacchatur, a deo in furorem actus. Quoties mihi fidem non habetis, æquimini; et ego vobis ostendam. » (6) Secuti sunt Scytharum proceres, quos Borysthenita clam in turrim deduxit, ibique residere jussit. Quumque præteriret Scyles cum bacchantium choro, bacchabundum videntes Scythæ, ingentis calamitatis loco habuerunt; egressique, universo exercitui, quæ viderant, indicarunt.

LXXX. Deinde, postquam ad lares suos Scyles reversus est, ducem sibi constituentes Scythæ fratrem ejus Octamasaden, Terei filia natum, a Scyla defecerunt. Et ille, ubi, quid adversus se gereretur, et qua de causa, cognovit, in Thraciam profugit. (2) Quo cognito, Octamasades arma adversus Thraciam movit; et quum ad Istrum pervenisset, obviam ei Thraces venerunt. Jamque in eo erant ut ad manus venirent, quum ad Octamasaden nunciū Sitalces misit, qui ei diceret: « Quid opus est, ut armorum fortunam invicem experiamur? Tu meæ sororis es filius: habes autem apud te meum fratrem. Trade mihi hunc, et ego tibi tuum fratrem Scylam tradam. Armorum vero discrimen nec tu adeas, nec ego. » (3) Hæc per caduceatorem ei dicenda curavit: erat enim apud Octamasaden frater Sitalcæ profugus. (4) Et Octamasades, probata hac conditione, Sitalcæ avunculum suum tradidit, et ab illo fratrem suum Scylam recepit. Inde Sitalces acceptum fratrem secum abduxit: Scylæ vero Octamasades ibidem illico caput præcidit. (5) Ita sua instituta tuerentur Scythæ, et hanc mercedem solvunt his qui externos ritus adiscunt.

LXXXI. Multitudo quanta sit Scytharum, pro certo non

μην ἀτρεκέως πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον· καὶ γὰρ χάρτα πολλοὺς εἶναι σφρας καὶ ὀλίγους ὡς Σκύθας εἶναι. (2) Τὸσόνδε μέντοι ἀπέφαινον μοι ἐς ὅψιν. Ἔστι μεταξὺ Βοροσθένεος τε ποταμοῦ καὶ Ὑπανίου χώρος, οὐνομα δὲ οἷ ἔστι Ἐξαμπαῖος τοῦ καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῇ κρήνῃ ὕδατος πικροῦ εἶναι ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὑπανιν ἀποτον ποιεῖν. (3) Ἐν τούτῳ τῇ χώρῳ κέεται χαλκήϊον, μεγάθει καὶ 10 ἐξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ στόματι τοῦ Πόντου κρητῆρος, τὸν Πausanίης δὲ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. Ὅς δὲ μὴ εἶδὲ κω τούτον, ὥδε δηλώσω· ἐξακοσίους ἀμφορέας εὐπετέως χωρεῖ τὸ ἐν Σκύθῃσι χαλκήϊον, πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήϊον ἐστὶ δακτύλων ἑξ. (4) Τοῦτο ὦν 15 ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπ' ἀρδίων γενέσθαι. Βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὐνομα εἶναι Ἀριαντάν, [τούτων] εἶδέναι τὸ πλῆθος τὸ Σκυθῶν κελεύειν μιν πάντας Σκύθας ἀρδιν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ οἴστοῦ κομίσαι· δς δ' ἂν μὴ κομίσει, θάνατον ἡπείλει. (5) Κομισθῆναι τε δὴ γρηῃα πολλὸν ἀρδίων, καὶ οἱ δόξαι ἐξ αὐτῶν μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι· ἐκ τούτων δὴ μιν τὸ χαλκήϊον ποιῆσαι τοῦτο καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπαῖον τούτον. Ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλήθους τοῦ Σκυθῶν ἤκουον.

25 LXXXII. Θωμάσια δὲ ἡ χώρα αὕτη οὐκ ἔχει, χωρὶς ἧς οἱ ποταμοὺς τε πολλῶ μεγίστους καὶ ἀριθμὸν πλείστους. (2) Τὸ δὲ ἀποθωμάσαι ἄξιον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγάλους τοῦ πεδίου παρέχεται, εἰρήσεται ἴχνος Ἡρακλέος φαίνουσι ἐν πέτρῃ 30 ἐνέον, τὸ οἶκε μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἐστὶ δὲ τὸ μέγαθος δίπτυχον, παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν. Τοῦτο μὲν νυν τοιοῦτό ἐστι, ἀναβήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἤϊα λέγων λόγον.

LXXXIII. Παρασκευαζομένου Δαρείου ἐπὶ τοὺς 35 Σκύθας, καὶ ἐπιτιμῶντος ἀγγέλους ἐπιτάξοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγύναι τὸν Θρηκτικὸν Βόσπορον, Ἀρτάβανος δ' Ὑστάσπερος, ἀδελφεὸς ἐὼν Δαρείου, ἐχρήϊζε μηδαμῶς αὐτὸν στρατιῇ ἐπὶ Σκύθας ποιεῖσθαι, καταλέγων 40 τῶν Σκυθῶν τὴν ἀπορίην. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐπειθε συμβουλεύων οἱ χρηστὰ, δὲ μὲν ἐπέπαυτο, δὲ δὲ ἐπειδὴ οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν ἐκ Σούσων.

LXXXIV. Ἐνθαῦτα τῶν Περσῶν Οἰοβάζος ἐδεήθη 45 Δαρείου τριῶν ἐόντων οἱ παῖδων καὶ πάντων στρατευομένων ἑνα αὐτῷ καταλειφθῆναι. Ὁ δὲ οἱ ἔφη ὡς φίλῳ ἐόντι καὶ μετρίων δεομένῳ πάντας τοὺς παῖδας καταλείψειν. (2) Ὁ μὲν δὲ Οἰοβάζος περιχαρὴς ἦν, ἐλπίζων τοὺς υἱὰς στρατιῆς ἀπολεύσθαι· δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ἐπεστεῶντας ἀποκτείνειν πάντας τοὺς Οἰοβάζου παῖδας. Καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες αὐτοῦ ταύτῃ ἐλείποντο.

LXXXV. Δαρεῖος δὲ ἐπειτέ πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπῆκετο τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἐξευ-

potui comperire; sed dissentientes de eorum numero audi- vi sermones: aliis numerosam admodum esse gentem dicentibus, aliis exiguam, non per se, sed pro Scytharum nomine. (2) Verumtamen hoc mihi oculis subjecerunt. Est inter Borysthenem fluvium et Hypanin locus, cui nomen Exampæus, cujus etiam paulo ante feci mentionem, quum dicerem esse ibi amaræ aquæ fontem, ex quo aqua in Hypanin influens impotabilem hunc fluvium reddat (3). Ibi loci positum est ahenum, amplitudine sexcuplum crateris illius, quem in ostio Ponti Pausanias, Cleombroli filius, dedicavit. Qui hunc non vidit, ei rem hoc modo declarabo: sexcentas facile amphoras capit illud in Scythia ahenum: crassitudo autem ejusdem sex est digitorum. (4) Hoc igitur ahenum narrant indigenæ ex sagittarum acuminibus esse confectum. Regem quippe ipsorum, nomine Ariantan, quum vellet numerum nosse Scytharum, universos Scythas jussisse quemque unum teli spiculum conferre: si quis non contulisset, ei comminatum esse mortem. (5) Comportata igitur ingente spiculorum copia, visum eiesse ex his monumentum, quod relinqueret, curare conficiendum. Itaque ex illis spiculis ahenum hoc conficiendum illum curasse, idque in hoc Exampæo dedicasse. Hæc de Scytharum numero relata audi- vi.

LXXXII. Cæterum mirabilia nulla habet hæc regio, nisi quod fluvios possidet longe maximos, et numero plurimos. (2) Unam tamen rem, quam illa præter fluvios et præter planitie amplitudinem præbet miratu dignam, commemorabo. Monstrant Scythiæ Herculis vestigium petrae impressum juxta Tyram fluvium, quod pedi quidem viri est simile, sed longitudine bicubitali. Et hæc quidem ita se habent: redeo autem ad eam narrationem, quam initio adgressus eram exponere.

LXXXIII. Bellum quum Darius adversus Scythas pararet, nunciosque dimitteret, qui aliis comparandum pedestrem exercitum, aliis suppeditandas naves, aliis ponte jungendum Bosporum Thracicum imperarent; Artabanus interim, Hystaspis filius, frater Darii, oravit eum, ut expeditionem adversus Scythas nequaquam susciperet, narrans inopiam Scytharum. (2) Qui quidem, ubi nihil profecit utilia illi suadendo, ad extremum destitit: Darius vero, postquam omnia parata habuit, Susis exercitum eduxit.

LXXXIV. Ibi tunc Persarum aliquis, Cæobazus, quum tres haberet filios, in bellum proficiscentes omnes, petiit a rege, unus eorum apud se relinqueretur. Cui ille respondit, ut homini amico, et modica petenti, omnes se ei relicturum. (3) Quo responso vehementer gavisus Cæobazus speravit militiæ missionem habere filios: at rex imperatum adstantibus, ut omnes interficiant Cæobazi filios; atque ita illi interfecti, ibidem relinquebantur.

LXXXV. Susis profectus Darius, postquam in Calchedoniam ditionem ad Bosporum pervenit, ubi pons junctus

κτο ἡ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσθὰς ἐς νέα ἔπλωε ἐπὶ τὰς Κυανέας καλυμμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἑλλη-
νές φασι εἶναι, ἔξομενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ ἐθήετο τὸν Πόντον ἐόντα ἀξιοθῆτον. (2) Πελαγίων γὰρ ἀπάντων
πέφυκε θωμασιώτατος· τοῦ τὸ μὲν μῆκος εἰσι στάδιοι
ἐκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι, τὸ δὲ εὖρος, τῇ εὐρύτα-
τος αὐτὸς ἑωυτοῦ, στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι.
(3) Τούτου τοῦ πελάγους τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσερες
στάδιοι· μῆκος δὲ τοῦ στόματος, ὃ αὐχὴν, τὸ δὴ Βόσ-
πορος κέκληται, κατ' ὃ δὴ ἔξευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ
σταδίου εἰκοσι καὶ ἐκατὸν ἐστὶ. Τείνει δ' ἐς τὴν
Προποντίδα ὁ Βόσπορος. (4) Ἡ δὲ Προποντίς ἐοῦσα
εὖρος μὲν σταδίων πεντακοσίων, μῆκος δὲ τετρακο-
σίων καὶ χιλίων, καταδιδοὶ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἐόντα
στενωτέρα μὲν ἑπτὰ σταδίου, μῆκος δὲ τετρακοσίου.
Ἐκδιδοὶ δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγους τὸ δὴ
Αἰγαῖον καλεῖται.

LXXXVI. Μεμέτρηται δὲ ταῦτα ὧδε. Νηὺς ἐπίπταν
μάλιστα κη κατανύει ἐν μακρημερίῃ ὀργυῖας ἑπτακισ-
μυρίας, νυκτὸς δὲ ἑξακισμυρίας. Ἦδη ὧν ἐς μὲν Φᾶσιν
ἀπὸ τοῦ στόματος (τούτου γάρ ἐστι τοῦ Πόντου μακρό-
τατον) ἡμερέων ἐννέα πλόος ἐστὶ καὶ νυκτῶν ὀκτώ·
αὗται ἐνδεκα μυριάδες καὶ ἐκατὸν ὀργυιῶν γίνονται, ἐκ
δὲ τῶν ὀργυιῶν τούτων στάδιοι ἐκατὸν καὶ χίλιοι καὶ
μύριοι εἰσι. (2) Ἐς δὲ Θემισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμῳδόντι
ποταμῷ ἐκ τῆς Σινδικῆς (κατὰ τοῦτο γάρ ἐστι τοῦ
Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν
πλόος· αὗται δὲ τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα ὀργυιῶν
γίνονται, στάδιοι δὲ τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Ὁ
μὲν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορος τε καὶ Ἑλλήσπον-
τος οὕτω τέ μοι μεμετρέεται καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα
περύκασσι· παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος ἐκδιδοῦ-
σαν ἐς ἑωυτὸν οὐ πολλὰν, τέρψιν δὲ ἑλᾶσσω ἑωυτοῦ, ἡ Μαιήτις
τε καλεῖται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου.

LXXXVII. Ὁ δὲ Δαρειὸς ὡς ἐθήησατο τὸν Πόντον,
ἐπλωε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν, τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο
Μανδροκλῆς Σάμιος· θηησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπο-
ρον στήλας ἔστησε δύο ἐπ' αὐτῷ λίθου λευκοῦ, ἐντα-
μὼν γράμματα ἐς μὲν τὴν Ἀσσυρία, ἐς δὲ τὴν Ἑλλη-
νικὰ, ἔθνεα πάντα ὅσα περ ἦγε. Ἦγε δὲ πάντα τῶν
τούτων μυριάδες ἐξηξημήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυ-
τικοῦ, ἐβδομήκοντα σὺν ἱππέεσι, νέες δὲ ἑξακόσται
συνελέχθησαν. (2) Τῆσι μὲν νυν στήλῃσι ταύτησι Βυ-
ζάντιοι, κομισάντες ἐς τὴν πόλιν, ὕστερον τούτων ἐχρή-
σαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χω-
ρὶς ἐνὸς λίθου· οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύ-
σου τὸν νῆον ἐν Βυζαντίῳ, γραμμάτων Ἀσσυρίων
πλόος. (3) Τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χῶρος τὸν ἔξευξε βασι-
λεὺς Δαρειὸς, ὡς μοι δοκεῖν συμβαλλομένῳ, μέσον
ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱρῷ.

LXXXVIII. Δαρειὸς δὲ μετὰ ταῦτα, ἡσθεὶς τῇ σθε-
δίῃ, τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλῆα τὸν Σάμιον
ἐδωρήσατο πᾶσι δέκα· ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλῆς ἀπαρ-
χὴν, ζῶα γραφάμενος πᾶσαν τὴν ζεύξιν τοῦ Βοσπόρου

erat, inde conscensa navi ad Cyaneas quæ vocantur insulas
navigavit, quas olim errabundas fuisse Græci perhibent.
Tum ad templum ejus regionis residens spectavit Pontum,
spectatu sane dignum. (2) Est enim pelagorum omnium
maxime mirabile. Longitudo ejus undecim millium et
centum stadiorum est : latitudo, ubi maxima, stadiorum
ter mille et trecentorum. (3) Ostium hujus pelagi quattuor
stadia patet in latitudinem : longitudo ostii, collum illud,
quod Bosporus vocatur, in quo ipso junctus pons erat,
centum et viginti stadiorum est : pertinetque Bosporus ad
Propontidem. (4) Propontis vero, quingenta stadia patens in
latitudinem, et mille quadringenta in longitudinem, in
Hellespontum defluit ; cujus latitudo septem stadia metitur ;
longitudo vero quadringenta stadia. Influit autem Helles-
pontus in mare apertius hoc, quod Ægæum vocatur.

LXXXVI. Dimensa autem ista sunt hoc modo. Navis
longiori die navigans conficit plerumque orgyias fere se-
ptuagies mille, noctu vero sexagies. Est autem a Ponti ori-
ficio usque ad Phasin (quæ maxima longitudo hujus maris)
novem dierum octoque noctium navigatio : unde confiunt
centum et undecim myriades orgyiarum ; quo ex numero
orgyiarum colliguntur stadia undecies mille et centum. (2)
Ad Themiscyram vero, quæ est ad Thermodontem fluvium,
a Sindica regione (qua est maxima Ponti latitudo) trium
dierum et duarum noctium navigatio est : unde conficiun-
tur triginta tres myriades orgyiarum, stadia vero ter mille
et trecenta. (3) Pontus igitur hic et Bosporus et Helles-
pontus ita a me dimensi sunt ; et ea, quam dixi, eorum
ratio est. Offert vero idem Pontus etiam lacum qui in
eum influit, haud multo minore ipso. Maiotis palus
vocatur is lacus, et Mater Ponti.

LXXXVII. Postquam Pontum contemplatus est Darius,
retro navigavit ad pontem ; cujus architectus fuit Mandro-
cles Samius. Deinde postquam Bosporum etiam specta-
vit, duas in ipsa ora ejus columnas posuit candido ex la-
pide, quibus incisa erant, alteri Assyrii literis, alteri
Græcis, populorum omnium nomina quos ducebat : duce-
bat autem omnes, qui imperio ipsius erant subiecti. Nu-
merus autem hominum erat, exceptis classiariis, septin-
genta millia una cum equitibus : naves autem collectæ
erant sexcentæ. (2) Columnas istas post id tempus By-
zantii in urbem suam transportarunt, eisque usi sunt ad
aram Dianæ Orthosiae, uno lapide excepto, qui juxta Bac-
chi templum prope Byzantium relictus est, Assyrii literis
oppletus. (3) Locus autem Bospori, quem ponte junxit
Darius, ut mihi quidem conjectanti videtur, medius est in-
ter Byzantium et templum quod est ad ostium.

LXXXVIII. Deinde gavisus ponte Darius, architectum
illius Mandroclum Samium donavit denis rebus omnibus :
quibus de muneribus Mandrocles, primitiarum nomine, in
Junonis templo picturam dedicavit, in qua totus ille pons

καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἡραῖον, ἐπιγράψας τάδε,

- Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε
 5 Μανδροκλῆς Ἡρῇ μνημόσυνον σχεδῆς,
 αὐτῷ μὲν στέφανον περιθεῖς, Σαμίῳσι δὲ κύδος,
 Δαρείου βασιλέως ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

Ταῦτα μὲν νυν τοῦ ζευζάντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα ἐγένετο.

- 10 LXXXIX. Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδροκλέα διέδωκεν ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλώειν ἐς τὸν Πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ, ἐπεὶ δὲ ἀπικνύνται ἐς τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν ζευγύντας τὸν ποταμὸν· τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον
 15 Ἴωνές τε καὶ Αἰολές καὶ Ἑλλησπόντιοι. (2) Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας ἐπλωε ἰθὺ τοῦ Ἰστρου, ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυῶν ἡμερέων πλὸν ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἰστρου, ἐζεύ-
 20 γνυ. (3) Δαρεῖος δὲ ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σχεδῆν, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηκίης, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς ἐστρατοπεδεύσατο ἡμέρας τρεῖς.

- XC. Ὁ δὲ Τέαρὸς λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶ-
 25 ναι ποταμῶν ἀριστος τὰ τε ἄλλα ἐς ἄεσιν φέροντα, καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψύρην ἀκέσασθαι. (2) Εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ δυῶν δέουσαι τεσσαρῆκοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς βρύουσαι· καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραὶ, αἱ δὲ θερμαί. Ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ
 30 Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθῳ καὶ ἐξ Ἀπολωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐζείνῳ πόντῳ, δυῶν ἡμερέων ἑκατέρῃ. (3) Ἐκδιόοι δὲ ὁ Τέαρὸς οὗτος ἐς τὸν Κοντάδεστον ποταμὸν, ὁ δὲ Κοντάδεστος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὁ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἐβρον, ὁ δὲ ἐς θάλασσαν τὴν
 35 παρ' Αἰνῷ πόλι.

- XCI. Ἐπὶ τοῦτον ὢν τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος ὡς ἐστρατοπεδεύσατο, ἡσθεὶς τῷ ποταμῷ στήλην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα, γράμματα ἐγγράψας λέγοντα τάδε, « Τεάρου ποταμοῦ κεφαλαὶ ὕδωρ ἀριστόν τε καὶ
 40 κάλλιστον παρέχονται πάντων ποταμῶν· καὶ ἐπ' αὐτάς ἀπύκειτο, ἐλαύνων ἐπὶ Σκύθας στρατὸν, ἀνὴρ ἀριστός τε καὶ κάλλιστος πάντων ἀνθρώπων, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπερος, Περσέων τε καὶ πάσης τῆς ἡπείρου βασιλεὺς. » Ταῦτα δὲ ἐνθαῦτα ἐγράφη.

- XCII. Δαρεῖος δὲ ἐνθαῦτεν ὁρμηθεὶς ἀπύκειτο ἐπ' ἄλλον ποταμὸν τῷ οὐνόμα Ἀρτισκός ἐστι, ὃς διὰ Ὀδρυσέων ρέει. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιοῦνδε· ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευε πάντα ἄνδρα λίθον ἕνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδε-
 50 δεγμένον τοῦτο χωρίον. (2) Ὡς δὲ ταῦτα ἡ στρατιὴ ἐπετέλεσε, ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν ἀπήλαυε τὴν στρατιήν.

- XCIII. Ἡρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον, πρώτους αἰρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. Οἱ μὲν γὰρ δὴ

HERODOTUS.

Bospori et Darius rex in solio praesidens, et universus exercitus ejus pontem transiens, omnia haec descripta erant, addita inscriptione hujusmodi :

Piscosum Bosporum qui junxit Mandrocles
 Junoni dedicavit pontis monumentum ;
 coronam sibi, Samis gloriam comparans
 opere ex Daril regis mente perfecto.

Hoc fuit monumentum hujus viri, qui pontem illum junxerat.

LXXXIX. Donato Mandrocle, Darius in Europam transiit, mandato dato Ionibus ut in Pontum navigarent usque ad Istrum fluvium; ad eum autem quum pervenissent, ut ipsum ibi exspectarent et ponte jungerent fluvium : classem enim ducebant Iones et Aeoles et Hellespontii. (2) Navalis igitur exercitus, Cyaneas insulas pratervectus, recta versus Istrum navigavit : et adverso flumine bidui iter a mari emensus, collum fluvii, ubi in diversa ostia scinditur Ister, ponte junxit. (3) Darius vero, trajecto per pontem Bosporo, per Thraciam iter fecit : quumque ad Teari fluvii fontes pervenisset, triduo ibi stativa habuit.

XC. Tearus hic fluvius ab adcolis perhibetur fluviorum esse optimus, quum ad alios sanandos morbos, tum ad scabiem curandam et hominum et equorum. (2) Fontes ejus sunt duodequadragesima, ex eadem rupe fluentes : quorum alii frigidi sunt, alii calidi. Iter ad illos fontes aequale est ex Heræo oppido, quod ad Perinthum est, et ex Apollonia quæ est ad Pontum Euxinum, utrimque bidui iter. (3) Inluit autem Tearus in Contadestum fluvium, Contadestus vero in Agrianen, Agrianes in Hebrum, Hebrus vero in mare se exonerat prope Ænum oppidum.

XCI. Ad hunc igitur fluvium postquam pervenit Darius et castra metatus est, delectatus fluvio, cippum etiam ibi posuit, cum inscriptione in hanc sententiam : « Teari fluvii fontes aquam fundunt fluviorum omnium præstantissimam et pulcerrimam : et ad hos fontes venit, exercitum adversus Scythas ducens, vir omnium hominum præstantissimus et pulcerrimus, Darius Hystaspis filius, Persarum rex et universæ continentis. » Hæc ibi inscripta erant.

XCII. Inde profectus Darius ad alium fluvium pervenit cui nomen Artiscus, qui per Odrysas fluit. Ad hunc fluvium postquam pervenit, hocce instituit facere : designans locum quemdam, jussit ut quilibet vir de exercitu, dum eum locum præteriret, unum lapidem ibidem deponeret. (2) Quod quum ab exercitu esset factum, ingentibus lapidum tumulis ibi relictis, exercitum ulterius promovit.

XCIII. Priusquam vero ad Istrum pervenisset, primos Getas vi subegit, illos qui se immortales prædicant. Nam,

τὸν Σαλμυδῆσσαν ἔχοντας Θρηήκας καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίας πόλιος οἰκήμενοι, καλεούμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι, ἀμπαχητὶ σφρέας αὐτοὺς παρέδοσαν Δαρειῷ· οἱ δὲ Γέται πρὸς ἀγνομοσύνην β. τραπόμενοι αὐτίκα ἐδουλώθησαν, Θρηήκων ἔόντες ἀνδρηώτατοι καὶ δικαιοτάτοι.

XCIV. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἐωυτοὺς νομίζουσι, εἶναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελεΐζιν. (2) Διὰ πεντητηρίδος δὲ τὸν πάλω λαχόντα αἰεὶ σφρέων αὐτῶν ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἀν' ἐκάστοτε δέωνται. (3) Πέμπουσι δὲ ὧδε· οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι, ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνυκινήσαντες αὐτὸν μετέωρον, ῥίπτουσιν ἐς τὰς λόγχας. (4) Ἦν μὲν δὲ ἀποθάνη ἀναπαρεῖς, τοῖσι δὲ Ἰλεις ὁ θεὸς δοκεῖ εἶναι· ἦν δὲ μὴ ἀποθάνη, αἰτιέονται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοί μιν ἄνδρα κακὸν εἶναι, αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζῶντι. (5) Οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρηήκας καὶ πρὸς βροντὴν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπειλεῦσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον.

XCv. Ὡς δὲ ἐγὼ πυθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκούντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἔοντα ἄνθρωπον δουλεύσαι ἐν Σάμῳ, δουλεύσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχῳ· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γενόμενον ἐλευθερὸν χρήματα κτήσασθαι συχνά, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἐωυτοῦ. (2) Ἄτε δὲ κακοθύμῳ τε ἔόντων τῶν Θρηήκων καὶ ὑπαφρονεστέρων, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον διαιτᾶν τε ἰάδα καὶ ἥθεα βαθυτέρα ἢ κατὰ Θρηήκας, οἷα Ἑλλήσι τε ὁμιλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευασθαι ἀνδρεῦνα, ἐς τὸν πανδοκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρῶτους καὶ εὐχόμενα ἀναδιδάσκειν ὥς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθάνονται, ἀλλ' ἤξουσι ἐς χῶρον τοῦτον ἵνα αἰεὶ περιόντες ἔξουσι τὰ πάντα ἀγαθά. (3) Ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγειον οἶκημα ἐποίεετο. Ὡς δὲ οἱ παντελείως εἶχε τὸ οἶκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηήκων ἡφανίσθη, κατὰ δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγειον οἶκημα διαιτᾶτο ἐπ' ἑτέα τρία· οἱ δὲ μιν ἐπόθεον τε καὶ ἐπέθεον ὡς τεθνεῶτα· τετάρτῳ δὲ ἔτι ἐφάνη τοῖσι Θρηήξιν, καὶ οὕτω πῖθνα σφί ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξιν. Ταῦτά φασὶ μιν ποιῆσαι.

XCvi. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ κατάγειου οἰκήματος, οὔτε ἀπιστέω οὔτε ὡς πιστεύω τι λήν, δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρῳ. Εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξιν ἄνθρωπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπιχώριος, χαίρειν. Οὗτοι μὲν δὲ τρόπῳ τοιούτῳ

qui Salmydessum incolunt Thraces, et qui super Apollonia et Mesembria oppido sedes habent, qui Scyrmiaδας et Nipsæi nominantur, sive pugna se Dario tradiderant. Getæ vero, obstinate resistentes, mox in servitutem sunt redacti, quum quidem essent Thracum et nobilissimi et justissimi.

XCIV. Immortales autem hi sese prædicant hoc modo : non mori sese putant, sed hac ex vita decedentes ad Zalmoxin deum ire; quem eundem nonnulli Gebeleizin invocant. (2) Quinto vero quoque anno unum e suorum numero, sorte lectum, nuncium mittunt ad Zalmoxin, mandata ei dantes de his rebus quas tunc maxime desiderant. (3) Mittunt autem hoc modo : ordine stant alii, tria jacula tenentes : alii pedibus manibusque prehensum hunc, qui ad Zalmoxin amandatur, vibrantes sursum conjiciunt, ut in hastas incidat. (4) Qui si transfixus moritur, tunc illis propitius videtur esse Zalmoxis : sin non moritur, in culpa ponunt ipsum nuncium, dicentes pravum esse hominem; loco hujus vero quem caussantur, alium mittunt, cui tum adhuc vivo dant mandata. (5) Idem Thraces, quum tonat fulguratque, sagittas sursum adversus cælum contorquent, minitantes deo : nec enim alium deum censeant nisi suum.

XCv. Ut vero a Græcis accipi ad Hellespontum et Pontum habitantibus, homo fuit hic Zalmoxis, servitutem serviens Sami; servus autem fuit Pythagoræ, Mnesarchi filii. Deinde vero manumissum, aiunt, magnas sibi comparasse pecunias, hisque instructum, domum rediisse. (2) Quum vero et misere viverent Thraces, et parum cultis essent ingeniis; Zalmoxin hunc, vitæ rationem Ionicam edoctum, et moribus institutum cultioribus quam qui apud Thracas obtinerent, ut qui cum Græcis habuisset consuetudinem, et cum Pythagora, viro inter Græcos ingenii cultura eminente, exstruendam sibi curasse exhedram, in qua primarios quosque popularium excipere consuesset, et inter epulandum illos docuisset, neque se, neque convivas suos, nec horum posteros, morituros; sed venturos in locum talein, ubi perpetuo viventes omnibus bonis sint fruturi. (3) In eadem vero exhedra, ubi hæc faciebat dicebatque, construendam sibi interim parasse, aiunt, cameram subterraneam; quæ postquam perfecta esset, evanuisse eum et Thracum conspectu : scilicet in subterraneam istam cameram descendisse, ibique per triennium esse moratum; et Thracas illum, ut mortuum, desiderasse luctuque esse prosecutus; quarto vero anno Thracibus eum rursus adparuisse : atque ita persuasos hos fuisse, vera esse quæ Zalmoxis dixisset. Hæc ab eo facta esse perhibent.

XCvi. Ego vero, quod de subterranea camera aiunt, neque negare velim, neque fidem admodum his adhibeo : puto vero multis ante Pythagoram annis hunc Zalmoxin vixisse. Sive autem homo quispiam fuerit hic Zalmoxis, sive indigena Getarum deus, valeat ille. Getæ igitur, qui

χρῶμενοι, ὡς ἐχειρώθησαν ὑπὸ Περσέων, εἵποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ·

XCVII. Δαρεῖος δὲ ὡς ἀπίκετο καὶ ὁ πεζὸς αἶμα αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ τὸν Ἴστρον, ἐνθαῦτα διαβάντων πάντων Δαρεῖος ἐκέλευσε τοὺς Ἴωνας τὴν σχεδὴν λύσαντας ἐπεσθαι κατ' ἡπειρον ἐνωτῷ καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. (2) Μελλόντων δὲ τῶν Ἰώνων λύειν καὶ ποιεῖν τὰ κελευόμενα, Κῶης δ' Ἐρξάνδρου στρατηγὸς ἐὼν Μυτιληναῖον ἔλεξε Δαρεῖω τάδε, πυθόμενος πρῶτον εἰ οἱ φίλον εἶη γνώμην ἀποδέκεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι· « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ γῇν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι τῆς οὔτε ἀρηρομένου φανήσεται οὐδὲν οὔτε πόλις οἰκομένη· σύ νυν γέφυραν ταύτην ἔα κατὰ χώρην ἱσθάναι, φυλάκους αὐτῆς λιπὼν τούτους οἵπερ μιν ἐξεύξαν. (3) Καὶ ἤν τε κατὰ νόον πρήξωμεν εὐρόντες Σκυθίας, ἔσται ἀποδος ἡμῖν, ἣν τε καὶ μὴ σφεας εὐρέειν δυνώμεθα, ἣ γε ἀποδος ἡμῖν ἀσφαλῆς· οὐ γὰρ ἔδειςά κω μὴ ἐσσωθῶμεν ὑπὸ Σκυθῶν μάχῃ, ἀλλὰ μάλλον μὴ οὐ δυνάμενοι σφεας εὐρέειν πάθωμέν τι ἀλῶμενοι. (4) Καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἂν με ἐμενωτοῦ εἵνεκεν, ὡς καταμένω· ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν τὴν εὐρισκον ἀρίστην σοί, βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω, αὐτὸς μέντοι ἔλομαι τοι καὶ οὐκ ἂν λειφθεῖν. » (5) Κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ Δαρεῖος, καὶ μιν ἡμείψατο τοισίδε, « ζεῖνε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιφανῆθί μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλῆς χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι. »

XCVIII. Ταῦτα δὲ εἰπας καὶ ἀπάσας ἀμματα ἐξήκοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἴωνων τυράννους ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρότερον γνώμην ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν μετίσθω μοι, ἔχοντες δὲ τὸν ἱμάντα τόνδε ποιεῖτε τάδε· (2) ἐπεὶ ἂν με ἴδῃτε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκυθίας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενοι τοῦ χρόνου λύετε ἀμματα ἐν ἐκάστης ἡμέρης· ἣν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλθωσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἀμμάτων, ἀποπλῶτε ἐς τὴν ὑμετέρην αὐτῶν. (3) Μέχρι δὲ τούτου, ἐπεῖτε οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδὴν, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίας τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. Ταῦτα δὲ ποιῶντες ἐμοὶ μεγάλως χαρίεσθε. » Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἰπας ἐς τὸ πρόσω ἡπειγέτο.

XCIX. Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Ὠρικὴ τὸ ἐς θάλασσαν προκέεται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθικὴ τε ἐκδέκεται καὶ ὁ Ἴστρος ἐκδίδωι ἐς αὐτήν, πρὸς εὐρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. (2) Τὸ δὲ ἀπὸ Ἰστροῦ ἔρχομαι σημανέν τὸ πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρας ἐς μέτρσιν. Ἀπὸ Ἰστροῦ αὐτῇ ἄρχαίη Σκυθικὴ ἐστὶ, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλυμένης Καρκινίτιδος. (3) Τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσαν, ἐοῦσαν ὀρεινὴν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι χερσονήσου τῆς τρηχέως καλυμένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηνιώτην ἄνεμον κατήκει. (4)

eo quo dixi instituto utuntur, postquam a Persis subacti erant, reliquum exercitum sunt secuti.

XCVII. Ubi ad Istrum Darius cum pedestri exercitu pervenit, ibi tunc, postquam fluvium omnes trajecissent, Ionus rex solvere pontem jussit, seque et navales copias pedestri itinere sequi. (2) Jamque in eo Iones erant, ut exsequerentur mandatum, pontemque solverent; quum Coes, Erxandri filius, dux Mytilenazorum, percunctatus prius a Dario, an benigne accepturus esset consilium, si quis ei dare vellet, hæc ad eum verba fecit: « In terram, rex, expeditionem suscipis, in qua nec aratum quidpiam, nec oppidum adparebit habitatum. Tu igitur sine hunc pontem suo loco stare, et custodes ejus relinque hos, qui eum junxerunt. (3) Ita, sive nobis, Scythas nactis, res ex sententia cesserit, paratus reditus erit; sive reperire eos non potuerimus, vel sic tutus certe reditus est. Nam illud quidem numquam veritus sum, ne prælio a Scythis vincamur; sed hoc potius, ne, reperire illos haud usquam valentes, per oberrationem incommodi quidpiam patiamur. (4) Ac fortasse dixerit aliquis, mei causa me hæc dicere, quo hic maneam. At equidem tibi rex, quæ optima mihi videtur sententia, eam in medium propono: cæterum ipse te sequar, neque hic velim relinqui. » (5) Cujus viri consilio valde delectatus Darius his verbis ei respondit: « Hospes Lesbie, postquam salvus domum meam ero reversus, fac omnino mihi præsto sis, ut te pro bono consilio bene factis remunerer. »

XCVIII. His dictis, sexaginta nodos in loro nexuit; eoque facto, ad colloquium convocatos Ionum tyrannos in hunc modum est adlocutus: « Viri Iones, sententiam prius dictam, quod ad pontem attinet, missam facio. Ecce vobis hoc lorum; quo sumpto, facite quæ jam edico: (2) ex quo me videritis hinc adversus Scythas profectum, ab illo tempore incipientes, quotidie unum nodum hujus lori solvite. Sin intra hoc tempus non adfuero, sed elapsi erunt tot dies quot sunt nodi, tum quidem vestram in patriam navigate. (3) Usque ad id tempus vero, quoniam in hanc partem mutavi sententiam, custodite pontem, omne studium in illo conservando custodiendoque ponentes. Hoc facientes, gratissimum mihi feceritis. » Hæc locutus Darius, nulla interposita mora, in ulteriora perrexit.

XCIX. Ante Scythicam terram sita Thracia est, ad mare pertinens. Inde, in sinum ducta hac regione, incipit Scythia, per quam Ister in mare influit, orificio orientem versus tendente. (2) Jam Scythiæ inde ab Istro eam partem, quæ secundum mare porrigitur, ad mensuram declarare adgredior. Protinus ab Istro hæc est vetus Scythia, versus meridiem sita, usque ad oppidum cui Carcinitis nomen. (3) Tum contiguam hinc regionem, ad idem mare pertinentem, quæ montana est et in Pontum prominens, incolit Taurica gens, ad Chersonesum usque Asperam quæ vocatur. Hæc vero ad illud mare pertinet quod est orientem versus. (4) Scythiæ enim fines duabus a partibus ad mare

Ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρη τῶν οὐρῶν ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν τε πρὸς μεσαμβρίην καὶ τὴν πρὸς ἡῶν, κατὰ περ τῆς Ἀττικῆς χώρας· καὶ παραπλήσια ταύτῃ καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται τῆς Σκυθικῆς, ὡς εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοίαιτο τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακὸν, μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ἀπὸ Θορικοῦ μέχρι Ἀναπλῦστου δῆμου. Λέγου δὲ ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μεγάλοισι συμβαλέειν. (5) Τοιοῦτον ἡ Ταυρικὴ ἐστὶ. Ὅς δὲ τῆς Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δηλώσω· ὡς εἰ τῆς Ἰηπυγίης ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἰήπυγες ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος ἀποταμοίαιτο μέχρι Τάραντος καὶ νεμοίαιτο τὴν ἄκρην. Δύο δὲ λέγου ταῦτα πολλὰ λέγου παρόμοια, τοῖσι ἄλλοις οἴκε ἡ Ταυρικὴ.

C. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κατ' ὕπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἡοίης νέμονται (τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἐσπέρης καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος) μέχρι Τανάϊδος ποταμοῦ, ὃς ἐκδιδοῖ ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. (2) Ἦδη ὢν ἀπὸ μὲν Ἰστρου τὰ κατ' ὕπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληῖται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἐπικτεν δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίων.

CI. Ἔστι ὢν τῆς Σκυθικῆς ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερῶν κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον τό τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. (2) Ἀπὸ γὰρ Ἰστρου ἐπὶ Βορυσθένα δέκα ἡμερῶν ὁδός, ἀπὸ Βορυσθένης τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιήτιν ἑτέρων δέκα· καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίους τοὺς κατ' ὕπερθε Σκυθῶν οἰκημένους εἴκοσι ἡμερῶν ὁδός. Ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίῃ ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέδληται μοι. (3) Οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχιλίων σταδίων καὶ τὰ ὀρθα τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἑτέρων τοσούτων σταδίων. Ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγας τοσαύτη.

CII. Οἱ δὲ Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον ὡς οὐκ οἶοι τέ εἶσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι μῶνοι, ἐπεμπον ἐς τοὺς πλησιοχώρους ἀγγέλους· τῶν δὲ καὶ δι' οἱ βασιλεῖς συνελθόντες ἐβουλεύοντο ὡς στρατοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. (2) Ἔσαν δὲ οἱ συνελθόντες βασιλεῖς Ταύρων καὶ Ἀγαθύρων καὶ Νευρῶν καὶ Ἀνδροφάγων καὶ Μελαγχλαίων καὶ Γελωνῶν καὶ Βουδίνων καὶ Σαυροματῶν.

CIII. Τοῦτων Ταῦροι μὲν νόμοις τοιοσίδε χρέονται. Θύουσιν μὲν τῇ παρθένῃ τοὺς τε ναυηγούς καὶ τοὺς ἂν λάβωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας, τρώπῳ τοιῷδε· καταρξάμενοι βοπάλῳ παίουςι τὴν κεφαλὴν. (2) Οἱ μὲν δὲ λέγουσι ὡς τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὠθέουσι κάτω (ἐπὶ γὰρ κρημνοῦ ἵδρται τὸ ἱρόν), τὴν δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι· οἱ δὲ κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν δολογέουσι, τὸ μέντοι σῶμα οὐκ ὠθέεσθαι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῇ κρύπτεσθαι. (3) Τὴν δὲ

pertinent, tam a meridie, quam ab oriente, quemadmodum Atticæ regionis fines. Et similiter hanc Scythiæ partem Tauri incolunt, ac si Atticæ angulum Suniacum, promontorium illud magis in mare excurrans a Thorico usque ad Anaplystum pagum, alius incoletet populus, non Athenienses. Dico autem hoc, prout parva hæc cum magnis conferri possunt. (5) Talis igitur Taurica est. Quodsi quis hanc Atticæ partem non præternavigavit, huic ego alia ratione rem declarabo: perinde est ac si Iapygiæ promontorium non Iapyges habitarent, sed alius populus, a Brundisio portu incipiens, et usque ad Tarentum ab illis præcisus. Atque hæc duo quum dico, multa alia similia dico, quibuscum conferri Taurica potest.

C. Jam inde a Taurica terra, quæ sunt supra Tauros, et quæ ad mare quod ad orientem est pertinent, ea rursus Scythæ incolunt, quæ ab occidente Bospori Cimmerii et Paludis Mæotidis sunt usque ad Tanaim fluvium, qui in intimum Mæotidis hujus recessum se exonerat. (2) Jam igitur inde ab Istro [usque ad Tanain] superne mediterranea versus determinatur Scythia primum ab Agathyrhis, deinde a Neuris, post hos ab Androphagis, postremo a Melanchlænis.

CI. Scythiæ igitur, formam fere quadratam habentis, duæ sunt partes ad mare, pertinentes; quarum utraque alteri quaquaversum æqualis est, tum qua in mediterranea porrigitur, tum secundum mare. (2) Etenim ab Istro ad Borysthenem iter est decem dierum, rursusque a Borysthenē ad Mæotin paludem aliorum decem dierum iter: a mari vero versus mediterranea ad Melanchlænos, qui supra Scythas incolunt, iter est viginti dierum. Iter autem diurnum mihi æquiparatur ducentis stadiis. (3) Ita Scythica terra, in transversum, patebit quater mille stadia; in rectum vero, mediterranea versus, totidem alia stadia. Hæc igitur hujus terræ amplitudo est.

CII. Scythæ secum reputantes, solos se impares esse Darii copiis justo prælio repellendis, nuncios miserunt ad finitimos: quorum reges etiam convenere deliberaturi, utpote ingenti invadente exercitu. (2) Erant autem reges, qui convenere, Taurorum, et Agathyrsum, et Neurorum, et Androphagorum, et Melanchlænorum, et Gelonorum, et Budinorum, et Sauromatarum.

CIII. Ex his Tauri institutis utuntur hujusmodi. Nautifragos, et quoscumque ceperunt Græcos illuc delatos, immolant Virgini hoc modo: postquam sacra auspicati sunt, clava feriunt hominis caput: (2) et corpus quidem, ut alii dicunt, de præcipitio dejiciunt (in prærupta enim rupe exstructum templum est), caput vero in cruce erigunt: rursus alii de capite quidem consentiunt, corpus autem non de præcipitio dejici aiunt, sed terra condi. (3) Deam au-

δαίμονα ταύτην τῇ θύουσι λέγουσι αὐτοὶ Ταῦροι Ἰγί-
γένειαν τὴν Ἀγαμέμνωνος εἶναι. Πολεμίων δὲ ἀνδρας
τοὺς ἂν χειρώσωνται ποιεῖται τάδε· (4) ἀποταμών
ἑκαστος κεφαλὴν ἀποσέρεται ἐς τὰ οἰκία, ἔπειτα ἐπὶ
5 ξύλου μεγάλου ἀναπεύρας ἰσθᾶ ὑπὲρ τῆς οἰκίας ὑπερέ-
χουσαν πολλὸν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς καπνοδόχης.
Φασὶ δὲ τοὺτους φυλάκους τῆς οἰκίας πάσης ὑπερανω-
ρέεσθαι. Ζῶουσι δὲ ἀπὸ ληΐης τε καὶ πολέμου.

CIV. Ἀγαθύρσοι δὲ ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ
10 χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπικούριον δὲ τῶν γυναικῶν
τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοὶ τε ἀλλήλων ἔωσι
καὶ οἰκήσιοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνου μήτ' ἔχθρῃ χρέων-
ται ἐς ἀλλήλους. Τὰ δ' ἄλλα νόμια Θρηΐξει προσκε-
χωρήκασιν.

CV. Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι,
γενεῇ δὲ μὴ πρότερόν σφας τῆς Δαρείου στρα-
τηλασίας κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώραν πᾶσαν ὑπ'
ὀφίων· ὀφίας γὰρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρα ἀνέβαινε,
οἱ δὲ πλεῖνες ἀνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρῶν ἐπέπεσον, ἐς
20 δὲ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων τὴν ἐνωτὴν ἐκλι-
πόντες. (2) Κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόη-
τες εἶναι· λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθίων καὶ Ἑλλήνων
τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων ὡς ἔτεος ἑκάστου
ἅπασι τῶν Νευρῶν ἑκαστος λύκος γίνεται ἡμέρας ὀλίγας
25 καὶ αὖτις ὀπίσω ἐς τὸ αὐτὸ κατίσταται. Ἐμὲ μὲν νυν
ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι, λέγουσι δὲ οὐδὲν ἔσσαν,
καὶ μὲν οὖσι δὲ λέγοντες.

CVI. Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώ-
πων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες οὔτε νόμω
30 οὐδενὶ χρεώμενοι. Νομάδες δὲ εἰσι, ἐσθῆτα δὲ φο-
ρέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι,
ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μόνον τούτων.

CVII. Μελάγχλαινοι δὲ εἴματα μὲν μέλανα
φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι,
35 νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται.

CVIII. Βουδίνοι δὲ ἔθνος ἐὼν μέγα καὶ πολλὸν
γλαυκὸν τε πᾶν ἰσχυρὸς ἐστὶ καὶ πυρρὸν. Πόλις δὲ
ἐν αὐτοῖσι πεπολίσται ξυλίνη, οὖνομα δὲ τῇ πόλει ἐστὶ
Γελωνός· τοῦ δὲ τείχεος μέγιστος κῶλον ἑκαστον τριή-
40 κοντα σταδίων ἐστὶ, ὑψηλὸν δὲ καὶ πᾶν ξύλινον, καὶ
οἰκίαι αὐτῶν ξύλιναι καὶ τὰ ἱρά. (2) Ἔστι γὰρ θῆ
αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ Ἑλληνικῶς κατεσκευα-
σμένα ἀγάλμασι τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοισι,
καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βαρχεύουσι.
45 (3) Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλλήνες, ἐκ δὲ
τῶν ἐμπορίων ἐξαναστάntες οἴκησαν ἐν τοῖσι Βουδί-
νοισι· καὶ γλώσση τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ Ἑλληνικῇ
χρέονται.

CIX. Βουδίνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέονται καὶ
50 Γελωνοί. Ἄλλ' οὐδὲ δίαίτα ἡ αὐτὴ ἐστὶ Γελωνοῖσι
καὶ Βουδίνοισι· οἱ μὲν γὰρ Βουδίνοι ἐόντες αὐτόχθονες
νομάδες εἰσὶ καὶ φθειροτραγέουσι μόνον τῶν ταύτῃ,
Γελωνοὶ δὲ γῆς τε ἐργάται καὶ σιτοφάγοι καὶ κήπους
ἐκτιμένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι οὐδὲ τὸ χρώμα.

tem, cui has victimas immolant, ipsi Tauri aiunt Iphige-
niam esse, Agamemnonis filiam. Hostibus, quos bello
ceperunt, hoc faciunt : (4) qui captivum fecit, is ei caput
præcidit, domumque suam relatum, præalto infixum palo,
erigit ita ut multo supra domum, atque adeo supra fuma-
rium, emineat; dicuntque, hos tamquam custodes totarum
ædium ita sublime eminere. Vivunt autem ex præda et bello.

CIV. Agathyrsi lautissimi et mollissimi homines sunt,
maximamque partem aurum gestant. Cum mulieribus in
commune consuetudinem habent, quo sint inter se fratres
et consanguinei, eoque nec invidiam nec inimicitias invi-
cem exercent. Quod ad alia attinet instituta, ad Thraces
accedunt.

CV. Neuri Scythicis utuntur institutis. Proxima autem
ante Darii expeditionem generatione accidit his, ut terram
suam desererent totam propter serpentes. Ingentem enim
ipsis serpentum multitudinem ediderat hæc regio, quorum
quidem major pars ex superioribus regionibus, quæ desertæ
sunt, invaserant. Ad extremum, malis pressi, relicta sua
terra, cum Budinis habitatum concesserunt. (2) Videntur
autem præstigiatores esse hi homines : narrant certe Scy-
thæ et Græci Scythiam incolentes, semel quotannis Neu-
rorum quemque per aliquot dies in lupum mutari, deinde
vero rursus formæ suæ reddi. Mihi quidem hæc narran-
tes non persuadent; narrant vero nihilo minus, atque etiam
interposito iurejurando adfirmant.

CVI. Androphagi ferocissimos omnium hominum mores
habent; neque jus colentes ullum, neque lege ulla utentes.
Nomades sunt : vestem gestant Scythicæ similem, lingua
vero utuntur propria. Soli autem ex illis populis humana
carne vescuntur.

CVII. Melanchleni vestimenta nigra gestant; a quibus
etiam nomen est eis impositum : institutis autem utuntur
Scythicis.

CVIII. Budini, magnus populus et numerosus, glauci
admodum sunt omnes, et rubicundi. Urbem hi in sua
ditione conditam habent ligneam : Gelonus oppido nomen
est : cuius muri latus quodque triginta stadia in longitudi-
nem patet, altus vero murus, totusque ligneus : ædes item
et templa lignea sunt. (2) Sunt enim ibi Græcanicorum
deorum templa, Græco more instructa imaginibus et aris
et delubris ligneis. Idem Baccho triennialia festa agunt,
et bacchanalia celebrant. (3) Sunt enim Geloni origine
Græci : qui ex emporiis suis pulsi, in Budinos habitatum
concesserunt : linguaque utuntur partim Scythica, partim
vero Græca.

CIX. Budini vero non eadem lingua, atque Geloni, utun-
tur : nec eadem utrisque vitæ ratio est. Budini enim, in-
digena gens, nomades (pastores) sunt, solique hi ex omni-
bus istarum regionum incolis pediculos hortodunt : Ge-
loni vero terram colunt, panem comedunt, hortes habent;
nihil istis nec forma similes, nec colore. Verumtamēn

Ἵπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλεῦνται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοὶ, οὐκ ὁρθῶς καλεῖμενοι. (2) Ἡ δὲ χώρα σφέων πᾶσα ἐστὶ δασέα ἰδησι παντοίῃσι· ἐν δὲ τῇ ἰδῇ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλή καὶ ἔλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτὴν· ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες ἀλίσκονται καὶ κάστορες καὶ ἄλλα θηρία τετραγωνοπόσσωπα, τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραρράπτεται, καὶ οἱ ὄρχιες αὐτοῖσι εἰσι χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἄκισιν.

10 CX. Σαυροματίων δὲ πέρι ὧδε λέγεται. Ὅτε Ἑλληνες Ἀμαζόνες ἐμαχέσαντο (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλεῦσι Σκύθαι Οἰόρπατα, δύναται δὲ τὸ οὐνομα τοῦτο κατ' Ἑλλάδα γλώσσαν ἀνδρακτόνοι· οἷός γάρ καλεῦσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ πατὰ κτείνειν), τότε λόγος τοὺς Ἑλ-
15 ληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμῳδοντι μάχῃ ἀποπλῶναι ἄγοντας τρισὶ πλοίοισι τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυεάτο ζυγῆσαι, τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένας ἐκκόψαι τοὺς ἄνδρας. (3) Πλοῖα δὲ οὐ γινώσκουσιν αὐτάς, οὐδὲ πηδαλίοισι χρᾶσθαι οὐδὲ ἰστίοις οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ'
20 ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κύμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνέονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Κρημνοῦς. Οἱ δὲ Κρημνοὶ εἰσι γῆς τῆς Σκυθίων τῶν ἐλευθέρων. (3) Ἐνθαῦτα ἀποβάσας ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες ὠδοπόρεον ἐς τὴν οἰκεομένην. Ἐντυ-
25 γῶσαι δὲ πρώτῳ ἵπποφορβίῳ τοῦτο διήρπασαν, καὶ ἐπὶ τούτων ἵππαζόμεναι ἐληίζοντο τὰ τῶν Σκυθίων.

CXI. Οἱ δὲ Σκύθαι οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα· οὔτε γὰρ φωνὴν οὔτε ἐσθῆτα οὔτε τὸ ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θῷματι ἔσαν ὁκόθεν ἔλθοιεν, ἐδόκειον δ'
30 αὐτάς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας, μάχην τε δὴ πρὸς αὐτάς ἐποιοῦντο. (2) Ἐκ δὲ τῆς μάχης τῶν νεκρῶν ἐκράτησαν οἱ Σκύθαι, καὶ οὕτω ἐγνώσαν ἐούσας γυναῖκας. Βουλευομένοισι ὦν αὐτοῖσι ἔδοξε κτείνειν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ ἐτι αὐτάς, ἐνωτῶν δὲ τοὺς
35 νεωτάτους ἀποπέμψαι ἐς αὐτάς, πλῆθος εἰκάσαντας ὅσαι περ ἐκείναι ἔσαν· (3) τοὺς δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκείνων καὶ ποιεῖν τὰ περ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποίωσι· ἦν δὲ αὐτοὺς διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δέ· ἐπεὰν δὲ παύσωνται, ἐλθόντας αὐτοὺς
40 πλησίον στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σκύθαι βουλόμενοι ἐξ αὐτέων παῖδας ἐγγενήσεσθαι.

CXII. Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ νεηνίσκοι ἐποίουν τὰ ἐντεταλμένα. Ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιῇ δηλῇσι ἀπικνέουσιν, ἔων χάριεν προσεχώ-
45 ρεον δὲ πλησιαιτέρῳ τὸ στρατοπέδον τῷ στρατοπέδῳ ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη. (3) Εἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεηνίσκοι, ὥσπερ οὐδὲ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους· ἀλλὰ ζῶν ζῶον τὴν αὐτὴν ἐκείνησι, θηρέοντες τε καὶ ληϊζόμενοι.

60 CXIII. Ἐποίουν δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιόνδε· ἐγίνοντο σποράδες κατὰ μίαν τε καὶ δύο, πρόσω δὲ ἀπ' ἀλλήλων ἐς εὐμαρίην ἀποσχιδόμεναι. Μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σκύθαι ἐποίουν τοῦτο τοῦτο· καὶ τις μουνωθειῶν τινὲς αὐτέων ἐνεχρίμπετο καὶ ἡ Ἀμα-

a Græcis Budini etiam Geloni nominantur; parum recte id quidem. (2) Est autem universa illorum terra silvis frequens, omni genere arborum refertis. In vastissima silva lacus est magnus et amplus, et circumcirca palus arundine frequens. In eo lacu lutræ capiuntur, et castores, et aliæ quadrato fronte feræ, quarum pelles penulis prætexuntur, testiculi vero ad uterorum curationem sunt utiles.

CX. De Sauromatis hæc fama est. Postquam Græci cum Amazonibus pugnarunt, (Amazonas autem Scythas Oiorpata nominant, quod vocabulum Græco sermone viricidas significat : oior enim virum dicunt; pata vero, occidere :) tunc igitur Græci perhibentur, victoria apud Thermodontem relata, tribus navibus domum repetiisse; tot Amazonas, quot vivas capere potuerant, secum vehentes. At illas in medio mari invasisse viros, cunctosque interfecisse. (2) Easdem vero, quum navigandi essent imperitæ, et nec gubernaculorum usum nossent, nec velorum, nec remorum, occisis viris, delatas quo fluctus ventique pellectent, Cremnos ad Maxotidem paludem pervenisse : sunt autem Cremni locus, in Liberiorum Scytharum regione. (3) Ibi postquam e navibus exscenderunt Amazones, pedibus in habitata loca profectæ, quod primum offenderunt equorum armentum, hoc direpto obequitantes, res Scythiarum prædabantur.

CXI. Scythæ vero, quum nec linguam earum, nec vestimentum, neque gentem nossent, conjectare non potuerant quid hoc rei esset, demirabanturque unde adessent. Quum vero viros esse ejusdem staturæ ætatisque existimarent, prælium cum illis commiserunt : (2) ex pugna autem politi mortuis, cognoverunt feminas esse. Deliberrantibus igitur visum est, neutiquam illas dehinc occidere, sed e suis qui maxime juvenes essent adversus eas mittere, numero, quantum conjicere poterant, pares illarum numero. (3) Hos jusserunt in earumdem vicinia habere castra, face-reque eadem quæ illas viderent facientes : sin illæ ipsos persequerentur, non pugnam cum eis iniire, sed sese recipere ; quando vero persequi desinerent illæ, tum rursus adpropinquare eisdem et castra propius povere. (4) Hoc consilium Scythæ ceperunt, cupientes ex illis liberos sibi progigni.

CXII. Missi juvenes mandata sunt executi. Quos ubi viderunt Amazonas non lædendi consilio advenisse, valere sinebant : et quotidie propius castra castris admovebantur. (2) Nihil autem aliud habebant hi juvenes, quemadmodum etiam Amazones, nisi arma et equos : vitam autem sustentabant perinde atque illæ, venando et prædam agendo.

CXIII. Sub meridiem hoc agere Amazones consueverant : sparsim singulæ aut binæ, seorsum ab invicem, levandi ventris causa vagabantur. Qua re animadversa, Scythæ perinde fecerunt : et eorum unus ad aliquam ex illis, quæ longius a cæcteris sola versabatur, proprius accessit : nec

ζῶν οὐκ ἀπωθέετο, ἀλλὰ περιεῖδε χρῆσασθαι. (2) Καὶ φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε (οὐ γὰρ συνέεσαν ἀλλήλων), τῇ δὲ χειρὶ ἐφράζε ἐς τὴν ὑστεραίην ἐλθεῖν ἐς τούτῳ χωρίον καὶ ἕτερον ἀγεῖν, σημαίνουσα δύο γενέσθαι, καὶ αὐτὴ ἐτέρην ἀγεῖν. (3) Ὁ δὲ νεηνίσκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἔλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος καὶ ἕτερον ἦγε, καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέρην αὐτὴν ὑπομένουσαν. Οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων.

CXIV. Μετὰ δὲ συμμίζαντες τὰ στρατόπεδα οἶκεον ἑμῶ, γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην τῇ τὸ πρῶτον συνεμίχθη. Τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες οὐκ ἔδυνάτο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες συνελάθον. (2) Ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἔλεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες, « ἡμῖν εἰσὶ μὲν τοκέες, εἰσὶ δὲ κτήσιες. Νῦν ὧν μηκέτι πλεῦνα χρόνον ζῶν τοιγύνη ἐχόμεν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ πλῆθος διαιτώμεθα. Γυναῖκας δὲ ἔξομεν ὑμέας καὶ οὐδαμὰς ἄλλας. » (3) Αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἔλεξαν τάδε, « ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετέρων γυναικῶν· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμαίκα ἡμῖν τε καὶ ἐκείνῃσι ἐστί. (4) Ἡμεῖς μὲν τοξευόμεν τε καὶ ἀκοντίζομεν καὶ ἵππαζόμεθα, ἔργα δὲ γυναικῆα οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμέτεραι γυναῖκες τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποιεῖσι, ἔργα δὲ γυναικῆα ἐργάζονται καὶ μένουσι ἐν τῇσι ἀμάτῃσι, οὗτ' ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι οὔτε ἄλλη οὐδαμῇ. Οὐκ ἂν ὧν δυναίμεθα ἐκείνῃσι συμφέρεσθαι. (5) Ἄλλ' εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμέας καὶ δοκέειν εἶναι δικαιοτάτοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος, καὶ ἐπειτεν ἐλθόντες οἰκώμεν ἐπ' ἡμέων αὐτέων. »

CXV. Ἐπειθόντο καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. Ἐπειτα δὲ ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον ἦλλον ὀπίσω παρὰ τὰς Ἀμαζόνας, ἔλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε, « ἡμέας ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅπως χρηὶ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χωρῷ τοῦτο μὲν ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων, τοῦτο δὲ τὴν γῆν τὴν ὑμετέρην δηλησαμένας πολλά. (2) Ἄλλ' ἐπειτα ἀξιοῦτε ἡμέας γυναῖκας ἔχειν, τάδε ποιεῖτε ἅμα ἡμῖν· φέρετε ἐξαναστέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περήσαντες Τανάιν ποταμὸν οἰκώμεν. »

CXVI. Ἐπειθόντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι, διαβάντες δὲ τὸν Τανάιν ὠδοιπόρου πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τριῶν μὲν ἡμερέων ἀπὸ τοῦ Τανάιδος ὁδόν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαίητιδος πρὸς βορέην ἄνεμον. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν χώρον ἐν τῷ νῦν κατοικεῖται, οἰκῆσαν τοῦτον. (2) Καὶ διαίτη ἀπὸ τούτου χρέονται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυρομάτων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπ' ἵππων ἐκφοιτεύουσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτεύουσαι, καὶ σολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσαι.

CXVII. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ

illa cum repudiavit, sed sese frui passa est. (2) Et colloqui quidem cum illo non potuit (nec enim sermonem suum invicem intelligebant), sed signo manu dato invitavit eum, ut postridie eundem in locum adducto comite veniret; significans, duas adfuturas, se nempe adducturam aliam. (3) Juvenis, ad suos reversus, sociis hæc nuntiavit: et insequente die rediit et ipse in constitutum locum, et alterum secum adduxit; reperitque Amazonem, cum socia sese expectantem. Id ubi compererunt reliqui juvenes, etiam ipsi reliquas Amazonas cicuravunt.

CXIV. Posthæc junctis castris una habitarunt: et quisque eam habuit uxorem, cum qua primum consuetudinem habuerat. Et linguam quidem mulierum addiscere viri non potuerunt, sed virorum sermonem didicerunt mulieres. (2) Ubi se invicem intelligebant, Amazonas his verbis compellarunt viri: « Sunt nobis parentes, sunt etiam possessiones. Nunc igitur non amplius talem vivamus vitam; sed ad nostros redeamus, cum illisque vitam agamus. Et vos habebimus uxores, nec ullas alias. » (3) At illæ ad hæc responderunt: « Nos vero non poterimus cum vestris vivere mulieribus: nec enim eadem nobis atque illis instituta sunt. (4) Nos arcu utimur, et sagittis, et equis; muliebria vero non didicimus opera. Vestrae autem mulieres nihil horum, quæ diximus, agunt; opera vero faciunt muliebria, in plaustris desidentes, nec venatum exeuntes, neque alio usquam. Itaque cum illis non poterimus consuescere. (5) Sed si nos habere vultis uxores, et videri vultis acquiescere agere; abite ad parentes vestros, et facultatum partem ab eis sortiti, ad nos redite; ac deinde seorsum ab illis habitemus. »

CXV. Paruerunt juvenes, et, quod illæ postulaverant, fecerunt. Postquam vero facultatum ratam partem acceperunt, et ad Amazonas sunt reversi, hæc eis dixere uxores: « Timor nos atque metus tenet, quo pacto hoc in loco habitare possimus; quum et patribus vos privaverimus, et terram vexaverimus vestram. (2) Sed, si cupitis porro nos habere uxores, hæc facite nobiscum: agite, hac ex terra excedamus; et trajecto Tanai fluvio, ibi habitemus. »

CXVI. In hanc quoque conditionem consensere juvenes. Trajecto Tanai, tridui viam a Tanai versus orientem progressi sunt, et tridui item viam a Mæotide palude versus septemtrionem; et postquam in eum locum venerunt, ubi etiam nunc habitant, ibi sedes ceperunt. (2) Atque ab illo tempore vetustam vitæ rationem mulieres Sauromatarum conservarunt venatum exeuntes, vectæ equis una cum maritis aut sine maritis, et in bellum proficiscentes, eandemque cum viris vestem gestantes.

CXVII. Sermone Sauromatæ utuntur Scythico, solæce quidem illo utentes inde ab antiquis temporibus, quoniam

χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. (2) Τὰ περὶ γάμων δὲ ἴδε σφι διακέσται· οὐ γαμέσται παρθένης οὐδεμία πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. Αἱ δὲ τινες αὐτέων καὶ τελευτεύουσι γυναικαὶ πρὶν γήμα-

σθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλήσαι.

CXVIII. Ἐπὶ τούτων οὖν τῶν καταλεχθέντων ἐθνέων τοὺς βασιλεῖας ἡλισσιμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθῶν οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες ὥς ὁ Πέρσης, ἐπειδὴ οἱ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ τῇ ἐτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυραν ζεύξας ἐπὶ τῷ αὐγένι τοῦ Βοσπόρου διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἡπειρον, διαβάς δὲ καὶ καταστρεψάμενος Θρηϊκᾶς γεφυροὶ ποταμὸν Ἰστρον, βουλόμενος καὶ τὰδε πάντα ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. « Ὑμεῖς ὦν μηδενὶ τρόπῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι περιδῶτε ἡμέας διαφθάροντας, ἀλλὰ τὰντὸ νόσαντες ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα. (2) Οὐκ ὦν ποιήσετε ταῦτα; ἡμεῖς μὲν πιεζόμενοι ἢ ἐκλείψομεν τὴν χώραν ἢ μένοντες ὁμολογήῃ χρῆσόμεθα· τί γὰρ πάθωμεν μὴ βουλομένων ὑμῶν τιμωρεῖν; ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον· ἥκει γὰρ ὁ Πέρσης οὐδὲν τι μάλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ἐπ' ὑμέας, οὐδὲ οἱ καταχρήσει ἡμέας καταστρεψάμενῳ ὑμῶν ἀπέχεσθαι. (3) Μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον ἐρόομεν· εἰ γὰρ ἐπ' ἡμέας μούνοὺς ἐστρατηλάτεις ὁ Πέρσης τίσασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων ἀπεργόμενον οὕτω ἵεναι ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, καὶ ἂν ἐδύλου πᾶσι καὶ ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνει καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. (4) Νῦν δὲ ἐπειτέ τάχιστα διέβη τήνδε τὴν ἡπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδὺν γινομένους ἡμεροῦται πάντας· τοὺς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἐωυτῷ Θρηϊκᾶς, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιохώρους Γέτας. »

CXIX. Ταῦτα Σκυθῶν ἐπαγγελλομένων ἐβουλεύοντο οἱ βασιλεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἐθνέων ἥκοντες, καὶ σφῶν ἐσχίσθησαν αἱ γνώμαι· ὁ μὲν γὰρ Γελωνὸς καὶ ὁ Βουδίνος καὶ ὁ Σαυρομάτης κατὰ τούτῳ γενόμενοι ὑπεδέκοντο Σκυθῇσι τιμωρήσειν. (2) ὁ δὲ Ἀγάθυρσος καὶ Νευρὸς καὶ Ἀνδροπάγος καὶ οἱ τῶν Μελαγχλαίνων καὶ Ἰαύρων τὰδε Σκυθῇσι ὑπεκρίναντο, « εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς ἔχετε οἱ πρότερον ἀδικήσαντες Πέρσας καὶ ἄρξαντες πολέμου, τούτων δεόμενοι τῶν νῦν δεῦθε λέγειν τε ἂν ἐραίνεσθε ἡμῖν ὀρθὰ, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαντες τὰντὸ ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. (3) Νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν ἐκείνων ἐσβαλόντες γῆν ἄνευ ἡμῶν ἐπεκρατέετε Περσέων, ὅσον χρόνον ὑμῖν ὁ θεὸς παραδίδοι· καὶ ἐκείνοι, ἐπεὶ σφῶας ὧυτός θεὸς ἐγείρει, τὴν ὁμοίην ὑμῖν ἀποδίδουσι. Ἡμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἡδικήσαμεν τοὺς ἄνδρας τούτους οὐδὲν, οὔτε νῦν πρότεροι πειρησόμεθα ἀδικεῖν. (4) Ἦν μέντοι ἐπὶ καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἄρξην τε ἀδικεῖν, καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα. Μέχρι δὲ τοῦτο ἴδωμεν, μενόμεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι· ἥκειν γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ' ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενομένους. »

CXX. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἐπύθοντο οἱ Σκυθῶν, ἐβουλεύοντο ἰθυμαχίην μὲν μηδεμίαν ποιεῖσθαι ἐκ

eum non recte didicerant Amazones. (2) Quod ad nuptias spectat, hoc apud illos institutum obtinet : nulla virgo viro nubit, quin prius ex hostibus virum quempiam occiderit : suntque apud eos quæ vetulæ moriantur priusquam nupsint, quoniam satisfacere legi non potuerunt.

CXVIII. Ad horum igitur, quos commemoravi, populorum congregatos reges ubi venerē Scytharum legati, edocuerunt eos, Persarum regem, postquam in altera continente omnia armis suis subjecisset, ponte in collo Bospori posito in hanc trajecisse continentem; et, subactis Thracibus, Istrum fluvium ponte jungere, hoc consilio ut et hæc omnia suam sub potestatem redigat. « Vos igitur nequaquam, res vestras a nostris rebus separantes, disperdi nos sinite; sed communi consilio obviam eamus invadenti! (2) Id nisi feceritis, nos, ab illis pressi, aut regione excedemus; aut, manentes, deditiōnem faciemus. Quid enim aliud facere possimus, si vos opem nobis ferre nolueritis? At non idcirco melius vobiscum agetur: venit enim Persa non magis contra nos, quam contra vos; nec nobis subactis contentus, a vobis abstinebit. (3) Magnum vero hujus rei testimonium proferimus: nam, si adversus nos solos arma movisset Persa, ulciscendæ superioris servitutis causa, oportebat illum ita nostram invadere terram, ut ab aliis populis omnibus abstinere; cunctisque declaraturus erat, adversus Scythas se ducere exercitum, non adversus alios. (4) Nunc vero, ex quo in hanc continentem trajecit, continuo, quoscunque obviam habet, perdomat omnes. Sane quidem quum reliquos suæ potestati subjecit Thracas, tum nostros quoque finitimos Getas. »

CXIX. Hæc quum Scythæ exposuissent, deliberarunt reges qui ex prædictis populis convenerant. Divisæ autem fuerunt eorum sententiæ: nam Gelonus quidem, et Budinus, et Sauromata, idem sentientes, opem ferendam Scythis receperunt; (2) Agathysus vero, et Neurus, et Androphagus, et Melanchlaenorum Taurorumque reges, hæcce Scythis responderunt: « Nisi vos priores injuria adfecissetis Persas, bellique fecissetis initium, recte utique videremini nobis precari quæ precamini, dicereque quæ dixistis; et nos precibus vestris morem gerentes, eadem (quæ hi vobis recipiunt) præstituri vobis eramus. (3) Nunc vero vos, absque nobis, illorum terram invasistis, et imperium in Persas, quamdiu deus vobis permisit, obtinuistis: et illi nunc, ab eodem deo excitati, paria vobis reddunt. At nos neque tunc injuria ulla adfecimus hos viros, neque nunc priores injuria illos lacerare conabimur. (4) Quodsi tamen nostram etiam terram invadere hostis voluerit, et injuriarum fecerit initium, nos quoque ipsi non tolerabimus: donec autem hoc viderimus, domi manebimus; nec enim contra nos venisse Persas existimamus, sed contra eos qui injuriarum fuerunt auctores. »

CXX. Hæc ubi ad se relata Scythæ audire, decreverunt justam quidem ex aperto pugnam nullam conserere, quo-

τοῦ ἐμφανέος, ὅτι ὁ γὰρ οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσε-
γέγοντο, ἀπεξιώντες δὲ καὶ ὑπεξελαύνοντες τὰ φρέατα,
τὰ παρεξίοιεν αὐτοὶ, καὶ τὰς κρήνας συγχρῶν, τὴν ποίην
τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν, διχοῦ σφέας διελόντες. (2)
6 Καὶ πρὸς μὲν τὴν μίαν τῶν μοιρέων, τῆς ἐβασίλειος
Σκώπαιος, προσχωρεῖν Σαυρομάτας· τούτους μὲν δὴ
ὑπάγειν, ἣν ἐπὶ τούτῳ τράπηται ὁ Πέρσης, τοῦ Ταναΐ-
δος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαίτην λίμνην ὑπορεύοντας,
ἀπαιχύνοντάς τε τοῦ Πέρσεω ἐπιόντας διώκειν. (3)
10 Αὕτη μὲν σφί μία ἦν μοῖρα τῆς βασιλείης, τεταγμένη
ταύτην τὴν ὁδὸν ἤπειρ εἴρηται· τὰς δὲ δύο τῶν βασι-
λεῶν, τὴν τε μεγάλην τῆς ἤρχης Ἰδάνθυρος καὶ τὴν τρί-
την τῆς ἐβασίλειος Τάξαις, συνελθούσας ἐς τὸν ποταμὸν καὶ
Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων, ἡμέρης καὶ
15 τούτους ὁδῶν προέχοντας τῶν Περσέων ὑπεξάγειν, ἐπιόν-
τας τε καὶ ποιεῦντας τὰ βεβουλευμένα. (4) Πρῶτα μὲν
νυν ὑπάγειν σφέας τοῦ τῶν χωρέων τῶν ἀπειταμένων
τὴν σφετέρην συμμάχην, ἵνα καὶ τούτους ἐκπολεμώ-
σωσι· εἰ δὲ μὴ ἐκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν
20 πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἀέκοντας ἐκπολεῶσαι μετὰ δὲ
τοῦτο ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην καὶ ἐπιχειρεῖν, ἣν
δὴ βουλευμένοισι δοκέη.

CXXI. Ταῦτα οἱ Σκυθαὶ βουλευτάμενοι ὑπηγά-
ζον τὴν Δαρσίου στρατὸν, προδρόμους ἀποστελλάντες
25 τῶν ἱππέων τοὺς ἀρίστους. Τὰς δὲ ἀμάξας ἐν τῇσι
σφί διαῖατο τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι, καὶ
τὰ πρόβατα πάντα πλὴν ὅσα σφί ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν,
τοσαῦτα ὑπολιπόμενοι τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἀμάξῃσι προέ-
πειψαν, ἐντειλάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐλαύνειν.
30 Ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζετο.

CXXII. Τῶν δὲ Σκυθέων οἱ πρόδρομοι ὡς εὗρον
τοὺς Πέρσας ὅσον τε τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχοντας
ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ, οὗτοι μὲν τούτους εὐρόντες, ἡμέρης
ὁδῶν προέχοντες, ἐστρατοπεδεύοντο τὰ ἐκ τῆς γῆς φυό-
35 μενα λεαίνοντες. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον ἐπιφανῆ-
σαν τῶν Σκυθέων τὴν ἵππον, ἐπήϊσαν κατὰ στίβον
αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἐπειτεν (πρὸς γὰρ τὴν μίαν τῶν
μοιρέων ἴθυσαν) οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἧν τε καὶ τοῦ
Ταναΐδος. (3) Διαβάντων δὲ τούτων τὸν Ταναῖν πο-
40 ταμὸν οἱ Πέρσαι ἐπιδιὰβάντες ἐδίωκον, ἐς δὲ τῶν Σαυ-
ροματέων τὴν χώραν διεξελθόντες ἀπίκοντο ἐς τὴν τῶν
Βουδίνων.

CXXIII. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον οἱ Πέρσαι ἤσαν διὰ
τῆς Σκυθικῆς καὶ τῆς Σαυροματίδος χώρας, οἱ δὲ εἶχον
45 οὐδὲν αἰνεσθαὶ ἀπὸ τῆς χώρας ἐούσης· χέρσου· ἐπειτε δὲ
ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώραν ἐσέβαλον, ἐνθαῦτα δὴ ἐν-
τυχόντες τῇ ξυλίνῃ τειχεῖ, ἐκλειοπτόων τῶν Βουδίνων
καὶ κεκρινωμένου τοῦ τείχεος πάντων, ἐνέπρησαν αὐτό.
(2) Τοῦτο δὲ ποιήσαντες εἵποντο αἰεὶ τὸ πρὸς κατὰ
50 στίβον, ἐς δὲ διεξελθόντες ταύτην ἐς τὴν ἐρήμον ἀπί-
κοντο. Ἡ δὲ ἐρήμος αὕτη ὑπὸ οὐδαμῶν νέμεται ἀν-
δρῶν, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρας ἐούσα πλῆθος
ἐπὶ ἡμερῶν ὁδοῦ. (3) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου Θυσσα-
γέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσαρες μεγάλοι

niam hi sibi armorum socii non accederent; sed, recedentes
et armenta retro agentes, puteos qua praeterirent et fontes
obstruere, herbamque e terra natam atterere, bifariam
sese partientes. (2) Et alteram quidem harum partium,
quam duceret rex Scopasis, junctis Sauromatis, recta versus
Tanain fluvium secundum Maotin paludem, si huc se con-
verteret Persa, debere regredi; et, quando retro duceret
rex, illum persequi atque invadere. (3) Haec igitur una pars
Regni [id est, Regiorum Scytharum] hac via, qua dixi,
collocata erat. Duas autem reliquas Scytharum Regionum
partes, majorem, cui Idanthysus imperabat, tertiamque
cui praerat rex Taxacis, collectas inter se et junctas cum
Gelonis atque Budinis, similiter, unius diei itinere inter se
et Persas sectantes interjecto, debere regredi, et ea fa-
cere quae decreta essent. (4) Hos igitur primum recta versus
eorum ditionem recipere sese debere, qui societatem ipsis
negassent, quo hos etiam bello implicarent; (ut, qui no-
lissent sponte fortunam belli Persici subire, inviti tamen
bella recogerentur:) deinde vero in suam ditionem sese con-
vertere, et adgredi hostem, si deliberantibus ita videretur.

CXXI. His ita deliberatis, Scythae exercitui Darii obviam
sunt progressi, praecursoribus praemissis equitibus praes-
tantissimis. Plaustra vero, in quibus vitam agebant liberi
eorum uxoresque omnes, et pecora omnia, praeterquam
quot ad victum sufficiebant, tot relictis, caetera simul cum
plaustris dimiserunt, dato mandato, ut versus septemtrio-
nem continuo agerent. Haec igitur ita in tuto colloca-
bant.

CXXII. Antecursores Scytharum postquam Persas re-
pererunt tridui itinere ab Istro progressos, unius diei itinere
ab illis distantes castra posuerunt; et, quicquid progignit
terra, id omne contriverunt. (2) Persae vero, ut Scytharum
equitatum viderunt sibi comparentem, vestigia eorum
legentes progressi sunt, quum quidem illi continuo retro
cederent. Erant autem hi, contra quos iter suum Persae
dirigebant, una illa Scytharum pars, quam supra comme-
moravi; itaque eosdem deinde orientem versus, et versus
Tanain, sunt persecuti. (3) Et postquam Tanain fluvium
hi trajecerunt, Persae item trajecto fluvio eos sunt persecu-
ti; donec, peragrata Sauromatarum ditione, in Budinorum
regionem pervenerunt.

CXXIII. Quamdiu igitur per Scythicam et Sauromatidem
terram iter Persae faciebant; nihil quod vastare possent
repererunt, quippe in arida et inculta terra. Postquam vero
Budinorum ingressi sunt regionem, ligneam ibi urbem of-
fendentes, a Budinis desertam, et omnibus rebus vacuum,
incenderunt. (2) Dum hoc agebant, continuo per tritam
viam ulterius progrediebantur, donec in terram prorsus
desertam pervenerunt. Situm est autem hoc desertum, a
nullis prorsus hominibus habitatum, supra Budinorum
regionem, patetque in septem dierum iter. (3) Super eo
deserto habitant Thyssagetae: quorum ex terra quattuor
exeunt magna flumina, quae postquam per Maotas fluxerunt,

ρέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδοῦσι ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεωμένην Μαιήτιν, τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε, Λύκος, Ὅαρος, Τάναϊς, Ὑργίς.

CXXIV. Ἐπεὶ ὦν ὁ Δαρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἐρῆμον, 5 παυσάμενος τοῦ δρόμου ἴδρυσεν τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ Ὁάρῳ. Τοῦτο δὲ ποιήσας ὀκτὼ τεῖχεα ἐτείχεε μεγάλα, ἴσον ἅπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, σταδίους ὡς ἐξήκοντα μάλιστά κη' τῶν ἐτι ἐς ἐμέ τὰ ἐρείπια σῶα ἦν. (2) Ἐν ᾧ δὲ οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκυθαὶ περιελθόντες τὰ κατύπερθε ὑπέστρεφον ἐς τὴν Σκυθικὴν. 10 (3) Ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὡς οὐκέτι ἐπαντάζοντο σφί, οὕτω δὴ ὁ Δαρεῖος τεῖχεα μὲν ἐκεῖνα ἡμίεργα μετήκε, αὐτὸς δὲ ὑποστρέψας ἤγε πρὸς ἐσπέρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς Σκυθὰς εἶναι καὶ 15 πρὸς ἐσπέρην σφάεας φεύγειν.

CXXV. Ἐλαύνων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν ὡς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀπῆκετο, ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι μοίρῃσι τῶν Σκυθῶν, ἐντυχὼν δὲ ἔδωκε ὑπεκφέροντας 20 ἡμέρας ὁδοῦ. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἀνίει ἐπιὼν ὁ Δαρεῖος, οἱ Σκυθαὶ κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπέφευγον ἐς τῶν ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, πρῶτην δὲ ἐς τῶν Μελαγχλαίων τὴν γῆν. (3) Ὡς δὲ ἐσβαλόντες τούτους ἐτάραξαν οἱ τε Σκυθαὶ καὶ οἱ Πέρσαι, κατηγέοντο οἱ Σκυθαὶ ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους. 25 Ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα. Ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων ἤσαν ὑποφεύγοντες οἱ Σκυθαὶ ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. (4) Ἀγάθυρσοι δὲ δρόντες καὶ τοὺς ὁμούρους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθῶν καὶ τεταραγμένους, πρὶν ἢ σφί ἐμβαλεῖν τοὺς Σκυθὰς 30 πέμψαντες κήρυκα ἀπηγόρευον Σκυθῇσι μὴ ἐπιβαίνειν τῶν σφετέρων οὖρων, προλέγοντες ὡς εἰ πειρήσονται ἐσβαλόντες, σφίσι πρῶτα διαμαχέσονται. (5) Ἀγάθυρσοι μὲν προεῖπαντες ταῦτα ἐβώθεον ἐπὶ τοὺς οὖρους, ἐρύκειν ἐν νῷ ἔχοντες τοὺς ἐπιόντας· Μελαγχλαῖνοι δὲ 35 καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ ἐσβαλόντων τῶν Περσέων ἅμα Σκυθῇσι οὔτε πρὸς ἀλλήν ἐτράποντο, ἐπιλαθόμενοι τε τῆς ἀπειλῆς ἐφευγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐς τὴν ἐρῆμον τεταραγμένοι. (6) Οἱ δὲ Σκυθαὶ ἐς μὲν τοὺς Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπείπαντας ἀπικνέοντο· οἱ δὲ ἐκ τῆς 40 Νευρίδος χώρης ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι Πέρσῃσι.

CXXVI. Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο καὶ οὐκ ἐπαύετο, πέμψας Δαρεῖος ἱππέα παρὰ τὸν Σκυθῶν βασιλέα Ἰδάνθυρσον ἔλεγε τάδε, « δαίμονιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις 45 αἰεὶ, ἔξόν τοι τῶνδε τὰ ἔτερα ποιεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἀξιοχρεὸς δοκέεις εἶναι σευυτῶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης μάχεσθαι· εἰ δὲ συγγινώσκειαι εἶναι ἔσσαν, σὺ δὲ καὶ οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου δεσπότη τῷ σὺ ὄνῳ 50 φέρων γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐλθέ ἐς λόγους. »

CXXVII. Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθῶν βασιλεὺς Ἰδάνθυρσος ἔλεγε τάδε, « οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει, ὦ Πέρσα. Ἐγὼ οὐδένα καὶ ἀνθρώπων δέισας ἐφυγον οὔτε πρότερον 55 αὔτε νῦν σὲ φεύγω· οὐδέ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν

in Maotin paludem, quæ vocatur, sese exonerant : nomina his fluminibus imposita sunt Lycus, Oarus, Tanais, Hyrgis.

CXXIV. Darius, postquam in desertum pervenit, omisso cursu, ad flumen Oarum stativa habuit : ac per id tempus octo magna castella munivit, paribus intervallis a se invicem distantia, sexaginta circiter stadia ; quorum mea etiam nunc ætate superfuerunt ruinæ. (2) Dum ille in his erat occupatus, interim Scythæ, quos erat persecutus, circumitis locis superioribus, in Scythiam sunt reversi. (3) Qui quum prorsus ex conspectu essent remoti, nec usquam amplius comparerent, ita Darius, castellis illis imperfectis relictis, retrogressus est, itinere ad occidentem converso. Putabat enim, hos esse universos Scythas, et occidentem versus profugere.

CXXV. Magnis itineribus cum exercitu profectus Darius, ut in Scythicam terram pervenit, incidit in junctas duas alteras Scytharum partes : quas ibi nactus, persecutus est ita, ut illi, sese recipientes, semper unius diei itinere ipsum antecederent. (2) Quumque instare eis Darius non intermitteret, Scythæ, ut initio decreverant, in illorum regum ditionem se receperunt, qui armorum societatem illis negaverant ; et primum quidem in Melanchlænorum terram. (2) Quos quum tumultu replissent et Scythæ et Persæ, terram illorum ingressi ; mox in Androphagorum regionem Scythæ illis præiverunt : et horum quoque rebus perturbatis, in Neuridem terram se receperunt : denique, his etiam concussis, Agathyrso Scythæ subterfugientes petivere. (4) Agathyrsi, finitimos fugere videntes et exagitatos a Scythiis, præcone misso, priusquam suam ditionem Scythæ invaderent, edixerunt illis, intra fines suos ne pedem ponerent : prædixeruntque, si invadere conarentur, secum prius fore armis decertandum. (5) His per præconem prædictis, Agathyrsi ad fines suæ ditionis præsto fuerunt, constitutum habentes prohibere invadentes. Melanchlæni vero et Androphagi et Neuri, Persis simul cum Scythiis irrumpentibus, ne fortuna quidem armorum tentata, oblitiminarum, continuo ulterius septemtrionem versus in desertum territi turbatique profugerant. (6) Scythæ vero, ab Agathyrsis prohibiti, horum ditionem jam non sunt ingressi, sed ex Neuride terra in suam Persis præiverunt.

CXXVI. Ita quum tempus extraheretur, neque finis ullus adpareret, Darius, misso ad Idanthyrsum Scytharum regem equite, hæc ei dixit : « Male feriate homo, cur fugis semper, quum tibi liceat duorum utrum libuerit facere ? quod si enim satis virium tibi videris habere ad resistendum meis rebus, siste gradum, et desinens vagari pugnam committe : sin tibi conscius es esse inferior, etiam sic vagari desine ; et domino tuo dona ferens terram et aquam, in colloquium veni. »

CXXVII. Ad hæc Scytharum rex Idanthyrsus hæc respondit : « Ita mihi res habet, Persa : equidem nulum umquam hominem metuens fugi, neque ante hoc tempus, nec nunc te fugio. Neque nunc novum quidpiam

ἥ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐώθεα ποιεῖν. (2) Ὅ τι δὲ οὐκ αὐτίκα μάχονται τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημανέω ἡμῖν οὔτε ἄσπετα οὔτε γῇ περυτευμένη ἐστὶ, τῶν πέρι δέισαντες μὴ ἄλλῃ ἢ καρῇ ταχύτερον συμμίσσοιμεν ἂν ἐς μάχην ὕμῖν. Εἰ δὲ δέοι πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπικνέσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἔόντες τάφοι πατρώϊοι. (3) Φέρετε, τούτους ἀνευρόντες συγγέειν πειρᾶσθε αὐτοὺς, καὶ γνώσεσθε τότε εἴτε ὕμῖν μαχεσόμεθα περὶ τῶν τάφων εἴτε καὶ οὐ μαχεσόμεθα. Πρώτερον δὲ, ἢ μὴ 10 ἡμέας λόγος αἰρήνῃ, οὐ συμμίζομέν τοι. (4) Ἄμφι μὲν μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσῃ, δεσπότης δὲ ἐμὸς ἐγὼ Δία τε νομίζω τὸν ἐμὸν πρόγονον καὶ Ἰστίην τὴν Σκυθέων βασιλείαν μούσους εἶναι. Σοὶ δὲ ἀντὶ μὲν δώρων γῆς τε καὶ ὕδατος δῶρα πέμψω τοιαῦτα ὅα σοι πρέπει 15 εἶδέν, ἀντὶ δὲ τοῦ ὅτι δεσπότης ἐφῆσας εἶναι ἐμὸς, κλαίειν λέγω. » Τοῦτό ἐστι ἡ ἀπὸ Σκυθέων ῥῆσις. Ὁ μὲν δὲ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ.

CXXVIII. Οἱ δὲ Σκυθέων βασιλεῖς ἀκούσαντες τῆς δουλοσύνης τὸ οὐνομα ὀργῆς ἐπλήσθησαν. Τὴν μὲν 20 δὲ μετὰ Σαυροματέων μοῖραν ταχθεῖσαν, τῆς ἤρχε Σκώπασις, πέμπουσι Ἰωσι κελεύοντες ἐς λόγους ἀπικέσθαι, τοῦτοισι οἱ τὸν Ἰστρον ἐξευγμένον ἐφρούρεον αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοισι ἔδοξε πλανᾶν μὲν μηκέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἐκαστοτε ἀναιρεομένοισι ἐπιτί- 25 θεσθαι. (2) Νομούντες ὧν σῖτα ἀναιρεομένους τοὺς Δαρείου ἐποίουν τὰ βεβουλευμένα. Ἡ μὲν δὲ ἵππος τὴν ἵππον αἰεὶ τράπεσκε ἡ τῶν Σκυθέων, οἱ δὲ τῶν Περσέων ἵπποταὶ φεύγοντες ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζόν, ὃ δὲ πεζὸς ἂν ἐπεκούρει· (3) οἱ δὲ Σκύθαι ἐσαράζαντες 30 τὴν ἵππον ὑπέστρεφον, τὸν πεζὸν φοβεόμενοι. Ἐποιεῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίως προσβολὰς οἱ Σκύθαι.

CXXIX. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσησι τε ἦν σύμμαχον καὶ τοῖσι Σκύθῃσι ἀντίζον ἐπιτιθεμένοισι τῷ Δαρείῳ 35 στρατοπέδῳ, θῶμα μέγιστον ἐρέω, τῶν τε θῶν ἡ φωνὴ καὶ τῶν ἡμιόνων τὸ εἶδος. (2) Οὕτε γὰρ θῶν οὔτε ἡμιόνον γῇ ἡ Σκυθικὴ φέρει, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδῆλωται· οὐδὲ ἐστὶ ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παράπαν οὔτε θῶς οὔτε ἡμιόνος διὰ τὰ ψύχρα. (3) Ὑβρί- 40 ζοντες ὧν οἱ θῶοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθέων. Πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ ὅκως ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν θῶν τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε ὑποστρεφόμενοι καὶ ἐν θῷματι ἔσχον, ὀρθὰ ἰστάντες τὰ ὦτα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης 45 οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ σμικρὸν τι ἐφέροντο τοῦ πολέμου.

CXXX. Οἱ δὲ Σκύθαι ὅκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν τεθορυβημένους, ἵνα παραμείναιεν τε ἐπὶ πλεῶν χρόνον ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ παραμένοντες ἀνώγατο τῶν πάντων 50 ἐπιδόεις ἔόντες, ἐποίουν τοιαῦτα. (2) Ὅπως τῶν προβάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιν μετὰ τῶν νομέων, αὐτοὶ ἂν ὑπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χώρον· οἱ δὲ ἂν Πέρσαι ἐπελθόντες λάβουσιν τὰ πρόβατα, καὶ λαβόντες ἐπήρουν ἂν τῷ πεποιτημένῳ.

facio, aut aliud, quam quod in pace facere adsuevi. (2) Quid sit vero quod non continuo pugnam tecum committam, id quoque tibi declarabo. Neque oppida sunt nobis, nec culta arva, quibus metuentes ne capiantur aut vastentur, properemus pugnam vobiscum conserere. Sin cupis quamprimum eo venire; sunt nobis patria sepulcra: (3) agite, hæc indagate, et reperta disturbare tentate; tunc cognoscetis, utrum pro sepulcris pugnaturi simus vobiscum, an non pugnaturi. Prius vero, quam nobis ratio suaserit, pugnam tecum non conseremus. (4) Et hæc quidem de pugna dicta sunt. Dominos autem meos solos duco esse Jovem, meum progenitorem, et Vestam, Scytharum reginam. Tibi autem, loco terræ et aquæ quæ tu dona postulas, ea dona mittam quæ ad te mitti decet: pro eo vero, quod dominum te meum esse dixisti, in malam rem te jubeo abire. » (Hoc est, quod vulgo dicunt, Scythicum dictum.) Istud igitur responsum præco ad Darium retulit.

CXXVIII. Reges vero Scytharum, audito servitutis nomine, iram non tenuere. Igitur illud suorum agmen, cui juncti Sauromatæ erant, quod sub Scopasis erat imperio, ad Istrum mittunt, dato mandato ut Ionibus colloquium veniant, illis qui pontem in Istro positum custodiebant. Eis vero qui relinquebantur placuit, non amplius circumducere Persas; sed, quoties cibum caperent, de improvviso in eos impetum facere. (2) Observantes igitur illos cibum capientes, quæ decreverant, exsequebantur. Et equitatum quidem constanter in fugam vertebat Scytharum equitatus; et Persarum equites fuga in pedites incidebant. Tum vero suppetias veniebat peditatus: (3) et Scythæ, postquam equites hostium in pedites rejecerant, recedebant, peditatum metuentes. Similes vero impressiones noctu etiam Scythæ faciebant.

CXXIX. Erat tunc Persis utilis, Scythis vero inimica, Darii castra adgredientibus, res dictu mira admodum; nimirum vox asinorum, et mulorum species. (2) Etenim nec asinum nec mulum fert Scythica terra, quemamodum supra etiam demonstratum a me est: neque est omnino in universa Scythica regione aut asinus aut mulus, propter frigora. (3) Igitur lascivientes asini terribant equitatum Scytharum: sæpeque, dum in Persas impetum faciebant Scythæ, equi audientes interim vocem asinorum, consternati avertiebantur, et mirabundi erigebant aures, ut qui numquam antea vel vocem talem audivissent, vel speciem vidissent. Atque hoc, leve quidem, sed aliquid tamen ad belli successum Persæ adepti sunt.

CXXX. Scythæ quum subinde magnos motus fieri in castris Persarum [veluti reditum parantium] observarent; quo illi diutius in Scythia manerent, ibique manentes penuria rerum omnium premerentur, hocce fecerunt. (2) De pecoribus suis identidem nonnulla cum pastoribus relinquebant, et ipsi se retro in alium locum paulisper recipiebant. Tum Persæ, impetu facto, capiebant pecora, et præda facta exsultabant.

CXXXI. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου, τέλος Δαρείος τε ἐν ἀπορίῃσι εἶχετο, καὶ οἱ Σκυθῶν βασιλεῖς μαθόντες τοῦτο ἐπεμπον κήρυκα δῶρα Δαρείῳ φέροντα ὀρνιθά τε καὶ μῦν καὶ βάθρακον καὶ οἷστους πέντε. (2) Πέρσαι δὲ τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν διδομένων· ὁ δὲ οὐδὲν ἐφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοὶ εἴσι, γνῶναι τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρσαι ἐβουλεύοντο.

10 CXXXII. Δαρείου μὲν νυν ἡ γνώμη ἦν Σκυθὰς ἐσωτῆρ διδόναι σφέας τε αὐτοὺς καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ, εἰκάζων τῆδε, ὥς μῦς μὲν ἐν γῇ γίνεται καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπων σιτεύμενος, βάθρακος δὲ ἐν ὕδατι, ὄρνις δὲ μάλιστα οἶκε ἵππῳ, τοὺς δὲ οἷστους ὡς τὴν ἐσωτῆρ 15 ἄλκην παραδιδοῦσι. (2) Αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο, συνεστήκει δὲ ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἡ Γωδρύεω, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπτά ἐνός τῶν τὸν μάγον κατελόντων, εἰκάζοντος τὰ δῶρα λέγειν· « ἦν μὴ ὀρνιθες γενόμενοι ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανόν, ὦ Πέρσαι, ἡ μύες γενομέ- 20 νοι κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἡ βάθρακοι γενόμενοι ἐς τὰς λίμνας ἐσπιθήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι. »

CXXXIII. Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἶχαζον· ἡ δὲ Σκυθῶν μία μοῖρα ἡ ταχέϊσα πρότερον μὲν παρὰ 25 τὴν Μαιῆτιν λίμνην φρουρεῖν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἰστρον Ἰωσι ἐς λόγους ἔλθειν, ὡς ἀπίκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν, ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἰωνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἤκομεν φέροντες, ἦν πέρ γε ἐθέλητε ἰσακούειν. (2) Πυνθανό- μεθα γὰρ Δαρείῳ ἐντέλλασθαι ὑμῖν ἐξήκοντα ἡμέρας 30 μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγε- νομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέστην. (3) Νῦν ὦν ὑμεῖς τάδε ποιῦντες ἐκτὸς μὲν ἔσεσθε πρὸς ἐκείνου αἰτίας, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμέων τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμεινάντες τὸ ἀπὸ τούτου ἀπαλ- 35 λάσσεσθε. » Οὗτοι μὲν νυν ὑποδεξαμένων Ἰώνων ποιή- σιν ταῦτα ὀπίσω τὴν ταχίστην ἠπειγόντο.

CXXXIV. Πέρσῃσι δὲ μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ ἀντετάχθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σκυθαὶ πε- 40 ζῶ καὶ ἵπποισι ὡς συμβαλέοντες. Τεταγμένοιισι δὲ τοῖσι Σκυθῇσι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διήϊξε. τῶν δὲ ὡς ἑκα- στοὶ ὥρεον τὸν λαγὸν ἐδίωκον. (2) Ταραχθέντων δὲ τῶν Σκυθῶν καὶ βοῇ χρεωμένων, εἶρετο ὁ Δαρείος τῶν ἀντιπολέμων τὸν θόρυβον πυθόμενος δὲ σφεας τὸν λα- γὸν διώκοντας, εἶπε ἄρα πρὸς τοὺς περ ἐώθεε καὶ τὰ 45 ἄλλα λέγειν, « οὗτοι ὧν ὄρνιθες πολλὸν καταφρο- νέουσι, καὶ μοι νῦν φαίνεται Γωδρύης εἶπαι περὶ τῶν Σκυθῶν δώρων ὀρθῶς. (3) Ὡς ὦν οὕτω ἤδη δοκόν- των καὶ αὐτῷ μοι εἶχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ, ὅπως ἀσφα- λέως ἡ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω. » Πρὸς ταῦτα 50 Γωδρύης εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἠπιστάμην τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην, ἐλθὼν δὲ μάλλον ἐξέμαθον, ὁρέων αὐτοὺς ἐμπαίζοντας ἡμῖν. (4) Νῦν ὦν μοι δοκεῖ, ἐπεὶ ἀντάχιστα νῦν ἐπέλθῃ, ἐκχαύ- σαντας τὰ πυρὰ ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιέειν, τῶν

CXXXI. Id quum saepius fieret, ad extremum Darius, quid consilii caperet, incertus hærebat. Quod ubi animad- verterunt Scytharum reges, præconem ad eum miserunt dona ferentem, avem et murem et ranam et quinque sagit- tas. (2) Hæc adferentem dona interrogarunt Persæ, quæ- nam esset mens datorum; et ille respondit, nihil aliud sibi mandatum fuisse, nisi ut his datis quamprimum abi- ret: ipsos autem Persas, si sapientes essent, cognoscere jussit, quidnam ista dona significarent. Quo audito re- sponso, consultabant inter se Persæ.

CXXXII. Et Darii quidem sententia erat, Scythas sese et terram et aquam ipsi tradere: id quod inde colligebat, quod mus in terra viveret, eodem fructu atque homo ve- scens, rana vero in aqua viveret, avis autem similis ad- modum esset æquo; denique tela illos tradere, tamquam suam fortitudinem. (2) Hanc Darius sententiam dixerat. Cui opposita erat Gobryæ sententia, unius e septem viris qui Magum oppresserant. Is conjectabat, dona illa hæc significare: « Nisi aves facti, o Persæ, in cælum evolaveritis, aut in mures conversi subeat is terram, aut ut ranæ in pa- ludes insilieritis, salvi hinc non revertemini, hisce sagittis confixi. »

CXXXIII. In hunc igitur modum dona illa Persæ inter- pretabantur. Interim una illa Scytharum pars, cui antea mandatum fuerat, ut ad Mæotidem paludem custodiam agerent, tum vero, ut Ionibus ad Istrum in colloquium venirent, ubi ad pontem pervenere, hæc ad eos verba fecerunt: « Viri Iones, venimus libertatem vobis adferentes, si quidem audire nos volueritis. (2) Cognovimus enim, mandasse vobis Darium, nonnisi sexaginta dies custodire pontem, hisque elapsis, si intra id tempus ille non adfue- rit, in patriam vestram abire. (3) Nunc igitur, si hoc quod vobis edicimus feceritis, extra culpam et apud illum eritis, et apud nos: ad constitutum diem manete, eoque elapso discedite. » Hæc quum se facturos Iones essent pol- liciti, ocyus illi retro se proripuerunt.

CXXXIV. Reliqui Scythæ, postquam dona, quæ dixi- mus, ad Darium miserant, instructis peditibus equitibusque in aciem sunt progressi, tamquam prælium commissuri. Quibus jam in acie stantibus, quum forte lepus in medium prosiluisset, ut quisque leporem conspexit, ita eum perse- qui cæpit. (2) Turbatis itaque illorum ordinibus, et orto clamore, causam Darius quæsit, hujus tumultus, qui apud hostes ortus esset. Quos ubi comperit leporem per- sequi, dixit ad hos cum quibus et alias communicare ser- mones censeverat: « Nimium nos hi viri contemnunt: ac mihi nunc plane videtur, de Scythicis donis recte Gobryas judicasse. (3) Quoniam igitur me quoque iudice hæc ita se habent, bono consilio opus est, quo tutus nobis hinc sit receptus. » Ad hæc Gobryas: « Rex, inquit, mihi quidem sa- tis etiam auditu cognita erat horum hominum paupertas: nunc vero, postquam in eorum terram adveni, magis etiam cognovi, videns quo pacto nos ludibrio habeant. (4) Ita- que mihi sic faciendum videtur: quamprimum nov aderit,

στρατιωτῶν τοὺς ἀσθενεστάτους εἰς τὰς ταλαιπωρίας ἐξαπατήσαντας καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσαντας ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἴστρον ἰθῦσαι Σκύθας λύσαντας τὴν γέφυραν, ἡ καὶ τι Ἰωσι δοῖται τὸ ἡμέας οἷόν τε ἔσται ἐξεργασσάσθαι. Ἡ Γωβρύης μὲν ταῦτα συνεβούλευε.

CXXXV. Μετὰ δὲ νύξ τε ἐγένετο καὶ Δαρεῖος ἐ-
 χράτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ· τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀν-
 10 δρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ
 τοὺς ὄνους πάντας καταδήσας κατέλιπε αὐτοῦ ταύτῃ ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ. (2) Κατέλιπε δὲ τοὺς τε ὄνους καὶ
 τοὺς ἀσθενεῖς τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα οἱ μὲν
 15 νοιοῖ βοὴν παρέχωνται· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενεῖς μὲν
 εἵνεκεν κατελείποντο, προφάσιος δὲ τῆσδε δηλαδὴ, ὥς
 αὐτὸς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιθήσασθαι
 μέλλοι τοῖσι Σκύθῃσι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον
 τὸν χρόνον βροίατο. (3) Ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι
 20 ὑποθέμενος ὁ Δαρεῖος καὶ πυρὰ ἐκκαύσας τὴν ταχίστην
 ἡπείγετο ἐπὶ τὸν Ἴστρον. Οἱ δὲ νοὶ ἐρημωθέντες τοῦ
 ὁμίλου οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῷ ἴσαν τῆς φωνῆς·
 ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν ὄνων πάγχυ κατὰ χώραν
 ἤπιζον τοὺς Πέρσας εἶναι.

CXXXVI. Ἡμέρης δὲ γενομένης γνόντες οἱ ὑπο-
 25 λειφθέντες ὡς προδεδομένοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χεῖράς
 τε προετείνοντο τοῖσι Σκύθῃσι καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα·
 οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες,
 αἶ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθῶν καὶ ἡ μετὰ Σαυρομα-
 τέων καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοὶ, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας
 30 ἰθὺ τοῦ Ἴστρου. (2) Ἀτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ
 πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς οὐκ ἐπι-
 σταμένον ὥστε οὐ τετμημένον τῶν ὁδῶν, τοῦ δὲ Σκυ-
 θικοῦ ἱππότεω καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ ἐπισταμένον,
 ἀμαρπτόντες ἀλλήλων, ἐφθασαν πολλῷ οἱ Σκύθαι τοὺς
 35 Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. (3) Μαθόντες δὲ
 τοὺς Πέρσας οὕτω ἀπικμένους ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἰωνας
 ἐόντας ἐν τῇσι νηυσὶ, « ἄνδρες Ἴωνες, αἶ τε ἡμέραι
 ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοιχέσθαι, καὶ οὐ ποιεῖτε δίκαια ἐτι
 παραμένοντες. (4) Ἄλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες
 40 χαίροντες ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ Σκύθῃσι εἰδότες χά-
 ριν. Τὸν δὲ πρότερον ἐόντα ὑμῶν δεσπότην ἡμεῖς
 παραστησόμεθα οὕτω ὥστε ἐπὶ μηδὰ μὲν ἐτι ἀνθρώπους
 αὐτὸν στρατεύσασθαι. »

CXXXVII. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο.
 45 Μιλτιάδῳ μὲν τοῦ Ἀθηναίου, στρατηγέοντος καὶ ἡ-
 ρωννεύοντος Χερσονησιτῶν τῶν ἐν Ἑλλησπόντῃ, ἣν
 γνώμην πείθεσθαι Σκύθῃσι καὶ ἐλευθεροῦν Ἰωνίην, Ἰ-
 στιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίῃ ταύτῃ, λέγοντος ὡς
 νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος,
 50 τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταϊρεθείσης οὔτε αὐτὸς Μι-
 λησίων οἷός τε εἶσεσθαι ἀρχεῖν οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδα-
 μῶν· βουλήσασθαι γὰρ ἕκαστην τῶν παλίων δημοκρα-
 τέεσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. (2) Ἰστιαίου δὲ
 γνώμην ταύτην ἀποδείκνυμένου αὐτίκα πάντες ἔσαν

incensis ignibus sicut alias facere consuevimus, deceptis
 eis ex militibus qui ad tolerandos labores nimis infirmi
 sunt, et adligatis asinis omnibus, hinc abeundum, prius-
 quam aut Scythæ ad Istrum pergant pontem rescisuri,
 aut Iones etiam consilium aliquod, quod nos perdat, ca-
 piant. » Hæc Gobryas suasit.

CXXXV. Deinde, ut nox adfuit, eo consilio Darius usus
 est. Morbosos ex militibus, et quorum jacturam minimi
 faciebat, asinos item omnes religatos, in castris quo loco
 erant reliquit. (2) Reliquit autem et asinos et infir-
 mos milites hac caussa, ut asini clamorem tollerent : ho-
 mines autem, infirmitatis quidem caussa relinquebantur ;
 sed species nempe prætendebatur, regem cum flore exerci-
 tus de improvviso adgressurum esse Scythas, et hos interim
 debere castra tueri. (3) Hoc postquam iis qui relinque-
 bantur significaverat Darius, incensis ignibus, quamprimum
 ad Istrum redire properavit. Tum vero asini, procul a
 certu cui adsuverant relictī, multo tumultuosiores etiam
 ruditione edebant ; asinos autem audientes Scythæ prorsus
 existimarunt, suo loco mansisse Persas.

CXXXVI. Orta luce, qui relictī erant, proditos se esse
 intelligentes a Dario, manus ad Scythas tendebant, ea quæ
 par erat dicentes. Quibus illi auditis, propere collectis co-
 piis omnibus, et duo illa quæ diximus juncta Scytharum
 agmina, et unum tertium cum Sauromatis, et Budini et
 Geloni, simul omnes persecuti sunt Persas, recla versus
 Istrum directo itinere. (2) At, quum major pars Persici
 exercitus pedestris esset, nec iterum esset peritus, utpote
 viis non tritis, Scythicus autem exercitus esset equestris,
 et compendiorum itineris gnarus ; accidit, ut a se invicem
 aberrarent, et multo prius Scythæ, quam Persæ, ad pon-
 tem pervenirent. (3) Qui ubi cognoverunt, nondum adve-
 nisse Persas, Ionibus, qui in navibus erant, hæc dixere :
 « Viri Iones, dierum numerus vobis præterit : itaque male
 facitis, quod adhuc manetis. (4) At, quoniam huc usque
 metu mansistis, nunc quidem solvite pontem, et ocyus
 abite, recuperata libertate gaudentes, et diis atque Scythis
 habentes gratiam. Cum illo autem, qui adhuc vestier fuit
 dominus, ita nos agemus, ut adversus nullum populum
 posthac arma sit molurus. »

CXXXVII. Super his itaque deliberarunt Iones. Et
 Miltiades quidem Atheniensis, qui dux et tyrannus erat
 Chersonesitarum ad Hellespontum, hæc erat sententia, pa-
 rerent Scythis, et Ioniam liberarent. Cui opposita erat
 Histiaei sententia Milesii, dicentis, nunc quidem unum-
 quemque ipsorum in sua civitate regnare ; Darii vero eversa
 potentia, nec se Mileti, neque alium quemquam ullius ci-
 vitatis imperium porro posse obtinere : fore enim ut quæ-
 que civitas populari uti imperio malit, quam uni parere.
 (2) Hanc sententiam postquam Histiaeus dixit, protinus

τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην, πρότερον τὴν Μιλτιάδῳ αἰρέομενοι.

CXXXVIII. Ἔσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντες τε τὴν ψῆφον καὶ ἐόντες λόγου πρὸς βασιλέως, Ἑλλησποντίων 6 μὲν τύραννοι Δάφνης τε Ἀβυδηνὸς καὶ Ἴπποκλος Λαμψακηνὸς καὶ Ἡρόφαντος Παρινὸς καὶ Μητρόδωρος Προκοννήσιος καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνὸς καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος· (2) οὗτοι μὲν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου, ἀπ' Ἰωνίης δὲ Στράττις τε Χῖος καὶ Αἰάκης Σάμιος καὶ 10 Λαοδάμας Φωκαεὺς καὶ Ἰστιαῖος Μιλήσιος, τοῦ τὴν γνώμην ἢ προκειμένη ἐναντίῃ τῇ Μιλτιάδῳ. Αἰολέων δὲ παρὴν λόγιμος μοῦνος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος.

CXXXIX. Οὗτοι ὧν ἐπεῖτε τὴν Ἰστιαίου αἰρέοντο γνώμην, ἐδοξέ σφι πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα 16 προσεῖναι, τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ὄντα, λύειν δὲ ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται, ἵνα καὶ ποιεῖν τι δοκέωσι ποιεῦντες μὴδὲν καὶ οἱ Σκύθαι μὴ πειρώατο βιώμενοι καὶ βουλόμενοι διαβῆναι τὸν Ἴστρον κατὰ τὴν γέφυραν, εἰπαὶ τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς 20 τὴν Σκυθικὴν ἔχον ὡς πάντα ποιήσουσι τὰ Σκύθῃσι ἐστὶ ἐν ἡδονῇ. (4) Ταῦτα μὲν προσέθηκαν τῇ γνώμῃ· μετὰ δὲ ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἰστιαῖος τάδε λέγων, « ἄνδρες Σκύθαι, χρηστὰ ἤκτε φέροντες καὶ ἐς καιρὸν ἐπείγεσθε· καὶ τὰ τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς δοῦναι καὶ τὰ ἀπ' ἡμέων ἐς ὑμέας ἐπιτηδέως ὑπηρετέεται. 25 (3) Ὡς γὰρ ὁρᾶτε, καὶ λύομεν τὸν πόρον καὶ προθυμίην πᾶσαν ἔχομεν θέλοντες εἶναι ἐλευθεροί. Ἐν ᾧ δὲ ἡμεῖς τάδε λύομεν, ὑμέας καιρὸς ἐστὶ διζῆσθαι ἐκείνους, εὐρόντας δὲ ὑπὲρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτῶν τί- 30 σασθαι οὕτω ὡς ἐκείνους πρέπει. »

CXL. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον Ἰωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθῆς ὑπέστρεφον ἐπὶ ζήτησιν τῶν Περσέων, καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. Αἵτιοι δὲ 35 τούτου αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο, τὰς νομὰς τῶν ἵππων τὰς ταύτῃ διαφθείραντες καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες. (2) Εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρεῖχε ἂν σφι, εἰ ἐβούλοντο, εὐπετέως ἐξευρέειν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ τὰ σφι ἐδόκεε ἄριστα βεβουλεύσθαι, κατὰ ταῦτα ἐσφάλισαν. (3) Σκύθαι μὲν νυν τῆς σφετέρης χώρας τῇ χιλὸς τε 40 τοῖσι ἵπποισι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξιόντες ἐδίζηντο τοὺς ἀντιπολέμους, δοκέοντες καὶ ἐκείνους διὰ τοιούτων τὴν ἀποδρῆσιν ποιέεσθαι· οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν πρότερον ἐνωτῶν γενόμενον στίβον, τοῦτον φυλάσσοντες ᾔ- 45 σταν, καὶ οὕτω μόγις εὗρον τὸν πόρον. (4) Οἷα δὲ νυκτός τε ἀπικόμενοι καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκατο μὴ σφας οἱ Ἴωνες ἔωσι ἀπολελοιπότες.

CXLI. Ἦν δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον τὸν ἄνδρα καταστάντα ἐπὶ 50 τοῦ χειλέος τοῦ Ἰστροῦ ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἰστιαῖον Μιλήσιον. Ὁ μὲν δὴ ἐποίησε ταῦτα, Ἰστιαῖος δὲ ἐπακούσας τῇ πρώτῃ κελεύματι τὰς τε νέας ἀπάσας παρεῖχε διαπορθμεύειν τὴν στρατιὴν καὶ τὴν γέφυραν ἔκρυψε.

omnes huic sunt adsensi, quum prius Miltiadis probassent consilium.

CXXXVIII. Fuere autem hi, qui in illa deliberatione suffragia ferebant, et gratia valebant apud regem : Hellespontiorum quidem tyranni, Daphnis, Abydenus ; Hippoclus, Lampsacenus ; Herophantus, Parienus ; Metrodorus, Proconnesius ; Aristagoras, Cyzicenus ; et Ariston, Byzantius : (2) hi ex Hellesponto adfuere. Ex Ionia vero : Strattis, Chius ; Æaces, Samius ; Laodamas, Phocænsis ; et Histiaeus, Milesius, cujus erat in medium proposita sententia, Miltiadi contraria. Ex Æolensibus unus aderat vir nobilis, Aristagoras Cymæus.

CXXXIX. Hi igitur postquam Histiaei probaverant sententiam, hæc præterea et facienda et dicenda decreverunt : pontis quidem partem solvendam, quæ Scytharum ripam spectaret, solvendam autem ad teli jactum ; quo et facere aliquid viderentur, nihil licet facientes, et ne Scythæ tentarent vim adferre et Istrum ponte transire : dicendumque, dum pontis partem ad Scythas spectantem solverent, se omnia facturos quæ Scythis grata essent futura. (2) Has conditiones Histiaei sententiæ adjecerunt. Deinde nomine omnium Histiaus Scythis hæc respondit : « Viri Scythæ, utilia et benigna attulistis, et opportune properastis. Ut autem, quæ a vobis profisciscuntur, benigne fiant in nostrum commodum ; sic et nos vobis studiose morem gerimus. (3) Ut enim videtis, solvimus pontem ; et omne studium adhibebimus, quo libertatem recuperemus. Dum vero nos in hoc solvendo occupamur, interim commodum fuerit, ut vos istos quæretis ; et, postquam repereritis, eam ab illis, quam par est, pœnam et vestro et nostro nomine sumatis. »

CXL. Tum Scythæ, fidem iterum adhibentes Ionibus, vera eos dicere sibi persuadentes, reversi sunt, Persas inquisituri ; sed iterum tota via, qua illi transiere, aberrarunt. Cujus erroris ipsi Scythæ caussa fuere, eo quod pascua omnia in illa regione corruperant, aquasque obstruxerant. (2) Id enim ni fecissent ; facile, si voluissent, Persas inventuri erant : nunc per id ipsum consilium, quod optime a se initum putabant, decepti sunt. (3) Scythæ igitur per ea terræ suæ loca profisciscentes quærebant Persas, ubi et pabulum erat equis et aqua, rati per eadem loca Persas quoque se recipere : at illi eamdem viam tenentes retrogressi sunt, qua prius erat profecti ; atque ita ægre tandem locum trajetibus repererunt. (4) Quum vero noctu advenirent, solutumque offenderent pontem ; gravis eos metus incessit, ne lones sese deseruissent.

CXLI. Erat tunc apud Darium vir Ægyptius, omnium hominum vocalissimus. Hunc Darius jussit, in ripa Istris stantem, vocare Histiaum Milesium. Quod ubi ille fecit, exaudita prima compellatione Histiaus naves omnes ad trajiciendum exercitum expedit, pontemque junxit.

CXLII. Πέρσαι μὲν ὧν αὐτὰ ἐκφεύγουσι, Σκύθαι δὲ διζήμενοι καὶ τὸ δεύτερον ἡμαρτον τῶν Περσέων, καὶ τοῦτο μὲν, ὡς ἔοντας Ἴωνας ἐλευθέρους, κακίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι ἀπάντων ἀνθρώπων, τοῦτο δὲ, ὡς δούλων Ἴωνων τὸν λόγον ποιούμενοι, ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασι εἶναι καὶ ἄδρηστα μάλιστα. Ταῦτα μὲν δὴ Σκύθῃσι ἐς Ἴωνας ἀπέρριπται.

CXLIII. Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηκίης πορευόμενος ἀπείκετο ἐς Σηστόν τῆς Χερσονήσου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβαζον ἄνδρα Πέρσην, τῷ Δαρεῖος κοτε ἔδωκε γέρας, τοιόνδε εἶπας ἐν Πέρσῃσι ἔπος. (2) Ὀρμημένον Δαρείου ροιάς τρώγειν, ὡς ἄνοιξε τάχιστα τὴν πρώτην τῶν ροιῶν, εἴρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβακος ὅτι βούλοιτ' ἂν οἱ τοσοῦτο πλῆθος γενέσθαι ὅσοι ἐν τῇ ροιῇ κόκκοι· Δαρεῖος δὲ εἶπε Μεγάβαζος ἂν οἱ τοσοῦτος ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπὲρ. (3) Ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν εἶπας ἐτίμα, τότε δὲ αὐτὸν ὑπέλιπε στρατηγὸν ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἐκείνου ὀκτὼ μυριάδας.

CXLIV. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβαζος εἶπας τότε τὸ ἔπος εἰπέτο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἑλλησποντίων· γενόμενος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἑπτακαίδεκα ἔτεσι πρότερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν Βυζαντίων, πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυγχάνειν ἔοντας τυφλοῦς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίνους παρὲντος κτίζειν χώραν τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἔσαν τυφλοί. (2) Οὗτος δὴ ὧν τότε ὁ Μεγάβαζος στρατηγὸς λειψθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδίζοντας κατεστρέφετο.

CXLV. Οὗτος μὲν νυν ταῦτα ἐπρήσσε, τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον ἐγίνετο ἐπὶ Λιβύῃν ἄλλος στρατιῆς μέγας στόλος, διὰ πρόφασιν τὴν ἐγὼ ἀπηγγέσσομαι προδιηγησάμενος πρότερον τάδε. (2) Τῶν ἐκ τῆς Ἀργεῦς ἐπιβατέων παίδων παῖδες ἐξελαθέντες ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρωνίος ληϊσαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τούτων ἐξελαθέντες ἐκ Ἀθήνων οἰκόντο πλώοντες ἐς Λακεδαίμονα, ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τυγγέτῳ πῦρ ἀνέκαιον. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες ἄγγελον ἐπεμπον, πευσόμενοι τίνας τε καὶ ὅσους εἰσί· οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον ὡς εἴησαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἰεν τῶν ἐν τῇ Ἀργεὶ πλώοντων ἡρώων, προσσχόντας δὲ τούτους ἐς Ἀθήνας φυτεῦσαι σφέας. (4) Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκηκοότες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων, πέμψαντες τὸ δεύτερον εἰρωτέον τί ἐθέλοντες ἤκρινεν τε ἐς τὴν χώραν καὶ πῦρ αἴθοιεν. (5) Οἱ δὲ ἔρασαν ὑπὸ Πελασγῶν ἐκβληθέντες ἤκειν ἐς τοὺς πατέρας· δικαιοτάτον γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι· δέεσθαι τε οἰκέειν ἅμα τούτοις μοῖραν τε τιμὴν μετέχοντες καὶ τῆς γῆς ἀπολαχόντες. (6) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἔαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ' οἷσι ἐθέλουσι αὐτοί· μάλιστα δὲ ἐνῆγε σφείας ὥστε ποιέειν ταῦτα τῶν Τυνδαριδῶν ἡ ναυτιλίῃ ἐν τῇ Ἀργεὶ. Δεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε

CXLII. Atque ita Persæ effugerunt: Scythæ vero, illos inquirentes, iterum ab eis aberrarunt. Et exinde Scythæ Ionas, quatenus liberi sunt, mollissimos et effœminatissimos omnium hominum esse judicant; quatenus vero de eisdem ut servis verba faciant, mancipia aiunt esse dominis quam maxime dedita et fidelissima. Hæc dicteria in Ionas jactant Scythæ.

CXLIII. Darius, per Thraciam profectus, Sestum in Chersonneso pervenit: unde ipse quidem navibus in Asiam trajecit, ducem vero exercitus in Europa reliquit Megabazum, virum Persam: cui Darius olim singularem habuerat honorem, hoc in eum verbo coram Persis dicto. (2) Mala Punica comedere cupiverat Darius: qui postquam primum aperuit malum, quæsivit ex eo frater Artabanus, quidnam esset, cujus tantum sibi numerum esse cuperet, quantus numerus granorum in Punico malo? Cui Darius respondit: malle se tot numero Megabazos habere, quam Græciam suæ potestati subjectam. (3) Hæc in Persis dicens, illum honoraverat: tunc vero eundem imperatorem reliquit cum octo myriadibus de suo exercitu.

CXLIV. Idem Megabazus hoc dicto, quod jam relaturus sum, immortalem sui memoriam apud Hellespontios reliquit: nam quum Byzantii agens audiret, Calchedonios septemdecim annis ante Byzantios urbem suam in ea regione, ubi sita est, condidisse; hoc igitur audito de Calchedoniis dixit, eos cæcos illo tempore fuisse: etenim, quum pulerior fuisset locus condendæ urbi, turpiorem non fuisse electuros, ni cæci fuissent. (2) Ille igitur Megabazus, imperator tunc relictus in Hellespontiorum regione, armis subegit civitates, quæ cum Medis non sentiebant.

CXLV. Dum hæc ille agebat, per idem tempus alia ingens expeditio militaris in Libyam suscepta est; cujus causam ego exponam, postquam hæc prius commemoravero. (2) Argonautarum nepotes, a Pelasgis eis, qui Atheniensium mulieres Braurone rapuerant, Lemno ejecti, navigant Lacedæmonem; et sedibus in Taygeto captis, ignem incenderant. (3) Id conspicati Lacedæmonii, misso nuncio sciscitabantur, quinam essent, et unde. Nuncio hi respondent, Minyas se esse, heroum illorum filios, qui in Argo navi navigassent: ab illis, postquam Lemnum adpulsissent, esse se procreatos. (4) Lacedæmonii, audita hac narratione de genere Minyarum, iterum miserunt qui ex illis quærerent, quo consilio in ipsorum venissent terram, et ignem accenderent. (5) Dixerunt, a Pelasgis ejectos se ad parentes venire: æquissimum enim esse ita fieri: cupereque cum illis habitare, honorum participes, et terræ portionem sortitos. (6) Placuit tunc Lacedæmonii, Minyas recipere eis conditionibus, quas ipsi proposuerant: maxime vero, ut hoc facerent, movit eos hoc, quod Tyndaridæ participes fuerant expeditionis Argonautarum. Itaque receptis Minyis et terræ portionem adsignarunt, et per tribus

μετέδσαν καὶ ἐς φυλάς διεδάσαντο. Οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἐγγίμαν, τὰς δὲ ἐκ Λήμνου ἤγοντο ἐξέδσαν ἀλλοιοι.

CXLVI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος αὐτίκα οἱ Μινύαι ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιλικῆς μεταίτεοντες καὶ ἄλλα ποιεῦντες οὐκ οἶσα. (2) Τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοισι ἐδοξε αὐτοὺς ἀποκτείνειν, συλλαβόντες δὲ σφεας κατέβαλον ἐς ἐρκτὴν. Κτείνουσι δὲ τοὺς ἄν κτείνουσι Λακεδαιμόνιοι νυκτὸς, μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα. (3) Ἐπεὶ ὦν ἐμελλόν σφεας καταγρῆσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων, ἰούσαι ἄσται τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιητέων θυγατέρες, ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἐρκτὴν καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν ἐκάστη τῇ ἐνωτῆς ἀνδρὶ. Οἱ δὲ σφεας παρήκταν, οὐδένα δόλον δοκόντες ἐξ αὐτέων ἐσεσθαι. (4) Αἱ δὲ ἐπεῖτε ἐσήλθον, ποιεῦσι τοιάδε· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἑλαβον. Οἱ δὲ Μινύαι ἐνδύντες τὴν γυναικῆν ἐσθῆτα, ἅτε γυναῖκες, ἐξήσαν ἔξω, ἐκφυγόντες δὲ τρόπῳ τοιοῦτῳ ἵζοντο αὐτὶς ἐς τὸ Τηύγετον.

CXLVII. Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας δ' Αὐτεσιώνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκεως ἑστέλλε ἐς ἀποικίαν ἐκ Λακεδαιμόνος. Ἦν δὲ δ' Θήρας οὗτος, γένος ἑὸν Καδμείος, τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι Ἀριστοδήμου παισὶ Εὐρυσθένει καὶ Προκλείῃ ἐόντων δ' ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων ἐπιτροπαίην εἶχε δ' Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλικήν. (2) Αὐξήθεντων δὲ τῶν ἀδελφιδέων καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν οὕτω δὴ δ' Θήρας δεινὸν ποιεῦμενος ἀρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἐπεῖτε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔρη μενέειν ἐν τῇ Λακεδαίμονι, ἀλλ' ἀποπλῶσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. (3) Ἔσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλεωμένη νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγονοι Μεμβλιάρου τοῦ Ποικιλέω ἀνδρὸς Φοίνικος. (4) Κάδμος γὰρ δ' Ἀθήνηρος Εὐρώπῃν διζήμενος προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλεωμένην· προσσύνοντι δὲ εἶτε δὴ οἱ ἡ χώρα ἤρесе, εἶτε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἐνωτοῦ συγγενέων Μεμβλίारον. (5) Οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλεωμένην ἐπὶ γενεάς, 40 πρὶν ἢ Θήραν ἐλθεῖν ἐκ Λακεδαίμονος, ὅκτῳ ἀνδρῶν.

CXLVIII. Ἐπὶ τούτους δὴ ὦν δ' Θήρας ληθὼν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων ἑστέλλε, συνοικήσων τούτοις καὶ οὐδαμῶς ἐξελθὼν αὐτοὺς, ἀλλὰ κάρτα οἰκητέμενος. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ οἱ Μινύαι ἐκδράντες ἐκ τῆς ἐρκτῆς ἵζοντο ἐς τὸ Τηύγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλευομένων σφέας ἀποκτείνειν παραιτέται δ' Θήρας, ὅπως μήτε φόνος γένηται, αὐτὸς τε ὑπεδέκετό σφεας ἐξάξειν ἐκ τῆς χώρας. (3) Συγχωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, τρισὶ τριηκοντέροισι ἐς τοὺς Μεμβλιάρου ἀπογόνους ἐπλώσε, οὗτι πάντας ἄγων τοὺς Μινύας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. (4) Οἱ γὰρ πλεῖνες αὐτῶν ἐτράποντο ἐς τοὺς Παρωρεῆτας καὶ Καύκωνας, τούτους δ' ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρας σφέας αὐτοὺς ἐξ μοίρας διεῖλον, καὶ ἔπειτεν ἕκτισαν πόλιας τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λέ-

eosdem distribuerunt. Et illi statim matrimonia contraxerunt; uxoresque suas, quas Lemni duxerant, aliis collocarunt.

CXLVI. Haud multo vero interjecto tempore jam inolescere Minyæ cœperunt, regni participes fieri postulantes, et alia patrantes nefaria. (2) Itaque interimere eos decrevere Lacedæmonii; et prehensos in custodiam misere. Supplicio autem adficiunt Lacedæmonii, quoscumque morte plectunt, nocturno tempore, interdiu vero neminem. (3) Quum igitur in eo essent ut supplicio eos adficerent, uxores Minyarum, quæ cives erant, et primariorum Spartanorum filia, precatæ sunt ut ipsis liceret in carcerem intrare, et cum suo cujusque marito colloqui. Et hi illas introire passi sunt, nullum inde dolum suspicati. (4) At illæ, carcerem ingressæ, hoc instituunt facere: quidquid habebant vestium, id maritis dabant; ipsæ maritorum vestes induebant. Ita Minyæ, muliebri vestitu induti, quasi mulieres, egrediebantur: eoque modo postquam evasere, iterum in Taygeto sedes ceperunt.

CXLVII. Per idem vero tempus Theras, filius Autesiōnis, Tisameni nepos, Thersandri pronepos, Polynicis abnepos, colonos duxit Lacedæmone. Erat hic Theras, genere Cadmeus, avunculus filiorum Aristodemi, Eurysthenis et Proclis: qui quoad minores fuerant ætate, Theras tutor illorum nomine regnum Sparta administraverat. (2) Postquam autem adoleverunt sororis filii, regnumque capessiverunt, graviter ferens Theras ab aliis regi, qui regnum ipse gustasset; negavit Lacedæmone se mansurum, sed ad cognatos suos ait navigaturum. (3) Erant autem in insula, quæ Thera nunc vocatur, cui olim Calliste nomen fuerat, Membliari posteri, Pœcilis filii, natione Phœniciæ. (4) Cadmus enim, Agenoris filius, Europam quærens, ad Theram quæ nunc vocatur adpulerat; ibi quum adpulisset, tum, sive quod ei placeret illa regio, sive alia quapiam caussa permotus, reliquit in ea insula quum alios Phœnices, tum ex cognatis suis Membliarum: (5) atque hi Callistam quæ tunc vocabatur habitabant per octo hominum generationes, priusquam Theras Lacedæmone eo advenisset.

CXLVIII. Ad hos igitur Theras cum multitudine quadam e Spartanorum tribubus profectus est, una cum illis habitaturus, et neutiqum insula eos ejecturus, sed admodum sibi eorum animos concilians. (2) Jam, quum Minyæ ex carcere profugi in Taygeto consedisent, et de eis interficiendis deliberarent Lacedæmonii, deprecatus est Theras ne fieret cædes, pollicitus se illos ex ipsorum finibus educturum. (3) Cui sententiæ quum cessissent Lacedæmonii, tribus navibus triginta remorum Theras ad Membliari posteros navigavit; non utique omnes secum Minyas ducens, sed exiguum eorum numerum. (4) Nam major pars in Paroreatarum et Cauconum fines se contulit: hisque terra sua ejectis, in sex partes sese partiti sunt, et deinde in eadem regione hæcce oppida condiderunt, Le-

πρεον, Μάκιστον, Φριξάς, Πύργον, Ἐπιον, Νούδιον·
τούτων δὲ τὰς πλεῦνας ἐπ' ἐμέο Ἥλεϊοι ἐπόρθησαν. Τῇ
δὲ νήσῳ ἐπὶ τοῦ οἰκιστέου Θήρα ἡ ἐπωνυμία ἐγένετο.

5 CXLIX. Ὁ δὲ παῖς οὐ γὰρ ἔρχοι συμπλῦσθαι,
τοίγαρ οὐκ ἐν αὐτὸν καταλείψειν οἷν ἐν λύκοις· ἐπὶ τοῦ
ἔπος τούτου οὖνομα τῷ νεηνίσκῳ τούτῳ Οἰόλυκος ἐγένετο,
καὶ κως τὸ οὖνομα τούτου ἐπεκράτησε. (2) Οἰο-
λύκος δὲ γίνεται Αἰγεύς, ἀπ' οὗ Αἰγεῖδαι καλεῦνται,
φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. Τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ
10 ἀνδράσι οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἰδρύσαντο ἐκ
θεοπροπίου Ἑρινύων τῶν Λαΐου τε καὶ Οἰδιπόδεω
ἱρόν· καὶ μετὰ τούτου ὑπέμεινε τούτῳ τούτῳ καὶ ἐν Θήρῃ
τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γεγονόσι.

CL. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμό-
15 νιοι Θηραίοι κατὰ ταῦτα λέγουσι, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
μοῦνοι Θηραῖοι οὕτως γενέσθαι λέγουσι. (2) Γρίνος δὲ
Λισανίου ἐὼν Θήρα τούτου ἀπόγονος καὶ βασιλεύων Θή-
ρης τῆς νήσου ἀπῆκετο ἐς Δελφούς, ἄγων ἀπὸ τῆς πό-
λεως ἑκατόμβην· εἶποντο δὲ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν πολιητέων
20 καὶ δὴ καὶ Βάττος δὲ Πολυμνήστου, ἐὼν γένος Εὐφρη-
μίδης τῶν Μινυέων. (3) Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ τῷ
βασιλεῖ τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων χρηρῆ ἡ Πυθίη κτίζειν
ἐν Λιβύῃ πόλιν. Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἐγὼ μὲν,
ὦναξ, πρεσβύτερός τε ἤδη εἰμὶ καὶ βαρὺς αἰεσέσθαι· σὺ
25 δὲ τινα τῶνδε τῶν νεωτέρων κέλευε ταῦτα ποιεῖν. »
Ἄμα τε ἔλεγε ταῦτα καὶ ἐδείκνυε ἐς τὸν Βάττον. (4)
Τότε μὲν τσαυτὰ, μετὰ δὲ ἀπελθόντες ἀλογίην εἶχον
τοῦ χρηστικρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη,
οὔτε τολμέοντες ἐς ἀφανὲς χρηρῆα ἀποστέλλειν ἀποι-
30 κίην.

CLI. Ἑπτὰ δὲ ἐτέων μετὰ ταῦτα οὐκ ἔτι τὴν Θήρην,
ἐν τοῖσι τὰ δένδρεα πάντα σφί τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλὴν
ἐνὸς ἐξαυάνθη. Χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοισι προέ-
φερε ἡ Πυθίη τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. (2) Ἐπεῖτε
35 δὲ κακοῦ οὐδὲν ἦν σφί μῆχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην
ἀγγέλους διζημένους εἰ τις Κρητῶν ἢ μετοίκων ἀπι-
γμένος εἴη ἐς Λιβύην. (3) Περιπλανούμενοι δὲ αὐτὴν
οὔτοι ἀπῆκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν, ἐν ταύτῃ δὲ συμ-
μίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρεῖ τῷ οὖνομα ἦν Κορώβιος, ὃς
40 ἔφη ὑπ' ἀνέμων ἀπενειγθεὶς ἀπῆκῆσθαι ἐς Λιβύην καὶ
Λιβύης ἐς Πλατέαν νῆσον. (4) Μισθῷ δὲ τούτον πεί-
σαντες ἦγον ἐς Θήρην, ἐκ δὲ Θήρης ἔπλων κατασκοπεῖ
ἄνδρες τὰ πρῶτα οὐ πολλοί· κατηγγραμμένου δὲ τοῦ
Κορώβιου ἐς τὴν νῆσον ταύτην δὴ τὴν Πλατέαν, τὸν μὲν
45 Κορώβιον λείπουσι, σιτία καταλιπόντες ὁσωνοὴ μηχανῶν,
αὐτοὶ δὲ ἔπλων τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοισι
περὶ τῆς νήσου.

CLII. Ἀποδημούντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ
συγχειμένου τὸν Κορώβιον ἐπέλιπε τὰ πάντα. (2) Μετὰ
50 δὲ νηὺς Σαμίη, τῆς ναύκληρος ἦν Κωλαῖος, πλώουσα
ἐπ' Αἰγύπτου ἀπηνείχθη ἐς τὴν Πλατέαν ταύτην· πυ-
θόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι πυρὰ τοῦ Κορωβίου τὸν πάντα
λόγον, σιτία οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι. (3) Αὐτοὶ δὲ
ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου καὶ γλιχόμενοι Αἰγύπτου

preum, Macistum, Phrixas, Pyrgum, Epium, Nudium;
quorum quidem pleraque ab Eleis mea ætate eversa sunt.
Insula autem, quam dixi, a conditoris nomine Thera est
adpellata.

CXLIX. Filius autem Theræ enavigare cum patre nolue-
rat: itaque dixerat pater, se cum relinquere tamquam ovem
inter lupos: (*græce οὐκ ἐν λύκοις*): a quo dicto nomen huic
adolescenti Oëlycus (Ovilupus) inditum est, idque nomen
dein invaluit. (2) Hujus Oëlyci filius fuit Ægeus; a quo
Ægidæ nomen habent, magna tribus Spartæ. Qua ex tribu
viris quum in vita non manerent liberi, ex oraculi edicto
statuerunt templum Furiis Laii et Oëdipodis dedicatum:
et ex eo tempore mansere illis liberi, itemque in Thera in-
sula eis qui ex his viris progeniti sunt.

CL. Hactenus Lacedæmoniorum narratio et Theræorum
consentit: quæ his subjungam, ea soli Theræi memorant
ita accidisse. (2) Grinus, Æsanii filius, unus ex posteris
hujus Theræ, quum rex Theræorum esset, Delphos venit,
hecatomben offerens nomine civitatis: sequebanturque
eum et alii ex civibus, atque etiam Battus, Polymnesti
filius, de Euphemi genere, unius ex Minyis. (3) Grino
vero, regi Theræorum, quum de aliis rebus consuleret ora-
culum, edixit Pythia, civitatem debere eum in Libya con-
dere. Tum ille respondit: « At equidem, o Rex, ætate jam
sum provector, et gravis ad majus quidpiam molendum.
Quin tu aliquem ex junioribus hisce id facere jube. » Ista
dicens, Battum digito monstravit. (4) Et hæc quidem
tunc. Deinde vero, postquam abierant, neglexerunt ora-
culi effatum; quum nec Libya ubi esset nossent, nec aude-
rent coloniam mittere obscuram in rem.

CLI. Post hæc vero per septem annos non pluit Theræ;
arboresque ipsis in insula omnes, una excepta, exarue-
rant. Consulentibus igitur oraculum Theræis, objecit Py-
thia coloniam in Libyam deducendam. (2) Itaque, quum
nullum aliud ipsis esset mali remedium, in Cretam nuncios
mittunt, qui quærerent, an Cretensium aliquis, aut inqui-
linorum, in Libyam unquam pervenisset. (3) Nuncii per
Cretam oberrantes, quum in alia oppida, tum Itanum ve-
nerunt; ubi cum purpurario quodam, cui nomen erat Co-
robis, sermones niscunt, qui eis ait, ventis se in Libyam
fuisse delatum, et quidem in Plateam insulam Libyæ ve-
nisse. (4) Hunc igitur hominem, proposita mercede, The-
ram ducunt. Et ex Thera mittuntur primum exploratores,
haud multi numero: quibus quum viam in Plateam hanc
insulam Corobis monstrasset, relinquunt ibi Corobium
cum nescio quot mensium cibariis, et ipsi ocyus domum
navigarunt, nuncium Theræis de illa insula relaturi.

CLII. Quibus ultra constitutum tempus redire differen-
tibus, Corobium omnia defecerunt. (2) Deinde vero Sa-
mia navis, Ægyptum petens, cujus nauclerus Colæus erat,
ad Plateam hanc delata est: et Samii, postquam a Corobio
rem omnem cognoverunt, unius anni cibaria ei reliquerunt.
(3) Tum hi, ex insula profecti, quum Ægyptum petentes

ἔπλων, ἀποφερόμενοι ἀπὴλιώτῃ ἀνέμων· καὶ οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες ἀπίκοντο ἐς Ταρτησσὸν, θειῇ πομπῇ γρεώμενοι. (4) Τὸ δὲ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἀκήρατον τοῦτον τὸν χρόνον, ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἀτρέκειαν ἴδμεν ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετὰ γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος Αἰγινήτην· τούτῳ γὰρ οὐκ ὅλα τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. (5) Οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν ἐπικερδίων ἐξελόντες ἐξ 10 τάλαντα ἐποιήσαντο χαλκῆιον χρητῆρος Ἀργολικοῦ τρόπον· περίξ δὲ αὐτὸ γρυπῶν κεφαλαὶ πρόκροσσοὶ εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραῖον, ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκίους κολοσσούς ἑπταπῆχέας, τοῖσι γούνασι ἐρηρυσμένους. (6) Κυρηνάιοι δὲ καὶ Θηραῖοι ἐς 15 Σαμίους ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίας μεγάλας συνεκρήθησαν.

CLIII. Οἱ δὲ Θηραῖοι ἐπίειτε τὸν Κορώβιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελλον 1 ὡς φη εἶη νῆσος ἐπὶ Λιβύῃ ἐκτισμένη. (2) Θηραῖοι δὲ 20 ἐξ αὐτῶν ἀδελφεὺν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἀπάντων ἑπτὰ ἐόντων ἄνδρας, εἶναι δὲ σπρυν καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα Βάττον. Οὕτω δὲ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατείαν.

CLIV. Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι, τὰ δ' ἐπίλοιπα τοῦ λόγου συμφέρονται ἤδη Θηραῖοι Κυρηνάιοι. Κυρηνάιοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς ὁμολογοῦσι Θηραῖοι. Λέγουσι γὰρ οὕτω. (2) Ἔστι τῆς Κρήτης Ἀζὸς πόλις, ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτεάρχος βασιλεὺς, ὃς ἐπὶ 30 θυγατρὶ ἀμήτορι τῇ οὐνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἐγγίμε ἄλλην γυναῖκα. Ἡ δὲ ἐπεσευθούσα ἐδικαίετο εἶναι καὶ τῷ ἔργῳ μητρυνεῖν τῇ Φρονίμῃ, παρέχουσα τε κακὰ καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανωμένη· καὶ τέλος μαχλοσύνην ἐπενείκασα ὅτι πείθει τὸν ἄνδρα ταῦτα ἔχειν 35 οὕτω. (3) Ὁ δὲ ἀναγνοσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναῖκος ἔργον οὐκ ὅστιον ἐμυχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Ἦν γὰρ δὴ Θεμίσιον ἀνὴρ Θηραῖος ἔμπορος ἐν τῇ Ἀζῷ· τοῦτον δ' Ἐτεάρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξενίᾳ ἐξορκοὶ ἢ μὲν οἱ δικηκονήσιν ὃ τι ἂν δεσθῇ. (4) Ἐπίειτε δὲ ἐξώρκωσε, 40 ἀγαγὼν οἱ παραδιδόει τὴν ἐνωτοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγαγόντα. Ὁ δὲ Θεμίσιον περιημεκτήςας τῇ ἀπάτῃ τὸν ὄρκου καὶ διαλυσάμενος τὴν ξενίην ἵπποιε τοιάδε· (5) παραλαβὼν τὴν παῖδα ἀπέπλωε, ὥς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγῳ, ἀποσιεύμενος 45 τὴν ἐξόρκωσιν τοῦ Ἐτεάρχου, σχοινίοισι αὐτὴν διαδήσας κατήκε ἐς τὸ πέλαγος, ἀνασπάσας δὲ ἀπύκετο ἐς τὴν Θήρην.

CLV. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος, ἐὼν τῶν Θηραίων ἀνὴρ δοκιμος, ἐπαλλὰ 10 κεύετο. Χρόνου δὲ περιόντος ἐξεγένετο οἱ παῖς ἰσχύρφωτος καὶ τραυλὸς, τῷ οὐνομα ἐτέθη Βάττος, ὡς Θηραῖοι τε καὶ Κυρηνάιοι λέγουσι, ὥς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι Βάττος δὲ μετωνομάσθη, ἐπίειτε ἐς Λιβύην ἀπύκετο, ἀπὸ τε τοῦ χρηστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐ-

navigarent, subsolano vento sunt abrepti, et, non intermittente vi venti, per Herculis columnas transvecti, Tartessum pervenire, divino quodam numine eos deducere. (4) Erat ea tempestate integrum hoc emporium : itaque iidem inde redeuntes, maximum Græcorum omnium, quorum certior quædam ad nos notitia pervenit, ex mercibus lucrum fecerunt, post Sostratum utique, Laodamantis filium, Æginetam : cum hoc enim nemo alius contendere potest. (5) Samii vero decimam lucri partem eximentes, sex talenta, alienum faciendum curarunt, ad crateris Argolici modum, circa quod sunt grypum capita prominentia : atque in Junonis templo hoc alienum dedicarunt, impositum tribus æneis colossis septenorum cubitorum, qui genubus innituntur. (6) Ab hoc autem facto primum ingens amicitia Cyrenæis Theræisque cum Samiis contracta est.

CLIII. Theræi vero, postquam, relicto in insula Corobio, Theram redierant, renunciarunt, esse a se insulam iu Libyæ ora conditam. (2) Placuit igitur Theræis, ut e singulis ditionis suæ locis, quæ numero septem erant, viri mitterentur, ita quidem ut frater cum fratre sorte contenderet uler in coloniam abiret : ducemque eorum atque regem Battum designarunt. Ita igitur duas naves quinquaginta remorum in Plateam miserunt.

CLIV. Hæc Theræi memorant : in reliqua narratione Theræis cum Cyrenæis convenit. Nam quod ad Battum spectat, nequiquam cum Theræis Cyrenæi consentiunt. Rem enim hi ita narrant. (2) Est Cretæ urbs Axus, cujus rex fuit Etearchus. Is quum filiam haberet matre orbam, nomine Phronimam, aliam duxit uxorem. Hæc post illius matrem domum ducta, voluit etiam re ipsa noverca esse Phronimæ, multis eam malis adficiendo, et quidlibet adversus eam moliendo : ad extremum, impudicitia crimen ei inferens, persuasit marito rem ita esse. (3) Et ille, persuasus ab uxore, nefarium in filiam facinus machinatur. Aderat tunc Axi Themison, civis Theræus, mercaturam faciens. Hunc, hospitio exceptum, jurejurando adstringit ad operam sibi in ea re, quam ab illo petiturus esset, navandam. (4) Qui quum interposito juramento fidem suam dedisset, adductam ei tradidit filiam suam, jubens ut abductam in alto mari demergeret. Themison, fraudem jurisjurandi indigne ferens, soluto hospitio, hæc fecit : (5) accepta puella, navi profectus est : ubi vero in alto fuit, quo se exsolveret jurisjurandi religione ab Etearcho sibi oblata, funibus religatam puellam in mare demisit, rursusque extractam secum Theram duxit.

CLV. Inde Phronimam domum suam sumpsit Polymnestus, spectatus vir apud Theræos, eaque pro pellice usus est. Circumacto tempore natus est huic ex illa filius, hæsitante voce et balbutiente : cui nomen impositum est Battus, ut quidem Theræi et Cyrenæi aiunt : ut vero mihi videtur, aliud statim impositum ei nomen erat : Battus vero deinde demum, postquam in Libyam pervenit, nominatus est, nomine sumpto ab oraculo quod ei Delphis editum

τῶν καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς τὴν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενος· (2) Λίβυες γὰρ βασιλέα βάττον καλεῦσαι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκέω θεσπίζουσαν τὴν Πυθίην καλέσαι μιν Λιβυκῇ γλώσσῃ, εἰδυῖαν ὡς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λιβύῃ. Ἐπεὶ γὰρ ἠνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφούς περὶ τῆς φωνῆς· (3) ἐπειρωτέοντι δὲ οἱ χρᾶ ἢ Πυθίη τάδε,

Βάττ', ἐπὶ φωνῇ ἦλθες· ἀναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστῆρα,

ὥσπερ εἰ εἶπαι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρεωμένη, « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ φωνῇ ἦλθες. » (5) Ὁ δ' ἀμείβετο τοιοῦτος· « ὦναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρὰ σέ χρησόμενος περὶ τῆς φωνῆς, σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾶς, κελεύων Λιβύην ἀποικίζειν τέω δυνάμει, κοίτῃ χειρὶ; » (6) Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν· ὡς δὲ κατὰ ταῦτα ἐθέσπιζε 15 οἱ καὶ πρότερον, οἵχετο μεταξὺ ἀπολιπὼν δὲ Βάττος ἐς τὴν Θῆρην.

CLVI. Μετὰ δὲ αὐτῶν τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοις Ἑθραίοις συνεφέρετο παλιγκότως· ἀγνοεῦντες δὲ τὰς συμφορὰς οἱ Ἑθραῖοι ἐπεμπον ἐς Δελφούς περὶ τῶν παρῶντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε συγκτιζούσαι Βάττω Κυρήνην τῆς Λιβύης· ἀμεινον πρόξειν. (2) Ἀπέστελλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Ἑθραῖοι δύο πεντηκοντέροις. Πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι, οὐ γὰρ εἶχον δ τι ποιῶσι ἄλλο, ὅπως ἀπαλλάσσοντο 25 ἐς τὴν Θῆρην. (3) Οἱ δὲ Ἑθραῖοι καταγομένους ἐβαλόν καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχειν, ἀλλ' ὅπως πλώειν ἐκέλευον. Οἱ δὲ ἀναγκαζόμενοι ὅπως ἀπέπλων, καὶ ἔκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ κειμένην, τῇ οὐνομα, ὡς καὶ πρότερον εἰρήθη, ἐστὶ Πλατέα. Λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἢ 30 νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλι.

CLVII. Ταύτην οἰκόντες δύο ἔτεα, οὐδὲν γὰρ σφι χρηστὸν συνεφέρετο, ἕνα αὐτῶν καταλιπόντες οἱ λοιποὶ πάντες ἀπέπλων ἐς Δελφούς· ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ χρηστήριον ἐχρέοντο, φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην 35 καὶ οὐδὲν ἀμεινον πρῆσσειν οἰκεῦντες. (2) Ἡ δὲ Πυθίη σφι πρὸς ταῦτα χρᾶ τάδε,

Αἰ τὸ ἐμεῦ Λιβύην μηλοτρόφον οἶδας ἀμεινον,
μὴ ἐλθὼν ἐλθόντος, ἄγαν ἀγαμαὶ σοφίην σευ.

Ἀκούσαντες δὲ τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον ἀπέπλων 40 ὅπως· οὐ γὰρ δὴ σφας ἀπείδ' ο θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν δὴ ἀπικῶνται ἐς αὐτὴν Λιβύην. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὴν νῆσον καὶ ἀναλαβόντες τὸν ἔλιπον, ἔκτισαν αὐτῆς Λιβύης χῶρον ἀντίον τῆς νήσου τῷ οὐνομα ἦν Ἀζιρίς, τὸν νάπαι τε κάλλισται ἐπ' ἀμφοτέρα συγκληθῶσι καὶ 45 ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρεῖ.

CLVIII. Τοῦτον οἶκον τὸν χῶρον ἐξ ἔτεα· ἐβδόμῳ δὲ σφας ἐτεῖ παραιτησάμενοι Λίβυες ὡς ἐς ἀμεινονα χῶρον ἀξοῦσι, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. (2) Ἦγον δὲ σφας ἐνθεῦτεν οἱ Λίβυες ἀναστῆσαντες πρὸς ἐσπέρην· καὶ 50 τὸν κάλλιστον τῶν χῶρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ ἴδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης νυκτὸς παρήγον. Ἔστι δὲ τῷ χῶρῳ τούτῳ οὐνομα Ἰρασα. (3) Ἀγαγόντες δὲ σφας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι

erat, et a dignitate quam inter suos habuit: (2) regem enim Libyes Battum vocant; eaque de caussa puto Pythiam, oraculum edentem, Libyca illum lingua adpellasse, quum sciret regem eum fore in Libya. Nam postquam ille ad virilem pervenit aetatem, Delphos profectus est, de voce sua consulturus; (3) consulenti autem haec respondit Pythia:

Batte, vocis caussa venisti: at te rex Phoebus Apollo in Libyam mittit ovibus divitem, coloniae conditorem.

quasi dixisset Graeco sermone utens, « Rex, vocis caussa venisti. » (5) Tum vero ille respondit: « O Rex, equidem veni, vocis meae caussa te consulturus; tu vero mihi alia respondes impossibilia, iubens me coloniam in Libya condere: quamnam tandem vi? qua hominum manu? » (6) Quae ille dicens, non persuasit Pythiae ut aliud sibi responsum daret. Quum igitur eadem, quae antea, ei responderet; interim Battus, illa relicta, Theram rediit.

CLVI. Post haec et in hunc ipsum et in reliquos Theraros denuo ira dei incubuit. Et Theræi caussam ignorantes calamitatum, Delphos misere qui de praesentibus malis consulerent. Quibus Pythia respondit, si cum Batto Cyrenen in Libya coloniam conderent, melius cum ipsis actum iri. (2) Miserunt posthaec Theræi Battum cum duabus navibus quinquaginta remorum: sed hi, postquam in Libyam navigarunt, quoniam ceteroquin quod agerent non habebant, Theram sunt reversi. (3) At redeuntes telis repulerunt Theræi, nec adpellere ad terram passi sunt, sed retro navigare jusserunt. Illi igitur, necessitate coacti, navibus retro abierunt: et insulam condiderunt ad oram Libyae sitam, cui nomen (ut supra dictum) Platea. Dicitur autem haec insula pari esse magnitudine, atque nunc est urbs Cyrenaeorum.

CLVII. Hanc insulam postquam per biennium habitabant, quum nihil illis prospere cederet, uno suorum ibi relicto, reliqui omnes Delphos navigarunt: oraculumque adeuntes, responsum petiere, dicentes, Libyam se habitare, nec ideo melius secum agi. (2) Ad haec illis tale responsum Pythia dedit:

Si tu Libyam ovium nutricem melius nosti, [plentiam. qui non adisti, quam ego qui adii; valde miror tuam sa-

Quae Battus cum suis ubi audivit, retro navigavit: nec enim illos condenda colonia, quasi mandato satisfecissent, prius absolvit deus, quam in ipsam Libyam pervenissent. (3) Igitur postquam in insulam pervenerunt, recepto eo quem ibi reliquerant, in ipsa Libya e regione insulae locum eum condiderunt cui nomen Aziris; quem amoenissimi colles cum nemoribus et vallibus utrimque includunt, et ab altero latere amnis praeterfluit.

CLVIII. Hunc locum quum per sex annos incoluissent, septimo anno, precantibus indigenis, et meliorem in locum sese illos perducturos esse pollicentibus, persuasi sunt hunc relinquere. (2) Duxeruntque eos Libyes inde moventes occidentem versus: per pulcherrimam autem regionem, ne eam transeuntes Graeci viderent noctu eos transduxerunt, diei horam ita commensi: nomen huic regioni Irasa est. (3) Deinde eos ad fontem duxerunt, qui Apollini sacer per-

Ἀπολλωνος εἶπαν, « ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτῆδρον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται. »

CLIX. Ἐπὶ μὲν νυν Βάττου τε τοῦ οἰκιστέω τῆς ζῆρας, ὄρξαντος ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτεα, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλειω ὄρξαντος ἑκατάδεκα ἔτεα, οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι ἐόντες τοσούτοι ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐτάλησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, Βάττου τοῦ εὐδαίμονος καλεωμένου, Ἕλληνας πάντας ὥρμησε χρήσασθαι τῇ Πυθίῃ πλώειν συνοικήσοντας Κυρηναίοισι Λιβύην· ἐπεὶ 10 καλεῦντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ. (2) Ἐγρησε δὲ ὧδε ἔχοντα,

Ὅς δὲ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὑπερὸν ἔλθῃ
γῆς ἀναδοιμένας, μετὰ οἱ ποκά φαιμι μελήσειν.

15 Συλλεγθέντος δὲ οὐλοῦ πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην περι-
ταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβυες καὶ ὁ βα-
σιλεὺς αὐτῶν τῷ ὄνομαι ἦν Ἀδικράν, ὅτα τῆς τε χώρας
στερισκόμενοι καὶ περιυβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων,
πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδωκαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίην τῷ
20 Αἰγύπτου βασιλεῖ. (3) Ὁ δὲ συλλέξας στρατὸν Αἴ-
γυπτίων πολλὸν ἔπεμπε ἐπὶ τὴν Κυρήνην. Οἱ δὲ Κυ-
ρηναῖοι ἐκστρατεύσαντες ἐς Ἰρσαα γῶρον καὶ ἐπὶ
κρήνην Θέστιν συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοισι καὶ
ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. (4) Ἄτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι
25 πρότερον οἱ Αἰγύπτιοι Ἕλληνας καὶ παραχρῆμα
διεφθάρσαν οὕτω ὥστε ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ἀπενόστη-
σαν ἐς Αἴγυπτον. Ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταῦτά
ἐπιμεμφομένοι Ἀπρίην ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ.

CLX. Τούτου δὲ τοῦ Βάττου γίνεται παῖς Ἀρκεσί-
30 λεως, ὃς βασιλεύσας πρῶτα τοῖσι ἑωυτοῦ ἀδελφεοῖσι
ἐστασίασε, ἐς ὃ μιν οὐτοὶ ἀπολιπόντες οἰχοντο ἐς ἄλλον
γῶρον τῆς Λιβύης καὶ ἐπ' ἑωυτῶν βαλομένοι ἐκτισαν
πόλιν ταύτην ἣ τότε καὶ νυν Βάρκη καλεῖται· κτίζοντες
δ' ἅμα αὐτὴν ἀπιστάσι ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Λί-
35 βυας. (2) Μετὰ δὲ Ἀρκεσίλειω ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους
τε τῶν Λιβύων καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους
ἐστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβυες δαίσαντες αὐτὸν οἰχοντο
φεύγοντες πρὸς τοὺς ἡαίους τῶν Λιβύων. (3) Ὁ δὲ
Ἀρκεσίλειος εἶπετο φεύγουσι, ἐς δ' ἐν Λεύκωνί τε τῆς
40 Λιβύης ἐγένετο ἐπιδιώκων καὶ ἔδοξε τοῖσι Λίβυσι ἐπι-
θέσθαι οἱ. Συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους
τοσούτω ὥστε ἐπτακιστῶν ὀπλίτας Κυρηναίων ἐν-
θαῦτα πεσείν. (4) Μετὰ δὲ τὸ τρώμα τοῦτο Ἀρκεσί-
λειων μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκότα ὁ ἀδελ-
45 φρὸς Λέαρχος ἀποπνίγει, Λέαρχον δὲ ἡ γυνὴ ἡ Ἀρκε-
σίλειω δολῶ κτείνει, τῇ ὄνομαι ἦν Ἐρυζώ.

CLXI. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιλίην τοῦ Ἀρκεσίλειω
ὁ παῖς Βάττος, γωλὸς ἐὼν καὶ οὐκ ἀσπίπους. Οἱ δὲ Κυ-
ρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν ἔπεμπον ἐς
50 Δελφοὺς ἐπειρησόμενους ὅτινα τρόπον καταστήσασθαι
καλλίστα ἂν οἰκείειν. (2) Ἦ δὲ Πυθίῃ ἐκέλευε ἐκ
Μαντινῆς τῆς Ἀρχαδῶν καταρτιστῆρα ἀγαγέσθαι. Αἴ-
τεον ὧν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντινῆες ἔδωκαν ἄνδρα
τῶν ἀσπῶν δοκιμώτατον, τῷ ὄνομαι ἦν Δημόωνα. Οὗτος

libetur, dixeruntque : « Viri Graeci, hic vobis commodum
est habitare : hic enim perforatum est caelum. »

CLIX. Jam, quousque et Battus vixit, coloniae conditor,
qui annos regnavit quadraginta, et hujus filius Arcesilaus,
qui sedecim annos regnavit, habitarunt hanc regionem Cy-
renaei tot numero, quot initio in coloniam fuerant missi.
Tertio vero regnante, Battus cognomine Felice, Graecos
omnes Pythia edito oraculo induxit, ut in Africam naviga-
rent, cum Cyrenaeis eam frequentaturi : invitaverant enim
illos Cyrenaei, agrorum partitionem polliciti. (2) Oraculum
Pythiae tale erat :

Senior in Libyen quisquis pervenerit aliam
post discretum agrum, mox hunc, asserim, pigebit.

Postquam igitur magna hominum multitudo Cyrenen con-
fluxit, finitimi Libyes, magna regionis parte exclusi, rexque
eorum, cui nomen erat Adicran, quippe agris exoti et con-
tumeliose habiti a Cyrenaeis, missis in Aegyptum legatis,
Apriae regi Aegypti sese tradiderunt. (3) Et ille ingentem
Aegyptiorum contractum exercitum contra Cyrenen misit.
Cui Cyrenaei cum suis copiis in regionem cui Irasa nomen
et ad fontem Theslin obviam progressi, praelio cum Aegy-
ptiis commisso victoriam reportarunt. (4) Aegyptii enim,
Graecorum arma prius non experti, illosque aspernati, ita
caesi sunt, ut eorum pauci quidam in Aegyptum redierint.
Cujus cladis culpam ipsi Apriae tribuentes Aegyptii proli-
nus ab eo defecerunt.

CLX. Battus hujus filius fuit Arcesilaus ; qui postquam
regnum suscepit, primum cum fratribus suis discordias
exereuit ; donec hi, illo relicto, in alium Libyae locum con-
cesserunt, inter seque inito consilio urbem hanc condide-
runt, cui nomen inditum, quod etiam nunc obtinet, Barca ;
simulque Afris, ut a Cyrenaeis deficerent, persuaserunt. (2)
Post haec Arcesilaus adversus hos Afros, qui fratres suos
receperant, et ab ipso defecerant, arma movit. Afri vero,
illum metuentes, ad Libyes versus orientem incoleutes con-
fugerunt : (3) et Arcesilaus, fugientes secutus, et Leuconem
usque, Libyae oppidum, persecutus est : ibi adgredi eum
Libyes statuerunt. Qui praelio commisso tam insignem
victoriam reportarunt de Cyrenaeis, ut ex iis septem millia
armatorum in illo loco ceciderint. (4) Post eam cladem
aegrotans Arcesilaus, quum medicamentum sumpsisset, a
fratre Learcho strangulatus est. Learchum vero uxor Arce-
silae, cui nomen erat Eryxo, per dolum occidit.

CLXI. Arcesilao in regnum successit filius Battus, pede
claudus neque integer. Cyrenaei vero ob tristem rerum
suarum statum Delphos miserunt qui deum consulerent,
qua inita ratione optime res suas administrarent. (2) Quos
Pythia iussit ex Mantinea Arcadiae moderatorem arcessere.
Petierunt igitur Cyrenaei a Mantinensibus : hique illis dede-
runt virum inter cives probatissimum, cui nomen erat De-

ὄν ὦν ἄπικομένος ἐς τὴν Κυρήνην καὶ μαθὼν ἕκαστα
τοῦτο μὲν τριφύλους ἐποίησέ σφας, τῇδε διαθείς. (3)
Θηραίων μὲν γὰρ καὶ τῶν περιοίκων μίαν μοῖραν
ἐποίησε, ἄλλην δὲ Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν, τρίτην
δὲ νησιωτῶν πάντων· τοῦτο δὲ τῷ βασιλεῖ Βάττω τε-
μένεα ἐξελὼν καὶ ἱρωσύνας, τὰ ἄλλα πάντα τὰ πρό-
τερον εἶγον οἱ βασιλεῖς ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε.

CLXII. Ἐπὶ μὲν δὴ τούτου τοῦ Βάττω υἱὸν διε-
τέλεε ἐόντα, ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παιδὸς Ἀρκεσίλειω πολλή
10 ταραχὴ περὶ τῶν τιμῶν ἐγένετο. Ἀρκεσίλειος γὰρ ὁ
Βάττου τε τοῦ χυλοῦ καὶ Φερετίμης οὐκ ἔφη ἀνέζεσθαι
κατὰ ὁ Μαντινέως Δημόναος ἔταξε, ἀλλ' ἀπαίτεε τὰ
τῶν προγόνων γέρεα. (2) Ἐνθεῦτεν στασιάζων ἐσώθη
καὶ ἔφυγε ἐς Σάμους, ἥ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμίνα τῆς
15 Κύπρου ἔφυγε. (3) Τῆς δὲ Σαλαμίνος τοῦτον τὸν χρό-
νον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμητήριον
ἐὼν ἀξιολόγητον ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ
κέεσται. (4) Ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη
ἐδῆτο στρατιῆς ἡ κατὰξίε σφῆας ἐς τὴν Κυρήνην. Ὁ
20 δὲ γε Εὐέλθων πᾶν μᾶλλον ἢ στρατιῇν οἱ ἐδίδου· ἡ δὲ
λαμβάνουσα τὸ διδόμενον καλὸν μὲν ἔφη καὶ τοῦτο εἶ-
ναι, κάλλιον δὲ ἐκείνου, τὸ δοῦναι οἱ δεομένην στρατιῇν·
τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. (5) Τελευ-
ταῖόν οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἄτρακτον χρύσειον
25 καὶ ἡλακάτην, προσῆν δὲ καὶ εἰρίον· εἰπάσης δὲ αὐτῇ
τῆς Φερετίμης τούτῳ ἔπος, ὁ Εὐέλθων ἔφη τοιοῦτοισι
γυναῖκας δωρῆσθαι, ἀλλ' οὐ στρατιῇ.

CLXIII. Ὁ δὲ Ἀρκεσίλειος τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν
ἐν Σάμῳ συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ.
30 Συλλεγομένου δὲ στρατοῦ πολλοὺ ἐστάλη ἐς Δελφούς
Ἀρκεσίλειος χρῆσόμενος τῷ χρηστηρίῳ περὶ κατόδου.
(2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τᾶδε, « ἐπὶ μὲν τέσσαρας Βάτ-
τους καὶ Ἀρκεσίλειος τέσσαρας, ὁκτὼ ἀνδρῶν γενεάς,
διδόθ' ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης· πλέον μέντοι
35 τοῦτου οὐδὲ πειρᾶσθαι παρανέει. (3) Σὺ μέντοι ἡσυ-
χος εἶναι κατελθὼν ἐς τὴν σωυτοῦ. Ἡν δὲ τὴν κά-
μινον εὖρης πλέον ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτῆσης τοὺς ἀμ-
φορέας, ἀλλ' ἀπόπεμπε κατ' οὖρον. Εἰ δὲ ἐξοπτῆσεις
τὴν κάμινον, μὴ ἐσέλθης ἐς τὴν ἀμφίρρυτον· εἰ δὲ μὴ,
40 ἀποθανέαι καὶ αὐτὸς καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων. »

CLXIV. Ταῦτα ἡ Πυθίη Ἀρκεσίλειω χρᾶ. Ὁ
δὲ παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Σάμου κατήλθε ἐς τὴν Κυ-
ρήνην, καὶ ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων τοῦ μαντηίου
οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἶτεε
45 τῆς ἐωυτοῦ φυγῆς. (2) Τῶν δὲ οἱ μὲν τὸ παράπαν ἐκ
τῆς χώρας ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δὲ τινὰς χειρωσάμενος
ὁ Ἀρκεσίλειος ἐς Κύπρον ἀπέστειλε ἐπὶ διαφθορῇ.
Τούτους μὲν νυν Κνίδιοι ἀπενεχθέντας πρὸς τὴν σφετέ-
ρην ἐρρύσαντο καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν. Ἰτέρους δὲ
50 τινὰς τῶν Κυρηναίων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου
καταφυγόντας ἰδιωτικὸν ὕλην περινήσας ὁ Ἀρκεσίλειος
ἐνέπρησε. (3) Μαθὼν δὲ ἐπ' ἐξεργασμένοις τὸ μαν-
τήριον ἐὼν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὐρόντα ἐν
τῇ καμίνῳ τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἐκὼν τῆς

monax. Hic vir igitur postquam Cyrenen pervenit, cognitis
rebus singulis, primum in tres tribus distribuit Cyrenæos,
partitione in hunc modum instituta : (3) Theræorum et
eorum qui in vicinia habitabant [sive periecorum], unam
partem constituit; alteram partem Lacedæmoniorum et
Cretensium; tertiam reliquorum insularium. Deinde, regi
Batto eximios tribuens agros et sacerdotia, reliqua omnia,
quæ antea regum fuerant, populo in medium posuit.

CLXII. Jam, regnante quidem hoc Batto, iste rerum
status duravit. Sub huius autem filio Arcesilao multæ tur-
bæ de honoribus sunt exortæ. Arcesilaus enim, Battis claudi
filii et Pheretimæ, negavit se toleraturum rerum statum
a Mantinensi Demonacte ordinatum, verum honores et pri-
vilegia repetiit suorum majorum. (2) Inde excitata sedi-
tione victus, Samum profugit : mater vero Pheretima, et
ipsa fugiens, Salaminem Cypri se recepit. (3) Salaminem
per id tempus tenuit Eucltho, is qui thuribulum illud spe-
ctatu dignum Delphis dedicavit, quod est in Corinthiorum
thesauro repositum. (4) Hunc adiens Pheretima, exercitum
ab eo petiit, qui se et filium Cyrenen reduceret. At ei Eucl-
tho quidlibet magis, quam exercitum, dedit. Et illa
accipiens dona, bonum quidem, ait, et hoc esse; melius
vero illud fore, si petenti sibi daret exercitum. His verbis,
quoties donum aliquod accepit, usa est. (5) Postremo
Eucltho dono ei misit fuscum aureum et colum, cui luna
etiam circumdata. Quumque idem dictum Pheretima re-
peteret, respondit Eucltho, talia munera dari mulieribus,
non exercitum.

CLXIII. Per idem tempus Arcesilaus, Sami moratus,
unumquemque excitabat spe dividendorum agrorum pro-
posita. Quumque jam magnam manum contraxisset, Del-
phos est profectus, de reditu consulturus oraculum; (2)
cui Pythia hoc dedit responsum : « Quattuor Battis et qua-
tuor Arcesilais, per octo hominum generationes, dat Lo-
xias regnum obtinere Cyrenæ; ulterius vero ut ne con-
e-mini quidem hortatur. (3) Tu tamen, quum domum re-
dieris, quietus esto : et quando fornacem reperiis plenum
amphoris, ne excoque amphoras, sed ad auram illas emitte.
Sin excoxeris fornacem, ne in circumfluum intres : alioqui
peribis tu et pulcerrimus taurus. »

CLXIV. Hoc a Pythia accepto responso Arcesilaus, sum-
ptis secum Samiis, Cyrenen rediit. Et ibi rerum potitus,
editi oraculi non erat memor, sed pœnas repetiit exsilii
sui ab adversariis. (2) Horum autem alii regione prorsus
excesserunt : alios vero, in potestatem suam redactos, Ar-
cesilaus Cyprum misit, ibi interficiendos. At hos quidem
Cnidii, suam ad oram delatos, servarunt, et Theram mise-
runt. Alios vero Cyrenæorum nonnullos, qui in privatam
Aglomachi magnam turrim confugerant, circumdata mate-
ria Arcesilaus cremavit. (3) Quo patrato facinore animad-
vertens hanc esse oraculi sententiam, quod noluisse Pythiam
ut repertas in fornace amphoras excoqueret, Cyrenæorum

τῶν Κυρηναίων πόλιος, δειμαίνων τε τὸν χειρησμένον θάνατον καὶ δοκέων ἀμφίρρυτον τὴν Κυρήνην εἶναι. (4) Ἔῃτε δὲ γυναῖκα συγγενέα ἑωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τῶν Βαρκαίων τοῦ βασιλέως, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαζίρ. 5 Παρα τοῦτον ἀπικνέεται, καὶ μιν Βαρκαῖοι τε ἄνδρες καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάδων τινὲς καταμαθόντες ἀγοράζοντα κτείνουσι, πρὸς δὲ καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἀλαζίρα. Ἀρκεσίλωος μὲν νυν εἴτε ἔκων εἴτε ἀέκων ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ.

10 CLXV. Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, ἕως μὲν ὁ Ἀρκεσίλωος ἐν τῇ Βάρκῃ διαίτῳ ἐξεργασμένος ἑωυτῷ κακὸν, ἡ δὲ εἶχε αὐτῇ τοῦ παιδὸς τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ τὰλλα νεμομένη καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπεὶ τε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύ- 15 γουσα οἰχώκεε ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἔσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλωου εὐεργεσίαι ἐς Καμβύσεια τὸν Κύρου πεποιημέναι· οὗτος γάρ ἦν ὁ Ἀρκεσίλωος ὃς Κυρήνην Καμβύσῃ ἔδωκε καὶ φόρον ἐτάξατο. Ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη Ἀρυάνδῳ ἰκέτις ἔξετο, τι- 20 μωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα, προσιζομένη πρόφασιν ὡς διὰ τὸν μηδισμόν ὁ παῖς οἱ τέθνηκε.

CLXVI. Ὁ δὲ Ἀρυάνδης ἦν οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὑπαρχος ὑπὸ Καμβύσειω κατεστεινός, ὃς ὑστέρω χρόνῳ τούτων παρυσεύμενος Δαρεῖω διεφάρη· πυθόμενος γάρ 25 καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμῶντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τοῦτο τὸ μὴ ἄλλω εἶη βασιλεῖ καταγερασμένον, ἐμιμέετο τοῦτον, ἐς δὲ ἔλαβε τὸν μισθόν. (2) Δαρεῖος μὲν γὰρ χρυσίον καθαρῶτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατότατον νόμισμα ἐκόψατο, Ἀρυάνδης δὲ ἄρχων Αἰγύ- 30 πτου ἀργύριον τοῦτο τοῦτο ἐποίησε· καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύριον καθαρῶτατον τὸ Ἀρυανδικόν. Μαθὼν δὲ Δαρεῖός μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτίην οἱ ἄλλην ἐπενείκας, ὥς οἱ ἐπανίσταται, ἀπέκτεινε.

CLXVII. Τότε δὲ οὗτος ὁ Ἀρυάνδης κατοικεῖρας 35 Φερετίμην διδοῖ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν· στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ Ἀμασιν ἀπέδεξε ἄνδρα Μαράφιον, τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην ἐόντα Πασαργάδην γένος. (2) Πρὶν δὲ ἡ ἀποστείλει τὴν στρατιὴν, ὁ Ἀρυάνδης πέμ- 40 ψας ἐς τὴν Βάρκην κήρυκα ἐπυνθάνετο τίς εἴη ὁ Ἀρκεσίλωος ἀποκτείνας. Οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑπεδέχοντο πάντες· πολλὰ τε γὰρ καὶ κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀρυάνδης οὕτω δὴ τὴν στρατιὴν ἀπέστειλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. Αὕτη μὲν 45 νυν αἰτίῃ πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγίνετο, ἐπέμπετο δὲ ἡ στρατιὴ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖν, ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ· Λιβύων γὰρ δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖα ἐστὶ, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα βασιλείως ἦν ὑπήκοα, τὰ δὲ πλεῶν ἐφρόντιζε Δαρεῖου οὐδέν.

60 CLXVIII. Οἰκέουσι δὲ κατὰ τὰδε Λίβυες, ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι· πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοικεῖσθαι, οἱ νόμοισι μὲν τὰ πλεῶν Αἰγυπτίοισι χρέονται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἷον περ οἱ ἄλλοι Λί- 65 βυες. (2) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν φέλιον περὶ ἐκαστῇ

urbe ultro abstinuit, mortem timens oraculo significatam, et circumfluum illam existimans esse Cyrenen. (4) Habuit uxorem, cognatam sui, filiam regis Barcaeorum, cui nomen erat Alazir : ad hunc se recepit. At ibi conspicati eum cives Barcae et Cyrenaeorum exsulum nonnulli in foro versantem interfecerunt, simulque cum illo socerum Alazirem. Ita Arcesilaus, oraculi responso sive volens sive praeter suam voluntatem non obsecutus, fatum suum implevit.

CLXV. Dum Arcesilaus, mali sui sibi auctor, Barcae versa- batur, interim mater ejus Pheretima honoribus filii Cyrenae fungebatur, quum caetera administrans, tum in senatu adsi- dens : postquam vero filium cognovit Barcae periisse, re- licta Cyrene in Aegyptum profugit. (2) Exstabant enim merita ab Arcesilao in Cambysen Cyri filium collata : erat quippe hic Arcesilaus, qui Cyrenem Cambysii tradide- rat, et tributum ei pactus erat pendendum. In Aegyptum ubi pervenit Pheretima, supplex adiit Aryanden, supplicas sibi ferre rogans; causam interserens, periisse filium suum eo quod Melorum favisset partibus.

CLXVI. Erat hic Aryandes praefectus Aegypti, a Cam- byse constitutus; idem qui postea, quum se parem gereret Dario, interfectus est. Postquam enim cognovit viditque Darium cupere monumentum relinquere sui, quale nemo ante illum rex effecisset, aemulatus est eum, donec tan- dem mercedem retulit. (5) Etenim Darius aurum ita ex- coquendum curaverat, ut, quoad maxime fieri posset, es- set purgatissimum; quo ex auro monetam procudit. Aryan- des vero, Aegypti praefectus, idem ipsum argento fecit : at- que etiam nunc purgatissimum argentum est Aryandicum. Id ubi eum facere cognovit Darius, alia in eum culpa col- lata, quasi adversus ipsum rebellasset, interficiendum cu- ravit.

CLXVII. Tunc vero Aryandes hic, miseratus Phereti- mam, pollicetur et universum qui in Aegypto erat exerci- tum, pedestrem et classiarium; duce nominato pedestrium copiarum Amasi, de Maraphiorum genere; navalium vero Badra, de genere Pasargadarum. (2) Priusquam autem mitteret exercitum, praekonem in urbem Barcam misit, quaesiturum quis esset qui Arcesilaum interfecisset. Barcae vero universi in se culpam receperunt, multa ab illo mala passos se esse dicentes. (3) Qua re cognita, tum demum exercitum cum Pheretima misit. Et haec quidem causa verbo tenus praetendebatur : missus autem, ut mihi quidem vide- tur, est exercitus hoc consilio, ut Libyes sub Persarum re- digerentur potestatem. Sunt enim Libyum (sive Afrorum) multi atque varii populi : quorum pauci nonnulli regis im- perio parebant, plerique autem nullam Darii habebant ra- tionem.

CLXVIII. Habitant autem Libyes hoc modo, incipiendo ab Aegypto, primi Afrorum sedes habent Adymachidae, qui institutis quidem maximam partem utuntur Aegyptiis, vestem vero gestant, qualem caeteri fere Libyes. (5) Mu-

τῶν κνημέων φορέουσι χάλκεον· τὰς κεφαλὰς δὲ κομέουσαι, τοὺς φθειράς ἐπεὰν λάβωσι τοὺς ἐσωτῆς ἐκάστη ἀντιδάνκει καὶ οὕτω ῥίπτει. (3) Οὗτοι δὲ μόνον Λιβύων τοῦτο ἐργάζονται, καὶ τῷ βασιλεῖ μόνον· τὰς παρθένους μαλλούσας συνοικεῖν ἐπιδεικνύσι· ἢ δὲ ἂν τῷ βασιλεῖ ἀρεστὴ γένηται, ὑπὸ τούτου διαπαρθεύεται. (4) Παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἄδυρμαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέχρι λιμένος τῷ οὐνομα Πλυνός ἐστι.

10 CLXIX. Τούτων δὲ ἔχονται Γιλγιάμμαι, νεμόμενοι τὴν πρὸς ἐσπέρην χώραν μέχρι Ἀφροδισιάδος νήσου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτου χώρῳ ἥ τε Πλατέα νήσος ἐπικείται τὴν ἑκτισαν Κυρηναῖοι, καὶ ἐν τῇ ἡπείρῳ Μενελαῖος λιμὴν ἐστὶ καὶ Ἀζιρίς, τὴν οἱ Κυρηναῖοι οἰκεῖν· (2) καὶ τὸ σιλφίον ἄρχεται ἀπὸ τούτου· παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου μέχρι τοῦ στόματος τῆς Σύρτιος τὸ σιλφίον. Νόμοισι δὲ χρέονται οὗτοι παραπλησίοις τοῖσι ἐτέροις.

20 CLXX. Γιλγιάμμῶν δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρας Ἀσβύται· οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρῆς οἰκεῖουσιν. Ἐπὶ θάλασσαν δὲ οὐ κατέχουσι· Ἀσβύται· τὸ γὰρ παρὰ τὴν θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται. (2) Τεθριπποδάται δὲ οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα Λιβύων εἰσὶ, νόμους δὲ τοὺς πλεῖνας μιμέσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς Κυρηναίους.

30 CLXXI. Ἀσβυστίων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Ἀσχιῆσαι· οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκεῖουσιν, κατέχοντες ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐεσπερίδας. (2) Ἀσχιῆσίων δὲ κατὰ μέσον τῆς χώρας οἰκεῖουσι Βάκαλες, ὀλίγον ἔθνος, κατέχοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς Βαρκαίης· νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται τοῖσι καὶ οἱ ὑπὲρ Κυρῆς.

40 CLXXII. Ἀσχιῆσίων δὲ τούτων τὸ πρὸς ἐσπέρης ἔχονται Νασαμῶνες, ἔθνος ἔον πολλόν, οἱ τὸ θέρος καταλείποντες ἐπὶ τῇ θαλάσῃ τὰ πρόβατα ἀναβαίνουσιν ἐς Αὐγίλα χώρον ὀπωριεύοντες τοὺς φοίνικας· οἱ δὲ πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφεῖς πεφύκασι, πάντες ἐόντες καρποφόροι. (2) Τοὺς δὲ ἀττελέβους ἐπεὰν θηρεύωσι, αὐήναντες πρὸς τὸν ἥλιον καταλέουσι καὶ ἐπειτεν ἐπὶ γάλα ἐπιπάσσοντες πίνουσι. Γυναῖκας δὲ νομίζοντες πολλὰς ἔχειν ἕκαστος ἐπὶκοῖνον αὐτέων τὴν μίξιν ποιεῖνται, τρόπον παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγέται· ἐπεὰν σκίπωνα προσθήσωνται, μίσγονται. (3) Πρῶτον δὲ γαμέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην 45 νυκτὶ τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμόνων μισγομένην· τῶν δὲ ὡς ἕκαστός οἱ μιχθῇ, διδοὶ ἔωρον τὸ ἂν ἔχῃ φερόμενος ἐξ οἴκου. (4) Ὅρχιοις δὲ καὶ μαντικῇ χρέονται τοιγῆδε· ὁμνῶσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἀνδράς δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους 50 γένεσθαι, τούτους, τῶν τύμβων ἀπτόμενοι· μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα, καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμούνται· τὸ δ' ἂν ἴδῃ ἐν τῇ ὅφῃ ἐνύπνιον, τούτῳ χρᾶται. (5) Πίστασι δὲ τοιγῆδε χρέονται· ἐκ τῆς χειρὸς διδοὶ πῖεῖν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς

lieres eorum in utraque tibia armillam gestant æneam : comam alunt; et pediculos, quos quæque capit, vicissim mordet, atque ita abjicit. (3) Hi soli ex cunctis Afria hoc faciunt : iidemque soli virgines, quum in eo sunt ut nubant, regi ostendunt; quarum quæcumque illi placet, eam rex devirginat. (4) Pertinent hi Adyrmachidæ ab Ægypto usque ad portum cui nomen est Plynus.

CLXIX. His contigui sunt Giligammar, terram incolentes occidentem versus, usque ad Aphrodisiadem insulam. In hujus regionis medio ad oram sita est Platea insula, in quam Cyrenæi duxerant coloniam; in continente vero est Menelæus portus, et Aziris oppidum, quod incolebant Cyrenæi; (2) unde incipit silphium; pertinet autem silphium a Platea insula usque ad ostium Syrtis. Institutis hi utuntur iisdem fere atque ii de quibus ante dictum.

CLXX. Giligammarum, occidentem versus, finitimi sunt Asbystæ. Hi supra Cyrenen habitant : nec ad mare pertinent; oram enim maritimam Cyrenæi incolunt. (2) In regendis quadrigis non postremi sunt, sed vel maxime inter Afros omnes eminent. Instituta autem pleraque æmulantur Cyrenæorum.

CLXXI. Asbystis ab occidente contermini sunt Auschisæ. Hi super Barcam habitant, pertinentque ad mare cæcæ Euesperidas. (2) In media Auschisarum ditione habitant Bacales, exiguus populus, ad mare pertineutes prope Tauchira, oppidum ditonis Barcææ. Iisdem institutis hi utuntur atque illi qui supra Cyrenen habitant.

CLXXII. Auschisarum horum, versus occidentem, finitimi sunt Nasamones, numerosus populus; qui æstate, relictis ad mare pecoribus, ad locum cui Augila nomen, adscendunt, palmulas collecturi : nascuntur enim ibi frequentes palmæ arbores, insigni magnitudine, et frugiferæ omnes. (2) Iidem locustas venantur, quas ad solem siccatas molunt, et deinde lacti inspersas una cum lacte bibunt. Uxores quidem quisque complures solet habere, sed promiscue cum quibuslibet coeunt : simili modo, atque Massagetæ, scipione prius in terram defixo concumbunt. (3) Quando primum uxorem ducit vir Nasamon, moris est ut prima nocte sponsa cum singulis deinceps convivis concumbat : et quilibet, postquam coit, donum dat quod domo secum attulit. (4) Jurisjurandi et divinationis apud eos hi ritus sunt : jurant per viros qui inter ipsos justissimi et fortissimi dicuntur fuisse; per hos jurant, sepulcra eorum tangentes. Divinaturi, ad sepulcra accedunt majorum, et peractis precibus ibidem indormiunt : quodcumque dein visum quisque per somnum vidit, eo utitur. (5) Fidem sibi mutuo dant hoc modo : alter alteri ex sua manu præbet bibendum, vicissimæ

τοῦ ἐτέρου πίνειν ἦν δὲ μὴ ἔχουσι ὑγρὸν μηδὲν, οἱ δὲ τῆς χαμᾶθεν σποδοῦ λαβόντες λείχουσι.

CLXXIII. Νασαμῶσι δὲ προσόμουροι εἰσι Ψύλλοι· οὗτοι ἐξαπολώλασι τρώπῳ τοιῷδε· ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἑλνυτρα τῶν ὑδάτων ἐξηύηνε, ἥ δὲ χώρα σφι πᾶσα ἐντὸς ἐοῦσα τῆς Σύρτιος ἦν ἀνδροσ· οἱ δὲ βουλευσάμενοι κοινῷ λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα τὰ λέγουσι Αἰθῶες), καὶ ἐπεῖτε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέγωσέ σφεας. 10 Ἐξαπολομένων δὲ τούτων ἔχουσι τὴν χώραν οἱ Νασαμῶνες.

CLXXIV. Τούτων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδει οἰκέουσι Γαράμαντες, οἱ πάντα ἀνθρωπον φεύγουσι καὶ παντὸς ὁμιλίην, καὶ οὔτε ὄπλον 15 ἐκτέαται ἀρχίον οὐδὲν οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπιστέαται.

CLXXV. Οὗτοι μὲν δὴ κατύπερθε οἰκέουσι Νασαμῶνων· τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Μάχαι, οἱ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν τριῶν ἀνέντες αὐξέσθαι, τὰ δὲ ἐνθεν καὶ ἐνθεν κείροντες ἐν γροῖ, ἐς δὲ τὸν πόλεμον στρουθῶν καταγαίων 20 δαρὰς φορέουσι προβλήματα. (2) Διὰ δὲ αὐτῶν Κῆνυψ ποταμὸς βέων ἐκ λόφου καλυμένου Χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκιδδοῖ. Ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασὺς ἰδησί ἐστι, ἐούσης τῆς ἀλλῆς τῆς προκαταλε- 25 γθείσης Λιβύης ψιλῆς· ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στάδιοι διηκόσιοι εἰσι.

CLXXVI. Μακῶν δὲ τούτων ἐχόμενοι Γινδᾶνές εἰσι, τῶν αἱ γυναῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ ἐκάστη φορεῖ κατὰ τοιόνδε τι, ὥς λέγεται κατ' ἄν- 30 δρα ἑκαστον μιγθέντα περισφύριον περιδέεται· ἡ δ' ἂν πλείστα ἔχη, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι ὥς ὑπὸ πλείστων ἀνδρῶν φιληθεῖσα.

CLXXVII. Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν ἐς τὸν πόντον τούτων τῶν Γινδᾶνων νέμονται Λωτοράγοι, οἱ τὸν 35 καρπὸν μῶνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζῶουσι. (2) Ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπὸς ἐστὶ μέγας ὅσον τε τῆς στήλης γλυκύτητα δὲ τοῦ φοίνικος τῷ καρπῷ προσίκελος. Ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Λωτοράγοι καὶ οἶνον.

40 CLXXVIII. Λωτοράγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες, τῇ λωτῇ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἔσσαν γε τῶν πρότερον λεγθέντων. (2) Κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν τῇ ὀνόμα Τρίτων ἐστί· ἐκιδδοῖ δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα· ἐν δὲ 45 αὐτῇ νῆσος ἐνὶ τῇ ὀνόμα Φιλὰ. Ταύτην δὲ τὴν νῆσον Λακεδαιμονίοισι φασὶ λόγιον εἶναι κτίσται.

CLXXIX. Ἔστι δὲ καὶ ὁδε λόγος λεγόμενος, Ἰή- 50 σονα, ἐπεῖτε οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλίῳ ἡ Ἀργῷ, ἐσθλόμενον ἐς αὐτὴν ἀλλήν τε ἐκατόμβην καὶ δὴ καὶ τρίποδα γάλακον περιπλώειν Πελοπόννησον, βουλόμε- 55 νον ἐς Δελφοὺς ἀπικέσθαι καὶ μιν, ὥς πλώοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην, ὑπολαβέειν ἄνεμον βορέην καὶ ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιβύην· πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν, ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. (2)

que ex alterius bibit manu : quodsi liquoris nihil adest . pulverem humo sublatam lingunt.

CLXXXIII. Nasamonibus contermini sunt Psylli. Hi tali modo interierunt : Notus ventus exsiccaverat receptacula, quæ habuerant, aquarum : est enim regio intra Syrtin omnis aquarum inops. Tum illi, re deliberata, communi consilio adversus Notum expeditionem susceperunt : (refero autem hæc, quæ Libyes narrant :) et, postquam in arenas pervenerunt, coortus Notus eos obruit. Quibus exstinctis, regionem eorum Nasamones occuparunt.

CLXXXIV. Supra hos, meridiem versus, in regione feris frequente, habitant Garamantes; qui quemcumque hominem fugiunt; et cujuscumque commercium : nec arma ulla ad belli usum hi habent, nec pugnare norunt.

CLXXXV. Hi igitur supra Nasamones habitant : juxta mare vero, et ab occidente, finitimi eorundem Macæ sunt. Hi in medio capillos crescere sinentes, hinc vero atque illinc in cute tondentes, per hanc tonsuram cristas gerunt. In bellum proficiscentes, struthionum terrestrium pelles pro scutis gestant. (2) Per eorundem ditionem Cinyps fluvius, ex colle profluens cui nomen Charitón, (id est, Gratiarum rollis) in mare provolvitur. Hic collis Charitón nemoribus frequens est, quum reliqua Libya, quam adhuc commemoravi, arboribus nuda sit. A mari ad illum stadia sunt ducenta.

CLXXXVI. Macis his proximi sunt Gindanes : quorum mulieres fascias ex pellibus ad pedum malleolos gestant unaquæque multas; idque hac de causa fieri aiunt : ut cum quoque viro concubuit mulier, ita fasciam circumligat; et, quæ plurimas gestat, ea præstantissima esse judicatur, quippe a plurimis viris amata.

CLXXXVII. Oram horum Gindanum, quæ in mare prominet, Lotophagi habitant; qui nullo alio cibo, nisi loti fructu, vitam sustentant. (2) Est autem loti fructus magnitudine bæccæ lentisci, dulcedine vero similis fructui palmæ arboris. Parant vero Lotophagi etiam vinum ex eodem fructu.

CLXXXVIII. Lotophagos, secundum mare, excipiunt Machlyes; qui et ipsi quidem loto utuntur, verum tamen minus quam prædicti. (2) Pertinent hi ad flumen magnum, cui nomen Triton : infunditurque is fluvius in magnum lacum Tritonidem, in quo est insula cui nomen Phila. Hanc insulam, aiunt, Lacedæmonios ex oraculi effato colonis debuisse frequentare.

CLXXXIX. Narratur vero etiam hæc historia : Iasonem, postquam sub Pelio navem Argo construxisset, quum alia hecatombe, tunc et tripode æneo in navem imposito, Peloponnesum esse circumvectum, Delphos profecturum, sed quum circa Maleam navigaret, vento borea abreptum et ad Libyam fuisse adpulsum; priusquam autem terram conspexisset, hæsisse in brevibus Tritonidis lacus.

Καὶ οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγὴν λόγος ἐστὶ φανῆναι Τρίτωνα, καὶ κελεύειν τὸν Ἰήσονα ἑωυτῷ δοῦναι τὸν τρίποδα, φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξιναι καὶ ἀπήμονας ἀποστελέειν. (3) Πειθόμενου δὲ τοῦ Ἰήσονος, οὕτω δὴ τὸν τε διέκπλουν τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῷ ἑωυτοῦ ἱρῷ ἐπιθεσπίσαντά τε τῇ τρίποδι καὶ τοῖσι σὺν Ἰήσωνι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὡς ἔπειαν τὸν τρίποδα κομίσσεται τῶν τις ἐχόνων τῶν ἐν τῇ Ἀργοί συμ-
10 πλωόντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην Ἑλληνίδας πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην. Ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιθύων χρῆσθαι τὸν τρίποδα.

CLXXX. Τούτων δὲ ἔχονται τῶν Μαχλύων Αὐ-
15 σέες· οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην οἰκεῖουσιν, τὸ μέσον δὲ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων. Καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσιν τῆς κεφαλῆς, οἱ δὲ Αὐσέες τὰ ἔμπροσθε. (2) Ὅρτῃ δὲ ἐνιαυσίῃ Ἀθηναίης αἱ παρθέναι αὐτῶν δῖχα διασταῖσαι μάχονται πρὸς ἀλλήλας λίθοισι τε καὶ ξύλοις, τῷ αὐτιγενεῖ θεῷ λέγουσαι τὰ πατρία ἀποτελέειν, τὴν Ἀθηναίην καλεῖμεν. Τὰς δὲ ἀποθνήσκουσας τῶν παρθένων ἐκ τῶν τρωμάτων ψευδοπαρθένους καλεῖσι. (3) Πρὶν δ' ἀνῆλθαι αὐτὰς μάχεσθαι, τὰδε ποιεῖσιν· κοινῇ παρθένον
25 τὴν καλλιστεύουσιν ἑκάστοτε κοσμήσαντες κυνέη τε Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ καὶ ἐπ' ἄρμα ἀναβιδάσαντες περιάγουσιν τὴν λίμνην κύκλῳ. (4) Ὅτε οἱσι δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους πρὶν ἢ σφι Ἑλληνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, δοκέω δ' ὅτι
30 Αἰγυπτίοισι ὅπλοις κοσμέσθαι αὐτὰς· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φημὶ ἀπῆλθαι ἐς τοὺς Ἑλληνας. (5) Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης, καὶ μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ δοῦναι ἑωυτὴν τῷ Διὶ, τὸν δὲ Δία ἑωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. (6) Ταῦτα μὲν λέγουσι, μῖζιν δὲ ἐπικούειν τῶν γυναικῶν ποιοῦνται, οὔτε συνοικέοντες κτηνηδὸν τε μισγόμενοι. Ἐπειὰν δὲ γυναῖκί τὸ παιδίον ἀδρὸν γέννηται, συμφοι-
35 τέουσι ἐς τὸ αὐτὸ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνός, καὶ τῷ ἄνδρὶ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τοῦτου παῖς νομίζεται.

CLXXXI. Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν νομάδων Λιθύων εἰρέεσθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἡ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη, ὑπὲρ δὲ τῆς θηριώδους ὄφρυς φάμμου κατήκει, παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰ-
45 γυπτίων ἐπ' Ἡρακλέας στήλας. (2) Ἐν δὲ τῇ ὄφρῃ ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερέων δόδου ἄλός ἐστι τρύφεια κατὰ γόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι, καὶ ἐν κορυφῇσι ἑκάστου τοῦ κολωνοῦ ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἄλός ὕδωρ ψυχρὸν καὶ γλυκὺ, περὶ δὲ αὐτὸ ἄνθρωποι οἰκεῖουσιν ἔσχατοι πρὸς τῆς ἐρήμου καὶ ὑπὲρ τῆς θηριώ-
50 δεος, πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων δόδου Ἀμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαίου Διός· καὶ γὰρ τὸ ἐν Θίβησι, ὡς καὶ πρότερον εἰρήξαι μοι, κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τῷγαλμά ἐστι. (3) Τυχγὰ

(2) Ibi tunc inopi consilii, nescientique quo pacto educeret navem, adparuisse aiunt Tritonem, jussisseque Iasonem, ut sibi daret tripodem illum; dicentem, se illis monstraturum exitum, et incolumes emissurum. (3) Cui postquam morem gessisset Iason, tum Tritonem illis tutum per brevem exitum monstrasse, et tripodem in suo templo deposuisse; ex eodem vero tripode oraculo edito rein omnem Iasoni ejusque sociis praedixisse; nempe, si quis ex Argonautarum posteris tripodem illum abstulisset, tunc inevitabili necessitate centum urbes Graecas circa Tritonidem lacum esse condendas. Quae ubi cognovissent Libyes hanc regionem incolentes, tripodem illos occultasse.

CLXXX. Machlyum horum finitimi sunt Ausenses; qui pariter atque illi Tritonidem lacum adcolunt, sed interfluente Tritone ab illis dirimuntur. Et Machlyes quidem in postica capitis parte comam alunt; Ausenses vero in anteriore. (2) Anno Minervae festo virgines horum duabus a partibus stantes pugnant invicem lapidibus atque fustibus, dicentes, indigenae deo (quam Minervam nos vocamus) se patrio ritu officium praestare. Si quae virgines ex vulneribus moriuntur, has falso nominatas virgines dicunt. (3) Priusquam vero illas ad pugnandum committant, hoc faciunt: pulcerrimam virginum publice exornant galea Corinthia reliquaue armatura Graecanica, et curru impositam circa lacum circumvehunt. (4) Quoniam vero cultus virgines ornaverint priusquam Graeci in eorum vicinia habitaverint, non habeo dicere: videntur mihi autem Aegyptiis armis eas instruxisse. Nam ab Aegypto et scutum et galeam autumo ad Graecos pervenisse. (5) Minervam autem perhibent esse Neptuni filiam et Tritonidis paludis; dedisse autem se ipsam Jovi, quum nescio quid haberet quod de patre conquereretur: Jovemque eam pro filia adoptasse. (6) Haec quidem ita narrant. Ceterum promiscue cum mulieribus pecudum more coeunt, non una habitantes. Tertio quoque mense conveniunt viri: quo in conventu, postquam adultus est puer quem mulier peperit, cui viro similis reperitur puer, is ejus pater esse censetur.

CLXXXI. Quos adhuc recensui, hi sunt Nomades Libyes, mare adcolentes. Supra hos vero, mediterranea versus, feris frequens Libya est. Tum supra hanc Ferinam Libyam supercilium porrigitur arenosum, a Thebis Aegyptiis usque versus Herculeas pertinens columnas. (2) In eo supercilio per decem fere dierum iter sunt in collibus frusta salis, ingentibus grumis; et in cujuslibet collis vertice e medio sale exsilit aqua frigida ac dulcis: circaque illas aquas habitant extremi homines versus Desertam Libyam et ultra Ferinam. Et primi quidem, a Thebis decem dierum itinere distantes, habitant Ammonii, qui templum Jovis habent, a Thebi Jovis templo derivatum: nam etiam Thebis, ut ante dictum est, arietina facie est Jovis simu-

νει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἔον, τὸ τὸν μὲν ὄρθρον γίνεται χλιαρὸν, ἀγορῆς δὲ πληθυσσοῦσης ψυχρότερον· μεσαμβρίῃ τε ἔστι καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν· τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κήπους· (4) ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης ὕπνεται τοῦ ψυχροῦ, ἐς δὲ δύεται τε ὁ ἥλιος καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρὸν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἰὸν ἐς τὸ θερμὸν ἐς μέσας νύκτας πελάζει, τηνικαῦτα δὲ ζέει ἀμβολάδην· παρέρχονται τε μέσαι νύκτες καὶ ψύχεται μέχρι ἐς ἡῶ. Ἐπίκλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη καλεῖται ἡλίου.

CLXXXII. Μετὰ δὲ Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύης τῆς ψάμμου δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, κολωνὸς τε ἄλλος ἔστι ὁμοίος τῷ Ἀμμωνίῳ καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκεῖουσιν· τῷ δὲ χώρῳ τούτῳ οὖνομα Αὐγυλά ἔστι. Ἐς τοῦτον τὸν χώρον οἱ Νασαμῶνες ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας φοιτέουσιν.

CLXXXIII. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων διὰ δέκα ἡμερέων ἄλλων ὁδοῦ ἕτερος ἄλλος κολωνὸς καὶ ὕδωρ καὶ φοίνικες καρποφόροι πολλοὶ, κατὰ περ καὶ ἐν τοῖσι ἑτέροις· καὶ ἄνθρωποι οἰκεῖουσιν ἐν αὐτῷ τοῖσι οὖνομα Γαράμαντές ἔστι, ἔθνος μέγα ἰσχυρὸς, οἱ ἐπὶ τὸν ἅλα γῆν ἐπιφορέοντες οὕτω σπείρουσι. (3) Συντομώτατον δ' ἔστι ἐς τοὺς Λωτοφάγους, ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερέων ἐς αὐτοὺς ὁδὸς ἔστι. Ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται. Ὅπισθονόμοι δὲ διὰ τὸδε εἰσὶ· τὰ κέρσα ἔχουσι κεκυφῶτα ἐς τὸ ἔμπροσθε· (3) διὰ τούτου ὀπίσω ἀναχωρέοντες νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθε οὐκ οἶοι τέ εἰσι προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερῶν. Ἄλλο δὲ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν ὅτι μὴ τοῦτο, καὶ τὸ δέρμα ἐς παχύτητά τε καὶ τρίψιν. (4) Οἱ Γαράμαντες δὲ οὗτοι τοὺς τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποις· οἱ γὰρ τρωγλοδύται Αἰθίοπες πόδας τάχιστα ἰσχυροὺς πάντων εἰσὶ τῶν ἡμεῖς περὶ λόγους ἀποφερομένων ἀκούομεν. (5) Σιτέονται δὲ οἱ τρωγλοδύται ὄφεις καὶ σαύρους καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρπετῶν· γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίῳ νανομίκασιν, ἀλλὰ τετρίγασιν κατὰ περ αἱ νυκτερίδες.

CLXXXIV. Ἀπὸ δὲ Γαράμαντων δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος ἄλλος τε κολωνὸς καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκεῖουσιν τοῖσι οὖνομά ἐστι Ἀτάραντες, οἱ ἀνώνομοι εἰσὶ μῦθοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἁλῆσι μὲν γὰρ σφί ἐστι Ἀτάραντες οὖνομα, ἐνὶ δὲ ἐκάστω αὐτῶν οὖνομα οὐδὲν κέεται. (2) Οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρέονται καὶ πρὸς τούτοις πάντα τὰ αἰσχροῦ λοιδορεῖνται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτοὺς τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν χώραν αὐτῶν. (3) Μετὰ δὲ δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος κολωνὸς ἄλλος καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκεῖουσιν. Ἐχεται δὲ τοῦ ἄλλος τούτου ὁδὸς τῷ οὖνομά ἐστι Ἀτλας· (4) ἔστι δὲ στεῖνόν καὶ κυκλωτερές πάντη, ὁψηλὸν δὲ οὕτω δὴ τί λέγεται ὡς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἶά τε εἶναι ἰδέσθαι· οὐδέποτε γὰρ αὐτάς ἀπολείπειν νέφεα οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. Τούτων χίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. (5) Ἐπὶ τούτου

lacrum. (3) Est autem ibi alia etiam aqua fontana : quæ mane tepida est, versus meridiem autem frigidior, ipso vero medio die admodum fit frigida, quo tempore hortos illi irrigant : (4) tum inclinante die minuitur paulatim frigus usque ad solem occidentem, ubi rursus tepida fit aqua : dein paulatim calescit magis, donec media nox adest ; tunc vero fervens exæstual : post mediam noctem rursus refrigerat usque ad auroram. Nomen fontis est Solis fons.

CLXXXII. Post Ammonios in eodem arenoso supercilio, post decem iterum dierum iter, tumulus salis est, similis Ammonio, item aqua ; ibique rursus homines habitant : nomen ejus loci Augila est. Hic est locus, quo proficisci consueverunt Nasamones, palmulas collecturi.

CLXXXIII. Ab Augilis, rursus post decem dierum iter, alius est salis tumulus, et aqua, et frequentes palmæ arbores frugiferae, quemadmodum et in cæteris tumulis. Ibi inhabitant homines, quibus nomen Garamantes, magnus admodum populus : qui humum in salem ingerunt, atque ita sementem faciunt. (2) Brevissima ab his via ad Lotophagos, a quibus iter est triginta dierum ad illos. In horum terra nascuntur etiam boves qui opisthonomi (*retro pascentes*) vocantur. Sunt autem opisthonomi hanc ob causam, quod cornua habent antrosum curvata ; (3) qua de causa retro gradientes pascuntur : nam autrosum progredientes pasci non possunt, quoniam, priusquam progredi possint, cornua in terram impinguntur. Cæterum ab aliis bobus nil differunt, nisi hoc ipso, et corii crassitie duritieque. (4) Idem Garamantes quadrigis venantur Troglodytas Æthiopes. Sunt enim hi Troglodytæ Æthiopes pedibus perniciosissimi omnium hominum, de quibus fando relatum audivimus. (5) Vescuntur autem Troglodytæ serpentibus atque lacertis, et id genus reptilibus : sermone vero utuntur nulli alii simili ; sed strident veluti noctuæ.

CLXXXIV. Post Garamantes, interjecto iterum dierum decem itinere, alius est salis tumulus, et aqua : quo loco homines habitant, qui Atarantes vocatur. Hi soli omnium, quos novimus, hominum innominati sunt : nam cuncti quidem in universum Atarantes nominantur, unicuique autem per se nullum nomen impositum est. (2) Idem solem capitibus ipsorum imminet exsecrantur et fardis quibusque conviciis incessunt, eo quod et ipsos homines et ipsorum terram urendo vexet et consumat. (3) Deinde, post aliorum decem dierum iter, est alius salis tumulus, et aqua, et circum habitantes homines : cui salis tumulo proximus est mons, cui nomen Atlas ; (4) angustus est, et circumcirca rotundus ; idem ea esse altitudine perhibetur, ut vertex ejus conspici non possint ; numquam enim nubibus vacare, nec æstate, nec hieme. Hunc montem cæli fulcrum esse aiunt indigenæ. (5) Ab hoc monte homines

τοῦ οὐρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπώνυμοι ἐγένοντο· καλεῖνται γὰρ Ἀτλαντες. Λέγονται δὲ οὔτε ἐμψυχον οὐδὲν σιτέσθαι οὔτε ἐνύπνια ὄραν.

CLXXXV. Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων ἔχω τὰ οὐνόματα τῶν ἐν τῇ ὀρρῇ κατοικημένων καταλέξει, τὸ δ' ἀπὸ τούτων οὐκέτι. Διήκει δ' ὧν ἡ ὀρρὴ μέχρι Ἡρακλέων στηλέων καὶ τὸ ἔξω τούτων. (2) Ἔστι δὲ ἄλλος τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμερῶν ὁδοῦ καὶ ἄνθρωποι οἰκούντες. Τὰ δὲ οἰκία τούτοις πᾶσι ἐκ τῶν ἀλίνων χόνδρων οἰκοδομεῖται. Ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἀνομβρὰ ἐστὶ· οὐ γὰρ ἂν ἐδυνάτο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἄλινοι, εἰ ἔτι. (3) Ὁ δὲ ἄλλς αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσσεται. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὀρρῆς ταύτης, τὸ πρὸς νότον (4) καὶ μεσόγαιαν τῆς Λιβύης, ἐρήμος καὶ ἀνυδρὸς καὶ ἄσπερος καὶ ἀνομβρὸς καὶ ἄχλωρος ἐστὶ ἡ χώρα, καὶ ἱκμάδος ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδέν.

CLXXXVI. Οὗτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λίμνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσι κρεοφάγοι τε καὶ γαλακτοπόται Λίβυες, καὶ θηλέων τε βοῶν οὗτοι γενομένοι, διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ἔτι οὐ τρέφοντες. (2) Βοῶν μὲν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες διακαίεσσι πατέσθαι διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἰσιν, ἀλλὰ καὶ νηστείας αὐτῇ καὶ ὁρτάς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρκαίων γυναῖκες οὐδὲ ὕδιν πρὸς τῇσι βουσί γεύονται. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει.

CLXXXVII. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τῆς Τριτωνίδος λίμνης οὐκέτι νομάδες εἰσι Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρεώμενοι, οὐδὲ κατὰ τὰ παιδία ποιούντες οἷόν τι καὶ οἱ νομάδες ἐώθασι ποιεῖν. (2) Οἱ γὰρ δὴ τῶν Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο εἶπαι, ποιῶσι δὲ αὐτῶν συγχοὶ τοιαῦτα· τῶν παιδιῶν τῶν σφετέρων, ἐπεὶ τετραέτετα γένναι, οἷσπερ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοις, τοῦδε εἵνεκεν ὥς μή σφεας ἐς τὸν πᾶν χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλέηται. Καὶ διὰ τοῦτο σφεας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. (3) Εἰσι γὰρ ὥς ἀληθῶς Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὧν εἰσί. (4) Ἦν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγίνεται, ἐξεύρηται σφι ἄκος· τράγου ὄδρον σπείσαντες βρύνται σφεας. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Λίβυες.

CLXXXVIII. Θυσίαι δὲ τοῖσι νομάσι εἰσι αἷδε· ἐπεὶ τοῦ ὠτὸς ἀπάρχωνται τοῦ κτήνεος, ριπτεύουσι ὑπὲρ τὸν ὄμω, τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἀποστρέφουσι τὸν αὐχένα αὐτοῦ. Θύουσι δὲ ἥλιον καὶ σελήνην μούνοισι. (2) Τούτοις μὲν νυν πάντες Λίβυες θύουσι, ἀτὰρ οἱ περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες τῇ Ἀθηναίῃ μάλιστα, μετὰ δὲ τῷ Τρίτῳ καὶ τῷ Ποσειδῶνι.

CLXXXIX. Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐποίησαντο οἱ Ἕλληνες· πλὴν γὰρ ἡ ὅτι σκυτίνη ἡ ἐσθῆς

isti nomen invenere : Atlantes enim vocantur. Dicuntur autem hi nec animatum quidquam comedere, nec insomnia videre.

CLXXXV. Ad hos igitur usque Atlantes nomina edere possum populorum, supercilium illud habitantium; ulterius vero non possum. Porrigitur autem idem supercilium usque ad Herculeas columnas, atque etiam extra eas. (2) Suntque in illo ex denorum dierum itineris intervallo salis fodinae, et homines ibi habitantes, quorum omnium domus ex salis grumis sunt exstructae : nam iste jam Libyæ tractus pluvia caret; nec vero durare muri ædium illi possent, si plueret. (3) Effoditur autem ibi sal et albus colore, et purpureus. Ultra istud vero supercilium, versus meridiem et mediterranea Libyæ, deserta est terra, et aquis, feris, pluvia, lignis vacua, omni que humore prorsus destituta.

CLXXXVI. Itaque inde ab Ægypto usque ad Tritonidem quidem lacum sunt Nomades Libyes, carniū esu et lactis potu viventes. Vaccarum vero carnem hi non gustant, eandem ob causam propter quam nec Ægyptii : neque vero porcos alunt. (2) Vaccarum carne vesci Cyrenæorum etiam mulieres nefas ducunt propter Ægyptiam Isin, cujus in honorem etiam jejunia agunt et festos dies celebrant : Barcæorum vero mulieres non modo vaccas, sed ne porcos quidem gustant. Et hæc quidem ita se habent.

CLXXXVII. Qui vero ab occidente Tritonidis lacus habitant Libyes, hi non jam nomades sunt, neque eisdem utuntur institutis, nec pueris faciunt simile quiddam quod Nomades facere consueverunt. (2) Nomades enim Libyæ, haud satis scio an omnes, multi certe eorum hoc faciunt : quando pueri eorum quartum annum compleverunt, tunc illis venas in vertice capitis lana ovium succida urunt, nonnulli etiam venas temporum; idque hac causa faciunt, ne insequente tempore umquam ex pituita laborent e capite defluente : et hanc ob causam aiunt optima se frui valetudine. (3) Revera enim Libyes præ omnibus hominibus, quos novimus, firmissima utuntur valetudine; an hac ipsa de causa, equidem pro certo haud dixerim : sunt autem utique firmissima valetudine. (4) Quodsi pueros, dum inuruntur, convulsio corripit, inventa est ab eis medicina : inspersa lirci urina eis medentur. Refero autem quæ ab ipsis Afris narrantur.

CLXXXVIII. Sacrificiorum ritus apud Nomades hi sunt : ab aure pecudis auspicantur, quam præcisam super humerum projiciunt : hoc facto, cervicem victimæ retro vertunt. Non autem immolant nisi Soli et Lunæ. (2) His Libyes cuncti sacra faciunt : sed, qui circa Tritonidem lacum sedes habent, hi Minervæ maxime, et post hanc Tritoni et Neptuno sacrificant.

CLXXXIX. Vestem vero et ægides, quibus instruuntur Minervæ imagines, a Libyis adoptarunt Græci : præter-

τῶν Λιβυσσέων ἐστὶ καὶ οἱ θύσανοι οἱ ἐκ τῶν αἰγίδων αὐτῇσι οὐκ ὄφριες εἰσι, ἀλλ' ἱμάντινοι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἑσταλται. (2) Καὶ δὴ καὶ τὸ οὐνομα κατηγορεῖται ὅτι ἐκ Λιβύης ἦκει ἡ στολὴ τῶν Παλλαδίων αἰγίδας γὰρ περιβάλλονται φυλάς περὶ τὴν ἐσθῆτα θυσανωτὰς αἱ Λιβύσσαι, κεχριμένας ἐρευθεδάνῳ, ἐκ δὲ τῶν αἰγέων τούτων αἰγίδας οἱ Ἕλληνες μετωνόμασαν. (3) Δοκέει δ' ἔμοιγε καὶ ἡ ὁλοφυγὴ ἐπ' ἱεροῖσι ἐνθαῦτα πρῶτον γενέσθαι· κάρτα γὰρ ταύτῃ χρέονται αἱ Λιβύσσαι, καὶ χρέονται καλῶς. Καὶ τέσσαρας ἵππους συζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασι.

CXC. Θάπτονται δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας οἱ νομάδες κατὰ περὶ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Νασαμώνων· οὗτοι δὲ κατημένους θάπτονται, φυλάσσοντες, ἐπεὶ ἀπὴν τὴν ψυχὴν, ὅπως μιν κατίσουςι μὴδὲ ὑπτιος ἀποθανέεται. (2) Οἰκήματα δὲ σύμπληκτα ἐξ ἀνθερίων ἐνεργμένων περὶ σχοίνους ἐστὶ, καὶ ταῦτα περιφορητά. Νόμοισι μὲν τοιούτοις οὗτοι χρέονται.

CXCI. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ Λυβύσων ἔχονται ἀροτῆρες ἥδη Λιβύες καὶ οἰκίας νομίζοντες ἐκτῆσθαι, τοῖσι οὐνομα κέεται Μάξυες· οἱ τὰ ἐπὶ δεξιὰ τῶν κεφαλῶν κοιμέουσι, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερὰ κείρουσι, τὸ δὲ σῶμα μιτῶ χρίονται. (2) Φασι δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν. Ἡ δὲ γῶρη αὐτῇ τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Λιβύης ἡ πρὸς ἐσπέρην πολλῶι θηριωδестέρῃ τε καὶ δασυτέρῃ ἐστὶ τῆς τῶν νομάδων γῶρης. (3) Ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς Λιβύης, τὴν οἱ νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινὴ τε καὶ ψαμμύδης μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ, ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἐσπέρης, ἡ τῶν ἀροτῆρων, ὀρεινὴ τε κάρτα καὶ δασέα καὶ θηριώδης· (4) καὶ γὰρ οἱ ὄφριες οἱ ὑπερμεγάρθεις καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσὶ καὶ οἱ ἐλέφαντές τε καὶ ἄρκτοι καὶ ἀσπίδες τε καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέρρα ἔχοντες καὶ οἱ κυνοκέφαλοι καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὡς δὴ λέγονται γε ὑπὸ Λιβύων, καὶ οἱ ἄγριοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄγρια καὶ ἄλλα πλήθει πολλὰ θηρία καταψευστά.

CXCH. Κατὰ τοὺς νομάδας δὲ ἐστὶ τούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἄλλα τοιάδε, πύργαροι καὶ ῥοκαδες καὶ βουβάλιες καὶ ὄνοι, οὐκ οἱ τὰ κέρρα ἔχοντες, ἀλλ' ἄλλοι ἄποτοι (οὐ γὰρ δὴ πίνουσι), καὶ ὄρυες, τῶν τὰ κέρρα τοῖσι φοινίσι οἱ πήγρεις ποιεῦνται (μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τούτο κατὰ βούν ἐστί), καὶ βασσάρια καὶ ὑαῖναι καὶ ὑστρίγες καὶ κριοὶ ἄγριοι καὶ οἰκτιες καὶ ὄως καὶ πάνθηρες καὶ βόρυες, καὶ κροκόδειλοι ὅσων τε τριπλήγρεις χερσαῖοι, τῇσι σαύρησι ἐμφερέσονται, καὶ στρουθοὶ κατάγαιοι, καὶ ὄφριες σμικροὶ, κέρρας ἐν ἑκάστῳ ἔχοντες. (2) Ταῦτά τε δὴ αὐτοὶ ἐστὶ θηρία, καὶ τὰ περὶ τῇ ἄλλῃ, πλὴν ἐλάφου τε καὶ ὕος ἀγρίου· ἐλαφος δὲ καὶ ὕς ἀγρίου ἐν Λιβύῃ πάνπαν οὐκ ἐστὶ. (3) Μυῶν δὲ γένεα τριζῇ αὐτοὶ ἐστὶ· οἱ μὲν δίποδες καλεῦνται, οἱ δὲ ζεγέριες (τὸ δὲ οὐνομα τούτου ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, δύναται δὲ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοί), οἱ δὲ ἐχινίες. (4) Εἰσὶ δὲ καὶ γαλέαι ἐν τῇ σιλήφῳ γινόμεναι, τῇσι Τηρησσίγαι

quam enim quod pellicea est Libyssarum vestis, et quod fimbriae, ex illarum aegidibus (*thoracibus caprinis*) pendentes, non serpentes sunt, sed ex loris factae, reliqua omnia eodem modo instructa sunt. (2) Atque etiam nomen declarat, ex Libya venisse cultum quo instruuntur Palladia: quippe Libyssae mulieres vesti suae circumjiciunt nudas aegidas (*thoraces ex pelle caprina*) fimbriatas, rubia tinctas: ex his vero aegidis Graeci aegidas denominarunt. (3) Videturque mihi etiam ululatus in sacris hic primum exstitisse: utuntur hoc enim maxime mulieres Libyssae, et belle utuntur. Etiam quadrijugos equos jungere ab Afris didicerunt Graeci.

CXC. Mortuos sepeliunt Nomades eodem modo atque Graeci, exceptis Nasamonibus. Hi enim sedentes sepeliunt: eoque curant, ut ager, quum in eo est ut animam efflet, sedeat, nec supinus moriatur. (2) Domus illorum ex asphodelorum caulibus compactae sunt, intertextis juncis; suntque portatiles. Hujusmodi istorum sunt instituta.

CXCI. Ab occasu Tritonis fluvii Ausensibus jam finitimi sunt Agricola Libyes, et stabilibus domibus utentes; quorum nomen est Maxyes. Hi in dextra capitis parte comam alunt, sinistram tondent: corpus vero minio tingunt. (2) Aiuntque se hi ex Trojanis viris esse oriundos. Regio haec autem, et reliqua pars Libyae occidentem spectans, multo frequentior est feris silvisque quam Nomadum regio. (3) Nam orientalis Libyae tractus, quem Nomades incolunt, humilis est et arenosus, usque ad Tritonem fluvium: qui vero hinc ad occidentem vergit, qui Agriculorum est, is montanus admodum, et nemorosus, et feris bestiis frequens. (4) Sunt enim ibi immani magnitudine serpentes, sunt ibidem leones, et elephanti, et ursi, et aspidēs, et asini cornuti: sunt item cynocephali (*canicipites*), et acephali (*sine capite homines*) oculos in pectore habentes, ut quidem Libyes perhibent, et feri viri, feminaeque feræ; denique alia multa numero monstra ficta et euentita.

CXCH. In Nomadum vero regione nihil horum, sed alia bestiarum genera haecce: pygargi (*de genere antiloparum*), dorcades, bubali, asini, non cornuti illi, sed alii impoti, nempe qui non bibunt: tum oryes (*sive oryges, antiloparum species*), quorum ex cornibus conficiuntur Punicarum cithararum brachia (*ad verticillos inserendos*), bovis fere magnitudine bestia; sunt item bassaria, (*de vulpium genere*), hyaenae, hystrices, feri arietes, dictyes, thoes, pantheres, boryes, crocodili terrestres tricubiales, lacertis simillimi, struthiones terrestres, serpentes pusilli singulis cornibus instructi. (2) Et haec ibi bestiae sunt, et aliae quae item alibi, cervo et apro exceptis: cervus enim et aper in Africa omnino nullus reperitur. (3) Sunt autem ibidem murium tria genera; unum eorum qui bipedes vocantur: alii zegeries, Libyco nomine, quod Graeca lingua colles significat: tertium genus, echinees. (4) Sunt etiam

ὁμοιοτάται. Τοσαῦτα μὲν νυν θηρία ἢ τῶν νομάδων Λιβύων γῆ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστορέοντες ἐπὶ μακρότατον οἰοί τε ἐγενόμεθα ἐξικέσθαι.

CXCIII. Μαξύων δὲ Λιβύων Ζαύχες ἔχονται, 5 τοῖσι αἱ γυναῖκες ἡνιοχέυσι τὰ ἄρματα ἐς τὸν πόλεμον.

CXCIV. Τούτων δὲ Γύζαντες ἔχονται, ἐν τοῖσι 10 μέλι πολλὸν μὲν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῷ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἀνδράς ποιεῖν. Μιλοῦνται δ' ὧν πάντες οὗτοι καὶ πύρροκαρχέουσι οἱ δὲ 10 σφι ἄρθονοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὖρεσι γίνονται.

CXCV. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέε- 15 σθαι νῆσον τῇ οὐνομα εἶναι Κύραυνιν, μήκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στενὴν, διαβάτων ἐκ τῆς ἡ- πεύρου, ἐλαϊνὴν τε μεστήν καὶ ἀμπέλων. (2) Λίμνην 15 δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἰ παρβένου τῶν ἐπιχωρίων πετροῖσι ὀρνίθων κεκριμένοισι πίσσῃ ἐκ τῆς λίδος ψήγμα ἀναφέρουσι χρυσῷ. Ταῦτα εἰ μὲν ἐστὶ ἀληθὲς οὐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφων εἴη δ' ἂν πᾶν, ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσσαν ἀναφερομένην 20 αὐτὸς ἐγὼ ὤρεον. (3) Εἰσὶ μὲν καὶ πλεονες αἱ λίμναι αὐτῷ, ἡ δ' ὧν μεγίστη αὐτῶν ἐβδόμηκοντα ποδῶν πάντη, βάλος δὲ διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κα- τείσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίην προσθήσαντες, καὶ ἔπειτε ἀναφέρουσι τῇ μυρσίῃ πίσσαν, ὁμῆν μὲν ἔχουσαν 25 ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα τῆς Πιερικῆς πίσσης ἀμείνω· (4) ἐστέουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρωρυγμένον ἀγγοῦ τῆς λί- μνης· ἐπειὴν δὲ ἀθροίσωσι συγχῆν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. Ὅτι δ' ἂν ἐσπέσῃ ἐς τὴν 30 λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰὸν ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσῃ· ἡ δὲ 30 ἀπέχει ὡς τέσσαρα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. Οὕτω ὧν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς νῆσου τῆς ἐπὶ Λιβύῃ κειμένης οἰκότα ἐστὶ ἀληθῆ.

CXCVI. Λέγουσι δὲ καὶ τὰδε Καρχηδόνιοι, εἶναι 36 τῆς Λιβύης χῶρον τε καὶ ἀνθρώπους ἑξ Ἡρακλείων στειλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπειὴν ἀπίκονται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐπεζῆς παρὰ τὴν κυματωγὴν, ἐσθάντες ἐς τὰ πλοῖα τύπειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους ἰδομένους τὸν καπνὸν ἵεναι ἐπὶ τὴν θά- 40 λασσαν καὶ ἔπειτεν ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι 40 καὶ ἐξανχωρεῖν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. (2) Τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκθάντας σκέπτεσθαι, καὶ ἦν μὲν φαίνεται σφι ἄξιός ὁ χρυσὸς τῶν φορτίων, ἀνελόμενοι ἀπαλλάσσονται, ἦν δὲ μὴ ἄξιός, ἐσθάντες ὅπισω ἐς τὰ πλοῖα κατέαται, οἱ δὲ προσελθόντες ἄλλον πρὸς οὖν 46 εἴθησαν χρυσόν, ἐς οὗ ἀν πείθωσι. (3) Ἀδικεῖν δὲ οὐ- δετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τὸ χρυσὸν ἀπτεσθαι πρὶν ἂν σφι ἀπαισθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὔτ' ἐκείνους τῶν φορτίων ἀπτεσθαι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσίον λάβωσι.

50 CXCVII. Οὗτοι μὲν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων οὐνομάσαι καὶ τούτων οἱ πολλοὶ βασιλεὺς τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφροντίζον οὐδέν. Τόσον δὲ ἔτι ἔχει εἶπαι περὶ τῆς χώρας ταύτης, ὅτι τέσσαρα ἔθνεα νίμεται αὐτὴν καὶ οὐ πλέω τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν,

mustelæ, quæ in silphio nascuntur, Tartessii simillimæ. Tot bestiarum genera habet hæc Nomadum Libycorum regio, quoad nos longissime percunctando comperire potuimus.

CXCIII. Maxyum Afrorum finitimi Zaucees sunt; quibus mulieres plaustra aurigantur, in bellum proliscentibus.

CXCIV. His contigui sunt Gyzantes : apud quos pluri- mum mellis parant apes : multo vero major copia paratur hominum artificio. Ibi omnes minio pinguntur; vescuntur- que simiis, quarum incredibilis copia in eorum montibus nascitur.

CXCV. Prope horum regionem, aiunt Carthaginenses, insulam esse, cui nomen Cyraunis, ducentorum stadiorum longitudine, latitudine aretam, in quam transiri e continenti possit : esse autem eam oleis et vitibus refertam. (2) Esse in eadem lacum, e quo virgines indigenæ pennis volucrum pice illitis ramenta auri ex limo referant. Hoc quidem an vere ita habeat nescio : scribo autem quæ narrantur. Fuerit autem omnino verum; quandoquidem etiam Zacynthi e lacu et ex aqua colligi picem ipse vidi. (3) Sunt ibi lacus qui- dem plures, quorum maximus est septuaginta pedum qua- quaversum, duodecim pedum altitudine : in hunc demittit contum, cujus in extremo myrtus alligata est; hac myrto educunt picem, quæ odorem habet asphalli, cæterum Pic- ricæ præstat pici. (4) Hanc infundunt in scrobem prope la- cum effossam : et postquam probabilem picis copiam colle- gerunt, ex fovea illam in amphoras infundunt. Quidquid in lacum incidit, id terram subit, et in mari rursus compa- ret; abest autem mare a lacu fere quattuor stadia. Ita igitur etiam, quæ de insula illa narrantur ad Africam sita, non dissimilia vero sunt.

CXCVI. Narrant iidem Carthaginenses hæcce : esse lo- cum Libyæ extra Herculeas columnas, hominesque ibi ha- bitantes, quos quando ipsi mercandi causa adeant, exposi- tas e navi merces in ipso litoris crupidine a se ordine disponi : tunc se, conscensis rursus navibus, excitare fumum. In- digenas, conspecto fumo, accedere ad mare, et deposito pro mercibus auro, rursus procul a mercibus discedere. (2) Tum Carthaginenses, navibus egressos, rem inspicere : et, si æquivalentem mercibus auri copiam reperiunt, ablato auro abire; sin minus, redire itidem in naves, ibique resi- dere. Tum denuo accedentes illos aliud aurum ad prius adjicere, donec ipsis ut satis habeant persuaserint. (3) Nec vero alteros alteris facere injuriam : nam nec sese aurum tangere priusquam sibi pretium æquivalens mercibus fuerit visum; nec illos mercibus prius imponere manus quam ipsi accepissent aurum.

CXCVII. Hi sunt Africæ populi, quos potui commemo- rare : et horum quidem plerique Medorum regem neque nunc curant, neque tunc ullam ejus habuerunt rationem. Hoc vero solum adhuc de hac terra dicendum habeo, quat- tuor nationes illam incolere, nec plures, quoad nos novimus :

καὶ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα τῶν ἐθνέων, τὰ δὲ δύο οὐ, Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες αὐτόχθονες, οἱ μὲν τὰ πρὸς βορέειω, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότῳ τῆς Λιβύης οἰκούντες· Φοίνικες δὲ καὶ Ἑλληνες ἐπὶ ἡλυσες.

- 6 CXCVIII. Δοκέει δέ μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναι τις ἡ Λιβύη σπουδαίη ὥστε ἡ Ἀσίῃ ἢ Εὐρώπῃ παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης· τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὐνομα ἡ γῆ τῷ ποταμῷ ἔχει. (2) Αὕτη δὲ ὁμοίῃ τῇ ἀρίστῃ γεῶν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν, οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ ἄλλῃ Λιβύῃ. Μετάγγαιός τε γάρ ἐστι καὶ ἐπυδρος πίδαξι, καὶ οὔτε αὐχμοῦ φροντίζουσα οὐδὲν οὔτε θυβρον πλέω πιούσα δεδήληται· ὑεταὶ γὰρ δὴ ταῦτα τῆς Λιβύης. (3) Τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταῦτά μέτρα τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίσταται. Ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν Εὐεσπερίται νέμονται· ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὶ αὐτὴ ἐωυτῆς ἀρίστα ἐνείκη, ἐκφέρει, ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυτι ἐπὶ τριηκόσια.

CIC. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναίη χώρα, ἐοῦσα ὑψηλοτάτῃ ταύτης τῆς Λιβύης τὴν οἱ νομάδες νέμονται, τρεῖς ὥρας ἐν ἐωυτῇ ἀζίας θύματος. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὄργα ἀμᾶσθαι τε καὶ τρυγᾶσθαι· τούτων δὲ δὴ συγκεκομισμένων τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὄργα συκομίζεσθαι, τὰ βουνοὺς καλεῦσαι συγκεκόμισται τε οὗτος ὁ μέσος καρπὸς καὶ ὁ ἐν τῇ κατυπεριάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεται τε καὶ ὄργα, ὥστε ἐκπέπεται τε καὶ καταβέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς καὶ ὁ τελευταῖος συμπαραγίνεται. Οὕτω ἐπ' ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὁπώρα ἐπέχει. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

- 30 CC. Οἱ δὲ Φερετίμης τιμωροὶ Πέρσαι ἐπείτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρσάνδεω ἀπείκατο ἐς τὴν Βάρκην, ἐπολιόρκειον τὴν πόλιν ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρκεσίλειω· τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, οὐκ ἐδέχοντο τοὺς λόγους. 35 (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐπολιόρκειον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννέα, ὀρύσσοντες τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιεῦμενοι. Τὰ μὲν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιγάλακ' ἀσπίδι, ὧδε ἐπιφρασθεῖς· περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τεύχεος 40 προσίσχε πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλιος· (3) τὰ μὲν δὲ ἄλλα ἔσκε κωφὰ πρὸς τὰ προσίσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρύσσόμενα ἤχεε σκεο γαλῶδες τῆς ἀσπίδος. Ἀντορύσσοντες δ' ἂν ταύτῃ οἱ Βαρκαῖοι ἐκτείνον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυζέοντας. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη, τὰς δὲ προσ- 45 βολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι.

CCI. Χρόνον δὲ δὴ πολλὸν τριβομένων καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, καὶ οὐκ ἔσσαν τῶν Περσέων, Ἄμασις ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζοῦ μηχανᾶται τοιάδε. (2) Μαθὼν τοὺς Βαρκαίους ὡς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ 50 αἰρετοὶ εἶεν, δολῶ δὲ αἰρετοὶ, ποιεῖ τοιάδε· νυκτὸς τάφρον ὀρύζας εὐρέαν ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς, κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπέφορσε, ποίειν τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. Ἄμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστῶς

quarum nationum duæ indigenæ sunt; duæ vero non sunt: Libyæ et Æthiopes, indigenæ; illi ad septemtrionem, hi ad meridiem Libyæ habitantes: Phœnices vero et Græci, advenæ sunt.

CXCVIII. Videtur mihi autem bonitate soli nequitiam præstare Libya, ut cum Asia aut cum Europa possit conferri; excepta sola Cinype; nam idem regioni nomen est atque fluvio. (2) Hæc vero regio fructuum cerealium proventu par est optimæ terrarum omnium; et reliquæ Libyæ prorsus dissimilis. Habet enim nigrum solum; frequentibus rigatur fontibus: et nec siccitatem timet, nec a nimis imbribus inundata læditur; pluit enim in hac Libyæ parte. (3) Proventuum frumenti eadem ratio et mensura est, atque in Babylonica terra. Est vero etiam bona terra quam Euesperitæ colunt; nam, quando ubertate præstat messis, fert terra horum centuplum; sed Cinypa trecentuplum.

CXCIX. Cyrenaica regio, quæ altissima est hujus tractus Libyæ, quem Nomades tenent, tres in se tempestates continet, miratu dignas. (2) Primum maritimus tractus fructibus turget et ad messem vindemiamque maturus est. His collectis fructibus, medius tractus, supra maritimum porrectus, quem colles vocant, ad messem maturescit. Denique comportatis ex hoc medio tractu fructibus, turgescunt etiam et ad maturitatem pervenerunt illi, qui in altissimo terræ tractu nascuntur. Ita quando epotus comestusque est primus fructus, tunc opportune adest extremus: adeoque per octo menses collectio fructuum Cyrenæos occupat. Sed hæc quidem hactenus dicta sunt.

CC. Persæ ab Aryande ex Ægypto auxilio missi Pheretimæ, postquam Barcam venere, obsidione cinxerunt urbem, postulantes ut traderentur cædis Arcesilai auctores. Sed conditionem non accipere oppidani, quippe quorum universa multitudo particeps erat culpæ. (2) Itaque oppugnarunt Barcam Persæ novem continuos menses, et cuniculos agentes quibus in urbem intrarent, et validas in murum impressiones facientes. Sed cuniculos indagavit reperitque faber ærarius æneo scuto. Re enim secum perpensa, circumtulit scutum intra murum, et pavimento urbis admovit. (3) Jam alia loca, ubi illud admovebat, surda erant; qua parte vero erant cuniculi, ibi sonum edebat æs scuti. Itaque ibidem ex adverso cuniculum agentes Barcæi interficiebant Persas terram fodientes. Ita indagati cuniculi sunt: impressiones vero in murum factas valide repellebant Barcæi.

CCI. His rebus quum in multum temporis duceretur, multique ex utraque caderent, ac minime pauciores ex Persarum numero, dux pedestrium copiarum Amasis hoc consilium capit. (2) Intelligens vi capi Barcæos non posse, dolo vero posse, hæc facere instituit: noctu latam fodit fossam, cui ligna parum valida instravit, superque ligna humum ingessit, ita ut superficies reliquæ terræ esset æqualis. Ut illuxit, Barcæos ad colloquium invitavit; cui lubentes illi morem gesserunt: et ad extremum

ὑπῆκουσαν, ἐς δ' σφι ἑαδε ὁμολογίῃ χρῆσασθαι. (1) Τὴν δὲ ὁμολογίην ἐποιεῦντο τοιήνδε τινὰ, ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμοντες ὄρκια, ἔστι' ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὄρκιον κατὰ χώραν, καὶ Βαρκαίους τε ὑποτελέειν φάναι ἀξίην βασιλεῖ καὶ Πέρσας μὴδὲν ἄλλο νεοχμοῦν κατὰ Βαρκαίους. (4) Μετὰ δὲ τὸ ὄρκιον Βαρκαῖοι μὲν πιστεύσαντες τούτοις αὐτοῖ τε ἐξήϊσαν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν πολεμίων ἑὼν παρίεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλούμενον, τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες· οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν ἔθεον ἔσω ἐς τὸ τεῖχος. (5) Κατέρρηξαν δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορκοίεν, ταμόντες τοῖς Βαρκαίοις χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὄρκιον ὅσον ἂν ἡ γῆ μένῃ κατὰ τότε εἴχῃ· καταρρήξαι δὲ οὐκέτι ἔμενε τὸ ὄρκιον κατὰ χώραν.

CCII. Τοὺς μὲν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, ἐπεὶ τοὶ ἐκ τῶν Περσέων παρεδόθησαν, ἀνσκολόπισε κύκλῳ τοῦ τεύχεος, τῶν δὲ σφι γυναικῶν τοὺς μαζοὺς ἀποταμοῦσα περιέστειξε καὶ τούτοις τὸ τεῖχος· (2) τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων λήϊν ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Βαττιάδαι τε καὶ τοῦ φόνου οὐ μεταίτιοι· τούτοις δὲ τὴν πόλιν ἐπέτρεψε ἡ Φερετίμη.

CCIII. Τοὺς ὧν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι ἀπήϊσαν ὀπίσω· καὶ ἐπεῖτε ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλει ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσιεύμενοι διεξῆκαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. (2) Διεξιούσης δὲ τῆς στρατιῆς Βάρης μὲν δὲ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἰρεῖν τὴν πόλιν, Ἀμασις δὲ δὲ τοῦ πεζοῦ οὐκ ἔα· ἐπὶ Βάρῃν γὰρ ἀποσταλῆναι μούνην Ἑλληνίδα πόλιν· ἐς δὲ διεξελθοῦσι καὶ ἰζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου δχθον μετεμέλῃσέ σφι οὐ σχοῦσι τὴν Κυρηνήν. Καὶ ἐπειρόντο τὸ δεύτερον παρίεναι ἐς αὐτήν· οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρουν. (3) Τοῖσι δὲ Πέρσῃσι οὐδενὸς μαχομένου φόβος ἐνέπεσε, ἀποδραμόντες δὲ ὅσον ἐξήκοντα στάδια ἴζοντο. Ἰδρυνέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ ἦλθε παρ' Ἀρυάνδῳ ἄγγελος ἀποκαλέων αὐτούς. Οἱ δὲ Πέρσαι Κυρηναίων δεηθέντες ἐπόδια σφι δοῦναι ἔτυχον, λαβόντες δὲ ταῦτα ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον. (4) Παραλαβόντες δὲ τὸ ἐν-θεῦτεν αὐτοὺς Αἴβυος τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκεν καὶ τῆς σκευῆς τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν καὶ ἐπελοχόμενους ἐφόρουν, ἐς δὲ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο.

CCIV. Οὗτος δὲ Περσέων στρατὸς τῆς Αἰδύης ἐκα-στάτω ἐς Εὐεσπερίδας ἦλθε. Τοὺς δὲ ἀνδραποδίσαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀνασπάστους ἐποίησαν παρὰ βασιλέα, βασιλεὺς δὲ σφι Δαρεῖος ἔδωκε τῆς Βακτρίας χώρας κώμην ἐγκατοικῆσαι. Οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ οὐνομα ἔθεντο Βάρῃν, ἥπερ ἔτι καὶ ἐμὲ ἦν οἰκουμένη ἐν γῇ τῇ Βακτρίῃ.

CCV. Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζῶν κατέπλεξε. Ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Αἰδύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς ζώουσα γὰρ εὐλέων ἐξέζεσε, ὥς ἄρα ἀνθρώποισι

placuit compositionem invicem inire. (3) Compositionem autem fecerunt, super occulta fossa sacrificantes, in hac conditiones : quousque haec terra ita maneret, firmum manere jusjurandum : et Barcaeos promittere multam se regi soluturos ; Persas vero, nihil porro se contra Barcaeos novaturos. (4) Peracto foedere, Barcaei his fidem adhibentes, et ipsi egrediebantur urbe, et hostium quisquis vellet intra muros ingredi patiebantur, omnibus apertis portis. At Persae, disrupto occulto ponte, in urbem irruebant. (5) Pontem autem, quem fecerant, hac caussa ruperunt, ut starent juramento, quo pacti erant cum Barcaeis, tamdiu ratum fore foedus, quamdiu terra haec in eo statu, quo tunc esset, maneret. Rupto autem ponte, non amplius firmum manebat foedus.

CCII. Jam igitur Pheretima Barcaeorum eos, qui caecidia faciendae maxime fuerant auctores, deditos sibi a Persis, circa murum crucibus suffixit, et uxorum eorumdem praesectas mammas pariter circa murum in seriem suspendit. (2) Reliquos vero Barcaeos Persis praedae loco permisit, exceptis Battiadis et eis qui caecidis non fuissent participes : his vero urbem Pheretima tradidit.

CCIII. Reliquos igitur Barcaeos captivos abducentes Persae redierunt : qui quum ad Cyrenaeorum urbem accesserunt, Cyrenaei, oraculi cujusdam religione se soluturi, per ipsam urbem illos passi sunt transire. (2) Per quam dum transivit exercitus, Bares, navalibus copiis praefectus, capi urbem jussit : at Amasis, pedestris dux exercitus, ne id fieret prohibuit ; contra solam Barcam, dicens, nec contra aliam Graecam urbem se esse missum. Deinde vero, postquam transierat et in colle resederant Jovis Lycae, paenituit eos Cyrenen non tenuisse ; iterumque ingredi urbem tentarunt : sed Cyrenaei non admisserunt. (3) Tum Persas, nemine licet repugnante, metus incessit : et cursu se inde ad sexaginta fere stadia receperunt, ibique resederunt. Ubi dum stativa habuit exercitus, advenit ab Aryande nuncius, qui illos revocaret. Et Persae, commeatum sibi praebere precati a Cyrenaeis, accepto ab eisdem commeatu in Aegyptum abierunt. (4) At inde excipientes illos Libyes, ut quisque lardabat morabaturque, ita eum interficiebant, quo vestitu ejus reliquoque adparatu potirentur : donec reliqui in Aegyptum pervenerunt.

CCIV. Hic Persarum exercitus longissime in Africa usque ad Euesperidas pervenerat. Quos vero ex Barcaeis captivos abduxerant, hos ex Aegypto procul a patria amandatos ad regem miserunt : rexque Darius vicum illis Bactrianae regionis habitandum concessit. Et illi vico huius nomen imposuere Barcam, quae Barca ad meam usque aetatem in Bactriana habitata erat.

CCV. Nec vero Pheretima bono vitae sine usa est. Etenim simul atque, capta de Barcaeis ultione, ex Libya in Aegyptum redierat, misere obiit : vivens quippe vermibus scatuli e cule enatis. Ita nempe hominibus vindicta nimis

αἱ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. Ἢ μὲν δὴ Φερετίμης τῆς Βάττου τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίη ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

atroces invidiosae sunt apud deos. Talis igitur et tanta vindicta fuit, quam de Barcaeis cepit Pheretima, Batti filia [sive uxor].

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

(ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.)

5 **I.** Οἱ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τῶν ὁ Μεγάβαζος ἦρχε, πρώτους μὲν Περινθίους Ἑλλησποντίων οὐ βουλομένους ὑπάρχουσ εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο, περιεφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παίωνων τρηχέως. (2) Οἱ γὰρ ὧν ἀπὸ Στρυ-
10 μόνος Παῖονες χρῆσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περινθίους, καὶ ἦν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπικαλέσων-
ται σφεας οἱ Περινθιοὶ οὐνομαστὶ βῶσαντες, τοὺς δὲ ἐπιχειρεῖν, ἦν δὲ μὴ ἐπιβῶσωνται, μὴ ἐπιχειρεῖν, ἐποίουσαν οἱ Παῖονες ταῦτα. (3) Ἀντικατιζόμενων δὲ
15 τῶν Περινθίων ἐν τῇ προαστείῃ, ἐνθαῦτα μουνουμα-
γίῃ τριπασίῃ ἐκ προκλήσιός σφι ἐγένετο· καὶ γὰρ ἄν-
δρα ἄνδρῖ καὶ ἵππον ἵππῳ συνέβαλον καὶ κύνα κυνί.
(4) Νικίωντων δὲ τὰ δύο τῶν Περινθίων, ὡς ἐπαίωνιζον
κεχαρχότες, συνεβάλλοντο οἱ Παῖονες τὸ χρηστέρων
20 αὐτὸ τοῦτο εἶναι καὶ εἶπαν κου παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
« νῦν ἂν εἴη ὁ χρησμὸς ἐπιτελούμενος ἡμῖν, νῦν ἡμέ-
τερον τὸ ἔργον. » Οὕτω τοῖσι Περινθίοισι πικωνίσασαι
ἐπιχειροῦσι οἱ Παῖονες, καὶ πολλὸν τε ἐκράτησαν καὶ
ἐλιπόν σφρων ὀλίγους.

26 **II.** Τὰ μὲν δὴ ἀπὸ Παίωνων πρότερον γεγόμενα
ᾧδε ἐγένετο· τότε δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ τῆς ἐλευθε-
ρίας γινομένων τῶν Περινθίων οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Με-
γάβαζος ἐπεκράτησαν πλήθει. (2) Ὡς δὲ ἐχειρώθη ἡ
Πέρνθος, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ὁ Μεγάβαζος διὰ τῆς
30 Θρηίκης, πᾶσαν πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων ἡμερούμενος βασιλεῖ· ταῦτα γὰρ οἱ ἐντέταλτο ἐκ
Δαρείου, Θρηίκην καταστρέφειν.

III. Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰν-
δοῦς πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἄρχοιτο ἢ φρο-
35 νέοι κατὰ τούτου, ἀμαχόν τ' ἂν εἴη καὶ πολλῶ κράτι-
στον πάντων ἐθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. Ἄλλὰ
γὰρ τοῦτο ἄπορόν σφι καὶ ἀμήχανον μὴ κοτε ἐγγένη-
ται· εἰσὶ δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες. (2) Οὐνόματα δὲ
πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἑκαστοί, νόμοισι δὲ οὗτοι
40 παραπλησίοις πάντες χρεόνται κατὰ πάντα, πλὴν Γε-
τέων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατύπρθε Κρηστωναίων
οἰκεόντων.

IV. Τούτων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀθανατίζοντες ποι-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUINTUS.

(TERPSICHORE.)

I. Persae, quos in Europa Darius reliquerat, quibus praer-
erat Megabazus, primos ex Hellespontiis Perinthios, parere
nolentes regis imperio, subegerunt. Iidem Perinthii supe-
riori tempore a Paonibus quoque male fuerant mulctati.
(2) Paones, Strymoneni adcolentes, oraculi responso mo-
niti erant ut arma adversus Perinthios moverent, et, si
quidem Perinthii oppositis castris ipsos invocassent, nomi-
natim compellantes, tum hos invaderent; sin non incla-
massent, non invaderent. Idque fecerunt Paones. (3)
Quibus quum castra Perinthii opposuissent in suburbio,
ex provocatione triplex instituebatur certamen singulare;
etenim virum cum viro, et equum cum equo committe-
bant, et canem cum cane: (4) et duobus certaminibus
vicerunt Perinthii. Qui quum praegaudio paeanem caner-
ent, tum conjectantes Paones hoc esse quod significasset
oraculum, dixerunt inter se: « Nunc impletum nobis ora-
culum fuerit, nunc nostrum opus est. » Et cantantes Pe-
rinthios adgressi Paones, ingentem reportarunt victoriam
paucosque ex illis reliquos fecerunt.

II. Haec olim a Paonibus in hunc modum gesta erant.
At tunc fortiter pro libertate pugnantes Perinthii, jam mul-
titudine victi sunt a Persis et Megabazo. (2) Subacta Pe-
rinthio, per Thraciam exercitum circumducens Megabazus,
cuncta oppida, cunctosque populos ibi habitantes, sub
regis imperium redegit: hoc enim illi mandatum erat, a
Dario, subigere Thraciam.

III. Thracum natio, post Indos utique, maxima est na-
tionum omnium: qui si sub unius essent imperio, aut con-
cordes inter se essent, invicti forent, et longe populorum
omnium, ut mihi quidem videtur, potentissimi. At hoc
ipsum difficile est illis, atque impossibile, ut fiat umquam:
eam ob causam infirmi sunt. (2) Habent autem, pro regio-
num diversitate, multa ac varia nomina: sed eisdem mor-
ibus institutisque utuntur omnes, exceptis Getis, et Trau-
sis, et qui ultra Crestonaeos habitant.

IV. Et Getarum quidem instituta, qui immortales se esse

εὖσι, εἰρηταί μοι. Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτα τοῖσι ἄλλοις ὀφείζονται ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενον σφι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιάδε·
 (2) τὸν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὁλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ ἐπεῖτε ἐγένετο ἀναπλῆσαι κακὰ, ἀπηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπεία πάντα πάθει· τὸν δ' ἀπογινόμενον παίζοντές τε καὶ ἡδόμενοι γῇ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεὶς ἐστὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ.

10 V. Οἱ δὲ κατ' ὅπερθε Κρησιωναῖον ποιεῦσι τοιάδε. Ἔχει γυναῖκας ἕκαστος πολλὰς· ἐπεὶ ὅν τις αὐτῶν ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτῶν ἐφιλέετο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· ἡ δ' ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ,
 15 ἔγκωμιασθεῖσα ὑπὸ τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκηϊωτάτου ἐωυτῆς, σφαγθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρί. Αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὰν μεγάλῃν ποιεῦνται· δνείδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται.

20 VI. Τῶν δὲ δὴ ἄλλων Ὀρητικῶν ἐστὶ ὅδε ὁ νόμος· πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ' ἐξαγωγῇ. Τὰς δὲ παρθένας οὐ φυλάσσουσι, ἀλλ' ἐῷσι τοῖσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι μίσεσθαι· τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουσι, καὶ ὠνεύονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων
 25 μεγάλων. (2) Καὶ τὸ μὲν ἐστίγθαι εὐγενὲς κέκριται, τὸ δ' ἀστικὸν ἀγενές. Ἀργὸν εἶναι κάλλιστον, γῆς δὲ ἐργάτην ἀτιμώτατον. Τὸ ζῶειν ἀπὸ πολέμου καὶ ληϊστύος κάλλιστον. Οὗτοι μὲν σφεων οἱ ἐπιφανέστατοι νόμοι εἰσὶ.

30 VII. Θεοὺς δὲ σέβονται μόνους τούσδε, Ἄρεα καὶ Διόνυσον καὶ Ἄρτεμιν. Οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῶν, πᾶρες τῶν ἄλλων πολιτῶν, σέβονται Ἑρμῇ μάλιστα θεῶν, καὶ ὁμῶς μόνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγενῆσθαι ἀπὸ Ἑρμῆος ἐωυτούς.

35 VIII. Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν εἰσὶ αἵδε· τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέσιν τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα σφάζαντες ἱεῖα εὐωχεύονται, προκλαύσαντες πρῶτον· ἔπειτα δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες ἢ ἄλλως γῇ κρύψαντες, ὧμα δὲ χεάντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον, ἐν
 40 τῷ τὰ μέγιστα ἀέθλα τίθεται κατὰ λόγον μουνυμαχίης. Ταφαὶ μὲν δὴ Ὀρητικῶν εἰσὶ αὗται.

IX. Τὸ δὲ πρὸς βορέῳ ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης, οὐλεῖς ἔχει φράσαι τὸ ἀτρεκέλις οἰκνῆς εἰσὶ ἀνθρώπων οἱ οἰκόντες αὐτῇ, ἀλλὰ τὰ πέρην ἤδη τοῦ Ἰστρου ἐρημὸς
 45 χώρα φαίνεται εὐδὴ καὶ ἀπειρος. Μόνους δὲ δύναμαι πυθέσθαι οἰκόντας πέρην τοῦ Ἰστρου ἀνθρώπους τοῖσι οὐνομα εἶναι Σιγύννας, ἐσθῆτι χρωμένους Μηδικῇ. (2) Τοὺς δὲ ἵππους αὐτῶν εἶναι λασίους ἅπαν τὸ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν,
 50 μικροὺς δὲ καὶ σιμοὺς καὶ ἀδυνάτους ἀνδρας φέρειν· ζευγνυμένους δὲ ὑπ' ἄρματα εἶναι ὀξυτάτους, ἄρματα λατέειν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. (3) Κατῆκειν δὲ τούτων τοὺς οὖρους ἀγχοῦ Ἐνετῶν τῶν ἐν τῷ Ἀδρίῃ. Εἶναι δὲ Μήδων σφέας ἀποίκους λέγουσι· ὅκως δὲ οὐ-

HERODOTUS.

prædicant, supra exposui. Trausi vero, aliis quidem in rebus ab reliquis Thracibus nihil differunt; sed recens apud eos natis ac denatis hoc faciunt: (2) natum circumnsident cognati, et miserantur, quot quantaque mala oporteat eum, ex quo natus sit, implere, omnia quæ homines manent mala commemorantes. Denatum vero jocantes letantesque terra condunt, commemorantes quot quantisque malis sit liberatus, quamque omni parte beatus.

V. Apud eos qui supra Crestonæos habitant, hic mos obtinet: uxores quilibet vir plures habet: jam, quando vir moritur, magna fit inter uxores disceptatio et acris amicorum contentio super hac quæstione, quænam ex uxori- bus carissima fuerit marito. Dein, quæ talis judicata est, et cui hic honos habetur, illa, a viris atque mulieribus col- laudata, jugulatur super tumulum ab his qui eam proxime cognatione attingunt, et jugulata una cum marito sepelitur: reliquæ vero magnæ sibi calamitati id ducunt; nam- que maximum hoc eis probrum censetur.

VI. Reliqui Thraces hisce utuntur institutis. Vendunt liberos suos, in alias terras abducendos. Virgines non custodiunt, sed congregi cum quibusque voluerint viris patiuntur: uxores vero severe custodiunt; emunt autem uxores a parentibus ingenti pretio. (2) Punctam notis habere cutem, nobile judicatur: impressa non habere stig- mata, ignobile. Otiosum esse, honestissimum habetur, terram colere, quam maxime inhonestum. Ex bello et præda vivere, laudatissimum. Hi sunt præcipui illorum mores.

VII. Deos autem solos colunt hosce: Martem, et Bac- chum, et Dianam. Reges vero eorum, præter privatos cives, Mercurium maxime colunt deorum, et per hunc solum jurant; dicuntque a Mercurio se esse prognatos.

VIII. Sepultura apud divites hæc ratio est: per triduum exponunt mortuum, prius illum deplorantes, sed mox victimarum omne genus mactantes, lautæque celebrantes convivia. Deinde sepeliunt combustum, aut etiam non combustum terra condunt. Postquam tumulum adgesse- runt, certaminum varia proponunt genera, in quibus maxima pretia ponuntur, ut consentaneum est, his qui sin- gulari certamine vincunt. Hæc est sepultura apud Thra- ces ratio.

IX. A septemtrione hujus regionis quinam habitent ho- mines, pro certo dicere nemo potest. Illud quidem adpa- ret, esse trans Istrum desertam terram et infinitam. So- los tantum resciscere potui trans Istrum habitantes homines, quibus nomen perhibetur esse Sigynnæ, Medica veste uten- tes: (2) quorum equos aiunt esse toto corpore hirsutos, pilis ad quinque (latos) digitos longis; exiguos illos, et si- mos, et parum validos ad viros vehendos; plaustris autem junctos, esse velocissimos; et eam ob causam plaustris vehi indigenas. (3) Pertinere autem horum fines fere usque ad Enetos, qui ad Adriam habitant. A Medis autem sese ortos dicunt. Quonam vero pacto Medorum hi fuerint coloni,

τοὺς Μήδων ἄποικοι γεγόνασιν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω ἐπιφράσασθαι, γένοιτο δ' ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύννας δ' ὧν καλεῖται Αἰγυεὶς οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλῆς οἰκούντες τοὺς καπήλους, Κύπριοι δὲ τὰ δόρατα.

6 X. Ὡς δὲ Θρηίκης λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσι τὰ πέρην τοῦ Ἰστρου, καὶ ὑπὸ τούτων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. Ἐμοὶ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες δοκεῖσι λέγειν οὐκ οἰκόντα· τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα· ἀλλὰ μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἄρκτον οἰκόντα 10 δοκεῖ εἶναι διὰ τὰ φύχαι. (2) Ταῦτα μὲν νυν τῆς χώρας ταύτης περὶ λέγεται· τὰ παραθαλάσσια δ' ὧν αὐτῆς Μεγαβάζος Περσέων κατήκοα ἐποίει.

XI. Δαρεῖος δὲ ὡς διαβάς τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον ἀπῆκετο εἰς Σάρδεις, ἐμνήσθη τῆς ἐξ Ἰστιαίου τε 15 τοῦ Μιλησίου εὐεργεσίας καὶ τῆς παραινέσεως τοῦ Μυτιληναίου Κώου, μεταπεμφθέντος δὲ σφραγίσας εἰς Σάρδεις ἐδίδου αὐτοῖσι αἵρεσιν. (3) Ὁ μὲν δὲ Ἰστιαῖος, ἅτε τυραννέων τῆς Μιλήτου, τυραννίδος μὲν οὐδεμιᾶς προσεχρήϊζε, αἰτέει δὲ Μύρκινον τὴν Ἡδωνίδα βουλό- 20 μενος ἐν αὐτῇ πόλιν κτίσαι. (3) Οὗτος μὲν δὲ ταύτην αἰρέεται, ἣ δὲ Κώης, οἷά τε οὐ τύραννος δημότης τε ἔων, αἰτέει Μυτιλήνης τυραννεῖται. Τελεωθέντων δὲ ἀμφοτέροισι οὗτοι μὲν κατὰ εἴλοντο ἐτράποντο.

XII. Δαρεῖον δὲ συνήνεκε πρῆγμα τοιόνδε ἰδόμενον 25 ἐπιθυμῆσαι ἐντεῖλασθαι Μεγαβάζῳ Παίονας ἐλόντας ἀνασπάστους ποιῆσαι ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίην. Ἦν Πίγρης καὶ Μαντύης ἄνδρες Παῖονες, οἱ ἐπεῖτε Δαρεῖος διέβη εἰς τὴν Ἀσίην, αὐτοὶ ἐθέλοντες Παίωνων τυραννεῖν ἀπικνεύονται εἰς Σάρδεις, ἅμα ἀγόμενοι 30 ἀδελφεὴν μεγάλην τε καὶ εὐειδέα. (2) Φυλάξαντες δὲ Δαρεῖον προκατιζόμενον εἰς τὸ προάστειον τὸ τῶν Λυδῶν ἐποίησαν τοιόνδε· σκευάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἄριστα, ἐπ' ὕδωρ ἔπεμπον ἄγγος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν καὶ 35 κλώθουσιν λίνον. (3) Ὡς δὲ παρεξήτε ἡ γυνή, ἐπιμελὲς τῷ Δαρεῖῳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ Περσικὰ ἦν οὔτε Λύδια τὰ ποιεύμενα ἐκ τῆς γυναικὸς, οὔτε πρὸς τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας οὐδαμῶν. Ἐπιμελὲς δ' ὡς οἱ ἐγένετο, τῶν δορυφόρων τινὰς πέμπει κελεύων φυλάξαι ὅ τι 40 χρήσεται τῷ ἵππῳ ἢ γυνή. (4) Οἱ μὲν δὲ ὅπως εἶποντο· ἡ δὲ ἐπεῖτε ἀπῆκετο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἤρσε τὸν ἵππον, ἴδρασα δὲ καὶ τὸ ἄγγος τοῦ ὕδατος ἐμπλησάμεν τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεξήτε, φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπέλκουσα ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον 45 καὶ στρέφουσα τὸν ἄτρακτον.

XIII. Θωμάζων δὲ ὁ Δαρεῖος τὰ τε ἤκουσε ἐκ τῶν κατασκοπῶν καὶ τὰ αὐτὸς ὦρα, ἀγειν αὐτὴν ἐκέλευε ἑωυτῷ εἰς ὄψιν. Ὡς δὲ ἄβη, παρήσαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς οὐ καὶ πρόσω σκοπὴν ἔχοντες τούτων. (2) 50 Εἰρωτέοντος δὲ τοῦ Δαρεῖου ὁποδαπῇ εἴη, ἔφασαν οἱ νεηνίσκοι εἶναι Παῖονες καὶ ἐκείνην εἶναι σφέων ἀδελφὴν. Ὁ δ' ἀμείβετο, τίνες δὲ οἱ Παῖονες ἀνθρώποι εἰσι καὶ κοῦ γῆς οἰκήμενοι, καὶ τί ἐκεῖνοι ἐθέλοντες ἔλθοιεν εἰς Σάρδεις. (3) Οἱ δὲ οἱ ἔφραζον ὡς ἔλθοιεν μὲν

exputare equidem non queo : sed longo temporis tractu fieri utique omnia possunt. Caterum Sigynnæ apud Ligures super Massiliam habitantes, institores vocantur ; apud Cyprios vero, hastæ.

X. Narrant quidem Thraces, apes occupare terras trans Istrum, eaque caussa non posse homines ulterius progredi. Quæ mihi parum probabiliter ab his dici videntur ; quoniam constat frigoris impatientes esse istas bestiolas : sed propter frigus inhabitatæ mihi videntur esse regiones sub septemtrionibus sitæ. (2) Hæc sunt igitur quæ de hac regione memorantur. Caterum maritimum illius tractum, ut supra dixi, Megabazus sub Persarum redegit potestatem.

XI. Darius simulatque trajecto Hellesponto Sardes pervenit, recordatus est beneficii ab Histiaeo Milesio in se collati, et consilii a Mytilenæo Coe dati. Itaque his Sardes arcessitis optionem dedit. (2) Et Histiaeus quidem, utpote Mileti tyrannus, nullam sibi insuper tyrannidem postulavit : petiit vero Myrcinum Edonidem, cupiens in ea urbem condere. (3) Hanc igitur hic optavit. Coes vero, ut qui non tyrannus, sed privatus esset, petiit Mytilenæ tyrannidem. Impetrato uterque quod optaverat, eo se consultit.

XII. Posthæc oblata Dario est res talis, qua conspecta incessit eum cupido mandandi Megabazo, ut Pæonas subigeret, et ex Europa in Asiam abstractos mitteret. Res ea hujusmodi fuit. Erant Pigres et Mantyas, viri Pæones : qui, postquam Darius in Asiam trajecerat, cupientes ipsi tyrannidem occupare Pæoniæ, Sardes venere, secum ducentes sororem, magnam statura, et forma præstantem. (2) Hi observato tempore quum Darius in Lydorum suburbio in publico sederet, hocce instituerunt : sororem, quam poterant optime instructam, aquandum miserunt, vas in capite gestantem, ex brachio post se ducentem equum, simulque linum nentem. (3) Ut præteribat mulier, advertit Darii animum : etenim nec ex Persarum more, nec ex Lydorum hoc erat, quod illa faciebat, nec ullius Asiatici populi moribus conveniens. Igitur quum ea res animum regis advertisset, misit satellitum nonnullos, jussos observare quid equo faceret hæc mulier. (4) Itaque hi pone sequebantur : illa vero, ubi ad fluvium pervenit, aquavit equum ; quo aquatò, vas suum aqua replevit et eadem via præterit, aquam super capite gestans, equum ex brachio post se trahens, et manu fusum torquens.

XIII. Miratus Darius quæ partim ex speculatoribus audivit, partim ipse vidit, jussit coram se adduci mulierem. Ea ut adducebatur, aderant simul fratres ejus, qui haud procul alicubi, quid ageretur, speculati erant. (2) Interrogante Dario, cujus illa esset, responderunt juvenes, esse se Pæones, illamque suam esse sororem. Denuo interrogat rex : quinam vero homines Pæones sint, et ubi terrarum habitent ; denique quid illi sibi vellent quod Sardes venissent. (3) Responderunt illi, venisse ut traderent se regi ;

ἐκείνῳ δώσαντες σφέας αὐτοὺς, εἴη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ πεπολισμένη, ὃ δὲ Στρυμών οὐ πρόσω τοῦ Ἑλλησπόντου, εἴησαν δὲ Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἀποικοι. (4) Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἕκαστα ἔλεγον, 5 ὃ δὲ εἰρώτα εἰ καὶ πᾶσαι εἴησαν αὐτοῖσι αἱ γυναῖκες οὕτω ἐργατίδες. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔρρασαν προθύμως οὕτω ἔχειν· αὐτοῦ γὰρ ὦν τούτου εἵνεκεν καὶ ἐποιέετο.

XIV. Ἐνθαῦτα Δαρεῖος γράζει γράμματα πρὸς Μεγάβαζον, τὸν ἔλιπε ἐν τῇ Θρηίκῃ στρατηγόν, ἐντελ- 10 ῶμενος ἐξαναστῆσαι ἐξ ἡθέων Παίονας καὶ παρ' ἑω- τὸν ἀγαγεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τέκνα τε καὶ γυναῖκας αὐτῶν. (2) Αὐτίκα δὲ ἱππεὺς ἔθηκε φέρων τὴν ἀγγελίην ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον, περιωθθεὶς δὲ διδοῖ τὸ βι- θλίον τῷ Μεγαβάζῳ. Ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος καὶ λαδῶν 16 ἡγεμόνας ἐκ τῆς Θρηίκης ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Παιονίην.

XV. Πυθόμενοι δὲ οἱ Παῖονες τοὺς Πέρσας ἐπὶ σφέας λέναι, ἀλισθέντες ἐξεστρατεύσαντο πρὸς θαλάσσης, δοκούντες ταύτῃ ἐπιχειρήσειν τοὺς Πέρσας ἐμβάλλ- 20 λοντας. (2) Οἱ μὲν δὲ Παῖονες ἔσαν ἐτοῖμοι τὸν Μεγαβάζον στρατὸν ἐπιόντα ἐρύκειν· οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι συνηλίσθαι τοὺς Παίονας καὶ τὴν πρὸς θαλάσσης ἐσβολὴν φυλάσσοντας, ἔχοντες ἡγεμόνας τὴν ἄνω ὁδὸν τράπονται, λαθόντες δὲ τοὺς Παίονας ἐσπίπτουσι ἐς 25 τὰς πόλιας αὐτῶν εὐσας ἀνδρῶν ἐρήμους· οἳ δὲ κεινῇσι ἐπιπεσόντες εὐπετέως κατέσχον. (3) Οἱ δὲ Παῖονες ὡς ἐπύθοντο ἔχομενας τὰς πόλιας, αὐτίκα διασκε- δασθέντες κατ' ἑωυτοὺς ἕκαστοι ἐτράποντο καὶ παρε- δίδωσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Πέρσῃσι. Οὕτω δὴ Παϊό- 30 νων Σιροπαῖονες τε καὶ Παϊόπλαι καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρᾶσιᾶδος λίμνης ἐξ ἡθέων ἐξαναστάντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVI. Οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καὶ Δόβηρας καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Ὀδομάντους καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην 35 τὴν Πρᾶσιᾶδα οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβά- ζου. (2) Ἐπειρήθη δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ λίμνῃ κατοικη- μένους ἐξαιρέειν ὧδε. Ἰκρία ἐπὶ σταυρῶν ὑψηλῶν ἐξευγμένα ἐν μέσῃ ἔστηκε τῇ λίμνῃ, ἐσθον ἐκ τῆς ἡπείρου στεῖνῃν ἔχοντα μιῇ γεφύρῃ. (3) Τοὺς δὲ 40 σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῶτας τοῖσι ἰκρίοισι τὸ μὲν κου ἀρχαῖον ἔστησαν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται, μετὰ δὲ νόμῳ χρεώμενοι ἰσῆσαι τοῖσδε· κομίζοντες ἐξ οὖρεος τῷ οὐνομά ἐστι Ὀρθήλος, κατὰ γυναῖκα ἐκάστην ὃ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπίστησι· ἄγεται δὲ ἕκαστος 45 συγγὰς γυναῖκας. (4) Οἰκεῦσι δὲ τοιούτων τρόπον, κρατέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἰκρίων καλύθης τε ἐν τῇ διαιτᾷ καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἰκρίων κάτω φερούσης ἐς τὴν λίμνην. Τὰ δὲ νήπια παῖδια δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρτῳ, μὴ κατακυλισθῇ δειμαίνοντες. 50 (5) Τοῖσι δὲ ἱπποῖσι καὶ τοῖσι ἐποσσυίοισι παρέχουσι γόρτον ἰχθύος· τῶν δὲ πλεθρὸς ἐστὶ τοσούτων ὥστε θταν τὴν θύρην τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνει, κατὰ σχοίνῳ σπυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ οὐ πολλόν τινα χρό- νον ἐπισχῶν ἀνασπᾷ πληρεὲς ἰχθύων. Τῶν δὲ ἰχθύων

esse autem Paenoniam regionem ad Strymonem fluvium; Strymonem vero haud procul abesse ab Hellesponto; esse autem Paenones Tencrorum ex Troia colonos. (4) Quae quum illi singula ex rei veritate dixissent, rogavit rex, an etiam omnes ibi mulieres ita essent laboriosae. Cui illi, rem ita habere, prompte responderunt: nam ea ipsa causa hac ita instituerant.

XIV. Ibi tum ad Megabazum, quem in Thracia copia- rum ducem reliquerat, literas scripsit Darius, iubens eum Paenones a sedibus suis abstrahere, ad seque abducere, et ipsos et liberos eorum et uxores. (2) Protinusque eques, nuncium delaturus, cucurrit ad Hellespontum; eoque tra- jecto, literas Megabazo reddidit. Quibus ille perlertis, viae ducibus ex Thracia sumptis, bellum intulit Paenonibus.

XV. Qui ubi resciverunt adversus se proficisci Persas, junctis copiis obviam illis progressi sunt versus mare, existi- mantibus ab hac parte conatuos esse Persas terram suam invadere. (2) Sic igitur exercitum Megabazi, adversus se proficiscentem, prohibere parati Paenones erant. At Persae, certiores facti conjunctis copiis Paenones aditum terrae suae a parte maris custodire, secuti viae duces, per superiora loca iter fecerunt: itaque, insciis Paenonibus, oppida illo- rum invadunt, viris vacua; illaque facile, utpote defensoribus nudata, ceperunt. (3) Deinde Paenones, postquam resciverunt capta sua esse oppida, continuo dispersi, ad suos quique lares sese contulerunt, Persisque se dederunt. Atque ita Paenonum hi qui Siropaeones vocantur, et qui Prao- pla, et qui usque ad Prasiadem lacum habitabant, e sedi- bus suis abstracti, in Asiam sunt abducti.

XVI. Sed qui circa Pangaeum montem habitant, et Do- beres, et Agrianes, et Odomanti, item qui ipsum lacum Prasiadem incolunt, hi nullatenus subacti sunt a Megabazo; (2) quamquam et hos, qui hunc lacum incolunt, conatus erat sub potestatem redigere Persarum. Lacum autem hi incolunt tali modo. Stant in medio lacu tabulata, altis pal- lis instrata, quae angustum habent ex continente aditum uno ponte. (3) Palos, super quibus strata sunt tabulata, olim cives universi publico nomine statuerant. Deinde vero invaluit usus, ut iidem hoc modo statuatur: ut quisque uxorem ducit, quas quidem permultas unusquisque ducit, ita pro quaque uxore tres palos statuit, ex monte adductos, cui nomen Orbélus. (4) Habitant hic autem tali modo: unusquisque super tabulatis illis togurium ha- bet, in quo vitam agit, et januam demissilem, quae per ta- bulatum deorsum fert ad paludem. Parvulos autem pue- ros puellasque sparto ex pede adligant, metuentes ne im- prudentes decendant. (5) Equis et jumentis pro pabulo pi- sces praebent. Est autem horum tanta copia, ut, quando quis demissilem januam reclinavit, et vacuum corbem ex fine in aquam demisit, brevi interposita mora plenam pi- scibus extrahat. Sunt autem piscium illorum duo genera, 16.

ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλεῦσαι πάπρακας τε καὶ τίλωνας. Παίωνων μὲν δὴ οἱ χειρωθέντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVII. Μεγάβαζος δὲ ὡς χειρώσατο τοὺς Παίονας, πέμπει ἀγγέλους ἐς Μακεδονίην ἄνδρας ἑπτὰ Πέρσας, οἱ μετ' αὐτὸν ἐκείνους ἔσαν δοκιμώτατοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἐπέμποντο δὲ οὗτοι παρ' Ἀμύντεα αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. (2) Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα, μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλούμενον οὗρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ.

XVIII. Οἱ ὧν Πέρσαι οἱ πεμψθέντες οὗτοι παρὰ τὸν Ἀμύντεα ὡς ἀπίκοντο, αἴτεον ἔλθόντες ἐς ὅσιν τὴν Ἀμύντεω Δαρείῳ βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Ὁ δὲ ταῦτα τὴν ἐδίδου καὶ σφρας ἐπὶ ξείνια καλεῖ, παρασκευασάμενος δὲ δείπνον μεγαλοπρεπὲς ἐδέχετο τοὺς Πέρσας φιλοφρόνως. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, διαπίνοντες εἶπαν οἱ Πέρσαι τάδε, « ξεῖνε Μακεδὼν, ἡμῖν νόμος ἐστὶ τοῖσι Πέρσῃσι, ἐπεὶ δὲ δείπνον προτιθάμεθα μέγα, τότε καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τὰς κουριδίας γυναῖκας ἐσάγεσθαι παρέδρους. Σὺ νυν, ἐπεὶ περ προθύμως μὲν ἐδέξαιο, μεγάλως δὲ ξεινίζεις, δίδως τε βασιλεῖ Δαρείῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἔπειθ νόμον τῶν ἡμετέρων. » (3) Εἶπε πρὸς ταῦτα Ἀμύντης, « ὦ Πέρσαι, νόμος μὲν ἡμῖν γέ ἐστι οὐκ οὗτος, ἀλλὰ κεχωρῖσθαι ἄνδρας γυναικῶν· ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς ἐόντες δεσπόται προσχρηρίζετε τούτων, παρῆσθαι ὑμῖν καὶ ταῦτα. » (4) Εἶπας τοιαῦτα ὁ Ἀμύντης μετεπέμψατο τὰς γυναῖκας· αἱ δ' ἐπεὶτε καλούμεναι ἦλθον, ἐπεξῆς ἀντίαι ἔζοντο τοῖσι Πέρσῃσι. (5) Ἐνθαῦτα οἱ Πέρσαι ἰδόμενοι γυναῖκας εὐμόρφους ἔλεγον πρὸς Ἀμύντεα φάμενοι τὸ ποιηθὲν τούτῳ οὐδὲν εἶναι σοφόν· κρέσσον γὰρ εἶναι ἀρχῆθην μὴ ἔλθειν τὰς γυναῖκας ἢ ἐλθούσας καὶ μὴ περιζομένας ἀντίαι ἔσεσθαι ἀλγυδόνας σφὶ ὀφθαλμῶν. (6) Ἀναγκαζόμενος δὲ ὁ Ἀμύντης ἐκέλευε παρίζειν· πειθόμενων δὲ τῶν γυναικῶν αὐτίκα οἱ Πέρσαι μαστῶν τε ἀπτόντο ὅσα πλείυνος οἰνωμένοι, καὶ κού τις καὶ φιλέειν ἐπειρᾶτο.

XIX. Ἀμύντης μὲν δὴ ταῦτα δρών ἀτρέμας εἶχε, καίπερ δυσφρόνων, ὅσα ὑπερδευμαιῶν τοὺς Πέρσας· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ἀμύντεω παρεὼν τε καὶ δρών ταῦτα, ἄτε νέος τε ἐὼν καὶ κακῶν ἀπαθής, οὐδαμῶς ἐτι κατέχειν οἷός τ' ἦν, ὥστε δὲ βαρέως φέρων, εἶπε πρὸς Ἀμύντεα τάδε, « σὺ μὲν, ὦ πάτερ, εἶχε τῇ ἡλικίᾳ, ἀπῶν τε ἀναπαύεο, μηδὲ λιπαρεῖς τῇ πόσι· ἐγὼ δὲ προσμένων αὐτοῦ τῆδε πάντα τὰ ἐπιτῆδεα παρέξω τοῖσι ξείνοισι. » (2) Πρὸς ταῦτα συνεὶς ὁ Ἀμύντης ὅτι νεώτερος πρῆγμα παρῆξεν μέλλοι Ἀλέξανδρος, λέγει, « ὦ παῖ, σχεδὸν γάρ σευ ἀνακασιμένου συνήμι τοὺς λόγους, ὅτι ἐθέλεις ἐμὲ ἐκπέμψας ποιεῖν τι νεώτερον· ἐγὼ ὦν σευ χρηζῶ μηδὲν νεοχμῶσαι κατ' ἄνδρας τούτους, ἵνα μὴ

quos papraces et tilones adpellant. Ex Paonibus igitur ii qui subacti erant, in Asiam sunt abducti.

XVII. Megabazus, subactis Paonibus, legatos misit in Macedoniam, septem viros Persas, qui post illum spectatissimi erant in exercitu. Missi hi sunt ad Amyntam, terram et aquam ab illo postulaturi nomine Darii regis. (2) Est autem a Prasiade palude via brevis admodum in Macedoniam. Primum enim, proxima ab hac palude est metallifodina, ex qua postero tempore talentum argenti quotidie redibat Alexandro: post hoc metallum si montem superaveris cui Dysorus nomen, in Macedonia eris.

XVIII. Persae igitur hi legati, ubi ad Amyntam pervenire, intromissi petierunt ab eo regi Dario terram et aquam: et ille haec dedit, et ad hospitium illos vocavit, magnificeque instructa, caena peramice Persas accepit. (2) Post coenam, bibendo certantes, haec dixere Persae: « Hospes Macedo, nobis Persis mos est, quando lautam celebramus coenam, tunc etiam pellices et legitimas uxores adducere, et sedes illis inter nos tribuere. Tu igitur, quoniam benevole nos excepisti, et magnificam adposuisti coenam, tradisque regi Dario terram et aquam, nostrum sequere morem. » (3) Ad haec Amyntas: « Persae, inquit, nobis quidem neutiquam hic mos est; sed separantur viri a mulieribus. Sed quoniam vos, qui estis domini, hoc insuper postulatis, etiam hoc vobis aderit. » (4) His dictis, mulieres arcessivit Amyntas. Quae ubi vocatae adveniant, ordine consederunt ex adverso Persarum. (5) Tum vero Persae, formosas conspicientes mulieres, Amyntae dixere, parum prudenter hoc esse factum: satius enim fuisse futurum, prorsus non advenire mulieres, quam, postquam venissent, non adsidere, sed ex adverso sedere, oculorum ipsis dolorem. (6) Coactus igitur Amyntas, adsidere eas iussit. Quod ubi fecerunt mulieres, Persae protinus mammas illarum contrattare, quippe gnaviter adpoti, nemo etiam osculari conabatur.

XIX. Et Amyntas quidam haec videns, quamvis iniquo ferens animo, nihil movebat, supra modum metuens Persas. At Alexander, Amyntae filius, praesens vidensque haec, utpote juvenis et malorum inexpertus, continere se nequaquam amplius potuit. Igitur indigne rem ferens, dixit ad patrem: « Tu quidem, pater, concede avari, abi hinc, et da te quieti, nec ulterius adsidue compotationi: ego vero hic manebo, omniaque necessaria hospitibus praestabo. » (2) Ad haec Amyntas, intelligens novi quiddam audacius moliri Alexandrum: « Intelligo fere, fili, inquit, sermonem tuum hominis esse excandescitis; et velle te, me dimisso, novum quidpiam moliri. Atqui oro te, nihil novi adversus hos viros moliaris, ne nos disperdas: sed

ἐξεργάσῃ ἡμέας, ἀλλ' ἀνέχου δρέων τὰ ποιούμενα· ἀμφὶ δὲ ἀπόδω τῇ ἐμῇ πείσομαί τοι. »

XX. Ὡς δὲ δ' Ἀμύντης χρησίσας τούτων οἰχώκεε, λέγει δ' Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Πέρσας, « γυναικῶν 6 τούτων, ὧς ξεῖνοι, πολλή ἐστι ὑμῖν εὐπέτεια, καὶ εἰ πάσῃσι βούλεσθε μίσεσθαι καὶ δοκοῦσιν αὐτέων. (2) Τούτου μὲν περὶ αὐτοὺς ἀποσημανέετε· νῦν δὲ, σχεδὸν γὰρ ἤδη τῆς κοίτης ὥρῃ προσέρχεται ὑμῖν καὶ καλῶς ἔχοντας ὑμέας δρέω μέθης, γυναῖκας ταύτας, εἰ ὑμῖν 10 φίλον ἐστὶ, ἅπετε λούσασθαι, λουσαμένας δὲ ὀπίσω προσδέκεσθε. » (3) Εἰπας ταῦτα, συνέπαινοι γὰρ ἔσαν οἱ Πέρσαι, γυναῖκας μὲν ἐξελοῦσας ἀπέπεμπε ἐς τὴν γυναικίην, αὐτοὺς δὲ δ' Ἀλέξανδρος ἴσους τῇσι 15 γυναῖξι ἀριθμὸν ἀνδρας λειογενεῖους τῇ τῶν γυναικῶν ἐσθῆτι σκευάσας καὶ ἐγγχειρίδια δούς παρῆγε ἔσω, παράγων δὲ τούτους ἔλαγε τοῖσι Πέρσῃσι τάδε, « ὦ Πέρσαι, οἴκατε πανδοῖσι τέλῃ ἰστίησθαι· τὰ τε γὰρ ἄλλα 20 ὅσα εἶχομεν, καὶ πρὸς τὰ οἷά τε ἦν ἐξευρόντας παρέχειν, πάντα ὑμῖν πάρεστι, καὶ ὅη καὶ τόδε τὸ πάντων μέγιστον, τὰς τε ἐνωτῶν μητέρας καὶ τὰς ἀδελφεὰς ἐπι- 25 δαφιλούμεθα ὑμῖν, ὥς παντελῶς μάθῃτε τιμώμενοι πρὸς ἡμῶν τῶν πέρ εἰστε ἄξιοι, πρὸς δὲ καὶ βασιλεῖ τῷ πέμψαντι ἀπαγγεῖλητε ὥς ἀνὴρ Ἕλληνα Μακεδόνων ὑπαρχος εὖ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέζῃ καὶ κοίτῃ. » 30 (4) Ταῦτα εἰπας Ἀλέξανδρος παρίζει Πέρσῃ ἀνδρὶ ἄνδρα Μακεδόνα ὥς γυναῖκα τῷ λόγῳ· οἱ δὲ, ἐπεῖτε σφέων οἱ Πέρσαι ψαύειν ἐπειρέοντο, διεργάζοντο αὐτούς.

XXI. Καὶ οὗτοι μὲν τούτῳ τῷ μόρῳ διεφθάρσαν, καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θεραπῆτή αὐτῶν· εἶπετο γὰρ δὴ σφι 35 καὶ ὀχήματα καὶ θεράποντες καὶ ἡ πᾶσα πολλὴ παρασκευή· πάντα δὲ ταῦτα ἅμα πᾶσι ἐκείνοις ἠφάνιστο. (2) Μετὰ δὲ, χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον, ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τούτων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο, καὶ σφας Ἀλέξανδρος κατέλαβε σοφίῃ, χρήματα τε δούς 36 πολλὰ καὶ τὴν ἐνωτὴν ἀδελφὴν τῇ οὐνομα ἦν Γυγαίῃ· δούς δὲ ταῦτα κατέλαβε δ' Ἀλέξανδρος Βουδάρῃ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τῶν διζυμένων τοὺς ἀπολομένους τῷ στρατηγῷ. Ὁ μὲν νῦν τῶν Περσέων τούτων θάνατος οὕτω καταλαμφθεὶς ἐσιγήθη.

40 XXII. Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι τοὺς ἀπὸ Περδίκου γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀπισθε λόγοις ἀποδέξω ὥς εἰσι Ἕλληνες, πρὸς δὲ καὶ οἱ τὸν ἐν Οὐλυμπῇ διέποντες ἄνῳα Ἕλλήνων οὕτω ἔγνωσαν εἶ- 45 ναι. (2) Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀεθλεύειν ἐλομένου καὶ καταδάντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀντιθευσόμενοι Ἕλλήνων ἐξεῖργόν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστῶν εἶναι τὸν ἄνῳα, ἀλλ' Ἕλλήνων Ἀλεξάνδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέ- 50 δεξε ὥς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα, καὶ ἀγωνιζόμενος στάδιον συνεξέτιπτε τῷ πρώτῳ. Ταῦτα μὲν νῦν οὕτω καὶ ἐγένετο.

XXIII. Μεγαβάζος δὲ ἄγων τοὺς Παιόνας ἀπῆκετο ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον, ἐνθεῦτεν δὲ διαπεραννθεὶς ἀπῆ- 55 κετο ἐς Σάρδις. (2) Ἀτε δὲ τευχέντος ἤδη Ἰστιάου

patere fieri, quæ hic agi vides. Quod autem me, ut hinc abeam, mones, tibi obsequar. »

XX. Postquam Amyntas, hæc precatus, abiit; tum vero Persas Alexander his verbis est adlocutus : « Harum mulierum, hospites, facilis vobis usus patet; sive cum omnibus velitis concumbere, sive quibuscum ex illis volueritis : (2) de hoc vos ipsi, quid vobis videatur, significate. Nunc vero, quum fere adpropinquet tempus cubitus eundi, et pulcre vos videam adpolos, mulieres has, si placet vobis, sinito lavari; et expectate lotas redituras. » (3) Hæc dicta quum collaudassent Persæ, mulieres abeuntes dimisit in gynæceum : ipse vero Alexander viros lævi mento, tot numero quot erant feminæ, muliebri cultu ornatos, pugionibusque instructos, introduxit. Quos producens, sic Persas adloquitur : « Videmini, Persæ, convivio a nobis omni munificentia instructo fuisse excepti : nam et alia quæcumque in promptu habuimus, et quæ insuper vobis præbenda potuimus reperire, ea vobis omnia adposita sunt : et nunc ecce hoc etiam, quod omnium maximum est, et matres nostras et sorores, larga liberalitate vobis exhibemus; quo cognoscatis, nos omni honorum genere, quibus digni estis, vos esse prosequutos; utque etiam regi, qui vos misit, renunciatis, virum Græcum, Macedoniae sub regis auspiciis præfectum, laute vos et mensa et lecto excepisse. » (4) Hæc locutus Alexander, juxta quemque Persam virum Macedonem, quasi mulierem nempe, adsidere jussit : qui mox Persas, contrectare illos conantes, interfecerunt.

XXI. Hac igitur morte hi perierunt, et ipsi, et illorum famulitium : nam et plaustra, et famuli, et multa adparatum genera illos secuta erant; quæ omnia simul cum ipsis evanuerunt. (2) Haud multo post vero acris inquisitio horum virorum caussa a Persis instituta est : sed inquirentes Alexander inhibuit continuitque astu, et multa pecunia, et sorore sua, cui nomen erat Gygæa, in matrimonium data Bubaræ quidem, viro Persæ, duci eorum quibus inquisitio horum qui perierant mandata erat. Ita Persarum istorum cædes silentio compressa est.

XXII. Fuisse hos a Perdicca oriundos (Amyntam et Alexandrum) origine, ut ipsi aiunt, Græcos, et ego verum esse scio, et in sequentibus historiis demonstrabo Græcos fuisse. Agnoverunt vero etiam hi, qui Olympiæ certamina Græcorum administrant, ita se rem habere. (2) Etenim quum Alexander solennibus ludis cuperet certare, et ob id ipsum Olympiam esset profectus, Græci, quibuscum concursurus erat, excludere eum voluerunt; dicentes, barbarorum non esse hoc certamen, sed Græcorum. At Alexander, postquam se origine esse Argivum demonstravit, Græcos esse judicatus est; et, quum stadio esset certaturus, 50 sors ei cum primo excidit. Et hæc quidem ita gesta sunt.

XXIII. Megabazus, Pæonas ducens, ad Hellespontum pervenerat; indeque, eo trajecto, Sardes pervenit. (2) Quumque per id tempus Histieus Milesius jam muro mu-

τοῦ Μιλησίου τὴν παρὰ Δαρείου αἰτήσας ἔτυχε μισθὸν
 διαρεῖν φυλακῆς τῆς σχεδίας, ἐόντος δὲ τοῦ γώρου τοῦ-
 του παρὰ Στρυμόνα ποταμὸν τῷ οὐνομά ἐστι Μύρκινος,
 μαθὼν δὲ Μεγάβαζος τὸ ποιούμενον ἐκ τοῦ Ἰστιαίου, ὡς
 ἤλθε τάχιστα ἐς τὰς Σάρδεις ἄγων τοὺς Παίονας, ἔλεγε
 Δαρείῳ τάδε, (3) «ὦ βασιλεῦ, κοῖόν τι χρῆμα ἐποίησας,
 ἀνδρὶ Ἑλληνὶ δεινῷ τε καὶ σοφῷ δούς ἐγκτήσασθαι πό-
 λιν ἐν Θρηίκῃ, ἵνα ἴδῃ τε ναυπηγήσιμός ἐστι ἄφρονος
 καὶ πολλοὶ κιοπέες καὶ μέταλλα ἀργύρεα, θμιλός τε πολ-
 10 λός μὲν Ἑλλήν περιποιεῖ, πολλὸς δὲ βάρβαρος, οἱ προ-
 σταίεω ἐπιλαθόμενοι ποιήσουσι τοῦτο τὸ ἂν ἐκείνος
 ἐξηγήται καὶ ἡμέρης καὶ νυκτός. (4) Σὺ νυν τοῦτον
 τὸν ἄνδρα παῦσον ταῦτα ποιῶντα, ἵνα μὴ οἰκῇω πο-
 λέμῳ συνέλθαι. Τρόπῳ δὲ ἡπίῳ μεταπεψάμενος
 15 παῦσον· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν περιλάβῃς, ποιέειν ὅπως μῆ-
 κέτι ἐκείνῳ ἐς Ἑλλάδας ἀπίζεται. »

XXIV. Ταῦτα λέγων ὁ Μεγάβαζος εὐπετέως ἐπέθε-
 Δαρεῖον ὡς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι. Μετὰ
 δὲ ἄγγελον πέμψας δὲ Δαρεῖος ἐς τὴν Μύρκινον ἔλεγε
 20 τάδε, «Ἰστιαίε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει· ἐγὼ
 φροντίζων εὐρίσκω ἔμοί τε καὶ τοῖσι ἔμοισι πρήγμασι
 οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοέστερον· τοῦτο δὲ οὐ λόγοισι,
 ἀλλ' ἔργοισι οἶδα μαθὼν. (2) Νῦν ὦν, ἐπινοέω γὰρ
 πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι, ἀπικνέσο μοι πάν-
 25 τως, ἵνα τοι αὐτὰ υπερβῶμαι. » Τούτοις τοῖσι ἐπεσι
 πιστεύσας ὁ Ἰστιαῖος, καὶ ἅμα μέγα ποιούμενος βασιλεὺς
 σύμβουλος γενέσθαι, ἀπῆκετο ἐς τὰς Σάρδεις. (3) Ἀπι-
 κομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε, «Ἰστιαίε, ἐγὼ σε
 μετεπεψάμην τῶνδε εἵνεκεν· ἐπεὶ τε τάχιστα ἐνόστησα
 30 ἀπὸ Σκυθίων καὶ σὺ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν, οὐδέν
 κω ἄλλο χρῆμα οὕτω ἐν βραχείᾳ ἐπέζητησα ὡς σὲ ἰδεῖν
 τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι, ἐγνωκὼς ὅτι κτημάτων
 πάντων ἐστὶ τιμιώτατον ἄνθρωπος φίλος συνετός τε καὶ
 εὖνοος, τὰ τοι ἐγὼ καὶ ἄμφοτερα συνειδὼς ἔχω μαρτυ-
 35 ρεῖν ἐς πρήγματα τὰ ἐμά. (4) Νῦν ὦν, εὖ γὰρ ἐποίη-
 σας ἀπικόμενος, τάδε τοι ἐγὼ προτείνομαι· Μίλητον
 μὲν ἔα καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηίκῃ πόλιν, σὺ δὲ μοι
 ἐπόμενος ἐς Σοῦσα ἔχε τὰ περ ἂν ἐγὼ ἔχω, ἐμός τε
 σύσσιτος ὦν καὶ σύμβουλος. »

40 XXV. Ταῦτα Δαρεῖος εἶπας, καὶ καταστήσας
 Ἀρταφέρνηα ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ ὁμοπάτριον ὑπαρχον εἶναι
 Σαρδίῳν, ἀπήλαυνε ἐς Σοῦσα ἅμα ἀγόμενος Ἰστιαῖον,
 Ὅτάνεα δὲ ἀποδέξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασ-
 σίων ἀνδρῶν· (2) τοῦ τὸν πατέρα Σισάμνην βασι-
 45 λεὺς Καμβύσης γενόμενον τῶν βασιλείων δικαστέων,
 ὅτι ἐπὶ χρήμασι δίκην ἀδικον ἐδίκασε, σφάζας ἀπέδειρε
 πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην, σπαδίξας δὲ αὐτοῦ τὸ δέρμα
 ἱμάντας ἐξ αὐτοῦ ἔταψε καὶ ἐνέτεινε τὸν θρόνον ἐς τὸν
 ἔζων ἐδίκαζε· ἐντανύσας δὲ ὁ Καμβύσης ἀπέδεξε
 50 δικαστὴν εἶναι ἀντὶ τοῦ Σισάμνεω, τὸν ἀποκτείνας
 ἀπέδειρε, τὸν παῖδα τοῦ Σισάμνεω, ἐντειλάμενός οἱ
 μεμνήσθαι ἐν τῷ κατιζῶν θρόνῳ δικάζει.

XXVI. Οὗτος ὦν δὲ Ὅτάνης, ὁ ἐγκατιζόμενος ἐς
 τοῦτον τὸν θρόνον, τότε διάδοχος γενόμενος Μεγάβαζῳ

niret locum eum, quem dono optanti dederat Darius, mer-
 cedem custoditi pontis, qui locus ad Strymonem fluvium
 est, et Myrcinus vocatur; Megabazus, cognito quod agebat
 Histiaeus, simulatque cum Præonibus, quos regi adducebat,
 Sardes pervenit, hæc ad Darium verba fecit: (3) «O rex,
 quamnam tu rem fecisti? homini Græco, acri et callido,
 urbem possidendam dedisti in Thracia, ubi copiosa ad con-
 struendas naves est materia, et multi sunt remiges, et ar-
 genti metalla; et frequentes circum habitant Græci, fre-
 quentesque barbari, qui hunc ducem nacti, facient quid-
 quid ille jusserit sive die sive nocte. (4) Tu igitur hunc
 virum ista agentem inhiibe; ne domestico premaris bello:
 leni vero modo inhiibe ad te arcessitum. Postquam au-
 tem in potestate eum habueris, danda opera ne amplius
 ille ad Græcos perveniat. »

XXIV. Hæc locutus Megabazus facile Dario persuasit,
 intelligenti recte illum futura prospicere. Deinde ad Hi-
 stiaem Myrcini versantem nuncium misit Darius, qui hæc
 ei diceret: «Histiaæ, rex Darius hæc ait: Ego, studiose
 quærens, neminem reperio, qui mihi meisque rebus mag-
 is, quam tu, faveat: idque non verbis, sed factis, habeo
 compertum. (2) Nunc igitur, quum magnas res gerendas
 animo volvam, fac omnino me convenias, ut eas tecum
 communicem. » His verbis fidem habens Histiaeus, magni-
 que faciens regis esse consiliarius, Sardes pervenit. (3)
 Qui ubi in regis venit conspectum, his verbis eum Darius
 est adlocutus: «Histiaæ, ego te hac causa arcessivi. Simul
 atque e Scythia redii, tuque mihi fuisti ex oculis, protinus
 nullius alius rei tantum me desiderium cepit, quam tui vi-
 dendi, et tecum sermones miscendi; quippe gnarus, om-
 nium bonorum pretiosissimum esse virum amicum, qui
 tam intelligens sit, quam benevolus: quæ duo ego in te
 adversus res meas cognovi, incesseque tibi possum testari.
 (4) Quare bene fecisti quod ad me adveneris, tibi que ego
 hæc propono: missam fac Miletum, et recens conditam
 in Thracia urbem: me vero sequere Susa euntem, et habe
 quæ ego habeo, meusque esto commensalis et consiliarius. »

XXV. His dictis Darius, postquam Artaphernem, fra-
 trem suum eodem patre natum, præfectum nominaverat
 Sardium, Susa est profectus, Histiaem secum ducens.
 Copiis vero maritimæ oræ præsidentibus ducem nominavit
 Otanem; (2) cujus patrem Sisammen, unum ex iudicibus
 regis, Cambyzes rex, quod accepta pecunia injustam pro-
 nunciasset sententiam, interfecerat, interfectoque totam
 detraxerat pellem, et scissis ex detracta pelle loris intende-
 rat sellam, in qua ille sedens jus dixerat: quo facto rex
 filium ejusdem Sisamnæ, quem interfectum excoriaverat,
 in patris locum nominaverat iudicem, monitum ut recorda-
 retur quam in sella jus dicens sederet.

XXVI. Hic igitur Otanes, qui in illa sedere sella jussus
 erat, nunc successor imperii datus Megabazo, Byzantios

τῆς στρατηγίης Βυζαντίους τε εἶλε καὶ Καλχιδόνιους, εἶλε δὲ Ἀντανόρον τὴν ἐν τῇ Τρωάδι γῇ, εἶλε δὲ Λαμπώνιον, λαβὼν δὲ παρὰ Λαερτίων νέας εἶλε Λῆμνόν τε καὶ Ἰμβρόν, ἀμφοτέρως ἐτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰ-
6 κεομένης.

XXVII. (Οἱ μὲν δὲ Λῆμνιοι καὶ ἐμαχέσαντο εὖ καὶ ἀμυνόμενοι ἀνὰ χρόνον ἑκακώθησαν. Τοῖσι δὲ περιεῦ-
σι αὐτῶν οἱ Πέρσαι ὑπαρχον ἐπιστάσι Λυκάρητον τὸν
Μαιανδρίου τοῦ βασιλεύσαντος Σάμου ἀδελφεόν· οὗτος
10 ὁ Λυκάρητος ἄρχων ἐν Λήμνῳ τελευτᾷ.) (3) Αἰτίη δὲ
τούτου ἦδε· πάντας ἡνδραποδίζετο καὶ κατεστρέφετο,
τοὺς μὲν λιποστρατίης ἐπὶ Σκύθας αἰτιώμενος, τοὺς δὲ
σίνεσθαι τὸν Δαρείου στρατὸν τὸν ἀπὸ Σκυθῶν ὅπως
ἀποκομιζόμενον. Οὗτος μὲν νυν τοσαῦτα ἐξεργάσατο
15 στρατηγίῃσας.

XXVIII. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ἄνεσις κακῶν
ἦν, καὶ ἤρχετο τὸ δεύτερον ἐκ Νάξου τε καὶ Μιλήτου
Ἴωσι γίνεσθαι κακά. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ ἡ Νάξος
εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προέφερε, τοῦτο δὲ κατὰ τὸν
20 αὐτὸν χρόνον ἡ Μίλητος αὐτῇ τε ἐσωτῆς μάλιστα δὴ
τότε ἀκμάσασα, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἰωνίης ἦν πρόσχημα,
κατύπερθε δὲ τούτων ἐπὶ οὓς γενεὰς ἀνδρῶν νοσήσασα
ἐς τὰ μάλιστα στάσι, μέχρι οὗ μιν Πάριοι κατήρτι-
σαν· τούτους γὰρ καταρτιστήρας πάντων Ἑλλήνων
25 εἶλοντο οἱ Μιλήσιοι.

XXIX. Κατήλλαξαν δὲ σφας ὧδε οἱ Πάριοι. Ὡς
ἀπείκοντο αὐτῶν ἄνδρες οἱ ἀριστοὶ ἐς τὴν Μίλητον,
ὥρεον γὰρ δὴ σφας δεινῶς οἰκοδορημένους, ἔφασαν
αὐτῶν βούλεσθαι διεξελθεῖν τὴν χώραν. (2) Ποιεῦντες
30 δὲ ταῦτα καὶ διεξιόντες πᾶσαν τὴν Μιλησίην, ὅπως τινὰ
ἴδοιεν ἐν ἀνεσθηκυῇ τῇ χώρῃ ἀγρὸν εὖ ἐξεργασμένον,
ἀπεγραφέατο τὸ οὐνομα τοῦ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ. (2) Διεξ-
ελθόντες δὲ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ σπανίους εὐρόντες
τούτους, ὡς τάχιστα κατέβησαν ἐς τὸ ἀστυ, ἀλὴν ποιησά-
35 μενοι ἀπέδεξαν τούτους μὲν τὴν πόλιν νέμειν τῶν εὐρὸν
τοὺς ἀγροῦς εὖ ἐξεργασμένους (δοκεῖν γὰρ ἔφασκαν καὶ τῶν
δημοσίων οὕτω δὴ σφας ἐπιμελήσεσθαι ὥσπερ τῶν
σφετέρων), τοὺς δὲ ἄλλους Μιλησίους τοὺς πρὶν στασιάζ-
ζοντας τούτων ἐταῖον πείθεσθαι. Πάριοι μὲν νυν οὕτω
40 Μιλησίους κατήρτισαν.

XXX. Τότε δὲ ἐκ τούτων τῶν πόλιων ὧδε ἤρχετο
κακὰ γίνεσθαι τῇ Ἰωνίῃ. Ἐκ Νάξου ἔφυγον ἄνδρες
τῶν παχέων ὑπὸ τοῦ δήμου, φυγόντες δὲ ἀπείκοντο ἐς
Μίλητον. (2) Τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος
45 εἶναι Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε εἶναι καὶ
ἀνεψιός Ἰστιάου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν δὲ Δαρείος ἐν
Σούσοις κατεῖχε. Ὁ γὰρ Ἰστιάος τύραννος ἦν Μιλή-
του, καὶ ἐτύγχανε τούτων τὸν χρόνον εἶναι ἐν Σούσοις,
ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἔόντες τῇ Ἰστιάῳ. (3)
50 Ἀπικόμενοι δὲ οἱ Νάξιοι ἐς τὴν Μίλητον ἐδέοντο τοῦ
Ἀρισταγόρεω, εἰ πως αὐτοῖσι παράσχοι δύναμιν τινα
κατέλθοιεν ἐς τὴν ἐσωτῶν. Ὁ δὲ ἐπιτελάμενος
ὡς ἦν δι' ἐσωτοῦ κατέλθοιεν ἐς τὴν πόλιν ἄρξει τῆς
Νάξου, σκῆπιν δὲ ποιεύμενος τὴν ξεινίην τὴν Ἰστιάου,

cepit et Calchedonios : Autandrum item expugnavit in
Troade terra, et Lamponium : deinde, acceptis a Lesbii
navibus, Lemnum cepit et Imbrum, utramque per id tem-
pus adhuc a Pelasgis habitatam.

XXVII. (Lemnii igitur, fortiter quidem pugnantes resi-
stentesque per aliquod tempus, deinde male sunt adfecti.
Qui ex his reliqui fuere, his Lycaretus, Maandrii frater,
regis Sami, a Persis est praefectus. Is Lycaretus Lemno
imperans mortuus est.) (2) Causa autem haec erat : omnes
istos in servitutem redegit evertitque Otanes, in alios culpam
conferens quod desertores fuissent Scythicae expeditionis ; in
alios, quod exercitum vexassent Darii e Scythia reverten-
tem. Has ille res gessit, dum hoc ducatu functus est.

XXVIII. Brevis deinde malorum fuit intermissio ; sed
mox ex Naxo et Mileto exorta rursus mala sunt Ionibus.
(2) Naxos per id tempus omnes insulas opulentia superab-
bat. Eademque tempestate Miletus quum per se ipsa magis,
quam umquam, florebat, tum universae Ioniae princeps ha-
bebat. Superioribus vero temporibus eadem civitas per
duas hominum geuerationes seditionibus quammaxime
fuerat adflicta, donec res ejus composuerunt Parii : hos
enim ex omnibus Graecis conciliatores elegerant Milesii.

XXIX. Conciliarunt eos autem Parii hoc modo. Post-
quam cives ex his nobilissimi Miletum pervenerunt, quum
pessime apud illos administratam viderent rem domesticam,
dixerunt peragrarē se velle illorum regionem. (2) Quod ubi
fecerunt, totamque peragrarunt Milesiorum ditionem ; ubi-
cumque in desolata regione viderunt agrum bene cultum,
nomen ejus qui erat agri dominus scripto consignabant. (3)
Percursa universa regione, in qua quidem raros hos invene-
rant ; simulatque in urbem descenderunt, concione convo-
cata, hos ipsos designarunt qui civitatem administrarent,
quorum agros bene cultos repererant : videri enim, aie-
bant, eosdem rem etiam publicam eadem diligentia admini-
straturos, qua privatam rem suam administrassent. Reli-
quos vero Milesios, qui prius dissensionibus inter se con-
certaverant, hisce parere jusserunt. In hunc modum
Parii res composuerunt Milesiorum.

XXX. Tunc vero ex his, quas dixi, civitatibus mala
ceperunt Ioniae oriri hoc modo. E Naxo cives nonnulli
opulenti in exilium acti erant a populo, qui patria pulsi
Miletum venerunt. (2) Administrabat tunc Miletum Ari-
stagoras Molpagorae filius, gener et consobrinus Histiaei,
Lysagorae filii, quem per id tempus Susis Darius detinebat.
Fuit enim Histiaeus Mileti tyrannus, eratque tunc Susis
quum Naxii advenerunt, qui prius hospites fuerant Histiaei.
(3) Hi ubi Miletum venerunt, rogarunt Aristagoram, ut
militum aliquam manum sibi praebere qua adjuti in patriam
redirent. Et ille, secum reputans, si ipsius opera in pa-
triam hi rediissent, dominum se fore Naxi ; praetendens
Histiaei hospitium, his verbis cum eis egit : Ego quidem .

—ὄνδε σφι τὸν λόγον προσέφερε, « αὐτὸς μὲν ὑμῖν οὐ
 φερέγγυός εἰμι δύναμιν τοσαύτην παρασχεῖν ὥστε κα-
 τάγειν ἀεκόντων τῶν τὴν πόλιν ἔχόντων Ναξίων· πυν-
 θάνομαι γὰρ ὀκτακισχίλιον ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι καὶ
 1 πλοῖα μακρὰ πολλά· μηχανήσομαι δὲ πᾶσαν σπουδὴν
 ποιούμενος. (4) Ἐπινοῶ δὲ τῆδε. Ἀρταφέρνης μοι
 τυγχάνει εὖν φίλος, ὃ δὲ Ἀρταφέρνης Ὑστάσπew μὲν
 ἐστὶ παῖς, Δαρείου δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφεός, τῶν δ'
 ἐπιβαλασσίων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἄρχει πάντων, ἔχων
 10 στρατιήν τε πολλὴν καὶ πολλὰς νέας. Τούτων ὧν δοκέω
 τὸν ἄνδρα ποιήσειν τῶν ἂν χρῆζωμεν. » (5) Ταῦτα
 ἀκούσαντες οἱ Ναξιοὶ προσέθεσαν τῷ Ἀρισταγόρῃ πρῆσ-
 σαι τῇ δύναμει ἀρίστα, καὶ ὑπείσχεσθαι δῶρα ἐκέλευον
 καὶ δαπάνην τῇ στρατιῇ ὥς αὐτοὶ διαλύσοντας, ἐλπιδας
 15 πολλὰς ἔχοντας, ὅταν ἐπιφανέσῃ ἐς τὴν Νάξον, πάντα
 ποιήσιν τοὺς Ναξίους τὰ ἂν αὐτοὶ κελεύωσι, ὥς δὲ
 καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας· τῶν γὰρ νήσων τούτων τῶν
 Κυκλαδῶν οὐδεμία κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ.

XXXI. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐς τὰς Σάρ-
 20 δις λέγει πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα ὡς Νάξος εἴη νῆσος
 μεγάλῃ μὲν οὐ μεγάλη, ἄλλως δὲ καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ
 καὶ ἀγχοῦ Ἰωνίης, χρήματα δ' ἐνὶ πολλὰ καὶ ἀνδρά-
 ποδα. « Σὺ ὦν ἐπὶ ταύτην τὴν χώραν στρατηλάτεις,
 κατάγων ἐς αὐτὴν τοὺς φυγάδας ἐξ αὐτῆς. (2) Καὶ
 25 τοὶ ταῦτα ποιήσαντι τοῦτο μὲν ἐστὶ ἐτοῖμα παρ' ἐμοὶ
 χρήματα μεγάλα πάρεξ τῶν ἀναισιμωμάτων τῇ στρα-
 τιῇ (ταῦτα μὲν γὰρ δίκαιον ἡμέας τοὺς ἀγοντας παρέ-
 χειν), τοῦτο δὲ νήσους βασιλεῖ προσκτήσεται αὐτὴν τε
 Νάξον καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἡρημένους, Πάρον καὶ Ἀν-
 30 ὄρον καὶ ἄλλας τὰς Κυκλαδας καλεωμένας. (3) Ἐνθεῦ-
 τον δὲ ὁρμειώμενος εὐπετέως ἐπιθήσεται Εὐβοίῃ, νῆσῳ
 μεγάλῃ τε καὶ εὐδαίμονι, οὐκ ἐλάσσονι Κύπρῳ καὶ
 κάρτα εὐπετέι αἰρεθῆναι. Ἀποχρέουσι δὲ ἑκατὸν νέες
 ταύτας πάσας χειρώσασθαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο
 35 αὐτὸν τοιοῦτε, « σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλέως ἐξηγητὴς
 γίνεαι πρηγμάτων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα εὖ παραινέεις
 πάντα, πλὴν τῶν νεῶν τοῦ ἀριθμοῦ· ἀντὶ δὲ ἑκατὸν
 νεῶν διηκόσιαι τοὶ ἐτοῖμοι ἔσονται ἅμα τῷ ἔαρι. Δεῖ
 δὲ τοῦτοισι καὶ αὐτὸν βασιλεῖα συνέπαινον γίνεσθαι. »

XXXII. Ὁ μὲν δὴ Ἀρισταγόρης ὡς ταῦτα ἤκουσε,
 40 περιχαρὴς εὖν ἀπῆε ἐς Μίλητον· ὃ δὲ Ἀρταφέρνης, ὥς
 οἱ πέμψαντι ἐς Σοῦσα καὶ ὑπερβέντι τὰ ἐκ τοῦ Ἀριστα-
 γόρῳ λεγόμενα συνέπαινος καὶ αὐτὸς Δαρείος ἐγένετο,
 παρεσκευάσατο μὲν διηκόσιαι τριήρεας, πολλὸν δὲ κάρτα
 45 ὁμιλον Περσέων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, (2)
 στρατηγὸν δὲ τούτων ἀπέδεξε Μεγαβάρτην ἄνδρα Πέρ-
 σην τῶν Ἀχαμενιδῶν, ἐκωτοῦ τε καὶ Δαρείου ἀνεψιόν,
 τοῦ Πausανίης δὲ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνιος, εἰ δὲ
 50 ἀληθὴς γέ ἐστι ὁ λόγος, ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων ἡρμόσα-
 ναι θυγατέρα, ἔρωτα σχὼν τῆς Ἑλλάδος τύραννος γενέ-
 σθαι. Ἀποδέξας δὲ Μεγαβάρτην στρατηγὸν Ἀρταφέρ-
 νης ἀπέστειλε τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀρισταγόρεα.

XXXIII. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάρτης ἐκ τῆς
 Μιλήτου τὸν τε Ἀρισταγόρεα καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν

inquit, non tantam hominum manum polliceri vobis pos-
 sum, quæ sufficiat ad vos, invitatis his qui Naxum urbem
 nunc tenent, in patriam reducendos : audio enim octo
 millia cetratorum esse Naxiis, et longarum navium ma-
 gnum numerum. Operam vero dabo omni adhibito stu-
 dio. (4) In hunc autem modum rem perficere cogito. Est
 mihi amicus Artaphernes, Hystaspis filius, Darii regis
 frater, qui universæ præest oræ Asiæ, et numerosum habet
 exercitum, navesque multas : hunc virum puto, quod
 cupimus, esse effecturum. » (5) His auditis, Naxii manda-
 tum dant Aristagoræ, ut quam posset optime hanc rem
 perficiat, et dona polliceatur Artapherni, et stipendium
 militibus ab ipsis persolvendum : magnas quippe spes
 habebant, quando Naxi adparuissent, omnia facturos
 Naxios quæ ipsi jussissent, pariterque insulanos omnes :
 nulladum enim ex Cycladibus his insulis per id tempus in
 Darii erat potestate.

XXXI. Aristagoras ubi Sardes pervenit, cum Artapher-
 ne egit, memorans, esse Naxum insulam, non ita quidem
 amplam, alioqui vero pulcram bonamque, et Ionæ vici-
 nam : esseque in ea et opes magnas et multa mancipia. « Tu
 igitur, inquit, in hanc regionem mitte exercitum, qui exsul-
 es in eam reducat. (2) Id si feceris, partim, magnæ tibi a
 me præsto sunt pecuniæ, præter sumptus belli, quos æquum
 est ut nos, qui exercitum petimus, persolvamus : partim
 vero, insulas adquies regi, et ipsam Naxum, et ex illa pen-
 dentes Parum et Andrum, aliasque quæ Cyclades vocantur.
 (3) Inde vero impetu facto facile adgredieris Eubœam,
 amplam et opulentam insulam, Cypri haud minorem, et
 subactu admodum facilem. Sufficiunt autem naves cen-
 tum ad has omnes in regis redigendas potestatem. » (4)
 Respondet Artaphernes his verbis : « Tu vero, quæ ex uti-
 litate sunt regiæ domus proponis, et recte hæc omnia mo-
 nes, præterquam quod ad numerum spectat navium. Nam
 loco centum navium, paratæ tibi erunt primo vere ducentæ.
 Oportet vero hisce rebus etiam regis auctoritatem accedere. »

XXXII. His auditis, Aristagoras lætus Miletum rediit.
 Artaphernes vero, misso Susa nuncio, postulatisque Arista-
 goræ cum rege communicatis, postquam probavit rem ipse
 quoque Darius, ducentas instruxit triremes, magnamque
 admodum multitudinem et Persarum et sociorum contraxit,
 (2) ducentumque horum constituit Megabaten, virum Persam
 de genere Achæmenidarum, suum et Darii consobrinum ;
 eundem cujus filium Pausanias Lacedæmonius, Cleombroti
 filius, si vera fama est, postero tempore in matrimonium
 sibi desponsavit, cupiens tyrannus fieri Græciæ. Megabate
 duce constituto, exercitum istum ad Aristagoram misit
 Artaphernes.

XXXIII. Megabates, adsumtis ex Mileto Aristagora,
 et Ionico exercitu, et exsilibus Naxiis, navibus pro-

καὶ τοὺς Ναξίους ἐπλωε πρόφασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου, ἐπεῖτε δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ὡς ἐνθεύεν βορέη, ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἔδεε τούτῳ τῇ στολῇ Ναξίους ἀπολέσθαι, 6 πρῆγμα τοῖόνδε συντηγέσθαι γενέσθαι. Περιόντος Μεγαβάτεω τὰς ἐπὶ τῶν νεῶν φυλακὰς, ἐπὶ νεὸς Μυνδίδης ἔτυχε οὐδεὶς φυλάσσειν· ὁ δὲ δεινὸν τι ποιησάμενος ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους ἔξευρόντας τὸν ἄρχοντα ταύτης τῆς νεὸς, τῷ οὐνόμα ἦν Σκύλαξ, τοῦτον δῆσαι διὰ 11 Ὀαλαμῆς διελόντας τῆς νεὸς κατὰ τοῦτο, ἔξω μὲν κεφαλὴν ποιῶντας, ἔσω δὲ τὸ σῶμα. (3) Δεθέντος δὲ τοῦ Σκύλακος, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ἀρισταγόρῃ ὅτι τὸν ξεινὸν οἱ τὸν Μύνδιον Μεγαβάτης δῆσας λυμαίνοιτο. Ὁ δ' ἔλθων παραιτέτο τὸν Πέρσῃν, τυγχάνων δὲ οὐδενὸς 15 τῶν ἐδέετο, αὐτὸς ἔλθων ἔλυσε. (4) Πυθόμενος δὲ κάρτα δεινὸν ἐποίησατο ὁ Μεγαβάτης, καὶ ἐσπέρχετο τῷ Ἀρισταγόρῃ. Ὁ δὲ εἶπε, « σοὶ δὲ καὶ τούτοις τοῖσι πρῆγμασι τί ἐστι; οὐ σὲ ἀπέστειλε Ἀρταφέρνης ἕμῳ πείσεσθαι καὶ πλωεῖν τῇ ἂν ἐγὼ κελεύω; τί πολ- 20 λὰ πρήσσεις; » (5) Ταῦτα εἶπε Ἀρισταγόρης. Ὁ δὲ θυμωθεὶς τούτοις, ὡς νύξ ἐγένετο, ἔπεμπε ἐς Νάξον πλοῖον ἄνδρας φράσσοντας τοῖσι Ναξίοις πάντα τὰ παρ- ρέοντα σφί πρῆγματα.

XXXIV. Οἱ γὰρ ὧν Νάξιοι οὐδὲν πάντως προσεδέ- 25 κοντο ἐπὶ σφέας τὸν στολὸν τοῦτον ὁρμήσεσθαι. Ἐπεὶ μάλιστα ἐπιθόντο, αὐτίκα μὲν ἐσηνεύοντο τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ τεῖχος, παρεσκευάσαντο δὲ ὡς πολιορκη- σόμενοι καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τὸ τεῖχος ἐσάξαντο. (2) Καὶ οὗτοι μὲν παρεσκευάδατο ὡς παρεσόμενοι σφί 30 πολέμου, οἱ δ' ἐπεῖτε διέβαλον ἐκ τῆς Χίου τὰς νέας ἐς τὴν Νάξον, πρὸς πεφραγμένους προσεφέροντο καὶ ἐπο- λióρχεον μῆνας τέσσερας. (3) Ὡς δὲ τὰ τε ἔχοντες ἦλθον χρήματα οἱ Πέρσαι, ταῦτα καταδεσπότην σφί, καὶ αὐτῷ τῷ Ἀρισταγόρῃ προσαναίσιμωτο πολλὰ, τοῦ 35 πλευνὸς τε ἐδέετο ἡ πολιορκία, ἐνθαῦτα τεῖχεα τοῖσι ψυγὰς τῶν Ναξίων οἰκοδομήσαντες ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν ἡπειρον, κακῶς πρήσσοντες.

XXXV. Ἀρισταγόρης δὲ οὐκ εἶχε τὴν ὑπόσχεσιν τῷ Ἀρταφέρνηϊ ἐκπληρῶσαι· ἅμα δὲ ἐπέλεξεν ἡ δα- 40 πάνη τῆς στρατιῆς ἀπαιτεσμένη, ἀρρώδεε τε τοῦ στρα- τοῦ πρῆξαντες κακῶς καὶ Μεγαβάτῃ διαβεβλημένους, ἐδόκαε τε τὴν βασιλῆϊν τῆς Μιλήτου ἀπαιρεθῆσεσθαι. (2) Ἀρρωδέων δὲ τούτων ἕκαστα ἐβουλεύετο ἀπόστασιν· συνέπιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῆχθαι 45 ἐκ Σούσων παρ' Ἰστιάϊου, σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀρισταγόρεα ἀπὸ βασιλέως. (3) Ὁ γὰρ Ἰστιάϊος βου- λόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι ἀποστῆναι ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλῆως σημῆναι ὥστε φυλασσομένων τῶν δούων, ὁ δὲ τῶν δούων τὸν πιστότατον ἀποζυγῆσας 50 τὴν κεφαλὴν ἔστειλε καὶ ἀνέμεινε ἀναφῶναι τὰς τρίχας, ὡς δὲ ἀνέφυσαν τάχιστα, ἀπέπεμπε ἐς Μίλητον ἐντει- λάμενος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἐπεὶ δὲ ἀπῆκται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρεα ζυρῆσαντά μιν τὰς 55 τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλὴν· τὰ δὲ στίγματα

fectus est quasi in Hellespontum navigatorus. Ubi vero prope Chium fuit, ad Caucasam continuavit naves, inde vento borea in Naxum trajecturus. (2) Ibi, quum non esset in fatis ut hac classe Naxii perderentur, res accidit huiusmodi. Dum custodias navium oblit Megabates, forte in nave Myndia nemo erat qui custodiam ageret. Qua re ille indignatus, iussit satellites quærere hujus navis præfectum, cui nomen erat Scylax, repertumque ita vincere, ut per thalamiam *(per foramen per quod infimi remi exstant)* navis suæ trajiceretur, capite extrorsum eminente, corpore versus interiora porrecto. (3) In hunc modum victo Scylace, renunciat aliquis Aristagoræ, hospitem Myndium a Megabate ita vinctum contumelioseque habitum esse. Et abijt ille ad Persam, veniam pro illo precans : a quo quum nihil impetrasset, ipse Myndiam navem adijt, illumque solvit. (4) Quo cognito indignatus Megabates, cum Aristagora exposulavit. Cui hic dixit : « Ad te vero quid hæc res pertinet? nonne te Artaphernes misit qui mihi pareas, navigesque quo ego jussero? rebus alienis quid te immisces? » (5) Hæc postquam dixit Aristagoras, iratus Megabates, ut nox advenit, navigio Naxum misit nonnullos, qui Naxiis omnia quæ ipsis imminerent significarent.

XXXIV. Neutiquam enim expectaverant Naxii, adversus se illam dirigi expeditionem. Postquam vero intellexerunt, continuo ad tolerandam obsidionem sese compararunt, rebus suis ex agris intra muros comportatis, urbeque et cibariis et potulentis, muro autem munimentis instructo. (2) Qui postquam ad sustinendum bellum erant instructi, hostes, ex Chio Naxum trajicientes, bene munitos sunt adgressi, et per quattuor menses obsederunt. (3) Sed absumptis pecuniis omnibus quas secum Persæ attulerant, multisque etiam insuper ab Aristagora insumptis, quum ad continuandam obsidionem pluribus adhuc esset opus, jam exsulis Naxiis castella exstruxerunt, et male adfecti in continentem se receperunt.

XXXV. Jam vero Aristagoras, quum promissa implere Artapherni non posset, simulque premeretur stipendio persolvendo, quod exercitus repetebat, timensque quod et exercitus male esset adfectus, et ipse odium incurrisset Megabata; denique existimans Mileti tyrannidem sibi iri eruptum : (2) hæc singula timens, defectionem cepit meditari. Acciderat enim forte per idem tempus, ut servus, cui caput punctis erat notatum, Susis ab Histieo adveniret, monens Aristagoram ut a rege deficeret. (3) Histieus enim, quum monere Aristagoram vellet ut defectionem moliretur, nec vero aliam ullam, qua ei rem tuto significaret, haberet rationem, quum viæ omnes essent interceptæ; servi caput, quem habuit fidelissimum, totondit, punctisque notavit; deinde expectavit donec succrevissent capilli. Hunc, simulatque capilli succreverant, Miletum misit, nihil aliud monitum, nisi ut, quum primum Miletum venisset, juberet Aristagoram capillos ipsius tundere, caput

ἐσθίμαινε, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἀπόστασιν. (1) Ταῦτα δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐποίησε συμφορὴν ποιούμενος μεγάλην τὴν ἐωυτοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σούσοισι· ἀποστάσιος ὢν γινομένης πολλὰς εἶχε ἐπιβόας μετῴσασθαι ἐπὶ θάλασσαν, μὴ δὲ νεώτερόν τι ποιήσας τῆς Μιλήτου οὐδαμὰ ἐς αὐτὴν ἤξειν ἔτι ἐλογίζετο.

XXXVI. Ἰστιαῖος μὲν νυν ταῦτα διανοούμενος ἀπέπεμπε τὸν ἄγγελον, Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐτοῦ χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα· ἐβουλεύετο ὢν μετὰ τῶν στασιωτέων, ἐκφύνας τὴν τι ἐωυτοῦ γνώμην καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰστιαίου ἀπιγμένα. (2) Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τούτῳ ἐξεφέροντο, κελεύοντες ἀπίστασθαι· Ἐκαταῖος δ' ὁ λογοποιὸς πρῶτα μὲν οὐκ ἔα πολεμον βασιλεῖ τῶν Περσέων ἀναίρεσθαι, καταλέγων τὰ τε ἔθνεα πάντα τῶν ἤρχε Δαρεῖος καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπειθε, δεύτερα συνεβούλευε ποιεῖν ὅπως ναυκρατέες τῆς θαλάσσης ἔσονται. (3) Ἄλλως μὲν νυν οὐδαμῶς ἐφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον τοῦτο (ἐπίστασθαι γὰρ τὴν δύναμιν τὴν Μιλησίων ἐούσαν ἀσθενέα), εἰ δὲ τὰ χρήματα καταριθεῖν τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Βραγχίδῃ, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε, πολλὰς εἶχε ἐπιβόας ἐπικρατήσας τῆς θαλάσσης, καὶ οὕτω αὐτοῦ τε ἐξῆν χρήμασι χρᾶσθαι καὶ τοὺς πολεμίους οὐ συλῆσαι αὐτὰ· τὰ δὲ χρήματα ἦν ταῦτα μεγάλα, ὡς δεδήλωται μοι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν λόγων. (4) Αὕτη μὲν δὲ οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη, ἐδόκεε δὲ ὅμως ἀπίστασθαι, ἔνα τε αὐτῶν πλώσαντα ἐς Μυοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου ἀπελθόν, ἐὼν ἐνθαῦτα, συλλαμβάνειν πειρᾶσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλῶντας στρατηγούς.

XXXVII. Ἀποπεμφθέντος δὲ Ἱητραγόρῳ κατ' αὐτὸ τοῦτο καὶ συλλαβόντος ὁδῶν Ὀλιατον Ἰβανώλιος Μυλασέα καὶ Ἰστιαῖον Τύμναιον Τερμερέα καὶ Κῶν Ἐρξάνδρου, τῷ Δαρεῖος Μυτιλήνην ἐδωρήσατο, καὶ Ἀρισταγόρῃ Ἡρακλείδῃ Κυμαῖον καὶ ἄλλους συγχούς, οὕτω δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος δ' Ἀρισταγόρης ἀπεστήκεε, πᾶν ἐπὶ Δαρείῳ μηχανεύμενος. (2) Καὶ πρῶτα μὲν λόγῳ μετείς τὴν τυραννίδα ἰσονομίην ἐποίησε τῇ Μιλήτῳ, ὡς ἂν ἐκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπιστάτατο, μετὰ δὲ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τούτῳ τοῦτο ἐποίησε, τοὺς μὲν ἐξελαύνων τῶν τυράννων, τοὺς δ' ἐλαβε τυράννους ἀπὸ τῶν νεῶν τῶν συμπλωσασέων ἐπὶ Νάξον, τούτους δὲ φίλα βουλούμενος ποιεῖσθαι τῆσι πόλεσι ἐξεδίδου, ἄλλον ἐς ἄλλην πόλιν παραδίδου, ὅθεν εἴη ἕκαστος.

XXXVIII. Κῶν μὲν νυν Μυτιληναῖοι ἐπέλτε τάχιστα παρελθόν, ἐξαγαγόντες κατέλευσαν, Κυμαῖοι δὲ τὸν σφέτερον αὐτῶν ἀπῆχαν· ὡς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πλεῖνες ἀπῆσαν. (2) Τυράννων μὲν νυν κατάπαυσις ἐγένετο ἀνὰ τὰς πόλεις, Ἀρισταγόρης δὲ ὁ Μιλήσιος ὡς τοὺς τυράννους κατέπαυσε, στρατηγούς ἐν ἑκάστῃ τῶν πόλεων κελεύσας ἑκάστους καταστήσαι, δεύτερα αὐτὸς ἐς Λακεδαιμόνα τριήρεϊ ἀπόστολος ἐγένετο· ἔδεε γὰρ ὅτι συμμαχίης τινὸς οἱ μεγάλης ἐξευρεθῆναι.

XXXIX. Τῆς δὲ Σπάρτης Ἀναξανδρίδης μὲν ὁ

que inspicere. Significabant autem notæ, quemadmodum ante a me dictum est, defectionem esse molientiam. (4) Id Histiazus fecit, agerrime ferens Susis sese detineri: nam, defectio si exstisset, magnam spem habebat, ad mare se demissum iri; nihil autem novi moliente Mileto, nunquam se in illam rediturum existimaverat.

XXXVI. Hoc igitur machinatus Histiazus quum servum illum misisset, eodem tempore hæc omnia, eodem tendentia, Aristagoræ acciderunt. Deliberavit itaque cum suarum partium hominibus, hisque et sententiam suam, et quæ ei ab Histiazō advenerant, exposuit. (2) Ac cæteri quidem omnes in eandem ivere sententiam, defectionem probantes. Hecataeus vero, historiarum scriptor, statim quidem negavit bellum cum rege Persarum esse suscipiendum; et populos omnes commemorans quibus imperaret Darius, et potentiam regis. Deinde vero, ubi hoc eis non persuasit, secundo loco hortatus illos est, operam darent ut navibus maris tenerent imperium. (3) Quum autem intelligat (sic verba facere perrexit) quam sint tennes Milesiorum vires, nullam se aliam perspicere viam qua eo possint pervenire, nisi si pecuniæ auferantur e templo quod est in Branchidis, quas Cræsus Lydus ibi deposuisset: id si fecissent, magnam se spem habere, posse ipsos maris obtinere imperium; atque ita et ipsos pecunias habituros, quibus utantur, et hostes illas non direpturos. Ingentes autem illæ pecuniæ erant, quemadmodum in primo Iliarum Historiarum libro monstravimus. (4) At hæc quidem non vicit sententia, nihilo minus vero placuit deficere; simulque decreverunt, unum e suorum numero navi Myntem mittere ad exercitum, qui, ex quo Naxum reliquerat, eo loci versabatur: ibi legatus ille operam daret, ut duces eorum qui in navibus essent prehenderet.

XXXVII. Missus est ad hoc ipsum perficiendum Iatragoras: isque dolo comprehendit Oliatum Ibanolis filium, Mylasensem, et Histiazum Tymnæ filium Termerensem, et Coen Erxandri, cui Darius Mytilenem dono dederat, et Aristagoram Heraclidæ filium Cymæum, multosque item alios. Atque ita ex professo defecit Aristagoras, quilibet moliens adversus Dariū. (2) Ac statim quidem, verbo certe, abdicavit tyrannidem, et juris æqualitatem proposuit Mileti civibus, quo libentius Milesii cum ipso deficerent. Deinde in reliqua Ionia idem fecit, tyrannos civitatibus expellens quos vero ex navibus prehenderat quæ expeditionis sociæ fuerant in Naxum susceptæ, hos, gratum facturus civitatibus, suæ cuiusque civitatis civibus tradidit.

XXXVIII. Et Coen quidem Mytilenæ, simul atque illius compotes sunt facti, ex urbe eductum lapidibus obruerunt. Cymæi vero suum dimiserunt incolumem: pariterque alii etiam plerique suos dimiserunt. (2) Atque ita tyrannis liberatæ sunt Igniæ civitates. Quibus submotis, Aristagoras Milesius in unaquaque civitate jussit prætorem constitui; deinde vero ipse Lacedæmonem suscepit legationem, triremi profectus: opus enim ei erat magnam aliquam comparare armorum societatem.

XXXIX. Spartæ per id tempus non amplius in vivis erat

Λέοντος οὐκέτι περιεὼν ἐδασίλευε, ἀλλὰ ἐτετελευτήκει, Κλεομένης δὲ ὁ Ἀναξανδρίδῳ εἶχε τὴν βασιληίην, οὐ κατ' ἀνδραγαθίην σχῶν, ἀλλὰ κατὰ γένος. Ἀναξανδρίδῃ γὰρ ἔχοντι γυναῖκα ἀδελφεῆς ἐωυτοῦ θυγατέρα, καὶ
 5 ἰούσης ταύτης οἱ καταθυμῆς, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. (2) Τοῦτου δὲ τοιοῦτου ἐόντος οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπικαλεσάμενοι αὐτὸν, « εἰ τοι σύ γε σεωυτοῦ μὴ προορῆς, ἀλλ' ἡμῖν τοῦτο ἐστὶ οὐ περιοπτόν, γένος τὸ Εὐρυσθένης γενέσθαι ἐξίτηλον. Σὺ νυν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπεί-
 10 τε τοι οὐ τίκτει, ἔξεο, ἄλλην δὲ γῆμον· καὶ ποίειν ταῦτα Σπαρτιήτης ἀδύσεις. » (3) Ὁ δ' ἀμείβετο φᾶς τούτων οὐδέτερά ποιήσεις, ἐκείνους τε οὐ καλῶς συμβουλεύειν παραινέοντας, τὴν ἔχει γυναῖκα ἐοῦσαν ἀναμάρτητον ἐωυτῷ, ταύτην ἀπέντα ἄλλην ἐσαγαγέσθαι.
 15 οὐδέ σφι πείσεσθαι.

XL. Πρὸς ταῦτα οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες βουλευσάμενοι προσέφερον Ἀναξανδρίδῃ τάδε, « ἐπεὶ τοίνυν περιεχόμενον σε δρέμεν τῆς ἔχεις γυναικὸς, σὺ δὲ ταῦτα ποίεις, καὶ μὴ ἀντίβαινε τούτοις, ἵνα μὴ τι ἄλ-
 20 λοῖον περὶ σεῦ οἱ Σπαρτιῆται βουλευσώνται. (2) Γυναικὸς μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμεθα σευ τῆς ἐξέσιος· σὺ δὲ ταύτην πάντα ὅσα νῦν παρέχεις πάρεχε, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐσάγαγε γυναῖκα τεκνοποιόν. » Ταῦτά κη λεγόντων συνεζώρῃσε ὁ Ἀναξανδρίδης, μετὰ δὲ γυ-
 25 ναῖκας ἔχων δύο διζὰς ἰστίας οἰκεε, ποίειν οὐδαμὰ Σπαρτιητικά.

XLI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἡ ἐσύστηρον ἐπελθοῦσα γυνὴ τίκτει τὸν δὴ Κλεομένην τοῦτον. Καὶ αὕτη τε ἐπεδρον βασιλεῖα Σπαρτιήτης ἀπέβαινε,
 30 καὶ ἡ προτέρη γυνὴ τὸν πρότερον χρόνον ἀτοκος ἐοῦσα τότε κως ἐκύησε, συντυχήν ταύτη χρησαμένη. (2) Ἐχουσαν δὲ αὐτὴν ἀληθεὶ λόγῳ οἱ τῆς ἐπελθούσης γυναικὸς οἰκῆτοί πυθόμενοι ὥχλειον, φάμενοι αὐτὴν κομπεῖν ἄλλως βουλευμένην ὑποβαλέσθαι. (3) Δεινὰ δὲ
 35 ποιεύντων αὐτῶν, τοῦ χρόνου συντάμνοντες, ὑπ' ἀπιστίας οἱ ἔφοροι τίκτουσαν τὴν γυναῖκα περιζόμενοι ἐφύλαξαν. Ἡ δὲ ὡς ἔτεκε Δωριέα, ἰθὺς ἴσχει Λεωνίδα, καὶ μετὰ τοῦτον ἰθὺς ἴσχει Κλεόμβροτον· οἱ δὲ καὶ διδύμους λέγουσι Κλεόμβροτόν τε καὶ Λεωνίδα γενέ-
 40 σθαι. (4) Ἡ δὲ Κλεομένην τεκοῦσα καὶ τὸ δεύτερον ἐπελθοῦσα γυνὴ, ἐοῦσα θυγάτηρ Πρινητάδῳ τοῦ Δημαρμένου, οὐκέτι ἐτίκτε τὸ δεύτερον.

XLII. Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης, ὡς λέγεται, ἦν τε οὐ φρενήρης ἀκρομανής τε, ὁ δὲ Δωριεὺς ἦν τῶν ἡλικίων
 45 πάντων πρῶτος, εὖ τε ἡπίστατο κατ' ἀνδραγαθίην αὐτὸς σήγῃων τὴν βασιληίην. (2) Ὡστε ὦν οὕτω φρονέων, ἐπειδὴ ὁ τε Ἀναξανδρίδης ἀπέθανε καὶ οἱ Αλακεδαμόνιοι χρεώμενοι τῷ νόμῳ ἐστῆσαντο βασιλεῖα τὸν πρεσβύτατον Κλεομένην, ὁ Δωριεὺς δεῖνόν τε ποιεύμενος
 50 καὶ οὐκ ἀξίῳ ὑπὸ Κλεομένης βασιλεύεσθαι, αἰτήσας ληδὸν Σπαρτιήτας ἦγε ἐς ἀποικίην, οὔτε τῷ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίῳ χρησάμενος ἐς ἤντινα γῆν κτίσων ἦν, οὔτε ποιήσας οὐδὲν τῶν νομιζόμενων. (3) Οἷα δὲ βαρέως φέρων, ἀπῆγε ἐς τὴν Λιβύην τὰ πλοῖα· κατηγέοντο δὲ

rex Anaxandrides, Leontis filius : sed, hoc mortuo, Cleomenes, Anaxandridæ filius, regnum tenebat; non virtutis aliquo specimine, sed nativitatís sorte illud consecutus. Habuerat Anaxandrides in matrimonio fratris sui filiam, quæ cara ei erat, sed liberos nullos pepererat. (2) Quod quum ita esset, ephori ei ad se vocato dixere : « Quandoquidem tu tibi ipse non prospicis, nostri est officii, genus Eurysthenis non pati interire. Tu igitur hanc quam habes uxorem, quoniam tibi liberos non parit, dimitte, et duc aliam : id si feceris, Spartiatis gratum feceris. » (3) At ille respondens ait, neutrum se facturum : nec enim recte illos consulere, sese hortantes ut dimissa, quam habeat, uxore innoxia, aliam ducat; itaque se illis non parituro.

XL. Ad hæc ephori et seniores, re deliberata, hæc Anaxandridæ proposuerunt : « Quoniam igitur, inquit, videmus te amore uxoris tuæ captum, at tu hoc fac, nec huic te oppone conditioni, ne secius quidpiam de te decernant Spartani. (2) Non amplius postulamus, ut uxorem, quam habes, dimittas : præsta vero huic porro quæ adhuc ei præstitisti; sed aliam, præter hanc, domum duc uxorem, quæ liberos tibi pariat. » His fere ab illis dictis adsensus est Anaxandrides; et aliquanto post, alia insuper ducta uxore, duas habitavit domos, nequaquam ex more Spartanorum

XLI. Haud multo interjecto tempore, uxor postmodum ducta peperit huncce Cleomenem. At, dum hæc futurum regni successorem Spartanis in lucem edit, forte fortuna contigit, ut prior uxor, quæ adhuc sterilis fuerat, gravida esset. (2) Huic, quum revera prægnans esset, re cognita, turbas ciebant cognati posterioris uxoris, dicentes frustra illam gloriari, vellemque supponere solem. (3) Itaque his indigne rem ferentibus, instante partus tempore, increduli ephori parientem mulierem circumsedentes observabant. At illa peperit Dorieum; moxque iterum Leonidam; moxque rursus Cleombrotum : dicunt etiam nonnulli, gemellos fuisse Cleombrotum et Leonidam. (4) At posterius ducta uxor, mater Cleomenis, quæ Prinetaadæ filia erat, Demarmeni neptis, post Cleomenem nullos alios liberos peperit.

XLII. Et Cleomenes quidem, ut narrant, mentis haud satis erat compos, ac fere furiosus. Dorieus vero inter æquales primus erat; satisque speraverat, pro sua virtute regnum se adepturum. (2) Hanc spem alens, quum mortuo Anaxandride Spartani ex lege regem constituissent majorem natu Cleomenem, indigne rem ferens Dorieus, et sub Cleomenis vivere nolens imperio, postulata a Spartanis multitudine quadam ex plebe, colonos hos eduxit, non consulto Delphis oraculo quamnam in terram iret conditurus coloniam, neque aliud quidquam ex civitatis instituto ante exsecutus. (3) Sed, indignatus ut erat, ad Africam dirigit naves, ducibus usus civibus nonnullis Theracis. Ubi ad

οὐ ἄνδρες Θηραῖοι. Ἀπικόμενος δ' ἐς Κύνυπα, οἴκισε
χώρον κάλλιστον τῶν Λιθύων παρὰ ποταμόν. Ἐξελα-
θείς δὲ ἐνθεῦτεν τρίτῃ ἔτει ὑπὸ Μακέων τε Λιθύων καὶ
Καρρχηδονίων ἀπῆκετο ἐς Πελοπόννησον.

5 XLIII. Ἐνθαῦτα δὲ οἱ Ἀντιχάρης ἀνὴρ Ἐλεώνιος
συνεβούλευσε ἐκ τῶν Λαίου χρησμῶν Ἡράκλειαν τὴν
ἐν Σικελίῃ κτίζειν, φάς τὴν Ἑρικός χώρην πᾶσαν εἶναι
Ἡρακλειδῶν αὐτοῦ Ἡρακλέος κτησαμένου. (2) Ὁ
δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐς Δελφοὺς οἶγγοτο χρησόμενος τῷ
10 χρηστηρίῳ, εἰ αἰρεῖ ἐπ' ἣν στέλλεται χώραν ἡ δὲ
Πυθίη οἱ χρᾶ ἀίρῃσιν. Παραλαβὼν δὲ ὁ Δωριεὺς τὸν
στολὸν τὸν καὶ ἐς Λιθύην ἤγε, ἐκομίζετο παρὰ τὴν Ἰ-
ταλίην.

XLIV. Τὸν χρόνον δὲ τοῦτον, ὡς λέγουσι Συβα-
15 ρῖται, σφέας τε αὐτοὺς καὶ Τῆλυν τὸν ἐσσιτῶν βασιλέα
ἐπὶ Κρότωνᾳ μέλλειν στρατεύεσθαι, τοὺς δὲ Κροτωνιῆ-
τας περιδεῖας γενομένους δεηθῆναι Δωριέος σφίσι τι-
μωρῆσαι καὶ τοῦ γένει δεηθέντας· συστρατεύεσθαί τε δὴ
ἐπὶ Σύβαριν Δωριέα καὶ συνελέειν τὴν Σύβαριν. (2)
20 Ταῦτα μὲν νυν Συβαρῖται λέγουσι ποιῆσαι Δωριέα τε
καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, Κροτωνιῆται δὲ οὐδένα σφίσι φασὶ
ξείνων προσεπιλαβέσθαι τοῦ πρὸς Συβαρίτας πολέμου
εἰ μὴ Καλλίην τῶν Ἰαμιδῶν μάντιν Ἥλειον μῶνον,
καὶ τοῦτον τρόπῳ τοιῷδε· παρὰ Τήλυος τοῦ Συβαρι-
25 τέων τυράννου ἀποδράντα ἀπικέσθαι παρὰ σφέας, ἐπεὶ τε
οἱ τὰ ἱρὰ οὐ προεχώρει χρῆστὰ θυομένην ἐπὶ Κρότωνᾳ.

XLV. Ταῦτα δ' αὖ οὗτοι λέγουσι. Μαρτύρια δὲ
τοῦτων ἑκάτεροι ἀποδεικνῦσι τάδε, Συβαρῖται μὲν τέ-
μενός τε καὶ νῆον ἔοντα παρὰ τὸν ξηρὸν Κραθῖν, τὸν
31 ἰδρύσασθαι συνελόντα τὴν πόλιν Δωριέα λέγουσι Ἀθη-
ναίῃ ἐπωνύμῳ Κραθίῃ· τοῦτο δὲ αὐτοῦ Δωριέος τὸν
θάνατον μαρτύριον μέγιστον ποιεῦνται, ὅτι παρὰ τὰ
μεμνητευμένα ποιεῖν διεφάρη· εἰ γὰρ δὴ μὴ παρέ-
πρηξε μηδὲν, ἐπ' ὃ δὲ ἐσταλὴ ἐποίησε, εἴλε ἀν τὴν Ἑρ-
35 κύνην χώραν καὶ ἔλιν κατέσχε, οὐδ' ἀν αὐτός τε καὶ
ἡ στρατιὴ διεφάρη. (3) Οἱ δ' αὖ Κροτωνιῆται ἀπο-
δεικνῦσι Καλλίην μὲν τῷ Ἥλειῳ ἐξαίρετα ἐν γῇ τῇ
Κροτωνιῆτιδι πολλὰ δοθέντα, τὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἐπὶ ἐνέ-
μοντο οἱ Καλλίει ἀπόγονοι, Δωριεῖ δὲ καὶ τοῖσι Δω-
41 ριέος ἀπογόνοισι οὐδέν· καίτοι εἰ συνεπελάβετό γε
τοῦ Συβαριτικοῦ πολέμου Δωριεὺς, δοθῆναι ἂν οἱ
πολλαπλήσια ἢ Καλλίῃ. Ταῦτα μὲν νυν ἑκάτεροι αὐ-
τῶν μαρτύρια ἀποφαίνονται· καὶ πάρεστι, ὁκοτέροισι
τις πείθεται αὐτῶν, τούτοις προσχωρεῖν.

45 XLVI. Συνέπλων δὲ Δωριεῖ καὶ ἄλλοι συγχτίσται
Σπαρτιητέων, Θεσσαλός καὶ Παραβιάτης καὶ Κελέης
καὶ Εὐρυλέων, οἱ ἐπείτε ἀπῆκοντο παντὶ στολῷ ἐς τὴν
Σικελίην, ἀπέθανον μάχῃ ἐσσιυθέντες ὑπὸ τε Φοινίκων
καὶ Ἑγεσταίων· μόνος δὲ γε Εὐρυλέων τῶν συγκτι-
50 στέων περιεγένετο τοῦτου τοῦ πάθεος. (2) Συλλαβὼν
δὲ οὗτος τῆς στρατιᾶς τοὺς περιγενομένους ἔσχε Μι-
νώην τὴν Σελινουσίων ἀποικίην, καὶ συνηλευθέρου Σε-
λινουσίου τοῦ μουνάρχου Πειθαγόρου. (3) Μετὰ δὲ,
ὡς τοῦτον κατείλε, αὐτὸς τυραννίδι ἐπεχείρησε Σελι-

Cinypem pervenit, condidit locum Libyæ pulcherrimum juxta
flumen. Inde vero ejectus tertio anno a Macis Libybus et
Carthaginensibus, in Peloponnesum rediit.

XLIII. Ibi Antichares, civis Eleonius, ex Laii oraculis
consilium ei dedit, ut Heracleam in Sicilia conderet; dicens
universam Erycis regionem Heraclidarum esse, quippe ab
ipso Hercule adquisitam. (2) Quo audito, Delphos profe-
ctus Dorieus, quarit ex oraculo, an potiturus sit terra quam
adire cogitaret; et Pythia, potiturum ea, respondit. Sumpta
itaque classe et multitudine, quam eandem in Africam du-
xerat, Italiam est præfervectus.

XLIV. Per id tempus, ut memorant Sybaritæ, ipsi et rex
ipsorum Telys in eo erant ut adversus Crotonem arma mo-
verent: et Crotoniatæ, metu perculti, rogarunt Dorieum ut
opem sibi ferret, idque ab illo impetrarunt. Sic cum illis ad-
versus Sybarin profectus est Dorieus, et una cum illis Syba-
rin cepit. (2) Hoc igitur a Dorieo, et his qui cum eo erant,
gestum esse aiunt Sybaritæ: Crotoniatæ vero adfirmant,
neminem peregrinum belli contra Sybaritas suscepti socium
sibi fuisse, nisi unum Calliam, vatem Eleum, ex Iamida-
rum familia; eumque hac ratione, quod a Tely, Sybarita-
rum tyranno, ad se profugisset, quum sacrificanti adversus
Crotonem sacra parum prospera evenissent.

XLV. Hoc quidem Crotoniatæ dicunt. Testimonia autem
dictorum hæc adierunt utrique: Sybaritæ quidem, partim
testantur agrum sacrum atque templum prope siccam Cra-
thin; quæ Minervæ, cognomine Crathiae, dedicata esse aiunt
a Dorieo, postquam consociatis armis cum Crotoniatis Sy-
barin cepisset; partim ipsius Doriei mortem ut maximum
adferunt argumentum, quippe quem periisse aiunt eo quod
contra vaticinia fecisset: qui si nihil deliquisset, sed id
fecisset ad quod missus erat, cepisset Erycinam terram, et
captam obtinisset, neque ipse cum suo exercitu fuisset
interemptus. (2) Contra Crotoniatæ multa monstrant in
Crotoniensi agro eximie donata Calliæ Eleo, quæ ad meam
usque ætatem posterii Calliæ possederunt: Dorieo vero
ejusque posteris nihil esse donatum; cui tamen, si socius
fuisset Sybaritici belli, multo plura quam Calliæ fuissent
donata. Hæc utrique proferunt testimonia; quorum utris
fidem quisque habuerit, his accedat licet.

XLVI. Navigarunt autem cum Dorieo alii quoque Spar-
tani, condendæ coloniæ socii, Thessalus, et Parabates, et
Celeas et Euryleon. Qui postquam cum universo adparatu
in Siciliam pervenerunt, periire prælio superati a Pœnis
et Egestanis. Unus sociorum illorum huic cladi superstes
fuit Euryleon. (2) Is, collectis copiarum reliquiis, Minoam
tenuit, Selinusiurum coloniam, et Selinusiis operam suam
contulit, ut Pithagora monarcho liberarentur. (3) Postea
vero, hoc sublato, tyrannidem Selinuntis ipse invasit, eam.

νοῦντος, καὶ ἐμουνάρχησε χρόνον ἐπ' ὀλίγον· οἱ γὰρ μιν Σελινούσιοι ἐπαναστάσαντες ἀπέκτειναν καταργόντα ἐπὶ Διὸς ἀγοραίου βωμόν.

XLVII. Συνέσπετο δὲ Δωριεῖ καὶ συναπέθανε

Φίλιππος ὁ Βουτακίδεω Κροτωνιήτης ἀνὴρ, ὃς ἀρμολύμενος Τήλυος τοῦ Συβαρίτεω θυγατέρα ἔρυγε ἐκ Κρότωνος, ψευθεὶς δὲ τοῦ γάμου οἶχετο πλόων ἐς Κυρήνην, ἐκ ταύτης δὲ ὁρμώμενος συνέσπετο οἰκλήτῃ τε τριήρει καὶ οἰκλήτῃ ἀνδρῶν δαπάνῃ, ἔων τε Ὀλυμπίωνίης καὶ κάλλιτος Ἑλληνῶν τῶν κατ' ἐωυτόν. (2) Διὰ δὲ τὸ ἐωυτοῦ κάλλος ἡνέικατο παρ' Ἑγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος· ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρώϊον ἰδρυσάμενοι θυσίησι αὐτὸν ἱλάσκονταί.

XLVIII. Δωριεὺς μὲν νυν τρόπῳ τοιοῦτῳ ἐτελεύτησε· εἰ δὲ ἡνέσχετο βασιλευόμενος ὑπὸ Κλεομένεος καὶ κατέμενε ἐν Σπάρτῃ, ἐθαύλαυε ἂν Λακεδαιμόνιος· οὐ γὰρ τινα πολλὸν χρόνον ἤρξε ὁ Κλεομένης, ἀλλ' ἀπέθανε ἄπαις, θυγατέρα μόνην λιπὼν, τῇ οὐνομα ἦν Γόργω.

XLIX. Ἀρικνέεται δ' ὧν ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην Κλεομένεος ἔχοντος τὴν ἀρχήν· τῷ δὲ ἐς λόγους ἦγε, ὡς Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ἔχων γάλακτον πίνακα ἐν τῷ γῆς ἀπάσης περιόδος ἐνετέμνητο καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ ποταμοὶ πάντες. (2) Ἀρικνεύμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρισταγόρης εἰπε πρὸς αὐτὸν τάδε, «Κλεομένεες, σπουδὴν μὲν τὴν ἐμὴν μὴ θωμάσης τῆς ἐνθαῦτα ἀπίσιος· τὰ γὰρ κατήχοντά ἐσσι τοιαῦτα. Ἰώνων παῖδας δούλους εἶναι ἀντ' ἐλευθέρων ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ἡμῖν, ἐτι δὲ τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὅσω προέστατε τῆς Ἑλλάδος. (3) Νῦν ὧν πρὸς θεῶν τῶν Ἑλληνίων ῥύσασθε Ἰωνας ἐκ δουλοσύνης, ἀνδρας δαίμονας. Εὐπετέως δὲ ὑμῖν ταῦτα ὁἶα τε χωρεῖν ἐστί· οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἄλκιμοι εἰσι, ὑμεῖς τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐς τὰ μέγιστα ἀνήκετε ἀρετῆς πέρι. (4) Ὡς τε μάχῃ αὐτῶν ἐστί τοιγάρ, τόξα καὶ αἰχμὴ βραχέα· ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔρχονται ἐς τὰς μάχας καὶ κυρδασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι· οὕτω εὐπετέες χειρωθῆναι εἰσὶ. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθὰ τοῖσι τὴν ἡπειρον ἐκείνην νεμομένοις ὅσα οὐδὲ τοῖσι συνάπασι ἄλλοις, ἀπὸ χρυσοῦ ἀρξαμένοις, ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ ἐσθῆς ποικίλη καὶ ὑποζύγια τε καὶ ἀνδράποδα· τὰ θυμῷ βουλόμενοι αὐτοὶ ἂν ἔχοιτε. (5) Κατοικέεται δὲ ἀλλήλων ἐρόμενοι ὡς ἐγὼ φράσω. Ἰώνων μὲν τῶνδε οἶδε Λυδοὶ, οἰκούντες τε χώραν ἀγαθὴν καὶ πολυαργυρώτατοι ἰόντες. » Δεικνὺς δὲ εἶπε ταῦτα ἐς τῆς γῆς τὴν περίοδον, τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πίνακι ἐνετέμνημένην. «Λυδῶν δὲ» εἶπεν λέγων ὁ Ἀρισταγόρης «οἶδε ἔχονται Φρύγες οἱ πρὸς τὴν ἡῶν, πολυπροδατώτατοι τε ἰόντες ἀπάντων τῶν ἐγὼ οἶδα καὶ πολυκαρπώτατοι. (6) Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππαδόκαι, τοὺς ἡμεῖς Συρίους καλεῖμεν. Τοῦτοισι δὲ πρόσουροι Κίλικες, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τήνδε, ἐν τῇ ἦδε Κύπρος νῆσος κέεται· οἱ πεντακόσια τάλαντα βασιλεῖ τὸν ἐπέτзон φόρον ἐπιτελεῦσι. (7) Κι-

que per breve tempus obtinuit : nam insurrectione facta interfecerunt eum Selinusii, tametsi ad Forensis Jovis aram profugerat.

XLVII. Secutus Dorieum erat et cum eo periit etiam Philippus, Butacidae filius, civis Crotoniata. Is quum sibi desponsasset Telyis filiam, Sybaritarum regis, Crotone profugerat : frustratus autem nuptiis, relicta Italia Cyrenen navigaverat. Inde profectus, secutus erat Dorieum propria triremi, suo sumptu militibus instructa : vir qui in Olympicis certaminibus victoriam reportaverat, et formosissimus omnium suae ætatis Græcorum. (2) Hic ob formæ præstantiam ab Egestanis consecutus est, quod nemo alius : hi enim super ejus sepulcro Heroum erexerunt, et sacrificiis eum placant.

XLVIII. Hunc finem habuit Dorieus : qui si sustinisset sub Cleomenis vivere imperio et Spartæ manere, ipse rev easisset Lacedæmonis. Neque enim diu admodum regnavit Cleomenes, sed mortuus est nulla prole relicta, nisi una filia, cui nomen erat Gorgo.

XLIX. Hoc igitur regnante Cleomene Spartam venit Aristagoras, Mileti tyrannus. Is regem conveniens, secum adferebat, ut narrant Lacedæmonii, æneam tabulam, in qua totius terræ circuitus erat incisus, et mare universum, fluvique omnes. (2) Ubi in colloquium venit regis, hæc ad eum verba fecit : « Cleomenes, ne meum studium te conveniendi mireris ; talia enim sunt tempora. Servos esse Ionum filios, qui liberi esse debebant, probum et dolor maxime quidem est nobis ipsis, verum etiam, præter cæteros Græcos, tanto magis vobis, quoniam principes estis Græciæ. (3) Nunc igitur, per deos te oro Græciæ præsides, e servitute vindicate Ionas, consanguineos vestros. Facile est autem vobis hoc exsequi. Nec enim fortes viri sunt barbari ; vos vero bellicæ virtutis ad summum fastigium pervenistis. (4) Pugnae genus autem illorum hoc est, arcus et breve spiculum. Braccis induti [non scutis tecti] in prælium eunt et tiaras [pro galeis] in capite gestant : ita superatu sunt faciles. Sunt autem continentem illam habitantibus bona, quanta non sunt aliis omnibus hominibus simul sumptis : aurum statim, tum argentum, et æs, et vestis variegata, et jumenta, et mancipia : quibus vos, si modo libuerit, potiemin. (5) Habitant autem, alius populus alterum attingens sic, quemadmodum ego dicam. Juxta Ionas hosce habitant hi Lydi, terram tenentes bonam et argento abundantem. » Hæc dicens, digito monstravit regionem in illo terræ circuitu, quem æri incisum secum attulerat. « Lydis vero (sic dicere perrexit) contigui sunt versus orientem Phryges hi, et armentis et terræ frugibus opulentissimi omnium, quos equidem novi, populorum. (6) Phrygibus proximi sunt Cappadoces, quos Syrius nos vocamus : hisque finitimi Cilices, ad mare hocce pertinentes, in quo Cyprus hæc insula est ; qui quingenta talenta annum tributum pendunt regi. (7) Cilices at-

λίων δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι οἷδε, καὶ οὗτοι ἐόντες πολυπρόβατοι, Ἀρμενίων δὲ Ματιηνοὶ χώραν τήνδε ἔχοντες. Ἐχεται δὲ τούτων γῆ ἥδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπεια κείμενά ἐστι τὰ Σούσα
 6 ταῦτα, ἐνθα βασιλεὺς τε μέγας δίκαιταν ποιεῖται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτά ἐισι· ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν θαρσέοντες ἤδη τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. (8) Ἀλλὰ περὶ μὲν χώρας ἅρα οὐ πολλῆς οὐδὲ οὕτω χρηστῆς καὶ οὐρῶν σμικρῶν ῥεῶν ἐστὶ ὑμέας
 10 μάχας ἀναβάλλεσθαι πρὸς τε Μεσσηνίους ἐόντας ἰσοπαλέας καὶ Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργείους, τοῖσι οὕτε χρυσοῦ ἐχόμενόν ἐστι οὐδὲν οὔτε ἀργύρου, τῶν πέρι καὶ τινα ἐνάγει προθυμίη μαχόμενον ἀποθνήσκειν· παρέχον δὲ τῆς Ἀσίας πάσης ἄρχειν εὐπετέως, ἄλλο τι αἰ-
 15 ρήσεσθε; » Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἔλεξε, Κλεομένης δὲ ἀμείβετο τοιοῦδε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαί τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ὑποκρινέεσθαι. »

L. Τότε μὲν ἐς τοσοῦτον ἤλασαν· ἐπεῖτε δὲ ἡ κυρὴ ἡμέρῃ ἐγένετο τῆς ὑποκρίσεως καὶ ἦλθον ἐς τὸ συγκεί-
 20 μενον, εἶρετο δὲ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρεα ὁκόσασαν ἡμερέων ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἰωνῶν δὸς εἶη παρὰ βασιλέα. (2) Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης τὰλλα εἶον σοφὸς καὶ διαβάλλων ἐκείνον εὖ ἐν τούτῳ ἐσφαλῆ· ῥεῶν γάρ μιν μὴ λέγειν τὸ ἐόν, βουλομένον γε Σπαρτιότηας ἐξαγαγεῖν
 25 ἐς τὴν Ἀσίην, λέγειν δ' ὅν τριῶν μηνῶν φάς εἶναι τὴν ἄνοδον. (3) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπιλοιοπὸν λόγον τὸν δὲ Ἀρισταγόρης ὥρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ δύ-
 30 ντος ἡλίου· οὐδένα γὰρ λόγον εὐπέα λέγεις Λακεδαι-
 35 μονίοισι, ἐθέλων σφέας ἀπὸ θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδὸν ἀγαγεῖν. » Ὁ μὲν δὲ Κλεομένης ταῦτα εἶπας ἤτε ἐς τὰ οἰκία.

LI. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν ἱκετηρίην ἤτε ἐς τοῦ Κλεομένεος, ἐσελθὼν δὲ ἔσω αἶε ἱκετεύων ἐπακοῦσαι
 35 ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα, ἀποπέμψαντα τὸ παιδίον· προσεστῆκε γὰρ δὴ τῷ Κλεομένει ἡ θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἦν Γοργώ· τοῦτο δὲ οἱ καὶ μόνον τέκνον ἐτύγχανε ἐὼν ἐτέων ὁκτώ ἢ ἐννέα ἡλικίην. (2) Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἐκέλευε τὰ βούλεται, μηδὲ ἐπισχεῖν
 40 τοῦ παιδίου εἵνεκεν. Ἐνθαῦτα δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἤρχετο ἐκ δέκα τάλάντων ὑπισχνεόμενος, ἣν οἱ ἐπιτελέσῃ τῶν ἐδέετο. (3) Ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένεος προέβαινε τοῖσι χρήμασι ὑπερβάλλων ὁ Ἀριστα-
 45 γόρης, ἐς δὲ πεντήκοντά τε τάλαντα ὑπεδέδεκτο καὶ τὸ παιδίον ἠδούαζατο, « πάτερ, διαφθερέει σε δὲ ξείνος, ἣν μὴ ἀποστάς ἴης. » (4) Ὁ τε δὲ Κλεομένης ἡσθεὶς τοῦ παιδίου τῇ παραίνεσι ἤτε ἐς ἕτερον οἴκημα, καὶ ὁ Ἀρισταγόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παράπαν ἐκ τῆς Σπάρτης, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο ἐπὶ πλέον ἐτι σημῆναι περὶ τῆς
 60 ἀνόδου τῆς παρὰ βασιλέα.

LII. Ἐχει γὰρ ἀμφὶ τῇ ὁδῷ ταύτῃ ὥδε. Σταθμοὶ τε πανταχῇ εἰσι βασιλῆσι καὶ καταλύσεις κάλλιστα, δι' οἰκεομένης τε ἡ δὸς ἅπασα καὶ ἀσφαλὲς. Διὰ μὲν γε Λυδίας καὶ Φρυγίας σταθμοὶ τείνοντες εἰκοσί

tingunt hi Armenii, et ipsi armentis opulenti. Armeniis finitimi Matieni hancce possident regionem. Horum regionem attingit Cissia hæc, in qua juxta fluvium huncce Choaspen sita hic sunt Susa, ubi rex magnus vitam agit, suntque pecuniarum illius thesauri. Hanc urbem quum ceperitis, tum fidenter cum Jove de divitiis contendetis. (8) At nunc de exiguo terræ tractu, neque illo ita bono, et de arctis finibus opus est vobis pugnare cum Messeniis, qui vobis pares sunt armis, et cum Arcadibus et Argivis, qui nihil possident quod sit auri aut argenti simile, cujus studio aliquis ad pugnandum cum vitæ periculo commoveatur. Quare quum facile sit vobis universæ Asiæ potiri imperio, aliudne quidpiam præoptabitis? » Hæc Aristagoras dixit; cui Cleomenes respondit his verbis: « Hospes Milesie, in tertium diem differo tibi respondere. »

L. Tunc quidem in tantum progressi sunt: ubi vero adfuit constitutus responsioni dies, et ad locum ventum est de quo convenerat, ex Aristagora Cleomenes quæsivit, quot dierum iter esset a mari Ioniam adluente usque ad regem. (2) Et Aristagoras, alioquin callidus homo, et pulcre illum circumveniens, in hoc quidem offendit. Nam quum non id quod res est dicere debuisset, ut qui Spartanos in Asiam cuperet evocare, ex veritate respondit, dicens trium mensium esse adscensum. (3) Tum vero Cleomenes, præciciens reliquum sermonem quem de itinere illo facturus erat Aristagoras, ait: « Hospes Milesie, excede Sparta ante solis occasum: nec enim sermonem dicis audiendum Lacedæmoniiis, qui eos cupis trium mensium viam abducere a mari. » His dictis, Cleomenes domum abiit.

LI. Tum vero Aristagoras sumpto oleæ ramo domum adiit Cleomenis, et introgressus supplicis modo illum precatus est, ut, dimissa filiola, sese audiret: adstabat enim forte Cleomeni filia, cui nomen erat Gorgo, unica illius proles, annorum octo aut novem puella. (2) Jussit illum Cleomenes dicere quæ vellet, nec cessare puellæ eausa. Ibi Aristagoras a decem incepit talentis quæ illi pollicebatur, si ea, quæ petiisset, effecta sibi dedisset: (3) abnuenteque Cleomene, progressus est Aristagoras augendo subinde pecuniæ summam; donec postremo, quum quinquaginta ei talenta reciperet, exclamavit puella: « Pater, corrumpet te hic hospes, ni ocyus hinc abcesseris. » (4) Et delectatus Cleomenes puellæ monito, in aliud conclave abiit, et Aristagoras Sparta omnino excessit neque ei licuerat de itinere ad regem plura his commemorare.

LII. Est autem illius itineris ratio hujusmodi. Stationes (sive mansiones) ubique sunt regię, et deversoria pulcerrima: totumque iter per culta ac tuta instituitur loca. Per Lydiam et Phrygiam viginti sunt mansiones, parasangæ

εἰσι, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἐνανήκοντα καὶ ἥμισυ.
 (2) Ἐκδέχεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίας ὁ Ἄλυς ποταμὸς, ἐπ' ὃ πύλαι τε ἐπεισι, τὰς διεξέλδασαι πᾶσα ἀνάγκη καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμὸν, καὶ φυλακτῆριον μέγα
 6 ἐπ' αὐτῷ. Διαβάanti δὲ ἐς τὴν Καππαδοκίην καὶ ταύτη πορευομένῳ μέχρι οὖρων τῶν Κιλικίων σταθμοὶ δυὼν δέοντες εἰσι τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑκατόν. (3) Ἐπὶ δὲ τοῖσι τούτων οὖροις διξὰς τε πύλας διεξέλδῃς καὶ διξὰ φυλακτῆρια παραμεῖναι· ταῦτα
 10 δὲ διεξέλασαντι καὶ διὰ τῆς Κιλικίας δὸν ποιευμένῳ τρεῖς εἰσὶ σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἥμισυ. (4) Οὖρος δὲ Κιλικίας καὶ τῆς Ἀρμενίας ἐστὶ ποταμὸς νησιπέρητος, τῷ οὐνομα Εὐφρότης. Ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίᾳ σταθμοὶ μὲν εἰσι καταγωγέων πεντεκαί-
 15 δεκα, παρασάγγαι δὲ ἑξ καὶ πεντήκοντα καὶ ἥμισυ, καὶ φυλακτῆριον ἐν αὐτοῖσι. (5) Ποταμοὶ δὲ νησιπέρητοι τέσσερες διὰ ταύτης ῥέουσι, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθεῖναι ἐστὶ, πρῶτος μὲν Τίγρις, μετὰ δὲ δευ-
 20 τερὸς τε καὶ τρίτος αὐτὸς οὐνομαζόμενος, οὐκ αὐτὸς εὖν ποταμὸς οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων· ὁ μὲν γὰρ πρό-
 25 τερος αὐτῶν καταλεχθεὶς ἐξ Ἀρμενίων ῥέει, ὁ δὲ ὕστερον ἐκ Ματινῶν· ὁ δὲ τέταρτος τῶν ποταμῶν οὐνομα ἔχει Γύνδης, τὸν Κύρος διέλαβε κοτε ἐς διώρυγας ἐξή-
 30 κοντα καὶ τριηκοσίας. (6) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς Ἀρμε-
 25 νίας ἐσβαλλονται ἐς τὴν Ματινήν γῆν σταθμοὶ εἰσι τέσσερες. . . . Ἐκ δὲ ταύτης ἐς τὴν Κισσίην χώ-
 30 ρην μεταβαίνοντι ἑνδεκα σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἥμισυ ἐστὶ ἐπὶ ποταμὸν Χοάσπεα, ἑόντα καὶ τοῦτον νησιπέρητον· ἐπ' ὃ
 30 Σοῦσα πόλις πεπολιταί. Οὗτοι οἱ πάντες σταθμοὶ εἰσι ἑνδεκα καὶ ἑκατόν. Καταγωγαὶ μὲν νυν σταθμῶν το-
 30 σαῦταί· εἰσι ἐκ Σαρδίων ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι.

LIII. Εἰ δὲ ὀρθῶς μεμῆρται ἡ δόδος ἢ βασιλιῆτι τοῖσι παρασάγγῃσι καὶ ὁ παρασάγγῃς δύναται τριήκοντα
 35 στάδια, ὥσπερ οὗτος γε δύναται ταῦτα, ἐκ Σαρδίων στάδια ἐστὶ ἐς τὰ βασιλιῆα τὰ Μεμνόνια καλούμενα πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων ἐόντων πεντήκοντα καὶ τετρακοσίῳ. (2) Πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατόν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη διεξιούσι ἀναι-
 40 σιμοῦνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐνανήκοντα.

LIV. Οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἴπαντι πρὸς Κλεομένηα τὸν Λακεδαιμόνιον εἶναι τριῶν μηνῶν τὴν ἀνοδὸν τὴν παρὰ βασιλεῖα ὀρθῶς εἴρητο. Εἰ δέ τις τὸ ἀτρεκέστερον τούτων ἐτι θίξῃται, ἐγὼ καὶ τοῦτο ση-
 40 μανέω· τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις δὸν δεῖ προσλο-
 40 γίσασθαι ταύτη. (2) Καὶ δὴ λέγω σταδίου εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι Σούσων (τοῦτο γὰρ Μεμνόνιον ἀστὺ καλεῖται) τεσσαράκοντα καὶ τετρακισχιλίου καὶ μυρίου· οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς
 50 Σάρδεις εἰσὶ τεσσαράκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι, καὶ οὕτω τρισὶ ἡμέρησι μὲνεται ἡ τρίμηνος δόδος.

LV. Ἀπελκυνόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐκ τῆς Σπάρτης ἦγε ἐς τὰς Ἀθήνας γενομένης τυράννων ᾧδε

vero nonaginta quattuor cum dimidia. (2) Phrygiam ex-
 cipit Halys fluvius, ad quem est porta, per quam omnino
 transire oportet priusquam fluvium trajicias : estque ibi-
 dem magna custodia. Transgresso in Cappadociam, atque
 per eam pergenti usque ad Ciliciæ fines, mansiones sunt
 duodetriginta, parasangæ vero centum et quattuor : (3)
 in his confinibus autem duæ sunt portæ transeundæ, et
 prætereundæ duæ custodiæ. Has postquam præterieris,
 per Ciliciam iter facienti tres sunt mansiones, parasangæ
 vero quindecim cum dimidia. (4) Terminus Ciliciæ et Ar-
 menia flumen est navibus transmittendum, cui nomen
 Euphrates. In Armenia vero mansiones sunt deversorium
 quindecim, et parasangæ quinquaginta sex cum dimidia :
 estque in his etiam custodiæ statio. (5) Perfluunt autem
 Armeniam quattuor fluvii, quos navibus necessario oportet
 trajicere. Primus est Tigris : deinde secundus et tertius
 idem nomen habent, quamvis non idem sit fluvius, nec
 eodem ex loco fluens ; prior enim eorum, quem recensui,
 ex Armeniis fluit, posterior vero ex Matienis. Quarto
 fluvio nomen est Gyndes, is quem Cyrus olim in trecentos
 et sexaginta alveos duxit. (6) Ex hac Armenia ubi in
 Matienen regionem transieris, stationes sunt quattuor....
 Tum ex hac in Cissiam regionem transgredienti, stationes
 undecim, parasangæ vero quadraginta duæ cum dimidia,
 usque ad Choaspem fluvium, navibus itidem trajiciendum ;
 ad quem Susa urbs condita est. Harum omnium mansio-
 num summa est centum et undecim : lotque sunt stationes
 atque deversoria Sardibus Susa iter facienti

LIII. Quodsi vero recte parasangis dimensa est regia via,
 et parasanga si valet triginta stadia, uti revera valet
 erunt Sardibus usque ad regiam, quæ Memnonia vocatur,
 stadiorum tredecim millia et quingenta, quum sint para-
 sangæ quadringentæ et quinquaginta. (2) Jam singulis die-
 bus centena et quinquagena stadia conficiendo, consumun-
 tur accurate dies nonaginta.

LIV. Itaque Milesius Aristagoras, quando Cleomeni La-
 cedæmonio dixit, trium mensium iter esse quo ad regem
 adscenditur, recte ille dixit. Si quis vero curatius etiam
 de his quærat, ei ego hoc etiam declarabo ; namque adjici
 debet iter Epheso Sardes faciendum. (2) Dico igitur, a
 Græco mari usque Susa, nam hæc Memnonia urbs vocatur,
 stadiorum omnium summam esse quattuordecim millia
 et quadraginta. Nam ab Epheso ad Sardes sunt stadia quin-
 genta et quadraginta : itaque tribus diebus longius fit tri-
 mestre istud iter.

LV. Sparta pulsus Aristagoras Athenas inde se contulit :
 quæ haud multo ante tyrannis liberatæ erant, idque hoc

ἐλευθέρας. Ἐπεὶ Ἱππάρχον τὸν Πεισιστράτου, Ἱππείω δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφεόν, ἰδόντα ὄφιν ἐνυπνίου τῷ ἑωυτοῦ πάθει ἐναργεστάτην κτείνουσι Ἀριστογείτων καὶ Ἀρμόδιος γένος εὐντες τὰ ἀνέκαθεν Γεφυραῖοι, μετὰ ταῦτα ἐτυραννεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ' ἔτεα τέσσαρα οὐδὲν ἔσσαν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ πρὸ τοῦ.

LVI. Ἦ μὲν νυν ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου ἦν ἦδε· ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε ὁ Ἱππάρχος ἀνδρὰ οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνίσ-
10 σασθαι τάδε τὰ ἔπεα·

Τλῆθι λέων ἀτλήτα παθὼν τετληότι θυμῷ
οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

(2) Ταῦτα δὲ, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, φανερός ἦν
15 ὑπερτιθέμενος ὄνειροπόλοισι· μετὰ δὲ ἀπειπάμενος τὴν ὄφιν ἐπειμπε τὴν πομπήν, ἐν τῇ δὲ τελευτᾷ.

LVII. Οἱ δὲ Γεφυραῖοι, τῶν ἔσαν οἱ φονέες οἱ Ἱππάρχου, ὡς μὲν αὐτοὶ λέγουσι, ἐγεγόνεσαν ἐξ Ἐρετρίης τὴν ἀρχήν, ὡς δὲ ἐγὼ ἀναπυνθανόμενος
20 εὐρίσκω, ἔσαν Φοινίκες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλευμένην, οἴκεον δὲ τῆς χώρας ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταναγρικὴν μοῖραν. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ Καδμείων πρότερον ἐξανα-
στάντων ὑπ' Ἀργείων, οἱ Γεφυραῖοι οὗτοι δεύτερα ὑπὸ
25 Βοιωτῶν ἐξαναστάντες ἐτράποντο ἐπ' Ἀθηνέων. Ἀθηναῖοι δὲ σφας ἐπὶ ῥητοῖσι ἐδέξαντο σφέων αὐτῶν εἶναι πολήτας πολλῶν τέων καὶ οὐκ ἀξιαπηγῆτων ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι.

LVIII. Οἱ δὲ Φοινίκες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικό-
30 μενοι, τῶν ἔσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκή-
σαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσῆγαγον διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅη καὶ γράμματα, οὐκ ἔόντα πρὶν Ἑλλῆσι ὡς ἐμοὶ δοκέειν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἀπαν-
τες χρέονται Φοινίκες· μετὰ δὲ, χρόνου προβαίνοντος,
35 ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν γραμμά-
των. (2) Περιόικεον δὲ σφας τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον Ἕλλήνων Ἴωνες, οἱ παραλαβόντες διδασχὴν παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρ-
θμίσαντες σφειν ὀλίγα ἐχρέοντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτι-
40 σαν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινί-
κων ἐς τὴν Ἑλλάδα Φοινικητὰ κεκλησθαι. (3) Καὶ τὰς βίβλους διτθέρας καλεῦσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἴω-
νες, ὅτι κοτὲ ἐν σπάνι βίβλων ἐχρέοντο διτθέρησι αἰ-
γέησί τε καὶ οἰέησι· ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν
45 βαρβάρων ἐς τοιαύτας διτθέρας γράφουσι.

LIX. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμητὰ γράμματα ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσι τρισὶ ἐγκεκολλημένα, τὰ πολλὰ ὁμοία ἔόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. Ὁ μὲν δὲ εἰς τῶν τρι-
50 πόδων ἐπίγραμματα ἔχει

Ἀμφίτρων μ' ἀνέθηκεν ἰὼν ἀπὸ Τηλεβοῶν.

Ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λαΐον τὸν Λαβδάκου τοῦ Πολυδώρου τοῦ Κάδμου.

modo. Postquam Hipparchum, Pisistrati filium, Hippiae tyranni fratrem, cui per somnum visum erat oblatum imminuentem calamitatem perspicue significans, interfecerunt Aristogiton et Harmodius, generis origine Gephyraei; post haec Athenae per quattuor etiam nunc annos nihilo minus, immo magis etiam quam antea, tyrannide premebantur.

LVI. In somnium Hipparcho oblatum huiusmodi erat: nocte quae praecedebat Panathenaeorum solennia, visum erat Hipparcho adstare ipsi virum grandem formosumque, aenigmaticis his verbis ipsum adloquentem:

Intoleranda, leo, patiens, animo forti tolerato!
nemo hominum Injustus non solvet tempore penam.

(2) Hanc visionem ille, simulatque illuxit, palam ad somniorum conjectores retulit: deinde vero, sacris averruncandi caussa factis, pompam illam duxit, in qua intersectus est.

LVII. Gephyraei, quorum de genere erant Hipparchi percussores, principio, ut ipsi aiunt, ex Eretria fuerunt oriundi; ut vero ego rem percontatus reperio, Phoenices fuerunt ex illorum numero Phoenicum, qui cum Cadmo in hanc regionem, quae nunc Boeotia vocatur, venerunt; et Tanagricum ejusdem regionis tractum, sorte acceptum, habitaverunt. (2) Inde postquam Cadmei prius ab Argivis erant expulsi, deinde Gephyraei hi a Boeotis ejecti, Athenas se converterunt. Et illos receperunt Athenienses hac conditione, ut cives essent Athenienses, at compluribus tamen, nec vero dignis quae hic commemorantur, juribus essent exclusi.

LVIII. Phoenices autem hi, qui cum Cadmo advenerant, quorum de numero fuerunt Gephyraei, regionem hanc incolentes, quum alias res multas ad doctrinam spectantes attulerunt Hellenibus, tum literas; quarum usus nullus antea, ut mihi videtur, apud Hellenas fuerat. Ac primum quidem tales attulerant, quibus omnes utuntur Phoenices: procedente vero tempore, simul cum sermone, litterarum etiam ductus immutarunt. (2) Pleraque per id tempus loca circum illos habitabant Hellenes Iones: qui literas edocti a Phoenicibus, usi sunt eis forma paululum mutata; a quorum usu divulgatum est, ut, quemadmodum aequitas etiam postulabat, quoniam a Phoenicibus in Graeciam introductae sunt, Phoeniciae literae nominarentur. (3) Atque byblos etiam (*id est*, libros papyraceos) antiquitus diphtheras (pelles rasas sive membranas) Iones vocant, quoniam in papyri inopia pellibus caprinis et ovillis utebantur. Atque etiam nunc mea aetate multi barbarorum talibus in pellibus scribunt.

LIX. Vidi vero etiam ipse literas Cadmeas in templo Apollinis Ismenii Thebis Boeotiae, tripodibus tribus insculptas, maximam partem similes Ionicis literis. Unus ex illis tripodibus hanc habet inscriptionem:

Dedicavit me Amphitryon, rediens ex Telebois.

Hae igitur scriptae fuerint Laii aetate, filii Labdaci, nepotis Polydori, filii Cadmi.

LX. Ἴτερος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει

Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκθόλῃ Ἀπόλλωνι
νικήσας ἀνέθηκε τὴν περικαλλῆς ἀγάλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἴπποκόωντος, εἰ δὴ οὗτος γ' ἐστὶ
ὁ ἀναθεὶς καὶ μὴ ἄλλος τούτου οὐνομα ἔχων τῷ Ἴππο-
κόωντος, ἡλικίην κατ' Οἰδίπουν τὸν Λαῖου.

LXI. Τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέ-
τρῳ

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸς εὐσκόπῳ Ἀπόλλωνι
μοναρχέων ἀνέθηκε τὴν περικαλλῆς ἀγάλμα.

10 Ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἑτεοκλέος μου-
ναρχέοντος ἐξανίσταται Καδμεῖοι ὑπ' Ἀργείων καὶ
τράπονται ἐς τοὺς Ἑγγελας. (2) Οἱ δὲ Γεφυραῖοι
ὑπολειφθέντες ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν ἀναχωρεῖσιν ἐς
Ἀθήνας· καὶ σφι ἰρὰ ἐστὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἱδρυμένα, τῶν
15 οὐδὲν μέτα τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἀλλὰ τε κερω-
ρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν καὶ δὴ καὶ Ἀχαϊῆς Δῆμητρος
ἱρὸν τε καὶ ὄργιον.

LXII. Ἡ μὲν δὴ ὄψις τοῦ Ἰππάρχου ἐνυπνίου, καὶ
οἱ Γεφυραῖοι ὄθεν ἐγγόνεσαν, τῶν ἔσαν οἱ Ἰππάρχου
20 φρονέες, ἀπήγγεταί μοι· δεῖ δὲ πρὸς τούτοις εἶ ἀναλα-
βέειν τὸν κατ' ἀρχὰς ἦτα λέξων λόγον, ὥς τυράννων
ἡλευθερώσαν Ἀθηναίους. (2) Ἰππίῳ τυραννεύοντος
καὶ ἐμπικρινομένου Ἀθηναίοισι διὰ τὸν Ἰππάρχου
θάνατον, Ἀλκμεωνίδαι γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι καὶ πρῶ-
25 γοντες Πεισιστρατίδας, ἐπέειπε σφι ἅμα τοῖσι ἄλλοις
Ἀθηναίων φυγᾷσι πειρωμένοις κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐ
προεχώρει κάτοδος, ἀλλὰ προσέπτατον μεγάλως πει-
ρωμένοι κατιέναι τε καὶ ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας Λει-
φύδριον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τειχίσαντες, ἐνθαῦτα οἱ
30 Ἀλκμεωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχαν-
εώμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νῆον μισθοῦνται τὸν
ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἐόντα, τότε δὲ οὐκῶ, τοῦτον ἐξοι-
κοδομῆσαι. (3) Οἷα δὲ γρημάτων εὔχοντες καὶ ἐόν-
τες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν εἶ, τὸν τε νῆον ἐξεργά-
35 σαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τὰ τε ἄλλα καὶ
συγκειμένου σφι πωρίνου λίθου ποιέειν τὸν νῆον, Πα-
ρίου τὰ ἐμπροσθε αὐτοῦ ἐξεποίησαν.

LXIII. Ὡς οὖν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ
ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατέμενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίην
40 γρήμασι, δίκως ἔλθοιεν Σπαρτιητέων ἄνδρες εἴτε ἰδίῳ
τολῷ εἴτε δημοσίῳ χρησόμενοι, προφαίνειν σφι τὰς
Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι
αἰεὶ τῷντὸ πρόφαντον ἐγίνετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον
τὸν Ἀστέρος, ἐόντα τῶν ἀστῶν ἄνδρα δόκιμον, σὺν
45 στρατῷ ἐξελθόντα Πεισιστρατίδας ἐξ Ἀθηνῶν, δίκως
καὶ ξεινίους σφι ἐόντας τὰ μάλιστα· τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ
πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν· πέμπουσι δὲ
τούτους κατὰ θάλασσαν πλοίοισι. (3) Ὁ μὲν δὴ
προσσχὼν ἐς Φάληρον τὴν στρατιὴν ἀπέβησε, οἱ δὲ
50 Πεισιστρατίδας προπυθναρόμενοι ταῦτα ἐπεκαλεῦντο
ἐκ Θεσσαλῆς ἐπικουρίην· ἐπεποίητο γὰρ σφι συμμα-
χίη πρὸς αὐτούς. (4) Θεσσαλοὶ δὲ σφι δεόμενοι
ἀπέπεμψαν, κοινῇ γνώμῃ χρωόμενοι, χιλίην τε ἵππων

HERODOTIS.

LX. Alius tripus hexametro modulo haec dixit :

Scæus, in adueto pugilum certamine victor,
me tibi sacravit, speciosum munus, Apollo.

Scæus autem ille fuerit Hippocoontis filius : si modo hic
fuit qui munus illud dedicavit, nec alius idem nomen ge-
rens cum Hippocoontis filio : vivit hic autem Œdipi ætate,
Laïi filii.

LXI. Tertius tripus, hexametro pariter modulo, hæc
inscripta habet :

Laodamas tripodem hunc divo, sua in urbe monarchus,
dignum spectatu sacrat decus arcitenenti.

Hic est ille Laodamas, Eteoclis filius, quo regnante
Cadmei, ab Argivis sedibus suis ejecti, ad Encheleas se re-
ceperunt. (2) Gephyraei vero, tunc relictii, postea a Boro-
tis coacti sunt Athenas concedere. Et habent hi templa
Athenis exstructa, quæ ad reliquos Athenienses nihil perti-
nent, quum alia, quibus nihil commune cum cæteris tem-
plis est, tum Achaicæ Cereris templum et sacra.

LXII. Quale fuerit visum Hipparcho oblatum, et unde
oriundi Gephyraei, quorum de genere fuere Hipparchi per-
cussores, est a me expositum. Superest ut post hæc re-
deam ad narrationem quam initio institutus eram, dicam-
que qua ratione tyrannus liberati sint Athenienses. (2) Quo
tempore Hippias tyrannidem obtinuit, et Athenienses ob
Hipparchi cædem acerbius vexabat; per id tempus Alcme-
onidae, genere Athenienses, ob Pisistratidas vero patria
profugi, postquam cum aliis Atheniensium exsulis per
vim reditus sibi parare conantes nihil profecissent, sed
ad Lipsydrium supra Pæoniam, quem locum tentandi
reditus causa et liberandæ civitatis consilio muniverant,
ingentem accepissent cladem; deinde, omnia adversus Pi-
sistratidas molientes, ab Amphictyonibus templum Del-
phicum hoc, quod nunc est, et tunc novum erat, adifi-
candum conduxerunt. (3) Quumque divitiis abundarent,
et inde a majoribus spectati essent viri, exedificarunt
templum quum alias pulcrius quam forebat exemplar, tum
frontem ejus ex Pario marmore effecerunt, quamquam con-
ventum esset ut totum templum ex porino lapide construe-
retur.

LXIII. Hi igitur Alcmeonidae, ut Athenienses narrant,
dum Delphis morabantur, pecunia persuaserunt Pythiæ,
ut, quoties Spartani cives Delphos venirent, sive privato
nomine sive publico oraculum consulturi, constanter illos
moneret, ut liberarent Athenas. (2) Proinde Lacedæmonii
quum idem ipsis semper effatum ederetur, mittunt Anchi-
molium, Asteris filium, cum exercitu, spectatum inter ci-
ves virum, qui Pisistratidas Athenis pejeret, quamquam
hospitii jure cum ipsis inprimis conjunctos : nam, quæ
diis debentur, antiquiora duxerunt quam quæ hominibus.
Hunc exercitum, mari navibus mittunt. (3) Anchimolius
igitur, portum tenens Phalerum, ibi in terra deposuit. Qua
re ante cognita, Pisistratidae, quum esset eis fœdus cum
Thessalis, auxilia e Thessalia acciverant. (4) Et precau-
tibus Thessali, publico decreto, mille equites miserant, et

καὶ τὸν βασιλέα τὸν σφέτερον Κινέην ἄνδρα Κονιαῖον· τοὺς ἐπείτε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμχανέοντο τοιαύτῃ (b) κείραντες τῶν Φαληρέων τὸ πεδίον καὶ ἱππάσιμον ποιήσαντες τοῦτον τὸν χώρον ἐπῆλκαν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον· ἐμπεσούσα δὲ διέφθειρε ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀγχιμόλιον· τοὺς δὲ περιγενομένους αὐτῶν ἐς τὰς νέας κατέρξαν. (c) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος στόλος ἐκ Λακεδαίμονος οὕτω ἀπῆλλαξε, καὶ Ἀγχιμόλιος εἰσὶ ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι, ἀγγχοῦ τοῦ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Κυνοσάργεϊ.

LXIV. Μετὰ δὲ Λακεδαιμόνιοι μέζω στόλον στεῖλαντες ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατιῆς ἀποδέξαντες βασιλέα Κλεομένην τὸν Ἀναξανδρίδην, οὐκ ἐπὶ κατὰ θάλασσαν στεῖλαντες, ἀλλὰ κατ' ἕπειρον· (2) τοῖσι ἐσβαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν γῶρην ἢ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος πρώτη προσέμειξε καὶ οὐ μετὰ πολὺ ἐτράπετο, καὶ σφῶν ἐπείσον ὑπὲρ τεσσαράκοντα ἄνδρας· οἱ δὲ περιγενομένοι ἀπαλλάσσοντο, ὥς εἶχον, οὐδ' ἐπὶ Θεσσαλίας. (3) Κλεομένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἀστὺ ἅμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἔλευθέροις ἐπολιόρχεε τοὺς τυράννους ἀπεργμένους ἐν τῷ Πελασγικῷ τείχεϊ.

LXV. Καὶ οὐδὲν τι πάντως ἀν' ἐξεῖλον τοὺς Πεισιστρατίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι· οὐτε γὰρ ἐπέδωρην ἐπενόον ποιήσασθαι, οἳ τε Πεισιστρατίδαι σίτοις καὶ ποτοῖσι εὖ παρεσκευάδατο· πολιορκήσαντές τε ἀν' ἡμέρας ὀλίγας ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην. (2) Νῦν δὲ συντυχίᾳ τοῖσι μὲν κακῇ ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ ἡ αὕτη αὕτη σύμμαχος ὑπεκτιθέμενοι γὰρ ἔξω τῆς χώρας οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδῶν ἦλθον. (3) Τοῦτο δὲ ὥς ἐγένετο, πάντα αὐτῶν τὰ πρήγματα συνετετάρακτο, παρεστήσαν δὲ ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοισι, ἐπ' οἷσι ἐβούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐν πέντε ἡμέρῃσι ἐκχωρήσασθαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. (4) Μετὰ δὲ ἐξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ, ἄρξαντες μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἕτεα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἐόντες δὲ καὶ οὗτοι ἀνέκαθεν Πύλιοι τε καὶ Νηλεῖδαι, ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες καὶ οἱ ἄμφι Κόδρον τε καὶ Μέλανθον, οἱ πρότερον ἐπὶ Πύλῳ ἐόντες ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλεῖς. (5) Ἐπὶ τούτου δὲ καὶ τῷ οὐνομα ἀπεμνημόνευσε Ἱπποκράτης τῷ παιδὶ θέσθαι τὸν Πεισιστράτην, ἐπὶ τοῦ Νέστορος Πεισιστράτου ποιούμενος τὴν ἐπωνυμίην. (6) Οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπαλλάχθησαν· ὅσα δὲ ἔλευθερωθέντες ἔρξαν ἢ ἐπαθον ἀξιώχρεα ἀπηγήσιν πρὶν ἢ Ἰωνίην τε ἀποστήναι ἀπὸ Δαρείου καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρήσαι σφῶν βουλείην, ταῦτα πρῶτα φράσω.

LXVI. Ἀθῆναι εὐσαι καὶ πρὶν μεγάλαι, τότε ἀπαλλαχθεῖσαι τυράννων ἐγίνοντο μέζονες· ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἄνδρες ἐδυναστεύον, Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμεωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης ὁ Τισάνδρου οἰκίης μὲν ἐὼν δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔγω φράσαι· θύουσι δὲ οἱ

regem suum Cineam Coniaëum. Quos auxiliares nacti Pisistratidæ, hocce instituerunt facere : (5) de tonsa planitie Phalæreorum, et loco hoc equitibus habili reddito, equitum adversus hostium castra mittunt : quum in hos incidens, quum alios multos interfecit Lacedæmoniorum, tum et duces Anchimolium, reliquos vero in naves compulerunt. (6) Hic finis fuit primæ expeditionis Lacedæmoniorum : estque sepulcrum Anchimolii in Attico pago, cui Alopecæ nomen, prope Herculis templum quod in Cynosarge.

LXIV. Post hæc majores copias adversus Athenas miserunt Lacedæmonii, duce exercitus Cleomene rege, Anaxandridæ filio : has vero non jam mari miserunt, sed per continentem. (2) Cum his, ut in Atticam regionem invaserunt, primum congressi Thessali equites, brevi tempore in fugam sunt versi, cecideruntque ex eisdem amplius quadraginta ; reliqui vero e vestigio recta versus Thessaliam abierunt. (3) Cleomenes autem, ut ad urbem pervenit, una cum his ex Atheniensibus, qui liberi vivere cupiebant, tyrannos obsedit, muro Pelasgico inclusos.

LXV. Nequaquam vero expugnaturi Pisistratidas erant Lacedæmonii : nec enim justam obsidionem instituere cogitaverant, et cibariis ac potulentis bene instructi Pisistratidæ erant : post paucorumque dierum obsidionem Spartam erant illi abituri. (2) Nunc vero supervenit casus, istis infaustus, his vero idem peropportunos : capti enim sunt Pisistratidarum liberi, quum in eo essent, ut extra Atticam in tuto collocarentur. (3) Quæ res postquam accidit, turbatæ sunt omnes eorum rationes. Itaque deditionem fecerunt eis conditionibus, quæ Atheniensibus placuerunt, ut, receptis liberis suis, intra quinque dies Attica excederent. (4) Atque ita relicta Attica Pisistratidæ Sigeum ad Scamandrum migrarunt, postquam Athenis sex et triginta annos regnaverant. Fuerunt autem hi origine Pylæi et Nelidæ, eisdem majoribus prognati atque Codrus et Melanthus ; qui et ipsi olim, quum advenæ essent, reges fuerunt Atheniensium. (5) Cujus in originis memoriam Hippocrates filio suo nomen Pisistrati imposuerat, de Pisistrato, Nestoris filio, ductum. (6) Hoc modo tyrannis suis liberati sunt Athenienses : quas vero res post receptam libertatem memoratu dignas vel gesserint vel passi sint, priusquam Ionia a Dario defecit, et Aristagoras Milesius Athenas venit opem illorum implorans, eas primum exponam.

LXVI. Athenæ, quum jam ante magnæ fuissent, nunc, postquam tyrannis liberatæ erant, majores evaserunt. Dominabantur autem in illis duo viri, Clisthenes, de familia Alcmeonidarum, is quem fama fert corrupisse Pythiam, et Isagoras, Tisandri filius, spectata quidem familia natus ; cæterum, quibus majoribus antiquitus fuerit oriundus, dicere nequeo, nisi quod cognati ejus Jovi Cario

συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. (2) Οὔτοι οἱ ἄνδρες ἐστασίασαν περὶ δυνάμειος, ἐσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν δῆμον προσεταιρίζεται. Μετὰ δὲ τετραφύλους ἐόντας Ἀθηναίους δεκαφύλους ἐποίησε, τῶν Ἴωνος 5 παιδῶν Γελέοντος καὶ Αἰγικόροος καὶ Ἀργάδεω καὶ Ὀπλητος ἀπαλλάξας τὰς ἑπωνυμίας, ἐπιχωρίων δ' ἐτέρων ἡρώων ἑπωνυμίας ἐξευρών, πάρεξ Αἴαντος· τοῦτον δὲ, ἅτε ἀστυγείτονα καὶ σύμμαχον, ζεῖνον ἐόντα προσέθετο.

10 LXVII. Ταῦτα δὲ, δοκέειν ἐμοί, ἐμιμέετο ὁ Κλεισθένης οὗτος τὸν ἐσωτοῦ μητροπάτορα Κλεισθένα τὸν Σικυῶνος τύραννον. (2) Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολέμησας τοῦτο μὲν βραψφῶδους ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὀμηρείων ἐπέων εἵνεκεν, ὅτι Ἀρ- 15 γεῖοι τε καὶ Ἀργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνεῖται· τοῦτο δὲ, ἡρώων γὰρ ἦν καὶ ἐστὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορῇ τῶν Σικυωνίων Ἀδρήστου τοῦ Ταλαοῦ, τοῦτον ἐπεθύμησε ὁ Κλεισθένης ἐόντα Ἀργεῖον ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς χώρας. (3) Ἐλλῶν δὲ ἐς Δελφοὺς ἐχρηστηριάζετο εἰ ἐκβάλαι 20 τὸν Ἀδρήστον· ἡ δὲ γε Πυθίη οἱ χρᾶ ᾤσατο Ἀδρήστον μὲν εἶναι Σικυωνίων βασιλέα, ἐκείνον δὲ λυστήρα. Ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς τοῦτό γε οὐ παρεῖδου, ἀπελθὼν ὁπίσω ἐφρόντιζε μηχανὴν τῇ αὐτῷ ὁ Ἀδρήστος ἀπαλλάξε- 25 ται. (4) Ὡς δὲ οἱ ἐξευρῆσθαι ἐδόκεε, πέμψας ἐς Θή- βας τὰς Βωιωτίας ἐφ' ἑθέλειν ἐπαγαγέσθαι Μελάνιππον τὸν Ἀστακοῦ· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔδοσαν. Ἐπαγαγόμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν Μελάνιππον, τέμενός οἱ ἀπέδεξε ἐν αὐτῷ τῷ πρυτανίῳ καὶ μιν ἴδρυσεν ἐνθαῦτα ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ. (5) Ἐπηγάγετο δὲ τὸν Μελάνιππον ὁ 30 Κλεισθένης (καὶ γάρ τοῦτο δεῖ ἀπηγγέσθαι) ὡς ἐχθιστον ἐόντα Ἀδρήστῳ, ὃς τὸν τε ἀδελφεὸν οἱ Μηχιστέα ἀπεκτόνεε καὶ τὸν γαμβρὸν Τυδέα. (6) Ἐπεῖτε δὲ οἱ τὸ τέμενος ἀπέδεξε, θυσίας τε καὶ ὀρτάς Ἀδρήστου ἀπελόμενος ἔωκε τῷ Μελάνιππῳ. Οἱ δὲ Σικυωνιοὶ ἐώθεσαν 35 μεγαλωσθὶ κάρτα τιμᾶν τὸν Ἀδρήστον· ἡ γὰρ χώρα ἦν αὐτῇ Πολύβου, ὁ δὲ Ἀδρήστος ἦν Πολύβου θυγατρι- δέος, ἅπαις δὲ Πόλυβος τελευτέων διδοὶ Ἀδρήστῳ τὴν ἀρχήν. (7) Τὰ τε δὴ ἄλλα οἱ Σικυωνιοὶ ἐτίμεον τὸν Ἀδρήστον, καὶ δὴ πρὸς τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι 40 χοροῖσι ἐγέραιρον, τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμέοντες, τὸν δὲ Ἀδρήστον. (8) Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε, τὴν δὲ ἄλλην θυσίην τῷ Μελάνιππῳ. Ταῦτα μὲν ἐς Ἀδρήστον οἱ πεποίητο.

LXVIII. Φυλάς δὲ τὰς Δωριέων, ἵνα δὴ μὴ αἱ 45 αὐταὶ ἔωσι τοῖσι Σικυωνίοισι καὶ τοῖσι Ἀργείοισι, μετέβαλε ἐς ἄλλα οὐνόματα. Ἐνθα καὶ πλείστον κατε- γέλασε τῶν Σικυωνίων· ἐπὶ γὰρ ὅς τε καὶ ὄνου τὰς ἑπωνυμίας μετατιθεῖς αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐπέθηκε, πλὴν τῆς ἐσωτοῦ φυλῆς· ταύτῃ δὲ τὸ οὐνομα ἀπὸ τῆς 50 ἐσωτοῦ ἀρχῆς ἔθετο. Οὔτοι μὲν δὴ Ἀρχελαοὶ ἐκαλεῖντο, ἔτεροι δὲ Ὑᾶται, ἄλλοι δὲ Ὀνεᾶται, ἔτεροι δὲ Χοιρεᾶται. (2) Τοῦτοι τοῖσι οὐνόμασι τῶν φυλῶν ἐχρέοντο οἱ Σικυωνιοὶ καὶ ἐπὶ Κλεισθένης ἀρχόντος καὶ ἐκείνου θεωνεύτος ἐτι ἐπ' ἔτεα ἐζήχοντα· μετέ-

sacra faciunt. (2) Illi viri inter se de principatu contendebant. Qui superabatur ab amulo Clisthenes plebis favorem sibi conciliabat : et deinde, quum in quattuor tribus distributi fuissent Athenienses, decem tribus constituit; mutatisque nominibus, quæ ab Ionis filiis, Geleonte et Ægicore et Argada et Hoplete, erant desumpta, ab indigenis heroibus eas denominavit, uno Ajace excepto; quem, ut vicinum et socium, quamquam peregrinum, adjecit.

LXVII. Qua in re, ut mihi videtur, Clisthenes hic avum suum maternum imitatus est, Clisthenem Sicyonis tyrannum. (2) Ille enim, quum bellum gereret cum Argivis, primum rhapsodos vetuit Sicyone inter se decertare, propter Homericæ carmina, quoniam in illis ubique fere nonnisi Argivi et Argos celebrantur : deinde, quum esset in foro Sicyoniorum (et est hodieque) ædes Adrasto, Talai filio, tanquam heroi, consecrata, hunc Clisthenes, quippe Argivum, sede sua ejectum cupiebat. (3) Itaque Delphos profectus, consuluit oraculum, an ejiceret Adrastum. Cui Pythia respondit, Adrastum regem esse Sicyoniorum, ipsum vero lapidatorem. Postquam Deus ei hanc potestatem non fecit, domum reversus excogitavit rationem qua Adrastus ipse demigraret. (4) Quam rationem ubi reperisse visus est, Thebas Boeotias misit, dicens velle se Melanippum, Astaci filium, deducere Sicyonem : et permiserunt Thebani. Tum Clisthenes Melanippo Sicyonem deducto templum dedicavit in ipso prytaneo, ipsumque ibi in loco munitissimo statuit. (5) Melanippum autem arcessiverat Clisthenes (nam et hoc me declarare oportet), ut qui inimicissimus fuisset Adrasto, quippe cujus fratrem interfecisset Mecisteum, et Tydeum generum. (6) Huic postquam templum dedicavit, sacrificia et solennia Adrasto adempta eidem Melanippo attribuit. Consueverant autem Sicyonii magnifice admodum honorare Adrastum. Fuerat enim hæc regio Polybi, Adrastus autem Polybi ex filia nepos fuit : qui quum sine liberis decederet, tradidit Adraslo regnum. (7) Adrastum autem quum aliis honoribus colebant Sicyonii, tum calamitates ejus tragicis choris celebrabant, non Bacchum, sed Adrastum colentes. (8) Clisthenes vero choros Baccho tribuit, reliquam vero solennitatem Melanippo. Hoc modo cum Adrasto egit Clisthenes.

LXVIII. Idem vero tribuum Doriensium nomina mutavit, ne scilicet eædem Sicyoniis atque Argivis tribus essent. Atque id agens, maxime derisui habuit Sicyonios : quippe nova nomina a sue et asino desumens, terminationem solam pristinarum tribuum adjecit, sua tribu excepta, cui de suo imperio nomen imposuit : hos enim Archelaos nominavit; reliquorum autem alios Hyatas, alios Onatas, alios Chærecatas. (2) Quibus nominibus tribuum usi sunt Sicyonii non solum quoad regnavit Clisthenes, verum etiam post illius obitum sexaginta adhuc annis : deinde tamen,

πειτεν μέντοι λόγον σφίσι δόντες μετέβαλον ἐς τοὺς Ὑλλέας καὶ Παμφύλους καὶ Δυμανάτας, τετάρτους δὲ αὐτοῖσι προσέθεντο ἐπὶ τοῦ Ἀδρήστου παιδὸς Αἰγιαλέως τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενοι κεκληθῆσθαι Αἰγιαλέας.

LXIX. Ταῦτα μὲν νυν ὁ Σικυώνιος Κλεισθένης ἐπεποιήκει· ὁ δὲ δὴ Ἀθηναῖος Κλεισθένης ἔων τοῦ Σικυωνίου τούτου θυγατριδέος καὶ τὸ οὖνομα ἐπὶ τούτου ἔχων, δοκεῖν ἐμοὶ καὶ οὗτος ὑπεριδὼν Ἴωνας, ἵνα μὴ σφίσι αἱ αὐταὶ ἔωσι φυλαὶ καὶ Ἴωσι, τὸν δμῶνυμον **Κλεισθένα** ἐμμίησάτο. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸν Ἀθηναίων δῆμον πρότερον ἀπαισμένον τότε πάντα πρὸς τὴν ἑωυτοῦ μοῖραν προσεθήκατο, τὰς φυλάς μετωνόμασε καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἑλασσόνων· δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσέρων ἐποίησε, δέκα δὲ καὶ τοὺς δῆμους κατένευε ἐς τὰς φυλάς· ἦν τε τὸν δῆμον προσθέμενος πολλῶι κατ'ὑπερθε τῶν ἀντιστασιωτέων.

LXX. Ἐν τῷ μέρει δὲ ἐσσούμενος ὁ Ἰσαγόρης ἀντιτεχνᾷται τάδε· ἐπικαλεῖται Κλεομένην τὸν Λακεδαιμόνιον γενόμενον ἑωυτῷ ζεῖνον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατιδῶν πολιορκίης. (2) Τὸν δὲ Κλεομένην εἶχε αἰτίη φοιτᾶν παρὰ τοῦ Ἰσαγόρου τὴν γυναῖκα. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρυκα ἐξέβαλλε Κλεισθένα καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηναίων, τοὺς ἐναγέας ἐπιλέγων. (3) Ταῦτα δὲ πέμπων ἔλεγε ἐκ διδαχῆς τοῦ Ἰσαγόρου· οἱ μὲν γὰρ Ἀλκμεωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτῶν ἔχον αἰτίην τοῦ φόνου τούτου, αὐτὸς δὲ οὐ μετέιχε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ.

LXXI. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναίων ᾧδε ὀνομάσθησαν· ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, προσποισάμενος δὲ ἐταιρήτην τῶν ἡλικιωτέων καταλαβῆναι τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη, οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι ἰκέτης ἦετο πρὸς τῷγαλμα. (2) Τούτους ἀνιστάσαι μὲν οἱ πρυτάνεις τῶν ναυκράων, ὅπερ ἔνεμον τότε τὰς Ἀθήνας, ὑπεγγύους πλὴν θανάτου· φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμεωνίδας. Ταῦτα πρὸ τῆς Πεισιστράτου ἡλικίης ἐγένετο.

LXXII. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἐξέβαλλε Κλεισθένα καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπέσχε· μετὰ δὲ οὐδὲν ἔσσαν παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης, οὐ σὺν μεγάλῃ χειρὶ, ἀπικόμενος δὲ ἀγγελатеῖ ἐπακόσια ἐπίστια Ἀθηναίων, τὰ οἱ ὑπέθετο ὁ Ἰσαγόρης. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσας δευτέρα τὴν βουλὴν καταλύειν ἐπειρᾶτο, τριηχοῖσι δὲ τοῖσι Ἰσάγῳρως στασιωτῇ τὰς ἀρχὰς ἐνεγείριζε. Ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς καὶ οὐ βουλομένης πείθεσθαι ὅτε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. (3) Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ τὰ αὐτὰ φρονήσαντες ἐπολιόρχεον αὐτοὺς ἡμέρας δύο· τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπονδοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς χώρας ὅσοι ἔσαν αὐτῶν Λακεδαιμόνιοι. (4) Ἐπετελέετο δὲ τῷ Κλεομένει ἡ φήμη· ὥς γὰρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν μέλλων δὴ αὐτὴν κατασχεῖν, ἦε ἐς τὸ αὐτοῦ τῆς θεοῦ ὡς προσερέων· ἡ δὲ ἱρεῖα ἐξαναστᾷσα ἐκ τοῦ

re deliberata, mutarunt ea, et alios Hyllaeos, alios Pamphylos, alios Dymnatas nominarunt : quartae vero tribus nomen ab Aegialeo desumpserunt, Adraști filio, tribulesque Aegialeas adpellarunt.

LXIX. Haec Sicyonius Clisthenes fecerat. Atheniensis autem Clisthenes, Sicyonii ex filia nepos, qui nomen etiam ab illo erat nactus, hic itidem per contemptum (ut mihi videtur) Ionum, ne eadem Atheniensibus atque Ionibus tribuum nomina essent, cognominem Clisthenem esse imitatus. (2) Postquam enim plebem omnem Atheniensium, prius a se alienatam, tum suas ad partes traduxerat, tribuum mutavit nomina, et numerum illarum auxit : decem etiam, quum quattuor fuissent, constituit phylarchas, et per decem tribus distribuit demos (sive curias) omnes Atheniensium. Eratque, plebe suis partibus adjecta, longe potentior quam adversarii.

LXX. Vicissim igitur ab illo superatus Isagoras haec contra molitur : Cleomenem advocat Lacedaemonium, qui hospes ipsi factus erat inde ab obsidione Pisistratarum : (2) quem quidem fama ferebat consuetudinem tunc habuisse cum uxore Isagorae. Primum igitur Cleomenes, praecone Athenas misso, Clisthenem urbe eiecit, multosque cum eo alios Athenienses, hos dicens qui essent enagees (id est, piaculo contaminati). (3) Haec autem per nuncium edixit, ab Isagora edoctus : habebant enim quidem Alcmeonidae, et hi qui eorundem erant partium, culpam commissae caedis ; at ipse Clisthenes ejusque amici non fuerant caedis participes.

LXXI. Enagees autem dicti sunt nonnulli ex Atheniensibus hac de causa : fuit Cylon, civis Atheniensis, olympicorum certaminum victor : is cristas tollens, consilium iniierat occupandae tyrannidis ; comparatisque sibi sociis ex aequalium numero, arcem occupare conatus est : quam quum obtinere non posset, supplex ad dæ imaginem con-sedit. (2) Hos homines igitur surgere inde jusserunt prytanes Naucratorum, qui tunc civitatem administrabant, fide data punitum eos iri citra mortem ; attamen occisi hi sine culpa Alcmeonidarum. Sed haec gesta sunt ante Pisistrati aetatem.

LXXII. Postquam Cleomenes, misso praecone, ejiciens urbe Clisthenem et piaculo contaminatos edixit, unus Clisthenes ultro excessit. Deinde vero nihilo minus Athenas venit Cleomenes, non quidem cum magna manu : quo ubi pervenit, septingentas familias urbe eiecit, quas ei Isagoras indicaverat. (2) Quo facto, deinde senatum conatus est dissolvere, et trecentis civibus de Isagorae factione tradidit magistratus. Quum vero resisteret senatus et imperio nollet parere, Cleomenes et Isagoras cum suarum partium civibus arcem occupant. (3) Et caeteri Athenienses, cum senatu sentientes, per bidduum illos obsederunt : tertio vero die, deditione facta, Attica excessere quotquot eorum Lacedaemonii erant. (4) Atque ita implebatur Cleomeni ominosum quod acceperat dictum : nam quum in arcem, occupaturus illam, adscendisset, ad penetrabile dex accesserat, consulturus eam : at sacerdos de sella surgens,

Ἡρόνου, πρὶν ἢ τὰς θυράς αὐτὸν ἀμειψαί, εἶπε, « ὦ
 εἶνε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρεε μὴδ' ἐσθὶ ἐς τὸ
 ἱρόν· οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παριέναι ἐνθαῦτα. » (5)
 Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεὺς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιός. »
 5 Ὁ μὲν δὴ τῇ κληρόνι οὐδὲν χρεώμενος ἐπεχείρησέ τε
 καὶ τότε πάλιν ἐξέπιπτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων·
 τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ,
 ἐν δὲ αὐτοῖσι καὶ Τιμασίθεον τὸν Δελφόν, τοῦ ἔργα
 χειρῶν τε καὶ λήματος ἔχον· ἂν μέγιστα καταλέξαι.
 10 Οὗτοι μὲν νυν δεδεμένοι ἐτελεύτησαν.

LXXXIII. Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθένεα καὶ
 τὰ ἑπτακῶσια ἐπίστια τὰ διωχθέντα ὑπὸ Κλεομένους
 μεταπεμφάμενοι πέμπουσι ἀγγέλους ἐς Σάρδεις, συμ-
 μαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας· ἡπι-
 15 στέατο γάρ σφι Λακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένεα ἐκ-
 πεπολεμῶσθαι. (2) Ἀπικομένῳ δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς
 τὰς Σάρδεις καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρνης
 ὁ Ὑστάσπεος Σαρδίων ὑπαρχος ἐπειρώτα τίνες
 εἶντες ἄνθρωποι καὶ καὶ γῆς οἰκημένοι δεοίατο Περ-
 20 σέων σύμμαχοι γενέσθαι, πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγ-
 γέλων ἀπεκορύφου σφι τάδε· (3) εἰ μὲν διδοῦσι βα-
 σιλεῖ Δαρείῳ Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὕδωρ, ὁ δὲ συμμα-
 χίην σφι συνετίθετο, εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσε-
 σθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. Οἱ δὲ ἄγγελοι ἐπὶ σφέων αὐτῶν
 25 βολόμενοι διδόναι ἔφασαν, βουλόμενοι τὴν συμμαχίην
 ποιήσασθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ἀπελθόντες ἐς τὴν ἐκ-
 τῶν αἰτίας μεγάλας ἔχον.

LXXXIV. Κλεομένης δὲ ἐπιστάμενος περιυδρίσθαι
 ἔπεισι καὶ ἔργοισι ὑπ' Ἀθηναίων συνέλεγε ἐκ πάσης Πε-
 30 λοποννήσου στρατὸν, οὐ φράζων ἐς τὸ συλλάγει, τίσα-
 σθαι τε ἐθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἰσαγό-
 ρεα βουλόμενος τύραννον καταστήσαι· συνεζήλαθε γάρ οἱ
 οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. (2) Κλεομένης τε δὴ στόλος
 μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς Ἐλευσίνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ
 35 συνθήματος Οἰνώνη αἰρέουσι καὶ Ὑσιὰς, δῆμους τοὺς
 ἐσγάτους τῆς Ἀττικῆς, Χαλκιδῆες τε ἐπὶ τὰ ἕτερα
 εἰσίνοντο ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. (3) Ἀθηναῖοι
 δὲ, καίπερ ἀμυβολίῃ ἐχόμενοι, Βοιωτῶν μὲν καὶ
 Χαλκιδῶν ἐσύστερον ἐμελλον μνήμην ποιήσεσθαι,
 40 Πελοποννησίοισι δὲ εὐσι ἐν Ἐλευσίνῃ ἀντία ἔθεντο τὰ
 ὅπλα.

LXXXV. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς
 μάχην, Κορίνθιοι μὲν πρῶτοι σφίσι αὐτοῖσι δόντες λόγον
 ὡς οὐ ποίειεν τὰ δίκαια μεταβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσ-
 45 σοντο, μετὰ δὲ Δημάργτος ὁ Ἀρίστωνος, ὢν καὶ οὗτος
 βασιλεὺς Σπαρτιατῶν, καὶ συνεξαγαγόντες τὴν στρατιὴν
 ἐκ Λακεδαιμόνος καὶ οὐκ ἔων διάφορος ἐν τῷ πρόσθε
 χρόνῳ Κλεομένει. (2) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχοστα-
 σίης ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ μὴ ἐξεῖναι ἔπεισθαι ἀμφο-
 50 τέρους τοὺς βασιλεῖς ἐξιούσης τῆς στρατιῆς· τῶς γὰρ
 ἀμφοτέροι εἶποντο· παραλυομένου δὲ τούτων τοῦ ἐτέρου
 καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδῶν τὸν ἕτερον πρὸ
 τοῦ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφοτέροι ἐπὶ κλητοῖ σφι εἶόντες
 εἶποντο. (3) Τότε δὴ ἐν τῇ Ἐλευσίνῃ δρόντες οἱ λοι-

priusquam ille per januam intrasset, dixit : « Retrogredere, hospes Lacedaemonie, nec in hoc templum pedem pone : nefas est enim Doriensibus huc intrare. » (5) Cui ille respondit : « At non Doriensis sum, o mulier, sed Achaëus. » Igitur, quum spretio omine exsequi consilium esset adgressus, tunc rursus exiit cum Lacedaemoniis. Reliquos vero in vincula conjecerunt Athenienses, morti destinatos; et in his Timesitheum Delphensem, cujus viri opera manuum (*victorias Pythicas et Olympicas*) fortisque animi maxima possem commemorare. Et hi quidem in vinculis mortui sunt.

LXXXIII. Post hac Athenienses, revocato Clisthene et septingentis illis familiis, quae a Cleomene patria erant pulsaë, Sardes legatos miserunt, cupientes cum Persis contrahere societatem : intellexerant enim, bellum sibi imminere cum Lacedaemoniis et Cleomene. (2) Postquam Sardes advenire legati, et mandata exposuere, quesivit Artaphernes, Hystaspis filius, praefectus Sardium, quinam homines essent, et ubi terrarum habitarent, qui Persarum peterent societatem. Quod ubi ex legatis cognovit, brevibus verbis eos ita expedivit : (3) si regi Dario Athenienses terram traderent et aquam, societatem illis pollicitus est : si non traderent, abire illos jussit. Tum legati, re privatim inter se deliberata, tradere se, dixerunt; scilicet cupientes contrahi societatem. At hi, quum domum rediissent, gravem culpam sustinuerunt.

LXXXIV. Cleomenes, quum se et verbis et factis contumeliose ab Atheniensibus acceptum existimaret, ex universa Peloponneso contraxit exercitum, quo consilio contrahat non dicens; sed pœnas sumere de populo Atheniensium cupiens, et Isagoram constituere tyrannum : hic enim cum illo ex arce Athenarum erat egressus. (2) Dum igitur iugenti cum exercitu Cleomenes Eleusinem invadit, per idem tempus Bœoti ex composito capiunt Cœnoen et Hysias, extremos Atticæ pagos; et Chalcidenses ab alia parte Atticam ingressi regionem vastabant. (3) Tum Athenienses, quamquam ancipite pressi periculo, Bœotorum et Chalcidensium ultione in aliud tempus dilata, Peloponnesis, quippe qui jam Eleusine erant, arma opposuerunt.

LXXXV. Quum vero jam in eo essent utrimque exercitus ut ad manus venirent, ibi primum Corinthii, reputantes secum injuste se facere, retro conversi abscesserunt : deinde idem fecit Demaratus, Aristonis filius, qui et ipse rex erat Lacedaemoniorum, et una cum Cleomene exercitum eduxerat Lacedaemone, neque superiore tempore cum illo discordaverat. (2) Ab hoc vero dissidio facta lex est Spartæ, ne ambo reges, exeunte exercitu, castra sequerentur : adhuc enim ambo sequi consueverant : altero autem vacante a militia, alterum etiam Tyndaridarum domi relinqui; nam ante id tempus hi ambo, tamquam auxiliares, secuti erant. (3) Tunc igitur reliqui socii, qui Eleusine

παι τῶν συμμάχων τοὺς τε βασιλεῖας τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὁμολογέοντας καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τάξιν, οἴγοντο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι.

LXXVI. Τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀπικόμενοι Δωριεῖς, δις τε ἐπὶ πολέμῳ ἐμβαλόντες καὶ δις ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πληθους τοῦ Ἀθηναίων, πρῶτον μὲν ὅτε καὶ Μέγαρα κατοίκησαν (οὗτος ὁ στόλος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος Ἀθηναίων ὀρθῶς ἂν καλέοιτο), δεύτερον δὲ καὶ τρίτον ὅτε ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν ἐξέλασιν ὀρυγθέν-
10 τες ἐκ Σπάρτης ἀπύκοντο, τέταρτον δὲ τότε ὅτε ἐς Ἐλευσίνα Κλεομένης ἄγων Πελοποννησίους ἐσέβαλε· οὕτω τέταρτον τότε Δωριεῖς ἐσέβαλον ἐς Ἀθήνας.

LXXVII. Διαλυθέντος ὧν τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίνυσθαι βουλόμενοι πρῶτα στρα-
15 τήν πεισύνται ἐπὶ Χαλκιδέας. Βοιωτοὶ δὲ τοῖσι Χαλκιδεῦσι βοηθούσι ἐπὶ τὸν Εὐρίπον. (2) Ἀθηναῖοι-
σι δὲ ἰδοῦσι τοὺς βοηθοὺς ἐδόξε πρότερον τοῖσι Βοιω-
τοῖσι ἢ τοῖσι Χαλκιδεῦσι ἐπιχειρεῖν. Συμβάλλουσι
20 τες δὴ τοῖσι Βοιωτοῖσι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλῶ ἐκράτη-
σαν, κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες ἑπτακοσίους αὐτῶν ἐξώγρησαν. (3) Τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθη-
ναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὐβοίαν συμβάλλουσι καὶ τοῖσι
Χαλκιδεῦσι, νικήσαντες δὲ καὶ τούτους τετρακισχιλίους
κληρούμενους ἐπὶ τῶν ἵπποδρόμων τῇ γῇ λείπουσι· οἱ
25 δ' ἵπποδρόμοι ἐκαλεῶντο οἱ παγῆες τῶν Χαλκιδέων. (4)
Ὅπως δὲ καὶ τούτων ἐξώγρησαν, ἅμα τοῖσι Βοιωτῶν
ἐξωγρημένοισι εἶρον ἐν φυλακῇ, ἐν πέδαις δῆσαντες·
χρόνῳ δὲ ἐλευσάν σφας διανεῶς ἀποτιμησάμενοι. Τὰς
δὲ πέδας αὐτῶν, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν
30 ἀκρόπολιν· ἀπὲρ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν περιεῶσαι, κρε-
μάμεναι ἐκ τειγῶν περιπερλευσμένων πυρὶ ὑπὸ τοῦ
Μήδου, ἀντίον δὲ τοῦ μεγάρου τοῦ πρὸς ἐσπέρην τε-
τραμμένον. (5) Καὶ τῶν λῦτρων τὴν δεκάτην ἀνέθη-
καν, ποιησάμενοι τέθριππον γάλακον· τὸ δὲ ἀριστερῆς
35 γερὸς ἔσθηκε πρῶτον εἰσόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ
ἀκροπόλει ἐπιγέγραπται δὲ οἱ τὰδε,

Ἐθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων θαμάσαντες
παῖδες Ἀθηναίων ἐργασιῶν ἐν πολέμῳ,
40 δεσμῶν ἐν ἀγλύνοντι σιδηρέῳ ἐσθεσαν ὄβρι-
ν τῶν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάσθ' ἔθεσαν.

LXXVIII. Ἀθηναῖοι μὲν νυν ᾗζήντο· ὀηλοὶ δὲ οὐ
κατ' ἐν μῶνον, ἀλλὰ πανταχῇ ἢ ἰσηγορίῃ ὥς ἐστὶ
γρήμα σπουδαῖον, εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννεύομενοι μὲν
οὐδαμῶν τῶν σφῆας περιοικεόντων ἔσαν τὰ πολέμια
45 ἀμείνους, ἀπαλλαχθέντες δὲ τυράννων μακρῷ πρῶτοι
ἐγένοντο. (2) Ἀγλοὶ ὧν ταῦτα ὅτι κατεχόμενοι μὲν ἡθε-
λοκάκεον ὥς δεσπότης ἐργαζόμενοι, ἐλευθερωθέντων δὲ
αὐτὸς ἕκαστος ἐμυτῷ προεβύμετο κατεργάζεσθαι.

LXXIX. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα βήρησον, Θηβαῖοι
50 δὲ μετὰ ταῦτα ἐς θεὸν ἔπειμον, βουλόμενοι τίσασθαι
Ἀθηναίους. Ἦ δὲ Πυθίᾳ ἀπὸ σφῶν μὲν αὐτῶν οὐκ
ἔρη αὐτοῖσι εἶναι τίσιν, ἐς πολυήχημον δὲ ἐξενείκοντας
ἐκέλευε τῶν ἀγγιστα δέεσθαι. (2) Ἀπελθόντων δὲ ὧν
τῶν θεοπροπίων ἐξέφερον τὸ χρηστῆριον ἀλίην ποιησά-

erant, reges dissidere videntes, et Corinthios relinquere stationem, etiam ipsi converso agmine discessere.

LXXVI. Quarta hæc est expeditio, quam in Atticam susceperunt Dorienenses: his enim hostiliter eam sunt ingressi, his vero commodi caussa populi Atheniensis. Primo quidem loco, quum Megara colonis frequentarunt (nam hæc expeditio, Codro regnante Athenis suscepta, prima merito nominabitur): iterum vero, atque tertio, quando ad ejiciens Pisistratidas ex Sparta advenierunt: quarto tunc, quum Peloponnesios ducens Cleomenes, Eleusinem invasit. Ita tunc quarta vice Dorienenses Athenas invaserunt.

LXXVII. Postquam inglorium hunc exitum habuit ista expeditio, tunc Athenienses, pœnas de Chalcidensibus sumpturi, primum adversus hos arma moverunt: Chalcidensibus vero Boeoti opem laturi ad Euripum properarunt. (2) Quos ubi conspicati sunt Athenienses, Boeotos prius quam Chalcidenses adgredi placuit. Pugna cum Boeotis commissa, insignem victoriam Athenienses reportarunt, plurimis eorum occisis, et septingentis captis. (3) Deinde eodem die in Eubœam transgressi Athenienses cum Chalcidensibus etiam pugnam committunt: quibus et ipsis prælio victis, quater mille colonos in hippobotarum prædiis relinquunt: hippobota: autem (*id est*, qui equos alunt) vocantur apud Chalcidenses homines locupletes. (4) Quotquot ex Chalcidensibus vivos ceperant Athenienses, perinde atque Boeotos, in custodia habuerunt, compedibus vinctos. Interjecto vero tempore eosdem manumiserunt, binis minis æstimatos: compedes autem, quibus isti vincti fuerant, suspenderunt in acropoli; quæ ad meam usque ætatem ibi superfuerunt, e muro pendentes a Medis ambusto, qui est ex adverso ædis occidentem spectantis. (5) Pretii autem redemptionis decimam consecrarunt, ex illaque quadrigam conficiendam curarunt æneam, quæ a sinistra stat primum ingredienti in propylæa quæ sunt in acropoli. Est autem in illa inscriptio hæc:

Attica perdomitis acri sub Marte juventus
Boeotis populis Chalcidicaque manu,
damna rependerunt vinctis et carcere cæco,
quorum hæc de decima stant tibi, Pallas, equæ.

LXXVIII. Auctæ igitur erant Athenarum opes. Adparet autem, non hoc uno exemplo, sed ubique, quam præclara res sit juris æqualitas. Nam et Athenienses, quamdiu sub tyrannis erant, nullis ex finitimis populis bello fuerunt superiores; tyrannis autem liberati, longe primi evaserunt. (2) Quæ res declarat, quoad tyrannide erant pressi, ultro illos minus fortiter rem gessisse, quippe pro domino laborantes: postquam vero in libertatem sunt restituti, unusquisque pro se ipse studiose dabat operam ut recte rem gereret.

LXXIX. In hoc igitur statu res Atheniensium erat. Thebani vero, ultionem sumpturi de Atheniensibus, Delphos miserunt qui deum consulerent. Quibus Pythia respondit, per se non posse illos ultionem capere; sed rem ad clamorū (*populū*) referre jussit, et proximos rogare. (2) Legati domum reversi, convocata populi concione, re-

μενοί· ὡς ἐπυνθάνοντο δὲ λεγόντων αὐτῶν τῶν ἄγχιστα δέεσθαι, εἶπαν οἱ Θηβαῖοι ἀκούσαντες τούτων, « οὐκὼν ἄγχιστα ἡμέων οἰκέουσι Ταναγραῖοί τε καὶ Κορινναῖοι καὶ Θεσπῖες, καὶ οὗτοί γε ἅμα ἡμῖν αἰεὶ μαχόμενοι οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἀποφύγεσθαι τὸν πόλεμον· τί δὲ τούτων γε δέεσθαι; ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ τοῦτο ἢ τὸ χρηστήριον. »

LXXX. Τοιαῦτα ἐπιλεγόμενον εἶπε δὴ κοτε μαθὼν τις, « ἐγὼ μοι δοκέω συνίεναι τὸ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ μαντήριον. Ἀσωποῦ λέγονται γενέσθαι θυγατέρες (ἡγήθη τε καὶ Αἰγίνα· τούτων ἀδελφῶν ἐουσέων, δοκῶ ἡμῖν Αἰγινητέων δέεσθαι τὸν θεὸν χρῆσαι τιμωρητῆρων γενέσθαι. » (2) Καὶ οὐ γὰρ τις ταύτης ἀμείνων γνώμη ἐδόκει φάνεσθαι, αὐτίκα πέμψαντες ἐδέοντο Αἰγινητέων, ἐπικαλούμενοι κατὰ τὸ χρηστήριον σφι βοθέειν, ὡς ἐόντων ἄγχιστέων. Οἱ δὲ σφι αἰτέουσι ἐπικουρίην τοὺς Αἰακίδας συμπεμπεῖν ἔχσαν.

LXXXI. Πειρησαμένων δὲ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν συμμαχίην τῶν Αἰακιδέων καὶ τρηγέως περιερθέντων ὑπὸ Ἀθηναίων, αὐτίς οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες τοὺς μὲν Αἰακίδας σφι ἀπεδίδουσαν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐδέοντο. (2) Αἰγινῆται δὲ εὐδαιμονίῃ τε μεγάλη ἐπαρθέντες καὶ ἔχθρης παλαιῆς ἀναμνησθέντες ἐχούσης ἐς Ἀθηναίους, τότε Θηβαίων δεηθέντων πόλεμον ἀκήρυκτον Ἀθηναίοισι ἐπέφερον· ἐπικειμένων γὰρ αὐτῶν Βοιωτοῖσι, ἐπιπλώσαντες μακρῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν κατὰ μὲν ἔσσαν Φάληρον, κατὰ δὲ τῆς ἄλλης παραλίης πολλοὺς δῆμους, ποιεῦντες δὲ ταῦτα μεγάλως Ἀθηναίους ἐσίνοντο.

LXXXII. Ἡ δὲ ἔχθρη ἢ προοφειλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε. Ἐπιδαυριοῖσι ἢ γῇ καρπὸν οὐδένα ἀνεοίδου. Περὶ ταύτης ὦν τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἐχρέοντο ἐν Δελφοῖσι ἢ δὲ Πυθίῃ σφέας ἐκέλευε Δαμῖης τε καὶ Αὐξισίης ἀγάλματα ἰδρῦσασθαι καὶ σφι ἰδρυσσάμενοι ἀμεινον συνοίεσθαι. (2) Ἐπειρωτέων ὦν οἱ Ἐπιδαυριοὶ κότερα χαλκοῦ ποιεῖνται τὰ ἀγάλματα ἢ λίθου· ἢ δὲ Πυθίῃ οὐδέτερα τούτων ἔα, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. Ἐδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαυριοὶ Ἀθηναίων ἐλαίην σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱστοτάτας δὲ ἐκείνας νομίζοντες εἶναι· λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐλαίαι ἔσαν ἄλλοι γῆς οὐδαμῶς κατ' ἐκείνους τὸν χρόνον ἢ ἐν Ἀθήνῃσι. (3) Οἱ δὲ ἐπὶ τοιαύτῃ δώσειν ἔχσαν ἐπ' ὃ ἀπάξουσι ἔτεος ἐκάστον τῇ Ἀθηναίῃ τε τῇ πολιადὶ ἱρὰ καὶ τῷ Ἐρεχθεῖ. Καταίνεσσαντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαυριοὶ τῶν τε ἐδέοντο ἔτυγον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαίων τούτων ποιησάμενοι ἰδρῦσαντο· καὶ ἢ τε γῇ σφι ἔφερε, καὶ Ἀθηναίοισι ἐπετέλεον τὰ συνέθεντο.

LXXXIII. Τοῦτον δ' ἔτι τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, Αἰγινῆται Ἐπιδαυρίων ἤκουον, τὰ τε ἄλλα καὶ οἶκας διαβαίνοντες ἐς Ἐπιδάυρον ἐδίδουσαν τε καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε νέας τε πηξάμενοι καὶ ἀγνομωσύνην χρησόμενοι ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἐπιδαυρίων. (2) Ἀτε δὲ ἐόντες διόφοροι,

nunciant oraculi responsum. Tum Thebani, ubi ex his audiverunt proximos debere rogari, dixerunt : « Nimivum proximi a nobis habitant Tanagraei, et Coronaei, et Thespienses : atque hi constanter nobiscum pugnant, strenueque arma nobiscum usque sociant. Quid opus est hos rogare? Immo videndum ne haec non fuerit oraculi sententia. »

LXXX. Ita dum hi inter se disceptant, postremo aliquis, re audita, ait : « Ego mihi videor intelligere quid velit oraculum. Asopi dicuntur filiae fuisse Thebe et Aegina : haec quum sint scrores, puto jubere nos deum ab Aeginetis auxilia petere. » (2) Et Thebani, quum nulla ex sententiis, quae dicebantur, hac potior esse videretur, protinus ad Aeginetas miserunt, ex oraculi mandato auxilia ab illis petentes, ut qui sibi essent proximi. Petentibus Aeginetae tradentes Aecidarum imagines, responderunt, se eis Aecidas auxilio mittere.

LXXXI. Thebani vero, Aecidarum auxilio freti, quum bello lacesissent Athenienses, aspere ab illis sunt accepti. Itaque iterum ad Aeginetas miserunt, Aecidas illis redditores, et virorum petentes auxilia. (2) Tum Aeginetae, opum magnitudine elati, et veteris memores inimicitiae, quae cum Atheniensibus obtinebat, precibus Thebanorum adnuentes, bellum Atheniensibus non ante denuntiatum intulerunt. Nam dum hi Berothis instabant, interim Aeginetae longis navibus in Atticam profecti, Phalerum diripiebant, multosque reliquae regionis maritimae pagos; et ingens Atheniensibus damnum inferebant.

LXXXII. Velustum, quod dixi, Aeginetarum adversus Athenienses odium hanc habuit originem. Epidauriorum terra fructum nullum ediderat. Quam ob calamitatem quum oraculum Delphicum consulerent Epidaurii, jussit eos Pythia Damiae et Auxisiae imagines statuere : id si fecissent, melius cum illis actum iri. (2) Sciscitabantur igitur Epidaurii, utrum aeneas faciendas curarent statuas, an ligneas. Responditque Pythia, Neutrum horum; sed ex salivae oleae ligno. Igitur Epidaurii ab Atheniensibus veniam petunt oleam arborem caedendi, quod sanctissimas existimassent Atticas oleas : sunt etiam qui dicant, per id tempus nullibi terrarum oleas exstitisse, nisi Athenis. (3) Athenienses se illis potestatem facere dixerunt ea conditione, ut illi quotannis Minervae Urbis Praesidi et Erechtheo victimas adferrent. In hanc conditionem consentientes Epidaurii, pacti sunt quod petierant, et statuas ex his oleis confectas posuerunt. Ac dehinc illis terra fructum ferebat, et ipsi Atheniensibus id, de quo inter eos convenerat, persolvebant.

LXXXIII. Erant per illud adhuc tempus, sicuti etiam antea, Aeginetae Epidauriorum imperio subjecti, quum aliis in rebus, tum lites suas coram iudice disceptaturi Epidaurum trajicere tenebantur. Deinde vero, constructis navibus, virum fiducia ferocientes, ab Epidauriis defecerunt. (2) Jamque ut hostes, et qui mari essent potentes, vexabant illos :

ἐθελέοντο αὐτοὺς ὥστε δὴ θαλασσοκράτορες εἶντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμῖης καὶ τῆς Αὐξησίης ὑπαίρουνται αὐτῶν, καὶ σφεα ἐκόμισάν τε καὶ ἰδρύσαντο τῆς σφετέρης χώρης ἐς τὴν μεσόγειαν, τῇ
 5 Οἷη μὲν ἐστὶ οὐνομα, στάδια δὲ μάλιστά κη ἀπὸ τῆς πόλεως ὡς εἰκός ἀπέχει. (3) Ἰδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ θυσίῃσι τέ σφεα καὶ χοροῖσι γυναικῆσι κερτόμοισι ἱλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἑκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν κακῶς δὲ ἡγόρευον οἱ
 10 χοροὶ ἀνδρά μὲν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναῖκας. Ἔσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι αἱ τοιαῦται ἱουργαίαι· εἰσὶ δὲ σφι καὶ ἄρρητοι ἱουργαίαι.

LXXXIV. Κλεφθέντων δὲ τῶνδε τῶν ἀγαλμάτων οἱ Ἐπιδαυριοὶ τοῖσι Ἀθηναίοις τὰ συνέθεντο οὐκ
 15 ἐπετέλεον. (2) Πέμψαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήνιον τοῖσι Ἐπιδαυρίοις· οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ὡς οὐκ ἀδικέοιεν· ὅσον μὲν γὰρ χρόνον εἶχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ χώρῃ, ἐπιτέλειεν τὰ συνέθεντο, ἐπεὶ δὲ ἐστερησθαι αὐτῶν, οὐ δίκαιοι εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχον·
 20 τὰς αὐτὰ Αἰγινήτας πρῆσσεσθαι ἐκέλευον. (3) Πρὸς ταῦτα Ἀθηναῖοι ἐς Αἰγίναν πέμψαντες ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα· οἱ δὲ Αἰγινήται ἔφρασαν σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοις εἶναι οὐδὲν πρῆγμα.

LXXXV. Ἀθηναῖοι μὲν νυν λέγουσι μετὰ τὴν
 25 ἀπαίτησιν ἀποσταλῆναι τριήρεϊ μὴ τῶν αὐτῶν τούτους οἱ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἰγίναν τὰ ἀγάλματα ταῦτα ὡς σφετέρων ξύλων εἶντα ἐπειρέοντο ἐκ τῶν βάρων ξηνασπᾶν, ἵνα σφεα ἀνακομίσωνται. (2) Οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρό-
 30 πῳ αὐτῶν κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἔλκειν τὰ ἀγάλματα, καὶ σφι ἔλκουσι βροντῇν τε καὶ ἄμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἔλκοντας ὑπὸ τούτων ἀλλοφρονῆσαι, παθόντας δὲ τοῦτο κτείνειν ἀλλήλους ἅτε πολεμίους, ἐς δ' ἐκ πάντων ἕνα
 35 λειψθέντα ἀνακομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον.

LXXXVI. Ἀθηναῖοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι· Αἰγινήται δὲ οὐ μὴ νῆϊ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους (μῖαν μὲν γὰρ καὶ ὀλίγῳ πλεῦνας μίης, καὶ εἴ σφι μὴ ἔτυχον εἶναι νέες, ἀπαμύνασθαι ἂν εὐπετέως), ἀλλὰ
 40 πολλῇσι νηυσὶ ἐπιπλώειν σφι ἐπὶ τὴν χώραν, αὐτοὶ δὲ σφι εἶλαι καὶ οὐ διαναυμαγῆσαι. (2) Οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο διασημῆναι ἀτρεκέως, οὔτε εἰ ἔσσοιες συγγινωσκόμενοι εἶναι τῇ ναυμαγίᾳ κατὰ τοῦτο εἶσαν, οὔτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἷόν τι καὶ ἐποίησαν. (3) Ἀθη-
 45 ναῖους μὲν νυν, ἐπαίτε σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ὑποβάντας ἀπὸ τῶν νεῶν τράπεσθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα, οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπᾶσαι ἐκ τῶν βάρων αὐτὰ οὕτω δὴ περιβαλόμενους σχοινία ἔλκειν, ἐς δ' ἐλκόμενα τὰ ἀγάλματα ἀμφοτέρω τούτῳ ποιῆσαι, ἔμοι μὲν οὐ πιστὰ
 50 λέγοντες, ἄλλω δὲ τῶν ἐς γούνατα γάρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον διατελεῖν οὕτω ἔχοντα. (4) Ἀθηναῖους μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖν σφέας δὲ Αἰγινήται λέγουσι πυθόμενους τοὺς Ἀθηναίους ὡς μέλλοιεν ἐπὶ σφέας στρατεύεσθαι, ἐτοίμους Ἀργεῖους

atque etiam statuas hasce Damiae et Auxesia illis subripuerunt, easque ablatas in mediterraneo suae insulae loco collocarunt, cui est Cea nomen et qui viginti fere ab urbe stadiis abest. (3) Hoc in loco erectas sacrificiis et cavillatoriis mulierum choris placabant, constitutis utrique dearum denis viris qui essent choragi. Dicteriis autem chori illi neminem virum lacescebant, sed mulieres indigenas. Eadem caerimoniae apud Epidaurios obtinuerant : qui arcanis etiam sacris et ritibus utuntur.

LXXXIV. Epidaurii, ex quo eis subreptae haec statuæ sunt, jam Atheniensibus ea, de quibus inter ipsos convenerat, non solvebant. (2) Qua de re per legatos secum expostulantibus Atheniensibus demonstrarunt Epidaurii, nullam se injuriam facere : quoad enim in sua terra habuissent illas statuas, quod pacti erant exsolvisse ; quibus sibi subreptis jam non equum esse ut porro solvant, sed ab Aeginetis, qui illas habeant, esse hoc exigendum. (3) Hoc accepto responso, Athenienses, Aeginam missis legatis, statuas ab Aeginetis repetiverunt : quibus illi responderunt, nihil sibi cum Atheniensibus esse negotii.

LXXXV. Jam porro aiunt Athenienses, postquam frustra repetitæ fuissent statuæ, profectos esse Athenis una triremi cives illos, qui publico nomine missi, quum Aeginam pervenissent, statuas has, ut quæ ex ipsorum ligno fuissent confectæ, de basibus suis conati sunt abstrahere, Athenas transferendas. (2) Hos vero, quum isto modo compotes illarum fieri non potuissent, circumjunctis funibus statuas traxisse. Sed dum trahebant, tonitru et cum tonitru exstitisse terræ motum : eaque re terribis vectores illos qui trahebant, mente fuisse alienatos ; in furemque actos, nutu sese invicem, veluti hostes, interfecisse ; donec ex omnibus, qui triremi illa advenerant, unus superfuisset, solusque Phalerum rediisset.

LXXXVI. Athenienses igitur, rem ita gestam esse, aiunt. Aeginetæ vero contendunt, non una navi advenisse Athenienses : unam enim navem, atque etiam paulo plures una, etiamsi sibi nullæ naves fuissent, facile a se repelli potuisse : sed multis navibus terram suam adgressos esse Athenienses ; Aeginetas vero his ultro cessisse, nec pugnae navalis adiisse discrimen. (2) Illud vero liquido definire non possunt, utrum ea causa cesserint, quod se impares esse committendo prælio navali intellexissent, an quod in animo habuissent facere id ipsum quod fecerunt. (3) Aiunt igitur, Athenienses, quum nemo ad pugnam paratus se illis opponeret, e navibus exscendisse, atque iter versus statuas esse ingressos : quas ubi e basibus suis non potuissent avellere, ita circumjunctis funibus illas traxisse, donec utraque statua, dum ita traheretur, eandem rem fecerit ; rem narrantes mihi quidem non credibilem, sed fortasse alii cuiquam : dicunt enim, in genua illas coram trahentibus procubuisse, atque ex illo tempore in hoc statu mansisse. (4) Hæc igitur ab Atheniensibus gesta esse aiunt Aeginetæ ; se vero, postquam de expeditione, quam Athenienses adversus Aeginam erant suscepturi, certiores fuissent facti, Argivos

ποιέεσθαι. (5) Τούς τε δὲ Ἀθηναίους ἀποδεχάναι ἐς τὴν Αἰγινάην, καὶ παρῆναι βουδόντας σφι τοὺς Ἀργείους, καὶ λαβέειν τε ἐξ Ἐπιδάουρου διαβάντας ἐς τὴν νῆσον καὶ οὐ προακηχοῦσι τοῖσι Ἀθηναίοις ἐπιτεσείειν ὅπουταχομένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν, ἅμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμόν αὐτοῖσι.

LXXXVII. Λέγεται μὲν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινιτέων τάδε, ὁμολογέται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἓνα μόνον τὸν ἀποσωθέντα αὐτῶν ἐς τὴν Ἀττικὴν γενέσθαι· πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι αὐτῶν τὸ Ἀττικὸν στρατόπεδον διαφθειράντων τὸν ἑνα τοῦτον περιγενέσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ δαιμονίου· περιγενέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἑνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. (2) Κομισθεὶς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπήγγειλε τὸ πάθος· πυθομένης δὲ τὰς γυναῖκας τῶν ἐπ' Αἰγιναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινὸν τι ποιησαμένης ἔκεινον μόνον ἐξ ἀπάντων σωθῆναι, πέριξ τὸν ἀνθρωπὸν τοῦτον λαβούσας καὶ κεντεύσας τῇσι περόνῃσι τῶν ἱματίων εἰρωτῶν ἑκάστην αὐτέων ὅκη εἶη ὁ ἐωυτῆς ἀνὴρ. (3) Καὶ τοῦτον μὲν αὖτω διαφθάρῃναι, Ἀθηναίοισι δὲ ἐτι τοῦ πάθους δεινότερόν τι δοῖται εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον. Ἄλλῳ μὲν δὴ οὐκ ἔχειν ὅτεω ζημιώσῃσι τὰς γυναῖκας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰσθὰ· ἐφόρεον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ αἰ τῶν Ἀθηναίων γυναῖκες ἐσθῆτα Δωριδα, τῇ Κορινθίῃ παραπλησυνάτην· μετέβαλον οὖν ἐς τὸν λίνεον κιθῶνα, ἓνα δὴ περόνῃσι μὴ χρέωνται.

LXXXVIII. Ἔστι δὲ ἀληθεὶ λόγῳ χρεωμένοισι οὐκ Ἰὰς αὕτη ἡ ἐσθῆς τὸ παλαιόν, ἀλλὰ Κάειρα, ἐπεὶ ἡ γε Ἑλληνικὴ ἐσθῆς πᾶσα ἡ ἀρχαίη τῶν γυναικῶν ἡ αὕτη ἦν τὴν νῦν Δωριδα καλεῦμεν. (2) Τοῖσι δὲ Ἀργείοισι καὶ τοῖσι Αἰγινιτέσι καὶ πρὸς ταῦτα ἐτι τόδε ποιῆσαι νόμον εἶναι παρὰ σφίσι ἑκατέροισι τὰς περόνας ἡμιολίας ποιέεσθαι τοῦ τότε κατεστεῦτος μέτρου, καὶ ἐς τὸ ἱρὸν τῶν θεῶν τοῦτον περόνας μάλιστα ἀνατίθεναι τὰς γυναῖκας, Ἀττικὸν δὲ μήτε τι ἄλλο προσφέρειν πρὸς τὸ ἱρὸν μήτε κέραμον, ἀλλ' ἐκ χυτρίδων ἐπιχωρίων νόμον τὸ λοιπὸν αὐτόθι εἶναι πίνειν. (3) Ἀργείων μὲν νυν καὶ Αἰγινιτέων αἱ γυναῖκες ἐκ τε τόσου κατ' ἔριν τὴν Ἀθηναίων περόνας ἐτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐφόρεον μέζοντας ἢ πρὸ τοῦ.

LXXXIX. τῆς δὲ ἐχθρῆς τῆς πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοισι γενομένης ἀρχὴ κατὰ εἰρηται ἐγένετο. Τότε δὲ Θηβαίων ἐπικαλειμμένων, προθύμως τῶν περὶ τὰ ἀγάλματα γενομένων ἀναμεινυσκόμενοι οἱ Αἰγινῆται ἐβώθεον τοῖσι Βοιωτοῖσι. (2) Αἰγινῆται τε δὲ ἐδόξουν τῆς Ἀττικῆς τὰ παραθαλάσσια, καὶ Ἀθηναίοισι ὀρυμνωμένοι ἐπ' Αἰγινήτας στρατεῦσθαι ἤλθε μαντήσιον ἐκ Δελφῶν, ἐπισφόντας ἀπὸ τοῦ Αἰγινιτέων ἀδικίου τριήκοντα ἔτεα, τῷ ἐνὶ καὶ τριηκοστῷ Αἰακῷ τέμενος ἀποδέξαντας ἀρχεσθαι τοῦ πρὸς Αἰγινῆτας πολέμου καὶ σφι χωρῆσαι τὰ βούλονται· ἦν δὲ αὐτίκα ἐπιστρατεύωνται, πολλὰ μὲν σφας ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ χρόνου πείσεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ ποιήσιν, τέλος

ut sibi praesto essent rogasse : (5) hosque, quo tempore Athenienses in Aeginam exscendissent, eodem tempore suppelias sibi ferentes adfuisse; et, quum clam ex Epidaurio in insulam trajecissent, in inscios Athenienses, itinere a navibus intercluso, fecisse impetum : eodemque simul tempore tonitru et terræ motum illis exstitisse.

LXXXVII. Hæc Argivi atque Aeginetæ memorant. Cæterum Athenienses etiam fatentur, unum solummodo e suis salvum in Atticam rediisse; nisi quod Argivi aiunt, e clade, quam ipsi intulissent Attico exercitui, unum illum supersitum fuisse; Athenienses vero aiunt, e clade quam deus ipsis immisisset. Verumtamen ne hunc quidem, aiunt, calamitati supervixisse; sed periisse tali modo. (2) Athenas ut rediit, nuntiavit calamitatem : quo divulgato nuncio, uxores virorum qui expeditionis in Aeginam susceptæ fuerant socii, indigne ferentes solum hunc ex omnibus salvum rediisse, circa hominem circumfusas, fibulis vestium suarum fodicasse hominem, quæsisseque ex eo unamquamque, ubinam suus esset maritus. (3) Atque ita illum periisse : Atheniensibus autem hoc mulierum factum ipsa clade tristius fuisse visum; in quas quum alia ratione animadvertere non possent, vestem illarum in Ionicam mutarunt. Prius enim Doricam vestem gestaverant Atticæ mulieres, Corinthiæ vesti simillimam : hanc igitur linea tunica permularunt, quo ne fibulis utantur.

LXXXVIII. Est autem, verum si quærimus, non Ionicum hoc vestimentum, sed Caricum : nam omnium mulierum Græcarum vestimentum olim idem fuerat quod nunc Doricum nominamus. (2) Aiunt autem, apud Argivos et Aeginetas ex occasione illius facti invaluisse morem, qui etiam nunc apud utrosque obtinet, ut fibulas faciant dimidio quam ad id tempus majores, utque in templo harum deorum fibulas maxime dedicant mulieres; tum lege apud illos cautum fuisse, ut nec aliud quidquam quod ex Attica profectum sit, in templum inferatur, nec fictile Atticum, sed ex indigenis ollulis posthac ibi bibatur. (3) Certe Argivorum et Aeginetarum mulieres ab illo inde tempore ex contentione cum Atheniensibus, ad meani usque ætatem, majores quam antea fibulas gestabant.

LXXXIX. Inimicitia Atheniensium adversus Aeginetas ista, quod exposui, principio ortum ceperrant. Nunc igitur Aeginetæ a Thebanis auxilio vocati, memores rerum circa statuas gestarum, libenter suppelias venere Thebanis. (2) Itaque maritima Atticæ ora ab Aeginetis diripiebatur. Atheniensibus vero, expeditionem in Aeginetas parantibus adlatum est Delphi oraculum, jubens, ut triginta annos, ex quo injuriæ initium fecissent Aeginetæ, abstinerent bello; primo autem et trigesimo anno belli adversus Aeginetas initium facerent, postquam Eæco templum statuissent. Id si fecissent, rem eis ex voluntate cessuram. Sin protinus susciperent bellum, multa medio tempore passuros, multa vero etiam facturos; verumtamen ad extremum subactu-

μέντοι καταστρέφονται. (3) Ταῦτα ὡς ἀπενεχθέντα ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ μὲν Αἰακῷ τέμενος ἀπέδειξαν τοῦτο τὸ νῦν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς ἱδρυται, τριήκοντα δὲ ἔττα οὐκ ἀνέσχοντο ἀκούσαντες ὅπως χρεὼν εἴη ἐπι-
 5 σκεῖν πεπονθότας πρὸς Αἰγινήτων ἀνδράσι.

XC. Ἐς τιμωρίην δὲ παρασκευαζόμενοι αὐτοῖσι ἐκ Λακεδαιμονίων πῆγῃμα ἐγειρόμενον ἐμπόδιον ἐγένετο. (2) Πυθόμενοι γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐκ τῶν Ἀλκμε-
 10 ωνιδέων ἐς τὴν Πυθίην μεμυχανημένα καὶ τὰ ἐκ τῆς Πυθίης ἐπὶ σφέας τε καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας συμφο-
 ρὴν ἐποιεῦντο διπλήν, ὅτι τε ἀνδρας ξείνους σφι ἐόντας ἐξεληγάκεσαν ἐκ τῆς ἐκείνων, καὶ ὅτι ταῦτα ποιήσας
 15 χάρις οὐδεμία ἐφαίνετο πρὸς Ἀθηναίων. (3) Ἔτι τε πρὸς τούτοις ἐνῆγγόν σφας οἱ χρησμοὶ λέγοντες πολλὰ
 16 τε καὶ ἀνάρσια ἐσεσθαι αὐτοῖσι ἐξ Ἀθηναίων, τῶν πρό-
 τερον μὲν ἔσαν ἀδελφεὶς, τότε δὲ Κλεομένης κομισάντος ἐς Σπάρτην ἐξέμαθον. (4) Ἐκτίσαστο δὲ ὁ Κλεομένης
 20 ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἀκροπόλεως τοὺς χρησμούς, τοὺς ἐκ-
 τεάτο μὲν πρότερον οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐξελαυνόμενοι
 21 οὐδὲ ἔλιπον ἐν τῇ ἱρῇ καταλειφθέντας δὲ ὁ Κλεομένης ἀνέλαβε.

XCI. Τότε δὲ ὡς ἀνέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς χρησμούς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὥρεον αὐξομένους καὶ οὐδαμῶς ἐτοίμους ἐόντας πείθεσθαι σφι, νόμῳ λαβόντες
 22 ὡς ἐλευθερον μὲν εἶναι τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν ἰσόρροπον τῷ ἐωυτῶν ἂν γίνετο, κατεχόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος ἀσθενὲς καὶ πειθαργέσθαι ἐτοίμον· μαθόντες δὲ τούτων
 23 ἕκαστα μετεπέμποντο Ἰππὶν τὸν Πεισιστράτου ἀπὸ Σιγείου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐς τὸ καταφεύγουσι οἱ
 30 Πεισιστρατίδαι. (2) Ἐπειτέ δέ σφι Ἰππὶης καλεύμε-
 νος ἦκε, μεταπεμνόμενοι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἀγγέλους ἐλεγόν σφι Σπαρτιῆται τάδε, « ἄνδρες σύμμα-
 35 χοι, συγγινώσκωμεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσας ὁρθῶς· ἐπαρθέντες γὰρ κιβδηλοῖσι μαντήιοις ἀνδρας ξείνους
 36 ἐόντας ἡμῖν τὰ μάλιστα καὶ ἀναδεχομένους ὑποχειρίδας παρέξειν τὰς Ἀθήνας, τούτους ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλά-
 σαμεν, καὶ ἔπειτα ποιήσαντες ταῦτα δῆμῳ ἀχαρίστω παρεδώκαμεν τὴν πόλιν, ὅς ἐπείτε δι' ἡμέας ἐλευθερω-
 40 θεὶς ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλεῖα ἡμέων περι-
 41 ῥίσας ἐξέβαλε, δόξαν δὲ φύσας αὐξάνεται, ὥστε ἐκμε-
 μαθήκασι μάλιστα μὲν οἱ περίοικοι αὐτῶν Βοιωτοὶ καὶ Χαλκιδεεὶς, τάχα δὲ τις καὶ ἄλλος ἐκμαθήσεται ἀμαρ-
 42 τῶν. (3) Ἐπειτέ δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες ἡμάρτομεν, νῦν πειρησόμεθα σφας ἅμα ὑμῖν ἀπικόμενοι τίσασθαι·
 43 αὐτοῦ γὰρ τούτου εἵνεκεν τόνδε τε Ἰππὶν μετεπεμ-
 44 νάμεθα καὶ ὑμέας ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἵνα κοινῶν τε λόγῳ καὶ κοινῷ στόλῳ ἐσαγαγόντες αὐτὸν ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποδῶμεν τὰ καὶ ἀπειλόμεθα ».

XCII. Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον, τῶν δὲ συμμάχων τὸ
 45 πλῆθος οὐκ ἐνεδέκετο τοὺς λόγους. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἑσυχὴν ἦγον, Κορίνθιος δὲ Σωσικλῆς ἔλεξε τάδε, (1.) « Προ-
 46 φέτω ὁ οὐρανὸς ἔσται ἐνερθε τῆς γῆς καὶ ἡ γῆ με-
 47 τέωρος ὑπὲρ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι νομὸν ἐν
 48 ὑαλᾶσσι ἔξουσιν καὶ οἱ ἰχθῆες τὸν πρότερον ἄνθρωποι,

ros Eginam. (3) Hæc renunciata ubi audire Athenienses, Aæro templum statuerunt, quod etiam nunc in foro ex-
 structum conspicitur : triginta vero annos non sustinuerunt bello abstinere, quamquam audierant ita praxipi oraculo, quippe qui tam indigna ab Eginetis essent passi.

XC. Sed dum ad ultionem capiendam sese comparant, obijcitur illis impedimentum a Lacedæmoniis suscitatum. (2) Quum enim dolum cognovissent Lacedæmonii, quem Alcmeonidæ cum Pythia adversus se et adversus Pisistratidas erant machinati, duplici dolore adfecti sunt ; quod et viros, qui hospites ipsorum fuerant, patria pepulissent, et quod nullam sibi ob id factum gratiam ab Atheniensibus haberi viderent. (3) Præter hæc moverunt eos oracula, quæ multa sibi indigna ab Atheniensibus imminere prædicebant : quæ oracula, quum antea ignorassent, per id tempus illis innotuere, Cleomene Spartam delata. (4) Nactus enim Cleomenes erat ex arce Athenarum oracula illa, quæ olim Pisistratidæ habuerant, eaque, quum Athenis pellerentur, in templo reliquerant. Hæc ibi relicta Cleomenes acceperat.

XCI. Tum igitur Lacedæmonii, acceptis his oraculis, quum Athenienses viderent angere opibus, et neulquam paratos Lacedæmoniis parere, reputarunt secum, populum Atheniensem, si libertate uteretur, sibi viribus fore parem ; sin tyrannide premeretur, infirmum fore et ad parendum paratum. Hæc singula perpendentes Hippium Pisistrati filium a Sigeo ad Hellespontum, quo confugerant Pisistratidæ, arcessiverunt. (2) Qui postquam vocalis advenit, convocatis etiam cæterorum sociorum legalis, hæc ad eos verba Spartani fecerunt : « Viri socii, agnovimus fatemurque non recte nos fecisse. Ementitis enim oraculis inducti, viros hospitii jure inprimis nobiscum conjunctos, quique Athenas nobis obnoxias reddere receperant, patria ejecimus, et post hoc peractum ingrato populo urbem et rempublicam restitimus : qui postquam per nos liberatus vires recepit, nos et regem nostrum contumeliose urbe ejecit, et magnos spiritus sumens crescit : quod experti sunt maxime finitimi illorum Boioti et Chalcidenses, brevi vero etiam alii experientur, qui recta non inierint consilia. (3) Quoniam igitur nos, ista faciendo, peccavimus, nunc operam dabimus, ut una vobiscum illos adgressi puniamus. Hanc enim ipsam ob causam et Hippium hunc arcessivimus, et vos e civitatibus convocavimus, ut communi consilio et consociatis armis illum Athenas reducamus, eique quæ ademimus restituamus. »

XCII. Hæc Spartani dixerunt. Quæ quum plerisque sociorum displicuissent, alii quidem silentium tenere, sed Corinthius Sosicles in hunc modum est locutus : (1.) « Profecto nimirum cælum sub terram subibit, et terra supra cælum erit sublimis, hominesque habitabunt in mari, et pisces domicilia occupabunt hominum, quando vos qui-

θε γε υμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰσοκρατίας καταλύοντες
 τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις κατὰγειν παρὰσπεινάζεσθε, τοῦ
 οὔτε ἀδικώτερον οὐδὲν ἐστὶ κατ' ἀνθρώπους οὔτε μαι-
 φυνώτερον. (2) Εἰ γὰρ δὴ τοῦτο γε δοκεῖ ὑμῖν εἶναι
 5 χρηστὸν ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς πόλεις, αὐτοὶ πρῶτοι
 τυραννὸν καταστήσασθαι παρὰ σφίσι αὐτοῖσι οὕτω καὶ
 τοῖσι ἄλλοις διζήσθε κατιστάναι· νῦν δὲ αὐτοὶ ἄπειροι
 ἔοντες τυράννων, καὶ φυλάσσοντες δεινότατα τοῦτο ἐν
 τῇ Σπάρτῃ μὴ γενέσθαι, παρὰχρᾶσθε ἐς τοὺς συμμά-
 10 χους. (3) Εἰ δὲ αὐτοὶ ἐμπειροὶ ἔατε κατὰ περ ἡμεῖς,
 εἴχετε ἂν περὶ αὐτοῦ γνώμας ἀμείνονας συμβαλέσθαι
 ἥπερ νῦν. (II.) Κορινθίοις γὰρ ἦν πόλις κατὰστάσις
 τοιγὰρ· ἦν ὀλιγαρχία, καὶ οὗτοι Βακχιάδαι καλεύ-
 μενοι ἔνεμον τὴν πόλιν, εἰδόντων δὲ καὶ ἄγοντο ἐξ ἄλ-
 15 λήλων. (4) Ἀμφίονι δὲ ἔοντι τούτων τῶν ἀνδρῶν γίνε-
 ται θυγάτηρ χωλή· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα. Ταύτην
 Βακχιάδων γὰρ οὐδεὶς ἤθελε γῆμαι, ἴσχει Ἡετίων δ'
 Ἐχεκράτης, δῆμου μὲν ἐκ Πέτρης ἑών, ἀτὰρ τὰ ἀνέ-
 καθεν Λαπίθης τε καὶ Καινείδης. Ἐκ δὲ οἱ ταύτης
 20 τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐξ ἄλλης παιδὸς ἐγένοντο. (5) Ἐστάρ-
 λη ὢν ἐς Δελφοῦς περὶ γόνοῦ. Ἐσιόντα δὲ αὐτὸν
 ἰθὺς ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοιαῖδε τοῖσι ἔπειτα,

Ἡετίων, οὗτος σε τίσι πολὺτιτον ἔοντα.
 Λάβδα κύει, τέττει δ' ὀλοοτροχόν· ἐν δὲ πεσεῖται
 25 ἀνδράσι μονάρχουσι, δικαιώσει δὲ Κόρινθον.

(6) Ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἡετίωνι ἐξαγγέλλεται κως
 τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γεγόμενον
 χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσχημον, φέρον τε ἐς τὸ αὐτό
 καὶ τὸ τοῦ Ἡετίωνος, καὶ λέγον ὧδε,

30 Αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει, τέττει δὲ λέοντα
 καρτερὸν ὤμησθην· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνατα λύσει.
 Ταῦτά νυν εὖ φράζεσθε, Κορινθιοί, οἱ περὶ καλὴν
 Πειρήνην οἰκεῖτε καὶ ὀφρύνετα Κόρινθον.

(III.) Τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γεγόμε-
 35 νον ἦν ἀτέχμαρτον· τότε δὲ τὸ Ἡετίωνι γεγόμενον ὡς
 ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνῆκαν ἔον συνωρὸν
 τῷ Ἡετίωνος. (7) Συνέντες δὲ καὶ τοῦτο εἶπον ἐν
 ἡσυχίῃ, ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα Ἡετίωνι γενέσθαι γό-
 νον διαφθεῖραι. Ὡς δὲ ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσι
 40 σφέων αὐτῶν δέκα ἐς τὸν δῆμον ἐν τῷ κατοίκῳ Ἡετίων,
 ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. (8) Ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς
 τὴν Πέτρην καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν τὴν Ἡετί-
 ωνος αἴτουν τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάβδα εἰδυῖα τε οὐδὲν
 τῶν εἵνεκεν ἐκείνοι ἀπικοῖατο, καὶ δοκέουσα σφραγί-
 45 λω προσοῦνης τοῦ πατρὸς εἵνεκεν αἰτέειν, φέρουσα ἐνε-
 χεῖρισε αὐτῶν ἐνί. Τοῖσι δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὁδὸν
 τὸν πρῶτον αὐτῶν λαβόντα τὸ παιδίον προσοιδίσαι. (9)
 Ἐπεὶ τὸν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν
 ἀνδρῶν θείῃ τύχῃ προσεγέλασε τὸ παιδίον, καὶ τὸν
 50 φρασθέντα τοῦτο οἰκτός τις ἴσχει ἀποκτείνειν, κατοικ-
 τείρας δὲ παραδίδωσι τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ τῷ τρίτῳ. Οὕτω
 δὲ διεζήλησε διὰ πάντων τῶν δέκα παραβιζόμενον, οὐδε-
 νὸς βουλομένου διεργάσασθαι. (10) Ἀποδόντες ὦν
 ὁπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον καὶ ἐξελθόντες ἔξω,

dem, Lacedæmonii, juris æqualitate sublata, tyrannides
 in civitate reducere paratis : quo nihil est inter homines
 iniquius, nihil sceleratius. (2) Et enim, si vobis bonum hoc
 videtur, ut a tyrannis regantur civitates, ipsi primum apud
 vos ipsos tyrannum constituite, atque sic deinde apud alios
 constituere tentate! Nunc, qui tyrannos numquam estis ex-
 perti ipsi, diligentissimeque cavetis ne quis Spartæ exoria-
 tur, indigne cum sociis agitis. (3) Quodsi vos experti ty-
 rannos essetis, quemadmodum nos, meliores de hac re,
 quam nunc, sententias in consilium adferre possetis. (II.)
 Apud Corinthios olim status civitatis huiusmodi fuit : erat
 oligarchia ; et hi qui Bacchiadæ nominabantur administra-
 bant civitatem, nec nisi inter se matrimonia inibant mu-
 tua. (4) Ex eorum numero virorum Amphionii erat filia
 pede clauda, cui nomen Labda : quam quum nemo Bacchia-
 darum ducere vellet uxorem, duxit eam Eetion (sive Aetion),
 Echecratis filius, homo ex pago Petra, cæterum generis
 origine Lapitha et Cnides. Cui quum nec ex hac, nec ex
 alia uxore, liberi essent nati ; (5) proficiscitur ille Delphos,
 de sobole consulturus. Et intrantem protinus Pythia his
 est verbis allocuta :

Aetion, nemo te honorat, quum sis valde honoratus. [det
 Gravidæ est Labda, saxumque volubile pariet, quod inci-
 in viros monarchos, et castigabit Corinthum.

(6) Responsum hoc Aetioni datum renunciatur forte Bac-
 chiadis, quibus obscurum fuerat responsum aliud Corin-
 thum spectans, quod prius editum erat eandem in senten-
 tiam cum hoc quod nunc Aetioni datum est. Istud oracu-
 lum huiusmodi fuerat :

Aquila in petris gravida est, parietque leonem
 validum, carnivorum, qui multorum genia solvet.
 Hoc bene in animis versate, Corinthii, qui circa pulcram
 Pirenen habitatis et superciliosam Corinthum (Acrocorin-
 thum).

(III.) Hoc igitur responsum, prius redditum, obscurum fue-
 rat Bacchiadis : nunc vero, ubi cognoverunt istud quod
 Aetioni datum est, statim etiam prius illud, quod congrue-
 bat Aetionis responso, intellexerunt. (7) Hoc igitur quum
 intelligerent, presserunt silentio, proutemque Aetioni nasci-
 turam interficere decreverunt. Ac postquam peperit mulier,
 mittunt protinus decem de suis in pagum quem habitabat
 Aetion, qui interficerent puerum. (8) Hi ubi Petram venci-
 runt, aulamque intrarunt Aetionis, puerum postulant : et
 mater, ignara quo consilio advenissent, existimansque be-
 nevolentia causa in patrem cupere illos infantem videre,
 adfert illum, et uni horum in manus tradit. In itinere au-
 tem hi inter se constituerant, ut, qui puerulum primus in
 manus accepisset, is eum humo adlideret. (9) Jam vero
 divina quadam fortuna accidit, ut infans, dum tradebat
 eum mater, arrideret ei qui sumpserat : et hunc, ubi id
 animadvertit, misericordia retinuit ne occideret. Miseratus
 igitur puerum tradit alteri ; et ille tradidit tertio : atque ita
 per cunctos decem transit, ab altero alteri traditus ; ne-
 mine interimere eum volente. (10) Postquam igitur matri
 puerum reddiderant, et domo erant egressi, stantes pro

έστευτες ἐπὶ τῶν θυρῶν ἀλλήλων ἀπτόντο καταιτιώμενοι, καὶ μάλιστα τοῦ πρώτου λαθόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδομένα, ἐς δὲ ὅτ' ἐπὶ χρόνου ἐγγινομένου ἔδοξε αὐτῷ παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν.

^b (IV.) Ἐδεε δὲ ἐκ τοῦ Ἡετίωνος γόνου Κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστέειν. Ἡ Λάβδα γὰρ πάντα ταῦτα ἤκουε ἑστειῦσα πρὸς αὐτῇσι τῇσι θυρῇσι· δέισασα δὲ μὴ ἐπὶ μεταδόξῃ καὶ τὸ δεύτερον λαθόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα κατακρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότατόν οἱ ¹⁰ ἐφάνετο εἶναι, ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὡς εἰ ὑποστρέψαντες ἐς ζήτησιν ἀπικοίῳτο πάντα ἐρευνήσειν μελλοῖεν· τὰ δὲ καὶ ἐγένετο. (11) Ἐλθοῦσι δὲ καὶ διζημένοισι αὐτοῖσι ὡς οὐκ ἐφάνετο, ἐδόκει ἀπαλλάσσεσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀποπέμψαντας ὡς πάντα ποιήσειαν τὰ ¹⁵ ἐκεῖνοι ἐνετείλαντο. Οἱ μὲν δὲ ἀπελθόντες ἔλεγον ταῦτα. (V.) Ἡετίωνι δὲ μετὰ ταῦτα ὁ παῖς ἠϋζάνετο, καὶ οἱ διαφυγόντι τοῦτον τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐπωνυμίην Κύψελος οὐνομα ἐτέθη. (12) Ἀνδρωθέντι δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδόξιον χρη- ²⁰ στήριον ἐν Δελφοῖσι, τῷ πύσυνος γεγόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε Κορίνθον. Ὁ δὲ χρησμός οὕτως ἦν,

Ὁλβιος οὗτος ἀνὴρ ὃς ἐμὸν δόμον ἐκαταβάνει,
Κύψελος Ἡετίδης, βασιλεὺς κλειτοῖο Κορίνθου,
αὐτὸς καὶ παῖδες, παῖδων γέ μιν οὐκέτι παῖδες.

²⁵ (13) Τὸ μὲν δὲ χρηστήριον τοῦτο ἦν, τυραννεύσας δὲ ὁ Κύψελος τοιοῦτος δὴ τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν Κορινθίους ἐδίωξε, πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρησε, πολλῶν δ' ἔτι πλείους τῆς ψυχῆς. (VI.) Ἀρξάντος δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα καὶ διαπλεξάντος τὸν βίον ³⁰ εὖ, διάδοχός οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς Περιάνδρος γίνεται. (14) Ὁ τοίνυν Περιάνδρος κατ' ἀρχάς μὲν ἦν ἡπιώτερος τοῦ πατρὸς, ἐπειτέ δὲ ὠμίλησε δι' ἀγγέλων Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτῳ τυράννῳ, πολλῶν ἔτι ἐγένετο Κυψέλου μισητοῦτερος. Πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύ- ³⁵ βουλον κήρυκα ἐπυνόανετο ὅντινα ἂν τρόπον ἀσφαλίστατον καταστησάμενος τῶν πρηγμάτων κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπιτροπεύοι. (15) Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περιάνδρου ἐζῆγε ἔξω τοῦ ἄστεος, ἐσθλὰς δὲ ἐς ἀρουραν ἐσπαρμένην ἅμα τε διεζήτησε τὸ λήϊον ἐπει- ⁴⁰ ρωτέων τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἀπίζιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰ ἴδοι τῶν ἀσταγῶν ὑπερέχοντα, κολούων δὲ ἔρριπτε, ἐς δὲ τοῦ λήϊου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπον τοιούτῳ· διεξελθὼν δὲ τὸ χωρίον καὶ ὑποθέμενος ἔπος ⁴⁵ οὐδὲν ἀποπέμπει τὸν κήρυκα. (16) Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν Κόρινθον ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην δὲ Περιάνδρος. Ὁ δὲ οὐδὲν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι, θυμιάζειν τε αὐτοῦ παρ' οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψαι, ὥς παραπληγὰ τε καὶ τῶν ἐωυτοῦ ⁵⁰ συνάμωρον, ἀπηγεόμενος τὰ περ πρὸς Θρασυβούλου ὁπίωπε. (VII.) Περιάνδρος δὲ συνέει τὸ ποιηθὲν καὶ νόμῳ σχῶν ὡς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος τοὺς ὑπερόχους τῶν ἀστῶν φονεῦειν, ἐνθαῦτα δὲ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολίτας. Ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε

foribus, conviciabantur alter alterum accusabantque, et eum maxime qui primus acceperat infantem, quod non fecisset quemadmodum inter ipsos constitutum fuisset. Ad extremum, interjecto tempore, placuit iterum intrare, et cunctos participare eadem. (IV.) Sed voluere fata, ut ex Aetionis prole malum existeret Corintho. Labda, stans ad ipsas fores, omnia ista exaudiverat. Itaque verita, ne inuito consilio puerum iterum acceptum interimerent, asportatum occultavit in loco, de quo minime cogituros illos existimavit, in arca: noverat enim si reversi denuo requirerent puerum, omnia illos pervestigaturos. Idque illi fecerunt. (11) Sed postquam redeuntibus quaerentibusque nusquam comparuit infans, placuit abire, renunciareque his qui ipsos miserant, omnia a se peracta esse quae mandata fuissent. Illi igitur abierunt, idque renunciarunt. (V.) Posthac crevit Aetionis filius: et, quoniam periculum hoc effugerat, ab arca illa (*arcam Graeci cypselon dicunt*) impositum ei nomen est Cypselus. (12) Qui postquam virilem aetatem est ingressus, oraculumque Delphis consuluit, ambiguum accepit responsum, quo fretus adgressus est lenitque Corinthum. Responsum hoc erat:

Felix vir nostras hic qui descendit ad aedes,
Cypselus Aetides, clarae rex ille Corinthi,
ipse, et eo nati, sed nulli deinde nepotes.

(13) Hoc accepto responso postquam tyrannide potitus est Cypselus, vir fuit huiusmodi: multos Corinthiorum in exilium eiecit, multis bona eripuit, sed longe plurimis vitam. (VI.) Huic, quum triginta regnasset annos, et prospera in fortuna vitam finisset, successor tyrannidis fuit filius Periander. (14) Et Periander quidem initio mitior erat quam pater: sed, ex quo per nuncios commercium habuit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, multo etiam sanguinolentior evasit Cypselo. Misso enim ad Thrasybulum praecone quaesivit ex illo, quo pacto, rebus omnibus firmissime constitutis, optime praesesset civitati. (15) Thrasybulus, homine qui a Periandro missus erat extra urbem educto, ingressus est arvam quoddam satum, cum illoque per segetem ambulans, sciscitansque ex eo et repetere iubens causam cur ad se Corintho missus esset, detruncabat interim ut quamque vidit spicam super alias eminentem, praecisamque abiciebat, donec pulcerrimam et pinguissem segetis partem tali modo corruptit: denique, postquam agrum ita pervagatus est, dimisit legatum, nullum verbum ei praeciptions. (16) Ubi Corinthum rediit legatus, cupidus erat Periander cognoscendi Thrasybuli praecpta. At ille, nihil, ait, sibi mandasse Thrasybulum. mirari se vero qualem ad hominem a Periandro missus esset, vesanus quippe, et qui sua ipse destrueret. His dictis renunciavit, quid agentem Thrasybulum vidisset. (VII.) At Periander, intelligens factum, reputansque moneri se a Thrasybulo ut eminentiores quosque cives interimeret, tum vero omnem adversus cives nequitiam coepit exercere. Nam quidquid Cypselus occidendo et in exilium mittendo

κτείνων τε καὶ διώκων, Περίανδρός σρεα ἀπετέλεσε, μὴ δὲ ἡμέρῃ ἀπέδουσε πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας διὰ τὴν ἐουτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν. (17) Πέμψαντι γάρ οἱ ἐς Θεσπρωτοῦς ἐπ' Ἀγέροντα ποταμὸν ἀγγέλου
 5 ἐπὶ τὸ νεκυομαντήριον παρακαταθήκης περὶ ξεινικῆς οὔτε σημανεῖν ἔφη ἡ Μελίσσα ἐπιφανέῖσα οὔτε κατερέειν ἐν τῷ κέεται χώρῳ ἡ παρακαταθήκη· ῥιγοῦν τε γὰρ καὶ εἶναι θυμῇ· τῶν γάρ οἱ συγκατέθηκε εἰμάτων σφελος εἶναι οὐδὲν οὐ κατακαυθέντων· μαρτύριον δὲ οἱ
 10 εἶναι ὡς ἀληθέα ταῦτα λέγει, οἱ ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἵπνον Περίανδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. (18) Ταῦτα δὲ ὡς ὀπίσω ἀπηγγέλθη τῷ Περιάνδρῳ, (πιστὸν γάρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, δὲ νεκρῷ ἐούσῃ Μελίσσῃ ἐμίγη,) ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίην κήρυγμα ἐποίησατο ἐς τὸ Ἡραῖον
 15 ἐξέναι πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας. (19) Αἱ μὲν δὲ ὡς ἐς ὀρθὴν ἤϊσαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ χρεώμεναι, δ' ὁ ὑποστῆσας τοὺς δορυφόρους ἀπέδουσε σφεας πάσας διολίως, τὰς τ' ἐλευθέρας καὶ τὰς ἀμυπητοὺς, συμφορήσας δὲ ἐς ὄρυγμα Μελίσσῃ ἐπευχόμενος κατέκαie.
 20 (20) Ταῦτα δὲ οἱ ποιήσαντι καὶ τὸ δεύτερον πέμψαντι ἔφρασε τὸ εἰδῶλον τὸ Μελίσσης ἐς τὸν κατέθηκε χώρον τοῦ ξεινίου τὴν παρακαταθήκην. Τοιοῦτο μὲν ἐστὶ ὑμῖν ἡ τυραννίς, ὧ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. (21) Ἡμέας δὲ τοὺς Κορινθίους τὸ τε αὐτίκα
 25 ὄμμα μέγα εἶχε δτε ὑμέας εἶδομεν μεταπεμπομένους Ἰππίην, νῦν τε δὴ καὶ μεζόνως θυμάζοντες λέγοντας ταῦτα, ἐπιμαρτυρόμεθά τὴ ἐπικαλούμενοι ὑμῖν θεοῖς τοὺς Ἕλληνας μὴ κατιστάναι τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις. Οὐκ ὦν παύσεσθε, ἀλλὰ περὶήσεσθε παρὰ τὸ δίκαιον
 30 κατὰγοντες Ἰππίην· ἴστε ὑμῖν Κορινθίους γε οὐ συναινέοντας. »

XCIII. Σωσικλῆς μὲν ἀπὸ Κορίνθου πρεσβεῖων ἐλεξε τάδε, Ἰππίης δὲ αὐτὸν ἀμείβετο τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλάσας θεοὺς ἐκείνῳ, ἡ μὲν Κορινθίους μάλιστα πάντων ἐπιποθήσειν Πεισιστρατίδῃ, θταν σφι ἔκωσι ἡμέραι αἱ κύρια ἀνίσσῃαι ὑπ' Ἀθηναίων. (2) Ἰππίης μὲν τούτοις ἀμείψατο οἷά τε τοὺς χρησμούς ἀτρεχέστατα ἀνδρῶν ἐξεπιστάμενος· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων τέως μὲν εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ σφῆας αὐτοὺς, ἐπεῖτε δὲ Σωσικλῆς
 40 ἔκωσαν εἰπαντος ἐλευθέρως, ἅπας τις αὐτῶν φωνὴν ῥήξας αἰρέετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην, Λακεδαιμονίοισι τε ἐπεμαρτυρόντο μὴ ποιεῖν μηδὲν νεώτερον περὶ πόλιν Ἑλλάδα.

XCIV. Οὕτω μὲν ταῦτα ἐπαύθη· Ἰππίῃ δὲ ἐνθεῦ-
 45 τεν ἀπελαυνόμενῳ ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδὼν Ἀνθεμόντα, ἐδίδουσαν δὲ Θεσσαλὸν Ἰωλκόν. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδέτερος αἰρέετο, ἀνεχώρει δὲ ὀπίσω ἐς Σίγειον, τὸ εἶλε Πεισίστρατος αἰχμῇ παρὰ Μυτιληναίων, κρατήσας δὲ αὐτοῦ κατέστησε τύραννον εἶναι
 50 παῖδα τὸν ἐουτοῦ νόθον Ἡγησίστρατον, γεγονότα ἐξ Ἀργεῖς γυναῖκος, δὲ οὐκ ἀμαχητὶ εἶχε τὰ παρέλαβε παρὰ Πεισιστράτου. (2) ἐπολέμεον γὰρ ἔκ τε Ἀχιλλεῖος πόλιος ὀρμεύμενοι καὶ Σιγείῳ χρόνον ἐπὶ συχρὸν Μυτιληναῖοι τε καὶ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν ἀπαιτούντες

reliquum fecerat, id Periander consummavit. Atque etiam uno die universas mulieres Corinthias vestibus exuit, uxoris suae gratia Melissae. (17) Etenim quum in Thesprotiam ad Acherontem fluvium legatos misisset, qui oraculum, quod ibi per mortuorum evocationem responsa dat, consulerent de hospitis alicujus deposito, evocata Melissa respondit « se nec significaturam, nec edicturam quo loco esset illud » depositum : algere enim se, et esse nudam; nam quae se « pulta secum fuissent vestimenta, nihil sibi prodesse. » quum non fuerint combusta. Argumentum autem, quum cognoscere Periander possit vere haec a se dici, hoc esse. « quod ille in frigidum furnum panes ingessisset. » (18) Haec postquam Periandro sunt renunciata, quum satis certum ipsi esset illud veritatis argumentum, quippe qui cum mortua coiisset Melissa; statim post acceptum nuncium praconio edixit, ut omnes Corinthiorum mulieres in Junonis templum convenirent. (19) Et illae, tanquam ad solennitatem, pulcherrimo ornatu instructae conveniunt. Ille vero constitutis ad hoc satellitibus, vestimentis cunctas exuit, liberas perinde mulieres, et illarum famulas : collatasque in fossam vestes, invocatis Melissae manibus, cremavit. (20) Quo facto, ubi iterum ad necromantium misit, demonstravit ei Melissae idolum, quo in loco depositum hospitis collocasset. Hujusmodi vobis est tyrannis, o Lacedaemonii, et talia sunt illius facta! (21) Nos vero Corinthii tunc statim mirabamur, quum a vobis Hippiam accessiri cognovimus; nunc vero etiam magis miramur haec a vobis verba fieri; vosque obtestamur, deos invocantes Graeciae praesides, ne tyrannides in civitatibus constitutis. Non igitur ab eo incepto abstinere, sed conaturi estis praeter id quod justum est reducere Hippiam? Scitote Corinthios quidem non probaturos esse factum vestrum. »

XCIII. Haec quum locutus esset Sosicles, Corinthiorum legatus; respondit Hippias, eosdem quos ille deos testes invocans, certe Corinthios maxime desideraturos esse Pisistratidas, quando adfuerint illis statuti dies, quibus illos vexaturi sint Athenienses. (2) Haec illi Hippias respondit, ut qui omnium accuratissime cognita haberet oraculorum effata. Reliqui ex sociis silentium adhuc tenebant : postquam vero Sosiclem audiverunt libere verba facientem, pro se quisque vocem rumpens, accedebant sententiae Corinthii, obtestabanturque Lacedaemonios, ne quid adversus Graecam civitatem novi molirentur.

XCIV. Atque ita haec res finem habuit. Hippiae vero Lacedaemone profecto Amyntas Macedo Anthemunta oppidum obtulit, Thessali vero Iolcon. At ille, neutrum accipiens, Sigeum rediit; quod oppidum armis Pisistratus Mytilenaris eripuerat, et tyrannum ibi constituerat filium suum nothum Hegesistratum, ex Argiva muliere natum. Nec vero citra belli discrimen tenuerat ille regionem a Pisistrato accreptam. (2) Diu enim inter se Mytilenaei et Athenienses armis decertarunt, illi ex Achilleo oppido erumpentes, hi ex Sigeo;

τὴν χώραν, Ἀθηναῖοι δὲ οὕτε συγγινωσόμενοι, ἀποδεικνύντες τε λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Λιολεῦσι μετεὸν τῆς Ἰλιάδος χώρας ἢ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖσι ἄλλοις, ὅσοι Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενελαῷ τὰς Ἑλένης ἀρπαγὰς.

XCV. Πολεμούντων δὲ σφεων παντοῖα καὶ ἄλλα ἐγένετο ἐν τῇσι μάχῃσι, ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητῆς συμβολῆς γενομένης καὶ νικούντων Ἀθηναίων αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δὲ οἱ ὅπλα ἴσχουσι Ἀθηναῖοι, καὶ σφεα ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Ἀθηναίων τὸ ἐν Σιγείῳ. (2) Ταῦτα δὲ Ἀλκαῖος ἐν μέλει ποιήσας ἐπιτιθεῖ ἐς Μυτιλήνην, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἐωυτοῦ πάθος Μελανίπῳ ἀνδρὶ ἐταίρῳ. Μυτιληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περίανδρος ὁ Κυψέλου· τούτῳ γὰρ διαιτητῇ ἐπετρέποντο· κατήλλαξε δὲ ὧδε, νέμεσθαι ἑκατέρους τὴν ἔχουσι. Σίγειον μὲν νυν οὕτω ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίους.

XCVI. Ἱππίης δὲ ἐπειτα ἀπίκετο ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος ἐς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρήμα ἐκίνεε διαβάλλων τοὺς Ἀθηναίους πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα, καὶ ποιῶν ἅπαντα ὅπως αἱ Ἀθηναὶ γανοῖατο ὑπ' ἐωυτῶ τε καὶ Δαρείῳ. (2) Ἱππίης τε δὴ ταῦτα ἐπρησσε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα πέμπουσι ἐς Σάρδεις ἀγγέλους, οὐκ ἔωντες τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων τοῖσι φυγάσι. (3) Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευε σφεας, εἰ βουλοῖατο σοοὶ εἶναι, καταδέκεσθαι ὅπισω Ἱππίην. Οὐκ ὦν δὴ ἐνεδέχοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι· οὐκ ἐνδεχομένοιαι δὲ σφί ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμίους εἶναι.

XCVII. Νομίζουσι δὴ ταῦτα καὶ διαβεβλημένοι· ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένηος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξεληθείς ἐκ τῆς Σπάρτης ἀπίκετο ἐς Ἀθήνας· αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπῶν ἐδυνάστευε μέγιστον. (2) Ἐπειλὸν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης ταῦτ' ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὥς οὕτε ἀσπίδα οὕτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἴησαν. (3) Ταῦτά τε δὴ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὥς οἱ Μιλήσαιοι τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἀποικοί, καὶ οἶκός σφεας εἴη ῥύεσθαι δυνάμενους μέγα· καὶ οὐδὲν ὅ τι οὐκ ὑπίσχετο οἷα χάρτα δεόμενος, ἐς ὃ ἀνέπεισέ σφεας. (4) Πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἕνα, εἰ Κλεομένηα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μόνον οὐκ οἶός τε ἐγένετο διαβαλέειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. (5) Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἰκοσι νέας ἀποστεῖλαι βοηθοὺς Ἴωσι, στρατηγὸν ἀποδέξαντες αὐτῶν εἶναι Μελάνθιον ἄνδρα τῶν ἀστῶν ἔοντα τὰ πάντα δόκιμον· αὐταὶ δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις.

XCVIII. Ἀρισταγόρης δὲ προπλώσας καὶ ἀπικόμενος ἐς τὴν Μίλητον, ἐξευρὼν βούλευμα ἀπ' οὗ Ἴωσι μὲν οὐδεμῖα ἔμελλε ὠφελεῖν ἔσεσθαι, οὐδ' ὦν οὐδὲ τούτου εἵνεκεν ἐποίησε, ἀλλ' ὅπως βασιλέα Δαρεῖον λυπή-

et illi quidem suam repetentes ditionem, Athenienses vero negantes illorum esse, et rationibus arguentes, nihilo magis ad Aiolenses pertinere Iliadem ditionem, quam ad se et ad reliquos Hellenes, qui cum Menelao ulli essent Helenae raptum.

XCV. Dum hi inter se bellum gerebant, quum alia multa atque varia in praeliis gesta erant, tum Alcaeus poeta, praelio facto, in quo victores erant Athenienses, fuga quidem ipse evaserat, sed armorum ipsius Athenienses erant potiti, qui ea in Minervae templo Sigei suspenderunt. (2) Quam rem Alcaeus, lyrico carmine descriptam, Mytilenae nunciavit, certiorum faciens de calamitate sua Melanippum, unum de suis amicis. Mytilenaeos vero et Athenienses reconciliavit deinde Periander, Cypseli filius, quem suarum contentionum arbitrum utrique constituerant: conciliavit autem hac ratione, ut utrique eam tenerent regionem, quam possiderent. Ita Sigeum sub Atheniensium venerat potestatem.

XCVI. Hippias vero, ut Lacedaemone in Asiam pervenit, omnia movebat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, omniaque moliebatur quibus efficeret, ut Athenae in suam et Darii venirent potestatem. (2) Dum haec Hippias agebat, re cognita, Athenienses Sardes misere legatos, qui Persas hortarentur, ne morem gererent exsulis Atheniensium. (3) At eos Artaphernes, si salvi esse vellent, jussit Hippiam recipere. Quam conditionem ad se relatum quum nequitiam admitterent Athenienses, decreverunt ex professo hostes esse Persarum.

XCVII. Per idem tempus, quo id decreverant Athenienses et infensis animis erant in Persas, Milesius Aristagoras, a Cleomene Lacedaemonio Sparta pulsus, venit Athenas: haec enim civitas inter caeteras potentia maxime eminebat. (2) In concionem igitur populi progressus Aristagoras eadem quae Spartae verba fecit, de Asiae bonis, et de bello cum Persis, quam faciles hi essent superatu, ut qui nec scuto nec hasta uterentur. (3) Praeter haec commemorabat, Atheniensium colonos esse Milesios, et aequum esse ut ab illis servarentur qui potentia praestarent. Denique nihil non pollicebatur, impense rogans; donec eis persuasit. (4) Videtur enim facilius esse decipere multitudinem, quam unum hominem: nam unum quidem Cleomenem Lacedaemonium non potuerat decipere, sed triginta Atheniensium millia facile posuit. (5) Athenienses igitur, oratione illius persuasi, decreverunt viginti naves auxilio mittere Ionibus, quarum ducem nominarunt Melanthium, civem quovis nomine probatum. Hae naves et Graecis et barbaris principium fuere malorum.

XCVIII. Aristagoras ante illarum egressum comum re-
vectus, postquam Miletum pervenit, consilium cepit, ex quo nihil quidem utilitatis rediturum ad Ionas erat; neque etiam hac causa id fecit, sed quo regi Dario crearet

σειε, ἔπειψε ἐς τὴν Φρυγίην ἄνδρα ἐπὶ τοὺς Παίονας τοὺς ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ αἰχμαλώτους γενομένους ὑπὸ Μεγαβάζου, οἰκόντας δὲ τῆς Φρυγίης χώρον τε καὶ κώμην ἐπ' ἑωυτῶν, ὃς ἐπεῖτε ἀπίκετο ἐς τοὺς Παίονας, ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Παίονες, ἔπειμ' με Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος σωτηρίην ὑμῖν ὑποθήσόμενον, ἣν περ βούλησθε πείθεσθαι. (2) Νῦν γὰρ Ἰωνίη πᾶσα ἀπέσπασται ἀπὸ βασιλέως, καὶ ὑμῖν παρέχει σῶζεσθαι ἐπὶ τὴν ὑμετέρεην αὐτῶν, μέχρι μὲν θαλάσσης 10 αὐτοῖσι ὑμῖν, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἡμῖν ἤδη μελήσει. » Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ Παίονες κάρτα τε ἀσπαστὸν ἐποιήσαντο, καὶ ἀναλαβόντες παῖδας τε καὶ γυναῖκας ἀπεδίδρυσκον ἐπὶ θάλασσαν· οἱ δὲ τινες αὐτῶν καὶ κατέμειναν ἀρρωδήσαντες αὐτοῦ. (3) Ἐπεῖτε δὲ οἱ Παίονες ἀπίκοντο ἐπὶ θάλασσαν, ἐνθεῦτεν ἐς Χίον διέβησαν. Ἐόντων δὲ ἤδη ἐν Χίῳ, κατὰ πόδας ἐληλύθεε Περσέων ἵππος πολλὴ διώκουσα τοὺς Παίονας. Ὡς δὲ οὐ κατέλαβον, ἐπιγγέλλοντο ἐς τὴν Χίον τοῖσι Παίοσι ὅπως ἂν ὁπίσω ἀπέλθοιεν. (4) Οἱ δὲ Παίονες τοὺς λόγους οὐκ 20 ἐνεδέκοντο, ἀλλ' ἐκ Χίου μὲν Χίοι σφρας ἐς Λέσβον ἤγαγον, Λέσβιοι δὲ ἐς Δορίσκον ἐκόμισαν· ἐνθεῦτεν δὲ περὶ κομιζόμενοι ἀπίκοντο ἐς Παιονίην.

XCIX. Ἀρισταγόρης δὲ, ἐπειδὴ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἀπίκοντο εἴκοσι νηυσὶ, ἅμα ἀγόμενοι Ἐρετριέων πέντε 25 τριήρεας, οἱ οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλησίων, ὀφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες (οἱ γὰρ δὴ Μιλήσιοι πρότερον τοῖσι Ἐρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδικᾶς πόλεμον συνδήνεικναι, ὅτε περ καὶ Χαλκιδεῦσι ἀντία Ἐρετριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι 30 ἐβούλεον), οὗτοι ὧν ἐπείτε σφι ἀπίκοντο καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχον παρήσαν, ἐποιέετο στρατηγὴν ὁ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδεις. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμενε ἐν Μιλήτῳ, στρατηγούς δὲ ἄλλους ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἑωυτοῦ τε ἀδελφὸν Χαραπίνον καὶ τῶν 35 ἄλλων ἀστῶν Ἑρμόφαντον.

C. Ἀπικόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ Ἴωνες ἐς Ἐφεσον πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορησσῶι τῆς Ἐφεσίης, αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι Ἐφεσίους ἡγεμόνας. (2) Πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καύστριον, ἐνθεῦτεν ἐπείτε ὑπερβάντες τὸν Τμώλιον ἀπίκοντο, αἰρέουσι Σάρδεις οὐδενὸς σφι ἀντιωθέντος, αἰρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλεως τὰλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐρρύετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης, ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην.

CI. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἐλόντας σφείας τὴν πόλιν ἔσχε τοῖς· ἔσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι αἱ μὲν πλεῖν καλὰ μίμαι, ὅσαι δ' αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἔσαν, καλὰ μού εἶχον τὰς ὀροφάς. Τούτων δὴ μίαν τῶν τις στρατιωτέων ὡς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην 60 ἰὼν τὸ πῦρ ἐπενέμετο τὸ ἀστὺ πᾶν. (2) Καιόμενου δὲ τοῦ ἄσπετος οἱ Λυδοὶ τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλει, ἀπολαμφθέντες πάντοθεν ὥστε τὰ περίεσχατα νεομένου τοῦ πυρὸς, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄσπετος, συνέρπον ἐς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτω-

molestiam : hominem misit in Phrygiam ad Pæones illos, qui a Strymone fluvio captivi abducti a Megabazo, regione vicumque Phrygiæ seorsum habitabant. Ad quos ubi pervenit legatus, his verbis cum eis egit : « Pæones, inquit, misit me Aristagoras Mileti tyrannus, ut salutis viam, si obtemperare volueritis, vobis ostendam. (2) Etenim Ionia nunc universa descivit a rege, licetque vobis salvis in patriam redire vestram. Ad mare quidem ut perveniat, vos ipsi curabitis : reliqua jam nobis cura erunt. » His auditis, lætati admodum Pæones, cum liberis et uxoribus ad mare se fuga receperunt : nonnulli tamen ex eisdem, metu recti, loco se non moverunt. (3) Postquam ad mare pervenire Pæones, Chium inde trajecere. Quomque jam in Chio essent, e vestigio venit Persarum equitum magna manus, illos prosequentiū : qui ubi Pæones non sunt consecuti, Chium miserunt præconem, ab illisque ut redirent postularent. (4) Sed Pæones, propositam aspernati conditionem, Chio a Chiis Lesbium sunt transducti, Lesbique eos Doriscum trajecerunt : inde vero pedibus redeunt, in Pæoniam pervenerunt.

XCIX. Interim Athenienses cum viginti navibus Mileti advenērunt, quas sequebantur quinque triremes Eretrienſium. Et Eretrienſes quidem non Athenienſium gratia huic se adjunxerant expeditioni, sed ipsis Milesiis gratum facturi, beneficiumque ab illis acceptum rependentes. Namque Milesii prius sociam Eretrienſibus operam in bello cum Chalcidensibus præstiterant, quo tempore Samii Chalcidensibus adversus Eretrienſes et Milesios miserant auxilia. Athenienses igitur postquam advenere cum Eretrienſibus, quum et reliqui adessent socii, expeditionem adversus Sardes suscepit Aristagoras : (2) ita quidem ut in bellum ipse non proficisceretur, sed Mileti maneret, constitutis aliis Milesiorum ducibus, fratre suo Charapino, et ex reliquorum numero civium Hermophanto.

C. Hac classe quum Ephesum pervenisſent Iones, relictis navibus Coressi in finibus Ephesiorum, ipsi magna manu ascenderunt, viæ ducibus utentes Ephesiis. (2) Progressi autem secundum Caystrium flumen, inde superato Tmolō, Sardes pervenere ; et urbem capiunt, nemine contra prodeunte : nempe reliqua omnia occuparunt præter arcem ; arcem vero ipse Artaphernes cum haud exigua vi militum tutabatur.

CI. Quominus vero captam diripere possent urbem, hæres fuit impedimento : erant Sardibus pleræque domus ex arundine constructæ ; quæcumque vero etiam ex lateribus, earum tecta arundinea erant. Harum unam quum incendisset quidam ex militibus, continuo de domo in domum grassatus ignis universam urbem depascebat. (2) Ardente urbe, Lydi et quicumque Persæ in urbe erant, undique interclusi, utpote extrema absumente incendio, neque exitum ullum habentes ex urbe, in forum confluerunt ad Pactolum fluvium : qui fluvius auri ramenta illis ex Tmolō

λὸν ποταμὸν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τμώλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει καὶ ἔπειτα ἐς τὸν Ἑρμόν ποταμὸν ἐκδιδοί, ὃ δὲ ἐς θάλασσαν· ἐπὶ τοῦτον δὲ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροίζονται οἱ
 15 Αἰδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι ἡγαγάζοντο ἀμύνεσθαι. (3) Οἱ δὲ Ἴωνες δρέοντες τοὺς μὲν ἀμυνομένους τῶν πολεμίων, τοὺς δὲ σὺν πλῆθει πολλῷ προσφερομένους, ἐξανεχώρησαν δέισαντες πρὸς τὸ οὖρος τὸ Τμῶλον καλεούμενον, ἐνθεύτερον δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς
 10 νέας.

CII. Καὶ Σάρδιες μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι καὶ ἱρὸν ἐπιχωρίης θεοῦ Κυθήνης, τὸ σκηπτόμενοι Πέρσαι ὕστερον ἀντενεπίμψαντα τὰ ἐν Ἑλλάσι ἱρά. Τότε οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ νομοὺς ἐ-
 15 χοντες, προπυθνανομένοι ταῦτα, συνηλίζοντο καὶ ἐβώλεον τοῖσι Αἰδοῖσι. (2) Καὶ ὡς ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι ἔοντες τοὺς Ἴωνας εὐρίσκουσι, ἐπόμενοι δὲ κατὰ στίβον αἰρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἑφέσῳ. Καὶ ἀντετάχθησαν μὲν οἱ Ἴωνες, συμβαλόντες δὲ πολλὸν ἐσώθησαν. (3) Καὶ
 20 πολλοὺς αὐτῶν οἱ Πέρσαι φονεύουσι, ἄλλους τε οὖνομαστοὺς, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδα στρατηγέοντα Ἑρετριεῖον, στεφανυφόρους τε ἀγῶνας ἀναραιοχότα καὶ ὑπὸ Σιμωνίδει τοῦ Κητοῦ πολλὰ αἰνεθέντα. Οἱ δὲ αὐτῶν ἀπέφυγον τὴν μάχην, ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς
 25 πόλιας.

CIII. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο· μετὰ δὲ Ἀθηναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας ἐπικα-
 λευμένους σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρῳ οὐκ ἔφασαν τιμωρήσειν σφίσι· Ἴωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων
 30 συμμαχίης στερηθέντες (οὕτω γὰρ σφι ὑπῆρχε πεποιημένα ἐς Δαρείον) οὐδὲν δὴ ἔσσαν τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον ἐσκευάζοντο. (2) Πλώσαντες δὲ ἐς τὸν Ἑλλήσποντον Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπάσας τὰς ταύτη ὑπ' ἐνωτοῖσι ἐποίησαντο, ἐκπλώσαντες τε ἐξω τὸν
 35 Ἑλλήσποντον Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτίσαντο σφίσι σύμμαχον εἶναι· καὶ γὰρ τὴν Καῦνον πρότερον οὐ βουλομένην συμμαχεῖν, ὡς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδις, τότε σφι καὶ αὕτη προσεγένετο.

CIV. Κύπριοι δὲ ἐβελονταὶ σφι πάντες προσεγένοντο
 40 πλὴν Ἀμαθουσίων· ἀπέστησαν γὰρ καὶ οὗτοι ὧδε ἀπὸ Μήδων. Ἦν Ὀνήσιλος Γόργου μὲν τοῦ Σαλαμινίων βασιλέως ἀδελφεὸς νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιρώμου τοῦ Εὐέλθοντος παῖς. (2) Οὗτος ὥνῃρ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορέετο ἀπίστασθαι ἀπὸ
 45 βασιλέως· τότε δ', ὡς καὶ τοὺς Ἴωνας ἐπύθετο ἀπεστάτας, πάγχυ ἐπικαίει ἐνῆγε. Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν Γόργον, ἐνθαυτὰ μιν φυλάξας ἐξελθόντα τὸ ἄστυ τὸ Σαλαμινίων ὃ Ὀνήσιλος ἅμα τοῖσι ἐνωτοῦ στασιώτῃσι ἀπεκλήρισε τῶν πυλέων. (3) Γόργος μὲν δὲ στερηθεὶς
 50 τῆς πόλεως ἔφευγε ἐς Μήδους, Ὀνήσιλος δὲ ἤρχε Σαλαμίνος καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι. Τοὺς μὲν δὴ ἄλλους ἀνέπεισε, Ἀμαθουσίου δὲ οὐ βουλομένου οἱ πείθεσθαι ἐπολιόρχεε προσκατήμενος.

CV. Ὀνήσιλος μὲν νυν ἐπολιόρχεε Ἀμαθούντα· βα-

derens, per medium forum labitur, et deinde Hermon fluvio miscetur, qui in mare influit. Ad hunc igitur Pactolum et in forum congregati Lydi atque Persæ defendere sese coacti sunt. (3) At Iones, ubi viderunt alios ex hostibus fortiter pugnantes, alios vero magno numero ingruentes, trepidi cedentes ad Tmolum, qui vocatur, montem se receperunt : atque inde sub noctem versus naves suas abierunt.

CII. Ita incendio consumptæ sunt Sardes, in eisque indigenæ deæ Cybebes templum : quam causam postea prætexentes Persæ templa vicissim in Græcia cremarunt. Tunc vero Persæ qui intra Halyn fluvium pagos tenebant, certiores facti quid ageretur, junctis viribus auxilio Lydis venerunt. (2) Qui quum Iones non amplius Sardibus essent nacti, e vestigio subsequenti, Ephesi illos deprehenderunt. Et Iones quidem in aciem adversus eos progressi sunt, sed prælio commisso ingenti clade sunt adfecti : (3) magnumque eorum numerum Persæ interfecerunt, quum alios spectatos viros, tum Eualcidem, Eretriensium ducem, virum qui in ludorum solennibus coronas reportaverat, multumque a Simonide Cæo erat laudatus. Qui vero ex pugna evaserunt per civitates sunt dissipati.

CIII. Tali igitur modo tunc pugnatum est. Posthæc vero Athenienses prorsus deseruerunt Iones ; et sæpe multumque ab Aristagora per nuncios sollicitati, constanter negarunt se auxilio illis futuros. Sed Iones, Atheniensium auxilio privati, nihilo minus ad bellum adversus Darium, quod post ea quæ adversus regem patraverant evitari non posse intelligebant, sese comparabant. (2) In Hellespontum navibus profecti, Byzantium et alias omnes eo loci civitates suum sub obsequium redegerunt. Dein extra Hellespontum evecti, majorem Cariae partem societati suæ adjecerunt : nam et Caunus, quæ prius, quando Sardes cremarunt, societatem illorum recusaverat, nunc eis ipsa quoque accessit.

CIV. Cyprii vero universi, Amathusiis exceptis, ultro se illis adjunxerunt. Nam et hi a Medis desciverant tali occasione. Onesilus erat, Gorgi Salaminiorum regis frater nati minor, Chersidis filius, Siromi nepos, pronepos Euclhontis. (2) Hic vir, postquam sæpius antea Gorgum, ut a rege deliceret, esset hortatus ; tunc, ubi Iones etiam cognovit descivisse, vehementius illum instigare conatus est. Cui quum morem non gereret Gorgus, tempus observans Onesilus, quo extra urbem Salaminiorum ille erat egressus, una cum sectatoribus suis fratrem portis exclusit. (3) Itaque Gorgus, urbe spoliatus, ad Medos profugit : Onesilus vero Salaminis tenuit imperium ; omnibusque Cypriis, ut secum desciscerent, persuasit. Cæteris quidem persuasit cunctis ; Amathusios vero, morem ei gerere nolentes, obsidione cinxit.

CV. Dum Amathunta Onesilus obsidet, interim Dariæ

σλῆι δὲ Δαρείῳ ὡς ἐξηγγέλθη Σάρδεις ἀλούσας ἐμπε-
 πρῆσθαι ὑπὸ τῷ Ἀθηναίων καὶ Ἰωνῶν, τὸν δὲ ἡγεμόνα
 γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συνυφανθῆναι, τὸν
 Μιλήσιον Ἀρισταγόρεα, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ὡς
 ἐπύθετο ταῦτα, Ἰωνῶν οὐδέναν λόγον ποιησάμενον, εὖ
 εἰδότα ὡς οὗτοί γε οὐ καταπροΐξονται ἀποστάντες, εἴ-
 ρεσθαι ὅτινες εἶεν οἱ Ἀθηναῖοι, (2) μετὰ δὲ πυθόμενον
 αἰτῆσαι τὸ τόξον, λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα οἰστὸν ἄνω
 ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπείναι, καὶ μιν ἐς τὸν ἥερα βαλόντα
 εἶπαι, « ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι, »
 εἰπαντα δὲ ταῦτα προστάζει ἐνὶ τῶν θεραπόντων δει-
 πνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τρις ἐκάστοτε εἶπαι, « ὀέ-
 σποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων. »

CVI. Προστάξας δὲ ταῦτα εἶπε, καλέσας ἐς ὄψιν
 Ἰστιαίων τὸν Μιλήσιον, τὸν δὲ Δαρεῖος κατεῖχε χρόνον
 ἤδη πολλόν, « πυνθάνομαι, Ἰστιαῖε, ἐπίτροπον τὸν σὸν,
 τῷ σὺ Μιλήτων ἐπέτρεψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποιηκῆναι
 πρήγματα· ἄνδρας γὰρ μοι ἐκ τῆς ἐτέρης ἡπείρου ἐπα-
 γαγῶν, καὶ Ἴωνας σὺν αὐτοῖσι τοὺς δῶσοντας ἐμοὶ
 δίκην τῶν ἐποίησαν, τούτους ἀναγνώσας ἅμα ἐκείνοισι
 ἐπείσθαι Σαρδίων με ἀπεστέρηκε. (2) Νῦν ὧν κῶς τοι
 φαίνεται ταῦτα ἔχειν καλῶς; κῶς δ' ἄνευ τῶν σῶν βου-
 λευμάτων τοιοῦτό τι ἐπρήχθη; ὅρα μὴ ἐξ ὑστέρης σεωυ-
 τὸν ἐν αἰτίῃ σῆχῃ. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος,
 « βασιλεῦ, κοῖον ἐφθέγγατο ἔπος, ἐμὲ βουλευσάσι πρήγμα
 ἐκ τοῦ σοί τι ἢ μέγα ἢ σμικρὸν ἐμελλε λυπηρὸν ἀνα-
 σχήσειν; (3) τί δ' ἂν ἐπιδιζήμενος ποίεοιμι ταῦτα, τεῦ
 δὲ ἐνδεῆς ἐών; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάν-
 των δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιεῦμαι.
 (4) Ἄλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον οἶον σὺ εἰρήκας πρήσσει ὁ ἐμὸς
 ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ' ἐνωτοῦ βαλόμενον πεπρηχέ-
 ναι. (5) Ἀρχὴν δὲ ἔγωγε οὐδὲ ἐνδέχομαι τὸν λόγον,
 ὅπως τι Μιλήσιοι καὶ ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος νεώτερον πρήσ-
 σουσι περὶ πρήγματα τὰ σά. Εἰ δ' ἄρα τι τοιοῦτο
 ποιεῖσι καὶ σὺ τὸ ἐόν ἀκήκοας, ὦ βασιλεῦ, μάθε οἷον
 πρήγμα ἐργάσαο ἐμὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀνάσπαστον ποιή-
 σας. (6) Ἴωνες γὰρ οἴκασι ἐμεῦ ἐξ ὀφθαλμῶν σφι γε-
 νομένου ποιῆσαι τῶν πάλαι ἤμερον εἶχον· ἐμέο δ' ἂν
 ἐόντος ἐν Ἰωνίῃ οὐδεμία πόλις ὑπεκίνησε. Νῦν ὧν ὡς
 τάχος με ἄπες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι ἐκεῖνά τε
 πάντα καταρτίσω ἐς τούτο, καὶ τὸν Μιλήτου ἐπίτρο-
 πον τοῦτον τὸν ταῦτα μηχανησάμενον ἐγγεῖρθετον πα-
 ραδῶ. (7) Ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιήσας, θεοὺς
 ἐπομνυμι τοὺς βασιλείους μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι
 τὸν ἔγων κιθῶνα καταβήσομαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἂν τοι
 Σαρδῶν νῆσον τὴν μεγίστην δασμοφόρον ποιήσω. »

CVII. Ἰστιαῖος μὲν λέγων ταῦτα διέβαλλε, Δαρεῖος
 δὲ ἐπέθετο καὶ μιν ἀπίει, ἐντειλιάμενος, ἐπεὶ τὰ ὑπέ-
 σκετό οἱ ἐπιτελέα ποιήσῃ, παραγίνεσθαι οἱ ὀπίσω ἐς τὰ
 Σοῦσα.

CVIII. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀγγελίη τε περὶ τῶν Σαρδίων
 παρὰ βασιλέα ἀνῆκε καὶ Δαρεῖος τὰ περὶ τὸ τόξον ποι-
 ήσας Ἰστιαῖον ἐς λόγους ἤλθε καὶ Ἰστιαῖος μεμετιμένους
 ὑπὸ Δαρείου ἐκομίζετο ἐπὶ θάλασσαν, ἐν τούτῳ παντὶ

HERODOTUS.

regi nunciatur, Sardes captas esse incensasque ab Atheniensibus et Ionibus, illisque tumultus auctorem, cuius consilio haec suscepta sint, Aristagoram esse Milesium. Quo accepto nuncio, dicitur rex, nulla ratione habita Ionum, quippe quos bene noverat non impune laturos quod defecissent, quaesisse quinam essent Athenienses; (2) deinde, postquam audivit, poposcisse arcum, et sagittam arcui impositam emisisse in caelum, utque illa in aerem evolavit, exclamasse, « Proh Juppiter, contingat mihi poenas sumere ab Atheniensibus! » hisque dictis, mandasse uni e ministris, ut, quoties caena ipsi adponeretur, ter ipsi diceret, « Domine, memento Atheniensium! »

CVI. Hoc dato mandato, vocato in conspectum suum Histiaeο Milesio, quem jam multo abhinc tempore apud se Darius retinuerat: « Histiae, inquit, tuum procuratorem, cuius fidei Miletum commisisti, audio res novas adversus me esse molitum. Homines enim ex altera continente adversus me duxit, et Ionas cum illis, factorum poenas mihi datorios: his persuasit ut illos sequerentur, et Sardes mihi eripuit. (2) Nunc igitur, quo pacto tibi hoc bene habere videtur? quove pacto tale quidpiam absque tuo consilio factum est? Vide ne deinde tu ipse hac culpa tenearis. » Ad haec Histiaeus respondit: « Quale verbum, rex, pronuncisti? mene agitare consilium; ex quo tibi ulla molestia, sive magna, sive exigua, exsistat? (3) Quid quaerens equidem, tale quidpiam facerem? cuius rei indigoo? cui eadem i quaerē tibi, praesto sunt; quicum tu omnia tua communicare consilia dignaris. Immo, si quid tale, quale tu ais, meus agitat procurator, scito id eum suo fecisse arbitratu. (4) At mihi statim ne persuaderi quidem potest, Milesios et meum procuratorem novas res adversus te moliri. Sin utique tale quid agunt, tibi que si vera relata sunt, vide, rex, quid sit quod tu feceris, dum me a mari abstraxisti. (5) Videntur enim Iones, ex quo ego ex illorum conspectu remotus sum, agitare id cuius olim desiderium habuerunt. Sin ego in Ionia adessem, nulla civitas se vel paucillum motura erat. Nunc igitur quamprimum dimitte me, ut in Ioniam profisciscar, tibi que omnia ibi in integrum restitutam, et procuratorem hunc Mileti, qui haec machinatus est, vinctum tradam. (6) Haec quum ex animi tui sententia perfecero, deos juro regios, non prius tunicam exuturum qua indutus Ioniam intraveram, quam tibi Sardiniam, maximam insulam, tributariam reddidero. »

CVII. His Histiaei verbis deceptus Darius morem ei gessit, dimisitque eum adjecto mandato, ut, postquam quaerē pollicitus esset effecta dedisset, ad se Susa rediret.

CVIII. Per idem tempus, quo nuncius de incensis Sardinibus ad regem missus est, et Darius sagitta in caelum missa cum Histiaeο sermonem contulit, Histiaeusque a rege dimissus ad mare est profectus; per totum hoc tempus

τῷ χρόνῳ ἐγένετο τάδε. (2) Πολιορκέοντι τῷ Σαλαμινίῳ Ὀνήσιδῳ Ἀμαθουσίους ἐξαγγέλλεται νηυσὶ στρατὴν πολλὴν ἀγοντα Περσικὴν Ἀρτύβιον ἄνδρα Πέρσῃν προσδοκίμον ἐς τὴν Κύπρον εἶναι. Πυθόμενος δὲ ταῦτα
 5 ὁ Ὀνήσιλος κήρυκας διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐπικαλεούμενός σφεας. (3) Ἴωνες δὲ οὐκ ἐς μακρὴν βουλευσάμενοι ἔκον πολλῇ στόλῳ. Ἴωνές τε δὴ παρῆσαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρσαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης ἤσαν ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα περὶ τῆς τῆς δὲ νηυσὶ
 10 οἱ Φοίνικες περιέπλων τὴν ἄκρην αἱ καλεῦνται Κληίδες τῆς Κύπρου.

CIX. Τοῦτου δὲ τοιούτου γινομένου ἐλεξαν οἱ τυραννοὶ τῆς Κύπρου, συγκαλέσαντες τῶν Ἰώνων τοὺς στρατηγούς, « ἄνδρες Ἴωνες, αἴρουν ὑμῖν δίδομεν ἡμεῖς
 15 οἱ Κύπριοι δοκτέροις βούλεσθε προσφέρεισθαι, ἢ Πέρσῃς ἢ Φοινίξ. (2) Εἰ μὲν γὰρ περὶ βούλεσθε ταχθέντες Περσέων διαπειρᾶσθαι, ὥρῃ ἂν εἴη ὑμῖν ἐκθάντας ἐκ τῶν νεῶν τάσσεσθαι περὶ, ἡμέας δὲ ἐς τὰς νέας ἐμβαίνειν τὰς ὑμετέρας Φοινίξ ἀνταγωνιευμένους· εἰ
 20 δὲ Φοινίκων μᾶλλον βούλεσθε διαπειρᾶσθαι, ποιεῖν χρῶν ἐστὶ ὑμέας, ἐκότερα ἂν δὴ τούτων ἐλθῃτε, ὅπως τὸ κατ' ὑμέας ἔσται ἢ τε Ἰωνίῃ καὶ ἢ Κύπρῳ ἐλευθέρῃ. » (3) Εἶπαν Ἴωνες πρὸς ταῦτα, « ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων φυλάζοντας τὴν θάλασσαν, ἀλλ'
 25 οὐκ ἵνα Κυπρίοις τὰς νέας παραδόντες αὐτοὶ Πέρσῃσι περὶ προσφερώμεθα. (4) Ἡμεῖς μὲν νυν ἐπ' οὗ ἐτάχθημεν, ταύτῃ πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί· ὑμέας δὲ χρῶν ἐστὶ ἀναμνησθέντας ὅα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν Μήδων, γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθοὺς. » Ἴωνες μὲν
 30 τούτοις ἀμείψαντο.

CX. Μετὰ δὲ χρόνων ἐς τὸ πεδὶον τὸ Σαλαμινίῳ τῶν Περσέων διέτασσον οἱ βασιλεῖς τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ἄλλους Κυπρίους κατὰ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἀντιτάσσοντες, Σαλαμινίῳ δὲ καὶ Σολίων ἀπολέ-
 35 ζαντες τὸ ἀριστον ἀνέτασσον Πέρσῃσι. Ἀρτυβίῳ δὲ τῷ στρατηγῷ τῶν Περσέων ἐλεοντῆς ἀντετάσσετο Ὀνήσιλος.

CXI. Ἦλαυνε δὲ ἵππον ὁ Ἀρτύβιος δεδιδαγμένον πρὸς δπλίτην ἵστασθαι ὀρθόν. Πυθόμενος ὦν ταῦτα ὁ
 40 Ὀνήσιλος, ἦν γὰρ οἱ ὑπασπιστὴς γένος μὲν Κάρ, τὰ δὲ πολέμια κάρτα δοκιμὸς καὶ ἄλλως λήματος πλέος, εἶπε πρὸς τοῦτον, « πυνθάνομαι τὸν Ἀρτυβίου ἵππον ἵστάμενον ὀρθόν καὶ ποσὶ καὶ στόματι κατεργάζεσθαι πρὸς τὸν ἂν προσενηχῇ. (2) Σὺ ὦν βουλευσάμενος αὐτίκα
 45 εἶπε ἐκότερον βούλει φυλάξας πληῆξαι, εἴτε τὸν ἵππον εἴτε αὐτὸν Ἀρτύβιον. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ ὀπῶν αὐτοῦ, « ὦ βασιλεῦ, ἐτοῖμος μὲν ἐγὼ εἰμι ποιεῖν καὶ ἀμφοτέρω καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἂν ἐπιτάσῃς σύ· ὥς μὲντοι ἐμοίγε δοκεῖ εἶναι τοῖσι σοῖσι
 50 πρήγμασι προσφερέστερον, φράσω. (3) Βασιλέα μὲν καὶ στρατηγὸν χρῶν εἶναι φημι βασιλεῖ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεισθαι· ἦν τε γὰρ κατέλῃς ἄνδρα στρατηγόν, μέγα τοι γίνεσθαι, καὶ δεύτερα, ἦν σὲ ἐκείνος, τὸ μὴ γένοιτο, ὑπ' ἀξιώχρεω καὶ ἀποθανέιν ἡμίσεα συμ-

hæcce gesta sunt. (2) Onesilo Salaminio Amathusios obsidenti nunciatur, Artybium Persam cum classe et ingenti Persarum exercitu adfuturum esse in Cyprum. Quo cogito Onesilus præcones dimisit per Ioniam, auxilio Ionas advocans : (3) nec diu re deliberata, adfuerunt Iones cum magna classe. Eodemque tempore quo Iones in Cyprum advenere, Persæ etiam quum navibus e Cilicia trajecissent, pedestri itinere Salaminem contenderunt : navibus autem Phœnices circumnavigarunt promontorium illud, quæ Clavæ Cypri vocantur.

CIX. Quæ quum ita essent, Cyprii tyranni convocatis Ionum ducibus dixere : « Vobis, Iones, nos Cyprii damus optionem cum utris velitis configere, eum Persis, an cum Phœnicibus. (2) Quod si pedestri pugna cum Persis vultis congredi, nulla interposita mora oportet vos, navibus egres- sos, pedestrem instruere aciem ; nos vero, conscensis navibus vestris, Phœnicibus nos opponere. Sin cum Phœnicibus tentare fortunam mavultis ; utrumlibet horum elegeritis, operam dare necesse est, ut, quoad est situm in vobis, liberæ sint et Ionia et Cyprus. » (3) Ad hæc Iones responderunt : « Nos commune Ionum misit, ut mare custodiremus ; non ut naves nostras tradentes Cypriis, ipsi cum Persis pedestri acie configamus. (4) Nos igitur, qua parte locati sumus, in ea utilem præstare operam conabimur : vos autem, memores qualia Persis servientes passi ab illis sitis, fortes viros esse oportet. » Hoc illis responsum Iones dederunt.

CX. Post hæc, quum Persæ in Salaminiorum advenissent campum, aciem instruxerunt reges Cypriorum ; ita quidem, ut cæteros Cyprios cæteris hostium militibus opponerent, Persis autem fortissimos e Salaminis et Solis selectos. Contra Artybium vero, ducem Persarum, volens lubens stetit Onesilus.

CXI. Vehabatur Artybius equo, qui erectus stare adversus armatum militem erat edoctus. Qua re cognita Onesilus, quum esset ei armiger genere Car, arte bellica probatus, et animi plenus, dixit huic : « Artybii equum audio erectum stare, et pedibus atque ore pugnare contra adversarium. (2) Tu igitur ocys delibera tecum, mihi que ede, utrum observare ferireque velis, equum, an ipsum Artybium. » Ad hæc famulus respondit : « Paratus equidem sum, rex, et utrumque facere, et alterutrum, et omnino quicquid tu jusseris : dicam tamen id quod tuis rebus conducibilis esse mihi videtur. (3) Regem ducemque aio oportere cum rege duceque congredi : nam, sive tu virum ducem interfeceris, magnum hoc tibi erit : sive, quod dii prohibeant, te ille, ab digno etiam occidi, dimidiata calamitas est. (4) Nos vero

φορῇ· (4) ἡμέας δὲ τοὺς ὑπὲρτάς ἐτέροισι τε ὑπηρέησι προσφέρεσθαι καὶ πρὸς ἵππον, τοῦ σὺ τὰς μηχανὰς μηδὲν φοβηθῆς· ἐγὼ γάρ τοι ὑποδέχομαι μὴ μιν ἀνδρὸς ἐτι γε μηδενὸς στήσεσθαι ἐναντίον. »

CXII. Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταυτίκα συνέμισγε τὰ στρατόπεδα πεζῇ καὶ νηυσί. Νηυσὶ μὲν νυν Ἴωνες ἀκροὶ γενομένοι ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλλοντο τοὺς Φοίνικας, καὶ τούτων Σάμιοι ἡρίστευσαν· πεζῇ δὲ, ὡς
10 συνῆλθον τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο, κατὰ δὲ τοὺς στρατηγούς ἀμφοτέρους τὰδε ἐγένετο· (2) ὡς προσεφέρετο πρὸς τὸν Ὀνήσιλον ὁ Ἀρτύβιος ἐπὶ τοῦ ἵππου κατήμενος, ὁ Ὀνήσιλος κατὰ συνεθήκατο τῷ ὑπασιπαιστῇ παῖδι προσφερόμενον αὐτὸν τὸν Ἀρτύβιον·
15 ἐπιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνήσιλου ἀσπίδα, ἐνθαῦτα ὁ ὀπών δρεπάνῳ πληξας ἀπαρίσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας. Ἀρτύβιος μὲν δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν Περσῶν ὁμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ ταύτη.

20 CXIII. Μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων Στῆσιώνωρ τύραννος ἐὼν Κουρίῳ προδοῖ ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν περὶ ἑωυτὸν οὐ σμικρὴν· οἱ δὲ Κουριέες οὗτοι λέγονται εἶναι Ἀργείων ἀποικοί. Προδόντων δὲ τῶν Κουριέων αὐτίκα καὶ τὰ Σαλαμινίων πολεμιστῆρια ἄρματα τοῦτο
25 τοῖσι Κουριεῦσι ἐποίηεν. (2) Γινομένων δὲ τούτων κατυπέρτεροι ἔσαν οἱ Πέρσαι τῶν Κυπρίων. Τετραμμένους δὲ τοῦ στρατοπέδου ἄλλοι τε ἔπесον πολλοὶ καὶ δὴ καὶ Ὀνήσιλος τε ὁ Χέρσιος, ὅσπερ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν ἔπρῆξε, καὶ ὁ Σολίων βασιλεὺς Ἀριστόκυπρος ὁ Φιλο-
30 κύπρου, Φιλοκύπρου δὲ τούτου τὸν Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἀπικόμενος ἐς Κύπρον ἐν ἔπεισι αἶνεσε τυράννων μάλιστα.

CXIV. Ὀνήσιλου μὲν νυν Ἀμαθούσιοι, οἱ σφέας ἐπολιόρχησε, ἀποταμνόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν ἐς
35 Ἀμαθούντα καὶ μιν ἀνεκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλῶν. Κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐούσης ἤδη κοίτης, ἐσμός μελισσῶν ἐσδὺς ἐς αὐτὴν κηρίων μιν ἐνέπληξε. (2) Τούτου δὲ γενομένου τοιοῦτου (ἐχρέοντο γὰρ περὶ αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι) ἐμαντεύθη σφὶ τὴν μὲν κεφαλὴν
40 κατελόντας θάψαι, Ὀνήσιλῳ δὲ θύειν ὡς ἥρωϊ ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ σφὶ ποιεῦσι ταῦτα ἀμεινον συνοίσεσθαι. Ἀμαθούσιοι μὲν νυν ἐποίηεν ταῦτα καὶ τὸ μέγρι ἐμεῦ.

CXV. Ἴωνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ ναυμαχῆσαντες ἐπέειτε
45 ἐμαθον τὰ πράγματα τὰ Ὀνήσιλου διεφθαρμένα καὶ τὰς πόλεις τῶν Κυπρίων πολιορκευμένας τὰς ἄλλας πλὴν Σαλαμῖνος, ταύτην δὲ Γόργῳ τῷ προτέρῳ βασιλεῖ τοὺς Σαλαμινίους παραδόντας, αὐτίκα μαθόντες οἱ Ἴωνες ταῦτα ἀπέπλων ἐς τὴν Ἰωνίην. (2) Τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ
50 πόλιων ἀντίσχε χρόνον ἐπὶ πλείστον πολιορκευμένη Σόλοι, τὴν περίξ ὑπορύσσοντες τὸ τεῖχος πέμπτῳ μηνὶ εἶλον οἱ Πέρσαι.

CXVI. Κύπριοι μὲν δὲ ἐνισταὶν ἐλευθεροὶ γενομένοι αὐτίς ἐκ νέης κατεδεδούλωτο· Δαυρίσης δὲ ἔχων Δαυρείου θυγατέρα καὶ Ὑμέης τε καὶ Ὀτάνης καὶ ἄλλοι

familos aio oportere cum famulis congregari, et cum equo; cujus tu artes noli timere: ego enim tibi recipio, adversus nullum porro hominem illum se erecturum. »

CXII. Hæc postquam ille dixit, mox deinde commissæ pugna est, et terra, et mari. Et navibus quidem Iones, acriter illo die pugnantes, superaverunt Phœnices: et inter Ionas Samiorum præ cæteris virtus eminuit. Pedestres vero ubi congressæ sunt copiæ, magno impetu invicem irruentes pugnabant. Circa imperatores autem utrumque hæc gesta sunt: (2) ubi Artymbius, equo quem dixi vectus, adversus Onesilum impetum fecit, Onesilus, quemadmodum ei cum armigero convenerat, ferit ipsum irruentem Artymbium: quumque equus scuto Onesili pedes injiceret, famulus falce feriens pedes præcidit equi. Ita Artymbius dux Persarum, una cum equo, ibidem cecidit.

CXIII. Dum vero cæteri etiam acie pugnant, deserit Cyprîos Stesenor, Curri tyrannus, cum non exigua militum manu, quos secum habebat: dicuntur autem Curienses hi Argivorum esse coloni. Postquam Curienses deseruere socios, protinus Salaminiorum quoque currus bellici idem fecerunt. (2) Quo facto, superiores Persæ fuerunt Cyprîis. Quorum exercitu in fugam verso, ceciderunt et alii multi, et Onesilus Chersidis filius, qui Cyprîis auctor fuerat defectionis, et Solensium rex Aristocyprus, Philocyprî filius; Philocyprî illius, quem Solon Atheniensis postquam Cyprum venit, præ omnibus tyrannis carmine celebravit.

CXIV. Onesili caput Amathusii, quod ipsos ille obsederat, abscissum Amathunta deportarunt, et super oppidi portam suspenderunt. Postquam suspensum ita caput sensim excavatum est, apium examen in illud sese insinuans, favis replevit. (2) Quod quum tale accidisset, oraculum consulentibus Amathusiis, quid capite facerent, datur responsum, auferrent caput humarentque; Onesilo vero, ut heroi, annua sacra facerent: id si fecissent, melius cum ipsis actum iri. Idque fecerunt Amathusii et faciunt ad meam usque ætatem.

CXV. Iones qui ad Cyprum prælium fecerant navale, ut intellexere perditas res esse Onesili, et Cypriorum oppida omnia obsideri, excepta Salamine, quam priori regi Gorgo reddiderant Salaminii; his rebus Iones cognitis, nulla interposita mora in Ioniam renavigarunt. (2) Præter cæteras Cypri civitates diutissime obsidionem sustinuerunt Soli; sed et hanc, suffosso circumcirca muro, quinto mense Persæ ceperunt.

CXVI. Ita igitur Cyprii, postquam unum annum liberi fuerant, denno in servitutem sunt redacti. Interim Daurises, gener Darii, et Hymeas, et Otanes, alique duces Per-

Πέρσαι στρατηγοί, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου θυγατέρας, ἐπιδιδύσαντες τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους Ἰώνων καὶ ἐσαράξαντες σφεας ἐς τὰς νέας, τῇ μάχῃ ὡς ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπιδιελόμενοι τὰς πόλεις ἐπόρθεον.

CXVII. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος πρὸς τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ πόλεις εἶλε μὲν Ἀρδάνον, εἶλε δὲ Ἀδυδὸν τε καὶ Περκώτην καὶ Λάμφακον καὶ Παισόν. (2) Ταύτας μὲν ἐπ' ἡμέρης ἐκάστης αἶρες, ἀπὸ δὲ Παισοῦ ἐλαύνοντί οἱ ἐπὶ Πάριον πόλιν ἦλθε ἀγγελίη τοὺς Κἄρας τὸν Ἰῶσι φρονήσαντας ἀπεστάναι ἀπὸ Περσέων. Ἀποστρέψας ὧν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἤλαυνε τὸν στρατὸν ἐπὶ τὴν Καρίην.

CXVIII. Καὶ κως ταῦτα τοῖσι Καροῖ ἐξηγγέλθη πρότερον ἢ τὸν Δαυρίσην ἀπικεῖσθαι. Πυθόμενοι δὲ οἱ Κἄρες συνελέγοντο ἐπὶ Λευκάς τε στῆλας καλυμένας καὶ ποταμὸν Μαρσύνην, δε βέων ἐκ τῆς Ἰδριάδος χώρας ἐς τὸν Μαϊάνδρον ἐκδιδοῖ. (2) Συλλεχθέντων δὲ τῶν Καρῶν ἐνθαῦτα ἐγίνοντο βουλαὶ ἄλλαι τε πολλαὶ καὶ ἀρίστη γέδοκεύσα εἶναι ἐμοὶ Πιζωδάρου τοῦ Μανσώλου ἀνδρὸς Κυϊνδέος, δε τοῦ Κυλικῶν βασιλέος Συεννέσιος εἶχε θυγατέρα. (3) Τοῦτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἔφερε διαβάντας τὸν Μαϊάνδρον τοὺς Κἄρας, καὶ κατὰ νότου ἔχοντας τὸν ποταμὸν, οὕτω συμβάλλειν, ἵνα μὴ ἔχοντες ὀπίσω φεύγειν οἱ Κἄρες αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαζόμενοι γενοίαιτο ἐπὶ ἀμείνονες τῆς φύσιος. (4) Αὕτη μὲν νυν οὐκ ἐνίκῃ ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσησι κατὰ νότου γίνεσθαι τὸν Μαϊάνδρον μάλλον ἢ σπῖσι, δηλαδὴ ἣν φυγὴ τῶν Περσέων γένηται καὶ ἐσσωθῶσι τῇ συμβολῇ, ὡς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐς τὸν ποταμὸν ἐπίπτοντες.

CXIX. Μετὰ δὲ παρεόντων καὶ διαβάντων τὸν Μαϊάνδρον τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσύνῃ ποταμῷ συνέβαλον τε τοῖσι Πέρσησι οἱ Κἄρες καὶ μάχην ἐμαχέσαντο ἰσχυρὴν καὶ ἐπὶ χρόνον πολλόν, τέλος δὲ ἐσώθησαν διὰ πλῆθος. (2) Περσέων μὲν δὴ ἔπεσον ἄνδρες ἐς δισχίλους, Καρῶν δὲ ἐς μυρίους. Ἐνθεῦτεν δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτῶν κατεκλήθησαν ἐς Λάβρανδα, ἐς Διὸς στρατίου ἱρὸν, μέγα τε καὶ ἅγιον ἄλσος πλατανίστων· μῦνον δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Κἄρες εἰσι οἱ Διὶ στρατίῳ θυσίας ἀνάγουσι. (3) Κατεκλήθεντες δὲ ὧν οὗτοι ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο περὶ σωτηρίας, ὁκότερα ἢ παραδόντες σφεας αὐτοὺς Πέρσησι ἢ ἐκλιπόντες τὸ παράπαν τὴν Ἀσίην ἀμεινον προήξουσι.

CXX. Βουλευόμενοι δὲ οἱ ταῦτα παραγίνονται βωθόντες Μιλήσιοι τε καὶ οἱ τοῦτον σύμμαχοι. Ἐνθαῦτα δὲ τὰ μὲν πρότερον οἱ Κἄρες ἐβουλεύοντο μετήκαν, οἱ δὲ αὐτὶς πολεμείν ἐξ ἀρχῆς ἀρτέοντο. (2) Καὶ ἐπιούσι τε τοῖσι Πέρσησι συμβάλλουσι, καὶ μαχεσάμενοι ἐπὶ πλεῶν ἢ πρότερον ἐσώθησαν· πεσόντων δὲ τῶν πάντων πολλῶν Μιλήσιοι μάλιστα ἐπλήγγαν.

CXXI. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τῷμα ἀνελαβόν τε καὶ ἀνεμαχέσαντο οἱ Κἄρες· πυθόμενοι γὰρ ὡς στρατεύεσθαι ὠρμέαται οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλεις σφέων, ἐλόχη-

sæ, qui et ipsi filias Darii in matrimonio habebant, postquam Ionas, expeditionis adversus Sardes socios, erant persecuti, eosdemque prælio victos in naves compulerant, deinde divisim inter se vicibus civitates diripiebant.

CXVII. Et Daurises quidem, contra civitates ad Hellespontum conversus, Dardanum cepit, et Abydum, et Perconten, et Lampsacum, et Pæsum : (2) quarum singulas singulis cepit diebus. A Paso vero adversus Parium urbem ducenti adfertur nuncius, Cares communicato cum Ionibus consilio defecisse a Persis : itaque ab Hellesponto remotum adversus Cariam duxit exercitum.

CXVIII. Ea res forte renunciata Caribus erat priusquam Daurises advenisset. Cujus cognito consilio, Cares ad Albas Columnas, quæ vocantur, amnemque Marsyam congregabantur, qui ex Idriade regione fluens, Mæandro miscetur. (2) Eo postquam convenere Cares, quum aliæ multæ dictæ sunt sententiæ, tum illa, optima quæ mihi videtur, Pixodari, Mausoli filii, civitate Cyindensis, qui Syennesis filiam, Cilicum regis, in matrimonio habebat. (3) Hujus viri sententia hæc erat, Mæandrum transmittere debere Cares, atque ita prælium committere ut fluvium a tergo haberent ; ne scilicet retro fugere possent Cares, sed ibi manere coacti, fortiores sese quam pro sua natura præstarent. (4) At hæc non vicit sententia : sed Persis maluerunt a tergo esse Mæandrum, quam sibi ; scilicet, ut illi, si prælio superati in fugam verterentur, receptum non haberent, sed in fluvium inciderent.

CXIX. Deinde, ubi adfuerunt Persæ, Mæandrumque trajecerunt, ibi tunc ad Marsyam fluvium cum illis congressi sunt Cares : et acri commisso prælio, postquam diu fortiter pugnarunt, ad extremum hostium multitudine sunt superati. (2) Persarum ad bis mille ceciderunt, Carum vero ad decies mille. Qui ex illorum numero cladem effugerunt, hi ad Labranda in amplum sanctumque platanetum Jovi Stratio (quasi dicas Militari) sacratum sunt compulsi. Soli autem hominum, quos novimus, Cares sunt, qui Jovi Stratio sacra faciant. (3) Ibi igitur conglobati, de salute deliberarunt, utrum Persis sese dedere, an Asiam prorsus relinquere satius sibi esset.

CXX. Dum hæc deliberant, auxilio eis adveniunt Milesii eorumque socii. Tum vero, missa priori deliberatione, Cares ad redintegrandum denuo bellum sese compararunt. (2) Atque invadentibus Persis in aciem occurrunt : sed, prælio commisso, majorem etiam quam antea cladem acceperunt. Cecidere plurimi ex omnibus ; sed Milesiorum præ ceteris maxima strages facta est.

CXXI. Postea vero vulnus hoc repararunt sanaveruntque Cares. Postquam enim cognoverunt progredi Persas, oppida sua invasuros, in via ad Pedasum collocarunt iusi-

σαν τὴν ἐν Πηδάσῳ ὁδὸν, ἐς τὴν ἐμπεσόντες οἱ Πέρσαι νυκτὸς διεφθάρησαν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν, Δαυρίσης καὶ Ἀμόργης καὶ Σισιμάχης· σὺν δὲ σφὶ ἀπέθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγεω. (2) Τοῦ δὲ λόγου τούτου ἡγεμὼν ἦν Ἡρακλείδης Ἰθανώλιος ἀνὴρ Μυλασεύς. Οὗτοι μὲν νυν τῶν Περσέων οὕτω διεφθάρησαν.

CXXII. Ὑμέης δὲ καὶ αὐτὸς ἐὼν τῶν ἐπιδιωζάντων τοὺς ἐς Σάρδεις στρατεύσασμένους Ἰώνων, τραπεζόμενος ἐς τὴν Προποντίδα εἶλε Κίον τὴν Μυσίην. Ταύτην δὲ ἐξελὼν, ὡς ἐπέθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐκλελοιπέναι Δαυρίσῃ καὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ Καρίης, καταλιπὼν τὴν Προποντίδα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἤγε τὸν στρατὸν, (2) καὶ εἶλε μὲν Αἰολέας πάντας, ὅσοι τὴν Ἰλιάδα νέμονται, εἶλε δὲ Γέργιθας τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν· αὐτοὺς τε Ὑμέης αἰρέων ταῦτα τὰ ἔθνεα νοῦσω τελευτᾷ ἐν τῇ Τρωάδι.

CXXIII. Οὗτος μὲν δὴ οὕτω ἐτελεύτησε. Ἀρταφέρνης δὲ ὁ Σαρδίῳ ὑπαρχος καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν προσεχέα Αἰολίδα στρατεύεσθαι. Ἰωνίης μὲν νυν Κλαζομενᾶς αἰρέουσι, Αἰολέων δὲ Κύμην.

CXXIV. Ἀλισκομένῳ δὲ τῶν πολλῶν, ἦν γάρ, ὡς διέδεξε, Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἄκρος, δὲ ταραξίας τὴν Ἰωνίην καὶ ἐγκερασάμενος πρήγματα τὰ μεγάλα δρησμὸν ἐβούλετο δρέων ταῦτα· πρὸς δὲ οἱ καὶ ἀδύνατα ἐράνη βασιλέα Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι. (2) Πρὸς ταῦτα δὴ τῶν συγκαλέσας τοὺς συστασιώτας ἐβουλεύετο, λέγων ὡς αἰμεινὸν σφὶ εἶη κρησφύγετόν τι ὑπάρχον εἶναι, ἣν ἄρα ἐξωθῶνται ἐκ τῆς Μιλήτου, εἴτε δὴ τῶν ἐς Σαρδῶν ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἄγοι ἐς ἀποικίην, εἴτε ἐς Μύρκινον τὴν Ἠδωνῶν, τὴν Ἰστιάδος ἐτείχεε παρὰ Δαρείου ὠρεὴν λαβὼν. Ταῦτα ἐπειρώτα ὁ Ἀρισταγόρης.

CXXV. Ἐκαταῖοι μὲν νυν τοῦ Ἡγησάνδρου, ἀνδρὸς λογοποιού, τούτων μὲν ἐς οὐδετέραν στέλλειν ἔφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ δὲ τῇ νήσῳ τεῖχος οἰκοδομησάμενον ἡσυχίην ἄγειν, ἣν ἐκπέση ἐκ τῆς Μιλήτου· ἔπειτεν δὲ ἐκ ταύτης ὁρμώμενον κατελεύσεσθαι ἐς τὴν Μιλητον. Ταῦτα μὲν δὴ Ἐκαταῖος συνεβούλευε.

CXXVI. Αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἡ πλείστη γνώμη ἦν ἐς τὴν Μύρκινον ἀπάγειν. Τὴν μὲν δὴ Μιλητον ἐπιτρέπει Πυθαγόρῃ ἀνδρὶ τῶν ἀστῶν δοκίμῳ, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον ἐπλωε ἐς τὴν Θρηίκην, καὶ ἔσχε τὴν χώραν ἐπ' ἣν ἐστάλη. (2) Ἐκ δὲ ταύτης ὁρμώμενος ἀπόλλυται ὑπὸ Θρηίκων, αὐτὸς τε ὁ Ἀρισταγόρης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περιχατήμενος καὶ βουλομένων τῶν Θρηίκων ὑποσπόνδων ἐξίεναι.

dias; in quas noctu incidentes Persæ interfecti sunt et ipsi et eorum duces, Daurises, et Amorges, et Sisimaces: cum iisdemque periit etiam Myrsus, Gygis filius. (2) Insidiarum illarum dux fuerat Heracles, Ibanolidis filius, Mylasensis. Ita igitur Persæ illi perierunt.

CXXII. Hymeas vero, alter ex his qui Ionas eos persecuti sunt qui contra Sardes militaverant, ad Propontidem conversus, Cion Mysiam cepit. Qua expugnata, ubi cognovit Daurisen relicto Hellesponto versus Cariam arma promovere, ipse Propontide relicta in Hellespontum duxit exercitum: (2) et Æolenses subegit omnes, quotquot Iliadem habitant terram, et Gergithas subegit, priscorum Teucrorum reliquias. At ipse Hymeas, dum hos populos subigit, morbo correptus moritur in Troade.

CXXIII. Et hic quidem illi finis fuit: Artapherni vero, Sardium præfecto, et Otani, tertio duci Persarum, mandatum erat bellum Ionie et finitimæ Æolidi a continente inferendum. Atque hi Clazomenas Ionie ceperunt, et Cynen Æolidis.

CXXIV. Ita dum capiuntur oppida, Aristagoras Milesius hæc videns, homo parum acri, ut factis ipse ostendit, ingenio, qui Ioniam concitaverat magnasque miscuerat turbas, fugam agitabat, satis ille intelligens superari Darium regem prorsus non posse. (2) Hoc consilio, convocatis suarum partium hominibus, deliberationem proposuit, dicens, commodum ipsis fore, certum habere refugium, si Mileto pellerentur, sive in Sardiniam ipsos ex hoc ducat in coloniam, sive in Myrcinum Edonorum, Histiaeo a Dario dono datam, et in oppidum ibi ab Histiaeo munitum. Hæc igitur, nimirum utrum vellent, ex ipsis quærebat Aristagoras.

CXXV. Jam Hecateus quidem, Hegesandri filius, historicarum scriptor, in neutrum horum locorum abeundum censuit; sed in Lero insula debere castellum munire Aristagoram, ibique, si Mileto excideret, quietum se tenere, donec impetu inde facto Miletum repetere posset. Hoc Hecatei fuit consilium.

CXXVI. Ipse vero Aristagoras eo maxime inclinabat, ut Myrcinum abiret. Itaque Mileto Pythagoræ fidei commissa, probati inter cives viri, ipse, secum sumpto quicumque voluisset, in Thraciam navigavit, regionemque quam petierat tenuit. (2) Inde vero progressus, interfectus est a Thracibus et ipse et exercitus ejus, quum oppidum aliquod consideret, rejectis conditionibus, quibus Thraces excedere oppido voluerant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΤΗ.

(ΕΡΑΤΩ.)

I. Ἀρισταγόρης μὲν νυν Ἰωνῖν ἀποστήσας οὕτω τελευτᾷ, Ἰστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδεις. Ἀπικνόμενος δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων εἴρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος
5 κατὰ κοῖον τι δοκεῖ Ἰωνας ἀπεστάναι. (2) Ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονός ὡς οὐδὲν ἔθ-
θεν τῶν παρεόντων πρηγμάτων ἐπιστάμενος. Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ὁρῶν αὐτὸν τεχνάζοντα εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρέκειαν τῆς ἀποστάσιος, « οὕτω τοι, Ἰστιαῖε, ἔχει
10 κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σὺ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης. »

II. Ἀρταφέρνης μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε, Ἰστιαῖος δὲ δέσας ὡς συνιέντα Ἀρταφέρνηα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπελθοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν,
15 βασιλέα Δαρεῖον ἐξηπατηκώς· ὁ δὲ Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην ὑποδεξάμενος κατεργάσσεσθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἰωνῶν τὴν ἡγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. (2) Διαβὰς δὲ ἐς Χίον ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνοσθεὶς πρὸς αὐτῶν νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐς ἐσωτοὺς ἐκ Δα-
20 ρείου. Μαθόντες μὲντοι οἱ Χῖοι τὸν πάντα λόγον, ὡς πολέμιος εἴη βασιλεῖ, ἔλυσαν αὐτόν.

III. Ἐνθαῦτα δὲ εἰρωτεύμενος ὑπὸ τῶν Ἰωνῶν ὁ Ἰστιαῖος κατ' ὅτι προθύμως οὕτω ἐπέστειλε τῷ Ἀρι-
σταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέος καὶ κακὸν τοσοῦτον
25 εἴη Ἰωνας ἐξεργασμένος, τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἐξέφρανε, (2) ὁ δὲ ἔλεγέ σφι ὡς βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο Φοινίκας μὲν ἐξαναστήσας ἐν τῇ Ἰωνίῃ κατοικίσαι, Ἰωνας δὲ ἐν τῇ Φοινίχῃ, καὶ τούτων εἵνεκεν ἐπιστείλειε. Οὐδέν τι πάντως ταῦτα
30 βασιλέος βουλευσαμένου ἐδειμμάτου τοὺς Ἰωνας.

IV. Μετὰ δὲ ὁ Ἰστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιούμενος Ἑρ-
μίππου ἀνδρὸς Ἀταρνείτω τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐούσι Περσέων ἐπέμπε βιβλία ὡς προλελεσχηνευμένων αὐ-
τῷ ἀποστάσιος πέρι. Ὁ δὲ Ἑρμιππος, πρὸς τοὺς μὲν
35 ἀπεπέμφθη, οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βιβλία Ἀρταφέρνηϊ. (2) Ὁ δὲ μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον, ἐκέλευε τὸν Ἑρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἰστιαίου δοῦναι φέροντα τοῖσι περ ἔφερε, τὰ δὲ ἀμοιβαῖα τὰ παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπεμπόμενα Ἰστιαίῳ ἐσωτῶ
40 δοῦναι. Τούτων δὲ γενομένων φανερῶν ἀπέκτεινε ἐν-
θαῦτα πολλοὺς Περσέων ὁ Ἀρταφέρνης.

V. Περὶ Σάρδεις μὲν δὴ ἐγένετο ταραχὴ, Ἰστιαῖον δὲ ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος Χῖοι κατῆγον ἐς Μίλητον, αὐτοῦ Ἰστιαίου δεηθέντος. Οἱ δὲ Μιλήσιοι ἄσμενοι ἀπαλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρῳ, οὐδαμῶς

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEXTUS.

(ERATO.)

(439, 440.)

I. Aristagoras igitur, quo auctore Ionia defecerat, hoc modo vitam finivit. Histiaeus vero, Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes erat profectus: quo ubi Susis per-
venit, interrogavit eum Artaphernes, Sardium praefectus, qua re inductos putaret Ionas a rege defecisse. (2) Id quum ille se ignorare diceret, mirareturque factum, quasi nihil de rebus praesentibus compertum haberet, artificii utentem videns Artaphernes ait: « Ita tibi, Histiae, haec res habet: calceum hunc tu suisti, et induit eum Aristagoras. »

II. Hoc quum Artaphernes, ad defectionem quod attinet, dixisset; metuens eum Histiaeus, utpote intelligentem quid rei esset, protinus prima nocte ad mare profugit: qui, quum Dario pollicitus esset Sardiniam maximam insulam imperio se illius esse subjecturum, decepto rege, clam auctor Ionibus fuerat belli adversus illum suscipiendi. (2) Sed Chium transgressus, in vincula a Chiis conjectus est, suspectum eum habentibus quasi res novas adversus ipsos Darii nomine molientem. Mox tamen, cognita rei veritate, hostem esse regi, vinculis eum Chii solverunt.

III. Ibi vero interrogatus Histiaeus a Ionibus, cur ita studiose Aristagorae, ut a rege deficeret, mandasset, et in tantas calamitates Ionas conjecisset, veram illis causam nequaquam exprompsit; (2) sed, regem Darium, ait, constituisse Phoenices sedibus suis excitos in Ioniam transferre, Ionas autem in Phoenicen: ea causa se istud mandasse. Ita Ionas terruit, quum nihil umquam tale rex animo agisset.

IV. Post haec internuncio Hermippo usus Histiaeus, homine Atarnita, ad Persas nonnullos, qui Sardibus erant, epistolas misit, ut qui secum antea de defectione sermones miscuissent. At Hermippus eis, ad quos missus erat, non reddidit epistolas, sed Artapherni tradidit. (2) Ille vero, re omni cognita, jussit Hermippum eis epistolas red-
dere ad quos datae erant ab Histiae: sibi vero tradere illas, quas Persae vicissim ad Histiaeum perferendas ipsi dedissent. Quo facto postquam illi comperti fuerunt, de multis Persarum supplicium sumpsit Artaphernes.

V. Atque ita tumultus Sardibus exstitit. Illa autem spe frustratum Histiaeum Chii, rogante ipso, Miletum deduxere. At Milesiis, lubenter Aristagora etiam liberatis, neutiquam

πρόθυμοι ἔσαν ἄλλον τύραννον δέκεσθαι ἐς τὴν χώραν οἷά τε ἐλευθερίας γευσάμενοι. (2) Καὶ δὴ, νυκτὸς γὰρ ἐούσης βίη ἐπειράτο κατιῶν ὁ Ἰστιαῖος ἐς τὴν Μίλητον, τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὑπὸ τοῦ τῶν Μιλησίων. 5 Ὁ μὲν δὴ ὡς ἀπωστὸς τῆς ἐσωτοῦ γίνεται, ἀπικνέεται ὀπίσω ἐς τὴν Χίον· ἐνθεῦτεν δὲ, οὐ γὰρ ἐπειθε τοὺς Χίους ὥστε ἐσωτῇ δοῦναι νέας, διέβη ἐς Μυτιλήνην καὶ ἔπεισε Αἰσβίου δοῦναι οἱ νέας. (3) Οἱ δὲ πληρώσαντες ὁκτὼ τριήρεις ἐπλωον ἅμα Ἰστιαίῳ ἐς Βυζάντιον, ἐνθαῦτα δὲ ἰζόμενοι τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλωούσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλην ἧ ὅσοι αὐτῶν Ἰστιαίῳ ἔφασαν ἐτοίμοι εἶναι πείθεσθαι.

VI. Ἰστιαῖος μὲν νυν καὶ Μυτιληναῖοι ἐποίουν ταῦτα, ἐπὶ δὲ Μίλητον αὐτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ 15 πεζὸς ἦν στρατὸς προσδόκιμος· συστραφέντες γὰρ οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσέων καὶ ἐν ποιήσαντες στρατόπεδον ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Μίλητον, τὰλλα πολιέματα περὶ ἐλάσσονος ποιησάμενοι. (2) Τοῦ δὲ ναυτικοῦ Φοίνικες μὲν ἔσαν προθυμότατοι, συνεστρατεύοντο δὲ καὶ Κύ- 20 πριοι νεωστὶ κατεστραμμένοι καὶ Κίλικές τε καὶ Αἰγύπτιοι.

VII. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν Μίλητον καὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην ἐστράτευσον, Ἴωνες δὲ πυθανόμενοι ταῦτα ἔπειπον προβοῦλους σφέων αὐτῶν ἐς Πανιώνιον. (2) 25 Ἀπικομένοισι δὲ τούτοις ἐς τοῦτον τὸν χώρον καὶ βουλευομένοισι ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν μὴ συλλέγειν ἀντιζῶον Πέρσῃσι, ἀλλὰ τὰ τείχεα ῥύεσθαι αὐτοὺς Μιλησίους, τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν ὑπολειπομένους μηδεμίαν τῶν νεῶν, πληρώσαντας δὲ συλλέγεσθαι τὴν 30 ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμχῆσαντας Μιλήτου. Ἡ δὲ Λάδη ἐστὶ νῆσος σμικρὴ ἐπὶ τῇ πόλει τῇ Μιλησίων κειμένη.

VIII. Μετὰ δὲ ταῦτα πεπληρωμένησι τῇσι νηυσὶ παρῆσαν οἱ Ἴωνες, σὺν δὲ σφι καὶ Αἰολέων οἱ Ἀέσθον 35 μένονται. Ἐτάσσοντο δὲ ὅδε. (2) Τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶν εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι, νέας παρεχόμενοι ὀγδώκοντα· εἶχοντο δὲ τούτων Πριηνέες δωδέκα νηυσὶ καὶ Μυοῦσιοι τρεῖς νηυσὶ, Μυοῦσιων δὲ Τήϊοι εἶχοντο ἑπτακαίδεκα νηυσὶ, Τήϊων δὲ εἶχοντο Χῖοι ἑκατὸν 40 νηυσί. (3) Πρὸς δὲ τούτοις Ἐρυθραῖοι τε ἐτάσσοντο καὶ Φωκαεῖς, Ἐρυθραῖοι μὲν ὁκτὼ νέας παρεχόμενοι, Φωκαεῖς δὲ τρεῖς· Φωκαεῶν δὲ εἶχοντο Ἀέσθιοι νηυσὶ ἑβδομήκοντα· τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ πρὸς ἐσπέρην κέρας Σάμιοι ἐξήκοντα νηυσί. Πασέων δὲ 45 τούτων ὁ σύμπας ἀριθμὸς ἐγένετο τρεῖς καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσιαι τριήρεις.

IX. Αὐταὶ μὲν Ἴωνες ἔσαν· τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἔσαν ἑξακόσιαι. Ὡς δὲ καὶ αὐταὶ ἀπύκατο πρὸς τὴν Μιλησίην καὶ ὁ πεζὸς σφι ἅπας 50 παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσέων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν καταρρώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ γίνωνται υπερβλέεσθαι, καὶ οὕτω οὕτε τὴν Μίλητον οἷά τε ἐῷσι ἐξελέειν μὴ οὐκ ἐόντες ναυκράτορες, πρὸς τε Δαρείου κινδυνεύουσι κακὸν τι λαβέειν. (3) Ταῦτα

volupe erat alium tyrannum in terram suam recipere, quippe qui libertatem gustassent. (2) Itaque, quum noctu per vim intrare Miletum conatus esset Histiaeus, repulsus est, atque etiam ab aliquo ex Milesiis in femore vulneratus. Rejectus igitur a patria Chium rediit: inde vero, quum Chiis ut sibi naves darent persuadere non potuisset, Mytilenen trajecit; et Lesbii, ut naves sibi darent, persuasit. (3) Hi igitur, instructis octo triremibus, cum Histiaeo Byzantium navigarunt: ibique in insidiis stantes, naves ex Ponto navigantes vi ceperunt, exceptis eorum navigiis qui se paratos esse Histiaeo parere profiterentur.

VI. Dum hæc Histiaeus et Mytilenæi agebant, interim ad ipsam Miletum ingens et navalis et pedestris expectabatur exercitus. Nam Persarum duces, junctis viribus et in unum exercitum collatis, adversus Miletum, insuper habitis minoribus oppidis, proficiscebantur: (2) et navaliū copiarum promptissimi erant Phœnices: una autem militabant et Cyprii, nuper subacti, et Cilices, atque Ægyptii.

VII. Quos ubi Iones intellexerunt adversus Miletum reliquamque Ioniam proficisci, miserunt de suis ad Panionium, qui de rebus ad se pertinentibus deliberarent. (2) Quibus prædicto loco congregatis, habito consilio, placuit, ut pedestris exercitus, qui opponeretur Persis, nullus cogeretur, sed muros defenderent ipsi per se Milesii; classis autem, nulla excepta navi, rebus omnibus instrueretur, atque ita instructa quamprimum ad Ladem occurreret, et pro Mileto pugna navali decerneret. Est autem Lade parva insula, urbi Milesiorum obversa.

VIII. Post hæc, ubi instructis navibus adfuere Iones, cum eisque Æolenses Lesbum incolentes, aciem in hunc modum ordinarunt. (2) Cornu ad orientem spectans ipsi tenebant Milesii, naves præbentes octoginta: his contigui erant Prienenses cum duodecim navibus, et Myusii navibus tribus: Myusiis proximi stabant Teii, septemdecim navibus: Teiis proximi Chii, navibus centum. (3) Juxta hos locati Erythræi et Phocæenses, quorum illi octo contulerant naves, hi vero tres. Phocæensibus contigui erant Leshii, navibus septuaginta. Postremi locati Samii, cornu tenentes occidenti obversum, navibus sexaginta. Univerſus harum omnium numerus fuit, triremes trecentæ quinquaginta tres.

IX. Et hæc quidem Ionum erant. At barbari quas habebant naves, multitudine erant sexcentæ. Quæ ubi et ipsæ ad Milesiorum fines pervenere, simulque pedestres universæ aderant copiæ, ibi tum duces Persarum, cognita Ionicarum navium multitudine, veriti sunt ne superare has non possent, adeoque nec Miletum possent capere, mari non potentes, atque ita periculum incurrerent pœnas dandi Dario.

ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἰώνων τοὺς τυράννους, οἱ ὑπ' Ἀρισταγόρῳ μὲν τοῦ Μιλήσιου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων ἔφευγον ἐς Μήδους, ἐτύγγανον δὲ τότε συστρατεύμενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον, τούτων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες ἔλεγόν σφι τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, νῦν τις ὑμέων εὖ ποιήσας φανήτω τὸν βασιλέος οἶκον· τοὺς γὰρ ἑωυτοῦ ἕκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ. (3) Προϊσγόμενοι δὲ ἐπαγγεῖλασθε τάδε, ὡς πείσονται»

10 τε ἄρα οὐδὲν διὰ τὴν ἀπόστασιν, οὐδὲ σφι οὔτε τὰ ἱρὰ οὔτε τὰ ἰδία ἐμπεπρήσεται, οὐδὲ βιαιότερον ἔξουσιν οὐδὲν ἢ πρότερον εἶχον. (4) Εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες τὰ πέρ σφας κατέξει, ὡς ἐσωθέντες 15 τῇ μάχῃ ἐξανδραποδιεῦνται, καὶ ὡς σφῶν τοὺς παῖδας ἐκτομίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάσους ἐς Βάκτρα, καὶ ὡς τὴν χώραν ἄλλοισι παραδώσομεν. »

X. Οἱ μὲν δὴ ἔλεγον ταῦτα, τῶν δὲ Ἰώνων οἱ τύραννοι διέπαμπον νυκτὸς ἕκαστος ἐς τοὺς ἑωυτοῦ ἑξαγ- 20 γελλόμενος. (2) Οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς καὶ ἀπύκοντο αὐταὶ αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνη τε διεχρόντο καὶ οὐ προσέιντο τὴν προδοσίην, ἑωυτοῖσι τε ἕκαστοι ἐδόκεον μόνουσι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν ἰδέως ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον τῶν Περ- 26 σέων ἐγίνετο.

XI. Μετὰ δὲ τῶν Ἰώνων συλληθέντων ἐς τὴν Λάδην ἐγίνοντο ἀγοραί, καὶ δὴ κού σφι καὶ ἄλλοι ἡγορώοντο, ἐν δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος λέγων τάδε, « ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔγεται ἡμῖν τὰ 30 πρήγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροισι ἢ δούλοισι, καὶ τούτοις ὡς ὀρηπέτῃσι. (2) νῦν ὦν ὑμεῖς, ἣν μὲν βούλησθε ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παράχρημα μὲν πόνον ὑμῖν ἔσται, οἷοί τε δὲ ἔσεσθε ὑπερβαλλόμενοι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλευθέροι· εἰ δὲ μαλακίῃ 25 τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίαν ὑμέων ἔχω ἐλπίδα μὴ οὐ δώσειν ὑμέας δίκην βασιλεῖ τῆς ἀποστάσιος. (3) Ἄλλ' ἐμοὶ τε πείθεσθε καὶ ἐμοὶ ὑμέας αὐτοὺς ἐπιτρέψατε· καὶ ὑμῖν ἐγώ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέχομαι ἢ οὐ συμμίζειν τοὺς πολεμίους ἢ συμμίσγοντας 40 πολλὸν ἐλασώσεσθαι. »

XII. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἐπιτράπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. Ὁ δὲ ἀνάγων ἑκάστοτε ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅπως τοῖσι ἐρέτῃσι χρήσαιο διέκ- 45 πλοον ποιεύμενος τῇσι νηυσὶ δι' ἀλλήλων καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὀπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας τὰς νέας ἔρσεκε ἐπ' ἀγκυρέων, παρῆγέ τε τοῖσι Ἴωσι πόνον δι' ἡμέρας. (2) Μέχρι μὲν νυν ἡμερέων ἑπτὰ ἐπεΐθοντό τε καὶ ἐποίουν τὸ κελυμένον· τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι οἱ Ἴωνες, οἷα ἀπαθέες ἐόντες πόνον τοιοῦτον τετρυμένοι τε τα- 50 λαιπωρήσι τε καὶ ἡλίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἑωυτοὺς τάδε, « τίνα δαιμόνιον παραβάντες τάδε ἀναπίμπλαμεν; (3) Οἵτινες παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι, παρεγχομένῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν· ὁ δὲ παραλαβὼν

(2) Hæc secum reputantes, convocarunt Ionum tyrannos, qui ab Aristagora Milesio imperiis dejecti ad Medos profugerant, jamque cum illis adversus Miletum militabant. Ex horum igitur numero convocatos, quotquot præsentēs erant, in hunc modum sunt adlocuti : « Nunc, viri Iones, quisque vestrum palam faciat, de regis domo se bene velle mereri. Unusquisque nempe vestrum det operam, ut populares suos a reliquorum abstrahat societate. (3) Proponite igitur illis, enunciateque, nihil triste illos ob defectionem passuros, nec ædes eorum vel sacras vel privatas iri incensum, nec duriorē conditione, quam ante, futuros. (4) Sin a societate non recesserint, sed utique pugnae periculo rem commiserint, hæc minitantes illis prædicite, quæ ipsis sint eventura : nos prælio victos in servitutem rapturos, pueros eorum castraturos, virgines Bactra abducturos, et terram aliis esse tradituros. »

X. Quæ quum illi dixissent, Ionum tyranni noctu ad populares suos unusquisque dimisit qui hæc eis renunciant. (2) At Iones, ad quos hi nuntii pervenere, tenaciter in proposito suo perstiterunt, nec admiserunt proditio- nem : et quique sibi solis hæc a Persis edici existimabant. Et hæc quidem protinus, ex quo ad Miletum Persæ per- venerant, peracta sunt.

XI. Deinde vero, ubi in Lade insula Iones convenere, conciones sunt habitæ; et quum alii apud eos verba fecere, tum Phocænsium dux Dionysius sic est locutus : « Nunc, quum in novaculæ acie sint res nostræ, ut vel liberi simus, vel servi, et ii quidem velut fugitivi; (2) si quidem volueritis, viri Iones, labores suscipere, erit id quidem in præsentia vobis molestum, sed poteritis superatis hostibus esse liberi; sin disciplina militari insuper habita, mollitiæ vos dedideritis, nullam equidem spem habeo, pœnam defectionis regi dandam effugere vos posse. (3) Sed me audite, mihi quæ vos permitte; et vobis ego, si modo dii aqua dederint, recipio, aut pugnae aleam non subituros esse hostes, aut, si nos adgressuri sunt, magnam cladem accepturos. »

XII. His auditis, Dionysio se permiserunt Iones. Tum ille quotidie, navibus longo ordine eductis, postquam remiges in discurrendo singulis navibus per binas alias exercuisset, et classarios jussisset armatos in ponte stare, reliquam diei partem in ancoris naves tenebat; atque ita toto die laborem Ionibus exhibebat. (2) Et illi quidem ad septimum usque diem ei parebant, mandataque exsequabantur; insequente vero die, quum impatientes essent talium laborum, molestiis et solis ardore vexati, hosce inter se sermones miscere : « Quo tandem numine læso hos exhaurimus labores? (3) qui desipientes et de statu mentis dejecti, homini Phocænsi, vano jactatori, qui tres naves in commune contulit, nos totos permisimus. Et ille nos,

ἡμέας λυμáινεται λύμῃσι ἀνγέστοισι, καὶ δὴ πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ ἐπίδοξοι τὸν τοῦτο πείσεσθαι. (4) Πρὸ τε τούτων τῶν κακῶν ἡμῶν γε κρέσσον καὶ δτιῶν ἄλλο παθεῖν ἐστὶ, καὶ τὴν μέλλουσαν δουλητὴν ὑπομῆναι, ἥτις ἔσται, μᾶλλον ἢ τῇ παρεούσῃ συνέχεσθαι. Φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ. » (5) Ταῦτα ἔλεξαν, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ἠθέλε, ἀλλ' οἷα στρατιῇ, σκηνάς τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ ἐσκητροφρόντο, καὶ ἐσθαίνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας οὐδ' ἀναπειρᾶσθαι.

XIII. Μαθόντες δὲ ταῦτα γινόμενα ἐκ τῶν Ἰώνων οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ' Αἰάκεος τοῦ Συλοσῶντος ἐκείνους τοὺς πρότερον ἐπεμπε λόγους ὁ Αἰάκης κελεύοντων τῶν Περσέων, δεόμενός σφεν ἐκλιπεῖν τὴν Ἰώνων συμμαχίην. (2) οἱ Σάμιοι ὦν ὁρέοντες ἅμα μὲν εἶδον ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἰώνων ἐδέχοντο τοὺς λόγους, ἅμα δὲ κατεφαίνετό σφι εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλείος πρῆγματα ὑπερβαλέσθαι, εὖ τε ἐπιστάμενοι ὥς εἰ καὶ τὸ παρεὸν ναυτικὸν ὑπερβαλοῖατο τοῦ Δαρείου, ἄλλο σφι παρέσται πενταπλήσιον. (3) Προφάσιος ὦν ἐπιλαβόμενος, ἐπεῖτε τάχιστα εἶδον τοὺς Ἰωνας ἀρνευμένους εἶναι χρηστοὺς, ἐν κέρδει ἐποικῶντο περιποιῆσαι τὰ τε ἱρὰ τὰ σφέτερα καὶ τὰ ἴδια. (4) Ὁ δὲ Αἰάκης, παρ' ὅτε τοὺς λόγους ἐδέχοντο, παῖς μὲν ἦν Συλοσῶντος τοῦ Αἰάκεος, τύραννος δὲ ἔων Σάμου ὑπὸ τοῦ Μιλησίου Ἀρισταγόρῳ ἀπεστέρητο τὴν ἀρχὴν κατὰ περ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι.

XIV. Τότε ὦν ἐπεὶ ἐπέπλων οἱ Φοίνικες, οἱ Ἴωνες ἀντανήγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. Ὡς δὲ καὶ ἀγχοῦ ἐγίνοντο καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τὸ ἐνθεῦτεν οὐκ ἔγω ἀτρεκέως συγγράφαι ὅτινες τῶν Ἰώνων ἐγένοντο ἄνδρες κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ. ἀλλήλους γὰρ καταιτιέονται. (2) Λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν Αἰάκα, αἰεράμενοι τὰ ἱστία ἀποπλῶσαι ἐκ τῆς τάξης ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἑνδεκα νεῶν. (3) Τούτων δὲ οἱ τριήραρχοι παρέμενον καὶ ἐναυμάχεον ἀνηκουστήσαντες τοῖσι στρατηγοῖσι· καὶ σφι τὸ κοινὸν τὸ Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρόθεν ὥς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοις, καὶ ἐστὶ αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ. (4) Ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσερχέας φεύγοντας τὸν τοῦτο ἐποίουν τοῖσι Σαμίοις· ὥς δὲ καὶ οἱ πλεῖνες τῶν Ἰώνων ἐποίουν τὰ αὐτὰ ταῦτα.

XV. Τῶν δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ περιέφθησαν τρηχύτατα Χιοὶ ὥς ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐβελοκαχέοντες. Παρεῖχοντο μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρήτῃ, νέας ἑκατὸν, καὶ ἐπ' ἑκάστης αὐτῶν ἄνδρας τεσσαράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατύνοντας. (2) ὁρέοντες δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας οὐκ ἐδικαίουν γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι αὐτῶν ὁμοιοί, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων συμμάχων μεμουνυμένοι διεκπλώνοντες ἐναυμάχεον, ἐς δὲ τῶν

sibi traditos, miseriis intolerabilibus vexat; ita ut nostrum multi in morbos inciderint, et multis item aliis eadem sors imminere videatur! (4) Quanto nobis praestat, quidvis aliud, quam haec mala, pati, et futuram servitutem potius tolerare, qualiscumque illa fuerit, quam hanc praesentem, qua constricti sumus! Agite, ne porro huic homini pareamus! » (5) Haec dixerant, et extemplo nemo amplius mandata facere voluit; sed, tamquam pedestris exercitus, tentoriis in insula fixis degebant in umbra, naves conscendere exerceique nolentes.

XIII. Quae ubi a Ionibus fieri viderunt Samiorum duces; tum vero, quos sermones jubentibus Persis ad eos deferendos prius curaverat Aëces, Sylosontis filius, deserere eos jubens Ionum societatem, (2) hos tunc sermones animis admittebant Samii, spretam ab Ionibus militarem omnem videntes disciplinam, simulque intelligentes superari non posse regis potentiam; satis quippe gnari, etiamsi praesentes navales copias superarent Darii, alias quintuplices contra se adfuturas. (3) Adripientes igitur occasionem, simulatque Ionas viderunt negantes in officio se futuros, lucro sibi duxerunt servare res suas et sacras et privatas. (4) Erat autem Aëces ille, cui morem Samii gesserunt, filius Sylosontis, Aëcis nepos: qui, quum tyrannus fuisset Sami, ab Aristagora Milesio exutus fuerat imperio, quemadmodum reliqui Ioniae tyranni.

XIV. Tunc igitur, ubi Phoenices cum classe contra progressi sunt, Iones etiam naves suas longo ordine eduxerunt. Ut vero prope invicem fuerunt, commiseruntque praelium, exinde quinam ex Ionibus aut ignavi in hac navali pugna aut fortes viri fuerint, adcurate scribere non possum: nam alii alios invicem culpant. (2) Dicuntur autem tunc Samii, ut convenerat cum Aëce, sublatis velis, deserta acie, Samum navigasse, undecim navibus exceptis. (3) Harum enim praefecti manserunt, pugnave-runtque spreto ducum suorum imperio: hisque commune Samiorum, ob hoc factum, eum honorem habuit, ut nomica ipsorum cum paternis nominibus columnae inscriberentur, ut qui prohi fortesque viri fuissent; et est haec columna in foro. (4) Lesbii vero, proximos profugere videntes, idem fecerunt quod Samii; eorumque exemplum major pars Ionum secuta est.

XV. Ex his vero qui in praelio substiterunt, pessime accepti sunt Chii, praclaris quidem factis nobilitati, et ne-tiquam, ut alii, de industria cessantes. Contulerant enim, quemadmodum ante etiam dictum est, naves centum, et in earum unaquaque erant quadraginta selecti ex civibus propugnatores. (2) Qui ubi plerosque socios prodere rem communem viderunt, noluerunt pravorum esse similes; sed cum paucis e sociis soli relictis, pugnarunt discur-rentes per hostium naves, easque perrumpentes; donec,

πολεμίων ἐλόντες νέας συγχὰς ἀπέβαλον τῶν σφετέρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χίοι μὲν δὲ τῆσι λοιπῇσι τῶν νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἑωυτῶν.

XVI. Ὅσοισι δὲ τῶν Χίων ἀδύνατοι ἔσαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δὲ ὡς ἐδιώκοντο καταφυγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην. Νέας μὲν δὲ αὐτοῦ ταύτη ἐποκελιαντες κατέλιπον, οἱ δὲ περὶ ἐκομίζοντο διὰ τῆς ἡπείρου. (2) Ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χίοι, νυχτὸς τε ἀπικέατο ἐς αὐτὴν καὶ ἐόντων τῆσι γυναιξὶ αὐτοῖσι θεσμοφορίων. Ἐνθάδε δὲ οἱ Ἐφέσιοι, οὗτε προακηχούτες ὡς εἶχε πρὸς τῶν Χίων, ἰδόντες τε στρατὸν ἐς τὴν γῶρην ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφέας καταδοῦντας εἶναι κλῶπας καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἐξεβώθεον πανδημεὶ καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. Οὗτοι μὲν νυν τοιαύτῃσι περιέπιπτον τύχῃσι.

XVII. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς ἐπεῖτε ἔμαθε τῶν Ἰωνῶν τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἐλὼν τρεῖς τῶν πολεμίων ἀπέπλωε ἐς μὲν Φωκαίαν οὐκέτι, εὐεϊδὼς ὡς ἀνδραποδιέεται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ· ὁ δὲ ἰθὺς ὡς εἶχε ἐπλῶε ἐς Φοινίκην, γαυλοὺς δὲ ἐνθάδε καταδύσας καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ ἐπλῶε ἐς Σικελίην, ὁρμώμενος δὲ ἐνθεῦτεν ληϊστὴς κατεστήκεε Ἑλλήνων μὲν οὐδενός, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηνῶν.

XVIII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεῖτε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τοὺς Ἰῶνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τεῖχη καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες αἰρέουσι κατ' ἀκρῆς ἕκτω ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρει· καὶ ἡνδραποδίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσεῖν τὸ πάθος τῷ χρηστηρίῳ τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ.

XIX. Χρεωμένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίας τῆς πόλιος τῆς σφετέρης ἐχρήσθη ἐπίκοινον χρηστήριον, τὸ μὲν ἐς αὐτοὺς Ἀργεῖους φέρον, τὴν δὲ παρενθήκη ἐχρήσε ἐς Μιλησίους. (2) Τὸ μὲν νυν ἐς τοὺς Ἀργεῖους ἔχον, ἐπέαν κατὰ τοῦτο γένωμαι τοῦ λόγου, τότε μνησθήσομαι· τὰ δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρῶσι ἐχρήσε, ἔχει ὧδε,

καὶ τότε δὴ, Μίλητε κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων, πολλοῖσιν δειπνὸν τε καὶ ἀγλαὰ θῶρα γένῃσῃ, σὰι δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις, νηοῦ δ' ἡμέτερου Διδύμοις ἄλλοις μελήσει.

(3) Τότε δὲ ταῦτα τοὺς Μιλησίους καταλάμβανε, ὅτε γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῖντες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόντων κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο, ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι, ὁ νηὸς τε καὶ τὸ χρηστήριον, συληθέντα ἐνέπιμπρατο. Τῶν δ' ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλὰκις μνήμην ἐτέρωσι τοῦ λόγου ἐποιήσαμην.

XX. Ἐνθεῦτεν ἐὶ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἦγοντο ἐς Σούσα. Βασίλειος δὲ σφας Δαρεῖος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας κατοίκησε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλυμένη θαλάσῃ, ἐν Ἀίμῃ πόλει, παρ' ἣν Τίγρης ποταμὸς παραρρεῖν ἐς θάλασσαν ἐξίει. (2) Τῆς δὲ Μίλη-

postquam plures naves ceperant, ipsi suarum maiorem partem amiserunt. Chii igitur cum reliquis e suis navibus domum profugerunt.

XVI. Quibus vero ex Chiorum numero invalidæ naves erant ob accepta vulnera, hi, quum hostis eos persequeretur, ad Mycalen profugerunt; et relictis ibi navibus in brevibus ejectis, pedibus per continentem redire instituerunt. (2) Ut vero Ephesiorum fines ingressi sunt redeuntes Chii, noctuque ad eum locum pervenerunt ubi tunc mulieres Thesmophoria celebrabant; ibi tunc Ephesii, quum quo pacto res Chiorum se haberent ante non audivissent, viderentque militum multitudinem fines suos invadentem, prorsus persuasi fures hos esse, qui mulieribus suis insidiarentur, universi ad vim arcendam procurrerunt, et Chios interfecerunt. Ac Chii quidem tali utrimque fortuna usi sunt.

XVII. Dionysius vero Phocæensis, perditas res esse intelligens Ionum, captis tribus hostium navibus, abiit non jam Phocæam navigans, satis gnarus eam cum reliqua Ionia in servitutem iri redactum; sed e vestigio recta in Phœnicen contendit. Ibi quum onerarias multas naves demersisset, multa pecunia et aliis rebus pretiosis esset potitus, in Siciliam inde vela fecit: ex qua coortus, prædatoriam exercuit; Græcicæ quidem nulli navi insidiatus, sed Carthaginensibus ac Tyrrenis.

XVIII. Persæ, victis pugna navali Ionibus, terra marique Miletum oppugnarunt, et, suffossis muris, admotisque ejusque generis machinis, penitus vi ceperunt, sexto a defectione Aristagoræ anno; captamque in servitutem redegerunt. Ita ea ipsa calamitate defuncta Miletus est, quæ in illam ab oraculo prædicta erat.

XIX. Nam quum Argivi Delphis oraculum de suæ urbis salute consuluisse, editum est promiscuum effatum, unum quidem ad Argivos spectans, sed huic immixtum aliud ad Milesios pertinens. (2) Et illud quidem, quod Argivos spectabat, deinde referam, quum ad illum narrationis locum pervenero; quæ vero Milesiis, tunc non præsentibus, prædixit deus, ita habent:

Tunc quoque, commentrix operum Milete malorum, permixtis cœna et præstantia munera fies, crinittique pedes tua pluribus abluit uxor; templi aliis nostri in Didymis sua cura manebit.

(3) Tunc igitur hæc Milesiis acciderunt, quando virorum major pars interfecta est a Persis longos capillos alentibus, et mulieres et liberi mancipiorum loco sunt habiti, et templum Didymis, ædes et oraculum, exspoliatum deflagavit. Cæterum pecuniæ rerumque pretiosarum, quæ in hoc templo depositæ erant, sæpe alibi in hac narratione feci mentionem.

XX. Inde, quotquot Milesii viri capti erant, Susa sunt ducti: quibus rex Darius, nullo alio malo adfectis, sedes adsignavit ad Rubrum quod vocatur mare, in Ampe opido, juxta quam præterfluens Tigris fluvius in mare evolvitur. (2) Agri vero Milesii eam partem, quæ prope u-

αἷς χώρας αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδωσαν Καρσί Πη-
δασεῦσι ἐκτῆσθαι.

XXI. Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλήσιοισι πρὸς Περσέων
οὐκ ἀπέδωσαν τὴν δημοίην Συβαρίται, οἱ Λάον τε καὶ
Σκιδρόν οἶκεον τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι. Συβάριος
γὰρ ἀλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων Μιλήσιοι πάντες
ἤδηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς καὶ πένθος μέγα προσ-
εθήκαντο· πόλιες γὰρ αὐταὶ μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς
10 ἴδμεν ἀλλήλησι ἐξενώθησαν. (2) Οὐδὲν ὁμοίως καὶ
Ἀθηναῖοι. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπερα-
γθεσύνετες τῇ Μιλήτου ἀλώσει τῇ τε ἄλλῃ πολλὰ χῆ,
καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυγίῳ δρᾶμα Μιλήτου ἀλω-
σιν καὶ διδάξαντι ἐς δάκρυά τε ἔπεσε τὸ θέητρον, καὶ
15 ἐξημῶσάν μιν ὡς ἀνανηστάντα οἰκῆα κακὰ χιλήσι
ὀρχαμῆσι, καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδὲνα χρᾶσθαι
τοῦτω τῷ δρᾶματι.

XXII. Μιλήτος μὲν νυν Μιλησίων ἡρήμωτο, Σα-
μίων δὲ τοῖσι τι ἔχουσι τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν
20 στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθὲν οὐδαμῶς ἤρεσκε,
ἔδοξε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι,
πρὶν ἢ σπρὶ ἐς τὴν χώραν ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰά-
κεα, ἐς ἀποικίην ἐκπλῶειν μηδὲ μένοντας Μήδοισι τε
καὶ Αἰακεῖ δουλεύειν. (2) Ζαγκλαῖοι γὰρ οἱ ἀπὸ Σι-
25 κελίης τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον πέμποντες ἐς τὴν Ἰω-
νίην ἀγγέλους ἐπεκαλεῦντο τοὺς Ἰωνας ἐς Καλὴν
ἀκτὴν, βουλομένοι αὐτοῖσι πόλιν κτίσαι Ἰώνων· ἡ δὲ
Καλὴ αὕτη ἀκτὴ καλυμένη ἐστὶ μὲν Σικελῶν, πρὸς
δὲ Τυρσηνίην τετραμμένη τῆς Σικελίης. (3) Τούτων
30 ὧν ἐπικαλυμένων οἱ Σάμιοι μῦνοι Ἰώνων ἐστάλη-
σαν, οὐδὲ σπρὶ Μιλησίων οἱ ἐκπεφυγότες.

XXIII. Ἐν δὲ τοιόνδε δὴ τι συνήνεικε γενέσθαι.
Σάμιοι τε γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην ἐγίνοντο
ἐν Λοκροῖσι τοῖσι Ἐπιζεφυρίοισι, καὶ Ζαγκλαῖοι
35 αὐτοὶ τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνόμα ἦν Σκύθης,
περιεκατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν ἐξελείπειν βουλό-
μενοι. (2) Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Ῥηγίου τύραννος
Ἀναξίλειος, ὥστε ἐὼν διάφορος τοῖσι Ζαγκλαῖοις,
συμμίξας τοῖσι Σαμίοις ἀναπέλθει ὡς χρεὼν εἰπὶ Κα-
40 λὴν μὲν ἀκτὴν, ἐπ' ἣν ἔπλωον, ἔαν χαίρειν, τὴν δὲ
Ζάγκλην σκεῖν εὐῶσαν ἐρῆμον ἀνδρῶν. (3) Πειθο-
μένων δὲ τῶν Σαμίων καὶ σφόντων τὴν Ζάγκλην, ἐν-
θαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι, ὡς ἐπύθοντο ἐγομένην τὴν πόλιν
ἐσωτῶν, ἐβώθεον αὐτῇ καὶ ἐπεκαλεῦντο Ἱπποκράτεια
45 τὸν Γέλης τύραννον· ἦν γὰρ δὴ σπρὶ οὗτος σύμμαχος.
(4) Ἐπεῖτε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἱπποκράτης σὺν τῇ στρα-
τῇ ἦκε βοθέων, Σκύθην μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγ-
κλαίων ἀποβαλόντα τὴν πόλιν ὁ Ἱπποκράτης πεδύσας,
καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Πυθογένεα, ἐς Ἴνυκον πόλιν
50 ἀπέπεμψε, τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαῖους κοινολογισά-
μενος τοῖσι Σαμίοις καὶ ὄρκους δοὺς καὶ δεξάμενος
προέδωκε. (5) Μισθὸς δὲ οἱ ἦν εἰρημένος ὅδε ὑπὸ
τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀνδραπόδων τὰ
ἡμίσεα λαβεῖν τῶν ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν

bem et in planitie sita est, Persæ tenuerunt ipsi; colles et
montana Caribus Pedasensibus possidenda dedere.

XXI. Milesiis, hac calamitate afflictis a Persis, parem
gratiam non retulerunt Sybaritæ, qui patria urbe exuti
Laum et Scidrum incolebant. Nam Sybari a Crotoniatis
capta Milesii universi, nulla excepta ætate, capita rase-
rant, et ingentem præ se tulerant luctum: hæ enim
civitates maxime omnium, quas novimus, hospitii inter s-
jura coluerant. (2) Diverso modo fecere Athenienses. Hi
enim et aliis multis modis testatum fecerunt, quam acer-
bum ex Mileti expugnatione luctum perceperint; et, quum
Phrynichus drama scripsisset docuissetque, Mileti expu-
gnationem, in lacrimas eruperunt spectatores omnes, et
mille drachmis multatus est poeta, quod domesticarum
calamitatum memoriam refrixisset; legeque cautum est, ne
quis amplius hoc dramate uteretur.

XXII. Ita Miletus viduata est Milesiis. Samiorum vero
his, qui aliquid in bonis habebant, minime placuit id quod
ab ipsorum ducibus in gratiam Medorum erat factum.
Itaque statim a navali pugna deliberantes decreverunt,
prius quam in ipsorum terram advenisset Æaces tyrannus,
navibus in coloniam emigrare, nec manere dum Medis et
Æaci servire cogerentur. (2) Etenim per idem tempus
Zancleæ ex Sicilia nuncios miserant in Ioniam, qui Ionas
ad Calactam invitarent, ubi Ionicam condi urbem Zancleæ
cupiebant. Est autem hæc Cale Acte (*Pulcrum littus*)
quæ vocatur, Siciliæ tractus, Tyrreniæ obversus. (3) Illis
igitur invitantibus, soli ex Ionibus Samii in coloniam abie-
runt, cum eisque Milesii, qui patriæ calamitatem effugerant.

XXIII. Interim res accidit hujusmodi. Samii, dum Sici-
liam petunt, in Locris erant Epizephyriis, et Zancleæ cum
rege ipsorum, cui nomen erat Scythies, urbem aliquam
Siciliæ obsidebant, quam expugnare cupidi erant. (2)
Ea re cognita, Anaxilaus Rhegii tyrannus, infensus tunc
Zancleis, cum Samiis egit, monens eos omittendam esse,
quam peterent, Calactam, occupandamque Zanclam, viris
tuum vacuum. (3) Et Samii, dicto audientes, Zanclam
tenuere. Zancleæ, ut occupatam suam urbem audire, ad
opem ferendam adcurrunt, advocato etiam Hippocrate,
Gelæ tyranno, cui cum illis societas erat. (4) At Hippocra-
tes, postquam cum exercitu tamquam opem illis laturus ad-
venit, ipse Scythiam Zancleorum monarcham, qui urbem
amiserat, fratremque ejus Pythogenem, compedibus vinctos
in oppidum Inycum misit; reliquos autem Zancleæos, fœdere
cum Samiis inito, et fide data acceptaque, prodidit. (5) Mer-
ces ei a Samiis hæc erat stipulata, ut omnium quæ moveri
possent mancipiorumque, quæ in urbe essent, dimidiam
partem Hippocrates acciperet; quæ vero in agris essent,

πάντα Ἱπποκράτεια λαγχάνειν. (6) Τοὺς μὲν δὲ πλεῖνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτοὺς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δῆσας, τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτῶν τριηκοσίους ἔδωκε τοῖσι Σαμίοισι κατασφάζειν οὐ μέντοι οἱ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα.

XXIV. Σχύθης δὲ δὲ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος ἐκ τῆς Ἰνύκου ἐκδιδρῆσκει ἐς Ἱμέρην, ἐκ δὲ ταύτης παρῆν ἐς τὴν Ἀσίην καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλέα Δαρείον. (2) Καὶ μιν ἐνόμισε Δαρείος πάντων ἀνδρῶν δικαιοτά-
10 τον εἶναι, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἐωυτὸν ἀνέβησαν· καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλέα ἐς Σικελίην ἀπίκετο καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Σικελίης ὀπίσω παρὰ βασιλέα, ἐς δὲ γῆραί μιν μέγα ὀλίγος ἔων ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ ἀπαλαχθέντες Μήδων ἀπονητὶ πόλιν
15 καλλίστην Ζάγκλην περιεβέβλητο.

XXV. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην Φοίνικες κελευσάντων Περσέων κατήγον ἐς Σάμον Αἰάκεα τὸν Συλοσῶντος ὡς πολλοῦ τε ἀξίον γε-
20 νόμενον σφίσι καὶ μεγάλα κατεργασάμενον· (2) καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποστάντων ἀπὸ Δαρείου διὰ τὴν ἐκλείψιν τῶν νεῶν τὴν ἐν τῇ ναυμαχίῃ οὔτε ἡ πόλις οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἀλούσης αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι, τὰς μὲν ἐθελοντὴν τῶν πολλῶν ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο.

25 XXVI. Ταῦτα μὲν δὲ οὕτω ἐγένετο, Ἰστιαίῳ δὲ τῷ Μιλήσιῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων δολκάδας ἐκπλωούσας ἐκ τοῦ Πόντου ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μίλητον γέγονενα. (2) Τὰ μὲν δὲ περὶ Ἑλλήσποντον ἔχοντα πρήγματα ἐπιτρά-
30 πει Βισαλτῇ Ἀπολλοφάνεος παιδὶ Ἀδουδηνῷ, αὐτὸς δὲ ἔχων Λεσβίους ἐς Χίον ἐπλωε, καὶ Χίων φρουρῇ οὐ προσειμένη μιν συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλυμμένοις. τῆς Χίως χώρας. (3) Τούτων τε δὲ ἐφόνευσε συχνούς, καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἳ δὲ κεκακωμένοι ἐκ τῆς ναυ-
35 μαχίης, ὁ Ἰστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε, ἐκ Πολίχνης τῆς Χίων ὁρμώμενος.

XXVII. Φιλέει δὲ κως προσημαίνειν, εὖτ' ἂν μέλλῃ μεγάλα κακὰ ἢ πόλις ἢ ἐθνὴ ἐσεσθαι καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήϊα μεγάλα ἐγένετο. Τοῦτο
40 μὲν σφι πέμψασι ἐς Δελφούς· χορὸν νενηνίων ἑκατὸν δύο μῶνοι τούτων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὁκτώ τε καὶ ἐνενηνίοντα αὐτῶν λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπῆνεικε· (2) τοῦτο δὲ ἐν τῇ πόλει τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγῳ πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδάσκομένοις
45 ἐνέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι παίδων εἰς μῶνος ἀπέφυγε. (3) Ταῦτα μὲν σφι σημήϊα ὁ θεὸς προέδειξε, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχία ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε, ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεγένετο Ἰστιαῖος Λεσβίους ἄγων· κεκακωμένων δὲ τῶν Χίων,
50 καταστροφὴν εὐπετέως αὐτῶν ἐποίησατο.

XXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον, ἄγων Ἰώνων καὶ Αἰολέων συχνούς. Περιε-
τημένη δὲ οἱ Θάσον ἦλθε ἀγγελία ὡς οἱ Φοίνικες ἀνα-
πλώουσι ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. (2)

ea cuncta sortiretur. (6) Igitur Zancleorum plerosque ipse mancipiorum loco in vinculis habuit, eminentiores autem illorum trecentos Samiis tradidit interficiendos : at ab hac quidem culpa Samii abstinere.

XXIV. Scythes vero, Zancleorum monarcha, ex Inyco Himeram profugit ; indeque in Asiam profectus, ad regem Darium adscendit. (2) Et hunc Darius justissimum judicavit virorum omnium, qui ex Græcia ad ipsum ascendebant : nam venia a rege impetrata in Siciliam redierat, rursusque ex Sicilia ad regem erat reversus. Denique senex et beatus apud Persas e vita discessit. Ita igitur Samii, procul a Medis profecti, nullo labore pulcherrima urbe Zancle sunt potiti.

XXV. Post peractam pro Mileto navalem pugnam, Phoenices ex Persarum mandato Æacem, Sylosontis filium, Samum reduxerunt, utpote qui utilissimam illis egregiamque operam præstitisset. (2) Et solis, ex omnibus qui a Dario defecerant, Samiis neque urbs neque templa incensa sunt, propterea quod naves eorum in pugna navali socios deseruerant. Capta vero Mileto, profinus Caria in potestatem venit Persarum, aliis oppidis ultro sese deditibus, aliis vi ad obsequium redactis.

XXVI. Atque ita hæc res gestæ sunt. Histiaeus autem Milesio circa Byzantium versanti et Ionum onerarias naves e Ponto venientes intercipienti, adfertur nuncius de rebus ad Miletum gestis. (2) Itaque, rebus ad Hellespontum Bisaltæ Abydeno permissis, Apollophanis filio, ipse secum sumptis Lesbiis Chium navigavit. Ubi quum non reciperet eum Chiorum præsidium, acie cum his congressus est in Cælis (*id est Cavis*) quæ vocantur Chiæ terræ ; (3) et eorum multos interfecit : mox reliquos etiam Chios, quippe navali pugna misere adfectos, sub potestatem suam Histiaeus, Lesbiis adjutus, redegit, ex Polichna Chiorum oppido impetu facto.

XXVII. Solet autem deus ante significare, quando magna mala civitati aut populo cuipiam imminet ; atque etiam Chiis ante has calamitates ingentia signa acciderant. Primum enim, quum centum juvenum chorum Delphos misissent, non nisi duo ex his redierant, cæteris octo et nonaginta peste absumptis : (2) tum per idem tempus, laud multo ante navalem pugnam, super puerorum capitibus literas discentium tectum corruerat, ut de centum et viginti pueris unus solus evaserit. (3) His signis a deo ante ostensis, deinde secuta pugna navalis in genu projecit civitatem ; post pugnam vero navalem supervenit Histiaeus cum Lesbiis, et Chios jam ante adtritros facile prorsus depressit.

XXVIII. Inde Thaso arma Histiaeus intulit, magnam Ionum et Æolensium manum secum ducens. Dum vero Thasum circumsidet, adfertur ei nuncius, Phoenices Mileto profectos reliquam Ioniam navibus petere. (2) Quo

Πυθόμενος δὲ ταῦτα Θάσον μὲν ἀπόρρητον λείπει, αὐ-
τὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἡπείγετο ἄγων πᾶσαν τὴν στρα-
τιήν. Ἐκ Λέσβου δὲ λεξιμανύσης οἱ τῆς στρατιῆς
πέρην διαβαίνει, ἐκ τοῦ Ἀταρνεὸς ὡς ἀμύσων τὸν σι-
5 ρον, τὸν τε ἐνθεύτην καὶ τὸν ἐκ Καϊκού πεδίου, τὸν
τῶν Μυσῶν. (3) Ἐν δὲ τούτοις τοῖς χωρίοις ἐτύγγανε
ἔων Ἀρπαγὸς ἀνὴρ Πέρσης, στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ
ὀλίγης, ὃς οἱ ἀποθάντι συμβαλὼν αὐτὸν τε Ἰστιαῖον
ζωγρὴν ἔλαβε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλέω διέ-
10 φεیره.

XXIX. Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἰστιαῖος ὧδε. Ὡς ἐμά-
χοντο οἱ Ἕλληνες τοῖς Πέρσῃσι ἐν τῇ Μαλήνῃ τῆς
Ἀταρνεΐτιδος χώρας, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ
πολλόν, ἡ δὲ ἵππος ὑπερον δρμηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖς
15 Ἕλλησι. Τό τε δὴ ἔργον τῆς ἵππου τοῦτο ἐγένετο, (2)
καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰστιαῖος ἐλπίζων
οὐκ ἀπολέσθαι ὑπὸ βασιλέως διὰ τὴν παρούσαν ἀμαρ-
τάδα φιλοψυχὴν τοιγύνη τινα ἀναίρεται· ὡς φεύγων
τε κατελαμβάνετο ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσῃσι καὶ ὡς καταίρε-
20 ὁμος ὑπ' αὐτοῦ ἐμελλε συγκεντηθῆσεσθαι, Περσίδα
γλώσσαν μετεῖς καταμηνύει ἑωυτὸν ὡς εἶη Ἰστιαῖος ὁ
Μιλήσιος.

XXX. Εἰ μὲν νυν, ὡς ἐζωγρήθη, ἀνάχθη ἀγόμενος
παρὰ βασιλέα Δαρεῖον, ὃ δ' οὐτ' ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν
25 δοκέειν ἐμοί, ἀπῆκε τ' ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίην· νῦν δὲ μιν
αὐτῶν τε τούτων εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν αὐτῷ
μέγας παρὰ βασιλεῖ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρ-
δίῳ ὑπαρχὸς καὶ ὁ λαδῶν Ἀρπαγὸς, ὡς ἀπύκετο ἀγό-
μενος ἐς Σάρδεις, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταύτη ἀνε-
30 σταύρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες ἀνήνεικαν
παρὰ βασιλέα Δαρεῖον ἐς Σοῦσα. (2) Δαρεῖος δὲ
πυθόμενος ταῦτα καὶ ἐπαίτιησάμενος τοὺς ταῦτα ποιή-
σαντας ὅτι μιν οὐ ζῶντας ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ,
τὴν κεφαλὴν τὴν Ἰστιαίου λούσαντάς τε καὶ περιστεί-
35 λαντάς εὖ ἐνετελιματο θάψαι ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ
τε καὶ Πέρσῃσι εὐεργέτην. Τὰ μὲν περὶ Ἰστιαίου
οὕτω ἔσχε.

XXXI. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων χειμε-
ρίσας περὶ Μίλητον, τῷ δευτέρῳ ἔτει ὡς ἀνέπλωσε,
40 αἰρέει εὐπετέως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἡπείρῳ κειμέ-
νας, Χίον καὶ Λέσβον καὶ Τένεδον. (2) Ὅπως δὲ
λάβοι τινα τῶν νήσων, ὡς ἐκάστην αἰρέοντες οἱ βάρβα-
ροι ἐσαγίνευον τοὺς ἀνθρώπους. Σαγηνέουσι δὲ τόνδε
τὸν τρόπον· ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀψάμενος τῆς χειρὸς ἐκ θαλάσ-
45 σης τῆς βορρῆς ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι, καὶ ἐπειτεν
διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀν-
θρώπους. (3) Ἀφρον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλεις
τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτὰ, πλὴν οὐκ ἐσαγίνευον τοὺς
ἀνθρώπους· οὐ γὰρ οἶά τ' ἦν.

60 XXXII. Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐψέυ-
σαντο τὰς ἀπειλὰς τὰς ἐπηπειλήσαν τοῖς Ἴωσι στρα-
τοπεδευόμενοις ἐναντία σφίσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ ἐπε-
κράτησαν τῶν πολλῶν, παῖδας τε τοὺς εὐειδεστάτους
ἐκλεγόμενοι ἐξέταμνον καὶ ἐποίηον ἀντὶ τοῦ εἶναι

cognito, Thasum inexpugnatam relinquens, Lesbum con-
tendit, universis copiis secum ductis. Lesbo vero, quum
fame laboraret exercitus, in continentem trajecit, frumen-
tum demelere et ex Atarneo cogitans, et ex Caico campo
Mysorum ditionis. (3) At fuit forte in ea regione Harpagus
Persa, haud exigui dux exercitus : qui, cum illo in terram
egresso commissa pugna, et ipsum Histiaeum vivum cepit,
et majorem copiarum illius partem interfecit.

XXIX. Captus est autem Histiaeus hoc modo. Commis-
so Græcos inter et Persas prælio in Malena agri Atarnensis,
per satis longum tempus æquo Marte pugnatum est ; ad
extremum vero immissus est Græcis equitatus, qui pu-
gnam hanc confecit : (2) et in fugam versis Græcis, Hi-
stiaeus, sperans se ob admissam culpam non supplicio ad-
fectum iri a rege, talem quemdam vitæ amorem concepit :
quum fugientem adsecutus esset homo Persa, qui jam in eo
erat ut deprehensum confoderet, Persico ille sermone ho-
minem adloquens, esse se Histiaeum Milesium indicavit.

XXX. Qui si in vita fuisset servatus, et ad Darium re-
gem adductus, puto equidem nihil mali fuisse eum passu-
rum, remissurumque ei culpam fuisse regem. Nunc hanc
ipsam ob causam, ne salvus evaderet iterumque mi-
gnus fieret apud regem, Artaphernes Sardium præfectus, ei
qui illum captivum fecerat Harpagus, ut Sardes adductus
est Histiaeus, corpus illius suspenderunt e cruce, caput an-
tam, sale conditum, Susa ad Darium regem miserunt. (2)
Quibus rebus cognitis Darius, vituperatis his qui hoc fe-
cerant, quod non vivum illum in suum conspectum ad-
duxissent, caput Histiaei lotum et bene curatum jussit
sepeliri, ut viri de se et de Persis præclare meriti. Hoc
igitur fato functus Histiaeus est.

XXXI. Jam navalis Persarum exercitus, postquam circa
Miletum hiemaverat, sequenti anno inde profectus, insu-
las facile cepit haud procul a continente sitas, Chium et
Lesbum et Tenedum. (2) Quarum insularum ut quaque
potiti erant barbari, incolas omnes indagine cinctos capie-
bant. Indagine autem cingunt hoc modo : vir virum
manu prehensens, a mari septemtrionali ad australe perti-
nentes, totam pervadunt insulam, atque ita homines ve-
nantur. (3) Pariter vero etiam Ionicas in continente ce-
perunt civitates, nisi quod ibi homines non indagine cinctos
venati sunt ; neque enim fieri id poterat.

XXXII. Tunc vero Persarum duces vera præstiterunt
ea, quæ minati Ionibus erant, quum illi ex adverso ca-
stra haberent. (2) Postquam enim urbibus potiti sunt,
selectos puerorum formosissimos castrabant, ex viris eunu-
chos facientes ; et virgines forma præcellentes abducebant

ἐνόρχιας εὐνούχους, καὶ παρθένους τὰς καλλιστευού-
σας ἀνασπύστους παρὰ βασιλέα· ταῦτά τε δὴ ἐποίουν,
καὶ τὰς πόλιας ἐνετίμπρασαν αὐτοῖσι ἱροῖσι. (3) Οὕτω
δὴ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ
6 Λυδῶν, δις δὲ ἐπεξῆς τότε ὑπὸ Περσέων.

XXXIII. Ἀπὸ δὲ Ἰωνῆς ἀπαλλασόμενος ὁ ναυτι-
κὸς στρατὸς τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλώνοντι τοῦ Ἑλλησ-
πόντου αἶρεε πάντα· τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι Πέρ-
σης ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἤπειρον. (2) Εἰσι
10 δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἶδε τοῦ Ἑλλησπόντου, Χερσονήσος
τε, ἐν τῇ πόλει συχναὶ ἐνεῖσι, καὶ Περὶνθος καὶ τὰ
τείχεα τὰ ἐπὶ Θρηάκης καὶ Σηλυβρίας τε καὶ Βυζάντιον.
(3) Βυζάντιοι μὲν νυν καὶ οἱ πέρηθε Καλχηδόνιοι
οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλώνοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἴχοντο
15 ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην ἔσω ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον,
καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἰκίσαν· οἱ δὲ Φοίνικες
κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθείσας
τράπονται ἐπὶ τε Προκόννησον καὶ Ἀρτάκην, πυρὶ δὲ
καὶ ταύτας νεύμαντες ἐπλώουν αὐτὴς ἐς τὴν Χερσονήσον,
20 ἐξαιρήσαντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πόλιν, ὅσας πρότε-
ρον προσσχόντες οὐ κατέσυραν. (4) Ἐπὶ δὲ Κύζικον
οὐδὲ ἐπλώσαν ἀρχὴν αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτει πρό-
τερον τοῦ Φοινίκων ἔσπλου ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασι-
λέϊ, Οἰδάρει τῷ Μεγαβάζου διμολογήσαντες, τῷ
25 ἐν Δασκυλείῳ ὑπάρχῳ. Τῆς δὲ Χερσονήσου, πλὴν
Καρδίας πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώσαντο οἱ
Φοίνικες.

XXXIV. Ἐτυράννευε δὲ αὐτέων μέχρι τότε Μι-
τιάδης ὁ Κίμωνος τοῦ Στισταγόρου, κτησαμένου τὴν
30 ἀρχὴν ταύτην πρότερον Μιτιάδου τοῦ Κυφέλου τρώ-
πι τοῦ ὧδε. ἔχον Δολογχοὶ Θρηάικες τὴν Χερσονή-
σον ταύτην. (2) Οὗτοι ὦν οἱ Δολογχοὶ πιεσθέντες πο-
λέμῳ ὑπ' Ἀψινθίων ἐς Δελφούς ἐπεμψαν τοὺς βασιλεῖς
περὶ τοῦ πολέμου χρησόμενους. Ἡ δὲ Πυθίῃ σφι
35 ἀνέειλε οἰκιστὴν ἐπάγεσθαι ἐπὶ τὴν γῶρην τοῦτον ὃς ἂν
σφας ἀπιόντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρῶτος ἐπὶ ξείνια καλέσῃ.
(3) Ἰόντες δὲ οἱ Δολογχοὶ τὴν ἱρὴν ὁδὸν διὰ Φωκίων τε
καὶ Βιωτῶν ἤϊσαν· καὶ σφας ὡς οὐδεὶς ἐκάλεε, ἐκτρά-
πονται ἐπ' Ἀθηναίους.

XXXV. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνῃσι τηλικαῦτα εἶχε μὲν
τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευε καὶ
Μιτιάδης ὁ Κυφέλου ἐὼν οἰκίης τεθριποτρόφου, τὰ
μὲν ἀνάκαθεν ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς, τὰ
δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἰάντος παιδὸς
45 γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. (2)
Οὗτος ὁ Μιτιάδης κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροις τοῖσι
ἑωυτοῦ, ὁρέων τοὺς Δολογχοὺς παριόντας ἐσθῆτα οὐκ
ἐγχωρίην ἔχοντας καὶ αἰχμὰς προσεβώσατο καὶ σφι
προσελθοῦσι ἐπηγγεῖλατο καταγωγὴν καὶ ξείνια. (3)
60 Οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξέφαινον
πᾶν οἱ τὸ μαντήϊον, ἐκρήξαντες δὲ ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ
θεῷ μιν πείθεσθαι. Μιτιάδεα δὲ ἀκούσαντα παρα-
τίκα ἐπεισε ὁ λόγος οἷα ἀχρόμενόν τε τῇ Πεισιστράτου
ἀρχῇ καὶ βουλούμενον ἐκποδῶν εἶναι. (4) Αὐτίκα δὲ

ad regem : et hæc igitur faciebant et urbes cum ipsis templis
incendio cremabant. (3) Atque sic tertio in servitutem
Jones redacti sunt : primum a Lydis, et his deinceps tunc a
Persis.

XXXIII. Post hæc, relicta Ionia, navalis exercitus omnia
Hellesponti loca, quæ ad sinistram sunt intrant, sube-
git : nam, quæ a dextra sunt, ea Persæ jam ipsi per se,
terra adgressi, suam in potestatem redegerant. (2) Sunt au-
tem ad Hellespontum in Eutropa loca hæc : Chersonesus,
in qua complura insunt oppida, tum Perinthus, et castella
Thracia, et Selybria, et Byzantium. (3) Jam Byzantii qui-
dem, et his ex adverso oppositi Calchedonii, ne expecta-
runt quidem Phœnicie classis adventum ; sed, relictis suis
sedibus, introrsus in Pontum Euxinum se receperunt, ibi-
que urbem condiderunt Mesembriam. Phœnices vero, in-
censis his quæ nominavi locis, contra Proconnesum et
Artacam se converterunt : quibus et ipsis igni datis, ite-
rum in Chersonesum navigarunt, reliquas urbes expugna-
turi, quas superiori adpulsu non everterant. (4) Adver-
sus Cyzicum vero cursum omnino non direxerunt : nam
Cyziceni ipsi jam ante Phœnicum adventum in obsequio
erant regis Persarum, deditionem cum Cebare pacti, Me-
gabazi filio, Dascylei præfecto. Chersonesi vero, una
Cardia excepta, reliquis omnibus urbibus potiti sunt Phœ-
nices.

XXXIV. Tyrannus tunc Chersonesi Miltiades erat, Ci-
monis filius, Stesagoræ nepos : quod regnum primus olim
susceperat Miltiades, Cypseli filius, hoc modo. Tenebant
hanc Chersonesum Dolonci Thracæ. (2) Hi, bello pressi
ab Apsinthiis, reges suos miserant Delphos, qui de hoc
bello oraculum consulerent ; quibus Pythia respondit,
colonie conditorem in hanc regionem secum adducerent
eum, qui ipsos, postquam templo egressi essent, primus
ad hospitium vocasset. (3) Rediere Dolonci sacra via,
per Phocences et Bœotos : ubi quum nemo eos vocasset,
Athens deflectunt.

XXXV. Erat tunc Athenis summa potestas penes Pisi-
stratum : cæterum dominabatur etiam Miltiades Cypseli
filius, e familia quadrigas alente ; originem quidem generis
ab Æaco ex Ægina repelens, sed recentiori memoria civis
Atheniensis ; Philæus enim, Ajacis filius, primus ex hac
familia in civium Atheniensium numerum erat receptus.
(2) Hic Miltiades, in vestibulo ædium suarum sedens,
quum prætereuntes conspiceret Doloncos, vestem gesta-
ntes extraneam et lanceas, inclamavit illos ; accedentibusque
deversorium et hospitalia officia obtulit. (3) Tum illi,
accepta conditione, hospitio ab eo recepti, totum hospiti
effatum oraculi aperuerunt, rogaruntque eundem ut deo
obsequeretur. Quorum audito sermone, protinus persua-
sus Miltiades est, quippe ægre ferens Pisistrati imperium,
et procul ipse abesse cupiens. (4) Itaque extemplo Del-

ἑστᾶλη ἐς Δελφοῦς, ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποίη τά περ αὐτοῦ οἱ Δολογχοὶ προσεδέοντο.

XXXVI. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς Πυθίης, οὗτω δὴ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, Ὀλύμπια ἀναραιρηκώς πρότερον τούτων τεθρίπῳ, τότε παραλαβὼν Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλόμενον μετέγειν τοῦ στολοῦ ἐπλωε ἅμα τοῖσι Δολόγχοις, καὶ ἔσχε τὴν χώραν καὶ μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. (2) Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀπετείχισε τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου ἐκ Καρδίας πόλιος ἐς Πακτύην, ἵνα μὴ ἔροιεν σφῆας οἱ Ἀψινθιοὶ οὐδέποτε ἐσβάλλοντες ἐς τὴν χώραν. Εἰσι δὲ οὗτοι στάδιοι ἑξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσόνησος ἔσω πᾶσά ἐστι σταδίων εἴκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μῆκος.

XXXVII. Ἀποτείχισας ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου ὁ Μιλτιάδης, καὶ τοὺς Ἀψινθίους τρόπῳ τοιούτῳ ὥσάμενος, τῶν λοιπῶν πρῶτοις ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖσι· καὶ μιν οἱ Λαμψακηνοὶ λογήσαντες αἰρέουσιν ζωγρίῃ. (2) Ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κροίσῳ τῷ Λυδῷ ἐν γνύμῃ γεγονώς· πυθόμενος ὦν ὁ Κροῖσος ταῦτα, πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακηνοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μὴ, σφῆας πίτυος τρόπον ἠπειλεε ἐκτρίψειν. (3) Πλανεωμένων δὲ τῶν Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοις τί ἐθέλει τὸ ἔπος εἶναι τό σφι ἠπειλήσεν ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίψειν, μόγις κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων εἶπε τὸ ἔον, ὅτι πίτυς μούνη δενδρέων πάντων ἔκκοπεῖσα βλαστὸν οὐδένα μετρίει, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξαπολλύται. Δείσαντες ὦν οἱ Λαμψακηνοὶ Κροῖσον, λύσαντες μετήξαν Μιλτιάδεα.

XXXVIII. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκρεύει, μετὰ δὲ τελευτᾷ ἄπαις, τὴν ἀρχὴν τε καὶ τὰ χρήματα παραδούς Σησαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδὶ ὁμομητρίῳ. Καὶ οἱ τελευτήσαντι Χερσονησιταὶ θύουσι ὡς νόμος οἰκιστῇ, καὶ ἄγῳνα ἱππικὸν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστάσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. (2) Πολέμου δὲ ἔοντος πρὸς Λαμψακηνοὺς καὶ Σησαγόρεα κατέλαβε ἀποθανέειν ἄπαιδα, πληγέντα τὴν κεφαλὴν πελέκει ἐν τῷ πρυτανείῳ πρὸς ἀνδρὸς αὐτομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποδερμότερου τῷ ἔργῳ.

XXXIX. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Σησαγόρῳ τρόπῳ τοιούτῳ, ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Σησαγόρῳ δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφεόν, καταλαμψόμενον τὰ πράγματα ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστελλοῦσι τριήρει οἱ Πεισιστρατίδαι, οἳ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐποίησαν εὖ ὡς οὐ συνειδότες ᾔθην τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. (2) Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσόνησον εἶχε κατ' οἴκους, τὸν ἀδελφὸν Σησαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμέων. Οἱ δὲ Χερσονησιταὶ πυνθανόμενοι ταῦτα συνελθόντες ἀπὸ πασῶν τῶν πολιῶν οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν, κοινῷ δὲ στολῇ ἀπικόμενοι ὡς συλλυπητῆστοι ἐδέσθην ὑπ' αὐτοῦ. (3) Μιλτιάδης τε δὴ ἴσχει τὴν Χερσόνησον, πεντακοσίους βόσκων ἐπικυρούρας, καὶ

phos profectus, consuluit oraculum, an faceret quod eum Dolonci rogassent.

XXXVI. Quod ubi etiam Pythia facere jussit, ita Miltiades Cypseli filius, qui ante id tempus quadrigæ curriculo victoriam Olympiæ reportaverat, tunc, adsumptis quicumque ex Atheniensibus protectionis esse socii voluerant, una cum Doloncibus navigavit: et, postquam terram illam tenuit, ab his ipsis qui eum adduxerant tyrannus est constitutus. (2) Is igitur primo isthmum Chersonesi muro interceptit, ex Cardia urbe usque Pactyam; ne possent Apsinthii incursionibus vastare regionem. Est autem latitudo isthmi illius stadia sex et triginta; longitudo vero Chersonesi ab hoc isthmo introrsum est quadringentorum et viginti stadiorum.

XXXVII. Faucibus Chersonesi muro interceptis, eaque ratione expulsis Apsinthiis, primis cæterorum Lampsacenis arma Miltiades intulit: quo bello a Lampsacenis, structis insidiis, vivus captus est. (2) Erat autem Miltiades Cræso Lydo familiaris. Itaque re cognita, Cræsus præcone misso edixit Lampsacenis, saluum dimitterent Miltiadem: id ni fecissent, minatus est, pinus arboris in modum se illos excisurum. (3) Incertis Lampsacenis, disceptantibusque inter se quid sibi vellet hoc verbum, quod ipsis minatus Cræsus esset, pinus in modum se illos excisurum, postremo tandem seniorum quispiam verum docuit, scilicet pinum solam ex cunctis arboribus, postquam excisa sit, nullum amplius germen edere, sed funditus perire. Igitur Cræsum metuens Lampsaceni Miltiadem solutis vinculis liberum dimiserunt.

XXXVIII. Hic igitur, postquam opera Cræsi salvus evasit, deinde sine liberis obiit, regno et rebus suis omnibus Stesagoræ relictis, Cimonis filio, fratris sui eadem matre nati. Et ei vita functo sacra faciunt Chersonitæ, uti mos est conditori facere; et equestre gymnicumque in illius honorem certamen celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare fas est. (2) Dum vero bellum geritur cum Lampsacenis, accidit ut Stesagoras quoque sine liberis vita discederet, securi caput percussus in prytaneo ab homine, qui in speciem transfuga, revera autem hostis erat isque ferventior.

XXXIX. Ita mortuo etiam Stesagora, deinde Miltiadem, Cimonis filium, mortui Stesagoræ fratrem, ad suscipiendum imperium cum triremi in Chersonesum miserunt Pisistratidæ; qui Athenis etiam eundem beneficiis promeruerant, quasi non conscii fuissent cædis patris illius Cimonis; quæ quo pacto patrata fuerit, in alia narrationis parte exponam. (2) Miltiades postquam in Chersonesum pervenit, domi se tenuit, tamquam mortui fratris Stesagoræ memoriam honorans. Quod ubi rescivere Chersonesitæ, congressi principes ex omnibus undique civitatibus, quum communi consilio simul omnes ad eum condolendi causa convenissent, in vincula ab illo conjecti sunt. (3) Atque ita Miltiades Chersonesum tenuit, quingentos alens satellites

γαμέει Ὀλόρου τοῦ Θρηάκιων βασιλέως θυγατέρα Ἥγησιπύλῃν.

XI. Οὗτος δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης νεωστὶ μὲν ἐληλύθει εἰς τὴν Χερσονήσον, καταλαμβάνει δὲ μιν ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτερα. Τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτει τούτων Σκύθας ἐκφεύγει Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλέως Δαρείου συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς Χερσονήσου ταύτης. (2) Τούτους ἐπιόντας οὐκ ὑπομείνας ὁ Μιλτιάδης ἐφευγε ἀπὸ Χερσονήσου, εἰς δ' οἷ τε Σκύθαι ἀπαλλάγησαν καὶ μιν οἱ Δόλογχοι κατήγαγον ὅπισω. Ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτει πρότερον ἐγεγόνει τῶν τότε μιν κατεχόντων.

XLI. Τότε δὲ πυνθανόμενος εἶναι τοὺς Φοίνικας ἐν Τενέδῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν παρόντων ἀπέπλωε εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὥσπερ ὠρμήθη ἐκ Καρδίας πόλιος, ἐπλωε διὰ τοῦ Μέλανος κόλπου παραμειβόμενος τὴν Χερσονήσον, καὶ οἱ Φοίνικες οἱ περιπίπτουσι τῇσι νηυσί. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσαρσι τῶν νεῶν καταφεύγει εἰς Ἴμβρον, τὴν δὲ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκοντες οἱ Φοίνικες. (3) Τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν Μιλτιάδῳ παίδων ὁ πρεσβύτατος ἄρχων Μητίοχος, οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρηάκιος ἐὼν θυγατὶς, ἀλλ' ἐξ ἄλλης καὶ τοῦτον ἅμα τῇ νηϊ εἶλον οἱ Φοίνικες, καὶ μιν πυθόμενοι ὡς εἴη Μιλτιάδῳ παῖς ἀνήγαγον παρὰ βασιλέα, δοκούντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι, ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἰωσι πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθῃσι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσεδέοντο λύσαντας τὴν σχεδὴν ἀποπλῶειν εἰς τὴν ἑσωτῶν. (4) Δαρεῖος δὲ, ὡς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν Μιλτιάδῳ ἀνήγαγον, ἐποίησε κακὸν μὲν οὐδὲν Μητίοχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά· καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτήσιν ἔδωκε καὶ Περσίδα γυναῖκα, ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο τὰ εἰς Πέρσας κεκοσμέεται.

XLII. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἰμβρου ἀπικνέεται εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων εἰς νεῖκος φέρον Ἰωσι, ἀλλὰ τὰδε μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἰωσι ἐγένετο τούτου τοῦ ἔτους. (2) Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος μεταπεμφόμενος ἀγγέλους ἐκ τῶν πολιῶν συνθήκας σφίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἰωνας ἠνάγκασε ποιέεσθαι, ἵνα δωσίδικοι εἶεν καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιν τε καὶ ἀγοιεν. (3) Ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιέειν, καὶ τὰς χώρας σφέων μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλεῖσι οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια, κατὰ δὲ τούτους μετρήσας φόρους ἔταξε ἐκάστοισι, οἱ κατὰ χώραν διατελέουσι ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ ἔτι καὶ ἐς ἡμῶς ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνηος ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὰ καὶ πρότερον εἶχον.

XLIII. Καὶ σφι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν. Ἄμα δὲ τῷ ἔαρι, τῶν ἄλλων καταλειμμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλέως, Μαρδόνιος ὁ Γωδρύειω κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος,

et uxorem duxit filiam Olori Thracum regis Hegesipylam.

XI. Hic igitur Cimonis filius Miltiades recentiori memoria in Chersonesum venerat : cui, ex quo advenit, alia acciderunt praesentibus graviora. Tertio enim ab his rebus superiori anno Scythas fugiens in exsilium abiit. Nempe Scythae Nomades, a Dario rege irritati, junctis viribus usque in hanc Chersonesum invaserunt : (2) quorum adventum exspectare non ausus Miltiades e Chersoneso profugit ; donec, regressis Scythis, Dolonci eum reduxerunt. Haec igitur tertio anno ante ea quae nunc ei acciderunt, acta sunt.

XLI. Nunc vero, ubi Phoenices in Tenedo esse cognovit, quinque triremibus ex his, quae ad manus erant, pecunia et aliis rebus pretiosis impletis Athenas navigavit. Dum vero, ex Cardia urbe profectus, per Melanem sinum navigans, praetervehitur Chersonesum, occurrunt navibus ejus Phoenices. (2) Et ipse quidem Miltiades cum quattuor navibus Imbrum eflugit ; quintam vero persequentibus Phoenices ceperunt, (3) cui navi praefectus tum erat Miltiades filius natu maximus Metiochus, non ex Olori Thracis filia natus, sed ex alia uxore : atque hunc simul cum navi ceperunt Phoenices. Qui, ut resciverunt Miltiadis esse filium, ad regem eum abduxerunt, ingentem existimantes gratiam se inituros propter sententiam quam in Ionum concilio dixerat Miltiades, quum illos hortaretur obtemperare Scythas rogantibus, ut pontem solverent Iones domumque navigarent. (4) At Darius, postquam ad eum Phoenices Metiochum Miltiadis filium adduxerunt, nihil Metiocho mali fecit, sed multa in eum beneficia contulit : nam et domum et possessiones ei dedit, et Persicam uxorem, ex qua ei nati sunt filii, qui Persarum ordini sunt adscripti.

XLII. Miltiades vero ex Imbro Athenas pervenit. Atque eo anno nihil amplius hostile adversus Ionas a Persis susceptum est ; immo vero haec valde utilia Ionibus hoc anno contigere. (2) Artaphernes, Sardium praefectus, arcessitis legatis ex civitatibus, coegit Ionas, ut pactiones mutuas facerent de litibus ex juris formula dirimendis, nec porro vi et armis inter se agerent. (3) Et hoc eos sacre coegit, et terras eorundem dimensus per parasangas (sic Persae mensuram vocant triginta stadiorum), tributa quibusque imposuit, quae ab illo inde tempore constanter ad eam usque aetatem eadem manent, sicut ab Artapherne constituta sunt : constituta autem ab illo sunt fere eadem conditione atque prius fuerant.

XLIII. Et haec quidem pacata illis contigerunt. Primo autem vere, reliquis imperatoribus domum dimissis a rege, Mardonius Gobryae filius ad mare descendit, ingentem et pedestrem exercitum ducens, et navalem. Aetate juve-

πολλὸν δὲ ναυτικὸν, ἡλικίην τε νέος ἔων καὶ νεωστὶ γαμητικῶς βασιλείῳ Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστην. (2) Ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος ἐπέτε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίᾳ, αὐτὸς μὲν ἐπιβάς ἐπὶ νεὸς ἐκομίζετο ἅμα τῇσι ἄλλῃσι νηυσὶ, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. (3) Ὡς δὲ παραπλώων τὴν Ἀσίην ἀπίκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον ὄμμα ἐρέω τοῖσι μὴ ἀποδεχομένοις Ἑλλήνων Περσέων τοῖσι ἐπτά Ὀτάνεα γνώμην ἀποδέεσθαι ὡς χρεὼν εἴη δημοκρατέεσθαι Πέρσας· τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰωνίων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας κατίστα ἐς τὰς πόλεις. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας ἡπείγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ συνελέχθη μὲν γρῆμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ πεζὸς στρατὸς πολλός, διαδάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης, ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας.

XLIV. Αὗται μὲν ὦν σφι πρόσχημα ἔσαν τοῦ στόλου· ἀτὰρ ἐν νόμῳ ἔχοντες δσας ἂν πλείστας δύναιντο καταστρέφειν τῶν Ἑλληνίδων πολλίων, τοῦτο μὲν δὴ τῇσι νηυσὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους κατεστρέψαντο, τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνας πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτήσαντο· τὰ γὰρ ἐντὸς Μακεδόνων ἔθνεα πάντα σφι ᾗδῃ ἦν ὑποχείρεια γεγονότα. (2) Ἐκ μὲν δὴ Θάσιου διαβαλόντες πέρην ὑπὸ τὴν ἡπειρόν ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου, ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὁρμυόμενοι τὸν Ἀθῶν περιέβαλλον. Ἐπιπεσόν δὲ σφι περιπλώουσι βορέης ἄνεμος μέγας τε καὶ ἄπορος κάρτα τρηχέως περιέσπεε πληθεῖ πολλὰς τῶν νεῶν ἐχθάλλων πρὸς τὸν Ἀθῶν. (3) Λέγεται γὰρ κατὰ τριηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διασπαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων· ὥστε γὰρ θηριωδестаτῆς ἐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἀθῶν, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθείροντο ἀρπαζόμενοι, οἱ δὲ πρὸς τὰς πέτραις ἀρασσόμενοι· οἱ δὲ αὐτῶν νέειν οὐκ ἡπιστάτο καὶ κατὰ τοῦτο διεφθείροντο, οἱ δὲ ῥίγει. Ὁ μὲν δὲ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἐπρῆσσε.

XLV. Μαρδόνιῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίᾳ νυκτὸς Βρύγοι Ὀρήϊκες ἐπεχείρησαν· καὶ σφῶν πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τραυματίζουσι. Οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπηνέστη ἐκ τῶν χωρέων τούτων Μαρδόνιος πρὶν ἢ σφῆας ὑποχειρίους ἐποιήσατο. (2) Τούτους μέντοι καταστρεψάμενος ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους καὶ τῷ ναυτικῷ μεγάλως περὶ τὸν Ἀθῶν. Οὗτος μὲν νυν δὲ στόλος αἰσχροῦς ἀγωνισάμενος ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

XLVI. Δευτέρῳ δὲ ἔτει τούτων ὁ Δαρεῖος πρῶτα μὲν Θασίους διαβληθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγιτόνων ὡς ἀπόστασιν μηχανοίατο, πέμψας ἄγγελον ἐκέλευε σφῆας τὸ τεῖχος περιαιρέειν καὶ τὰς νέας ἐς Ἀδὸν ἄρα κομίζειν. (2) Οἱ γὰρ δὴ Θάσιοι, οἳ ἔπ' Ἰσθμίου τε τοῦ Μιλήσιου πολιορκηθέντες καὶ προσόδων ἐουσέων μεγάλων,

nis is erat, et nuper regis Darii filiam Artozostram duxerat uxorem. (2) Huic igitur exercitui praefectus Mardonius, postquam in Ciliciam pervenit, navem ipse conscendit, et cum reliquis navibus est profectus; pedestrem vero exercitum alii duces ad Hellespontum duxerunt. (3) Quum vero Asiam praeternavigans Mardonius ad Ioniam pervenisset, rem hic ego dicam maxime miram eis Graecis, qui sibi persuaderi non patiuntur, Otanen unum e septem illis Persis pro sententia dixisse, populare imperium apud Persas debere institui. Namque Mardonius, abrogato tyrannorum omnium inter Ionas imperio, popularem statum in civitatibus instituit. (4) Eo facto in Hellespontum properavit. Ut vero coacta est magna vis navium, et collectus ingens pedestris exercitus, navibus superato Hellesponto, per Europam iter fecerunt: proficiscebantur autem adversus Eretriam et Athenas.

XLIV. Nempe, contra has dirigi expeditionem, verbis praese ferebant. Ceterum, quum constitutum apud se haberent quam plurimas possent ex Graecis civitatibus subigere, primum Thasios classe adgressi, qui ne manus quidem contra illos sustulerant, sibi subjecerunt; tum pedestri exercitu Macedonas, post illos qui jam Persis serviebant, sub jugum miserunt: nam qui cis Macedoniam habitant populi, jam cuncti illis subjecti erant. (2) Dein navibus a Thaso continentem versus transvecti, secundum oram perrexerunt navigare usque Acanthum: tum Acantho profecti, Athon montem circumvehii instituerunt. Sed dum circumvehuntur, ingruens ventus boreas ingens, et contra quem eluctari nulla arte poterant, maximum navium numerum ad montem impulsas misere adflixit. (3) Aiunt enim ad trecentas ex navibus periisse, et hominum amplius viginti millia. Etenim quum belluis frequens admodum sit hoc circa Athon mare, alii a belluis rapti periere; alii vero ad petras adlisi; alii, quum natare non didicissent, hoc ipso periere; alii gelu. Haec clades classem adflixit.

XLV. Mardonium vero et pedestrem exercitum, quum in Macedonia castra haberet, noctu adgressi Brygi Thracas, magnum militum numerum occiderunt, ipsumque vulnerarunt Mardonium. At ne hi quidem servitutem a Persis imminentem effugere: etenim non prius ex his regionibus discessit Mardonius, quam in potestatem illos redeget. (2) Verumtamen, subactis his, retro duxit exercitum, quippe et terra clade a Brygis accepta, et mari maximam calamitatem ad Athon passus. Ita haec copiae, turpiter re gesta, in Asiam redierunt.

XLVI. Altero vero ab his rebus anno primum Thasios, a vicinis insimulatos quasi defectionem molirentur, misso nuncio jussit Darius diruere murum, et naves suas Abdera devehere. (2) Thasii enim, ex quo ab Histiae Miliesio fuerant obsessi, quum magni illis essent reditus publici,

ἐχρέοντο τοῖσι χρήμασι νέας τε ναυπηγούμενοι μακρὰς καὶ τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. Ἡ δὲ πρόσ-
δος σφι ἐγένετο ἐκ τε τῆς ἡπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετά-
λων. (1) Ἐκ μὲν γὰρ τῶν ἐκ Σκαπτῆς ὕλης τῶν
6 χρυσεῶν μετάλλων τὸ ἐπίπαν ὀδωκόοντα τάλαντα προσ-
ήϊε, ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ Θάσῳ ἐλάσσων μὲν τούτων,
συχνὰ δὲ οὕτω ὥστε τὸ ἐπίπαν Θασίοις ἐοῦσι καρπῶν
ἀτελέσι προσήϊε ἀπὸ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῶν μετάλλων
ἔτεος ἑκάστου διηκόσια τάλαντα, ὅτε δὲ τὸ πλείστον
10 προσῆλθε, τριηκόσια.

XLVII. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς τὰ μέταλλα ταῦτα,
καὶ μακρῶν ἦν αὐτῶν θωμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεῦ-
ρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἥτις
νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τούτου τῶν Φοίνικος τὸ οὐνομα
15 ἔσχε. (2) Τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικὰ ταῦτα ἐστὶ
τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλυμένου καὶ
Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρῆτικῆς, οὗρος μέγα ἀνε-
στραμμένον ἐν τῇ ζητῇσι.

XLVIII. Τοῦτο μὲν νῦν ἐστὶ τοιοῦτο· οἱ δὲ Θάσιοι
20 τῷ βασιλεῖ καλεύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κα-
τεῖλον καὶ τὰς νέας τὰς πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἀβδῆρα.
(2) Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεπειρᾶτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλή-
νων 8 τι ἐν νόμῳ ἔχοιεν, κότερα πολεμείν ἐωυτῷ ἢ πα-
ραδιδόναι σφέας αὐτούς. Διέπειμπε ὧν χήρυκας ἄλ-
25 λους ἄλλη τάξας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, καλεύων αἰτέειν
βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (3) Τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν
Ἑλλάδα ἔπειμπε, ἄλλους δὲ χήρυκας διέπειμπε ἐς τὰς
ἐωυτοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους,
καλεύων νέας τε μακρὰς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποιεῖ-
30 σθαι.

XLIX. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα, καὶ
τοῖσι ἤκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα χήρυξι πολλοὶ μὲν ἡπει-
ρωτέων ἔδωσαν τὰ προίσχτο αἰτέων ὁ Πέρσης, πάντες
δὲ νησιῶται ἐς τοὺς ἀπικοῖατο αἰτήσαντες. Οἱ τε δὴ
35 ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ καὶ δὴ
καὶ Αἰγινῇται. (2) Ποιήσασι δὲ σφι ταῦτα ἰθέως
Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο, δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς
Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας
στρατεύωνται. Καὶ ἄσμενοι προπάσις ἐπελάβοντο,
40 φοιτούντες τε ἐς τὴν Σπάρτην κατηγορεῖν τῶν Αἰγινη-
τέων τὰ πεποιήκοιεν προδόντες τὴν Ἑλλάδα.

L. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν κατηγορίαν Κλεομένης ὁ
Ἀναξανδρίδῳ βασιλεὺς ἐὼν Σπαρτιτῶν διεβή ἐς
Αἰγιναν, βουλόμενος συλλαβείν Αἰγινητέων τοὺς αἰ-
45 τιωτάτους. Ὡς δὲ ἐπειρᾶτο συλλαμβάνων, ἄλλοι τε
δὴ αὐτῷ ἐγένοντο ἀντίξοι τῶν Αἰγινητέων, ἐν δὲ δὴ
καὶ Κρίος ὁ Πολυκρίτου μάλιστα, ὃς οὐκ ἔφη αὐτὸν
οὐδένα ἄξειν χαίροντα Αἰγινητέων· (2) ἀνευ γάρ μιν
Σπαρτιτῶν τοῦ κοινῷ ποίειν ταῦτα, ὥπ' Ἀθηναίων
50 ἀναγνωσθέντα χρήμασι ἅμα γὰρ ἂν μιν τῷ ἑτέρῳ βα-
σιλεῖ ἐλθόντα συλλαμβάνειν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπι-
στολῆς τῆς Δημαρχίου. (3) Κλεομένης δὲ ἀπελαυνό-
μενος ἐκ τῆς Αἰγίνης εἶρετο τὸν Κρίον 8 τι οἱ εἴη τὸ
οὔνομα· ὃ δὲ οἱ τὸ ἐὼν ἔφρασε. Ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς

pecuniis suis utebantur ad construendas naves longas,
et ad validiorem murum urbi suæ circumducendum.
Erant autem illis reditus et ex continente et ex metallis. (3)
Certe ex his quæ in Scapte-Hyle metalla sunt, quæ sunt
auri fodinæ, omnino octoginta redibant talenta; ex his
vero quæ in ipsa Thæso, aliquanto quidem minus, sed ta-
men tantum, ut, quum Thasii essent vectigalium immunes
fructuum nomine pendendorum, ex continente et ex me-
tallis redirent iis omnino quotannis ducenta talenta, et,
quando plurimum redibat, trecenta.

XLVII. Vidi etiam ipse hæc metalla: quorum maxime
admiranda mihi visa sunt ea, quæ a Phœnicibus fuerant
inventa, qui cum Thaso insulam hanc condiderunt, quæ
nunc ab hoc Thaso Phœnice nomen traxit. (2) Sunt au-
tem Phœnicia hæc metalla inter duo Thasi loca, quorum
alteri Ænyra nomen est, alteri Cœnyra, adversus Samo-
thraciam: ingens mons est, quærendis metalli venis susque
deque versus.

XLVIII. Et hæc quidem huiusmodi sunt. Cæterum Tha-
sii, regis imperio parentes, et murum suum diruerunt, et
naves cunctas devexerunt Abdera. (2) Post hæc tentare
Græcorum animos Darius instituit, cogniturus utrum se-
cum bellum gesturi, an se ipsi tradituri essent. Igitur præ-
cones per Græciam, alios alio, dimisit, qui regis nomine
terram et aquam a Græciæ populis poscerent. (3) Dum
vero hos in Græciam mittit, simul alios præcones per mari-
timas civitates sibi tributarias dimisit, qui eas juberent
naves longas aliasque transvehendis equis comparare.

XLIX. Hæ igitur comparabant imperatas naves: qui vero
in Græciam venerunt legati, his multi quidem in continente
populi ea, quæ ipsa rex proposuerat postulaveratque, de-
dere; insulani vero omnes, ad quoscumque legati cum
eisdem postulatis pervenerunt. Igitur quum cæteri insu-
lani terram et aquam Dario dederunt, tum vero etiam Ægi-
netæ. (2) Qui quum hoc fecissent, protinus eis imminabant
Athenienses, rati adversus se tendere illud Æginetarum
factum, ut simul cum rege Persarum bellum sibi inferrent.
Itaque cupide arripientes hanc occasionem, Spartam misere
legatos, qui accusarent Æginetas huius facti causa, quod
ad proditionem pertineret Græciæ.

L. Qua audita accusatione, Cleomenes Anaxandridæ fi-
lius, rex Spartanorum, Æginam trajecit, comprehensurus
hos ex Æginetis qui ejus rei maxime fuissent auctores. Ut
vero comprehenderet eos est adgressus, quum alii Ægineta-
rum ei restiterunt, tum in his maxime Crius, Polycriti
filius; qui, non impune, ait, illum quemquam ex Æginetis
esse abducturum: (2) non enim publico Spartanorum
consilio eum hoc facere, sed pecunia corruptum ab Athe-
niensibus; alioqui simul cum altero rege venturum fuisse
ad hos comprehendendos. Dixit autem hæc ex Demarati
mandato. (3) Cleomenes igitur, Ægina abire coactus,
ex Crio quæsit, quodnam ei nomen esset. Qui quum ve-
rum respondisset, dixit ei Cleomenes: « Nunc igitur, Aries

αὐτὸν ἐφη, « ἤδη νῦν καταχάλοῦ, ὦ κριε, τὰ κέρα, ὡς συνοισόμενος μεγάλῳ κακῷ. »

LI. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπομένειν Δημόκριτος ὁ Ἀριστωνος διέβαλλε τὸν Κλεομένηα, εἶν βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιτῶν, οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεστέρης, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεστέρης (ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγόνاسι), κατὰ πρεσβυγένειαν δὲ πως τετίμηται μᾶλλον ἢ Εὐρυσθένης.

LII. Λακεδαιμόνιοι γὰρ ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιη-
 11 τῇ λέγουσι αὐτὸν Ἀριστοδήμον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ἰλλου βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην τὴν χώραν τὴν νῦν ἐκτέταται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. (2) Μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν Ἀριστοδήμῳ τεκέειν τὴν γυναῖκα, τῇ οὐνομα εἶναι
 16 Ἀργεῖν· θυγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκους· ταύτην δὲ τεκέειν δίδυμα, ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστοδήμον τὰ τέκνα νούσῳ τελευτᾶν. (3) Λακεδαιμόνιους δὲ τοὺς τότε ὄντας βουλευσάαι κατὰ νόμον βασιλέα τῶν παίδων
 20 τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι. Οὐκ ὦν δὴ σφῆας ἐχέειν ἰσχυρότερον ἐλπίσιν, ὥστε καὶ ὁμοῖαν καὶ ἴσων ὄντων· οὐ δυναμένους δὲ γνῶναι, ἥ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρο-
 25 τᾶν τὴν τεκοῦσαν. (4) Τὴν δὲ οὐδὲ αὐτὴν φάναι διαγινώσκειν, εἰδῶσαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα, βου-
 25 λόμενῃ δὲ εἰ πως ἀμφοτέροι γενοῖατο βασιλεὺς. Τοὺς ὦν δὴ Λακεδαιμόνιους ἀπορίειν, ἀπορέοντας δὲ πέμ-
 30 πειν ἐς Δελφοὺς ἐπειρησμένους ὅ τι χρῆσονται τῇ πρήγματι. (5) Τὴν δὲ Πυθίαν κελεύειν σφέας ἀμφο-
 30 τέρα τὰ παῖδια ἡγήσασθαι βασιλέας, τιμᾶν δὲ μᾶλλον τὸν γεραίτερον. Τὴν μὲν δὴ Πυθίαν ταῦτά σφι ἀνε-
 35 λέειν, τοῖσι δὲ Λακεδαιμόνιοις ἀπορέουσι οὐδὲν ἔσσαν ὅπως ἐξεύρωσι αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, ὑποθέσθαι ἄν-
 35 δρα Μεσσηνίον τῷ οὐνομα εἶναι Πανίτην· ὑποθέσθαι δὲ τοῦτον τὸν Πανίτην τάδε τοῖσι Λακεδαιμόνιοις,
 36 φυλάξαι τὴν γειναμένην ἰσχυρότερον τῶν παίδων πρότε-
 36 ρον λούει καὶ σιτίζει καὶ ἥν μὲν κατὰ ταῦτα φαίνεται αἰεὶ ποιεῖσα, τοὺς δὲ πᾶν ἔχειν ὅσον τι καὶ οἷζνται καὶ ἐθέλουσι ἐξευρεῖν, ἣν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη ἐναλ-
 40 λάξ ποιεῖσα, ἐηλά σφι ἔσεσθαι ὡς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν οἶδε, ἐπ' ἄλλην τέ σφῆας τράπεσθαι ὁδόν. (6)
 40 Ἐνθαῦτα δὴ τοὺς Σπαρτιτῆτας κατὰ τὰς τοῦ Μεσση-
 40 νίου ὑποθήκας φυλάξαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδή-
 40 μου παίδων λαβείν κατὰ ταῦτα τιμέουσιν τὸν πρότε-
 40 ρον καὶ σίτοιαι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδῶσαν τῶν εἰνεκεν
 45 ἐφυλάσσετο. (7) Λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμε-
 45 νον πρὸς τῆς γειναμένης ὡς εἶν πρότερον τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ οἱ οὐνομα τεθῆναι Εὐρυσθέnea, τῷ δὲ νεωτέρῳ Προκλέα. Τούτους ἀνδρωθέντας αὐτοὺς τε ἀδελφεοὺς ὄντας λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα
 50 χρόνον τῆς ζῆς ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενο-
 50 μένους ὡσαύτως διατελέειν.

LIII. Ταῦτα μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι μῦθοι Ἑλλήνων, τάδε δὲ κατὰ τὰ λεγόμενα ὑπ' Ἑλλήνων ἐγὼ γράφω· τούτους γὰρ δὴ τοὺς Δωριέων βασιλέας

(*id significat Græcum nomen Krios*), cornua tua ær-
 muni, quippe magnum in malum incursurus. »

LI. Cleomenem vero per id tempus Spartæ calumniabatur Demaratus, Aristonis filius, qui domi manserat, rex et ipse Spartanorum, sed ex familia inferiore; non quidem ob aliam causam inferiore (nam ab eodem progenitore oriundi erant), nisi quod propter primogenituram magis in honore erat Eurysthenis prosapia.

LII. Etenim Lacedæmonii, contra quam a poetis omni-
 bus memoratur, aiunt, non Aristodemi filios, sed ipsum Aristodemum, Aristomachi filium, Cleodæi nepotem, Hylli pronepotem, quum rex esset Lacedæmoniorum, duxisse illos in hanc regionem quam nunc ipsi obtinent. (2) Haud multo vero interjecto tempore uxorem Aristodemi, cui nomen fuisse Argiam; fuisse autem eandem aiunt filiam Autesionis, neptin Tisament, proneptin Thersandri, abneptin Polynicis; hanc, inquam, peperisse gemellos : et Aristodemum, postquam vidisset pueros, morbo decessisse. (3) Lacedæmonios autem, qui tunc fuissent, decrevisse regem ex legis præscripto nominandum ex pueris eum qui major esset natu. Quum vero nescirent, utrum ex illis eligerent, ut qui similes inter se et æquales essent; quumque nec nunc, nec ante cognovissent uter prior esset, interrogasse matrem. (4) At illam dixisse, ne se quidem ipsam internoscere : et scientem quidem egregie quæ res sit hoc dixisse, sed cupientem, ut uterque, si fieri forte posset, rex nominetur. Lacedæmonios itaque, incerti quum essent, Delphos misisse, quid facto opus esset consulentes : (5) Pythiamque eos jussisse, ut puerum utrumque regem haberent, sed magis honorarent natu majorem. Quo accepto responso, quum nililo minus incerti fuissent Lacedæmonii, quo pacto reperirent, uter eorum major natu esset, consilium eis dedisse hominem Messenium, cui nomen fuisse Panitæ. Suasisse igitur Lacedæmoniis hunc Paniten, ut observarent matrem, viderentque utrum puerorum lava-
 48 ret priorem, priorique cibum præberet. Quodsi illa deprehenderetur in hoc constanter eundem servare tenerem, habituros illos totam rem quam quærant et reperire cupiant : sin fluctuet illa, et modo hunc, modo illum priorem curet, satis illos intelligere posse, ne ipsam quidem matrem exploratam rem habere; et tunc quidem aliam ineundam fore rationem. (6) Jam illos, juxta Messenii monitum observantes matrem filiorum Aristodemi, ignorantem ipsam cujus rei causa observaretur, deprehendisse constanter eam et in cibo præbendo et in lavando præferentem puerorum priorem. (7) Sumpsisse igitur Lacedæmonios hunc a matre alteri prælatum, ut natu majorem, eumque in domo publica aluisse; nomenque ei impositum fuisse Eurysthenis, minori vero Proclis. Et hos ipsos fratres, postquam adolevisent, per omne vitæ tempus discordes inter se fuisse aiunt, et pari modo constanter animatos esse illorum posteros.

LIII. Hæc quidem soli ex Græcis Lacedæmonii narrant. Jam vero, quæ communi consensu a Græcis memorantur, hæc dicam : scilicet Dorienſium hos reges usque ad Per-

μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης, τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγόμενος ὁρθῶς ὑπ' Ἑλλήνων καὶ ἀποδεικνυόμενος ὡς εἰσι Ἑλληνες· ἥδη γὰρ τηνικαῦτα ἐς Ἑλλήνας οὗτοι ἐτέλεον. (2) Ἐλεξα δὲ μέχρι Περσέος τοῦδε εἵνεκεν, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἐτι ἔλαβον, ὅτι οὐκ ἔπεται ἑπωνυμία Περσεί οὐδεμία πατρός θνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλεί Ἀμφιτρυών. Ἡδὴ ὦν ὁρθῶς λόγῳ χρεωμένῳ μέχρι τοῦ Περσέος ὁρθῶς εἴρηται μοι. (3) ἀπὸ δὲ Δανάης τῆς Ἀκρισίου καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτῶν φανοῖατο ἂν ἐόντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτιοι ἰθαγενέες. Ταῦτα μὲν νυν κατὰ Ἑλλήνες λέγουσι γεγενηλόγηται.

LIV. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐτὸς δὲ Περσεὺς ὦν Ἀσσύριος ἐγένετο Ἑλληγν, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσέος πρόγονοι τοὺς δὲ Ἀκρισίου γε πατέρας ὁμολογέοντας κατ' οἰκησότητα Περσεί οὐδὲν, τούτους δὲ εἶναι, κατὰ περ Ἑλλήνες λέγουσι, Αἰγυπτίους.

LV. Καὶ ταῦτα μὲν νυν περὶ τούτων εἰρήσθω ὅ τι δι' ἐόντες Αἰγύπτιοι, καὶ ὅ τι ἀποδεξάμενοι ἔλαβον τὰς Δωριέων βασιλείας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτῶν εἴρηται, εἰάσομεν αὐτά· τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τούτων μνήμην ποιήσομαι.

LVI. Γερά τε δὴ τὰδε τοῖσι βασιλεῦσι Σπαρτιῇται δεδωκάσι, ἱρωσύνας δύο, Διὸς τε Λακεδαιμόνος καὶ Διὸς οὐρανίου, καὶ πόλεμόν γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βούλωνται χώρην, τούτου δὲ μηδὲνα εἶναι Σπαρτιῇταιν διακωλύτην, εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐν τῇ ἀγῇ ἐνέχσθαι στρατευομένων δὲ πρώτους εἶναι τοὺς βασιλείας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι· (2) ἑκατὸν δὲ ἄνδρας λογάδας ἐπὶ στρατιῆς φυλάσσειν αὐτούς· προβάτοισι δὲ χρᾶσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι ὁκρόοισι ἂν ἐθέλωσι, τῶν δὲ θυομένων ἀπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῦτα λαμβάνειν σφέας. Ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια.

LVII. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ εἰρηναῖα κατὰ τὰδε σφί δέδοται. Ἦν οὕσφι τις δημοτελέα ποιεῖται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἔξιν τοὺς βασιλείας καὶ ἀπὸ τούτων πρῶτον ἀρχεσθαι, διπλῆσι νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα τῇ τοῖσι ἄλλοισι δαιτυμόσι· καὶ σπονδαρχίας εἶναι τούτων, καὶ τῶν τυθέντων τὰ δέρματα. (2) Νεομηνίας δὲ ἀνὰ πάσας καὶ ἐβδόμας ἱσταμένου τοῦ μηνὸς δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρῆιον τέλειον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος καὶ μέδιμον ἀλφίτων καὶ οἴνου τετάρτην Λακωνικὴν, καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας ἐξαίρετους. (3) Καὶ προξείνους ἀποδεικνύναι τούτοις προσκείσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀστῶν, καὶ Πυθίους αἰρέεσθαι δύο ἑκάτερον· οἱ δὲ Πυθιοὶ εἰσι θεοπρόποι ἐς Δελφοὺς, σιτεύμενοι μετὰ τῶν βασιλέων τὰ δημόσια. (4) Μὴ ἐλλοῦσι δὲ τοῖσι βασιλεῦσι ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀποπέμπεσθαι σφί ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοῖνικας ἑκατέρῳ καὶ οἴνου κοτύλιν, παροῦσι δὲ διπλῆσι πάντα δίδοσθαι· τῷτο δὲ τούτῳ καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ δεῖπνον τιμᾶσθαι. (5) Τὰς δὲ μαντήϊας τὰς γινομένας τούτους φυλάσσειν, συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. Διχάζειν δὲ μούρους τοὺς βασιλείας τσοάδε μούνα, πατρούχου τε

seum, Danae filium, praetermisso dei nomine, recte recenseri a Graecis, et esse illos Hellenas (sive Graecos) probari : jam tunc enim Hellenibus hi accensebantur. (2) Dixi autem usque ad Perseum, neque altius repetii eorum genus, hac caussa, quoniam Persei pater mortalis nullus nominatur, quemadmodum Herculis Amphitryo. Itaque recte et idonea de caussa dixi, usque ad Perseum. (3) Sin a Danae, Acrisii filia, per patres adscendendo repetere genus velimus, reperiemus Doriensium duces origine Aegyptios fuisse. Haec igitur, ex Graecorum ratione, illorum genealogia est.

LIV. Ut vero Persarum fert traditio, ipse Perseus, Assyrius quum esset, Graecus est factus, non vero Persei majores : Acrisii vero progenitores generis propinquitate ad Perseum nihil pertinere, sed esse, quemadmodum Graeci dicunt, Aegyptios.

LV. Et haec quidem de his dicta sufficiant. Cur vero, et quibus rebus gestis, Aegyptii quum essent, Doriensium reges evaserint, omitto memorare, quum ab aliis haec exposita sint. Quae vero alii non occuparunt, eorum mentionem faciam.

LVI. Jam honores et privilegia, regibus Spartanis tributa, haec sunt : sacerdotia duo, Jovis Lacedaemonii, et Jovis Coelestis : tum belli inferendi potestas in quamcumque velint terram ; cui potestati intercedere nemo Spartanus potest, quin piaculari se crimine obliget. Quum in bellum proficiscuntur, primi incedunt reges, postremi redeunt : (2) et centum delecti viri in exercitu eos custodiunt. Victimis utuntur in expeditionibus, quotcumque volunt ; et omnium immolarum pecudum et pelles et terga ipsi accipiunt. Haec sunt quae ad bellum pertinent.

LVII. In pace hi eisdem honores et praemia sunt concessa. Si quis publicum facit sacrificium, primi in cena sedent reges, et ab his fit distribuendorum ciborum initium, ita quidem ut utrique regi de rebus omnibus duplex portio tribuatur, quam ceteris convivis : libamina etiam hi auspicantur, iidemque mactatarum pecudum pelles accipiunt. (2) Ad haec, singulis noviluniis, et septimo cujusque mensis die, utrique regum ex publico datur perfecta victima in Apollinis templo mactanda, et farinae medimnus, et vini quartarius Laconicus. In omnibus ludis publicis sedes primarias et praecipuas habent. (3) Proxenos civitatibus fidem nominant e civibus quoscumque voluerint ; et uterque duos nominat Pythios : sunt autem Pythii, cives qui Delphos mittuntur ad consulendum oraculum, hique publice cum regibus aluntur. (4) Quando ad caenam non veniunt reges, utrique domum mittuntur duo chænices farinae, et vini cotyla : praesentibus vero tribuitur de omnibus rebus duplex portio ; idemque illis honos habetur, quoties a privato homine ad caenam vocantur. (5) Edita vaticinia hi custodiunt, sed ita ut eorundem conscii sint Pythii. Judicant soli reges de hisce solum rebus : de vir-

πυρθέων πέρι, ἐς τὸν ἰκνέεται ἔχειν, ἣν μὴ περὶ δ πα-
τὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ, καὶ ὁδῶν δημοσίων πέρι. (ο) Καὶ
ἦν τις θετὸν παῖδα ποιέσθαι ἐθέλῃ, βασιλέων ἐναντίον
ποιέσθαι. Καὶ παρίζειν βουλευούσι τοῖσι γέρονσι, εὐοῖσι
δὲ ὁδῶν δέουσι τριήκοντα· ἣν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστα
σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλέων
γέρεα, δύο ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ τὴν ἐσω-
τῶν.

LVIII. Ταῦτα μὲν ζῶουσι τοῖσι βασιλεῦσι δέδοται
10 ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιητέων, ἀποθανούσι δὲ τάδε.
Ἴππείες περιαγγέλλουσι τὸ γεγονός κατὰ πᾶσαν τὴν
Λακωνικὴν, κατὰ δὲ τὴν πόλιν γυναῖκες περιούσαι
λέβητα κροτέουσι. Ἐπεὰν ὦν τοῦτο γένηται τοιοῦτο,
ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἐκάστης ἐλευθέρους δύο καταμιαίνε-
15 σθαι, ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ ποιήσαςι δὲ τοῦτο
ζημίαι μεγάλαι ἐπιτίεσθαι. (2) Νόμος δὲ τοῖσι Λακε-
δαιμονίοισι κατὰ τῶν βασιλέων τοὺς θανάτους ἐστὶ ὅτι
τὸς καὶ τοῖσι βαρβάροισι τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ· τῶν γὰρ
ὦν βαρβάρων οἱ πλευνες τῶντῶ νόμῳ χρεόνται κατὰ
20 τοὺς θανάτους τῶν βασιλέων. Ἐπεὰν γὰρ ἀποθάνῃ
βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, ἐκ πάσης δεῖ Λακεδαιμόνος,
χωρὶς Σπαρτιητέων, ἀριθμῷ τῶν περιούκων ἀναγκα-
στοὺς ἐς τὸ κῆδος ἵεναι. (3) Τούτων ὦν καὶ τῶν εἰλω-
τέων καὶ αὐτῶν Σπαρτιητέων ἐπεὰν συλλεγθῶσι ἐς
25 τὸν τόπον πολλὰ ἱλιάδες, σύμμιγα τῇσι γυναῖξιν κόπτον-
ταί τε προθύμως καὶ οἰμωγῇ διαχρέονται ἀπλέτῳ, φά-
μενοι τὸν ὕστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλέων,
τοῦτον δὴ γενέσθαι ἄριστον. (4) Ὅς δ' ἐν ἐν πολέμῳ
τῶν βασιλέων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἰδῶλον σκευάσαν-
30 τες ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένη ἐκφέρουσι. Ἐπεὰν δὲ
θάψωσι, ἀγορῇ δέκα ἡμερῶν οὐκ ἴσταται σφι οὐδ'
ἀρχαιρσίῃ σινίξει, ἀλλὰ πενθεοῦσι ταύτας τὰς ἡμέρας.

LIX. Συμφέρονται δὲ ἄλλο τόδε τοῖσι Πέρσησι.
Ἐπεὰν ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ἄλλος ἐνίστηται βα-
35 σιλεύς, οὗτος δ' εἰῶν ἐλευθεροῖ ὅστις τῇ Σπαρτιητέων
τῷ βασιλεῖ ἢ τῷ δημοσίῳ ὠφελεῖ· ἐν δ' αὖ Πέρσησι δ'
κατιστάμενος βασιλεύς τὸν προπροειλόμενον φόρον μετίει
τῇσι πόλεσι πάσης.

LX. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε Αἰγυπτίοισι Λακε-
40 δαιμόνιοι· οἱ κήρυκες αὐτῶν καὶ αὐλῆται καὶ μάγει-
ροι ἐκδέκονται τὰς πατρώϊας τέχνας, καὶ αὐλητῆς τε
αὐλητῶ γίνεται καὶ μάγειρος μαγείρου καὶ κῆρυξ
κῆρυκος· οὐ κατὰ λαμπροφωνίην ἐπιτιθέμενοι ἄλλοι
σφῆας παρακληθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτε-
45 λέουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται.

LXI. Τότε δὲ τὸν Κλεομένην ἰόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ καὶ
κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προσεργαζόμενον ὁ Δημάρχτος
διέβαλε, οὐκ Αἰγινητέων οὕτω κηζόμενος ὥς φθόνῳ καὶ
ᾄῃ χρεώμενος. (2) Κλεομένης δὲ νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης
50 εἰδούλευε τὸν Δημάρχτον παῦσαι τῆς βασιλείης, διὰ
πῆρῃμα τοιονδε ἐπίβασιν ἐς αὐτὸν ποιήμενος. (3) Ἀρί-
στον βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο
παῖδες οὐκ ἐγένοντο. Καὶ οὐ γὰρ συνεγινώσκετο αὐτὸς
τούτου εἶναι αἰτίας, γαμέει τρίτην γυναῖκα. (4) Ὡς δὲ

gine paternorum omnium bonorum hærede, cui illa nubere
debeat, nisi jam a patre fuerit desponsata; et de viis pu-
blicis. (6) Tum, si quis adoptare voluerit filium, is coram
regibus id facere tenetur. Adsident reges deliberantibus
senatoribus, qui sunt numero duodeviginti: quodsi in
senatum non veniunt, hi ex senatoribus qui proxime illos
cognatione attingunt, regum habent honores, et duo suf-
fragia conferunt, prætereaque tertium, suum ipsorum.

LVIII. Ista igitur viventibus regibus Spartanis publice
tribuuntur: inortuis vero, hæcce. Nunciant equites obi-
tum regis per universam Laconicam; in urbe vero circum-
euntes mulieres lebetem pulsant. Quo facto, necesse est
ut ex quaque domo duo liberi homines, mas et femina,
luctu squaleant; id ni faciunt, gravem multam incurrunt.
(2) Est autem mos Lacedæmoniorum in regum obitu idem
qui barbarorum in Asia: plerique enim barbari in obitu
regum suorum eodem utuntur instituto. Mortuo enim
rege Lacedæmoniorum, non Spartani solum, sed et ex tota
Laconica circum habitantium certus quidam numerus ad
prosequendum funus convenire tenetur. (3) Hi igitur, et
Helotæ, et Spartani ipsi, postquam multa millia numero
in unum convenere, promiscue cum mulieribus frontes
gnaviter plangunt, immensaque edunt lamenta, postremum
semper ex regibus, eum qui diem obiit, optimum fuisse
dicentes. (4) Quodsi in bello mortuus rex est, ejus simu-
lacrum effingunt, et pulcre strato lectulo impositum effe-
runt. Sepulto rege, per decem dies nec populi concio
instituitur, nec magistratuum consessus, sed per hos dies
continuos lugent.

LIX. Etiam in hoc Lacedæmoniiis convenit cum Persis,
quod defuncti regis successor in regni sui auspiciis a re
alieno liberat quemlibet Spartanum, qui vel regi vel pu-
blico aliquid debuit. Similiter enim apud Persas recens
constitutus rex civitatibus omnibus tributum, quod nondum
persolverunt, remittit.

LX. Cum Ægyptiis vero hoc commune Lacedæmonii ha-
bent, quod apud illos præcones et tibicines et coqui in pa-
trias artes succedunt; et tibicen filius est tibicinis, coquus
coqui, præco præconis: neque præconis filium alius, ob
vocis claritatem munus hoc ambiens, excludit; sed quilibet
negotium suum patrio more exsequitur. Atque hæc qui-
dem ita se habent.

LXI. Cleomenem igitur, Æginæ tunc versantem, et com-
muni Græciæ bono navantem operam, quum accusasset
Demaratus, non Æginetis ille studens, sed invidia et odio
ductus; (2) tum vero Cleomenes, ex Ægina reversus, re-
giam dignitatem abrogandi Demarato consilium cepit; cu-
jus exsequendi consilii hæc res ei ansam occasionemque
præbuit. (3) Aristoni, Spartæ regi, quum duas deinceps
uxores duxisset, liberi ex his nulli procreantur erant. Cujus
rei non suam esse culpam existimans, tertiam duxit nubo-
rem. (4) Duxit autem hoc modo: erat illi amicus civis

γαμέει· ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιτητῶν ἀνὴρ, τῷ προσε-
 χεῖτο τῶν ἀστῶν μάλιστα ὁ Ἀρίστων. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ
 ἐτύγχανε ἰοῦσα γυνὴ καλλίστη μακρῷ τῶν ἐν Σπάρτῃ
 γυναικῶν, καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γε-
 νομένη. (6) Ἐοῦσαν γάρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην ἢ τρο-
 φὸς αὐτῆς, οἷα ἀνθρώπων τε θάβων θυγατέρα καὶ δυσ-
 εἰδέα ἑοῦσαν, πρὸς δὲ καὶ δρέουσα τοὺς γονεάς συμφο-
 ρὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιουμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα
 ἐπιφράζεται τοιαύδε· (8) ἐφόρε αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέ-
 ρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱρόν· τὸ δ' ἐστὶ ἐν τῇ Θεράπνῃ
 καλυμένη, ὑπερθε τοῦ Φοιβητοῦ ἱεροῦ· ὅπως δὲ ἐνεῖκει
 ἢ τροφὸς, πρὸς τε τὸ γάλα ἴστα καὶ ἐλίσσεται τὴν θεὸν
 ἀπαλλάττει τῆς δυσμορφίας τὸ παιδίον. (7) Καὶ δὴ κοτε
 ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῇ τροφῇ γυναῖκα λέγεται ἐπιφρ-
 νῆναι, ἐπιφανεῖσαν δὲ ἐπείρεσθαι μιν ὅ τι φέροι ἐν τῇ
 ἀγκάλῃ, καὶ τὴν φράσαι ὡς παιδίον φορεῖ, τὴν δὲ
 κελεύσαι οἱ δέξαι, τὴν δὲ οὐ φάναι· ἀπειροῦσθαι γάρ οἱ
 ἐκ τῶν γειναμένων μηδενὶ ἐπιδεικνύει· τὴν δὲ πάν-
 τως ἐωνυγὴ κελεύει ἐπιδέξαι. (8) Ὁρέουσαν δὲ τὴν
 γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιουμένην ἰδέσθαι, οὕτω δὴ τὴν
 τροφὴν δέξαι τὸ παιδίον· τὴν δὲ καταψῶσαν τοῦ παι-
 δίου τὴν κεφαλὴν εἶπαι ὡς καλλιστεύσει πασέων τῶν
 ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. (9) Ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς
 ἡμέρας μεταπεσέειν τὸ εἶδος. Γαμέει δὲ δὴ μιν ἐς
 γάμου ὥρην ἀπικομένην Ἀγχιος ὁ Ἀλκείδω, οὗτος δὴ
 ὁ τοῦ Ἀρίστωνος φίλος.

LXII. Τὸν δὲ Ἀρίστων ἀκνίξε ἄρα τῆς γυναικὸς
 ταύτης ὁ ἔρως· μηχανᾶται δὴ τοιαύδε. Αὐτὸς τε τῷ
 ἑταίρῳ, τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὐτῇ, ὑποδέχεται δωτίνην δώ-
 σειν τῶν ἐσωτοῦ πάντων ἐν, τὸ ἂν αὐτὸς ἐκείνος εἴληται,
 καὶ τὸν ἑταῖρον ἐσωτῷ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην δι-
 δόναι. Ὁ δὲ ὥδ' ἐν φοβηθείς ἀμφὶ τῇ γυναικί, δρέων
 εοῦσαν καὶ Ἀρίστωνι γυναῖκα, καταινέει ταῦτα· ἐπὶ
 τούτοις δὲ δόρυς ἐπήλασαν. (2) Μετὰ δὲ αὐτὸς τε
 ὁ Ἀρίστων ἔδωκε τοῦτο, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἴλετο τῶν
 κειμηλίων τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἀγχιος, καὶ αὐτὸς τὴν
 ὁμοίην ζητέων φέρεσθαι παρ' ἐκείνου, ἐνθαῦτα δὴ τοῦ
 ἑταίρου τὴν γυναῖκα ἐπειράτο ἀπάγεσθαι. (3) Ὁ δὲ
 πλὴν τούτου μόνου τᾶλλα ἔφη καταινέσαι· ἀναγκαζό-
 μενος μέντοι τῷ τε δόρῳ καὶ τῆς ἀπάτης τὴν παραγωγὴν
 ἀπείει ἀπάγεσθαι.

LXIII. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα
 ὁ Ἀρίστων, τὴν δευτέραν ἀποπεμψάμενος. Ἐν δὲ οἱ
 χρόνῳ ἐλάσσονι καὶ οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ
 γυνὴ αὐτῇ τίκει τοῦτον δὴ τὸν Δημάρητον. (2) Καί
 τίς οἱ τῶν οἰκετῶν ἐν ὠίκῳ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφό-
 ρων ἐξαγγέλλει ὡς οἱ παῖς γέγονε. Ὁ δὲ ἐπιστάμενός
 τε τὸν χρόνον τῷ ἡγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ δακτύ-
 λῳ συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας· οὐκ ἂν
 ἐμὸς εἴη. (3) Τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἐφοροί, πρῆγμα
 μέντοι οὐδὲν ἐποίησαν τὸ παραυτίκα. Ὁ δὲ παῖς
 αὔξετο, καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμλε· παῖδα
 γὰρ τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μάλιστα οἱ ἐνόμισε εἶναι. (4)
 Δημάρητον δὲ αὐτῷ ὀνόμαζεν διὰ τὸδε· πρότερον

Spartanus, quo civium omnium familiarissime Ariston ute-
 batur. Hic vir uxorem habuit longe formosissimam omnium
 quæ Spartæ erant mulierum : et ea quidem formosis-
 sima ex deformissima evaserat. (5) Etenim quum turpis
 fuisset aspectu, nutrix illius, puellam ita deformem vi-
 dens esse hominum opulentorum filiam, vidensque paren-
 tes illius in magna calamitate ponere turpem filiolæ for-
 mam, hæc animadvertens nutrix, tale inivit consilium : (6)
 quotidie gestabat eam in Helenæ templum, quod est in loco
 qui Therapna vocatur, supra Phœbeum templum. Quoties
 autem puellam eo gestasset, statuebat illam ante deæ si-
 mulacrum, supplexque rogabat deam, ut deformitate libe-
 rare puellam vellet. (7) Jam die quodam, quum templo
 egrederetur nutrix, adparuisse ei dicitur mulier, quærens
 ex ea quid esset quod in ulna gestaret. Cui quum illa re-
 spondisset, puellam se gestare, rogasse mulierem, ut sibi
 monstraret puellam. Neganti nutrici, dicentique vetitum
 sibi a parentibus esse ne cuiquam eam monstraret, etiam
 atque etiam hanc instituit, ut sibi ostenderet. (8) Tum nu-
 tricem, ut vidit plurimum interesse mulieris videre puellam,
 ita denique illi ostendisse; et hanc, tacto puellæ capite,
 divisisse, formæ præstantia superaturam eam Spartanæ
 omnes mulieres. (9) Atque inde ab illo ipso die mutatam
 esse ejus formam. Hanc igitur, ubi nubilis facta est,
 in matrimonium duxit Agetus, Alcidiæ filius, hic ipse quem
 dixi Aristonis amicus.

LXII. Cujus mulieris amore urens Ariston talem iniiit ra-
 tionem. Amico, cujus hæc uxor erat, recipit ipse, dono
 se daturum quamcumque rerum suarum omnium ille sele-
 gisset, jubetque amicum, ut parem sibi referat gratiam.
 Et ille, nihil de uxore sua veritus, quum videret esse etiam
 Aristoni uxorem, in conditionem consensit; atque in hoc
 ipsum mutuis se juramentis ambo obligarunt. (2) Deinde
 Ariston dedit illi pretiosissimum nescio quod cimeliorum
 suorum, quod selegerat Agetus : et ipse, par ab illo sibi
 referri postulans, ibi tunc uxorem amici conatus est secum
 abducere. (3) At ille, in omnia alia, hoc uno excepto,
 se consensisse, ait : verumtamen quum juramento esset
 obstrictus, doloque circumventus, abduci eam passus est.

LXIII. Ita igitur tertiam uxorem, repudiata secunda,
 Ariston duxit. Eique hæc eadem mulier intra tempus justo
 brevius, decimo nondum expleto mense, peperit hunc, de
 quo hic agitur, Demaratum : (2) et Aristoni tunc in con-
 sensu ephorum sedenti unus e famulis nunciavit, natum
 ei esse filium. At ille, memor temporis quo duxerat uxorem,
 et digitis numerum iniens mensium, interposito jure-
 jurando ait, « Hic meus esse non potest. » (3) Idque audi-
 verant ephori : nec tamen statim curæ admodum illis fuerat
 id verbum. Postquam vero adolevit puer, dicti pœnituit
 Aristonem; etenim quam maxime suum esse filium Dema-
 ratum existimabat : (4) et nomen Demaratum (id est, Vo-
 tis populi expetitum) hac causa ei imposuit, quod antea

τούτων πανδημεὶ Σπαρτιῇται Ἀρίστωνι, ὡς ἀνδρὶ εὐδοκίμοιτι διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενομένων, ἀρὴν ἐποιήσαντο παῖδα γενέσθαι. Διὰ τοῦτο μὲν οἱ τὸ οὐνομα Δημάρητος ἐτέθη.

5 LXIV. Χρόνου δὲ προϊόντος, Ἀρίστων μὲν ἀπέθανε, Δημάρητος δὲ ἔσχε τὴν βασιληίην. Ἔδεε δὲ, ὡς οἶκε, ἀνάπυστα γεγόμενα ταῦτα καταπαῦσαι Δημάρητον τῆς βασιληίης, δι' ἃ Κλεομένηε διεβλήθη μεγάλως πρότερόν τε ὁ Δημάρητος ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἑλευσίνος, 10 καὶ δὴ καὶ τότε ἐπ' Αἰγινιτέων τοὺς μηδίσαντας διαβάτος Κλεομένηος.

LXV. Ὁρμηθεὶς ὢν ἀποτίνυσθαι ὁ Κλεομένης συντίθεται Λευτυχίδῃ τῷ Μενάρεος τοῦ Ἁγίος, ἐόντι οἰκίῃς τῆς αὐτῆς Δημαρήτω, ἐπ' ᾧ τε, ἣν αὐτὸν κατα- 15 στήσῃ βασιλείᾳ ἀντὶ Δημαρήτου, ἔβηται οἱ ἐπ' Αἰγινή-τας. (2) Ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα γεγυνώς διὰ πρῆγμα τοῖόνδε· ἄρμουςαμένου Λευτυχίδεω Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγατέρα, ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας ἀποστρέφει Λευ- 20 τυχίδα τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἀρπάσας καὶ σὺν γυναικί. (3) Κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἐχθρὴ ἢ ἐς τὸν Δημάρητον ἐγεγόνει, τότε δὲ ἐκ τῆς Κλεομένηος προθυμίας ὁ Λευτυχίδης κατόμνυται Δημαρήτου, φάς αὐτὸν οὐκ ἰκνευμένως βασιλεύ- 25 εἰν Σπαρτιητέων οὐκ ἐόντα παῖδα Ἀρίστωνος. (4) Μετὰ δὲ τὴν κατωμοσίην ἰδὼνκε ἀνασώζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος, τὸ εἶπε Ἀρίστων τότε ὅτε οἱ ἐξηγγεῖλε ὁ οἰκίτης παῖδα γεγενέναι, ὁ δὲ συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας ἀπώμιωσε, φάς οὐκ ἐωυτοῦ μιν εἶναι. (5) Τούτου δὲ ἐπιδατεύων 30 τοῦ βήματος ὁ Λευτυχίδης ἀπέφαινε τὸν Δημάρητον οὐτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγόνота οὔτε ἰκνευμένως βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρτυρας παρεγόμενος ἐκεῖνους οἱ τότε ἔτυχον ἀρέδρῳ τε ἐόντες καὶ ἀκούσαντες ταῦτα Ἀρίστωνος.

35 LXVI. Τέλος δὲ ἐόντων περὶ αὐτῶν νεικίων, ἔδοξε Σπαρτιήτης ἐπιέρεσθαι τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι εἰ Ἀρίστωνος εἴη παῖς ὁ Δημάρητος. (2) Ἀνωίστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίης τῆς Κλεομένηος ἐς τὴν Πυθίαν, ἐνθαῦτα προσποιέεται Κλεομένης Κόβωνα τὸν 40 Ἀριστοφάντου, ἄνδρα ἐν Δελφοῖσι δυναστεύοντα μέγιστον, ὁ δὲ Κόβων Περίαλλαν τὴν πρόμαντιν ἀναπέθει, τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγεσθαι, λέγειν. (3) Οὕτω δὴ ἡ Πυθίη ἐπειρωτέοντων τῶν θεοπρόπων ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. Ὑστέρι μὲν 45 τοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔρυγε ἐκ Δελφῶν καὶ Περίαλλα ἡ πρόμαντις ἐπαυθῆ τῆς τιμῆς.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Δημαρήτου κατάπαυσιν τῆς βασιληίης οὕτω ἐγένετο, ἔφυγε δὲ Δημάρητος ἐκ 50 Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιούδε ὀνείδεος. Μετὰ τῆς βασιληίης τὴν κατάπαυσιν ὁ Δημάρητος ἤρχε ἀρεθεὶς ἀρχῇ. (2) Ἔσαν μὲν δὴ γυμνοπαῖδιαι, θηευμένου δὲ τοῦ Δημαρήτου ὁ Λευτυχίδης γεγονὼς ἤδη αὐτὸς βασι-λεὺς ἀντ' ἐκεῖνου, πέμψας τὸν θεράποντα, ἐπὶ γελωτί

Spartani publice susceptis pro Aristone votis, ut viro omnium ante id tempus regum Spartanorum probatissimo, deos erant precati, ut filius ei nasceretur. Ob hoc igitur nomen ei est impositum Demaratus.

LXIV. Succedente tempore e vita discessit Ariston, et Demaratus regnum suscepit. Fuisse autem videtur in fatiis, ut ista res, quum comperta fuisset, regno exueret Demaratum, eo quod magnum in odium incurrerat Cleomenis, primum, exercitu Elensi abducto, deinde (ut dixi) tunc, quum Cleomenes in Aeginam trajecerat adversus hos qui cum Medis sentiebant.

LXV. Itaque ulcisci eum cupiens Cleomenes paciscitur cum Leotychide, Menaris filio, Agidis nepoti, ex eadem domo, qua erat Demaratus, oriundo, in hanc conditionem, ut ille, sua opera rex creatus in locum Demarati, ipsum sequeretur adversus Aeginetas. (2) Fuerat autem Leotychides inimicissimus Demarato, ejusmodi de causa; quod, quum Percalum, Chilonis filiam, neptin Demar- 10 meni, sibi desponsasset, Demaratus per insidias nuptiis illis frustratus erat Leotychidem, praeceptamque illi Percalum ipse duxerat uxorem. (3) Haec quum fuisset inimicitiarum Leotychidis adversus Demaratum origo, tunc a Cleomene sollicitatus Leotychides jurat contra Demaratum, dicens, non legitime illum regem esse Spartanorum, nec enim filium esse Aristonis. (4) Deinde, post interpositum hoc jura-mentum, judicio eum est persecutus, in memoriam re- 20 vocans verbum istud, quod Aristoni tunc exciderat, quum ei famulus recens natum renunciasset filium; ubi numero inito mensium jurans dixerat, non esse illum filium suum. (5) Huic verbo insistens Leotychides declaravit Demaratum; nec Aristone genitum, nec legitime regnantem Spartae; testes advocans eosdem ephoros, qui tum cum illo sederant in consilio, et verbum istud ex ore Aristonis audierant.

LXVI. Postremo, quum ea de re exstitissent rixae, placuit Spartanis ex Delfico oraculo quærere, an Aristonis filius esset Demaratus. (2) Quod quum de industria ita decernendum curasset Cleomenes, ut de ea re ad Pythiam referretur; tum vero idem Cleomenes Cobonem sibi concilia- 10 vit, Aristophanti filium, virum maxima apud Delphen- ses auctoritate; qui Periallae prophetissae persuasit, ut ea diceret, quae Cleomenes dici volebat. (3) Ita igitur inter-rogantibus his, qui ad consulendum oraculum missi erant, respondit Pythia, non esse Aristonis filium Demaratum. Attamen postero tempore comperta ea fraus est, et Cobon Delphis profugit, prophetissae vero Periallae abrogatum est munus.

LXVII. Hoc igitur modo abrogata Demarato regia digni- 15 tas est. Deinde vero, relicta Sparta, ad Medos profugit Demaratus, ob contumeliam hujusmodi. Postquam regno fuit exutus, ad gerendum magistratum erat electus. (2) Quum-que esset solenne ludicrum, quod Gymnopædias vocant, Leotychides, rex jam creatus in Demarati locum, risus et contumeliae causa misso famulo ad Demaratum, qui et

τε καὶ λάσθη εἰρώτα τὸν Δημάρτην δοκοῖν τι εἶη τὸ ἀρχεῖν μετὰ τὸ βασιλευεῖν. (3) Ὁ δὲ ἀλγίστας τῷ ἐπειρωτῆματι εἶπε φᾶς αὐτὸς μὲν ἀμυτέρων ἤδη πεπειρηθῆναι, ἐκείνους δὲ οὐ, τὴν μὲντοι ἐπειρώτησιν αὐτὴν ἀρξαι Λακεδαιμονίοισι ἢ μυρίης κακότητος ἢ μυρίης εὐδαιμονίης. (4) Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ κατακαλυψάμενος ἦκε ἐκ τοῦ θεήτρον ἐς τὰ ἐνωτοῦ οἴκλου, αὐτίκα δὲ παρασκευασάμενος ἔθηκε τῷ Διὶ βοῦν, θύσας δὲ τὴν μητέρα ἐκάλεσε.

10 LXVIII. Ἀπικομένη δὲ τῇ μητρὶ ἐσθεις ἐς τὰς γείρας οἱ τῶν σπλάγγνων κατικέτευε, λέγων τοιαῦτα, « ὦ μητὲρ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἱκετεύω καὶ τοῦ ἐρκείου Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀλήθειαν, τίς μεῦ ἐστι πατήρ ὀρθῶ λόγῳ. (2) Λευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νεῖκεσι λέγων κυεῖν σὲ ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς οὕτω ἐλθεῖν παρ' Ἀρίστων· οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον λέγοντες φασὶ σε ἐλθεῖν παρὰ τῶν οἰκετῶν τὸν ὀνοφροδόν, καὶ ἐμὲ εἶναι ἐκείνου παῖδα. (3) Ἐγὼ ὦν σε μετέρχομαι τῶν θεῶν εἶπαι τὼλμήθης· οὔτε γὰρ, εἰ περ πεποιθήκας τι τῶν λεγομένων, μούνη δὴ πεποιθήκας, μετὰ πολλέων δέ· ὅ τε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρτῃ ὡς Ἀρίστωνι σπέρμα παιδοποιὸν οὐκ ἐνῆν· τεκέειν γὰρ ἂν οἱ καὶ τὰς προτέρας γυναῖκας. » Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε.

25 LXIX. Ἡ δὲ ἀμείβετο τοιοῦτε, « ὦ παῖ, ἐπέιτε με λιλῆσι μετέρχεαι εἶπαι τὴν ἀλήθειαν, πᾶν ἐς σὲ κατειρήσεται τὼλμήθης. Ὡς με ἡγάγετο Ἀρίστων ἐς ἐνωτοῦ, νυκτὶ τρίτῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἤλθε μοι φάσμα εἰδόμενον Ἀρίστωνι, συνενηθὲν δὲ τοὺς στεφάνους τοὺς εἶχε 30 ἐμοὶ περιετίθει. (2) Καὶ τὸ μὲν οἰχώμας, ἦκε δὲ μετὰ ταῦτα Ἀρίστων. Ὡς δὲ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, εἰρώτα τίς εἴη ὁ μοι δούς· ἐγὼ δὲ ἐφάμην ἐκείνῳ· ὁ δὲ οὐκ ὑπέδεκτο. Ἐγὼ δὲ κατωμνύμενη, φαμένη αὐτὸν οὐ καλῶς ποιεῖν ἀπαρνεύμενον· ὀλίγῳ γὰρ τι πρότερον 35 ἐλθόντα καὶ συνενηθέντα δοῦναι μοι τοὺς στεφάνους. (3) Ὅρων δὲ με κατομνυμένην ὁ Ἀρίστων ἔμαθε ὡς θεῖον εἶη τὸ πρῆγμα. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ στεφάνοι ἐφάνησαν ἐόντες ἐκ τοῦ ἡρώϊου τοῦ παρὰ τῆσι θύρῃσι τῆσι αὐλείῃσι ἰδρυμένου, τὸ καλεῖσι Ἀστραβάχου· τοῦτο 40 δὲ οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἥρωα ἀναίρεον εἶναι. (4) Οὕτω δὴ, ὦ παῖ, ἔχεις πᾶν, ὅσον τι καὶ βούλει πυθέσθαι. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ ἥρωος τούτου γέγονας, καὶ τοι πατήρ ἐστι Ἀστράβακος ὁ ἥρωας, ἢ Ἀρίστων· ἐν γὰρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναιρέομαι. (5) Τῇ δὲ σευ μάλιστα καταπτόνται οἱ ἐχθροὶ, λέγοντες ὡς αὐτὸς ὁ 45 Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ σὺ ἡγγέλθης γεγεννημένος, πολλῶν ἀκούοντων οὐ φήσεαι σε ἐνωτοῦ εἶναι (τὸν χρόνον γὰρ, τοὺς δέκα μῆνας, οὐδέκω ἐξῆκειν), αἰδητῆ τῶν τοιούτων ἐκείνους τοῦτο ἀπέριψε τὸ ἔπος. (6) Τίχτουσι 50 γὰρ γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνα καὶ ἐπτάμηνα, καὶ οὐ πᾶσαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι· ἐγὼ δὲ σὲ, ὦ παῖ, ἐπτάμηνον ἔτεκον. Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον ὡς ἀγνοίῃ τὸ ἔπος ἐκβάλοι τοῦτο. (7) Λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσιος τῆς σεωυτοῦ μὴ

ipse spectator aderat, quæsit ex eo, qualem illi videretur, hunc gerere magistratum post regiam dignitatem? (3) Cui illi, indignatus interrogatione, respondit, se quidem utrumque esse expertum, nec vero illum : cæterum interrogationem hanc Lacedæmonis aut infinitæ calamitatis, aut infinitæ felicitatis fore initium. (4) His dictis, velata facie theatro egressus, domum suam abiit : ibique protinus, præparatis rebus necessariis, Jovi bovem immolavit, et eo mactato vocavit matrem.

LXVIII. Quæ postquam advenit, data in manus illius extorum parte victimæ, supplex eam Demaratus adlocutus est his verbis : « Mater, et alios omnes deos testatus, et hunc Herceum (*id est*, domus nostræ præsidem) Jovem, oro te atque obsecro, ut verum mihi dicas, quis ex rei veritate pater sit meus. (2) Leotychides enim in litis contentione dixit, gravidam te ex priori viro congressam esse cum Aristone : qui vero contumeliosiores rumores sequuntur, aiunt cum servo asinario te esse congressam, et illius me esse filium. (3) Quare te ego per deos obsecro, verum mihi dicas. Nam et, si quid tale, quale dicunt, fecisti, non sola tu fecisti, sed multis cum aliis mulieribus : et pervulgata quoque Spartæ fama est, prolificum semen non fuisse Aristoni ; alioqui priores etiam uxores ejus parituras fuisse. » Talia igitur ille dixit.

LXIX. Cui mater his verbis respondit : « Fili, quoniam me supplex oras ut verum dicam, omnem tibi rem ex vero aperiam. Postquam me Ariston domum suam duxit, tertia nocte a prima venit ad me simulacrum simile Aristoni : quod quum mecum concubisset, coronas mihi, quas habebat, imposuit. (2) Illud postquam abiit, venit deinde Ariston ; qui me videns coronis ornatam, interrogavit quis illas mihi dedisset : et ego dixi, ipsum. Quod ubi abnuvit ille, jurata equidem respondi, non recte eum facere qui rem perneget ; paullo enim ante venisse ipsum, mecumque concubuisse, ac deinde has mihi coronas dedisse. (3) Tum me videns Ariston jurejurando rem confirmare, intellexit divinitus hæc accidisse. Nam et coronas illas adparebat esse ex herois ædicula quæ est ad januam aulæ nostræ ; Astrabaci ædem vocant : et, esse hunc ipsum heroem, pronunciarunt vates. (4) Ita igitur, fili, rem totam habes, quam scire cupis. Nam, aut ex hoc heroe genitus es, et pater tuus Astrabacus heros est, aut Ariston : ea ipsa enim nocte te concepisti. (5) Cæterum, quo argumento te maxime adgrediuntur inimici, dicentes, ipsum Aristonem, quom ei te natum esse nunciaretur, audientibus multis negasse suum te esse filium, quoniam justum tempus decem mensium nondum esset completum ; id verbum illi inscitia talium rerum exciderat. (6) Pariunt enim mulieres etiam novem mensium factus, atque etiam septem mensium, neque cunctæ decimum complent mensem : et ego te, fili, septimo mense peperisti. Agnovitque etiam paullo post ipse Ariston, per inscitiam sibi verbum illud excidisse. (7) Alioq autem de nativitate tua rumores procul habe : nam veris

δέκεο· τὰ γὰρ ἀληθέστατα πάντα ἀκήκοας. Ἐκ δὲ ὀνοφορβῶν αὐτῷ τε Λευτυγίῃ καὶ τοῖσι ταῦτα λέγουσι τίκτοιν αἱ γυναῖκες παῖδας. » Ἡ μὲν δὲ ταῦτα ἔλεγε.

LXX. Ὁ δὲ πυθόμενος τε τὰ ἐβούλετο καὶ ἐπόδια λαβὼν ἐπορεύετο εἰς Ἥλιν, τῷ λόγῳ φᾶς ὡς ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑποτοπιθέντες Δημάρητον ὀρησμῷ ἐπιχειρεῖν ἐδίωκον. (2) Καὶ κως ἔφθη ἐς Ζάκυνθον διαβὰς ὁ Δημάρητος ἐκ τῆς Ἡλίδος· ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοῦ τε ἄπτοντο καὶ τοὺς θεράποντας αὐτὸν ἀπαιρέοντο. Μετὰ δὲ, οὐ γὰρ ἐξεδίδσαν αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι, ἐνθεῦτεν διαβαίνει ἐς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλέα Δαρειον. Ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε αὐτὸν μεγαλωστί καὶ γῆν τε καὶ πόλιν ἔδωκε. (3) Οὕτω ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἀσίην Δημάρητος καὶ τοιαύτῃ χρησάμενος τύχῃ, ἄλλα τε Λακεδαιμόνιοι συχὰ ἐργοῖσιν τε καὶ γνώμῃσι ἀπολαμπρυνεῖς, ἐν δὲ καὶ Ὀλυμπιάδᾳ σφι ἀνελόμενος θεορίπῳ προσέβαλε, μόνους τοῦτο πάντων δὲ τῶν γενομένων βασιλέων ἐν Σπάρτῃ ποιήσας.

LXXI. Λευτυγίδης δὲ ὁ Μενάρεος Δημάρητου καταπαυθέντος διεδέξατο τὴν βασιληίην, καὶ οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὲ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητέων ἐκάλεον. Οὗτος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐβασίλευσε Σπάρτης· πρὸ Λευτυγίδου γὰρ τελευτᾷ, λιπὼν παῖδα Ἀργίδημον. (2) Λευτυγίδης δὲ στερηθεὶς Ζευξίδημου γαμέει δευτέρῃν γυναῖκα Εὐρυδάμην, ἐοῦσαν Μενίου μὲν ἀδελφὴν, Δικατορίδου δὲ θυγατέρα, ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδὲν, θυγάτηρ δὲ Λαμπιτῶ, τὴν Ἀργίδημος ὁ Ζευξίδημου γαμέει δόντος αὐτῷ Λευτυγίδου.

LXXII. Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυγίδης κατεγύρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιγόνδε τινὰ Δημάρητος ἐξέτισε. Ἐστρατήγησε Λακεδαιμόνιοις ἐς Θεσσαλίην, παρεὼν δὲ οἱ ὑπογείρια πάντα ποιήσασθαι ἐδωροδοκῆσαι ἀργύριον πολλόν. (2) Ἐπ' αὐτοῦ ὥρῳ δὲ ἀλὼς αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπικατήμενος χειρὶδι πλήθι ἀργυρίου, ἔφυγε ἐκ Σπάρτης ὑπὸ δικαστήριον ὑπαγχείς, καὶ τὰ οἰκία οἱ κατεσκάφη· ἔφυγε δὲ ἐς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ. Ταῦτα μὲν δὲ ἐγένετο χρόνῳ ὕστερον.

LXXIII. Τότε δὲ ὡς τῷ Κλεομένει εὐωδῶθη τὸ ἐς τὸν Δημάρητον πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτυγίδα ἦγε ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας, δεινὸν τινὰ σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμόν ἔχων. (2) Οὕτω δὲ οὕτε οἱ Αἰγινῆται, ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων ἡκόντων ἐπ' αὐτοὺς, ἐδικαίουν ἐτι ἀντιθαίνειν, ἐκείνοι τε ἐπιλεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγινήτων τοὺς πλείστους ἀξίους καὶ πλούτους καὶ γένει ἡγόν, καὶ ἄλλους καὶ δὴ καὶ Κρίον τε τὸν Πολυκρίτου καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτους, οἱ περ ἔσχον μέγιστον κράτος· ἀγαγόντες δὲ σφρας ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν παραθήκην παρατίθενται ἐς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινήταις Ἀθηναίους.

LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένης ἐπάϊστον γενομένον κακοτεγνήσαντα ἐς Δημάρητον δαίμα ἔλαβε Σπαρτιητέων, καὶ ὑπεξέφυγε ἐς Θεσσαλίην. Ἐνθεῦτεν

sima omnia audivisti. Ex asinariis vero Leotychidi ipsi et aliis, qui hoc narrant, liberos pariant uxores. » Hac mater locuta est.

LXX. Demaratus vero, postquam quæ voluerat cognovit, sumpto viatico, Elidem profectus est; speciem præ se ferens tanquam Delphos petens, ubi consuleret oraculum. Lacedæmonii vero, suspicati fugam capessere Demaratum, persecuti sunt eum. (2) Sed, priusquam hi Elidem pervenerunt, Zacynthum ille trajecerat. Quo quum etiam Lacedæmonii trajecissent, et ipsi Demarato iniecerunt manus, et famulos ei abstraxerunt. At ille, quum non dedidissent eum Zacynthii, in Asiam deinde ad regem Darium transgressus est: et rex eum munifice excepit, et terra et oppidis donavit. (3) Ista igitur ratione, et tali fortuna usus, in Asiam pervenit Demaratus, postquam et aliis multis factis pariter atque consiliis inter Lacedæmonios claruerat, et Olympica victoria, quam quadrigarum curriculo reportavit, civitatem ornaverat, unus ex omnibus Spartæ regibus cui id contigerit.

LXXI. Leotychides vero, Menaris filius, in regnum Demarato ea dignitate ejecto successit. Cujus filius erat Zenxidemus, quem Spartanorum nonnulli Cyniscum nominabant. Hic regnum Spartæ non est adeptus: obierat enim ante Leotychidem, relicto filio Archidamo. (2) Mortuo autem Zeuxidemo, alteram uxorem duxit Leotychides Eurydamen, Menii sororem, Diactoridæ filiam: ex qua quidem nulla ei mascula proles nata est, sed filia, nomine Lampito; quam duxit Archidamus, Zeuxidemi filius, a Leotychide sibi elocatum.

LXXII. Nec vero Spartæ senectutem traduxit Leotychides, sed talem quamdam prænam dedit Demarato. Quum dux esset copiarum Laconicarum in Thessalia, potuissetque omnia armis subigere, ingentibus pecuniis corrumpi se passus est. (2) Cujus criminis compertus, quum in ipsis castris insidens manicæ pecunia plenæ esset deprehensus, in judicium delatus exsilio multatus est, et ædes ejus in urbe dirutæ: itaque Tegæ exsulavit, ibique vitam finivit. Sed hæc quidem postero tempore acta sunt.

LXXIII. Tunc vero, postquam Cleomeni ex sententia successerat res in Demaratum suscepta, protinus ille, adsumpto Leotychide, adversus Æginetas ire contendit, propter illatam sibi contumelliam vehementer illis iratus. (2) Jam igitur Æginetæ, quum ambo simul reges adversus illos venissent, non amplius repugnandum sibi esse existimarunt: et illi selectos ex Æginetis decem viros, divitiis et genere præ cæteris eminentes, abduxerunt, in his Crilum Polycriti filium, et Casambum Aristocratis, qui plurimum potestate valebant. Hos igitur, in Atticam terram abductos, veluti depositum tradiderunt Atheniensibus, acerrimis hostibus Æginetarum.

LXXIV. Sed post hæc Cleomenes, quum compertæ interrim fuissent malæ artes, quibus adversus Demaratum usus erat, metu Spartanorum in Thessaliam secessit. Inde

δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρκადίην νεώτερα ἐπρησσε πρή-
γματα, συνιστάς τοὺς Ἀρκάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἀλ-
λους τε ὄρκους προσάγων σφί ἧ μὲν ἐψέσθαι σφας
αὐτῷ τῇ ἂν ἐξηγέται, καὶ δὴ καὶ ἐς Νώνακριν πόλιν
6 πρὸδυμος ἦν τῶν Ἀρκάδων τοὺς προεστεῶτας ἀγινέων
ἐξορκοῦν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. (2) Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλιν
λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ δὴ
καὶ ἔστι τοιοῦδε τι ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης
στάζει ἐς ἄγκος, τὸ δὲ ἄγκος αἵμασις τις περιθέει κύ-
10 κλος. Ἡ δὲ Νώνακρις, ἐν τῇ ἡ πεγή αὕτη τυγχάνει
ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκადίης πρὸς Φενεῖν.

LXXV. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένηα
ταῦτα πρήσσοντα, κατήγον αὐτὸν δαίσαντες ἐπὶ τοῖσι
αὐτοῖσι ἐς Σπάρτην τοῖσι καὶ πρότερον ἤρχε. (2) Κα-
15 τελθόντα δὲ αὐτὸν αὐτίκα ἐπέλαβε μανίη νοῦσος, ἐόντα
καὶ πρότερον ὑπομαργότερον· διὼς γάρ τεω ἐντύχοι
Σπαρτιητέων, ἐνέχραυε ἐς τὸ πρόσωπον τὸ σκῆπτρον.
(3) Ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα καὶ παραφρονήσαντα
ἐδῆσαν οἱ προσήκοντες ἐν ζύλῳ· ὃ δὲ δεθεὶς τὸν φύλακον
20 μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων αἵττε μάχαιραν οὐ βου-
λομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ φύλακον διδόναι ἠπέιλεε τὰ
μιν λυθεὶς ποιήσει, ἐς δὲ δαίσας τὰς ἀπειλὰς ὁ φύλακος
(ἦν γὰρ τῶν τις ἐλωτέων) διδοὶ οἱ μάχαιραν. (4)
Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σιδήρον ἤρχετο ἐκ τῶν
25 κνημέων ἐσωτὸν λωδῶμενος· ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆ-
κος τὰς σάρκας προέβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μη-
ρούς, ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἐς τε τὰ ἰσχία καὶ τὰς λαπάρας,
ἐς δὲ ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκετο, καὶ ταύτην καταγορδεύων
ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ, (5) ὥς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι
30 Ἑλλήνων, ὅτι τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάρhton
γεγόμενα λέγειν, ὥς δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι, διότι ἐς Ἐλευ-
σίνα ἐσβαλὼν ἔκειρε τὸ τέμενος τῶν θεῶν, ὥς δὲ Ἀρ-
γεῖοι, ὅτι ἐξ ἱεροῦ αὐτῶν τοῦ Ἀργίου Ἀργείων τοὺς κα-
ταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων κατέκοπτε καὶ
35 αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων ἐνέπρησε.

LXXVI. Κλεομένης γὰρ μαντευόμενος ἐν Δελφοῖσι
ἐχρήσθη Ἄργος αἰρήσειν. Ἐπεῖτε δὲ Σπαρτιήτας
ἄγων ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασίον, ὃς λέγεται βρεῖν
ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης (τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην
40 ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἀργεῖ,
τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἦδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασί-
ον καλέεσθαι), ἀπικόμενος δ' ὃν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν
ποταμὸν τοῦτον ἐσφαγιάζετο αὐτῷ· (2) καὶ οὐ γὰρ οὐδα-
μῶς ἐκαλλίρεε διαβαίνειν μιν, ἀγασθαι μὲν ἔφη τοῦ
45 Ἐρασίονος οὐ προδιδόντος τοὺς πολιήτας, Ἀργείους
μέντοι οὐδ' ὥς χαιρήσειν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξανα-
χωρήσας τὴν στρατιὴν κατήγαγε ἐς Θυρέην, σφαγια-
σάμενος δὲ τῇ θαλάσῃ ταῦρον πλοίοισι σφας ἤγαγε
ἐς τε τὴν Τίρυνθιν γῶρην καὶ Ναυπλίην.

50 LXXVII. Ἀργεῖοι δ' ἐβώθειον πυνθανόμενοι ταῦτα
ἐπὶ θαλάσσαν· ὥς δὲ ἀγγεῖ μὲν γίνοντο τῆς Τίρυνθος,
χώρῳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ χέετα Σήπεια οὖνομα, μεταίχμιον
οὐ μέγα ἀπολιπόντες ἔζοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμόνιοις.
(2) Ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ

vero in Arcadiam reversus, novas res moliens, Arcadas ad-
versus Spartanos sollicitavit, quum aliis juramentis illos
adstringens, ut se, quocumque duceret, sequerentur; tum
etiam in animo habens procures Arcadium, in Nonacrin op-
pidum ductos, jurejurando per Stygis aquam adigere. (2)
Nam in hoc ipso oppido perhibent Arcades esse Stygis
aquam. Est autem illa hujusmodi: exigua adparet aqua,
ex petra stillans in locum concavum, quem maceria un-
dique cingit. Nonacris autem, in qua hic fons conspicitur,
Arcadiæ oppidum est prope Pheneum.

LXXV. Lacedæmonii vero, ubi cognoverunt quid moliretur Cleomenes, veriti rei exitum, Spartam eum revoca-
runt, et in pristinam restituerunt dignitatem. (2) At post
reditum brevi interjecto tempore, quum jam antea haud
sana admodum mente fuisset, furor morbus eum invasit;
nam quoties Spartanus quispiam obviam ei veniret, huic
sceptrum in faciem infligebat. (3) Quæ quum ille faceret,
et alienata esset mente, vinxerunt illum propinqui, et li-
gno illigaverunt. At ille, ita vinculus, ubi vidit unum en-
stodem, digressis aliis, solum relictum, cultrum sibi dari
postulavit: quem quum ei statim dare nollet custos, mina-
tus est homini quæ deinde illi facturus esset, quando foret
solutus; donec territus ille minis (erat enim unus ex Hælo-
tis) cultrum ei porrexit. (4) Tum vero, sumpto ferro, Cleo-
menes, initio a cruribus factis, misere se ipse laceravit:
carnem enim secundum longitudinem incidens, a cruribus
ad femora perrexit, et a femoribus ad ilia et lumbos: pos-
tremo, ubi ad ventrem pervenit, hunc etiam minutatim
dissecuit, donec animam efflavit. (5) Atque tali modo ille
mortuus est, ut quidem plerique ex Græcis dicunt, quoniam
Pythiæ persuaserat ista dicere quæ ad Demaratum specta-
bant; ut vero aiunt Athenienses, quoniam, quo tempore
Eleusinem invasit, lucum excidit deabus sacrum; ut vero
Argivi, quoniam Argivos, qui e pugna in lucum Argo sa-
crum confugerant, inde abductos trucidavit, ipsumque lu-
cum sprete religione incendit.

LXXVI. Scilicet Cleomeni, Delphicum oraculum con-
sultenti, redditum erat responsum, capturum illum Argos.
Postquam vero cum Spartanorum exercitu ad fluvium per-
venit Erasinum, quem aiunt ex Stymphalio lacu effluere:
dicunt enim, hunc lacum, postquam in cæcam voragi-
nem se infudit, rursus adparere in Argolide, et exinde
Erasinum hanc aquam ab Argivis nominari: ad hunc igitur
fluvium postquam Cleomenes pervenit, hostias flumini
immolavit: (2) quumque minime bene ei cessurum transi-
tum portenderent exta, laudare se, ait, Erasinum, quod
cives non proderet suos; sed ne sic quidem salvos evasuros
Argivos. (3) Post hæc retrogressus, Thyream duxit exer-
citus; et, tauro mari immolato, navibus eundem duxit
in Tirynthium et Nauplium agrum.

LXXVII. Ea re cognita, ad mare properant Argivi,
opem suis laturi. Ut vero prope Tirynthem fuerunt, eo in
loco cui nomen est Sepea, castra castris Lacedæmoniorum,
haud magno spatio in medio relicto, opposuerunt. (2)
Ibi nimirum pugnam ex aperto non verebantur Argivi,

μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλῳ αἰρεθῆναι· καὶ γὰρ δὴ σφι ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε τὸ χρηστήριον τὸ ἐπίκουρα ἐχρησε ἡ Πυθίη τοῦτοισι τε καὶ Μιλησίοισι, λέγον ὥδε·

- 6 Ἄλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενά νικήσασθαι ἐβέλαια καὶ κύβος ἐν Ἀργείοισιν ἄρῃται, πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδροφίας τότε θῆσει.
"Ὡς ποτὲ τις ἐρείει καὶ ἐπεσσομένων ἀνθρώπων
" δεινὸς ὅρις τριελικτὸς ἀπώλετο δοῦρι δαμασθεῖς. "

10 Ταῦτα δὲ πάντα συνελθόντα τοῖσι Ἀργείοισι φόβον παρεῖχε. (3) Καὶ δὴ σφι πρὸς ταῦτα ἔδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρᾶσθαι, δοῖαν δὲ σφι ἐποίουν τοῖονδε· ὅπως ὁ Σπαρτιήτης κήρυξ προσημάνοι τι Λακεδαιμονίοισι, ἐποίουν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τούτῳ τοῦτο.

16 LXXVIII. Μαθὼν δὲ ὁ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργεῖους δοκοῖν τι ὁ σφέτερος κήρυξ σημήναι, παραγγέλλει σφι, ὅταν σημήνῃ ὁ κήρυξ ποιέεσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χωρεῖν ἐς τοὺς Ἀργεῖους. (2) Ταῦτα καὶ ἐγένετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων· ἄριστον γὰρ ποιευμένοι τοῖσι Ἀργείοισι ἐκ τοῦ κηρύγματος ἐπεκίετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτῶν, πολλὰ δ' ἐτι πλευνάσας ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἀργου καταφυγόντας περιζόμενοι ἐρύλασσαν.

LXXIX. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίει τοῖονδε· 25 ἔγων αὐτομόλους ἄνδρας καὶ πυθνανόμενος τούτων ἐξεκάλεε, πέμπων κήρυκα, οὐνομαστὶ λέγων τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ ἀπεργμένους, ἐξεκάλεε δὲ φάσ' αὐτῶν ἔχειν τὰ ἄποινα· ἄποινα δὲ ἐστὶ Πελοποννησίοισι δύο μνῆαι τεταγμέναι κατ' ἄνδρα αἰχμάλωτον ἐκτίνειν. (2) 30 Κατὰ παντῆγοντα δ' ὧν τῶν Ἀργείων ὥς ἐκάστους ἐκκαλέμενος ὁ Κλεομένης ἐκτίνει. Ταῦτα δὲ κοινὰ γινόμενα ἐλαλήθηε τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένει· ἅτε γὰρ πυκνοῦ ἐόντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὥρεον οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς ὅ τι ἐπρησσον, πρὶν γε δὴ αὐτῶν τις ἀναβὰς 35 ἐπὶ δένδρος κατεῖδε τὸ ποιεῦμενον. Οὐκ ὦν δὴ ἐτι καλεούμενοι ἐξήϊσαν.

LXXX. Ἐνθαῦτα δὲ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα τινὰ τῶν ἐλωτῶν περινεῖν ὕλην τὸ ἄλσος, τῶν δὲ περὶ- 40 θομένων ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. Καιόμενου δὲ ἤδη ἐπει- 40 ρετο τῶν τινὰ αὐτομόλων τίνος εἴη θεῶν τὸ ἄλσος· ὁ δὲ ἔφη Ἀργου εἶναι. (2) Ὁ δὲ ὥς ἤκουσε, ἀναστενάζας μέγα εἶπε, « ὦ Ἀπολλὼν χρηστήριε, ἧ μεγάλως με ἡπάτηκας φάμενος Ἀργὸς αἰρῆσιν συμβάλλομαι ὃ ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. »

45 LXXXI. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης τὴν μὲν πλέω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπέναντι ἐς Σπάρτην, χιλίους δὲ αὐτὸς λαβὼν τοὺς ἀριστάς ἦιε ἐς τὸ Ἡραῖον ὕσων. Βου- 50 λόμενον δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὁ ἱεὺς ἀπηγόρευε, φάς οὐκ ὅσιον εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν. (2) Ὁ δὲ 50 Κλεομένης τὸν ἱεῖα ἐκέλευε τοὺς ἐλωτας ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἀπαγαγόντας μαστιγῶσαι, καὶ αὐτοὺς ἐθυσε· ποιή- 50 σας δὲ ταῦτα ἀπῆγε ἐς τὴν Σπάρτην.

LXXXII. Νοστήσαντα δὲ μιν ὑπῆγον οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς ἐφόρους, φάμενοί μιν δωροδοκῆσαντα οὐκ εἶλιν

sed ne dolo caperentur. Etenim ad hanc rem spectabat oraculum illud, quod promiscue et his et Milesiis Pythia ediderat his verbis :

Verum, quando marem præverlet femina victrix,
Inter et Argivos referet prælustris honorem ;
tunc Argivarum reddet plerasque gementes,
ut venturorum aiat quis quandoque virorum :
« Ielo sævus obit sinuoso corpore serpens. »

Quæ quum tunc omnia concurrissent, metum Argivis incusserunt. (3) Proinde consilium ceperunt utendi hostium præcone : idque ita exsecuti sunt, ut, quoties Spartanus præco signum aliquod dedisset Lacedæmonis, Argivi etiam id ipsum facerent.

LXXVIII. Quos ubi Cleomenes cognovit idem exsequi, quodcumque ipsius præco significasset ; imperat suis, ut, quando prandii signum edidisset præco, tunc arma caperent, et Argivos adorirentur. (2) Et exsecuti sunt hoc Lacedæmonii. Nam, dum Argivi ex præconis imperio prandium capiebant, subito illos adorti, multos eorum interfecerunt, multo plures vero, qui in Argi lucum confugerant, circum sedentes ibi custodiverunt.

LXXIX. Deinde hoc fecit Cleomenes : quum ex hominibus quibusdam, qui ad ipsum transfugerant, cognosset, quinam essent ex Argivis qui in sacro luco essent inclusi, misso præcone nominatim evocavit singulos ; dicens, se pretium redemptionis illorum accepisse. Statutum autem apud Peloponnesios est pretium redemptionis, duo minæ pro singulis captivis pendendæ. (2) Igitur quinquaginta fere ex Argivis, ut quemque evocaverat, interfecit Cleomenes ; et reliquos, qui in luco erant, latebat factum : quum enim densus esset lucus, qui intus erant, non videbant quid facerent hi qui extra essent. Postremo vero unus illorum consensa arbore vidit quid gereretur : atque exinde non amplius egrediebantur vocati.

LXXX. Tum vero Cleomenes Helotas omnes jussit materiam circa lucum congerere : et, postquam hi imperata fecerunt, lucum incendit. Jamque ardebat lucus, quum ille ex transfugarum quopiam quæsit, cui deo sacer lucus esset. Qui respondit, Argi lucum esse. (2) Hoc audito Cleomenes, ingentem edens gemitum, ait : « O fatidice Apollo, sane magnopere me decepisti, quum Argos me capturum diceres. Suspicio enim, exisse mihi id vaticinium. »

LXXXI. Post hæc, majore exercitus parte Spartam dimissa, ipse cum mille fortissimis ad Junonis templum se contulit, sacra facturus. Quum autem in eo esset ut super ara sacrificaret, vetuit eum sacerdos, nefas esse dicens peregrino sacra ibi facere. (2) At Cleomenes, jussis Helotis abductum ab ara sacerdotem flagris cadere, ipso sacra fecit ; eoque facto Spartam abiit.

LXXXII. Quo ubi rediit, inimici eum apud ephoros remu egerunt ; dicentes, pecunia corruptum Argos non

τὸ Ἄργος, παρὲν εὐπετέως μιν ἐλέειν. (2) Ὁ δὲ σφι
ἐλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος οὔτε εἰ ἀληθεῖα λέγων, ἔχω
σαφηνέως εἶπαι, ἔλεξε δ' ὧν φάμενος, ἐπείτε δὴ τὸ τοῦ
Ἄργου ἱρὸν εἶλε, δοκέειν οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρησμὸν
τοῦ θεοῦ· πρὸς ὧν ταῦτα οὐ δικαιοῦν πειρᾶν τῆς πόλιος,
πρὶν γε δὴ ἱροῖσι χρῆσθαι καὶ μάθῃ εἶτε οἱ ὁ θεὸς
παρὰ διδοῖ εἶτε οἱ ἐμποδῶν ἔστηκε. (3) καλλιευμένον δὲ
ἐν τῷ Ἡραίῳ ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῶν στηθῶν φλόγα
πυρὸς ἐκλάμψαι, μαθέειν δὲ αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρέκειαν,
ὅτι οὐκ αἰρέει τὸ Ἄργος· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς
τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἰρέειν ἂν κατ' ἀκρῆς τὴν
πόλιν, ἐκ τῶν στηθῶν δὲ λάμπαντος πᾶν οἱ πεποισθῆναι
ἔσον ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ λέγων
πιστὰ τε καὶ οἰκότα ἔδοξε Σπαρτιτῆσι λέγειν, καὶ
ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας.

LXXXIII. Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐχρήσθη οὕτω ὥστε
οἱ δοῦλοι αὐτῶν ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα ἀρχόντες
τε καὶ διέποντες, ἐς δ' ἐπύθοντο οἱ τῶν ἀπολομένων
παῖδες. Ἰππεῖν σφέας οὗτοι ἀνακτεώμενοι ὀπίσω ἐς
ἐσωτοὺς τὸ Ἄργος ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι
μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. (2) Τίους μὲν δὴ σφι ἦν ἄρθμια
ἐς ἀλλήλους, ἐπειτεν δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε ἀνὴρ
μάντις Κλέανδρος, γένος ὧν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀρκαδίας·
οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότῃσι.
Ἐκ τούτου δὲ πόλεμός σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἐς δ'
δὴ μάγισ οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν.

LXXXIV. Ἀργεῖοι μὲν νυν διὰ ταῦτα Κλεομένηα
φασὶ μανέντα ἀπολίσθαι κακῶς· αὐτοὶ δὲ Σπαρτιτῆται
φασὶ ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μανῆναι Κλεομένηα,
Σκύθῃσι δὲ ὁμιλήσαντά μιν ἀκρητοπότην γενέσθαι καὶ
ἐκ τούτου μανῆναι. (2) Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας,
ἐπείτε σφι Δαρεῖον ἐσβαλέειν ἐς τὴν χώραν, μετὰ
ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι, πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρ-
την συμμαχίην τε ποιεῖσθαι, καὶ συντίθεσθαι ὡς χρεὼν
εἴη αὐτοῖς μὲν τοὺς Σκύθας παρὰ Φάσιν ποταμὸν πει-
ρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλέειν, σφέας δὲ τοὺς Σπαρ-
τιτῆτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὁρμευμένους ἀναβάνειν
καὶ ἐπειτεν ἐς τούτῳ ἀπαντᾶν. (3) Κλεομένηα δὲ λέ-
γουσι ἡκόντων τῶν Σκυθῶν ἐπὶ ταῦτα ὁμιλέειν σφι
μεζόνως, ὁμιλέοντα δὲ μάλλον τοῦ ἰκνευμένου μαθέειν
τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτῶν· ἐκ τούτου δὲ μανῆναι
μιν νομίζουσι Σπαρτιτῆται. (4) Ἐκ τε τοῦ, ὡς αὐτοὶ
λέγουσι, ἔπειαν ζωρότερον βουλόμενοι πείειν, « ἐπισχύ-
θισον » λέγουσι. Οὕτω δὲ Σπαρτιτῆται τὰ περὶ Κλεο-
μένηα λέγουσι· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τίσιν ταύτην ὁ Κλεομέ-
νης Δημαρήτω ἐκτίσαι.

LXXXV. Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένηος, ὡς ἐπύ-
θοντο Αἰγινῆται, ἐπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους κατα-
βωσομένους Λευτυχίδω περὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι δημῶν
ἐχομένων. Λακεδαιμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόν-
τες ἔγνωσαν περιουρίσθαι Αἰγινῆτας ὑπὸ Λευτυχίδω,
καὶ μιν κατέκριναν ἐκδοτὸν ἄγεσθαι ἐς Αἴγινα ἀντὶ
τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ἐχομένων ἀνδρῶν. (2) Μελλόντων
δὲ ἀγεῖν τῶν Αἰγινητέων τὸν Λευτυχίδα, εἶπε σφι

cepisse, quum capere facile potuisset. (2) At ille respon-
dit; verumne dicens, an mentiens, definire nequeo; respon-
dit certe, postquam lucum Argo sacrum cepisset, visum
sibi esse exisse effatum dei: quare non tentandam sibi
existimasse urbem, quin prius sacris factis cognovisset,
utrum traditurus sibi eam dens esset, an impedimento
futurus. (3) Litanti autem sibi in Junonis templo, ex si-
mulacri pectore effulsisse ignis flammam: unde liquido
se intellexisse, non capturum se esse Argos: nam, si ex
capite simulacri effulsisset flamma, capturum se urbem
cum arce fuisse; quum vero e pectore effulserit, perfecta
a se esse omnia quæ fieri deus voluit. (4) Hæc dicens, cre-
dibilia et consentanea dicere visus est Spartanis, et longe
majore parte suffragiorum est absolutus.

LXXXIII. Urbe vero Argos ita viris viduata est, ut res
illorum omnes penes servos essent, omnia gubernantes
administrantesque, donec eorum filii, qui perierant, ad
virilem pervenerunt ætatem. Tunc hi, Argos sibi rursus
vindictantes, illos ejecerunt: et servi, urbe pulsi, prælio
facto Tirynthem tenuere. (2) Deinde aliquamdiu pacatæ
inter utrosque res fuere: sed postea venit ad servos vir
fatidicus, nomine Cleander, genere Phigalensis Arcas; qui
illis, ut denuo arma inferrent dominis, persuasit. Inde
bellum illis exortum est, quod diu duravit, donec tandem
ægre servos debellarunt Argivi.

LXXXIV. Argivi igitur ista de caussa aiunt in furorem
actum Cleomenem misere periisse. At ipsi Spartani con-
tendunt, non a deo quopiam in furorem actum fuisse Cleo-
menem, sed ex consuetudine cum Scythiis contraxisse
merum bibendi morem, eaque de caussa in furorem inci-
disse. (2) Scythas enim Nomades, postquam tertam ipso-
rum Darius bello invasisset, consilium deinde cepisse
pœnas ab illo repetendi: itaque missis legatis societatem
voluisse cum Spartanis contrahere, hac conditione, ut ipsi
Scythæ juxta Phasin fluvium conarentur in Medicam terram
irrumper; Spartani vero, Epheso profecti, in superiorem
Asiam contenderent, ac deinde utrique eodem in loco con-
venirent. (3) Cleomenem igitur, aiunt, quum Scythæ hanc
ob causam Spartam venissent, familiarius, quam par
erat, cum illis conversantem, merum bibere ab eisdem di-
cicisse; atque inde eum in furorem incidisse existimant
Spartani. (4) Et ab illo tempore, aiunt, si quis meracius bi-
bere cupit, dicere hunc famulo, « Scythico more infunde! »
Hæc apud Spartanos de Cleomene fama est. Mihi vero
Cleomenes videtur hanc pœnam Demarato dedisse.

LXXXV. Cognita Cleomenis morte, Æginetæ Spartam
legatos miserunt, qui Leotychidem propter obsides Athenis
retentos accusarent. Et Lacedæmonii, constituto judicio,
pronunciaverunt injuriose cum Æginetis Leotychidem egisse;
eumque condemnarunt, ut illis dederetur, Æginam abdu-
cendus loco virorum Athenis detentorum. (2) Quum vero
in eo essent Æginetæ ut abducerent Leotychidem, dixit

Θεασίδης ὁ Ἀεωπρέπεις, ὢν ἐν τῇ Σπάρτῃ δόκιμος ἀνὴρ, « τί βούλεσθε ποιεῖν, ἄνδρες Αἰγινήται; τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιτῶν ἔκδοτον γενόμενον ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἄγειν; εἰ νῦν ὀργῇ γρεώμενοι ἐγνωσαν οὕτω Σπαρτιτῇται, ὅπως ἐξ ὑστέρης μὴ τι ὑμῖν, ἦν ταῦτα πρήσσητε, πανώλεθρον κακὸν ἐς τὴν χώραν ἐσθάλωσι. » (3) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Αἰγινήται ἐσχοντο τῆς ἀγωγῆς, ὁμολογίῃ δὲ ἐχρήσαντο τοιῷδε, ἐπισπόμενον Λευτυχίδα ἐς Ἀθήνας ἀποδοῦναι Αἰγινήτησι τοὺς ἀνδρας.

LXXXVI. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπαίτεται τὴν παρακαταθήκην, οἱ Ἀθηναῖοι προφάσις εἰλον οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἰόντας βασιλέας παραθέσθαι καὶ οὐ δικαιοῦν τῷ ἑτέρῳ ἀνευ τοῦ ἑτέρου ἀποδιδόναι. (2) Οὐ φαμέων δὲ ἀποδώσειν τῶν Ἀθηναίων ἐλεξέσθαι Λευτυχίδης τάδε, « ὦ Ἀθηναῖοι, ποιεῖτε μὲν δαύτε βούλεσθε αὐτοί· καὶ γὰρ ἀποδιδόντες ποιεῖτε ὅσια, καὶ μὴ ἀποδιδόντες τὰ ἐναντία τούτων· ὁκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ Σπάρτῃ συννεύθη γενέσθαι περὶ παρακαταθήκης, βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. (3) Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιτῇται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαιμονίᾳ κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο Γλαῦκον Ἐπικυίδος παῖδα. Τοῦτον τὸν ἄνδρα φαμέν τά τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα, καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἀρίστα δικαιοσύνης περὶ πάντων ὅσοι τὴν Λακεδαιμόνα τούτων τὸν χρόνον οἴκων. (4) Συννεύθηται δέ οἱ ἐν χρόνῳ ἰκνευμένοι τάδε λέγομεν, ἄνδρα Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην βούλεσθαι οἱ ἐλθεῖν ἐς λόγους, προῖσχύμενον τοιάδε, 'Εἰμὶ μὲν Μιλήσιος, ἦκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε, δικαιοσύνης βουλόμενος ἀπολαῦσαι. (5) Ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἁλλήν 'Ελλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίῃν τῆς σῆς δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλὸς, ἐμευσι τῷ λόγῳ ἐδίδουν καὶ οἱ ἐπικινδυνὸς ἐστὶ αἰεὶ κοτε ἡ Ἰωνίη, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλὲς ἰδρυμένη, καὶ διότι χρήματα ὠδομαὶ τοὺς αὐτοὺς ἐστὶ ὄρν' ἔχοντας. (6) Ταῦτά τε ὢν ἐπιλεγόμεν καὶ βουλευομένῳ ἔδοξε μοι τὰ ἡμίσεα πάσης τῆς οὐσίης ἑξαργυρώσαντα θέσθαι παρὰ σέ, εὖ ἐξεπισταμένῳ ὥς μοι κείμενα ἔσται παρὰ σοὶ σάα. Σὺ δὲ μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι καὶ τάδε τὰ σύμβολα σῶζε λαβών· ὅς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαίτη, τούτῳ ἀποδοῦναι.' (II.) Ὁ μὲν δὲ ἀπὸ Μιλήτου ἦκων ξείνος τοσαῦτα ἐλεξε, Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. (7) Χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόντος ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ χρήματα οἱ παῖδες, ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα ἀπαίτησιν τὰ χρήματα. Ὁ δὲ διωθέτο ἀντυποκρινόμενος τοιάδε, 'οὔτε μέμνημαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περιφέρει οὐδὲν εἰδέναι τούτων τῶν ὑμεῖς λέγετε, βούλομαι τε ἀναμνησθεῖς ποιεῖν πᾶν τὸ δίκαιον· καὶ γὰρ εἰ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀποδοῦναι, καὶ εἰ γε ἀρχὴν μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλλήνων χρῆσθαι ἐς ὑμέας. (8) Ταῦτα ὢν ὑμῖν ἀναβάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα ἀπὸ τοῦδε.' (III.)

eis Theasides, Laoprepis filius, vir Spartæ spectatus: « Quid facturi estis, viri Æginetæ? regem Spartanorum, vobis a civibus suis traditum, vultis abducere? Quodsi nunc iracunde cum illo agere decreverunt Spartani, videte ne iidem posthac, si hoc feceritis, exitiosum malum vestram in terram inferant. » (3) His auditis, abducere illum omiserunt Æginetæ, pactique cum eo sunt in hanc conditionem, ut una cum ipsis Athenas se conferret Leotychides, et Æginetis viros illos restitueret.

LXXXVI. Athenas postquam Leotychides pervenit, repetitque depositum; tum vero tergiversari Athenienses, reddere nolentes; dicereque, a duobus regibus viros illos apud se depositos fuisse, nec sibi æquum videri, alteri eos reddere absque altero. (2) Ita quum se reddituros illos negarent Athenienses, hæc apud eos verba Leotychides fecit: « Facite, Athenienses, utrum volueritis ipsi: nam, si reddideritis, pie sancteque feceritis; si non reddideritis, contra. Verumtamen commemorare vobis volo, quale quid circa depositum acciderit Spartæ. (3) Dicimus nos Spartan, fuisse Lacedæmone, tertia ante me generatione, Glaucum Epicydis filium. Huic viro dicimus et omnia alia contigisse præcipua, et singulari justitiæ fama eundem fuisse celebratum præ omnibus qui per id tempus Lacedæmonem habitabant. (4) Huic suo tempore hæc dicimus accidisse: virum Milesium venisse Spartam, illum convenire cupientem, et hæcce ei exponentem: Sum ego, inquit, civis Milesius, ad teque veni, Glauce, tua frui justitia cupiens. (5) Quandoquidem enim, ut per reliquam Græciam universam, ita et per Ioniam, eximia est fama tuæ justitiæ; reputavi mecum, in periculo semper versari Ioniam, Peloponnesum contra in tuto locatam, et numquam apud nos pecunias diu in ejusdem hominis possessione permanere. (6) Hæc apud me reputanti deliberantique visum est mihi, bonorum meorum dimidium, in pecuniam redactum, apud te deponere, bene gnaro apud te mihi saluum illud collocatum iri. Accipe igitur has pecunias meas, et has accipe servaque tesseras; quas qui secum ferens repetet pecunias, ei illas reddes. (II.) Hæc quum hospes dixisset Milesius, accepit Glaucus depositum prædicta conditione. (7) Multo vero interjecto tempore Spartam venero filii hujus hominis, qui illas deposuerat pecunias; qui quum convenissent Glaucum, exhibitis tesseris pecunias ab illo repetierunt. At ille recusans, hæc respondit: Non memini equidem hanc rem quam narratis, nec animum meum subito ulla ejus cogitatio. Volo autem, si quidem in memoriam revocavero, facere quod justum est: nam, si accepi, recte vobis restituam; si omnino non accepi, ex Græcorum legibus vobiscum agam. (8) Igitur in quartum ab hoc mense vos rejicio, quo tempore hæc effecta vo-

Οἱ μὲν δὲ Μιλήσιοι συμφορρὴν ποιεῦμενοι ἀπαλλάσσοντο ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων, Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. (9) Ἐπειρωτέοντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ ὄρκω τὰ χρημάτων ληίσσεται, ἡ Πυθίη μετέρχεται τοιοῦτα τοῖσι ἔπει·

Γλαῦκ' Ἐπικουδεῖδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτως, ὄρκω νικῆσαι καὶ χρήματα ληίσσασθαι.
 Ὅμνυ, ἐπεὶ θανάτος γε καὶ εὐόρκον μένει ἄνδρα.
 10 Ἄλλ' Ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσέκοι πᾶσαν συμμάχῃα· ὀλέση γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
 Ἄνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραι-
 15 τέστο αὐτῷ σchein τῶν ῥηθέντων. (10) Ἡ δὲ Πυθίη ἔφη τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι. (IV.) Γλαῦκος μὲν δὲ μεταπεμφόμενος τοὺς Μιλησίους ξείνους ἀποδοῖσθαι τὰ χρήματα· τοῦ δὲ εἵνεκεν ὁ λόγος ὅδε, ὡς Ἀθηναῖοι, ὠρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρή-
 20 σεται. (11) Γλαῦκου νῦν οὐτε τι ἀπόγονόν ἐστι οὐδὲν οὔτ' ἰστίη οὐδέμια νομιζομένη εἶναι Γλαύκου, ἐκτέτριπται τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὕτω αγαθὸν μὴδὲ διανοέσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε ἢ ἀπαιτεόντων ἀποδοῖναι. » Λευτυχίδης μὲν εἶπας ταῦτα, ὡς οἱ οὐδὲ
 25 οὕτω ἐσχέουσιν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσεται.

LXXXVII. Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον ἀδικημάτων δοῦναι δίκας, τῶν ἐκ Ἀθηναίων ὕβρισαν Θηβαίοισι χαρίζομενοι, ἐποίησαν τοιόνδε. (2) Μεμφομένοι τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ ἀξιοῦντες ἀδικέεσθαι, ὡς
 30 τιμωρησόμενοι τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο. Καὶ ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντηρίς ἐπὶ Σουνίῳ, λοχῆσαντες ὦν τὴν θεωρίδα νέα εἰδὼν πλήρεα ἀνδρῶν τῶν πρώτων Ἀθηναίων, λαβόντες δὲ τοὺς ἄνδρας ἐδοσαν.

35 LXXXVIII. Ἀθηναῖοι δὲ παθόντες ταῦτα πρὸς Αἰγινητέων οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ τὸ πᾶν μηχανήσασθαι ἐπ' Αἰγινίτησι. Καὶ ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνοίθου καλούμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ, ἀνὴρ δόκιμος, οὗτος μεμρόμενος μὲν τοῖσι Αἰγινίτησι προτέρην ἐωυτοῦ ἐξέ-
 40 λασιν ἐκ τῆς νήσου, μαθὼν δὲ τότε τοὺς Ἀθηναίους ἀναρτημένους ἔρδειν Αἰγινίτας κακῶς, συντίθεται Ἀθηναίοισι προδοσὴν Αἰγίνης, φράσας ἐν τῇ τε ἡμέρῃ ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνους ἐς τὴν ἡλικίαν δεήσει βωθέον-
 45 τας. Μετὰ ταῦτα καταλαμβάνει μὲν κατὰ συνθή-
 46 κην ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὰν καλεωμένην πόλιν.

LXXXIX. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον· οὐ γὰρ ἐτυχον εἶδουσι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινητέων συμβαλέειν· ἐν δ' ὧν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσαι
 60 σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πράγματα. (2) Οἱ δὲ Κορίνθιοι, ἔσαν γὰρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς τὰ μάλιστα, Ἀθηναίοισι διδοῦσι δεομένοις εἴκοσι νέας, διδοῦσι δὲ πενταδράχμους ἀποδόμενοι· ὧτινῃ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ οὐκ ἔξην δοῦναι. (3) Ταῦτας τε δὴ λαβόντες

bis dabo. (III.) Lamentantes discedunt Milesii, tamquam defraudati pecuniis. Glaucus vero, Delphos profectus, consulit oraculum, (9) quaeritque ex illo, an interposito jurejurando pecuniam praedaretur. Quem his verbis Pythia adgreditur :

Glauce Epicydide! sane expedit ad breve tempus jurando vicisse, intervertisseque nummos.
 Jura : Jurandi memorem quoque mors quia tollit.
 At juramento quædam est sine nomine proles,
 trunca manus, et trunca pedes; tamen impete magno advenit, atque omnem vastat stirpemque domumque.
 Sancti vero hominis florebit sera propago.

His auditis, deum oravit Glancus, ut veniam sibi eorum quæ dixisset daret. (10) At Pythia respondit, perinde esse, tentare deum, atque rem ipsam peragere. (IV.) Tunc igitur Glaucus quidem hospites arcessivit Milesios, et pecunias illis reddidit. Cujus vero rei causa hunc ad vos, Athenienses, sermonem facere adgressus sim, dicam. (11) Glauci hujus nulla hodie propago superest, nec domus ulla quæ Glauci fuisse existimetur : a stirpe enim excisus e Sparta est. Adeo expedit, de deposito nihil aliud ne cogitare quidem, nisi ut repetentibus reddas. » His dictis Leolychides, quum ne sic quidem morem ei gererent Athenienses, discessit.

LXXXVII. Æginetæ, priusquam superiorum injuriarum, quas Thebanorum in gratiam intulerant Atheniensibus, poenas darent, hoc etiam admiserant. (2) Succensentes Atheniensibus, a quibus injuria se adfectos arbitrabantur, ad ulciscendos eos se compararunt : et quum Athenienses sacra quinquennialia ad Sunium celebrarent, navi qua theori vellebantur insidiati sunt, et repletam viris primariis Atheniensium ceperunt, captosque in vincula conjecerunt.

LXXXVIII. Hæc ab Æginetis passi Athenienses non ultra differendum putarunt, quin adversos illos, quidquid possent, machinarentur. Erat tunc in Ægina vir spectatus, Nicodromus nomine, Cnæthi filius, insensus Æginetis quod ab illis olim insula pulsus fuisset : hic ubi intellexit Athenienses ad male faciendum Æginetis sese accingere, proditorem Æginæ cum illis paciscitur, certum diem constituens, quo et ipse rem adgressurus sit, et illos oporteat præsidio sibi adesse. His ita constitutis, Nicodromus, ut et cum Atheniensibus convenerat, veterem quam vocant urbem occupat.

LXXXIX. Sed Athenienses ad constitutum diem non adfuerunt. Etenim navium numerus tunc maxime non ad manus illis fuerat idoneus ad pugnam cum Æginetis ineundam : et, dum a Corinthiis naves sibi commodandas petunt, interim perita res est. (2) Corinthii, quum per id tempus quammaxime amici essent Atheniensium, rogantibus illis triginta dedere naves, dederunt autem quinque drachmis eas commodantes; nam gratis dare per legem non erat licitum.

οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰς σφετέρας, πληρώσαντες ἐδόμη-
χοντα νέας τὰς ἀπάσας, ἐπλώον ἐπὶ τὴν Αἴγιναν καὶ
ὑπέρησαν ἡμέρῃ μιῇ τῆς συγκειμένης.

XC. Νικόδρομος δὲ, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν καιρὸν
οὐ παρέγινοντο, ἐς πλοῖον ἐσθὰς ἐκδορήσκει ἐκ τῆς
Αἰγίνης· σὺν δὲ οἱ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Αἰγινήτων ἔσποντο,
τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδωσαν. Ἐνθεῦτεν δὲ
οὔτοι ὀρμεύμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ
Αἰγινήτας. Ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον ἐγίνετο.

XCI. Αἰγινήτων δὲ οἱ παγέες ἐπαναστάντος τοῦ
δήμου σφι ἅμα Νικόδρομῳ ἐπεκράτησαν, καὶ ἐπειτὲν
σφεας χειρωσάμενοι ἐξῆγον ἀπολόοντες. Ἀπὸ τούτου δὲ
καὶ ἄγος σφι ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἰοί τε ἐγί-
νοντο ἐπιμηχανεύμενοι, ἀλλ' ἐφθῆσαν ἐκπεσόντες πρό-
τερον ἐκ τῆς νήσου ἢ σφι ὕλων γενέσθαι τὴν θεόν. (2)
Ἑπτακοσίους γὰρ δὴ τοῦ δήμου ζυγῆσαντες ἐξῆγον
ὡς ἀπολόοντες, εἰς δὲ τις τούτων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ
καταφεύγει πρὸς πρόθυρα Δήμητρος θεσμοφόρου, ἐπι-
λαβόμενος δὲ τῶν ἐπισπαστήρων εἴχετο, οἱ δὲ ἐπέειπε
μὴν ἀποσπάσαι οὐκ οἰοί τε ἀπέλκοντες ἐγίνοντο, ἀπο-
κόφοντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἦγον οὕτω, χεῖρες δὲ ἐκεί-
ναι ἐμπεφυκυῖαι ἔσαν τοῖσι ἐπισπαστήροι.

XCH. Ταῦτα μὲν νυν σφέας αὐτοὺς οἱ Αἰγινήται
ἐργάσαντο, Ἀθηναῖοι δὲ θῆκους ἐναυμάχησαν νηυσὶ
ἐδόμηχοντα, ἐσσωθέντες δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ἐπεκαλεῦν-
το τοὺς αὐτοὺς καὶ πρότερον, Ἀργεῖους. Καὶ δὴ σφι
οὔτοι μὲν οὐκέτι βωθέουσι, μεμφόμενοι ὅτι Αἰγινᾶται
νέες ἀνάγκῃ λαμβθεῖσαι ὑπὸ Κλεομένηος ἔσχον τε ἐς
τὴν Ἀργολίδα χώραν καὶ συναπέβησαν Λακεδαιμονίῳι-
σι. (2) Συναπέβησαν δὲ καὶ ἀπὸ Σικυωνίων νεῶν ἄν-
δρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ. Καὶ σφι ὑπ' Ἀργείων
ἐπεβλήθη ζημίη, χίλια τάλαντα ἐκτίσαι, πεντακόσια
ἐκατέρους. (3) Σικυωνιοὶ μὲν νυν συγγινόντες ἀδικῆ-
σαι, ὁμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζημίῳι
εἶναι, Αἰγινήται δὲ οὔτε συνεγινώσκοντο ἔσαν τε αὐ-
θαδέστεροι. Διὰ δὲ ταῦτα δεομένοισι ἀπὸ μὲν τοῦ δη-
μοσίου οὐδέεις Ἀργείων ἐτι ἐδώκε, ἐθελονταὶ δὲ ἐς χι-
λίους. ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς Εὐρυβάτης, πεντάεθλον
ἐπασχέσας. (4) Τούτων οἱ πλεῖνες οὐκ ἀπενόστησαν
ὅπισον, ἀλλ' ἐτελεύτησαν ὑπ' Ἀθηναίων ἐν Αἰγίνῃ· αὐ-
τὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυβάτης μονομαχίῃν ἐπασχέων
τρεῖς μὲν ἄνδρας τρῶπερ τοιοῦτ' κτείνει, ὑπὸ δὲ τοῦ
τετάρτου Σωφάνεος τοῦ Δεκελῆος ἀποδνήσκει.

XCHH. Αἰγινήται δὲ ἐοῦσι ἀτάκτοις Ἀθηναίοισι
συμβαλόντες τῇσι νηυσὶ ἐνίκησαν, καὶ σφεν νέας τέσ-
σερας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον. Ἀθηναῖοι μὲν δὴ πολέ-
μος συνῆπτο πρὸς Αἰγινήτας.

XCIV. Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἐνωτοῦ ἐποίεε ὥστε ἀνα-
μνήσκοντός τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος μεμνησθῆαι μιν τῶν
Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδῶν προσηναγμένων καὶ
διαβαλλόντων Ἀθηναίους, ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖς
ταύτης ἐχόμενος τῆς προφάσεως καταστρέφεσθαι τῆς
Ἑλλάδος τοὺς μὴ δόντας αὐτῇ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (2)
Μαρόνιον μὲν δὴ ψαύρως πρήξαντα τῷ στολῷ παρα-

(3) His igitur acceptis navibus, adiectisque suis, septua-
ginga omnino navibus instructis, adversus Aeginam navi-
garunt : sed postridie ejus diei, qui constitutus erat, ad-
venerunt.

XC. Nicodromus, ut ad diem non adfuerunt Athenien-
ses, conscensa navi ex Aegina profugit, eumque alii etiam
ex Aeginetis sunt secuti; quibus Athenienses Sunium habi-
tandum dedere : unde illi impetum facientes, res Aegineta-
rum, qui in insula erant, agebant ferebantque. Sed hoc
quidem postero tempore factum.

XCI. Tunc vero, qui opibus inter Aeginetas valebant,
superata plebe quæ cum Nicodromo insurrexerat, hos qui
in ipsorum venerant potestatem, ad sumendum de eis sup-
plicium eduxerunt. Quo tempore etiam piaculum admisere,
quod nulla ratione nullisque sacrificiis potuerunt expiare,
sed prius insula exciderunt, quam propitia illis reddita
dea est. (2) Nam, quum captos septingentos ex plebe ad
supplicium educerent, unus eorum, e vinculis elapsus, ad
vestibulum confugit Cereris Legiferæ, et prehensos annu-
los, quibus attrahitur porta, firmiter tenuit. Tum vero illi,
quum abstrahere hominem non valerent, manus ei præci-
derunt, atque illa eduxerunt : et manus illæ annulis firmi-
ter inhærebant.

XCH. Hæc in se invicem Aeginetæ patrabant. Superati
vero pugna navali ab Atheniensibus, qui cum septuaginta
advenerant navibus, auxilium petierunt ab eisdem quos
olim invocaverant, Argivis. At hi quidem jam auxilio non
venerunt, quippe offensi eo quod naves Aeginenses, vi
quidem coactæ a Cleomene, ad Argolidem adpulerant ter-
ram, et Aeginetæ una cum Lacedæmonis exscensionem fe-
cerant. (2) In eadem autem incursione simul etiam Sicyonii
suis e navibus excenderant. Quare ambobus Argivi mul-
ctam irrogarunt, mille talenta, utrique populo quingenta.
(3) Et Sicyonii quidem, agnoscentes injuste se fecisse, parti
sunt cum Argivis, ut, solutis centum talentis, reliqua sum-
ma ipsis remitteretur : Aeginetæ vero culpam non agno-
scentes, pertinaciter detrectaverunt mulctam. Quam ob
causam nunc illis, auxilia rogantibus, publico nomine
nulla ab Argivis misæa sunt, sed voluntarii eis suppelias
venere mille admodum; quibus dux præfuit vir strenuus,
nomine Euryhates, qui quinquertium exercuerat. (4) Eo-
rum autem plerique non redierunt, sed ab Atheniensibus
in Aegina sunt interfecti : in his dux Euryhates, postquam
singulari certamine tres occidisset adversarios, ipse a
quarto, Sophane Decelienai, interfectus est.

XCHH. Aeginetæ vero, suis navibus Athenienses incom-
positos adorti, superarunt illos, et quattuor naves eorum
cum ipsis viris ceperunt. Ita factum est ut bellum gerere-
tur Athenienses inter et Aeginetas.

XCIV. Interim Persa suum persecutus est institutum.
Nam et famulus eum semper admonebat, ut reminisceretur
Atheniensium, et Pisistratidæ instabant et calumniabantur
Athenienses : simul vero ipse Darius cupiebat, arrepta hac
occasione, illos e Græcis subigere, qui terram et aquam
ipsi non dedissent. (2) Itaque, Mardonio ab imperio remo-
to, qui cum classe male rem gesserat, alios nominavit in-

λῦει τῆς στρατηγίας, ἄλλους δὲ στρατηγούς ἀποδέξας ἀπέστειλλε ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας, Δᾶτίν τε ἐόντα Μηδὸν γένος καὶ Ἀρταφέρνηα τὸν Ἀρταφέρνηος παῖδα, ἀδελφιδέον ἑωυτοῦ· ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἔξανδρα ποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτριαν ἀγαγεῖν ἑωυτοῦ ἐς ὄψιν τὰ ἀνδράποδα.

XCV. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες πορευόμενοι παρὰ βασιλέος ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης ἐς τὸ Ἀλχίον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλὸν τε καὶ εὖ ἑκκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευόμενοι ἐπὶ πλοῦς μὲν ὁ ναυτικὸς πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταχθεὶς ἐκάστοις, παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἱππαγωγαὶ νέες, τὰς τῶν προτέρων ἔτει προεῖπε τοῖσι ἑωυτοῦ διασμοφόροις Δαρείος ἐτοιμάζειν. (2) Ἐσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς ταύτας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσβιδάσαντες ἐς τὰς νέας, ἐπλωον ἐξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. Ἐνθεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἡπειρὸν εἶχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ τε Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Θρηίκης, ἀλλ' ἐκ Σάμου ὁρμυόμενοι παρὰ τὴν Ἰκάριον καὶ διὰ νήσων τὸν πλοῦν ἐπορεύοντο, (3) ὥς μὲν ἔμοι δοκεῖν, δέισαντες μάλιστα τὸν περίπλοον τοῦ Ἀθῶ, ὅτι τῶν προτέρων ἔτει ποιεύμενοι ταύτην τὴν κομιδὴν μεγάλως προσέπταισαν· πρὸς δὲ καὶ ἡ Νάξος σφᾶς ἠνάγκαζε, πρότερον οὐκ ἄλοῦσα.

XCVI. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰκαρίου πελάγους προσπερόμενοι προσεμίξαν τῇ Νάξῳ (ἐπὶ ταύτην γὰρ δὴ πρῶτην ἐπεῖχον στρατεύεσθαι οἱ Πέρσαι), μεμνημένοι τῶν πρότερον οἱ Νάξιοι πρὸς τὰ οὖρεα οἴγοντο φεύγοντες οὐδὲ ὑπέμειναν. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι τοὺς κατέλασον αὐτῶν, ἐνέπρῃσαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνήγοντο.

XCVII. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίουν, οἱ Δῆλιοι ἐκλιπόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον οἴχοντο φεύγοντες ἐς Τήνον. Τῆς δὲ στρατιῆς καταπλοῦσής δὲ Δᾶτις προπλώσας οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν νῆσον προσορμίζεσθαι, ἀλλὰ πέρην ἐν τῇ Ῥηνέῃ. (2) αὐτὸς δὲ πυθόμενος ἵνα ἔσαν οἱ Δῆλιοι, πέμπων κήρυκα ἡγόρευε σφὶ τάδε, « ἄνδρες ἱεῖροι, τί φεύγοντες οἴγεσθε, οὐκ ἐπιτήδεα καταγνόντες κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό γε φρονέω καὶ μοι ἐκ βασιλέος ὧδε ἐπέσταλται, ἐν τῇ χώρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι, μήτε αὐτὴν τὴν χώρην μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. (3) Νῦν ὦν καὶ ἅπτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν καὶ τὴν νῆσον νέμεσθε. » Ταῦτα μὲν ἐπεκρηκεύσατο τοῖσι Δηλίοις, μετὰ δὲ λιθάνωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανήσας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίσσε.

XCVIII. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας ἐπλωε ἅμα τῶν στρατῶν ἐπὶ τὴν Ἐρέτριαν πρῶτα, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴονας καὶ Αἰολίας. μετὰ δὲ τούτων ἐνθεῦτεν ἔξαναγθέντα Δῆλος ἐκινήθη, ὥς ἔλεγον Δῆλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὑστατα μέχρι ἐμεῦ σεισθεῖσα. (2) Καὶ τοῦτο μὲν οὐ τέρας ἀνθρώποις τῶν μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. Ἐπὶ γὰρ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεος καὶ Ξέρξεω τοῦ Δαρείου καὶ Ἀρτοξέρξεω τοῦ Ξέρξεω. τοῖων

peratores, qui adversus Eretriam et Athenas proficiscerentur, Datin, Medum genere, et Artaphernem, Artaphernis fratris sui filium : quos misit dato mandato, ut Athenas Eretriamque sibi subjicerent, et capta inde mancipia in summum alducerent conspectum.

XCV. Hi nominati imperatores, quum a rege digressi in Aleium pervenissent campum Ciliciae, exercitum pedestrem secum ducentes numerosum et bene instructum; ibi quum castra posuissent, accesserunt eis universae copiae navales, ut cuique populo imperatae erant: accesseruntque etiam naves equis transvehendis, quas superiori anno Darius suis tributariis edixerat paraudas. (2) Equis in hippagines impositis, et omni pedestri exercitu naves conscendere iussu, sexcentis triremibus in Ioniam navigarunt. Inde vero non litus legentes recta versus Hellespontum et Thraciam direxerunt classem; sed Samo profecti, per Icarium mare et secundum insulas cursum tenere; (3) metuentes maxime, ut mihi videtur, montis Atho circuitum, in quo circumnavigando superiori anno ingentem passi erant calamitatem: insuper vero etiam, ut hac irent, Naxus insula eos cogebat, quae superiori tempore non erat subacta.

XCVI. Ubi per mare Icarium transvecti contra Naxum venere (hanc enim primam omnium adoriri in animo habebant Persae), memores eorum quae prius acciderant, Naxii non sustinentes hostem, procul abeuntes in montes confugerunt. (2) Persae vero, in servitutem redactis quotquot illorum comprehendissent, et templa et urbem incendunt. Quo facto, adversus reliquas insulas navigare pergebant.

XCVII. Qui dum id faciunt, Delii etiam, relicta insula, profugiunt Tenum. Datis autem, ubi in viciniam Deli cum exercitu pervenit, ipse navi sua praegressus, non passus est classem ad insulam adpellere, sed ad Rheneam ex adverso sitam: (2) et postquam cognovit quo se Delii recepissent, misso caduceatore, haec eis edixit: « Quid fuga abitis, viri sancti, male de me, nec pro meo merito, judicantes? Ego enim et ipse in tantum certe sapio, et a rege hoc mihi mandatum est, ut, qua in terra hi duo dii nati sunt, eam nec ipsam laedam, nec ejus incolas. (3) Quare redite vestras ad sedes, et insulam habitate! » Haec postquam per caduceatorem edixit, trecenta thuris talenta super aram congesta adolevit.

XCVIII. His rebus gestis, Datis cum exercitu primum adversus Eretriam navigavit, simul et Ionas et Aelenses secum ducens. Post illius autem ex hac regione digressum commota tremuit Delus; quod nec ante id tempus, ut aiunt Delii, nec post, ad meam usque aetatem, factum est. (2) Et hoc quidem prodigium edidit deus, quo imminetia hominibus mala significaret. Nam regnante Dario Hystaspis filio, et Xerxe Darii, et Artaxerxe Xerxis, per tres

τούτων ἐπεξῆς γενεάν, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐπὶ εἰκοσι ἄλλας γενεάς τὰς πρό Δαρείου γενομένας, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γενομένα, τὰ δὲ ἀπ' αὐτῶν τῶν κορυφαίων περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμούντων. (3) Οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινήθῃαι Δῆλον τὸ πρὶν εἶσσαν ἀκίνητον· καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς ὧδε,

Κινήσω καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ εἶσσαν.

¹⁰ Δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόματα, Δαρεῖος ἐρέτης, Ξέρξης ἀρχίος, Ἀρτοξέρξης μέγας ἀρχίος. Τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλέας ὧδε ἂν ὀρθῶς κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἑλληνες καλέοιεν.

XCIX. Οἱ δὲ βάρβαροι ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου, προσίσχον πρὸς τὰς νήσους, ἐνθεύτην δὲ στρατιὴν τε παρελάμβανον καὶ δηήρους τῶν νησιωτῶν παῖδας ἐλάμβανον. (2) Ὡς δὲ περιπλύνοντες τὰς νήσους προσέσχον καὶ ἐς Κάρυστον (οὐ γὰρ δὴ σφι οἱ Κάρυστιοι οὔτε δηήρους εἰδίδονσαν οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλιν ἀστυγείτονας στρατεύεσθαι, λέγοντες Ἑρετρίαν τε καὶ Ἀθήνας), ἐνθαῦτα τούτους ἐπολιόρκεόν τε καὶ τὴν γῆν σφῶν ἐκείρον, ἐς δὲ καὶ οἱ Κάρυστιοι παρέστησαν ἐς τῶν Περσέων τὴν γνώμην.

C. Ἑρετρίεες δὲ πυνθανόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν Περσικὴν ἐπὶ σφῆας ἐπιπλύνουσιν Ἀθηναίων ἐδεξήθησαν σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπείπαντο τὴν ἐπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετρακισχιλίους κληρουχόντας τῶν ἱπποδοτέων Χαλκιδέων τὴν χώραν, τούτους σφι διδοῦσι τιμωροὺς. (2) Τῶν δὲ Ἑρετριέων ἦν ἄρα οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα, οἱ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους, ἐφρόνουν δὲ διφασίας ἰδέας· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐβουλεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοῆς, ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἰδία κέρδεα προσδεχόμενοι παρὰ τοῦ Πέρσεω οἴσεσθαι προδοσίην ἐσκευάζοντο. (3) Μαθὼν δὲ τούτων ἑκάτερα ὡς εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθος, εἶον τῶν Ἑρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἥκουσι τῶν Ἀθηναίων πάντα τὰ παρόντα σφι πράγματα, προσεδέετό τε ἀπαλλάσσεσθαι σφῆας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ προσαπόλωνται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνῃ συμβούλευσαντι πείθονται. Καὶ οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς Ὀρωπὸν ἰσώζον σφῆας αὐτούς.

CI. Οἱ δὲ Πέρσαι πλύνοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς Ἑρετρικῆς χώρας κατὰ Τάμυνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰγυλίας, κατασχόντες δὲ ταῦτα τὰ χωρία αὐτίκα ἵππους τε ἐξεβάλλοντο καὶ παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι τοῖσι ἐχθροῖσι. (2) Οἱ δὲ Ἑρετρίεες ἐπεξελεῖν μὲν καὶ μαχέσασθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλὴν, εἰ κως δὲ διαφυλάττειν τὰ τεῖχη, τούτου σφι ἔμελε περί, ἐπειτε ἐνίκα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. (3) Προσβολῆς δὲ γινομένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος ἐπιπτον ἐπὶ ἑξ ἡμέρας πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἐβδόμῃ Εὐφορβός τε ὁ Ἀλκιμάχου καὶ Φίλαγρος ὁ Κυνέου, ἄνδρες τῶν ἀσπῶν δόκιμοι, προδιδοῦσι τοῖσι Πέρσῃσι. (4) Οἱ δὲ ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν ταῦτο μὲν τὰ ἱρὰ συλῆσαντες ἐνέ-

has continuas generationes plura mala adfixerunt Græciam, quam per viginti alias generationes quæ ante Darium exstiterunt; alia quidem, a Persis illi illata; alia vero, ab ipsorum Græcorum coryphæis de principatu inter se bellum gerentibus. (3) Itaque non præter caussam commota est Delus, quum ad illum diem immota fuisset. Et in vaticinio de illa ita scriptum est :

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Valent autem secundum Græcum sermonem nomina ista hocce : Darius, coercitor; Xerxes, bellator : Artaxerxes, magnus bellator. Hos igitur reges Græci sua lingua recte ita, ut dixi, nominaverint.

XCIX. Barbari, Delo profecti, navibus ad insulas adpellebant, et exercitum inde adsumebant, et insulanorum filios secum obsides abducebant. (2) Postquam vero, præternavigatis insulis, Carysto quoque appulerunt; quum nec obsides dedissent Carystii, et contra vicinas urbes (Eretriam et Athenas dicebant) se militaturos negassent: ibi tunc hos oppugnarunt, agrumque illorum evastarunt, donec etiam Carystii in deditionem venere Persarum.

C. Eretrienses autem, ubi cognoverunt sese peti a Persarum classe, Athenienses rogarunt ut auxilia sibi mitterent. Nec negarunt Athenienses opem, sed qualem millo colonos illos, qui in opulentorum Chalcidensium prædia successerant, opem eis ferre jusserunt. (2) At in Eretriensibus sanum nullum erat consilium; qui Athenienses quidem auxilio vocaverant, ipsi vero in duas divisi erant sententias: nam aliis animus erat, relicta urbe in superiora Eubææ loca se recipere; alii vero, privatum questum a Persis reportare sperantes, prodicionem parabant. (3) Quorum utrorumque consilia cognita habens Æschines, Nothonis filius, primarius vir Eretriensium, advenientibus Atheniensibus præsentem rerum statum aperuit; eosque ut retrogrederentur rogavit, ne simul cum Eretriensibus perirent. Et Athenienses, Æschinis sequentes consilium, Oropum transvecti, periculum evaserunt.

CI. Persæ, navibus ad Tamynas et Chœreas et Ægilia ditionis Eretriensium adpulsis, locis hisce potiti, protinus equis et navibus expositis, ad adgrediendum hostem sese compararunt. (2) Eretrienses vero de egrediendo et committenda pugna non cogitabant; sed muros, si possent, defendere, hoc unum illis curæ erat, quandoquidem vicerat sententia non relinquendam esse urbem. (3) Quum autem acriter oppugnaretur murus, iutra sex dies multi ab utraque parte perierunt: septimo vero die Euphorbus Alcimachi filius et Philagrus Cynææ, spectati inter cives viri, Persis Eretriam prodiderunt. (4) Et hi, urbem ingressi, templa spoliarunt

πρῶσαν, ἀποτινύμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατακαυθέντων ἱρῶν, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἡνροποδίσαντο κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

CII. Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἐρέτριαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας, ἐπλῶον ἐς τὴν Ἀττικὴν κατέρχοντές τε πολλὸν καὶ δοκέοντες ταῦτα τοὺς Ἀθηναίους ποιήσιν τὰ καὶ τοὺς Ἐρετρίους ἐποίησαν. (2) Καὶ ἦν γὰρ ὁ Μαραθῶν ἐπιτηδεύατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιπυῖσαι καὶ ἀγροτάει τῆς Ἐρετρίης, ἐς τοῦτο σφι κατήγγετο Ἱππίας ὁ Πεισιστράτου.

CIII. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἐβώθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. Ἦγον δὲ σφας στρατηγοὶ δέκα, τῶν δὲ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα τὸν Στησαγόρευ καταλαβε φυγεῖν ἐξ Ἀθηνῶν Πεισιστράτον τὸν Ἱπποκράτους. (2) Καὶ αὐτῷ ζεύγοντι Ὀλυμπιάδα ἀνελίσθαι θεθρίπῳ συνέβη, καὶ ταύτην μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν τῷτὸ ἐξενείκασθαι τῷ ὁμομητρίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. Μετὰ δὲ τῇ ὑστέρῃ Ὀλυμπιάδῃ τῆς αὐτῆς ἡπποισὶ νικῶν παραδίδοι Πεισιστράτῳ ἀνακηρυχθῆναι, καὶ τὴν νίκην παρεῖς τούτῳ κατῆλθε ἐπὶ τὰ ἐνωτοῦ ὑπόσπονδος. (3) Καὶ μιν ἀνελόμενον τῆς αὐτῆς ἡπποισὶ ἄλλην Ὀλυμπιάδα καταλαβε ἀποθανεῖν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκέτι περιόντος αὐτοῦ Πεισιστράτου· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανεῖον νυκτὸς ὑπέισαντες ἄνδρας. (4) Τέθαπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς διὰ Κολίης καλευμένης ὁδοῦ· καταντίον δ' αὐτοῦ αἱ ἡπποὶ τεθάραι αὐταὶ αἱ τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἡπποὶ ἤδη τῷτὸ τοῦτο Εὐαγόρεω Λάκωνος, πλέω δὲ τούτων οὐδαμαί. (5) Ὁ μὲν δὲ πρεσβύτερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Στησαγόρης ἦν τῆνικαῦτα παρὰ τῷ πατρί Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθήνῃσι, τὸ οὐνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδῳ Μιλτιάδης.

CIV. Οὗτος δὲ ὢν τότε ὁ Μιλτιάδης ἦκων ἐκ τῆς Χερσονήσου καὶ ἐκπεφευγὼς διπλὸν θάνατον ἐστρατήγει Ἀθηναίων. Ἄμα μὲν γὰρ οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἰμβροῦ περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλέα. (2) Ἄμα δὲ ἐκφυγόντα τε τούτους καὶ ἀπικήμενον ἐς τὴν ἐνωτοῦ δοκούντ᾽ τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ ἤδη, τὸ ἐνθεῦτέν μιν οἱ ἔχθροὶ ὑποδεξάμενοι καὶ ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγαγόντες ἐδίωξαν τυραννίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. Ἀποφυγὼν δὲ καὶ τούτους στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπεδέχθη, αἰρεθείς ὑπὸ τοῦ δήμου.

CV. Καὶ πρῶτα μὲν ὄντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετέοντα· τῷ δὲ, ὡς αὐτὸς τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναῖοισι ἀπήγγελλε, περὶ τὸ Παρθένιον οὖρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὁ Πάν περιπίπτει. (2) Βῶσαντα δὲ τὸ οὐνομα τοῦ Φειδιππίδου τὸν Πᾶνα Ἀθηναῖοισι κελεύσαι ἀπαγγεῖλαι, διότι ἐνωτοῦ οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν

incenderuntque, pœnam hanc repetentes ob templa Sardibus cremata; homines autem, ut jussorat Darius, in servitutem abstraxerunt.

CII. Subacta Eretria, Persæ, paucorum dierum interposita mora, in Atticam navigarunt, magnas in angustias adducentes Athenienses, cogitantesque eodem modo cum illis agere atque cum Eretriensibus egissent. (2) Quumque Marathon esset totius Atticæ maxime opportunus equilibus locus, et proximus ab Eretria, in hunc campum illos deluxit Hippias, Pisistrati filius.

CIII. Qua re cognita, Athenienses etiam ipsi Marathona obviam hostibus egressi sunt. Duxerunt autem illos decem imperatores; quorum decimus Miltiades erat, is cujus patri Cimoni, Stesagoræ filio, acciderat, ut a Pisistrato, Hippocratis filio, Athenis in exsilium pelleretur. (2) Eidemque contigerat, ut exsul victoriam Olympicæ reportaret quadrigarum curriculo; quem eundem honorem jam ante enim frater ipsius uterinus Miltiades erat consecutus. Deinde vero, sequenti Olympiade, quum eisdem equabus idem Cimón vicisset, Pisistrato concessit, ut is victor renunciaretur; et ob victoriam huic concessam, ex pactione cum illo in patria restitutus. (3) Postremo idem, quum eisdem equabus aliam rursus victoriam reportasset Olympicam, obiit interfectus a filiis Pisistrati, ipso Pisistrato non amplius in vivis agente: interfecerunt illum enim hi prope prytaneum, noctu hominibus quibusdam ad hoc subornatis. (4) Sepultus est autem Cimón ante urbem, ultra viam quæ Per Cælen vocatur, et ex adverso sepultæ sunt equæ illæ ejusdem, quæ tres Olympicas retulerunt victorias. Præstiterunt quidem idem hoc aliæ etiam equæ, Euagoræ Lacedæmonis; sed, præter has, nullæ. (5) Filiorum igitur Cimónis natu major, Stesagoras, per id tempus apud patrui Miltiadem in Chersoneso educabatur; natu minor autem apud Cimónem Athenis erat, cui nomen fuit Miltiades, de patrui Miltiadis nomine, conditoris Chersonesi.

CIV. Hic igitur tunc Miltiades, quum nuper e Chersoneso advenisset, duplicemque effugisset mortem, imperator fuit Atheniensium. Simul enim et Phœnices, usque ad Imbrum illum persecuti, studiose operam dederant, ut caperent eum et ad regem abducerent: (2) et, postquam hos effugit, domumque rediit, et jam securum se esse posse existimavit, protinus eundem exceperant adversarii, et in iudicium vocatum, reum egerant tyrannidis in Chersoneso exercitæ. Ab hoc quoque liberatus periculo, ita demum imperator creatus est Atheniensium, populi suffragiis electus.

CV. Ac primum quidem, quum adhuc in urbe essent imperatores, Spartam miserunt præconem Phidippidem, civem quidem Atheniensem, cæterum hemerodromum (cursorem ingens uno die spatium emelientem), et hoc negotium exercentem. Cui, ut quidem ipse deinde narravit Phidippides, Atheniensibusque renunciavit, circa Parthenium montem, qui supra Togeam est, deus Pan obviam est factus; (2) compellatque nominatim Phidippide, jussit eum renunciare Atheniensibus, nullam illos

ποιεῦνται ἐόντος εὐνού Ἀθηναίοισι καὶ πολλὰ χῆ γενόμενου ἤδη σφι χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου. (3) Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἤδη τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετέγησι καὶ λαμπάδι ἱλάσκονται.

CVI. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτέραιος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστοῦ ἦν ἐν Σπάρτῃ, ἀπαικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας ἔλεγε, (2) « ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμῶν δέονται σφίσι βοῦθῆσαι καὶ μὴ περιδοῖεν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλήσι δουλοσύνην περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων· καὶ γὰρ νῦν Ἑρετρία τε ἡνδραποδίσται καὶ πόλι λογίμοι ἡ Ἑλλάς γέγονε ἀσθενεστέρη. » (3) « Ὁ μὲν δὲ σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγειλε, τοῖσι δὲ ἑαδὲ μὲν βοῦθῆσαι Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιεῖν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη, εἰνάτῃ δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔρασαν μὴ οὐ πλήρης ἐόντος τοῦ κύκλου. Οὗτοι μὲν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

CVII. Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέτο Ἰππίτης ὁ Πεισιστράτος ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροικομένης νυκτὸς ὅψιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιγόνδε· ἐδόκει δ' Ἰππίτης τῇ μητρὶ τῇ ἑωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὢν ἐκ τοῦ δνειρόν κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσῃ ἐν τῇ ἑωυτοῦ γηραίῳ. (2) Ἐκ μὲν δὲ τῆς ὅψιος συνεβάλετο ταῦτα, τότε δὲ κατηγεόμενος τοῦτο μὲν τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἑρετρίης ἀπέβησε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρέων, καλεωμένην δὲ Αἰγίλειαν, τοῦτο δὲ καταγομένης ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὥρμιζε οὗτος, ἐκβάλλας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. (3) Καὶ οἱ ταῦτα οἰσποντο ἐπῆλθε πεταρεῖν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἡ ὥς ἐώθει· οἳ δὲ οἱ πρεσβυτέρῳ ἐόντι, τῶν ὀδόντων οἱ πλεῖνες ἐσεῖοντο. (4) Τούτων ὢν ἓνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας· ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ ἐποιέτο πολλὴν σπουδὴν ἐξευρέειν. Ὡς δὲ οὐκ ἐφαίνετο οἱ δὲ ὀδὼν, ἀναστεινάξας εἴπε πρὸς τοὺς παραστάτας, « ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ, οὐδὲ μιν δυνήσόμεθα ὑπογειρίην ποιήσασθαι· ὁκῶσον δὲ τι μοι μέρος μετῆν, ὃ ὀδὼν μετέχει. » Ἰππίτης μὲν δὲ ταύτῃ τὴν ὅψιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

CVIII. Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμνείῳ Ἡρακλῆος ἐπῆλθον βοῦθόντες Πλαταιεὺς πανδημεῖ· καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφίας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιεὺς, καὶ πόνους ὑπὲρ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι συγχονὺς ἤδη ἀνακραίερα. (2) Ἐδοσαν δὲ ὧδε· πιεζόμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιεὺς ἐδίδονσαν πρῶτα παρατυχούσι Κλεομένηϊ τε τῷ Ἀναξανδρίδῳ καὶ Λακεδαιμόνιοισι σφίας αὐτοὺς· οἱ δὲ οὐ δεκόμενοι ἔλεγον σφι τάδε, « ἡμεῖς μὲν ἐκαστέρῳ τε οἰκόμεν, καὶ ὑμῖν τοιγόνδε τις γένοιτ' ἂν ἐπικουρή ψυχρή· φθαίητε γὰρ ἂν πολέας ἐξανδραποδισθέντες ἢ τινα πυθέσθαι ἡμέων. » (3)

sui curam gerere, quum tamen bene cupiat Atheniensibus, ac jam saepe de illis bene meritis fuerit, et posthac etiam bene sit meriturus. (3) Haec Athenienses vere ita accidisse persuasi, deinde, quum jam res eorum recte fuissent compositae, templum Pani infra arcem statuerunt, eumque inde ab illo nuncio annuis sacrificiis et lampade (*cursu faces accensas gestantium*) placant.

CVI. Tunc vero missus ab imperatoribus Phidippides hic, quo tempore is Panem sibi adparuisse narravit, postridie ejus diei quo Athenis erat profectus, Spartam pervenit; ubi adiens magistratus, haec apud eos verba fecit: (2) Lacedaemoni, petunt a vobis Athenienses, ut auxilio illis veniatis; neque patiamini ut antiquissima inter Graecos civitas in servitutem abripiatur a barbaris. Nam et Eretria nunc sub jugum est missa, et insigni civitate imminuta est Graecia. (3) Haec ubi illis ex mandato dixit, placuit quidem Spartanis auxilia mittere Atheniensibus; sed id confestim facere non potuerunt, quum nolent contra legem agere. Erat enim nonus dies mensis: nono autem die, quando non plena esset luna, se non egressuros, aiebant. Plenilunium igitur hi exspectabant.

CVII. Hippias autem, Pisistrati filius, barbaris viam in campum Marathona praevit. Cui superiori nocte per somnum tale visum erat oblatum: visus sibi erat sua cum matre concumbere. quo ex insomnio collegerat, Athenas se esse rediturum, et in patria recepto regno senem vita excessurum. (2) In hunc modum Hippias somnium suum erat interpretatus. Tunc vero, ducis officio fungens, partim Eretriensia mancipia in Styreorum insula, cui Aegileia nomen, deposuit; partim naves, quae ad Marathona adpulerant, in statione locavit, et barbaros in terram egressos ordinavit. (3) Quae dum administrat, accidit ei ut vehementius, quam solitus erat, et sternutaret et tussiret. Quumque eidem, quippe aetate jam provectori, plures labarent dentes, (4) horum dentium unum, dum tussit, propter violentiam eiecit. Qui quum in arenam cecidisset, magnum adhibuit studium ut eum reperiret: postquam vero nusquam dens comparuit, edito gemitu ait adstantibus: « Terra haec non est nostra, neque eam poterimus in nostram redigere potestatem: nam, quidquid ejus ad me pertinebat, id dens meus obtinet. » Nempe in hoc Hippias exiisse visionem suam existimavit.

CVIII. Atheniensibus, quum in campo Herculi sacro locum cepissent, praesidio advenere Plataenses frequenti manu ex universo populo collecta. Tradiderant enim sese Atheniensibus Plataenses, et frequentes pro illis Athenienses jam ante labores sustinuerant. (2) Tradiderant se autem hoc modo: bello a Thebanis pressi Plataenses primum Cleomeni, Anaxandridae filio, et Lacedaemoniis se tradiderant, qui forte in illis locis adersant; at illi, non recipientes eos, dixere: « Nos nimis procul a vobis habitamus, et frigidum vobis tale auxilium foret: plus semel enim fieri posset, ut in servitutem prius abstraheremini, quam nostram quicquam fando audiret. » (3) Quare suademus vobis, ut Athe-

Συμβουλευόμεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμᾶς αὐτοὺς Ἀθηναίοι-
σι, πλησιοχώροισι τε ἀνδράσι καὶ τιμωρεῖν ἐοῦσι οὐ
καχοῖσι. » Ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ
κατ' εὐνοίαν οὕτω τῶν Πλαταιέων ὥς βουλόμενοι τοὺς
Ἀθηναίους ἔχειν πόνους συνεστειώτας Βοιωτοῖσι. (6)
Λακεδαιμόνιοι μὲν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον,
οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἱρὰ ποιούντων τοῖσι
δύδεκα θεοῖσι ἱκέται ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐδίδοσαν
σφέα αὐτοὺς. (6) Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα ἑστρα-
τευσον ἐπὶ τοὺς Πλαταιάς, Ἀθηναῖοι δὲ σφι ἐβώ-
θεον. Μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην Κορίνθιοι οὐ
περιεῖδον, παρατυχόντες δὲ καὶ καταλλάξαντες ἐπιτρε-
ψάντων ἀμφοτέρων οὐρίσαν τὴν χώραν ἐπὶ τοῖσδε, ἔῃν
Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοὺς
τελέειν. (6) Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσ-
σοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἀπιοῦσι ἐπεθήκαντο Βοιωτοῖ, ἐ-
πιθεόμενοι δὲ ἐσώθησαν τῇ μάχῃ. Ὑπερβάντες δὲ οἱ
Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἐθχαν Πλαταιεῦσι εἶναι
οὐρους, τοὺτους ὑπερβάντες τὸν Ἀσωπὸν αὐτὸν ἐποιή-
σαντο οὗρον Θηβαίοις πρὸς Πλαταιάς εἶναι καὶ Ὑσιάς.
(7) Ἐδόσαν μὲν δὲ οἱ Πλαταιεῖς σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοις
τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἤκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βωθεόντες.
CIX. Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δῖχα
αἱ γνώμαι, τῶν μὲν οὐκ ἐώντων συμβαλέειν (δλίγους
γὰρ εἶναι στρατιτὴ τῇ Μήδων συμβαλέειν), τῶν δὲ καὶ
Μιλτιάδεω κελυόντων. (2) Ὡς δὲ δῖχα τε ἐγίνοντο
καὶ ἐνῖχα ἡ χεῖρων τῶν γνωμένων, ἐνθαῦτα, ἣν γὰρ ἐν-
δέκατος ψηφισοφόρος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν Ἀθηναίων πο-
λεμαρχεῖν τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι ὁμόμηρον τὸν
πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι, ἣν τε τότε
πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος (3) πρὸς τοῦτον
ἔλθων Μιλτιάδης ἔλεγε τάδε, « ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχε,
ἐστὶ ἡ καταδουλώσαι Ἀθήνας, ἡ ἐλευθέρας ποιήσαντα
μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον οἷα
οὐδὲ Ἀρμόδιος τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. (4) Νῦν
γὰρ ὅη, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἤκουσι
μέγιστον, καὶ ἣν μὲν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μήδοις, δέ-
δοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἰππῆϊ· ἣν δὲ πε-
ριγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἷη τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλ-
ληνίδων πολλῶν γενέσθαι. (5) Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἶά τέ
ἐσσι γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τούτων ἀνήκει τῶν
πρηγματῶν τὸ κῆρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσω. Ἡ-
μέων τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέχα δῖχα γίνονται αἱ
γνώμαι, τῶν μὲν κελυόντων, τῶν δὲ οὐ, συμβαλέειν.
(6) Ἦν μὲν νυν μὴ συμβάλλωμεν, ἔλπομαι τίνα στάσιν
μεγάλῃν ἐμπεσοῦσαν διασεῖσειν τὰ Ἀθηναίων φρονή-
ματα ὥστε μηδίσαι· ἣν δὲ συμβάλλωμεν πρὶν τι καὶ σα-
θρὸν Ἀθηναίων μετεξέτεροισι ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα
νεμόντων οἷοι τέ εἴμεν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. (7)
Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σέ νῦν τείνει καὶ ἐκ σέο ἄρτῃται·
ἣν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, ἐστί τοι πατρίς τε
ἐλευθέρη καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἣν δὲ τὴν
τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβολὴν ἔλῃ, ὑπάρξει τοι
τῶν ἐγὼ κατελεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία. »

niensibus vos tradatis, qui et finitimi vobis sunt, et ad tutan-
dum non invalidi. » Hæc Platænsibus suaserunt Lacedæ-
monii, non tam quod illis bene vellent, quam quod cuperent
laboribus fatigari Athenienses, bellis cum Bæotis gerendis.
(4) Consilium autem Lacedæmoniorum sequentes Platæen-
ses, quo tempore duodecim diis sacra faciebant Athenien-
ses, supplices ad aram consederunt, seque illis tradiderunt.
(5) Quo cognito, Thebani arma intulerunt Platæensibus;
et Athenienses auxilio illis venere. Sed quum in eo essent
ut consererent pugnam, id fieri non passi sunt Corinthii:
hi enim, quum forte adessent, arbitrio eorum rem permit-
tentibus utrisque, pacem conciliarunt, fines regionis ita
constituentes, ut Thebani eos ex Bæotis, qui Bæotorum
communi nollent attribui, nihil impedirent. (6) Hoc con-
stituto, Corinthii abierunt. Athenienses vero, domum re-
deuntes, ex improviso adgressi sunt Bæoti: sed commissæ
pugna superati sunt. Quo facto Athenienses, fines Pla-
tænsibus a Corinthiis constitutos transgredientes, ipsum
Asopum et Hysias fines inter Thebanos et Platæenses sta-
tuerunt. (7) Platæenses igitur, postquam prædicto modo
Atheniensibus sese tradidissent, nunc eis ad Marathonem
auxilio venerunt.

CIX. Imperatorum autem Atheniensium bifariam divisæ
erant sententiæ; nolentibus aliis, ut prælio configeretur;
nimis enim exiguum esse ipsorum numerum, quam ut cum
Medorum exercitu congredierentur; aliis vero, et in his Mil-
tiade, configendum censentibus. (2) Ita quum dissentirent,
quumque in eo esset ut pejor vinceret sententia; tunc un-
decimus supererat qui suffragium ferret, is qui faba pole-
marchus electus erat Atheniensium: antiquitus enim pole-
marcho æquale cum imperatoribus jus suffragii ferendi
tribuerant Athenienses. Erat autem tunc polemarchus
Callimachus Aphidnæus; (3) quem conveniens Miltiades
his verbis est adlocutus: « In te nunc situm est, Callimache,
utrum in servitutem redigere velis Athenas, an, liberata
patria, memoriam tui in omne ævum relinquere, qualem
ne Harmodius quidem et Aristogiton reliquerunt. (4) Num-
quam enim, ex quo exstiterunt Athenienses, in tantum ad-
ducti sunt periculum, in quanto nunc versantur. In quo
si Medis succumbunt, decretum est quid eis sit patiendum.
Hippiæ deditis; sin superior discesserit hæc civitas, proba-
bile est primam eam futuram esse Græcarum civitatum.
(5) Quo pacto igitur fieri hoc possit, et quo pacto a te pen-
deat harum rerum summa, nunc tibi dicam. Sententiæ
imperatorum, qui decem sumus numero, in duas divisæ
sunt partes; aliis configendum censentibus, aliis non con-
figendum. (6) Jam, si prælium non commiserimus, per-
suasum fere habeo magna exstitura dissidia, quæ animos
disturbent Atheniensium, eosque ad Medorum trahant par-
tes. Sin prælium commiserimus priusquam putre consi-
lium animos subeat nonnullorum Atheniensium, probabile
sit mihi, ut, diis æqua tribuentibus, superiores discedamus.
(7) Hæc igitur omnia ad te nunc spectant et ex te pendent.
Etenim si tu mæ accesseris sententiæ, habebis liberam
patriam et civitatem primam universæ Græciæ; sin his
suffragatus fueris, qui dissuadent prælium, erit tibi con-
trarium eorum, quæ memoravi, commodorum. »

CX. Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτᾷται τὸν Καλλίμαχον. Προσγενομένης δὲ τοῦ πολέμαρχου τῆς γνώμης ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἐκάστου αὐτῶν ἐγένετο πρυτανήτης τῆς ἡμέρης, Μιλτιάδης παρεδίδosan ὁ δὲ δεχόμενος οὕτι κω συμβολὴν ἐποιέετο, πρὶν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανήτης ἐγένετο.

CXI. Ὡς δὲ ἐς ἐκείνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. Τοῦ μὲν δεξιῶ 10 κέρους ἤγεται ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος τότε εἶχε οὕτω τοῖσι. Ἀθηναῖοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. Ἡγεομένου δὲ τούτου ἐξεδέκοντο ὡς ἡριθμέοντο αἱ φυλαὶ, ἐχόμεναι ἀλλήλων. (2) Τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐνυμον κέρας, Πλαταίεις· ἀπὸ ταύτης γὰρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριος τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένας, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεύσι. (3) Τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ Μαραθῶνι 20 ἐγένετο τοῖονδε τι· τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγένετο ἐπὶ τάξις ὀλίγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἔρρουτο πλήθει.

CXII. Ὡς δὲ σφι διετέτακτο καὶ τὰ σφάγια ἐγένετο 25 καλὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπέειπσαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους. Ἐσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσοντες τὸ μεταίχμιον αὐτῶν ἢ ὀκτώ. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι δρέοντες δρόμῳ ἐπιόντας παρεσκεύαζοντο ὡς δεξόμενοι, μακρινὴν τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον καὶ πάγχυ δλε- 30 θρίην, δρέοντες αὐτοὺς ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπειγομένους οὐτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι οὐτε τοξευμάτων. Ταῦτα μὲν νυν οἱ βάρβαροι κατείκαζον, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπεῖτε ἀθρόοι προσέμειξαν τοῖσι βαρβάροις, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. (3) Πρῶτοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων 35 πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν δρόμῳ ἐς πολεμίους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθῆτά τε Μηδικὴν δρέοντες καὶ τοὺς ἀνδρας ταύτην ἐσθημένους· τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἑλλήσι καὶ τὸ οὐνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι.

CXIII. Μαχομένων δὲ ἐν τῇ Μαραθῶνι χρόνος ἐγένετο πολλός. Καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτε- 40 τάχοντο κατὰ τοῦτο μὲν δὴ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥῆξαντες ἐδίωκον ἐς τὴν μεσότητα, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοι τε καὶ Πλαταίεις. (2) Νικῶντες 45 δὲ τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔω, τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξας αὐτῶν συναγαγόντες τὰ κέρεα ἀμφοτέρω ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. Φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσῃσι εἶποντο κόπτοντες, ἐς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι πῦρ τε αἴτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο 50 τῶν νεῶν.

CXIV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γεγνημένος ἀγαθός, ἀπὸ δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν Στρίσιλιως ὁ Θρασύλειω· τοῦτο δὲ Κυνέγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα

CX. His dictis Miltiades in suam sententiam Callimachum traxit : et accedente polemarchi suffragio decretum est, ut praelio confingeretur. Post hæc, qui ex imperatoribus con- fligendum censuerant, hi, ut cuiusque dies aderat, quo penes eum summa esset imperii, ita vicem suam Miltiadi tradiderunt. At ille quamvis acciperet, non tamen prius commisit praelium quam legitimus ipsius dies adesset.

CXI. Quo die igitur Miltiadis vices erant administrandæ imperii summæ, in aciem educti sunt Athenienses, tali modo instructi. Dextro cornu præerat polemarchus Callimachus : obtinebat tunc enim lex apud Athenienses, ut polemarchus dextrum cornu teneret. Ab hoc igitur principio deinde collocatæ erant continuo tenore singulæ tribus Athe- niensium, pro cuiusque numero : (2) postremi vero, in lævo cornu, Plataenses stabant. Inde enim ab hac pugna usu receptum est, ut, quando solennia sacra peragunt Athe- nienses, quæ quinto quoque anno celebrantur, præco Athe- niensis solennes preces ita præeat, ut fausta omnia prece- tur Atheniensibus simul et Plataënsibus. (3) Tunc vero, quum acies Atheniensium ad Marathonem sic esset instruc- ta ut frons fronti exercitus Medici exæquaretur, accidit, ut in medio ordines laud sane frequentes starent, et ea parte debilior esset acies; sed ut utrumque cornu densiori- bus ordinibus esset firmatum.

CXII. Acie ita ordinata, quum cæsa hostiæ prospera omnia nunciassent, ibi tunc Athenienses, ut signum datum est pugnae, cursu in hostes contenderunt. Erat autem inter duas acies interjectum intervallum laud minus quam octo stadiorum. (2) Tum vero Persæ, ubi cursu adversus se irruentes hostes viderunt, ad excipiendos illos se compararunt; furere dicentes Athenienses, et in propriam ruere perniciem; qui ita cursu contenderent, quum numero es- sent pauci, neque vel equitatum vel sagittarios haberent. De his igitur ita iudicabant Persæ. At Athenienses, post- quam confertis ordinibus ad manus venissent hostium, pugnam ediderunt memoratu dignam. (3) Quippe primi omnium Græcorum, quos novimus, cursu in hostes impe- tum fecerunt : et primi sustinuerunt, Medicam vestem et ea indutos adspicere viros; quum ante illum diem vel no- men Medorum Græcis, ubi audirent, terrorem incussisset.

CXIII. Satis autem longi temporis hæc ad Marathonem pugna fuit. Et in medio quidem aciei vicerunt barbari, ubi Persæ ipsi et Sacæ locati erant; qui hac parte victores, perrupta acie, versus mediterranea persecuti sunt fugientes. At in utroque cornu penes Athenienses et Plataenses victo- ria stetit. (2) Et hi quidem, postquam vicerunt, omissi- bus ex barbaris quos in fugam verterant, utrumque cornu contrahentes, illos sunt adgressi qui mediā perruperant aciem : et de his quoque victoriam Athenienses reportarunt. Tunc vero in fugam effusos Persas cædentes persecuti sunt; donec ad mare delati, ignem poposcerunt, ipsasque naves sunt adorti.

CXIV. In hoc discrimine et alii multi perierunt nobiles Athenienses; et Callimachus polemarchus, postquam forti- ter pugnat, interfertus est; unus item ex imperatoribus,

ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νεὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεῖς πελέκει πίπτει, τοῦτο δὲ ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοὶ τε καὶ οὐνομαστοί.

CXV. Ἐπεὶ μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρόπῳ τοιούτῳ Ἀθηναῖοι· τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρβαροι ἐξανакρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου ἐν τῇ ἑλιπον τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀνδράποδα, περιέπλων Σούνιον, βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ ἄστυ. (2) Αἰτία δὲ ἔσχε ἐν Ἀθηναίοις ἐξ Ἀλκμεωνιδέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα ἐπινοῆσθαι· τούτους γὰρ συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδέξαι ἀσπίδα ἐοῦσι ᾗδῃ ἐν τῇσι νηυσὶ.

CXVI. Οὗτοι μὲν δὴ περιέπλων Σούνιον, Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ποδῶν εἶχον, τάχιστα ἐβώθεν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ ἐρῆσαν τε ἀπικόμενοι πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἔκειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀπικόμενοι ἐξ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακλεῖω τῷ ἐν Κυνοσάργει. (2) Οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ ὑπεραιωρηθέντες Φαλῆρον (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων), ὑπὲρ τούτου ἀναχωρεύσαντες τὰς νέας ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην.

CXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον τῶν βαρβάρων κατ' ἐξακισιλίους καὶ τετρακοσίους ἄνδρας, Ἀθηναίων δὲ ἑκατὸν ἐνενήκοντα καὶ δύο. (2) Ἐπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσοῦτοι, συνήνεκε δὲ αὐτοὶ θυμῷ γενέσθαι τοιόνδε· Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν Κουφαγόρειον ἐν τῇ συστάσι μαχόμενόν τε καὶ ἄνδρα γινόμενον ἀγαθὸν τῶν ὁμμάτων στερεοῦσθαι οὔτε πληγέντα οὐδὲν τοῦ σώματος οὔτε βληθέντα, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζῆς διατελεῖν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἑόντα τυφλόν. (3) Λέγειν δὲ αὐτὸν ἤκουσα περὶ τοῦ πάθος τοιόνδε τινὰ λόγον· ἄνδρα οἱ δοκέειν ὀπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ τῷ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκιάζειν· τὸ δὲ φάσμα τοῦτο ἑωυτὸν μὲν παρελθεῖν, τὸν δὲ ἑωυτοῦ παραστάτην ἀποκτεῖναι. Ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθόμεν λέγειν.

CXVIII. Δῆτις δὲ πορευόμενος ἅμα τῷ στρατῷ ἐς τὴν Ἀσίην, ἔπειτε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἶδε δὲ ἐν τῷ ὕπνῳ. Καὶ ἦτις μὲν ἦν ἡ ὄψις, οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὡς ἡμέρῃ τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν νεῶν, εὐρών δὲ ἐν Φοινίσῃ νηὶ ἀγάλα· Ἀπολλωνος χειρυσωμένον ἐπυνθάνετο δόθεον σεσυλημένον εἶη, πυθόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἱροῦ, ἔπλωε τῇ ἑωυτοῦ νηὶ ἐς Δῆλον· (2) καὶ ἀπύκατο γὰρ τῆνικαῦτα οἱ Δῆλιοι ὀπίσω ἐς τὴν νῆσον, κατατίθεσθαι τε ἐς τὸ ἱρὸν τὸ ἀγαλμα, καὶ ἐντέλλεται τοῖσι Δηλίοις ἀπαγαγεῖν τὸ ἀγαλμα ἐς Δῆλιον τὸν Θεβαίων· τὸ δ' ἐστὶ ἐπὶ θαλάσῃ Χαλκίδος καταντίον. (3) Δῆτις μὲν δὴ ταῦτα ἐντειλάμενος ἀπέπλωε, τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δῆλιοι οὐκ ἀπήγαγον, ἀλλὰ μιν δι' ἐτέων εἰκασίαν Θεβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου ἐκομίσαντο ἐπὶ Δῆλιον.

CXIX. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετρίων ἡνδραποδισμένους Δῆτις τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὡς προσίσχον ἐς τὴν Ἀσίην πλώοντες, ἀνήγαγον ἐς Σούσα. (2) Βασιλεὺς δὲ Δα-

Stesilaus Thraasyloi filius. Ibidemque Cynegirus, Euphronionis filius, quum aplustria navis barbarorum manu tenuisset, securi amputata manu cecidit.

CXV. Caterum septem navibus ista ratione potiti sunt Athenienses. Reliquis autem navibus barbari, valde pulsatis remis in altum revecti, adsumptis ex insula mancipiis Eretriensibus, in qua relicta erant; Sunium circumnavigarunt, ad urbem prius pervenire studentes quam rediissent Athenienses. (2) Et pervulgata est apud Athenienses fama, cepisse illos hoc consilium ex Alcmeonidarum artificio; hos enim ex composito clypeum Persis, quum jam in navibus essent, sustulisse.

CXVI. At, dum Sunium Persae circumnavigant, Athenienses, quantum pedibus valere, in urbem retro currentes, prius adfuere quam Persae venirent: et, quemadmodum ad Marathonem in agro Herculi sacro castra habuerant, sic et nunc in alio Heracleo, quod in Cynosarge est, locum castris ceperunt. (2) Barbari vero, postquam naves ante Phalerum, qui portus tunc erat Atheniensium, in alto aliquamdiu tenuissent, retro in Asiam navigarunt.

CXVII. Ex Persis ceciderunt in hac Marathonica pugna circiter sex millia et quadringenti; Atheniensium vero centum nonaginta duo. (2) Hic fuit occisorum utrimque numerus. Acciderat autem ibi res mira huiusmodi: Epizelus, civis Atheniensis, Cuphagorae filius, stans in acie, fortiterque pugnans, oculorum usu privatus est, nulla corporis parte nec cominus percussus, nec eminus ictus: et ab hoc tempore per reliquam vitam caecus permansit. (3) Memorant autem, ipsum de hac calamitate haec narrasse: visum esse ei virum armatum magnum contra ipsum stare, cuius barbam totum texisse clypeum; illud autem spectrum praeferuisse ipsum, et virum sibi proximum stantem interfecisse. Haec Epizelum solitum esse narrare audivi.

CXVIII. Datis, cum exercitu in Asiam profectus, postquam Myconum pervenit, per somnum vidit visionem; quam quidem qualis fuerit non memoratur: sed ille, simul atque illuxit, perquisitionem instituit navium. Et quum in Phoenicia navi simulacrum invenisset Apollinis inauratum, percontatus est unde raptum esset: utque audivit quonam ex templo esset, ipse sua navi Delum est profectus, (2) et ibi (jam enim in insulam reversi erant Delii) simulacrum in templo deposuit, Deliisque imperavit ut in Delium Thebanorum, quod est ad mare adversus Chalcidem, illud transportarent. (3) Datis quidem, dato hoc mandato, retro navigavit: at statuam Delii non transmiserunt; sed post viginti demum annos ipsi Thebani, oraculi jussu, Delium illam deportarunt.

CXIX. Eretrienses vero in servitutem abreptos Datis et Artaphernes, postquam in Asiam adpulerant, Susa abduxerunt. (2) Rex autem Darius, quum Eretriensibus, pri-

ρείος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἐρετρίας, ἐνείγῃ σφι δεινὸν κόλον ὅα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἐρετρίων· ἐπεὶ δὲ εἶδε σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωυτὸν καὶ υποχειρίους ἑωυτῇ ὄντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ σφεας τῆς Κισίης χώρας κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωυτοῦ τῷ οὐνομά ἐστι Ἀρδερικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίου ἀπέχοντι, τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος τὸ παρέχεται τριφασίας ἰδέας· καὶ γὰρ ἀσφαλτον καὶ θλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιῷδε· (3) ἀντλέεται μὲν κηλωνήϊω, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ ἥμισυ ἀσχοῦ οἱ προσδέδεται· ὑποτύψας δὲ τούτῳ ἀντλέει καὶ ἐπιτειν ἐγχείει ἐς δεξαμενὴν· ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχεόμενον τράπεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν ἀσφαλτος καὶ οἱ ἄλλες πηγνυνται παραυτίκα, τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγείοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλεῖσι ραδινάκην· ἐστὶ δὲ μίλαν καὶ ὀδμήν παρεχόμενον βαρέαν. Ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετρίας κατοίκισε βασιλεὺς Δαρείος, οἱ καὶ μέχρι ἐμεῖο εἶχον τὴν χώραν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν. Τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετρίας ἔσχε οὕτως.

CXX. Λακεδαιμονίων δὲ ἦγον ἐς τὰς Ἀθήνας δισχιλιοὶ μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβείν, οὕτω ὥστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ὑστεροὶ δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς ἱμείροντο ὁμῶς θηήσασθαι τοὺς Μήδους ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραῶνα ἐθηήσαντο. Μετὰ δὲ αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω.

CXXI. Θῶμα δέ μοι, καὶ οὐκ ἐνδόκομαι τὸν λόγον, Ἀλκμεωνίδας ἂν κοτε ἀναδῆξαι Πέρσῃσι ἐκ συνθήματος ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάροις τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπ' Ἱππὶν· οἵτινες μᾶλλον ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππου, Ἱππονίκου δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ὄντες. (2) Καλλίης τε γὰρ μόνος Ἀθηναίων ἀπάντων ἐτόλμα, ὅπως Πεισίστρατος ἐκπέσει ἐκ τῶν Ἀθηνέων, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τὰλλα τὰ ἔχιστα ἐς αὐτὸν πάντα ἐμνηναντο.

CXXII. [Καλλίῳ δὲ τούτου ἄξιον πολλὰ γοῦ μνήμη· ἐστὶ πάντα τινὰ ἔχειν. Τούτῳ μὲν γὰρ τὰ προλελεγμένα, ὡς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τοῦτο δὲ τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐποίησε, Ἱππῳ νικήσας, τεθρίπῳ δὲ δεύτερος γενόμενος, Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανέρωθ' ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας μεγίστησι δαπάνῃσι· τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἑωυτοῦ θυγατέρας εἰσάσας τρεῖς ὅσος τις ἀνὴρ ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὥραιοι, ἔδωκε σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἐκείνησι τε ἑχαρίσατο· ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων τὸν ἐκάστη ἐθέλοι ἄνδρα ἑωυτῇ ἐκλέξασθαι, ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρί.]

CXXIII. Καὶ οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὁμοίως ἢ οὐδὲν ἔσονται τούτου ἔσαν μισοτύραννοι. Θῶμα ὦν μοι, καὶ οὐ προσίεμαι τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδῆξαι ἀσπίδα, αἵτινες ἐφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους,

usquam capti essent, vehementer fuisset iratus, quippe qui primi auctores fuerant injuriarum; nunc eosdem, ubi an se abductos et sua in potestate vidit, nullo alio malo adfecit, sed sedes illis in terra Cissia adsignavit, in una suarum mansionum quæ Ardericca vocatur. Abest illa decem et ducenta stadia a Susis, quadraginta vero stadia a puteo, qui tres diversas rerum exhibet species. Nam et asphaltus et sal et oleum ex illo hauritur, hoc modo: (3) hauriunt ope tollenonis, cui pro situla adligatus est dimidiatus uter: hunc succitens haurit homo id quod intus est, idque in cisternam infundit; ex qua rursus in aliud receptaculum derivatur hæc materia, atque ita triplicem in formam convertitur. (4) Et asphaltus quidem et sal protinus concrescunt; oleum vero, quod rhadinacen Persæ vocant, in vasa colligunt: est autem illud nigrum, et gravem spirans odorem. Illum igitur locum Eretriensibus habitandum rex tribuit: habitantque eandem regionem ad meam usque ætatem, pristinam linguam servantes. Hæc sunt igitur quæ ad Eretrienses spectant.

CXX. Lacedæmoniorum vero duo millia Athenas venerunt post plenilunium: et hi quidem, rem adhuc integram deprehensuri, tanta usi sunt celeritate, ut tertio die, quam Sparta discesserant, in Attica fuerint. Sed, quum peracto jam prælio advenissent, cupidi tamen erant Medos videndi. Itaque, Marathonem profecti, spectarunt: deinde, collantibus Atheniensibus et re ab his præclare gesta, domum redierunt.

CXXI. Quod vero de Alcmeonidis narrant, id miror equidem; nec mihi persuaderi patior, umquam illos Persis ex composito clypeum sublato fuisse, quasi voluissent ut sub barbaris et sub Hippia essent Athenienses. Quippe satis constat, fuisse illos magis aut certe pariter inimicos tyrannorum atque Callias fuerat, Phænippi filius, Hippo-nici pater. (2) Callias enim, quoties Pisistratus Athenis pulsus est, unus omnium Atheniensium ausus erat bona ejus per publicum præconem venundata emere, omniaque alia in illum inimicissima machinatus erat.

CXXII. [Dignus est autem hic Callias, cujus crebro a quibuslibet honorifica mentio fiat; quum ob hoc ipsum, quod dixi, tamquam viracerrime libertati studens patriæ; tum ob id quod Olympiæ fecit, ubi equorum cursu victor, quadrigarum autem curriculo secundas ferens, reportata etiam prius Pythica victoria, conspicuus fuit apud omnes Græcos per annos maximos; denique ob singularem indulgentiam qua adversus tres filias suas usus est: quibus, postquam nobiles fuerunt, non modo dote dedit magnificentissimam; sed et hoc eisdem gratificatus est, ut unicuique ex illis potestatem daret, maritum sibi, quem ipsa vellet, ex omnibus Atheniensibus seligendi.]

CXXIII. Atque eodem modo, certe laud minus, tyrannos oderunt Alcmeonidæ. Quare miror, nec admitto calumniam, hos tales viros clypeum sustulisse; qui constanter fugerant tyrannos, et quorum consilio et opera tyran-

ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστρατίδαι τὴν τυραννίδα. (2) Καὶ οὕτω τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῶ μᾶλλον ἢ περ Ἀρμόδιος τε καὶ Ἀριστογείτων, ὥς ἐγὼ κρίνω· οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς λοιποὺς Πεισιστρατιδῶν Ἱππαρχον ἀποκτείναντες, οὐδὲ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας, Ἀλκμεωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἡλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὗτοι γε ἀληθῶς ἔσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπέισαντες προσημάνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθηνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται.

CXXIV. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως τε ἐπιμεμφομένοι Ἀθηναίων τῇ δῆμῳ προέδιδον τὴν πατρίδα. Οὐ μὲν ὦν ἔσαν σφέων ἄλλοι δοκιμώτεροι ἐν γε Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐτετιμέατο. (2) Οὕτω οὐδὲ λόγος αἰρέει ἀναδεχθῆναι ἐκ γε ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἶπαι· ἐγένετο γάρ· ὅς μέντοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔχω προσωτέρω εἶπαι τούτων.

CXXV. Οἱ δὲ Ἀλκμεωνίδαι ἔσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι, ἀπὸ δὲ Ἀλκμεόνος καὶ αὐτῆς Μεγακλῆος ἐγένοντο καὶ χάρτα λαμπροί. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀλκμεών ὁ Μεγακλῆος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνεομένοισι ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι συμπρήχτωρ τε ἐγένετο καὶ συνελάμβανε προθύμως, καὶ μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτεόντων ἐσωτὸν εὖ ποιεῖν μεταπέμπεται ἐς Σάρδις, ἀπικόμενον δὲ δωρεῖται χρυσῷ τὸν ἂν δύνῃται τῷ ἐσωτοῦ σώματι ἐξενεῖκασθαι ἐσάπτει. (2) Ὁ δὲ Ἀλκμεών πρὸς τὴν δωρεὴν ἐοῦσαν τοιαύτην τοιᾷδε ἐπιτηδεύσας προσέφερε. Ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν καὶ κόλπον βαθὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθῶνος, κοθόρνους τοὺς εὗρισκε εὐρυτάτους ἔοντας υποδησάμενος ἥτε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τὸν οἱ κατηγέοντο. (3) Ἐσπεσῶν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος πρῶτα μὲν παρέσαζε παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ ὅσον ἐχώρειν οἱ κοθόρνοι, μετὰ δὲ τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ καὶ ἐς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο λαβὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξῆι ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἔλκων μὲν μόγις τοὺς κοθόρνους, παντὶ δὲ τῷ οἴκῳ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ τοῦτό τε στόμα ἐδέχυστο καὶ πάντα ἐξώγκωτο. (4) Ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσῆλθε, καὶ οἱ πάντα τε ἐκεῖνα διδοῖ καὶ πρὸς ἕτερα δωρεῖται οὐκ ἐλάσσω ἐκείνων. Οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκίη αὐτῆ μεγάλως, καὶ ὁ Ἀλκμεών οὕτως οὕτω θετριπτοτροφήσας Ὀλυμπίδα ἀναιρέεται.

CXXVI. Μετὰ δὲ, γενεῇ δευτέρῃ ὑστερον, Κλεισθένης μιν ὁ Σικυῶνος τύραννος ἐξήειρα, ὥστε πολλῇ οὐνομαστοτέρῃ γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἑλλήσι ἢ πρότερον ἦν. (2) Κλεισθένι γὰρ τῷ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος τοῦ Ἀνδρέω γίνεται θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἦν Ἀγαρίστη. Ταύτην ἠθέλησε, Ἑλλήνων πάντων ἐξευρών τὸν ἄριστον, τοῦτ' ἔστι γυναικᾶ προσθεῖναι. (3) Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων καὶ νικῶν ἐν αὐτοῖσι θετριππῳ ὁ Κλεισθένης

nide exuti erant Pisistratidae. (2) Fuereque adeo hi, me iudice, multo magis liberatores Athenarum, quam Harmodius et Aristogiton: illi enim occiso Hipparcho exacerbarunt reliquos ex Pisistratidis, neque finem fecerunt illorum tyrannidi; Alcmeonidae vero manifesto liberarunt Athenas, si quidem vere hi fuerunt qui Pythiae persuasere, ut Lacedaemonios juberet liberare Athenas, quemadmodum a me supra expositum est.

CXXIV. At fortasse, quod succenserent quadam de causa populo Atheniensium, eo prodiderint patriam? Atqui nulli erant viri Athenis magis spectati, magisque honorati, quam hi ipsi. (2) Itaque nulla ratione probabile est, sublatum esse ab his quidem viris clypeum tali de causa. Ceterum sublatus utique clypeus est: id quidem negari non potest; factum est enim: quis vero sit qui illum sustulerit, non valeo ulterius, quam dixi, declarare.

CXXV. Fuit autem Athenis jam antiquitus illustris Alcmeonidarum familia: nam inde ab Alcmeone ipso, et dein a Megacle, exstiteri in hac domo nobilissimi viri. Statim, Alcmeon, Megaculis filius, adjutor fuerat Lydorum qui a Cresso Sardibus ad consulendum oraculum Delphicum missi sunt, studioseque illis operam navaverat suam. Cujus in se merita postquam Cresus ex Lydis Delphos missis cognoverat, Sardes eum ad se invitavit; et, postquam adventi, tanto auri pondere eundem donavit, quantum suo corpore asportare semel posset. (2) Tunc Alcmeon ad accipiendum hoc tale donum in hunc modum comparatus accessit. Grandi inductus tunica, in qua amplius erat sinus relictus, et cothurnis quos repperat amplissimis calceatus, in thesaurum intravit, in quem ducebatur. (3) Ibi quum in acervum ramentorum auri incidisset, primum circa crura, quantum auri capiebant cothurni, infersit, deinde repleto totu sinu, et coma ramentis conspersa, denique alii in os sumptis, thesauro egressus est, aegre trahens cothurnos, et cuivis alii quam homini similior; cujus et obturatum os, et omnia turgida erant. (4) Quem ita conspiciens Cresus, risum non tenuit; donavit autem non his modo, sed alia etiam adjecit, his non inferiora. Ita magnis divitiis aucta hac domus est: idemque Alcmeon, equos alens quadrigis jungendos, Olympicam retulit victoriam.

CXXVI. Deinde vero, proxime sequente aetate, eandem familiam Clisthenes, Sicyonis tyrannus, ita extulit, ut multo etiam splendidior inter Graecos evaderet, quam antea fuerat. (2) Clisthenes ille, Aristonymi filius, Myronis nepos, Andreas pronepos, quum esset ei filia, nomine Agariste, in matrimonium hanc dare decreverat juveni quem reperisset Graecorum omnium praestantissimum. (3) Quumque essent ludi Olympici, in quibus curriculo qua-

κήρυγμα ἐποίησατο, ὅστις Ἑλλήνων ἐαυτὸν ἀξιοῖ Κλεισθένης γαμβρὸν γενέσθαι, ἥκειν ἐς ἐξηκοστὴν ἡμέρην ἢ καὶ πρότερον ἐς Σικυῶνα ὡς κυρώσοντας Κλεισθένης τὸν γάμον ἐν ἐνιαυτῷ, ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρης. (4) Ἐνθαῦτα Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἔσαν καὶ πάτρῃ ἐξωγαυμένοι, ἐφοίτεον μνηστῆρες τοῖσι Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαίστραν ποιησάμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶχε.

CXXVII. Ἀπὸ μὲν δὲ Ἰταλῆς ἦλθε Σμινδυρίδης δ' Ἰπποκράτης Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλείστον δὲ χλιδῆς εἰς ἀνὴρ ἀπίκετο (ἡ δὲ Σύβαρις ἤμαζε τοῦτον τὸν χρόνον μάλιστα), καὶ Σιρίτης Δάμασος Ἀμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. (2) Οὗτοι μὲν ἀπ' Ἰταλῆς ἦλθον, ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου Ἀμφίμνηστος Ἐπιστρόφου Ἐπιδάμιος οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. (3) Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε Τιτόρμου τοῦ ὑπερφύντος τε Ἑλλήνας ἰσχύϊ καὶ θυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατίας τῆς Ἀχιλλίδος χώρας, τούτου τοῦ Τιτόρμου ἀδελφεὸς Μάλης. (4) Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου Φεῖδωνος τοῦ Ἀργεῖων τυράννου παῖς Λεωκίδης, Φεῖδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι καὶ ὑβρίσαντος μέγιστα δὲ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἡλείων ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνα ἐθῆκε. (5) τούτου τε δὲ παῖς, καὶ Ἀμίαντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Γραπεζοῦντος, καὶ Ἀζῆν ἐκ Παῖου πόλιος Λαφάνης Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίᾳ λέγεται, τοὺς Διοσκούρους οἰκίοισι καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους, καὶ Ἡλείος Ὀνομαστός Ἀγαίου. (6) Οὗτοι μὲν δὲ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον, ἐκ δὲ Ἀθηνῶν ἀπίκοντο Μεγακλῆς τε δ' Ἀλκμέωνος τούτου τοῦ παρὰ Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἰπποκλείδης Τισάνδρου, πλοῦτος καὶ εἰδεί προφέρων Ἀθηναίων. (7) Ἀπὸ δὲ Ἐρετρίας ἀνέουσας τοῦτον τὸν χρόνον Λυσανίης οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίης μῦνος. Ἐκ δὲ Θεσσαλῆς ἦλθε τῶν Σκοπαδῶν Διακτορίδης Κραννώνιος, ἐκ δὲ Μολοσσῶν Ἀλκων. Τοσοῦτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες.

CXXVIII. Ἀπικομένων δὲ τούτων ἐς τὴν προειρημένην ἡμέρην, δ' Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτῶν ἀνεπύθετο καὶ γένος ἐκάστω, μετὰ δὲ κατέχων ἐνιαυτὸν διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίας καὶ τῆς ὀργῆς καὶ παιδείας τε καὶ τρόπου, καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ ἰὼν ἐς συνουσίην καὶ συνάπασιν. (2) καὶ ἐς γυμνασίαν τε ἐξαγινέων ὅσοι ἔσαν αὐτῶν νεώτεροι, καὶ τό γε μέγιστον, ἐν τῇ συνστοῇ διεπειρᾶτο ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοὺς, τοῦτον πάντα ἐποίησε καὶ ἅμα ἐξείνιξε μεγαλοπρεπέως. (3) Καὶ δὴ κου μάλιστα τῶν μνηστῆρων ἡρέσκοντο οἱ οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν ἀπικόμενοι, καὶ τούτων μάλιστα Ἰπποκλείδης δ' Τισάνδρου καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ οἱ τὰ ἀνέκαθεν τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων.

CXXIX. Ὡς δὲ ἡ κυρὴ ἐγένετο τῶν ἡμερῶν τῆς τε κατακλίσεως τοῦ γάμου καὶ ἐκφάνσεως αὐτοῦ Κλει-

drigarum vicit Clisthenes, nunciari per praekonem jussit, ut quisquis Graecorum dignum sese judicaret qui gener fieret Clisthenis, is ad sexagesimum diem, aut etiam ante id tempus, Sicyone adesset: exacto enim anno, inde ab illo sexagesimo die, ratas filiae nuptias habiturum Clisthenem. (4) Tunc igitur convenere proci, quotquot e Graecis et sua ipsorum et patriae praestantia superbiebant: hisque Clisthenes et curriculum et palaestram, quibus inter se certarent, parata habebat.

CXXVII. Ex Italia advenit Smindyrides, Hippocratis filius, Sybarita, homo unus omnium luxuriosissimus: (florebat autem tunc maxime Sybaris:) Item Damasus Sirites, Amyridis illius filius, qui Sapiens nominabatur. (2) Hi ex Italia advenērunt. Ex sinu vero Ionio Amphimnestus, Epistrophii filius, Epidamnus. Hic igitur ex sinu Ionio. (3) Sed ex Aetolia advenit Males, frater Titormi illius, qui, quum corporis robore Graecos omnes superaret, hominum fugiens commercium in extrema Aetolicae terrae se recepit. (4) Ex Peloponneso Leocedes, Phidonis filius, Argivorum tyranni, Phidonis illius, qui mensuras Peloponnesiis constituit, et longe Graecorum omnium insolentissimus, sedibus suis pepulit agonothetas Eleorum, ipseque arbitri munus in Olympico certamine sibi adrogavit. (5) Praeter hujus igitur filium, adfuerunt item ex Peloponneso Amianthus, Lycurgi filius, Arcas ex Trapezunte, Laphanes ex Paeo, Azaniæ (in Arcadia) oppido, filius Euphlorionis illius, qui, ut in Arcadia fama est, Dioecurus hospitio exceperat, et ab illo tempore cunctis peregre venientibus hospitium praebebat: denique Eleus Onomastus, Agæi filius. (6) Isti igitur ex Peloponneso adfuerunt. Athenis vero venerunt, Megacles, Alcmeonis hujus filius, qui apud Cræsum fuerat, et alius, Hippocles, Tisandri filius, divitiis et corporis forma excellens inter Athenienses. (7) Ex Eretria, quæ per id tempus florebat, Lysanias: hic unus ex Euboea. E Thessalia adfuit Diactorides Crannonius, de Scopadarum familia: e Molossis vero, Alcon. Tot numero proci fuere.

CXXVIII. Qui postquam ad praedictum diem Sicyone convenerant, Clisthenes primum patrias eorum sciscitatus est, et genus cujusque: deinde, per anni spatium eos retinens, pertentavit eorumdem fortitudinem, et animi indolem, et culturam ingenii, et mores: modo cum singulis congregiens, modo cum universis: (2) et, qui ex illis juniores erant, hos in gymnasia ducens: maxime vero inter epulas eos pertentabat. Per totum enim tempus, quo illos apud se detinuit, ista omnia faciebat, simulque magnificis epulis eos excipiebat. (3) Placere ei autem fere prae caeteris hi qui Athenis advenerant: et ex his magis ei probabatur Hippocles, Tisandri filius, quum ob fortitudinem, tum quod generis propinquitate Cypselidas Corinthios attingebat.

CXXIX. Ubi statutus adfuit dies, quo celebrarentur nuptiae, declararetque Clisthenes quem prae caeteris probaret;

σθένος τὸν κρίνει ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν ὁ Κλεισθένης εὐώχεε αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, οἱ μνηστῆρες ἔριν εἶχον ἀμφὶ τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγόμενῳ ἐς τὸ μέσον. Προϊούσης δὲ τῆς πόσιος κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἴπποκλείδης ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι οἱ ἐμμέλειαν, πειθομένου δὲ τοῦ αὐλητῆος ὠρχήσατο. (3) Καὶ κως ἐσωτῶ μὲν ἀρεστώϊς ὠρχέετο, ὁ δὲ Κλεισθένης ὀρέων ὄλον τὸ πρῆγμα ὑπώπτευε. Μετὰ δὲ ἐπισγῶν ὁ Ἴπποκλείδης χρόνον ἐκέλευσέ οἱ τινὰ τράπεζαν ἐσενεῖναι, ἐσελεύσεως δὲ τῆς τραπέζης πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὠρχήσατο Λακωνικὰ σχηματίζων, μετὰ δὲ ἄλλα Ἀττικὰ, τὸ τρίτον δὲ τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι ἐχειρονόμησε. (4) Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρχεομένου, ἀποστύγων γαμβρόν οἱ εἶτι γενέσθαι Ἴπποκλείδῃ διὰ τὴν τε ὀρχήσιν καὶ τὴν ἀναίδειαν, κατεῖχε ἐσωτὸν, οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν. ὥς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονομήσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος εἶπε, « ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπωρχήσάσθαι μὴν τὸν γάμον. » (5) Ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε, « οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ. » Ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο οὐνομάζεται.

CXXX. Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος ἔλεξε ἐς μέσον τάδε, « ἄνδρες παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάντας ὑμέας ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἷόν τε εἴη, χαρίζομαι ἂν, μήτ' ἓνα ὑμῶν ἐξαίρετον ἀποκρίνων μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ οἶά τέ ἐστι μίτης πέρι παρθένου βουλευόντα πᾶσι κατὰ νόον ποιεῖν, τοῖσι μὲν ὑμῶν ἀπελαυνόμενοι τοῦδε τοῦ γάμου τάλαντον ἀργυρίου ἐκάστῳ δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀξιώσεως εἵνεκεν τῆς ἐξ ἐμεῦ γῆμαι καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίας, τῷ δὲ Ἀλκμεόνος Μεγακλείῃ ἐγγυῶ παῖδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων. » Φαμένῳ δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος ἐκεκύρωτο ὁ γάμος Κλεισθένει.

CXXXI. Ἀμφὶ μὲν κρίσις τῶν μνηστῆρων τσαυτὰ ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμεωνίδαι ἐβώσθησαν ἀνά τὴν Ἑλλάδα. Τούτων δὲ συνοικησάντων γίνεται Κλεισθένης τε ὁ τὰς φυλάς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι καταστήσας, ἔχων τὸ οὐνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυωνίου. (2) οὗτός τε δὴ γίνεται Μεγακλείῃ καὶ Ἴπποκράτῃ, ἐκ δὲ Ἴπποκράτους Μεγακλέος τε ἄλλος καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένης Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὐνομα, ἣ συνοικησασά τε Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος καὶ ἔχουσα εἶδε ὄφιν ἐν τῷ ὕπνῳ· ἐδόκε δὲ λέοντα τεκέειν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίχτει Περικλέα Ξανθίππῳ.

CXXXII. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρώμα γενόμενον Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκίμενον παρ' Ἀθηναίοισι, τότε μᾶλλον αὐξέτο. Αἰτήσας δὲ νέας ἐβδομήκοντα καὶ στρατιὴν τε καὶ χρήματα Ἀθηναίους, οὐ φράσας οἱ ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύεται χώραν, ἀλλὰ φάς αὐτοὺς καταπλουσιύνειν ἣν οἱ ἔπωνται· ἐπὶ γὰρ χώραν

tum ille, mactatis centum bobus, et ipsos procos et cunctos Sicyonios lautis excepit epulis. (2) Peracta coma, proci et canendo et sermonibus in medio propositis inter se contendebant. Procedente vero computatione, Hippoclesides, destinans maxime caeteros, tibicinem jussit cantum canere ad saltationem adcommodatum; eoque obsequente saltare instituit. (3) Et saltabat quidem placens sibi: sed spectanti Clistheni tota res displicebat. Deinde, brevi interposita mora, mensam sibi inferri Hippoclesides jussit: quae ubi illata est, conscensa mensa primum Laconicos caltavit modulos; deinde alios Atticos; postremo, caput in mensam innixus, cruribus gesticulabatur. (4) Et Clisthenes, quum ad primam et secundam saltationem, abominatus quidem generum sibi adsciscere Hippoclesidem ob saltationem et protervam intemperantiam, tamen continuisset sese nec erumpere in eum voluisset; nunc, ubi cruribus gesticulantem vidit, se ultra continere non sustinens, ait: « O fili Tisandri, saltando nuptias tu quidem perdidisti. » (5) At ille respondens, « Nil curat, inquit, Hippoclesides. » Et hinc ortum cepit hoc proverbium.

CXXX. Tum vero Clisthenes, imperato silentio, haec in medio omnium verba fecit: « Viri, filiae proci meae, ego cunctos vos laudo; et omnibus, si fieri posset, gratificarem; neque e vobis unum praeter ceteris seligerem, neque posthaberem reliquos. (2) At, quoniam fieri non potest, ut, quum de una virgine deliberem, omnium votis simul satisfaciam; eis e vestro numero, qui his nuptiis excidunt, talentum argenti dono do unicuique, quod et dignati estis filiam meam in matrimonium petere, et domibus vestris per egre abfuitis: Megacii vero, Alcmeonis filio, meam filiam Agaristen despondeo ex Atheniensium legibus. » Quumque Megacles dixisset, accipere se conditionem, ratum matrimonium Clisthenes habuit.

CXXXI. Ita, quod ad iudicium procorum spectat, gesta res est; atque ita factum est, ut Alcmeonidae per universam Graeciam celebrarentur. Ex isto autem matrimonio natus Megacii est Clisthenes ille, qui decem tribus et democratiam Atheniensibus constituit; cui nomen impositum erat de avi materni nomine Sicyonii: (2) praeterque hunc ex eodem matrimonio procreatus est Hippocrates. Hippocrati vero natus est alius Megacles et alia Agariste, quae a Clisthenis Agariste nomen invenit. Haec est Agariste, quae, postquam Xanthippo nupsit, Ariphronis filio, et gravis facta est, per somnum sibi visa erat leonem peperisse, ac paucis interjectis diebus Periclem Xanthippo peperit.

CXXXII. Post cladem Persis ad Marathonem illatam Miltiades, quum jam ante magna in existimatione fuisset apud Athenienses, majore etiam fuit auctoritate. Itaque, quum petisset ab illis septuaginta naves et exercitum atque pecuniam, celans quidem terram contra quam ducturus esset, sed, dilatatum se eos, dicens, si ipsum sequerentur;

τοιαύτην δὴ τινα ἄξιον ἔσθαι χρυσὸν εὐπατέως ἄφθονον ὁσονται· λέγων τοιαῦτα αἰτεῖ τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοις ἐπαρθέντες παρέδωκαν.

CXXXIII. Παραλαβὸν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρα-
τιὴν ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι
ὑπῆρξαν πρότεροι στρατεύμενοι τριήρει ἐς Μαρα-
θῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. (2) Τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα
λόγου ἦν, ἀτὰρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Πάριοις
διὰ Λυσαγόρου τὸν Τισίω, ἐόντα γένος Πάριον, δια-
βαλόντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσῃ. Ἀπικόμενος δὲ
ἐς τὴν ἑπλοὴν ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ ἐπολιόρκει Πα-
ρίους κατειλημένους ἐντὸς τείχεος, καὶ ἐσπέμπτων κή-
ρυκα αἰτεῖ ἑκατὸν τάλαντα, φάς, ἢν μὴ οἱ δῶσι, οὐκ
ἀπαναστήσιν τὴν στρατιὴν πρὶν ἢ ἐξέλθαι σφέας. (3)
Οἱ δὲ Πάριοι ὅκως μὲν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου
οὐδὲ διανοοῦντο, οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξουσιν τὴν πόλιν,
τοῦτο ἔμνησάνοντο, ἄλλα τε ἐπιπραξόμενοι, καὶ τῇ
μάλιστα ἔσκε ἐκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο
ἅμα νυκτὶ ἐξήρετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου.

CXXXIV. Ἐς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες
Ἕλληες λέγουσι, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέ-
σθαι ὧδε λέγουσι· Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἐλθεῖν ἐς λό-
γους αἰχμάλωτον γυναικᾶ, ἐῴσαν μὲν Παρίην γένος,
οὐνομα δὲ οἱ εἶναι Τιμόν, εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν
χθονίων θεῶν. (2) Ταύτην ἔλθουσιν ἐς δῆμιν Μιλτιά-
δεω συμβουλευσάσι οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιεῖται Πάρον
ἐλέειν, τὰ ἂν αὐτῇ ὑποθῇται, ταῦτα ποιεῖν. Μετὰ δὲ
τὴν μὲν ὑποθέσθαι, τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν
τὸν πρὸ τῆς πόλεως ἐόντα τὸ ἔρκος θεσιμοφόρου Δήμη-
τρος ὑπερβορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι,
ὑπερβορόντα δὲ ἵνα ἐπὶ τὸ μέγαρον ὀτιδῇ ποιήσονται
ἐντὸς, εἴτε κινήσονται οἱ τῶν ἀκινήτων εἴτε ὀτιδῇποτε
πρήξονται. (3) πρὸς τῇσι θύρῃσι τε γενέσθαι, καὶ πρό-
κατε φρίκας αὐτὸν ὑπελθούσης ὀπίσω τὴν αὐτὴν δὸδὸν
ἵεσθαι, καταθρόσκοντα δὲ τὴν αἵμασιν τὸν μηρὸν
σπασθῆναι· οἱ δὲ αὐτὸν τὸ γόνυ προσπαταῖσαι λέγουσι.

CXXXV. Μιλτιάδης μὲν νῦν φλύρως ἔχων ἀπέ-
πλωε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοις ἄγων οὔτε
Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἔξ καὶ
ἐλκοσι ἡμέρας καὶ δηϊώσας τὴν νῆσον. (2) Πάριοι δὲ
πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμῷ Μιλτιάδῃ
κατηγήσατο, βουλόμενοι μιν ἀντὶ τούτων τιμωρήσα-
σθαι θεοπρόπους πέμπουσι ἐς Δελφοὺς, ὡς σφέας ἡσυ-
γίῃ τῆς πολιορκίης εἶχε. (3) Ἐπεμπον δὲ ἐπειρη-
σόμενοι εἰ καταγρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν
ὡς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἐχθροῖσι τῆς πατρίδος ἄλωσιν
καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἄρρητα ἱρὰ ἐκφήνασαν Μιλ-
τιάδῃ. (4) Ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φάσα οὐ Τιμόν εἶναι
τὴν αἰτίην τούτων, ἀλλὰ δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν
μὴ εὔ, φανῆναι οἱ τῶν κακῶν καταγεμόνα. Πάριοις
μὲν δὲ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε.

CXXXVI. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπο-
νοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἱ τε ἄλλοι καὶ μάλιστα
Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρωνος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ

in ejusmodi enim terram se eos ducturum, unde affatim
auri deportaturi essent; hæc quum ille dicens naves pe-
tiisset, Athenienses spe erecti instructas ei naves dederunt.

CXXXIII. Et Miltiades, accepto exercitu, Parum navi-
gavit, causam præterens quod Parii Persam ad Maratho-
nem navi triremi essent secuti, adeoque priores arma lu-
tulissent Atheniensibus. (2) Hoc quidem colore utebatur
orationis: cæterum infensus etiam Parii erat propter Lysa-
goram Tisius filium, genere Parium, qui eum apud Hydarnem
Persam accusaverat. Postquam ad insulam, quam petie-
rat, cum exercitu pervenit Miltiades, oppugnavit Parios,
intra murum compulsos: missoque in urbem præcoe cen-
tum postulavit talenta, dicens, nisi ea sibi darent, non se
abducturum exercitum, quin vi cepisset urbem. (3) At
Parii, de danda Miltiadi pecunia minime cogitantes, omni-
bus modis operam dabant ut urbem defenderent: quem in
finem quum alia excogitabant, tum, ut quæque pars mori
expugnato facillior videbatur, ita eam ingruente nocte duplo
altiore, quam prius erat, excitabant.

CXXXIV. Hactenus quidem Græci omnes in commemo-
randa hac re consentiunt; deinde vero sic peractam rem
esse Parii narrant: Miltiadi, de incepti exitu dubitanti, in
colloquium venisse mulierem captivam, genere Pariam,
cui Timo nomen fuisse: fuisse vero ministram templi In-
ferarum Dearum. (2) Hanc, postquam in conspectum ve-
nisset Miltiadis, consilium ei dedisse, ut, si utique magni
faceret capere Parum, exsequeretur quæ ipsa illi esset indi-
catura. Deinde, auditis mulieris hujus præceptis, Miltia-
dem in tumultum, qui ante urbem est, se contulisse, et
maceriam transiisse templo Cereris Legiferæ circumdu-
ctam, quum fores aperire non potuisset: tum, transcensa
hac macerie, ad ipsam ædem deæ accessisse, nescio quid
intus facturum, sive quod movere aliquid voluisset quod
movere nefas esset, sive aliud quiddam facturum, quid-
quid tandem id fuerit. (3) Quum vero jam ad fores esset,
subito horrore correptum, per eandem viam, qua venis-
set, rediisse; et desilientem de macerie luxasse femur,
sive, ut alii aiunt, genu inpegisse.

CXXXV. Itaque male se habens Miltiades retro naviga-
vit, neque opes adferens Atheniensibus, nec subacta Paro;
sed nulla alia re gesta, nisi quod per sex et viginti dies
urbem oppugnasset, insulamque devastasset. (2) Parii,
obsidione liberati, intelligentes Dearum ministram Timo
Miltiadi quid faciendum esset indicasse, quum pernam
ab illa hujus rei causa sumere vellent, legatos miserunt
Delphos, (3) qui oraculum consularent, an ultimo sup-
plicio adficerent Dearum ministram, quæ hostibus viam
capiendæ patriæ indicasset, et sacra, quæ ad virilem sexum
efferrî nefas esset, Miltiadi aperuisset. (4) At negavit Py-
thia, dicens, non Timo ipsam hujus rei esse causam;
sed, quum in fati esset ut vitam male finiret Miltiades,
hanc ei a diis missam esse ducem malorum. Hæc quidem
Pythia Parii respondit.

CXXXVI. Miltiadem autem, Paro reversum, quum ali-
omnes Athenienses in ore habebant, tum præ cæteris Xan-
thippus, Ariphronis filius; qui eum capitis reum egit apud

τὸν δῆμον Μιλτιάδεια ἐδίδωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἶνεκεν. (2) Μιλτιάδης δὲ αὐτὸς μὲν παρῶν οὐκ ἀπελογέτο (ἦν γὰρ ἀδύνατος ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ), προκλιμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίνῃ ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμνημένοι, καὶ τὴν Ἀθήνου αἵρεσιν, ὡς ἑλὼν Ἀθηνῶν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς παρέδωκε Ἀθηναίοισι. (3) Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα τάλαντοις, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος τελευτήσας, τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων.

CXXXVII. Ἀθηνῶν δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ὦδε ἔσχε. Πελασγοὶ ἐπέιτε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπ' Ἀθηναίων ἐξεβλήθησαν, εἴτε ἴων δὴ δικαίως εἴτε ἀδίκως· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἐκαταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων ἀδίκως· (2) ἐπεῖτε γὰρ ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώραν τὴν σφίσι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν ἐοῦσαν ἔδοσαν οἰκῆσαι μισθὸν τοῦ τεύχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολιν κοτε ἐληλαμένου, ταύτην ὡς ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εἶ, τὴν πρότερον εἶναι κακὴν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίην, λαβείναι φθόνον τε καὶ ἡμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἐξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν προῖσχομένους τοὺς Ἀθηναίους. (3) Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι· κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὀρυμνιζόμενους ἀδικεῖν τάδε· (4) φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον (οὗ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφίσι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοις Ἑλλήσι οἰκέτας), ὅκως δὲ ἔλθοιεν αὐταί, τοὺς Πελασγοὺς ὑπ' ὕβριός τε καὶ ὀλιγωρίας βιάσθαι σφείας· (5) καὶ ταῦτα μέντοι σφίσι οὐκ ἀποχρᾶν ποιεῖν, ἀλλὰ τέλους καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν ἐπ' αὐτοφώρῳ φανῆναι. Ἐωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσούτῳ ἐκείνων ἀνδράς ἀμείνονας, ὅσῳ παρὲν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεὶ σφείας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθέλησαι, ἀλλὰ σφι προεῖπαι ἐκ τῆς γῆς ἐξίεναι. Τούς δὲ οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας ἄλλα τε σχεῖν χωρία καὶ δὴ καὶ Ἀθηνῶν. Ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἐκαταῖος ἐλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι.

CXXXVIII. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι Ἀθηνῶν τότε νεμόμενοι καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εἴ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτάς, πεντηκοντέρους κτησάμενοι ἐλόγησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρωνίῳ ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας, ἐνθεῦτεν δὲ ἀρπάσαντες τούτων πολλὰς οἰχόντο ἀποπλώνοντες, καὶ σφείας ἐς Ἀθηνῶν ἀγαγόντες παλλακάς εἶχον. (2) Ὡς δὲ τέκνων αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐπὶ πλησθήσαν, γλώσσας τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τοὺς Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. Οἱ δὲ οὔτε συμμίγῃσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν παισὶ ἔβηλον, εἰ τε τύποιτό τις αὐτῶν ὑπ' ἐκείνων τινός,

populum, ut qui Athenienses dolo malo circumvenisset. (2) Quam ad accusationem Miltiades ipse, praesens licet, non respondit: nec enim poterat, femore jam in putredinem abeunte. Sed, dum ille lectulo impositus in medio jacebat, causam pro eo dixere amici, pugnae Marathoniae multam mentionem facientes, et Lemni ab illo captae, poenaeque de Pelasgis sumptae, et insulae Atheniensibus traditae. (3) Favente autem illi populo hactenus, ut capitis crimine eum absolveret, sed tamen propter damnum civitati illatum quinquaginta multaret talentis, Miltiades quidem haud multo post, carie exeso putrefactoque femore, vitam finivit; quinquaginta autem illa talenta filius ejus Cimon persolvit.

CXXXVII. Lemno autem Miltiades, Cimonis filius, hoc modo potitus erat. Postquam Pelasgi ex Attica ab Atheniensibus erant ejeti, sive jure, sive injuria; — nam de hoc quidem nihil aliud dicere possum, nisi quae ab aliis memorantur: scilicet, quod Hecataeus Hegesandri filius, hac de re in Historiis suis loquens, dicat, injuria id esse factum: (2) postquam enim Athenienses regionem illam, quam sub Hymetto sitam Pelasgis, pro mercede muri olim arci Athenarum circumducti, dederant habitandam, hanc regionem, ait, postquam bene cultam vidissent Athenienses, quum antea misera fuisset et nullius pretii, invidia fuisse captos et desiderio hujus terrae; atque ita Athenienses, nullam aliam juris speciem praeseferentes, illos eiecisse. (3) Ipsi autem Athenienses contendunt, jure a se ejectos Pelasgos esse: postquam enim assignatae illis sub Hymetto sedes fuissent: inde eosdem facto impetu injuriam ipsis hanc solitos esse inferre: (4) quum filiae Atheniensium aquae hauriendae causa ad fontem, cui Enneacruenos nomen, egredi consuessent; quandoquidem per id tempus nec Atheniensibus nec aliis Graecis servi fuissent; Pelasgos, quoties Atticae puellae ad fontem venissent, per contumeliam contemptumque vim eis intulisse; (5) et ne hoc quidem habuisse satis, sed postremo etiam ipso facto deprehensus fuisse de invadendis Athenis consilia agitantes. Sese autem tanto meliores homines, quam illos, fuisse; quod, quum interficere Pelasgos fas sibi fuisset, quippe quos insidiantes sibi deprehendiissent, noluisse id facere; tantum edixissent eis, ut terra egredierentur. Atque illos, Attica ita egressos, quum alia loca, tum vero et Lemnum occupasse. Ista igitur Hecataeus scripsit, haec vero Athenienses memorant.

CXXXVIII. Hi igitur Pelasgi, quum Lemnum incolerent, cupientes ulcisci Athenienses, et bene cognita habentes festa Atheniensium, comparatis quinquaginta remorum navibus, insidias struxere mulieribus Atticis, Braurone festum Dianae celebrantibus: earumque complures, vi raptas, Lemnum duxere, et pellicum loco habuere. (2) Quae postquam liberos pepererunt, Atticum sermonem moresque Atticos docuere pueros. Hi vero deinde nec consuescere cum pueris ex Pelasgis mulieribus natis voluerunt, et, quoties eorum aliquis ab istis pulsabatur, omnes huic suppetias veniebant, et sibi mutuo

ἐβούθεόν τε πάντες καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίευν καὶ πολλὸν ἐπεκράτεον. (3) Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ ἐωυτοῖσι λόγους ἐδίδονσαν· καὶ σφίσι βουλευμένοισι δεινὸν τι ἐσέδυνε, εἰ δὴ διαγινώσκουσιν σφίσι τε βωθῆειν οἱ παῖδες πρὸς τῶν κουριδίων γυναικῶν τοὺς παῖδας καὶ τούτων αὐτίκα ἄρχειν πειρώατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι. (4) Ἐνθαῦτα ἔδοξε σφι κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικῶν γυναικῶν. Ποιεῦσι δὴ ταῦτα, προσαπολλύσι δὲ σφῶν καὶ τὰς μητέρας. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ προτέρου τούτων, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες τοὺς ἅμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα Λήμνια καλέεσθαι.

CXXXIX. Ἀποκτείνανσι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς σφετέρους παῖδας τε καὶ γυναῖκας οὔτε γῇ καρπὸν ἔφερε οὔτε γυναικῆς τε καὶ ποιῆμιναι ὁμοίως ἐτίκτον καὶ πρὸ τοῦ. (2) Πιεζόμενοι δὲ λιμῶν τε καὶ ἀπαιδίῃ ἐς Δελφοὺς ἔπειμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρεόντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι δίκας διδόναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. (3) Ἦλθον τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοὶ, καὶ δίκας ἐπηγγέλλοντο βουλόμενοι διδόναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανεῷ κλίνῃ στρώσαντες ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλήην ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς τὴν χώρην σφίσι παραδιδόναι οὕτω ἔχουσιν. (5) Οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν, « ἐπεὶ ἂν βορέῃ ἀνέμῳ αὐτῆμερὸν νηὺς ἐξάνυσῃ ἐκ τῆς ὑμετέρης ἐς τὴν ἡμετέραν, τότε παραδώσομεν. » Τοῦτο εἶπαν ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κείται πολλὸν τῆς Λήμνου.

CXL. Τότε μὲν τσαῦτα· ἔπειτα δὲ κάρτα πολλοῖσι ὑστερον τούτων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης δὲ Κίμωνος ἐτησίῃ ἀνέμων κατεστηκότων νηὶ κατανύσας ἐξ Ἑλαιοῦντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λῆμνον προηγόρευε εἰέναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμινύσκων σφέας τὸ χρηστῆριον, τὸ οὐδαμὰ ἧλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέεσθαι. (2) Ἡφαιστιεῖς μὲν νυν ἐπείθοντο, Μυριναῖοι δὲ οὐ συγγινώσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν ἐπολιορκέοντο, ἐς δὲ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. Οὕτω δὴ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοι τε καὶ Μιλτιάδης.

ferebant opem: atque etiam dominari in illos hi pueri in animum induxerant, multoque alteris praevalabant. (3) Quod ubi Pelasgi intellexere, non negligendam eam rem putarunt; deliberantesque incessit metus, quidnam facturi hi pueri essent quando adulti forent, qui jam nunc constitutum habeant sibi invicem praesto esse contra legitimarum uxorum pueros, atque his velint dominari. (4) Itaque interficere decreverunt pueros ex Atticis mulieribus natos: idque etiam fecere, simulque cum his matres eorundem occiderunt. Atque ab hoc facinore, et ab eo quod olim mulieres Lemniae patraverant, Thoantis tempore maritos suos occidentes, usu receptum per universam Graeciam est, ut nefaria facinora Lemnia adpellentur.

CXXXIX. Postquam pueros uxoresque Pelasgi interfecerant, nec terra illis fructum edebat, neque uxores et greges pepererunt ut antea. (2) Itaque et fame pressi et orbitate, Delphos miserunt, levamen aliquod precantes malorum quae ipsos premebant. Tum Pythia jussit eos satisfactionem dare Atheniensibus quamcumque illi postulasent: (3) et Athenas Pelasgi venere, nunciantes se satisfacturos esse pro omni injuria. (4) Athenienses vero, strato lecto in prytaneo, quam pulcerime potuerant, et adposita mensa bonis rebus omnibus repleta, Pelasgos jusserunt terram suam ipsis tradere ita comparatam. (5) Quibus Pelasgi responderunt: « Tunc vobis eam trademus, quum vento borea navis e vestra terra eodem die in nostram pervenerit. » Hoc dixere, putantes nulla ratione fieri id posse. Attica enim terra procul a Lemno meridiem versus sita est.

CXL. Et tunc quidem haec hactenus acta erant. Bene multis vero post annis, quum Chersonesus ad Hellespontum in ditione esset Atheniensium, Miltiades Cimonis filius flantibus etesiis ventis navi ex Elaeunte Chersonesi Lemnum profectus, Pelasgis edixit, ut insula excederent; in memoriam eis revocans oraculum, quod numquam impletum iri sibi persuaserant. (2) Et Hephæstienses quidem paruerunt imperio: Myrinæi vero, Chersonesum negantes esse Atticam, oppugnabantur, donec et ipsi in ditionem venerunt. Atque ita Lemnum tenuere Athenienses et Miltiades.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΒΔΟΜΗ.

(POLYMNIA.)

I. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀγγελίη ἀπῆκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρείου τὸν Ὑστάσπεος καὶ πρὶν μεγάλως χειραραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδεις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῷ τε δεινότερα ἐποίησε καὶ μᾶλλον ὥρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγ-
10 γέλλετο πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλιν ἐτοιμάζειν στρατιήν, πολλῷ πλέω ἐπιτάσας ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρῆγον, καὶ νέας τε καὶ ἵππους καὶ σῖτον. (3) Τούτων δὲ περιαγγελλομένων ἡ Ἀσίη ἐδονέετο ἐπὶ τρία ἔτη, καταλεγομένων τε τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλ-
15 λάδα στρατευσομένων καὶ παρασκευαζομένων. (4) Τετάρτῳ δὲ ἔτει Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμβύσεω δουλωθέντες ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. Ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὥρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι.

II. Στελλομένου δὲ Δαρείου ἐπ' Αἰγύπτου καὶ
20 Ἀθῆνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς δεῖ μὲν ἀποδέξαντα βασιλέα κατὰ τὸν Περσέων νόμον οὕτω στρατεύεσθαι. (2) Ἔσαν γὰρ Δαρείῳ καὶ πρότερον ἢ βασιλεῦσαι γενο-
25 ῶντες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρας γυναικὸς, Γωδρύεω θυγάτρῳ, καὶ βασιλεύσαντι ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἕτεροι τέσσαρες. Τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρτοβαζάνης, τῶν δὲ ἐπιγεγονότων Ξέρξης. (3) Ἐόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς ἐστασίαζον, ὁ μὲν Ἀρτοβαζάνης κατ' ὃ τὴν πρεσβυτάτος τε εἴη πάντων τοῦ
30 γόνου καὶ ὅτι νομιζόμενα εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸν πρεσβυτάτον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, Ξέρξης δὲ ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη τῆς Κύρου θυγάτρῳ καὶ ὅτι Κύρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσῃσι τὴν ἐλευθερίην.

III. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου καὶ γνώμην,
35 ἐτύγχανε κατὰ τοῦτο τοῖσι καὶ Δημάρτος ὁ Ἀρίστωνος ἀναβηθῆκός ἐς Σοῦσα, ἐστέρημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιλείης καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἐωυτῷ ἐκ Λακεδαιμόνας. (2) Οὗτος ὢν ἡρ πυθόμενος τῶν Δαρείου παιδῶν τὴν διαφορὴν, ἔλθων, ὡς ἡ φάσις μιν
40 εἶναι, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖς ἔλεγε ἔπει, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἤδη βασιλεύοντι καὶ ἔγοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ ἐτι ἰδιώτῃ ἐόντι Δαρείῳ· οὐκ ὦν οὐτ' οἶκος εἴη οὔτε δίκαιον ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἐωυτοῦ, ἐπεὶ γε καὶ ἐν Σπάρτῃ ἔφη
45 ὁ Δημάρτος ὑποτιθέμενος οὕτω νομίζεσθαι, ἣν οἱ μὲν προγεγονότες ἔωσι πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφῶν βασιλεῦσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀφίγοντες ἐπιγίγνηται, τοῦ ἐπιγε-
νομένου τὴν ἐκδεῖν τῆς βασιλείης γίνεσθαι. (3)

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEPTIMUS.

(POLYMNIA.)

(505,006.)

I. Postquam pugnae nuncius ad Marathonem pugnatæ ad Darium Hystaspis est perlatus, quum jam antea Atheniensibus propter incursionem adversus Sardes vehementer iratus rex fuisset, nunc id, quod acciderat, multo etiam gravius tulit, multoque magis ad bellum Græciæ inferendum incensus est. (2) Ac statim quidem, missis per singulas civitates legatis, edixit ut exercitum compararent, (multo majorem numerum cuique civitati, atque antea contulerant, imperans,) et naves et equos et frumentum et minora navigia. (3) Quibus circummissis nunciis, commota per tres annos Asia est; dum, ut ad bellum adversus Græciam gerendum, conscribuntur fortissimi quique, et ad id bellum se comparant. (4) Quarto vero anno Egyptii, a Cambyse subacti, defecerunt a Persis: quo facto etiam magis ad arma utrisque inferenda concitatus est.

II. Dum vero ad expeditionem adversus Egyptum et Athenas se Darius comparabat, ortum est inter filios ipsius ingens de principatu contentio. Etenim ex lege Persarum debet rex, priusquam in bellum proficiscatur, successorem nominare regni. (2) Erant autem Dario, priusquam ad regnum promoveretur, tres filii nati ex priore uxore, Gobryæ filia; et, ex quo rex factus est, alii quatuor ex Atossæ, Cyri filia. Priorum nato maximus erat Artabazanes; posteriorum Xerxes. (3) Hi igitur, non eadem matre nati, de principatu inter se contendebant: Artabazanes dicitatus, se maximam natu esse omnium; et apud omnes populos receptum esse, ut filius nato maximus in regnum succedat patri: Xerxes vero, esse se filium Atossæ, Cyri filia: Cyrum autem adquisivisse Persis libertatem.

III. Sententiam suam Darius nondum aperuerat, quum forte per idem tempus Susa advenit Demaratus, Aristonis filius, qui postquam regno Spartanorum privatus est, voluntarium sibi ipse exsilium imposuerat. (2) Hic vir, cognito filiorum Darii dissidio, conveniens (ut quidem fama de eo fert) Xerxem, suasit ei, ut cæteris, quæ ille pro sua causa dicebat, hæc adderet: natum se esse Dario jam regnantem et Persarum tenenti imperium; Artabazanem vero, privato etiam tum patri: itaque nec conveniens nec justum esse, ut alius præ ipso istam accipiat dignitatem. Nam et Spartæ (et hoc illi Demaratus suggessit) hanc legem obtinere, si alii nati sint priusquam rex fuisset pater, alius autem post hos quidem, sed regnante patre, natus sit, ut hic post natus in regnum succedat. (3) Quo Demarati monito

Χρησαμένου δὲ Ξέρξῳ τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γνούς δ' Δαρείος ὡς λέγοι δίκαια βασιλεῖα μιν ἀπέδεξε. Δοκέειν δ' ἐμοί, καὶ ἀνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης ἐδασίλευσεν ἂν Ξέρξης· ἡ γὰρ Ἀτσοσα εἶχε τὸ πᾶν

κράτος.

IV. Ἀποδέξας δὲ βασιλεῖα Πέρσῃσι Δαρείος Ξέρξῃ ὄρμητο στρατεύεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν τῷ ὑστερῷ ἐτεῖ παρασκευαζόμενον συνήνεκε αὐτὸν Δαρείον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα

ἔτεα ἔξ τε καὶ τριήκοντα, ἀποθανέειν, οὐδὲ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου ἡ βασιληΐη ἀνεγώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξῃ.

V. Ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς

πρόθυμος ἦν κατ' ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἰγύπτου ἐποιεῖτο τὴν στρατιῆς ἀγεῖν. (2) Παρών δὲ καὶ

δυνάμενος παρ' αὐτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ

Γωθρύει, ὃς ἦν Ξέρξῃ μὲν ἀνεψιός, Δαρείου δὲ ἀδελ-

φῆς παῖς, τοιοῦτου λόγου εἶχετο, λέγων, « δέσποτα,

οὐκ οἰκός ἐστι Ἀθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ἥδη κακὰ

Πέρσας μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν. (3) Ἀλλὰ

τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τὰ περ ἐν χερσὶ ἔχεις· ἡμε-

ρώσας δὲ Αἰγύπτου τὴν ἐξυθρίσασαν στρατηλάτεις ἐπὶ

τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τὲ σε ἔχῃ πρὸς ἀνθρώπων ἀγα-

θὸς καὶ τις ὑστερον φυλάσσεται ἐπὶ γῇ τὴν σὴν στρα-

τεύεσθαι. » (4) Οὗτος μὲν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρός, τοῦ-

του δὲ τοῦ λόγου παρενθήκην ποιεῖσκετο τήνδε, ὡς ἡ

Εὐρώπη περικαλλὴς χώρα, καὶ δένδρεα παντοῖα φέρει

τὰ ἥμερα, ἀρετὴν τε ἀκρῇ, βασιλεῖ τε μόνῳ θνητῶν

ἀξίη ἐκτίσθαι.

VI. Ταῦτα δὲ ἔλεγε ὅα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμη-

της ἔων καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχος εἶναι.

Χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξῃ ὥστε

ποιεῖν ταῦτα· συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ σύμματα

γενόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρξῃ. (2) Τοῦτο μὲν ἀπὸ

τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν ἀπικείμενοι ἀγγε-

λοι ἐπεκαλέοντο βασιλεῖα πάσαν προθυμίῃν παρεχόμε-

νοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα (οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἔσαν Θεσ-

σαλῆς βασιλεῖς), τοῦτο δὲ Πεισιστρατιδῶν οἱ ἀναβε-

βηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτῶν λόγων ἐχόμενοι τῶν

καὶ οἱ Ἀλευάδαι, καὶ δὴ τι πρὸς τούτοις ἐτι πλέον

προσωρέγοντό οἱ, ἔχοντες Ὀνομάκριτον ἄνδρα Ἀθη-

ναῖον χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μου-

σαιῶν. (3) Ἀναβεδήκσαν γὰρ τὴν ἔλθῃν προκα-

ταλυσάμενοι· ἐξήλαθ' ἡ γὰρ ὑπ' Ἰππάρχου τοῦ Πεισι-

στράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπ' αὐτοφῶρῳ

ἀλῶς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέως ἐς τὰ Μουσαιῶν

χρησμὸν ὡς αἱ ἐπὶ Λήμνου ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανι-

ζοῖατο κατὰ τῆς θαλάσσης. (4) Διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ

Ἰππάρχος, πρότερον χρωόμενος τὰ μάλιστα. Τότε δὲ

συναναβὰς ὅπως ἀπικοίτο ἐς ὅβιν τὴν βασιλεῖος, λεγόν-

των τῶν Πεισιστρατιδῶν περὶ αὐτοῦ σεμνοῦς λόγους,

κατέλεγε τὴν χρησμῶν· εἰ μὲν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον

τῷ βῆρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδὲν, ὁ δὲ τὰ εὐτυχέστατα

quum Xerxes uteretur, agnoscens Darius aequa illum dicere, regem illum nominavit. Videtur autem mihi Xerxes etiam absque hoc monito regnum fuisse adepturus; nam omnia apud Dariū poterat Atossa.

IV. Darius, postquam regem Persarum nominaverat Xerxem, jam in eo erat ut belli faceret initium. At enim, proximo ab his rebus et ab Ægypti defectione anno accidit, ut idem Darius in medio belli adparatu e vita discederet, postquam annos omnino regnasset sex et triginta: neque ei contigit aut de rebellantibus Ægyptiis aut de Atheniensibus sumere pœnam. Mortuo igitur Dario, regnum rediit ad Xerxem, Darii filium.

V. Xerxes ad bellum quidem Græciæ inferendum initio neutiquam inclinabat; sed contra Ægyptum copias contraxit. (2) Quem conveniens Mardonius Gobryæ filius, consobrinus Xerxis, Darii ex sôre nepos, qui apud ipsum plurimum omnium Persarum valebat auctoritate, talem exorsus est sermonem: « Domine, æquum non est, ut Athenienses, qui multis jam malis Persas adfecerunt, non dent pœnas factorum. (3) At nunc quidem tu peragas hæc, quæ in manibus habes: domita vero Ægypti insolentia, adversus Athenas duc exercitum; quo et bonam famam adquiras apud homines, et posthac caveat quisque tuæ terræ arma inferre. » (4) Et hæc quidem oratio ad exigendam pœnam pertinebat; sed medio sermoni alium interserebat huijssmodi: Europam terram esse pulcerrimam, arborum omnis generis frugiferarum feracem, summæ bonitatis, et dignam quæ præ mortalibus omnibus a solo Rege possideatur.

VI. Hæc ille dicebat, quod novarum rerum cupidus esset, et Græciæ vellet ipse esse præfectus. Procedente vero tempore id quod voluerat confecit, et Xerxi, ut rem adgrederetur, persuasit: accesserant enim alia quoque adiumenta, quæ ad permovendum Xerxem valebant. (2) Partim enim e Thessalia advenerant ab Aleuadis legati, invitantes regem ut adversus Græciam duceret, et promptissimam ei operam pollicentes. Erant autem hi Aleuadæ, Thessaliæ reges. Partim vero Pisistratidæ, Susa profecti, non modo eisdem utebantur sermonibus quibus Aleuadæ, sed præterea aliquanto magis instabant regi eo, quod Onomacritum secum haberent Atheniensem, fatidicum virum, qui etiam Musæi vaticinia digessit. (3) Adscenderant hi autem, in gratiam cum illo reversi: nam Atheniens pulsus Onomacritus fuerat ab Hipparcho, Pisistrati filio, eo quod deprehensus a Laso Hermioniensi erat, quum Musæi vaticiniis hoc insereret, extinctum iri insulas Lemnum versu sitas, mari hauriendas. (4) Hanc ob causam in exilium eum miserat Hipparchus, quum eodem antea familiarissime usus fuisset. Nunc ille simul Susa profectus, quoties in regis venit conspectum, multa de eo honorifice prædicantibus Pisistratidibus, recitabat regi partem vaticiniorum; ita quidem, ut si quod inesset quod cladem prædiceret barbaro, illud silentio præteriret; ea vero sola

ἐκλεγόμενος ἔλαγε τὸν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευθῆναι
 χρεὼν εἴη ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσῃ, τὴν τε ἔλασιν ἐξηγεό-
 μενος. (6) Οὗτος τε δὴ χρησιμώδεον προσεφέρετο, καὶ
 οἱ τε Πεισιστρατίδαι καὶ οἱ Ἀλευαδαὶ γνώμας ἀποδει-
 5 κνύμενοι.

VII. Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ
 τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτει μετὰ τὸν θά-
 νατον τὸν Δαρείου πρῶτα στρατὴν ποιεῖται ἐπὶ τοὺς
 ἀπεστεῶτας. (2) Τούτους μὲν νυν καταστρεφάμενος,
 10 καὶ Αἴγυπτον πᾶσαν πολλὸν δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ
 Δαρείου ἦν, ἐπιτράπει Ἀχαιμένει ἀδελφεῷ μὲν ἑωυτοῦ,
 Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μὲν νυν ἐπιτροπεύοντα
 Αἰγύπτου χρόνῳ μετέπειτεν ἐρόνευσε Ἰνάρωος δὲ Ψαμ-
 μιτίχου ἀνὴρ Αἴδους.

VIII. Ξέρξης δὲ μετ' Αἰγύπτου ἔλυσιν ὡς ἐμελλε
 εἰς χεῖρας ἄρξασθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας,
 σύλλογον ἐπὶ κλητὸν Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιεῖτο,
 ἵνα γνώμας τε πύθηται σφείων καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ
 τὰ ἐθέλει. (1) Ὡς δὲ συνέλεχθησαν, εἰσε Ξέρξης τάδε,
 20 « ἄνδρες Πέρσαι, οὗτ' αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε
 ἐν ὑμῖν τιθεῖς, παραδεξιμένους τε αὐτῷ χρῆσθαι. (2)
 Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμὰ
 καὶ ἡτρησάμεν, ἐπεὶτε παρελθόμεν τὴν ἡγεμονίην
 ἤνδε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα.
 25 ἀλλὰ θεὸς τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέ-
 πουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἀμεινόν. (3) Τὰ μὲν νυν
 Κύρος τε καὶ Καμβύσης πατὴρ τε δ' ἐμὸς Δαρεῖος κα-
 τεργάσαντο καὶ προσεκτῆσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι
 εὖ οὐκ ἂν τις λέγοι. (4) Ἐγὼ δὲ ἐπεῖτε παρέλθοι
 30 τὸν θρόνον, τοῦτο ἐφρόντιζον ὅπως μὴ λείβομαι τῶν
 πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε μὴδὲ ἐλάσσω προ-
 σκτῆσομαι δύναμιν Πέρσας· φροντίζων δὲ εὐρίσκω
 ἅμα μὲν κῆδος ἡμῖν προσγινόμενον χώρην τε τῆς νῦν
 ἐκτῆμεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορο-
 35 τέρην δὲ, ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. (5)
 Διὸ ὑμέας νῦν ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοέω πρήσσειν
 ὑπερβῆμαι ὑμῖν. (II.) Μᾶλλον ζεύξας τὸν Ἑλλήσπον-
 τον ἑλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
 ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσωμαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρ-
 40 σας τε καὶ πατέρα τὸν ἐμόν. (6) Ὡρᾷτε μὲν νυν καὶ
 Δαρεῖον ἰδύοντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους.
 Ἄλλ' ὁ μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἐξεγένετο οἱ τιμω-
 ρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περ-
 σέων οὐ πρότερον παύσομαι πρὶν ἢ ἔλω τε καὶ πυρῶσω
 45 τὰς Ἀθήνας, οἳ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμόν ὑπῆρξαν
 ἄδικα ποιεῦντες. (7) Πρῶτα μὲν ἐς Σάρδεις ἐλθόντες
 ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλήσιῳ, δούλῳ δὲ ἡμετέρῳ,
 ἀπικόμενοι ἐνέπηρσαν τὰ τε ἄλσεα καὶ τὰ ἱρά· δεύτερα
 δὲ ἡμέας οἱ ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποδόντας, ὅτε
 50 Ἀἰατὶς τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγεον, τὰ ἐπίστασθέ
 κου πάντες. (III.) Τούτων μέντοι εἵνεκεν ἀνάρτηται
 ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι, ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τὸσάδε
 ἀνευρίσκω λογιζόμενος· εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοις
 πλησιοχώρους καταστρεφόμεθα, οἱ Πέλοπος τοῦ Φρυ-

seligeret, quæ res faustissimas nunciarent; in his illa ma-
 xime enarrans, de Hellesponto per virum Persam jungendu,
 et de expeditione in Graciam suscipienda. (5) Sic igitur
 ille vaticiniis agebat cum rege; Pisistratidæ vero et Aleua-
 dæ sententias suas exponendo.

VII. Postquam persuasus est Xerxes arma Græciæ in-
 ferre, tum vero, altero ab obitu Darii anno, primum ad-
 versus rebelles duxit exercitum. (2) Quibus domitis, Æ-
 gyptum, graviozem in servitutem redactam, quam in qua
 sub Dario fuerat, Achæmeni tradidit administrandam, fra-
 tri suo, Darii filio. Eundem vero Achæmenem, Ægypti
 præfectum, interjecto tempore interfecit Inaros, vir Afer,
 Psammitichi filius.

VIII. Pacala Ægypto, Xerxes, quum in eo esset ut exer-
 citum moderaretur adversus Athenas ducendum, conven-
 tum convocavit primariorum Persarum, sententias illorum
 sciscitaturus, et in medio omnium ipse, quæ vellet, expo-
 siturus. (1.) Qui ut convenere, hæc apud eos verba rex
 fecit: « Viri Persæ, non ego primus hunc apud vos morem
 introduco, sed utar a majoribus accepto. (2) Ut enim a
 majoribus natu audio, nunquam adhuc otiosi sedimus, ex
 quo hoc imperium a Medis in nos translatum est, post-
 quam Astyagem Cyrus devicit; sed deus ita nos ducit, et
 nobis, ductum ejus sequentibus, multa prospere cedunt.
 (3) Jam Cyri quidem et Cambysis et patris mei Darii res
 gestas, et quos illi populos Persis adquisiverint, quid opus
 est ut apud bene gnaros commemorem? (4) Ego vero, ex
 quo hanc sedem accepi, in hoc meam curam intendo, ne his,
 qui ante me in hac dignitate fuere, sim inferior, neque mi-
 norem Persis potentiam adquiram. Atque hoc ipsum dum
 curo, reperio viam et gloria nos augendi, et terra non mi-
 nore nec deteriore quam hæc, quam possidemus, imo fera-
 cior, simul vero etiam ultionem et pœnas sumendi de his
 qui eas commuerunt. (5) Itaque vos hodie convocavi,
 ut, quæ agere constitui, vobiscum communicem. (II.)
 Ponte juncturus sum Hellespontum, et exercitum per Eu-
 ropam ducturus in Græciam, quo ab Atheniensibus pœnas
 repelam malorum omnium, quibus Persas et patrem
 meum adfecerunt. (6) Vidistis jam Darium quoque ex-
 peditionem parare adversus hos homines. At ille e vita
 excessit, neque ei contigit capere pœnas: ego vero, illius
 causæ reliquorumque Persarum, non prius sum quie-
 turus, quam Athenas subactas igne cremavero; hos homi-
 nes, qui priores me patremque meum injuriis lacerasse-
 runt; (7) primum quidem, incursione Sardes facta cum
 Aristagora Milesio, servo nostro, et sacris lucis templisque
 crematis: deinde vero, qualia sunt, quibus nos accepe-
 runt, quum Dati et Artapherne ducibus terram illorum su-
 mus ingressi! quæ satis nostis omnes. (III.) Igitur his
 quidem de causis bellum illis inferre constitui. Simul
 vero, rem recte mecum reputans, maxima in hoc ipso
 commoda reperio hæc: si et hosce et eorum vicinos, qui
 Pelopis Phrygia terram incolunt, subegerimus; terram

γὸς νέμονται χώραν, γῆν τὴν Περσίδα ἀποδέχομεν τῷ Διὸς αἰθερί· δουρεύουσιν. (8) Οὐ γὰρ δὴ χώραν γε οὐδεμίαν κατόψεται ὁ ἥλιος δουρεύουσιν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλὰ σφας πάσας ἐγὼ αἶμα ὑμῖν μίαν χώραν θήσω, διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης. (9) Πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν, οὔτε τινα πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμίαν οὔτε οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡμῖν οἷόν τε ἔσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, τούτων τῶν κατέλεξα ὑπεξαριχημένων. Οὕτω οἱ τε ἡμῖν αἴτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγὸν οἱ τε ἀναίτιοι. (IV.) Ὑμεῖς δ' ἂν μοι τάδε ποιεῦντες χαρίζοισθε· (10) ἐπεὶ ὑμῖν σημήνῃ τὸν χρόνον ἐς τὸν ἔχειν δεῖ, προθύμως πάντα τινα ὑμῶν χρήσει παρῆναι· ὃς ἂν δὲ ἔχων ἥκη παρεσκευασμένον στρατὸν κάλλιστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμωτάτα νομίζεσθαι εἶναι ἐν ἡμετέρῃ. (11) Ποιητέα μὲν νυν ταῦτά ἐστι οὕτω· ἵνα δὲ μή ἰδιοβουλέῃν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμῶν τὸν βουλόμενον ἀποφαίνεσθαι. Ταῦτα εἶπας ἐπαύετο.

IX. Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόnius ἔλεγε, « ὦ δῖο ποτα, οὐ μόνον εἰς τῶν γενομένων Περσῶν ἀριστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων, ὃς τὰ τε ἄλλα λέγων ἐπέκω ἀρίστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἰωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους οὐκ ἔασει καταγελάσαι ἡμῖν ἔοντας ἀναζήτους. (3) Καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ Ἰνδοὺς καὶ Αἰθιοπὰς τε καὶ Ἀσσυρίους, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ καὶ μεγάλα ἀδίκησαντα Πέρσας οὐδὲν, ἀλλὰ δύναμιν προσκταῖσθαι βουλόμενοι, καταστρεφάμενοι δούλους ἔχομεν, Ἕλληνας δὲ ὑπάρξαντας ἀδικίης οὐ τιμωρησόμεθα, (3) τί δεισάντες; κοῖνῃ πλήθεος συστροφῇ; κοῖνῃ δὲ χρημάτων δύναμιν; (1.) τῶν ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν ἐῶσαν ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτῶν παῖδας καταστρεφάμενοι, τούτους οἱ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι Ἰωνες τε καὶ Αἰολῆες καὶ Δωριεῖς καλεῦνται. (4) Ἐπειρήθη δὲ καὶ αὐτὸς ἡδὴ ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους ὑπὸ πατρὸς τοῦ σοῦ κελευσθεῖς, καὶ μοι μέχρι Μακεδονίης ἐλάσαντι καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς αὐτάς Ἀθήνας ἀπικέσθαι οὐδεὶς ἠντιώθη ἐς μάχην. (II.) Καίτοι γε ἔωθασιν Ἕλληνες, ὥς πυνθάνομαι, ἀδουλότατα πολέμου ἵστασθαι ὑπὸ τῇ ἀγνωμοσύνῃ καὶ σκαϊότητι. (5) Ἐπεὶ γὰρ ἀλλήλοισι πόλεμον προεῖπωσι, ἐξευρόντες τὸ κάλλιστον χωρίον καὶ λειότατον, ἐς τοῦτο κατιόντες μάχονται, ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἐσωσμένων οὐδὲ λέγω ἀρχῇ, ἐξώλεες γὰρ δὴ γίνονται. (6) Τοὺς χρῆν, ἔοντας δυσωγώσους, κήρυξί τε διαχρωμένους καὶ ἀγγέλοισι καταλαμβάνειν τὰς διαφοράς καὶ παντὶ μάλλον ἢ μάχῃσι· εἰ δὲ πάντως ἔδεε πολεμεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν χρῆν τῇ ἐκάτεροι εἰσι δυσχειρωτότατοι, καὶ ταύτῃ πειρᾶν. (7) Τρόφῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ Ἕλληνες διαχρώμενοι, ἐμὸ ἐλάσαντος μέχρι Μακεδονίης οὐκ ἦλθον ἐς τοῦτου λόγον ὥστε μάχεσθαι. (III.) Σοὶ δὲ δὴ μέλλεις, ὦ βασιλεῦ, ἀντιώσεσθαι πόλεμον προσφέρων, ἄγοντι καὶ πλήθος τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ νέας τὰς ἀπ' Ἰωνίας.

HERODOTUS.

Persicam atheri Jovis faciemus conterminam: (8) neque enim ullam terram sol adspiciet, quæ nostræ sit finitima; sed ego vobiscum, universa peragrata Europa, ex omnibus terris unam faciam. (9) Quippe ita se rem habere audio, nullam inter homines civitatem, nullum populum inter mortales reliquum esse, qui adversus nos in aciem progredi valeat, quando hos quos dixi subegerimus. Ita et his, qui male de nobis meruerunt, et insolentibus pariter, servile jugum impositum fuerit. (IV.) Vos vero, hoc si feceritis, gratum mihi feceritis: (10) quum tempus vobis indicavero, quo convenire oporteat, prompte unumquemque vestrum adesse oportebit: quisquis vero cum exercitu advenit optime instructo, eum ego munerebus donabo, quæ apud nos honorificentissima habentur. (11) Hæc igitur ita facienda sunt. Ne vero vobis videar meum unius sequi velle consilium, in medium vobis hanc rem propono; jubeoque ut, quisquis vestrum voluerit, suam promat sententiam. His dictis Xerxes finem fecit loquendi.

IX. Post illum Mardonius talem sermonem est exorsus: « Domine, tu Persarum omnium præstantissimus, non solum eorum qui fuerunt, sed futurorum etiam omnium es: qui quum cetera præclare verissimeque exposueris, tum Ionas Europam habitantes non passurus sis irridere nobis, homines ea re indignos. (2) Etenim mira atque misera res esset, si Sacas et Indos et Æthiops et Assyrios, et alios multos magnosque populos, non quod injuriis Persis intulissent, sed quod nos nostram augere volumus potentiam, subegerimus servosque habeamus; Græcos, autem, qui injuriis nos lacessiverunt, impune abire pateremur: (3) quid tandem timentes? quænam multitudinis concursus? quam pecuniarum vim? (1.) Novimus sane illorum pugnae genus: novimus etiam quam imbecilles eorum sint vires: filiosque eorum subactos habemus, hos qui in nostra terra sedes habent, et Iones et Æolenses et Dorienses nominantur. (4) Atque etiam ipse ego periculum horum hominum feci, adversus illos a patre tuo in expeditionem missus: ubi, quum usque in Macedoniam duxissem exercitum, et propemodum ad ipsas pervenissem Athenas, nemo mihi in aciem occurrit. (II.) Quamquam cæteroquin quidem consueverunt, ut audio, Græci inconsultissime bella sua administrare, stolidi pervicacia et sinistra mente. (5) Postquam enim sibi invicem bellum indixerunt, pulcerrimam et apertissimam quæerunt planitiem, in quam descendant manus conserturi: quo sit ut etiam victores magno cum detrimento discedant; de victis autem ne verbum quidem dico, nam interneccione delentur. (6) Quos oportebat, quum sint homines eadem lingua utentes, per præcones et nuncios, et alia quavis ratione potius, quam prælio, lites suas componere: sin omnino prælio sibi decernendum putant, oportebat locum pugnae capere, in quo utrique superatū essent difficillimi, et ibi belli fortunam tentare. (7) Quamvis igitur tam perniciose ratione belli gerendi utantur Græci, tamen, quum ego usque in Macedoniam duxissem exercitum, ideo non magis induxerunt in animum ut in aciem contra me descenderent. (III) At tibi, o rex, ausurus est quisquam in aciem occurrere, multitudinem naves-

σας; (8) Ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο θράσος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα· εἰ δὲ ἄρα ἐγὼ τε ψευσθεῖην γνώμη καὶ ἐκείνοι ἐπαρθέντες ἀβουλίῃ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὅς εἰμεν ἀνθρώπων ἀριστοὶ τὰ πολέμια. (9) Ἔστω δ' ὧν μηδὲν ἀπειρήτον· αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πείρας πάντα ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι. » Μαρδόνιος μὲν τσαῦτα ἐπιτείνας τὴν Ξέρξει γνώμην ἐπέπαυτο.

X. Σιωπῶντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων καὶ οὐ τολμώντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίην τῇ προκειμένῃ, Ἀρτάβανος δ' Ὑτάσπεος πάτριος ἐὼν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἐὼν ἔλεγε τάδε, (I.) « ὦ βασιλεῦ, μὴ λεγθεισῶν μὲν γνώμῶν ἀντίων ἀλλήλησι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνῳ αἰρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι, λεγθεισῶν δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν μὲν ἐπ' ἐωυτοῦ οὐ διαγινώσκουмен, ἔπειαν δὲ παρτρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκουмен τὸν ἀμείνω. (2) Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σπῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ, Δαρείῳ ἡγόρευον μὴ στρατεῦσθαι ἐπὶ Σκύθας, ἀνδρας οὐδαμῶτι γῆς ἄστει νέμοντας· ὁ δὲ ἐλιτίζων Σκύθας τοὺς νομάδας καταστρέψεσθαι ἐμοὶ τε οὐκ ἐπέθετο, στρατευσάμενός τε πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρατῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, μέλεις ἐπ' ἀνδρας στρατεῦσθαι πολλὸν ἔτι ἀμείνονας ἢ Σκύθας, οἳ κατὰ θάλασσαν τε ἀριστοὶ καὶ κατὰ γῆν λέγονται εἶναι. Τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔνεστι δεινόν, ἐμέ σοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. (II.) Ζεύξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἔλκεν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. (4) Καὶ δὴ συνήνεικε ἥτοι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἐσωθῆναι, ἢ καὶ κατ' ἀμφοτέρω· οἳ γὰρ ἀνδρες λέγονται εἶναι ἀλκιμοὶ, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσασθαι, εἰ στρατιῇ γε τσαυτῇ σὺν Δάτι καὶ Ἀρταφέρνηϊ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν μόνον Ἀθηναῖοι διέφθειραν. (5) Οὐκ ὧν ἀμφοτέρῃ σπῇ ἐχώρησε· ἀλλ' ἦν τῇσι νηυσὶ ἐμβαλῶσι καὶ νικήσαντες ναυμαχίῃ πλώωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐπειτεν λύσσει τὴν γέφυραν, τοῦτο δὴ, βασιλεῦ, γίνεσθαι δεινόν. (III.) Ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκτιρῇ αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι, ἀλλ' ὅσον κοτε ἡμέας ὀλίγου ἐδέχσε καταλαβείην πάθος, ὅτε πατὴρ ὁ σὸς ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηϊκίον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἴστρον διέβη ἐπὶ Σκύθας. (6) Τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι Ἰώνων λύσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπιτέτραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρῶν τοῦ Ἴστρου· καὶ τότε γε Ἰστιάδης ὁ Μιλήτιου τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν ἄλλων τυράννων τῇ γνώμῃ μηδὲ ἡντιώθη, διέργαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγματα. (7) Καίτοι καὶ λόγῳ ἀκοῦσαι δεινόν, ἐπ' ἀνδρὶ γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλείος πρήγματα γεγενῆσθαι. (IV.) Σὺ ὧν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐούσης, ἀλλ' ἐμοὶ πείθευ. (8) Νῦν μὲν τὸν σύλλογον τόνδε διάλασον· αὐτὶς δὲ, ὅταν τοι δοκῇ, προσκεψάμενος ἐπὶ σεωυτοῦ προαγόρευε τὰ τοι δοκέει εἶναι ἀριστα. (9) Τὸ γὰρ εὖ βουλευέσθαι κέρδος μέγιστον εὐρίσκειν ἐόν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῇται τι θέλει, βεβού-

que cunctas ex universa Asia coactas ducenti? (8) E. quidem ita sentio, eo audacia non progressuram esse rem Græcorum: sin me fefellerit mea opinio, si illi vecordia elati in aciem adversus nos sint descensuri, didicerint esse nos viros bello fortissimos. (9) Quare intentatum nihil relinquamus: nam sua sponte nihil fit, sed omnia hominibus conando contingunt. » In hunc modum postquam Xerxis sententiam Mardonius mollivit, dicendi finem fecit.

X. Silentium tenentibus cæteris Persis, nec audientibus sententiam promere contrariam ei quæ proposita erat, Artabanus Hystaspis filius, patruus Xerxis, eoque fidentior, hæc fecit verba: (I.) « Rex, nisi sententiæ dictæ sunt invicem oppositæ, fieri non potest ut eligatur optima; sed oportet ea, quæ sit prolata, uti: verum illud, contrariæ si dictæ fuerint, tunc demum fieri potest; quemadmodum sincerum aurum non per se ipsum dignoscimus, sed, dum illud (*Lydio lapidi*) juxta aliud aurum atterimus, ita id quod melius est discernimus. (2) Ego vero etiam patri tuo Dario, meo fratri, suaseram ne bellum Scythiis inferret, hominibus nusquam incoherentibus: at ille, sperans se nomades istos Scythas subacturum, mihi non paruit; sed, expeditione suscepta, amissis exercitus sui multis fortibus viris rediit. (3) Tu vero, rex, bellum illaturus es viris multo quum Scythæ præstantioribus, qui et terra et mari fortissimi esse dicuntur. Quo in consilio quodnam insit periculum, æquum est ut ego tibi exponam. (II.) Juncto, ais, Hellesponto, ducturum te esse per Europam exercitum in Græciam. (4) Atqui acciderit etiam, ut vel terra vel mari vincamur, aut etiam utrumque. Dicuntur enim fortes hi esse viri: ac potest id etiam hinc æstimari, quod tantas copias, quantæ cum Dati et Artapherne Atticis invaserunt, soli Athenienses perdidit. (5) Quodsi non utrumque res illis successerit; at hoc sane, rex, verendum est, ne consensis navibus, pugna navali superiores, navigent in Hellespontum et pontem illum dissolvant. (III.) Ego vero non mea quadam propria prudentia hæc ita conjicio: sed qualis tandem fuit illa calamitas, quæ parum abfuit ut nos adligeret, quum pater tuus, juncto Bosporo Thracico, et ponte super Istrum posito, Scytharum in terram transiit! (6) Omnibus modis tunc Scythæ Ionas illos, quibus commissa erat custodia pontium Istro impositorum, sollicitarunt, ut pontem rescinderent. Ubi si Histieus, Mileti tyrannus, reliquorum tyrannorum secutus esset sententiam, neque se illi opposuisset, omnino perditæ erant res Persarum. (7) Terribile vero est vel fando audire, in unius hominis potestate sitam fuisse universam regis et Persarum salutem. (IV.) Tu igitur noli in tantum te periculum, nulla urgente necessitate, conjicere: sed me audi. (8) Nunc quidem hoc dimitte concilium: et, re diligenter tecum deliberata, deinde rursus, si tibi videtur, propone quæ optima tibi videbuntur. (9) Etenim recte consultare reperio maximum esse lucrum. Nam etiam si contra id

λυται μὲν οὐδὲν ἔσσαν εὖ, ἔσσωται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης
 τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχροῦς, εἰ οἱ ἡ
 τύχη ἐπίσποιτο, εὐρημα εὐρηκε, ἔσσαν τε οὐδὲν οἱ κα-
 κῶς βεβούλευται. (V.) Ὅρᾳς τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς
 κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἔφ' φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ
 οὐδὲν μιν κνίξει· ὁρᾳς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα
 αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει τὰ βέλεα· φι-
 λείει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν. (10)
 Οὕτω δὲ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπ' ὀλίγου διαφθείρεται
 10 κατὰ τοιόνδε· ἐπεὰν σπῇ ὁ θεὸς φονήσας φόβον ἐμβάλη
 ἢ βροντῇν, δι' ὧν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἐωυτῶν. (11)
 Οὐ γὰρ ἔφ' φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἐωυτόν. (VI.)
 Ἐπειθ' ἔτι μὲν νυν πᾶν πρήγμα τίκεται σφάλματα, ἐκ
 τῶν ζημίαι μεγάλαι φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπι-
 15 σχεῖν ἔνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτίκα δοκέοντα εἶναι,
 ἀλλ' ἀνὰ χρόνον ἐξεύροι τις ἄν. (VII.) Σοὶ μὲν δὲ
 ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλεύω· σὺ δὲ, ὦ παῖ Γω-
 βρύω Μαργόνιος, παῦσαι λέγων λόγους ματαίους περὶ
 Ἑλλήνων οὐκ ἐόντων ἀξίων φλαυρώς ἀκούειν. (12)
 20 Ἑλλήνας γὰρ διαβάλλων ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλεῖα στρα-
 τεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου εἵνεκεν δοκέεις μοι πᾶσαν
 προθυμίην ἐκτείνειν. Μὴ νυν οὕτω γένηται. Διαβολὴ
 γὰρ ἐστὶ δεινότατον· ἐν τῇ οὖα μὲν εἰσι οἱ ἀδικέοντες,
 εἰς δὲ ἀδικεούμενος. (13) Ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδι-
 25 κείει οὐ παρεόντος κατηγορούν, ὁ δὲ ἀδικεῖ ἀναπειθό-
 μενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθη· ὁ δὲ δὴ ἀπειὸν τοῦ λόγου
 τάος ἐν αὐτοῖσι ἀδικέεται, διαβληθείς τε ὑπὸ τοῦ ἐτέ-
 ρου καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἐτέρου κακὸς εἶναι. (VIII.)
 Ἄλλ' εἰ δὲ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους
 30 στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεῦς μὲν αὐτὸς ἐν ἡθεσι τοῖσι
 Περσέων μενέτω, ἡμῶν δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομέ-
 νων τὰ τέχνα, στρατηλάτης αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε
 ἀνδρας τοὺς ἐθέλεις καὶ λαδὼν στρατιὴν δόσῃν τινὰ
 βούλειαι. (14) Καὶ ἦν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίνειν βα-
 35 σιλίει τὰ πρήγματα, κτεινέσθων οἱ ἔμοι παῖδες, πρὸς
 δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγὼ· ἦν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ ταῦτα
 πασχόντων, σὺν δὲ σπῇ καὶ σὺ, ἦν ἀπονοστήσης. (15)
 Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθέλῃσεις, σὺ δὲ πάντως
 40 στρατεύμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαί τινα
 φημι τῶν αὐτοῦ τῆδε ὑπολειπομένων Μαργόνιον, μέγα
 τι κακὸν ἐξεργασμένον Πέρσας, ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνί-
 θων ὀϊαφορεύμενον ἡ κοῦ ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων ἢ σέ γε
 ἐν τῇ Λακεδαιμονίῳ, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ'
 45 ἔδον, γνόντα ἐπ' οἴους ἀνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύε-
 σθαι βασιλεῖα. »

XI. Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα εἰλεξε· Ξέρξης δὲ θυμω-
 θεὶς ἀμείβεται τοισίδε, « Ἀρτάβανε, πατὴρ εἰς τοῦ
 ἐμοῦ ἀδελφός· τοῦτό σε ῥύσαιτο μηδὲνα ἀξίον μισθὸν
 λαβέειν ἐπέου ματαίω. (2) Καὶ τοι ταύτην τὴν ἀτι-
 60 μίην προστίθμι ἐόντι κακῶ τε καὶ ἀθύρῳ, μήτε συ-
 στρατεύεσθαι ἔμοιγε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτοῦ τε μένειν
 ἅμα τῇσι γυναίξιν· ἐγὼ δὲ καὶ ἀνευ σέο, ὅσα περ εἶπα,
 ἐπιτελέα ποιήσω. (3) Μὴ γὰρ εἶην ἐκ Δαρείου τοῦ
 Ὑστάσπεος τοῦ Ἀρσάμεος τοῦ Ἀριαράμνεω τοῦ Τεί-

quod volueris acciderit aliquid, nihilo minus recte consulta-
 veris, fortuna vero superaverit consilium : qui vero turpe
 consilium cepit, is, si fortuna ei adfuerit, lucrum quidem
 invenerit, nihilo vero minus malum cepit consilium. (V.)
 Vides quo pacto eminentia præ cæteris animalia fulmine
 percutiat deus, nec sinat ea se ostentare; minutis autem
 non invidet. Vides etiam ut in maxima semper ædificia et
 in altissimas arbores tela sua conjicit. Amat enim deus,
 eminentia omnia truncare. (10) Itaque etiam ingens exer-
 citus eadem ratione perditur ab exiguo : quando deus illis
 metum aut fulmen incutit, indigno modo pereunt : (11) nec
 enim sinit deus magnum sapere, præter se, alium quem-
 quam. (VI.) Porro, deproperare rem quamcumque parit
 errores, e quibus ingentia solent damna existere : in cun-
 ctando autem insunt bona, quæ si non protinus adparent,
 certe suo tempore aliquis reperiet. (VII.) Hæc igitur, rex,
 tibi suadeo. Tu vero, Gobryæ fili Mardonie, desine injuriosa
 verba jactare in Græcos, qui non merentur male audire. (12)
 Nam Græcos calumniando ipsum regem excitas ad bellum
 suscipiendum : quem in finem tu mihi etiam videris studium
 omne intendere. At ne ita fiat ! Calumnia enim gravissimum
 malum est : in quo duo sunt qui injuriam inferunt, unus
 vero qui patitur injuriam. (13) Injuriam enim infert calu-
 mniator, dum accusat absentem : infert vero et ille injuriam,
 qui sibi persuaderi patitur priusquam rem accurate comper-
 tam habeat. Qui vero abest quum malitiose accusatur, is
 duplici adfitur injuria ; primum hoc ipso, quod injuste ac-
 cusatur ab altero, deinde quod ab altero pravus esse existi-
 matur. (VIII.) Sed, si omnino oportet bellum huic populo
 inferre, age, rex ipse in sedibus maueat Persarum ; sed, in
 medio depositis nostrorum utriusque liberis, tu solus suscipe
 expeditionem, sumptis tecum quoscumque duces selegeris,
 et exercitu quantumcumque volueris. (14) Tum, si res ita,
 ut tu ais, regi successerit, interficiantur mei liberi, et ego
 cum illis ! sin, ut ego prædico ; tuis liberis idem hoc fiat, et
 tibi ipsi, si quidem redieris ! (15) Quodsi hanc inire condi-
 tionem recusas, et nihilo minus exercitum duxeris adversus
 Græciam, audituros esse autumo homines qui hic relictī
 erunt, Mardonium, ingentis calamitatis auctorem Persia,
 alicubi in terra Atheniensium aut Lacedæmoniorum, nisi
 forte prius etiam in itinere, a canibus vulcribusque fuisse
 laceratum, postquam cognovit quinam sint illi viri, contra
 quos tu regi persuades ut expeditionem suscipiat.

XI. Hæc postquam Artabanus dixit, ira accensus Xerxes
 his verbis respondit : « Artabane, tu es patris mei frater :
 hoc te tenebitur, ne meritam injuriosis verbis mercedem ac-
 cipias. (2) Verumtamen hanc tibi, quum sis ignavus et
 imbellis, ignominiam infligo, ut meæ in Græciam expedi-
 tionis non futurus sis comes, sed hic cum mulieribus ma-
 neas. Ego vero absque te, quæcumque dixi, effecta dabo.
 (3) Ne enim sim Dario, Hystaspis, Arsame, Ariaramne,

σπεος τοῦ Κύρου τοῦ Καμβύσου τοῦ Τείσπης τοῦ Ἀχαιμένεος γεγονώς, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους, εὖ ἐπιστάμενος ὅτι εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἄσσομεν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύσονται ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, εἰ γὰρ σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαρχαμένοισι ἐξ ἐκείνων, οἱ Σάρδεις τε ἐνέπρησεν καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Οὐκ ὦν ἐκπαχωρέειν οὐδετέροισι δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ ποιεῖν ἢ παθεῖν προκίεταί ἄγων, ἵνα ἡ τότε πάντα ὑπ' Ἑλλήσι ἡ ἐκεῖνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ μέσον οὐδὲν τῆς ἐχθρῆς ἐστί. (5) Καλὸν ὦν προπεπονθότας ἡμέας τιμωρεῖν ἥδη γίνεται, ἵνα καὶ τὸ δεινὸν τὸ πείσονται τοῦτο μάθω, ἐλάσας ἐπ' ἄνδρας τούτους, τοὺς γε καὶ Πέλοψ ὁ Φρυγῆς, ἐὼν πατέρων τῶν ἐμῶν δοῦλος, κατεστρέψατο οὕτω ὥς καὶ ἐς τότε αὐτοὶ τε ὄνθρωποι καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεψάμενου καλεῦνται. »

XII. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσούτῳ ἐλέγετο· μετὰ δὲ εὐφρόνῃ τε ἐγένετο καὶ Ξέρξης ἐκίνησε ἡ Ἀρταβάνου γνώμη· νυκτὶ δὲ βουλὴν διδοὺς πάγχυ εὕρισκέ οἱ οὐ πρόηγμα εἶναι στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Δεδογμένων δὲ οἱ αὐτῆς τούτων κατύπνωσε, καὶ δὴ κου ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὄψιν τοιγύδε, ὥς λέγεται ὑπὸ Περσέων. (2) Ἐδόκεε δὲ Ξέρξης ἄνδρα οἱ ἐπιστάνατα μέγαν τε καὶ εὐειδέα εἶπαι, « μετὰ δὲ βουλευέαι, ὦ Πέρσα, στρατεύμα μὴ ἄγειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, προεῖπας ἀλίζεις Πέρσῃσι στρατόν; Οὔτε ὦν μεταβουλευόμενος ποιεῖς εὖ, οὔτε δὲ συγγνωσόμενός τοι πάρα· ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐδουλεύσας ποιεῖν, ταύτην ἴθι τῶν ὁδῶν. » Τὸν μὲν ταῦτα εἰπαντα ἔδοκεε δὲ Ξέρξης ἀποπτάσθαι.

XIII. Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμφάσης ὄνειρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποίητο, ὁ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἐλεγέ σφι τάδε, « ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε ὅτι ἀγχίστραφα βουλευόμενα φρενῶν τε γὰρ ἐς τὰ ἐμευτοῦ πρώτα οὐκω ἀνήκω, καὶ οἱ παρηγορεῖμενοι ἐκεῖνα ποιεῖν οὐδένα χρόνον μευ ἀπέχονται. (2) Ἀκούσαντι μὲν δὴ μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης παραυτίκα μὲν ἡ νεότης ἐπέβλεπε, ὥστε αἰκνέστερα ἀπορρῖψαι ἔπεα ἐς ἄνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεῶν νῦν μέντοι συγγνώμης χρῆσθαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ. (3) Ὡς ὦν μεταδεδογμένον μοι μὴ στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἥσυχος ἔστω. » Πέρσαι μὲν ὥς ἤκουσαν ταῦτα, κεχαρηκότες προσεκύνεον.

XIV. Νυκτὸς δὲ γενομένης αὐτῆς τὴν αὐτὴν ὄνειρον ἔλεγε τῷ Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἐπιστάν, « ὦ παῖ Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεται ἐν Πέρσῃσί τε ἀπειπάμενος τὴν στρατηλασίην καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεα ἐν οὐδενὶ ποιεύμενος λόγῳ ὥς παρ' οὐδενὸς ἀκούσας. (2) Εἰ νυν τὸδ' ἴσθι ἡνπερ μὴ αὐτίκα στρατηλατέης, τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἀνασχεῖ· ὥς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς ὀπίσω κατὰ τάχος ἔσσει. »

XV. Ξέρξης μὲν περιδὲς γενόμενος τῇ ὄψι ἀνά τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοίτης καὶ πέμπει ἄγγελον ἐπὶ Ἀρταβάνον καλεῦντα. Ἀπικομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Ξέρξης τάδε, « Ἀρτάβανε, ἐγὼ τὸ παραυτίκα μὲν οὐκ ἐπρό-

Τείσπε, Cyro, Cambyse, Teispe, Achæmene prognatus, nisi penas ab Atheniensibus sumpsero! bene gnarus, si nos quieverimus, illos non quieturos, sed nostram utique terram bello esse invasuros, si judicandum est ex his, quæ ab illis cepta sunt fieri, qui exercitu in Asiam trajecto Sardes incenderunt. (4) Quare neutris retrogredi licet; sed propositum est agendi aut patiendi discrimen, ut aut hæc omnia sub Græcorum cadant potestatem, aut ista omnia sub Persarum: nullum enim inter has inimicitias medium relinquitur. (5) Recte igitur factum fuerit, si jam nunc ultum eamus injurias quas priores passi sumus, ut ego periculum hoc experiar quod mihi imminet, adversus hos homines ducenti, quos quidem Pelops Phryx, servus patrum nostrorum, ita subegit, ut ad hunc usque diem et homines ipsi et eorum terra ab eodem, qui eos subegit, nomen invenerint. »

XII. Hi hucusque sermones sunt habiti. Deinde adpetente nocte momordit Xerxem Artabani sententia. Noctu vero secum ipse deliberans reperit, prorsus sibi necesse non esse adversus Græciam expeditionem suscipere: et postquam ita mutavit sententiam, somno sopitus est. At eadem nocte talem, ut quidem Persæ narrant, visionem habuit. (2) Videbatur Xerxi, adstare ipsi virum magnum et formosum, his verbis ipsum adloquentem: Mutas tu igitur, Persa, tuum consilium, nec ducturus es exercitum in Græciam, postquam edixisti Persis ut copias contrahant? Atqui nec recte facis, quod mutas sententiam; nec, qui tibi adsentiat, quisquam est. Immo vero, quemadmodum hodie constitutum habebas facere, eadem perge via. » His ille dictis avolare visus est Xerxi.

XIII. Ut dies illuxit, rex, nulla hujus insomnii ratione habita, eosdem Persas, quos collexerat antea, convocavit, et in hunc modum eos est adlocutus: « Viri Persæ, date mihi veniam, contrarium superiori consilium capienti. Nam et ego ad id prudentiæ culmen, quo tendo, nondum perveni; et, qui ad istud faciendum me excitant, nullo tempore a me discedunt. (2) Atqui postquam Artabani audiivi sententiam, statim quidem in me ebullivit juvenus, ut insolentiora verba in virum natu grandiorum conficerem, quod non oportebat: verumtamen nunc, agnito meo errore, utar illius sententia. (3) Scitote igitur abjecisse me belli Græciæ inferendi consilium, et quietem agite. » His auditis, Persæ leti regem adorarunt.

XIV. Insequente vero nocte idem insomnium dormienti Xerxi iterum adsians dixit: Tu ergo, Darii fili, palam coram Persis abjecisti belli consilium, nulla meorum verborum ratione habita, quasi a nemine audivisses! (2) Probe nunc scito, nisi protinus expeditionem hanc susceperis, hoc tibi inde eventurum: quemadmodum magnus ampliusque evasisti brevi tempore, ita humilis rursus celesriter evades. »

XV. Territus hoc viso Xerxes e lecto prosiliit, nuntiumque ad Artabanum misit, qui illum advocaret. Qui ubi adfuit, hæc ei Xerxes dixit: Artabane, ego statim quidem pa-

νεον εἴπας ἐς σέ μάταια ἔπεα χρηστῆς εἵνεκεν συμβου-
 λῆς· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον μετέγων, ἔγων
 δὲ ταῦτά μοι ποιητέα ἔοντα τὰ σὺ ὑπεθήκαο. (2) Οὐκ
 ὦν δυνατὸς τοῖ ἐμὶ ταῦτα ποιεῖν βουλόμενος· τετραμ-
 9 μένω γὰρ δὴ καὶ μετεγνωκότε ἐπιφοιτῶν ὄνειρον φαν-
 τάζεται μοι οὐδαμῶς συνεπαίνεον ποιεῖν με ταῦτα·
 νῦν δὲ καὶ διαπειλῆσαν οἴχεται. (3) Εἰ ὦν θεὸς ἐστὶ ὁ
 ἐπιπέμπων καὶ οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ ἐστὶ γενέσθαι
 στρατηλατὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτήσεται καὶ σοὶ
 10 τὸν τοῦτο ὄνειρον, ὁμοίως ὥς καὶ ἐμοὶ ἐντελλόμενον.
 (4) Εὐρίσκω δὲ ὧδ' ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ λάβοις τὴν
 ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνὸς μετὰ τοῦτο ἔζοιο ἐς τὸν
 ἐμὸν θρόνον, καὶ ἐπειτεν ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ κατυπνώ-
 σεας.»

15 XVI. Ξέρξης μὲν ταῦτά οἱ ἔλεγε· Ἀρτάβανος δὲ οὐ
 τῷ πρώτῳ οἱ κελεύματι πειθόμενος, οἷα οὐκ ἀξιεύμε-
 νος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ἕζεσθαι, τέλος, ὥς ἡναγ-
 κάζετο, εἴπας τάδε ἐποίησε τὸ κελεύόμενον· (I.) « Ἴσον
 20 καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ σέ καὶ
 ἀμφοτέρω περιήκοντα ἀνθρώπων κακῶν ὁμιλίας σφάλ-
 λουσι, κατὰ περ τὴν πάντων χρησιμωτάτην ἀνθρώ-
 ποισι θάλασσαν πνεύματά φασὶ ἀνέμων ἐπιπίπτοντα οὐ
 περιορῶν φύσι τῇ ἐωυτῆς χρῆσθαι. (2) Ἐμὲ δὲ ἀκού-
 25 σαντα πρὸς σεῦ κακῶς οὐ τοσοῦτο ἔδοξας λύπη, ὅσον
 γνωμῶν δύο προκειμένων Πέρσης, τῆς μὲν ὕβριν
 αὐξάνουσης, τῆς δὲ καταπαύουσης καὶ λεγούσης ὡς
 κακὸν εἶη διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι διζῆσθαι αἰεὶ
 30 ἔχειν τοῦ παρεόντος, τοιούτων προκειμένων τῶν γνω-
 μῶν ὅτι τὴν σφαλερωτέραν σεωυτῷ τε καὶ Πέρσῃ
 ἀνιρέσο. (II.) Νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνων,
 φῆς τοι μετιέντι τὸν ἐπ' Ἑλληνας στόλον ἐπιφοιτᾶν
 35 ὄνειρον θεοῦ τινὸς πομπῇ, οὐκ ἐώντά σε καταλύειν τὸν
 στόλον. (3) Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτά ἐστι, ὧ παῖ, θεῖα. Ἐνύ-
 πνια γὰρ τὰ ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα τοιαῦτά ἐστι
 οἷά σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος
 40 εἰν. (4) Πεπλανῆσθαι αὐταὶ μάλιστα ἐώθασι αἱ ὄψεις
 τῶν ὀνειράτων, τὰ τις ἡμέρης φροντίζει· ἡμεῖς δὲ τὰς
 πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλατὴν καὶ τὸ κάρτα
 45 εἴχομεν μετὰ χεῖρας. (III.) Εἰ δὲ ἄρα μὴ ἐστὶ τοῦτο
 τοιοῦτο οἷον ἐγὼ διαίρω, ἀλλὰ τὸ τοῦ θεοῦ μετέχον, σὺ
 πᾶν αὐτὸ συλλαβὼν εἰρηκας· φανήτω γὰρ δὴ καὶ ἐμοί,
 ὥς καὶ σοὶ, διακελεύόμενον. (5) Φανῆναι δὲ οὐδὲν
 50 μᾶλλον μοι ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα ἢ οὐ καὶ
 τὴν ἐμὴν, οὐδέ τι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυομένῳ
 ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ, εἰ περ γε καὶ ἄλλοις ἐθέλει φανῆ-
 ναι. (6) Οὐ γὰρ δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐθιγείης ἀνήκει
 τοῦτο, ὅ τι δὴ κατέ ἐστι, τὸ ἐπιραινόμενον τοι ἐν τῷ
 55 ὕπνῳ, ὥστε δοῖται ἐμὲ ὁρέων σέ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῇ τε-
 κμαιρούμενον. (7) Εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιή-
 σεται οὐδὲ ἀζιώσει ἐπιραινῆναι, οὔτε ἦν τὴν ἐμὴν ἐσθῆ-
 τα ἔχω οὔτε ἦν τὴν σὴν, σέ δὲ ἐπιφοιτήσει, τοῦτο ἡδὴ
 μαθητέον ἐστὶ· εἰ γὰρ δὴ ἐπιφοιτήσειε γε συνεχῶς,
 γαίην ἂν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. (8) Εἰ δὲ τοι οὕτω δε-

rum prudenter me gesseram, contumeliosa in te verba con-
 jiciens boni consilii caussa : brevi post vero mutavi senten-
 tiam, agnovique faciendum mihi id quod tu suasisti. (2)
 Verumtamen hoc ipsum facere, quamvis velim, non pos-
 sum : nam, postquam mutato consilio tuam probavi sen-
 tentiam, iterato adparet mihi nocturnum visum, nequa-
 quam probans ut hoc faciam ; et nunc etiam minas inten-
 tans abiit. (3) Si igitur deus est qui illud mihi mittit, et
 si prorsus ei coram est ut suscipiatur hæc in Græciam
 expeditio, idem hoc insomnium tibi etiam advolabit, ea-
 demque quæ mihi præcipiunt. (4) Reperio autem sic hoc
 futurum, si tu universum meum cultum sumpseris, eoque
 indutus in throno meo resederis, ac deinde meo in lecto
 cuberis.

XVI. Hæc postquam Xerxes locutus est, primum quidem
 dicto ejus non paruit Artabanus, quippe sibi non conve-
 nire judicans in throno residere regis : postremo vero, ut
 coactus est, imperata fecit, postquam hæc regi responde-
 rat : (I.) « Pari loco, rex, sunt meo judicio hæc duo, recte
 sapere, et bonum danti consilium obsequi velle : quorum
 quum utrumque tibi insit, pravorum hominum colloquia
 in errorem te inducunt ; quemadmodum mare, rem
 omnium utilissimam hominibus, aium ab irrudentibus ven-
 torum flatibus prohiberi ne naturam exserat suam. (2)
 Ego vero, quando malis me verbis accepisti, non tam hoc
 ipsum ægre tuli, quam istud, quod, quum duæ propositæ
 essent Persis sententiæ, altera injuriosam augens insolent-
 tiam, altera eandem reprimens, dicoens perniciosa
 rem esse, adsuæfacere animum ad plura semper, quam quæ
 habetas, concupiscenda ; quod, inquam, ex duabus hisce
 propositis sententiis eam suscepisti, quæ et tibi et Persis
 periculosior est. (II.) Nunc igitur, postquam ad meliorem
 te convertisti, et abjicisti expeditionis adversus Græcos
 consilium, ais tibi adparere insomnium divinitus mis-
 sum, quod te vetet omittere hanc expeditionem. (3) At
 ne est quidem, mi fili, res hæc divina. Insomnia enim,
 quæ inter homines vagantur illisque accidunt, talia sunt,
 qualia ego te docebo, qui multis annis, quam tu, natu-
 sum major. (4) Qualia quis interdum curat ac meditatur.
 talia eum maxime circumvolitare solent visa per somnum :
 nos autem his proximis diebus occupatum quare maxime
 animum hac expeditione habuimus. (III.) Sin hoc non tale
 est quale ego judico, sed divinum quidquam si huic viso
 inest, tu recte rem omnem verbo complexus dixisti : adpa-
 reat enim illud et mihi, mihi que idem atque tibi præcipiat !
 (5) Debet autem mihi nihilo magis adparere tua veste in-
 duto, quam mea ; nec magis tuo in lecto cubanti, quam
 in meo ; si modo omnino adpariturum est etiam aliis. (6)
 Nec enim profecto adeo stultum erit hoc, quidquid est, quod
 tibi per somnum adparuit, ut, me si viderit, te esse opine-
 tur, ex veste tua judicium faciens. (7) Sin me autem nullo
 loco habuerit, neque adparere voluerit mihi, sive tua in-
 dutus sim veste, sive mea, verum tibi sit nihilominus ad-
 pariturum ; hoc jam nunc explorandum est : nam si constan-
 ter adparuerit, dixerim et ego, rem esse divinam. (8) C. v.

δοκῆται γίνεσθαι καὶ οὐκ οἶά τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἢ δεῖ ἐμὲ ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπῶσαι, φέρε, τούτων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων φανήτω καὶ ἐμοί. Μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνῶμῃ χρῆσθαι. »

6 XVII. Τσαῦτα εἰπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδέν, ἐποίησε τὸ κελευόμενον. Ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα καὶ ἱζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ὡς μετὰ ταῦτα κοῖτον ἐποίησετο, ἥλθε οἱ κατυπνωμένῳ τῷτὸ ὄνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοῖτα, 10 (2) ὑπερστάν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου εἶπε τάδε, « σὺ δὲ ἐκεῖνος εἰς ὃ ἀποσπεύδων Ξέρξεα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς δὴ κηδόμενος αὐτοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειτα οὔτε ἐς τὸ παραυτίκα νῦν καταπροΐξαι ἀποτράπων τὸ χρεῖν γενέσθαι. Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀν- 15 κουςτέοντα παθεῖν, αὐτῷ ἐκείνῳ δεδῆλωται. »

XVIII. Ταῦτά τε δὴ ἔδοκεε Ἀρτάβανος τὸ ὄνειρον ἀπειλέειν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοις ἐκκαίειν αὐτοῦ μέλαινας τοὺς ὀφθαλμούς. (2) Καὶ δὲ ἀμβώσας μέγα ἀναθρόσκει, καὶ παριζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ 20 ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγεόμενος, δευτέρᾳ οἱ λέγει τάδε, « ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, οἷα ἄνθρωπος ἰδὼν ἤδη πολλά τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπ' ἐσσόνων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίᾳ εἰκῆν, ἐπιστάμενος ὡς κα- 25 νὼν εἴη τὸ πολλὸν ἐπιθυμέειν, μεμνημένος μὲν τὸν ἐπὶ Μασσαγέτας Κύρου στόλον ὡς ἐπρῆξε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας τὸν Καμβύσῳ, συστρατευόμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας. (3) Ἐπιστάμενος ὢν ταῦτα γνῶμῃ εἶχον ἀτρεμίζοντά σε μαχαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ δαιμονίῃ τις γίνε- 30 ται ὁρμῇ, καὶ Ἕλληνας, ὡς οἶκε, φθορῇ τις καταλαμβάνει θεήλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι καὶ τὴν γνῶμην μετατίθεμαι, (4) σὺ δὲ σήμερον μὲν Πέρσῃσι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, γρῆσθαι δὲ κέλευσε τοῖσι ἐκ σέυ πρώτοισι προειρημένοισι ἐς τὴν παρασκευὴν, ποίεε 35 δὲ οὕτω θῶκος τοῦ θεοῦ παραδιδόντος τῶν σῶν ἐνδεήσει μηδέν. » (6) Τούτων δὲ λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαρθέντες τῇ ὄψι, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα; Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσῃσι, καὶ Ἀρτάβανος, δὲ πρότερον ἀποσπεύδων μεῦνος ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανε- 40 ρὸς ἦν.

XIX. Ὁρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατέειν μετὰ ταῦτα τρίτῃ ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἐκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν δουλεύσειν 45 τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. (2) Ἡ δὲ ὄψις ἦν ἥδε· ἐδόκει δὲ ὁ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαίῃς θαλλῶν, ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν, μετὰ δὲ ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν στέφανον. (3) Κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλ- 50 λεγθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐωυτοῦ ἀπελάσας εἶχε πρόθυμῃν πᾶσαν ἐν τοῖσι εἰρημένοισι, θέλων αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκειμένα δῶρα λαβεῖν, καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγαρσιν ποιεῖται, χώρον πάντα ἐρευνέων τῆς ἡπείρου.

XX. Ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἀλώσιος ἐπὶ μὲν τέσσερα

terum si tibi, ut ita faciam, stat decretum, neque ego te ut illud revoces commovere possum, verum si omnino me oportet tuo in lecto somnum capere: age, hoc ubi fecero, adpareat mihi quoque visum! Donec vero hoc contigerit, equidem in mea persistam sententia. »

XVII. His dictis, Artabanus, sperans se probaturum, nullius momenti esse quæ Xerxes dixerat, morem illi gessit. Postquam vero vestem Xerxis indutus in solio regis consedit, ac deinde cubitum ivit, venit ad eum, ut somno sopitus est, idem insomnium quod Xerxi adparuerat; (2) et capiti ejus adstans, hæc dixit: Tu igitur is es, qui Xerxem, veluti curam ejus gerens, hortaris, ne bellum inferat Græciæ? At nec posthac, neque pūc, impune feres, qui infecta reddere ea, quæ fieri oportet, conaris. Xerxem autem quæ pæna maneat, dicto non audientem, ipsi declaratum est. »

XVIII. His verbis visum est Artabano insomnium illud minus ipsi intentare, simulque candentibus ferris velle ipsi exurere oculos. (2) Itaque alta exclamans voce, de lecto prosiliit; adsidensque Xerxi, postquam insomnii visum ei exposuit, hæc deinde verba adjecit: « Equidem, rex, nūpote qui multas atque magnas res eversas vidi ab infirmioribus, retinere te volueram, ne omnibus in rebus juvenili indulgeres ætati. Itaque gnarus quam perniciosum sit nimia concupiscere, et memor Cyri in Massagetas expeditio quem exitum habuerit, memorque expeditionis Cambysis adversus Æthiopas, denique socius quum fuerim expeditionis Darii adversus Scythas; (3) hæc omnia cognita habens, in hac fui sententia, beatum te prædicatum ab omnibus hominibus iri, si nihil moveres. At, quoniam divinitus immissus est hic impetus, et Græcis, ut videtur, Ipso deo volente imminet exitum, ego etiam ipse muto sententiam, et in tuam transeo. (4) Tu igitur Persis significa quæ tibi divinitus missa sunt; imperaque illis, ut ea exsequantur, quæ tu ad parandum hoc bellum spectantia prius edixeras. Denique ita fac, ut, quoniam hæc tibi Deus peragenda commisit, nihil, quod a te proficisci queat, desideretur. » (5) His dictis, simul atque dies illuxit, viso nocturno commoti, Xerxes cum Persis hæc communicavit, et Artabanus, qui prius solus palam remi dissuaserat, nunc aperte eandem urgebat.

XIX. Postquam ita constitutum erat Xerxi, ut susceperet expeditionem, tertia ei visio per somnum oblata est; quam Magi, ad se relatum, interpretati sunt ad universam spectare terram, significareque homines omnes servos illius futuros. (2) Fuit ea visio hujusmodi: visus est sibi Xerxes coronari oleæ fronde, ramosque oleæ ejus universam occupare terram, deinde vero evanescere coronam capiti impositam. (3) Hoc visum quum ita, ut dixi, interpretarentur Magi; protinus Persarum, qui ad concilium conveniant, unusquisque suam in præfecturam profectus, studium omne, ut jussa exsequerentur, adhibuere, cupiens quisque proposita dona præ cæteris obtinere: atque ita Xerxes copias contraxit, ut nullus esset continentia locus, qui non perquireretur.

XX. Etenim, ex quo recepta erat Ægyptus, quatuor so

ἔτα πλήρη παράρτετο στρατιὴν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ
στρατιῇ, πέμπτω δὲ ἔτι ἀνομένῳ ἐστρατηλάτῃ χειρὶ
μεγάλῃ πληθεος. (2) Στόλων γάρ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν
πολλῷ δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο, ὥστε μήτε τὸν Δα-
ρείου τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι,
μήτε τὸν Σκυθικόν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες
ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἐμβαλόντες, σχεδὸν πάντα τὰ
ἄνω τῆς Ἀσίας καταστρεφάμενοι ἐνέμενον, τῶν εἵνεκεν
ὑστερον Δαρείος ἐτιμωρέτο, μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα
10 τὸν Ἀτρεϊδῶν ἐς Ἴλιον, μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευ-
κρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενομένον, οἱ διαβάντες
ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρήικας κατε-
στρέψαντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἴόνιον πόντον κατέβη-
σαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τὸ πρὸς μεσαμβρίης
15 ἦλσαν.

XXI. Αὗται αἱ πᾶσαι οὐδ' ἕτεροι πρὸς ταύτῃσι γε-
νόμεναι στρατηλασίαι μῆς τῆσδε οὐκ ἄξιαι. Τί γάρ
οὐκ ἦγαγε ἐκ τῆς Ἀσίας ἔθνος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρ-
ξης; κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν
20 τῶν μεγάλων ποταμῶν; (2) Οἱ μὲν γὰρ νέας παρεί-
χοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχματο, τοῖσι δὲ ἵππους προσε-
τέτακτο, τοῖσι δὲ ἱππαγωγὰ πλοῖα, ἅμα στρατευομέ-
νοι, τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχιν,
τοῖσι δὲ σῖτά τε καὶ νέας. (3) Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς προ-
25 πταισάντων τῶν πρώτων περιπλούντων περὶ τὸν Ἄθων,
προητοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων καὶ μάλιστα ἐς τὸν
Ἄθων. Ἐν γὰρ Ἑλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ὤρμεον
τριήρεις, ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμώμενοι ὠρυσσον ὑπὸ μαστίγων
παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς, διάδοχοι δ' ἐφοίτεον ὠρυ-
30 σσον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἄθων κατοικημένοι. Βουβάρης
δὲ ὁ Μεγαβάδης καὶ Ἀρταχάκης ὁ Ἀρταίου ἄνδρες
Πέρσαι ἐπιστάταιον τοῦ ἔργου.

XXII. Ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ οὖρος μέγα τε καὶ οὐνο-
μαστόν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπ' ἀνθρώ-
35 πων. Τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἡπειρον τὸ οὖρος, χερσο-
νησοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων· πεδίον
δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀ-
κανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τωρώνης. (2) Ἐν
δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευτᾷ ὁ Ἄθως, Σάνη πό-
40 λις Ἑλλάς οἰκηται. Αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ
Ἄθω οἰκημένοι, τὰς τότε ὁ Πέρσης νησιώτιδας ἀντὶ
ἡπειρωτῶν ὠρμητο ποιεῖν, εἰσι αἰδε, Δίον, Ὀλόφυ-
ξος, Ἀκρόθων, Θύσσης, Κλεωναί. Πόλις μὲν αὗται
αἱ τὸν Ἄθων νέμονται, ὠρυσσον δὲ ὧδε.

XXIII. Δασάμενοι τὸν χώρον οἱ βάρβαροι κατὰ
ἔθνη, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινιστένης ποιησάμενοι,
ἐπειδὴ ἐγένετο βαθέα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν κατωτάτα ἐστε-
ῶτες ὠρυσσον, ἕτεροι δὲ παρεδίδωσαν τὸν αἰεὶ ἐξορυ-
σόμενον γοῦν ἄλλοις κατωτέρῃ ἐστῶσι ἐπὶ βάθρων,
50 οἱ δ' αὖ ἐκδεχόμενοι ἑτέροις, ἕως ἀπίκοντο ἐς τοὺς
ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξφορέον τε καὶ ἐξέβαλλον. (2)
Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοις πλὴν Φοινίκων καταρρηγνύμενοι
οἱ κρηνοὶ τοῦ ὀρύγματος πόνον διπλήσιον παρείχον·
αἱ γὰρ τοῦ τε ἀνω στόματος καὶ τοῦ κάτω τὰ αὐτὰ

lidi anni in comparando exercitu et rebus exercituli necessa-
riis insumpti sunt; volente vero quinto anno expeditionem
Xerxes suscepit ingenti copiarum multitudine. (2) Fuit
enim hac omnium, quas novimus, expeditionum longe
maxima; adeo ut ad eam nihil fuerit aut illa quam adversus
Scythas Darius, aut quam ipsi olim Scythae susceperant,
quum Cimmericos persecuti, incursione in Medicam terram
facta, universam propemodum superiorem Asiam a se sub-
actam tenuerunt, quam ob causam deinde Darius ultio-
nem ab eis capere voluit: aut illa quam Atridae adversus
Ilium dicuntur suscepisse. aut quam ante Trojana tempora
Mysi atque Teucri fecerant, qui per Bosporem in Europam
transgressi, Thraces omnes subegerunt, et usque ad Ionium
mare descenderunt, porro usque ad Peneum fluvium me-
ridiem versus penetrarunt.

XXI. Omnes haec expeditiones, et si quae sunt praeter has
aliae similes, non sunt dignae quae cum hac una conferan-
tur. Quis enim est Asiae populus, quem non adversus Grae-
ciam Xerxes eduxerit? quae aqua, quae non defecerit, ab
exercitu ejus epota, exceptis majoribus fluviiis? (2) Alii
quippe populi naves praebuerunt, alii in peditum erant dis-
tributi, aliis imperatus erat equitatus, aliis navigia trans-
vehendia equis, simulque homines militaturi; alii naves
longas pontibus faciendis praebere tenebantur, alii commea-
tum simul et naves. (3) Acprimum quidem, quoniam, qui
prioris circa Athon sunt circumvecti, calamitatem acceper-
ant, jam inde a tribus fere annis ea maxime praeparaverat
quae ad Athon spectabant. Nam ad Elaeutem, Chersonesi
oppidum, in ancoris stabant triremes; unde proficiscebantur
homines de exercitu ex omnibus nationibus, qui sub
flagellis terram perfoderent, quorum in locum alii subinde
succedebant; fodiebant autem etiam hi qui circa Athon in-
colebant: operique praefecti erant Bubares, Megabazis filius,
et Artachabes Artaxi, uterque natione Persa.

XXII. Est enim Athos mons ingens ac nobilis, in mare
excurrans, et ab hominibus habitatus. Ubi mons in conti-
nentem desinit, peninsulae speciem refert, estque isthmus
duodecim fere stadiorum: est autem campestris hic locus,
tumulos habens non magnos, a mari Acanthiorum ad illud
mare quod contra Toronen est. (2) In eodem hoc isthmo,
in quem desinit Athos, oppidum est Sane, a Graecis habi-
tatum: quae vero intra Sanen in ipso Atho incoluntur oppi-
pida, quae tunc Persae ex continentis oppidis insulana facere
adgressus est, haec sunt: Dium, Olophryxus, Acrothoon,
Thyssus, Cleonae: haec sunt oppida, quibus Athos frequen-
tatur. Fodiebant autem hoc modo.

XXIII. Totum tractum, linea recta juxta Sanen urbem
ducta, secundum nationes distribuerant barbari. Tum, ubi
jam profunda fuit fossa, alii in imo stantes fodiebant, alii
vero effossam terram continuo aliis tradebant, qui superne
scalas insistebant; et hi rursus aliis; donec ad summos per-
venissent, qui eam egerebant ejiciebantque. (2) Jam cae-
teris quidem, praeterquam Phenicibus, rupta fossae praeci-
pitia duplum laborem exhibuere: nam quum summa fossae

μέτρα ποιευμένων, ἐμελλέ σφι τοιοῦτο ἀποδῆσθαι. Οἱ δὲ Φοίνικες σοφίην ἐν τε τοῖσι ἄλλοις ἐργοῖσι ἀποδείκνυνται καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. (3) Ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ὅσον αὐτοῖσι ἐπέβαλλε, ὥρυσσον τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον ἢ ὅσον ἔδεε αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι, προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου συνήγον αἰεὶ· κάτω τε δὴ ἐγένετο καὶ ἐξισούτο τοῖσι ἄλλοις τὸ ἔργον. (4) Ἐνθαῦτα δὴ λειμῶν ἔστι, ἵνα σφι ἀγορῇ τε ἐγένετο καὶ πρητήριον· σίτος δὲ σφισι πολλὸς ἐφοῖτα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀλληλεσμένοισι.

XXIV. Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλόμενον εὐρίσκειν, μεταπολεμῶντος εἵνεκεν αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι· παρεὼν γὰρ μηδένα πόνον λαβόντας τὸν ἰσθμὸν τὰς νέας διειρύναι, ὀρύσσειν ἐκέλευε διώρυχα τῇ θαλάσῃ εὖρος ὡς δύο τριήρεις πλώειν δυοῦ ἐλαστρευνένας. Τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοις τοῖσι περ καὶ τὸ ὄρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσι.

XXV. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐποίησε, παρεσκευάζετο δὲ καὶ ὅπλα ἐς τὰς γεφυράς βύβλινά τε καὶ λευκολίνου, ἐπιτάξας Φοινίξιν τε καὶ Αἰγυπτίοισι, καὶ σιτία τῇ στρατῇ καταβάλλειν, ἵνα μὴ λιμῆναι ἢ στρατῇ μὴδὲ τὰ ὑποδύγια λαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους, καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεώτατον εἴη, ἄλλον ἄλλῃ ἀγίνοντας ὀλάσαι τε καὶ πορθήσοιαι ἐκ τῆς Ἀσίας πανταχόθεν. (3) Τὸν δὲ ὦν πλείστον ἐς Λευκὴν ἀκτὴν καλυμμένην τῆς Θρηάκης ἀγίνεον, οἱ δὲ ἐς Τυροδίξαν τὴν Περινθίων, οἱ δὲ ἐς Δορίσκον, οἱ δὲ ἐς Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι.

XXVI. Ἐν δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόνον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ δὲ πρὸς ἅπας συλλεγεμένος ἅμα Ξέρξης ἐπορεύετο ἐς Σάρδεις, ἐκ Κριτάλλων ὁρμηθεὶς τῶν ἐν Καππαδοκίῃ· ἐνθαῦτα γὰρ εἰρητὸν συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ' ἡπειρον μέλλοντα ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι στρατόν. (2) Ὅς μὲν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς κρίσιν τούτου περὶ ἐλθόντας οἶδα. (3) Οἱ δὲ ἐπεῖτε διαβάντες τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὠμίλησαν τῇ Φρυγίῃ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι παρεγένοντο ἐς Κελαινάς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδούσι Μαιάνδρου ποταμοῦ καὶ ἐτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὐνόμα τυγχάνει ἐὼν Καταρράκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαιάνδρον ἐκδιδοῖ· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνίου Μαρσύου ἀσχος ἐν τῇ πόλει ἀνακρέμαται, τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπ' Ἀπόλλωνος ἐκδάρεντα ἀνακρεμασθῆναι.

XXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ὑποκατήμενος Πύθιος δ' Ἄττος ἀνὴρ Λυδὸς ἐξείνισε τὴν βασιλέος στρατιὴν πᾶσαν ξεινίοισι μεγίστοισι καὶ αὐτὸν Ξέρξῃ, χρήματά τε ἐπηγγέλετο βουλόμενος ἐς τὸν πολεμὸν παρέχειν. (2) Ἐπαγγελλομένου δὲ χρήματα Πυθίου, εἶρετο Ξέρ-

labia pari amplitudine atque inferiora facerent, non potuit hoc non eis accidere. At Phoenices, ut in aliis operibus ingenium ostendunt, sic et in isto. (3) Nam portionem eam, quæ ipsis sorte obvenerat, ita fodiebant, ut superius os fossæ duplo majus facerent, quam fossam ipsam esse oportebat: progrediente vero opere, constanter arctiorem illam faciebant, ut, quum in fundo essent, parem cum aliis latitudinem fossa haberet. (4) Erat autem ibi pratum, ubi forum habebant rerum venalium: frumentique moliti copia ex Asia eis advehebatur.

XXIV. Jam, ut ego quidem hanc rem considerans rejicio, magnificentiae causa fodi hanc fossam Xerxes jussit, cupiens et potentiam suam ostentare, et monumentum relinquare sui. Nam, quum nullo labore per isthmum transduci naves potuissent, fossam quam mare perflueret fodi jussit ea latitudine, ut duæ simul triremes, remis suis agitatae, transire per illam possent. Eisdem illis, quibus duenda fossa fuerat mandata, imperatum erat etiam ut Strymonem fluvium ponte jungerent.

XXV. Hæc dum ita facienda curat, simul etiam parari armamenta jungendis in Hellesponto pontibus jussit, partim ex papyro, partim ex lino albo; quam curam Phoenicibus et Aegyptiis mandavit. Deinde ne fame laboraret aut exercitus aut jumenta in Græciam ducenda, deponi commeatus jussit; (2) et commoda sciscitatus loca, ut quæque locum maxime idoneum reperit, ibi jussit deponi, dato mandato ut undique ex Asia onerariis navibus et portoriis alii alio deveherent. (3) Igitur plurimam quidem partem in Candidum Littus, quod vocatur (Lence Acte), devexerunt; alii vero Tyrodizam Perinthiorum, alii Doriscum, alii Eionem, quæ super Strymonem est, alii in Macedoniam convehere commeatus jussi.

XXVI. Hi dum opus imperatum exsequuntur, interim coactus universus pedestris exercitus una cum Xerxe iter Sardes versus ingressus est, Critaliis profectus, Cappadociæ oppido: eo enim edictum erat ut convenirent copiae omnes, quæ per continentem cum ipso Xerxe erant ituræ. (2) Jam, quis fuerit præfectorum qui optime instructum adduxerit exercitum, adeoque munera acceperit a rege proposita, edere non possum: nam ne liquet quidem mihi, an omnino in judicium ea res venerit. (3) Exercitus vero, postquam trajecto Haly fluvio Phrygiam intravit, per eam iter faciens Celænas pervenit; ubi fontes oriuntur Mæandri, et alius fluvii non minoris Mæandro, cui nomen est Catarhiactes, qui ex ipso foro Celænarum exortus, in Mæandrum influit: quo in foro ejusdem urbis uter suspensus est Sileni Marsyæ, quem Phryges narrant ab Apolline excoriatum suspensumque fuisse.

XXVII. In hac urbe expectans Xerxem conederat Pythius, Atys filius, Lydus, ipsumque Xerxem et universum ejus exercitum magnificis epulis excepit, pecuniasque pollicitus est quas in bellum esset collaturus. (2) Qui ubi pecunias obtulit, quæsit Xerxes ex præsentibus Persis,

ξῆς Περσέων τοὺς παρεόντας τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύθιος καὶ κόσα χρήματα κεκτημένος ἐπαγγέλλοιτο ταῦτα. (3) (Ὁ δὲ εἶπεν, « ὦ βασιλεῦ, οὗτός ἐστι δὲς τοι τὸν πατέρα Δαρεῖον ἐδωρήσατο τῇ πλατανίστῃ τῇ χρυσῇ καὶ τῇ ἀμπέλῳ· δὲς καὶ νῦν ἐστὶ πρῶτος ἀνθρώπων πλούτῳ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετὰ σέ. »

XXVIII. Θωμάσας δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευταῖον Ξέρξης αὐτὸς δεύτερα εἶρετο Πύθιον ὁκόσα οἱ εἴη χρήματα. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω οὔτε σκῆψομαι τὸ μὴ εἰδέναι τὴν ἐμευτοῦ οὐσίην, ἀλλ' ἐπιστάμενός τοι ἀτρεκέως καταλέξω. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τῷ χρίσῃ σε ἐπυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλομένους τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα ἐξέμαθον, καὶ εὗρον λογιζόμενος ἀργυρίου μὲν δύο χιλιάδας εἰσάσας μοι ταλάντων, χρυσίου δὲ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. (3) Καὶ τούτοις σε ἐγὼ δωροέομαι· αὐτῷ δ' ἐμοὶ ἀπ' ἀνδραπόδων τε καὶ γεωπεδίων ἀρκέων ἐστὶ βίος. » Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε.

XXIX. Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι εἶπε, « ξεῖνε Λυδὲ, ἐγὼ ἐπεῖτε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώρην, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμειξα ἐς τὸδε ὅστις ἡθέλησε ξεινία προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὅψιν τὴν ἐμὴν καταστάς αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἡθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔξω σῶ. (2) Σὺ δὲ καὶ ἐξείνισας μεγάλως στρατὸν τὸν ἐμὸν καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. Σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντ' αὐτῶν γέρεα τοιάδε δίδωμι· ξεινόν τέ σε ποιεύμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἐμευτοῦ τοῦ δούς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἵνα μὴ τοι ἐπιδέεες ἔωσι αἱ τετρακοσίαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδων, ἀλλ' ἡ τοι ἀπαρτιλογίῃ ὑπ' ἐμῷ πεπληρωμένη. (3) Κέκτῃσό τε αὐτὸς τὰ περ αὐτὸς ἐκτίσας, ἐπίσταός τε εἶναι αἰεὶ τοιούτους· οὐ γάρ τοι ταῦτα ποιεύντι οὔτε ἐς τὸ παρεόν οὔτε ἐς χρόνον μεταμελήσει. »

XXX. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἐπιτελέα ποιήσας ἐπυρεῦτο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἄναυα δὲ καλεωμένην Φρυγῶν πόλιν παραμειδόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλης γίνονται, ἀπῆκετο ἐς Κολοσσὰς πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσθάλλων ἀφανίζεται· ἐπεῖτεν διὰ σταδίων ὡς πέντε μάλιστα καὶ ἀναφανόμενος ἐκδιδοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. (2) Ἐκ δὲ Κολοσσέων ὁρμυόμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὐρούς τῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν ἀπῆκετο ἐς Κύδραρα πόλιν, ἐνθα στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κρόισου, καταμυνοῖ διὰ γραμμῶν τὸν οὐρόν.

XXXI. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν ἐπὶ Καρίης φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν ἐς Σάρδεις, τῇ καὶ πορευομένῳ διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται καὶ ἵεναι παρὰ Καλλάτῃβον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ μέλι ἐκ μυρίκης τε καὶ πυρροῦ ποιεῖσι, ταύτην ἰδὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν εὗρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἵνεκεν δωρησάμενος κόσμῳ χρυσῷ

quisnam hominum esset Pythius, et quantas possideret divitias, qui ista offerret. (3) Cui illi responderunt : « Idem hic est, rex, qui patri tuo Dario auream platanum aureamque vitem dono dedit : estque postea nunc hominum, quos novimus, omnium princeps divitiis. »

XXVIII. Miratus Xerxes posterius hoc verbum, ipse deinde Pythium interrogavit, quantas possideret pecunias. Et ille, « rex, inquit, non te celabo, neque excusatione utar, nescire me meas facultates; sed bene cognitās habens, accurate tibi dicam. (2) Nam simul atque certior sum factus ad mare Græcum te descendere, cupiens tibi ad bellum conferre pecunias, inquisivi; rationeque inita, reperi, esse mihi argenti talenta bis mille, auri vero quadringentās myriadas staterum Daricorum, minus septem millibus. (3) Atque has ego pecunias tibi do muneri : est enim mihi ex mancipiis atque agris victus sufficiens. » Hæc ille dixit.

XXIX. Hisque ab illo dictis Xerxes delectatus, respondit : « Hospes Lyde, ex quo ego Persica egressus sum terra, nulum adhuc, præter te, hominem reperi, qui vellet hospitalia officia exercitui meo exhibere; nec qui meum in conspectum veniens, sua sponte pecunias mihi ad bellum conferendas offerret. (2) Tu vero et magnifice exercitum meum excepisti, et pecunias ingentes polliceris. Tibi ergo vicissim ego dona hæcce tribuo : in meorum hospitum numero te repono, et quadringentas staterum myriades de meo tibi complebo, septem millia dono dans, ne tibi ad complendas quadringentas myriadas septem millia desint, sed solida atque integra ista tibi summa a me conficiatur. (3) Perge vero tu possidere quæ adquisivisti, ac scito semper talem te virum præstare : quod ubi feceris, neque nunc, nec in posterum te pœnitebit. »

XXX. His dictis, Xerxes, præstito promisso, ulterius progredi perrexit. Postquam Anava, quod vocatur, Phrygiæ oppidum, præterit, et lacum ex quo sal conficitur, Colossas pervenit, magnam Phrygiæ urbem; in qua Lycus amnis in terræ voraginem incidens evanescit, ac deinde, postquam ex quinque ferme stadiorum intervallo iterum comparuit, in Mæandrum et ipse influit. (2) Colossis profectus exercitus, ad confinia Phrygiæ Lydiæque pervenit, ad Cydrara oppidum, ubi cippus in terram defixus, qui a Cræso positus est, inscriptis literis hos limites indicat.

XXXI. Ut ex Phrygia Lydiam intravit, ubi diverticulum est viarum, quarum altera, ad sinistram, versus Cariam fert, altera ad dextram Sardes; quam qui sequitur, eum omnino oportet Mæandrum fluvium trajicere, et Callatebium præterire oppidum, in quo pistores dulcarii ex myrica (amarice) et tritico mel conficiunt : hac via iter faciens Xerxes platanum reperit, quam ob speciei præstantiam aureo donavit ornatu, curaque ejus viro ex im-

καὶ μελεδωνῶν ἀθανάτων ἀνδρὶ ἐπιτρέψας δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπῆκετο ἐς τῶν Λυδῶν τὸ ἄστυ.

XXXII. Ἀπικομένους δὲ ἐς Σάρδεις πρῶτα μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας ἐς τὴν Ἑλλάδα αἰτῆσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ καὶ προερέοντας δεῖπνα βασιλεῖ παρασκευάζειν· πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας οὔτε ἐς Λακεδαιμόνα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἰτήσιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντῃ. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· δοσι πρότερον οὐκ ἔδοσαν Δαρεῖω πέμψαντι, τούτους 10 πάγῃ ἐδόκεε τότε δέισαντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβοῦς ἔπεμπε.

XXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὡς ἔλθων ἐς Ἀδύδον. Οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλησπόντον ἐξεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Ἔστι δὲ 15 τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τρηχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα Ἀδύδῃ καταντίον· ἐνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίπου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταύκτῃν ἄνδρα Πέρσῃν 20 λαβόντες Σηστοῦ ὑπαρχον ζῶντα πρὸς σανίδα διαπασάλευσαν, ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλειω τὸ ἱρὸν τὸ ἐς Ἑλαιούντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἔρδεσκε.

XXXIV. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀδύδου ὁρ- 25 μώμενοι ἔγεφύρουν τοῖσι προσεκέστο, τὴν μὲν λευκολίνου Φοίνικας, τὴν δ' ἐτέρην τὴν βυθλίην Αἰγύπτιοι. (2) Ἔστι δὲ ἐπτά στάδιοι ἐξ Ἀδύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. Καὶ δὴ ἐξευγμένου τοῦ πόρου ἐπιγενόμενος χειμῶν μέγας συνέκοψέ τε ἐκείνα πάντα καὶ 30 διέλυσε.

XXXV. Ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιεύμενος τὸν Ἑλλησπόντον ἐκέλευσε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγὰς καὶ κατείνειν ἐς τὸ πέλαγος πεδῶν ζεύγος. Ἦδὴ δὲ ἤκουσα ὡς καὶ στιγίας ἅμα τούτοις ἀπέπεμ- 35 με στίζοντας τὸν Ἑλλησπόντον. (2) Ἐνετέλλετο δὲ ὦν βραπίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα, « ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσποτῆς τοῦ δίκῃν ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἡδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἀδίκον παθόν. (3) Καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαθήσεται σε, ἣν τε σύ γε 40 βούλῃ ἦν τε μή· σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει ὡς ἐόντι θολερῷ τε καὶ ἄλμυρῷ ποταμῷ. » Ἦν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοις ζημιούσιν, καὶ τῶν ἐπεστεωμένων τῇ ζεύξει τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμέ- 50 ειν τὰς κεφαλὰς.

XXXVI. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι προσ- 45 κέετο αὕτη ἡ ἄχαρις τιμὴ, τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐξεύγνυσαν. Ἐξεύγνυσαν δὲ ὧδε· (2) πεντηκοντέρους καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Ἡξείνου πόντου ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, ὑπὸ δὲ 60 τὴν ἐτέρην τεσσαρεσκαίδεκα καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν Πόντου ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόον, ἵνα ἀναχωρήσῃ τὸν τόνον τῶν ὀπλων, συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατήκταν περιμήκειας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Ἠόντου τῆς ἐτέρας τῶν ἀνέμων εἵνεκεν τῶν ἰσχυρῶν

mortalibus (cohorte Persarum) lecto mandavit : postero die in primariam Lydorum urbem pervenit.

XXXII. Sardes postquam Xerxes pervenit, praefones primum dimisit per Graeciam, qui terram et aquam postularent, edicerenque ut coenas pararent regi. Athenis atque Lacedaemone exceptis, in omnes alias Graeciae partes ad terram aquamque postulandam misit : (2) quod quidem hac de causa iterum fecit, quoniam, qui prius postulanti Dario non dederant, eos nunc, metu adactos, ulique daturos existimabat : hoc vero ipsum certo cogniturus, iterum misit.

XXXIII. Deinde ad reliquum iter se comparavit, Abydum ducturus. Interim, quibus negotium datum erat ut Hellespontum ponte jungerent ex Asia in Europam pertinente, perfecerant opus. (2) Est autem Chersonesi ad Hellespontum ora in mare excurrens aspera inter Sestum urbem et Madytum, Abydo obversa : ubi deinde, haud ita multo post, Xanthippo Ariphronis filio praetore Atheniensium, captum Artaycten Persam, Sesti praefectum, vivum pa- 10 xillis tabulae adfixum suspenderunt : qui, praeter alia, in templum etiam Protesilae, quod prope Elaeuntem est, ductis mulieribus nefanda perpetrare consueverat.

XXXIV. Hanc igitur in oram ex Abydo tendentes, quibus imperatum id opus erat, duo pontes struxerunt, alterum Phoenices, rudentibus ex lino albo confectis ; alterum Aegyptii, ex papyro. (2) Sunt autem septem stadia ex Abydo ad oram oppositam. At juncto ponte jam incidit ingens tempestas, quae rescidit illa omnia atque dissolvit.

XXXV. Quod ubi Xerxes rescivit, gravissime ferens, trecenta verbera flagellis indigi jussit Hellesponto, et compedum par in pelagus injici : quin et memoratum audiui, simul eum misisse etiam homines, qui stigmata inurerent Hellesponto. (2) Imperavit certe, ut flagellis caedentes barbara haec et insana pronunciarent verba : « O amara aqua, dominus tibi hanc poenam infligit, quod illum injuria adfecisti, nihil mali ab ipso passa. (3) Et trajiciet te rex, sive volueris, sive nolueris. Merito autem nemo hominum tibi sacra facit, quippe turbido salsoque flumini. » Simul vero et mari has poenas jussit infligi, simulque ca- 10 pita amputari eorum, qui jungendo Hellesponto fuerant praefecti.

XXXVI. Et haec quidem jussa exsecuti sunt quorum triste hoc fuit munus. Pontes autem deinde junxerunt alii architecti, et hoc quidem modo junxerunt : (2) colligatas actuarias quinquaginta remorum naves et triremes statuerunt, sub eo ponte qui Pontum Euxinum spectabat, numero trecentas et sexaginta, sub altero vero quattuordecim et trecentas ; respectu Ponti quidem obliqua linea stantes, recta vero secundum Hellesponti carsum, ut ipse cursu intentionem sustineret rudentium. Ex navibus ita junctis praelongas demiserunt ancoras ; in eo quidem ponte, qui Pontum spectabat, ventorum causa ex interiore mari

ἐκπνόντων, τῆς δὲ ἐτέρης τῆς πρὸς ἐσπέρης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου εὐρου τε καὶ νότου εἵνεκεν. (3) Διέκπλοον δὲ ὑπέρπαιον κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων καὶ τριηρέων τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόντον ἔρχῃ δὲ βουλόμενος πλῶειν πλοίοις λεπτοῖσι καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίνοισι τὰ ὄπλα, οὐκ ἐτι χωρὶς ἐκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἐκάτερην, τέσσαρα δὲ τῶν βυβλίνων. Παχύτης μὲν ἦν ἡ αὕτη καὶ καλλονή, κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἴλεκε. (5) Ἐπειδὴ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμούς ξύλων καταπρίσαντες καὶ ποιήσαντες ἱσοὺς τῆς σγεδῆς τῷ εὐρεῖ κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατῷπερθε τῶν ὀπλων τοῦ τόνου, θέντες δὲ ἐπέεζες ἐνθαῦτα αὐτὶς ἐπεεγύνουν. (6) Ποιήσαντες δὲ ταῦτα ὕλην ἐπεφόρῃσαν, κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην γῆν ἐπεφόρῃσαν, κατανάξαντες δὲ καὶ τὴν γῆν φραγμὸν παρείρυσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ἵνα μὴ φοβήται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορέοντα καὶ οἱ ἵπποι.

XXXVII. Ὅς δὲ τὰ τε τῶν γεφυρέων κατεσκευάσθη καὶ τὰ περὶ τὸν Ἄθων, οἳ τε γυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυγος, οἳ τῆς ῥηγίης εἵνεκεν ἐποικήθησαν, ἵνα μὴ πύμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὕτη ἡ διώρυξ παντελῶς πεποιημένη ἠγγέλλετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένος ὁ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων ὠρμάτο ἔλθων ἐς Ἀβυδὸν. (2) Ὁρμημένῳ δὲ οἱ ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδρην ἀφανῆς ἦν οὐτ' ἐπινεφέλων ὄντων αἰθήρης τε καὶ μάλιστα, ἀντ' ἡμέρας τε νύξ ἐγένετο. Ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἶρετο τοὺς μάγους τὸ ἐθέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. (3) Οἱ δὲ ἔφραζον ὡς Ἑλλῆσι προδεικνύει ὁ θεὸς ἐκλείψιν τῶν πολλῶν, λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ σρέων. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης περιγάρῃς ἐὼν ἐποίεετο τὴν ἑλασιν.

XXXVIII. Ὅς δ' ἐξήλαυνε τὴν στρατιήν, Πύθιος ὁ Λυδὸς καταρρωθήσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα ἐπαρθείς τε τοῖσι δωρήμασι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, «ὦ δέσποτα, γρήσας ἄν τευ βουλοίμην τυγεῖν, τὸ σοὶ μὲν ἐλαφρὸν τυγχάνει ἐὼν ὑπουργῆσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμενον.» (2) Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων μιν χρήσιν ἢ τὸ ἐδεῖσθαι, ἔφη τε ὑπουργῆσαι καὶ δὴ ἀργρεῦειν ἐκέλευε σταν δέοιτο. Ὅ δὲ ἐπαίτε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσύνει τάδε, «ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ὄντες πέντε, καὶ σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τὸδε ἡλικίης ἤκοντα οἰκτεῖρας τῶν μοι παίδων ἕνα παραλυσον τῆς στρατιῆς τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ἡ μελεδωνός. Τοὺς δὲ τέσσαρας ἄγε ἅμα σεωυτῶ, καὶ πρήξας τὰ νοεῖς νοστήσεις ὁπίσω.»

XXXIX. Κάριτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβεται τοισίδε, «ὦ κακὲ ἀνθρώπε, σὺ ἐτόλμησας ἐμεῦ

stantium; in altero vero, qui ad vesperam versus Ægæum mare erat, Euri atque Noti caussa. (3) Inter acturias naves autem atque triremes tribus in locis fenestram transitumque reliquerunt; ut in Pontum, qui vellet, minoribus navigiis intrare posset, et ex Ponto in mare exterioris navigare. (4) His factis, intenderunt rudentes, ligneis suculis ex continente eos torquentes: nac jam seorsum duo adhibuerunt rudentum genera, sed utrique ponti binos ex lino albo, quaternos vero ex papyro rudentes tribuerunt. Crassities quidem et species utriusque generis eadem erat; sed pro ratione multo firmiores erant linei rudentes, quorum cubitus talentum pendebat. (5) Freto hac ratione juncto, sectos arborum stipites, aequali latitudine cum ponte, super intentos rudentes ordine disposuerunt: atque ita continua serie dispositos denuo arcte inter se constrinxerunt. (6) His deinde tignis ingesserunt sarmenta, et sarmendis ordine dispositis terram superne ingessere: demique, probe constipata terra, utrumque pontium latus septo munierunt, ne iumenta et equi conspecto desuper mari consternarentur.

XXXVII. Postquam et quæ ad pontes spectabant, et quæ ad Athon, parata fuerunt, renunciatumque est et ipsam fossam penitus perfectam esse, et aggeres juxta ostia fossarum ducendos, ne maris aestus ostia illa compleret; tum vero, exacta hieme, primo vere instructus exercitus Sardibus instituit Abydum proficisci. (2) Jamque in eo erat ut iter ingrederetur, quum sol sua in cælo sede relicta evanuit, nullis nubibus obducto cælo, sed quam maxime sereno; et medio die nox exstitit. Quod ubi vidit animadvertitque Xerxes, curæ ei hæc res fuit; quæsitivque ex Magis quid significaret id prodigium. (3) Responderunt Magi, Græcis significare deum extinctionem urbium: dicentes, solem Græcis futura significare, Persis autem lunam. Quibus auditis lætus admodum Xerxes educere copias cepit.

XXXVIII. Jamque educebat, quum Pythius Lydus, metuens editum de cælo prodigium, et donis suis confusus, Xerxem adiens, hæc dixit: precibus meis abs te, Domine, mihi velim contingere; quod tibi leve est præstare, mihi vero permagnum fuerit? (2) Et Xerxes, quidquid potius, quam quod ille in animo habuit, petiturum eum ratus, præstiturum se ei, dixit; libereque, quæ cuperet, promere jussit. Quibus auditis ille confidens, «Domine, ait, sunt mihi quinque filii, quibus omnibus sors obtigit ut tecum in bellum adversus Græciam profisciscantur. (3) At tu, rex, mei tam longe ætate proveci miserere, unique meorum filiorum, natu maximo, remitte militiam; ut et mei et bonorum meorum curam gerat. Reliquos vero quattuor duc tecum: et confectis rebus quas destinasti, domum redeas!»

XXXIX. Cui vehementer iratus Xerxes his verbis respondit: «O homo nequam, quum ego ipse in bellum adver-

στρατευομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας ἑμούς καὶ ἀδελφοὺς καὶ οἰκίους καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σὸς παιδός, ὧν ἑμὸς δοῦλος, τὸν ἡρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; (2) Εὖ νῦν τοῦ ἐξεπίσταο, ὥς ἐν τοῖσι οἰοί τῶν ἀνθρώπων οἰκέει δ' ὁ θυμὸς, δὲ χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τούτοις ἀκούσας ἀνοιδέει. (3) "Ὅτε μὲν νυν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλο, εὐεργεσίῃσι βασιλέα οὐ καυχῆσαι ὑπερβαλέσθαι ἐπεῖτε δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτρέπευ, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμβψαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. Σὲ μὲν γάρ καὶ τοὺς τέσσερας τῶν παίδων ῥύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἐνός, τοῦ περιέχειαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσαι." (4) Ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πράσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξουόντας τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμέειν, διαταμόντας δὲ τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι τὸ μὲν ἐπὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἐπ' ἀριστερὰ, καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν.

XL. Ποιησάντων δὲ τούτων τοῦτο, μετὰ ταῦτα διεξῆλθε ὁ στρατός. Ἦγόντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευοφόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια, μετὰ δὲ τούτους στρατὸς παντοίων ἐθνέων ἀναμίξ, οὐ διαχειρήμενοι· τῇ δὲ ὑπερχμίσαιες ἔσαν, ἐνθαῦτα διαλέλειπτο, καὶ οὐ συνέμισγον οὔτοι βασιλεῖ. (2) Προηγύντο μὲν δὴ ἱππότες χίλιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ δὲ αἰχοφόροι χίλιοι, καὶ οὔτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι, τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ ἱροὶ Νισαῖοι καλεῦμενοι ἱπποὶ δέκα, κεκοσμημένοι ὡς κάλλιστα. (3) Νισαῖοι δὲ καλεῦνται ἱπποὶ ἐπὶ τοῦδε· ἔστι πεδὶον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὐνόμα· ἔστι Νισαῖον· τοὺς ὧν δὴ ἱπποὺς τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδὶον τοῦτο. (4) Ὅπισθε δὲ τούτων τῶν δέκα ἱππῶν ἄρμα Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἱπποὶ μὲν εἴλοντο λευκοὶ ὄκτο, ὅπισθε δὲ τῶν ἱππῶν εἶπετο πεζῇ ἡνίοχος ἐρόμενος τῶν χαλινῶν· οὐδεὶς γάρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώπων ἀναβαίνει. (5) Τούτου δὲ ὅπισθε αὐτὸς Ξέρξης ἐπ' ἄρματος ἱππῶν Νισαίων παραβήκει· δὲ οἱ ἡνίοχος τῷ οὐνόμα ἦν Πατιράμφης, Ὅτανεω παῖς ἀνδρὸς Πέρσεω.

XLI. Ἐξήλασε μὲν οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης, μετεβαίνεσκε δὲ, ὅκως μιν λόγος αἰρεῖοι, ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς ἀρμάμαξαν. Αὐτοῦ δὲ ὅπισθε αἰχοφόροι Περσέων οἱ ἀριστοὶ τε καὶ γενναῖότατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς λόγχας ἔχοντες, μετὰ δὲ ἱπποὺς ἄλλῃ χιλίῃ ἐκ Περσέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. (2) Οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ τούτων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δούρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτήρων ῥοιὰς εἶχον χρυσᾶς καὶ περίε συνεκλήιον τοὺς ἄλλους, οἱ δὲ ἐνακισχίλιοι ἐντὸς τούτων ἐόντες ἀργυρέας ῥοιὰς εἶχον. (3) Εἶχον δὲ χρυσᾶς ῥοιὰς καὶ οἱ ἐς τὴν γῆν τράποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἄγχιστα ἐπόμενοι Ξέρξει. Τοῖσι δὲ μυρίοις ἐπετέτακτο ἱπποὺς Περσέων μυοῖη. Μετὰ δὲ τὴν ἱππὸν διελέλειπτο καὶ

sus Græciam proficiscar, et filios meos et fratres et cognatos et amicos eodem ducam, tu tui filii ausus es facere mentionem, qui meus es servus, quem tota cum domo ipsaque uxore me sequi oportebat! (2) Probe nunc hoc scito, in auribus hominum habitare animum; qui si boua audit, voluptate implet corpus; si contraria his, indignatur. (3) Igitur quum bene fecisti et alia talia promisisti, non gloriaberis te regem beneficiis superasse: nunc vero, ubi ad impudentiam te convertisti, non tu quidem pro merito, sed minora quam pro merito accipies. Te enim et quatuor ex tuis filiis servant hospitalia munera: unius vero, qui tibi præ cæteris cordi est, vita multaberis. » (4) Hoc dato responso, protinus his, quorum negotium erat talia exsequi, imperavit, ut perquisitum maximum natu Pythii filium discinderent medium, discissique corporis dimidium ad dextram viæ, dimidium ad sinistram dispoherent; utque illac transiret exercitus.

XL. His ita perfectis, transiit deinde agmen. Et præcedebant quidem iumenta cum impedimentis; sequebanturque copię ex omnis generis nationibus contractę, promiscue incedentes, non discretę; quo autem loco dimidia pars copiarum jam superata erat, ibi relictum erat intervallum: nec enim hi cum rege miscebantur. (2) Regem vero præcedebant mille equites ex cunctis Persis selecti: dein mille hastati, ipsi quoque ex omnibus selecti, deorsum in terram versis lanceis incedentes: post hos sacri Nisæi (qui vocantur) equi decem, quam pulcherrime ornati. (3) Nisæi autem vocantur hi equi ab amplo Medię campo, cui nomen est Nisæus, in quo grandes illi equi gignuntur. (4) Post hos decem equos locus assignatus erat curru Jovis sacro, quem octo trahebant candidi equi; et pone pedibus incedebat auriga, frena tenens: hanc enim sedem nemo mortalium conscendit. (5) Post hunc ipse Xerxes vehabatur curru equis Nisæis juncto: et a latere incedebat auriga, cui nomen erat Patiramphes, Otanis filius, viri Persæ.

XLI. Hoc modo Sardibus egressus est Xerxes: de curru autem descendens, quoties commodum ei videretur, in carpentum transibat. Post illum erant hastati mille, nobilissimi fortissimique Persarum, erectas lanceas tenentes: deinde alii mille equites ex Persis selecti: et post equites, peditum decem millia et reliquis Persis selectorum; (2) quorum peditum mille in hastis, pro imis cuspidibus, aurea habebant mala punica, et reliquos circume circa includebant; novies mille vero, qui intra hos erant, argentea mala punica habebant. (3) Aurea vero mala punica habebant etiam illi, qui lanceas in terram conversas tenebant; et poma aurea hi, qui Xerxem proxime sequebantur. Post decies mille pedites locati erant equitum Persarum decem millia. Tum post equitatum hunc intervallum erat duorum utique sta-

δύο σταδίου, καὶ ἔπειτεν ὁ λοιπὸς ὄμιλος ἤτε ἀναμίζ.

XLII. Ἐποιεῖτο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίας στρα-
τὸς ἐπὶ τε ποταμὸν Κάϊκον καὶ γῆν τὴν Μυσίην, ἀπὸ
δὲ Κάϊκου ὁρμώμενος, Κάνης οὖρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ,
διὰ τοῦ Ἀταρνέος ἐς Καρίνην πόλιν. (2) Ἀπὸ δὲ ταύ-
της διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀτραμύτειον τε πό-
λιν καὶ Ἀντανδρὸν τὴν Πελασγίδα παραμειδόμενος.
Τὴν Ἰδὴν δὲ λαβὼν ἐς ἀριστερὴν χεῖρα ἤτε ἐς τὴν Ἰ-
λιάδα γῆν. (3) Καὶ πρῶτα μὲν οἱ ὑπὸ τῇ Ἰδῇ νύκτα
ἀναμείναντι βρονταί τε καὶ πρηστῆρες ἐπεσπίπτουσι,
καὶ τινα αὐτοῦ ταύτη συχρὸν ὄμιλον διέφθειραν.

XLIII. Ἀπικομένου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Σκά-
μανδρον, δὲ πρῶτος ποταμῶν, ἐπείτε ἐκ Σαρδίων ὁρ-
μηθέντες ἐπεγείρησαν τῇ ὁδῷ, ἐπέλιπε τὸ βέθρον οὐδ'
ἀπέργρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος,
ἐπὶ τούτων δὲ τὸν ποταμὸν ἐς ἀπίκετο Ξέρξης, ἐς τὸ
Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη ἱμερον ἔχων θηήσασθαι. (2)
Θηησάμενος δὲ καὶ πυθόμενος ἐκείνων ἕκαστα τῇ Ἀθη-
ναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσσε βούς χιλίας, χόας δὲ οἱ μάγοι
τοῖσι ἥρωσι ἔχραντο. Ταῦτα δὲ ποιησαμένοις νυκτὸς
φόβος ἐς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. (3) Ἀμα ἡμέρῃ δὲ
ἐπορεύετο ἐνθεῦτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον
πόλιν καὶ Ὀφρύνειον καὶ Δάρδανον, ἥπερ δὴ Ἀδύδῳ
δμουρός ἐστι, ἐν δεξιῇ δὲ Γέργιτας Τευκρούς.

XLIV. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο ἐν Ἀδύδῳ, ἤθελσε Ξέρξης
ιδέσθαι πάντα τὸν στρατόν. Καὶ προεπεποίητο γὰρ
ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτοῦ ταύτῃ προεξέδρῃ λίθου
λαυκοῦ (ἐποίησαν δὲ Ἀδυδηνοὶ ἐντειλαμένου πρότερον
βασιλέως), (2) ἐνθαῦτα ὡς ἔλετο, κατορεῖν ἐπὶ τῆς ἡϊόνας
ἐθθεῖτο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας, θηεύμενος δὲ ἱμερῇ
τῶν νεῶν ἄμιλλαν γινομένην ιδέσθαι. Ἐπεὶ δ' ἐγένε-
το τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες Σιδώνιοι, ἥσθη τε τῇ
ἀμίλλῃ καὶ τῇ στρατιῇ.

XLV. Ὡς δὲ ὦρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον
ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς
καὶ τὰ Ἀδυδηνῶν πεδία ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα
Ξέρξης ἐωυτὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τούτῳ ἐδάκρυσε.

XLVI. Μαθὼν δὲ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτριος, δὲ τὸ
πρῶτον γνῶμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως οὐ συμβουλευόν
Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος ὢν ἡρ-
φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα εἶρετο τάδε, « ὦ βασι-
λεῦ, ὡς πολλὸν ἀλλήλων κερωρισμένα ἐργάσαο νῦν τε
καὶ ὀλίγω πρότερον μακαρίας γὰρ σευυτὸν δακρύεις. »
(2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἔσθλαθε γάρ με λογισάμενον κατοι-
κτεῖραι ὡς βραχύς εἴη ὁ πᾶς ἀνθρώπων βίος, εἰ τούτων
γε ἐόντων τσοσούτων οὐδεὶς ἐς ἑκατοστὸν ἔτος περιέ-
σται. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἔτερα τούτου παρὰ
τὴν ζῆν πεπόνθαμεν οἰκτροτέρα. Ἐν γὰρ οὕτω βρα-
χείῳ βίῳ οὐδεὶς οὕτω ἀνθρώπος ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε,
οὔτε τούτων οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολ-
λάκις καὶ οὐκί ἀπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μάλλον ἢ ζῶειν.
(4) Αἶ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσιν καὶ αἱ νοῦσοι
συνταράσσουσιν καὶ βραχὺν ὄντα μακρὸν δοκέειν εἶναι
ποιεῦσι τὸν βίον. Οὕτω ὁ μὲν θάνατος μογθηρῆς ἐού-

diorum; ac deinde reliquæ copiae promiscue incedeant.

XLII. Iter autem ex Lydia dirigebat agmen ad Caicum
fluvium in terram Mysiam: tum a Caico profectum, Canæ
montem a sinistra habens, per Atarneum ad Carinam ur-
bem. (2) Ab hac dein per Thebæ campum iter fecit, Atra-
mytteum urbem et Antandrum Pelasgicam prætergrediens.
Tum Idam a læva manu habens, Iliacam terram intravit.
(3) Ibi primum ei, sub Ida noctem agenti, ingruentia toni-
trua atque fulmina haud exiguum hominum numerum occi-
derunt.

XLIII. Postquam ad Scamandrum pervenit agnien, quem
fluviorum primum, ex quo Sardibus profecti iter ingressi
sunt, aqua destituit, nec ad bibendum exercitui jumentis-
que sufficit; ad hunc igitur fluvium postquam Xerxes per-
venit, in Priami Pergamum ascendit, spectandi loci cupi-
dus: (2) quem ubi contemplatus est, et singula percontatus,
Minervæ Iliacæ mille mactavit boves, et heroibus Magi in-
ferias obtulerunt. Quibus peractis, noctu terror castra
invasit. (3) Prima dein luce inde profecti, a sinistra reli-
querunt Rhæteum urbem et Ophryneum et Dardanum,
quæ est Abydo contermina; a dextra vero Gergithas Teu-
cros.

XLIV. Abydum postquam pervenerunt, voluit ibi Xerxes
universum oculis lustrare exercitum. Et de industria ibi
in tumultu præparata ei erat sedes sublimis ex candido mar-
more; quam Abydeni jussu regis prius exstruxerant. (2) Ibi
igitur sedens, et deorsum secundum oram prospiciens, con-
templatus est et pedestrem exercitum et naves: quas dum
contemplatur, incessit eum cupido certamen navale spe-
ctandi. Quod ubi ei editum est spectaculum, in quo vi-
cere Phœnices Sidonii, lætatus est et certamine et exercitu.

XLV. Conspiciens autem universum Hellespontum navi-
bus suis coopertum, et oram omnem et campos Abydenorum
hominibus repletos, beatum se Xerxes prædicavit: haud
multo post vero lacrimas fudit.

XLVI. Quod ubi animadvertit Artabanus, avunculus
ejus, qui prius libere dixerat sententiam, hortatusque eum
erat ne expeditionem in Græciam susciperet; hic vir, laci-
mantem intelligens Xerxem, his verbis eum est adlocutus:
« Quam longe inter se diversa, Rex, fecisti nunc et paulo
ante! modo beatum te prædicasti; nunc lacrimas fundis. »
(2) Cui ille: « Subiit namque me humanam sortem miserari,
reputantem quam brevis sit universa hominis vita; quando-
quidem horum, tot numero hominum, nullus in centesimum
annum superfuturus est. » (3) Reponens Artabanus ait:
« Alia hoc etiam miserabiliora nobis in vitæ cursu accidunt.
Etenim nemo hominum, nec ex horum numero, nec ex re-
liquorum, ita felix natus est, cui in tam brevi vita non usu
venturum sit identidem, nedum semel, ut mori malit quam
vivere. (4) Incidentes enim calamitates, et morbi nos per-
turbantes, faciunt ut vita, quantumvis brevis sit, prælonga
nobis videatur. Itaque mors, quando molesta est vita, opta-

σης τῆς ζῆς καταφυγῇ αἰρετωτάτῃ τοῦ ἀνθρώπου γέγονε· ὁ δὲ θεὸς γλυκύην γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερὸς ἐν αὐτῷ εὐρίσκεται ἔων. »

XLVII. Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων, « Ἀρτάβανε, βιοτῆς μὲν νυν ἀνθρωπότης πέρι, εἰσότης τοιαύτης οἴην περ σὺ διαίρεσαι εἶναι, παυσώμεθα, μὴδὲ κακῶν μεμνόμεθα χρῆσθὰ ἔχοντες κρήγματα ἐν χερσὶ φράσον δέ μοι τόδε. » (2) εἰ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου μὴ ἀναργῆς οὕτω ἐφάνη, εἴχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώμην, οὐκ ἔων με στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἡ μετέστης ἂν; Φέρε μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανείσα τοῦ ὄνειρου, ὡς βουλόμεθα ἀμφοτέροι, τελευτήσῃ· ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς τόδε δείματός εἰμι ὑπόπλεος οὐδ' ἐντὸς ἐμεωυτοῦ, ἀλλὰ τε πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὀρέων τοι δύο τὰ μέγιστα πάντων ἐόντα πολεμιώτατα. »

XLVIII. Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοιοῦτε, « δαιμόνιαι ἀνδρῶν, κοῖτα ταῦτα λέγεις μοι εἶναι δύο πολεμιώτατα; κότερά τοι δὲ περὶς μεμπτὸς κατὰ τὸ πλῆθος ἔστι, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα φαίνεται πολυπλήσιον εἶσθαι τοῦ ἡμετέρου, ἡ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡμέτερον λείψασθαι τοῦ ἐκείνων, ἡ καὶ συναμφοτέρα ταῦτα; (2) εἰ γάρ τοι ταῦτα ἐνδείστερα φαίνεται εἶναι τὰ ἡμέτερα κρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν ταχίστην ἄγερσιν ποίειτο. »

XLIX. Ὁ δ' ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσιν ἔχοι, μέμφοιτ' ἂν, οὔτε τῶν νεῶν τὸ πλῆθος. (I.) ἦν τε πλεῦνας συλλέξης, τὰ δύο τοι τὰ λέγω πολλῷ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. Τὰ δὲ δύο ταῦτα ἔστι γῆ τε καὶ θαλάσσα. Οὔτε γάρ τῆς θαλάσσης ἔστι λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμόθι, ὡς ἐγὼ εἰκάω, ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεξιόμενος σεν τοῦτο τὸ ναυτικὸν φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. (2) Καίτοι οὐκ ἓνα κη αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν τὴν ἡπειρον παρ' ἣν δὴ κομῖαι. Οὐκ ὦν δὴ ἐόντων τοι λιμένων ὑποδεξιμῶν, μάθε ὅτι αἱ συμφοραὶ τῶν ἀνθρώπων ἀρχοῦσι καὶ οὐκ ἀνθρώποι τῶν συμφορέων. (II.) Καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἐτέρου εἰρημένου τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. (3) Γῆ δὲ πολέμῃ τῇδε τοι κατίσταται· εἰ θέλει τοι μὴδὲν ἀντίστρον καταστήναι, τοσοῦτω τοι γίνεται πολεμιώτερη δσῶ ἂν προβαίνης ἐκαστέρω, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος εὐπρηξίης γὰρ οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμία πληθώρα. (4) Καὶ δὴ τοι, ὡς οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χιῶρην πλεῦνα ἐν πλεῦνι χρόνῳ γινομένην λιμὸν τέξασθαι. Ἀνὴρ δὲ οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν ἀρρωδέοι, πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσασθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρασὺς εἴη. »

L. Ἀμείβεται Ξέρξης τοιοῦτε, « Ἀρτάβανε, οἰκώτως μὲν σὺ γε τούτων ἕκαστα διαίρεαι· ἀτὰρ μήτε πάντα φοβέομαι μήτε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγο. (I.) Εἰ γάρ δὴ βούλοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπιφερομένῳ κρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεσθαι, ποιήσεις ἂν οὐδαμὰ οὐδέν· χρῆσον δὲ πάντα θαρσύνοντα ἥμισυ τῶν δεινῶν πάσχειν μᾶλλον ἢ

tissimum refugium sit homini : deus vero, postquam dulcem nobis gustandam dedit vitam, dum illa fruimur, invidus esse reperitur. »

XLVII. Respondit Xerxes : « Artabane, est vitæ humanæ conditio talis, qualem tu significas : sed omittamus nunc de hac re disserere, neque malorum meminerimus, quum lætas res præ manibus habeamus ! Dic mihi vero hoc : (2) nisi nocturna illa visio tibi ita manifesta adparuisset, pristinamne teneres sententiam, hortarerisque me, ne Græciæ inferam bellum, an deseruisses istam sententiam ? Agedum, aperte hoc mihi dicito. » (3) Et ille : « Rex, inquit, visio illa, quæ nobis per insomnium adparuit, eum habeat exitum, quem uterque nostrum cupimus ! Ego vero usque adhuc timoris plenus sum, nec satis mei compos, quum alia multa reputans, tum duas res omnium maximas videns tibi maxime contrarias. »

XLVIII. Ad ea Xerxes his verbis utitur : « O vir mirifice, quænam hæc duo ais mihi maxime contraria ? Utrum pedestrium copiarum non satis tibi placet numerus, existimasque Græcum exercitum nostro longe fore copiosiores ? an navales nostras copias copiis illorum fore inferiores ? an utrumque horum ? (2) nam, si hac parte parum sufficientes judicas nostros adparatus, celerrime aliæ contrahi copię poterunt. »

XLIX. Respondit Artabanus : « Rex, neque in exercitus hujus numero, neque in navium copia, quisquam sanæ mentis homo aliquid desideraverit. (I.) Quin etiam, si plures contraxeris copias, multo magis tibi duo illa, quæ dico, contraria erunt. Sunt autem hæc duo, terra et mare. Nec enim in mari usquam, ut ego conjicio, tam spatiosus portus est, qui, coorta tempestate, capere tuam classem et lutas præstare naves valeat. (2) Atqui non modo unum talem oportet esse portum ; sed in quaque continente, quam classis tua prætervelletur, esse talem oportet. Igitur quum idoneos non habeas portus, memento homines in potestate esse casuum fortunæ, nec casus fortunæ in potestate hominum. (II.) Jam postquam unum ex duobus illis exposui tibi, nunc alterum dicam. (3) Terra nempe tibi hoc modo contraria est, ut, si nihil fuerit quod tibi obstat, tanto magis illa futura sit contraria tibi, quando longius progredieris, imprudens ulterius semper abreptus ; nam felicitatis nulla hominibus satietas est. (4) Igitur, hoc posito nihil tibi obstat, terram dico, procedente tempore quasi processuram et ipsam ulterius semper progredienti, famem tibi esse allaturam. At vir ita demum optime rebus suis consuluerit, si in deliberando quidem, quidlibet sibi accidere posse reputans, extimescat, in re autem agenda fortis atque audax fuerit. »

L. Respondit Xerxes his verbis : « Artabane, recte tu quidem hæc singula disputas : at neque omnia extimesce, neque omnia pariter animo volve. (I.) Nam si in quaque re proposita omnia pariter animo volve, quæ incidere possunt, volueris, nihil umquam efficies : melius est autem, cuncta fidenter adgrediendo, dimidium pati incommodorum,

πᾶν χρῆμα προδεδειμένοντα μηδὲν παθέειν. (2) Εἰ δὲ ἐρίκων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξει, σφάλλεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεναντία τοῖτοισι λέξας. Τοῦτο μὲν νυν ἐπ' ἴσης ἔχει· εἰδέναι δὲ ἀνθρωπον ἔοντα κῶς χρῆ τὸ βέβαιον; δοκέω μὲν οὐδαμῶς. (3) Τοῖσι τοίνυν βουλομένοισι ποιῆειν ὥς τὸ ἐπίπαν φιλεῖ γίνεσθαι τὰ κέρδεα, τοῖσι δὲ ἐπιλεγομένοισι τε πάντα καὶ ὁκνεῦσι οὐ μάλ' αἰθέλει. (II.) Ὅρᾳς τὰ Περσέων πρήγματα ἐς ὃ δυνάμιος προκχώρηκε. (4) Εἰ τοίνυν ἐκείνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενομένοι βασιλεῖς γνώμῃσι ἐχρέοντο ὁμοίῃσι καὶ σὺ, ἥ μὴ χρεώμενοι γνώμῃσι τοιαύτῃσι ἄλλους συμβούλους εἶχον τοιοῦτους, οὐκ ἂν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ κινδύνοι ἀναρριπτόντες ἐς τοῦτό σφρα προηγάζοντο. (5) Μεγάλα γάρ πρήγματα μεγάλοις κινδύνοισι ἐθέλει κατακρίεσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν ὁμοιούμενοι ἐκείνοισι ὥρην τε τοῦ ἔτεος καλλίστην πορευόμεθα, καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην νοστήσομεν ὀπίσω, οὔτε λιμῶ ἐντυχόντες οὐδαμῶθι οὔτε ἄλλο ἄχαρι οὐδὲν παθόντες. (6) Τοῦτο μὲν γὰρ αὐτοὶ πολλὴν φοβρὴν φερόμενοι πορευόμεθα, τοῦτο δὲ, τῶν ἂν κου ἐπιβέβωμεν γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σίτον ἔχομεν· ἐπ' ἀροτῆρας δὲ καὶ οὐ νομάδας στρατεύομεθα ἄνδρας. »

LI. Λέγει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ ἀρρωδῶειν οὐδὲν ἔας πρήγμα, σὺ δέ με συμβουλίην ἐνδεξαι· ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρηγμάτων πλεῖνα λόγον ἔκτειναι. (2) Κῦρος δὲ Καμβύσῃσι Ἰωνίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηνῶν κατεστρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. Τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω· σὺ μὴδεμιᾷ μηχανῇ ἄγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γὰρ ἄνυσ τούτων οἷοι τέ εἰμεν τῶν ἐχθρῶν κατυπέρτεροι γίνεσθαι. (3) Ἡ γὰρ σφρας, ἣν ἔπωμαι, δεῖ ἀδικωτάτους γίνεσθαι καταδουλομένους τὴν μητρόπολιν, ἣ δικαιοτάτους συνελευθερούοντας. Ἀδικωτάτοι μὲν νυν γινόμενοι οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσι, δικαιοτάτοι δὲ γινόμενοι οἷοι τε δηλῆσασθαι μεγάλως τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. (4) Ἐς θυμὸν ὦν βαλεῦ καὶ τὸ πηλαῖον ἔπος, ὥς εὖ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος κατακρίεσθαι. »

LII. Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης, « Ἀρτάβανε, τῶν ἀπερήνῃσι γινόμενων, σφάλλει κατὰ ταύτην δὴ μάλιστα, ὅς Ἰωνας φοβέει μὴ μεταβάλωσι, τῶν ἔχουσι γνώμα μέγιστον, τῶν σὺ τε μάρτυς γίνεαι καὶ οἱ συστρατεύσασθαι Δαρείῳ ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, οἱ ἐπὶ τοῖτοισι ἡ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιήσασθαι· οἱ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ἐνέδωκαν, ἄχαρι δὲ οὐδέν. (2) Πάρεξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα τε καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα οὐδ' ἐπιλέγεσθαι χρῆ νεώτερόν τι ποιήσιν. Οὕτω μὴδὲ τοῦτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν σῶζε· οἷκόν τε τὸν ἐμὸν καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν· σοὶ γὰρ ἐγὼ μόνον ἐκ πάντων σκηπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτρέπω. »

LIII. Ταῦτα εἰπας καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σοῦσα δευτέρῃ μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς

quam omnia prius timentem, nihil umquam pati. (2) Porro, si adversus omnia quæ dicuntur contendens, nihil tamen certi ipse promissum, labi in his pariter debes atque is qui contraria dixit. Hoc quidem igitur perinde est. (Certam autem veri cognitionem quomodo habere possit homo natus? equidem puto, nullo modo. (3) Itaque, qui agere volunt, hos plerumque sequi amat successus : qui vero omnia reputantes cunctantur, nihil proficiunt. (II.) Vides res Persarum quousque potentiae creverint. (4) Quodsi igitur reges illi, qui ante me fuerunt, in ea fuissent sententia qua tu es, aut si, quum aliter quidem ipsi sensissent, consiliarios habuissent homines tui similes, nequaquam videres res eorum in hoc fastigium evectas : nunc illi, periculorum aleam subeundo, huc eas evexere. (5) Magnæ enim res ejusmodi sunt ut non nisi magnis periculis possint confici. Nos igitur, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore iter sumus ingressi : et subacta universa Europa domum revertemur, nec famem usquam passi, nec aliud quidquam triste experti. (6) Nam et commeatu affatim instructi iter facimus, et quamcumque in terram, quemcumque ad populum pervenimus, hujus re frumentaria utemur : nec enim nomadibus hominibus, sed aratoribus, facimus bellum. »

LI. Post hæc Artabanus dixit : « Rex, quoniam nullam rem nos sinis extimescere, tu tamen meum admittes consilium : nam, ubi de multis rebus agitur, necesse est etiam plura facere verba. (2) Cyrus, Cambysis filius, Ioniam omnem, exceptis Athenis, subegit, tributariamque Persis fecit. Hos igitur viros, tibi suadeo, nullo pacto adversus parentes ipsorum ducas : nam et absque his licuerit nobis superare hostes. (3) Oportet enim hos, si nos sequantur, aut injustissimos esse, metropolin suam in servitutem redigentes ; aut justissimos, libertatem illius adjuvantes. Atqui si injustissimi sunt, non magnum nobis lucrum adferent : si justissimi, maxima calamitate adficere tuum poterunt exercitum. (4) Denique reputa tecum, recte dici vetus illud verbum, Non simul cum principio exitum etiam omnem patere. »

LII. Ad hæc Xerxes respondit : « Artabane, omnium quas dixisti sententiarum hæc te maxime fallit, quod putas verendum esse ne Iones a nobis deficiant : quorum maximum habemus documentum, quibus tu ipse testis es, et quicumque alii cum Dario adversus Scythas militaverunt, fuisse in illorum potestate aut perdere universum Persicum exercitum, aut servare ; eosdem vero justitiam et fidem præstitisse, nihilque ingrati commisisse. (2) Præterea, quum nostra in terra reliquerint liberos suos et uxores et facultates, ne cogitari quidem debet, res novas eos molituros. Itaque ne hoc quidem reformida ; sed bonum habens animum serva meam domum meumque imperium : nam tibi uni ex omnibus sceptrum meum committo. »

LIII. His dictis, Artabanum Xerxes Susa misit, deinde Persarum nobilissimos ad se convocavit. Qui ubi conve-

δοκιμωτάτους· ἐπεὶ δὲ οἱ παρῆσαν, ἐλεγέ σφι τὰδε,
 « ὦ Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑμέων χρηρίζων συνέλεξα, ἀν-
 δρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ
 πρόσθε ἐργασμένα Πέρσης, ἔδοντα μεγάλα τε καὶ πολ-
 5 λὰ ἄλκια, ἀλλ' εἰς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προ-
 θυμὴν ἔχωμεν· ζυγὸν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδε-
 ται. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ
 πολέμου ἐντεταμένους· ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπ'
 10 ἀνδρας στρατευόμεθα ἀγαθοὺς, τῶν ἦν κρατήσωμεν,
 οὐ μὴ τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτὲ ἀνθρώπων.
 Νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπεξάμενοι τοῖσι θεοῖσι οἱ Περ-
 σίδα γῆν λελόγγασιν. »

LIV. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς
 τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον ἐθέ-
 15 λοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμὴματά τε παντοῖα ἐπὶ
 τῶν γεφυρέων καταγίζοντες καὶ μυρσίνῃσι στορνύντες
 τὴν ὁδόν. (2) Ὡς δ' ἐπανετέλλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ
 χρυσῆς φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν εὐχετο πρὸς
 τὸν ἥλιον μηδεμίαν οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι,
 20 ἢ μιν παύσει κατατρέφασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον
 ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. (3) Εὐξάμενος
 δὲ ἐσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ χρύ-
 σεον χρητῆρα καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάκεια καλεῦσι.
 Ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ
 25 ἀνατίθεις κατήκε ἐς τὸ πέλαιος, οὔτε εἰ μετεμέλησέ οἱ
 τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι καὶ ἀντὶ τούτων
 τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο.

LV. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποιήτο, διέβαινον κατὰ
 μὲν τὴν ἑτέραν τὸν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου δ
 30 περὶ τὸ καὶ ἡ ἵππος ἅπασα, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰ-
 γαῖον τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπῆτη. (2) Ἦγέοντο δὲ
 πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι, ἐστεφανωμένοι πάντες,
 μετὰ δὲ τούτους ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων.
 Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὗτοι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ πρῶτοι
 35 μὲν οἱ τε ἵπποισι καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τράποντες·
 ἐστεφάνωντο δὲ καὶ οὗτοι. (3) μετὰ δὲ οἱ τε ἵπποι οἱ
 ἱροὶ καὶ τὸ ἄρμα τὸ ἱρόν, ἐπὶ δὲ αὐτὸς τε Ξέρξης καὶ
 οἱ αἰχμοφόροι καὶ οἱ ἱπποταὶ οἱ γίλιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις
 ὁ ἄλλος στρατὸς. Καὶ αἱ νέες ἅμα ἀνήγοντο ἐς τὴν
 40 ἀπεναντίον. Ἦδη δὲ ἤκουσα καὶ ὕστατον διαβῆναι βα-
 σιλεία πάντων.

LVI. Ξέρξης δὲ ἐπειτε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην,
 ἔθηετο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. Διέβη
 δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐ-
 45 φρόνῃσι, ἑλινύσας οὐδένα χρόνον. (2) Ἐνθαῦτα λέγε-
 ται Ξέρξεω ἦδη διαβεβηκότος τὸν Ἑλλήσποντον ἀνδρα
 εἶπαι Ἑλλήσπόντιον, « ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος
 Πέρση καὶ οὐνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος ἀνάστατον
 τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους;
 50 καὶ γὰρ ἀνευ τούτων ἐξῆν τοι ποιεῖν ταῦτα. »

LVII. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς δὸν ὠρμημένοισι
 τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιή-
 σατο καίπερ εὐσύμβλητον ἐόν· ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν.
 (2) Εὐσύμβλητον ὦν τῇδε τοῦτο ἐγένετο, ὅτι ἐμέλλε μὲν

here, hæc ad eos rex verba fecit : « Persæ, convocavi vos
 ego, hoc à vobis contendens, ut fortes viros vos præstetis,
 neque res antehac a Persis gestas, magnas illas et summi
 æstimandas, dedecoretis : sed, et unusquisque pro se, et
 simul universi, prompti alacresque simus ! commune enim
 hoc omnibus bonum quærimus. (2) Hac vero de causa
 vos hortor, ut omni contentione in hoc bellum incumbatis,
 quoniam, ut audio, cum fortibus viris pugnandum nobis
 erit ; quos si vicerimus, nullus porro alius hominum exer-
 citus nobis resistet. Nunc vero trajiciamus, deos precati
 Persicæ terræ præsides. »

LIV. Et illo quidem die parabant transitum : postridie
 vero solem exspectabant, cupientes orientem videre, et
 odorum omne genus in pontibus adolentes, et myrtis viam
 sternentes. (2) Oriente sole, ex aurea phiala libamina
 Xerxes fudit in mare, et ad Solem conversus precatus est,
 ut nullus sibi accideret casus ejusmodi, qui cogeret ipsum
 a subigenda Europa prius desistere, quam ad extremos illius
 terminos pervenisset. (3) Peractis precibus, phialam in
 Hellespontum projecit, simulque aureum craterem, et Per-
 sicum gladium, quem acinacen vocant. Illud autem certo
 definire non possum, utrum in Solis honorem ista in mare
 projecerit, an Mari munera ista obtulerit, pœnitentia ad-
 ductus quod Hellespontum flagellis cædi jussisset.

LV. His rebus peractis, Hellespontum copiæ trajecerunt :
 et per alterum quidem e pontibus, qui Pontum Euxinum
 spectabat, pedestris transibat exercitus et equitatus omnis ;
 per alterum vero, *Ægæo* mari obversum, jumenta cum im-
 pedimentis, et famulorum turba. (2) Agmen ducebant decies
 mille Persæ quos dixi, coronati omnes : quos sequeba-
 tur mixtus, quem item dixi, ex variis populis exercitus.
 Hi primodie. Postridie, primum equites, et illi qui lanceas
 ad terram conversas gestabant ; etiam hi coronati : (3)
 deinde equi sacri, et sacer currus : tum ipse Xerxes cum
 hastatis et cum mille, quos dixi, equitibus ; hos sequeba-
 tur reliquus exercitus : simulque naves etiam in oppositum
 littus solvebant. Memoratum vero etiam audiui, postremum
 omnium regem transiisse.

LVI. Postquam in Europam Xerxes trajecerat, spectavit
 exercitum sub flagellis transeuntem. Transivit autem exer-
 citus continuis septem diebus septemque noctibus, nulla
 interposita mora. (2) Ibi tunc, quum jam transiisset Hel-
 lespontum Xerxes, narrant virum Hellespontium dixisse :
 « O Jupiter, cur formam adsumens viri Persæ, et nomen
 Xerxis loco Jovis adsciscens, evertere vis Græciam, homi-
 nes omnes adversus eam ducens ? Atqui absque his facere
 hoc poteras. »

LVII. Transgressis omnibus, et iter ulterius ingredien-
 tibus, ingens oblatum est prodigium, cujus rationem nullam
 Xerxes habuit, quamvis facilis esset ejus interpretatio : equa
 enim leporem peperit. (2) Facile autem erat illud in hanc

ἐλάν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὅπισθε δὲ περὶ ἐωυτοῦ τρέχων ἤξειν ἐς τὸν αὐτὸν χώρον. (3) Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἐόντι ἐν Σάρδιον· ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διζὰ ἔχουσαν αἰδοῖα, τὰ μὲν ἔρσενος, τὰ δὲ θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσενος.

LVIII. Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδένα ποιητάμενος τὸ πρόσω ἐπορεύετο, σὺν δὲ οἱ ὁ πεζὸς στρατός. Ὁ δὲ ναυτικός ἐξῆλθ' ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον πλωὶν παρὰ γῆν ἐκοιμίζετο, τὰ ἑμπαλιν πρήσσειν τοῦ πεζοῦ. (2) Ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἐσπέρην ἐπλωεῖ, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἀκρῆς ποιεύμενος τὴν ἀπείρην, ἐς τὴν αὐτῷ προσεῖρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἡπειρον στρατός πρὸς ἡῶν τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποίετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερσονήσου, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἑλλῆς τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καροῖν πόλιν, διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος τῇ οὐνομα τυγγάνει ἐὼν Ἀγορή. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλαν καλεούμενον, καὶ Μέλαν ποταμὸν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ βέεθρον, ἀλλ' ἐπιλιπόντα, τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβάς, ἐπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἥτις πρὸς ἐσπέρην, Αἰνὸν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξίον, ἐς δὲ ἀπῖκετο ἐς Δορίσκον.

LIX. Ὁ δὲ Δορίσκος ἐστὶ τῆς Θρηκίης αἰγιαλός τε καὶ πεδῖον μέγα, διὰ δὲ αὐτοῦ ῥέει ποταμὸς μέγας Ἐβρος· ἐν τῷ τεύχεος τε ἐδέδμητο βασιλῆϊον, τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκει ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἔπειτα ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο. (2) Ἐδοξε οὖν τῷ Ξέρξῃ ὁ χώρος εἶναι ἐπιτήδεος ἐνδιατάξαι τε καὶ ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατὸν, καὶ ἐποίει ταῦτα. Τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον οἱ ναύαρχοι κελεύσαντος Ξέρξεω ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῳ ἐκόμισαν, ἐν τῷ Σάλλι τε Σαμοθρηκίῃ πεπολίσται πόλις καὶ Ζώνη, τελευταία δὲ αὐτοῦ Σέρρειον ἀκρὴ οὐνομαστή. Ὁ δὲ χώρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνιον. (3) Ἐς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. Ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῳ τοῦτον τὸν χρόνον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποίετο.

LX. Ὅσον μὲν νυν ἕκαστοι παρεῖχον πλῆθος ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔχω εἶπαι τὸ ἀτρεκές· οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων· σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πλῆθος ἐφάνη ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες. (2) Ἐξηριθμήσαν δὲ τόνδε τὸν τρόπον συναγαγόντες ἐς ἓνα χώρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συνάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἑξωθεν κύκλον· περιγυράντες δὲ καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους αἰμασιῇ περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον, ὕψος ἀνήκουσαν ἀνδρὶ ἐς τὸν ὀμφαλόν· (3) ταύτην δὲ ποιήσαντες ἄλλους ἐσεβίβαζον ἐς τὸ περιουχοδομημένον, μέχρι οὗ πάντας τοῦτω τῷ τρόπῳ ἐξηριθμήσαν. Ἀριθμήσαντες δὲ κατὰ ἑξῆς διέτασσον.

LXI. Οἱ δὲ στρατευόμενοι οἷδε ἔσαν· Πέρσαι μὲν

HERODOTUS.

partem interpretari, Xerxem ingenti quidem fastu et magnificentia exercitum suum ducturum esse in Græciam, sed eum propriæ vitæ periculo eundem in locum rediturum. (3) Aliud etiam eidem, quum Sardibus versaretur, prodigium obtigerat : mula enim mulum pepererat duplex genitale habentem, alterum maris, alterum feminae, et superius quidem fuerat masculinum.

LVIII. Neutrius horum prodigiorum ratione habita, ultterius ire Xerxes perrexit, et cum eo pedestris exercitus. Classis vero, ex Hellesponto enavigans, terram legebat, contrario pedestribus copiis cursu : (2) classis enim ad occidentem navigavit, versus Sarpedonium promontorium dirigens cursum; quo quum pervenisset, jussa erat exspectare : terrestris autem exercitus orientem versus iter faciebat per Chersonesum, a dextra habens Hellæ sepulcrum, Athamantis filia, a sinistra Cardiam urbem, et per medium oppidum cui nomen Agora (*id est Forum*), transitum faciens. (3) Hinc circum Melanem sinum qui vocatur flexit; trajectoque Melane fluvio, cujus aqua non sufficit exercitui, sed defecit, hoc trajecto fluvio, a quo Melas ille sinus nomen invenit, ad occidentem direxit iter, Ænum, Æolicam urbem, et Stentoridem lacum præteriens, donec Doriscum pervenit

LIX. Est autem Doriscus ora Thraciæ et ampla planities, quam magnus fluvius perfluit Hebrus. In eadem planitie castellum exstructum erat regium, quod ipsum Doriscus vocatur; in quo Persicum a Dario locatum erat præsidium ab eo inde tempore quo Scythis ille bellum intulit. (2) Hic igitur locus idoneus Xerxi visus est, in quo ordinaret suum exercitum, et numerum illius iniret : idque fecit. Itaque naves cunctas, postquam Doriscum pervenire, præfecti navium jussu Xerxis ad littus Dorisco contiguum adplicuerunt; quo in littore sita est Sale, oppidum Samothracicum, et Zona; in ipsa vero extremitate est Serrheum, celebre promontorium : regio hæc autem olim sedes fuerat Ciconum. (3) Hoc ad littus adpulsas naves in terram subduxerunt, refeceruntque : et per idem tempus Xerxes in Dorisco numerum inivit suarum copiarum.

LX. Quemnam quidem militum numerum populus quique contulerit, exacte definire non possum; nec enim ab ullo homine hoc memoratur : universi vero exercitus multitudo reperta est fuisse centum et septuaginta myriadum. (2) Numerus autem initus est hoc modo : in unum locum congregarunt decem hominum millia, hisque quam arctissime fieri poterat constipatis circulum extrorsus circumduxerunt : deinde, dimissis his decem millibus, maceriem secundum circulum illum extruxerunt ea altitudine, ut umbilicum attingeret hominis. (3) Quo facto, alios intra circumductum murum introire jusserunt, donec omnium numerum hoc modo iniissent. Initio numero, per populos exercitum disceperunt.

LXI. Erant autem populi militantes hi : Persæ, hoc

ἴδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τι-
 ρας καλυμμένους, πῖλους ἀπαγίας, περὶ δὲ τὸ σῶμα κι-
 θῶνας χειριδωτοῦς ποικίλους, λεπίδας σιδηρέας ὅφιν
 ἰχθυοειδέας, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἀναξυρίδας, ἀντὶ δὲ
 15 ἀσπίδων γέρρα· ὑπὸ δὲ φαρετρεῖνες ἐκρέμαντο· αἰχμὰς
 δὲ βραχέας εἶχον, τοῖα δὲ μεγάλα, οἷστοις δὲ καλαμί-
 νους, πρὸς δὲ ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν πα-
 ραιωρῦμενα ἐκ τῆς ζώνης. (2) Καὶ ἄρχοντα παρεί-
 χοντο Ὀτάνεα τὸν Ἀμῆστριος πατέρα τῆς Ξέρξεω
 10 γυναικός. Ἐκκλεῦντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων
 Κηρήνες, ὑπὸ μὲντοι σφέων αὐτῶν καὶ τῶν περιοίκων
 Ἀρταῖοι. (3) Ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δανάης τε καὶ Διὸς
 ἀπῆκετο παρὰ Κηφέα τὸν Βήλου καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν
 θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ παῖς τῷ οὐνομα
 15 ἔθετο Πέρσην, τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει· ἐτύγχανε
 γὰρ ἄπαις εἶναι ὁ Κηφεὺς ἔρσενος γόνου. Ἐπὶ τούτου
 δὲ τὴν ἐπωνυμίην ἔσχε.

LXII. Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι
 ἐστρατεύοντο· Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευὴ ἐστὶ καὶ οὐ
 20 Περσικὴ. (2) Οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο
 Τυγράνην ἄνδρα Ἀχαιμενίδην, ἐκκλεῦντο δὲ πάλαι πρὸς
 πάντων Ἄριοι, ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος
 ἐξ Ἀθηνέων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ
 οὗτοι τὸ οὐνομα. Αὐτοὶ δὲ περὶ σφέων ἴδε λέγουσι
 25 Μῆδοι. (3) Κίσιοι δὲ στρατεῦόμενοι τὰ μὲν ἄλλα
 κατὰ περ Πέρσαι ἐσκευάδατο, ἀντὶ δὲ τῶν πῖλων μι-
 τρηφόροι ἔσαν. Κισσιῶν δὲ ἦρχε Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω.
 (4) Ὑρκάνιοι δὲ κατὰ περ Πέρσαι ἐσεσάχατο, ἡγεμόνα
 παρεχόμενοι Μεγάπανον τὸν Βαβυλῶνος ὕστερον τού-
 30 των ἐπιτροπεύσαντα.

LXIII. Ἀσσύριοι δὲ στρατεῦόμενοι περὶ μὲν τῇσι
 κεφαλῇσι εἶχον χαλκᾶς τε κράνεα καὶ πεπλεγμένα τρό-
 πον τινὰ βάρεαρον οὐκ εὐαπήγητον, ἀσπίδας δὲ καὶ
 αἰχμὰς καὶ ἐγχειρίδια παραπλήσια τοῖσι Αἰγυπτίοις
 35 εἶχον, πρὸς δὲ ῥόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ καὶ
 λινέους θώρακας. (2) Οὗτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκα-
 λεῦντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλη-
 θησαν. Τούτων δὲ μεταξὺ Χαλδαῖοι. Ἦρχε δὲ σφεων
 Ὀτάσπης ὁ Ἀρταχάϊου.

40 LXIV. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀγρό-
 τατα τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τοῖα δὲ
 καλάμινα ἐπιχώρια καὶ αἰχμὰς βραχέας. (2) Σάκαι
 δὲ οἱ Σκύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρδοσίας ἐς ὅξυ
 ἀπηγμέναις ὀρθὰς εἶχον πεπιγυῖας, ἀναξυρίδας δὲ ἐνδε-
 45 ούκεσαν, τοῖα δὲ ἐπιχώρια καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ καὶ
 ἀξίνας σαγάρεις εἶχον. Τούτους δὲ ἐόντας Σκύθας
 Ἀμυργίους Σάκας ἐκάλευν· οἱ γὰρ Πέρσαι πάντας τοὺς
 Σκύθας καλεῦσι Σάκας. (3) Βακτριῶν δὲ καὶ Σακίων
 ἦρχε Ὑστάσπης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς Κύρου.

50 LXV. Ἰνδοὶ δὲ εἴματα μὲν ἐνδεδωκότες ἀπὸ ξύλων
 πεποιημένα, τοῖα δὲ καλάμινα εἶχον καὶ οἷστοις κα-
 λαμίνοις· ἐπὶ δὲ σιδήρῳ ἦν. Ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἔσαν
 οὗτοι Ἰνδοὶ, προσετατάχατο δὲ συστρατεῦόμενοι Φαρ-
 ναζάβρη τῷ Ἀρταβάτει.

modo instructi : in capite pileos gestabant non compactos,
 quos tiaras vocant ; circa corpus, tunicas manicatas varii
 coloris, et loricas ferreis e squamis in piscium similitu-
 dinem ; circa crura, braccas ; pro clypeis vero, crates vimi-
 neas ; sub his, suspensas habebant pharetras : hastas au-
 tem habebant breves, arcus vero grandes, tela ex arundine,
 præterea ad dextrum femur e zona suspensos pugiones.
 (2) Dux eorum Otanes fuit, pater Amestridis, uxoris Xerxis.

Hi olim a Græcis Cephene nominabantur, a se ipsis vero et
 a finitimis Artæi. (3) Postquam vero Persens, Danaes et
 Jovis filius, ad Cepheum venit, Beli filium, illiusque filiam
 in matrimonio habuit Andromedam, natus ei filius est,
 quem Persen nominavit, et ibi reliquit, quom masculam
 prolem Cepheus non haberet : ab illoque dein nomen Persæ
 invenerunt.

LXII. Medi eodem modo instructi militabant : est enim
 Medicus hic cultus, non Persicus. (2) Habebant autem
 Medi ducem Tigranem, ex Achæmenidarum familia. Vo-
 cati hi erant olim ab omnibus Arii : ex quo vero Medea
 Colchica Athenis ad hos Arios venit, hi quoque nomen
 suum mutarunt : et hoc quidem ipsi Medi de sese memo-
 rant. (3) Porro Cissii militantes reliquo quidem cultu eo-
 dem, quo Persæ, utebantur : pro pileis vero mitras gesta-
 bant. Dux eorum Anaphes fuit, Otanis filius. (4) Hyrc-
 aniorum cultus nihil a Persarum cultu differebat : præfuit
 autem his Megapanus, qui postero tempore Babylonis fuit
 præfectus.

LXIII. Assyrii militantes in capite gestabant galeas æ-
 neas, barbarico quodam modo nec ad describendum facili
 plexas ; scuta autem et hastas et pugiones similes habebant
 Ægyptiis ; præterea vero clavas ligneas ferreis nodis muni-
 tas, et linteas loricas. (2) Hi a Græcis Syrii vocabantur, a
 barbaris vero Assyrii. Mixti eisdem erant Chaldæi. Dux
 eorum Otaspes fuit, Artachæi filius.

LXIV. Bactrii capitis cultu utentes militabant simili ma-
 xime Medico ; arcubus vero ex arundine indigena, hastis
 brevibus. (2) Sacæ autem, Scythica gens, in capite cyr-
 basias gestabant in acutum desinentes et firmiter erectas ;
 cæterum bracciis erant induti : arcus autem habebant indi-
 genas, et pugiones, adhæc securium genus, quæ sagares
 vocantur. Hos, quum Scythæ essent Amyrgii, Sacas voca-
 bant : Persæ enim Scythas omnes Sacas nominant. (3)
 Bactriorum autem et Sacarum dux fuit Hystaspes, Darii
 filius et Atossæ, Cyri filiz.

LXV. Indi vestibis erant induti ex gossypio paratis .
 arcus autem habebant ex arundine factos, et tela arundinea
 ferro præfixa. Hic cultus Indorum erat : quorum agmini
 collecto dux præfectus erat Pharnazathres, Artabatis
 filius.

LXVI. Ἄριοι δὲ τόξοις μὲν ἔσκευασμένοι ἔσαν Μηδικοῖσι, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Βάκτριοι. Ἀρίων δὲ ἦρχε Σισάμνης δ' Ὑδάρνεος. (2) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδικαὶ τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ ἦρχον οἶδε, Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων Ἀράβαζος ὁ Φαρνάκειω, Σόγδων δὲ Ἀζάνης ὁ Ἀρταίου, Γανδαρίων δὲ καὶ Δαδικίων Ἀρτύφιος ὁ Ἀρταβάνου.

LXVII. Κάσπιοι δὲ σισύρνας τε ἐνδεδυκότες καὶ τόξα ἐπιχώρια καλαμίαν ἔχοντες καὶ ἀκινάκας ἐστρατεύοντο. Οὗτοι μὲν οὕτω ἔσκευάδατο, ἡγεμόνα παρεχόμενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυφίου ἀδελφεόν. (2) Σαραγγαὶ δὲ εἰματα μὲν βεδαμμένα ἔχοντες ἐνέπρεπον, πέδιλα δὲ ἐξ γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μηδικὰς. Σαραγγίων δὲ ἦρχε Φερενδάτης ὁ Μεγαβάου. (3) Πάκτυες δὲ σισυρνοφόροι τε ἔσαν καὶ τόξα ἐπιχώρια εἶχον καὶ ἐγγειρίδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα παρείχοντο Ἀρτύνην τὸν Ἰθαμάτρεω.

LXVIII. Οὗτοι δὲ καὶ Μύκοι τε καὶ Παρικανίοι ἔσκευασμένοι ἔσαν κατὰ περ Πάκτους. Τούτων δὲ ἦρχον οἶδε, Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων Ἀρσαμένης ὁ Δαρείου, Παρικανίων δὲ Σιρομίτρης ὁ Ολοβάζου.

LXIX. Ἀράβιοι δὲ ζειράς ὑπεζωσμένοι ἔσαν, τόξα δὲ πάλιν τὸνα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. (2) Αἰθίοπες δὲ παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα, μακρά, τετραπηχέων οὐκ ἐλάσσω, ἐπὶ δὲ καλαμίνους διστόους σμικροῦς ἀντὶ δὲ σιδήρου ἐπὶ λίθος οἷον πεποιημένους, τῷ καὶ τὰς σφρηγίδας γλύφουσι· πρὸς δὲ αἰχμὰς εἶχον, ἐπὶ δὲ κέρασιν δορκάδος ἐπὶν ἐξὺ πεποιημένον τρόπον λόγχης εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. Τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν ἡμισυ ἐξηλείφοντο γυῖω ἰόντες ἐς μάχην, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ μίλτω. (3) Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθίοπων τῶν ὑπὲρ Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρτυστῶννης τῆς Κύρου θυγατὶς, τὴν μάλιστα στέρας τῶν γυναικῶν Δαρείος εἰκὼ χρυσῆν σφυρήλατον ἐποίησατο. Τῶν μὲν δὲ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθίοπων καὶ Ἀραβίων ἦρχε Ἀρσάμης.

LXX. Οἱ δὲ ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων Αἰθίοπες (διεῖοι γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο) προσετέταχτο τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοντας εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἑτέροις, φωνὴν δὲ καὶ τρίχωμα μῶνον· οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες ἰθύτριχες εἰσι, οἱ δὲ ἐκ τῆς Αἰθύης οὐλότατον τρίχωμα ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. (2) Οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας Αἰθίοπες τὰ μὲν πλῆω κατὰ περ Ἰνδοὶ ἐσεσάχματο, προμετωπίδια δὲ ἔπων εἶχον ἐπὶ τῇσι καραλῆσι σύν τε τοῖσι ὥσι ἐκδεδαρμένα καὶ τῇ λοφίῃ καὶ ἀντὶ μὲν λόφου ἢ λοφίῃ κατέχρα, τὰ δὲ ὦτα τῶν ἔπων ὀρθὰ πεπηγότα εἶχον· προβλήματα δὲ ἀντ' ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς.

LXXI. Αἰθῖες δὲ σκευὴν μὲν σκυτίνην ἤσαν ἔχοντες, ἀκοντίσσι δὲ ἐπικαύτοισι γυρεόμενοι. Ἀρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσάγην τὸν Ὀαρίζου.

LXVI. Arii arcubus quidem instructi erant Medicis; reliqua similia Bactriis habebant. Dux autem Ariorum Sisannes fuit, Hydarnis filius. (2) Parthi, et Chorasmii, et Sogdi, et Gandarii, et Dadicæ, eodem modo instructi militabant atque Bactrii. Horum hi erant duces: Parthis et Chorasmii præfuit Artabazus, Pharnacis filius; Sogdis Azanes, Artæi filius; Gandariis et Dadicis Artyphius, filius Artabani.

LXVII. Caspii sisyrnas (*penulas villosas*) induti militabant, et arcus habebant pro populi more ex arundine factos, atque acinacas. Hi quidem ita instructi erant, duces habentes Ariomardum, Artyphii fratrem. (2) Sed Sarangæ pictis ornati vestibus erant, caligasque habebant genu usque pertinentes, arcus vero et hastas Medicas. Dux eorum Pherendates fuit, Megabazi filius. (3) Pactyes sisyrnis erant induti, arcusque indigenas et pugiones habebant. Præfuit his Artyntes, Ithamatis filius.

LXVIII. Utii et Myci et Paricanii eodem modo, quo Pactyes, erant, instructi. Duces eorum hi erant: Utiorum et Mycorum, Arsamenes, Darii filius; Paricaniorum vero Siromitres filius Ceobazi.

LXIX. Arabes, sagis, quas vocant zeiras, induti succinctis, dextro humero arcus prælongos gestabant, qui in utramque intendi partem poterant. (2) Æthiopes, pardorum leonumque pellibus amicti, arcus ex palmæ spathæ (*ramis quibus folia insident*) habebant prælongos, quatuor non minus cubitum; tela vero, his imponenda, brevia, quæ loco ferri lapide acuto erant præfixa, quo etiam sigilla inculpant. Hastas præterea habebant, cornu dorcadis acuminato præfixas in lanceæ modum: habuere vero etiam clavas nodosas. Corporis dimidium, in pugnam prodeuntes, creta dealbatum habebant, dimidium minio pictum. (3) Arabum et Æthiopum supra Ægyptum incolentium dux fuit Arsames, Darii et Artystonæ filius, Cyri filius; quam Darius uxorem maxime amaverat, effigiemque ejus auream faciendam curaverat malleo ductam. Arsames igitur Æthiopibus supra Ægyptum incolentibus et Arabibus præfuit.

LXX. Orientales vero Æthiopes (nam duplex Æthiopum genus militabat) cum Indis erant locati, forma quidem ab alteris non diversi, sed lingua solum et capillis. Orientales enim Æthiopes rectos habent capillos, Libyci vero crispis maxime omnium hominum. (2) Asiatici hi Æthiopes cæteroquin pari fere modo atque Indi erant instructi, caput autem tectum habebant pelle equina de capite equi detracta cum auribus et juba, ita ut ipsa juba pro crista esset, aures autem equi firmiter erectæ starent: pro acutis autem, gruum pellibus corpora tegebant.

LXXI. Afri pellibus induti incedebant, jaculis utentes adustis. Dux eorum Massages fuit, Oarizi filius.

LXXII. Παρλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπίδας δὲ μικράς, αἰχμάς δὲ οὐ μεγάλας, πρὸς δὲ ἀκόντια καὶ ἐγγχειρίδια, περὶ δὲ τοὺς πόδας πέδιλα ἐπιχώρια ἐς μέσῃ κνήμην ἀνατείνοντα. (2) Αἶγυες δὲ καὶ Ματιηνοὶ καὶ Μαριανδουνοὶ τε καὶ Σύριοι τὴν αὐτὴν ἔχοντες Παρλαγός ἐστρατεύοντο· οἱ δὲ Σύριοι οὗτοι ὑπὸ Περσέων Καππαδόκαι καλεῦνται. (3) Παρλαγόνων μὲν νυν καὶ Ματιηνῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδρου ἦρχε, Μαριανδονῶν δὲ καὶ Αἰγύων καὶ Σύρων Γωβρύης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀρτυστώνης.

LXXIII. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτω τῆς Παρλαγονικῆς σκευὴν εἶχον, ὀλίγον παραλλάσσοντες. Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Βρίγες χρόνον δσον Εὐρωπῆται ἰόντες σύνοικοι ἔσαν Μακεδόσι, μεταβάλλοντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὐνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. (2) Ἀρμένιοι δὲ κατὰ περ Φρύγες ἐσεσάγατο, ἔόντες Φρυγῶν ἀποικοι. Τούτων συναμφοτέρων ἦρχε Ἀρτόχμις Δαρείου ἔχων θυγατέρα.

LXXIV. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτω τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον ὄπλα. Οἱ δὲ Λυδοὶ Μηλιῶνες ἐκαλεῦντο τὸ πάλαι, ἐπὶ δὲ Λυδοῦ τοῦ Ἄττος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην, μεταβαλόντες τὸ οὐνομα. (2) Μυσοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ μικράς, ἀκοντίοισι δὲ ἐχρέοντο ἐπικαύτοισι. Οὗτοι δὲ εἰσι Λυδῶν ἀποικοι, ἀπ' Οὐλύμπου δὲ οὐρεος καλεῦνται Οὐλυμπινοί. Λυδῶν δὲ καὶ Μυσῶν ἦρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνηος, δς ἐς Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἅμα Δάτι.

LXXV. Θρήκες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἄλωπεχίας ἔχοντες ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα κιθῶνας, ἐπὶ δὲ ζειράς περιβεβλημένοι ποικίλας, περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας πέδιλα νεβρῶν, πρὸς δὲ ἀκοντίᾱ τε καὶ πέλτας καὶ ἐγγχειρίδια μικρά. (2) Οὗτοι δὲ διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βιθυνοί, τὸ δὲ πρότερον ἐκαλεῦντο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκόντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἔξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἡθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν. Θρηκῶν δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἦρχε Βασσάκης ὁ Ἀρταβάνου.

LXXVI. ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας εἶχον μικράς, καὶ προβόλους δύο λυκιοεργέας ἕκαστος εἶχε, ἐπὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι ὧτά τε καὶ κέρεια προσῆν βοὸς χάλκεα, ἐπῆσαν δὲ καὶ λόφοι· τὰς δὲ κνήμας ῥάκας φονικέοισι κατελλίχματο. Ἐν τούτοις τοῖσι ἀνδράσι Ἀρεός ἐστὶ χρηστήριον.

LXXVII. Καβηλῆες δὲ οἱ Μητιῶνες, Λασόνιοι δὲ καλούμενοι, τὴν αὐτὴν Κίλιξιν εἶχον σκευὴν, τὴν ἐγὼ, ἐπεὶν κατὰ τὴν Κιλικίων τάξιν διεξῶν γένωμαι, τότε σημανέω. (2) Μιλῶναι δὲ αἰχμάς τε βραχέας εἶχον καὶ εἴματα ἐνεπεπορπέατο· εἶχον δὲ αὐτῶν τάχα μετεξέτεροι Λύκιοι, περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας. Τούτων πάντων ἦρχε Βάδρης ὁ Ὑσάνεος.

LXXVIII. Μόσχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ζυλῖνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμάς μικράς·

LXXII. Paphlagones militabant in capite galeas gestantes plexas : scuta eisdem exigua erant, et hastæ non magnæ; adhæc jacula et pugiones; pedibus inductæ caligæ, ad mediam tibiam adscendentes. (2) Ligyes et Matieni et Mariandyni et Syri eodem modo, atque Paphlagones, instructi militabant. Syri autem hi a Persis Cappadoces vocantur. (3) Et dux quidem Paphlagonum et Matienorum fuit Dotus, Megasidri filius; Mariandynorum vero et Ligyum et Syrorum, Gobryas, Darii filius et Artystonæ.

LXXIII. Phryges similiter atque Paphlagones erant armati, exigua differentia. Hic populus, ut Macedones affirmant, quamdiu in Europa cum Macedonibus habitavit, Briges nominabatur : qui postquam in Asiam transierunt, mutato una cum sede eorum nomine, Phryges sese adpellarunt. (2) Armenii, eodem modo quo Phryges, instructi erant, quum quidem sint Phrygum coloni. Ambo- bus simul præerat Artochmes, Darii gener.

LXXIV. Lydorum armatura simillima Græcænicæ erat. Hi Lydi, quum olim Mæones fuissent nominati, deinde a Lydo, Atys filio, nomen invenerunt et prius mutarunt. (2) Mysi in capite galeas gestabant sui generis, clypeis utentes brevibus, jaculis autem adustis. Lydorum hi sunt coloni, et ab Olympo monte Olympieni vocantur. Lydis Mysisque præerat Artaphernes, Artaphernis illius filius, qui cum Dati Marathonem invasit.

LXXV. Thraces militantes caput pelle vulpina tectum habebant, circa corpus tunicam et tunicæ superinductum sagum (zeiran) variegatum; circum pedes et crura caligas ex hinnulorum corio; adhæc jacula et peltas et breves pugiones. (2) Hi, postquam in Asiam transierunt, Bithyni nominati sunt; prius vero, ut ipsi aiunt, Strymonii vocabantur, quum ad Strymonem habitarent : sedibus suis autem pullos fuisse aiunt a Teucris et Mysis. Thracibus his Asiaticis præfuit Bassaces, Artabani filius.

LXXVI. [Chalybes?] parmas habebant exiguas ex bovino corio, et bina quisque venabula in Lycia confecta; et capitibus impositas galeas æneas, et super his aures et cornua bovis ex ære, itemque cristas; tibias pannis purpureis habebant involutas. Apud hunc populum est Martis oraculum.

LXXVII. Cabelenses Mæones, qui Lasonii vocantur, eodem quo Cilices cultu erant instructi; quem cultum tunc indicabo, quum in enarrationis hujus ordine ad Cilices pervenero. (2) Milyæ brevia habebant spicula, et vestes fibulis substrictas; nonnulli eorum arcus habebant Lycios; capita autem galeis tecta coriaceis. His omnibus præfuit Badres, Hystanis filius.

LXXVIII. Moschi capitibus impositas habebant galeas ligneas, parmas et hastas breves, sed ferrum hastarum

λόγῃ δὲ ἐπῆσαν μεγάλοι. Τιβαρηνοὶ δὲ καὶ Μάκρωνες καὶ Μοσύνιοι κατὰ περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. (2) Τούτους δὲ συνέτασσον ἄρχοντες οἷδε, Μόσχος μὲν καὶ Τιβαρηνοῦς Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμερδίδος τοῦ Κύρου, Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσυνοῖκος Ἀρταύκτης ὁ Χερσμίς, ὃς Σηστόν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπετρόπευε.

LXXIX. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια πλεκτὰ εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας σιμυκρὰς καὶ ἀκόντια. (2) Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ζύλινα, ἀσπίδας δὲ ὁμοδοίνας σμικρὰς, αἰγμάς τε βραχέας, πρὸς δὲ καὶ μαχαίρας εἶχον. Μαρῶν δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιος. (3) Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες κατὰ περ Κόλχοι ὠπλισμένοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε.

LXXX. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνηα τὰ ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπόμμενα, νήσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλευμένους κατοικίζε βασιλεὺς, ἀρχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθιῖν τε καὶ ὄπλα. (2) Τούτων δὲ τῶν νησιωτῶν ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλῃ στρατηγέων δευτέρῳ ἔτει τούτων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ.

LXXXI. Ταῦτα ἦν τὰ κατ' ἡπειρον στρατευόμενα ἔθνηα καὶ τεταγμένα ἐς τὸ πεζόν. Τούτου ὢν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἱ περ εἰρέεσσι, καὶ οἱ διατάξαντες καὶ ἐξαριθμησάντες οὗτοι ἔσαν, καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδέξαντες, ἐκατοντάρχας δὲ καὶ δεκάρχας οἱ μυριάρχοι. Τελείων δὲ καὶ ἐθνέων ἔσαν ἄλλοι σιμάντορες. Ἔσαν μὲν δὴ οὗτοι οἱ περ εἰρέεσσι ἄρχοντες.

LXXXII. Ἐστρατήγεον δὲ τούτων τε καὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ Μαρδονίος τε ὁ Γωθρύειος καὶ Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου τοῦ γυνῆν θεμένου μὴ ἐστρατεύεσθαι ἐπὶ τῇ Ἑλλάδι καὶ Σμερδομένους ὁ Ὀτάνειος, Δαρείου ἀμφοτέρω οὗτοι ἀδελφεῶν παῖδες, Ξέρξης δὲ ἐγίνοντο ἀνεψιοὶ, καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης παῖς καὶ Γέργης ὁ Ἀρίζου καὶ Μεγάβυζος ὁ Ζωπύρου.

LXXXIII. Οὗτοι ἔσαν στρατηγοὶ τοῦ σύμπαντος πεζοῦ χωρὶς τῶν μυρίων· τῶν δὲ μυρίων τούτων Περσέων τῶν ἀπολεγεμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης ὁ Ὑδάρνης, ἐκαλεῖντο δὲ ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ τοῦδε· εἴ τις αὐτῶν ἐξέλιπε τὸν ἀριθμὸν ἢ θανάτῳ βιηθείς ἢ νόσῳ, ἄλλος ἀντὶ ἀραίρητο, καὶ ἐγίνοντο οὐδαμὰ οὔτε πλεῖνες μυρίων οὔτε ἐλάσσονες. (2) Κόσμον δὲ πλείστον παρέιχοντο οἱ πάντων Πέρσαι, καὶ αὐτοὶ ἥριστοι ἔσαν. Σκευὴν μὲν τοιαύτην εἶχον ἡπὲρ εἰρηταί, χωρὶς δὲ χρυσόν τε πολλὸν καὶ ἄφθονον ἔχοντες ἐνέπρεπον. Ἀρμαμάξας τε ἅμα ἦγοντο, ἐν δὲ παλακάς καὶ θεραπῆν πολλὰν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένην. Σῖτα δὲ σπῖ, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτῶν, κάμηλοι τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

LXXXIV. Ἴππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνηα πλὴν οὐ

erat praelongum. Tibareni et Macrones et Mosynæci militabant similiter atque Moschi armati. (2) Ordinabant hos autem hi duces : Moschos et Tibarenos Ariomardus, Darii filius et Parmyis, filiae Smerdis, Cyri neptis : Macronas vero et Mosynæcos Artayctes, filius Cherasmis, qui Sesto ad Hellespontum præfectus erat.

LXXIX. Mares in capitibus galeas gestabant suo more plexas, parmas breves coriaceas habebant, et jacula. (2) Colchi ligneas galeas in capitibus habebant, parvas parmas ex cruda bovis pelle, hastas breves; adhæc etiam gladios. Marum et Colchorum dux fuit Pharandates, Teaspis filius. (3) Alarodii et Saspies similiter Colchis armati militabant : præfuitque his Masistius, Siromitræ filius.

LXXX. Insulani populi, qui castra sequebantur, ex illis Maris Rubri insulis, in quibus rex sedes adsignat his qui Anaspasti (*transportati*) vocantur, veste atque armis utebantur simillimis Medicis. (2) Insulanis his præfuit Mardontes Bagæi filius, qui altero post hæc anno dux apud Mycalen in prælio cecidit.

LXXXI. Hi igitur sunt populi, qui in continente, et quidem pedibus, militabant. Et pedestribus his copiis præfuerunt viri quos dixi : qui et ordinaverunt eos et eorum numerum inierunt, et chiliarchas et myriarchas (*millium et decem millium duces*) nominarunt : hecatontarchas vero et decadarchas (*centuriones et decuriones*) nominarunt myriarchæ. Jam singulorum agminum populorumque alii quidem fuerant etiam duces minores; sed hi sub imperio erant eorum quos commemoravi.

LXXXII. His ipsis vero, et universo pedestri exercitui, præfecti erant Mardonius, Gobryæ filius, et Tritantæchmes, Artabani illius, qui pro sententia dixerat non esse bellum inferendum Græciæ, et Smerdomenes, Otanis filius; (duo hi, Darii ex fratribus nepotes, Xerxis erant consobrini;) et Masistes, Darii et Atossæ filius, et Gergis Arizi, et Megabyzus Zopyri.

LXXXIII. Hi universo pedestri exercitui præerant, exceptis decem millibus. His enim selectis decem millibus Persarum Hydarnes præfuit, Hydarnis filius. Vocabantur autem hi Persæ Immortales, hac de causa : quando ex illorum numero aliquis defecit aut morte aut morbo coactus, alius in ejus locum jam delectus erat vir, ut semper essent decies mille, nec plures nec pauciores. (2) Præcipuo autem inter omnes cultu eminebant Persæ, et fortissimi hi erant. Armatura ea fuit quam dixi; præterea vero auro multo et copioso fulgebant. Pellices etiam secum hi ducebant carpentis vectas, et frequens famulitium pulcre ornatum : eisdemque, seorsum a cæteris militibus, cameli et jumenta commeatibus vehabant.

LXXXIV. Equis quidem vehuntur omnes isti populi.

πάντα παρείχτο ἵππον, ἀλλὰ τσάδε μούνα· Πέρσαι μὲν τὴν αὐτὴν ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτῶν· πλὴν ἐπὶ τῆσι κεφαλῇσι εἶχον μετεξέτεροι αὐτῶν καὶ χάλκεα καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα.

6 LXXXV. Εἰσὶ δὲ τινες νομάδες ἄνθρωποι Σαγάρ-
τιοι καλούμενοι, ἔθνος μὲν Περσικὸν καὶ φωνῇ, σκευὴν
δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποικημένην τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς
Πακτυκῆς· οἱ παρίεντο μὲν ἵππον ὀκτακισχίλιον,
ὅπλα δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε χάλκεα οὔτε σιδήρεα
11 ἔξω ἐγγυριδιῶν, χρεόνται δὲ σείρῃσι πεπλεγμένῃσι ἐξ
ἱμάντων. (2) Ταῦτῃσι πίσυνοι ἔρχονται ἐς πόλεμον
ἢ δὲ μάχῃ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἥδε· ἐπεὶ ἀν συμμί-
σῃσι τοῖσι πολέμιοις, βάλλουσι τὰς σειράς ἐπ' ἄκρῳ
βρόχους ἔχουσας· ὅτε δ' ἂν τύγῃ, ἣν τε ἵππου ἦν τε
16 ἀνθρώπου, ἐπ' ἐωυτὸν ἔλκει· οἱ δὲ ἐν ἔρκεσι ἐμπαλασ-
σόμενοι διαφθείρονται. Τούτων μὲν αὕτη ἡ μάχῃ,
καὶ ἐπετετάχατο ἐς τοὺς Πέρσας.

LXXXVI. Μηδοὶ δὲ τὴν περ ἐν τῷ πεζῷ εἶχον
σκευὴν, καὶ Κίσσιοι ὡσαύτως. (2) Ἰνδοὶ δὲ σκευὴ μὲν
20 ἐσεσάχατο τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πεζῷ, ἤλαυνον δὲ κέλῃ-
τας καὶ ἄρματα· ὑπὸ δὲ τοῖσι ἄρμασι ὑπῆσαν ἵπποι
καὶ ὄνοι ἄγριοι. (3) Βάκτριοι δὲ ἐσκευάχατο ὡσαύτως
καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. (4) Λίβυες δὲ
καὶ αὐτοὶ κατὰ περ ἐν τῷ πεζῷ· ἤλαυνον δὲ καὶ οὗτοι
26 πάντες ἄρματα. (5) Ὡς δ' αὖτως Κάσπειροι καὶ Πα-
ρικάνιοι ἐσεσάχατο ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀρά-
βιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ πεζῷ,
ἤλαυνον δὲ πάντες καμήλους ταχυτῆτα οὐ λειπομένους
ἵππων.

30 LXXXVII. Ταῦτα τὰ ἔθνεα μούνα ἵππευε, ἀριθμὸς
δὲ τῆς ἵππου ἐγένετο ὀκτὼ μυριάδες, πάρεξ τῶν καμή-
λων καὶ τῶν ἁρμάτων. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἱππείας ἐτε-
τάχατο κατὰ τελεξ, Ἀράβιοι δὲ ἐσχατοὶ ἐπετετάχατο·
ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὐτὶ ἀνεγομένῃν τὰς καμήλους,
36 ὕστεροι ἐτετάχατο, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἱππικόν.

LXXXVIII. Ἱππαρχοὶ δὲ ἔσαν Ἀρμαμύθρης τε
καὶ Τίθαιος Δάτιος παῖδες. Ὁ δὲ τρίτος σφι συνίπ-
παρχος Φαρνούχης κατελείπετο ἐν Σάρδισι νωσέων.
(2) Ὡς γὰρ ὠρμύοντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέ-
40 πεσε ἀνεθέλητον· ἐλαύνοντι γάρ οἱ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ
ἵππου ὑπέδραμε κύων, καὶ ὁ ἵππος οὐ προΐδων ἐφοβήθη
τε καὶ στὰς ὀρθὸς ἀπεσείστατο τὸν Φαρνούχῃ, πεσὼν
δὲ αἵματά τε ἤμειε καὶ ἐς φθίσιν περιῆλθε ἡ νοῦσος. (3)
Τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐποίησαν οἱ οἰκέται
46 ὥς ἐκέλευε· ἐς τὸν χώρον ἐν τῷ περ κατέβαλε τὸν δε-
σπότεα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ
σκεῖλα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμο-
νίας.

LXXXIX. Τῶν δὲ τριτρέων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο
50 ἑπτὰ καὶ διηκόσιαι καὶ χίλιαι, παρίεντο δὲ αὐτὰς
οἶδε, Φοίνικες μὲν σὺν Συρίοις τοῖσι ἐν τῇ Παλαι-
στίνῃ τριηκοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κε-
φαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτω πεποικημένας τρόπον
τὸν Ἑλληνικόν, ἐνδεδυκότες δὲ θώρηκας λινέους, ἀσπί-

at non omnes equitatum contulere, sed hi soli : Persae, eodem modo armati atque pedites ipsorum, nisi quod ho-
rum nonnulli in capitibus partim aenea partim ferrea opera
gestabant malleo ducta.

LXXXV. Sunt porro homines nomades Sagartii nomi-
nati, populus quidem Persicus, et lingua Persica utens,
cultu vero inter Persicum et Pacticum medio. Hi equitum
contulerant octo millia : arma autem illis non sunt in usu, nec
aenea, nec ferrea, praeterquam pugiones. Utuntur vero funi-
bus e loris plexis : (2) quibus fidentes in bellum profisciscun-
tur. Est autem pugnae genus horum hominum huiusmodi :
quando cum hostibus congrediuntur, projiciunt funes,
quorum in extremitate laquei sunt : quidquid preheudit
funis, sive equus sit, sive homo, id ad se trahit eques : et
ille laqueo implicatus interficitur. Talis horum pugna est ;
locati autem erant cum Persis.

LXXXVI. Medi equites eodem modo, quo pedites, in-
structi erant : itemque Cissii. (2) Indorum item cultus
et arma eadem atque peditum ; habebant autem et equos
sellarios et currus : juncti autem currus erant partim equis,
partim asinis silvestribus. (3) Bactriorum quoque cultus
equitum idem ac peditum : pariterque Caspiorum. (4) Li-
byes item, qui cum equis aderant, eodem cultu atque pe-
dites erant instructi ; sed hi quidem cuncti currus agebant.
(5) Caspiorum etiam et Paricaniorum et Arabum equitum
cultus et arma nihil a peditibus differebant : sed Ara-
bes omnes camelis vehebantur, qui celeritate non cedunt
equis.

LXXXVII. Hi ergo soli populi equitatum contulerant.
Numerus vero equitum octoginta milium fuit, exceptis ca-
melis et curribus. Et reliqui quidem equites turmatim ordi-
nati erant ; Arabes vero postremi, erant locati, hac de
causa postremi, ne equi consternerentur : camelos enim
agerrime patiuntur equi.

LXXXVIII. Equitalui praefecti erant Harmamithres et
Tithaeus, Datis filii. Collega horum Pharnuches, tertius
praefectus equitum, ob morbum Sardibus erat relictus : (2)
quum enim Sardibus egredieretur exercitus, tristis huic ca-
sus acciderat. Dum equo velitur, sub pedes equi intercur-
rit canis : et equus, qui illum non prospexerat, consternatus
rectum sese erigit, et Pharnuchem excutit ; qui humum
prolapsus sanguinem evomuit, et in plithisin morbus transiit.
(3) Equum autem statim initio ea poena adfecerunt
famuli, quam herus jussit : in eum locum deducto, ubi he-
rum excusserat, crura in genibus praeciderunt. Ita Phar-
nuches praefectura equitum excidit.

LXXXIX. Triremes numero fuere mille ducentae et se-
ptem : quas praebuerant hi populi : Phoenices, cum Syris
Palestinae, trecentas ; quorum armatura huiusmodi erat :
capita galeis tecta, similibus maxime Graecanicis galeis ;
circa corpus thoraces lintei ; tum clypeos habebant quorum

δας δὲ ἴτους οὐκ ἐχούτας εἶχον καὶ ἀκόντια. (2) Οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἴκεον, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες τῆς Συρίας οἰκέουσι τὰ παρὰ θάλασσαν τῆς δὲ Συρίας τοῦτο
 5 τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν Παλαιστίνη καλεῖται. (3) Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρείχοντο διηκοσίας. Οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι κράνεα χηλεῦτά, ἀσπίδας δὲ κοίλας, τὰς ἴτους μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρυ
 10 αὐτῶν θεωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐστάλατο.

XC. Κύπριοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε· τὰς μὲν κεφαλὰς εἰλίσσας
 15 μίτρῃσι οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες. (2) Τούτων δὲ τσάδε ἔθνεα ἔστι, οἱ μὲν ἀπὸ Σαλαμίνος καὶ Ἀθηναίων, οἱ δὲ ἀπ' Ἀρκαδίας, οἱ δὲ ἀπὸ Κύνου, οἱ δὲ ἀπὸ Φοινίκης, οἱ δὲ ἀπ' Αἰθιοπίας, ὧς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι.

XCI. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρείχοντο νέας. Οὗτοι
 20 δ' αὖ περὶ μὲν τῆσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια, λαίσχια τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων, ὠμοδοῦντες πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρηνέους ἐνδεδουκότες· δύο δὲ ἀκόντια ἑκαστος καὶ ἕξος εἶχον, ἀγχοτάτω τῆσι Αἰγυπτίῃσι μαχαίρῃσι πεποιημένα. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπα-
 25 χαιοὶ ἐκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγῆνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. (2) Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρείχοντο νέας Ἑλληνικοῖσι δπλοισι ἐσκευασμένοι· οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοι εἰσὶ τῶν ἐκ Τροίης ἀποσκευασθέντων ἅμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι.

XCII. Λύκιοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα θεωρηκοφόροι τε ζόντες καὶ κνημιδοφόροι, εἶχον δὲ τόξα
 30 κράνηα καὶ διστοὺς καλαμίνους ἀπτέρους καὶ ἀκόντια, ἐπὶ δὲ αἰγὸς δέρματα περὶ τοὺς ὤμους αἰωρούμενα, περὶ δὲ τῆσι κεφαλῇσι πῖλους πετεινοὶς περικεσφαμένους· μένους ἔγχειρίδια δὲ καὶ δρέπανα εἶχον. (2) Λύκιοι δὲ Τερμολοὶ ἐκαλεῦντο ἐκ Κρήτης γεγονότες, ἐπὶ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίωνος ἀνδρὸς Ἀθηναίου ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην.

XCIII. Δωριεῖς δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τριήκοντα πα-
 40 ρεῖχοντο νέας, ἐχοντές τε Ἑλληνικὰ δπλα καὶ γεγονότας ἀπὸ Πελοποννήσου. (2) Κῆρες δὲ ἐβδομήκοντα παρείχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες ἐσταλμένοι, εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ ἔγχειρίδια. Οὗτοι δὲ οἵτινες πρότερον ἐκαλεῦντο, ἐν τοῖσι πρώτοις
 45 τῶν λόγων εἰρηται.

XCIV. Ἴωνες δὲ ἑκατὸν νέας παρείχοντο ἐσκευασμένοι ὥς Ἑλλήνες. Ἴωνες δὲ ὅσον μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον τὴν νῦν καλυμένην Ἀχαϊήν, καὶ
 50 πρὶν δὲ Δαναόν τε καὶ Εὐσθὸν ἀπικέσθαι ἐς Πελοπόννησον, ὥς Ἑλλήνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Πελασγοὶ Αἰγιάλεες, ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Εὐσθίου Ἴωνες.

XCV. Νησιῶται δὲ ἑπτακαίδεκα παρείχοντο νέας ὠπλισμένοι ὥς Ἑλλήνες, καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἴωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ

orae ferro non erant munitae, et jacula. (2) Phœniceis hi, ut aiunt ipsi, olim ad mare Rubrum habitaverant : illinc transgressi, nunc Syriæ oram maritimam incolunt. Syriæ autem hic tractus omnis, usque ad Ægyptum, Palæstina vocatur. (3) Ægyptii naves præbuerant ducentas. Hi plexas sive nexilles gestabant galeas, scuta cava, quorum orni multo ferro erant munitæ, hastas ad navalem pugnam comparatas, et ingentes bipennes. Multitudo eorum thoraces gestabant, magnosque gladios habebant. Talis horum armatura erat.

XC. Cyprii naves præbuerant centum et quinquaginta, hoc modo armati : reges eorum caput mitra obvolutum habebant : reliqui tunicas gestabant : cætera vero ut Græci. (2) Sunt autem Cypriorum plures populi : alii Salamine et Athenis oriundi ; alii ex Arcadia ; alii ex Cythno ; alii e Phœnice ; alii ex Æthiopia, ut ipsi Cyprii adfirmant.

XCI. Cilices centum contulerant naves. Hi capita galeæ tecta habebant vernaculis, pro scutis parmulas gestabant ex crudo bovino corio confectas, tunicas induti laneas : bina quisque jacula habebat, et ensem Ægyptiaco maxime gladio similem. Hi antiquitus Hypachæi nominati erant : dein a Cilice, Agenoris filio, viro Phœnice, nomen invenerunt. (2) Pamphyli triginta naves præbuerant, Græcicis armis instructi. Sunt autem hi Pamphyli Trojanorum posterii illorum, qui cum Amphilocho et Calchante disiecti fuere.

XCII. Lycii quinquaginta præbuerant naves, thoracibus et ocreis instructi. Arcus habebant ex cornu arbore, sagittas arundineas non alas, et jacula : ex humeris eorum pelles pendebant caprinæ : capitibus impositi pilei pennis circumcirca coronati : præterea pugionibus et falcibus armati erant. (2) Erant vero Lycii ex Creta oriundi, Termilæ olim nominati, deinde a Lyco, Pandionis filio, viro Atheniensi, invenere nomen.

XCIII. Dorienses Asiatici triginta naves contulerant, Græcanico more armati, ex Peloponneso oriundi. (2) Ceres septuaginta naves præbuerant, falcibus et pugionibus armati, cæteroquin vero Græcanico more instructi. His quodnam antiquitus fuerit nomen, in superiori harum Historiarum parte dictum est.

XCIV. Iones centum contulerant naves, eodem modo instructi atque Græci. Iones, quamdiu in Peloponneso eam regionem, quæ nunc Achaia vocatur, incoluerant, priusquam Danaus et Xuthus in Peloponnesum advenissent, ut Græci aiunt, Pelasgi Egialees (id est, littorales) vocabantur : deinde ab Ione, Xuthi filio, nomen invenerunt.

XCV. Insulani septemdecim contulerant naves, eodem modo armati atque Græci. Etiam hic Pelasgicus est populus, qui deinde Ionicus eadem ratione nominatus est atque

οὐ δωδεκαπόλεις Ἴωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν. (2) Αἰολέες δὲ ἐξήκοντα νέας παρείχοντο, ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἑλληνες καὶ τὸ πάλαι καλούμενοι Πελασγοί, ὡς Ἑλλήνων λόγος. (3) Ἑλλησπόντιοι δὲ πλὴν Ἀβυδηνῶν (Ἀβυδηνοῖσι γὰρ προστετέτακτο ἐκ βασιλείας κατὰ χώραν μένουσι φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων), οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι παρείχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἑλληνες· οὗτοι δὲ Ἴωνων καὶ Δωριέων ἀποικοί.

10 XCVI. Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ Σάκαι. Τούτων δὲ ἀρίστα πλωούσας παρείχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων Σιδώνιοι. (2) Τούτοις πᾶσι καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοις αὐτῶν ἐπῆσαν ἐκάστοις ἐπιγύριοι ἡγεμόνες, τῶν ἐγὼ, 15 οὐ γὰρ ἀναγκάζει ἐξέρρουμαι ἐς ἱστορίας λόγον, οὐ παραμύνηται οὔτε γὰρ ἔθνος ἐκάστου ἐπάξιον ἔσαν οἱ ἡγεμόνες, ἔν τ' ἔθνεϊ ἐκάστῳ ὅσαι περ πόλεις τοσούτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. (3) Εἵποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοί, ἀλλ' ὅσπερ οἱ ἄλλοι στρατευόμενοι δοῦλοι, ἐπεὶ στρα- 20 τηγοὶ οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος καὶ ἄρροντες τῶν ἐθνῶν ἐκάστων, ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαται μοι.

XCVII. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον αὖτε, Ἀριαβίγνης τς δὲ Δαρείου καὶ Πηρξάσπης δὲ Ἀσπαθίνεω καὶ 25 Μεγαβάρος δὲ Μεγαβάτew καὶ Ἀχαιμένης δὲ Δαρείου, τῆς μὲν Ἰάδος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς Ἀριαβίγνης δὲ Δαρείου τε παῖς καὶ τῆς Γωβρύεω θυγατρός· (2) Αἰγυπτίων δὲ ἐστρατήγες Ἀχαιμένης Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφός, τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατή- 30 γον οἱ δύο. Τριηκόντεροι δὲ καὶ πενηκόντεροι καὶ χέρουροι καὶ ἱππαγωγά πλοῖα σμικρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἐφάνη τρισχίλια.

XCVIII. Τῶν δὲ ἐπιπλωόντων μετὰ γε τοὺς στρατηγούς οἵτε ἔσαν οἱ οὐνομαστότατοι, Σιδώνιος Τετρά- 35 μνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Μάπην Σιρώμου, καὶ Ἀράδιος Μέρβαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συέννης Ὀρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνήσκος Σίκα, καὶ Κύπριοι Γόργος τε Χέρσιος καὶ Τιμώναξ δὲ Τιμαγόρει, καὶ Καρίων Ἰστιάος τε δὲ Τύμνεω καὶ Πίγρης 40 δὲ Σελδώμου καὶ Δαμασθίου δὲ Κανδαύλειω.

XCIX. Τῶν μὲν νυν ἄλλων οὐ παραμύνηται ταξιαρχέων ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος, Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θῆμα ποιεῦμαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσα- 45 μένης γυναικὸς, ἥτις ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ τε ἔχουσα τὴν τυραννίδα καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νενηίω ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρητῆς ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς ὅσους οἱ ἀναγκαίης. (2) Οὐνόμα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμιος, γένος δὲ ἐξ Ἀλικαρνησοῦ τὰ πρὸς πατρός, τὰ μητρόθεν δὲ Κρήσσα. 50 Ἦγεμόνευε δὲ Ἀλικαρνησέων τε καὶ Κῶων καὶ Νισυρίων τε καὶ Καλυδνίων, πάντε νέας παρεχομένη. (3) Καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετὰ γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρείχετο, πάντων δὲ τῶν συμμάχων γνώμας ἀρίστας βασιλεῖ ἀπεδέξατο. (4) Τῶν δὲ κατέ-

illi duodecim civitatum Iones Athenis oriundi. (2) Aiolenses sexaginta praebeuerant naves, eodem modo atque Graeci armati : et hi quoque olim Pelasgi nominati, ut Graeci memorant. (3) Hellespontii, exceptis Abydenis : nam Abydenis imperaverat rex ut domi manerent, et pontes custodirent : ceteri igitur ex Ponto expeditionis huius socii naves contulerant centum, eodem modo instructi ac Graeci. Sunt autem hi Ionum et Doriensium coloni.

XCVI. In singulis istarum navium erant propugnatores Persae et Medi et Sacae. Quae ex earumdem navium numero optime vehebantur, has praebeuerant Phoenices, et in his prae caeteris Sidonii. (2) Singulorum autem populorum copiis navalibus, perinde atque terrestribus, praerant duces ex popularibus : quorum ego nomina edere, quum nihil necesse sit ad historiae rationem, supersedeo. Nec enim cuique populo duces erant memoratu digni : et, quot in quoque populo civitates, tot etiam duces erant. (3) Sequebantur hi autem non ut duces vere nominati aut praetores, sed ut reliqui militantes servi. Caeterum imperatores penes quos summa fuit imperii, et singulorum populorum duces, quotquot eorum Persae fuerunt, a me dicti sunt.

XCVII. Navalibus autem copiis cum imperio praefecti hi erant : Ariabignes, Darii filius, et Praxaspes Aspathinis, et Megabazus Megabatis, et Achæmenes Darii filius. Ionicis quidem et Caricis copiis Ariabignes praefuit, Darii filius ex filia Gobryae ; (2) Aegyptiis autem Achæmenes, frater Xerxis eodem patre eademque matre natus ; reliquis nauticis copiis duo reliqui. Actuaria autem navigia partim triginta partim quinquaginta remorum, tum cercuros, et equis tranvehendis naves parvas convenisse constat ad tria millia numero.

XCVIII. Eorum qui in hac classe militarunt, secundum imperatores, illustrissimi erant hi : Tetramnestus, Anysi filius, Sidonius ; Mapen, Siromi filius, Tyrius ; Merbalus Agbali, Aradius ; Syennesis, Oromedontis, Cilix ; Cyberniscus, Sicæ filius, Lycius ; Gorgus, Chersis filius, et Timonax Timagoræ, uterque Cyprius ; tres Cares, Histiaus, Tynnus filius, Pigres Seldomi, et Damasithymus, Candaulis filius.

XCIX. Reliquos ordinum duces silentio praetereo ; nec enim necesse est mihi hos commemorare, excepta Artemisia muliere, quam fuisse huius belli Graeciae illati sociam demiror. Haec enim, mortuo marito, quum ipsa regnum teneret, filiumque haberet adolescentem, animi impetu roboreque elata, expeditioni huic sociam sese, nulla necessitate adacta, adjunxit. (2) Nomen igitur huic Artemisia fuit, pater Lygdamnis ; paternum genus ex Halicarnasso, maternum ex Creta. Imperavit illa Halicarnassensibus, Cois, Nisyriis et Calydniis ; praebeueratque naves quinque, (3) quae navium omnium universae classis, post Sidonias, praestantissimae erant. Eadem apud regem optimas praesociis omnibus sententias dixit. (4) Quibus civitatibus imperasse

λεξα πολλῶν ἡγεμονεύειν αὐτήν, τὸ ἔθνος ἀποραίνει πᾶν ἰὸν Δωρικόν, Ἀλικαρνησέας μὲν Τροιζηνίους, τοὺς δὲ ἄλλους Ἐπιδαυρίους. Ἐς μὲν τοσόνδε δ ναυτικὸς στρατὸς εἴρηται.

- 6 C. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡριθμήθη τε καὶ διατάχθη ὁ στρατὸς, ἐπεθύμησε αὐτὸς σφραγίσας διεξελάσας θηγήσασθαι. Μετὰ δὲ ἐποίησε ταῦτα, καὶ διεξελάνυνον ἐπ' ἄρματος παρ' ἔθνος ἐν ἑκάστῳ ἐπυθάνετο, καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταί, ἕως ἔξ ἑσχατῶν ἐς ἑσχατὰ ἀπείκετο καὶ 10 τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. (2) Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, τῶν νεῶν κατελυσθεισέων ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα δὲ Ξέρξης μετεκβάς ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς νέα Σιδωνίην ἵζετο ὑπὸ σκηνῇ χρυσῇ καὶ παρέπλωσε παρὰ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν, ἐπειρωτεύων τε ἑκάστας ὁμοίως καὶ τὸν πεζόν 15 καὶ ἀπογραφόμενος. (3) Τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι ἀναγαγόντες ὅσον τε τέσσερα πλέθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀνεκώχεον, τὰς πρῶρας ἐς γῆν τρέψαντες πάντες μετωπηδόν, καὶ ἐξοπλισάντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς ἐς πόλεμον. Ὁ δ' ἐντὸς τῶν πρυμνῶν πλώων ἐθηεῖτο καὶ 20 τοῦ αἰγιαλοῦ.

- CI. Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς νεὸς, μετεπέμψατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος συστρατεύμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καλέσας δ' αὐτὸν εἶρετο τάδε, « ὦ Δημάρητε, νῦν μοι σε ἡδὺ ἐστὶ ἐπεί 25 ρεσθαὶ τὰ ἐθέλω. (2) Σὺ εἰς Ἑλλήν τε, καὶ ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἐξ λόγου ἀπικνεομένων, πόλιος οὐτ' ἐλαχίστης οὐτ' ἀσθενεστάτης. (3) Νῦν ὦν μοι τόδε φράσον, εἰ Ἑλληνες ὑπομένεουσιν χεῖρας ἐμοὶ ἀνταειρόμενοι. Οὐ γάρ, 30 ὡς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' εἰ πάντες Ἑλληνες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἐσπέρας οἰκόντες ἄνθρωποι συλλεγθῆσαν, οὐκ ἀξιόμαχοι εἰσὶ ἐμὲ ἐπινότα ὑπομείναι, μή τί γε μὴ ἐόντες ἄρῃμοι. (4) Ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, δοκίον τι λέγεις περὶ αὐτῶν, πυθέσθαι. » Ὁ μὲν ταῦτα 35 εἰρώτα, δὲ ὁ ὑπολαβὼν ἔφη, « ὦ βασιλεῦ, κότερα ἀληθεῖ ἡ χρήσωμαι πρὸς σέ ἡ ἡδονῇ; » Ὁ δὲ μιν ἀληθεῖ ἡ χρήσασθαι ἐκέλευε, φὰς οὐδὲν οἱ ἀηδέστερον εἶσθαι ἢ πρότερον ἦν.

- CII. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρητος, ἔλεγε τάδε, 40 « βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθεῖ ἡ χρήσασθαι πάντως με κελεύεις ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ σεῦ ἁλώσεται, τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεὶ κοτε σύντροφός ἐστι, ἀρετὴ δὲ ἐπακτός ἐστι, ἀπὸ τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ τῇ διαφρεωμένῃ ἡ 45 Ἑλλάς τὴν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ τὴν δεσποσύνην. (2) Αἰνέω μὲν νυν πάντας τοὺς Ἑλλήνας τοὺς περὶ ἐκείνους τοὺς Δωρικοὺς χώρους οἰκημένους, ἔρχομαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων μόνων, πρῶτα μὲν ὅτι οὐκ ἐστὶ 50 ὅκως κοτὲ σοὺς δεῖξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι, αὐτῶν δὲ ὡς ἀντιώσονται τοὶ ἐς μάχην καὶ ἦν οἱ ἄλλοι Ἑλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. (3) Ἀριθμοῦ δὲ περὶ, μὴ πύθη ὅσοι τινὲς ἐόντες ταῦτα ποιεῖν οἳοὶ τέ εἰσι· ἦν τε γὰρ τύχῃσι ἐξεστρατευμένοι

eam dixi, has omnes Doricæ gentis esse adfirmo. Halicarnassenses nempe, Træzenios : reliquos vero, Epidaurios. Hactenus igitur navales recensui copias.

C. Postquam initus est copiarum numerus, et ordine compositus universus exercitus, cupivit Xerxes eum obeundo lustrare : idque fecit. Curru præter unumquemque populum prætervectus, singula percontabatur, et scribæ scripto consignabant; donec ab una extremitate ad alteram et equitum et peditum pervenit. (2) Deinde navibus in mare deductis, relicto curru navem conscendit Sidoniam, in eaque sub tabernaculo aureo residens præter proras navium prætervectus est, sciscitans de singulis, perinde atque in terrestri exercitu fecerat, et omnia scripto consignari iubens. (3) Naves, ex quadringentorum admodum pedum intervallo a littore abductas, in ancoris tenebant præfecti, proris omnibus continua fronte in terram conversis, propugnatoribus in armis stantibus, velut ad pugnam paratis : et rex spectabat, inter proras et littus navigans.

CI. Ita lustrata classe, Xerxes navi egressus Demaratum vocari iussit, Aristonis filium, expeditionis adversus Græciam socium; eumque, ubi adfuit, his verbis compellavit : « Demarate, nunc me juvat, ex te quæ scire cupio quærere. (2) Tu Græcus es, et, ut ego non ex te solum, sed et ex reliquis Græcis, qui mihi in colloquium veniunt, audio, ex ea civitate es, quæ nec minima est nec infirmissima. (3) Nunc ergo hoc dic mihi, an Græci ausuri sint manus contra me tollere. Nam, ut equidem existimo, ne universi quidem Græci et reliqui ad occidentem habitantes homines, si vires suas cuncti conjungerent, pares forent ad resistendum mihi, præsertim quum non sint inter se concordēs. (4) At cupio tamen etiam ex te, quid sit quod de hoc dicas, cognoscere. » Cui ita interroganti Demaratus respondit : « Utrum, rex, ex veritate tibi dicam, an ad gratiam? » Et ille iussit eum ex veritate dicere, nihilo enim minus illum ob id sibi acceptum fore, quam antea fuisset.

CII. His auditis, Demaratus hæc dixit : « Rex, quoniam ex rei veritate me loqui plane jubes, eaque dicere quæ non mentitum me esse posthac quisquam deprehendat, hoc dico : in Græcia ab omni quidem ætate paupertas habitavit : accessit vero virtus, sapientiæ et legis validæ filia, qua utens Græcia et paupertatem abigit et dominatum. (2) Et laudo quidem Græcos omnes circa terras illas Doricas habitantes : nec vero de cunctis nunc Græcis verba faciam, sed de solis Lacedæmoniiis : quos, primum, dico nequaquam accepturos esse tuas condiciones, servitutem Græciæ proponentes; deinde, obviam illos tibi ituros aio in pugnam, etiam si alii omnes Græci tecum sentirent. (3) Ad numerum autem quod attinet, noli quærere quot sint numero, qui hoc facturi sint : nam sive mille fuerint qui in

χιλιοι, οὗτοι μαχέσονται τοι, ἣν τε ἐλάσσονες τούτων, ἣν τε καὶ πλεῦνες. »

CIII. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης γελάσας ἔφη, « Δημάρητε, οἷον ἐφθέγγασθαι ἔπος, ἀνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῶδε μαχέσασθαι. (2) Ἄγε εἰπέ μοι, σὺ φῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι· σὺ ὦν ἐθαλήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἀνδρας δέκα μάχεσθαι; καίτοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστὶ τοιούτων οἷον σὺ διαιρέεις, σέ γε τὸν ἐκείνων βασιλέα πρέπει πρὸς τὸ διπλήσειν ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. (3) Εἰ γὰρ ἐκείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιος ἐστὶ, σέ δέ γε δίζημαι εἰκοσι εἶναι ἀντάξιον. Καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σὺ εἰρημένος· εἰ δὲ τοιοῦτοί τε ἐόντες καὶ μεγάθεα τοσούτοι ὅσοι σὺ τε καὶ οἱ παρ' ἐμέ φοιτεῖν οὖσι Ἕλλήνων ἐς λόγους αὐτέτε τοσούτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. (4) Ἐπεὶ φέρε ἴδω παντὶ τῷ οἰκῷ· κῶς ἂν δυνάηται χιλιοὶ ἢ καὶ μύριοι ἢ καὶ πεντακισμύριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως καὶ μὴ ὑπ' ἐνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῶδε ἀντιστῆναι; ἐπεὶ τοὶ πλεῦνες περὶ ἑνα ἕκαστον γινόμεθα ἢ χιλιοὶ, ἐόντων ἐκείνων πέντε χιλιάδων. (5) Ὑπὸ μὲν γὰρ ἐνὸς ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον γενοίαντ' ἂν, δειμαίνοντες τούτων, καὶ παρὰ τὴν ἐσωτῶν φύσιν ἀμείνωνες, καὶ ἴοιεν ἀναγκαζόμενοι μάστιγι ἐς πλεῦνας ἐλάσσονες ἐόντες· ἀνειμένον δὲ ἐς τὸ ἐλεῦθερον οὐκ ἂν ποιοῖεν τούτων οὐδέτερα. (6) Δοκέω δὲ ἐγὼ γε καὶ ἀνισωθέντας πληθεῖ χαλεπῶς ἂν Ἕλληνας Πέρσῃσι μούνοισι μάχεσθαι. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τοῦτο ἐστὶ τὸ σὺ λέγεις, ὅτι ἐστὶ γε μέντοι οὐ πολλόν, ἀλλὰ σπάνιον· εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμοφόρων οἱ ἐθελήσουσι Ἕλλήνων ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχεσθαι τῶν σὺ ἐὼν ἀπειρος πολλὰ φλυτρείεις. »

CIV. Πρὸς ταῦτα Δημάρητος λέγει, « ὦ βασιλεῦ, ἀρχῇθεν ἠπιστάμην ὅτι ἀληθεῖ γριώμενος οὐ φίλα τοι ἐρέω· σὺ δὲ ἐπεὶ ἠνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον τὰ κατήκοντα Σπαρτιήτῃσι. (2) Καίτοι ὥς ἐγὼ τυγχάνω τὰ νῦν τὰδε ἐπορογῶς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἐξεπίσταται, οἱ με τιμὴν τε καὶ γέρεα ἀπελόμενοι πατρώϊα ἀπολὶν τε καὶ φυγάδα πεποτήκασι, πατὴρ δὲ ὁ σὸς ὑποδεξάμενος βίον τέ μοι καὶ οἶκον δέδωκε. Οὐκ ὦν οἶκός ἐστι ἀνδρα τὸν σῶφρανα εὖνοιαν φαινομένην διωθέσθαι, ἀλλὰ στέργειν μάλιστα. (3) Ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἷός τε εἶναι μάχεσθαι οὔτε δυοῖσι, ἐκὼν τε εἶναι οὐδ' ἂν μουνουμαχέομαι. Εἰ δὲ ἀναγκαῖη εἴη ἡ μέγας τις ὁ ἐποτρύνων ἀγὼν, μαχόμεν ἂν πάντων ἥδιιστα ἐνὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἕλλήνων ἕκαστος φησὶ τριῶν ἀξίος εἶναι. (4) Ὡς δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἑνα μαχόμενοι οὐδαμῶν εἰσὶ κακίονες ἀνδρῶν, ἀλέες δὲ ἀρίστοι ἀνδρῶν ἀπάντων. Ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες οὐ πάντα ἐλεύθεροὶ εἰσι· ἔπεστι γὰρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν ὑποδεδαιμόνουσι πολλῶν ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σὸς σέ. Ποιεῖσι γὰρ τὰ ἂν ἐκεῖνος ἀνώγει· ἀνώγει δὲ τῷ αὐτῷ αἰεὶ, οὐκ

aciem prodeant, hi tecum congregientur, sive his pauciores sive plures. »

CIII. Quibus auditis, ridens Xerxes ait : « Demarate, quodnam emisisti verbum, mille viros cum tam ingenti exercitu congressuros! (2) Dic mihi, age : ais tu, regem te horum hominum fuisse : voleasne igitur tu e vestigio contra decem pugnare viros? Atqui, si vestri cives cuncti tales sunt, quales tu declaras, decet te regem eorum, ex vestris institutis, cum duplo numero congregi. (3) Nam si illorum quisque denis viris de meo exercitu par est, a te utique postulo ut viginti viris par ais : atque ita demum recte stabit ratio quam tu dicis. Sin, quum tales sitis talique statura, quali tu et alii Græci qui me convenire consueverunt, tanlopere gloriamini, vide ne vana jactatio sit hoc quod dicitis. (4) Age enim, videamus quid probabili ulla ratione fieri possit : quonam tandem pacto mille homines, aut etiam decies, aut denique quinquagies mille, qui cuncti pariter liberi sint, nec unius subjecti imperio : quo pacto, inquam, hi resistere tanto exercitui poterunt? Nam, si sunt illi quinquies mille, nos plures quam milleni sumus qui illorum unumquemque circumstabimus. (5) Quodsi quidem, ut apud nos, sic illi unius subjecti essent imperio, possent illius metu et contra suam naturam fieri meliores, et flagellis coacti pauciores numero adversus plures in prælium ire : sed liberi, et suo arbitrio permitti, neutrum horum facient. (6) Puto vero equidem, aquali etiam numero ægre Græcos solis Persis resistere posse. Sed apud nos hoc reperitur, quod tu ais ; quamquam non frequens, sed rarum : sunt enim inter Persas, in satellitum meorum numero, viri qui cum tribus simul Græcis pugnam inire non detrectabunt : quorum tu inexpectus, multa nugaris. »

CIV. Ad hæc Demaratus, « Rex, inquit, ab initio noveram, vera me dicentem non dicturum grata tibi : sed, quoniam me coegisti verissima eloqui, dixi quæ ad Spartanos attinent. (2) Quamquam, quo pacto ego nunc maxime adversus illos adfectus sim, tu optime nati ; quum illi me, honore et muneribus paternis spoliatum, domo atque patria pepulerint : quem tuus pater benigne exceptum, victu ac domicilio donavit. Quare credibile non est, hominem sanæ mentis exploratam respuere benevolentiam, sed eam potius quam maxime complecti. (3) Ego vero neque cum decem simul viris posse me dimicare prædico, nec cum duobus : et, mei si res arbitrii sit, ne cum uno quidem congregiar. Quod si vero necessitas aut magnum aliquod discrimen urgeret, libenter admodum cum uno ex his viris congregeder, quorum unus quisque tribus se parem ait esse Græcis. (4) Ita etiam Lacedæmonii, singuli cum singulis pugnautes, nullis viris sunt inferiores ; conferti vero, omnium hominum fortissimi. Licet enim liberi sint, non sunt tamen omni ex parte liberi : præest enim eis domina, Lex ; quam illi dominam multo magis timent, quam te dominum tui. Faciunt certe quidem semper id quod lex imperat : imperat autem illa semper idem, vetans ex acio

ἔων φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατεῖν ἢ ἀπολλύσθαι. (5) Σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυαρεῖν, τάλλα σιγᾶν ἐθέλω τὸ λοιπόν· νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἐλεξα. Γένοιτο μὲντοι κατὰ νόον τοι, βασιλεῦ. »

CV. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο, Ξέρξης δὲ ἐς γέλωτά τε ἔτρεψε καὶ οὐκ ἐποίησατο ὄργην οὐδεμίαν, ἀλλ' ἡπίως αὐτὸν ἀπέπεμψατο. (2) Τοῦτω δὲ ἐς λόγους ἔλθων Ξέρξης, καὶ ὑπαρχὸν ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ καταστήσας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστω, τὸν δὲ ὑπὸ Δαρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν διὰ τῆς Θρηίκης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

CVI. Κατέλιπε δὲ ἄνδρα τοῖονδε Μασκάμην γενόμενον, τῷ μόνῳ Ξέρξης δῶρα πέμπεσκε ὡς ἀριστεύοντι πάντων δούκων κατέστησε αὐτὸς ἢ Δαρείος ὑπάρχους, πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος· ὡς δὲ καὶ Ἀρτοξέρξης ὁ Ξέρξεω τοῖσι Μασκαμειοῖσι ἐκγόνοισι. (2) Κατέστασαν γάρ ἐτι πρότερον ταύτης τῆς ἐλάσιος ὑπαρχοὶ ἐν τῇ Θρηίκῃ καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πανταχῇ. Οὗτοι ὦν πάντες, οἳ τε ἐκ Θρηίκης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πλὴν τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπ' Ἑλλήνων ὑστερον ταύτης τῆς στρατλασῆς ἐξηρέθησαν· τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην οὐδαμοὶ καὶ οὐδυνάσθησαν ἐξελεῖν, πολλῶν πειρησαμένων. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ βασιλεύοντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃσι.

CVII. Τῶν δὲ ἐξαίρεθέντων ὑπ' Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμιζε εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν εἰ μὴ Βόγην μόνον τὸν ἐξ Ἡϊόνας. (2) Τοῦτον δὲ αἰνέων οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιεόντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι παῖδας ἐτίμα μαλίστα, ἐπεὶ καὶ ἀξίος αἰῶνος μεγάλου ἐγένετο Βόγης, δὲ ἐπειδὴ ἐπολιόρχετο ὑπ' Ἀθηναίων καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδew, παρεὸν αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελεῖν καὶ νοστήσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἠθέλησε, μὴ δειλίῃ δόξειε περιεῖναι βασιλεῖ, ἀλλὰ διεκαρτέρες ἐς τὸ ἔσχατον. (3) Ὡς δ' οὐδὲν ἐτι φοβῆς ἐνῆν ἐν τῷ τείχεϊ, συνήσας πυρὴν μεγάλην ἐσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ ἔπειτεν ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἀστέος καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα, ποιήσας δὲ ταῦτα ἐσωτὸν ἐπέβαλε ἐς τὸ πῦρ. Οὕτω μὲν οὗτος δικαίως αἰνέεται ἐτι καὶ ἐς τὸδε ὑπὸ Περσέων.

CVIII. Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδῶν συστρατεύεσθαι ἠνάγκαζε· ἐδεδοῦλωτο γὰρ, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδῆλωται, ἡ μέχρι Θεσσαλίας πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ βασιλείας δασμοφόρος, Μεγαβάδου τε καταστρεφαιμένου καὶ ὑστερον Μαρδονίου. (2) Παραμείβετο δὲ πορευόμενος ἐκ Δορίσκου πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηίκια τείγεια, τῶν ἐσχάτη πεπολισταὶ πρὸς ἐσπέρην πόλιν τῇ οὐνομά ἐστι Μεσαμβρία. Ἔχεται δὲ ταύτης Θεσίων πόλις Στρώμη, διὰ δὲ σφείων τοῦ μέσου Αἰσσοῦ ποταμοῦ διαρρέει, δεῖς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε. Ἡ δὲ χώρα αὕτη

profugere quantacumque sit hostium multitudo, jubens vero in ordine suo stantes aut vincere aut occumbere. (5) At si nugari videor tibi hæc dicendo, desino reliqua persequi: nunc, quæ dixi, coactus dixi. Cédant autem tibi omnia ex tua, rex, sententia! »

CV. Hæc a Demarato dicta in risum vertit Xerxes neque ulla concitatus est ira, sed comiter hominem dimisit : (2) eoque absoluto colloquio, exercitum per Thraciam adversus Græciam eduxit, postquam Dorisco huic, ubi adhuc moratus erat, Mascamen præfecit, Megadostis filium, amoto ab hac dignitate præfecto illo qui a Dario erat constitutus.

CVI. Mascames autem hic, qui ibi relictus est, talem se virum præstitit, ut ei uni deinde Xerxes quotannis munera mittere consueverit, tamquam qui præter omnes, quotquot aut ipse aut Darius præfectos constituerat, fortissime rem gessisset : eodemque honore Artaxerxes etiam, Xerxis filius, posteros Mascamis prosecutus est. (2) Constituti enim jam ante hanc expeditionem erant regii præfecti in Thracia et ubique in Hellesponto. Hi igitur omnes, tam qui in Thracia erant, quam qui in Hellesponto, excepto Dorisci præfecto, post hanc Xerxis expeditionem ejeti sunt a Græcis : Mascamen vero, Dorisci præfectum, nulli umquam, quamquam multi conati sunt, ejicere potuerunt ; quam ob causam constanter ei dona mittuntur a rege Persarum.

CVII. Ex illorum autem numero, qui a Græcis ejeti sunt, nullum rex Xerxes fortem fuisse virum judicavit, præterquam unum Bogen, Eionis præfectum : (2) quem laudare ille non desiit, et filios ejus in Persis relictos præcipuo honore prosequabatur. Etenim insigni etiam laude dignus Bogen fuit : qui ab Atheniensibus et Cimone Miltiadis filio oppugnatus, quum potuisset fide data salvus egredi et in Asiam redire, noluit, ne per ignaviam vitæ suæ consuliis videretur regi, sed ad extremum usque duravit. (3) Postquam autem nihil alimenti in urbe fuit reliquum, ingenti rogo exstructo, liberos et uxorem et pellices et famulos jugulavit, juglatosque in ignem conjecit : deinde, auro omni et argento, quod in urbe erat, per murum in Strymonem disperso, se ipsum super illorum cadavera in ignem præcipitavit. Itaque merito hic vir ad hunc usque diem a Persis laudatur.

CVIII. Xerxes vero, ex Dorisco in Græciam ducens exercitum, per quoscunque iter faciebat populos, cunctos secum militare coegit. Erat enim, ut jam ante exposui, omnis ille tractus usque ad Thessaliam in Persarum ditione et regi tributaria ; a Megabazo primum, ac dein a Mardonio suhacta. (2) Iter autem ex Dorisco faciens præteritum primum Samothracica castella, quorum postremum ad occidentem situm est oppidum cui nomen Mesembria ; cui proximum est Thasiarum oppidum Stryme. Inter hæc duo oppida medius interfuit Lissus fluvius ; qui tunc non sufficit aquæ præbendæ exercitui Xerxis, sed defecit.

πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντιχή· ἐστὶ μάλιστα τῶν δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτῃ Κικόνων.

CIX. Διαβάς δὲ τοῦ Αἰσσοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον ἀπεξηρασμένον πόλιν Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, 5 Μαρώνειαν, Δίκαιαν, Ἀβδόηρα. Ταύτας τε δὴ παρεξήϊε, καὶ κατὰ ταύτας λίμνας οὐνομαστὰς τάσδε, Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ Στρώμης κειμένην Ἰσμαρίδα, κατὰ δὲ Δίκαιαν Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο εἰσεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦς τε καὶ Κόμψατος. (2) Κατὰ 10 δὲ Ἀβδόηρα λίμνην μὲν οὐδεμίαν ἐοῦσαν οὐνομαστήν παραμειψάτο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέστον ῥέοντα ἐς θάλασσαν. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν τὰς ἡπειρωτίδας πόλιν παρήϊε, τῶν ἐν μῇ λίμνῃ ἐοῦσα τυγχάνει ὥσει τριήκοντα σταδίων ἀλίστα κη τὴν περίοδον, 15 ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἀλμυρὴ ταύτην τὰ ὑποζύγια μούνα ἀρδόμενα ἀνεξήρηνε. Τῇ δὲ πόλει ταύτῃ οὐνομά ἐστι Πίστυρος. Ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλιν τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας ἐξ εὐωνύμου χειρὸς ἀπέργων παρεξήϊε.

CX. Ἐθνεα δὲ Θρηίκων δι' ὧν τῆς χώρας δὸν ἐποίετο τοσάδε, Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἡδωνοὶ, Σάτραι. Τούτων οἱ μὲν παρὰ 20 θάλασσαν κατοικημένοι ἐν τῇσι νηυσὶ εἶποντο· οἱ δὲ αὐτῶν τὴν μεσόγειαν οἰκόντες καταλεχθέντες τε ὑπ' ἐμεῦ, πλὴν Σατρώων οἱ ἄλλοι πάντες περὶ ἀναγκαζόμενοι εἶποντο.

CXI. Σάτραι δὲ οὐδενὸς καὶ ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελεῦσι τὸ μέγχι 25 ἐμεῦ αἰεὶ ἔόντες ἐλευθεροὶ μούνοι Θρηίκων οἰκέουσι τε γὰρ οὐρεα ὑψηλὰ, ἴδῃσι τε παντοίῃσι καὶ χιόνι συνηρεφέα, καὶ εἰσι τὰ πολέμια ἄκροι, οὗτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτμημένοι. (2) Τὸ δὲ μαντήϊον τοῦτο ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσῶι δὲ τῶν Σατρώων εἰσι οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, 35 πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα κατὰ περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλιώτερον.

CXII. Παραμειψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημένην, δεύτερα τούτων παραμείβετο τείχεα τὰ Πιέρων, τῶν καὶ ἐνὶ Φάγρης ἐστὶ οὐνομα καὶ ἑτέρου Πέργαμος. 40 Ταύτη μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν δὸν ἐποίετο, ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον οὐρος ἀπέργων, ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ἐνὶ μέταλλα, τὰ νέμονται Πιέρεις τε καὶ Ὀδόμαντοι καὶ μάλιστα Σάτραι.

CXIII. Ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορέῳ ἀνέμου Παίονας Δόδονράς τε καὶ Παιόπλας παρ- 45 ρεζίων ἦϊε πρὸς ἐσπέρην, ἐς δ' ἀπῖκετο ἐπὶ ποταμὸν τε Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἡϊόναν, τῆς ἔτι ζωὸς ἐὼν ἤρχε Βόγης τοῦ περ ὀλίγου πρότερον τούτων λόγον ἐποιού- 50 μιν. (2) Ἡ δὲ γῆ αὕτῃ ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον οὐρος καλεῖται Φυλλίς, κατατείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἐσπέρην ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην ἐκδιόδοντα ἐς τὸν Στρυμόνα, τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ μάγοι ἐκαλλίρεοντο σφάζοντες ἵππους λευκοῦς.

Vocabatur autem olim hæc regio Gallaica, nunc vero Brianti- ca : at est etiam hæc, verum si quæris, Ciconum.

CIX. Trajecto Lissi fluvii alveo exsiccato, præter Græcas hasce civitates duxit, Maroneam, Dicæam, Abdera. Præter has, inquam, iter fecit, et præter claros lacus circa illas sitos hosce : Ismaridem lacum, qui est inter Maroneam et Strymen; tum, prope Dicæam, Bistonidem lacum, in quem duo fluvii aquam infundunt, Trauus et Compsatus. (2) Circa Abdera præter lacum quidem notabilem nullum Xerxes præterit; Nestum vero fluvium trajecit, qui ibi in mare influit. Post has regiones ulterius progrediens, præterit continentis oppida : quorum ad unum est lacus triginta fere stadiorum in circuitu, piscosus, et saluus admodum. Hunc lacum sola jumenta potando arefecerunt : nomen oppido illi est Pistyrus. Omnia vero ista oppida maritima et Græcanica a sinistra relinquens præterit.

CX. Populi autem Thracici, quorum per fines agmen Xerxes duxit, hi sunt : Pæti, Cicones, Bistones, Sapæi, Dersæi, Edoni, Satræ. Ex his qui ad mare habitant, navibus regem secuti sunt; qui mediterranea incolunt, quos recensui, exceptis Satris, reliqui omnes pedibus sequi coacti sunt.

CXI. Satræ vero nullius umquam hominis imperio, quod equidem noverim, fuerunt subjecti : sed soli ex Thracibus ad meam usque ætatem liberi semper permanserunt. Incolunt enim præaltos montes, nemoribus omnis generis et nive obtectos, suntque bello inprimis strenui. Hi sunt, qui Bacchi oraculum possident. (2) Oraculum hoc in altissimis montibus situm est; et Bessi sunt qui apud Satras in hoc templo oracula interpretantur; oracula autem sacerdos mulier edit, sicuti Delphis, neque illa magis perplexa.

CXII. Regionem quam dixi emensus Xerxes, deinde præter Pierum castella transiit, quorum uni Phagres nomen est, alii Pergamus. Et hac quidem iter juxta ipsa castella fecit, a dextra Pangæum relinquens, vastum montem et præaltum; in quo et auri et argenti insunt metalla, quæ partim a Pieribus, partim ab Odomantis, maxime vero a Satris exercentur.

CXIII. Postquam per populos a septentrione Pangæi habitantes, per Pæones, Doberes et Pæoplas transiit, versus occidentem vertit, donec ad fluvium Strymonem pervenit, et ad Eionem urbem; cui tunc adhuc vivus præfectus erat Boges, cujus paulo ante hæc feci mentionem. (2) Terra hæc circa Pangæum montem Phyllis vocatur; quæ, occidentem versus, ad fluvium Angiten pertinet, qui in Strymonem influit; versus meridiem vero ad ipsum Strymonem, cui sacra fecerunt Magi, mactatis in eum equis albis.

CXIV. Φαρμακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμὸν καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις ἐν Ἑννέα ὁδοῖσι τῆσι Ἰδωνῶν ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφυράς, τὸν Στρυμόνα εὐρόντες ἐξευγμένον. (2) Ἑννέα δὲ ὁδοὺς πυνθανόμενοι τὸν γῶρον τοῦτον καλεῖσθαι, τοσούτους ἐν αὐτῷ παῖδας τε καὶ παρθένους ἀνδρῶν τῶν ἐπιγυρίων ζώνοντας κατώρυσσον. (3) Περσικὸν δὲ τὸ ζώνοντας κατορύσσειν, ἐπεὶ καὶ Ἀμπεστριν τὴν Ἑέρξῃ γυναῖκα πυνθάνομαι γηράσασαν δις ἐπτά Περσέων παιδας ἐόντων ἐπιφανέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἐωυτῆς τῇ ὑπὸ γῆν λεγομένῃ εἶναι θεῶν ἀντιχαρίζεσθαι κατορύσσουσιν.

CXV. Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατός, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιάδος ἐν τῇ εἰκημένῃ Ἀργίλῳ πόλιν Ἑλλάδα παρεξήιε· αὕτη δὲ καὶ ἡ κατ' ὕπερθε ταύτης καλεῖται Βισαλτίη. (2) Ἐνθαῦτεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδητίῳ ἐξ ἀριστερῆς χερὸς ἔχων ἦε διὰ Συλῆος πεδίου καλυμμένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειδόμενος καὶ ἀπῆκετο ἐς Ἀκανθὸν, ἅμα ἀγόμενος τούτων ἕκαστον τῶν ἐθνέων καὶ τῶν περὶ τὸ Πάργαιον οὖρος οἰκούντων, ὁμοίως καὶ τῶν πρότερον κατέλεξε, τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκισμένους ἐν νηυσὶ στρατευομένους, τοὺς δ' ὑπὲρ θαλάσσης περὶ ἐπομένους. (3) Τὴν δὲ ὁδὸν ταύτην, τῇ βασιλεὺς Ἑέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγγένοι οὐδ' Ὀρήϊκες οὐτ' ἐπισπείρουσι, σέβονταί τε μεγάλας τὸ μέχρι ἐμεῦ.

CXVI. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἀκανθὸν ἀπῆκετο, ξεινίην τε ὁ Ἑέρξης τοῖσι Ἀκανθόισι προεῖπε καὶ ἐδωρήσατό σφας ἐσθῆτι Μηδικῇ ἐπαίνεσε τε, ὁρῶν αὐτοὺς προθύμους ἐόντας ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὸ ὄρυγμα ἀκούων.

CXVII. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἐόντος Ἑέρξεω συνήνεκε ὑπὸ νόσου ἀποθανέειν τὸν ἐπεστέωτα τῆς διώρυχος Ἀρταγαίην, δοκιμὸν ἐόντα παρὰ Ἑέρξῃ καὶ γένος Ἀχαιμενίδην, μεγάλῃ τε μέγιστον ἐόντα Περσέων (ἀπὸ γὰρ πέντε πηγέων βασιλείων ἀπέλειπε τέσσαρας δακτύλους) φωνεόντά τε μέγιστον ἀνθρώπων, (2) ὥστε Ἑέρξεα συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλῃν ἐξενεῖκαί τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ θάψαι· ἐτυμβοχόρῃ δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. Τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταγαίῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἥρωϊ, ἐπουνομάζοντες τὸ οὐνομα. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ἑέρξης ἀπολομένου Ἀρταγαίῃ ἐποιέετο συμφορὴν.

CXVIII. Οἱ δὲ ὑποδεχόμενοι Ἑλλήνων τὴν στρατιὴν καὶ δειπνίζοντες Ἑέρξεα ἐς πᾶν κακοῦ ἀπῆκατο, οὕτως ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἰκίων ἐγίνοντο, ὅκου γε Θεασίοις ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡμετέρῃ πόλει τῶν σφετέρων δεξαμένοις τὴν Ἑέρξῃ στρατιὴν καὶ δειπνίσασιν Ἀντίπατρος ὁ Ὀργίος ἀραιρημένος, τῶν ἀστῶν ἀνὴρ δοκίμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, ἀπέδεξε ἐς τὸ δειπνῶν τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου τετελεσμένα.

CXIX. Ὡς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλεσι οἱ ἐπεστέωτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. Τὸ γὰρ δειπνῶν τοιόνδε τὴν ἐγένετο ὅλα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον. (2) Τοῦτο

CXIV. Hisce et multis aliis incantamentis in fluvium peractis, in Novem Viis Edonorum per pontes fecerunt iter, quibus junctum Strymonem invenerunt. (2) Quem locum ubi audierunt Novem vias vocari, totidem ibi pueros ac virgines virorum indigenarum vivos defoderunt. (3) Persicus hic mos est, vivos defodere. Nam et Amestrin, Xerxis uxorem, audio, ætate provectam, his septem Persarum illustrium liberos defodi jussisse, deum qui sub terra esse dicitur ea defossione pro sua salute remanenturam.

CXV. Ut a Strymone profectus est exercitus, ibi verus occidentem est ora maris, in qua sitam urbem Græcam Argilon præterit. Regio hæc, et quæ supra est, Bissaltia vocatur. (2) Inde sinum, cui Neptuni templum imminet, a sinistra habens, postquam per Syleum qui vocatur campum transiit, et Stagirus præterit Græcam urbem, Acanthum pervenit; singulos horum populorum et eorum qui circa Pangæum incolunt, simul secum ducens, pariter atque illos quos supra commemoravi: quorum hi qui ad mare habitant, navibus ei militabant; qui vero supra mare, pedibus sequebatur. (3) Viam autem hanc, qua rex Xerxes exercitum duxit, nec confundunt Thracæ, nec conserunt, sed ad meam usque ætatem magnopere venerantur.

CXVI. Acanthum ut Xerxes pervenit, hospitium Acanthis edixit, et Medica veste eos donavit laudavitque, promptos videns ad bellum, cognitoque eorum circa fossam studio.

CXVII. Dum Acanthi versatur Xerxes, morbo mortuus est Artachæes, qui fossæ fuerat præfectus, probatus regi vir, genere Achæmenides, statura inter Persas cunctos eminens, quippe non nisi quatuor digitis brevior quinque cubitis regis, idemque omnium hominum vocalissimus. (2) Itaque ingenti luctu adfectus Xerxes magnifice illum extulit humavitque, et universus exercitus tumulo humum adgessit. Huic Artachæi ex oraculi effato sacra faciunt Acanthii, nomen ejus invocantes. Ita rex Xerxes obitum Artachæis luctu prosecutus est.

CXVIII. Græci vero ii, qui exercitum exceperunt, hospitiumque præbuere Xerxi, ad extremam redacti sunt miseriam, adeo ut suis etiam laribus fierent extorres. Quippe Thasiis quidem, quum nomine civitatum suarum, quæ in continente sunt, Xerxis exercitum hospitio et cæna exceperissent, Antipater Orgis filius ad id delectus, vir inter cives suos in primis probatus, demonstravit insumpta in cænam fuisse quadringenta argenti talenta.

CXIX. Similemque aliarum etiam civitatum principum rationem impensarum reddiderunt. Erat enim cæna, ut pote multo ante indicta, et magna cura adparata, hujus modi. (2) Simul atque præconum vocem audiverunt per

μὲν, ὡς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν κηρύκων τῶν περιαγγελ-
 λόντων, δασάμενοι σίτον ἐν τῇσι πόλεσι οἱ ἄστοι ἀλευρά
 τε καὶ ἀλφίτα ἐποίουν πάντας ἐπὶ μῆνας συχνούς· τοῦτο
 δὲ κτήνεα σιτεύεσκον ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα,
 ἔτρεφον τε ὄρνιθας χειρσαίους καὶ λιμναίους ἐν τε οἰκή-
 μασι καὶ λάκκοις, ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ
 χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ κρητῆρας
 ἐποιεῦντο, καὶ τὰλλα ὅσα ἐπὶ τράπεζαν τίθεται
 πάντα. (3) Ταῦτα μὲν αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖσι
 10 ὁμοσίοις μετ' ἐκείνου ἐπεποιήτο, τῇ δὲ ἄλλῃ στρα-
 τιῇ τὰ ἐς φορβὴν μούνα τασσόμενα. Ὅπως δὲ ἀπί-
 κοίτο ἡ στρατιῇ, σκηνὴ μὲν ἔσκε πεπηγυῖα ἐτοιμὴ ἐς
 τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποίεσκετο Ξέρξης, ἡ δὲ ἄλλη στρα-
 τιῇ ἔσκε ὑπαίθριος. (4) Ὡς δὲ δειπνὸν γίνοιτο ὥρη,
 15 οἱ μὲν δεκόμενοι ἔχουσιν πόνον, οἱ δὲ ὅπως πλησθέντες
 νύκτα αὐτοῦ ἀγάγοιεν, τῇ ὑστεραίῃ τὴν τε σκηνὴν ἀνα-
 σπᾶσαντες καὶ τὰ ἐπιπλα πάντα λαβόντες οὕτω ἀπε-
 λύνεσκον, λείποντες οὐδὲν, ἀλλὰ φερόμενοι.

CXX. Ἐνθα δὲ Μεγακρέοντος ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω
 20 ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, ὃς συνεβούλευσε Ἀβδηρί-
 τῃσι πανδημεῖ, αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἔλθοντας ἐς
 τὰ σφέτερά ἱρὰ ἵεσθαι ἱκέτας τῶν θεῶν παραι-
 τεομένους καὶ τὸ λοιπὸν σπρὶ ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόν-
 των κακῶν τὰ ἡμίσεα, τῶν τε παροισχυμένων ἔχειν σπρὶ
 25 μεγάλῃν χάριν, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης οὐ δις ἐκάστης
 ἡμέρης ἐνόμισε σίτον αἰρέεσθαι· παρέχειν γὰρ ἂν Ἀ-
 βδηρίτῃσι, εἰ καὶ ἄριστον προεῖρητο ὁμοῖα τῷ δειπνῷ
 παρασκευάζειν, ἡ μὲν ὑπομένειν Ξέρξεα ἐπιόντα ἡ κατα-
 μέιναντας κάκιστα πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι. Οἱ
 30 μὲν δὲ πιεζόμενοι δμοῖς τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπετέλειον.

CXXI. Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου, ἐντειλάμενος
 τοῖσι στρατηγόισι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν
 ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ' ἐωυτοῦ τὰς νέας πορεύεσθαι,
 Θέρμῃ δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαῖῳ κόλπῳ οἰκημένῃ, ἀπ' ἧς
 35 καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· ταύτῃ γὰρ
 ἐπυνθάνετο συντομώτατον εἶναι. (3) Μέχρι μὲν γὰρ
 Ἀκάνθου ὥδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν
 ὁδὸν ἐποιέετο· τρεῖς μοῖρας ὁ Ξέρξης δασάμενος πάντα
 τὸν πεζόν, μίαν αὐτέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἵεναι
 40 ὁμοῦ τῷ ναυτικῷ· ταύτης μὲν δὲ ἐστρατήγεον Μαρδόνιος
 τε καὶ Μασίστης· (3) ἐτέρῃ δὲ τεταγμένη ἦε τοῦ
 στρατοῦ τριτημορις τὴν μεσόγαιαν, τῆς ἐστρατήγεον
 Τριτανταίχμης τε καὶ Γέργης· ἡ δὲ τρίτῃ τῶν μοι-
 ρῶν, μετ' ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς ὁ Ξέρξης, ἦε μὲν τὸ
 45 μέσον αὐτέων, στρατηγὸς δὲ παρείχετο Σμερδομένεα
 τε καὶ Μεγάβουον.

CXXII. Ὁ μὲν νυν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη
 ὑπὸ Ξέρξει καὶ διεξέπλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ
 Ἀθῷ γενομένην, διέχουσιν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἀσσα
 50 τε πόλιν καὶ Πίλωρος καὶ Σίγγος καὶ Σάρτη οἰκέσται,
 ἐνθεῦτεν, ὡς καὶ ἐκ τούτων τῶν πολλῶν στρατιῇν πα-
 ρέλαβε, ἐπλωσε ἀπείμενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον,
 (2) κάμπτων δὲ Ἀμπελον τὴν Τορωναιήν ἀκρὴν παρα-
 μέιβετο Ἑλληνίδας τάσδε πόλιν, ἐκ τῶν νέας τε καὶ

civitates adventum exercitus adnunciantium, partiti inter
 se oppidani frumentum quod in urbe erat, farinam triticeam
 et hordeaceam multos per menses conficiebant omnes; si-
 mulque pecora saginabant, pulcritudine et pretio exquisita,
 avesque tam terrestres quam palustres et domibus et in vi-
 variis alebant, quibus exciperent exercitum; denique aurea
 et argentea pocula crateresque et reliqua omnia quæ mensæ
 imponuntur, comparabant. (3) Et hæc quidem soli utique
 regi ejusque convivis comparabantur; reliquo vero exerci-
 tui sola cibaria imperata. Quando advenit exercitus, ta-
 bernaculum structum paratūque erat, quæ mansio esset
 ipsi Xerxi: reliquus exercitus sub dio agebat. (4) Ubi
 cænæ aderat hora, hi qui hospites recipiebant laboris abunde
 habebant: illi vero, postquam bene pasti noctem ibi trans-
 egerunt, postridie revulso tabernaculo, et ablatis quæcum-
 que moveri poterant, discedebant, nihil relinquentes, sed
 asportantes omnia.

CXX. Quam in partem commodè dictum memoratur
 Megacreontis, civis Abderitæ, qui suavitè Abderitis, ut ci-
 ves universi, mares atque feminæ, templa adirent sua,
 supplicesque precarentur a diis, ut posthac dimidium im-
 minentium malorum velint amoliri, et præteritorum causa
 gratias eisdem diis agerent, quod rex Xerxes non bis sin-
 gulis diebus cibum capere consueisset. Quodsi enim im-
 peratum Abderitis fuisset, prandium etiam similiter atque
 cænani parare, duorum alterutrum illis fuisse eligendum,
 aut non manere advenientem Xerxem, aut, si mansissent,
 omnium hominum pessime attritum iri. Isti igitur, quam-
 quam gravissime afflicti, tamen exsecuti sunt manda-
 tum.

CXXI. Acantho Xerxes classem a se dimisit, iter perse-
 qui jussam, mandato dato præfectis, ut navales copiæ ad
 Thermam sese opperirentur: ad illam dico Thermam,
 quæ Thermæo sinui imminet, qui ab illa etiam nomen inven-
 it: hac enim maxime compendiarium esse viam cogno-
 verat. (2) Quippe a Dorisco, usque Acanthum, in hunc
 modum ordinatus exercitus fecerat iter: terrestres omnes
 copias in tria agmina æquis fere partibus Xerxes partitus
 erat; quorum unum jussum erat secundum mare simul cum
 classe iter facere; ei Mardonius et Masistes præerant; (3)
 alterum ex tribus agmen, ducibus Tritantæchme et Gergi,
 per mediterranea proficiscebatur; tertia pars, cum qua ipse
 erat Xerxes, media incedebat inter reliquas via, ducesque
 habebat Smerdomenem et Megabyrum.

CXXII. Navalis igitur exercitus, postquam a Yerna di-
 missus est, et per fossam navigavit, quæ per Athon mon-
 tem in eum sinum perducta erat, supra quem situm est
 Assa oppidum, et Pilorus, et Singus, et Sarta; inde, ad-
 sumpta ex his quoque oppidis militum manu, in Thermæum
 sinum navigare perrexit. (2) Deinde Ampelon circumvectus,
 Toronæum promontorium, præter Græcas hasce civitates

στρατιὴν παρελάμβανε, Τορώνην, Γαλήψον, Σερμύλιν, Μηχύδερναν, Ὀλυνθον. Ἡ μὲν νυν χώρα αὕτη Σιθωνίη καλεῖται.

CXXIII. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Ξέρξῳ συντά-
 6 μνων ἀπ' Ἀμπελοῦ ἀρχὴς ἐπὶ Καναστραῖον ἀρχῆν, τὸ
 δὴ πάσης τῆς Παλλήνης ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεύτεν
 νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ Ποτιδαίης καὶ
 Ἀφύτιος καὶ Νέης πόλιος καὶ Αἰγῆς καὶ Θεράμβου καὶ
 Σκιώνης καὶ Μένδης καὶ Σάνης· αὗται γάρ εἰσι αἱ
 10 τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλουμένην
 νενόμεναι. (2) Παραπλῶον δὲ καὶ ταύτην τὴν χώ-
 ρην ἐπλάσε ἐς τὸ προειρημένον, παραλαμβάνων στρα-
 τιὴν καὶ ἐκ τῶν προσεχέων πόλιων τῇ Παλλήνῃ,
 διουρεουσίων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ, τῇσι οὐνόματά
 15 ἔστι τάδε, (3) Αἰπάξος, Κώμβρεια, Αἰσαι, Γίγωνος,
 Κάμψα, Σμίλα, Αἰνεια· ἡ δὲ τούτων χώρα Κροσσαίη
 ἔτι καὶ ἐς τὸδε καλεῖται. (4) Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἐς τὴν
 ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλεις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἐς
 αὐτὸν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγίνετο τῷ ναυτικῷ
 20 στρατῷ ὁ πλόος καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην, πλώων δὲ
 ἀπῖκετο ἐς τε τὴν προειρημένην Θέρμην καὶ Σινδὸν τε
 πόλιν καὶ Χαλέστρην ἐπὶ τὸν Ἀξίον ποταμὸν, δὲ οὐρί-
 ζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαίδα, τῆς
 ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεῖνον χωρίον πόλεις Ἰχναί
 25 τε καὶ Πέλλα.

CXXIV. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς αὐτοῦ περὶ
 Ἀξίον ποταμὸν καὶ πόλιν Θέρμην καὶ τὰς μεταξὺ πό-
 λεις τούτων περιμένων βασιλέα ἱστατοπεδεύετο· Ξέρ-
 30 ξης δὲ καὶ ὁ περὶ στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου
 τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλόμενος ἐς τὴν
 Θέρμην ἀπικέσθαι. (2) Ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παι-
 ονικῆς καὶ Κρηστιωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Ἐχειδωρον, δὲ
 ἐκ Κρηστιωνίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρας
 καὶ ἐξίει παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξίῳ ποταμῷ.

35 CXXV. Πορευομένη δὲ ταύτῃ λέοντίς οἱ ἐπεθή-
 καντο τῇσι σιτοφόροις καμήλοισι· καταφοιτούντες γάρ
 οἱ λέοντες τὰς νύκτας καὶ λείποντες τὰ σφέτερα ἡθεα
 ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἄπτοντο οὔτε ὑποζυγίου οὔτε ἀνθρώ-
 40 που, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεράτίζον μούνας. (2) Θω-
 μάζω δὲ τὸ αἴτιον, ὃ τι κοτὲ ἦν, τῶν ἄλλων τὸ ἀναγ-
 κάζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας τῇσι καμήλοισι ἐπι-
 τίθεσθαι, τὸ μήτε πρότερον ὠπώπεσαν θηρίον μήτε
 πεπειράτο αὐτοῦ.

CXXVI. Εἰσι δὲ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ λέον-
 45 τες πολλοὶ καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ κέρα ὑπερμεγά-
 θά ἐστι τὰ ἐς Ἑλληνας φοιτῶντα. (2) Οὖρος δὲ τοῖσι
 λέουσι ἐστὶ ὃ τε δι' Ἀβδήρων ῥέων ποταμὸς Νέστος
 καὶ ὁ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος· οὔτε γὰρ τὸ πρὸς
 τὴν ἡῶν τοῦ Νέστοτος οὐδαμοῖσι πάσης τῆς ἐμπροσθε Εὐ-
 50 ρώπης ἴδοι τις ἂν λέοντα, οὔτε πρὸς ἐσπέρης τοῦ Ἀχε-
 λῷου ἐν τῇ ἐπιλοιπῇ ἡπείρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τού-
 των τῶν ποταμῶν γίνονται.

CXXVII. Ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπῖκετο ὁ Ξέρξης,
 ἵδρυσεν αὐτοῦ τὴν στρατιὴν. Ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς

navigavit, Toronam, Galepsum, Sermylam, Mocybernam.
 Olynthum; e quibus item naves et milites adsumpsit. Nomen
 hujus regionis Sithonia est.

CXXIII. Ab Ampelo dein promontorio idem nauticus
 Xerxis exercitus rectam viam ad Canastræum promonto-
 rium carpens, quod ex universa Pallene maxime prominet,
 naves inde et milites ex Potidæa et Aphyti et Neapoli et
 Æga et Therambo et Sciona et Menda et Sana adsumpsit.
 hæc enim sunt oppida in Pallene, quæ nunc vocatur, sita;
 cui regioni olim Philegra fuerat nomen. (2) Hanc regionem
 prætervectus, in constitutum locum navigavit, obiter ad-
 sumptis etiam copiis ex oppidis Pallenæ finitimis, et Ther-
 mæo sinui adjacentibus, quorum hæc sunt nomina: (3)
 Lipaxus, Combrea, Lisæ, Gigonus, Campsa, Smila, Ænea.
 Regio, in qua insunt hæc oppida, etiam nunc Crossæa vo-
 catur. (4) Ab Ænea, in qua finem enumerandorum oppi-
 dorum feci, jam in ipsum Thermæum sinum, et in terram
 Mydoniam navigavit classis, pervenitque ad prædictam
 urbem Thermam, et Sindum et Chalestram oppidum, ad
 Axium fluvium; qui Mygdoniam a Bottiæide disternit,
 cujus in regionis arcto ad mare spatio oppida sunt Ichnae
 et Pella.

CXXIV. Classis igitur ibi circa Axium fluxium et Ther-
 mam urbem aliaque in medio sita oppida in statione man-
 sit, regem exspectans. Xerxes vero et terrestris exercitus,
 ex Acantho profectus, per mediterranea carpsit viam, Ther-
 mam tendens. (2) Fecit autem iter par Pæonicam terram
 et per Crestonicam ad fluvium Echedorum, qui e Cresto-
 naeis initio sumpto per Mygdoniam fluit, et juxta paludem,
 quæ est supra Axium fluvium, in sinum illum aquas suas
 infundit.

CXXV. Hac dum iter fecit Xerxes, in camelos imperi-
 menta portantes impetum fecere leones. Hi enim noctu e
 consuetis suis sedibus descendentes, nullo alio neque ju-
 mento tacto, neque homine, solas corripiebant camelos.
 (2) Atqui mirari subit, quid causæ fuerit quod leones com-
 pelleret, ut, intactis reliquis omnibus, solis camelis insidia-
 rentur, quum numquam vel vidissent hoc animal, vel pe-
 riculum ejus fecissent.

CXXVI. Sunt autem in his regionibus frequentes leones,
 et boves item silvestres, quorum cornua immani sunt ma-
 gnitudine; quæ in Græciam solent importari. (2) Termi-
 nus autem leonibus est Nestus fluvius per Abdera fluens,
 et Acarnaniam perfluens Achelous. Nam nec orientem ver-
 sus ulla in parte anterioris Europæ ultra Nestum leonem
 aliquis videat, nec ab occidente Acheloi in reliqua conti-
 nente; sed inter duos istos fluvios leones gignuntur.

CXXVII. Thermam ut Xerxes pervenit, substitit ibi
 cum exercitu. Obtinebant autem castra exercitus ejus totam

αὐτοῦ στρατοπεδεύομενος τὴν παρὰ θάλασσαν χώραν τοσύνδε, ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης μέχρι Λυδίου τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, οἱ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαίδα τε καὶ Μακεδονίδα, ἐς τοῦτο βρέθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖσι χωρίοις οἱ βάρβαροι, τῶν δὲ καταλεχθέντων τούτων ποταμῶν ἐκ Κρηστωναίης βέων Ἐχέιδωρος μῦνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε.

10 CXXVIII. Ξέρξης δὲ δρών ἐκ τῆς Θέρμης οὖρεα τὰ Θεσσαλικά, τὸν τε Οὐλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, μεγάθει τε ὑπερμήχεα ἐόντα, διὰ μέσου τε αὐτῶν αὐλῶνα στεῖνον πυνθανόμενος εἶναι δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, ἀκούων τε εἶναι ταύτῃ δόδῃ ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν, 15 ἐπεθύμησε πλώσας θηήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ὅτι τὴν αὖν δόδῃ ἐμελλε ἔλθαι διὰ Μακεδόνων τῶν κατύπερθε οἰκνύμενων ἐς Περραιβοῦς παρὰ Γόννον πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυνθάνετο εἶναι. (2) Ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίησε ταῦτα· ἐσθὰς ἐς Σιδωνίην νέα, ἐς τὴν περ ἐσέβαινε αἰεὶ ὅπως τι ἐθέλοι τοιοῦτο ποιῆσαι, ἀνέδεξε σημήιον καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνάγεσθαι, καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατόν. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀπίκετο καὶ ἐθρήνησεν Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέσχετο, καλέσας δὲ τοὺς κατηγε- 20 νῶνας τῆς δόδου εἰρεῖν εἰ τὸν ποταμὸν ἔστι παρτρέψαντα ἐτέρῃ ἐς θάλασσαν ἐξαγαγεῖν.

CXXIX. Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην ὥστε γε συγκεκληγμένην πάντοθεν ὑπερμήχεσι οὖρεσι. (2) Τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἡῶ ἔχοντα τὸ τε Πήλιον οὖρος καὶ ἡ Ὀσσα ἀποκληθεῖ συμμίσγοντα τὰς ὑπερβάς ἀλλήλοισι, τὰ δὲ πρὸς βορείῳ ἀνέμου Οὐλυμπος, τὰ δὲ πρὸς ἐσπέρην Πίνδος, τὰ δὲ πρὸς μεσαυβρίην τε καὶ ἀνεμον νότον ἡ Ὀθρυς· τὸ μέσον δὲ τούτων τῶν λεχθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη 25 ἐστὶ εὐρύς καὶ κοίτη. (3) Ὡστε ὧν ποταμῶν ἐς αὐτὴν καὶ ἄλλων συγνῶν ἐσβαλλόντων, πέντε δὲ τῶν δοκίμων μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ καὶ Ἀπιδανοῦ καὶ Ὀνοχώνου καὶ Ἐνιπέου καὶ Παμίσου, οἱ μὲν νῦν ἐς τὸ πεδίον τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικληϊόντων 40 τὴν Θεσσαλίην οὐνομαζόμενοι δι' ἐνὸς αὐλῶνος καὶ τούτου στεῖνοῦ ἔκροον ἔχουσι ἐς θάλασσαν, προσυμμίσγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τούτο· ἐπεὶ δὲ συμμischέωσι τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι κατακρατέειν ἀνώνυμους τοὺς ἄλλους ποιεῖ εἶναι. (4) 45 Τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἐόντος καὶ τοῦ αὐλῶνος καὶ διεκρόου τούτου, τοὺς ποταμούς τούτους, καὶ πρὸς τοῖσι ποταμοῖσι τούτοις τὴν Βοιθιδά λίμνην, οὔτε οὐνομαζεσθαι κατὰ περ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἔσσαν ἡ νῦν, ῥέοντας δὲ ποιεῖν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος. 50 (5) Αὐτοὶ μὲν νῦν Θεσσαλοὶ φασὶ Ποσειδέωνα ποιῆσαι τὸν αὐλῶνα δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, οἰκῶτα λέγοντες· ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδέωνα τὴν γῆν σείειν καὶ τὰ διεσπῶτα ὑπὸ σεισμοῦ τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, καὶ ἂν ἐκεῖνο ἰδὼν φαίη Ποσειδέωνα ποιῆσαι· ἔστι γὰρ

oram maritimam, inde a Therma urbe et terra Mygdonia usque ad Lydiam fluvium et Haliacmonem, qui Botticam a Macedonia disternunt, in eumdem alveum aquas suas confundentes. (2) Tantum terræ spatium occuparunt barbarorum castra. Fluviorum autem, quos commemoravi, solus Echedorus, e Crestonæis fluens, ad potandum non sufficit exercitui, sed aqua illum destituit.

CXXVIII. Xerxes vero ex Therma prospectans Thessalicos montes, Olympon atque Ossam, altitudine mirum in modum eminentes, ut rescivit in medio illorum angustam esse convallem, quam perfluat Peneus amnis, audivitque esse ibi viam quæ in Thessaliam ferat, cupidus fuit nave conscensa spectandi ostium Penei : quippe ducturus erat exercitum superiore via per Macedonas superne habitantes in Perrhæbos præter Gonnon urbem, quum tutissimum illac iter esse rescivisset. (2) Et sicut cupivit, ita fecit. Conscensa nave Sidonia, quam eandem semper conscendere consueverat, quoties tale quidpiam susciperet, signum reliquis etiam navibus proposuit solvendi, relicto ibi pedestri exercitu. (3) Ubi ad ostium Penei Xerxes pervenit, illudque spectavit, ingenti captus est admiratione : advocatosque viæ duces interrogavit, fierine posset, ut averteretur fluvius et alia parte in mare derivaretur.

CXXIX. Thessaliam fama est lacum olim fuisse, utpote altissimis montibus undique circumclausam. (2) Etenim latus orienti obversum præcludunt Pelion et Ossa montes, quorum radices sese contingunt; septemtrionale latus Olympos præcludit, occidentale Pindus, meridiei et Noto obversum Othrys : et cava terra inter prædictos montes intercepta, Thessalia est. (3) Igitur quum in hanc terram et alii frequentes rivi et quinque præ cæteris clari influant hi, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, et Pamisus; omnes hi modo nominati rivi, ex montibus Thessaliam cingentibus in hunc campum influentes, per unam convallem, eamque angustam, exitum habent in mare, postquam in unum alveum aquas suas cuncti ante infuderunt : qui ex quo confluxere, cæteri nomen omittunt suum, et unum Penei nomen manet. (4) Pristinis vero temporibus, quum convalis illa nondum existeret, quæ exitum aperit aquis, aiunt rivos illos, et præter rivos Boeideum lacum, nomina quidem ea quibus nunc adpellantur non habuisse, sed nihilo minus quam nunc fluxisse, atque adeo effecisse ut pelagus esset tota Thessalia. (5) Et ipsi quidem Thessali aiunt, Neptunum fecisse convallem illam, per quam tamquam canalem effluit Peneus : nec præter rationem hoc affirmant. Qui enim Neptunum existimat movere terram, et, quæ terræ motu diducta sunt, opera hujus dei esse; is istud quoque videns dixerit, Neptunum id fecisse. Est enim

σεισμοῦ ἔργον, ὡς ἐμοὶ ἐφαίνετο εἶναι, ἡ διάστασις τῶν οὐρέων.

CXXX. Οἱ δὲ κατηγεόμενοι, εἰρομένου Ξέρξεω εἰ ἔστι ἄλλη ἐξοδος ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρακτέως εἶπαν, « βασιλεῦ, ποταμῷ τούτῳ οὐκ ἔστι ἄλλη ἐξήλσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, ἀλλ' ἡδε αὐτὴ οὔρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα Θεσσαλίη. » Ξέρξης δὲ λέγεται εἶπαι πρὸς ταῦτα, « σοφοὶ ἄνδρες εἰσὶ Θεσσαλοί. » (2) Ταῦτ' ἄρα πρὸ πολλοῦ ἐφυλάξαντο γνωσимаχέοντες καὶ τάλλα καὶ διτὴ χώραν ἄρα εἶχον εὐαίρετον τε καὶ ταχυάλωτον· τὸν γὰρ ποταμὸν πῆγμα ἂν ἦν μόνον ἐπείναι σφραγίσαντες ἐπὶ τὴν χώραν, χώματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκθιδάσαντα καὶ παρατρέψαντα δι' ὧν νῦν ῥέει ῥέθρων, ὥστε Θεσσαλίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόβρυχα γενέσθαι. » (3) Ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλευέως παῖδας, διτὴ πρῶτοι Ἑλλήνων ἰόντες Θεσσαλοὶ ἔδοσαν ἐνωτοὺς βασιλεῖ, δοκέων δὲ Ξέρξης ἀπὸ παντός σφραγίσαντος τοῦ ἔθνους ἐπαγγέλλεσθαι φίλῃν. Εἰπας δὲ ταῦτα καὶ θηρησάμενος ἀπέπλωε ἐς τὴν Θέρμην.

CXXXI. Ὁ μὲν δὲ περὶ Πιερίην διέτριβε ἡμέρας συγνάς· τὸ γὰρ δὴ οὗρος τὸ Μακεδονικὸν ἔχειρε τῆς στρατιῆς τριτημορίς, ἵνα ταύτῃ διεξίη ἅπασα ἡ στρατιὴ ἐς Περραιβοὺς· οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπεμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἰτήσιν ἀπικέατο οἱ μὲν κεινοί, οἱ δὲ φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ.

CXXXII. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἷδε, Θεσσαλοὶ, Δολοπες, Αἰνιῆνες, Περραιβοί, Λοκροί, Μάγνητες, Μηλιεῖς, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῆται καὶ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. (2) Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὄρκιον οἱ τῷ βαρβαρῷ πόλεμον αἰεράμενοι· τὸ δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε, ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδοσαν σφραγίσαντες αὐτοὺς Ἕλληνες ἰόντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφραγίσαντες τῶν πρηγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ. Τὸ μὲν δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι.

CXXXIII. Ἐς δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέπεμψε Ξέρξης ἐπὶ γῆς αἰτήσιν κήρυκας τῶνδε εἴνεκεν· πρότερον Δαρείου πέμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτῶν τοὺς αἰτέοντες ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δ' ἐς φρέαρ ἰσθαλόντες ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τούτων φέρειν παρὰ βασιλέα. (2) Τούτων μὲν εἴνεκεν οὐκ ἐπέμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσαντας· ὅτι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοις ταῦτα ποιήσας τοὺς κήρυκας συνήνεκε ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔγω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφῶν ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις ἐδηλώθη. Ἀλλὰ τοῦτο ὁ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι.

CXXXIV. Τοῖσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοις μῆνης κατέσκηψε Ταιθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. Ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταιθυβίου ἱρὸν, εἰσὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταιθυβίου Ταιθυβιάδαι καλούμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκταὶ αἱ ἐκ Σπάρτης πᾶσαι γέρας δέδονται. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖσι Σπαρτιτῆσι καλλιρῆσαι θυομένοισι οὐκ ἐγένετο· τοῦτο δ' ἐπὶ χρόνον συγχόνον ἦν σφι. (3)

HERODOTUS.

illa montium diductio, ut mihi plane adparebat, terræ motu effecta.

CXXX. Viæ autem duces, querenti Xerxi an alius foret Peneo exitus in mare, rem accurate compertam habentes, responderunt : « Non est, rex, huic flumini alius exitus qui ad mare pertineat, nisi hic ipse : est enim tota Thessalia undique montibus cincta. » Ad hæc Xerxes dixisse memoratur : « Prudentes viri sunt Thessali : (2) itaque jam multo ante sibi præcaverunt, melius sibi consulentes, quum aliquin, tum quod terram incolunt capti et expugnati facilem. Nulla enim alia re fuerit opus, nisi ut hoc flumen in illorum terram immittatur aggere ex hac convalle repulsum, et ex iis per quos nunc fluit alveis aversum; quo universa Thessalia, præter montes, aquis mergeretur. » (3) Hæc dixit ad Aleuæ filios spectantia, quod illi, Thessali quum essent, primi Græcorum sese regi tradiderant, quos de communi gentis consilio societatem sibi pollicitos esse Xerxes arbitrabatur. His dictis, quæ voluerat continere, Thermain renavigavit.

CXXXI. Ibi tum aliquammultos dies in Pieria est commoratus. Etenim montem Macedonicum tertia pars exercitus tondebat, ut illac universæ copiæ in Perrhæbos transirent. Interim præcones per Græciam ad postulandam terram dimissi redierunt; alii vacui, alii terram et aquam adferentes.

CXXXII. Qui hæc dederunt populi, hi fere fuere : Thessali, Dolopes, Ænians, Perrhæbi, Locri, Magnetes, Malianses, Achæi Phthiotæ, Thebani et reliqui Bæoti, exceptis Thespiensibus et Plataënsibus. (2) Contra hos Græcii, qui bellum adversus barbarum susceperunt, fœdus pepigerunt interposito juramento, cujus hæc erat formula : Quicumque populi Græci Persæ sese tradiderint, nulla necessitate coacti, rebus suis bene habentibus, hos Delphico deo decimam *proventuum* dare debere. Hæc formula fœderis fuit a Græcis contra hos initi.

CXXXIII. Athenas autem et Spartam præcones ad terram postulandam Xerxes non misit, hac de causa : superiori tempore, quum ad hoc ipsum Darius legatos misisset, hos, qui postulatum venerant, Athenienses in barathrum, Lacedæmonii vero in puteum præcipitaverant, jussos ex his terram et aquam capere regi adferendam. (2) Hanc ob causam ad hos Xerxes non misit qui postularent. Quod quidem ob facinus adversus præcones admissum quidnam Atheniensibus mali acciderit, dicere non possum, nisi quod terra eorum et urbs evastata est : at hoc quidem non illam ob culpam puto accidisse.

CXXXIV. In Lacedæmonios vero incubuit Talthybbii ira, præconis Agamemnonis. Est enim Spartæ Talthybbii fanum : et supersunt ibi posteri Talthybbii, Talthybbiadæ nominati, quibus hoc privilegium datum est, ut omnia præconum munera apud Spartanos exercent. (2) Ab illo vero tempore Spartanis sacra facientibus non contigit perlitare : idque longum per tempus apud eos obtinuit. (3) Quod

Ἀγχομένων δὲ καὶ συμφορῇ χρωμένων Λακεδαιμονίων, ἀλῆς τε πολλᾶς συλλεγομένης καὶ κήρυγμα τοῖνδε ποιουμένων, εἴ τις βούλοιο Λακεδαιμονίων πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε δ' Ἀνηρίστου καὶ Βούλης δ' Νικόλεω, ἄνδρες Σπαρτιῆται φύσι τε γεγονότες εὖ καὶ χρήμασι ἀνήκοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐθελονταὶ ὑπέδυσαν ποινήν τίσειν Ἑρξῇ τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. Οὕτω Σπαρτιῆται τούτους ὥς ἀποθανευσμένους ἐς Μήδους ἀπέ-
10 πειψαν.

CXXXV. Αὕτη τε ἡ τόλμα τούτων τῶν ἀνδρῶν ὀψιματος ἀξίη, καὶ τὰδε πρὸς τούτοις τὰ ἔπεια. Πορευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα ἀπικνέονται παρ' Ὑδάρνεα. Ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν
15 παραθαλασίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ. (2) ὃς σφας ξείνια προθέμενος ἰστία, ξεινίζων δὲ εἶρετο λέγων τὰδε, « ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὴ φεύγετε βασιλεῦς φίλοι γενέσθαι; ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐπίσταται βασιλεὺς ἄνδρας ἀγαθούς τιμᾶν, ἐς ἐμέ τε καὶ τὰ ἐμὰ πρήγματα ἀποδλέ-
20 ποντες. (3) Οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε ὑμέας αὐτοῦς βασιλεῖ, δεδοξασθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες εἶναι ἀγαθοί, ἕκαστος ἀν' ὑμῶν ἄρχοι γῆ; Ἑλλάδος δόντος βασιλέος. » Πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τὰδε, « Ὑδάρνες, οὐκ ἐξ ἴσου γίνεται ἡ συμβουλὴ ἢ ἐς ἡμέας τε-
25 νουσα. (4) Τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλεύεις, τοῦ δὲ ἄπειρος εἶναι· τὸ μὲν γὰρ δοῦλος εἶναι ἐξεπίσται, ἑλευθερίης δὲ οὐκ ὑπεκρίθης, οὐτ' εἰ ἔστι γλυκὺ οὐτ' εἰ μῆ. Εἰ γὰρ αὐτῆς περὶσθαι, οὐκ ἂν δόρασι συμβουλεύοις ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πε-
30 λέκεσι. » Ταῦτα μὲν Ὑδάρνεα ἀμείψαντο.

CXXXVI. Ἐνδεῦτεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα καὶ βασιλεῖ ἐς ὅψιν ἦλθον, πρῶτα μὲν τῶν δορυφόρων κελευσέντων καὶ ἀνάγκῃ σφι προσφερόντων προσκυνεῖν βασιλέα προσπίπτοντας οὐκ ἔφασαν ὠθεόμενοι πρὸς αὐ-
35 τῶν ἐπὶ κεφαλῇ ποιήσιν ταῦτα οὐδ' αὖτ' οὐτε γὰρ σφι ἐν νόμῳ εἶναι ἀνθρώπων προσκυνεῖν οὔτε κατὰ ταῦτα ἔχειν. (2) Ὡς δὲ ἀπεμαχέσαντο τοῦτο, δευτέρᾳ σφι λέγουσι τὰδε καὶ λόγου τοιοῦδε ἐχόμενα, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, ἐπειψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν
40 Σπάρτῃ ἀπολομένων κηρύκων, ποινήν ἐκείνων τίσοντας. » (3) λέγουσι δὲ αὐτοῖς ταῦτα Ἑρξῆς ὑπὸ μεγαλοφροσύνης οὐκ ἔφη ὁμοίως ἐσεσθαι Λακεδαιμονίους· ἐκείνους μὲν γὰρ συγγέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα, ἀποκτείνοντας κήρυκας, αὐτὸς δὲ τὰ ἐκείνοις ἐπιπλήσ-
45 σει, ταῦτα οὐ ποιήσιν, οὐδ' ἀνταποκτείνας ἐκείνους ἀπολύσειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίας.

CXXXVII. Οὕτω ἡ Ταλθυβίου μῆνις, καὶ ταῦτα ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα, καίπερ ἀπονοσσησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθίῳ τε καὶ
50 Βούλιος. (2) Χρόνῳ δὲ μετέπειτεν πολλῷ ἐπηγέρθη κατὰ τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. Τοῦτό μοι ἐν τοῖσι θεϊότατον φαίνεται γενέσθαι. (3) Ὅτι μὲν γὰρ κατέσχεψε ἐς ἀγγέλους ἡ Ταλθυβίου μῆνις οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ

quum dolerent Lacedæmonii, et in magna ponerent calamitate, concione populi sæpius habita, et præconio edito in hanc sententiam, si quis vellet Lacedæmoniorum pro Sparta mortem obire; tum vero Sperthias Aneristi filius, et Bulis Nicolai, cives Spartani, et nobili loco nati, et opibus adprime eminentes, ultro sese obtulerunt ad pœnas Xerxi solvendas pro Darii præconibus Spartæ occisis. Ita hos Spartani, tamquam subituros supplicium, in Medos miserunt.

CXXXV. Estque et audacia ista horum virorum admiratione digna, et eorumdem oratio, quæ fuit huiusmodi. Dum Susa proficiscuntur, veniunt ad Hydarnem. Is Hydarnes genere Persa erat, præfectus oræ maritimæ Asiæ; (2) qui eos ad hospitium vocatos, et liberaliter exceptos, his verbis interrogavit: « Viri Lacedæmonii, quid tandem respuitis amici esse Regis? Me et res meas respicientes, videtis quo pacto sciat rex viros bonos honorare. (3) Ita igitur vos quoque si regi vos traderetis (nam viri boni esse ab ipso estis iudicati), unusquisque vestrum parti cuidam Græciæ imperaturus esset regis beneficio. » Ad hæc illi responderunt: « Hydarnes, non ex æquo proficiscitur hoc quod tu nobis das consilium. (4) Nam id, quod tu expertus es, nobis consulis: alterum autem non es expertus. Servire quidem nosti; libertatis vero nondum cepisti experimentum, utrum dulcis sit, annon. Hanc enim si esses expertus, consuleres nobis, ut pro ea non hastis modo pugnaremus, verum etiam securibus. » Hæc illi responderunt Hydarni.

CXXXVI. Inde ubi Susa adscenderunt, et in conspectum venere regis, primum quidem, iubentibus satellitibus et vim illis adferentibus ut in terram prostrati adorarent regem, nequiquam se, etiam si in caput ab illis detruderentur, id facturos aiebant; nec enim sui moris esse adorare hominem, nec ea causa venisse. (2) Tum, postquam ne id facerent ita repugnarunt, deinde hæc et his similia dixere: « Rex Medorum, miserunt nos Lacedæmonii, ut pro præconibus Spartæ occisis pœnam solvamus. » (3) Quibus Xerxes, ut erat generoso animo, hæc respondit: Non se similem futurum Lacedæmoniis: illos enim, occidendo præcones, jura omnibus hominibus sancta violasse; se vero, quod in illis damnet facinus, id non admissurum; neque illos vicissim interficiendo culpa liberaturum Lacedæmonios.

CXXXVII. Ita, ratione ista a Lacedæmoniis inita, pacata in præsens tempus est Talthybbii ira, licet Spartam redierint Sperthias et Bulis. (2) At multo post tempore cruduit illa, ut aiunt Lacedæmonii, in bello Peloponnesiorum et Atheniensium. Quæ res, si qua alia, utique divinitus accidisse mihi videtur. (3) Nam, ut in legatos ingrueret Talthybbii ira, neque cessaret priusquam exitum

ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔφερε· τὸ δὲ συμπεσεῖν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν τούτων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλέα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικόλαν τε τὸν Βουλῖος καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερθίειω, δὲ εἶλε Ἀλίας τοὺς ἐκ Τίρυνθος δλκάδι καταπλῶσας πλήρει ἀνδρῶν, δῆλον ὦν μοι ὅτι θεῶν ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μῆνιος. (4) Οἱ γὰρ πεμφθέντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες δὲ ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω Θρηάκων βασιλέως καὶ Νυμφοδώρου τοῦ Πυθέεω ἀνδρός Ἀδοθήριεω, ἤλυσαν κατὰ Βισάνθην τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ ἀπαγχθέντες ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀπέθανον ὑπ' Ἀθηναίων, μετὰ δὲ αὐτῶν καὶ Ἀριστεύης ὁ Ἀδειμάντου Κορίνθιος ἀνὴρ. Ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου.

65 CXXXVIII. Ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἡ δὲ στρατηγασίη ἡ βασιλείος οὐνομα μὲν εἶχε ὥς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, κατίετο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες οὐκ ἐν ὁμοίῳ πάντες ἐποιοῦντο. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν δόντες γῆν τε καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ εἶχον θάρρος ὥς οὐδὲν πεισόμενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου. (3) οἱ δὲ οὐ δόντες ἐν δειματι μεγάλῳ κατέστασαν, ὅτε οὔτε νεὼν ἐουσέας ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιομάχων δέκεσθαι τὸν ἐπιόντα, οὔτε βουλομένων τῶν πολλῶν ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέμου, μηδὲ ζόντων δὲ προθύμους.

CXXXIX. Ἐνθαῦτα ἀναγκαίη ἐξέργομαι γνώμην ἀποδείξασθαι ἐπιφθονὸν μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμως δὲ, τῇ γ' ἐμοὶ φαίνεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχίσσω. (3) Εἰ Ἀθηναῖοι καταρρωδίσαντες τὸν ἐπιόντα κίνδυνον ἐξέλιπον τὴν σφετέρην, ἡ καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ μείναντες ἔδοσαν σφίας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν θάλασσαν οὐδαμοὶ ἂν ἐπείρεοντο ἀντιέμμενοι βασιλεῖ. (3) Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασσαν μηδεὶς ἡντιούτο Ξέρξῃ, κατὰ γε ἂν τὴν ἡπειρον τοιάδε ἐγένετο· εἰ καὶ πολλοὶ τειχέων κιθῶνες ἔσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ Πελοποννησίαισι, προδοθέντες ἂν Λακεδαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων οὐκ ἐχόντων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης, κατὰ πόλεις ἀλίσκομένων ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου ἐμουνυθήσαν, μουνυθέντες δὲ ἂν καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα ἀπέθανον γενναίως. (4) Ἡ ταῦτα ἂν ἐπαθον, ἡ πρὸ τοῦ δρόντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδίζοντας ὁμολογῇ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξαν. Καὶ οὕτω ἂν ἐπ' ἀμφοτέρω ἡ Ἑλλὰς ἐγένετο ὑπὸ Πέρσῃσι. (5) Τὴν γὰρ ὠφέλην τὴν τῶν τειχέων τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι, ἥτις ἂν ἦν βασιλέως ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. (6) Νῦν δὲ Ἀθηναῖους ἂν τίς λέγων σιωτήρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι τάληθεος. Οὗτοι γὰρ ἐπὶ δακρότερον τῶν πρηγμάτων ἐτράποντο, 60 ταῦτα ρέψιν ἐμελλε· ἐλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα περιεῖναι ἑλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπὸν, ὅσον μὴ ἐμήδιαι, αὐτοὶ οὗτοι ἔσαν οἱ ἐπεγείραντες καὶ βασιλέα μετὰ γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. (7) Οὐδέ σφας χρηστῆρια φοβερά ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν καὶ ἐς

esset nacta, id jus et fas ferebat : quod vero in filios ingruerit horum virorum qui pacandæ ejus causa ad regem erant profecti, in Nicolaum Bulidis filium, et in Sperthiæ filium Aneristum, qui Halienses [alii piscatores] Tirynthios cepit, navi oneraria navigans viris repleta ; id igitur ex divini numinis memore ira accidissee plane mihi fit manifestum. (4) Ili enim, quum a Lacedæmoniiis legati missi essent in Asiam, proditi a Sitalce Terei filio, Thracum rege, et Nymphodoro Pythææ filio Abderita, intercepti sunt prope Bisanthen ad Hellespontum ; et in Atticam abducti, interfecti sunt ab Atheniensibus, cum eisq̃ue Aristæas Adimanti filius, Corinthius. Sed hoc quidem multis annis post hanc regis accidit expeditionem.

CXXXVIII. Sed ad superiorem revertor narrationem. Regis hæc expeditio titulum quidem habebat tamquam adversus Athenas tendens, sed contra universam dirigebatur Græciam. (2) Qua re multo ante cognita, non eodem modo Græci omnes erant adfecti. Quippe eorum alii, quum terram et aquam Persæ dedissent, confidebant nihil mali a barbaro sibi illatum iri : (3) alii vero, qui non dederant, ingenti metu tenebantur ; quum nec navium idoneus numerus esset in Græcia, quibus excipere invadentem hostem possent, et multitudo arma capere nollet, sed haud cunctanter faveret Medis.

CXXXIX. Atque hoc loco necessitas me cogit, ut sententiam dicam, invidiosam quidem illam apud plerosque homines : nec tamen me retinebo, quin id, quoniam manifeste verum mihi videtur, pronunciem. (2) Si Athenienses imminenti periculi metu terra sua excessissent, aut si manentes tradidissent se Xerxi, Græcorum nulli periculum facturi erant mari occurrendi regi. (3) Quodsi ergo mari nemo restitisset Xerxi, in continenti utique ita se res erat habitura : quantumvis multæ murorum lorice per Isthmum fuissent a Peloponnesiis erectæ, deserti Lacedæmonii a sociis (non illis quidem volentibus, sed necessitate coactis, quippe quorum civitates singulatim ab hostium classe fuissent expugnatæ) soli fuissent relictæ : soli autem relictæ, fortibus editis facinoribus, generose erant occubituri. (4) Aut hoc fato erant functuri : aut, priusquam illud forent experti, quum vidissent reliquos Græcos cum Medis sentire, ipsi quoque deditionem erant facturi : atque ita, utrumlibet accidisset, Græcia in potestate erat futura Persarum. (5) Nam murorum illorum per Isthmum ductorum quænam futura fuisset utilitas, exputare equidem non possum, quando rex maris tenuisset imperium. (6) Nunc si quis dicat, Athenienses sospitatores fuisse Græciæ, non aberraverit a vero : etenim, ultram rationem rerum gerendarum illi sequerentur, ea ratio præponderatura erat. Itaque, quum hoc sint seculi ut libera maneret Græcia, hi soli sunt, qui, quidquid Græci nominis reliquum erat quod cum Medis non sentiret, id excitarunt, quique, secundum deos utique, regem repulerunt. (7) Neque eos oracula terribilia Delphis advenientia, ingentemque incutientia metum, movere potuerunt ut

δεῖμα βαλόντα ἔπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καταμείναντες ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν δέξασθαι.

CXL. Πέμπαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοῦς θεο-
6 πρόποσι χρηστυριάζεσθαι ἔσαν ἐτοιμοί· καὶ σφι ποιή-
σασι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα, ὡς ἐς τὸ μέγαρον
ἐσελθόντες ἴζοντο, χρᾶ ἡ Πυθίῃ, τῇ οὐνομα ἦν Ἀριστο-
νίκη, τάδε,

Ἵ μελειοί, τί κάθησθε; λιπὼν φεύγ' ἔσχατα γαίης
10 δώματα καὶ πόλιος τροχοειδέος ἄκρα κάρηνα.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἐμπεδὸν οὔτε τὸ σῶμα,
οὔτε πόδες νέατοι οὔτ' ὦν χέρες, οὔτε τι μέσσης
λείπεται, ἀλλ' ἀἰδηλα πέλει· κατὰ γὰρ μιν ἐρείπει
πῦρ τε καὶ δέξυς Ἀρης, Συριηγενὲς ἄρμα διώκων.
15 Πολλὰ δὲ κἄλλ' ἀπολεί πυγρώματα, κοῦ τὸ σὸν οἶον·
πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλρῶ πυρὶ δώσει,
οἱ που νῦν ἰδρῶτι βρούμενοι ἐσθήκασι,
δείματα παλλόμενοι, κατὰ δ' ἀκροτάτους ὁρόφοισι
αἶμα μέλαν κέχυνται, προῖδὸν κακότητος· ἀνάγκας
20 Ἄλλ' ἴτον ἐξ ἀδούτου, κακοὶς δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

CXLI. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρό-
ποι συμφορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέοντο. Προβάλλουσι δὲ
εἰσὶν αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρησμένου Τίμων δ'
Ἀνδροβούλου, τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος δημοῖα τῷ μά-
26 λιστα, συνεβούλευε σφι ἱκετηρίας λαβοῦσι δεύτερα αὖ-
τις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῷ χρηστηρίῳ ὡς ἱκέτας. (2)
Πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ λέγουσι,
« ὦναξ, χρῆσον ἡμῖν ἀμεινόν τι περὶ τῆς πατρίδος, αἰ-
δεσθεὶς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τὰς τοι ἔχομεν φέροντες· ἡ
30 οὐ τοι ἀπικμεν ἐκ τοῦ ἀδούτου, ἀλλ' αὐτοῦ τῇδε μενέμεν
ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν » ταῦτα δὲ λέγουσι ἡ πρό-
μηντις χρᾶ δεύτερα τάδε,

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλᾶσθαι
λίσσασθαι πολλοῖσι λόγοις καὶ μῆτιδι πυκνῇ.
36 Σὺ δὲ τὸδ' αὖτις ἔπος ἱέμεν, ἀδάμαντι πελάσσας.
Τῶν ἄλλων γὰρ ἀλίσκομένων ὅσα Κέκροπος οὐρος
ἐντός ἐστι κευθμῶν τε Κίθαιρῶνος καθεόιο,
τείχος Τριτογενεὶς ἔξωθεν διδοὶ εὐρύσπα Ζεὺς
μόνον ἀπόρρητον τελεῖν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
40 Μῆδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεδὸν ἰόντα
πολλὸν ἀπ' ἡπείρου στρατὸν ἡσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν
νῦτον ἐπιστρέψας· ἔτι τοί ποτε κἄντιος ἔσση.
Ἵ θείῃ Σαλαμῇ, ἀπολείς δὲ σὺ τέκνα γυναῖκων
ἡ που σκιδναμένης Δημήτερος ἡ συνουσίας.

46 CXLIH. Ταῦτά σφι ἡπιώτερα γὰρ τῶν προτέρων καὶ
ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι, συγγραψάμενοι ἀπαλλάσσοντο ἐς
τὰς Ἀθήνας. Ὃς δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελ-
λον ἐς τὸν δῆμον, γνώμαι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐγίνοντο
διζημένον τὸ μαντήσιον, καὶ αἶδε συνεστηκυῖαι μάλιστα.
60 (2) Τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι δοκέειν σφι
τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι· ἡ γὰρ
ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηναίων βῆρυξ ἐπέφρακτο. Οἱ
μὲν δὲ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ξύλι-
νον τεῖχος εἶναι· (3) οἱ δ' αὖ ἔλεγον τὰς νέας ση-
66 μαινεῖν τὸν θεόν, καὶ ταύτας παραρτέεσθαι ἐκλείουσαν τὰ
ἄλλα ἀπέντας. Τοὺς ὦν δὲ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ

Græciam desererent: sed permanentes sustinuerunt inva-
dentem fines suos hostem.

CXL. Missis enim Delphos legatis consulere oraculum
Athenienses voluerant. Qui legati postquam, peractis circa
templum legitimis caerimoniis, ædem erant ingressi conse-
derantque, hoc eis Pythia, cui nomen erat Aristonica, ora-
culum ediderat:

O miseri, quid sedetis? fugite ad extrema terrarum, relictis
ædibus et summis collibus in-orbem conditæ urbis.
Nec enim caput firmum manebit, nec corpus,
nec extremi pedes, neque manus, nec de media quidquam
supererit, sed perniciēs advenit. Disturbabit enim illam
et ignis, et acer Mavors, Syriacum agens currum.
Multaque etiam alia munita perdet loca, non modo tuum:
multaque immortalium templa rabido dabit igni,
quæ jam nunc passim stant sudore fluentia,
metuque tremantia: et de summis tectis
sanguis ater defluit, inevitabilem prænuncius malorum.
Sed excedite hoc penetrali, et animi robur opponite malis.

CXLI. His auditis, Atheniensium legati gravissimo luctu
erant adfecti. Qui quum ob nunciatam calamitatem prorsus
abjecissent animum, Timon Androbuli filius, civis Delphen-
sis, spectatus in primis inter suos, consuluit eis, ut sumpto
oleæ ramo iterum intrarent, et supplicum habitu denuo pe-
terent oraculum. (2) Cui quum illi obsecuti essent, dixit
sentque: « O rex Apollo, melius nobis oraculum de patria
ede, hos supplicum ramos respiciens, quos tibi ferimus;
aut ex hoc penetrali non discedimus, sed hic manebimus
usque dum vita excedamus: » hæc ubi dixerunt, alterum
illis oraculum Pythia edidit hujusmodi:

Non potest Pallas Jovem Olympium flectere,
multis illum verbis precatâ prudentique consilio. [mita/r.
Tibi vero hoc rursus verbum edico, adamantis simile fir-
Quando cætera omnia capientur, quæ intra Cecropis fines
et sacri Cithæronis latebras sunt comprehensa;
Tritoniæ hoc dat late-cernens Juppiter, ut ligneus murus
solus inexpugnabilis sit, qui te tuosque liberos servet.
Neque tu equitum mane peditumque invadentem [te,
a continente numerosum exercitum tranquillius; sed recipere
terga vertens. Erat tempus, quum tu etiam contra stabis.
O divina Salamis! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

CXLIH. Quæ quum mitiora ipsis essent esseque videren-
tur quam prius editum oraculum, scripto hæc consigna-
runt, et redierunt Athenas. Id ipsum vero responsum
postquam reversi legati ad populum retulere, et aliæ multæ
dicebantur sententiæ ab his qui in mentem oraculi inqui-
rebant, et hæc duæ maxime inter se conflictantes. (2) Di-
cebant seniorum nonnulli, videri sibi deum significare su-
perfuturam esse arcem. Erat enim olim arx Athenarum
septo munita: hi igitur, id septum cogitantes, hunc esse li-
gneum illum murum conjectabantur. (3) Alii contra, naves,
aiebant, a deo significari; hasque parandas esse atque in-
struendas, omissis aliis rebus omnibus, contendebant. Ili

ξύλινον τεῖχος ἐστράλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα ῥηθέντα ὑπὸ τῆς Πυθίης,

Ὡ θεΐη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνιούσης

vero ipsi, qui naves esse dicebant ligneum murum, in duobus postremis Pythiæ versibus illis hæsilabant :

O divina Salamis ! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

(4) Quæ ob verba conturbabantur animi eorum qui naves interpretabantur ligneum murum. Nam interpretes oraculi in hanc sententiam verba hæc accipiebant, quasi ad Salaminem essent cladem accepturi, si ad navalem pugnam sese comparassent.

CXLIII. Erat autem Athenis vir quidam, nuper inter primarios cives locum consecutus, cui erat nomen Themistocles, vulgo vero Neoclis filius adpellabatur. (2) Hic vir, negans recte ista accipi ab oraculorum interpretibus, in hanc sententiam disseruit : Si vere ad Athenienses spectaret istud dictum, non adeo mihi verbo usurum fuisse, ait, deum, sed « O misera Salamis » dicturum fuisse, non « O divina Salamis ; » si quidem circa eam perituri essent incolæ. (3) Sed enim in hostes valere dei responsum, si quis illud recte intelligat, non in Athenienses. Itaque suasit civibus, ut ad navalem pugnam sese compararent ; hunc enim esse ligneum murum. (4) Hanc in partem quum sententiam Themistocles dixisset, censuerunt Athenienses potiore esse hanc rationem, quam illam quæ erat ab oraculorum interpretibus proposita : qui, adparatum navalis pugnae dissuadentes, summam rei in eo verti contendebant, ut ne manus quidem contra invadentes hostes tollerent, sed, relicta prorsus Attica, in alia terra novas sedes quærerent.

CXLIV. Alia vero etiam ante hanc ejusdem Themistoclis sententia opportune vicerat. Quum ingentes fuissent in Atheniensium ærario pecuniæ, quæ ex metallis a Laureo redierant, in eoque res esset, ut ea pecunia viritim civibus divideretur, et unusquisque decem acciperet drachmas ; (2) tunc Themistocles persuaserat civibus, ut, omissa illa distributione, naves ex hac pecunia ducentas ædificarent ad bellum, bellum cum Æginetis intelligens. Hoc enim bellum, tunc conflatum, Græciæ fuit salutis, eo quod Athenienses mari dare operam coegit. (3) Sed naves hæ, ad quem comparatæ fuerant usum, in eum quidem non sunt adhibitæ : at ita tamen opportuno tempore in promptu fuere Græciæ. Has igitur naves, ante comparatas, tunc habuere Athenienses ; præterque eas aliæ erant ædificandæ. (4) Et post acceptum oraculi responsum habita deliberatione decreverunt, deo obsequentes cum omnibus copiis naves conscendere, et mari, una cum eis ex Græcia qui ita vellent, excipere barbarum Græciam invadentem. Ista igitur, quæ dixi, oracula Atheniensibus evenerant.

CXLV. Postquam vero in unum locum convenere quicumque ex Græciis Græciam incolentibus meliora sentiebant, ibi tum cunctis inter se sermonibus, fideque data, de comuni consilio placuit, primum rerum omnium componere inimicitias et mutua bella, quæ inter ipsos obtinerent. Erant autem et contra alios suscepta bella ; maximum vero obtinebat inter Athenienses et Æginetas. (2) Deinde vero, quum rescivissent Sardibus cum exercitu esse Xerxem, placuit speculatores mittere in Asiam, qui res regis exploarent ; tum et Argos mittere legatos, societatem adversus

(4) Κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχόντο αἱ γνώμαι τῶν φαμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι· οἱ γὰρ χρησολόγοι ταύτῃ ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ Σαλαμίνα δεῖ σφέας ἐσωθῆναι ναυμαχίῃν παρασκευασαμένους.

CXLIII. Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρῶ-
10 τους νεωστὶ παριῶν, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλῆς, παῖς δὲ Νεοκλῆος ἐκαλέετο. (2) Οὗτος ὧν ῥη οὐκ ἔφη πᾶν ὁρθῶς τοὺς χρησολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων τοιάδε, εἰ ἐς Ἀθηναίους εἶχε τὸ ἐπὶ εἰρημένον ἐν τῷ, οὐκ ἂν οὕτω μιν δοκέειν ἡπίως χρῆσθαι, ἀλλ' ὥδε,
15 « ὦ σχετλίη Σαλαμίς » ἀντὶ τοῦ, « ὦ θεΐη Σαλαμίς, » εἰ πέρ γε ἐμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσῃν· (3) ἀλλὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρῆσθαι τὸ χρηστήριον συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὁρθόν, ἀλλ' οὐκ ἐς Ἀθηναίους. Παρασκευάζεσθαι ὧν αὐτοὺς ὡς ναυμα-
20 χήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐντός τοῦ ξυλίνου τείχεος. (4) Ταύτῃ Θεμιστοκλῆος ἀποφαινομένου Ἀθηναῖοι ταῦτὰ σφί ἐγνωσαν αἰρετώτερον εἶναι μᾶλλον ἢ τὰ τῶν χρησολόγων, οἱ οὐκ ἔων ναυμαχίῃν ἀρτέεσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι οὐδὲ χεῖρας ἀνταείρεσθαι, ἀλλ'
25 ἐκλιπόντας χώραν τὴν Ἀττικὴν ἀλλήν τινὰ οἰκίζειν.

CXLIV. Ἐτέρῃ τε Θεμιστοκλεΐ γνώμῃ ἐμπροσθε ταύτης ἐς καιρὸν ἤρριστευσε, ὅτε Ἀθηναῖοις γενομένων χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων σφί προσήλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἐμελλον λάξεσθαι ὀρ-
30 χήδων ἑκατοσὶ δέκα δραχμάς. (2) Τότε Θεμιστοκλῆς ἀνέγνωσε Ἀθηναίους τῆς διαιρέσεως ταύτης παυσαμένους νέας τούτων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηχοσίας ἐς τὸν πόλεμον, τὸν πρὸς Αἰγινήτας λέγων· οὗτος γὰρ ὁ πόλεμος συστάς ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγ-
35 κάσας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. (3) Αἱ δὲ ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἐχρήσθησαν, ἐς δέον δὲ οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. Αὐταὶ τε δὴ αἱ νέες τοῖσι Ἀθηναίοις προποιοιθεῖσαι ὑπῆρχον, ἐτέρας τε ἔδεε προσναυπηγεσθαι. (4) Ἐδοξέ τε σφί μετὰ τὸ χρη-
40 στήριον βουλευομένοις ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον δέκεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδημεί, τῷ θεῷ πειθόμενους, ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλευομένοις. Τὰ μὲν δὴ χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοις ἐγγέγονε.

CXLV. Συλλεγομένων δὲ ἐς τούτῳ τῶν περὶ τὴν
45 Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνων φρονούντων καὶ διδόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἔδοξε βουλευομένοις αὐτοῖσι πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλλάσσεσθαι τὰς τε ἐχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ζόντας πολέμους· ἔσαν δὲ πρόστινας καὶ ἀλλοῦς ἐγκεχειρημένοι, δ
50 δὲ ὧν μέγιστος Ἀθηναίοισι τε καὶ Αἰγινήταισι. (2) Μετὰ δὲ πυνθανόμενοι Ξέρξεα σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν Σάρδεσι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν Ἀσίαν τῶν βασιλέως πρηγμάτων, ἐς Ἄργος τε ἀγγέλους

δμαίχμην συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσῃν, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένεος, ἐς τε Κέρκυραν, κελεύουστας βωθέειν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους, φρονήσαντες εἰ πως ἐν τε γένοιτο
 5 τὸ Ἑλληνικὸν καὶ εἰ συγκύψαντες τὸ αὐτὸ πρήσσειεν πάντες, ὡς δεινῶν ἐπινύτων ὁμοίως πᾶσι Ἕλλησι. Τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μεγάλα ἐλέγετο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω.

CXLVI. Ὡς δὲ ταῦτά σφι ἔδοξε, καταλυσάμενοι
 10 τὰς ἔχθρας πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. (1) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι τε ἐς Σάρδεις καὶ καταμαθόντες τὴν βασιλείας στρατιήν, ὡς ἐπαῖστοι ἐγένοντο, βασανισθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἀπήγοντο ὡς ἀπολεύμενοι. Καὶ τοῖσι
 15 μὲν κατακέκριτο θάνατος, (3) Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην πέμπει τῶν τινὰς δορυφόρων, ἐντεταλμένους, ἵν' ἀπαλλάξωσι τοὺς κατασκόπους ζώνοντας, ἄγειν παρ' ἐωυτόν. (4) Ὡς δὲ ἔτι περιεόντας αὐτοὺς κατέλαβον καὶ ἤγον ἐς ὄψιν τὴν
 20 βασιλείας, τὸ ἐνθεῦτεν πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλθον, ἐκέλευσέ σφας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον, ἐπεὶ δὲ ταῦτα θεύμενοι ἔωσι πλήρεις, ἀποπέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώραν Ἀσινείας.

CXLVII. Ἐπιλέγων δὲ τὸν λόγον τόνδε ταῦτα ἐνε-
 τέλλετο, ὡς εἰ μὲν ἀπώλοντο οἱ κατασκόποι, οὐτ' ἂν
 τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα προπύθοντο οἱ Ἕλληνες ὄντα
 λόγου μέζω, οὐτ' ἂν τι τοὺς πολεμίους μέγα εἰσινέατο,
 30 ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες· (2) νοστήσαντων δὲ τούτων ἐς τὴν Ἑλλάδα δοκέειν ἔφη ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου παρα-
 35 δουσειν σφέας τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν. (3) Οἷκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇ γε ἄλλῃ. Ἐὼν γὰρ ἐν
 40 Ἀθύδῳ ὁ Ξέρξης εἶδε πλοῖα ἐκ τοῦ Πόντου σιταγωγὰ διεκπλώοντα τὸν Ἑλλησπόντον, ἐς τε Αἰγίναν καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. (4) Οἱ μὲν δὴ πάρεδροι αὐτοῦ ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοῖα, ἐτοῖμοι ἔσαν αἰ-
 45 γελέει. Ὁ δὲ Ξέρξης εἴρετο αὐτοὺς ὅκοι πλώοιεν· οἱ δὲ εἶπαν « ἐς τοὺς σούς πολεμίους, ὧ δέσποτα, σῖτον ἄγοντες. » (5) Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη, « οὐκὼν καὶ ἡμεῖς ἐκαὶ πλώομεν ἐνθα περ καὶ οὗτοι τοῖσι τε ἄλλοισι ἐξηρ-
 50 τυμένοι καὶ σίτω. Τί ὅτ' ἀδικέουσι οὗτοι ἡμῖν σίτια παρακομίζοντες; » (6) Οἱ μὲν νυν κατασκόποι οὕτω θηησάμενοι τε καὶ ἀποπεμφθέντες ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην.

CXLVIII. Οἱ δὲ συνομῷται Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ Πέρσῃ μετὰ τὴν ἀποπέμψιν τῶν κατασκόπων δεύτερα
 50 ἔπεμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἄργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ' ἐωυτοὺς γενέσθαι ὧδε. (2) Πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ' ἄρχας τὰ ἐκ τοῦ βαρβάρου ἐγειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὅς σφας οἱ Ἕλλη-
 νες πειρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσῃν, πέμ-

Persas conciliaturos; item alios in Siciliam mittere ad Gelonem Dinomenis filium, et in Corcyram, qui auxilia Græcis mittenda postularent; denique alios in Cretam: hoc consilio, ut, si fieri posset, in unum coalesceret Græcum omne genus, cunctique concordēs junctis agerent viribus; quippe cunctis pariter Græcis imminente periculo. Dicebantur autem permagnæ esse res Gelonis, multo ampliores quam ullius populi Græci.

CXLVI. His ita decretis, depositis inimicitis, primum speculatores mittunt in Asiam, tres viros. (2) Qui postquam Sardes venerunt, exercitumque explorarunt regis, deprehensi sunt, tortique a ducibus copiarum pedestrium, abducebantur supplicio adficiendi: capitis enim erant damnati. (3) Quod ubi Xerxes rescivit, improbata ducum sententia, satellitum nonnullos misit jussos ad se adducere speculatores, si vivos etiam nunc nacti essent. (4) Qui quum illos superstites invenissent, et in conspectum produxissent regis; tum vero rex, postquam ex eis quæsitit qua causa venissent, imperavit satellitibus, ut circumducerent homines, pedestremque omnem exercitum et equitatum illis ostenderent, spectaculoque satiatos, in quamcumque vellent ipsi regionem dimitterent incolumes.

CXLVII. Ista imperans rex, hanc rationem adjecit, ut diceret, si periissent speculatores, nec præcituos fuisse Græcos quanto regis copiarum sint fama ampliores, nec ipsos magnum incommodum hostibus fuisse adlaturos tribus occisis viris: (2) verum hi si in Græciam redierint, videri Græcos, cognitis rebus ipsius, ante susceptam hanc expeditionem libertatem suam tradituros; atque ita ne opus quidem Persis fore, ut duceant adversus illos exercitus molestiam sustineant. (3) Similis ista regis sententia fuit alteri huic. Quum Abydi Xerxes versaretur, conspicatus est naves frumentarias ex Ponto per Hellespontum navigantes, et Æginam atque Peloponnesum petentes. (4) Consilarii igitur qui adsidebant ei, ut cognoverunt hostiles esse naves, capere illas erant parati, respicientes nutum regis, quando ille imperium esset daturus. Xerxes vero ex illis quæsitit, Quorsum navigarent. Qui ut dixere, « Ad tuos hostes, domine; frumentum eis advehentes: » (5) respondit ille: « Atque etiam nos eodem navigamus, quo hi, et aliis rebus et frumento instructi. Quid ergo mali hi faciunt, quod frumentum nobis adportent? » (6) Speculatores igitur, quos dixi, postquam omnia spectarunt et a Xerxe dimissi sunt, ita in Europam rediere.

CXLVIII. Græci contra Persam conjurati, postquam in Asiam speculatores mandarunt, porro Argos miserunt legatos. Añunt autem Argivi, res tunc apud se in hunc modum esse gestas. (2) Statim ab initio cognitos ipsi fuisse adparatus quos adversus Græciam faceret Barbarus: quumque simul intellexissent operam daturus esse Græcos, ut sese in societatem contra Persas adsciscerent, legatos se misisse

ψαι θεοπρόπους ἐς Δελφούς, τὸν θεὸν ἐπειρησμένους ὡς σφι μέλλει ἄριστον ποιήσει γενέσθαι· (3) νεωστὶ γὰρ σφῶν τεθνάναι ἐξαχιχίλιους ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ Κλεομένους τοῦ Ἀναξανδρίδου, τῶν δὲ εἵνεκεν πέμ-
 5 πειν. Τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτέουσι αὐτοῖσι ἀνελείν τάδε·

Ἐχθρὰ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
 εἰσω τὸν προβάλοιον ἔχων πεφυλαγμένος ἥσο
 καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σωώσει.

10 (4) Ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον, μετὰ δὲ ὡς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐπελθεῖν ἐπὶ τὸ βουλευτήριον καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. (5) Τοὺς δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι ὡς ἐτοίμοι εἰσι Ἀργεῖοι ποιεῖν ταῦτα τριήκοντα ἔτα εἰρήνην σπεισάμενοι
 15 Λακεδαιμονίοισι καὶ ἡγεμόνοι κατὰ τὸ ἡμῖς πάσης τῆς συμμαχίας· καίτοι κατὰ γὰρ τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν ἡγεμονίην ἐσωτῶν, ἀλλ' ὅμως σφι ἀποχρᾶν κατὰ τὸ ἡμῖς ἡγεομένοις.

10 CXLIX. Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνα-
 20 σθαι, καίπερ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ ποιεῖσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην· (2) σπουδῇ δὲ ἔχειν σπονδὰς γενέσθαι τριηκοντοετίδας, καίπερ τὸ χρηστήριον φοβεομένοις, ἵνα δὴ σφι οἱ παῖ-
 25 δες ἀνδρωθῶσι ἐν τούτοις τοῖσι ἔτεσι· μὴ δὲ σπονδῶν ἐουσῶν ἐπιλέγεσθαι, ἣν ἄρα σφέας καταλάβῃ πρὸς τῷ γεγονότι κακῷ ἄλλο πταίσμα πρὸς τὸν Πέρσην, μὴ τὸ λοιπὸν ἔωσι Λακεδαιμονίων ὑπῆκοοι. (3) Τῶν δὲ ἀγ-
 30 γέλων τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ βηθέντα ἐκ τῆς βουλῆς ἀμείψασθαι τοισίδε, περὶ μὲν σπονδῶν ἀνοίσειν
 35 ἐς τοὺς πλεῦνας, περὶ δὲ ἡγεμονίας αὐτοῖσι ἐντετάλθαι ὑποκρίνασθαι, καὶ δὴ λέγειν, σφὶ μὲν εἶναι δύο βασι-
 40 λέας, Ἀργεῖοισι δὲ ἓνα· οὐκ ὦν δυνατόν εἶναι τῶν ἐκ Σπάρτης οὐδέτερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίας, μετὰ δὲ δύο τὸν σφετέρων ἐμάχησθαι τὸν Ἀργεῖον εἶναι κωλύειν οὐ-
 45 δέν. (4) Οὕτω δὲ οἱ Ἀργεῖοι φασὶ οὐκ ἀναστέσθαι τῶν Σπαρτιητέων τὴν κλεονεξίην, ἀλλ' ἐλέσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀρχεσθαι ἢ τι ὑπεῖξαι Λακεδαιμο-
 50 νίοισι, προεῖπαί τε τοῖσι ἀγγέλοις πρὸ δύντος ἡλίου ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἀργείων χώρας, εἰ δὲ μὴ, πε-
 55 ριέψεσθαι ὡς πολεμίους.

CL. Αὐτοὶ μὲν Ἀργεῖοι τοσαῦτα τούτων περὶ λέ-
 60 γουσι· ἔστι δὲ ἄλλος λόγος λεγόμενος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ὡς Ξέρξης ἐπεμψε κήρυκα ἐς Ἄργος πρότερον ἢ περ ὁρμῆσαι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἐλθόντα
 65 δὲ τοῦτον λέγεται εἶπαι, « ἄνδρες Ἀργεῖοι, βασιλεὺς Ξέρξης τάδε ὑμῖν λέγει. Ἡμεῖς νομίζομεν Πέρσην εἶναι, ἀπ' οὗ ἡμεῖς γεγόναμεν, παῖδα Περσέος τοῦ Δα-
 70 νάης, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφείας θυγατρὸς Ἀνδρομέδης. Οὕτω ἂν ὦν εἴημεν ὑμέτεροι ἀπόγονοι. (3) Οὕτε ὦν
 75 ἡμεῖς οἰκὸς ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους στρατεύε-
 80 σθαι, οὕτε ὑμεῖς ἄλλοισι τιμωρέντας ἡμῖν ἀντιζῶους γενέσθαι, ἀλλὰ παρ' ὑμῖν αὐτοῖσι ἡσυχίαν ἔχοντας κα-
 85 τῆσθαι. Ἦν γὰρ ἐμοὶ γέννηται κατὰ νόον, οὐδαμῶς μέζοντας ὑμῶν ἀζω. » (4) Ταῦτα ἀκούσαντας Ἀργεῖους

Delfos, qui ex deo quaererent, quidnam facientes optime consulturi essent rebus suis : (3) nuper enim sex millia de suis occisis esse a Lacedaemoniis et a Cleomene, Anaxandridæ filio ; ea causa legatos se misisse. Interrogantibus vero hoc responsum reddidisse Pythiam :

Finlitis invise, care immortalibus diis,
 verutum intus tenens, cautus sede,
 et capiti cave : caput enim corpus servabit.

(4) Hoc responsum sibi initio redditum a Pythia fuisse : deinde vero Argos venisse legatos ; et adeuntes senatum, exposuisse mandata. (5) Ad ea Argivos respondisse, paratos se esse ea facere, si, composita cum Lacedaemoniis in triginta annos pace, dimidium imperii in universos socios ipsi obtinuissent : et æquum quidem esse, ut penes ipsos summa sit totius imperii ; nihilominus autem contentos se dimidio fore.

CXLIX. Hæc aiunt senatum respondisse, tametsi Argivos oraculum vetuisset contrahere cum Græcis societatem : (2) et, metuentes licet oraculum, cupidos tamen fuisse fœdus in triginta annos cum Lacedaemoniis paciscendi, ut intra hos annos pueri ipsorum ad virilem pervenirent ætatem. Quodsi enim fœdus non conciliaretur, veritos esse, ne, si forte ad superius malum alia quædam calamitas in bello Persico accessisset, reliquum foret ut prorsus Lacedaemoniorum subjicerentur imperio. (3) Ad ista autem a senatu dicta eos ex legatis, qui Sparta erant missi, hæc respondisse : De fœdere quidem relatuross se ad multitudinem ; de belli imperio autem mandatum sibi esse ut respondeant, dicereque se, duos sibi esse reges, Argivis vero unum : non posse igitur fieri, ut alteri utri regi Spartanorum abrogetur imperium. At, quin cum suis duobus Argivus æquum jus suffragii habeat, nihil impedire. (4) Ita, aiunt Argivi, non ferendam sibi visam esse Spartanorum arrogantiā, maluisseque se sub barbarorum esse imperio, quam Lacedaemoniis parere : edixisseque senatum legatis, ut ante solis occasum finibus suis excederent ; id ni facerent, hostium loco habitum iri.

CL. Ista quidem his de rebus ipsi memorant Argivi. Est vero alia fama per Græciam vulgata ; misisse Xerxem, priusquam expeditionem in Græciam susciperet, Argos caduceatorem. (2) Qui ubi advenit, in hunc modum locutus esse fertur : « Viri Argivi, rex Persarum hæc vobis dicit. Nos Persen existimamus, a quo progeniti sumus, fuisse Persei filium, Danaæ nepotem, natum ex Cephæi filia Andromeda : ita igitur a vobis fuerimus oriundi. (3) Proinde æquum non est, ut aut nos progenitoribus nostris bellum faciamus, aut ut vos, aliis opem ferentes, contra nos in acie stetis ; sed ut domi manentes, quietem agatis. Nam, si mihi ex sententia res successerint, nullos potiore loco, quam vos, habeo. » (4) Hæc audientes, Argivos magni fecisse : et statim

λέγεται πρῆγμα ποιήσασθαι, καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἐπαγγελλομένους μεταίτείν· ἐπεὶ δὲ σφεας παραλαβάνειν τοὺς Ἑλλήνας, οὕτω δὲ ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι μεταίτείν, ἵνα

6 ἐπὶ προφάσιος ἡσυχίην ἄωσι.
 CLI. Συμπεσέειν δὲ τούτοις καὶ τόνδε τὸν λόγον λέγουσιν τινες Ἑλλήνων, πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον γενομένων τούτων, τυχεῖν ἐν Σούσοις τοῖσι Μемνονίοις ἐόντας ἐτέρου πρῆγματος εἵνεκεν ἀγγέλους Ἀθηναίων,
 10 Καλλίην τε τὸν Ἰππονίχου καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας, (2) Ἀργεῖους δὲ τὸν αὐτὸν τούτου χρόνον πέμψαντας καὶ τούτους ἐς Σούσα ἀγγέλους εἰρωτᾶν Ἀρτοξέρξεα τὸν Ξέρξεω εἰ σφί ἐτι ἐμμένει τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεκεράσαντο, ἢ νομιζοίτο πρὸς αὐτοῦ εἶναι
 15 πολέμιοι· βασιλεὺς δὲ Ἀρτοξέρξεα μάλιστα ἐμμένειν φάναι, καὶ οὐδεμίαν νομίζειν πόλιν Ἀργεος φιλιωτέραν.

CLII. Εἰ μὲν νυν Ξέρξης τε ἀπέπεμψε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἀργος καὶ Ἀργείων ἀγγελοὶ ἀναβάντες ἐς Σούσα ἐπειρώτεον Ἀρτοξέρξεα περὶ φιλίας, οὐκ ἔχου ἀτρεκέως εἶπαι, οὐδὲ τινα γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφαίνομαι ἄλλην γε ἢ τὴν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι.
 (2) Ἐπίσταμαι δὲ τοσούτο, ὅτι εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκῆα κακὰ ἐς μέσον συνενέικαιεν ἀλλάξασθαι βουλό-
 25 μενοι τοῖσι πλησίοις, ἐγκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτῶν ἀποφεροίτο ὀπίσω τὰ ἐσθνεύκοντο. Οὕτω δὲ οὐκ Ἀργεῖοις αἰσχίστα παποῖται.
 (3) Ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι γε μὲν οὐ παντάπασι ὀφείλω, καὶ μοι τοῦτο
 30 τὸ ἔπος ἔχεται ἐς πάντα τὸν λόγον· ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὡς ἄρα Ἀργεῖοι ἔσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ σφί πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἐστήκει, πᾶν δὲ βουλόμενοι σφί εἶναι πρὸ τῆς παρούσης λύπης. Τὰ μὲν περὶ Ἀρ-
 35 γείων εἴρηται.

CLIII. Ἐς δὲ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπὶ κατὰ ἀγγελοὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων συμμιζόντες Γέλωνι, καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. (2) Τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκῆτωρ δὲ ἐν Γέλῃ, ἦν ἐκ νήσου Τήλου τῆς ἐπὶ
 40 Τριοπίῳ κειμένης· δς κτεζομένης Γέλης ὑπὸ Λινδίων τε τῶν ἐκ Ρόδου καὶ Ἀντιφῆμου οὐκ ἐλείφθη. (3) Ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενομένοι ἱεροφάνται τῶν χθονίων θεῶν διετέλειον ἐόντες, Τηλίνεω ἐνός τευ τῶν προγόνων κτησαμένου τρόπῳ τοιῷδε. (4) Ἐς Μακτώ-
 45 ριον πόλιν τὴν ὑπὲρ Γέλης οἰκημένην ἔφυγον ἄνδρες Γελῶν ἐσσωθέντες στάσι. Τούτους ὦν δὲ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλην, ἔχων οὐδεμίαν ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἰρὰ τούτων τῶν θεῶν. Ὅθεν δὲ αὐτὰ ἔλαβε ἡ αὐτὸς ἐκτίησας, τοῦτο οὐκ ἔγω εἶπαι. (5) Τούτοις δ' ὦν πίν-
 50 σινος ὦν κατήγαγε, ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱεροφάνται τῶν θεῶν ἔσονται. Θωμά μοι ὦν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυνθάνομαι, κατεργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσούτου· τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἔπαντος ἀνδρὸς νενομίκα γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς

quidem, nihil nec pollicitos esse Græcis, nec ab illis postulasse; sed, postquam eos ad societatem Græci iuvitarunt, tum vero, quum bene gnari essent Lacedæmonios secum non communicaturos esse imperium, dimidium illius postulasse, ut hoc prætextu utentes otium agerent.

CLI. Cum his etiam congruere, aiunt Græcorum nonnulli, aliam rem, quæ quidem multis post annis incidisse memoratur. Adfuisse tunc forte Susis Memnoniis, alterius cuiuspiam rei causa, legatos Atheniensium, Calliam Hipponici filium, ejusque collegas: (2) Argivos vero et ipsos, per idem illud tempus missis Susa legatis, ex Artaxerxe quævisisse, utrum sibi adhuc firma maneat amicitia quam cum Xerxe conciliassent, an hostes ab illo judicentur. His regem Artaxerxem respondisse, utique firmam manere, neque se ullam civitatem sibi magis amicam, quam Argos, existimare.

CLII. Jam vero, an revera Xerxes caduceatorem Argos miserit ista dicentem; et an Argivorum legati, Susa profecti, Artaxerxem de amicitia interrogaverint; id equidem pro certo confirmare non possum: nec de his aliam pronuncio sententiam, nisi quam ipsi dicunt Argivi. (2) Cæterum hoc satis scio, si omnes homines propria mala in commune conferrent, cum aliorum malis illa permutaturi, fore ut unusquisque, propius inspectis aliorum malis, lubens rursus ea reportaret, quæ ipse attulisset. Ita nimirum non turpissime Argivi egerunt. (3) Ego autem dicere debeo quæ memorantur; nec vero omnibus utique fidem debeo adhibere: atque hoc idem in universam hanc Historiam dictum intelligi velim. Nam et hoc traditur, Argivos advocasse Persam in Græciam, quum male illis cessisset adversus Lacedæmonios bellum, quumque quidvis potius sibi accidere mallet, quam in tristi eo statu, quo tunc erant, manere. Atque hæc de Argivis hactenus.

CLIII. In Siciliam et alii a sociis missi legati venerunt, cum Gelone acturi, et a Lacedæmoniiis missus Syagrus. (2) Gelonis hujus progenitor, Gelæ incola, ex Telo insula erat, contra Triopium sita: qui, quum a Lindiis ex Rhodo, duca Antiphemo, Gela conderetur, colonizæ fuerat socius. (3) Hujus posterī, procedente tempore, hierophantæ fuerunt Inferarum Dearum, et constanter idem munus tenuerunt; ad quod Teliues, unus ex illorum majoribus, tali modo fuerat promotus. (4) Cives nonnulli Geloi, in seditione victi ab adversariis, in Maclorium oppidum confugerant supra Gelam situm. Hos Telines Gelam reduxit, nulla hominum manu adjutus, sed solis sacris harum dearum. Unde vèro hæc sumpserit, aut quomodo nactus sit, dicere non possum. (5) Sed his fretus reduxit illos hac conditione, ut posterī ipsius hierophantæ illarum dearum essent. Quod autem audio rem tantam a Teline esse perfectam, id eo magis etiam miror, quod, quum talia non a quolibet homine patrari posse existimaverim, sed ab animo forti et virili robore delere pro-

τε ἀγαθὴς καὶ βώμης ἀνδρῆς· ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῆς Σικελίης τῶν οἰκητόρων τὰ ὑπεναντία τούτων πεφυκέναι θηλυδρῆς τε καὶ μαλακώτερος ἀνὴρ. Οὕτω μὲν νυν ἐκτίησας τοῦτο τὸ γέρας.

6 CLIV. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Παντάρους τελευτήσαντος τὸν βίον, ὃς ἐτυράννευσε μὲν Ἑλλῆς ἐπτὰ ἔτια, ἀπέθανε δὲ ὑπὸ Σαθύλλου ἀνδρὸς Γελώου, ἐνθαῦτα ἀναλαμβάνει τὴν μουναρχίην Ἱπποκράτης Κλεάνδρου ἐὼν ἀδελφεός. (2) Ἐχόντος δὲ Ἱπποκράτους τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων ἐὼν Τηλίνεω τοῦ ἱεροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλλων καὶ Αἰνισιδήμου τοῦ Παταίκου, ὃς ἦν δορυφόρος Ἱπποκράτους (3) Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπεδέχθη πάσης τῆς Ἱππου εἶναι Ἱππαρχος· πολιορκούντος γὰρ Ἱπποκράτους Καλλιπολιτῆς τε καὶ Ναξίου καὶ Ζαγκλαίου τε καὶ Λεοντίνους καὶ πρὸς Συρηκοσίους τε καὶ τῶν βαρβάρων συγχόνους, ἀνὴρ ἐφαινετο ἐν τούτοις τοῖσι πολέμοις ἐὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος. (4) Τῶν δὲ εἶπα πολλῶν, τούτων πλὴν Συρηκοσίων οὐδεμία πέφευγε δουλοσύνην πρὸς Ἱπποκράτους· Συρηκοσίους δὲ Κορινθιοὶ τε καὶ Κερκυραῖοι ἐρρύσαντο μάχῃ ἰσσωθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. Ἐρρύσαντο δὲ καὶ οὗτοι ἐπὶ τοιαῖδε καταλλάξαντες, ἐπ' ᾧτε Ἱπποκράτῃ Καμάριναν Συρηκοσίους παραδοῦναι· Συρηκοσίῳ δὲ ἦν Καμάρινα τὸ ἀρχαῖον.

25 CLV. Ὡς δὲ καὶ Ἱπποκράτης τυραννέουσιν Ἰσα ἔτια τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ κατέλαβε ἀποθνήσκειν πρὸς πόλιν Ὑδλην στρατεύσασθαι ἐπὶ τοὺς Σικελούς, οὕτω δὲ ὁ Γέλων τῷ λόγῳ τιμωρέων τοῖσι Ἱπποκράτους παῖσι Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ, οὐ βουλομένοις τῶν πολυτήνων κατηκόνων εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὡς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελῶν, ἤρχε αὐτοὺς ἀποστερησῆς τοὺς Ἱπποκράτους παῖδας. (2) Μετὰ δὲ τούτῳ τὸ εὖρημα τοὺς γαμόρους καλευνμένους τῶν Συρηκοσίων ἐκπεσόντας ὑπὸ τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλευνμένων 35 δὲ Κιλλικυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας ἔσχε καὶ ταύτας· ὁ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Συρηκοσίων ἐπιόντι Γέλωνι παραδίδωι τὴν πόλιν καὶ ἐσωτόν.

CLVI. Ὁ δὲ ἐπειτέ παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, 40 Γέλως μὲν ἐπικρατέων λόγον ἑλάσσει ἐποιέετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἱέρωνι ἀδελφεῷ ἑωυτοῦ· ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτουνε, καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρηκούσαι. Αἱ δὲ παραυτίκα ἀνά τ' ἑδραμον καὶ ἀνέδρασον. (2) Τούτῳ μὲν γὰρ Καμαριναῖους ἀπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν πολιτῆς ἐποίησε, Καμαρινῆς δὲ τὸ ἀστὺ κατέσκαψε, τοῦτο δὲ Γελῶν ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν τῷ τούτοις Καμαριναῖοις ἐποίησε. (3) Μεγαρέας τε 45 τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὡς πολιορκούμενοι ἐς ὁμολογίην προσεχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτῶν παχέας, ἀειραμένους τε πόλεμον αὐτῷ καὶ προσδοκούντας ἀπολέεσθαι διὰ τοῦτο, ἀγαγὼν ἐς τὰς Συρηκούσας πολιτῆς ἐποίησε· (4) τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων οὐκ ἐόντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου οὐδὲ προσδεχόμενον κακὸν οὐδὲν πείσεσθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας ἀπέδοτο

fiscisci, hic e contrario perhibetur a Sicilia incolis effeminatus et mollis admodum homo fuisse. At is quidem ita munus hoc obtinuerat.

CLIV. Mortuo Cleandro, Pantaris filio, qui, postquam septem annis Gelæ fuerat tyrannus, a Sabylo cive Geloo est interfectus; ibi tum Hippocrates, Cleandri frater, monarchiam suscepit. (2) Quo regnante Gelon, unus e posteris Telinis hierophantæ, cum aliis multis, et in his cum Ænesidemo Patæci filio, qui corporis custos fuit Hippocratis, (3) Nec vero multo post Gelon ob virtutem præfectus universi equitatus nominatus est. Nam quum Callipolitas et Naxios oppugnaret Hippocrates, et Zancleus et Leontinos, itemque Syracusios et barbarorum multos; in cunctis his bellis præclare Gelonis virtus emicuit. (4) Earum autem quas dixi civitatum nulla, præter Syracusas, effugit quin in servitutem ab Hippocrate redigeretur. Syracusios vero, prælio victos ad Elorum fluvium, liberaverunt Corinthii et Corycziæ, conciliata pace in hanc conditionem, ut Camarinam Hippocrati traderent Syracusii: nam antiquitus Syracusiorum Camarina fuerat.

CLV. Postquam vero Hippocrati etiam, quum totidem annos quot Cleander frater regnasset, accidit ut ad Hyblam urbem, bellum gerens cum Siculis, occumberet; tunc nimirum hic Gelon, nomine quidem tenuis opem ferens filijs Hippocratis Euclidi et Cleandro, quibus jam parere cives noluerant, re vera autem, prælio victis Gelois, solus ipse regnavit, Hippocratis filiis imperio fraudatis. (2) Quæ res quom ei præter spem successisset, deinde gamoros quos vocant Syracusiorum (*id est* prædiorum possessores) urbe ejectos a populo et a propriis servis, qui Cillicyrii vocantur, ex Casmene oppido Syracusas reduxit, atque ita hac quoque urbe potitus est: populus enim Syracusiorum adventanti Geloni et se et urbem tradidit.

CLVI. Syracusis potitus Gelon jam non tanti fecit Gelæ imperare: itaque hanc urbem fratri suo Hieroni permisit, ipse vero Syracusas quolibet modo munivit et auxilium: erantque ei Syracusæ loco omnium. Et brevi hæc urbs crevit floruitque. (2) Nam et Camarinæos cunctos, Syracusas transductos, cives fecit, diruta Camarina urbe: et maiore parte Gelorum civium eodem modo, quo Camarinæis, usus est. (3) Megareses quoque Siciliam incolentes, quum ab illo oppugnati in deditionem venissent; opulentiores eorum, qui bellum contra eum suscitaverant, et ob id se perditum iri putabant, pariter Syracusas transduxit, civesque fecit; (4) plebem autem Megarensium, quæ belli non fuerat auctor, et nihil ab illo mali se passuram exspectabat, hanc item Syracusas perductam vendidit ea conditione, ut e Sicilia

ἐπ' ἔξαγωγῇ ἐκ Σικελίης. (5) Τούτῳ δὲ τούτῳ καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Σικελίῃ ἐποίησε διακρίνας. Ἐποίησε δὲ ταῦτα τούτους ἀμφοτέρους νομίσας δῆμον εἶναι συνοίκημα ἀχαριτώτατον. / Τοιούτῳ μὲν τρόπῳ τύραννος ἐγεγόνει μέγας ὁ Γέλων.

CLVII. Τότε δ' ὥς οἱ ἄγγελοι τῶν Ἑλλήνων ἀπικατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους ἔλεγον τάδε, « ἔπειψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι παραλειτουργοῦντες σε πρὸς τὸν βάρβαρον. (2) τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πάντως κοινθάνει, ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλει, ζεύξας τὸν Ἑλλησπόντον καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἥριον στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, στρατηλατῆσιν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πρόσχημα μὲν ποιούμενος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλύνει, ἐν νόῳ δὲ ἔργων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἐωυτοῦ ποιήσασθαι. (3) Σὺ δὲ δυνάμις τε ἔχεις μεγάλης, καὶ μοῖρᾴ τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μέτα ἄρχοντί γε Σικελίης βώθεε τε τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα, καὶ συνελευθέρου. (4) Ἄλλης μὲν γὰρ γινομένη πᾶσα ἡ Ἑλλὰς χεῖρ μεγάλη συνάγεται καὶ ἀξιόμαχοι γινόμεθα τοῖσι ἐπιούσι· ἦν δὲ ἡμῶν οἱ μὲν καταπροδιῶσι, οἱ δὲ μὴ ἐθέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαῖνον τῆς Ἑλλάδος ἢ ὀλίγον, τοῦτο ἤδη δεινὸν γίνεται μὴ πέσῃ πᾶσα ἡ Ἑλλάς. (5) Μὴ γὰρ ἐλπίσης, ἦν ἡμέας καταστρέφεται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὡς οὐκ ἤξει παρὰ σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. Βοθέων γὰρ ἡμῖν σεωυτῷ τιμωρέεις τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τελευτῇ ὥς τὸ ἐπίπαν χρηστῇ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι. » Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

CLVIII. Γέλων δὲ πολλὸς ἐνεκέστο λέγων τοιάδε, « ἄνδρες Ἕλληνες, λόγον ἔχοντες πλεονέκτην ἐτολήμασθε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ τὸν βάρβαρον παρακαλεῦντες ἰλθεῖν. (2) Αὐτοὶ δὲ ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεπάσασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδονίους νεῖκος συνῆπτο, ἐπισχέπτοντός τε τὸν Δωριέος τοῦ Ἀναξανδρίδου πρὸς Ἑγεσταίων φόνον ἐκπρήξασθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ ἐμπόρια συνελευθεροῦν ἀπ' ὧν ἡμῖν μεγάλα ὠφελία τε καὶ ἐπαυρέσεις γηγόνασι, οὔτε ἐμεῦ εἴνεκεν ἤλθετε βοθησόντες οὔτε τὸν Δωριέος φόνον ἐκπρήξομενοι, τό τε κατ' ἡμέας τάδε πάντα ὑπὸ βαρβάροισι νέμεται. (3) Ἀλλ' εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ ἄμεινον κατέστη. Νῦν δὲ ἐπειδὴ περιελήλυθε ὁ πόλεμος καὶ ἀπικταί ἐς ἡμέας, οὕτω δὲ Γέλωνος μνήστις γέγονε. (4) Ἀτιμῆς δὲ πρὸς ἡμῶν κυρήσας οὐκ ὁμοιωσόμεν ἡμῖν, ἀλλ' ἐτοιμός εἰμι βοθῆειν παρεχόμενος διχασίας τε τριήρας καὶ διαμαυρίου δπλίτας καὶ δισχίλῃν ἵππων καὶ δισχίλιους τοξότας καὶ δισχίλιους σπενδονήτας καὶ δισχίλιους ἵπποδρόμους ψιλοῦς· σιτόν τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔσθ' ἂν διαπολεμῶμεν, ὑποδέχομαι παρέξειν. (5) Ἐπὶ δὲ λόγῳ τοιῷδε τάδε ὑπείχομαι, ἐπ' ᾧ στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων ἔσομαι πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ' ἄλλῳ δὲ λόγῳ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἔλθοιμι οὐτ' ἂν ἄλλους πέμψαιμι. »

exportarentur. (5) Eodemque modo etiam Eubæensibus usus est Siciliam incolentibus, discreta plebe a locupletibus. Eggit autem ita cum utrisque hac causa, quod molestiæ et periculi plenum putaret, una cum plebe habitare. Tali modo potens tyrannus Gelon evascat.

CLVII. Tunc vero, postquam Syracusas venere Græcorum legati, in conspectum Gelonis producti, hæc apud eum verba fecerunt : « Miserunt nos Lacedæmonii et Athenienses horumque socii, ad societatem adversus Barbarum te invitatu-ros. (2) Haud dubie enim hunc nosti Græciam invadentem; virum Persam, qui Hellesponto ponte juncto universas Orientis copias ex Asia transducturus est, et bellum illaturus Græciæ; causam quidem prætexens, contra Athenas se ducere exercitum, in animo autem habens totam sibi Græciam subjicere. (3) Tu vero magna præditus es potentia, et laud minima pars Græciæ apud te est, quippe qui imperas Siciliæ. Succurre igitur liberantibus Græciam, cum eisque eam libera! (4) Etenim junctis Græciæ viribus omnibus magna contrahitur manus, et pares sumus invadenti hosti. Sin nostrum alii nos produnt, alii vindicare nolunt, et exigua pars Græciæ sana est; tunc vero est verendum, ne Græcia pereat universa. (5) Noli enim existimare, si nos prælio victos Persa subegerit, non eundem ad te pariter venturum; sed, priusquam istud accadat, tibi prospice. Nobis enim opem ferens, te ipsum tutum præstabis. Et rem bono consilio susceptam bonus plerumque sequi exitus solet. » Sic illi locuti sunt.

CLVIII. Gelon vero, vehementer illos increpans, in hunc modum respondit. « Viri Græci, arroganti utentes oratione ausi estis me hortari ut subsidio vobis veniam adversus Barbarum. (2) At iidem vos, quum prius ego vos rogavi, ut barbarorum exercitum mecum adgrederemini, quo tempore adversus Carthaginienses bellum mihi incumbabat, obtestatusque sum ut Doriei necem, Anaxandridæ filii, ab Eggestis commissam ulcisceremini, simulque adiutorem me vobis obtuli ad liberanda emporia, e quibus magna commoda fructusque ad vos redibant, nec mei causa venistis ad opem mihi ferendam, neque ad ulciscendam Doriei cædem; et, per vos si stetisset, omnia hæc in barbarorum forent potestate. (3) At, postquam bene atque prospere mihi omnia cesserunt, nunc, ubi in vos versum est bellum, in vosque ingruit, ita demum memoria vos subiit Gelonis. (4) Verumtamen, quanvis a vobis turpiter fuerim contemptus, non ego vestrum ero similis, sed paratus sum opem vobis ferre, ducentas præbiturus triremes, et vicies mille milites gravis armaturæ, bis mille equites, bis mille sagittarios, bis mille funditores, et bis mille cursorios equites leviter armatos : denique universo Græcorum exercitui frumentum me suppeditaturum, atque dum debellamus, recipio. (5) At hac conditione hæc polliceor, ut dux et imperator sim Græcorum adversus Barbarum : alia conditione neque ipse venturus sum, nec alios missurus. »

CLIX. Ταῦτα ἀκούσας οὕτε ἠνέσχετο ὁ Σύαγρος εἶπέ τε τάδε, « ἦ κε μέγ' οἰμώξειε ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων πυθόμενος Σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνός τε καὶ Συρηκοσίων. (2) Ἀλλὰ 6 τούτου μὲν τοῦ λόγου μηκέτι μνησθῆς, δὴ καὶ τὴν ἡγεμονίην τοι παραδώσομεν. Ἄλλ' εἰ μὲν βούλει βωθεῖν τῇ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακεδαιμονίων· εἰ δ' ἄρα μὴ δικαιοὺς ἀρχεσθαι, σὺ δὲ μὴ βώθεις. »

CLX. Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπειδὴ ὥρα ἀπεστραμ-
10 μένους τοὺς λόγους τοῦ Συάγρου, τὸν τελευταῖόν σφι τόνδε ἐξέφηνε λόγον, « ὃ ζεῖνε Σπαρτιῆτα, ὄνειδα κατιόντα ἀνθρώπῳ φιλεῖ ἐπανάγειν τὸν θυμόν. Σὺ μέντοι ἀποδεξάμενος ὑδρίσματα ἐν τῷ λόγῳ οὐ με πείσεις ἀσχήμονα ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. (2) Ὅκου δὲ 16 ὑμεῖς οὕτω περιέχεσθε τῆς ἡγεμονίας, οἰκὸς καὶ ἐμὲ μᾶλλον ὑμέων περιέχεσθαι, στρατιῆς τε ἐόντα πολλὰ πλησίης ἡγεμόνα καὶ νεῶν πολλὰ πλεύνων. Ἄλλ' ἐπεῖτε ὑμῖν ὁ λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τι ὑπεῖχόμεν τοῦ ἀρχαίου λόγου. (3) Εἰ τοῦ μὲν 20 πεζοῦ ὑμεῖς ἡγήοισθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγὼ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδονὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονεῖν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ ἐθέλω. Καὶ ἡ τοῦτοισι ὑμέας χρεῖων ἔστι ἀρκέεσθαι, ἢ ἀπέναι συμμάχων τοσούτων ἐρήμους. » Γέλων μὲν δὴ ταῦτα προτείνετο.

26 CLXI. Φθάσας δὲ ὁ Ἀθηναῖον ἄγγελος τὸν Λακεδαιμονίων ἀμείβετό μιν τοισίδε, « ὃ βασιλεῦ Συρηκοσίων, οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλλάς ἀπέπεμψεν ἡμέας πρὸς σέ, ἀλλὰ στρατιῆς. Σὺ δὲ δὴ καὶ μὲν στρα-
30 τὴν πέμψεις μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλάδος, οὐ προβαί-
νεις, ὥς δὲ στρατηγῆσαι αὐτῆς, γλίσσαι. (2) Ὅσον μὲν νυν παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδού ἡγέεσθαι, ἐξήρκεε ἡμῖν τοῖσι Ἀθηναίοισι ἡσυχίαν ἄγειν, ἐπιστα-
36 μένοισι ὥς ὁ Λάκων ἱκανὸς τοι ἐμελλε ἔσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπολογούμενος· ἐπεῖτε δὲ ἀπάσης
28 ἀπελαυνόμενος δέεαι τῆς ναυτικῆς ἀρχῆς, οὕτω ἔχει τοι. (3) Οὐδ' ἦν ὁ Λάκων ἐπὶ τοι ἀρχειν αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπῆσμεν· ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γῆ μὴ αὐτῶν
40 βουλομένων Λακεδαιμονίων. Τούτοις μὲν ὦν ἡγέεσθαι βουλομένοισι οὐκ ἀντιτείνομεν, ἄλλω δὲ παρήσομεν οὐδὲ
46 νὶ ναυαρχεῖν. (4) Μάτην γὰρ ἂν ὦδε παράλον Ἑλλή-
νων στρατὸν πλεῖστον εἴημεν ἐκτρεφόμενοι, εἰ Συρηκο-
σίοισι ἐόντες Ἀθηναῖοι συγγωρήσομεν τῆς ἡγεμονίας, ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μῦνοι δὲ ἐόντες
οὐ μετανάσται Ἑλλήνων τῶν καὶ Ὀμηρος ὁ ἐπο-
48 ποῖος ἄνδρα ἀριστον ἐφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι τάξει τε καὶ διακοσμήσαι στρατόν. Οὕτω οὐκ ὀνειδὸς ἡμῖν ἔστι οὐδὲν λέγειν ταῦτα. »

CLXII. Ἀμείβετο Γέλων τοισίδε, « ζεῖνε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς οἴκατε τοὺς μὲν ἀρχοντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξομέ-
50 νους οὐκ ἔχειν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὀπίσω ἀπαλλασσόμενοι καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαρχήσεται. » (2) Οὕτως δὲ ὁ νόος τοῦδε τοῦ βήματος, τὸ ἐθέλει λέγειν· ὅτλα

CLIX. Hæc audiens non tulit Syagrus, et his verbis respondit : « Ingentia profecto lamenta tolleret Pelopides Agamemnon, si audiret Spartanis imperium ablatum a Gelone et Syracusiis. (2) Immo hujus conditionis ne porro mentionem facias, ut tibi tradamus imperium. Sed, si vis auxilio venire Græciæ, scito sub Lacedæmoniorum te fore imperio : id si tibi non placet, noli auxilio venire. »

CLX. Ad hæc Gelon, videns aversantem Syagri sermonem, postremam hanc illis proposuit conditionem : « Hospes Spartane, inquit, contumeliosa verba, in hominem projecta, iram solent excitare : at tu, quamvis contumelioso usus sermone, me tamen non induces ut in respondendo sim immodestus. (2) Quandoquidem vero vos tanto studio urgetis ut imperium teneatis, consentaneum est ut ego majori etiam studio, quam vos, mihi hoc postulem, quippe multo majorem exercitum multoque plures naves vobis adducturus. At quoniam adeo ardua vobis hæc conditio posita est, nos de eo quod prius postulavimus, non nihil concedemus. (3) Si pedestribus copiis vos præfueritis, ego nauticis præro : sin vobis volupe est classi præesse, ego pedestribus præro copiis. Aut in alterutro horum adquiescere vos oportet, aut abire talibus sociis destitutos. » Hæc igitur Gelon proponebat.

CLXI. Verum antevertens Atheniensium legatus Lacedæmonium, his verbis illi respondit : « Rex Syracusiorum, non ducem petituros nos ad te Græcia misit, sed exercitum. Tu vero negas exercitum te missurum, nisi Græciæ imperes ; nempe imperare illi cupis. (2) Quatenus igitur universi Græcorum exercitus ducatum tibi postulasti, satis nos Athenienses habuimus silentium tenere, bene gnari idoneum fore Laconem ad rationem tibi pro utrisque reddendam : nunc vero, ubi de universi imperii summa concedens, classis postulas imperium, sic tibi habe. (3) Si vel Laco tibi concederet classis imperium, nos non concederemus : nostrum enim hoc munus est, nisi Lacedæmonii id velint. His ergo, si classis obtinere imperium voluerint, non repugnemus : alii vero id concedimus nemini. (4) Sic enim frustra nos maximas Græcorum omnium nauticas copias paratas haberemus, si Syracusiis nos Athenienses imperio cederemus, qui populum exhibemus antiquissimum, solique sumus Græcorum qui nunquam solum vertimus : quo de populo etiam Homerus poeta fortissimum virum ait ad Ilium venisse, et ordinasse instruxisseque exercitum. Quo minus reprehendendi sumus quod ista dicimus. »

CLXII. Tum vero Gelon, « Hospes Atheniensis, ait, vos videmini imperatores quidem habere, sed, quibus hi imperent, non habituros. Quoniam igitur nihil remittentes, omnia vultis tenere ; ocyus hinc abire maturate, domumque reversi nunciate Græciæ, ver ei ex anno esse exemptam. » (2) Cujus dicti hæc sententia est, quam ille significare voluit : nempe satis constat, præstantissimam anni partem

γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ δοκιμώτατον, τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς τὴν ἑωυτοῦ στρατιήν. Στερισκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἑωυτοῦ συμ-
μαχίης εἶκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραι-
σρῆμένον εἴη.

CLXIII. Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι τοσαῦτα τῷ Γέλωνι χρηματίζασθαι ἀπέπλουν· Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα δέισας μὲν περὶ τοῖσι Ἑλλήσι μὴ οὐ δύνωνται τὸν βάρβαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνάσχει-
10 τὸν ποιησάμενος ἑλθὼν ἐς Πελοπόννησον ἀρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἡμέλησε, ὃ δὲ ἄλλης εἶχετο. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἐπέβητο τὸν Πέρσῃ διαβεδηκότα τὸν Ἑλλήσ-
ποντον, πέμπει πεντηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν
15 Σκύθεω ἄνδρα Κῶων ἐς Δελφοὺς, ἔχοντα χρήματα πολλὰ καὶ φιλοῦς λόγους, παραδοχέσονται τὴν μάχην τῇ πεσέειναι, καὶ ἦν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ, τά τε χρή-
ματα αὐτῷ δίδόναι καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ τῶν ἀρχεῖ· ὁ Γέλων, ἦν δὲ οἱ Ἑλληνες, ὀπίσω ἀπάγειν.

20 CLXIV. Ὁ δὲ Κάδμος οὗτος πρότερον τούτων παρδεξάμενος παρὰ πατρός τὴν τυραννίδα Κῶων εὖ βεβηκυῖαν, ἐκὼν τε εἶναι καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενός, ἀλλ' ἀπὸ δικαιοσύνης ἐς μέσον Κῶοισι καταθείς τὴν ἀρχὴν οἶχετο ἐς Σικελίην, ἐνθα μετὰ Σαμίων ἔσχε τε
25 καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην τὴν ἐς Μεσσήνην μεταβαλοῦσαν τὸ οὐνομα. (2) Τοῦτον δὲ ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιοῦτω τρόπῳ ἀπικόμενον διὰ δικαιοσύ-
νην, τὴν οἱ αὐτὸς ἄλλην συνήδεε εἶδυσαν, ἔπεμπε δὲ ἐπὶ τοῖσι ἄλλοις δικαιοῖσι τοῖσι ἐξ ἑωυτοῦ ἐργασμένοις
30 καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τούτων ἔλιπετο. (3) Κρατήσας γὰρ μεγάλων χρημάτων τῶν οἱ Γέλων ἐπετράπετο, παρὲν κατασχέσθαι οὐκ ἐθέλησε, ἀλλ' ἐπεὶ οἱ Ἑλλη-
νες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίῃ καὶ Ξέρξης οἰχώκεε ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπῆκετο ἐς τὴν Σικελίην
35 ἅπαντα τὰ χρήματα ἄγων.

CLXV. Λέγεται δὲ καὶ τότε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίῃ οἰκημένων, ὡς ὅμως καὶ μέλλων ἀρχεσθαι ὑπὸ Λακε-
δαιμονίων ὁ Γέλων ἐβώθησε ἂν τοῖσι Ἑλλήσι, εἰ μὴ
40 ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰναισιδήμου Ἀκραγαντίνων μουνάρ-
χου ἐξελαθείς ἐξ Ἰμέρης Τήριλλος ὁ Κρινίππου τύ-
ραννος ἐὼν Ἰμέρης ἐπῆγε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον Φοινίκων καὶ Λιθύων καὶ Ἰθέρων καὶ Αἰγύων καὶ
Ἑλισύκων καὶ Σαρδονίων καὶ Κυρνίων τριήκοντα μυ-
ριάδας καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Ἀμιλχαν τὸν Ἀννωνος,
45 Καρχηδονίων ἐόντα βασιλέα, (3) κατὰ ζεινὴν τε τὴν ἑωυτοῦ ὁ Τήριλλος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀναξίλειω τοῦ Κρητίνεω προθυμίην, δὲ Ῥηγίου ἐὼν
τύραννος, τὰ ἑωυτοῦ τέχνα δοὺς δμηροῦς Ἀμιλχα, ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν Σικελίην τιμωρέων τῶ πενθερῷ
50 Τηριλλοῦ γὰρ εἶχε θυγατέρα Ἀναξίλειως, τῇ οὐνομα ἦν Κυδιόπη. Οὕτω δὲ οὐκ οἶόν τε γενόμενον βωθέειν τὸν Γέλωνα τοῖσι Ἑλλήσι ἀποπέμπειν ἐς Δελφοὺς τὰ
χρήματα.

CLXVI. Πρὸς δὲ καὶ τότε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς

ver esse; suum autem exercitum præstantissimam partem dixit in Græcorum exercitu. Itaque Græciam, societate ipsius destitutam, comparavit cum anno, cui ver sit exemplum.

CLXIII. Legati igitur Græcorum, hisce cum Gelone actis, domum navigarunt. Atque ita tunc Gelon, timens quidem Græcis, veritusque ne superando Barbaro impares sint futuri, sed indignum et intolerabile existimans, ipsum, in Peloponnesum trajicientem, sub imperio esse Lacedæmoniorum, quum Siciliæ sit tyrannus; hanc quidem aspernatus est conditionem, sed aliam rationem est secutus. (2) Simul atque Persam intellexit transiisse Hellespontum, cum tribus navibus actuariis quinquaginta remorum Cadmum, Scythæ filium, genere Coum, Delphos misit, multis pecuniis et pacificis mandatis instructum, qui belli exitum expectaret, et quidem, si vicisset Barbarus, pecunias ei et terram et aquam nomine Gelonis traderet; sin Græci vicissent, pecunias reportaret.

CLXIV. Cadmus hic antea, quum patri in regnum Coorum firmo rerum statu successisset, sua sponte, nullo imminente periculo, sola iustitia ductus, in medio Cois deposuerat regnum, et in Siciliam migraverat. Ibi cum Samiis Zanclem urbem tenuit habitavitque, eam cujus nomen in Messanam mutatum est. (2) Hunc igitur Cadmum, qui isto modo in Siciliam venerat, Gelon propter reliquam etiam viri iustitiam sibi perspectam, Delphos misit: isque præter alia iustitiæ documenta etiam hoc non minimum a se editum reliquit, (3) quod, quum magnas in manibus haberet pecunias a Gelone sibi creditas, intervertere eas, quamquam nihil prohibebat, noluerit; sed, postquam pugna navali vicerant Græci, et Xerxes cum exercitu abierat, ipse etiam in Siciliam reversus pecunias omnes Geloui reportaverit.

CLXV. Memorant etiam Siculi, quamvis sub imperio futurum Lacedæmoniorum, vel sic tamen Gelonein subsidio venturum fuisse Græcis, nisi Terillus Crinippi filius, Himeræ tyrannus, a Therone Ænesidemi filio, Agrigentiorum monarcha, Himera ejectus, sub ipsum hoc tempus trecenta millia Ponorum et Libyum et Iberorum et Ligurum et Helisycorum et Sardorum et Corsicanorum, horumque ducem Amilcarem Annonis filium, regem Carthaginiensium, in Siciliam transduxisset. (2) Nempe Amilcarem ad istam suscipiendam expeditionem induxerat Terillus pro hospitii jure opem ejus implorans: maxime vero eum commoverat Anaxilai studium, Cretinæ filii, qui, quum Rhegii esset tyrannus, traditis Amilcari filiis suis obsidibus, persuaserat ei ut in Siciliam trajiceret ad openi socero suo ferendaml: filiam enim Terilli, nomine Cydippen, in matrimonio Anaxilaus habuit. Ita igitur Gelonem, aiunt, quum Græcis auxilio venire non potuisset, pecunias illas Delphos misisse.

CLXVI. Præterea hæc quoque memorant, eodem die in

αὐτῆς ἡμέρης ἐν τε τῇ Σικελίῃ Γέλωνα καὶ Θέρωνα
 νικᾶν Ἀμιλκαῖον τὸν Καρχηδόνιον καὶ ἐν Σαλαμῖνι
 τοὺς Ἕλληνας τὸν Πέρσην. (2) Τὸν δὲ Ἀμιλκαῖον Καρχη-
 δόνιον ἔοντα πρὸς πατρός, μητρὸς δὲ Συραχόσιον,
 βασιλεύσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην Καρχηδόνιον, ὡς ἡ
 συμβολὴ τε ἐγίνετο καὶ ὡς ἔσσοιτο τῇ μάχῃ, ἀφανι-
 σθῆναι πυνθάνομαι· οὔτε γὰρ ζῶντα οὔτε ἀποθανόντα
 φανῆναι οὐδαμοῦ γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπεξελεῖν διζήμε-
 νον Γέλωνα.

10 CLXVII. Ἔστι δὲ ὑπ' αὐτῶν Καρχηδονίων δδε
 ὁ λόγος λεγόμενος, οἰκότης χρεωμένων, ὡς οἱ μὲν βάρ-
 βαροι τοῖσι Ἕλλησι ἐν τῇ Σικελίῃ ἐμάχοντο ἐξ ἡοῦς
 ἀρξάμενοι μέχρι δειλῆς ὥφης (ἐπὶ τοσούτῳ γὰρ λέγεται
 ἐλκύσαι τὴν σύστασιν), ὁ δὲ Ἀμιλκας ἐν τούτῳ τῷ
 15 χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐθύετο καὶ ἐκαλλιέετο
 ἐπὶ πυρῆς μεγάλῃς σώματα ὅλα καταγίζων, ἰδὼν δὲ
 τροπὴν τῶν ἐκωτοῦ γινομένην, ὡς ἔτυχε ἐπισπένδων
 τοῖσι ἱροῖσι, ὥς ἐκωτὸν ἐς τὸ πῦρ· οὗτω δὲ κατακαυ-
 θέντα ἀφανισθῆναι. (2) Ἀφανισθέντι δὲ Ἀμιλκα τρώ-
 20 πω εἶτε τοιούτῳ, ὡς Φοῖνικες λέγουσι, εἶτε ἑτέρῳ, ὡς
 Συραχόσιοι, τοῦτο μὲν οἱ θυοῦσι, τοῦτο δὲ μνήματα
 ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλισι τῶν ἀποικίδων, ἐν αὐ-
 τῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. Τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης το-
 σαῦτα.

25 CLXVIII. Κερκυραῖοι δὲ τάδε ὑποκρινάμενοι τοῖσι
 ἀγγέλοισι τοιάδε ἐποίησαν· καὶ γὰρ τούτους παρελάμ-
 βανον οἱ αὐτοὶ οἱ περ καὶ ἐς Σικελίην ἀπείκατο, λέγοντες
 τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἔλεγον. (2) Οἱ
 δὲ παραυτίκα μὲν ὑπὸσχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνεῖν,
 30 φράζοντες ὡς οὐ σπὶν περιποτῆς ἐστὶ ἡ Ἑλλάς ἀπολλυ-
 μένη· ἦν γὰρ σφαλῇ, σφείς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύουσιν
 τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων· ἀλλὰ τιμωρητέον εἴη ἐς τὸ δυνα-
 τώτατον. (3) Ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα·
 ἐπεὶ δὲ ἔδεε βωθεῖν, ἄλλα νοεῖντες ἐπλήρωσαν νέας
 35 ἐξήκοντα, μόγις δὲ ἀναγκάσαντες προσέμιξαν τῇ Πελο-
 ποννήσῳ, καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταΐναρον γῆς τῆς Λα-
 κεδαιμονίων ἀνεκώχεον τὰς νέας, καταδοχόντες καὶ
 οὔτοι τὸν πόλεμον τῇ πεσέσται, ἀελπεύοντες μὲν τοὺς
 Ἕλληνας ὑπερβαλέσθαι, δοκέοντες δὲ τὸν Πέρσην
 40 κατακρατήσαντα πολλὸν ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος.
 (4) Ἐποίουεν ὦν ἐπίτηδες, ἵνα ἔχῃσι πρὸς τὸν Πέρσην
 λέγειν τοιάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαμβανόντων
 τῶν Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες
 δύναμιν οὐκ ἐλαχίστην οὐδὲ νέας ἐλαχίστας παρα-
 45 σχόντες ἂν, ἀλλὰ πλείστας μετὰ γε Ἀθηναίους, οὐκ
 ἡδελῆσάμεν τοι ἀντιοῖσθαι οὐδέ τι ἀποθόμιον ποιῆσαι. »
 Τοιαῦτα λέγοντες ἤλπιζον πλέον τι τῶν ἄλλων οἴσεσθαι·
 τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέει. (5) Πρὸς δὲ
 50 τοὺς Ἕλληνας σπὶν σκῆψις ἐπεποιήτο, τῇ περ δὴ καὶ
 ἐβόησαν· ἔφασαν πληρώσαι μὲν ἐξήκοντα τριήρας,
 ὑπὸ δὲ ἐτησιέων ἀνέμων ὑπερβαλεῖν Μάλεγν οὐκ οἶοί
 τε γενέσθαι· οὗτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐ-

Sicilia Gelonem et Theronem Amilcarem Carthaginiensem
 praelio superasse, quo die Græci ad Salaminem Persam
 superarunt. (2) Amilcarem vero, qui a patre Carthaginiensis,
 a matre vero Syracusius fuit, et ob virtutem ad regiam di-
 gnitatem a Carthaginiensibus erat promotus; hunc, audio,
 postquam collatis signis victus est praelio, disparuisse: ne-
 que enim vivum, nec mortuum, usquam terrarum fuisse
 repertum, quamquam Gelon omnia diligentissime perquisi-
 verit.

CLXVII. Narrant vero Pœni, probabili ratione utentes,
 barbaros cum Græcis in Sicilia ab solis ortu usque ad ve-
 speram pugnasse; (eo enim usque extraxisse pugnam;) Amilcarem autem per id tempus in castris manentem sacra
 fecisse et perlitasse, integra corpora super ingente pyra
 cremantem; tum vero, quum, vinum forte infundens sac-
 cris, suos videret in fugam versos, se ipsum in ignem
 conjecisse, atque ita crematum nusquam comparuisse.
 (2) Eidem vero Amilcari, sive hac ratione, quam Pœni
 narrant, e conspectu hominum remoto, sive altera quam
 Syracusii tradunt, Carthaginienses et sacra faciunt et in
 omnibus civitatibus, quæ ipsorum sunt coloniar, monu-
 menta erexerunt, maximum vero in ipsa Carthagine. Sed
 hæc de Siculis rebus hactenus.

CLXVIII. Corcyraei vero aliud legatis responderunt, aliud
 fecerunt: nam et hos ad societatem invitarunt iidem qui
 in Siciliam erant missi; eademque oratione apud hos usi
 sunt qua apud Gelonem. (2) Et hi quidem statim pollici-
 ti sunt auxilia se missuros, dicentes non negligendam
 sibi esse salutem Græciæ; quæ si periret, nihil aliud sibi
 fore reliquum, nisi ut proximo quoque die servitutem ser-
 virent: itaque, quanta maxima vi possent, illi esse succur-
 rendum. (3) Ita speciose responderant. At ubi adfuit auxi-
 lia mittendi tempus, ibi tum, alia sentientes, naves qui-
 dem compleverunt sexaginta: sed ægre in altum provecti
 Peloponnesum adierunt, et circa Pylum et Tænarum La-
 conicæ terræ, inhibitis velis naves in alto tenentes, ex-
 spectarunt hi quoque exitum belli; minime quidem speran-
 tes fore ut Græci superiores discedant, sed existimantes
 Persam ingenti reportata victoria universæ Græciæ impe-
 rio potiturum. (4) Itaque consulto id fecerunt, quo hæc
 et talia Xerxi dicere possent: « Nos, rex, quum Græci ad
 hujus belli societatem adsciscerent, qui copias non minimas
 habemus, et navium haud minimum numerum præbere
 poteramus, sed maximum post Athenienses, noluimus
 contra te arma ferre, aut quidquam quod ingratum tibi
 foret, facere. » Talia dicendo sperabant melius secum,
 quam cum aliis, actum iri: quod etiam eventurum fuerat,
 ut equidem opinor. (5) Adversus Græcos vero alia eis para-
 ta excusatio erat, qua etiam usi sunt. Accusantibus enim
 illos Græcia quod auxilia non misissent, dixerunt: com-
 plesse se quidem sexaginta triremes, sed ventis etesiiis pro-
 hibitos esse Maleam circumvehi; ea causa ad Salaminem

δεμιῇ κακότητι λειψθῆναι τῆς ναυμαχίης. Οὗτοι μὲν οὕτω διεκρούσαντο τοὺς Ἕλληνας.

CLXIX. Κρήτες δὲ, ἐπεὶ τε σφέας παρελάβοντο οἱ ἐπὶ τούτοις ταχθέντες Ἕλληνων, ἐποίησαν τοιόνδε.
 5 Πέμπαντες κοινῇ θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπειρώτεον εἴ σφι ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο, « ὦ νῆπιοι, ἐπιμέμπεσθε ὅσα ὑμῖν ἐκ τῶν Μενέλεω τιμωρημάτων Μίνως ἐπεμψε μηνίων δακρύματα, ὅτι οἱ μὲν οὐ συνε-
 10 ἐπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμικῷ θάνατον γενόμενον, ὑμεῖς δὲ ἐκείνοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἀρπαχθεῖσαν ὑπ' ἀνδρὸς βαρβάρου γυναῖκα. » Ταῦτα οἱ Κρήτες ὡς ἀπειχθέντα ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίας.

CLXX. Λέγεται γάρ Μίνων κατὰ ζήτησιν Δαίδα-
 15 λου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλεωμένην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ· ἀνὰ δὲ χρόνον Κρήτας θεοῦ σφέας ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνι-
 20 τίων τε καὶ Πραισίων, ἀπικομένους στολῶν μεγάλῳ ἐς Σικανίην πολιορκεῖν ἐπ' ἔσχα πέντε πόλιν Καμικὸν τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντίου ἐνέμοντο· τέλος δὲ οὐ δύναμένους οὔτε ἐλθεῖν οὔτε παραμένειν λιμῷ συνεστῶ-
 25 τας, ἀπολιπόντας ὄλγῃσθαι. (2) Ὡς δὲ κατ' Ἰηπυγίην γενέσθαι πλώοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα μέγαν ἐκβαλεῖν ἐς τὴν γῆν, συναραχθέντων δὲ τῶν
 30 πλοίων (οὐδεμίαν γάρ σφι ἐτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαίνεσθαι), ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναι τε καὶ μεταβαλόντας ἀντὶ μὲν Κρητῶν γενέσθαι Ἰήπυγας Μεσσαπίους, ἀντὶ δὲ τοῦ εἶναι νησιώτας ἡπειρώτας.
 35 (3) Ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκίσαι, τὰς δὲ Ταραντῖνοι χρόνῳ ὕστερον πολλῷ ἐξανιστάντες προσ-
 40 ἔπαισαν μεγάλως, ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐτῶν τε Ταραντίνων καὶ Ῥηγίων, οἱ ὑπὸ Μικυθοῦ τοῦ Χοίρου ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀστῶν καὶ ἀπικόμενοι τιμωροὶ
 45 Ταραντίνους ἀπέθανον τρισχίλιον οὕτω· αὐτῶν δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπὶ ἀριθμὸς. (4) Ὁ δὲ Μικυθος οἰκίτης ἑὼν Ἀναξίλειω ἐπίτροπος Ῥηγίου κατελείπειτο, οὗτος ὅσπερ ἐκπεσὼν ἐκ Ῥηγίου καὶ Τεγέην τὴν Ἀρκάδων οἰκήσας ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς
 50 ἀνδριάντας.

CLXXI. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Ῥηγίους τε καὶ Τα-
 5 ραντίνους τοῦ λόγου μοι παρενήχθη γέγονε· ἐς δὲ τὴν Κρήτην ἐρημωθείσαν, ὡς λέγουσι Πραῖσιοι, ἔσοικίζε-
 10 σθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους καὶ μάλιστα Ἕλληνας, τρίτῃ δὲ γενεῇ μετὰ Μίνων τελευτήσαντα γενέσθαι
 15 τὰ Τρωϊκὰ, ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἔον-
 20 τας Κρήτας τιμωροὺς Μενέλεω. (2) Ἀντὶ τούτων δὲ σφι ἀπονοστήσασι ἐκ Τροίης λιμὸν τε καὶ λοιμὸν γενέ-
 25 σθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι, ἔστω τὸ δεύτε-
 30 ρον ἐρημωθείσης Κρήτης μετὰ τῶν ὑπολοίπων τρίτους αὐτὴν νῦν νέμεσθαι Κρήτας. Ἡ μὲν δὲ Πυθίη ὑπο-
 35 μνήσασα ταῦτα ἔσχε βουλευμένους τιμωρεῖν τοῖσι Ἕλλησι.

CLXXII. Θεσσαλοὶ δὲ ὑπ' ἀναγκῆς τὸ πρῶτον

non pervenisse, nec ullo pravo consilio factum esse, ut pugna navali non interfuerint. Ita hi Græcos eluserunt.

CLXIX. Cretenses, postquam eos ad belli societatem invitaverunt Græci quibus id mandatum erat, hanc inire rationem. Communi consilio Delphos missis legatis quæsierunt ex deo, an ex usu ipsorum esset futurum, si opem ferrent Græciæ. (2) Quibus Pythia respondit: « Stulti, conquerimini quantam vobis lacrimarum materiam propter auxilium Menelao latum immiserit Minos, iratus quod, quum Græci vobis ad ulciscendam ipsius in Camico palratam cædem operam suam non contulissent, vos illis ad vindicandam mulierem a barbaro viro e Sparta raptam socios vos adjunxistis! » Id responsum ubi ad se relatum Cretenses audivere, opem Græcis ferre supersederunt.

CLXX. Minoem quippe fama est, quum Dædalum quærens in Sicaniam venisset, quæ nunc Sicilia vocatur, violenta morte ibi occubuisse: interjecto autem tempore Cretenses, hortante deo, universos præter Polichnitas et Præsios magna cum classe in Siciliam profectos, urbem Camicum, quam mea ætate Agrigentini incolebant, quinque annis continuim oppugnasse; ad extremum vero, quum nec capere urbem, nec diutius manere fame pressi possent, re infecta discessisse. (2) Eisdem deinde, narrant, circa Iapygiam navigantes, ingenti oborta tempestate ad terram fuisse adpulsos, fractisque navibus, quum nulla in Cretam redeundi ratio adpareret, ibi mansisse, et condita Hyria urbe, ex Cretensibus mutato nomine Iapyges Messapios, et ex insularis incolæ continentis esse factos: (3) tum deinde ex Hyria reliquas ab eisdem ductas conditasque esse colonias, quas longo interjecto tempore evertere conantes Tarentini ingentem cladem passi sunt, ut cædes hæc hominum Græci generis maxima fuerit omnium quas novimus, tam ipsorum Tarentinorum, quam Rheginorum. Ex Rheginis enim civibus, qui, a Micytho Chæri filio vi coacti, auxilio Tarentinis venerant, ea occasione perierunt tria millia; ipsorum vero Tarentinorum, qui obiere, non constabat numerus. (4) Micythus autem, qui minister fuit Anaxilai, Rhegii relictus erat ad administrandam urbem; idem qui deinde Rhegio pulsus, Tegeam Arcadiæ habitavit, et multas illas Olympiæ statuas dedicavit.

CLXXI. Sed hæc de Rheginis et Tarentinis in transcurso dicta sunt. In Cretam vero hominibus viduatam immigrasse, aiunt Præsii, alios homines, maximeque Græcos: tertia vero post Minois obitum generatione gestum esse bellum Trojanum, in quo non postremi ordinis adjutores Menelai Cretenses fuisse satis aiunt constare. (2) Pro ista vero opera Græcis navata, postquam a Troja rediissent Cretenses, famem pestemque et ipsis et gregibus ipsorum esse obortam; denique, desolata iterum Creta, tertios nunc Cretenses una cum his, qui e superioribus reliqui fuissent, eam habitare. Hæc igitur in memoriam illis revocans Pythia prohibuit auxilia Græcis mittere volentes.

CLXXII. Thessali primum necessitate coacti Medorum

ἐμῆδισαν, ὡς διέδεξαν ὅτι οὐ σφί ἦνδανε τὰ οἱ Ἀλευά-
 δαι ἐμυχανέοντο. Ἐπεῖτε γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα μέλ-
 λοντα διαβαίνειν τὸν Πέρσῃν ἐς τὴν Εὐρώπῃν, πέμ-
 πουσι ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους· ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἔσαν
 ἡλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος ἀραιρημένοι ἀπὸ
 τῶν πολιῶν τῶν τὰ ἀμείνως φρονεουσέων περὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν
 οἱ ἄγγελοι ἔλεγον, « ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι
 τὴν ἑσβολὴν τὴν Ὀλυμπικὴν, ἵνα Θεσσαλίῃ τε καὶ ἡ
 10 σύμπασα ἡ Ἑλλάς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. (3) Ἡμεῖς
 μὲν νυν ἑτοίμοι εἰμεν συμφυλάσσειν, πέμπειν δὲ χρὴ
 καὶ ὑμέας στρατιὴν πολλήν, ὡς εἰ μὴ πέμψετε, ἐπί-
 στασθε ἡμέας δολογήσειν τῷ Πέρσῃ· οὐ γὰρ τοι προ-
 κητμένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μόνους
 15 πρὸ ὑμῶν δεῖ ἀπολέσθαι. (4) Βωθέειν δὲ οὐ βουλό-
 μενοι ἀναγκαιὴν ἡμῖν οὐδεμίαν οἷοι τέ ἐστε προσφέ-
 ρειν· οὐδαμὰ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη χρίσσω ἐφυ.
 Ἡμεῖς δὲ πειρησόμεθα αὐτοὶ τινα σωτηρίην μηχανεώ-
 μενοι. » Ταῦτα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοί.

20 CLXXIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα ἐβουλεύ-
 σαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν
 στρατὸν φυλάζοντα τὴν ἑσβολήν. Ὡς δὲ συνελέχθη
 ὁ στρατὸς, ἔπλωε δι' Εὐρίπου· ἀπικόμενος δὲ τῆς
 Ἀγαίης ἐς Ἄλόν, ἀποβάς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην,
 25 τὰς νέας γυτοῦ καταλιπὼν, καὶ ἀπῆκετο ἐς τὰ Τέμ-
 πεα ἐς τὴν ἑσβολὴν ἣ παρ' ἀπὸ Μακεδονίης τῆς
 κάτω ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμὸν,
 μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὖρεος ὄντος καὶ τῆς Ὀσσης.
 (2) Ἐνθαῦτα ἱερατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ
 30 μυρίους ὀπίται συλλεγόντες, καὶ σφί προσῆν ἡ Θεσ-
 σαλῶν ἵππος· ἑστρατήγεε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν
 Εὐαίνετος ὁ Καρήνου ἐκ τῶν πολεμάρχων ἀραιρη-
 μένος, γένεος μέντοι ἐὼν οὐ τοῦ βασιλείου, Ἀθηναίων
 δὲ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέος. (3) Ἐμειναν δὲ ὀλί-
 35 γας ἡμέρας ἐνθαῦτα· ἀπικόμενοι γὰρ ἄγγελοι παρ'
 Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντew ἀνδρὸς Μακεδόνης συνεβού-
 λευόν σφί ἀπαλλάσσεσθαι μηδὲ μένοντας ἐν τῇ
 ἑσβολῇ καταπατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπιόντος,
 σημαίνοντες τὸ πλῆθος τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. (4)
 40 Ὡς δὲ οὗτοί σφί ταῦτα συνεβούλευον (χρηστὰ γὰρ
 ἐδόκειον συμβουλεύειν, καὶ σφί εὖνοος ἐφάνετο ἐὼν ὁ
 Μακεδών), ἐπείθοντο. Δοκέειν δέ μοι, ἄρρωδὴ ἦν τὸ
 πείθον, ὡς ἐπύθοντο καὶ ἄλλῃν ἐοῦσαν ἑσβολὴν ἐς Θεσ-
 σαλοὺς κατὰ τὴν αὐτὰ Μακεδονίην διὰ Περραιβῶν κατὰ
 45 Ἰόνον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ
 Ξέρξεω. Καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὰς νέας ὀπί-
 στω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν.

CLXXIV. Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατιῇ
 βασιλέος τε μέλλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπῃν ἐκ
 60 τῆς Ἀσίας καὶ ἐόντος ἤδη ἐν Ἀβυδῷ. Θεσσαλοὶ δὲ
 ἐρημωθέντες συμμάχων, οὕτω δὴ ἐμῆδισαν προθύμως
 οὐδ' ἔτι ἐνδοιαστῶς, ὥστε ἐν τοῖσι πρῆγμασι ἐφάνοντο
 βασιλεῖ ἄνδρες ἐόντες χρησιμώτατοι.

CLXXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε ἀπῆκατο ἐς τὸν

partes sequi cōperunt, postquam ostenderunt non sibi
 placere Aleuadarum artificia. Nam simulatque intellexe-
 runt Persam esse in Europam trajecturum, nuncios in
 Isthmum miserunt, ubi convenerant legati a civitatibus
 meliora sentientibus delecti, qui pro salute Græciæ de-
 liberarent. (2) Ad hos ubi venerant Thessalorum legati,
 hac oratione usi sunt : « Viri Græci, custodire oportet
 fauces Olympicas, quo Thessalia et universa Græcia a
 bello tuta præstetur. (3) Sumus quidem nos parati
 ad eas vobiscum custodiendas, sed et vos oportet
 validum mittere exercitum : etenim, nisi miseritis, scitote
 nos cum Persa fœdus esse inituros. Nec enim profecto æ-
 quum est, ut nos, qui ante reliquam Græciam adeo su-
 mus expositi, soli pro vobis pereamus. (4) Quodsi vos
 opem ferre non vultis, nullam nobis necessitatem poteritis
 imponere ; ultra vires enim cogi nemo potest : sed ipsi da-
 bimus operam ut salutem nostræ aliqua ratione consulamus. »
 Hæc Thessalorum fuit oratio.

CLXXIII. Qua audita oratione decreverunt Græci pede-
 stre exercitum mari in Thessaliam mittere, qui fauces
 illas custodiret. Qui ubi collectus est exercitus, per Euripum
 navigavit ; et postquam Alon Acliaie *Phthiotidis* per-
 venit, in terram expositus, relictis ibi navibus, in Thessaliam
 ire perrexit : et in Tempe pervenit, ubi sunt fauces quæ ex
 inferiori Macedonia in Thessaliam ferunt secundum Peneum
 fluvium, qui inter Olympum montem et Ossam interfluit.
 (2) Ibi castra posuerunt collecta Græcorum circa decem
 millia gravis armaturæ : cum eisque Thessalorum erat
 equitatus. Imperator erat Lacedæmoniorum Euaenetus,
 Careni filius, ex polemarchis electus, non quidem ex regia
 familia natus ; Atheniensium vero, Themistocles Neoclis
 filius. (3) At nonnisi paucos dies hi ibi manserunt. Ad-
 venientes enim ab Alexandro Macedone, Amyntæ filio, le-
 gati suaserunt eis ut discederent, neu in his faucibus ma-
 nentes conculcarentur ab invadente exercitu ; quibus verbis
 illi multitudinem copiarum pedestrium nauticarumque si-
 gnificaverunt. (4) His igitur ita suadentibus, quum salutare
 videretur consilium, satisque constaret bene adversus
 ipsos animatum esse Macedonem, paruerunt Græci. Mihi
 vero videtur metus fuisse, qui illis ut discederent suaserit,
 quum intellexissent aliam præter hanc esse viam qua in
 Thessaliam transire hostis posset, per superiorem Macedo-
 niam et Perrhæborum fines juxta Gonnon urbem ; qua
 etiam in Thessaliam transit Xerxis exercitus. Græci igitur,
 naves suas repetentes, ad Isthmum retro sunt pro-
 lecti.

CLXXIV. Hæc in Thessaliam expeditio suscepta est,
 quum rex in eo fuit ut in Europam ex Asia trajiceret, jam-
 que Abydum pervenerat. Ita ergo Thessali, sociis desti-
 tuti, studiosè neque amplius dubitanter Medorum partes
 sunt amplexi, adeo et in ipsis rebus gerendis utilissimos
 sese regi præstiterint.

CLXXV. Græci postquam ad Isthmum pervenere, repu-

Ἰσθμὸν, ἐβουλεύοντο πρὸς τὰ λεγθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου
τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἷσις χώροις. (2)
Ἡ νικῶσα δὲ γνώμη ἐγένετο τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσθο-
λὴν φυλάττειν· στεινότερῃ γὰρ ἐφαίνετο εἶσα τῆς ἐς Θεσ-
5 σαλίην, καὶ ἅμα ἀγχιότερῃ τῆς ἐσωτῶν. Τὴν δὲ ἀτρα-
πὸν, δι' ἣν ἦλθσαν οἱ ἄλόντες Ἕλλησιν ἐν Θερμοπύ-
λῃσι, οὐδὲ ᾔδεσαν εἶδεν πρότερον ἢ περ ἀπικόμενοι
ἐς Θερμοπύλῃς ἐπύθοντο Τρηχινίων. (3) Ταύτην ὡν
ἐβουλεύσαντο φυλάσσοντας τὴν ἐσθολὴν μὴ παρίεναι
10 ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον, τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν
πλῶειν γῆς τῆς Ἰσθμιαίας ἐπ' Ἀρτεμίσιον. Ταῦτα
γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστὶ ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατ'
ἑκατέρους ἔοντα, οἳ τε χώροι οὗτοι ἔχουσι.

CLXXVI. Τοῦτο μὲν, τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐκ τοῦ πελά-
15 γος τοῦ Θρηϊκίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεῖνόν ἔοντα
τὸν πόρον τὸν μεταξὺ νήσου τε Σκιάθου καὶ ἡπείρου
Μαγνησίης· ἐκ δὲ τοῦ στεῖνου τῆς Εὐβοίης ᾗδῃ τὸ Ἀρ-
τεμίσιον δέκεται αἰγιαλὸς, ἐν δὲ Ἀρτεμίδος ἱόν. (2)
Ἡ δὲ αὖ διὰ Τρηχίνος ἐσόδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐστὶ, τῇ
20 στενωτάτῃ, ἡμίπλεθρον. Οὐ μέντοι κατὰ τοῦτο γ'
ἐστὶ τὸ στενωτότατον τῆς χώρας τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἐμπρο-
σθὲ τε Θερμοπυλῆων καὶ ὀπίσθῃ, κατὰ τε Ἀλπηνοὺς
ὀπίσθῃ ἔοντας εἶσα ἀμαξιτὸς μούνη, καὶ ἐμπροσθε
κατὰ Φοίνικα ποταμὸν ἀγχοῦ Ἀνθηλῆς πόλιος ἀμαξι-
25 τὸς ἄλλῃ μούνη. (3) Τὸν δὲ Θερμοπυλῶν τὸ μὲν
πρὸς ἐσπέρης οὖρος ἀβάτον τε καὶ ἀπόκρημνον, ὕψη-
λόν, ἀνατεῖνον ἐς τὴν Οἴτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἡῶν τῆς
ὁδοῦ θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεια. Ἔστι δὲ ἐν
τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρος καλεῖται οἱ
30 ἐπιχώριοι, καὶ βωμὸς Ἰδρυταί· Ἡρακλῆος ἐπ' αὐτοῖσι.
(4) Ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολὰς, καὶ
τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. Ἐδεῖμαν δὲ Φωκέας τὸ
τεῖχος δεισαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν
οἰκίσσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ νῦν ἐκτεάται. (5)
36 Ἀτε δὲ πειρωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφεισθαι
σφεας, τοῦτο προεφυλάξαντο οἱ Φωκέες, καὶ τὸ ὕδωρ
τὸ θερμὸν τότε ἐπῆσαν ἐπὶ τὴν ἐσόδον, ὥς ἂν χαρ-
δρωθεῖ ὁ χῶρος, πᾶν μηχανεώμενοι ὅπως μὴ σφὶ ἐσβά-
λοιεν οἱ Θεσσαλοὶ ἐς τὴν χώραν. (6) Τὸ μὲν νυν τεῖ-
40 γος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιῶν τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλέον
αὐτοῦ ᾗδῃ ὑπὸ χρόνου ἐκέετο· τοῖσι δὲ αὖτις ὀρθώσασι
ἔδοξε ταύτῃ ἀπαμύναι ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβα-
ρον. Κώμη δὲ ἐστὶ ἀγχιτάτω τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὖ-
νομα· ἐκ ταύτης δὲ ἐπισιτιέσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἑλ-
46 λῆνες.

CLXXVII. Οἱ μὲν νυν χώροι οὗτοι τοῖσι Ἕλλησι
εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτρίβοι· ἅπαντα γὰρ προσκεψάμε-
νοι καὶ ἐπιλογισθέντες ὅτι οὔτε πλῆθει ἔξουσι χρᾶσθαι
οἱ βάρβαροι οὔτε ἵππῳ, ταύτῃ σφὶ ἔδοξε δέκεσθαι τὸν
50 ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν
Πέρσῃ ἔοντα ἐν Πιερῇ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ
ἐστρατεύοντο αὐτῶν οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλῃς περὶ, ἄλλοι
δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

CLXXVIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες κατὰ τάχος ἐβύ-

tantes ea quae ab Alexandro nunciata erant, deliberarunt
qua ratione bellum administrarent, et quibus in locis so-
des belli esset statuenda. (2) Vicit sententia, ut Thermopy-
larum fauces custodirentur: nam et angustiores has esse
constabat quam illas per quas ex Macedonia in Thessaliam
transitur, simulque propiores hae erant ipsorum terrae,
callem autem, per quem deinde factum est ut interciperen-
tur Graeci ad Thermopylas, ne esse quidem noverant, prius-
quam Thermopylas ingressi resciverunt a Trachiniis. (3)
Decreverunt igitur, custoditis illis faucibus Barbarum in-
troitu in Graciam prohibere, classem vero ad Artemisium
terrae Histiaeotidis mittere. Nam vicina inter se sunt ista
loca, ut quid utrobique geratur facile cognosci possit; et
locorum haec ratio est.

CLXXVI. Artemisium ex aperto mari Thracico in angu-
stum fretum coarctatur, quod est inter Sciathum insulam
et continentem Magnesiae: inde angustias illas excipit Arte-
misium litus Euboeae, in quo est Artemidos (Dianae) tem-
plum: (2) Fauces autem illae, per quas ex Trachine in
Graciam est introitus, ubi angustissimae sunt, non ultra
dimidiatum plethrum (quinquaginta pedes) patent. Nec
vero ibi angustissimus locus universi hujus tractus est, sed
ante et post Thermopylas: nam prope Alpenos, qui sunt
post illas, non nisi uni agendo vehiculo via patet; rursusque
ante Thermopylas, ubi est Phoenix rivus, prope Anthelam
oppidum, non nisi uni vehiculo patet iter. (3) Ab occi-
dente vero Thermopylarum mons est praetaltus, inaccessus
praeruptusque, ad Eetam tendens: ab oriente vero viae,
mare est et paludes. Sunt autem in his faucibus aquae ca-
lidae, quas Chytros (id est Lebetes) incolae vocant; supra
quas ara erecta est Herculi. (4) In hisce faucibus constru-
ctus erat murus, in quo olim porta fuerat. Murum illum
Phocenses exstruxerant metu Thessalorum, qui ex The-
sprotia venerant, terram Aelidem habitaturi, quam nunc
possident. (5) Quum enim id agerent Thessali, ut vi subi-
gerent Phocenses, muro isto exstructo hi sibi praecaverunt;
atque etiam in viam, qua transitur, calidam aquam deriva-
runt, quo voraginosus fieret locus; quidlibet machinantes,
ne in terram suam irrumperent Thessali. (6) Murus igitur
ille antiquitus erat aedificatus, tunc vero majori ex parte
corruebat vetustate: Graeci autem restituere eum decre-
verunt, et ibi Barbarum introitu Graeciae prohibere. Abest
autem proxime a via vicus, nomine Alpeni: ex quo rei
frumentariae Graeci prospicere statuerunt.

CLXXVII. Haec itaque loca haud dubie opportuna illis
visa erant: atque adeo, provis rebus omnibus, reputan-
tes nec multitudine hominum ibi uti posse Barbaros, nec
equitatu, excipere ibidem impetum invadentis Graeciam
hostis decreverunt. (2) Quumque cognovissent in Pieria
esse Persam, ex Isthmo discesserunt et pedibus alii profecti
sunt ad Thermopylas, alii mari ad Artemisium.

CLXXVIII. Dum ita Graeci, bifariam divisi, occurrere

θεον διαταχθέντες, Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρησ-
στηρίζοντο τῷ θεῷ ὑπὲρ ἐωυτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος
καταρρωδηκότες, καὶ σφι ἐχρήσθη ἀνέμοισι εὐχεσθαι·
μεγάλους γὰρ τούτους ἔσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμάχους.

(2) Δελφοὶ δὲ δεξαμένοι τὸ μαντήιον πρῶτα μὲν Ἑλ-
λήνων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι ἐξήγγειλαν
τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι, καὶ σφι δεινῶς καταρρωδέουσι
τὸν βάρβαρον ἐξαγγελίαντες χάριν ἀθάνατον κατέθεντο.

(3) μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε
ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇ περ τῆς Κηφισοῦ θυγατρὸς
Θυῖης τὸ τέμενός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν
ἐπωνυμίην ἔχει, καὶ θυσιήσῃ σφας μετήσαν. Δελ-
φοὶ μὲν νυν κατὰ τὸ χρηστήριον ἐτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέ-
μους ἰάσκονται.

CLXXIX. Ὁ δὲ ναυτικὸς Ξέρξεω στρατὸς ὁρμώ-
μενος ἐκ Θέρμης πόλιος παρέβαλε νηυσὶ τῇσι ἀρίστα
πλωούσῃσι δέκα ἰθὺ Σκιαθοῦ, ἔνθα ἔσαν προφυλάσ-
σουσαι νέες τρεῖς Ἑλληνίδες, Τροϊζινή τε καὶ Αἰγι-
ναΐη καὶ Ἀττική. Προϊόντες δὲ οὗτοι τὰς νέας τῶν
βαρβάρων ἐς φυγὴν ὥρμησαν.

CLXXX. Τὴν μὲν δὴ Τροϊζινήν, τῆς ἦρχε Πη-
ξίνος, αὐτίκα αἰρέουσι ἐπιστόμενοι οἱ βάρβαροι. Καὶ
ἐπειτεν τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγα-
γόντες ἐπὶ τὴν πρῶρην τῆς νεὸς ἔσφαζαν, διαδέξιον
ποιεῦμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλ-
λιστον. (2) Τῷ δὲ σφαγιασθέντι τούτῳ ὄνομα ἦν
Λέων· τάχα δ' ἂν τι καὶ τοῦ ὀνόματος ἐπαύροιο.

CLXXXI. Ἡ δὲ Αἰγιναιή, τῆς ἐτρηιράρχεε Ἀσω-
νίδης, καὶ τινα σφι θόρυβον παρέσχε Πυθέω τοῦ Ἰσχε-
νόου ἐπιβατεύοντος, ἀνδρὸς ἀρίστου γενομένου ταύτην
τὴν ἡμέρην, ὃς ἐπειδὴ ἡ νηὺς ἤλίσκετο ἐς τοῦτο ἀντειχε
μαχόμενος ἐς ὃ κατεκρουεργήθη ἀπας. (2) Ὡς δὲ πε-
σὼν οὐκ ἀπέθανε, ἀλλ' ἦν ἔμψυκος, οἱ Πέρσαι, οἱ περ
ἐπεβάτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, δι' ἀρετὴν τὴν ἐκείνου περι-
ποιῆσαι μιν περὶ πλείστου ἐποίησαντο, σμύρνησιν τε
ἰώμενοι τὰ ἔλκεα καὶ σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσιν κα-
τελίσσαντες. (3) Καὶ μιν, ὡς ὀπίσω ἀπίκοντο ἐς τὸ
ἐωυτῶν στρατόπεδον, ἐπεδείκνυσαν ἐκπαχλεύμενοι πάσῃ
τῇ στρατιῇ, περιέποντες εὖ. Τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς
ἔλαβον ἐν τῇ νηϊ ταύτῃ, περιείπον ὡς ἀνδράποδα.

CLXXXII. Αἱ μὲν δὴ δύο τῶν νεῶν οὕτω ἐχειρώ-
θησαν, ἡ δὲ τρίτη, τῆς ἐτρηιράρχεε Φόρμος ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, φεύγουσα ἐξοκέλει ἐς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πη-
νειοῦ, καὶ τοῦ μὲν σκάφεος ἐκράτησαν οἱ βάρβαροι,
τῶν δὲ ἀνδρῶν οὐ· ὡς γὰρ δὴ τὰχιστα ἐπώκειλαν τὴν
νέα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποθρόνοντες κατὰ Θεσσαλίην πο-
ρευόμενοι ἐκομίσθησαν ἐς Ἀθήνας. (2) Ταῦτα οἱ Ἑλ-
ληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδεύμενοι πυνθάνονται
παρὰ πυρσῶν ἐκ Σκιάθου. Πυθόμενοι δὲ καὶ κα-
ταρρωδῆσαντες ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μεταωρίζοντο ἐς
Χαλκίδα, φυλάζοντες μὲν τὸν Εὐρίππον, λείποντες δὲ
ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς Εὐβοίας.

CLXXXIII. Τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων τρεῖς
ἐπῆλασαν περὶ τὸ ἔρμα τὸ μεταξὺ ἐὼν Σκιάθου τε καὶ

hosti maurant; interim Delphenses, et sibi et Græciæ ti-
mentes, deum consuluerunt. Redditumque his est respon-
sum, precibus votisque placarent ventos; hos enim ma-
gnos Græciæ fore adjuutores. (2) Id acceptum responsum
protinus Delphenses Græcis omnibus, qui libertatem tueri
cupiebant, renunciarunt, eoque nuncio apud hos, quippe
ad Barbari adventum vehementer trepidantes, immortalem
inierunt gratiam. (3) Deinde iidem Delphenses ventis aram
dedicarunt in Thyia, ubi locus sacer est Thyiæ, Cephissi
filiiæ, cujus de nomine locus iste nomen invenit, sacrificiis-
que illos placarunt. Atque etiam nunc ex oraculi jussu
ventos placant Delphenses.

CLXXIX. Nauticus Xerxis exercitus, Therma urbe pro-
fectus, navibus decem optime navigantibus (*quæ classem
antecedebant*) recta Sciathum trajecit; ubi in statione erant
speculatoriæ tres naves Græcorum, Træzenia, Aeginensis,
et Attica. Prospicientes autem hi naves barbarorum, fugæ
sese mandant.

CLXXX. Et Træzeniam quidem navem, cui præerat
Praxinus, protinus capiunt insequentes barbari. Quo facto,
ex classiariis eum qui forma cæteris præstabat, in proram
navis deductum, mactant, faustum omen sibi esse ducentes
pulcherrimum Græcorum, quem primum omnium cepissent.
(2) Erat autem mactato huic nomen Leo; qui fortasse ali-
quatenus ex ipso etiam hoc nomine istum fructum percepit.

CLXXXI. Aeginensis vero triremis, cui Asonides erat
præfectus, trepidationem etiam quamdam iniecit hostibus.
Militabat enim in ea Pytheas, Ischenoi filius, qui fortissi-
mum virum illo die se præstitit; et, postquam capta est
navis, eo usque pugnans restitit, donec totus veluti in
frusta esset concisus. (2) Quem Persæ, qui in illis na-
vibus militabant, quum cadens non esset mortuus, sed
spiraret adhuc, propter ipsius virtutem in vita servare
maximi facientes, myrrhis vulnera viri curarunt, et fasciis
ex byssina sindone obligarunt: (3) eundemque, ut ad castra
sua redierunt, universo exercitui summa cum admiratione
ostenderunt, benigneque cum eo egerunt: reliquos autem,
quos in eadem navi ceperant, mancipiorum loco habuere.

CLXXXII. Ita igitur duæ ex illis navibus ab hostibus
captæ sunt: tertia vero triremis, cui Phormus præerat
Atheniensis, dum fuga se recepit, ad terram impacta est
in Penei ostiis: et navi quidem potiti sunt barbari, viris
autem non item. Hi enim, simulatque ad litus navem
ejecerant, exsilire et per Thessaliam iter facientes redie-
runt Athenas. (2) Hæc Græci ad Artemisium castra
habentes, per ignes ex Sciatho editos cognoverunt; et co-
gnitis, territi ab Artemisio ad Chalcidem cum classe se
receperunt, Euripum custodituri, relictis quidem specula-
toribus in editis Enbœæ locis.

CLXXXIII. Ex decem, quas dixi, navibus hostium tres
ad scopulum accesserunt inter Sciathum et Magnesian in-

Μαγνησίης, καλούμενον δὲ Μύρμηκα. (2) Ἐνθαῦτα οἱ βάρβαροι ἐπειδὴ στήλην λίθου ἐπέθηκαν κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἔρμα, ὀρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὡς σφι τὸ ἐμποδὼν ἐγεγόνεε καθαρὸν, ἐπέπλωνον πάσῃσι τῇσι νηυσὶ, ἐνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλείας ἐξέλασιν ἐκ Θέρμης. (3) Τὸ δὲ ἔρμα σφι κατηγήσατο ἔον ἐν πόρῳ μάλιστα Πάμμων Σκύριος. Πανημερὸν δὲ πλώντες οἱ βάρβαροι ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρας ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μετὰξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἑόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς.

CLXXXIV. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλῶν ἀπαθῆς τε κακῶν ἦν δὲ στρατὸς, καὶ πλῆθος ἦν τηνικαῦτα ἔτι, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, τόσον, τῶν μὲν ἐκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας, ἑουσίων ἐπτά καὶ διηκοσιῶν καὶ χιλίων, τὸν μὲν ἀρχαῖον ἐκάστων τῶν ἐθνῶν ἑόντα ὁμιλον τέσσαρας καὶ εἴκοσι μυριάδας καὶ πρὸς χιλιάδα τε καὶ τετρακοσίους, ὡς ἀνὰ διηκοσίους ἀνδρας λογιζόμενοι ἐν ἑκάστῃ νηί. (2) Ἐπεβάτευον δὲ ἐπὶ τούτων τῶν νεῶν, χωρὶς ἐκάστων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατέων, Περσέων τε καὶ Μηδῶν καὶ Σακίων τριήκοντα ἀνδρες. Οὗτος ἄλλος ὁμιλος γίνεταί τρισμῦριοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ πρὸς διηκοσίοι τε καὶ δέκα. (3) Προσθήσω δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων, ποιήσας δὲ τὸ πλεον ἦν αὐτῶν ἡ ἑλασσον ἀγ' ὀγδῶκοντα ἀνδρας ἐνεῖναι. Συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἰρέθη, τρισχίλια. Ἡδὴ ὧν ἀνδρες ἂν εἴην ἐν αὐτοῖσι τέσσαρες μυριάδες καὶ εἴκοσι. (4) Τοῦτο μὲν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας ναυτικὸν ἦν, σύμπαν ἑὸν πεντήκοντα μυριάδες καὶ μία, χιλιάδες τε ἑπείσι ἐπὶ ταύτῃσι ἐπτά καὶ πρὸς ἑκατοντάδες ἐξ καὶ δεκάς. (5) Τοῦ δὲ πεζοῦ ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο, τῶν δὲ ἱππέων ὀκτὼ μυριάδες. Προσθήσω δ' ἔτι τούτοις τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους καὶ τοὺς τὰ ἄρματα Λίβυας, πλῆθος ποιήσας διςμύριους ἀνδρας. (6) Καὶ δὴ τὸ τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλῆθος συντιθέμενον γίνεταί διηκοσίοι τε μυριάδες καὶ τριήκοντα καὶ μία, καὶ πρὸς χιλιάδες ἐπτά καὶ ἑκατοντάδες ἐξ καὶ δεκάς. (7) Τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίας στρατεύμα ἐξαναχθέν εἰρηται, ἀνευ τε τῆς θεραπείης τῆς ἐπομένης καὶ τῶν σταγυγῶν πλοίων καὶ ὅσοι ἐνέπλωνον τούτοις.

CLXXXV. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀγόμενον στρατεύμα ἔτι προσλογιστά τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμημένῳ δόκησιν δὲ δεῖ λέγειν. Νέας μὲν νυν οἱ ἀπὸ Θρηκίης Ἑλλήνες καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηκίᾳ παρείχοντο εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐκ μὲν νυν τούτων τῶν νεῶν ἀνδρες τετρακισχίλιοι καὶ διςμύριοι γίνονται. (2) Πεζοὶ δὲ τὸν Θρηκίης παρείχοντο καὶ Παίονες καὶ Ἑορδοὶ καὶ Βοττιαῖοι καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος καὶ Βρύγοι καὶ Πίερες καὶ Μακεδόνες καὶ Περραιβοὶ καὶ Αἰνιῆνες καὶ Δολοπες καὶ Μάγνητες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ ὅσοι τῆς Θρηκίης τὴν παραλίην νέμονται, τούτων τῶν ἐθνῶν τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι.

terjectum, qui Myrmex (*id est* Formica) vocatur. (2) Super eo ubi barbari adveclam lapideam columnam erexerunt, dein, ut jam nihil amplius navigationi obstabat, praetermissis ab regis ex Therma protectione undecim diebus, omnibus navibus Therma profecti, cursum versus Græciam continuarunt. (3) Scopulum autem illum, in medio fere freto situm, indicaverat eis Pammon Scyrius. Totum igitur diem navigantes barbari viam confecerunt usque ad Sepiadem terræ Magnesiae et ad littus inter Casthanæam oppidum et Sepiadem oram interjectum.

CLXXXIV. Ad hunc usque locum, et usque Thermopylas, exsors malorum fuit Xerxis exercitus; et numerus quidem hominum, ut ego computando invenio, tunc adhuc hic fuit: quum naves ex Asia profectæ numero fuerint ducentæ et septem supra mille, veterem multitudinem ex singulis populis collectam reperio fuisse unum et ducenta quadraginta millia hominum cum quadringentis, ducentos in quaque navi viros supputando. (2) Erant autem in quaque illarum navium, præter indigenas classarios, triceni viri Persæ, Medi, et Sacæ: quæ altera multitudo efficit homines tricies sexies mille, ducentos et decem. (3) Huic vero et superiori numero adjiciam etiam eos, qui in quinquaginta remorum navibus actuariis fuerunt; statuens in earum quaque, plus minus, fuisse octogenos. Collecta autem hujusmodi navigia fuerunt, ut jam ante demonstravi, ter mille: fuerint igitur in his ducenta quadraginta hominum millia. (4) Itaque navales hæ copiæ ex Asia transductæ numero fuere quingenta septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (5) Jam peditatus fuit decies septies centenorum millium; equitatus vero millium octoginta. His adjiciam Arabes camelis vectos, et Afros agitanes currus; quorum summam statuo fuisse viginti millium. (6) Ita conficitur nauticarum et pedestrium copiarum numerus, in unam summam collatus, vicies ter centena et septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (7) Hic est igitur copiarum numerus, quas ex Asia eductas diximus, non computato famulitio quod illas sequebatur, nec frumentariis navibus, et qui his vehebantur.

CLXXXV. Jam cum universo hoc, quem enumeravimus, exercitu simul computandus ille est, qui ex Europa est contractus: de cujus quidem numero non nisi ex mea opinione dicere possum. Ac naves quidem Græci Thraciam et vicinas Thraciæ insulas incolentes contulere centum et viginti: quibus ex navibus conficitur hominum numerus, viginti quattuor millia. (2) Pedestrium vero copiarum, quas contulere Thracæ et Pæones et Eordi et Bottiæi et Chalcidicum genus et Brygi et Pieres et Macedones et Perrhæi et Ænians et Dolopes et Magnetes et Achæi *Phthiotæ* et quotquot Thraciæ oram maritimam habitant: copiarum, inquam, ex his populis contractarum numerum fuisse æstimo, tre-

(3) Αὐταὶ ὦν αἱ μυριάδες ἐκείνηςσι προστεθεῖσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίας γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσαι καὶ ἐξήκοντα καὶ τέσσερες, ἔπεισι δὲ ταύτηςι ἑκατοντάδες ἑκακίδεκα καὶ δεκάς.

5 CLXXXVI. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἐντός ἀριθμὸν τοσούτου, τὴν θεραπῆτὴν τὴν ἐπομένην τούτοις καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοις ἐόντας καὶ μάλα ἐν τοῖσι ἄλλοις πλοίοις τοῖσι ἅμα πλώουσι τῇ στρατῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, 10 ἀλλὰ πλεῦνας. (2) Καὶ δὴ σφεας ποίω ἴσους ἐκείνοις εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας οὔτε ἐλάσσονας οὐδὲν ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας μυριάδας ἐκείνηςσι. (3) Οὕτως πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ καὶ χιλιάδας τρεῖς καὶ ἑκατοντά- 15 δας δύο καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρείου μέχρι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλῆων.

CLXXXVII. Οὗτος μὲν δὴ τοῦ συνάπαντος τοῦ Ξέρξεω στρατεύματος ἀριθμός. Γυναικῶν δὲ σιτοποιῶν καὶ παλλακῶν καὶ εὐνούχων οὐδεὶς ἂν εἴπαι 20 ἀτρεκέα ἀριθμὸν οὐδ' αὖ ὑποζυγίων τε καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν τῶν ἀχθοφόρων καὶ κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἐπομένων, οὐδ' ἂν τούτων ὑπὸ πλήθους οὐδεὶς ἂν εἴπαι ἀριθμὸν. (2) Ὅποτε οὐδὲν μοι θῶμα παρίσταται προ- 25 δοῦναι τὰ βέεθρα τῶν ποταμῶν ἔστι τῶν, ἀλλὰ μᾶλλον δὴως τὰ στίβια ἀντέγρησε θῶμά μοι μυριάσι τοσαύτηςι. (3) Εὐρύσχω γὰρ συμβαλλόμενος, εἰ χόλινα πυρῶν ἑκάστος τῆς ἡμέρης ἐλάμβανε καὶ μηδὲν πλέον, ἔνδεκα 30 μυριάδας μεδύμωνι τελομένης ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη, καὶ πρὸς τριηκοσίους τε ἄλλους μεδύμους καὶ τεσσαερά- 35 κοντα· (4) γυναῖξί δὲ καὶ εὐνούχοις καὶ ὑποζυγίοις καὶ κυσὶ οὐ λογίζομαι. Ἀνδρῶν δ' εὐσεύων τοσαυτῶν μυριάδων, καλλεὸς τε εἵνεκεν καὶ μεγάλους οὐδεὶς αὐτῶν ἀξιονικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος.

35 CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ ναυτικός στρατὸς ἐπέιτε δρμηθεὶς ἔπλωε καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησίας χώρας ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὄρ- 40 μεον πρὸς γῆ, ἄλλαι δ' ἐπ' ἐκείνηςι ἐπ' ἀγκυρῶν ἄτε γὰρ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐντός οὐ μεγάλου, πρόκροσσαι ὥρ- 45 μέοντο ἐς πόντον καὶ ἐπὶ ὀκτὼ νέας. (2) Ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω, ἅμα δὲ δρῶν ἐξ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς τῆς θαλάσσης ζεσάσης ἐπέπεσέ φηι χειμῶν τε μέγας καὶ πολλὸς ἄνεμος ἀπηλώτης, τὸν δὴ Ἑλλησ- 50 ποντίην καλεῦσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκημένοι. (3) Ὅσοι μὲν νυν αὐτῶν αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἄνεμον, καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε δρῶν, οἱ δ' ἐφθον τὸν χειμῶνα ἠνασπάσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοὶ τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες αὐτῶν· ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς 55 μὲν ἐξέφερε πρὸς Ἴπνους καλεσμένους τοὺς ἐν Πηλῳ, τὰς δὲ ἐς τὸν αἰγιαλόν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον, αἱ δὲ ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναίην ἐξεβράσσοντο. Ἦν τε τοῦ χειμῶνος χρῆμα ἀπόρητον.

centa hominum millia. (3) Quo numero cum illorum numero, qui ex Asia transducti sunt, in unam summam collato, conficitur universus numerus armatorum, sexies et vices centena et unum et quadraginta millia, sexcenti et decem.

CLXXXVI. Tantus quum fuerit armatorum numerus, jam famulorum, qui hos sequebantur, eorumque qui in frumentariis erant navibus, et in reliquis utique navigiis exercitum comitantibus; horum, inquam, numerum non minorem, sed majorem etiam, puto fuisse quam numerum armatorum: (2) attamen parem hunc pono illi, et nihilo majorem, nec vero etiam minorem. Exaequato igitur horum numero cum numero illorum, prodit duplex numerus superioris. (3) Itaque quinquagies bis centena et octoginta tria millia ducentosque et viginti viros duxerat Xerxes Darii filius usque ad Sepiadem et ad Thermopylas.

CLXXXVII. Hic igitur universi exercitus Xerxis numerus fuit. Mulierum vero panificium curantium, et pellicum, et eunuchorum, nemo certum edere numerum possit, non magis quam equorum ceterorumque jumentorum impedimenta portantium, et canum Indicorum, quorum omnium immanis numerus castra secutus est. (2) Quare minime mirandum mihi videtur, fluminum nonnullorum aquam defecisse: sed illud potius miror, quo pacto cibaria suffecerint tot myriadibus. (3) Etenim inito calculo reperio, si unum tritici chemicen unusquisque in diem, nec amplius, acceperit, singulis diebus consumpta esse centena et dena millia medimnorum, insuperque medimnos trecentos et quadraginta: (4) quo in calculo non computavi id, quod mulieribus et eunuchis et jumentis et canibus tribui debuit. Tot autem quum fuerint virorum myriades, formae praestantia et magnitudine corporis nemo ex omni hoc numero, quam Xerxes ipse, dignior fuit qui tanto praesset imperio.

CLXXXVIII. Jam classis, postquam solutis navibus, ut supra dixi, secundo cursu ad littus terrae Magnesiæ pervenit, quod inter Casthanæam oppidum et oram Sepiadem interjectum est; priores quidem naves ad ipsam terram adpulerunt, reliquæ vero, quoniam non adeo late patebat littus, post illas in ancoris stationem ceperunt, mare spectantes, et octo deinceps ordinibus in quincuncem locata. (2) Ita quidem eam noctem transgere. Sub lucem vero, quum serenum ad id tempus cælum tranquillisque fuisset aer, subito effervescente mari ingens coorta est tempestas vehemensque ventus subsolanus, quem Hellespontiam vocant hujus regionis incolæ. (3) Quotquot igitur ex his augescentem animadverterant ventum, et quibus per stationis rationem licuit, hi subductis in terram navibus a tempestate sibi caverunt, salvique et ipsi et eorum naves evaserunt. Quas vero naves nactus est ventus tenentes altum, harum alias ad Ipnos (*id est* Furnos) qui vocantur abripuit in Pelio monte, alias ad proximum littus adflixit: aliæ ad ipsam Sepiadem adlissæ sunt, aliæ ad Melibœam oppidum, aliæ ad Casthanæam ejectæ; eratque ineluctabilis vis tempestatis.

CLXXXIX. Λέγεται δὲ λόγος ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορέην ἐκ θεοπροπίου ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἄλλου χρηστήριου τὸν γαμβρὸν ἐπικούρου καλέσασθαι. Βορέης δὲ κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον ἔχει γυναῖκα Ἀττικήν, Ὀρείθυιαν τὴν Ἐρεχθίδος. (2) Κατὰ δὲ τὸ κῆδος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς φάτις ὥρμηται, συμβαλλόμενοι σφι τὸν Βορέην γαμβρὸν εἶναι, ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι ὡς ἔμαθον αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἡ καὶ πρὸ τούτου, ἔθυσαν τε καὶ ἐπεκαλεῦντο τὸν τε Βορέην καὶ τὴν Ὀρείθυιαν τιμωρῆσάι σφι καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἀθῶν. (3) Εἰ μὲν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβάροις ὁρμέουσι ὁ Βορέης ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἶπαι· οἱ δ' ὦν Ἀθηναῖοι σφι λέγουσι βουθήσαντα τὸν Βορέην πρότερον καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι, καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βορέῳ ἰδρύσαντο παρὰ ποταμὸν Ἰλισσόν.

CXC. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ νέας οἱ ἐλαχίστας λέγουσι διαφθαρῆναι, τετρακοσίων οὐκ ἔλασσονας, ἄνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων τε πλῆθος ἀφθονον, ὥστε Ἀμεινοκλείῳ τῷ Κρητίνῳ ἀνδρὶ Μάγνητι γησχεόντι περὶ Σηπιάδα μεγάλως ἡ ναυηγίη χρηστὴ ἐγένετο, δε πολλὰ μὲν γρύσεια ποτήρια ὑστέρῳ χρόνῳ ἐκδρασσόμενα ἀνείλετο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα, θησαυροὺς τε τῶν Περσίων εὖρε, ἄλλα τε [γρύσεια] ἄφατα χρήματα περιέβαλετο. Ἄλλ' ὁ μὲν τάλλα οὐκ εὐτυχῶν εὐρήμασι μέγα πλούσιος ἐγένετο· ἦν γάρ τις καὶ τοῦτον ἀχαρις συμφορῇ λυπεύσα παιδοφόνος.

CXCI. Σιταγωγῶν δὲ δλαχῶν καὶ τῶν ἄλλων πλοίων διαφθειρομένων οὐκ ἐπὶν ἀριθμὸς, ὥστε δέισαντες οἱ στρατηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ μὴ σφι κεκαυμένοισι ἐπιθένται οἱ Θεσσαλοὶ, ἔρχος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων περιεβάλλοντο. (1) Ἡμέρας γὰρ δὴ ἐχειμαζε τρεῖς· τέλος δὲ ἐντομά τε ποιεῦντες καὶ καταιδόντες γοῇσι τῷ ἀνέμῳ οἱ μάγοι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τῇ Θέτι καὶ τῇσι Νηρηΐσι θύοντες, ἐπαυσαν τετάρτην ἡμέραν, ἡ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. (2) Τῇ δὲ Θέτι ἔθυσον πυθόμενοι παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὡς ἐκ τοῦ χώρου τούτου ἀρπασθεῖη ὑπὸ Πηλέος, εἴη τε ἅπασα ἡ ἀκτὴ ἡ Σηπιάς ἐκεῖνη τε καὶ τῶν ἄλλων Νηρηίδων. Ὅ μὲν δὴ τετάρτην ἡμέραν ἐπέπαυτο.

CXCII. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν καταδραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ὁ χειμὼν ὁ πρῶτος ἐγένετο, ἐσήμενιν πάντα τὰ γεγόμενα περὶ τὴν ναυηγίαν. (1) Οἱ δὲ ὡς ἐπύθοντο, Ποσειδῶνι σωτῆρι εὐχάμενοι καὶ σπονδὰς προχέαντες, τὴν ταχίστην ὁπίσω ἠπειγόντο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐλπίζαντες ὀλίγας τινὰς σφι ἀντιζήσους εἶσθαι νέας. (2) Οἱ μὲν δὴ τὸ δεύτερον ἐλθόντες περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐναυλόχεον, Ποσειδῶντος σωτῆρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τούτου ἔτι καὶ ἐς τὸδε νομίζοντες.

CXCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἐπαύσατό τε ὁ ἀνεμος καὶ τὸ κύμα ἔστρωτο, κατασπᾶσαντες τὰς νέας ἐπλώον παρὰ τὴν ἡπειρον, κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίας ἰθὺς ἐπλώον ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων

CLXXXIX. Fertur autem fama, Athenienses ex oraculi responso Boream invocasse, quum aliud illis adlatum fuisset responsum, jubens eos generum advocare auxilio. Boreas enim, ut Græci narrant, uxorem habuit Atticam, Orithyiam, Erechthei filiam. (2) Pro hac igitur adfinitate Athenienses, ut fama est, conjectantes Boream suum esse generum, quum Chalcide cum navibus insidiantes augescemtem sensissent tempestatem, aut jam antea, sacrificiis placarunt invocantque Boream et Orithyiam, orantes ut auxilio sibi venirent, perderentque barbarorum naves, sicut antea ad Athon montem. (3) An igitur hanc ob causam in barbaros stationem agentes ingruerit Boreas, non definiam: sed Athenienses quidem aiunt, et antea et tunc Boream ipsos juvisse, atque hæc effecisse: et, postquam domum sunt reversi, fanum statuerunt Boreæ ad Ilissum fluvium.

CXC. Hac calamitate, qui minimum numerum tradunt, naves periisse aiunt non minus quadringentas, homines autem innumerabiles, et rerum pretiosarum infinitam multitudinem; ita quidem, ut Aminocli Cretinæ filio, civi Magneti, qui circa Sepiadem prædia habuit, perquam utile fuerit hoc naufragium: is enim multa deinde aurea pocula, multaque argentea, in litus ejecta sustulit, arcasque etiam reperit cimeliis Persarum repletas, et infinita alia [aurea] pretiosa collegit. At idem vir, quamvis locuples repertis his rebus factus, felix tamen cæteroqui non fuit: quippe tristis etiam casus eum adflictabat, per filii necem.

CXCI. Onerariarum autem navium frumentum vehentium, reliquorumque minorum navigiorum, quæ interierunt, non constat numerus. Itaque duces classis, metuentes ne in tanta calamitate afflictos Thessali impetum facerent, alto vallo ex naufragiis parato castra circumdedere. (2) Tres enim continuos dies tempestas duravit. Ad extremum vero Magi cæsis vento victimis, adhibitisque magicis incantationibus, ad hæc sacris Thetidi factis et Nereidibus, quarto die vim venti compescuerunt, sive is alioquin ipse sua sponte quievit. (3) Thetidi autem sacra fecerunt, quum ab Ionibus accepissent, ex hoc loco raptam illam fuisse a Peleo, et totam hanc oram Sepiadem eidem et reliquis Nereidibus sacram esse. Igitur ventus quidem quarto die quievit.

CXCII. Secundo vero die ab eo, quo primum coorta tempestas erat, speculatores ex Eubœæ promontoriis decurrentes Græcis de Persarum naufragio omnia significarunt. (2) Quibus rebus hi cognitis, Neptunum Servatorem precati, et votis libaminibusque factis, quanta celeritate poterant ad Artemisium redire maturarunt, sperantes nonnisi paucas naves sibi fore adversarias. (3) Illi igitur iterum ad Artemisium stationem ceperunt, hostem observantes: et Neptuni Servatoris cognomen ab illo tempore usque ad hunc diem apud Græcos in usu est.

CXCIII. Barbari, ut quievit ventus et compositi erant fluctus, deductis navibus, secundum continentem navigarunt: et Magnesiae promontorium circumvecti, recta in sinum qui ad Pagasas fert tetenderunt. (2) Est in hoc sinu

φέροντα. (2) Ἔστι δὲ χώρος ἐν τῇ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίας, ἐνθα λέγεται τὸν Ἡρακλέα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονος καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργεῖς ἐπὶ ὕδωρ πεμφθέντα, εὐτ' ἐπὶ τὸ κῶας ἐπλων ἐς Αἶαν τὴν Κολχίδα· ἐνθεῦτεν γὰρ ἐμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀπήσειν, ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὐνομα γέγονε Ἀφεται. Ἐν τούτῳ ὦν ὄρμον οἱ Ξέρξης ἐποιοῦντο.

CXCIV. Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν νεῶν τούτων ἔτυχον τε ὑσταται πολλὸν ἐξαναγθεῖσαι, καὶ κως κατεῖδον τὰς 10 ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νέας. (2) Ἐδοξάν τε δὴ τὰς σφετέραις εἶναι οἱ βάρβαροι, καὶ πλώντες ἐσέπεσον ἐς τοὺς πολεμίους· τῶν ἐστρατήγεε δ' ἀπὸ Κύμης τῆς Αἰολίδος ὑπαρχος Σανδῶκης ὁ Θαμασίῳ, τὸν δὴ πρότερον τούτων βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπ' αἰτῇ τοιῇδε λαβὼν 15 ἀνεσταύρωσε, ἐόντα τῶν βασιλεῶν δικαστέων· ὁ Σανδῶκης ἐπὶ χρήμασι ἀδίκον δίκην ἐδίκασε. (3) Ἀνακρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος ὁ Δαρεῖος εὖρὲ οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἀμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βασιλεῖον· εὐρὼν δὲ τούτο ὁ Δαρεῖος, καὶ γνοὺς 20 ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἴη, ἔλυσε. (4) Βασιλέα μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγῶν μὴ ἀπολέσθαι περιτὴν, τότε δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας καταπλώσας ἐμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγῶν ἐσέσθαι· ὡς γὰρ σφας εἶδον προσπλέοντας οἱ Ἑλληνες, μαθόντες αὐτῶν πῶν 25 γινομένην ἀμαρτάδα, ἐπαναχθέντες εὐπετείως σφείας ἔλκον.

CXCV. Ἐν τούτων μιῇ Ἀριδολίς πλώων ἦλω, τύραννος Ἀλαβάνδων τῶν ἐν Καρίῃ, ἐν ἑτέρῃ δὲ ὁ Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος ὁ Δημονόου, ὃς ἦγε μὲν 30 δυνάδεα νέας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δὲ σφειν τὰς ἐνδεκα τῶν χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μιῇ τῇ περιγενομένῃ καταπλώων ἐπ' Ἀρτεμισίον ἦλω. (2) Τούτους οἱ Ἑλληνες ἐξιστορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πυθέσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξεω στρατιῆς, ἀποπέμπουσι δεδω- 35 μένους ἐς τὸν Κορινθίων ἱσθμόν.

CXCVI. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς ὁ τῶν βαρβάρων στρατὸς, παρέξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἴπα Σανδῶκεα στρατηγέειν, ἀπῆκετο ἐς Ἀφεται. (2) Ξέρξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίας καὶ Ἀχαιῆς ἐσβεβλη- 40 κως ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιάς, ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἄμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἐωυτοῦ, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλίας ἵππου, πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλάσῃ· ἐνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλείποντο πολλόν. (3) Τῶν μὲν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν 45 Ὀνόμαχος μόνος οὐκ ἀπέγρησε τῇ στρατιῇ τὸ βέροντων πινόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιῇ ποταμῶν ρέοντων οὐδὲ ὅστις μέγιστος αὐτῶν ἐστὶ Ἡπιδανός, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε εἰ μὴ φλύρως.

CXCVII. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀχαιῆς ἀπικομένῳ 50 Ξέρξῃ οἱ κατηγεμόνες τῆς δόδου βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξηγέσθαι ἔλεγόν οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τοῦ ἱρόν τοῦ Λαφυστίου Διὸς, ὡς Ἀθάμας ὁ Αἰόλου ἐμυχανήσατο Φριξὸν μόρον σὺν Ἰνοὶ βουλεύσας, μετέπειτεν δὲ ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀνόν-

locus terræ Magnesiae, ubi Herculem aiunt, postquam ex Argo navi aequatum missus fuisset, relictum esse ab Iasone ejusque sociis, quum Æam Colchicam ad auferendum aureum vellus navigarent. Illinc enim, aequati, soluturi erant in pelagus; qua de re nomen loco impositum est Aphetae (id est locus unde solvitur). Hoc igitur in loco stationem cepit Xerxis classis.

CXCIV. Forte autem accidit, ut quindecim naves, quæ postremæ navigabant, longius in altum ejicerentur: quæ ut conspexerunt Græcorum naves ad Artemisium stantes, (2) suas esse naves rati barbari, cursu versus illas directo, medios in hostes inciderunt. Dux illarum navium fuit Sandoces Thamasii filius, Cymæ Æolicæ præfectus; quem superiore tempore rex Darius, quum judex fuisset regius, in culpa deprehensum, compertum nimirum quod accepta pecunia injustam sententiam pronunciasset, in crucem agi jusserat. (3) Et jam suspensus erat, quum Darius, rationem secum iniens rerum ab illo gestarum, reperit multo plura esse ejusdem merita in regiam domum, quam male facta: quod postquam Darius reperit, agnoscens propertius a se quam sapientius esse actum, solvi hominem jussit. (4) Ita ille supplicium a Dario sibi decretum effugit, superstesque fuit. At idem, nunc in Græcos delatus, non iterum erat elapsurus: ut enim adnavigantes hos Græci viderunt, cognito illorum errore, contra evecti, facile cunctos ceperunt.

CXCV. In una harum navium navigans Aridolis captus est, Alabandorum Cariae tyrannus: in alia Paphiorum prætor Penthylus, Demonoi filius; qui quum duodecim naves ex Papho eduxisset, amissis illarum undecim tempestate ad Sepiadem ingruente, nunc una reliqua ad Artemisium navigans captus est. (2) Hos Græci, interrogatos quæ de Xerxis exercitu cognoscere cupiebant, victos in Corinthiorum Isthmum miserunt.

CXCVI. Ita igitur barbarorum classis, exceptis quindæcim navibus, quibus præfuisse Sandocen dixi, ad Aphetas pervenit. (2) Xerxes autem cum pedestribus copiis, itinere per Thessaliam et Achaiam *Phthiotidem* facto, tertio etiam ante die in Maliensium fines erat ingressus. In Thessalia vero certamen instituerat inter suos equos et Thessalicum equitatum, cujus experiri virtutem voluit, quum rescivisset esse hunc præstantissimum totius Græciæ; et ex eo quidem certamine longe inferiores Græci equi discesserant. (3) Ex fluviis autem Thessaliæ unus Onochonus ad bibendum non satis aquæ præbuit exercitui: ex eis vero qui Achaiam perfluunt, etiam is qui illorum maximus est, Epidanus, non nisi ægre duravit.

CXCVII. Postquam Alum in Achaia Xerxes pervenerat, viæ duces omnia enarrare cupientes, indigenam famam ei retulerunt ad Jovis Laphystii fanum spectantem: Athamantem Æoli filium, consiliis cum Ino communicatis, Phrixo mortem esse machinatum, interjecto vero tempore Achæos ex oraculi responso posteris ejusdem hosce imposuisse la-

νοισι ἀέθλους τοιούσδε· (2) ὃς ἂν ἦ τοῦ γένους τούτου
 πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιταῖαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυταν-
 ηίου αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι (λήϊτον δὲ καλεῦσι τὸ πρυ-
 τανήϊον οἱ Ἀχαιοί), ἣν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι ὅπως ἐξεῖσι
 6 πρὶν ἢ θύσσεσθαι μέλλῃ· ὥς τ' ἔτι πρὸς τούτοις πολλοὶ
 ἤδη τῶν μελλόντων τούτων θύσσεσθαι δέισαντες οἴχοντο
 ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώραν, χρόνου δὲ προϊόντος ὀπίσω
 κατελθόντες ἦν ἀλίσκωνται ἐσελθόντες ἐς τὸ πρυτανήϊον,
 ὥς θύεται τε ἐξηγέοντο στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς καὶ ὥς
 10 σὺν ποιμπῇ ἐξαγθεῖς. (3) Ταῦτα δὲ πάσχουσι οἱ Κυ-
 τισώρου τοῦ Φριζίου παιδὸς ἀπφύγονοι, διότι καθαρόν
 τῆς χώρας ποιευμένων Ἀχαιῶν ἐκ θεοπροπίου Ἀθά-
 μαντα τὸν Αἰδίου καὶ μελλόντων μιν θύειν ἀπικόμενος
 οὗτος ὁ Κυτισώρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος ἐρρύσατο,
 16 ποιήσας δὲ τοῦτο τοῖσι ἐπιγενομένοις ἐξ ἑωυτοῦ μῆνιν τοῦ
 θεοῦ ἐνέβαλε. (4) Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας ὥς κατὰ τὸ
 ἄσπος ἐγένετο, αὐτὸς τε ἔργετο αὐτὸ καὶ τῇ στρατιῇ
 πάσῃ παρήγγειλε, τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν
 οἰκίαν ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο.

20 CXCVIII. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ καὶ τὰ ἐν
 Ἀχαιίᾳ· ἀπὸ δὲ τούτων τῶν χώρων ἦτε ἐς τὴν Μηλίδα
 παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἀμφοτέρῳ τε καὶ ῥηχίῃ
 ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. (2) Περὶ δὲ τὸν κόλπον
 τοῦτ' ἐστι χώρος πεδινός, τῇ μὲν εὐρὺς, τῇ δὲ καὶ κάρτα
 25 στενός· περὶ δὲ τὸν χώρον οὐρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβατα περι-
 κληθεὶ πᾶσαν τὴν Μηλίδαν γῆν, Τρηχίνιαν πέτραι καλεῖ-
 μεναι. (3) Πρώτῃ μὲν νυν πόλιν ἐστὶ ἐν τῷ κόλπῳ ἰόντι
 ἀπ' Ἀχαιΐης Ἀντικύρην, παρ' ἣν ποταμὸς Σπερχεὶος βέων
 ἐξ Αἰνιήνων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί. Ἀπὸ δὲ τούτου διὰ
 30 εἰκοσὶ κου σταδίων ἄλλος ποταμὸς τῷ οὐνόμα κέεται
 Δύρας, τὸν βωθέοντα τῷ Ἰρακλείῳ καιομένῳ λόγος ἐστὶ
 ἀναφανῆναι. Ἀπὸ δὲ τούτου δι' ἄλλων εἰκοσι σταδίων
 ἄλλος ποταμὸς ἐστὶ ὃς καλεῖται Μέλας.

CXCIX. Τρηχίς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου
 35 ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει. Ταύτῃ δὲ καὶ εὐρύ-
 τατόν ἐστι πάσης τῆς χώρας ταύτης ἐκ τῶν οὐρέων ἐς
 θάλασσαν, κατ' ἃ Τρηχίς πεπολισται· δισχιλία τε γὰρ
 καὶ δισμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἐστί. (2) Τοῦ δὲ
 οὐρεος τὸ περικληθεὶ τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην ἐστὶ
 40 διασπᾶς πρὸς μεσαμβρίην Τρηχίνος, διὰ δὲ τῆς δια-
 σπᾶς Ἀσωπὸς ποταμὸς βέει παρὰ τὴν ὑπώρεαν τοῦ
 οὐρεος.

CC. Ἐστὶ δὲ ἄλλος Φοινίς ποταμὸς οὐ μέγας πρὸς
 μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωποῦ, ὃς ἐκ τῶν οὐρέων τούτων
 45 βέων ἐς τὸν Ἀσωπὸν ἐκδιδοί. Κατὰ δὲ τὸν Φοινίκα
 ποταμὸν στενιότατόν ἐστι· ἀμαξίτος γὰρ μία μόνη
 δέδμηται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Φοινίος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα
 στάδια ἐστὶ ἐς Θερμοπύλας. (2) Ἐν δὲ τῇ μεταξὺ
 Φοινίος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλείων χώμῃ τέ ἐστι τῇ
 50 οὐνόμα Ἀνθῆλη κέεται, παρ' ἣν δὴ παρὰρρέων ὁ Ἀσω-
 πὸς ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί, καὶ χώρος περὶ αὐτὴν εὐρὺς
 ἐν τῇ Δήμητρος τε ἰρὸν Ἀμφικτυονίδος ἰδρυτάς καὶ
 ἔδραι εἰσὶ Ἀμφικτύους καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος
 ἱρόν.

bore: (2) quicumque hujus familiae natu maximus est, ei in-
 troitu in prytaneum, quod *leitton* Achaei vocant, interdicunt;
 ipsique, ne ingrediatur, excubias agunt; qui si nihilo minus
 introvisset, nullo pacto exire ei prius licet quam ad aram
 ducatur ubi mactandus est. Ad haec narrarunt, multos ex
 his, qui ita mactandi fuissent, sibi timentes, in aliam terram
 tamquam exsulatum abiisse: quorum si quis interjecto tem-
 pore rediisset, deprehendaturque prytaneum ingressus,
 eum mactari, coronis et infulis oneratum, et cum pompa
 eductum. (3) Teneri autem hac lege posteros Cytissori,
 Phrixi filii, ea caussa, quoniam, quum Achaei ex oraculi
 responso lustrandae terrae suae caussa Athamantem Aëoli
 filium mactaturi essent, adveniens ex Aëa Colchidis hic
 Cytissorus illum liberaverit: hoc enim facto Cytissorum
 iram dei in posteros suos contraxisse. (4) His auditis
 Xerxes, ut ad lucum pervenit, et ipse eo abstinuit, et
 universo exercitui ut abstinerent edixit: et domum poste-
 rorum Athamantis pariter atque templum veneratus est.

CXCVIII. Haec quidem in Thessalia et in Achaia gesta.
 Ex hisce dein regionibus Maliensium fines Xerxes ingressus
 est, ad sinum maris, in quo quotidie restus maris accidit
 ei reciprocatio. (2) Juxta hunc sinum est locus campestris,
 partim latus, partim vero admodum angustus. Circa illum
 locum montes praëalti et inaccessi, Trachiniae petrae dicti,
 universam Maliacam terram includunt. (3) Primum ad
 hunc sinum oppidum, ex Achaia venienti, Anticyra est;
 juxta quam Spercheus fluvius, ex Aënianibus profluens, in
 mare influit. Ab hoc, interjectis viginti stadiis, alius
 fluvius est, cui nomen Dyrras; quem fama est emersisse
 ad ferendam Herculi, quum cremaretur, opem. Ab hoc,
 rursus viginti stadiis interjectis, alius fluvius est, nomine
 Melas.

CXCIX. Ab hoc Melanè fluvio quinque stadia Trachis
 urbs abest. Eodemque loco, ubi Trachis sita est, latissime
 patet haec regio a montibus ad mare: est enim planities
 vicies bis mille plethrorum. (2) Est autem in monte, qui
 Trachinium agrum praëcludit, divortium a meridie Tra-
 chinis, per quod divortium Asopus fluit juxta montis ra-
 dicem.

CC. Est item alius fluvius a meridie Asopi, Phœnix, non
 magnus; qui postquam ex his montibus defluxit, Asopo
 miscetur. Prope hunc Phœnicem fluvium arctissimus
 est hujus tractus locus: quippe uua sola via ibi munita est,
 qua nonnisi singulis plaustris transitus patet. A Phœnice
 vero fluvio quindecim sunt stadia ad Thermopylas: (2) tuum
 in intervallo, quod est inter Phœnicem fluvium et Thermo-
 pylas, vicus est nomine Anthela, praeter quem praeterfluens
 Asopus in mare evolvitur: et circa eundem vicum latius
 est spatium, in quo stat templum Cereris Amphictyonidis, et
 sedes sunt Amphictyonibus paratae, et ipsius Amphicty-
 onis templum.

CCI. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μηλίδος ἐν τῇ Τρηχίνῃ, οἱ δὲ δὴ Ἕλληες ἐν τῇ διόδῳ· καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεονῶν Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιόικων Πύλαι. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν νυν ἑκάτεροι ἐν τοῦτοις τοῖσι χωρίοις, ἐπεκράτεε δὲ ὁ μὲν τῶν πρὸς βορέην ἀνεμών ἐχόντων πάντων μέχρι Τρηχίνος, οἱ δὲ τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ἡπείρου.

10 CCI. Ἐσαν δὲ οἷδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσῃ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι ὀπλίται καὶ Τεγεατέων καὶ Μαντινέων χίλιοι, ἡμίσεες ἑκατέρων, ἐξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρχαδῆς εἰκοσι καὶ ἑκατὸν, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρχαδῆς χίλιοι. (2) τοῖς 15 οὗτοι μὲν Ἀρκάδων, ἀπὸ δὲ Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ ἀπὸ Φλιοῦντος διηκόσιοι καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. Οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρῆσαν, ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν Θεσπιέων τε ἑπτακόσιοι καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι.

CCII. Πρὸς τοῦτοις ἐπὶ κλητοὶ ἐγένοντο Λοκροὶ τε 20 οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ καὶ Φωκῶν χίλιοι. Αὐτοὶ γάρ σφας οἱ Ἕλληες ἐπεκαλέσαντο, λέγοντες δι' ἀγέλων ὡς αὐτοὶ μὲν ἤκουον προδρόμοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων προσδόκιμοι πᾶσαν εἴην ἡμέρην, ἡ θάλασσά τέ σφι εἴη ἐν φυλακῇ ὑπ' Ἀθηναίων τε φρουρομένη καὶ Αἰγινητέων καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντων, καὶ σφι εἴη δεινὸν οὐδέν. (2) οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἄνθρωπον, εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα οὐδὲ ἔσεσθαι τῷ 25 κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνεμίγθῃ, τοῖσι δὲ μεγίστοις αὐτῶν μέγιστα· ὀφείλειν ὦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ὡς ἰόντα θνητὸν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσεῖν ἄν. Οἱ δὲ ταῦτα πυνθανόμενοι ἐβόθουν ἐς τὴν Τρηχίνα.

CCIV. Τούτοις ἔσαν μὲν νυν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιος ἑκάστων, ὁ δὲ θυμαζόμενος μάλιστα καὶ 35 παντὸς τοῦ στρατεύματος ἡγεόμενος Λακεδαιμόνιος ἦν Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδου τοῦ Λέοντος τοῦ Εὐρυκρατίδου τοῦ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτους τοῦ Πολυδώρου τοῦ Ἀλαμνέου τοῦ Τηλέκλου τοῦ Ἀρχέλου τοῦ Ἡγησίεω τοῦ Δορύσσου τοῦ Λεωδότῃ τοῦ Ἐχέστράτου τοῦ 40 Ἡγίου τοῦ Εὐρυσθέου τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, κτησάμενος τὴν βασιλῆην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροδοκίτου.

CCV. Διζῶν γάρ οἱ ὄντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένεος τε καὶ Δωριέος, ἀτελής αὖτε τῆς φροντίδος 45 περὶ τῆς βασιλείης. Ἀποθανόντος δὲ Κλεομένεος ἀπαιδὸς ἔρσενος γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ὄντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὲ ἐς Λεωνίδα ἀνέβαινε ἡ βασιλῆη, καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνε Κλεομβρότου (οὗτος γάρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδου 50 παῖς) καὶ δὴ καὶ εἶχε Κλεομένεος θυγατέρα. (2) ὁ δὲ τότε ἦγε ἐς Θερμοπύλας ἐπιλεξάμενος ἄνδρας τε τοὺς κατεστῶτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγγανον παῖδες ὄντες. Παραλαβὼν δὲ ἀπὶ κτεροὺς καὶ Θηβαίους τοὺς ἐς τὸν ἀριμὸν λογισάμενος εἶπα, τῶν ἐστρατιῶν Λεοντιάδης

CCI. Jam Xerxes in Trachinio campo terra: Maliacæ castra posuit: Græci vero in ipso transitu. Nominatur autem hic locus a plerisque quidem Græcis Thermopylæ, incolæ vero et finitimi nude Pylas dicunt. (2) Itaque utrique in his locis castra habebant: occupabat autem Xerxes totum spatium septemtrionem versus a Thermopylis usque Trachinem pertinens; Græci vero ea quæ in hac continente versus Notum et meridiem sita sunt.

CCII. Græci vero hoc in loco Persam exspectantes, hi fuere: Spartani trecenti graviter armati: tum Tegeatæ et Mantinenses mille, utroque quingenti: ex Orchomeno Arcadiæ centum et viginti, et ex reliqua Arcadia mille; (2) tot Arcades fuere: Corinthii vero quadringenti: ex Phliunte ducenti; ex Mycenis octoginta. Hi sunt qui ex Peloponneso adfuerunt. Ex Boeotis vero, Theapienses septingenti, et Thebani quadringenti.

CCIII. Præter hos vero evocati aderant Locri Opuntii omnibus copiis, et Phocenses mille. Ipsi enim Græci missis legatis hos advocaverant, dicentes, tamquam antecursores sese venisse ante alios, exspectari vero reliquos socios in proximum quemque diem, et maris tutelam sibi curæ esse, custodiri que illud ab Atheniensibus et Æginetis reliquisque in classem designatis. Nihil autem illis esse gravius metuendum: (2) non enim deum esse, qui Græciam invadat, sed hominem: nullum autem nec esse nec futurum esse mortalem, cui, ex quo natus sit, malum nullum acciderit; immo maximis accidere maxima. Debere itaque etiam illum, qui Græciam invadat, mortalis quum sit, gloria sua excidere. His auditis, illi Trachinem auxilio Græcis venerunt.

CCIV. His igitur et alii quidem ex quaque civitate duces præerant; sed, quem maxime cuncti admirabantur, et penes quem summa erat totius imperii, Lacedæmonius fuit Leonidas, genus ab Hercule ducens hac majorum serie: pater Anaxandrides fuit, avus Leon: tum reliqui progenitores, Eurycratides, Anaxander, Eurycrates, Polydorus, Alcámenes, Telecles, Archelaus, Hegesilaus, Doryssus, Leobotes, Echestratus, Agis, Eurysthènes, Aristodemus, Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules. Is Leonidas regnum Spartæ necopinans erat adeptus.

CCV. Quum enim duo illi fratres essent natu majores, Cleomenes et Dorieus, procul habuerat cogitationem regni adipiscendi. Sed Cleomene sine mascula prole defuncto, quum jam tum Dorieus etiam non amplius in vivis esset, quippe in Sicilia mortuus, ita ad Leonidam regnum pervenit, quoniam et major natu erat Cleombrotu, Anaxandridæ filio natu minimo, et Cleomenis etiam filiam in matrimonio habebat. (2) Is igitur ad Thermopylas erat profectus cum delectis ab ipso trecentis illis, justæ ætatis viris, et quibus domi liberi erant. Advenisset autem, priusquam advenisset, Thebanos quoque illos quorum numerum supra declaravi, quibus Leontiades præerat, Eury-

δ' Εὐρυμάχου. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τοὺτους σπουδὴν ἐποίησατο Λεωνίδης μόνους Ἑλλήνων παραλαβείναι, ὅτι σφένον μεγάλως κατηγόρητο μηδίζειν· παρεκάλεε ὦν ἐς τὸν πόλεμον ἐθέλων εἶδέναι εἴτε συμπέμφουσι εἴτε
καὶ ἀπερροῦσι ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμαχίην. Οἱ δὲ ἀλλοφρονέοντες ἔπεμπον.

CCVI. Τοὺτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα πρώτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τοὺτους δρόντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι στρατεύωνται, μὴδὲ καὶ οὗτοι μηδίσωσι, ἢ
αὐτοὺς πυνθάνωνται ὑπερβαλλομένους· μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδὼν, ἐμελλόν ὀρτάσαντες καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ κατὰ τάχος βοθήσειν πανδημεῖ. (3) Ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμαχῶν ἐνένωντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γάρ
κατὰ τούτῳ Ὀλυμπιάς τοῦτοισι τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα· οὐκ ὦν δοκόντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθῆσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον ἔπεμπον τοὺς προδρόμους. Οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενένωντο ποιήσειν.

CCVII. Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγένετο τῆς ἐσβολῆς ὁ Πέρσης, καταρρωδέοντες ἐβουλεύοντο περὶ ἀπαλλαγῆς. Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι Πελοποννησίοις ἐδόκεε ἐλθεῖν ἐς Πελοπόννησον τὸν Ἰσθμὸν ἔχειν ἐν φυλακῇ· (2) Λεωνίδης δὲ Φωκίων καὶ
Λοκρῶν περισπερχθέντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ αὐτοῦ τε μένειν ἐψηφίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλεις κελεύοντάς σφι ἐπιθωθεῖν ὡς ἐόντων αὐτῶν ὀλίγων στρατὸν τὸν Μήδων ἀλέξασθαι.

CCVIII. Ταῦτα βουλευομένων σφένον, ἔπεμπε Ξέρξης κατὰσκοπον ἱππεῖα ἰδεῖσθαι ὁκόσοι τέ εἰσι καὶ ὅ τι ποιοίεν. Ἦκηχόες δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Θεσσαλίῃ ὡς ἡλισμένην εἶη ταύτῃ στρατιῇ ὀλίγῃ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὡς εἶησαν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Λεωνίδης ἐὼν γένος Ἡρακλειδῆς. (3) Ὡς δὲ προσήλασε ὁ ἱππεὺς πρὸς τὸ
στρατόπεδον, ἐθηεῖτό τε καὶ κατῶρα πᾶν μὲν οὐδὲ τὸ στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἶα τε ἦν κατιδέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε, τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ δπλα ἐκέετο. (3) Ἐτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον
Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. Τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενίζομένους. Ταῦτα δὴ θεεύμενος ἐθώμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. Μαθὼν δὲ πάντα ἀτρεκέως ἀπήλαυνε ὀπίσω κατ' ἡσυχίαν· οὔτε γάρ τις ἐδίωκε, ἀλογίης τε
ἐκύρῃσε πολλῆς· ἀπελθὼν δὲ ἔλεγε πρὸς Ξέρξεα τά περ ὡπώπεε πάντα.

CCIX. Ἀκούων δὲ Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐὼν, ὅτι παρασκευάζοντο ὡς ἀπολέμενοί τε καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν· ἀλλ' αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαι-
νοντο ποιεῖν, μετεπέμψατο Δημάρτην τὸν Ἀρίστωνος ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ. (2) Ἀπικόμενον δὲ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τούτων, ἐθέλων μαθεῖν τὸ ποιούμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ εἶπε, « ἤκουσας μὲν
μευ καὶ πρότερον, εὔτε ὠρμώμενον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,

machi filius. (3) Quos solos ex Græciis adsumere ea causa properaverat Leonidas, quod accusabantur Thebani vehementer cum Medis sentire. Invitaverat igitur eos ad armorum societatem, cognoscere cupiens, utrum missuri essent secum socios, an ex aperto repudiaturi Græcorum societatem. et illi, aliud licet sentientes, miserant.

CCVI. Et Leonidam quidem cum his, qui cum eo erant, primos omnium miserant Spartani hoc consilio, ut et reliqui socii, his conspectis, adversus hostes proficiscerentur, neque ipsi pariter Medorum sequerentur partes, si cunctari Spartanos intellexissent. Deinde vero, quum Carneia nunc obstarent, peractis festis diebus, custodia Sparta relicta, cum omnibus copiis occurrere decreverant hosti. (2) Similiter vero etiam reliqui socii facere constituerant: qui, quum in idem ipsum tempus, quo hæc gerebantur, Olympias incideret, rati non tam cito ad Thermopylas armis decretum iri, antecursores interim miserunt. Tale igitur horum fuit consilium.

CCVII. Jam, qui ad Thermopylas fuere Græci, ubi haud procul ab introitu fuit Persa, timore perculsi, de receptu consultare cæperunt. Et reliquis quidem Peloponnesiis placuit, abire in Peloponnesum, et Isthmum custodire. (2) Leonidas vero, sententiam istam vehementer indignatus Phocensibus et Locris, de communi horum consilio manere ibi decrevit, legatosque per civitates dimittere qui ab illis auxilia arcescerent, quandoquidem nimis exiguus ipsorum numerus esset ad prohibendum Medorum exercitum.

CCVIII. Dum hi ita consultant, interim Xerxes equitem misit speculatorem, qui et numerum eorum, et quid facerent, exploraret. Audierat enim, quum adhuc in Thessalia esset, collectum hoc loco stare exiguum exercitum, cujus duces sint Lacedæmonii et Leonidas, ab Hercule genus dicens. (2) Ut ad castra accessit eques, contemplatus est, spectavitque non totum quidem exercitum; nam, qui intra murum erant, quem a se instauratum Græci custodiebant, hos conspiciere non potuit: exteriores vero observavit, qui ante murum stationem habebant. (3) Erant autem tunc forte extra murum locati Lacedæmonii. Horum igitur alios vidit gymnasticis exercitationibus vacantes, alios comam pectentes. Miratus eques spectaculum, cognito hominum numero, omnibusque rebus adcurate perceptis, rediit per otium, nemine persequente, sed omnibus eum prorsus contemptui habentibus. Reversus, Xerxi cuncta quæ viderat renunciavit.

CCIX. Quibus auditis, conjectare Xerxes non potuit id quod res erat, comparare sese hos homines ad pereundum postquam perdidissent ipsi quam plurimos potuissent: sed, quum ridicula facere ei viderentur, Demaratum ad se vocavit, Aristonis filium, qui in castris aderat. (2) Is ubi advenerat, de singulis eum interrogavit Xerxes, cognoscere cupiens quid esset quod facerent Lacedæmonii. Et ille, « Audisti me, inquit, jam ante, quum adversus Græciam

περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων· ἀκούσας δὲ γελῶτά με ἔθου λέγοντα τῇ περ ὥρεον ἐκθεσόμενα πρήγματα ταῦτα· ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασιλεῦ, ἀγὼν μέγιστός ἐστι. (3) Ἀκούσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπικάται μαχεσόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου, καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. Νόμος γὰρ σφι οὕτω ἔχων ἐστὶ· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ, τότε τὰς κεφαλὰς σμεόνται. (4) Ἐπίσταο δὲ, εἰ τούτους τε καὶ τὸ ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψαι, ἐστὶ οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων τό σε, βασιλεῦ, ὑπομένεει χεῖρας ἀνταχειρόμενον· νῦν γὰρ πρὸς βασιλῆγιν τε καλλίστην τῶν ἐν Ἑλλήσι προσφέρειαι καὶ ἄνδρας ἀρίστους. » (5) Κάρτα τε δὴ ἄπιστα Ξέρξης ἐφάνετο τὰ λεγόμενα εἶναι, καὶ δευτέρα ἐπειρώτα δυνάμει τὸν τρόπον τοσοῦτοι ἐόντες τῇ ἐσωτοῦ στρατῇ μαχεσονται. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ χρᾶσθαι ὥς ἀνδρὶ ψεύστη, ἣν μὴ ταῦτά τοι ταύτῃ ἐκθῇ τῇ ἐγὼ λέγω. »

CCX. Ταῦτα λέγων οὐκ ἐπειθε τὸν Ξέρξεα. Τέσσαρας μὲν δὴ παρεξῆκε ἡμέρας, ἐλπίζων αἰεὶ σφας ἀποδρῆσθαι· πέμπτῃ δὲ, ὡς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλὰ οἱ ἐφάνετο ἀναιδείῃ τε καὶ ἀβουλῇ διαχρεώμενοι μένειν, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισσίου θυμωθεὶς, ἐντειλάμενός σφας ζυγρῆσαντας ἄγειν ἐς ὄψιν τὴν ἐσωτοῦ. (2) Ὡς δ' ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς Ἑλληνας οἱ Μῆδοι, ἐπιπτον πολλοὶ, ἄλλοι δ' ἐπισσῆσαν, καὶ οὐκ ἀπῆλθον, καί περ μεγάλης προσπάϊοντες. Δῆλον δ' ἐποίουν παντὶ τῷ, καὶ οὐκ ἥμισυ αὐτῷ βασιλεῖ, ὅτι πολλοὶ μὲν ἀνθρώποι εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. Ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολὴ δι' ἡμέρας.

CCXI. Ἐπεῖτε δὲ οἱ Μῆδοι τρηγῶς περιείποντο, ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξῆσαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεξάμενοι ἐπῆσαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλε βασιλεὺς, τὸν ἥρχε Ὑδάρνης, ὡς δὴ οὗτοί γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. (2) Ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισγον τοῖσι Ἑλλήσι, οὐδὲν πλέον ἐφέροντο τῆς στρατῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ, ἅτε ἐν στενοπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι καὶ δόρασι βραχυτέροις χρεώμενοι ἤπερ οἱ Ἑλληνες, καὶ οὐκ ἔχοντες πλήθει χρῆσασθαι. (3) Ἀκχεδαϊμόνιοι δὲ ἐμάχοντο ἀξίως λόγου, ἀλλὰ τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοισι μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅπως ἐντρέψαιαν τὰ νῦτα, ἄλλες φεύγοντες δῆθεν, οἱ δὲ βάρβαροι δρέοντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπῆσαν, οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖσι βαρβάροις, μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον πλήθει ἀναριθμήτους τῶν Περσέων· ἐπιπτον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Σπαρτηγέων ἐνθαῦτα ὀλίγοι. (4) Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνάετο παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρώμενοι καὶ κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπῆλθον ὁπῶς.

CCXII. Ἐν ταύτῃ τῇσι προσόδοις τῆς μάχης λέγεται βασιλεῖα θευόμενον τρις ἀναδραμεῖν ἐκ τοῦ ὀρόνου, δεῖσαντα περὶ τῇ στρατῇ. (2) Τότε μὲν οὕτω ἡγωνίσαντο, τῇ δ' ὑπεραιή οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἄμεινον

proficisceremur, de his viris disacerentem; at risui me habuisti quum audiebas dicentem tibi quemnam fore harum rerum exitum praeviderem. Mili enim, rex, summa contentio est, veritatem adversus te colere. (3) Audi igitur etiam nunc. Adsunt hi viri, de introitu nobiscum pugnaturo, et ad hoc se comparant. Hic enim apud illos mos obtinet: quando vitae discrimen sunt adituri, tunc capita curant. (4) Scito vero: si hosce, et eos qui Spartae manent, subegeris; nullus alius hominum populus est, qui adversus te, rex, manus tollere sustineat. Nunc enim cum regno inter Graecos praeclarissimo tibi res est, et cum viris fortissimis. » (5) Quae dicta, quum prorsus incredibilia Xerxi viderentur, iterum quaesivit, quo tandem pacto tam exigua hominum manus suo exercitui esset repugnatura. Et ille, « Rex, inquit, age mecum ut cum homine mendaci, nisi haec ita eventura sunt ut ego dico. »

CCX. Haec Demaratus dicens Xerxi non persuasit. Itaque quattuor rex intermisit dies, assidue illos sperans fuga se recepturos. Quinto vero die, quum illi non recessissent, sed per obstinam, ut Xerxi videbantur, impudentiam temeritatemque manerent, iratus rex Medos et Cissios adversus illos misit, dato mandato ut vivos caperent et in conspectum suum adducerent. (2) Ut vero in Graecos cum impetu iruerunt Medi, multi ex eis cecidere: quibus succedere alii, nec se recipere, quamvis magna clade accepta: ostenderuntque cuilibet, maxime vero regi ipsi, multos quidem homines esse, sed paucos viros. Praelati sunt autem per totum diem.

CCXI. Postquam ita male accepti sunt Medi, tum hi quidem in castra se recepere: et Persae eis succedentes, quos Immortales rex adpellabat, quibus praerat Hydarnes, in hostem ieverunt; quasi hi utique facile confecturi rem essent. (2) Ut vero hi quoque pugnam cum Graecis conservare, nihilo amplius, quam Medi, promoverunt, sed eandem habuere sortem; quippe in angusto transitu pugnantes, ubi explicari multitudo non poterat, et hastis utentes brevioribus quam Graeci. (3) Lacedaemonii vero memorabilem ediderunt pugnam, quum aliis rebus ostendentes peritos sese cum imperitis congregi, tum quod subinde terga verterent, veluti fugam capessentes universi, deinde vero, quando fugientibus Persae cum clamore strepituque instabant, ipsique jam in eo erant ut deprehenderentur, subito conversa acie hosti sese opponerent, atque ita innumerabilem Persarum prosternerent multitudinem. Ceciderunt autem ibi Spartanorum etiam nonnulli. (4) Postquam vero, quamvis magno conatu, et turmatim et quovis modo impetum facientes, nulla parte introitus potiri Persae potuerunt, postremo hi quoque retrogressi sunt.

CCXII. Dum ita conflictabantur, fertur Xerxes, quum spectandi caussa haud procul abesset, ter de solio suo exsiliisse, metuens nempe suo exercitui. (2) Tunc igitur ita pugnatum est. Postridie vero ejus diei nihilo felicius har-

ἀέθλεον. Ἄτε γὰρ ὀλίγων ἰόντων, ἐλπίσαντές σφεας κατατρεμματίσθαι τε καὶ οὐκ οἶους τε εἶσθαι ἐτι χεῖρας ἀνταεῖρασθαι συνέβαλλον. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τάξιν τε καὶ κατὰ ἔθνα κεκοσμημένοι ἔσαν, καὶ ἐν μέρει ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκίων· οὗτοι δὲ ἐς τὸ οὖρος ἐτάχθησαν, φυλάζοντες τὴν ἀτραπὸν. Ὡς δὲ οὐδὲν εὗρισκον ἀλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτε-
ραίῃ ἐνώρεον, ἀπήλυνον.

CCXIII. Ἀπορέοντας δὲ βασιλείος ὃ τι χρῆσθαι 10 τῷ παρόντι πρήγματι, Ἐπιάτης ὁ Εὐρυδήμου ἀνὴρ Μηλιεύς ἤλθε οἱ ἐς λόγους ὡς μέγα τι παρὰ βασιλείος δοκέων ὀσέσθαι, ἔφρασε τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ οὖρου φέρουσαν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτῃ ὑπομεινάντας Ἕλληνας. (2) Ὅστερον δὲ δέισας 15 Λακεδαιμονίους ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην, καὶ οἱ φυγόντι ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων, τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον ἐπεκηρύχθη. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, κατήλθε γὰρ ἐς Ἀντιώρην, ἀπέθανε ὑπ' Ἀθηνάδεω ἀν-
δρὸς Τρηχινίου. (3) Ὁ δὲ Ἀθηνάδης οὗτος ἀπέκτεινε 20 μὲν Ἐπιάτεια δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὅπισθε λόγοις σημεινέω, ἐτιμήθη μέντοι ὑπὸ Λακεδαι-
μονίων οὐδὲν ἔσσαν. Ἐπιάτης μὲν οὕτω ὕστερον τούτων ἀπέθανε.

CCXIV. Ἔστι δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὡς Ὁ- 25 νήτης τε ὁ Φαναγόρεω ἀνὴρ Καρύστιος καὶ Κορυθαλὸς Ἀντικυρεὺς εἰσι οἱ εἰπαντες πρὸς βασιλεία τούτους τοὺς λόγους καὶ περιηγησάμενοι τὸ οὖρος τοῖσι Πέρσῃσι, οὐ-
δαμῶς ἔμοιγε πιστός. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ τῷδε χρή-
σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἕλλήνων Πυλαγόροι ἐπε- 30 κήρυξαν οὐκ ἐπ' Ὀνήτῃ τε καὶ Κορυθαλῷ ἀργύριον, ἀλλ' ἐπ' Ἐπιάτῃ τῷ Τρηγινίῳ, πάντως καὶ τὸ ἀτρε-
κέστατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ φεύγοντα τὸν Ἐπιάτεια ταύτην τὴν αἰτίην οἶδμεν. (3) Εἰδείη μὲν γὰρ ἂν καὶ ἐὼν μὴ Μηλιεύς ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ 35 τῇ χώρῃ πολλὰ ὀμολογῶς εἴη· ἀλλ' Ἐπιάτης γὰρ ἔστι δὲ περιηγησάμενος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τούτων αἰτίων γράφω.

CCXV. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ οἱ ἤρесе τὰ ὑπέσχετο ὁ 40 Ἐπιάτης κατεργάσασθαι, αὐτίκα περιχαρὲς γενόμε-
νος ἔπειπε Ὑδάρνεα καὶ τῶν ἑσπυρίων Ὑδάρνης. ὁρμέατο δὲ περὶ λύγων ἀράς ἐκ τοῦ στρατοπέδου (2) Τὴν δὲ ἀτραπὸν ταύτην ἐξεύρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλιεῖς, ἐξευρόντες δὲ Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκίας, τότε ὅτε οἱ Φωκίαι φράξαντες τείχῃ τὴν 45 ἐσβολὴν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου· ἐκ τε τοσοῦδε κατεδόδεκτο εὐῶσα οὐδὲν χρηστὴ Μηλιεύσι.

CCXVI. Ἐχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη· ἀρχεται 50 μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καταμῶ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος
ρέοντος, οὖνομα δὲ τῷ οὐρεὶ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ
τὸ αὐτὸ λέγεται, Ἀνόπαια· τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κα-
τὰ ῥάχιν τοῦ οὖρου, λέγει δὲ κατὰ τὴν Ἀλπηνὸν πόλιν,
πρωτὴν εὐῶσαν τῶν Λοκιδίων πρὸς τῶν Μηλιέων,
καὶ κατὰ Μελάμπυγόν τε καλεούμενον λίθον καὶ κατὰ
Κερκώπων ἑδρας, τῇ καὶ τὸ στεννότατόν ἐστι.

bari pugnauerunt. Quum enim exiguus esset Græcorum numerus, rati barbari confectos esse illos vulneribus, neque vires amplius ad resistendum habituros, denuo eos adgressi sunt. (3) At Græci, per ordines perque populos digesti, in vicem cuncti pugnarunt, Phocensibus exceptis: hi enim in monte erant locati, semitam custodituri. Ubi vero nihilo melius, quam pridie, Persæ rem sibi viderunt succedere, abscesserunt.

CCXIII. Ibi tunc regem, quidnam consilii caperet incertum, convenit Ephialtes, Eurydemi filius, Maliensis, ingens ab illo præmium se relaturum sperans, indicavitque ei semitam per montes ad Thermopylas ferentem; atque ita Græcos perdidit, stationem ibi habentes. (2) Idem postea, metu Lacedæmoniorum, in Thessaliam profugit: exsulantisque caput proposita pecunia proscriptum est a Pylagoris, quum Amphictyones ad agendum Pylæum conventum essent congregati. Interjecto vero tempore, quum Anticyram rediisset, ab Athenade Trachinio occisus est. (3) Et interfecit quidem Ephialtes Athenades aliam ob causam, quam in sequentibus historiis exponam: at nihilo minus tamen præmio honoratus est a Lacedæmoniis. Ita igitur Ephialtes postea periit.

CCXIV. Fertur autem etiam alia fama, Onetam Phanagoræ filium, Carystium, et Corydalum Anticyrensem cum rege sermones illos habuisse, et Persas circum montem illum circumduxisse; mihi neutiquam credibilis. (2) Nam falsam esse partim inde colligi oportet, quod Græcorum Pylagori, quos utique præ cæteris compertam habuisse rei veritatem consentaneum est, non Onetæ et Corydali caput proscripserunt, sed Ephialtæ Trachini; tum, quod Ephialten novimus ob hanc culpam exsulasse. (3) Cæterum cognita quidem hæc semita Onetæ quoque, quamquam non Maliensi, esse potuit, si hanc regionem sæpius adierat: at enimvero Ephialtes est, qui hostes per semitam illam circa montem circumduxit: hunc hujus culpæ reum scribe.

CCXV. Xerxes, ea probans quæ se effecturum pollicitus Ephialtes erat, vehementer gavius, sine mora Hydarnen et qui sub ejus ductu erant misit: et illi sub noctem, quo tempore accenduntur lucernæ, e castris profecti sunt. (2) Inveniant illam semitam indigenæ Malienses; eaque reperta Thessalis adversus Phocenses itineris duces fuerant, quo tempore Phocenses introitum in suam regionem opposito obstruxerant muro, atque ita tutos se a bello præstiterant: atque ex illo inde tempore adparuit illa usui nulli esse Maliensibus.

CCXVI. Est autem callis hujus per montem ferentis ratio hæc: incipit ab Asopo fluvio, ubi ille per montium divortium perfluit; est autem monti, per quem semita transit, semitæque ipsi idem nomen, Anopæa: fertur hæc Anopæa secundum dorsum montis, et desinit circa Alpenum, primum oppidorum Locrensiarum versus Malienses, eo loco ubi Melampygos qui dicitur lapis est, suntque Cercorum sedes: ubi etiam angustissimus callis est.

CCXVII. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω
ἔχουσιν οἱ Πέρσαι, τὸν Ἀσωπὸν διαβάντες, ἐπορεύον-
το πᾶσαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες οὐρεα τὰ Οἰ-
ταίων, ἐν ἀριστερῇ δὲ τὰ Τρηχινίων. Ἡὗς τε δὴ διέ-
φαινε, καὶ ἐγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὐρεος. (2) Κατὰ
δὲ τοῦτο τοῦ οὐρεος ἐφύλασσον, ὥς καὶ πρότερόν μοι
οὐδεῖός μοι, Φωκίων χίλιοι ὀπλίται, βυόμενοι τε τὴν
σφετέρην γῶρην καὶ φρουρούοντες τὴν ἀτραπὸν. (3)
Ἡ μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ ἐφυλάσσετο ὑπ' ὧν εἴρηται.
10 τὴν δὲ διὰ τοῦ οὐρεος ἀτραπὸν ἐβελονταὶ Φωκίαις ὑπο-
δεξάμενοι Λεωνίδῃ ἐφυλάσσον.

CCXVIII. Ἐμαθόν δὲ σφας οἱ Φωκίαις ὧδε ἀνα-
βελόντες ἀναβάντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι τὸ
οὐρεὸς πᾶν ἐὼν ὀρυγνὸν ἐπίπλεον· ἦν μὲν δὴ νημεῖα,
15 φόβου δὲ γινομένου πολλοῦ, ὥς οἴκος ἦν φύλλον ὑπο-
κεχυμένων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἐδραμον οἱ Φωκίαις
καὶ ἐνέδυνον τὰ δπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρῆ-
σαν. (2) Ὡς δὲ εἶδον ἀνδρας ἐνδυσμένους ὅπλα, ἐν
θῷματι ἐγένοντο· ἐλπομένοι γὰρ οὐδὲν σφι φανήσεσθαι
20 ἀντίστοιχον ἐνεκέρησαν στρατῶ. Ἐνθαῦτα Ὑδάρνης κα-
ταρρωδῆσας μὴ οἱ Φωκίαις ἔωσι Λακεδαιμόνιοι, εἶρετο
τὸν Ἐπιπλάτεια ὁδοπαδὸς εἰη δὲ στρατὸς, πυθόμενος δὲ
ἀτρεκέως διέτασσε τοὺς Πέρσας ὥς ἐς μάχην. (3)
Οἱ δὲ Φωκίαις ὥς ἐβάλλοντο τοῖσι τοξέμασι πολλοῖσι
25 τε καὶ πυκνοῖσι, οἶοντο φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὐρεος τὸν
κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὥς ἐπὶ σφῶας ὠρηθῆσαν ἀρ-
χὴν, καὶ παρεσκευάδατο ὥς ἀπολεόμενοι. (4) Οὗτοι
μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνουν, οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιπλάτεια καὶ
Ὑδάρνηα Πέρσαι Φωκίων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο,
30 οἱ δὲ κατέβαινον τὸ οὐρεὸς κατὰ τάχος.

CCXIX. Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι εἶοσι Ἑλλήνων
πρῶτον μὲν ὁ μάντις Μεγιστήης, εἰσὶδὼν ἐς τὰ ἱρὰ,
ἔφρασε τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι ἅμα τοῖ σφι θάνατον,
ἐπὶ δὲ καὶ αὐτόμολοι ἔσαν οἱ ἐξαγγεῖλαιαντες τῶν Περσέ-
35 ὦν τὴν περίοδον. (2) Οὗτοι μὲν ἐτι νυκτὸς ἐσημήναν,
τρίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι καταδραμόντες ἀπὸ τῶν ἄκρων
ἤδη διαφαινούσης ἡμέρης. Ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ
Ἕλληνες, καὶ σφρων ἐσχίζοντο αἱ γνώμαι· οἱ μὲν γὰρ
οὐκ ἔων τὴν τάξιν ἐκλίπειν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. (3)
40 Μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες οἱ μὲν ἀπαλλάσσοντο καὶ
διασκεδασθέντες κατὰ πόλιν ἕκαστοι ἐτράποντο, οἱ δὲ
αὐτῶν ἅμα Λεωνίδῃ μένειν αὐτοῦ παρεσκευάδατο.

CCXX. Λέγεται δὲ καὶ ὥς αὐτὸς σφας ἀπέπεμψε
Λεωνίδης, μὴ ἀπολῶνται κηδόμενος· αὐτῷ δὲ καὶ
45 Σπαρτιητέων τοῖσι παροῦσι οὐκ ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλι-
πεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἦλθον φυλάζοντας ἀρχήν. (2)
Ταύτη καὶ μάλλον τῇ γνώμῃ πλεῖστός εἰμι, Λεωνίδεα,
ἐπεὶ τε ἦσθετο τοὺς συμμάχους ἐόντας ἀπροθύμους καὶ
οὐκ ἐθέλοντας συνδιακινεῖν, κελεύσαι σφας ἀπαλ-
50 λᾶσσεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀπέναι οὐ καλῶς ἔχειν. (3) Μέ-
νοντι δὲ αὐτοῦ κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης
εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐξηλείφετο. Ἐχέχρηστο γὰρ ὑπὸ τῆς
Πυθίης ποῖσι Σπαρτιητέων χρεωμένοισι περὶ τοῦ πο-
λέμου τούτου αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐγειρομένου, ἡ Λακε-

CCXVII. Hac igitur semita, quam descripsi, Persæ tra-
jecto Asopo totam noctem iter fecerunt, a dextra habentes
Ceteorum montes, a sinistra vero montes Trachiniorum :
et illuxit aurora, quum ad summum montem pervenerunt.
(2) Hoc igitur loco montem custodiebant, ut etiam antea
demonstravi, Phocenses mille graviter armati, et suam re-
gionem tutantes, et callem custodientes. (3) Inferior enim
introitus ab eis, quos dixi, custodiebatur : semitam autem,
quæ fert per montem, Phocenses custodiebant, qui Leon-
nidæ ultro hanc operam receperant.

CCXVIII. Adscendentes quidem latuerant Persæ, quum
quercubus totus obsitus mons esset : postquam vero adscen-
derant, hoc modo adventantes illos cognovere Phocenses,
quum tranquillum esset cœlum, propter folia sub pedibus
strata multus, ut res fert, ortus strepitus excitavit eos ut
ad arma concurrerent : et protinus barbari adfuerunt. (2)
Qui ubi armatos conspexere viros, mirati sunt, quod, quum
neminem sibi putassent occisurum, in exercitum incidias-
sent. Ibi tum Hydarnes, veritus ne, qui Phocenses erant, La-
cedæmonii essent, quæsitit ex Ephialte, cuius populi is esset
exercitus : et ubi quod res erat audivit, in aciem Per-
sas instruxit. (3) At Phocenses, quum multis crebrisque
telis ferirentur, rati non nisi adversus se hos esse profe-
ctos, arrepta fuga in summum montis verticem se recepe-
runt, ad occumbendam mortem parati. (4) Hi igitur ita
erant animati : at Persæ, qui cum Ephialte et Hydarne
erant, nullam Phocensium rationem habentes, descendere
de monte properarunt.

CCXIX. Qui ad Thermopylas erant Græci, his primum
Megistias vates, inspectis victimis, prædixerat mortem
primo mane eis instantem : deinde advenere etiam trans-
fugæ, circueunt hostium nuntiantes : (2) hi, quum adhuc
tunc nox esset, significaverunt : tertio autem speculatores
diurni, de summitatibus montium decurrentes, illucescente
jam die, idem indicium fecere. Ibi tum Græci, quid sibi
faciendum esset deliberantes, in diversas abiire sententias,
aliis contententibus non deserendam esse stationem, aliis
contra nitentibus. (3) Hinc soluto concilio, discesserunt
alii, et suam quisque in civitatem tendens dispersi sunt :
alii vero parati erant cum Leonida manere.

CCXX. Dicunt autem, ipsum Leonidam illos dimisisse,
ne perirent curantem ; se autem et præsentibus Spartanis
non decere dicentem deserere stationem ad quam custo-
diendam principio missi essent. (2) Et ego quoque quam
maxime in hac sum sententia, Leonidam, quum minime
promptos esse socios vidisset, nec ad subeundum secum
periculum ultro paratos, abiire illos iussisse ; sibi autem,
ut abiiret, inhonestum iudicasse. (3) Contra, si maneret,
ingens eum gloria manebat, et Spartæ felicitas non ex-
stinguebatur. Etenim Spartanis, jam in primo huius belli
initio oraculum consulentibus, responderat Pythia, aut

δαίμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλέα σφένον ἀπολέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ σφι ἐν ἔπεισι ἐξαμέτροισι χρᾶ ἔχοντα ᾤδε,

6 Ἰμὶν δ', ὦ Σπάρτης οἰκῆτορες εὐρυχόριοι,
ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδέες ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι
πέρβεται, ἢ τὸ μὲν οὐκί, ἄφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
πενθήσει βασιλῆ φθίμενον Λακεδαίμονος οὔρος.
Οὐ γὰρ τὸν ταύρων σχήσει μένος οὐδὲ λέοντων
ἀντίειν'· Ζηνὸς γὰρ ἔχει μένος· οὐδὲ ἔφημι
10 σχήσεσθαι, πρὶν τῶνδ' ἕτερον διὰ πάντα δάσσηται.

(5) Ταῦτά τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδα, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μούνων Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμάχους μάλλον ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω ἀκόσμως οἰχεσθαι τοὺς οἰχομένους.

15 CCXXI. Μαρτύριον δέ μοι καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τοῦτου πέρι γεγονός· οὐ γὰρ μούνων τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν μάντιν δς εἶπετο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστήν τὸν Ἀκαρνηνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον τὸν εἰπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλοντα
20 τὰ σφι ἐκθαίνειν, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συναπόληται σφι. Ὁ δὲ ἀποπεμπόμενος αὐτὸν μὲν οὐκ ἀπελείπετο, τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμενον, ἐόντα οἱ μουνογενέα, ἀπέπεμψε.

CCXXII. Οἱ μὲν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι
25 οἴχοντό τε ἀπίοντες καὶ ἐπείθοντο Λεωνίδῃ, Θεσπείες δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμεναν μόνον παρὰ Λακεδαιμονίοισι. (2) Τούτων δὲ Θηβαῖοι μὲν ἀέκοντες ἔμενον καὶ οὐ βουλόμενοι (κατέειχε γὰρ σφρας Λεωνίδης ἐν δμήρων λόγῳ ποιεύμενος), Θεσπείες δὲ ἐκόντες μάλι
30 στα, οἱ οὐκ ἔφρασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθανον. Ἑστρατήγεε δὲ αὐτῶν Δημόφιλος Διαδρόμεω.

CCXXIII. Ξέρξης δὲ ἐπεί ἡλίου ἀνατείλαντος
35 σπονδὰς ἐποιήσατο, ἐπισχὼν χρόνον ἐς ἀγορῆς κου μάλιστα πληθύνειν πρόσδοτον ἐποιεῖτο· καὶ γὰρ ἐπέσταλτο ἐξ Ἐπιάλτει οὕτω ἀπὸ γὰρ τοῦ οὔρεος ἡ κατάβασις συντομωτέρη τέ ἐστι καὶ βραχύτερος ὁ χῶρος πολλὸν ἤπερ ἡ περίοδος τε καὶ ἀνάβασις. (2) Οἱ τε
40 δὴ βαρβαροὶ οἱ ἄμφι Ξέρξεα προσήϊσαν, καὶ οἱ ἄμφι Λεωνίδα Ἕλληες, ὥς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιεύμενοι, ἦδη πολλῶ μάλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπεξήϊσαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. (3) Τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα τοῦ τεύχεος ἐφυλάσσετο, οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέ
45 ρας ὑπεξιώντες ἐξ τῶν στενιῶν ἐπιπτον πλήθει πολλοὶ τῶν βαρβάρων· ὅπισθε γὰρ οἱ ἡγμέμενοι τῶν τελέων ἔχοντες μαστίγας ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα, αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω ἐποτρύνοντες. (4) Πολλοὶ μὲν δὴ ἐσέπιπτον
50 αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν καὶ διεφείροντο, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες κατεπατέοντο ζωοὶ ὑπ' ἀλλήλων· ἦν δὲ λόγος οὐδέεις τοῦ ἀπολλυμένου. Ἄτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντά σφι ἔσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιόντων

eversum iri Lacedæmonem a barbaris; aut regem ipsorum periturum. (4) Hoc eis illa responsum versibus hexametris comprehensum dederat, his verbis:

Vobis, o spatiosæ Spartæ incolæ,
aut Ingens urbs gloriosa a viris Persis
everlitur; aut, si non hoc, ab Hercule oriundum
flebunt mortuum regem Lacedæmonis fines.
Nec enim sustinebit eum taurorum robur leonumque
contra stantium; Jovis enim ille robur habet; eumque dico
non iri repressum prius, quam horum alterutrum fuerit
sortilus.

(5) Igitur Leonidam, hæc reputantem, cupientemque solis Spartanis sempiternam acquirere gloriam, dimisisse potius arbitror socios illos qui abiere, quam ipsos per se ab illo dissentientes, ita spreta omni militari disciplina abisse.

CCXXI. Cujus rei mihi hoc etiam haud minimum documentum est, quod non modo reliqui dimissi sunt, sed quod satis constat, vati etiam exercitum sequenti, Megistiæ Acarnani, genus a Melampode derivanti, eidem qui e victi-mis eventura illis prædixerat, missionem dedisse Leonidam, veritum ne cum ipsis periret. At ille, quamquam missionem nactus, non tamen discessit; sed filium, militiæ hujus socium, qui unicus illi natus erat, dimisit.

CCXXII. Cæteri igitur socii dimissi abierunt, mandato Leonidæ obsequentes. Thespienses vero et Thebani soli apud Lacedæmonios manserunt. (2) Et Thebani quidem nolentes et inviti manserunt; retinuit eos autem Leonidas, obsidum loco habens: Thespienses vero summa sua voluntate; neutiquam enim Leonidam et qui cum illo erant se deserturos abcessurosque aiebant, sed apud illos mansuros mortemque cum eisdem occubituros. His præerat Demophilus, Diadromæ filius.

CCXXIII. Orto sole, Xerxes libamina fecit: deinde aliquamdiu moratus, quo tempore forum maxime frequentari hominibus solet impressionem in hostem facere instituit: ita enim significatum ei ab Ephialte erat. Nam descensus de monte brevior est, atque iter inde ad Thermopylas compendiosius, quam circuitus et adscensus montis. (2) Barbari igitur, qui cum Xerxe erant, in hostem perrexerunt: et Græci cum Leonida, utpote ad mortem ire parati, jam multo longius, quam ante, in spatiosiore faucium partem progressi sunt. (3) Nam muri quidem munimentum custodiebatur; superioribus vero diebus in ipsas etiam fauces progressi pugnaverant. Nunc igitur, quum extra angustias conserener pugnam, ingens hostium cecidit multitudo. Etenim manipulorum duces, flagellis a tergo instantes, et unumquemque cadentes, ad ulterius progrediendum suos concitabant. (4) Itaque eorum multi in mare incidentes perierunt; multo vero plures, alii ab aliis, vivi conculcati sunt: nec ulla ratio habebatur perennium. Nam Lacedæmonii, quum imminere sibi mortem ab his qui montem circumverant non ignorarent,

τὸ οὖρος, ἐπεδείκνυντο βώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παραγχεύομενοι τε καὶ ἀτέοντες.

CCXXIV. Δόρατα μὲν νυν τοῖσι πλείοσι αὐτῶν τῆ-
νικαῦτα ἐτύγγανε κατηγότα ἤδη, οἱ δὲ τοῖσι ζῖζεσι
διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ Λεωνίδης τε ἐν
τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ
ἕτεροι μετ' αὐτοῦ οὐνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ
ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματτα,
ἐπυθόμην δὲ καὶ ἀπάντων τῶν τριηχοσίων. (3) Καὶ
δὴ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ
οὐνομαστοὶ, ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες Ἀβροκό-
μης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνευς θυγατρὸς
Φραταγούνης γεγονότες Δαρεῖω. (4) Ὁ δὲ Ἀρτάνης
Δαρείου μὲν τοῦ βασιλέως ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος
δὲ τοῦ Ἀρσάμεως παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα
Δαρεῖω τὸν οἶκον πάντα τὸν ἐωντοῦ ἐπέδωκε ὡς μού-
νου οἱ εἰούσης ταύτης τέκνου.

CCXXV. Ξέρξῳ τε δὴ δύο ἀδελφοὶ ἐνθαῦτα πί-
πτουσι μαχόμενοι ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδου,
Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὥσιμας ἐγένετο πολ-
λός, ἐς δὲ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν
καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. Τοῦτο δὲ
συνεστήκει μέχρι οὗ οἱ σὺν Ἐπιάλτῃ παρεγένοντο. (2)
Ὡς δὲ τούτους ἤκειν ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν
ἤδη ἑτεροῦτο τὸ νεῖκος· ἐς τε γὰρ τὸ στεῖνόν τῆς
δοδοῦ ἀνεχώρηον ὀπίσω, καὶ παραμεινόμενοι τὸ τεῖχος
ἐλθόντες ἔκοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἄλλες οἱ ἄλλοι
πλὴν Θηβαίων. Ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ, ὅκου
νῦν δὲ λίθινος λέων ἐστικε ἐπὶ Λεωνίδῃ. (3) Ἐν τού-
τῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρησι, τοῖσι αὐ-
τῶν ἐτύγγανον εἶπεριεῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι
κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν ἐξ ἐναντίας
ἐπιστόμενοι καὶ τὸ ἔρμα τοῦ τεύχεος συγχώσαντες,
οἱ δὲ περιελθόντες πάντοθε περιστάδον.

CCXXVI. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιού-
των γενομένων, ὅμως λέγεται ἄριστος ἀνὴρ γενέσθαι
Σπαρτιητῆς Διηνέκης· τὸν τότε φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος
πρὶν ἢ συμμῖξαι σφεας τοῖσι Μήδοισι, πυθόμενον πρὸς
τεν τῶν Τρηγινίων ὡς ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπίωσι τὰ
τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθεος τῶν διστῶν
ἀποκρύπτουσι· τοσοῦτό τι πλήθος αὐτῶν εἶναι. (2)
τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοις εἶπαι, ἐν ἀλογίᾳ ποιεύ-
μενον τὸ τῶν Μήδων πλήθος, ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ δὲ
Τρηγίνιος ξείνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μή-
δων τὸν ἥλιον ὑπὸ σκίῃ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη καὶ
οὐκ ἐν ἡλίῳ. Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιούτοτροπα
ἐπέα φασὶ Διηνέκα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνη-
μόσυνα.

CCXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀριστεύσαι λέγονται Λα-
κεδαιμόνιοι δύο ἀδελφοὶ, Ἀλφεός τε καὶ Μάρων Ὀρ-
σιφάντου παῖδες. Θεσπιέων δὲ εὐδοκίμει μάλιστα τῷ
οὐνόματι τῇ Διθύραμβος Ἀρματίδω.

CCXXVIII. Θαρβεῖσι δὲ σφι αὐτοῦ ταύτῃ τῇ περ-
ῖεσον, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασι ἢ ὑπὸ Λεωνί-

quanta maxima poterant fortitudinis specimina adversus
barbaros ediderunt, nullo modo parcentes sibi, ac furioso-
rum in morem pugnantes.

CCXXIV. Hastæ quidem jam tunc plerisque fractæ
erant, et gladii illi Persas conficiebant. (2) In eo labore,
ab altera parte, Leonidas fortissime pugnans cecidit, cum
eoque alii illustres Spartani; quorum ergo, ut dignorum
virovum, nomina sciscitatus sum cognovique: rescivi vero
etiam omnium nomina trecentorum. (3) Ab altera parte,
ex Persis ibidem et alii multi illustres ceciderunt viri, et in
his duo Darii filii, Abrocomes, et Hyperanthes, quos ex
Phrataguna Artanis filia Darius suscepserat. (4) Artanes
autem frater fuerat Darii, Hystaspis filius, Arsamis nepos.
Is Dario filiam suam elocans, simul totam suam domum
ei donaverat, quum unica ipsius proles illa esset.

CCXXV. Igitur duo Xerxis fratres ibi ceciderunt pugnan-
tes super Leonidæ cadavere, de quo acre fuit inter Persas
et Lacedæmonios certamen: donec ad extremum sua virtute
Græci illud subtraxerunt, quater in fugam versis adversa-
riis. Ita pugnatum est, donec qui cum Ephialte erant ad-
venere. (2) Quos ubi accedere intellexerunt Græci, tum
vero mutatum certamen est. Tunc enim in angustias
viæ se receperunt, et murum etiam prætergressi, ubi ad
tumulum venerunt, qui in introitu angustiarum est, ubi
nunc lapideus leo stat in Leonidæ memoriam, ibi confer-
tim consederunt exceptis Thebanis cæteri omnes. (3) Eo-
demque loco gladiis sese defendentes, quibus gladii super-
erant, alii manibus dentibusque depugnantes, obruti
sunt barbarorum telis, partim subruta muri munitione ex
adverso ingruentium, partim ex circuitu undique circum-
stantium.

CCXXVI. Tales quum se præstiterint Lacedæmonii et
Thespienses omnes, fortissimus tamen ex his fuisse dicitur
Dieneces Spartanus: quem aiunt, priusquam cum Medis
congrederentur, verbum illud dixisse, quum Trachinium
quemdam audivisset dicentem, quando barbari tela emise-
runt, multitudo telorum solem iri obscuratum; tantam
enim esse hostium multitudinem. (2) Hunc igitur, nihil
perterritum, sed aspernantem Medorum multitudinem, re-
spondisse aiunt, fausta omnia Græcis nunciare hospitem
Trachinium; quandoquidem, sole telis Medorum obscurato,
in umbra sint pugnaturi, non in sole. Hæc et ejusdem ge-
neris alia dicta, aiunt, Dienecem Lacedæmonium fortis
animi monumenta reliquisse.

CCXXVII. Post hunc fortissimos se præstitisse memo-
rant Lacedæmonios duos fratres, Alpheum et Maronem,
Orsiphanti filios. Ex Thespiensibus vero præcipuam lau-
dem abstulit vir, cui Dityrambus nomen fuit, Harmatidæ
filius.

CCXXVIII. Sepulti sunt omnes eodem loco quo cecide-
runt, et tam in horum honorem, quam in illorum qui ante

δew ἀποπεμφθέντας οἷ/ζεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε,

Μυριάσιν ποτὲ τῆδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

5 (2) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται, τοῖσι δὲ Σπαρτιήτῃσι ἰδίῃ,

ᾧ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους ὅτι τῆδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο, τῷ δὲ μάντι τόδε,

10 Μνήμη τόδε κλειστόῃ Μεγιστίᾳ, ὃν ποτε Μῆδοι
Σπερχεῖον ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι,
μάντιος, ὃς τότε Κῆρας ἐπερχομένης σφα εἰδὼς
οὐκ εἶλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

(3) Ἐπιγράμμασι μὲν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ
15 μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονες εἰσὶ σφας οἱ ἐπικο-
σμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίῳ Σιμωνίδῃς ὁ
Λεωπρέπῃος ἐστὶ κατὰ ξεινίην ὁ ἐπιγράψας·

CCXXIX. Δύο δὲ τούτων τῶν τριηκοσίων λέγεται
Εὐρυτόν τε καὶ Ἀριστόδημον, παρεόν αὐτοῖσι ἀμφοτέ-
20 ροῖσι κοινῇ λόγῳ χρῆσασμένοισι ἢ ἀποσωθῆναι ὁμοῦ ἐς
Σπάρτην, ὡς μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου
ὑπὸ Λεωνίδου καὶ κατεκέατο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιόνας
ἐς τὸ ἔσχατον, ἢ εἰ γε μὴ ἐβούλοντο νοστήσαι, ἀπο-
θανέειν ἅμα τοῖσι ἄλλοις, (2) παρεόν σφι τούτων τὰ
25 ἕτερα ποιέειν οὐκ ἐβέλῃσαι ὁμοφρονέειν, ἀλλὰ γνώμῃ
διενειγθέντας Εὐρυτόν μὲν πυθόμενον τὴν τῶν Περσέων
περίοδον, αἰτήσαντά τε τὰ ὅπλα καὶ ἐνδύντα, ἄγειν
αὐτὸν καλεῦσαι τὸν εἰλонта ἐς τοὺς μαχομένους, ὅπως δὲ
αὐτὸν ἦγαγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα οἷζεσθαι φεύγοντα, τὸν
30 δὲ ἐσπεύοντα ἐς τὸν ὁμίλον διασφαρῆναι, Ἀριστόδημον
δὲ λειποφυγόντα λειφθῆναι. (3) Εἰ μὲν νυν ἦν μόνον
Ἀριστόδημον ἀλγῆσαντα ἀπονοστήσαι ἐς Σπάρτην, ἢ
καὶ ὁμοῦ σπέρων ἀμφοτέρων τὴν κομιδὴν γενέσθαι, δο-
κέειν ἐμοὶ οὐκ ἂν σφι Σπαρτιήτας μῆνιν οὐδεμίαν προσ-
35 θέσθαι· νυνὶ δὲ τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπολομένου, τοῦ δὲ τῆς
μὲν αὐτῆς ἐχομένου προφάσιος, οὐκ ἐβέλῃσαντος δὲ ἀπο-
θνήσκειν, ἀναγκαίως σφι ἔχειν μνηῖσαι μεγάλως Ἀρι-
στοδήμῳ.

CCXXX. Οἱ μὲν νυν οὕτω σωθῆναι λέγουσι Ἀριστό-
40 δῆμον ἐς Σπάρτην καὶ διὰ πρόφασιν τοιήνδε, οἱ δὲ ἀγ-
γελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἐξέον αὐτῷ κατα-
λαβέειν τὴν μάχην γινομένην οὐκ ἐβέλῃσαι, ἀλλ' ὑπο-
μείναντα ἐν τῇ ὁδῷ περιγενέσθαι, τὸν δὲ συνάγγελον
αὐτοῦ ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην ἀποθανέειν.

45 CCXXXI. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀρι-
στόδημος ὀνειδὸς τε εἶχε καὶ ἀτιμίην. Πάσῃων δὲ
τοιαῆς ἡτίμωτο· οὐτε οἱ πῦρ οὐδεὶς ἔναυε Σπαρτιη-
τείων οὔτε διελέγέτο, ὀνειδὸς τε εἶχε ὁ τρεσῆς Ἀρι-
στόδημος καλούμενος. Ἀλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλα-
50 ταίτῃσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενεχθεῖσάν οἱ αἰ-
τίην.

CCXXXII. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα

eciderant quam dimissi a Leonida socii abierunt, hæ in-
scriptiones positæ sunt :

Cum trecentis olim myriadibus hic pugnarunt
ex Peloponneso quattuor millia virorum.

(2) Hæc in honorem omnium posita inscriptio est ; in Spar-
tanorum vero memoriam privatim ista :

Hospes, nuncia Lacedæmonis, hoc loco nos
jacere, dictis illorum obsequentes.

In Lacedæmonis igitur hoc ; in vatem vero istud :

Monumentum hoc illustris Megistiæ, quem olim Medi
Spercheo fluvio occiderunt trajecto,
vatis, qui instans tunc fatum probe cognitum habens,
deserere tamen Spartæ duces non sustinuit.

(3) Inscriptionibus istis et columnis, excepto vatis epi-
grammate, Amphictyones illos honorarunt : vatis vero Me-
gistis epigramma Simonides posuit, Leoprepis filius, pro
hospitii familiaritate.

CCXXIX. Narrant, ex trecentis illis Spartanis duos vi-
ros, Eurytum et Aristodemum, quum, si commune voluis-
sent, consilium sequi, potuissent ambo aut simul salvi
Spartam redire, ut qui a Leonida e castris dimissi decubue-
rant in Alpenis, vehementi oculorum dolore laborantes ; aut,
si redire ad commilitones voluissent, mortem potuissent
obire cum reliquis : (2) hos igitur, narrant, quum alterutrum
horum licuisset eligere, noluisse commune sequi consilium ;
sed, inter se dissidentes, Eurytum, cognito Persarum
per montem circuitu, arma postulasse, captisque armis
jussisse helotam suum ad pugnautes se ducere ; et, post-
quam ad illos pervenit, helotam quidem fuga salutem pe-
tiisse, ipsum vero in hostium agmen irrudentem occubuisse :
Aristodemum autem, deficientem animo, remansisse. (3)
Quodsi igitur unus Aristodemus oculorum morbo laboras-
set, eaque causa Spartam rediisset, aut si ambo simul re-
versi essent, Spartani (ut mihi videtur) nullam in eos iram
erant exercituri : nunc vero, quum alter perit, alter, qui
in eadem causa fuerat, mori recusavit, necessario vehe-
menter irasci Aristodemum debuerunt.

CCXXX. Alii igitur, hoc modo hacque occasione Aristode-
mum, memorant, salvum Spartam evasisse : alii vero
ajunt, ad deferendum nuncium quemdam missum eum
fuisse e castris, et, quum pugnae deinde interesse potuis-
set, noluisse, sed in via moratum, superstitem fuisse ; so-
cium autem, qui simul cum eo missus fuerat, ad pugnam
rediisse, in eaque occubuisse.

CCXXXI. Quidquid est, Lacedæmonem reversus Aristode-
mus prolo et ignominia notatus est, atque ita infamis
habitus, ut nemo Spartanorum lumen ei accenderet, nec
cum eo colloqueretur, utque per ignominiam trepidus Ari-
stodemus nominaretur. Sed idem vir in pugna ad Plataeas
culpam, quæ eum premebat, dissolvit totam.

CCXXXII. Memorant etiam, alium ex trecentis, nomen

ἀγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τούτων περιγενέσθαι, τῷ οὐνόμα εἶναι Παντίτην· νοστήσαντα δὲ τοῦτον ἐς Σπάρτην, ὡς ἡτίμωτο, ἀπάγξασθαι.

CCXXXIII. Οἱ δὲ Θηβαῖοι τῶν ὁ Λεοντιάδης ἐστρα-
 5 τήγεε, τῶς μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐόντες ἐμάχοντο, ὑπ' ἀναγκαίης ἐχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλείᾳ στρατὴν·
 (2) ὡς δὲ εἶδον κατωπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ πρήγματα, οὕτω δὴ, τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπει-
 10 γομένων ἐπὶ τὸν κολωνόν, ἀποσχισθέντες τούτων χειράς
 τε πρότεινον καὶ ἦσαν ἄσσοι τῶν βαρβάρων, λέγον-
 15 τες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς καὶ μηδίζουσι καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοισι ἔδοσαν βασιλεῖ, ὑπὸ δὲ ἀναγκαίης ἐχόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἀπικοίτατο καὶ ἀνά-
 20 τιοι εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλεῖ. (3) Ὡς
 τε ταῦτα λέγοντες περιεγίνοντο· εἶχον καὶ Θεσσα-
 λους τῶν λόγων τούτων μάρτυρας. Οὐ μέντοι τὰ γε
 πάντα εὐτύχησαν· ὥς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι
 ἐλθόντας, τοὺς μὲν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας,
 25 τοὺς δὲ πλεῖους αὐτῶν κελεύσαντος Ξέρξεω ἐστίζον στί-
 γματα βασιλῆα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεον-
 τιάδεω, τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειπεν
 ἐφρόνευσαν Πλαταιέες στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων
 τετρακοσίων καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων.

CCXXXIV. Οἱ μὲν δὴ περὶ Θερμοπύλας Ἑλλήνες
 25 οὕτω ἤγωνισαντο· Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρτην εἰρώ-
 τα ἀρξάμενος ἐνθόδε, « Δημάρτε, ἀνὴρ εἰς ἀγαθός.
 Τεκμαίρομαι δὲ τῇ ἀληθείᾳ· ὅσα γὰρ εἶπας, ἅπαντα
 ἀπέβη οὕτω. (2) Νῦν δέ μοι εἰπέ, κόσοι τινές εἰσι οἱ
 30 λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τούτων ὅκσοι τοιοῦτοι τὰ
 πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες. » Ὁ δ' εἶπε, « ὦ βασι-
 λεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων πολλόν
 καὶ πόλιες πολλαί· τὸ δὲ ἐθέλεις ἐκμαθεῖν, εἰδήσεις. (3)
 Ἔστι ἐν τῇ Λακεδαίμονι Σπάρτη πόλις ἀνδρῶν ὀκτα-
 35 κισχιλίων μάλιστα, καὶ οὗτοι πάντες εἰσὶ ὁμοῖοι τοῖσι
 ἐνθάδε μαχεσαμένοισι· οἳ γε μὲν ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι
 τούτοις μὲν οὐκ ὁμοῖοι, ἀγαθοὶ δέ. » (4) Εἶπε πρὸς
 ταῦτα Ξέρξης, « Δημάρτε, τῶν τρόπων ἀπονητότατα
 τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπικρατήσομεν; ἴθι ἐξηγέου σὺ γὰρ
 40 ἔχεις αὐτῶν τὰς διεσώδους τῶν βουλευμάτων οἷα βασι-
 λεὺς γενόμενος. »

CCXXXV. Ὁ δ' ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ
 συμβουλεύειαι μοι προθύμως, δίκαιόν με σοὶ ἐστὶ φρά-
 45 ζειν τὸ ἀριστόν· εἰ τῆς ναυτικῆς στρατῆς νέας τριη-
 κοσίας ἀποστείλειας ἐπὶ τὴν Λάκαιναν χώραν. (2) Ἔστι
 δὲ ἐπ' αὐτῇ νήσῳ ἐπικειμένη τῇ οὐνόμα ἐστὶ Κύθηρα,
 τὴν Χίλων ἀνὴρ παρ' ἡμῖν σωζόμενος γενόμενος κέρδος
 μέζον ἐφη εἶναι Σπαρτιήτης κατὰ τῆς θαλάσσης κατα-
 50 δευκέναι μᾶλλον ἢ ὑπερέχειν, αἰεὶ τὴν προσδοκῶν ἀπ'
 αὐτῆς τοιοῦτο ἔσσεσθαι οἷόν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι, οὔτι τὸν
 σὺν στολὸν προειδώς, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος
 ἀνδρῶν στολόν. (3) Ἐκ ταύτης ὦν τῆς νήσου ὁρμώ-
 μενοι φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμονίους. Παροίκου δὲ
 πολέμου σφι ἐόντος οἰκῆται οὐδὲν δεινοὶ ἔσονται τοῖς
 55 τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀλίσκομένῃς ὑπὸ τοῦ πεζοῦ βω-

Pantifen, quum ad deferendum nuntium in Thessaliam fuisset missus, superstitem fuisse; eundem vero, quum Spartam reversus ignominia esset notatus, voluntario suspendio vitam finisse.

CCXXXIII. Thebani vero, quibus dux praeerat Leontia-
 des, hactenus quidem a Graecorum partibus stantes, neces-
 sitate coacti, adversus regis exercitum dimicaverant. (2)
 Ut vero superiorem esse viderunt rem Persarum, quo tem-
 pore Graeci qui cum Leonida fuerant ad tumulum se reci-
 pere properabant, his desertis, passis manibus ad barbaros
 accesserunt, dicentes id quod verissimum erat, cum Medis
 sese sentire; et inter primos terram et aquam regi tradidis-
 ses; necessitate autem coactos venisse ad Thermopylas, et a
 cladis culpa regi illatae esse immunes. (3) His dictis, salvi
 evaserunt; habebant enim etiam Thessalos dictorum testes.
 Nec tamen prorsus feliciter eis res cessit. Nam, ut acce-
 dentes eos in potestate habuerunt barbari, nonnullos etiam,
 ut accedebant, interfecerunt; plurimis vero Xerxis jussu
 regia inusserunt stigmata, initio a duce Leontia de facto;
 cujus viri filium Eurymachum, interjecto tempore, Pla-
 taenses interfecerunt, quum quadringentorum dux fuisset
 Thebanorum, quorum ope Plataensium urbem occupa-
 verat.

CCXXXIV. Hoc igitur modo ad Thermopylas Graeci
 pugnaverant. Tum vero Xerxes vocatum ad se Demaratum,
 interrogavit, hoc usus sermonis introitu: « Demarate, vir
 probus es: ex vero ita judico: quaecumque enim dixisti, ea
 ita evenerunt. (2) Nunc autem dic mihi, quotnam numero
 sint reliqui Lacedaemonii; et ex his quot sint horum similes
 in re bellica, an etiam tales sint omnes. » Et ille, « Rex, in-
 quit, multitudo quidem omnium Lacedaemoniorum ingens
 est, et civitates sunt multae: quod vero tu scire cupis, id
 dicam. (3) Est in Laconica Sparta, civitas virorum octies
 mille admodum: et hi quidem omnes similes sunt his qui
 hic pugnarunt. Caeteri vero Lacedaemonii his utique non
 sunt similes, at fortes tamen viri sunt. » (4) Ad haec Xer-
 xes ait: « Quoniam igitur pacto, Demarate, hos homines
 minimo labore subigemus? Age, hoc mihi prome! Tu enim
 vias consiliorum omnium, quibus illi utuntur, compertas
 habes, quippe qui rex eorum fuisti. »

CCXXXV. Respondit Demaratus: « Quandoquidem stu-
 diose tu me, o rex, consulis, aequum est ut tibi id, quod
 optimum fuerit, expromam: nempe, si trecentarum navium
 classem in Laconicam miseris terram. (2) Est autem prope
 illam sita insula, cui nomen Cythera; de qua Chilon, vir
 olim apud nos sapientissimus, dicere consueverat, ingens
 lucrum fore Spartanis, si ea insula mari mergeretur potius,
 quam emineret. Nempe ille, non utique tuam classem ex longo
 tempore prospiciens, sed quamlibet quorumcumque homi-
 num timens classem, semper veritus erat ne ex illa insula
 tale quidpiam patriae suae immineret, quale tibi ego nunc
 propono. (3) Ex hac igitur insula impetum faciens tua clas-
 sis terreat Lacedaemonios: et illi, proprio finitimoque bello
 pressi, nihil verendum est, ne reliquae Graeciae, a pedestri-

θέωσι ταύτη. Καταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀσθενὲς ἤδη τὸ Λακωνικὸν μῦνον λείπεται. (4) Ἦν δὲ ταῦτα μὴ ποιήης, τὰδε τοι προσδόξα ἔσεσθαι. Ἔστι τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸς στενός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοποννησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοὶ μάχας ἰσχυροτέρας ἄλλας τῶν γενομένων προσδέχου ἔσεσθαι τοι. Ἐκεῖνο δὲ ποιήσαντι ἀμαχητὶ ὃ τε ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλεις προσχωρήσουσι. »

CCXXXVI. Λέγει μετὰ τούτων Ἀχαιμένης ἀδελφός τε ἐὼν Ξέρξῳ καὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγός, παρατυγῶν τε τῷ λόγῳ καὶ δέισας μὴ ἀναγνωσθῆναι Ξέρξης ποιεῖν ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ὀρέω σε ἀνδρὸς ἐνδεχόμενον λόγους δε φρονέει τοι εὖ πρήσσοντι ἢ καὶ προδίδου πρήγματα τὰ σά. (2) Καὶ γὰρ δὴ καὶ τρώ- ποισι τοιούτοις χρεώμενοι Ἕλληνες χαίρουσι· τοῦ τε εὐτυχέειν φρονέουσι καὶ τὸ χρεῖσσαν στυγέουσι. (3) Εἰ δ' ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχησι, τῶν νέες νεναυτηγῆσαι τετρακόσαιοι, ἄλλας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τριηκοσίας ἀποπέμψεις περιπλώειν Πελοπόννησον, ἀξιόμαχοί τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι· ἄλλος δὲ ἐὼν ὁ ναυτικὸς στρατὸς δυσμεταχειρίστος τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιόμαχοί τοι ἔσονται, καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ ἀρῆξει καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ, ὁμοῦ πορευόμενος· εἰ δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσαι ἔκείνοισι χρησίμος οὔτε ἐνεῖνοι σοί. (4) Τὰ σεωποῦ δὲ τιθέμενος εὖ γνῶμην ἔχε τὰ τῶν ἀντιπολέμων μὴ ἐπιλέγεσθαι πρήγματα, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον, τὰ τε ποιήσουσι, ὅσοι τε πλῆθος εἰσὶ. Ἰκανοὶ γὰρ ἔκείνοι γε αὐτοῖς ἐωυτῶν περὶ φροντίζων εἰσὶ, ἡμεῖς δὲ ἡμέων ὥσαυτως. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἦν ἴωσι ἀντὶ Πέρσῃσι ἐς μάχην, οὐδὲν τὸ παρεὼν τρώμα ἀνιεύνται. »

CCXXXVII. Ἀμείβεται Ξέρξης τοισίδε, « Ἀχαιμένες, εὖ τέ μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ποιήσω ταῦτα. Δημάρητος δὲ λέγει μὲν τὰ ἀριστα ἔλπεται εἶναι ἐμοί, γνῶμὴ μέντοι ἔσονται ὑπὸ σεῦ. (2) Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε ἐνδέξομαι, ὅπως οὐκ εὐνοεῖ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι, τοῖσι τε λεγομένοις πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος, καὶ τῷ ἐόντι, ὅτι πολίτης μὲν πολίτη εὖ πρήσσοντι φρονέει καὶ ἔστι δυσμενὴς τῇ σιγῇ, οὐδ' ἂν συμβου- λευομένου τοῦ ἀστοῦ πολίτης ἀνὴρ τὰ ἀριστα οἱ δο- κέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνῆκοι· σπάνιοι δ' εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι. (3) Ξεῖνος δὲ ξείνῳ εὖ πρήσσοντί ἔστι εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἀριστα. Οὕτω ὦν κακολογίης περὶ τῆς ἐς Δημάρητον, ἐόντος ἐμοί ξείνου, ἔχουσαί τινα τοῦ λοιποῦ κελεύω. »

CCXXXVIII. Ταῦτα εἰπας Ξέρξης διεξήϊε διὰ τῶν νεκρῶν, καὶ Λεωνίδῳ, ἀκηκούς ὅτι βασιλεὺς τε ἦν καὶ στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν κεφαλὴν ἀνασταυρώσαι. (2) Ἀλλὰ μοι πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις, ἐν δὲ καὶ τῷδε οὐκ ἥκιστα γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν ἐθυμώθη ζῶντι Λεωνίδῃ· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμῃσε, ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν

hinc tuis copiis oppugnatae, auxilio veniant. Domita autem reliqua Graecia, Laconicum genus per se relinquitur invallidum. (4) Istud autem ni feceris, hoc futurum exspecta. Est Peloponnesi isthmus angustus; quo loco a conjuratis adversus te omnibus Peloponnesiis scito certamina multo acriora tibi, quam quae adhuc facta sunt, imminere. Istud vero si feceris, isthmus ille et civitates omnes sine pugna in tuam cedent potestatem. »

CCXXXVI. Post haec Achaemenes, frater Xerxis, et classi praepositus, qui huic colloquio intererat, veritus ne ad faciendum quod Demaratus suaserat Xerxes induceretur, hunc sermonem est exorsus : « Rex, video te sermonem admittere viri, qui tuae invidet felicitati, aut etiam proderes res tuas conatur. (2) Nam hoc uti more amant Graeci : invident aliis ob felicitatem, oderuntque potentiores. (3) Quodsi tu in praesenti rerum statu, postquam quadringentae nostrarum navium naufragium fecerunt, alias trecentas de classe dimiseris quae Peloponnesum circumnavigent, erunt nobis hostes ad resistendum pares : sin conjuncta manet nostra classis, difficilis illis erit ad oppugnandum, omninoque resistere tibi neutiquam poterunt. Adhaec universae navales copiae terrestribus erunt praesidio, et terrestres copiae navalibus, una iter facientes : quos si diremeris, nec tu illis utilis esse poteris, nec illae tibi. (4) Quodsi tuae rationes recte erunt inlatae, sic illic animum, ut nihil cures res adversariorum, quo loco gesturi sint bellum, quidve agant, aut quanta sit illorum multitudo. Satis ipsi idonei sunt suas res curare, atque nos nostras. Lacedaemonii vero, si contra Persas in pugnam progredientur, ne unam quidem hanc praesentem cladem reparabunt. »

CCXXXVII. Cui Xerxes his verbis respondit : « Achaemenes, recte tu mihi dicere videris, atque ita faciam. Demaratus autem ea dicit, quae meis rebus ipse utilissima judicat : ejus tamen sententia a tua superatur. (2) Nam istud quidem non admitto, non bene eum cupere meis rebus : documento quippe mihi sunt quum superiores ejus sermones, tum res ipsa. Etenim civis quidem invidet felicitati civis, et facite ei infensus est; nec facile civis, a popularium aliquo consultus, ea illi quae ipsi optima videntur suaserit, nisi probabiles in virtute progressus fecerit : ejusmodi rari sunt homines : (3) hospes vero hospiti felici benevolentissimus est, et consultant lubens optima suaserit. Itaque maledicentia adversus Demaratum, qui meus hospes est, abstinere dehinc quemlibet jubeo. »

CCXXXVIII. Haec Xerxes postquam dixit, per caesorum cadavera transiit; et Leonidae, ut audivit regem hunc et ducem Lacedaemoniorum fuisse, abscindi caput et e palo erigi jussit. (2) Ac mihi quidem quum aliis documentis, tum vero maxime hoc ipso, sit manifestum, Xerxem vivo Leonidae omnium hominum maxime iratum fuisse : alloqui enim numquam in mortui corpus ita nefarie saeviturus erat, quandoquidem maxime omnium, quos novi, hominum Per-

ἐγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι ἐπετέταχτο ποιεῖν.

CCXXXIX. Ἄνεμι δὲ ἐκεῖσε τοῦ λόγου τῇ μοι τὸ πρότερον ἐξέλιπε. Ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι ὅτι βασιλεὺς στέλλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πρῶτοι, καὶ οὕτω δὴ ἐς τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν, ἔνθα δὴ σφί ἐχρήσθη τὰ ὀλίγω πρότερον εἶπα· ἐπύθοντο δὲ τρόπῳ θωμασίῳ. (2) Δημάρχτος γάρ ὁ Ἀρίστωνος φυγὼν ἐς Μήδους, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἶκός ἐμοὶ συμμαχεται, οὐκ ἦν εὐνοος Λακεδαιμόνιοις, πάρεσσι δὲ εἰκάζειν εἶτε εὐνοίη ταῦτα ἐποίησε εἶτε καὶ καταχαίρων. (3) Ἐπεῖτε γὰρ Ξέρξης ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἔων ἐν Σούσοις ὁ Δημάρχτος καὶ πυθόμενος ταῦτα ἠθέλησε Λακεδαιμόνιοις ἐξαγγεῖλαι. Ἄλλως μὲν δὴ οὐκ εἶχε σημεῖναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ λαμφθεῖν· ὁ δὲ μηχανάται τοιάδε· (4) δελτίον διπτύχον λαβὼν τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἔπειτεν ἐν τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλεὺς γνώμην, ποιήσας δὲ ταῦτα ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμματα, ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον μὴδὲν πρῆγμα παρέχοι πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. (5) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπίκετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὶν γε δὴ σφί, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, Κλεομένης μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδεω δὲ γυνὴ Γοργῶν ὑπέθετο ἐπιφρασθεῖσα αὐτῇ, τὸν κηρὸν κινῶν κελεύουσα, καὶ εὐρήσειν σφάεας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. (6) Πειθόμενοι δὲ εὖρον καὶ ἐπελέξαντο, ἔπειτεν δὲ τοῖσι ἄλλοις Ἑλλήσι ἐπέστειλαν. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται γενέσθαι.

sae honorare fortes viros consueverunt. Illi igitur, quibus id imperatum est, iussa executi sunt.

CCXXXIX. Sed redeo ad eam narrationem, quam superius imperfectam reliqui. Parare regem expeditionem adversus Græciam primi resciverant Lacedæmonii, idque mira quadam ratione resciverant. Ideoque ad Delphicum miserunt oraculum, ubi illud eis editum est responsum, quod paulo ante commemoravi. (2) Demaratus enim, Aristonis filius, exsulans apud Medos, ut equidem existimo, et ratio mecum militat, non bene animatus fuit in Lacedæmonios. Conjectare igitur licet, utrum benevolo hoc fecerit animo an insultandi causa. (3) Postquam decrevit Xerxes exercitum adversus Græciam ducere, Demaratus tunc Snsis præsens, ubi id rescivit, Lacedæmoniiis voluit significare. Qui quum aliam rationem, qua id eis significaret, non haberet, quum periculum esset ne deprehenderetur, tali usus est commento: (4) sumpta duplicata tabella, ceram ex ea erasit, et ligno tabellæ consilium Xerxis inscripsit: quo facto, scriptum istud infusa cera denuo obdixit, ne nudam ferenti tabellam molestia exhiberetur a viarum custodibus. (5) Postquam vero Lacedæmonem perlata tabella est, conjectare Lacedæmonii, quid rei esset, prius non potuere, quam (ut equidem accepi) Cleomenis filia, Leonidæ uxor, Gorgo, eos docuisset. Hæc enim re secum perpensa, eradi ceram iussit, atque ita in ligno reperturos esse scripturam ait: (6) cui obsequentes illi scripta intus repererunt legeruntque, ac deinde reliquis Græcis legenda miserunt. Hæc igitur ita gesta esse memorant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΟΓΔΩΗ.

(OY PANIA.)

I. Οἱ δὲ Ἕλληνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες ἔσαν οἷδε, Ἀθηναῖοι μὲν νέας παρεχόμενοι ἐπτά καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν· ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας Πλαταιέες, ἀπειροὶ τῆς ναυτικῆς ἑόντες, συνεπλήρουν τοῖσι Ἀθηναίοις τὰς νέας. (2) Κορίνθιοι δὲ τεσσαράκοντα νέας παρεῖχοντο, Μεγαρεὲς δὲ εἴκοσι· καὶ Χαλκιδῆες ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφί παρεχόντων τὰς νέας, Αἰγινῆται δὲ ὀκτωκαίδεκα, Σικυόνιοι δὲ δυοκαίδεκα, Λακεδαιμόνιοι δὲ δέκα, Ἐπιδαύριοι δὲ ὀκτώ, Ἐρετριεὲς δὲ ἐπτά, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Στυρεὲς δὲ δύο καὶ Κεῖοι δύο τε νέας καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λοκροὶ δὲ σφί οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθεον πεντηκοντέρους ἔχοντες ἐπτά.

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER OCTAVUS

(URANIA.)

I. Græci populi in classem descripti, hi fuere: Athenienses naves præbuerant centum viginti septem; Plateenses vero, quum rei nauticæ essent expertes, sua virtute studioque incensi, simul cum Atheniensibus naves Atticas propugnatoribus compleverant. (2) Corinthii quadraginta præbuerant naves: Megarenses, viginti. Chalcidenses item viginti compleverant; sed naves illis suppeditarunt Athenienses. Æginetæ octodecim naves præbuerant: Sicyonii, duodecim: Lacedæmonii, decem: Epidaurii, octo: Eretrienses, septem: Træzenii, quinque: Styrenses, duas: Cei, duas naves (triremes) et duas actuarias quinquaginta remorum: Locri denique Opuntii septem actuariis quinquaginta remorum auxilio venerant.

II. Ἔσαν μὲν οὖν οὗτοι οἱ στρατεύομενοι ἐπ' Ἀρτεμίσιον, εἰρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο. Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεῖσων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἦν, παρὲς τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ ἑξήκοντα καὶ διηκόσια. (2) Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδης τὸν Εὐρυκλείδην· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔρασαν, ἦν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύη, Ἀθηναίοισι ἔφασθαι ἡγεμόνοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι στρατεύμα.

III. Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεὼν εἶη ἐπιτράπειν. Ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμάχων εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι περιεῖναι τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς ἀπολέσεται ἡ Ἑλλάς, ὀρθὰ νοεῦντες. (2) στάσις γὰρ ἐμφυλὸς πολέμου δημοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἐστὶ ὅσω πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι οὖν αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον, μέχρι ὅσου κάρτα ἐδόκοντο αὐτῶν, ὡς διέδεξαν. (3) ὡς γὰρ διωσάμενοι τὸν Πέρσην περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Πausανίην ὕβριν προῖσχύμενοι ἀπειλὸντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

IV. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταχθείσας ἐς τὰς Ἀρετάς καὶ στρατῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἡ ὡς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρωδήσαντες ὀρησμον ἐβουλεύοντο ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. (2) Γνόντες δὲ σφας οἱ Εὐβοεὺς ταῦτα βουλευομένους ἐδόκοντο Εὐρυβιάδην προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθον, μεταδάντες τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα τάλαντοισι, ἐπ' ᾧ τε καταμεινάντες πρὸ τῆς Εὐβοίης ποιήσονται τὴν ναυμαχίην.

V. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἑλλήνας ἐπισχεῖν ὤδε ποιεῖ. Εὐρυβιάδῃ τούτων τῶν χρημάτων μεταδιδοῖ πέντε τάλαντα ὡς παρ' ἐωυτοῦ δῆθεν διδούς. Ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνεπέπειστο, (Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Πικύτου Κορινθίων στρατηγὸς τῶν λοιπῶν ἡσπαιρῶν μόνος, φάμενος ἀποπλῶσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ οὐ παραμένειν,) (2) πρὸς δὲ τούτων εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπομώσας, « οὐ σὺ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ μὲζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μυθῶν πέμψῃε ἀπολιπόντι τοὺς συμμαχούς. » Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδείμαντου τάλαντα ἀργυρίου τρία. (3) Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δῶροισι ἀναπεπειμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοεῦσι ἐχεχρίστο, αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδην, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων, ἀλλ' ἡπιστάτο οἱ μεταλαβόντες τούτων τῶν χρημάτων ἐκ τῶν Ἀθηνέων εἶλθιν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ τὰ χρήματα.

II. Hi igitur fuere, qui ad Artemisium militarunt: di-
xique etiam, quem navium numerum singuli populi con-
tulerint. Fuit autem collectarum ad Artemisium navium
universus numerus, actuariis quinquaginta remorum exce-
ptis, ducentæ septuaginta et una. (2) Imperatorem autem,
penes quem imperii summa erat, præbuerant Spartani, Eu-
rybiadem, Euryclidæ filium. Dixerant enim socii, nisi Laco
summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athe-
nienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissolu-
turos.

III. Etenim jam initio, priusquam in Siciliam petendæ
societatis causa misissent, agilitus sermo erat, Athenien-
sibus permittendum esse classis imperium. Contradictentibus
vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent ser-
vari Græciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese
contenderent, perituram esse Græciam: recte quidem illi
sentientes. (2) Nam civilis dissensio tanto pejor res est
helo communi consensu gesto, quanto pejor res est bel-
lum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenien-
ses non repugnabant sociis, sed cesserunt, quamdiu illis ma-
gnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt: (3) nam,
postquam pulso Persa jam de ipsius terra contendere cœpe-
rant, causam præ se ferentes contumeliam Pausaniæ, La-
cedæmoniis imperium eriperunt. Sed hæc quidem in se-
quente tempore gesta sunt.

IV. At tunc Græci qui ad Artemisium se contulerant, ut
viderunt navium multitudinem, quæ ad Aphetas convene-
rant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculsi,
quod præter opinionem expectationemque suam res bar-
baris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Ar-
temisio versus interiora Græcia deliberarunt. (2) Quod ab
illis agitari consilium ubi cognovere Eubœenses, orarunt
Eurybiadem, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi
liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. (3)
Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se conver-
tentes, Atheniensium duci persuaserunt Themistocli, pro-
posita talentorum triginta mercede, ea conditione ut ibi
manerent et ante Eubœam pugna navali decernerent.

V. Et Themistocles, ut ibi manerent Græci, tali ratione
effecit. Ex hac pecunia Eurybiadi quinque impertivit talenta,
quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quom e re-
liquis solus adhuc Adimantus obniteretur, Ocyti filius, Co-
rinthiorum dux, dicens ab Artemisio se discessurum, nec
diutius ibi moraturum: (2) hunc, interposito juramento,
Themistocles his verbis adlocutus est: « Non tu quidem nos
deseres: tibi enim ego majora munera dabo, quam missu-
rus tibi rex Medorum esset, si desereres socios. » His di-
ctis, in navem Adimanti tria misit talenta. (3) Itaque illi,
muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Eubœen-
sibus gratum factum est; ipse autem Themistocles lucratus
est, reliqua sibi retinens: illi vero, quibus pecuniæ partem
impertiverat, putabant ab Atheniensibus sibi ista conditione
datam esse pecuniam.

VI. Οὕτω δὴ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ καὶ ἐναυμάχῃσαν. Ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεῖτε δὴ ἐς τὰς Ἀρέτας περὶ δεῖλην πρῶτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλοχεῖν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρεῖν, εἰ κως ἔλοιεν αὐτάς. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς ἀντίης προσπλώειν οὐ κῶ σφι ἐδόκεε τῶνδε εἵνεκεν, μή κως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλώνοντας ἐς φυγὴν ὁρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ ἔμελλον δῆθεν ἐκχευέσθαι, ἔδεε δὲ μὴδὲ πυρφόρον τῷ ἐκείνων λόγῳ ἐκφυγόντα περιγενέσθαι.

VII. Πρὸς ταῦτα ὧν τάδε ἐμχανέοντο. Τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες διηκοσίας περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιάθου, ὡς ἂν μὴ ὀφθῶσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλώουσαι Εὐβοίαν, κατὰ τε Καφηρέα καὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὐρίπον, ἵνα δὴ περιλάβοιεν οἱ μὲν ταύτῃ ἀπικόμενοι καὶ φράξαντες αὐτῶν τὴν ὁπίσω φέρουσιν ὁδόν, σφεῖς δὲ ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. (2) Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρας τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι, οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι παρὰ τῶν περιπλώνωντων ὡς ἡκόντων. Ταύτας μὲν δὴ περιέπεμπον, τῶν δὲ λοιπῶν νεῶν ἐν τῇσι Ἀφετῇσι ἐποιεῦντο ἀριθμόν.

VIII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ οὗτῳ ἀριθμὸν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, (ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλῆς Σκιωναῖος δούτης τῶν τότε ἀνδρῶν ἀριστος, δὲ καὶ ἐν τῇ ναυγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γενομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο,) οὗτος δὲ Σκυλλῆς ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολῆσειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε ὡς τότε. (2) Ὅτε μὲν δὴ τρῶπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἔτι ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλληνας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως, θωμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενά ἐστι ἀληθέα· λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀρετῶν δὲς τὴν θάλασσαν οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα καὶ τούτους ἐς ὀδῶνόντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθών. (3) Λέγεται μὲν νυν καὶ ἄλλα ψευδέσι ἱκελὰ περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τὰ δὲ μετεξέτερα ἀληθέα· περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι ἀποδεδέχθω πλοῖω μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. (4) Ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμηνε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν τε ναυγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν νεῶν περὶ Εὐβοίαν.

IX. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες λόγον σοφίαι αὐτοῖσι εἰδίδουσιν. Πολλῶν δὲ λεχθέντων ἑνίκα τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μέιναντάς τε καὶ αὐλιθθέντας, μετέπειτεν νύκτα μέσσην παρέντας πορεύεσθαι καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νεῶν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο, ὡς οὐδεὶς σφι ἐπέπλωε, δελιγὴν ὄψιν γινομένην τῆς ἡμέρης φυλάξαντες αὐτοὶ ἐπανέπλων ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου.

X. Ὅρέοντες δὲ σφας οἱ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ

VI. Itaque ad Eubœam manserunt Græci, et pugnam navalem commiserunt. Quæ res in hunc modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas pervenissent barbari, jamque antea cognovissent, quod nunc etiam ipsi videbant, Græcorum paucas naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes. (2) Jam ex adverso quidem protinus contra eas navigare non placuit, hac caussa, ne, si ipsos Græci viderent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque fugientes reciperet; atque erant nimirum fuga salutem consecuturi: debebat autem, ut Persæ quidem dictitabant, ne ignifer quidem in vita reliquus manere.

VII. Hac igitur de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex universa classe naves ducentas extra Scythum, ne ab hostibus conspicerentur, circummiserunt; quæ, præter Caphareum et Geræstum Eubœam circumvectæ, in Euripum navigarent; quo nimirum medios illos includerent, hi, ubi in Euripum pervenissent, reditum in Græciam intercipientes; ipsi vero, ex adverso eos adgredientes. (2) Hoc consilio dimissis navibus ad id electis, ipsi eo die adgradi Græcos non habuere in animo, non prius illos adgressuri quam edito a circumnavigantibus signo, de quo convenerat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.

VIII. Per idem vero tempus, quo numerum hi inierunt navium, quum esset in hoc exercitu Scyllias Scionæus, omnium optimus illa actate urinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pretiosas Persis servaverat, multasque item ipse adquisiverat sibi; Scyllias hic jam pridem consilium quidem agitaverat ad Græcos transfugendi, necdum vero occasionem exsequendi consilii erat nactus qualem hoc tempore. (2) Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Græcos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror vero si vera sunt quæ narrantur. Narrant enim, hunc hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset, viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare emensum. (3) Memorantur quidem de eodem homine et alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. (4) Ut autem eo pervenit, protinus ducibus Græcorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Eubœam naves indicavit.

IX. His rebus cognitis, deliberarunt Græci: multisque dictis sentiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Eubœam circumnavigantibus obviam ire. (2) Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus barbaros excursionem fecerunt, periculum facturi generis pugnae quo illi usuri essent, et perturbationis per hostiles naves.

X. Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspi-

Εάρξω καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπιπλώοντας νηυσὶ ὀλίγῃσι, πᾶγχυ σφι μανὴν ἐπενείκοντες ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντες σφρας εὐπετέως αἰρήσειν, οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες· τὰς μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων δρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἐκωτῶν πλήθει τὰς πολλαπλησίας καὶ ἀμεινον πλωούσας, καταφρονήσαντες ταῦτα ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον. (2) Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὐνοοὶ τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέκοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποיעῖντο μεγάλην δρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς καὶ ἐπιστάμενοι ὥς οὐδεὶς αὐτῶν ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. (3) Ὅσοι δὲ καὶ ἡδομένοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἀμιλλαν ἐποיעῖντο ὅπως αὐτοὺς ἑκάστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν δῶρα παρὰ βασιλέως λάμψεται· 16 Ἀθηναῖον γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖστος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα.

XI. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐσήμνηε, πρῶτα μὲν ἀντίπαυροι τοῖσι βαρβάροισι γενομένοι ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον, δεῦτερα δὲ σημήναντος ἔργου εἴχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμφθέντες καὶ κατὰ στόμα. (2) Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας αἰρέουσι τῶν βαρβάρων καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλαμινίων βασιλέως ἀδελφεὸν Φιλάονα τὸν Χέρσιος, λόγιμον ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. Πρῶτος δὲ Ἑλλήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε 25 ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομήδης Αἰσχροῦ, καὶ τὸ ἀριστῆϊον ἔλαβε οὗτος. (3) Τοὺς δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἐτεραλκῶς ἀγωνιζομένους νῦξ ἐπελοῦσα διέλυσε. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον ἀπέπλων, οἱ δὲ βαρβαροὶ ἐς τὰς Ἀφετάς, πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. (4) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμνιος μόνος τῶν σὺν βασιλεῖ Ἑλλήνων ἐόντων αὐτομολέει ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

XII. Ὡς δὲ εὐφρόνῃ ἐγεγονέε, ἦν μὲν τῆς ὥρης 30 μέσον θέρος, ἐγίνετο δὲ ὕδωρ τε ἀπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός καὶ βρονταὶ σκληραὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφετάς, καὶ περὶ τε τὰς πρῶτας τῶν νεῶν εἰλέοντο καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπέων. (2) Οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πᾶγχυ ἀπολέεσθαι ἐς οἷα κακὰ ἦκον· πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφρας ἐκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίᾳ κρατερῇ, ἐκ δὲ τῆς ναυμαχίης ὄμβρος τε λάβρος καὶ βεῦματα 45 ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὀρηκμένα βρονταὶ τε σκληραί. Καὶ τοῖσι μὲν τοιαῦτα νῦξ ἐγίνετο.

XIII. Τοῖσι δὲ ταχθεῖσι αὐτῶν περιπλῶειν Εὐβοίαν ἢ αὐτὴ περ ἐοῦσα νῦξ πολλὸν ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πελάγῃ φερομένοισι ἐπέπιπτε. (2) 50 Καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο ἄχαρι· ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοῆς, φερόμενοι τῷ πνεύματι καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφύρῳ ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. (3) Ἐποικιέτο τε πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὅπως ἂν ἐξισωθείη

cati milites ducesque Xerxis, prorsus existimantes male sanos eos esse, educunt et ipsi naves, facile se illos intercepturos sperantes : probabili utique spe, ut qui Græcorum naves adeo paucas viderent, suas vero et multis partibus numerosiores et melius navigantes. Hæc illi cogitantes, medios Græcos circumcluserunt. (2) Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cupiebant Græcis, et invitī militabant, hi in maxima calamitate ponebant quod illos undique cinctos viderent, nec eorum ullum evasurum existimarunt : ita desperatæ his visæ erant res Græcorum. (3) Quibus autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica, præmium a rege acciperet : nam Atheniensium potissima ratio apud utrumque hostium exercitum habebatur.

XI. Græci, quum adhuc fronte in longum directā proras navium omnium hosti adversas habuissent, ut editum est signum, primum puppes in medium contraxerunt : deinde, altero edito signo, adgressi sunt opus ; et in exiguum licet spatium conclusi, jam a fronte impetum in hostes fecerunt. (2) Ibi tunc triginta ceperunt naves barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu virum. Primus ex Græcis navem hostium cepit civis Atheniensis Lycomedes, Æschraï filius, et virtutis præmium princeps hic retulit. (3) Cæterum ancipite Marte pugnam hanc navalem pugnautes ingruens nox diremit : et Græci quidem ad Artemisium sunt reversi ; barbari vero Aphetas, multo graviore, quam exspectaverant, certamine defuncti. (4) In hac navali pugna ex Græcis qui cum rege militabant, unus Antidorus Lemnii ad Græcorum transivit partes : cui dein ob hoc factum Athenienses prædium in Salamine dono dederunt.

XII. Facta nocte, quum esset medium anni tempus æstivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de cælo, et dira tonitrua exstiterē de Pelio : moxque cadavera et naufragia ejiciebantur versus Aphetas, et circa navium proras volvebantur, palmulasque impediēbant remorum. (2) Hæc audientes qui ibi erant milites, terrore percussi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis ; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem.

XIII. Verum illis, quibus mandatum erat Eubœam circumnavigare, eadem nox multo fuit atrocior ; tanto quidem magis, quod in medio pelago versantibus incidit. (2) Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis navigantibus, quum adversus Cœla (id est Cava) Eubœæ essent, tempestas atque imber incidit ; vento abrepti, nec scientes ipsi quo ferrentur, ad petras impingebantur. (3) Adeo omnia effecit deus, quibus Persarum copię æquales

τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικὸν μὴδὲ πολλῶν πλέον εἴη. Οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοῆς διεφθείροντο.

XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀφετῇσι βάρβαροι, ὥς σφι ἀσμένιοις ἡμέρῃ ἐπέλαμψε, ἀτρέμας τε εἶχον τὰς νέας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πρήσσουσι ἡσυχίην ἀγεῖν ἐν τῷ παρῶντι. (2) Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ἐπέβωθεν νέες τρεῖς καὶ πεντήκοντα Ἀττικαί. Αὐταί τε δὴ σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίῃ ἔλθοῦσα ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλῶντες τὴν Εὐβοίαν πάντες εἶσαν διεφθαμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. (3) Φυλάξαντες δὴ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλῶντες ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλισσησι· ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὥς εὐφρόνῃ ἐγένετο, ἐπέπλων ὅπισω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον.

XV. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς Ἕλληνας μάχης ἀρῆσαι, ἀλλὰ παρακελευσάμενοι κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. (2) Συνέπιπτε δὲ ὥστε ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας καὶ τὰς περὶ ναυμαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. Ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου, ὥστε τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδα τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν. (3) Οἱ μὲν δὲ παρακελεύοντο ὅπως μὴ παρήσσουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους, οἱ δ' ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα διαφθείραντες τοῦ πόρου κρατήσουσι.

XVI. Ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀτρέμας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. Οἱ δὲ βάρβαροι μνησιεῖς ποιήσαντες τῶν νεῶν ἐκυκλόντο, ὥς περιλάβοιεν αὐτούς. Ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἔπα- νέπλων τε καὶ συνέμισγον. (2) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγένοντο. Ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάρους τε καὶ πληθέος αὐτὸς ὑπ' ἐωυτοῦ ἐπιπτε, παρασσομένῳ τε τῶν νεῶν καὶ περιπιπτουσέων περὶ ἀλλήλας· ὁμοῦ μέντοι ἀντεῖχε καὶ οὐκ εἶκε· δεινὸν γὰρ χρῆμα ἐποιεῖντο ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυχὴν τράπεσθαι. (3) Πολλοὶ μὲν δὲ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφθείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες, πολλῶν δ' ἔτι πλεῖνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. Οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι δίστησαν χωρὶς ἑκάτεροι.

XVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτέων ἥριστευσαν, οἱ ἄλλα τε ἔργα μεγάλα ἀπεδέξαντο καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. (2) Τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἥριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινὸς δ' Ἀλκιδιάδης, ὃς δαπάνην οἰκίῃν παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηχοσίοισι καὶ οἰκητῇ νηί.

XVIII. Ὡς δὲ δίστησαν ἄσμενοι ἑκάτεροι, ἐς ὅρμον ἤπειγοντο. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον, τρηχέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἤχιστα Ἀθηναῖοι τῶν αἰ ἡμίσειαι τῶν νεῶν τετραμμένοι ἔσαν, ὀρησμένων δὲ ἐβουλεύοντο ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα.

XIX. Νόῳ δὲ λαβὼν ὁ Θემιστοκλῆς ὡς εἰ ἀπορ-

fierent copiis Græcorum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa Cola Eubææ perierunt.

XIV. Qui ad Aphetas erant barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillas tenuere naves; bene secum agi existimantes, si, malis defuncti, quietem in præsentī agere possent. (2) At Græcis subsidio venerē tres et quinquaginta Atticæ naves: quarum et adventus vires illorum animosque confirmavit, et adlatus simul nuncius, Barbaros Eubæam circumnavigantes coorta tempestate cunctos perisse. (3) Itaque eadem diei hora, qua pridie, navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fecerunt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Artemisium reversi sunt.

XV. Tertiō vero die ægerrime ferentes barbarorum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi damna inferre, veritique Xerxis iram, non amplius exspectarunt dum Græci pugnae facerent initium; sed se invicem cohortati, circa medium diei navibus sunt evecti. (2) Accidit autem, ut eisdem diebus et navales hæ pugnae, et pedestres ad Thermopylas, pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Euripo; quemadmodum Leoniðæ et his qui cum eo erant, de custodiendo transitu in Græciam. (3) Hi igitur sese cohortabantur, ne barbaros in Græciam transmittent: illi vero, ut classem delerent Græcorum, et froto potirentur.

XVI. Jam, ubi instructa acie evecta est regia classis, quieti Græci ad Artemisium steterē. At postquam illi in lunæ speciem ordinare naves instituerunt, quo Græcos undique cinctos tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, præliumque commiserunt. (2) Et in hac quidem navali pugna pares fere utrinque fuere. Etenim Xerxis magna classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat, quum et turbarentur naves, et aliæ in alias mutuo inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, nequese receperunt; quippe indignissimam rem ducentes, a paucis navibus in fugam verti. (3) Igitur multæ quidem Græcorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrinque.

XVII. In hac pugna ex Xerxis militibus præcipuan. virtutis laudem Ægyptii retulere, quum aliis editis præclare factis, tum eaptis quinque Græcorum navibus simul cum vectoribus. (2) Inter Græcos virtus emīuit Atheniensium; et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumptu ducentis viris instructa.

XVIII. Dirempto prælio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Græci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum asperè fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium vulneratæ erant, ad interiora Græciæ se recipere decreverunt.

XIX. Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum,

ραγείη ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ τό τε Ἴωνικὸν φύλον καὶ τὸ Καρικὸν, οἳ τε εἶησαν τῶν λοιπῶν κατ' ὑπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτη συλλέξας τοὺς στρατηγούς ἐλεγέ σφι ὡς δοκεῖοι ἔχειν τινὰ παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλέος συμμάχων ἀποστήσειν τοὺς ἀρίστους. (2) Ταῦτα μὲν νῦν ἐς τοσοῦτο παρεγύμνου, ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιητέα εἶναι σφι ἔλεγε, τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοϊκῶν ὅσα τις ἐθέλοι καταθῆναι (κρίσσον
11 γὰρ εἶναι τὴν στρατιὴν ἔχειν ἢ τοὺς πολεμίους), παραινέει τε προεῖπαι τοῖσι ἐκωτῶν ἐκαστοὺς πῦρ ἀνακαίειν (3) κομιδῆς δὲ πέρι τὴν ὥρην αὐτῶν μελήσειν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιεῖν, καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι ἐτράποντο πρὸς
12 τὰ πρόβατα.

XX. Οἱ γὰρ Εὐβοέες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν οὔτε προσεσάξαντο ὡς παρεσσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα.
20 (2) Βάκιδι γὰρ ὥδε ἔχει περὶ τούτων δὲ χρησμὸς, Φράξιο, βαρβαρόφωνος ὅταν ζυγὸν εἰς θαλάσσην βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἰγας. Τούτοις δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεισι χρησαμένοις ἐν τοῖσι τότε παρεούσι τε καὶ προσδοκίμοις παρῇν σφι συμ-
25 φορῇ χρῆσθαι πρὸς τὰ μέγιστα.

XXI. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐπρήσσαν, παρῇν δὲ ὁ ἐκ Τρηχίνος κατάσκοπος. Ἦν μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος Πολύτας, γένος Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, καὶ εἶχε πλοῖον κατῆρες ἐτόμιον, εἰ παλήσειε
30 ὁ ναυτικὸς στρατὸς, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἑοῦσι· ὡς δ' αὐτως ἦν Ἀβρώνυχος ὁ Λυσικλῆος Ἀθηναῖος καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ἐτόμιος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἑοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντέρῳ, ἦν τι καταλαμβάνη νεώτερον τὸν πεζόν. (2) Οὗτος ὢν ὁ Ἀβρώνυχος ἀπικό-
35 μένος σφι ἐσήμεινε τὰ γεγονότα περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιοῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν, Κορίνθιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

40 XXII. Ἀθηναῖον δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωούσας ἐπιλεξάμενος Θεμιστοκλῆς ἐπαρεῦετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα, ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα τὰ Ἴωνες ἐπελθόντες τῇ ὕστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον ἐπελέξαντο. (2) Τὰ δὲ γράμματα τάδε ἔλεγε, « ἄνδρες
45 Ἴωνες, οὐ ποίετε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι καὶ τὴν Ἑλλάδα καταδουλοῦμενοι. (3) Ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξεσθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Κερῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ
50 ὑμῖν ποιεῖν. (4) Εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἶόν τε γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μείζονος κατέζευθε ἢ ἵσπε ἀπίστασθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἔπειτα συμμάχουμεν, ἐβλοκαχέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγόνατε καὶ ὅτι ἀρχῇθεν ἢ ἔχθρῃ πρὸς τὸν βάρβαρον

genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Græcos; quom Eubœenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Græcorum duces, dixitque, videri sibi ansam habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi ab rege posse. (2) Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit; ad res autem præsentis quod spectat, ita illis faciendum ait: de Eubœensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret; satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes. Simul illos hortatus est, ut quisque præciperet suis ignes accendere. (3) De reditu vero, sibi, ait, curæ fore justum tempus quo salvi in Græciam essent peventuri. Atque hæc illis facere placuit: protinusque accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.

XX. Nempe Eubœenses, insuper habito Bacidis oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula exportaverant, nec in munita loca importaverant, quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res suas in magnum discrimen adduxerant. (2) Est autem Bacidis de his oraculum huiusmodi:

Cogita, barbara-lingua-loquens quando Joga imposuerit mari hyblina, ut procul Eubœa absint multum-mecantes capræ.

His versibus quum illi in malis tunc et præsentibus et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut in maximas inciderent calamitates.

XXI. Dum hæc aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam et ad Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anticyrensis, cui mandatum erat (et ad hoc remis bene instructum navigium in parato habebat), ut, si gravius conflictaretur classis, id illis qui ad Thermopylas erant significaret: et similiter apud Leonidam Habronichus, Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui consensa actuaria navi his ad Artemisium renunciaret, si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. (2) Hic igitur Habronichus advenit, significavitque quæ circa Leonidam ejusque exercitum gesta erant. Quibus illi rebus cognitis, jam non amplius differendum sibi discessum judicantes, receperunt se eodem ordine quo in statione erant locati; primi Corinthii, postremi Athenienses.

XXII. Tum vero Themistocles, selectis velocissimis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa ea loca portabiles se conferens, lapidibus incidit scripta, quæ Iones postridie ejus diei ad Artemisium adpellentes legerunt. (2) Erat autem scriptorum sententia hæc: « Viri Iones, inique agitis, qui contra parentes militatis, et Græciam in servitutem conamini redigere. (3) Immo vero, quod maxime a vobis postulamus, nostris a partibus state! Id si facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos partibus adjungite, et vos ipsi, et Caribus, ut idem faciant, persuadete. (4) Sin horum neutrum fieri potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere ab hostibus possitis, estis adstricti; vos in ipso saltem opere, quando pugnam conseremus, consulto cessate, memores a nobis vos esse progenitis, atque etiam inimicitias has, quas cum Barbaro gerimus, primam a

ἂπ' ὑμέων ἡμῖν γέγονε. » (5) Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραψε, δοκέειν μοι, ἐπ' ἀμφοτέρα νοέων, ἵνα ἡ λα-
θόντα τὰ γράμματα βασιλέα Ἰωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν
καὶ γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἡ πέποιτε ἀνευχεῖσθαι καὶ δια-
βληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἰωνας καὶ
τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς ἀπόσχῃ.

XXIII. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα ἐνέγραψε, τοῖσι
δὲ βαρβάροις αὐτίκα μετὰ ταῦτα πλοῖω ἦλθε ἀνὴρ
Ἰστιαίεὺς ἀγγέλλων τὸν δρησμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου
τῶν Ἑλλήνων. (2) Οἱ δ' ἐπ' ἀπιστίας τὸν μὲν ἀγγέλλοντα
εἶχον ἐν φυλακῇ, νέας δὲ ταχέας ἀπέστειλαν προκατο-
φομένους. Ἀπαγγειλάντων δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὴ
ἅμα ἡλίω σκιδναμένω πᾶσα ἡ στρατιὴ ἔπλωε ἀλλῆς ἐπὶ
τὸ Ἀρτεμισίον. (3) Ἐπισχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ
μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ ἀπὸ τούτου ἔπλων ἐς Ἰστίαίαν.
Ἀπικόμενοι δὲ τὴν πόλιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων, καὶ τῆς
Ἑλλοπίης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιάιτιδος τὰς παρα-
θαλασσίας χώμας πᾶσας ἐπέδραμον.

XXIV. Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἐόντων, Ξέρξης ἐτοι-
μασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἔπεμπε ἐς τὸν ναυτικὸν
στρατὸν κήρυκα. Προετοιμάσας δὲ τάδε· ὅσοι τοῦ
στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι (ἔσαν
δὲ καὶ δύο μυριάδες) ὑπολιπόμενοι τούτων ὡς χιλίους,
τοὺς λοιποὺς τάφρους ὀρυζάμενος ἔθαψε, φυλλάδα τε
ἐπιθαλῶν καὶ γῆν ἐπαμαρσάμενος, ἵνα μὴ ὀφείσῃσαν ὑπὸ
τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. (2) Ὡς δὲ διεβή ἐς τὴν Ἰστιά-
ιαν δ' κῆρυξ, σύλλογον ποιησάμενος πάντας τοῦ στρα-
τοπέδου ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρ-
ξης τῷ βουλομένῳ ὑμέων παραδίῳσι ἐλιπόντα τὴν
τάξιν καὶ ἐλθόντα ἡγήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς
ἀνότη-τους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἥλπισαν τὴν βασιλείας δύ-
ναμιν υπερβαλέσθαι. »

XXV. Ταῦτα ἐπαγγειλάμενου, μετὰ ταῦτα οὐδὲν
ἐγένετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω πολλοὶ ἤθελον θη-
σασθαι. Διαπραιωθέντες δὲ ἐθηῦντο διεξιόντες τοὺς
νεκροὺς· πάντες δὲ ἡπιστάτο τοὺς κειμένους εἶναι πάν-
τας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπιάας, ὁρόντες καὶ τοὺς
ἐλπίστας. (2) Οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς διαβεβηκότας
Ξέρξης ταῦτα πρῆξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἑωυτοῦ·
καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν· τῶν μὲν χίλιοι ἐφαίνοντο
νεκροὶ κείμενοι, οἱ δὲ πάντες ἐκείατο ἀλῆες συγκεκομι-
σμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσαρες χιλιάδες. (3) Ταύ-
την μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θῆν ἐτράποντο, τῇ δ' ὕστε-
ραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιάιαν ἐπὶ τὰς νέας, οἱ δὲ
ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς δόδον ὤρμαστο.

XXVI. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκα-
δίας ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι καὶ ἐνεργοὶ βουλό-
μενοι εἶναι. Ἄγοντες δὲ τούτους ἐς ὅψιν τὴν βασιλέως
ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεῖν·
εἰς δὲ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. (2)
Οἱ δὲ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια ἀγοίεν καὶ θεωροῖεν
ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικόν. Ὁ δὲ ἐπείρετο ὅ τι τοῦ
ἀέθλου εἴη σφι κείμενον, περὶ ὅτε ἀγωνίζονται· οἱ δ'
εἶπαν τῆς ἐλαΐης τὸν διδόμενον στέφανον. (3) Ἐνθαῦτα

vobis originem traxisse. » (4) Hac Themistocles scripsit,
ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata;
quo eisdem his scriptis, sive ea laterent Barbarum, Iones
ad deficiendum a rege et ad Græcos transeundum permo-
verentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniā
apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones,
eaque causa a pugnis navalibus procul haberentur.

XXIII. Ut hæc inscripsit Themistocles, continuo post
Græcorum discessum civis Histiaeus, navigio profectus,
barbaris fugam illorum ab Artemisio nuntiavit. (2) At illi,
fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tene-
runt; velocesque naves, quæ rem explorarent, præmiserunt.
A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum
universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad
Artemisium profecta est. (3) Ibi usque ad meridiem no-
rati, Histiam inde navigarunt. Quo ubi pervenere, Hi-
stiaeorum urbe potiti, maritimos omnes vicus Ellopīi agri,
qui ditionis Histiaetidis est, incursarunt.

XXIV. Hi dum ibi morantur, interim Xerxes, postquam
quæ ad occisorum cadavera spectant præparaverat, nun-
cium misit ad classem. Præparaverat autem hæcce. Quot-
quot de ipsius exercitu ceciderant (erant autem ad vicies
mille), ex his nonnisi mille admodum reliquit, ceteros de-
pressis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis,
ingestaque humo, ne a classiariis conspicerentur. (2) Ut
Histiam præco pervenit, convocata totius exercitus con-
cione, hæc edixit: « Viri, armorum socii, rex Xerxes uni-
cuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum
ordinem relinquendi, spectatumque veniendi quo pacto ille
cum male sanis his hominibus pugnet, qui se regis copias
superaturos esse speraverant. »

XXV. Hac postquam nuncius edixit, mox nihil rarius
fuit quam navigia: ita multi cupidi erant spectandi. Et hi,
ad Thermopylas transvecti, obierunt spectanturum cada-
vera: et, quum Lacedæmonii mixtos Helotas viderent, hos
omnes, qui ceciderant, Lacedæmonios et Thespienses esse
arbitrabantur. (2) Nec vero latuit transvectos quid de suis,
qui ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridicu-
lum erat; quum Persarum nonnisi mille jacentia cadavera
conspicerentur, Græcorum autem in unum locum congesta
quattuor millia. (3) Hunc igitur diem spectando insum-
psere: postridie vero classiarii, qui trajecerant, Histiam ad
naves sunt reversi; Xerxes autem cum suis ad ulterius
progrediendum se accinxit.

XXVI. Per idem tempus venere ad Persas transfugæ ex
Arcadia, homines numero pauci, victum quæerentes, et
operam suam illis præstare cupientes. Hos in conspectum
regis adductos interrogarunt Persæ de Græcis, quidnam illi
facerent: et unus quidam præ cæteris erat, qui hoc ex illis
quæsit. (2) Responderunt illi, Olympia Græcos agere,
spectareque certamen gymnicum et curule. Tum rursus in-
terrogati, quodnam esset propositum præmium, de quo
contenderent; dixere, oleæ dari coronam. (3) Ibi tum Tri-

εἶπας γνώμην γενναιοτάτην Τριτανταίχμης δ' Ἀρτα-
 θάνου δειλὴν ὥρλε πρὸς βασιλέας. (4) Πυνθανόμενος
 γὰρ τὸ ἀέθλον ἐὼν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε
 ἡνέσχετο σιγῶν εἶπε τε ἐς πάντας τάδε, « παπαὶ Μαρ-
 6 δόνιε, κοίους ἐπ' ἄνδρας ἡγάγες μαχεσομένους ἡμέας,
 οἱ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῦνται, ἀλλὰ περὶ
 ἀρετῆς. » Τοῦτο μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

XXVII. Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεῖτε τὸ ἐν
 Θερμοπύλῃσι τρώμα ἐγεγόνεε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμ-
 10 πουςι κήρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφὶ ἐνέχοντες αἰεὶ χό-
 λον, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. (2)
 Ἐσβαλόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ
 οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι
 15 πρότερον ταύτης τῆς βασιλέως στρατηλασίης, ἐσώθη-
 σαν ὑπὸ τῶν Φωκέων καὶ περιέφθησαν τρηχέως. (3)
 Ἐπεῖτε γὰρ κατελήθησαν ἐς τὸν Παρνησὸν οἱ Φωκέες
 ἔχοντες μάντιν Τελλὴν τὸν Ἡλείον, ἐνθαῦτα δὲ Τελλὴς
 οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοίνυδε· (4) γυψώσας ἀνδρας
 20 ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε τού-
 τους καὶ τὰ θπλα αὐτῶν, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσ-
 σαλοῖσι, προεῖπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα
 ἰδῶνται, τοῦτον κτείνειν. (5) Τούτους ὦν αἱ τε φυλα-
 καὶ τῶν Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξα-
 25 σαι ἄλλο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς φυλακάς αὐτὴ ἡ
 στρατιὴ οὕτω ὥστε τετρακισχίλιον κρατῆσαι νεκρῶν
 καὶ ἀσπίδων Φωκέας, τῶν τὰς μὲν ἡμισέας ἐς Ἄβας
 ἀνέθεσαν, τὰς δὲ ἐς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτῃ ἐγένετο τῶν
 30 χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες
 οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστῶτες ἐμπροσθε τοῦ νηοῦ
 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀθῇσι ἀνακέ-
 ται.

XXVIII. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν
 Θεσσαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἐνωτούς· ἐσθα-
 35 λούσαν δὲ ἐς τὴν χώραν τὴν ἵππον αὐτῶν ἐλυμήναντο
 ἀνηέστως. (2) Ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἡ ἔστι κατ' Ὑάμ-
 πολιν, ἐν ταύτῃ τάφρον μεγάλῃν δρύξαντες ἀμφορέας
 κεινοὺς ἐς αὐτὴν κατέθηκαν, χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες καὶ
 40 ὁμοῦσαντες τῇ ἄλλῃ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς
 ἐσβαλλοντας. (3) Οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας,
 φερόμενοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. Ἐνθαῦτα οἱ ἵπ-
 ποι τὰ σκέλεα διεφθάρησαν.

XXIX. Τοῦτων δὲ σφὶ ἀμφοτέρων ἔχοντες ἔχοντον
 οἱ Θεσσαλοὶ πέμψαντες κήρυκα ἡγόρευον τάδε, « ὦ
 45 Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέετε μὴ εἶναι ὁμοῖοι
 ἡμῖν. (2) Πρόσθε τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι, ὅσον χρό-
 νον ἐκεῖνα ἡμῖν ἦνδανε, πλέον αἰεὶ κοτε ἡμέων ἐφερό-
 μεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσούτον δυνάμεθα ὥστε
 ἐπ' ἡμῖν ἔστι τῆς γῆς τε ἐστερῆσθαι καὶ πρὸς ἡνδρα-
 50 ποδίσθαι ἡμέας. (3) Ἡμεῖς μέντοι τὸ πᾶν ἔχοντες οὐ
 μνησικαχέμεν, ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἅντ' αὐτῶν πεντή-
 κοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ἡμῖν ὑποδεκόμεθα τὰ
 ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν. »

XXX. Ταῦτα σφὶ ἐπηγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοί. Οἱ
 γὰρ Φωκέες μόνου τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδι-

tantæchmes, Artabani filius, nobilissimam dicens senten-
 tiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. (4) Ut
 enim audivit, coronam esse certaminis præmium, non
 pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, « Papæ,
 inquit, Mardonie, quales contra viros tu nos pugnatos
 duxisti, qui non de pecuniis, sed de virtute, certamina
 institunt! » Hoc ejus dictum erat.

XXVII. Interea temporis, post infelicem rerum ad Ther-
 mopylas exitum, protinus Thessali præconem miserunt ad
 Phocenses; quippe quibus semper fuerant infensi, maxime
 vero a clade novissime ab illis accepta. (2) Etenim paucis
 annis ante hanc expeditionem a Barbaro susceptam Thes-
 sali eorumque socii, quum omnibus copiis invasissent Pho-
 censes, victi ab illis erant aspereque accepti. (3) Quum enim
 apud Phocenses, ad Parnassum conclusos, vates esset Tellias
 Eliensis, callidum inventum hic Tellias illis commentus erat
 hujusmodi: (4) sexcentis viris Phocensium fortissimis, et
 ipsis et eorum armis, creta dealbatis, noctu de improvviso
 impetum in Thessalos fecit, mandato dato suis, ut, quem-
 cumque non albicantem cernerent, hunc interficerent. (5)
 Igitur primæ Thessalorum custodiæ, his conspectis, aliud
 existimantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et post
 custodias ipse exercitus; ita ut quattuor millibus cæso-
 rum et scutorum potirentur Phocenses, quorum scutorum dimi-
 dium apud Abas dedicarunt, reliquas Delphis; utque ex
 decima pecuniarum hoc prælio partarum factæ sint ingentes
 illæ statuæ, quæ ante templum Delphicum circa tripodem
 positæ sunt, et aliæ similes Abis dedicatæ.

XXVIII. Hoc modo Phocenses peditatum acceperant
 Thessalorum, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero
 eorumdem, terram ipsorum invadentem, insanabili clade
 adfecerant. (2) Nam in introitu, qui est ad Hyampolin,
 ducta ingenti fossa, in eaque vacuis depositis amphoris, et
 solo injecta humo rursus æquato, incurrentes expectave-
 rant Thessalos. (3) Et illi, tamquam facile eos oppressuri,
 magno impetu invecti, in amphoras inciderant, et equi
 fractis cruribus perierant.

XXIX. Cujus duplicis cladis caussa infensi Phocensibus
 Thessali, misso præcone, hæcce eis edixere: « Meliora edo-
 cti, Phocenses, intelligite tandem, pares vos nobis non
 esse. (2) Nam et antehac inter Græcos, quoad nobis res
 eorum placere, superiores semper fere eramus vobis, et
 nunc apud Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et
 agro vos exui, et in servitutem abripi. (3) At, licet omnia
 possimus, tamen injuriarum non sumus memores: sed pro
 illis rependantur nobis quinquaginta argenti talenta; et re-
 cipimus vobis, aversuros nos mala terræ vestræ impen-
 dentia. »

XXX. Hæc Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex
 omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum

ζον, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, κατὰ δὲ τὸ ἔθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων ἡῶρον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες. (2) Ταῦτα ἐπαγγελλομένους Θεσσαλῶν οὕτε δῶσιν ἔφασαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι δμοῖως μῆδιζεν, εἰ ἄλλως βουλοῖσθαι· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόντες εἶναι προδοῖται τῆς Ἑλλάδος.

XXXI. Ἐπειδὴ δὲ ἀνηνεύχθησαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ κεχολωμένοι τοῖσι Φωκεῦσι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς ὁδοῦ. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηχινίτης ἐς τὴν Δωρίδα ἐσέβαλον· τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδῶν στεινὸς ταύτῃ κατατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα καὶ εὐρος, κείμενος μεταξύ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας, ἥπερ ἦν τὸ παλαιὸν Δρυοπίς. (3) ἡ δὲ χώρα αὕτῃ ἐστὶ μητρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. Ταύτην ὦν τὴν Δωρίδα γῆν οὐκ εἰσάναντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμῆδιζόν τε γὰρ καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι.

XXXII. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Δωρίδος ἐς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς Φωκέας οὐκ αἰρέουσι. Οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκῶν ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδέη δεῖξασθαι δμῖλον τοῦ Παρνησοῦ ἡ κορυφή, κατὰ Νέωνα πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς. Τιθορέα οὐνομα αὕτῃ. (2) ἐς τὴν δὴ ἀνηγείκοντο καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν· οἱ δὲ πλεῖνες αὐτῶν ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς Ἀμφισσαν πόλιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. (3) Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν γῆν πᾶσαν ἐπέδραμον τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἦγον τὸν στρατὸν· δόσσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔχειρον, καὶ ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά.

XXXIII. Πορευόμενοι γὰρ ταύτῃ παρὰ τὸν Κηρισὸν ποταμὸν ἐδήλουν πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαστον Δρυμόν πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην καὶ Ἐρωγον καὶ Τεθρώνιον καὶ Ἀμφικαίαν καὶ Νέωνα καὶ Πεδίεας καὶ Τριτέας καὶ Ἐλάτειαν καὶ Ὑάμπολιν καὶ Παραποταμίους καὶ Ἀβας, (2) ἔνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε καὶ νῦν ἐστὶ χρηστόριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν συλῆσαντες ἐνέπρῃσαν. (3) Καὶ τινὰς διώκοντας εἶλον τῶν Φωκῶν πρὸς τοῖσι οὔρεσι, καὶ γυναϊκάς τινὰς διέφθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθεος.

XXXIV. Παραποταμίους δὲ παραμειβόμενοι οἱ βάρβαροι ἀπείκοντο ἐς Πανοπίαν. Ἐνθεῦτεν δὲ ᾗδῃ διακρινόμενην ἡ στρατιὴ αὐτῶν ἐσχίζετο. Τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ ἅμα αὐτῷ Ξέρῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας ἐσέβαλε ἐς Βοιωτοὺς, ἐς γῆν τὴν Ὀρχομενίαν. (2) Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμῆδιζε, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατεταγμένοι ἐσώζον, ἐπ' Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες· ἐσώζον δὲ τῇδε, βουλόμενοι δῆλον ποιεῖν Ξέρῃ ὅτι τὰ Μηδῶν Βοιωτοὶ φρονέουσιν. Οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτῃ ἐτράποντο.

XXXV. Ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἡγεμόνας ἔχοντες ὠρμέατο

partes non sequebantur, nulla quidem alia de causa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Graecorum partibus se adjunxissent, cum Medis facturi fuisset Phocenses mihi videntur. (2) Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturos, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo velent; sed nolle se ultro proditores esse Graeciae.

XXXI. Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali irati Phocensibus, viæ duces fuere Barbaro. (2) Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt ingressi. Etenim Doricae terrae angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, hac porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interjecta; qui tractus olim Dryopis erat. (3) Est autem hac regio metropolis Doriensium, eorum qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolae, nec placuerat Thessalis ut injuria his inferretur.

XXXII. Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Titthorea nomen; (2) in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Major vero pars eorumdem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Amphissam oppidum, supra Crisaeum campum situm. (3) Barbari autem universam terram Phocidem incursarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa injicientes.

XXXIII. Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulabantur; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphikaeam, et Neonem, et Pedieas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, (2) ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: hoc quoque templum, exspoliatum, igne cremarunt. (3) Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, captivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob multitudinem vim facientium, necem attulerunt.

XXXIV. Parapotamios praetergressi barbari in Panopesium agrum venerunt. Inde jam discretæ illorum copiae, bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissima pars exercitus una cum ipso Xerxe, Athenas tendens, in Boetiam intravit, in fines Orchomeniorum. (2) Boeotorum autem universa multitudo cum Medis sentiebat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones, ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem, hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Boeotos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

XXXV. At illorum alii, sumptis viarum ducibus, versus

ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησὸν ἀπέρροντες. Ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσιναμύρον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν καὶ Δαυλιῶν καὶ Αἰολιδέων. (2) Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀποσχισθέντες τῆς ἄλλης στρατῆς τῶνδε εἴνεκεν, ὅπως συλίσαντες τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀποδίδωεν τὰ χρήματα. (3) Πάντα δ' ἡπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱρῷ ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἄμεινον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοις ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττεω ἀναθήματα.

XXXVI. Οἱ δὲ Δελφοὶ πυνθάνομενοι ταῦτα ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπύκατο, ἐν δειματι δὲ μεγάλῳ κατεστῶτες ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱρῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ γῆς κατορύξωσι εἴτε ἐκκομίσωσι ἐς ἄλλην χώραν. (2) Ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινεῖν, φᾶς αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι ἐωυτοῦ προκατῆσθαι. Δελφοὶ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες σφέων αὐτῶν περὶ ἐφρόντιζον. (3) Τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιὴν διέπεμψαν, αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κορυφὰς καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀνηνείκοντο, οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξῆλθον. Πάντες δὲ ὧν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτεω.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ ἀγγοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες καὶ ἀπώρουν τὸ ἱρὸν, ἐν τούτῳ ὁ προφήτης, τῷ οὐνομα ἦν Ἀχάρατος, δρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὄπλα προκείμενα ἔσωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνεγμένα ἱρὰ, τῶν οὐκ ὄσιον ἦν ἄπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. (2) Ὁ μὲν δὲ ἦγε Δελφῶν τοῖσι παροῦσι σημανέων τὸ τέρας, οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπειγόμενοι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνητῆς Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφι τέρεα ἐτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος. (3) Θῶμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρτα ἐστὶ, ὅπλα ἀρήϊα αὐτόματα φανῆναι ἔξω προκείμενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δεύτερα ἐπιγεγόμενα καὶ διὰ πάντων ρασμάτων ἄξια θωμάσαι μάλιστα. (4) Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνητῆς Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησοῦ ἀπορραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῶν πατάγῳ ἐς αὐτοὺς καὶ κατέλαβον συγχρούς σφεινῶν, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνητῆς βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο.

XXXVIII. Συμμιγνύντων δὲ τούτων πάντων φόβος τοῖσι βαρβάροις ἐνεπεπτώκει. Μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντάς σφεας, ἐπικαταβάντες ἀπέκτειναν πλῆθος τι αὐτῶν. Οἱ δὲ περιεόντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔρευγον. (2) Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστήσαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὡς πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὤρεον θεία· δύο γὰρ ὀπλίτας μέζοντας ἢ κατ' ἀνθρώπων φύσιν ἔχοντας ἔπεσθαι σφι κτείνοντας καὶ διώκοντας.

XXXIX. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ λέγουσι ἐπιχωρίους ἥρωας εἶναι, Φύλακόν τε καὶ Αὐτόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱρὸν, Φυλάκου μὲν παρ' αὐτῆν

Delphicum templum intendebant iter, Parnassum a dextra relinquentes. Quaecumque vero etiam hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas evastarunt : nam et Panopensium oppidum incenderunt, et Dauliorum, et Aelidarum. (2) Viam autem istam hi, sejuncti ab reliquo exercitu, ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico templo, opes illius Xerxi regi repræsentarent. (3) Noverat autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quæ in hoc templo erant melius quam quæ suis in ædibus reliquerat, quippe multis ea constanter memorantibus, ac præsertim Cresi donaria, Alyattis filii.

XXXVI. Ejus rei nuncius gravissimum Delphensibus timorem injectit : quo terrore perculsi, oraculum de sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt, utrum in terram eas defoderent, an in aliam regionem exportarent. (2) At vetuit deus loco illas movere, dicens, se ipsum ad tutanda sua sufficere. Quo audito responso, jam sibi ipsi Delphenses consuluerunt : (3) et liberos quidem et uxores trans mare in Acliam dimiserunt : ipsorum vero plerique in juga conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium antrum comportarunt ; alii vero in Amphissam Locridem secesserunt. Itaque cuncti Delphenses reliquerunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.

XXXVII. Ut vero adpropinquarunt invadentes barbari, jamque in conspectu habuere templum ; ibi tunc propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit ante templum proposita, ex interiore penetrali prolata, quæ nulli hominum fas erat tangere. (2) Atque ille hoc prodigium Delphensibus, qui in urbe aderant, nunciatum ixit. Ut vero gradum accelerantes barbari prope ædem fuere Minervæ Pronææ, alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam prodigio majora. (3) Nam et hoc sane mirabile est, arma Martia sua sponle extra templum proposita adparuisse : sed quæ mox deinde evenerunt, ea præ omnibus ostentis maxima admiratione digna sunt. (4) Ubi enim subeuntes barbari prope Pronææ Minervæ ædem fuere, ibi tum et de cælo fulmina in eos deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina ingenti cum fragore in eosdem præcipitarunt, multosque oppresserunt, et ex Pronææ æde clamor et ululatus est exauditus.

XXXVIII. Quibus rebus simul incidentibus, terror barbaris est incussus : quos ubi fugam capessere Delphenses intellexerunt, descendentes de monte non exignam illorum stragem edidere ; reliqui vero recta in Boiotiam profugerunt. (2) Memorarunt autem, ut ego accepi, hi ex barbaris qui redierunt, præter ista se alia etiam ostenta divinitus missa vidisse : namque duos armatos, majores quam pro humana natura, continenter sibi instituisse, persequentes cædemque facientes.

XXXIX. Istos duos, aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroes, Phylacum et Autonoum, quorum fana sunt in templi viciniis ; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, supra

τὴν ὁδὸν κατ' ἑπάρθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐδας, Αὐτονόου δὲ πέλας τῆς Κασταλῆς ὑπὸ τῇ Ὑαμπεΐᾳ κορυφῇ. (2) Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρηησοῦ λίθοι ἐτι καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σοοί, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐδας Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

XL. Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικός στρατός ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου Ἀθηναίων δεηθέντων ἐς Σαλαμῖνα κατίσχει τὰς νέας. Τῶνδε δὲ ἐννεκεν προσεδεήθησαν αὐτὸν σχεῖν πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοὶ παῖδας τε καὶ γυναῖκας ὑπεξαγάγῃται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ βουλευσύνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. (2) Ἐπὶ γὰρ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἐμελλον ποιήσασθαι ὡς ἐψευσμένοι γνώμης· δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννησίου πανδημεί ἐν τῇ Βοιωτῇ ὑποκατημένους τὸν βάρβαρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἔδν, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς τευχέοντας, τὴν Πελοπόννησον περὶ πλείστου τε ποιευμένους περιεῖναι καὶ ταῦτα τὴν ἔχοντας ἐν φυλακῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπίεσαι. Ταῦτα πυθνόμενοι οὕτω δὲ προσεδεήθησαν σφῶν σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.

XLI. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι δὲ ἐς τὴν ἐσωτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἀπίειν χήρυγμα ἐποίησαντο, Ἀθηναίων τῇ τις δύναται σώζειν τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροιζήνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἰγίνα, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. Ἐσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι τῷ χρηστηρίῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετεῖν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἰνεκεν οὐκ ἦκιστα· (3) λέγουσι Ἀθηναῖοι ὅτιν μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλεως ἐνδιατιθέσθαι ἐν τῷ ἱερῷ· λέγουσί τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὡς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ' ἐπιμήνια μελιτόεσσα ἔστι. Αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα ἐν τῷ πρόσθε αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμωμένη (2) τότε ἦν ἀψαυτος. (3) Σημηγνάσκει δὲ ταῦτα τῆς ἱρείας, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν ὡς καὶ τῆς θεοῦ ἀπολειοιπτῆς τὴν ἀκρόπολιν. Ὡς δὲ σφι πάντα ὑπεξεκίετο, ἐπλῶον ἐς τὸ στρατόπεδον.

XLII. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συνέρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυθνόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτικός στρατός ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πάγωνα τὸν Τροιζηνίων λιμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. Συνελέχθησαν τε δὴ πολλῶν πλεῖνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχον, καὶ ἀπὸ πόλιων πλεόνων. (2) Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν αὐτός ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυειδῆς δὲ Εὐρυκλείδω ἀνὴρ Σπαρτιῆτης, οὐ μὲντοι γένεός γε τοῦ βασιλείου ἑὸν νέας δὲ πολλῶν πλείστας τε καὶ ἄριστα πλωούσας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

XLIII. Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε, ἐκ μὲν Πελοποννήσου Λακεδαιμόνιοι ἑκατὰ νέας παρεχόμενοι, Κορίνθιοι δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· Σικυῶνιοι δὲ πεντεκαίδεκα παρείχοντο νέας, Ἐπιδαυριοὶ δὲ δέκα, Τροιζηνιοὶ δὲ πέντε, Ἐρ-

Pronæ ædem; Autonoi vero, prope Castaliam sub Hyampeo cacumine. (2) Saxa autem, quæ de Parnasso decidebant, ad nostram usque ætatem superfuerunt, in agro Minervæ Pronæ sacro jacentia; in quem, postquam per barbaros devoluta sunt, incubuerunt. Isto igitur modo hi homines a Delphico templo discesserunt.

XL. Jam classis Græcorum, ab Artemisio profecta, rogatu Atheniensium ad Salaminem adpulit. Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro quid sibi faciendum esset deliberarent. (2) Nam pro præsentē rerum statu, quum opinione sua essent frustrati, consilium capturi erant. Etenim quum existimassent se Peloponnesios cum omniū copiis reperturos esse in Bœotia subsidentes ibique Barbarum excepturos, nihil horum repperant: sed certiores erant facti, Isthmum illos muro intercipere, et Peloponnesus ut salva sit maxime curare, hancque custodire, cætera omittentes. Hæc quum intellexissent Athenienses, idcirco socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.

XLI. Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt, Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, præconio edixerunt, quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locare. (2) Ibi tunc plerique Træzena eos miserunt, alii vero in Aeginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de causa: (3) dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo, nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Hæc placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. (4) Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.

XLII. Postquam vero isti ab Artemisio ad Salamina constituerant classem, accepto ejus rei nuncio reliquæ etiam nauticæ Græcorum copię eodem confluerunt, Træzene profectæ. Edictum enim illis fuerat, ut ad Pogonem, Træzeniorum portum, convenirent: et convenerant multo plures quam quæ ad Artemisium navali prælio erant defunctæ, et ex pluribus civitatibus. (2) Classi cum imperii summa præfectus erat idem qui ad Artemisium, Eurybiades, Euryclides filius, Spartanus, nec vero ex regio genere natus: sed plurimas naves, optimeque navigantes, præbuerant Athenienses.

XLIII. Qui autem hac in classe militabant, hi fuere: ex Peloponneso, Lacedæmonii, sedecim naves præbentes: tum Coriinthii, totidem naves cum vectoribus præbentes quot ad Artemisium: Sicyonii vero quindecim præbuerunt naves; Epidaurii, decem; Træzenii, quinque; Hermionen-

μιονέες δὲ τρεῖς, ἔόντες οὗτοι πλὴν Ἑρμιονέων Δωρικόν τε καὶ Μακεδόνων ἔθνος, ἐξ Ἑρинеοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα δρμηθέντες. (2) Οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσι Δρύοπες, ὑπ' Ἑρακλέος τε καὶ Μηλίων 6 ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος καλευμένης χώρας ἐξαναστάντες. Οὗτοι μὲν νυν Πελοποννησίων ἐστρατεύοντο.

XLIV. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἔξω ἡπείρου, Ἀθηναῖοι μὲν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νέας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν, μόνον· ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συναναυμαχῆσαν 10 Πλαταιέες Ἀθηναίοισι διὰ τοιόνδε τι πρῆγμα· ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες ἀποδάντες ἐς τὴν περαιῖν τῆς Βοιωτῆς χώρας πρὸς ἑκκομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετῶν. (2) Οὗτοι μὲν νυν τούτους σώζοντες 15 ἐλείφθησαν· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλευμένην ἔσαν Πελασγοί, οὐνομαζόμενοι Κραναιοί, ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλέος ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι, ἐκδεξαμένου δὲ Ἑρεχθέος τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν, Ἴωνος δὲ τοῦ Σούθου στρα- 20 τάρχειν γενομένου Ἀθηναίοισι ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες.

XLV. Μεγαρέες δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρείχοντο καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Ἀμπρακιῇται δὲ ἑπτὰ νέας ἔχοντες ἐπεβώθησαν, Λευκαδιοὶ δὲ τρεῖς, ἔθνος ἔόντες οὗτοι 26 Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου.

XLVI. Νησιωτῶν δὲ Αἰγινήται τριήκοντα παρείχοντο. Ἐσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες· ἀλλὰ τῆσι μὲν τὴν ἐσωτῶν ἐφύλασσον, τριήκοντα δὲ 30 τῆσι ἄριστα πλωούσῃσι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυμάχῃσαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσι Δωριέες ἀπ' Ἐπιδαύρου· τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰνώνη. (2) Μετὰ δὲ Αἰγινήτας Χαλκιδέες τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἰκοσι παρεχόμενοι καὶ Ἑρετριέες τὰς ἑπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνες εἰσι. Μετὰ δὲ Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι, ἔθνος ἔδν Ἴωνικὸν ἀπ' 36 Ἀθηνῶν. (3) Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσαρας, ἀποπεμψθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιητῶν κατὰ πᾶρ ὧλλοι νησιώται, ἀλογῆσαντες δὲ τῶν ἐντολέων ἀπίκατο ἐς τοὺς Ἑλλήνας Δημοκρίτου σπεύσαντος, ἀνδρὸς τῶν αὐτῶν δοκίμου καὶ τότε τριηραρχέοντος· Νάξιοι δὲ εἰσι Ἴωνες ἀπ' Ἀθηνῶν γεγονότες. (4) Στυρέες δὲ τὰς αὐτὰς παρείχοντο νέας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρ- 40 τεμισίῳ, Κύθνιοι δὲ μίαν καὶ πεντηχόντερον, ἔόντες συναμφοτέροι οὗτοι Δρύοπες. (5) Καὶ Σερίφιοι τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μηλίοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν 45 μόνον νησιωτῶν τῷ βαρβάρῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ.

XLVII. Οὗτοι μὲν ἅπαντες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέρωντος ποταμοῦ ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσι οἱ ὀμιουρέοντες Ἀμπρακιῇται καὶ Λευκαδιοῖσι, οἱ ἐξ ἐσχάτων χωρῶν ἐστρατεύοντο. (2) 50 Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων Κροτωνιῆται μόνον ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ νηὶ μιῇ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρίς πυθιονίχης Φάυλλος· Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσι Ἀχαιοί.

XLVIII. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι τριήρεας παρεχόμενοι

ses, tres. Sunt autem isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime profecti. (2) Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule et Maliensibus ex regione quæ Doris nunc vocatur ejecti. Hæ copię Peloponnesiorum erant.

XLIV. Ex populis vero continentem extra Peloponnesum incolentibus adfuere, primum, Athenienses, qui præ reliquis omnibus centum et octoginta naves contulerunt : et hi quidem nunc soli erant ; nam in pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataenses præsto non fuere, hac de causa : quo tempore Græci, relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Plataenses in oppositam Boeotiæ oram exscenderant, et ad familias suas in tuto locandas erant profecti : (2) ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt. Athenienses, quo tempore Pelasgi Graciam quæ nunc vocatur tenebant, Pelasgi fuerant, Cranai nominati ; sub Cecrope vero rege, Cecropidæ sunt adpellati : tum regnante Erechtheo, mutato nomine, Athenienses adpellati : ab Ione vero, Xuthi filio, qui copiarum dux fuit Atheniensium, Iones sunt denominati.

XLV. Megareses totidem naves cum vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampraciotæ cum septem navibus præsto erant : Leucadii cum tribus ; Dorici hic quoque populus est, ex Corintho.

XLVI. Ex insularis Æginetæ naves contulerant triginta : et instructas quidem etiam alias habebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem. Sunt autem Æginetæ Dorienses, ex Epidauro : nomen vero insulæ prius Cœnone fuerat. (2) Post Æginetas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas easdem ad Artemisium habuerant ; et Eretrienses cum eisdem septem navibus : Ionica hæc gens est. Deinde Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem quibus ad Artemisium. (3) Naxii cum quattuor navibus aderant ; ad Medos quidem missi a civibus, quemadmodum reliqui insulani : sed spreto mandato ad Græcos sese contulerant hortante Democrito, spectato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt autem Iones Naxii, Athenis oriundi. (4) Styrenses easdem, quas ad Artemisium, naves contulerunt ; Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquaginta remorum : utrique hi Dryopes sunt. (5) Seriphii etiam, et Siphnii, et Melii cum Græcis militarunt : hi enim soli ex insularis Barbaro terram et aquam non tradiderant.

XLVII. Quos adhuc memoravi pugnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thesprotiam et Acherontem fluvium habitant : Thesproti enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex ultimis Græciæ regionibus adfuerunt. (2) Ex his vero qui ultra incolunt, soli Crotoniatæ fuere, qui periclitanti succurrerent Græciæ, et una quidem nave, cui præfuit vir ter Pythiorum certaminum victor, Phayllus : sunt autem Crotoniatæ origine Achæi.

XLVIII. Jam reliqui quidem, quos memoravi, triremes

ἐστρατεύοντο, Μήλιοι δὲ καὶ Σίφνιοι καὶ Σερίφιοι πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν γένος ἰόντες ἀπὸ Λακεδαιμόνος δύο παρείχοντο, Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι Ἴωνες ἰόντες ἀπ' Ἀθηνέων μίαν ἑκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πᾶρες τῶν πεντηκοντέρων, ὅκτω καὶ ἑβδομηκοντα καὶ τριηκόσια.

XLIX. Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημένων πολιῶν, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιάδω γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκεῖ ἐπιτρεδῶτατον εἶναι ναυμαχίην ποιεῖσθαι τῶν αὐτοῖ χωρέων ἐγκρατέες εἶσι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ ἀπείτο ᾗδῃ, τῶν δὲ λοιπῶν περί προετίεε. (2) Αἱ γνώμαι δὲ τῶν λεγόντων αἱ πλείστα συνεξέπιπτον πρὸς τὸν Ἴσθμόν πλώσαντας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε, ὡς ἦν νικηθείωσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἰόντες πολιορκήσονται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρήσῃ οὐδεμία ἐπιφανήσεται, πρὸς δὲ τῷ Ἴσθμῳ ἐς τοὺς ἐσωτῶν ἐξίσονται.

L. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγόμενων, ἐηλύθεε ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἀγγέλλων ἦκει τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ πᾶσαν αὐτὴν τυρπολέεσθαι. (2) Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἅμα Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιῶν τὴν πόλιν αὐτῶν ἐκλελοιπότες ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιῶν ὡσαύτως, ἦκε τε ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδηΐου. Ἐνέπρησε δὲ Θεσπείαν τε καὶ Πλαταιαν τυθόμενος Θηβαῖον ὅτι οὐκ ἐμψόζον.

LI. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατριψάντες μῆνα ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροις μηνὶ ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδεω ἄρχοντος Ἀθηναίους. (2) Καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινες ὀλίγους εὐρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱερῷ ἰόντας, ταμίᾱς τε τοῦ ἱεροῦ καὶ πέντητας ἀνθρώπους, οἱ φραζάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρῃσι τε καὶ ξύλοις ἡμύοντο τοὺς ἐπιόντας, ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθενείας βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήιον τὸ ἡ Πυθίῃ σφι ἔρχεσθαι, τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ χρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήιον, καὶ οὐ τὰς νέας.

LII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλεῖσι Ἀρῆιον πᾶγον, ἐπολιόρχουν τρόπον τοιόνδε· ὅκως στυπεῖον περὶ τοὺς ὀϊστοὺς περιθέντες ἄμειαν, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. (2) Ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι θυμῶς ἡμύοντο, καίπερ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι καὶ τοῦ φράγματος προδεδωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίας ἐνεδέκοντο, ἀμυνόμενοι δὲ ἄλλα τε ἀντεμυχανέοντο καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας ὀλοιστρόχους ἀπίεσαν, ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συγνὸν ἀπορίῃσι ἐνέχεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφας εἶλεν.

LIII. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν ἀπὸρων ἐφάνη δὴ τις ἔσοδος

in bellum praeberunt; Melii vero et Siphnii et Seriphii penteconteros (*longas naves remis quinquaginta instructas*) et Melii quidem, genus a Lacedaemone derivantes, duas praeberunt; Siphnii vero et Seriphii, Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam. Fuit autem universus navium numerus, demptis penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

XLIX. Ut ad Salaminem convenit ex praedictis civitibus classis, deliberarunt duces, rogante Eurybiade ut sententiam diceret quisquis vellet, quo loco opportunissimum videretur pugna navali decernere, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent potestate: jam enim Attica pro derelicta erat: itaque de reliquis locis rogavit. (2) Et pleraque eorum, qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae, ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponnesum navali pugna decernendum: cujus sententiae hanc rationem reddebant, quod, si inferiores ex pugna discessissent, et Salamine essent, obsiderentur in insula, ubi nullum ipsis adparere subsidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

L. Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncios in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. (2) Quippe exercitus una cum Xerxe, itinere per Boeotiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire.

LI. A transitu Hellesponti, unde iter facere cœperant barbari, postquam ibi unum mensem erant morati, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adfuerunt, praetore Atheniensibus Calliade. (2) Deprehenderunt autem vacuum urbem, et paucos quosdam Atheniensium in templo versantes, quaestores templi, et pauperes nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis ligneis praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus inopiam sese Salaminem non receperant, et quod se solos existimarent sententiam reperisse oraculi a Pythia editi, ligneum murum insuperabilem fore; nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod oraculo significatum esset, non naves.

LII. Persae vero, castris in tumultu positae ex adverso arcis sito, quem Areopagus (*Martium tumultum*) Athenienses vocant, hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis circumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus vallum jaculabantur. (2) Tunc oppugnati Athenienses, ad extremum licet malum redacti, fallente eos etiam vallo, tamen resistebant; nec conditiones de deditone admittebant, a Pisistratidis propositas. Resistebant autem, quum alia contra machinantes, tum et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus in eos saxis devolutis; ut per diu Xerxes inops fuerit consilii, quum illos expugnare non posset.

LIII. Ad extremum vero, post illas difficultates, introi-

τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. (2) Ἐμπροσθε ὢν πρὸ τῆς ἀκροπόλεως, ὅπισθε δὲ τῶν πυλῶν καὶ τῆς ἀνάδοι, τῇ δὲ οὔτε τις ἐφύλασσε οὔτ' ἂν ἤλπισε μὴ κοτὲ τις κατὰ ταῦτα ἀναβαίη ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι περ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. (3) Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἀναβεδήκοντας οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρίπτεον ἐσωτοῦς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω καὶ διεφθέρουντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. (4) Τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβεδήκότες πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας, ταύτας δὲ ἀνοιξαντες τοὺς ἱκέτας ἐφόνεον· ἐπεὶ δὲ σφί πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλῆσαντες ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

LIV. Σὺν δὲ παντελέως τὰς Ἀθήνας Ξέρξης ἀπέπεμψε ἐς Σούσα ἄγγελον ἱππέα Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν παρούσάν σφι εὐπρήξῃην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας, ἐσωτῇ δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῆσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν, εἴτε δὴ ὢν ὅψιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ἐνθυμῖόν οἱ ἐγένετο ἐμπήσαντι τὸ ἱρὸν. Οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα.

LV. Τοῦ δὲ εἰνεκεν τούτων ἐπεμνήσθη, φράσω. Ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ Ἐρεχθεὸς τοῦ γηγενέος λεγόμενου εἶναι νῆος, ἐν τῇ ἐλαίῃ τε καὶ θάλασσά ἐνι, τὰ λόγος παρ' Ἀθηναίων Ποσειδῶνά τε καὶ Ἀθηναίην ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρας μαρτύρια θεῖσθαι. (2) Ταύτην ὦν τὴν ἐλαίην ἅμα τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήσious Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέως κελευόμενοι ὥς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρὸν, ὥρεον βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμῆκότα. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

LVI. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξηγγέλθη ὥς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηνέων ἀκρόπολιν, ἐς τοσοῦτον θόρυβον ἀπίκοντο ὥστε ἐνιοι τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἐς τε τὰς νέας ἐσέπιπτον καὶ ἰστία αἰείροντο ὥς ἀποθευσόμενοι· τοῖσι τε ὑπολειπομένοισι αὐτῶν ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχεῖν. Νύξ τε ἐγίνετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐσέβαινον ἐς τὰς νέας.

LVII. Ἐνθαῦτα δὲ Θεμιστοκλέα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νέα εἵρετο Μνησίφιλος ἀνὴρ Ἀθηναῖος ὃ τι σφι εἴη βεβουλευμένοι. Πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ ὥς εἴη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχεῖν, εἶπε, (2) « οὐ τοι ἄρα, ἦν ἀπαίρωσι τὰς νέας ἀπὸ Σαλαμῖνος, οὐδὲ περὶ μῆς ἐτι πατρίδος ναυμαχῆσεις· κατὰ γὰρ πόλις ἕκαστοι τρέφονται, καὶ οὔτε σφέας Εὐρυβιάδης κατέχρειν δυνήσεται οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλλος ὥστε μὴ οὐ διασχεδασθῆναι τὴν στρατιήν, ἀπολέεταί τε ἡ Ἑλλάς ἀβουλήσι. (3) Ἄλλ' εἰ τις ἔστι μηχανή, ἣ καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ

tus quidam in arcem barbaris adparuit : debuit enim, juxta oraculum, universa Atheniensium terra, quatenus in continente erat, in barbarorum venire potestatem. (2) Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam adscensurum : eo loco, quamvis praeupto, adscenderunt nonnulli prope Aglauri fanum, Cecropis filiae. (3) Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses, alii de muro sese praecipitarunt perieruntque, alii in interiorem templi aedem confugerunt. (4) Persae vero qui adscenderant, primum ad portam accurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices ; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam acropolin in-cenderunt.

LIV. Tum Xerxes, Athenis penitus potitus, equitem Susa misit, qui Artabano rem ab ipsis feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis Atheniensium exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent ; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quaedam eum incesserat quod templum cremasset. Et Atheniensium exsules mandata fecerunt.

LV. Cur autem hujus rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli templum Erechthei illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo olea inest et mare, quae Athenienses narrant ab Neptuno et Minerva, quum de terrae hujus possessione inter se certarent, posita fuisse monumenta. (2) Haec igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata : altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere jussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

LVI. Graeci vero ad Salaminem, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore percussi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quaestione proposita fieret decretum, sed in naves sese conjicientes vela panderint tamquam abituri ; et reliqui, re deliberata, fecerunt decretum, ad Isthmum esse pugnandum. Jamque nox aderat ; et hi quoque, soluto consessu, naves sunt ingressi.

LVII. Ibi tunc Themistoclem, in navem reversum, interrogavit Mnesiphilus, civis Atheniensis, quidnam ab illis decretum foret. A quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isthmum deductis ante Peloponnesum dimicaret : (2) « Quodsi igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas quique civitates se recipient, et nec Eurybiades, nec quisquam hominum alius retinere eos poterit, quin dissolvatur exercitus : et per ducum imprudentiam peritura est Graecia. (3) At tu, si qua via aut ratio superest, perge, et, quae decreta

βεδουλευμένα, ἣν κως δύνῃ ἀναγκῶσαι Εὐρυδιάδα μεταβουλεύσασθαι ὥστε αὐτοῦ μενέειν. »

LVIII. Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλείῃ ἤρесе ἡ ὑποθήκη, καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος ἦτε ἐπὶ τὴν νέα τὴν Εὐρυδιάδω. Ἀπικόμενος δὲ ἐφη ἐθέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμίζειν· ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν νέα ἐκέλευε ἐσθάντα λέγειν, εἴ τι ἐθέλοι. (2) Ἐνθαῦτα δὲ Θεμιστοκλῆς παριζόμενός οἱ καταλέγει ἐκεῖνά τε πάντα τὰ ἥκουσε Μνησιφίλου, ἐωυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ προστιθεῖς, ἐς δὲ ἀνέγνωσε χρηζῶν ἐκ τε τῆς νεὸς ἐκθῆναι συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συνέδριον.

LIX. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυδιάδα προθεῖναι τὸν λόγον τῶν ἐνεκεν συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, πολλὸς ἦν δὲ Θεμιστοκλῆς ἐν τοῖσι λόγοις οἷα κάρτα δεόμενος. (2) Λέγοντος δὲ αὐτοῦ δὲ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδεύμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε, « ὦ Θεμιστοκλῆες, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προξανιστάμενοι βαπτίζονται. » Ὁ δὲ ἀπολούμενος ἐφη, « οἱ δὲ γε 30 ἐγκαταλείπομενοι οὐ στεφανεύνται. »

LX. Τότε μὲν ἡπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο, πρὸς δὲ τὸν Εὐρυδιάδα ἐλεγε ἐκείνων μὲν οὐκ εἶτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς ἐπαὶν ἀπαίρῃσι ἀπὸ Σαλαμίνος διακρήσονται. (2) παρεόντων γάρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶγετο, λέγων τάδε, (I.) « ἐν σοὶ νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίῃν αὐτοῦ μένων ποιεῖσθαι, μηδὲ πειθόμενος τούτων τοῖσι λέγουσι ἀνακεῦθης πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τὰς νέας. Ἀντίθες γὰρ ἑκάτερον ἀκούσας. (3) Πρὸς μὲν τῷ Ἰσθμῷ συμβάλλων ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυμαχίσεις, ἐς τὸ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι νέας ἔχουσι βαρυτέρας καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσοντας· τοῦτο δὲ ἀπολέεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρ καὶ Αἴγινα, ἣν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. (4) Ἄμα γὰρ τῷ ναυτικῷ αὐτῶν ἐψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς, καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς ἀξίεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. (II.) Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω ποιήσης, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. Πρῶτα μὲν ἐν στενῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολλὰς, ἣν τὰ οἰκῶτα ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίῃ, πολλὸν κρατήσωμεν· τὸ γὰρ ἐν στενῷ ναυμαχεῖν πρὸς ἡμέων ἐστὶ, ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. (5) Αὖτις δὲ Σαλαμῖς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπεκκείται τέχνα τε καὶ γυναῖκες. Καὶ μὴν 45 καὶ τότε ἐν αὐτοῖσι ἐνεστι, τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλιστα· ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων προναυμαχίσεις Πελοποννήσου καὶ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ, οὐδὲ σφας, εἴ περ εὖ φρονέεις, ἀξίεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. (III.) Ἦν δὲ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γίνεσθαι καὶ νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὕτε ἡμῖν ἐς τὸν Ἰσθμὸν παρέσονται οἱ βάρβαροι οὐτε προθήσονται ἑκαστέρῳ τῆς Ἀττικῆς, ἀπῆσσι τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροισι τε κερδανόμενι περιεοῦσι καὶ Αἰγίνῃ καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἐχθρῶν κατῦπερθε γενέσθαι. (6) Οἰκῶτα μὲν νυν βου-

sunt, operam da ut rescindas; si forte persuadere Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic maneat. »

LVIII. Themistocli admodum placuit monitum : qui, nullo ad hæc responso dato, ad Eurybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de communibus rebus, ait, se aliquid cum illo communicaturum : et ille, si quid secum vellet, navem suam conscendere eum jussit. (2) Ibi tum Eurybiadi adsidens Themistocles, et omnia ista quæ ex Mnesiphilo audiverat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adjecit, donec precibus eum expugnavit, ut nave egrediretur, et in concilium iterum convocaret duces.

LIX. Qui ubi convenerunt, priusquam rem, cujus causa convocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. (2) Quem loquentem interfatus Corinthius dux Adimandus, Ocyti filius : « Themistocles, inquit, in certaminum solemnibus, qui ante tempus surgunt, flagris cæduntur. » Et ille, sui purgandi causa, ait : « At, qui pone manent, non coronantur. »

LX. Ita tunc quidem placide respondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus, nihil jam eorum dixit quam ante exposuerat, dispersum iri socios, si Salamine solvisent : (2) etenim, præsentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos accusaret : sed aliam dicendi rationem tenens, ita locutus est : (I.) « Penes te nunc est servare Græciam, si meum consilium secutus, hic manens pugnam navalem commiseris, neque his morem gesseris qui naves ad Isthmum promovendas esse contendunt. Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone. (3) Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari pugnabis, ubi minime nobis conducit, graviore naves habentibus, et numero pauciores. Porro Salaminem perdes, et Megara, et Æginam, etiamsi cæteroquin feliciter nobis res esset cessura. (4) Nam classem illorum secuturus est pedestris exercitus, adeoque tu ipse eos in Peloponnesum duxeris, periculumque fuerit ut universam perdas Græciam. (II.) Sin quæ ego dico feceris, hæc in illis commoda reperies. Primum quidem, in angusto mari confligentes paucis navibus adversus multas, si rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo erimus superiores. Nam in angusto praelium navale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro illis. (5) Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam illud in hac ratione continetur, quod inprimis vobis cordi est : nam, hic manens, pariter pro Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces. (III.) Sin quod ego spero evenierit, pugnaque navali vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed incondita fuga se recipiant, lucrabimurque servata Megara, et Æginam, et Salaminem, ad quam nos hostibus superiores esse futuros oraculo etiam prædictum est. (6) Jam consilia rationi consentanea ca-

λευομένοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότες βουλευομένοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς ἀνθρωπότηας γνώμας.»

LXI. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέος αὖτις ὁ Κορίνθιος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυδιάδεα οὐκ ἔων ἐπιψηφίζεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλέα παρεχόμενον οὕτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. Ταῦτα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἡλώκεσάν τε καὶ κατείχοντο αἱ Ἀθῆναι. (2) Τότε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκείνόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλὰ τε καὶ κακὰ ἔλεγε, ἐνυτοῖσι τε ἐδῆλου λόγῳ ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἤπερ ἐκείνοισι, ἔστ' ἂν δικησάσαι νέες σφι ἔωσι πεπληρωμέναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσειν οἶμαι.

LXII. Σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς Εὐρυδιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα, « σὺ εἰ μενέεις αὐτοῦ καὶ μένων ἔσσαι ἀνὴρ ἀγαθός· εἰ δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα· τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέμου φέρουσι αἱ νέες. (2) Ἄλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας κοιμήμεθα ἐς Σίριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρῃ τε ἔστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι· ὑμεῖς δὲ συμμαχῶν τοῖωνδε μουνωθέντες μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λόγων.»

LXIII. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλέος λέγοντος ἀνεδιδάσκετο Εὐρυδιάδης. Δοκεῖν δέ μοι, ἀρρωδήσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπολίπωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νέας· ἀπολιπόντων γὰρ Ἀθηναίων οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί. Ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διαναυμαχεῖν.

LXIV. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα ἔπεισι ἀκροβόλοισι, ἐπεῖτε Εὐρυδιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσόντες. Ἡμέρῃ τε ἐγίνετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ. Ἐδοξε δέ σφι εὐχασθαι τοῖσι θεοῖσι καὶ ἐπικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμαχούς. (2) Ὡς δὲ σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίησαν ταῦτα· εὐχόμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐτόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἰαντὰ τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλύνοντο, ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας νέα ἀπέστελλον ἐς Αἴγινα.

LXV. Ἐφ' ἧ δὲ Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος φυγὰς τε καὶ παρὰ Μήδουσι λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον, ἐπεῖτε ἔχειρετο ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ περὶ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω ἐούσα ἐρῆμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρχῆτι τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ, ἰδέειν δὲ κονιορτὸν χωρέοντα ἀπ' Ἐλευσίνος ὡς ἀνδρῶν μάλιστά κ' ἑκατομμυρίων, ἀποθωμάζειν τε σφεας τὸν κονιορτὸν δεινὸν κοτε εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκατε φωνῆς ἀκούειν, καὶ οἱ φαίνεσθαι τὴν φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν ἱακχόν. (2) Εἶναι δ' ἄδαχμονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι γινομένων τὸν Δημά-

pientibus hominibus solent plerumque etiam consentaneum evenire : sin contra rationem consulunt, ne deus quidem humanis sententiis accedere amat.»

LXI. Hæc ubi Themistocles dixit, iterum in eum invehctus est Corinthius Adimantus, tacere jubens virum cui nulla sit patria, vetansque Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab homine exsule proposita; quando enim patriam ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei licitum fore sententias cum aliis conferre. Hæc in eum dicta projecit, quod captæ Athenæ in hostium essent potestate. (2) Tum vero Themistocles et illum et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus ampliorem, quam illis, esse, quamdiu ducentas haberint naves instructas; nullum enim Græcum populum, quem adierint, ipsos esse repulsum.

LXII. Hæc postquam significavit, ad Eurybiadem convertens sermonem, majore concitatione ait : « Tu si hic manes, hique manens fortem te virum præstas, recte feceris; si non, Græciam evertes. Nam summa belli nobis in navibus vertitur. (2) Tu vero mihi morem gere. Id ni feceris; nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Italiæ urbem, jam antiquitus nostram, quam a nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt : vos vero, talibus sociis privati, eorum quæ dixi reminiscimini.

LXIII. His a Themistocle dictis meliora edoctus Eurybiades est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desererent socios : qui si illos deseruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur suscepti sententiam, ut ibi manerent, ibique navali pugna decernerent.

LXIV. Hoc modo quum hi ad Salaminem verbis inter se essent velitati, postquam ita placuit Eurybiadi, ad committendum ibidem navale prælium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Æacidas socios invocare. (2) Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Ajacem et Telamonem advocarunt : et ad advehendum Æacum reliquosque Æacidas navem in Æginam miserunt.

LXV. Fuit per id tempus Dicæus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit : quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedæmonio in Thriasio campo, vidissetque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum; quumque miratus esset quibusnam ab hominibus excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem, quæ vox ei visa esset mysticus esse Iacchus. (2) Tum Demaratum, qui sacrorum Eleusiniolum esset ignarus, ex se quæsisse quid esset quod ita

ρητον, εἰρεσθαι τε αὐτὸν ὅτι τὸ φεγγόμενον εἶη τοῦτο. Αὐτὸς δὲ εἶπαι, « Δημάρητε, οὐκ ἔστι δίκως οὐ μέγα τι σίνος ἔσται τῇ βασιλείῳ στρατιῇ· τάς γὰρ ἀρίδῃλα ἐρήμου ἐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φεγγόμενον, ἀπ' Ἐλευσίνος ἰὼν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι συμμάχοισι. (3) Καὶ ἦν μὲν γε κατασχέλη ἐς τὴν Πελοπόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ ἐν τῇ ἡπειρῷ ἔσται, ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νέας τράπηται τὰς ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βασιλεὺς ἀποβαλέειν. (4) Τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πέντε ἕκτα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ αὐτῶν τε ὁ βουλόμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μύεσται· καὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ λαχάζουσι. » (5) Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον, « σίγα τε καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἰπῆς· ἦν γὰρ τοι ἐς βασιλείαν ἀνευεργῆται τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀποβαλέεις τὴν κεφαλὴν, καὶ σε οὕτε ἐγὼ δυνήσομαι ῥύσασθαι οὐτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. Ἀλλ' ἔξ' ἡσυχος, περὶ δὲ στρατιῆς τῇσδε θεοῖσι μελήσει. » (6) Τὸν μὲν δὴ ταῦτα παραινέειν, ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν φέρεσθαι ἐπὶ Σαλαμῖνος ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων· οὕτω δὲ αὐτοὺς μαθεῖν ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξει ἀπολέεσθαι μέλλοι. Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος ἔλεγε, Δημαρήτου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτόμενος.

LXVI. Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξει ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηχίνος θηησάμενον τὸ τῶμα τὸ Λακωνικὸν διέβησαν ἐς τὴν Ἰστιάνα, ἐπισχόντες ἡμέρας τρεῖς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἑτέρῃσι τρισὶ ἡμέρῃσι ἐγένοντο ἐν Φαλήρῃ. (2) Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσσονες ὄντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε ἡπειρον καὶ τῆσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα ἀπικοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας· (3) ἀντιθίσω γὰρ τοῖσι τε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῶν ἀπολομένοισι καὶ τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι τοῖσδε τοῖς τότε οὐκ ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε καὶ Δωριέας καὶ Λοκροὺς καὶ Βοιωτοὺς πανστρατιῇ ἐπομένους πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους καὶ Τηγίους τε καὶ τοὺς λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πόλιων τῶν ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. (4) Ὅσῳ γὰρ δὴ προέβαινε ἑσπτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω ἔθνεά οἱ εἶπετο.

LXVII. Ἐπεὶ οὖν ἀπίκατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάντες οὗτοι πλὴν Παρίων (Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθῳ ἐκαπαδόκεον τὸν πόλεμον καὶ ἀποθήσασται), οἱ δὲ λοιποὶ ὡς ἀπικοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νέας, ἐθέλων σφι συμμίζειν τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλωνόντων τὰς γνώμας. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετὰπεμπτοι οἱ τῶν ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίχαροι ἀπὸ τῶν νεῶν, καὶ ἴζοντο ὡς σφι βασιλεὺς ἐκάστω τιμὴν ἐδεδόκει, πρῶτος μὲν ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς, μετὰ δὲ ὁ Τύριος, ἐπὶ δὲ ὅλλοι. (3) Ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἴζοντο,

HERODOTUS.

sonaret, seque ei respondisse: « Demarate, haud aberit quin magna clades exercitum regis affligat. Quum enim deserta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem Atheniensibus eorumque sociis. (3) Quod quidem ostentum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi regi et pedestribus illius copiis erit: sin ad classem convertetur quae Salamine est, navalibus regis copiis exitium portenderit. (4) Agunt autem quinto quoque anno hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpinæ: et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Græcorum, his sacris initiatur; et hoc vocis sono, quem audis, in ejusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. » (5) Ad hæc Demaratum divisisse: « Silentium tene, neu alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad regem deferentur hæc tua verba, capite lues, nec aul ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile: quod autem ad exercitum hunc pertinet, id diis cura erit. » (6) Hoc sibi Demaratum ait præcepisse: tum vero ex pulvere illo et sonitu ortam esse nubem, quæ in sublime levata, versus Salaminem ad castra Græcorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri. Hæc Dicæus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

LXVI. Nauticus Xerxis exercitus, postquam ex Trachine, perspecta Laconica strage, in Histiam rursus trajecerat, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus Phalerum pervenit. (2) Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. (3) Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienenses, et Locros, et Bæotos; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Platæensibus, eum sequebantur; ad hæc utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reliquosque insularum incolas omnes, præter quinque illas civitates, quarum nomina supra commemoravi. (4) Nam quo magis intro in Græciam progrediebatur Persa, tanto plures eum populi sequebantur.

LXVII. Postquam igitur hi omnes Athenas pervenerant, Paris exceptis: nam Paris, pone manentes in Cythno, exitum belli exspectabant: reliqui vero ut in Phalerum pervenerunt, ibi tunc Xerxes ipse ad classem descendit, cum navium ducibus cupiens sermones conferre, sententiasque eorum explorare. (2) Eo igitur profectus quum concilio præsideret, aderant convocati populorum regi subsectorum tyranni, et ordinum in classe præfecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex tribuerat: primus quidem, Sidonius rex; post hunc Tyrius; tum reliqui. (3) Qui ut ordine deinceps consederant, Mardonium Xerxes misit, qui tenta-

πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον εἰρώτα, ἀποπειρώμενος ἑκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιεόιτο.

LXVIII. Ἐπεὶ δὲ περιῶν εἰρώτα ὁ Μαρδόνιος ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατὰ τὸ αὐτὸ γνώμην ἐξεφέροντο, κελεύοντες ναυμαχίην ποιεέσθαι, Ἀρτεμισίῃ δὲ τὰδε ἔρη, (1.) « εἰπέ μοι πρὸς βασιλέα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τὰδε λέγω. (2.) Οὔτε κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίῃσι τῇσι πρὸς Εὐβοίῃ οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν ἔοῦσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστι ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγχάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. (3.) Καὶ τοι τὰδε λέγω, φρίδες τῶν νεῶν μηδὲ ναυμαχίην ποιεέσθαι· οἱ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν κρέσσονες τοσοῦτό εἰσι κατὰ θάλασσαν ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. Τί δὲ εἰς πᾶσι τοῖς ναυμαχίῃσι ἀνακινουμέναι; οὐκ ἔχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, τῶν περ ἐνέκεν ὠρμήθης στρατεύεσθαι, ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; (4.) ἐμποδὼν δέ τοι ἴσταται οὐδεὶς· οἱ δὲ τοι ἀντέστησαν, ἀπῆλλαξαι οὕτω ὡς ἐκείνους ἔπρεπε. (II.) Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀποθῆσθαι τὰ τῶν ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. (5.) Ἦν μὲν μὴ ἐπειγῆς ναυμαχίην ποιεῦμενος, ἀλλὰ τὰς νέας αὐτοῦ ἔχῃς πρὸς γῆ μένων ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πελοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέων ἐληλυθας. (6.) Οὐ γὰρ οἱοί τε πολλὸν χρόνον εἰσὶ τοι ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασκεδᾶς, κατὰ πόλιν δὲ ἑκάστοι φεύζονται. Οὔτε γὰρ σίτος πάρα σφίσι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, οὔτε αὐτοὺς οἰκὸς, ἣν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον ἐλαύνῃς τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμεῖεν τοὺς ἐκείθεν αὐτῶν ἦκοντας, οὐδέ σφι μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηνέων ναυμαχεῖν. (III.) Ἦν δὲ αὐτίκα ἐπειγῆς ναυμαχεῖσαι, δειμαίνω μὴ ὁ ναυτικὸς στρατὸς κακωθεὶς τὸν πεζὸν προσδολήσῃται. (7.) Πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τότε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὡς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων κακοὶ δοῦλοι φιλέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι χρηστοί. (8.) Σοὶ δὲ ἔονται ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων κακοὶ δοῦλοι εἰσὶ, οἱ ἐν συμμαχῶν λόγῳ λέγονται εἶναι ἔόντες Αἰγύπτιοι τε καὶ Κύπριοι καὶ Κίλικες καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὀφελὸς ἐστὶ οὐδέν. »

LXIX. Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο τοὺς λόγους ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλέος, ὅτι οὐκ ἔῃ ναυμαχίην ποιεέσθαι, οἱ δὲ ἀγαξιμένοι τε καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοισι τετιμημένης διὰ πάντων τῶν συμμαχῶν, ἐτέρποντο τῇ ἀνακρίσει ὡς ἀπολεομένης αὐτῆς. (2.) Ἐπεὶ δὲ ἀνηνέχθησαν αἱ γνώμαι ἐς Ξέρξea, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης, καὶ νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαῖν εἶναι τότε πολλῶ μᾶλλον αἶνεε. Ὅμως δὲ τοῖσι πλείοσι πείθεσθαι ἐκέλευε, τὰδε καταδῶς, πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐθελόκακέιν ὡς οὐ παρόντος αὐτοῦ, τότε δὲ αὐτὸς παρεσκευάστον ἡσασθαι ναυμαχεόντας.

LXX. Ἐπεὶ δὲ παρηγγέλλον ἀναπλώειν, ἀνῆγον τὰς νέας ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ παρεκρίθησαν διατα-

ret singulos interrogaretque, an faciendum esse navale praelium censerent.

LXVIII. Quos ubi Mardonius, initio facto ab Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, faciendum esse praelium navale; una Artemisia hæc verba fecit : (1.) « Dic tu regi, Mardonie, me hæc dicere. (2.) Equidem, quæ in pugnis ad Eubœam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quæ tuis rebus maxime conferre censeo. (3.) Atqui hoc dico : parce navibus, neu praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? annon Athenas tenes, quarum causa hanc suscepisti expeditionem? annon reliquam quoque Græciam tenes? (4.) neque quisquam tibi resistit : nam, qui adhuc restiterunt, hi ita abs te accepti sunt ut commercuere. (II.) Quem vero exitum habituras esse putem res adversariorum, dicam. (5.) Si tu non properaveris navalem facere pugnam, sed hic manens ad terram adplicueris naves, aut si in Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Domine, succedent ea quorum causa huc venisti. (6.) Neque enim diu tibi resistere poterunt Græci, sed disperges eos, et in suas quique civitates profugient. Nec enim comineatus illis, ut ego audio, in hac insula paratus adest : nec verosimile est, si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa regione venerunt; nec illis curæ erit pro Atheniensibus discrimen navalis praelii adire. (III.) Sin protinus praelium facere matruveris, vereor ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quoque calamitatem sit adlaturus. (7.) Ad hæc, rex, hoc etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse malos, malis vero honos. (8.) Atqui tibi, viro omnium optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum numero dicuntur esse, nempe Ægyptii, et Cyprii, et Cilices, et Pamphyli, inutilis prorsus homines. »

LXIX. Hæc ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque reginæ favebant, dolebant eam ista locutam, verentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod illum vetuisset navalem pugnam facere : qui vero invidabant ei maleque cupiebant, ut quæ præ reliquis omnibus sociis in honore esset apud regem, iudicio illius delectabantur, quippe exitium ei adlaturus. (2.) At ut ad Xerxem relatæ sunt sententiæ, admodum gavisus est illius sententia : et, quum jam antea eximiam esse mulierem iudicasset, nunc etiam magis eam laudavit. Attamen hac in re pluribus, ait, esse parendum; ratus ad Eubœam sponte suos rem male gessisse, quoniam ipse abfuisse : nunc autem constituerat ipse spectare pugnañtes.

LXX. Postquam enavigandi signum datum est, eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium explicuerunt

γθέντες κατ' ἡσυχίην· τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ
 ἡμέρη ναυμαχίην ποιήσασθαι· νῦν γὰρ ἐπαγέμετο· οἱ
 δὲ παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. (2) Τοὺς δὲ
 Ἕλληνας εἶχε δέος τε καὶ ἀρρωδίη, οὐκ ἥιστα δὲ
 5 τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. Ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν
 ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι ὑπὲρ γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυ-
 μαχεῖν μέλλοιεν, νικηθέντες τε ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέν-
 τες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν ἐσωτῶν ἀφύλακτον.

LXXI. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ τὴν παρεού-
 10 σαν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι τὰ
 δυνατόν πάντα ἐμεμυχάνητο δῆκος κατ' ἥπειρον μὴ
 εἰςβάλλοιεν οἱ βάρβαροι. (2) Ὡς γὰρ ἐπιόντο τάχιστα
 Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλῃσι
 τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολιῶν ἐς τὸν
 15 Ἰσθμὸν ἔζοντο, καὶ σφι ἐπὶν στρατηγὸς Κλεόμβροτος
 ὁ Ἀναξανδρίδew, Λεωνίδew δὲ ἀδελφεός. (3) Ἰζόμενοι
 δὲ ἐν τῷ Ἰσθμῷ καὶ συγγώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδόν,
 μετὰ τοῦτο ὥς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον
 διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος. Ἄτε δὲ ἐουσίων μυριάδων
 20 πολλέων καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο τὸ
 ἔργον· καὶ γὰρ λίθοι καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ φορμοὶ
 ψάμμου πλήρεις ἐσπορέοντο, καὶ ἐλίυσον οὐδένα χρό-
 νον οἱ βοθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς οὔτε
 ἡμέρης.

LXXII. Οἱ δὲ βοθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν πανδοχμεῖ
 οἷδε ἔσαν Ἕλληνων, Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀρκάδες
 πάντες καὶ Ἡλεῖοι καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνιοὶ καὶ
 Ἐπιδαύριοι καὶ Φλιάσιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Ἑρμιον-
 25 νεες. (2) Οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βοθήσαντες καὶ ὑπεραρ-
 ρωδέοντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσῃ· τοῖσι δὲ ἄλλοισι
 Πελοποννήσιοισι ἐμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρ-
 νεια παροικώκεε ἤδη.

LXXIII. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἑπτὰ·
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα ἔοντα κατὰ χώραν
 35 ἱζρύται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον, Ἀρκάδες τε καὶ
 Κυνοῦριοι· ἐν δὲ ἔθνος τὸ Ἀχαιῶν ἐκ μὲν Πελοποννή-
 σου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μέντοι τῆς ἐσωτῶν, οἰκέει δὲ
 τὴν ἄλλοτρίην. (2) Τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἑπτὰ τέσ-
 σερα ἐπηλυδὰ ἐστι, Δωριεῖς τε καὶ Αἰτωλοὶ καὶ Δρύο-
 40 πες καὶ Ἀῆμιοι. (3) Δωριέων μὲν πολλὰ τε καὶ
 δόκιμοι πόλεις, Αἰτωλῶν δὲ Ἥλις μούνη, Δρυόπων δὲ
 Ἑρμιόνη τε καὶ Ἀσίνη ἡ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακω-
 νικῇ, Αἰγινίων δὲ Παρωρεῖται πάντες. (4) Οἱ δὲ Κυ-
 νοῦριοι αὐτόχθονες ἔόντες δοκέουσι μόνον εἶναι Ἴωνες,
 45 ἐκδεδωρμένους δὲ ὑπὸ τῇ Ἀργεῖαν ἀρχόμενοι καὶ τοῦ
 χρόνου, ἔόντες Ὀρνεῖται καὶ περίοικοι. (5) Τούτων
 ὦν τῶν ἑπτὰ ἐθνέων αἱ λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κα-
 τέλεια, ἐκ τοῦ μέσου ἐκατέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι
 εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι ἐμῆδιζον.

LXXIV. Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοιοῦτω πόνῳ
 συνέστασαν, ἅτε περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες
 καὶ τῇσι νηυσὶ οὐκ ἐπιζήοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν
 Σαλαμῖνι δῆκος ταῦτα πυνθανόμενοι ἀρρώδεον, οὐκ οὔτω
 περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες ὥς περὶ τῇ Πελοπον-

aciem. At tunc quidem non sufficit dies, ut committeretur
 praelium: nox enim supervenit; et illi in posterum diem
 sese comparabant. (2) Græcos vero metus iucessit et tre-
 pidatio, præsertim vero Peloponnesios:angebantur quippe,
 quod ad Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-
 sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula interclusi
 obsiderentur, sua terra sine præsidio relicta.

LXXI. Sub eadem noctem pedestris barbarorum exer-
 citus adversus Peloponnesum profectus est; quamquam
 quæcumque excogitari potuerunt effecta erant, ne a conti-
 nente in Peloponnesum irrumpere barbari possent. (2)
 Simulatque enim cognoverant Peloponnesii obiisse Leoni-
 dam cum suis ad Thermopylas, concursu ex oppidis facto
 Isthmum occuparunt, et præerat eis ibi Cleombrotus, Ana-
 xandridæ filius, frater Leonidæ. (3) Ad Isthmum igitur
 consistentes, primum Scironidem viam obstruxerunt, dein-
 de de communi consilio murum per Isthmum instituerunt
 ducere. Quumque multæ essent hominum myriades, quo-
 rum quisque manum operi admovit, perficiebatur opus.
 Nam et lapides et lateres et ligna et corbes sabulo repletæ
 congerebantur; et sociata opera opus facientes, nullo tem-
 poris momento, nec noctu, nec interdiu, cessabant.

LXXII. Qui vero ad muniendum Isthmum operam suam
 consociarunt Græci, hi fuere: Lacedæmonii et Arcades
 omnes, et Elei, et Corinthii, et Sicyonii, et Epidaurii, et
 Philasii, et Træzenii, et Hermionenses. (2) Hi sunt qui
 periclitanti Græciæ vehementer metuentes succurrerunt:
 reliquis Peloponnesiis nulli curæ ea res fuit. Olympiorum
 autem et Carneorum jam præterierant solemnia.

LXXIII. Peloponnesum septem incolunt populi. Æorum
 duo sunt indigenæ; eandem nunc, quam antiquitus, regio-
 nem habitantes, Arcades, et Cynurii: unus populus, A-
 chæicus, Peloponneso quidem non egressus est, sed suam
 regionem cum alia mutavit. (2) Reliqui quattuor ex illis
 septem populis, advenæ sunt: Dorienses, Ætoli, Dryopes,
 et Lemnii. (3) Et Doriensium quidem multæ sunt et illu-
 stres civitates: Ætolorum vero sola Elis: Dryopum, Her-
 mione et Asine prope Cardamylen Laconicam: Lemniorum
 vero, Paroreatæ omnes. (4) Cynurii, indigenæ quum
 sint, soli feruntur Iones esse; sed in Dorienses mutati sunt,
 partim quod sub imperio fuerunt Argivorum, partim tem-
 poris progressu: sunt autem Orneatæ et horum finitimi. (5)
 Istorum septem populorum reliquæ civitates, præter eas
 quas nominavi, neutrarum erant partium: si autem libere
 loqui licet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

LXXIV. Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi labore
 conflictabantur, quippe de summa rerum jam periclitantes,
 nec sperantes mari præclare admodum gestum iri rem. Et
 illi ad Salaminem, quamquam quæ ad Isthmum ageban-
 tur cognoverunt, trepidabant, non tam sibi metuentes,

νήσω. (2) Τέως μὲν δὲ αὐτῶν ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστάς
σιγῇ λόγον ἔποιετο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδην
ἀβουλίην· τέλος δὲ ἐξεργάη ἐς τὸ μέσον. (3) Σύλλο-
γός τε δὲ ἐγένετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτῶν,
οἱ μὲν ὡς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεῶν εἴη ἀποπλῶναι καὶ
περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν, μὲν δὲ πρὸς χύρως δοριαλώτου
μένοντας μάχεσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Αἰγινῆται καὶ
Μεγαρές αὐτοῦ μένοντας ἀμύνασθαι.

LXXV. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς ὡς ἐσσοῦτο τῇ
10 γνώμῃ ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ
τοῦ συνεδρίου, ἐξελθὼν δὲ πέμπει ἐς τὸ στρατόπεδον
τὸ Μήδων ἀνδρὰ πλοῖον, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν χρεῶν,
τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σικίννος, οἰκέτης δὲ καὶ παιδαγωγός
ἦν τῶν Θεμιστοκλέως παίδων· (2) τὸν δὲ ὕστερον τού-
15 των τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπίεα τε ἐποίησε,
ὡς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπίεες πολίτας, καὶ χρήμασι
ὄλιον. Ὅς τότε πλοῖον ἀπικόμενος ἔλεγε πρὸς τοὺς
στρατηγούς τῶν βαρβάρων τάδε, (3) « ἐπεμὲν με στρα-
τηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβρη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (τυγ-
20 γάνει γὰρ φρονέον τὰ βασιλείας καὶ βουλόμενος μᾶλλον
τὰ ὑμέτερα κατὰπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων
πρήγματα) φράσσοντα οἷοι οἱ Ἕλληνες δρησιμὸν βου-
λεύονται καταρροδηκότες, καὶ νῦν παρέχει κάλλιστον
ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι, ἣν μὴ περιόητε
25 διαδράντας αὐτούς. (4) Οὔτε γὰρ ἀλλήλοισι δυσφρο-
νέουσι οὔτ' ἐτι ἀντιστήσονται ὑμῖν, πρὸς ἐνωτούς τε
σφῆας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερα φρονέοντας
καὶ τοὺς μὴ. » Ὅ μὲν ταῦτά σφι σημήνας ἐκποδῶν
ἀπηλλάσσεται.

30 LXXVI. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ ἐγένετο τὰ ἀγγελθέντα,
τοῦτο μὲν ἐς τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλα-
μῖνός τε κειμένην καὶ τῆς ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περ-
σέων ἀπεβίβασαν, τοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύ-
κτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ' ἐσπέρας κέρας κυκλούμενοι πρὸς
35 τὴν Σαλαμῖνα, ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν
Κυνόσουραν τεταγμένοι, κατεῖχόν τε μέχρ' οἱ Μουνυχίης
πάντα τὸν πορθμὸν τῇσι νησί. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν
ἀνῆγον τὰς νέας, ἵνα οἱ τοῖσι Ἕλλησι μὴδὲ φυγῇεν
ἐξῆ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δοῖεν τίσιν
40 τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. (3) Ἐς δὲ τὴν νη-
σίδα τὴν Ψυττάλειαν καλυμένην ἀπεβίβασαν τῶν Περ-
σέων τῶνδε εἵνεκεν, ὡς ἐπεὰν γένηται ναυμαχίη, ἐν-
θαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν
ναυηγίων (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμαχίης τῆς μελλούσης
45 ἔσεσθαι ἐκέετο ἡ νῆσος), ἵνα τοὺς μὲν περιποιέωσι, τοὺς
δὲ διαφθείρωσι. (4) Ἐποίησαν δὲ σιγῇ ταῦτα, ὡς μὴ
πυνθανοῖντο οἱ ἐναντίοι. Οἱ μὲν δὲ ταῦτα τῆς νυκτὸς
οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες παρατρέοντο.

LXXVII. Χρησιμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ
100 εἰσὶ ἀληθεῖς, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας περὶ-
σθαι καταβάλλειν, ἐς τοιαύδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν
νησὶ γεφυρώσῃ καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
ἀπὸ τοῦ μαινομένη λιπαρὰς πέρασιντες Ἀθήνας,

quam Peloponneso. (2) Et aliquantisper quidem vir
viro adstans tacite inter se sermones conferebant, impru-
dens mirans Eurybiadis consilium : ad extremum vero in
publicum res erupit ; (3) et coit concilium, multaque verba
eisdem de rebus jactabantur ; dicentibus aliis, necessario
ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnand-
um, nec ad regionem ab hoste captam manendum, et pro
illa dimicandum ; Atheniensibus vero et Aeginetis et Mega-
rensibus contententibus, eo loci manendum et cum hoste
conflegendum.

LXXV. Ibi tunc Themistocles, quum vinceret sententia
Peloponnesiorum, clanculum concilio egressus, homi-
nem navigio in castra misit Medorum, edoctum quod di-
cere oporteret. Nomen homini Sicinnus fuit : erat autem
servus et filiorum pædagogus Themistoclis ; (2) quem post
has res gestas Themistocles, quo tempore Thespienses no-
vos cooptarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis onera-
vit. Is ubi navigio illuc pervenit, apud duces barbarorum
hæc verba fecit : (3) « Misit me dux Atheniensium clam re-
liquis Græcis ; favet enim ille regis partibus, cupitque ut res
vestræ rebus Græcorum sint superiores ; misit me autem
qui vobis nunciarem, fugam meditari Græcos, metu per-
cursos. Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe præclarissimam, si non commiseritis ut illi fuga di-
labantur. (4) Nam nec inter se sunt concordēs, nec am-
plius vobis resistent ; sed adversus se invicem pugnantes
videbitis hos qui vobiscum sentiunt et eos qui contra. » Et
hic quidem, his dictis, e vestigio discessit.

LXXVI. Illi vero, fidem nuncio adhibentes, primum
in Psyttaleam, parvam insulam inter Salaminem et conti-
nentem sitam, magnum numerum Persarum exposuerunt :
deinde, sub mediam noctem evecli sunt Salaminem versus
ad intercludendum qui cornu occidentem spectans tenebant ;
simulque, qui ad Ceon et Cynosuram erant locati, evecli
sunt, et universum fretum usque ad Munychiam occupa-
runt. (2) Evecli autem his navibus sunt eo consilio, quo
fuga elabi non possent Græci, sed ad Salaminem circumventi
punas darent præliorum ad Artemisium factorum. (3) In
exiguam vero illam insulam, cui Psyttalea nomen, idoneum
Persarum numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
prælio facto navali et homines et naufragia huc maxime de-
latum iri videbantur (sita enim insula erat in freto ubi pu-
gna erat facienda), ibi suos servarent, hostes vero interfici-
cerent. (4) Silentio autem hæc omnia fecerunt, ne animad-
verterent adversarii : et per totam noctem, nulla quiete
sumpta, in hoc apparatus fuere occupati.

LXXVII. In has res tales equidem intuens, negare non
possum vera esse oracula huc spectantia ; nec rejicere co-
nabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianæ litus aureo-ense-instructæ
navibus velut ponte straverint et mari-cinctam Cynosu-
insana spe vastatis splendidis Athenis ; [ram,

διὰ Δίκη σθέσει κρατερὸν Κόρον, Ὑβριος υἱόν,
δεινὸν μαιμῶντα, δοκεῦντ' ἀνὰ πάντα πιθεσθαι.
Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρτι
πόντον ροινίζει. Τότε' ἐλευθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ
εὐρύσπα Κρονίδης ἐπάγει καὶ πότινι Νίκη.

(2) Ἐς τοιαῦτα μὲν καὶ οὕτω ἐναργεῶς λέγοντι Βάκιδι
ἀντιλογίης χρησμῶν περὶ οὗτε αὐτὸς λέγειν τολμῶ
οὕτε παρ' ἄλλων ἐνδέομαι.

LXXVIII. Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο
ὥθισμός λόγων πολλός. Ἦδεσαν δὲ οὐκῶ δεῖ σφείας
περιεκυκλόντο τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι, ἀλλ' ὥσπερ
τῆς ἡμέρης ὥρεον αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκειον κατὰ
χώρην εἶναι.

LXXIX. Συνεστῆκώτων δὲ τῶν στρατηγῶν ἐξ Αἰ-
γίνης διέβη Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος
μὲν, ἐξωστραχισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενό-
μικα, πυθνανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἄριστον ἄνδρα
γενέσθαι ἐν Ἀθῆνῃσι καὶ δικαιοτάτον. (2) Οὗτος ὠνὴρ
στάς ἐπὶ τὸ συνέδριον ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλέα, ὄντα
μὲν ἐνωτῷ οὐ φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ με-
γάθεος τῶν παρεόντων κακῶν λήθην ἐκείνων ποιεύμε-
νος ἐξεκαλέετο, θέλων αὐτῷ συμμῆσαι. (3) Προακηχόες
δὲ οἱ σπεύδουσιν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νέας
πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ὡς δὲ ἐξηλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔ-
λεγε Ἀριστείδης τάδε, « ἡμέας στασιάζειν χρεὼν ἐστὶ
ἐν τε τῷ ἄλλῳ καιρῷ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε περὶ τοῦ ὀκ-
τέρος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. (4)
Λέγω δὲ τοι ὅτι ἴσον ἐστὶ πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν
περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. Ἐγὼ
γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος ὅτι νῦν οὐδ' ἦν ἐθέ-
λωσι Κορίνθιοι τε καὶ αὐτοὶ Εὐρυβιάδης οἰοί τε ἔσονται
ἐκπλώσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ.
Ἄλλ' ἐσελθὼν σφὶ ταῦτα σήμηνον. »

LXXX. Ὁ δ' ἀμείβετο τοιοῦδε, « κάρτα τε χρηστὰ
διακελεύσαι καὶ εὐ' ἡγγεῖλας· τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέ-
σθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος ἤκει. Ἴσθι γὰρ ἐξ
ἐμέο τὰ ποιούμενα ὑπὸ Μήδων· ἔδες γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόν-
τες ἤθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκον-
τας παραστήσασθαι. (2) Σὺ δὲ ἐπεὶ περ ἤκεις χρηστὰ
ἀπαγγέλλων, αὐτὸς σφὶ ἄγγειλον. Ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ
λέγω, δόξω πλάσας λέγειν καὶ οὐ πείσω ὥς οὐ ποιεύν-
των τῶν βαρβάρων ταῦτα. Ἀλλὰ σφὶ σήμηνον αὐτοὺς
παραλθὼν ὥς ἔρει. Ἐπεὶ δὲ σήμηνος, ἦν μὲν πεί-
θονται, ταῦτα δὲ τὰ κάλλιστα, ἦν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ
γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται· οὐ γὰρ ἐτι διαδρήσονται,
εἰ περ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὥς σὺ λέγεις. »

LXXXI. Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φά-
μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἤκειν καὶ μόγις ἐκπλώσαι λαθὼν
τοὺς ἐποριζόμενους· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον
τοῖς Ἕλλησιν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω παραρτέε-
σθαι τε συνεβούλευε ὥς ἀλεξοσμένους. Καὶ ὁ μὲν
ταῦτα εἰπας μετεστήκει, τῶν δὲ αὖτις ἐγένετο λόγων
ἀμφισβασίη· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπεί-
θοντο τὰ ἐξαγγελθέντα.

LXXXII. Ἀπιστεόντων δὲ τούτων ἦκε τοιοῦτον ἄν-

tum diva Vindicta exstinguet minacem Salletatem, Con-
[tumeliae filium,
dire furentem, omnia conantem ad se trahere,
Æs enim æri miscelbitur, et sanguine Mavors
pontum rubefaciet. Tunc libentis diem Græciæ
reddet late-cernens Saturnius et alma Victoria.

(2) Ad hæc talia, et adversus ita clare loquentem Bacidem,
nec ego contradicendi oraculis causssa quidquam dicere au-
deo, nec ab aliis dictum admitto.

LXXVIII. Jam inter duces ad Salaminem gravis exsisto-
bat sermonum contentio. Necdum vero illi noverant, un-
dique inclusos se esse a barbaris; sed, ut illos interdiu
locatos viderant, ita eodem in loco mansisse eos putabant.

LXXIX. Dum inter se altercantur duces; interim ex Æ-
gina trajecerat Aristides, Lysimachi filius, civis quidem
Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo, quem ego,
ut ejus mores accepi, optimum Athenis virum justissi-
mumque fuisse judico. (2) Hic vir, stans ad introitum con-
cillii, evocari ad se jussit Themistoclem, qui non ei amicus,
sed quam maxime inimicus erat; verum ob præsentium
gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari il-
lum jussit, colloqui cum eo cupiens: (3) antea audiverat
autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur
classis. Postquam egressus est Themistocles, his verbis
eum Aristides adloquitur: « Debemus nos et alias et nimirum
nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum
majora commoda patriæ sit adlaturus. (4) Dico vero tibi,
perinde esse, multa an pauca verba facias ad Peloponnesios
classem hinc abducere cupientes. Ego enim ocularis te-
stis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem
esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim
circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis
nuncia. »

LXXX. Sicille; cui Themistocles respondit: « Et recte
sime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam,
quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis ocula-
ris nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos:
quandoquidem enim sponte noluerunt Græci prælio decer-
nere, necesse fuit ut inviti cogerentur. (2) At tu, quoniam
huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam
si ego hæc dixerō, videbor illis ficta loqui, neque eis per-
suadebo factum hoc esse a barbaris. Sed tu eos adi; et
ipse illis, ut res habet, indica. Quod ubi tu indicaveris,
si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin
dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim
non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus
ab hostibus. »

LXXXI. Igitur in concilium ingressus Aristides rem nun-
ciat, dicens, se ex Ægina venire, et per hostium naves in
statione locatas ægre pervasisse latentem; nam universam
Græcorum classem a Persarum navibus esse circumventam:
quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese
comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus
orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus
fidem nuncio non adhibuerunt.

LXXXII. Dum hi ita increduli sunt, advenit tiremis

δρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἤρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένεος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον κατελοῦσι. (2)

⁹ Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολήσασῃ ἐς Σαλαμίνα καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον τῇ Ἀλημνίῃ ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς τὰς ὀγδώκοντα καὶ τριηκοσίας νέας· δύο γὰρ δὴ νεῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριθμὸν.

¹⁰ LXXXIII. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχῆσόντες. Ἡὼς τε δὴ διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὐ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλῆς, τὰ δὲ ἔπεα ἦν πάντα κρῖσσω

¹¹ τοῖσι ἔσσοσι ἀντιτιθέμενα. (2) Ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσει καὶ καταστάσι ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ τούτων τὰ κρῖσσω αἰρέεσθαι, καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσθλίνειν ἐκέλευε ἐς τὰς νέας. (3) Καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέθανον, καὶ ἦκε ἡ ἀπ' Αἰγίνης τριήρης, ἥ κατὰ τοὺς

²⁰ Αἰακίδας ἀπεδήμησε. Ἐνθαῦτα ἀνήγον τὰς νέας ἀπάσας οἱ Ἕλληνες.

LXXXIV. Ἀναγομῆνοισι δὲ σφι αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι Ἕλληνες [ἐπὶ] πρύμνην ἀνεκρούοντο καὶ ὠκελλον τὰς νέας, Ἀμεινίης δὲ Παλ-

²⁵ ληνεύς ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἐξαναρχεῖς νηὶ ἐμβάλλει. (2) Συμπλακείσας δὲ τῆς νεὸς καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίῃ βοηθέντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι τῆς ναυμαχίης τὴν ἀρχὴν, Αἰγινῆται δὲ τὴν κατὰ τοὺς Αἰακίδας ἀπο-

³⁰ δημήσασαν ἐς Αἶγινα, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξασαν. (3) Ἔγεται δὲ καὶ τὰδε, ὡς φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη, φανείσαν δὲ διακελεύσασθαι ὥστε καὶ ἅπαν ἀκοῦσαι τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον, ὄνειδίσασαν πρότερον τάδε, « ὦ δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνα-

³⁵ κρούεσθε; »

LXXXV. Κατὰ μὲν δὴ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες (οὗτοι γὰρ εἶχον τὸ πρὸς Ἑλευσίνος τε καὶ ἐσπέρης κέρας), κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους Ἴωνες· οὗτοι δὲ εἶχον τὸ πρὸς τὴν ἡῶν τε καὶ τὸν Πειραιέα. Ἦθελον

⁴⁰ χάκεον μέντοι αὐτῶν κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς ὀλίγοι, οἱ δὲ πλεῖνες οὐ. (2) Ἐγὼ μὲν νυν συγχῶν οὐνόματα τριηράρχων καταλέξαι τῶν νέας Ἑλληνίδας ἐλόντων, χρῆσθαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν πλὴν Θεομήστορος τε τοῦ Ἀνδρόδάμαντος καὶ Φυλάκου τοῦ

⁴⁵ Ἰστιάου, Σαμίων ἀμφοτέρων. (3) Τοῦδε δὲ ἐνέκεν μέμνημαι τούτων μούνων, ὅτι Θεομήστωρ μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε καταστησάντων τῶν

Περσέων, Φυλάκος δὲ εὐεργέτης βασιλεὺς ἀνεγάρφη καὶ χώρα οἱ ἐδωρήθη πολλή. Οἱ δ' εὐεργέται βασι-

⁵⁰ λῆος ὀροσάγγαι καλεῦνται Περσιεῖς. Περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶγε.

LXXXVI. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νεῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκερατίζετο, αἱ μὲν ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ ὑπ' Αἰγινητέων. Ἄτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων

transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panætius, Sosimenis filius; quæ omnem veritatem attulit. Quod quidem ob factum Delphis in tripode nomen Teniorum inscriptum est in eorum populorum nominibus qui Barbarum debellarunt. (2) Hac igitur navi, quæ ad Salaminem ab hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quæ antea ad Artemisium transfugerat, completus est numerus navium, quibus usi sunt Græci, ut trecentæ et octoginta confierent; ad quem explendum numerum duæ naves prius defuerant.

LXXXIII. Postquam Teniorum verba fidem fecere Græcis, tum denum ad navalem pugnam sese hi compararunt, et prima luce certum coegerunt propugnatorum. Ibi tunc præ cæteris ducibus Themistocles bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in eo vertebatur oratio, ut meliora quæque pejoribus opponeret, (2) hortareturque, ut, quæcumque in hominis naturam et conditionem caderent, ex his eligerent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscendere naves suos jussit. (3) Qui dum conscendunt, adfuit ex Ægina triremis quæ ad deducendos Æcidas missa erat : tum deinde navibus omnibus evecti sunt Græci.

LXXXIV. Quos in altum evectos tanto protinus impetu aggressi sunt barbari, ut cæteri Græci omnes in puppim remigarent, et terræ admoverent naves. Unus Aminias, Atheniensis civis, Pallenensis, Iofædis evectus, navem hostilem rostro petiit. (2) Cujus navis quum alteri implicita hæreret, nec inde divelli posset; ita demum cæteri, auxilio venientes Aminiae, prælium commiserunt. Id quidem fuisse navalis pugnae initium memorant Athenienses : Æginetæ vero, illam navem, aiunt, pugnae initium fecisse, quæ Æginam ad advehendos Æcidas fuerat missa. (3) Narratur hoc etiam, adparuisse Græcis speciem mulieris, quæ illos, ita ut universus exaudiret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit, increpalos prius his verbis, « Miseri! quousque in puppim remigabitis. »

LXXXV. Contra Athenienses locati Phœnices erant; hi enim cornu obtinebant Eleusinem et occidentem spectans : contra Lacedæmonios vero Iones, qui in altero cornu versus orientem et Piræum erant. Et horum quidem pauci, ut monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt; major pars vero strenue pugnabat. (2) Possem sane multorum nomina trierarchorum edere, qui Græcas naves ceperunt : nec vero eos memorabo, nisi Theomestorem Androdamantis filium, et Phylacum Histieæ, Samium utrumque. (3) Horum autem solorum ea causa facio mentionem, quod Theomestor ob hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est constitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tractus eidem donatus. Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti. Ac de his quidem ita res habet.

LXXXVI. Major vero numerus hostilium navium in hac ad Salaminem pugna periit; aliæ ab Atheniensibus corruptæ, aliæ ab Æginetis. Nam quum Græci ordine et justa

σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι οὔτε σὺν νόμῳ ποιούντων οὐδὲν, ἐμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι οἷον περ ἀπέβη. (2) Καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῷ ἀμείνονες αὐτοὶ ἐσωτῶν ἢ πρὸς Εὐβοίῃ, πᾶς τις προθυμούμενος καὶ δειμαίνων Ξέρξεα, ἐδόκεε τε ἕκαστος ἐσωτῶν θηήσεσθαι βασιλέα.

LXXXVII. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔχω μετεξετέρους εἶπαι ἀτρεκέως ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τὰδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μάλλον ἔτι παρὰ βασιλεῖ. (2) Ἐπειδὴ γὰρ ἐς θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλείος πράγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς· καὶ ἡ οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν, ἐμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νέες φίλαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγχανε εὐῶσα, ἐδόξε οἱ τοῦδε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεκε ποιήσασθαι· διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλήϊον ἀνδρῶν τε Καλυδνέων καὶ αὐτοῦ ἐπιπλώοντος τοῦ Καλυδνέων βασιλέος Δαμασιθύμου. (3) Εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνεε ἔτι περὶ Ἑλλήσποντον ἰόντων, οὐ μὲν τοι ἔγωγε ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ συνεκύρησε ἡ τῶν Καλυδνέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηὺς. Ὡς δὲ ἐνέβηκε τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρησαμένη διπλόα ἐσωτῆν ἀγαθὰ ἐργάσατο. (4) Ὅτι γὰρ τῆς Ἀττικῆς νεὸς τριήραρχος ὥς εἶδε μὴν ἐμβάλλουσαν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νέα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι ἢ αὐτομολεῖν ἐκ τῶν βαρβάρων καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

LXXXVIII. Τοῦτο μὲν τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γενέσθαι διαφυγεῖν τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι, τοῦτο δὲ συνέβη ὥστε κακὸν ἐργασαμένην ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκίμησαι παρὰ Ξέρξῃ. (2) Λέγεται γὰρ βασιλέα θεούμενον μαθεῖν τὴν νέα ἐμβαλοῦσαν, καὶ δὴ τίνα εἶπαι τῶν παρεόντων, « δέσποτα, ὅρξῃ Ἀρτεμισίην, ὥς εὖ ἀγωνίζεται καὶ νέα τῶν πολεμίων κατέδυσε; » (3) καὶ τὸν ἐπείρεσθαι εἰ ἀληθὲς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον, καὶ τοὺς φάναι, σαφῶς τὸ ἐπίστημον τῆς νεὸς ἐπισταμένους· τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἠπιστάτω εἶναι πολεμῆν. (4) Τὰ τε γὰρ ἄλλα, ὥς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυδικῆς νεὸς μηδὲνα ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. (5) Ξέρξεα δὲ εἶπαι λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα, « οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες. » Ταῦτα μὲν Ξέρξεα φασὶ εἶπαι.

LXXXIX. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξῳ δὲ ὡν ἀδελφὸς, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ οὐνομαστοὶ Περσῶν καὶ Μηδῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλήνων ἄτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νέες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμίνα διέκον. (2) Τῶν δὲ βαρβάρων οἱ

acie pugnarent, barbari vero necdum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: (2) quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboram, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim se spectatum iri a rege existimabat.

LXXXVII. Jam, quod ad alios attinet, quo pacto singuli nonnulli barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi adprobiata est. (2) Postquam magno tumultu res regis misceri cœperant, per id tempus navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociarum naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem impiegit, qua Calyudenses viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasithymo. (3) Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu tunc maxime Calyndensium illa navis ei fuerit objecta. Ut vero in illam impiegit, eamque depressit, singulari felicitate usa, duplex inde commodum retulit. (4) Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in navem hominum barbarorum fecere impetum, ratus Artemisiae navem aut esse Graecanicam, aut a barbaris ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissa illa, alias barbarorum naves petiit.

LXXXVIII. Itaque hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum damno adfecisset Xerxem, ob id ipsum factum maxime ab eodem laudaretur. (2) Aiunt enim, quum pugnam rex spectaret, animadvertisse eum hanc navem in alteram impingentem: quumque adstantium aliquis ei dixisset, « Vides, domine, quam fortiter Artemisia pugnet, quae navem hostilem depressit! » (3) quæsisse illum, verene sit hoc Artemisiae factum? Cui illos respondisse, plane se nosse navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse navem, quam illa depressisset. (4) Nam et alia, ut dictum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Calyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accusare illam potuisset. (5) Itaque Xerxes ad ea, quae ei ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: « Viri mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. » Hoc a Xerxe dictum memoratur.

LXXXIX. In hoc autem praelio occubuit dux Ariabignes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum sociis: ex Graecis vero pauci quidam. Hi enim quum essent natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot non in manuum conflictu ceciderunt, ad Salaminem enatarunt: (2) at barbarorum plerique, natandi imperiti, in mari periere. Et

πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ διεφθάρσαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ κλείσται διεφθείροντο· οἱ γὰρ ὀπισθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρώμενοι, ὥς ἀποδεξόμενοι τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ φευγούσῃσι περιέπιπτον.

XC. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῇ θορύβῳ τούτῳ. Τῶν τινὲς Φοινίκων, τῶν αἱ νέες διεφθάρατο, ἐλθόντες παρὰ βασιλέα διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὥς δι' ἐκείνους ἀπολοῖατο αἱ νέες, ὥς προδόντων. (2) Συνήνεικε ὧν οὕτω ὥστε Ἰώνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβεῖν τοῖονδε μισθόν. Ἐτι τούτων ταῦτα λεγόντων ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκικὴν νηῦς. (3) Ἡ τε δὲ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγιναιὴ νηῦς κατέδυσε τῶν Σαμοθρηκίων τὴν νέα. Ἄτε δὲ ἔόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρηκίαις τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσσας νέος βάλλοντες ἀπήραξαν καὶ ἐπέθυσαν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. (4) Ταῦτα γενόμενα τοὺς Ἴωνας ἐρρύσατο· ὥς γὰρ εἶδε σφεας Ξέρξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοινίκας οἷα ὑπερλυπεόμενός τε καὶ πάντας αἰτιεώμενος, καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμῆναι, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι. (5) Ὅπως γὰρ τινα ἰδοὶ Ξέρξης τῶν ἐωυτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ ἀντίον Σαλαμίνος τὸ καλέεται Αἰγάλεως, ἀνεπυθάνετο τὸν ποιήσαντα, καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραφον πατρόθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν. (6) Πρὸς δέ τι καὶ προσεδάλετο φίλος ἑὼν Ἀριαράμνης ἀνὴρ Πέρσης παρεὼν τούτου τοῦ Φοινικίου πάθεος. Οἱ μὲν δὲ πρὸς τοὺς Φοινίκας ἐτράποντο.

XCΙ. Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων καὶ ἐκπλωόντων πρὸς τὸ Φάληρον Αἰγινῆται ὑποστάντες ἐν τῷ πορθμῷ ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. (2) Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκεραίζον τὰς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νεῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκπλωούσας· ὅπως δὲ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγινῆτας.

XCII. Ἐνθαῦτα συνεχύρεον νέες ἥ τε Θემιστοκλὴς διώκουσα νέα, καὶ ἡ Πολυκρίτου τοῦ Κρίου ἀνδρὸς Αἰγινήτει νηὶ ἐμβαλοῦσα Σιδωνίη, ἥπερ εἶλε τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιάθῳ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἐπλωε Πυθέης ὁ Ἰσχενόου, τὸν οἱ Πέρσαι κατακοπέντα ἀρετῆς εἵνεκεν εἶχον ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι· τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι Πέρσῃσι ἧλω νηῦς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σωθῆναι ἐς Αἶγιναν. (2) Ὡς δὲ ἐσέειδε τὴν νέα τὴν Ἀττικὴν ὁ Πολύκριτος, ἔργῳ τὸ σημῆιον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος, καὶ βώσας τὸν Θემιστοκλέα ἐπεκερτόμησε ἐς τῶν Αἰγινητέων τὸν μηδισμὸν ὀνειδιζών. Ταῦτα μὲν νυν νηὶ ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θემιστοκλέα.

XCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι τῶν αἱ νέες περιεγέ-

lostquam primæ naves in fugam erant versæ, tum vero plurimæ corruptæ sunt : nam qui pone erant locati, hi quum navibus in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi præclarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum naves fugientium inciderunt.

XC. In eodem tumultu hoc etiam accidit. Phœnices quidam, quorum naves perierant, ad regem accedentes calumniati sunt Iones, tamquam per eorum proditionem periissent naves. (2) Forte fortuna autem ita cecidit res, ut Ionum duces nihil mali paterentur, et Phœnices calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium navibus irrumpit navis Samothracica : (3) et dum mergitur Attica navis, adcurrentis navis Æginensis deprimit Samothracicam. Tum vero Samothracæ, ut erant solertes jactatores, de navi quæ ipsorum navem depresserat conjectis telis deturbantur propugnatores, navemque conscenderunt, eaque potiti sunt. (4) Id factum Iones servavit. Ut enim rem præclare ab his gestam Xerxes vidit, iram suam in Phœnices vertit, quippe valde ager animi et quoslibet accusans : illorumque capita jussit præcidi, ne, quum ignavi ipsi essent, fortiores viros calumniarentur. (5) Xerxes enim, e regione Salaminis sedens in montis radice, cui Ægæus nomen, quoties aliquod facinus a suis editum cerneret, sciscitabatur quis esset qui id fecisset : et scribæ notabant trierarchi nomen cum patris et civitatis nomine. (6) Insuper vero etiam Ariaramnes Persa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in Phœnicum capita verteretur.

XCΙ. Ubi vero in fugam versi barbari ad Phalerum navibus contenderunt, ibi tunc Æginetæ, in freto in subsidiis stantes memoratu digna facinora edidere. (2) Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu naves et resistentes et fugientes perdebant, Æginetæ vero eas quæ prælio excedebant : et, ut quæque periculum ab Atheniensibus effugerant, hæc dum recipiebant se, in Æginetas incidebant.

XCII. Ibi forte mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam navem persequentis, et Polycriti navis, Cnii filii, Æginetæ, qui in Sidoniam illam navem impetum fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Æginensis navis speculatoria : qua navi vehebatur Pytheas, Ischenoi filius, quem Persæ misere concisum in navi habebant, virtutem ejus admirantes. Hunc igitur Pytheam simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus Pytheas, et Æginam dein adductus. (2) Jam ubi Atticam navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistoclem, et conviciis eum insectatus, Ita, ait, Æginetæ Medis favent ! Hæc Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem projecit.

XCIII. Barbari vero, quorum superfuere naves, fuga ad

νοντο, φεύγοντες ἀπίκοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. (2) Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἀρίστα Αἰγινῆται, ἐπὶ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀνδρῶν δὲ Πολύκριτος τε ὁ Αἰγινῆτης καὶ Ἀθηναῖοι Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινίης Παλληνεὺς, δὲ καὶ Ἀρτεμισίην ἐπεδίωξε. (3) Εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώοι ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἰλέ μιν ἢ καὶ αὐτὸς ἦλω. Τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρεκελεύετο, πρὸς δὲ καὶ ἀέθλον ἔχεστο μύριαι δραχμαί, δὲ ἂν μιν ζώην ἔλῃ· δεινὸν γάρ τι ἐποιεῦντο γυναῖκα ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. (4) Αὐτὴ μὲν δὲ, ὡς πρότερον εἰρητὰι, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἱ νέες περιεγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φάληρῳ.

15 XCIV. Ἀδείμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέγουσι Ἀθηναῖοι αὐτίκα κατ' ἀρχάς, ὡς συνέμισγον αἱ νέες, ἐκπλαγέντα τε καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἱστία ἀειράμενον οἰχεσθαι φεύγοντα, ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν ὡσαύτως οἴχεσθαι. (2) Ὡς δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκιράδος, περιπίπτειν σφι κέλῃτα θεῇ πομπῇ, τὸν οὐτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὐτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδοσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοισι. (3) Τῇδε δὲ συμβάλλονται 25 εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὡς γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νεῶν, τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλῃτος λέγειν τάδε, « Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς νέας ἐς φυγὴν ὤρμησαι καταπροδὸς τοὺς Ἑλλήνας· οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἡρῶντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἑλθρῶν. » (4) Ταῦτα λεγόντων ἀπιστέειν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτὶς τάδε λέγειν, ὡς αὐτοὶ οἰοί τε εἰεν ἀγόμενοι θυμῳ ἀποθνήσκειν, ἣν μὴ νικῶντες φαίνονται οἱ Ἑλληνες. Οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νέα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους 30 ἐπ' ἐξεργασμένοις ἔλθειν ἐς τὸ στρατόπεδον. (5) Τοῦτους μὲν τοιαύτῃ φάτις ἔχει ὑπ' Ἀθηναίων, οὐ μὲντοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι δολογέουσι, ἀλλ' ἐν πρώτοισι σφάας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίης νομίζουσι γενέσθαι· μαρτυρεῖ δὲ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς.

XCv. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσισμάχου ἀνὴρ Ἀθηναῖος, 40 τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότερον τούτων ἐπεμνήσθην ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῇ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε εἰοίεε· παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν οὐ παρεντάξατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνης χώρης, γένος ἔοντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας.

XCvi. Ὡς δὲ ἡ ναυμαχίη διελέλυτο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμῖνα οἱ Ἑλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα 50 ταύτῃ ἐτύγχανε ἔτι ἔοντα, ἐτοῖμοι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περιουσίαισι νηυσὶ ἔτι χρῆσεσθαι βασιλείᾳ. (2) Τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβίων ἀνεμῶς ἑζέφυρος ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλεούμενην Κωλιάδα, ὥστε ἀποπλῆσθαι τὸν χρησμὸν τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίης ταύτης

Phalerum sub pedestris exercitus tutamen pervenerunt. (2) In hac navali pugna e Græcis præcipuam laudem consecuti sunt Æginetæ; et post hos, Athenienses: ex singulis vero viris Polycritus Ægineta, et duo Athenienses, Eumenes Anagyrasius, et Aminias Pallenensis, qui Artemisiam quoque persecutus est. (3) Qui si scivisset navi illa Artemisiam vehi, non prius desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus fuisset: nam Atheniensium triremium præfectis hoc imperatum erat, prætereaque præmium erat propositum decem millia drachmarum, si quis eam vivam cepisset: magnopere quippe indignati erant mulierem contra Athenas militare. (4) At hæc quidem, ut supra dictum est, periculum effugit: sed et reliqui, quorum superfuere naves, in Phalerum se receperunt.

XCIV. Adimantum vero, Corinthiorum ducem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurrerunt naves, metu terroreque percussum, sustulisse vela et in fugam sese proripuisse; reliquosque Corinthios, imperatoriam naven videntes aufugere, pariter abiisse. (2) Qui quum in fuga ex adverso templi Minervæ Sciradis, quod in Salamine est, versarentur, incidisse in eos memorant celocem divinitus missam; quam qui misisset, repertum esse neminem; accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quæ apud exercitum gesta erant ignaros. (3) Fuisse autem divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce erant, quum ad naves adpropinquassent, hæc dixissent: « Adimante, tu abductis navibus in fugam te proripuisti prodens Græcos: at illi tantam de hostibus victoriam reportant, quantam ipsi precati erant. » (4) Quibus hæc dicentibus quum fidem non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse, paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad supplicium duci, ni Græci comperti fuissent victoriam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro convertisse naves, et re peracta in castra Græcorum venisse. (5) Hæc de Corinthiis Athenienses narrant: at negant factum Corinthiis, seque inter primos navali huic pugne autumant interfuisse; eisque testimonium exhibet reliqua Græcia.

XCv. Aristides vero, Lysimachi filius, Atheniensis, cuius etiam paulo ante, ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem tumultu hanc navavit operam: adsumptis gravis armaturæ militibus multis eorum qui secundum littus terræ Salaminiae erant locati, genere Atheniensibus, cum his in Psytaleam insulam trajecit, et Persas omnes qui in insula hac erant interfecit.

XCvi. Dirempto navali prælio Græci, postquam naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat in terram Salaminis pertraxerunt, ad novam pugnam sese compararunt, existimantes reliquis navibus denno usurum regem. (2) Sed magnam naufragiorum partem abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticæ, cui Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt quum reliqua oracula omnia quæ de hac

εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυῆγία τὰ ταύτη ἐξενηχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτσι προτέρον τούτων ἐν χρησμῷ Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθει πάντας τοὺς Ἕλληνας,

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρούρουσι.

Τοῦτο δὲ ἐμελλε ἀπελάσαντος βασιλέως ἔσεσθαι.

XCVII. Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονός πάθος, δέσας μὴ τις τῶν Ἰωνῶν ὑποβῇται τοῖσι Ἕλλησι ἢ αὐτοὶ νόσοισι πλῶν ἐς τὸν Ἑλλάσποντον λύσοντες τὰς γεφύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Ἰνδρὶ ἀπολίσσῃ κινδυνεύσῃ, ὀρησμὸν ἐβούλευε. (2) Ἐθέλων δὲ μὴ ἐπίδηλος εἶναι μήτε τοῖσι Ἕλλησι μήτε τοῖσι ἑωυτοῦ, ἐς τὴν Σαλαμίνα γοῦμα ἐπειρᾶτο διαχοῦν, γαυλοῦς τε Φοινικηίου συν- ἔδεε, ἵνα ἀντὶ τε σχεδίου ἔωσι καὶ τείχεος, ἀρτέετό τε ἐς πόλεμον ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. (3) Ὅρέοντες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα εὐ ἡπιστάτο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων πολεμήσειν. Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε ὡς μάλιστα ἐμπεῖρον ἔοντα τῆς ἐκείνου διανοίης. Ταῦτά τε ἅμα Ξέρξης ἐποίησε, καὶ ἐπεμπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρεούσάν σφι συμφορὴν.

XCVIII. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων ἔστι οὐδὲν ὃ τι ἔσσαν παραγίνεται ὀνητὸν ἔόν· οὕτω τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέυρηται τοῦτο. (2) Λέγουσι γὰρ ὡς ὅσων ἂν ἡμερῶν ἢ ἡ πᾶσα δόδος, τοσούτοι ἵπποι τε καὶ ἄνδρες διεσῇσι, κατὰ ἡμερησίην δδὸν ἐκάστην ἵππος τε καὶ ἀνὴρ τεταγμένος τοὺς οὔτε νιφετὸς, οὐκ ὁμβρός, οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἔργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκειμένον ἑωυτοῦ ὁρόμον τὴν ταχίστην. (6) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος δραμῶν παραδιδῶι τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ δεύτερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἦδη κατ' ἄλλον διεξέρχεται παραδιδόμενα· κατὰ περ Ἑλλᾶσι ἡ λαμπαδοφορίη τὴν τῷ Ἡραίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμημα τῶν ἵππων καλεῖται Πέρσαι ἀγγρασίον.

XCIX. Ἡ μὲν δὴ πρώτη ἐς Σούσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχοι Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτερψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπολειφθέντας ὡς τὰς τε δδούς μύρσινῃσι πᾶσας ἐστόρεσαν καὶ ἐθυμίων θυμῆματα καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἐν θυσίῃσι τε καὶ εὐπαθείῃσι· (2) ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα συνέχεε οὕτω ὥστε τοὺς κιδῶνας κατερρήξαντο πάντες, βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέοντο ἀπλέτῳ, Μαρδόνιον ἐν αἰτίῃσι τιθέντες. (3) Οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νῆων ἀγρόμενοι ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐποίουν ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνοντες. Καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μεταξὺ γρόνον γενόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφας ἀπικόμενος ἔπαυσε.

C. Μαρδόνιος δὲ δρέων μὲν Ξέρξῃ συμφορὴν μεγᾶλην ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτεύων δὲ αὐτὸν ὀρησμὸν βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑωυτὸν ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλέα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ χρέσσον εἴη ἀνακινδυνεύσαι· ἡ κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλοῖς

navali pugna Bacis et Musæus dicerant, tum vero etiam illud quod multis ante annis de naufragiis eo loci ejiciendis Lysistratus ediderat, fatidicus Atheniensis, quod Græcos omnes fefellerat :

Collades mulieres remis fruxuræ sunt.

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

XCVII. Xerxes vero, ut acceptam vidit cladem, veritus ne quis Ionum consuleret Græcis aut etiam ipsi per se consilium caperent in Hellespontum navigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa interclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur. (2) Celare autem de hoc consilio cupiens et Græcos et suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gaulosque Phœnicios colligavit, qui pro ponte et muro essent; simulque et ad prælium se comparavit, tamquam aliam pugnam navalem commissurus. (3) Et reliqui quidem omnes, ubi eum hæc facere viderunt, prorsus existimabant serio illum et ex animi sententia paratum esse manere et redintegrare bellum: sed Mardonium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum quid ille consilii agitare. Hæc dum Xerxes agebat, simul nuncium in Persidem misit, qui recentem nuntiaret calamitatem.

XCVIII. Hisce nunciis Persicis nihil est inter mortales quod citius eo quo tenditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est. (2) Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot dispositos et equos et viros in quaque diurnatione paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec aestus, nec nox impedit quominus suum quisque cursum quam velocissime conficiat. (3) Nempe, qui primus currit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos transeunt, quemadmodum apud Græcos lampas in lampadum festivitate, quæ in Vulcani honorem celebratur. Hunc equorum cursum Persæ *angareion* vocant.

XCIX. Jam superior nuncius ubi Susa pervenit, Athenas tenere Xerxem, tanta lætitia Persas, qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis atque epulis celebrandis dederint operam. (2) Posterior autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit, ut tunicas cuncti discernerent, et in clamorem ejulatumque erumperent infinitum, Mardoniumque tamquam auctorem calamitatum accusarent. (3) Fecerunt autem hæc Persæ, non tam quod navibus dolerent perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti. Atque hæc apud Persas toto interjecto tempore duraverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo sedavit.

C. Jam Mardonius, Xerxem ex pugna: navalis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspicatusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans secum ipse, pœnas se daturum quod regi persuasisset Græciæ bellum inferre, meliusque sibi esse tentata iterum belli fortuna aut prorsus debellare Græciam, aut ipsum honestam obire mortem,

τελευτῆσαι τὸν βίον ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλεόν
 μέντοι ἔφερε ὁ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα·
 (2) λογισάμενος ὧν ταῦτα προσέφερε τὸν λόγον τόνδε,
 « δέσποτα, μήτε λυπέσῃ μήτε συμφορὴν μηδεμίαν με-
 γάλην ποιῇ τούδε τοῦ γενομένου ἐνέκεν πρήγματος.
 Οὐ γὰρ ξύλων ἀγὼν ὁ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ'
 ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων. (3) Σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν
 τὸ πᾶν σφί ἤδη δοκούντων κατεργάσθαι ἀποδᾶς ἀπὸ
 τῶν νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου
 10 τῆσδε· οἱ τε ἡμῖν ἡντιώθησαν, ἔδωσαν δίκας. (4) Εἰ
 μὲν νυν δοκέει, αὐτίκα πειρεύμεθα τῆς Πελοποννήσου·
 εἰ δὲ καὶ δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποίειν ταῦτα. Μηδὲ
 οὐσθόμε· οὐ γάρ ἐστι Ἑλλῆσι οὐδεμία ἔκδυσις μὴ οὐ
 δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον εἶναι
 15 σοὺς δούλους. (5) Μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποίει· εἰ δ'
 ἄρα τοι βεβούλευται αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν τὴν
 στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλὴν. Σὺ Πέρ-
 σας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσῃς καταγέλαστους γενέσθαι Ἑλ-
 λησι· οὐδὲν γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι δεδῆλγται τῶν πρη-
 20 γμάτων, οὐδ' ἔρεεις ὅκου ἐγεγόνεθαι ἄνδρες κακοί. (6)
 Εἰ δὲ Φοίνικες τε καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Κύπριοι τε καὶ
 Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρσας τοῦτο προσ-
 ἵκει τὸ πάθος. Ἦδὲ ὧν ἐπειδὴ οὐ Πέρσαι τοι αἰτίοι
 εἰσι, ἐμοὶ πείθο. Εἰ τοι δέδοκται μὴ παραμένειν,
 25 σὺ μὲν ἐς ἤθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλανε, τῆς στρατιῆς
 ἀπάγων τὸ πολλόν, ἐμὲ δὲ σοι γρη τὴν Ἑλλάδα παρα-
 σχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυριάδας τοῦ στρατοῦ
 ἀπολεξάμενον. »

CI. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης ὡς ἐκ κακῶν ἐγάρη τε
 30 καὶ ἤσθη, πρὸς Μαρδόνιον τε βουλευσάμενος ἔφη ἀπο-
 κρίνεσθαι διότερον ποιήσῃ τούτων. (2) Ὡς δὲ ἐβου-
 λέυετο ἅμα Περσέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξε οἱ καὶ
 Ἀρτεμισίῃ ἐς συμβουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρό-
 τερον ἐφαίνετο μούνη νοοῦσα τὰ ποιητέα ἦν. (3) Ὡς
 35 δὲ ἀπῆκετο ἡ Ἀρτεμισίη, μεταστησάμενος τοὺς ἄλλους,
 τοὺς τε συμβούλους Περσέων καὶ τοὺς δορυφόρους,
 ἔλεξε Ξέρξης τάδε, « κελεύει με Μαρδόνιος μένοντα
 αὐτοῦ περιᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου, λέγων ὅς μοι
 Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πά-
 40 θος εἰσι, ἀλλὰ βουλομένοισι σφί γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις.
 (4) Ἐμὲ ὧν ἡ ταῦτα κελεύει ποιεῖν, ἡ αὐτὸς ἐθέλει
 τριήκοντα μυριάδας ἀπολεξάμενος τοῦ στρατοῦ παρα-
 σχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην, αὐτὸν δ' ἐμὲ
 45 κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ λοιπῷ στρατῷ ἐς ἤθεα τὰ
 ἐμά. (5) Σὺ ὧν ἐμοὶ, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίης
 εὖ συμβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἔδωκα ποίεσθαι,
 νῦν τε συμβούλευσον διότερα ποιεῶν ἐπιτύχῃ εὖ βου-
 λευσάμενος. »

CII. Ὁ μὲν ταῦτα συνεβουλευέτο, ἡ δὲ λέγει τάδε,
 50 « βασιλεῦ, χαλεπὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν
 τὰ ἄριστα εἰπάσαν, ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρή-
 γμασι δοκέει μοι αὐτὸν μὲν σε ἀπελαύνειν ὀπίσω, Μαρ-
 δόνιον δὲ, εἰ ἐθέλει τε καὶ ὑποδέχεται ταῦτα ποιήσιν,
 αὐτοῦ καταλιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. (2) Τοῦτο μὲν γάρ,

postquam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Græciam subigeret: (2)
 hæc, inquam, secum reputans, tali oratione regem est
 adlocutus: « Domine, ne mærori indulgeas, neque nimium
 ex eo quod accidit capias dolorem! Non enim lignorum
 certamen ad belli exitum nobis maximum confert monien-
 tum, sed virorum equorumque. (3) Tibi vero nemo,
 neque ex his qui nunc omnia confecisse sibi videntur,
 excensione e navibus facta resistere conabitur, neque ex
 hac continente quisquam: et, qui contra nos steterunt,
 hi pœnas dedere. (4) Si igitur tibi videtur, protinus Pe-
 loponnesum adgrediamur: sin in præsentia omittere hoc
 placet, omittamus licet. Ne vero despondeas animum!
 nec enim ullo modo effugere Græci possunt, quin rationem
 nobis eorum, quæ et nunc et antea patrarunt, reddant,
 et servi fiant tui. (5) Igitur hoc quidem maxime agas.
 Quodsi vero hinc ipse abscedere et abducere exercitum
 decrevisti, aliud habeo post hæc quoque consilium. Tu,
 rex, ne committe ut Græcis ludibrio sint Persæ. In Persis
 enim tuis nihil detrimenti res tuæ acceperunt, neque tu
 dices quo loco a nobis res male gesta sit. (6) Sin Phœnices
 et Ægyptii et Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad
 Persas hæc clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit quod
 Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi constitutum est
 hic non manere, tu quidem tuas in sedes discede, maiorem
 exercitus partem tecum abducens: at me oportet tibi Græ-
 ciam in servitutem redactam tradere, postquam de exercitu
 trecenta hominum millia delegero. »

CI. Quibus auditis Xerxes, ut post mala, gavisus dele-
 ctatusque est, Mardonioque ait, se ei, postquam delibera-
 verit, responsurum esse, utrum ex his, quæ ab illo proposita
 erant, facturus sit. (2) Ubi vero cum Persis in con-
 silium adhiberi solitis consultabat, placuit ei Artemisiam
 quoque in consilium vocare, quippe quæ etiam antea com-
 perta esset, sola quid faciendum perspexisse. (3) Quæ
 ubi advenit, submotis consiliariis Persis et satellitibus,
 hæc ad eam Xerxes verba fecit: « Hortatur me Mardonius,
 ut hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens, Per-
 sas et pedestrem exercitum nullius calamitatis, quæ nobis
 accidisset, culpam sustinere, et lubentes illos re ipsa hoc
 esse demonstraturos. (4) Me igitur ille aut hoc facere hor-
 tatur, aut ipse velle se, ait, cum selectis de exercitu tre-
 centis millibus Græciam mihi tradere in servitutem reda-
 ctam; me ipsum autem iubet cum reliquis copiis meas ad
 sedes discedere. (5) Tu igitur, quum etiam de pugna navali,
 quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam
 esse suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum fa-
 ciendo rectius feliciusque rebus meis consuluerō. »

CII. Hæc consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia
 respondit: « Difficile, rex, est ita me esse felicem ut tibi
 consultanti optima dicam: verumtamen in præsentia rerum
 statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mar-
 donium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum
 eis quos postulat relinquant. (2) Nam, sive ille ea, quæ

ἢ καταστρέφεται τά φησι θεῖλιν καὶ οἱ προχωρήσῃ
τὰ νοέων λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ὃ δέσποτα, γίνεται· οἱ
γὰρ σοὶ δοῦλοι κατεργάσαντο· τοῦτο δὲ, ἢ τὰ ἐναντία
τῆς Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμία συμφορὰ με-
6 γὰρ ἔσται σέο τε περιέοντος καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
των περὶ οἶκον τὸν σόν. (3) Ἦν γὰρ σύ τε περιῆς
καὶ οἶκος δ' σὸς, πολλοὺς πολλὰς ἀγῶνας δραπεύονται
περὶ σφέν αὐτῶν οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἢν τι
πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι νικῶντες οἱ Ἕλλη-
10 νες νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. Σὺ δὲ, τῶν
εἵνεκεν τὸν στόλον ἐποίησας, πυρώσας τὰς Ἀθήνας
ἀπελῆς. »

CIII. Ἡσθή τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης· λέγουσα
γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. Οὐδὲ γὰρ εἰ
15 πάντες καὶ πᾶσαι συνεδούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε
ἂν δοκῇν ἐμοί· οὕτω καταρρωδῆκε. (2) Ἐπαινέσας
δὲ τὴν Ἀρτεμισίην ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἄγουςαν
αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐς Ἐφεσον· νόθοι γὰρ τινες παῖδες
οἱ συνείποντο.

CIV. Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ φύλακον Ἑρμότι-
μον, γένος μὲν ἔοντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ
δεύτερα τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασέες
οἰκεῖν οὐκ ἔμελλον ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. (3) Ἐν δὲ τοῖσι Πηδά-
σοισι τούτοις τοιόνδε φέρεται πῆγμα γίνεσθαι· ἐπὶ
25 τοῖσι ἀμφικτίσει πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκεῖν τῆς
πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ
ἶρις αὐτοῦ τῆς Ἀθηναίης φύει πύγωνα μέγαν. Τοῦ-
το δὲ σὺ δις ἤδη ἐγένετο.

CV. Ἐκ τούτων δὴ τῶν Πηδασέων δ' Ἑρμότιμος
30 ἦν, τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη ἀδικηθέντι ἐγένετο πάντων
τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολεμίων καὶ
πωλεόμενον ὠνέεται Πανιώνιος ἀνὴρ Χίος, δὲ τὴν ζῶν
κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. (2) Ὅκως γὰρ
κτῆσταιτο παῖδας εἰδὸς ἐπαμύνων, ἐκτάμνων ἀγίνων
36 ἐπύλας ἐς Σάρδις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων μεγάλων
παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροις τιμιώτεροι εἰσι οἱ εὐνούχοι
πίστιος εἵνεκεν τῆς πάσης τῶν ἐνοργίων. (3) Ἄλλους
τε δὴ δ' Πανιώνιος ἐξέταμε πολλοὺς, ἅτε ποιούμενος
ἐκ τούτου τὴν ζῶν, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. Καὶ οὐ γὰρ
40 τὰ πάντα ἐδυστύχε δ' Ἑρμότιμος, ἀπικνεῖται ἐκ τῶν
Σαρδίων παρὰ βασιλέα μετ' ἄλλων δούρων, χρόνου δὲ
προϊόντος πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμῆθη μάλιστα παρὰ
Ξέρξη.

CVI. Ὡς δὲ τὸ στρατεύμα τὸ Περσικὸν ὥρμα βυ-
45 σιλεῖς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἔων ἐν Σάρδις, ἐνθαῦτα καταβάς
κατὰ δὴ τι πῆγμα δ' Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν Μυσίην,
τὴν Χίοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλεῖται, εὕρισκει
τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. (2) Ἐπιγνοὺς δὲ ἔλεγε πρὸς
αὐτὸν πολλοὺς καὶ φίλους λόγους, πρῶτα μὲν οἱ κα-
50 ταλέγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκείνον ἔχοι ἀγαθὰ, δεύτερα δὲ
οἱ ὑπισχνέμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ ποιήσει
ἢν κομίσας τοὺς οἰκέτας οἰκίῃ ἐκείνῃ, ὥστε ὑποδεξά-
μενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον κομίσαι τὰ
τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. (3) Ὡς δὲ ἄρα πανοικίῃ μιν

animo agit polliceturque, perfecit, eique res ex sententia
successerit, tuum, rex, hoc facinus erit; tui enim servi
id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res ceciderit,
non ingens fuerit calamitas, salvo et te et domus tuæ statu.

(2) Tu enim si salvus fueris domusque tua, multa frequen-
tiaque pericula de salute sua adibunt Græci. Mardonio vero
si quid acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Græci,
etiāsi Mardonium vicerint, insignem reportaverint vi-
ctoriam servo tuo interempto. Tu vero cujus rei causa
expeditionem hanc suscepisti, incensis Athenis discessum
facies. »

CIII. Hoc consilio, ut consentaneum erat, delectatus
est Xerxes: opportune enim Artemisia ea ipsa dixerat, quas
ille animo agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur,
etiāsi omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, et suas-
sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus. (2)
Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque dimisit,
filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim nonnulli nothi
eum erant secuti.

CIV. Cum istis pueris Xerxes custodem misit Hermo-
timum, genere Pedasensem, qui primum inter eunuchos
locum apud regem tenebat. Habitant autem Pedasenses
supra Halicarnassum. (2) In quo Pedasorum oppido hoc
rei fertur accidere: quando finitimis quibuscumque, qui
circa oppidum illud habitant, grave quidpiam intra certum
tempus imminet, tunc antistita: templi Minervæ, quod ibi
est, grandis nascitur barba: atque id jam bis apud illos
accidit.

CV. Ex his igitur Pedasensibus Hermotimus erat: cui
contigit gravissimam omuium, quos novimus, ultionem
obtinere in hominem a quo injuria fuerat adfectus. Ete-
nim bello captum et venundatum emit Panionius, civis
Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat. (2) Quo-
ties enim pueros nactus esset forma præstantes, hos cas-
trabat, et Sardes aut Ephesum abductos ingenti pretio
vendebat. Quippe apud barbaros eunuchi pretiosiores
sunt his qui non sunt castrati, et major illis in omnibus
rebus fides habetur. (3) Quum alios igitur multos castra-
verat hic Panionius, utpote hoc quæstu vitam alens, tum
vero etiam hunc ipsum. Nec vero usquequaque infelix Her-
motimus fuit: nam e Sardibus cum aliis muneribus ad re-
gem pervenit, et succedente tempore præ omnibus eunu-
chis maximo in honore apud Xerxem fuit.

CVI. Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc Hermotimus,
quum nescio cujus negotii causa in Mysiam terram quæ Chio-
rum est, cui Atarneus nomen, esset profectus, ibi Panionium
invenit. (2) Quem ubi agnovit, multis verbis benigne est
adlocutus; memorans primum, quantam prosperitatem
illum esset consecutus; deinde promittens, se repemenda:
gratiæ causa ingentibus beneficiis illum cumulaturum,
si cum sua familia Sardes habitatum venisset. Quibus
verbis persuasus Panionius, lubens accipiens conditionem,
cum liberis et uxore Sardes migravit. (3) Sed postquam

περιέλαβε, ἔλεγε ὁ Ἑρμοτίμιος ταῦτα, « ὦ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε, τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σὲ ἢ τῶν σὺν τινὲ, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μὴδὲν εἶναι; (4) Ἐδόκεε τὸ θεοὺς λήσειν οἷα ἐμῇ καὶ τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νόμῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμὰς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην δίκην. » (5) Ὡς δὲ οἱ ταῦτα ὠνείδεσε, ἀγθέντων τῶν παίδων ἐς ὄψιν
 10 ἠναγκαζέτο ὁ Πανιώνιος τῶν ἑαυτοῦ παίδων τεσσέρων ἐόντων τὰ αἰδοῦα ἀποτάμειν, ἀναγκαζόμενος δὲ ἐποίησε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργάσατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμον. Πανιώνιον μὲν νυν οὕτω περιήλθε ἢ τε τίσις καὶ ὁ Ἑρμοτίμιος.

15 CVII. Ξέρξης δὲ ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε ἀπάγειν ἐς Ἑφέσον, καλῆσας Μαρδόνιον ἐκέλευσέ μιν τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι λόγοις τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. (2) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγένετο, τῆς δὲ νυκτὸς κε-
 20 λεύσαντος βασιλέως τὰς νέας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπήγον ὅπισθι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχως εἶχε ἕκαστος, διαφυλάσσοντας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλεῖ.
 (3) Ἐπεὶ δὲ ἀρχοῦ ἔσαν Ζωιστήρος πλώοντες οἱ βάμβαροι, ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου,
 25 ταύτας ἐδοξάν τε νέας εἶναι καὶ ἔφευγον ἐπὶ πολλόν. Χρόνῳ δὲ μαθόντες ὅτι οὐ νέες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεγθέντες ἐκομίζοντο.

CVIII. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ὁρόντες οἱ Ἕλληνες κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν περὶ ἡλπίζον
 30 καὶ τὰς νέας εἶναι περὶ Φάληρον, ἐδόκεόν τε ναυμαχῆσαι σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὰς νέας ὀγκυαίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδόκεε ἐπιδιώκειν. Τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξει στρατὸν οὐκ ἐπεῖδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου, ἐς δὲ
 35 τὴν Ἀνδρον ἀπικόμενοι ἐβουλεύοντο. (2) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν γνώμην ἀπεδείκνυτο διὰ νήσων τραπομένοισι καὶ ἐπιδιώξαντας τὰς νέας πλώειν ἰθὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον λύσαντας τὰς γεφυράς· Εὐρυβιχίδης δὲ τὴν ἐναντίην ταύτην γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὡς εἰ λύ-
 40 σουσιν τὰς σχεδίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλλάδα ἐργασάσθαι. (3) Εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς ὁ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρωτὸ ἂν ἡσυχίην μὴ ἄγειν, ὡς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην οὔτε τι προχωρεῖν οἷον τε ἔσται τῶν πρηγμάτων οὔτε
 45 τις κοιμῆθαι τὸ ὅπισθι φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἢ στρατιὴ διαφθαρῆται, ἐπιχειροῦντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἐχομένῳ πάντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην οἷα τε ἔσται προσχωρήσαι κατὰ πόλιν τε καὶ κατ' ἐθνεα, ἥτοι ἀλίσκομένων
 50 ἢ πρὸ τούτου ὁμολογούντων· τροπὴν τε ἔξειν σφέας τὸν ἐπέτεον αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. (4) Ἀλλὰ δοκέειν γὰρ νικηθέντα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσην· ἐατέον ὅν εἶναι φεύγειν, ἐς δ' ἔλθῃ φεύγων ἐς τὴν ἑωυτοῦ. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιεῖσθαι ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο

eum cum tota domo in potestate Hermotimus habuit, tum vero his verbis eum adfatus est : « O jam tu omnium hominum nequissime, ex iniquissimo negotio quæstum faciens, quid tibi aut ego ipse mali feci, aut quam injuriam aliquis meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur me ex viro feceris ut nihil essem? (4) Et tu quidem tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora : at illi, justa legē utentes, te qui iniqua ista patrastī, meas in manus tradidere : quare de pœna, quam a te repetam, non est quod conqueraris. » (5) His postquam conviciis eum accepit, filios ejus in conspectum jussit adduci, et Panionium coegit suis ipsius filiis, qui quattuor numero erant, virilia abscindere; quod ille necessitate coactus fecit : deinde vero, hoc perfecto, filii ejusdem coacti sunt ipsum evirare. Talis Panionium ultio ex Hermotimo assecuta est.

CVII. Xerxes postquam filios suos Artemisiæ commiserat Ephesium ducendos, vocatum ad se Mardonium jussit, quos vellet, de exercitu seligere, operamque dare ut promissis facta æquaret. (2) Et hæc quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte jussu regis duces classis naves ex Phalero abduxerunt, quanta velocitate quisque posset, ad Hellespontum revertentes, pontes custodituri ut regi ad transeundum essent parati. (3) Sed barbari hi, ut prope Zosterem pervenere, ubi tenuia quardam promontoria in mare prominent, naves has esse putantes, procul aufugerunt. Interjecto vero tempore, postquam intellexere non naves esse, sed promontoria, rursus sese conjunxerunt, cursumque continuerunt.

CVIII. Ut illuxit, Græci, pedestrem exercitum eodem in loco manentem conspicientes, existimabant naves etiam ad Phalerum adhuc stare : et navalem pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnandum sese comparabant. Postquam vero abiisse naves cognovere, tunc ocus persequi illas decreverunt. At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum pervenere, deliberarunt. (2) Et Themistocles quidem pro sententiā dixit, per insulas navigando classemque etiam nunc persequendo, recta ad Hellespontum dirigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At contrariam huic sententiā Eurybiades proposuit, dicens : si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam calamitatem Græcis inlaturus (3) Nam, si interclusus Persa cogeretur in Europa manere, operam illum esse daturum ut nunquam quietem agat; quoniam, si quietem ageret, nihil suarum rerum promoveret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame periturus esset illius exercitus : molienti autem aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti, omnia Europæ oppida omnesque populos accessuros videri, sive bello subactos, sive deditione in tempore facta; et alimento hostibus futuros esse annuos Græcorum fructus. (4) E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fuga pervenerit : deinde vero de propria ipsius terra cum

τῆς γνώμης καὶ Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

CIX. Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶνιν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβὰς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγόντων περιημέκτεον, ὠρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλησπόντον πλῶνιν καὶ ἐπὶ σφέων αὐτῶν βαλλόμενοι, εἰ ὧλοι μὴ βουλοῖατο) ἔλεγε σφι τάδε. (2) « καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι παρεγενόμην, καὶ πολλῶ πλέω ἀκήκοα τοιαῦτα γενέσθαι, ἀνδράς ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας νενικημένους ἀναμάχασθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν πρότερην κακότητα. Ἡμεῖς δὲ (εὐρύχημα γὰρ εὐρύχκαμεν ἡμέας τε αὐτούς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων ἀνωσάμενοι) μὴ διώκωμεν ἀνδράς φευγοντας. (3) Τάδε γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοὶ τε καὶ ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἀνδρά ἕνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης βασιλεῦσαι ἐόντα ἀνόσιόν τε καὶ ἀτάσθαλον· δς τὰ ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιεῖτο, ἐμπιπράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα· δς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε πῆδας τε κατῆχε. (4) Ἄλλ' εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεῖν ἡμῖν νῦν μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντας ἡμέων τε αὐτῶν ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετῶν· καὶ τι οἰκίην τε ἀναπλάσασθαι καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελῶς ἀπελάσας τὸν βάρβαρον· ἀμα δὲ τῷ ἑαρι καταπλῶκωμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίνης. » (5) Ταῦτα ἔλεγε ἀποθῆκην μέλλων ποιήσεσθαι ἐς τὸν Πέρσῃν, ἵνα ᾗν ἅρα τί μιν καταλαμβάνη πρὸς Ἀθηναίων πάθος, ἔχῃ ἀποστροφὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο.

CX. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων διέβαλλε, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπειθοντο· ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς ἐφάνη εἰς ἀληθείας σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάντως ἐτοίμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. (2) Ὡς δὲ οὗτοί οἱ ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς ἀνδράς ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπίστευε σιγᾶν ἐς πᾶσαν βάσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ αὐτὸς ἐντελεῖται βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος δ' οἰκέτης αὐτὶς ἐγένετο. Οἱ ἐπεῖτε ἀπίκοντο πρὸς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, (3) « Ἐπεμψέ με Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων, ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἀριστός καὶ σοφώτατος, φράσοντά τοι ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, σὸς βουλούμενος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας τὰς νέας βουλομένους διαχεῖν καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας λυεῖν. Καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομίζω. » Οἱ μὲν ταῦτα σημήναντες ἀπέπλωον ὀπίσω.

CXI. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεῖτε σφι ἀπέδοξε μήτ' ἐνδιώκειν ἐτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νέας μήτε πλῶνιν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον λύσοντας τὸν πόρον, τὴν Ἀνδρόν περιεκατάτο ἐξελέειν ἐθέλοντες. (2) Πρῶτοι γὰρ Ἀνδριοὶ νησιωτῶν αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήματα οὐκ ἔδοσαν, ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λόγον τόνδε, ὡς ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἐκιντοὺς ἔχοντας

illo esse decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

CIX. Ibi tunc Themistocles, postquam intellexit se majori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros ægerrime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare), hæc apud eos verba fecit : (2) « Equidem multis sæpe huiusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse auidi : nempe viros ad necessitatem redactos, postquam victi essent, instaurasse pugnam, et superiorem repaſasse calamitatem. Nos vero, postquam ex insperato et nos ipsos et Græciam, repulsa tanta hominum nube, lucificimus, fugientes viros ne persequamur ! (3) Nec enim nos hæc perfecimus, sed dii atque heroes ; qui noluerunt unum virum simul Asiæ et Europæ imperare, impium illud et nefarium ; qui sacra et profana pariter insuper habuit, et simulacra deorum everit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et compedes in illud dejecit. (4) At nunc, quum bene res nostræ habeant, maneamus in Græcia, et nostrum ipsorum familiarumque nostrarum curam geramus ; et ædes suas quisque reficiat, et seimenti faciendæ sedulo det operam, postquam Barbarum prorsus ejecerimus : ineunte autem vere in Hellespontum et in Ioniam navigemus ! » (5) Hæc ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam in futurum tempus iniret ; quo, si ab Atheniensibus adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet : quod quidem ei etiam usu venit.

CX. Hæc dicens Themistocles, decepit Athenienses : at illi morem ei gesserunt. Quoniam enim, quum jam antea sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus consilii erat repertus, facile dictis ejus paruerunt. (2) Postquam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo deinde viros cum navigio dimisit, quos confusus erat, etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros mandata ad regem deferenda, quorum in numero iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad Atticam pervenere, reliquis in nave manentibus, Sicinnus exscendit, et hæc apud Xerxem verba fecit : (3) « Misit me Themistocles, Neoclis filius, prætor Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, cohibuisse Græcos, naves tuas persequi volentes et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc largum per otium revertaris licet. » His nunciatis, retro hi navigarunt.

CXI. Græci, postquam displicuit consilium classem barbarorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navigandi ad rescindendos pontes, Andrum circumsederunt, expugnare eam molientes. (2) Primi enim ex insularis Andrii fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare recusarunt ; sed Themistocli, quum his verbis eos adortus esset, ut diceret, venire Athenienses, duos

δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθῷ τε καὶ Ἀναγκῇ, οὕτω
τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα, ὑπεκρίναντο πρὸς
ταῦτα λέγοντες ὡς κατὰ λόγον ἔσαν ἅρα αἱ Ἀθηναί
μεγάλοι τε καὶ εὐδαίμονες καὶ θεῶν χρησίων ἦκοιεν
6 εὖ, ἐπεὶ Ἀνδρίου γε εἶναι γεωπεινᾶς ἐς τὰ μέγιστα
ἀνῆκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλείπειν
σφείων τὴν νῆσον, ἀλλ' αἰεὶ φιλοχωρεῖν, Πενίην τε καὶ
Ἀμχανίην, καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηβόλους ἔοντας Ἀν-
δρίου οὐ δώσειν χρήματα· οὐδέποτε γὰρ τῆς ἐωυτῶν
10 ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω. Οὗ-
τοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι καὶ οὐ δόντες χρήματα
ἐπολιορκέοντο.

CXII. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὐ γὰρ ἐπαύετο πλεονε-
κτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίους
15 λόγους αἰτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων, χρεώ-
μενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίου ἐχρήσατο, λέγων
ὡς εἰ μὴ δώσωσι τὸ αἰτεώμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν
τῶν Ἑλλήνων καὶ πολιορκέων ἐξαίρησει. (2) Λέγων
ὣν ταῦτα συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστίων
20 τε καὶ Παρίων, οἱ πυνθανόμενοι τὴν τε Ἄνδρον ὡς πο-
λιορκεῖτο διότι ἐμήδισε, καὶ Θεμιστοκλῆα ὡς εἴη ἐν
αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δέισαντες ταῦτα ἐπεμπον
χρήματα. (3) Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδοσαν νη-
σιωτέων, οὐκ ἔγω εἶπαι· δοκέω δὲ τινὰ καὶ ἄλλους δοῦ-
25 σαι καὶ οὐ τούτους μόνους. Καίτοι Καρυστίοισι γε
οὐδὲν τούτου εἵνεκεν τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Πα-
ριοι δὲ Θεμιστοκλῆα χρήμασι ἱλασάμενοι διέφυγον τὸ
στρατεύμα. (4) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν ἐξ Ἄνδρου ὁρ-
μώμενος χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτὴ τοῦ λάθρη τῶν
30 ἄλλων στρατηγῶν.

CXIII. Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξῃ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέ-
ρας μετὰ τὴν ναυμαχίην ἐξήλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν
αὐτὴν ὁδόν. Ἐδοξε γὰρ Μαρδονίῳ ἅμα μὲν προπέμψαι
βασιλέα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτους πολεμέειν·
35 χειμερίσαι δὲ ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἐπειτεν
ἅμα τῷ ἔαρι πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. (2) Ὡς δὲ
ἀπίκατο ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέ-
γετο πρώτους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς ἀθανάτους κα-
λειυμένους, πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ (οὗτος γὰρ
40 οὐκ ἔφη λείψεσθαι βασιλέος), μετὰ δὲ τῶν ἄλλων Περ-
σέων τοὺς θαρηκοφόρους καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλὴν, καὶ
Μήδους τε καὶ Σάκας καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ
τὸν πεζὸν καὶ τὴν ἵππον. (3) Ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα
εἶλετο, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐξελέγετο κατ' ὀλί-
45 γους, τοῖσι εἰδεὰ τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι
χρηστὸν συνήδεε πεποιτημένον. (4) Ἐν δὲ πλείστον
ἔθνος Πέρσας αἰρέετο, ἀνδρας στρατηφόρους τε καὶ
φειλοφόρους, ἐπὶ δὲ Μήδους· οὗτοι δὲ πληθεύοντες οὐκ
ἑλάσσοντες ἔσαν τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἑσσανες.
50 Ὅστε σύμπαντας τριήκοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν
ἱππεῦσι.

CXIV. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῇ Μαρδονίος
τε τὴν στρατιὴν διέκρινε καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσα-
λίην, χρησθήριον ἐληλύθε ἐκ Δελφῶν Λακεδαιμονίοις,

magnos deos secum habentes, Persuasionem et Necessita-
tem, quare utique dare illos oportere pecunias; ad hæc illi
responderunt, merito magnas et opulentas fuisse Athenas,
et bonis usas esse diis; cæterum Andrios tenuem incolere
terram et admodum esse egenos; duosque inutiles deos non
relinquere ipsorum insulam, sed constanter eam habitare,
Paupertatem et Impotentiam; et quum hosce deos Andrii
possideant, non daturus ipsos pecuniam: numquam enim
potentiam Atheniensium superiorem fore ipsorum impoten-
tia. Hi igitur, quum hæc respondissent, nec dedissent
pecuniam, oppugnabantur.

CXII. Themistocles vero, numquam cessans corrudere
pecunias, in reliquis insulas eosdem, quos ad Andrios,
nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis
postulans, dicensque, nisi postulatis satisfacerent incolæ,
ducturum se adversus eos Græcorum exercitum, et obses-
sos perditurum. (2) Hæc dictitando, ingentes pecunias a
Carystiiis et a Pariis coegit. Hi enim, quum Andrum co-
gnovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in
maxima præ cæteris ducibus existimatione Themistoclem
esse, hæc metuentes, pecunias miserunt. (3) An vero et
alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non
possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At
Carystiiis quidem ideo nihilo magis contigit evitare calami-
tatem: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursio-
nem exercitus effugerunt. (4) Ita igitur Themistocles, ab
Andro impetum faciens, pecunias ab insulanis coegit clam
reliquis ducibus.

CXIII. Xerxes autem cum suis, paucos post navalem
pugnam dies moratus, eadem qua venerat via in Boeotiam
movit. Nam Mardonio visum erat et comitari regem, et,
quia opportunum non esset anni tempus ad bellum geren-
dum, satius esse in Thessalia hibernare, et deinde, redeunte
vere, Peloponnesum adgredi. (2) Ut vero in Thessaliam
pervenere, ibi Mardonius primum Persas omnes, quos Im-
mortales vocant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic
enim se negaverat relicturnm regem. Deinde ex reliquis
Persis loriceatos selegit, et millenarium equitatum; tum
vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam peditatum,
quam equitatum. (3) Et ex his quidem populis omnes,
qui aderant, sibi sumpsit: ex reliquis vero sociis non nisi
paucos passim selegit, eos legens qui aut forma essent præ-
stantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum move-
rat. (4) In horum autem numero plerique genere Persæ
fuere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi.
Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore
his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mar-
donio selectus, simul cum equitibus, numerum trecento-
rum millium compleret.

CXIV. Per idem tempus, quo Mardonius delectum insti-
tuit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum
ex Delphis adlatum est Lacedæmoniiis, iubens illos satie-

Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ Λεωνίδεω φόνου καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέχεσθαι. (2) Πέμπουσι δὲ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιτῆται, ὃς ἐπειδὴ κατέλαβε ἐούσαν ἐν πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν Θεσσαλίῃ, ἔλθων ἐς ὅνιν 6 τὴν Ξέρξεω ἔλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδιον, Λακεδαιμόνιοι τέ σε καὶ Ἑρακλεῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης αἰτέουσι φόνου δίκας, ὅτι σφῶν τὸν βασιλέα ἀπέκτεινας βυόμενον τὴν Ἑλλάδα. » (3) Ὁ δὲ γελάσας τε καὶ κατασχὼν πολλὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγγανε παρεστῶς 10 Μαρδόνιος, δεικνύς ἐς τοῦτον εἶπε, « τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὅδε δίκας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει. » Ὁ μὲν δὲ δεξιόμενος τὸ ῥηθὲν ἀπαλλάσσετο.

CXV. Ξέρξης δὲ Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν αὐτὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, 15 καὶ ἀπικνέεται ἐς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος ὥς εἶπαι. (2) Ὅκου δὲ πορευόμενοι γινοῖατο καὶ κατ' οὐστίνας ἀνθρώπους, τὸν τούτων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐσίτεόντο· εἰ δὲ καρπὸν μηδὲνα εὑρίεν, οἱ δὲ 20 τὴν ποίην τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναφυσομένην καὶ τὴν δὲν δὴν τὸν φλοιὸν περιέποντες καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον, ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐδὲν ταῦτα ὃ' ἐποίουν ὑπὸ λιμοῦ. (3) Ἑπιλαβὼν δὲ λοιμός τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίη 25 κατ' ὁδὸν διέφθειρε. Τοὺς δὲ καὶ νοσέοντας αὐτῶν κατέλειπε, ἐπιτάσων τῇσι πόλιν, ἵνα ἐχάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαινέιν τε καὶ τρέφειν, ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινας καὶ ἐν Σίρῃ τῆς Παιονίης καὶ ἐν Μακεδονίῃ. (4) Ἐνθα καὶ τὸ ἱρὸν ἄρμα καταλιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ 30 τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὼν οὐκ ἀπέλαβε, ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖνες τοῖσι Θρηῖξι ἀπαιτέοντος Ξέρξεω ἔρσαν νεμομένας ἀρπαγῆναι ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος οἰκημένων.

CXVI. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασιλεὺς γῆς 35 τε τῆς Κρησιωνικῆς, Θρηῖξ, ἔργον ὑπερφυές ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δουλεύσειν, ἀλλ' οἴχετο ἄνω ἐς τὸ οὐρὸς τὴν Ῥοδόπην, τοῖσι τε παῖσι ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Οἱ δὲ ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο θυγῆ- 40 σασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ. Ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινέες πάντες ἐξ ἐόντες, ἐξώρυξε αὐτῶν ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν αἰτίην ταύτην. Καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

CXVII. Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπίκοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι τὸν Ἑλλησπόντον τῇσι νηυσὶ διέδυσαν ἐς Ἄβυδον· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ εὖρον ἐν ἐνταταμέναις, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμένας. (2) Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι σιτία τε πλέω ἢ κατ' ὁδὸν ἐλάγχανον, οὐδένα τε κόσμον ἐμπι- 60 πλάμενοι καὶ ὕδατα μεταβάλλοντες ἀπέβησαν τοῦ στρατοῦ τοῦ περιέοντος πολλοί. Οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις.

CXVIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὅδε λόγος λεγόμενος, ὡς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνῶν ἀπῆκετο ἐπ'

factionem a Xerxe repetere pro eade Leonidæ; et, quidquid ille dedisset, accipere. (2) Itaque ocyus præconem miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus est in Thessalia adhuc hærentem, in conspectum Xerxis prodians, hæc dixit: « Rex Medorum, Lacedæmonii et Heraclidæ ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod regem ipsorum interfecisti, qui Græciam erat servaturus. (3) Ad hæc ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans ait: « Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis eis digna est. » Et præco, accipiens dictum, reversus est.

CXV. Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et quadragesimo quinto die ad locum, ubi trajecerat fretum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. (2) Milites in itinere, ubicumque locorum erant et apud quoscunque homines, horum fructus rapientes comedebant: si cubi nihil fructuum invenissent, gramen e terra enatum, et decerptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis quam silvestribus dstricta manducabant folia, nihilque reliquerant, fame ita cogente. (3) Ad hæc pestis et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere interemit. Ægrotos vero etiam in itinere relinquebat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, mandato, ut curarent illos alevantque: ita alios in Thessalia, alios in Siri Pæoniæ, alios in Macedonia reliquerat. (4) Ibi etiam antea, quum in Græciam tenderet, sacrum currum Jovis reliquerat: quem nunc rediens non recepit. Nam Pæones, qui illum Thracibus tradiderant, repenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habitantibus.

CXVI. Ibidem rex Bisaltarum et terræ Crestonicæ, Thrax, immane patravit facinus. Dixerat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in superiora loca in montem Rhodopen se receperat, et filiis suis interdixerat ne adversus Græciam militarent. (2) At illi, spreto patris imperio, sive quod cupido illos incesserat belli spectandi, cum Persa militarent. Postquam vero salvi omnes, sex numero, redierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit: et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

CXVII. Persæ vero ut peragrata Thracia ad trajectum pervenere, quanta maxima celeritate poterant Hellespontum navibus trajicientes Abydum petierunt: etenim pontes non amplius stratos invenerant, sed tempestate dissolutos. (2) Ibi morantes, quum copiosiora quam in itinere alimenta nacti supra modum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent aquas, multi de exercitu qui supererat periere. Reliqui vero una cum Xerxe Sardes pervenere.

CXVIII. Fortur quidem etiam alia fama, Xerxem, postquam Athenis profectus Eionem ad Strymonem fluvium per-

Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθευτεν οὐκέτι δδοιορῆσαι
 διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατὴν Ὑδάρνει ἐπιτράπει
 ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νεὸς Φοινί-
 σης ἐπιβάς ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. (2) Πλώοντα δέ
 5 μὴν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβέειν μέγαν καὶ κυματίνην.
 Καὶ δὴ μᾶλλον γὰρ τὴν χειμαίνεσθαι γεμούσης τῆς νεὸς
 ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συγχῶν Περ-
 σέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κοιμιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς δέσμα
 10 πεσόντα τὸν βασιλέα εἰρεσθαι βύσαντα τὸν κυβερνήτηα
 εἰ τις ἔστι σφι σωτηρίη, καὶ τὸν εἶπαι, « δέσποτα,
 οὐκ ἔστι οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγῇ τις γένηται
 τῶν πολλῶν ἐπιβατέων. » (3) Καὶ Ξέρξης λέγεται
 ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι, « ἄνδρες Πέρσαι, νῦν τις δια-
 δεξάτω ὑμέων βασιλέος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ οἶκε
 15 ἐμοὶ εἶναι ἡ σωτηρία. » Τὸν μὲν ταῦτα λέγειν, τοὺς δὲ
 προσκυνέοντας ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν νέα
 ἐπικουφισθεῖσαν οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν Ἀσίην. (4)
 Ὡς δὲ ἐκδῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξης, ποιῆσαι
 20 τούνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλέος τὴν ψυχὴν, δωρήσα-
 σθαι χρυσῇ στεφάνῃ τὸν κυβερνήτηα, ὅτι δὲ Περσέων
 πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμέειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

СХІХ. Οὗτος δὲ ἄλλος λέγεται λόγος περὶ τοῦ
 Ξέρξεω νόστου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός, οὔτε ἄλλως
 οὔτε τὸ Περσέων τοῦτο πάθος. (2) Εἰ γὰρ δὴ ταῦτα
 25 οὕτω εἰρήθη ἐκ τοῦ κυβερνήτεω πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυ-
 ρήσιν γνώμῃσι μίαν οὐκ ἔχω ἀντίρρουν, μὴ οὐκ ἂν ποιῆ-
 σαι βασιλέα τοιόνδε, τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος
 καταβιδάσαι ἐς κοιλὴν νέα ἐόντας Πέρσας καὶ Περσέων
 30 τοὺς πρώτους, τῶν δ' ἑρετέων ἐόντων Φοινίκων ὅκως
 οὐκ ἂν ἴσον πλῆθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θά-
 λασσαν. (3) Ἄλλ' ὁ μὲν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἰρηται,
 ὁδῶ χρεώμενος ἅμα τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἀπενόστησε ἐς
 τὴν Ἀσίην.

СХХ. Μέγα δὲ καὶ τότε μαρτύριον φαίνεται γὰρ
 35 Ξέρξῃ ἐν τῇ ὀπίσῳ κοιμῶν ἀπικόμενος ἐς Ἀβδῆρα
 καὶ Ξεινὴν τέ σφι συνθέμενος καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς
 ἀκινάχῃ τε χρυσῷ καὶ τήρῃ χρυσοπάστῳ. (2) Καὶ
 ὡς αὐτοὶ λέγουσι Ἀβδηρίται, λέγοντες ἔμοιγε οὐδαμῶς
 40 πιστά, πρῶτον ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηνέων
 ὀπίσῳ, ὡς ἐν ἀδείῃ ἔων. Τὰ δὲ Ἀβδῆρα ἱδρυταὶ
 πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου μᾶλλον ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ
 τῆς Ἡϊόνας, θθεν δὴ μὲν φασὶ ἐπιθῆναι ἐπὶ τὴν νέα.

СХХІ. Οἱ δὲ Ἑλληνες εἶπτε οὐκ οἷοί τε γέγοντο
 ἐξελεῖν τὴν Ἀνδρον, τραπόμενοι ἐς Κάρυστον καὶ
 45 δηιώσαντες αὐτῶν τὴν χώραν ἀπαλλάσσοντο ἐς Σαλα-
 μίνα. Πρῶτα μὲν νυν τοῖσι θεοῖσι ἐξέειλον ἀκροθίνια
 ἄλλα τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας, τὴν μὲν ἐς
 Ἴσθμὸν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν, τὴν δὲ ἐπὶ
 50 Σούνιον, τὴν δὲ τῷ Αἴαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμίνα. (2)
 Μετὰ δὲ τοῦτο διεδάσαντο τὴν λήϊην καὶ τὰ ἀκροθίνια
 ἀπέπεμψαν ἐς Δελφοὺς, ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς ἔχων
 ἐν τῇ χειρὶ ἀκρωτήριον νεὸς, ἔων μέγαθος δυωκαίδεκα
 πηχέων· ἔσπηκε δὲ οὗτος τῇ περ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξαν-
 δρος ὁ χρύσεος.

venisset, inde non amplius terrestri usum esse itinere; sed exercitum quidem Hydarni tradidisse, qui eum ad Hellespontum deduceret, ipsum vero conscensa Phoenissa nave in Asiam trajecisse; (2) in tractu vero a vehemente impetuosoque vento Strymonia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis magisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis, quippe magno numero Persarum Xerxem comitantium in ponte navis stante, timore perculsum regem cum clamore quaesisse ex gubernatore, ecqua salutis spes esset; eique gubernatore respondisse, « Domine, non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quaedam amoveatur. » (3) Quae audientem Xerxem, aiunt, dixisse: « Viri Persae, nunc vestrum quisque ostendat curae vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur. » Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. (4) Xerxem vero, simul atque in terram exscendisset, haec fecisse: aurea corona donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei jussisse praecidi.

СХІХ. Sed haec altera de Xerxis reditu temere fertur fama, mihi que prorsus incredibilis est, tam quod ad caetera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. (2) Nam si ista Xerxi gubernator dixisset, ex decem millibus hominum, quos rogarem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin mihi sit adsensurus, non ejusmodi quidpiam facturum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes, qui in ponte fuerunt, jussurum fuisse in cavitatem navis descendere, remigum vero, qui Phoenices erant, parem numerum, quot Persae fuerunt, in mare ejecturum. (3) At ille, ut modo dixi, simul cum reliquo exercitu terrestre iter faciens in Asiam rediit.

СХХ. Cujus rei etiam locuples est testimonium hoc, quod satis constat, Xerxem in reditu Abdera venisse, et hospitium contraxisse cum Abderitis, eosque aureo acinace atque tiara auro intexta donasse. (2) Et, ut soli quidem Abderitae narrant, (quod mihi parum fit probabile,) primum apud illos, ex quo Athenis profugit, cingulum solvit, ut pole nunc in tuto se esse ratus. Sunt autem Abdera Hellesponto propiora, quam Strymoni et Eioni, ubi illum aiunt navem conscendisse.

СХХІ. Graeci, quum expugnare Andrum non potuissent, Carystum petierunt, et evasato Carystiorum agro, Salaminem redierunt. Ibi primum primitias praedae exemerunt diis, quum alia, tum tres Phoenissas triremes; quarum una in Isthmo dedicaretur, quae mea adhuc aetate super-
 fuit; altera ad Sunium, tertia Ajaci in ipsa Salaminiae. (2) Deinde praedam inter se dividerunt, et Delphos miserunt primitias; e quibus facta est statua duodecim cubitorum magnitudine, rostrum navis manu tenens; quae eodem loco posita est ubi aurea Alexandri Macedonis statua.

CXXII. Πέμψαντες δὲ ἀκροβόλια οἱ Ἕλληνες ἐς Δελφοὺς ἐπειρώτεον τὸν θεὸν κοινῇ εἰ λελάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροβόλια. Ὁ δὲ παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων ἔφησε ἔχειν, παρ' Αἰγινιτῶν δὲ οὐ, ἀλλ' ἀπαίτεσεν αὐτοὺς τὰ ἀριστήια τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. (2) Αἰγινιτῆται δὲ πυθόμενοι ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοῦς, οἱ ἐπὶ ἱστοῦ γαλκέου ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίας, ἀγχοτάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος.

CXXIII. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς λήτης ἐπλουν οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀριστήια δώσαντες τῷ ἀξιώτατῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τούτων. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμεντο τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον κρίνοντες ἐκ πάντων, ἐνθαῦτα πᾶς τις αὐτῶν ἐνω- τῷ ἐτίθετο τὴν ψήφον, αὐτὸς ἕκαστος δοκῶν ἀριστος γενέσθαι, δεύτερα δὲ οἱ πολλοὶ συνεξέπιπτον Θεμιστοκλέα κρίνοντες. (3) Οἱ μὲν δὲ ἐμουνούντο, Θεμιστοκλέης δὲ δευτερείοισι ὑπερεβόλετο πολλόν.

CXXIV. Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, ἀλλ' ἀποπλωσάντων ἑκάστων ἐς τὴν ἐσω- τῶν ἀκρίτων, ὅμως Θεμιστοκλέης ἐβίωσθη τε καὶ ἐδοξώθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμῆθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαίμονα ἀπῖκετο ἐθέλων τιμηθῆναι· καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι καλῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μεγάλως δὲ ἐτίμησαν. (3) Ἀριστήια μὲν νυν ἔδοσαν Εὐρυβιάδῃ ἐλαίης στέφανον, σοφίης δὲ καὶ δεξιότητος Θεμιστοκλέϊ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης. Ἐδωρήσαντο δὲ μιν ὅλῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαντι. (4) Αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπύοντα τριηκόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, οὗτοι οἵπερ ἱππέες καλεῦνται, μέχρι οὖρων τῶν Τεγεατικῶν. Μοῦνον δὲ τοῦτον πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Σπαρτιτῆται προέπεμψαν.

CXXV. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῖκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος τῶν ἐχθρῶν μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργύνων ἐνείκεε τὸν Θεμιστοκλέα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπῖξιν προφέρων, ὡς διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχοι τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμονίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐωυτόν. (2) Ὁ δὲ, ἐπεῖτε οὐκ ἐπαύετο ταῦτα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε, « οὕτω ἔχει τοι· οὐτ' ἂν ἐγὼ ἐὼν Βελβινίτης ἐτιμῆθην οὕτω πρὸς Σπαρτιητέων, οὐτ' ἂν σὺ, ὠνέρωπε, ἐὼν Ἀθηναῖος. » Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

CXXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι λόγιμος καὶ πρόσθε ἐὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταιικῶν καὶ μᾶλλον ἐτι γενομένος, ἔχων ἑξ μυριάδας στρατοῦ τοῦ Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλέα μέχρι τοῦ πόρου. (2) Ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ ὀπίσω πορευόμενος κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγένετο, ἄτε Μαρδονίου τε χειμεριζόντος περὶ Θεσσαλίῃν τε καὶ Μακεδονίην καὶ οὐδὲν κω κατεπίγοντος ἤκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον, οὐκ ἐδικαίει ἐντυχὼν ἀπεστρεψαί Ποτιδαίητῃσι

CXXII. Postquam Delphos primitias miserunt Græci, communi omnium nomine interrogarunt deum, an sufficientes et gratas accepisset primitias. Quibus ille respondit, a cæteris quidem; nec vero ab Æginetis: sed ab his repetiit præmium quod illis ob rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. (2) Quo audito, Æginetæ dedicarunt aureas stellas tres, quæ super æneo malo stant in angulo proxime Cræsi craterem.

CXXIII. Post prædæ distributionem in Isthmum navigarunt Græci, virtutis præmium tributuri ei e suorum numero, qui in hoc bello præ cæteris illud commueruisset. (2) Postquam vero eo pervenerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram distribuerunt, primum et secundum suo iudicio designaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum posuit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudicans: quod autem ad secundas partes pertinet, plerique calculi in Themistoclem consenserunt. (3) Itaque illi singula habuere suffragia: Themistocli autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes.

CXXIV. Id iudicium duces quidem Græci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re injudicata suam quisque in civitatem discessit: verumtamen Themistocles per universam Græciam ut Græcorum longe prudentissimus prædicatus celebratusque est. (2) Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugna ad Salaminem fuerant socii; protinus post hæc Lacedæmonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt Lacedæmonii, et eximio honore adfecerunt. (3) Nam Eurýbiadi quidem primum decrevere præmium, oleagineam coronam: prudentiæ vero et dexteritatis præmium Themistocli tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Præterea currum eum donarunt, pulcherrimo qui Spartæ erat: (4) et egregie collaudatum prosecuti sunt abentem delecti trecenti Spartanorum, hi qui Equites vocantur, usque ad Tegeatarum fines. Est autem Themistocles unus ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spartani ita publice sint prosecuti.

CXXV. Ut autem Lacedæmone Athenas venit, ibi tunc Timodemus, Aphidnensis, qui de numero inimicorum ejus erat, cæterum non ex illustribus viris homo, invidia insaniens, obtreclavit Themistocli; exprobransque ei quod Lacedæmonem se contulisset, aiebat, Atheniensium gratia Lacedæmonios eum honore illo esse prosecutos, non ipsius gratia. (2) Quod ubi passim dictitare non desit Timodemus, Themistocles ei ait: « A tibi se res habet: nec ego, si Belbinita essem, ita honoratus fuisset a Lacedæmoniis; nec tu, homo, si esses genere Atheniensis. » Et hæc facta quidem hactenus.

CXXVI. Interim Artabazus, Pharnacis filius, jam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plateensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta militum millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. (2) Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallænem versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se conjungere properaret; rem sese indignam judicavit, quum in Potidæatas in-

μη οὐκ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (3) Οἱ γὰρ Ποτι-
 δαιῆται, ὡς βασιλεὺς παρεξελήλακε καὶ ὁ ναυτικός
 τοῖσι Πέρσῃσι οἰχώκεε φεύγων ἐκ τῆς Σαλαμίνος, ἐκ
 τοῦ φανεροῦ ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὡς δὲ καὶ
 ὧλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες.

CXXVII. Ἐνθαῦτα δὴ Ἀρτάβαζος ἐπολιόρκεε
 τὴν Ποτίδαιαν. Ὑποπεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους
 ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλείας, καὶ ταύτην ἐπολιόρκεε· εἶχον
 δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξαν-
 10 στάντες ὑπὸ Μακεδόνων. (2) Ἐπεὶ δὲ σφεας εἶλε
 πολιορκεῖν, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην, τὴν δὲ
 πόλιν παραδίδοι Κριτοβούλῳ· Ὁρωναίῳ ἐπιτροπεύειν
 καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει, καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
 δέας ἔσχοι.

CXXVIII. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος τῇ
 Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε, προσέχοντι δὲ οἱ
 προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμοξείνος ὁ τῶν Σκιω-
 ναίων στρατηγός, ὄντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ
 ἔχω εἶπαι (οὐ γὰρ ὦν λέγεται), τέλος μέντοι τοιαῦτα
 20 ἐγένετο· (2) ὅπως βιβλίον γράψαι τὴν Τιμοξείνος ἐβέλων
 παρ' Ἀρτάβαζον πέμψαι ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμοξεί-
 νον, τοξεύματος παρὰ τὰς γλυφίδας περιειλίζαντες καὶ
 πεπερωσάντες τὸ βιβλίον ἐτόξευον ἐς συγκεῖμενον χωρίον.
 (3) Ἐπαίστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμοξείνος προδιδούς τὴν
 25 Ποτίδαιαν· τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος ἐς τὸ συγκεῖμε-
 νον, ἀμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου βάλλει ἀνδρὸς Ποτι-
 δαιῆται τὸν ὦμον, τὸν δὲ βληθέντα περιέδραμε δμιλος,
 οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ, οἱ αὐτίκα τὸ τοξεύμα
 λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βιβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοὺς
 30 στρατηγούς· παρῇν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων
 συμμάχῃ. (4) Τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι
 τὸ βιβλίον καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίας ἔδοξε
 μὴ καταπληῖξαι Τιμοξείνον προδοσίῃ τῆς Σκιωναίων
 πόλιος εἵνεκεν, μὴ νομιζοίετο εἶναι Σκιωναῖοι ἐς τὸν
 35 μετέπειτα χρόνον αἰεὶ προδοταί. Ὁ μὲν δὲ τοιούτῳ
 τρόπῳ ἐπαίστος ἐγένετο.

CXXIX. Ἀρταβάζῳ δὲ ἐπειδὴ πολιορκεῖν ἐγεγό-
 νεσαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἀμπωτίς τῆς θαλάσσης με-
 γάλῃ καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι
 40 τέναγος γενόμενον παρήϊσαν ἐς τὴν Παλλήνην. (2)
 Ὡς δὲ τὰς δύο μὲν μοῖρας διωδοιπορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς
 ὑπολοιποὶ ἔσαν, τὰς διελθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ
 Παλλήνῃ, ἐπὶ πλεονεξίας τῆς θαλάσσης μεγάλης,
 ὅση οὐδαμὰ κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις
 45 γενομένη. (3) Οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτῶν οὐκ ἐπιστάμενοι
 διεφθείροντο, τοὺς δὲ ἐπιστάμενους Ποτιδαῖται ἐπι-
 πλώσαντες πλοίοισι ἀπώλεσαν. (4) Αἴτιον δὲ λέγουσι
 Ποτιδαῖται τῆς τε ῥηγίης καὶ τῆς πλημυρίας καὶ τοῦ
 Περσικοῦ πάθος γενέσθαι τὸδε, ὅτι τοῦ Ποσειδώνος
 50 ἐς τὸν νῆον καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέθη-
 σαν οὗτοι τῶν Περσέων οἵ περ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
 θαλάσσης. Αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες εὖ λέγειν ἔμοιγε
 δοκέουσι. (5) Τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτά-

cidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem
 redigeret. (3) Etenim Potidæatæ, postquam rex fines eo-
 rum erat prætergressus, et classis Persarum a Salamine
 fuga se receperat, ex professo defecerant a barbaris, pari-
 terque reliqui Pallenem incolentes.

CXXVII. Potidæam igitur tunc Artabazus oppugnavit.
 Suspensus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri,
 Olynthum quoque simul oppugnavit. Tenebant eam tunc
 Bottiæi, qui e Thermæo sinu a Macedonibus fuerant ejecti.
 (2) Quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos jugu-
 lavit; urbem autem Chalcidicæ genti tradidit, eique Cri-
 tobulum Toronæum præfecit. Atque ita Olynthum Chal-
 cidenses habuere.

CXXVIII. Hac expugnata, curam omnem Artabazus in
 Potidæam intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de
 proditione egit Timoxenus, dux Scionæorum. Hic qua via
 initio usus sit, dicere non possum; nec enim memoratur:
 sed postremo res accidit huiusmodi: (2) quoties litteras milt-
 tere aut Timoxenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad
 Timoxenum, epistolam circum sagittæ crenas circumvolve-
 bant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos
 convenerat, mittebant. (3) Sed proditiōis Potidææ com-
 pertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagitta versus
 destinatum locum emissa, a scopo aberrans, humerum
 feriit civis Potidæatæ. Et adcurrrens hominum turba, ut
 fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittam
 prehēdentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad
 duces deferunt: aderant vero etiam ex aliis Pallenensibus
 socii. (4) Ubi autem legerunt duces epistolam, auctorem-
 que cognoverunt proditiōis, visum est eis crimine pro-
 ditiōis non affligere Timoxenum, civitatis Scionæorum
 gratia, ne in posterum omne ævum proditores esse existi-
 marentur Scionæi. Et ille quidem hoc modo compertus
 est.

CXXIX. Inde postquam tres menses Artabazus in oppri-
 gnanda Potidæa erat occupatus, accidit ingens maris reces-
 sus, et is quidem in longum admodum tempus: et barbari,
 locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire in-
 stituerunt. (2) Ut vero duas viæ emensi erant partes, et
 tres partes adhuc reliquæ erant, quas transire oportebat
 priusquam in Pallenem pervenirent, supervenit accessus
 maris tantus, quantus nunquam antea, ut quidem indigenæ
 dicunt, fuerat, licet sæpe magnus accadat. (3) Itaque
 quicumque ex illis nandi erant imperiti, perierunt; qui
 vero natare poterant, hos Potidæatæ navigiis persecuti in-
 teremerunt. (4) Caussam autem huius æstus et exundatio-
 nis calamitatisque Persarum hanc fuisse aiunt Potidæatæ,
 quod hi iidem Persæ, qui mari perierunt, in Neptuni tem-
 plum et simulacrum, quod in suburbio est, impia facinora
 admiserant: quam caussam illi ex rei veritate adlegare
 mihi videntur. (5) Superstites Artabazus in Thessaliam ad

βαζος ἐς Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμψαντες βασιλέα οὕτω ἐπρηξαν.

CXXX. Ὁ δὲ ναυτικός δ' Ἑρξῆω περιγεγόμενος, ὡς προσέειπε τῇ Ἀσίῃ φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος καὶ βασιλέα τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθημυσε ἐς Ἀβυδὸν, ἐχειμέρισε ἐν Κύμῃ. (2) Ἰάρος δὲ ἐπιλάμψαντος πρώϊος συνελέγετο ἐς Σάμον αἱ δὲ τῶν νεῶν καὶ ἐχειμέρισαν αὐτοῦ. Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπεβάτευον. Στρατηγοὶ δὲ ὦφι ἐπῆλθον Μαρδόντης τε ὁ Βαγαίου καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχίου συνήρχε δὲ τούτοις καὶ ἀδελφιδεὸς αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελόμενος Ἰθαμίτρης. (3) Ἀτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προήϊσαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἑσπέρης, οὐδ' ἐπὶ νάχαζε οὐδὲ εἰς, ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμειοι ἐρύλασσον τὴν Ἰωνίην μὴ ἀποστῇ, νέας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας. (4) Οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέχοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλεύσεσθαι ἐς τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφὶ τὴν ἑωυτῶν φυλάσσειν, σταθευόμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν φεύγοντας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσσοντο. Κατὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ θυμῷ, περὶ δὲ ἐδόκειον πολλὸν κρατήσιν τὸν Μαρδόνιον. (5) Ἔόντες δὲ ἐν Σάμῳ ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἴ τι δυναίητο καχὼν τοὺς πολεμίους ποιεῖν, ἅμα δὲ καὶ ὠπακούστων ὀκνη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρήγματα.

CXXXI. Τοὺς δὲ Ἕλληνας τότε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε καὶ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίῃ ἑών. Ὁ μὲν δὴ περὶ οὐκὼ συνελέγετο, ὁ δὲ ναυτικός ἀπῖκετο ἐς Αἰγίναν, νέας ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. (2) Στρατηγὸς δὲ καὶ ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρεος τοῦ Ἡγησίλεω τοῦ Ἰπποκρατίδew τοῦ Λευτυγίδew τοῦ Ἀναξίλεω τοῦ Ἀρχιδήμου τοῦ Ἀναξανδρίδew τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πολυδέκτεος τοῦ Πρυτανίου τοῦ Εὐρυφώντος τοῦ Προκλέος τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, ἑὼν τῆς ἐτέρης οἰκῆς τῶν βασιλείων. (3) Οὗτοι πάντες, πλὴν τῶν δυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδεα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ἐγένοντο Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος ὁ Ἀρίφρωνος.

CXXXII. Ὡς δὲ παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγίναν πᾶσαι αἱ νέες, ἀπῖκοντο Ἰώνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, οἱ καὶ ἐς Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον τούτων ἀπικόμενοι ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν τὴν Ἰωνίην τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδew ἦν. (2) Ὁ στασιώται σφίσι γενόμενοι ἐπεβούλευον θάνατον Σπάρτῃ τῷ Χίῳ τυράννῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἐπὶ ἐπιβουλεύοντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγένοντο ἐξενέικαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἐνὸς τῶν μετεχόντων, οὕτω δὲ οἱ λοιποὶ ἐξ ἐόντες ὑπεξέσχον ἐκ τῆς Χίου καὶ ἐς Σπάρτην τε ἀπῖκοντο καὶ δὴ καὶ τότε ἐς τὴν Αἰγίναν, τῶν Ἑλλήνων δωδέκαιοι καταπλῦσαι ἐς τὴν Ἰωνίην. (3) Οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι Δήλου· τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἕλλησι οὐτε τῶν χώρων

Mardonium reduxit. Hæc igitur fortuna fuit eorum, qui regi deduxerunt.

CXXX. Classis quæ supererat Xerxis, postquam fuga ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et exercitum e Chersoneso Abydum trajecit, Cumæ hiemavit. (2) Adpetente autem vere ad Samum maturavit convenire, ubi etiam pars navium hiemaverat. Propugnatorum in iis major pars Persæ erant et Medi : duces autem eis advenere Mardontes Bagæi filius, et Artayntes Artachæi : quibus etiam collega adfuit Ithamitres, fratris filius Artayntæ, ab ipso adscitus. (3) Hi vero, quoniam magnam cladem erant passi, ulterius occidentem versus non moverunt, neque eos quisquam ad ulterius progrediendum cogeat : sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne deficeret : habebant autem naves, una cum Ionicis, trecentas. (4) Nec vero Græcos existimarent in Ioniam moturos, sed satis habituros suam custodire terram : quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fugientes non essent persecuti, sed libenter discessissent. Igitur mari quidem fracti animis barbari erant : terra vero longe hostibus superiorem fore Mardonium existimabant. (5) Itaque ad Samum hærentes, partim quidem consultabant si quid mali adferre possent hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant quis futurus esset exilus rerum a Mardonio gerendarum.

CXXXI. Græcos vero et ver adpelens excitavit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Græcorum exercitus nondum erat coactus, classis vero Æginam se contulit, naves numero centum et decem. (2) Dux et imperator classis erat Leotychides, ex altera regum familia : cui pater fuit Menares, avus Hegesilaus : reliqui majores hoc ordine, Hippocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Eurypion, Procles, Aristodemus, Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules : (3) qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Spartæ. Atheniensium vero dux erat Xanthippus, Ariphronis filius.

CXXXII. Ut naves omnes Æginæ adfuere, venerunt Græcorum in castra legati Ionum. Qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes Lacedæmonios ut Ioniam liberarent : quorum in numero etiam Herodotus fuit, Basilidæ filius. (2) Hi inter se conjuraverant, omnino septem numero, de interficiendo Strattide, Chii tyranno, postquam vero patefacta conspiratio est, uno ex conjuralis consilium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se receperunt, et Spartam primum, tunc vero illo tempore etiam Æginam venerunt, orantes Græcos ut in Ioniam navigarent : (3) sed ægre ab his impetrarunt, ut Dehum usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant Græci, quum et locorum

δοῦσι ἐμπεύρουσι, στρατιῆς τε πάντα πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἠπιστάτο δόξῃ καὶ Ἡρακλέας στήλας ἴσεν ἀπέχειν. (1) Συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρης ἀνωτέρω Σάμου μὴ τολμᾶν καταπλῦσαι καταρρωδηκότας, τοὺς δὲ Ἕλληνας χρηζόντων Χίων τὸ πρὸς τὴν ἡὺ κατωτέρω Δήλου. Οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφειων.

CXXXIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἐπλυνον ἐς τὴν Δήλον, Μαρδόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχείμαζε. 10 Ἐνθεῦτεν δὲ δρυεώμενος ἐπεμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπεία γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς, ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἷα τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι. (2) Ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθεῖν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω 15 φράσαι· οὐ γὰρ ὧν λέγεται· δοκέω δ' ἐγώ γε περὶ τῶν παρεόντων καὶ οὐκ ἄλλων περὶ πέμψαι.

CXXXIV. Οὗτος ὁ Μῦς ἐς τε Λεβάδειαν φαίνεται ἀπικόμενος καὶ μισθῷ πείσας τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον, καὶ ἐς Ἄβας τὰς Φωκίων 20 ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. (3) Καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκετο, τοῦτο μὲν τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο (ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριαῖζεσθαι), τοῦτο δὲ ξεινόν τινα καὶ οὐ Θεβαίων χρημάσι πείσας κατεκοίμισε ἐς Ἄμ- 25 φαίρεω. (3) Θεβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι διὰ τόδε· ἐκέλευσε σφας ὁ Ἀμφιάρεως διὰ χρηστηρίων ποιούμενος ἰσχυρότερα βούλονται ἐλθεῖν τούτων, ἐωυτῶν ἢ ἅτε μάντι χρεέσθαι ἢ ἅτε συμμαχῶ, τοῦ ἐτέρου ἀπεγομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἶλοντο εἶναι. 30 Διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θεβαίων οὐδενὶ αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι.

CXXXV. Τότε δὲ θῶμά μοι μέγιστον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θεβαίων, ἔλθειν ἄρα τὸν Εὐρωπεία Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια, καὶ ἐς τοῦ 35 Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. (2) Τοῦτο δὲ τὸ ἱρὸν καλεῖται μὲν Πτώων, ἔστι δὲ Θεβαίων, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεὶ ἀγχοτάτῳ Ἀχραιφῆς πόλιος. Ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπεῖτε παρελθεῖν τὸν καλούμενον τοῦτον Μῦν, ἐπεσθαι οἱ τῶν ἀστων αἵρετους ἄν- 40 δρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ὡς ἀπογραφόμενους τὰ θεσπίειν ἐμελλε, καὶ πρόκατε τὸν πρόμαντιν βαρβάρῳ γλώσση χρᾶν. (3) Καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν Θεβαίων ἐν θώματι ἔχσθαι ἀκούοντας βαρβάρῳ γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅτι χρήσονται τῷ παρόντι 45 πρήγματι· τὸν δὲ Εὐρωπεία Μῦν ἐξαρκάσαντα παρ' αὐτῶν τὴν ἐφέροντο δέκτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προφήτῃ γραφείν ἐς αὐτὴν, φάναι δὲ Καρήν μιν γλώσση χρᾶν, συγγραψάμενον δὲ οἰχέσθαι ἀπὸντα ἐς Θεσσαλίην.

50 CXXXVI. Μαρδόνιος δὲ ἐπιεζάμενος ὅτι δὴ ἦν λέγοντα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἐπεμψε ἄγγελον ἐς Ἀθήνας Ἀλεξάνδρον τὸν Ἀμύντεω ἄνδρα Μακεδόνα, ἅμα μὲν ὅτι προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν (Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβά-

essent imperiti, et hostilium copiarum omnia esse plena existimarent. Samus autem eis atque longe atque Herculis columnæ abesse videbatur. (4) Simul vero accidit, ut nec barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occidentem navigare auderent; nec Græci, quamvis sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita quæ in medio utrorumque erant, ob illorum metum in tuto fuerunt.

CXXXIII. Dum Græci in Delum navigant, Mardonius adhuc in Thessalia in hiemis fuit. Inde autem ad consulenda oracula misit virum genere Europensem, cui nomen erat Mys; dato homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorumcumque oraculorum explorare effata posset, ea consuleret. (2) Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirmare equidem non possum; nec enim memoratur: sed misisse eum puto, de rebus presentibus, non de aliis, consulturum.

CXXXIV. Hunc Myn constat et Lebadeam venisse, ibique mercede corrupto viro indigena, ad Trophonium descendisse; et Abas item pervenisse, quæ in Phocide sunt, ad oraculum. (2) Idem quum prius Thebas venisset, non modo Ismenium Apollinem consuluit; ubi, sicut Olympiæ, ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine externo, non Thebano, pecunia corrupto, in Amphiarai templo pernoctavit. (3) Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud consulere, hanc ob causam: edito responso iusserat eos Amphiaras, duorum utrum vellent eligere, ut aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero autem abstinere; et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est in illius templo pernoctare.

CXXXV. Istud vero, quod narrant Thebani, maxime mihi mirum accidit: eundem quippe Europensem Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus esset oracula, etiam ad Ptoi Apollinis fanum venisse. (2) Vocatur quidem id fanum Ptoum, est autem Thebanorum, situm supra Copaidem lacum ad montem, proxime Acræphiam oppidum. Ad hoc templum quum venit hic Mys (latine Mus) nominatus, comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc delectos, scripto consignatos responsum quod redditurus esset deus: propheta vero protinus barbara locutum esse lingua, (3) ut stuperent comites Thebani, barbarum sermonem loco Græci audientes, nescirentque quid in presenti facerent: Europensem autem Myn, quam illi secum attulerant tabellam, eis eripuisse, in eaque hæc quæ propheta pronunciat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone usum illum esse; deinde, his scripto consignatis, discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

CXXXVI. Mardonius, perlectis oraculorum responsis, quæ qualia fuerint nescio, post hæc legatum Athenas misit Alexandrum, Amyntæ filium, Macedonem, partim quoniam adfinitate huic juncti erant Persæ; Alexandri enim sororem Gygaem, Amyntæ filiam, Bubares Persa habuit in

ρχος ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνεε Ἀμύντης δ' ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος, τῷ δὲ ἐκ βασιλείας τῆς Φρυγίας ἐδόθη Ἀλάβανδρα πόλις μεγάλη νέμεσθαι, ἅμα δὲ ὁ Μαρδόνιος πυθόμενος ὅτι πρόξενός ἐτε εἴη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος ἔπεμπε. (2) Τοὺς γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκεε μάλιστα προσκτήσεσθαι, λόγόν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἀλκιμον, τὰ τε κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κατεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἡπίστατο. Τούτων δὲ προσγενομένων καθήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσσης κρατῆσειν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν· περὶ τὴν ἐδόκεε πολλὸν εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατ' ὑπερβλή οἱ τὰ πρήγματα ἐσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. (3) Τάχα δ' ἂν καὶ τὰ χρηστῆρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμμαχον τὸν Ἀθηναίων ποιέεσθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος ἔπεμπε.

CXXXVII. Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶ ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρώπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον ἐς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημενιδῶν ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης, ἐκ δὲ Ἰλλυρίων ὑπερβαλόντες ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο ἐς Λεβαίην πόλιν. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἵππους νέμειν, ὁ δὲ βοὺς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης τὰ λεπτά τῶν προβάτων. (3) Ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μόνον δὲ δῆμος. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως αὐτὰ τὰ στίτια σφι ἔπεισσε. Ὅπως δὲ ὁππῶτο ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητὸς, τοῦ Περδίκκew, διπλήσιος ἐγένετο αὐτὸς ἐωυτοῦ. Ἐπεὶ δὲ αἰεὶ ταῦτο ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν ἀνδρὰ τὸν ἐωυτῆς. (4) Τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσθλῆς αὐτίκα ὡς εἴη τέρας καὶ φέροι ἐς μέγα τι. Καλέσας δὲ τοὺς θήτας προηγόρευε σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἐωυτοῦ. Οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔρασαν δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες οὕτω ἐξέναι. (6) Ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ πέρι ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην ἐς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβὴς γενόμενος, « μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι, » ἔδεξας τὸν ἥλιον. (6) Ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἕστασαν ἐκπεπληγμένοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα· ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε, « δεκόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς, » περιγράφει τῇ μαχαίρῃ ἐς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράφας δὲ, ἐς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου, ἀπαλλάσσεται αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου.

CXXXVIII. Οἱ μὲν δὲ ἀπῆλθον, τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων οἷόν τι χρῆμα ποιήσῃ οἱ παῖς καὶ ὡς σὺν νόμῳ ἐκείνου ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ δυνθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἵππεας ἀπολέοντας. (2) Ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ γῶρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι σιτήρι. Οὕτως, ἐπειτέ διεβῆσαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε τοὺς ἵππεας μὴ οἶους τε γενέσθαι διαβῆναι. (3) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι ἐς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίας οἴκησαν περὶ τῶν κήπων

matrimonio, ex qua natus est Asiaticus Amyntas, de avo materno nomen gerens, quem rex magna urbe Phrygiae Alabandis donavit cum redditibus inde percipiendis: partim vero hac causa Alexandrum Mardonius misit, quod audisset, hospitem Atheniensium eum esse et bene de illis meritum. (2) Hac enim maxime ratione se sibi adjungere posse Athenienses existimavit, quos audiverat non minus numerosum, quam fortem, esse populum; et quas mari clades passi Persae erant, harum auctores Athenienses potissimum fuisse noverat. His autem sibi adjunctis, facile maris imperio se potiturum speravit; id quod etiam usu venturum fuerat; terra autem longe sibi videbatur esse superior: atque ita res suas rebus Graecorum superiores fore secum reputavit. (3) Fortasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, monuerintque eum ut Athenienses sibi socios conciliaret; hisque ille morem gerens Alexandrum misert.

CXXXVII. Alexandri hujus septimus progenitor Perdiccas ille fuit, qui Macedonum regno potitus erat tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes, Aeropos, et Perdiccas, Argis in Illyriorum fines profugerant: ex Illyriis vero in superiorem Macedoniam transgressi, Lebream oppidum pervenerant. (2) Ibi apud regem mercede serviebant; unus equos pascens; alter, boves; natus minimus, Perdiccas, minores pecudes. (3) Fuerunt autem olim etiam reges pecuniae inopes, non solum populus: itaque regis uxor ipsa panem illis coquebat. Quoties vero coquebatur panis pueri mercenarii Perdiccae, duplo major fiebat quam consentaneum erat. Ubi autem constanter hoc ita accidit, marito rem illa indicavit. (4) Quo audito, statim subiit illius animus, esse hoc prodigium, quod ad magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos mercenarios jussit finibus suis excedere. Cui illi responderunt, justum esse ut accepta mercede abeant. (5) Ibi tunc rex, mercedis mentionem audiens, quum forte per caminum solis lumen in conclave incideret, divinitus mente captus, ait: « mercedem vobis ego dignam hanc persolvo, » solem monstrans. (6) Et Gauanes quidem et Aeropos, natu majores, hoc ut audire, attoniti steterunt: at puer, « Accipimus, ait, rex, quae nobis datur; » et cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavimento conclavis circumscripsit, eoque facto ter deinceps radios solis in sinum suum hausit, atque ita cum fratribus abiit.

CXXXVIII. Qui postquam abierant, unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod fecisset puer, quamque prudenter fratrum natu minimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his auditis, ira correptus, equites nonnullos misit, qui illos insequerentur et interficerent. (2) Est autem in hac regione fluvius, cui posteri horum Argivorum virorum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvius, postquam eum trajecerant Temenidae, ita auctus fluxit, ut transire equites non possent. (3) Illi vero in aliam Macedoniae regionem secesserunt, habitaveruntque prope hortos qui di-

τῶν λεγόμενων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστῳ ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁδῶν τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. (4) Ἐν τοῖτοις καὶ ὁ Σιληνὸς τοῖσι κήποισι ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. Ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁρμεύμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.

CXXXIX. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκχεω Ἀλέξανδρος ὁδὸς ὠδε ἐγεγόνει· Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλκέτω, Ἀλκέτω δὲ πατὴρ ἦν Ἀέροπος, τοῦ δὲ Φιλίππος, Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος, τοῦ δὲ Περδίκχης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. Ἐγεγόνει μὲν δὴ ὠδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.

CXL. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε, (I.) « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει, ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλέως λέγουσα οὕτω, (2) « Ἀθηναῖοι τὰς ἀμαρτάδας τὰς ἐξ ἐκείνων ἐς ἐμὲ γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὦδε, 30 Μαρδόνιε, ποιεῖς τοῦτο μὲν τὴν γῆν σφί ἀπόδος, τοῦτο δὲ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλίσθων αὐτοὶ, ἥντινα ἂν ἐθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἱρὰ τε πάντα σφί, ἣν δὴ βουλωταί γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ ἐνέπρησα. » (3) Τούτων δὲ ἀτιγμένων ἀναγκαιῶς ἔχει μοι 40 ποιεῖν ταῦτα, ἣν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται. Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε νῦν. Τί μαίνεσθε πόλεμον βασιλεῖ ἀναειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν περβάλωσθε, οὔτε οἳ τέ ἐστε ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. (4) Εἰδετε μὲν γὰρ τῆς Ξέρξεω στρατηλασίας τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἔργα, πυνθά- 50 νεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμοὶ εὐσαν δύναμιν, ὥστε καὶ ἣν ἡμέας υπερβάλησθε καὶ νικήσητε, τοῦ περ ὑμῖν οὐδεμία ἔλπις εἴ περ εὖ φρονέετε, ἄλλη παρῆσται πολλὰ κλησίη. (5) Μὴ ὦν βούλεσθε παρισεύμενοι βασιλεῖ στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν, ἀλλὰ καταλύσατε. Παρέχει δὲ ὑμῖν κάλλιστα 60 καταλύσασθαι βασιλέως ταύτης ὥρμημένου. Ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν ὁμηγεμίην συνθέμενοι ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. (II.) Μαρδόνιος μὲν ταῦτα, ὃ Ἀθηναῖοι, ἐντετατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης 70 τῆς πρὸς ὑμέας εὐσεύσης ἐξ ἐμεῦ οὐδὲν λέξω (οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε), προσχρητίζω δὲ ὑμῶν πείθεσθαι Μαρδονίῳ. (6) Ἐννορεῖ γὰρ ὑμῖν οὐκ εἰοισί τε ἰσομένοισι τὸν πάντα χρόνον πολεμέειν Ξέρξῃ· εἰ γὰρ ἐνώρεον τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ ἂν κοτε ἐς ὑμέας ἦλθον ἔχων 80 λόγους τούτους· καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἡ βασιλέως ἐστὶ καὶ γερὺ ὑπερμήχης. (7) Ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τρίβῳ τε καὶ οἰκιστάς τῶν συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φειρομένων 90 (μούνων, ἐξαιρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν ἐκτεμένων. (8) Ἀλλὰ πείθεσθε· πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἀξία ταῦτα, εἰ βασιλεὺς γε ὁ μέγας μούνουσι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας ἀπειλὴς ἐθέλει φίλος γενέσθαι. » Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα ἔλεξε.

cuntur Midæ, Gordiæ filii : quibus in hortis sponte nascuntur rosæ, quarum unaquaque sexaginta folia habet, et quæ odore præstant cæteris. (4) In eisdem hortis etiam Silenus captus erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aeris intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac regione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub potestatem suam redegerunt.

CXXXIX. Ab hoc igitur Perdicca Alexander ortus est hisce progenitoribus : Amyntas, cujus filius Alexander fuit, patrem habuit Alcetam; Alcetæ pater fuit Aeropus; Aeropi pater, Philippus; Philippi, Argæus; Argæi pater, Perdiccas is qui regno potitus est. Hi fueri Alexandri, Amyntæ filii, progenitores.

CXL. Postquam a Mardonio missus Alexander Athenas venit, tali usus est oratione : (I.) « Viri Athenienses, Mardonius hæc dicit. Nuncios mihi a rege venit in hæc verba : (2) Atheniensibus injuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu hoc fac, Mardonie : et terram eorum illis redde, et ipsi præter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui juris sunt : et templa omnia, quæ ego crema vi, tu illis instaure, si modo societatem mecum voluerint jungere. (2) Hic quum mihi nuncius adveniret, necessario hæc exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstitieritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis contra regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. (4) Vidistis enim copiarum Xerxis multitudinem et res gestas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum : ita quidem, ut etiam si nos superaretis et vinceretis, (quod quidem, si bene sapitis, nequiquam speratis,) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. (5) Nolite igitur, regi vos æquantes, terra privari vestra, et perpetuo in periculo de salute vestra versari : sed componite bellum. Potestis autem præclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contracta. (II.) Hæc, Athenienses, Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam : nec enim nunc primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. (6) Perspectum enim habeo fieri non posse, ut vos perpetuo bellum geratis cum Xerxe : namque hoc si fieri posse a vobis intelligerem, numquam ad vos hujusmodi cum sermone venissem. Est enim regis potentia plus quam humana, et manus supra quam dici potest longa. (7) Quare nisi propere firmiter cum eo inieritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui præ reliquis omnibus sociis maxime in via expositi estis, semperque soli perdimini, quippe terram incolentes quæ præ cæteris veluti inter duas acies media interjecta est. (8) At morem gerite! etenim maximi vobis momenti res est, si rex magnus vobis solis ex omnibus Græciis peccata condonans, amicitiam vobiscum vult contrahere. » Hæc Alexandri fuit oratio.

CXLI. Λακεδαιμόνιοι δὲ πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας ἐς δημολογίην ἄζοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων ὡς σφας χρεῶν ἐστὶ ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ δημολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τὲ σφι ἔδοξε πέμπειν ἄγγέλους. (α) Καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε δημοῦ σφέων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν ἐπανέμειναν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἔμελλον Λακεδαιμόνιοι πείσεσθαι ἥκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου ἄγγελον ἐπ' δημολογίῃ, πυθόμενοί τε πέμψειν κατὰ τάχος ἄγγέλους. Ἐπίτῃδες ὦν ἐποίεον, ἐνδείκνυμενοι τοῖσι Λακεδαιμονίοις τὴν ἐσωτῶν γνῶμην.

CXLII. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, διαδεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἅπτο Σπάρτης ἄγγελοι, « ἡμέας δὲ ἐπέμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμῶν μήτε νεώτερον ποιεῖν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα μήτε λόγους ἐνδέκεσθαι παρὰ τοῦ βαρβάρου. (2) Οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς οὔτε κόσμον φέρον οὐ τί γε ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι, ὑμῖν δὲ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα πολλῶν εἵνεκεν. Ἠγεῖρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς οὐδὲν ἡμέων βουλομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγένετο· νῦν δὲ φέρεται καὶ ἐπ' ἅσας τὴν Ἑλλάδα. (3) Ἄλλως τε τούτων ἀπάντων αἰτίους γενέσθαι δουλοσύνης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους οὐδαμῶς ἀνασχετὸν, οἷτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζόμενοι μὲντοι ὑμῖν συναχθόμεθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ ὅτι οἰκοφθόρῃσθε χρόνον ἤδη πολλόν. (4) Ἀντὶ τούτων δὲ ὑμῖν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται γυναικάς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀρρήστα οἰκετέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρῆψειν, ἐστ' ἂν ὁ πόλεμος ὁδε συνεστήκη. (5) Μηδὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀναγνώσῃ, λήγας τὸν Μαρδονίου λόγον. Τούτῳ μὲν γὰρ ταῦτα ποιητέα ἐστὶ· τύραννος γὰρ ὢν τυράννῳ συγκατεργάζεται· ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἰ περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοις ὡς βαρβάροις ἐστὶ οὔτε πιστὸν οὔτε ἀληθὲς οὐδέν. » Ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἄγγελοι.

CXLIII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπεκρίναντο τάδε, « καὶ αὐτοὶ τοῦτο γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ ἡμῖν, ὥστε οὐδὲν δέεαι τοῦτο γε ὀνειδίξειν. (2) Ἀλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ δυνώμεθα. Ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας πειρᾷ ἀναπαίθειν οὔτε ἡμεῖς πεισόμεθα. (3) Νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἐστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἴῃ καὶ νῦν ἔρχεται, μήποτε δημολογήσειν ἡμέας Ξέρῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμμαχοῖσι πισυνοὶ μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ἥρωσι, τῶν οὐκ ἐκείνος οὐδεμίαν σπιν ἔχων ἐνέπρησε τοὺς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. (4) Σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Ἀθηναίοις, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν ἀθέμιτα ἔρδειν παραινέει· οὐ γὰρ σε βουλό-

CXLI. Lacedæmonii vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut fœdus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quæ prædixerant in fatis esse ut ipsi cum cæteris Doriensibus a Medis et Atheniensibus Peloponneso ejiciantur, vehementer timuerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. (2) Atque ita contigit, ut utrique simul in senatum introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, bene gnari rescituros Lacedæmonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedæmoniis declararent.

CXLII. Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem excipientes Spartani legati, in hunc modum sunt locuti: « Miserunt nos Lacedæmonii petituros a vobis, ne quid novarum rerum in Græcia moveatis, neque condiciones admittatis a Barbaro vobis oblatas. (2) Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem etiam Græcis omnibus, sed vobis maxime omnium, indignum et indecorum; idque multis de causis. Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis: et initio de vestra solum terra certamen fuit, nunc vero ad universam etiam pertinet Græciam. (3) Horum igitur omnium auctores Græcis, præter ea etiam servitutis fieri Athenienses, nullo modo foret tolerabile: quippe qui semper et jam a priscis temporibus palam libertatis auctores multis hominibus fuerunt. Quod autem vos præ cæteris hoc bello premimini, et duorum jam annorum fructibus estis privati, et tandem jam domus et fortunæ vestræ eversæ jacent, condolemus vobiscum: (4) et propterea profitemur vobis recipiuntque Lacedæmonii et reliqui socii, alituros se uxores vestras et quidquid vestris in familiis ad bellum est inutile, quoad bellum hoc duraturum est. (5) Ne vero Alexander Macedo lævigato Mardonii sermone vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit; quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam præstat. At vos non facietis, si quidem recte sapitis; bene gnari, in barbaris nec fidem nec veritatem esse. » Hæc Spartani legati dixerunt.

CXLIII. Athenienses vero Alexandro in hunc modum responderunt: « Ne nos quidem ignoramus, multis partibus majorem Medo, quam nobis, esse potentiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. (2) Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. (3) Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem via incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adiutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille apertis aedes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. (4) Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria facia-

μεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν ἐόντα πρό-
ξινόν τε καὶ φίλον. »

CXLIV. Πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο,
πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε, « τὸ μὲν
δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ δολογῶμεν τῷ βαρβάρῳ,
κάρτα ἀνθρωπῆιον ἦν. (2) Ἀτὰρ αἰσχρὸς γε οἶκατε
ἐξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἀρρωδῆσαι, ὅτι
οὔτε χρυσὸς ἐστὶ γῆς οὐδαμῶθι τοσοῦτος οὔτε χώρη
κάλλει καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξά-
μενοι ἐθέλομεν ἂν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλ-
λάδα. (3) Πολλὰ τι γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακω-
λύοντα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μὴδ' ἦν ἐθέλωμεν, πρῶτα
μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκί-
ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι
ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρεῖν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον
ἢ περ δολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ, αὗτις δὲ τὸ
Ἑλληνικὸν ἐὼν δμαίμον τε καὶ δμογλωσσον, καὶ θεῶν
ιδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἡθεὰ τε δμοτρόπα, τῶν
προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. (4) Ἐπί-
στασθε τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυχάνετε ἐπιστάμε-
νοι, ἐστ' ἂν καὶ εἷς περιῇ Ἀθηναίων, μηδαμὰ δολο-
γήσοντας ἡμέας Ξέρξῃ. Ὑμέων μέντοι ἀγάμεθα τὴν
πρόνοιαν τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσαν, ὅτι προεΐδετε ἡμέων
οἰκοφθορημένων οὕτω ὥστε ἐπιτρέψαι ἐθέλειν ἡμέων
τοὺς οἰκέτας. (5) Καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπλήρω-
ται, ἡμεῖς μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω δκος ἂν ἔχωμεν,
οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὥς οὕτω ἐχόντων,
στρατιὴν ὥς τάχιστα ἐκπέμπετε. (6) Ὡς γὰρ ἡμεῖς
εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρέσται ὁ βάρβαρος ἐσθα-
λὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα πύθῃται
τὴν ἀγγελίην ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκείνος ἡμέων
προσεδέετο. (7) Πρὶν ὧν παρῆναι ἐκείνον ἐς τὴν Ἀτ-
τικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προδουθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίην. »
Οἱ μὲν ταῦτα ὑποκρινάμενων Ἀθηναίων ἀπαλλάσσοντο
ἐς Σπάρτην.

mus, nos horteria : nolumus enim tibi ingrati quidpiam
accidere ab Atheniensibus, quum sis publicus hospes no-
ster et amicus. »

CXLIV. Hæc quum Alexandro Athenienses respondi-
sent, ad Lacedæmonios sermonem converterunt his verbis :
« Quod verentur Lacedæmonii ne cum Barbaro nos societa-
tem contrahamus, id vero admodum humanum est. (2) At
turpiter utique hoc videmini vereri ; quum, quo pacto ani-
mati sint Athenienses, non ignoretis. Neque enim tanta auri
copia usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertilitate
ita præstans, ut ea accepta vellemus cum Medis facere, et
Græciam redigere in servitutem. (3) Etenim multa et
magna sunt, quæ nos, ne id faciamus, etiam si vellemus,
prohibeant. Primum quidem, et maxime, deorum simula-
cra et templa cremata et solo æquata : quorum facinorum
necessario, quibuscumque modis possumus, pœnam repe-
tere potius debemus, quam societatem contrahere cum eo
qui hæc patravit. Deinde, quum Græcum omne genus con-
sanguineum sit, et linguam et deorum sedes et sacra com-
munia habeamus, et mores consimiles ; nefaria res foret, si
horum proditores fierent Athenienses. (4) Denique scitote,
si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus supererit Athe-
niensium, nunquam nos cum Xerxe societatem inituros.
Vestram autem providam erga nos laudamus voluntatem ;
quod nobis, quorum fortunæ eversæ sunt, ita prospicitis,
ut nutrire familias nostras velitis. (5) Atque ita vestrum
quidem expletum est beneficium : at nos tamen in hoc quo
sumus statu durabimus, nullam vobis molestiam exhibituri.
Nunc vero, hæc quum ita sint, maturate ocyus exercitum
mittere. (6) Nam, ut suspicamur, nulla interposita mora
aderit Barbarus et terram nostram invadet, simulatque ei
fuerit renunciatum, nihil nos eorum quæ a nobis petiit
facturos. (7) Itaque necesse est, ut, priusquam ille in At-
ticam venerit, nos ei in Bootiā occurramus. » Hoc ab
Atheniensibus accepto responso, Spartam redire legati.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΝΝΑΤΗ.

(ΚΑΛΛΙΟΠΗ.)

I. Μαρδόνιος δέ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ παρ' Ἀθηναίων ἐσήμνη, ὕμνηθεις ἐκ Θεσσαλίας ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. Ὅκου δὲ ἐκαστοτε γίνοιτο, τούτους παρελάμβανε. (2) Τοῖσι δὲ Θεσσαλίας ἡγεμόνοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδέν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπήγον τὸν Πέρσην, καὶ συμπρόεπειμψέ τε Θῶρηξ ὁ Ἀηρισαῖος Ξέρξεα φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

II. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν Μαρδόνιον καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ εἴη χώρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐδὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἱζόμενον ποιεῖν ὅπως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέφεται. (2) Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἑλλήνας ὁμοφρονέοντας, οἵπερ καὶ πάρος ταῦτὰ ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι. « εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς παραινέομεν », ἔφασαν λέγοντες, « ἔξεις ἀπόνως ἅπαντα τὰ ἐκείνων βουλευμάτων. (3) Πέμπε χρήματα ἐς τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι, πέμπων δὲ τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρονέοντας βῆτιδώς μετὰ τῶν στασιωτῶν καταστρέψαι. »

III. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον, ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ οἱ δεινὸς τις ἐνέσταχτο ἡμερος τὰς Ἀθήνας δεύτερα ἐλείν, ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνομοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι ὅτι ἔχοι τὰς Ἀθήνας. (2) Ὅς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὔρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι ἐν τε τῇσι νηυσὶ, αἰρέει τε ἐρῆμον τὸ ἀστυ. Ἡ δὲ βασιλεὺς αἵρεσις ἐς τὴν ὑστέρην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηγὴν δεκάμηνος ἐγένετο.

IV. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδα ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπρόθυμυσε. (2) Ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστελλε προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας γνώμας, ἐλπίσας δὲ σφεας ὑπῆσειν τῆς ἀγνομοσύνης ὥς δοριαλῶτου εὐσεύς πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας καὶ εὐσεύς ᾗ ἐπ' ἐωυτῷ. Τούτων μὲν εἵνεκεν ἀπέπεμψε Μουρυχίδα ἐς Σαλαμῖνα.

V. Ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν εἶλε τὰ παρὰ Μαρδονίου. Τῶν δὲ βουλευτῶν Λυκίδης εἶπε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER NONUS.

(CALLIOPE.)

(691, 692.)

I. Mardonius, ut ei Alexander, Athenis reversus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere maturavit : quacumque autem iter faciebat, inde semper adsumptis militibus exercitum auxit. (2) Et Thessalos eorum, quæ adhuc acta erant, nihil pœnituit, multoque etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitabant : et Thorax Larissæus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc palam Mardonium in Græciam transmisit.

II. Ubi vero progrediens exercitus in Bœotia fuit, ibi tunc Mardonium Thebani retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret : et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Græciam in potestatem redigeret. (2) Vi enim et armis subigere Græcos, si concordēs sint, sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile : « At tu, aiebant, si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. (3) Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent : his donis in partes divides Græciam ; et eorum ope, qui tuas partes sequentur, hos qui tecum non facient, facile evertes. »

III. Hæc illis suadentibus Mardonius non paruit ; sed vellemens illum cupidus incesserat Athenas iterum capiendi, partim stolidam quadam ferocia ductum, partim quod ignium ope per insulas accensorem cogitaret regi Sardibus versanti significare, tenere sese Athenas. (2) Ubi vero in Atticam pervenit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est, sed plerosque in Salamine et in navibus esse audivit : itaque vacuum cepit urbem. Hæc quidem altera occupatio Mardonii evenit decimo post mense quam a Xerxe prior erat facta.

IV. Athenis quum esset Mardonius, iu Salaminem legatum misit Murychiden, virum Hellespontium ; qui easdem Atheniensibus condiciones proponeret, quas Alexander Macedo ad illos pertulerat. (2) Quamquam enim jam antea minime amicas Atheniensium acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, sperans illos a stolidâ superbia remissuros, quum bello capta esset universa Attica, et in ipsius jam esset potestate. Hac causâ Murychiden in Salaminem misit.

V. Qui quum ad senatum venisset, exposuissetque Mardonii mandata ; unus e senatoribus, Lycides, pro sen-

γνώμην ὡς οἱ ἐδόκεε ἀμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προσφέρει, ἐξενεῖται ἐς τὸν δῆμον. (2) Ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴτε δὲ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἴτε καὶ ταῦτα οἱ ἐάνδανε· Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἳ τε ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ ἐξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα καταλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. (3) Γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυθνάνονται τὸ γινόμενον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικὶ καὶ παραλαβοῦσα ἐπὶ τὴν Λυκίδου οἰκίην ἤϊσαν αὐτοκελές, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα.

VI. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. Ὁκὺς μὲν προσεδέκοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσόντα σφι, οἱ δὲ ἔμεινον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ σκολαιτέρα ἐποίουν, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτῇ ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὲ ὑπέξεκομισάντο τε πάντα καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα, (2) ἐς Λακεδαιμόνα τε ἐπεμψαν ἀγγέλους ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἤντισσαν ἐς τὴν Βοιωτίαν, ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν, προεῖπαί τε ὅτι εἰ μὴ ἀμυνῶσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρῇ εὐρήσονται.

VII. Οἱ γὰρ δὲ Λακεδαιμόνιοι ὠρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια, περὶ πλείστου δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ παρσύνειν· ἅμα δὲ τὸ τεῖγός σφι, τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ δὴ ἐπάλξιας ἐλάμβανε. (2) Ὡς δὲ ἀπικοντο ἐς τὴν Λακεδαιμόνα οἱ ἀγγελοι οἱ ἀπ' Ἀθηνῶν, ἅμα ἀγορευόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιῶν, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, (I.) «ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι· λέγοντες ὅτι ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων τοῦτο μὲν τὴν χώραν ἀποδίδοι, τοῦτο δὲ συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ ὁμοίᾳ ποιήσασθαι, ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης, ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρᾳ διδόναι, τὴν ἂν αὐτοὶ ἐλώμεθα. (3) Ἡμεῖς δὲ Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέντες καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιούμενοι προδοῦναι οὐ κατατινέσμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα, καίπερ ἀδικούμενοι ὑπ' Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμενοι τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ μᾶλλον ἢ περ πολέμειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν ἐκόντες εἶναι. (4) Καὶ τὸ μὲν ἀπ' ἡμέων οὕτω ἀκίβηλον ἐόν νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. (II.) Ὑμεῖς δὲ ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπεὶ τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σαφῶς, ὅτι οὐδαμὰ προδοῖσόμεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ διότι τείχος ἡμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τελεί ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιέεσθε, συνθέμενοι τε ἡμῖν τὸν Πέρσῃ ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιωτὴν προδεύοντες, περιεῖδτε τε ἐμβαλόντα ἐς τὴν Ἀττικὴν

tentia dixit, recte factum sibi videri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis propositam, de eaque ad populum referrent. (2) Hanc ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardonio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuisset. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circumstantes Lyciden lapidibus obruerunt, Hellespontium vero Murychiden dimiserunt incolumem. (3) Orto autem in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescivissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, cohortatæ invicem, et alia aliam prehensens, ultro ædes Lycidæ petierunt, et uxorem ejus et liberos lapidibus obruerunt.

VI. Athenienses vero hac ratione in Salaminem trajecerant. Quousque exspectabant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio venturum, in Attica manserunt: quum vero magis magisque in longum rem ducerent Lacedæmonii, et Mardonius, contra ipsos movens, jam in Bœotia esse diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ipsique in Salaminem transierunt. (2) Simul vero legatos Lacedæmonem miserunt, qui et de Lacedæmonii, quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec secum in Bœotiam obviam ei occurrissent, conquererentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis Persæ, si ad illius partes transissent, pollicitus esset; denique prædicerent Lacedæmonii, nisi auxilio venirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen aliquod inventuros esse malorum.

VII. Nempe festos dies tunc maxime agebant Lacedæmonii, Hyacinthia celebrantes, maximique faciebant rem divinam corare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant, isque jam lorica erat instructus. (2) Ut vero Lacedæmonem legati Athenienses pervenerunt, secum etiam Megarensium et Platæensium ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc modum verba fecerunt: (I.) «Miserunt nos Athenienses, dicentes: Medorum rex non modo terram nostram nobis reddit, verum nos æqua conditione sibi socios vult adjungere, sine dolo et fraude: atque etiam, præter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. (3) At nos Hellenium reverentes Jovem, remque indignam censentes prodere Græciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam injuria affecti a Græcis proditique, et bene gnari longe nobis conducibilis esse societatem contrahere cum Persæ, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. (4) Ita quidquid a nobis proficisci potest, id sincero animo tribuimus Græciæ. (II.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persæ pacisceremur, nunc, postquam consilium nobis esse nunquam prodere Græciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isthmo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium; et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persæ in Bœotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam inva-

τὸν βάρβαρον. (5) Ἐς μὲν νυν τὸ παρὲν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνύουσιν· οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτιθεώς. Νῦν δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκπέμπειν, ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ· 5 ἐπειδὴ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτίας, τῆς γε ἡμετέρας ἐπιτιθεώτατόν ἐστι ἐμμαχέσασθαι τὸ Θριάσιον πεδίον. »

VIII. Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ 10 ἐς τὴν ἐτέρην. Τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίουν, ἔξ ἡμέρας ἐς ἡμέρας ἀναβαλλόμενοι. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον σπουδῇ ἔχοντες πολλὴν πάντες Πελοποννήσιοι, καὶ σφι ἦν πρὸς τελεῖ. (2) Οὐδ' ἔγω εἶπαι τὸ αἴτιον διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα ἐς Ἀθήνας σπουδῇ μεγάλην ἐποίησαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην ἐποίησαντο οὐδεμίαν, ἄλλο γε ἦ ὅτι ὁ Ἰσθμός σφι ἐτε- 15 τείχεστο καὶ ἐδόκεον Ἀθηναίων ἐτι δέεσθαι οὐδέν· ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῖκετο ἐς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ὡς 20 ἀπετετείχεστο, ἐργάζοντο δὲ μεγάλως καταρρωδηκότες τοὺς Πέρσας.

IX. Τέλος δὲ τῆς τε ὑποκρίσεως καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρτιτητέων ἐγένετο τρόπος τοῖόςδε. Τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστάτης καταστάσεως μελλούσης ἐσσεῖσθαι Χίλως 25 ἀνὴρ Τεγεάτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαιμόνι μέγιστον ξείνων, τῶν ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον. (2) Ἀκούσας δὲ ὁ Χίλως ἔλεγε ἄρα σφι τάδε, « οὗτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι· Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμάχων, καί περ 30 τείχεος διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι κλεισιάδες ἀναπεπτάται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ Πέρσῃ. Ἀλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δοῖναι σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. » Οἱ μὲν σφι ταῦτα συνεβούλευε.

X. Οἱ δὲ φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον αὐτίκα, φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι ἀπιγμένοις ἀπὸ τῶν πολιῶν, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πενταχιχιλίους Σπαρτιτητέων [καὶ ἐπὶ περὶ ἑκαστον τάζαντες τῶν εἰλῶτων], Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπιτρέψαντες 40 ἐξάγειν. (2) Ἐγίνετο μὲν νυν ἡ ἡγεμονία Πλειστάρχου τοῦ Λεωνίδου· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἐτι παῖς, ὁ δὲ τούτου ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεομβρότος γὰρ ὁ Πausανίῳ μὲν πατήρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς οὐκέτι περιτῇ, ἀλλ' ἀπαρχῶν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν 45 τὴν τὸ τεῖχος δέμασαν μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τινὰ βίου ἀπέθανε. (3) Ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεομβρότος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τὸδε· οὐομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρσῃ ὁ ἥλιος ἡμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. (4) Προσαίρεται δὲ ἐνωτῷ Πausανίῃς Εὐρύαναχτα τὸν Δω- 50 ρίος, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὲ συν Πausανίῃ ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης.

XI. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρῃ ἐγεγόνε, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν νόῳ δὲ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἐνω-

dentem non prohibuistis. (5) Habent igitur in praesentia Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fecistis. At nunc vos horlantur, ut ocyus nobiscum emittatis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quoniam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est quidem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum locus, Thriassius campus. »

VIII. His auditis, ephori responsum in posterum diem distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes. Interea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isthmum munire pergebant, et opus jam proxime finem erat. (2) Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Macedo Athenas venisset, tanto studio impedire conati sint quominus Medorum partes amplecterentur Athenienses, nunc vero id prorsus non curarint, nullam aliam edere causam possum, nisi quod nunc munitum habuerunt Isthmum, nec se amplius indigere Atheniensibus existimarunt: quando vero in Atticam venit Alexander, nondum exstructus erat murus, sed opus etiam tunc faciebant, vehementer metuentes Persas.

IX. Ad extremum vero, ut et responsum legis Lacedaemonii, et milites Atheniensibus auxilio mitterent, hac ratione effectum est. Pridie ejus diei quo ultimam apud ephoros audientiam habituri legati erant, Chilaus, civis Tegeates, qui in maxima prae aliis omnibus hospitibus auctoritate apud Lacedaemonios erat, ex ephoris sermonem omnem, quem habuerant Athenienses, audivit. (2) Quo audito, haec illis Chilaus dixit: « Ita se res habet, Ephori: si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum Barbaro contraxerint societatem; valido licet muro per Isthmum ducto, magnae tamen portae apertae sunt Persae, quibus intrare in Peloponnesum possit. At morem Atheniensibus gerite, priusquam aliud illi consilium capiant, quod exitium ferali Graeciae. » Hoc ille Lacedaemoniis suavit.

X. Atque hi, re inter se deliberata, neque communicata cum legatis qui a civitatibus advenerant, e vestigio, noctu adhuc, quinque millia emisere Spartae [attributis cuique septem Helotis], mandato dato Pausaniae, Cleombroti filio, ut illos educeret. (2) Erat quidem tunc rex Lacedaemoniorum Plistarchus, Leonidae filius; sed hic adhuc puer erat, ille vero tutor hujus et frater patruelis. Neque enim in vivis adhuc fuit Cleombrotus, Pausaniae pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui murum exstruebat, ab Isthmo abduxerat, brevi interjecto tempore e vita discesserat. (3) Hac autem causa exercitum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in caelo. (4) Collegam autem sibi Pausanias adscivit Euryanactem, Dorici filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum Pausania Spartam sunt egressi.

XI. Legati vero, ubi dies illuxit, profectionis illorum prorsus ignari, adierunt ephoros, ipsi constitutum inter se habentes redire quisque suam in civitatem.

τοῦ ἑκάστος. (2) Ἐπελθόντες δὲ ἔλεγον τάδε, « ὑμεῖς μὲν, οἱ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες Ὑακίνθιά τε ἄγετε καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἀδικεόμενοι ὑπ' ὑμῶν, χῆτι τε συμ-
 5 μάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω ὅπως ἂν δύνουνται. (3) Κατολυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι σύμμαχοι βασιλεὺς γινόμεθα, συστρατευσόμεθα τῇ ἂν ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται. Ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε, δοκοῖν ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνειν. » (4) Ταῦτα λε-
 10 γόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπεν ἐπ' ὄρκου καὶ δὴ δοκεῖν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείγοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους· ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους. (5) Οἱ δὲ, ὡς οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον, ἐπειρόμενοι δὲ ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν, ὥστε ἐν θώματι γενόμενοι ἐπο-
 15 ρεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφι τῶν περὶοίκων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὁπλίται τούτῳ τοῦτο ἐποίησαν.

XII. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἡπείγοντο, Ἀργεῖοι δὲ ἐπεῖτε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐξε-
 20 ληλυότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἀρίστον ἐς τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι σχήσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξίεναι. (2) δὲ ἐπεῖτε ἀπίκτο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε, « Μαρδόνιε, ἐπεμψάν με Ἀργεῖοι
 25 φράσσοντά τοι ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξελήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰς Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξίεναι. Πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βουλευόμενος. » Ὁ μὲν δὴ εἶπας ταῦτα ἀπαλλάσσετο ὀπίσω.

XIII. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μέ-
 30 νειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. Πρὶν μὲν νυν ἡ πυθέσθαι, ἀνεκώρυγε ἐθέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, δοκοῖν τι ποιήσουσι, καὶ οὔτε ἐπῆμαινε οὔτε εἰσέτετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντός τοῦ χρόνου βυολογήσειν σφέας· (2) ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπειθε, πυθόμενος
 35 τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβαλέειν, ὑπεξεχώρει ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰ κού τι ὄρθον ἦν τῶν τεχνίων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. (3) Ἐξήλαυε δὲ τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἱππασίμῃ ἢ
 40 χώρῃ ἦν ἡ Ἀττικὴ, εἴ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλας οὐκ ἦν ὅτι μὴ κατὰ στεινὸν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. Ἐβουλεύετο ὦν ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας συμβαλέειν πρὸς πόλιν τε φιλήν καὶ χώρῃ ἱππασίμῃ.

XIV. Μαρδόνιος μὲν δὲ ὑπεξεχώρει, ᾗδ' ἐν τῇ
 45 ὁδῷ ἰόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομον ἄλλην στρατιὴν ἔχειν ἐς Μέγαρὰ, Λακεδαιμονίων γίλιους. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐβουλεύετο, ἐθέλων, εἴ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. (2) Ὑποστρέψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ
 50 τὰ Μέγαρὰ· ἡ δὲ ἱππος προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. Ἐς ταύτην δὴ ἑκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπικετο.

XV. Μετὰ δὲ ταῦτα Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη ὡς

(2) Hos, ubi advenerunt, ita sunt adlocuti : « Vos igitur, Lacedæmonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis et ludicra agitis, prodentes socios : Athenienses vero, a vobis injuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem componere quocumque modo poterunt. (3) Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore : et cum Persis militabimus contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. » (4) Hæc quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito jurejurando, profectum esse exercitum, viderique jam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos : barbaros enim peregrinos (ξένους) vocabant. (5) Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent ; et, ubi rem totam cognoverunt, demirali factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes : et cum ipsis profecti sunt etiam ex periacis Lacedæmoniorum (*circum Spartam habitantibus*) selecta quinque militum millia gravis armaturæ.

XII. Hi dum ad Isthmum ire properant, Argivi, quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt exercitum cum Pausania Sparta egressum esse, præconem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus (*Græce hemerodromis*) quem reperire potuerant. (2) Qui ubi Athenas pervenit, hæc dixit : « Mardonie, miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex Lacedæmone egressam esse juventutem, nec Argivos cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc quod spectat, tu recte rebus tuis consule. » His dictis, ille reversus est.

XIII. Mardonius, hoc audito nuncio, non consultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam enim hunc nuncium accepisset, continuat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent : et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, per omne hoc tempus sperans illos in conditiones propositas consensuros. (2) Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis ædibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo æquatius, priusquam Pausanias cum suis usque ad Isthmum esset progressus, Attica excessit. (3) Excessit autem hac caussa, quod neque equitatu opportuna Attica erat ; et, si ipse prælio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi eum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatu opportuna.

XIV. Ita igitur Mardonius Attica excessit : qui ut jam in itinere erat, advenit ei præcursor, nuncians alium exercitum Megara venisse, mille Lacedæmonios. Quo audito, hos primum capere cupiens, deliberabat quo pacto id efficeret. (2) Igitur conversum agmen versus Megara duxit : et præmissis equitatus jam Megaricam incuravit terram. Estque hæc Europæ regio longissime occidentem versus sita, in quam pervenerit Persicus hic exercitus.

XV. Post hæc vero nunciatur Mardonio, frequentem

αἰέες εἶσαν οἱ Ἑλληνας ἐν τῷ Ἰσθμῷ. Οὕτω δὲ ὁπίσω ἐπορεύετο διὰ Δεκελῆς· οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετέμψαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων, οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἤγεοντο ἐς Σφενδαλεῖας, ἐνδεύτεν δὲ ἐς Τανάγραν. (2) Ἐν Τανάγρα δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑστεραίῃ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. Ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων καίπερ μηδίζοντων ἔκειρε τοὺς χώρους, οὗτι κατ' ἔχθος αὐτῶν, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης ἐχόμενος, βουλόμενος ἔρυμά τι τῇ στρατοπέδῳ ποιήσασθαι, καὶ ἦν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖν τι ἐθέλοι, κρησφύγετον τοῦτο ἐποίηστο. (3) Παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον ἀρξάμενον ἀπ' Ἐρυθρέων παρ' Ὑσιᾶς, κατέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν τεταγμένον. Οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτο ἐποίηστο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίων μάλιστά κη μέτρον ἕκαστον. (4) Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρβάρων, Ἀτταγίνος ὁ Φρύωνος ἀνὴρ Θηβαῖος παρασκευασάμενος μεγάλως ἔκαλε ἐπὶ ξείνια αὐτὸν τε Μαρδόνιον καὶ πενήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους, κληθέντες δὲ οὗτοι εἵποντο· ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.

XVI. Τὰδε δὲ ἤδη τὰ ἐπίλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου ἀνδρὸς μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχομενῷ. (2) Ἐφη δὲ ὁ Θερσάνδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπ' Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο, κληθῆναι δὲ καὶ Θηβαίων ἀνδράς πενήκοντα, καὶ σφειν οὐ χωρὶς ἑκατέρους κλίνειν, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαίων ἐν κλίνῃ ἑκάστη. (3) Ὡς δὲ ἀπὸ δεῖπνου ἔσαν, διαπινόντων τὸν Πέρσῃν τὸν ὁμόκλινον Ἑλλάδα γλῶσσαν ἰέντα εἰρεσθαι αὐτὸν ὁδοπαδὸς ἐστὶ, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη Ὀρχομενίος. (4) Τὸν δὲ εἶπαι, « ἐπεὶ νῦν ὁμοτράπεζός τέ μοι καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνημόσυνά τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι ἐθέλω, ἵνα καὶ προειδὼς αὐτὸς περὶ σεωντοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. (5) Ὁρᾷς τοῦτος τοὺς δαινυμένους Πέρσας καὶ τὸν στρατὸν τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ στρατοπεδεύομενον; τοῦτων πάντων ὄφει ἀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομένους. » (6) Ταῦτά τε ἅμα τὸν Πέρσῃν λέγειν καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. Αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν λόγον εἶπαι πρὸς αὐτὸν, « οὐκῶν Μαρδόνιῳ τε ταῦτα χερῶν ἐστὶ λέγειν καὶ τοῖσι μετ' ἐκείνῳ ἐν αἴνῃ εὐοσι Περσέων. » (7) Τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἶπαι, « ξεῖνε, ὅτι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμύχανον ἀποτρέψαι ἀνὴρ ὁρώπων· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδεῖς. Ταῦτα δὲ Περσέων συγχνοὶ ἐπιστάμενοι ἐπόμεθα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. Ἐχθιστὴ δὲ ὁδὴν ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατεῖν. » (8) Ταῦτα μὲν τοῦ Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον, καὶ τὰδε πρὸς τοῦτοις, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

XVII. Μαρδόνιῳ δὲ ἐν τῇ Βοιωτῇ στρατοπεδεύοντι

Græcorum exercitum in Isthmo esse. Itaque retroducens per Deceleam iter fecit: Boeotarchi enim finitimos accersiverant Asopiorum, qui ei viam monstrarunt Sphendaleas ferentem, atque inde Tanagram: (2) ubi quum pernottasset, postero die Scolon pergens, in finibus fuit Thebanorum. Ibi vero, licet partes ipsius sequerentur Thebani, nitilo minus agros eorum vastavit, non utique hostili in eos animo, sed ingente necessitate coactus: voluit enim munimentum exercitui exstruere, quod et sibi, si prælium committenti minus ex sententia res cecidisset, perfugium esset. (3) Pertinebant autem castra illius inde ab Erythris, præter Hysias, usque ad Plataensium fines, secundum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem eadem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia quodque ejus latus. (4) Dum in hoc opere occupati erant barbari, Attaginus Phrynonis filius, civis Thebanus, facto magnifico adparatu, et Mardonium ipsum, et quinquaginta Persarum spectatissimos, ad hospitale epulum vocavit. Et vocali accipere conditionem; celebratumque est epulum in ipsa urbe Thebana.

XVI. Jam quæ his adjiciam, ea ex Thersandro audiui, cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud Orchomenios. (2) Dixit autem Thersander, se quoque ab Attagino ad hanc cœnani fuisse vocatum, vocatosque item fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec vero seorsum utrisque sedes adsignasse hospitem, sed in quoque lectulo simul Persam et Thebanum collocasse. (3) Tum, finita cœna computantibus convivis, Persam qui cum ipso in eodem lectulo cubabat, Græca lingua loquentem, quæsisse ex ipso unde esset, seque respondisse, esse se Orchomenium. (4) Dein Persam hæc dixisse: « Quoniam igitur et mensæ et libationis mihi socius es, volo tibi monumentum relinquere meæ sententiæ; quo etiam tu, re ante cognita, tuis prospicere commodis possis. (5) Vides hosce epulantes Persas, et exercitum, quem in castris juxta fluvium reliquimus! Horum omnium, brevi tempore interjecto, non nisi paucos quosdam videbis superasse. » (6) Hæc dicentem Persam largas profudisse lacrimas. Se vero, miratum illius sermonem, respondisse: « Igitur Mardonio hoc dicere oportet, et eis ex Persis qui post illum auctoritate pollent. » (7) Ad hæc illum reposuisse: « Hospes, quæ deus vult ut fiant, ea avertere in nullius hominis potestate est: nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet. Ac novimus quidem hoc multi ex Persis: sequimur vero duces, necessitate constricti. Est autem acerrimus, qui adficere hominem possit, dolor hic, bona multa consilia nosse, et tamen eorum nullum posse exsequi. » (8) Hæc equidem narrantem Orchomenium Thersandrum audiui, et præterea hoc affirmantem, ipsum protinus hunc sermonem ad alios homines retulisse, priusquam ad Platæas commissum esset prælium.

XVII. Quo tempore Mardonius primum castra in Boeotia

μένου οἱ μὲν ἄλλοι παρίειγοντο ἅπαντες στρατιῇν καὶ συνεσέβαλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκημένων, μούνοι δὲ Φωκῆες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γὰρ δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαιῆς. (2) Ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἀπικίιν τὴν ἐς Θήβας ὕστερον ἦλθον αὐτῶν δπλίται γίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἀρμοκύδης ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. Ἐπεὶ δὲ ἀπικέατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόσιος ἱππέας ἐκέλευσέ σφρας 10 ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος φήμη ὡς κατακοντιέει σφρας, διεξῆλθε δὲ δι' αὐτῶν Φωκῶν τῷτὸ τοῦτο. 15 Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παραίνεε λέγων τοιάδε, (4) « ὦ Φωκῆες, πρόδηλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι πρόοπῳ θανάτῳ δώσειν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰκάζω· νῦν ἀνδρα πάντα τινὰ ὑμέων χρεών ἐστι γενέσθαι ἀγαθόν· 20 χρέσσον γὰρ ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα ἤπερ παρέχοντας διαφθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. Ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτῶν ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρραψαν. »

XVIII. Ὁ μὲν ὢν ταῦτα παραίνεε, οἱ δὲ ἱππέες 25 ἐπειτέ σφρας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὡς ἀπαλεύντες, καὶ δὴ διετεινόντο τὰ βέλεα ὡς ἀπῆσόντες, καὶ κούτις καὶ ἀπῆχε. Καὶ οἱ ἀντίοι ἔστασαν, πάντῃ συστρέφαντες ἐωυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλαστα. Ἐνθαῦτα οἱ ἱπποὶ ὑπέστρεπον καὶ ἀπῆλαυνον ὀπίσω. (2) 30 Οὐκ ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολεύντες τοὺς Φωκῆας δεηθέντων Θεσσαλῶν, ἐπεὶ δὲ ὄρεον πρὸς ἀλέγξιν τραπομένους, δείσαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται τρώματα, οὕτω δὴ ἀπῆλαυνον ὀπίσω· ὡς γὰρ σφι ἐνετειλάτο Μαρδόσιος· οὐτ' εἰ αὐτῶν πειρηθῆναι 35 ἠέλπεσε εἰ τε ἀλκῆς μετέχουσι. (3) Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπῆλασαν οἱ ἱπποὶ, πέμψας Μαρδόσιος χήρυκα ἔλεγε τάδε, « θαρσέετε, ὦ Φωκῆες· ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἐόντες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. Καὶ νῦν προθύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ οὐ 40 νικήσετε οὐτ' ἂν ἐμὲ οὔτε βασιλέα. » Τὰ περὶ Φωκῶν μὲν ἐς τοσούτῳ ἐγένετο.

XIX. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι τοῖσι τὰ ἀμείνων ἐάνδανε, οἱ δὲ 45 καὶ ὄρέοντες ἐξιώντας Σπαρτιτῆτας, οὐκ ἐδικαίουν λείπεσθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμονίων. (2) Ἐκ δὴ ὢν τοῦ Ἴσθμοῦ καλλιρησάντων τῶν ἱρῶν ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικινέονται ἐς Ἐλευσίνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρὰ, ὡς σφι ἐκαλλίρει, τὸ πρόσω ἐπορεύοντο, Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, 50 συμμειγνέτες δὲ ἐν Ἐλευσίνῃ. (3) Ὡς δὲ ἄρα ἀπικοντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυθρὰς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευομένους, φρα-

habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Græcis has regiones incolentibus Medorum partes amplexi erant, exercitum illi præbuerant, cum illoque in Atticam erant ingressi. Soli Phocenses castra illius non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum partes erant amplexi, nec vero volentes, sed necessitate coacti. (2) Sed haud multis diebus postquam Thebas Mardonius venit, advenere ex illorum numero mille, duce Harmocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi Thebas venerunt, Mardonius missis equitibus jussit illos seorsum in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: (3) Moxque per Græcanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percubuit. Ibi tunc eos dux Harmocycles his verbis est cohortatus: (4) « Phocenses, manifestum est, hosce homines certæ neci nos destinasse, arcusatos, ut equidem suspicor, a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum præstare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos præbeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Græcis hominibus mortem sint machinati. »

XVIII. Dum hic suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque adversus eos invehuntur tamquam perdituri, et jacula in illos torquent veluti jam emissuri, ac passim etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis undique ordinibus et quam maxime poterant conglobati resisterent, conversis equis equites redierunt. (2) Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera illi ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses venerint, et deinde, postquam eos ad sese defendendum paratos viderunt, ideo retro disceserint, quod vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim Mardonius præceperat:) an ad illos tentandos numquid eis fortitudinis inesset. (3) Postquam vero discesserunt equites, præconem Mardonius misit, hæc dicentem: « Confidite, Phocenses! namque fortes vos esse viros demonstravistis, non quales mihi narratum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bellum: nam beneficiis neque me neque regem vincetis. » Et hæc quidem, ad Phocenses quod attinet, ita gesta sunt.

XIX. Lacedæmonii, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui Peloponnesii, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, æquum non censuerunt, ad bellum proficiscentibus Lacedæmoniis, domi manere. (2) Jam ex Isthmo, postquam læta nunciarunt victimæ, profecti omnes, Eleusina venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus læta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul Athenienses; hi enim, postquam e Salamine trajecerant, Eleusine sese cum illis junxerunt. (3) Qui ubi Erythras, Boeotiae oppidum, venerunt, resciveruntque barbaros ad

σθέντες τε τοῦτο ἀντατάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπορήτης τοῦ Κιθαιρώνος.

XX. Μαρδόσιος δέ, ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδῖον, πέμπει ἐς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχεις Μασίστιος εὐδοκιμῶν παρὰ Πέρσησι, τὸν Ἕλληνας Μακίστιον καλεῦσι, ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. (2) Ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν οἱ ἱπποῖται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλον κατὰ τέλεα, προσβαλόντες δὲ κακὰ 10 μεγάλᾳ ἐργάζοντο καὶ γυναῖκάς σφεας ἀπεκάλειν.

XXI. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες τῇ τε τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντός, καὶ ἡ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο τῇ ἵππῳ. (2) Προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι 15 ἔπειμον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα, ἀπικόμενος δὲ ὁ κήρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε, (3) «Μεγαρέες λέγουσι, ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυνατοὶ εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι μόνον, ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἐς τὸδε λιπαρίῃ 20 τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν καίπερ πιεζόμενοι· νῦν τε εἰ μὴ τινες ἄλλους πέμψετε διαδόχους τῆς τάξης, ἴστε ἡμέας ἐκλείψοντας τὴν τάξιν.» (4) Ὁ μὲν δὴ σφι ταῦτα ἀπήγγειλε, Πausanίης δὲ ἀπεπειράτο τῶν Ἑλλήνων εἰ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθελονταὶ ἰέναι τε ἐς τὸν χῶρον 25 τοῦτον καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. (5) Οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες τῶν ἐλοχῆγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος.

XXII. Οὗτοι ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι καὶ οἱ πρὸ 30 τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελόμενοι. Μαχόμενόν δὲ σφειν ἐπὶ χρόνον τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. (2) Προσβαλούσης τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέγων τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξόματι τὰ 35 πλευρὰ, ἀλγίστας δὲ ἴσταται τε ὀρθὸς καὶ ἀποσείεται τὸν Μασίστιον. (3) Πεσόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δύναμενοι· ἐνεσπεύαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἶχε 40 χρύσειον λεπιδώτην, κατύπερθε δὲ τοῦ θώρηκος κιθῶνα φοινίκεον ἐνδεδύκει. (4) Τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα ἐποίουν οὐδὲν, πρίν γε δὴ μαθῶν τις τὸ ποιεῦμενον παῖει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὴ ἔπεσέ τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθει τοὺς ἄλλους ἱππέας· 45 οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου οὔτε ἀποθνήσκοντα, ἀναχωρήσious τε γινόμενης καὶ ὑποστροφῆς οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. (5) Ἐπεῖτα δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθησαν, ὡς σφεας οὐδὲς ἦν ὁ τάσων. Μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάν- 50 τες, ὡς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνελόιατο.

XXIII. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. Ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἄπας ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὄρεα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.

Asopum habere castra, re deliberata, ex adverso illorum in Cithæronis montis radicibus consedere.

XX. Inde quum in planitiem Græci non descenderent, Mardonius contra eos universum equitatum misit, cui præerat Masistius, quem Macistium Græci vocant, illustris vir apud Persas, Nisæum habens equum, aureo freno et aliis ornamentis nitentem. (2) Ibi, ut Græcis adpropinquarunt equites, turmatim in eos impetum faciebant; in eoque conflictu magna illis incommoda adferebant, mulieresque eos vocabant.

XXI. Acciderat forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus hosti erat, Megarenses essent locati, et in eum locum maxime impetum facerent equites. (2) Quum igitur ab invadente equitatu premerentur Megarenses, præconem miserunt ad duces Græcorum; qui ubi ad illos venit, hæc verba fecit: (3) «Dicunt Megarenses: Nos, o socii, non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos.» (4) Hæc quum ille ducibus nunciasset, Græcos tentavit Pausanias, equi alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. (5) Quumque nolent cæteri, acceperunt conditionem Athenienses, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti præerat Olympiodorus, Lamponis filius.

XXII. Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et adsumptis secum sagittariis, ante alios omnes Græcos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum per aliquod tempus pugnassent, ad extremum hujusmodi fuit pugnae exitus. (2) Dum turmatim impetum faciunt equites, Masistii equus, præ aliis eminens, sagitta vulneratur in latere: et præ dolore in posteriores pedes erectus, excutit Masistium. (3) In collapsum protinus Athenienses impetum faciunt; et equum ejus capiunt, ipsumque repugnantem interficiunt. Et initio quidem interficere cum non potuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indutus, intus aurea lorica squamata esset armatus. (4) In thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum ejus ferrum adegit: ita denum cecidit mortuusque est. Hæc forte sic gerebantur nescientibus reliquis equitibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem, nec morientem; sed quum per id ipsum tempus converteretur turma et paululum retro veheretur, id quod agebatur non animadverterant. (5) Ubi vero restiterunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intelligentes, equos adegerrunt cuncti, quo cadaver saltem auferrent.

XXIII. Tunc vero Athenienses, ubi viderunt jam non amplius turmatim, sed simul omnes adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advocarunt. Dum vero peditatus omnis auxilio venit, interim ut acris pugna circa

(2) Ἔως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἑσσοῦντό τε πολλὸν καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλιπον· ὡς δέ σφι τὸ πλῆθος ἐπεβώθησε, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἵπποταὶ ὑπέμενον, οὐδέ σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους ἄλλους προσαπώλεσαν τῶν ἱππέων. (3) Ἀποστήσαντες ὦν ὅσον τε δύο στάδια ἐβουλεύοντο ὅτι χρεῶν εἴη ποιεῖν· ἐδόχε δέ σφι ἀναρχίης ἐούσης ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον.

XXIV. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφῆας τε αὐτοὺς κείροντες καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ υποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμενοι ἀπλέτω· ἅπαναν γὰρ τὴν Βοιωτὴν κατείχε ἡχώ ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτάτου παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλεῖ. Οἱ μὲν νυν βάρεσθαι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμεον Μασίστιον.

XXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβαλοῦσαν καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσσαν πολλῶν μάλλον. Καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρὸν παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θῆς ἀξίος μεγάρθους εἵνεκεν καὶ κάλλους. Τῶν δὲ εἵνεκεν καὶ ταῦτα ἐποίησαν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις ἐφοίτεον θεησόμενοι Μασίστιον. (2) Μετὰ δὲ ἔδοξε σφι ἐπικαταβῆναι ἐς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφαίνετο πολλῶν ὧν ἐπιτηδαιώτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταικὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τὰ τε ἄλλα καὶ εὐδρότερος. (3) Ἐς τοῦτον δὴ τὸν χώρον καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην τῇ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ εἶδον ἔδοξε σφι χρεῶν εἶναι ἀπικέσθαι καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ἀναλαβόντες δὲ τὰ δπλα ἦσαν διὰ τῆς ὑπώρεως τοῦ Κιθαιρώνος παρ' Ὑσιᾶς ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, ἀπικομένοι δὲ ἐτάσσοντο κατ' ἐθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ τεμένους τοῦ Ἀνδροκρατέως τοῦ ἥρωος, δι' ὅθων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου.

XXVI. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Ἑγετηέων τε καὶ Ἀθηναίων· ἐδικαίειν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ ἕτερον κέραι, καὶ καινὰ καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα. (2) Τοῦτο μὲν οἱ Ἑγεῖται ἐλεγον τάδε, « ἡμεῖς αἰεὶ κοτε ἀξιούμεθα ταύτης τῆς τάξεως ἐκ τῶν συμμάχων ἀπάντων, ὅσαι ἡδὴ ἐξοδοὶ κοιναὶ ἐγένοντο Πελοποννησίοισι καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεῖτε Ἡρακλεΐδαι ἐπειρώοντο μετὰ τὸν Εὐρύσθηος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. (3) Τότε εὐρόμεθα τοῦτο διὰ πρῆγμα τοιόνδε· ἐπεὶ μετ' Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἐόντων ἐν Πελοποννήσῳ ἐκωθῆσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι, τότε ὦν λόγος ὕλλον ἀγορεύσασθαι ὡς χρεῶν εἴη τὸν μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντα, ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου τὸν ἂν σφέων αὐτῶν κρίνωσι εἶναι ἀριστον, τοῦτόν οἱ μουνομαχῆσαι ἐπὶ διακειμένοιαι. (4) Ἐδοξε τε τοῖσι Πελοποννησίοισι ταῦτα εἶναι

mortui corpus. (2) Et quoad soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec auferre cadaver potuere: ut vero eis multitudo succurrit, jam rursus horum vim equites non sustinere, neque eis contigit mortuum auferre, sed præter eum alios etiam de suis amiserunt. (3) Igitur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid faciendum esset deliberassent, decreverunt, quoniam essent sine imperio, redire ad Mardonium.

XXIV. Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et Mardonius et universus exercitus Masistium sunt prosecuti, se ipsos tondentes et equos et jumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem barbari suo more mortuum Masistium honorarunt.

XXV. Græci vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, curru impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proceritatem, tum ob formæ præstantiam: sed et hac caussa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo milites relictis ordinibus ad spectandum Masistium frequentes adcurrerant. (2) Deinde vero constituerunt ad Platæas descendere, quum intellexissent campum Platæensem et alias ob caussas et ob aquæ copiam multo ipsis ad castra ponenda opportuniorem esse quam Erythræus campus. (3) In hunc igitur campum et ad fontem Gargaphiam, qui in illo erat, descendendum sibi, ibique rite dispositis castra locanda judicarunt. (4) Igitur, sumptis armis, per Cithæronis montis radices præter Hysias in Plateensium agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope Gargaphiam fontem et Androcraatis herois fanum, partim in tumulis haud ita editis, partim in planitie, per populos dispositi condescerunt.

XXVI. Ibi tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athenienses; contententibus utrisque sibi hoc deberi ut alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua facta in medium proferentibus. (2) Ab altera enim parte Tegeatæ hæc dixere: « Nobis semper hic locus, quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tributus est, in omnibus expeditionibus, quas junctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori memoria susceperunt; et id quidem ab eo inde tempore, quo Heraclidæ post Eurysthei obitum, in Peloponnesum conati sunt redire. (3) Tunc igitur honorem hunc acquisivimus facto hujusmodi: quo tempore nos cum Achæis et cum Ionibus qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum egressi, castra opposita habuimus castris illorum qui redire conabantur, tunc Hyllus memoratur publice edixisse, non debere exercitum cum exercitu prælio commisso periclitari, sed deligendum unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi suorum fortissimum judicassent, qui cum ipso certis conditionibus singulari pugna decertaret. (4) Pla-

ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρνια ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἣν μὲν Ὕλλος νικήσῃ τὸν Πελοπόννησιον ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώϊα, ἣν δὲ νικήθῃ, τὰ ἑμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπαγεῖν τὴν στρατὴν ἐκατόν τε ἐτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον. (6) Προεκήθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἑθελοντῆς Ἐχεμος δ' Ἡερόπου τοῦ Φηγέας στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχησέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὕλλον. (6) Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν Πελοποννησίῳ τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρους τοῦ ἐτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν κοινῆς ἐξόδου γινομένης. (7) Ὑμῖν μὲν νυν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα, ἀλλὰ διδόντες αἰρεσιν ὁποτέρου βούλεσθε κέρους ἄρχειν παρίμεν· τοῦ δὲ ἐτέρου φημὲν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. (8) Χωρὶς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου ἔργου ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύτην τὴν τάξιν ἔχειν· πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ εὐ ἔχοντες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῖται, ἀνῶνες ἀγωνιόχονται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. (9) Οὕτω ὦν ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας ἥπερ Ἀθηναίους· οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷα περ ἡμῖν κατεργασμένα, οὐτ' ὦν καινὰ οὔτε παλαιά. » Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

XXVII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, 25 « ἐπιστάμεθα μὲν σύνδοθον τήνδε μάχης εἵνεκεν συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγιον· ἐπεὶ δὲ δ' Ἐγεγέρτης προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέρωσι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέρχασθαι χρηστὰ, ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας ὅθεν ἡμῖν πατρώϊόν ἐστι εἶναι χρηστοῖσι αἰεὶ πρώτοις εἶναι μᾶλλον ἢ Ἀρκάσι. (2) Ἡρακλείδας, τῶν οὗτοι φασὶ ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα ἐν Ἰσθμῷ, τούτους πρότερον ἐξελαυνόμενους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοίτατο φεύγοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, 30 μῶνοι ὑποδεξάμενοι τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατελλομεν, σὺν ἐκείνοισι μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον. (3) Τοῦτο δὲ Ἀργείους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα καὶ ἀτάρους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καμείους ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς φάμεν καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρας ἐν Ἐλευσίνι. (4) Ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. Καὶ ἐν τοῖσι Ἰρωικοῖσι πόνοις οὐδαμῶν ἐλείπομεθα. (5) Ἄλλ' οὐ 45 γὰρ τι προέχει τούτων ἐπιμεμεῆσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρηστοὶ τότε ἔόντες οὗτοι νῦν ἂν εἴεν φλαυρότεροι, καὶ τότε ἔόντες φλαυροὶ νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. (6) Παλαιῶν μὲν νυν ἔργων ἅλις ἔστω· ἡμῖν δὲ εἰ μὴδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα εἰ 50 τέοισι καὶ ἄλλοις Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἀξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν καὶ ἄλλα πρὸς τοῦτο, ὅτινες μῶνοι Ἑλλήνων δὴ μονομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ καὶ ἔργῳ τοσούτου ἐπιχειρήσαντες περιεγεγόμεθα καὶ ἐνικήσαμεν ἔθνεα ἕξ τε καὶ

cultique Peloponnesiis ita fieri; et iusjurandum sibi mutuo utrique in hæc verba dederant : « Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, Heraclidas in paternas possessiones esse restituendos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas exercitumque abducturos, et intra centum annos non conaturos in Peloponnesum redire. » (5) Delectus est autem ex omnibus sociis Echemus, Aeropi filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro sese obtulerat; isque inita singulari pugna, Hyllum interfecit. (6) Illo igitur facto a Peloponnesiis qui tunc fuere et alia honorifica præmia, quæ adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. (7) Cum vobis igitur, Lacedæmonii, non contendimus; sed optionem damus vobis utri cornu velitis præesse, illoque vobis cedimus : sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu præsimus. (8) Præter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quæ digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses : etenim multa præclara prælia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. (9) Quare æquum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus : nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestæ sunt quales a nobis. » Hæc Tegeatæ dixere.

XXVII. Ad quæ Athenienses in hunc modum responderunt : « Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi : at quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quæ ab utrisque nostrum ab omni inde memoria bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde vobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. (2) Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenæis imminentem, repulsiq; fuissent a Græcis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei injuriis finem fecimus, reportata cum illis victoria de his qui tunc Peloponnesum tenebant. (3) Deinde, quum Argivi cum Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti jacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablato esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. (4) Est etiam res a nobis præclare gesta contra Amazonidas, quæ olim a Thermodonte flavio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Trojano etiam bello nullis fuimus secundi. (5) Sed enim nihil proficit, harum rerum fecisse mentionem : nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. (6) Itaque, de rebus olim gestis, hæc sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Græciis, bene præclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis etiam insuper honoribus : qui ex omnibus Græcis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessi-

τεσεράκοντα. (7) Ἄρ' οὐ δίκαιοι εἰμεν ἔχειν ταύτην τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μόνου τοῦ ἔργου; Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐν τῷ τοιῷδε τάξις εἵνεκεν στασιάζειν πρέπει, ἄρτιοι εἰμεν πεῖθεσθαι ὑμῖν, ὧς Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεύ-
 5 ταν ἡμέας εἶναι ἐστάναι καὶ κατ' οὐσιντας· πάντη γὰρ τεταγμένοι πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί. Ἐξηγέσθε δὲ ὡς πεισομένων. »

XXVIII. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο, Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀθηναίους ἀξιοτικο-
 10 τέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἥπερ Ἀρκάδας. Οὕτω δὲ ἔρχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ υπερεβάλλοντο τοὺς Τεγεάτας. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτούντες τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἰλθόντες Ἑλλήνων. Τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισ-
 15 χίλους ἐόντας Σπαρτιήτας ἐφύλασσον φίλοι τῶν εἰλω-
 τέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἑκα-
 στον ἑπτὰ τεταγμένοι. (3) Προσεχίας δέ σφι εἵλοντο ἐστάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεάτας καὶ τιμῆς εἵνε-
 κεν καὶ ἀρετῆς· τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ
 20 πεντηκόσιοι. (4) Μετὰ δὲ τούτους ἵσταντο Κορινθίων πεντακισχίλιοι, παρὰ δὲ σφίσι εὗροντο Παυσανί-
 νειω ἐστάναι Ποτιδαίητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρόντας τριηκόσιους. (5) Τούτων δὲ ἐχόμενοι ἵ-
 25 σταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἐξακόσιοι, τούτων δὲ Σι-
 κυνῖοι τρισχίλιοι. Τούτων δὲ εἶχοντο Ἐπιδαυρίων ἑξακόσιοι. (6) Παρὰ δὲ τούτους Τροιζηνίων ἐτάσ-
 σοντο χίλιοι, Τροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι Λεπρετιέων διη-
 30 κόσιοι, τούτων δὲ Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρα-
 κόσιοι, τούτων δὲ ἐχόμενοι Φλιάσιοι χίλιοι. (7) Παρὰ
 δὲ τούτους ἕστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιον-
 νέων δὲ ἐχόμενοι ἵσταντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων
 35 ἐξακόσιοι, τούτων δὲ Χαλκιδῆες τετρακόσιοι, τούτων
 δὲ Ἀμπρακιητέων πεντηκόσιοι. (8) Μετὰ δὲ τούτους
 Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν, τού-
 40 των δὲ ἐχόμενοι Παλῆες οἱ ἐκ Κεφαλληνίας διηκόσιοι.
 Μετὰ δὲ τούτους Αἰγινήτεων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν.
 Παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχίλιοι. (9)
 Εἶχοντο δὲ τούτων Πλαταιέες ἐξακόσιοι. Τελευταῖοι
 δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ
 45 εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτῶν Ἀρι-
 στείδης ὁ Λυσιμάχου.

XXIX. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἑκαστον τετα-
 γμένων Σπαρτιήτησι, ἔσαν ὀπλίται, συνάπαντες ἐόντες
 5 ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες καὶ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἑκα-
 τοντάδες ἑπτὰ. (2) Ὀπλίται μὲν οἱ πάντες συλλεγέ-
 ντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον ἔσαν τοσοῦτοι, φίλων δὲ πλῆθος
 ἦν τότε, τῆς μὲν Σπαρτιητικῆς τάξις πεντακισχι-
 10 λιοὶ καὶ τρισμύριοι ἄνδρες ὡς ἐόντων ἑπτὰ περὶ ἑκα-
 στον ἄνδρα, καὶ τούτων πᾶς τις παρήρτητο ὡς ἐς πό-
 15 λεμον. (3) Οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 λήνων φίλοι, ὡς εἰς περὶ ἑκαστον ἑὸν ἄνδρα, πεντακό-
 20 σιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. Ψιλῶν
 μὲν δὲ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυ-
 ριάδες καὶ ἑννέα χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες πέντε.

mus, et de sex et quadraginta populis victoriam reporta-
 vimus. (7) Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic
 nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis
 momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur
 altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedæmonii, et
 ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum
 vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati,
 operam dabimus ut fortes nos viros præstemus. Imperate
 igitur, et nos obsequemur. »

XXVII. Hoc quum illi respondissent, universus Lacedæ-
 moniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores
 illos esse qui cornu præssent, quam Arcades. Atque ita
 Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt conse-
 cuti. (2) Post hæc, Græcorum acies, quum eorum eorum
 qui initio convenerant, tum qui paulatim supervenerant, in
 hunc modum ordinata est. Dextrum cornu Lacedæmonii
 tenuere, numero decies mille; quorum quinque millia Spar-
 tani fuere, quos custodiebant Helotæ quinquies et tricies
 mille, leviter armati septem Helotæ cuique viro attributi.
 (3) Proximum sibi locum Spartani Tegeatis tribuerunt, et
 honoris causa, et virtutis: erantque hi mille et quingenti
 graviter armati. (4) Post hos locati erant Corinthiorum
 quinque millia: qui a Pausania impetrarunt, ut juxta ipsos
 starent Potidæatæ qui aderant ex Pallene, numero trecenti.
 (5) His proximi erant locati Arcades Orchomeni sexcenti;
 et his, Sicyonii ter mille; juxtaque hos stabant Epidaurii
 octingenti; (6) prope quos constituti erant Træzenii mille;
 tum juxta Træzenios Lepreatæ ducenti; prope hos Myce-
 næi et Tirynthii quadringenti; quibus proximi, Phliasi
 mille; (7) atque his propinqui erant Hermionenses trecenti.
 Proximi Hermionensibus locati erant Eretrienses et Styren-
 ses sexcenti: post quos Chalcidenses quadringenti, et post
 hos, Ampraciatæ quingenti; (8) deinde Leucadii locati erant
 et Anactorii, numero octingenti: hisque proximi Palenses
 ex Cephallenia ducenti. Post hos Æginetæ stabant quin-
 genti; et juxta illos Megarenses locati ter mille; (9) atque
 his proximi erant Plataenses sexcenti. Postremi vero et
 primi Athenienses stabant, lævum cornu tenentes, numero
 octies mille; quibus Aristides præerat, Lysimachii filius.

XXIX. Hi cuncti, exceptis septem illis cuique Spartano
 rum attributis, graviter fuere armati; numero, simul omnes,
 octies et tricies mille et septingenti. (2) Iste igitur fuit nu-
 merus graviter armatorum, qui ad pugnandum contra Bar-
 barum convenerant. Leviter vero armatorum numerus hic
 fuit: in Spartanorum ordinibus quinquies et tricies mille
 viri, quippe septem circa quemque virum; eratque horum
 quisque ut solet ad bellum instructus. (3) Reliquorum
 vero Lacedæmoniorum et Græcorum leviter armati, unus
 fere circa quemque virum, snere quater et tricies mille et
 quingenti. Itaque leviter armatorum numerus universus
 fuit sexaginta novem millium et quingentorum.

XXX. Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταίας σὺν τε ὀπλίταισι καὶ φιλοῖσι τοῖσι μάχιμοις ἑνδεκα μυριάδες ἔσαν, μῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέσυσαι. (2) Σὺν δὲ Θεσπείων τοῖσι παρευοῖσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες παρῆσαν γὰρ καὶ Θεσπείων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιεόντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον. Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο.

XXXI. Οἱ δ' ἅμφι Μαρδόνιον βάρβαροι ὡς ἀπεκήδευσαν Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν Πλαταίῃσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτην βρόντα. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ἴδω ἐπὶ Μαρδονίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας. Καὶ δὴ πολλὸν γὰρ περιῆσαν πλῆθει οἱ Πέρσαι, ἐπὶ τε τάξιν πλεῖνας ἐκεκοσμέατο καὶ ἐπεῖχον τοὺς Τεγεάτας. (3) Ἐταξε δὲ οὗτοι ὅτι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων, τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεάτας. Ταῦτα δ' ἐποίησε φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. (4) Περσῶν δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας καὶ Ὀρχομένους τε καὶ Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους καὶ Αἰπρεῖτας τε καὶ Τυρυνθίους καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. Μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδοὺς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. (5) Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε, οἱ ἐπέσχον Ἀμπρακίητας τε καὶ Ἀνακτορίου καὶ Λευκαδίου καὶ Παλέας καὶ Αἰγινήτας. Σακῶν δὲ ἐχομένους ἔταξε ἀντίᾳ Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων Βοιωτῶν τε καὶ Λοκρῶν καὶ Μηλίων τε καὶ Θεσσαλῶν καὶ Φωκίων τοὺς χιλίους· (6) οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκῆες ἐμῆδισαν, ἀλλὰ τινες αὐτῶν καὶ τὰ Ἕλλήνων ἡῶν περὶ τὸν Περνήσιν κατελιγμένοι, καὶ ἐνθεῦτεν ὀρυμνόμενοι ἐφερόν τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιήν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑόντας Ἕλληνων. Ἐταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

XXXII. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνῶν τὰ μέγιστα ὠνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίῳ ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφανέστατα τε ἦν καὶ λόγου πλείεστος. (2) Ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνῶν ἄνδρες ἀναμειγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηάκων καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων καὶ τῶν ἄλλων, ἐν δὲ καὶ Αἰθίοπων τε καὶ Αἰγυπτίων οἱ τε Ἑρμοσύτιες καὶ οἱ Καλασῖριες καλεούμενοι μαχαίροφόροι, οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μόνον μάχιμοι. (3) Τούτους δὲ εἰ τῶν ἐν Φαλήρῳ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀπεβιδάσατο ἑόντας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξη ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. (4) Τῶν μὲν δὲ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς καὶ πρότερον δεδῶλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμὸν (οὐ γὰρ ὦν ἡριθμήθη-

XXX. Itaque universus Græcarum copiarum, quæ ad pugnam aptæ essent, numerus ad Plataeas, collectus, simul sumpta et gravi et levi armatura, fuit centum et decem millium, minus mille et octingentis. (2) Adjunctis vero Thespiensibus qui aderant, completus est numerus centum et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris quotquot supererant Thespiensium, ad mille octingentos numero: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Græci igitur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

XXXI. Barbari cum Mardonio, postquam fine m fecerunt parentandi Masistio, quum cognovissent Græcos ad Plataeas esse, ipsi quoque ad Asopum, qui illac fluit, se contulerunt. (2) Quo ubi venere, Græcis in hunc modum oppositi sunt a Mardonio. Contra Lacedæmonios locavit Persas; qui quidem, quum illos multitudine longe superarent, non solum plures in ordines locati, sed Tegeatis etiam oppositi stabant. (3) Ordinavit eos autem Mardonius ita, ut selectos suorum validissimos quosque opponeret Lacedæmonii, infirmiores vero contra Tegeatas locaret: idque fecit indicantibus et monentibus Thebanis. (4) Persis proximos Medos locavit; qui ex adverso Corinthios habebant et Potidæatas et Orchomenios et Sicyonios. A latere Medorum Bactrios locavit, Epidauriis oppositos et Troezeniis, item Lepreatis, Tirynthis, Mycenæis et Phliasiiis. Post Bactrios locavit Indos, quibus ex adverso Hermionenses stabant et Eretrieuses et Styrenses et Chalcidenses. (5) Proxime Indis Sacas locavit, Ampraciatis oppositos et Anactoriis et Leucadiis et Palensibus et Æginetis. Proximos Sacis, ex adverso Atheniensium et Plataeensium et Megarensium, Boeotos locavit et Locros et Malienses et Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. (6) Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant; sed eorum nonnulli etiam cum Græcis faciebant, circa Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum Mardonii, et Græcos qui cum eo erant, vexabant prædamque ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et populos Thessaliæ finitimos, Atheniensibus Mardonius opposuit.

XXXII. Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie locatos, hi numerosiores erant cæteris majorisque momenti. (2) Mixti his autem fuere ex aliis quoque populis viri, Phryges, Thraces, Mysi, Pæones, alique. Adfuerunt etiam ex Æthiopibus selecti, et Ægyptiorum Hermotybies et Calasiries qui vocantur, gladiis armati; qui soli sunt Ægyptiorum milites. (3) Hos autem Mardonius, quum adhuc Phaleri esset, e navibus adsciverat quarum propugnatores erant: nec enim Ægyptii in peditatu fuerant, qui cum Xerxe Athenas venit. (4) Jam barbarorum quidem numerus qui cum Mardonio erant, ut jam supra dixi, trecenta millia fuere: Græcorum vero numerum, qui ei socii aderant, nemo novit, nec enim initus illorum numerus est; sed, si

σαν), ὡς δὲ ἐπεικασαί, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες περὶ ἔσαν, ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτάχτο.

XXXIII. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχτο κατὰ τε
 6 ἔθνεα καὶ κατὰ τέλεια, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύ-
 οντο καὶ ἀμρότεροι. (1) Ἐλλήσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιό-
 χου ἦν ὁ θυόμενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύ-
 ματι τούτῳ μάντις τὸν ἔοντα Ἡλείων καὶ γένεος τοῦ
 10 Ἰαμιδέων Κλυτιδῆν Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεω-
 σφέτερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι
 περὶ γόνου ἀνέιλε ἡ Πυθίη ἀγῶνας τοὺς μεγίστους
 ἀναρῆσσεσθαι πέντε. (3) Ὁ μὲν δὴ ἀμαρτῶν τοῦ χρη-
 στήριου προσεῖχε γυμνασίῳσι ὡς ἀναρῆσόμενος γυ-
 μνικούς ἀγῶνας, ἀσκέων δὲ πεντάεθλον παρ' ἐν πάλαι-
 15 σμα ἔδραμε νικῶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερώνυμῳ τῷ Ἀνδρίῳ
 ἐλθὼν ἐς ἔριν. (4) Λακεδαιμόνιοι δὲ μαθόντες οὐκ ἐς
 γυμνικούς, ἀλλ' ἐς ἀρτίους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ
 μαντήιον, μισθῷ ἐπειρέοντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέ-
 σθαι ἅμα Ἡρακλεϊδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν
 20 πολέμων. (5) Ὁ δὲ ὁρέων περὶ πολλοῦ ποιευμένου
 Σπαρτιτῆτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν τοῦτο ἀνε-
 τίμα, σημαίνων σφίδους ἦν μιν πολιτῆτην σφέτερον ποιή-
 σονται τῶν πάντων μεταδιδόντες ποιήσει ταῦτα, ἐπ'
 25 ἄλλῳ μισθῷ δ' οὐ. (6) Σπαρτιτῆται δὲ πρῶτα μὲν
 ἀκούσαντες δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρησιμο-
 σύνης τὸ παράπαν, τέλος δὲ δειμῆτος μεγάλου ἐπικρε-
 μαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος καταίνεον
 μετιόντες. (7) Ὁ δὲ γνούς τετραμμένους σφῆρας οὐδ'
 οὔτω ἔτι ἔρη ἀρκέεσθαι τούτοις μόνουσι, ἀλλὰ δεῖν
 30 ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἐνωτοῦ Ἡγίην γίνεσθαι Σπαρ-
 τιτῆτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ αὐτὸς γί-
 νεται.

XXXIV. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Μελάμ-
 35 ποδα, ὡς εἰκασαί, βασιλῆην τε καὶ πολιτῆτην αἰτεό-
 μενον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους τῶν ἐν Ἀργεῖ
 γυναικῶν μανεισίων, ὡς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ
 Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου, μι-
 σθὸν προετίετο τῆς βασιλῆϊς τὸ ἥμισυ. (2) Οὐκ
 40 ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς
 ἐμαίνοντο πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες
 τὰ δὲ Μελάμπους προετίετο ἤσαν δώσοντές οἱ ταῦτα.
 (3) Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγεται ὁρέων αὐτοὺς τετραμ-
 μένους, φᾶς, ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι
 45 τὸ τρίτημόριον τῆς βασιλῆϊς, οὐ ποιήσιν τὰ βούλον-
 ται. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν κατα-
 νέουσι καὶ ταῦτα.

XXXV. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιτῆται, ἐδέοντο γὰρ δει-
 νῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντα συνεχώρεόν οἱ. Συγχωρη-
 50 σάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιτῆτων, οὕτω δὴ πέν-
 τε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς
 ὁ Ἡλείος, γενόμενος Σπαρτιτῆτης, συγκαταίρει. (2)
 Μοῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-
 τιτῆται πολιτῆται. Οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες οἷδε ἐγένοντο,
 εἰς μὲν καὶ πρῶτος οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι, ἐπὶ δὲ ὁ ἐν

conjectura licet uti, ad quinquaginta millia coacta fuisse
 conjicio. Hic igitur peditatus fuit, in acie locatus: equi-
 tatus autem seorsum instructus stabat.

XXXIII. Cunctis ita per populos et per manipulos dispo-
 sitis, dein postridie utrique sacra fecerunt. (2) Græcis
 Tisamenus, Antiochi filius, sacrificator erat: hic enim
 exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus is fuit, Cly-
 tiades (*ex Clyti familia*), de gente lamidarum: quem
 Lacedæmonii civem adoptaverant. Scilicet quum Delphi-
 cum oraculum Tisamenus de prole consulisset, responde-
 derat ei Pythia, quinque maximis certaminibus victoriam
 illum reportaturum. (3) Is igitur, aberrans ab sententia
 oraculi, gymoicis certaminibus dabat operam, tamquam
 in his victoriam reportaturus: et quinquertium exercens,
 Olympiæ certamine inito cum Hieronymo, genere Andrio,
 in eo erat ut victoria potiretur, sed uno luctæ certamine
 victus est. (4) Tunc Lacedæmonii, intelligentes ad bellica
 certamina, non ad gymnica, spectare responsum Tisameno
 editum, conati sunt Tisamenum proposita mercede sibi con-
 ciliare, eique persuadere ut una cum regibus de Heraclida-
 rum genere dux ipsis esset bellorum. (5) At ille, ubi vidit
 multum interesse Spartanorum, amicum se illis et socium
 adjungi, auxit pretium, dixitque, si se in civium numerum
 vellent cooptare, omniumque jurium participem reddere,
 tunc se id facturum, alio autem pretio minime. (6) Quo
 audito, primum indignati Spartani: missam fecerunt illius
 artem divinandi: ad extremum vero, quum ingens eis me-
 tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes in con-
 dit onem, accessiverunt virum. (7) At ille, ubi mutata
 vidit eorum sententiam, ne sic quidem, ait, sufficere sibi
 hoc unum, sed oportere etiam fratrem suum Hagian eadem
 conditione, qua ipse, fieri Spartanum.

XXXIV. Hæc ille dicens, postulatis suis, ut credi par
 est, imitabatur Melampodem, qui regiam dignitatem cum
 jure civitatis petebat. Melampus enim, quum Argis mulie-
 res furore essent correptæ, et Argi illum proposita mer-
 cede Pylo vellent arcessere, ut eo morbo liberaret mulie-
 res ipsorum, mercedem postulaverat dimidium regni. (2)
 Qua repudiata conditione postquam digressi sunt Argivi,
 quum multo etiam plures mulieres in insaniam incidissent,
 ita demum in conditionem a Melampode propositam consen-
 tientes, adierunt eum, id quod ille postulaverat daturi. (3)
 At tunc ille, mutata videns horum sententiam, aucta cu-
 piditate, ait, nisi fratri quoque ipsius Bianti tertiam regni
 partem traderent, non esse se illis morem gesturum. Et
 Argivi, in angustias adducti, in hanc etiam conditionem con-
 senserunt.

XXXV. Pari modo etiam Spartani, quum Tisamenum
 sibi adjungere vehementer cuperent, omnibus ejus postula-
 tis concesserunt. Quæ postquam ei Spartani indulserunt,
 ad quinque maximas reportandas victorias Tisamenus
 Eleus, nunc Spartanus factus, operam suam illis arte sua
 divinandi contulit. (2) Sunt autem isti duo ex omnibus
 hominibus soli, quos Spartani in civium numerum coop-
 tarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni
 victoriam Spartani reportarunt, hæc sunt: primum hoc,

Τεγέη πρὸς Τεγεάτας τε καὶ Ἀργεῖους γενόμενος, μετὰ δὲ ὃ ἐν Διπαιεύσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας πλὴν Μαντινέων, ἐπὶ δὲ ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἰθώμῃ, ὕστατος δὲ ὁ ἐν Τανάγρα πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργεῖους γενόμενος· οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε ἀγίωνων.

XXXVI. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλησι ὁ Τισαμενός, ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἔμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιίδι. Τοῖσι μὲν νυν Ἕλλησι καλὰ ἐγίνετο τὰ ἱρὰ ἀμυνομένοισι, διαδᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἀρχοῦσι οὗ.

XXXVII. Μαρδονίῳ δὲ προθυμομένῳ μάχης ἀρχειν οὐκ ἐπιτήδεα ἐγίνετο τὰ ἱρὰ, ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλὰ. Καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχον Ἡγησίστρατον ἀνδρα Ἡλείῳν τε καὶ τὸν Τελλιαδέων ἐόντα λογιμώτατον, τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιηταὶ λαβόντες ἔδωσαν ἐπὶ θανάτῳ ὅς πεπονθότες πολλὰ τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. (2) Ὅ δὲ ἐν τούτῳ τῇ κακῇ ἔχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θανάτου πεισόμενος πολλὰ τε καὶ λυγρὰ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. (3) Ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε, αὐτίκα δὲ ἐμνηχανθὼ ἀνδρηιώτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· σταθμισάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἐκ αὐτοῦ. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖχον ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος, οὕτῳ ὥστε Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημένων τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι ἐν Τεγέῃ, τοὺς δὲ ἐν ὥματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, δρόντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενους, κακείνων οὐ δυναμένους εὐρέειν. (5) Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους καταφεύγει ἐς Τεγέην εὐθυσαν οὐκ ἀρρήμην Λακεδαιμονίοισι τούτων τὸν χρόνον· ὕγιῃς δὲ γενόμενος καὶ προσποιησάμενος ξύλινον πόδα κατεστήκεε ἐκ τῆς ἰθῆς Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. (6) Οὐ μέντοι ἐς γε τέλος οἱ συνήνεκε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεχυρμένον· ἤλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπέθανε. (7) Ὁ μὲν νυν θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταικῶν, τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου ἐθῦτό τε καὶ προεθυμέετο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων καὶ κατὰ τὸ κέρδος.

XXXVIII. Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλίρες ὥστε μάχεσθαι οὔτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐοῦσι Ἕλλησιν (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐκείνων μάντιν Ἰππόμαχον Λευκάδιον ἀνδρα), ἐπιπρεπόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ γινομένων πλεύνων Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυος ἀνὴρ Θηβαῖος συνεβούλευε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κισθαίρωνος φυλάττει, λέγων ὡς ἐπιπρέουσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην καὶ ὡς ἀπολάμφοιτο συχνοῦς.

XXXIX. Ἡμέραι δὲ σφί ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγγόνεσαν ὅκτωι, ὅτε ταῦτα ἐκείνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. Ὁ δὲ μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὖ

ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatar et Argivos; tertium, in Dipæensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantiniensibus; quartum, adversus Messenios ad Ithomam; quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc autem postremum peractum est certamen ex illis quinque.

XXXVI. Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanos comitatus, interpres sacrorum ad Plataeas fuit Græcis. Et feliciem rei exitum Græcis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent et pugna facerent initium.

XXXVII. Mardonius vero, quum cuperet initium facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia portendebantur. Usus est enim etiam ille Græcanicis sacris; eratque illi vates Hegesistratus, civis Eleus, et Telliadarum nobilissimus. Eundem virum autea Spartani, a se captum, in vincula conjecerant, et supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab eo perpessi. (2) Ille vero, hac calamitate circumventus, utpote cui non modo capitis imminerebat poena, sed ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus commisit dictu incredibile. (3) Quum enim ligno illigatus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instrumentum nactus, continuo facinus molitus est omnium quæ novinus fortissimum: postquam enim perpenderit quo pacto reliquum pedem et compede educeret, anteriorem pedis partem sibi præcidit. (4) Quo facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdiu vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedæmoniiis ubique eum quærentibus, tertia nocte Tegeæ fuit: et audacia hominis obstupefacti erant Lacedæmonii, quum abscissum dimidium pedem viderent humi jacentem, hominem autem non possent reperire. (5) Postquam igitur hoc modo tunc Lacedæmonios evasit, Tegeam profugit, quæ per id tempus non pacata erat Lacedæmoniiis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem addiscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedæmoniorum. (6) Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedæmonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zacynthio, et interceptus. (7) Sed hic interitus Hegesistrati post pugnam accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium, haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra faciebat, et promptam operam navabat, tam ob odium Lacedæmoniorum, quam quæstus cupidine.

XXXVIII. Quum igitur et ipsi Persæ, et qui cum eis erant Græci (nam et hi seorsum suum aruspiciem habebant, Hippomachum Leucadium), victimarum iudicio prohiberentur committere prælium, continenter autem novæ sociorum copiæ in castra confluerent Græcorum, numerusque illorum in dies augeretur; tum vero Timagenides Herpyis filius, Thebanus, Mardonio suavit, ut exitum faucium Cithæronis occuparet; dicens, continenter Græcos quotidie adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset intercepturum.

XXXIX. Et jam octo diebus castra castris opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mardonio dedit. Atque intelligens Persa bonum esse consilium, noctu equitatum ad fau-

φρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας αἱ ἐπὶ Πλαταιῶν φέρουσι, τὰς Βοιωτοὶ μὲν Τρεῖς κεφαλὰς καλεῦσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς κεφαλὰς. (2) Περσὲς φέροντες δὲ οἱ ἵπποισι οὐ μᾶτῃν ἀπείκοντο· ἐσβάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδίον λαμβάνουσι ὑποζυγία τε πεντακόσια, σίτια ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀνθρώπους οἱ εἶκοντο τοῖσι ζεύγεσι. (3) Ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι ἀφειδέως ἐφένεον, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενὸς οὔτε ἀνθρώπου. (4) Ὡς δὲ ἄδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτῶν ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρὰ τε Μαρδόνιον καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον.

XL. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐδότεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι· μέχρι μὲν γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι πειρώμενοι τῶν Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδότεροι. (2) Ἡ μὲντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσέκετό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἑλληνας· οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεχόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι μάλα ἔσχον ὁ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

XLI. Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερῶν οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν ἐγένετο τούτων· ὥς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ ἀντικατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἑλληνες πολλῶν πλεῦνες ἐγεγόνεσαν καὶ Μαρδόνιος περιημέχτεσσι τῇ ἔδρῃ. (2) Ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἤλθον Μαρδόνιος τε ὁ Γωδρεύς καὶ Ἀρταβάζος ὁ Φαρνάκεος, δὲ ἐν ὀλίγοις Περσῶν ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρῃ. (3) Βουλευομένων δὲ αἷδε ἔσαν αἱ γνώμαι, ἡ μὲν Ἀρταβάζου ὥς χρεὼν εἶη ἀνακεῦζαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν ἵεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἐνθα σίτον τέ σφι ἐσσηνεῖσθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοις, κατ' ἡσυχίαν τε ἱζομένους διαπρήσσεσθαι ποιεῦντας τάδε· (4) ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσχητον, πολλὸν δὲ καὶ ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρον τε καὶ ἐκπώματα· τούτων φειδομένους μηδενὸς διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἑλληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προσεστώτας ἐν τῇσι πόλεσι, καὶ ταχέως σφᾶς παραδῶσιν τὴν ἐλευθερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. (5) Τούτου μὲν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὥς προειδότες πλεῦν τι καὶ τούτου, Μαρδονίου δὲ ἰσχυροτέρῃ τε καὶ ἀγνωμονεστέρῃ καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη· δοχεῖν τε γὰρ πολλῶν χρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρατὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην μηδὲ περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλεγεμένων, τὰ τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἔαν χαίρειν μηδὲ βιάεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσῶν χρεωμένους συμβάλλειν.

XLII. Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος ἀντέλεγε οὐδεὶς, ὥστε ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρατιᾶς οὗτος ἐκ βασιλείας, ἀλλ' οὐκ Ἀρταβάζος. Μεταπεμφάμενος ὦν τοὺς ταξιαρχοὺς τῶν τελέων καὶ τῶν μετ' ἐωυτοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς εἰρώτα αἱ τι εἶδεῖεν λόγιον περὶ Περσῶν ὥς διασφαρένται ἐν

cium Clithæronis exitum, versus Plateas ferentem, misit; quem locum Boeoti Tria capita vocant, Athenienses vero Quercus capita. (2) Nec frustra venerunt equites, eo loci missi: ceperunt enim ingredientia planitiem jumenta quingenta, quæ ex Peloponneso cibaria in castra vehabant, cum hominibus jumenta sequentibus. (3) Qua præda capta Persæ immanem cædem ediderunt, nec jumento parcentes nec homini cuiquam: donec cæde satiiati, reliqua circumventa ad Mardonium in castra abegerunt.

XL. Post hoc factum, biduum adhuc morati sunt utrique, quum neutri vellent initium facere pugnae. Et barbari quidem usque ad Asopum progrediebantur, lacescentes Græcos: sed neutri fluvium trajiciebant. (2) Attamen equitatus Mardonii continuo instabat Græcis, eosque infestabat. Thebani enim, magnopere Medis faventes, studiose gerebant bellum, et continuo illis usque ad pugnam discrimen præbant; deinde vero in eorum locum succedentes Persæ et Medi, haud spernienda virtutis specimina edebant.

XLI. Usque ad decimum igitur diem nihil his amplius gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies quo castra castris ad Plateas opposita habuere, numerusque Græcorum multum erat auctus, et moram ægerrime ferebat Mardonius; (2) tunc in colloquium convenere Mardonius Gobryæ filius, et Artabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum Xerxi probatus. (3) Ibi consultantium duæ hæc erant sententiæ: altera Artabazi, censentis quam primum movenda esse castra, et cum toto exercitu ad murum Thebanorum eundum, ubi et frumentum multum convectum haberent, et pabulum jumentis; ibi tranquille sedentes conficere bellum posse, hac inita ratione: (4) multum se habere aurum, quum signatum, tum factum, multumque argentum et pocula; his ne parcerent, sed ad Græcos hæc dimitterent, et præsertim ad Græcarum civitatum præsides; ita hos haud cunctanter prodituros libertatem, neque iterum discrimen pugnae adituros. (5) Hujus igitur eadem fuit sententia atque Thebanorum: melius enim hic quoque, quam Mardonius, quid futurum esset, prospexerat. At Mardonii fortior erat et pertinacior sententia, nec ullo modo cedens: existimare enim se, aiebat, suum exercitum Græcanico longe præstare; itaque quamprimum prælio esse decernendum, nec committendum ut plures etiam conveniant quam jam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati sacra, neque pertinaciter in illa incumbendum; sed Persarum institutum sequendo arma ferenda in hostem.

XLII. Hæc quum facienda Mardonius censuisset, nemo contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa imperii a Xerxe commissa erat, non Artabazo. Tum convocatis ordinum ductoribus, atque etiam Græcorum sociorum ducibus, quæsitum an oraculum aliquod cognitum haberent de Persis, tamquam in Græcia perituri. (2) Τα-

τῇ Ἑλλάδι. (2) Σιγώντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδότες τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ εἰδότες μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιευμένους τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε, (3) « ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν ἢ οὐ τοι-
 5 ματε λέγειν, ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω ὡς εὖ ἐπιστάμενος. Ἔστι λόγιον ὡς ᾠρεῖν ἐστὶ Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν ἀπολέσθαι πάντας. (4) Ἰμεῖς τοίνυν αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱρὸν τοῦτο οὔτε
 10 ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν, ταύτης δὲ εἵνεκεν τῆς αἰτίας οὐκ ἀπολέομεθα. Ὡστε ὑμεῖς ὅσοι τυγχάνουσι εὐνοοὶ ἐόντες Πέρσῃσι, ἤδεσθε τοῦδε εἵνεκεν ὡς περιεσομένους ἡμέας Ἑλλήνων. » (5) Ταῦτά σφι εἶπας δεῦτερα ἐσήμηνε παραρτέεσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι
 15 ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης.

XLIII. Τοῦτον δ' ἐγῶγε τὸν χρησμὸν, τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἰλλυριῶν τε καὶ τὸν Ἑγ-
 (2) ἔλεων στρατὸν οἶδα ποιεῖσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας.
 20 (3) Ἀλλὰ τὰ μὲν Βάκιδι ἐστὶ ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα,

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμῳδοντί καὶ Ἀσωπῷ λεχέσθαι
 Ἑλλήνων σύνθετον καὶ βαρβαρόφωνον ἰνῆν,
 τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μύρον τε
 τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἰσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

• 25 (3) Ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τούτοις ἄλλα Μουσαῖοι ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. Ὁ δὲ Θερμῳδῶν ποταμὸς ῥεῖ μεταξὺ Τανάγρας τε καὶ Γλίσσαντος.

XLIV. Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου νύξ τε ἐγένετο καὶ ἐς φυ-
 30 λακὰς ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελή-
 λατο καὶ ἡσυρὴ ἐδόκει εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα καὶ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσ-
 ελάσας ἱππὺς πρὸς τὰς φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέ-
 35 ξανδρος ὁ Ἀμύντω, στρατηγὸς τε εὖν καὶ βασιλεὺς
 Μακεδόνων, ἐδίηκε τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἔλθειν.
 (2) Τῶν δὲ φυλακῶν οἱ μὲν πλεῖνους παρέμενον, οἱ δ' ἔβηον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἔλθοντας δὲ ἔλεγον ὡς ἄν-
 40 θρωπος ἦκοι ἐπ' ἵππου ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων,
 δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν παραγυμνοὶ ἔπος, στρατηγοὺς δὲ οὐ-
 νομάζων ἐθέλειν φρεὶ ἐς λόγους ἔλθειν.

XLV. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, αὐτίκα εἶποντο ἐς τὰς φυλακὰς. Ἀπικομένοις δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε, « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιούμενος πρὸς μηδὲνα λέγειν
 45 ὑμέας ἄλλον ἢ Πausanίην, μή με καὶ διαφθείρῃτε: (2) οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκρηδόμεν συναπάσης τῆς Ἑλλάδος: αὐτὸς τε γὰρ Ἑλλήνων γένος εἰμὶ τῶρ-
 χαῖον, καὶ ἂν ἐλευθέρως δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι δρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ ὧν εἶπὶ Μαρδονίῳ τε καὶ
 50 τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια οὐ δύναται καταθύμια γενέσθαι: πάλαι γὰρ ἂν ἐμάχεσθε. (3) Νῦν δὲ οἱ ἐδόδοται τὰ μὲν σφάγια ἔαν χაίρειν, ἅμ' ἡμέρῃ δὲ διαφρασκύσῃ συμβολῆν ποιέεσθαι: καταρρώδῃτε γὰρ μὴ πλεῖνας σφύλλε/χῃτε, ὡς ἐγὼ εἰκάω. Πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζε-

centibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi iudicantibus ea proferre, ipse Mardonius ait: (3) Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere, dicam ego, bene gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persæ, postquam in Græciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. (4) Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur: neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeatis hoc nomine, confidatisque nos superaturos esse Græcos. » (5) His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponent, quippe postridie prima luce prælio futuro.

XLIII. Jam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Enchelensium exercitum, non in Persas. (2) Sed Bacidis exstat effatum hanc pugnam spectans, huiusmodi:

Gramineis ripls Asopi ac Thermodontis
 barbaricæ Grallis acies clamore colunt.
 Hic multi occumbent defuncti munere vitæ,
 quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.

(3) Hoc igitur, et alia his similia Musei, equidem novi in Persas valentia. Thermodon autem fluvius inter Tanagrum fluit et Glisantem.

XLIV. Postquam ita Mardonius de oraculis interrogavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et excubiæ sunt dispositæ. Quum autem jam multum nox processisset, videnturque omnia tranquilla esse in castris, maximeque homines somno sepulti; tunc Alexander Amyntæ filius, dux et rex Macedonum, equo ad Græcorum custodias advectus, se cum illorum ducibus velle colloqui dixit. (2) Et custodum quidem major pars in statione mansit, nonnulli vero ad duces cucurrerunt, nunciantes, venisse hominem equo vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud verbum promens, duces nominatim designasset, cum quibus colloqui se velle dixisset.

XLV. His auditis, duces protinus ad custodias illos secuti sunt. Quo ubi venere, hæc illis Alexander dixit: « Viri Athenienses, verba hæc ego in vestram fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec ulli alii, nisi Pausaniæ, edicatis; ne mihi extremam adferatis perniciem. (2) Nec enim dicturus hæc eram, nisi de universa Græcia vehementer essem sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Græcus genere, et nolim Græciam ex libertate in servitutem redactam videre. Dico igitur vobis, non potuisse Mardonio ejusque exercitui sacra ex sententia fieri: alioqui jam pridem prælio decertassetis. (3) Nunc vero ei decretum est, valere jussis sacrificiis, prima luce prælium committere: timet enim Mardonius, ut ego suspicor, ne major vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos comparate. Sin differi

σθε. Ἦν δὲ ἄρα ὑπερβάλλεται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος καὶ μὴ ποιέηται, λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπεται σιτία. (4) Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τελευτήσει, μνησθῆναι τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ εὐθερώσιος περὶ, ὃ Ἑλλήνων εἵνεκεν οὕτω ἔργον παρὰ βολον ἔργασμαι ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ βάρβαροι μὴ προσδεκόμενοι σί κω. Εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. » Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας ἀπήλαυσε ὀπίσω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐσωτοῦ τάξιν.

XLVI. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν ἀνενεικνύον. Ὁ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καταρωδῆσας τοὺς Πέρσας ἔλεγε τάδε, « ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἡὺ ἡ συμβολὴ γίνεται, ὑμέας μὲν χρεῶν ἐστὶ τοὺς Ἀθηναίους στήναι κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτούς τε καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκεν· (2) ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι, ἡμεῖς δὲ ἄπειροί τε εἴμεν καὶ ἀδαεῖς τούτων τῶν ἀνδρῶν· Σπαρτιητέων γάρ οὐδεὶς πεπειρηται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν ἐμπειροὶ εἴμεν. Ἄλλ' ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χρεῶν ἐστὶ ἵνα ὑμέας μὲν ἐς τόδε τὸ κέρα, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον. » (3) Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθηναῖοι τάδε, « καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρχῆς, ἐπεῖτε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τὰ περ ὑμεῖς φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδέομεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδῆς γένωνται οἱ λόγοι. Ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνήσθητε, καὶ ἡδομένοι σφι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόναι καὶ ἐτοῖμοι εἴμεν ποιεῖν ταῦτα. »

XLVII. Ὡς δ' ἤρξατο ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἧς τε διεφάνη καὶ διαλλάσσοντο τὰς τάξεις. Γινόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιεῦμενον, ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. Ὁ δ' ἐπεῖτε ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναι καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. (2) Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον ὁ Πausanίης, γνούς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρα· ὥς δ' αὕτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας ἔλεγε τάδε, « ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἀνδρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλειμένων ὥς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου οὔτε τάξιν ἐκλείπετε, μένοντές τε ἢ ἀπολλύετε τοὺς ἐναντίους ἢ αὐτοὶ ἀπολλυσθε. (2) Τὸν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές· πρὶν γὰρ ἢ συμμῆξαι ἡμέας ἐς χειρῶν τὸ νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ τάξιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν Ἀθηναίοισι τε τὴν πρόπειραν ποιευμένους, αὐτοὺς τε ἀντὶ δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. (3) Ταῦτα οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθὸν ἔργον, ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐψεύσθημεν· προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος ὥς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλούμενοι καὶ βουλόμενοι μούνοισι

ille pugnam, et nunc vos non adgreditur; durate porro, et manete: etenim non nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui supersunt. (4) Quodsi vero hujus belli exitus ex vestra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos memores esse, et de me liberando cogitare, qui Graecorum caussa tam periculosum facinus pro meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vobis aperire Mardonii, ne barbari ex improvise vos nondum exspectantes adoriantur. Sum autem Alexander Macedo. » His dictis ille retro egit equum, et in castra suamque ad stationem est reversus.

XLVI. Moxque Atheniensium duces ad dextrum cornu se contulerunt, et Pausaniae, quae ex Alexandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille territus, Persasque metuens, haec ait: « Quoniam igitur primo mane praelium committitur, oportet ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos autem contra Boeotos et Graecos, qui adversus vos locati sunt; idque hac caussa: (2) vos nostis Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Marathonem cum eis congressi estis: nos vero horum hominum nullam experientiam neque notitiam habemus; nemo enim Spartanorum cum Medis periculum fecit: sed Boeotos atque Thessalos usu cognitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos sumptis armis in hoc cornu transeat, nos autem in sinistrum cornu. » (3) Ad haec Athenienses responderunt: « Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi contra vos vidimus locatos Persas, in animo habebamus haec dicere, quae nunc vos nobis proponere occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis esset ea oratio. Nunc quoniam vos ipsi hujus rationis fecistis mentionem, grata nobis haec oratio est, et parati sumus mori vobis gerere. »

XLVII. Ut igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora stationes inter se permutarunt. Quod ubi animadverterunt Boeoti, renunciarunt Mardonio: et ille, hoc audito, protinus ipse quoque aciei suae rationem cepit immutare, Persasque adversus Lacedaemonios ducere. (2) Quod ubi Pausanias intellexit, suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos laevum in cornu reduxit.

XLVIII. Postquam utraque acies pristinum locum ceperat, praekonem Mardonius ad Spartanos misit, haec illis ipsius nomine dicentem: « Vos igitur, Lacedaemonii, ut fortissimi viri praedicamini ab hominibus has regiones incolentibus, qui magnopere vos admirantur, quod nunquam ex bello fugiatis, numquam deseratis stationem, sed durities donec aut adversarios perdidistis aut perieritis ipsi. (2) Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congrederemur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. (3) Haec nequiquam sunt fortium virorum facta: sed nimirum plurimum de vobis nos fefellit opinio. Nam quum propter virtutis vestrae famam existimassentus.

Πέρσαι μάχεσθαι, ἄρτιοι ἔόντες ποιεῖν ταῦτα οὐδὲν τοιοῦτον λέγοντας ὑμέας εὐρομέν, ἀλλὰ πτώσσοντας μάλ-
 λον. (4) Nūn ōn ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ
 λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἀρχομεν. Τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν
 5 Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεῖτε δεδόξασθε εἶναι ἀριστοί, πρὸ
 δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς ἴσους ἀριθμὸν ἐμα-
 χεσάμεθα; καὶ ἦν μὲν δοκέη καὶ τοὺς ἄλλους μάχεσθαι,
 οἱ δ' ὦν μετέπειτεν μαχέσθων ὕστεροι· εἰ δὲ καὶ μὴ
 10 χεσόμεθα· δόκότεροι δ' ἂν ἡμέων νικήσῃσι, τούτους τῷ
 ἄπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν. »

XLIX. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον,
 ὥς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω,
 ἀπαθῶν δὲ ἐστήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ
 15 δὲ περιχαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ ἐπῆκε
 τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. (2) Ὡς δὲ ἐπῆλασαν οἱ
 ἱππῶται, εἰόνοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν ἐ-
 σακοννίζοντές τε καὶ ἐστοχεύοντες ὥστε ἱπποτοξόται τε
 ἔόντες καὶ προσφέρειν ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν
 20 Γαργαφίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλ-
 ληνικόν, συνετάρραξαν καὶ συνέχωνσαν. (3) Ἔσαν μὲν
 ὦν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μοῦνοι,
 τοῖσι δὲ ἄλλοισι Ἑλλήσι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγένετο,
 ὥς ἕκαστοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγχοῦ·
 25 ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρή-
 νην ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ
 φορέεσθαι ὑπὸ τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

L. Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου οἱ τῶν Ἑλλήνων
 στρατηγοί, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρα-
 30 τιῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου ταρρασομένης, συνέλεχθησαν
 περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Παυ-
 σανίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. (2) Ἄλλα γὰρ τούτων
 τοιούτων ἔδονταν μαλλὸν σφεας ἐλύπε· οὔτε γὰρ σιτία
 εἶχον ἔτι, οἳ τέ σφρων ὀπείωνας ἀποπεμφθέντες ἐς Πε-
 35 λοπόννησον ὥς ἐπισιτιέμενοι ἀπεκεκλήατο ὑπὸ τῆς
 ἵππου, οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον.

LI. Βουλευόμενοι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἦν
 ὑπερβαλῶνται ἐκείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν
 μὴ ποιεῦμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἵναι· ἡ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ
 40 Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἣ ἔστρα-
 τοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς
 Πλαταιῶν πόλεως. (2) Νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν
 ἡπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶ-
 νος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τὰ
 45 ῥέεθρα ὅσων περ τρία στάδια, καὶ ἐπειτεν συμμίσγει ἐς
 τούτῳ. Οὐνόμα δὲ οἱ Ὠερόν· θυγατέρα δὲ ταύτην
 λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιγῶριοι. (3) Ἐς τοῦτον δὴ
 τὸν γῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστεῖναι, ἵνα καὶ ὕδατι
 50 ἔχωσι χρᾶσθαι ἀφρόνῳ καὶ οἱ ἱππῆες σφέας μὴ σινοί-
 ατο, ὥσπερ κατιθὲ ἔόντων. Μετακινέσθαι τε ἔδοξε
 τότε ἐπεὶ τῆς νυκτὸς ἦ δευτέρῃ φυλακῇ, ὥς ἂν μὴ
 ἰδοίαιτο οἱ Πέρσαι ἐξορμευμένους καὶ σφεας ἐπόμενοι
 ταρασσοῖεν οἱ ἱππῶται. (4) Ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν
 γῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόν περιγίττει·

vos nobis præconem, qui nos provocaret, missuros esse, et
 cum solis Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati,
 nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terroreque refu-
 gientes. (4) Nunc igitur, quoniam vos non priores hanc
 nobis proposuistis conditionem, nos eam vobis ultro propo-
 nimus. Quidni pro Græcis vos, qui fortissimi esse existi-
 mamini, pro barbaris autem nos, pari utrimque numero jam
 pugnemus? Et si quidem placuerit ut cæteri etiam pugnent,
 illi deinde post nos pugnanto: sin hoc non placet, sed satis
 esse iudicatis ut nos soli pugnemus, decernamus igitur!
 et, utri nostrum vicerint, hi pro universo exercitu vicisse
 censeantur. »

XLIX. His dictis præco aliquantisper substitit: ut vero
 nemo ei respondit, reversus est, et Mardonio quid accide-
 rit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigida
 elatus victoria, equitatum adversus Græcos misit. (2) Et
 adcurrentes equites universum Græcorum exercitum incom-
 modabant, et jacula in eos torquentes, et sagittas ex arcu-
 bus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis
 cominus congredi poterant Græci. Idem etiam fontem
 Gargaphiam, unde aquabatur universus Græcorum exerci-
 tus, turbabant et obstruebant. (3) Et erant quidem prope
 illum fontem soli Lacedæmonii locati; reliqui vero Græci,
 prout singuli locati erant, longius aberant a fonte, Asopum
 autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab Asopo arce-
 bantur, ad eundem fontem aquatum iverant; ex fluvio
 enim aquari prohibebantur ab equitum missilibus.

L. In hoc rerum statu, quum aqua careret exercitus, et
 ab equitatu hostium incommodaretur, Græcorum duces
 convocavit Pausanias, ut ad se in dextrum cornu conveni-
 rent, et de his ipsis rebus itemque de aliis deliberarent. (2)
 Nam præter hæc, aliis quoque incommodis magis etiam
 premebantur: cibaria enim illos defecerant; famulique
 eorum, ad subvehendum commeatum in Peloponnesum
 missi, interclusi erant ab equitatu, ut in castra pervenire
 non possent.

LI. Deliberantibus ducibus placuit, ut, si eum diem Per-
 sæ prætermisissent prælium non committentes, ipsi in in-
 sulam se conferrent. Abest hæc decem stadia a fonte Garga-
 phia, ad quem tunc castra habebant, estque ante urbem Pla-
 tæensium. (2) Ita insula fuerit in continente: nempe flu-
 vius a Cithærone monte in planitiem decurrit in duos alveos
 divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in
 unum confluit: nomen ei est Oeroe, filiamque hanc esse
 Asopi aiunt hujus regionis incolæ. (3) Hunc in locum
 transferre castra constituerunt, quo et aquæ haberent co-
 piam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant,
 infestarentur. Movere autem placuit castra sub se-
 cundam noctis vigiliam, ne Persæ viderent abeuntes, nec
 equites sequerentur eos et incommodarent. (4) Deinde
 constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem
 Asopi filia Oeroe e Cithærone decurrens circumfluit, eadem

ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
κεα τοὺς ἡμίσεας ἀποστελεῖν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν
Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπέωνας τοὺς ἐπὶ τὰ
σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
5 λαμμένοι.

LII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέρην
πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου εἶχον πόνον ἀτρυτον.
Ὡς δὲ ἦ τε ἡμέρην ἔληγε καὶ οἱ ἱππέες ἐπέπαυντο, νυ-
κτὸς δὲ ἡ γινομένης καὶ εὐσυχίας τῆς ὥρης ἐς τὴν συνεκείτο
10 σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες οἱ πολλοὶ ἀπα-
λάσσοντο, ἐς μὲν τὸν ᾠρον ἐς τὸν συνεκείτο οὐκ ἐν
νόμῳ ἔχοντες, οἱ δὲ ὡς ἐκινήθησαν ἔφευγον ἄσμενοι τὴν
ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιῶν πόλιν, φεύγοντες δὲ ἀπι-
κνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον· τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλεως ἐστὶ τῆς
15 Πλαταιῶν, εἰκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαρ-
γάρης ἀπέχον. Ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ
ὄπλα.

LIII. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο,
Πausanίης δὲ ὁρέων σφέας ἀπαλλασσομένους ἐκ τοῦ
20 στρατοπέδου παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι
ἀναλαβόντας τὰ ὄπλα ἰέναι κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς
προϊόντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν ᾠρον ἰέναι ἐς τὸν
συνεθῆκαντο. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν
τῶν ταξιαρχῶν πείθεσθαι Πausanίῃ, Ἀμομφάρετος
25 δὲ ὁ Πολιάδεω λοχηγέων τοῦ Πιτανήτεω λόχου οὐκ
ἔφη τοὺς ξείνους φεῖσεσθαι οὐδὲ ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν
τὴν Σπάρτην, ἐθώμαζε τε ὁρέων τὸ ποιεῦμενον ἅτε οὐ
παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. (3) Ὁ δὲ Πausa-
νίης τε καὶ ὁ Εὐρύναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο τὸ μὴ πεί-
30 θεσθαι ἐκείνους σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι ἐκείνου ταῦτα
νενωμένου ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ ἢ
ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνεθῆκαντο τοῖσι ἄλλοις· Ἐλ-
λῃσι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτὸς τε Ἀμομφάρετος καὶ
οἱ μετ' αὐτοῦ. (4) Ταῦτα λογιζόμενοι ἀτρέμας εἶχον
35 τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικὸν, καὶ ἐπειρέοντο πείθοντές
μιν ὡς οὐ χρεὼν εἶη ταῦτα ποιεῖν.

LIV. Καὶ οἱ μὲν παρηγορέοντο Ἀμομφάρετον μού-
νον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατῶν λελειμμένον,
Ἀθηναῖοι δὲ ἱπολέων τοιάδε· εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐ-
40 τοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων
φρονήματα ὡς ἄλλα φρονέοντων καὶ ἄλλα λεγόντων.
(2) Ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπειμον σφέων
ἱππέα ὀφόμενόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρ-
τιῆται, εἴτε καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοοῦνται ἀπαλ-
45 λάσσεσθαι, ἐπείρεσθαι τε Πausanίην τὸ χρεὼν εἶη
ποιεῖν.

LV. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ὁ κῆρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους, ὥρα τέ σφας κατὰ χώραν τεταγμένους καὶ ἐς
νεῖκα ἀπιγμένους αὐτῶν τοὺς πρώτους. Ὡς γὰρ δὴ
50 παρηγορέοντο τὸν Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρύναξ καὶ ὁ
Πausanίης μὴ κινδυνεύειν μένοντας μόνους Λακεδαι-
μονίων, οὐκ ὡς ἐπείθον, ἐς ὃ ἐς νεῖκα τε συμπεσόντες
ἀπῆκετο καὶ ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι
ἀπιγμένους. (2) Νεικέων δὲ ὁ Ἀμομφάρετος λαμβάνει

nocte dimidiam copiarum partem ad Cithæronem mittere,
ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi able-
rant : erant enim in Cithærone interclusi.

LII. Hæc quum ita decrevissent, toto illo die ab equitatu
pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut vero dies
defecit, destiteruntque equites, facta nocte et adpropin-
quante hora qua ut discederet erat constitutum, tum vero
plerique collectis vasis discesserunt; non illi locum, de quo
convenerat, petere in animo habentes; sed, simulac mo-
veri cœperunt, læti effugisse equitatum, versus Platæen-
sium urbem fugientes, ad Heræum (*Junonis templum*)
pervenerunt, quod est ante Platæensium urbem, viginti
stadia a Gargaphia fonte distans; ibique ante templum con-
sederunt.

LIII. Hi igitur circa Heræum castra habuere. Pausanias
vero, postquam illos vidit castris egredientes, ratus eum
locum illos, de quo convenerat, petere, Lacedæmonios
etiam arma jussit capere, et eadem via, qua cæteri præces-
sissent, progredi. (2) Ibi tunc, quum alii omnes ordinum
ductores parati essent Pausaniæ obsequi, unus Amompha-
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitaneiarum, ait
se non fugituro peregrinos, neque ultro ignominiam
adpersurum Spartanis; miratusque est, ubi quid ageretur
vidit : nec enim superiori colloquio interfuerat. (3)
Pausaniæ vero et Eurynacti indigna res visa est, imperio
non obtemperare illum, adhuc vero indignior, deserere
manipulum Pitaneiarum, quoniam ita dux illorum ani-
matus esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quæ
cum cæteris Græcis constituissent, desertus periret Amom-
pharetus cum suis. (4) Id secum reputantes, gradum si-
stere jusserunt Laconicas copias, et persuadere homini co-
nati sunt, non recte eum facere.

LIV. Dum illi Amompharetum adhortantur, unum ex
omnibus Lacedæmoniis et Tegeatis pone manentem; interim
Athenienses hæc fecerant : quieti steterant in vestigio ubi
locati erant, bene gnari moris Lacedæmoniorum, alia
sæpe cogitantium, alia dicentium. (2) Ut autem mo-
vere se cœpit exercitus, equitem de suis miserunt, qui
spectaret utrum Lacedæmonii discedere adgrederentur, an
omnino de profectioe non cogitarent; tum qui ex Pausa-
nia quaereret, quid ipsis esset faciendum.

LV. Ubi ad Lacedæmonios pervenit præco, vidit illos suo
loco instructos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent Euryna-
x et Pausanias, ne solus Lacedæmoniorum ibi manens se
suosque in periculum adduceret, minime ei persuaserunt;
et ad extremum eo ventum est, ut ad mutua convicia de-
scenderent, quo tempore adveniens præco Atheniensis co-
ram eis stetit. (2) Et maledictis illos incessens Amompha-

πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausanίῳ ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἐξη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους, ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους.

(3) Ὁ δὲ μακινόμενον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτέοντα τὰ ἐντε-
6 ταλμένα λέγειν ὁ Πausanίης ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφί: πρήγματα, ἐχρήζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαι τε πρὸς ἐωυτοὺς καὶ ποιεῖν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς.

LVI. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους·
10 τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινομένους πρὸς ἐωυτοὺς ἦώς κατε-
λάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausanίης,
οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λα-
κεδαιμονίων ἀποστειχόντων, τὰ δὲ καὶ ἐγένετο, σημή-
νας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας·
15 εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. (2) Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες
ᾤσαν τὰ ἐμπάλιν ἢ Λακεδαιμόνιοι· οἱ μὲν γὰρ τῶν τε
δύχων ἀντειχόντο καὶ τῆς ὑπωρέας τοῦ Κιθαιρώνας,
φοβεόμενοι τὴν ἵππον, Ἀθηναῖοι δὲ κάτω τραφέντες
ἐς τὸ πεδίον.

LVII. Ἀμομφάρετος δὲ ἀρχὴν τε οὐδαμὰ δοκέων
Πausanίην τολμήσειν σφῆας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐ-
τοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερόντων δὲ
τῶν σὺν Πausanίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἰδέειν τέγγει ἀπο-
λιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ ἐπὶ ἡγε βά-
25 δην πρὸς τὸ ἄλλο στήριος. (2) Τὸ δὲ ἀπελθὼν ὅσον τε
δέκα στάδια ἀνέμενε τὸν Ἀμομφάρετον λόχον, περὶ
ποταμὸν Μολόεντα ἰδρυμένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον κα-
λεύμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν ἵσταται.
Ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα ἦν μὴ ἀπολίπῃ τὸν χῶ-
30 ρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρετος τε καὶ ὁ λόχος,
ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βωθεὶς ὀπίσω παρ' ἐκείνους. (3)
Καὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντό σφι,
καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσεκέετο πᾶσα. Οἱ
γὰρ ἵπποταὶ ἐποίουν οἷον καὶ ἐώθεσαν ποιεῖν αἰεὶ, ἰδόν-
35 τες δὲ τὸν χῶρον κεινὸν ἐν τῷ ἐτετάχατο οἱ Ἕλληνες
τῇσι προτέρῃσι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τὸ
πρῶτον καὶ ἅμα καταλαβόντες προσεκέατό σφι.

LVIII. Μαρδόνιος δὲ ὡς ἐπίθετο τοὺς Ἕλληνας
ἀποικοιμένους ὑπὸ νύκτα εἶδὲ τε τὸν χῶρον ἐρῆμον,
40 καλέσας τὸν Ληρισαῖον Θώρηκα καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς
αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδῆιον ἔλεγε, «ὦ παῖδες
Ἀλεύω, ἐτι τί λέξετε τάδε ὁρόντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ
οἱ πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ
μάχης, ἀλλ' ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους, τοὺς
45 πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξης εἶδετε, νῦν τε
ὑπὸ τὴν παροικοιμένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὁρόμεν
διαδράντας· (2) διεδεξάν τε, ἐπεὶ σφῆας εἶδε πρὸς
τοὺς ἄλγευδούς ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
ὅτι οὐδένας ἄρα ἐόντες ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι ἐνα-
50 πειδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπείροισι
πολλῇ ἐκ γε ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων τού-
τους τοῖσι τι καὶ συνηδέατε· (3) Ἀρταβάζου δὲ θῶμα
καὶ μᾶλλον ἐποικεύμεν τὸ καὶ καταρρωδῆσαι Λακεδαί-

retus, ambabus manibus sublato saxo, eoque ante pedes
posito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego fero,
non debere nos fugere peregrinos: nempe peregrinos bar-
baros dicens. (3) Quem furiosum et male sanum adpellans
Pausanias, mox ad praekonem Atheniensium conversus in-
terrogantem quod ei mandatum erat, jussit hunc, illis quid
hic ageretur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses,
ut ad se venirent, et de discessu facerent quod ipsos vidis-
sent facere.

LVI. Et hic quidem ad Athenienses rediit. Illos vero
ut inter se disceptantes aurora deprehendit, Pausanias,
quum adhuc ibidem mansisset, existimans Amomphare-
tum, si reliqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum
mansurum, (id quod etiam accidit,) dato imperio caeteros
omnes abduxit per clivos; et Tegeae quoque sequebantur.
(2) Athenienses vero, ordine instructi, contraria quam La-
cedaemonii via incedebant: hi enim metu equitatus clivos
sequebantur et radices Cithaeronis; Athenienses vero infra
per planitiem progrediebantur.

LVII. Amompharetus autem, prorsus persuasus nequa-
quam ausurum Pausaniam se suosque deserere, etiam nunc
institit ut ibi mauerent, nec desererent stationem: at, ubi
jam longius progressum Pausaniam cum suis vidit, tunc
ratus palam illos sese deseruisse, manipulum suum arma
capere jussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen
adduxit. (2) At illi, postquam decem fere stadia progressi
erant, exspectaverunt Amomphareti manipulum, circa flu-
vium Moloentem resistentes et circa locum cui Argiopio no-
men, ubi templum situm est Cereris Eleusiniae. Manserunt
autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat
non relinqueret Amompharetus ejusque manipulus, sed
ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. (3)
Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum uni-
versus barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equi-
tes pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum
vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus
steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulat-
que Graecos adsecuti sunt, protinus eis institerunt.

LVIII. Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit,
locumque vacuum vidit, Larissæum Thoracem vocavit
ejusque fratres Eurypylum et Thrasycleum, eosque his
verbis est adlocutus: «Nunc quid porro dicetis, filii Aleuæ,
loca hæc vacua videntes? nam vos, horum hominum fui-
tissimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed
bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vi-
distis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima
nocte prorsus profugisse. (2) Nempe, ubi acie illis decer-
nendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum,
ostenderunt, aperte se nihili esse homines inter Graecos,
qui nec ipsi ullius sunt frugis. Ac vobis quibus Persa-
rum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudan-
tibus hos homines, quorum res quædam bene gestæ vobis
innotuerunt: (3) sed tanto magis Artabazum miratus
sum, Lacedaemonios pertimescentem, et timore perculsum

μονίους, καταρρωδήσαντά τε ἀποδέξασθαι γνώμην δει-
λοτάτην, ὡς γρεὺν εἴη ἀναφεύξαντας τὸ στρατόπεδον
ἵεναι ἐς τὸ Θηβαίων ἀστυ πολιορκησόμενους· τὴν ἔτι
πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. (1) Καὶ τούτων μὲν
ἐτέρῳθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποιεῦσι οὐκ
ἐπιτρεπτέα ἐστί, ἀλλὰ θυοκτεοὶ εἰσὶ ἐς δ καταλαμφθέν-
τες ὧσουςι ἡμῖν τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δί-
κας. »

LIX. Ταῦτα εἶπας ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ δια-
θάντας τὸν Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων ὡς δὴ
ἀποδιδρυσκόντων, ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε
καὶ Τεγεάτας μόνους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους
ἐς τὸ πεδῖον ὑπὸ τῶν ὄρθων οὐ κατώρα. (2) Πέρσας
δὲ ὁρέοντες ὠρμημένους διώκειν τοὺς Ἑλληνας οἱ λοι-
ποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων ἄρχοντες αὐτίκα πάντες
ἦσαν τὰ σημήϊα, καὶ εἰδὼκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον,
οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες οὔτε τάξι. Καὶ οὗ-
τοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ ἐπήϊσαν ὡς ἀναρπασόμε-
νοι τοὺς Ἑλληνας.

LX. Πausanias δὲ, ὡς προσέκετο ἡ ἵππος, πέμ-
ψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππία λέγε τάδε, « ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην εἶ-
ναι ἡ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ
τῶν συμμάχων ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ
Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα διαδράντων.
(2) Νῦν ὧν δέδοχται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυ-
νομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἀρίστα περιστέλλειν ἀλλή-
λους. Εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὠρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος,
χρῆν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν Ἑλλάδα οὐ
προδιδόντας Τεγεάτας βωθῆειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας
γὰρ ἅπασα κερύρηκε, δίκαιοι ἐστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιε-
ζομένην μάλιστα τῶν μοιρῶν ἀμυνόντες ἵεναι. (3)
Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας κάταλελάβηκε ἀδύνατόν τι βω-
θῆειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπέμψαντες χάριν
θέσθε. Συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρόντα τόνδε
πόλεμον εἶσι πολλὸν προθυμοτάτοισι, ὥστε καὶ ταῦτα
ἐσακούειν. »

LXI. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύθοντο, ὠρμέατο
βωθῆειν καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. Καὶ σφι ἤδη στεί-
χουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιπαχθέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ
βασιλέος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βωθῆσαι·
τὸ γὰρ προσκαίμενόν σφας ἔλυπε. (2) Οὕτω δὴ μου-
λωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ζόντες σὺν ψι-
λοῖσι ἀριθμὸν οἱ μὲν πεντακισμῦριοι, Τεγεῆται δὲ τρις-
χιλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδ' αὖτ' ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαι-
μονίων), ἐσφαγιάζοντο ὡς συμβάλλοντες Μαρδονίῳ καὶ
τῇ στρατιῇ τῇ παρούσῃ. Καὶ οὐ γὰρ σφι ἐγένετο τὰ
σφάγια χρηστὰ, ἐπιπτόν τε αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
πολλοὶ καὶ πολλοὶ πλεῖνες ἐτρωματίζοντο. (3) Φράξαν-
τες γὰρ τὰ γέρρα οἱ Πέρσαι ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων
πολλὰ ἀπειδέως, οὕτω ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιη-
τέων καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων ἀποδλέψαντα τὸν
Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον τὸ Πλαταιέων ἐπικαλέσα-

ignavissimam dicentem sententiam, movenda nobis esse
castra, et in Thebanorum urbem secedendum, nempe ibi
obsidendis: quam sententiam etiam rex ex me cognosceat.

(4) Sed de his quidem alias disserendi locus erit: nunc
vero illis, ut nos effugiant, non est permittendum; sed
persequi eos oportet, donec deprehensi poenas nobis dede-
rint omnium quae adversus Persas patraverunt. »

LIX. Haec locutus Mardonius Persas, Asopo superato,
cursum duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam fu-
gentium: duxit autem adversus solos Lacedaemonios et
Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem euntes, obstan-
tibus clivis non conspexerat. (2) Et reliquarum barbarica-
rum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos
Graecos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis ra-
ptim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine,
non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu
adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos oppressuri.

LX. Pausanias, quum instaret equitatus, equitem ad
Athenienses misit, qui ipsius verbis haec illis diceret: « Ci-
ves Athenienses, quum maximum nobis propositum sit
certamen, quo id agitur, liberare maneat Graecia, an servi-
tutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacedaemonii,
quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fuga se
protipuerunt. (2) Nunc igitur decretum est quid hinc sit no-
bis faciendum: nempe pugnare oportet quam fortissime pos-
sumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos
irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum
sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere: nunc
vero quum in nos universus ingruit, aequum est vos ut la-
borantibus maxime partibus exercitus suppetias veniat. (3)
Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non pos-
sit, hoc saltem nobis gratificamini, ut sagittarios vestros
ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam sin-
gulare studium in hoc bello adhibeatis, non dubitamus
vos gratum hoc nobis facturos. »

LXI. His auditis, Athenienses parati erant illis succur-
rere, et quantam maximam possent opem ferre. Jamque
iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt
Graeci a barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fue-
rant oppositi: quo facto, jam succurrere istis non potuere,
ipsi ab adgradientibus infestati. (2) Itaque soli relictii La-
cedaemonii et Tegeatae, simul cum levi armatura, quin-
quagies mille Lacedaemonii, et ter mille Tegeatae (nam hi
numquam ab illis discesserunt), sacra fecerunt, quippe
cum Mardonio et exercitu qui cum eo erat conficturi.
Quumque nihil laeti portenderent victimae, multi interim
eorum ceciderunt, et multo plures vulnerabantur. (3)
Etenim Persae, vallo e cratibus facto, adeo immensam in
illos vim sagittarum emiserunt, ut Pausanias, quum perli-
tare non posset, et valde premerentur Lacedaemonii, Ju-

σθαι τὴν θεὸν, χρηρίζοντα μηδ' αὖτως σφέας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

LXII. Ταῦτα δ' ἔτι τούτου ἐπικαλυμένου προεξ-
ναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῖται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρ-
6 βάρους, καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν
εὐχὴν τὴν Πausανιῶ ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια
χορηγία. (2) Ὡς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ
οὗτοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα
μετέντες. Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη.
10 Ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκει, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ
παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς
δ' ἀπύκοντο ἐς ὠρίαν. τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμε-
νοι κατέκλειον οἱ βάρβαροι. (3) Λήματι μὲν νυν καὶ
ρώμη οὐκ ἴσους ἔσαν οἱ Πέρσαι, ἀνοπλοὶ δὲ ἰόντες
15 καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονας ἔσαν καὶ οὐκ ὁμοιοὶ τοῖσι ἐναν-
τίοισι σοφίῃ. Προεξίσσοντας δὲ κατ' ἓνα καὶ δέκα,
καὶ πλευνέες τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον
ἐς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ διεφθείροντο.

LXIII. Τῇ δὲ ἐνύγχανε αὐτὸς ἔων Μαρδόνιος, ἀπ'
20 ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ ἔχων τε περὶ ἐωυτὸν λογά-
δας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλιούς, ταύτῃ δὲ καὶ μά-
λιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. (2) Ὅσον μὲν νυν χρό-
νον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντείχον καὶ ἀμυνόμενοι
κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων. ὥς δὲ Μαρ-
25 δόνιος ἀπέθανε καὶ τὸ περὶ ἐκείνων τεταγμένον ἔον ἰσχυ-
ρότατον ἔπεσε, οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο καὶ
εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. (3) Πλείστον γὰρ σφείας
ἐζηλέετο ἡ ἐσθὴς ἐρήμιος εὐούσα δ' πλυν. πρὸς γὰρ δ' πλί-
τας ἰόντες γυμνήτες ἀγωνία ἐποιεῦντο.

30 LXIV. Ἐνθαῦτα ἦ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνί-
δου κατὰ τὸ χρηστήριον τοῖσι Σπαρτιάταισι ἐκ Μαρ-
coniου ἐπετελέετο, καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην
ἀπάσειων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Πausanίης ὁ Κλεομβρότου
τοῦ Ἀραξανδριδεῶ. Τῶν δὲ κατ' ὕπερθε οἱ προγόνων
35 τὰ οὐνόματα εἰρηται ἐς Λεωνίδα. οὗτοι γὰρ σφι
τυγχάνουσι ἰόντες. (2) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος
ὑπ' Ἀρμινῆστον ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογιμοῦ, ὃς χρόνῳ
ὑστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔχων ἀνδρας τριηκοσίους
συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ πολέμου ἰόντος Μεσσηνίοισι
40 πᾶσι, καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκοῖοι.

LXV. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐτράποντο
ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ
στρατόπεδον τὸ ἐωυτῶν καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον τὸ
ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίῃ. (2) Θῶμα δὲ μοι
45 ὥκως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων οὐδὲ
εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὐτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος οὐτε
ἐναποθανόν, περὶ τε τὸ ἱρὸν οἱ πλείστοι ἐν τῷ βεβήλῳ
ἔπεσον. (3) Δοκέει δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμά-
των δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὕτῃ σφείας οὐκ ἰδέετο ἐμπρή-
60 σαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνάκτορον. Αὕτῃ μὲν
νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσούτῳ ἐγένετο.

LXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκειος αὐτίκα τε οὐκ
ἠρέσκετο κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βα-

nonis templum respiciens, quod ad Plataeas est, deam in-
vocaret, orans ne spem ipsorum frustraretur.

LXII. Dum ille adhuc deam invocat, priores surgunt
Tegeatæ, et in barbaros tendunt. Mox vero etiam Lacedæ-
monii, post preces a Pausania peractas, lætæ fuerunt vi-
climæ. (2) Qui ut tandem perliturunt, ipsi quoque ad-
versus Persas pergunt; et illis Persæ, relictis arcibus, ob-
viam ire instituunt. Primum igitur fit prælium apud cra-
tes: quæ ubi corruerunt, atrox jam fit pugna apud ipsum
Cereris templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut
velut in turba vir virum premeret: nam hastas Græcorum
prehendentes barbari frangebant. (3) Et studio quidem ac
robore non inferiores erant Persæ: sed præterquam quod
leviter erant armati, ignari etiam fuere pugne Græcorum,
et solertia cedebant adversariis. Procurrentes singuli, aut
deni, et modo plures, modo pauciores, globo facto irrue-
bant in Spartanos; et ab his interficiebantur.

LXIII. Qua parte quidem ipse Mardonius erat, ex can-
dido equo pugnans, secumque selectos habens mille for-
tissimos Persarum, ibi vehementer hi premebant adver-
sarios. (2) Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui
restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt Lace-
dæmonios: ut vero interfectus Mardonius est, et quod circa
eum steterat robur virorum cecidit, tunc nimirum et reli-
qui terga verterunt, ceaseruntque Lacedæmonii. (3) Maxime enim illis nocelat vestitus, scuto et lorica carens:
etenim cum gravi armatura leviter armati pugnabant.

LXIV. Ibi tunc pœnam cædis Leonidæ, secundum ora-
culi responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissi-
mam omnium, quas novimus, victoriam Pausanias retulit,
Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Superiorum hujus
viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida age-
batur: sunt enim prorsus iidem. (2) Interfectus est autem
Mardonius ab Arimnesto, spectato inter Spartanos viro:
qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello
Messeniano trecentos viros ducens, cum omnibus Messenio-
rum copiis ad Stenyclerum conflavit: et una cum trecen-
tis suis occubuit.

LXV. Persæ apud Plataeas a Lacedæmoniiis fusi fugati-
que, nullo ordine ad castra sua confugerunt et in ligneum
murum, quem in agro Thebano construxerant. (2) Miror
vero equidem, qui factum sit, quum ad Cereris locum pu-
gnata sit hæc pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Per-
sarum, qui in locum deæ sacrum aut intravit aut in eo
ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occu-
buerint. (3) Opinor autem, si modo fas est de rebus divi-
nis opinari aliquid, deam illos non recepisse, ut qui ipsius
templum, quod Eleusine fuit, cremassent. Hic igitur
Platæensis pugne exitus fuit.

LXVI. Artabazo, Pharnacis filio, initio statim non pla-
cuerat, Mardonium a rege in Græcia relinqui: idemque

σιλέος, καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ εἶν· ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιάδε ὡς οὐκ ἀρεσκομενος τοῖσι πράγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοι. (2) Τῶν ἐστρατήγεε δ' Ἀράδαζος (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἑωυτόν), τούτους, δκως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ ἐμελλε ἀποθήσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἦτε κατηρτιμένος, παραγγείλας κατὰ τὸ αὐτὸ ἵεναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγέται, δκως ἂν αὐτὸν δρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. (3) Ταῦτα παραγγείλας ὡς ἐς μάχην ἦγες δῆθεν τὸν στρατὸν· προτερέων δὲ τῆς δόου ὅρα καὶ δὴ φεύγοντας τοὺς Πέρσας. Οὗτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέετο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων οὔτε ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι. Καὶ δὲ οὗτοι μὲν ταύτη ἐτρόποντο.

LXVII. Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλέος ἐθελοκαχέοντων Βοιωτοὶ Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο γρόνον ἐπὶ συγχόν. Οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι εἶχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην μαχόμενοι τε καὶ οὐκ ἐθελοκαχέοντες, οὕτω ὥστε τριηκόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ ἐνθαῦτα ἔπεσον ὑπ' Ἀθηναίων (2) ὡς δὲ ἐτρόποντο καὶ οὗτοι, ἔρευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐ τῇ περ οἱ Πέρσαι. Καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων δ' πᾶς ὁμιλος οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενὶ οὔτε τι ἀποδεξάμενος ἔρευγον.

LXVIII. Δηλοὶ τέ μοι ὅτι πάντα τὰ πράγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι πρὶν ἢ καὶ συμμῆζαι τοῖσι πολεμίοισι ἔρευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρεον. (2) Οὕτω τε πάντες ἔρευγον πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτῆς· αὕτη δὲ τσαῦτα προσωπρεῖε τοὺς φεύγοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἄγχιςτα ἐοῦσα, ἀπέργουσά τε τοὺς φίλους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων.

LXIX. Οἱ μὲν δὲ νικῶντες εἶποντο, τοὺς Ξέρξει διώκοντές τε καὶ φονεύοντες· ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις Ἑλλήσι τοῖσι τεταγμένοις περὶ τὸ Ἡραῖον καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης ὅτι μάχη τε γέγονε καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίει. (2) Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους ἐτρόποντο διὰ τῆς ὑπωρέης καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος, οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. (3) Ἐπεῖτε δὲ ἀγγεῖν τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρές καὶ Φλιάσιοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπειγομένους οὐδένα κόσμον ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους τῶν ἱππάρχει Ἀσωπόδωρος δ' Τιμάνδρου· ἐσπεσόντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτῶν ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς καθήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαῖρῳνα. Οὗτοι μὲν δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπόλυντο.

LXX. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὁμιλος, ὡς κατέφυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἐφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους

tunc, multum hortatus ne praelium ille committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote improbens Mardonius inierat rerum gerendarum modum, hac ipse ratione egit : (2) quum suo sub imperio manum haberet haud exiguam, sed ad quadraginta hominum millia, his ordine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus est, dato imperio, ut, qua ipse praeretur, sequerentur omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeeuntem. (3) Hoc dato imperio, duxit illos, veloti in praelium duceret : sed quum ipse praegrederetur agnien, jamque fugientes conspexisset Persas; inde non amplius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec Thebanorum moenia, sed in Phocidem tendens, cupiensque quam primum ad Hellespontum pervenire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.

LXVII. Graecorum, qui cum rege erant, major pars de industria cessaverant : sed Boeoti per diu cum Atheniensibus dimicarunt. Nam Thebanorum, qui cum Medis faciebant, singulare studium adhibuere, fortiter pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Atheniensibus sint interfecti. (2) Ut vero hi quoque terga vertere coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita ut Persae (incondita fuga). Atque reliqua turba sociorum, nulla re gesta, ac ne pugna quidem cum ullo ex hostibus conserta, in fugam se proriperunt.

LXVIII. Atque hinc adparet, barbarorum res universas ex Persis pendisse; quandoquidem et hi tunc, priusquam cum hoste essent congressi, simulatque Persas videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. (2) Itaque omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hostibus obequitans, et suos fugientes a Graecis sejungens.

LXIX. Dum ita victores Graeci fugientes barbaros persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis, qui circa Junonis templum consederant, et praelio non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatam, vicisque Pausaniam cum suis. (2) Quo audito, nullo ordine Corinthii superiore via, quae per montis radices et per clivos fert, recta versus Cereris templum contenderunt; Megarenses vero et Phliasii per planitiem molliori via. (3) Ubi vero prope hostem Megarenses et Phliasii fuere, e longinquo eos conspicati equites Thebani, videntesque nullo ordine properantes, equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt; reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

LXX. Persae autem et reliqua turba, postquam intra ligneum murum pervenerunt, ascendere in turres ma-

ἀναβάντες πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐφράξαντο ὡς ἐδυνάτο ἀριστα τὸ τεῖχος. Προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων κατεστήκει σφι τειχομαχίῃ ἐρρωμενεστέρα. (2) Ἔως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύοντο καὶ πολλῶ πλέον εἶχον τῶν Λακεδαιμονίων ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχεῖν ὥς δέ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγένετο τειχομαχίῃ καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. (3) Τέλος δὲ ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος καὶ ἥρειπον, τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. Πρῶτον δὲ ἐσῆλθον Τεγεῖται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδονίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων ἐοῦσαν χαλκὴν πᾶσαν καὶ θέης ἀξίην. (4) Τὴν μὲν νυν φάτνην ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέβησαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῖται, τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸ αὐτό, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσῆνεικαν τοῖσι Ἕλλησι. (5) Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἐτι στίφος ἀποιήσαντο πεσάντος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτῶν ἀλλῆς ἐμέμνητο, ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλὰ μυριάδες κατελιγμέναι ἀνθρώπων. (6) Παρῇν τε τοῖσι Ἕλλησι φρονέειν οὕτω ὥστε τριήκοντα μυριάδων στρατοῦ, καταδουσεῶν τεσσέρων τὰς ἔχων Ἀρτάβαζος ἐφευγε, τῶν λοιπῶν μὴδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέσθαι. (7) Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐνενήκοντα, Τεγεγετέων δὲ ἑκατάδεκα, Ἀθηναίων δὲ δύο καὶ πεντήκοντα.

LXXI. Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων πεζὸς μὲν ὁ Περσέων, ἵππος δὲ ἡ Σακίων, ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἕλλήνων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεγετέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἄλλω μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημῆνασθαι (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' ἐωυτοὺς ἐνίκουν), ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότατον προσηνέχθησαν καὶ τούτων ἐκράτησαν. (3) Καὶ ἀριστος ἐγένετο μακρῷ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, ὃς ἐκ Θερμοπυλῆων μόνος τῶν τριηκσίων σωθεὶς εἶχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. (4) Μετὰ δὲ τοῦτον ἡρίστευσαν Ποσειδώνιος τε καὶ Φιλοκύν καὶ Ἀμομφάρετος Σπαρτιήτης. Καίτοι γενομένης μάχης ὃς γένοιτο αὐτῶν ἀριστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενομένοι Σπαρτιητέων Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρούσης οἱ αἰτίας, λυσσόντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα, Ποσειδώνιον δὲ οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν. (5) Ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. (6) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φθόνῳ ἂν εἴπαιεν· οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντες, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθνόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο· Ἀριστόδημος δὲ βουλόμενος ἀποθάνειν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην οὐκ ἐτιμήθη.

LXXII. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι οὐνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἑλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ

turarunt, priusquam Lacedæmonii adessent : eisque consensis, quam optime poterant ad defendendum murum sese compararunt : et, ubi advenerunt Lacedæmonii, valide admodum propugnarunt. (2) Nam priusquam Athenienses accessissent, repulerunt Lacedæmonios, et multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum munitio-num imperitis. Ut vero Athenienses advenere, tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna. (3) Sed ad extremum virtute et assiduitate laboris conscenderunt murum Athenienses, eumque diruerunt : et ea parte Græci intra munitionem irruerunt. Primi qui ingressi sunt, Tegeatæ fuere : et hi sunt qui tentorium spoliaverunt Mardonii, ex eoque quum alia asportarunt, tum præsepe equorum, quod totum æneum erat et spectatu dignum. (4) Ac præsepe hoc quidem Mardonii in templo Alææ Minervæ dedicarunt Tegeatæ ; reliquam vero prædam omnem in eundem locum cum communi Græcorum præda contulerunt. (5) Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit ; sed consternati erant, utpote multæ hominum myriades in exiguum locum fuga compul-sæ et conclusæ. (6) Et Græcis ita facilis fuit cædes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quattuor myria-dibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. (7) Lacedæmoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in prælio ceciderant ; ex Tegeatis vero sedecim ; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

LXXI. Virtutis nomine in Plataensi pugna eminuerе, inter barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum : inter singulos viros eminuisse dicitur Mardonii, virtus. Inter Græcos, quamquam et Tegeatæ et Athenienses fortiter pugnarunt, præ cæteris eminuit Lacedæmoniorum virtus : (2) quod quidem nullo alio indicio confirmare possum (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi steterant), nisi quod Lacedæmonii cum robustissima parte copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt. Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, præ cæteris longe fortissime pugnavit Aristodemus, is qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset, ignominia notatus erat. (3) Post hunc autem eminuerе Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amphiaretus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illorum fortissimus fuerit, præsentis Spartani statuerunt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter culpam qua tenebatur, eaque causa furiosum, et ordinem suum relinquentem, præclara facta edidisse ; Posidonium vero, quum non decrevisset mori, fortissime pugnasse, tantoque esse præstantiorem illo. (4) At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Cæterum hi omnes, quos nominavi, qui in hac pugna ceciderunt, publico honore affecti sunt, Aristodemo excepto : Aristodemus vero, eo quod ob prædictam culpam mori decrevisset, non est honoratus.

LXXII. Hi igitur ex Lacedæmonii Plataensi pugna maxime nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mortuus est, pulcerrimus Græcorum qui in exercitu fuerunt, non modo Lacedæmoniorum, sed reliquorum etiam Græco-

καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausanίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξει ἐτρωματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. (1) Καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξηννεγμένους ἔδυσθανάτεε τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον ἄνδρα Πλαταιέα οὐ μέλιν οἶδι πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἐνωτοῦ ἄξιον προθυμειμένου ἀποδέξασθαι.

LXXIII. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμησαί Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδης, δῆμου Δεκελεῖθ, Δεκελέων δὲ τῶν κοτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατ' Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει καὶ ἀνίστασαν τοὺς δῆμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκετο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι καὶ δειμαίνοντα περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενον σφὶ τὸ πᾶν πρῆγμα κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας, τὰς δὲ Τιτακὸς ἐὼν αὐτόχθων καταπροδίδοι Τυνδαρίδῃσι. (3) Τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἀτελεία τε καὶ προεδρία διατελέει ἐς τὸδε αἰεὶ ἐτι ἐϋστα, οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτασι τούτων γενομένων Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννησίοισι, σινομένῃ τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελὴς ἀπέχεσθαι.

LXXIV. Τούτου τοῦ δῆμου ἐὼν ὁ Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διζοὺς λόγους λεγομένους ἔχει, τὸν μὲν ὡς ἐκ τοῦ ζωστήρος τοῦ θώρηκος ἐφόρει χαλκῇ ἀλυσὶ δεδεμένην ἀγκυραν σιδηρέην, τὴν δὲ πειλάσειε ἀπικνεύμενος τοῖσι πολεμίοισι βαλλέσκετο, ἵνα δὴ μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες ἐκ τῆς τάξεως μετακινήσῃ μὴ δυναίαντο γινομένης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων ἐδέδοκτο τὴν ἀγκυραν ἀναλαβόντα οὕτω διώκειν. (2) Οὕτως μὲν οὕτω λέγεται, ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων τῷ πρότερον λεγθέντι ἀμφισβатеῖν λέγεται, ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεούσης καὶ οὐδαμὰ ἀτρεμιζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἀγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρέην.

LXXV. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἰγίναν Ἐδρυδάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσεως ἐφόνευσε. (2) Αὐτὸν δὲ Σωφάνεια χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε ἄνδρα γενομένου ἀγαθόν, Ἀθηναῖον στρατηγέοντα ἄμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανέειν ὑπ' Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσέων μαχόμενον.

LXXVI. Ὡς δὲ τοῖσι Ἑλλήσι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωτον οἱ βάρβαροι, ἐνθαῦτα σφὶ ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόμολος, ἥ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλὸτας τοὺς Πέρσας καὶ νικῶντας τοὺς Ἑλληνας, ἐοῦσα παλλαχὴ Φαρανδά-
 50 τεος τοῦ Τεάσπιος ἀνδρὸς Πέρσῃ, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ τῶν παρευουσέων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης ἐχώρει ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐτι ἐν τῇσι φονῇσι

rum. Quo tempore sacra fecit Pausanias, sedens ille suo in ordine sagitta vulneratus est in latere. (2) Ac tum quidem cæteri capessiverunt pugnam: ipse vero ex acie elatus, ægerrime ferens mortem, dixit Arimnesto, civi Platæensi, non se poenitere quod pro Græcia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset.

LXXIII. Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cujus popularium Deceleensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne ævum eis utile. (2) Nam, quo tempore olim repetendæ Helenæ caussa Tyndaridæ cum numero exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticæ sedibus suis expulerunt; tunc, ut vulgo aiunt, Deceleenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universæ metuens Atheniensium terræ, totam rem illis aperuit, viamque quæ fert Aphidnas monstravit: quas tum Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit. (3) Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunitatem vectigalium et præcipuam in conventibus publicis et in festorum solennibus sedem indulserunt; quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem ut etiam in eo bello, quod multis post hoc bellum annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est, quum reliquam Atticam Lacedæmonii vastarent, Decelea abstinerint.

LXXIV. Ex hoc igitur Atticæ pago Sophanes fuit, qui tunc virtutis præcipuum inter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex fama fertur: altera, gestasse eum ferream ancoram, e lorica cingulo ænea catena religatam; eam illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum in illum facientes, statione eum depellere possent; fuga autem facta hostium recipere consuesse ancoram, et ita persequi hostem. (2) Hæc de hoc viro fama fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in ejusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consuesset, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse ancoram, nec gestasse illum ferream ancoram e lorica religatam.

LXXV. Exstat ejusdem Sophanis aliud præclare factum, scilicet quum Athenienses Æginam circum sederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. (2) Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

LXXVI. Postquam ita ad Platæas barbari prostrati sunt a Græcis, advenit ad hos mulier transfuga: quæ ut perditos vidit Persas, Græcosque victores, quum fuisset pellex Pharandatis Persæ, Teaspis filii, multo ornata auro et ipsa et ejus famulæ, et veste pretiosissima quæ ad manus erat, descendit de carpento et ad Lacedæmonios accessit in cac-

ἰόντας, (2) ὁρῶνσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Πausανήν, πρότερόν τε τὸ οὖνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην ὅστε πολλὰκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausανήν καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων ἔλεγε τάδε, (3) « ὦ βασιλεῦ Σπάρτης, ῥῦσαι με τὴν ἱκέτιν αἰγυαλῶτου δουλοσύνης. Σὺ γὰρ καὶ ἐς τὸδε ὄνησας, τούσδε ἀπολέσας τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. Εἰμι δὲ γένος μὲν Κῶν, θυγάτηρ δὲ Ἥγητορίδου τοῦ Ἀνταγόρου· βίη δὲ με λαβὼν ἐν Κῷ εἶχε ὁ Πέρσης. » (4) 1) Ὁ δὲ ἀμείβετο τοιοῦτος, « γύναι, θάρσσε καὶ ὡς ἱκέτις, καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθῆς λέγουσα καὶ εἰς θυγάτηρ Ἥγητορίδου τοῦ Κῶου, δὲ ἐμοὶ ξείνος μάλιστα τυγχάνει ὢν τῶν περὶ ἐκείνους τοὺς γῶρους οἰκημένων. » (5) Ταῦτα εἶπας τότε μὲν μιν ἐπέτρεψε 13 τῶν ἐφόρων τοῖσι παρεῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἰγίαν, ἐς τὴν αὐτὴ ἤθελε ἀπικέσθαι.

LXXVII. Μετὰ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινῆες ἑπ' ἐξεργασμένοιαι. Μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἔχουσι τῆς συμβολῆς, συμ- 20 φορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἀξιοί τε ἔρασαν εἶναι σφῆας ζημιῶσαι. (2) Πυνανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετ' Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. Οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἐσωτῶν τοὺς ἡγεμόνας τῆς 23 στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. (3) Μετὰ δὲ Μαντινέας ἔχον Ἥλειοι, καὶ ὡσαύτως οἱ Ἥλειοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. Τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἥλείους τοσαῦτα.

30 LXXVIII. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινήτων ἦν Λάμπων ὁ Πυθῆεω, Αἰγινήτων τὰ πρῶτα, δὲ ἀνοσιωγάτων ἔχων λόγον ἱεροῦ πρὸς Πausανήν, ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ ἔλεγε τάδε, (2) « ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον ἐργασαί τοι ὑπερφυῆς μέγαθός τε 31 καὶ κάλλος, καὶ τοι θεὸς παρέδωκε ρυσάμενον τὴν Ἑλλάδα κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἴμεν. Σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποίησον, ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἐτι μέζων καὶ τις ὕστερον φυλάσσεται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτάσθαλα 40 ποιεῖν ἐς τοὺς Ἑλληνας. (3) Λεωνίδεω γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι Μαρδόνιος τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν κερφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. Τῷ σὺ τὴν ὁμοίην ἀποδιδοὺς ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάντων Σπαρτιητέων, αὐτίς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· 45 Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκοποῦσας τετιμωρῆσαι ἐς πάτρων τὸν σὸν Λεωνίδα. » Ὁ μὲν δοκέων χαρίζεσθαι ἔλεγε τάδε.

LXXIX. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοιοῦτος, « ὦ ξεῖνε Αἰγινήτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν ἄγαμαί σε, 60 γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. Ἐξάρας γάρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατέβαλες παραινέων νεκρῷ λυμαινέσθαι, καὶ τὴν ταῦτα ποιεῖν, φᾶς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. (2) Τὰ πρόπει μᾶλλον βαρβάροις ποιεῖν ἥπερ Ἑλλήσι· καὶ ἐκείνοις

dibus adhuc occupatos. (2) Quumque omnia ibi administrantem videret Pausaniam, cujus et nomen et patriam jam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausaniam, et genia ejus complectens, his verbis eum adlocuta est : (3) « Rex Sparta, libera me supplicem captivitatis servitute! Nam et hactenus me juvisti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum nec deorum curam habent. Sum autem genere Coa, Hegetoridae filia, Antagorae filii : quam vi ex Co raptam habuit Persa. » (4) Cui ille respondit : « Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et insuper si verum est quod ais, filiam te esse Hegetoridae Coi, qui maxime omnium ista loca habitantium hospitii jure mecum conjunctus est. » (5) His dictis, tunc illam praesentibus ephoris tradidit, deinde vero Aeginam misit, quo ipsa venire cupi verat.

LXXVII. Post hujus mulieris adventum mox adfuere Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero se venire post peractam pugnam, vehementer indoluerunt, et multum se commoverunt ultro fatebantur. (2) Ut vero audire fugam corripuisse Medos qui cum Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet Lacedaemoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam. Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum copiarum exilio mullarunt. (2) Post Mantinenses Elei venerunt : et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exilium miserunt. Et haec quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

LXXVIII. Fuit autem in exercitu Aeginetarum ad Plataeas Aegineta Lampon, Pythae filius, primarius vir inter Aeginetas : qui Pausaniam adiit, rem improbiissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio haec verba fecit : « (2) Fili Cleombroti, exsecutus es facinus ita magnum et praecclarum, ut hominis superare naturam videatur : tibi quoque hoc dedit deus, ut liberata Graecia omnium quos novimus Graecorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perfice; quo famam consequaris majorem etiam, et barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Graecos suscipiat. (3) Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput ejus praeciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Graeci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. » Haec ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniae.

LXXIX. Cui his verbis rex respondit : « Hospes Aegineta, tuam et benevolentiam et propiciam laudo : at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in caelum usque extulisti, in nihilum me projecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. (2) Barbaros hoc facere decet, non Graecos : atque illos hoc nomine odimus.

δὲ ἐπιφθονέομεν. Ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκεν μήτε Αἰγινήτῃσι ἄδοιμι μήτε τοῖσι ταῦτ' ἀρέσκειται ἀποχρᾶσθαι δέ μοι Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον ὅσα μὲν ποιεῖν, ὅσα δὲ καὶ λέγειν. (3) Λεωνίδῃ δέ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημί μεγάλως τιμωρῆσθαι, ψυχῇσι τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμητοῖσι τετίμηται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες. Σὺ μέντοι ἐτι ἔχων λόγον τοιόνδε μήτε προσέλθῃς ἔμοιγε μήτε συμβουλεύσῃς, χάριν τε ἴσθι ἐὼν ἀπαθής. » Ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ἀπαλλάσσετο.

LXXX. Πausanias δὲ κήρυγμα ποιησάμενος μηδένα ἄπεισθαι τῆς λήτης, συγκομίζειν ἐκέλευσε τοὺς εἰλωτας τὰ χρήματα. (2) Οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι εὗρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλῖνας τε ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, κρητῆρας τε χρυσοῦς καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα. (3) σάκκους τε ἐπ' ἀμαξίων εὗρισκον, ἐν τοῖσι λέδοιτες ἔβαινοντο ἐνέοντες χρυσοῖ τε καὶ ἀργύρεσι ἀπὸ τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσχύλευον ψεῖλιά τε καὶ στρεπτοὺς καὶ τοὺς ἀκινάκας ὄντας χρυσοῦς, ἐπεὶ ἐσθλὸς γε ποικίλης λόγος ἐγένετο οὐδὲ εἰς. (4) Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτῶν οὐκ οἶα τε ἦν κρύψαν· ὥστε Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνέθυεν ἐγένοντο, οἱ τὸν χρυσὸν ἀτε ἔοντα χαλκὸν ὄψιν παρὰ τῶν εἰλωτῶν ὀνέοντο.

LXXXI. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῇ ἐν Δελφοῖσι θεῇ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρυσεὸς ἀνέστη ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρῆου ὄριος τοῦ χαλκίου ἐπεστενὸς ἀγχιστα τοῦ βωμοῦ, καὶ τῇ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῇ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάτην χαλκεὸν Δία ἀνέθηκαν, καὶ τῇ ἐν Ἴσθμῳ θεῇ, ἀπ' ἧς ἐπτάτην χαλκεὸν Ποσειδῶν ἐξέγενετο, (3) ταῦτα ἐξελόντες τὰ λοιπὰ διαιρέοντο καὶ ἕλαθον ἕκαστοι τῶν ἀξίῳ ἔσαν, καὶ τὰς πᾶσιν ἀλλήλαις τῶν Περσέων καὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἀργυρὸν καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑπόζυγια. Ὅσα μὲν νυν ἐξείρεται τοῖσι ἀριστεύουσιν αὐτῶν ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ' ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι. Πausanias δὲ πάντα δέκα ἐξαιρέθη τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὥς δὲ αὐτῶς καὶ τὰλλα χρήματα.

LXXXII. Λέγεται δὲ καὶ τότε γενέσθαι, ὥς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίπει τὴν ἐνωτοῦ Πausanias ὧν ὀρέοντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατεσκευασμένην, κελεῦσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀφιοποιούς κατὰ ταῦτα καθῶς Μαρδονίῳ δειπνὸν παρασκευάζειν. (2) Ὡς δὲ κελεύομενοι οὗτοι ἐποίουν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanias ἰδὼντα κλῖνας τε χρυσεὰς καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας καὶ τραπέζας χρυσεὰς καὶ ἀργυρέας καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δειπνοῦ, ἐκπλαγέντα τὰ προκειμένα ἀγαθὰ κελεύσαι ἐπὶ γέλῳ τοὺς ἐνωτοῦ διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δειπνόν. (3) Ὡς δὲ τῆς θοῆνης

Ego quidem, quod ad hoc attinet, nec Aeginetis velim placere, nec quibuscumque talia placent: sufficitque mihi, Lacedaemoniis placere, sancte agentem, sancteque loquentem. (3) Leonidae vero, quem tu me iubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum: nam innumerabilium horum caede ultionem et ipse obtinuit et ceteri qui ad Thermopylas occubuerunt. Omnino vero, talia propositurus aut suasurus, noli porro meum in conspectum venire: et gratias habe, quod incolumis abeas! » His auditis, ille discessit.

LXXX. Jam Pausanias, proposito per praekonem edicto, ne quis de praeda quidquam tangeret, Helotas jussit pretiosa colligere. (2) Et illi, castra obeuntes, tentoria invenerunt auro argentoque repleta, lectosque auro et argento obductos, et crateres aureos, et phialas, aliaque pocula: (3) plaustrisque impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei erant: vestis enim variegatae ne ratio quidem ulla habebatur. (4) Ibi tunc multa furto subtrahentes Helotae vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam repraesentabant, quaecumque abscondere non potuerant. Atque hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divitiae: quippe qui aurum, quasi ars esset, ab Helotis emerunt.

LXXXI. Pecuniis reliquisque rebus pretiosis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico deo; ex qua aureus ille tripus dedicatus est, qui tripiciti serpenti aeneo insistit proxime aram; item Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Jovis aenea statua decem cubitorum dedicata est; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni aenea statua septem cubitorum. (2) Haec postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et jumenta: acceperuntque quique pro suo merito. Quenam vero praecipua data sint eis quorum praeter ceteris virtus eminuit ad Plataeas, a nemine memoratum reperio: puto autem equidem, his praecipua quaedam data esse. Pausaniae vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, camelus, pariterque alia etiam pretiosa.

LXXXII. Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Graecia fugientem, supellectilem suam Mardonio reliquisse; Pausaniam igitur, quum Mardonii tentorium vidisset auro et argento et variegatis auleis instructum, pistores et coquos jussisse coenam parare prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere. (2) Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et mensas aureas et argenteas, et magnificentum ipsius coenae adparatum, propositas admiratum lautitias, joci causa suos famulos Laconicam parare coenam jussisse. (3) Quum

ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausanίην γελά-
σαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς,
συνελθόντων δὲ τούτων εἶπαι τὸν Πausanίην, δεικνύντα
ἐς ἑκατέρην τοῦ δειπνοῦ τὴν παρασκευὴν, (4) « ἀνδρες
5 Ἕλληνες, τῶνδε εἵνεκεν ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλό-
μενος ὑμῖν τοῦ Μηδίου τὴν ἀπρὸς ὑμῖν δέξαι, δὲ τοιγύνη
δαίτην ἔχων ἦλθε ἐς ἡμέας οὕτω οἰζυρὴν ἔχοντας ἀπαι-
ρησόμενος. » Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶπαι
πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων.

10 LXXXIII. Ὑστέρῳ μὲντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ
τῶν Πλαταιέων εὗρον συχοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τότε ὕστερον
ἐπὶ τούτων τῶν νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· (2)
συνεπρόβον γὰρ τὰ ὅστέα οἱ Πλαταιέες ἐς ἓνα γῶρον·
15 εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ ἔχουσα βραχὴν οὐδεμίαν, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς
ἐοῦσα ὀστέου· ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνά-
θου, ἔχουσα ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἐνὸς ὀστέου πάντας,
τοὺς τε ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. Καὶ πενταπῆχρος
ἀνδρὸς ὅστέα ἐφάνη.

20 LXXXIV. Ἐπεῖτε δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ
δὲ νεκρὸς ἤφρανιστο, ὑπ' ὅστω μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκέως
οὐκ ἔχω εἶπαι, πολλοὺς δὲ τινὰς ἤδη καὶ παντοδαποὺς
ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ διῶρα μεγάλα οἶδα λα-
βόντας πολλοὺς παρ' Ἀρτόντῳ τοῦ Μαρδονίου παιδὸς
25 διὰ τοῦτο τὸ ἔργον· (2) ὅστις μὲντοι ἦν αὐτῶν δὲ ὑπε-
λόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ
δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. Ἐχει δὲ τινα φάτιν
καὶ Διονυσιοφάνης ἀνὴρ Ἐφέσιος θάψαι Μαρδόνιον.
Ἄλλ' ὁ μὲν τρόπον τοιοῦτον ἐτάρῃ.

30 LXXXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν
λήϊν διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐωυτῶν χωρὶς ἕκαστοι.
Λακεδαιμόνιοι μὲν τριζᾶς ἐποίησαντο θήκας· ἐνθα
μὲν τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ
Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης.
35 (2) Ἐν μὲν δὴ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες, ἐν δὲ τῇ
ἐτέρῃ οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ οἱ εἰλωτες.
Οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον, Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας
ἀλέας, καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐωυτῶν ὀμῶ καὶ Μεγαρέες τε
καὶ Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς Ἰππου διαφθαρέντας. (3) Τού-
40 των μὲν δὴ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι· τῶν δὲ
ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι,
τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπισχυνομένους τῇ
ἀπεστοί τῆς μάχης ἑκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ τῶν
ἐπιγινόμενων εἵνεκεν ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων
45 ἐστὶ αὐτοῖσι καλεούμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέχα
ἔσσει ὕστερον μετὰ ταῦτα δεσθέντων Αἰγινητέων χῶσαι
Κλεαδῶν τὸν Αὐτοδίκου ἀνδρὰ Πλαταιέα, πρόξεινον
ἐόντα αὐτῶν.

LXXXVI. Ὡς δ' ἄρα ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλα-
50 ταίῃσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισι σφί ἐδόκει
στρατεῦσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας καὶ ἔξαιτέειν αὐτῶν τοὺς
μηδίσαντας, ἐν πρώτοισι δὲ αὐτῶν Τιμηγενίδην καὶ
Ἀτταγίνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρῶτους ἔσαν ἦν δὲ μὴ
ἐκδιδοῖσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον

que multum interesset inter utrumque epulum, ridentem
Pausaniam vocasse Græcorum duces; eisque, ut convene-
runt, utriusque cœnæ adparatum monstrantem, dixisse.

(4) « Hoc consilio, Græci viri, vos convocavi, quo stulti-
tiam vos ostenderem regis Medorum; qui, quum tali
victus generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum nostrum
epulum nobis rapturus. » Hæc Pausanias ducibus Græco-
rum fertur dixisse.

LXXXIII. Sed et insequente tempore post has res gestas
multi Plataenses arculas adhuc invenerunt auro et argento
et aliis pretiosis rebus repletas. Et nonnullis rursus post
hæc tempore interjecto, postquam mortuorum cadavera
carnibus prorsus erant nudata, etiam hoc mirum adpa-
ruit: (2) quum ossa in unum locum Plataenses colligerent,
reperitum est cranium nullam prorsus suturam habens,
sed uno osse constans. Reperta est etiam maxilla, quum
inferior, tum superior, cujus dentes ita concreti erant, tam
reliqui, quam molares, ut uno osse constarent omnes. Re-
perta etiam sunt ossa viri quinque cubitorum.

LXXXIV. Deinde vero Mardonii cadaver, postridie quam
commissa pugna est, non est reperitum. Quod quidem quo-
nam ab homine fuerit subtractum, dicere pro certo non
possum. Multos vero memoratos audivi, et diversis e
civitalibus viros, qui perhibentur sepelisse Mardonium;
ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt
ab Artonte Mardonii filio. (2) At quis sit ex his, qui
Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo com-
perire non potui. Fertur etiam fama quedam, Dionysio-
phanem Ephesium sepelisse Mardonium. Sed hæc Mardonii
sepultura.

LXXXV. Græci vero, divisa præda, suos sepeliverunt,
seorsum quique. Et Lacedæmonii quidem tria conditoria fe-
cerunt: in uno tum adolescentes (sive potius ordinum du-
ces: græce irenas) sepelierunt, quorum e numero Posido-
nius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates.
(2) Sic in uno conditorio erant irenes: in altero reliqui
Spartani; in tertio Helotæ. Hac ratione Lacedæmonii usi
sunt. Tegeatæ vero seorsum ab illis suos omnes uno in se-
pulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno
in loco: pariterque Megarenses et Philiassii suos, qui ab
equitibus occisi erant. (3) Horum itaque omnium plena
erant sepulcra. Ad reliquorum vero populorum sepulcra
quod attinet, quotquot apud Plataeas ostenduntur, illorum
quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse
pugnæ, inanes excitantur tumulos, posterorum hominum
gratia. Nam ibidem est etiam Æginetarum, quod vocant,
sepulcrum; quod ego audio decimo post hæc anno, rogan-
tibus Æginetis, a Cleade excitatum esse, Autodici filio,
cive Plataensi, qui publicus Æginetarum hospes fuit.

LXXXVI. Sepultis ad Plataeas mortuis, deliberantibus
Græcis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postu-
lareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum
partes essent secuti, inprimisque Timageniden et Attagi-
num, qui præ cæteris principes hujus factionis fuissent.
quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab

ἡ ἐξέλωσι. (2) Ὡς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρχεον Θηβαίους, καλεούντες ἐκιδόναι τοὺς ἄνδρας· οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκιδόναι, τὴν

6 τε γῆν αὐτῶν ἔταμον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.
LXXXVII. Καὶ οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε, « ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπαναστῆναι πολιορκέοντας ἢ ἐξέλωσι
10 Θήβας ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὧν ἡμέων εἴνεκεν γῇ ἡ Βοιωτὴ πλέω μὴ ἀναπλήσῃ, ἀλλ' εἰ μὲν χρημάτων χρηρίζοντες πρόσχημα ἡμέας ἐξαιτέοντα, χρήματά σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ (σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμῇδίσσαμεν, οὐδὲ μῦνοι ἡμεῖς), εἰ δὲ ἡμέων ἀληθῶς
15 θεῶς δεόμενοι πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην παρέξομεν. » (2) Κάρτα τε ἔδοκε εὖ λέγειν καὶ ἐς καιρὸν, αὐτίκα τε ἐπεκρυχέοντο πρὸς Πausανίην οἱ Θηβαῖοι θέλοντες ἐκιδόναι τοὺς ἄνδρας.

LXXXVIII. Ὡς δὲ ὁμολόγησαν ἐπὶ τούτοις, 20 Ἀτταγίνος μὲν ἐκδιόρχει ἐκ τοῦ ἀστεος, παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίας, φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταίτιους. (2) Τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἔδοκεον ἀντιλογίης τε κυρτῆσαι καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποιθεσαν διωθῆσθαι· ὁ δὲ ὡς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ἔπο-
25 νοέων τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμάχων ἀπασαν ἀπῆκε καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διέφυγει. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβῃσι γεγόμενα.

LXXXIX. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος φυγὼν ἐκ 30 Πλαταιῶν καὶ δὴ πρόσω ἐγένετο. Ἀπικόμενον δὲ μιν οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας ἐπὶ τε ξένια ἐκάλεον καὶ ἀνείρωτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστάμενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γεγόμενων. (2) Ὁ δὲ Ἀρτάβαζος γινώσκων ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν τῶν
35 ἀγώνων εἶπαι, αὐτὰς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ στρατὸς (ἐπιθῆσθαι γὰρ οἱ πάντα τινὰ οἷστο πυνθανόμενον τὰ γεγόμενα), ταῦτα ἐκλογιζόμενος οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξηγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσα-
40 στοὶ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἑλὼν ἐς Θρηίκην καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε· αὐτὸς δὲ ὑμῖν Μαρδόνιος καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ οὗτος κατὰ πόδας ἐμῷ ἐλαύνων προσδοκίμος ἐστί. (4) Τούτων καὶ ξενίζετε
45 καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον ταῦτα ποιεῖσι μεταμελήσει. » Ταῦτα δὲ εἰπας ἀπῆλυνε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μακεδονίας ἰθὺς τῆς Θρηίκης, ὡς ἀληθῶς ἐπείγόμενος καὶ τὴν με-
50 σογίαν τάμνων τῆς δόου. (5) Καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐωυτοῦ συγχοῦς ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδὸν καὶ λιμῷ συ-
στάντας καὶ καμᾶτω· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι. Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

XC. Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ

urbe, quin eam expugnassent. (2) Utque hoc eis placuit, ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbemque obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederentur: et, negantibus Thebanis se id facturos, agrum illorum vastarunt, murumque oppugnarunt.

LXXXVII. Qui quum adsidue multa illis damna inferrent, vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit: « Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani, non prius ab oppugnatione desistere abscedereque, quam aut expugnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc nostra caussa ne plura porro patiatur Boeotia terra! sed, si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposcant, demus eis pecunias ex publico; nam publice omnes Medorum partes secuti sumus, non nos soli: siu vere nos deditos cupiunt, eaque caussa urbem oppugnant, nos ipsi ad causam apud eos dicendam nos sistemus. » (2) Et hic sane optime dicere visus est et opportune: protinusque caduceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes se viros illos esse tradituros.

LXXXVIII. De quo ut inter utrosque convenit, interim Attaginus quidem ex urbe clam profugit: cujus filios Pausanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam, dicens, pueros nullam habere. (2) Reliqui vero viri quos Thebani dederunt, putabant illi quidem ad dicendam causam se iri admissum, praetereaque confidebant pecuniis amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspicatus Pausanias, postquam illos accepit, universum sociorum exercitum dimisit, et illos Corinthum abductos interfecit. Atque haec quidem res sunt, ad Plataeas et ad Thebas gestae.

LXXXIX. Artabazus vero, Pharnacis filius, qui Plataeis profugerat, jam longe admodum erat progressus. Qui ubi in Thessaliam pervenit, Thessali eum ad hospitium vocarunt, sciscitatique sunt de reliquo exercitu: necdum enim quidquam de rebus ad Plataeas gestis compererant. (2) At Artabazus, bene gnarus, si de praeliis factis id quod res erat illis aperuisset, verendum sibi esse, ne ipse cum exercitu suo pereat: unumquemque enim se adgressurum existimavit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur secum reputans, nec apud Phocenses vulgaverat quidquam, et apud Thessalos haec dixit: (3) « Ego quidem, ut videtis, Thessali, in Thraciam maturo pervenire; et celeritate utor, quippe praemissus e castris cum hisce ad rem quamdam peragendam. Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo exercitu sequens, mox vobis aderit. (4) Hunc vos hospitio excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim, id fecisse, in posterum vos poenitebit. » His dictis, raptim per Thessaliam et Macedoniam recta Thraciam versus duxit exercitum, vere festinans, et per mediam terram viam carpens. (5) Denique Byzantium pervenit, relictis quidem de suo exercitu multis, qui partim a Thracibus in itinere caesi erant, partim fame et laboribus conflictati perierant. Tum ex Byzantio navigiis trajecit: atque ita hic in Asiam est reversus.

XC. Quo die autem ad Plataeas cladem Persae acceperunt

τρώμα ἐγένετο, συνεχύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δῆλῳ κατέατο οἱ Ἕλληνες οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἤλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου Λάμπων τε Θρασυκλέος καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδῃ καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρῳ, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμίων λάβρῃ τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομιστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σάμου τύραννον οἱ Πέρσαι. (2) Ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς στρατηγούς ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολλὰ καὶ παντοία, ὡς ἦν μόνον ἰδύνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομείνουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρῃν ἀγρῇν τοιαύτην εὐρέειν ἂν αὐτοὺς. (3) Θεοὺς τε κοινούς ἀνακαλέων προέτρπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἀνδράς Ἕλληνας ἐκ δουλοσύνης καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον. Εὐπετέας τε αὐτοῖσι ἔφη ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νέας αὐτῶν κακῶς πλώειν καὶ οὐκ ἀξιωμαχούς ἐκείνοισι εἶναι. Αὐτοῖ τε, εἴ τι ὑποπτεύουσι μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγειν, ἔτοιμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι δημοροῖ εἶναι.

XCI. Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξείνος ὁ Σάμιος, αἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνας εἵνεκεν ἐθέλων πυθέσθαι εἴτε καὶ κατὰ συντυχίην θεοῦ ποιεῦντος, « ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὐνομα; » Ὁ δὲ εἶπε, « Ἡγησίστρατος. » (2) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπιλοῖπον λόγον, εἴ τινα ὄριμτο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε, « δέχομαι τὸν οἰωνὸν τὸν Ἡγησίστρατον, ὦ ξεῖνε Σάμιε. Σὺ δὲ ἡμῖν ποιεε δῶκε αὐτὸς τε δούς πίστιν ἀποπλῶσαι καὶ οἱ σὺν σοὶ ἔόντες οἶδε, ἡ μὲν Σαμίους ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχούς. »

XCII. Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε καὶ τὸ ἔργον προσῆγε· αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὄρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πέρι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες οἱ μὲν ἀπέπλων· μετὰ σφῶν γὰρ ἐκέλευε πλῶειν τὸν Ἡγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὐνομα ποιούμενος· (3) οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιρέοντο, μαντευομένοι σφι Διηφόνου τοῦ Εὐηνίου ἀνδρὸς Ἀπολλωνιῆτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ.

XCIII. Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε. Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκειται παρὰ ποταμὸν δὲ ἐκ Λάκμωνος οὐρεὸς ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς θάλασσαν παρ' Ὀρικον λιμένα, τὰς δὲ νύκτας ἀραιρῶν μέντοι ἀνδρὲς οἱ πλοῦτι τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος· (2) περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦτα ἐκ θεοπροπίου τινός· ἐν δὲ ἄνθρωπῳ αὐλίζονται ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκὰς. Ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρῶν ἐφύλασσε. Καί ποτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον διέφθειραν τῶν προβάτων ὡς ἐξήκοντα. (3) Ὁ δὲ ὡς ἐπῆρξε, εἶχε σιγῇ καὶ ἔπραζε οὐδενί, ἐν νόφ' ἔχων ἀν-

illam, eodem die accidit ut alia calamitate ad Mycalen Ioniae adfligerentur. Scilicet quum Deli sederent Graeci, qui duce Leotychide Lacedaemonio cum classe adveniant, venerunt ad eos ex Samo legati, Lampon Thrasyclus filius, et Athenagoras Archestratidae, et Hegesistratus Aristagorae, a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theomestore, Androdamantis filio, quem Persae tyrannum Sami constituerant. (2) Qui ubi Graecorum duces convenere, multa atque varia verba Hegesistratus fecit; dicens, si modo vidissent illos Iones, descituros esso a Persis, et ad illorum adventum discessuros barbaros; sive hi manserint, nullam aliam talem praedam Graecos umquam reperturos. (3) Denique communes deos invocans, hortatus illos est, ut homines Graecos servitute vellent liberare, et pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu, ait: etenim et naves eorum male navigare, nec viros resistere illis posse. Quodsi quam suspicionem haberent per dolum se illos excitare, paratos se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.

XCI. Quumque pluribus verbis orare non desisteret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto capiendi omnis causa, sive forte fortuna, deo ita volente, interrogavit eum: « Samie hospes, quodnam tibi nomen est? » Et ait ille, « Hegesistratus (latine Dux exercitus). » (2) Moxque Leotychides, intercipiens reliquum sermonem si quem adiecturus Hegesistratus esset, « Accipio, inquit, Samie hospes, omen ducem exercitus edens. Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut, priusquam hinc abeatis, fidem nobis detis, revera Samios promptos nobis socios adfuturos. »

XCII. Haec locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est. Protinus enim Samii de societate cum Graecis fidem et iusjurandum dederunt: (2) eoque facto, duo ex legatis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum navigare Leotychides jussit, nomen ejus pro omine accipiens. (3) Et illo quidem die se continuerunt Graeci, postridie vero lata illis sacra fuere, interpretis sacrorum officio fungente Deiphono, Euenii filio, Apolloniata, ex illa Apollonia, quae ad Ionium mare sita est.

XCIII. Deiphoni hujus pater Euenius fortuna usus erat hujusmodi. Sunt Apolloniae oves Soli sacrae, quae interdiu pascuntur juxta fluvium, qui ex Lacmone monte pagrum Apolloniaten prope Oricum portum in mare influit: noctu vero selecti viri, divitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves custodiunt, quisque per anni spatium. (2) Nam oves has, ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apolloniatae; stabulantur autem illae in antro quodam procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id delectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, vigilandi tempus dormiendo transigeret, ingressi in antrum lupi oves fere sexaginta corripuerunt. (3) Quod ubi ille animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias cogitans emere

τικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. Καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε
τοὺς Ἀπολλωνιῆτας ταῦτα γινόμενα, ἀλλ' ὡς ἐπύθοντο,
ὑπαγαγόντες μιν ὑπὸ δικαστήριον κατέκριναν, ὡς τὴν
φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὀψιος στερεθῆναι. (4)
Ἐπειτέ δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ
ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε οὔτε γῆ ἔφερε ὁμοίως
καρπὸν. Πρόφαντα δὲ σφι ἔν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελ-
φοῖσι ἐγίνετο. Ἐπειτεν ἐπειρώτευν τοὺς προφήτας τὸ
αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ. (5) Οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον
ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον
τῆς ὀψιος ἐστέρησαν· αὐτοὶ γὰρ ἐπορεύσασιν τοὺς λύκους,
οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρέοντες ἐκείνῳ πρὶν ἢ
ἐλίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἂν αὐτὸς ἔληται
καὶ δικαιοῖ· τούτων δὲ τελομένων αὐτοὶ ὄσσειν Εὐηνίῳ
ὅσιν τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων
ἔχοντα.

XCIV. Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτα σφι ἐχρήσθη, οἱ
δὲ Ἀπολλωνιῆται ἀπόρρητα ποιησάμενοι προέθεσαν
τῶν ἀστῶν ἀνδράσι διαπρήξαι. Οἱ δὲ σφι διέπρηξαν
ὥδε. (2) Κατημένου Εὐηνίου ἐν θώκῳ ἐλθόντες οἱ πα-
ρίζητο καὶ λόγους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς δὲ κατέβαινον
συλλυπέμενοι τῷ πάθει. Ταύτη δὲ ὑπάγοντες εἰρώτεον
τίνα δίκην ἂν ἔλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας
ὑποστῆναι ὡσεὶν τῶν ἐποίησαν. (3) Ὁ δὲ οὐκ ἀχρηκῶς
τὸ θεοπρόπιον εἴλετο εἶπας εἰ τίς οἱ δοίη ἀγροὺς, τῶν
ἀστῶν οὐνομάσας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο
κλήρους τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ, καὶ οἰκῆσιν πρὸς τούτοις
τὴν ἥδε καλλίστην εὐῶσαν τῶν ἐν τῇ πόλει τούτων δὲ
ἐπὶ ἐπὶ ἑσβολῶν γενόμενος τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ
δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην. (4) Καὶ ὁ μὲν
ταῦτα εἶπε, οἱ δὲ παρέδροι εἶπαν ὑπολαβόντες, « Εὐή-
νις, ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσεως ἐκ-
τίνοσι τοι κατὰ θεοπρόπια τὰ γινόμενα. » (5) Ὁ
μὲν δὴ πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιεέτο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος
τὸν πάντα λόγον, ὡς ἑξαπατηθεὶς οἱ δὲ πριάμενοι παρὰ
τῶν ἐκτεμένων διδοῦσι οἱ τὰ εἴλετο. Καὶ μετὰ ταῦτα
αὐτίκα ἐμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός
γενέσθαι.

XCV. Τούτου δὲ ὁ Δηίφρονος ἦν παῖς τοῦ Εὐηνίου
ἀγόντων Κορινθίων ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ
καὶ τότε ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφρονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐή-
νιου οὐνόματος ἐξελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ
ἦν Εὐηνίου παῖς.

XCVI. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς ἐκαλλίηρε, ἀνῆγον
τὰς νέας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. Ἐπει δὲ ἐ-
γένοντο τῆς Σαμῖος πρὸς Καλαμίσι, οἱ μὲν αὐτοῦ ὁρ-
μισσάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτῃ παρεσκευάζοντο
ἐς ναυμαχίην, οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι σφεας προσ-
πλώειν ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς νέας τὰς
ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆξαν ἀποπλώειν. (2) Βου-
λευόμενοι γάρ σφι ἐδόκεα ναυμαχίην μὴ ποιεῖσθαι·
οὐ γὰρ ὦν ἐδόκεον ὁμοιοὶ εἶναι. Ἐς δὲ τὴν ἡπειρον
ἀπέπλωον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεῖρον στρατὸν τὸν σφέ-
τερον ἔοντα ἐν τῇ Μυκάλῃ, δὲ κελεύσαντος Ξέρξεω

et in illarum locum substituere. At non latuit Apollonia-
tas factum : qui, ut id cognoverunt, in iudicium adductum
Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam
dormiendo transegisset, oculorum usu privaretur. (4)
Sed, postquam eum excæcarunt, continuo deinde nec oves
illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere cepit.
Inde oracula consulebant et Dodonæ et Delphis, causam-
que ex prophetis quærebant præsentium malorum. (5)
Responderunt illi, eo ipsis hæc accidere, quod sacrarum
ovium custodem Euenium luminibus orbassent : se enim
(deos) immisisse illos lupos ; neque prius desituros esse
illum ulcisci, quam ei poenam facinoris dedissent Apollo-
niatæ, quamcumque ipse postulasset : quæ quando soluta
fuerit poena, daturus Euenio esse deos tale donum, cujus
caussa multi homines beatum illum sint prædicaturi.

XCIV. Hæc Apolloniatis data sunt responsa ; quæ illi
clam habentes, civium suorum nonnullis negotium cum
Euenio conficiendum inandarunt. Et hi ad id conficien-
dum hac usi sunt ratione. (2) Conveniunt Euenium in
sella sedentem, eique adsidentes primum aliis de rebus
verba faciunt, deinde ad commiserandam hominis calami-
tatem progressi, atque ita eum fallentes, interrogant quas-
nam poenas esset postulaturus, si voluissent Apolloniæ
poenas sustinere eorum quæ in illum admississent. (3) Et
ille, qui de oraculi responso nihil audiverat, optans ait : Si
quis ipsi daret agros istos (ibi nominabat cives quos-
dam, quos noverat duo pulcerrima Apolloniæ prædia pos-
sidere), et ædes insuper in urbe, quas noverat ille pulcer-
rimas esse ; hæc, inquit, si nactus fuisset, in posterum se
non iraturum esse civibus, sed hac multa fore contentum.
(4) Quæ ubi illi dixit, adsidentes ei cives responderunt :
« Euenie, hanc multam, ex oraculi responso, solvunt tibi
Apolloniæ pro eo quod te luminibus privarunt. » (5) Et
ille quidem, postquam rem totam cognovit, ægerrime tulit
se ita esse circumventum : Apolloniæ vero ea, quæ ille
optaverat, empta a dominis, ei dederunt. Protinus autem
ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra interpre-
tandi idem Euenius habuit, ita ut hoc nomine celebris eva-
serit.

XCV. Hujus igitur Euenii filius Deiphonus, adductus a
Corinthis, sacrorum interpres fuit apud hunc exercitum.
Audi viro etiam, eundem Deiphonum, usurpato Euenii
nomine, passim per Græciam operam suam locasse, quum
non fuisset Euenii filius.

XCVI. Græci, ut perliturant, naves ex Delo ad Samum
moverunt ; et postquam ad Calamos venerunt, terræ Sa-
miæ locum ita nominatum, ibi prope Junonis templum,
quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se
compararunt. At Persæ, ubi illos adnavigare resciverunt,
ipsi quoque naves moverunt ; et cæteras quidem admove-
runt continenti, Phœnicum vero naves ut abirent per-
miserunt. (2) Deliberantibus quippe visum erat, pugna
navali non esse decernendum ; nec enim se Græcis pares
esse existimabant. Ad continentem autem navigarunt,
quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui ua-

καταλειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ Ἰωνὴν ἐφύλασσε· τοῦ πληθὺς μὲν ἑξ μυριάδης, ἐστρατήγει δὲ αὐτοῦ Τιγράνης κάλλιε τε καὶ μεγάθει ὑπερφέρων Περσέων. (3) Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νέας καὶ περιβαλῆσθαι ἔρκος ἔρμα τῶν νεῶν καὶ σφέων αὐτῶν χρησφύγετον.

XCVII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀνήγοντο. Ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱρὸν τῆς Μυκάλης ἐς 10 Γαῖσωνα τε καὶ Σκολοπόμεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἐστὶ ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλέος ἰδρύσατο Νεῖλεω τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλήτου χτιστὴν, (2) ἐνθαῦτα τὰς τε νέας ἀνείρυσαν καὶ περιεβάλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἡμέρα, καὶ 16 σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν. Καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι καὶ ὡς νικῆσοντες· ἐπ' ἀμφοτέρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο.

XCVIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἡπειρόν, ἤχοντο ὡς ἐκπεφυγόντων, ἐν ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποίεωσι, εἴτε ἀπαλλάσσονται ὀπίσω εἴτε καταπλώωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. (2) Τέλος δ' ἔδοξε τοῦτον μὲν μηδέτερά ποιεῖν, ἐπιπλῶειν δὲ ἐπὶ τὴν ἡπειρόν. Παρασκευασάμενοι ὧν ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλων 25 ἐπὶ τῆς Μυκάλης. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλ' ὥρεον νέας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ πῆζον παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλώων, ἐγγρίμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα, Λευτυχίδης ὑπὸ κήρυκος προηγόρευε τοῖσι Ἰωσι λέγων, (4) « ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμῶν 30 τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλομαι. Ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνησθῆναι τινα γρὴ ἐλευθερίης μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ τοῦ συνθήματος Ἡβης. Καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐπακούσας ὑμῶν πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος. » (5) Ὡς οὗτος δὲ οὗτος ἐὼν τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ὁ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, ἢ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἐμελλε 40 τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἐπειτεν ἀνενηχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.

XCIX. Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποθεμένου δεύτερα δὴ τότε ἐποίουν οἱ Ἕλληνες· προσσχόντες τὰς νέας ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο, οἱ 45 δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην καὶ τοῖσι Ἰωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν ὑπονύσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν ἀπαίρονται τὰ ὅπλα. (2) Οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, 50 τοὺς ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξεω, τούτους λυσάμενοι πάντας ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἥκιστα ὑποψίην εἶχον, πεντακισίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι. (3) Τοῦτο δὲ τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκά-

Mycale erat, nempe jussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendæ Ionîæ caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant, quibus Tigranes præerat, vir et forma et statura inter Persas eminens. (3) Hujus igitur sub exercitus tutamen se recipere decreverunt duces classis, navesque in terram subducere, et vallo circumdare, quod simul munimentum navibus et sibi refugium esset.

XCVII. Hoc inito consilio moverunt Persæ; quumque præternavigato Potniarum (*dominarum, dearum* : nisi Potniensium) templo, quod in Mycale est, in Gæsonem et Scolopoentem venissent, ubi est Cereris Eleusiniæ templum, quod Philistus statuit, Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum condendam secutus : (2) ibi subduxerunt naves; et, cæsis arboribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim ligneo, partim lapideo, palosque præcutos circa murum defixerunt. Denique, in utramque partem re deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad superandum hostem sese comparabant.

XCVIII. Græci, ut ad continentem abiisse barbaros cognoverunt, ægre ferebant quod sibi e manibus essent elapsi : nec vero satis certi erant quid facerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespontum navigarent. (2) Ad extremum decreverunt neutrum horum facere, sed ad continentem dirigere naves. Itaque præparatis scalis et aliis rebus quarum in navali pugna usus est, versus Mycalen navigarunt. (3) Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quisquam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves autem viderunt intra murum subductas, et frequentem peditatum secundum litus in acie stantem; ibi tunc Leotychides, primum, præter litus quam proxime potuit navigans, præconis voce hæc verba Ionibus adclamavit : (4) « Viri Iones, quotquot estis qui me auditis, accipite quæ dico! omnino enim non intelligent Persæ quæ vobis mando. Quando ad manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum ante omnia libertatis memento, deinde vero tessera Hebræ. Hæc etiam qui vocem meam non exaudierit cognoscat vestrum ex his qui audierint. » (5) Cujus sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis ad Artemisium. Scilicet, si barbaros laterent dicta, persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive illa ad barbaros fuissent delata, facturum ut hi Græcis (*Ionibus*) diffiderent.

XCIX. Deinde, postquam ita Ionas hortatus Leotychides est, hæc fecerunt Græci : adpulsis ad litus navibus exscenderunt, aciemque instruxerunt. Persæ vero, quum Græcos cernerent ad pugnandum paratos, scirentque hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis satis fidebant. Et Samiis quidem, quod eos suspicarentur cum Græcis sentire, arma adimunt. (2) Samii enim, quum in classe barbarorum advenissent Athenienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato viatico Athenas remisierant : quo magis hos suspicio premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis liberassent captivitate. (3) Milesios vero jusserunt exitus viarum

λης φερούσας προτάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν ὥς ἐπισταμένοιι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν· ἐποίουεν δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτός τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. (4) Τοῦτους μὲν Ἰωνῶν τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν ἂν τι ποιεῖεν δυνάμιος ἐπιλαβομένοιι, τρόποιι τοιούτοιι προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι, αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ γέρρα ἔρκος εἶναι σφι.

C. Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσήϊσαν πρὸς τοὺς βρβάρους. Ἰούσι δὲ σφι φήμη τε ἐσέπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν καὶ κηρυκῆιον ἐφάνη ἐπὶ τῆς κυματοῦρης κείμενον· ἡ δὲ φήμη διηγήθη σφι ἴδδε, ὥς οἱ Ἑλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶεν ἐν Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. (2) Ἀῖθλα δὲ πολλοῖσι τεκμηριοῖσι ἔστι τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων, εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἐσεσθαι τρώματος φήμη τοῖσι Ἑλλήσι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκεται, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν στρατιὴν πολλῶ μᾶλλον καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κινδυνεύειν.

CI. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γινόμενον, Δημήτρος τεμένηα Ἑλευσινίης παρ' ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι· καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον ἐγένετο, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἡ μάχη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως ἐσεσθαι. (2) Γεγονέναι δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausανίω Ἑλλήνων ὁρθῶς σφι ἡ φήμη συνέβαινε ἔλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι πρῶτ' ἔτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο, τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ δεῖλῃν. (3) Ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνεσθαι μηνὸς τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῶ σφι ὕστερον δὴ ἄλλα ἀναμνησθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίη σφι πρὶν τὴν φήμην ἐσαπίεσθαι, οὔτι περὶ σφῶν αὐτῶν οὕτω ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς. (4) Ὡς μὲντοι ἡ κληδὼν αὐτῇ σφι ἐσέπτατο, μᾶλλον τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσοδον ἐποιεῦντο. Οἱ μὲν δὲ Ἑλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἐσπευδον ἐς τὴν μάχην, ὥς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα προσέχετο.

CII. Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τοῖτοις τεταγμένοιι, μέχρι κου τῶν ἡμισίων, ἡ ὁδὸς ἐγένετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἀπέδον χώρον, τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τοῖτοις τεταγμένοιι κατὰ τε χαράδρην καὶ οὐρεα. (2) Ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήϊσαν, οὔτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἐτέρῳ κέρει [ἔτι] καὶ δὴ ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ· ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατὸς, ὅκως ἐωυτῶν γέννηται τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακλευσάμενοι ἔργου εἶχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ᾗδ' ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. (3) Διωσάμενοι γὰρ τὰ γέρρα οὔτοι φερόμενοι ἐσέπεισον ἀλέες ἐς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ χρόνον συχὼν ἀμυνόμενοι τέλος ἔφευγον ἐς τὸ τεῖχος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυωνιοὶ καὶ Τροιζήνιοι (οὕτω γὰρ ἔσαν ἐπεξῆς τεταγμένοι) συνεπισπόμενοι συνεσέπειπον ἐς τὸ

custodire ad Mycalæ cacumina ferentium, ut qui regionem optime nossent: id autem hoc consilio fecerunt, ut illi extra castra essent. (4) Alii his igitur Ionibus, quos suscibantur, si potestatem nanciscerentur, res novas molituros, hoc modo sibi Persæ præcaverunt: ipsi vero crates comportarunt, quæ sibi pro vallo essent.

C. Jam Græci, instructa acie, ibant in hostem, quum subito fama quædam pervolavit universum exercitum, et caduceus conspectus est in littore depositus. Currebat autem fama hujusmodi, Græcos in Bœotia exercitum Mardonii prælio superasse. (2) Nempe multis utique documentis declarantur res quæ divinitus contingunt; quandoquidem tunc quoque, quum idem congruit dies quo et ad Platæas cladem Persæ acceperunt et ad Mycalen accepturi erant, ad Græcos hic stantes fama pervenit; quo factum est, ut multo majorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeundum periculum esset alacrior.

CI. Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret, quod utraque pugna prope Cereris Eleusiniæ templum pugnata sit. Nam prope Cereris templum et in Platæensi agro, ut supra dixi, pugnatum est, et nunc ad Mycalen pariter pugnaturi erant. (2) Victoriam autem jam tum reportasse Græcos cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Platæensis pugna matutino adhuc tempore hujus diei pugnata erat, hæc autem ad Mycalen sub vesperam. (3) Pugnatam autem esse utramque pugnam eodem ejusdem mensis die, haud multo post, ratione inita, liquido cognoverunt. Anxii autem fuerant, priusquam hæc fama advenit, non tam sui causa, quam omnium Græcorum, metuentes ne Mardonio succumberet Græcia: (4) sed postquam illa exercitum pervolavit fama, eo confidentiores et celeriore gradu in hostem iverunt. Igitur et Græci et barbari pugnandi studio flagrant, quippe quibus et insulæ et Hellespontus præmium victoriæ propositum erat.

CII. Athenienses, et qui proxime illos locati erant, dimidium fere totius exercitus, viam habebant secundum littus et per plana loca; Lacedæmonii vero, et qui post hos locati, per voraginem et montana. (2) Dumque hi circumibant, illi in altero cornu pugnam jam commiserant. Quamdiu igitur Persis rectæ stabant crates, repugnabant illi hostibus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenienses hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non Lacedæmoniorum, invicem cohortati, acrius incumberent operi, tum quidem mutata est rei facies. (3) Perruptis enim cratibus ingenti impetu conferti in Persas irruerant: et illi exceperunt quidem impetum, et per sat longum tempus repugnabant; ad extremum vero intra murum profugerunt. (4) Quos insecuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyonis et Træzeniis (hi enim ita deinceps in acie locati erant), simul

τείχος. Ὡς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὗτ' ἔτι πρὸς ἄλλην ἐτραπόντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν τε ὠρμέατο οἱ ἄλλοι πλὴν Περσέων· οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γινόμενοι ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων.

6 (5) Καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτεύουσι· Ἀρταύντης μὲν καὶ Ἰθαμίττης τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες ἀποφεύγουσι, Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης μαχόμενοι τελευτεύουσι.

10 CIII. Ἐτι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων ἀπείκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχειρίζον. Ἐπεσον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα, ἄλλοι τε καὶ Σικυώνιοι καὶ στρατηγὸς Περίλαος. (2) Τῶν δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι ἰόντες
15 τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὄπλα, ὥς εἶδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκίαν τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνάετο προσωφελεῖν ἐθέλοντες τοῖσι Ἑλλήσι. (3) Σχιμίου δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ
20 Περσέων ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροις.

CIV. Μιλησίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίης εἵνεκέν σφι, ὥς ἦν ἄρα σφέας καταλαβάνη οἷά περ κατέλαβε, ἔχοντες ἡγεμόνας σὺνῶνται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης. Ἐ-
25 τάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ Μιλησίοι τοῦτο τε εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ παρεόντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τι νεογμὸν ποιεῖεν· (2) οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναντίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίεον, ἄλλας τε κατηγεόμενοι σφι δόδους φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους,
30 καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἴωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

CV. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἥριστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Ἑρμοδολυκὸς ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκράτιον ἐπασκῆσας. Τούτων δὲ τὸν Ἑρμοδολυκὸν
35 κατέλαβέ ὕστερον τούτων, πολέμου ἰόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Καρυστίοις, ἐν Κύρῳ τῆς Καρυστίης γούρης ἀποθανόντα ἐν μάχῃ κέεσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. (2) Μετὰ δὲ Ἀθηναίους Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυώνιοι ἥριστευσαν.

40 CVI. Ἐπεῖτε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς νέας ἐνέπρησαν καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λήϊν προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ θησαυροὺς τινὰς χρημάτων εὗρον. (2) Ἐμπρήσαντες δὲ τὸ
45 τεῖχος καὶ τὰς νέας ἀπέπλων. Ἀπικομένοι δὲ ἐς Σαμὸν οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσις τῆς Ἴωνίης, καὶ ὅτῃ χρῶν ἐῖη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι τῆς αὐτοὶ ἐγκατατεῖς ἔσαν, τὴν δὲ Ἴωνίην ἀπεῖναι τοῖσι βαρβάροις· (3) ἀδύνατον γὰρ ἐφαίνετό σφι εἶναι ἐνωτούς τε
50 Ἴωνων προκατησθῆαι φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον, καὶ ἐνωτῶν μὴ προκατημένων Ἴωνας οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξιν. (4) Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει ἐοῦσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμ-

cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, omissa pugna barbari fugam corripere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Græcis, adsidue irruentibus, sese opposuerunt. (5) Et ex ducibus quidem Persicis duo fuga evasere, duo vero perierunt. Artayntes et Ithamities, classiariorum præfecti, fuga salutem petierunt; pugnantes vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes.

CIII. Dum adhuc pugnant Persæ, advenerunt Lacedæmonii, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Græcis haud pauci; quum alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Perilaus. (2) Samii vero, qui in exercitu Medico militabant, quibus arma erant adempta, quum jam initio vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eorum fuit potestate, fecerunt, quo Græcos juvarent. (3) Et reliqui Iones, videntes Samios initium facere defectionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt barbaros.

CIV. Jam Milesiis quidem mandatum erat, ut varium exitus custodirent, salutis causæ Persarum; quo, si eis accidisset id quod etiam accidit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina Mycalæ salvi evaderent. Hoc quidem consilio Milesios Persæ ibi locaverant ad illud efficiendum: simul vero, ne, si exercitui adessent, novi quidpiam molirentur. (2) At illi plane contrarium ejus, quod mandatum erat, fecerunt: fugientes quippe barbaros per contrarias duxerunt vias, quæ ad hostes ferebant; et ad extremum eos ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem iterum Ionia a Persis defectit.

CV. In hac ad Mycalen pugna inter Græcos virtutis præmium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero Hermolycus post hæc, quum bellum gererent Athenienses cum Carystiis, Cynri in agro Carystio cecidit in prælio, et prope Geræstum sepultus est. (2) Post Athenienses autem Corinthii et Træzenii et Sicyonii præcipuam virtutis laudem commuerunt.

CVI. Græci, plerisque barbarorum, partim in prælio, partim in fuga interfectis, naves cremarunt et totum munimentum, præda prius egesta et in litore deposita: reperantque arcas nonnullas rebus pretiosis repletas. (2) Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenerunt, deliberarunt de Ionia in aliam terram transferenda, et qua parte Græciæ, quæ in potestate esset Græcorum, sedes Ionibus sint adsignandæ. Ionia enim videbatur barbaris esse relinquenda, (3) quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ionie præsiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Græcorum presidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore nec poenas Persis daturus. (4) Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Græcorum qui cum Medis sensissent, ejectis incolis, cum

πόρια ξαναστήσαντας δούναι τὴν χώραν ἴωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκει ἀρχὴν Ἰωνὴν γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίοισι περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιῶν βουλευεῖν. (5) Ἀντιτεινόντων δὲ τούτων προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. Καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας οἱ ἔτυγον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἕλλησι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι ἐμμενέειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. (6) Τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι ἐπλωον τὰς γεφυράς λύσαντες· ἔτι γὰρ ἐδόκειον ἐντεταμένους εὐρήσειν. Οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἐπλωον.

CVII. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βρβάρων ἐς τὰ ἄκρα τε τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ὄντων οὐ πολλῶν, ἐγένετο κομιδὴ ἐς Σάρδεις. (2) Πορευομένων δὲ κατ' ὁδὸν Μασίστης ὁ Δαρείου παρτυγὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι τὸν στρατηγὸν Ἀρταύντην ἔλεγε πολλὰ τε καὶ κακὰ, ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίᾳ φὰς αὐτὸν εἶναι τοιαῦτα στρατηγῆσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ τὸν βασιλεὺς οἶκον κακώσαντα. (3) Παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι γυναικὸς κακίᾳ ἀκοῦσαι δέννος μέγιστός ἐστι. Ὁ δὲ ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκῃα, ἀποκτείνει ἐθέλων. (4) Καὶ μιν ἐπιθέοντα φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Πηργίσιος ἀνὴρ Ἀλικαρνησεὺς ὅπισθε ἐστῶς αὐτοῦ Ἀρταύντην, ἀρπάζει μέσον καὶ ἐξάρας παίει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστην προσέτησαν. (5) Ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῃ τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης Κιλικίης πάσης ἤρξε δόντος βασιλεὺς. (6) Τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδεσι ἐτύγγανε ἔδῳ βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηνῶν προσπατίας τῇ ναυμαχίῃ φυγῶν ἀπῆκετο.

CVIII. Τότε δὲ ἐν τῇσι Σάρδεσι ἐὼν ἄρα ἦρα τῆς Μασίστης γυναικὸς, ἐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. Ὡς δὲ οἱ προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσέφερε προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην· (τῷτο δὲ τοῦτο εἶχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὐ γὰρ ἠπίστατο βίης οὐ τευζομένη·) (2) ἐνθαῦτα δὲ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων πρῆσσει τὸν γάμον τούτου τῷ παιδί τῷ ἐσωτοῦ Δαρείου, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστης, δοκέων αὐτὴν μάλλον λάμψεσθαι ἢ ταῦτα ποιῆσαι. Ἀρμόσας δὲ καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας ἀπῆλανε ἐς Σοῦσα. (3) Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπῆκετο καὶ ἡγάγετο ἐς ἐσωτοῦ Δαρείου τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστης μὲν γυναικὸς ἐπέταυτο, ὁ δὲ διαμενέμενος ἦρα τε καὶ ἐτύγγανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικὸς, Μασίστης δὲ θυγατρὸς· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταύνη.

CIX. Χρόνου δὲ προϊόντος ἀνάπυστα γίνεται τρόπῳ τοιούτῳ. Ἐξωφύλασσα Ἀμνηστρίς ἡ Ξέρξῳ γυνὴ φάρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θέας ἄξιον διδοῖ Ξέρξῃ.

agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradī doberu censebant incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant, nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quidquam statuere. (5) Quibus obnitentibus, haud inviti Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios, et Chios, et Lesbios, reliquosque insulares, qui arma et naves cum Graecis sociaverant, in communo sociorum receperunt, fide et iurejurando adstrictos de societate constanter et cum fide servanda. (6) His iurejurando adstrictis, ad Hellespontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc stratos se reperturos esse existimaverant.

CVII. Qui ex barbaris fuga evaserunt, numero haud multi, in Mycalae cacumina compulsi erant, hi deinde Sardes salvi redierunt. (2) Qui dum eo revertuntur, in itinere Masistes, Darii filius, qui acceptae cladis interfuerat, ducem exercitus Artaynten multis insectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse illum muliere ignaviorem, quod isto modo bellum administrasset; et quavis pena dignum esse, qui regis domum illa calamitate adfecisset. (3) Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfecturus Masisten. (4) Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntae, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. (5) Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universae Ciliciae praefectus est. (6) In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venerunt. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem venerat.

CVIII. Sardibus igitur dum Xerxes moratur, amore tunc captus est uxoris Masistae, quae et ipsa ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione habita fratris sui Masistae; (quod ipsum etiam mulierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri illatum;) (2) tum ille, quum nulla ei alia via pateret, filio suo Dario hasce conciliat nuptias, nempe filiam huius mulieris et Masistae illi dat uxorem; ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum. Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum solennibus, Susa abiit. (3) Quo ut pervenit, uxoremque Darii suas in aedes recepit; tum vero, omisa uxore Masistae, mutatoque amore, uxorem Darii deperit, Masistae filiam, eaque potitus est. Nomen huic mulieri Artaynta fuit.

CIX. Sed succedente tempore comperta res est hac ratione. Amestris, uxor Xerxis, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spectatu dignum, quod dono dedit Xerxi.

(3) Ὁ δὲ ἡσθεὶς περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ τὴν Ἀρταύνην. Ἡσθεὶς δὲ νῦν ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτῆσαι ὅτι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουρημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. (3) Τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδεε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε Ἑέρξης, « δώσεις μοι τὸ ἄν σε αἰτήσω; » ὁ δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων ἐκείνην αἰτῆσαι ὑπισχνέτο καὶ ὥμοσε. Ἡ δὲ, ὡς ὥμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ φᾶρος. (4) Ἑέρξης δὲ παντοῖος ἐγένετο οὐ βουλόμενος δοῦναι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμηστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεικαλοῦσθαι τὰ γινόμενα οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσων· ἄλλα πόλεις τε ἐδίδου καὶ χρυσὸν ἄπλετον καὶ στρατὸν, τοῦ ἐμῆλλε οὐδεὶς ἄρξαι ἄλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα δὲ στρατὸς δῶρον. (5) Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπειθε, διδοὶ τὸ φᾶρος. Ἡ δὲ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ δώρῳ ἐφόρεε τε καὶ ἡγάλλετο. Καὶ ἡ Ἀμηστρίς πυθάνεται μιν ἔχουσιν.

CX. Μαθοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ εἶχε ἔγκοτον, ἢ δὲ ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰτίην καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστῃ γυναικὶ ἐβούλετο διελθόν. (2) Φυλάτῃσα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἐσωτῆς Ἑέρξεα βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον (τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεὺς· οὐνομα δὲ τῷ δεῖπνῳ τούτῳ Περσιστὶ μὲν τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται μόνον βασιλεὺς καὶ Πέρσας ὠρεῖται), (3) ταύτην δὲ τὴν ἡμέρην φυλάτῃσα ἡ Ἀμηστρίς χρῆζει τοῦ Ἑέρξεως δοθῆναι οἱ τὴν Μασίστῃ γυναικί. Ὁ δὲ δεινὸν τε καὶ ἀνάρσιον ἐποίητο τοῦτο μὲν ἀδελφεοῦ γυναῖκα παραδοῦναι, τοῦτο δὲ ἀναίτιην ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου· συνῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν ἐδέετο.

CXI. Τέλος μέντοι ἐκείνης τε λιπαρεύσεως καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξηργόμενος, ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρῆζοντα οὐ σφι δυνατόν ἐστι βασιλῆϊ τοῦ δεῖπνου προκειμένου, κάρτα δὴ ἀέκων κατανεύει, καὶ παραδούς ποιεῖ ὧδε· (2) τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ βούλεται, ὁ δὲ μεταπειψάμενος τὸν ἀδελφεὸν λέγει τάδε, « Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς καὶ ἐμὸς ἀδελφεός, πρὸς δ' ἐτι τοῦτοισι καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός. Γυναικὶ δὲ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικεῖς μὴ συνοίκες, ἀλλὰ τοι αὐτῇ αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν. Ταύτῃ συνοίκες· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί, μὴ ἔχει γυναῖκα. » (3) Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας τὰ λεγόμενα λέγει τάδε, « ὦ δέσποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυναῖκα, ἐκ τῆς μοι παιδὸς νηνίαι τέ εἰσι τρεῖς καὶ θυγατέρες, τῶν καὶ σὺ μίαν τῷ παιδὶ τῷ σεωυτοῦ ἡγάγεο γυναῖκα, αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦσα, ταύτην με κελεύεις μετέντα θυγατέρα τὴν σὴν γῆμαι; (4) Ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιεῖμαι ἀξιεύμενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι τούτων οὐδέτερον. Σὺ δὲ μηδαμῶς βίῳ πρήγματος τοιοῦτο δέσμενος· ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἔσσαν, ἐμέ τε ἕα γυναικὶ τῇ ἐμῇ συνοικεῖν. » (5) Ὁ μὲν δὲ τοιούτοις ἀμείβεται, Ἑέρξης δὲ θυμωθεὶς

(2) Quo ille delectatus, idem amiculum indutus convenit Artaynam. Jamque quum et hac delectatus esset, jussit eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quidquid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quæ petitura esset, consecuturam. (3) Tum illa (nam in fatis erat, ut ingens calamitas universæ familiæ incumberet) Xerxi respondit: « Dabisne mihi quod abs te petam? » Et ille, quidvis potius aliud petituram illam ratus, interposito jurejurando promisit. Tum illa, postquam juravit rex, nihil verita, amiculum istud petiit. (4) At Xerxes, in omnes se partes vertens, dare recusavit, nulla quidem alia de causa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, jam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur; sed urbes se illi dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alijs nisi ipsa præfutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. (5) At mulieri non persuasit; ideoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisa, gestabat amiculum, eoquo superbiebat: et eam illud habere cognovit Amestris.

CX. Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in ejus matrem, Masistæ uxorem; eique, ut quæ auctor hujus rei, ut illa putabat, et unice in culpa esset, exitium meditata est. (2) Itaque diem observavit, quo maritus ipsius Xerxes regiam cœnam erat propositurus: (paratur autem hæc regia cœna semel quotannis, natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Græcorum lingua τέλειον, id est perfectum, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis.) (3) hoc igitur observato die Amestris petiit a Xerxe, ut sibi traderetur uxor Masistæ. Ille vero rem atrocem et indignam judicavit, uxorem fratris illi tradere, eamque nullam hujus rei culpam habentem: intellexerat enim cur hanc illa sibi tradendam postularet.

CXI. Verumtamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quæ vetabat regem Persarum negare quidquid ab illo, quando regia cœna proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: (2) uxorem jussit, quæ vellet, facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis compellavit: « Masista, tu Darii filius es, meusque frater: ad hæc vir bonus et fortis es. Jam tu hanc mulierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam despondeo. Cum hac matrimonium contrahe; illa vero, quam nunc habes, non sit porro tua conjux; sic enim mihi placet. » (3) Cui Masistes, miratus dicta, respondit: « Proh domine! quænam est hæc importuna oratio, quod me jubes uxorem meam, ex qua mihi tres juvenes filii nati sunt, et filia, quarum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti, denique quæ animo meo convenit, hanc me dimittere jubes, et tuam filiam ducere uxorem! (4) Ego vero, rex, magni quidem facio quod me conjugio filiaæ tuæ digneris: at horum tamen equidem neutrum faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem postulans. Tuæ certe filiaæ reperietur alius maritus me non inferior: me vero sine meam habere uxorem! (5)

λέγει τάδε, « οὕτω τοι, Μασίστα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δοίην θυγατέρα τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοικήσεις, ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέκεσθαι. » (σ) 'Ο δὲ ὡς ταῦτα ἤκουσε, εἰπας το-
 5 σόνδε ἐχώρει ἔξω, « δέσποτα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλε-
 σας. »

CXII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ
 Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἀμυστρὶς μεταπεμ-
 ψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω διαλυμαίνεται τὴν
 10 γυναῖκα τὴν Μασίστειν. Τούς τε μαστοὺς ἀποταμοῦσα
 κυοὶ πρόεβαλε, καὶ ῥίνα καὶ ὦτα καὶ χεῖρα καὶ γλῶσ-
 σαν ἐκταμοῦσα ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην.

CXIII. Ὁ δὲ Μασίστης οὐδὲν κω ἀκηχοῦς τούτων,
 ἐλπόμενος δὲ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ
 15 οἰκία. Ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα
 μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παισὶ ἐπορεύετο
 ἐς Βάκτρα σὺν τε τοῖσι ἐσωτοῦ υἱοῖσι καὶ δὴ κού τισι
 καὶ ἄλλοις ὥς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον καὶ
 ποιήσων τὰ μέγιστα κακῶν βασιλεία. (2) Τὰ περ ἂν
 20 καὶ ἐγένετο, ὥς ἐμοὶ δοκεῖν, εἰ περ ἔφθῃ ἀναβάς ἐς
 τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἑσπεργόν τέ
 μιν καὶ ἦν ὑπαρχος τῶν Βακτρίων. (3) Ἀλλὰ γὰρ
 Ξέρξης πυθόμενος ταῦτα ἐκείνῳ πρήσσοντα πέμψας
 ἐπ' αὐτὸν στρατιὴν ἐν τῇ ὁδῷ κατέκτεινεν αὐτόν τε
 25 ἐκείνους καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν στρατιὴν τὴν
 ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω καὶ τὸν
 Μασίστειν θάνατον τοσαῦτα ἐγένετο.

CXIV. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλῃς ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ'
 Ἑλλησπόντῳ πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὤρμεον, ὑπ'
 30 ἀνέμων ἀπολαμφθέντες, ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἀβυ-
 δὸν, καὶ τὰς γεφυράς ἔϋρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκεον
 εὐρήσειν ἐτι ἐντεταμένας, καὶ τούτων οὐκ ἤκιστα εἴνε-
 κεν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ἀπίκοντο. (2) Τοῖσι μὲν νυν
 ἀμφὶ Λευτυχίδα Πελοποννησιοῖσι ἔδοξε ἀποπλῶειν ἐς
 35 τὴν Ἑλλάδα, Ἀθηναίοισι δὲ καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ
 αὐτοῦ ὑπομείναντας περᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ
 μὲν δὴ ἀπέπλωον, Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβα-
 λόντες ἐς τὴν Χερσόνησον Σηστὸν ἐπολιόρκειον.

CXV. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυ-
 40 ροτάτου τείχεος τῶν ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρῆν-
 ναι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, ἐκ τε τῶν ἄλ-
 λων τῶν περιουσίῳ, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος
 Οἰόβαζος ἀνὴρ Πέρσης, δς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὄπλα
 ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς. Εἶχον δὲ ταύτῃ ἐπιχώριοι
 45 Αἰολεές, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμά-
 χων συγὼς δμίλος.

CXVI. Ἐτυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω
 ὑπαρχος Ἀρταύκτης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ
 ἀτάσθαλος, δς καὶ βασιλεία ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξη-
 60 πάτησε, τὰ Πρωτεσίλειω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ
 Ἑλαιοῦντος ὑπελόμενος. (2) Ἐν γὰρ Ἑλαιοῦντι τῆς
 Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλειω τάφος τε καὶ τέμενος
 περὶ αὐτὸν, ἐνθα ἦν χρήματα πολλὰ καὶ φιάλαι χρύσειαι
 καὶ ἀργύρεαι καὶ χαλκοὶ καὶ ἐσθῆς καὶ ἄλλα ἀναθή-

Quo responso iratus Xerxes, « Igitur hoc, inquit, profeci-
 sti : nempe nec ego tibi filiam meam dabo in matrimonium,
 nec tu istam porro habebis uxorem ; quo discas oblata ac-
 cipere. » (σ) Et ille, nihil amplius nisi hoc verbum subji-
 ciens, « Domine, nondum tamen prorsus me perdidisti, »
 foras exiit.

CXII. Per idem tempus quo Xerxes cum fratre disseruit,
 interim Amestris, accitis regis satellitibus, uxorem Masi-
 stæ misere dilacerat : præcisas mamillas canibus projicit,
 et nares et aures et labia, denique linguam ubi exciderat,
 domum dimittit ita indigne dilaniatam.

CXIII. Masistes, quum nihil etiam tunc horum audivis-
 set, metuens tamen aliquam sibi calamitatem imminere,
 cursu domum suam properavit. Ubi conspecta uxore ita
 mutilata, consilio cum filiis into, protinus cum filiis aliis-
 que nonnullis Bactra proficiscitur, Bactrianam provinciam
 ad defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset
 mala illaturus regi. (2) Atque hoc ipsum etiam perfecis-
 set, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas perve-
 nisset : hi enim illum diligebant, et erat ipse Bactrianæ
 præfectus. (3) At Xerxes, ubi eum hoc agere cognovit,
 misso contra eum exercitu, et ipsum et ejus filios et mili-
 tes qui cum illo erant, in itinere interfecit. Et hæc qui-
 dem de amore Xerxis et de Masistæ obitu hactenus.

CXIV. Græci a Mycale versus Hellespontum profecti,
 primum ad Lectum naves adplnere, ventis retenti : deinde
 vero, ubi Abydum pervenire, pontes viderunt rescissos,
 quos adhuc stratos esse putaverant ; qua de caussa etiam
 maxime ad Hellespontum navigaverant. (2) Quare Leoty-
 chidæ cæterisque Peloponnesiis placuit retro navigare in
 Græciam : Atheniensibus vero, eorumque duci Xanthippo,
 visum est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Ita-
 que Lacedæmonii domum navigarunt, Athenienses vero,
 postquam ex Abydo in Chersonesum trajecerant, Sestum
 oppugnarunt.

CXV. Est autem hæc Sestus munitissimus illius regionis
 locus : itaque, adlato nuncio de Græcorum in Hellespon-
 tum adventu, in illam se receperant et ex aliis finitimis
 oppidis frequentes, et ex Cardia Eobazus Persa, qui ibi
 armamenta pontium deposuerat. Tenebant urbem indige-
 næ Eolenses : cum his vero et Persæ erant, et aliorum so-
 ciorum haud exiguus numerus.

CXVI. Tyrannus universæ provinciæ Artaycles erat,
 Persa, sævus vir et nefarius : qui etiam, decepto rege
 quum contra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros,
 Iphicli filii, Elæunte spoliaverat. (2) Est enim Elæunte,
 Chersonesi oppido, Protesilai sepulcrum, eique circumda-
 tum fanum, in quo erant pecuniæ multæ, et aureæ argen-
 tæque phialæ, et æs, et vestis, et alia donaria ; quæ Ar-

ματτα, τὰ Ἀρταύκτης ἐσύλησε βασιλεὺς δόντος. (3) Λέγων δὲ τοιαῦτε Ξέρξεα διεβάλετο, « δέσποτα, ἔστι οἶκος ἀνδρὸς Ἑλλήνος ἐνθαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατεύσμενος δίκης κυρήσας ἀπέθανε. Τούτου μοι δὲ δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι. » (4) Ταῦτα λέγων εὐπετέως ἐμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποποτηθέντα τῶν ἐκείνους ἐφρόνες. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλεὺς στρατεύεσθαι Πρωτεσίλειον ἔλεγε νοέων τοιαῦδε τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἐωυτῶν εἶναι Πέρσαι καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. (5) Ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἑλαιοῦντος ἐς Σηστὸν ἐξεφόρῃσε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε καὶ ἐνέμετο, αὐτὰς τε ὅπως ἀπικοίτο ἐς Ἑλαιοῦντα, ἐν τῷ αὐτῷ γυναιξὶ ἐμίσητο. (6) Τότε δὲ ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην οὔτε προσδεχόμενος τοὺς Ἑλλήνας ἀφυλάκτῳ δὲ ὥς αὐτῷ ἐπέπεσον.

CXVII. Ἐπεὶ δὲ πολιορκουμένοις σφι φθινόπωρον ἐπεγίνετο, ἡσχάλλον οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τε τῆς ἐωυτῶν ἀποδημιόντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅπως ἀπάγοιεν σφέας ὅπισω. (2) Οἱ δὲ οὐκ ἔφρασαν πρὶν ἢ ἐξέλκωσι ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινὸν σφεας μεταπέμψηται οὕτω δὴ ἔσπερον τὰ παρρόντα.

CXVIII. Οἱ δὲ ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔφοντες τῶν κλινῶν ἐκινέοντο. Ἐπιτείτε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι εἶχον, οὕτω δὲ ὑπὸ νύκτα οἰχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύκτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τεύχεος καταδάντες, τῇ ἡν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. (2) Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθηναίοις τὸ γεγονός καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαν. Τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῖνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν εἶχον.

CXIX. Οἰόβαζον μὲν νυν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρητικήν Θρητίκας Ἀψίνθιοι λαβόντες ἔθυσαν Πλειστώρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ, τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην ὕστεροι δρμηθέντες φεύγειν, καὶ ὥς καταλαμβάνοντο ὀλίγον ὄντες ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συγχὸν οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. (3) Καὶ συνδήσαντές σφεας οἱ Ἕλληνες ἤγαγον ἐς Σηστὸν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ.

CXX. Καὶ τῶν τῶν φυλασσόντων λέγεται ὑπὸ Χερσονησιτέων παράρχους ὁπτιέοντι τέρας γενέσθαι τοιόνδε· οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ καίμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἡσπαιρον ὅπως περ ἰχθύες νεώλωτοι. (2) Καὶ οἱ μὲν περιχυθέντες ἐθώμαζον, ὃ δὲ Ἀρταύκτης ὥς εἶδε τὸ τέρας, καλέσας τὸν ὁπτιέοντα τοὺς παράρχους ἔφη, « εἴνε Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέομαι τὸ τέρας τοῦτο· οὐ γὰρ σοὶ πέφνηε, ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὃ ἐν Ἑλαιοῦντι Πρωτεσίλειος ὅτι καὶ τεθνεὺς καὶ τάριχος ἐὼν δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σίνεσθαι. (3) Νῦν οὖν ἀποιναὶ οἱ τάδε

tayctes rapuit, dono sibi data a rege. (3) Deceperat autem Xerxem tali oratione : « Domine, inquit, est hic loci domus viri Graeci, qui, quum adversus terram tuam arma ferret, pœnas dedit, occisusque est. Hujus tu domum mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam terram non esse arma ferenda. » (4) Quibus dictis facile persuasurus erat regi, ut ei domum hujus viri largiretur; quippe qui nihil eorum, quæ ille sentiret, auspicatus erat. Quod autem ille Protesilaum adversus regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo intellexerat : Persæ universam Asiam existimant suam esse et illius regis qui quoque tempore apud illos regnum obtinet. (5) Artayctes igitur dono sibi datus opes Elæunte Sestum transportavit, et in agro heroli consecrato partim sementem fecit, partim pecora sua pavit : et quoties ipse Elæuntē venit, in penetrali cum mulieribus concubuit. (6) Tunc vero obsidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad tolerandam obsidionem paratus esset, nec omnino expectasset Athenienses, qui prorsus de improviso illum invaserant.

CXVII. Postquam vero obsidioni autumnus supervenit, tum dolentes Athenienses, quod et domo abessent, et urbem non possent expugnare, orarunt duces, ut domum se reducerent. (2) At hi negarunt id se prius facturos, quam aut expugnassent urbem, aut a communi Atheniensium revocarentur. Ita illi quoque præsentem rerum statum patienter tulerunt.

CXVIII. Jam vero, qui in urbe erant, ad extrema redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam lectulorum elixarent comederentque. Quum autem ne hæc quidem amplius suppelerent, noctu profugerunt Persæ cum Artaycte et Ceobazo, in postica urbis parte de muro descendentes, qua parte valde rari erant hostes. (2) Quod factum, ubi illuxit, Chersonesitæ Atheniensibus e turribus significarunt, portasque eis aperuerunt. Moxque major horum pars persecuti sunt profugos, cæteri vero urbem occuparunt.

CXIX. Et Ceobazum quidem, quum in Thraciam fugisset, captum Thraces Absinthii Plistoro indigenæ deo macclarunt suo more; cæteros autem, qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. (2) Artayctes vero cum suis, qui post illos demum fugam capessiverant, depreheusi quum paullo ultra Ægos Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; donec, aliis interfectis, cæteri viri capti sunt : (3) quos vinetos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ipsum etiam Artayctem et ejus filium.

CXX. Memorantque Chersonesitæ, uni ex eis, qui vinctos custodiebant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium obtigisse hujusmodi : salsamenta igni imposita subsilliebant palpitabantque, veluti recens capti pisces. (2) Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes, Artayctes, ut vidit prodigium, compellans hominem salsamenta torrentem, ait : « Hospes Atheniensis, non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non enim tibi illud adparuit; sed mihi Protesilaus, qui Elæunte est, significat, se etiam mortuum et sale conditum, vim habere a diis tributam nocendi his qui injuria illum adfecerunt. (3) Nunc igitur ego

ἐθέλω ἐπιθεῖναι, ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ θεῷ, ἀντὶ δ' ἐμευτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς ἀποδώσω τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοις περιγενόμενος. » (4) Ταῦτα ὑπισχόμενος τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἐπειθε· οἱ γὰρ Ἑλαιοῦσι τοῖς Πρωιτεσίλειω τιμωρόντες ἐδέοντό μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη ὁ νόος ἔφερε. (5) Ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἄκτῃ ἐς τὴν Ξέρξης ἔξευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι ἐπὶ τὸν καλὸν τὸν ὑπὲρ 10 Μαδύτου πόλιος, σανίδα προσπασσαλέυσαντες ἀνεκρέμασαν τὸν δὲ παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτειω κατέλευσαν.

CXXI. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλων ἐς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες καὶ δὴ καὶ τὰ 15 ὅπλα τῶν γεφυρέων ὡς ἀναθήσοντας ἐς τὰ ἱρά. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο.

CXXII. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτειω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προπάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσης ἐξηγησάμενος λόγον τὸν ἐκείνοι ὑπολαβόντες Κύρω προσήνεικαν, λέγοντα τὰδε, (2) « ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοί, ἀνδρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεια, φέρε, γῆν γὰρ ἐκτῆμεθα ὀλίγην καὶ ταύτην τρηχέαν, μεταναστάντες ἐκ ταύτης ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνου. (3) Εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἑκα- 25 στέρω, τῶν μίαν σχόντες πλεοσι ἐσόμεθα θυμαστότεροι. Οἶκός δὲ ἄρχοντας ἀνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ δὴ καὶ παρέξει κάλλιον ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολλῶν ἄρχομεν πάσης τε τῆς Ἀσίας; » (4) Κύρος δὲ ταῦτα ἀκούσας, καὶ οὐ θαυμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποιεῖν 30 ταῦτα, οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνειε κελεύων παρασκευάζεσθαι ὡς οὐκέτι ἄρχοντας, ἀλλ' ἄρξομένους φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἀνδρας γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπὸν τε θυμαστὸν φύειν καὶ ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. (5) Ὡστε συγγόν- 35 τες Πέρσαι οἷχοντο ἀποστάντες, ἐσσωθέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου, ἄρχειν τε εἵλοντο λυπρὴν οἰκόντες μάλλον ἢ πεδιάδα σπεύροντες ἄλλοισι δουλεύειν.

hanc mihi ipse mulctam, qua redimam culpam, volo irrogare : pro thesauris quos ex illius templo abstuli, centum talenta deo solvam ; pro me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint. » (4) Hæc ille pollicitus, prætori Xanthippo non persuasit. Nam Elæuntii, ulciscendi Protesilai causa, ut supplicio ille adficeretur, rogarunt ; et ipsius etiam prætoris in hanc partem inclinaverat sententia. (5) Itaque illum in litlus eductum, in quod pertinuerant pontes a Xerxe juncti, sive, ut alii memorant, in collem supra Madytum oppidum situm, clavis asseri adfixum suspenderunt ; et filium ejus in patris Artayctæ conspectu lapidibus obruerunt.

CXXI. His rebus gestis, retro in Græciam navigarunt, pecunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam pontium armamenta, quæ in templis dedicare constituerunt. Atque hoc anno nihil præterea memorabile gestum est.

CXXII. Hujus Artayctæ e trabe suspensi progenitor Artembares fuit, is qui Persis auctor fuerat sermonis, quem illi arripientes Cyro proposuerunt, in hanc sententiam : (2) « Quoniam Juppiter, sublato Astyage, Persis imperium tradidit, et præ omnibus hominibus tibi, Cyre ; age, quum terram possideamus exigua, eamque asperam, hac relicta aliam habitemus meliorem ! (3) Sunt autem multæ tales in propinquo, multæ etiam longinquiores : quarum si unam occupaverimus, pluribus hominibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere viros principatum tenentes : et quando tandem id fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot hominibus et universæ Asiæ imperamus ? » (4) Quibus auditis Cyrus, minime probans propositum, Fariant hoc ! ait ; simul vero ita se comparent, ut qui imperium porro non habituri sint, sed passuri ! Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris molles nascentur homines : nec enim ejusdem terræ esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros. (5) Et intelligentes Persæ, longe sapienterem Cyri sententiam quam suam, desistentes proposito abierunt ; et imperare maluerunt, tenuem incolentes terram, quam campestem fertilemque colentes aliis servire.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

A.

Abr̄, urbs Phocensium, I. 46. VIII. 27 *et* 134. ubi erat Apollinis delubrum locuples, VIII. 33. ibidem reddita oracula, Herodoti etiam ætate, *ibid.*
 Abantes ex Eubœa oriundi, I. 146.
 Abaris ferebatur fuisse Hyperboreus, IV. 36. de eo et ejus sagitta fabula, *ibid.*
 Abdera, VI. 46. VII. 109. 126. a Teiis condita in Thracia, I. 168. Ejus urbis situs, VIII. 120. Eam Xerxes præterit, VII. 109.
 Abderitæ : cum iis Xerxes hospitii fœdus init, et acinace aureo ac tiara eos donat, VIII. 120.
 Abrucomes et Hyperanthies, Darii filii, Xerxis fratres, super cadaver Leonidæ occumbunt, VI. 224.
 Abronychus Atheniensis, filius Lysiclis, speculator apud Leonidam, VIII. 21.
 Absinthii, VI. 34. *vid.* Apsinthii.
 Abydos, una urbium in Hellesponto, V. 117. VII. 33. 34. 174. vicina Dardano, VII. 43. ponte a Xerxe jungitur, VII. 34.
 Abydeni sedem sublimem ex candido marmore Xerxi exstruunt, VII. 44.
 Acanthe, arbor in Ægypto, II. 96.
 Acanthus urbs, VI. 44.
 Acanthios hospitii jure et Medica veste donat Xerxes, VII. 116.
 Acanthiorum mare, VII. 22.
 Acarnan *fuit* Megistias vates, VII. 221. Acarnan Amphilytus, I. 62; *ubi quidem* Acharnensis videtur scribendum.
 Acarnania, II. 10.
 Acbatana, *vide* Agbatana
 Accipiter inter animantes sacras apud Ægyptios, II. 65. eum qui necaverit morte mulctatur, *ibid.* eas aves in urbem Butun asportant sepeliendas, II. 67. Accipitrum paria septem, omen sunt septem Persis, III. 76.
 Acephali, οἱ ἀκέφαλοι, in Africa homines in pectoribus oculos habentes, IV. 191.
 Aceratus, propheta in templo Delphico, VIII. 37.
 Aces fluvius, III. 117. unde oriatur, *ibid.*
 Achæorum, qui Iones e sedibus suis exegerunt, partes duodecim, I. 145.
 Achæi Phthiotæ suppeditant Xerxi terrestres copias, VII. 132. 173. 175. prytæeo excludunt Athamantis posteros, VII. 197.
 Achæiæ Cereris templum et orgia, V. 61.
 Achæmenes, Darii filius, III. 12. Xerxis ex utroque parente germanus, VII. 7. *et* 97. Ægypti præses, VII. 7. Ægyptiacæ classi præfectus, VII. 97. bonum consilium Demarati invertit, VII. 236. perit in Ægypto. ab Inaro interfectus, III. 12. VII. 7.
 Achæmenes *alius*, Teispei pater, avus Cambysis, VII. 11.
 Achæmenidarum familia nobilissima, I. 125. ex qua reges Persidæ prognati, *ibid.* eos moriens Cambyses obstatus, ne imperium dimitterent, III. 65.

HERODOTUS.

Achaia, ἡ Ἀχαΐη, VIII. 36. Achaia Thessaliæ (*quæ alia* Phthiotis), VII. 173.
 Achaicus populus, τὸ Ἀχαϊκὸν ἔθνος, Peloponneso non egressus, VIII. 73.
 Achelous fl. II. 10. VII. 126.
 Acheron fl. V. 92. VIII. 47.
 Achilleus cursus, ὁ Ἀχιλλεύς Δρόμος, locus sic dictus, IV. 55. 76.
 Achilleum, Ἀχιλλεῖον, oppidum prope Sigeum, V. 94.
 Acies Atheniensium in pugna Marathonia instructa, VI. 111. Græcorum ad Platæas, IX. 28 — 30. et Persarum ad Platæas, IX. 31.
 Acinaces Martis, cui immolatur quotannis a Scythiis, IV. 62. acinacem in calicem vino et sanguine plenum tingunt Scythæ in tædere ineundo, IV. 70. acinaces Persicus in Hellespontum abjectus a Xerxe, VII. 54.
 Acræphia urbs, VIII. 135.
 Acrisius, Danaes pater, VI. 53.
 Acropolis Athenarum a Persis expugnata, VIII. 52, 53.
 Acrothoon, Ἀκρόθωον, urbs, VII. 22.
 Aculeis jaculorum alienum factum, IV. 81.
 Adicran, Afrorum rex, agro a Cyrenæis exutus, Apriæ se dedit, IV. 159.
 Adimantus, Aristææ pater, VII. 137.
 Adimantus, Oecyti filius, Corinthiorum classis dux, fugam facere vult, VIII. 5. ejus dictum in Themistoclem, VIII. 59. insolentia erga Themistoclem, VIII. 61. et turpis fuga, VIII. 94.
 Adoratio, προσκύνησις, mortalibus deneganda, VII. 136.
 Adrastus Phryx, Gordii fil., nepos Midæ, I. 35. 45. fratris interemptor, *ibid.* a Cræso expiatus, I. 35. ei custodiam filii sui ad venationem exeuntis mandat Cræsus, I. 41. Cræsi filium transfodit, aprum volens transfigere, I. 43. sese super bustum Atys transfodit, I. 45.
 Adrastus, Talai filius, Sicyonis rex, V. 67. pater Ægialei, V. 68. in eum Clisthenis Sicyonii odium, V. 67. ei honores et dies festi erepti, et Melanippo traditi, *ibid.*
 Adria, ὁ Ἀδριας, IV. 33. V. 9. a Phocæensibus ostensus, I. 163.
 Adyrmachidæ Libyes, Ægyptum versus, IV. 168. eorum mores, *ibid.*
 Æa Colchis, Ἀἶα ἡ Κολχίς, I. 2. VII. 193, 197.
 Æaces, Sylosontis et Polycratis pater, III. 39. VI. 13.
 Æaces, Sylosontis fil., Sami tyrannus, IV. 138. ab Aristagora exutus tyrannide, VI. 13. Samios ad defectionem a sociis sollicitat, *ibid.* Samum reductus, VI. 25.
 Æacidæ ab Æginetis Thebanis missi, V. 80. a Græcis ad Salaminem invocati, VIII. 64.
 Æacus ex Ægina, progenitor Miltiadis τοῦ κρείττου, VI. 35. ei templum Athenis in foro exstructum, V. 89.
 Ædes Veneris in Cypro unde exstructa, I. 105. Minervæ, VIII. 39. Ædes Veneri hospitæ intra Protei delubrum Memphi consecrata, II. 112. Vulcani, II. 110. deorum et hominum lignæ, IV. 108. fulmine absumptæ, IV. 79. *vid.* Templum.
 Ædificii structura, in quo repositæ erant regie pecuniæ,

II. 121. *Ædificio ex urbe Elephantina afferendo trien-
nium consumptum*, II. 175. et ejus ex solido saxo de-
scriptio, *ibid. et seq. Ædificium Zalmoxis subterraneum*,
IV. 95. *Ædificia humanis operibus majora*, II. 148. *vid.*
Domus.

Æga, Αἴγῃ, urbs, VII. 113.

Ægæ, Αἴγαι, ex partibus Achæorum, I. 145.

Ægææ, Αἴγαιαι, civitas Æolum, I. 149.

Ægæum mare, τὸ Αἴγαῖον πέλαιος, IV. 85.

Ægæus mons in Attica, unde Xerxes navalem pugnam
spectabat, VIII. 90.

Ægeus, Pandionis filius, Lycum fratrem Athenis pellit, I.
173.

Ægeus, Ololyce fil., a quo *Ægidæ* nomen habent, IV. 149.

Ægialees Pelasgi, Πελασγοὶ Αἰγιάδες, VII. 94.

Ægialenses, tribus Sicyonia, ab *Ægialo* Adrasti filio nomi-
nati, V. 68.

Ægicoræ, Ionis filius, V. 66.

Ægidæ in Sparta ingens tribus, a quo dicta, IV. 149.

Ægilæa, Αἰγιάδα, Styreorum insula, VI. 107.

Ægilia, Αἰγίλια, circa Eretriam, VI. 101.

Ægina et Thebe, sorores, filiae Asopi, V. 80.

Ægina insula olim Ænone dicta, VIII. 46. refugium fuit
Atheniensibus in bello Medico, VIII. 41.

Æginetæ, ex Epidaurio orti, VIII. 46. Epidauriis quondam
subditi, V. 83. cur Samiis infensi, III. 59. et quomodo eos
mulerant, *ibid.* *Æginetarum res navalis*, III. 59. IV.
152. VI. 49. V. 80. 83. Eorum pugna cum Cydoniis, III.
59. Eorum fœdus cum Thebanis, V. 80. *Æginetarum cultus*
Æacidarum, V. 80. *Æginetarum opera* *ægina*, V. 88.
Æginetarum urbs antiqua (Cea), VI. 88. *Æginetarum in*
Athenienses odii principium, V. 82. *et seqq.* Ab iis illatæ
Atheniensibus injuriæ, VI. 87. *seqq.* ab Atheniensibus
prælio navali victi, VI. 92. Eorum piaculum maxi-
morum eis malorum causa, VI. 91. Statuas Epidauriis
raptas ab *Æginetis* Atheniensibus repetunt, V. 84. Ab *Ægine-
tiis* Thebani opem petunt adv. Athenienses, V. 80, 81.
Æginetæ terram et aquam dant Dario, VI. 49. unde in-
fensos habent Athenienses et apud Spartanos insimulan-
tur, VI. 49. contraque ejus rei auctores militatur Cleome-
nes, VI. 50. Primores ipsorum Atheniensibus dantur
obsides, VI. 73. quos postea temporis reddere negant
Athenienses, VI. 85, 86. *Æginetarum legati contra Leo-
tychidem Spartam missi*, VI. 85. Imminente bello Per-
sico *Æginetæ* et Athenienses inimicitias solvunt, VII.
145. *Æginetæ ad Salaminem*, VIII. 46. præstantissimi
in pugna navali contra Persam, VIII. 93. 122. Aureas
stellas tres Delphis dedicant, VIII. 122. — *Æginetæ ad*
Plateas in acie Græcorum, IX. 28. Unde iis divitiarum
principium, IX. 79. eorum ad Plateas inanes tumuli
multo post excitati, IX. 85.

Ægineticum bellum cum Atheniensibus toti Græciæ saluti
fuit, VII. 144.

Ægion, urbs Achæorum, I. 145.

Ægira, ἡ Αἰγίρα, urbs Achæorum, I. 145.

Ægiroessa, Αἰγυρόσσα, Æolum civitas, I. 149.

Ægis Minervæ ex Libya Græcis adoptata, IV. 180. 189.

Ægli populus, III. 92.

Ægos Potami, Αἰγὸς Ποταμοῦ, IX. 119.

Ægroti apud quosdam Indos interficiuntur et comedun-
tur, III. 99. apud Indos Padæos vero deserti in deserto cu-
bant, III. 100. Circa ægrotos Babyloniorum lex, I. 197.

Ægyptii omnium hominum primos se arbitrati, II. 2. Phry-
gas tamen esse priores concedunt, *ibid.* Cum Cyri fami-
lia cognationem sibi fingunt, III. 2. Eorum instituta et
jura, ab aliis populis prorsus diversa, II. 35. *et seqq.*
ab Æthiopia, ut volunt, repetuntur, II. 29. 100. Suis

moribus et institutis contenti, II. 78. nec ullis aliis uti
volunt, II. 91. *cf.* II. 43 et 49. In septem hominum
genera distributi, II. 164. *Ægyptii* maxime salubri cor-
pore ob aerem, qui est immutabilis, II. 77. purgant se
singulis mensibus, *ibid.* Eorum capita quam firma, et
cur, III. 12. Minimo labore fructum e terra percipiunt,
II. 13. 14. Fabis abstinent, II. 37. et vitibus carent, II.
77. *coll.* III. 6. eorum vinum ex hordeo, II. 77. oleum ex
sillicyprio, II. 94. cum animalibus domesticis una vivunt
et vescuntur, II. 36. suem non alunt, IV. 186. quo tem-
pore sues immolent et earum carne vescantur, II. 47. 48.
abluunt post contactam suem, II. 47. suis utuntur ad
terram semendam, II. 14. bovis abstinent, II. 18. pi-
scibus abstinent, II. 37. — *Ægyptii* Thebanæ provinciæ
ab ovibus abstinent et capras immolant, II. 42. non ita
Mendesæ provinciæ, *ibid.* et 46. *Ægyptii* putenda
circumcidunt, II. 36. 104. Eorum mos urinam mittendi
et alvum exonerandi, II. 35. mos parandi panem, II. 36.
mos computandi, *ibid.* scribendi, *ibid.* mos in convi-
viis, II. 78. Eorum mulieres virilia negotia tractant, II.
35. *Ægyptiorum* mores depravati, II. 117. color cutis,
II. 104. Vestes, II. 36. 81. Vestes sacerdotum, II. 37.
81. vestes in luctu, II. 85. viri binas vestes habent, fe-
minæ singulas, II. 36. Vestes eorum lineæ et laneæ, II.
81. unguenta, II. 94. cibus et potus, II. 77, 78. *cf.* c.
92 et 125. salutatio mutua, II. 80. cantilena, II. 79. præ-
cipui conventus, II. 59. — Eorum luctus et sepultura,
II. 85. 86. mos triplex in condiendis cadaveribus, II.
86. 87. 88. Eorum naves ex spina arbore confectæ, II.
96. *Ægyptiorum*, qui in paludibus habitant, mores et
instituta, II. 92. 93. *Ægyptiorum* milites, II. 30. 110.
164. 165. 166. quorum stipendium et commoda, II. 167
et armatura, VII. 89. *coll.* I. 135. IV. 180. in magno con-
tentu Sethoni regi, II. 141. *Ægyptiorum* bubulci et su-
bulci, II. 154. navigatores et gubernatores, II. 164. —
Ægyptii medici ceteris præstantiores, III. 129. singulis
moribus singuli, II. 84. — interpretes, II. 164. a quibus
oriundi, II. 154. — sacerdotes, II. 36. *seq.* quorum unus
est princeps sacerdos, II. 37. qui Thebis in templo, dum
vivit, imaginem suam ponit, II. 143. sacerdotes mares
soli, non feminæ, II. 35. 54. comam radunt, II. 36. 37.
se abluunt, *ibid.* sacerdotum tria collegia, ærarium, sa-
crificia, victus, vestes, II. 37 et 40. *Ægyptii* hominum
sapientissimi, II. 77. 160. multarum rerum cognitione
ceteris antecellunt, II. 121. Memoriarum rerum gestarum
dant operam, II. 77. *cf.* II. 143. Eorum annales et car-
mina, II. 100. ars medica, II. 84. res ludicra et gymnica,
II. 91. architectura, II. 169. morum custodia, II. 177.
Eorum inventa, II. 4. 82. scripturæ duplex genus, II.
37. dictionum in Græcos, II. 13. iudicium de publicis
Olympiæ certaminibus, II. 160. primi immortalitatem
animæ asseverant, II. 123. ignem animal esse asserunt,
III. 16. primi annum invenerunt et in menses XII distri-
buerunt, II. 4. menses diesque eorum nominibus ei-
gnant, II. 82. Prodigiorum observantissimi, II. 82. di-
vinationem certis diis tribuunt, II. 83. primi diis aras et
simulacræ et delubra statuerunt, II. 4. *Ægyptii* supra
modum religiosi, II. 37. festis et pompis delectantur, II.
59. duodecim eorum cognomina primi in usu habuerunt,
II. 4. octo eorum primores, et duodecim secundi nomi-
nati, II. 145. at omnes longe antiquiores Græcorum diis,
II. 146. eorum omnia fere nomina ab iis ad Græcos per-
venerunt, II. 50. Quorum eorum nomina nesciant, *ib.* —
Ægyptiorum ritus religiosi, II. 38. *seqq.* et c. 64. Sacri-
ficia, II. 39. 40. 41. illis sub Cheope interdicta, II. 124.
a Mycerino restituta, II. 129. Pompæ sacræ et festa, II.
58 — 64. et c. 122, ubi *Rhampsiniti descensus ad in-*

- feros*. Bestiarum cultus, II. 65 *seqq.* oracula, II. 83. Divinatio ex victimis ab Ægyptiis profecta, II. 57. *cf.* c. 54. *seqq.* Mysteria, II. 170. 171. Ægyptia instituta et Pythagorica eademque Orphica et Bacchica consentiunt, II. 81. Ante homines in Ægypto dii regnaverunt, II. 144. Ægyptiorum reges cccxxx. II. 100. quorum primus Menes, II. 99. Regum munera, vivendi ratio, sepultura, II. 142. 173. 111. 16. Reges præcipui, II. 101. 102. 111. 112. 121. 124. 127. 129. 136. 137. 141. 147. 151. 158. 160. 161. *seqq.* 172. *seq.* III. 10. Eorum sub duobus regibus calamitas, II. 124 — 128. Ægyptii libertatem adepti duodecim sibi reges constituerunt, II. 147. *seqq.* Clade a Cyrenæis accepta, a rege Aprie desciverunt, IV. 159. et Amasin regem nominarunt, II. 161. *seqq.* sub quo maxime floruerunt, II. 177. Psammenito rege, Ægyptii acri proelio a Persis victi, III. 10. *seqq.* morte mulctati a Cambyse quum Apin celebrarent, III. 27. 28. 29. A Cambyse subacti a Persis defuncti, Dario regnante, VII. 1. denuo a Xerxe subacti, VII. 7. ipsi Phœnices commeatus comportant exercitui Persico contra Græcos, VII. 25. et naves ducentas præbent, VII. 89. navali in pugna strenui, VIII. 17.
- Ægyptio thorace in pugna utuntur Persæ, I. 135. et ab Ægyptiis quoque scutum et galea ad Græcos pervenit, IV. 180.
- Ægyptium linum, II. 105.
- Ægyptius quidam vocalissimus, IV. 141.
- Ægyptus fluminis donum, II. 5. tota est palustris, palus, ἑλός, II. 8. quousque pateat, oraculi responso, II. 18. per se angusta, II. 8. 99. Ægypti longitudo, II. 5. ejusque maritimæ partis latitudo, II. 6. 149. De Ægypti magnitudine lonum sententia, II. 15. et Herodoti, II. 17. Ægyptus montanæ Ciliciæ opposita, II. 34. Asiæ et Africæ terminus, II. 17. Africa et Libyæ finitima, II. 65. III. 91. olim maris sinus fuit, II. 10. 12. unde incipiat et qua pateat in eam ingressus, III. 5. Ægyptus pluvias non habet, II. 13. 14. Ægypti seu Ægyptiacæ regionis natura, II. 8. Ægypti pars inferior, τὰ ἑλν, II. 92. 94. divisio a Sesostris facta, II. 109. Ægypti urbes in solo altiori structæ, II. 137. 138. via ex Palestina in Ægyptum, III. 5. 7. 9. Ægypti solum a vicinæ solo diversum, II. 12. Ægypti a Nilo inundatæ facies, II. 97. Ubertas per Nilum, II. 14. cuius aqua noctu magis calida quam serenum cælum et ros, II. 68. Cœli temperies nullis mutationibus obnoxia, II. 77. Ægyptus non bestiis frequens, II. 65. *Describuntur præsertim ab Herodoto crocodili*, II. 68. 69. 70. hippopotami, II. 71. ibides aves, II. 75. *seq.* pisces gregales, II. 93. serpentes cornuti, II. 74. serpentes volucres, 75. *seq. et memorantur aliæ animales*, II. 14. 42. 47. 60. 65. 67. 72. 95. IV. 186. Ægypti pisces, II. 37. 77. vites, *ibid.* Terra gignit papyrus, s. byblum (*cf.* VII. 25.), lotum, lilia, II. 92. sillicyprium, II. 94. raphanum, cepam et allium, II. 125. Ægyptus fossas unde tam multas habeat, II. 108. propter quas inquitabilis et plaustris inhabilis effecta, *ibid.* plura mirabilia habet quam omnis alia regio, II. 35. Ægyptus in præfecturas, quæ νομοί vocantur, divisa, II. 42. 164. postea temporis in duodecim portiones distincta, II. 147. sub Amasi rege maxime florens, II. 177. inrea tunc vicies mille oppida habitata, *ibid.* Ægypti antiqua historia, II. 99. *et seqq.* — Ægypto minatur interitum Cambyses decem circiter annos natus, III. 3. ea patiuntur Persæ, III. 7. *seqq.* Ægyptus Persis tributaria, III. 91.
- Æimnestos, Spartanus Mardonium interfecit, IX. 68. ipse occubuit in bello Messenico, *ibid.* Leg. Arimnestus.
- Ælea urbs, ἡ Ἄλεια, VII. 123.
- Ænesidemos, Pataici filius, satelles Hippocratis, VII. 154. Theronis pater, V. 165.
- Ænians cum Persis faciunt, VII. 132. 185. 198.
- Ænus, Ἄνω; urbs Æolica, IV. 90. VII. 58.
- Ænyra, τὰ Ἄνωρα, locus Thraciæ, VI. 47.
- Æoles olim Pelasgi vocati, VII. 95. a Cræso invasi, I. 26. atque subacti, I. 6, 28. Cyro se dedere volunt, I. 141. Æoles et Iones hereditarii Cambysis servi, II. 1. tributarii Dario, II. 90. Æoles circa oram Iliadem capti ab Hymæa, V. 122. eorum in Xerxis classe arma, VII. 95. Æoles Sestum tenentes, IX. 115.
- Æolenses Mytilenæi, V. 91. *cf.* V. 122.
- Æolicæ undecim civitates, αἱ Αἰολίδες πόλεις, I. 149, Æolicæ civitates insulares quinque, I. 151. Æolicæ et Ionicæ ditionis collatio, I. 149.
- Æolidarum oppidum incensum, VIII. 45.
- Æolis, ἡ Αἰολίς, V. 123. VII. 176.
- Æolus, Athamantis pater, VII. 197.
- Æqualitas, res egregia, V. 78.
- Æquitati iniquitas invisa, I. 96.
- Aer Ægyptiorum nunquam immutatur, II. 77. aeris mutatione existunt præcipue morbi, *ibid.*
- Ærarium Atheniense, VII. 144.
- Ærei viri Psammiticho auxiliantur, II. 152.
- Æreus Juppiter et Neptunus, IX. 80. Æreum totum Mardonii præsepe, IX. 69.
- Aeropus Temeno natus, VIII. 137.
- Aeropus, Philippi filius, Alcetæ pater, VIII. 139.
- Aeropus, Echemi pater, IX. 26.
- Æs ante ferrum in usu erat, I. 68. apud Æthiops omnium pretiosissimum et rarissimum, III. 23. apud Scythas non est in usu, IV. 71. ejus copia apud Massagetæ, I. 215. pro ære aurum mercantur Æginetæ, IX. 79. — Æris alieni debitor mendacio obnoxius, I. 138. Æs alienum debere, apud Persas turpe, I. 138. æris alieni debitor cadaver patris deponit apud Ægyptios, II. 136. ære alieno liberatur apud Spartanos in regis obitu, qui aut regi aut reipublicæ sit obstructus, VI. 58. ut et apud Persas, *ibid.*
- Æsanias, Grini pater, IV. 150.
- Æschines, Nothonis filius, VI. 100. non sinit Atheniensem auxiliorum quattuor millia cum Eretriensibus in bello Persico perire, *ibid.*
- Æschreas, Lycomedis pater, VIII. 11.
- Æschronia, Saniorum tribus, III. 26.
- Æschylus, Euphronis filius, II. 156.
- Æsopus, fabularum scriptor, II. 134. ejus ætas et cædes, *ibid.*
- Æstas ubi semper nebula est, IV. 28. æstatis et hiemis simulacra, II. 121.
- Æthiops IV. 197. VII. 69. quomodo redditi mansuetiores, II. 30. pudenda circumcidunt, II. 104. Æthiopes Macrobbii, unde tam longæ vitæ, III. 23. quales homines, III. 20. *seqq.* eorum regis cum Ichthyophagis Cambysis legatis colloquia, III. 21. 22. 23. adv. eos infelix Cambysis bellum, III. 17. 25. *seq.* Æthiopes alii, Ægypto contermini, a Cambyse subacti, III. 97. eorum semen, domus, *ibid.* Æthiopes Nomades, II. 29. Æthiopes Troglodytæ, eorumque mores, IV. 183. Æthiopum varia genera cum Xerxe militantium, VII. 69. 70. eorumque differentia, arma, vestitus et duces, *ibid.* Æthiopum genitura nigra, III. 101. Æthiopes colunt Jovem et Bacchum, II. 29. Æthiopes statura minima, II. 32. — Æthiopes Asiatici, III. 94. VII. 70.
- Æthiopiæ situs, III. 114. ejus descriptio et quarum rerum ferax sit, *ibid.* — Æthiopiæ regno solus Sesostris Ægypti rex potius, II. 110. Æthiopiam Nilus permeat, II. 22

- Æthiopie et Egypti conjunctio, II. 100. Æthiopia incubula rerum Ægyptiarum continet, II. 29.
- Æthiopicus lapis, II. 134. 86. 176.
- Action, Echecratis filius, V. 92. ei que redditum oraculum, *ibid.*
- Ætolia, ἡ Αἰτωλίας χώρα, VI. 127.
- Ætolus, Αἰτωλός, Males, Agaristæ proci, germanus Titorum, VI. 127.
- Affines Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
- Africæ descriptio geographica, IV. 41 — 44. termini, 17. deserta, II. 32. Africæ superiora æstas semper oblinet, II. 26. Africa circumnavigata, IV. 42. *seq. vid.* Libya.
- Africus ventus pluviosissimus, II. 25.
- Agæus, Onomasti pater, VI. 127.
- Agamemnon Pelopides, VII. 159. Orestis pater, I. 67.
- Agarista, Clisthenis filia, Græcorum præstantissimo destinata, VI. 126. ejus proci totius Græciæ præstantissimi juvenes, VI. 127. nubit Megacli, VI. 130. ejus liberi, VI. 131.
- Agarista, Hippocratis ex Agarista nati filia, Xanthippo nupta, Periclis mater, VI. 131.
- Agasicles Halicarnasseus, I. 144. legem Apollinis Triopii ausus violare, *ibid.*
- Agathoergi Spartæ, I. 67.
- Agathyrsi, IV. 49. 102. 125. eorum sedes, IV, 130. mores et instituta, IV. 103.
- Agathyrsus, Herculis filius, IV. 10.
- Agbalus, pater Merbali, VII. 98.
- Agbatana Mediæ, τὰ Μηδωνὰ Ἀγβάτανα, III. 64. 92. nomen, I. 98. situs, *ibid.* ejus urbis exstructio, I. 98. 110. ibi sedes Cyri, I. 153. et Cambysis, III. 64.
- Agbatana Syriæ, III. 62. 64.
- Agenor, Cilicis Phœnicis pater, VII. 91.
- Agessilaus, Doryssi fil., VII. 204.
- Agessilaus, Hippocratidæ filius, VIII. 131.
- Agetus, Alcidis filius, VI. 61. uxorem suam amico Aristoni collocat dolo adactus, VI. 62.
- Agger Nilo aggestus a Mene primo Ægypti rege, II. 99. agger visu mirabilis Euphrati aggestus a Nitocri regina, I. 185. agger circa portum Samiorum ductus, III. 60. aggeribus jactis Ioniæ oppida capit Harpagus, I. 162.
- Agis, Menæris pater, VI. 65.
- Agis, Spartæ rex, VII. 204.
- Aglauri, Cecropis filia, fanum, VIII. 53.
- Aglomachii turris privata, VI. 164.
- Agmen Xerxis Græciam petentis describitur, VII. 40, 41.
- Agora, Ἀγορά, i. e. Forum, oppidi nomen, VII. 58. *coll. c. 23 extr. et 25.*
- Agrianes fluvius in Hebrum se exonerat, IV. 90.
- Agrianes, Ἀγριᾶνες, populus, V. 16.
- Agrigentini, οἱ Ἀκραγαντινοί, Camicum incolunt, VII. 170. eorum monarchia Theron, 165.
- Agron, primus ex Heraclidis Sardium rex, I. 7.
- Agyllei: eorum ager, cædibus pollutus, quo pacto expiatus I. 167. Conduunt Hyelen sive Veliam, *ibid.*
- Ahenum ex aculeis sagittarum factum in Scythia, ejusque descriptio, IV. 91. ahenum ad crateris Argolici modum factum Junoni Samii dedicant, IV. 152. ahenum in Ponti ostio a Pausania dedicatum, IV. 81.
- Ajax, pater Philæi, VI. 35.
- Ajax, Telamonis filius, pro heroe habitus, V. 66. a Græcis ad Salaminem invocatus, VIII. 64. ei in ipsa Salamine tiremis dedicata, VIII. 121.
- Aimnestus, *vid.* Aïmnestus.
- Alabanda, urbs Phrygiæ, VIII. 136.
- Alabandi in Caria, VII. 195.
- Alæ in humeris viæ, I. 209.
- Alalia, ἡ Ἀλαλία, I. 166. in Corsica a Phocæensibus condita, I. 165.
- Alarodii, III. 94. cum Xerxe militantes, VII. 79. eorum armatura et dux, *ibid.*
- Alazir, Barcæorum rex, in foro interfectus, IV. 164.
- Alazones, Scythicus populus, IV. 17. 52.
- Alba arx Memphis, τὸ Ἀλευκὸν τεῖχος ἐν Μέμφει, a Persis occupata, III. 91.
- Alliæ columnæ, Ἀλευκὰ Στήλαι, sic dictus locus, V. 118.
- Album litus, *vide* Leuce Acte.
- Alcæus, Herculis fil., I. 7.
- Alcæi poætæ fuga, V. 95. ejus arma suspenderunt in Sigeo Athenienses, *ibid.*
- Alcamenes, Telecli fil., VII. 204.
- Alcenor, Argivus, I. 82.
- Alcetes, pater Amyntæ, VIII. 39.
- Alcibiades, Clinia pater, VIII. 17.
- Alcides, Ageti pater, VI. 61.
- Alcinachus, Eretrienis, Euphorbi pater, VI. 101.
- Alcmaon, pater Megaclis adversarii Pistrati, I. 59.
- Alcmaon, Megaclis hujus filius, VI. 125. Cræsum adjuvat in consulendo oraculo Delphico; auro se ridicule onerat apud Cræsum; victor in Olympicis, *ibid.* Megaclis illius pater, qui Agaristen Clisthenis fil. in matrimonium ducit, VI. 127.
- Alcmaeonidæ, nobilissima inter Athenienses familia, VI. 125. *coll.* V. 66. piaculo obnoxii (ἐναγίας), I. 61. *coll.* V. 70, 71. ob Pisistratum, I. 64. et ob Pisistratidas patria profugi, templum Delphicum ædificandum conducunt, V. 62. Athenas tyrannide liberant, VI. 123. *coll.* V. 63. et VI. 121. per Clisthenis Sicyoniorum tyranni affinitatem per universam Græciam celebrati, VI. 126 — 131. eorum opes et victoriæ, VI. 125. 126. factionibus dissident cum Isagora, V. 66. Athenis ejecti, mox vero restituti sunt, V. 69 — 73. clypeum Persis post pugnam Marathoniam ex composito sustulisse feruntur, VI. 115. quod negat Herodotus, VI. 121 — 124.
- Alcmena, mater Herculis, II. 43. 145.
- Alcon Molossus e procis Agaristæ, VI. 127.
- Alcæ ludus a Lydis inventus, I. 94. — alcæ lusus Cereris et Rhampsinitii, II. 122.
- Alcæ Minervæ, τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης, templum Tegeæ, I. 66. IX. 70.
- Aleius campus, τὸ Ἀλεῖον πεδῖον, Ciliciæ, VI. 95.
- Aleuadæ, Thessaliæ reges, VII. 6. nuncios ad Xerxem mittunt ut succurrat contra Græcos, *ibid.* Thessalis invititis, VII. 172. *cf. c. 130. fin.* — Aleuadæ, i. e. Aleuæ filii, fuere Thorax Larissæus, ejusque fratres Eurysipylus et Thrasydeus, XI. 58.
- Aleuas, *vid.* Aleuadæ.
- Alexander, Priami filius, Helenæ raptor, I. 3. II. 114. vi ventorum in Ægyptum delatus, Helenam et opes Menelao raptas relinquere coactus, II. 113 — 115. *cf. c. 116.* in Cyprii vero carminibus triduo ex Sparta Ilium pervenisse fertur, II. 118.
- Alexander, Amyntæ filius, Macedoniæ rex, V. 19. VII. 173. vetusta origine Græcus, V. 22. VIII. 136 — 139. familiæ stemma, VIII. 139. adhuc juvenis Persarum legatos nimis insolentes in convivio interimit, V. 19. 20. 21. in Olympicis stadium currit primo proximus, V. 22. Græcos ad Thermopylas per legatos monet, ne in his faucibus manentes ab invadente Xerxis exercitu concilientur, VII. 137. a Mardonio legatus Athenas missus, VIII. 136. Athenienses hortatur ad paciscendum cum Persis, VIII. 140. ad Plateas Atheniensibus Mardonii causam prodit, IX. 44. 45. aurea ejus Delphis statua, VIII. 121.
- Alilat, eadem Arabibus quæ Urania, III. 8.

- Alitta, Venus dicta ab Arabibus, I. 131.
 Alluvione fluminis agros decurtatos compensat Ægypti rex, II. 109.
 Alopecæ, in Attica pagus, V. 63.
 Alpeni, Ἀλπηνόι, vicus ad Thermopylas, Græcorum receptaculum, VII. 176. *cf.* c. 229. *ubi sing.* Ἀλπινὸς πόλις.
 Alpheus et Maron, Orsiphanto geniti, VII. 227. eorum virtus ad Thermopylas, *ibid.*
 Alpis fluvius, IV. 49.
 Alus, urbs Achaïæ Thessalicæ, VII. 173. 197.
 Alyattes Sadyattæ succedit in Lydiæ regnum, I. 16. bellum cum Milesiis a patre sibi traditum gerit, I. 17. 18. 19. morbo divinitus affectus, oraculi admonitu, pacem componit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, I. 19 — 22. e morbo convalescens Delphiis donaria dedicat, I. 25. ob Scythas transfugas cum Cyaxare et Medis bellum gerit, I. 16. 73. 74. Cimmerici ex Asia ejicit, I. 16. ejus mors et anni regni, I. 25. sepulcrum memorabile, I. 93. — ejus filii, Cræsus et Pantaleon, I. 92. filia Aryena, I. 74.
 Amasis Ægyptius ex domo minime illustri, II. 172. post cladem Ægyptiis a Cyrenæis allatam, ab exercitu contra Aprien rex nominatus, II. 161. 162. 163. hunc ad Memmephin opp. prælio vicit, captumque postea Ægyptiis tradit, II. 169. generis obscuritatem callido invento a contentu vindicat, II. 172. vitæ ratio et mores, II. 173. 174. uxor ejus Ladice Cyrenæa Veneri votum facit, I. 181. Græcorum amicus, II. 178. III. 39. Iones Caresque sibi custodes corporis adversus Ægyptios adsciscit, II. 154. ad eum se confert Solon, I. 30. cum Cyrenæis mutuam amicitiam contrahit, I. 181. et fœdus componit cum Cræso, I. 77. hospitii jus cum Polycrate contractum propter nimiam hujus felicitatem solvit, III. 40 — 43. primus Cyprium capit, tributariamque facit, II. 182. Cambysen deludit, missa Apriæ filia pro sua, III. 1. inde bellum Ægyptiis cum Persis, *ibid.* quo imminente Amasis mortuus est, III. 10. in ejus cadaver nefarie sævit Cambyses, III. 16. ejus opera magnifica, II. 175. 176. dona in Græciam ab eo dedicata, II. 182. linei thoraces intextis figuris ornati, III. 47. ejus tempora, I. 30. III. 10. II. 134.
 Amasis, vir Maraphius, dux Persarum contra Barcæos, IV. 167. Barcen diu oppugnatam dolo et perfidia capit, IV. 201. Cyrenen occupare frustra tentat, IV. 203.
 Amathuntis, Ἀμαθούντιος, urbis in Cyprio, obsidio ab Onesilo, Salaminiorum rege, instituta, V. 104. *seq.* sed Persarum adventu frustrata, V. 108. *seq.*
 Amathusii, cum Medis facientes, V. 104. Onesilo, in pugna ad Cypriorum Salamina interfecto, oraculi jussu annua sacra faciunt, V. 114.
 Amazones, Oiorpata, *viricidæ*, a Scythis nominatæ, cum Græcis bellum gerunt, IV. 110. IX. 27. nonnullæ ex iis forte fortuna ad Scytharum oras delatæ, Scythis prælium committunt, et feminæ agnitæ eis nubunt e parentibus abductis, eorumque linguam edoctæ, IV. 111 — 116. inde Sauromatæ orti, IV. 117. *coll.* c. 110.
 (Amazones) Libycæ in Zauecibus, IV. 193.
 Amazonides a Thermodonte fl. in Atticam incursionem faciunt, IX. 27.
 Ambracia, *vid.* Ampracia.
 Amestris, Otanis filia, VII. 61. Xerxis uxor, VII. 61. 114. ejus amiculum fatale, IX. 108. crudelitas in uxorem Masisstæ, IX. 111.
 Amiantus, Agaristæ proci, VI. 127.
 Amiculum Sylosontis, III. 139. 140. Amestris, IX. 108.
 Amicus solters possessio pretiosissima, V. 24. amici casum flet Psammenitus, non liberorum, causamque reddit, II. 14.
 Amilcar, Ἀμιλκας, Annonis fil., a matre Syracusius, rex Carthaginiensium, in pugna Geloni commissa subito disparuit, VII. 165. 166. 167. ei sacra faciunt Carthaginienses. c. 167.
 Aminias Pallenensis, Atheniensis civis, pugnae navalis ad Salaminem initium facit, VIII. 84. Artemisiam fugientem insecutus, VIII. 93. *coll.* c. 87. præcipua laus ei tributa, *ibid.*
 Aminocles, Critini fil., e naufragio classis Persicæ ad Sepiadem dives factus, VII. 190.
 Ammonis oraculum in Africa, I. 46. II. 32. ejus origo, II. 55.
 Ammoun Jovem appellant Ægyptii, II. 42.
 Ammonii, Ægyptiorum et Æthiopum coloni, II. 42. Jovis templum habent, a Thebano templo derivatum, IV. 18. adversus eos Cambysis expeditio infelix, III. 25. 26. Ammoniorum rex Etearchus, II. 32. eorum cultus et sacra, II. 42. IV. 181. Ammoniorum fons Solis, IV. 181.
 Amompharetus Spartanus pervicacia sua Græcos ad Plataeas impedit quominus uno agmine ad Cithæronem montem recedant, IX. 53 — 57. ejus virtus in pugna Plataensi, IX. 71. inter Irenas (*quod v.*) a Lacedæmoniiis sepultus, IX. 85.
 Amores quomodo tractent Caunii, I. 172. — Amoribus puerorum dediti Persæ et Græci, I. 135.
 Amorges, Persarum dux, V. 121.
 Ampa, urbs ad Rubrum mare, VI. 20.
 Ampelos, promontorium Toronæum, VII. 122.
 Amphiarai templum Thebis, et oraculum, I. 46. VIII. 134. verax a Cræso repertum, I. 49. eique donaria a Cræso missa, I. 52.
 Amphiarus, Amphilochoi pater, III. 91.
 Amphicæa urbs, VIII. 33.
 Amphicrates, Saniorum rex, III. 59.
 Amphictyones: eorum sedes et conventum ad Thermopylas prope Anthelam vicum, VII. 200. *cf.* c. 213. eorum potestas, *ibid.* templum Delphicum e locant ædificandum, II. 180. V. 62. inscriptionibus et columnis Græcos ad Thermopylas occisos honorant, VII. 228. Ephialten proditorem proscribunt, VII. 213.
 Amphictyonis templum et Amphictyonidis Cereris templum, VII. 200.
 Amphiloclus, Amphiarai fil., Troja ejectus, VII. 91. Posideion, urbem Pamphyliorum condidit, III. 91.
 Amphilytus Acarnan, ariolus, I. 62.
 Amphimnestus, proci Agaristæ, VI. 127.
 Amphionis Bacchiadæ filia clauda, Labda, Cypseli mater, V. 92, § 2.
 Amphissa urbs, VIII. 32.
 Amphitryo, Herculis pater dictus, VI. 53. idem et Alcmena Herculis parentes, origine Ægyptii fuere, II. 43. Amphitryonis tripus, V. 59.
 Ampracia, Ampraciotes, Ἀμπρακκίται, vel Ἀμπρακκίωται, VIII. 47. IX. 28. 31.
 Amyntas, Alcetæ fil., VIII. 139. Hippia Atheniensi Anthemunta oppidum offert, V. 94. Megabazo terram et aquam mittit, V. 17. 18. et legatos in convivio nimis insolentes ne inlubere quidem conatur, V. 18. 19. 20. pater Alexandri, VII. 173. VIII. 136. 139. et Gygææ, VIII. 136. V. 21.
 Amyntas Asiaticus, Bubaris fil., VIII. 136.
 Amyrgii Scythæ, VII. 64.
 Amyris, *Sapiens nominatus*, Sirita, Damasi pater, VI. 127.
 Amyrtæus, rex Ægypti, II. 140. pluribus malis Persas afficit, III. 15.
 Amythleon, Melampodis pater, II. 49.
 Anacharsis, Scythia sapiens, IV. 46. in Scythiam reversus Matri Deum pervigilium agens, interfectus, IV. 76. de

- eo alia fabula; et dictum ejus de Græcis, IV. 77. eum novisse se negant Scythæ, IV. 76. ubi ejus genus.
- Anacreon Teius, familiaris Polycrati, III. 121.
- Anactorii ad Plataas, IX. 28.
- Anactoron Eleusinium, IX. 65.
- Anaphes, Otanis fil., dux Cissiorum in Xerxis exercitu, VII. 62.
- Anaphlystus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Anaua, Phrygiæ urbs, VII. 30.
- Anaxander, Eurycratis filius, Spartanus, VII. 204.
- Anaxandrides, Leonis filius, Spartæ rex, I. 67. V. 39. VII. 204. ejus duæ uxores, altera jussu Ephorum ducta, et liberi ex iis, V. 39. 40. 41. quattuor ejus filii, Cleomenes, Doriæus, Leonidas et Cleombrotus, *ibid.* et VII. 205.
- Anaxandrides, Theopompi filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Archidami filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Cretinæ filius, Rhegii tyrannus, cum socio suo Terillo Amilcarem in Siciliam vocat, VIII. 165. Zancleis regique Scythæ infensus, consilium dat Samiis Zanciam occupandi, VI. 23.
- Anchimolius, Asteris filius, ad pellendos Pisistratidas Sparta missus, V. 63. ejus interitus et sepulcrum, *ibid.*
- Ancillarum opus maximum circa Alyattis sepulcrum, I. 93.
- Ancora ferrea a Sophane gestari solita in prælio, IX. 73.
- Andreas, proavus Clisthenis Sicyonii, VII. 126.
- Andrii cum Medis faciunt, VIII. 66. pecunias Themistocli dare recusant, VIII. 111.
- Androbulus, Timonis pater, Delphus, VII. 141.
- Androcratis herois fanum, IX. 25.
- Androdamas, Theomestoris pater, Samius, VIII. 85. IX. 90.
- Andromeda, Cephei filia, VII. 61. 150. Persei uxor, Persem ex eo peperit, VII. 61.
- Androphagi, IV. 18. 100. 102. ferocissimos mores habent, IV. 106. Scythiis auxilia contra Persas negant, c. 119. et profugunt Persis irrumpentibus, c. 125.
- Androsphinges, II. 175.
- Andrus insula, IV. 33. Cycladum una, V. 31. quod pecunias pendere nollet, a Græcis, Themistocle duce, obsessa, VIII. 111. *seq.*
- Aneristus, Sperthiæ pater, VII. 134.
- Aneristus, Sperthiæ fil., in Asiam missus legatus, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Angareion Persæ quid appellent, VIII. 98.
- Angites fl., in Strymonem fluit, VII. 113.
- Angrus fl., ex Illyria fluens, IV. 49.
- Anguis ingens arcis custos in templo ab Atheniensibus cultus, VIII. 41. *vid.* Serpens.
- Anguilla sacra Ægyptiis, II. 72.
- Animalia, quæ ab hominibus comeduntur, feracia et fecunda: quæ noxia sunt, parum fecunda, III. 107. animal nullum interimit Indi quidam, III. 100. animantes, tam volucres quam quadrupedes, in India majores quam aliis in locis, III. 106. — animalia in saxi primi sculpserrunt Ægyptii, II. 4. animalia quomodo in suis vestibus pingant qui Caucasum incolunt, I. 203. animalia apud Persas et Magos omnia vel mala vel bona, I. 140. animalia quadrati oris, τετραγωνόπρῳσῶπικα, apud Gelouos, IV. 109.
- Animam hominis immortalem et de corpore in corpus migrare primi dixerunt Ægyptii, II. 123.
- Animus hominum habitat in auribus, VII. 39. — animi vires augentur augescente corpore, III. 124.
- Anno, *vid.* Hænnæ.
- Annus primi Ægyptii compererunt et distinxerunt in menses, II. 4. — anni ratio apud Græcos, I. 32. *coll.* II. 4. apud Ægyptios, II. 4. apud Persas, III. 90. anni humanæ vitæ lxx. I. 32. anni vitæ Æthiopum, et Persarum, III. 22, 23. — annorum quindecim millia a Dionysio ad Amais regem numerant Ægyptii, II. 145.
- Annulum signatorium gestant Babylonii singuli, I. 195.
- annulus Polycratis signatorius, III. 41.
- Anopæa, semita et mons ad Thermopylas, VII. 216.
- Anseres maculantur in Ægypto, II. 45. *cf.* c. 37.
- Antacæi, cete ingentia sic dicta, IV. 53.
- Antagoras, Hegetoridæ pater, Cous, IX. 176.
- Antandrus, Ἀντάνδρος ἡ Πάλαργις, VII. 42. in Troade terra ab Otane capta, V. 26.
- Anthela oppidum ad Thermopylas, VII. 176. ibi Amphityones sedes habent, 200.
- Anthemus oppidum Hippie oblatum, V. 94.
- Anthylla urbs in calceamenta datur uxori ejus qui in Ægypto regnat, II. 98.
- Antichares Eleonius, V. 43.
- Anticyra urbs, VII. 198, 213.
- Antidorus Lemnius a Xerxe ad Græcos transfugit, VIII. 11.
- Antiochus, Tisamenis pater, IX. 33.
- Antipater, Orgis fil., Thasiis demonstrat in cœnam Xerxi præbitam cccc talenta esse insumta, VII. 118.
- Antiphemus, Lindiorum dux, VII. 153.
- Antrum Corycium, VIII. 36. antra mysteriis celebrantibus inserviunt, IV. 95.
- Anysis, rex Ægypti, successor Asychis, cæcus; a Sabaco Æthiopum rege regno exutus, II. 137. deinde quinquaginta post annis regnum recipit, ex insula Elbo, ubi la fuerat, rediit, II. 140.
- Anysis urbs, II. 137. et Anysia præfectura in Ægypto, II. 166.
- Anysus, pater Tetramnesti, Sidonius, VII. 98.
- Aparytæ populus, III. 91.
- Apaturia festa, I. 147.
- Apeliotes ventus, IV. 22.
- Aper immanis Mysorum devastat arva, I. 36. in Africa nullus, IV. 192.
- Apes loca trans Istrum occupare, Thiraces narrant, parum probabiliter Herodoti sententia, V. 10.
- Aphetæ, Ἀφετᾶι, i. e. locus unde navis solvitur, ad Maliacum sinum, VIII. 4. 6. unde nomen ei impositum, VII. 193.
- Aphidnæ in Attica Tyndaridis proditæ, IX. 73.
- Aphidneus Callimachus, VI. 109.
- Aphrodisias insula, IV. 169.
- Aphthitana præfectura in Ægypto, II. 166.
- Aphytis opp. in Pallene, VII. 123.
- Apia, t. e. Tellus, dea Scythiis, IV. 59.
- Apidanus, fl. Thessaliæ, Ἠπίδανός, VII. 129. 196.
- Apis, Ægypti urbs Libyæ confinis, II. 118.
- Apis, Ægyptiorum deus, Græcorum Epaphus, II. 153. quando apparet, Ægyptiorum festum, III. 27. ejus descriptio et notæ, c. 28. illus a Cambyse et vulneratus contabuit, c. 29. ei aula Memphi a Psammeticho edificata, II. 153.
- Apollo, Ægyptiorum Orus, Osiris et Isis fil., a Latona nutrice occultatus, II. 156. *cf.* 144. ejus oraculum, II. 83. templum Buto, II. 155. 156. fons Apollini sacer in Libya, IV. 158. Apollo Sileii Marsyæ pellem apud Phrygas suspendit, VII. 26. ad solos Metapontinos in Italiam venit, Aristea comite, IV. 15. Apollo Scythiis Cetosyrus nominatus, IV. 59. Apollini Triopio ludos celebrant Dorienses, I. 144. Apollinis delubrum apud Abas opulentum et oraculum, VIII. 33. *cf.* c. 134. cultus Spartæ, VII. 57. ejus statua in Thornace Laconica, I. 69. Ismenii Apollinis Thebis templum, I. 52, 92. V. 59. ibi ex victima responsa dei petuntur, VIII. 134. Ptoi Apollinis fanum Thebanorum, VIII. 135. Apollo Lycius Pataris, I, 182.

- Delphicus Apollo, a Cræso Græcorum deus nominatus, et præcipue cultus, I. 90. *cf.* c. 50 *seq.* a Cræso invocatus, pyræ ignem exstinguit, I. 87. vaticiniorum suorum exprobranti rationem reddit, I. 90. 91. Apollinis arma sponte apparentia Delphis, VIII. 37. Apollo ἑκατόβολος, V. 60. εὐκόπος, 61. γρηστήριος, VI. 80. Loxias, I. 91. IV. 163.
- Apollonia in Ponto Euxino, IV. 90 *et* 93.
- Apollonia in sinu Ionio, IX. 92. ubi sacræ Solis oves, IX. 93. Apolloniates ager, ἡ Ἀπολλωνίη χώρα, *ibid.*
- Apollophanes, Bisaltis pater, Abydenus, VI. 26.
- Apologus Cyri ad Iones, I. 141.
- Apries, Ægypti rex, Psammis fil., regum longo tempore fortunatissimus, cum Phœnicibus bellum gerit, II. 161. Libyes Cyrenæis finitimi ei se tradunt, IV. 159. at ingente clade in bello cum Cyrenæis accepta, *ibid.*, ab eo Ægyptii desciscunt, rege electo Amasi, II. 161 *seq.* ab Amasi prælio victus, et vivus captus, II. 169. ejus interitus et sepultura, *ibid.*
- Apsinthii vel Absinthii Thraces, VI. 34. Pleathoro, indigenæ deo, Cebazum immolant, IX. 119.
- Apulia, *vid.* Iapygia. — Apuli, IX. 99.
- Aquæ sacrificant Persæ, I. 131. aqua quomodo importetur in arida Syriæ loca, III. 6. aquam in arida loca quomodo deportavit per canalem Arabum rex, III. 9. aqua quædam adeo invalida, ut nihil super eam innatare possit, III. 23. aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 166. aqua Teari fluvii ad scabiem curandam utilis, IV. 90. aqua fontana miræ naturæ apud Ammonios, IV. 181. alia similis, IV. 182. aqua Stygis, perque eam jusjurandum, IV. 74. *cf.* Fons.
- Aquæductus Sami memorabiles, III. 60.
- Aquimaria Delphos a Cræso missa, I. 51.
- Ara Delphis a Clitiis donata, II. 135. ara Apollini ab Aristeia exstrui jussa, IV. 155. ara Dianæ Orthosie, IV. 87. Jovis forensis, V. 46. ara ventis statuta in Thyia, VII. 178. ara Herculis, VII. 176. aras non exstruunt Persæ, I. 131. aras primi statuere Ægyptii, II. 4. aræ et delubra præterquam Marti in Scythia nulla, IV. 59. ara duodecim deorum Athenis, II. 7. ara tangitur in jurejurando, VI. 68.
- Arabie situs et qualis ea regio, III. 107. IV. 39. terræ natura, II. 12. ejus jucundissimus odor, III. 112. Arabiæ mons, II. 8. Arabiæ partes in Africa, VII. 69.
- Arabes cum mulieribus suis quomodo misceantur, I. 198. maxime fidem servant inter homines, III. 8. fœderis apud eos ineundi mos, *ibid.* qualis eorum tonsura, *ibid.* camelis vehuntur in bello, VII. 86. Cambysi aditum permittunt in Ægyptum, III. 9, 88. tributorum immunes, III. 88. 91. millena talenta thuris Dario pendunt, III. 97. Arabum in exercitu Xerxis dux et armatura, VII. 69.
- Arabicus sinus, II. 11. IV. 39.
- Aradius fuit Merbalus, VII. 98.
- Ararus, fl. Scythiæ, IV. 48.
- Aratrum in Scythiam regionem ex celo demissum, IV. 5.
- Araxes, fl., I. 126. III. 36. IV. 11. 40. ejus insulæ, I. 202. de ejus cursu, IV. 40. ponte junctus a Cyro, I. 203.
- Arbores fructuum odore, perinde ut vinum, inebriantes, I. 202. arbores lanam ferentes in India, III. 106. arbores omnes in Thera præter unam aridæ factæ, IV. 151.
- Arcades, I. 146. II. 171. V. 49. Arcadas invasuri Lacedæmonii a Pythia (quæ glandivoros illos nominat) prohibiti, I. 66. eos contra Spartam sollicitat Cleomenes, VI. 74. — Arcades in Thermopylis, VII. 202. Arcades (transfugæ), VIII. 26. Arcades semper regionem tenuerunt, VIII. 73.
- Arcesilaus, Batti fil., rex Cyren. IV. 159.
- Arcesilaus II, Batti felix fil., IV. 160. ejus clades ab Afris accepta; interitus a fratre strangulati, *ibid.*
- Arcesilaus III, Batti claudi fil., in Samum profugit, IV. 162. redux in patriam Cyrenen, oraculi immemor, crudelia facinora perpetrat, IV. 164. Cambysi Cyrenen tradidit tributariam, IV. 165. ejus interitus, IV. 164.
- Archander, Danaï gener, Phlithii filius, Achæi nepos, II. 93.
- Archandri urbs, Ἀρχάνδρου πόλις, II. 97 *seq.*
- Archelai tribus, Sicyone, V. 68.
- Archelaus, Agesilai fil., VII. 204.
- Archestratidas, Athenagoræ pater, IX. 90.
- Archias Spartanus, ejus virtus ad Samum, III. 55.
- Archias alius, Samii fil., *ibid.*
- Archidamus, Anaxandridæ fil., VIII. 131.
- Archidamus, Zeuxidami fil., amitam in matrimonium ducit, VI. 71.
- Archidice, nobilis meretrix, II. 135.
- Archilochus Parius; ejus iambus trimeter, I. 12.
- Architecti: Eupalinus, III. 60. Rhœcus, *ibid.* Mandrocles Samius, IV. 87.
- Arcu utendi Scytharum et Persarum peritia, I. 73. — arcus ab Æthiope Persarum regi missus, III. 21. 30. arcus Herculis, IV. 10. arcus semper intentus rumpitur, II. 173.
- Ardericca, vicus Assyriæ, I. 185.
- Ardericca in terra Cissia, ab Eretriensibus captivis habitata, VI. 119.
- Ardys, Gygis fil., Sadyattæ pater, Sardium tyrannus, Miletum invadit, I. 15.
- Arcius pagus, Ἀρχίος πάγος, *sive* Areopagus Athen. VIII. 52.
- Arena aurifera in India, III. 102. arenæ cumuli Cambysis exercitum obruunt, III. 29.
- Areopagus Athen. VIII. 52.
- Argadas, Ionis fil., V. 66.
- Argeus, Philippi pater, Perdiccæ, fil., VIII. 139.
- Arganthonius, Tartessi rex: ejus longævitas; cum Phœaciensibus amicitia, I. 163. quando mortuus, I. 165.
- Arge et Opis, virgines Hyperboræ, II. 35.
- Argentum apud Scythas non in usu, IV. 71. nec apud Masagetas, I. 215. argenti ferax Lydia, V. 49. argenti metalla Macedonum haud procul a Prasiade palude, V. 17. Atheniense in Laureo monte, VII. 144. argenti et auri metalla in Pangæo monte, VII. 112. argenti ratio ad aurum, III. 95. argentum Aryadicum, IV. 166.
- Argi locus a Cleomene incensus, VI. 80.
- Argia, Aristodemi uxor, I. 52.
- Argilus, opp. Bisaltiae, VIII. 115.
- Argiopium, loci nomen, IX. 57.
- Argivi, progenitores Persarum, VII. 150. contra Thebas cum Polynice militant, IX. 27. Argivorum rex, VII. 149. Argivorum odium in Spartanos, *ibid.* Argivi musica præstant inter Græcos III. 131. Argivorum regnum sibi mercedem petit Melampus, IX. 34. Argivi mercede a Pisistrato conducti contra Athenienses, I. 61. eorum bellum cum Lacedæmonii de Thyreæ; clades et lex ob eam lata de tendendis capitibus, I. 82. Argivi contra Athenienses ab Æginetis invocati, V. 86. ob multam sibi nondum solutam auxilia negant, VI. 92. clade a Cleomene accepta, VI. 78 *seq.* *cf.* VII. 148. Argivorum servi imperium arripiunt; postea ejecti Tirynthem obtinent, et diuturnum gerunt bellum cum dominis, VI. 83. In bello Medico societatem Græcorum recusant, et a neutra parte stant, Xerxe Græciam invadente, VII. 148 — 152. Persas in Græciam arcessisse feruntur, VII. 152. eorum fœdus cum Persis, nunciis Susa missis, renovatum, VII. 150, 151. mittant nuncium ad Mardonium, IX. 12.
- Argivæ feminae a Phœnicibus raptæ, I. 1. Argivarum mulierum furor, IX. 34.

- Argo navis, VII. 193. sub Pelio monte a Jasone fabricata, IV. 178.
- Argolici sive Argivi crateres, IV. 152.
- Argolis regio, I. 82.
- Argon, *vid.* Agron.
- Argonautarum expeditio, quo tempore suscepta sit, I. 3. Argonautarum posterius Minyæ, e Lemno eiectionis, a Lacedæmoniiis recepti, etc. IV. 145 *seqq.* Argonautæ in Libyam delati, IV. 179.
- Argos olim Græciæ civitates omnes antecellens, I. 1. ab Homero maxime celebratum, V. 67. viris desolatum a servis tenetur, IV. 83. Persis quam amicum, VII. 150.
- Argus heros, VI. 80.
- Ariabignes, Darii fil. Xerxis fr., præfectus classi Xerxis, VII. 97. occubuit in pugna ad Salaminem, VIII. 89.
- Ariantas, rex Scythiarum, IV. 81.
- Ariapithes, rex Scythiarum, IV. 76. ejus interitus, IV. 78.
- Ariaramnes Persa, Ionibus favens, VIII. 90.
- Aridolis, Alabaudensium tyrannus, VII. 195.
- Arietes Thebanis Ægyptiis sacri, II. 42.
- Arii pop., Ægei, III. 93. Ægei, olim Medi vocati, VII. 62. eorum in exercitu Xerxis armatura et dux, VII. 66.
- Arima *Scythia* unum *significat*, IV. 27.
- Arimaspea carmina Aristæ, IV. 14.
- Arimaspi, viri unoculi in septemtrionalibus Europæ partibus Grypibus aurum subripiunt, III. 116. *cf.* IV. 13, 27.
- Arimnestus Platæensis, IX. 72. *cf.* c. 64. *Adde* Æimn.
- Ariomardus, Artyphii germanus, Caspiorum dux, VII. 67.
- Ariomardus, Darii et Parinys fil., dux Moschorum et Tiberenorum, VII. 78.
- Arion Methymnæus, citharædus, I. 23. primus docuit dithyrambum, *ibid.* a delphino per mare vectus, I. 24. ejus donarium apud Tænarus, *ibid.*
- Ariphron, Xanthippi pater, VI. 131, 136. VII. 33. VIII. 131.
- Arisba in Lesbo, urbs Methymnæorum, I. 151.
- Aristagoras, Heraclidis fil., Cumæus tyrannus, IV. 138. dolo captus et civibus traditus, V. 37. at incolomis dimissus, 38.
- Aristagoras Cyzicenus, IV. 138.
- Aristagoras, Molpagoræ filius, Histiaei gener ac consobrinus, Mileti procurator, V. 30. a Naxiis exulibus sollicitatus ad eos reducendos, *ibid.* *seqq.* rebellionis Ionice auctor, V. 36. 37. manifesto a Dario deficit, V. 37. isonomiam instituit, et tyrannos evertit, quasi ipse alienus a tyrannide, V. 37, 38. Spartam missus ad societatem comparandam, V. 38. ejus cum Cleomene acta, V. 49. 50. 51. Sparta coactus excedere, c. 51, Athenas venit, eosque ad belli societatem inducit, c. 97. Pavones ad defectionem sollicitat, V. 98. expeditio ejus contra Sardes, V. 99. 100. VII. 8. turbis tantis commotis, consilii inops, Myrcinum Edonidem petit, V. 124. *coll.* c. 11 et 22. a Thracibus interfectus, v. 126.
- Aristagoras, Samius, Hegesistrati pater, IX. 90.
- Aristæas Proconnesius, Caustrobii fil., *Arimaspea carmina* condit, IV. 13. cum Apolline ad Metapontinos venisse, et post mortem denuo comparuisse fertur, IV. 13. 14. 15. ejus statua Metaponti in foro, IV. 15.
- Aristæas, Adimanti filius, Corinthius, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Aristides, Lysimachi filius, vir optimus Atheniensium atque justissimus, in exilium a populo eiectionis; Themistocli haud amicus similitudinem missam facit pro bono communi patriæ, et nuncium affert Græcis, eosque undique ad Salaminem circumventos esse, VIII. 79 — 82. Persas multos interfecit, VIII. 95. dux Atheniensium ad Platæas, IX. 38.
- Aristocrates, Casambi pater, VI. 73.
- Aristocratæ commoda et incommoda, III. 81, 82.
- Aristocyprus, Soliorum rex, a Solone carmine celebratus, V. 119.
- Aristodemus, Aristomachi fil., pater Eurysthenis et Proclis, V. 147. VII. 204. VIII. 131. duarum familiarum regiarum in Sparta auctor, IV. 52.
- Aristodemus Spartiata a Leonida remissus prælio non interest, VII. 229 *seq.* fugax dictus, et probro notatus, infamiam in pugna ad Platæas delet, VII. 231. in qua occumbens honore defunctorum caret ob detractores, IX. 71.
- Aristodicus, Heraclidis filius, Cymæus, I. 158. oraculum quomodo tentarit, I. 159.
- Aristogiton et Harmodius, Gephyraei, interfectores Hipparchi, v. 55. VII. 123. *cf.* c. 109.
- Aristolaidis fil., Lycurgus, I. 59.
- Aristomachus, Cleodæi fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
- Ariston Byzantius, IV. 138.
- Ariston, rex Spartæ, I. 67. circa ejus uxores duas et tertiam acta, IV. 61. 62. 63. callido commento ab amico Ageto uxorem abducit, VI. 62. ejus dictum super filio nato Demarato, VI. 63. ejus uxor ex heroe Astrabaco gravis, VI. 69.
- Aristonice, Pythia, VII. 140.
- Aristonymus, Clisthenis pater, VI. 126.
- Aristophantus, Delphus, Cobonis pater, VI. 66.
- Aristophilides, Tarentinorum rex, Democedi profugienti favet, III. 136.
- Arizanti, Medorum gens, I. 101.
- Arizus, Persa, Gergis pater, VII. 82.
- Arma sacra sponte extra templum Delphicum apparent, VII. 37.
- Armamenta pontibus in Hellesponto jungendis, VII. 25. postea Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, IX. 151.
- Armatura populorum, qui in Xerxis exercitu militabant, VII. 61. *seqq.* — Masistii equitibus præfecti, IX. 22.
- Armenii armentis opulenti, V. 49. navigiis mira ratione constructis merces Babylonem advehunt, I. 194. eorum armatura et dux in exercitu Xerxis, VII. 73.
- Armenius mons, I. 72.
- Arpoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, IV. 6.
- Arsamenes, Darii fil., Utiorum et Mycorum dux, VII. 68.
- Arsames, pater Hystaspis, I. 209. VII. II. avus Darii, VII. 224.
- Arsames, Darii fil. ex Artystone Cyri filia, dux Arabum et Æthiopum, VII. 69.
- Artaba, mensura Persica, I. 192.
- Artabanus, Hystaspis fil., Darii frater, Xerxis patruus, bellum contra Scythas Dario dissuadet, IV. 83. ejus oratio qua Xerxi dissuadet bellum Græcis inferre, VII. 10, 11. mirum in solio regio somnium videt, VII. 17 *seq.* grave ejus cum Xerxe colloquium de vitæ humanæ conditione et de expeditionis in Græciam susceptæ periculis, et consilium de Ionibus sociis datum, VII. 46 — 52. Susa a Xerxe remissus, commissio regno, c. 52. 53: filii ejus Artyphius, c. 66, Ariomardus, c. 67, et Bagasaces, c. 75.
- Artabates, Pharnazathris pater, VII. 65.
- Artabazanes, Darii fil., cum Xerxe fratre de regno contendit, VII. 2. 3.
- Artabazus, Pharnazis fil., Chorasmiurum et Parthorum dux, VI. 66. vir Xerxi probatus, cum Mardonio remanet in Europa, regem ad Hellespontum comitatus; Olynthum capit, et Potidæam frustra oppugnat, ingenti maris accessu male adfectus, VII. 126 — 129. dissuadet Mardonio pu-

- gnam cum Græcis ad Plataeas committendam, IX. 41 *seq.* Mardonio victo interfectoque in Phocidem aufugit, IX. 66 *seq.* et callido usus commento salvus per Thessaliam elapsus, cum reliquis copiarum in Asiam pervenit, IX. 89.
- Artace, urbs, IV. 14. incensa, VI. 33.
- Artachæes, Artæi filius, fossæ apud Acanthum faciendæ præfectus, VII. 22. magna ejus statura; defuncti funus; ei sacrificant Acanthii ex oraculo, VII. 117.
- Artachæus, Otaspis pater, VII. 63.
- Artachæus, Artayntæ pater, VIII. 130.
- Artæi olim Persæ nominati, VII. 61.
- Artæus, Artachæi pater, VII. 22.
- Artæus, Azanis pater, VII. 66.
- Artanes, Darii frater, VII. 224.
- Artanes, ß. Thraciæ, IV. 49.
- Artaphernes, Darii frater, Sardibus præfectus, V. 25, 30. brevibus verbis Athenas legatos expedit, V. 73. ab Aristagora sollicitatus ad Cycladas acquirendas, auctoritate regis, Megabaten cum exercitu mittit, V. 31. 32. *cf. cap. seqq.* Sardibus incensis, arcem obtinet, c. 100. Ionibus rebellantibus bellum inferit, c. 123. suspectum Histiarum habet, VI. 1 *seq.* de Persis proditiōis compertis supplicium sumit, c. 4.
- Artaphernes, Artaphernis filius, contra Athenas et Eretriam missus, VI. 94. pugna ad Marathonem cum Dati victus, retro in Asiam navigat, VI. 116. *coll.* VII. 10, 74. dux Lydorum et Mysorum in exercitu Xerxis, VII. 74.
- Artaxerxes. V. Artoxerxes.
- Artayctes, Cherasmis filius, dux Macronum et Mosynæcorum, VII. 78. Sesti præses, *ibid.* et IX. 116. ejus facinora nefaria, VII. 33. IX. 116. longam post obsidionem Sesto profugit; ab Atheniensibus captus et in crucem actus, IX. 118. 119. 120. *cf.* VII. 33. Artayctæ filius coram patre saxis obrutus, IX. 120.
- Artayuta, Masistæ filia, Dario filio a Xerxe collocata, IX. 108. eadem tamen amasia Xerxis, IX. 108 *seq.*
- Artayntes, Artachæi filius, dux classis a Xerxe relictae, VIII. 130. ejus fuga, IX. 102. probris petitus a Masiste, contra eum stringit acinacem, IX. 107.
- Artazostra, Darii filia, VI. 43.
- Artembares, vir nobilis inter Medos, I. 114. 115. 116.
- Artembares, avus paternus Artayctæ, instruit Persas, quomodo a Cyro pelant ut meliorem regionem ipsi assignet, IX. 122.
- Artemisia, Lygdamidis filia, Halicarnassensium regina, Xerxis contra Græcos expeditionem secuta, VII. 99. ejus genus et animi præstantia, *ibid.* consilium de non tentanda belli fortuna ad Salaminem, VIII. 68. ejus facinus in pugna navali, VIII. 77. 88. 87. eam insequitur Amintas Palleneus; et quomodo servata, VIII. 93. in consilium a Xerxe adhibita separatim; deducit liberos regios, VIII. 101. 102. 103.
- Artemisium, IV. 35. VII. 175 et 195. describitur, VII. 176. ad Artemisium pugna navalis prima ancipiti Marte pugnat, VIII. 9. 10. 11. altera et tertia, VIII. 14 — 17.
- Artimpassa, Venus Scythica, IV. 59.
- Artiscus, ß. Scythiæ, IV. 92.
- Artobazanes, *vid.* Artabazanes.
- Artoclimes, Darii gener, Phrygum dux, VII. 73.
- Artontes, Bagæi pater, III. 128.
- Artontes, Mardonii fil., IX. 84.
- Artoxerxes, *significat* magnum bellatorem, VI. 98. filius Xerxis, VII. 106, 151.
- Artybius, Persarum dux in Cypro, ex equo docto pugnat, V. 108. 110 *seq.*
- Artyntes, Ithamatis fil., Pactyrum dux, VII. 67.
- Artyphius, fil. Artabani, VII. 66. Ariomardi germanus, VII. 67.
- Artystona, Cyri filia, Darii uxor amata, III. 88. VII. 69.
- Arvum apud Ægyptios centum cubitos habet, I. 168.
- Aryandes, Ægypti præfectus, sollicitatus a Pheretima, exercitum in Libyam mittit, IV. 166. 167. *cf.* c. 200 *seq.* postea ob argentum excussum Ariandicum morte mulctatur a Dario, c. 166.
- Aryenis, Alyattis filia, Astyagi nubit fœderis causa servandi, I. 74.
- Ashystæ Afri, IV. 170.
- Ascalon, Palæstinæ urbs, I. 105.
- Aschy, liquoris genus, apud Argippæos, IV. 23.
- Asia, Promethei uxor, IV. 45.
- Asiæ descriptio geographica *ex mente Herodoti*, IV. 37 — 40 *cf.* V. 49. unde nomen acceperit, IV. 45. Asiam a Libya disjungunt Ægyptii montes, II. 17. magna Asiæ pars a Dario per Scylacem detecta, similia exhibet atque Africa, IV. 44. non ultra Indiam habitata, c. 40. enumerantur Asiæ populi, V. 49 et VII. 51. *seqq.* *cf.* I. 142. *seqq.* Asia inferior, τῆς Ἀσίας τὰ κάτω, per Halyn ß. determinata, I. 72. *cf.* II. 117. *simpliciter* Asia, VI. 43. *nominata.* Asiæ superiora, τῆς Ἀσίας τὰ ἄνω, trans Halyn ß. I. 130. II. 117. Asiam Persæ putant sibi necessitudine conjunctam, I. 4. IX. 116. Asiæ superioris imperium Assyrii tenent, I. 95. Asia subacta a Phraorte, I. 102. Asiæ imperium amittunt Medi, eoque Scythiæ potiuntur, I. 104 *seq.* idque Medi recuperant, I. 106. et postea Persæ obtinent, I. 130.
- Asias tribus Sardibus sic vocata, IV. 45.
- Asias, Cotyis fil., Manis nepos, IV. 45.
- Asinarii cum matre Demarati concubitus falso sparsus, VI. 68. 69.
- Asine, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Asini in navigiis Armeniorum Babylonem commutant, I. 194. asini in Scythia nulli, IV. 28. 129. asinorum vocem et formam equi Scythici non ferunt, IV. 129. asini cornibus præditi in Libya, IV. 191. asini nunquam bibentes apud Nomades Libyæ, IV. 192.
- Asmach, Ægyptiacum vocabulum quid significet, II. 30.
- Asonides, navarchus Æginensis, VII. 181.
- Asopi filia, Thebe et Egina, V. 80.
- Asopii, pop. in Bœotia, IX. 15.
- Asopodorus, Timandri fil., Thebanorum dux, IX. 69.
- Asopus, ß. Bœotiæ, VI. 108. VII. 200. 216. IX. 15. 29. 51.
- Aspathines, e Persarum primoribus, conjurationis in Magos particeps, III. 70 *seqq.* in femore percussus a mago, III. 78. Prexaspis pater, VII. 97.
- Asphaltus Babylonica, I. 179. asphaltus e puteo hauritur in Cissia terra, VI. 119.
- Assa, opp. in Atho monte, VII. 122.
- Assesus, in Milesiorum agro, et Assesia Minerva, I. 19.
- Assyria, II. 17. IV. 39. regionis potentia; terra fertilissima cereali frumento, nec vero arboribus; palmas arborescens, I. 192, 193. oppida habet magna et celeberrima, I. 178. Assyriæ literæ, IV. 87.
- Assyrii a Græcis dicti Syrii, VII. 63. quamdiu Asiæ superioris imperium tenuerint, I. 95. ab iis Medi deficiunt, *ibid.* eosque subigunt, I. 106. eorum bellum cum Phraorte, I. 102. cum Cyaxare, I. 103. eos adgreditur Cyrus, I. 177 *seqq.* eorum arma in exercitu Xerxis, VII. 62.
- Astacus, Melanippi pater, V. 67.
- Aster, Anchimolii pater, V. 63.
- Astrabaci herois ædes Sparte, VI. 69.
- Astyages, Cyaxaris fil., Medorum rex, I. 46. 73. 107. avus maternus Cyri, I. 74. 75. acerbè imperat Medis, I. 123. Aricem uxorem ducit, I. 74. ejus somnia, I. 107 *seq.*

- gesta cum filia Maudane, *ibid.* Harpago Cyrum necandum tradit, *etc.* c. 108. *seqq.* eidem postea filium comendendum adponit, I. 119. a Cyro nepote regno exutus, I. 127. 128. 129. *coll.* c. 75. tamen ab eo bene habitus, I. 130. responsum ejus Harpago datum, Cyri defectionem se conflasse gloriant, I. 139. — Astyagis et Crusi adfinitas unde, I. 73.
- Aasychis, rex Ægyptiorum, legem de aere alieno in pecunia inopia fert, et pyramidem e lateribus conficit, II. 136.
- Atarantes, pop. Africæ, IV. 184.
- Atarbecis, urbs in Ægypto, II. 41.
- Atarne, vel Atarneus, urbs, VII. 42. Atarneus, ager ὁ Ἀταρνεύς, terra Mysiæ, I. 160. VI. 28. VII. 42. ἡ Ἀταρνεύτιδος χώρα, VI. 29. in dominio Chiorum, VIII. 106. Atarnita fuit Hermippus, VI. 4.
- Atarnes fl. Thraciæ, IV. 49.
- Athamas, Æoli fil., inito cum Inone consilio, necem Phrixi machinatur, VII. 197.
- Athenades Trachinius, VII. 213.
- Athenagoras, legatus Samius, IX. 90.
- Athenæ, Ionicarum urbium sola quondam insignis, I. 143. oppressæ tyrannide a Pisistrato, I. 59. 60. tyrannide liberatæ, V. 55. *seqq.* 64. 65. captæ a Xerxe, VIII. 151. *seq.* iterum a Mardonio et incensæ, IX. 3. 13. Athenarum arx occupata a Cleomene, V. 2. incensa a Persis, VIII. 53. ambitus urbis, I. 98. Athenarum tribus, V. 66. Athenarum forum, V. 89. arx, VIII. 53. Athenarum duces decem in bello, VI. 103. Athenarum divitiæ, VII. 28. Athenæ λιπαρά, VIII. 77.
- Athenienses, antiquissimus populus, VII. 161. VIII. 44. Pelasgiæ stirpis, nunquam solum mutarunt, I. 56. *et* VII. 161. in Ionico genere præcellunt, I. 56. et Iones appellari nolunt, I. 143. eorum diversis temporibus diversæ adpellationes, VIII. 44. civium numerus triginta millia, *Darii ætate*, V. 97. antiquæ tribus, I. 59. Atheniensibus leges a Solone conditæ, I. 59. *cf.* II. 177. tribuum nomina a Clithene mutata, V. 69. prytaneum, I. 146. festa quinquennalia, VI. 111. — Democedem medicum publice conducunt centum minis, III. 131. — eorum reditus ex metallis Laurei. 144. — nautici necessitate facti, *ibid.* ducentas habent naves instructas in bello Persico, VIII. 61. 44. Atheniensium mulierum vestis mutatio, V. 87. Athenienses inter Græcos sapientia primi, I. 60. in oppugnandis muris periti, IX. 70. *cf.* c. 102. primi cursu in hostes impetum faciunt, VI. 112. — sub tyrannis infirmi, V. 78. 91. Inter Græcos tyrannide liberati eminent, V. 66. 97. *cf.* I. 56. — in pugna Platæensi alterum cornu tenent, IX. 27. *seq.* — eorum prudentia in bello Persico, VIII. 3. IX. 27. Atheniensium factiones variae, ex dissidiis familiarum inter eos illustrium ortæ, I. 59 — 63. V. 55. *seqq.* ad quas sedandas Peloponnesii expeditiones quatuor in Atticam suscipiunt, V. 62. *seqq.* ultima, Cleomene duce, miro modo frustrata, V. 74. 75. 76. *cf.* c. 90 — 93. — De Siego cum Mytilenæis bellum, V. 94. 95. Prælium cum finitimis apud Eleusinem, I. 30. Bellum cum Beotia, callido quoq. Platæensibus Spartani dedere consilio Atheniensibus confiatum, VI. 108. *adde* V. 74. *seqq.* et præsertim cum Thebanis, V. 79. *seq.* Atheniensium uxores a Pelasgiis, Attica pulsas, VI. 136. raptæ, VI. 138. quas ulturi Athenienses postea, Militiæ duce, Lemnium a Pelasgiis inhabitatam invadunt, VI. 139. *seq.* — cum Æginetis bellum et mutæ inimicitiae, V. 81. *seqq.* 89. VI. 49. 87 — 92. quas solvunt, imminente bello Persico, VII. 145. [Bellum denuo Cleomene adparante, Atheniensium legali Sardes missi Dario terram et aquam, in vitia civibus, promittunt, V. 73. postea alia legatione cum contemptu ab Artapherne remissa, V. 96. Ionibus auxiliantur adversus Persas, V. 97. et Sardes invadunt, V. 100. *seq.* *cf.* VIII. 1 — 8. Inde bellum cum Persis, V. 105. *cf.* III. 134. VI. 94. *et* VII. 133. *coll.* VI. 48. Datis et Artaphernes, Darii jussu, Græciam ingenti classe petunt, VI. 94. *seqq.* sed ab Atheniensibus in campo Marathonio proelio victi, VII. 111. *seqq.* *cf.* IX. 27. In bello contra Xerxem (*cf.* VII. 5. 6.) Athenienses servatores Græciæ maxime laudantur, VII. 139. *et* iterum, VIII. 3. *eorum oratio ad Spartanos*, VIII. 144. *coll.* IX. 5. *adde* IX. 27. 46. Athenienses in pugna navali ad Eubœam strenui, VIII. 17. urbem suam deserunt, VIII. 41. in pugna ad Salaminem post Æginetas præstantissimi, VIII. 84. *seqq.* c. 93. Persis iterum, Mardonio duce, Atticam invadentibus, Salaminem repetunt, IX. 6. *coll.* VIII. 136. et legationem Spartam mittunt, IX. 7. in pugna Platæensi præcellunt, IX. 12 — 23. 46. *seqq.* 60. *seqq.* itemque in pugna ad Mycalen, IX. 102. *seq.* Athenienses Sestum obsident, IX. 114. Eorum cum Carystiiis bellum, IX. 105. cum Edonis IX. 75. Peloponnesiacum bellum, VII. 137, IX. 73. Atheniensium jactantia, V. 82. eorum luctus de Mileto capta, VI. 21. eorum naves quot milites habuerint, VIII. 184. naves privato sumptu ornatae, VIII. 17. Atheniensium naves ad bellum Trojanum, IX. 27.
- Athos mons, VI. 44. *et* 95. ejus descriptio, VII. 22. circa Athon jactura classis Persicæ, VI. 44. *et* 95. VII. 21 perfoasus a Persarum copiis, VII. 21. *seqq.* 122.
- Athribitana præfectura in Æg., II. 166.
- Athrys, fluvius Thraciæ, IV. 49.
- Atlanticum mare, ἡ Ἀτλαντικὴ θάλασσα, I. 200.
- Atlas fluvius ex Hæmo monte in Istrum fluit, IV. 49.
- Atlas mons; ejus descriptio, IV. 184.
- Atossa, Cyri f., Cambysis soror et Smerdis, eadem Cambysis uxor, et magi, et Darii, III. 68. 88. ulcere in mamma laborans, a Democede persanata, Darium incitat ad bellum Græciæ inferendum, III. 133. 134. potentia ejus apud Darium, VII. 2. 3.
- Atramyttium, Ἀτραμύττειον, opp. in Troade, VII. 42.
- Atridarum classis in expeditione adv. Ilium suscepta, VII. 20.
- Attaginus Mardonium convivio excipit Thebis, IX. 15. eum sibi dedi volunt Græci victores Thebas obsidentes, IX. 86. ipse profugit, IX. 88.
- Attelebi in Nasamoum terra, IV. 172.
- Attica regio non equitabilis, IX. 13. oleas gignit, V. 82. Attica oppressa a Pisistrato, I. 59. *seq.* eam quater ingressi Dores, V. 76. *coll.* cap. 55. *seq.* Atticæ magnam partem vastant Persæ, VI. 105. VIII. 51 — 55. IX. 13.
- Attica gens, Pelasgica, I. 56. In Hellenes transiens, linguam Pelasgicam perdidit, I. 57. Atticarum mulierum cingula, VI. 138. vestis mutatio, V. 87. Atticæ mulieres Lycidis uxorem et liberos lapidibus obruunt, IX. 5.
- Atys, Lydorum rex, Manis filius, Lydi et Tyrrheni pater, I. 7. 94. VII. 74. *cf.* I. 171.
- Atys, Croesi fil., adolescens eximius, I. 34. 35. statim post celebratas nuptias, invito patre, aprum Mysiæ venatus, ab Adrasto custode cuspidis transfossus, I. 35 — 43.
- Atys, Pythii pater, VII. 27.
- Auchatæ, Scytharum genus, IV. 6.
- Augia in Africa locus, ubi frequentes palmæ arbores, IV. 172. 182.
- Auras et Atlas, fluvii ex Hæmi jugis fluentes, IV. 49.
- Aures magis incredulæ quam oculi, I. 8. — in auribus habitat animus, VII. 39. aures ignominie causa præciæ, II. 162. III. 69. 118. — aures sibi præcidit Zopyrus, III. 154.
- Aureus tripus apud Delphos, IX. 81. aurea phiala in balneo Herculis, IV. 10. aurei crateres et phialæ, et alia vasa

potiora etc. in Persarum exercitu Mardonii, IX. 80. aurea pocula oblata sibi Cleomenes recusat accipere, III. 148. aureum aratrum, jugum, securia, et phiala, cælo delapsa in Scythiam, IV. 5. aureæ compedes Democedi donatæ, III. 130. aureæ compedes apud Æthiopes, III. 23. aurea platanus ac vitis, VII. 27. aurifera arena, quæ a formicis egeritur, III. 102.

Aurum sacrum Scytharum, IV. 7. auri immensa vis a Gyge Delphis dicata nominatur Gygadas I. 14. — auri creber usus in armis et ornatu equorum apud Massagetas, I. 215. auro et argento constrati lecti tentoriaque referta in exercitu Pers. Mardonii, IX. 80. ex auro et argento ubi primam percussu nummi, I. 94. auro ridicule operatus Alcmaeon, VI. 125. aurum vili mercantur Ægineta: a servis Laced., IX. 80. aurum quo modo recondatur in thesauris regum Pers., III. 96. auri magna copia in septentrionalibus Europæ plagis ubi subripiunt grypibus Arimaspi, viri unoculi, III. 116. cf. IV. 13. et 27. auro merces suas permutant Carthaginienses cum Afris, IV. 196. auri ramenta formicis in deserto effodientibus eripiunt Indi, III. 102 — 103. auri ramenta e Tmolio monte, I. 93. e Pactolo fl., V. 101. aurum in India per flumina devectum, aliud effossum, III. 106. in Cyrauni ins. auri ramenta e lacu piscantur virgines, IV. 195. auri metalla Thasiarum in Scapte-Hyle, VI. 46. alia a Phœnicibus detecta inter Ænura et Cœnra, VI. 47. auri et argenti metalla in Pangæo monte, VII. 112. auri metalla apud Daton opp., IX. 76. auri ratio ad argenti, III. 95.

Auschisæ Afri, IV. 171.

Ausenses, Ἀουσῆς, pop. Africæ, IV. 180. 191.

Auster, pluviosissimus ventus, II. 25. Psyllos contra se bellantes arena obruit, IV. 173.

Auteson, Tisameni fil., Theræ pater, IV. 147. VI. 52.

Autodicus, Plataeensis Cleadis pater, IX. 85.

Automoli (i. e. *Transfugæ*), Ægypt. militum colonia in Æthiopia, II. 30.

Autonous et Phylacus heroes, eorumque fana, VIII. 39.

Awesæ et Damæ simulacra, V. 82. 83.

Aves in Scytharum donis, IV. 141. Aves in templis sacræ, I. 159. Avis sacra Ægyptiorum s. ἱεὺς, II. 65. Avium auguria in Persarum rebus, III. 76.

Axius, fl. Macedoniæ, Mygdoniam a Bottiæide determinat, VII. 123. 124.

Axus, Cretæ opp., IV. 154.

Azanes, Artæi fil., Sogdorum dux, VII. 66.

Azen, Ἀζην, fuit Laphanes, VI. 127.

Aziris, locus amœnus in Africa, IV. 157. a Cyrenæis habitatus, IV. 169.

Azotos, ἡ Ἀζωτος, Syriæ urbs, diutissime inter omnes obsidionem sustinuit, II. 157.

B.

Babylon urbs, ejus situs et magnitudo, I. 178. urbis descriptio, I. 179 — 183. mœnia, I. 178. portæ, III. 158. Belli templum, I. 181. primo capta a Cyro, 191. cf. c. 153 ejus potentia, qua tertiam Asiæ partem regnat, I. 192. secundo capta a Dario post diuturnam obsidionem, III. 158. ejus muri et portæ dejectæ, III. 159. Babylonis reginæ duæ insignes, I. 184. 185. regia sedes, I. 181.

Babylonicæ regionis feracitas, I. 193.

Babylonicum talentum quid valeat, III. 89.

Babyloniolorum instituta et leges, I. 190. seqq. amictus et cultus, I. 195. navigia, I. 194. cum mulieribus miscendi fœdus mos, I. 199. virginum auctio, I. 196. ablutio post coitum, I. 198. tres eorum tribus nullo alio nisi piscibus vescuntur, I. 200. — cura erga ægrotos, I. 197. sepulcra

et luctus funebres, I. 198. a Babyloniis polum et gnomonem accepere Græci, II. 109. eorum fœdus cum Croso initum, I. 77. cum Cyro conflictus et fuga, I. 190. — rebellio sub Dario et belli apparatus, III. 150. mulieres strangulant fere omnes ne rem frumentariam obsessorum absumant, III. 151. frustra et diu a Dario obsessi, tandem per Zopyri dolum capti, III. 151 — 158. eorum tria millia patibulis affixa, III. 159. Babyloniolorum vestes, gemmæ, baculi, I. 195.

Bacchus, Διόνυσος, Διόνυσος Βάκχος, IV. 79. Ægyptiorum Osiris, per totam Ægyptum cultus, II. 42. 144. seq. ex eo et Iside natos Apollinem et Dianam perhibent II. 156. ejus festum apud Ægyptios, et pompa imaginum nervo mobili, II. 48 festum apud Æthiopes Macrobius, III. 97. cf. II. 146 Bacchi cultus in Meroe opp. Æthiopiæ, II. 29. Bacchus, Arabibus Orotal nominatus, solus deus, cum Urania in fœdere ineundo invocatus, III. 8. (cf. VIII. 143.) in regione cinnamomifera educatus, III. 111. cf. II, 146. Bacchi nomen et sacra et phalli pompam ex Ægypto, a Cadmo Tyrio accepta, Melampus Græcos docuit, II. 49. Bacchus, Semele Cadmi filia natus, ab Jove insutus femori, et Nysam in Æthiopiâ deportatus a Græcis perhibetur, II. 145. 146. cf. III. 97. coll. c. 111. Baccho tragici chori a Clisthene attributi, V. 67. Dionysi Bacchici sacra et orgia in Borysthenitis, IV. 79. Bacchi triennialia festa et bacchanalia apud Gelonos, 108. Bacchi oraculum in altissimo monte apud Satras Thraciæ, VII. 111. templum prope Byzantium, IV. 87. Bacchica et Orphica instituta eadem sunt, et Ægyptiaca et Pythagorica, II. 81.

Bacchanalia Scythiæ improbant, IV. 79.

Bacchantium vox, VIII. 65.

Bacchiadæ apud Corinthios, V. 92.

Bacidis oracula aliquot, VIII. 20. 77. 86. IX. 43.

Bactra, τὰ Βάκτρα, urbs Assyriæ, VI. 8. IX. 113. of Βακτριανολ, III. 92.

Bactriana regio, ἡ Βακτρική χώρα, IV. 204. Bactriana gens, τὸ Βάκτριον ἔθνος, I. 153. præfectura, III. 92.

Bactrii in Xerxis exercitu militantes, et eorum dux et armatura, VII. 64. eorum equites, *ibid.* 86.

Baculi Assyriorum memorabiles, I. 195.

Badres Pasargades, nauticis copiis dux contra Barcæos, IV. 167. Bares nominatur c. 203.

Badres, Hystanis fil., Cabeleum et Milyarum dux, VIII. 77. Bagæus, Artontis fil., ad Orontem interimendum a Dario missus, III. 128.

Bagæus, Mardontis pater, VII. 80.

Bagasaces, Artabani filius, dux Thracum, VII. 76.

Baltens Hercules, in extrema commissura habens phialam auream, IV. 10.

Barathrum (τὸ βάραθρον) Athenis, VII. 133.

Barba proluxa nascentiæ sacerdoti Minervæ apud Pedasenses, res ominosa, I. 175. VIII. 104. barbam velere aut radere ignominiosum orientalibus hominibus, II. 121.

Barbarum genus minus dextrum quam Græcum, II. 60. barbaros potius quam Græcos in mortuum vivere decet, IX. 79. barbarorum vociferatio in pugna, IX. 59. apud barbaros turpe est nudum conspici, I. 10.

Barce, oppidum in Africa, III. 91. ejus origo et conditores, IV. 160. obsessa a Persis et dolo capta, IV. 200 seqq.

Barce vicus, ἡ Βάρκη χώρα, in Bactriana regione, IV. 204.

Barcæi Cambysi se dedunt, III. 13. 91. interficiunt Arcesilaum, IV. 164. 167. circa eos et Persas acta, IV. 201 seq. subacti a Pheretima, Arcesilai matre, misere tractati, IV. 202. 303. ad Darium transportati, vicum Bactrianæ regionis incolunt cui item Barce nomen, IV. 204.

- Bares, dux nauticus Pers., Cyrenen vult diripi, cui obstat Amasis, IV. 203. c. 167 Badres *nominatur*
 Baris, *navigii nomen apud Aegyptios*, II. 96.
 Basilides, Herodoti cujusdam pater, VIII. 132.
 Bassaria feræ (*de vulpium genere*), IV. 192.
 Battiadæ, Barcaeorum insignis familia, IV. 202.
 Battus *Libya lingua rex nominatur*, IV. 155.
 Battus I. Cyrenæorum rex, Polymnesti fil. ex Phronima concubina, IV. 150. 155. ejus vitium linguæ, unde dictus Battus, IV. 155. quot annos regnarit, IV. 159.
 Battus II. cognomine Felix, Arcesilai I. fil., Batti I. nepos, IV. 159.
 Battus III. Claudus, Arcesilai successor, IV. 161.
 Beatus ante obitum nemo appellandus, I. 32. beatus ex viventibus nemo, I. 86.
 Beatorum insula, Μακάρων νῆσος, regio sic dicta in Libya, III. 26.
 Becos Phryges panem vocant, *eaque prima vox a pueris edita in loco deserto educatis*, II. 2.
 Belbina insula; nomen gentile: Belbinites, VIII. 125.
 Belides, portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Bellariis multis utuntur Persæ, I. 133.
 Bellum paci præferre amentis est, I. 87. bellum civile tanto pejus bello publico, quanto bellum pace, VIII. 3. bellum sibi invicem indicere, Græciæ populi in more habent, VII. 9. bellum Persarum adversus Aegyptum ob mulieres commotum, III. 1. 3. bellum adv. Græciam a principio multos raptus mulierum excitasse ferunt Persarum literati, I. 1—5. *conf.* III. 134. Bellum ab Atheniensibus ob raptas feminas Lemno inlatum, VI. 138. bello et rapto vivere apud Thraces laudatissimum, V. 6. bello et præda vivunt Tauri Scythiæ, IV. 103.
 Belus Juppiter, Babyloniorum deus, I. 181.
 Belus, Nini pater, I. 7.
 Belus, Cephei pater, VII. 61.
 Benemeriti de rege, Orosangæ Persis dicti, VIII. 85. *honoribus maximis adfecti*, III. 154. *coll. c.* 160. *et* V. II. VI. 29. Benemeriti seu benefici Spartiatarum, I. 67.
 Bermius, mons Macedoniæ, VIII. 138.
 Bessi vaticinantes in Bacchi templo apud Satras, VII. 111.
 Bestiæ apud Aegyptios sacræ, II. 65. *seqq.* ab iis conditæ II, 42. 64. 67, ubi de causa hujus cultus.
 Bias, Melampodis frater, IX. 34.
 Bias Priensis, I. 27. saluberrimum consilium Ionibus dat, ut in Sardiniam navigent, I. 170.
 Bisaltes, Apollophanis fil., Abydenus, VI. 26.
 Bisaltia, regio Macedoniæ, VII. 115. Bisaltarum regis immane facinus in filios qui contra Græciam militarant, VIII. 116.
 Bisanthe, urbs Hellesponti, VII. 137.
 Bistones, populus Thraciæ, VII. 110.
 Bistonis lacus, VII. 109.
 Bithyni a Cræso subacti, I. 28. Bithyni nominantur Thracæ in Asiam trajecti, VII. 75.
 Bitonis et Cleobis historia et beatitudo, I. 31.
 Bæbeis palus, ἡ Βαβηῆς λίμνη, in Thessalia, VII. 129.
 Brooti Cænoen et Hysias occupant, V. 74. Chalcidensis auxiliantur contra Athen. at malo successu, V. 77. Brooti ad Thermopylas, VII. 202 *seqq.* cum Medis universi sentiunt, VIII. 34. eorum equitatus magno usui fuit fugientibus Persis, IX. 68. Bæotorum fœdus, V. 79.
 Bœotia, II. 49. V. 57.
 Bœotice solææ, I. 195.
 Boges, præfect. Eionis, VII. 113. Xerxi fidelissimus, in rogam se conjicit, VII. 107.
 Bolbitinum ostium Nili, II. 17.
 Boreas Atheniensium gener; ab iis contra Xerxem invocatus, VII. 189. ejus uxor Orithyia; delubrum ad Ilissum fluvium *ibid.*
 Boryes, feræ in Africa frequentes, IV. 192.
 Borysthenes fl., Βορυσθένης, IV. 18. 45. 47. 53.
 Borysthenitæ, οἱ Βορυσθενεῖται, IV. 18. 53. eorum urbs, τὸ Βορυσθενεῖται ἄστυ, Milesiorum colonia, IV. 78. *eadem* Borysthenes, Βορυσθένης, *ibid.* τὸ Βορυσθενεῖται ἑμπορίον, IV. 17. 74. Olbiopolis *vel* Olbia; *ipsique* Ὀλβιῶν πολῖται *nominati*, IV. 18.
 Bos se ipsum elixans apud Scythas, IV. 61. hoves mares Aegyptii immolant; feminae Isidi sacræ sunt, II. 38. 41. hoves immolandos quomodo explorent Aegyptii, 38. boum sepultura apud Aegyptios, II. 41. bos apud Cyrenæos etiam sacra propter Isidem, IV. 186. bobus ubi cornua succrescant, IV. 29. hoves præpostere pascentes, cornua inflexa antierius habentes, IV. 182. hoves feri prægrandibus cornibus circa Macedoniam, VIII. 126. Bos liguea inaurata Mycerini regis filia sepulcrum, II. 129 *seq.* hoves aureæ a Cræso Ephesi dedicatæ, I. 92.
 Bosporus Cimmerius, IV. 12. 28. 100.
 Bosporus Thracius a Dario ponte junctus, IV. 83. 85. 86. *ubi et* ejus dimensio.
 Bottiæis regio, Βοττιαῖς, VII. 123. terminata per fluv. Lydian et Haliacmona, VII. 127. Bottiæi, Βοττιαῖοι, populus, VII. 185. VIII. 127.
 Braccæ Persarum, VII. 61. III. 87. I. 71.
 Branchidæ, αἱ Βραγχίδαι τῆς Μιλήτης, ubi oraculum Apollinis, I. 46. 92. 157 *seqq.* II. 159. V. 36. *De eodem templo agitur*, XI. 19. *ubi* τὸ ἐν Διδύμοις ἱρόν.
 Branchidæ, οἱ Βραγχίδαι, sacerdotum familia, I. 158.
 Brauron Atheniensium, IV. 145. VI. 138.
 Briantica regio, ἡ χώρα Βριαντική, antea Galaica nominata, VII. 108.
 Briges, qui postea dicti Phryges, VII. 73.
 Brongus fl. in Istrum labitur, IV. 49.
 Brundisium urbs, IV. 99.
 Bryas, Darii et Artystonæ fil., VII. 72.
 Brygi, Thracæ, VI. 45. VII. 185. *vid.* Briges.
 Bubali in Libya, IV. 192.
 Bubares Persa, Megabyzi fil., V. 21. VII. 22. VIII. 136.
 Bubastis, urbs in Aegypto, II. 59. 137. 156. 166.
 Bubastis dea, II. 137. 156.
 Bubastiana præfectura, II. 166.
 Bucolicum ostium Nili effossum, II. 17.
 Budii, Medorum gens, I. 101.
 Budini populus, IV. 21. 108. eorum mores *etc.*, urbs Gelonus, IV. 108. sedes, IV. 109.
 Bulis Spartiata, Nicolai fil., offert se sponte ad Talthyrbii-ram placandam, una cum Sperthia: et eorum acta, VII. 134—137.
 Bura, Achæorum oppidum, I. 145.
 Busæ, Medorum gens, I. 101.
 Busiris, urbs Aegypti, II. 59. 61. Busiritana præfectura, II. 165.
 Butacides Crotoniata, Philippi pater, V. 47.
 Buto, urbs Aegypti, ubi oraculum Latonæ, II. 59. 63. 155.
 Bybassia penins. in Cnidiorum finibus, I. 174.
 Byblos, i. e. Papyrus Aegyptiacus, describitur, II. 92. *Herodoti ætate* βύβλοι, i. e. libri papyracei maxime in usu, V. 58. βύβλινα ἔπλαζ, rudentes ex byblo, VII. 25. 36.
 Byssina sindone vulnera obligantur, VII. 181.
 Byzantium ab Otane captum, V. 26. urbs iniquo loco condita, IV. 144. ab Ionibus suum sub obsequium redacta, V. 103.

C.

Cabales, gens Africae, IV. 171.
 Cabalii populus, III. 90.
 Cabelenses Maones, Καθηλαῖες οἱ Μήγες, qui et Lasonii, cum Xerxe militanti; eorum armatura et dux, VII. 77.
 Caborum sacra, II. 51. eorum templum Cambyzes profanat, III. 37.
 Cadaver Amasidis laniatum, III. 16. cadaverum condiendorum ratio apud Aegyptios, II. 86—88. cadavera parentum comedunt Calatiae Indi, III. 38. et Padari, III. 99. cadavera devorantur apud Issedones, IV. 26. cadaver discriptum a Persis sepelitur, I. 146. cadaver cera involutum, *ibid.* cadavera apud Gracos comburuntur, III. 38. cadaver igne comburere et Persis et Aegyptiis nefas est, III. 16. I. 86. ab ave aut cane discripta apud Persas terra conduntur, I. 140. apud Aethiopes vitro circumdata, III. 24. incerata et plaustris circumvecta apud Scythas, IV. 71—78. cadaver Orestis septem cubitorum, I. 68.
 Cadmea victoria Phocaeensibus obligit, I. 166.
 Cadmeae litterae, V. 59.
 Cadmei, I. 146. Pelasgos eiciunt, I. 56. Cadmei ab Argivis eieci, V. 57. 61. in eos expeditio Atheniensium, IV. 27.
 Cadmus, Agenoris fil., IV. 147. V. 53 et 59. Semeles pater, II. 45. ad Theram adpellitur, IV. 147. venit in Boeotiam, II. 49.
 Cadmus, Cous, Scythae fil., homo iustitiae amantissimus, VII. 163. 164.
 Cadytis, magna Syriae urbs, II. 159. non minor quam Sardes; a Neco rege expugnata, III. 5.
 Caenides Eetion, V. 92. §. 2.
 Caicus fl., VII. 42. Caicus campus, Κάϊκον πεδίον, Mysorum, VI. 28.
 Calacta (Καλὰ Ἀκτὴ, i. e. *Pulchrum litus*) in Sicilia Tyrheniae obversa, VI. 22 *seq.*
 Calami, locus Samiae terrae, XI. 96.
 [Calaminthae, opp. *Libyae*, ex *Herodoto memoratur apud Steph. Byz.*]
 Calantiae Indi, III. 97. *vide* Calatiae.
 Calasires, Aegyptii pugnatores, II. 164—168. XI. 32. solam rem militarem exercent, II. 166. eorum stipendium et commoda, VI. 168. armatura, VII. 89. (*coll.* I. 135. VI. 180.) IX. 32. Calasirum nomi s. praefecturae, II. 166.
 Calasiris, vestis nomen, II. 81.
 Calatiae Indi parentibus vescuntur, III. 38. *at cap.* 97. *vo-*
cantur Calantiae.
 Calchas, VII. 91.
 Calchedonia, IV. 85. Calchedonii, V. 26. *vid.* Chalcedonii.
 Calculorum ludus inventus a Lydis, I. 94.
 Callatebus, urbs Lydiae, VII. 31.
 Calliades, archon Athen., VIII. 31.
 Callias Eleus, ex Iamidarum familia, vaticinus, V. 44. 45.
 Callias, Phaenippi fil., Hipponici pater, bona Pisistrati Athenis eieci ausus emere; filiabus potestatem dat, maritum sibi, quem quaeque velit, eligendi, VI. 121. 122.
 Callias, Hipponici fil., Atheniensium legatus, VII. 151.
 Callicrates, ejusque virtus et moribundi dictum, IX. 72. ejus sepulcrum apud Lacedaemonios, IX. 88.
 Callimachus Aphidnaeus, polemarchus, VI. 109. ejus virtus et interitus, VI. 114.
 Callipidae, pop. Scythiae: iidem et Graeci Scythae, IV. 17.
 Callipolitani, Καλλιπολίται, in Sicilia, VII. 154.
 Callista ins. Thera postea nominata, VII. 147.
 Calvi populi ab ipso natali, iidemque feminae calvae, IV. 23. calvi paucissimi apud Aegyptios, et qua causa, III. 12.

Calumpnia unde in aulis, III. 80. ejus propria, VII. 10. §. 7.
 Calyndnii, VII. 99.
 Calyndenses, οἱ Καλυνδαῖες: eorum rex, et navis ab Artemisia demersa, VIII. 87.
 Calyndici, montes Cariae, I. 172. VIII. 87.
 Camarina, quondam Syracusanorum, Hippocrati tradita, VII. 154. eversa a Gelone, VII. 156.
 Cambyzes, Cyri pater, I. 46. 107. 112. 207. VII. 11. ei in matrimonium tradita filia Astyagis, I. 107.
 Cambyzes, Pers. rex. Cyri et Cassandae fil., ex Acharnidarum familia, II. 1. III. 2. ejus genus Aegyptii falso sibi vindicant, III. 2. patrem in bello Massageticum comitatus, cum Croso in Persiam remittitur, I. 208. Cyro mortuo regnum suscipit et expeditionem in Aegyptum parat, II. 1. III. 1—4. causae hujus belli; cum Arabum rege foedus init, et tutum transitum obtinet, c. 7—9. a Polycrate navales copias petit, c. 44. *coll.* c. 25 et 139. Psammenitum regem ad Pelusium acri proelio vincit, c. 10 *seq.* Memphin urbem expugnat, et universa potitur Aegypto, c. 13. *cf.* II. 181. Libyes, Cyrenaei et Barcaei ultro ei se dedunt, c. 13. *cf.* IV. 165. Psammenitum captum humaniter tractat, at postea tauri sanguinem bibere jubet, c. 14 *seq.* in Sai urbe in Amasidis cadaver saevit, c. 16. triplex facere bellum sibi proponit, c. 17. ad Aethiopas mittit speculatores Ichthyopagos, qui arcum Aethiopicum ei adferunt, c. 18—23. Thebis adv. Aethiopas ducit, at mox fame coactus revertitur, c. 25. exercitus adv. Ammonios missus arena obruitur, c. 25. *sq.* expeditio adversus Carthaginenses Phoenicum pietate frustrata, c. 19. — Memphin reversus Cambyzes in Aegyptios Apidi festum celebrantes grassatus, ipsum Apidem vulnerat, c. 27 — 29. inde furiosus, somnio illusus (*cf.* c. 64.) fratrem Smerdinem necari jubet, et sororem eandemque uxorem sibi sumtam interficit, c. 30—32. alia in Persas edit facinora nefaria, inde a puero morbo sacro laborans; in Cruesum bene monentem sagittam emittit; et Caborum sacris illudit, c. 33—38. contra eum in Aegypto morantem insurgunt duo Magi, et praecones Ecbatana Syriae mittunt, qui imperium ei abrogant, c. 61 — 63. (*cf.* c. 120.) ab illis poenam sumpturus, gladio forte vulneratus, Persarum proceres moriens obtestatur, ne imperium ad Medos redire patiantur, c. 64 *sq.* Regnavit vii annos et v menses, c. 66. cur Dominus a Persis adpelletur, III. 89.
 Cameli, I. 80. III. 103. VII. 86. cameli descriptio, III. 103. camelos timent equi, I. 80. cameli a leonibus lacerati, VII. 125.
 Camicus, opp. Siciliae, *Herodoti aetate* ab Agrigentiniis habitatum; ejus obsessio, VII. 169. 170.
 Camirus, civitas Doriensium, I. 144.
 Campsa, urbs Crossae regionis, VII. 123.
 Canae mons, Κάρις ὄρος, VII. 42.
 Canales coriacei mirae longitudinis, II. 9. canales in Mesopotamia, I. 184, 193. canalis lacus Meridis, II. 149. canalis e sinu Arabico in mare mediterraneum, IV. 39. 42. II. 158.
 Canastrum promontorium, VII. 123.
 Candaules, Lydus, Myrsi fil., Sardium tyrannus, Myrsilus a Graecis nominatus, I. 7. uxorem suam conspici nudam a Gyge vult, I. 8. 10. uxoris et Gygis consilio et dolo interimitur, I. 11. 12.
 Candaules, Car, Damasithymi pater, VII. 98.
 Canes Indici, I. 192. VII. 187. canis Aegyptiis sacer, II. 67.
 Cannabis sponte nata et sata in Scythia, IV. 74.
 Canobicum Nili ostium, II. 15. 17. 113. 179.
 Canobus, opp. Aegypti, II. 97.
 Cantharus, sub lingua Apidis, III. 28.
 Caphareum promontorium, VIII. 7.

- Capillorum tonsura apud Arabes**, III. 8. *vid.* Coma et Arabes.
- Capita quercus**, *Ἀρκὺς Κεφαλαι*, locus sic dictus, in Cithærone monte, IX. 39.
- Cappadociæ fertilitas**, I. 73.
- Cappadoces a Græcis Syri nominati**, I. 72. v. 49. VII. 72. Cappadocibus bellum infert Cressus, I. 71. 73.
- Capras Mendesi non mactant**, II. 42. 46.
- Caprarii in honore apud Mendesi**, II. 46.
- Capripedes homines**, IV. 25.
- Capreae et bubali apud Afros**, IV. 192.
- Captivorum immolatio apud Scythas**, IV. 62. et apud Tauros, IV. 103.
- Caput nullam suturam habens**, IX. 83. caput hostis prostrati pelle nudant Scythas, IV. 64. et e cranii potant, c. 65. capita captivorum hostium præalto infixa palo supra domum erecta tanquam ædium custodes apud Tauro-Scythas, IV. 103. caput Onesili ab Amathusiis super oppidi portas suspensum, V. 114.
- Car fratres habuit Lydum et Mysum**, I. 171.
- Carcinitis, oppidum Scythiæ**, IV. 55. 99.
- Cardanyle Laconica**, VIII. 73.
- Cardia, opp. Chersonesi**, VI. 33. VII. 58. IX. 115.
- Carenius, Lacedæmonius, Eueneti pater**, VII. 173.
- Cares, olim Leleges, Minois et Cretum imperio subjecti; eorum tria inventa**, I. 171. a Cresso subacti, I. 28. denuo ab Harpago, I. 174. eorum a Persis defectio et pugnae, V. 117—120. naves et armatura in Xerxis exercitu, VII. 93. Cares in Ægypto ad Pelusium Nili ostium habitantes, II. 61. 152. 154. III. 11. Caricarum mulierum factum contra maritos, I. 146. Carum lingua, I. 172. VIII. 135.
- Cares mercenarii Psammetichi**, II. 153. 152. 163.
- Caria, pars Ioniæ**, I. 142. a Persis capitur, VI. 25.
- Caricum vestimentum**, V. 88.
- Carine, opp. Mysiæ**, VII. 42.
- Carius Jupiter**, I. 171. ei sacra faciunt Alcæmonidae, V. 66.
- Carnea festum**, VII. 206. VIII. 72.
- Carpathus insula**, III. 45.
- Carpis fl. super Umbris in Istrum se exonerat**, IV. 49.
- Carthaginienses, origine Phœnices**, III. 19. et Phœnices ab Herodoto nominati, II. 32. IV. 197. IV. 165. VII. 167. cum Phœaciensibus de Corsica bellum navale gerunt, I. 166. iis vult bellum inferre Cambydes, sed omittit, III. 17. 19. Siciliæ bellum inferunt, Amilcare duce, VII. 165. *seq.* colunt imaginem Amilcaris, VII. 167.
- Carthago, Καρχηδών**, III. 19.
- Carystus, urbs Eubœæ**, IV. 33. obsessa, VI. 99.
- Carystii se dedunt Persis**, VI. 99. pecuniam dant Themistocli exigenti, VIII. 112. eorum ager a Græcis vastatur, VIII. 121. contra Athen. bellum gerunt, IX. 105.
- Casambus, Aristocratis fil.**, Atheniensibus traditus ab Æginetis, VI. 75.
- Casia in Arabia quomodo nascatur et metatur**, III. 110.
- Casius, Arabiæ mons ad Serbonidem lacum, Ægyptum a Syria disternit**, II. 6. 158. III. 5.
- Casmæna, opp. Siciliae**, VII. 155.
- Caspatus, urbs Pacltyciæ regionis**, III. 102. IV. 44.
- Caspii, III. 92. 93. eorum armatura in exercitu Xerxis**, XII. 67. eorum equites, VII. 86.
- Caspium mare**, IV. 40. I. 202. 203.
- Cassandæ, Cyri uxor, mater Cambysis**, II. 1. III. 2.
- Cassiterides insulæ, unde stannum, κασσίτερος**, adfertur, III. 115.
- Castalia, fons sub Hyampeo Parnassi cacumine**, VIII. 39.
- Casthanæa, opp. Magnesiæ**, VII. 183. 188.
- Castor et Pollux, Tyndaridæ**, II. 43. hospitio excepti ab Euphione, VI. 127.
- Castores in quo lacu capiantur**, IV. 109. eorum testiculi ad uterorum curationem utiles, *ibid.*
- Castra Tyriorum, Τυρίων στρατόπεδον**, locus sic dictus in Ægypto, II. 112.
- Castra, Στρατόπεδα**, nomen loci Ionibus et Caribus ad habitandum in Ægypto dati, II. 154.
- Catadupa Ægypti**, II. 17.
- Catarractes amnis, Mæandro par**, in Phrygia, VII. 26.
- Catiari et Traspies, Scytharum genus**, IV. 6.
- Cava Eubœæ. τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης**, VIII. 13.
- Caucasa, Chii portus**, V. 33.
- Caucasus mons**, I. 104. 203. 204. II. 97. IV. 12.
- Caucones, Pylii pop.**, I. 147. IV. 148.
- Caunus, Cariæ urbs**, ab Harpago capta, I. 176. ad Iones deficit, V. 103. Caunil, eorumque genus et mores, I. 172.
- Caystrius, fl. Lydiæ**, V. 100.
- Caystrobis, Aristææ pater**, IV. 13.
- Cecrops rex**, VIII. 44. unde Cecropidæ dicti Athenienses, *ibid.*
- Celænae, Phrygiæ urbs**, ubi Mæandri fontes, VII. 26.
- Celeas, socius Doriei**, V. 46.
- Celtæ pop.**, II. 43. omnium extremi in Europa ad solis occasum, IV. 39.
- Centum insulæ, Ἐκατὸν Νῆσοι**, I. 151.
- Ceus, Κέος**, insula haud longe ab Attica sita, VIII. 76. patria Simonidis, V. 102. — Cei, Κεῖται, VIII. 1. 46. Κεῖται, IV. 45. V. 102. Ionicus populus Athenis oriundus, VIII. 46.
- Ceorum cœnaculum in Delo**, IV. 35.
- Cephalenia insula**, IX. 28. a Palensisibus habitata, *ibid.*
- Cephenes olim, qui Persæ**, VII. 61.
- Cepheus, Beli fil.**, VII. 61. Andromedæ pater, VII. 61. 150.
- Cephisus, Thyiæ pater**, VII. 178.
- Cephisus, amnis Phocidis**, VIII. 33.
- Ceramicus sinus**, I. 174.
- Cercasorum, Κερκασσῶρον, Ægypti urbs**; ad eam scinditur Nilus, II. 15. 17. 97.
- Cercopum sedes, Κερκώπων ἔδρα**, VII. 216.
- Ceres, Ægyptiace Isis**, II. 59. 156. cum Cerere alea ludit Rhampsinitus rex, II. 122. Ceres et Bacchus, inferorum principes, II. 123. Cereris matris templum in Scythia, IV. 53. Cereris Eleusiniæ templum, IX. 62. 97. 101. et lucus, IX. 65. Amphictyonidis templum, VII. 200. Achæiæ templum et orgia, V. 61. Cereris legiferæ sacra non memoranda, Thesmophoria, II. 171. IV. 16. *cf.* c. 134. Cereris et Proserpinæ solemnia, VIII. 65. Ceres Æginet., V. 82.
- Cerevisia (οἶνος ἐκ κριθῶν)** apud Ægyptios, II. 77.
- Certamen singulare Echemi Tegeatarum regis cum Hylo Peloponnesiorum duce**, IX. 26. certamen ccc Argivorum cum totidem Spartanis, I. 82. certamen singulare triplex inter Pæones et Perinthios, V. 1. certamen singulare a Mardonio Spartanis propositum, IX. 48. *cf.* VII. 103.
- Cervi in Africa nulli**, IX. 192.
- Chalcedonii, (οἱ Καλχηδόνιοι, V. 26. οἱ Χαλχηδόνιοι, VI. 33.) cæci a Megabazo dicti**, IV. 144. ab Otane capti, V. 26.
- Chalcedonii in ulteriore litore Byzantii**, VI. 33. vetustiores Byzantiis, IV. 144.
- Chalcidenses oram Atticam populantur**, V. 74. vastantur ab Atheniensibus, V. 77. Olynthum obtinent, VIII. 127. iis opem ferunt Milesii, V. 99. in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
- Chalcidicum genus**, VII. 185. VIII. 127.
- Chaldæi, pop. Assyricus**, VII. 63.
- Chaldæi, sacerdotes Jovis Beli Babyloae**, I. 181. 183.
- Chalestra, urbs Macedoniæ ad Axium fl.**, VII. 123.
- Chalybes a Cresso subacti**, I. 28. eorum armatura in exercitu Xerxis, VII. 76.

- Champsæ crocodili nominantur ab Ægyptiis, II. 69.
 Charadra, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Charaxus, vir Mytilenæus, Saphos frater, II. 135. IV. 135.
 Charilaus, Mæandri frater, III. 145.
 Charillus, Eunomi fil., VIII. 131.
 Charopinus, Aristagoræ frater, V. 99.
 Chemmis, ins. nataus in lacu alto juxta templum in Buto Ægypti opp., II. 156.
 Chemmis, opp. magnum Thebaicæ præfecturæ, II. 91.
 Chemmitana plaga militibus adtributa, II. 165.
 Cheops, rex Ægypti, Rhampsinitii successor, II. 124. ejus gesta, pyramides, II. 124 *seqq.*
 Chephrenis regis Ægypti tyrannis et pyramis, II. 127. 128.
 Chersamis Persa, Artayctis pater, VII. 78.
 Chersis, Gorgi pater, VII. 98. VII. 11.
 Chersis, Onesili pater, V. 104.
 Chersonesus, a Miltiade Cypseli fil. condita, VI. 34 *seqq.*
 Chersonesi urbes a Phoenicibus captæ, VI. 33. Chersonesitarum primores astu captos in vincula conjicit Miltiades Cimonis fil., VI. 39. et Chersonesum Athen. terram nominat, Lemnum adoriens, VI. 140. Chersonesitæ Sesti portas Atheniensibus aperiunt, IX. 118.
 Chersoneus aspera, oppidum, IV. 99. *cf.* VII. 33.
 Chilaus, civis Tegeates, consilium dat Spartanis, IX. 9.
 Chilo, Demarini fil., VI. 65. vir Spartæ sapientiss., VII. 235. Hippocrati consilium dat, I. 59.
 Chius Ionum civitas, I. 142. II. 178. a Persis capta, VI. 31.
 Chii soli Milesiis contra Lydos opem ferunt, I. 18. Chiorum tyrannus Stratius, VIII. 132. Minervæ Poliuchi templum, I. 160. eorum lingua, I. 142. quo pacto Atarneum obtinuerint, I. 160. eorum ciades, VI. 15. 16. 26 *seq.*
 Chiknæ in ludis pro præmio datæ, II. 91.
 Choaspe fl. ad Susa, I. 188. V. 49. 52.
 Chœnix mensura, VI. 57. VII. 187.
 Chœreæ, opp. Eubœæ, ditionis Eratrisium, VI. 101
 Chœreatæ, Χοιρεῖται, i. e. *porcales*, tribus Sicyonia, V. 68.
 Chœrus, Micythi pater, VII. 170.
 Chorasmi pop. III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 66.
 Chori muliebres lascivi ap. Æginetas, V. 83. chori tragici Baccho adtributi a Clithene Sicyonio, V. 67. chorus centum adolescentum ex Chio missus Delphos, ejusque triste fatum, VI. 27.
 Chormius Argivus, I. 82.
 Chytri, Χύτροι, aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 176.
 Cici, II. 94.
 Cicones, gens Thraciæ, VII. 59. 108. 110.
 Cii sive Cei *vid.* Ceos.
 Cilices olim Hypachæi nominati, VII. 91. I. 28. 72. V. 49. 52. eorum armatura, VII. 91. tributum, III. 90. naves, *νέες Κιλίκων*, VIII. 14.
 Cilicia, II. 17. montana, c. 34. IX. 107. Cilicia provincia equitatu custodita, III. 90. Ciliciæ et Armeniæ terminus Euphrates fl., V. 52.
 Cilix, Agenoris fil., a quo dicti Cilices, VII. 91.
 Cilla, Æolum civitas, I. 149.
 Cillicyrii, Syracusanorum quondam servi, dominos ejiciunt, VII. 155.
 Cimmeria, regio Scythiæ, VI. 12.
 Cimmerii a Scythiis sedibus ejecti, IV. 1. 11. 12. expeditionem adv. Ioniam suscipiunt, I. 6. et Sardes capiunt, I. 15. deinde ab Alyatte ex Asia ejecti, I. 16.
 Cimmerius Bosphorus, IV. 12. 28. 100. Cimmerium portorium, Πορθμῖα Κιμμέρια, IV. 12. 45. Cimmerium Castellum, Κιμμέρια τεῖχος, IV. 12.
 Cimon Miltiadis pater, VI. 34. 39. et Stesagoræ, VI. 38.
 103. ter Olympiæ victor, a Pisistrati filiis occisus, VI. 103.
 Cimon, Miltiadis filius, VII. 107. multam patri impositam exsolvit, vi. 136.
 Cineas Coniacus, rex Thessaliæ, V. 63.
 Cinnamomum quomodo colligatur in Arabia, III. 111.
 Cinyps fl., IV. 175. V. 42.
 Cinyps tellus Africæ fertilis, fluvio cognominis, IV. 198.
 Cion, Mysiæ urbs, V. 122.
 Cippus finium index, VII. 30.
 Circumcisio Ægyptiorum, II. 36. et aliorum quorundam populorum, II. 104.
 Cissii in exercitu Xerxis militantes, VII. 62. eorum dux et armatura, *ibid.* equitatus, VII. 86. tributum, III. 91.
 Cissii et Medi a Thermopylis propulsati, VII. 210.
 Cissia terra, v. 49. 52. VI. 119.
 Cissiae portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Cithæronis radices, IX. 19. 25. faucium exitus, IX. 39.
 Claves Cypri, Κληῖδες τῆς Κύπρου, promontorium ita dictum, V. 108.
 Clazomenæ, Ionum civitas, I. 142. II. 178. invaditur ab Alyatte, qui cladem accipit, I. 16. capitur ab Artapherne et Otane, V. 123. Clazomeniorum thesaurus, I. 51.
 Cleades, Autodici fil., Platæensis, inanes excitat Æginetarum tumulos ad Platæas, IX. 85.
 Cleander vates, Phigalensis Arcas, VI. 83.
 Cleander, Hippocratis filius, VII. 155.
 Cleander, Pantaris f., Gelæ tyrannus, VII. 154.
 Cleobis et Bitonis historia et beatitudo, I. 31.
 Cleodæus, Hylli fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
 Cleombrotus et Leonidas gemini, V. 41. I. VIII. 71. Anaxandridæ filius, *ibid.* et IX. 10. pater Pansaniæ, VI. 81. Spartanorum dux in Isthmo, VIII. 71.
 Cleomenes, Anaxandridæ fil., ex uxore posteriore natus, mentis haud satis compos, patri succedit in regnum Spartanorum, quippe filius natu maximus, V. 41 *seq. cf. c.* 39. a Macandrio Samlo ipse auro corrumpi non potest, nec alios corrumpi sinit, III. 149. *Alcæonidarum machinationibus a corrupta Pythia commotus* (*cf. c.* 63.) Pisistratidas Athenis ejicit, V. 64 *seq.* et postea Clithenem, Isagoræ favens, c. 70 *seq.* mox vero ipse Athenis excedere coactus, ex arce, ubi se Achæum esse pronuntiaverat, Pisistratidarum oracula Spartam deferat, c. 72 *seq.* et 90. denuo expeditionem contra Athenas suscipiens, Eleusine cum collega Demarato discordat, c. 74—76. Aristagoram, ad bellum Persis inferendum sollicitantem, (*cf. c.* 37 *seq.*) monitus a filia Gorgæ, Sparta excedere jubet, V. 49—51. adv. Æginetas, Medismi apud Lacedæmonios accusatos, ducens, per Demarati, absentem accusantis, artem Ægina decedere cogitur, VI. 48—51. Spartam reversus, cum Leotychide paciscens, ex oraculo corrupto Demarato regiam dignitatem abrogat, c. 65 *seq.* ex Ægina Medicarum partium patronos Atheniensibus in custodiam tradit, c. 73. Argivos magna clade adficit, sex millia eorum occidens (*cf.* VII. 148.), et Argi locum incendit, c. 76—80. apud Ephoros corruptionis accusatus absolvitur, c. 82. at fraude, quam in Demaratum commiserat, detecta (*cf. c.* 66.) in Thessalia exulans, Arcades adv. Spartanos sollicitat, c. 74. inde Spartam revocatus, furiosus (*cf.* V. 42.) se ipse lacerat, c. 75. *coll.* V. 48. — Scythico more vinum bibere consuevit, V. 76.
 Cleonæ, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Clinias, Alcidiadis fil., Atheniensium præstantissimus in classe contra Xerxem, VIII. 17.
 Clisthenes, Sicyonis tyrannus, VI. 126. ejus odium in Adra-

- atum, V. 67. circa Clisthenem et filiam Agaristam ac procos acta, VI. 126. *seqq.*
- Clisthenes, Atheniensis, de Alcæonidarum familia, Clisthenes Sicyonii nepos, cum Isagora factionibus dissidens, e quatuor tribubus Athen. decem facit, V. 66. 69. *cf.* VI. 131. ab Isagora et Cleomene Athenis ejectus, V. 70. *seq.* mox vero revocatus, c. 73.
- Clypeos signis ornare primi Cares invenerunt, I. 171. *cf.* IX. 74. e clypeis vallum congerunt Persæ, IX. 61. 99. 102.
- Clytiades, i. e. *ex* Clytii familia, fuit Tisamenus vates, IX. 33.
- Cnidus, civitas Doriensium, I. 144. II. 178.
- Cnidii, Lacedæmoniorum coloni, I. 174. eorum cum Tarentinis amicitia, III. 138. suam ditionem in ins. fornā perfodiendo tentant redigere, I. 174. Harpago se dedunt, *ibid.* Cyrenæorum quosd. servant, IV. 164.
- Cnæthus, pater Nicodromi, VI. 88.
- Cobon, Aristophanti fil., VI. 66.
- Codrus, Atheniensium rex, V. 65. 76. Nelei pater, IX. 97.
- Codrus, Melanthi fil., a quo Caucones Pylīi oriundi, I. 147.
- Cœla, *Græce* κοῖλη, via sic nominata prope Athenas, VI. 103.
- Cœla (κοῖλα i. e. *Cava*) Chii, VI. 26. Eubææ, VIII. 13.
- Cœnæ sumptuosissimæ a Xerxe Græcis civitatibus impetratæ, VII. 118 — 120. cœna splendidissima Pers., IX. 82. *cf.* I. 133. ubi mensa secunda maxime ab iis diligitur. Cœna luxuriosa Pers. legatorum ap. Amyntam Macedonem, V. 18. *seq.* cœna regia regis die natali quotannis parata ap. Persas, IX. 110. ad cœnam vocari a rege honorificum, I. 119. III. 42.
- Cœnrya, Thasiæ locus, prope quem metalla Phœnicia, VI. 47.
- Coes Mytilenæus, Erxandri fil., IV. 97. V. 11. Mytilenes tyrannidem a Dario accipit, V. 11. captus ab Iatragora, V. 37. a Mytilenæis lapidibus interficitur, V. 38.
- Coitus in templis ap. Babylonios, I. 190. apud ceteros homines exceptis Ægyptiis et Græcis, II. 64.
- Colæus, Samiæ navis gubernator, IV. 152.
- Colaxais, Targitai fil.; ab eo oriundi Scythæ, IV. 5. *seq.* triplex filiis constituit regnum, c. 7.
- Colchis, I. 104. Colchi, IV. 37. 40. ab Ægyptiis oriundi, II. 104. *seq.* Persis dona ferunt, III. 97. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 79. Colchicum linum Sardonium dictum, II. 103.
- Colias, Κωλιάς, ora Atticæ, VIII. 96.
- Colonia soboles metropolis nominata, III. 19. conditores coloniarum patres, VII. 51. VIII. 22. coloniarum conditori mos est sacra facere, VI. 38. *cf.* I. 168. *vid. et* Heros. coloniarum deducendæ ritus, I. 146. coloniarum jura, III. 19. V. 83. VII. 51.
- Colophon, Ionum civitas, I. 142. capta a Gyge, I. 14. Colophonii soli ex Ionibus ab Apaturiis festis prohibiti, I. 147. Smyrnam occupant, I. 150. *cf.* c. 16.
- Colossæ, Κολοσσαί, opp. Phrygiæ, VII. 30.
- Colossi apud Ægyptios memorabiles pontificum, II. 143. lignei Mycerini regis, II. 130. permagni Apidis aule suppositi, II. 153. in propylæis Minervæ templi in Sai urbe, II. 175. colossus septuaginta quinque pedum, et alii, II. 176. *cf.* II. 4. *et vid.* Statuæ.
- Columbæ Dodonæ nigræ, II. 55. columbas albas Persæ exturbant, I. 138.
- Columnæ albæ, Λευκαὶ Στήλαι, in Caria, V. 118.
- Columnæ Sesostris inscriptæ, II. 102. duæ columnæ, altera ex auro, altera ex smaragdo lapide noctu eximie splendens, II. 44. columnæ duæ a Dario in Bosphori ora erectæ, IV. 87.
- Comam alunt Lacedæmonii, non ita Argivi, I. 82. pectunt illi vitæ discrimen adituri, VII. 208. 209. comam alunt et Babylonii, I. 95. Persæ, VI. 19. non Ægyptii, III. 12. miro modo gerunt comam Macæ, IV. 175. et Maxyes, IV. 191. et Arabes, III. 8.
- Combræa, urbs Crossææ regionis, III. 123.
- Commeatus idoneis locis a Xerxe, expeditionem in Græciam suscipiente, dispositi, VII. 25. *cf.* c. 50.
- Compsatus, fl. Thraciæ, in Bistonidem lacum aquam infundit, VII. 109.
- Conchylia in montibus Ægypti, II. 12.
- Conclavia subterranea labyrinthi, II. 248. conclave subterraneum Nitocridis reginæ, III. 100. conclave subter terrā in templo Jovis Babylonico, I. 183.
- Concubitus in propatulo, pecudum more apud populos Caucasum montem inhabitantes, I. 203. ap. Indos, III. 101. Promiscue cum mulieribus coeunt Massagetæ, I. 216. Agathyrsi, IV. 104. Nasamones, IV. 172. Gindanes, c. 176. et Ausenses, IV. 180. *cf.* Coitus.
- Condiendi mortuos triplex ratio apud Ægyptios, II. 86 — 90. idem mos apud Æthiopes, III. 24. *vid.* Cadaver.
- Coniæus, Κονιάτος, fuit Thessaliæ rex Cmeas, V. 63.
- Contadesus, fl. Thraciæ, IV. 90.
- Convitia irritant iram, VII. 160.
- Copais palus, ἡ Κοραῖς λίμνη, in Bœotia, VIII. 135.
- Corcyra, ἡ Κέρκυρα, insula a Corinthiis condita, III. 49. Periandri imperio subjecta, III. 42. Corcyraei, οἱ Κερκυραῖοι, cum Corinthiis perpetuam discordiam foveant, III. 48. *seq.* interficiunt Periandri filium, III. 53. in bello Xerxiano astute a neutra parte stant, VII. 168.
- Coressus in finibus Ephesiorum, V. 100.
- Corinthus, Κόρινθος ἡ εὐδαίμων, III. 52. olim a Bacchiadis administrata, postea sub Cypselo tyranno et Periandro multis malis adfecta, V. 92. Corinthii minime contemnunt opifices, II. 167. eorum thesaurus in templo Delphico, I. 14. 50. 51. IV. 162. Corinthii coloniam in Corcyram deducunt; postea semper Corcyraei infensi, III. 49. *cf.* c. 53. inimicitias gerunt cum Samiis, III. 48. *seq.* Peloponnesios adv. Athenas proficiscentes deserunt, V. 75. et iterum prohibent, quo minus Athenæ sub tyrannidem redigantur, V. 92. *seq.* Atheniensibus in bello Ægænetico naves commodant, dono dare lege prohibiti, VI. 89. in bello Medico quadragentis mittunt ad Thermopylas, VII. 202. in pugna ad Salaminem aufugisse perbibentur, VIII. 94. *cf.* c. 59. *et* 61. strenue pugnant ad Mycalen, IX. 102. Corinthiæ mulieres vestimentis a Periandro exutæ, V. 92. Corinthia vestis similima Doricæ, V. 87. Corinthus re navali insignis, VIII. 1. ὀφρυόεις (de Acrocorintho), v. 92.
- Cornua pecoribus ubi mature aut sero nascantur, IV. 29.
- Corobius, purpurarius Cretensis, Theræos in Platæam inducit, ibique solus relictus, a Colæo Samio fame liberatur, IV. 151. *seq.*
- Corona oleagina, Olympiorum præmium, VIII. 26.
- Coronæi, Thebanorum vicini, V. 79.
- Corsica vel Cynus, I. 165. Corsicani in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Corycium antrum, τὸ Κορύκιον ἀντρον, VIII. 36.
- Corydallus Anticyrensis, VII. 214.
- Corys, Arabiæ fl., III. 9.
- Cos, ἡ Κῶς, civitas Doriensium, I. 144. Coi, οἱ Κῶοι, libertatem nacti, VII. 164.
- Cotys, Asiæ pater, IV. 45.
- Cranaspes, Mitrobatii filius, una cum patre ab Orceste creatus, III. 126.
- Cranai dicti Athenienses, VIII. 44.
- Cranium nullam suturam habens, IX. 83. cranii parentum

- inauratis Issedones pro sacris vasis, IV. 26. et caesorum hostium craniis pro poculis Scythae utuntur, IV. 65.
 Granonius *vid.* Diactorides.
 Crastis, et Crastia Minerva, V. 45.
 Crater aeneus, Creso missus, a Samiis raptus, describitur, I. 70. *cf.* III. 47. crateres duo, aureus et argenteus, qui opus Theodori Samii, a Creso Delphis dedicati, I. 51, crater in ostio Ponti, a Pausania dedicatus, IV. 81. crater abeneus in Junonis templo a Samiis dedicatus, IV. 152. crateres Lesbii, IV. 61. crateres a Gyge Delphos missi, I. 14.
 Crathis, Κράθις, Aegarum fl. perennis, a quo et Italicus ille vocatus est, I. 145.
 Cratinus, Anaxilai pater, VII. 165.
 Cratinus, Aminoclis pater, VII. 190.
 Cremini, Κρημνοί, emporium paludis Mæotidis, IV. 20. 110.
 Creston, Κρηστών urbs Thraciae, I. 57. Crestonica terra, ἡ Κρηστωνική, VII. 124. VIII. 117. ἡ Κρηστωνίνη, VII. 127. incolae Crestonaei, Κρηστωναιοί, V. 3. 5. VII. 124. Crestoniatae, Κρηστωνηταί, I. 57.
 Creta, olim a barbaris habitata, I. 173. ex ea Lycii oriundi, *ibid.* instituta Cretica, *ibid.* Cretenses, cur auxilium non tulerint Graecis contra Persam, VII. 169 — 171. *ubi nonnulla de eorum migratione et fortuna. De eorum navigatione*, IV. 151. Cretenses Spartanis sunt legum auctores, I. 65. Cretae mala e bello Trojano, VII. 171.
 Crex avis, II. 76.
 Crinippus, Terilli pater, VII. 165.
 Crisæus campus, τὸ Κρισαῖον πεδῖον, VIII. 32.
 Cristas galeis imponere primi ostenderunt Cares, I. 171.
 Critalla, opp. Cappadociae, VII. 26.
 Critobuli Cyrenensis filia, Amasis uxor, II. 181.
 Critobulus Toronæus, VIII. 127.
 Crios, Polycriti filius, Aegineta. VI. 50. circa eum et Cleome-nem acta, *ibid.* Atheniensibus traditus in custodiam, VI. 73.
 Crios Aegineta, Polycriti pater, VIII. 92.
 Crobyzi Thraces, Θροβύζιες οἱ Κροβύζοι, IV. 49.
 Crocodili descriptio, II. 68. 69. 70. crocodili sacri, II. 69. 148. eorum sepulcra, II. 148. crocodilos Indus quoque fl. alit, IV. 44. crocodili Africae terrestres bicubitales, IV. 192.
 Crocodilorum urbs Aegypti, II. 148.
 Cresus, ex Mermnadarum familia, I. 7. Alyattis fil. ex Carica uxore, Pantaleontem fratrem rebellantem interficit, I. 92. annos triginta quinque natus suscipit regnum Ly-dorum, et Ephesios invadit; deinde Iones et Eoles in Asia subigit, I. 26. *cf.* c. 7. statim Iones insulanos adgressus, postea cum iis hospitium contrahit, c. 27. regnum Lydo-rum multis subactis populis auget, c. 28 *seqq.* cum Aegy-ptiorum rege Amasi, et Babyloniorum Labyneto foedus init, I. 77. Miltiadem, a Lampsacenis captum, liberat, IV. 37. ejus cum Solone colloquium, I. 30 — 33. som-nium de filio, c. 34. Adrastum, caede a se expiatum, quum filium invitus occidisset, humaniter tractat, quamvis magno afflictus dolore, I. 35 — 45. Persarum crescentem timens potentiam, oracula varie consulit, I. 46 *seqq.* in consulendo Delphico oraculo ab Alcmaeone adju-tus, huic magno auri pondere donat, VI. 125. et multa mag-nifica donaria in Graeciam, et praecipue Delphos mittit, I. 50 *seqq.* *cf.* c. 92. V. 36. *et* VIII. 35. cum Lacedaemo-niis, Graecorum potentissimis (*cf.* c. 53 *et* 56.) foedus init, I. 69 *seq.* Cappadociae bellum infert, Astyagem a Cyro regno exutum, adfinem suum ulcisci cupiens, I. 73 *seqq.* Haly fl. Thaletis opera trajecto, Syrios evertit, et cum Cyro accipiti Marte pugnat, c. 75 *seq.* Sardes
- redit, proximo vere bellum renovaturus, c. 77. in Sar-diano campo a Cyro victus, c. 79 — 81. Sardibus expu-gnatis, vivus captus, rogo impositus ab Apolline invocato servatur, c. 84 — 87. Pythio mittit compedes, Gygis abavi crimen luens, I. 90 *seq.* *cf.* c. 13. a Cyro colitur, eique bonum dat consilium de Sardibus non diripiendis, I. 88 *seq.* et de rebellantium Lydorum vitae ratione per-mutanda, c. 155 *seq.* item in bello Massagetico de Araxe fl. trajiciendo. c. 207. a Cyro cum Cambyse fil. in Persiam remittitur, c. 208. in Aegyptum Cambysem secta-tur, III. 14. eumque scite adulatur, III. 34. desipientem vero admonens, mortem aegre effugit, III. 36. Cresi filius, mutus, I. 34. 38. quando vocem ruperit, I. 85. Cresi tempora, I. 26, 45. 86. 92.
 Crophil, Κρόφι, Aegypti mons, II. 28.
 Crossæa regio, VII. 123.
 Croton, Κρότων, urbs, III. 137. Crotoniatae, Κροτωνηταί, genere Achaei, VIII. 47. eorum cum Sybaritis bellum, V. 44 *seq.* Crotoniatae medici dicti primi, secundi Cyrenaei, III. 131.
 Cubitus sex constat palmis, II. 149. cubiti regii mensura, I. 178. cubitus Aegyptius Samio par, II. 168.
 Culicum vis ingens apud Aegyptios palustres et contra eos ab Aegyptiis excogitata, II. 95.
 Cuma. V. Cyma.
 Cunctatio utilis, VII. 10. 60..
 Cuniculi hostiles aere deprehensi, IV. 200.
 Cuphagoras, Epizeli pater, VI. 117.
 Curium, Κούριον, urbs Cypri, V. 113. Curienses, οἱ Κου-ριεῖς Argivorum coloni, V. 113.
 Currus bellici, V. 113. currus sacer Jovis in Xerxis exercitu, VII. 40. 55. quomodo amissus, VIII. 115.
 Cursores publici, ἡμεροδρόμοι, VI. 105.
 Cute caesorum hostium capita nudant Scythae, IV. 64. cutem distinctam habent pulcrum, V. 6.
 Cyaneas insulas, τὰς Κυανέας, olim errabundas Graeci per-hibent, IV. 85.
 Cyaxares, Phraortis filius, Deiciocis nepos, Medorum rex, rem militarem melius ordinat; Scythas exules, primum benigne receptos, dein aspere tractat; per eosdem bello implicatur cum Alyatte, Lydiae rege, I. 73 *seq.* *cf.* c. 16. Ninum circumcidet, mox magno Scytharum agmine obruitur, I. 103 *seq.* Assyrios subigit; anni regni, c. 106.
 Cybebes templum Sardibus concrematum, V. 102.
 Cyberniscus Lycius, VII. 98.
 Cyclades insulae, οἱ Κυκλάδες νῆσοι, V. 40.
 Cydippa, Anaxilai uxor, Terilli filia, VII. 165.
 Cydonia, Κυδωνία, in Creta condita a Samiis, II. 44. 59.
 Cydrara, opp. in Phrygiae finibus, VII. 30.
 Cyllestes, panes Aegypti, II. 77.
 Cylon Atheniensis, tyrannidis affectatae compertus, V. 71.
 Cyma, civitas Aetoliae, ἡ Κύμη τῆς Αἰολίδος, I. 149. 157. V. 123. VII. 194. vocata et Phiriconis, 149. a Persis capta, V. 123. Cymae hyemat classis Xerx., VIII. 130. Cymaei, οἱ Κυμαῖοι, oraculum consulunt de reddendo Pactya, I. 157 *seqq.* Pactyam in Chium deportant, I. 165. tyrau-suum vivum dimittunt, V. 38.
 Cymæus Aristagoras, IV. 138.
 Cynegirus, Euphorionis fil.; ei navem adversariam pre-hensanti manus securi abscinditur, VI. 114.
 Cyneas, Philagri pater, VI. 101.
 Cynetes, οἱ Κύνητες, postremi Europae habitatores ad occi-dentem, IV. 49. Cynesii *tidem* vocantur, II.
 Cyniscus adpellatur a nonnullis Zeuxidamus, VI. 71.
 Cyno, sive Spaco, Mitradatae, bubulci Astyagis, uxor. I.

110. Cynum in montibus exponendum servat et nutrit, I. 112 *seq.* Cyno, semper in ore Cyri, I. 122.
- Cynocephali, οἱ κυνοκέφαλοι, pop. in Africa, IV. 191.
- Cynosarges; ἐν Κυνοσάργει Hercules templum, V. 63. VI. 116.
- Cynosura, ins. haud longe a Salamine, VIII. 76 *seq.*
- Cynurii nonnullis videntur lones esse in Dores mutati, VIII. 73.
- Cypria carmina Homeri non sunt, II. 118.
- Cyprus primum ab Amasi capta, II. 182. Persis tributaria, III. 91. Cypriorum virgines prostituuntur in templo, I. 199. Cyprii se dedunt Cambysi, III. 19. eorum bella et defectiones a Persis, V. 104 *seqq.* in servitutum redacti, V. 116. eorum armatura, VII. 90. eorum variae gentes unde sint, *ibid.*
- Cyprī claves, Κληίδες τῆς Κύπρου, promontorium, V. 108.
- Cypselus, Eetionis fil., I. 14. V. 92. a quo Cypselidae oriundi, VI. 128. Periandri pater, I. 20. Corinthiorum tyrannus, quomodo eos tractarit, V. 92.
- Cypselus, Miltiadis pater, VI. 35.
- Cyraunis, Κύραυνης, ins. Libyae; lacus in ea auri ramenta profert, IV. 195.
- Cyrene, ἡ Κυρήνη, ἡ τῶν Κυρηναίων πόλις, circumflua, IV. 164. Cyrenen, quam non diripuerant, quum esset occasio, frustra adorantur postea Persae, IV. 203. Cyrenaica regio, ἡ Κυρηναίη χώρα, triplex messis tempus in se continet, IV. 196.
- Cyrenaei, οἱ Κυρηναῖοι: eorum reges et historia, IV. 154 *seqq.* agro Libyes exuunt, et Aegyptios magna adficiunt clade, IV. 150. *cf.* III. 161. postea cladem ab Afris accipiunt, IV. 160. oraculum consulunt de rebus suis administrandis, IV. 161. Cambysi se dedunt, III. 13. eorum amicitia cum Samiis, IV. 152. Cyrenaei medici, secundi sunt: ut Crotoniatae, primi, III. 131. Cyrenaeorum narratio de Nili fontibus, II. 32. Cyrenaeae feminae bovem superstitiose observant, IV. 186.
- Cyrenus insula, i. e. Corsica, ἡ Κύρνος, in qua Alalia civitas a Phocæensibus condita, i. 165 *seqq.* incolae Cynii vel Corsicani, οἱ Κύριοι, in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Cyrnus, Carystiae opp., Κύρνος τῆς Καρυστίας, IX. 105.
- Cyrnus heros, I. 167.
- Cyrus, pater Cambysis, Cyri patris, i. 111.
- Cyrus Persa, I. 120. v. 11. ejus parentes, avus *etc.* I. 75. 91. 107. 108. simulacrorum osor, I. 111. mulus oraculo (I. 55.) dictus, quia Semimedus et Semipersa, I. 91. Harpago traditur interimendus, et miro modo servatur, I. 109 *seqq.* educatur ab uxore bubulci, I. 113, cur a cane educatus dicatur, I. 122. regia indoles quomodo enituerit in puero, I. 114. a materno avo Astyage agnitus, I. 116. mittitur ad veros suos parentes, I. 122. ad ultionem de Astyage capiendam ab Harpago excitatus, I. 123. 124. callido invento Persas ad defectionem a Medis impellit, I. 125 *seqq.* Astyagen regno exiit, I. 46. 127—129. eumque bello victum captumque tenet, I. 73. at nullo afficit malo, I. 130. subacta superiore Asia, I. 130, cum Croeso (*cf.* I. 46.) Cappadociam invadente, I. 73 *seqq.* praelio contendit aequo Marte, I. 75 *seqq.* Sardes obsidet, I. 79—81. et expugnat, I. 84. Croesumque vivum capit, I. 83. 85. et e rogo mirifice servatum maxime colit, I. 88 *seq.* ejusque consiliis utitur, I. 89 *seq.* 155 *seq.* 207. Ionibus fabulam narrat, I. 141. Lacedaemoniis, ne Ioniam tædat, velantibus contemlitur respondet, I. 153. Babylonis, Bactris, Sacis atque Aegyptiis bellum inferre cogitat, I. 153 de Lydis rebellantibus gravem profert sententiam, I. 155. Smerdi mago aures amputat, III. 69. adv. Labynetum, Ba-
- byloniae regem, profectus, I. 188. Babyloniam expugnat, I. 190, 191. adv. Massagetas expeditionem parat, I. 201. *coll.* 204. Araxe trajecto, I. 207, post prelium acerrimum a Tomyri regina victus occisusque, I. 214. Cyri iudicium de fertiliori terra Persis assignanda, IX. 122. Cyrus a suis pater nominatus, III. 69. laudatur, III. 160. *coll.* c. 34. ipse divina se credidit sorte natum, I. 126. 204.
- Cythera, ins. Argivorum ditionis, I. 82. templum habet Veneris Cælestis ex Ascalone, I. 105. eam utilius Lacedaemoniis obrui quam extare, VII. 235.
- Cythus insula, VII. 90. VIII. 67. Cythnii in classe Græc. ad Salaminem, VIII. 46.
- Cytissorus, Phrixo genitus, VII. 197. ejus posterorum calamitas, *ibid.*
- Cyzicus, urbs Propontidis, IV. 14. 76. V. 33. Cyziceni, οἱ Κυζικηνοί, Cebari Persæ se dedunt; eorum festum in honorem matris deorum, IV. 76.

D.

- Dadicae pop., III. 91. eorum in Xerxis exercitu dux et armatura, VII. 66.
- Dædalum vestigat Minos, VII. 170.
- Dai nomades, Persarum genus, I. 225.
- Damasithymus, Candaulis fil., dux in classe Xerxis, VII. 98. Calyndensium rex demersus ab Artemisia, III. 87.
- Damasus Sirites, Amyridis fil., VI. 127.
- Damia et Auxesia simulacra, V. 82. 83.
- Danae, Acrisii filia, Persei mater, I. 91. VI. 53. VII. 60. 150.
- Danaus et Lynceus, Chemmitæ, II. 91.
- Danaus, Archandri socer, II. 98.
- Danai filiae Thesmophora ex Aegypto adferunt, II. 71. templum Minervæ, quod Lindi est, exstruxerunt, II. 182.
- Danai et Xuthi in Peloponnesum adventus, VII. 94.
- Daphnæ Pelusiae, Δαφναὶ αὶ Πηλουσῖαι, in Aegypto, II. 30. 107.
- Daphnis Abydenus, VI. 138.
- Dardanus urbs, V. 117. contermina Abydo, VII. 43.
- Dardani, I. 189.
- Daritæ, pop. Asiaticus, III. 92.
- Darius, ex Achæmenidarum familia, Hystaspis fil., Persidis præfecti, I. 209 *seq.* III. 70. VII. 11. ubi ejus stemma. — Darius *idem sonat quod ἐπίτης*, i. e. coercitor, VI. 98. Cambysis quondam satelles in Aegypto, III. 39. hoc mortuo, ex Perside veniens cum sex nobilibus Persis adv. Magum conjurat, III. 70 *seqq.* eoque interfecto pro monarchia constituenda sententiam fert, III. 82. per equi hinnitum rex designatus Persarum, III. 84—87. universum imperium, in viginti satrapias distribuit, et tributa ordinat, III. 88 — 96. *cf.* c. 117. reditus ejus et auri thesaurus, III. 95 *seq.* ex auro purissimo monetam proculdit, IV. 166. Persæ eum κάπηλον, i. e. institutorem, nominant, III. 89. Oracem, Sardibus præfectum, (*cf.* III. 120 *seq.*) rebellantem necandum curat, III. 126—128. Sylosontem, Polycratis fratrem, per Otanem in Sami imperium restituit, III. 139—141. *coll.* c. 144 *seqq.* fossam ex Nilo in Arabicum sinum ducit, IV. 39. *cf.* II. 158. ante Vulcani templum Memphi statuam sibi poni frustra jubet, II. 110. adv. Babylonios rebellantes ducit, Babylonem diu obsessam tandem per Zopyri dolum capit, et muros portasque diruit, III. 150—160. ibi pecuniarum spe frustratus, sepulcro Nitocridis aperto, I. 187, aureæ Jovis Beli statuæ insidiatur, I. 183. magna Asiæ parte per Scylacem detecta, Indos subigit, IV. 44. nec tamen omnes, III. 101. luxato pede a Democede sanatus, III. 129. hunc cum quindecim nobilibus Persis ad Græciæ oras

- speculandas mittit, III. 135 *seqq.* coll. c. 133. expeditionem in Scythias suscipit, IV. 1. 83 *seq.* tempus expeditionis, IV. 7. Bosporum ponte jungit per Mandrocleum Samium, c. 85—87. Istrum transgressus, Ionibus pontem custodiendum relinquit, c. 97 *seq.* per miras Scytharum ambages frustratus, vel pradium vel deditiorem poscit ab Idanthyrso rege, qui ingenue respondet, c. 120—127. deinde noctu abit ad Istrum, c. 134 *seq.*, et trajecto fluvio, Megabazum in Thracia relinquens, in Asiam redit, IV. 140—144. castrum apud Scythias exstruit, IV. 124. Parones per Megabazum subigit et in Asiam adducit, V. 12 *seq.* bene de se meritis remuneratur et maxime colit, III. 140. 160. IV. 143. V. 11. coll. VI. 30. VII. 194. Sardibus incensis, V. 101, Atheniensibus iratus, Histiaeum ad Iones recuperandos dimittit, V. 105 *seqq.* causa expeditionis a Dario in Graeciam suscepta, V. 97. a Macedonibus poscit terram et aquam, V. 17. et a Graecis, VI. 48. qui legatos in barathrum et puteum praecipitant, VII. 133. adv. Athenas et Eretriam Mardonium mittit, VI. 43. et postea Dartin et Artaphernem, VI. 94. qui pugna Marathonica victi, VI. 111 *seq.* coll. VII. 10, in Asiam revertuntur, VI. 118. iratio Atheniensibus, VII. 1, novam adversus Graeciam et rebellantes Aegyptios expeditionem parat, et Xerxem fil. successorem regni nominat, VII. 1—3. at mox diem, supremum obit, c. 4. statua ejus equestris, III. 88. Darius e Gobryae filia ante regnum tres genuerat filios, quorum natu maximus Artabazanes solus memoratur, VII. 2. *Rex declaratur* Cyri filias, Atossam et Arystodem, ejusdemque neptin Parmyn, et Otanis fil. Phardiam in matrimonium ducit, III. 88. ex Atossa ei quatuor filii nati: Xerxes, VII. 2. Hystaspes, VII. 64. Achæmenes III. 12. VII. 97. et Masistes, VII. 82. ex Artystone, quam praecipue diligebat, Arsames, VII. 69. et Gobryas, c. 72. ex Parmye Ariomardus, VII. 78. deinde ex Phragana, Artanis fratris filia, suscipit Abrocomen et Hyperanthen, VII. 224. memoratur etiam fil. Darii Ariabignes, matre non nominata, VII. 97. VIII. 89.
- Darius II, Xerxis fil., Artayntam uxorem ducit, IX. 108.
- Dascyleum, Δασκυλείον, urbs Bithyniae, III. 120. 126. VI. 33.
- Dascylus, Gygis pater, I. 8.
- Datis Medus, contra Athenas missus a Dario, VI. 94. revocat Delios metu fugientes, VI. 97. Marathonica pugna victus in Asiam profectus, VI. 118, visionem in somnis videt, *ibid.* ejus filii, VII. 88.
- Datum, opp. Edonorum, IX. 75.
- Dauliorum oppidum incensum, VIII. 35.
- Daurises, Darii gener, V. 116. adv. Cariam tendit, ibique interfectus, v. 121.
- Dea mater, Ceres, VIII. 65.
- Declea, Atticae pagus, IX. 15. 73. incolis Decelensibus, τοῖσι Δεκελεῦσι, ob Tyndaridis olim praestitam operam honos tributus a Lacedaemoniis, IX. 73.
- Decelus, Atheniensis, Decelæ conditor, IX. 73.
- Decima redemptionis captivorum consecrata, V. 77. decima pecuniarum ex praeda diis dedicata, IX. 81. VII. 132.
- Defectio solis. *Vid.* Eclipsis.
- Deioces, Phraortis fil., I. 16. 73. 96. vir sapiens et juris dicendi peritus. I. 96. callido usus consilio, rex Medorum declaratus, Ecbatana condit, I. 96—98. in exercenda iustitia severus, res imperii ordinat, I. 99 *seq.* ejus mors et anni regni, I. 102.
- Deiphonus, Euenii fil., Apolloniata, IX. 92.
- Deliberatio Persarum de rebus maxime seriis inter pocula, I. 133.
- Delii de Hyperboreis maxime fabulantur, IV. 33. fugiente ex insula a Persis revocati, VI. 97.
- Delum, Thebanorum opp. VI. 118.
- Delphi, οἱ Δελφοί, I. 51. eorum urbs Pytho, Πυθώ, I. 54. ad eos missa donaria a Gyge, I. 14. a Croeso, 50—52. 92. apud Delphos primus quis munera posuerit, 14. Croeso Lydisque perpetuum civitatis jus Delphenses deferunt, I. 54. oraculum pro se et Graecia consulunt, VII. 178. exercitum formidantes Xerxis, urbem deserunt, VIII. 36. barbaros a deo suo male affectos credunt, c. 37 *seq.* Delphicum oraculum, I. 46. verax repertum a Croeso, I. 46. *etc. vid.* Oraculum. Delphicum templum sponte conflagrav. I. 50. II. 180. aliud Amphictyones aedificandum elocant, II. 180. et Alcmaeonidae conducunt, v. 62.
- Delta Aegyptiorum, II. 13. 15 *seqq.* 179. solum Delta Aegyptum esse aiunt Iones; non recte, II. 15.
- Delubrum Latonæ ex uno lapide confectum in Buto oppido, II. 153. aliud tale delubrum describitur, II. 175. delubrum Jovis sub fago conditum Dodonæ, II. 56. Protei regis Aegyptiorum Memphi, II. 112. Phylaci et Autonoi apud Delphos, VIII. 39. *vid.* Templum.
- Delus ins., IV. 33—35. (ibi orbiculatus lacus, II. 170.) expiata a Pisistrato, I. 64. tremat, antea inconcussa, VI. 98. Graecis aliquando navigandi terminus, VIII. 132. Delii sedeabant Graeci in bello Persico, IX. 90. *cf.* VIII. 133.
- Demaratus, Aristonis fil., rex Sparte, ex matre natus, quæ ex foedissima olim puella formosissima evaserat, VI. 61 *seq.* a patre primo spurcius iudicatus, mox vero agnitus, ob populi vota Δημάργος nomen accipit, c. 63. *cf.* c. 65. Olympica victoria inter Spartanos clarus, VI. 70. Cleomenem, nulla discordia antea alienatus, in expeditione contra Athenas deserit, V. 75. eumque in Aegina absentem calumniatur, Aeginetis quidem non lavens, VI. 50 *seq.* *cf.* c. 61 et 64. per Cleomenis machinationes a Leotychide, non esse fil. Aristonis jurante, regia exutus dignitate, c. 65 *seq.* et probro affectus, matrem testatur, ut quo patre natus sit dicat, c. 67—69. ad Darium fugit, c. 70. Xerxi de successionem regni consilium dat, VII. 3. de Persarum expeditione in Graeciam Lacedaemonios miro modo certiores facit, VII. 239. Xerxi laudat Graecorum disciplinam, et praecipue Spartanorum, VII. 101—104. disserit cum rege de Spartanis ad Thermop. comam pectentibus, c. 209. Xerxi consilium dat de Cythera ins. occupanda; hospes ab illo magnopere cultus, c. 234—237.
- Demarmenus, pater Prinetae, V. 41, et Chilonis, VI. 61.
- Democedes, Calliphontis fil., Crotoniata, medicus, primarios superat medicos, III. 131. publice a Polycrate conductus, *ibid.* in servitutem Orontæ venit, c. 125. postea Susa abductus, Darium sanat, et magno honore adicitur c. 129 *seq.* 132. Atossa regina persanata, Dario veniam dante revisendi patriam, fidem fallit, c. 133—137.
- Democratia laudat Otanes, III. 80. *cf.* VI. 43. improban Megabyzus et Darius, III. 81. 82. eam constituit in Ionia Mardonius, VI. 43.
- Democritus, vir illustris, et Naxiorum trierarcha, VIII. 46.
- Demonax, a Mantineis missus, Cyrenæorum res ordinat, IV. 161.
- Demonous, Paphius, Penthylis pater, VII. 195.
- Demophilus, Diadromæ fil., Thespiensium dux ad Thermopylas, VII. 222.
- Dens Hippiae tussi excussus evanescit: et quid hac re portentum, VI. 107. dentes in maxilla concreti, 83. dentes elephantorum, III. 97.
- Deposito omnino reddendum, VI. 86.
- Dersæi, Thraciae pop., VII. 110.

Derusæi, Persarum genus, I. 125.

Deserta Indiæ (*Cobi*), III. 98. Scythiæ IV. 22. Libyæ, IV. 181.

Detrahitio res deterr., VII. 10. §. 7.

Deucalion rex, I. 56.

Deus, θεός, a Pelasgis nominatus a κόσμῳ θεῖναι τὰ πάντα πράγματα, II. 52. dei providentia vere sapiens, III. 108. in humanis quoque rebus regundis, VIII. 13. socordibus infestior, VIII. 60. quæ fieri vult, nemo avertere potest, IX. 16. at sortem fato destinatum effugere etiam deus non potest, I. 91. eminentia amat truncare, VII. VII. 10. §. 5. magna mala civitati aut populo imminetia ante significare solet, VI. 27 *cf.* VI. 57. tentare deum atque rem ipsam peragere, perinde est, VI. 86. §. 3. *cf.* I. 159. deos nemo latet in sceleribus, VIII. 106. τὸ θεῶν φθονερὸν, III. 40 καὶ ταραχῶδες, I. 32. νέμεσις ἐκ θεοῦ, I. 34. *cf.* II. 169. IV. 205. VIII. 106. ὁ θεὸς φθονήσας VII. 10. *cf.* VIII. 109. ὁ θεὸς φθονερός, VII. 46. deorum ira in nepotes extenditur, VI. 137. invidiam excitant vindictæ nimis atroces, IV. *ult.* *cf.* VIII. 106. de deo impia cogitatio Apriæ, II. 169. deorum omnia fere nomina ex Ægypto Pelasgis adlata, II. 50. 52. et duodecim deorum cognomina, II. 4. 43. quibus sacra faciunt Athenienses, VI. 108. eorum ara Athenis, II. 7. deorum generatio ab Homero et Hesiodo Græcis condita, II. 53. deus, cui nomen edere nefas, *cf.* II. 170, ab Ægyptiis plangitur, II. 132. deus Getarum, Zalmoxis *vel* Gebeleizis nominatus, IV. 94. dii Persarum, I. 131. Arabum, III. 8. Libyum, IV. 188. Scytharum, V. 7. Thracum, V. 7. Χθόνιοι, VI. 133. per deos regios jurare apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Græciæ præsidēs, V. 92. *cf.* VI. 68. et XI. 90. per regios Lares ap. Scythas, IV. 68. dii regnarunt in Ægypto, II. 144. deos externos hastis expellunt Caunii, I. 172.

Diactoridas, pater Eurydames, uxoris Leotychidis, VI. 71. Diactoridas, Craonius, unus e procis Agaristæ, VI. 127.

Diadromes, Thespiensis Demophili pater, VII. 222.

Diana, Osiris s. Dionysi filia, II. 156. eam Cereris filiam unde fecerit Æschylus, *ib.* Bubastis ab Ægyptiis dicta, *ibid.* et 137. Dianæ templum Sami, III. 48. in Artemisio litore, VII. 176. Buto, II. 155. templum maxime memorabile in Bubasti urbe, II. 137 *seq.* oraculum, II. 83. festum Bubasti celebratum, II. 59 *seq.* apud Brauronem, VI. 138. Sami institutum, III. 48. Dianæ Orthosie ara, IV. 87. Dianæ reginæ festum celebrant Thraciæ mulieres et Pæonicæ, IV. 33. Dianæ urbem suam dedicant Ephesii, I. 26. Diana Ægyptiorum, II. 59. Thracum, V. 7. χρυσάορος, VIII. 77.

Dicaea, urbs Thraciæ ad Bistonidem lacum, VII. 109.

Dicaeus, Theoclydis fil., Atheniensis exul, apud Medos illustis, quædam sibi visa portentosa narrat, Demaratum testem citans, VIII. 65.

Dictynnæ templum Cydoniæ a Samiis structum, III. 59. Dictys, animal, IV. 192.

Didymis oraculum a Persis spoliatum, VI. 19. *vid.* Branchidæ.

Dienecis Spartani virtus ad Thermopylas et ejus dictum, VII. 226.

Dies repente nox factus, I. 47. 103. VII. 37. certo die non egrediuntur Lacedæmonii ab bellum, VI. 106. diei natalis observatio apud Ægyptios, II. 42. apud Persas, I. 133. a rege splendida cæna colitur, IX. 110. diei duodecim partes vel horæ a Babylonis inventæ, II. 109. *cf.* VIII. 9. 14. dies varii in vita humana, I. 32. iter diurnum, IV. 101. V. 53. II. 9. navigio confectum, IV. 86. dies trecenti sexaginta annum conficiunt, I. 23. II. 4. III. 90. apud Ægyptios vero trecenti sexaginta quinque, II. 4. Dindymene mater, I. 80.

Dinomenes, Gelonis pater, VII. 145.

Diomedis ἀριστεία citatur ex Iliade, II. 116.

Dionysius Phocæensis, classis Ionum dux, ejusque ad Iones oratio de classiariorum exercitatione, VI. 11 *seq.* post cladem Ionum Siciliam petit et piraticam exercet, VI. 17.

Dionysophanes Ephesius, IX. 84.

Dionysus Bacchicus, IV. 79. *Vid.* Bacchus.

Dioscuri, vi. 127. eorum nomen Ægyptiis ignotum, II. 43. 50.

Dipæenses, IX. 35.

Dipodes mures, IV, 192.

Diræ in capita victimarum apud Ægyptios, II. 39. Camby-sis, III. 65 *cf.* c. 75. Phocæensium, I. 165.

Dithyrambus, Harmatidæ fil., VII. 227.

Dithyramborum auctor, Arion Methymnæus, I. 23.

Divinatio Ægyptiorum, II. 83. Nasamonum, IV. 172. Scytharum, IV. 67. divinam rem curare, maximi faciebant Lacedæmonii, V. 63. *cf.* VII. 206. IX. 7.

Divinitatis solers prudentia erga homines, III. 108. *cf.* VIII. 13.

Dium, Δίον, urbs in monte Atho, VII. 22.

Doberes, pop. Pæoniæ, V. 16. VII. 103.

Dodona, II. 52. 57. Dodonæum oraculum, I. 46. II. 52. 55. ix. 93. Dodonæorum prophetissæ, II. 55. Dodonææ columbæ, *ibid.* et c. 57.

Dolia argentea Delphos a Cræso missa, I. 51. dolia figlina in aridum Syriæ tractum deportata, III. 6.

Dolonci Thracæ, Δόλωναί, ab Absinthii bello vexati, oraculum consulunt, VI. 34. Miltiadem regem creant, VI. 35 *seq.*

Dolopes Medo terram et aquam dant, VII. 132. in Xerxis exercitu, c. 185.

Domus subterraneæ Æthiopum, III. 97. lignæ Geloni, Budinorum opp., IV. 108. Sardibus ex arundine constructæ V. 101. portatiles ex caulibus compactæ apud Libyes Nomades, IV. 190. ex salis grumis exstructæ, IV. 185. domos non possident Indi nonnulli, III. 100. *cf.* Ædes.

Domestica mala Psammeniti majora quam ut ea deslere possit, II. 14.

Dona ad Æthiopes explorandi gratia missa, III. 20 *seqq.* dona Græcorum Ægyptum incolementium ad templum Delphi instaurandum, II. 180. dona Democedi medico ab rege et uxoris data, II. 130. dona ei, qui primus muros Sardium ascenderit, pollicetur Cyrus, I. 84. donum Persicum est exercitus, IX. 109. dona muliebria, IX. 162.

Donaria Delphos missa a Gyge, I. 14. ab Alyatte, I. 25. a Cræso, I. 51 *seq.* 92. a Rhodopi meretrice, II. 135. Donarium Midæ Delphos missum, regia sella, I. 14. Lacedæmoniorum, I. 51. Donarium Arionis apud Tænarum, I. 25. Donaria diversis in templis a Cræso consecrata, I. 92. ad Græcorum templa ab Amaside missa, II. 182. *cf.* c. 180. Donaria Pheronis, II. 111. Donaria diis missa a Græcis ex prædis Persicis exenta, IX. 81. Donaria in templo Delphico cognovit Xerxes, VIII. 35.

Dores multas et insignes civitates habent in Peloponneso, VIII. 73. migrationes varias suscipiunt, I. 56. *cf.* VIII. 31. eorum duces origine Ægyptii, VI. 53. Dorienses et Iones gentem Caricam ex insulis ejiciunt, I. 171. quatuor suscipiunt expeditiones in Atticam, V. 65. *cf.* c. 62 *seqq.* prima expeditio, quam Lacedæmonii Dorienses in Asiam suscipiunt, III. 58. Dores in Asia habitantes a Cræso subacti, I. 6. 28. Pentapolin incolementes nuncios Sardes mittunt ad Cyrum, I. 141. 144. eorum sacra communia, I. 144. in classe Xerxis militant, VII. 93. Dorienses Epidaurii, I. 146.

Dorica gens, Δωριεὶν ἔθνος, VIII. 43. Hellenicæ stirpis, unde

cognominata, I. 56. post varias migrationes, ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, *ibid.* et VIII. 31.
 Doricæ tribus Sicyoniorum mutatae, V. 68. Doricum vestimentum, V. 87.
 Dorieus, Anaxandridæ fil. ex prima uxore, V. 41. inter æquales excellit, V. 42. nolens sibi a fratre imperari, in Cinypern Africæ coloniam ducit, *ibid.* in Sicilia cum Crotoniatis Sybarin capit, V. 43 *seqq.* ibique in expeditione occubuit, V. 45 *seq.* VII. 158. 205. ejus filius Euryanactes, Pausaniæ collega, IX. 10.
 Doris, ἡ Δωρίς, olim Dryopis nominata, a Persis non vastata Thessalorum consilio, VIII. 31.
 Doriscus, V. 98. VII. 25. Thraciæ littus et campus ingens, et castellum Darii, VII. 59. 105 *seq.*
 Dorus, Hellenis fil., I. 56.
 Doryssus, Leobotæ fil., VII. 204.
 Dotus, Persa, Megasidri filius, Paphlagonum et Matienorum dux, VII. 72.
 Drama Phrynicchi, Μελήπου ὄλωσις, VI. 21.
 Dromos Achilleus, IV. 55.
 Dropici, Persarum gens, I. 125.
 Drymus, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Dryopis regio, Δρυοπῖς, I. 56. postea Doris nominata, VIII. 31. Dryopes pop. in Asia, I. 146. Dryopum civitates in Peloponneso, VIII. 73.
 Dyma, opp. Achæorum, I. 145.
 Dymanatæ, tribus Sicyonia, V. 68.
 Dyras, fl. Trachiniæ, VII. 198.
 Dysorum, mons prope quem argenti metalla, V. 17.
 Dysenteria in Xerxis exercitu, VIII. 115.

E.

Ebenum et ebur fert Æthiopia, III. 114. *cf.* c. 97.
 Ecbatana, *vid.* Agbatana.
 Echecrates, Eetionis pater, V. 92.
 Echedorus, Ἐχειδώρος, fl. e Crestionæis fluens, exercitum Xerxis aqua destituit, VII. 124. 127.
 Echemus, Aeropi fil., Hyllum in monomachia interfecit, IX. 26.
 Echestratus, Agis fil., VII. 204.
 Echinades, insulæ adversus Acheloi fl. ostia, II. 10.
 Echidnæ in Arabia frequentes, III. 108. Echidna semivirginea ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9.
 Echines, murium genus sic dictum in Libya, IV. 192.
 Eclipsis solis a Thalete prædicta, I. 74. alia, Xerxe Sardibus proficiscente, VII. 37. alia, quo tempore Lacedæmonii Isthmum muniebant, IX. 10.
 Edoni, οἱ Ἑδωνοὶ, pop. Thracicus, VII. 110. 114. eorum opp. Myrcinus ad Strymonem fl. a Dario Histiaeo dono datum, V. 11. 23. 124. Edoni cum Atheniensibus ad Datum opp. pro auri metallis pugnant, IX. 75.
 Educatio liberorum apud Persas, I. 136.
 Eetion, Echecratis fil., ejusque genus, X. 92. ei datum oraculum, *ibid.*
 Egestani, Ἐγεσταινοί, in Sicilia, Carthaginiensium socii, V. 46.
 Eion, urbs super Strymonem fl., VII. 25. 113. VIII. 118.
 Elæus, Ἐλαῖος, Chersonesi Thraciæ opp., VI. 140. VII. 22. 33. IX. 116. Elæuntii Xanthippum rogant, ut Protesilaum ulciscatur, IX. 120. *cf.* VII. 22.
 Elatea, Ἐλάτεια, urbs Phocidis, VIII. 33.
 Elbo, Ἐλβώ, ins. in Ægypto, II. 140.
 Electrum ab Eridano fluvio Græcis adfertur, III. 115.
 Eleonius, civis Antichares, consilium dat Dorieo, V. 43.
 Elephantes in Africa, IV. 191.
 Elephantine, urbs et insula Ægypti, II 9. 17. 28 *seqq.* 69. 175. III. 19. 20.

Eleusis, Atticæ opp., VIII. 65. ibi lucus deabus sacer, VI. 75. ad Eleusinem Atheniensium prælium, I. 130. Eleusinem Cleomenes cum Peloponnesiis invadit, V. 74 — 76. Eleusine sepulti Argivi, IX. 27. Eleusiniæ Cereris templum, IX. 57. 101. Eleusinia sacra Cereri Matri et Proserpinæ celebrata, VIII. 65.
 Elis, Ætolorum civitas, VIII. 73.
 Elei Minyarum oppida evertunt, IV. 148. post prælium ad Platæas suos duces in exilium mittunt, IX. 77. æquissime a se Olympiæ certamina administrari jactant, II. 160. quod tamen arguunt Ægyptii, *ibid.* Eleorum agonothetæ, VI. 127. — Eleus fuit Onomastus, Agæi fil., unus e prociis Agaristæ, VI. 157. Eleus vates, qui *Polycratem secutus inter Orætæ mancipia latebat*, III. 132. Eleus quoque fuit Tisamenus, vates Spartanorum, IX. 33, et Hegesistratus, c. 37. in Eleo agro cur muli non nascantur, IV. 30.
 Ellopius ager, ἡ Ἐλλοπία, VIII. 23.
 Elorus, fl. Siciliæ, VII. 154.
 Enages, *piaculares*, I. 61. V. 70. 71.
 Enarees Scythæ, I. 105. divinaandi artem a Venere habent, IV. 67.
 Enchelecs, pop. Illyricus, V. 61. IX. 43.
 Eneti, οἱ Ἐνέτοι, *vel* Veneti, Illyricus pop., ad Adriam habitant, V. 9. puellas in matrimonium vendunt, I. 196.
 Enipeus, fl. Thessaliæ, VII. 129.
 Enneacrunos, fons ad Athenas, VI. 137.
 Enneadi, Ἐννέαὶ Ὀδοί, Novemviæ, loci nomen, VII. 114.
 Eordi pop., VII. 185.
 Epaphus a Græcis vocatur Apis Ægyptiorum, II. 153. III. 27. 28.
 Epaphi boves mares, II. 38.
 Ephesus, civitas Ionum, I. 142. II. 10 *et* 158. ex Epheso ad Sardes iter, V. 54. Ephesium templum, II. 148.
 Ephesii obsessi a Creso urbem suam donant Diane, I. 26. soli ex Ionibus ab Apaturiis festis arcentur, I. 147.
 Ephialtes, Eurydemi filius, Thermopylarum proditor, VII. 213 *seqq.* ejus fuga et interitus, VII. 213.
 Ephori Spartæ a Lycurgo instituti, I. 65. a Cleomene militi Mæandrium Samium Sparta exire jubent, III. 148. Anaxandridem regem movent, ne Eurysthenis genus intreat, V. 39 *seq.* ephori, qui cum Aristone in consensu sedebant, testes advocati a Leotychide, VI. 63. 65. ap. ephoros Cleomenes rex accusatur, VI. 82. ephori noctu Pausaniam cum exercitu Sparta emittunt, IX. 9 *seq.* ephori in castris, IX. 76.
 Epicydes, Glauci pater, VI. 88.
 Epidanus, Achaïæ fl., VII. 196. *cf.* c. 129.
 Epidaurus, expugnata a Perandro, III. 52. *coll.* c. 50. Epidauro oriundi Æginetæ, VIII. 43. 46. qui Epidauriis quondam subjecti ab iis deficiunt, V. 83. Epidauriis, terræ sterilitate pressis, oleas permittunt Athenienses, et inter eos pacta et facta, V. 82 *seqq.* Epidaurii ad Platæas, IX. 28. Epidaurii Dorienses in Asia, I. 146.
 Epigoni Homeri, si modo ejus sunt, IV. 32.
 Epigramma Mandroclis Samii, IV. 88. epigrammata in Spartanos, qui occubere ad Thermopylas, et in Nagistiam vatem, VII. 228. tripodum literis Cadmeis incisa, V. 59 *seqq.*
 Ἐπισχόδιον, id est, *Age Scytham*: hoc est, intemperantius bibe, VI. 84.
 Epistolæ occulte missæ, I. 123 *seq.* V. 35. VII. 239. VIII. 128. *vid.* Litteræ.
 Epistrophus, Amphimnesti pater, VI. 127.
 Epium, oppidum Minyarum, in Cauconum finibus, IV. 148.

- Epizelus, Cophagoræ filius, cæcus in acie miro modo factus, VI. 117.
- Epizephyrii Locri, VI. 23.
- Epule in festis, I. 31. VI. 57. epulis magnificis Xerxem excepit Pythius Lydus, VII. 27. *vid.* Cœna.
- Equa leporem enixa, VII. 57. equæ tres Olympicas victorias adeptæ, ubi sepultæ, VI. 103. equarum lac, IV. 2.
- Equi piscibus vescentes ap. Pæones, V. 16. serpentes Sardibus comedunt, I. 78. equi sacri candidi in Cyri exercitu, I. 189. in exercitu Xerxis, VII. 55. equi fluviales apud Aegyptios sacri, eorum natura et descriptio, II. 71. equi silvestres candidi, IV. 52. equos præcipue immolant Scythæ, IV. 61, et Massagetæ Soli deo, I. 216. quinquaginta ad regis sepulcrum strangulant Scythæ, IV. 72. *coll.* c. 60. equus camelum reformidat et ideo contra equos cameli instructi, I. 80. VII. 87. equi vim hyemis ferunt in Scythia, quam nec muli nec asini, IV. 28. apud Persas habebant nomina, III. 88. equorum regiorum futura in Babylonia, I. 192. equi Thessaliæ præstantes, VII. 196. equos quadrijugos jungere Græci ab Afris didicere, IV. 189. equos ad venalum in ventrem cubare edoctos ducunt Iyrcæ, IV. 22. equi Sigynnarum quales, V. 9. Indorum, III. 106. equi Nisæi Medici, III. 106. VII. 40. equi albi tricenari Cilicibus Dario tributo pendi soliti, III. 90. equorum jubæ pro cristis apud Asiaticos Aethiopes, VII. 70. equi humitu Darius quomodo regnum nactus, III. 85—87. equus Masistii ipsum excutit, IX. 22. equo crura cum genibus abscissa, quod dominum straverat, VII. 88. equus Artybii in armatum erigi doctus, V. 111.
- Equisonem regis Scythæ cum rege defuncto sepeliunt, IV. 71. equisonis et equi virtute Darius ad regnum promotus, III. 88—87.
- Equitare docent liberos statim a quinto anno Persiæ, I. 136.
- Equitatus Xerxis quantus, VII. 84 *seqq.*
- Equites Spartæ, VIII. 124.
- Erasinus fl. ex Stympthalio lacu fluens, VI. 76. Cleome-nis de eo dictum, *ibid.*
- Erechtheus, rex Atheniensium, VIII. 44. Orithyæ pater, VII. 189. ei apud Athen., sacra adferunt Epidaurii, V. 82. ejus templum in arce Atheniensium, VIII. 55.
- Eretria, I. 61. contra Eretriam ad Athenas duces Persarum missi, VI. 43. 94. Eretrienses Ionicæ stirpis, VIII. 46. a Persis subacti, VI. 101. Susa abducti, elementer a Dario tractati, VI. 119. Eretriensium naves Milesis auxiliantur, ut gratiam reddant, V. 99. Eretrienses ad Salaminem, VIII. 46. in Græcorum acie ad Plataeas, IX. 28.
- Eridanus fl. a poeta aliquo fictus Herodoto videtur, III. 115.
- Erineon mons, VIII. 43.
- Erinyes Laii et Œdipi, IV. 149. *Vid.* Eumenides.
- Erochus, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Error parit damna, VII. 90.
- Erxander, Cois pater, IV. 97. V. 37.
- Erycina, regio in Sicilia, ἡ Ἐρυκίνη χώρα, V. 45. ἡ Ἐρυκός χώρα, ex Laii oraculis Heraclidarum est, V. 43.
- Erythea, ins. prope Gades, IV. 8.
- Erythræolus, Ἐρυθρὰ βάλος, *rubra gleba*, opp. Ægypti sic nominatum, II. 111.
- Erythræ, Ionum civitas in Asia, I. 612. Erythræi et Chii eandem sermonis proprietatem servant, *ibid.* cum Chiis bellum gerunt, I. 18. in acie Græcorum ad Miletum, VI. 8.
- Erythræ, Borotæ opp., Ἐρυθραὶ τῆς Βοιωτίας, IX. 15 *et* 19. Erythræus campus, I. 25.
- Eryxo, Arcesilai vidua, mariti interemtorem necat, IV. 160.
- Elearchus, Cretensis, rex Axi, IV. 154.
- Elearchus, Ammoniorum rex, II. 52.
- Eteocles, Laodamantis pater, V. 61.
- Euanetus, Careni fil., VII. 173.
- Euagoras Laco, VI. 103.
- Eualcides, Eretriensium dux, vir illustris, V. 102.
- Eubœa insula, IV. 33. magna ac beata, Cypro non minor, V. 31. ad eam prœlium navale, VIII. 4 *seqq.* Eubœenses Siciliam incolentes, quomodo tractati a Gelone, VII. 156. Eubœensibus datum oraculum, quod male spernunt, VIII. 20.
- Eubœæ cava, τὰ Κοτὰ τῆς Εὐβοίας, VIII. 13. τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίας, VI. 100. Euboicum talentum, Εὐβοικὸν τάλαντον, III. 89. Euboicæ minæ, Εὐβοϊκὰς μνῆαι, *ibid.*
- Euclides et Cleander, Hippocratis filii, Geloi, VII. 155.
- Euelthon, Cyprius, Salaminis rex, Phereclimæ exercitum poscenti muliebria dona mittit, IV. 162. V. 104.
- Euenius, Deiphoni haruspis pater, IX. 92. sacrarum Soli ovium custos, IX. 93. cæcus divinationem obtinet, IX. 94.
- Euergetæ regis Persarum, VIII. 85. *vid.* Benemeriti.
- Euesperides insulæ, IV. 171.
- Euesperitæ, terram miræ fertilitatis incolunt, IV. 198.
- Eumenes Anagyrasius Atheniensis præstantissimus in pugna navali, VIII. 93.
- Eumenidum templum, τὸ τῶν Ποτνιέων ἱερὸν, in Mycale, IX. 97. τὸ τῶν Ἐρινύων τῶν Ἀχέων τε καὶ Οὐδипόδεω ἱερὸν, Spartæ, IV. 149.
- Eunomus, Polydectis filius, VIII. 131.
- Eunuchi apud Persas pretiosiores quam servi non castrati, VIII. 105. *cf.* VI. 32. III. 49.
- Eupalinus, Naustrophii fil., architectus, III. 60.
- Euphorbus, Alcimachi fil., proditor Eretriæ, VI. 101.
- Euphotion, Æschyli poëtæ pat., II. 156. et Cynægiri, VI. 114.
- Euphotion, Laphanis pater, Dioscuros hospitio excepit, VI. 127.
- Euphrates fl., terminus Ciliciæ et Armeniæ, V. 52. Babylonem perfluit, I. 180. tortuosus a Nitocræ redditus, I. 185. a Cyro in lacuum derivatus, I. 191.
- Euripus, V. 77. VII. 173. VIII. 15. a Græcis custoditur, VII. 182.
- Europa Tyria a Cretensibus raptâ, I. 2. Europæ filii Sarpedon et Minos, I. 173. Europa Tyria an nomen Europæ dedit, IV. 45.
- Europa *Herodoti sententia* Phasi Colchico, *aliis* Tanai Maecotico et Cimmericis Pontumeis terminata, IV. 45. longitudine secundum Asiam et Africam porrigitur, *ib.* *et c.* 42. unde nomen accepit, *ib.* Europæ commoditates, VII. 5. extremæ regiones ignotæ, III. 115 *seq.*
- Euryanax, Laco, Doriei fil., collega Pausaniæ, IX. 1053. 55.
- Eurybates, Argivus quinquertio, VI. 92. ejus clades et interitus, *ibid.* *et* IX. 75.
- Eurybiades, Laco, Euryclidæ fil., dux classis Græcorum, VIII. 2. 42. in Eurybiade consilii inopia, VIII. 74. laudatur, VIII. 124.
- Euryclides, Laco, VIII. 2.
- Eurycrates, Laco, Polydori fil., VII. 204.
- Eurycratides, Laco, Anaxandri fil., VII. 204.
- Eurydame, Lacæna, Leotycheidis uxor; ejus genus, VI. 71.
- Eurydemus, Maliensis, Ephialtæ pater, VII. 213.
- Euryleon, Laco, cum Dorico coloniam ducit in Siciliam, *etc.* V. 46.
- Eurymachus, Thebanus, Leontiadæ pater, VII. 205.

Eurymachus, Thebanus, Leontiadæ fil., intererotus a Plataeensibus, VII. 233.
Euryphon, Laco, Proclis fil., VIII. 131.
Eurypylos, frater Thoracis Larissæi, IX. 58.
Eurysthenes, Aristodemii fil., VII. 204. et Procles gemini, Spartæ reges, dissident per omnem vitam, IV. 147. VI. 52. Eurysthenis familia, magis in honore, VI. 51. ejus genus noluit interire Lacedæmonii, V. 40. familiae stemma, VII. 204. coll. VIII. 131.
Eurystheus, IX. 26. 27.
Eurytus, Laco, ob gravem oculorum morbum e castris a Leonida remissus, tamen ad pugnam redit, VII. 229.
Euthynus, Atheniensis, Hermolyci pater, IX. 105.
Eutychides, Atheniensis Sophanis pater, IX. 73.
Euxinum mare, I. 6. 72. boreale nominatur, IV. 37. Euxini ponti nationes, IV. 46.
Exampæus, fons amarus et locus inter Borysthenem et Hypanin, IX. 52. et 81.
Exercitu donari apud Persas eximium, IX. 109.
Exitus rerum inspiciendus, I. 32. initio non est manifestus, VII. 51.
Experiendo fiunt omnia, VII. 9.
Expiandi modus idem fere apud Lydos qui ap. Græcos, I. 35. expiatio Adrastii fratricidæ, *ibid.* expiatio Deli, I. 64.
Exsecrationis formulæ, III. 65.

F.

Fabæ nec serunt *Ægyptii* nec edunt, II. 37. Fabæ in sortitionibus, VI. 109.
Fabula Ionibus a Cyro narrata, I. 141.
Fames immanis in castris Cambysis, II. 25 in Xerxis exercitu, VIII. 115. fames obsessorum Sesti, IX. 118. ad famem arcendam quid excogitavit Lydi, I. 94.
Fanum. *vid.* Delubrum et Templum.
Fato sortem destinatum effugere ne deus quidem potest, I. 91. fati necessitas, I. 91. III. 43. 63. V. 92.
Felicitas humana in eodem fastigio non manet, I. 5. felicitas Polycratis insidiosa, III. 40 *seqq.* felicitatis nulla hominibus satiety, VII. 49.
Felis amantissima fœtuum, II. 66. felium sepulturæ ap. *Ægyptios*, II. 67.
Ferrum in noxam hominis inventum, I. 68. ferraria officina Tegæ, *ibid.* ferruminationem primus invenit Glaucus Chius, I. 25.
Festinatio parit errores, VII. 10.
Festum Apaturia apud Iones et Panionia, I. 147 *seq.* Carnea ap. Spartanos, VII. 206. et Hyacinthia, IX. 7. Teophania apud Delphenses, I. 51. Persarum Magophonia, III. 79. Festa quinquennalia Atheniensium, VI. 111. Festa *Ægyptiaca*, II. 58—64. Apidis festum *Ægyptiis* a Cambyse abrogatum, III. 27—29. Bacchi festum apud *Ægyptios*, II. 48. apud *Æthiops* Macrobios, III. 97. festa triennalia ap. Budinos, IV. 108. Dianæ Bubasti celebratum, II. 59. apud *Brauronem*. VI. 138. memorabili occasione Sami institutum, III. 48. Dianæ Reginæ apud Thracas, IV. 33. Junoni apud Argivos, I. 31. Matri Deorum Cyziceni festum celebrant, IV. 76 *seq.* Minervæ festum nocturnum, lucernis per totam *Ægyptum* accensis, II. 62. *cf.* 59. Minervæ indigenæ ap. Ausenses festum virginum pugna celebratum, IV. 180. Latonæ in Buto opp., II. 59. Martis Papremi quo lignis se mutuo cædebant, II. 63 *seq.* Solis Heliopoli, II. 59. Vulcani lampadum festivitas, VIII. 98. Festi celebratio Babyloniis extitabilis, I. 91. Festorum *Græcorum* nomina omnia in litteram α desinunt, I. 148.
Fibulis vestium Atticæ mulieres fodicant hominem, V. 87.

Fidei dandæ modus apud Nasamones, IV. 172. fides Arabum firmissima, III. 8. *vid.* Fœdus.
Filiæ viro mature Babylone venduntur, I. 196. filiæ Lydorum meretricantur, I. 93. *vid.* Virgines et Mulier.
Filios multos progignere, Persis est honoris, I. 136. filii Attagini Thebani a Pausania patris culpa soluti, IX. 88. filii Phauæ *Ægyptum* prodentis ab auxiliariis Græcis mactati, III. 11. filios regum benigne tractant Persæ, III. 15.
Finitimos Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
Flamma e pectore simulacri effulget, VI. 82.
Fluvios Persæ præcipue colunt, I. 138. Strymoni fl. Magi equos albos mactant, VII. 113. fluvio tamquam Servatori sacra faciunt Temeni posteri, VIII. 138. Pactolus fl. auri ramenta deferens, V. 101. aurum in India per flumina devectum, III. 106. Fluvii quorum aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42. 108. 196. coll. c. 21 et 187.
Fœdus affinitate firmatum, I. 74. fœderis ineundi ratio apud Scythias, IV. 70. apud Arabes, III. 8. apud Lydos, I. 74. fœdus a Cræso cum Spartanis initum, I. 69. 70. cum Babyloniis, I. 74. cum Amasi *Ægyptiorum* rege, *ibid.* Polycratis cum Amasi rege, III. 39. fœdus peritum Persarum cum Barceis, IV. 201. fœdus Hippocratis, Gelæ tyranni, cum Samiis Zanciam tenentibus, VI. 23. fœdus Argivorum cum Persis, VII. 150 *seq.* fœdus hospitii a Xerxe cum Abderitis ictum, VIII. 120. cum Acanthiis, VII. 116. fœderis formula, quod Græci inter se pepigerunt, VII. 132. fœderis formula, quod Mardonius cum Atheniensibus componere cupiebat, VIII. 140. *cf.* Formula et Pactio.
Frœmina, *vid.* Mulier.
Fodiendi ratio ut terra effosa non prodeat, II. 150.
Fons Thestes, IV. 159. fons Apollinis, I. 118. fons Solis, IV. 181. fons Gargaphia, IX. 25. fontes Maandri, VII. 26. fons, in quo qui loti sunt, efficiuntur perinde atque oleo inuncti, violam olentes, III. 23. fontes bituminis in Zacyntho, IV. 195. fons in arce Attica, VIII. 55. fons Pirene Corinthi, V. 92. §. 2. fons quidam amarissimus, IV. 55. 81. fontes novem aquarum. *vide* Novem fontes.
Formicæ Indicæ canum magnitudine effodiunt sabulum aufferunt, quod Indi deinde colligunt, III. 120.
Formulæ in fœdere stabiliendo: *ἔσ' ἀν ὁ ἕλεος* *etc.* VIII. 143. *ἔσ' ἀν ἡ γῆ*, *etc.* IV. 201. *Eo respicit Sosiclis Corinthii dictum*, V. 92. — Formulæ fœderis. *vid.* Fœdus et Pactio.
Fortunam in vita et in morte experiri difficile est, III. 43. fortuna consilium aliquando superat, VII. 10. fortunati iidem semper non sunt, I. 207.
Forum nullum est Persis, I. 153.
Forum, Ἀγορῇ, oppidi nomen, VII. 58.
Fossa ex Nilo in Arabiam sinum ducta a Necone rege, II. 158. IV. 42. dein iterum a Dario effossa, II. 158. IV. 36. Fossa ad Athon montem facta, VII. 22—24. fossæ in *Ægypto* sub Sesostri rege effossæ, II. 108. fossis discissa tota Babylonica terra, I. 193.
Fratrem præ marito et liberis uxor Intaphernis salvum cupit, et sui desiderii rationem reddit, III. 119.
Frigoris vi constringitur totus Cimmericus Bosphorus, IV. 28. *Conf.* Gelu.
Fructus quarundam arborum, qui jactus in ignem odore suo circumstantes inebriat, I. 202.
Frumentum Scythiæ aratores servant vendendi causa, IV. 17. frumentum ex Ponto in *Æginam* et Peloponnesum advectum, VII. 147. frumenti terax Assyria, I. 193.
Fulgura et tonitrua *πρηστῆρες* in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42.
Fulmen in aedes Scylæ regis delapsum, IV. 79. fulmina gran-

des arbores aut aedificia percutiunt, VII. 10. fulmina in barbaros Delphis e caelo demissa, VIII. 37.
 Funus regum Spartanorum, VI. 58. Persarum, *ibid.* regum Scythiarum, IV. 71. 72. funus et sepultura apud Aegyptios, II. 85 *seq.* apud Babylonios, I. 198. funus Artachæis a Xerxe et toto exercitu celebratum, VII. 117. *cf.* IX. 24.
 Fures pecuniae Sardanapali, II. 150. fures regiarum Rhampsinitii pecuniarum et eorum solertia, II. 121.
 Furiis Laii et Oedipodis templum dedicatum, IV. 149. *vid.* Eumenides.
 Furiosus homo Cambyses censetur, III. 38. Furore actus Cleomenes se ipse lacerat, VI. 75. *cf.* 84.
 Fustuarum pugna apud Aegyptios in sacris, II. 73.

G.

Gades, τὰ Γάδερα, extra Herculis columnas, IV. 8.
 Gaeson fl., IX. 97.
 Galea Corinthiaca; galea et scutum ex Aegypto ad Græcos pervenit, IV. 180. *cf.* VII. 63.
 Galepsus, Græca urbs, VII. 122.
 Gallatica regio, ætate Herodoti Briantia nominata, VII. 108.
 Gamori Syracusani, γαμόροι, i. e. γεωμόροι, *praediorum possessores*, VII. 155. *coll.* V. 77.
 Gandarii pop., III. 91. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 66.
 Garamantes pop. et eorum mores, IV. 174 *et* 183.
 Gargaphius fons in Erythraeo campo, IX. 25. 49. 50.
 Gauanes Temeno oriundus, VIII. 137.
 Gebelezis, deus Getarum, IV. 94.
 Gela, urbs Siciliae a Lindiis condita, VII. 153. sub Hippocrate tyranno floruit, c. 154 *et* VI. 23. cives, οἱ Γελῶται, postea maxima ex parte a Gelone Syracusas transducti, et urbs Hieroni fratri permissa, VII. 156.
 Geleon, Ionis fil., V. 66.
 Gelo (cujus progenitor ex insula Telo, proavus hierophanta in Gela, VII. 153.) primum satelles Hippocratis Gelæ tyranni, in bello emittit, VII. 154. mortui Hippocratis filii imperio fraudatis, Gela politus, mox Syracusas occupat et omni modo munit et auget, c. 155 *seq.* *cf.* c. 145. a Græcis ad societatem adv. Persas invitatus, legatos opprobriis obruit negatque se auxilium laturum, ni summa ipsi committatur imperii, VII. 157—162. et privatum sibi cavet a Persis, pecunia Delphos missa, c. 163 *seq.* cum Pœnis in Sicilia bellum gerens eodem die, quo Græci Persas ad Salaminem, Amilcarem vicit, c. 165 *seq.*
 Gelonus, Herculis fil., IV. 10.
 Gelonus, lignea urbs Budinorum, IV. 108. a Persis incensa, c. 123. Geloni, origine Græci; eorum mores, IV. 108 *seq.*
 Gelu maximum in septemtrionalibus terræ plagis, IV. 28.
 Genealogia Hecatæi ab Aegyptiis sacerdotibus explosa, II. 143. *vid.* Stemmata.
 Generationes hominum tres conficiunt centum annos, II. 142. *cf.* VI. 98.
 Genitura Indorum nigra, III. 101.
 Geographiam ex professo tractat Herodotus, IV. 36 *seqq.* IV. 168 *seqq.* II. 15 *seqq.* Geographica tabulæ, IV. 36. V. 49.
 Geometria ab Aegyptiis ad Græcos pervenit, II. 109.
 Gephyræi, familia Athen., origine Phœnices, ex Eretria Athenas migrarunt, V. 57. 62.
 Geræstos, Eubœæ oppid., VIII. 7. IX. 105.
 Gergis, Persa Arizi fil., imperator in Xerxis exercitu, VII. 82.
 Gergithæ Teucri, VII. 43. priscorum Teucrorum reliquiae, V. 122.

Germanii, Persarum genus, I. 125.
 Gerontes Spartæ, I. 65. VI. 57.
 Gerrhus locus, IV. 53. Gerrhi, pop. Scythiis subjectus, c. 71.
 Gerrhus, fl. Scythiæ, IV. 19. 47. describitur c. 56.
 Geryonis vaccae, IV. 8.
 Getæ immortales, a Dario subacti, IV. 93. dein exercitum Darii sequuti, c. 96. eorum dæmon Zamolxis, c. 94 *seq.*
 Gigas. *vid.* Homo.
 Gigonus, urbs regionis Crossacæ, VII. 123.
 Giligammæ, populus Afer et ejus descriptio, IV. 169.
 Gillus, Tarentinus exul, redimit Persas et ad Darium reducit, qui frustra eum per Cnidios reducere Tarentum conatur, III. 138.
 Gindanes, pop. Africæ; mulierum fasciæ ex pellibus, IV. 176.
 Glacie constrictus Cimmerius Bosphorus, IV. 28.
 Glaucos, Leagri pater, IX. 75.
 Glaucus Chius ferruminationem ferri invenit, I. 23.
 Glaucus, Epicydis fil., depositum suscipit ab hospite Milesio, quod postea suscepisse negat, VI. 86. Pythiam consulit an jurejurando pecuniam intervertat, VI. 86. ejus genus funditus interit, *ibid.*
 Glaucus, Hippolochi fil., I. 147.
 Glisantem et Tanagram Thermodon interfuit, IX. 43.
 Gnomonis inventores Babylonii, II. 109.
 Gnorus, Lyci fil., Anacharsidis pater, IV. 76.
 Gobryas, e magi occisoribus, III. 70. 73. colluctatus cum Margo, c. 78. Mardonii pater, VII. 82. ejus consilium de abeundo e Scythia Dario datum, IV. 132. 134. ejus uxor, Darii soror. VII. 5. filia, uxor Darii, c. 2.
 Gonnus, urbs Thessaliæ, VII. 128. 173.
 Gordius, Midæ pater, I. 14. 35. VIII. 138. avus Adrasti, I. 35. 55.
 Gorgo, Cleomenis filia, V. 48. patrem scite monet ut sibi caveat ab Aristagora, c. 51. eadem Leonidæ uxor, Demarati tabellas aperiri monet, VII. 239.
 Gorgonis caput ex Africa adfert Perseus, II. 91.
 Gorgus, Salaminis Cypriæ rex, V. 104. VIII. 2. 11. urbe spoliatus a fratre, V. 104. Persarum auxilio eam recipit, c. 115.
 Gorgus Chersis, fil., dux in classe Xerxis, III. 98.
 Græcia, cœli temperiem longe præstantissimam sortita, III. 106. paupertatis alumna, hospes virtutis, VII. 102. non imperatorum indiga in bello Pers. sed exercitus, VII. 161. 162. in eam primi a Dario exploratores missi, III. 135 — 138. Græcia, regnante Dario Xerxe et Artaxerxe, per tres generationes, plus mali passa quam per viginti antea, VI. 98.
 Græci, partim *Iones*, Pelasgicæ maxime stirpis, partim *Dores*, Hellenicæ stirpis, I. 56 — 59. *cf.* II. 51. jam a priscis temporibus a barbaris distincti, utpote dexterioribus, I. 60, *cf.* IX. 59. 79. Phœnices Cadmo duce (*cf.* IV. 147. *et* II. 49.) iis et alias res ad doctrinam spectantes et litteras adferunt, V. 58 *seqq.* Græci a sinistra manu ad dextram scribunt, II. 36. a Babylonis polum, gnomonem et duodecim diei partes acceperunt, II. 109. geometria vero Herodoto ex Aegypto ad eos transisse videtur, II. 109. *item* scutum et galea, IV. 180. Ab Aegyptiis duodecim deorum nomina, (*cf.* II. 4. ubi Aegyptii sacerdotes) Bacchi certe cultus, ad eos pervenerunt, II. 49 *seq.* *cf.* c. 43. et pompæ solemnes et supplicationes, II. 58. Cabirorum vero mysteria (*quæ etiam Aegyptii celebrant*, III. 37.) Pelasgi o Samothracia adtulerunt, II. 51. Græcorum deorum ætas

enim Ægyptiorum collata, H. 143 — 146. Græci ex hominibus natos Deos et hominibus similes habent, I. 131. Græcanicus Jupiter, IX. 7. dei Græciæ præsides, V. 92. dei Græci communes, IX. 90. *cf.* VI. 68. festorum Græcorum nomina in eandem desinunt litteram, I. 148. *vid.* Festum. Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt, IV. 26. vestitum Minervæ et ægidas a Libyasis adoptant, IV. 189. Græcorum et Lydorum leges similes, I. 94. Græcorum cœnæ a Persis contemptæ, I. 133. *cf.* IX. 82. Græci ludos Olympicos celebrant, et non de pecuniis sed de oleæ corona contendunt, VIII. 26. puerorum amoribus dediti, I. 135. — Merces accipiunt a Phœnicibus, I. 1. III. 107. 111. Græci inde a Psammithico rege cum Ægyptiis commercia habent, II. 154. *cf.* c. 152. solam Naucratis emporium habent, II. 178. 179. a Cambysis tempore frequentes in Ægyptum veniunt et mercandi et militandi causa, III. 139. *cf.* II. 154. et III. 4. Græci sub Psammenito militant, III. 11. Græci Asiam incolentes (*recensentur*, I. 142 — 150.) a Cræso subacti, I. 26. *seq.* Lydorum imperio a Persis everso, Sardes legatos mittunt ad Cyrum, I. 141. qui Lacedæmoniiis contemptim respondet, I. 152 *seq.* Cambyses e Græcis Iones et Æolenses, a patre pro servis acceptos, æcum in Ægyptum ducit, II. 1. III. 1. 25. Dario in bello Scythico pontem in Istro factum custodiunt, IV. 97 *seq.* *cf.* c. 137 — 139. — a Persis deficiunt, Aristagora auctore, V. 29 — 37. Iones, Atheniensium ope, Sardes capiunt, V. 100 *seq.* inde bellum Persicum, *cf.* V. 97 et *vid.* Athenienses. — Græci Asiatici denuo a Persis subacti, VI. 31 — 33 et *præc.* c. 42. a Græcis (Europam incolentibus) Darius terram et aquam poscit, VI. 48. *cf.* VII. 32. et 131 *seqq.* Pugna Marathonica, VI. 111 *seqq.* Darius novam expeditionem adversus Græcos parat, VII. 1. quam Xerxes suscipit, c. 8 — 19. *cf.* VII. 239. et *cap.* 138. Xerxe adhuc Sardibus versante, Græci mutuas inimicitias dissolvunt, VII. 155 *seq.* eoque Græciam jam invadente, alii eorum Persis terram et aquam dant, VII. 138. *cf.* c. 178, ceteri hos Delphico deo declinandos jurant, VII. 132. Græci Thraciam incolentes cum Xerxe militant, VII. 185. *cf.* VIII. 66. Græci meliora sentientes, legatos in Isthmum mittunt, qui pro salute Græciæ deliberent, VII. 172. *cf.* 145. Argivi societatem Græcorum recusant, c. 148 *seqq.* Græcorum legati in Siciliam ad Gelonem missi, c. 153 *seqq.* Græci a Corcyræis frustrati, c. 168. et a Cretensibus, c. 168 *seq.* Thessalos socios amittunt, c. 172 — 174. Decernunt ad Thermopylas et Artemisium barbarum introitu in Græciam prohibere, c. 173 *seqq.* Græci ad Thermopylas Persam expectant, 202 *seqq.* mox de receptu consultant, c. 207 *seq.* *cf.* c. 219. *seqq.* 222. Græci Olympicos ludos agunt, Xerxe Thermopylas expugnante, VIII. 26. *cf.* VII. 206. — Græcorum classis ad Artemisium, VIII. 1 *seq.* de receptu ad Isthmum deliberant, c. 4. et 18. *cf.* c. 49 *seqq.* et 74 *seq.* Salaminem petunt, c. 40. deliberant quo loco pugna navali decernant, c. 49 *seqq.* a Themistocle illuduntur, c. 74 *seqq.* Recensentur Græci, qui naves ad Salaminem miserunt, VIII. 43-48. Pugna navalis ad Salaminem, c. 84 *seqq.* ibi Græcorum præstantissimi, c. 93. *seq.*, duces virtutis præmium accipiunt, c. 123 *seq.* Andrum ins., ultra quam Xerxis classem prosequi nolunt, obsident, c. 111. *cf.* c. 107 *seqq.* Salaminem redeunt et dona diis dedicant, c. 121. — Græci Isthmum muniunt, VIII. 71. IX. 10. Mardonio ex Attica in Bœotiam se recipiente, Eleusinem conveniunt, indeque cum Atheniensibus Erythras petunt, IX. 19. Græcorum acies ad Plataeas, IX. 28 — 30. Qeroen

ins. petunt, c. 50 *seqq.* Pugna ad Plataeas, c. 59 *seqq.* qui Græcorum ibi fortissime pugnarint, c. 71. *seqq.* prædam exemtis deorum donariis, dividunt, c. 81. Thebas obsident, c. 86 *seqq.* — Classis Græcorum ad Æginam collecta, VIII. 130 *seq.* ultra Delum navigare non audent, c. 132. denique Samum navigant, IX. 69. *coll.* c. 90 *seqq.* Pugna ad Mycalem, IX. 102 *seqq.* eorum præstantissimi, *cap.* 105. Græci Samum reversi Iones insulares in commune sociorum recipiunt, IX. 106. versus Hellespontum profecti, pontes rescissuri, mox Lacedæmonii domum navigant, Athenienses Sestum obsident, IX. 114 *seqq.* Græci Scythiæ, IV. 17. *coll.* c. 108. Græci Tyritæ ad Tyræ fl. ostium, IV. 51. Gramen in Scythia bilem pecoribus auget, IV. 58. Gratiarum collis ap. Macas in Africa, IV. 175. Griæus, Æsani fil., Theræ insulæ rex, IV. 150. Grues, plage Scythiæ hyemem fugientes, super Ægyptum confugiunt, II. 22. Gryneæ, Γρύνεα, Æolensium civitas, I. 149. Grypes, aurum servantes ap. Arimaspos, III. 116. IV. 13. 27. Gygdas Delphis dictus thesaurus, ab Gyge donatus (Γυγάδας χρυσός), I. 14. Gygæa palus perennis, proxima Alyattis sepulcro, I. 93. Gygæa, Amyntæ filia, V. 21. VIII. 136. Bubari collocata a fratre Alexandro, V. 21. VIII. 136. Gyges, Dascyli, fil., Candaulis satelles, I. 8. 91. Candaulum, ab uxore ejus adactus, interficit, regnumque Lydorum suscipit, I. 8 — 13. *coll.* c. 91. primus barbarorum (post Midam, Phrygiæ regem) Delphis donaria ponit, I. 14. Colophonem capit, *ibid.* ejus fil. Ardyss, I. 15. Gyges, pater Myrsi, III. 122. V. 121. Gymnici ludi a Chemmitis in Ægypto celebrati, II. 91. Gymnopædiæ, solenne ludicrum Lacedæmoniorum, VI. 67. Gyndes, fl. Armeniæ, V. 52. ex Matienis in Tigrin fluit, I. 189. a Cyro in trecentos sexaginta rivos diductus, I. 202. V. 52. Gyzantes Afri, similibus vescuntur, IV. 194.

H.

Hæmus, mons Scythiæ, cujus e jugis tres fluvii manant, IV. 49. Haliacmon, fl. Macedoniæ, VII. 127. Halicarnassus civitas Doriensium, II. 178. Pedasensibus vicina, VIII. 104. ab Apollinis Triopii ludis celebrandis exclusa, I. 144. Halicarnassensis, Ἀλικαρνησσεύς, Herodotus fuit, I. *pr.* Halicarnassenses, Doricæ gentis, inter navales Xerxis socios sub regina Artemisia, VII. 99. Halienses, VII. 137. Halys fl., ex Armenio monte ortus, inferiorem fere Asiam determinat, I. 72. Phrygiam radit, V. 52. VII. 26. Thaletis Milesii ope a Cræso trajectus, I. 73. intra Halyn fluvium populi a Cræso subacti, I. 6. 29. Hamikar, *vid.* Amilcar. Hannon, Ἀννων, Carthaginiensis, Amilcaris pater, VII. 165. Harmamithres et Tithæus Xerxis equitatus præfecti, VII. 88. Harmatides, Thespiensis Diithyrambi pater, VIII. 227. Harmocydes, Phocensium dux, virtute spectatus, Mardonii equitatum excipere paratus, IX. 17. Harmodius et Aristogiton, Hipparchi interfectores, V. 55. liberatores Athenarum, VI. 199. 123. Harpagus Medus, Aestygi familiaris, jussus Mandanæ filium interimere, puerum regis bubulco tradit exponen-

- dum in montium jugis, I. 108. — 116. *cf. cap. seqq.* ab Astyage ad conam invitatus, inscius sui filii carnes comedit, c. 118. 119. Cyrum ad defectionem ab avo excitat, c. 123 *seq.* Astyagi, a Cyro capto, insultat, c. 129. Cyro consilium dat adv. equitatum Lydorum, I. 80. Mazari defuncto adv. Lydos rebellantes succedit, et Ionia oppida aggeribus jactis capit, I. 162. *seq.* 169. bellum infert Caribus et Lyciis, I. 171 — 175. et inferiorem Asiam Cyri potestati subjicit, I. 176.
- Harpagus, Persa, capit Histiaeum vivum et in crucem agit, VI. 28. 30.
- Hebae tessera dat Leotychides militibus, IX. 98.
- Hebrus, fluv., IV. 90. VII. 59.
- Hecataeus, Hegesandri fil., Historiarum scriptor, ab Aegyptiis sacerdotibus irrisus, II. 143 *seq.* Aristagorae bellum adv. Persas dissuadet, V. 36. et Lerum insulam munire monet, c. 125. dissert de Pelasgis injuria ex Attica ejectis, VI. 137.
- Hecatonnesi, Ἑκατόν νῆσοι, *Centum insulae*, I. 151.
- Hector natu major et virtute praestantior Alexandro, III. 120.
- Hegesander, Hecataei pater, V. 125. VI. 137.
- Hegesicles et Leon, Spariae reges, I. 65.
- Hegespyla, Olori, regis Thracum, filia, Miltiadi collocata, VI. 39.
- Hegesistratus, Sigei tyrannus, V. 94.
- Hegesistratus, civis Eleus, Teliadarum praestantissimus, in Mardonii exercitu vates; e Spartanorum custodia evaserat, praecisa sibi anteriore pedis parte, IX. 37.
- Hegesistratus, Aristagorae filius, legatus Samius, IX. 90. 91.
- Hegotoridas Cous; ejus filia a Mordonio rapta, IX. 76.
- Hegias, Eleus, Tisameni frater, IX. 33.
- Helena, Tyndari filia, et ejus raptus, II. 112 *et seqq.* V. 94. IX. 73. Helenae templum Therapnae, VI. 61. eadem, Hospita Venus, II. 112.
- Helice, Ἑλίκη, in Peloponneso opp. Achaeorum, I. 145.
- Heliconius Neptunus, I. 148.
- Heliopolis, Ἡλιούπολις, *urbs Solis*, in Aegypto, II. 3. 7. 8. 9. 59. 63. Heliopolitae Aegyptiorum peritissimi antiquitatis, II. 3.
- Helisyci in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Hellae, Athamantis filiae, sepulcrum, VII. 58.
- Hellen, Dori pater, I. 56.
- Hellenica gens, ejusque migrationes variae, I. 56. 57. *cf.* Graeci.
- Hellenium templum Naucrati in Aegypto, communi consilio a Graecis exstructum, II. 178.
- Hellespontus, IV. 38. ejus longitudo et latitudo, IV. 85. *cf.* VIII. 34. eum transiit Darius, V. 11.
- Hellespontus conjungitur a Xerxe, VII. 33. denuo ponte junctus, VII. 36. priore ponte rupto, a Xerxe castigatus, VII. 35. postea phiala aurea et gladio Persico donatus, VII. 54. Hellespontus latiori sensu, IV. 38. 85. 95. VI. 33.
- Hellesponti urbes, VI. 33.
- Hellesponti in Xerxis classe militantes custodiunt pontes, VII. 95.
- Hellespontias ventus, ὁ Ἑλλησποντικός, VII. 188.
- Hellopius ager, ἡ Ἑλλοπία μοῖρη, VIII. 23.
- Hephastenses, Ἡρακστεές, in Lemno, VI. 140.
- Heraclaea Siciliae ab Hercule condita, V. 43.
- Heraclidae, Sardium reges, ex Jardani ancilla et Hercule geniti, I. 7 *seq.* c. 13. Heraclidarum satellites Gyges in oraculo nominatur, I. 91. Heraclidarum est Erycis regio in Sicilia, V. 43. Heraclidae in Peloponnesum redire conati, IX. 26.
- Heraclides, Ibanolidis fil., Car, insidias Persis struit, V. 121.
- Heraclides, Aristodici Cymaei pater, I. 158.
- Heraclides, Aristagorae Cymaei pater, V. 37.
- Heraeum, Ἡραῖον, opp. Thraciae, IV. 90.
- Heraeum, Junonis templum. V. Juno.
- Herceus Jupiter, Ζεὺς Ἑρκείος, i. e. *domus praeses*, VI. 68.
- Hercules, antiquus deus apud Aegyptios, ex duodecim deorum numero, II. 43. 145. Jovem conspiceret cupit, II. 42. ejus oraculum, II. 83. templum ad Canobicum Nili ostium, asylum fugitivorum, II. 113. Herculis antiquissimum templum Tyri, II. 44. inde Thasii Herc. templum derivatum, *ibid.* — Hercules, Amphitryonis et Alcmenae fil., incognitus Aegyptiis, II. 43. apud Graecos novissimus deus, II. 145 *seq.* *cf.* c. 43. Hercules Olympius et Hercules heros *distinguuntur*, II. 44. de Herculis in Aegyptum adventu fatua Graecorum fabula, II. 45. Hercules, Geryonis boves agens, in Scythiam venit, ibique ex Echidna tres gignit filios, quibus arcum et cingulum relinquit, IV. 8 — 10. Scythiarum deus, IV. 59. ejus vestigium petrae impressum, IV. 82. — Hercules a Iasone et Argonautis relinquitur, VII. 193. ei ardenti opem fert Dyras fl., VII. 198. — Herculis templum in Cynosarge Athen., VI. 116. ad Marathonem, VI. 108. 116. ara ad Thermopylas, VII. 176. — ex Hercule et Iardani ancilla prognati Heraclidae, Lydorum reges, I. 7. Hercules, Hylli pater, auctor generis Leonidae, VII. 204. VIII. 131.
- Herculeae columnae, II. 33. IV. 8. 42. 43. 181. 185.
- Hermion, Lasi pater, VII. 6.
- Hermione, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Hermionenses Samiis profugis Hydream ins. tradunt, III. 59. tres naves priebant ad Salamina, VIII. 34. ad Plataeas militant, IX. 28.
- Hermippus Atarnites, VI. 4.
- Hermolycus Atheniensis, Euthyni filius, in pancratio ce-leber, IX. 105.
- Hermophantus, dux contra Persas ad Sardes, V. 99.
- Hermotimus Pedasensis inter eunuchos apud regem magna auctoritatis, VIII. 104. exsectorem suum Panionium diro modo ultus, VIII. 105. 106.
- Hermotybes, Aegyptiorum pugnatores, II. 164 — 168. IX. 42. tantum rei militari vacant, II. 165. 168. *cf.* VII. 89. *et vid.* Calasires.
- Hermus, Aeloidis amnis, I. 55. 80. V. 101.
- Herodotus, octingentis fere annis post bellum Trojanum vixit, II. 145. quadringentis annis Homero et Hesiodo posterior, II. 53. nongentis annis post Meridis obitum Aegyptum visitat, II. 13. bellum Peloponnesiacum vidit, VIII. 137. IX. 73. Cabirum initiatus mysteriis, II. 51. quae ad res divinas spectant, caute memorat, et nonnisi coactus, II. 3. 46 *seqq.* 65. *cf.* c. 45. de mysteriis Aegypti. et Cereris sacris silentium sibi imponit, II. 191. de oraculis opinionem suam profert, VIII. 77. Deorum νόμους religiose colit, VI. 84. VIII. 133 *seq.* VIII. 13. IX. 65. *cf.* Deus. — ejus canon historicus, VII. 152. *cf.* I. 95 *seq.* 177. *extr.* 214. 21. II. 3. 44. 99. 123. 2. *seq.* III. 9. 8. VIII. 74. — Digressiones suam orationem amare, ingenue ipse profitetur, IV. 30. — Integritatis ejus in historia specimina, VII. 139. *seq.* c. 152. VIII. 73. 15. V. 45. *extr.*
- Herodotus, Basilidae fil., Ionum legatus ad Spartanos, VIII. 132.
- Heroes ignoti Aegyptiis, II. 50. heroibus Trojanis parentatum a Xerxe, VII. 43. heros Cynrus colendus Phocaeensibus, I. 167. heros colitur a Tejis Timesius, conditor

Abderæ, I. 168. Stesagoræ conditori sacra faciunt Chersonesitæ, VI. 38. heroi Onesilo annua sacra faciunt Amatiusii, V. 114. Artachæi, fossæ ad Athon olim præfecto, sacra faciunt Acanthii, VII. 117. herois Astrabaci ædícula Spartæ, VI. 69. Hercules heros diversus ab Olympio, II. 44. cf. Colonia.

Herophantus Parienus, IV. 138.

Herpys, Timagenidæ pater, Thebanus, IX. 38.

Hesiodus quadringentis annis exstitit ante Herodotum, II. 53. Hesiodus et Homerus Græcis theogoniam condidere, *ibid.* de Hyperboreis fabulatus, IV. 32.

Hexapolis quæ sæculo Herodoti Pentapolis dicta, I. 144.

Hieroglyphica scriptura, v. Ægyptii.

Hieron, Gelonis pater, VII. 156.

Hieronimus Andrius, Olympiæ victor, IX. 33.

Ililotæ, εἰλωται et εἰλωται, diversi a pericæris Lacedæmoniorum, IX. 11 multifariis officiis funguntur, VI. 58. 75. 80. 81. VII. 229. septem circa unum Spartanum in bello Persico, IX. 10. 29. eorum ruditas in distinguendo ære ab auro, IX. 80.

Himera Siciliæ, VI. 24. VII. 165.

Hippagogæ naves, quibus equi rebuntur, VI. 48. VII. 97.

Hipparchus, Pisistrati fil., Hippiae frater, V. 55. Onomacritum ob Musæi vaticinia corrupta Athenis eiecit, VII. 6. ejus somnium, V. 56. ab Harmodio et Aristogitone interemptus, V. 55. VI. 123.

Hippas, Pisistrati fil., I. 61. eum Athenas reducere volunt Lacedæmonii, V. 91. sed frustra, V. 93. sollicitat Persarum opem adv. Athenas, V. 96. ei visum in somnis oblatum et dens tussiendo excussus, VI. 107.

Hippobotæ, i. e. qui equos alunt, apud Chalcidenses vocantur homines locupletes, V. 77. VI. 100.

Hippoclidæ, Tisandri fil., Atheniensis, proci Agaristæ, IV. 127. ejus majores Cypseli Corinthii propinqui, VI. 128. ejus saltationes et gesticulationes propter quas excidit nuptiis, VI. 130.

Hippoclus Lampsacenus, IV. 138.

Hippocoon, Scæi pater, V. 60.

Hippocrates, Pisistrati pater, Athenarum tyranni, I. 59. V. 65.

Hippocrates, Megacilis filius, VI. 131.

Hippocrates, Gelæ tyrannus, Cleandri frater, VI. 23. VII. 154. a Zancleis arcessitus, eos Samiis prodit, VI. 23. Camarinam a Syracusanis pacis conditione accipit, VII. 154. in bello cum Siculis ad flyblam urbem occumbit, c. 155.

Hippocrates, Sybarita, Smindyridis pater, VI. 127.

Hippocratides, Lacedæmonius, Leotyichidis filius, VIII. 131.

Hippolai promontorium, Ἰππολῶν ἀκρῆ, IV. 53.

Hippolochus, Glauci pater, I. 147.

Hippomachus, Græcorum qui erant cum Mardonio haruspex, IX. 38.

Hipponicus, Calliæ pater, VII. 151.

Hipponicus, Calliæ fil., VI. 121.

Hippopotamus describitur, II. 71.

Hircus, Ægyptiace Mendes dictus, II. 46. hirci urina spasmo liberant pueros suos Afri, IV. 187. hircorum barbis innatum ladanum apud Arabes, III. 112. hircus cum muliere coiens, II. 46.

Histia, Ἰστία, i. e. Vesta, Scytharum regina, IV. 127.

Histiæotis, ἡ Ἰστιαῖος γῆ, Eubœæ septemtrionalis regio, VII. 175. Histiaea opp., Ἰστιαίη, ἡ πόλις τῶν Ἰστιαίων, VIII. 23. ubi et ἡ γῆ Ἰστιαίων, et civis Ἰστιαίεύς.

Histiæotis Thessaliæ regio Ossæ et Olympo subjecta, I. 56.

Histiæus Milesius, Lysagoræ fil., IV. 138 V. 30. vir solers et industrius, V. 23. pontem Istro fl. injectum (V. 97.

seq.) dissolvi non sinit, IV. 137. quo facto bene de Dario meritis, c. 141., Myrcinum Edonidem ab illo accipit, V. 11. eumque locum muro muniens, a Megabazo apud Darium insinulatus, Sardes honoris causa accitus et Susa abductus consiliarii regi nomine, V. 23. 24. inde per servum occulte missum Aristagoram, Mileti præfectum, ad defectionem a Persis sollicitat, V. 30 et 35. a Dario ob Ionum defectionem objurgatus, dimissus tamen ad sedandas turbas, V. 105 — 107 Sardibus Artapherni suspectus clam ad mare fugit, Miletum rediturus, et a Chiis in vincula coniectus, mox vero liberatus, nec a Milesiis receptus cum Lesbii navibus Byzantium petit, VI. 1 — 5. ibique piraticam exercet, Chium subigit, VI. 26. 27. dein in continente cum Persis congressus, vivus captus, et ab Artapherne Sardibus cruci adfixus, invito Dario, VI. 28 — 30.

Histiæus, Lamius, Phylaci pater, VIII. 85.

Histiæus, Tynnus fil., Termerensis tyrannus captus, a civibus tamen salvus dimissus, V. 37. seq. dux in classe Xerxis, VII. 98.

Homerus poeta, quadringentis annis antiquior Herodoto, deorum generationem Græcis condidit, II. 53. Oceani fl. nomen invenit et in poesin introduxit, II. 23. veram historiam de Helenæ adventu apud Proteum Ægypti regem notam sibi fuisse significat, II. 116. citatur ab Herodoto, IV. 26. ex Atheniensibus fortissimum virum ad Ilium venisse ait, VII. 161. Cypriorum carminum non est auctor, II. 117. Ἑριγόνος carmen Homeri forte non est, V. 32. propter Homerica carmina, Sicyone decantari ve-tuit Clisthenes, V. 67.

Homo ex deo non gignitur, Ægyptiorum sententia, II. 143. homo septem cubitorum, I. 68. homo quinque cubitorum, VII. 117. homines et statura maximi et omnium pulcerrimi sunt Æthiopes, III. 20. Xerxes homo magnitudine corporis præstans, VII. 187. cf. c. 56. homines firmissima valetudine Libyes, IV. 187. post eos Ægyptii, II. 77. homines sua quique instituta optima judicant, III. 38. molli in terra molles nascuntur, IX. ult. homines unoculi in terræ plagis septemtrionalibus, *vid.* Arimaspi. Homines a nativitate calvi et simo naso mentoque oblongo, IV. 23. 24. homines capripedes, IV. 25. homines per sex menses dormientes, *ibid.* homines radicibus vescentes in Araxis fl. insulis, I. 202. crudis piscibus victitantes et pro vestimento pellibus utentes phocorum, *ibid.* cruda carne vescentes Indii, III. 99. hominibus ætate provectis, nec vero morbo mortuis, vescuntur Massagetæ, I. 216. homines ægrotos comedunt Indi Padæi, III. 99. humana carne vescuntur Androphagi, IV. 106. homines Marti deo mactant Scythæ, IV. 62. captivos Virgini (*Iphigeniæ*) immolant Scythæ Tauri, IV. 103, ubi Menelaus placandum ventis duos puerulos immolasse fertur. Homines vivos defodere Persicus est mos, VII. 114. III. 33. homines innominati, in Africa, IV. 194. homo nullus sine aliquo malo, VII. 203. cuique propria mala, VII. 152. multæ calamitates hominibus accidere solent, III. 33. cf. VII. 47. homines in potestate casuum fortunæ sunt, I. 22. non casus fortunæ in potestate hominum, VII. 49. homo sibi malorum auctor, non deus, I. 91. fatum evertere non potest, III. 43. 64. IX. 16. omnia consequi nequit, I. 32. homini melius mori quam vivere, I. 36. cf. VII. 46. et V. 4. —

Humanæ vitæ anni, I. 32. III. 22. 23. humanæ vitæ brevitates, et ærumnæ, VII. 46. humanis in rebus nihil stabile, I. 86. cf. c. 5. et 207. humanarum rerum orbis, I. 207. cf. I. 32.

Hoples, Ionis fil., V. 66.

Horarum inventio, II. 109. *vid.* Dies.
 Horri (*juris jurandi*) filius, VI. 86.
 Hordet folia apud Babylonios quatuor digitorum latitudine, I. 193.
 Horti Midæ, ubi captus Sthenus, VIII. 138.
 Hospitii jus Amasidis cum Polycrate, ob hujus nimiam felicitatem solutum, III. 43.
 Hyaciuthia festum apud Lacedæmonios, IX. 6. II.
 Hyænæ, feræ in Libya, IV. 192.
 Hyampens, vertex Parnassi, VIII. 39.
 Hyampolis, urbs Thessaliæ, VIII. 28. 33.
 Hyatæ, nomen unius e tribubus Sicyoniis, V. 68.
 Hybla, opp. Siciliæ, VII. 155.
 Hydarnes Persæ, III. 70. VI. 133. Asianæ oræ præfectus, VII. 135.
 Hydarnes, Hydarnis fil., dux in Xerxis exercitu, eorum qui Immortales appellabantur, VII. 83. 211.
 Hydarnes, Sisamnis pater, VII. 65.
 Hydreia insula a Samiis profugis Træzeniis obligata, III. 59.
 Hyela (s. Velia) civitas in terra Cœnotria, condita ab Agylæis, I. 167.
 Hyems rigida in Europa septentrionali, IV. 28.
 Hygennenses pop., III. 90.
 Hytæa, regio trans Borythenem prope Achillis dromon, IV. 18. 54. 55. 76.
 Hyllenses, nomen unius e tribubus Sicyonis, V. 68.
 Hyllus, VI. 52. Hercules fil., VII. 204. VIII. 131. ab Echemo in monomachia interfectus, IX. 26.
 Hyllus fl., Sardinum campum permeans, I. 80.
 Hymeas, Darii gener, V. 116. capit Cion Mysiæ, V. 122.
 Hymettus, mons Atticæ, Ὑμηττός: sub eo regio Pelasgis data ab Atheniensibus, VI. 137.
 Hymni, ab Olene compositi, IV. 35.
 Hypachæi qui postea Cilices dicti, VII. 91.
 Hypacryis, fl. Scythiæ, IV. 47. describitur, c. 55.
 Hypanis, fl. Scythiæ, IV. 17. 18. 47. ejus descriptio, VI. 52.
 Hypanis mater, palus, *ibid.*
 Hyperanthes et Abrocomes, Darii filii, cadunt in prælio, VII. 224.
 Hyperborei, Ὑπερβόρει, IV. 13. 32. 33. 36. eorum sacra, IV. 33. Hyperborearum puellarum sacra Delum perferentium historia, VII. 33. 35.
 Hypernotii, IV. 36.
 Hyperoche et Laodice Hyperboreorum puellæ, IV. 33. 34. 35.
 Hyrcanii, III. 117. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 62.
 Hyrgis, fl. Scythiæ, IV. 57. 123.
 Hyria, opp. in Italia, a Cretensibus conditum, VII. 170.
 Hyrcæades Mardus quomodo Sardes adscenderit, I. 84.
 Hysæ, opp. Boeotiæ, VI. 108. IX. 15 et 25.
 Hysias et Cœnoen, Atticæ pagos ultimos, occupant Boeotii, V. 74.
 Hystanes, Badris pater, VII. 77.
 Hystaspes Achæmenides, Arsamis filius, Darii pater, I. 209. V. 83. vii. 224. Persidis præfectus, III. 70.
 Hystaspes, Darii filius et Atossæ, dux Bactriorum et Sacarum, VII. 64.
 Hystrices, IV. 192.

I.

Iacchus mysticus, VIII. 65.
 Iadmon Samius, herus Æsopi, II. 134.
 Ialysus, Doriensium civitas, I. 144.
 Ianidæ, vatum familia in Elide, V. 44. IX. 33.
 Iapygia, i. e. Apulia, III. 138. IV. 99.

Iapyges Messapii, origine Cretenses Hyriam urbem condunt, VII. 170.
 Iardani Lydi ancilla, Hercules uxor, mater Heraclidarum, I. 7.
 Iason ad Libyam vento abreptus, Tritoni aureum tripodem dedicat, IV. 179. circa Aphetas Herculem ex Argo navi aequatum missum reliquit, VII. 193.
 Iatragoras dolo capit classicos duces Græcorum cum Persis militantes, v. 37.
 Ibanolis Mylassensis, pater Oliati, V. 37. et Heraclidæ, Carum ducis, V. 122.
 Iberiam Phocæenses ostenderunt, I. 163. Iberi sub Hamilcare duce in Sicilia militant, VII. 165.
 Ibis, Ægyptiis sacra, II. 65. 75. ejus forma, et duplex genus, II. 75. *seq.* qui ibin necavit apud Ægyptios, morte plectitur, II. 65.
 Icarium pelagus, VI. 95. *et seq.*
 Ichnæ, urbs terræ Bottiæidia, VII. 123.
 Ichneumones, ἰχθυεῖναι, in Ægypto, II. 67.
 Ichthyophagi in Africa, II. 19. 20. 23.
 Ida, mons in Iliaca terra, I. 151. VII. 42.
 Idanthyrus, Saulis fil., rex Scytharum, IV. 76. 120. Dario, aut pugnam aut deditionem poscenti, ingenuè respondet, c. 127.
 Idrias, regio Carizæ, V. 118.
 Jejunia ante sacrificia et festos dies Isidis, II. 40. IV. 186.
 Ienysus, Ἰένυσος, opp., terminus Arabiæ et Syriæ, III. 5.
 Ignem Persæ deum habent, et Ægyptii vivam belluam putant, III. 16. infamia notato Spartani ignem non præbent, VII. 231. ignes in speculis, VII. 182. Ne ignifer quidem elabatur, *proverbialis dictio*, VIII. 6.
 Ilias regio ab Æolis possessa, V. 122.
 Iliadi Minervæ mille boves a Xerxe immolatæ, VII. 43.
 Ilissus, fl. Atticæ, VII. 189.
 Ilium urbs; circa eam olim sinus maris erat, II. 10. Ilii obsidio et expugatio, I. 5. I. 118. *ubi Ægyptii disserunt.* — Iliaca terra, ἡ Ἰλιάς γῆ vel χώρα, V. 94. VII. 41. ἡ Τευχεῖς γῆ, II. 118.
 Illyrii, Eneti, i. e. Veneti, I. 196. ex Illyriis Anyrus fl. in Triballicum campum labitur, IV. 49. in Illyrios editum Bacidis effatum, IX. 43.
 Imbecillitatis necessitas summa, VII. 172.
 Imbribus carentes Africæ tractus, IV. 185. *cf.* II. 13. *seq. coll.* III. 10.
 Imbrus, ins. a Pelasgis habitata; capta ab Otane, V. 26. VI. 41.
 Immortales Getæ; post mortem ad Zalmoxin deum se ire putant, IV. 93. 94. *cl. cap. seq.* Immortales apud Persas decies mille selecti milites. VII. 31. 83. Thermopylis propulsati, VII. 211.
 Immortalitas animæ ab Ægyptiis primis asserta, II. 123.
 Impotentia numen, VIII. 111.
 Inarus, Psammitichi filius, Afer, Achæmenem Ægypti præfectum interficit, III. 12. 15. VII. 7.
 Inconstantiam rerum humanarum *notat Herodotus*, I. 5. *cf.* c. 32. 207.
 India, ἡ Ἰνδοῦ, orientem versus extrema Asiæ regio habitata, III. 106. terra ultra porrecta sabulosa, III. 98. aut prorsus ignota est, IV. 40. in India auri immensa copia, et arbores lanam ferentes, III. 106.
 Indorum natio, maxima omnium, III. 94. V. 3. in multos populos, diversis linguis utentes, divisa, III. 98. eorum navigia ex arundine confecta, et vestes ex scirpo, *ibid.* publice feminis miscentur; eorum semen genitale nigrum, III. 101. Indis sol matutino tempore ardentissimus, III. 104. Indi Calantia, III. 97. *vel* Calatiæ parentes comedunt, III. 38. Padasi, cruda carne vescentes, ægrotos epulantur, III. 99. alii nomades herbis vescuntur, VII.

100. Indi magis ad septemtrionem versus habitantes, auramentum formicis in deserto eripunt, III. 102—103.
- Indi a Dario subacti, IV. 44. nec vero omnes, III. 101. eis maximum auri pondus tributum impositum, III. 98. cf. c. 94. Indorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 65.
- Indicicane, I. 192. VII. 187. Indici equi, III. 106. arundo, VII. 64. 65.
- Indus fl. fert crocodilos, IV. 44. ejus in mare ostium explorat Darius, *ibid.*
- Inimicitiarum nihil medium est, VII. 11. inimicitiarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1—5.
- Ino, Athamantis uxor, VII. 197.
- Inopia et Impotentiae numina, VIII. 111.
- Imprecationum formulæ, III. 65. I. 165. et II. 39.
- Insanus, *vid.* Furiosus.
- Inscriptiones in templo Thebano Cadmeis litteris repraesentatæ, V. 59—61. falsa inscriptio Lacedæmoniorum, I. 51. inscr. dolosa Nitocridis reginæ, I. 187. inscr. in pyramide, II. 136. in statua Sesostris regis, II. 106. Darii, III. 88. inscr. cippi a Dario ad Tearum fl. relictæ, IV. 90. inscr. Mandroclis, pontis architecti Hellesp., IV. 88. inscriptiones in mortuis ad Thermopylas positæ, VII. 228.
- Insignibus clypeos ornare, Caricum inventum, I. 171. pro insigni clypei, ancora, IX. 74. navis insigne, *vid.* Navis.
- Insonnium ludibria, VII. 16. *vid.* Somnia.
- Institit quare Darius fuerit appellatus, III. 89.
- Institutores primi Lydi extitere, I. 94.
- Institutio Pers. puerorum, I. 136.
- Insulæ in Araxe fl., I. 202. insulæ Cænussæ, I. 165. insulæ Echinades dimidia ex parte in continentem concretæ, II. 10. ins. Chemmis natans in Ægypto, II. 156. Cyana ins. olim natantes creditæ, IV. 85. Beatorum insula, loci nomen in Africa, III. 26. insulæ rubri maris exulibus a rege assignatæ, III. 93. VII. 80. cf. V. 20. ins. Cassiterides Herodoto ignotæ, III. 115. ins. Thraciæ objacentes, VII. 185. Insulares Ionice civitates, I. 142. in commune sociorum a Græcis receptæ, IX. 106.
- Intaphernes, conjurationis in Magos particeps, III. 70. 78. regiam intrans, janitores mutilat; rebellionis reus, capitis damnatur cum filiis et cognatis, II. 118. 119.
- Intercalaris mensis, I. 32. II. 4.
- Interpres Ægyptiorum, II. 154. interpretes Ichthyophagi; III. 19. *seq.* per septem interpretes in Borysthenis emporio Scythæ negotia peragunt, IV. 24.
- Invideri melius quam miserationem habere, III. 52. invidia principio innata est homini, III. 80.
- Inycus, oppidum Siciliæ, VI. 23. 24.
- Io, filia Inachi regis, a Phœnicibus rapta, I. 1. stuprata a nauclero, I. 5. Io quomodo a Græcis depingatur, II. 41.
- Iolcus opp. Thessali Hippia offerunt, V. 54.
- Ion, Xuthi fil., ab eo Iones sunt denominati, VII. 94. VIII. 44.
- Ionia, Asiæ regio temperie cœli præstantissima, I. 142. — Ionica gens, olim præcipua, Pelasgicæ stirpis, I. 56. a Ione, Xuthi fil. nomen invenit, VII. 49. VII. 44. Iones olim in Peloponneso Achaïam tenebant, I. 145. Pelasgi Ægiæ nominati, VII. 94. Iones quoque nominantur Athenienses, Pelasgicæ stirpis, VIII. 44. quod tamen nomen respiciunt, I. 143. cf. V. 66. et 69. at gaudent eo nomine IONICÆ CIVITATES duodecim, in Panionio convenientes et Panionia festum celebrantes, I. 143. 148. Iones Athenis oriundi Apaturia celebrant, I. 147. cf. VII. 95. — Ionum lingua quatuor habet modificationes, I. 142. Ionice litteræ V. 59. — Iones non recte de Ægypto sentiunt, II. 16. — Ionum Carumque castra ad Pelusium Nilæ ostium, II. 154. cf. c. 152. 178. *seq.* et *vid.* Græci et Negotiatio. Iones primum a Cresso subacti, I. 6. 28. spernunt Biantis consilium et Thaletis, I. 170. Cyro, ut a Cresso deficiant sollicitanti morem non gerunt, I. 76. ad Cyrum, Lydorum imperio everso, legatos mittunt; quibus ille fabulam narrat, I. 141. cf. I. 76. Iones, continentem habitantes, Harpagus subigit, I. 169. — Iones insulares (cf. VII. 95.) Biantis s. Pittaci commento Cræsi imperium effugiunt, I. 27. Cyro ultro se dedunt, I. 169. — Dario tributum pendunt, III. 90. VI. 42. pontem in Istro factum custodiunt, IV. 98, ut dissolvant a Scythis moniti, *etc.* IV. 133. 136. *seqq.* — Ionice calamitas orta ex Naxo et Mileto, V. 28. *seqq.* Ionice defectionem a Persis, Histæo clam adhortante, Hecataeo vero dissuadente, molitur Aristagoras, V. 35—38. Iones cum Atheniensibus Sardes captas incendunt, V. 100. 101. ad Ephesum prælio victi a Persis, in bello perseverant, c. 102. *seqq.* ad Cyprum Iones mari, Persæ terra, vincunt, c. 108. *seqq.* Cares defectionis socios habent, c. 117. *seqq.* Ionum classis ad Miletum, VI. 8. militaris exercitatio, auctore Dionysio, c. 11. *seq.* ingentem accipiunt cladem, a Samiis deserti, c. 14. *seq.* Iones tertio in servitutem redacti, VI. 31. 32. ut mutuas inter se pactiones faciant, ab Artapherne coacti, c. 42. tyrannos eorum ejicit Maronius, c. 43. — Ionum naves in Xerxis classe, VII. 94. *seq.* Iones cum Xerxe militantes Themistocles ad defectionem sollicitat, VIII. 22. cf. VII. 51. Iones, proditionis ad Salaminem accusatos adjuvat Ariaramnes Persa, VIII. 90. Græcos ad Delum sollicitant, ut Ioniam liberent, c. 132. IX. 90. — 92. post pugnam ad Mycalen, IX. 98. *seqq.* Ioniam iterum a Persis deficit, IX. 104. — De Ionum libertate conservanda Græcorum deliberatio; Iohes insulares in commune sociorum recepti, IX. 106. Iones mercenarii apud Psammitichum, II. 163.
- Ionius sinus, VI. 127.
- Iphiclus, pater Protesilai, IX. 116.
- Iphigeniæ apud Tauros cultus, IV. 103.
- Ipsi, Ἴπποι, i. e. Furni, locus quidam in Pelio monte, VII. 188.
- Iraa, Ἰραα, nomen regionis in Africa, IV. 158.
- Irenes Spartanorum, IX. IX. 85.
- Is, urbs et fl. Babylonice, I. 179.
- Isagoras, Tisandri fil., spectata familia natus, V. 66. Cleomenem Spartæ regem adv. Clisthenem advocat, et Alcæonidas Athenis ejicit; mox ipse ejectus, V. 69. — 73.
- Ischenous Ægineta pater Pythæ, VII. 181. VIII. 92.
- Isis, Ægyptiaca dea, Græcis Ἀνγκύρα, II. 59. 156. Isis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, II. 41. Orum et Bubastin, servandos Latonæ tradit, II. 156. maximum ejus templum in urbe Busiri, II. 59. 61. ei vacæ sacre; in ejus honorem jejunia aguntur, II. 40. 41. item apud Nomades Libyes, IV. 186. ejus festum in Busiride oppido, II. 61. cf. c. 40.
- Ismaris lacus in Thracia, VII. 109.
- Ismenii Apollinis templum Thebis, I. 52. V. 59. VIII. 134.
- Isonomia, ἰσονομία, juris æqualitas, omnium pulcherriima, III. 80.
- Issedones pop. trans Araxen fl. ex adverso Massagetarum habitant, I. 201. propinquorum cadavera epulantur, IV. 26. eorum traditio de extremis terræ incolis, IV. 13. cf. c. 15. et 27.
- Ister, fl. Scythiæ, IV. 47. ex Celtis et Pyrene oppido initium sumens, II. 33. *seq.* universam Europam perfluit, *ibid.* IV. 49. cum Nilo comparatur, II. 33. *seq.* semper sibi æqualis, multes excipit fluvios, IV. 48 — 50. quinque ostiis patet, c. 47.
- Isthmus Cnidius, I. 174. Isthmus Chersonesi muro præseptus a Miltiade, VI. 36. Isthmus Corinthiacus a Lacedæmonia muro munitus, IX. 10. cf. VIII. 40. et IX. 7.

Istiacotis, *vid.* Histiacotis.

Istria, colonia Milesiorum, ad ostium Istrifi, II. 33. — IV. 78.

Istriana, Ἰστρινή, erat mater Seylae, regis Scytharum.

Italia multis locis memoratur; Italotæ, IV. 15.

Itanus, opp. ins. Cretæ, IV. 151.

Iter diurnum ducentorum stadiorum statuit Herodotus, IV.

101 sed centum quinquaginta enumerat; V. 53. Iter diurnum navigio confectum, IV. 86.

Ithamates Persa, VII. 67.

Ithamites (*olim leg.* Amitres) dux classis cum aliis a Xerxe in Europa relictus, VIII. 130. post pugnam ad Mycalem fuga salutem petit, IX. 102.

Ithomus mons, IX. 35.

Judices regii ap. Persas, III. 14. 31. iudex regius, corruptus pecunia, excoctus, V. 25. ob injustam latam sententiam capite damnatus, VII. 194.

Juno Argiva; ejus festum, I. 31. templum prope lucum Argo sacrum, VI. 81. 82. Junoni Samiæ duas imagines ex ligno sculptas Amasis dedicat, II. 182. Junonis templum, τὸ Ἰουῖον, ad Plataeas, IX. 52. 61. ejus nomen Ægyptiis incognitum, II. 50.

Jupiter: Persæ universum cœli orbem Jovem appellant, eique in montium jugis sacra faciunt, I. 131. sacer Jovis currus in Xerxis exercitu, VII. 40. VIII. 115. — Jovis Beli templum Babylone, I. 181 — 183. III. 158. — Jovem Ægyptii Ammon vocant, et arietina facie fingunt *ex vetere mytho*, nec tamen omnes colunt, II. 42. celeberrimum ejus templum Thebis, II. 42. 56. I. 182. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. Thebani Jovis concubitus in templo cum virgine, I. 182. à Thebani Jovis templo derivatum Ammoniorum templum et oraculum, IV. 181. *cf.* II. 54. *seq.* templum et oraculum in Meroe Æthiopiæ, II. 29. quod incendere Cambydes studuit, III. 25. — Jupiter, Terræ maritus, apud Scythas, Papæus, IV. 59. Jupiter Græcanicus, Ζεὺς Ἑλληνικός, IX. 7. *cf.* c. 90. Olympus, ejus templum Pisæ, II. 7. statua ænea decem cubitorum, IX. 81. Jovis oraculum Dodonæ, II. 55. *seq.* originem ducit ex Thebis Ægyptiis, c. 54. — Jovis Lacedæmonis et Cœlestis sacerdotes, reges Spartani, VI. 56. Jovi Stralio soli Cares sacra faciunt, V. 119. iidem Jovis Carii templum cum Lydis et Mysis commune habent, I. 171. Jovi Cario familia Isagoræ Athen. sacra facit, V. 66. Jovi liberatori aram Sami constituit Meandrius, III. 142. Jovem Herceum, i. e. domus præsidem, obtestatur Demaratus, VI. 68. Jupiter Expiator, Λαῖος (ἐπίστιος) et Soda litius (ἐπιρῆος) invocatur a Cræso, I. 44. Jovis templum sub fago arbore ap. Thesprotios, II. 56. Jovis Laphystii fanum ap. Achæos, VII. 197. Jovi Lycæo collis sacer ad Cyrenen, IV. 203. Jovis ἄγοραιος sive forensis ara ap. Selinusios in Italia, V. 46. Jovi dectioas ut offerat, Cyrum monet Cræsus, I. 89.

Jurare per aquam Stygis apud Græcos, VI. 74. per regiones Lares ap. Scythas, IV. 68. per solem apud Massagetas, I. 212. per viros justissimos et fortissimos apud Nasamonas, IV. 172. per Mercurium ap. Thraces, V. 7. per Barchum ap. Arabes, III. 7. per deos regiones apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Græciæ præsidēs, V. 92. VI. 68. IX. 90.

Juris æqualitas præclara res, V. 78. sunt jura omnibus hominibus sancita, VII. 136.

Jusjurandum confirmatum per ferri massam demersam, I. 165. *vid.* Formula.

Justum injusto inimicum, I. 96.

Jyreæ, pop. Scythiæ, ex arboribus insidiantur feris, IV. 22.

K.

Kiki, unguentum Ægyptiorum, II. 91. *Cætera nomina a K in Græco sermone incipientia vid. in C.*

L.

Labda, Amphionis filia, et ejus historia, V. 92.

Labdacus, Laii pater, V. 59.

Labranda, opp. Cariæ, ubi Jovis Militaris templum, V. 119.

Labynetus, Babyloniorum tyrannus, pacem conciliat inter Cyaxarem et Alyatten, I. 74. 77.

Labynetus, Assyriæ rex, quem bello petit Cyrus, I. 188.

Labyrinthus Ægypti describitur, II. 148.

Lacedæmon: Laconia terra, VI. 58. VII. 234. in ea est Sparta, civitas octies mille virorum, VII. 234. — Spartani, IX. 28. Lacedæmonii nominabantur Pericæci, περικοῖται, VI. 58. Λακεδαιμόνιοι περικοῖται, IX. 11. *cf.* Hilotæ. — Lacedæmonis leges a Lycurgo latæ sunt; ephori et senatores instituti, I. 65. *Vide* Ephori. — Regum munera et honores, VI. 56 — 58. *cf.* Lex. Senatores duodeviginti, VI. 57. Equites, VIII. 124. Irenes, IX. 85. Lacedæmoniorum instituta, cum Persis et Ægyptiis communia, VI. 59. 60. diu reluctantes Tisamenum vatem in civium numerum adoptant Spartani, IX. 33. rem divinam curare maximi faciunt, IX. 7. *cf.* V. 63. VI. 106. VII. 206. nimis breviloquentiæ student, III. 46. Lacedæmonis mos est, alia cogitare, alia dicere, IX. 54. *cf.* V. 92. VI. 108. VIII. 142. *coll.* IX. 7. — eorum disciplina laudatur, VII. 102. 104. ignominia notant prælio fugientes, VII. 231. Lacedæmonii, generis Dorici principes, I. 56. Tegeatis bellum inferunt, malo successu, I. 65. *seq.* sed, repertis Orestis ossibus, superiores evadunt; iis major pars Peloponnesi subjecta, I. 67. 68. cum Cræso fœdus faciunt, c. 69. *seq.* *cf.* c. 83. cum Argivis de Thyrea contendunt, c. 82. *seq.* ab Ionibus auxilio vocati, c. 141, opem ferre negant; Cyro per legatos edicunt, ne ullam Græcorum civitatem lædat c. 152. *seq.* — Amasis, Ægypti rex, mittit iis lineum thoracem, III. 47. adv. Samum et Polycratem expeditionem suscipiunt, III. 39. exules Samiorum in patriam restitunturi, c. 44. *seqq.* *cf.* I. 70, Samum frustra oppugnant, III. 54 — 56. Minyas, primum receptos, nimis insolentes, interimere decernunt, *etc.* IV. 145. *seq.* — De eorum rebus cum Æginetis, Argivis, Atheniensibus, *etc.* *cf.* Cleomenes, Leotychides, Demaratus. — Scythæ cum Lacedæmonis societatem adv. Persas contrahere cupiunt, VI. 84. Spartani Plataensibus suadent ut se tradant Atheniensibus, VI. 108. Darii legatos in puteum præcipiunt, VII. 133. *cf.* VI. 48. ab Atheniensibus auxilio vocati, plenilunium expectant, VI. 105. post pugnam ad Marathonem veniunt, c. 120. — De Persarum apparatu ad bellum miro modo certiores facti, indicant reliquis Græcis, VII. 239. imminente bello Persico, legatos cum Atheniensibus mittunt ad Gelonem, VII. 153 — 151. ad Argivos, c. 148. *seqq.* — Spartani trecenti ad Thermopylas, VII. 202. 205. commam pectunt, c. 208. *cf.* I. 82. fortiter pugnant, c. 210 — 212. *et* 223. *seqq.* — Spartanis bello Persico summum imperium tradunt Græci, VIII. 2. *seq.* oraculi jussu pœnas repetunt a Xerxe cædis Leonidæ, VIII. 114. *cf.* IX. 64. eximio honore Themistoclem adficiunt, c. 124. legatos mittunt ad Athenienses, ne cum Barbaro fœdus ineant, VIII. 142. ad metu liberati, illis auxilia petentibus illudunt; tandem exercitum mittunt, IX. 6 — 11. *cf.* c. 19. Lacedæmonii ad Plataeas in acie Græcorum, c. 28. *cf.* Pausanias. — fortiter pugnant, c. 62. *seq.* eorum præcipua laus, c. 71. occisos sepeliunt, c. 85. — Lacedæmonii in pugna ad Mycalem, IX. 102. *vid.* Leotychides. — de Ionibus in Græciam transferendis sententiam ferunt, IX. 106. Lacedæmonis imperium eripiunt Græci ob Pausaniæ contumeliam, VIII. 3. eorum bellum

- cum Messeniis, IX. 35. 64. 68. in bello Peloponnesiaco vastant Atticam, IX. 73. et legatos mittunt in Asiam, VII. 137.
- Lacmon, mons in Apollonia terra, IX. 93.
- Lacrinae, legatus Lacedaemoniorum ad Cyrum, I. 132.
- Lacti emulgendi mos apud Scythas, IV. 2.
- Lacus Tritonis in Africa, IV. 179. lacus in Africa, ex quo auri ramenta referuntur, IV. 195. prope Anaua, Phrygiae opp., ex quo sal conficitur, VII. 30. lacus Stymphalius in Argolide, VI. 76. Bræbeis lacus in Thessalia, VII. 129. lacus Ismaris in Bistonis, VII. 109. lacus Prasias, in quo super palis habitant Pæones, V. 16. lacus salsus et piscosus ad Pistyrum Thraciae opp. a iumentis exsiccat, VII. 109. lacus Gygeus prope monumentum Alyattis, I. 93. lacus Meridis in Ægypto, II. 4. 69. 148. describitur c. 149. lacus in Minervæ templo Saitano memorabilis, II. 170. 171. lacus Deli orbiculatus, II. 170. Lacus olim Thessalia fuisse fertur, VII. 129.
- Lada, insula Mileto obversa, VI. 7.
- Ladanum quo modo comparetur, III. 112.
- Ladice, uxor Amasis, ejusque votum Veneri factum, II. 181.
- Laii Erinyum delubrum Spartæ. IV. 149. oracula, V. 43. ejus genus, V. 59.
- Lampadum festivitas in Vulcani honorem celebrata, VIII. 98 in Panis honorem, VI. 105.
- Lampito, Leotychildis filia, uxor Archidami, VI. 71.
- Lampon, Pythel fil. Ægina; ejus nefandum consilium Pausanias respuit, IX. 78.
- Lampon, Thrasiclis fil., Samiorum legatus, IX. 90.
- Lampon, Olympiodori pater Atheniensis, IX. 21.
- Lamponium, opp. Troadis, caput ab Otane, V. 26.
- Lampsaceni Miltiadem vivum captiunt, at Cræsum metuentes mox dimittunt, VI. 37. 38.
- Lampsacus, civitas ad Hellespontum, V. 117.
- Lana arborea in India, III. 106. cf. VII. 65.
- Laodamas, Eleoclis filius, Apollini tripodem dedicat, V. 61.
- Laodamas Phocæensis, IV. 138. IV. 138.
- Laodamas, Sostrati pater, Ægina, IV. 152.
- Laodice, Hyperborea puella, IV. 33. 35.
- Laphanes, Azen, Euphoriolis filius, VI. 127.
- Laphystius Jupiter, VII. 197.
- Lapidinæ unde pyramides Memphios, in Arabiæ monte, II. 8.
- Lapidationis supplicium, V. 67.
- Lapis Æthiopicus: *ex eo Mycerini pyramis constructa*, II. c. 34. *statuæ permagnæ in Vulcani templo*, II. 176. *ex Porino lapide templum Delphicum exstructum*; *frons ex Pario marmore*, V. 62. *ex Smaragdo lapide annulus signatorius*, III. 41. *columna noctu splendens*, II. 44. — Lapidæ acuto sigilla insculpuntur, VII. 69. acuto lapide pro cultro utuntur Arabes, III. 8. — Lpides sanguine uncti in fœdere faciendo, *ibid.* lapidum acervi a Darii copiis congesti, IV. 92.
- Lapis Melampygius, VII. 216.
- Laqueis in pugna utuntur Sagartii, VII. 85.
- Lasonii vocantur Cabelenses, Mæones, III. 90. VII. 77.
- Lasus Hermionensis, VII. 6.
- Latonæ oraculum in Buto opp., II. 155. de ea mythus Ægyptiacus, c. 156.
- Laureum, mons Atticæ, ubi argenti metalla, VII. 144.
- Laus, opp. a Sybaritis habitatum, VI. 21.
- Leæna, *vid.* Leo.
- Leager, Glauconis fil., dux Athen., IX. 75.
- Learchus fratr. Arcesilaum strangulat; ab uxore fratris dolo necatur, IV. 160.
- Lebadia, ἡ Λεβᾶδεια, opp., VII. 134.
- Lebæa, urbs Macedoniæ superioris, VIII. 137.
- Lebedus, Ionum civitas Lydiæ, I. 142.
- Lectos, Ἀέτρος, Ida promontorium, IX. 114.
- Ledanum s. ladanum, ubi nascatur et quomodo comparatur, ejusque medica vis, III. 112.
- Legati Darii in puteum conjecti, VII. 133. — Legati non violandi, VII. 137. cf. c. 134. *seq. coll.* III. 13. *seq.*
- Leges aliquot memorabiles: *lex Amasidis regis*, iubens quemque *quotannis indicare* unde vitam sustentet, II. 177. Ægyptiaca de debitore patris cadaver pignori dante, II. 136. — Babyloniorum *de matrimonio contrahendo*, I. 196. — Persarum, *filius ex pellice natus ne succedat in regnum*, III. 2. — *Licium Regi*, *quidquid velit facere*, III. 31. — *Rez*, *priusquam in bellum proficiscatur, successorem nominare tenetur*, VII. 2. — *lex Spartæ lata, ne ambo simul exirent in bellum reges*. V. 75. (*at cf.* VI. 73. *coll.* c. 64.) — Spartæ *de successione in regnum*, VII. 3. leges Æginetarum Atticas merces prohibentes, V. 88.
- Leges a Solone Athen. conditæ, I. 29. cf. II. 177. a Lycurgo Spartanis datæ, I. 65.
- Leipsydriion, opp. supra Pæoniam, V. 62.
- Leitum, Ἀἴτρον, Achæi vocant prytaneum, VII. 197.
- Leleges, I. 171.
- Lemnus a Pelasgis habitata, VI. 140. Lemnii in Peloponnesum immigrarunt, VIII. 73. Pelasgi, Lemnum incolentes, mulieres ex Attica raptas trucidant, *inde Lemnia facinora*, VI. 138. Lemno a Pelasgis nepotes Argonautarum, οἱ Μνώα, ejecti, IV. 145. a Miltiade capta, VI. 140. ab Otane, V. 26. *seq.*
- Leo lapideus in memoriam Leonidæ in Thermopylis, VII. 225. aureus a Cræso Delphis dedicatus, I. 50. leo, e pellice natus, Sardibus fatalis, I. 84. leones in Macedonia Xerxis camelos laniant, VII. 125. leones in Europa tantum inter Nestum fl. et Acheloum reperiuntur, VII. 126. leæna nonnisi semel parit in vita, III. 108.
- Leobotes, Spartatarum rex, I. 65. Echestrati fil. VII. 204.
- Leocrates, Phidonis Argivorum tyranni fil., Agaristæ proculus, VI. 127.
- Leon, Eurycratidæ fil., avus Leonidæ, VII. 204. cum Hegesicle Spartæ regnat, I. 65.
- Leon, Træzenius, VII. 180.
- Leonidas, fil. Anaxandridæ, frater Cleomenis et Doriei, V. 41. ejus genealogia, VII. 204. præter spem regnum Spartæ adeptus, VII. 205. cum trecentis ad Thermopylas missus, c. 206. oraculo nitens, morti se devovet pro patria, sociosque dimittit, c. 219—222. et fortissime pugnans cadit, c. 224. sepulcri locus, c. 228. coll. 235. in ejus cadaver Xerxes iratus sævit, c. 238. Leonidæ cædis pœnas a Xerxe repetunt Spartani, VIII. 114.
- Leontiades, Eurymachi fil., Thebanorum dux ad Thermopylas, VII. 205. 233.
- Leontini, populus Siciliæ, VII. 154.
- Leoprepes, s. Laoprepes, Theasidæ pater, Spartanus, VI. 85.
- Leoprepes *alius*, Simonidis poetæ pater, VII. 228.
- Leotychildes, Ἀετροχίδης, Menaris fil., VI. 65. VIII. 131 *ubi* ejus genealogia ex altera regum familia, a Cleomene subornatus contra Demaratum, ipseque rex creatus, Demaratum probro afficit, VI. 65—67. cum Cleomene adv. Æginetas ducit, VI. 73. postea a Spartanis Athenas missus, Æginetas victos frustra repetit, VI. 85. 86. imperator classis Græcorum bello Persico, VIII. 131. diu Deli moratus, Samum navigat, IX. 90—92 et 96. ad Mycalen feliciter pugnât, IX. 98. *seqq.* in bello Thessalico pecuniis corruptus, Tegæ exul obit, VI. 72. — filius

- ejus Zeuxidemus, filia Lampito, nepos Archidamus, VI. 71.
- Leotychides, Anaxilai fil., VIII. 131.
- Lepidotus, piscium genus in Nilo, II. 72.
- Lepreum, opp. Minyarum, IV. 148. Lepreatæ ad Plateas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leprosos abominantur Persæ, I. 138.
- Lepus ex equa natus, VII. 57. leporis fecunditas, III. 108. leporem Scythæ persequuntur, IV. 134.
- Leros ins., V. 125.
- Lesbus ins., I. 160. quinque in ea civitates Æolensium, I. 151. incolas indagine cinctos capiunt Persæ, VI. 31. Lesbii prælio navali a Polycrate victi fossam circa Sami murum sodiunt, III. 39.
- Leucadii, Dorici pop. ex Corintho, tres naves ad Artemisium mittunt, VIII. 45. 47. ad Plateas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leuce acte, Λευκή Ἀκτή, i. e. *Candidum Littus*, Thraciæ, VII. 25.
- Leuce, morbus, I. 138.
- Leucon, opp. Africæ, IV. 160.
- Leucon teichos Memphi, II. 91.
- Leutychides, *vid.* Leotychides.
- Lex omnium rex, νόμος πάντων βασιλεὺς, III. 38. *cf.* VII. 104. *vid. supra* Leges memorabiles.
- Libya, a Libya, muliere indigena, nomen invenit, IV. 45. circumnavigata, IV. 42. *seq.* non tam fertilis quam Europa et Asia, IV. 198. Nilo fl., II. 16. IV. 45. *seu, ut Herodoto potius videtur*, Ægyptiis montibus, II. 17. et Casio Syriæ monte ab Asia determinata, II. 158. quatuor nationes eam incolunt: Æthiopes versus meridiem (*cf.* III. 114. *coll.* II. 29. III. 17. et IV. 138.), Libyes ad septentrionem, indigenæ; et Phœnices et Græci, advenæ, IV. 197. *cf.* II. 32. et IV. 150. *supra* Libyes Nomades fera Libya est, ἡ θαριώδης Αἰθρία, et *supra* hanc supercilium arenosum, ὄρησι φάμμη, IV. 181. Libya, secundum mare mediterraneum porrigitur ab Ægypto usque ad Solentem promontorium, II. 32. Libya μηλοτρόφος, IV. 155. *cf.* c. 172. Libyes Nomades mare adcolunt ab Ægypto usque ad Tritonidem lacum; eorum instituta et sacrificia, IV. 186 — 190. singuli populi, IV. 168 — 180. primi omnium Neptunum coluerunt, II. 50. Soli et Lunæ sacrificant, IV. 188. Minervæ, indigenæ deæ, sacra faciunt, IV. 180. ab iis Græci acceperunt Minervæ agides, et quadrijugos equos junxere, IV. 189. *cf.* VII. 184. — Libyes Agricolæ, IV. 191. *seqq.* Libyes, Ægypto finitimi, Aprisæ regi se tradunt, IV. 159. *cf.* II. 161. Cambysæ se dedunt, et dona mittunt, III. 13. Dario tributum pendunt, III. 91. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 71. 86. 184. Libyes cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VII. 165.
- Libycus mons, terminus Ægypti ab occasu, II. 8.
- Liches Spartiata, unus ex benemeritis, Orestis ossa reperit, I. 67. 68.
- Lida, mons Cariae, I. 174. 175.
- Ligneus pes Hegeastrati vatis, IX. 37. lignea urbs Budinorum, IV. 108. 123. *vid.* Domus et Murus. Lignæ statuæ Mycerini regis, II. 130. *seq.* duo imagines ex ligno sculptæ Amasidis regis, II. 182.
- Ligures supra Massiliam habitant, V. 9. cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VIII. 165.
- Ligyes in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Lilla, rosis similia, in Nilo nascuntur, et alia, quorum radix esculenta, II. 92.
- Limeneum, Ἀτμηνίον, Milesiæ regionis, I. 18.
- Lindus, Doriensium civitas, I. 144. ibi templum Minervæ, II. 182. Lindii ex Rhodo Gelam in Sicilia condunt, VII. 153.
- Lingua Ionica quatuor habet modificationes, I. 142. linguæ Persicæ nomina in eandem desinunt litteram, I. 139.
- Linum Colchicum (*Sardonicum*) et Ægyptiacum, II. 105. linum in Pæonia, V. 12.
- Linus, cantilena in Phœnicia et Cypro cantata, Ægyptiis Μάρπω; nominatur, II. 79.
- Lipaxus, oppidum Crossaræ, VII. 123.
- Lipoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, c. 6.
- Lipsydrium opp., Λειψόδριον, V. 62.
- Lisæ, opp. Crossaræ regionis, VIII. 123.
- Lissus, fl. Thraciæ; ejus aqua Xerxis copiis non sufficit, VII. 108. 109.
- Litteræ Amasidis ad Polycratem, III. 40. Histiaei proditæ, VI. 4. litterarum mira occultatio, VII. 239. *vid.* Epistolæ. litteræ servi capiti inscriptæ, V. 35.
- Litterarum usum a Phœnicibus Græci accipiunt, V. 58. litteræ Assyriacæ, IV. 87.
- Littus pulchrum, *vid.* Calacta.
- Locri Persis terram et aquam dant, VII. 132. at Locri Opuntii cum Græcis ad Thermopylas, VII. 203. et ad Artemisium militant, VIII. 1. et Locri Ozolæ Phocensibus Persam fugientibus refugium præbent, VIII. 32.
- Locri Epizephyrii in Italia, VI. 23.
- Lotos plurima nascitur in Ægypto; ejus radix esculenta, II. 92. loti fructus descriptio, IV. 177. lotus Cyrenæa *memoratur*, II. 96.
- Lotophagi, pop. in Africa, IV. 177.
- Loxias nominatur Apollo Delphicus, I. 91. IV. 163.
- Lucernarum accensarum festum apud Ægyptios, II. 62. *vid.* Lampadum festivitas. Lucernarum accensio, pro crepusculo, VIII. 215.
- Lucina, Εὐκαίτη, ei tributum solvitur pro maturato partu, IV. 35. *cf.* c. 34.
- Luctus Ægyptiorum in morte propinquorum, II. 85. Spartanorum, rege mortuo, VI. 58. Persarum super Masistio interfecto, IX. 24. *vid.* Funus. — Luctum simulat Miliades, domi se continens, VI. 39.
- Lucus platanorum Jovi Stratio sacratus in Caria, V. 119.
- Argi lincus a Cleomene incensus, VI. 79. *seq.* Lucus circa Ægyptiorum templa, II. 138.
- Ludum tesserarum et talorum inveniunt Lydi, I. 94. Ludos gymnicos Perseo celebrant Chemmitæ Ægyptii, II. 91. Ludos Olympicos Græci faciunt, Xerxe invadente, VII. 206. VIII. 26.
- Luna Spartanos impedit, quo minus Atheniensibus succurrant, V. 106. Lunæ sacra faciunt Persæ, I. 131, Libyes, IV. 138. Luna Persarum præses, *ex Magorum disciplina*, VII. 37. Lunæ festum apud Ægyptios, II. 47.
- Lupi formam semel quotannis adsumere Neuri perhibentur, IV. 105. luporum sepultura apud Ægyptios, II. 67.
- Lutræ capiuntur ap. Gelonos, IV. 109. Ægyptiis sacræ, II. 72.
- Luxus Persarum, IX. 80—82.
- Lyceus Jupiter ap. Cyrenæos, IV. 203.
- Lycaretus, Mæandrii frater, Samiregnum adpetit, III. 143. Lemno a Persis præficitur, V. 27.
- Lycia olim Milyas nominata, I. 173. Lycii, I. 28. ex Creta oriundi, olim Termilæ adpellati, a Lyco, Pandionis fil. nomen accipiunt, I. 173. VII. 92. se a matribus nominant, non a patribus, I. 173. — Lycii strenue pugnant adv. Harpagum, I. 176. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis classe armatura, VII. 92. Lycii arcus *memorantur*, VII. 77. *cf.* c. 92.
- Lycidas, senator Athen., cum uxore et liberis lapidibus obruitur, IX. 5.

Lycomedes, Æschreæ fil., vir strenuus, primus navem hostium capit ad Artemisium, VIII. 11.
 Lycopas Lacedæm. strenue ad Samum pugnat, III. 55.
 Lycophron, Corinthius, Periandri fil., domo eiectus, et in Corcyram ablegatus, Corinthi tyrannidem repudiat; a Corcyraeis interficitur, III. 50—53.
 Lycurgus, vir int. Spartanōs probatus, Leobotæ regis tutor, ab oraculo monitus leges fert Spartanis et ephoros instituit, I. 65. ei templum dedicatum, c. 66.
 Lycurgus, Aristolaidæ fil. Atheniensis, factionis princeps contra Pisistratum, I. 59.
 Lycurgus, Amianti pater, Arcas, VI. 127.
 Lycus, fl. Phrygiæ, Colossis in urbe evanescit, VII. 30.
 Lycus, fl. Scythiæ, in Mæotiu paludem se exonerat, IV. 123.
 Lycus, Anacharsidis avus, IV. 76.
 Lycus, Pandionis filius, a fratre Ægeō Athenis expulsus, in Termilas venit; ab eo Lycii nomen inveniunt, I. 173. VII. 92.
 Lydia, argenti ferax, V. 49. auri ramenta e Tmolō habet, I. 93. cf. V. 101. Lydi, I. 28. olim Mæones vocati, VII. 74. a Lydo, Atys fil., nomen, I. 7. strenua gens, ex equis præcipue pugnant, c. 79. 80. mercium insitiores, primi monetam præcudunt, I. 94. ludorum inventores, *ibid.* eorum filiæ meretricantur omnes, c. 93. leges Græcis similes, c. 94. eodem modo, atque Græci, expiant, I. 35. et fœdus pangunt, c. 74. — priscum Jovis Carii templum cum Mysis et Caribus commune habent, I. 171. in Umbriam coloniam ducunt, I. 94. per quinque annos cum Medis bellum gerunt, I. 74. 103. *vid.* Alyattes. — primas in oraculo consulendo partes a Delphensibus accipiunt, I. 54. cum Persis pugnant ancipiti Marte, c. 76. a Persis vincuntur, c. 80. *vid.* Cræsus. — defectionem moliti a Cyro, momente Cræso, effeminantur, I. 154—157. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 74.
 Lydias fl. Bottiæam a Macedonia disternit, VII. 127.
 Lydus, Atys fil., a quo Lydi nomen invenerunt, I. 7. VII. 74. frater Caris nominatur, I. 171.
 Lygdanis, Halicarnassensis, Artemisii pater, VII. 99.
 Lygdanis Naxius, Pisistrato mercenarios milites adducit, I. 61. ab eo Naxum administrandam accipit, c. 64.
 Lynceus Chemmita fuisse dicitur, II. 91.
 Lysagoras, Tisæ fil., Parius, VI. 133.
 Lysagoras, Histiaei pater, Milesius, V. 30.
 Lysanias e procis Agaristæ, VI. 127.
 Lysimachus, Aristidis pater, VIII. 79. 95.
 Lysistratus Atheniens. fatidicus, VIII. 96.

M.

Macæ, pop. Africæ, IV. 175. V. 42.
 Macednus pop. Pindum incolit, I. 56. Macedna natio ex Pindo et Dryopide Peloponnesum ingressa, VIII. 43. cf. I. 56.
 Macedonia, ἡ Μακεδονία, VII. 127.
 Macedonum reges Argivæ stirpis, V. 22. VIII. 137—139.
 Macedones a Mardonio Darii imperio subjecti, VI. 44. *seq. vid.* Amyntas, et Alexander.
 Machinæ, quibus pyramides in altum exstruebantur, II. 125. machinæ, quibus pontes in Hellesponto intendeabantur, VII. 36. machinis et suffossis muris Miletum oppugnant Persæ, VI. 18.
 Machlyes, pop. Africiæ, IV. 178.
 Macistius, Μάξιστος, Græcis pronuntiatur Persa Masi-stius, IX. 20.
 Macistus, Minyarum opp. ab Elcis eversum, IV. 148.
 Macrobius Æthiopes, III. 17. *seqq. vid.* Æthiopes.

HERONOTUS.

Macrones, pop. supra Thermodontem fl., II. 104. III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mactorium, Sicilia opp. super Gelam, VII. 153.
 Madyes, filius Protothyæ, Scytharum rex, in Asiam irrupit, I. 103.
 Madytus, urbs Chersonesi, VII. 33. IX. 120.
 Mæander, fluvius tortuosus, II. 29. Magnesiam urbem lambit, III. 122. Marsyam fl. excipit, v. 118. ejus fontes, VII. 26. Mæandri campus, I. 18. 161. II. 10.
 Mæandrius, Polycratis scriba, III. 123. Sami procurator, III. 142. et rex, V. 27. cum Samiis de juris æqualitate constituenda frustra paciscitur; *etc.* Sparta a Cleomene ejicitur, III. 142—148.
 Mæones olim nominati Lydi, I. 7. VII. 74.
 Mæones Cabelenses vocantur Lasonii, VII. 77.
 Mæotæ, οἱ Μαῖωται, supra Mæolin paludem, IV. 123.
 Mæotis palus, ἡ Μαῖωτις λίμνη, IV. 3. ἡ λίμνη Μαῖωτις, I. 104. IV. 57. 101. 120. mater Ponti vocatur, IV. 86. Mæoticus, fl., ὁ ποταμὸς Μαῖωτις, nominatur Tanais, IV. 45.
 Magdolus, opp. in confinibus Ægypti et Syriæ, II. 159.
 Magi, Medorum gens, I. 101.
 Magi, Astyagi somnium interpretantur, I. 107. cum eo de Cyro non interfecto deliberant, c. 120. postea, Cyro rebellante, ab Astyage e palo suspenduntur, c. 128. — Magi (inter Persas) multum differunt a sacerdotibus Ægyptiorum, I. 140. Magi duo, alter procurator domus regiæ, contra Cambysen insurgunt, III. 61—63. (qui moriens metuit, ne imperium iterum ad Medos redeat, c. 65. cf. I. 130.) at, fraude eorum detecta, a septem nobilibus Persis interficiuntur, III. 67—78. inde Magophonia festum a Persis celebratur, c. 79. — Magi somnium Xerxis interpretantur, VII. 19. Lunam Persis, solem Græcis futura significare docent, VII. 37. ad Ilium heroibus parentant, VII. 43. Strymonii fl. equos albos mactant, VII. 113. ad Sepiadem Ventos placant incantationibus, VII. 191. — Absque imago non fas est Persis sacra facere, I. 132.
 Magnesia ad Mæandrum fl., III. 122. I. 161.
 Magnesia, terra Macedoniæ, VII. 176. 183. 193. Magnesie promontorium, VII. 193.
 Magnetes Europæ, VII. 132.
 Magnetes Asiam incolentes, III. 90.
 Maleæ, Peloponnesi promont., I. 82. Malea, IV. 179.
 Malena, opp. agri Atarnitidis, VI. 29.
 Males Ætolus, VI. 127.
 Maliaca terra, ἡ Μυρτίς γῆ, VII. 198. VIII. 31. Malienses Persis terram et aquam tradunt, VII. 132. 196. 198. Maliacus sinus IV. 33.
 Malleo ducta ex auro effigies, VII. 69.
 Mandane, Astyagis filia, Cambysi nuptum datur, mater Cyri, I. 107.
 Mandrocles, Samius architectus, IV. 87. monumentum ab eo positum, IV. 88.
 Maneros Ægyptiis Linus cantus nominatur, I. 79.
 Manes, rex Lydiæ, I. 84. IV. 45.
 Mantinea, urbs Arcadam, IV. 161.
 Mantinenses in Thermopylis, VII. 202. ad Plateas post prolium veniunt, IX. 77.
 Mantyas et Pigres fratres, Pæones, V. 12.
 Mapen, Siromi filius Tyrius, VII. 98.
 Maraphii, Persarum genus, I. 125. Maraphius Amasis, IV. 167.
 Marathon, locus Att., VI. 107. Marathonem occupat Pisistratus, I. 62. Marathonica pugna, VI. 111. *seq.*
 Mardi pop., Persarum genus, I. 125. Mardus fuit Hyrcædes, I. 84.
 Mardonius, Gobryæ fil., populare in Ioniae civitatibus im-

perium instituit, Europam petit, et in Macedonia a Brigribus Thracibus cladem accipit, VI. 43—45. ab imperio remouetur, c. 94. instigat Xerxem ab bellum Cræsi inferendum, VII. 5. *seq.* oratio ejus, c. 9. universo pedestri exercitui praefectus, c. 82. post pugnam ad Salaminem Xerxi suadet, ut in Asiam redeat, VIII. 100. *seq.* in Thessalia hibernat, c. 113. *seq.* et oracula consulit, c. 133. *seqq.* Alexandrum Macedonem cum pacis conditionibus Athenas mittit, c. 136. *cf.* c. 141. *seqq.* Athenas iterum capit; et denuo, nuncio Salaminem misso, Athenienses ad societatem invitat, IX. 1—4. Bœotiam petit et castra ad Asopum fl. ponit, c. 12—15. occupatis Citharonis faucibus, commeatus intercepti Græcorum, c. 38. *seqq.* committit pugnam ad Plateas, c. 49. *seqq.* et 59. *seqq.* ipse cadit, c. 63. *seq.* ejus cadaver subreptum, c. 84.— filius ejus Artontes, c. 84.

Mardontes, Persarum dux, VII. 80. classi relictae praefectus, VII. 130. cadit ad Mycalen, IX. 102.

Mare ut fruatur natura sua, non patiuntur venti, VII. 16. maris imperium primus Polycrates obtinere studet, III. 122. Mari taurum immolat Cleomenes, VI. 76. mare (i. e. fons, puteus) in arce Attica, VIII. 55.

Marea, urbs Ægypti, II. 18. 30.

Mares quam armaturam in Xerxiano exercitu tulerint, III. 94. vii. 79.

Mariandricus sinus, IV. 38.

Mariandyni pop., III. 90. a Cræso subacti, 28. Mariandynorum in Xerx. exercitu armatura VII. 72.

Maris, fl. Scythiae, IV. 49.

Maron et Alpheus, Orsiphanti fil., strenue pugnant ad Thermopylas, VII. 227.

Maronea, Græca urbs Thraciae, VII. 109.

Marsyas, fl. Phrygiae, V. 119.

Marsyæ Sileni uter suspensus Celænis, VII. 26.

Martis pauegyris Papremi celebrata, II. 63. 64. ejus or. culum in Ægypto, c. 83. (*ap. Chalybes*), VII. 76, Marti præcipua sacra faciunt Scythae; IV. 59. *seqq.* in singulis eorum praefecturis Martis templum, IV. 62.

Mascames Persa Dorisci praefectus, VII. 105. landatur c. 107.

Masistes, Darii filius, Xerxis exercitus imperator, VII. 82. IX. 107. ejus et liberorum cædes, IX. 113.

Masistius, Græcis Macistius, Μακίστιος, dictus, IX. 20. equitatu praefectus cadit ad Plateas, IX. 20. 24.

Masistius, Siromitris fil., VII. 79.

Maspil, Persarum genus, I. 125.

Massages, Oarizi fil., dux Libyæ, VII. 71.

Massagetæ, prop. ferus et robustus, I. 201. 215. eorum deus Sol, I. 212. 216. mores *etc.* I. 216. uxores communes, *ibid.* IV. 172. senes immolant, I. 216. Scythas Nomades sedibus expellunt, IV. 11. Cyrum vincunt, I. 214. auro et ære abundant, c. 205. 215.

Maternum genus paterno nobilius apud Lycios, I. 173.

Matiani montes, I. 189, 202.

Matiani pop., I. 72. III. 94. V. 49. 52. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 72.

Matris Dindymenæ fanum, I. 80. Matri Deorum festum celebrat Anacharsis, IV. 76. Mater Ponti nominata palus Mæotis, IV. 86.

Mausolus, Car, pater Pixodari, V. 118.

Maxyes Libyes, IV. 191.

Mazares Medus, I. 156. Priernenses subigit, I. 161.

Mecistes, Adrasti frater, V. 67.

Meryberna, Græca urbs Thraciae, VII. 122.

Medea, Colchiorum regis filia, I. 2. VII. 62.

Meli, IV. 37. 40. per vicos habitant, I. 96. eorum diversæ gentes, I. 101. olim Arii nominati, a Medea Colchica nomen invenerunt, VII. 62. ab Assyriis deficient, I. 95.

Deiocem sibi regem constituunt, I. 96—100. sub Phraorte rege Asiam subigunt, *cap.* 102. sub Cyaxare bellum gerunt cum Lydis, *cap.* 103. quo bello incidit solis defectus, c. 73. 74. Asiae imperium amittunt, Scythis irumpentibus, c. 104. Nium, jam antea oppugnatum, capiunt et Assyrios subigunt, *cap.* 106. sub Astyage rege Persis succumbunt, c. 130. postea deficient a Dario, at denuo subiguntur, *ibid.* *cf.* Magi. — Medorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 62. 86. Medi et Cissii in Thermopylis propulsati, VII. 210.

Media partim montosa, partim plana I. 110. Medicum imperium Haly fl. terminatum, I. 72. Medorum nomen Græcis terrorem incutit, VI. 112. Medorum idiomate canis Spaca nominatur, I. 110.

Medici singuli singulorum morborum apud Ægyptios, II. 84. oculorum medicum ab Amasi Cyrus petit, III. 1. Ægyptii medici ap. Darium, III. 129. 132. medici Crotoniatae et Cyrenæci inter Græcos inclauerunt, III. 131. Democedes, medicus celeberrimus, III. 130. *seqq.* Medicamenta Græca leniora, III. 130.

Medimnus farinae, VI. 57. medimnus Atticus, I. 192.

Mediterraneum mare, ἡ θάλασσα, I. 1. 185.

Megabates, expeditionis contra Naxios dux, V. 32. *seqq.*

Megabazus, Magabatis fil., navalibus copiis praefectus, VII. 97.

Megabyzus, qui et Megabazus, *nominatur*, conjunctionis in Magum particeps, III. 70. pro oligarchia constituenda sententiam fert, c. 81. Copiarum dux in Europa a Dario relictus, Hellespontiorum civitates subigit, IV. 143. 144. Thraciam Persarum subigit imperio, V. 1. *seq.* Præones Darii jussu in Asiam transducit, c. 14. *seq.* consilium dat Dario de Histaro, *cap.* 23.

Megabyzus alius, Zopyri fil., pedestri Xerxis exercitu praefectus, VII. 82. postea in Ægypto dux adversus Athenienses, III. 160.

Megacles, Alcmaeonis fil., Pisistratum Athenis ejicit, at mox eum reducit, filiam ei elocans, I. 59. 60, ex Attica profugit, Pisistrato tertio Athenis potito, c. 61—64. *cf.* VI. 125. ubi Alcmaeonis pater.

Megacles, Alcmaeonis (ejus, qui Cræsi fuit familiaris) fil., superioris nepos, uxorem ducit Clisthenis filiam, VI. 127—130.

Megacles, Hippocratis fil., hujus Megacles nepos, VI. 131.

Megacreon Abderita, consilium civibus dat, VII. 120.

Megadostes, Persa Mascamis pater, VII. 105.

Megapanus, Hyrcanorum dux, VII. 62.

Megara, τὰ Μέγαρα; Megarica terra, ἡ Μεγαρική χώρα, IX. 14. Megareses cum Atheniensibus bellum gerunt, I. 59. fortiter pugnant ad Plateas, IX. 21.

Megareses Siciliae, a Gelone subacti, VII. 156.

Megasidras, Deti pater, VII. 72.

Megistias, vates Græcorum ad Thermopylas, VII. 269. 221. ejus intrepidus animus, c. 221. carmen epitaphium, c. 228.

Mel ex palma confectum ap. Babylonios, I. 193. ex myrica (tamarice) et tritico, VII. 31. mellis magna copia ap. Gyzantes, IV. 194.

Melampus, Amythaonis fil., Græcos Bacchi sacra et alia ex Ægypto accepta docuit, II. 49 regiam dignitatem ab Argivis postulat, IX, 34.

Melampyrgus lapis, VII. 216.

Melanchlaeni, pop., IV. 20. 102. eorum mores, c. 107.

Melanippus, Astaci fil., ejus fanum Sicyone, V. 67, Melanippus; Alcaeï sodalis, Mitylenæus, V. 95.

Melanthius Athen., dux viginti navium, V. 97.

Melanthus, Codri pater, I. 147. rex Athen., V. 65.

Melas, fl. Thessaliae, VII. 198.

Melas sinus, VI. 41. et fluvius ejusdem nominis in Thracia, VII. 58.
 Meles, rex Sardium, I. 84.
 Melibœa urbs, VII. 188.
 Melienses, *vid.* Maliaea terra.
 Melii cum Græcis militant, VIII. 46. genus a Lacedæmone derivant. c. 48.
 Melissa, Periandri uxor, III. 50. V. 92.
 Memblarius, socius Cadini, IV. 147.
 Memnonia, regia Pers., V. 53. Susa nominatur τὸ ἄνω Μεμόνων, c. 151.
 Memphis, urbs Ægypti, II. 3. 10. a Mene primum condita; ejus situs, II. 99.
 Menares, Leontychidis pater, VI. 65. 71. VIII. 131.
 Menda, opp. Pallene, VII. 123.
 Mendacium dicere apud Persas turpissimum, I. 138. *at cf.* III. 72. ubi Olanes disputat.
 Mendes lingua Ægyptiaca Pan et Hircus vocatur, II. 46. Mendetis templum, II. 42.
 Mendesia Ægypti præfectura, II. 42. 46. Calasiribus designata, II. 166.
 Mendesii oves immolant, capris abinent, et qua causa, II. 42. 46.
 Mendesium ostium Nili, II. 17.
 Menelaus Helenam recipit in Ægypto, II. 119.
 Menelaus portus, IV. 169.
 Menes primus in Ægypto regnasse fertur, II. 4. 99.
 Menestheus, dux Athen., V. 28.
 Menius, Eurydamæ frater, VI. 71.
 Mensa solis apud Æthiopes, III. 18 23.
 Mensis intercalaris, I. 32. II. 4.
 Merbalus Aradius, VII. 98.
 Mercatura, *vid.* Negotiatio.
 Mercurii statua porrectum veretrum habens, II. 51. ejus templum Bubasti urbe, II. 138. Mercurium maxime colunt Thraces, V. 7.
 Meretrices Naucraticæ, II. 135. nobiles meretrices apud Græcos: Rhodopis et Archidica, *ibid.*
 Merminadæ quomodo regnum Lydiæ obtinuerint, I. 7. 14. *vid.* Candaules.
 Meroe, metropolis Æthiopum, II. 29.
 Mesambria, opp. Thraciæ, IV. 93. VII. 108. a Calchedoniis conditum, IV. 33.
 Messina, olim Zancle. opp. Siciliae, VII. 164.
 Messapii Iapyges, Cretensium colonia in Italia, VII. 170.
 Messeniorum bellum cum Spartanis, IX. 35. 64.
 Melapontini in Italia, de Aristea narrant, IX. 15.
 Methymnæ in Lesbo, Æolensium civitas, I. 151.
 Metiochus, Miltiadis fil., captus, VI. 41.
 Metrodorus Proconnesius, IV. 138.
 Micthus, Anaxilai minister. Rhegium administrat, et multas Olympiæ statuas dedicat, VII. 170.
 Midas, Gordiæ fil., rex Phrygiæ, I. 14. 35. apud Delphos donaria et regiam sellam dedicat, I. 14. ejus sella regia, *ibid.* Midæ horti in Macedonia; ubi rosæ nascuntur memorabiles, VIII. 138.
 Miletus, Ionie civitas, I. 142. universæ Ionie princeps, V. 28. a Neleo, Codri fil., condita, IX. 97. a Gyge. bello pressa, I. 14. ab Ardye invasa, I. 15. cum Alyatte bellum diuturnum gerunt Milesii, I. 17—19. dein pacem iis conciliat Periander, et componit Thrasybulus, I. 20—22. fœdus cum Cyro pangunt, I. 143, 169. eorum res componunt Parii, V. 28. 29. Milesius Aristagoras rebellionis Ionice auctor, V. 36. *cf.* c. 39. *seqq.* Caribus auxilio veniunt contra Persas, et magnam cladem accipiunt, V. 120. Histieum redeuntem non recipiunt, VI. 5. Miletum oppugnant Persæ, c. 6 *seqq.* et capiunt. c. 18. *seqq.* Mi-

lesii capti ad Rubrum mare deducuntur, c. 60—Milesiorum colonia Istria, Borysthenitarum urbs. II. 33.
 Militaris res, primum a Cyaxare melius instituta, I. 103. apud Persas, VII. 81. ap. Ægyptios, II. 165. *seqq. cf.* c. 141. Militaris disciplina apud Persas, V. 33. VII. 223 *coll.* c. 103. IX. 16. 25. (IV. 84. VII. 39.) *cf.* I. 84. III. 25. IX. 85. *et* 90. *coll.* III. 154. *et* I. 136. — Militaris exercitatio navium a Dionysio Phocæensi instituta, VI. 12.—Militibus ante pugnam tessera data, IX. 98.
 Milo Crotoniates, luctator, III. 137.
 Miltiades, Cypseli fil., Cimonis frater uterinus, VI. 38. *cf.* c. 103. in Chersonesum, a Doloncis sibi traditam, coloniam Athen. ducit, VI. 34—36. captus a Lampsacenis dimittitur minuita Creso, c. 37. sine liberis obit, c. 38.
 Miltiades, Cimonis filius, fratris Miltiadis τοῦ κρείστου, Chersonesi imperium suscipit, mortuo Stesagora fratre, VI. 39. Lemnum in Atheniensium redigit potestatem, VI. 137. 140. Ionibus ad Istrum consilium dat, ut pontem solvant, IV. 137, e Chersoneso profugit, Scythiis irumpentibus, IV. 40. iterum fugit Phœnices, Persarum socios, et Athenas navigat, c. 41. *cf.* c. 33. *seq. et* 104. ibi imperator Atheniensium electus, c. 104. pugnae ad Marathonem præest, *cap.* 109. *seqq.* in Parum ins. expeditionem suscipit malo successu, c. 132—135. domi accusatus, pecunia mulctatur, at mox obit supremum diem, c. 136.
 Milyas, Asiæ regio, a Lyciis postea habitata, I. 175. Milyæ Solymi dicti, *ibid.* III. 90. Milyarum in Xerx. exercitu armatura, VII. 77.
 Minæ duæpretium captivi, V. 78. VI. 79.
 Minerva, Neptuni filia et Tritonidis, a Jove adoptata perhibetur, IV. 180. cum Neptuno de dominio terræ Atticæ contendit, VIII. 55. Minervæ Alceæ templum Tegeæ I. 66. IX. 70. Assesiae templum ab Alyatte incensum, I. 19. postea duo restituta ad Assesum, I. 25. Crastiae a Dorieo dedicatum, V. 43. Minerva urbis præses, ἡ Ἀθηναῖα Πολιάς, Athenis, V. 82. Minervæ templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. Ἀθηναίης Πολιούχου templum in Chio ins., I. 160. Minervæ Pallenidos templum ad Marathonem, I. 62. Pronææ templ. Delphis, I. 92. VIII. 37. 39. Sciradis templum in Salamine, VIII. 94. Minervæ templum Sigei, V. 95. — Minervæ Iliadi mille mactat boves Xerxes, VII. 43.—Minervæ oraculum ap. Ægyptios, II. 83. templum in Sai opp. propylæis instructum, II. 175. Minervæ inaurata statua ab Amasi Cyrenen missa, et duæ lapideæ Lindum, II. 182. Minervæ sacerdos femina ap. Pedasenses barbam emittit, I. 175. VIII. 104. — Ægides, quibus Minervæ imagines instruuntur, ex Libya acceperunt Græci, IV. 189.—Minervæ festum apud Ansenses, quo virgines invicem pugnant, IV. 180. apud Nomades Libyes, IV. 189.
 Minoa, Selinusiorum colonia, V. 46.
 Minos Cnossius maris imperium obtinet, III. 122.
 Minos et Sarpedon, Europæ filii, de regno in Creta dissident, I. 173. Minois cædes in Sicilia perpetrata, VII. 169. 170.
 Minyæ, Argonautarum nepotes, Lemno a Pelasgis ejecti, Spartæ mulierum dolo e carcere liberantur, IV. 145.
 Minyæ Orchomenii Ionibus admixti, I. 146.
 Mitra, Venus Persis, I. 131.
 Mitrades pastor, Cyrum morti destinatum servat, I. 110. 111.
 Mitrobates, Dascylei præfectus, III. 120. ab Oræte Sardium præfecto interficitur, III. 128. 127.
 Mitylene, Æolensium civitas, I. 160. II. 178. Mitylenæi de Sigeo cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 94.

Mnesarchus Samius, Pythagoræ pater, IV. 95.
Mnesiphilus Atheniensis bene Themistoclem monet, VIII. 57. *seq.*
Moenia lignea Budinorum, IV. 108. 123. *cf.* Muri.
Meris, Ægyptiorum rex, II. 13. ejus præclara opera, c. 101.
Morridis lacus, II. 4. 69. 148. ejus descriptio, II. 149. *cf.* III. 91.
Molœis, fl. Brœotiæ, IX. 57.
Molossi pop., I. 146. VI. 127.
Molpagoras, Aristagoræ pater, V. 30.
Monemphis, urbs Ægypti, II. 163.
Monarchiæ commoda et incommoda, III. 80. 82.
Moneta ex plumbo deaurata, III. 56.
Monolitha ades, II. 155. 175.
Mons Arabicus, II. 8. 124. mons ingens eversus indagandis metallis, VI. 47.
Mophi, mons Ægypti, II. 28.
Moræ utilitas, VII. 10.
Morbus femineus Scythas invadit, I. 105. morbo sacro laborat Cambyzes, III. 33. morborum præcipua causa, II. 77. morborum singulorum medici apud Ægyptios, II. 84. morborum curatio ap. Babylonios, I. 197. morbos plurimos Tearus fl. sanare valet, IV. 90. *vid.* Medicina.
Mors optimum homini contingit, I. 31. optatissimum perfrugium ærumnosæ vitæ, VII. 46.
Mortuos parentes honoris causa comedunt Issedones, IV. 26. et Calatiæ Indi, III. 38. mortuos terra condunt Scythæ, IV. 73. et Getæ, V. 4. Trausi cum lætitia, *ibid.* melle condunt Babylonii, I. 198. mortuos sedentes sepe liant Nasamones, IV. 190. mortuorum sepultura apud Ægyptios, II. 86 — 88. *vid.* Cadaver *et* Sepultura. — Mortui simulacrum in conviviis Ægyptiorum, II. 78.
Morum vis, III. 38.
Moschi pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
Mosynæci pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
Mula mulum duplex genitale habentem peperit, VII. 57. mula parit, III. 153. *cf.* c. 151. muli non gignuntur in Eleo agro, IV. 30. molorum species Scythis horrenda, IV. 129. mulæ non ferunt frigus, IV. 28.
Mulcta diis soluta, III. 52.
Mulier, tunicam exuens, simul verecundiam exiit, I. 8. *cf.* c. 10. — mulieres non omnes pariunt expleto decimo mense, VI. 69. — mulierum artes dolosæ in regia aula, I. 11 — 13. III. 67 — 69. 134. VII. 2. 3. mulieres Argivæ matrem pios habentem filios prædicant, I. 31. mulieris, quæ non nisi cum suo marito concubuerat, urina Pheroni regi visus restitutus, III. 111. — mulier ex deformissima formosissima facta, VI. 61. — mulier senivipera ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9. — mulieres, quæ oraculum in Græciam intulerunt, columbæ vocatæ, II. 56. 57. mulieres ap. Ægyptios virorum opera faciunt, II. 35. mulieres laboriosæ Pæonum, V. 12. 13 — ap. Issedones æquam cum viris potestatem habent, IV. 26. — apud Zaneces currus aurigantur in bellum, IV. 193. mulieres super mariti tumulum jugulantur ap. Thraces, V. 5. mulieribus apud Gindanes honori est cum viris quam plurimis concubuisse, IV. 176. mulieres promiscue cum viris coeunt apud Massagetæ, I. 126. *vid.* Concubitus. — mulieres ap. Babylonios semel in Veneris templo cum viro peregrino concumbant, I. 199. — mulieres ap. Babylonios et Venetos in matrimonium a præcone venduntur, I. 196. — mulieres in convivia adducere, Persis est mos, V. 18. mulieres fuso et colo, nec vero exercitu donandæ, IV. 162. *ap.* Persas *vero* alius

mos, IX. 109. — mulier vocari, Persis maximum opprobrium, IX. 107. *cf.* cap. 20. *et* VIII. 88. — mulierum mutui raptus inimicitiarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1. *cf.* III. 134. — Ob mulieres bellum Persarum adv. Ægyptum commotum, III. 1 — 3. mulieres Minyarum maritos supplicio liberant, IV. 146. mulieres vett. panem conficiunt, VII. 187. mulieres Atheniensium Braurone rapiunt Pelasgi, IV. 145. et postea in Lemno interficiunt, VI. 138. — Lemniorum mulieres maritos suos necant, VI. 138. mulieres Babyloniorum strangulatæ ne frumentum absumerent, III. 150. *cf.* c. 159. mulieres a vicinis populis Babylonem missæ Darii jussu, c. 159. Mulieribus Barcæorum mammarum præsectæ a Pheretima, IV. 202. — mulieres stuprando extinctæ, VIII. 33. mulieres Atticæ vestimentum permittunt, V. 87. Corinthiæ ornatu et vestimentis exutæ, V. 92. Ægyptiacæ unam habent vestem, II. 36. Libyssæ mulieres vesti circumjiciunt thoraces ex pelle caprina, IV. 189. apud Gindanes fascias plurimas gestant, IV. 176. mulieres virili virtute, VIII. 88. *cf.* I. 184. *seq.* II. 100. VII. 99. mulieris simulacrum aureum Delphis a Cræso dedicatum, I. 51. Darii mulieris effigies aurea in alleo ducta, VII. 69. muliebria pudenda a Sesostri columnis insculpta, II. 102. mulieres Argivorum furore correptæ, IX. 34. mulieres Atheniensium Lycidis uxorem et liberos lapidibus obrunt, IX. 5.

Multos decipere facilius est quam unum, V. 97.

Mumiae, *cf.* Cadaver.

Munychia, VIII. 76.

Mures Africani bipedes, IV. 192. mures auxilio veniunt Sethioni in bello contra Sanacharibum, II. 141. mures in Scytharum donis, IV. 131.

Muri lignei Budinorum, IV. 108. 123. ligneo muro septiunt Persæ castra, IX. 85. 70. In oppugnandis muris Athenienses periti, IX. 70. *cf.* c. 102. Murus Higneus in oraculi responso, VII. 142. 143. VIII. 51.

Murichides Hellespontius, IX. 4.

Musæus oracula edit, VIII. 96. IX. 43. ejus vaticinia corrumpit Onomacritus, VII. 6.

Musici Argivi primarii, III. 131.

Mustelæ Libycæ, IV. 192.

Mycalæ promontorium, I. 148. VI. 16. VII. 80. IX. 90. 96. Mycalæ cacumina, IX. 104. 107. pugna ad Mycalen, IX. 98. 104.

Mycenæi Heraclidas in servitute redigere tentant, IX. 27.

Mycenæi ad Thermopylas, VII. 202. ad Plataeas, IX. 28.

Mycerinus, rex Ægypti, filiam suam in bove lignea deaurata sepelit; vitæ spatium ab oraculo sibi definitum duplicare studet; ejus pyramis, II. 129 — 134.

Myci pop., III. 93. Mycorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 68.

Myconus, ins. prope Delum, VI. 118.

Myecphoritana prefectura in Ægypto, II. 166.

Mygdoniam a Bottiæide Axius fl. disternat, VIII. 123. *cf.* c. 127.

Mylasa opp., τὰ Μύλασα, ubi priscum Jovis Carii templum, I. 171. Mylассensis fuit Heraclides, V. 121. Oliatus tyrannus captus, V. 37.

Myliitta Assyrii Venus *adpellata*, I. 131. Ejus cultus in templo Babylonico, c. 199.

Myndia navis, V. 33.

Myrcinus, urbs Edonum, V. 11. 23. *et* 124.

Myriades singulæ in Persico exercitu numeratæ, VII. 60.

Myriandricus sinus, IV. 38.

Myrina, Æoliæ civitas, I. 149.

Myrinæi in Lemno, VI. 140.

Myrmex, scopulus inter Sciathum ins. et Magnesiam, VII. 183.
 Myron, avus Clisthenis, VI. 126.
 Myrrha vulnera curantur, VII. 181.
 Myrsilus alias Candaulis dictus, I. 7.
 Myrsus, Candaulis pater, ib.
 Myrsus, Gygis filius, nuncius mittitur Samum, III. 172. periit ad Pedasum, V. 121.
 Mys Europaeus, a Mardonio missus ad oracula consulenda, VIII. 133—135.
 Mysi et Teucri ante Trojana tempora expeditionem faciunt, VII. 20. cum Lydis et Caribus Jovis Carii templum habent, I. 171. a Croeso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. per Mysiam agmen ducit Xerxes, VII. 42. eorum in exercitu armatura, VII. 74. — Mysiae opp. Cios, V. 122. et Aratneus, I. 160.
 Mysteria Cabirorum, II. 51. III. 37. Ægyptiorum, II. 171. Eleusinia, VIII. 63.
 Mytilene, urbs Lesbi, I. 160. cf. Mitylene.
 Myus, urbs Ioniae, I. 142. V. 36. Myusii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.

N.

Naparis, Scythiae fl., IV. 48.
 Nasamones, pop. Libyae, II. 32. eorum mores, IV. 172. 190.
 Nascentium deploratio ap. Trausos, V. 4.
 Natalis dies, *vid.* Dies.
 Natho, insula Ægypti, II. 165.
 Natron, II. 86.
 Naturae solertia, III. 108.
 Naucrati, magistratus Athen., V. 71.
 Naucratis celeberr. Ægypti emporium, II. 97. Graecis ab Amasi habitandum datum, c. 178. 179. Naucraticae meroetrices, II. 135.
 Naves olim minio omnes tinctae, III. 58. naves transvehendi equis, VI. 48. VII. 97. navis insigne Artemisiae reginae, VIII. 88. Phoenicum, III. 37. Saniorum, III. 59. navis armatura ap. Chios, VI. 15. ap. Persas, VII. 184. — Quinqueremis sacra ap. Athenienses, VI. 86. Sidoniam semper navem Xerxes conscendit, VII. 100. 128. et Phoenissae navi conscensa in Asiam trajicit, VIII. 118. — Sidoniam naves et Halicarnassensium praestantissimae in Xerxis classe, VII. 99. numerus navium Persarum, VII. 89. *seqq.* Graecorum ad Artemisium et Salaminem, VIII. 1. 14. 44. 48. — naves quinis drachmis commodatae, VI. 89. — Navigia Armeniorum ex corio confecta in Euphrate fl., I. 194. naves onerariae ex spina arbore ap. Ægyptios, II. 96. navigia ex uno genu arundinis ap. Indos, III. 98.
 Naufragium Persarum apud Athon montem, VI. 44. ad Euboeam, VIII. 12. *seqq.* naufragi immolantur a Tauris, IV. 103.
 Navigatio diurna septuagies mille orgyiarum, IV. 86.
 Navigationes longae, III. 115. a Phoenicibus institutae, I. 1. qui Africam circumnavigant jussu Neconis Ægypti regis, IV. 42. *qui triremes et in boreali et in Arabico sinu aedificari jubet*, II. 159. — longae navigationes Carthaginiensium, IV. 43. cf. c. 196. Phocaeensium, I. 163. Scylax Caryandensis Indiam circumnavigat, IV. 44. Sataspem Persam Africam circumnavigare jubet Xerxes, IV. 43. — Navigatio in Nilo adverso flumine, II. 96. cf. c. 29. *seqq.* ubi iter describitur ab Elephantine urbe Meroen usque Æthiopum metropolin et Asmasch. — navigatio adverso flumine Euphrate nulla, I. 194. — *In navigatione holidem usurpant*, II. 5. 28.
 Naumachiae spectaculum a Xerxe institutum, VII. 44.

Nauplius ager, VI. 76.
 Naustrophus, pater Eupalini, III. 60.
 Naxos ins., Cycladum maxima, a Pisistrato subacta, I. 64. *Darii aetate omnes insulas opulentia superat*, V. 28.
 Naxii Siciliam incolentes ab Hippocrate victi, VII. 154.
 Iones Naxii Athenis oriundi, VIII. 46. Naxios exules Aristagoras in patriam restituere conatur; inde Ioniae turbarum initium, V. 30. *seqq.* insula a Persis capta, VI. 96. Naxiae naves a Medis ad Graecos transcunt, VIII. 46.
 Neapolis Pallenae, VII. 123.
 Neapolis Ægypti, II. 91.
 Necessitatis numen, VIII. 111.
 Necos, pater Psammitichi, a Sabacone interfectus, II. 152.
 Necos, rex Ægypti, Psammitichi fil., fossam ducit in Erythraeum mare, et Phoenices emittit ad Africam circumnavigandam, IV. 42. II. 158. triremes aedificari jubet, Cadytin Syriae capit, c. 159.
 Necyomantium Thesprotiae, V. 92.
 Negotiationis veteris vestigia nonnulla: *Merces Ægyptiae a Phoenicibus ab antiquissimis temporibus in Graeciam advectae*, I. 1. cf. V. 58. et II. 49. *idem in Graeciam ex Arabia thus, myrrham, cinnamomum et ladanum (cf. c. 112.) important*, III. 107. et 111. — *Ex Ponto in Aeginam et Peloponnesum advehitur frumentum*, VII. 147. cf. IV. 17. *ubi Scythae aratores frumentum scrutant vendendi causa. in Borysthenis emporio per septem interpretes negotia sua peragunt* Scythae, IV. 24. — *Ab extrema Europa Graecis stannum venit et electrum*, III. 115. *Ex Tartesso, quam Phocaeenses Graecis ostenderunt*, I. 163. *Colerus Samius post Sostratum Aeginetam maximas divitias retulit*, IV. 1: 2. *Corobius Cretensis Theracos in Libyam ducit et Plateam ins.*, IV. 151. — *Carthaginienses in Africæ regione extra Herculis columnas sita facili merces suas auro permusant*, IV. 196. cf. c. 195. *Via publica, qua mercatorum societates media Africæ deserta peragunt, describitur*, IV. 181 — 185. *Cambysis aetate Graeci frequentes in Egyptum veniunt negotiandi causa*, III. 139. *ubi Naucratin habent emporium*, II. 178. cf. c. 179. *coll. c. 154. ubi Ionium Carumque castra ad Pelusium Nili ostium; et Interpretum origo narratur*; cf. c. 164. et *Linum Graecis ex Ægypto adfertur*, II. 105. cf. c. 35. et III. 46. et *byblos s. papyrus*, V. 58. *Vinum ex Graecia et Phoenicia in Egyptum (cf. II. 77.) dolis figlinis invehitur*, III. 6. — *Palmeum vinum et alias merces Armenii Euphrate fl. Babylonem devehunt*, I. 194. — *Sardes et Ephesus pueri forma praestantes castrandi mittuntur, quippe Persis magno in pretio*, VIII. 105. III. 49. cf. VI. 32. — *Linum Colchicum a Graecis nominatur Sardonicum*, II. 105. — *Vid. Navigatio*.
 Neleus, Codri filius, Miletum condit, IX. 97. Neleidae, V. 65.
 Neocles, Themistoclis pater, VII. 173.
 Neon, Νέων, opp. Phocidis, VIII. 32. 33.
 Neotichos, Νέοτιχος, Aelium civitas, I. 149. Cymaeorum colonia, H. 9. 10.
 Neptunus, terrae quassator, Thessaliae montes rumpit. VII. 129. pater Minervae, IV. 180. cum Minerva de dominio Atticae contendit, VIII. 55. cognomen Servatoris accipit, VII. 192. — *Ægyptiis incognitus*, a Libyis semper cultus, II. 50. Nomades Libyes Neptuno sacrificant, IV. 188. — Neptunus Scythis Thamima adas, IV. 59. — Neptunus Heliconius, I. 148. Neptuni templum ad Potidaeam, VIII. 129. ara in Istmo, VIII. 123. aenea statua septem cubitorum, IX. 81.
 Nereidibus sacrificant Magi, VII. 191.

- Nestor, pater Pisistrati, V. 65.
 Nestus, fl. Thraciæ per Abdera fluens, VII. 109. 126.
 Neuri, pop. Scythicus; eorum mores, IV. 17. 105. eorum terra, ἡ Νευρική γῆ, IV. 51.
 Nicander, rex Spartæ, VIII. 131.
 Nicandra, Dodonæorum sacerdos, II. 55.
 Nicodromus, Cnæthi fil., Ægineta, VI. 88.
 Nicolaus, Bulidis fil. Lacedæmoniorum legatus, VII. 137.
 Niger sinus, *vid.* Melas.
 Nilus, Ægypti fluvius; de ejus natura et annui incremeuli causa *disputat Herodotus*, II. 19 — 25. auræ cur non spiret, II. 27. *cf.* c. 19. de ejus fontibus, c. 28. *et Nasamonum narratio*, c. 32—34. *cf.* IV. 53. ejus cursus et septem ostia, c. 17. 29. 31. supra Elephantinen scopulosus, II. 29. cum Istro comparatur, II. 26. IV. 50. terminus Asiæ et Africæ, IV. 45. *cf.* II. 16.
 Ninus, Assyriorum urbs, ad Tigrin fl., I. 193. II. 150. subacta a Nitocri regina, I. 185. eam Cyaxares obsidet, I. 103. et expugnat, I. 106. Niniorum porta, vel Ninia porta Babylonis urbis, III. 155.
 Nipsæi Thraces, IV. 93.
 Nisæa, opp. Megarensium, I. 59.
 Nisæi equi, a *Mediæ campo* Nisæo nominati, III. 106. VII. 40.
 Nisyrii, VII. 99.
 Nitetis, Apriæ regis filia, III. 1.
 Nitocris, regina Babylonis; ejus egregia monumenta; Ninum opp. capit, I. 185. *seq.* ejus sepulcrum cum dolosa inscriptione, c. 187.
 Nitocris, Ægyptiorum regina, II. 100.
 Nitri vis medica, II. 86.
 Nix, *vid.* Plumæ.
 Noes, fl. Thraciæ Istro miscetur, IV. 49.
 Nomades Scythæ Cimmericis sedibus expellunt, I. 15.
 Nomades Libyes, IV. 187.
 Nomades Sagartii, pop. Persicus, VII. 85.
 Nonacris, opp. Arcadiæ, VI. 74.
 Nothion, Eretriensis, Æschini pater, VI. 100.
 Notium, opp. Æol., I. 149.
 Novem-fontes Atticæ, VI. 137.
 Novem-viæ Edonorum, VII. 114.
 Novus murus, *vid.* Neotichus.
 Nox repente facta in pugna Lydorum et Medorum, I. 74. 103. Xerxe Sardibus versante, nox medio die exstitit, VII. 37. noctes in dies commutatae a Mycerio rege, II. 133.
 Nudium, opp. Myniarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
 Numerus totius Xerxis exercitus, VII. 185. 186. pedestrium copiarum initus, VII. 81. navium classiariorumque, VII. 184. *seq.* Græcorum ad Plataas, IX. 30. Persarum Mardonii imperio subjectorum, IX. 32.
 Numi primum a Lydis ensi, I. 94. Numariam legem fert Darius, III. 89. *cf.* IV. 166. numi ex plumbo a Polycrate deaurati, III. 56. pecuniæ inopia in Ægypto, II. 136.
 Nuncius ad Zalmoxin deum a Thracibus missus, IV. 94. nuncius occulte missus ab Harpago ad Cyrum, I. 123. 124. ab Histiaeo ad Aristagoram, V. 35. a Demarato ad Lacedæmonios, VII. 239. *vid.* Epistola. — Nunciorum Persicorum institutum, VII. 98.
 Nymphodorus, Pythæ f., Abderite, VII. 137.
 Nysa, Æthiopiæ opp., II. 146. III. 97. *cf.* III. 111.
- O.
- Oarizus, pater Massagis, VII. 71.
 Oarus fl. in Mæotin paludem se exonerat, IV. 123.
 Oasis, Libyæ, III. 26.
 Obelisci saxei in Solis templo a Pherone dedicati, II. 111.
 obelisci ingentes in Minervæ templo Saitano, II. 170. *vid.* Sculptura.
 Oceanus fl. terram circumfluit, IV. 8. 36. *fabulosum putat Herodotus*, II. 23.
 Octamasades Scylam fratrem, regem Scyth., occidit, IV. 80.
 Oculi in pectore habent acephali, IV. 191. oculorum medicus Ægypt. optimus, III. 1.
 Ocytus, Corinthius, Adimanti pater, VIII. 5. 59.
 Odomanti, pop. Pæoniæ, V. 16. VII. 112.
 Odrysæ, pop. Thraciæ, ad Artiscum fl. habitant, IV. 92.
 Œa, locus ins. Æginæ, V. 83.
 Œbares, Darii equorum custos, cujus callido commento rex evasit Darius, III. 85. *seq.*
 Œbares, Megabazi fil., Dascævi præfectus, VI. 33.
 Œdipus, Laii fil., V. 60. Œdipodis Furiis templum dedicatum Spartæ, IV. 149.
 Œnoe, Atticæ pagus extremus versus Bæotiam, V. 74.
 Œnone, pristinum nomen Æginæ ins., VIII. 46.
 Œnotria terra, in Italia; opp. Velia ibi a Phocæensibus conditum, I. 167.
 Œnussæ insulæ, I. 165.
 Œobazus Persa, militiæ missionem petit a Dario pro filiis, IV. 84.
 Œobazus, Siromitris pater, VII. 68.
 Œobazus Persa, Sesti deponit pontium armamenta, IX. 115. a Thracibus interficitur, c. 119.
 Oeroe ins. *Asopi filia nominata*, IX. 51.
 Œtæi montes ad Thermopylas, VII. 217.
 Œtosyrus, Apollo apud Scythas, IV. 59.
 Oilycus (i. e. *Ovilupus*) unde nomen acceperit, I. 149.
 Oior Scythi virum significat; unde eis Oiorpata nominatæ Amazones, IV. 110.
 Olbiopolitæ, *vid.* Borysthenitæ.
 Oleæ solis quondam Athenis exstitisse feruntur, V. 83. olea cremata in arce Athen. revirescit, VIII. 55. oleaginea corona Olympiorum præmium, VIII. 26.
 Olen Lycius, vetus poeta, IV. 35.
 Olenus, Achæorum opp., I. 145.
 Oliatus Mylasensis, Ionum tyrannos dolo capit, V. 37.
 Olophyxus, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Olorus, rex Thraciæ, VI. 39. 41.
 Olympia, opp. Elidis, V. 22. II. 160. ibi ex victimis responsa dei petuntur, VIII. 134. Olympii Jovis templum, II. 7. ejusd. statua ænea, IX. 81. — Ibi Olympios ludos agunt Græci, VIII. 26. *cf.* VII. 206. ad quos soli Græci admittuntur, V. 22. *cf.* II. 160. ubi Ægyptiorum iudicium. Certaminis præmium oleæ corona, VIII. 26. — Olympicæ nominantur Philippus Crotoniata, V. 47. Cylon Atheniensis, V. 71. Demaratus, rex Spart., VI. 70. Alcmaeon, VI. 123. Miltiades ὁ κριστης, VI. 103. et frater ejus Cimon ter, VI. 103. — *Agonothetas sedibus pellit* Phidon, VI. 127.
 Olympias festum, VII. 206. τὰ Ὀλύμπια, VIII. 26.
 Olympiodorus, Lamponis fil., IX. 21.
 Olympus, Mysiæ mons, I. 36. 43. ab eo Mysi Olympieni vocati, VII. 74.
 Olympus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 128. 129. Olympicæ fauces, VII. 172.
 Olynthus, Græca civitas ad Thermæum sinum, Sithoniæ regionis, VII. 122. expugnata ab Artabazo, VIII. 127.
 Oneatæ, (i. e. Asinari) tribus Sicyoniorum, V. 68.
 Onesilus, Chersidis fil., Gorgum fratrem Salamine Cypri excludit; Cyprii auctor, ut deficerent a Medis, Amathuntem frustra obsidet, V. 104. *cf.* c. 108. a Persis prælio interficitur, strenue pugnans, *cap.* 110 — 113. ejus caput super Amathuntis portas suspensum; mox vero ut heros colitur, c. 114.

- Oeetas, Phanagoræ fil., VII. 214.
 Onochonus, Thessaliæ fl., VII. 129. Xerxis exercitu decit, VII. 196.
 Onomacritus, Musæi vaticiniorum corruptor, Athenis ejectus, VII. 6.
 Onomastus Eleus, e procis Agaristæ, VI. 127.
 Onuphitana præfectura Ægypti, II. 166.
 Ophryneum, opp. Troadis terræ, VII. 43.
 Opilices in honore ap. Corinthios, II. 167.
 Opis virgo Hyperborea, IV. 35.
 Opis, opp. ad ostia Tigris, I. 189.
 Opœa, uxor regis Scylæ, IV. 78.
 Opuntii Locri, VII. 203.
 Oraculum Abis spoliatum, VIII. 33. Ammonis in Libya, I. 46. II. 18. ejus origo, II. 53. Amphiarai, I. 46. VIII. 134. Apollinis Ismenii, I. 52. Ptoi Thebis, VIII. 135. Bacchi ap. Satras, VII. 111. Branchidarum, I. 46. 92. 157. *seq.* II. 159. V. 36. Delphicum *verax repertum a Cræso*, I. 46. — 48. *corruptum ab Alcæmonidis*, V. 63. *cf.* c. 90. a Cleomene Spartanorum rege, VI. 66. Didymis (*vid.* Branchidæ) a Persis exspoliatum, VI. 19. Diana ap. Ægyptios, II. 83. Dodonæum, omnium vetustissimum ap. Græcos, II. 52. I. 46. ejus origo, II. 54 — 57. Hercules ap. Ægyptios, II. 83. Latonæ in Buto opp., II. 155. *cf.* c. 83. *et* 111. 113. *et* 152. Martis ap. Ægyptios, II. 83. (*ap. Chalybes*) VII. 76. Minervæ, II. 83. Pataris Lyciæ opp., I. 182. Thebis Ægyptiis, II. 56. *cf.* I. 182. Trophonii, I. 56. VIII. 134. Oraculum permortuorum evocationem in Thesprotia, V. 92. 120. — Oracula Ægyptiorum, II. 83. *cf.* 152. *et* 155. — De Oraculis quid sentiat Herodotus, VIII. 77.
 Oracula ex victimis petita, VIII. 134. Oracula duo Atheniensibus reddita; alterum de muro ligneo, VII. 140 — 143. *generum auxilio advocare*, VII. 189. *de expeditione adv. Æginam in trigessimum annum differenda*, V. 89. Oracula in arce Athen. custodita Cleomenes Spartam deferit, V. 90. — Oraculum Alyatti redditum, I. 19. Aetioni *desobole*, V. 92. §. 2. Arcesilao *de fornace amphoris pleno*, IV. 163. *seq.* Argivis et Milesiis commune, VI. 18. 77. *et* aliud, VII. 148. Amathusiis, V. 114. Batto, *de colonia in Libya condenda*, IV. 155. Cambysi, III. 64. Clistheni, Sicyonis tyranno, V. 67. Cnidiis, I. 175. Corinthiis, V. 92. Cretensibus, VII. 169. Oracula Cræso reddita, I. 46. *seq.* *de bello Persis inferendo*, I. 53. *de mulo in Medis regnante*, c. 55. *cf.* c. 91. *de mulo filio*, I. 85. *oraculorum Cræso redditurum ratio*, I. 91. — Oraculum Cypselo datum: *de Corinthi tyrannide*, V. 92. §. 5. Cymaris et Aristodico: *de supplicibus non tradendis*, I. 159. Doloneis, VI. 34. duodecim Ægypti regibus: *de phiala cenea*, II. 147. *cf.* c. 151. Epidauriis, V. 82. Glauco *de deposito restituendo*, VI. 86. oracula Laii, V. 43. — Lycurgo, *ad legislationem adhortans*, I. 65. Lydis, *de Merminadarum dynastia*, I. 43. *cf.* c. 91. Metapontinis, *de Aristeæ post mortem viso*, IV. 15. Milesiis et Argivis commune, VI. 77. *cf.* c. 18. Mycerino, II. 133. Neconi, *de fossa pro Barbaro facta*, II. 158. Pariis, VI. 135. Pelasgis, *de deorum nominibus*, II. 53. Persis, *de pugna Platæensi*, IX. 42. 43. Pheroni regi, *de visu recuperando*, II. 111. Psammiticho, *de cæcis viris*, II. 152. Siphniis, *de ligneis insidiis et rubro præcone*, III. 57. 58. Spartanis, *de Træga*, I. 66. *de Orestis ossibus*, I. 67. *de Leonide obitu*, VII. 220. *de pæna cædis Leonidæ a Xerxe repetenda*, VIII. 114. Thebais, V. 79. Oracula Thævis reddita: *de colonia in Libya condenda*, IV. 156 — 159. oracula Bacidis, *vid.* Bacis. — Oraculum Tritonis Jasoni *de tripode redditum*, IV. 179. — Oraculum in Illyrios editum ad Persas *refert* Mardonius, IX. 42. *seq.* Anumonis oraculum *de Ægypti finibus*, II. 18.
 Orbelus, mons Pæoniæ, V. 16.
 Orbis terrarum partitio, *vid.* Geographia.
 Orbis rerum humanarum, *vid.* Homo *etc.*
 Orchomenii, pop. Bæotici; eorum ager a Xerxe invasus, VIII. 34.
 Orchomenii Arcades in acie Græcorum ad Plateas, IX. 28. *cf.* VII. 202.
 Orchomenii Minyæ, Ionibus immixti, I. 146.
 Ordessus, Scythiæ fl. in Istrum influit, IV. 48.
 Orestes, Agamemnonis fil.; ejus ossa Tegeæ reperta et Spartam transportata, I. 67. *seq.* — Oresteum, IX. 11. n.
 Orgembæi, Scythiæ populus; eorum mores, victus, IV. 23.
 Orgeus, Thasius pater Antipatri, VII. 118.
 Orgia Cereris Achaicæ, V. 61.
 Orgyia mensura, sex pedes habet, II. 5. 149. n.
 Oricus, portus Apolliniæ terræ, IX. 93.
 Oricus, regis Ariapithis fil., Scythia, IV. 78.
 Orithyia, Erechthæi filia, Boreæ uxor, VII. 189.
 Orneatæ, pop. Peloponnesi, VIII. 73.
 Oretes, Sardinum præfectus, Polycratem Sami tyrannum Sardes illectum, cruci adligit, III. 129 — 125. in rerum perturbatione post Cambysis mortem multa nefaria edit facinora; Darii nunciis interim, c. 126, ad eum necandum Bageus mittitur, c. 127. *seq.*
 Oromedon, Syennesis pater, VII. 98.
 Oropus ex adverso Eretrie, VI. 100.
 Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti, VIII. 85. *cf.* III. 154. 100. V. 11. VI. 29.
 Orphica instituta et Pythagorica et Ægyptiaca eadem, II. 81.
 Orsiphantus, Laced.; Alphei et Maronis pater, VII. 227.
 Orthium carmen, I. 24.
 Orthocorybantes, pop. Medicæ præfecturæ, III. 92.
 Orus, Osiridis fil., rex Ægypti, II. 144. a Græcis Apollo nominatur, *ibid.* *vid.* Apollo.
 Oryes gignuntur in Africa, IV. 192.
 Osiris Ægypt., *vid.* Bacchus.
 Ossa, Thessaliæ mons, I. 56. VII. 128. 129.
 Ossa viri quinque cubitorum, IX. 83. ossa Orestis reperta, I. 67. *seq.*
 Ostenta Xerxi oblata, VII. 57. Delphis in bello Persico, VIII. 37. 38. *cf.* Deus.
 Ostia Nili septem, H. 17.
 Ostracismo damnatus Aristides, VIII. 79.
 Otanes, Pharnaspis fil., Magi fraudem detegit per filiam suam, III. 67 — 69. conjurationis in Magos princeps. Darium properantem inhibere studet, c. 70 — 72. *et* 76. Interfectis Magis, pro populi imperio sententiam fert, c. 80. pro se et sua familia obtinet, ut semper sui juris sint, c. 83. *seq.* dux missus a Dario ad Samum Sylosonti restituendam, c. 141. fridere a Mæandrio fracto, c. 144. *seq.* Samum vastat, *cap.* 147. et incolis denuo frequentat, c. 149.
 Otanes, Sisamnis fil., super pelle patris sedens jus dicit, V. 25. Byzantium, Calchedonem et Lemnum capit, c. 26. *seq.* rebellantes Ionas bello persequitur, c. 116. c. 123.
 Otanes, Amestridis pater, Persarum dux, VII. 61. — pater Patiramphæ, VII. 40.
 Otaspes, fil. Artachæi, Assyriorum dux, VII. 63.
 Othryades Spartanus, I. 82.
 Othrys, mons Thessaliæ, VII. 129.
 Ovium mira duo genera in Arabia, III. 113. oves Soli sacre Apolloniæ, IX. 93.
 Ozolæ Locri, VIII. 32. *vid.* Locri.

P.

- Pactionis formulæ Spartanis inter et Tegeatas, IX. 26. inter Spartanos et Argivos, I. 82. Sitalcæ Thracum regis cum Octamasade Scythæ initæ, IV. 80. a Gelone Græcis propositæ, VII. 158. Argivorum a Spartanis rejectæ, VII. 148. a Mardonio Spartanis propositæ, IX. 48. — *vid.* Fœdus.
- Pactolus, fl. Lydiæ, ramenta aurea e Tmolio defert, V. 101.
- Pactya, urbs Chersonesi, VI. 36.
- Pactyas Lydus, Sardibus quæstor a Cyro relictus, Lydos ad defectionem movet, I. 153. 154. Cymen aufugit; dein a Chiis Persis traditur, c. 657 — 160.
- Pactyca regio, III. 93. Indiæ finitima, III. 102. IV. 44. Pactyes in Xerxis exercitu, VII. 67. Pactycus cultus, VII. 85. *cf.* c. 67.
- Padaei Indi ægrotos comedunt, III. 99.
- Pæanem cantant Periothii ante victoriam, V. 1.
- Pæaniensis tribus Athen., I. 60.
- Pæonia regio ad Strymonem fl., V. 13. VII. 124. Pæones, Teucrorum coloni, V. 13. cum Perinthiis bellum gerunt, V. 1. iis bellum infert Megabazus Darii jussu, et magna ex parte in Asiam abducit, c. 13 — 15. ab Aristagora ad- juti in Europam redeunt, c. 98. Xerxi copias auxiliares conferunt, VII. 185. *cf.* c. 113.
- Pæoplaæ cum Pæonibus in Asiam abducti, V. 15. *cf.* VII. 113.
- Pæsius, urbs Hellesponti, V. 117.
- Pæti, Thraciæ pop., VII. 110.
- Pæum, opp. Arcadiæ, VI. 127.
- Pagasaæ, opp. Magnesiæ terræ, VII. 198.
- Palæstina, Syriæ tractus usque ad Ægyptum, VII. 69. I. 105. II. 106. Syri Palæstini, III. 5. pudenda circumci- dunt, II. 104. militant in Xerxis classe, VII. 89.
- Palenses ex Cephallenia in acie Græcorum ad Plateas, IX. 28.
- Pallas, *vid.* Minerva.
- Pallena, regio Thraciæ, olim Phlegra nominata, VII. 123. VIII. 126.
- Palmae frequentes ad Augila in Africa, IV. 172. 182. ex palmæ spatha arcus, VII. 69. palmæ frugiferæ in Baby- lonia: ex iis vinum, mel et panis, I. 193. Palmeum vi- num in Armenia, I. 194. *cf.* Vinum.
- Paludes Ægypti, II. 92. palus Stympthalis, VI. 76. *vid.* Lacus.
- Pamisis, Thessaliæ fl., VII. 129.
- Pammon Scyrius, VII. 183.
- Pamphyli, a Cræso subacti, I. 28. tributum pendunt Dario, III. 90. in Xerxis exercitu, VII. 91. *ubi et* eorum origo.
- Pamphyli, tribus Sicymonia, V. 68.
- Pan, vetustissimus deus apud Ægyptios, II. 145. 146. Men- des nominatus, ex ordine octo deorum, II. 46. 145. filius Mercurii et Penelopæ perhibetur a Græcis, II. 145. Pan Phidippi cursori obviam factus, VI. 106. *seq.* templum ei dedicatum Athenis, *ibid.*
- Panætius, Sosimenis fil., Temius, ad Græcos transfugit, VIII. 82.
- Panathenæa, festum apud Athenienses, V. 56.
- Pandion, Lyci pater, I. 173.
- Pangæus, mons Pæoniæ; , V. 16. VII. 112.
- Panionia festum Iones celebrant, I. 148.
- Panionium, locus sacer Mycalæ, I. 148. ubi conveniunt Iones, c. 143. *seq.* 170. VI. 7.
- Panionius Chius, Hermodimo, quem castraverat, pœnas dat, 103 — 106.
- Panis, ex palmæ fructu factus ap. Babylonios, I. 193. ex zea ap. Ægyptios, II. 77. ex loto, c. 92. panis Phrygum sermone Becos, II. 2. panis sponte duplo major factus, VIII. 137. panis in contemptu apud Æthiopes, III. 22.
- Panites Messenius Spartanis consilium dat de discernendis geminis, VI. 52.
- Panopenses, VIII. 34. eorum opp. incensum, c. 35.
- Panormus portus Milesiorum, I. 157.
- Pantagnotus, Polycratis frater, III. 39.
- Pantaleon, Alyattis fil., a Cræso fratre occisus, I. 92.
- Pantares Gelous, pater Cleandri, VII. 154.
- Pantheræ Libycæ, IV. 192.
- Panthialæi, Persarum genus, I. 125.
- Panticapes, fl. Scythiæ, IV. 18. 47 describitur ejus cursus, c. 54.
- Pantimathi pop. Dario tributum pendunt, III. 92.
- Pantiles Spartanus, ignominia notatus, VII. 232.
- Papeus Jupiter apud Scythas, IV. 59.
- Paphlagonæ, pop. ad Halyn fl., I. 6. 72. a Cræso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Papracæ, pisces in lacu Prasiade, V. 16.
- Papremis, opp. Ægypti, II. 59. III. 12. ibi sacros ritus ce- lebrant Ægyptii, II. 63. Papremitanis hippopotami sacri, II. 71. Papremitana præfectura, II. 165.
- Papyrus, *vid.* Byblos.
- Paræbates, Doriei comes, in Sicilia periit, V. 40.
- Paralatae Scythæ, IV. 6.
- Parapotamii, Phocidis opp., VIII. 33.
- Parasanga mensura, triginta valet stadia, II. 6. V. 53. VI. 42.
- Paretaceni, pop. Mediæ, I. 101.
- Paricanii, pop. Mediæ: præfecturæ, III. 92. eorum arma- tura in Xerxis equitatu, VII. 86.
- Paricanii Æthiopicibus Asiaticis finitimi, (*fors.* Paretaceni,) III. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 68.
- Parii, *vid.* Parus.
- Parion, opp. Hellesponti, V. 117.
- Paris, *vid.* Alexander.
- Parius lapis, V. 62. *vid.* Lapis.
- Parmys, filia Smerdis, Cyri neptis, III. 88. VII. 78.
- Parnassus, mons Thessaliæ, VIII. 27. ejus vertices duo, VIII. 32.
- Paroreatae, populus Peloponnesi, IV. 148. VIII. 73.
- Parthenius fl., circa eum habitant Syri, II. 104.
- Parthenius, mons Peloponnesi, VI. 105.
- Parthi, pop., III. 93. II. 7. eorum in Xerxis exercitu arma- tura, VII. 66.
- Partus, *vid.* Mulier et Læna.
- Parus, ins. e Cycladibus, V. 31. Parii res Milesiorum com- ponunt, V. 28. *seq.* urbs frustra a Miltiade oppugnata, VI. 133 — 135. quieti expectant Parii exitum Persici belli, VIII. 67. Themistocli exigenti pecunias dant, VIII. 112.
- Pasargadæ, Persarum genus, I. 125.
- Pasargades Badras, navalium copiarum *fuit* dux contra Barcam, IV. 167.
- Pasicles, Philisti pater, IX. 97.
- Pata Scythice, pro occidere, IV. 110.
- Pataici dii in proris navium Phœniciorum, III. 37.
- Pataicus, Ænesidemi pater, VII. 154.
- Patara, opp. Lyciæ, I. 182.
- Patarbemis, nobilis Ægyptius, nullo suo merito contume- liose ab Aprie rege tractatus, II. 162.
- Pateræ aureæ sex a Gyge apud Delphos positæ, I. 14. pa- tera aurea et argentea Delphos a Cræso missæ, I. 51. *Conf.* Crater.
- Paterna in officia ubi succedant et filii, VI. 60.
- Patiramphes, Xerxiani currus auriga, VII. 40.

Patizeithes Magus, cum fratre Persarum imperium arripit, *etc.*, III. 61. *seqq.*
 Patrenses, pars Achæorum, I. 145.
 Patumus, opp. Arabiæ, II. 158.
 Paupertatis numen, VIII. 111.
 Pausanias, Cleombroti fil., (*ejus stemma*, *vid.* VII. 204. *coll.* IX. 64.) noctu Sparta exercitum educit, IX. 10. imperator Græcorum ad Platæas, c. 21. 46. aciem mutat, c. 46. *seq.* in aquæ inopia duces ad se convocat, et cum iis de receptu deliberat, c. 50. *seq.* cum Amomphareto centurione altercat, *etc.* c. 53 — 57. nobilissimam de Persis victoriam refert, c. 60—64. consilium Lamponis de Leouidæ eade ulciscenda respuit, c. 78. *seq.* Persico more ænam parari jubet, c. 82. — in Ponti ostio cratera æneum dedicat, IV. 81. Græciæ tyrannidem affectans, Megabatis filiam in matrimonium petit, V. 32. ob ejus contumeliam Spartanis imperium eripiunt Græci, VIII. 3.
 Pausiæ pop., III. 92.
 Pausiris, Amyrtæi fil., III. 15.
 Pax, bello præferenda, I. 87.
 Pecuarii Armenii, I. 194. pecuarii Indi, III. 99. pecuarii Persæ, I. 125.
 Pecuniæ, *vid.* Numus.
 Pedasus, opp. Caria, V. 121. Pedasenses Harpago résistunt, I. 15. Pedasensibus montana Mileti Persæ possidenda dant, VI. 20. Pedasensis Hermotimus, VIII. 104. *conf.* Barba.
 Pediculos comedunt Budini, IV. 109; mulieres Adymachidarum mordent, c. 168.
 Pedienses Phocidis, VIII. 33.
 Pelasgius pop., I. 56. Pelasgi olim Athenienses Cranai nominati, VIII. 44. Pelasgi cum Atheniensibus in eadem regione habitabant, nulla Deorum nomina habentes, II. 51. *seq.* eorum lingua barbara, I. 57. ex Attica ejecti, Lemnum incolunt, VI. 137 — 140. et Imbrum, V. 26. Pelasgi e Braurone Atticas mulieres rapientes IV. 145. Arcades Pelasgi, I. 146. Pelasgi Egialees, i. e. littorales, Iones Achaia tenentes, VII. 94. — Antandrus Pelasgica, VII. 42. *cf.* I. 57. Pelasgius murus Athenis, V. 64.
 Peleus rapuit Thetin, VII. 191.
 Pelus, mons Thessaliæ, VII. 129. sub Pelio navem Argo construxit Jason, IV. 179.
 Pella, Bottiæidis terræ opp., VII. 123.
 Pellena, Achæorum regio in Peloponneso, I. 145.
 Pella humana candidissima, IV. 64. pelle nudant Scytharum hostis caput, *ibid.* in pellibus scribunt multi barbari, V. 58.
 Peloponnesum septem populi incolunt, VIII. 73. in his Dorienses, I. 56. VIII. 31. major Peloponnesi pars Lacedæmoniis subjecta, I. 68. Peloponnesiacum bellum, VII. 137. IX. 73. *cf.* VII. 233.
 Pelops Phryx, Persarum servus, VII. 11. Pelopis Phrygis terra nominatur Peloponnesus, VII. 8.
 Pelusium ostium Nili, II. 17. 154. III. 10.
 Penelope, mater Panis, II. 145. 146.
 Peneus, fl. Thessaliæ, VII. 20. inter Olympum montem et Ossam interfuit, c. 173. 182. ejus ostium spectat Xerxes, c. 128. *seqq.*
 Pennæ, *vid.* Plumæ.
 Pentapolis Doriensium, antea Hexapolis adpellata, I. 144.
 Penthylus, dux Paphiorum, a Græcis capitur, VII. 195.
 Percalos, Chilonis filia, Demarati uxor, VI. 65.
 Percote, opp. ad Hellespontum, V. 117.
 Perdicas, progenitor Amyntæ et Alexandri, V. 22. cum fratribus Gauac et Aeropo Argis in Macedoniam profu-

git, et miro modo Macedonum regno potitur, VIII. 137 — 139.
 Peregrini (Ξενοί) Persæ nominati a Spartanis, IX. 11.
 Pergamum Priami, VII. 43.
 Pergamus, Pierum Castellum in Thracia, VII. 112.
 Perialla, Delphica prophetissa corrupta, VI. 66.
 Periander, Cypseli fil., Corinthiorum tyrannus, ab initio mitis, postea Thrasybuli Milesiorum tyranni consilio sanguinolentus, V. 92. Melissam uxorem, ex qua ei duo filii nati, III. 50. occidit, cum eaque mortua concumbit, V. 92. sub eo Arion miro modo servatus, I. 23. *sq.* Thrasybulum de oraculo certiorum facit, I. 20. Epidaurum capit, III. 53. filium natu minorem domo ejicit, et in Corcyram ablegat, at ipse senescens, revocat, III. 50. *seqq.* Corcyræorum oco pueros Sardes mittit castrandos, III. 48. *sq.*
 Pericles; ejus majores, VI. 131.
 Perilaus, Sicyoniorum dux ad Mycalen, IX. 103.
 Perinthus, opp. Chersonesi, IV. 90. VI. 33. a Megabazo capta, V. 2. Perinthii a Præonibus cladem accipiunt, V. 1. *seqq.* Perinthiorum Tyrodiza opp., VII. 25.
 Pericæti, VI. 58. Lacedæmonii, IX. 11. *vid.* Lacedæmon.
 Perpherees summos Deli honores obtinent, IV. 33.
 Perrhæbi juxta Gonnum opp., VII. 128. 173. Persis terram et aquam dant, c. 132.
 Persæ, olim Artæi, a Græcis Cephænes nominati, a Perse, Persei fil., nomen invenerunt, VII. 61. 150. eorum terra aspera, I. 71. IX. 122. *cf.* IV. 39. diversi eorum populi, I. 125. nobilissima familia Achæmenidarum, *ibid.* *cf.* III. 65. — Persæ natura protervi, I. 89. cæli orbem Jovem nominant, et Venerem Mitram; aia eorum numina, I. 131. ignem deum habent, III. 16. fluvios præcipue colunt, I. 133. eorum sacrificia, I. 132. Deo, qui sub terra esse dicitur, vivos defodiunt, VII. 114. *cf.* III. 35. *extr.* diem natalem omnium maxime celebrant, I. 133. *cf.* IX. 110. — ebrii deliberant, jejuni decernunt, I. 133. externos mores facillime adiscunt, I. 135. eorum salutatio et observantiæ cultus in vicinis, I. 134. bellica virtus (*vid.* Orosangæ) et numerosa soboles maximo iis honori est, I. 136. propter unam simplicem causam nemo morte plectitur, I. 137. *cf.* VII. 194. *n. coll.* VI. 30. *vid.* Judices regii. Puerorum educatio, I. 136. et alia instituta, c. 137. *seq.* Sepultura, I. 140. Persæ in luctu se ipsos et equos tonant, IX. 24. — Persica nomina omnia in eandem desinunt litteram, I. 139. Persici literati, I. 1. *cf.* c. 95. *et vid.* Magi. — Mulier vocari, Persis maximum opprobrium, IX. 107. *cf.* c. 20. *et* VIII. 88. multas uxores habent Persæ, I. 135. *vid.* Darius. Per vices ap. Persas uxores ad maritum intrant, III. 69. uxores ad ænam adducunt, V. 18. — Persæ olim inopes, I. 171. *cf.* IX. 122. secundis mensis multis utuntur et vino indulgent, I. 133. *cf.* III. 22. V. 18. *et* IX. 82. — capillos alunt, VI. 19. eorum crania debilia, III. 12. — Persarum cultus et arma, v. 49. VII. 61. 84. *cf.* I. 135. eorum lux in castris, IX. 80. *seq.* militaris disciplina, V. 33. VII. 81. 223. IX. 16. Immortales, VII. 83. *cf.* 211. Persæ castra ligneo muro septiunt, IX. 65. 70. palis præacutis, c. 99. — Persicorum nunciiorum institutum, IX. 98. — Persæ clementer agunt cum rebellantium regum filiis, III. 15. *cf.* I. 137. Persis capitale in sella regia sedisse, VII. 16. dona quotannis mittuntur a rege, VII. 106. Persarum proceres eorumque consilium, VII. 8. Septem conjurati, III. 70. 77. 126. eorum deliberationes, III. 80. sacrificia, VII. 54. Persæ Delum reverentur, VI. 97. templa Græcorum incendunt, V. 102. VIII. 109. VI. 9. VII. 8. populare imperium in Ionicis urbibus constituunt, VI. 43. Persicum imperium usque ad Caucasum pertinet, III.

97. a Dario in XX. satrapias distribuitur, III. 89 — 96. cf. VII. 61. *seqq.* Persis regio, ἡ Περσίς, sola a tributis immunis, III. 97. cf. I. 134. Persæ a Phraorte Medorum imperio subjecti, I. 102. ab Astyge deficiunt, I. 126. *seqq. coll. c.* 125. Asiæ regnum obtinent, I. 130. — eorum bellum cum Lydis, etc. *vid.* Cyrus. — Expeditio in Ægyptum, *vid.* Cambyses. — Expeditio in Scythas, IV. 85. *sq.* 120—127. 140—144. *et* Ionicae turbæ, *vid.* Darius. Persarum expeditio Libyca, IV. 145. 167. 200—202. Persæ suam esse universam Asiam autumant, I. 4. IX. 116. Persarum speculatores in Apulia in servitutem redacti, III. 138. legati in convivio trucidati, V. 20. in barathrum et puteum præcipitati, VII. 132. — In Persas editum oraculum, IX. 43. Persarum acies ad Plataas, IX. 30.
- Perses, Persei fil., VII. 61. 150. Perseus, Jovis et Danaæ fil., VII. 61. Assyrius esse a Persis perhibetur, VI. 34. cf. VII. 61. *et* 150. a matre Ægyptius, VI. 53. magnum ejus templum et sandalium in Chemmi opp., II. 91. *ubi de eo Ægyptiacus mythus.*
- Persi specula in occidentali parte Delta Ægyptiaci, II. 15.
- Persidæ reges, I. 125. cf. III. 65.
- Persuasionis numen, VIII. 111.
- Pes ligneus Hegesistrati vatis, IX. 37. pes mensura, II. 149.
- Petra, pagus Corinthiacus, V. 92.
- Petræ Trachiniæ, montes Thessaliæ, VII. 198.
- Phædima, Olanis filia, III. 68. Magum prodit, III. 69.
- Phaenippus, Atheniensis, Calliæ pater, VI. 121.
- Phagres, castellum Pierum, VII. 112.
- Phalerus, portus Atheniensis, V. 85. VI. 116. VIII. 66. 91. IX. 32. Phalerorum plantities, V. 63.
- Phalli pompam Græcos docuit Melampus, II. 49.
- Phanagoras, Carystius, Onetæ pater, VII. 214.
- Phanes Halicarnasseus ex Ægypto profugit ad Cambysen, III. 4. filii in ejus conspectu mactati, III. 11.
- Pharandates, Persa, Theaspis filius, VII. 79. IX. 76.
- Pharbaëthitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Pharences, Achæorum civitas, I. 145.
- Pharnaces, pater Artabazi, VII. VII. 66. IX. 41.
- Pharnaspes Achæmenides, pater Cassandæ, Cyri uxoris, II. 1. III. 2.
- pharnazathres, dux Indorum, VII. 65.
- Pharnuches, equitum præfectus, VII. 88.
- Phaselis, opp. Doric., II. 178.
- Phasia, fl. Colchidis, I. 2. 104. II. 103. IV. 37. 38. 86. VI. 84. Phasis Asiam ab Europa disternit IV. 45.
- Phayllus Crotoniata, Pythonices ter, VIII. 47.
- Phlegus, Tegeata, Aeropi pater, IX. 26.
- Pheneus, Arcadiæ opp., VI. 74.
- Pherendates, Megabazi fil., VII. 67.
- Pheretima, Arcesilai III. regis mater, ab Euclithone exercitum petit, et muliebria dona accipit, IV. 162. in Barcæos, Persarum ope captos, (cf. c. 165. *et* 200. *seq.*) sævit, IV. 205. obit, vermisibus exesa, c. 205.
- Pheron, Ægypti rex, cæcus miro modo visum recuperat, II. 111.
- Phiala in balteis Scytharum, IV. 10.
- Philippides Athen., hemerodromus, VI. 145.
- Phidon, Argivorum tyrann., VI. 127.
- Phigalensis Arcas *fuit* Cleander vates, VI. 83. n.
- Philæus, Ajacis fil., progenitor Miltiadis, VI. 35.
- Philagrus, Cyneæ fil., Persis Eretriam prodit, VI. 101.
- Philaon, Cyprius, Chersidis fil., VIII. 11.
- Philes, Samius, pater Rhœxi, III. 60.
- Philippus, Butacidæ filius, Crotoniata, Olympionices, V. 47.
- Philippus Macedo, VIII. 139.
- Philistus, Pasicles fil., Atheniensis, Cereri Eleusinae templum statuit, IX. 97.
- Philitis pastor Ægyptius, ejus pyramides, II. 128.
- Philocyon Spartan. in pugna ad Plataas emittit, IX. 72. 75.
- Philocyprus a Solone carmine celebratus, V. 113.
- Phla, ins. Tritonidis lacus, IV. 178.
- Phlegra olim nominata Pallene, VII. 123.
- Philius, opp. Peloponnesi, VII. 205. Philiassi in acie Græcorum ad Plataas, IX. 28.
- Phocæa, Ionum civitas in Lydia, I. 142. ad Hermi fl. ostium, I. 80. II. 106. 178. Phocæenses, Adriaticum mare, Iberiam, et Tartessum Græcis ostenderunt, I. 163. Naucrati emporium habent, II. 177. — Eorum legatus ad Spartanos, I. 152. Tartessi regem amicum habent; Harpago obsidenti vacuum relinquunt urbem; Corsicam habitant, et prælio navali cum Carthaginiensibus et Tyrrenis haud prospere commisso, Rhegium navigant; Veliam oppondunt, I. 163—167. — Phocæenses militantes in Ionum classe ad Miletum, VI. 8. eorum dux Dionysius, VI. 11. *seqq.* 17.
- Phiocenses, metu Thessalorum Thermopylas muro claudunt, VII. 176. cf. c. 215. astu eos magna clade addiciunt, VIII. 27. *seq.* odio Thessalorum non faciunt cum Medis, VIII. 30. semitam ad Thermopylas custodiunt, VII. 212. ibi a Persis, Ephialte duce, opprimuntur, VII. 217. *seq.* eorumque regio vastatur, VIII. 32. coacti Medorum partes amplexi, miro modo a Mardonio tentantur, IX. 17. *seq.* nonnulli eorum, cum Græcis facientes, e Parnasso Mardonii exercitum vexant, IX. 31. Phocenses Ionibus inmixti, I. 146.
- Phorbeum templum ad Therapnam Laconiae, VI. 61.
- Phoenices olim ad mare Rubrum habitavere, V. 89. inde in Palestinam transgressi, I. 1. advehunt merces in Græciam, *ibid.* III. 107. 110. 113. 115. *vid.* Negotatio. — Phoenices pudenda circumcidunt, II. 104. Hellenibus litteras attulerunt, V. 58. *hinc* Phoeniciæ litteræ, *ibid.* Phoenices Africam circumnavigant, IV. 42. Phoenices Tyrri circa Vulcani templum Memphi sedes habent, II. 112. templum Veneris Cytheris condunt, I. 105. vetustissimum Herculis templum habent, II. 44. Thasum ins. condiderunt, *ibid.* Thasia metalla ab iis inventa, VI. 47. — Phoenices negant se adv. Carthaginem navigaturos, III. 19. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 89. Athon montem perfodiunt, VII. 28. pontem in Hellesponto faciunt, VII. 34. Xerxi navalis certaminis spectaculum præbent, VII. 44. in pugna ad Salaminem accusant, VIII. 90.
- Phoenices nominantur ab Herodoto Carthaginienses, II. 32. IV. 197. VII. 165. cf. c. 167.
- Phœnicia, ἡ Φοινίκη, II. 44. 116. III. 136. IV. 39.
- Phoenix avis, II. 73.
- Phoenix, fl. prope Anthelam opp., VII. 176. 200.
- Phorinus Atheniensis, VII. 182.
- Phraortes, fil. Deiocis, I. 73. rex Mediæ expeditionem in Persas et Assyrios suscipit, I. 102.
- Phrataguna, Darii regis uxor, VII. 224.
- Phriconis cognominata Cyma, I. 149.
- Phrixæ, opp. Minyarum ab Eleis eversum, IV. 148.
- Phrixus, ei mortem machinatus Athamas, VII. 197.
- Phronima, Elearchi filia, a patre in mare demergi jussa, Polymnesto salutem debuit, etc. IV. 154. *seq.*
- Phryges, iidem Briges, olim in Europa; VII. 73. dein ad Halyn fl. sedes habent, I. 72. antiquissimi hominum esse perhibentur, II. 2. a Crosso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 73.

- Phrynichi fabula : Miletu expugnatio, VI. 21.
 Plirynon, pater Attagini, IX. 15.
 Plithiotis terra olim ab Hellenico populo habitata, I. 56.
 Plithiotæ Achæi, VII. 132.
 Phya, mulier Minervæ nomine et cultu Pisistratum Athenas reducit, I. 59.
 Phylacus et Autonous, heroes Delphenses, VIII. 39.
 Phylacus, Histiaei fil., Samius, VIII. 85.
 Phyllis, regio circa Pangæum montem, VII. 113.
 Pictura pontis in Bosporo in Junonis templo dedicata, IV. 88. Amasidis imago picta Minervæ dedicata, II. 182. picturam phœnicis avis in Ægypto vidit Herodotus, II. 73. pingunt Panis simulacrum eodem modo Ægyptii atque Græci, II. 46. — Pingunt figuras in vestimentis Caucasii, I. 203. *cf.* VII. 67.
 Pieria, regio Macedoniae, VII. 121. 177. Pieres, VII. 112. 185. eorum duo castella ad Pangæum montem, VII. 112. — Pieria pix, IV. 195.
 Pigres, Seldomi fil., Car, VII. 98.
 Pigres et Mantyes fratres, viri Pæones ad Darium veniunt, V. 12.
 Pîlorus, opp. in Atho monte, VII. 122.
 Pîncerna regis ap. Persas in honore, III. 34.
 Pindarus poeta, III. 38.
 Pindus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 129.
 Pinus arbor cæsa nullum amplius germen edit, VI. 37.
 Pirene fons Corinthi, V. 92.
 Piromis ex Piromi, II. 143.
 Pirus, amnis Achaia, I. 145.
 Pisa, opp. Elidis, II. 7.
 Piscatores Tiryntii, VII. 137.
 Pisces gregales in stagnis Ægypti, II. 93. lepidotus et anguilla pisces sacri ap. Ægyptios, II. 72. piscibus vesci nefas Ægypt. sacerdotibus, II. 37. papraes et tilones equis pro pabulo præbent Pæones, V. 16.
 Pisistratus, Nestoris fil., V. 63.
 Pisistratus, Hippocratis fil., cum Megacle et Lycurgo factionibus dissidet; Athenis ejectus, cum Megacle paciscens miro modo reducitur, I. 59. 60. iterum ejectus, denuo Achivorum auxiliis Athenis politur et tyrannidem firmat, c. 61 — 63. Naxum ins. subigit, et Delum expiat, c. 64. Cimonem, Miltiadiis patrem, Athenis in exilium pellit, at ob victoriam Olympicam sibi concessam in patriam restituit, VI. 103. *cf.* VI. 35. — generis origo, V. 65.
 Pisistratidæ urbe ab Atheniensibus ejecti, V. 63. *seqq.* *cf.* c. 90. *seqq.*
 Pistores dulciarii, VII. 39. pistrices Cræsi effigies aurea Delphis, I. 51.
 Pistyrus, Thraciæ opp.; ad quod lacus salsus et piscosus, VII. 109.
 Pitana, opp. Æol., I. 149.
 Pitane, tribus Lacon., III. 55. Pitaneorum manipulo præfuit Amompharetus, IX. 52.
 Pithagoras, Selinuntiorum tyrannus, V. 46.
 Pittacus Mitylenæus callido monito Cræsum deterret a bello Ionibus insularis inferendo, I. 27.
 Pituitæ fluxus remedium ap. Libyes, IV. 187.
 Pix Pieria; pix e lacu Cyraunis ins. et Zacynthi collecta, IV. 195.
 Pixodarus, Quiuda oriundus, Caribus bonum dat consilium, V. 118.
 Placia, opp. Hellesponti a Pelasgis conditum, I. 57.
 Plataenses, bello a Thebanis pressi Atheniensibus se tradiderunt; auxilio Atheniensibus veniunt ad Marathonem, VI. 108. in classe Græcorum ad Artemisium militant, VIII. 1. sed pugnae ad Salaminem non interfuere, VIII. 44. eorum urbs incenditur, c. 50. sexcenti in acie Græcorum, IX. 28. In Plataensem agrum descendunt Græci, IX. 25. Pugna ad Plateas, IX. 53. *seqq.* 59. *seqq.*
 Platanus aurea atque vitis, VII. 27. platanus aureo ornatu a Xerxe donata, VII. 31. amplum platanetum, V. 119.
 Platea, Libyæ ins. a Theræis condita, IV. 151 — 153. 156. 169.
 Plinthinetes sinus Ægyptum terminat, II. 6.
 Plistarchus, Leonidæ fil., IX. 10.
 Plistorus, Absinthiorum deus, IX. 119.
 Plumis terra et aer oppletus, IV. 7. 31.
 Pluvia nulla apud Theræos per septem annos, IV. 151. pluvia Ægyptiis maximum prodigium, III. 10. *cf.* II. 13.
 Plynus, portus Libyæ in finibus Adymachidarum, IV. 168.
 Pociles, pater Memliaris, IV. 147.
 Pœni, *vide* Carthag.
 Pogon, Trœzeniorum portus, VIII. 42.
 Poliades, Amomphareti pater, IX. 53.
 Polichnitæ Cretes, VII. 170.
 Pollux, *vid.* Tyndaridæ.
 Polum a Babylonis Græci acceperunt, II. 109.
 Polyas Anticyrensis, Græcorum speculator ad Artemisium, VIII. 21.
 Polybus, avus Adrastii, V. 67.
 Polycrates, Æaci fil., Sami rex, Lesbios et Milesios pugna navali superat; Amasidis hospes; annulus ejus in mare projectus in alvo piscis reperitur, III. 39 — 43. Cambysii, in Ægyptum proficiscenti, suspectos cives auxilio mittit, c. 44. *seq.* Lacedæmonios, his redeuntibus opem ferentes, propulsat, c. 54. *seq.* monetam ex plumbo deaurasse fertur, c. 56. maris imperium obtinere studet, c. 122. *cf.* c. 39. ab Oræte, Sardium præfecto, auri spe Sardes illectus, cruci adigitur, c. 120 — 125. — familiaris Anacreontis, c. 121.
 Polycritus Ægineta, VI. 50. alius strenue pugnat ad Salaminem, VIII. 92. 93.
 Polydectes, rex Spart., VIII. 131.
 Polydorus, Alcamenis fil., VII. 204.
 Polydorus, avus Laii, V. 59.
 Polymnestus Theræus; Batti pater, IV. 150. 155.
 Polynices, IV. 147. VI. 52. IX. 27.
 Pons lapideus Babylone in Euphrate exstructus, I. 186. pons, quo Bosporum junxit Darius, IV. 83. 87. pons Istro impositus ab eodem, IV. 89. 97. *seq.* pontes, quibus Hellespontum Xerxes junxit, describuntur, VII. 36. pontium arma, VII. 25. Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, c. 121.
 Ponticum, arborum genus, IV. 23.
 Pontus Euxinus, IV. 38. 46. ejus dimensio, IV. 85. 86.
 Popularem statum in Ionici civitatibus instituit Mardonius, VI. 43. populi imperium apud Persas instituendum proponit Otanes, III. 80. *cf.* VI. 43.
 Porata, fl. Scythiæ, Græcis Pyretus, IV. 48.
 Porinus lapis, V. 62. *vid.* Lapis.
 Porthmea Cimmeria, IV. 12. 45.
 Portus Samiorum aggere in mare jacto munitus, III. 66.
 Posideum, opp. in confinibus Cilicium et Syrorum, III. 91.
 Posidoniates vir, I. 167.
 Posidonius Spart., IX. 71. inter Irenas sepultus, c. 85.
 Potidæa, opp. Macedoniae, VII. 123. frustra ab Artabazo oppugnatur, VIII. 126 — 129.
 Præda ingens in Persarum castris a Græcis coacta et divisa, IX. 80. *seq.* *cf.* c. 70.
 Prælium, *vid.* Pugna.
 Præsepe æneum Mardonii, IX. 70.
 Præsii Cretes, VII. 170. 171.

- Prasias lacus Thraciae, iuguriis super palis exstructis, habitatur, V. 16.
- Praxilaus, Xenagorae pater, IX. 107.
- Praxinus, navarchus Troezen., VII. 180.
- Precum solemniū ap. Athenienses formula, VI. 111. ap. Aegyptios, II. 39. apud Persas, I. 132.
- Pretium captivi, duae minae, V. 78. VI. 79.
- Prexaspes, regius internuncius, maximo in honore ap. Cambyseis, III. 34. ejus fratrem Smerdin jussus interficit, III. 30. filium Cambyse furiosus sagitta interficit, c. 33. seq. Cambysi suspectus, falsi Smerdis machinationes detegit, III. 62. seq. negat se Smerdin, Cyri fil. interfecisse, cap. 66. Magos prodit, seque ipse de turri praecipitat, c. 74. seq.
- Prexaspes, Aspathinis fil., navalibus Xerxis copiis praefectus, VII. 97.
- Priami Pergamum, VII. 43. Priami regnum a Graecis eversum, I. 4. cf. II. 120.
- Priene, Ionum civitas Cariae, I. 142. ab Adrye expugnata, I. 15. Prienenses a Mazare subacti, I. 161. in Ionum acie ad Miletum, VI. 8.
- Primogenitus patri succedit in regnum ap. Spartanos, VI. 52. cf. V. 39. 42. ap. Persas, VII. 3. vid. Rex.
- Prinetades, Demarmeni fil., Laco, V. 41.
- Procles, Aristodami fil., VIII. 131. frater geminus Eurysthenis, auctor inferioris familiae regum Spart., VI. 51. 52. cf. IV. 147.
- Procles, Epidauri tyrannus, III. 50. a Periandro vivus caplus, c. 52.
- Proconnesus, ins. Propontidis, IV. 14. a Phoenicibus vastata, VI. 33. Proconnesius Aristeas, IV. 13. seqq.
- Prodigia plura ab Aegyptiis inventa, II. 82. Prodigia ab Herodoto memorata: I. 78. 174. II. 141. III. 10. 153. coll. c. 151. IV. 151. V. 27. VII. 37. 57. VIII. 37. 65. 137. et multa passim alia.
- Promethei uxor, Asia, IV. 45.
- Pronae Minervae templum Delphis, I. 92. VIII. 37. 49.
- Propontidis dimensio, IV. 85.
- Proserpinae et Cereris festum ap. Athenienses, VIII. 65. Conf. Ceres.
- Prosopitis, ins. Aegypti, II. 41. militaris praefectura, II. 165.
- Protesilai sepulcrum et fanum Eleunte ab Artaycte spoliatum, VII. 33. IX. 116.
- Proteus Memphites, Aegypti rex; quo regnante Menelaus cum Helena in Aegyptum adpulit, II. 112—116.
- Protothyes Scythia, I. 103.
- Proverbiales aliquot locutiones: Lemnia facinora, VI. 138. Cadmea victoria, I. 166. Nil curat Hippocles, VI. 129. calceum consuere, quem alius induat, VI. 1. Scythico more infunde, VI. 84. ver ex anno lolere, VII. 162. pinus instar excindere, VI. 37. ovem inter lupos relinquere, IV. 149. cum Jove de divitiis contendere, V. 49. ne ignifer quidem elapsus est, VIII. 6. in novacula acie res est, VI. 11. muliere ignavio, IX. 107. longa Regis manus, VIII. 140. — In auribus habitat animus, VII. 39. Ultra vires nemocogi potest, VII. 172. — Vid. Sententiae.
- Prytanes Naucratorum, V. 71.
- Prytanis, rex Spartanorum, VIII. 131.
- Prytaneum Athen., I. 146. VI. 139. Prytaneum Achai Leiton vocant, VII. 197.
- Psammenitus, Aegypti rex, praelio ad Pelusium a Cambyse vincitur, III. 10. seq. caplus calamitatem sodalis deplorat, c. 13. seqq. taurinum sanguinem bibere cogitur, c. 15.
- Psammis, rex Aegypti, Neconis fil., expeditionem suscipit in Aethiopiam, II. 160. seq.
- Psammitichus, profugus a Saitanis in patriam reducit, II. 152. ab undecim regibus in exilium missus, aeneorum virorum ope totius Aegypti regno potitur, II. 151—153. Ionibus Caribusque agros designat, c. 154. Scythias in Syriam Palaestinam occurrat, I. 105. Azotum urbem per XXIX continuos annos obsessam capit, II. 157. antiquitatem Aegyptiae gentis explorat, II. 2.
- Psammitichus alius, Inari pater, VII. 7.
- Psylli, pop. Africanus, IV. 173.
- Psytalea, ins. prope Salaminem, VIII. 76. 95.
- Pteria, Cappadociae opp. a Croeso captum, I. 76.
- Plouton, Apollinis templum Thebanorum, VIII. 135.
- Pudenda circumcidunt Aegyptii, II. 36. munditiei causa, c. 37. et alii nonnulli, c. 104. pudenda stelis insculpta a Sesostri, II. 102.
- Puella formosissima ex deformissima evasit, VI. 61. puellae Lydiae meretrices, I. 93. vid. Virgo.
- Pueri Scythias in disciplinam dati, I. 73. puerorum educatio apud Persas, I. 136. pueri ex pede adligati, apud Paeones, V. 16. pueri Sardes missi castrandi, III. 48. seq. pueros castratos vendidit Panionius, VIII. 105. seq. Ionum pueri formosissimi a Persis castrati, VI. 32. pueri Ventis immolati a Menelao, II. 119. pueri vivi defossi, VII. 114. pueri scholae tecto obruti, VI. 27. in duobus puerulis experimentum Psammitichi, II. 2.
- Pugna ad Pteriam inter Lydos et Persas, I. 76. dirempta, die repente in noctem converso, I. 74. cf. 103. ad Memphim, II. 169. ad Pelusium divinitus commissa, II. 141. ad Pelusium inter Cambysem et Psammenitum, III. 10. seq. terra marique ad Salaminem Cypri et Claves Cypri, V. 108. et seqq. pugna navalis ad Miletum, VI. 6. seqq. Marathonia, VI. 111—113. coll. c. 109. seq. navalis ad Artemisium prima, ancipite Marte pugnata, VIII. 9—II. secunda, c. 14. seqq. Salaminia, VIII. 84. seqq. ad Plataeas, IX. 59. seqq. 49. seqq. ad Mycalen, IX. 98—104.—Laqueorum usus in pugna, VII. 85. Virginum pugna in Minervae festo, IV. 180. Sacerdotum in Martis festo, II. 63. seq.
- Puteus trifarius rerum species exhibens, VI. 119.
- Pylae, vid. Thermopylae.
- Pylogori, VII. 213. et seq.
- Pylii Caucones, I. 147. Pylii origine, Codrus et Pisistratus, V. 65.
- Pylus, opp. Messeniae, VII. 168.
- Pylus, opp. Elidis, IX. 34.
- Pyramides ad Memphim, II. 8. pyramis Cheopis regis, ejusque exstructio describitur, II. 124. 125. alia Chephrenis regis, c. 127. Pyramides pastoris Philittidis, II. 128. Mycerini regis pyramis ex Aethiopico lapide, c. 134. Asychis e lateribus, c. 136. in angulo labyrinthi insculptis figuris ornata, II. 148. cf. c. 101.
- Pyrene, opp. ubi Istri fontes, II. 33.
- Pyretos, fl. Scythiae, IV. 48.
- Pyrgus, opp. Pelop. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
- Pythagoras, Mnesarchi fil., inter Graecos ingenii cultura eminens, IV. 95. quaedam Pythagorica cap. 94. seq. — Pythagorica instituta eadem, quae Aegyptiaca et Orphica, II. 81.
- Pythagoras Milesius, patriae procurator, V. 126.
- Pytheas, Ischenoi fil., Aegineta, a Persis captus, ob virtutem honoratur, VII. 181. VIII. 92. ejus filius Lampon, IX. 78.
- Pytheas, Nymphodori pater, Abderita, VII. 137.

Pythermus Phocarensis, Ionum legatus ad Spartanos, I. 152.
 Pythia corrupta, V. 63. *coll. c.* 90. VI. 66. *cf.* Oracula.
 Pythii Spartanorum, VI. 57.
 Pythius, Atys fil., Lydus, Xerxem ejusque exercitum hospitio excipit, VII. 27—29. ejus filium discindi jubet Xerxes, c. 38. 39.
 Pytho, urbs Delphensium, I. 154.
 Pythogenes, Scythæ frater, VI. 23.

Q.

Quadrijugos equos jungere, Libyen inventum, IV. 189.
 Quadrigas alens familia, VI. 35. *cf. c.* 103. VI. 125.
 Quercus capita, locus in Cithærone monte, IX. 39.
 Quinda, urbs, patria Pixodari, V, 118.
 Quinquere mis sacra Athen., VI. 87.

R.

Rana in Scytharum donis, IV. 131
 Redemptionis captivorum pretium, V. 77.
 Reditus, Persici imperii, III. 90. *seqq.* Atheniensium ex metallis, VII. 144. Alexandri ex metallis, V. 17. Thasi-
 rum ex auri fodinis, VI. 46.
 Regia terra Scytharum, IV. 20.
 Regio nulla cuncta suppeditat, I. 32.
 Rerum humanarum inconstantia, I. 5. rerum omnium re-
 spiciendus exitus, I. 32.
 Restibus instructa pugna, VII. 85.
 Rex quomodo evaserit Deioeces, I. 96. *seqq.* Rex Persarum
 Darius equi hinnitu designatus, III. 70. *seqq.* rex ap.
 Æthiopus eligitur statura maximus, III. 20. regum Spar-
 tanorum honores et munera, VI. 56. *seqq.* regum filios
 benigne tractant Persæ, III. 15. regi licitum est, quid-
 quid velit facere, III. 31. rex Persar. in bellum profici-
 scens, suocorem nominat, VII. 2. beneficiis non vin-
 citur, VII. 39. IX. 18. Reges olim inopes pecuniæ, VIII.
 137. regia dignitas a contentu liberata ab Amaside, II.
 172. duodecim reges Ægypti, II. 147. reges Saitæ in
 Ægypto, II. 169.
 Rhadinaces apud Persas olei genus, VI. 119.
 Rhampsinitus, rex Ægypti, ejus thesaurus a duobus fra-
 tribus exspoliatus, II. 121. ejus descensus ad inferos,
 II. 122.
 Rhapsodi Sicione pulsi, V. 65.
 Rhegium, Italiae opp., I. 166. 167. Rhegini ingentem cla-
 dem accipiunt, VII. 170.
 Rhenæa, ins. prope Delum, VI. 97.
 Rhodope, mons Thraciæ, VIII. 116. IV. 49.
 Rhodopis, meretrix famosa, II. 135. ejus pyramis, II. 134.
 135. donarium in templo Delphico, II. 135.
 Rhodus, Doriensium civitas, II. 178. mare Rhodium, I.
 174. ex Rhodo Lindii Gelam Siciliæ opp. cōdiderunt,
 VII. 153.
 Rhœcus architectus, III. 60.
 Rhœteum, opp. Troadis, VII. 43.
 Rhyes, Achæorum civitas, I. 145.
 Ridere coram aliquo ap. Persas indecens, I. 99.
 Rosæ sexagentū foliorum, VIII. 138.
 Rubrum mare, II. 8. 158. 159. IV. 39.
 Ruinæ hominibus disciplinæ, I. 207.

S.

Sabaco, rex Æthiopum, Ægyptum subigit, II. 137. *seq.*
 152. ejus acta in Ægypto, II. 137. 138. somnio territus
 in Æthiopiam redit, c. 139.

Sabyllus Gelous, VII. 154.
 Sacæ, pop. Asiæ, Scythica gens, VII. 64. a Cyro nondum
 subacti, I. 153. Dario tributum pendunt, III. 93. eorum
 armatura in Xerx. exercitu, VII. 64.
 Saccus farina indiget, III. 46.
 Sacerdotes Ægyptiorum, II. 37. *seqq.*
 Sacræ viæ, locus Scythiæ, IV. 52.
 Sacrificium ap. Ægyptios, II. 39. 40. Scytharum, IV. 60.
 61. Persarum, I. 132. sacrificium ingens Cræsi regis, I.
 50. Periandri, V. 92. sacrificium publicum ap. Sparta-
 nos, VI. 57. Sacra faciunt Græci ante expeditionem,
 IX. 19. Sacra Eleusinia, VIII. 65. *vid.* Mysteria.
 Sadyattes, Ardyis fil., rex Lydiæ, I. 16. 18.
 Sagartii, Persarum genus, I. 125. III. 93. VII. 85. eorum
 tributum, III. 93.
 Sagitta a Dario in cælum emissæ, V. 105. Sagittæ, Scytharum
 robur, IV. 132. *cf.* Alenum.
 Sais, urbs Ægypt., II. 28. 59. 163. 170. Saitana præfectura
 militaris, II. 165. Saitanorum regum sepultura, II. 169.
 Saiticum ostium Nili, II. 17.
 Sal natus, IV. 53. ex lacu, VII. 30. salis colles in Africæ
 desertis, IV. 181. 182. 183. ex salis grumis domus ex-
 structæ, IV. 185.
 Sala, opp. Samothraciæ, VII. 59.
 Salamis insula, Atheniensium refugium, VIII. 56. Salami-
 nia pugna, VIII. 84. *seqq.* eodem die pugnata, quo
 Hamilcar in Sicilia a Gelone victus est, VII. 166.
 Salamis, urbs Cypri, IV. 162. V. 104.
 Salmydessus, Thraciæ opp., IV. 93.
 Samothracia, VI. 47. Samothracæ Pelasgi, II. 51. jacula-
 tores, VIII. 90. Samothracia castella, VII. 108.
 Samus, ins. Ionica, I. 142. in ea tria memorabilia opera,
 III. 69. templum, I. 70. II. 148. Æschronia tribus, III. 26.
 dialectus, I. 142. Samii Lacedæmonis craterem rapue-
 runt, I. 70. III. 47. Samiorum oratio Spartanis nimis
 longa, III. 46. Spartanorum expeditio in Samum, III. 39.
 54. *seqq. vid.* Polycrates. Samus, a Persis ob Mæandrii
 perfidiam vastata, Sylosonti traditur, III. 139—149. —
 Samii post pugnam ad Miletum Siciliam petunt et Zan-
 clam occupant, VI. 22. *seq.* — Græcos Deli sedentes
 sollicitant, ut Ioniam liberent, IX. 90. *seqq.* Samii Per-
 sis suspecti armis privantur, IX. 99.
 San littera Dor., I. 139.
 Sana, opp. ad Athon montem, VII. 22. 123.
 Sanacharibus, rex Arabum et Assyriorum, Ægyptum in-
 vadit; ingenti clade divinitus adficitur, II. 141.
 Sandalum Persei, II. 91.
 Sandanis Lydus Cræso dissuadet bellum Persicum, I. 71.
 Sandoces, Thamasii filius, judex regius, e cruce jam sus-
 pensus liberatur, VII. 194.
 Sanguine fœdus sanciunt Medi et Lydi, I. 74. et Arabes,
 III. 8. item Scythæ, IV. 70.
 Sapiens, σοφός, nominatur Sandanis Lydus, I. 71. Amyris
 Sirites, VI. 127. Chilon Spartanus, VII. 235. *cf.* I. 59.
 Sapires, *vid.* Saspieres
 Sappho poetria, II. 13.
 Sarangæ, pop. Asiaticus, III. 93. 117. eorum in Xerxis
 exercitu armatura, VII. 67.
 Sardanapallus, rex Nini; ejus thesaurus sub terram spolia-
 tus, II. 150.
 Sardes a Cimmeriis captæ, I. 15. urbs, una parte expugna-
 bilis, a Cyro capta, I. 84. cremata ab Ionibus, V. 101.
 105. Sardium reges Heraclidæ, I. 7. primus rex Agron,
 I. 7. Meles, I. 86.
 Sardinia ins., I. 170. V. 106. 124. Sardi sub Pœnis in Si-
 cilia militant, VII. 165.
 Sardonium linum, II. 105.

- Sardonium mare, I. 166.
 Sarpedon et Minos, Europæ filii, I. 173.
 Sarpedonium promontorium, VII. 58.
 Sarta, opp. ad Athon montem, VII. 122.
 Saspres, pop. Asiaticus, I. 104. III. 94. IV. 37. 40. eorum armatura, VII. 79.
 Satespes Achæmenides, Libyam circumnavigare jussus, cruci adigitur, IV. 43.
 Satiætas, Contumeliæ filia, VIII. 77.
 Satræ, Thraciæ pop., VII. 110. 111.
 Satrapæ Persarum, I. 192. III. 89. 90. etc.
 Sattagydæ, pop. Asiat. III. 91.
 Saulius, rex Scytharum, IV. 76. seq.
 Sauromatæ, pop. Scyth. cum Amazonibus mixtus, IV. 110 — 116. ad Mæotidem lacum trans Tanain habitant, IV. 21. 43. sermone Scythico solæ utuntur, IV. 117.
 Scæus pugil Apollini tripodem dedicavit, V. 60.
 Scamander, fl. Troadis, V. 65. ejus aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42.
 Scamandronymus, pater Charaxi, II. 135.
 Scapte Hyle, loci nomen Thraciæ, ubi aurifodinae, VI. 46.
 Sceptrum, *vid.* Baculus.
 Schænus mensura, II. 6. et 8.
 Scholæ tectum in pueros corruens, VI. 27.
 Sciathus, ins. prope Artemisium, VII. 179. 182. 183. VII. 7.
 Scidrus, opp. Sybaritarum, VI. 21.
 Sciona, Pallænæ opp., VII. 123.
 Sciradis Minervæ templum, VIII. 94.
 Scironis via in Isthmo, VIII. 71.
 Sciton, Democedis famulus, III. 130.
 Scius, Scythiæ fl. in Istrum influens, IX. 49.
 Scolos, opp. Bæotiæ, IX. 15.
 Scolopeis, IX. 97.
 Scolotos ipsi se nominant Scythæ, IV. 6.
 Scopadæ Thessali, VI. 127.
 Scopasis, rex Scytharum, IV. 120. 128.
 Scriba Polycratis, ad Orceten missus, III. 123. Sami procurator, c. 142. scriba rerum pretiosarum in Minervæ templo Sai opp., II. 28. Scribæ regii ap. Pers., III. 128. VII. 100. VIII. 90. cf. c. 85.
 Scripturæ duplex genus ap. Ægyptios, II. 37. scripturæ veteris ap. Græcos monumenta, V. 58—61. scripturæ occultæ specimina, V. 35. VII. 239.
 Sculptura Ægyptiorum, II. 4. 124. 136. 138. 148. *vid.* Colossi et Statuæ.
 Scutum Persis ostendisse dicuntur Alcæonidæ, VI. 121. seqq.
 Scylace, opp. Pelasg., I. 57.
 Scylas, Ariapithis fil., rex Scytharum mores Græcorum æmulatus, regno exiit, IV. 78—80.
 Scylax Caryandensis Indi fl. ostia apernit, IV. 44.
 Scylax, Myndiæ navis præfectus, V. 33.
 Scyllias urinator, VIII. 8.
 Scyrius Pammon, VII. 183.
 Scyrmidiæ Thracæ Dario se tradunt, IV. 93.
 Scythia; Hercules fil., IV. 10.
 Scythæ ipsi se Scolotos nominant, IV. 6. Sacæ a Persis nominati, VII. 64. de sua origine quid ipsi memorent, IV. 5—7. quid Græci Pontici, c. 8—10. Scythæ Paralatae, s. Regii (cf. c. 10. et 57.) Auchatae, Catiari et Traspies, IV. 6. Amyrgii, VII. 64. Callipidæ, s. Græci Scythæ, IV. 17. Scythæ Agricolæ, c. 17. 18. 53. 54. Nomades, c. 19. 55. VI. 84. gentis multitudo, IV. 81. Scytharum numina, et sacri ritus, IV. 59. seqq. vaticinandi modus, c. 67. seqq. instituta ad bellum spectantia, c. 64. seqq. honos fortibus viris, c. 66. fuderis ineundi mos, c. 70. Regum sepultura, c. 71. 72. privatorum, c. 73. Scythæ ab externis moribus abhorrent, c. 76—80. — Scythæ servos pretio emtos non habent, IV. 72. servos excaecant lactis causa, c. 2. domos plaustris circumvehunt, IV. 64. seq. — Scythico more bibere, VI. 84. Scythiæ a Sesostri subacti, II. 103. cum Amazonibus congressi, etc. IV. 110. seqq. — Scythæ Nomades, Asiam incolentes, a Massagetis pressi, Cimmerios sedibus pellunt, IV. II. cf. I. 15. eosque persequentes, in Mediam veniunt, IV. 12. cf. VII. 20. Medis superatis, Asiæ imperio potiti, Ægyptum petunt, Ascalone Veneris templum spoliunt; a Cyaxare ex Asia ejiciuntur, I. 103 — 106. cf. Enarees. In patriam redituri, cum servis ex uxoribus subnatis pugnant, IV. 1—4. — Ob Scythas transfugas, qui puerum mactaverant, bellum Cyaxaris cum Lydis, I. 37. seq. cf. c. 103. — Darium, (cf. IV. 1.) bellum ipsis inferentem, per miras ambages circumducunt, IV. 120. seqq. dona Persis mittunt, c. 131. seq. Ionas monent, ut pontem dissolvant, c. 136. seqq. — Scythæ post Darii discessum junctis viribus Chersonesum invadunt, IV. 40. cum Spartanis, Darium ulturi, societatem contrahere cupiunt, VI. 84. Scytharum mos nuigendi, IV. 2. morbus moliebris, I. 105.
 Scythia vetus, ab Istro ad Tanain porrecta, IV. 99. Scythiæ duæ partes ad mare pertinent, c. 101. fluvii, IV. 47—57. ligno caret, IV. 61. terra plana, IV. 47. Scythicum gramen bilem pecoribus augeat, I. 58.
 Scythas, Zancleorum regulus, ad Darium profugit, VI. 23. 24. a Dario justissimus Græcorum judicatus, c. 24.
 Scythas, Cadmi Coi pater, VII. 163.
 Sebennytana præfectura Ægypti militaris, II. 166.
 Sebennyticum ostium Nili, II. 17.
 Seldomus, Pigris pater, VII. 98.
 Selinsii, pop. Siciliæ, V. 46.
 Selybria, opp. Chersonesi, VI. 33.
 Semen genitale nigrum Indorum et Æthiopum, III. 101.
 Semiramis, Babyl. regina; ejus egregia monumenta, I. 184.
 Semita ad Thermopylas describitur, VII. 216.
 Senes apud Ægyptios maxime coluntur, II. 80. apud Indos mactantur, IV. 99. item ap. Massagetas, I. 216.
 Sententiæ nonnullæ: *Sua quisque inspicat*, I. 8. *Non simul cum principio exitus patet*, VII. 51. *Sponte sua nihil fit, omnia hominibus conando contingunt*, VII. 9. §. 3. *Festinatio parit errores*, VII. 10. §. 6. *Recte consultare, maximum lucrum*, VII. 10. §. 4. cf. VIII. 60. §. 3. et VII. 157. *Cupere multa malum*, VII. 18. *πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῆς*, I. 32. cf. III. 40. VII. 203. *Humana felicitas nequaquam in eodem fustigio*, I. 5. cf. I. 207. *Felicitatis nulla hominibus satiætas*, VII. 49. *Vivens nemo beatus*, I. 86. cf. c. 32. III. 40. *Melius est hominibus mori, quam vivere*, I. 31. cf. V. 4. VII. 46. *παθήματα, μαθήματα*, I. 207. *Invidia innata homini*, III. 80. *Multa sunt, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa*, III. 72. *Ubi prudentia opus, ibi vim adhibere nihil adtinet*, III. 127. *Lex omnium rex*, III. 38. cf. VII. 104. *Civilis dissensio tanto pejor bello, quanto bellum pace*, VIII. 3. — *Alias nonnullas vide sub articulo, ad quem quodque earum argumentum spectat. Conf. Proverb.*
 Sepia, opp. Argolidis, VI. 77.
 Sepias, litus Magnesiæ, VII. 183. 186. 188. 191. 195.
 Sepulcra patria Scytharum, IV. 127. paterna sepulcra ap. Ægyptios, II. 136. sepulcrum Alyattis ap. Lydos, I. 93. Nitocridis reginæ, I. 187. filiarum regis Mycerini, bos lignea, II. 129. seq. Helles, Althamantis filiarum, VII. 58. Apriæ regis ejusque progenitorum in Minervæ templo, II. 169. sepulcra vitrea, III. 24. sepulcra regum et crocodilorum in labyrintho, II. 148.

- Sepultura regum ap. Scythas**, IV. 71. 72. *privatorum*, c. 73. *sepultura ap. Thraces*, V. 8. *regum ap. Spartanos eadem lere*, quæ ap. Persas, VI. 58. *vid. Cadaver et Mortuus*.
- Serbonis lacus**, Ægypti terminus, II. 6. III. 5.
- Seriphii**, in classe Græcorum ad Salaminem, VIII. 46. 48.
- Sermyla**, opp. Græcum Sithoniæ, VII. 122.
- Serpentes ab equis comesi**, I. 78. *serpentes Jovi sacri*, eorumque *sepultura*, II. 74. *serpentes alati in Arabia*, II. 75. 76. *custodiunt arbores thuriferas*, III. 107. *eorum genitura*, III. 109. *serpentes cornibus instructi*, II. 74. IV. 192. *serpentum ingens multitudo ap. Neuros*, IV. 105. *serpentibus Troglodytæ Æthiopes vescuntur*, IV. 183. *Serpens arcis Athen. custos*, VIII. 41.
- Serrheum**, Thraciæ promontorium, VII. 59.
- Servi Græcis olim non fuere**, VI. 137. *servi Scytharum cur oculis priventur*, IV. 2. *super sepulcra strangulati*, IV. 72. a Scythis flagellis fugati, IV. 3. *seq. servi Argivorum duu bellum cum heris gerunt*, VI. 83. *servorum asylum*, Hercules templum ap. Ægyptios, II. 113. — *Servi mali solent esse viris bonis, malis vero boni*, VIII. 68. *conf. Hilotæ*.
- Sesami Babylonici proceritas**, I. 193.
- Sesostris**, rex Ægypti, II. 102. *quas gentes subegerit*, II. 103. *ejus cippi et inscriptiones aliaque monumenta*, II. 106.
- Sestus**, urbs Chersonesi, IV. 143. VII. 33. a Græcis obsidetur, IX. 114. *seqq.*
- Sethon**, Ægypti rex, Vulcani sacerdos, miram victoriam de Assyriis reportat; ejus statua, II. 141.
- Sicauia**, olim nominata Sicilia, VII. 170.
- Sicas**, Cybernisci pater, VII. 98.
- Sicinnus**, Themistoclis filiorum pædagogus, ad Xerxem missus, VIII. 75. et iterum, c. 110.
- Sicyon**, civitas Peloponnesi; ejus tyrannus Clisthenes, V. 67. 68. *Sicyonii cum Lacedæmonis Argolidem vastarunt*, VI. 92. in acie Græc. ad Platæas, IX. 28.
- Sidon**, urbs Phœniciæ, II. 116. III. 136. *Sidonis naves in Xerxis classe præstantissimæ*, VII. 99. 100. 128.
- Sigeum**, opp. ad Scamandrum, V. 65. *Mitylenæis eripuit Pisistratus*, V. 94.
- Sigeum promontor.**, IV. 38.
- Sigilla lapide acuto insculpuntur**, VII. 69. *sigilla Babyloniorum*, I. 195. *cf. Annulus*.
- Signa littera Persarum nomina omnia terminantur**, I. 139. *cf. c. 148*.
- Sigynnæ**, populus trans Istrum, V. 9. *Sigynnarum appellatio quid apud alios notet*, *ibid.*
- Silenus ubinam captus fuerit**, VIII. 138. *Sileni Marsyæ pellis in utrem formata ubi suspensa*, VII. 26.
- Sillicypria eorumque fructus pro oleo in lucernis**, II. 94.
- Silphium ubi**, IV. 169. 192.
- Simiarum magna copia ap. Gyzantes**, a quibus comeduntur, IV. 194.
- Simonides Ceus**, V. 102. *Leoprepis filius*, VII. 228. ubi ejus *Epigramma*.
- Simulacrum pistricis Cræsi**, I. 51. *simulacra primum ab Ægyptiis diis consecrata*, II. 4. *simulacrum Isidis bubulis instructum cornibus*, II. 41. *Jovis arietina facie*, c. 42. *Panis facie caprina*, II. 46. *Mercurii erecta pudenda habens*, c. 51. *Vulcani Pataicis Phœniciis simile*, III. 37. — *Simulacra diis non statuunt Persæ*, I. 131. *nec Scythæ*, nisi Marti, IV. 59. — *Simulacrum ex pelvi ab Amasi factum et cur*, II. 172. *Conf. Statuæ*.
- Sindi**, pop. ad Cimmericum Bosporum, IV. 28. *Sindica regio*, IV. 86.
- Sindus**, opp. Mygdoniæ, VII. 123.
- Singus**, opp. Sithoniæ, VII. 122.
- Sinope**, opp. ad Pontum Euxinum, I. 76. II. 34. IV. 12.
- Sinus Arabici descriptio**, II. 11.
- Siphnus**, insula dives metallis, III. 57. a Samiis vastata, c. 58. *Siphnii in classe Græcorum ad Salaminem*, VIII. 46. 48.
- Siris**, Italiæ opp., Atheniensium, VIII. 62. *Sirites fuit Damasus*, VI. 127.
- Siris**, Pæoniæ opp., VIII. 115. *Siropæones a Megabazo in Asiam abducti*, V. 15.
- Siromitres**, Cébazi f., Paricaniorum dux, VII. 68. *Masistii pater*, VII. 79.
- Siromus Tyrius**, Mapenis pater, VII. 98.
- Siromus Cyprius**, pater Chersidis, V. 104.
- Sisamnes**, Hydarnis fil., Ariorum dux, VII. 65.
- Sisamnes**, Otanis pater, judex regius a Cambyse excoriatus, V. 25.
- Sisimaces**, dux Pers., V. 121.
- Sisyra**, genus penulæ, VII. 67.
- Sitalcas**, rex Thracum, IV. 80. VII. 137.
- Sithonia regio**, VII. 122.
- Siuph**, urbs Ægypti, II. 172.
- Smaragdus Polycratis**, III. 41. *vid. Lapis*.
- Smerdis**, Cyri fil., a Cambyse fratre occiditur, III. 30. *occisum Cambyse luget*, III. 65.
- Smerdis Magnus**, cum fratre contra Cambysem insurgit, III. 61. *seqq. regno potitus, ex amputatis auribus, non esse Cyri fil. arguitur*, c. 69. *seqq.*
- Smerdomenes**, Otanis fil., dux copiarum Xerx., VII. 82. 121.
- Smila**, opp. Pallenæ, VII. 123.
- Smindyridas Sybarita**, unus ex procis filiæ Clisthenis, VI. 127.
- Smyrna**, a Colophonis condita, I. 16. *Æolensium olim civitas, iis a Ionibus adempta*, I. 149. a Gyge oppugnata, I. 14. ab Alyatte capta, I. 16.
- Soboles numerosa patribus laudi ap. Persas**, I. 136.
- Sogli**, pop. Asiæ, III. 93. *eorum armatura*, VII. 66.
- Sol**, dominus Massagetarum, I. 212. *cui equos immolant*, c. 216. *Soli sacra faciunt Persæ*, I. 131. et Libyes Nomades, IV. 188. *Solis mensa ap. Æthiopes*, III. 18. *Soli sacrae oves Apolloniæ*, IX. 93. *Solem exsecrantur Atarantes*, IV. 184. *Sol Græcis futura significat, ex disciplina Majorum*, VII. 37. *Leprosi in Solem deliquisse creduntur apud Persas*, I. 138. — *Solis aurea imago in bovis capite Mycerini regis*, II. 132. *Sol pro mercede acceptus*, VIII. 137. *solis defectio, vid. Eclipsis solis*. *Solis cursus quater mutatus, ex narratione Ægyptiorum*, II. 142. *sol matutinus ardentissimus apud Indos*, III. 104. *sol Phœnicibus Libyam circumnavigantibus a dextra manu*, IV. 42. *Sol aquam adtrahens, Nilo fl. annui incrementi causa*, II. 25. *sol telis Medorum obscuratus*, VII. 226. *Solis fons apud Ammonios*, IV. 181. *Solis urbs, vid. Heliopolis*.
- Solæ Bæotiæ**, I. 195.
- Soli**, Σόλοι, Cypri opp. a Persis captum, V. 115. *Solii*, V. 110.
- Soleis**, promontorium Africæ, II. 32. IV. 43.
- Solon**, legum lator Athen., I. 29. II. 177. *Sardibus cum Cræso de fortuna humana disputat*, I. 29—33. *Philocyprium tyrannum carmine celebrat*, V. 113.
- Solymi**, qui postea Milyæ, I. 173.
- Somnia memorabilia**: *Astyagis*, I. 107. 108. *Cræsi*, I. 34. *Cyri*, I. 209. *Cambysis*, III. 30. *filiæ Polycratis*, III. 124. *Hippiæ Pisistrati fil.*, VI. 107. *Datis imperatoris*, VI. 118. *Xerxis*, VII. 12. 14. *idemque et Artahano visum*, c. 17.

18. aliud Xerxis, VII. 19. Somniorum natura, VII. 16. — Ex somniis in templo responsa dei petuntur ap. Thebanos, VIII. 134. itidem in sepulcris majorum ap. Nasamones, IV. 172. Somnia nulla vident Atlantes, IV. 184. Sophanes Decelensis, IX. 73. Eurybaten Argivum in certamine singulari interfecit, VI. 92. IX. 75. ferream aurocoram gestare solitus, ad Plataeas fortissime pugnat, IX. 74. *seq.*
- Sophista Herodoto nominatur Solon, I. 29. et Pythagoras, IV. 95.
- Sorores in matrimonium duxit Cambyses, III. 31. *seq.*
- Sosicles Corinthius; ejus oratio de tyrannidis malis, V. 92.
- Sosimenes, Panætii pater, VIII. 82.
- Sostratus Ægineta, maximum ex mercibus lucrum fecit, IV. 152.
- Spaco Medis canis adpellatur, I. 110.
- Spargapises, Tomyridis f., a Cyro captus seipsum interimit, I. 211. *seqq.*
- Spargapithes, rex Agathyrsorum, IV. 78.
- Sparta et Spartani, *vid.* Lacedæmon.
- Spasmi medicina, hirci urina, IV. 187.
- Spercheus amnis, VII. 198. 228.
- Sperthias cum Bule se offert ad placandam iram Talthybi; eorumque acta, VII. 134—137.
- Sphendale, (Sphendalenses,) opp. Atticæ, IX. 15.
- Spina arbor: ex ea naves confectæ ap. Ægyptios, II. 96.
- Sponsa ubi dotem concubitu quærat, IV. 172.
- Spu Scythis oculum significat, IV. 27.
- Spure apud Persas indecorum, I. 99.
- Stadium, orgyia, cubitus, pes inter se comparantur, II. 149.
- Stagirus, Græca urbs, Macedoniae, VII. 115.
- Stannum unde Græcis adferatur, III. 115.
- Sträteres aurei, III. 130. VII. 28.
- Stathi (i. e. Stationes regiæ) iuicris ab Epheso usque Susa enumerantur, V. 52. *seq.*
- Statua ænea Jovis Olympiæ, IX. 81. Neptuni Isthmii, *ibid.* statua rostrum navis manu tenens Delphis dedicata, VIII. 121. statuae multæ Olympiæ dedicatæ a Micytho, VII. 170. Statuae permagnæ ante Vulcani templum Memphi erectæ, II. 110. duæ, Æstas et Hyems Rhampsiniti, II. 121. statuae lignæ Mycerini regis, II. 130. *seq.* — Darii equestris cum inscr., III. 88. Sethonis Ægypti regis, II. 141. Alexandri aurea, VIII. 121. — Statua Veneris Cyrenæ, III. 181. Minervæ inaurata et duæ lapideæ Lindi, II. 181. Amasidis lignæ Sami, *ibid.* Damiae et Auxesiæ ex olea, V. 82. *conf.* Sinulacrum.
- Statura, *vid.* Homo.
- Stellæ aureæ tres Æginetarum Delphis, VIII. 122.
- Stemmata: Mermnadarum familiæ, I. 7. Achæmenidarum, VII. 11. Macedoniae regum, genere Argivorum, VIII. 139. *coll.* c. 137. Eurysthenidarum familiæ Spart., VII. 204. alterius regiæ familiæ, *scil.* Proclidarum, VIII. 131. *cf.* VI. 52. Periclis ex Alcæonidarum familia, VI. 131. *coll.* c. 130. *extremo.* *vid.* Miltiades.
- Stentoris lacus in Thracia, VII. 58.
- Stenyclerus, opp. Messeniæ, IX. 64.
- Stesagoras, Cimonis pater, VI. 34. 103. in prytaeo occisus, VI. 38.
- Stesenor, tyrannus Curii, V. 113.
- Stesilaus, Thrasyli fil., VI. 114.
- Stigmata non habere Thracibus ignobile, V. 6. stigmata regia Thebanis inusta, VII. 233.
- Strattis, Chiorum tyrannus, IV. 138. conjuratio in eum detecta, VIII. 132.
- Struchates, pop. Mediæ, I. 101.
- Struthiones in Africa, IV. 192. eorum pelles pro scutis constant Macæ, IV. 175.
- Stryme, Brianticæ opp., Thasiarum, VII. 108. 109.
- Strymon, fl. Macedoniae, I. 64. V. 13. 23. VII. 24. 113. ejus fontes, VIII. 115.
- Strymonias ventus, VIII. 118.
- Strymonii, qui postea Thracæ, VII. 75.
- Stymphalis lacus, VI. 76.
- Styracis usus ad thus legendum, III. 107.
- Syrenses, gens Dryopica, VIII. 46. in classe Græc., VIII. 1. ad Plataeas, IX. 28. eorum ins., Ægilia, VI. 107.
- Styx, fl. Arcadiæ; per ejus aquam juratur, VI. 74.
- Subulci apud Ægyptios contemnuntur, II. 47.
- Successio in regnum: III. 2. VI. 65. V. 42. VI. 52. VII. 3.
- Sunium, promontorium Atticæ, VI. 87. 115. *cf.* IV. 99. ubi angulus Suniacus.
- Supplices non prodendi, I. 159. *cf.* IX. 76.
- Sus animal spurcum apud Ægyptios immolatur Lunæ et Baccho, II. 47. sues non alunt Nomades Libyæ, IV. 186. nec Scythiæ, IV. 63. sues semen sparsum inculcant apud Ægyptios, II. 14.
- Susa, urbs in Cissiorum regione, IV. 91. regia sedes, I. 188. IV. 83. V. 49. 52. VII. 239. Susa Memnonia, V. 53. 54. VII. 151.
- Syagrus, legatus Laced. ad Gelonem, VII. 153. 159.
- Sybaris, Italiæ urbs florentissima, VI. 127. a Crotoniatis et Dorieo capta, V. 44. *seq.* VI. 21.
- Syene, urbs Thebaidos, II. 28.
- Syennesis, rex Cilicum, I. 74. V. 118.
- Syennesis Cilix, dux in classe Xerxis, VII. 98.
- Syleus campus, VII. 115.
- Syloson, Æacis fil., a Polycrate fratre Samo ejectus, III. 39. in Ægypto militans, Dario pallium dono dedit, c. 139. *seq.* in Sami imperium a Dario restituitur, c. 141 — 149.
- Syme ins., I. 174.
- Syracusæ, urbs Siciliæ, VII. 155. *seqq.* *vid.* Gelo.
- Syria Ægypto contermina, II. 12. 116. III. 5. Syria Palaestina, III. 91. IV. 39. VII. 89. Syri pudenda circumcidunt, II. 104.
- Syri, s. Syrii, iidem qui Cappadoces, a Creso subiguntur, I. 72. 76. *cf.* c. 6. III. 90. V. 49. VII. 72.
- Syrii, iidem qui Assyrii, VII. 63.
- Syrtes, II. 32. 150.
- T.
- Tabalus, Sardibus præfectus, I. 154. *seqq.*
- Tabiti, Scythis Vesta, IV. 59.
- Tabulæ geographicæ, IV. 36. V. 49. *cf.* Pictura.
- Tachompso, ins. Nili, II. 29.
- Tænarus, locus Laconiae, I. 23. 24. VII. 168.
- Talaus, Adrasti pater, V. 67.
- Talentum Babylon. et Euboicum, III. 89.
- Talorum ludi inventores Lydi, I. 94.
- Talthybius; ejus templum Spartæ, VII. 134. Talthybii ira in Lacedæmonios ob legatos violatos, c. 134. 137.
- Talthybiadarum privilegium, VII. 134. *cf.* VI. 60.
- Tamynæ, opp. Eubææ, VI. 101.
- Tanagra, opp. Boëtiæ, IX. 15. et 43. Tanagræi Thebanorum vicini, V. 79. Tanagricus tractus, V. 57.
- Tanais fl., Europam terminat, IV. 45. in Mæotidem lacum se exonerat, IV. 20. 21. 100. 123. Mæoticus fluvius nominatur, IV. 45. Tanitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Tarentum, urbs Italiæ, I. 24. III. 138. IV. 99. Tarentini, III. 138. ingentem cladem passi, VII. 170.
- Targiteus, et ejus tres filii, Scytharum progenitores, IV. 5.
- Taricheæ Pelusiacæ, Ægypti, II. 15. Taricheæ ad Canobicum Nilii ostium, II. 113.

- Tartessus, urbs Iberiæ, I. 163. ex Tartesso Colæus Samius magnas divitias retulit, IV. 152. — Tartessia mustelæ, IV. 192. — Tartessiorum rex, Arganthonius, I. 163.
- Taucheira, opp. Barcæ, IV. 171.
- Tauri Iphigeniam colunt, IV. 103. Taurica gens, IV. 99. 103. Taurici montes, IV. 3. Taurica regio, IV. 20. 99.
- Taxacis, rex Scylli, IV. 120.
- Taygetus, mons Laconicæ, IV. 145.
- Tearus, fl. Thraciæ, ejus fontes partim calidi, partim frigidi, IV. 90. cippus ei a Dario erectus, IV. 91.
- Teaspes, Sataspis pater, IV. 43. et Pharandatis, VII. 79. IX. 76.
- Tegea, opp. Arcad., VI. 105. VII. 170. Tegeatæ, I. 65. IX. 24. et Argivi cum Lacedæmonii bellum gerunt, IX. 35. Tegeatæ ad Thermopylas, VII. 202. cum Atheniensibus de altero cornu altercantur, IX. 26. ad Plataas fortiter pugnant, IX. 70. — Tegeæ exul mortuus Leotychnides, VI. 72.
- Teii Abdera in Thracia condunt, I. 168. Teii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.
- Teispes duo, Achæmenidæ, VII. 11.
- Telamon horos, VIII. 64.
- Telebæ, V. 59.
- Telecles, pater Theodori Samii, III. 41.
- Teleclus, fil. Archelai, Spartæ rex, VII. 204.
- Telesarchus Samius, III. 143.
- Telines, progenitor Gelonis, hierophanta, ejus gesta, VII. 153.
- Telliadæ, vatum familia, IX. 37.
- Tellias Eliensis, vates Phocensium, VIII. 27.
- Tellus Atheniensis, beatus a Solone prædicatus, I. 30.
- Tellus, Scytharum dea, Apia nominata, IV. 59. *vid.* Terra.
- Telmessenses haruspices, I. 78.
- Telus, ins. contra Triopium sita, VII. 153.
- Telys, rex Sybar., V. 44.
- Temenus Argivus, progenitor regum Macedoniæ, VIII. 137. *seqq.*
- Temnus ins. Æolensium, I. 149.
- Tempe, locus Thessaliæ, VII. 173.
- Templa aliquot memorabilia : Jovis Carii templum Mysis et Lydis commune, I. 171. Jovis Olympii Pisæ, II. 7. Jovis Beli Babylonicum cum turri præalta et adæ inferna, I. 181 — 183. Jovis Thebani in Ægypto, I. 182. II. 56. Jovis sub fago conditum, II. 56. *vid.* Delubrum. — templum Amphiarai ap. Thebanos, VIII. 134. Androcratis herois, IX. 25. Æaci Athenis, V. 89. Apollinis Triopii Doriensium civitatibus commune, I. 144. Apollinis Ptoi Thebanorum, VIII. 135. Bacchi prope Byzant., IV. 87. Cereris Borysthenitarum, IV. 53. Cybeles Sardibus, V. 102. templum Delphicum magnifice ab Alcæonidis exstructum, V. 62. *cf.* I. 51. II. 180. Dianæ templum magnificum Bubasti, II. 138. Furiarum Laii et Œdipodis Spartæ, IV. 149. — Hellenium templum Naucrati, II. 178. Herculis vetustissimum Tyri, unde derivatum Thasium, II. 44. Panionium, I. 143. templ. Latonæ Buto, ubi ædes monolitha, II. 155. *cf.* c. 175. Minervæ Sai, II. 175. Alexæ Minervæ Tegeæ, I. 66. IX. 70. Minervæ Pallenis Marathone, I. 62. Protesilai, VII. 33. IX. 116. Veneris Cælestis Ascalone ; inde illud in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. templum Vulcani in Ægypto mirandis propylæis exstructum, II. 176. — templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. — Templa diis non erigunt Persæ, I. 131. nec Scythæ, IV. 59.
- Tenedus ins., Æolensium, I. 151. capta a Persis, VI. 31.
- Tenus, ins. prope Delum, IV. 33. VI. 97. Tenius Panætius, VIII. 82.
- Teos, opp. Lydiæ, Ionum, I. 142. II. 178. ab Harpago captum, I. 168.
- Teras, IV. 80. Thrax, Sitalcæ pater, VII. 137.
- Terillus, Himeræ tyrannus, VII. 165.
- Termerensis Histiazus, V. 37.
- Termilæ, origine Cretes, Lyciam occupant, VII. 92. *cf.* I. 173.
- Terræ universæ descriptio ex mente Herodoti, IV. 36 — 45. *cf.* II. 16. terræ incolæ extremi, septemtr. versus, IV. 13. *seqq.* versus occidentem, II. 33. IV. 49. — Terræ motu Thessaliæ montes dirupti, VII. 129. terræ motus Scythiis prodigium, IV. 28. terræ motu tremuit Delus, VI. 98. — Terram et aquam poscere, IV. 126. V. 18. VI. 48. VII. 32. 131. *seq.* — Terra nulla omnia suppeditat, I. 32.
- Terra dea, Jovis uxor, apud Scythas, IV. 59. Terræ sacra faciunt Persæ, I. 131.
- Tessera militibus data, IX. 98. — Tesserarum ludus a Lydis inventus, I. 94.
- Tethronium, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Tetramnestus Sidonius, VII. 98.
- Teucro olim expeditionem in Europam susceperunt, VII. 20. priscorum Teucrorum reliquiæ Gergithæ, V. 122. VII. 43. — Teucrorum coloui, Pæones, V. 13. Maxyes, IV. 191.
- Teuthrania, II. 10.
- Textura apud Ægyptios, II. 35. *cf.* III. 47. Figuræ vestimentis intextæ, I. 203. amiculum variegatum texuit Amestris, IX. 109.
- Thales Milesius, origine Phoenix, I. 170. solis defectum prædixit, I. 74. Cræsi copias Halyn transducit, c. 75. salutare Ionibus consilium dat, I. 170.
- Thamanæi, pop. Asiat., III. 93. 117.
- Thamasius, Sandocis pater, VII. 194.
- Thamimasadas, Neptunus apud Scythas, IV. 59.
- Thannyras, Inari Afri fil., III. 15.
- Thasus, ins. a Phœnicibus condita, II. 44. nomen a Thaso Phœnice, VI. 47. Thasiarum civitates in continente, VII. 118. in his Strymæ, c. 108. auri metalla, VI. 46. 47. — Thasus ab Histiazæ frustra oppugnata, VI. 28. Thasii Persis subjecti, VI. 44. defectionis insimulati muros diruere jussi, c. 46.
- Theasides Spart., VI. 85.
- Thebæ Ægyptiæ, II. 3. Thebæ, *vel* Thebais, olim universa Ægyptus, II. 15. Thebis pluisse, maximum prodigium, III. 10. ibi Jovis templum, I. 182. II. 42. 56. IV. 181. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. — Thebana præfectura II. 42. 166.
- Thebæ, urbs Bæotiæ, I. 52. ubi templum et oraculum Ismenii Apollinis, *ibid.* VIII. 134. Amphiarai oraculum, *ibid.* *cf.* I. 46. 49. — Thebani cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 79. *seq. coll.* c. 74. *et* 77. Plataensibus infensi, VI. 108. Thebani in Thermopylis, VII. 202. Persis se dedunt ; iis regia stigmata iuruntur, c. 233. Thebani cum Persis arma jungunt, IX. 31. 41. fortiter pugnant ad Plataas, c. 67. a Græcis obsidione pressi Medicarum partium patronos tradunt, IX. 86 — 88.
- Thebe, Asopi filia, V. 80.
- Thebes campus, Θῆβες πεδίον, in Asia, VII. 42.
- Themiscyra, oppidum Cappad. ad Thermodontem fl., IV. 86.
- Themison Theræus, IV. 154.
- Themistocles, Neoclis fil., Atheniensibus persuadet, ut publicis pecuniis naves ædificent, VII. 144. Atheniensium dux in Thessalia, c. 173. murum ligneum naves interpretatur, *cap.* 143. ad Artemisium corruptit Græcorum duces, ut maneant, VIII. 4. *seq.* Iones ad defectionem

- sollicitat, c. 19. 22. Eurybiadi persuadet, ut classe ad Salaminem maneat, c. 56. *seqq.* perlegatum Xerxem de classe Græc. cingenda monet, c. 74. *seq.* Aristidem, sibi non amicum, nuncium adferentem, in consilium Græc. introducit, c. 79. — 82. Athenienses ad pugnam hortatur, *cap.* 83. iterum nuncium ad Xerxem mittit, *cap.* 108 — 110. ab Insulanis clam pecunias exigit, c. 111. *seq.* Græcorum peritissimus, secundum virtutis præmium fert, c. 123. *seq.* Lacedæmone præcipue honoratus, obtretractari scite respondet, c. 124. *seq.*
- Theocydes, pater Dicari, VIII. 65.
- Theodorus Samius, III. 41. artifex clarissimus, I. 51.
- Theogoniam canit magus in Persarum sacrificiis, I. 132. theogoniam condiderunt Græcis Homerus et Hesiodus, II. 53.
- Theomestor, Androdamantis fil., Sami tyrannus a Persis constitutus, VIII. 85. IX. 90.
- Theophaniorum festum ap. Delphenses, I. 51.
- Theopompus, rex Spart., VIII. 131.
- Thera, ins. olim Calliste nominata, a Phœnicibus condita, IV. 147. postea a Thera Spartano nomen iuvenit, c. 148. *seq.* Theræi, sterilitate pressi; in Plateam, ins. navigant; in Libya Cyrenen condunt, IV. 150. *seqq.* 156.
- Therambus, opp. Pallænæ, VII. 123.
- Therapne, opp. Lacon., VI. 61.
- Theras, Cadmeus genere, IV. 147. 148. *conf.* Thera.
- Therna, opp. Mygdoniæ, VII. 121. 127. 179. 183. Thermæus sinus, VII. 121. VIII. 127.
- Thermodon, fl. Cappadociæ, II. 104. IV. 86. IX. 27.
- Thermodon, fl. Boeotiæ, IV. 110. IX. 43.
- Thermopylæ, ab accolis nude Pylæ nominatæ, VII. 201. Thermopylarum fauces describuntur, c. 175. 176. ad Thermop. usque salvus venit Xerxis exercitus, c. 184. 186. pugna ad Thermop., VII. 223. *seqq.*
- Theron, Agrigentorum regulus, cum Gelone Amilcarem vicit, VII. 165. *seq.*
- Thersander, Polynicis fil., avus Autesionis, proavus Theræ, IV. 147. VI. 52.
- Thersander Orchomenius, *Herodoto* sermonem nobilis Persæ de belli eventu in epulis habitum narravit, IX. 16.
- Thesens Helenam Aphidnas deportavit, IX. 72. Smyrnam condidit, H. 2.
- Thesmophoria Cereris sacra, II. 171. Ephesi mulieres noctu celebrant, VI. 16.
- Thespia, opp. Bœotiae, VIII. 50. — Thespienses, V. 79. in Thermopylis, VII. 202. cum Leonida occumbunt, *cap.* 226. *cf.* 222. eorum uris incensa, VIII. 50. superstites ad Plateas pugnant, IX. 30. Thespiensibus civibus adscribitur Sicinnus, VIII. 75.
- Thesprotia, VIII. 47. ex ea Thessali venerunt, VII. 176. ibi oraculum per mortuorum evocationem, V. 92. §. 7.
- Thessalia, Θεσσαλιώτις, I. 57. Θεσσαλίη describitur, VII. 128. *seqq.* Thessalici equi præstantissimi, VII. 196. Thessali cum Phocensibus perpetuum bellum gesserunt, VII. 176. VIII. 27 — 29. necessitate coacti cum Persis faciunt, VII. 172 — 174. *cf.* c. 130. Xerxem in Phocidem ducunt, VIII. 30. *seqq.* Thessali in acie Persar. ad Plateas, IX. 31. Thessalis Artabazus e pugna profugiens verba dat, IX. 89. Thessaliæ reges, Aleuadae, VII. 6. 30.
- Thessalus, socius Doriei, V. 46.
- Thestes fons Libyæ, IV. 159.
- Thetidi sacrificant Magi, VII. 191.
- Thmuitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Thoas in Lemno occisus, VI. 138.
- Thoes, feræ in Libya, IV. 192.
- Thonis, præfectus Canobici ostii, II. 114.
- Thoraces linei Amasidis regis, II. 182. III. 47. thorax Mastix, IX. 22. thoraces Ægyptiacos adoptarunt Persæ, I. 135.
- Thorax Larissæus, IX. 1. 58.
- Thoricus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Thornax, mons Lacon., I. 69.
- Thracia, ἡ Θρᾷξιν, I. 168. ἡ Θρᾷξιν, IV. 99. VI. 33. Thraces, numerosa gens, in multos populos divisa, V. 3. *seqq.* *cf.* IV. 93. VII. 110. VIII. 116. eorum mores, V. 6. dii, c. 7. sepultura, c. 8. eorum vestimenta ex cannabi, IV. 74. — Thraces olim a Sesostri subacti, II. 103. Thraces alii Dario seso dedunt; vi subiguntur Getæ, IV. 93. Thraciam totam subigit Megabazus, V. 2. Thraces cum Xerxe militant, VII. 185. circa Strymonem habitantes Jovis currum subripiunt, VIII. 115. in Artabazi exercitum impelum faciunt, IX. 89. — *cf.* Getæ, Bissaltæ, etc.
- Thraces Asiam incolentes, Thyni et Bithyni (*cf.* VII. 75). a Cræso subiguntur, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 75. *seq.*
- Thrasylbulus, tyrannus Milesiorum, pacem componit cum Alyatte, I. 20 — 22. Periandro quomodo consilium significavit, V. 92.
- Thrasycles, pater Lamponius, IX. 90.
- Thrasycleus Aleuades, IX. 58.
- Thrasylaus, pater Stelisai, VI. 114.
- Thriasius campus Atticæ, VIII. 65. IX. 7.
- Thus ubi et quomodo colligitur, III. 107.
- Thyie, Cephissi filia, fanum, VII. 178.
- Thyni a Cræso subacti, I. 28.
- Thyrea, opp. Argolidis, VI. 76. de eo contendunt Spartani et Argivi, I. 182.
- Thyssagelæ, pop. Europæ septemtr., IV. 22. 123.
- Thyssus, opp. in Atho monte, VII. 22.
- Tiaræ Persarum, III. 12. V. 49. VII. 61. tiara auro intexta Abderitis donat Xerxes, VIII. 120.
- Tiarantus, fl. Scyth., IV. 48.
- Tibareni, pop. Asiat., III. 94. eorum armatura, VII. 78.
- Tibisis, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Tigranes, Achæmenides, Medorum dux, VII. 62. Pers. exercitui ad Mycalen præest, IX. 96. *cf.* c. 102.
- Tigris, Gyndem fl. excipit, I. 189. Armeniam perfluit, V. 52. in mare Rubrum infunditur, I. 189. VI. 20. Tres Armeniæ fl. huius nominis, V. 52.
- Tilones pisces, V. 16.
- Timagenides Theban., IX. 38. 86. *seq.*
- Timagoras, Timonactis pater, VII. 98.
- Timander, Asopodori pater, IX. 69.
- Timareta, antistes Dodonææ, II. 55.
- Timesitheus Delphensis, V. 72.
- Timesius Clazomenius, Abderam condidit, I. 108.
- Timnas, Ariapithis tutor, Scythæ, IV. 76.
- Timo, inferarum Deorum ministra, Parum Miltiadi prodiit, VI. 134. 135.
- Timon, Androbuli fl., Delphensis, VII. 141.
- Timonax, Timagoræ fil., VII. 98.
- Timoxenus, Scionæorum dux, VIII. 128.
- Tiryns, et Tirynthius ager, Argolidis, VI. 76. 77. 83. Tirynthii in acie Græc. ad Plateas, IX. 28. Tirynthios piscatores cepit Aneristus Spartanus, VII. 137.
- Tisamenus, Antiochi fil., vates, Eleus, Spartanus civis factus, IX. 33 — 35.
- Tisamenus, Thersandri fil., Spartanus, IV. 147. VI. 52.
- Tisander, Isagoræ pater, V. 66.
- Tisander, Hippoclidis pater, VI. 127. 129.
- Tisias, Lysagoræ pater, VI. 133.

- Tifacus Aphidnaeus, IX. 73.
 Tithæus, Datis fil., equitatu praefectus, VII. 88.
 Tithorea, Parnassi vertex, VIII. 32.
 Titornus Etolus, frater Malæ, VI. 127.
 Tmolus, Lydiæ mons, ad Sardes, I. 84. auri ramenta profert, I. 93. V. 101.
 Tomyris, Massagetarum regina, Cyrum Araxem trajicere sinit, I. 205. *seqq.* filium dolo captum repetit, *cap.* 212. in Cyri cadaver sævit, c. 214.
 Tonitrua in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42. adv. tonitrua sagittas emittunt Thraces, IV. 94.
 Torone, opp. Sithoniæ, VII. 22. 122. Toronæum promontor., VII. 122.
 Trachea Chersonesus, IV. 99.
 Trachis, opp. agri Maliensis, VII. 199. 201. 103. Trachinia, VIII. 31. Trachinii, VII. 175. 176. Trachinæ petræ, VII. 198.
 Tragici choricamitates Adrasti celebrantes, Baccho adtributi, V. 67. Tragedia, *vid.* Drama.
 Trapezus, Arcadiæ opp., VI. 127.
 Traspiæ, Scythiæ, IV. 6.
 Trausi, pop. Thraciæ, V. 4.
 Traus, fl. Thraciæ, in Bistonidem lacum influit, VII. 109.
 Tria-capita, locus in Citherone monte, IX. 39.
 Triballicus campus Thraciæ, IV. 49.
 Tribuum nomina mutata Sicyone, V. 68. Tribus Athen. auctæ, V. 66: 69. VI. 131.
 Triopium, Cnidiorum ditio, I. 174. Triopici Apollinis templum. I. 144. — Triopium promontor., IV. 38.
 Tripus aureus Cressi Thebis, I. 92. tripus Delphis a Græcis dedicatus, VIII. 82. IX. 81. tripus æneus ad Tritonidem lacum, IV. 179. tripodes in Apollinis templo Thebis, V. 59—61.
 Tritæenses (Tritææ), Achæorum civitas, I. 145.
 Tritantæchmes, Artabani fil., pedestri exercitu praefectus, VII. 82. 121. ejus nobilis sententia, VIII. 26.
 Tritantæchmes, Artabazi fil.; Babylonici præf., I. 192.
 Tritææ, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Triton, fl. Libyæ, et Tritonis lacus, IV. 178. 191.
 Triton e tripode oraculum edidit, IV. 179.
 Træzen, opp. Argolidis, VIII. 41. Træzenii in acie Græcor. ad Plateas, IX. 28. Træzenii Halicarnassum condiderunt, VII. 99.
 Troglodytæ, IV. 183.
 Troja, IV. 191. V. 13. Trojana terra, ἡ Τρωϊς γῆ, II. 118. ἡ Τρωὰς γῆ, V. 26. 122. Τρωπῶν, II. 10. Ἰλιάς, V. 122. *vid. art. et cf.* Teucris. — De Troja expugnata narratio Ægyptiorum, II. 118. *seq.* Trojanum bellum tertia generatione post Minoem gestum, VII. 171.
 Trophonii Orac., I. 46. VIII. 134.
 Tycta, ap. Persas regia cæna, IX. 110.
 Tydeus, gener Adrasti, V. 67.
 Tymnes, Histiae pater, Termerensis, V. 37. VII. 98.
 Tyndaridæ Argonautæ, IV. 145. Helenæ repetendæ causa Atticam invaserunt, IX. 73. Tyndaridæ reges Spartani nominantur, V. 75. — Tyndari filia, Helena, Venus Hospita ap. Ægyptios, II. 112.
 Typhon, Osiris filio insidiatus, II. 156. in Serbonide lacu occultatus, III. 5.
 Tyrannis lubrica res, III. 53. Tyrannidis incommoda, V. 92. Tyrannorum mores, III. 80.
 Tyras, fl. Scyth., IV. II. 47. 82. ejus cursus, c. 51. *seq.* — Tyritæ, Græci ad Tyræ fl. ostium, IV. 51.
 Tyrodiza, opp. Thraciæ, Perinthiorum, VII. 25.
 Tyrrheni cum Phocæensibus bellum navale gerunt, I. 166. *seqq.*
 Tyrrheni Thraciam incolentes, I. 57.
 Tyrrhenia, a Tyrrheno et Lydis in Umbria condita, I. 94.
 Tyrrheniam Græcis Phocæenses ostenderunt, I. 163.
 Tyrus, ubi vetustiss. Herculis templum, quando condita, II. 44. Tyrii Memphi circa Herculis templum sedes habent, II. 112.
 U. V.
 Vaccæ Isidis sacræ, II. 41. vaccarum carnem non gustant Nomades Libyes, nec Barcæorum mulieres, IV. 186. *cf.* Bos.
 Vallum e clypeis congerunt Persæ, IX. 61. 99. 102.
 Vasa fictilia Attica, V. 88. *cf.* Dolia.
 Vates in exercitu, VII. 121. IX. 33. *vid.* Acarnan et Elis.
 Vatum ingens numerus ap. Scythas; eorum vaticinandi ritus, IV. 67. *seqq.* vaticinandi modus apud Nasamones, IV. 172. *conf.* Oraculum.
 Velia a Phocæensibus condita, I. 167.
 Veneti, *vid.* Eneti.
 Ventus Strymonias, VIII. 118. Hellespontias, VII. 188. venti Etesiae non efficiunt, ut Nilus augeatur, II. 20. ventus exercitum arenâ obruit, III. 26. adv. ventum expeditionem suscipiunt Psylli, IV. 173. — Ventorum ara Thyiæ, VII. 178. Ventis sacra faciunt Persæ, I. 131. pueros immolat Menelaus, II. 119. Ventos placant incantationibus Magi, VII. 191.
 Venus, Assyriis Mylitta, Arabibus Alitta, Persis Mitra, I. 131. Venus Urania ap. Arabes Alilat, III. 8. ap. Scythas Artimpasa, IV. 59. Veneris Assyriæ cultus, I. 199. Hospita Venus, Helena, ap. Ægypt.; ejus aedes Memphi, II. 112. Veneris templum Atarbeci, II. 41. vetustiss. Ascalone, inde templ. in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. — a Venere diviuandi artem accipere Scythæ, IV. 67.
 Vesta dea, Tabita ap. Scythas, IV. 59. *cf.* c. 127.
 Vestes ex gossypio, VII. 65. ex scirpo paratæ ap. Indos, III. 98. et cannabi ap. Thraces, IV. 74. lineæ et laneæ ap. Ægyptios, II. 81. in vestimentis figuras pingunt Caucasiani, I. 203. vestes pictæ ap. Sarangas, VII. 67. Vestimentum Ionicum, Caricum, Doricum, V. 88. *conf.* Textura. — Vestitus populus cum Xerxe militantium, VII. 61. *seqq.*
 Via sacra Athenis Eleusinem ducens, VI. 34. Viæ Sacrae, locus Scythiæ, IV. 52. Novemviæ, VII. 114. via insculptis ornata figuris in Ægypto, II. 124. Via publica mercatorum per deserta Africæ, IV. 181—185. via ab Epheso usque Susa per stationes et parasangas descripta, V. 52—54.
 Vicinos Medi et Persæ colunt, I. 134.
 Victimæ cædendæ modus ap. Scythas, IV. 60. *seq. cf.* Sacrificium. Victimæ exploratio ap. Ægyptios, II. 38. ex victimis responsa dei petita, VIII. 131.
 Victoria alma, πότνια Νίκη, VIII. 77. victoria Cadmea, I. 166. frigida, IX. 49.
 Vigilia noctis, IX. 51.
 Vinum palmeum, I. 193. 194. II. 86. III. 20. ex hordeo ap. Ægyptios, II. 77. ex loto, IV. 177.
 Viperarum generatio cur rara, III. 108. 109.
 Virgo nulla ap. Sauromatas nubit, quin prius hostem occiderit, IV. 117. virgines non custodiunt Thraces, severe vero uxores, V. 6. *cf.* Concubitus. Virgines devirginantur a rege ap. Adyrmarchidas, IV. 168. publice venduntur ap. Babylonios, I. 196. virginum pugna, IV. 180.
 Viri pauci, multi homines, VII. 210. Viri Xerxi mulieres facti, VIII. 88.
 Vita humana, LXX. annis terminata a Solone, I. 32. ab Ichthyophagis, LXXX., III. 22. de vitæ humanæ conditione disputatio, VII. 46. *seqq. cf.* I. 32.

Vitis aurea, VII. 27.
 Vivos defodere Persis in usu, VII. 114. *cf.* III. 35.
 Ullio gravior ap. deos invidiosa, IV. 205.
 Umbri, pop. Italiae, I. 94. IV. 49.
 Unoculi, *vid.* Arimaspi.
 Vocalissimus Ægyptius, IV. 141.
 Urania, *vid.* Venus.
 Urbs lignea, IV. 108.
 Urina hirci spasmi remedium, IV. 187. urina castæ mulieris visus restitutus, II. 111.
 Urnæ fustrales Delphis a Cræso dedicatæ, I. 51.
 Urotal Arabibus Dionysus, III. 8.
 Ursorum ac luporum sepultura, II. 17. ursos fert Libya, 101. *n.*
 Uti, pop. Asiat., III. 93. eorum armatura, VII. 68.
 Vulcanus; magnum ejus templum Memphi, II. 99. 101. 121. 147. 176. Vulcani simulacris illudit Cambyzes, III. 37. cum Vulcani sacerdotibus sermones præcipue miscuit Herodotus, II. 3. *cf.* c. 100. — In Vulcani honorem lampadum festivitas ap. Græcos, VIII. 98.
 Vulnere sindone byssina obligantur, VII. 181.
 Vulpeseris Ægyptiis sacri, II. 72.
 Uxor Candaule a Gyge nuda visa, I. 9. uxores ad mariti funus mactatæ, V. 5. uxores Atheniens. raptæ, VII. 138. *cf.* Mulieres.

X.

Xanthippus, Ariphronis fil., Periclis pater, VI. 131. Miltiadem, e Paro reversum accusat, c. 136. Atheniensium dux ad Mycalen, VIII. 131. Sestum oppugnat, IX. 114. Sesti præfectum Artaycten cruci adligit, c. 120. *cf.* VII. 33.
 Xanthus, Lyciæ opp., I. 176. Xanthius campus, *ibid.* Xanthii fortiter pugnant adv. Harpagum, *ibid.*
 Xenagoras, Praxilai fil., Halicarnas., IX. 107.
 Xerxes, Darii fil. ex Atossa, Cyri fil., VII. 1. ejus genealogia, VII. 11. Xerxes *significat* bellatorem, VI. 98. Rex Persarum declaratur, Demarato adjuvante et Artossa, VII. 2—4. contra Ægyptum rebellantem ducit, c. 5. 7. — De bello Græcis inferendo, instigatus præcipue a Mardonio, ab Aleuadis et Pisistratidis, (c. 5. 6.) cum Persar. proceribus disserit; ter consilium mutat, *cap.* 8—18. a Pythio Lydo hospitio excipitur, c. 26. *seqq.* præcones dimittit per Græciam, c. 32. *conf.* c. 131. Hellespontum flagellari jubet, c. 35. Græcorum speculatores salvos dimittit, c. 146. *seq.* discisso Pythii filio, Abydum petit, c. 37. *seqq.* agminis ordo, 40. *seq.* Abydi cum

Artabano de expeditione iterum disserit, c. 44—52. naves frumentarias Peloponnesum petere patitur, *cap.* 147. Hellespontum transit, c. 54. *seqq.* numerum copiarum init, *cap.* 59. *seq. cf. cap.* 100. cum Demarato de Græcorum disciplina, c. 101.—104. Græcis civitatibus sumptuosas imperat cœnas, c. 118—120. terrestres copias in tria agmina dividit, c. 121. Pencel. ostia spectat, c. 128. *seqq.* ad Thermopylas castra promovet, c. 198—201. pugnam committit, c. 210. *seqq.* semitâ proditâ, c. 213. Thermopylas expugnat, c. 223—225. in cadaver Leonidæ sævit, c. 238. sepultis occisis Persis ad stragem spectandam classiarios invitat, VIII. 24. *seq.* Atticam igne vastat, Athenas capit, c. 50. *seqq.* pugnam ad Salaminem committit, spreto consilio Artemisiæ, c. 67. *seqq.* in monte sedens pugnam spectat, c. 90. *cf.* c. 88. clade accepta fugam meditatur, c. 100. *seqq.* filios suos Artemisiæ committit Ephesum ducendos, *cap.* 103. 107. Mardonio in Thessalia relicto, ad Hellespontum prope rat, c. 113. *seqq.* Abydum, (*cf.* c. 118—120.) trajicit, et Sardes pervenit, c. 117. Ibi, et dein Susis, nefariis amoribus indulget, IX. 108. *seqq.* ab Amestri uxore amiculum accipit, *etc.* c. 109. *seq.* Masisten fratrem interficit, c. 113. — Jovis Belii statuam Babylone abstulit, I. 183. — Xerxes formâ præstans, VII. 187. coll. VIII. 68. *fin.*

Xuthus, Ionis pater, VII. 94.

Z.

Zacynthus ins., VI. 70. Ibi lacus picem proferens, IV. 195. Zacynthii, III. 59. VI. 70.
 Zalmoxis, deus ap. Getas, ejusque cultus, IV. 94. *seqq.*
 Zancle, Siciliæ opp., postea Messina nominata, VII. 164. a Samiis occupata, VI. 23. *seq.* et una cum Cadmo Coo habitata, VII. 164. cum Zancleis bellum gessit Hippocrates, VII. 154. *cf.* VI. 23.
 Zauces, Afri, IV. 193.
 Zegeries, murium genus in Africa, IV. 192.
 Zeira, amiculigenus, VII. 69.
 Zeuxidamus, Leotycheidis f., VI. 71.
 Zona, Samothraciæ opp., VII. 69.
 Zopyrus, Megabyzi fil., se ipse mutilat, et Babylonem Dario prodit, III. 153—158. Babyloniam præficitur a Dario, maxime laudatus, c. 160. ejus filia a Sataspæ vitiata, IV. 43.
 Zopyrus, Megabyzi fil., illius nepos, ad Athenienses transfugit, III. 160.
 Zoster, Atticæ promontorium, VIII. 107.